

Exodus cap:7.

Exod: cap:7.

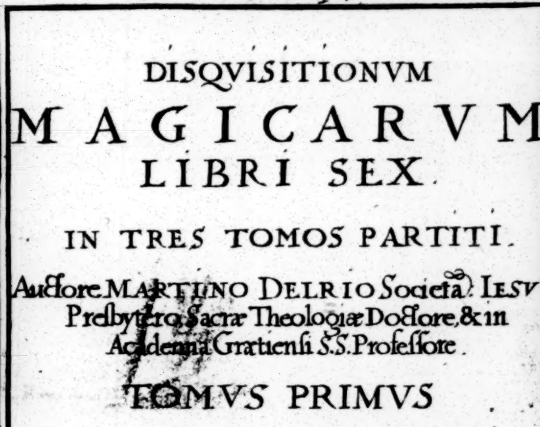
Exodus cap: ii.

Exodus cap 8

Exodus cap:10.

DISQVISITIONVM MAGICARVM LIBRI SEX.

IN TRES TOMOS PARTITI.

Auctore MARTINO DELRIO Societa. IESV Presbytero, Sacræ Theologiæ Doctore, & in Academia Gratiensi S.S. Professore.

TOMVS PRIMVS.

NVNC SECVNDIS CVRIS AVCTIOR longè, additionibus multis passim insertis: correctior quoque mendis sublatis.

LVGDVNI

Apud IO. PILLEHOTTE sub signo nominis IESV.

M DCIIII.

CVM PRIVILEGIO.

Exodus cap: 8.

Exodus cap: 10.

Exodus cap: 8.

Exodus cap: 8.

Exodus cap: 9.

Exodus cap: 9.

SERENISSIMO PRINCIPI ERNESTO, ARCHIEPIS. COLONIENSI,

S. R. I. PER ITALIAM ARCHICANCELLARIO & Principi Electori: Episcopo Leodiensi, Administratori Monasteriensi, Hildeshiemensi, Frisingensi, & Stabulensi: Comiti Palatino Rheni, Duci vtriusque Bauariæ, Angariæ: Vvestphaliæ, & Bullonen. Marchioni Francimontensi: Comiti Lossensi, Longiensi, Hornensi, &c. Bonorum & litteratorum Patrono.

MARTINVS DELRIO SOCIET. IESV PRESBYTER, SE SVAQVE L. M. D. D.

NIVERSÆ Magiæ; quæ diuinæ humanæq; sapientiæ pars magis, vt abdita, sic erui digna, DISQVISITIONES; lucubratione arduã & multiplicem (PRINCEPS SERENISS.) humiliter adfero. Equidem verebar docti Principis iudicium subire; sed, quia subeundum alicuius, eum elegi; qui posset iudicare. Non TVTELAM magis, quàm CENSVRAM amo: natura & vsu doctus à peritis doceri & moneri malle, quàm ab imperitis suspici & laudari. Quod pauci PRINCIPES; ad ingenij acrimoniam, & iudicij præstantiam: multam lectionem, & eruditionem variam, & ad hanc, SECRETORVM NATVRÆ diuturnam experientiam, sollerter prudentérque adiunxisti, Quâ diligentiâ consecutus est, vt intermissam à REGIBVS, tot iam sæculis, philosophandi consuetudinem, REGALI dignam solio, reuocaris; & illorum laudatissimorum PRINCIPVM; quorum, dum tempus erit & homines

viuent, viuet, vigebitque memoria; cum imitatione, laudis te participem feceris. Qui REGVM olim potentißimi & sapientissimi, MAGI vocabantur. Vulgari studium cœptum, & proinde cum nomine res vilescere: quia pro SAPIENTIA superstitionem Malus ille supposuit. Pestis ista, propter adnatam hominibus sciendi cupidinē, breui se per orbem totum diffudit. sic falsa pro veris, noxia pro vtilibus, tartarea pro cœlestibus obtinuere. Ita quod summæ necessitatis erat, paris sagacitatis, & industriæ operosissimæ factū; saluâ semente bonâ, venenatas herbas secernere, & euellere. Vidi, & indolui, &, multis probantibus, conatus sum morbo medicinam facere: nec formidaui me, IESV ductore, hac etiam parte Satanæ furenti obijcere. Laboris specimen edo, & ferculorum quendam prægustum, de sex libris iam adfectis & conscriptis duos; quia, per Nundinarum tempus imminēs, & varias eorum, sine quibus in lucem exire non poterant, dilationes, plures non potui dare. Historiarū veterum & recentiorū varia condimenta adhibui, vt ex huius, quâ bile, quâ felle nauseanti stomacho, cōsulerem. Sed quis Apicius adeò diligens aut peritus, vt queat pro omnium palato? Si pro tuo (PRINCEPS SERENISS.) quod probum & sanū est, fuerit; securus sinam cæterorum verba præterfluere. Nec diffido. Semper enim VIRTVS sibi comites MVSAS amat iungere; & scriptioni fauent, quorum scriptione gesta non indigna. Plus aliis nimiò fuisset, vel Nobilitate, vel Pontificali dignitate, vel Principatu præstare; tibi hæc simul omnia parùm visa. Non contentus IMPERATORIO & REGALI genere; cui nullum se meritò, siue antiquitate, siue splendore anteposuerit; quod alienæ magis, quàm propriæ virtutis indicium esse scires: non Ecclesiasticis tot tiaris, quibus certè nulli nisi PASTORVM PASTORI secundus es; quæ possunt indignis contingere: non ditione latißimâ & copiosissimâ; quæ ad ocium aliis illecebræ foret; addidisti multa BELLO fortiter & fœliciter gesta, & seditiones periculosas celerrimè compressas, & inclyta PACIS decora, summâ cum Eburonum cæterorúmque subditorum beneuolentia & gratulatione; qui sibi gaudēt, seq; ERNESTO Principe fœlices ducunt

& qui

& quot NESTORI tribuuntur, tot annos, vel de suis ademptos, precantur PATRIÆ PATRI. Præterea sic te totum CATHOLICÆ fidei, & columnæ veritatis ECCLESIÆ ROMANÆ commodis impendis; vt in illa Aquilonari plaga, PROCVBITOR, MVRVS, & SPECVLA delectus à Deo videaris. Quis enim feruentiore zelo, pro vera & prisca religione tot tam acres contentiones suscepit, & susceptas constantiùs sustinuit? quis industriosor hostium insidias deprehendere, & deprehensis obuiam ire, & consilia conatusque impiorum disturbare? Demum, quod (mea quidem sententia) rari exempli est, & multis Principibus inuidendi; tot curis districtus, inuenis quod studiis SAPIENTIÆ tempus impendas, cuius si quam horulam his meis legendis dare dignum duces: spero non vndecunque displicitura: Certè, quod ab ingenio meo nequibunt, id saltem à SAPIENTIS & DOCTI PRINCIPIS FÆLICI GENIO consequentur. Tum mihi meritò iudicium meum probabitur, & Catonis illud verissimum deprehendam. Idem benefactum loco in quo ponas, nimium interesse. *Nimirum quia, quod malis impensum, malefactum fit; id, bonis bono collatum animo, nequit nomen amittere, nec esse non gratissimum atque ratissimum.*

LOVANII, VII. ID. MART. CIↃ. IↃ. XCIX.

IN R. V.
MARTINI DELRII
DISQVISITIONES MAGICAS,

Iuſti LipsI Carmen.

Vius doctum opus hoc? quod ima, ſumma
Penna permeat, & ſagace mente
Sagas & Stygias ſtriges reuelat?
Quod tu theſſala terra, voſque Colchi,
Infames malè cantibus patraſtis;
Quod Panes, Satyrique, Duſiique
Peccaſtis, genus improbum ſalaxque;
Totum hoc eruit, erutis medetur:
Sed quis? DELRIVS eruditione,
Idem religione, clarus, ergo
Hîc pura & liquida omnia; hic venena
Nulla, quæ timeas opinionum.
Huic libro faueas, faue tibi ipſe,
Atque iſtum lege, vt ima, ſumma noris.

IN EAS-

IN EASDEM.

PARODIA

MAGIA, quam libro hoc videtis obsidem,
Ait fuisse fraudium peculium,
Neque vllius medentis arte gloriam
Nequisse prævalere, siue toxico
Opus foret necare, siue fascino.
Et hoc negat feraciora THESSALI
Negare rura, noxiumque CAVCASVM,
SCYTHÆQVE *saxa, consciosque* COLCHICOS,
IBERIAM, *tuumque* TAVRE *verticem:*
Vbi ista, post MAGIA, *floruit prius*
Agrestis herba, nam PROMETHEI *in iugo*
Vapore sæpe tabido imbuit sata,
ZARATE *Mede lethiferque* DARDANE
Tibi hæc fuisse & esse cognitissima
Ait MAGIA; *postuma ex origine,*
Tua exiisse dicit è prosapia,
Tuo exarasse perfidas stylo notas;
Et inde tot per æmule dolos manus
Decus tulisse, læua siue dextera
Opus patraret, aut vtrumque mutuas
Suo dedisset impigrè vices hero.
Neque vlla vota NOXIALIBVS DEIS
Sibi esse facta, cùm veniret à viro
Nouissimo hoc ad vsque sæculum recens.
Sed hæc priùs fuere: nunc APOLLINE
Silet loquente, seque dedicat tibi.
APOLLO DELRIE, *atque* APOLLO DELRII.

HERIBERT. ROSVVEIDVS.

ΦΕΔΕΡΙΚΟΥ

ἸΑΜΩΤΙΟΥ ἸΑΤΡΟΥ ἘΠΟΣ

εἰς τὴν τοῦ Πατρὸς Μαρτίνου Δελρίου
βίβλον περὶ Μαγείας.

Δηναιοὶ πάρος ἄνδρες, οἳ ἔσχον μεγαλήνορα τιμὴν,
Οὔνομά τ' ἐκτήσαντο θεοδμήτοιο Μαγείης,
Ἰδμοσύνῃ σοφίῃ τε μετέπρεπον ἠδὲ συνεργὸν
Εἰδυίαις πραπίδεσσι συνηρμόξαντο προνοίην.
Μυστιπόλοι γεγαῶτες, Ἀνασσάντων τε πάρεδροι,
Φύσιος ἰχνευτῆρες ἀμύμονες, ἴδριες ἄστρων,
Μουσάων θεράποντες, Ἀκεσοέσσης τ' ἀγερώχου.
Τοῖος ἔην φύλοισι μετ' ἀλλοδαποῖσιν Ἰωσήφ·
Τοῖος ὁ καὶ Φαρίοισι πολύτροπα θαύματα δείξας
Μωσῆς, Ἀσσυρείῃ τε πόλει Δανιῆλος ἀγαστὸς·
Καὶ Σολόμων περίπυστος Ἰουδαίοις ἐπιτάσσων.
Τοῖοι δ' ἀντολίηθε Μάγοι δίζηντο κιόντες
Χριστὸν, ἐπικλινθέντα χαμαιζήλῳ ἐνὶ λίκνῳ.
Τοὺς δ' ἔπι Δαίμονος οἶστρος ἀλάστορος ἄνδρας ἐλαύνων
Δειλαίους, σφετέρῃσιν ἀτασθαλίῃσι δαμέντας,
Ἀσεβίην ἐφένκε, Γοητείης τε πανούργου
Μήσατο κήδεα πολλὰ, καὶ ἄπλετα δήνεα λώβης.
Μαντοσύνην, πεσσιάς τε, καὶ ἐχθίστας ἐπαοιδάς.
Κείνων ἐξεγένοντο, παλαιγενέων ἐπὶ φωτῶν,
Μαινάδος Αἰγυπτίοιο θυηπόλοι, ἥτε Σαούλῳ
Εἰρομένῳ μάντευμα θεοπρόπος ἤνεπε Γραῦς.
Καὶ πινυτὴ Μήδεια, κακὸν σκίναρ Αἰήταο.
Καὶ Σίμων ἀθέμιστος, ἐπωνυμίην τε Μάγοιο
Δεξάμενος, καὶ Καρποκράτης, ὃς ἀπεχθέα τέχνην
Ἀμφαδίην ἐδίδαξεν, ἀναιδείηφι πεποιθώς.
Νῦν δὲ Μάγων κακόεργα σίνη, δολερῶν τε Γοήτων,
Γαίης ἄχθεα λυγρὰ, κατ' ἀνθρώπους ἀλάληνται,
Πασσυδίῃ πλάζοντα, Θεοῦ κρατέοντος ἕκητι,
Ἔνδικον ὃς βροτέῃσιν ἀλιτροσύνῃσι χολωθεὶς,
Ἐμβάλλει κραδίῃσι βροτῶν μελανόπτερον ὄρφνην,
Καὶ νέφος ἠερόφοιτον ἀτεκμάρτοιο Μαγείης.
Καὶ τίσιν ἠλιτόποινον ἀμοιβάδα τοῖσιν ὀπάζει,
Ὅσσοι πίστιν ἄμεμπτον ἐπιτρέψαντες ἀέλλαις,
Ψεύδεος ἀσεβέεσσιν ὑπεζεύγνυντο λεπάδνοις.
Καί κεν ἀμαυρώσειε πολυσπερέων γένος ἀνδρῶν
Γαῖαν ὅλην ἐκάλυψε μελαγκρήδεμνος ὁμίχλη
Εἰ μὴ Δέλριος ἐσθλὸς ἑῷ παιήονι βίβλῳ

FEDERICI

IAMOTII MEDICI

carmen in patris Martini Delrij
librum de Magia.

Temporibus priscis veterũ quicunq; Magiæ
Cœlestis magnumq; decus, nomenq; tulerant,
Illustri Sophia & doctrinæ laude cluebant.
Cultaque iungebant solerti pectora menti:
Sacrifici quondam celebres, à Rege secundi,
Naturæ indagatores, astrumque periti,
Egregias artes Medicas, Musasq; colentes.
Talis erat Ioseph peregrinæ gentis alumnus:
Talis apud Pharios Moses oracula promens:
Talis & Assyriæ Daniel spectabilis vrbi.
Talis erat Salomon, dum regia sceptra teneret
Iudææ: talesq; Magi, qui Solis ab ortu
Vilibus in cunis Christum petiere iacentem.
Interea miseros infesti Dæmonis œstrus.
Mortales agitans, sua quos vecordia torsit,
Emisit scelus, & fraudes, variosq; nocendi
Fallendiq; astus, varias & repperit artes,
Falsidicum vatum præsagia, pocula cantus.
Hinc exorta lues, ætas hinc prisca parentum
Protulit Aegypti Mystas bacchantis, Anumque,
Fatidicam, quæ tetra dedit responsa Saulo.
Hinc Medea sagax Aeetæ dira propago:
Impius hinc Simon Magus, & cognomine dictus,
Hinc quoq; Carpocrates, Magicæ qui tradidit artis
Publicus interpres posito præcepta pudore.
Nunc magicæ pestes imposturæq; nefanda
Pondera telluris, totum grassantur in orbem,
Ludificantq; animos: at non sine numine patris.
Aetherij, qui iure malis offensus, opacas
Mentibus humanis tenebras offundit, & atra
Improuisæ oculos præstringit nube Magiæ.
Exigit & meritas hominum de crimine pœnas,
Quiq; fidem sanctam leuibus liquere procellis,
Quiq; iugo falsi summittunt impia colla.
Iamq; adeò genus humanum terrasq; patentes
Caligo obrueret furua circundata vitta:
Ni bonus & Medica spectatus Delrius arte,

Dis

Ἰητὴρ ἐπίκαιρος ἀθέσφατον ὡς ζόφον ὦσεν,
Ἀτρεκίης πάντεσσιν ἄγων φαεσίμβροτον αἴγλην.
Εἴδεα γὰρ μορφάς τε, καὶ αἴτια πάντα Μαγείης
Ἀμφοτέρης ἑκάτερθε κλυτῇ σφρηγίσσατο δέλτῳ.
Ψεύδεος ἔμπεδον μῦθον ἐτητυμίην τε διείρξας,
Πρυμνόθεν ἐξέρριψε πλάνης ἀπατήνορος ἄτην.
Ὦ μέγα τολμήεντος, ὃς ἀκνάμπτοισι μενοιναῖς,
Μῶλον ἄγων τεράτεσσιν ἀμαιμακέτοισιν ἀρούρης,
Δυσσεβίην ἐδάμασσας, ἀλεξικάκου Διὸς υἱὸν
Ἄλκιμον Ἡρακλῆα καλῶ μιμούμενος ἔργῳ.
Τοίοις δ' ἔμφυτον ἔμμεν ἑταιρείῃ φρενὸς ἀλκὴν
Ὑμετέρῃ πινυτός κεν ἀνὴρ ῥεῖα τεκμήραιτο,
Ἥτε πολυκμήτοιο μόγου ποτὶ δύσβατον αἶπος
Ἐρχομένη, θνητὰ μετέρχεται εἵνεκεν ἔργα.
Πληθὺν δ' οὐκ ἂν ἔγωγε θεοπρεπέων ἱερήων
ἸΗΣΟΥ͂ χαρίεντος ἐπώνυμον ἐξονομαίνω.
Οἵτινες ἠνορέῃσι καὶ ἔργμασιν ἔξοχα πάντων
Ἔπρεπον ἀργαλέοισι· Σὺ δὴ ἀμφιλύειας ἕκαστα
Καλλιόπη· σὺ γὰρ οἶσθα πολυσπερέων στίχας ἀν-
Οἵ τε πρὸς ἠῶ, οἵ θ' ἑσπέριον, οἵ τ' ἀνὰ μέσσην (δρῶν
Κλήρους ἐστήσαντο, τεράστια τόσσα καμόντες·
Ἡμεῖς δὲ κλέος οἶον ἀκούομεν, οὐ σαφὲς ἴδμεν·
Οὔτε γὰρ ἐσχατόωντος ἀφίγμεθα τέρματα κόσμου·
Ἀλλὰ σὺ πάντ' ἰδυῖα θεὰ καὶ πατράσι κεδνοῖς
Θυμήρη τάδε δῶρα τεῆς πόρσυνον ἀοιδῆς.
Θεύμορος ἐκ Μουσέων ἐθέλει τὰ πρῶτα φέρεσθαι
Πορφυρέων κορυφὴ Βελλάρμινος ἀρητήρων.
Ὅς βέλος ἄρμενον ἧκεν ἀνικήτοιο φαρέτρης,
Ὠκύ τε, καὶ φωνῆεν ὅσοις νόος ἐστὶν ἐχέφρων·
Καππαύων διχόμητιν ἔριν, καὶ νεῖκος ἀναιρῶν,
Καὶ κλόνον ἀμφήριστον ἀληθέος ἀμφὶ λατρείης,
Καὶ ζαθέου θεσμοῖο· καὶ οὐκ ἀπέπαυσε σείων
Πάντα λίθον, καὶ πάντα κάλων, καὶ πᾶσαν ἀνάγκην,
Ταῦτα πρὶν ἢ συνετοῖσιν ἀναμφήριστα τιθείην (ρης
Οὐδ' ἄρα Μαλδονατος Ἰβηρίδος ἄνθος ἀρού-
Ἥσσονα μόχθον ἔμεινεν, ὅπως εὐάγγελον ἠχὼ
Χριστοῦ πανβασιλῆος ἀνάκτορος, ἣν ὑποφῆται
Τέσσαρες ἐσφρήγισσαν ἐνὶ τετραζύγι δέλτῳ,
Πᾶσιν ἀναπτύξειν, ἀρίζηλός τε τελέσσῃ
Παρισίοις ἀστοῖσι καὶ ἀλλοδαποῖσι γενέσθαι.
Πιερίῳ τοῖον τι Περήριος ἔνθεος οἴστρῳ,
Μαντιπόλου Δανιῆλος ἀπήλασε δάσκιον ὄρφνην
Καὶ ζόφον ἀχλυόεντα, καὶ ἀμφαδίοις ἐπέεσσιν
Ἀμφιβόλου σκοτόεντα διώξεν ὄργια φωτός.
Τουρριάδην μέγα κάρτος ὁμοῦ καὶ θοῦρος ἀλκὴ,
Μαρνάμενον θείοιο δίκης ὕπερ Ἀρχιερῆος
Καὶ κανόνων, ὤτρυνε μέσην ἀνὰ δῆριν ὀροῦσαι
Θαρσαλέοις στήθεσσι· τὸ καὶ μεγαλήτορος ἀνδρὸς
Ὑψηλαῖς ἀρεταῖσιν ἀναντέα δείματο τύρσιν.

Discuteret tenebras sani medicamine libri.
Et clara veri perfunderet omnia luce.
Nā species formásque omnes, causasq; Magia
Duplicis aggressus docta signare tabella
Strenuus, & simplex falsò distinguerè verum.
Funditus euertit noxas, quas intulit error.
O nimiū audacē, qui forti pectore & armis.
Terrarum pestes, immania monstra, lacessens,
Impia corda domas, auerrunco Ioue nati
Æmulus Alcidæ, factóque exempla secutus.
Hinc catus & prudēs vir colligat insita pror-
Esse sodalitio fortissima pectora vestro, (sus
Aspera quæ spectēt, & semper ad ardua tēdāt,
Magnaque suscipiant duro comitata labore.
Sed mihi nec cætus liceat memorare piorū
Mystarum, placidi IESV *de nomine dictos,*
Qui solida virtute cluent, operúmque labore
Difficili præstant reliquis. Tu singula pande
Calliope: tibi námque datū cognosce, quis horū
Aurorā, mediúmque axem, solémque cadentē
Incolat, & qui tot faciant miracula rerum.
Fama leuis tantùm nostras peruenit ad aures,
Nec stabilis: neq; enim fines penetrauim⁹ orbis
Extremos. At tu, quæ dispicis omnia, Musa,
Patribus hæc claris grati da munera cantus.
Postulat à Musis primas Bellarmin⁹ Heros
Ferre, Sacerdotū columen quos purpura vestit:
Commoda qui mittens inuicta tela pharetra,
Et cita, consultisque sonantia mentibus, acres
Composuit lites, & iurgia plena tumultu
Ancipiti, vera de religione, Deiq;
Legitimo cultu: nec destitit antè mouere (est
Saxū omne, atq; omnē funē, & quæcūq; necesse
Voluere: quàm doctis hæc indubitata reliquit.
Nec fuit inferior, quem Maldonatus Ibera
Gentis honos adiit, labor, vt vox nuntia læti,
Quā dedit Omnipotēs Christus quàm quatuor
Quadruplici vates obsignauere tabella, (olim
Plana foret cunctis, nec ciui cognita tantum
Parisio, sed & externis manifesta pateret.
Sic & Pierio stimulante Pererius œstro,
Fatidico Daniele procul caliginis vmbram
Dispulit & tenebras, verbisq; interpres apertis
Expulit duby mysteria tecta Prophetæ.
Inclyta Turriaden virtus & roboris ardor,
Pontificis pro iure sacri, Canonúmque vetusto
Dogmate pugnātē, mediū protraxit in agmen
Intrepidum: summisq; viri virtutibus altam
Extruxit turrim, facili quā magnanimus vir

Ἀμβαίνειν, κ' ἀνθένδε φαάντερον ἔμμεναι αὐτόν.
Πόσσος ἀγών, πόσση δ' ἔην τέλε Ποσσηβίνου,
Ἦμος Ἀριστάρχοιο δίκην, ἔστιξε δ' ἑκάστης
Ἀνδρῶν μνήματα πυκνὰ σοφῇ καὶ ἀπείρον βίβλῳ;
Πελτάνου πόσον ἔργον, ἀπειρεσίοισιν Ἀχαιῶν
Ἀρχετύπων σελίδεσσι Λατινίδα γῆρυν ἄγοντος;
Πόσσος ἔην Ῥιβέρας, ὅτε θέσφατα σεμνὰ
Προφήτεων,
Μείονας οὓς καλέουσιν, ἑῷ διεπέφραδε μύθῳ;
Ὦ πόσση Σκώνδογχος ἀγάκλυτος ἀλκὶ πιθήσας,
Βασκανίην καὶ συκόφασιν φιλολοίδορον ἀνδρῶν
Ἐργολάβων, ἀπάνευθεν ἑῶν ἀπέερξεν ἑταίρων;
Γράμμασι κοσμήροιο περίφρονος Αὔσονα κόσμον
Ἀμφιβαλών, κείνου τε συνέμπορος ἴχνεσιν ἐμβάς.
Τίς Μολίναν κε δύναιτο Συαρέσιόν τε κατ' αἶσαν
Εἰπέμεν αἰνῆσαί τε; τίς ἔμφρονα Βάζκιον ἔργων
Ἄξια μυθήσαιτο, Βαλεντιάδην τε πρόφαντον;
Ναὶ μὴν Σερβιάδαο πιφάσκεο λευκάδα χαίτην,
Χριστιάδην τε γέροντα, νέων κοσμήτορε δοιώ,
Τῶν ὁ μὲν Αὐδομαρῆας, ὁ δὲ πτόλιν ἀγλαόθωκον
Δουακίην κόσμησε, περιγλώσσοισι ῥεέθροις,
Ἀμφαδίοις ἀγοραῖσιν ἁμαρτάδος ἄνδρας ἐλέγχων.
Τῷ καὶ μοχθίζοντι βοηθόος ὤρεγε χεῖρας
Ἀνδρὶ φίλῳ Δουσχεῖος, ὃ καὶ Μούσῃσι μεμηλώς,
Ἑλλάδος Αὐσονίης τε συνήορα δόγματα βάζει,
Ὅς τε Σελευκείοιο καταυγάζων Βασιλείου
Μνήματα σιγαλόεντα σοφῇ μετεφράσατο δέλτῳ,
Ἐξείης ἅτε δῖον ἀπ' ἀχλύος ἐς φάος ἄξει.
Ὣς ἄρα Κασταλίοιο κυβερνητῆρα χαλινὸν
Δώματος ἰθύνοντι, παρ' Αὐδομάρου τεμένεσσιν,
Χριστιάδῃ παρέμεινε φέρων Βερβήκιος ἄλκαρ·
Ὃν θέσαν ἀρχηγοὶ φιλοπενθέος ἤρανον ἥβης,
Ἧς, ἅτε δὴ κτίλος ἠϊθέων, προκέλευθος ὁδεύει;
Ἣν σοφίης ἐπὶ νᾶμα, καὶ ἐς νομὸν ἡδὺν ἐλαύνει.
Μυρίοι ἄλλοι ἔασιν ὅλης ἐνὶ πείρασι γαίης,
(Εὐμενέες τελέθοιεν ἐμῇ ξύμπαντες ἀοιδῇ)
Τάξιος ἀγλαΐῃσιν ἀριστεύοντες ἑταῖροι.
Ἡμεῖς δ' ἀνδρομέοισι νοήμασι μέτρα φέρωμεν·
Τοὺς γὰρ οὐ σθενέοι κεν ἀνὴρ σάφα τεκμήρασθαι
Θνητὸς ὀλίγος δ' ἐστὶ νόος μερόπεσσι καὶ ἀλκή.
Δέλριε καρτερόθυμε, σὺ δ' ἄγρια δῆριν ὀφέλλων
Θηρσὶν αἰδροδίκῃσιν, ἀδειμάντῳ φρενὸς ὁρμῇ,
Θαμβαλέοις ἔργοισιν [illegible] ρασιν εὕραο κῦδος.
Ἀλλὰ μόθον πείραινε, φέρων εὐκλεᾶ ἀρωγὴν
Ἀτρεκίῃ πολεμιζομένῃ, καὶ νητρεκὲς ἄλκαρ·

Ascensu superaret, & hinc conspectior esset.
Quanta fuit vis, quæ contentio Posseuini,
Cùm docto simul ingentiq; volumine index,
Instar Aristarchi, variorum scripta notaret?
Quantus Peltani labor, exemplaria Græca
Pleraq; vulgantis Romano comta lepore?
Quãtus erat Riberas, cùm nos oracula vatum,
Quos paruos dixere, suo sermone doceret?
Nobilis ô quanto Scondonchus robore fretus,
Propulit à Sociis odium, linguásque procaces,
Et Quadruplatorum conuicia falsa remouit?
Scitaq; donauit cultu monimenta latino
Costeri, ipsiúsque comes vestigia pressit.

Quis digno Molinãq; Suaresiumq; disertũ
Extulerit cantu? quis Vaxquî fortia facta
Laudibus ornauit meritis, clarũq; valentem?
Iam mihi Seruiadæ canos circumspice crines,
Christiademq; senẽ: iuuenũ queis tradita cura (est
Quorũ hic Audomaros, sublimis at ille Duaci
Mœnia facundę decorauit flumine linguę,
Detestanda palàm passimq; piacula damnans.
Astitit hinc copifer, sociamq; laboris amico
Porrexit dextram, Musarum maxima cura
Dausqueius, latię doctor Graięq; camenę.
Splendida qui monumenta Seleucensis Basilij
Doctis explicuit chartis: quę protinus almam
Proferet in lucem cęcis exempta latebris.
Sic & Castalię moderantem legibus ęquis
Fręna domus, apud Audomari memorabile fę(nũ,
Christiadẽ leuat auxilio Verucecuis astãs.
Rectores docili quem præfecere iuuentæ,
Cui præit, vt veruex iuuenũ sectarius, & quã
Ad Sophiæ fontes, & dulcia pascua ducit.
Sunt alij innumeri variis in finibus orbis,
(Ad sint ô facilésque meæ placidiq; camenæ)
Ordinis eximia clari virtute sodal[illegible]:
At nos humanis certum finémque modúmque
Mentib. addamus: nec n. hos cõprehẽdere pos(sint
Mortales, quib. exigua est solertia mentis
Tu verò impauido constantique impete,
Delri,
Acria bella gerens sęua cum gente ferarum,
Mirificis ausis decus immortale tulisti.
Perge modò insigni bellum finire triumpho:
Affer opem vero, bellóque tuere petitum.

Dum

Εἰσόκεν ἡ μὲν ἕλῃσι φίλην ἑτεραλκέα νίκην.
Ἡ δ᾽ ἀπάτη κακοποιὸς, ἀερτάζουσά τε χεῖρας
Ἀμφοτέρας, καὶ νῖκος ἀπαυδήσασα, λιγυχθῇ.
Δὴ τό τε Βελγικὸν οὖδας ἀληθείῃ τεθήλοι
Καὶ σὲ αἰωνεκκέεσσιν ἐφυμνήσειεν ἀοιδαῖς.

ΤΈΛΟΣ.

Dum palmæ laudem referat: fallacia contra
Subdola, damnosis infestans artibus orbem,
Victori det victa manus, palmamq; relinquat.
Belgica tum tellus vero florebit & æquo,
Et te perpetuum cantu celebrabit in æuum.

FINIS.

IN

IN EVNDEM

TRIMETRI.

Audebat ORCVS arte dæmonas suâ,
Magicisque monstris verteres ORBEM cardine:
Gemebat ORBIS Tartari victus dolo,
Malisque tabescebat æger cantibus:
Quid hoc? gemit nunc ORCVS, & versâ vice
Lætatur ORBIS fraudibus liber Stygis.
Etiámne SORTI tertio in regno locus?
Non. Ista virtus est viri. cuius viri?
DELRIO. notum BELGICIS nomen scholis,
Notúmque IBERIS. plura vis? librum lege.

IOANNES GAVDA.

APPROBATIO SVPERIORVM.

EGo Oliuerius Manareus Societatis IESV per Belgicam Viceprouincialis: pro concessa mihi à Reuerend. admod. Patre Claudio Aquavivâ, Societatis eiusdem Præposito generali, potestate, concedo P. Martino Delrio Societ. nostræ Presbytero facultatem, edendi in vulgus *Sex libros Magicarum Disquisitionum*; grauium & doctorum Theologorum iudicio approbatos: in cuius permissionis fidem, nomen meum huic breuiculo subscripsi. Datum Leodij, VI. mens. Iulij, Anni CIƆ.IƆ.XCVIII.

Oliuerius Manareus.

APPROBATIO CENSORIS

D*Vos istos priores Magicarum Disquisitionum libros à R. P. Martino Delrio Societatis* IESV *Theologo conscriptos, quod multiplici variáque sint eruditione referti, nihilque contineant quod Catholicæ fidei aduersetur, dignos iudico qui prælo mandentur. Datum Louanij. 8. Febr. Ann. Dom. 1599.*

Guilielmus Fabricius Nouiomagus Apostolic. ac Regius librorum Censor.

PERMISSION DES SVPERIEVRS.

NOus auons permis à Iehan Pillehotte, marchand libraire à Lyon d'imprimer ou faire imprimer vn liure intitulé, *Disquisitionum Magicarum Libri sex, Auctore Martino Delrio Societatis* IESV *Presbytero*: & sont faictes deffences à tous Libraires, Imprimeurs & autres de quelque estat qu'ilz soyent en ladicte ville d'Imprimer ou faire Imprimer ny vendre desdits liures que de ceux de l'Impression dudit Pillehotte, à peine de confiscation de tous les exemplaires qui se trouueront auoir esté contrefaicts & d'amande arbitraire. Faict à Lyon ce 12. Ianuier 1604.

DE VILLARS.

Continentur libris singg. seqq.

SVMMA

SVMMARIA BREVIA LIBRI I.

PROLOQVIVM

DÆmonum superbia, odium, & doli. A
Scriptionis occasio & difficultas. B
Auctoris consilium & institutum. C
Operis necessitas. D
Locus ad Ephes. 6. vers. 12. explicatus.
Hæretici Hispani duo Magi.
Hodie tot malefici propter defect. fidei. E
Virginalis liber damnatus.
Hæretici plerumque simul malefici. F
Hæresis cur in maleficia soleat desinere. G
Geneuenses Stryges.
Precatio Scriptoris.

LIB. I. DE MAGIA.

Cap. I. De superstitione & eius speciebus.

Etymologia superstitionis, secundum Isidorum, & locus eius explicatus. A
Superstitio Christianis *in malam partem sumitur. Locus Act. 17. v. 22. explic.* B
Superstitio & religio differunt contra Epicuræos. Locus Ciceron. emendat. & alius Nonij. Lactantij dictum discussum. Religio quid sit, quæ vitia illi contraria, quomodo sit excessus in religione? C
Superstitio falsi cultus. idem quod idololatria, quæ duplex tacita, & expressa. Superstitio indebiti cultus. Locus 1. Paral. 16. v. 26. explicat. אליל D

Cap. II. De magiæ definitione, diuisione, & Magorum variis appellation.

Magia in genere quid. Dupliciter diuiditur ab efficiente causa, & à finali. ab illa in Naturalẽ, Artificiosam. & Dæmoniacam; ab hac in bonam & malam A B
mala definitio, & quatuor species. C
Magia specialis. Diuinatio. Maleficiũ. Vana obseruantia, quid. Magorũ varia ex sac. script. nomina, quid. Aonoth, Iddegboni, אוב אוכות ידעני *ventriloquus,* εὐρυκλῆς D
הדחמם מכשפים בשף נחש קסם ענין חבר לחש
Locus Exod. 22. v. 18. quid, ibi malefici? alius 4. Reg. 9. v. 22. Iesabel malefica, Samaritis hoc malũ affricuit. Samaritanus pro incantatore dici solitum. Locus Ioan. 8. v. 48. & 49. φαρμακεὺς *quid significet L X X. interpp.* Grecorum *nominat:* ἐπαοιδός, μαντις, φαρμακεὺς, γόης. *Latinorum, Magi, venefici, Thessali, Caldæi Augures, Arioli, Aruspicis Genethliaci, Lamiæ, Stryges, Mascæ, Veratrices sagæ, Sortilegi, Sortiarij.* E

Cap. III. De magia naturali, seu physica.

Persarum Magia *duplex, naturalis & superstitiosa. Quod initium seu origo vtriusque?* A
Magiæ naturalis definitio & exempla. B
Qualis Magia, Salomonis, Trium Regum, & Apollonij. Magiæ naturalis diuisio. C

Iudiciũ de scriptis quæ in hoc genere edita, quæ licita, quæ illicita, &c. — *Guilh. Pari. & Robertus Triezi[a], Picatrix, Agripa, Anselm. Parmensis, Petrus de Abono, Cicchus Esculanus, Alchindus, Geber, Roger.* Bacon. *Raimun. Lullus, Arnol. Villanouan. Poncetus & Ardoïnus. Cardanus de subtilit. & variet. Io. Bapt. Porta, & Ant.* Miz*al. Magia naturalis. Alb. Magni libri quidam. Põponat. de incantation. Esculanus in Sphærã de Sacrobosco. Io. Fran. Pici Magica. Ioan. Bodini libri*

Quæst. I. Quid cœli aspectus & influxus ad Magicos effectus conferat?

A *Funda-*

Fundamentum magorũ ab astrologia mutuatũ, de imaginibus cœlestibus & earum sympathia cũ inferioribus refutatum, responsũ argumentis eorũ. Nugacitas detecta ex ipsorummet positionibus. A *B* *Cælum & astra animæ expertia sunt. Regula ad intelligenda varia SS. loca, quæ videntur iis animam tribuere.* C *Influentiæ an vllæ, & quales.* D *Quid cæli & astra in hæc inferiora possint. De diebus Criticis.*

Articulus de hac re Paris. confirmatus. F

Q. II. An huiusmodi effectus magici miraculis similes oriri possint ex hominis naturali complexione?

An animæ humanæ res materiales omnes obediant? quod non, cont. Auicen. & Pomponatium. A *Neq; hoc prouenire ex temperamento æqualitatis, contra quosdam medicos. Nullos nasci medicos vel fascinatores.* B

Q. III. Quanta qualisque sit vis imaginationis, quoad huiusmodi effectus.

Plurimum potest in corpus proprium. A *Noctubula horum causa. Exemplũ mirabile. Quæ ad hoc concurrere debeant. Aliquid aliquando in corpus proxim. & dispositũ.* B *In corpus distãs aut dispositum, nihil potest omninò contr. multos.* C *Imaginatio non potest alium loco mouere, sanare, vel fascinare, nec potest tempestates vel pluuia ciere. Calpurnij locus explicatus. Gen. 30. Locus. De varietate partus propter imaginationẽ vel ante conceptum vel post. Varia exempla: Et an sufficiat alterius parentis imaginatio. Pauones albi quo pacto fiãt. D. Augustini locus.* D

Q. IV. An solo contactu, afflatu, visu, voce, osculo, vel nudi lintei applicatione vulnera, vel morbi sanati, & alia huiusmodi mira perfici possint naturaliter?

Fundamentũ eorum, qui affirmant. A *Sed contrà. Non esse hoc tribuendum voci soli. De tauro cadente & erecto. De parentum exsecratione. exempl. Vvestfalæ mulieris filium voce reddentis immobilẽ.* B *Nec etiam aspectus ne cum imaginatione quidem id potest. Visio fit recipiendo non emittendo. Amor quomodo nascatur aspectu. itẽ lippitudo. infectio speculorum per aspectũ menstruatæ. aspectus vetular. quomodo noceat pueris. Galgalus quomodo sanet ictericũ. Quo pacto lupi ingerant raucedinem. Strutiocamelus & testudo an visu oua excludant. Leo cur metuit gallinaceum. De Hispania* Zaburiz, *seu Lynceis.* C *Nec etiam contactus solus ad hoc sufficit.* D

Explicantur variæ experientiæ, de torpedine icta. hyenæ vmbra, Serpẽte & querno folio, vel ibidinis penna, vipera, & fagina virgula. vespertilione & foliis platani. capra & eryngo aquilæ pennis. lepore marino. lupinis agninisq; fidibus.

De Echineide seu remora. vna fides alterius citharæ tinnitũ prouocat. De magnete, & ferro, tauro ad ficũ alligato. De puella napello enutrita. De cadauere sãguinante in præsentia occisoris. Locus Lucret. explic. fundamentum Pomponatij. E *Donum sanitatum est donum Dei & gratia gratis data. de septima prole mascula, De Angliæ Regũ charismate. Elizabetha an hoc donũ habeat Tookeri liber discussus: huc pertinẽt filij Parasceues in Belgio. De regib.* Franc. & *Angl. De Pyrrho rege. Quidam aliquãdo cõtactu sanarunt.* F *De salutatorib. Hisp. disputatum. Nauarri locus explic. Veracruzij fundamenta discussa. Mendacia salutatorum & superstitiones. De Pici herba & similibus.* G *Fundamentum Pomponatij euertitur.* H *De gentilibus. S. Pauli. & curatione militari falsò ascripta D. Ansel. De duobus pueris Alb. Magni. De Psillis & Marsis. Alchimi locus.*

de Noë, de Mose & sorore eius Maria, de Salomone. *De Pandora poculo, de vellere* Colchico, *de fæmore aureo* Pythagora, *de Crateua sacro terra opere. Locus Esdr. 4. c. 8. v. 2. fuit hæc ars sub Caligula, &* Diocletiano. *Græci de ea scriptores* Zozimus *& Nicephorus Blemmidas. Præcipuus, non primus Gebrus Arabs.* E

Sect. II. *De efficacitate artis in auri productione. Argumenta putantiū nō posse aurum verum, ostenditur ea non probare. De nominibus lapidis philosophici & de eiusdē materia & modo cōficiendi. De natura metallorum. Ea esse inanimata, nec viuere. De metall. generatione.* Paracelsistarum *locutiones impropriæ. Aurū facilius gigni ex metallo, quam in terra venis gignatur metallum Auri causa efficiēs. De sandaracha, orichalco, stomomate. De metallorū præcipuè auri materia. Duplex materia 2. remota & proxima,* Aristoteleorum *doctrina defensa, de remota Chemy. sententia explic. & defensa conciliatáque. nempe de proxima, quomodo resolutio fiat in hæc princip. proxima. De artis & naturæ potestate ac vi. An metalli vnica sit species, aurū? Definitio metalli. Diuersitas specifica, nō benè probatur per definit. generis. Possunt imperfecta & etiā monstra de inferioribus suis prædicari. Potest inanimatorum specie differentium materia proxima esse eadem, aliter atq; aliter disposita. Cur citius aurum fiat per artē, quam per naturam. An gemmas sic possit veras producere. Agens principale hic est semen auri.* A B C D E F G H I

Sect. III. *De eadem efficacitate. Probabile est sic aurum produci posse. Calor ignis ad varia efficax, vt & natiuus. Variarum transformationum experientia. Ex cadauere vespæ & crabones. Ex fimo scarabæi. Ex basilico scorpij. Ex auripigmento aurum. Cayri fornacibus educuntur ex ouis pulli. Galena plumbi vena. Vermiculi mutantur in muscas Sal, bitumen, atramentū artificio fiunt non minus quam natura. Triticium & siligo mutatur in inuicem. Lolium commutatum in triticum. Calchitis migrat in Misij. Ligna per aquam lapidescūt. Fructus arborum, & frusta nauiū fiūt. anates in Scotia. Dæmones saltē norunt modos transmutandi metalla.* A B C

Sect. IV. Aliqui verum aurum fecere. *Gallus quidam. Arnold. Villanouan. Ber. Treuisan. Raim. Lullus. Anton. Taruisin.* De *Græculo tempore Anastasij. Respondetur exempla impugantibus. explicatum. c spondet. de crim. falsi, in extrau. Testimonia pauperum, vel sociorum aut familiarium quæ admittenda. Nemo vltimum artis vllius apicem consequitur.* A B

Q. II. An Chryso.pœia habenda in numero artium ingenuarum, an mechanicis annumeranda?

Secundum se est ingenua & pars physices per accidēs Mechanica. Qui Chymici sint mechanici. Qui sint philosoph. A

Q. III. Alchymia ad quam Magiæ speciem pertineat?

Pertinere ad omnes ostenditur. A

Exempla { *Naturalis, Artificiosæ, Dæmoniaca Et delusoria.*

Q. IV. Licita an illicita sit alchymia?

Iure communi non est prohibita, explicantur, c. episcopi 26. q. 5. & c. spondent, de crim. falsi in extrau com. A

In foro cōscientia paucissimis est permissa propter circunstantias varias. B

Quomodo peccatur defectu finis, per auaritiam. Auro alchymico quo pacto liceat vti. Non ad commercia, nec medicinas: quando ad ornatum & vtensilia. Nunquam admiscendum monetæ. stultum, hinc lucrum petere. Peccatur etiam per curiositatem, quàm hoc sit periculosum. C

Quomodo

Quomodo peccetur ratione modorum, D
siue mediorum, si ex superstione vel pa-
cto cum dæmone. Alchymistæ multi,
Magi vel saltem suspecti. Præsumptio
magiæ est contra alchymistas & de facto
fit adhibitis superstitiosis, vergunt in ma-
leficiũ phyltrorum vel venenorum. Pec-
catur etiam quando sacræ scripturæ ver-
bis vel sacris picturis abundantur.
Quomodo peccetur ratione temporis. E
malè impensi, aut omissis aliis oportunis,
ad quæ quis tenebatur.
Quomodo peccetur ratione personæ. F
quia nõ satis diues, parui iudicij, aut in-
genii. Gaudentes decipere, seu versipel-
les. Incõtinentes vt luxuriosi & iracun-
di. Variabiles, inconstantes, impatientes,
indocti & philosophiæ imperiti. superbi,
curiosi, impij, iniusti, non timentes Deũ,
nec proximum amantes, vel impuri.
Quomodo quisq; seipsum debet exa- G
minare. Quomodo confessarius se de- H
beat gerere cũ alchimico pœnitente. De
opinione putantium posse hominem hac
arte verum gigni.
Lex Angliæ deberet vbiq; promulga- I
ri & seruari, vt non nisi Principis per-
missu hæc ars exerceatur à subditis.
Ars ista facilius licita, imò ferè pecu- K
liaris Principibus, aut valdè opulentis.
Opinio illa cõmunis Iuristarum nõ L
excusat à peccato in hac re, & quare.
Quam vim vbiq; debeat obtinere d. c.
spondent.

PROLOQVIVM DE DIFFICVLTATE ET NECESSITATE HVIVS TRACTATIONIS.

ORdior arma, quibus, cæli super aurea templa,
Molitur solium supremo aquilone locare
Praua Dei soboles: patrio considere regno
Quæ vetita; atque, imis Erebi detrusa sub antris,
Gliscit atrox odiis, animisq; furentibus iras
Nutrit, nec damnis hominum exsaturata quiescit.

A PRORSVS ita est. nullæ sunt induciæ, pax nulla; vbi nec odij, nec inuidiæ modus aut finis vllus. hostium Dei *superbia ascendit super*, [1]augetur malitia, crudelitas inualescit. amat sibi tribula metere, dum nobis spinas serat: gaudet suas augere pœnas & supplicia propria exacerbare, dummodò in cruciatus æterni partem quamplurimos homines asciscat; & diuinæ huic illudens imagini, pretioso CHRISTI sanguine dealbatam decoloret, assertamque in libertatem, pristinæ mancipet seruituti, & Cadmeiâ planè victoriâ perdat pereundo, perque latus hostile in suamet ferrum viscera conuertat. Nihil sinit inausum, nihil intentatum, relinquit. Videt animum imbecillem, pauidumque? circuit vt leo, ac vim intentat. nouit imperitum, constantémque? vulpé induit, exuuium ponit leoninum. Heu quàm multi [2] *partes vulpium* sunt & fuere? quot luctator dolosus pellaciis & technis irretitos supplantauit? Mille nocendi artes habet, innumeris vtitur telis. præcipuum omni ætate de eadem pharetra fuit illicium, quàm curiosarum, tam

1 Ps. 93. in fi.
2 Psa. 61. in fi.

tam ſuperſtitioſarum artium;quam multa,tã ſtulta dæmonum commenta mortalium animos dementia;quæ cuncta *Magiæ* nomen ambitu ſuo comprehendit. De qua diſceptare,futurũ neſcio difficultatis ſit maioris,an neceſſitatis. Etenim vbique locorum graſſante præcantricum & maleficorum colluuie diriſſima, B
medecinam facere neceſſarium;ſed eandem facere inueterato & recrudeſcenti ſemper malo,difficile imprimis & laborioſum.Nam etſi fuere conati quamplures,qui de Magicis ſcripſere : quæ tamen illi hac de re ſcriptis mandarunt, vel quod fidei & moribus noxia [1] vetitæq; lectionis repellenda;vel quòd per pauca & exilia,multiplicanda & augenda;vel quòd obſcurè, ſine methodo,& parũ firmè tradita,luculentiùs & ordinatiùs proponenda, rationibuſque & auctoritate teſtium meliùs ſtabilienda fuêre.Sanè , qui fibras omnes artium ſuperſtitioſarũ vnus ſit ſcrutatus & eruerit,neminem me legere memini. Scripſere Philoſophi, Iuriſconſulti,Theologi ; ſed ſuo quiſque duntaxat inſtituto , vt cùm ſuæ ſcholæ ſectæque ; vtcunque ſatisfecerit , cæteris certè minùs profuiſſe , minùs conſuluiſſe videatur. Equidem debitorem me omnibus agnoſco,& in his tribus facultatibus longo tempore verſatum,ſi dicam;nec mentiar , quia verum dicam; nec gloriabor,quia profectum mihi non arrogo: culturam profiteor & operam, de fructu iudicium aliis permitto.Conatus aliquò progredi , & hoc opere com- C
mune tribus ſcientis ſtadium ingredi:quòd viderem trium communem, non vnius peculiarem,hunc fundum atque hęreditatem Quare(quod neglectum,vel minùs ab aliis animaduerſum) ſuperſtitioſarum artium fundamenta diligenter inueſtigaui.& ex ſcitis humanæ diuinæque ſapientiæ neruoſiùs quàm prolixiùs ſubruenda ſuſcepi:gnarus eſſe Chriſtiani hominis fallacias has non ignorare, & *ſpiritalia nequitiæ* (vt ait Tertullian.)*non quidem ſocia conſcientia,ſed inimica ſcientia noſſe; nec inuitatoria operatione,ſed expugnatoria dominatione tractare multiformem lucem mentis humanæ totius erroris artificem, ſalutis pariter animæque vaſtatorẽ:* Nec in ſpeciem adfinxi quidquam,quod refellerent ; ſed ex ipſorum vanitatis ac perfidiæ magiſtrorum arcanis & myſteriis, ipſa ad incunabulis crepundia deliriorũ, de liberis obſcuriſſimis deprompta,in lucem extuli:deinde in re,vt diffuſiſſima, ita & minutiſſima, ad artem rationémque reuocanda, non minimum laboris poſui,&,niſi fallor,non incõmoda methodo digeſſi,vt huc illuc lacera & diſiecta membra,in vnum quaſi corpus coaleſcerent:denique, vt à quouis facilè intelligantur, plano & dilucido, quali vtimur in ſcholis, ſtylo , in lucem publicam typis mandaui. Quod vt facerem , licet benè multorum , qui flagitabant, deſideria nonnihil excitarint ; longè tamen fortiùs impulit lues quàm ob- D
ſcæna,tam proſerpens, veneficorum & incantatorum ; quæ hoc nouiſſimo ſæculo ſe per omnem in dies Europam longiùs ac latiùs diffundit. Vt iure quamoptimo liceat ingerere auribus mentibuſque illud ſonoræ & inuictæ Eccleſiæ petræ.[2] *Sobrij eſtote & vigilate , quia aduerſarius veſter diabolus tanquam leo rugiens circuit quærens quem deuoret* : Nec non eandem in ſententiam alia Gentium Apoſtoli;[3] I*nduite vos armaturam Dei , vt poſſitis ſtare aduerſus inſidias Diaboli : quoniam non* (tantùm) *eſt nobis colluctatio aduerſus carnem & ſanguinem* (aduerſus homines, qui carne conſtant & ſanguine, ac proinde fragiles ac caduci , facilè laſſantur ac vincuntur) *ſed* (præcipuè) *aduerſus principes & poteſtates* (videlicet) *aduerſus mundi rectores tenebrarum harum , contra ſpiritualia nequitiæ in cæleſtibus:* hoc eſt contra naturas non corporeas,ſed ſpirituales , longè vt potentiores , ſic & vafriores hominibus ; & quarum habitatio non in luteis hiſce domibus, ſed in ſublimi & aëris regionibus. Reuera non cum anilibus deliramentis , aut idiotarum inſomniis ; quod quidam dictitant, depugnandum ; ſed cum ipſis

dæmonibus

1 Cornelii Agrippæ, Petri de bono, Picatricis Hiſp. Anſelmi Parmenſis, Ioan. Bodini, Ioan. Vviari, Georg. Godelmanni & ſim. Item Trithemii Steganograph. & Peuceri, Eraſti, Danæi, &c.

2 1. Pet. 5. verſ. 8.

3 ad Eph. 6. v. 12.

dæmonibus; quorum ope, consilio Magi vtuntur, quod ratio & experientia docet, nobis nunc manus conserendæ. Hi, vt auctores & satores, sic etiam fautores propagatoresque superstitionis omnis sunt habendi. Hi se de tot animarum, quas subiecerunt possessione deturbari, & ab illa queandis aliis, quas spe deuorauerunt, ratione & iure, velut armata manu, depelli, tulerunt semper iniquo animo; nunc eò ferunt molestiùs, quòd cùm instante vltima die Lucifer soluendus, multò sitiunt auidiùs suam explere in genus humanum crudelitatem.
E Si quis superioris æui Annales non indiligenter euoluat, statim comperiet; numquam tot, vbique prouinciarum, examina maleficorum deprehensa; quot se hodierna die iudicibus, vel leuem aliquam quærendi curam adhibentibus, offerunt, & à non quærentibus etiam reperiuntur. Quid mirum, exundare perfidiam, vera fide exarescente? Sunt quidem alia quoque peccata mortalium, diuini huius flagelli caussæ; sed pestilitatis partem maximam sibi vindicat, languor quidam & contemptus Catholicæ fidei. Fides enim vna maximè est virtus; qua cuncta Diaboli consilia, studia, conatus, viresque omnes refringuntur. hanc horret, hanc refugit, cum hac metuit compulsare. Sapienter ideo B. Petrus eam rugienti, velut panopliam, vt obiiciamus, admonet; *cui* [1] *resistite* (inquiens) *fortes in fide*. Consentit inuictus athleta Paulus collegæ suo, quando spondet nos *in omnibus* (hoc est inprimis & super omnia) *Scuto fidei omnia tela nequissimi ignea exstincturos* [2]. Confirmat experientia, siue præteriti, siue præsentis temporis semper acriùs & petulantiùs Tartareas acies hominibus insultasse, quotiescunque fidei deminutio vel deprauatio aliqua viguit. Ante salutarem CHRISTI Domini aduentum, idololatria totum penè orbem occupabat: nonne dæmonum vbique tum multitudo maxima passim in simulacris loquebatur, & cætus hominum frequenter inuisebat, & in virorum feminarumque specie conspiciendam sese præbebat? Nato tandem IESV, quibus loci fides nondum annunciata; pestis eadem idololatriam comitatur, & veneficis referta scatent omnia, vt locupletes sunt testes nostrorum sociorum de rebus Indicis epistolæ, & historiæ: quibus verò regionibus semel recepta Euangelij prædicatio refrixit, vel variis errorum maculis obsoleuit, vel ab hæresibus oppressa penitùs elanguit, vt in Africa & Asia inter Mahumetanos; in Germania, Gallia & Britannia inter hæreticos; in Italia & aliis locis, inter Catholicos planè languidos, quos Polyticos vocant; iisdem quoque in locis Magica superstitio nimis inualuit. Sic agros olim tritici mirè feraces, cicuta & aconitum & alia venena teterrima contaminarunt. Hæresibus profectò, vt vmbram corpori, sic magicam spurcitiem ancillari, adeò manifestum est, vt proteruiæ sit negare. Præcipui olim
F hæretici etiam Magi fuere. ab his artibus Princeps hæreticorum cognomen adeptus fuit, Samaritanus ille Simon Magus. [3] De Carpocrate, Menandro, Marco, Euphrate, Ophitis & eorum diagrammante [4] Prisciliano, [5] & Berengario [6] fidem faciunt grauissimi & veracissimi scriptores. Vt enim, quæ de Simone Clemens fusissimè prodidit, prætermittam; quæ de hoc & successore simul, Iustinus Martyr eorum conterraneus tradidit, adscribam; is [7] in hanc sententiam; *Simonem, inquit quędam Samaritam ortum de Gitta oppido, qui sub Claudio Cæsare subnixus ope dæmonum, & fretus Magicis artibus, in hac vrbe Regia, Deus est habitus, & quasi Deus honoratus, statua posita in Tiberi inter duos pontes est, cum hoc Latino titulo* SIMONI DEO SANCTO, &c. Deinde; *Menandrum etiam æquè Samaritam huius Simonis discipulum, instructum viribus dæmoniacis, & profectum Antiochiam, multos arte Magica decepisse cognouimus.* D. autem *Irenæus* de [8] *Marco* sic

1 supra c 5.
2 d. c. 6. v. 15.
3 Clemens Romanus libr. 2. recognit.
4 Irenæus l. 1. c. 21. 24. Eusebius li. 2. Hist. c. 20. Epiphan. hær. 27.
5 Seuer. Sulpit. in Sac. hist. li. 2.
6 Nangiac. in Chron.
7 Apolog. 2.
8 d. l. 1. c. 8.

breuiter; *Marcus Magica impostura peritissimus, per quam & viros multos & non paucas feminas seducens ad se conuertit,* &c. Mox. *Anaxilai enim ludicra cum nequitia eorum qui dicuntur Magi commiscens, per hæc virtutes perficere putatur apud eos, qui sensum non habent, & à mente sua excesserunt.*] quibus subiungit Irenæus nonnullas hæretici huius præstigias, *vinum album in rubrum mutare*; *non ipsum modò, sed & alios per ipsum*; *Paredri dæmonis opera vaticinari*, & huiusmodi alia. De discipulis Carpocratianis sic Epiphanius; *Magia apud ipsos (ait) excogitata est, incantationesque diuersas ad omnem machinationem inuenerũt, ad amorem & ad illectamenta. Quin & Paredros dæmores sibiipsis attrahunt, ad hoc, vt per multas præstigias in magna potestate, omnibus dominentur quibus velint, & vt vnusquisque quamcunque actionem aggredi audeat. Nimirùm seipsos decipientes ad perfectionem occæcatæ mẽtis ipsorum.*] Priscillianum, qui Gnosticorum væsaniam in Hispanias intulit, Marci Ægyptij disciplinis (qui Magus fuit) imbutum, Seuerus scribit *gemino iudicio auditum conuictumq; maleficij, nec diffitentem obscænis se studuisse doctrinis.*] D. Hieronymus, [1] *Priscillianum* (ait) *Zoroastris Magi studiosissimum & ex Mago Episcopum.*] idem Seuerus Sulpitius, *in vita S. Martini*, talem quendam memorat Anatolium. Machometus hæreticus fuit, sed & Magus *teste Zonara tom. 3. & Paulo Diacono lib.* 18. *hist.* Gallorum Historici tres nobis Pseudo-Christos hæreticos depingunt, & magicis præstigiis excelluisse addunt: nec mirum Antechristi anteambulones miracula simulasse. Vnus Bituricensis fuit, alter Burdegalensis, de vtroq; legendus Gregor. Turonens. *de priore lib.* 12. *histor. de posteriore lib.* 9. Tertius Eun vocabatur, natione Britannus, de quo mirifica referunt Robertus, *in Chronico* & Guilhel. Neubrigiensis *lib.* 1. *rerum Britann. cap.* 19. Ad Berengarium quod attinet, Sacramentariorum Principem, Nangiaci historiam, qui volet, legat; liber ad manum mihi non est, vt verba repræsentem. Et quid opus? magna semper hæreticis cum magis commercia, vt notauit Tertullian. Præscriptione adu. hæret. [2] & lib. de anima [3] priore loco hæc habet; *Notata sunt etiam commercia hæreticorum cum Magis quamplurimis, cum circulatoribus, cum Astrologis, cum Philosophis, curiositati scilicet deditis. Quærite, & inuenietis, vbique meminerint.*] posteriore verò *Magiam* vocat *hæreticorum opinionum auctricem.*] Meritò. non enim confirmat modo hæreticorum deliria, sed & veteribus: adiungit, noua, nouasque scholas aperit curiositatis. Legimus, post Sarracenicam per Hispanias illuuionem, tantum inualuisse Magicam; vt cum litterarum bonarum omnium, summa ibi esset inopia & ignoratio; solæ fermè dæmoniacæ artes palàm Toleti, Hispali, & Salmanticæ docerentur. In hac quidem ciuitate, bonarum nunc artium matre, cùm illic degerem; ostensa mihi fuit cripta profundissima gymnasij nefandi vestigium; quam virilis animi mulier Isabella Regina, Ferdinandi Catholici vxor, vix ante annos centum, cæmentis saxisque iusserat obturari. Inuaserunt prius Bohæmiam Hussitæ, postea Germaniam Lutherani: illos, quanta maleficorum vis fuerit subsecuta, Sprengerus & Niderius [4] hereticæ prauitatis quæsitores, docuerunt: hi vero, quos Sagarum torrentes in Aquilonarem tractum infuderint, norunt qui; hoc frigore Arctoo quasi gelati; metu torpuerunt, vix enim illis in locis quidquam innocuum vel immune ab his sub humana specie feris, dicam nescio, an dæmonibus. Pleriq; qui ætate prouectiores non in eculeo modo, sed post quæstiones quoque, Treuirensi in ditione, confitebantur iudicibus, se hac labe primùm imbutos; quo tempore tetrum illud & Tartareum Luteranismi fulcrum, ipse quoque Magicæ nomine famosus, Albertus Brandeburgicus, prouinciam illam flamma ferroque prædabundus vastabat. Quotquot in Alpinas regiones vicinas

1. Epist. ad Ctesiphontem contra Pelag.
2. c. 43. cũ seq.
3. cap. 57.
4. In Malleo malefic. & in Formicario.

vicinas Heluetiis incolunt, raras illic feminas maleficij expertes, plerasque crimine vno nobiles norunt: nec alia verior aut promptior occurrit causa, quam quòd, in hanc vsque horam, Vvaldensium reliquiæ nefariæ, illic, vt in spelæis, occultatæ hæserunt. Nihil per Angliam, Scotiam, Franciam, Belgium, hanc pestem celeriùs & vberiùs propagauit, quàm dira Caluinismi lues. Antea paucis in locis, de non multis & vilibus tantum incertus rumor spargebatur; nūc cum ipsa hæresi, vt cum febri furor, plurimos passim & palàm nobilitate, eruditione, diuitiis & dignitate claros inuasit. Sic Behemoth insaturabilis epoto iam pelago sperat, *quòd Iordanis influet in os eius*, *electóque pastus* cibo ipsam Domini sortem deuastabit. Quid? quod Danæus Caluinianus minister strigū conuentum Geneuæ ordinarium esse propè summam ædem, & in ea vrbe spacio trium mēsium plusquam quingentas personas iudicum sententia morte punitas narrat? *lege Crespetum de odio satanæ li.1. discursu.* 15. Causas autem mihi perquirenti, cur hæresim comitetur assiduè Magia; commodum occurrere, quas meus quondam Doctor Io. Maldonatus Societatis IESV Presbyter, vir doctus iuxta & sanctus, disertissimè prodidit; cùm de Dæmonibus publicè Lutetiæ Parisiorum profiteretur: ille causas commemorabat quinque, his verbis:

4 Iob 40.18. Habac 1. v.16

It is Crespet, not Danaeus, who gives the number executed. It is what I heard he says, as I once passed through Geneva.

Prima causa est, quòd dæmones in hæreticis, vt olim in idolis habeant domicilium. Rectè enim solet Hieronymus dicere, diabolum cum idola, in quibus habitabat antè, disiecta vidisset, peiora idola in hæreticorum animis ex ipsis diuinis litteris fabricasse. Cassianus grauis & antiquus auctor, *Collat.* 7. *cap.* 32. affirmat se dæmonem audiuisse confitentem, se per Arium & Eunomium impietatem sacrilegi dogmatis edidisse. Quare necesse est, vt; quemadmodum finito bello milites per omnes partes diffusi prædones fiunt omnésque vias obsident; ita dæmones, inclinatis aut abolitis hæresibus, quæ ante vigebant, quasi euersis templis in quibus colebantur, nouas in aliis hominibus sedes quærant. Solent enim dæmones cùm ex homine in quo erant egredi coguntur facere; quod ij faciunt, qui obsidione fatigati, coguntur arcem tradere quā tenebant. Petūt enim conditionis loco, vt sibi liceat se in alium locum recipere: quod exemplo illius legionis intelligimus, quæ à CHRISTO petiuit, vt sineret se porcos occupare.

Secunda causa est, quòd omnis hæresis initiò violenta est prorsus & vehemēs; sed stare in eodem gradu non potest. quia, præterquam quòd id diuina prouidētia non patitur, natura quoque ipsa ita se habet, vt nō possit error diu veritatem imitari. Quare omnem hæresim necesse est, nisi ad eam religionem vnde egressa est maturè reuertatur, aut in magicas artes, aut in extremam atheismi impietatem degenerare. Cùm enim duæ sint potissimùm causæ, quibus hæretici homines efficiantur; altera superbia lasciuientis ingenij, nihilque credentis, nisi quod oculis cernat; altera curiositas quædam intemperans & studium nouitatis: fit omninò necessariò, vt qui superbia hæretici facti sunt; cùm iam, quam primæ inuentionis ardore in ea secta, quam nimis subito amplexi lucem esse iudicabant; eodem ardore frigescente, tenebras esse comperiant; desperatione alibi inueniendæ veritatis, prorsus nihil credant: & quos in hæresim curiositas impulerat; cùm ea quæ principio noua esse videbantur, paululum inueterauerint, eadem curiositate & ad ineundam cum dæmonibus familiaritatem, & ad discendas exercendasque dæmonum artes impellantur.

Tertia causa, quòd ita videatur esse natura comparatum, vt quemadmodum famem pestilentia sequitur; ita hæresim varia curiosarum artium genera sequātur. Nam & hæresis fames quædam est verbi Dei. *Amos* 8. Etenim vt in annonæ charitate homines coguntur cibis vti non salutaribus; vnde fit, vt corruptis hu-

moribus gignantur pestis: ita hæresi vigente, dum homines corruptis scripturæ sensibus vtuntur, ad Magicas tandem artes deueniunt, quæ quasi animi morbi sunt.

Quarta causa, quod soleant dæmones hæreticis vti ad fallendos homines, quasi formosis meretricibus. Nam hæresim in scriptura meretricem appellari manifestum est. Isa. 1. *Quomodo facta est meretrix, ciuitas fidelis?* Quare quemadmodum lenones, quando scorti forma defloruit, ex scorto lenam faciunt: ita dæmones, cùm prima hæresis species ita periit, vt minus homines in errorem pelliciantur; ex hæreticis, Magos faciunt.

Quinta causa est, vt opinor, negligentia eorum qui regunt Ecclesiam. Nam quemadmodum in incultis agris locustæ gigni solent: ita, ex inopia verbi Dei, gignuntur præstigiosæ artes. Nam & locustæ in scriptura dæmones significant *Apoc.* 9. Itaque videtur etiam in hoc tempus conuenire, quod ait Ioel. c. 1. *Residuum erucæ comedit locusta, & residuum locustæ comedit bruchus.* Nam quod hæretici reliquum, fecerant, malefici dæmonum arte populatur, & quod malefici relinquunt athei perdunt.] Hæc non minùs acutè quàm verè Pater Maldonatus.

Atque vtinam non in oculos ea nobis incurrerent. Vidimus olim florentes Belgæ, Geusios Caluinismo, & Anabaptismo erucarum instar cuncta depascentes. Vidimus hos *tres immundos spiritus, de draconis ore, & de ore bestiæ, & de ore Pseudoprophetæ exeuntes.*[1] Videmus illis iam marcescentibus, & ipsa temporis diuturnitate fermè expirantibus; varia locustarum sortiariarum examina totum Septentrionem depopulantia. Videmus parte alia sic crescere numerum atheorum siue polyticorum; vt cùm tam pauci supersint feruentes & veri Catholici, ipsa paucitate planè nulli queant videri. Hæreticis illis de SOCIETATE nostra multi se strenuè opposuerunt, & eorum rabiem præclarè scriptis libris infregerunt.[2] Atheos quoque Theologi, & Philosophi nostri, non semel hydræ lerneæ instar repullulantibus capitibus, ignito veritatis gladio resecantes profligarunt. Locustas hasce, quas illi prætermisere, vel obiter & leuiter tantùm velitati cum illis fuere; nunc mihi ex professo disputationis ventilabro dispellendas, & veritatis caritatisque, velut chalybeo speculo, vstulandas delegi non virium vlla mearum fiducia, sed supremi Numinis auxilio præsumpto. Illud enim pro cuius honore & gloria hoc certamen suscepi, suum vti spero pugilem non deseret. Age, ô vera & æterna SAPIENTIA; cuius nomen perfidi Magi abnegarunt; iuua & tuere Tu ô VIRGO SACRATISSIMA; quam præ cælitibus cunctis depreciant & despuunt; clientem tuum protege, & faue pugnanti. Tu, ô sancte MICHAEL cum æthereis quibus præes legionibus; qui Luciferum cum sociis rebellionis, cælo deturbasti, & in abyssi profundum compulisti auxiliare in arenam descendenti. Vosq; Superi omnes, Beatæ animæ, hâc infernorum spirituum tyrannidem reprimite, & à fratrum vestrorum mentibus dirissimam pestem auertite, & sæpe triumphatas furuorum ac tetrorum cacodæmonum acies, vti soletis; cædite, sternite, profligate. Vestris fretus suggestionibus atque suppetiis; quodque mihi lectoribusque vertat benè; si prius de superstitione ipsa nonnulla ad sequentium intelligentiam clariorem necessaria delibaro; rem aggredior.

***

[1] Apoc. 16. v. 13.

[2] Torrianus Bellarminus, Buzeus, Canisius, Costerus, Tyreus, Valencia Molina, Zuares, Fonseca, Pererius, Vasquius, Seranus, Posseuinus, Maldonatus alii.

G

MARTI

MARTINI DELRIO PRESBIT. SOCIETATIS IESV.

LIBER PRIMVS.

De MAGIA in genere, & de NATVRALI ac ARTIFICIOSA in ſpecie.

CAPVT I.

De Superſtitione, & eius ſpeciebus.

A ETYMOLOGIAM nimis curioſè D. Iſidorus[1] ſcrutatur his verbis *ſuperſtitiò dicta eo quòd ſit ſuperflua aut ſuperſtatuta obſeruatio. Alii dicunt, à ſenibus, quia multis annis ſuperſtites, per ætatem delirant, & errant ſuperſtitione quadam, neſcientes quæ vetera colunt, aut quæ veterum ignari aſciſcunt. Lucretius autem ſuperſtitionem dicit ſuperſtantium rerum, id eſt cœleſtium ſeu diuinarum quæ ſuper nos ſtant: ſed malè dicit.*] non malè ſi analogiam, ſed ſi mentem ſpectes. Nam Epicureus poëta nullam Deo rerum humanarum curam eſſe cenſebat, & ideo ſupremi numinis timorem ſuperſtitionẽ vocabat, eo quòd, quaſi horribili aſpectu, timor iſte mortalibus ſuperſtet & impendeat, alludit enim ad verſus illos Lucretii[2]

Humana ante oculos fœdè cùm vita iaceret.
In terris, oppreſſa graui ſub relligione;
Quæ caput à cœli regionibus oſtendebat.
Horribili ſuper aſpectu mortalibus inſtans.

Nam Lucretio, vt & aliis gentilibus, religio ponitur pro ſuperſtitione: Etymologia autem illa etiam Seruio placuit: cui, [3] *ſuperſtitio* eſt, *ſuperſtantium rerum (id eſt cœleſtium & diuinarum quæ ſuper nos ſtat) inanis & ſuperfluus timor.* De ſenibus quod addit Antiſtes Hiſpalenſis, non eſt eius commentum, ſic enim Donatus, vel quiſquis ille: [4] *ſuperſtites ſunt ſenes vel anus, quia ætate multis ſuperſtites iã* B *delirant. Vnde & ſuperſtitioſi, qui Deos timent nimis, quod ſignum eſt deliramenti.* Chriſtianis ſcriptoribus nomen ſuperſtitionis in malum ſumi ſolet, etiam in illo D. Pauli; [5] *Viri Athenienſes per omnia quaſi ſuperſtitioſos vos eſſe video.* Siriacè eſt, nimios in cultu dæmonum? Græcè δεισιδαιμονεστέρους equo ſuperſtitioſiores: eò ſcilicet, quod vano dæmoniorum timore, lapides, ligna, ſpiritus, ignota quoque & ambigua numina colerent. Quo ſenſu gentilium errorem Patres *Superſtitionem* nuncupant, non *Religionem*; niſi additâ vanæ vel falſæ denotatione. Quo

1 lib. 8. Orig cap. 3.
2 lib. 1
3 in VIII. Aeneid.
4 in Terent. Andr.
5 Act. 10. v. 22.

Quoniam inter *Religionem* & *Superstitionem* multum interest. *Non enim philosophi solùm* (ait Cicero) *verùm etiam maiores nostri Religionem à superstitione separauerunt nā qui totos dies precabantur & immolabāt, vt sui sibi liberi superstites essent, Superstitiosi sunt appellati, quod nomen patuit postea latiùs. Qui autem omnia, quæ ad cultum* Dei *pertinerēt, diligenter retractarent, & tanquam relegerent, sunt dicti religiosi ex relegendo, vt elegantes ex eligendo, tanquam à diligendo diligentes, ex intelligendo intelligentes. His enim verbis omnibus inest vis legendi eadem, quæ in religioso. Ita factum est in superstitioso & religioso, alterum vitij nomen, alterum laudis.*] Adscripsi verba vt legenda censeo
1 lib. 4. c. 28. 2 lib. 14. de ciui. Dei. c. 30. ex Lactantio [1] : ex quo & Diuo Augustino [2] corrigendus Nonius Marcellus eadē aliter referens. Nonius etiam vult *Superstitiosos* dici, *quòd præ cultura deorum cætera supersedeant*, id est negligant: itidem & *Religiosos quasi relinquosos* (*sic membranæ*) *quòd cæteris relictis solis sacrificijs deseruiant*, ridiculum commentum, & Nonio dignum. Lactantius eruditè, quâ solet argumentorum vi & copiâ Ciceronis discrimē refellit, & concludit, *Religio veri cultus est, Superstitio falsi.*] hoc præclarè : non ita C
quod subdit : *Omnino quid colas interest, non quemadmodū colas, aut quid precere.*] parum id consideratè dictum. nam superstitio quoque nascitur, si quod oportet coli Deum Optimum Maximum, non vt oportet colas aut precere, Religioni duntaxat locus; si qui vni ac vero Deo supplicant, ita quemadmodum oportet id faciant. Optimè enim Theologi nostri, *Religionem* definiunt virtutem, qua Deo vero cultum verum ac debitum exhibemus, ideoque dictitant, duo illi vitia extrema repugnare. Vnum in defectu positum, quod cum debito honori detrahat, *Irreligiositas* vocatur: alterum in excessu, quod non quidem verum cultum æquo maiorem exhibet: (quis enim, quantum par est, queat exibere illi infinitæ bonitati, immensæque maiestati?) sed ideò nimium: quia nec verum, nec bonum, sed superfluâ quadam circumstantia vitiatum: quæ, quòd perperam & in Dei potius iniuriam, quàm honorem, materiæ debitæ adiicitur: ideo in excessu
3 Vide Greg. Valēciam 22. disp. 6. q. 10. punc. primo. positum vitium vocant. [3] Cùm enim bonum idem sit quod perfectum, omnémque defectum siue vitium repellat: nihil etiam verum dici mereatur, nisi quod idem sit bonum: perspicuè intelligitur, si mali quidpiam in cultu diuino reperiatur, verum cultum eum non esse, quare nec *Religionem* dici posse. Deinde cum *Superstitio* omnis, nomine suo vitium in cultu inesse indicet: consequitur nullum cultum, qui superstitiosus sit, verum cultum vocandum: atque adeò superstitionem omnem falsi cultus esse, vt Lactantius dixerat. Sed falsitas ista non vno tantum ex fonte: vt putabat: sed ex duobus oritur. Capitalis omninò est, quem ille non ignorauit: si videlicet id pro Deo colatur, quod Deus nō est: hunc nostri nominant, *Superstitionem falsi cultus.* 'alter minus est deterius, sæpè tamen lethalis, D
semper noxius, quem Firmianus perperam videtur à superstitione excludere: si cui debetur cultus, non quo debetur modo, exhibeatur: hunc vocant Theologi, *indebiti cultus superstitionem*, eò quod non, qualis debetur. Prior generali nomine solet *Idolatria vocari*, quia quicquid cum non sit Deus, vti Deus adoratur, idolum nominatur, iuxta illud: [4] *Omnes Dij populorum, idola*, hoc est vanitas & ina-
4 1. Paral. 16. ver. 26. אליל niæ, nihilque minùs quàm quod volunt haberi. Nam vis ista est vocis Hebreæ E L I L. Posterior nomen suum retinet, nec proprium, quod sciam, aliud habet:
5 lib. 2. de doctrin. Christia. c. 23. nec imposuit D. Augustinus, [5] contentus descripsisse cum de imaginariis indebiti cultus signis ageret, his verbis: *quæ ad remediorum, aliarumque obseruationum curam pertinent: quæ non sunt diuinitùs ad dilectionem Dei & proximi, tanquam publicè constituta: sed per priuatas appellationes rerum temporalium, corda dissipant miserorum.*] De hoc indebito cultu nulla nunc à nobis disputatio instituitur: de falsi tantùm cultus superstitione disserendum: cumque ea duas species complecta-

tur

tur, *Expressam Idololatriam*, quando cultus Deo debitus clarè & disertè transfertur in creaturam: cum Iudæi vitulum, Ægyptij Anubim, Romani Quirinum coluêre: & *tacitam* siue vt alij vocant *Implicitam*: illam quoque priorem nunc missam facimus, contenti quæ ad posteriorem pertinent, & sunt obscuriora; pro modulo nostro elucidare. Tacita idololatria est omnis magia prohibita, vt suo loco ostendemus.

CAPVT II.

De Magia, eiusq; diuisione, & Magorum variis nominibus.

A MAgiam vniuersim sumptã definio terminis latissimis, *vt sit ars seu facultas, vi creata, & non supernaturalis, quadã, mira & insolita efficiens. quorum ratio sensum & communem hominem captum superat.* Vsus sum terminis latissimis; quia video viros magnos. Fr. Victoriam [1] secutos, dum pomeria circundant strictiora, artificiosam & naturalẽ exclusisse. *Artem* dixi, seu *Facultatem*, pro quauis cognitione & operatione, apodictica, topica, scientiam gignente, vel non gignẽte, mechanica vel liberali, artificiosa vel artis experte, vel circulatoria, superstitiosa vel vitii experte. *Efficiendi* vocabulum pro omnis mentis, animi, sensus, aut membrorum functione posui. *Vim* intelligo, siue rei adhibitæ, siue personæ adhibentis; hominis nempe vel dæmonis. *Creatam & non supernaturalem* nominaui, vt excluderem vera miracula; quæ solius Dei sunt opus: quocirca malui *mira*, quàm miracula dicere. *Communis* denique *captûs* & *sensûs* mẽtionem inserui, quia multorum magicorum effectuũ causas soli sapientiores, qui omni ætate pauci, cõ-
B sequuntur. Tàm latè sumptæ Magicæ; diuisio, petenda ex causis finali & efficiẽte. *Ab efficiente* ducitur diuisio in *Naturalem, Artificiosam & Diabolicam*; quia cũcti effectus eius ascribendi sunt, vel insitæ rebus naturæ, vel humanæ industriæ, vel cacodęmonis malitiæ. *A finali causa*, rectè dispartias; primò *in bonam*, si bona intentione & licitis mediis vtatur; (quod tantum competit artificiosæ ac naturali) & *in malam*, cuius nempe finis vel media quibus vtitur praua sunt; hæc peculiaris est Magiæ prohibitæ; quam idololatriam tacitam & superstitionis spe-
C ciem esse diximus. Hæc prohibita Magia sic describi potest, *Facultas seu ars, qua, vi pacti cum dæmonibus initi mira quædam, & communem hominum captum superantia, efficiuntur*: DIXI *vt pacti*, quoniam omnis Magiæ huius vis, pacto tacito vel expresso nititur, vt suo loco docebo. *Tacitam* vocant, *idololatriam* Theologi; quia non tam (vt plurimum certè) intendunt Magi cultum illum exhibere naturæ, vt Deo; quam tanquam benefactori cuidam & munifico, à quo aliquid consequantur. Quæ intentio, ratione multiplicis sui obiecti; quatuor quasi species huius tacitæ idololatriæ, seu prohibitæ Magiæ gignit. Fit enim aliquando, vt dumtaxat extraordinarii & miri effectus cognitio vel operatio quæratur; & tunc sibi nomẽ *Magiæ specialis*, ac strictæ sumptæ, vindicat: aliquando fit, vt quis nitatur cognoscere res futura, vel etiam præteritas aut præsentes, sed arcanas & occultas; conatus iste *Diuinatio* nominatur: aliquãdo desiderat instrui & iuuari, nõ vt prosit, sed vt noceat aliis, vel vltionem sumat; huic sceleri *Maleficium* est nomẽ. Deniq; sunt aliquando; quibus decretũ est, sine noxa cæterorũ, sibi vel aliis hoc opere prodesse vtilitate vel voluptate, & tunc Theologi nuncupãt *Nugatoriam seu vanam obseruantiam*. Sic Magia reproba, in *Magiam specialem, Diuinationem, Maleficiũ, & Vanã obseruantiã* diuiditur; de quibus singulis ordine disputabimus.

Ab hac specierum Magiæ diuersitate, mira nominum varietas, apud Hebreos, Græcos, Latinos manauit, ad eos significandum, qui stygiis hisce mysteriis forent initiati. Prosequamur præcipuas appellationes.

Quædam Hebræorum, ad solam diuinationem videntur pertinere, vt duo illa con

[1] relect. de Magia, num. 8. Angles in floribus ad 2. d. 7. & alios.

אובות la coniungi solita; AOVOTH & IDDEGHONI; quorum nisi fallor posterius latius
ידעני paulo patet, ideoque in sacris litteris illi solet postponi, locis [1] passim obuiis,
1 Leuit. 19. ver. 31. & 20. v. 6. Deut. 19. v. 11. 4 Reg. 23. v. 24. Esa. 8. v. 19. & 19. versic. 3. 1. Reg. 28. v. 7. & 9. *Aouoth*, à radice אוב of, quod vox reddatur obscurior & quasi ex vtre stridens.
[2] nam OF primò significat ipsum dæmonem respondentem, secundò significat
Magnū qui responsum elicit; sicut & *Python*, & *ventriloquus*, vocatur, vel ipse dæ-
mon inhabitans, & ex imo hominis respondens; vel ipse homo, cui dæmon in-
habitat. Græcis etiam ἐυρυκλεῖς vtrumque significat, à quodā Eurycle, qui Pytho-
3 Vt docui pluribus cōmen. in Isa c. 8. v. 19. né habebat, & primus ventriloquus Athenis fuit vnde & alii ἐυρυκλεῖς dicti. quod
docet Suidas & Heschius, & Scholiastes Aristophani [4] & ex Aristophane, Plutar-
4 Suid. & Hesych. in voce ἐυρυκλῆς Pluta. lib. de defectu oraculor. Aristophan. in Vespis, & ibi Schol. choq; posset probari. IDDEGHONI non spectat ad Chyromanticos & similes;
vt quidā cēset; sed ad oracula dæmonū, siue per AOVOTH, siue ex visceribus tel-
luris, siue per vmbrarū euocationem, vt colligitur cōparatione locorum SS. vbi
hoc nomen vsurpatū; [5] siue ad genus quondam diuinationis, de quo libro tertio.

Alia nomina nō tam quid dæmon efficiat, quam quid Magus conetur, respi-
ciunt, patentq; latiùs. Ad omnes enim diuinationes pertinēt, NACHAZ, KISEM
5 sup. nu. 1. GHONEM, ad omnes verò incantationes, CHABAR, & LACHAZ; ad omnem de
נחש nique Magicam in genere, CHARTVMMIM, & MECHASSEPHIM, de quibus
6 Genes. 41. v. 5. & 15. nunc agendum. NACHAZ significat augures, & omnes alios coniectores vanos;
7 Leuit. 19. v. 26. num. 23. v. 23. & 24. v. 1. Deut. 18. v. 10. 2 Par 33. v. 6. qui ex fortuitis quibusdam futura solēt diuinare; qualē se prudenti, vocis equi-
uocatione, ad tempus Iosephus finxit. [6] hæc diuinatio prohibita multis locis.[7]

KASAM significat vniuersim diuinare, vnde KISEM diuinans seu ariolus, &
KESEM diuinatio. sumitur etiam in malam partem de quacunq; rerum quoq; nō
קסם fortuitarum, prohibitā coniectatione passim in SS. eius mentio obuia est.[8]

8. vt v. 23. & d. v. 10. 1. Reg. 28 v. 8. 1. Reg. 3. v. 17 Isa. 3. v. 2. Ierem. 27 v. 9. Ezec. 12. v. 24. & 21. v. 24. & 21 v. 12. & 22. v. 28. YONEN quibuslibet auguribus & coniectoribus acommodatur. [9] etiam O-
nirocriticis: [10] quare perperam Rabbini recētiores restringūt, adeos: qui super-
stitiosè dies & tempora obseruant, faustáne sint an infausta. sed hoc genus ad
omnia pertinet.

ענין CHABAR[11] & LACHAZ[12] quomodo discrepent nōdum inueni, quare (ni fal-
9 d. loco Ier. & Mich. 5. v. 11. lor) idem significant, nempe ἐπαοιδὸν incantatorem, seu vt Gentiles vocabant
exorcistam, qui profani seu malis verbis aut mussitationibus mira patraret.

10 vt Deut. 18. v. 10. & 2. Paralip. 33. v. 6. De CHARTVMMIM falli puto Abenezram, Ben-Natam & alios Rabbinos,
qui ad naturalem seu bonam Magiam videntur referre. Quæso, si hanc signifi-
caret, cur tam seriò in SS. prohiberetur? Equidem puto hoc nomen complecti
חבר Magorum genus omne, qui cum dæmone fæderati, diuinant [13] vel præstigiosa
11 Iob 40. v. 25. & Psal. 57. v. 6. miracula operantur [14]: imò & quoscunque cantatores & veneficos comprehen-
dere probatur. quia LXX. modò vertunt expositores. ἐξηγητάς [15]; modò φαρμακοὺς
לחש veneficos [16], modò ἐπαιοδοὺς incantatores.[17] Vulgatus quoque noster aliquando
12 d. v. 6. Eccles. 10. v. 11. vertit coniectores,[18] aliquando verò ariolos,[19] aliquando maleficos [20] vt isto-
rum auctoritate vocabulum intelligamus adeò diffusum esse.

חרתמם Denique MECHASSEPHIM vox, est orta ex radice CASAPH, signifi-
13 vt Genes. 41. ver. 8 & 24. cans quemuis maleficium præstigiis, vel aliis quibusuis malis artibus Magicis,
14 vt Exod. 7. v. 11. & 22. & 8. v. 7. ac 18. cap. 9. v. 11. vtentem. ideo noster tam latè interpretatur, maleficos, [21] maleficas artes,[22] ma-
leficia,[23] aut venefica. [24] Non defuit tamen quidam vehementer huius crimi-
15 vt in Genes. supra. nis suspectus & ex professo sagarū patronus; qui lectoribus conaretur persuadere
16. vt in Exod. supra. hoc vocabulum saltem in lege Exodi XXII. cap. restringendum ad solos vene-
narios, cuius error facilè refellitur. Primò quia radix nominis, CHASAPH,
17 In Exod. non significat toxico perimere (vt ipse putat) sed quando solitariè ponitur,
18 In Genes. 19 Daniel 1. v. 20 & 2. v. 2. nec sententia narrationis restrictionem postulat, tunc Magicorum ludibrio-
rum

20 In Exod. sup. 21 Exod. 7. v. 11. & 22. v. 18. 22 2. Paral. 33. v. 6. 23 Isa. 47. v. 9. Daniel. 2. v. 2. Mich. 5. v. 12. Nahum. 3. v. 4. Malach. 3. v. 5. 24 4. Reg. 9. v. 22.

rum genus omne continet vt apud Malachiã,&Nahum,&in libris derelictorum Si quando autem restringatur, id contigit, rei, quæ describitur, conditione hoc postulante Sic Exod.7. restringitur ad præstigiatores propriè dictos, de quibus tantum agebatur: sic apud Ieremiam. ponitur pro Diuinatoribus; apud Danielem, pro somniorum interpretibus. Det aduersarius locum vllum, vbi pro solis Venerariis vsurpetur. Benè est, quòd duo tantum loca adduxit. Vnum de [1] Iezabele: quasi verò Iezabel clanculum venenis, & non ferro palam, atque cædibus, in prophetas grassari fuerit solita. Quanto verisimilius est fœminam insano dæmonum cultu furentem? incantationibus quoque, & rhombis, aliisque philtris Achabum, & alios dementasse? vt ibidem benè, posteriore loco, censuit Tostatus. Sane ante Iezabelem Magiæ suspecta non fuit Samaria: posteà per hanc fortem excetram, pestis hæc immissa, hæsit adeò pertinaciter, vt Samaritani nomen pro incantatore vsurparetur. Vnde & Iesv Domino obiectum *Samaritanus es, & dæmonium habes* [2], quasi genti proprium esset cum dæmone commercium habere. Quare & Dominus conuitium illud vnicâ negatione refutauit; *ego dæmonium non habeo*: quasi dicat, cum dæmonio paredro, vel euricle, fædetato, nulla mihi familiaritas intercedit, quapropter nec Samaritanus sum, & post Christum Dominum sollennes Samariæ Magis principes, eorumque scholæ; Simonianorum scilicet & Menandrianorum. Secundum adfert locum ex d.c.22.Exod.eò quod Lxx.verterint φαρμακεὺς; quod ipse contendit solos venenarios significare; tam bonus certè Græcus, quam bonus Christianus, refellitur ipsa consuetudine Lxx. Interpretum, quos constat eâ voce latius vti. Primò, quia Exod.7.v.11.etiam vertunt φαρμακοὺς, vbi constat agi de præstigiatoribus: nam & incantationem seu præstigias ibi vocant φαρμακίας; & quos ante φαρμακοὺς dixerant, iidem ab illis vocantur ἐπαοιδοί. Deinde æquè diffusè sumpserunt in Paralipomenis, ἐφαρμακεύετο. Tertiò quoniam in Ieremiæ verbis, nomine φαρμακέων, complexi sunt diuinatores. Quartò quia, inter somniorum interpretes, apud Danielem, recensent φαρμακοὺς. Tam ergo latè sumunt hoc vocabulum seniores isti Hebræorum doctissimi: quod verò peritè id faciant; si putarem operæ pretium, & antè non alij id fecissent; probarem Hippocratis, Platonis, Aristotelis, Theocriti & aliorum veterum testimoniis. Iosephus vt non suffragatur aduersariis, sic nec nobis refragatur. Pro nobis stant Philo libr. de specialibus legibus circa medium, & Catholici Partes [3] plerique; qui legem illam Mosis ad omnes Magorum species retulerunt. Hæc de Hebraicis.

[1] 4. Reg.9. v.22.

[2] Ioan.8.48.& 49.

[3] D. Hieron. in Ierem.& Daniel D. August. lib.21.de ciuit. Dei, c.6. Isych.lib.6. in Leuit.c. 19.& 20 Raban. & alii add. c.22. Exodi.

E Græcis sua quoque sunt nomina; quæ, strictè sumendo, differunt. nam ἐπαοιδὸς incantatorem μάντις ariolum seu diuinum, φαρμακεὺς venenarium, γοὴς præstigiatorem propriè significat. Sed frequenter primum, tertium & quartum, ad omnem Magicam porriguntur. γοὴς etiam, quemcunq; denotat impostorem. Videas illa tria Homonymως coniungi à Platone, Synesio, Herodoto, Chrysostomo, & Hesychio.

Sic Latinis alia est propria significatio, alia per extensionem accommodata. *Magorum* nomen à Barbaris ad Græcos, latinosque traductum, initio Persis & Chaldæis in honore fuit, [4] vt proprium Sacrorum antistitibus, Regum moderatoribus, philosophis atque Theologis, in infamiam cœpit vergere, & cunctis malis artibus attribui. *Venefici* dicebantur antè, soli qui malis pharmacis lædebant, & venenarij vocantur; postea de incantatoribus hoc nomen vsurpatum, & cuncti Thessalis accommodatum. *Arioli, Augures, Aruspices, Chaldæi, Thessali, Genethliaci*, sæpè confunduntur. *Lamiæ* dictæ, quod pueris necem adferant,

[4] Hieron. in cap. 2.Daniel. Apuleius 1.Apolog. Hesychius. & Suidas.

ferant, desũpto nomine vel famosa illâ & crudeli Reginâ Lamiâ, de qua Anto. Liberalis Diodorus & alii; vel à succubis dæmonibus, de quib. Philostratus; vel à feris Libycis, de quib. Dion Sophista.[1] *Striges*, ab infausta & nocturna aue, quæ creditur exitium infantulis adferre [2]. Veteribus etiam Romanis dictæ hæ mulieres sunt, *Veratrices*; quod diuinandi scientiam profiteantur, vt solent illæ feces quæ se iactant Ægyptias, colluuies omnium populorum ac nationum. Longobardi suis legibus *Mascas* nominant; eò fortè, quòd in cõuenticulis suis, laruis se tegant;[3] vel quod deformi specie oris, vt sunt pleræque, laruis seu mascaris, quã feminis similiores. *Sortilegos* veteres nominabant, qui quarumlibet sortium superstitioso iactu aliquid diuinare nitebantur[4]: Sed Theologi & Iurisperiti posteriores cum nefando strigum crimine confuderunt. *Sorciarios* eosdem, & *sorciarias*, vocatos comperio iam inde ab Hinmari Remensis Archiepiscopi æuo.[5] Hi venefici simul & Dæmonis vasalli Ligii sunt, quare possunt etiam dici *Satanici Venenarij*. Horum crimen vetus, & ante CHRISTI Domini aduentum. Tales enim Canidia Horatij, & Erisichto Lucani, Martini Taciti, & Thessalæ Luciani, & Apuleij. Nomen sortiariorum recentius est.

1 Vide Adagium *Lamia turres*, & Commen. nostrum in Senecæ Traged.
2 vide comment. in Medeam v. 732.
3 Remigius li. lib. 1. dæmonlat. c. 18.
4 extra tit. de Sortileg.
5 c. vlt. 33. q. 1.

CAPVT III.

De Magiâ naturali seu Physicâ.

QVi supra mortales omnes Magicis dediti fuere, Persæ à quibus id Marcion & Manes mutuati; duos credidere Deos auctores, & rerum Dominos; alterum bonum Oromazum vel Oromadam; quem solem censebant; & malum alterum Arimanem, siue Plutonem:[6] deinde ab his numinibus duplicem Magicam deduxerunt, vnam quæ superstitiosa tota cultum falsorum Deorum tradebat, & huiusmodi plura alteram quę naturas intimas rerum callebat, quam Persis vtramque Apuleius[7] adscribit. Fallax prior & nociua, satis diabolum indicat auctorem; qui ante diluuium eam docuit malos illos gigantes, à quibus eâ Chamus imbutus, ab hoc eius posteri Ægyptij, Chaldæi, Persæ. sic enim interpretor D. Clementis verba[8] de Angelis peccatoribus; *docuerunt* (ait) *homines quod dæmones artibus quibusdam obedire mortalibus, id est magicis inuocationibus, possent; ac velut ex fornace quadam & officinâ malitiæ totum mundum subtracto pietatis lumine, impietatis fumo repleuerunt. Pro his & aliis nonnullis causis diluuium mundo introductum est, & omnes qui erant super terras deleti sunt, exceptâ Noë familia qui cum tribus filiis eorumque vxoribus superfuit: ex quibus vnus Cham nomine, cuidam ex filiis suis, qui Mezraim appellabatur, à quo Aegyptiorum & Babyloniorum & Persarum ducitur genus, malè compertam Magicam tradidit disciplinam. hunc gentes quæ tunc erant* Zoroastrem *appellauerunt, admirantes primum magicæ artis auctorem, cuius nomine etiam libri plurimi super hoc habentur, &c.*] addit hunc postea ictũ fulmine, *Zoroastrem*; quasi viuens astrum dictum, & pro Deo habitum. Zoroaster non vnus, sed multi fuere (nam Goropius nugatur qui nullum putat fuisse) Primus iste Chaldæus Magiæ inuentor: falluntur Sixtus Senensis & alij, qui bonam illi tantum tribuunt. Secundus fortè Bactrianus; qui cum Nino bellum gesserit, de quo Plinius, Iustinus & Arnobius; Tertius qui & Erus dictus, siue Armenii filius, iuxta Clementem Alexandrinum; siue Oromazi, iuxta Platonem nec enim arbitror hos Eros fuisse diuersos, vt censuit Fran. Patricius. Suidas videtur primum cum secundo confundere, non quartum aliquem suggerit. Arnobius quatuor commemorat: primum illum Chaldæum; secundum Bactrianum, tertium Pamphilium genere, qui & Erus dictus: quartum Armenium genere, non Armenii filium, de quo Clemens: sed alium Hosthanis.

6 Plutarch. li. de Iside. & Osyride, Laertius initio suæ historiæ Agathias & alii.
7 Apolog. 1.
8 li. 4. de rog.

ſthanis nepotem: Quinti fortè meminit Suidas cum Zoroaſtri Aſtronomi meminit, & Perſomedum dicit fuiſſe. Sexti Proconneſij mentionem facit Plinius, omnes hi Magi fuere. Sic etiam de dæmonibus agens Lactantius [1]: *Magorum quoque ars omnis, & potentia horum adſpirationibus conſtat*, &c. Idem aſſerit & [2] D. Cyprianus & addit Hoſthanem Magorum præcipuum fuiſſe. huic famoſos alios addit [3] Tertullianus his verbis; *Hoſthanes, Typhon & Dardanus, & Damigeron, & Nectabis, & Berenice, publica iam litteratura eſt, quæ, &c.* his conſentiunt Arnobius, ſi rectè verba diſpungas [4] & cum Euſebio, [5] D. Auguſtin. ac Marcellinus. Zoromazdis meminit Suidas. Azonacis Plinius, eumq; facit præceptorem Zoroaſtis. Corrupit vocem Noachi, ab hoc enim Cham & filij eius Chus Magiam bonam edocti. Scripſere etiam Magica Iulianus Chaldæus philoſophus lib 4. de dæmonibus, & Theurgicorum auctor illius filius, Iulianus ideò Theurgus vocatus, de quibus Suidas & Proclus conſulendi. Porphyrius citat quendã Palladẽ, & Symbulum, & alios, nempe Adelphiũ, Acylinum, Alexandrũ Lybicum, Philocomum, Demoſtratum Lydum, Zoſtrianum, Nicotheum, Allogenem, Meſum; quorũ impiis ſcriptis vtebantur Gnoſtici. Picus teſtatur etiam legiſſe ſe libros Chaldaicè ſcriptos Eſre & Melchiar magorum. Ex his hodiè tantum extant, Zoroaſtri χαλδαϊκὰ, ſeu μαγικὰ λόγια, quæ ex Platonicorum ſcriptis laborioſè collegit Frã. Patricius, obſcuritatis maioris quàm vtilitatis. Naturalẽ verò legitimámq; Magicen cum ceteris ſcientiis Adamo Deus largitus; à quo poſteritas docta per manus & orbem eam propagauit. Ea (vt Pſellus [6] & Proclus auertêre) nihil eſt aliud quàm exactior quædam arcanorum naturæ cognitio, qua cœlorum ac ſiderum curſu & influxu, & ſympathiis atque antipathiis rerum ſingularum obſeruatis, ſuo tempore, loco, ac modo, res rebus applicantur, & mirifica quædã hoc pacto perficiuntur, quæ cauſarum ignaris præſtigioſa vel miraculoſa videntur. Veluti cùm Tobias paternam cæcitatem felle piſcis diſcuſſit, [7] quã vim Callioymo piſci tribuunt cum Galeno [8] plerique: item, cùm tympani ex lupinâ pelle ſonus aliud tympanum, ex agninâ tenſum, diſrumpit: [9] cùm Venetiis Turca quidam liquato plumbo manus lauit innoxius [10], illuſtria quoque illa quæ narrat B. Auguſtinus lib. 21. de ciuita. Dei, cap. 4. 5. & 6. de pauonis carne neſciâ putreſcere; de paleis frigore ſuo niues conſeruantibus, & calore fructus maturantibus, vi contrariâ; de calce, quæ, cùm ignitam in ſe vim habeat, aquis accenditur; & oleo infuſo non accenditur, de Agrigentino ſale, qui liquatur igne, aquâ verò induratur & crepitat; de magnete, de Epyri fonte & ſimilibus. his addunt alij patres, [11] de dictamo, quo ceruus ſagittas expellit; & chelidoniâ, qua hirundines cæcos oculant pullos. confirmat Plinius [12] de Pſyllis & Marſis odore ſerpentes ſoporantibus, & impunè laceſſentibus; de pici [13] Martij herba cuneos adactos expellente: vnde communis fabula increbuit eam ſeras aperire. Confirmat Alex. ab Alexandro, [14] de veneno Tarantulæ ſeu Phalangij Calabri; à quo morſis non aliud vitæ & remedij præſidium, quàm ſi certo muſicæ ſono ſaltitare ad numerum compellantur, donec concidant fatigati. Prætereo innumera, quæ congeſsêre Ariſtoteles (ſi auctor ipſe lib. de admirandis auditionibus) & Guilhelm. Aluernus opere pereruditо, de Vniuerſo, [15] & ex Belgis Robert. Triezius auctor libri *de dæmonum deceptionibus* [16]; apud quos tamen duos quædam narrantur, meritò Satanici pacti ſuſpecta, vt quod Guilhelm. narrat Heliotropiam facere homines inuiſibiles, & argento viuo inter duas cannas poſito incantationes impediri. Vt, quod Robertus docet, rutam furto ſublatam, & ocimum cum conuitiis plantatum vberius prouenire: item ſeptem certæ herbulæ gramina, iacta in ſympoſio, conuiuas omnes ad rixas & Lapitharum certamina prouocare. Nec minus

1 lib. 2. c. 14. idem affirmat c. 16.
2 lib. de idolor. vanitate, ca. 16.
3 lib. de anima c. penult.
4 lib. 1. contra gent.
5 Euſeb. li. 10. de præparat. Auguſt. libr. 12. de ciuit. Dei, Marcellinus hiſtoriar. lib. 23.
6 Pſellus lib. de dæmonib. Proclus lib. de Magia.
7 Tobiæ 7.
8 Galen. li. 10. ſimplic. medicam. Plinius, Ælianus, & alij.
9 Oppianus lib. 3. Cynege.
10 Cardanus 6. de ſubtilita. Boiſteau. Hiſt. Prodigio. c. 8.
11 Tertulianus lib. de pœnitentia c. vlt. Pacianus lib. de pœnitent. & D. Hieron. in Eccleſiſt.
12 lib. 7 c. 2.
13 lib. 10. c. 10.
14 lib. 2. Genial. dier.
15. partis 2. principal p. 3.
16 c. 23.

friuola sunt, quæ Ludouicus Dulcis memorat de vi gemmarum per eas effici posse, quicquid homo queat imaginari. *libro de Gemmis capite primo*, ô vanam auxesim! an gemmæ omnipotentes? Solidiora longè & tutiora peti possunt exempla, ex Sirenio, Fracastorio, & Langio.[1] Naturalis huius Magicæ peritissimum fuisse Salomonem Regem minimè dubitandum. Quæ tamen de morbis ab eodem Rege curatis incantatione, Flauius Ioseph. retulit,[2] ea vel falsa sūt, vel in illud referenda tempus, quo se idololatriæ & omni superstitioni immerserat. Tres magos Euangelicos hac Naturali Magicâ imbutos volunt nonnulli & crediderim. Sed an hac solâ, & non Dæmoniacâ quoq;? post Christum Dominum adoratum; certo certius, à crimine hoc alienos; quid ante fuerint, parū refert. Sanè Theophilactus[3] censuit etiam vetitâ imbutos. De Appollonio Tyanæo? videtur Iustinus[4] Martyr eum Phisicis magis annumerare: sed, vt frequentius credā dæmonis vsum operâ, faciunt quæ perdoctè scripsit Eusebius cōtra Hieroclem.

Naturalis Magia diuiditur in operatricem & diuinatricem, hæc in abditis & futuris coniectandis versatur, de quâ libro sequenti disserendum nobis copiosè: illa miros effectus producit, de qua nunc agimus. multi de eâ libros ediderunt, quorum qui catalogum nudum proponunt * sine antidoto, videndū ne venenū aureo Babylonis calice propinent incautis. Imprimis ab hoc numero remoueo; vt dæmoniacos Magos, *Robertum perscrutatorem* cuius *Magiam cæremonialem*, & *lib. de mysterijs secretorum* Agrippa legerat, & ex iis desumpsit non pauca; Picatricem Hispanum, Anselmum Parmensem, Cicchum Esculanum, Petrum de Abono, ~~& Cornel.~~ Agrippam, & Paracelsum, & auctorem pestilentis libri ארבעהאל, innominatum, sed mirum hypocritam; homines partim atheos, partim hæreticos. Alchindus, Rogerius Bachonus, & Geber Arabs multi scatent superstitiosis, ideo vetitæ lectionis etiam hos putarim, Raymundus Lullus, & Arnoldus Villanouanus, sunt ipsi quoq; in nonnullis hæreseos notati[5] quare libros eorum nullus deberet legere, qui Theologicorum dogmatum non sit probè peritus. In eandem classem referendus Thomæ Bungey *lib. de magiâ naturali*, & eodem titulo lib. Georgii Riplay, qui post mortem necromanticus fuisse iudicatus. Ponceti & Ardoini *libri de venenis* legendi non videntur, nisi à medicis conscientiæ timoratæ ac piæ: ceteris ea lectio intuta. In Cardani *de Subtilitate & de Varietate* libris passim latet anguis in herbâ, & indigent expurgatione Ecclesiasticæ limæ. Ioannes Baptista à Porta, specioso *Magiæ naturalis* titulo, superstitiosa multa & illicitæ Magicæ velare nititur, verbi gratiâ de conficiendo sagarum vnguento, & his similia. De Antonii Mizaldi *Naturalis Magiæ* libro, non habeo quod dicam, quia nondum legi: suspicor, quod facit in *Centuriis memorabilium*, superstitiosa illum à Naturalibus non secreuisse. Alberto Magno tributus *liber de Mirabilibus* vanitate & Superstitione refertus est; sed magno Doctori partus suppositiitius. Cicchi de Esculo *Commē. in sphæram Sacrobusti* inter superstitiosa scripta collocādus. Pomponatij *de Incantationibus* opusculum, certè miratus fui tam diu tolerari ab Ecclesiâ; nunc recens, & meritò, in Romano Indice damnatur, verissimum enim; quod ab Antonio Mirandulano[6] scriptum, hoc opere Pomponatium, se nec philosophum bonum, nec quod fœdiùs, Christianum bonum exhibuisse; cū effectus omnes mirificos cœlorum inflexionibus adscribit, adeò vt velit & religiones & leges earumque latores ab iis dependere. Quod prorsus impium edidere quidam, nomine Francisci Pici Comitis Mirandulani *positiones Magicas*, in quibus certè sunt quæ meritò, etiam Bodinus, vt noxiæ superstitionis, repræhendit. Quid ipse censor ille? *Dæmonomaniam* suam multis erroribus refersit, nec qui postea edidêre, vt emendatam, Antuerpienses; vti par erat expurgarunt. manent

1 Siren. lib. 9. de Fato, c. 6. Fracastor. lib. de Sympath. & antipaph. Ioan. Langio. epist. 33.

2 lib. 8. Antiqu.

3 in Matth.

4 q. 24 ad Orthodox.

* Mich. Medina lib. 2. de recta in Deū fide cap. 7. ex Agrippæ libr.

4 Vide Directorium Inquisitorum Eimerici & Marianum lib. 14. de rebus Hispan. cap. 9. & lib. 15. cap. 4.

5 libr. 6. de singulari certamine.

nent multa noxia, & quæ ambiguam auctoris fidem satis contestantur, nocereq; egentibus possint. Vnde & ab inquisitoribus Romanis; iure optimo, liber ille inter vetitos refertur. *De theatro vniuersæ naturæ* eiusdem Bodini, si Deus vitam dederit, ostendam aliàs, plus in eo corpore Rabbinicorum esse delitiorum; quã solidæ philosophiæ, multa quoque cum Theologicis placitis adeò pugnantia, vt qui leniùs de illis loqui velit, erronea & prorsus temeraria cogatur vocare. de quo alias. Adeò lubricum & periculosum de his disserere; nisi Deum semper, & Catholicam fidem, Ecclesiæque Romanæ censuram, tanquam Cynosuram sequaris. Quæ quidem breuiter à me commemorata sunt, vt iuuenibus consultum; non, vt viros doctos irem sugillatum. Nunc quædam discutiamus dubia, vnde sequentium decisio dependet.

QVÆSTIO I.

Quid cœli aspectus & influxus ad Magicos effectus conferat.

OMnium superstitionum caput præcipuum hoc veterum Magorum fundamento nititur; de quibus ita Psellus cum exponit λόγια ζωροάστρου *Magicas verò rationes constituunt à summis potestatibus, & à terrenis materiebus. Compati aiunt supera inferis, & præsertim sublunaria.*] Hos secuti recentiores, quæcumque per characteres, figuras, ac numeros ipsi perficiunt, ea produci volunt à virtute iis figuris communicatâ ab aliis figuris sublimioribus, ex sympatiâ quadam naturali rerum inter se similium quatenus hæ figuræ ad amussim inuicem coaptãtur. Quod confirmant similitudine non vnâ. Primò, sicut Echo ex opposito pariete causatur: secundò, sicut in concauo speculo collecti radii oppositum corpus repercussu inflammant: tertiò; sicut cithara eodem modo, quo alia, tensis fidibus; si ferias alteram tinnitu suo cogit concinere: sic istas imaginum, numerorum, characterumque similitudines efficientiam miram contendunt habere. Sed ista prorsus friuola esse conuincitur.

Primò quia similes illæ, quas in cœlo comminiscuntur imagines prorsus sunt fictitiæ, & quædam (vt philosophi vocant) entia rationis; quatenus figuræ quædam similitudo & imago picturæ illis ascribitur, nominaque ad placitum imposita, stellas ab inuicem distinguendi causâ, vt benè Bartholom. Sibyllanus [1] aduertit; & patet ex imaginibus picturisq; Astronomorum. quis enim nescit nullas in cœlo esse veras vrsas, angues, leones, crateres, naues, Pegasos, sed hæc dicis causâ tantum, non imaginari? Fictitiæ verò figuræ nulla potest esse efficientia, quâ talis est; nec cum verâ figura symphatia, vel amor naturalis: id enim quod non est, quem effectum in eo quod est, queat producere?

[1] Peregrinar. quæstionum 1. Decad. c. 9. quæst. principal 5. q. 1. & 2.

Deinde comparationes illæ nihil prorsus ad rem faciunt. In Echo cuncta sunt realia entia: homo loquens, vox repercussa, paries repercutiens: nec tamen vlla parietis cum homine similitudo, vt illatum ipsi dicunt esse imaginum. In speculis quoque illis incendiariis, omnia ponuntur reipsâ consistentia, nihil confingitur: nec vlla quoque formæ similitudo inter terminos extremos, solem vrentem & lignum quod vritur. In citharis autem, euidens requiritur à parte rei conuenientia, intensionis modus idem, fidiũ concinnitas, citharарum debita propinquitas, similis aëris crispatio, quæ sonitum quasi plectro eliciat.

Denique quis figurarum huiusmodi, characterumque vires atque similitudines vnquam nugonibus istis reuelauit? quod reuelationis testimonium proferunt? si Chaldæos, Ægyptios, & Platonicos laudent: quæram rursus, à quibus isti acceperint, quod sanè mortalium nullus solo studio vel experimento, intelligentia quiuit consequi?

Præterea fatentur magi, quaſdam imagines non ad ſimilitudinem cœleſtium illarum, quas diximus; ſed ad ſimilitudinem rei quam operans animo concepit conficiendas; verbi gratia, ſi magis optet duos committere duorum inter ſe pugnantium; ſin verò amorem conciliare velit, duorum ſe complectentiũ effigies ſculpendas; ſi ſecundi aliquid petitur, in rectâ iconis ſuperficie; ſi verò infauſtum quid in dorſo ſeu auersâ parte inſcribendum, quod velis euenire. Harum imaginum Nectanabum tradunt inuentorem, & Albertum *in ſpeculo*, approbatorem: quæ omnia ſeipſa vanitatis arguunt & poſtea reuellentur. [1] Ex his tamen deliriis pergunt maiora ſerere deliramenta.

1 infra c. 3. q. 1.

Primò ſi cui morbum vel ſanitatem velis adferre; principio id attendendum, B vt ætati eius conueniens planeta deligatur, verbi gratiâ, ſeni Saturnus, puero Mercurius, viro Iupiter; deinde etiam planeta conueniens affectioni ſeu qualitati inducendæ, vt odio Mars, amori Venus; denique ſignum quod parti corporis, quam velis iuuare vel lædere, præſit, vt ſi capiti aries, ſi pedibus piſces. Nituntur hac ratione quia cæleſtibus corporibus, non Hebræi modò & Græci gentiles, ſed ex Catholicis etiam olim quidam Patres & recentiores philoſophi Itali [2] animam intelligentem tribuerunt.

2 Archangelus Mercenarius, Balduin. de monte aureo, Paul. Pernumia.

Sed hæc omnia vt ſtolida, ita falſa & periculoſa. Inprimis dicere cœlum aut C aſtra ſenſu vel intelligente anima prædita, damnatum olim fuit Conſtantinopolitanâ ſynodo, & articulis Pariſienſibus; eſtque erroris & ſcandali plena opinio, propter ſuperſtitionem & idololatriam annexam, vt cùm alij, tum copioſiſſimè Eckius & Eſpencæus [3] docuerunt. Patres autem qui videntur hoc aſſeruiſſe, illi de cœli animâ figuratè & allegoricè ſunt locuti, vt & ipſa SS. cuius omnia loca quibus id innuitur, vno ex quinque modis, accipienda docuit me Ioan. Maldonat. noſter. [4] *Primò* per *Proſopopeiam*, qua quæ animatorum ſunt, in animis tribuuntur; vt mari videre & fugere, cœlis & terræ audire ac placere, &c. [5] *Secundò* per *Metonymiam* continẽs ponitur pro contento, vt cùm terra dicitur corrupta vel à Deo iudicanda, aut vrbi alicui remiſſius futurum [6]. *Tertiò* per *Hyperbolen*, vt quando lapides dicuntur clamaturi, terra dicitur aſpectu Dei tremere, vel reſponſura interroganti. [7] *Quartò* per *Analogiam & Metaphoram*, vt cùm ſol dicitur præeſſe diei, [8] luna nocti, luna vocatur regina cœli, ſtellis tribuitur immunditia, aſtra dicuntur laudare Deum, item nominantur virtutes cœlorum. *Quintò non ex* veritate, ſed ex *hominum opinione*, vt cum [9] legimus militiam cœli de aſtris & ſtellis. Quâ regulâ aptè accommodata ſoluuntur omnia Pauli Ritij, & ſimilium impiorum de animatione cœli argumenta ex ſacris literis petita.

3 Eckius li. de prædeſtinatione, Eſpencæus li. de Animatione cœlorũ.
4 in 1. ſentent.
5 Pſal. 113. v. 3. Leuit. 26. 34. Deut. 32. v. 1.
6 Geneſ. 6. v. 11. 1. Paralip. 16. v. 33. Matt. 11. v. 22.
7 Luc. 19. v. 40. Pſal. 103. v. 7.
8 Geneſ. 1. v. 16. Ier. 7. v. 18. & 44. v. 17. Iob 15. v. 15. & 38. v. 7. Pſal. 32. v. 6. Daniel 4. 32.
10 Sophon. 1. v. 5. cum ſimil.

Deinde cœlorum & aſtrorum putida illa analogia ad ſingulas ætates, & cor- D poris partes, & animi quoque affectiones, nónne nugatoria eſt? ſanè qui rectè philoſophantur, illi vel nullos præter lucem & motum influxus in hæc inferiora cœlis & aſtris concedunt; [10] vel potius influentias quidem agnoſcunt à motu & lumine realiter diſtinctas; per quas, non calorem (hunc enim motu & luce producunt) ſed alias elementorum qualitates etiam dignunt, quarum in corporearum rerum temperamentum vis eſt aliqua. Sed addunt hanc poteſtatem certis cancellis circumſcribendam. Primò poſſe cœlos per ſe res inanimas, mixta & elementa, producere. Secundò cœlos viuentia imperfecta, quando naſcuntur ex putredine, ea gignere, per accidens tamen; ſcilicet quando particulares cauſæ materiam ſic diſpoſuerunt, vt ſit ſemen aptum viuentis, tunc enim huic temperamento cœli ſuo influxu maiorem calorem largiuntur, & illud perfectius reddunt. Tertiò conſentiunt, quoad perfecta viuentia,

10 vt Picus li. 3. cõtra Aſtrolog. Medina lib. 2. de recta fide. c. Buccaferreus in 2. de cœlo.

tia, ad eorum generationem non posse cœlestia corpora aliter concurrere, quàm coadiuuando particularem causam eiusdem speciei cum re genita, quo sensu sol & homo dicuntur hominem gignere: quæ cuncta in Scholis Peripateticis contra quosdam[1] sunt receptiora. Quartò quoad animi affectiones facilè concesserim: quoniam hæ sequi solent corporis dispositionem: etiam astra influxu suo, mediante corporis temperie hominem nonnihil inclinare: semper tamen arbitri, libertas integra manet homini. Fusius ista disserunt & probant multi[2] scriptores huius æui pereruditi: eos censeo consulendos iis, quibus ista non sufficiunt. Attamen his nihil confirmatur figmentum illud astrologorum, quia cœlum & astra causæ sunt communes tantùm & vniuersales, quatenus cōseruant inferiora ne à contrariis suis dissoluantur: atque ita indirectè tantùm & mediatè particularibus agentibus ad agendum suppetias ferunt: sed cum iisdem caussis particularibus immediatè ad agendum concurrere nequaquam possunt. Vnde & illud consequitur, quod, cum influunt, in solam vnam corporis partem nequeant influere, quin simul in alias influant.

1. contra Auicennam, And. Cæsalpinum & alios.
2. Ant. Mirandul. lib. 22. singu. certam. Georg. Venetus Cant. 1. lib. 3. Harmon. mundi à cap. 7. Veracrucius in l. 1. Meteor. & Valesius de Sacra philos. c. 31.

Quare meritò tales astrologomagorum obseruationes à medicis peritis reiiciuntur, vt inter cęteros à Bapt. Condroncho *de morbis veneficis lib. 2. c. 6.* & iam olim fuere decretis Ecclesiæ damnatæ, vt fuit ostensum à Pico & Bened. Pererio[3] Meritò D. Basilius scripsit,[4] ridiculum esse astrologis contradicere, cùm eorum dicta sint omnia ignorantiæ & impietatis plena. Et D. Bonauentura[5] obseruationem hanc esse à Deo maledictam, & ab Ecclesia interdictam, &, quæ per astra procurantur, dæmonum illusiones atque deceptionem esse. Hæc causa fuit, cur Tertullianus[6] astrologiam inter Magiæ species recensuerit: multis etiam Glycas *P. 1. Histor.* in Mathematicos huiusmodi inuehatur.

3. Franc. Picus d. opere, Pecrer lib. de Diuina Astrolog.
4. In Hexam.
5. 1. p. Centiloquii
6. lib. de idololatr. ante medium.

Obiiciunt, de *diebus Criticis*: quos medici in sanguine minuendo, & potionibus præbendis seruant, eo quòd talibus diebus Planetæ certi ægritudini illi propellendæ idonei dominantur. Verùm hæc causa quam adferunt, nec vera est, nec proposito subseruit. Agite enim, certum aliquem planetam nominate: qui dominetur primo die critico. v. g. dies sit crastinus, cui Luna præsit: sint ergo septem ægrotantes, qui singulis septem diebus continuis in morbum inciderint: profectò tunc futuri sunt septem dies critici continui. nam primus erit septimus dies criticus primi, secundus secundi, atque deinceps ita singuli septem aliorum ordine suo: septem etiam continuis luna diebus prẹerit, quo nihil absurdius. Causa igitur verior petenda, ex ipsa humoris in corpore tunc sęuientis proprietate. Nam quidam humores adeò celeres & acres sunt, vt vnoquoque die subiectum inuadant, alii secundo die: sunt qui tertio, & qui quarto (vnde Febriū differentiæ manant) quidam tardiores septimo tantum vel octauo die recurrunt. Harum accessionum dies medicis coniecturam præbent, quid sperandum sit de ęgri valetudine. Vnde & decretorii seu critici dies vocantur. Nihil ergo hoc cœlicolis istis suffragatur.

F Conclusio sit, ex articulo Parisiensi. x x i. *Quod imagines ex metallo vel cerâ, vel alia materia, ad certas cōstellationes fabricatæ, vel certo caractere aut figura efformatæ, aut etiam baptisatæ, exorcisatæ, aut consecratæ aut potius execratæ, secundum prædictas artes, & sub certis diebus habeant virtutes mirabiles, quæ in libris huiusmodi superstitiosis recitantur; error est in fide, & philosophia naturali, & astronomia vera.* Probatur cōclusio. Fidei hoc repugnat, quia peccatum est idololatriæ, effectus qui à solo Deo procedunt, expectare à dæmone, vel constellationibus, blasphemum quoque & sacrilegum est, ritus sacramentorum & rerum sacrarum talibus superstitionibus inquinare. Physicæ & astronomiæ ista repugnant, quia nec ista tales si-

derum influxus agnoſcit;nec illa naturalibus cauſis tales effectus attribuit.Nam hæ figuræ, neque vim habent quidquam ex aſtris eliciendi; neque in ſubiectum nouam aliquam qualitatum mixturam inducunt, aut vllam eſſentialẽ formam imprimunt: ſed manentibus eadem formâ & materiâ, qualitatibus etiam operatiuis iiſdem perſeuerantibus, quæ priùs fuerant; arte tantum noua figura extrinſecùs aduenit; ad quam nihil ſydera pertinent, & quæ nihil poteſt in ea, in quæ prius non potuerat: niſi fortè ceram vel aliam materiam mollem ſigillare;quod tamen facit,non quatenus ſic vel ſic eſt figurata,ſed quatenus durior eſt & angulos aſperos habet. Viderunt hoc multi,qui ſobrii etiam non Chriſtiani. Nam Rabbi Moſes Maymon,[1] Tatianus,& alii poſtea citandi, ſatis clarè hoc profitentur. Idem aſſerunt Iuriſconſulti quidam, & plures cum D. Thomâ Theologi.[2] Multa de his imaginibus lectu grata habet Laurentius Ananias *Lib.* 4.*de Nat.dæmon.à fol.*168.

1 cap.72.Doctores dubitant.
2 Martinus de Arles li. de ſuperſtit. D. Thomas.2. 2. q.96.ar.2. lib. 4. contra gẽt. c.104. & 105. & ibi Ferrar. Silueſ.verb. ſuperſtitio q. 10.Vairus lib. 2.de Faſcino. cap.14.Pet.le Loyher.lib.1. de ſpectris.

QVÆSTIO II.

An effectus Magici huiuſmodi,miraculis ſimiles,oriri poſſint ex naturali hominis complexione.

QVi hoc arbitrati,nec olim defuere,nec deſunt hodie. Auicenna quidem id homini tribuit, ratione animæ, nam cenſet intellectui benè diſpoſito & ſupra materiam eleuato, res cunctas, quæ materiâ conſtant, cœleſtes & terrenas,ſimplices ac mixtas,obedire. Quod ſi de morali dictum obedientiâ, inſanum eſt; quia hæc ſolis ratione præditis competit: ſi de naturali obedientia dictum,parùm id philoſophicè. Nam creaturæ ſpiritualis & corporalis, vnius quoque ſpeciei ad aliam ſpeciem,nulla nunc eſt naturalis ſubiectio; niſi ratione actionis & paſſionis, propter quam, quod imbecillius eſt, id cedit fortiori. Sed illa, quam Arabs videtur inſinuare obedientia, Vniuerſalis, ſoli Deo ratione omnipotentiæ debetur, & à creaturis exhibetur. Meritò igitur hoc delirium refellunt Theologi.[3] A

Alii hanc virtutem largiuntur ſpeciali cuidam temperamento corporis. Confingunt enim temperamentum quoddam æqualitatis ex humorum & qualitatum actiuarum ad pondus æquâ mixtione reſultare.[4] quo qui ſit præditus aſſerunt temerarii, poſſe miracula eum perficere; &, vt videas non conſiſtere vno in gradu impietatem, adiiciunt blaſphemiam; huius temperamenti vi, CHRISTVM Dominum tot miraculis coruſcaſſe, ſic impii non tantum Magi,[5] ſed & Fulginas Medicus. B

Verùm hoc totum prorſus ridiculum, oſtendit Condronchus medicus *lib.* 2. *de morbis venef.c.*4.& impium eſſe,tam accuratè docuit Mich.Medina[6],vt malim eò vos remittere,quàm nihil addendo mutandóue aliena ſcrinia compilare. Mihi ſemper viſum parum philoſophicè,talem εὐκρασίαν ſeu (vt ipſi vocant)iuſtitiale temperamentum humanæ complexionis, excogitari; quod ſi non impoſſibile,prorſus tamen eſt ſuperuacuum.

3 Ananias d. lib. 4. de Sybillan Decade 3. peregrina.quæſt q.3. c.8.
4 Sic Fulginas.Forliuius Garbus & alii medici.
5 Agripp.Paracelſ. & Conciliator Differ.xx. qui tamen eo nomine Fulginarem reprehend.rat.
6 d. lib. 2. c. 7.à fol.66.

Ex hoc conſequitur neminem naturâ naſci vel medicum vel faſcinatorem aliorum. Nam ſi ſpeciei ratione hoc competeret, omnes tales eſſent: ſi ſpeciei ratione non competit; cedo (ſodes) quæ ſint illæ conditiones indiuiduæ, quæ hoc naturaliter tribuant ſuppoſito?ſed vide de hac re Leonar.Vairum.[7]

7 lib.3.de Faſcino c.6.

QVÆSTIO III.

Quanta qualisque ſit vis imaginationis,quoad effectus hoſce miros?

DE vi imaginationis multi multa ſcripſère, vt Picus Mirandulanus libr. de imaginat.Marſil.Ficinus lib.13.de Theolog. Platonicâ & in Priſciani Lydi A

com

commentar. de phantasiâ & intellectu. Anton.Mirandulanus lib.29.de singula. certam.Tostatus in Gen.c.30.Michaël Medina lib.2. de recta in Deum fide c. 7. Vairus lib.2 de fascino c.3.Valesius de Sacra philosoph.c. 11. Pererius in d. c. 30. Gen.& Conymbricenses nostri in 7.physicor.cap.2.q.1.& alii mox citandi.

In eo conueniunt omnes imaginationis vim esse maximam: & quia vis hæc considerari potest, vel quoad corpus ipsius imaginantis, vel quoad corpus alterius:ideo de vtroque seorsim disquirendum. Conueniunt omnes, quoad corpus proprium imaginantis plurimùm in illud posse, docetur id ratione & experientiâ, ratione, quia imaginatio, dum retractat rerum obiectarum sensu perceptarũ simulacra, excitat potentiam appetitiuam, ad timorem vel ad pudorem, vel ad iram, vel ad tristitiam:hæ verò affectiones hominem sic afficiunt, vt calore vel frigore alteretur, vt pallescat vel rubescat, vt quasi exiliat seu efferatur vel torpescat seu deiiciatur. Et ideo D.Thomas optimè tradidit, imaginationem posse in corpus imaginantis omnia quæ naturalem coordinationem habent cum imaginatione: vt sunt motus localis in dormientibus; & alterationes per frigus & calorem & quæ hanc alterationem consequuntur: nullam verò vim obtinere ad alias proprii corporis dispositiones, quæ naturalem cum imaginatione coordinationem non habent, vt puta ad figuram manus vel pedis; vel vt quis adiiciat staturæ suæ palmum vnum, & quæ sunt similia. *Vide D.Thom. 3 p. g. quæst.13 a. 3. in add. 3. & libr. 3. contra gent. cap.*103. Experiẽtia quotidiana cernitur in Noctambulis illis, qui in somnis mira faciunt, in quibus constat hæc per imaginationem fieri sensibus sopitis; de quibus exstat viri eruditi Libauii liber. Putatim verò hoc contingere potissimùm in his, quorum imaginatio vehemẽtior est, & acriùs perturbari, ac tenaciùs apprehendere sunt soliti;& sufficere vt quæ imaginantur aliquando sensu aliquo perceperint, vel totum illud quod imaginantur coniunctim, vel partes eius seorsim, vt cum quis Chimæram vel Tragelaphum aut similia voluit imaginatione, nec enim necessarium arbitror, vt simul sensu percipiat; neque vt paulo antè perceperit; neque vt ad eum modum, quem imaginatio repræsentat perceperit sensu. Narrabo quod gestum Legione, in quodam Religiosorum collegio ante annos vix viginti: noui personas quibus accidit. Erat laicus vnus, solitus interdiu pueros rudimentis Catechismi imbuere: cogitationes eædem dormienti recurrebant, ita vt in somnis & præcineret, & doceret, & hortaretur, & increparet pueros æquè clamosè & feruenter, ac solebat interdiu: sic turbabat vicinorum somnum, itaque qui propinquior illi habebat alius laicus, & sæpè monuerat; quodam die illi per iocum minatur, si pergat hos clamores edere, surrecturum se noctu, & ad thalamum eius iturum, & flagello ex funiculis intemperies hasce abacturum. Quid noster Gundisaluus? sic enim vocabatur, surgit circa noctis medium dormiens, & egressus, vt decubuerat, in indusio cubiculum fratris collegæ ingreditur, manu forfices ferens & prætentans, & rectâ ad lectulum alterius, qui fuerat interminatus contendit. Vide Dei prouidentiam. Luna lucebat, & nox innubis erat, & frater iste vigilabat: videt accedentem, & celeriter se de lecto deiicit, quâ paries erat nonnihil remotior. Noctambulus lectulo proximus forficibus culcitam ter quaterúe petit, & confestim redit vnde venerat. Mane facto interrogatus, negat se meminisse, neque id facere vnquam in animum vel leuiter induxisse. Tantum cogitasse, si alter cum flagello ad se accederet, illum intentatis forficibus perterrefacere, & abigere. Non ergo necesse est; tùm, cùm imaginatio operatur, immediatè præcessisse rei externæ sensum: licet necesse sit, vt earum rerum sit naturæ sensus aliquis, & earum sensu quis à natiuitate destitutus non fuerit: ideò enim nec cæcus à

t Aristot.3.de anima.

natiuitate colores, nec surdus à natiuitate sonos imaginari poterit [t] nam imaginatio motus est à sensu actu factus, auctore Aristotele 2.[t] *de anima.* Sufficit etiã vt rerum quas imaginamur similitudines aliquas sensu aliquando perceperimus; sic enim vel illud idem, vel simile aliquid poterimus imaginari; & sæpè ab externis, quæ remotissima à nobis vel tempore vel loco, imaginationem moueri & præsagire nobis, quæ certò post modum eueniunt, Aristoteles fatetur *in lib. de Diuinatione.* Nec absurdum mihi videtur, res futuras aliquando, priusquam contingant, significationes quasdam aduentus sui præmittere, quæ aërem ambientem nos moueant, quo moto, sensus noster moueatur; & sic sensus motio, præparatio quædam est ipsius imaginationis: & ad præparationem imaginationis necessaria semper est sensus motio; ad ipsam verò imaginationem, nullo, alio sensus motu prætereà indigemus, hæc haud dubiè est sententia D. Isidori; & D. Hieronymi, & Thomæ Mori, mox citandorum, nec amplius probant argumenta And. Cæsalpini *lib. 5 Peripateticor. quæst. c. vlt.* vbi contendit imaginationem à rebus externis moueri posse, non moto sensu.

Quoad corpus alienum, nonnulli censent imaginationis vim se longissimè porrigere, adeò vt possit etiam remotiores fascinare, vel sanare, & res loco mouere, & fulgura, & pluuias cœlo deducere: vt *Auicenna lib. de anima sect. 4. c. 4.* & alii, qui tamen in modo efficienti explicando dissentiunt, quidam hoc illam posse volunt, per certos, quos ipsi somniant, radios (*Alkindus libr. de imaginibus*) alii per spiritus ex corpore vi imaginationes expulsos; *Paracelsus lib. de imaginib. Pomponatius lib. de incantament. c. 3. & 4. And Catanæus lib. de mirabil. effectuum causis Sybillan. d. cap. 8. q. 3.* Cęteri cum Auicenna & Fulginate, solo animæ præstantioris imperio, imaginationis virtuti hoc tribuit Augerius Ferrer. *lib. 2. methodic. c. 11* non indicat vtrum animæ imperio, an fluore spirituum mediante: sed puto eum in Auicennæ sententiam conspirare. B

Sed nihilominus sit concl. talis; *In corpus alienum disiunctum & separatum ab imaginante, anima humana neq; per imaginationem, neq; per aliam potentiam, mediantibus vllis radiis, spiritibus, vel speciebus, vlla mirifica huiusmodi potest efficere.*

Hæc conclusio est communis Theologorum, D. Thom. Ferrariens. Medinæ, Pici, Vairi citatorum, & medicorum Valesij, Condronchi, Bokelii & Cæsalpini & aliorum.

Probatur, quoniam imaginatio est actio immanens: & ideò anima imaginans nullam realem qualitatem potest imprimere rei disiunctæ; quod vt in eam agat foret necessarium. Conf. quia radii tales, nulli sunt spirituum tanta vis esse non potest: species dumtaxat habent vim repræsentandi: anima deniq; vnius ad alterius animam vel corpus nulla est naturalis coordinatio. Et ideò præstigiator ille Mirabiliarius Cęsarius Maltese, qui Antuerpiæ anno 1599. sortilegas quasdam diuinationes sic palliabat: quasi, spiritus sui efficacia prædominãtis spiritui alterius, alter ad eligendum quod ipse volebat cogeretur: præclarè mentiebatur.

Pomponatius contendit, has species spirituales posse gignere aliquid reale, nempe id cuius sunt species: sicut faciunt ideæ in mente diuina. Verùm hoc imperitè dicitur. Nam ideæ in mente diuina sunt substantiæ, non accidentia; sunt etiam altioris ordinis, quam hi spiritus: nec illę quicquam in Deo innouant aut immutant. In creaturis verò nunquam visum fuit, vt imaginaria species sibi simile producat. v. g. species equi gignat equum; species caloris, quã ego imaginor, nudum & algentem alium à me remotum calefaciat. Si quid tale valeret vis imaginatrix, iampridem alchimici aureos montes essent adepti. Deniq; spiritus hos necesse est, si sunt, rem esse planè debilem; quæ, cùm extra imaginantẽ, velut

lut extra matris vterũ fœtus, effusa, statim ab aëre circumstante corrumperetur. Cæterum quæ aduersarij obiiciunt, ea vel falsa sunt, vel in iis ad imaginationem actio per contactum accessit, quare pertinent ad sequentem conclusionem. Hinc porro eliciuntur tria, primò non posse aucupem solo visu & imaginatione aues cœlo detrahere, quod tamen asseruit Michaël Montanus, *lib.* 1. *des Essais c.2.* Secundò non posse quenquam solâ imaginatione alterius fascinari, vt accuratè ostẽdit Valesius *lib. sacræ philosophiæ c.68.* Tertiò multo minùs sic aliud sanari posse, vt rectè Aristoteles *in problemat.* & Gratarolus *apud Pomponat. c.6.*

Secunda concl. *satis verisimile est, per accidens posse aliquid imaginationem in corpus vicinum, arctâ quapiam coniunctione, & contactu ei copulatum: si tamen & imaginatio sit valde intensa, & vicinum corpus ad eam affectionem valdè dispositum.*

Sic puto conciliari posse sententias contrarias, vnam absolutè negantium imaginatricem vim externa corpora immutare posse, quæ est Fran. Soarez *disp.* 18. *Metaphys. sect.* 8. *v.* 28. & Conymbricensium *in 7. Physic. c.* 2. *q.1. art.* 7. Valenciæ 2.2. *disp.* 6. *quæst.* 13. *puncto* 2. *Vairi & aliorum.* alteram absolutè id affirmantium, vt Michaël. Medinæ *lib.* 2. *de rectâ fide c.7.* Marsilij Facini *lib. de Theolog. Platonicâ.* & Bened. Pererij supr. solent ad hoc probandum adducere mirifica exempla diuersitatis liberorum à parentibus, vt artificium rusticum, de quo Columella lib. 8. & ad quod allusum à Calpurnio Eglo. 2.

Me docet ipsa Pales cultum gregis, vt niger albæ
Terga maritus ouis nascenti mutet in agnâ:
Quæ neque diuersi speciem seruare parentis
Possit, & ambiguo testetur vtrumque colore.

Quod primùm factitasse Iacobum Patriarcham legimus Genes. xxx. & licet D. Chrysost. *tom.57. in Genes.* censuerit hoc naturæ modum transcendisse, & Isidorus *lib.12. Origin. c.* 1. contra naturam fuisse significet; id tamen non ita capiendũ, quasi negent naturali rationi consentaneam hanc colorum in fœtu varietatem; sed tantum præter ordinarium naturæ cursum: nam solent parentibus colore similes agni gigni: hîc autem industriâ Iacobi, quam ab Angelo tamen edoctus erat, teste Theodoreto *q.88. in Genes.* contra accidit. Nec enim naturali rationi consentaneum id fuisse, ignorauit Isidorus, qui rationem mox subiunxit, & exemplis confirmauit; vt & D. Hieronym. & D. Augustinus, & Galenus, & Plinius, quorum omnium verba habes apud Pererium nostrum. addi potest simile exemplum de prole albâ, ex vtróque parente Æthyope ex Heliodori Æthiopicæ Hist. lib. 1. Et tale, quod Buscoducis personatus dæmon ad vxorem cõcubuit, asserens, vt sunt petulantes ebriosi, se dæmonem gignere velle: natus ex eo concubitu infans dæmoni facie similis, qui simul ac natus lasciuire & saltitare cœpit, *narratur ab Hier. Torquemada in Horto Florum.* Sed hoc exemplo & similibus conclusio non satis probatur. Nam hæc tribui possunt imaginationi matris; vt tribuit D. Isidorus his verbis; *hanc enim fœminarum dicunt esse naturam, vt quales perspexerint, siue mente cogitauerint, in extremo voluptatis æstu, dum concipiunt talem sobolem procreent. Etenim anima in vsu venereo formas extrinsecas intùs transmittit eorumq́; satiata typis, rapit species eorum in propriam qualitatem.*] quod apertè à D. Hieron. *Tradition. in Genes. cap.* 30. accepit; qui matri quoque totam vim tribuit: vt & D. Aug. de Apiboue agens *lib.* 18 *de ciuit. Dei c.* 5. sed & Tho. Morus Martyr carmine lepido, quod etsi totũ Pererius refert, ego partẽ decerpã, quę nobis vsui.

Atqui graues tradunt sophi: | *Dum liberis dant operam;*
Quodcumque matres interim | *Eius latenter, & notas*
Imaginantur fortiter | *Certas, & indelebiles.*

Modóque inexplicabili,
In semen ipsum congeri:
Quibus receptis intimè
Simúlque concrescentibus:
A mente matris insitam,
Natus refert imaginem.

& ita vult factum, vt quæ marito quatuor dissimiles proles legitimas pepererat, quia secura de absente non cogitabat: vnum ex adulterio conceptũ curucæ huic simillimum ediderit; eò quod concipiens metuerit ne velut lupus in fabulam maritus interueniret. Dissimilitudinis tamen illius causa esse potuit, quod dũ illos conciperet, mente & imaginatione aliis mæcha intenderet. Putarim itaque fieri posse, vt propter solam fœminæ imaginationem id contingat, licet fatear vt plurimùm concurrere imaginationem vtriúsque; vt doceat Fran. Valesius *d. lib. de Sacra philosophia cap.*11 Neuter tamen tunc agit per imaginationem in corpus alterius. Nam imaginatio operatur dũtaxat in semen prolificum, quod pars imaginantis fuit, & ideo semini anima imaginantis non quidem actu talem formam imprimit (v.g. colorẽ cutis vel crispitudinem capillorum) cuius actu semen capax non est: sed virtutem quandam & ex generante deferẽdi & cõferendi in fœtum quem format, ea quæ generanti secundũ animam insunt, vt in corpore generato incipiat esse corporaliter, quod in anima generantis erat spiritualiter. *lege eundem Valesium, cuius sententiam coniunxi cum explicatione Tostati q.*10.*in d.c.*30.*Gen.* sed an sufficiat ad hoc imaginatio solius maris? videtur velle Plinius lib. 7. c. 12. dum vtriuslibet cogitationem memorat & forte Marsilius Ficinus supra, dum promiscuè parentum meminit, & Calpurnius versibus ante laudatis; putarim tamẽ eos id noluisse, sed requirere vtriúsque concursum; non maris duntaxat, qui an solus sufficiat, problematicum, quia incertum est quid, & quantum conferat semẽ virile aut fœmineum ad fœtus materiam atque conformationem. Si fœmina semen non emittit, vt voluit Aristoteles *in lib.*1.*& 2.de generat. animal.* aut si formã viuenti tribuit solus pater, vt nonnullis visu; aut si ad generationem vtriusque semen pro materia & forma simul accurrat, quod medicorum præcipuis placuit: probabile est, patris imaginationem sufficere: si verò pater solum ad formam cõferat, mater ad formam conferat æquè, & sola materiam suppeditet; probabilius foret, non sufficere. Quicquid est, illud constat ex imaginatione tempore cõceptus, non satis efficacem esse conclusionis nostræ probationem Magis viget imaginatio quæ post conceptionem succedit. Nam videmus prolem etiam iam formatam in vtero maternæ imaginationis dispendia sentire, vt in prægnãtibus accidit quotidiè. Legi VVitebergæ ciuem cadauerosa facie natum: eo quòd mater vterum ferens obuio cadauere subitò fuisset pauefacta. Isenaci, pudicam & formosam matronam, scribunt peperisse glirem; quia *ex vicinis aliquis gliri nolam appenderat, ad cuius sonitum reliqui fugarentur: is occurrit mulieri grauidæ, quæ ignara rei, subito occursu & aspectu gliris, ita est conterrita, vt fœtus in vtero degeneraret in formam bestiolæ.* Nicolao 3. Pontifice Romæ quodem in palatio mulier infantem vrso similem peperit, eò quod (medici iudicârunt) ibidem variis in locis vrsi depicti cernebãtur. Quid aliunde exempla peto? maternum paternúmque genus suggerit fuit in materno genere Antuerpiæ quæ vterum gestans, simiam in deliciis habebat; vnica ei nata filia multa simiorum retinuit: nã & puellula latitare, & gesticulari, & similia non pauca. Ex paterno Lud. Delrio Vir honoribus clarus, ob fidelem Regi nauatam operam, à perduellibus Bruxellæ captus in pleno Senatu; vxor grauida, cùm in domum irrumpentes seditiosorum duces vidisset, exterrita; post peperit, quem de fonte lustrali suscepi: is infans semper oculis externatis maternum pauorem; iam adolescens emotæ mentis persistit. Fugiò domestica mala Scribit Fernelius *lib. de hominis procreat.* pauonem, si dum ouis incubat lin-

N. Comment. in ca. Gen. 30.

teis

teis albis circumtegatur, albos omnino pullos, non variantis coloris edere. Quæso, num oua non sunt corpus seiunctum? Vides tamen imaginationis efficacitatem in illud. Præterea, cùm imaginatio accenderit calorem in corpore imaginãtis; cur contiguum ei corpus nequeat etiam calefieri.

Manum tollo de tabula: moneo tantum, vel moueo potiùs dubium.

B. Augustinus narrat quendam, *quandocunque ei placebat, ad imitatas quasi lamẽtantis cuiuslibet hominis voces, ita se auferre à sensibus, & iacere solitum mortuo simillimum: vt non solum vellicantes atque, pungentes non sentiret: sed aliquando etiã igne vreretur admoto, sine vllo doloris sensu nisi postea ex vulnere. Hunc porro non obnitendo, sed non sentiendo non mouisse corpus suum probat: quod tanquam in defuncto, nullus inueniebatur anhelitus: hominum tamen voces, si clarius loquerentur, tanquam de longinquo inaudisse se postea referebat.* lib. 14. de Ciuitat. Dei cap. 23. Hoc vir eruditus factum vult, quia per vehementem imaginationem ille seipsum abstraxerit à sensu rerum præsentium. Cogita (lector) an non sit verisimiliùs hunc magum fuisse, & ope dæmonis ex pacto in exstasim sic abripi consueuisse. Nam huiusmodi effectus omnem imaginationis vim clarè superat; cùm exstasis à voluntate humana non dependeat, vt suo loco ostendetur. Pergamus ad aliam quæstionem.

QVÆSTIO IV.

An solo contactu, visu, voce, afflactu, osculo, vel nudi lintei applicatione vulnera & morbi sanari, & alia mira huiusmodi perfici naturaliter possint?

QVotquot asseruere, commune hoc ponunt fundamentũ superstitionis suæ: spiritus per arteriam ex corde promanare, per visum aspicientis, vel per os loquentis, vel per poros tangentis erumpere; &, visi, audientis, vel tacti se arteriis insinuare, indéque cor petere, & eò efficacius penetrare: quo spiritus vehementiori voluntate videntis, loquentis, aut tangentis fuerint emissi.

Prima conclusio, *vis ista voci non est tribuenda.* probatur, quia vox in audientem nihil potest operari nisi per accidens, ratione soni vel significationis verborum alterans audientem eâ quam adfert lætitiâ, timore, mærore, &c. vt optimè Vairus docuit. [1]

[1] d. lib. 2. c. 11 Item Condrõchus lib. 2. de morb. venefic. c. 5.

Non obstat quod adferunt, mirabiles effectus malis carminibus Magos operari, v. g. insusurratis quibusdam verbis in aurem tauri, belluam prosterni vt mortuam; rursus aliis, eam in pedes erigi. Parentum quoque exsecrationes vix vnquam irritas cadere: Non inquam hæc obstant, quia illa de tauro ac similia fiunt à dæmone, vi pacti. Execrationum verò effectus; si repentinus, oriri potest ex vehementi alteratione verecundiæ, timoris, tristitiæ; si verò lentus sit & tardus, non id putandum sono verborũ perfici, sed Deum punire iusto iudicio liberorum nequitiam & impietatem. Huc ego retulerim illud VVestphalæ mulieris, quæ diris & deuotionibus filium reddidit immobilem, quod ad dæmonis operationem alij retulere. [2]

[2] Ananias li. 1. 4. de Nat. dæmon.

Secunda conclusio, *nec etiam visio sola, vel cùm imaginatione nuda, ad hoc satis efficax est.*

Hoc de fascinatione probant Vairus *l. 2. c. 9. Ananias d. l. 4. Condronchus d. l. 2. c. 2. Bokelius lib. de philtris c.* 1. sed de sanitate & similibus effectibus par ratio est.

Supponunt contrariæ sententiæ auctores, oculum aliquid emittendo cernere cum Platonicis. Sed quomodo iampridem exhausti non sunt visiui radij isti, aut quæ hæc vis suppeditatrix nouæ semper materiæ? verior longè ac receptior

est

est sententia Peripateticorum & Theologorum, visionem fieri introsusceptione speciei obiectum repræsentantis: potestatémque videndi, potentiam esse passiuam, quæ alterari, non alterare queat. Visio quoque actio immanens est; qua finitâ nihil in obiecto superest, vtpote cui nihil accessit, vel in illud trāsiuit. Sunt hæc verissima, multa tamen primâ specie videntur repugnare. Amor ex mutuo aspectu, lippitudo, anicularum fascinatio, speculorum vitiatio, galgali, lupi, strutiocameli, gallinacei, & reguli per visum efficacia; quæ nunc breuiter remouenda.

Visus, amoris initij & incrementi, dumtaxat est occasio quædam. nam principio visæ formæ simulacrum visus offert imaginationi: quod simulacrum phantasia voluens ac reuoluens, causa est, cur homo istud obiectum iudicet dignius esse, quod ametur & expetatur, rebus cæteris. Sic incipit quis amare; mox amor præsentia rei amatæ fouetur & gliscit: non quòd obiectum externis oculis videat (nam & absentes magis amore cruciantur) sed quod assiduè de illo cogitet, illúdque plus quàm par est æstimet, & sibimet imaginando fomenta & faces præbeat ardori. Etenim si non intrinsecum malum foret, & ab externa penderet visione; cur, cùm plures simul eandem videant & ab eadem videantur, vnus iste deperit, contemnunt cæteri?

Lippitudo & à menstruatæ visu speculis inustæ maculæ, non ab ipsâ visione & oculi organo manant; sed vel ab halitu infecto per os ac nares erumpente, vel ex concauitatibus oculo vicinis, & suffusioni mixtis spiritibus contagiosis. Ad oculum enim est foramen, cui indita pupilla, ex qua per neruum opticum visio procedit, actio sanè innoxia. Est etiam foramen cerebri aliud, vnde neruus motiuus, de secundo neruorum coniugio natus, prodit; per hoc foramen cerebrum fundit lacrymas, lippitudinem, & alios prauos humores ac spiritus, & inde per exteriores oculi partes, & orbis ipsius circumferentiam, inter palpebras & tunicam candidam, huiusmodi fluores stillant.

Trux aspectus vetularum, deformi suo squallore ac tetritudine, potest infantulos perterrefacere. timor postea concitans humores facit, vt citiùs morbi erūpant, ad quos tenellum corpusculum iam erat dispositum ac præparatum.

Galgalum, seu rupiculam, seu hianticillam, auem scribunt Plutarchus lib. 5. Symphosic. c. 7. & Heliodorus lib. 3. Hist. Æthiop. si oculos in ictericū defigat, sibi morbum, ægro sanitatem adferre. quod si verum, de quo meritò Vairus dubitat; retulerim ad occultam aliquam similitudinem ac sympathiā morbi & auiculæ, non ad eius visionem. hæc tantum occasio est alterationis, quæ rem perficit.

Mærim lupi quia priores viderant, vocis ei facultatem eripuerunt? Missas fac, bone vir, nugas poëtarum de Mæri. quin potius D. Ambrosium laudas, ita scribentem; *Lupi si quem priores hominem viderint, vocem ei quadam naturæ vi videntur eripere: si autem eos homo priùs viderit, exagitari memorantur.* lib. 7. in Luc. c. 10. Sed causam cape. Thom. Cantipratensis, hoc vult fieri, quia lupus radiis oculorum suorum immissis homini, eius spiritus visiuos in instanti desiccet: iis arefactis arteriæ desiccentur, & sic instrumento vocis obligatius impedito hominem raucescere *lib. 2. de apib. cap. 57. p. 39.* Verum hoc de radiis non admitto. Ideò malim cum aliis dicere, id accidisse, quod qui in feram improuisam incidunt, ob micantes eius oculos & aspectum formidabilem, metuunt vehementius: timor repentinus sanguinem ad cor fugat, & frigus cæteris membris inducit, & subitam totius corporis alterationem, hinc raucedo & vocis impedimentum. Nec vana videtur ratio venatorum, nempe lupum; si prior hominem videat, se ad vindictam recolligere, & sic noxium quendam illi,

ne cla

ne clamare queat, vaporem quaſi inſufflare, qui cum venenatus ſit, poteſt raucedinem adferre: cùm verò ſe ab homine iam deprehenſum videt, ac viſum fuiſſe, metuere & fugam meditantem de hoc vapore emittendo nō cogitare, Iul. Schaliger hoc de lupo totum falſum contendit.

Nec ſtruthiocamelus, nec tardigrada & domiporta teſtudo aſpectu pullos ouis excludunt: in arenis enim ea relinquunt, & adſpiciunt, ſolùm vt arceant nocitura: poſtea benigna mater tellus ea calore maturat, ſicut & lacertis accidit.

Ferarum rex Gallinacei metuit aſpectum re verâ, nec fucus eſt dæmonum (vt quidam ſcripſit [1]): ſed metuit ex quadam arcanâ antipathiâ. Sic enim videas buffone hiante, quaſi coactam, miro cum eiulatu muſtelam ſe ori deuorandam inſerere. [1] Ananias d. lib. 4.

De reguli ſeu baſiliſci intuitu notior narratio eſt quàm verior, Si reperitur hoc animal, violento halitu ac virulento vicinum inficit aërem, iſte necat accedētes. Quod addūt ſi ſe in aquâ purâ & limpidâ conſpiciat, ipſummet emori: dicam verbulo, non credo. Nam ſi ſpiritus iſti ex eius oculis exirēt; ipſi videnti forent connaturales, quare nec interimeret? ſin connaturales non ſint, prius in oculis iucluſi, debuerant nocuiſſe, ab aqua verò eos infici & venerari ridiculum.

C Adiiciam his Vairi argumentis, vnum quod mihi videtur difficilius. Norunt Hiſpaniæ genus hominum, quod vocant ZAHVRIS, nos *Lynceos* poſſumus nuncupare. cùm Madriti Anno cIↃ. IↃ. Lxxv. verſarer, talis ibi puer viſebatur. Ferunt hoſce videre, quæ abdita in penitis terræ viſceribus, venas aquarum & metallorum, theſauros, & ſub ſarchophagis ſita cadauera. res receptiſſima & celeberrima eſt: & fieri poſſe cenſuerunt, non Pindarus, Tzetzes & alij poëtæ modò; ſed & philoſophi [2]: quorum nonnulli vim habent hanc humori melancholico, & natorum inde ſpirituum vehementiæ aſcribunt. Melior hæc ratio foret, ſi tantùm putarent ſe videre non viſa: nunc cum viſis veritas reſpondeat, inanis eſt. quid ſentirem, alias explicui [3], nec muto ſententiam, venas aquæ nouerunt, ex vaporibus manè & veſperi locis illis expiratis. Venas metallorum cognoſcunt, ex herbæ quodam genere illic naſci ſolito. Theſauros & cadauera (dicunt enim, quæ & qualia) putarim à dæmonibus oſtendi & indicari. Poteſt acies oculorum, quando nullum denſum corpus interiicitur, diffuſiſſima ſpacia tranſmittere: ſed medium iſtud ſarcophagorum aut telluris, tam denſum, ſolidum, & opacum, id vel omnino expers, vel parum capax eſt illuminationis & pellucidatis; quæ ad videndum neceſſaria. Accedit quod hanc iſti facultatem videndi ſolent ad certos dies reſtringere, feriam tertiam & ſextam quod latentis pacti indicium. Quin etiam rubedo oculorum, quæ in Zahuris maxima conſpicitur, plus noceat quàm iuuet acumen oculorum.

[2] Cælius Rhodiginus li. 16. antiq. lect. c. 2. & Vairus d. li. 2. c. 4.
[3] Commēt. in Medeæ v. 231.

D Concluſio tertia, *Neque contactus ſolus per ſe ad hæc eſt idoneus ſatis.*] De faſcinatione probant Vairus & Condronchus, [4] ſed argumenta id æquè conuincunt de cæteris mirandis effectibus.

[4] d. l. 2. c. 10 d. l. 2. c. 3.

Primò, Tactus, quatenus tactus, homini datus fuit ad propriæ vitæ conſeruationem, nec vim habet aliam, niſi tangendi. Si verò vim aliquam habet huiuſmodi mira perpetrandi; vis illa ſit oportet ſalutaris naturâ ſuâ, vel noxia. Si ſalutaris; ſuo priùs corpori ſalutem adferret: ſi noxia, prius necaret eum cui ineſt. horum tamen nihil cernimus contingere. Deinde in omnes æqualiter ageret, quos tangeret; ſanarétque vel læderet etiam quos nollet. Nullis denique foret opus aliis obſeruationibus ac ritibus quæ cuncta videmus aliter ſe habere.

Scio farragines multiplices experimentorum contra ſententiam noſtram adferri: ſed parui ſunt momenti.

Primò

Primò tradunt torpedinem sarissâ ictam tenentis manum corpúsque totum torpefacere: hyenæ vmbrâ canes obmutescere: serpentem quernis contactam frondibus emori; eandem ibidis pennâ sisti: viperam arundinis vel faginæ virgulæ percussione obstupescere: vespertiliones foliis platani abigi, eryngium capræ sumptum ore, greges totos sistere: cæteras pennas aquilæ pennis mixtas, cōtactu absumi: lepore marino viso vel tacto, necari nonnullos: lupinas fides si iungas agninis, istas dissilire. *Respondeo* hæc cuncta ratione antipathiæ naturalis euenire, & occultarum qualitatum diffusione noxia his aliis, nec valet consequentia, si inde ad hominis contactum quo tangit alium hominem argumenteris. nam homo homini specie similis est, nec naturalis antipathia in eâdem specie locū habet, illa alia specie differunt.

Secundò illud Lucani de Echineide seu remorâ, vrgent;

———— Puppim retinens auro tendente rudentes
In mediis echineis aquis.————

Respondeo, id cùm semel aut bis tantum acciderit, si accidit; casu ex aliâ quapiā causâ accidisse. Ecquid post tot centurias annorum tam frequenti nauigatione causæ, vt nihil huiusmodi audiatur? certè non mortua species; Vidi vnam apud Iacob. Plateau Tornacensem, habent & alij alias. vis potius illa sistendi conficta fuit; sed quia DD. Basilius & Ambros. in Hexam. meminere: potes confugere ad occultam aliquam qualitatem huius bestiolæ, quæ vim habeat sistendi motus. Lege si lubet Conimbricenses nostros *in lib. 7. Physic. q. 1. à 6.*

Tertiò icta fides aliam vnisonam cogit tinnire. *Resp.* cùm æqualiter vtraque sit extensa, nec admodum procul ab inuicem remotæ sint, recipiunt eandem aëris crispati reuerberationem.

Quartò Magneti ferrum affricatum potest aliud ferrum attrahere. Taurum furentem si ficui alliges, statim mansuescet. *Resp.* vtrumque fieri posse occultâ quadam simpathiâ atque consensu qualitatum. De magnete multis nostri Conimbric. d. q. 1. a 3. eos adi. De tauro non ego credulus, nec qui velim periculum facere, scio tamen ad causam physicam referri à Glycâ; quod ficus inter arbores succi plenissima sit: quamobrem halitum ex se calidum, aërem secantem, penetrabilémque emittere; qui tauri alligati ferociam domet, & appensarum carnes auium mollefaciat.

Quintò. Cum puella napello educatâ, si Alexander Macedo consueſſet, lethalis ei, iudice Aristotele, contactus fuisset. *Resp.* non contactu solo, sed sudoris & halitus commixti contagione hanc eum pestem fuisse hausurum. Sed contagio nihil habet mirum, neque insolitum.

Sextò. Cadauer coram occisore, propter præcedentem contactum, sanguinem solet fundere. *Resp.* Varias reddi causas. quidam miraculo tribuunt; quidam casui, quo factum sit aliquando, vt cadauer tum cruorem mitteret, cùm præsens erat reus homicidij. recensui alio loco multas hac de re sententias, & auctores laudaui [1]: neque adhuc dum video, quid solidius adferatur illâ antipathiâ, ex vehementi odio occisi in occisorem; quod qualitatem latentem: & arcanam impresserit corpori, cum cadauere permanentem: & huc referendum illud Lucretij,

Idque petit corpus mens vnde est saucia amore.
Namque homines plerunque cadunt in vulnus, & illam,
Emicat in partem sanguis, vnde icimur ictu.
Et si comminus est, hostem ruber occupat horror.

Vt sit viui amantis & mortui hostis comparatio. *Sic Lēnius lib. 2. de occul. natur. mirac. cap. 7. Langius epist. 40. Piclorius Dialogo 9. Gemma lib. 1. de caracterism. cap. 6.*

1. Comment. in Octauiam Senecæ ver. 127.

Septimò

E Septimò obiiciuntur varia curationum genera mirè frequentia. In primis praxis quotidiana militum, qui solo afflatu, osculo, aut nudi linthei appositione sanant; etiam atrocissima vulnera; quam vocant *artem S. Anselmi*. item genus illud *Salutatorum*, vt vocant in Hispaniâ, vel *Gentilium S. Catharinæ, aut S. Pauli*; vt nuncupant in Italiâ, vel *feriæ* VI. *parasceues filiorum* vt nominãt Belgæ; qui omnes dono sanitatis in variis morbis se præditos gloriantur, iuuat eos auctoritas Pomponatii *lib. de Incantatione cap.* 3. qui respondet, sicut in herbis, lapidibus & amantibus inueniuntur hæ virtutes sanandi: sic nihil repugnare, quin & in tota humanâ specie similes vires inueniantur, vt in vno homine sit virtus talis lapidis, in alio talis plantæ. Quod ergo planta hæc vel lapis ille possit, idem hominem etiam hunc & illum naturæ vi effecturum.] Implicatior hæc res est, quàm vt vnâ propositione queat enodari. Quare dico primò, Donum conferendæ sanitatis siue curationis, esse donum supernaturale, & gratiam gratis à Deo datam.] hoc certâ fide tenendum, ex D. Pauli verbis [1]; *alij quidem per spiritum datur sermo sapientiæ: alij autem sermo scientiæ, secundum eundem spiritum: alteri fides in eodem spiritu: alij gratia sanitatum in vno spiritu: alij operatio virtutum, alij prophetia: alij discretio spirituum.*] Tale curationis donum; sed à febribus tantùm sanandi, habere putantur in Flandriâ, quotquot nati sunt ipso die Parasceues, & quotquot nullo fœmineo fœtu intercedente septimi masculi legitimo thoro sunt nati: quod nequit ad natularem causam reduci. quare prodigiosa est curatio; &, si nihil superstitionis accedat reducenda ad hanc primam conclusionem. non enim absimile verò est, ob diei honorem & mysterij sanctitatem, & honorem coniugij, hoc Deum concessisse. Nec etiam potuit nisi virtute diuinâ fieri, quod refertur Reges Angliæ olim quosdam annullos benedixisse vtiles neruorum contractioni & spasmo ac morbo comitiali: eosdem etiam contactu strumosos sanare solitos, & vtrumque concessum D. Eduardi Regis meritis, scribit Polydorus Virgilius *lib.* 8. *Histor. Angl. fol.* 140. Nescio an eodem referendum illud Petri Blesensis Archidiaconi Bathoniensis; cuius opera studio Ioannis Busæi nostri partim de nouo partim correctiùs edita anno superiore; scribit Bles. *Fateor quidem* (ait) *quod sanctum est Domino Regi assistere: sanctus enim & Christus Domini est, nec in vacuum accepit vnctionis regiæ sacramentũ: cuius efficacia si nascitur, aut in dubium venit: fidem eius plenissimam faciet defectus inguinariæ pestis, & curatio scrophularum.*] tantum ille epist 150. ad clericos aulæ Regię. Prodiit ante annos duos liber benè prolixus cuiusdam Guilh. Tookeri, cui titulus *Charisma siue donum sanationis*, quo conatur docere hoc charismate sanandæ strumæ præditam, quæ hodie regnat in Angliâ Elizabetham; accepi librum dono Illustris Viri *Marci Velseri* Patricij & Consularis Augustani, qui quâ est eruditione & humanitate, noluit me beneficentiæ suæ expertem esse. Eo in libro mihi multum adulationis, & fuci, parum sinceritatis & veritatis visum inesse; nec fidem mereri. In primis vult hoc donum Regibus Angliæ ab ipso vsque Lucio competiisse: nec quidquam affert ad id probandum. nec fieri id potest. Nam post Lucium multi Reges nõ Christiani fuêre; quos ille vnctus non dicet opinor. desiit ergò penes illos charisma & interruptum fuit. Et cur meritis D. Eduardi demit, quod tribuunt cæteri? an vt Franciæ Regibus antiquioris priuilegij splendorem eripiat? an vt doceat (*quod impudenter asserit pag.* 84.) Reges Franciæ per quandam propaginem ab Angliæ Regibus accepisse? & vide, vt probet. quia Francorum ferè totæ prouinciæ iurisdictioni Regum Angliæ subiiciebantur: bellam rationẽ & dignam à Francis elucidari, quod non diffido facturos: nisi inepto huic ardelioni respondere dedignentur. Nec illud quidem probat, vt nec Polydorus licet

[1] 1. Cor. 12. ver. 9.

asserat

asserat idem successoribus Eduardi collatum; quòd Eduardo : de quo quis non immeritò dubitet. nam nec in bullâ canonizationes D. Eduardi, nec in vitâ eius conscriptâ ab Eilrhedo Rhiuallensi amplius habetur, quàm D. Eduardum quandam mulierem strumosam persanasse; nec vnum verbum additum de successorum charismate, vt nec à Tagantio, quem ipse etiam adducitur, & vtriúsque verba adscribit; vt in manifesto mendacio deprehendatur. Solùm ergo illi de Eduardo probarunt. Addo ex Blesensi Henricum II. de quo loquebatur: Polydorus addit sui temporis Henricum VII. & Henricum fortè octauum, sed nondum schismaticum, nondum hæreticum : nam Historiam ante scripserat. Quid si Polydoro dicam, me credere, si ipse Henricus 8. pro mendacissimo scriptore eum non habuit; si non idem Cambdeni, & quotquot rerum Anglicarũ benè periti, iudicant? Res tanta vnico teste non potest probari. Tookerus autem idem donum contendit non simpliciter concessum Elizabethæ, sed multò excellentius, quia sanctior Eduardo. Non mirere: nam & Apostolis, & Sãctis omnibus, & ipsi Sancto Sanctorum præfert eo libello in Præfat. & c. 3. 4. non semel. Demum quo pacto probat hoc Reginale miraculum? Primùm *pag.* 90. per fictitium quoddam suum colloquium cum Pontificiis quibusdam, quorum nec nomina, nec colloquij locum aut tempus addit; ne preprehendatur. cur non finxisti, Sanderum, Campianum, Alanum, Stapletonum? gloriosè de his triumphares. Nunc respondeo esse quendam, qui de quodam, cuidam nihil credit. vis scire? Ego, tibi, de toto hoc colloquio. Summa colloquij se illos conuicisse bullas excommunicationis in Henricum VIII. à Clemente VII. & à Paulo 3. & in Elizabetham à Pio V. latæ impias fuisse; quia Reginæ Elizabethæ charisma sanationis integrum remansisse possit ostendere. quo audito, illos quasi animis consternatos subitò cõticuisse, opinor impudentiam tantam admirantes; vel metu delationis negare non audentes. Sed quo pacto probat? primum se à teste fide digno inaudiuisse quendam Romanensium fidei, in viâ sibi occurrisse propè Londinum qui fatetur, se strumâ Reginæ contactu liberatum. Quasi verò ille vnicus testis; nec nominatus, nec iuratus, nec temporis, nec circumstantiarum ceterarum memor; sufficiat ad conuincendum. His addit postea testes alios alio curatos tempore quos nominat omnino quatuor, duos masculos & fœmellas totidem; vt sint duo paria. Et hi sunt *multa millia, quos ait sanasse, & velle ac posse infinitiorem numerum.* Probat etiam à cæremoniarum sanctitate; quæ mihi suspectæ, quia video medicos priùs emplastra applicare; & eas longè diuersas esse, ab iis quibus vsum fuisse, D. Eduardum, ex Eilrhedo Tookerus non ignorat. Tertia probatio deducitur, ex eo quòd Regina nec omnibus, nec semper, sed aliquibus aliquando hanc gratiam & grauatè solet impertiri (*pag.* 105. *&* 106.) item quòd pars magna hominum curata istius gratiæ beneficio, quasi relabitur in pristinum morbi statum (*d. p.* 106.) quod potiùs est indicio, non esse hoc charisma à Deo; cuius perfecta sunt opera & sanationes; contra, quæ ope malorum spirituum fiunt, nec planè sanent, nec perpetuò liberant. Nec ad rem facit quod ex Chrysostomo subdit: nam id ad principium sanationis pertinet, non ad reciduam morbi : de qua nunc loquimur. Probat etiam quia quidam Iudocus Hundius eam curationem pictam in lucem dedit. cur non addidit epigramma aliquod? Nam *pictoribus atque poetis, quidlibet audendi semper fuit æqua potestas.* Nec plura habet probandi genere: postea cap. 9. soluere conatur obiectiones aduersariorum; quas ita proponit, & appareat eum Puritanos & ceteros merè Caluinistas planè habere dissentientes, & inficiantes ac damnantes totam hanc scrophusanam stropham. si nec fratres eius Euangelici credunt: frustrà petat, me Catholicum sibi credere;

qui

qui ipſum & fraterculos illos omnes pro hæreticis habeo:& ex ipſiuſmet opere poſſum efficaciter Catholicis (nam Caluinianos aut Caluinopapiſtas nihil moror)perſuadere,non temerè credendum libroTookeriano.Argumenta hæc ſunt. Miracula propria ſunt Eccleſiæ Catholicæ, & nulli dantur qui ſit extra Eccleſiam Catholicam(*hoc probat c.5.*)Sed Elizabetha eſt extra Eccleſiam Catholicam ergo Elizabetæ non dantur miracula. Minorem probo, quia Eccleſia Romana, ſola eſt Catholica, Elizabetha, vt ſchiſmatica, eſt extra Eccleſiam Romanam, ergo Elizabetha eſt extra Eccleſiam Catholicam.Maior probatur, quia Eccleſia Catholica eadem eſt,quæ vniuerſalis. Romana ſola eſt vniuerſalis, ergo ſola eſt Catholica, ſolam eſſe vniuerſalem,docent omnia Hiſtoriarum monumenta: certè veſtra Anglicana,cuius caput eſt Elizabetha,mediam inſulam non egreditur.*Secundò* Non poſſunt miracula fieri,ad confirmationem falſæ fidei:(*non ſemel hoc dicis, & verè dicis.*)Sed fides quam profitetur Elizabetha eſt falſa fides, ergo ad confirmationem fidei,quam profitetur Elizabetha,non poſſunt fieri miracula.Minorem negabis;probabo,quando articulos fidei Elizabethinæ mihi propoſueris,interea quia Catholicos alloquor, quibus certum eſt Elizabetham eſſe Sacramentariam,& proinde hæreticam, argumentum eſt prorſus apodicticum. Nec potes retorquere dicendo non faceret miracula, niſi vera eius fides foret; ſed facit ergo vera eſt eius fides,nam aſſumis pro explorato,id de quo diſceptamus:ego verò præmiſſis nitor,quæ Catholicis ſunt fidei,hoc eſt certiſſimæ. *Tertio* in Eccleſiâ Catholicâ ſemper effulſiſſe chariſma ſanitatis probas toto cap. 4. ex D.Irenæo,D.Auguſtino.D.Nyſſeno,D. Gregorio Magno, & aliis de reliquis D.Stephani, de Gregorio Thaumaturgo, Hilarione, & aliis Sanctis, vſque ad noſtra fermè tempora.Vnde argumentor:Horum fuit vera Eccleſia: nos Papiſtæ ſumus in eâdem in qua ipſi fuêre, ergo nos ſumus in verâ Eccleſiâ: vos in aliâ eſtis quàm nos,ergo vos non eſtis in verâ Eccleſiâ. Vnde ſequitur verum & inuictum eſſe primum argumentum noſtrum. Illorum Patrum veram Eccleſiam fuiſſe,tu ipſe fateris;quia fateris, per hæc miracula illorum probari miraculorũ continuam efficientiam.Negas nos in eadem cum illis Eccleſia eſſe probo, illi Romanum Pontificem,pro capite Eccleſiæ viſibili agnouerunt, vt & nos: illi crediderunt,quicquid nos credimus;purgatorium,ſeptem Sacramenta, præſentiam corporis Dominici in Euchariſtiâ,orandum pro defunctis,&c.quæ vos negatis nos profitemur:nec nos quicquam credimus, quod illi non crediderunt: vos autem nec vnum illorum,quos nominaſti, miraculorum verorum patratorem,laudare poteſtis,quo cum in fidei catholicæ articulis per omnia conueniatis,aut à quo nos in collo diſſentiamus.Ergo non vos,ſed nos in ipſorum Eccleſiâ,hoc eſt vera ſumus.Ergo præterea fateaſis oportet,vel illorum miracula non fuiſſe vera miracula,vel Reginæ veſtræ,quæ alterius Eccleſiæ,alterius fidei eſt, quàm illi fuêre,vera miracula non eſſe.

Denique ſi quæram à te, cur in ſanitatibus à Veſpaſiano, Pyrrho & aliis Gentilibus, vel hæreticis collatis, non recognoſcas manum Dei, ſed Diaboli? reſpondes c. 5. quia infidelium opera huiuſmodi actu & factu impurorum ſpirituum fiunt,& laudas D.Auguſtinum huius ſententiæ veriſſimæ auctorem. Reſponde igitur, cùm hanc ſententiam veram eſſe credas; an fas tibi ſit, credere miraculis,quæ CHRISTIANISSIMI FranciæReges in hoc genere ad fidei Apoſtolicæ Romanæ confirmationem operarentur? ſi fas credere, ergo iam concedis in probationem falſæ fidei (ſic enim profiteris) vera miracula patrari poſſe,quod negaſti, & eſt falſiſsimum. Si verò dicis id tibi fas non eſſe; nec nobis Catholicis fas erit credere, quæ facit Elizabetha ad confirmationem fidei *lib. 10 de ciuitat. Dei.*

dei suæ, Dei ope fieri aut vera esse miracula: sed ea cogimur dicere, vel fictitia, si non verè ægri; vel fieri physicâ aliquâ vi emplastrorum, aut aliorum adhibitorum; vel ex pacto tacito vel expresso cum dæmone; à quo nec hæreticorum genius nec aliæ quædam circumstantiæ multum abludunt. In Tookere videris, quid me horum omnium malis credere, nam tibi credere, in iis quæ asseris, nondum decretum mihi neque constitutum. Neque tu cures suadeo, quid ego de hac re credam: perge potiùs Dominam tuam palpare, & scribere, vnde caput vnctius queas referre. De Franciæ regibus; quorum adhuc nullus apertè hæresim professus fuit; res non Annalium modò, sed & medicorum publicis libris, *vt Guidonis in Chirurg. magnæ tracta. 2. doctri. 2. c. 5. & Ioan. Tagautii lib. 1. institution. chirurgicar.* & quotidiana certáque experientia est contestata; hoc illis beneficium quondam concessum fuisse, vt contactu strumas seu scrofulas sanarent. Si vis ea naturalis fuisset, non per traducem hęreditariam regni transiuisset in Regem solum, exclusis cæteris fratribus: quorum sæpè temperies, & complexio patri similior, quàm Regis ipsius. Conditio quoque sceptri seu coronæ, cui comes illa facultas medica, nihil tale poterat naturaliter largiri. De Pyrrhi Regis digito, contactu morbos sanante; iure optimo Anton. Mirandulanus censuit hoc mendaciis incredibilibus adnumerandum; vel, vt puto, dœmonicis potiùs. Nihilominus.

Dico 2. *negandum non est aliquando nonnullos inuentos & inueneri, qui solo contactu sanant.* hæc conclusio probatur legendis sanctorum passim, & quotidiana experientia. Et hæ sanitates conferuntur interdum, dumtaxat ad certum tempus, vt legimus B. Petronillam à S. Petro, spirituali eius parente, ad breue tempus sanatam fuisse; & quod narrat Mich. Medina[1] de puero quodam Salmanticensi: interdum ad totam vitam non redeunte morbo. Ad tempus quidem id contingit, quando sanans id à Deo impetrauit certam ob causam, maiusq; bonum sanitati, v.g. ne sanitate is abutatur, aut ad maius meritum patientiæ; alioqui ordinariè curationes miraculosæ perfectæ esse consueuerunt. Sanatio verò naturalis fit ad tempus, quando, subsecuta in melius immutatio, proficiscitur ex sola vi imaginatrice ægri, vt de puero illo censuit idem Medina. Est in Hispania genus hominum, quod Saludadores vocant, vel Ensalmadores, eo discrimine, quòd isti dicant se sanare vi orationis, quas conceptis verbis dicunt: illi, vi saliuæ & halitus, quę ægro inspirant, de his dico: *Salutatores, & Ensalmatores, nec possunt districtè & in vniuersũ damnari, nec etiã in vniuersum approbari.*] etenim potest fieri vt aliquando nonnulli habeant donum sanitatis: sic Victoria & Veracrucius[2]: & sic admittenda quæ Nauarrus[3] scripsit his verbis; *Porrò illi qui vulgò Salutatores vocantur (quantumcunque aliàs sint perditissimi homines) licitè possunt suo munere perfungi: quoniam gratia illa gratis data huiusmodi hominibus à solo Deo, cõceditur in vtilitatem aliorum, & allegat, Margaritam confessor.*] Sed hoc nimis generaliter dictum, rarò enim sicuti vtuntur licitè vtuntur: nec credendũ tot hominibus pessimis hoc donum à Deo attributum. Quamobrem consulo Vicariis & Officialibus Episcoporum, cęterisque ordinariis, vt priusquàm permittant eos, hoc curationis munus obire, diligenter examinent, an naturalibus vtãtur remediis, an verò per gratiam gratis datam, an per pactum cum dæmone operentur: quæ sunt ex circumstantiis cognoscenda. Quod vniuersim non sint reiiciendi contra quã insinuat Ciruelus *3. p. de superstition. c. 3. & 7.* probatur, quia nunquã abbreuiatur manus Domini, ne hanc gratiam quibus vult largiatur, certum tamen puto, hanc nunquam largiri nisi Catholicis: hactenus enim nulla hæretici miracula fecerunt.

[1] d. lib. 2. c. 7.

[2] Victor. relect. de Magia. Veracruc. lib. 1. de anima speculat. 2.

[3] Manual. c. 11. num. 36.

Dico

Dico 4. *ſolo contactu, aut ſibilo, aut halitu, aut oſculo, naturaliter quenquam alteri grauem & verum auferre morbum, vel vulnera ſanare, vel ferrum extrahere poſſe, non credo.* hæc concluſio tota eſt contra Pomponatium; &, quo ad contactum, etiam repugnat Veracrucio, illius fundamentum iam poſui, huius autem hoc eſt: naturali complexione vel conſtellatione quidam ſunt nociui, quod in faſcinatione patet ex ſolo aſpectu, ergo ex iiſdem cauſis, quidam naturali complexione vel conſtellatione erunt ſalutares & medici. Sed tam paucis verbis multa ſupponit, non concedenda, primò quod de conſtellationibus, Albertum ſecutus, ait, verum non eſt. Si loquitur de conſtellatione, quando iſte naſcebatur: omnes eam vim habituri, qui tum nati, quod quis credat? ſi de conſtellatione ſub tempus contactûs; poterunt ſanare omnes, quotquot tunc tangent: ſi de vtraque ſimul; annus ille magnus interceſſerit oportet, qui eandem ſtellarum poſituram & influxus reduxerit quando tangit; qui erant, quando natus, at quis tanto viuit vel vixit tempore? Alioquin non poterit hoc alia die præſtare, quàm quando poſituræ æqualitas iſta, quam oportet, acciderit, quàm igitur incerta futura hæc curatio? Secundò quod vulgarem illam de faſcinatione opinionem admittit, hoc poſtea docebo prorſus à vera Philoſophia alienum. Tertiò peccat illatione, nec enim ſequitur, nociua eſt qualitas hominis in hominem, ergo & qualitas hominis in hominem fatenda eſt eſſe ſanatiua, nam auctore Ariſtotele [1] plura neceſſaria ad ſanitatem, quàm ad ægritudinem, malum enim ex quouis defectu, bonum ex integra cauſa. Deinde contagio ſolo hauritur afflatu. Verum in hac curatione ſedulò obſeruant modos tangendi certos, nume-

G rum & alias ceremonias. Accedunt multa ſuſcipione plena & periculo. Primò quod ſalutatores illi dicunt, ad virtutem hanc exercendam multo vini potu opus ſe habere, fieri autem non poteſt, vt vini potus proſit ad contrariorum morborũ curationem, ſi proſit frigidis, non proderit calidis. Item ſolent panem à ſe admorſum porrigere morſis à cane rabido, vel infectis toxico: cui pani neutra cauſarum Veracrucii ſuffragatur. Tertiò dicunt in præſentia alterius ſalutatoris. vim maiorem ſalutandi habentis, ſe ſanare nequire, quod eſt abſurdum, deberet enim potius vis illa, ſi naturalis eſſet, magis intendi. Quartò mentiuntur, cum dicunt naturaliter vnum ſalutatorem ab aliis ſalutatoribus cognoſci, licet eum prius nunquam viderint: quod ſignum alicuius notæ illis à dæmone impreſſæ. Sanè pleriſque rotæ veſtigium ineſt, vt dictitant ipſi, S. Catharinæ vel Quiteriæ. Quinto falluntur, dum putant hanc vim competere ſeptimo cuique filio, ſi maſculinum ordinem fœmineus partus non interruperit, quod eſt ridiculum. Sexto ſæpè iactitant ſibi reuelari, quæ procul in eorum abſentia geſta fuere, vt ille qui Torquemadæ patrem à morſu canis rabidi ſanauit, narrat Hiſtoriam ipſe Torquemada. [2]. Septimò gloriantur ſine nocumento ſe tractare poſſe carbones & ardentem clibanum ſubire; quæ naturaliter fieri nequeunt; niſi ſe præmuniant lotione & inunctione rerum frigidiſſimarum, quæ tamen non poſſunt niſi ad modicum tempus ignis actiuitati reſiſtere. Vnde & Vairus [3] narrat, ex hoc grege quendam, cùm ingreſſus furnum fuiſſet, & alius, eo ignaro ianuam occluſiſſet, ibi flammis aſſumptum.

[1] Problem. ſect. 7.

[2] Horti Florũ colloq. 3.

[3] lib. 2. de Faſcinu c. 11.

H Venio ad Pomponatii fundamentum, & reſpondeo; lapides, herbas & animalia, quæ vim aliquam beneficam huiuſmodi à naturâ acceperunt, eam obtinere ex temperamento certo & definito totius ſpeciei, fit enim inde, vt omnis magnes ferrum attrahat, omne rhubarbarum bilem expurget, omnis rupica morbum ictericum ſanet. Oporteret ergo, ſi ſalutatoribus vis ea naturalis ineſſet; ratione ſpeciei humanæ eam accepiſſent, & ſic omnes homines eâ vi pollerent.

rent. Si ratione indiuidui & singularis complexionis hoc vni tribuis, quod alteri adimis: cur non in magnete quoque & rupicâ hæc diuersitas, ratione indiuidui, reperitur, vt vnus magnes nequeat, quod potest alter? Neutrâ ergo ex parte similitudo locum habet. Item quod rhabarbarum bilem temperet, id facit ratione peculiaris sui temperamenti, cuncta enim speciei illius indiuidua & nulla alterius, eodem planè modo morbis medentur. Sed in hominibus non potest esse hæc similitudo & paritas temperamenti: quia hominis forma diuersissima est, à forma rhubarbari; quare & temperamentum corporis discrepat à temperamēto rhubarbari, nam alias longè requirit dispositiones materiæ forma hominis, quàm forma plantæ, succiue. Quo ergo pacto vis eadem naturalis ratione temperamenti competat homini, quæ rupicæ, vel rhubarbaro?

Quoad illos autem qui genus & cognationem B. Pauli tumidis buccis crepant, seq; angues sine læsione contrectare posse; iam plerisq; impostura cognita est, solere prius contra morsum sese antidotis præmunire.

De militari illâ vulnerum curatione; audacter dico, niti dæmonico pacto, & ex genere suo, id lethale crimen. Blasphemum quoque est vocare artem D. Anselmi, quæ fuit Magi illius Anselmi Parmensis commentum. Accedit quod sic à vulneribus aut morbis sanati, postea in dolores grauissimos & sæpè morbos sæuiores reincidant,[1] & vt plurimum vitæ exitum pessimum sortiantur; quod possem mihi notorum multorum exemplis astruere. Sed parco nominibus mortuorum.

[1] Ananias lib. 4. de nat. dæ.

Restat quiddam Alberti Magni,[2] qui refert duos se vidisse pueros, quorum vnus cum ferretur iuxta ostia clausa, omnia, quæ ad dexterum eius latus sita, aperiebantur: ab altero verò idem in sinistris ostiis præstabatur, cur non ergo ferrum ex vulnere ad solum contactum vel præsentiam alicuius excidat? Nonne scribit Matthiolus, in Italiæ montibus herbam se nouisse, qua ab equis calcatu continuò ferrei calcei soluuntur. Pici herbâ cuneum adactum extrahi, testibus Democrito & Theophrasto. Æthiopide herbâ certo ritu incantatâ, seras omnes si admoueatur aperiri; & suo tempore Venetiis furem suspendio damnatum, cui sic fores omnes patefiebant.] *sic ille epist. Nuncupatoria in* Dioscoridem. *Resp.* In vltimis duobus apertam incantationem accessisse; in prioribus duabus herbis, occultam attrahendi & disiiciendi vim à naturâ insitā: quæ vis naturaliter hominibus inesse nequit. Nec ratione specificâ, quia non omnes habent; nec indiuiduali; quia conditiones indiuiduantes non producunt talem effectum. Quare nec Aristoteles, nec quisquam rectè philosophantium, hoc est crediturus. *mirandumq́; vehementer vnum Albertum, plura narrare solum, se huiusmodi creditu difficilia vidisse, quàm ad illum vsque (* vt ait Anton. Mirandulanus*) cæteri qui exstant scriptores tot sæculorum simul omnes.*] Si tamen hoc accidit, dæmonis prestigiis ascribendum. Cuius etiam pacto & incantationibus fretos fuisse Psyllos & Marsos, satis colligitur, ex Plutarcho, Plinioque, clarius etiam Alchimus Auitus lib. 2. his versibus;

[2] ex li. 3. de motu animalium.

Iam Magicam dignè valeat quis dicere fraudem,
Occultas tacito tentantem pectore vires?
Legifer vt quondam vates, sub rege superbo,
Dum noua monstraret iussi miracula signi,
Commouit liuore magos, vt talia tentent,
Accumulentque suas zelo feruente ruinas:
Queis forsan si suppeteret non vana potestas,
Demere, non etiam properarent addere monstra.

Aemula

Aemula sed signis tantùm, non viribus aqua.
* *Quod remouere nequit, duplicata sustinet ira.*
Hinc est laudato quod possunt carmine Marsi,
Cùm tacitâ sæuos producunt arte dracones;
Absentes, & sæpè iubent confligere secum.
Tunc vt quisque grauem bello persenserit hydrum,
Aspidis aut duræ clausas cognouerit iras,
Concutit interiùs secreti carminis arma,
Protinùs & laxis verbo lactente venenis,
Mox impunè manu coluber tractatur inermi,
Et morsus tantum, non virus in angue timetur.
Interdum perit incantans, si callida surdus
Adiuratoris contempsit murmure serpens.
Hoc quoniam de matre trahunt & origine prima
Anguineæ fraudis quod sic, linguæque periti
In speciem reddunt commercia mutua fandi.

Circe quæ, & Anguitia.

CAPVT. IV.

De Magiâ artificiali.

A HÆc mira quædam perficit per humanam industriam, tantum enim nunc loquor de operatrice; diuinatoriæ suum locum reseruo Magica *operatrix artificialis* & ipsa duplex est, *Mathematica & Præstigiatoria. Mathamaticam* voco quæ nititur principiis geometricis, arithmeticis, vel astronomicis, huius exempla sunt, Sphera illa Archimedis, secundum Claudianum vitrea, de quâ M. Tullius [1] & in Siracusum obsidione nauium per specula combustiones [2] Archytæ columba lignea volans [3]: Leonis Imp. auiculæ aureæ cantillantes: [4] & Boetii æreæ, volantes & cantillantes, serpentes ex eodem metallo sibilantes, & similia multis narrata [5]. Hæc Magia vocatur ab Herone & Pappo θαυματουργική. Supponendum autem nihil hanc efficere posse quod rerum naturæ repugnet: quin imò indigere causarum naturalium ope, certo motu & dimensionibus applicatarum, vt in speculis illis Archimedis, & hydraulicis nostris & automatis patet. Quare si quis effectus proponatur, causarum naturalium efficacitatem superans, ille ad prodigiosos referri debet, etiam si humana industria ad instrumenti confectionem motúmve concurrerit. Idcirco dissentio à Guilhel. Parisiensi, Medinâ & aliis; qui caput aëneum Alberti Magni (quod narrant) humano credunt artificio articulatè locutum, nec enim humana industria huc vsque pertingit: nec naturalis ratio patitur, vt res inanimata, vocem humanam, ad lubitum interrogantium respondebo, emittat, nam hæc vitam, & respirationem in loquente, & perfectissimam vitalium organorum cooperationem, & discursum quendam loquentis, requirunt. Quæ cùm huic capiti defuerint omnia; si loquebatur, ille in capite loquebatur, quæ in statuis idolorum oracula fundebat; qui solus cacodæmon fuit. Notum enim simulacra vocis propriæ expertia fuisse. *Simulacra* enim *Gentium argẽtum & aurum: os habent & non loquentur, neq; enim est spiritus in ore ipsorum.* Fuit illa sententia Guilhelmi, & olim Hermetis, sed à Theologis confutata iampridem [6] Huc pertinet globus ille artificiosus, seu ahenea statua, sic confecta, vt ex occulto loco, funiculo, qui intensus erat, remisso, sagittas in spectantem eiacularetur: quo pacto Kennethum M. Scotorum Regem, à Fenella interemptum, in Maioris & Boëthi *Scotia Annalibus* legitur. Eodem reducenda quorundam mirifica solertia, ferentium immania

1 1. Tuscul. & 2. de nat. Deor.
2 Plutarch. in Marcel. & Zonaras tom. 2.
3 Gellius lib. 10 Noct.
4 Glycas & Manasses in Annal.
5 Cassiodor. l. varia epist. pen. & Politian. in Panepistemone.
Psal. 134. v. 15.
6 D. Thom. l. 3 contra gent. c 104. Valencia. 2. 2. disp. 12. p. 2.

nia pondera fronte,& funambulorum globis insistétium (vt vidi) & qui membra,quasi lutea confractáue, vti lubet, flectunt; de quibus egit D. Chrysostom. *hom.19.circa fin.ad Pop. Antiochen.* ad quæ solet plurimum iuuare corporea dispositio,& naturalis agilitas,vt plurimis exemplis docet Andr.Libauius *p. 2. Mirabilium tracta.de Noctambulis in fine operis.*

Altera species ludicra & deceptoria, vocari potest *Præstigiatrix*: cuius effectus non sunt quales,aut qui videntur: ad eam pertinent pleraque quæ ab agyrtis,circulatoribus & funambulis creduntur patrari incantationibus, cùm agilitate pedum vel manuum fiant; vt quæ de Reatino quodam narrat Pomponatius: interdum fiunt etiam per animalia bruta longo vsu edocta, vt quæ Ioannes Leo narrat, de asino & camelo [1]: interdum per meram imposturam, & meatus occultos aliquibus subingressis, vt faciebant sacerdotes Beli, qui à Dracone cibos deuorari fingebant: [2] vt fiebat in celebri illa solis mensa,[3] quàm vulgus peregrinorum putabat sponte sua cibos suggerere, reuerà tamen cibi à vicinæ vrbis incolis suggerebantur[4]. Et etiam accidebat, in fictitiis illis idolorum amoribus ac stupris,de quibus Iosephus,& Rufinus [5]. B

1 Descriptio Africæ lib. 8. & lib.9.
2 Daniel. 14.
3 D.Hiero. epist.103.ad Paulin.
4 Herodot. lib.3.
5 Ioseph. lib. 18 antiq.c. 4. Rufin.lib.2. hist.Eccl.c.25

Thaumaturgica, vt & Magia naturalis,per se bona est,& licita,vt omnes artes per se sunt bonæ.Per accidens vtraq; fit illicita, primò quando in malum finem referuntur, secundò quando scandalum oritur, eò quòd putentur hæc fieri dæmonum operâ. quare non deberent huiusmodi permitti, nisi circulatores publicum & idoneum à Catholicis haberent artis suæ testimonium. Tertiò si quod inde spirituale vel temporale damnum corporis aut animæ immineat ipsi circulatori,vel spectatoribus. Ex hoc enim capite damnantur, qui sine necessitate vel causâ iustâ se mortis periculo per lusum exponunt. [6] C

6 Silu. & Fumus in verb. ars. Nauar. c. 15.nu.8.

Cęterum *Naturalis & Artificiosa* Magia,duo sunt velamina;quibus se occulere solet Magia *Diabolica*,semper enim vel naturæ vim mentitur,vt in iis quæ de astrorum influxu, & temperie hominis superiore capite disseruimus: vel mentitur artificium; vt in characteribus,imaginibus & huiusmodi,de quibus disputandum q.sequ.

Nunc de præstigiatrice quædam,ad illa quæ postea disserentur *lib. 2. q. 8.* sapienter ab Vlrico Molitore *lib.de Phytonicis mulierib.* animaduersum fuit, à Diabolo sic mediū disponi posse,vt vna res alia videatur: & talia experimenta plurima fieri à ioculatoribus: cùm auté satanas *sit magister* (ait) *ioculatorum*, nemini dubiū esse,quin subtiliùs hæc Diabolus operari possit, hic,nunquam discipulus est doctior præceptore.Talis,illa,de qua Niderius,*in Fornicario,cap. de maleficis et eorum deceptionibus*; *Coloniæ* inquit, *citabatur virgo quædam,quæ mira in cōspectu nobilium fecisset,quæ arte magicâ videbantur fieri,mappam enim quandam dicebatur lacerasse,& subitò in oculis omnium redintegrasse:vitrum quoddam ad parietē à se iactatum & confractum,in momēto reparasse & similia.Manus inquisitoris euasit excommunicata.* Bodinus notat, eos solere decem magicis præstigiis vnum subtilitatis seu agilitatis artificiosæ actum miscere;vt persuadeant,quæcunq; ab ipsis geruntur citra præstigiū, solâ dexteritate & arte fieri,procurant, vt quicquid sortilegii admiscét,id subtilitatis & agilitatis esse videatur. Amat satan homines ad risum prouocare,vt læti ac hilares imbibant impietatem,sic præstigiatores isti agystæ, ioculari, miriones, circulatores, ipsos iudices sæpe ad ineptam quandā lætitiam & admirationem pertractos fascinant, vt cuncta ipsis iocatoria tantum,nec punienda videantur,frequens taliū semper vbiq; prouentus fuit, & seges etiā hodie in aulis quorundā Principū,allio & cicutâ nocentior. In Francia Triscalinus corā Carolo IX alias laudato Rege:ex cuiusdam nobilis,ab eo remoti, torque,

Bodin. in dæmonom.

annellos ad se sigillatim cunctis spectantibus pelliciebat, eosq; manu recipiebat aduolantes, vt videbatur: nihilominùs mox torquis integer, & illæsus repertus fuit. Hic conuictus multorum; quæ nec arte, nec actu humano, nec naturâ fieri poterant; fassus est ope diaboli cuncta se perfecisse; quod antè obstinatus negauerat. Ioannes Trithemius, ex antiquioribus refert, anno 876. tempore Ludouici Imp. Sedechiam quendam religione Iudæum, professione medicum, stupenda quædam coram Principibus viris fecisse, videbatur hominibus deuorare hoplomachum equitem; currum quoq; onustum fœno cum equis & aurigâ: amputare capita, manus & pedes; quæ pelui coram imposita sanguine stillantia cunctis spectanda præbebat, & ea statim hominibus illæsis suo quoque loco restituebat venationes, decursiones, & hastiludia, & quæ homines in terris agitant ea in aëre audiri faciebat: mediâ bruma hortum amœnissimum, in Cæsaris palatio, arboribus, herbis, floribus, cantillatione auicularum, subitò natis & auditis, producebat: Si quis pedem attraheret alterius, pes subsequebatur, & homo innoxius persistebat. In Siciliâ Eunum proponunt, sed eius facinus illud quo inter verba flammam ore videbatur vomere, artificio quoq; non præstigiis planè tribuendum, nam in ore additam nucē sulphure & igne plenā habebat, qua leniter exspiratione motâ, fūdebat flāmam, vt scribit Thomas Fazellus *decad. 2. rerum Sicularum li. 5. c. 2.* idē *c. 1. li. 3 deca. 1.* mira refert de quodā Diodoro, quē vulgus Liodorū vocat: hunc magica arte imbutū, miranda præstigiorum machinatione Catanæ floruisse. *Is namque potenti carminum suorum vi homines in bruta animantia conuertere, omniumque ferme rerum formas in nouas metamorphoses transfundere; longissimisque à se spatiis dissitos, repentè ad se trahere posse videbatur. Catanēses præterea adeò crebris lacessebat iniuriis, & cōtumeliis dehonestabat, vt vanissimæ credulitatis laqueis circumuenti, ad cultus ei pendendi studium cōcitarētur. Qui cùm capitis reus cruci tradēdus esset, eliciorum carminum præsentissimâ arte è Catanâ Byzātium, cuius imperium eo tēpore Sicilia agnoscebat, & rursus è Byzātio Catanam è lictorum manibus dilapsus, paruo temporum interstitio, per aerem deuehi se iussit. Quibus veneficiis adeò populo factus est admirabilis, vt in ipso quandam numinis potentiam esse rati, errore sacrilego cultum sacris debitum ei exhiberent. Sed tandem à Leone Catanēsi Episcopo, diuina virtute ex improuiso captus, frequenti in media vrbe populo, in fornacē igneam iniectus, ignis incendio consumptus est.*] Sic diuina iustitia præualuit, & qui se iudicibus fortè minùs iusto zelo motis eripuerat, è sancti viri manibus elabi non potuit. His similia præstigia narrabo sequ. libr. 6. in princ. & quædam Cratistheni cuidam tribuit Crespetus ex Athenæo, & aliis quibusdam ex Antonii Gueuarræ Episcopi Modonedensis *lib. 3. horologij principum cap. 43. & 44.* & meritò subdit, quod iā monui, istos ioculatores quamtumuis artificiosis operam dæmonum adhibere; ideò legibus latis Franciæ Reges S. Ludouicus, Philippus, Augustus, & Hēricus 3. regno exulare tales sanciuerunt. *Crespet. de odio Satanæ discur. 12. lib. 1.* Nostris tēporibus Cæsarium Maltesium Parisiis captum fuisse, sed astu carceribus elapsum ferebant, idque ei Baxius inquisitor inter cętera in iudicio obiiciebat; sed cùm vrgeretur & damnationem metueret; à gubernatore qui tum erat, iudicibus Ecclesiasticis supersedere iussis, ereptus, in aulam irrepsit; & ibi multa de nouo cœpit edere. chartas lusorias in alterius eas tenentis manu, ipse distans, sic mutabat, vt bis terque alia in eis figura appareret: in altera mensæ parte posita vasa ad se alliciebat moto vitri tantum frustulo: cogitationes nonnunquam diuinabat alienas, vt cum sparsa saccari granorum minutorum in mensam magnâ multitudine, quod quis sibi granum mente delegisset indicabat; etiam si quis, in deligendâ re propositâ, dubitasset, addebat hæsitationem, & se-

ſolutionem:iactabat quod alter eſſet electurus,id ſe diu ante prænouiſſe; & alia multa: propter quæ tertiò in ius ab Illuſtriſſimo Archiepiſcopo Mechlinienſi, D.Houio anno 1600.vocatus;cum ſiſtere ſe pollicitus eſſet, aufugit ad aſylum omnium Antichriſti præcurſorum. Princeps ille; qui præſtigiatorem iudicio, auctoritate, non iure eripuerat; vix biennium ſuperuixit, & florente ætate interiit; nec quicquam illi, poſtquam malæ cauſæ defenſionem ſuſceperat, poſtea feliciter in gubernatione ceſſit. Non impunitos vnquam Deus Principes ſinit, hoſtium ſuorum defenſores; quia nominatim vetuit, ne præſtigiatricem quis viuere patiatur, *Exod.22.v* 18 hoc eſt, vt Philo interpretatur, noluit differri ſupplicium,ſed ipſo quo conuicta foret die,interfici mandauit.

QVÆSTIO I.

An vis characterum,annulorum,ſigillorum, aut imaginum ſit, qualem Magi contendunt

CVm Magis ſentiunt Ptolomæus,Aphrodiſæus, Porphyrius & alii Platonici,& ſtultiſſimi Artephius ac Thebith; ex recentioribus Pomponatius,Ficinus,Dulcis,& Anton.Mizaldus in Centur.Memorabil.ſed ſuperſtitiosè. A

Verè & prudenter negarunt Hippocrates, Galenus & quos citabimus infer. q.3.omnes.Sanè rem acu tetigit Tatianus Aſſyrius; cenſens, ſi quid his efficiatur, id ex conſtituto fieri, dumtaxat quia dæmones hæc ſibi ſigna conſtituerũt, & quaſdam quaſi teſſeras militares,aut pacta conuenta; vt homines ſolent verborum certas formulas.Moſes Maymon pronũtiat [1] mendaces & ſtultos eſſe,qui ſoli figuræ,ſoli ſcripturæ,ſolis denique lineamentis,aut vocibus aere fracto natis,tantam mirabilium poteſtatem adſcribunt, conſentiunt Medici,Theologi, & Iuriſperiti noſtri [2].

Notandum ex Conrado VVimpinâ, [3] Magos triplex genus imaginum ſeu figurarum habere. Quibuſdam adhibendas docent ſuffumigationes & incantationes,& per quinquaginta quatuor angelorum nomina exorciſationes, & alia, quæ perfida ſunt & manifeſtam continent idololatriam, primò quia hæc nomina non niſi à dæmonibus potuerunt accepiſſe(quod Cardanus fatetur [4].)Secundò,quia dicere quòd tales fumigationes honorent Deum, aut Deo placeant, eſt error in fide: dicere autem quod talibus vti, non ſit dæmones ſacrificio honorare, & ideò damnabiliter ἰδολολατρεύειν etiam eſt error. Vtrumque definiuit Facultas Theologica Lutetiana. *Artic.*10.*&* 11. B

Alterum genus imaginum, characteribus & ſculpturis innititur, barbaris & peregrinis;in quibus ſunt nouem caldariæ,& nomina quatuor principum huius mundi cardinum,& ter ſeptem nomina ex Mahumeticis deliriis Arabum decerpta:quas illi figuras auctoribus tribuũt Germoni Babylonico,Hermeti Ægyptio & Thori Græco tales etiam numerant quatuor Salomonis annulos,talia cuncta patet annumeranda primo generi ſuperſtitioſorum, & execrabilium;nec vim vllam habere poſſe,niſi à dæmone, quo Doctore & Dedicatore miſeri ea acceperunt:quæ per ſe vana & inana eſſe,deliciis & laminis agens,docuit D.Hiero.[5] Fatẽtur etiam ipſimet Albertus Magnus,& Rogerius Baconus.Eſt etiã in fide error quod vnus dæmon ſit Rex Orientis,alius Occidentis,& præſertim ſuo merito [6].

Tertiam ſpeciem genuit axioma quoddam Ptolomæi,*vultus inferiores cœlo ſubiectos vultibus cœleſtibus*;& hinc intulere ſcorpios omnes terreſtres regi à ſcorpio cœleſti, piſciculos omnes fluuiatiles à cœleſtibus piſcibus, hoc nugamentum defendunt cum Ptolomæo permulti [7]. Sed ſuperius iam ex parte hoc

con

1 Doctor. dubitant.c.72.

2 D.Thom.2.2.q 96.a. 2.& 4.contra gẽt. c.104.& 105. & ibi Ferrar. Silu.verb. ſuperſt.q.10. Ciruelus de ſuperſt.pag. 3. Martinus de Arles l.de ſuperſtitioni. Cõdronchus li.3. de morb. veneſic.c.1. Bokelius lib. de philtris c. 1.Vairus.Anan.& alii.

3 libr. de ſuperſtit.c. pen. & vlt.

4 lib.16.de varietat.

5 in vita S. Hilarionis. circa med.

6 Artic.Pariſ.25.

7 Trallian. Albertus Baconus.Miſald.

confutatum fuit.[1] nunc addo, si tam potens illa correspondentia imaginariæ figuræ superioris in hanc veram figuram inferiorem; cur adiungunt ritus quosdam superstitiosos? v.g. vt si talem expetas effectum, in tergo figuræ eum debes inscribere; si contrarium, in fronte, idque faciendum aliquando manu dextrâ, aliquando læuâ: sigillum modò fodiendum capite deorsum, modò capite sursum, & cætera de hoc genere. Vnde nihil vereor concludere, cum Gersone, & VVimpinâ, hanc etiam vltimam speciem superstitiosam & damnatam esse. Fundantur enim hæc omnia in aphorismo Magico libri impij, qui inscribitur Artabel ארגנעתאל in Septenâ 2. vbi traditur, quod quando Deus nomina rebus vel personis imposuit, simul cum nominibus vires & officia quædam illis distribuit: & ita characteres ac nomina constellata (.h. *Imagines sub certa constellatione formatæ & nominatæ*) habent vim non ratione figuræ vel pronunciatione, sed ratione virtutis seu officij illius, quod Deus ad tale nomen vel characterem ordinauit.] Hoc totum est mendacium confictum ad stabiliendam hanc superstitionem. Nomina quidem Deus in scripturis imposuit sanctis quibusdam, mysterij significandi caussa, & officio eorum, quo isti functuri, conuenientia: sed ipsi nomini Deus vim effectiuam nullam indidit. Animantibus verò cunctis Adam nomina indidit, non Deus.

[1] sup.c.3.q.1.

Par ratio est de annulis & sigillis Magicis, quantumuis præferant speciosissi-
C ma nomina Raphaëlis Machabæorum, Salomonis, Elizæi, Zachariæ, Constanti-
ni, & quorundam sanctorum: quibus nominibus etiam interuenit blasphemia, dum hosce sanctos fingunt nefariè Magicis initiatos. item quia signum crucis, quo in signo vicit ille Magnus Imp. annumerant sigillis suis dæmoniacis.

D Denique certò tenendum quando effectus aliquis sequitur vsum characterum, annulorum, sigillorum vel imaginum: quod fieri interdum contendunt[2]: id totum à dæmone fieri, qui constitutarum à se nugarum credulitatem conatur, vel de nouo mentibus inserere, vel insertã profundiùs & stabiliùs infigere.

[2] Plato 2. de Repub. Trallianus lib. 10. c.1. Philostra. lib. 3. vitæ Apollonii. Iosephus lib. 8. antiq.c.2.

Porrò vt nugacitas Hermetis & similium deprehendatur, vel ab indoctis, decerpam nonnulla, ex Italico lib. Ludouici Dulcis; qui non vtili exemplo fictitij Salomonis & Hermetis sigilla in lucem edidit. deceret potiùs in Ecclesiâ Catholicâ talia obrui silentij cinere quàm typis tam splendidè euulgari. Aiunt ergo nugones; Qui gemmam possideat, cui insculptus aries, leo vel sagittarius; cunctis eum gratum & gratiosum fore; cui virgo, taurus, capricornus, hunc religionis amplectendæ auidum effici; cui gemini, libræ, aquarius, hos amicos fidos, legum tenaces, & concordiæ studiosos fore; contrà cui cancer, scorpius, pisces, iis inserendum amorem, iniquitatis, leuitatis, mendacij: cui Saturni character, is gliscens robore: cui Iouis am: bilis, fortunatus, ad summos honores prouehendus: cui Martis, inuictus: cui Solis, opulentus: cui Veneris, immersabilis, & omnium compos votorũ; idem, cui Lunæ. Quid multa? nulla est imago stellæ, cui non peculiaris efficacitas inhæreat. Mitto stellas, draconis figura lætum facit, & diuitẽ: astrolabij, fatidicum: idem (tide) asini, si chrysolitho insculpta: ranæ inimicos ad pacem, amicos ad odiũ impellit: cameli, dæmones cogit, &c. *hæc ille lib. 3. de gemmis à c. 6. vsque ad c. vlt.* 8. nugabatur, certè crassè ridet Prælatũ illũ, vnũ ex Ecclesiæ cardinibus, cui opus inscribit: si seriò, non habeo quî excusem, cũ ea quæ solius Dei sunt: infundere, prophetiã, & religionis ac fidei amorem, tenacitatemq; & similia, tribuit asinorum & siderum figuris: Nonne hoc est suadere, vt relictis bonis artibus, & studiis Ethicis, demergat se humana curiositas in barathrũ superstitionum, & facere, vt cuique sit Deus annulus sculptus quem dextra gerit?

Sed alia ex parte negotium facessunt Pomponat. & Caietanus. Ille, cùm

obiicimus, pentagonos, circulos, & alia huiusmodi signa aut characteres, dumtaxat esse, qualitates quasdam quantitatis: ipsam verò quantitatem, non esse principium operatiuum: *Respondet*, esse non figuram principium operationis, sed tamen ad operationem plurimum conferre. sic enim deformem materiæ figurã, hominis animo tristitiam, speciosam verò eidem gaudium adferre. quod sine ratione ab eo dicitur, quia Magici characteres, nihil neque pulchritudinis, neque deformitatis notatu dignæ, aut idoneæ ad has passiones gignendas, habent. Quod cùm ipsemet videret Pomponat. tandem confugit ad credulitatem iis vtentium. Verùm credulitatis non maior vis est, quàm imaginationis: de qua vide dicta præcedenti capite.

Caietan. vt erat acuto ingenio & peracri, vltrò etiam communem sententiam nonnullis lacessit.[1]

[1] c. 2. 2. q. 96. a. 2.

Primò sic ratiocinatur. figura, licet non sit ipsum principium operationis, est tamen conprincipium. ergo, vt est figura, habet peculiarem effectum. Antecedens probat, tum quia in artificum instrumentis efficit figura: vt illa sic, vel sic operentur: tum quia ferrum latum super aquas fertur, quod si in formam aliam contrahas demergetur. *Respondeo* figuram esse conprincipium in motu locali, & operationibus quæ per hunc motum fiunt; vt sunt variæ diuisiones continui per dolabram, per malleum, per asciam, per serram: non verò in operationibus, quæ fiunt per alterationem: neque id probant eius confirmationes: quarum etiã vltima fortassis falsa est. vix enim ferrum in tantam latitudinem queat extenuari, vt porosum fiat, & aquis immersabile. Sed esto fiat, erit non ratione figuræ, sed ratione quantitatis, quæ re non differt ab ipsa substantia, secundum multos. quæro enim, quâ figurâ velit esse ferrum, circulari, quadrâ, an pentagonâ: si dicat, hac vel illâ: inferam idem fore si aliâ sit formata lamina; æquè tenui & latâ figurâ: quod indicium est nihil operari figuram. si dicat qualibet in figurâ sufficere illam extensionem & diductionem ferri; certè fateatur necesse est à figurâ hoc non pendere. non minùs enim differunt extentio quantitatis, & figura quantitati extensæ impressa, quam albedo à superficie parietis dealbati.

Secundò adfert fundamentum illud tertiæ speciei imaginum. quod iam explosum est.

Tertiò prætendit auctoritatem D. Thom. quasi sanctus doctor. *d. cap.* 104. concesserit, imagines hasce virtutem aliquam de cœlo habere, quatenus sunt imagines, & rem constituunt in specie artificiali. *Respondeo* D. Thomam cum eo capite has superstitiones impugnet, hoc tantum ex personâ aduersariorum dixisse, quasi dicat; licet tibi de imaginibus id concederem, de characteribus tamen hoc falsum foret.

Quartò subdit, videri durum & difficile eos omnes damnare, qui talibus vtuntur imaginibus, *Respondeo* stultorum esse numerum infinitum; ideò sufficere quod re verâ res sit mala & superstitiosa. Hactenus sufficiant dicta: plura suppeditant, qui ex professo de hac re[2].

[2] Langius d. epist. 34. Medina d. ca. 7. fol. 72. Ananias d. lib. 4. Cardanus lib. 16. de variet. & lib. 18. de subtilita. Ciruelus sup. & Bapt. Segnus lib. de vero studio Christiano c. 7.

QVÆSTIO II.

An numeris arithmeticis aut musicis magica vis vlla insit?

PArtes Orthodoxi passim de numerorum connexione multa philosophantur: iidem tamen dumtaxat, in hac proportione & connexione numerali, diuina quædam mysteria contemplabantur; nec vllam vim naturalẽ, vel Magicã, numeris ipsis, quâ tales, tribuebant. Pythagoræi verò & Platonici, putidè superstitiosi hac in re fuerunt. Sit

Conclu-

A Conclusio, *Numerus, quà numerus est, nullam neque naturalem, neque supernaturalem vim operandi continet.*] Hanc probat optimè Leonard. Vairus lib. 2. de fascino cap. 11. & Catholici cæteri, ad vnum, concedunt, præsertim, quotquot numerum, nihil reale esse à rebus numeratis distinctum contendunt. quid enim operetur, quod ipsum solummodò imaginarium est? sed & ab illis concedenda conclusio, qui volunt esse aliquid reale rebus numeratis superadditum. Fatentur enim, numerum esse quantitatem: quantitas verò per se non est operatiua, nisi fortè motûs localis, de quo nunc non agitur. Denique quæcumque de figurâ diximus, eadem in numeris locum obtinent. Numerus enim, est quantitas discreta; cuius, quàm continuæ non potest esse maior efficacitas.

B Cur igitur (dicat aliquis) annus climactericus homini solet esse lethalis, & octimestris partus minimè vitalis: si non aliquid momenti numerus habet? Quoad partum octimestrem. id contingit: quia semen humanum multiplex est. quoddam perficit fœtum septimo mense, & tunc fœtus post sextum mensem conatur exire: quod si non reperit magnam resistentiam, tunc validus exit & robustus; si verò reperit, continuâ illâ mensis pugnâ debilitatur, & octauo mense debilis atque inualidus admodum prodit in lucem. Aliud semen perficit fœtum nono tantum mense, & tunc fœtus ante hunc mensem non conatur exire, soletq; adeò robustus esse, vt impedimenta cuncta contraria, velei non resistant, vel per resistentiam, quando mater vterum fert diutiùs., non admodum debilitetur. Vide Hippocratem *lib. de Octrimestri partu*, quem tutiùs hac in re sequeris, quàm Academicos ad numerorum vim superstitiosè confugientes; quorum dicta inuenies in opere erudito Fabij Paullini *lib. 6. Hebdomad. c. 4.* Annorum climactericorum ratio, vt & Criticorum dierum, potissimum pendet ab humorum & complexionis, quæ in hominibus sunt, ratione ac periodo quadam naturali.

Ex dictis sequitur, si quos Pentaphylli herba effectus habeat; non ipsi quinario, sed substantiæ foliorum, tribuendos. Superstitiosum autem esse, quod vnum eius folium ephimeram, tria tertianam, quatuor quartanam sanent; item quod heliotropij grana tria tertianæ, quatuor quartanæ prosint: item alia, huiusmodi in medicinis per ligamenta seruari malo exemplo solitis. tale quoque fuerit arbitrari pilulas seu catapotia impari numero plus prodesse quàm pari, licet æquali præbeantur quantitate. Musici numeri vi magna pollent, non vt numeri; sed vt tonorum varietate, & soni modulamine suauiter animum afficientes: qua de re mox plura. Sequitur etiam ex dictis vanos esse ac superstitiosos, qui vim aliquam inesse volunt certis psalmis: eo quòd certo numero sint collocati; & eos credunt efficaces, vt prosperè cœpta legenti succedant, vel vt grauibus periculis liberentur, vt Psal. 1. *Beatus vir*: quia vnitas est quid perfectum, quasi verò septenariis & senariis, & quinariis, & ternariis sua quoq; non sit perfectio. Dicũt etiam Psal. 10. *In Domino confido*, felicem esse, quia denarius numerus est bonus: & quia centenarius ex decies decẽ conflatur, ideò adhuc feliciorem esse centesimum Psalmum, *Misericordiam & iudicium*. Refelluntur, quia denarius aut centenarius, quatenus numeri sunt, bonitatem realẽ nullam habent. Nam nec physicam, nec ethicã bonitatem habent; sed artificiosam tantũ ab imaginatione numerantis procedentẽ: quæ non obtinet vllã in corpora, seu res quæ numerantur, efficacitatẽ. Deinde in Hebræo fonte alius est ordo Psalmorũ, quàm in versione Latina, ergo qui psalmus felix est secundũ versionem Latinã, infelix erit secundum fontẽ Hebræum: quod est dictu absurdissimum: vel dicenti Hebraicè vnus erit felix, & dicenti Latinè alius; quod æquè ridiculum. Meritò igitur hos numerarios

De herba Pentaphylli

merarios psalmisticos damnat Ciruelus Darocensis *p.3.de superstitionib.c.6.in fine.*

Cæterùm fraus & dolus Magorum numerariorum ex eo quoque deprehenditur, quod Archimagus ex Proclo tradidit; non agere ipsos de numero sensili & materiali, sed de formali (vt vocant) & rationali. Etenim ratio formalis numeri nihil est aliud quàm illud ipsum; quo plura indiuidua, plura sunt & ab vnitate recedunt; quod siue sit pura negatio, siue quid positiuum certè nihil ad operandum efficax indiuiduis adiungit. Nimirum nebulones, sub hac voce formalis numeri, aliquid occulunt, quod ad ipsam dæmonis ex pacto operationem pertineat. Confirmatur hæc coniectura vehementer, quia prisci hæretici, qui numeris multum tribuerunt, de Magia iidem conuicti non semel fuerunt. De Basilidianis id Iræneus prodit [1] post quem cæteri [2] idem de Marco constat vetustissimo illo hæretico, [3] & de Gnosticis omnibus [4].

Cautè igitur legenda, quæ; de efficacia imparis numeri, maiore, quàm paris; congerit, nec satis digerit, Petrus Gregorius in Syntaxi artis mirabilis [5]: qui, quod eam sententiam tribuit orthodoxis patribus D. Hieronymo, & Cypriano, magnam illis iniuriam facit cúmque loca eorum nulla citet, meritò vanitatis ea in re arguitur; dum, quod patres de imparis numeri mysteriis, (quod vnitas, & trinitas in sacrosancta cernantur Trinitate) & præstantia disserunt; hoc ille, ad nescio quam vim physicam, cum Agrippa Mago & hæretico, quem patribus testem adiungit, ne quid dicam grauiùs, inconsideratè retulit. Vide D. Hieron. apolog. pro libris contra Iouinianum sub finem, & deprehendes meritò hæc à me dici, & ab Hieronymo, Origenem, Tertullianum, Cyprianúmque citari, quibus hoc Petrus Gregor. impegit. videndum etiam ne quid vanæ superstitionis haurias ex libro Fabij Paulini. *De numero Septenario*: nam quæ ille, non tam ex sua, quàm Platonicorum sententia, plurima retulit, ea Catholicæ Theologiæ parum sunt consentanea, vt quod illi musicis numeris Magicam vim satis apertè tribuerunt. Nam quæ de vi musices commenti poëtæ, illa Platonici in Numerorum, qua numeri, virtutem transtulerunt, Scripserant de Orphei musicâ, illam dæmonibus, animantibus brutis, saxis, arboribus imperasse. Sic enim Ouidius, de arboribus;

1 lib.1. cap.23.
2 Tertull. de præscript. cap. 46. Epiph. hæres. 24. & alii.
3 Irenæus lib. 1. cap.12.
4 Irenæus lib. 2.c.27.
5 lib.15.c.10.

De vi musicæ.

D

——— *qua postquam parte resedit*
DIs genitus vates, & fila sonantia mouit:
Vmbra loco venit: non Chaonis absuit arbor.
Non nemus Eliadum, non frondibus esculus altis
Nec tiliæ molles, nec fagus & innuba laurus.
Vos quoque flexibiles hederæ venistis, & vnà
Pampineæ vites, & amicta victibus vlmi, &c.

Metamorph. lib. 10. & Seneca Herc. Fur. addit de dæmonibus, feris, & saxis, & fluuiis.

Quæ siluas, & aquas, saxáque traxerat
Ars, quæ præbuerat fluminibus moras:
Ad cuius sonitum constiterant feræ,
Mulcet non solitis vocibus inferos.

Ventos addit Horatius.

Vnde vocalem temerè insecuta
Orphea siluæ:
Arte maternâ rapidos morantem
Fluminum lapsus, celerésque ventos.

De manibus, & dæmonibus idem tradidere Virgilius 4. Georg. & 6. Æneid.

Ouid.

Ouid.Seneca Horatius,Propertius,& hæc breuiter complexus Manilius, adfinxit desideribus:

At lyra diductis per cœlum cornibus inter
Sidera conspicitur:qua quondam ceperat Orpheus
Omne quod attigerat cantu:Manésque per ipsos
Fecit iter domuitque infernas carmine leges.
Huic similis honos,similisq; potentia causæ:
Tunc syluas,& saxa trahens,nunc sidera ducit,
Et rapit immensum mundi reuolubilis orbem.

Ecce vt vim musici numeri porrigant in aquam,aërem, terram, cœlum, sidera, & inferos. Sed & illud inuenio apud Plinium, de cantu; *Figlinarum opera multi rumpi credunt tali modo*: & de serpentibus *contrahi Musarum cantu,etiã in nocturna quiete*.lib.28.c.22.Cuius rei,quamuis noster amicus,de re litterariâ, vt qui optimè,meritus,credat rationem non quærendam,sed esse anilem quandam veterum opinionem;tamen,quia de serpentum incantatione nonnulla in S.S.mentio est,*vt ostendam lib.seq.*videtur ratio diligenter inuestiganda.

E Imprimis arbitror,distinguendum inter modos musicos,& susurros magicos, seu mala carmina: his nullam vim inesse naturalem, sed dæmonem ex pacto serpentes soporare, vrnas diffringere, & quæ talia facere: illis vim physicam inesse.Vt verò intelligamus,quæ & quanta insit, rursus distinguendum inter ea, quæ sensu prædita,& quæ sensus expertia. nam nihil dubito animalia sensu auditus prædita,musicis modis capi posse, & eatenus admiserim quæ de miris musices effectibus adferunt prædicti poëtæ, &, vt ipse ait, *senilem recitans fabulam* Marianus Capella *lib.de Musica*. Nam quod Fabius Paullinus ea vult vlteriùs obtinere,non credo:Sed in iis, quæ ad animantia aurita pertinent, verisimilia fateor: vt & in Eusebij verbis *de laudibus Constantini*; quæ verò ad insensibilia, reiicula & ridicula puto, vt de satis & siluis, &c. Et ideò argumento Plutarchi *in Sympos.*& Solini *c.7.Polihist.*quo ab Arionis delphine,ad Megarenses vel Thebanos muros argumentantur,non assentior. capi carmine fera potuit, saxa non potuere. Nihilominùs censet vir ille doctus, disputandi saltem (vt ait) gratia ostendi posse hanc attractionem siluarum & saxorum veram fuisse: Sed postea *fol.* 184. protestatur, se, quæ ad probandum affert omnia ex Platonicorum solummodò mente asserare; nec assentiri, nisi quatenùs cum sacrosanctæ Ecclesiæ sanctionibus consentiunt. Prudenter hoc & cautè, sibi: melius etiam aliis cauisset, si postquam poëtarum illa & Platonicorum deliria tam diligenter & calidè aliquot capitibus proposuerat; censuram singulis seu antidotũ ex Catholicæ Theologiæ apotheca apposuisset, ne phaleratis illis dictis minùs eruditi decipiantur. Non fecit: quare nonnullum precium operæ futurum, si coner præstare,quod ab instituto nostro minimè alienum arbitror: strictim tamen & indicando,quid in eius argumentis lectori cauendum.

Primùm *c.5.*citat poëtas,& quos citaui scriptores Ethnicos: quibus quatenus credendũ,non repeto.Nec Nicolai Vicentini musici verba pertinent ad fabulosa illa de Amphione & Orpheo;sed ad veros effectus, quos veteres memorarũt: nec Stenchus Eugubinus in Psal. 67. initio aliud adfert, quam nudam fabulæ Threiciæ commemorationem.Hæc quoad auctoritates ab eo citatas sufficient.

Cap.6.& 7.modos proponit omnino septem, quibus hæc mira Orpheus facere potuerit;quos priusquàm discutiamus, illud mihi spero neminem fore qui non concedat:non qui probat fieri potuisse, cum continuò id factum euincere. quid? qui se demonstraturum id pollicitus, ne probabiliter quidem (aut fallor

magnope

magnoperè) id fieri posse probauit, nisi vltima ratione,quæ ad musices vim nihil omnino facit.Et principio fundamentum locat omnium modorum, quod est huiusmodi.*mouetur cœlum harmoniâ,& potissimum ipsi planetæ*.quid si cum Aristotele id negem?nonne delebitur tota ædificij delineatio?agam benignius. esto. quid tum?hæc Harmonia,ipso Proclo & Platonicis aliis testantibus,non est sensu corporeo perceptibilis,sed animo tantum ac mente;cuius qui saxa & arbores expertes esse neget,cautes ipse sit profecto & caudex.Deinde,ait,*inferiora omnia subiecta esse planetis,& à stellis vim accipere*.quod,quia nimis indefinitè, & vniuersim dictum,certè negamus.probat experimento florum & herbarum;quæ ad lunæ incrementa & solis conuersiones mutantur, mouentur, crescunt, marcescunt;animalium quoque quæ siderum naturas sequuntur; & lapidum, quorum eadem lex est,vt Heliotropij qui solem imitatur,Selenitis qui lunam,Helioselini qui vtrumq; sidus,magnetis qui cynosuræ. Quæ tamē omnia dicimus ad occultas quasdā qualitates,iis rebus insitas,referenda.nam si non pendet hoc à peculiari naturâ lapidum,animalium, fruticum horum; si hoc totum oritur à subiectione illâ inferiorum corporum ad stellas;cur non cæteræ herbæ, animalia,lapides idem perpetiuntur; sed pergit, & admirandos sympathiæ & antipathiæ memorat effectus,& contendit eos inde nasci,quòd omnes res naturales à stellarum radiis illis dicatis,peculiari charactere virtutis earum participe insigniantur;& superiora corpora in hæc inferiora vires suas infundant: cogor repetere nonnulla ex *c.3.q.1* & leuiter iterū deliberare.fateor cœlorum orbes & astra nonnihil influere virium in res inferiores;sed non quiduis promiscuè cuiuis, verùm pro naturâ substantiæ siue essentiæ cuiusque rei,aptè & diuersimodè, & præterea pro dispositione quoque qualitatum, & conditione singulorum indiuiduorum. Sic enim, non adamas, sed magnes conuertitur: non ad Orientis viciniora signa, sed ad Arcto. Si cynosura influit in magnetem quia inferior; cur non in ferrum, plumbum, aut alios lapides? Deinde multò præstantioris est efficaciæ, vim attrahendi tribuere alteri: quàm ipsum illud attrahere ad se verbi gratia, efficaciore influxu indigeret cynosura, ad dandam magneti vim ferrum alliciendi, quàm ad attrahendum ipsum magnetem. Nec sequitur, magnes attrahit ferrum, & magnes attrahitur à cynosurâ; ergo magnes vim ferrum attrahendi accepit influxu cynosuræ. Quæ potest esse tanta vis efficaciæ siderum,vt in res adeò differentes specie ac genere;ventos,fluuios, montes,siluas, saxa, dæmones; musicum sonum faciant efficaciter hæc omnia imperio quodam operantem? quo pacto idem sonus vnius citharæ tam diuersa potuit attrahere? frustrà confugias ad sympathias & antipathias: nam hæ non defluunt ex sideribus,non depluuntur ab orbibus cœlestibus, sed ipsas rerum differentias & specificas formas consequuntur. At quæ de peculiari illo charactere astrorum Platonici iactitant; ea Theologi (hoc est philosophi Christiani)vt commentitia, & de superstitione vehementer suspecta, iampridem exploserunt.Nos ergo iubeamus illa valere,quia Catholici sumus, quia superstitionem detestamur.Quæ addit, maioris momenti non sunt. Nec enim *naturalis magia*, cùm *vult summis infima inesse,& in imis latere summa*; tam confusum chaos voluit inducere,vt cunctis imis omnia summa, & cuncta ima summis omnibus velit inesse; sed quædam quibusdam: nempe iis, quorum formæ specificæ idoneæ sunt,ad summorum influxus recipiendos: quæ conditio insensilibus istis deest. Vnus est ac solus Deus; in quo vno cætera omnia excellenti quadam eminentiaque sunt dignitate: ipse solus est harmonia sui, & vniuersi: & hoc sensu solummodò verum est, ἁρμονίαν συνέχειν τὸ πᾶν, harmoniam vniuersa continere:

quia

quia videlicet Deus omnia in numero,pondere,& mensurâ disposuit. Quod vlteriùs Anton. Mizaldus tetenderit *lib. de harmonia cœli & terræ*, factum ab eo, nec piè,& philosophicè. Quod Macrobius asserit, *Musica capit omne quod viuit*: id si de musicâ soni corporei & veri loquimur; non nisi de illis creaturis verum est, quæ sensu auditus verè prædita sunt: si de musicâ capias metaphoricâ vel imaginariâ aut speculatiuâ illâ, quæ in nudâ quadam proportione quantitatiuâ posita est;nihil ad Dionysiũ, quod aiunt.nam saxa & siluas talis musica, non nisi imaginariè & metaphoricè duxerit. *Mundi anima quadam,animari & viuere quæcunq; in mundo sunt*,est merũ figmentum gentilium philosophorum, in Theologorũ scholis iampridèm damnatũ:cùm nulla sit mundi anima segregata à formis substantialibus rerũ singularum.Si saxa viua sunt,vt voluere post Thaletem & Timæũ Philiponus *lib.1.de anima* & alij,& multis Paulinus *c.6.* nititur probare;viuunt animâ propriâ,non communi;& propriâ,quali viuæ sunt arbores, vegetante dumtaxat, non sensitiuâ. nec aliud vel Hippocratis *libr. de natura pueri* vel Plotini 4. *Ennead.*4.argumentis probatur. Quale verò illud, & an Ecclesiæ tolerandum? *stellas visu & ratione præditas*, quod dicitur *fol.*198. cuius dogmatis falsitas erronea doctissimè ab Espencæo *lib.de animatione cœlorum* antè multos annos fuit demonstrata. *At lapides varij variè à stellarum radiis mouentur.* vt *selenites*,qui non solùm figura & coloribus lunam imitatur, sed etiam motu, illam enim vsque subsequitur,vel potiùs cum illa circumfertur;vt *magnes*,qui vim quoque motum aliis tradendi,& in alios transferendi accepit: vt *pantaura*, lapis ab Apollonio inuentus,qui cæteros ipse lapides trahit; vt *androdamas*, qui argentum,æs,& ferrum;vt *lapis* ille *Cyzici* fugitiuus ,quem Argonautæ pro anchora vsi ibi reliquerant,& Cyzicæni è Pritanæo sæpè profugum plumbo fixerunt:vt *automata* varia Boëtij & aliorum, quæ motum hunc accepere à radiis siderum, sese in loca & corpora ista inferiora penetrantium , & in ea agentium: sicut etiam obiecta imago *in speculare vitrum*,& *paries* in *vocem* reflectendam,& *ignis* in *sulphur* atque escam.Hæc ille:quæ me à sententia nequeunt dimouere. Nam sine necessitate vlla hi radij constituuntur,quos aliàs refutauimus. *Automata* illa, cùm sint artificiosa, ab artificio humano per certa quædam instrumenta mathematicis fulta proportionibus,tendiculis,rotulis &c. vim acceperunt, non à stellis;& ab intrinseco,non extrinsecùs patiebantur,& mouebantur: vt cernere est in illo B. Francisco, & aliis nonnullis, quæ serenissimus Archidux Austriæ, dux Styriæ, Carinthiæ, &c. Ferdinandus Caroli F. Ferdinandi N. maioribus suis regionis zelo, & virtute, dignissimus, possidet. *Ignis* agit in sulphur & in escam, non in alia, quia alia carent dispositionibus ab subitam inflammationem requisitis. *Specula* reddunt imagines solâ superficiei politura diaphana, & splendida æqualitate, per congruam incrustationem terminata. *Echo* sola vocis repercussione resultat;& hæc omnia promiscuè obtinent, quouis planeta,aut sidere dominante. Quod & in *magnete* androdamante, pantaura, & aliis lapidibus deprehendas. Vnde patet non à cœlesti corpore, sed à propria (quod cogor sæpiùs repetere, quia aduersarij eadem sæpiùs inculcant) forma & specie hanc vim hisce gemmis inditam, cœlo nihil largiente præter communem suum & ordinarium influxum: atque ita selenites propter occultam aliquam qualitatem, à specificâ differentia eius manantem, admirandas illas mutationes colorum & motus edit; eò quòd qualitas illa lunaribus qualitatibus amica quadam naturæ similitudine,& (vt sic loquar) amoris physici vinculo, colligetur. Nec mirum nos has qualitates explicare non posse; quia ipsi fontes earum, nempe differentiæ specificæ, nos latent. Ponenda tamen differentia

ſpecifica conuincit. Nam diuerſa ſpecies diuerſas diſpoſitiones naturales requirit: & medicis experimento compertum eſt, quædam ſe totis, hoc eſt differentiæ ſpecificæ ſeu formæ ratione; quædam non niſi vna aliqua qualitate ad certos effectus idonea reperiri: & quæ talia illa quouis tempore vim illam apta nata ſunt exercere, nec opus eſt expectare dum iſtud vel illud aſtrum dominetur.

Vanitas commenti huius Platonici adhuc clariùs eluceſcit, ſi modum ipſum, quem ex refutatis hiſce argumentis eliciunt, preſſiùs conſideres: hunc ita expreſſum habes *fol. centeſimo nonageſimo ſeptimo.* Quemadmodum ex certâ herbarum & vaporum commiſtione & compoſitione, per artem medicam aſtronomicámque confectâ, conflatur communis quædam forma, velut harmonia, ſiderum muneribus & quaſi dote ornata; vt in *theriaca*, quæ mirificam habere vim exiſtimatur, aduerſus aduentantem ſenectutem atque venenum, tribus in ea pariter conſentientibus virtutibus; cœleſti ſcilicet, per artificium oportunæ admixtionis acceſſitæ; altera item cœleſti, ſed partibus eius naturaliter inſita: tertia demum elementari. Sic ex tonis, primò quidem ad ſiderum normam delectis, deinde ad eorummet exemplar & conuenientiam inter ſe compoſitis communis quaſi quædam harmoniæ forma colligitur, & in ea cœleſtis etiam vis ſuboritur: cœleſti illa huic ſimiliter temperatæ reſpondenti harmoniæ; quæ virtus cœlitùs deuocata, poſſit animos flectere, delenire, ad iram impellere cohiberéque.] In quibus verbis congeriem quandam video falſarum ſuppoſitionum. I. Quod per aſtrologicas obſeruationes vult theriacam & cætera medicamenta componi & admiſceri, quæro quo tempore pharmacopæo ſit aſtrorum iſte ſitus conſiderandus? an herbarum legendarum, an miſcendarum, an vtroque? ſi vtroque, annus Platonicus ille magnus expectandus, & interea virtus herbarum emarceſcet. Si legendarum; atqui quando miſcebuntur, fors erit influxus contrarius: ſi miſcendarum; non vno die, ſed ſæpe multis hæc commiſtio fit, deinde quî fieri poteſt, vt cum tanta ſit diuerſitas, imò & contrariæ quandóque qualitates herbarum miſcendarum, vnus & idem cœli influxus vno tempore, idem tribuat ſingulis quod ſingula requirunt, & quod conueniat vniuerſis? Item cõmunis illa forma, eſt chymæra tantũ Platonica, & quoddam ens rationis, nuſquam ſubſiſtens vel exiſtens: vt etiam prima illa vis cœleſtis dependens à certa dierum, & menſium, & annorum obſeruatione ſuperſtitioſa. Hanc denique vim, volunt commiſceri virtuti primæ cœlo deuocatæ (nonne videris, lector, tibi audire ritus magicos Numæ de Ioue Elicio, & ſimilibus?) ſed pergunt; ad deuocandum autem, eſſe neceſſe cognitionem conuenientiæ tonorum cum regulis; ad hanc cognitionem, teſte Ficino, tres regulas aſtronomos proſcribere. Prima eſt indagare, quas in ſe vires habeat, & quos effectus ex ſe producat quælibet ſtella, ſidus, & aſpectus; & quæ horum quodque ferat, & quæ auferat; & in ſonis atque verborum ſignificationibus hæc cuncta inſerenda, reiicere oportere quæ auferant, & ea muſicum deteſtari, probare verò quæ ferant. Secunda eſt, conſiderare quæ ſtella cui loco, vel rei, vel homini maximè dominetur; obſeruare qualibus paſſim ſonis atque cantibus illi homines vtantur, & ex quo genere harmoniæ quælibet ex natura res ſit conſtituta (id eſt qua proportione, & quomodo.) vt ipſe ſimiles quaſdam muſicus adhibeat, vnà cum ſignificationibus, quæ ſideribus iiſdem ſtudet exponere.

Tertia eſt regula; animaduertere ſitus aſpectúſque ſtellarum quotidianos, & ſub his explorare ad quales potiſſimùm ſermones, cantus, motus, ſaltus,

tus mores, actus incitari homines,& res singulæ ad quos effectus soleant; vt similia pro virili in cantibus adhibeat,& imitetur cœlo simili placituris,similemque suscepturis influxum.] Hactenus illi: quæ omnia nos, vt futilia & magiæ vetitæ quædam tegmina & inuolucra, reiecimus *capite 3.quæst.1.& capite 4.quæst.* 1.&,quoad verba illa significantia, reijciemus mox seq.quæstione. Prima regula illis falsis fundamentis innititur, & obseruationem exigit, cui adipiscendæ nullius hominis vita, sed nec cornicis sæcula, sufficiant; quæ etiam est in se incertissima. Secunda non est expers erroris & hæresis, censentium astra hominibus dominari,de qua disseremus(Deo dante)*libro tertio disputationum contra diuinationem astrologicam.*Tertia, quod res sensus expertes cantu aut voce mouendas, vt docui, ridicula,& indigna philosophis est censenda.

Cùm ergo talia sint Platonicorum fundamenta, non obscurum est aliquid vidētibus,quàm solidè & prudenter arenæ inædificentur septem illi modi; quibus *capite* 7.asserit,Orpheum verè & reapse saxa,& siluas, trahere cum animantibus ad citharæ modulos potuisse Sed qui isti modi?

Primus est id fieri potuisse vi ipsa musices cœlorum, vt dixi, influxum eliciente, deducente attrahente.]Hic modus nititur duabus falsis hypothesibus: scilicet, esse quandam communem mundi animam,harmonicis numeris compositam,res singulas peruadentem, quæ musico concentu delectetur.itē cœlum & sidera esse animata anima rationis compote, & quæ ira concitetur,& voluptate sonora demulceatur.Quæ cuncta à Theologis improbari, ipsemet Paullinus fatetur.

Secundus est,hac virtute præditum esse cantum, non soni tantum ratione, sed ex occulta quoque vi verborum, qua cœlestem illam vim detrahi de superna sede posse censent; & confirmant prodigii plenis verborum aliis effectibus quæ omnia prudenter Paullinus ex Theologorum præscripto ad dæmonum fraudes referenda non diffitetur *fol.*204.*&* 206.

Tertius est dependens ex illa astrologica obseruatione;cui Ptolomæus,& Albumazar,& similes plurimùm tribuere hunc quoq; Paullinus *fol.* 207. Magicæ annumerat;addere debuit,illicitæ, & dæmoniacæ,ne quis de naturali accipiat.

Quartus inde petitur, quòd proportiones numerorum vim habeant similem figuris: figurarum verò certis lineis & puncti conformatarū admiranda sit efficacia: & quia lyra Orphei, ad cœlestis lyræ figuram fuerit conformata. Sed hanc rationem, & Platonicorum de figurarum virtute deliramentum, meritò Paullinus, cum Theologis, nugas & somnia esse credit, & addit Conciliis ac Pontificum decretis esse prohibitum huiusmodi studium. Ego refutaui d. q. 1.c. 4.

Quintus modus, est petitus à vi quadam eximia naturæ, qua id soli Orpheo, vel cum paucis, erat concessum, per quandam sympathiæ rationem illi cum rebus omnibus, per quadam indiuiduas conditiones ad hoc aptas, inditam: vt videmus rebus innumeris à natura quasdam virtutes mirificas insitas, quarum plurima exempla idem accumulat Paullinus *à fol.* 210. sed miscet vera falsis, comperta incompertis; iis quæ in Sanct. Sanct. legimus. quæ apud poëtas leguntur; & quæ diuino facta miraculo, iis quæ naturali vi perficiuntur.Quid enim cum natura commune robori Samsonis;aut quæ virtus illa naturalis comæ vel capillis insita? nec vlla vi naturali Franciæ Reges strumam sanant contactu: nec asina Balaam loquens,nec campana Vilillæ,nec pisciculi cœnobij Mauriciani,inter naturæ admiranda debuerunt numerari:nec verisimile est Orpheo vim illam attractiuam lapidum ac siluarum à natura da-

tam. Nam exemplorum, quæ physica ratione constant, & ab eo referuntur, omnia sic vim exserunt in vnius tantum speciei materiam, vt in alterius nihil tale queant. Magnes ferrum attrahit, auri minorem molem. Tentiritas crocodili fugiunt, non aspides aut hippopotami. lupini tergoris tympanum in agninæ pellis tympanum valet, non in vitulinæ Galli cantum formidat leo, non vulpes, & sic de cæteris dicendum. At Orpheum censent isti vim habuisse deducendi cantu non tantum quercus, sed omnes omninò species arboreas; nec arbores tantum, sed & qualiacunque saxa & marmora, rupes ipsas & vastos montes, Ossam, Rhodopen &c. animalia quoque, non docilia modò, vt sunt elephas, ac delphin, & cerui; sed feras maximè efferas ac stolidas cuiusque speciei.

Sextus modus tradit admixtionem artificiosam & naturalem elementorum. Verùm hæc etsi mirifica quandoque perficiat, in quæstione tamen, de qua nunc agimus, est superflua. Nam hîc nulla naturalis elementorum admixtio interuenit; sed nuda per sonum citharæ aëris verberatio, quæ res in animas non potest attrahere, nec sensus aurium expertia demulcere. Naturalis elementorum in cantu admixtionis nihil reperio; sed solam illam imaginosam triplicis generis virium commixtionem, quam esse nullam ostendi.

Septimus est vis attractiua quædam fascinatrix seu magica: quam cùm Plotinus d. libro 4. fieri velit, vel ex occultis quibusdam qualitatibus rerum, vel figuris, vel cantu, vel desiderio seu imaginatione; secundum & tertium modum iam reiecimus: quartum quoque, qua tribuit imaginationi virtutem efficacem in longè ab imaginante distantia: sed & primum refutaui, ostendens nullam dari posse physicam qualitatem occultam, quæ in tam diuersæ speciei, imò & generis res simul eodem modo queat operari, cùm id eam sit necesse facere per modum causæ, non primæ seu vniuersalis, sed secundariæ & particularis. Nec enim vlla qualitas inest singularis vlli rei singulari, qua singularis est, quin ad dispositiones indiuiduas pertineat, & ab ipsis dimanet; & proinde non nisi effectum particularem & sibi proportionatum potest producere.

Restat ergò, *illa quæ de inanimatorum attractione feruntur, esse vel fabulosa vel dæmoniacæ operationis*, vt verissimè iudicauit Pausanias libro 6. Nam Orpheum magum insignem fuisse, memini me apud Suidam legere.

Addamus musices effectum alium mirabilem. *Tarantulam* vocant, insectum ab vrbe Tarento Apuliæ, vbi frequens; eius duo sunt genera, quæ videntur Bustamantius *in libro de animantibus sacræ scripturæ* & alij, non satis discernere. *Vnum est* ex genere lacertarum, quod stellio vocari potest, *Salmanquesam* vocant Hispani, de quo non loquimur modò: alterum est ex genere araneorum, seu phalangiorum, Hispaniæ (quod sciam) ignotum, huic peculiare est, quod ex Matthiolo *in Dioscoridem libro 2. capite 57.* referam. Vagatur æstate in campis & proserpit ex terræ cauernulis, & icit messores, quorum crura ocreis non munita, icti alij perpetuò canunt, alij rident, alij plorant, alij saltant, alij clamitant, alij dormiunt, alij vigiliis afficiuntur, alij vomitionibus laborant, alij sudant, alij tremebundi fiunt, aliis pauoribus infestantur, alij alia patiuntur incommoda fiuntque phreneticis, lymphaticis, ac maniacis similes. *Sed mirum* (addit Matthiolus) *certè, quam facilè huiusce veneni vis musica mulceatur. Quandoquidem, vt equidem attestari possum, auditis lyricis instrumentis, vel tibiarum sono, primo statim occursu à languoribus cessant, & in medium tripudiare & saltare incipiunt, támque diu rem prosequuntur, ac si sani essent, & nullo vnquam tenerentur dolore, quod si eueniat, vt tibicines tantillum conquiescant, ac interponant, non multo post tempore in terram concidunt, & ad pristinos redeunt*

languores

languores: nisi tamdiu indeficiente sonitu saliant, atque tripudient, donec veneni virus partim insensibiliter per cutis meatus, partim per sudorem exeat & discutiatur. Ob id igitur tibicines stipendio conducuntur, alternatimque mutantur, vt absque vlla sonitus intermissione, tamdiu tripudient demorsi, quousque penitus curati: cum tamen dum hæc aguntur, sint, antidotis eos corroborent, nimirum theriaca, mithridatico, ea aliis, quæ venenosorum morsibus aduersantur.] Hæc ille; quibus addendum videri musicam iuuare, quia melancholicos & lymphaticos affectus venenum illud inserit, si ad hoc aptum nacta humorem corporis & ideò musica, quod S. S. profitetur, lætitiam in animo gignente, pellitur noxa contraria. Confirmatur: quia non quiuis moduli quibusuis admorsis, sed certi certis prosunt. Vnde natum, vt quidam hoc non perpendentes; qui in eos inciderant, quibus congrua modulatio non adhibebatur; hanc experientiam ausi fuerint negare, lippis & tonsoribus notissimam. Audiui, qui aderent; si quæ pupugerat tarantula etiam alio in loco, moreretur, confestim morbo liberari ictum ab ea: quod si verum, admirandum sanè est huius veneni miraculum, de cuius causa mihi non liquet. quæ enim dependentia veneni tam remoti à sua matrice seu fonte? aut quæ hæc operatio in tam distans?

QVÆSTIO III.

An verbis, & incantationibus vis insit morbos sanandi, aut mirifica perficiendi?

A VIDETVR Origenes[1] nō immunis ab hoc errore, quem secuti quidā medici valdè superstitiosi, Q. Serenus,[2] & Aëtius, & alij. conatur Trallianus etiā Galeno ascribere: consentiunt Arabes ferè omnes Cabbalistæ & recētiores Iudæi; Magi quoque omnes, cum Agrippa & Paracelso: Plinius,[3] & cum eo recentiores quidam[4] qui Platoni nimis addicti. Verum hi omnes diuersis fundamentis nituntur. Quidam impiè negant, curandum hisce rebus dęmonum opera interueniat, nec ne (vt Paracelsus) qui proinde satis indicant ea naturaliter non perfici: & hoc dicere hæreticum est. Alij (vt quos citaui medici, & Plinius) solis adhærent experimentis, & quæ fieri vident, leuiter nimis illis ipsis, quæ cernunt adhiberi, mediis ascribunt, de iis quæ nō vident nihil cogitātes. Platonici quoque Physiologiæ minùs addicti, Magicis autem nugis nimis creduli; facilè pro naturalibus superstitiosa multa receperunt. contra hos omnes hanc statuimus

B Conclusionem, *Nulla vocabula vim habent naturalem vulnera vel morbos sanandi, vel noxas alias depellendi.*]

DIXI, *Nulla* (negans de quouis verborum genere) siue ore prolata, siue scripto comprehensa; siue sola & incomplexa, (vt vocant) siue complexa, & in propositionem vel orationem aliquam versu aut prosa relata; siue significatiua, siue nihil significantia; siue Hebræa, siue alterius linguæ; siue dicta cum sibilo aut afflatu, siue aliter, quomodocunque, absente, vel præsente ægro.

DIXI, *Vim naturalem*, quia Zelotypiæ illa adiuratio & lex TORATH KINA, quicquid habebat efficacitatis, de sursum habebat; ferè sicut hodie, præces Ecclesiasticæ, formulæ Sacramentorum & Sacramentalium, & exorcismi, vim habent supernaturalem ex Dei institutione, vel gratioso concurrendi modo: qua de re non est nostri instituti nunc disserere. Nec enim (quod pro toto hac materia notandum) nunc agimus de opere naturali, vt opponitur operi animali, vel operi libero, vel operi violento, sed vt opponitur operi

[1] lib. 1. & 5. cōtra Celsum.
[2] Serenus lib. de remedi. Aetius lib. 8. c. 5. Octauianus in Euporistis. Marcel. & Trallianus passim.
[3] lib. 28. c. 2.
[4] Picus in Position. Magicis. Ficin. lib. de vita studio sor. Pompona. &c. ex I. C. etiā Grilland. de sortileg. q. 8. & Pet. le Loyer. libr. 1. de spect. c. vlt & lib. 4. c. 4. & Aug. Thua. in Parabata vincto. dicēs, Verba medentur morbis corporis &c. quod sane erroneū est. Nisi quis illos velit excusare dicendo, loqui de verbis, vt sunt pacto nixa sed hoc foret impropriè vim verbis tribuere; quæ nō ex iis, sed ex pacto conuento & quidem per dæmonem.

תורת
קנאה
Numer. 5.

artificiali, vel etiam operi super naturali. Deus ad huius vniuersi perfectionem primò statuit quendam *ordinem naturæ*, dum rebus singulis largitus est naturam suam atque essentiam peculiarem, & singulis dedit proprias huic naturæ congruentes operationes; quæ vocantur *operationes naturales*, quia naturæ suppositi sunt conuenientes. Deinde Deus addidit alium *ordinem supernaturalem*, qui potest diuidi in duas species. prima *est ordo gratiæ seu miraculosus*, (pro iisdem enim hæc duo nunc sumo) ad quem ordinem pertinent quædam operationes, quæ vires hominum & Angelorum omnium exsuperant; quarum operationum principium non est rei singularis natura, sed ipsa illa Dei gratia voluntas absoluta, & omnipotentia hæ dicuntur *operationes gratiæ & supernaturales* strictè sumpta voce, item *operationes miraculosæ*. Altera est, *ordo prodigiosus*, qui ordo reipsa non excedit terminos naturalis ordinis, sed tantum dicitur excedere ratione modi, quem vel omnes homines, vel plerique ignorant; & ideo solemus eum quoque vocare supernaturalem, largè accepto vocabulo, clariùs autem ac significantius vocatur ordo *præternaturalis*, ad quem referuntur multæ mirificæ operationes factæ per bonos, vel malos angelos motu locali, vel subita naturalium agentium applicatione. Quoniam verò in his, effectus naturæ rerum secundum essentiam non repugnat, nec modus operandi vires angelicas exsuperat; ideò tales effectus potiùs sunt naturales latè sumpta voce, quàm supernaturales aut miraculosi propriè loquendo; & præternaturales, quàm contrarij naturæ aut violenti: quia tamen vulgò censentur ordinem naturæ superare, ideò solent supernaturalibus annumerari; sed propriè ac pressè præternaturales, aut miri, aut prodigiosi debent vocari. Tres ergo Deus ordines statuit, naturalem, miraculosum, & prodigiosum: seu, si duos malis, naturalem & supernaturalem. His alium adiunxit ordinem homo, nempe *Rerum artificium*; quando res naturales, fini à se intento accommodans, & applicans, diuersas rebus formas indidit; quas illis natura non tribuisset, nisi industria humani intellectus adlaborasset. Nunquam tamen potest humana industria quicquam efficere, quod rerum naturæ, repugnet: quare naturali ordini accedit iste artificialis, non verò eum destruit, & subseruit potiùs quàm transcendit: & naturale, in hac & ceteris hoc tractatu quæstionibus primo tantùm illo modo sumimus; vt res illos alios ordines excludamus: artificialem prodigiosum; & miraculosum.

Notandum præterea, naturalem effectum à natura non produci, nisi motu vel mutatione. sanitas autem mutatione fiat necesse est. mutatio non contingit, sine qualitatum actiuarum virtute. actiuę qualitates ad operandum exigunt subiectum aptum, & idoneè ad agendum præparatum.

Ex hoc fundamento contra cunctas aduersariorum machinas validè consurgit conclusio; quæ fuit omnium Patrum: excepto fortassis Origene: D. Thomæ, Gersonis, & Theologorum cunctorum (quod sciam): Vlpiani etiam [1] I.C. negantis incantationes medicinis annumerandas. fuit medicorum [2] & philosophorum saniorum[3].

Vt auctoritate, sic & ratione præualemus. Ita enim ratiocinamur. Verba nullam vim neque artificialem, neque naturalem, neque supernaturalem habent, ad huiusmodi effectus. de vi artificiali, nemo vnquam vel suspicatus fuit. Supernaturalis si foret: aut gratiæ, miraculi foret: hoc autem dici nequit. quia Deus nihil tale promisit, nec Ecclesiæ reuelauit, quale Magi iactant: nec iuuat Deus Magicas incantationes: nec in Beelzebub sic operatur, ne gloriam illi suam ea mensura communicet, qua solet Angelis & Beatis.

Vnde

1 Lib. 1. in prin. D. de extraor. cognit.

2 Hippocr. li. de sacr. morb. Galeni lib. 6. & 10. simplic. med. Fernel. de abdit. rer. causis lib 2. c. de curat. sup. nat. Beniuenii. lib. de abdit. morb. caus. Io. Langii ep. 33. Franc. Valesii de sacra Philosoph. c. 3. Augerii Ferrer. lib. 2. method. c. 11. Scalig. li. 16. de subtilit. cap. 349. Condronchi lib. 2. de morb. venefic. c. 5. Bokelii lib. de philtris c. 1.

3 Theophr. li. 9. de Hist. plātar. Plutarch. in vita Periclis, Rab. Maymon lib. 1. perplexor. c. 72. Leonar. Vairi lib. 2. de Fascino, c. 11. Ant. Miran li. 26. de sing. certam., Greuini lib. 1. de venenis.

Vnde apparet, quàm incautè nuperus ille Homeri interpres Spondanus [1] soleat repetere illud axioma: *Dei bonitatis esse, ad eiusque gloriam pertinere, tam admirandas effectiones creaturæ nempe dæmoni, concessisse*: Sed Caluinianus erat, cùm illa iuuenis scriberet: maturior ætate, cùm resipuit, & ad Catholicos rediit, nunquam hoc effutiisset. Si supernaturalis ista vis non est: restat, vt sit prodigiosa, vel naturalis. Si prodigiosa: non fit ministerio bonorum Angelorum: quia (vt postea docebo) hi se non immiscent Magicis operationibus: ergo ministerio malorum angelorum. quod negãt aduersarij quidam, sed vim argumenti nequeunt euadere: fatentur alij, & ideò coguntur etiam fateri vim verbis nullam inesse.

1 *In* Odyss. agens de Lycãthropis.

Denique nullam verba hæc vim habent naturalem. quia verba si scripta: sunt quid mortuum, & omnis energiæ expers: quæ si quam vim habent, ab atramenti vel chartæ, cui inscripta sunt, temperamento vim illam accipiant oportet. & proindè sua propriaque vi non operantur. Ore verò prolata verba, vim tantum habent contactu aërem feriendi, vt & animalium reliquorumque inanimorum soni sed sonus tactum non magis valet immutare, quàm color auditum, vel dulcedo visum, quia non sunt sensuum istorũ obiecta. Quare cùm ad sanationem corporis necesse sit, sensum tactus immutari: fateantur oportet, sanationi morborum solam verborum prolationem vel scriptionem nihil conferre.

Respondet Pomponatius, verbis primò & per se duntaxat auditum, affectionibus deinde animi immutatis per accidens tactum quoque immutari. *Sicut videmus* (ait) *fieri ab oratoribus facultate Rhetoricæ, & à peritis musicis vi harmoniæ.*] Sed contra: Oratores non verbis nudis, verùm pondere sententiarum & rationum momentis persuadent: si nuda tantum barbaraque & nihil significantia, vel parum apta permouendis animis, aut vesana & ridicula, vt sunt incantatorum verba, proponerent: nunquam animos concitarent. In musicis, ipsa concentus suauitas & harmonica modulatio distrahit animum à doloris cogitatione, & ad lætitiam prouocans lenit & contemperat humores: cui, quid simile in horrificis ac stridulis sibilis atque susurris magorum?

Vidit etiam Pomponatius hìc se operam lusisse: quare ad sacrã confugit anchoram; hæc contingere propter fidem vehementem incantatoris, & incantati. Hæc dicens causam præuaricaris (Pomponati) & vim verbis omnem detrahis. si totum illud credulitas operatur, quam tu fidem nuncupas; quæro qualis ista fides? non dices opinor supernaturalem? sic enim vocare superstitionem atque perfidiam, prorsus impium & perfidum. dices ergo naturalem, siue humanam. euge, habes tuæ causæ fauentem Ferrerium [2] qui fiduciam hanc etiam ab adstantibus exigit. ridiculè. quasi possit imaginatio, vel adstantium, vel ipsius incantatoris, quicquam operari in ægroti imaginationem, corpus, vel animam. [3] Ipsius ægri credulitas confidenti se iuuari posse ab ea re, quæ nullam iuuandi vim habet naturalem, tam vehemens esse posset; vt humorum inducat alterationem, vnde sanitas subsequeretur, vt bene Galenus, si tamen ipse auctor libri de Incantationibus: sed eo casu sanitas verbis duntaxat adscribenda vt occasioni cuidam, non vt causæ.

2 loco citato

3 Refutatum id. su. c. prox.

Simili modo sinceræ & rectæ philosophiæ repugnant, sententia Origenis *lib.1. & 5. cont. Celsum*, nomina in vna lingua producere effectus, quos nequeant in aliam translata; & sententia Pici barbara nihil significantia nomina plus habere efficacitatis; ea quoque Gregorius quæ Tolosanus [4] tradidit; cùm de Histrionibus oratoribus & poëtis dicta, ad excantatores accommodat; quod eo-

4 li. 19 Syntax c. 8.

rum verba tùm demum rata ſint & efficacia, cùm animo intento & obfirmato ea proferunt, non enim iſti perſuadendo & affectiones concitando operantur, vt illi.

Videte nunc friuola & impia Magices patrocinia, & quibus ſuperædificat, vana fundamenta, quæ Cabbaliſticæ tamen inſaniæ amatoribus mirificè placuerunt. Aſſerunt primò litteris & ſyllabis quandam eſſe cum cœleſtibus corporibus & mentibus ſympathiæ connexionem, quòd tamen non probant vlla ratione, ac ne traditione quidem: nec poſſet probari, niſi illorum teſtimonio, quibus id à dæmonibus foret reuelatum, dæmones autem ſunt mendaciſſimi, nunquam ſponte verum dicturi, nec à magis, vt verum promant, compelli poſſunt, id nunc ſuppono, inferiùs probaturus. D

Secundò dicunt verba illa maioris natura ſua efficaciæ eſſe, quæ ſunt orta à lingua digniore, & à ſanctiore dignitate inſtituta, & quæ res ſanctiores ſignificant: qua in re mirè nugatus deprehenditur Laur. [1] Ananias. Hoc diabolus commentus, vt ſanctiſſimis quibuſque rebus faciliùs & libentiùs myſtas ſuos faciat abuti. Sed refellitur, quia nec rei ſanctæ ſignificatio, nec linguæ dignitas, nec probitas hominis inſtituentis, vllam qualitatem phyſicam operatiuam poſſunt vocabulis imprimere. Deus etiam formulis Magorum nihil gratiæ vel virtutis promiſit, nec elargitur, quomodo ſit Deus ſibi cõtrarius? quomodo approbet artes, quas ipſe vetuit? denique talia aſſerere blaſphemum & erroneum eſſe Pariſienſis facultas Theologica iampridem definiuit *art. 9. & 10. de magia.*

1 lib. 3. de natur. dæmon. ol. 99.

Tertiò ſomniant, nomina propria radios quoſdam eſſe rerum, quas ſignificant, & in ipſis nominibus, quaſi vitam quandam latere. Quid dignum Anticyris, ſi non iſtud? Quicquid enim Platonici dicant, nomina ſunt hominum arbitratu indita. Nomina quoque nec ſunt ſubſtantiæ corporeæ aut ſpirituales, nec ſunt accidentia inhærentia ſubiecto; quare vitam in ſe habere non poſſunt: adueniunt quoque ſeu induntur rebus, quas ſignificant atque denominant, extrinſecus planè: quare nec emanantes à rebus radij dicẽdi. Multa quoque ſunt nomina nihil ſignificantia; multa quid aliud à rei natura ſignificãtia: quin & ipſa illa, quæ naturam rei ſignificant (qualia putantur quæ creaturis Adamus impoſuit, [2]) hæc nullum potuerunt à naturis rerum influxum recipere: quia res corporeæ naturaliter nihil efficere poſſunt in id quod corporis expers eſt, vt ſunt nomina.

2 Gen. 2. v. 20.

Obiiciunt nobis, Deum ipſum rebus nomina indidiſſe. Probant, quia ſcriptum ſit, *Omnibus iis nomina vocat* [3], & alibi [4]; *gaudete, quia nomina veſtra ſcripta ſunt in cœlis.*) *Reſpondeo* Deum quidem noſſe cunctarum rerum, ſingulorum etiam angelorum, & ſtellarum (de quibus eo loco agit propheta) naturas proprias, & ſic ea, cùm lubet, propriis nominibus, hoc eſt cõuenientibus earum naturæ, vocare poſſe: ſed ea nomina mortalibus incognita ſunt, nec magis reuelata, deinde præſens poſitum pro futuro, *vocabit*; vt patet ex Hebræo vocabulo, quod futuri eſt temporis. Prior ergo locus nihil iuuat hos argutatores: multo minus poſterior, nihil enim aliud eſt nomina diſcipulorum in cœlo ſcripta eſſe; quàm eſſe in amicorum Dei relata album, quod alibi dicitur *inſcripta eſſe libro vitæ*; quod ſiue accipias ſecundum æternam Dei prædeſtinationem quæ mutari nequit; ſiue ſecundum præſentem iuſtitiam, quæ mutationi obnoxia; certè id homines impii parum reuerenter ad inditicia nomina, quibus ab hominibus diſcipuli compellabantur, audent transferre, quid magnoperè gaudendum illis, ob communem ſibi nominationem cum cæteris homi E

3 Pſal. 1. 46. ver 4.
4 Luc 10. v. 19.

hominibus, brutis etiam & vrticis: quorum nomen non minus Deo notum erat, qui nouit omnia?

Hinc tamen illi inferunt, voces significatiuas primariò, per influxum cœlestem, significare; secundariò, tantum per hominum impositionem: & quia in significatiuis nominibus vtrumque concurrit, in non significatiuis alterum tantum; ideò plus virium habere nomina significatiua. Quod imprimis alii pernegant, qui non significatiuis ampliùs deferunt. Equidem lubet ab his omnibus quærere: num necesse non sit quemlibet influxum cœlestium orbium per traduces qualitates in subiectum tam remotum influere, ipsis influentiis recipiendis aptum & accõmodatum? deinde, num res incorporeæ, vt sunt nomina, sint subiectum idoneum recipiendis qualitatibus corporeis? quorum vt prius nequis negari, ita posterius nequit affirmari. Nihil ergo tribuit energiæ primus ille influxus cœlestis. Impositio quocunque humana, cum sit nuda & mere arbitraria denominatio, quid queat influere; nec Argus videat, quem ferunt fuisse oculatissimum.

Quartum delirium est, vim complexorum verborum, (propositionum scilicet & orationum efficatiorem esse. Primò quia veritas (inquit archimagus) in ipsa propositione contenta hîc accedit; cuius veritatis vis maxima est, quando formula seu carmen virtutis hac operationis astri seu numinis, quod comprecantur, continet commemorationem. O Satan, Satan! tibi quàm perpetuò similis es! pergis hoc telos diuinos honores consequi. Nonne satis hoc indicant, quæ mystes ille tuus, exempla petit, ex Hymnis Orphei & Apuleij scripti, idololatriæ plena? tum quia auctoritates ille poëtarum refertæ vanitatis: tum quia sensum ac intellectum carminis astris ascribit: tum quia per hoc numen, intelligit cacodæmones; quos astris & singularum rerum speciebus Magica distribuit. Conatur etiam probare, quia qui integram orationis texturam promit, magis animo dictis intendit, quam qui verbum vnum atque alterum: quare vis quoque vehementior imaginationis concurrit, & spiritus copiosior in rem incantatã transit. Quæ vana sunt, nec empsitanda titiuillitio. Nec enim imaginatio extra imaginantem in res seiunctas vim habet vllam; nec spiritus vllus à loquente prodit, qui rem incantatam contingit præter afflatum: afflatus autem facultas ad sanitatem nulla est; ad morbum & noxam per contagium aliqua, vt docuimur,

Ex his manifestum fit, falsa quoque esse, quæ ex tam bellis axiomatibus inferunt corollaria. primò quod asserunt oportere, vt sic sanantes afflent ægro, & ei vocabula quasi inhalent. 2. quamlibet huiusmodi incantationem præter ordinem solitum & retrogradè prolatam aut scriptam, insolitos effectus gignere. 3. debere ea quæ Magus vult impetrare, inscribi rei, quam vt instrumentum adhibet. exempli gratia, si tabella, vel pergameno vel herbæ foliis vtatur, debere inscribere folio, membranæ vel tabellæ; ad quam id effectum faciat. cedo? an quod verba non satis efficacia per se prolata? an quod alioqui dæmon surdus, vt ea non audiat; vel quod scripta quam audita melius intelligit? an quòd ad memoriæ lapsum fulciendum opus hac industria? nihil horum in causa, sed vafer ille vanarum obseruationum multiplicatione, velut variis retium plagulis, sic pluribus peccatis, miseros amat illaqueare. Legi exempla quæ Leonar. Vairus collegit, [1] sed in his omnibus pactum cum dæmone intercedens causa fuit effectionum. Vide inf. lib. 6. anacephalæo. monito. V.

[1] lib. 1. de Fascino. c. 5.

QVÆSTIO IV.

De amuletis & periaptis.

NOTA Romanorum gentilium consuetudo, qui soliti puerulis de collo res A turpiculas suspendere, *Prefiscini*, vt dicebant, ne fascinarentur (vnde & *Fascini* nomen inter obscœna relatum) alia quoque amuleta succini aut alterius materiæ contra morbos gestitabant: quemadmodum & Græcis sua fuere περίαπτα, περιάμματα, ἀποτρόπαια, malorum, vt putabant, auerruncatoria. Sic etiam prodesse sibi putabant Iudæi sua philacteria, séque per illa custodiri ac præseruari à malis, perperam accipientes diuinum Præceptum [1]. Eundem errorem Catholicis, non hæreticus tantum VVierus; sed & qui Catholicus videtur ex scriptis, Remigius Lotharingus, [2] impingit; hinc omnium periaptorum vsum temerè condemnantes ex Patribus non satis intellectis.

1 Exod.13.16. Deut.6.8. Matt.23.5.
2 lib.3.dæmonolat.c.3.

Dico primò, *Amuleta huiusmodi, quæ collo dependent, vim nullam obtinent naturalem ratione verborum, characterum, vel figuræ, vel constellationis: sed dumtaxat ratione materiæ, si qua huic antipathiæ vel Sympathiæ vis naturalis insit.*] Hæc conclusio est Catholicorum omnium, & etiam gentilium, quos præcedenti quæstione citauimus. probatur. quia physicæ ligaturæ facultas necesse est, vt à natura rei ipsius dependeat; quæ non cōpetit nisi ratione materiæ seu subiecti. Quare si quis effectus producatur, cuius caussa nequit esse vis naturalis subiecti; effectus ille prodigiosus erit, & amuletū superstitiosum, qualia multa cōgessit Costa Ben Lucas, Iudæus Lusitanus [3]. Huc referendum; si figuram attendunt; quod Hispanicis pueris ex Gagete ad collum deligant, manu in derisum, inserto intra digitos primores pollice, conformata. *Higam* vocant. B

3 li.de ligaturis.

Dico secundò, *Quando in ipsis verbis, modo scriptionis, crucium numero, figurâ vel similibus spes non ponitur; pium & sanctum est, reuerentiæ causa Sanctorum reliquias, cæreas agni effigies, Euangelium S. Ioannis, Psalmum Dauidis, & similia S. scripturæ testimonia secum gestare collo appensa: sed effectus qui inde oritur erit supernaturalis, Dei beneficentiæ adscribendus. Alijs autem ligaturis vti; quas vel vsus Ecclesiæ Catholicæ vel proborum medicorum ars non commendat; omnino est prohibitum.*]

Quod ad reliquias, videtur non satis cautè locutus, insignis Doctor Theologus Ciruelus Darocensis *lib. de superstit. c.4. p.3.* quando leuiculis fultus rationibus sacrarum reliquiarum ad collum gestationem improbare non veretur. Dissentit ille ab hæreticis. nam ipse vult reliquias Sanctorum in templis honorificè seruari, & adorari: sed non vult eas à priuatis collo appensas gestari; temerè reprehendens antiquam virorum valdè sanctorum consuetudinem. Nonne B. Helena clauorum CHRISTI vnum freno equi, alium galeæ Constantini indidit? Nonne B. Antonius palmatam illam Anachoretæ S. Pauli; & ipsius Antonij tritum cum melote pallium exultans tulit? Similia de Theodori Martyris puluere Nyssenus: de catena B. Petri magnus Gregorius. Sed in re nota non est immorandum.

Conclusionis prior pars probatur, Ecclesiæ Cathol. inueterato & salutari more, nec non sententia D. Thomæ, Maldon. [4] Nauarr. Siluestri & aliorum ratio est, quia Sanctorum reliquias ita semper maiores nostri sunt venerati: Agni illi ad hoc à solo Pontif. Maximo quotannis benedicuntur: sacræ scripturæ testimonia, vt licet ore proferre, licet etiam descripta collo deferre, & narrat Leontius Episcopus sanctum Simeonem Salum mulieri magæ amuletum in tabella conscripsisse; quo gestato illa non potuit amplius diuinare, nec magica amul

4 Tho.2.2.q.96.art.4. Maldon.in 1.c. Ioan.

amuleta facere. (*Sur.1.Iul.*) nec vllus sanctorum patrum hoc vnquam improbauit. Nam D.Basilius[1] damnat πεζάμματα characteribus (*nempe magicis*) insignita. Incertus auctor in Matth.qui exstat inter Chrysostomi opera,[2] inuehitur in duo nequam genera hominum: primum, qui ex huiusmodi ad collum suspensis ipsi sanctiores volebant videri, vt Pharisæi olim: secundum, qui ex eadem superbia, quæ ad collum alij suspenderent, ipsi de capillis, vel vestimentis suis largiebantur. Ipse D. Chrysostomus[3] mulierculas illas reprehendit, vel quòd non recta, sed Pharisaica, id intentione facerent; vel quòd, per opinionis errorem, non à Dei gratia miraculosum auxilium, sed ab ipsa materia, vel forma scripturæ, id præstolarentur: vt faciunt hodiè, qui dicunt debere esse scriptum Euangelium in membrana virginea, litteris vel lineis miniatis & cætera. Sanè Chrysostomus eadem id mente reprehendit, qua D. Hieronymus;[4] qui satis indicat, pharisaicam illam superstitionem præsidium ab ipsis pictatiolis, non desuper à Custode Israël, Deo Sabaoth, exspectantem, se reprehendere: item quòd quæ extrinsecus gerebant, eorum cultum & obseruantiam intrinsecam, quæ præcipua, negligebant. Denique in vita sancti Antonij infestationẽ quandam dæmonum, cum preces quasdam membranulæ inscripsisset, & in cubiculo ante Deiparæ Virginis imaginem affigi iussisset, legimus dispulisse.) *Surius tom. 3.Fol.43.*)

1 hom. in Ps. 45.
2 homil.43.in Matth.
3 in Matth. hom.73.
4 in d.c. 23. Matth.

C Posterior pars conclusionis probatur canonibus, qui anathema fulminant in eos, qui philacteriis (hoc est conseruatoriis) vtuntur; & si clerici ea faciant, iubent eos Ecclesijs ejici. *Can.1.& 4. 26. q.5.* qui canones quomodo sint intelligendi, & de quo genere philacteriorum loquantur, petendum ex alio canone, *nempe vlt.eiusdem quæstionis*, vbi inter cætera in hunc modum scribit B. Isidorus: *ad hæc pertinent ligaturæ exsecrabilium remediorum, quæ ars non commendat medicorum, seu in præcantationibus, seu in characteribus suspendendis atque ligandis: in quibus omnibus ars dæmonum est, ex quadam pestifera societate hominum & Angelorum malorum, exorta.*] Confirmat D. August.[5] his verbis: *Fingunt spiritus maligni vmbras quasdam honoris sibimet ipsis, vt sic decipiant eos, qui sequuntur Christum. Vsque adeò, fratres mei, vt illi ipsi qui seducunt per ligaturas, per præcantationes, per machinamenta inimici; misceant præcantationibus suis nomen Christi, qui iam non possunt seducere Christianos, vt dent venenum addant mellis aliquantum.* Chrysostomus homil.25.ad P.Anton. *Quid verò diceret aliquis de his, qui carminibus, & ligaturis vtuntur: & de circumligantibus aurea Alexandri Macedonis numismata capiti vel pedibus? Dic mihi, hæne sunt spes nostræ, vt post crucem & mortem Domini, gentilis regni imagine spem salutis habeamus? &c.* Tales sunt nefariæ illæ formulæ precum; quas contra vulnera, & pericula ignis, aquæ & alia, quidam per mendacium adscribunt B.Leoni, & aliis sanctis, & (proh dolor) multi hodie gestitant; quibus Diabolus semper tandem imponit, & quando sunt in statu pessimo lethalis culpæ, sinit eos occidi, & deserit quos antè aliquoties defenderat. Possem nominare mihi probè notum; cui id accidit. Norunt Franci, cum superioribus annis, cum Barone Danou, hæreticorum Germanorum examina in Franciam irrupissent, & à Duce Guisio strenuè debellata fuissent; huiusmodi schediasmata collo cæsorum ferè omnium appensa, fuisse reperta ab iis, qui cadauera spoliarunt. Hoc

5 tract.7. in Ioan.

D genus superstitionis subsannat Lucianus[5], & Antonium Caracallam suppliciis compescere constituisse testatur Spartianus. Et Tatianus Assyrius[6] hæc omnia refert ad dæmonum dolos, & pacta per Magos cum illis inita. Huc etiam refero quod de vrsatiis, sic refert Balsamon Commen.Syn.6.in Trullo; *Vrsas trahere dicuntur ij, qui arctotrophi appellantur; quiquidem in capite & totius animalis cor-*

6 in Dialog Philos.
7 Orat.contra gent.

pore tincturas appendentes & pillos ex ipso tondentes eos vna cũ tincturis dant perinde ac remedia & amuleta, tanquam contra morbos & fascinantes oculos conferre possint.] Huc pertinent etiam formulæ omnes, quibus immiscentur nomina ignota Angelorum, hoc est alia præter, Michaël, Gabriel, Raphaël. hoc mirum fortassis alicui videbitur; quia Trithemius, & Rabb. alia quoque nomina confingunt eorum, quos dicunt esse motores orbium cœlestium, item fata decernere, & fatales casus administrare, & mirifica quædam homines ab his discere; & similes impietates, quibus ille liber ארבעתאל scatet. Sed nitor auctoritate & sanctione concilij Romani, quod fuit congregatum Romæ sub Zacharia Pontifice, ad damnandos errores Aldeberti & Clementis hæreticorum Germaniam turbantium vbi inter cætera, lecta vna oratio Aldeberti, in qua continebantur hæc verba; *supplico vos Angelus Viel, Angelus Raguel, Angelus Tubuel, Angelus Michael, Angelus Adimis, Angelus Tubuas, Angelus Sabaoth, Angelus Simiel.*] Quibus lectis, Zacharias Papa interrogauit Episcopos, vt sententiã de his suam proferrent: illi damnandum Aldebertum pronuuciarunt, vt hæreticum. causa verò subditur & ipsum Decretum concilij his verbis; *octo enim nomina Angelorum, quæ in sua oratione Aldebertus inuocauit, non Angelorum, præter Michaëlis, sed magis dæmonum nomina sunt, quos ad præstandum sibi auxilium inuocauit. Nos autem, vt à vestro sancto Apostolatu edocemur, & diuina tradit auctoritas, non plus quàm trium Angelorum nomina agnoscimus: id est, Michaël, Gabriel, Raphaël. Zacharias Papa dixit, optimè prouisum est à vestra sanctitate, vt conscripta illius omnia igne concrementur: sed oportunum est, vt ad reprobationem eius in scrinio nostro conseruentur ad perpetuam confusionem. Nunc verò, quia omnia peracta sunt, de vtrorumque sententia, quorum superiùs mentio facta est, nunc pertractatum est Vniuersum concilium dixit: Aldebertus, cuius nobis actus & nefario-commenta lecta sunt; & qui se Apostolum censuit nominari, & qui capillos & vngulas suas populis pro sanctitate tribuit quique sub obtentu Angelorum dæmones in suum auxilium inuocat: sit ab omni officio sacerdotali alienus &c.*] Igitur ex concilij huius sententia, damnanda cuncta periammata, periapta ligaturarum & similia, vbi alia nomina legũtur, quam trium, quos sacra scriptura nominat, Angelorum. Nominatur quidem Vriel. 4. *Ezdr. 4. v. 1.* Sed liber ille Canonicus non est, nec tantæ auctoritatis: & in eodem reperias Ieremiel, quem nemo recipit: Aldeberti verò cætera nomina nonnihil sunt deprauata ex iis, quæ in Necromanticorum libris habentur. Sed de Vriel accuratè scripsit Nicol. Serarius noster comment. in cap. 12. Tobiæ quæst. 10. cum quatuor sequentibus.

1 vide apud Sur. tomo 3. mens. Iunio. in vita S. Bonifacii, fol 494.

CAPVT

CAPVT V.

Ars aurifactoria, quam Alchimiam nuncupant, ad quam magiæ speciem sit referendā?

NOn poteſt ſufficienter huic quæſtioni reſponderi, niſi priùs conſtet, quò ſe vſque vires eius extendant. quare quatuor ſunt diſcutienda. primò, an ars iſta finem ſuum cōſequatur? ſecundò habendáne in numero artium liberalium? tertiò ad quam Magiæ ſpeciem pertineat? quartò licita ſit an illicita?

QVÆSTIO I.

An aurum hac arte verum conficiatur?

DVo quæſtio hæc complectitur; quid naturæ ope fieri queat, & quid fieri ſoleat? quorum non eadem ratio eſt. priùs quam decidamus quæſtionem, qæudam nomine & origine ſunt præmittenda.

SECTIO I.

Quid ſit Alchimia & quando inuenta

A NOmen arabicū eſſe volunt, viri docti; & id indicare nomini præfixum *Al*,
vt in *Almanach*, & *Almageſtū*, & ſimilibus.[1] Mixobarbarum ergo vocabulū 1 N. commen. in Manil.
fuerit, ex Arabico *Al*, & Græco χύω ſeu χύνω, quòd idē ac *fundo*. alij Græcā planè
vocē cenſent, ex quibus eſt Ioan. Chryſipp. Fanianus qui deducit παρὰ τὴν χυμείαν
καὶ ἅλα à ſale & fuſione.[2] Sed huic Græci ſcriptores repugnāt qui plerūq; ſcribunt
χημείαν;[3] nō χυμείαν. Sed quid χημεία ſignificat? quidā ex Plutarcho[4] tradūt, Ægy- 2 Dialogo de Chryſopeia.
ptū ſacra lingua à ſacerdotibus vocari *Chemiā*: & inde ſuſpicātur, vocari *Chemiā*, 3 Cedrenus in Annal. Suid.
quaſi Ægyptiā: videlicet quia primi mortaliū Ægyptij illam à Mizraimo Chami mox citand.
filio acceperint, ab Ægyptiis Arabes didicerint, & articulū illum ſuum *Al*, addi- 4 lib. de Oſir. & Iſid.
derint: ab Arabibus, Europæi acceperint & nomen & artem, vt & reliquam ferè
medicinam & philoſophiam Græcanicam. Nimis iſti benigni ſunt in Arabes.
Nomen enim notum Romanis fuit antequam vlli noti philoſophi vel docti in-
ter Arabes, & quo Arabia tempore adhuc Chriſtiana. Inuenias illud apud Iuliū
Firmicū Latinū ſcriptorem, qui tempore vixit Conſtantini Magni. Apud Ægy-
ptios quidē hæc ars in vſu etiam Diocletiani tempore videtur fuiſſe, ſi Suidæ 5 lib 3. in Lunæ decretis.
credimus[6]. & ab iis fortè Romani acceperunt. Verū illud de *Chemia* merum eſt 6 in Dioclet.
commentū: Ægyptus enim non *Chemia*, ſed *Chāmia* dicta à Chamo, ſic enim in
Pſalmis legimus, *In tabernaculis Cham*.[7] Ægyptiorum; & poſtea[8] *terra Cham*, vo-
catur ipſa Ægyptus. hoc ergo nomen ſacerdotes, vt teſtimonium antiquitatis 7 Pſal. 78.57. 8 Pſal. 105.23.
ſuæ aſſeruarunt, vulgo *Miſraim* dicebatur Ægyptus: vnde & hodie adhuc Turcę
& Arabes vocāt, *Maſra*. Quare ſi Arabes voluiſſent ab Ægypto hanc artem de-
nominare; & addere ſuum illud; *Al*, vocaſſent *Almaſram*. Quid ergo? ſuſpicor, vt
multa Arabū vocabula, eſſe Hæbreum illud, & quidā ſolidè. nec aliud ſignificare
quā artē fuſoriam ſiue liquatioram. Etenim Hebræis, *Alichim*,[9] ſignificat itine- אלכום
ra ſiue fluxus ab *Alich*, quod ſignificat facere ambulare ſeu fluere.[10] Vnde ars li- 9 Iob. 29.6.
quans ſeu fundēs metalla: abiecta litterula, ab *Alchim*, fit *Alchimia*, facilima for- חצקר
B matione. Quid enim aliud eſt Alchimia, quam pirotechnia ſiue igniaria ars, re- 10 Iob. 24.10
ſolutoria, & purificatoria metallorum? quę vt *Chimia* ſpecies quædā eſt: ſic etiam
aurifactoria, ſiue Chryſopæia, ſpecies quædā eſt Alchimiæ, quæ in extrahendo
ſiue ſeparando, & in congregando ſiue coagulando ex aliis metallis auro tota
occupatur: vnde non malè *Spagiricam* vocant nonulli, παρὰ τὸ σπᾶν καὶ ἀγείρειν, à 11 lib. 4. Aſtron.
ſegregando & congregando. Ad hanc quidam retulit illum Manilij verſum.[11]

Materiamq; manu certa duplicarier arte:

& quia de Alchimicis dictum, per errorem, putauit, ideo (quæ eſt Critica audacia) contra veterum codicum fidem, eum tollendum, vt ſpurium, iudicauit.

uit. vtrumque male. nam & Manilij versiculus est,& non de Chrysopœis,sed de bractéariis accipiendus,qui malleando aurum in bracteas seu foliola tenuissima diducunt & dilatant,&sic superficiem adeò dilatatam quasi duplicant. Alchimici certè non tam duplicant manu,quam igne

Non statui de tota Chymica agere; quam ego artem, qua medicinæ adminiculatur, sanè laudo, & veneror; vt phisiologiæ fœtum præstantissimum; inuentricem auri potabilis, rei non minùs vtilis ad sanandum,quàm ad alendum, ac quoad fieri potest, vitam prorogandam; spiritus enim subtilissimos ex metallis, gemmis, plantisque educens; quo subtiliora, hoc puriora; & quo puriora, hoc efficaciora remedia præbet; metalla depurat, segregat, perficit; lapides conflat, aquam elicit, ignem vegetat; & in igne vegetato, ac quasi perennato, specimen edit artis & efficacitatis suæ, in humana vita propaganda. Mihi quidem dubium non est liquorem illum Olibij Maximi, cuius beneficio lucerna multis sæculis conseruata fuit ardens, Chymicum fuisse; de quo Bernardus Scardeonus [1] scribit Patauij ante aliquot annos, vrnam fictilem effossam his inscriptam versibus.

1 in Histor. Patauina.

PLOTONI *sacrum munusne attingite fures,*
Ignotum est vobis hoc quod in orbe latet.
Namque elementa graui clausit digesta labore
Vase sub hoc modico Maximus Olibius
Adsit fœcundo custos sibi copia cornu,
Ne precium tanti depereat laticis.]

Plutoni Deo diuitiarum dedicauit hoc suæ artis specimen homo gentilis, diuitias illi acceptas ferens. Intra maiorem illam vrnam minoralia reperta; in hac, duæ ampullæ adfabrè laboratæ, argentea vna aurea altera: purissimo quodam ambæ liquore plenæ; quo lucerna multis iam sæculis ardens conseruata censebatur.

De sola Chrysopœia statui dicere; quæ vel ex adspersis pauculi pulueris aurei ramentis, aurum multiplicat; vel ex non auro verum aurum producit: nam quæ ex auro liquato tantumdem vel minùs auri producit, sed purgatius; ea nomen aurifactoriæ non meretur. Chrysopœiæ igitur originem quidam nobis valdè faciunt antiquam, qui præclaro Adami titulo libellum quendam insignem obtrudunt: vt & alij Mosis, & Mariæ sororis eius, & Salomonis, & Hermetis Trismegisti, & Aristotelis,& Pythagoreorum quorumdam libros venditant: hæc enim omnia pro imposturis habenda duxerim, & ociosorum hominum somniis. Quid? an, quia ab Adamo prima scientiarum principia, idcirco & de hac ille arte scripsit, quem de nulla constat scripsisse? An, quia Moyses in omni Ægyptiorum sapientia excellens, idcirco & ipse, & soror eius (miror Aaronem non additum, & Beseleel) animum ad alchimiam excolendam adiecere? An quia Cabbalistæ nugantur Chamum in arca Noacho patri suo *libros de Magia naturali* furatum, quos Misraimo filio suo donauerit; idcirco inter illos etiam Chymici libri fuere? Sed Chamum scimus non philosophiæ naturalis, verum Magiæ Dæmoniacæ fuisse propagatorem. [2] Hermetis Trismegisti non pauci supersunt libri; quis quæso vel color tenuis in illis huius artis? erunt opinor, qui Phaetontæo ausu eò detorserunt; quæ de Turri Babel, & quæ de terra promissionis, SS. commemorauit & quæ Salomon in *Ecclesiaste* de meretrice, mores eius depingens, Spiritu sancto afflatus, scripsit; illi ad Chymices mysteria deflexerunt: qui ausi diuitias; quas, œconomicæ prudentiæ, & nauigationi in Ophir, diserte

2 su. lib. 1. c. 3.

D

diſertè acceptas refert Regum Hiſtori; Salomonis alchimiæ adiudicarunt. In quos (vt mitiſſimè agam) nihil dicam aliud, quàm quod fatuis ſolemus, ſanam mentem iis optandam. Minore longè periculo peccant, Aimar. Ranconetus & Cardanus, qui Sibyllæ vaticinium illud;

ἐννέα γράμματ' ἔχω. τετρασύλλαβός εἰμι. νόει με &c.

ad Arſenicum, admirandi lapidis materiam tranſtulerunt; quaſi quatuor ſyllabarum & nouem litterarum vox alia nulla foret. Item qui Pandoræ poculum hoc eſſe contendunt, ab Heſiodo notatum: ſed hi plures Epimetheos, ſola ſpe reliqua, quam Prometheos, ex hoc grege fateantur oportet. Nec minus illi ſuaues, qui Siſyphium ſaxum extollunt, & propter huius lapidis inuentionem meruiſſe nomen, quaſi diuina ſapientis autumant: propter promiſcuam in vulgus beneficii communicationem, ad inferos detruſum ſemper reuolubilis ſaxi ſubuectione damnatum. homines præparcè auari. Liberaliores alii, cum Suida Colchis auratam pellem auertunt. illud enim δέρας τὸ χρυσόμαλλον Iaſonis; libros fuiſſe in membranis arietinis deſcriptos, artis alchimicæ doctrinā aurifactoriam continentes. Addunt alii, hoc illud aureum fuiſſe femur, χρυσοῦν μυρὸν, ſiue (vt corrigunt alii) χρυσοῦν ῥῶν, aureum flumen, à Pythagora in Olimpiis oſtenſum, quod tamen Origenes eburneum appellauit *lib.6.contra Celſum.* Hoc illud eſſe apud Hippocratem mirabile, & imprimis ſacrum terræ opus; ex quo animantia, plantæ, alimenta, pharmaca, fortuna &, ipſe Plutus profluant. [1] Hinc apparet quam vetuſtam iſti originem arti arceſſant. Equidem opinor vetuſtam: ſed certa teſtimonia ante æuum Caligulæ non comperio. Nam quæ dicta, mera ſunt coniectanea nec magis certum, quod quidam probant ex Eſdr. li.4.c.8.v.2. *Quomodo autem interrogabis terrā & dicet tibi: quoniā dabit terram multā magis, vnde fiat fictile, paruum autem puluerem vnde aurum fit.*) Hoc enim perſpicuè non ad artem fuſoriam, ſed ad naturalem metalli ex terræ puluere productionem poteſt referri. Si tamen quis contenderet, ad materiam auri tranſmutatoriam pertinere; is ſciat, neque infallibili ſe teſtimonio niti, quia liber iſte apocryphus eſt; neque loco claro & aperto antiquitatem artis ſe probare. Cæpiſſe ſub Caligula docet Plinius, [2] rationem ex auripigmento aurum liquandi, ſed mox deſiiſſe. Foditur hoc in Syria colore, fragili, lapidum ſpecularium modo. Vim eius magnam Caligula, auri quàm ſanguinis non minùs auidus excoqui iuſſit: & planè finxit aurum excellens, ſed ita parui ponderis, vt detrimentum ſentiret. nec poſtea tentatum ab vllo. Diuturnum poſtea ſcriptoribus ſilentium fuit vſque ad Diocletianum ſiluere. Nam Suidas auctor eſt, cùm regnante Ægyptij res nouas molirentur, cæde multorum illuſtrium virorum in ipſo exordio hoc incendium ſopitum fuiſſe: & conquiſita tum ibi veterum de argenti & auri fuſione ſcripta, omnia tyranni iuſſu flammis tradita, nec ex illa arte ditati Ægyptij, pecuniis freti, Romanis in poſterum rebellarent, [3] Aliquot annis poſteà Zozimus Græcus ſcriptor vixit, cuius de Arte ſacra, & & Chryſopæia libri M. Scripti aſſeruantur in Regis Chriſtianiſſimi Bliotheca Fontibelli: vbi & Blemmidæ liber de eadem Chryſopæia dicitur exſtare. hic ille Nicephorus Blemmidas eſt, qui ſub Duca Imp. multa præclara philoſophiæ monimenta edidit. Zozimo Græcum antiquiorem, non noui: ille Arabes omnes, qui circunferuntur æuo antecedit: fictitium Morienum (Eremitam Romanum fingunt inepti Arabicè ſcribentem) & verum Geber, ſiue Gebrum Arabem: qui non inuentor artis, vt putant Fallopius & vt, Eraſtus: ſed cultor & ornator præcipuus. Hæc de origine habui dicenda.

Siſyph. quaſi σιόσοφος.

1 Hippocr. in epiſt. de Cratea.

2 lib.33.hiſt.c.4.

3 Suidas in Diocletiano.

SECTIO II.

De artis alchimicæ in auro faciendo efficacitate.

MIRVM quam hîc in contrarium funis contentiosus trahatur. cultores alchimiæ affirmatiuam adeò tuentur, vt & perfectius aurum suis se fornaculis fouere, & educere, quàm natura solita, contendant: osores contrà Chymicorum, omnia huiusmodi, vt præstigias, ludibria, & meros iactatorum bombos opinantur. Equidem puto inter hæc extrema, vt fit, media via tutissimè incedi. Videamus breuiter, quid pro vtraque parte disputatri queat.

Tres inuenio sententias. *prima* est, non posse aurum verum sic produci. *secunda*, posse aurum quidem quasi verum, sed quod tamen pro vero, nec liceat vendere æquali pretio quo verum venditur: nec liceat illud in medicinis exhibere. *tertia*, perfectiùs & puriùs aurum sic fieri posse, quam quod in terrę visceribus gignitur. Prima sententia est Thostati *in Exod. cap. 7. quæst.* 10. Ægid. Romani, *quolib. 3. q.* 8. (qui Auicennam quoque pro se citat, sed malè. nam Auicen. verè censuit contrarium & ex professo de hac arte scripsit) negarunt etiam Auerr. *in lib. 1. de Generat.* Aponensis, *differ.* 209. Sed & ipsemet Chymicus Paracels. *lib. de philosoph.*

1 2. 2. q. 77. a. 2. ad. 1.
2 in sent. d. 7. q. 3. a. 1.
3 add. a. 2.

Secunda sententia (vt opinor) verè fuit D. Thomæ. nam licet, vbi noluit quæstionem decidere, ibi ex hypothesi tantum locutus fuerit:[1] tamen vbi absolutè & decisiuè locutus, ibi aperrè & clarè hanc sententiam tenuit: produci posse aurum, quoad externas qualitates, sed quod ad intrinsecam auri perfectionem non pertingat[2] quod Caietano[3] & reliquis Thomistis placuit postea citandis.

Tertia sententia est omnium Chymicorum, & præterea Timonis *in lib. 3. Meteo. q. vlt.* Antonij Mirandulani *de singula. certam. lib.* 10. Marcelli Palingenij Cardani, Lacinij, & aliorum; quàm accuratè tuetur Andr. Libauius Syrraxi. 2. lib. 1. singularium.

4 disput. de Magia.
5 in 2. 2. disp. 6. q. 13. punc. 2.

Quartam his sententiam possemus addere Pyrrhoniam[4], & Academicam *Dubitantium*; qui fateantur sibi non satis liquere: quam puto verè communiorem esse hominum huius ætatis. Ex nostris illam defendere Bened. Pererius, & Gregorius à Valentia[5]; nam de bonitate & perfectione alchimici auri dubitant; & suspicantur, nunquam ab vllo verum & perfectum aurum fuisse productum; & Valencia quoque indicat studio & arte humana vel non posse, vel vix fieri posse. Quid dicemus? amicus Plato, amicus Socrates, sed magis amica veritas.

Axio. 1. *Nullis idoneis argumentis contrasentientes conuincunt aurum verum per alchimiam fieri non posse.* Ad probationem huius conclusionis sufficit onus probandi transferre in aduersarium: quia est conclusio negatiua: & adfirmanti esse impossibile, incumbit onus ostendendi cur id sit impossibile; eò quod is contendat se id idoneis argumentis posse conuincere; quod nos negamus. Verumtamen sic potest conclusio probari; neque ex parte materiæ seu subiecti; neque ex parte modi repugnat naturæ talis metamorphosis. Non ex parte materiæ nam illa est alterari, & corrumpi apta, & perduci etiam apta ad formam præstatiorem; & est capax formæ introducendæ. Non ex parte modi: quia modus est, per decoctionem naturalem ignis; qui decoctionem naturalem caloris naturalis proximè imitatur. Quid ergo desit? aut si quid horum, ostendatur. A

Ostendere conatur sequentibus argumentis, quæ sigillatim diluemus

adfusa

adfusa solutione. Primò argumentantur ab artis ipsius incertitudine & dissensione artificum; quia chymici inter se nec conueniunt in modo loquendi, nec in modo operandi, nec de materia aut nomine sui lapidis. Conueniunt, beneficio lapidis hanc transformationem tribuendam; sed hunc ipsum lapidem, quo appellent nomine, non conueniunt. Longum sit omnia Merculini, Treuisani, Faniani, Vallensis, Rosarij & aliorum nomina congerere, quæ sunt significationis plane diuersæ. ex paucis cætera possunt diiudicari. vocant χρυσόσπερμον, aquam viuam, aquam vitæ, aquam siccam, lignum vitæ, sanguinem humanum, lac virginis, Mercurium philosophorum, draconem, coruum, laton, elixit, medicinam morborum omnium, id de quo qui bibit non moritur, & similia partim ridicula, partim pugnantia, partim irreligiosa. Modos operandi diuersissimos comminiscuntur, & de eo inter se digladiantur; cum Brachescho certat Tauladanus, Villanouanum impugnat Treuisanus, alij alios, & inuicem fatuos ignorantesque nuncupant. Sed de lapidis materia fortè saltem consentiunt? nihil minus. sunt qui ferri scoriam, sunt qui salem, alumen, magnesiam, cadmiam, calchantum, arsenicum exposcant: sunt qui obtrudant bufones, capillos, ouorum putamina, menstruum florem, vel humanum sanguinem. *Respondeo*, tam diuersis nominibus eandem rem significari; sed his vsos scriptores scientiæ occultandæ causa, quam non voluere passim intelligi. licuit sanè Ægyptiis symbola sua adhibere, licuit poëtis per metaphoras & fabulas sapientiæ principia occulere, licuit Aristoteli se dictorum obscuritate, vt sepia solet, attramento, inuoluere; ipsæ sacræ litteræ in Parabolis loquuntur. cur culpas, si & hi diuersis nominibus lusêre? Si quid minùs aptè, & feliciter, & piè, ignosce. rem vide, verba despice. nunquam rei veritatem, aut artis efficacitatem, ineptia aut infantia docentis potuit exstinguere. Deinde quid mirum hanc quoque artem suas habere compulsationes dissidentium; quibus nec philosophiæ pars vlla, nec medicina, nec iurisprudentia, nec scholastica Theologia noscitur carere? Dissensio illa de materia, vel verborum est & nominum; vel sanè fuit olim, cum ars minùs culta, & magis incognita: periti, in sulphur & hydrargirum consentiunt.

Fallopius fusè [illegible], sulphur [illegible] hydrargirum [illegible] esse [illegible] metallorum. Tract. de metallis cap. XI

B Probant postea, naturam metallorum ab iis ignorari. primò quia censent illa viuere & nutriri; cum Cardano; vel superioris ordinis animam habere, verum valde reconditam, cum Fr. Georgio in Harmon. mundi. 2. quia lapides putant esse reiectamenta siderum (vt Paracelsus) metalla verò adipem & medullam lapidum; & proinde metalla cœli esse præstantiora excrementa: 3. quia vnicam volunt esse perfectam speciem metalli, nempe aurum; cæteras esse tantum rude & inchoatum aurum. de quo mox plura. 4. non habent perspectam auri sui causam efficientem. qui soli colori efficientiam tribuunt: quo tamen sola non potest auri substantia perfici. Oportet enim vt sol aquæ substantiam primùm calore concoquat & commutet frigus. deinde & siccitas terrena, faciant aquam concrescere. 5. de auri materia valdè discrepant. Gilgil vult esse cinerem ex terra genitum & aqua mistum; Barceschus vitriolum; plerique sulphur, & argentum viuum; nec deest, qui arsenicon addat. qua in re indaganda videntur, vt vmbri, indicium sagæ naris secuti; certum sanè, vt ad ceruæ cunabula perducat; fallax in rerum essentia discernenda. Præterea quomodo possunt mixta resolui in mixtum illud, ex quo proximè generata fuerunt? nónne priùs oportet resoluantur in corpora simplicia? igitur si, quod eorum est fundamentum, metalla in sulfur & hydrargirum resoluuntur; certè hæc

te hæc duo nequeunt esse propria metallorum materia. Hoc argumentum multas inuoluit quæstiones quas si velim exactè discutere, non sectionis vnius, sed libri opus integri futurum. Vno fortassis verbo præstiterit absoluere, vt hæc illis omnia largiamur, nihil aliud consequi, quàm alchimicos sic opinantes non esse veros philosophos, neque causas operationis suæ tenere, nec operari scientificè, sed duntaxat esse nudos flaturarios pyrotechnicos, mechanicos, & non philologos. nullo autem pacto consequitur, probandum quod erat, aurum ab illis confici non posse: non enim gladium non facit faber, quia quæ ferri natura, quæ gladij ad pugnam rotatio vibratióque sit accommodata, nescit: non aquam rosaceam minus perfectam chymicus elicit, qui cætera adhibet ab arte requisita, etiamsi rosæ essentiam, & vim ignis, principia distillationis ignoret. Quid igitur, si qui naturam ignoret metalli, segregatione congelationeque quæ requisita, cæteris quoque omnibus peritè vtatur; minúsne ad flatum compositionemque eius, quàm ad alterius, nihil ad operationem effectumque ampliùs præter causarum cognitionem adijcientis, vix excoctrix ignium est effectura? Intelligentiæ igitur iam ignis particeps, qui vnum inter & alium nouit discrimen. Pone autem aliquem, qui optimè metallorum naturam nouerit: huic certè nihil argumentatio hæc oberit, quoad auri productionem: poterit ergo produci ab aliquo. sufficerent ista: dicam tamen quid de singulis illis censeam. Viuere & nutriri metalla, vt animam habentia vegetatiuam: id non admodum absurdum est, sed fateor verius quod Aristoteles censuit[1], nec lapides, nec fossilia huiusmodi viuere vel nutriri: excrescere autem, per adiectionem materiæ, decrescere per subtractionem eiusdem: cùm verò Plinius[2] & alii, dicunt ea concipi, parturire, viuere, senescere, mori, metaphoricè tantum loquuntur. sed de hoc plura Scaliger, Fallopiusque.[3] Volo cum illis liberaliter depecisci. Esto non viuant metalla: quid inde? facilior profectò inanimæ rei in aliam inanimam, quàm animatæ in animatam erit transmutatio. Paracelsistarum illas locutiones sanè non satis rectas nec commodas. sed improprias & translaticias, nihil moror: loquuntur illi inquinatè, sentiunt perperam. eos non defendo: de re loquor, non vocabulis. Hoc vnum verissimum puto, neque negari posse, plus humidi pinguis, & si vis plus adiposi esse succi in metallis, quam in lapidibus ac gemmis: hinc enim metalla ductilia & dilatabilia sunt, quod lapidibus ob ariditatem & siccitatem denegatum. Vnicáne species metalli sit, mox videbimus. De auri efficiente causa, considerandum. puto longè plura requiri, vt ex terra, atque vt ita dicam elementis ferè nudis primum corpus mixtum existat & coaguletur: quam requirantur, vt ex mixto iam coagulato & existente aliud conficiatur mixtum, dumtaxat differens perfectione. Auri substantia, ex terræ puluere, aquæ liquore, in venis cauernarum solo calore non potest perfici, sed frigiditas quoque & siccitas requiruntur: postquam verò iam seml metallum coaluit in metalli substantiam iam ignis solus poterit supplere, quæ ad perficiendum commutandumque illud in alterius metalli qualitates erunt necessaria. quia qualitates illæ accidentariæ sunt & quæ actiuitatis igneæ vim non exsuperant. Quod exemplo potest declarari. nam sandaracha naturalis non potest gigni citra frigus illud: sed postquam plumbum semel in terræ visceribus genitum fuit, si illi misceas acetum, cerussam conficies[4]: vt vero ex cerussa prodeat sandaracha nulla iam opus refrigerationis, sed sufficit sola adustio, vt sandaracha fictitia seu sandix Syricum nascatur[5] Orichalcum quoque sine frigore ex ære, vitri puluere, & calaminaris lapidis tinctura fit; soláque decoctione & percolatione

per

1 lib. 1 magnor. moral.
2 Plin. lib. 36. c. 18. & 19. Leo Baptist. Albertus lib. 2. de re ædific. c. 9.
3 Scalig. exercit. 1. Fallop. libr. 1. de metallis & fossil.
4 Gal. lib. 9. de simpl. medicam. facult. Plin. lib. 34. in fin. Vitru. 7.
5 Plin. lib. 35. c. 6. Aetius libr. 2. Amat. in Diosc. libr. 5. enarr. 63.

per ignem indiget [1] cum tamen foſſitium & naturale, ſi quod eſt huiuſmodi, etiam frigus illud poſtularet. Quid quod & [2] Plinius cenſuit, ſolo igne lapides in æs fundi; & ferrum gigni? Quid, quod & ſola decoctione ferrum fit ςόμωμα Græcorum [3] ſeu *Chalamiſch.* Hebræorum, quod nos hodie calybem vocamus ſiue *aciarium* veteres Latini, *ferri nucleum*, quia proprio nomine deſtituebantur, nam chalybs illis idem, quod ferrum in genere [4]. Neque in his alio frigore opus; quàm cum omnia peregit ignis, vt tunc materia ſe ad naturale frigus recipere ſinatur: vel aquæ iniecta citiùs refrigeretur, & induretur. Porrò quam ſubdunt de auri materia diſſonantiam, oſtrepit illa, non obtundit. cedo, quam illi eſſe volunt? quamcunque dixerint, ex hac etiam cętera metalla conſtare philoſophi chymici contendent, ſi facilem fore ad aurum tranſitum. Sed doctiores conueniunt in vnam ſententiam: quam ego quoque ſequor, & ſic Ariſtotelem cum his auctoribus conciliari poſſe puto. Non agitur nunc de materia remotiſſima, quæ eſt materia prima, quam eandem eſſe nemo addubitat: ſed agitur, de materia ſecunda: quæ iam certis formis eſt imbuta, hæc ruſus eſt, quædam remotior, & quædam propinquior, non enim ſtatim ab vltima ad primam hic immediatus eſt tranſitus, capiamus ergo exempli gratia, aurum, hoc aurum materiam remotiorem habebit, exhalationem quandam humectam ex vna parte (quæ materia liquida à quibuſdam vocatur, vel aqua intrinſecus vnctuoſa, ab aliis vnctuoſum aqueum incorporatum, vel humidum liquidum) ex alia parte habebit terræ portionem craſſam & viſcoſam: ſic huic terræ aqua illa pinguis & aëra commiſta, corporatur in primam & (vt ſic vocem) elementarem auri materiam, hæc materia non eſt adhuc propria auri materia, ſed eſt materia communis omnium metallorum, & etiam lapidum, etenim ſi plus habeat ariditatis, deficiente humiditate, fit lapis: ſi plus habeat pinguedinis humidæ, exit in metallum: & propter copiam huius humidi, nitidi, puri ac ſolidi, ſplendida adeò ac nitida ſunt metalla. Et hæc eſt ſententia Platonis & Ariſtotelis ac ſequacium [5]. Neque huic ſententiæ repugnat (meo iudicio) eorum Chemicorum, qui phyſica principia & norunt & amplectuntur, hoc eſt non empirici, ſed philologi ſunt, ſententia. Tales enim facile aſſentiuntur huic remoto principio metallorum omnium. Equidem mihi videtur negari non poſſe. Quæro enim, num argentum viuum & ſulphur ſic immediatè ex materia prima ſint enata? ſi adfirmas, quæro qua diſpoſitione præcedente hæc potiùs, quàm alia forma, ſit introducta? ſi negas, immediatè prodiiſſe: quæro quæ præceſſerit? non enim omni forma potuit illa materia caruiſſe. Negandum itaque id non eſt: ſed vlteriùs progrediendum, & poſt hanc materiam communem adeò remotam, quærenda quædam materia propinquior. De hac omnis eſt diſceptatio. Cenſuerim itaque illam materiam remotam, non ſubitò prætermiſſis mediis ab extremo ad extremum progredi, &, quod dici ſolet, per ſaltum promoueri: ſed primò gigni imperfectiora quædam, & ſic naturam progredi ad perfectiora. Ex illa materia remota primùm gigni ſulphur, & argentum viuum ſiue ὑδράργυρον iſtud potiſſimum coaleſcere ex humido iſto pingui & aëreo (ideò adeo mobile eſt); ex terræ verò pinguedine ſeu viſcoſitate potiſsimum, gigni ſulphur. Sulphur illud poſtea in metalli generatione fungi vicem viri, ὑδράργυρον vicem feminæ volunt [6] Chymici: hoc parum refert, crediderim potiùs vtrumque agere & pati in inuicem, reactione. Nec conuincit contrarium quorundam obiectio; nec in pleriſque fodinis ſulphuris, vel argenti viui, inueniri aurum;

1 Vide Plin. l. 33. ca. 4. & Vannoccium li. 1 pyrotechiæ. c. 8.
2 li. 26. c. 27.
3 Ariſtot. lib. 4 Meteor. Vannocius d. l 1. c. 7. Alb. Magn. li. 2. de lapidib. tra. 3.
4 vide Hier. Magium li. 2. miſcella. c. 8.
5 Plato in Timæo. & ibi Procl. & Calchidius Ariſt. li. 2. Meteor. in ſi Theoph. lib. de lapid. Ianus Lacinius Minorita li. 1. Chemica art. c. 13. Albert. li. 3. de reb. metal. tr. 1. c. 2. Contaren li. 3. philoſop. c. 6. Georg. Agric. de re Metall.
6 Auicen. epiſt. ad Hazon, Geber. Lullus & alii vid. Lacin. d. lib. 1.

nec in auri plerisque inueniri sulphur aut argentum viuum: sufficitenim in quibusdam vestigia horum reperiri, vt pyrotechnici sæpe experti. Et, vt ex his gignuntur, tanquam ex materia: sic in hæc rursus metalla resolui volunt chymici, & hanc resolutionem odore probant, & gustu: se in materia resoluta qualitates sulphuris & argenti viui dictitantes inuenire. Quoniam verò hic agimus de accidentariis dumtaxat differentiis quibus hæc inanimata dignoscuntur solis: frustra obiicitur odora canum vis. Non enim dicitur hæc resolui in sulphur & hydrargyrum formale atque perfectum, sed in materiam quandam, quæ sulphuris & hydrargyri qualitates plerasque retinens, satis indicat formam illam præcessisse horum fossilium: sicut homo occisus cum est, & iam cadauer ferè dissolutum corruptione, indicium facit fœtor, corpus illud carneum fuisse: aut quod similius, cùm salem vel saccarum in aliquod ferculum dissoluis, sapor indicat, substantiam illarum rerum condimenti huius materiam fuisse: & ador aquæ distillatæ, satis apertè docet, quæ herbæ distillatæ fuerint, præterea non est necesse res omnes resolui in proximam suam materiam: nec enim corpus resoluitur in semen: sed sufficit resolui in materiam remotiorem, siue elementarem. Ad vltimum itaque argumenti membrum dicimus: metalla resolui immediatè in illa sua principia, quando alterantur, & per alterationem desinunt videri talia metalla, & fiunt quid liquidum, vel aridum, retinens principiorum illorum qualitates multas: & cùm hoc fit, tunc quodammodo resoluuntur iterum in corpora simplicia seu elementaria, nempe in liquidum, humidum & terreum pingue: sicut etiam paulatim per varias alterationes pyrotechniæ, principalia illa proxima in istud vel illud metallum coaluerunt.

Tertio argumentantur: fundamenta Chymicorum, si penitiùs inspiciantur vel falsa esse, vel prorsus dubia: & proponunt, ac impugnant sequentia: quibus sigillatim ac ordine solutiones adiungam.

1 li. de mirab. potestat. artis & naturæ

Primùm ergo adferunt illud Rogerii Baconis [1]: *licet natura potens sit, & mirabilis: tamen ars vtens natura pro instrumento, potentior est virtute naturali.* Hoc ergo videtur esse falsum, tum quia nihil potest ars humana, quod vires superet naturæ (quæ nihil est aliud, quam ordinaria Dei in creaturis dispositio:) quare si quis effectus producitur, qui naturam rerum superet: ille non humanus, sed vel diuinus, vel prodigiosus est, tum quia omnis ars mechanica naturæ, vt basi, insistit, & eam imitatur, nec suis potest conatibus operum naturæ perfectiones adæquare. Nam verissimè Fabius, ita scripsit; *imitatio, quæ artis est propria, nunquam tam feliciter naturam exprimit: quin inter hanc & illam semper aliquid intersit, ipsaq; veritas pluribus parasangis sua sequentem vestigia hypocrisin post se relinquat.* [2]] qui neget; iubendus agri lilia cum veris, Dedali volatum cum alitibus comparare, & cum Praxitelis aut Phidiæ caballo hostiles manus effugere. E

2 lib. 3. instit. orat.

Resp. Comparationem naturæ & artis institui duobus modis posse: primò præcisè ac nudè solam cum sola conferendo, vnumque alteri, siue vtriusq; potentiam, seorsim inuicem & mutuò componendo; hoc si Baconus voluit vt inde fornaculis suis ea tribuat, quæ naturæ denegata; fateor omni illum reprehensione dignissimum fuisse, & argumento contrarium solidè probari. Altero verò modo possunt ista comparari, non præscindendo vnum ab altero, sed extensiuè; v.g. artificium humanum cum ipsa natura; qua in comparatione artificium præsupponit naturæ vim, plus autem tum posse artem natura subnixam & adiutam, quàm possit natura sola plurimis patet experiẽtiis, sic enim naturalis operatio iuuatur, acceleratur & perficitur per humanam industriam & artem: quod voluisse

dumtaxat

dumtaxat Rogerium eius verba indicant,& veriſſimum eſt,

Secundo reprehendunt quod dicitur à Chymicis, vnicum eſſe perfectum metallum, ſiue vnicam metalli ſpeciem(aurum)cætera metalla dũtaxat eſſe auri inchoationes:& ideò tam facilè metalla reliqua ad aurum, naturalem ſuam perfectionem,reduci; quàm homo æger ad ſanitatem,& ouum ad pullum. Hoc illi triplici ariete ſibi non tam quatere, quam ſubruere videntur: & ita mihi quoq; aliquando viſum:nunc maturiùs re perpenſa, video illa ipſa,quæ tum attuli argumenta;vt obſeſsi ſolent,ſaccis laneis,arietis impetum infringere; poſſe commoda explicatione exarmari,& eneruari. Arietes iſti tres erant triplici teſtudine contecti. Primus petitur à definitione metalli, quam Geber, Petrus Bonus & multi chymici admittunt:*metallum,eſt corpus foſſile,durum,& naturam ſuam ſeruans à malleo dilatabile*. Sed hæc tota definitio æquè conuenit argento & plumbo ac auro;æquè ergo ſunt metalla,atque aurum. *Reſp.* differentias rerum eſſentiales, præterquam hominis,nobis,eſſe ignotas. ideò nos cogi definitiones formare ab accidentariis differentiis,quæ poſſunt ſæpè communes eſſe pluribus, quæ probabiliter videntur ſpecie differre,veluti ſi definias canem.certè definias per proprietatem latratus,hyæna tamen hunc imitatur,quæ canis non eſt, & ſic totum iſtud congeſtum,canis eſt animal irrationale,quadrupes,velox latrabile,conueniet etiam hyenæ.nam & illa erit,animal irrationale,quadrupes,velox latrabile. Nemo tamen inferat canis nomen hyenæ competere,vel hyenam æquè canem eſſe.ſed potius inferendum,quiddam in hyena reperiri, quod in cane ſit perfectius.Sic dico definitionis huiuſmodi accidentariæ conditiones in ſingulis metallis inuentas, non conuincere ſingula hæc quibus conueniunt metalli ſpecies eſſe. Nam hæc non eſt conuenientia generis in ſubſtantia, ſed dumtaxat quaſi generis in accidentibus. Specificę namque differentiæ ab eſſentia rei ſunt deſumendæ.Quare vt aduerſarii probent à definitione,identitatem genericam;neceſſe eſt,prius probent;vel ſimul, & conſequenter probent, prætenſarum ſpecierum differentiam eſſentialem, vel quid ei quodammodo æquipollens. v. g. Homo & equus ſpecies ſunt ſub animalis genere, id probare nequit eo dumtaxat,quòd animalis definitio,quæ tamen eſſentialis eſt, conueniat vtrique (ſic enim conuenit Petro & Paulo,& tamen P.& P.ſpecie non differunt)ſed probari præterea debet;quia homo eſt rationis compos,equus non eſt,ſic etiam quod aquila & leo differant ſpecie,non probandum tantum eo, quod ratio generica illis competat;ſed etiam,quia vtriuſque eſſentia diuerſa eſt, cum vnum ſit volatile,aliud beſtia ſeu gradiens.Sic igitur non quia hæc definitio eadem quæ auro,competit argento:ideò hæc duo ſpecie diſtinguuntur:ſed ſequitur ſolummodò ambo hæc metalla eſſe: argentum quidem imperfectè, quia poteſt perfici; aurum perfectiſſimè, quia nequit in metalli ratione perfici. Infanti, iuxta ac viro conuenit hominis definitio, vt & vitulo ac boui animalis; ſed infans adhuc perfici, & definitionis membra perfectius poteſt participare: non tamen infans & vir ſunt hominis ſpecies: idem de aliis metallis, & auro ſtatuendum, nam alia illa natura ad hoc inſtituit, vt queant ad auream, perfectionem progredi.

Verum hic nouæ ſuboriuntur difficultates, noui ſcopuli aſſurgunt, dicat enim aliquis, hinc ſequeretur, naturam ſic ſæpiùs à ſcopo ſuo aberrare, quam finem ſuum conſequi, quod conuicium ferretur in Deum. Naturæ quoque aberrationes de ſuis inferioribus, more ſpecierum, non ſolent prædicari: quia natura non multiplicat rerum imperfectarum indiuidua, vt videmus monſtra ſterilitatis damno multata,hæc autem metalla de ſuis indiuiduis rectè

prædicantur: vt argentum de hoc vel illo. *Respondeo.* Non aberrat à scopo suo natura, quia finis eius est, rerum varietate hunc mundum ornare: & perfectiora vult esse rariora, fit autem hominum auaritia, qui metalla effodiunt priusquam ad debitam perfectionem perueniant; vt minùs auri sit, quàm cæterorum metallorum. Sicuti quia vituli plerique occiduntur à lanionibus, idcirco pauciores boues existunt: si his parceretur, boues fiant; si illis abstineretur effodiendis, paulatim aurescerent. Enunciandi verò ratio, quædam est specierum, siue generica, quædam verò merè accidentaria. Monstrorum de inferioribus attributiua enunciatio accidētaria, potest æque locum habere, ac argenti auri &c. sicut enim dicas rectè, hoc vas est argentum, sic etiam rectè dicas, Gorgo, est monstrum: sphinx, est mōstrum: & sicut etiam dicas vasis huius essentia est stannea, vel materia eius est stannum; nihil prohibet quin verè dicas, pygmæus iste est monstrosus, vel substantia huius pigmæi est monstrosa. Sed parum hæc ad rem quæ de prædicatione. Quia reuera, non quicquid imperfectum adhuc est, eo nomine monstrosum est: maximè si aptum sit perfectionem suam recipere, pullus in ouo non est monstrosus, vitulus non est monstrosus infans non est monstrosus; quia hic ad virum, ille ad bouem, ille ad gallinaceum tēdit; etiam sunt potestate, quod actu futuri, idem de metallis aliis ab auro dicunt Chemici. Sterilitate damnata sunt tantum monstra perfectorum animantium; non infectorum, non inanimatorum. Atq; ita ruit hæc replicatoria machina.

Secundò contendunt aduersarii proximam metallorum omnium materiam eandem esse non posse, sed vniuscuiusque speciei debere esse materiam proximam diversam, quod etiam nonnulli Chemici fatentur [1], & probatur: quia diuersæ specie formæ eandem specie materiam proximam nequeunt informare: vt de anima humana & equina patet, quarum neutra corpus alterius apta est informare, videretur alioqui, vetus illud delirium stabiliri posse: *omnia ex omnibus*, siue *quodlibet & quolibet gigni*: & sic, si remotæ materiæ sufficeret identitas, posset vnus Alchymicus alterum, in Apuleium illum, vel Lucianum auritum trnasformare. *Resp.* Animas animalium perfectorum requirere corpora organica, certis perfectè modis disposita: animas animalium imperfectorum, ipsa quoq;, quia ex materia educuntur, requirere suam & propriam minùs tamen perfectam, organorum corporis compositura, quæ compositura siue (vt dicam) organizatio, de illius indiuidui essentia est. Inanimas verò res dumtaxat censeo requirere, materiam illam communem, & præcipuè constantem partibus homogeneis eisdem & esse perfectiùs dispositam ad plumbi, stanni, argenti vel auri formam: quia formæ istæ non ad composituræ vel organorum fabricam, sed ad qualitatū primarum maiorem minorémue participationem, consequuntur. Si plus habeant terrenæ admixtionis, fient ferrum, æs, plumbum; si plus aërei liquidi, fient stannum, argentum, aurum. Conatur quidem natura semper aurum producere; sed, cum nequit eò mineralis decoctio pertingere, contenta est aliorum metallorum generatione pro modò virtutis & materiæ proximæ dispositione Si non satis multum adsit sulphuris subtilis ac rubei, adsit tamen satis hydrargi subtilis & albi; fiet argentum: si verò vis sulphuris excedat, & vnctuosum illud liquidum omni sit ex parte probè defæcatum, producetur aurum.

Tertius illorum aries erat, Nunquam conquiescere naturam, sponte suâ; sed moueri & moliri donec perfectionem suam sit indepta: metalla verò hæc apparere omnibus, etiam præsente causa efficiente, in venis suis conquiescere, nihil solicita vt in aurum transformentur, licet enim centum annis illic

[1] Richardus Anglic in Correctorio, & Ioan. Bracessus contra Tauladanum.

permaneant non impedita, nunquam tamen magis *illa* aurescent, sed in suo statu permanebunt, ferrum, plumbum, argentum. Si sic igitur quieta iacent, suam iam nacta sunt perfectionem. *Respondent.* Chemici & benè respondent, nos hanc commutationem deprehendere non posse: sed cur nequeamus, incredibilem reddunt rationem: quòd ad alterius metalli in aurum metamorphosin millenarium annorum tempus requiratur. Quis hoc illis definitum tempus reuelauit? quis credat quod ad cæterorum metallorum perfectionem, cursus viginti vel triginta sufficiat annorum? Maior ergo in auro formando mora, sed non tot seculorum admittenda. Sicut autem herbarum & arborum incremẽta nõ cernimus dum crescunt; sed creuisse deprehendimus: ita latens est alteratio hæc & commutatio metallorum; quæ, non, dum fit, sed dum facta est, cerni potest, quod verò illam non cernimus, impatientia fecit & cupiditas, dum malunt homines præsens lucrum minus capere, & quale est metallum effodere; quàm spem pretio redimere, & illam tam longinquam operiri transmutationem. Sed cur ad hanc, fornaculis & follibus suis se triennio peruenire posse Fanianus & alii gloriantur, si non nisi lustris aliquot exactis id potest natura? causã, puto quia in terræ venis plus liquidi humidi affluit, & calor quoque agit leniter ac paulatim: hic in chrysollo, nihil adfluit liquidi: quare quicquid resistit, & reuocat cursum efficientis causæ, id faciliùs hîc absumitur: ignis quoque est continuus & non impeditus & quantum potest vrget. Præterea nonnunquam aliquid auri maturi & perfecti artifices admiscent, vt sic ars adiuuans naturam, causa sit velocius reliquum conuertendi, vt notat Treuisanus *lib. de transmutat. metallor. ante medium.* Ex his apparet admodum probabilem esse sententiam Callisthenis. Alberti Magni, & Chemicorum vnicam esse perfectam metalli speciem [1]. Sed pergam esse liberalis ac comis; esto: specie differant metalla, quid tum? speciei (inquiunt) in speciem quæ non sit alteri subordinata immutatio impossibilis est naturæ. Nos mox non esse impossibilem ostendemus. Nec ad rem facit illud de subordinatione. Reuera enim multorum commutatio ostenditur, quæ sic subordinata non sunt? & subordinatio ista eodem modo potest intelligi de plumbo & auro, stanno & argento; quo illi de his intelligunt, quæ in tertia sect. producemus.

1 Alb. Magñi lib. 3. de metal tract. 1. c. 7. Gebri, Rosarii. Vannoccii Biringuccii. & alior.

Quartum argumentum est, ars ista nequit veras gemmas transformare in gemmas alias veras, ergo nec metalla potest in alia. *Resp.* gemmas, si quæ sint liquabiles, posse ad maiorem fortassis redigi perfectionem: non tamen in alias diuersæ speciei mutari posse, quia non potest ignis quemlibet inducere colorem? nec gemmæ ad gemmam ea cognatio est, quæ metalli ad metallum. Gemmæ verò pleræque vel potiùs omnes, quia lapidum ex genere sunt, etiam, sunt illiquabiles: quia non habent humidum vnctuosum, vt metalla; sed aqueum quod igne difflatur [2].

Vltimò obiiciunt, non dari causam sufficientem, quæ hoc operetur: cælos enim naturaliter hæc metalla in venis producere per calorem, & frigus; non quâ calor ille vel frigus qualitas tantum est, siue calor aut frigus, sed quâ est organum ac instrumentum cœlorum, in cuius virtute agit. hîc verò nec frigus adesse in Chemica operatione, nec calorem operari vt instrumentum agentis principalis, quia hic non adest agens principale. *Respondeo*, de frigore iam diximus, de calore verò dico hunc agere vt instrumentum ignis; & esse eiusdem speciei cum calore cœlesti seu elementari. Agens autem principale est, semen auri ipsis metallis insitum: quod semen calore fouetur, & adolescit in aurum. Probatio verò huius, non incumbit alia, quàm ab experientia,

2 sic Alb. Magn. in 5. Metaph.

ad quã alchymici solent prouocare, solemus enim à posteriore probare vim seminis alicui rei infuisse, cùm genitũ ex eo aliquid & ex potentia eius in actũ deductum cernimus. Denique conclusio nostra dumtaxat exigebat nos ostendere naturæ rerum hanc non esse contrariã Chrysopœiam: neque id argumenta aduersariorum conuincere, quod puto sufficienter ostensum à nobis. Hæc de primo axiomate.

SECTIO III

De eadem efficacitate.

SIT 2. axioma, *longe probabilius est posse alchimicam artem finem suum consequi, & alia in aurum igne transmutare, quam non posse.* A

Dico esse *probabilius*, quia reuera id non probatur apodicticè, sed tantum topicè, sic tamen, vt moraliter ferè conuincant rationes.

Primum argumentũ, quo conclusio probatur, pendet ex supradictis, quia contraria negatiua habet argumenta non concludentia, imò nec admodum vrgẽtia.

Secundum, quia multarum rerum causæ naturales nos latent, & potest hæc esse de illarum numero multa quoque fiunt naturaliter, quæ quis, propter caussarum ignorationem, si facto certò nesciat: vel neget facta, vel non facta naturaliter contendat.

Tertium, quia Magorum illa industria, qua mutarunt angues in virgas, & è conuerso: iuxta D. Augustinum [1] naturalis mutatio fuit: mirabilior tamen est hac de qua nos agimus.

1. li. 3. de Trini.

Quartum, quia calor ignis vim habet transformandi metalla per varias alterationes, liquationem, separationem, congregationem, & alias huiusmodi: sicut & calor natiuus, cibum potest variè conformare, priusquam augeat & inuecrementum præbeat ipsi alito. nec minùs est miranda illa cibi, puta pomi, in carmen: quam hydrargiri in aurum commutatio. Deniq; si singulas illas alterationes consideres: quas Chrysopœi requirunt, etiam qui plurimas nullam inuenias, quæ vices ignis in materiam dispositam agentis excedat, cedo enim quæ illarum? quod si singulis par cur non successiuè omnibus, cum eius vis non retundatur suggestis semper nouis fomentis?

Quintò, persuadere id debent intellectui non malè disposito, cum variæ similes experientiæ, tum plurimorum id se consecutos asserentium assertio, hoc posterius probabo sectione sequenti: prius verò probatur, iis quæ fusè retulerunt Scaliger [2] & Benedict. Perer [3]. primum ars potest gignere vespas, scarabæos crabronesq; ex cadaueribus, & ex stercore animalium: imò & scorpiones, ex herba Basilico ritè posita & collocata certis locis, sed viuentia hæc sunt excellentiora metallis: poterit igitur & metalla. Dices in his hominem arte tantùm materiam materiæ apponere, cętera naturam per putrefactionem & calorem solis producere: Verum in nostro quoque casu manum tantùm homo adhibet, cętera calor ignis in materia efficit, & quæ in eius potentia latebant, educit. 2. aurum ex auripigmento produci arte Plinius auctor est, vt diximus, si dicas auripigmentum venam esse auri sterilem ac inopem, hoc est aurum imperfectum, vt ait Fanianus [4]; hoc, vt dicitur sine probatione, negari quoque potest. Nam plus videtur differre ab auro, quam cuprum: nam cuprum metallis annumerandum, illud verò potiùs coloribus ac tincturis. 3. ex ouis [5] calore fornaCayri solent pulli educi, non secus quàm fotu matris: cur non & hic fornax suppleat vteri terræ vicem? si dicas, ouum natura ordinari ad pullum, & esse B

2. exercit. 23.
3. quæst. de alchimi a lib. de Magia.
d. c. 4.
4. lib. de re metallica.
5. Schal. f.

pullum

pullum potētia: contendunt alchimici idem esse plumbum auri respectu, imò & genti: ideoq; solere hæc metalla iuxta inuicem reperiri. Sanè Plinius dicit [1] venam plumbi, quæ vicina solet esse & contigua venæ argenti, vocari *galenam*. Sed & ouum quoque magis differt à pullo, quàm inter se metalla. 4. Naturaliter videmus multos vermiculos mutari in volatilia, vt pote muscas; & tamen reptile & volatile, plusquam specie distant. 5. vt natura producit salem, bitumen, & atramentum: sic etiam illa nobis artificum exhibet industria. Si dicas specie differre hæc ab illis: contra vrgebo: cùm easdem habeant qualitates (quod docet experientia) non magis differre, quàm pulli quos fornaces Cayri produxerunt, à pullis adpectoratis à matre. 6. Plinius auctor est triticum & siliginem in inuicem commutata, dices, solis accidentibus ea differebant, eademq; fuisse specie? Galeni [2] quidem sententia videtur, sed multis id non probatur, esto tamen; hoc si verum, quid ad 7. Nam Theophrasto lolium quoque in triticum fuit mutatum loliumné hoc siluestre triticum fuisse dicent? quo autore? scimus enim quid inter triticum & lolium intersit. 8 calchitim in misii mutari, satis notum est, verisimilius etiam ea specie differre, quam idem esse. 9. lapidescere ligna, si in fontes certos incidant; norunt Arduennæ: & lignum sit caudexque, qui neget. Benè est non negant aduersarii: Sed hanc dicent fortè commutationem in deterius, viuentis nempe ligni, in lapidem vitæ expertem: mortem hanc esse quandam ligni facilius res degenerare quàm meliorentur. Vrgeo, etiam meliorari, nam in Scotia ex putridis nauium fragmentis, & ex arborum fructu in mare deciduo (res est vulgo notissima, & probabitur libro sequ.) gignuntur anates. Si tam admirabilem effectum transmutationis aqua nobis exhibet: cur ignis efficacitati, cuius maior longè vis est in agendo, malignè detrahimus? Herodotus etiam scribit platanum in oleam vertisse: & alii cadauera, in statuas salis, de quo plura dicam lib. 2. q. 18. in fine.

Denique notissimum est posse saltem dæmones producere, per applicationem naturalium agentium, nonmodo res inanimas, sed & animalia imperfecta, quæcunque ex putrefactione nascuntur [3]: multò igitur facilius poterit metallum vnum, in aliud eadem applicatione commutari, quia longè minor est metallorum differentia, quam inanimis & animati. Sed Diabolus nullum huiusmodi effectum producere potest, qui naturæ vires superet: vt constat: alioqui posset vera edere miracula, ergo effectus huiusmodi naturæ vires non superat. Igitur potest fieri vt vel docente Diabolo, vel industria & studio tandem homo ad hanc cognitionem pertingat.

[1] lib. 33. c. 6.

[2] lib. 2. ad Glaucum c. 7.

[3] Est Scoti, Lycheti, & communis in 2. d. 7. vel. 8. & probabo lib. seq. q. 14.

SECTIO IIII.

An aliqua narratione constet aliquando aurum hac arte factum?

NVllum aduersarij fortius telum intorquent, quàm ab experientia, cur igitur inquiunt, nullus hactenus effectum consecutus? cur omnes oleum & operam perdidere? nonne moraliter hinc colligimus, id esse impossibilibus annumerandum? 2. quia, quæcumque adferuntur experientiæ, nituntur testimoniis ipsorum chymicorum, quibus minimè credendum: tum quod in causa propria, tum quòd mendicitas & paupertas fidem detrahat, tum quòd spe fascinati & imaginationis vehementi apprehensione, putant esse aurum, quod non est, vt ait pontifex Ioannes 22 [4]. 3. quia possunt esse operationes, vel fraudulentæ & deceptoriæ, vt fuit Bragadini Veneti Alchimia; qui in Bauaria supplicio

[4] Extrauag. spondent. de crimin falsi.

affectus anno 1591. ipsemet coram omnibus imposturam suam confessus fuit; se ex auri ramentis pulueribusque quos mixtos carbonario pulueri habebat, aurum suum liquasse. Quare cauendum ne lectorem decipiat deceptus ipse Villamontius pertinaciter defendens, veram fuisse & sinceram Anto. Bragadini Chrysopœiam: cùm enim illa scriberet, nondum dies fraudem huius Cyprii planè aperuerat. *Vide quæ de illo Villamontius itinerarii lib. 3.c.28.* vel possunt esse prodigiosæ, dæmone faciente. 4. quia hanc artem nemo vnquam calluit; quod patet, eò quod nemo se vnquam dixit vltimum eius effectum consecutum: nemo etiam verbis vel scriptis eam alios docere potuit. His illi pugnant.

Sit conclusio. *De facto aliquos hac arte verum aurū fecisse videtur esse valdè credibile.*

Probo, quia tot ea de re narrationes sunt diuersorum, vt videatur procacis animi & perfrictæ frontis, nulli credere, adscribam quæ nunc mihi ad manum. Cælius Rhodiginus auctor est[1], suo tempore in Gallia quendam ex infima plebe hominem, mirè sagacem, modum excogitasse, quo chrysulcæ aquæ vi, ex metallo quolibet aurum secerneret: & addit tales artifices vocari *Chrysoplyntas*, officinam verò *Chrysoplysium*. De Arnoldo Villanouano referunt grauissimi Iurisconsulti[2], eum virgulas aureas chemica arte produxisse, quas omnium examini subiecerit in aula Pontificis, & ideò concludunt chemiam veram esse scientiam. Obiiciunt, Arnoldum fuisse valdè suspectum familiaritatis cum dæmonibus[3]: & ideò vel dæmonem hoc verè fecisse, vel saltem verum aurum supposuisse. *Resp.* has esse maliciosas coniecturas. Si suspectus Arnoldus, quomodo non in Romana curia, vbi assiduus erat comprehensus, vt maleficus, & castigatus? mala autem coniectura est, dæmonem verum aurum supposuisse. Alii dicunt examini subiecisse, hoc est obtulisse: non verò quemquam veritatis periculum fecisse, primùm explicatio illa verbo non congruit, deinde quis credat illo offerente aurum ad examen, neminem Romæ periculum fecisse; ego verò, inde; quod non scribitur ab auctoribus illis falsum aurum deprehensum; probabilius crediderim experientiam Arnoldo suffragatam. Sanè id confirmat quod de ipsius cum Raymundo Lullo concertatione auctor Theatri humanæ vitæ tradidit[4]; Raymundum hunc Balearicum, hominem acutissimum, multis rationibus demonstrasse Villanouano artis huius ἀδυναμίαν cum Arnoldum disputandi pertæsum, quin potius, inquit, te sensu crastino conuincam die: quæ cum illuxisset, metamorphosim illi oculata exhibuit fide: qua ille motus, hanc ipse artem amplexus, multa de eadem scrisit opuscula, ante annos fermè 250. De hoc Lullo scribit quidam nostri temporis medicus; non alchimista[5], *Hunc ego inquirendo comperio apud Anglos, re quidem vera præstitisse, quod suis libris profitetur: & in arce Londini, iussu Regis probatissimum aurum confecisse: mihique genus nummi ostensum est, quod adhuc appellant Nobile Raymundi, auri scilicet puri & obrizi, summæque indicaturæ.*] Idem auctor Thesauri hoc etiam narrat de Bernardo Treuisano; eum cum initiò frustrà magnas opes in hac Chrysoplintica prodegisset; tandem accuratiore studio consecutum, vt biennio artem in opus, spem in rem, deduceret. Hieronim. Cardanus testatur[6], Antonium pharmacopolam Taruisinum, coram And. Gritto Duce, & præcipuis patriciis Venetis, argentum viuum in aurum commutasse, & eius operis quædam adhuc exstare vestigia. Hoc Iulius Scaliger in contradictoria exercitatione eludit, potiùs, quam dissoluit, dicens; si hoc verum aurum fuisset, Venetos eum fuisse coacturos Reipublicæ operam hanc nauare, vel artificium indicare. Quis enim Scaligero indicauit, Taruisinum eis non indicasse? sanè crediderim Venetos, vel

in

1 li.11.c.13.

2 Io. Andr. in addition. ad Speculat. tit. de crim. falsi. Oldrad. consi. 74. de sortil. Abb. in c. ex tuarum de sortil. & ibid. Bald. Io. Placean. in l. 1. C. de argē prec. quod in thes. infer l. 10.

3 Pena Cōm. 36. ad 2. p. Directt. Eymerici q. 11.

4 vol. 10. l. 3.

5 R. C. in Nomenclatore insignium script.

6 opere de subtilita lib. de metallis.

incerti euentus ſpem contempſiſſe, vel præſtigiis effectum adſcripſiſſe. Tu, Lector, ne idem ſentias, accipe teſtimonium aliud eiuſdem rei, vt in Cardani & Aragoſij fide, hoc experimentum ſtet. Guilhelmus iſte Aragoſius, vir philoſophiæ & medicinæ apprimè peritus, ſtudiorum cauſa degebat Patauij: ſemel, anno 1550. Venetias excurrit, & honoris cauſa Hectorem Auſonium, matheſis & medicinæ laude clarum, inuiſit: ibi cum intra alia Alchimicæ aurificæ mentio fieret, eámque Guilhelmus ſolidis, vt ipſi tum videbatur, argumentis ſubrueret: *Auſonius in ſequentem diem conuentum indixit, eóque tres patricios Venetos, è nobiliſsima Corneliorum gente adductos: ex eo auro, quod Taruiſinus ſpectantibus patribus, hoc eſt, celeriter, non magna interpoſita mora, momento feciſſet, confectos annulos ſpectandos contrectandóſque exhibere curauit. Ipſe deinceps Aragoſius Taruiſium excurrens, hiſtoriam facti didicit. Narrabat ille à Gallo quodam, Aragoſio facie ſimillimo, domi ſuæ per aliquot menſes hoſpitaliter accepto, eum ſe puluerem honorarij loco accepiſſe, ſed vt eo tanquam arcano, vteretur. Se verò non tam priuati commodi, quàm publicæ fidei erga Rempublicam Venetam ſtudio, eo inſcio, Venetias nauigaſſe, rem patribus indicaſſe: ſpeciem artis exhibuiſſe: priuatim quoque in Corneliorum ædibus non ſemel. Interea verò Gallum illum inſalutatis omnibus diſceſsiſſe, neque ſe quidquam de eo amplius reſcire potuiſſe*[1].] Vides cauſam cur Veneti non vrſerint Taruiſinum, & quàm inanis illa magni viri, ſed ſæpè iniqui Cardanomaſtygis, ſuſcipio. Fortaſſis eadem arte apud Cedrenum ille frenum aureum confecerat, quod Anaſtaſio Imperatori obtulit. poſt primam operis huius editionem incidi in librum And. Libauij medici, *qui p. L ſingularium, Syrraxi* II. *de re metallica* plura teſtimonia retulit. ſed videtur iſte præſtigiator potiùs fuiſſe, quam Chymiſta.

[1] Theſaur. vitæ hum. ſu. Omitto quod de ſe ſimilia Fernelius teſtetur lib. de abd. rer. cauſ.

Nunc ad obiectiones reſpondeamus. Ad primum; multos ego commemoraui, quos non Chemici tantùm, ſed & medici & I.C. grauiſſimi teſtantur rem ipſam factam exhibuiſſe, Arnoldum Lullum, Taruiſinum. Et hodie nominare poſſem, quos noui viros graues, in dignitate poſitos, & Deum timentes: qui de ſeipſis idē profitentur. Quos mentiri, vel impoſturis, aut præſtigiis, aut dæmoniacis artibus vti, nunquam in animū meū poſſim inducere: & ſint iniurij viris honeſtiſſimis, qui queāt id ſuſpicari. Ad 2. dico, Pont. loqui de gregalibus, ſiue fæce illa Chemicorum, qui lucrum captant, & auiditate pecuniæ in præceps ruunt: non de iis qui honeſtam inde rerum naturæ cognitionem duntaxat petunt. Nec verum eſt, nullos niſi mendicos vel pauperes huic ſtudio incumbere: quod Principes viri multi non fugiunt. nec etiam paupertas omnis à teſtimonio arcet: ſed tantum, quam vilitas aut vitioſitas vitæ dehoneſtat. Phocion pauper erat: plus illi tamen iniurato, quàm iurato Paridi crediditſem. Teſtimonium in propria cauſa reiicitur, ſed hìc teſtimonium dixere ſcriptores, qui non erant Alchimiſtæ. acceperant illi quidem hoc ab alchimiſtis: ſed alchimici dicta ſua, factis probarant. Nec ſanè domeſticum teſtimonium, vt nec alia aliàs inidonea, reiiciuntur, quando aliunde teſtimonia habere non queunt[2]. Et quæſo, vnde hìc initium hiſtoriæ haberi potuit, niſi ex ipſorum artificum dictis & relatione? Ad 3. poſſe aliquando eſſe tales, & fuiſſe: hinc tamen non, ſequi, nullas non fuiſſe tales. Ad 4. multos hanc artem verbis ſcriptiſque prodidiſſe, & hodie eam tenere & alios docere. ſi qui cōtingant in praxi errores, nihil mirum, quia facilè peccatur in iis, quæ ab ignis operatione dependent. Nec vllius artificis eſt, in iis, quæ ab actiuitate extrinſeci agentis naturalis pendent, ſecurum ſemper effectum ſpondere. Nec vlla quoque ars alia, in qua quis mente ſanā perfectionis vltimum apicem ſe conſecutum aſſeueret. ſemper aliquid diſcendum ſupereſt: neque hoc huic arti peculiare, quod opponitur.

[2] Pet. Gerar. ſing. 100. Hip. Pol ſing. 71.

QVÆSTIO II.

An Chrysopœia habenda ex numero artium ingenuarum, an mechanicis annumeranda?

FAcilis est decisio, *nihil in ea mechanicum esse præter ipsam operationem, & igniariam illam applicationem: Theoricam verò siue speculationem artis ipsius, physiologia in remotissimis latebris latentem, æquè ingenuam, æquè scientificam esse natura sua, qua in sit physica: cuius est portio non ignobilis: aut medicina, cui subseruit & ancillatur: eóque nomine acroamaticis & epopticis disciplinis annumerandam.* Si verò consideres ipsos Alchimistas, quidam illorum meri sunt mechanici, & flaturarij, ac ciniflones; quidam verò philosophorum nomen honestum imprimis ac laudabile, iure suo sibi vendicant. Etsi enim omnis Alchimista ingenio simul ac manu, vtatur: tamen id omni mechanico artifici commune est, & manus præcipuam operis partem in illis vendicat; qui, principia causásque artis ignorantes, nec certum in rebus præperandis vsum, iuxta præcepta congrua & scientifica adhibentes, tempus & carbones absumunt; fuliginosi itaque & merè mechanici dicendi sunt. Sed qui in oleis, & aquis, & gummis, & auro extrahendo, causas & præcepta artis norunt: quibus præcepta artis norunt; quibus freti effectum sibi pollicentur: ii, etsi manum ingenio, & operationem speculationi adiungant: non mechanici, sed philosophi dicendi: operatio enim illa, & manuum auxilium, accidentaria sunt scientiæ: vt in medico, & chirurgo satis est manifestum. A

QVÆSTIO III.

Ad quam magia speciem pertineat?

ÆQuè expeditum est respondere huic quæstioni. *Si alchimicus effectus verus non est,* quia falsum est aut apparens dumtaxat aurum; *pertinet ad magiam præstigiatricem, si verus est effectus, tunc aut fit ope dæmonis, & pertinet ad Dæmoniacam:* verum effectum voco, quando aurum verum quis consequitur; hoc autem potest fieri dupliciter, vel vera transmutatione, vel suppositione, quando hoc facit dæmon. potest etiam reduci hoc factum, ad præstigiatricem; quando illud non nisi, vt dixi ad dæmoniacam. *Si verò verum aurum, sine ope dæmonis homo extrahit pyrotechnia, sua, tunc alchimia pertinet, secundum & se propriè, ad Magiam naturalem: per accidens ad artificiosam.* Nam, qui [1] ad supernaturalem referunt, propter cœlorum influxus; illi meo iudicio falluntur: nihil enim hìc cernitur, vt ostensum, quod naturæ vires excedat. Naturalis ergo alchimiæ exempla, iam nonnulla proposui [2]. Dæmoniacæ refert vnum auctor dæmonomaniæ, [3] se ex Guilhelmo Constantino, famoso alchimico, audiuisse socios ipsius, cum perdi flantibus, spes speciésue auri ostenderetur nulla, consilium à Diabolo petiisse, riténe operarentur, & optatum finem contingerent; an in aliquo peccatum ab ipsis esset, quod metallum arceret expetitum. Diabolum (vt solet) latebrosum dedisse responsum; quàm breue, tam ambiguum: *Laborate, laborate.* hoc illos pro secunda pollicitatione arreptum mirè animasse: ergo perrexisse in flando, & fornaculis continuandis, idque adeò strenuè, vt in nihilum cuncta redegerint; parati nihilominus pergere, & ad imum cunctam rem decoquere, & pro philosophico lapide bona cuncta dilapidare: nisi misertus dementiæ Constantinus suggessisset morem hunc esse dæmonis, vt decipiat amphibologia significati: cùm laborare iussit, hoc voluisse: desisterent ab irrito conatu, & ad honestum opificium aliquod se transferrent, in quo certius operæ pretium cerneretur sic ille. Sed A B

1 Arogasius & Suinger.

2 sup. q. 1. s. 6. vlt.

3 lib. 3. c. 3.

alij paulo aliter narrant,idque se ex ore Natalis,qui Constantini socius fuit, accepisse,bona fide, scribunt: hos operarios auri auidos familiarem paredrum sub specie vnius nymphæ exciuisse, & sacro carmine lapidis confectionem ab eo postulasse.dæmonem iussisse,vti ex sex metalli (vt dicunt) anisatis, hoc est æquali proportione,& hydrargyri certa mole mixtis,malagma componerent.cum itaque hoc igni imposuissent, ecce tibi,fraudis minister, catus ille Mercurius, more grandinis cum tonitru metalla huc illuc disiicit, & spem simul eorum;cachinante lusos cacodæmone.Illi abacti à chrysollo, non a furore; rursus magistellum adeunt,expostulant primùm de iniuria: deinceps supplices fiunt, & vt nunc saltem, meliore fide quid agendum doceat,pergunt obsecrare.demum ille nihil aliud retulit,quàm,*strenuè laborate.*

Deceptorij effectus duæ Historiæ occurrunt, prior præstigatorius Diabolicus: posterior ad deceptorios & emunctorios per humanam calliditatem pertinet.

Priorem sic narrat Cedrenus;*Quidam ex eorum numero,qui chemicam artem profitentur,callidus hominum oculos impostura præstringere,argentariis aliisque obtulit manus pedésque statuarum, & alia aurea, dicens se thesaurum reperisse: multósque ita deceptos ad paupertatem redegit. Fama vulgata captus, & ad Anastasium perductus frenum equi ex solido auro conflatum ac margariis consertum obtulit. Sed Imperator, freno accepto*: Vt omnes, *inquit*, fefelleris, me profectò non decipies: *statimq́, hominem,in castellum quoddam relegauit,in quo tandem periit.*]nimirum omnia hæc aurea,nihil erant nisi per magiam facta oculorum ludibria. Posteriorem describit Ieremias Mederus *in Acroamat.* Chymistas duos societatem initam pacto firmasse,vt alter Chrysopœiæ certissimam artem se tenere profiteretur,alter rhizotomum ageret, seu agyrtam empiricum, & inter cætera scobem auri atro infectam colore,pro lunariæ puluere,venderet. Ernestus Badensis Marchio mirè deditus erat pyrotechniæ.hunc ergo prior ille adit,& circumuenit, aureos montes pollicitus,& atria diuitis Cresi.parantur omnia, & iam ille,cætera belle,inquit;vnum dumtaxat opus, *Resch* vocant (Hebræa voce) huius pulueres faciles inuentu,apud quemuis pharmacopæum,vel rhizotomum. Marchio puerum mittit: commodùm in palatij aditu ille alter merces suas exposuerat; & vt solent hoc genus, nihil sibi deesse Stentorea voce prædicabat. adit eum Principis puer.Ille *resch* expromit de pixidula fumosa,& pro solido appendit, & quasi quid foret obuium ac conculcatum,addit superpondium. Puer Domino refert. Impostor eum puluerem inspergit hydrargyro, & aurum verum producit, sed quod liquatum ex puluere.fit examen,verum aurum deprehenditur. Marchioni res mirè grata,& ipse in magistrum beneficus ac gratus probè donatum dimittit.Crysopœiam pergit vrgere:feliciter,quamdiu *resch* durauit:vbi eius residuum parum fuit; vndique conquiri iussit auriprolificam hanc materiam. Negabant omnes se quis puluis, *resch* diceretur,audisse vel didicisse vnquam. itaque Marchio quod superaret igne solùm liquat, & auri scobem, imposturámque simul deprehendit] finis non foret scribendi,si quæ singulis diebus talia contingunt, vellem persequi.Vtilius erit,quod reliquum est, & ad animæ salutem spectat, discutere.

QVÆSTIO IIII,

Licitáne an illicita sit alchimia?

PRohibitam censuit Angelus de Clauasio, [1] sed id nullo iure probat, verum rationibus dumtaxat P. Valencia eò inclinat, vt saltem ratione circum- 1 in verb. Alchimia.

stantia

stantiarum sit illicita & perniciosa; idem P. Pererius censuit: vterque locis ante citatis.

Licitam verò nec vllo iure prohibitam, imò & inter artes metallarias à iure ciuili receptam, communis est sententia iuris interpretum [1]. Pedetentim progrediendum. nam facilis hic in via lubrica, lapsus.

Prima Conc. *Nullo iure in foro fori hac ars videtur prohibita, vt non liceat eam exercere, ex defensione iuris positiui.*

Quoad ius ciuile & commune Romanorum (de communi enim iure nunc loquor, non de particularibus locorum statutis, vel regnorum sanctionibus) res est expedita: nec vlla constitutio talis reperitur. Quod ad ius Canonicum, videntur obstare duo canones, nempe *cap. Episcop. 26. q. 5. &c. spondent, in extrauag. commun. lib. 5. de crim. falsi.* Sed, si benè consideres, neuter canon conuincit intentum. Nam *d. c. Episcopi*, tantummodo damnat eos qui credunt personarum transmutationem in varias ferarum species fieri: quod & ratio docet addita: *siquidem* (ait) *Satanas transformat se in varias species ferarum.*] Non est igitur cur ad quamlibet speciei in speciem transmutationem canon extendatur. Et licet eò extenderetur, dicerent alchimici se non credere hanc à dæmone, sed à natura fieri metamorphôsim: nec eam esse veræ ac perfectæ speciei, in aliam perfectam speciem, sed imperfecti & inchoati in suam perfectionem. Fortiùs stringit alterum illud *c. Spondent*, nam illud disertè alchimiam prohibet, & infamiæ carcerisque pœnam præfigit, clericos etiam possessis beneficiis priuat, & ad capiẽda reddit inhabiles. Respondet Arsoncinus, Pontificem egisse tantum de iis, qui Sophisticè transmutationem confingunt: tamen Canonis verba satis clarè indicant censuisse Ioan 22. nullum à quoquam eorum verum aurũ fieri, & ideò omnes pro impostoribus habuisse, sic enim verbotenus habet sanctio; *Spondent, quas non exhibent, diuitias pauperes alchimistæ: pariter, qui se sapientes existimant, in foueam incidunt quam fecerunt. Nam haud dubie huius artis alchimiæ professores alterutrum se ludificant. cùm suæ ignorantiæ conscij eos, qui supra ipsos aliquid huiusmodi dixerint, admirentur: quibus cùm veritas quæsita non suppetat, diem cernunt, facultates exhauriunt, iidemque verbis dissimulant falsitatem, vt tandem, quod non est in rerum natura, esse verum aurum vel argentum sophistica transmutatione confingant: eòque interdum eorum temeritas damnata & damnanda progreditur, vt * fidis metallis cudant publicæ monetæ characteres fidis oculis, & non alias alchimitum fornacis ignẽ vulgum ignorantem eludant. Hæc igitur perpetuis volentes exulare temporibus, hac edictali constitutione sancimus: vt quicunq; huiusmodi aurum vel argentũ fecerint, vel fieri secuto facto mãdauerint, vel ad hoc scienter (dum id fieret) facientibus ministrauerint, aut scienter, vel argento, vel auro vsi fuerint vendendo vel dando in solutum: verum tanti ponderis aurum vel argentum pœnæ nomine inferre cogantur in publicum pauperibus erogãdum, quantum alchimitum existat, circa quod eos aliqua prædictorum modorũ legitime constiterit deliquisse: facientibus nihilominus aurum vel argentum alchimitum aut ipso vt præmittitur scienter vtentibus perpetuæ infamiæ nota respersis. Quod si ad præfatam pœnam pecuniariam exoluendam delinquentium ipsorum facultates non sufficiant, poterit discreti moderatio iudicis, pœnam hanc in aliam (puta carceris, vel alteram iuxta qualitatem negotij, personarum differentiam, aliasque attendendo circumstantias) commutare. Illos vero &c.* Subdit pœnam in eos qui alchimica materia abutuntur ad monetarum adulterationem, de quibus est eiusdem Pont. constitutio alia, in *c. prodiens, extrau. singul. tit. de crimine falsi.* Ad hunc Canonem duplex mihi occurrit responsio, vna eum non fuisse vsu receptum, sed non vsu abolitum. Nam postea hæc ars in ipsa adhuc vrbe viguit: maximè, vix centum annis postea, sub Leone X. nam

[1] Oldradi, Ioan. Andr. Abbat. & Baldi locis suscitat. q. 1. §. 3. 4. Albert. de Rosate in ver. alchimia, Guido. Papæ decis. 388. Fabiani tract. de empt. & vendit. q. 5. Zanetini c. 1. extr. de accusat. Thomæ Arsoncini, quodam de hac re consilio.

* Sic legitur in editione etiam Plantiniana & Romana sed deprauatè ac mutilè. Valentia cõuenit legẽd. (fictis,) facili mutatione. Sed adhuc reliqua mendosa manent.

nam illi Aurelius Augurellus egregius poëta librum suum *de Chrysopœia* dedicauit: Qui inter cætera illud nimis iactanter, de philosophico suo lapide.

Ipsius vt tenui proiecta parte per vndas
Aequoris, argentum si viuum tum foret æquor,
Omne vel immensum verti mare posset in aurum.

Pici quoque Mirandulani circunfertur liber hac de re, titulo, *de Auro conficiendo*: nec huiusmodi in Italia libri ex illo tempore vetitæ lectionis vnquam fuere. Altera Canonem ex hypothesi procedere (aurum omne alchimitum esse falsum) & ideò damnari tantum, qui falsum cudant; idque ad lucrum: nempe vt vtantur in contractibus & solutionibus (quod clarè indicat textus) ideo non dãnantur hoc capite, qui verum aurum producunt, & arti vacant animi dumtaxat causa, nolentes in commerciis aut solutionibus hac vti. Quare non ars, quæ rite instituitur, & exercetur: sed artis abusus damnaretur. Sit

B Secunda conclusio; *In foro conscientiæ non promiscuè, sed cum delectu ars hac permissa: immo plerisque, vt perniciosa, sic illicita censenda.* Hanc conclusionem optimè probant argumenta Angeli & auctorum primæ sententiæ, contra præcedentem verò vim habent nullam. Notandum quoque, quicquid illiciti est, id non ex artis natura (quæ in se mala non est, imò, quatenus ars est, & scientias imitatur, secundum se bona est, vt cæteræ speculatiuæ cognitiones) proficisci, sed à vitio circumstantiarum, quæ vt plurimum in hac operatione inueniuntur. Hæ si desint, non video quid reprehendi queat: sed quia vix vnquam desunt omnes, rarò fit vt alicuius ratione non adsit vitium & peccatum. Ideo dixi *plerisq; perniciosam & illicitam censendam.*

Sed quæ istæ circumstantiæ? præcipuæ & capita cæterarum quatuor; finis, modi, temporis & personæ.

C *Si finis sit lucrum, & auaritia: illicita est*, quia lucrum ex hac arte est illicitum, non enim licet hoc auro vti ad commercia contractúsue, vt statuit Ioann. 22. Intellige, si pro vero auro quis vti vellet. nam hoc illicitum contendunt communiter DD. de hac re scribentes [a]: & meritò, nam aurum istud vel nunquam habet proprietates omnes veri auri, vel id adeò rarò contingit, vt censendum sit non contingere. quare tam verisimili causa dubitandi existente, non licet in commercium deducere, vt verum aurum: vendi tamen posse pro auro alchimico, & iuxta æstimationem peritorum aurifabrorum, nemo DD. illorum negat, neque negandum est. Non licet etiam id facere, vt in medicamentis quis eo vtatur: nam propter rationem iam memoratam, nec veri auri vires salutares habere, nec noxiis qualitatibus, ab igne carbonario & venenato hydragyro contractis carere censendum. Multò minus licet eo vti ad monetarum mixtionem: hoc enim vnum caput foret criminis monetarij, iuxta dictam sanctionem Ioan. 22. & prædicti DD. iuris concedunt tales puniendos pœna monetæ adulteratæ. His casibus subesset peccatum Mortale. Si verò quis illud cuderet siue produceret tantùm ea gratia, vt ipsemet in annulos, cathenas, aut supellectilem propriam eo vteretur: huic omni cura foret adnitendum, & vigilantia, ne quis eo viuo vel mortuo per hoc deciperetur. Alioqui pro negligentiæ latitudine, hic quoque peccati grauitas nasceretur: & quantumuis quis diligens, vix vanitatis culpam euaderet. Nunquam sanè stultitiæ & impudentiæ euadit, qui ex hac arte lucrum quærit. Semper enim stultus est mercator qui in illud negationis genus incumbit, quo videt nullum, vel de millibus aliquot vnum, lucrum fecisse, omnes verò, vel mille contra vnum facultates suas absumpsisse. Quod cum alchimicis contingat, idem de his damni luctionibus dubio procul sentiendum.

[a] Sic D. Tho. in 2. d. 7. q. 1. a. 1. & 2. 2. q. 77. a. 2. ad 1. & ibi Caieta. Silu. & Fumus in Sum. Fabrinus d. q. 8. Alberic. in verb. emptio.

Nec

Nec tuti ſunt in conſcientia, qui hac in re ſola vana ducuntur curioſitate, nam *curioſitas* peccatum eſt oppoſitum *ſtudioſitati* per exceſſum: quo quis deſiderat immoderatè ſcire quod non expedit, vel plus quàm expedit ipſi, vel modo quo non expedit; & eſt ex filiabus ſuperbiæ, [*Vide D.Tho.2.2.q.167.* Et animus deditus vanitatibus atque inſaniis falſis, exponit ſe decipiendum Diabolo, atque hoc eſſe omnis ſuperſtitionis initium docet B. Auguſtinus *lib.2.de doctr. Chriſt. c. 22. & 23.* Et diuinæ ſcripturæ teſtimonio, qui amat periculum peribit in illo. Sic enim ſapiens loquitur; *In ſuperuacuis rebus noli ſcrutari multipliciter, & in pluribus operibus eius* (Dei) *non eris curioſius. Multos enim ſupplantauit ſuſpicio eorum* (hoc eſt vana ſpes & expectatio. *Et in vanitate detinuit ſenſus illorum,* Denique ſubdit; *qui amat periculum peribit in eo.* Eccl.3.à verſ.24. Denique vno verbo, *quando finis malus, ars illicita: & qualis finis tale exercitium.*

Si modus (huc media pertinent) *exercendi artem illicitus, ars quoque. ſi vanus, ars vana, ſi ſordidus & inquinatus, ars erit inquinata & impura.* Huc referenda media ſuperſtitioſa, vt ſi ex pacto expreſſo vel tacito cum dæmone; quod frequens eſſe docuit auctor Dæmonomaniæ [1], & ſanè docet experientia: adeò vt Arnoldus Villanouanus, & Lullus, & Geber, & Baconus, & Richardus Anglicus, Magiæ huius nigræ ſuſpecti vehementer fuerint: & Paracelſus, & Agrippa, & ille Guilh. Conſtantinus, & alij nonnulli deprehenſi. & inter inſtructiones inquiſitorum fidei ſit vna, hac quoque nota magos hæreticos dignoſci, *Director. Inquiſit. fidei p.3. fol.443. edition. Romanæ, quæ in lucem prodiit iuſſu Gregorij 13.* vbi rationem ſubdit auctor libri, Nicola. Eymericus; quia vt plurimum alchimiſtæ, quando non poſſunt pertingere ad finem intentum, quærunt auxilium dæmonis (*exemplum poſui præcedenti quæſtione*) cum inuocant & implorant, & implorando obſecrant, & tacitè vel expreſsè ei ſacrificant.] Accedit experientia, quia quandocunque viguit inter multos alchimia, etiam inter multos tum viguerunt maleficia & ſortilegia, vt hoc infelici æuo experimur. Tum quia non deſunt, qui adhibent vanas obſeruantias cæremoniarum, nihil ad effectum conducentium, vt certæ diei, tunicæ ex lino crudo, certorum ciborum abſtinentiam, & alia huiuſmodi inania. Quod ſi ad auiditatem odium accedat aut incontinentia, procliuè admodum fuerit ad philtra & intoxicationes recurrere. Peccatur quoque non leuiter in artis traditione, quãdo ſacræ ſcripturæ nominibus & verbis abutuntur ad ſuas nomenclaturas vel præcepta: neque minùs, quando libris ſuis, inſerunt figuras ſeu imagines, vel planè obſcœnas, vel etiam propter abuſum rei ſacræ prorſus blaſphemas, quod fecit ille typographus Baſilienſis, qui Roſarium excudit; & ſacræ Triadis, Chriſti Domini reſurgentis, & B. Virginis Mariæ coronationis icones: quas homines hæretici templis eiecerunt, eas ad alchimica myſteria & transformationes tranſtulit. Sed mirum id non eſt. ſunt enim Sacramentarij vbique præpoſteri. Peccatur denique nimis curioſis ſæpè experimentis, dum modò hanc rationem, modò illam ſequũtur, & ſic nunquam ſciunt, quod ſemper addiſcunt.

[1] lib. 3. cap. 3.

D

Temporis quoque *circumſtantia perpendenda.* Nam temporis iactura pretioſiſſima: eiúſque malè conſumpti ratio reddenda Deo. quare peccant, qui nimis multùm his vacant artibus, item qui eo tempore; quo officij ratio, vel debitum aliud charitatis aut iuſtitiæ poſtulat; vt ad ſeria magis ſe conferant: v. g. magiſtratum quis gerit? non poteſt detrahere horis, quæ ad rectè munus exercendum neceſſariæ: familiæ præeſt? œconomiæ recta ratio non debet incommodum ſentire. Eccleſiaſticus eſt? quæ ratio ordinis poſtulant ea præponenda fornaculis, & voluptati ſuæ. Proximi neceſſitas operam tuam depoſcit? charitas ei iubet adeſſe, E

non

non facis?peccas. Demum, vno dicam verbo: quod tempus ocio, licet honestè dare, illud licebit his studiis: nec amplius. Ocium voco, quietem & vacationem ab actionibus & studiis, ad quæ quis tenetur.

F Denique *personarum conditio hic vel potissimum discrimen inducit*: hæc enim, & finem solet illicitum intendere, & in modo errores gignere, & tempus in opportunum facere. Imprimis ars hæc illicita censenda pauperibus, imò & priuatis omnibus periculi plenissima est. manifestum id fit, tum quia hi solent lucrum spectare, & sic arcentur eorum ratione, quæ dicta sunt in circumstantiâ finis. nam auro illo intendunt vti ad commercia, medicinas, vel monetam: aut si ipsi non vsuri, periculum apertum est, ne vtantur hæredes. Isti hac arte depauperantur; familiæ necessaria non præbent; causa sunt vt vxores & filiæ cogantur indigno se quæstu sustentare: cùm media & instrumenta, propter inopiam deficiunt, facile progrediuntur ad superstitiosa, imò & pacta quæ diximus in circumstantia modi: sanè hoc ipsi quoque chymici scriptores sunt testati. Nam Geber [1], *non ergo*, inquit, *hæc scientia pauperi & egenti conuenit: sed potiùs est illis inimica. Secundò Polyt. dicit philosophus, impossibile est indigentem philosophari.*] h. alchimiæ studere. (nam solos alchimicos, in libris *Turbæ philosophorum*, vulgati illi vocant philosophos. satis superbè.) Et idem Geber alibi [2]: *Artificem* (ait) *huius scientiæ oportet esse subtilissimi ingenij, & naturas metallorum & eorum generationes, infirmitates & imperfectiones in suis mineris scire & cognoscere antequam perueniat ad hanc artem. Non autem ad ipsam indagandam accedat artifex grosso ingenio & duro repletus, nec cupidus, nec auarus in sumptibus & expensis.*] *Nec vir duplex animo sine felle & ceruice, vel mente variabilis, nec nimis festinus: sed doctrinæ filius, vir subtilissimo ingenio decoratus, sufficienter locuples, largus, sanus, firmus in proposito & constans, patiēs, mitis, longanimis, & temperatus.*] Auaro igitur & pauperi hæc scientia, secundum eius Principem Gebrum, inaccessum & vetitum habet limen. Et nota requirere sufficienter locupletem: hoc est cui supersit, à necessariis, ad hoc studium. Arcet etiam simplices & parui iudicij, cum dicit ibidem non debere esse sine felle & ceruice: huiusmodi enim facillimè à dæmone, & aliis impostoribus circumueniuntur: ideò vetita illis hæc ars propter periculum. Arcet etiam eos qui amant alios decipere, cum addit; nec vir duplex animo. quia hos arcet pernicies aliorum; quam quærunt. Arcet intemperantes, vt luxuriosos & amantes vindictæ, cùm vult esse longanimes & temperatos: alioqui periculum est ne recurrant ad maleficia hostilia vel amatoria. Arcet variabiles, inconstantes, & impatientes: quia hi facilè, cùm non succedit, ad dæmoniaca subsidia confugiunt. Arcet eos qui obtuso sunt ingenio, quia oleum perdunt & operam; item qui philosophiæ veræ imperiti, eandem ob causam. confirmat id Arnoldus Villanouanus [3] his verbis; *Quicunque velit ad hanc scientiam peruenire, & non est philosophus, fatuus est: quia hæc scientia non est, nisi de occultis philosophorum.*] propter irritos itaque conatus, temporis & sumptuum iacturam, his quoque videtur illicita: & cùm plerique alchimici vulgares sint tales, sequitur plerisque illicitam esse, in foro poli, de quo nunc agimus. Denique exigunt artis magistri & meritò, vt sit homo humilis, iustus, pius, & Deum timens. citantur ista Hermetis [4]: *Oportet illum, qui introduci vult in hanc artem & sapientiam occultam arrogantiæ vitium à se repellere, & pium esse, ac probum.* & postea: *Fili ante omnia Deū oportet timere, in quo dispositionis tuæ visus est.* & illud Alphidij nescio cuius: *Scito fili quod istam scientiam habere non potes, quousque mentem tuam Deo purifices, & sciat te Deus habere certum animum ac rectum.*] Cùm superbos arcet, docet illicitam esse curiosis: cùm pietatem, superstitiosos reiicit; cùm probitatem & Dei timorem, & animi

1 Rosarii philosop. fol. 224.

2 lib. de perfecto magisterio.

3 d. fol. 224.

4 è quarto tractatuum, Rosar. fol. 223.

& animi puritatem;vitiosas omnes quas diximus circumstantias detestatur. Non aliis ergo licita, ratione circumstantiarum, alchimia; quam huiusmodi: hinc primò potest vnusquisque secum perpendere an ipse talis: & an vlla, & quæ, pericula ipsi ex aliquo harum circumstantiarum defectu immineant; & ea cum Cōfessariis suis communicare, & eorum sequi iudicium debet. G

Secundò potest videre confessarius, quando sit talis à peccato immunis, vel quando adsit veniale, aut etiam mortale; quando impendenda, deneganda vel differenda talium absolutio. differenda, cùm ricidiuæ verisimile periculum: deneganda, quando grauiter, contra iustitiam vel charitatem ob studium istud peccat, nec vult desistere. H

Tertiò. Quia sæpiùs curiositas causa est studij, & hoc vitium valdè proserpit à minoribus ad maiora, diligenter videndum, ne quis ad experientias & opiniones erroneas excurrat; v.g. ne putet hac arte hominem verum, modo à natura ad hanc generationem non instituto; sed vrina vel alio humore, igne aut sole in vitreis phialis decocto, posse produci, quod temerè Iul. Camillus asseruit, & incautè Tho. Garzonus *discur.* 41. *vniuers.* credidit & quidam hoc inuentum Arnoldo Villanouano tribuunt, verò an mendacio disputare non est necesse, inquit Mariana *lib.* 14. *rer. Hispani. cap.* 9. Nam quod tale quid fieri queat vel asserere, vel experiri stultum, impium, erroneum & blasphemum foret: tum quia cum homo præsupponat corpus & animam rationalem, si quod producis homo est: sequeretur Deum ex lege & ordine, quem naturæ præfixit, teneri huic animam rationalem corpori infundere, quod blasphemum: vel rationalem animam ex materiæ potentia illuc educi, quod hæreticum: foret enim tunc anima corruptioni obnoxia & mortalis. Deinde talis anima non haberet peccatum originale: quia per generationem viri non esset propagatum hoc corpus, & homo conceptus: nec indigeret Christi redemptione: quæ hæretica quoque omnia.

Quartò. Ex his omnibus patet, optimam esse, (quam aiunt Angliæ) legem, ne cui sine permissu Principis, sub pœna capitis, liceat alchimicam exercere. quam legem expediret etiam alibi ferri. Nam tunc cum delectu Princeps talia potest permittere, consideratis circumstantiis prædictis: ipsi enim reddenda Deo ratio: si temerè permittat & promiscuè: damnorum inde ortorum. Tunc etiā cessarent pericula pleráque quæ diximus. I

Quintò patet (nisi quæ circumstantia impediat) ordinariè hanc artem Principibus & valdè locupletibus esse licitam; qui & ea sunt philosophiæ cognitione, & eo ingenio, vt fraudibus & imposturis non pateant: & ea pietate, vt à proximi & Dei offensione se abstineant: & illis opibus, vt subditos propterea non grauent: & eo subditorum amore, ac Dei timore, vt publicum regimen vel pauperum subuentionem propterea non negligant, & habenas sibi à Deo creditas ipsi abiiciant, & aliis planè tradant. Vt enim aliis honestis studiis animum principes, quantum opus est, sic & hoc studio relaxare quin possint, non est dubitandum. Sanè quod Eymericus de indiciis Magiæ hæreticæ dixerat, eam præsumptionem in Principibus viris & valdè locupletibus non esse admittendam, in cæteris locum habere, ibi in Commentar. optimè Penna annotauit. Et Cardin. Caietan. disertè scripsit, ac prudenter; *hanc artem vel nullorum hominum esse: vel Principum dumtaxat, audito sapientium consilio, esse.* Sanè pericula pleráque superioribus commemorata cessare in Principibus manifestum est. K

2.2. q. 77. a. 2.

Cæteri, non est cur sibi blandiantur, vel tutos in conscientia se arbitrentur

opinione illa Oldradi & aliorum Iurisconsultorum. Nam illi de foro tantum extriore agebant, de quo ab illis quærebatur. Et plerique eorum rem non discusserunt; sed, vt oues solent ducem gregis caprum sic ipsi Oldradum (cuius etiam argumenta, iam dissoluimus; iis quæ dicta sunt) clausis oculis, vt oraculum, sunt secuti, nihil eius addentes dictis (*vt Ioan. And. Abb. Alberic. & Guido pap.* plerique etiam ambiguè loquuntur, si faciant verum aurum, idque arte naturali (*vt Oldrad Isern. Bald. Brun. & Fabianus*) nullus verò ipsorum omnium, pręter Th. Arfoncinum, mentionem fecit d. extrauagantis Pontificię, *c. Spondent*, vt vel eius non sint recordati, vel non bona fide dissimularint. Et licet, vsu canon ille non obseruetur: tanti tamen Pontificis sententia, & iudicium sufficere debet, vt vulgus hominum (hoc est quibuscunque conditiones superiùs requisitæ desunt) sibi existimet, ab hoc studio abstinendum; quod grauissimis verbi Summus Pontifex Romanus sibi censuit damnandum, & à quo illos tam studiosè Christi vicarius Petri successor dehortatur. Sed hæc suffecerint, de materia non passim obuia.

SVMMARIA LIBRI II.

De Magia Dæmoniaca.

Q. 1. An sit aliqua magia dæmoniaca?
Probatur esse. A

Q. 2. Vnde sit hæc Magia siue quem habeat primum auctorem?
Non esse à Deo, vt gratia gratis data. A
Non esse effectus bonorum Angelorũ. B
Magia nulla alba, & de falsa Theurgia.
Planetaria ars B.
Est orta & administratur per malos Angelos. C
Glycæ error: ipse & alii quidam Græci Historici nimis superstitiosi fuere.
Palingenii impietas.
Non fiunt magici effectus per animas defunctorum. Grymoiriæ. *artis vanitas.* D
Efficiens harum artium causa est diabolus, & humani ingenij deprauatio. E
Apologus de generatione & ortu Magiæ.

Q. 3. Quæ sit diuisio dæmoniacæ magiæ & de eius libris.
Refellitur Agrippæ diuisio. A
Oĩs magia ista nititur pacto cũ dæmone
Auctores qui de hac scripserunt & ideò cauendi. B
Zabulus, quis.
Barnabas Cyprius.
Item fictitii libri. { *Adæ. Abelis. Enoch. Abrahæ. Pauli. Cypriani. Honorii.* }
De clauicula, & aliis libris Salamonis.
Trithemii steganograph. Itẽ libri Agrippæ & recentiorum nominati & vetiti

Q. 4. De basi huius Magiæ, pactoq; explicito & implicito.
Probatur tale pactum intercedere. A
Locus Isaiæ c. 28. v. 15. B
Alius Matthæi 4. v. 9.
Similitudines duæ huius pacti.
Dæmoni liberum fallere pactum.
Libellum offerunt Magi Sybillis. C
Pacti expressi, formæ & genera, & exempla.
Grillandi error.
Communio his pactis solemnia.
Signa dæmonis, in his vetusta & noua.
D. Irenæi locus correctus.
Promissa similia factis hæreticorum nostrorum.
Quæ vtrinque vis huius pacti, & quale

F pec

Deus

c.27.v.11.explicatum.

Q. 16. De nocturnis sagarum conuentibus, & an vera sit illarum de loco ad locum translatio.

Auctores sententiæ negantis refelluntur, solutis argumentis. Illusionum varia exempla. A

Substitui loco abeuntium aliquid.

Explicatur locus lib. de spiritu & anima. ca.28.

Item c, Episcopi 26.q.5.

Nauarrus explicatus.

Auctores sententiæ affirmatiuæ: hæc multis probata. B

Coguntur sagæ adesse conuentui, probatur exemplo quodam ex Grillando.

Descriptio conuentus sagarum, & sollemnia adorationis conuiuii, choreæ &c.

Sacrilegia, inunctiones, translatio &c.

Cur dæmon vnguento vtatur ad transfectionem, quæ vis vnguento insit. C

Loca Matth.4.vers.8. & Luc.4. vers. 9. παραλαμβάνειν

Ad transferendum æqualis vis dæmonis & boni angeli cōtra Vlricū Molitorem.

Exempla varia translationum dæmoniacarum, prædicta futura tempore Antichristi Angelicum vetus exemplum. D

Doctoris Edelini Mons Veneris, Puerulus Auenionensis. Misgillon quid.

Simon Magus, Abarus, Badudus, Ericus, Berengarius, Angla venefica, Comes Matisconensis.

Puerulus quidam, Lucretia quædam, & alia mulier Sabinensis.

De puella Bergomati. De muliere vallis Tellinæ.

De Hollando. De Lotharingicis sagis variis.

Probatur hæc non potuisse esse illusoria & phantastica. Iudicis curiosi supplicum.

De quatuor modis translationum.

Quo pacto queat Diab. rem corpoream loco mouere. G

Posse dæmonem deferre, sine defatigatione hominis quem transfert, contra Remigium.

Q.17. An possit dæmon quantitatem corporum sic mutare, vt penetratio partium sequatur: siue vnum corpus in duob. locis disiunctis, vel duo corpora in vno loco cōstituere?

Nihil horum potest. A

Exempla eorum qui visi esse duobus locis, quomodo intelligenda

S. Nicol. S. Agathi, S. Bened. filius Constātini Imp.

Ananias reprehensus, quomodo duos simul homines possidere, vel tētare dæmō possit?

Non posset facere vt homo conuersus in mustelam per exilem rimam ingrediatur: vel vt per ianuas clausas. B

Apuleii fabula. Remigius deceptus.

Scafii mendacium. Quomodo Dæmon latenter aperiat & claudat ianuas præcedens ante Magos.

Locus Act.2. de B. Petro. Locus D. Chrysostomi expensus. De modo apertionis parietū per fissionem. De præstigio Magdalenæ Cruciæ.

Christus Dominus verè ingressus clausis ianuis, contra Caluinū. Et de egressu ex vtero virginis, & sepulchro cōtra Bezā.

Dæmon nō potest aliquod corpus facere verè inuisibile sed benè potest facere inuisū.

Quomodo inuisibiles Apollonius. Gyges. De Persei scuto. Ioā. Sarisberiensis locus. Guilh. Iuliacensis deceptio.

Heliotropia gemma non reddit inuisibilem,

Vt membra grandiora, vel minora, vel sublata appareant. Cichoranorum opinio.

Q.18. An magi queant corpora ex vna specie transformare in aliam? falsa quorundam opinio. Liodorus vberius Pendragon. Nicaraguani.

Non posse & perfectam speciem in aliam perfectam & organicam. A

Non potest anima hominis informare corpus belluæ, nec ex aduerso. Nec potest corpus & anima simul sic mutari.

Locus Horatio in Epod. Spondani error. B

Distinguendum inter ipsam transformationem, & effectus eam concomitantes: hi veri, illa illusoria est.

De Lycāthropia seu insania lupinæ morbo. Quomodo videtur sibi tales & non aliis.

Quo

De sanctorum ieiuniis miraculosis. Bacconus refutatus.

Q.22. An magicis artibus opera dæmonum sexus mutari queat?

Exempla eorum, qui ex mulieribus facti viri: vetera ex Plinio & Gellio, & Hippocrate & aliis. A

Gallina in gallum conuersa. Iouianus in Neapolitana Historia & Sabellicus multa exempla ponunt, quæ in Italia contigerunt.

Alia duo mira valdè, quæ in Hispania.

Alia duo apud Fulgosum, vt & duo olim apud Phlegontem.

Alia in Picardia.

Ratio naturalis qua hoc contingat. B

Suspicio, hos androgynos factos. Si fit natura: posse à dæmone id procurari.

Exempla dæmoniacæ commutationis per idola. Non posse ex viro fœminam fieri.

Ausonii locus de hac re non credibilis.

Opinio auctoris de hyæna.

Q.23. An dæmon possit seni iuuentam reddere?

Problematicè deciditur, quo ad accidẽtia, quæ senium à iuuentute discriminant, posse.

Explicantur Ouidii & poëtarum dicta de tali Metamorphosi. A

Locus ps. 102. v. 5 & Esai. 40. fin. de aquilæ iuuentute. Serpens cum liberis deponit senium.

Fabula de asino ferente poculum iuuentutis. Corui candidi.

Exempla senum, iuuentuti restitutorum historica. B

Tarentinus quidam senex. Et alius Riosanus. Et abbatissa Monuedriensis.

Indus quidam. Fons in Bonica id præstans, alius in Lucaia.

Vitæ humanæ periodus quæ & quomodo intelligenda. C

Locus Genes. 6. v. 6.

Locus Deutero. 31. v. 2. Valesius reprehensus.

An humidum radicale possit reparari? Quod ita, non tamen posset sic vita æternari. D

De ligno vitæ locus Gen. 2. v. 9. expensus.

Q.24. Quid magia possit circa animam quam diu illa corpus suum informat?

Quid possit in sensus externos. A

Sardiryolis.

Achæmenidum.

Adamantis.

Otriussæ.

Potamantis.

Theangelis.

Manicum Solanum.

Gelotophyllis.

Oenothetis & similes.

Quid in sensum internũ, maximè phantasiam.

Quid in appetitum concupiscibilem & irascibilem.

Concupiscentiæ motus non sunt peccata contra hæreticos.

Quid possit in memoriam. Memoria mira Athalidæ, & Apolonii. Obliuio Sacerdotis Germani, & Simonis Turbati Angli. B

Quid in intellectũ. Contrariæ operationes bonorum & malorum Angelorũ.

Possitné dæmon artes & scientias intellectui inserere, & quomodo? Exemplũ tempore sancti Norberti. Anabaptistarum hodie. Et Sagarum per vnctionem in Germania. C

Modus & vsus vnguenti ex pueri corpore confecti.

Ritus promotionis ad magisterium lamiarum.

Discutitur opinio eorũ, & detegitur fallacia dæmonis. Hi. de P. Ignat. Loyol.

De Chrysanthii Sardiani filio. Item Euage, Thynico, Amphiarao, Anu Pindari, Sopatra, recens de Romano Ramirez Moriscone in Hispania. D

Quid & quam modicum possit in voluntatem. Voluntas cogi nequit, cõtra hæreticos. Locus 1 Cor. 10. v. 13. explicatus, contra quosdam. Nec eos cogi posse, qui sunt in Mortali. Nec impedire potest, ne sagæ queant pœnitere, contra dubitationem Nicol. Remigii. B. Angelæ de Fulgino vexationes in

vo

voluntate vehementissimæ. E

Q. 25. Quid Diabolus queat in anima à corpore separanda, ipsaque separatione? vbi de ecstasi & admirandis circa cadauera.

Ecstasis naturalis, & dæmoniacæ modi. Lappiorum ecstasis mira. Olaus notatus. A *Errores hac in re Cardani, de sponti-*B *no raptu. Virginis Cæsar Augustanæ, & Magdalenæ Cruciæ raptus. Bodini error refellitur de anima corpus relinquẽte. De errore Armenio, de Aristea Proconesio. De anima militis ex ore imagine mustelæ egressa & ingressa. Finnis, Hermotyno.* Locus *Psal.*115.*v.*15. *Qualis D. Pauli raptus? dubium, nec sequenda decisio B. Hildegardis. Apheresia & ecstasis differunt.* Error *refellitur confun-* C *dentium raptus diuinos cum magicis.*

De raptu disquiruntur scripta Mocenigi. Quale sit subiectũ raptus. Quæ causa formalis. Quæ finalis. Quæ efficiens. & quomodo hæc duplex. Quomodo concurrat intellectus agẽs. Raptus supernaturalis ex parte hominis est inuoluntarius. Exemplum virginis Burgensis. D *Non potest intellectus agens solus esse causa raptus efficiens. Deus quomodo intellectus, & multa cognoscit extra se.*

Auerroes suos inducit in graues errores. An raptus omnis successiuus. Diabolus potest occidere homines. Multa potest in cadaueribus mortuorum. Vt sanguis E *fluat, vt cadauera non puteant, nec putrescant. Hoc etiam naturaliter fit, vt in cadaueribus Persarum. Et vnde hoc proueniat, diuersa causa. De cadauere in Elæa. Item ne cadauer cõburi possit, quæ causa. Vt capilli & barba defunctorum crescant. Miraculum crucifixi Dammensis. Furor iconoclasticus.*

Miraculum in puero Lintzienzi.

Q. 26. An opera dæmonum fieri possit, vt spiritus seu animæ defunctorum viuentibus appareant?

Vtrum animæ vnquam queant apparere. Et fusissimè probatur pars affirmatiua contra Epicureos, Lauatherum & alios nostri temporis hæreticos. A

Sect. 1. *Notata temeritas Magij, Tiraquelli & aliorum.* B

Gentilium prisca sententia, etsi vana, pro nobis tamen. Patet verbis poetarum, patet ex Necyomantia, Et ritu animas peregrè mortuorum in patriam reuocandi. Violenter occisos, esse vexatores suorum homicidarum. Remuria, Silicernia, culinæ parentationes. Platonis & sectatorum de hac re doctrina. Quid Genij, Lares, Laruæ, Lemures, Manes. Differentia animæ, vmbræ, simulachri. Exempla apparitionum à gentilibus tradita varia. Lernum. C

Sect. 2. *Philosophia recta idem docet.*

Quomodo anima sit in loco, & moueatur localiter. Conciliantur modi loquendi varij. Posset vna anima in pluribus locis esse, & quo pacto. Quomodo moueatur loco. Quomodo corpus subeat & intret.

Posse animas oculis corporeis, vel alio sensu percipi, & quomodo. D

Cardani dictum ridiculum explosum.

Cæsarij Cisterciensis dictum de forma animæ separatæ perpensum & explicatum. Visio & visum differunt. Apparitio *triplex: Intellectualis, imaginaria, corporata, & quid singula. quo pacto fiat spiritualis, quo pacto corporea.* An *animæ seu spiritus defunctorum aliquando assumãt corpora?* E

Moses quo in monte Thabor modo apparuerit. Temerariè id dictum Aug. *Thuarij & iudicium de eius Tragædia. Item de ijs qui cum Christo Domino resurrexerunt.*

Quando anima apparet in corpore aëreo, an ipsa, an angelus hoc fabricetur, & quo pacto? Item quomodo subeat corpus & illud moueat. F

Sect. 3. *Quo pacto deceat, & vtile sit Deum hoc aliquando permittere.* G

Est vtile ipsis animantibus.

Locus 2. *Corin.* 5. *v.* 4.

Est vtile nobis viuentibus.

Quo pacto spiritus à dæmonibus vel angelis bonis discernendi. H

Iacobi de Chusa liber hoc decens. Et alius Thyræi.

Regulæ ad dignoscendum dæmonem ab angelo vel animi beati.

Quomodo discerni queat damnata anima, à dæmone. I

Quo pacto angelorum & beatorum ab inuicem.

Angelus apparuit Anachoretæ, in forma senis, D. Augustino in forma pueri, Vt & B. Dorotheæ, aliis fortè habitu fæmineo, & in forma columbæ, Et aliis aquilæ.

Sect. 4. *Probatio ab auctoritate, Philosophorum, Astrologorum, Chaldæorum, Mahumetanorum, Rabbinorum, Magorum, Indorum, Item legum, & Iuris interpretum. Item sacræ scripturæ veteris & noui testamenti. 1. Reg. 28. Samuelis anima verè excitata defenditur. Refelluntur obiectiones Leloyerij. probatur exemplis Moysis, Ieremiæ & Oniæ. Locus. 24. v. 37, Ioan. 20. vers. 19. Matth. 14. v. 16. Act. 12. v. 15. Gal. 5. v. 16. & 17. & Pet. 3. v. 29. & c. 4. v. 6.* K L M

Sect. 5. *Probatio ab exemplis & auctoritate scriptorum, qui singulis sæculis vixerunt. Ostenditur eorum dicta simpliciter & citra metaphoram accipienda.* N

Sæculo 1.
- B. Virginis.
- Christi Domini semel. { Petro. / Carpo.
- B. Valeria.

Sæculo 2.
- Apparere testantur. { Iustinus Martyr. / Tertullianus. / Origenes. O
- Apparuere. { S. Potamiena. / & alij.

Sæculo 3.
- S. Maria virgo, & B. Ioannes.
- Martyres Africani varij.
- B. Cyprianus.
- B. Petrus.
- B. Agnes.
- B. Agatha.

- Christus Dominus.
- Petrus & Paulus

Sæculo 4.
- B. Virgo Maria.
- Spiridion & Triphilius.
- Filia patri Spiridioni respondit.
- Duo Episcopi mortui suscripsere.
- Explicatus Canon conc. Eliberitani.
- B. Virgo iterum cum S. Mercurio.
- Item S. Artemius.
- S. Febronia. D. Ammon.
- Iterum B. Virgo. & anima Latronis.
- D. Cæsarius. D. Paulus. S. Mamano.
- Hoc tenuere D. Basilius. Nazianzen. & Nemesius.

Sæculo 5.
- Apparuere. Q
  - D. Martinus.
  - S. Ioannes Baptista.
  - S. Geruas. & Prothas.
  - S. Ambrosius.
  - S. Eulalia.
  - S. Fructuosus.
  - Latro quidã insepultus D. Germano.
  - Felix Nolanus, & alij multi, vt Basili. Mart. Euagr. Philos. Gamaliel. S. Stephanus Micheas & Abacuc. S. Zacharias Euthimius. B. Virgo cum SS. Ioanne Baptista & Euangelista. S. Ianuarius. S. Apollinar. S. Cyprianus. S. Eulalia. iterũ S. Petr. S. Leo. S. Barnab.
- tenuere hoc.
  - D. Hieronymus, & explicatur.
  - D. Augustinus, & explicatur.
  - D. Chrysostomus, & explicatur.
  - Auctor epist. Ad Cyrill. de morte Hieron. Theodoretus.

- Damnatus quidã. B. R. Virgo sæpius. S. Ioann. Silentiarius. D. Barthol

Saeculo 6.
- Apparuere. *tholomaeus. Macedonius Patriarcha. Theodoricus rex. Nestorius, & alij haeretici. Principes Apostolorum. S. Stephanus, S. Eutichius, S. Tetricus & socij Episc. S. Sergius.*
- *Tenuere hoc seculo hanc sententiam, Procopius, Euagrius & alij.*

Saeculo 7.
- Apparuere. *B. Musa apparuit Deipara. SS. Iuuenalis & Eleuth. Theodor. rex, & monialis quaed. Paschasius, & Balnei Dominus. Iustus monachus. Deipara apparuit S. Ildephonso. S. Leocadia.*
- tenuere hāc sententiam. *D. Gregorius Magn. Gregorius Turonens. S. Ildephonsus. S. Isidorus.*

Saeculo 8.
- Apparuere. *S. Suibertus. Deipara, B. Sabinus. SS. Euphemia & Glyceria, B. Tharasius. S. Andraeas. S. Getrudis.* D. Iacobus maior.
- Tenuere. *Iulianus Promerius, Venerabilis Beda. Constantinus Episcopus. Paulus Diaconus.*

Saeculo 9.
- Apparuere. *D. Iacobus Apostolus. D. Maurilius Pandulphus tyrannus. & daemones.*
- Tenēt. *Iulian. Toletan. iunior Theophilactus.*

Saeculo 10.
- Apparent. *S. Libuinus. SS. Petr. & Paulus.* B. *Virgo. S. Mauricius D. Iacob.*
- Tenēt. *Euthymius Monachus Hugo Aetherianus.*

Apparuere. *Christus, Deipara, BB Apostoli & multi Angeli. D. Andr. B. Adimarus. Quidam amicus Dunstani.* B. *Odilo. Faventini duo. Benedictus*

Saeculo 11.
- ruere. 8. & 9. B. *Gregorius. Canonicus Parisiensis. Episcopus Coloniensis. S. Benno.*
- Tenēt. *Petrus Damianus. Guilhelmus Tyrius.*

Saeculo 12.
- Apparuere. *Christus. D. Isidorus. B. Virgo. Benedict. X. B. Norbertus.* Gualdri*cus.*
- Tenēt. *Dodechinus. D. Bernardus. Petrus Cluniacensis. Rupertus, & Honor. Augustodunens.*

Saeculo 13.
- *Apparuere* B. *Vrsul. & innumeri. apud auctores citatos. & de Martino Presbytero Canonico Regulari Legionense eiusque scriptis.*
- tenuere hāc sentētiā plurimi. *Vincentius* Belluacens. *Caesarius Cistercienses. Helinandus. Thomas Cantiprat. D. Thomas. D. Bonauent. & Guilhelm. Paris.*

Saeculo 14.
- tenuere hoc. *Scotus. Richar. de Mediauilla, Paludan.*

Saeculo 15.
- Tenuere. *S. Antonius. Gerson.* Iacobus *Cusanus, Dionys. Cartusiā, & Epis. Abulens. Tostatus, qui omnes varia suppeditant exempla.*

Saeculo 16.
- *Tenuere & exempla retulere Catholici plurimi, iidemque viri doctissimi, in libris Theologic. Domin. Sotus, Peltanus, Canis. Maldonat.* Bellarmin. *Valencia, Tyraeus, Angles: in scriptis Historicus, Alb. Krantzius, Marul. Egnat. Sabellic, Fulgos. Iouius, Baron. Sigon. Osor. & Maffeius.*

Variis temporib. appar.
- *Senior quidam excommunicatus sed martyr. Historia Vdonis Episcop. Magdeburgen. & Galeatij Sfortiae. Alodisij Imolensis pater. Ferdinandus rex Neapolitan. locus Guicchiardini. Ioan. Picus Mirandulae Comes. Marsilius*

V

X

silius Ficinus. Petri de Pax tribuni, Catharinæ Irde exempla.

Quæstio de spectris similis causæ Scaurianæ ostenditur. Y

Sect. 6. Soluuntur argumenta aduersariorum, Melanchthonis, Ioannis Riuij, Marbachij, Centuriatorũ, & Lauatheri. Locus Luc 14. v. 26. Item 2. Petr. 3. v. 4. 1. Thessal. 4. v. 15. Dormientes pro morientibus in SS. locus 2. Reg. 14. v. 14. Ps. 102. v. 15. & 16. Iob. 7. v. 9.

Sententia Patrũ explicata. D. Augustini, Anastasij Nisseni, D. Chrysostomi, & Theophilacti, & Tertulliani. Z

Sect. 7. Dæmones non possunt exhibere veras defunctorum animas. Superstitiosum est, putare animas eorum qui morituri dexteram porrexerint apparituras. Periculosum pacisci cum moriente vt appareat. Exemplum S. Lutgardis. Exemplum Monachorum Zamorensiũ.

Q. 27. De Dæmonorum apparitionibus, siue de spectris, quæ Dæmones nobis obiiciunt.

Sect. 1. Naturalia quædam, habentur pro spectris. Ignes fatui, insulæ natitãtes, itẽ siluæ, ligna putrida lucentia, Cicindela indica, Ignes concurrentes & compulsantes apud Syrtim, Auditus deceptiones. Echo, statua Memnonis, murus Megarẽsis, cauerna Britannica, D. Patricij antrum, Persici montes. A

Artificialia, quæ pro spectris, vt αὐτόματα, statuæ Dædali, Archytæ, Archimedis, Boëtij, aquila volans, triremis ex argento, hydraulica, fictitia spectrorum voces, Bonifacij VIII. coniugia his obtenta, à Scotis de Pictorum gente victoria, Testudines cum candelis, Abderitanorum iuuenum, Paluti seruuli, Simonis Athenæi, Mundi, Tyrannionis. Nectanabi, qui pater Alexandri Magni. B

Quale peccatum sit in fictione Spectrorũ. C

Ex sensuum vitio quædam habentur pro spectris, quæ non sunt talia, de ebriis, Locus Prouerb. 23. & 33. D

Oculorum morbi, vt suffusio, halabol, arcuatus morbus, quibus sui vmbra semper obseruatur, alteratio oculorum ex inspectione solis.

Auditus vitia in hoc genere. Phrenitis, & Corybantiasmos species morbi imaginosi.

Vitia ex auditu & gustu, Coryza, Polypus.

Vitia ex phantasiæ triplici læsione. de iis qui putant sibi adesse tibicines, Exempla, vnum Theophili, aliud Argiui, tertium Abydeni, quartum eius qui putabat naues omnes esse suas, quintum Taurominitanorum iuuenum putantium se pati naufragium, cum essent Agrigenti in diuersorio. E

Item de hydrophobia.

Vtitur his morbis dextrè dæmon, & se immiscet frequens.

Sect. 2. Varia dæmonum genera, & species, ac studia.

Terrestres vocantur, feræ, seu canes.

Lubenter vexant initia Religiosorum conuentuum. F

Vt Diui Antonij, Diui Simeonis Sancti Norberti, Societatis IESV viuo adhuc P. Ignatio, & eius virtute precum cessantibus terriculamentis.

Disputatio de speciebus Dæmonum & distinctio à Trithemio proposita, discussa, explicatáque fusissimè.

De igneis: an sint? Augustini locus.

De aëriis, & quæ illorum natura.

De terrestribus, & variæ species istorum & studia.

Hellequini familia, locus Petri Blesensis.

De aquaticis, varia horum studia & apparitiones.

De subterraneis: species & studia istorum.

De Sibylla Nursina raræ quædam fabulæ.

Dominicus Mirabellius.

Thesaurici dæmones. Mammon.

De Lucifugis.

Asmodeus locus Gen. 31. v. 24. varij errores Trithemij in his refutati.

Nomina Græcorum, Hebræorum, Latinorum.

Gutelfens, Rabbauterfens.

Eros & Anteros. Montani virunculi in fodinis. Dæmones metallici.

Combali. *Dæmones non ſunt animantia contra Georg. Valiam.*

Theophraſti Paracelſi hæreſis de quatuor hominum ſpeciebus confutata.

D*æmonum theſauros cuſtodientium ſpectra. Fugarunt Cabaden Perſarum Regem.* B *Theſaurus Baſileenſis.*

Cur ficta fabula cuſtodis aureorum malorũ, & aurei velleris: & in theſauris cur ſoliti poni ſerpentes aurei. Magus theſaurum quærens oppreſſus.

Q. 28. Quomodo poſſit dæmon cum ſit inuiſibilis ſe viſibilem corporeis oculis exhibere?

Sect. 1. *Quo pacto poſſit aſſumere, & mouere cadauer aliquod, & in illo comparere.*

Poteſt illud ſic temperare, vt ſenſum tactus fallat.

Locus Luc. vlt. v. 39.

Cur hæc cadauera ſentiantur frigida.

Illuſio militis cuiuſdam.

Hiſtoria Polycriti, & alia Machatis & Philenij.

Phlegontis laus.

Baltazus dæmon ſic apparuit.

Agrippæ facinus ſimile, & aliorũ aliquot exempla.

ſic etiam plerumque ſagarum amaſij,

Sagarum odor cadauerоſus vnde?

Sect. 2. *Quo pacto poſſit ſibi formare corpus ex elementis, & in illo moueri & apparere.* B

Non aſſumit ex ſolo aëre.

Error Magorum Mantenſium.

Poteſt exhibere ſolidum & palpabile.

Locus Geneſ. 19.

Locus Virgilij.

Dæmon ſæpe apparet in forma vaporis.

Dæmoniacarum apparitionum exempla. C *Fratrum Tarquiniorum.*

Athenodori, Facij Cardani, Philippi Melanchtonis colloquia cum dæmonico ſpectro.

Perſæ inceſtuoſi.

& alia plurima. & quotieſcunque euaneſcunt.

Diſcrimen harum duarum aſſumptionum.

Vnde proueniat facilitas molis augendæ, & minuendæ in ſpectris?

Genus mirum per ſtatiunculas ſeu figmẽta.

Sect. 3. *An dæmõ poſſit tam accuratè corpus effingere, vt nullo ſigno queat dignoſci?* D

De ſignis quibus dæmon dignoſcitur.

B. Alberto obiectum ſpectrum.

Cur nondum viſus in forma agni, vel columbæ. Cur in formis, hirci, canis, catti, equi, muſtelæ, veſpertilionis, Galli gallinacei, & innumera alia.

SAHIR cur dæmon. ματαῖος & *Follon, ſeu Fatuellus.*

Item in forma Dei, vel Chriſti Domini, vel Angeli: humanam formam induit omnis conditionis, ſexus, ætatis: probatum id exemplis.

Qui defectus vt plurimum in eius apparitionibus.

Cur morientibus ſemper adeò terribilis appareat.

Quomodo loqui poſsit in corpore aſſumpto? D

An poſsit audiri & videri tantùm à quibus vult ipſe?

Capita ſeu caluaria quæ loquelam imitata, exempla vetera, nouaque, quomodo ſit hæc locutio?

Sect. vltim. *An liceat procurare vt appareant nobis ſpectra?*

Cur antiquis tam crebrò dæmones viſi, nobis tam rarò?

Q. 29. An diabolus poſſit facere, vt homo verè reſurgat?

Sect. 1. *Errores hac de re varij.* A

Animalia quæ naſcuntur ex putrefactione, poſſet viuificare.

Vicilicinus auis.

Perfectiora, non poſſet.

Idem numero reproducere non poteſt.

Nõ poteſt facere, vt anima vnius bruti migret, vel informet corpus alterius bruti.

Hominem nullo modo poteſt viuificare. B

Poſſunt ſimulatas reſurrectiones facere ſubintrando in corpora.

Iouanij

FINIS.

MARTINI

MARTINI DELRIO

MAGICAR. DISQVISITION. LIBER SECVNDVS.

QVI EST

DE MAGIA DAEMONIACA.

Præcipua hæc operis nostri tractatio est, & ideò pluribus capitibus, siue quæstionibus, luculenter, quoad poterimus, discutienda. Sit,

QVÆSTIO I.

An sit aliqua Magia dæmoniaca?

VI dæmones esse negant, etiam hanc esse negarunt cum Sadducæis, Democrito, Aristotele, Auerroë & Simplicio, *quorum sententiam & impia & hæretica.* A

Nam & *dæmones esse* & *dæmoniacam Magiam*; quæ nec industria aut artificio hominum, nec naturalibus causis, sed immateriali quapiam & separata virtute nititur; hoc & sacræ scripturæ testimoniis, & omnium ætatum memoria atque experimentis tam est compertum, vt velle probare, nihil sit aliud quàm lychnis accensis meridianæ luci opitulari. hoc probant cum B. Augustino Theologi Catholici omnes[1], & philosophi plerique, Trismegistus, & Pythagoræi; ex Platonicis, Psellus, Plotinus, Proclus, Iamblicus, Chalcidius & Apuleius; ex Aristotelicis, Theophrastus, Ammonius, Philoponus, Auicenna & Algazel. Anne dare responsa de furtis occultis, & de thesauris: consequi scientias nonnullas statim, & sine labore addiscendi: subtrahere corpus præsens oculis videntium, & innumera huiusmodi, queunt reduci ad vllam aliam causam; quàm intellectualem aliquam & separatam naturam? Denique scimus Salmanticæ, & in Italia, ad lacum Nursinum, & in spelæo Visigniano, adhuc auorum memoria huius Goëtiæ celebres scholas fuisse[2].

1 August. lib. 11. de ciu. Dei. c. 6. D. Thom. lib. 3. contra gent. c. 104. & qui optime, Victoria, de Magia nu. 9.

2 Vide Laur. Ananiam li. 3. de nat dæm. fol. 104.

QVÆSTIO II.

Vnde sit hæc Magia, siue quem habeat primum auctorem?

SVnt qui dæmones esse fateantur, sed negent tamen hanc Magiam à dæmonibus seu diabolis manasse: tribuunt autem effectus eius vel immediatè Deo per Magos huiusmodi operanti: vel Deo, per angelos bonos ea perficienti. Priores *dicunt esse quasdam gratias gratis datas*, sicut sunt gratiæ linguarum, & A

ſanitatum [1];& hæc dona vt Balaamo [2],ſic & aliis improbis concedi non rarò ſolere [3]. — 1 1.Corin. 12. v.28. 2 Num. 23. 3 Matth. 7. 22. 1.Cor. 13. v. 1.

Dico primò, *hæc ſententia eſt merè blaſphemia.* tribuit enim Magicis artibus id quod eſt proprium gratiarum gratis datarum; & cum veris miraculis præſtigias confundit. Deinde gratuita Dei dona ſubiicit humano artificio, & certis ac ridiculis obſeruationibus. Denique iniquè & inuidè Deus vetaret, id quod ipſe hominibus vti gratiam, gratioſè largiatur. Aduerſariorum argumenta ex locis illis ſcripturæ petita, ſolùm probant, aliquatenus ſimiles effectus per artes magicas & per gratias gratis datas fieri; Deum quoque per malos aliquando miracula edere, ad fidei & diuinæ gloriæ propagationem. Accedit, quod qui ex dono gratiæ gratis datæ operatur; ille ad certum tempus, occaſionem, aut ceremonias certas non reſtringitur, vt ſolent magi; qui, ſi vel in minimo deficiant, nihil efficiunt. Nec etiam huiuſmodi Dei dona gratuita poſſunt aliis, per diſciplinæ ac præceptorum modum, tradi: Magi verò ſuis diſcipulis hanc Magicam tradunt; & auditores, magiſtrorum ſecuti præcepta, quæ magiſtri eadem operantur.

B Alii dicunt *hos eſſe effectus bonorum Angelorum*, quos per excellentiam vocant *Spiritus.* Sic iactitabat his annis celebris ille magus Scottus Parmenſis, qui Gebhardum Truchſeſium Epiſcopatus Vbiorum Apoſtatam dementauit: eſtque peruetus impoſtura magorum maximè Platonicorum, Iāblici, Porphyrii, Plotini, Procli & Iuliani Apoſtatæ. Ex quorum traditione. *Magia* omnis diuiditur in *Albam*, quam cenſent eſſe licitam, & *Nigram*, quæ ſit illicita. Albam ergo vocant θεουργίαν, & Nigram γοητείαν. Verùm hanc fictitiam planè & palliatam Theurgiam ſatis ipſe Archimagus [4] reiicit, cùm diſertis verbis teſtatur *ſæpiſſimè ſub nominibus Dei & Angelorum, malis dæmonum fallaciis eam obſtringi, & licet eius ceremoniarum pars maxima, munditiam animi, corporis & rerum externarum, vtenſiliūque oſtendet, immundos tamen ſpiritus & deceptrices poteſtates hanc exquirere, vt adorentur pro Diis.*] poſtea addit, *huius ſpeciē eſſe artem Almadel, artē notoriā, artē Paulināa rtē reuelationū, & huiuſmodi ſuperſtitionū plura, quæ eo ipſo* (inquit) *ſunt pernicioſiora, quo apparent imperitis diuiniora.*] Habeant illi hoc Principis & anteſignani ſui de hac *alba Magia* iudicium, ab homine mendaci veritatem meram. His adde fictitiam illam artem *Planetariam*, laminis inſcriptam, & ad Carolum Magnum à quodam Bedæ diſcipulo (*ſic mentiuntur & Alkindum Alcuino ſupponunt*) miſſam, vtilem (*ſcilicet*) obtinendæ omni cognitioni ſupernaturali artium & ſcientiarum, & conſequendis dignitatibus, diuitiis, robori, amoris fruitioni &c. — 4 lib. de vanit. ſcien.

C *Dico* Secundò cum Catholicis, *vt nec per ſe, ſic nec per bonos angelos his magicis operationibus Deum ſe immiſcere magis quàm cæteris rebus, in quibus concurrit, vt cauſa vniuerſalis. Quare cenſeo hæc omnia vt inſtituta fuere à malis angelis, ſic etiam ab illis perfici & adminiſtrari & contrarium eſt erroneum.*]

Probatur primò ex variis Canonum reſcriptis, quæ Gratianus exhibet cauſa XXVI [5]. Secundò ex Pariſienſibus articulis, nono, decimonono, & viceſimo tertio. Verba ſunt, *quod Deus per artes magicas & maleficia inducatur cōpellere dæmones ſuis incantationibus obedire:* Error. *Quod boni angeli includantur in lapidibus & conſecrent imagines, vel veſtimenta, aut alia faciant, quæ in iſtis artibus continentur.* Error & blaſphemia. *Quod aliqui dæmones boni ſint, alii omnia ſcientes, alij nec damnati, nec ſaluati.* Error.] — 5 c. illud quod in fin. c. qui ſi ne. v. vlt 26. q. 2. & c. epiſc. in prin. 26. q. 5

Tertiò ex his Arnobii Cont. Gent. *Magi non tantum, ſciunt dæmonas, ſed etiam quicquid miraculi edunt, per dæmonas faciunt: illis aſpirantibus & infundētibus præſtigias*

eduut, vel quæ non ſunt videri, vel quæ ſunt non videri &c. & ex his Ioan. Salisberienſis lib. 1. de nugis curialium c. 9. *Eos autem qui nocentiora præſtigia artesq́; magicas, & varias ſpecies mathematicæ reprobatæ exercent; iampridem ſancti Patres ab aula iuſſerunt exire, eo quòd omnia hæc artificia, vel potius maleficia, peſtiferâ quadam familiaritate dæmonum & hominum nouerunt profluxiſſe.*]

Deinde probatur ratione, hos ſpiritus bonos dici non poſſe, tum quia iubent ſe tanquam Deos adorari, & ſacrificia ſibi fieri; quod boni angeli iubere nequeunt, tum quia hæ artes non minus diriguntur ad inferendū aliis exitium, per furta, neces, adulteria, &c. quàm ad iuuandum, tum quia miſcent multa mendacia & deceptiones, tum quia docentur Magi in ſpiritus vti imperio, & coactione, imò & minis rerum impoſſibilium ac planè abſurdarum, vt apud Euſebium [1] docet Porphyrius quorum nihil bonis angelis poteſt conuenire.

1 li. 5. de præparatio ca. 6.
2 par. 2. annal. fol. 179.

Hinc apparet conſideranter legendum Glycam, [2] dum Magiam ſic diſtinguit à Goetia, quod illa, ſit beneficiorum geniorum ad boni alicuius effectionem Goëtiâ, maleficorum ad mali affectionem. Nam non tantum impropriè vſurpauit nomen Magiæ genericum, pro ſpecifico theurgiæ, ſed in errorem quoque labitur ponentium albā Magiam, & eius adminiſtrationem bonis angelis tribuentium. Vtq; hoc ſemel moneam ſcriptor iſte, vt & Conſtan. Manaſſes. Gregoras, & Nicetas, nimis multum tribuere videtur ſuperſtitioſæ prodigiorum obſeruationi.

Errauit eundem errorem Palingenius Stellatus, dum in vetito iurè libro *Zodiaci* 8. cenſet aërem etiam bonis dæmonibus plenum eſſe, quos harum artium auctores facit, & Deos appellat, Plotini & Iamblici deliriis nimis deditus; & quàm non malus poëta, tam non bonus Chriſtianus; vt pote hæreticus potiùs (ſcripta probant) quàm catholicus. Auſus tamen opus illud Ferrariæ Duci dedicare.

Succedit his *error* 3. eorum *qui cenſebant Magicos effectus per animas defunctorū* D
fieri: quos Catholici Theologi iampridem exploſerunt, [3] idq; non difficulter, nam quæ rationes id conuincunt de bonis ſpiritib. eædem in animab. beatorum locum habent: quæ verò in purgatorio ſunt animæ; non exeunt, niſi ſpeciali permiſſione Dei, vt petant ſuffragia viuorum: animæ deniq; perpetuis addictæ ſuppliciis, nullâ dœmonum licentiâ vel permiſſione poſſunt exire, vt pote diuino iuſſu, peſſimo carceri mancipatæ. Apertiſſimæ ſunt igitur impoſturæ; quæ de euocandis per Grymoiriā animab. Necromantici confinxere. Si exirent, ad vnius Dei exirent imperium, cur verò id Deus iubeat vel permittat, cauſa ſubeſt nulla. Vt ad Magorū preces & incantiones id iubeat, impium eſt opinari. [4]

3 Victor. de Magia nu. 17. Angles in 2. ſenten q de arte Magica 4. 2.

4 vide Anan. lib. 3. de Nat. dæm. fol. 97. Petri Thiræi lib. 1. de apparit. ſpirit. c. 11. à nu. 216. & c. 13. à nu. 302.

Præcipua ergo efficiens cauſa iſtarum artium eſt, ipſe Diabolus; proxima, eſt
humani ingenij ex originali labe detorta indoles; quam feſtiui Apologi frondi- E
bus velatam nobis protulit, perquam ſalsè, Cælius Calcagninus *Libello de amatoria Magia*, cuius verba non piget adſcribere, & vos ni fallor legere iuuabit: *Vanitas* (inquit) *olim iuncta* miraculo *furtiuo concubitu genuit* Magiam *ſecundam cognomine; reformidansq́; ne fortè* veritas; *cum qua perpetuas inimicitias gerit, à qua etiam paribus ſignis congreſſa ſæpius profligata eſt; ſuum partum enecaret*; *illum* impudentiæ ac timori *iunctis connubiali fœdere cōmendauit: at illi in ſinu* incomprehenſibilitatis *è veſtigio collocarunt, mandaruntq́; furtim, & ſub* præſtigiarum *crepundiis educādā. Quæ mox in grandiorem ætatē adultā, iamq́; pinnulis præmunita, euolauit in* fatuorum arces; *ibiq́; nidulans*, credulitatem *peperit. Quæ, vt pote parentis beneficiys grata, illā mutuò enutrit & quaſi ἀντιπελαργίζει, alioqui breui interituram.* Hæc ille, pari acumine & veritate. Pergamus nos quoq; pro *Veritate* confligere, & *Vanitatem* expugnare,

& fugatis *timore* ac *impudentia*, labyrinthum illum *incomprehensibilitatis* (quis enim, quæ nihil sunt, vel intelligat, vel comprehendat:) Theologiæ veræ filo permetiri; & *præstigiarum crepundijs* in lucem prolatis, tandem *fatuorum* hanc *arcem* demoliri & è nidulis suis *credulitatem* adeò perniciosam profligare: quod vtinam Deus Opt. Max. nobis largiatur.

QVÆSTIO III.

Quæ sit diuisio dæmoniacæ Magiæ & de libris eius.

A CVm nulla sit *Theurgia*, neque *alba Magia*, sequitur omnem hanc prodigiosam Magiam, non aliam esse, quàm *Goetiam & nigram*: hanc solemus vocare *Magiam specialem*, eam Archimagus in duas species distinguit, vnam, cuius cultores dicit se dæmoni submittere, ei sacrificare, & eum adorare: alteram quam ipse vellet persuadere à pacto cum dæmonibus immunem esse; sed eam dæmonibus vel inuitis imperare, virtutéque quadam diuinorum nominum adiuratos aduocare, & cogere. priorem illam fatetur esse legibus humanis diuinisque vetitam, nefandissimam, & cunctis ignibus plectendam, posteriorem asserit consequi quidem quod prætendit, nempe dæmones cogere (*quod post ostendetur esse erroneum*) sed tamen manifestis periculis illusionum obnoxiam esse. De priore verum est eius testimonium, de posteriore bis *mentitur primò, dum negat eam niti fœdere cum dæmonibus inito*: nam reuerà semper expresso vel tacito pacto corrumpitur, *Secundò cum asserit ea dæmones cogi*, de quo postea. Volunt vetitæ huius Magiæ inuentorem fuisse, quendam Mercurium *sic contrà Simon, Prudentius & Salisberiensis lib. 1. Polycrat. c. 9.* quendam Zabulùm, (quem ego non alium existimo ab ipso cacodæmone, cui D. Cyprianus & alij Patres hoc nomen tribuunt) deinde magistrum laudant, quendam Barnabam Cyprium (hunc confinxere in contumeliam D. Barnabæ Apostoli, vt deformi
B suæ meretrici lenocinarentur.) Item ostentant, paris mendacij iactantiâ, libros Adæ, Abelis, Enoch, Abrahæ, Pauli, Cypriani, Honorii, Alberti Magni, & aliorum; & blasphemè mentientes dicunt, quæ his libris continentur, ea fuisse tradita ab Adami custode angelo Raziele, & à Tobiæ Comite Raphaële reuelata. Prætexunt etiam Salomonis auctoritatem; cuius quandam *Clauiculam*; (quam egregiè refutat Bap. Segnius *lib. de vero studio Christiano. c. 7.*) & aliud ingens *volumen in septem partes distinctum* obtrudunt, plenum Sacrificiis & incantationibus dæmonum. Hunc librum Iudæi & Arabes in Hispaniâ suis posteris hæreditario iure relinquebant, & per eum mira quædam atque incredibilia operabantur: Sed quotquot inueniri potuerunt exemplaria iustissimè flammis inquisitores fidei concremarunt, & vtinam vltimum exemplar nacti fuissent [1]. Vix dubito aliquod in manus Ioan. Tritthemij incidisse, vnde & partitionem & materiam suæ *Steganographiæ*, periculi & superstitionis plenissimæ acceperit; cuius operis nomen, quod nondum prohibitis ab Ecclesiâ libris sit insertum, suspicor accidisse; quia liber nondum typis vulgatus, in paucorum manus incidit: alioqui, quando prohibiti libri omnes Magici, satis iste prohibitus censendus, qui inter alios familiam ducat, idem dixerim, de Agrippæ libris *tribus de occulta Philosophia*, & omnium perniciosissimo *quarto* seorsim postea addito & edito: nec non de Thomæ Eboracensis, Petri Aponi & similium venenis; *& libro artis Grimoriæ*; qui, Patrum nostrorum ætate, circumferebatur, docens mortuorum euocationes. Omnia horum placita scelesta; de antiquioribus etiam illis operæ pretium duco Archimagi verba ascribere. credendum illi in arte suâ, nec magistri auctoritatem discipulis licet subterfu

1 Eimericus Director. inquisitor. p. 2. c. 28. & Penna ibi comment. 53. meminit Nicetas hist. lib. 4.

fugere, sic ergo scribit; *Hi libri acutiùs intuenti præceptorum suorum canonem, ritum, consuetudinem verborum, & characterum genus, extructionis ordinem, insulsam phrasin; apertè sese produnt, non nisi meras nugas & imposturas continere, & posterioribus temporibus ab perditissimis perditionum artificibus esse conflatos, ex prophanis quibusdam obseruationibus, nostræ religionis ceremoniis permixtis, insitisque ignotis multis nominibus ac signaculis; vt perterreant rudes & simplices, & stupori sint insensatis, & his qui nesciunt bonas litteras.*] Hæc miser ille, qui videns meliora in finem vsque vitæ deterioribus adhæsit.

QVÆSTIO IV.

De basi Magiæ huius; siue de pacto, expresso, & implicito.

CONCL. I. *Omnes operationes magicæ, velut basi, innituntur pacto per magos cum dæmone inito, ita vt quotiescunque collibitum mago aliquid efficere adminiculo artis suæ, expressè, vel implicitè teneatur à dæmone poscere, vt ex condicto concurrat.*]

Probatur hoc primò Patrum auctoritate. D. Cyprianus [1] dicit, eos habere fœdus cum dæmone. D. Augustini verba [2] retulit Gratianus in Decretorum codicem, quæ sunt illa; *Omnes artes huiusmodi, vel nugatoriæ, vel noxiæ superstitionis, ex quadam pestifera societate hominum & dæmonum, quasi pacta infidelis & dolosę amicitię constituta.* A

1 lib. de duplici martyr.
2 lib. 2. de doctri. Christia. cap. 23. habes. c. illud v. vlt. 26. q. 2.

Probatur deinde ex iure ciuili, sanctione Imperatoria [3]; *Multi magicis artibus vsi elementa turbare, vitam insontium labefactare non dubitant, & manibus accitis* (sic legendum) *audent ventilare, vt quisquis suos conficiat malis artibus inimicos: hos* (*quoniam naturę peregrini sunt*) *feralis pestis absumat.*]

3 l. multi. C. de malefi & mathemat.

Tertiò, id statuitur credēdum articulis Parisiensis scholæ [4] in hæc verba: *Quod inire pactū cum dæmonibus tacitū vel expressum, non sit idololatria vel species idololatriæ:* Error. *Et intendimus esse pactum implicitum in omni obseruatione superstitiosa, cuius effectus non debet à Deo vel natura rationabiliter expectari.*]

4 artic 3.

Quartò id ratio persuadet, hoc enim & multi mali homines optant, & dæmon cupit; nec eorum id vires superat, docet hoc Isaias Propheta, [5] apud quem impij dicunt; *percussimus fœdus cum morte, & cum inferno fecimus pactum.* quod sanctus Thomas satis probabili interpretatione Magis accommodat. vt & Pontifices Ioannis 22. in Extrauag. contra Magos quæ incipit; *super specula.* & Sixtus V. in Bulla contra Astrolog. Mali ergo hoc lubenter faciunt, nec minùs ipse dæmon; qui, ipsi quoque Christo Domino, ausus pacti conditionem offerre [6], *Hæc omnia* (inquit) *tibi dabo, si procidens adoraueris me.*] vbi videre licet pactum contractus innominati, do vt facias. Ita nunc diabolus Magis ait, *si te mihi addixeris, vlciscar te, ditabo te, &c.* quæ germana & perfecta est pacti formula [7]. Deinde, vt dixi, hæc fiunt operâ dæmonum, non magorum viribus: dæmones ab hominibus cogi nequeunt, vt id faciant: spontè ergo dæmones accurrunt. Dæmones autem graui hominem odio prosequuntur. quare nec putandi gratis accurrere, sed vicissim aliquod operæ suæ precium stipulari. Vnde patet talem esse hanc conuentionem & societatem: qualis est duorum latronum, quorum alter palàm in syluâ vagatur, alter clàm in subsessis latitat; excitatusque certo sibilo vel signo prioris, viatorem posterior dolosâ sagitta transfigit; priore id sæpè nec vidente, nec gnaro, quo necem telo intulerit, in miseri tamen necem consentiente; priori magus, posteriori dæmon similis. Satis etiam idonea rei declarandæ similitudo est: quæ B

5 c. 28. v. 15.
6 Matt. 4. v. 9.
7 l. Labeo scribit. l. iurisgen. de pact. Bald. & Caccialu. in tract. 1. de pact.

petitur

petitur à potentibus vindictæ auidis; qui manu promptos sicarios sibi adiungunt; quibus constituto signo innuunt, quos & quando velint interfici.

Denique consentiunt hac in re Theologi tam veteres [1] quam recentiores [2] Iurisconsulti quoque [3] & Medici, *Codronchus lib. 1. de morbis venef. & Cæsalpin disquisit. dæmon.* & res prorsus comperta vnanimi maleficorum & sagarum confessione mirè per Europam omnem, & cunctas ætates consentiente. Lucanus etiam dubius licet, tamen huiusmodi fœdus agnouit, eo tantum deceptus, quod cogi pacto dæmonem existimet. [4].

Quis labor hic superis cantus herbasque sequendi.
Spernendique timor: cuius commercia pacti.
Obstrictos habuere Deos? parere necesse est,
An iuuat? ignota tantum pietate merentur,
An tacitis valuere minis? hoc iuris in omnes
Est illis superos, an habent hæc carmina certum
Imperiosa Deum; qui mundum cogere quicquid
Cogitur ipse potest? *

Solus sagarum patronus recalcitratur, adeò futilibus ratiunculis cartas implēs [5]; vt condemnendas potius, & silentio tradendas, quā refellendas mihi censuerim, maximè cùm alii id diligentiùs, quàm difficiliùs præstiterint. [6]

C Concl. 2. *hoc pactum dæmoni, liberum est, præstare, vel fallere.*] probatur experientiâ & ratione, ratio docet dæmonem cogi ab homine non posse, vt stet promissis; experientia verò, mendacissimum esse & decipiendi cupidissimum ideoque rarò præstare, quod pollicitus: cum verò stat promissis (quod facit nonnunquam) non facit coactus, sed spontè ac subdolè, vt sic magos sibi retineat deuinctos, & alios alliciat, & huiusmodi nugis vim istam inesse persuadeat.

Tertia Concl. *Pactum huiusmodi duplex est, vnum expressum, alterum tacitum: de vtroque verò, non idem per omnia iudicium.* Explicanda hæc conclusio potius quàm probanda, pro explicatione notanda sequentia.

Primò sciendum *pacti expressi* huius *triplicem esse modum, primus fit solemnitate varia*, & ipsi cacodæmoni visibiliter in corporeâ aliquâ formâ apparenti, coram testibus, fidelitas, & homagium promittitur. [7] Huiusmodi pactum iniuit nobilis ille ditionis Leodicensis narrante Cæsario Heisterbacensi [8], vbi tamen dæmon loquens audiebatur, sed non cernebatur, hîc inter cætera, iuuenis, ille inconsultus creatorem suum ore negat, manúque exfestucat, & diabolo homagium præstat; hic vicissim, illi diuitias & honores pollicetur, eò lectorem amando, spondeóque lectionis & laboris sui vberem legendo fructum relaturum Huc etiam referendum Theophili Vicedomini factum, *qui ad dignitatem recuperandam à principe dæmoniorum opem* (vt scribit Sigisbertus [9]) *expetiit, & ab eo iussus abnegare* Christum *filium Dei eiusque matrem* Mariam *cum omni Christianismi proposito, & ipsam abnegationem scripto firmare, & scriptam signare, & signatam sibi tradere, eius se seruitio addicere.*] In hac testis fuit Magus, in illa villicus iniquitatis.

Aliquando id faciunt per libellum supplicem, quem diabolo præsentant. Sic nostro tempore Mantenses in Normanniâ magi libellum conscripserant, quem oblaturi erant. Sybillis Magiæ Necromanticæ præsidib. cuius summa; Se orare Dominas; vti dignentur libros suos magicos consecrare; ad eum effectum, vt mali spiritus ipsis per omnia promptè obediant, iuxta formulas coniurationis in libris contentas; &, vt vocati ipsis sine noxâ appareant in forma pulchri hominis; & ne sic necesse circulum vllum facere, aut subire in domibus agris. Secun

1 D. Thom. 1. 2. q. 96. a. 4. Guilh. Paris. Scot. Gabr. Gerson. Tritthemius q. 5.
2 Abulens. Alph. à Castro, Victoria, Valentia, Binsfeld Spineus, Angl. Sprenger. & alii.
3 Nauarr. Grillan. Remig. Binsfeld. prælud. 6. & alii.
4 lib. 6. paulo post medium.
* Exempla pactorum petere ex vita D. Basil. per Amphilochium conscripta apud Surium tom. 1. & eodem to. de Theophilo Adenensi, & nobilis Leodini apud Cæsar. l. 2. c. 21. de quibus alias
5 l. 6. de præstig. dæmon. & l. de Lamiis
6 Binsfel. vbi supra Erastus Bod. & Tritthem d. q. 5.
7 Hoc describitur in Malleo malefi. p. 2. q. 1. c. 2. & ab Alf. à Castro l. 1 de iust. hæretic punit. c. 6.
8 l. 2 illust. miraculorum c. 12.
9 anno Domini 537.

cundò vt Sibyllæ libris signum suum seu characterem imprimant (*tres erant numero libri*) vt plus efficaciæ & dominij libris inesset in prædictos spiritus. Tertiò vt supplices reddantur tuti à iudicum insidiis & punitione. Quartò vt cæpta omnia & studia illis prosperè in aulis & amicitiis principum succedant:in ludis quoque semper quandocumque volent lucrentur. Quintò ne inimici ipsis valeant nocere.Pro his vicissim polliceri sese, quod prædictas Sibyllas pro Dominab.& Principib.suis perpetuò sint habituri, & quotannis singulas animas se eis oblaturos(*hoc est necaturos & sacrificaturos vel certe ad hunc eũdem perfidiæ ritum initiaturos hominem vnum*)quandiu viuant, hoc ipso consecrationis librorum die,hac tamen lege vt Sibyllæ hæc postulata eis fide bonâ præstarent.Hi Parisiis omnes cum ipsis libris combusti fuere.*Narrat* Crespetus *lib. de odio Satanæ discursu* 15.

Alius modus priori similis cætera, nisi quod sine testibus peragitur. Tertius per vicarium initur,Magum videlicet,vel tertium aliquem; cùm paciscens dæmonis aspectum vel colloquium reformidat,hoc tertium genus malè Grillãdus *q.3.*vocat *Tacitum*,quamuis enim professio hic fiat alteri,quã dæmoni; fit tamen expresse,& in dæmonis nomine,vt patet ex iis quæ ipsemet tradit *q.3.n.1,& sess.* Fortassis ad expressum pactũ pertinet forma illa rarior, in exemplo Germanicæ feminæ;quæ obuerso tergo ex balneatorio lebete exsiliens proclamabat: *Quãtum à* CHRISTO *sic saliendo recederet,tantum se ad dæmonem accedere.dicã fusius li.* 5.

His pactis omnib.quædã sunt communia.Primũ est abnegare fidem & Christianismum; Dei obedientiæ se subtrahere;B. Virg. Mariæ patrocinium repudiare,& conuitiis insuper incessere.Solent blasphemè,per contemptum,vocare ruffam,latã,extensam.Sic ergo,*venit Diabolus,& tollit verbum de corde eorũ ne salui fiant.*Luc 8,v.12.hoc est tollit fidem verã,eiusq; confessionẽ quia diuinos ambit honores(*vide D. Aug.lib.*10.*de ciuit. Dei c.*20.*& lib.*20 *contra Faust.c.*22.)Ideo cogit *primùm* baptismo renunciare,quo quis vero Deo fuit initiatus. Quare & Hyppolitus Martyr *lib.de consum.mũdi,*scribit coactutũ dæmonẽ vt dicant;*Nego creatorẽ cœli & terræ,nego baptisma,nego adorationẽ Deo à me præstari solitã:tibi adhæresco, in te credo.*Ideo vnguè illis dæmõ in frontẽ inijcit,fingens se chrisma abradere & baptismi characterẽ delere:*Secũdo*,ficte quoq; illos nouo tingit lauacro baptismatis,non ignorabat hoc Tertul.*lib.de baptis.Hic quoq; studium*(inquit)*Diaboli recognoscimus,res, Dei æmulãtis,cũ & ipse baptismum in suis exerceat.* Ideò *tertiò*,negato priore nomine,nouũ illis inditur:(vt Rouerensis *Cuno, Barbicapra* vocatus fuit) nõne cognoscis figurã huius rei in præclaris illis Satanæ mẽbris ? Ægypt. Pharao Iosephi nomẽ mutat.G*en.*45.sed S.S.eo illũ nomine nunquã compellat. Nabuchodonosor alia imponit nomina Danieli & sociis (D*an.* 3.) sed Daniel semper se Danielẽ vocat,& tres illi in ipso clybano flãmante,*Benedicite,*canũt, A*nania, Azaria, Misael Domino*:hoc dicẽtes nimirũ,tui ô Deus,nõ Regis terreni milites sumus,tibi,non tyranno,nomẽ dedimus.Abnegare *quartò* patrinis & matrinis cogit,tam baptismi,quàm confirmationis;& nouos illis alios assignat, quia susceptores isti,sunt quasi fidei sponsores & tenentur,quod credendum , spirituales filios suos docere. *Quintò.*dant diabolo scrutum aliquod vestimenti, quia Diabolus partem rerũ singularũ sibi studet vindicare; ex spiritualib. gratiæ bonis,fidẽ ac baptismũ;ex bonis corporis, sanguinẽ, vt in sacris Baal. 3. *Reg.* 18. ex bonis naturæ filias,vt suo loco ostendetur;ex bonis fortunæ, fragmentũ vestis. fors,an quia Regi soliti substernere vestimenta,in Dominij agnitionem? 4. *Reg.* 9 *Matt.* 21. *Sexto* iusiurandũ dæmoni præstant super circulo in terram sculpto. An,quia circulus, expers principii & finis, symbolum est diuinitatis : & terra,

Michael Pneumalog. schol.4.

Michael Pneumalog. schol.6.

sca

ſcabellum Dei? ſic certè vellet eos credere, eũ eſſe Dominum cœli & terræ. An quia circulus contrariam; eo quòd omni caret angulo; habet figuram cruci, quæ valdè angulosa? certè hanc odit vehementer, in quâ ſe triumphatum meminit & mœret & ideò amat figuram contrariam, inuenias inter magica ſigilla crucem in medio circulo locatam, quaſi captiuam: quod ſigillum (vt Greg. Theologus *contra Iulianum ſcribens* ſignificat) ille magicis addictiſſimus apoſtata ſic interpretabatur, vt præſumeret ſignum crucis calcandum & abolendum planè breui. *Septimò* petunt à dæmone ſe deleri *de libro vitæ*, & inſcribi *in libro mortis*, & ſic legimus Auinionenſes Magos inſcriptos libro nigerrimo. *Octauo*, pollicentur ſacrificia, vt illi Mantenſes de quibus paulo antè ſum locutus; & quædam ſtriges promittunt, ſe ſingulis menſib. vel quindenis, vnum infantulum ſtrigando (h. e. exſugendo occiſuras. *Sic Spinæus q. de ſtrigib. c. 2. Nonò* quotannis aliquid ſuis magiſtellis dæmonibus pendere tenentur; vt vel plagatum metum, vel earum, quibus ex pacto ſunt obnoxij præſtationum, redimant vexationem: nec legitimum eſt aliquid, niſi ſit atri coloris. *multis hoc probat Nicol. Remigius l. 1. dæmonolatr. c. 11.*

Decimò, corporis alicui parti, modò huic, modò illi, frequentiùs latentibus ſtigma ſeu characterem ſuum, velut de lapide emptis mancipijs fugitiuis, ſolet imprimere: quod eſt inſenſile etiam aut perforatum. Non miraberis, ſi recorderis Antichriſtum vltimis temporibus ſignum beſtiæ (*Diaboli*) impreſſurum manui vel fronti ſuorum partiariorum, vt in reuelatione ſuâ D. Ioannes teſtatur, *Apoc. 13. v. 16* quod litterali ſenſu de vero charactere ſeu ſigno beſtiæ accipiendum, cum Primaſio, Ansberto, in Apocalyp. & D. Hippolyto, *d. lib. de conſumm. mundi.* Quod dæmon iam ab initio mundi facere conſueuit. Amat enim nequiſſimus Deum imitari; qui in veteri teſtamento ſuos ſigno circumciſionis in nouo autem ſignat ſigno crucis, quod circumciſionis ſucceſſiſſe volunt ſigno Nazianzenus & Hieronymus. Sic etiam Diabolus ab incunabulis Eccleſiæ hæreticos illos, qui Magicis ſimul impliciti, certâ inſigniuit notâ. Auctores ſunt grauiſſimi, qui docent, Irenæus, cùm tradidiſſet [1] *Carpocratianos artes magicas & incantationes operari, philtra quoque, & charitesia, & paredros oniropompos, & reliquas malignationes; dicentes ſe poteſtatem habere ad dominandũ * etiam principibus & fabricatoribus mundi huius:* ſubdit de ſigno inuſto his verbis; *Alij verò ex ipſis ſignant cauteriantes ſuos diſcipulos in poſteribus partibus extantiæ dextræ auris.*] Solitus alios dæmon ſignare in fronte, vt indicat Tertullianus [2] ſic ſcribens; *A diabolo ſcilicet, cuius ſunt partes interuertendi veritatem, qui ipſas quoque res ſacramentorum diuinorum in idolorum myſteriis æmulatur. Tingit & ipſe quoſdam, vtique credentes & fideles ſuos: expiationem delictorum de lauacro repromittit: & ſic adhuc initiat Mithræ: ſignat adhuc in frontibus milites ſuos.*] Quos? vtique Baſilidianos qui Abraxan colebant: Abraxas enim idem qui Mithra, teſte D. Hieronymo [3], tam vetus ergo origo huius ſtigmatis, de quo aliàs plura. [4] *Vndecimo*, ſic ſignati promittunt complura noſtrorum Geuſiorum Orgijs ſimillima; nunquam ſe Euchariſtiam adoraturos; iniurios ſe perpetuò ac contumelioſos in B. Virginem ſanctoſque reliquos, futuros, non verbis tantum, ſed & factis: conculcaturos enim, conſpurcaturos, & confracturos quaſuis ſanctorum reliquias ac imagines: ſigno crucis, aquâ luſtrali, ſale benedicto, cereis & reliquis, ab Eccleſiâ benedictis, conſecratiſue ſe abſtenturos: confeſſionem peccatorum integram ſe nunquam manifeſtaturos ſacerdoti, iſtudque commercium cum dæmone pertinaci ſilentio obſcuraturos: ſtatis diebus, ad conuentus, ſi queant aduolaturos; & quæ illic peragen-

1 lib. 1. c. 24.

* malè vulgo. iam.

2 lib. de præſcript. aduer. hæret. poſt med.

3 lib. 1. comment. in Hamos,

4 infr. q. 19. vide Remig. lib. 1. dæmonolatr. ca 5 Niper. lib. 5. Formicarii, Sprẽger. & alios.

da, non segniter obituros; denique, quotquot poterunt, dæmonis seruitio adiuncturos. Vicissim Diabolus pollicetur, se illis semper præsto futurum: se, in hoc mundo, votis eorum satisfacturum: se post mortem, illos beaturum. Ex his pactis non nascitur obligatio mutua: sed dispar admodum est conditio paciscentium; homines enim se morti æternæ addicunt, & per peccatum vera Diaboli mancipia efficiuntur; dæmoniacæq; donec ad Dei gratiam iterum perueniant, subiiciuntur teterrimæ seruituti: veruntamen hominibus hoc pacto nihil iuris, vel virium, in dæmonem acquiritur: nihil etiam facultatis in signa, quibus ex condicto vtendum, commigrat: cogi se simulat versipellis, & sponte perficit, quicquid Magica ista profitetur.

In his tribus pactis lethale peccatum grauissimum intercedit idololatriæ: quia cultus latriæ expressè creaturis exhibetur. Quod si ex animo fidem Magi abiiciant, sunt etiam apostatæ: si verò non totam fidem abiiciant, dumtaxat credentes hunc diabolo cultum deberi, vel diabolum ea posse, quæ fides Catholica negat posse; sunt hæretici: sin hæc omnia fictè faciant, nec apostatæ, nec hæretici sunt; peccant tamen mortaliter, & grauissimè: quia sponte faciunt actum idololatricum, etenim si à dæmone compulsi ex graui timore id fecerint, (vt aliquando contingit [1]) committunt peccatum mortale minus graue, contra fidei confessionem. In his pactis expressis dignoscendis manifesta ex solemniis indicia deprehenduntur. Quæ quia Grillandus clarè admodum prosecutus fuit, & quæ dixi, optimè confirmauit ex confessione vnius Strigis, eius verba, ex q.7. non pigebit ascribere? *Quæ quidem mulier sub spe vitæ cuncta à principio vsque ad finem recensuit, quæ professio ipsa requirit, exprimendo omnia singula illius capitula. Primum enim dixit, quod quando adducta fuit per illam eius Magistram ante tribunal Principis earum; qui est Diabolus in formâ Regis præsidens in solio Maiestatis; instructa prius à magistrâ quid factura erat, venit & oportuit primò abnegare Baptismum, & omnia Christianæ fidei documenta relinquere:* (En Apostasia) *deinde Ecclesiastica sacramenta cuncta proiicere, pedibusque propriis conculcare crucem & imagines B. Mariæ Virginis & aliorum sanctorum,* (en sacrilegium) *quamuis hæc vltima non fiunt coram eo, sed alibi postea: satis est, quod ista promittant se facturas, quam primum cedet occasio.* (en professionem.) *Deinde fecit obligationem per solemnem stipulationem in manibus ipsius Principis, qua vouit & promisit, quod perpetuò illi erit fidelis, & obediens, & omnibus eius mandatis parebit.* (En votum) *Deinde medio iureiurando, tactis scripturis, super quodam magno libro obscuras paginas continent, præstitit homagium siue perpetuum vassallagium* (en hominium) *& quod nunquam redibit ad fidem Christi, nec diuina præcepta seruabit; sed solum ea quæ per ipsum Principem erunt decernenda; & quod perpetuis futuris temporibus erit obediens illi, & veniet continuè, cùm vocata fuerit ad ludos & congregationes nocturnas; & quæ in eis per alias mulieres fiunt, ipsa faciet, & quod etiam aderit sacrificiis illorum nocturnis, & solitas preces & cultum adorationis præstabit:* (en idolomaniam) *vota quæcumque, quæ ipsam præstare contigerit, pro viribus adimplebit, & quoscumque poterit alios ad eandem professionem adducet* (en dogmatisationem.) *E conuersò autem ipse Princeps, egregiâ fronte, promisit eidem mulieri sic præsenti præstare perpetuam felicitatem* grandia, immensa & voluptates quascumque in hoc mundo habere desiderauerit, & demum post hanc vitam longè maiora munera consequeretur.*] Hæc ille. Addebat Ioan. de Vaulx Stabulensis sortiarius, persuasisse sibi diabolum, sortiarios post hanc vitam dæmonibus similes futuros, & in dæmonas conuertendos, & in aëre principatum obtenturos. Quæ facilè quisque intelligit in Origenica ludibria recidere.

1 Vide Remigium lib. 1. demonolat. c. 1.

* Scrib. gaudia immensa.

E

Pa

F *Pactum tacitum duplex* est.*primum*,quando quis ſciens ac volens ſuperſtitioſis vtitur ſignis, quibus vti ſolent magi; quæ quidem ex libris aut ſermonibus eorum vel aliorum acceperit: hoc quoque Mortale eſt crimen. nec enim vllo modo licet ſcienter vllam directè vel indirectè cum prauis ſpiritibus ſocietatem inire,vt Theologi & Canoniſtæ [1] ſentiunt. Si quis autem remedium aliquod naturale ex magorum libris vel ſermonibus accepiſſet, & ab omni pacto foret alienus: ille licitè tali remedio vteretur. Iſtud pacti genus facilè dignoſcitur. *Secundum pacti taciti genus eſt*, quando quis ignorans vtitur magicis ſignis, quia neſcit eſſe mala & à dæmone inſtituta; quod illis ſolet accidere, qui bonâ fide libros legunt ſuperſtitioſos, putantes eos eſſe probatorum philoſophorum, aut medicorum; item iis qui accipiunt ea ab hominibus, vulgò habitis bonis & fidelibus. Hoc in idiotis vel nullum vel leuiſſimum eſt peccatum, ſi duæ conditiones accedant. Prima eſt, ſi ignorantia ſit probabilis. v.g. eorum qui hoc ſcire non tenentur. quoad eos qui ſcire tenebantur, vt Eccleſiæ paſtores, confeſſarij, concionatores & Doctores; ij vt plurimum laborant ſupinâ & craſsâ ignorantia; adhuc tamen iſtorum peccatum minùs eſt graue, quàm eorum qui ſcienter iſta deſignant. Secunda conditio eſt, vt ignorans iſta, paratus ſit, quando admonitus fuerit huiuſmodi ſuperſtitionem relinquere. quia poſt admonitionem deficit ignorantia, & oritur contumacia; pro cuius grauitate, delicti magnitudo creſcit. Hoc pactum vltimum diſcernere à naturali vel miraculoſo effectu, difficillimum eſt. Qua de re dicam ſequenti quæſtione.

1 D Aug. lib. 2 de Gen. ad Litt. c. pen. & canones ferme omnes 26. q. 5.

Interea, ſi quæras; *Quid dæmonem inducat ad pactum, & obſequium, ſeu patientiam huiuſmodi?* Videtur eſſe quædam ſimilitudo malitiæ maleficorum & dæmonis, quæ amicitiæ ſimilem aliquam familiaritatem gignit: ex hac paulatim naſcitur mutua confidentia: hæc gignit minoris in maiorem quandam præſumptionem,& audaciam quaſi imperandi: & in maiore, voluntatem aliquatenus præſtandi quod à fœderato imperatur. Ita fit vt & maleficus dæmoni confidat, cui ſe putat imperare;& dæmon ſimulet ſe imperium agnoſcere. hoc fusè & benè oſtendit Abb Tritthem.*q.5.lib.octo.quæſtionum*:ſed in eo diſſentio,quòd ille putat dæmonem velle ſuis mancipiis gratificari obediendo,quo velit pacto, qui odit eos acerbiſſimè?facit potiùs,vt fortiùs & arctiùs irretiat,deuinciat,& perdat certiùs,celeriùſque.

Denique illud maximè animaduertendum grauiſſimum eſſe peccatum pacto vllo dæmonibus fœderari,vt docui olim in Monitis; nunc hic tantum inſeram, & addam alia multa, quæ cum alij nunc Sebaſt. Michaelis grauiſſimè ſcripſit *Pneumalogiæ cap.7.* contra eos diſputans, qui Magos excuſant, ſi nocumentum aliis non inferant: eo quòd tales Patronomagi contendant, nihil eſſe mali,vti dæmoniorum operâ ad bonum,præſertim iis imperando: quod & CHRISTVM & Apoſtolos feciſſe legamus.

Ipſe contra & iure optimo affirmat, ſummum eſſe malum, ſic argumentari,& ſignum eſſe animi prorſus infatuati, & Deum contemnentis: iuxta illud, *Impius cùm in profundum*(peccati) *venerit contemnit.* Pro.18.v.3. Sic enim omnia illum ſubſannare. Si quis timendas dicat inferni pœnas, & damnandos in perpetuum impœnitentes; ridet, & negat adeò metuendum Auernum, Deum nolle mortem peccatoris,non creaſſe hominem vt pereat, &c.hos ſanè (Theodereto iudice) ipſis dæmonibus eſſe deteriores. quia *dæmones credunt & contremiſcunt,* iſti nec credunt, nec contremiſcunt. deteriores etiam ſunt hæreticis. nam hæreticorum corypheus Arius à D. Athanaſio interrogatus, quid cenſeret?

ret: eumnè qui Satanam adoret, rectè an malè facere? respondit, impium hunc & sine Deo esse, nec communem sensum habere, nec mereri hominis appellationem. *D. Athanas. in disp. in Concil. Nicano.* Quod à mendaci dictum verissimè, in Sortiarios accommodatè. nam hi Satanam adorant.

Sed CHRISTVS & Apostoli Satanæ imperarunt, quid ab eo fieri vellent iubentes. Cur non & nos possumus? Dicere possem, non quæcunque à Sanctis aut Deo fiunt nobis licet imitari. Nam in rebus diuinis, quædam sunt credenda, vt incarnatio, transsubstantiatio, Trinitas, purgatorium, & similia; quædam admiratione honorandæ, vt CHRISTI domini, & sanctorum hominum miracula; quædã etiam imitanda, vt quæ ad morum & vitæ institutionẽ pertinent; quæ CHRISTVS discere nos iussit, vt mansuetudo, humilitas, charitas: de quibus illud est Apostolicum, *imitatores mei estote, sicut & ego CHRISTI.* Velle in illis prodigiosis effectib. imitari; est animi prorsus superbi, & stulti, & volentis ambientisque Dei similitudinem, in omnipotentiâ, aut omniscientiâ. tales imitantur Diabolum, qui similis esse voluit altissimo; dum per imperium, sicuti CHRISTVS, volunt dæmonas cogere: tales, dum archana & futura ex eis discere volunt, similes sunt protoplastis; qui scientiam diuinæ similẽ appetierũt. Hoc vetuit Deus, quando dixit; *gloriam meam alteri non dabo:* ego verò corde, tales inquiunt, etiamsi nolis eam mihi vsurpabo. Vtebantur quidem prisci CHRISTIANI imperio in dæmones. (vt ait Tertullianus) *non inuitatoria operatione, sed expugnatoria dominatione.* Ideò respondeo, hos qui pactum habent cum dæmonibus, non modò non imitari Dominum & Apostolos; sed planè contrarium facere, nam illi non aduocabant, nec consulebant dæmones, nec eorum opera vtebantur; sed eos increpabant, pellebant, torquebant, etiam vera loquentes obmutescere iubebant, nec aliter quàm infensissimos hostes tractabant, quos aduersarios nostros esse, & sicut rugientes leones circuire, quærentes quam deuorent animam, sciebant. Posuit Deus ab initio mundi inimicitias inter hominem & diabolum, *Gen. 3. v. 15.* isti fœdus ineunt cum Dei inimico & iurato hoste. Iob postquam multa de dæmonis malitia dixisset. *c. 40. v. 27.* concludit, *Memento belli: nec vltrà addas loqui.* quasi dicat, ne frustra tibi de induciis aut pace cum illo percussa glorieris vel blandiaris: caue, & sta pransus paratus, vt in procinctu, signum prælij exspectans. Bellum Deus, vt Paterpatratus, indixit: inter Deum & Diabolum perpetuum est bellum, nam *superbia eorum qui Deum oderunt, ascendit semper*: & Diabolus *Satan*, h. e. aduersarius, ideò nominatur. quare nos, qui vasalli sumus Dei, non possumus, cum hoste eius depecisci, inducias, aut commercium habere. Clamat Apostolus; *Nolo socios vos fieri dæmoniorum 1. Corint. 10. v. 21.* Hoc in baptismo promisimus Sacramento adacti, nomine Ecclesiæ rogante sacerdote, & patrinis pro nobis respondentibus, iterum atque iterum. *Nos abrenunciare Satanæ* (aduersario) *& pompis eius.* Data est potestas Christianis calcandi serpentes: & D. Paul. pollicetur, *Deus conteret Satanam sub pedibus vestris:* cur eius pedibus aduoluuntur? In nomine *Christi* miracula faciendi, & dæmones eiiciendi virtus, Ecclesiæ repromissa; cur ad nomen & inuocationem Beelzebub confugiunt? Cùm itaque hoc bellum initio mundi conditi indictum, & initiò Ecclesiæ Christianæ tuba Apostolica renouatum: & à nobis cum in Ecclesia fuimus regenerati, iureiurando votiuo sit promissum; nonne sequitur, eum qui cum Ecclesiæ & Dei aduersariis pactum vllum, vel familiaritatem colat; perfidiæ, transfugij, & apostasiæ reum non minus esse: quàm si monachus votiuam deserat professionem, quàm si miles ad hostem transfugiat: quàm si Christianus ad Mahumetismum, Iudaismum, aut aliam hæresim se recipiat? Quæ omnia

contra

contra primum præceptum ſunt peccata:& ideò, grauiſſima meritò cenſentur. Illud enim, vt ordine, ſic & dignitate primum eſt. Nam, ratione obiecti, digniora ſunt primæ tabulæ præcepta præceptis ſecundæ tabulæ:& inter tria primæ tabulæ, præcipuum eſt primum præceptum: Tertium enim potiſſimum agit de cultu Dei externo:ſecundum de verbis exhibendo honore:primum de amore & fidelitate interna Deo præſtanda & virtute religionis, ſeu Theoſebias, ſeu Latriæ. Quare cùm hæc virtus Deo ſit omnium acceptiſſima, contrarium quoque vitium eidem oportet eſſe odioſum: & ideò huic primo præcepto à Deo addita fuit pœna:quando teſtatur ſe fortem & zelotem eſſe, & hoc peccatum vſque in tertiam & quartam generationem vlturum, & eius præcepti tranſgreſſores vocat oſores ſui. *Exo.20.v.5.* Tam ergo graue peccatum eſt cum dæmone paciſci.

Præterea talia pacta ſunt vana & inania:nam dæmon nunquam fidem ſeruat, nec vllo promiſſo ſe ligari putat. Qui *Chriſto* auſus mentiri, cùm dixit: *Hæc omnia dabo tibi ſi procidens adoraueris me*:ſcilicet te reuerebitur. Cypriano Mago nónne pollicitus alius Iuſtinæ fruitionem? quid præſtitit? A mendacij patre veritatem exſpectare, quæ dementia eſt? nónne *Ieſus* ait de illo? *non eſt veritas in eo cùm loquitur mendacium ex propriis loquitur. quia mendax eſt, & pater eius. Io.8.v.44.* fruſtra ergo cùm illo paciſceris:qui ex mendacio & perfidia conflatus eſt. crede illi:ſi, quē nunquam deceperit, vllum inuenias:Prudenter Orig. *lib.8. contra Celſ.* ſcribit, *probabile eſt dæmones, cùm ſint mali, ne cultoribus quidem ſuis fidem, datamq́ dexteram ſeruaturos.* Imò non probabile id tantum, ſed prorſus improbabile ſeruaturos. nam mendaces ſunt, & homines irrecōciliabili odio proſequuntur; quod à lapſus ſui tempore nunquam remiſerunt, nec vnquam minuent vel remittēt. Si Deus permitteret, citò illi mortales omnes interimerent: quod quia vident ſibi non licere, ideò aſſiduè hominibus animæ mortem moliuntur, per varias & multiplices peccandi illecebras:ne qua, ipſi beatitudine excidere, homines potiantur. Odij magnitudo patet ex vehementia & acerbitate cruciatuum, ac vexationum quas inutile, quotieſcumque tantillum Deus permiſit, Iobo, Saræ maritis, D. Antonio, & aliis innumeris. Pertinaciam odij docet Iob. *c.41.v.15.* dicens, *Cor eius indurabitur tanquam lapis, & ſtringetur quaſi malleatoris incus.* & Seruator noſter Ioann. 8. v.44. ex operibus filiorum patris genium declarat: *vos ex patre diabolo eſtis, & deſideria patris veſtri vultis facere: & ille homicida erat ab initio*: quibus verbis indicat hunc eius eſſe perpetuum conatum: ad hoc cùm nequit vi aperta, graſſatur dolis, & beneuolentiæ ſimulatione, vt præclarè docet B. Athanaſ. *ad Aegypti & Libyæ Epiſcopos ſcribens contra Arium orat. 1. in principio.* Stulti ergo ſunt, qui ei fidunt; & immemores eius, quod Spiritus Sanctus per eundem Iobum c. 40. à v.22. nos admonuit, impoſsibile eſſe ſuperbiæ illi vertici, ſe cuiquam ſubiicere; *Numquid* (ait) *multiplicabit ad te preces, aut loquetur tibi mollia?* ex animo ſcilicet & fide bona, vt tibi complaceat. *Numquid feriet tecum pactum, & accipies eum quaſi ſeruum ſempiternum?* finget & pollicebitur, ſed non præſtabit promiſſa. Indicat ergo hæc ἀδύνατα cenſenda: Nullis enim vinculis eum à nobis ligari, nullis cancellis includi poſſe; *Nunquid illudes ei quaſi aui, aut ligabis eum ancillis tuis?* Scilicet parebit homini, qui maluit carere beatitudine æterna, quàm parere Deo, & Verbum hominem factum adorare.

Denique non vana tantum & inania ſunt hæc pacta & familiaritas cum dæmone: ſed periculoſa & pernicioſa ſupra modum. Ait D. Leo, beneficia dæmonum cunctis eſſe nocentioria vulneribus; & præſtare illorum odium quàm pacem meruiſſe. *ho.19. de Paſſione Domini.* Confirmat ratio. quia nihil exitialius eſt morte animæ; hanc his pactis & familiaritate incurrunt. nec animæ tantum,

ſed

ſed & corporis ſæpenumerò. Vno id nunc exemplo docebo, aliàs pluribus. Nicolaus Remigius *lib.1. Dæmonolatriæ c.9.* his verbis deſcribit: *Theodorus Maillotius (is propræturam in vaſti regni prouincia, quæ ditionis eſt Lotharingicæ ſenex obtinuit) cùm adhuc iuuenis, ampliſſima familia natam adoleſcentulam in matrimonium deperiret, & illi eius potiundæ ſpes omnis eſſet abſciſſa atque erepta, (nam & fortuna egens atque humilis, atque famulatus mercenaria conditione: in qua tum erat ignobilis & deſpicatus, nullam ne detegendi quidem amoris ſui honeſtam ſatis rationem videbat.] Ergo, vt deſperatis rebus, & ipſa ſe iam deſerente expectatione, homines ad quoduis conſilium ſe facilè conuertunt, ac nullo delectu fugienda ſequendáve amplectuntur; Maillotius conſeruum ex Germania, cui audiuerat dæmonem eſſe ad quæcumque obſequia paratiſſimum, adit, huicq́ ſuam ægritudinem aperit, rogans, vt ſi quod ei remedium adferre poſſet, id ne grauatè faceret. ingrato enim non iri locatum beneficium. Hanc Germanus occaſionem libens arripit, vt cui ex pacto intra dies paucos neceſſe erat, vel ſe ſuo dæmone liberare, atque expedire addicto alio, qui iſtud ſeu æs alienum in ſe transſcriberet, vel ab eo obtorta ceruice necari atque interfici (ſiquidē hæc ei pacto lex addita fuerat.) Agendo itaque ei negocio cōſequentis diei diluculum in clauſo atque recondito quodam conclaui condicit: vbi vix dum ſe ſtiterant, cùm repentè patefactis foribus ſe infert lepida & liberali forma puella (hoc habitu dæmon primùm ſe oſtendere volebat, ne Maillotius ad formidabilē eius aſpectum exhorreſceret) eámque ſe eſſe prædicat, quæ illi nuptias quas tantoperè ambiebat, faciles eſſet confectura, modò vellet in iis quæ eſſet præceptura obſequi. Ac illo auidè attenteq́ exſpectāti, quænam eius eſſet ſententia: in primis cœpit edicere, vt furtis, crapulis, libidinibus, blaſphemia, cæteriſq́ quæ animum inquinant, vitiis temperaret, pietatem coleret, inopes facultatibus ſubleuaret, ſeipſum in hebdomada bis ieiunio maceraret, ſolennes ac quotidianas precationes ne intermitteret, eaque ſedulò obiret omnia, quæ Chriſtianum hominem decet atq́ æquū eſt facere. Iſtis enim omnibus, ſi ſe vellet nuncupatis verbis obſtringere, futurum vt potitis thalamis ſine vlla difficultate potiretur. Hæcq́ ſic elocuta, ac cōſtituto intra quem reſponſum auferret die, ſe foras eiecit. Maillotius qui videret tam ſanctis atque honeſtis conditionibus tantum ſibi beneficium obtendi, iam nihil cunctandum putabat, quin id gratus ac lubens acciperet. Sed dum magis magíſque in eam rem cogitationem intendit, atque huc illuc variè inter ſpem metúmque impellitur: ex eius vultu domeſticus quidam Sacerdos coniiciens aliquid ſubeſſe quo ſic diſtraheretur; eum blandè adortus, ac quid animo agitaret expiſcatus, monitis ſuis peruicit, ne amplius ad colloquium vllum cum dæmone deſcenderet. Sicque fruſtratus ſua expectatione Germanus, non longè abiit, quin ex pacti formula pœnas penderet. Nam non adeò multis poſt diebus, æquo plana atque aperta via decidens inq́ caput proruens exanimis momento temporis repertus eſt.]* Hæc Remigius.

QVÆSTIO V.

Quibus indiciis diſcernendi poſſint effectus Magiæ ex pacto conuento, ab effectibus Phyſicis, & miraculoſis, & artificioſis?

VBi nec miraculi, nec naturæ vis, nec artificii ſolertia inuenitur; pactum intercedit. A
Sed hoc nimis obſcurè ac breuiter dictum, conſueuere Theologi latiùs explicare [1]. Ad dæmoniacam magiam pertinere, primò ſi opera naturalem facultatem excedunt. quod locum habet, ſi poſitiuè concludatur res adhibita non habere vim ſufficientem ad hunc effectum: nec etiam rationabilis cauſa ſuppetat, cur Deo vel angelis bonis effectus aſcribatur. Vult Valencia ad hanc notam reduci defectum ex nimiâ loci diſtantiâ quia conſtat cauſam diſtantem non poſſe agere, niſi per medii alterationem: vnde ſi eadem cauſa non ageret

[1] Caietan. in ſumm. verbo incantatio, Victoria de Magia nu. 16. Valencia diſ. 6 q.12, punc.2. in 2.2. D.Th.

ageret proximè vel propiùs applicata, quæ tamen agit in distans, euidens videtur ei, hoc naturaliter non fieri. Aliud fore dicit, si sapiens duntaxat profiterentur se causam ignorare. nam rerum naturalium vires & analogia cum effectu sæpiùs nos latet. Aliud etiam foret, meâ sententia, si dissentio foret inter sapientes: num id naturaliter fieri possit nécne; verbi gratia, si ageretur de effectu producto in re parùm distanti: dubium enim est vtrum res aliqua possit agere immediatè in passum à se distans, nihil in medium operando: & vtrum agens ac patiens res necessariò debeant esse contiguæ simul secundum contactum, quem vocant quantitatiuum? an verò sufficiat se contingere tactu virtuali (quem appellant) eo quòd passum suum sit intra spatium illud ad quod se vis agentis potest extendere. licet enim sententia negans D. Thomæ plurium sit, & probabilior; affirmans tamen rationibus nititur probabilibus admodùm, & grauissimis viris placuit [1].

B *Secundò* censent Theologi iidem, ad dæmoniacam Magiam pertinere tria quoque alia vitia. primum est, si adhibeantur verba ignota, falsa, apocrypha, absurda, nihil cohærentia; aut sacra, sed detorta ad sensus alienos, aut ad quem non sunt instituta: vel si aliqua nomina Dei incognitæ significationis, vel etiam bonorum angelorum ignota, vel malorum angelorum nomina inserantur, quæ non nouit Ecclesia: de quibus pereruditè disseruit Guilhelmus Parisiensis [2]. idem erit, si adhibeantur certi characteres, aut figuræ aliæ, præter signum crucis, vel ipsa crux, non vt oportet locata formatáque, vel vbi non oportet posita, vel superfluè certis locis ac numero iterata: denique si quid apponatur aliud, nihil pertinens ad effectum, qui tali operatione intenditur. Secundum est, quando efficacitas operis tribuitur certis ritibus atque obseruantiis quibusdam peculiaribus & ad hoc designatis; verbi gratia, vt id fiat certis diebus vel horis, ad certum stellarum situm, sub certo numero crucium vel candelarum, certâ corporis positurâ, in tali chartâ talis coloris & figuræ. Tertium est, quando vis collocatur in obseruātiis aliis planè superfluis & indifferentibus, v.g. vt ad expellendum dæmonem pili radantur, vt quis induatur tela nunquam lota, operetur vno pede nudo, discinctus, passo capillo, & quæ huiusmodi.

Quando dicitur his omnibus, vel aliquo istorum opus esse ad effectionem, res meritò plusquam suspecta est; præsertim cùm duo concurrunt, scilicet quòd credatur res non esse proportionata ad effectum producendum: nec adhibeatur ex legitima auctoritate: hoc est, quando is, qui instituit vel præscripsit hanc rem, vt signum ad talem effectum, non poterat naturæ defectum supplere: (quod facit in Sacramentis Deus, in Sacramentalibus Ecclesia) item quando ipse effectus non potest prouenire, nisi à causâ intellectu prædita; & circumstantia requisita eius generis est, vt non videatur idonea, vel non solita mouere Deum, vel angelos ad effectum producendum: tunc enim luce clarius est, non nisi à malo spiritu effectum sperari posse. v.g. Si quis à statua responsum postulans de rebus occultis, minas vel preces absurdas & ridiculas adhiberet, quales sunt Magorum apud Porphyrium [3], & iis geminæ Lachesis apud Cl. Claudianum [4] illarum fortassis imitatione confictæ.

Econtrà quando huiusmodi effectus miri consequuntur à quocunque & quotiescunque hoc applicatur, sine aliis cæremoniis vel obseruationibus: meritò iudicamus effectum esse naturalem. Sedulò cauendum hic duplex extremum, alterum ne in hac disquisitione temerè statim censeamus omnes effectus naturales; quia multoties dæmon quædam naturalia admiscet, vt totum natu

1 Scoto & Ockamo in 1.d. 37. Auicen. Nyceph. Fran. Valesio & aliis.

2 Sum. de vniuerso cap. vlt.

3 Epist. ad Anebonem.

4 de raptu Proserpinæ li. 1.

naturale putetur: alterum ne temerè condemnemus; multarum enim (vt D. Augustin. docet [1]) rerum naturæ nostram scientiam superant & fallunt.

Artificialia discerni possunt minimo negotio, si vel magistratui (ad hunc pertinet in exteriori foro examinare, & publicum licentiæ testimonium his mitionibus dare) vel confessario, quo ad forum internum, occultè fiat artis demonstratio.

QVÆSTIO VI.

An hæc Magia quosdam habeat effectus veros, & quo pacto dignoscantur?

Pepo sit, non homo, qui vel asserat omnes effectus esse præstigiatorios, vel credat omnes veros sæpiùs dæmon fallit, quia mendacij pater est: ideo sæpè præstringit oculos, aut sensibus aliis illudit vana obiecta imagine. nec rarò Deus impedit ne, quod in Magorum gratiam facere vellet ac posset, id verè faciat: quod cùm cernit; ad præstigias confugit, ne impotentia ipsius detegatur. Quando autem & Deus permittit, & dæmon verum vult effectum producere; si is vires ipsius non superet, nihil profectò prohibet, quominùs verum effectum producat. Etenim causæ naturales verum effectum gignunt: vti illis potest diabolus & actiua passiuis applicare: poterit igitur tum effectu, veros producere. Minor propositio probatur, quia diuino Dionysio Atheniensi auctore [2] donorum naturalium peccando ille nullum amisit: vnde fit, vt & vires naturales habeat valentissimas, diuturnam & multiplicem experientiam: essentiæ & qualitatum, quæ rebus quibuslibet peculiares, scientiam exactam: adeò vt verè effectum, quod cupit, dare possit commodissimè. A

Prudenter itaque communis schola Theologorum [3] duplices effectus Magiæ; veros, & apparentes agnoscit. Propter hos Tertullianus [4] Magos appellat circulatores ac Sophistas. Ego illis tertiam speciem adiungo, mixtorum effectuum ex veris & falsis siue apparentibus tantum.

Ad præstigiatorios refero, quos recensui lib. 1. cap. 4. item illud, quod de Menippo adolescente, & toto illo nuptiarum cum Lamiâ apparatu atque vtensilibus scriptum à Philostrato, quod fuit à nobis [5] alibi commemoratum: & quod de Empusâ seu γέλω Nicephorus [6], eam sæpe infantem Mauritium è cubili, velut mox deuoraturam, extulisse, nullo accepto incommodo. Secundò, quod de Pasete proditum, incantamentis quibusdam facere solitum, vt repentè conuiuium sumptuosum exhiberi videretur: rursùs, vbi libuisset, omnia euanescerent; solitum quoque res emere & pretium numerare, verùm Mox nummi clam à venditore ad emptorem redisse cernebantur [7]: Tertiò talia pleraque quæ de Simone Mago legimus apud D. Clementem [8] Romanum, eum ex aëre nouum hominem creasse; quibus volebat, inuisibilem factum; saxa, quasi lutum, penetrasse; statuas animasse; in ignem positum, non arsisse; duas, velut Ianum, facies habentem se ostendisse; in ouem aut capram se immutasse; in aërem sublatum volasse; aurum plurimum exhibuisse repentè; reges facere eósque deiicere potuisse; falci præcepisse, vt ipsa iret & meteret, eámque iuisse & deculpo plus cæteris messuisse; eundem, cùm esset aliquando Selene meretrix in turre quadam, & accurrisset multitudo ingens ad eam videndam, turrímque circimcinxisse adstantium coronâ; fecisse vt illa per cunctas fenestres turris illius omni simul populo prospicere & procumbere videretur: denique quod pueri incorrupti violenter necati animam adiura B

[1] lib. 21. de ciuit. Dei, c. 4.

[2] c. 4. de diui. nom.

[3] post Origenem. August. & Thom. Alp. à Castro de iusta hære. puuit Victoria vbi supra nu. 5. Spreng. mallei q. 1. Mich. Medina d. c. 7. fol. 61. & alij.

[4] Apol. c. 23. & lib. de idolola. c. 9.

[5] Quodlib. de Lamiis, quæ edita cum aduersar. in Senecam.

[6] lib. 18. hist. c. 9.

[7] Suidas ex Appione, in verbo πασῆς.

[8] lib. 2. recognition. & lib. 6. constit. Apostol.

iuramentis euocasset, eiúsque adiutorio talia patraret. Hæc Clemens. Addit nonnulla Anastasius Nicenus [1], *Ssatuas* (inquit) *faciebat ambulare, & in igne volutatus non vrebatur, & in aëre volabat, & ex lapidibus panes faciebat: serpens fiebat, & in aliquas alias bestias transformabatur: duas habebat facies, in aurum conuertebatur, in conuiuiis exhibebat spectra omnis generis: vasa quæ erant in ædibus faciebat videri tanquam quæ sua sponte mouerentur ad ministerium iis, qui portabant non visis: efficiebat, vt multæ vmbræ eum præcederent, quas dicebat esse animas defunctorum.*] ab his desumpta quæ in eandem sententiam refert Glycas [2] Historicus. Quartò huc spectat illud Nicetæ Choniatæ [3] de Mago per quem factum vt cuncta sua vasa remex frangeret. Quinto loco memoriæ occurrunt præstigiæ Ziitonis Bohemi (de quo etiam acturi sumus sequent. libri capite vltimo) *hic artem suam ostentans, nunc sua, nunc aliena facie staturáque, item in purpura & serico ac confestim in lana ac panno sordido, regi se offerebat, ambulantique in terra, ipse tanquam in aqua adnauigabat: aliquoties equis rhedariis vectum, gallis gallinaceis ad epiredium suum alligatis, subsequebatur. Conuiuas præterea Regis varie ludebat: interdum manus illorum, ne illas ad patinas porrigere valerent, in pedes boum, interdum in vngulas equorum transformans. Et aliquoties fronti illorum cornua ceruina latissima adiiciens, quoties videlicet è fenestris ad subitum spectaculum prospicerent, ne rursus caput & ora ad mensam referre possent. Atque vt ostenderet se pecuniam quoque pro vsu suo facilè conflare posse, triginta sues benè saginatos, ex manipulis fœni effingit, illósque pastum proximè Michaelis cuiusdam pistoris locupletis extrudit. proponitq; venales, quo pistor voluit precio: hoc tantum emptorem monens, ne gregem nouum ad flumen lotum compellat. Qua ille monitione neglecta, cernit in flumine manipulos fluitare, suibus submersis. Ergo diu venditore quæsito, atque in taberna vinaria tandem reperto, in qua porrectis pedibus in scamno recubabat, dum stomachabundus altero pede correptum excitare vult, eum à corpore protinùs cum coxendice auellit: clarè Ziitone quiritante, & obtorto collo emptorem ad Iudicem trahente. Quid faceret pistor, in manifesto deprehensus, vt sibi videbatur, facinore, nisi vt damnum damno adderet, atque de hac insuper iniuria cum Ziitone decideret?*] *Hactenus Dubrauius lib. 23.* Denique iactatoria illa Magorum de quibusdam herbis, vt de verbenaca, de latace, de æthiopide, de chameleonte apud Plinium & Gellium [4].

Talia denique quæ (proh dolor) nimis creduli Principes quidam alias pij, coram se fieri sinebant. res ferreas (sine magnete) argenteas pateras, & similia magni ponderis super mensa locata, sine funiculo, capillo, vel vllo instrumento, ab vno extremo ad aliud subsultantia attrahere: chartam ab alio ex toto fasciculo clam extractam, in manu extrahentis manentem, nouâ inductâ forma ter facere immutari: specula fabricari, in quibus quæ remotis admodum locis fiunt videantur: trium horarum spacio arbusculam veram spitamæ longitudine è mensâ facere vt excrescat: vt arbores ibidem frondiferæ & fructiferæ subitò enascantur: certo lucernæ lumine accenso efficere vt quotquot adsunt mulieres, vestibus se nudent, & quæ natura docet tegenda oculis obiiciant, & sic nudæ tripudiare non desinant, quamdiu ardet in medio appensa lucerna certis insculpta characteribus, & leporino adipe plena, & alia huiusmodi, quæ nouitij circulatores ex Baptistæ à Portâ scriptis & disciplinâ obtrudunt: quorum cùm nec naturales nec artificiosæ causæ idoneæ proferantur, præstigiis ascribi debent.

Verorum effectuum exempla sunt secundum pleró sque serpentum incantatio, de qua Propheta [5]: *Furor illis secundum similitudinem serpentis, sicut aspidis surdæ & obturantis aures suas: Quæ non exaudiet vocem incantantium, & venefici* incan

1 q. 23. in sac. script.
2 p. 2. annal.
3 lib. 4. de vitâ Emanuel. in fin.
4 Vide Gell. lib. 10. c. 12. Pl. lib. 25. 27. & 28.
5 Psal. 57. v. 6.

incantantis sapienter. item signa & prodigia pseudoprophtarum in Euangelio Diui Matthæi [1]. & quæ suis locis docebo posse fieri, & facta fuisse. Duo sunt in sacris litteris, de quibus admodum ambigitur, an veri, an apparentes tantum effectus fuerint. Prius est de suscitato per Pythonissam Samuele [2]. illusoriis annumerant: qui volunt non ipsam Samuelis animam, sed dæmonem laruatum ac subditítium aduenisse: scriptores sanè graues hoc arbitrati [3]. Verùm Diuus Augustinus *libro de cura pro mortuis cap.* 15. affirmanter asseuerat (quem plerique cum Tostato & Lyrano sequuntur Neoterici, alibi à me laudati) [4] veram Samuelis animam apparuisse Sauli, non vi carminis Magici euocatam; (hoc enim rectè Tertullianus & sequaces eius refellunt) sed Dei imperio aduentantem, vt impium Regem corriperet, eúmque ad pœnitentiam, denunciatæ mortis metu, prouocaret. Hæc mihi sententia videtur verior atque securior. Nondum enim aduersarij satis efficaciter respondere clarissimo testimonio libri Syracidæ [5], vbi de Samuele ista legimus; *Et post hoc dormiuit* (hoc est mortuus quieuit) *& notum fecit Regi* (cui, si non Sauli? & quando, si non hac vice?) *& ostendit illi finem vitæ suæ* (prædixit, cum die crastino moriturum) *& exaltauit vocem suam de terra in prophetia.* quid hoc est, nisi egressum ex inferno, qui est in terræ centro? quid hoc, nisi quòd loquens propria voce prophetauit? vtique non alius, quàm ille qui mortuus dormierat. Nec obstat, quod obiiciunt; cum dicere, *Cras mecum eris*; quod de vera Samuelis anima dici non queat: quia hæc in limbo, Saul in inferno. quomodo mendacium tribuatur Prophetæ? non inquam hoc obstat, vel enim possunt illa verba (vt ait Diuus Augustinus [6]) ad similem mortis conditionem referri. quasi dicat, cras mecum eris, non vnus viuentium, sed vnus mortuorum. crastinus tibi dies vltimus illucescet. Vel sanè, ad loci & habitationis vicinam referentes, dicere possumus; cum aliquo esse, qui in eadem est vrbe, licet non in eadem domo. Limbis verò Patrum & locus gehennæ eiusdem inferni sunt diuersa habitacula, vt domus vnius oppidi. Plura de hac re dicentur postea hoc eodem libro *q.26.sect.4.*

Posterius dubium est, de Magis Ægyptiis, qui cum Moyse de miraculorum patratione certarunt. Sic enim scribitur: *Fecerunt etiam ipsi per incantationes Aegyptiacas, & arcana quædam similiter proiecerúntque singuli virgas suas, quæ versæ sunt in dracones.* in aliis quoque multis postea [7] dicũtur, *similiter ac Moyses* fecisse, conati tandem similiter ciniphes producere irrito conatu: nam additur [8], *& facere non potuerunt.* Defendi quidem potest sententia putantium hos Magorum serpentes ac ranas præstigiosas duntaxat fuisse [9]. Veruntamen solidior & probabilior mihi semper visa sententia cæterorum [10], quia scripturæ Magis consentanea, nec abhorrens à Philosophiæ scitis. Nónne dicuntur Magi, sic fecisse quemadmodum Moyses? sed iste veros serpentes, veras ranas produxit. Si Magorum apparentes tantum fuerunt, cur fraudem Moyses non detexit? an & illum in re tam graui Deus decipi passus: cur Magi dicuntur conati ciniphes, non potuisse: si veros ciniphes producere non conabantur? De modo huius productionis adhuc controuertitur. expeditior est ratio eorum [11], qui diabolum, non aduertentibus spectatoribus, censent virgas subtraxisse & earum loco veros serpentes virgis mole æquales supposuisse, tam subitò & subtiliter, vt Ægyptij spectantes omninò crederent ipsarum virgarum sic commutatam formam fuisse. & propter hoc erroneum iudicium

specta

1 c.24.v.26.
2 1.Sam.28.
3 Tertull. li. de anima cap.57. Cyril. lib. de adora. spirit. Anast. q.37. in script. Auctor quæstion. à Gentil. lib. propositorũ, qui falsò dicitur Iustinus mart. q.57. Auctor lib.2. de mirabilib. S.Script. cap.2. & libr. quæst. vete. & noui Testam. q.27. qui libri non sunt D. Aug. ipse tamen August. videtur huc inclinare in respons. ad qq. Simpliciani, & ad qq. Dulcitij. apertè verò tenuit D. Isid. Bas. in c.8. Isidor. Euch. Bed. & Hildegar. & Salisberiens. 2. Polyc. c. 27. & ambigens nõ parũ D. Tho. nõ vno loco.
4 Comment. in Herc. Oetæ. ad vers. 457.
5 Ecclesiast. c. 46.v.vlt.
6 ad 3. quæst. Simpliciani.
7 Exod. 7.v. 11. v. 22. & Exod. 8. v. 17.
8 d.c.8.v.18.
9 Sic Philo lib.1. de vita Moysis, Iosep. lib. 2. antiq. D. Iustinus Dialo. aduer. Triphon. & auctor libri respons. ad q. Gentilium q. 26. Tertull. li. de anima. cap. 57. Hieron. & Ambros. in 2. Tim. 3. Procop. Rupert. Raban. Hugo in Exod.
10 D. Aug lib. 3. de Trinita. cap.7.& 8. & lib.83. quæstionum q 79. Theodoret. in Exod. q.18. Glycæ par. 2. annal. D. Thomæ, Lyra. Tosta. Burgens. & Caietan.
11 Tosta Caietan. Limpoman.

ſpectatorum, dixiſſe ſcripturam virgas in dracones conuerſas, non rei veritate, ſed hominum opinione. Quare volunt ſimilitudinem in eo poſitam, quod ſicut Moyſis ſerpens verus, ſic & veri fuerunt Magorum ſerpentes: non autem in eo, quòd ſicut ex virga Moyſis, tanquam termino ex quo cæpta conuerſio, producti ſerpentes, vt terminus in quo deſijt conuerſio; ſic etiam virgis Magorum acciderit. ſcio cur hoc dicant, & quid adferant cauſæ, tamen(meâ ſententiâ) nihil repugnat Philoſophiæ placitis, ſi cum D. Auguſtino & Caietano dixerimus, ex veris virgis, vt ex materiâ conuerſionis, veros ſerpentes & ranas prodiiſſe. ſunt hæc animalia inſecta & de numero imperfectorum; quæ diabolus breui tempore ex putrefactis virgis potuit producere, neque id vires eius ſuperat. nã quod ſolis calor multis diebus efficeret. id ille poteſt exiguo tẽpore, applicãdo actiua, quæ nouit ad hoc efficaciora. Nihil ne ergo inter hæc mira magorum & Moyſis intereſt primò quòd Moyſis operatio miraculoſa, magorum miranda tantum. deinde Glycam audi; *& ipſi quidem virgas in ſerpentes commutabant, verùm virga Moyſis ipſorum virgas deglutiebat: mutabant & ipſi aquam in ſanguinem, ſed immutatam ſemel naturæ priori reſtituere non poterant: educebant & ipſi ranas, ſed ab iiſdem ædes Aegyptiorum repurgare non poterant: iiſdem facultas erat Aegyptios vexandi, ſed ſedandi ſupplicij poteſtatem nullam habebant. Quin etiam ipſorum corpora Deus magis puſtulis afflixit, quàm reliquorum: vt hinc manifeſtum fieret non ſolum ipſos pœnas diuinitus irrogatas inhibere potuiſſe, ſed etiam cum cæteris eadem ſupplicia pertuliſſe.*

D Meâ igitur ſententiâ, illud de Samuelis anima omnino pertinet ad mixtorum claſſem. Vera enim fuit Samuelis anima, quæ apparuit: falſitas tamen ſiue deceptio ſenſuum in eo reperitur, quòd viſa obtemperare voci Pythoniſſæ; item quia verum ſuum corpus, aut veram ſyndonem non attulerat, & videbatur. Alterum exemplum de Magis Ægyptiis, ſi ſequamur ſententiam agnoſcentium duntaxat celerem ſuppoſitionem ſerpẽtum, pertinebit ad mixta; ſi vero placeat ſententia D. Auguſtini, pretinebit ad vera. Lubenter etiam his mixti generis annumerem mirandam narrationem Roberti Triezij Inſulenſis [1] de certamine duorum Magorum. Rapauerat vnus puellam forma egregia, & equo ligneo impoſitam per aëra abſportabat. alter in caſtro quodam Burgundiæ, celebri conuiuio præſens; quod caſtrum raptor præteruolabat; carminibus cogit raptorem in caſtri aream deſcendere, immobilem illic coram omnibus mæſtum cum præda erubeſcente ſiſtit. Nec ſegniùs raptor, nihil tale metuentem, eum à quo ita vinctus, latenter incantat, & è feneſtrae ditiſſima, per cuius cancellos collo & capite promittebat, deſpicientem, immanibus ſubitò fronte protuberantibus cornibus dehoneſtat, & à repagulis ferreis magnitudine ramoſæ frontis ſic illaqueat & ſuſpendit, vt per clatros caput retrahere non valeret, præcipitij verò altitudine deterritus, ſe demittere non auderet. Ita coactus corniger, pacta ſalute prius mutua, & diſrupto ligamini, raptorem cum præda dimittit; qui rurſus nube cauſa tectus in aërem ſe leuauit: alter depoſitis cornibus magna cum ſpectantium voluptate, ſaluum in cœnationem caput retraxit. Credo volatum accidiſſe; ſed dœmone equuleum ſubleuante non proprium, qualis eſt auium: fieri poteſt vt raptor verus & rapta vera. de cornibus illud alterum totum puto præſtigioſum.

[1] li. de ſectſhnis magius & ali dæmon. c. 5.

Reſtat quo pacto effectus ſinceri à fugatis diiudicentur. Cum hæc mira non à Magis, ſed ab ipſo dæmone perficiantur: non poterunt Magi perficere, quæ dæmon nequeat(vt incautè quidam [2] ſcripſere: ſed quæcunque dæmon reuera poteſt efficere, ea per dæmonem ex pacto poterunt Magi. Quo fundamento poſito

[2] Ananias. Remigius & alii recentiores.

to posito, rectè superstruitur series regularum sequentium, veluti colomnarum huius ædificij. I. *regula*, sic effectus magicus eiuscemodi sit, vt potentiam dæmonis superet (quales sunt, qui soli diuinæ omnipotentiæ reseruantur) tunc effectus censeri debet præstigiatorius. *II. regula* quando non constat effectum superiorem esse viribus dæmonis, res planè dubia est, & oportet recurrere ad circumstantias. ratio dubij, quia nec dæmoni Deus semper permittit facere quicquid posset Deo non impediente: nec dæmon semper vult verè facere quicquid facere permittitur; sed gaudet præstigiator hominum deceptione. Vtrum verò effectus superet vires dæmonis, id luculentius docebitur mox dicendis.[1]

1 q. 7. & 8.

QVÆSTIO VII.

An Magi possint facere aliquod verum miraculum?

EX dictis in fine præcedentis quæstionis manifestũ fit, idem, esse quærere V. *Magus aliquid possit*, *&* V. *dæmon aliquid possit*? quoniam Magi opera vi pacti à dæmone perficiuntur. Miraculorum ergo editionem Magi olim sibi vindicarunt. nam apud Clementem Romanum [2] Simon Samarita gloriatur, nihil non quod velit se posse facere, sibique obtemperare omnia. Porphyrius *lib. de sacrificijs cap. de speciebus dæmonum*, scribit; quoties suorum prodigiorum machinas dæmones adhibent, multa eos naturæ consuetos ordine alienissima efficere. Idcirco illos Iamblicus[3] vocat *Deorum pedissequos*, qui admirandis operibus Deorum vestigia subsequi proximè videantur. Eadem fuit existimatio poëtarum, quorum suis locis verba fortassis inserentur commodiùs. videntur in hunc errorem incidere quidam recentiores, dum inquiunt,[4] *naturæ leges in magicis operibus non attendendas* Nos hoc diligentius scrutemur.

2 lib. 2. recog.

3 libr. de myster. Aegypt. cap. 1.

4 Nic. Remig. lib. 3. c. 12. Spódan. in Homeri Odyss.

Obseruare lectorem velim, *miraculum* hoc tractatu me nõ accipere pro quouis admirando effectu, vt capiunt prophani scriptores; sed Theologos sequi, qui strictiùs sumunt, pro eo quod Græci (τὸ θέρας effectu tantum producto præter & supra naturæ creatæ vires. verbi gratia, cæco nato visum reddere, mortuos suscitare.) Quando autem effectus respondet viribus creaturæ, (verbi gratia ciere pluuias ac ventos, à febri sanare &c.) τὸ θαῦμα solent vocare non *miraculum* simpliciter, sed cum addito *miraculum secundum quid*, seu *respectu nostri*; vel *mirum* aut *mirabile*. Hæc *mira* rursus diuidunt in *absolutè mira*, quæ simpliciter & secundum se digna forent admiratione, etiamsi causas & modum sciremus quo fiunt, & in *mira secundũ quid* seu *respectu nostri*, qui ea admiramur quia causas nescimus, non admiraturi, si causas cognosceremus[5].

5 vide D. Th. 1. p. q. 110. a. 4. ad 2.

Notæ verò quibus *mirum à miraculo* discernatur, nunc mihi istæ occurrunt. prima, vt dixi, si effectus superet vires rei creatæ & naturam, miraculum erit. 2. Si effectus non habeat propositum finem bonum, puta salutem spiritualem vel corporalem; sed tantummodò finem malum, vt putat curiositatem, vel quid aliud bonis moribus, aut veræ fidei repugnans; non est miraculum [6] ex hoc capite probatur, prodigia illa, & stupenda Antechristi opera, vera miracula non futura, sed falsa, vt D. Paulus Thessalonicensibus scripsit. hinc patet quid de curatione strumarum illa Elizabethæ Anglorum reginæ, hæreticæ Principis sit iudicandum; si faciat in fidei suæ confirmationem, vt Gnato ille Teokerus affirmat, 3. dæmonum mira sæpè deficiunt in minimis, miracula perfecta sunt, vt pote Dei opera. patet Exodi 8. de certamine magorum cum Mose. 4. dæmonum mira veris miraculis superuenientibus euanescunt, vt virginæ

6 D. Aug. lib. 10 de ciu. Dei c. 16.

Magorum

Magorum deuoratæ à virga Mosis [1]. & oracula dæmonum coram sanctis hominibus obmutuerunt [2]. Denique miracula fiunt, per apertam & seriam Dei inuocationem; mira magorum semper admixtis absonis, abditis, vanis, ridiculis aut superstitiosis precibus vel signis. His positis

C Sit 1. Conclusio; *Miracula propriè dicta nulli magi possunt edere.* Est communis Theologorum [3] sententia, & probatur, primò quia facere miraculum est potentiæ infinitæ, & ideò diuinitati reseruatum. omnis etiam creaturæ potentia naturæ cancellis limitatur: alioqui non haberemus efficax argumentum probandæ veritatis fidei, quam semper Ecclesia miraculis astruxit [4]; imitata Saluatorem nostrum, qui hoc argumento probauit, excusari non posse Iudæorum incredulitatem; propter manifesta miracula coram ipsis edita: [5] *Si opera non fecissem, quæ nemo alius fecit peccatum non haberent.* Si obiicias à malis quoque & perperam de fide sentientibus nonnumquam miracula edita fuisse; & ideò miracula non debere censeri efficacem fidei probationem: Occurram; solere Deum aliquando hanc gratiam gratuitò etiam talibus largiri, sed id in veræ fidei probationem, vt quando dedit prophetiam Balaamo & Caiphæ; in falsæ fidei confirmationem nec dedisse vnquam, nec dare posse. non magis enim mendacij confirmationem potest Deus miraculis comprobare, quàm potest ipsa veritas mentiri. Itaque miracula vera pseudoprophetarum [6] in nomine Christi eduntur, & proinde in veræ fidei confirmationem. Ex his patet diligenter distinguendum inter hanc illationem, fecit miraculum, ergo fides eius est vera: & hanc, fecit miraculum verum in confirmationem fidei, quam profitebatur ipse, ergo hæc fides ipsius erat vera. prior.n. falsa esse potest, quia per infideles Deus potest miraculum operari: posterior semper vera, quia non potest Deus ad falsæ fidei confirmationem per vllum operari miracula [7] Confirmat nostram conclusionem dictum Nicodemi de miraculis Christi loquentis, [8] *Nemo potest hæc signa facere, nisi fuerit Deus cum eo.* Præterea hæc sententia Origenis *lib. 2 contra Celsum*, D. Augustini *lib. 3. de Trinitate c. 8.* & D. Isidori *in c. non mirum. 26. q. 2.* Plura de hac re, & pereruditа Fran. Toletus comment. in Ioannem [9]: vbi tamen; quod ait; dæmones aliquando ea facere quæ miracula non modò videantur, sed sint; id cautè legendum, miraculi namque vocabulum extendit ad mira quæuis & spuria miracula: quod repugnat communi inter Theologos vocis acceptioni.

D 2. Conclusio, *nec etiam possunt Magi operari absolutè mira.* patet id. quia nihil reuera absolutè & per se mirum, quod non idem sit miraculum. Quo sensu prolatum illud propheticum [10] *Benedictus Dominus Deus Israel, qui facit mirabilia solus.* & illud [11], *qui facit mirabilia magna solus.*

E 3. Concl. *Magi possunt operari multa mirabilia secundum quid, seu respectu nostri, dæmone adiuuante & Deo permittente.* conclusionis probatio inde petenda, quod plurimi sunt, miri & occulti effectus rerum, quos omnes optimè nouit diabolus, & quoscunque. naturaliter nouit posse produci, eos celerrimè, non tamen in instanti, potest producere. Quare (quod alicubi dixit D. August.) difficilimum est homini intelligere, quousque se diaboli potestas extendat. de qua propheticus sermo profatur [12] *Non est super terram potestas quæ comparetur ei, qui factus est nullum timere.* Nolo multa congerere, pro cunctis vnum sit exemplum plenum admirationis narratum ab Ant. Torquemada [13]. quibusdam regni Neapolitani locis, quando fœminæ eniuntur, puero nasciturо præire vnum vel plures ranunculos siue rubetulas; quorum si quis terram contigerit (statim verò incipere saltitare huc illuc) confestim puerperam emori.

1 Exod. 7.
2 D. Iustin. in 1. Apol. Chry. lib. contr. gentes de Sancto Babyla.
3 Alexand. de Hal. 2. p. q. 45. D. Tho. D. Bonauen. Fr. Victor. supr. nu. 18. & 19. Angl. in 2. q. vni. de dæmon. & qui gentiliũ exemplis optimè respõdet. Mich. Med. d. c. 7.
4 Greg. libr. 27. Moralium cap. 8.
5 Io. 5. 15. v. 2.
6 Matth. 7. v. 21.
7 vide Maldonatum add. v 21.
8 Io. 3. v. 2.
9 d. c. 3. annot. 2.
10 Psal. 71. v. 18.
11 Psal. 135. v. 4.
12 Iob. 41. v. pe.
13 horti florum dialo. 1.

Qua propter solere storeis insterni totum solum, & parietes vnde quaque aulæis conuestiri, ne funesti anteambulones isti, dum cadũt ex vtero, vel subsiliũt, terrã contingant. ideò etiã obstetrices lebetes penes se habere solitas, vel poculum aliud aqua plenum, in quod animalculla hæc coniiciant, & probe obturatum deferre ad fluuium, ibique demergere. Hoc ille, vt certa compertum fama refert. Si fit, fieri puto dæmonis artificio; qui has ranas mẽtitur, & ad malefici cuiuspiã petita, puerperã interemit, Deo id iustis de causis permittẽte: sine hoc permissu nihil eum posse, hinc manifestum fit, quia non modò non potuit, quod erat optatissimum, arbitrio suo Iobum lædere; [1] sed nec perfidum regem mancipium suum decipere [2]; imò nec porcos inuadere [3] Hinc factum, vt cùm Neroni Imp. nec ingenium, nec opes, nec voluntas, nec studium, nec præceptores deessent; nunquam tamen, per illum, Diabolus magiæ vel vnum experimentum edere potuerit; sicque Nero magicen contempserit [4]. videlicet non passa fuit Dei prouida bonitas hoc instrumentum, ad nocendum aptissimum, summæ potentiæ & malitiæ deprauatissimæ accedere.

1 Iob 1 & 2.
2 3. Reg 22. v. 22.
3 Matth. 8. v. 31.
4 Vide Plin. l. 30. c. 2.

De hoc minorum genere futura prodigiosa opera Antechristi.

QVÆSTIO VIII.

Quo pacto Magi per diabolum hæc mira efficiant

SCiendum cuncta dęmones operari vel actione immediata per motum localem, vel mediata; idque dupliciter, vel illudendo sensibus, vel aplicando actiua passiuis per alterationem veram: quæ est communis doctrina Theologorum [5] *operantur ergo per motum localem, per alterationem, & per delusionem.* A

Quoad *motum localem* in feriora corpora parent angelis, adeò vt & cælos rotare queant; an de facto sint tales orbium motores, alibi disquirendum, sed cum queant eos mouere, sequitur nullum adeò vastum esse corpus, vt id dæmones, quadam impulsus impressione, loco mouere nequeant, dummodò tamen ea motione ordo vniuersi non turbetur. quare nec integrum elementum loco suo mouere valebunt (quo pacto capienda quæ Firmilianus ad D. Cyprianum scripsit, [6] quæ de terræ motu locali seu partiali vera non forent) nec poterunt etiam cælorum cursum mutare vel impedire [7]. Mouere verò corpora locali motu potest dæmon velocissimè, & quo videmus motu cælos celerrimè moueri. Vnde fit, vt queat rem aliquam oculis subtrahere, & aliam sustituere tam præproperè, vt animos oculosque intuentium fallat eisque persuadeat prioris in hanc posteriorem integram conuersionem. tales credendæ gentilum metamorphoses, Diomedis sociorum in aues, & Iphigeniæ in ceruam, vt D. [8] August. obseruauit, & fraudem aperuit Astyrius; cuius factum [9] Eusebius ab obliuione vindicauit. *Cæsarea Philippi, quam Phœnyces Paneada vocant fertur victimam quandam in fontes, qui illic ex radicibus montis Panei prorumpunt, ex quibus Iordanes prorumpere dicitur; in quadam diei festi Gentilium solemnitate mactatam coniici: atque eam dæmonis vi ac potestate mirandum in modum ab eorum aspectu euanescere miraculumque videri præsentibus valdè memorabile. Quibus dum gerebatur Astyrium quodã tempore forte interfuisse, ac cùm videret tã multos illius rei admiratione obstupefactos, eorum erroris admodum misertum esse: deinde sublatis in cælum oculis Deum omnium moderatorem per CHRISTVM supplicem precatum, vt dæmonium illud, quod populum tanto errore cæcauisset, comprimeret ipsum à fraude ac fallaciis, quas hominibus solet intendere, coërceret. Hoc modo, cum Deum orauisset, repentinò victimam fontibus supernatasse. atque ita rem illam, quam tantopere admirari consueuerant*

5 D. Aug. lib. de diuinat dæmon. c. 3. & 5. & lib. 3. de Trinit. c. 7. 8. 9. D. Tho. Sotil. 9. de inst. q. 3. Victor & Angles supr. Meline & Valentiæ in 1. p.
6 epist. 5.
7 D. Tho. qq. disputatis q. 16. art. 10.
8 l. 18. de ciuitat. Dei c. 18.
9 l. 7. Eccl. histor. c. 14.

rant, in nihilum interiisse, vsque adeo vt nullum in posterum ex eo loco ex ea omnino ederetur miraculum.]

Alter modus erat *actiua passiuis applicando*, per quem alteratione siue mutatione rerum mirabilia sæpè facit, quorum naturales sunt causæ; sed nobis incognitæ, ipsi notissimæ. Videt enim naturalium rerum omnium substantias, & proprietates peculiares singularum perspectas habet, commoda nouit applicandi tempora, sollertiæ & artificij vix est quicquam quod ignoret; quid enim, adeò diuturna & assidua experientia atque obseruatione, non sit assecutus? præsertim cùm norit cuncta quæ boni angeli à mundi exordio patrarunt, & quæ homines excogitarunt: & plurima per bonos angelos, Dei iussu, Satanæ reuelentur, quæ illa à Deo didicerunt.[1] Itaque sæpe numero efficiuntur multa; quæ naturæ solius operatio nunquam fecisset, nisi dæmones illam artificiosa applicatione iuuissent. atque illi tunc agentia naturalia, vt instrumenta sumunt. instrumenti verò conditio est, effectum producere, non tantum naturali suæ virtuti æqualem, sed longè etiam excellentiorem, ac agentis principalis à quo mouetur facultati respondentem. Securis ex se dumtaxat virtutem habet secandi; sed quatenus est instrumentum periti fabri, potest mēsam vel statuam facere. Calor natiuus, qui est in humano semine, qua calor est, potest calefacere, rarefacere, segregare, & condensare; sed qua instrumentum est animæ potest ossa, neruos, carnem generare. Pari ratione intuemur causas istas naturales à dæmonibus applicatas, suis ipsarum propriis viribus quodammodo præstantiora effecta dare. quia quæ secundum communem suum cursum nunquam produxissent, si à dæmone non fuissent applicatæ; ea nunc, vt à dæmonibus mota instrumenta, quoad substantiam, modum vel celeritatem, admiranda producunt[2]. Numquam tamen hæc opera naturæ cancellos effugiunt, eò quod vim naturalem causæ principalis non excedunt. Insunt enim reuera hi effectus in ipsis naturalibus agentibus, eo modo applicatis; quibus agentibus diabolus nihil confert applicando, præter conditionem sine qua effectus iste non produceretur. licet enim dæmon vtatur rerum applicatarum vi naturali, operatur tamen ipse potissimum per modum artificiosum. Sicut coquus, cùm suaue edulium concinnat, mediante arte per ignem id excoquit, licet ignis naturaliter operetur, quod solus ignis nisi tali esset arte applicatus nunquam effecisset. quid tamē hic coquus igni confert, nisi modum & conditionem sine qua non? vim verò, quæ causæ physicæ nomen mereatur igni nullam influit. Duo igitur hîc obseruanda. primum quod nec sola actiuitas rei naturalis secundum se debet attendi, nec sola quoque secundum se applicatio dæmonis: sed vis naturalis, vt applicata à dæmone. secundum, quod causa instrumentalis in his operationibus est res applicata: causa principalis ipse dæmon applicans. Quare vt dicatur effectum non posse naturaliter produci; debere esse talem, qui vtriusque causæ coniunctæ superet facultatem. Hæc de alteratione, nunc de *delusione*.

Quando nec motus localis, nec applicatio huiusmodi satis iuuant, tunc solent magi confugere ad circulatorias deceptiones, & mendaci specie sensibus illudunt humanis, ita vt quæ facta minime sunt, à deceptis facta putentur. Deceptionis nomen latè diffundo, vt præstigium, deceptionem & errorem comprehendat, quæ solent distingui[3]. Decipit autem diabolus tribus maximè modis per mutationem, mutando vel obiectum, vel aërem medium, vel ipsum organum, quod cæteris quia melius noster Molina[4] explicuit, eum sequamur. docet ergo *ex parte quidem obiecti* hoc posse *primo* ostensarum rerum celeri agi

1 D. Aug. l. 2. de Gene. ad litt. c. 17.

2 D. Thom. 1. p. q. 110. art. 2. ad 3. & l. 3. aduer. gent. c. 103.

3 vide Valenciam in 1. p. disp. 4. q. 2. punct. 2.

4 1. p. q. 111. art. 4.

ri agitatione, subita occultatione, varia collocatione, separatione vel conglutinatione latente, vt faciunt circulatores agyrtæ variis ligaminibus, globulis, scyphulis, &c. *Secundo* per artem perspectiuæ certa quadam dispositione obiecti in ordine ad oculum videntis. verbi gratia, cum lineæ confuso ductæ ordine (vt fit manifestum, quando quis directè ex aduerso illas videt) aspicienti per foramen, vel rotata tabula, speciem exhibent artificiosæ alicuius picturæ. Sic volunt Doctores grauissimi [1] iuncos & paleas humi stratas, si lucerna de cera & corio serpentis sulphurato accensa inferatur, videri serpentes saltitantes: ego hoc exemplum ad mixtam Magiam ex naturali & artificiosa malim referre. *Tertio*, cum formant subitò ex elementis, potissimum aëre, obiectum & illud offerunt spectatoribus, v.g. quando vel ipsi assumunt, vel alteri rei circumponũt corpus aëreum siue fantasticum simile rei putatitiæ. *Quarto*, Cùm apponunt corpus aliquod mixtum, puta minerale, quod vi sua naturali sit in causa, corpus cui apponitur longè aliud appareat. Quo casu solet dubitari, num corpori addito vis naturalis insit hoc faciendi: an verò dæmon qualitatem illam obiecto imprimat: an verò tantum in ipso medio qualitatem producat; qua mediante species per medium delatæ sic modificentur, vt causam præbeant, cur obiectum quàm est aliud appareat; eo modo, quo velum cæruleum per dioptram viridem viride apparet.

Ex parte aëris medij hæc faciunt. *primo* si impediant ne species ad oculum vel alium sensum deferantur. verbi gratia quando visui totum obiectum, D quod coram est, occultant, vel aliquam eius partem tantum. 2. si medium imbuant aliqua qualitate, qua species per medium transeuntes, sic modificantur, vt obiectum non quale est repræsentent. v.g. si aceto cõmisceatur sal & linteus pãnus id acetum benè imbibat, post modum verò supposita candela inflãmetur pannus, species quæ diffundentur per medium hac flãma illuminatum, formidabiles admodum facies præsentium exhibebunt [2]. Item si de semine asinino & cera fieret candela, quæ sola in conuiuio luceret, omnes (si fas credere Parisiensi Antistiti [3]) conuiuæ viderentur onocephali. 3. si medium circa ipsum obiectum inspissetur, mutatur obiecti aspectus: vt quando denarius iniectus in scutellam aquæ plenam videtur maior, & iacens in fundo apparet in superficie. Eodem pertinet si vapores intermedij aëris condensentur, vnde contingit vt luna multimodis minui & mutari videatur; vt putemus à gallinaceo trahi trabem, cùm reuera festucam trahat. 4. si moto aëre medio simul species mouentur, vnde fit vt nauigantibus videantur ad nauigij motum arbores moueri: sic fecit diabolus vt Claudiæ zonam nauis quæ vehebat Matrem Idæam sequi videretur. [4] 5. nonnũquam contingit falli sensum ex varia cõformatione vel multiplicatione specierum sensilium: quod contingit aliquando ex forma instrumenti per quod videmus, v.g. quando vnicum conspicillum plures nobis vnius obiecti figuras exhibet: aliquando ex instrumentorum collocatione ac situ, vt si plura specula diuersis locis disponatur poterũt tot de loco in locum species multiplicari, vt quæ in vno loco fiũt, in alio appareant, & intuitiua rei præsentis esse visio videatur. 5 aliquando potest contingere per solum specierum sensiliũ quæ sunt in fantasia transitum vsque ad sensus exteriores, vel saltem ad sensum communem; qui sensu eodem modo à speciebus afficiantur, quo affectæ forent, si reuera ab obiectis externis eò speciebus mitterentur [5]. huc quidam referunt relatam à Diuo Aug. [6] apparitionem philosophi dubia soluentis.

Denique *deceptio ex parte organi* non minùs varia est. Nascitur primò, mutato situ organi: vnde facit rem quæ vno in loco est videri esse in alio, vel geminam

1 D. Bonau. & Gab. in 2. d. 8. Guilh. Parisiens. p. vl. de vniuer. c. 22.

2 Molina vbi supra.

3 Guil. Paris. supr. c. 22.

4 Tertull. Apol. c. 22. Minutius in Octauio, & D. August. l. 10. de ciu. Dei c. 16.

5 D. Thom. in 2. d. 8. q. vni. art. 5. ad 4.

6 l. 18. de ciu. Dei c. 18.

minam quæ vnica est. sicuti si digitum mittas inter oculum & concauitatem cui oculus est inclusus, digitoque compresso eleues vel deprimas oculum, facies vt res simplex gemina videatur. secundò, Si humores agitentur vel perturbentur, res aliter ac sunt conspicientur, vt contingit ebriis ac furiosis, qui credunt,

duplicem solem & geminas se cernere Thebas.

Huc referendæ sunt ludificationes Zedechiæ Iudæi, qui fuit tempore Ludouici Pij, & hominem in aëra iactabat, & in membra discerpebat & ea recollecta adunabat, currum etiam onustum feno cum equis & agitatore coram toto populo absorbebat[1]. quamquam in his etiam ex primo genere & secundo mixta nonnulla. Tertiò, solet impedire sensationem, crassiore aliquo humore obtruens viam ne spiritus ad organum perueniant, vel alia ratione vim sentiendi hebetans. qua fortè ratione Angeli Sodomæos aorasia[2] percusserunt. Cùm verò dæmon hominibus persuadet eos immutatos esse in bestias, tunc non organum dumtaxat immutat, sed interdum & medium, semper verò simul phantasiam, vt accidit Præstantij patri apud D. Augustinum[3]. Potest enim diabolus sic componere & ordinare phantasmata, vt quis etiam vigilans (quod dicitur) somniet, more dormientium, & putet se ea sentire, quæ non sentit,[4] instar maniacorum. Hoc fit in Turcarum incantatione qua fugitiuos retrahunt, quam describit Bartholom. Giegorgieuizius lib. de Turcarum moribus fol. 93.

1 Tritem in. Chron. Hirsaugiens.

2 Gens. 16.

3 d. c. 18.

4 Caieta. 2. 2. q. 95. art. 3.

E Porrò *præstigiatorij effectus duabus regulis deprehenduntur.* Prima est, si effectus non oritur à motu locali, & superat causarum naturalium applicatarum actiuitatem (verbi gratia suscitatio mortui, aut veræ cæcitatis curatio) interuenit deceptio & præstigium. Secunda quando id, quod visum est, statim euanescit, nec permanet, est præstigiosa machinatio. Prioris exemplum est, quando Magi posito in camera arcu de certo ligno, & sagitta alterius ligni, & chorda certi fili, sagittam eiaculantur; & sic faciunt apparere in loco flumen enatum tantæ latitudinis, quantæ fuit sagittæ iactus[5]. Posterioris, vt cùm videntur lacerare & vorare equum, qui mox sanus sistitur[6]: item in illo facto magi, quod narrat de simulato serpente Nicetas[7]; *Cùm ex editiore palatij Constantinopolitani loco Michael Sicidites nauiculam vidisset, qua ollæ & patinæ vehebantur, carmine magico effecit, vt nauta exsurgeret & vasa non prius ferire desisteret, quam in puluerem redegisset. At paulo post barba prehensa lamentari, amotaque caligine, se vt ira numinis agitatum deplorare, Rogatus, cur merces suas ita tractasset? cum dolore narrabat, se remis intentum, horribilem serpentem super vasa porrectum, oculis inconniuentibus in se conuersum instar deuoraturi, vidisse; qui prius volutari non destiterit, quam vectilia confracta essent. inde subitò ex oculis euanuisse.*] De Eonis hæretici & magi præstigiis testatur Guilh. Neubrigensis,[8] *ita oculos hominum fascinasse, vt videretur magnam virorum turbam penes se habere, & regiis deliciis ciborum, & apparatus splendidissimi abundare.*] Sed hunc tandem concilio Remensi damnatum, cùm ad mortem duceretur sæpiùs ad terram dixisse; *Terra findere*, idque irrito conatu, legimus apud Robertum in Chron. Sic dæmon ludit præstigiis, nec contentus miracula præstigiis imitari, conatur in hæreticis etiam ipsa præstigia subdolis Sycophantiis adumbrare. Legi exemplum adeò lepidum & festiuum, vt quod me recreauit, eo lectores huius libelli nequeam fraudare; sed lubens, honestæ voluptatis eorum gratia, describendi laborem hoc loco assumam. *Tempore Sigismundi Primi Regis Poloniæ, Iacob. Melstinki prætor oppidi Brezinij, leuitate quadam animi, auctoritatem nomenque*

5 Guil. Paris. infr. c. 22.

6 idem Guil. supra c. 23.

7 l. 4 annal.

8 l. hist. Ang. c. 19.

CHRISTI sibi adsciuit; Petrumque *Zatorski Cracouiensem, cæterosque sibi similes latrones duodecim elegit, singulisque nomina apostolorum imposuit, se verò IESVM CHRISTVM appellauit. Qui per villas vbique ambulantes prodigia morionum & præstigiatorum more exercebant, sycophantasque alios & latrones, velut mortuos, subornantes suscitabant, pisces in paludes lutosas primò impositos, vbi nunquam eos nasci possibile erat, in nomine CHRISTI suis manibus capiebant, panes in fornaces imponebant, in nominéque Christi sui: cùm illic antè non essent, depromebant, cùm ingenti simplicis vulgi admiratione. Quodam tempore ad Cestochouiam monasterium, D. Virginis imagine celebre, cum suis Apostolis venit: cumque illic aliquot diebus morarentur, vnum ex suis quasi obsessum à dæmone subornauerunt, cuius opera victum acquirebant. ille enim per hospitia ambulans carnes de coquina rapiebat, in suosque proyciebat, qui cruce illas munientes carnes comedebant. Cumque ingẽs illic esset concursus populi ad Diuæ Virginis imaginem sycophantæ illi obsessum suum ad altare ducunt, duplici veste indutum, in cuius intercapedinem necessaria imponere posset: lapillos verò intra indusium ei imposuerunt: cumque ad altare deduceretur, ille è manibus deducentium furibundus sese proripiens, in altare donariis onustum irruit, pecuniasque rapiens in vestis duplicatæ intercapedine eas abscondit. Monachus ab altari diuino intermisso officio aufugit. cæteri monachi accurrentes cingulum eius soluunt. Ibi lapilli dumtaxat in terram ceciderunt, pecunia verò in veste duplicata remansit Monachi pecuniam arte dæmonis in lapillos transformatam putantes, exorcismis * eam in pristinam formam transformare nitebantur: sed cùm lapilli permanerent, Monachus librũ sacrum indignabundus in terram proiecit, dicens: similem dæmonem nunquam habuimus: abite cum eo ad omnes diabolos: sycophantæ illi eum pecunia rectà in Silesiam fugerunt. Ibi apud matronam nobilem in quodam pago diuertentes, cùm illa viro absente eos recipere nollet, saltem mappam vel telam ad sacrificandum petierunt, At mulier fasciculum telæ illis obtulit. Tunc illi, hanc nobiscum accipiemus, & Christus tibi benedicet, vt tibi linum abundãtius crescat. Ostende aliam si habes; quam cum similiter accipere vellent, mulier recusauit, maritum timens. Illi autem frustulum fomitis cum igne in telam clam inuoluentes, mulieri reddiderunt. Itaque cista à tela, à cista verò domus accensa conflagrauit. Viro domum reuerso, vxor ob Christum cum Apostolis male tractatum hoc sibi iustè contigisse dixit. At vir ira excandescens: latro hic* (inquit) *nequissimus & non Christus fuit.* Itaque *cum vicinis eos insequitur, & in quadam villa assequitur. Tum Pseudo CHRISTVS ad illum, qui vocabatur* Petrus dixit: *Iam mea passio Petre, calixque, quem bibiturus sum appropinquat, Cui Petrus, & mihi, vt video, Domine imminet.* Ille vero dixit *Petre ego aliter non possum, nisi per fenestram, hinc euadere. Tum Petrus: & ego te, quoad viuam, non derelinquam, sed, quocunque fugeris, sequar. Ergo per fenestram aufugit: cæteri quoque Apostoli, qua potuerunt, euaserunt. Rustici eos secuti bacculis fustibusque cædere, dicentes, Phrophetisa nobis Christe, cum tuis Apostolis, quà in silua baculi isti creuerint. Ergo plagis emendati vitam suam postea emendarunt, dicentes Difficile est nobis Christi pasionem, Apostolorumque tormenta subire.*] Sic Poloniæ Chronica [1]. Agnoscis puto lector eundem insidelitatis & blasphemiæ spiritum in his sycophantis; qui fuit olim in Cyrila Ariano, & postea in Caluino eiusque sequacibus. nimirum omnes eiusdem Satanæ organum fuere. De ariano Cyrila res notissima; de Albigensibus ex Luca Tudensi illorum temporum scriptore similia lectu digna refert Mariana *lib. duodecimo de rebus Hispaniæ cap. primo* de Belgicis Caluinianis testatur ipse quem res gestas Matth. Launous, in narratione causarum conuersionis suæ de Caluinismo ad Catholicam religionem. Lege si lubet (lector) eius secundam, quam

* Opinabantur dæmonis præstigiis ita videri mutatam, & pulso per exorci. dæmone præstigias cessaturas, & pecuniam sic pristinæ formæ reddendam.

1 Martin. Bielski in annal. & Guaguin. in vita Sigismundi I.

quam cum socio Penneterio etiam conuerso, edidit Apolog iam, ante annos aliquot Lutetiæ impressam. Mihi nunc liber non est ad manum. Finiam itaque cum Apuleio; *Ante Poecilen porticum, isto gemino obtutu circulatorem adspexi equestrem, spatham præacutam mucrone infesto deuorasse: ac mox eundem inuitamento exiguæ stipis venatoriam lanceam, qua parte minatur exitium, in ima viscera condidisse: & ecce ponè lanceæ ferrum, qua bacillum inuersi teli ad occipitium per inguen subit, puer in mollitiem decorus insurgit, inque flexibus tortuosis eneruam; & exossam saltationem explicat, cum omnium qui aderamus admiratione.*] Hæc haud dubiè dæmon perfecit, speciebus falsi obiecti in oculos immissis per medium aërem iis imbutum.

QVÆSTIO IX.

Quàm admirandos effectus veteres Magis tribuerint?

A IOan. Sabisbenensis *lib. 1. Polycratici cap. 10. Domino,* inquit, *permittente elementa concutiunt, rebus adimunt species suas, ventura plerumque pronunciant, turbant mentes hominum, immittunt somnia, hominesque violentia duntaxat carminis occidunt &c.*] non est omnia colligere animus, nec operæ precium; sed quæ nunc occurrunt, & præcipua videntur. Ab Aquilone ordiamur; vnde, propheta teste, malum omne panditur. Saxo Grammaticus[1], apud Septentrionales scribit, *gigantes Magosque inauditi generis miracula diuersis præstigijs exercuisse, & per summam ludificandorum oculorum peritiam proprios alienosque vultus varijs rerum imaginibus adumbrasse, illicibusque formis veros conspectus obscurasse.*] Olaus Magnus, de Lappis, Finnis, & Biarmis auctor est[2], *quamcunque volunt figuram assumere: item quæ in al o gerantur orbe ab amicis vel inimicis, lineæ vestis pretto, explorare; ventos quoque quos optent nauigantibus vendere.*] Tres Tartarorum hordas, vltra Cazanense regnum, incantationibus supra modum deditas, *ijs caligines aliasque tempestates cæli frequenter excitare, hocque modo hostes profligare*, narrat Alexander Gaguinus[3]. A populis ad singulos si descendamus, occurrunt plurima. Zoroastres ex stellis velut scintillas eliciebat[4], Dositheus olim mira perfecit, sed cum discipulus Simon Magus superauit, de cuius prodigiis egimus iam prius, & breuiter ita Glycas parte secunda. *Effecit vt statuæ ambularent, idémque in ignem prosiliens: non tamen vrebatur: in aëra subuolabat: ex lapidibus panes faciebat: alias atque alias in formas migrabat: facies aliquando binas habebat: in columnam conuertebatur: efficiebat, vt ianuæ clausæ sua spontè aperirentur, vasa domestica spontè moueri ad vsus humanos viderentur: vmbræ ipsum multæ præcederent, quas mortuorum animas esse dicebat. Cùm aliquando à Cæsare perquireretur, terrore perculsus, alteri forma sua relicta fugit.*] & postea idem de eodem Simone[5]; *habuisse canẽ alligatũ cathenæ in domus limine, deuorãtem eos, quotquot ad Simon iniussi adire conarẽtur. Canis verò Petrum intrare iussit, & humana voce Petrum adesse nunciauit.*] vides diuinæ quæ in Petro virtuti, Diabolicam vim cessisse, & Cerberum, cui nequibat nocere, adulasse. Quæ de Orpheo & Amphione commenti poëtæ & vi musicæ eorũ, ea Magiæ vtriusque nõnulli adscripserunt[6]. Pythagoras femur suũ aureũ ostentauit; carmine aquilam cicurauit; cum qua frequẽs colloquebatur[7]. Numa Pompilius cœnæ opiparæ apparatum, cùm nihil domi obsoniorũ habuisset, exhibuit[8]. Baianus Bulgariæ rex, se quoties volebat in lupum, vel in cuiuslibet alterius bestiæ formam mutare cernebatur, interdum faciebat vt à nullo videretur[9]? Ollerus osse incantato, tanquam nauigio, vastissima maria

1 l. 1. hist. Dan.
2 l. 1. c. 1. & l. 3. c. 18.
3 in Tartaria.
4 in Clemen. in itinerar. B. Petri. siue Clementi falsò ascriptus liber, siue (vt puto) ipsius sed à mala corruptus manu.
5 par. 3. Annal.
6 Pausa. lib. 6.
7 Plutarch. in Numa, & Ammian.
8 Sabellic. lib. 3. Ennead. 2.
9 Trithem in Chro. Hersaugiensi.

superabat [1]. Ericus rex Gotthorum quocumque verteret pileum, inde ventum prosperum eliciebat [2]. Mira quoque de Apollonio refert Philostratus, & de Iuliano Chaldæo Suydas [3]; quem in hac arte & subitò sedanda vrbis peste Apollonium simul cum Apuleio, coram Domitiano, superasse narrat Anastasius [4]; addit idem, & ex eo Cedrenus; Manethonem magicarum operationum adeò fuisse peritum, vt palam semper præ se contempserit Apollonium Tyanæum. Apuleius ipse multorum testimonio magus, de duabus fœminis scribit admiratione dignissima: primum [5] de quadam Caupona, regina sagarum (vt scias etiam tum quasdam ab iis hoc titulo honoratas) *Saga, inquit, est & diuinipotens, cælum deponere & terram suspendere, fontes durare, montes diluere, manes sublimare, Deos infimare, sidera exstinguere, tartarum ipsum illuminare. Amatorem suum, quod in aliam temerasset, vnico verbo mutauit in feram castorem: quod ea bestia captiuitati metuens, se ab insequentibus repræcisione genitalium liberat: vt illi quoque simile, quod venerem habuit in aliam, proueniret. Cauponem quoque vicinum, atque ob id æmulum, deformauit, in ranam: & nunc senex ille dolium innatans vini sui, aduentores pristinos in fece submissus officiosis ronchis raucus appellat. Alium de foro, quiddam quod aduersus eam locutus esset, in arietem deformauit: & nunc aries ille causas agit. Eadem amatoris sui vxorem, quod in eam dicaculè probrum dixerat, iam in sarcinam imprægnationis, obsepto vtero & repigrato fœtu, perpetua prægnatione damnauit: & , vt cuncti numerant, octo annorum misella illa, velut elephantem paritura, distenditur.*] Postea de Pamphile [6]; *Maga primi nominis, & omnis carminis sepulcralis Magistra creditur; quæ surculis & lapillis, & id genus friuolis inhalatis, omnem istam lucem mundi sideralis, imis tartari, & in vetustum chaos submergere nouit. Nam simul quenquam conspexit speciosæ formæ iuuenem, venustate eius capitur, & ilico in eum & oculum & animum detorquet minus morigeros & viles fastidiens, in saxa & in pecua, & quoduis animal puncto reformat: alios verò prorsus exstinguit.*] nihil attinet similia ex Luciani Asino describere. Plinius [7], sed ridens, ex Asclepiade; *Aethiopide herba amnis ac stagna siccari coniectu, tactu clausa omnia aperiri. Achimenide coniecta in aciem hostium, trepidare agmina ac terga vertere. Latacen dari solitam à Persarum Rege legatis, vt quocunque venissent omnium rerum copia abundarent.*] De hyænæ partium effectis plurima idem alibi [8]; de variis lapidibus etiam magis incredibile, [9] *achatis suffitu tempestates in Persia auerti, flumina sisti, si lapis similis sit pelli leoninæ; hyænæ pelli similem, discordialem esse domibus, eum qui vnius coloris, inuictum athletis: eandem vim alectoriæ Milonem expertum &c.*] Veniamus ad poëtas. Empedocles, apud Laërtium [10] in hanc sententiam valdè iactabundus.

Pharmaca quis pellas morbos, leuesque senectam
Percipies, quæ cuncta tibi communico soli:
Compescesque truces ventorum ritè procellas,
Exorti insanis qui vastant flatibus agros.
Sursum, si libeat, mox flumina pigra ciebis.
Et media induces ex tempestate serenum,
Induces media pluuias æstate salubres,
Et flatus sicca qui perflent omnia messe,
Exstinctumque hominem nigro reuocabis ab orco

Et subdit ex Timæi historiis, *Empedoclem Etesiis aliquando vehementer flantibus, adeò vt fruges corrumperent, excoriari asinos iussisse factisque vtribus eos collibus & montium verticibus admoueri ad compellendos flatus, cessantibusque ventis, ab euentu rei κωλυσανέμαν vocatum esse.*] Vnus iste ex Græcis sufficiat; locupletiores sunt testes Latini, qui hæc vberius & elegantius descripsere.

Virgi

[1] Saxo. lib. 3. Daniæ.
[2] Io. Magn. lib. 17. Gotth. hist.
[3] in voce Iulianus.
[4] q. in S.S. 23.
[5] lib. 1. de asino aureo.
[6] lib. 2. de asino aur.
[7] lib. 26. c. 4.
[8] lib. 28. c. 8.
[9] lib. 36. c. 10.
[10] li. 8. de vit. phil.

Virgilius[1]: 1 Eclog. 8.

Carmina vel cælo possunt deducere lunam:
Carminibus Circe socios mutauit Vlyssis.
Frigidus in pratis cantando rumpitur anguis.&c.
Has herbas atque hæc Ponto mihi lecta venena
Ipse dedit Mœris, nascuntur plurima Ponto.
His ego sæpe lupum fieri & se condere siluis,
Mœrim, sæpè animas imis excire sepulcris,
Atque satas aliò vidi traducere messeis.

Ouidius in Metamorph.[2] postquam narrauit Vlyssis socios in sues mutatos, de Circes amore & odio in Picum Regem copiosior, inter cætera; de Carmente, 2 Lib. 14. seu Canente Pici vxore;

Rara quidem facie, sed rarior arte canendi,
(Vnde Canens dicta est) siluas & saxa mouere,
Et mulcere feras & flumina longa morari
Ore suo, volucresque vagas retinere solebat.

& paulò post; de ipsa Circe. quæ Pico viso, amore correpta, inquit:

Non tamen effugies, vento rapiare licebit,
Si modo me noui, si non euanuit omnis
Herbarum virtus, nec me mea carmina fallunt.
Dixit: & effigiem nullo cum corpore falsi
Finxit apri, præterque oculos transcurrere regis
Iussit, & in densum trabibus nemus ire videri:

Quem inanem aprum dum Picus equo admisso insequitur ab ea solus deprehensus, verbis in flagitium inuitatus & carmine malo

Concipit illa preces, & verba precantia dixit,
Ignotosque Deos ignoto carmine adorat,
Quo solet & niueæ vultum confundere lunæ,
Et patrio capiti bibulas subtexere nubes.
Tunc quoque cantato densatur carmine cælum,
Et nebulas exhalat humus &c.

Sed cùm ille mæcham castus auersaretur, in furorem versa,

Tum bis ad occasum, bis se conuertit ad ortum
Ter iuuenem baculo tetigit, tria carmina dixit

Et ille in auem mutatus, pennas in corpore vidit. Denique cum famuli ab malefica vi minisque adhibitis regem suum reposcerent;

Illa nocens spargit virus, succosque veneni.
Exiluere loco (dictu mirabile) siluæ,
Ingemuitque solum vicinaque palluit arbor,
Sparsaque sanguineis rubuerunt pabula guttis.
Et lapides visi mugitus edere raucos,
Et latrare canes, & humus serpentibus atris
Squallere, & tenues animæ volitare videntur.
Attonitum monstris vulgus panet. illa pauentum
Ora venenata tetigit mirantia virga;
Cuius ab attactu variarum monstra ferarum
In iuuenes veniunt, nulli sua mansit imago.

Et de Medæa, Circes nepte[3]. 3 Epist. Hypsypiles

Illa reluctantem cursu deducere lunam

Nititur, & tenebris abdere solis equos:
Illa refrenat aquas obliquáque fulmina sistit,
Illa loco syluas, viuáque saxa mouet:
Per tumulos errat sparsis distincta capillis,
Certáque de tepidis colligit ossa rogis:
Deuouet absentes, simulacraque cerea fingit.
Et miserum tenues in iecur vrget acus.

1 lib.1.Eleg.2 Tibullus [1]: *Vt mihi verax.*
Pollicita est magico saga ministerio.
Hanc ego de cælo ducentem sidera vidi,
Fluminis hæc rapidi carmine vertit iter.
Hæc cantu finditque solum, maneisque sepulchris
Elicit, & tepido deuocat ossa rogo.
Iam ciet infernas magico stridore cateruas,
Iam iubet aspersas lacte referre pedem.
Cùm libet hæc tristi depellit nubila cælo;
Cùm libet, æstiuo prouocat orbe niues.
Illa tenere malas Medeæ dicitur herbas,
Sola feros Hecates perdomuisse canes.
Hæc mihi composuit cantus quis fallere posses:
Ter cane, ter dictis despue carminibus:
Ille nihil poterit de nobis credere cuiquam;
Non sibi, si in molli viderit esse sinu.
Tu tamen abstineas aliis. nam cætera cernet
Omnia: de me vno sentiet esse nihil.
Quid credam? nempe hæc eadem se dixit amores
Cantibus aut herbis soluere posse meos.

2 Eleg.8. Et alibi idem vates [2];
Num te carminibus, num te pallentibus herbis
Deuouit tacito tempore noctis anus?
Cantus vicinis fruges traducit ab agris,
Cantus & iratæ detinet anguis iter.
Cantus & è curru lunam deducere tentat,
Et faceret, si non æra repulsa sonent.

Propertius lib.1.Eleg.12.
Inuidiæ fuimus? num nos Deus obruit? an quæ
Lecta Prometheis diuidit herba iugis?
Non sum ego, qui fueram.

Petronius Arbitrer, inducit sagam sic gloriantem;
Quicquid in orbe vides, paret mihi. Florida tellus,
Cùm volo, siccatis arescit languida succis;
Cùm volo fundat aquas, scopulus atque arida saxa
Indigenas iaculantur aquas. mihi pontus inerteis
Submittit fluctus, Zephyrique tacentia ponunt
Ante meos sua flabra pedes. mihi flumina parent,
Hircanaque tigres, & iussi stare dracones.
Quid leuiora loquor? lunæ descendit imago
Carminibus deducta meis: trepidusque furenteis
Flectere Phœbus equos reuoluto cogitur orbe.

Tantum

Tantum dicta valent taurorum flamma quiescit
Virgineis extincta sacris; Phœbeaque Circe
Carminibus magicis socios mutauit Vlyssis.

Nemisianus Bucolicorum scriptor;[1]

Cantauit quod luna timet, quo rumpitur anguis,
Quo currunt scopuli, migrant sata, vellitur arbor.

Et lyræ latinæ princeps de sagis tribus famosissimis [2], de Folia,

Quæ sidera excantata voce Thessala,
Lunamque cælo deripit.

Et ibidem sic Canidia canit;

Non vsitatis (Vare) potionibus,
O multa fleturum caput,
Ad me recurres: nec vocata mens tua
Marsis redibit vocibus.
Maius parabo, maius infundam tibi
Fastidienti poculum
Priusque cælum sidet inferius mari,
Tellure porrecta super,
Quàm non amore sic meo flagres, vti
Bitumen atris ignibus.

Et postmodum eadem [3],

Quæ mouere cereas imagines,
Vt ipse nostri curiosus, & polo
Deripere lunam vocibus possum meis,
Possum crematos excitare mortuos,
Desideriique temperare poculum.

Sed omnium accuratissimè, licet, propter grandiloquentiam, & celsum illum spiritum, obscuriùs M. Lucanus de Erisichto.[4]

Carmine Thessalidum dura in præcordia fluxit,
Non fatis adductus, amor, flammisque seueri
Illicitis arsere senes. nec noxia tantum
Pocula proficiunt, aut cùm turgentia suco
Frontis amaturæ subducunt pignora fetæ:
Mens hausti nulla sanie polluta veneni,
Excantata perit. quos non concordia misti
Alligat vlla tori, blandæque potentia formæ;
Traxerunt torti magica vertigine fili.
Cessauere vices rerum, dilataque longà
Hæsit nocte dies: legi non paruit æther
Torpuit & præceps audito carmine mundus.
Axibus & rapidis impulsos Iupiter vrgens
Miratur non ire polos. tunc omnia complent
Imbribus, & calido producunt nubila Phœbo,
Et tonat ignaro cælum Ioue. vocibus iisdem
Humenteis latè nebulas, nimbosque solutis
Excussere comis: ventis cessantibus, æquor
Intumuit, rursus, vetitum sentire procellas;
Conticuit, turbante Noto: puppimque ferenteis
In ventum tumuere sinus. de rupe pependit

Abscis

1 Eclog. 4.
2 Epod. Ode 5.
3 Ode vlt.
4 lib. 6.

Abscissa fixus torrens, amnisque cucurrit,
Non qua pronus erat. Nilum non extulit æstas,
Mæander direxit aquas Rodanumque morantem
Præcipitauit Arar summisso vertice montes
Explicuere iugum. nubes suspexit Olympus
Solibus & nullis Scyticæ, cum bruma rigeret,
Dimaduere niues. impulsam sidere Tethyn
Reppulit Hæmonidum defenso littore carmen.
Terra quoque immoti concussit ponderis axem,
Et medium vergens nisu titubauit in orbem.
Tantæ molis onus percussum voce recessit,
Prospectumque dedit circum labentis olympi.
Omne potens animal lethi, genitumque nocere
Et pauet Hæmonias, & mortibus instruit arteis.
Has auidæ tigres, & nobilis ira leonum.
Ore fouent blando: gelidos his explicat orbeis
Inque pruinoso coluber distenditur aruo:
Vi e ei coeunt, abrupto corpore, nodi,
H manóque cadit serpens afflata veneno.

Et mox; *Illis & sidera primum*
Præcipiti & deducta polo, Phæbèque serena
Non aliter diris verborum obs ssa venenis
Palluit, & nigris terrenisque ignibus arsit,
Q àm si fraterna prohibere imagine tellus,
Insereretq́; suas flammis cælestibus vmbras:
Et patitur tantos cantu depressa labores,
Donec suppositæ proprio despumet in herbis

Nec minùs eruditè patruus Lucani, pallio clarus & cothurno; reliquiæ Latialis Orchestræ, noster Seneca [1];

1 Medeæ v. 752.

Nunc meis vocata sacris noctium sidus venenis,
Pessimos induta vultus, fronte non vna minax.
Tibi, more gentis, vinculo soluens comam,
Secreta nudo nemora lustraui pede,
Et euocaui nubibus siccis aquas,
Egique ad imum maria, & Oceanus graueis
Interius vndas æstibus victis dedit:
Pariterque mundus lege confusa æthereis,
Et solem & astra vidit; & vetitum mare
Tetigistis vrsæ. temporum flexi viceis.
Aestiua tellus floruit cantu meo:
Messem coacta vidit hybernam Ceres,
Violenta Phasis vertit in fontem vada:
Et Ister, in tot ora diuisus, truceis
Compressit vndas omnibus ripis piger:
Sonuere fluctus, tonuit insanum mare
Tacente vento. nemoris antiqui domus
Amisit vmbram, vocis imperio meæ.
Die relicto Phæbus in medio stetit,
Hyadesq́; nostris cantibus motæ labant.

Apud eundem non minora sibi vindicat Nutrix illa [1]. Her Oct. v. 150

Artibus magicis ferè
Coniugia nuptæ precibus admistis ligant,
Vernare iussi frigore in medio nemus.
Missumque fulmen stare, concussi fretum
Cessante vento, turbidum explicui mare,
Et sicca tellus fontibus patuit nouis,
Habuere motum saxa. discussi foreis.
Vmbræ stetistis. & mea iussi prece
Manes loquuntur, sonuit infernus canis.
Mare, terra, cælum tartarus seruit mihi
Nox media solem vidit, & noctem dies,
Nihilq; leges ad meos cantus tenent.

Denique, & peritiæ meæ labor ac studium Claudianus [2]; 2lib. in Rufum.

Namque mihi magicæ vireis, æuiq; futuri
Præscius ardor inest. Noui, quo Thessala cantu
Eripiat lunare iubar; quid signa sagacis
Aegypti valeant; quà gens Chaldæa vocatis
Imperet arte Deis. nec me latuere fluentes.
Arboribus succi, funestarumq; potestas
Herbarum: quicquid lethali germine pollens
Caucasus, & Schyticæ vernant in gramina rupes
Quas legit Medea ferox, & callida Circe.
Sæpius horrendos Maneis, sacrisq; litaui
Nocturnis Hecaten, & condita funera traxi
Carminibus victura meis: multosq; canendo,
Quamuis Parcarum restarent fila, peremi,
Ire vagas quercus, & flumina stare coëgi,
Verasq; non prono curuaui flumina lapsu
In fontes reditura suos. Neu vana locutam
Me fortasse putes mutatos cerne penateis.
Dixerat, & niuea (mirùm) capere columna
Ditari, subitoq; trabes lucere metallo.

Tam multa, tam magna sibi hæc vanitas vindicat: quædam falsò, quædam verè: sed quæ falsò, quæ verè, nunc nobis, quoniam alij id omisêre, discutiendum est rem totam certa methodo ad sua capita reducemus: illud semper memoria reuoluentes, *quicquid dæmon potest, id per eum, exacto, Magos posse nihilq; sic posse Magos, quod nequeat dæmon.*

QVÆSTIO X.

Quid possint Magi circa ordinem & leges vniuersi?

A NAturam *sibi parere*, & legibus cunctis vniuersi superiorem se (vt legistis magica gloriatur:

Mare, cœlum, terra, Tartareus seruit mihi:
Nihilq; leges ad meos cantus tenet.

Falsum hoc imprimis, & soli Deo omnipotenti reseruatum. Naturæ ordinem) mutare nequit, nisi auctor naturæ: nec leges vniuersi refigere; nisi qui fixit. scitum & ratum est hoc Theologorum decretum, nec motu locali (quæ actio est immediata dæmonis) nec applicatione agentium & patientium per alte-

rationem,

rationem, corruptionem, generationémue (quæ sunt eius actiones mediatæ) posse quidquam, quod naturam superet & proinde, nec id, quo mutetur ordo, seu lex vniuersi: Sic D. Augustinus & D. Thomas [1], probatur à Scholasticis auctoritate Apostoli [2]. *Non subiecit Deus Angelis orbem terræ futurum.* Vt interpretati D. Chrys. Theophilac D. Thom. & Sasbaut. non malè quanquam reuera verba illa de mundo nouo seu Ecclesia potiùs agant, cuius caput est Christus, & de quo non semel Prophetæ [3]. Melius probant ratione, quia pars non potest plus toto. Ex hoc axiomate inferuntur multa particularia.

Primò non posse Magos dæmonis opera producere immediatè vllam formam substantialem vel accidentalem. quia naturæ lex est, vt corporeum subiectum nequeat à re incorporea immediatè alterari: diabolus autem est incorporeus, formæ autem illæ ex potentia rei corporeæ sunt educendæ. hinc sequitur non posse diabolum immediatè vllam qualitatem corpoream & permanentem imprimere, v.g. calorem, frigus, albedinem, &c. [4]

2. Non possunt aliquid creare, propriè loquendo, siue ex nihilo. quia causæ naturalis actiuitas non extenditur in quod nihil est; hoc enim est virtutis infinitæ.

3. Nec ex qualibet re naturali possunt facere quamlibet. quia nequeunt immediatè formam introducere, vt autem eam mediatè introducant, necessarium est aptas dispositiones præcedere: nulla verò res est capax cunctarum dispositionum, quæ ad omnes formas requisitæ sunt. Hinc etiam fit, vt nequeant, quouis instrumento vel causa, quemlibet effectum gignere: tum quia pendent à pacto inito, quod certa præscribit media: tum quòd, cùm non agant immediatè causa vel instrumentum debet idoneam proportionem cũ effectu habere.

4. Nequeunt formas substantiales (vt dixi) sine præuiis alterationibus ac dispositionibus producere. Nec etiam id ipsum possunt facere in instanti; (quia mutatio per creaturas nulla fit nisi in tempore) nec etiam possunt quamtumlibet paruo aut æquali tempore, quicquid volunt perficere: nam naturaliter ad vnam rem plus, ad aliam minùs moræ requiritur, secundum plures aut perfectiores vnius quam alterius dispositiones.

5. Præposita sententia Aristotelis & sequacium; quæ in Lycæo Peripatetico, & scholis Theologorum receptior est; non poterunt vacuum in rerum naturam inducere; nec infinitum vllum actum; nec à priuatione ad habitum regredi; nec ordinem, qui est inter formas ac dispositiones rerum naturalium inducendo, extremas prætermissis mediis, vel posteriores ante priores, immutare aut peruertere; nec corpus de extremo ad extremum transferre, non transmisso medio; nec corpus longè à se distans localiter mouere, quia necesse est vt mouens ac motum simul sint in loco (alioquin sequeretur etiam posse mouere corpus per vacuum, & per quantamlibet intercapedinem) nec in instanti vel quantalibet celeritate corpus mouere aut transferre. quia vis eorum motiua certis est finibus limitata. Quare intelligendum sanè, quod Tertullianus scripsit [5]; *dæmones momento esse vbique.*] Item; *totum orbem illis vnum esse locum.*] Nam impropriè totus orbis vnus illis locus est, cum constet sic v.g. eos esse in Oriente, vt simul tunc non sint in Occidente. siue enim per substantiam suam sint in loco (quod probabilius) siue per virtutis applicationem (vt multi volunt) adæquatus eorum & proprius locus omnium iudicio, certum habet & limitatum ambitum, vel virtuti vel substantiæ proportionatum; & vbique esse, omnia implere est: quod solius Dei proprium. Momentum etiam vsurpanti pro

1 D. Aug. lib. 3. de Trinit. D. Thom. libr. 3. contr. gent c. 108. & q. 16. de malo. art. 8. quos sequitur Vict. nu. 35.

2 ad Hebr. 2. v. 5.

3 Es. 9. v. 6. & c. 65. v. 17. & Ps. 102. v. 19. hoc est ipsis hominibus, qui omnes salrem post iudicij diem credituri. sic Photius Primas. Ans. & Haym.

4 D. Aug. d. li. 3. c. 8. & communiter Theologi.

5 Apol. c. 22.

uit pro celeri adeò motu, vt ab hominibus vix queat percipi.

6. Ex eo quod dictum est non posse tollere connexionem & subordinationem partium vniuersi; sequitur etiam, non posse tollere earum conseruationem: quæ est ordinis & connexionis illius causa finisque, hinc porro sequuntur, quæ de cœlorum motu & elementorum translatione, sequenti quæstione dicentur: sequitur etiam non posse impedire proximè & directè (sicut faciebat Deus, quando in tam variis ac enormibus suppliciis Martyres seruabat illæsos[1]) non posse (inquam) sic impedire actionem agentis naturalis, quod habet omnia ad agendum requisita: sed dumtaxat id posse indirectè & mediante aliquo artificio aut medicina, sicut faciunt homines, videlicet primò adhibita contraria causa, quæ alterius causæ vim exeri impediat. v. g. si mantile de mollibus lapidum filis ex Carysto petitis, & instar telæ contextis, in flammam coniiceretur, id non modò non ambureretur, sed splendidius, nitidiusque exiret[2]: item si adamantem admoueas, impedietur magnes ne ferrum attrahat[3]. Sic fortè diabolus gentiles decepit, quando fecit ne flamma exureret capillos Iuli[4], aut Seruij Tullij, aut L. Marcij, aut tunicam serui Anagnini, potest tamen & alia prodigij tam celebris causa reddi. Nempe hos ignes ex illo flammæ genere fuisse, quem vulgò vocant IGNEM FATVVM: cuius origo hæc à Philosophis traditur. Exhalationes ab aëre frigido, & nimis condensato, propè nos detineri; posteà, per vehementem quarundam exhalationum inuicem succedentium compulsationem, calefieri & inflammari; diuersos quoque colores & figuras recipere, prout vapor crassior & subtilior fuerit, & prout diuersimodè fuerit configuratus rubram apparere vel nigram flammam in materiâ crassiore, candidiorem & clariorem in subtiliore, & ceteram figuræ varietatem ex lucis reflexione repræsentare. Apparent etiam huiusmodi phantasmata (Galli vocant *Des Aduis*, Germani *Stalluchten*) vel inter equorum aures, vel supra verticem hominum vino, irâ, vel aliâ ex causâ efferuescentium; item iuxta sepulchra, bustuaria, vel patibula; quoniam ex corporibus viscosæ exeunt exhalationes; quæ, sicut dictum, motu illo inflammantur, præcedere vel subsequi viatorem putantur, quia progressu citatiore homo aërem commouet; idcirco si coneris apprehendere, diffugere videntur, ab aëre pulsæ. Legi nuperum scriptorem Iurisconsultum[6] qui censet hæc omnia dæmonum esse ludibria, & his ignibus malum genium insitum esse, *cur enim alioqui homines sic* (ait) *pelliciant in stagnorum fluminumque voragines ac præcipitia?* non illa (mi homo) pelliciunt; sed fit, quia nocturnum silentium, & flammæ nouitas ignaris causæ metum ac consternationem inducunt, & faciunt à via aberrare, & sic in malum aliquod ruere præsertim in flumina vel stagna. Naturâ enim suâ hi ignes (vt flammæ quas Æthna eructat, in fretum feruntur) etiam voluuntur versus aquas (*vt rectè Leloyher, obseruauit lib. 1. de spectr. cap. 5.*) ideò qui perturbati seu consternati vel ducti curiositate, hos sequuntur, sæpe submersionis periculum subeunt. Si qua coactio extrinseca ad sequendum quãdoque deprehendatur; illa certè naturalis non est, sed à dæmone. Nam non nego quandoque posse fieri, vt his se flammis dęmon adiungat, sed cùm naturalem causam flammarum teneamus, haud arbitror cum plebecula ad prodigiosas causas confugiendum. Cur verò his non vstulentur equorum aures, vel hominum capita, causam putarim; quod ex sententia veterũ philosophorum[7], ignis duo sũt genera (seu partes potiùs) flãma & pruna: prunæq; propriũ sit vrere ac nõ lucere; flãmæ verò lucere & vrere, quando perfecta est flamma; quãdo verò imperfecta (vt de qua agimus) tunc tuum possit lucere, vim vrendi non ha

1 Angles in 2. q. vnic. de dæmon. a. 4. dub. 1. diffic. 5.

2 Plutarch li. de defectu oraculor.

3 Plin. lib. 37. cap. 4. & D. Aug. lib. 21. de ciuit. Dei cap. 4.

4 vide Virgil. Aeneid. 2. Liuium lib. 1. Plinium lib. 2. c. 107. Obsequentem & Prodig.

5 li. 2. Dæmonolat. c. 3.

6 Galeni li. 4. de simplic. medicam facultat. Platonis in Timæo & ipsius Timæi Locri.

beat. Et nomen satis indicat, hunc non verum esse aut perfectum ignem, sed
quid igni simile, sicut caprificus, & ficus fatua non vera est ficus, sed degene-
[1 Plinius d. c. 107.] rans quid & ficui simile. Confirmat, quod narrant [1] ad aquas Scantias flam- D
mam exire, quæ inualida sit quando transit, nec longè in alia materia queat
durare: & super hunc igneum fontem, quæ illum contegit fraxinus, æternum vi-
rere cernitur: quod non foret, si hæc flamma vera perfectáque foret. Talis etiam
albus ille ignis, qui post tempestatem nautis apparet & super malum, nauiumq;
armamenta sidens, nihil adurit; Gentilib. Dioscurorum seu Castorum alba stella,
[2 vide quæ dixi comment. in Herc. Fur. v. 4.] nobis *S. Telmus* dicitur.[2] Videte nunc insignem mathæologi Lutheri Meteorolo-
giam *commentar. in c. 9. Gen. fol.* 146 de Iride disputans, non contentus Iridem cum
Halone vel Corona confudisse, subdit; *Ego non dubito saltantes capras, volantes dra-
cones, lanceas, & similia esse effectus malorum spirituum in aere sic ludentium, vt aut ter-
reant, aut decipiant homines: gentes flammas in nauibus apparentes indicarunt Castorem
& Pollucem esse. Et apparet aliquando luna super equorum Hæc omnia certum est esse
ludibria dæmonum in aere.*] Sic ille, per *certum est, & non dubito* nullâ reddita ra-
tione philosophiam euertit; eodem iure, quo fidem; vt in Deum, sit in naturam
ius sibi vsurpans. *Lunam* vocat, illas, qua dixi flammulas: aut si lunam vidit e-
quorum auribus insidentem; vidit, quando lunaticus. Et tamen hanc censet *esse
vnam firmam & certissimam* (verba eius sunt) *demonstrationem, quòd omnes illæ
impressiones, vt vocant, sint opera Dei, vel etiam dæmonum.* Iris, & cometa quidem, se-
cundum illum, Dei; cętera dæmonum. Gaudeant tali Doctore, qui amant desipe-
re. Quod verò legimus de erraticis flammarum globis humanam edentibus
vocem, & de resecto cadaueris cum humero costisque brachio dextro, in vsum
luminis nocturni; cuius extremi digiti flammâ sulphureâ ac violaceâ tantisper
arserunt, dum striges venenum malum totum dormienti infudissent, idque
quod constituerant totum perfecissent; demum flammâ extinctâ tam integros
illibatosq; mansisse digitos, quàm si lumini fomitem nullum antè præbuissent;
[3 d. c. 3.] quod Magos, quoties volunt, facere Remigius [3] asseuerat; id omne idem rectè
[4 de rapta Proserp.] ad dæmonis technas retulit. Cęterum quod Cl. Claudianus [4] canit in Æthnæ
cacumine niues illæsas permanere, quia vastum illud incendium *scit niuibus seruare
fidem, & lambit contiguas innoxia flamma pruinas*, hoc non est fabulosum (suf-
[5 Strabo, Solinus, Plinius & Seneca.] fragantur enim historici philosophiq; [5]) sed est abditum naturæ secretum, for-
tè an quòd flamma, nimis violenta propulsione eiecta, minùs actiuitatis habet
in circumiacentia, quæ tam obiter attingit: quod si verum est, pertinet ad poste-
riorem actiuitatis impediendæ modum. Alter enim modus huius impedimenti
fit, per aëris interiecti celerem ac violentum motum; quo impeditur actio na-
turalis, ne se in obiectum insinuet, sicut solemus moto aëre fumum, ne noceat
oculis, abigere, sicut etiam diabolus effecit, ne difflueret aqua, quam Tuscia Ve-
[6 Valerius Max. lib. 8. Tertull. Apolo. c. 22. Minucius in Octauio. D. August. lib. 10 de ciuit. Dei c. 16. 7. Theodoret. lib. 3. Hist. Eccles. c. 22.] stalis cribro portabat [6]. Sic flammam iniectam atri dæmonis spectrum impedi-
uit; ne Iouis Apameni fanum absumeret, donec diuino miraculo aquæ benedictę
aspersio dæmonem abegit [7].

Sic ad Medeæ incantationes taurorum flammiuomorum halitum innocuum
factum poëtæ canunt. Sëper enim Dei miracula diabolus conatur simulare. Scit
sanctos *per fidem* (vt ait Apost.) *impetum ignis extinxisse*; Heb. 11. v. 34. vt fecerunt
tres pueri Hebręi *Dan.* 3. vt fecit B. Franciscus de Paula, aliique, vno contentus
ero exemplo; in quo, cum fide, meritum quoq; religiosæ seu cæcę obedientiæ,
resplendet. Scardeonius ita scribit: *Accidit aliquando forte fortuna, vt præpositum
quidam prædicatorum D. August. illic apud hos* (Iesuatos D. Columbini sectatores)
*ad prandium inuitatus accumberet: qui amotis epulis, semotisq; arbitris, dataq; loquendi
venia,*

venia cœpit de Dominicæ professionis meritò copiose admodum, arroganterq́; disserere, tacitè exprobrans eis, quod professionē trium votorum cùm inter cœnobitas connumeraretur, publice palamq́; cum cæteris monachis solita non profiterentur forma. Ad id Iesuitarum prepositus homo idiota sane, sed prudens & dilectus Deo, argutè respondit. Vis (inquit) *Pater, quoniam in hos sermones incidimus, vtrum vnus ex nostris fratribus, ita simplici quodammodo Deo oblatus, an comes iste tuus, publice tria vota professus, superiori suo obedientiam exhibeat sinceriorem? Annuit ille ignarus quidem libens. Tum Iesuita ad hunc nostrum Marcum quamprimum conuersus, qui ibi forte accumbentibus ministrabat, ait Marce frater, hi sodales nostri frigent: in virtute sanctæ obedientiæ adferas huc eis citò è coquina nudis manib. ardentes prunas, vt confestim calefiant. At ille haud cunctabundus (vt erat ad obedientiam promptus) nihil fore credens, quod fieri non posset, si sub obedientiæ præcepto mandaretur festinus nihil hæsitans a coquina ad mensam ardentes prunas quamplurimas ambabus manib. iunctis, absq́; vllo detrimēto aut læsione sui portauit, vtrique eas porrigens ad frigus tollendum, quas iterum, iubente præposito cunctis admirantib. ad locum vnde detulerat deportauit. Hinc præpositus ille Dominicus vltra modum obstupefactus comitem suum intuetur, quasi idem esset illi ilico precepturus. At ille cognita re nihil cunctandum ratus, quamprimum in hæc verba prorupit: Pater Reuerende, apage te, ne me iubeas tentare Deū, adferam, si voles, ignem prout soleo, rutula non manibus. At illi admirabundi ob tantū miraculū, hinc taciti intra se stupebant: hinc repentino comitis responso delectati, se mutuo inspicientes subriserunt.*] Subrideat forte & aliquis Iesuitarū hostis hæc legens, at Scardeonius Iesuita non fuit, quin & Iesuitarum tenuem admodum cognitionem habebat, qui tum recens Patauium aduenerant, ille namq; nos vocat *Sacerdotes nominis* IESV *l. 2. class. 5. fol. 95.* Iesuitas autem in prædicta narratione *d. lib. 2. classe 6. fol. 113.* vocat eos, qui propriè *Iesuati* nominantur, illi auctorem ordinis habēt B. Ioānem Columbinum, & ferè ad vnū laici sunt: nos auctorem habemus ordinis nostri B. Ignatium Loiolam & in singulis domib. multos Sacerdotes illi ab Vrbano V. Papa, anno 1369. confirmati fuere, nos primū à Paulo III. post annum 1540. illi *Iesuati S. Hieronymi*, nos clerici *Societatis Iesu* sumus vocati, de illis lege Paulum Morigiam *lib. de orig. religionum c. 33. & 35.* de nobis vitam P. Ignatij Loialæ à Patre Petro Ribadeneyra, & P. Petro Maffeio accuratè descriptam. Errauit ergo Scardeonius in nomine, vt & cæteri, qui IESVITAS cum IESVATIS confundunt. Et ex hoc errore Bartolom. Fumus *in Armill. aurea verb. religio nu. 4.* satis inconsideratè negat Iesuitas propriè religiosos esse, & auctorem laudat Aba *in rub. de regular. n. 3.* qui tamen dumtaxat scribit eos non propriè dici regulares: quod & ipsum falsum, nam Iesuitæ vtrūq; sunt. Regulares, quia regulā certā profitentes clerici sunt religiosi, quia tria vota solēnia emittūt. Verū Abbas errabat in facto: & Fumus imperitè Abbatis sententiā excerpsit, ambo autem de Iesuatis prædictis loquebantur, nam Abbatis tempore de Iesuitis nulla nōdum erat cogitatio: libri suat corrigēdi Abbatis, Fumi Scardeonij, & (miror) id ab ijs, qui nuperis editionib. præfuerūt, nō animaduersū. Venia plane dignus Fumus si ante Soc. Iesu institutā scripsit. Venia indignus Baleus heret. Anglus *in bibl. scriptorū Britanniæ*, qui nos fingit, additis (vt illi solēne) fabellis Theatinos esse, & Venetijs primū à Paulo Caraffa, qui postea Paulus IV. institutos. Minus tamen mirandum, Anglo Caluin. nomen nostrum ignotū fuisse, sed plane miranda malignitas, & stupor Paris. aduocati, Papyrij Massoni, qui cum in nostra societate non paucis annis vixisset, vt rabula fori fieret, eam deserens maledicentiæ quasi tirocinium fecit, in nomine nostro insectando, nā in Pauli IV. Pontificis vitæ rapsodiis, scribit nos in Hispania *Ignatianos* Nolę in Campania *Iesuinos* vocari, & sic ipse appellat: cur? ne nouisse videatur, & vt a-

postasiam tegat, malè nouerat à quibus tam malè, tam malo exemplo defecit. Si tam parum illi noti, vnde, aut qua, in intima se arcana cordis iste cordium & renum scrutator penetrauit, vt nihil verearur affirmare, eos sibi solos videri societatem cum Iesu contraxisse: & in eo nimium sapientes esse, quod se putent cœlo vel ipsi quandoque imperaturos? Qui cordis eorum tam penita perspexerat arcana, quo potuit pacto nomen ignorasse? si nec nomen nouerat, nō potuit se in hæc latibula profunda cordis penetrasse. Teneo te Spiritus apostatice. Bruciorum brutus iste mos est, vt quos flagitiosè deseruerunt, quia disciplinam nō ferebant: illos infrunito ore, & lingua virulenta conentur proscindere, ne non meritò transfugisse videantur. Ad rem redeo, à diuerticulo, in quod me Scardeonius pertraxerat.

QVÆSTIO XI.

Quæ magorum potestas in orbes cœlestes, sidera & elementa?

FErendi sunt Empedocles, Sosiphanes, Apollonius, Virgilius & alii poëtæ, vt quæstione præcedente docui, plus nimiùm Magis tribuentes, ferendi, quia gentiles, sed quis ferat hominem Christianum, sic canentem?

Verba vel alto errantia cœlo
Sistere sidera, verba potentem
Noctis possunt ducere lunam.

nisi fortè, & hunc dicamus, non ex sua, sed ad Ethnicorum sententiam appositè, cecinisse.

Primo nec cœli, nec siderum motum sistere, vel eorum statos cursus retroagere magicen posse, hoc enim foret vniuersi ordinem turbare. Hinc verò concidit fabula veterum, de lunæ detractione; non magis consentanea rationi, quàm recentior nostris temporibus ridicula populi cuiusdam opinio, arbitrantis lunam ab asino epotam, quia pecus Arcadicum de flumine biberat, in quo noctu lunæ facies, vt fit lucentis reddebatur cùm biberet, eoque recedente subitâ nube luna velata videri desiisset: ideò miserum Sileni vectorem in carcerem coniecere, in eculeum egere, & aluo rescissa, vt lunam mundo redderet, sæuissimè exenterarunt [1]. conclusionem nostram D. Augustin. confirmat [2]. Veteris fabulæ origo nata ex ignoratione causæ, cur luna naturaliter deliquium luminis patiatur, teste Plutarcho [3], & veteri quodam poëta cuius fragmentum, vt à Turnebo [4] accepimus, dignissimum est, quod pluribus locis legatur.

Sed tamen incuruus per pondera terrea nitens
Dicam cur fesso liuescat circulus orbe,
Purpureumq; iubar niuei cur tabeat oris.
Non illam, vt populi credunt, nigrantibus antris
Infernas vlulans mulier prædira sub vmbras
Detrahit altiuago è speculo, nec carmine victa,
Vel rore Stygias
Vincibilemq; petit clamorem, quippe per æthram,
Qua citimus limes dispescit turbida puris,
Inuiolata meat: sed vasto corpore tellus,
Quæ medium tenet ima polum, dum lumina fratris
Detinet vmbriferis metis, tum sidere casso
Pallescit teres vmbra rotæ, dum transeat axem
Aggeris velox tumuli, speculoq; rosanti
Fraternas reparet per cœlum libera flammas.

1 Narrat Viues commēt. in libr. 10. de ciuit. Dei, c. 4
2 d. c. 4.
3 lib. de præcept. connubial.
4 lib. 19 aduersar. c. 4.

Addit

Addit postea multa disertissimè, quibus hanc sententiam confirmat. ibi legere poterit, quem capit priscorum poëtarum lectio.

Secundo nequeunt integrum elementum de loco suo naturali in alium trãsferre, nec partes, quibus integratur mundus, tollere vel suo mouere loco, ratio est eadem quæ præcedentis conclusionis, estque sentẽtia communis Theologorum, atque hoc voluit Firmilianus ad D. Cyprianum scribens. Terræmotus tamen possunt efficere; nempe immisso quopiam vehementi spiritu in cauernas terræ, vel vehementer agitato aëre qui in terræ visceribus est inclusus. Non id poëtæ tantum asseruerunt, ventis Magos imperare: sed & Philostratus, dum scribit Apollonium apud Brachmanas duo dolia vidisse; quibus apertis, imbres & venti erumpebant, clausis serenitas & tranquillitas aëris redibat. Sopater quoque Philosophus, affectus vltimo supplicio fuit, quòd accusaretur carmine magico ventos vinxisse, ne annona Byzantium inueheretur [1]. De Empedocle, & Rege, cui cognomen *Pileus ventosus*, iam diximus.

1 Eunapius de vitis Philoso. & Suidas.

Tertiò, quod huic affine est, possunt Magi tempestates sedare, possunt excitare fulgura, & tonitrua, grandines & imbres, & similia Meteorologica ciere, & in agros quos volunt immittere. Irrisit hoc olim Seneca Philosophus [2] ita scribens: *Illud incredibile Cleonis fuisse publicè propositos χαλαζοφύλακας, speculatores futuræ grandinis. Hi cùm signum dedissent, adesse iam grandinem, quid exspectas, vt homines ad penulas discurrerent, aut ad storeas? Imo pro se quisque, alius agnum immolabat, alius pullum: protinus illæ nubes aliò declinabant, cùm aliquid gustassent sanguinis. Hoc rides? accipe quod rideas magis, si quis nec agnum, pullumue habebat; quod sine dãno fieri poterat, manus sibi adferebat, &, ne tu auidas aut crudeleis existimes nubeis, digitum suum bene acuto graphio pungebat, & hoc sanguine litabat. Nec minus ab huius agello grando se auertebat, quam ab illo, in quo maioribus hostiis exorata erat. Rationem huius rei quidam quærunt. Alteri, vt homines sapientissimos decet, negant posse fieri; vt cum grãdine aliquis paciscatur, & tempestates munusculis redimat. quamuis munera & Deos vincant. Alteri suspicari ipsos aiunt, esse in ipso sanguine vim quandam potentem auertendæ nubis ac repellendæ. Sed quomodo in tam exiguo sanguine potest esse vis tanta, vt in altum penetret, & illam sentiant nubes? Quanto expeditius erat dicere; mendaciũ & fabula est? At Cleonæ iudicia reddebant in illos quibus delegata erat cura prouidendæ tempestatis, quòd negligentia eorum vineæ vapulassent, aut segetes procidissent. Et apud nos in* XII *tabulis cavetur.* NE QVIS *alienos.* FRVCTVS EXCANTASSIT. *Rudis adhuc antiquitas credebat, & attrahi imbres cantibus & repelli: quorum nihil posse fieri, tã palam est, vt huius rei causa nullius philosophi schola intranda sit.*] quàm fortiter asserit, quod ignorabat? aerem verberat, ipse falsas comminiscens causas, quas refutet: nihil horum dicturus, si hæc pacto cum dæmone fieri sciuisset. Audierunt hoc & legêre sæpius recentiores illi, qui negant tam Catholici [3], quàm hæretici [4]. quorum potissimæ rationes sunt, ab homine nec vnam aquæ guttulam gigni posse, quasi verò dicamus, solum hominem suis ista viribus perficere: sed id dæmoni ascribimus ex pactis conuentis operanti. Addunt nos impiè dæmoni ascribere; cùm in S.S. pruinæ, grandinis pluuiæ & similium origo ascribatur Deo. Quod non ignorabamus; vt nec illud, plurima passim in S.S. tribui Deo, quæ tamen constat humanas vires non superare; vt percutere, occidere sanare [5]. Sed nimirum, Deus hæc omnia facit, vt causa efficiens principalis, independens & vniuersalis, creaturæ verò, vt causæ efficientes particulares dependentes, ac minus principales. Vlricus Molitor in Dialogo Sigismundi Austriaci, paululũ deflectit ab aliorum errore, & ingeniosè comminiscitur, diabolum quidem non posse aërem turba-

2 li. 4. natural. quæst.

3 Calcagninus Ponzinibiusque.

4 Vierus medicus & Godelmannus iurista.

5 Deut. 32. v. 39. 1. Reg. 2. v. 6. cum simil.

re,grandinare,&c.cùm vult, nihil tamen adfert ad probandum , cur id nequeat : ſed quod quando futuram præuidet tempeſtatem; tunc ſagas impellere ad faciendum ea quæ procurandæ tempeſtati facere conſueuerunt , & iis perſuadere rebus ſeu factis illis hanc vim concitandæ procellæ ineſſe,non nego , poſſe id aliquando contingere : ſed vt plurimum aliter fieri contendo. Nã ſagæ vnanimiter confitentur,ſe quandocunque lubet hæc poſſe perficere:& id confirmat experientia,quoties à iudicib. vel inuitæ coguntur : ſequitur enim effectus;dæmon ergo id ex pacto condicto ad ſignum concurrens perficit.Fallitur etiam Molitor,nimis ieiunè & frigidè hîc & toto libello diſputans , dum probat,ſine Dei permiſſione hoc dæmonẽ non poſſe,quis vnquã Catholicorũ hoc aſſeruit?oẽs clamamus permiſſionem Dei neceſſariã eſſe , at contendimus Deo permittente,& cauſis naturalib.fortiorib.non impedientib.dæmonem id quando vult poſſe,licet aliàs tũ tempeſtas nulla naturaliter fuerit oritura:Scio; *Burchardus lib.19.Decre.tit.de arte magicà.v.credidiſti vnquã*,idem negauit,& cẽſuit magos id credentes eſſe ſuperſtitioſos,ſuperſtitioſi ſunt,quia magi:item ſi credant ſe hæc etiam non permittente Deo poſſe;imò & hæretici tum forent, ex hoc capite Sed rectè ſentiunt , ſi ſuppoſita Dei permiſſione , vi pacti , ſe id per dæmonem poſſe facere arbitrantur. Et hæc omnino ſequenda , quæ eſt communis ſententia Theologorum , & Iuriſconſultorum [1]. probatur Primò, ex S.S. Nam ibi Satanas [2] facit ignem de cœlo decidere & abſumere ſeruos ac pecua Iobi,excitat quoque ventum vehementem , qui filios ac filias conuiuantes ruina oppreſſit : quæ diabolummet ibi feciſſe patres orthodoxi docent. [3]. Deinde grandinem , qua Ægyptii puniti , expreſſe S.S. dicit per malos angelos immiſſam. Tertiò ſe offerunt quatuor angeli ſtantes ſuper terræ angulos , ventorum flatus impedituri , & ſic damna viuentibus illaturi maxima [4] : quos eſſe genios alaſtores plerique Sanctorum cenſuerunt [5]. Denique cur ab Apoſtolo toties vocantur dæmones , principes aëris huius? potiſſimùm propter magnam in aërem poteſtatem. Hoc confirmat non modò lex vetus XII. tabularum , quas eo nomine laudant Plinius & Diuus Auguſtinus [6]; ſed & Imperatoriæ , & Pontificiæ ſanctiones [7]. Confirmant & ij quos citaui Patres omnes , Clemens , Hieronymus , Auguſtinus , Andreas, Strabus Diuus Thomas & alij præterea complures,*vt Orig.lib.8.cont.Celſ.Ioan. Saliſberienſ.lib.1.c.10.Henr.Theutonicus,quem ſequitur Cantipratenſis lib.2.c.57.p.29.* Quartò probatur hiſtoriis & exemplis , de ventis & tempeſtate ſedata à Magis tempore Xerxis,teſtis eſt Herodotus [8]. De Finnis & Lapponibus ſic D
ſcribit Olaus [9]; *olim mercatoribus ventos venales exhibebant,tres nodos Magica arte ſacratos offerentes,quorum primo ſoluto placidos ventos , ſecundo vehementiores , tertio vehementiſſimos ſint habituri.*] Olim Ariſtæus docuit incolas Cycladum certis ritibus ac hoſtiis Eteſias æſtiuo tempore elicere , & ſic ſuaui frigore ſqualorem & ſterilitatem ab agris arcere [10] : de pluuiis cœlo deuocatis per Magos plena ſunt veterum monumenta [11]. Pluuiam etiam Cianitæ Indi ridiculo ritu ſic procurant , vt in Epiſtolis Peruanis noſtrorum , anni 1590. & 1591. narratum , his verbis excerpſit Gaſpar Spitillus : *Quando pluuia indigent, Magus quiſpiam magna vocis contentione & acceleratione clamat , vt omnes ad mõtem concedant : quo poſtquam peruenerunt , vt quilibet conſueto more à cibis abſtineat. Eſt autem eorum hoc ieiunium,vt à ſale , pipere , cibis coctis contineant : quod vbi factum eſt , voce intenſa & clamore ſummo ſtellas inuocant , aquamque precantur,& ad terras , caſtellumque paganum ſeſe vertunt , potionem quandam manibus tenent,quam vbi nobilis alicuius adoleſcentulæ manu porrectam ebiberint ; ita à ſenſibus abducuntur*

1 quos citat Binsfeld.q.4 in l.4.C.de malefic.& mathe.
2 Iob.1.v.16. & v.19.
3 And.Cæſarienſ.in c.13. Apoc.v.13. D. Thom. & alii in Iob 1.v.19.
4 Apoc.7.v.1.
5 D. Clemens lib.4.recognit.D. Hiero. lib.7. in Eſai. D.Aug.lib.5. contra Iulia c.3.Strabus in Apoc.
6 Plin.lib.28. Nat.hiſt.c.2. & lib.30.ca.1. & D.Aug.li. 8.de ciu. Dei c.19.
7 multi. 6. C. de malefic.ca. nec mirum. 26.q.5.& bulla Innocentii VIII cont. maleficos.
8 lib.7.
9 li.3.c.16.
10 Victorius lib.19.variar. lect.c.21.
11 Pauſan. in Arcadic. Dion Caſsius li. 56.Xiphilin. in Antonino.

tur, mentiſque impotes fiunt; vt mortui videantur: ſed vbi in ſe redierint, mel aqua & maizo miſcent, quibus permixtis nubes aſpergunt. Die ſequenti nobilem aliquem, aut conſpicuum & venerandum quempiam ſenem in lectum deponunt, ſubiecto lento igne, atque vbi ſudare cœperit, ſudorem vaſe excipit Magus, anſerino ſanguini admiſcet atque ex radice expreſſa aquæ rursùm in aëra iactat, nubes vt tingat rogat, per ſudorem ſanguinem, & aquam, vt deſideratam pluuiam largiantur. Quod ſi caſu eo die quo ſunt ſuperſtitioſi pluat, gratias agunt ſtellis, magumque multis muneribus ornatum efferunt.] Tanto nimirum Diabolus faciliùs ſtat pacto, quando pluuia vel grando in perniciem aliorum depoſcitur, vt vix vnquam fallat; quàm quando in commune bonum, quod hi poſcunt Indi, quos vt plurimum ludificatur: cùm tamen non minus eorum Magi, quàm noſtri ſortiarii vi pacti operentur.

Nemini potiò videri debet mirum de aqua; cum Pauſanias ſcribat, è lignis nullo admotis igne puriſſimam flammam Hippæpis ſolitam barbarico carmine educi. Recentiora exempla Admiratione dignum eſt, quod de ritu noſtratum ſtrigum tradit Remigius. *li. 1. dæmonolatr. c. 25.* his verbis; *Hoc certè memini teſtatum ſpontanea & libera aſſertione plus minus ducentorum hominum, qui me duumuiro damnante incendio crimen ſortilegii luerunt: ſtatis certiſque diebus ſolitos ſe conuenire gregatim ad ripam vel ſtagni vel riuuli alicuius, maximeque ſi quis eſſet quẽ ſolitudo à prætereuntium oculis ſepoſitum haberet; ibique illic aquas, accepta à dæmone virga, tantiſper diuerberare, dum vapores fumoſq; abundè excitarent, quibuſcum vnà ſublimes efferrentur. Illud deinde, quod ſi eſſes excitatum ſe in nubes denſas ac caliginoſas induere, quod poſtquam vnà cum dæmonibus ei eſſent inuoluti, agerent pellerẽtq; qua erat libitum, ac tandem multa precipitatum grandine in terras decurrerent.*]Hic nullã puto deceptionem aliam intercedere, quàm quod diuerberatione ſua ſe putãt vapores illos excitare: hoc dæmon facit; & ſtriges effert per aërem in ipſis nubibus & ne præfocentur præbet remedia. Si per nubes feruntur, an negandum illas dæmone deferente, ex nubibus in terram decidere poſſe ſed de hoc poſtea. Remigius addit ſolitas aliquando priuſquam ſic vndam diuerberent, in eã immittere ollam fictilem, cui aliquid arcanum dæmon incluſerit; vel etiam lapides, ad eam magnitudinem, quantam volebant grandinem decidere: Interdum candelas cæruleas tantiſper in ſtagnum deuexas, ac lumine pronas tenere, dum ſtagnum affatim guttis illis defluentibus imbuiſſent puluerem; præterea medicatum in aquas ſpargere. Vt plurimùm vti ad diuerberandã aquam virgis nigris à dæmone datis, & his conſtantiſſimè aquam flagellare, & diras ſimul verborum execrationes ingeminare. Quædam etiam confeſſæ, dolia tranſuerſa per nubes, à ſortilegis dæmone auxiliante impelli, donec loco, quẽ animo deſtinarunt ſuperinpendeant: tum dirumpi illa in ſaxa & flammas & veloci impetu obuia quæquæ vaſtare ac conterere. Multa refert idem exempla *d. c. 25. & lib. eodem c. 29.* addam duo vnum lepidum horrendum alterum. In ditione Treuirenſi ruſticus fuit qui cum filiolà ſuà octenni, caules plantabat in horto: filiolam fortè collaudauit, quod apte hoc munus obiret. illa, ſexu & ætate garrula, ſe noſſe alia facere, magis ſtupenda iactat. pater, quid id foret ſciſcitatur, ſecede paululùm, inquit & in quam voles horti partem ſubitum imbrem dabo miratus ille; age ſecedam, ait: quo recedente, ſcrobem puella fodit, in eam de pedibus (vt cum Hebræis loquar pudentiùs) aquam fundit, eamque bacillo turbidat neſcio quid ſubmurmurans. Et ecce tibi ſubitò pluuiam de nubibus in condictum locum. Quis (inquam obſtupefactus pater) te hoc docuit? mater, reſpondet, huius & aliorum ſimilium periciſſima. Zelo incitatus agricola, poſt paucos dies, inuitatum ſe ad nuptias ſimulans, vxorem

cum gnatâ, feſtiuè nuptiali modo exornatas in currum imponit, in vicinum oppidum deuehit,& iudici tradit maleficij crimen ſupplicio expiaturas, hoc mihi fide digniſſimorum virorũ narratio ſuggeſſit: vbi notandus modus ſcrobiculam faciendi,& quod in eam ieceris bacillo confutandi,ſic intelligendum illud Propertij,de anu,quæ ſaga,*lib.4.eleg.5.*

Quippe & Collinas ad foſſam mouerit herbas,
Stagnaq́, currenti diluerentur aqua.

1 li.5.belli Neapolitani — Sequens exemplum Iouianus Pontanus memoriæ mandauit [1]. *Ferdinandus Neapolitanorum Rex Marcos oppidum, arci montis Draconis ad Maſſicorum montium exitum ſitæ,ſubiectum,Andegauenſium factioni fauens,arctà obſidione premebat, & defectu aquarum propè ad deditionẽ compulerat: cùm quidam impii ſacerdotes magicis artibus imbres elicere auſi ſunt. Inuenti enim ex oppidanis atque obſeſſis ſunt; qui nocturnis tenebris deceptis caſtrorum vigiliis, per aſperrimas rupes furtim profecti ad litus,trahentes ſecum imaginem affixi ad crucem Chriſti,maledictis illam prius ac diro proſecuti carmine,poſt in mare execrabundi immiſerint;cœlo, mari,terriſque tempeſtatem imprecat. Quo etiam tempore ſacerdotes quidam mortalium omnium ſceleſtiſſimi, dum ſatisfacere prophanis militum artibus ſtudent,ritum nefarium ſecuti (quo, vt dictum eſt,in huiuſmodi elici imbres putantur) aſino pro ædis foribus conſtituto,tanquam agenti animam,cecinere funeſtum carmen,poſt diuinaEuchariſtia in illius os palatumque iniecta,conclamatum aſinum funereis cantibus, viuum tandem, ibidem pro templi foribus humauère.Hic verò vix dum perfecto ſacro,obnubeſcere aër,ac mare agitari ventis cùm cœpiſſet, dieſque medius offundi tenebris, ac nunc cœlum micaret ignibus, nunc lux omninò eriperetur, tonitru cœlum terraque horreſcerent, volitarent euulſæ ventis arbores,diſciſſaque fulminibus ſaxa complerent auras fragoribus; prorupit tanta è nimbris pluuia,imbreſque tam validi, vt non ciſternæ modò colligendis aquis ſatis non eſſent, ſed arentia ſaxa, rupeſque exuſtæ ſolibus, torrentes vndequaque prolapſos diffunderent. Ita Rex, qui ſolam in ſiti potiundi oppidi ſpem collocauerat, fruſtrà ab ea habitus,ad Sauonem vetera in caſtra rediit.* Eo lubentiùs iſta adſcripſi, vt monearis mihi (Lector) ritus,qui per abuſum,& prælatorum negligentiam quaſdam in regiones irrepſerunt, trahendi Crucifixi, & ſanctorum imagines, vt ſancti Martini, ſancti Vrbani ac aliorum in Germaniâ, & Aquitaniâ ad impetranda commoda anni tempora,contra quos in Cantabriâ librum de ſuperſtition.Martinus de Arles edidit; videri initium accepiſſe à ſuperſtitione magicâ & taciti pacti iure quam optimo ſuſpectos haberi. Nam & Vincentius Belluacenſis prodidit [2], Conſtantinopolitanos,ſuaſu cuiuſdam Magi, D. Vir-
2 lib.23.Spec. Hiſtor.c.147. — ginis imagine in mare demerſâ, Saracenorum claſſi tempeſtatem immiſiſſe. Nonne animaduertis (Lector) ſanctorum effigies dæmoni admodum odioſas eſſe?hinc licet colligas quo noſtri iconomachi genio agantur.His nihil obſtat Canon Concilii Braccarenſis primi, *Anathema dicens ei, qui crederet aliquas immundas creaturas*(Diabolum) *& tonitrua,& fulgura,& tempeſtates,& ſiccitates, propriâ auctoritate facere,cũ Priſcilliano.* Vera enim ſententia Canonis eſt damnare hæreticos illos qui cenſebant eum primum eſſe principium,& virtutem creãdi has res habere diabolum,eaſq; producere poſſe, etiam non permittente Deo, quæ omnia ſunt hæretica & Mago Priſcilliano digna.

At quod à nobis nunc aſſeritur, id diuinæ & humanæ ſapientiæ placitis planè conſentaneum eſt, & experientia compertiſſimum, non de pluuia, & grandine, & ventis tantum; ſed de fulmine quoque, cuius eadem ratio eſt. Andreas Cæſalpinus Peripateticus *in Dæmonum inueſtigatione capite vndecimo* ita ſcribit: *Viri reperti ſunt, qui non ſolum grandines, ſed & fulmina concitabant non*

tamen

tamen lædere posse fatebantur, quoscunque vellent: sed eos tantum, quos Deus dereliquisset.) hoc est, sic reor, qui per mortale peccatum Dei gratia excidissent.) *Eorum quidam hunc modum seruabat. in campis Principem dæmonum inuocabat, orabátque, vt aliquem ex suis mitteret, qui destinatum à se percuteret fulmine. cui postea in biuio pullum nigrum immolabat, & in aërem proiiciebat: quem cùm postea dæmon assumpsisset, procellam accerrimam concitabat cum fulmine, sed rarò in hominem designatum cecidisse.*] Nimirum plus dæmoni Deus solet in agros, quàm in homines permittere.

Quartò, vt tempestates, sic & tenebras excitare possunt legi apud Marcum Venetum [1], Tartaros adeò pollere dæmonum præstigiis; vt tenebras cum velint, & vbi velint, inducant: semélque à latronibus hac arte se circumuentum vix euasisse. Haitonus quoque narrat [2], prælio inclinatam Tartarorum aciem, à vexillario Mago; qui præcantatione tenebras hosti obscurissimas offudit: restitutam vicisse.

1 In peregrina Asiatica.
2 in hist. Sarmatarum.

Quintò, possunt aërem & aquam certis in locis corrumpere & tabificam lethalémque reddere iuxta originem d. lib. 8. & probatur ratione, quia possunt iis tetrum odorem conciliare, qualis est Italiæ Auernus, aut Iudææ mare mortuum. De aqua id faciliùs est creditu? de aëre probatur, quia licet aër continuò fluat, vim tamen habet imbecillam ad resistendum, sed leui momento frigescit ac calescit. sic enim idem in autumno manè frigidus, meridie calidus, serò tepidus. qui tam mollis ad calorem, cur durior ad odorem tetrum? Denique cum *Maruthas Mesopotamiæ Episcopus legatione fungeretur apud Isdigerdem Persarum Regem, & Episcopo pietatis nomine faueret Isdigerdes: Magi, timentes suæ religioni, quacunque Rex esset transiturus, illic intolerandum fœtorem excitant, calumniámque confingunt, comites Christianos istius esse artifices: sed deprehensi, re penitiùs cognita Magi, supplicio affecti sunt.*] *Ita Nicephorus lib. 14. Hist. Eccles. c. 18.*

6. Possunt Magi fluuios ad tempus sistere; fontes venis exsiccatis durare; scopulos & saxa nouis fontibus terra productis diluere; quas dirimere, & in caput repellere, vt retrofluere videantur, quod suis temporibus accidisse Plinius [3] fatetur. Denique possunt, per mineralia quædam, meteorologica opera facere; quæ etsi videantur prodigiosa: sunt tamen naturalia: vt congregare in cauernis in montium mineralia aluminosa, & nitro commixta succendere, & sic subitam excitare nubem, quæ ad mediam aëris regionem eleuata, ibi tandem in imbrem resoluatur.

3 lib. 2. c. 103

QVÆSTIO XII.

Quid Magi valeant circa externa seu fortunæ bona?

HOrum cùm sint homines auidissimi, præcipuæ quoque sunt dæmonis illecebræ. nos singillatim agemus, & à facilioribus ad difficiliora progrediemur.

A

1. Nemo dubitat greges & armenta posse perimere: quod faciunt sparso, affricato, vel aliter exhibito veneno: interdum & motu locali quando dæmon bestiarum subit corpora eaque præfocat, præcipitat, vel discerpit: nonnunquam & laudatione sola, dæmone interea clanculum perniciem adferente. Nec aliter admittendum quod Gellius scripto prodidit [4]; *Id etiam in iisdem libris scriptum offendimus, quod postea quoque in libr. Plinij Secundi naturalis historiæ 7. legi: esse quasdam in terra Africa familias hominum, voce atque lingua effascinantium: qui, si impensius fortè laudauerint pulcras arbores, segetes lætiores, infantes amœniores, egregios equos, pecudes pastu atque cultu opimas, emoriantur repentè hæc omnia, nulli aliæ causæ obnoxia.*]

4 lib. 9. Noct. Attic. c. 4.

2. Possunt messes & fructus alienos pellicere & aliò traducere; vt narrant Seruius *in Ecclog. Virg.* Apuleius *in Apolog. &* D. August. *lib. 8. de ciuit. Dei.* nec mirum, cùm id solo motu locali perficiatur à dæmone. Non videtur alienum à ratione suspicari, hoc fuisse Dardani Magi inuentum. siquidem Turnebus etiam[1] censuit à Dardano vocatos *Dardanarios*, annonæ flagellatores; eò quòd, vel crediti, vel insimulati magicis artibus alienos aceruos in sua horrea traducere. Superioribus annis cùm Moguntiaci degerem, Treuiris affecta fuit vltimo supplicio saga, nominis notissimi; quæ in domus suæ pariete impacto epistomio, lac omne vaccarum alienarum eliciebat. videlicet interea dæmon illas mulgebat, & celerrimè lac eò transportabat.

1 lib. 9. aduer. c. 16.

3. Faciliùs possunt quaslibet fruges, terræque fructus perdere, & agris sterilitatem inducere. Magi malo carmine dæmonem accersunt, ille fruges mox perdit & anni prouentum. sic intelligenda ista Ouidij;

Carmine læsa Ceres sterilem vanescit in herbam:
Deficiunt læsi carmine fontis aquæ;
Ilicibus glandes, cantatáque vitibus vua
Decidit, & nullo poma mouente fluunt.

Solent (teste Remigio) acceptum à dæmone minutum puluerem spargere, vnde erucæ, bruchi, locustæ, limaces, campe, & id genus pestes agrorum & hortorum confestim enatæ, omnia deuastant & depopulantur sata, olera, fructus, ipsáque interdum gramina. interdum muriū copiam hoc facto excitant, qui ilicò in terram se abdunt, & germina radicésque omnes absumunt. interdum iumētis œstrum immittunt, à quo tandem iteratis aculeis crudeliter interficiuntur. interdum lupos illiso quodam in arboré gramine ex arboribus, vt videtur, cauo educunt, eo in quod volunt ouile, gregemq; adigunt. vnde nō nisi graui strage illatâ reuertantur. horum omnium iudiciarias confessiones idem Remig. exhibet *lib. 1. c. 21. &* 24. & censet tum à dæmone non produci de nouo has pestes, sed vndique celeriter ab eo collecta in vnum locum congregari, quod quin facere possit nihil est ambigendum. Lupos illos; quia gregi & ouili certo ac definito, & cui iussi, & quantum vult iubens, nocent & insidiantur, verisimile videtur, dæmones esse, qui specie lupinâ talem pauperiem faciunt. Locustas, & reliqua insecta, & mures; quia ex putredine nasci possunt; nihil vetat; quin, actiua passiuis applicando, dæmonem producere ex materiâ dispositâ posse censeamus, tempore tamen ad id requisito; quod breuissimum etiam ipsi sufficiat.

Recentia exempla quotidiana sunt, & ab aliis congesta plurima[2]. Et legi in Hispania litteras Inquisitorum qui tum Pompeiopoli versabantur, & id se constanter comperisse testabantur: & conuincit auctoritas summorum Pontificum, quorum hac de re bullæ exstant; Innocentij octaui ad Inquisitores Alemaniæ, Iulij secundi ad inquisitorem Cremonensem, & Hadriani Sexti ad Inquisitores Lombardiæ. *Vide Spineum q. de strigib. c.* 15.

2 Varo lib. 3. de Fascino, c. 1. Binsfeldio & aliis.

4. Possunt igne domos absumere, vt contigit integro oppido Scilhtuchio, quod in Sueuiâ anno 1533. fuit à quadam saga concrematum[3].

3 Lycost. lib. de prodig.

5. Possunt alienæ famæ nocere, multis modis primò dæmoniacis præstigiis & ludificatione sensuum; vt Cenomanensis ille Triscalinus; qui insimulauit parochum gestati sub brachio chartarum lusoriarum pro breuiario manipuli: quod & ipsi parocho persuasit; fecitque, vt rubore suffusus, volumen abiiceret. talis etiam ille dæmon Moguntinus, diffamator mirificus, de quo Lycosthenes *in prodig. anni* 858. & dæmon alius sanctum quendam monachum in Lusitaniæ Santareno exhibens, de quo *inf. lib. 6. cap. 2. q. 3. sect.* 3. Possent etiam, quod tenet B

Cumanus *in lucerna inquisitor. num.* 13. *in fine*, assumpta hominum innoxiorum figura in conuentibus suis comparere; si Deus id non impediret: quem id hactenus permisisse mihi & illectum & inauditum adhuc, in crimine Magiæ: in quo pactum cum dæmone intercedit: &, ratione huius pacti & conspirationis fœderatæ, potest & solet exhibere sagas etiam absentes, vt rectè Petrus Loyher. *lib.* 2. *de spect. capite quinto.* contra Alciatum disseruit. Quinimmò sagæ omnes fatentur, eos qui criminis huius seu pacti sunt expertes, & alieni, repræsentare in cōuentibus se non posse; quod multis docet, eruditione egregia, nec minori fide quàm dignitate, Treuirensis Suffraganeus, Petrus Binsfeldus [1], satisque manifestum est pertinere ad diuinam prouidentiam, vt in innocentes nihil tale perfidia possit: si verò ad tempus breue aliquando consimile quid Deus permiserit: mox sanè dæmonis technas, vt araneorum telas disiicit, & innocentiam sartam tectámque tuetur. quod legimus de Beato Siluano Episcopo Nazareno [2]; & de B. Kunegundi (apud Krantzium) sic diffamata per dæmonem de stupro; de multitudine illa dæmonum, qui nocturnum conuiuium celebrabant, & se hospitij vicinos atque vicinas falsis laruis mentiebantur; sed fraudem Diuus Germanus patefecit [3]. Faciliùs Deus permittat eos repræsentare imagines magorum, & eorum qui aliquando hoc crimine fuerunt irretiti. Non tamen negandum, absolutè posse dæmonem innocentum exhibere formas, si Deus sinat. qui cùm id sinit; si tamen sinit; vel fraudem mox aperit, vt dixi: vel propter alia peccata in eorum remissionem: vel ad maius meritum & gloriam sufferentiæ, id permittit. *Vide Bart. Spineum q. de strigib. c.* 14. *& apolog.* 3. *cap.* 5. Denique possunt famam lædere: instrumenta maleficij certis locis reponendo: vbi ea innocentes isti, quos volunt diffamare, putentur abscondisse: vt sic illi pro maleficis habeantur. Inuenio id fecisse Mammon dæmonem, obsessorem B. Eustochiæ virginis Patauinæ: quam Deus maioris gratiæ & gloriæ causa toto vitæ tempore, quòd illa patientissimè & sanctissimè transegit, energumenam esse permisit. & cuius defunctæ corpusculo inscriptum indelebili charactere, inuentum, nomen IESV fuit. Lege Bernardin. Scardeonium *lib.* 2. *antiquita. Patauinæ ciuita. clas.* 6. *fol.* 121. Item possunt famam lædere. peccata occulta reuelando, vt solent energumeni: vel falsò insimulando, vt tempore Ludouici 2. Imper. fecit quidā in Germania, quod narrant Sigisber. & Vincen. Belluacens [4]. & alius dæmon insimulans de eodem crimine Dorotheum, vt narrat Mataphrast. apud Surium, *Ianua* 5.

6. Possunt exhibere conuiuia, vel phantastica planè, vt arbitror fuisse Ægyptiorum de quibus apud Origenem Celsus, & Brachmanum, apud Philostratum: & Pasetis, apud Suidam: & exhibebat superioribus annis Scotus Parmensis, ex cuius epulis saturi, vt sibi visi, conuiuæ, mox fame vera cruciabantur: vel ex veris cibis: quos cùm dæmon præbet sagis, vt plurimùm morticina sunt, mali gustus & odoris tetri [5] nimirum diuina sapientia, rarò permittit vt suaues cibos apponat: ne gumiis hæc sit ad inescandum efficax illecebra. sal vt plurimùm deest, sæpè panis. forte an vt diuinis mysteriis orgia instituat contraria? nam in veteri testamento panes propositionis quotidie coram Domino ponebantur [6]: & omnis victima atque oblatio salibatur [7]. nunc etiam baptismo sal miscetur, & in Eucharistiâ pascimur viuifica Christi Domini carne panis speciebus siue accidentibus velata. an hæc odij causa in salem & panem? Non dubito, si Deus sinat, & ipse velit: posse & salem, & panem, & benè ac opiparè conditos cibos apponere. rarò id facit: non rarò iubet inuitatos symbolum conferre, & quemque quo vesci volet secum adferre: quod sagæ nonnun

1 de confessió malefic. in fin.

2 in legenda D. Hierony. si fides huic legendæ constaret.

3 in vita S. Germani.

4 Sigibert in Chron. Vincēt in spec. histor. lib. 15. c. 37.

5 Remigius li. 1. c. 16. ex iudiciariis concessionibus sagarum.

6 Leuit. 24.

7 Leuit. 2.

nonnunquam confessæ iudicibus [1].

7. Quando Deus sinit possunt captiuos carceribus & vinculis eripere. motu locali tantum ad hoc opus est, & perfractione; quod cùm homines valeant; cur non & dæmon? Narratio exstat de Lupoldo Duce Austriæ apud Trithemium [2] digna memoratu; *Anno Domini 1323. Fridericus dux Austriæ: qui contra Ludouicum Bauarum Imperator delectus erat: inter Oetingam & Moludorfum magno prælio victus, & Ludouico traditus, qui, in arcem munitam eum asseruandum misit, Magus interim quidam Lupoldo fratri eius in Austria promisit, se sua arte Fridericum incolumen educturum vnius horæ spacio, si digna sibi merces numeraretur. Dux liberaliter promisit. Ergo dæmon ad Fridericum ablegatus auolat in Bauariam, formáque peregrini assumpta, custodiam ingreditur, inquiens: si ex captiuitate liberari vis, hunc equum ascende, & te in Austriam ad fratrem tuum Lupoldum incolumem perducam. Cui dux. Quis es tu? ad quem ille; Noli interrogare, quis sim? quia nihil ad rem: sed ascende hunc equum, quem tibi exhibeo. Hic, cùm ducem, alioquin audacissimum, horror innasisset, & signo se sanctæ crucis muniuisset: spiritus cũ nigro equo disparuit, & vacuus ad mittentem reuersus est. à quo increpatus, quod non adduxisset captiuum, ordinem rei gestæ narrauit.*] De Apollonio scribit Philostratus eum se cippo eripuisse; & Vestales Romanorum suis creditæ precationibus mancipia fugitiua, non dum vrbe egressa sistere [3].

8. Mihi dubium non est posse magicen per dæmones (Dei permissu, qui *Deus Sabaoth* est, & cui placet victoriam largitur) præstigiis, & industriâ varia; qua (vt & robore) plus cunctis mortalibus pollent; & vrbes obsidioue liberare (vt exemplo Marcosano supra q. 11. probauimus) & expugnandas præbere & in præliis victoriæ causam esse. non desunt exempla, nec ratio repugnat: cum hominibus non rarò laus victoriæ meritò adiudicetur. Ollerus magica arte apud Suecos, armis clarus euasit, adeò vt diuinitatis opinionem sit adeptus, auctore Saxone Grammatico [4]; qui de Oddone Danico pirata sic scribit [5]; *absque carina altum pererrans, hostilia sæpe nauigia concitatis carmine procellis euertit, negotiatoribus infestus, clemens agrestibus. Inito cum Normannis conflictu, ita vi carminum hostilem hebetauit aspectum, vt districtos Danorum enses eminus radios iacere putarent: cominus verò ne ferrum quidem vagina extractum visu excipere poterant: victa quippe fulgore acies præstigiosæ coruscationis impatiens erat.*] Similia de Biarmensibus Olaus, & de Haquino Noruego memorat Saxo [6]; de Bulgaris ita vincentibus Anastasium Cuspinianus [7]; de Tartarorum contra Polonos memorabili victoriâ Cromerus [8], his verbis; *Poloni Tartaros anno CHRISTI 1240. ad Legniciam commisso prælio grauiter vrgebant, & fugientibus instabant. Erat in extremo Tartarorum agmine, inter alia signa, vexillum insigne, cuius pictura X. literæ figuram præ se ferebat; in cuspide verò figura erat tetra nigraq; capitis humani barbati. Id vexillũ cum signifer vehementius quateret, fumum atque nebulam densissimam & fœdissimam exhalabat. Ea nebula non modò aspectum barbarorum Polonis adimebat, verum etiam odore teterrimo eos enecabat. Incantationibus id quibusdam Tartari effecerant: quibus iuxta ariolationibus, diuinationibúsque cæteris, cum aliàs, tum in bello plurimum vtuntur, ex humanis etiam extis do futuris euentibus coniectare soliti. Barbari, vbi Polonos trepidare senserunt, cohortati sese inuicem, impressionem in eos faciunt, perturbatisque ordinibus magnam cædem ediderunt. Tantus eo prælio interfectorum Christianorum numerus fuit: vt singulis singulæ auriculæ à Tartaris præcisæ, nouem ingentes saccos explerent.* Scribit Dubrauius *lib. 3. Histor. Boëm.* in pugna qua victor Siderius, omnes Lucenses vt nec vltra progredi, nec retrò pedem referre possent à sagâ suo quemque loco, ne profugeret, miro stupore iniecto affixum. Chinenses

[1] Ioann. de Vaulx Stapuleti, anno 1597.

[2] in Chron. Hirsaug.

[3] Plinius lib. 28. c. 2.

[4] Saxo. lib. 3. Dan.

[5] lib. 5.

[6] Olaus lib. 3. c. 19. Saxo lib. 10

[7] in Anastasio.

[8] l. 8. hist Pol.

ses Neomam virginem pro sancta colunt. de hac scribit Gonzalnus Mendoza *lib.2 Histor.Chinens.cap.2.* eam hunc cultum magicis artibus adeptam fuisse. Nam cùm quidam dux belli, Compo nomine, regis iussu classem in quandam insulam ductaret, is nulla vi anchoras soluere potuit ad abnauigandum. Tandem aduertit nauis chenisco inopinam Noëmam assidere. Accedit venerabundus & opem consiliúmque implorat. Illa refert, nisi se ductrice Chinenses victoria non potituros. Vnà ergo proficiscitur, & hostes magicis præstigiis fidentes maioribus præstringit. Illi Deo in mare fuso, quasi classis incendio absumeretur, omnia fictitiis flammis inuouebant. Noëma exstinguebat, & similia eorum ludibria dispellebat arte efficaciore: adeò vt cùm omnia in cassum, conari se viderent, victos se professi Compo dediderint, addit Mendoza & alia nonnulla. Permittit ista quandóque Deus peccatis profligatorum exigentibus. Sanè perantiqua hæc Magices bellica præstigiamenta. Nã legitur apud Diogenianum adagiographum Ephesiis notulas quasdã & voces magicas fuisse, quibus vtentes in omni certamine victoria potirentur. Et Suidas testatur, Milesium quendam cum Ephesio in Olympiis palæstra depugnasse, nihilque in conflictu potuisse, quò Ephesius in talo patrios illos characteres haberet: quod simulac animaduersum à iudicibus, ademptas litteras, & Ephesium, qui iam triginta defatigarat, succubuisse. Polyænus etiam auctor est [1] Chrysammen veneficam, arte sua, Cnopo victoriam de Erythræis peperisse: non tamen carmine, sed venenatis tauri carnibus furorem hostibus immisisse. Sed Francorum exercitum Rege Sigeberto ab Hunnis profligatum, carmine obiectis spectris memorat, Greg. Turonens *lib.4. hist. cap.* 28. Vt plurimùm Deus non permittit victoriam in dæmonis potestate: sæpè hic etiam suos mauult decipere veterator. Sanè Magnentius sic vana spe plenus, vincendum se præbuit Constantio Imperatori. Sic Ericus ille Rex Sueciæ, summus huius cultor vanitatis, post tot victorias manus Ostanis euadere nequiuit [2]. In eadem Suecorum historia legimus Hadingum, ab Othino dæmone iussum cum Curetibus confligere prælio, profligatum; potione quidem ab eo roboratum, sed vincere non potuisse, donec à sene quodam exercitus instruendi industriam assequeretur: fallacissimósque dæmones cum plurimis ac variis bellorum casibus exposuisse, nunc victorem efferendo, nunc victum omni ope destituendo: sic tandem seipsum suspendio publicè necari curasse victum mæroris magnitudine [3]. Deinde inter cæteras causas cladis magnæ, quam Flandri à Francis cæsi, anno. 1302. acceperunt, memorat Meierus *lib.* 10. *Chronic.* quòd Flandrorum militiæ Imperator Guido Iuliacus, sortilegos ac necromanticos sibi adhibuit, & cacodæmonas adiurauit, & consuluit. Eandem causam Ferdinandi Lusitani, Flandriæ comitis per vxorem, cladi & captiuitati adscribunt, matris eius sortilegium, Gaguinus & alij Historici Franci: sed id reticent Flandri. Sed idem Meierus anno. 1304. de Guidone illo refert ista; *fama est deceptum fuisse à quodam Necromantico, abs quo artem didicisset, qua ille pollicebatur fore eum, quandocúmque vellet, in quamlibet magno periculo, inuisibilem. At ea incantatio nihil ei hic profuit ad vitæ salutem.*] ad veræ & æternæ mortis supplicium apprimè vtilis fuit. Pergamenses etiam olim conati se magicis artibus obsidione liberare, irrito conatu operam luserunt, vt narrat Paulus Diaconus *lib.20. rerum Romanarum.* Tempore Leonis Isauri Masalmas Princeps Sarracenorum Pergamum nullo negotio occupauit: quãuis ciues freti mago quodam horrendum Diabolo sacrificium immolassent, secta prægnante fœmina, & fœtu viuo extracto & in cacabo elixato: & cunctis bellatoribus manus dexteræ manicam tam impio sacrificio funestantibus;

auctor

[1] l.8. Strateg.

[2] Io. Magnus l.17. hist. Got.

[3] Io. Magnus lib.2.

auctor Theophanes. Aliud quoque memini ludibrij hac in re exemplum nobile. *Vratislaus Lucensis Dux* (verba sunt Aeneæ Siluij [1]) *Vratislauiæ conditor, bellum contra Gremozislaum Boëmiæ Ducem, nepotem suum, susceperat: ibi mulierem fuisse, tradunt, quæ priuigno bellum petituro, Vratislaum in pugna casurum, maioremque populi partem cum eo interiturum prædixit: posse tamen euadere iuuenem, si sibi pareret. Adolescenti imperata facturum respondenti, iussu: vt primum, qui obuius fieret, occideret, atque vtrasque aures abscissas in pera reconderet: mox gladio inter priores equi pedes cruce in terra facta, & deosculata, fugam maturaret. Pugna in campo, cui Thusco nomen est, commissa, caeso Vratislao: adolescens, qui nouercæ paruerat, domum incolumis effugit: sed vxorem, quã valdè amabat, interemptã reperit, carentem auribus, pectúsque confossum, sic quas hosti amputauerat aures, coniugis suæ fuisse, stupens tristísque cognouit.* digna merces consultæ de victoria sagæ. fortassis & vxor venefica fuit, & se prælio immiscuit, quod solitæ mulieres Boëmæ: vel genus hic maleficij, per imaginem lethalem in prælio exhibitam, dæmone, interea domi miseram iisdem vulneribus mulctante, qua de re libro quarto differendum. Sed & Fridericus ille Stuphius, qui se Fridericum II. mentiebatur, cum ex magicâ pecuniâ bellum pararet; à Rudolfo Habspurgensi oppressus, captus & crematus legitur *in Boiorum histor. libro septimo.* Quare non minùs sapienter, quàm religiose factum ab Innocentio Pontifice; qui vocatos ab Ethnicis è Tuscia magos, & promittentes se Romã Alarici obsidione liberaturos: vrbe curauit expelli [2], iudicans capi vrbem præstare, quàm magicis artibus eripi: sicut se Larinam oppidum eripuisse gloriabantur. Non dissimilis prudentia, sed iustitiæ districtior vltio fuit in Allobrogum Comite. Comitatus iste ducem Andegauensem simul castrum Oui: quod Neapoli munitissimum, vndique mari alluebatur; à Duce accersitus consilij gratia, num oblatio cuiusdam acceptanda, nécne. Magus iste erat, & gloriabatur se hanc ipsam arcem artibus suis Carolo Pacifico (qui in eam tum se receperat) in manus dedisse. paratum eadem techna Andegauensibus arcem tradere. præstigiis se ex nube densata pontem exstructurum, & à continente in murorum arcis summitatem perducturum: sic metu propugnatores ad deditionem priùs à se compulsos fuisse. cauerent tantùm milites, qui ponte transituri; ne, vel manu, vel brachiis, vel tibiis, aut armis crucis vllum signum conformarent: tum enim pontem illum, cum transeuntium interitu, fumi instar dissipandum. Comes iis intellectis, Ducem orauit, vti Magus ad ipsum mitteretur, de re tota eum certiorem facturus. Venit miser, & eadem Comiti narrat spondétque. Contra Comes, *Nunquam se commissurum, vt tam strenuis militibus veteranisq́; belli ducibus exprobetur, Carolum Pacificum ab ijs, sine vetitis artibus, infamiáque tanta debellari non potuisse, sibi spem in Deo, & virtute collocatam. Simul magum carnifici traditum capite feriri iussit* [3].] Accidere hæc anno 1383.

Nonum sit de dignitatibus & honoribus, ad quos promoueri quem arte Magicâ, multa sunt quæ suadeant. Primò proferuntur Pontifices Romani; quos ad Apostolici culminis apicem sic ascendisse tradunt varij historici [4]. nempe Martianum II. Benedictum IX. Ioan. XXI. & XXII. Siluestrum II. & Gregorium VII. Sed respondeo de Martino. II. dici malis artibus ad Pontificatum peruenisse, sed à Pontificum osoribus: nec necesse malas artes de magicis accipi. mala est ars, ambitus; mala calumniæ; mala symonia & huiusmodi Silu. II. summus fuit geometra, & de arte illa librum scripsit: qui m. s. hebetur in bibliothecâ Farnesianâ: philosophiæ quoque peritissimus, sæculo tã inerudito, vt philosophi ac geometræ pro magis haberentur: à vulgi igitur errore multiplex

1 In historia Bohem.

2 Sozome. lib. 9. c. 7. & Sosymius lib. 5.

3 Froissardus lib. 9. c. 7.

4 Vincent. Beno, Simo. netta, Platina, & Nauclerus.

F

triplex de illo fabula fuit, per Martinum Cistertiensem & Galfridum incautè dispersa. De vtroque Ioanne, & Benedicto, & Gregorio, quæ sparsa feruntur, in scismaticorum Imperatorum eius temporis gratiam, fuisse disseminata, nihil dubitandum. Benno quidem ille Cardinalis, hostis dum vixit fuit iuratus Gregorij, & librum suum refersit tot impudentissimis mendaciis: vt vel voluisse videatur animi causâ Pontificis pessimi ideam exprimere, sicut in Cyro Xenophon optimi Regis: vel sanè, liber ab hæretico quopiam patrum memoriâ, nomine Bennonis, fuerit conscriptus: sanè ipsi scriptores qui Gregorij tempore vixerunt, apertè illi contradicunt, vt Onufrius & Bellarminus [1] docuere. Nec crediderim, Deum vnquam permissurum, vt sedes Apostolica magico insessore contaminaretur. Secundò igitur alia quædam exempla proferuntur; vt Theophili, qui Vicedomini dignitatem dæmonis auxilio recuperauit [2]: & similia. Nec mirandum posse magicas artes, quod sæpè potest ambitus, symonia, & similes corruptelæ: id enim tum succedit, quando Deus permittit; qui cùm permittit, vel maturam sceleratorum vltionem, vel diuini cultus augmentum, vel aliud bonum inde solet elicere. Ipse quidem Diabolus vt plurimum magos decipit, inani dignitatis, Principatúsve spe, & pro sceptro palum, pro coronâ rogum vrendis largitur. De Stuphio illo, narrant Annales Boiorum; de Barone de Rais Britanno, Monstreletus, *lib.2. Histor. cap.* 248. de duce Aurelianensis fusè Meierus lib.15. Prorsus verò ridiculum est, quod auctor ille nugiuendulus ארנעתאל narrat Iudæum quendam Magum arte suâ effecisse; vt vltimus Rex Italus Neapolitano regno deiectus fuerit, & nullus Italicæ nationis in æternum illic queat imperare; nec esse remedium; nisi Magus ille ab alio potentiore euocatus, cogatur factum recantare (*Sic mendaciss. ille scribit aphoris.*35. quo nihil dici potest inanius, aut stultius. Nec positum à me nisi vt vanitas Magorum cunctis appareat.

1 Onufrius quinque libris nondum editis, & ad Platinam addi. Rob. Bellar. in tom.1. lib. 4. de Roman. Pont. c 13.

2 Sigisbert. in Chron.

G 10. Quod de dignitatibus, idem iudicium est de veris diuitiis & thesauris; posse dæmonum, si velit & Deus permittat: non solere, nisi rarissimè varias ob causas. Nam quod Psellus scribit [3], *nihil eorum quæ Diabolus promittit ex se præstare illum posse, sed visu tantum inania suis cultoribus præbere.* id si de eo quod facere solet loquatur verum: si de eo quod potest, falsum. Quod etiam â viro Cl. [4] traditum: non posse dæmonem, Deo permittente (hoc enim supponitur) vllam veram ac germanam pecuniæ materiam producere, nec veram formam dare: hoc distinctione fulciendum est. cum enim formam pecuniæ sit inscriptio numismatis, quæ est merè artificialis: nihil dubitandum, quin aurea & argentea numismata, qualia volet, diabolus cudere posit. Materiam quoque numismatis, scilicet corpus mixtum metallicum, potest producere, applicando actiua pasiuis per modum naturalis & artificiosæ productionis. sic enim potest producere insecta viuentia, quæ metallis omnibus sunt perfectiora. Neque tamen hæc productio est vocanda creatio. Per veram námque creationem nequit Diabolus nummi materiam gignere, quia vera creatio est pecuniæ ex nihilo productio, quæ est opus omnipotentiæ soli Deo propriæ. Vnde communiter Theologi, contra Platonicos, Simonianos, & Auicennam, docent, non potuisse Deum per angelos mundum creare, vt per causas efficientes instrumentales, quæ effectum immediatè attingant ad morem causarum physicarum: nam quod per causas efficientes instrumentales instar causarum moralium pertingentes ad effectum (sicut in vltimo iudicio, ad angelicæ tubæ sonum mortui suscitabuntur) id per angelos Deus posit, mihi quidem longè probabiliùs apparet. Quare posset Deus absolutâ potentiâ permittere, vt, diabolo

3 c. de collationibus auri & virtutis.

4 Iud. Damhouderio in Morali promptuario. c. de pecuniæ vituperio.

bolo quidpiam agente vel dicente, per creationem aurum de nouo gigneretur: sed re verâ tunc Dei permissio ac voluntas foret causa efficiens principalis, ad effectum per modum causæ naturalis immediatè pertingens; diabolus verò tantum foret morale creationis huius instrumentum. Nec arbitror, si rem spectes, hæc negari posse; si loquendi modum obiicias, nolo λογομαχεῖν. Idem probatur, quia dæmon nouit omnes thesauros absconditos, & in mari submersas diuitias, auri atque argenti fodinas, vnionum & gemmarum latibula; & inde posset, nemine valente aut audente resistere, quæ vellet, sumere: longè quoque vafriùs, & occultiùs potest ex cuiusuis scrinio vel sacciperio nummos subducere, quàm quisquam mortalium: quare cum furunculi & crumenælegi id sæpe faciant, proculdubiò poterit & ipse. Quod confirmant exempla variorum, quibus dicitur pecunias dæmon suppeditasse. Damhauderius quidem, de pecuniæ vituperio differens, quatuor exempla commemorat, quæ legi illic poterunt. Stuphius (quem dixi) magicis pecuniis exercitum stipendiauit. Nihilominus addo, posse quidem Diabolum suos ditare si Deus permitteret, & ipse vellet; item si Deus iuberet, & ipse nollet. (inuitus enim Deo cogeretur obedire) sed nec, nisi raro id dæmon vult, nec Deus vnquam iubet, permittit verò non nisi rarissimè. Ipsum nolle patet; quia videmus eum suos plerúmque ludificari, & licet paucis aliquando paucas & veras largitur pecunias, vt Treuiris fecerat Doctori Vlaet: tamen vt plurimùm decipit inani spe ac specie, quod multis exemplis confirmat Remigius testis oculatus *lib. primo dæmonolatr. cap.* 4 his verbis; *Semnel armentaria Duzæ* 1. *Kal. Octob.* 1586. *acceptâ dono à dæmone, vt sibi videbatur, pecunia gestiens domum properè rediȷt, eam vt numeraret: sed excusso sacco, nihil nisi testas & carbones reperit. Catharina Metensis Duzæ prid. non. Nouemb.* 1686. *succerdam: Claudia Morelia Serræ.* 3. *Non. Decemb.* 1586. *Benedictus Drigeus Haracuriæ* 18 *Kal. Ian. Dominica Petronina Pangæi.* 13. *Kal. Nouem.* 1586. *ac pleriq; aliȷ, arborũ folia. Ioanna. a Banno Maneriȷ.* 3. *Non. Iul.* 1585. *cùm nummum aureum charta inuolutum in via reperisset, vti dæmon euenturum prædixerat, atque eum marito cupidè ostentaret: aduertit tandem, non sine pudore, pro auro nactam se calculum ferrugineum, qui etiam contractu primo facile in frusta dissiliret. Vna Catherina Ruffa Velleæ ad Mosellam.* 5. *Kal. August.* 1587. *agnoscit nummos se tres semel ab eo sine fraude accepisse.*] hæc ille omnia ex actis iudiciariis se iudice exceptis. cuius exempla libens vsurpo, quia fide publica notariorum, qui iudiciis interfuere sunt contestata. Sic fert fama Faustum, & Agrippam Magos; cùm iter facerent, solitos nummos ad oculum sinceros in diuersoriis numerare; quos qui receperant, post pauculos dies cornuum frustra vel scruta vilissima reperiebant. Sic cuidam infaustæ, licet nobili, matronæ Mosellanæ; quæ ob crimen sortiarum, paucis ab hinc annis, apud aquas Confluentes flammis tradita, fiscellam dederat plenam scutatis, vt apparebat: illa reposuit in arcam: verùm cùm vti voluit, loco numismatum fimum repperit equinum. Alia huiusmodi narrantur compluria. gaudet enim decipere, & ad iracundiam homines irritare. Laurent. Ananias [1], cur noluit, causam reddit aliam; malos genios esse deditos auaritiæ & thesauros ac pecunias huiusmodi asseruare Antichristo, filio perditionis, vt ei ad sumptum sufficiant: idque dæmonem ariolo cuidam respondisse. quamuis autem dæmoni, vt mendaci, minimè credendum; res tamen à vero parùm abhorret. Certior tamen causa, Deum id nec iubere vnquam (quia non cooperatur ad malum) nec nisi raro permittere. cur alioqui videamus hoc hominũm genere; quibus tam splendidè diuitias, dignitates, gratiam principium pollicetur dæmon: nihil esse vilius, egenius, abiectius, odiosius?

1 lib. 2. de nat. dæmon.

sius? si antè diuites erant, depauperantur; si pauperes, nunquam ditantur. Lucianus[1] refert Apollonium arte suâ thesauros solitum quærere; sed nec Lucianus, nec Philostratus testantur, vnquam eum consequutum quidquam, vnde caput vnctius referret. Pertinet hoc etiam ad diuinam prouidentiam, & probam mundi atque ecclesiæ militantis gubernationem; quæ in nimis euidens, eam ob causam, discrimen deduceretur. quot allicerentur in exitium veris opulentiis, cùm innumeris falsis alliciantur? si diabolus posset arbitratu suo, quos vellet ditare; quæ est mortalium ferè cunctorum auri sacra fames, valdè metuendum foret ne ad dæmonolatriam homines ferè omnes adigeret, maximè eos qui à recta fide deuiarunt, Impiis etiam hac ratione diabolus pecuniam, belli neruum, suppeditaret: quare facilè pios opprimerent, nisi Deus miraculo nouo subueniret. Meritò itaque ditandi homines potestatem atque arbitrium Deus sibi reseruauit.

Omnia dat Dominus, nec habet inde minus

Dei est terra & plenitudo eius. ipse aperit manum suam, & implet omne animal benedictione. ipse dat cuique, & non improperat. in sinistra eius diuitiæ & gloria. Ipse malos ditat, vt eius bonitatem agnoscant, & conuertantur; vel saltem, vt aliqua eorum bona opera compenset: quod de Cyro & Nabuchodonosor constat. ditat & bonos, vt rectè vtantur, & in opera misericordiæ expendant. Diabolus de suo quod det non habet, & reuera maleficos Vatiniano prosequitur odio, tantúmque blanditur vt decipiat, & vt ad æterna perducat supplicia; quod vt citiùs obtineat, non raró ipsemet prodit contubernales, & iudici quasi in manum tradit. gaudet enim hominum, (quos odit, vt imaginem Dei) miseriis, calamitate, & interitu. Hinc fit vt videamus eum homines lactare vana inueniendorum thesaurorum spe; & cùm quærere, contra humanas etiam leges[2], persuaserit; tum eos vel metu exanimet, vel crudeliter præfocet. Andr. Theuetus[3] narrat ab oculato teste acceptum, de Græculo quodam Macriano, eum dum in Paro insulâ thesaurum quæreret, terrâ absorptum. Similia quædam in Anastasio refert Cedrenus, & alii plures alia, vnum ascribam admiratione non indignum: *Circa annum Christi, 1520. Basileæ quidam sartor ingenio simplex, voce balbus, incertum qua arte cryptam illam, quæ Augustæ Rauracorum patet ingressus, & vlterius quam vlli alij vnquam potuerant progressus, miranda quædam spectra referebat. Cereo consecrato accenso in cryptam descendens primò per ferream portam se transiuisse aiebat; inde ex vna concameratione in aliam, atque etiam in hortos pulcherrimè virentes. In medio aulam magnificè ornatam spectari, & virginem formosissimam pubetenus, aureo diademate caput cinctam crinibus solutis, infernè in horridum serpentem desinentem, à qua manu ad scrinium ferreum deductus fuerit. scrinio duos molossos nigros incubare, & terribili latratu accedentes arcere. At virginem minabundæ similem eos cõpescere. Tum clauium fasce, quem collo alligatum gestaret, soluto, arcam recludere, & omnis generis numismata, aurea, argentea, ærea depromere. Quorum non pauca liberalitate virginis ex ipsa crypta se retulisse ostendebat. Addebat virginem narrare solitam diris imprecationibus sese, cum regio esset orta stemmate, iam olim deuotam in tale monstrum mutatam fuisse, neque aliam salutis recuperandæ rationem superesse; quam si ab illibati pudoris adolescẽte ter deosculata fuisset. tunc enim formam pristinam sibi restitutum iri, & dotis nomine thesaurum omnẽ, qui eo loci lateret, liberatori cessurũ. Affirmabat quin etiã bis sese virginem deosculatum: bis tam horribiles gestus in ea præ gaudio speratæ liberationis obseruasse, vt sibi ne viuus ab ea discerperetur, metuendum fuerit. A quibusdã nepotibus in ganeum deductus nunquam postea aditum ad cryptã inuenire potuit, nedũ ingredi.*][4] quis non deprehendit illusionem? iuuenis ille mentis non benè com-

1 in Alex.

2 l. prima. C. de thesaur.

3 l. 8. Cosmogr. c. 1.

4 Stumph. in Chro. Heluet

pos, vel magus illa de genere Lamiarum, dæmon osculum petebat, deuoratura post tertium, non permisit Deus. canes illi duo; alij dæmones, vel veri vel fictitij thesauri custodes. numismata quædam fortè vera, & Deo permittente data. Post annis aliquot alius ciuis Basileensis eandem cryptam ingressus, vt familiæ suæ paupertatem leuaret, nihil præter cadauerum humanorum ossa inuenit, & subitò correptus horrore, festinus egressus, intemperiis actus fuit, donec tertia post die miserè interiret [1]. Paucos ante annos quidam Prior Margulinæ cum duobus sociis fossam quandam in spelunca Regis Salai prope Puteolos, thesaurorum causa ingressus, miserè interiit, nec amplius visus, vt narrat Vilamontius *lib. primo Itinerarij sui cap. 23.* And. Cæsalpinus *in sua Dæmonum inuestigatione cap. 12.* scribit, quibus hæc confirmatur; *thesaurorum, quidem* (inquit) *indagatores per magicas facultates multos nouimus: sed qui assecuti fuerint compertum non habeo. Pisis tentauerunt quidam nostris temporibus effodere, sed rei difficultate victi ab opere cessarunt. Tandem anno elapso locum, in quo Neronis ædificia, extitisse ferunt, hodie autem sacris virginibus dicatum, effodere cæperunt, vbi erat ingens pini arbor: sed à dæmonibus adeò infestati sunt, vt præ timore ab incapto desistere coacti fuerint: quo tempore multæ ex virginibus locum habitantibus à dæmone obsessæ sunt.*] Quid mirum, si hanc thesauri illicitam scrutationem in suo solo fieri permiserant: in hoc mundo pœnam Deus inflixit, vt in alia vita parceret. Nemo (mea sententia) prudentiùs aut veriùs hac de re tota disseruit, Paulo Ghirlando *lib. de sortileg. q. 3. n. 12.* quamobrem concubile reor, eius verba vobis transcribere: *Arte huiusmodi iactant se posse inuenire thesauros in locis valdè remotis & subterraneis absconditos, & quandoque inducunt homines in talem insaniam, vt foueas quàm ingentes conficiant pro inueniendis thesauris huiusmodi: & ista videtur mihi, quod sit vna ex turpioribus illusionibus, quas dæmon homini faciat, quia in rei veritate nunquam legi, vidi, nec audiui quenquam ex necromanticis, magicis aut sortilegis huiusmodi aliquos vnquam inuenisse thesauro, aut aliàs aurum vel argentum; sed quam plures vidi huic operi incumbentes, qui mirabiliter conati sunt velle experiri; qui post multos labores, & diabolicas obseruantias, dæmum nihil viderunt nec inuenerunt, nisi terram. Et ratio est, quia Deus nō permittit nec vult dæmonem posse thesaurisare: quia alias sequeretur, quod isti magici Necromantici, ac cæteri diabolicæ fidei professores, essent cæteris Christi fidelibus ditiores, ac præstatiores: ac quamplures reperirentur, ex ipsis Christi fidelibus, qui animo ditandi prosequerentur illos, nec curarent Christianam ipsam postergare fidem; vt magno thesauro abundarent & venerarentur ab omnibus. Quinimo videmus hodie totum oppositum, quod isti sortilegi, magici, necromanti, & similes sunt cæteris CHRISTI fidelibus pauperiores, sordidiores, & viliores; & in hoc mundo, Deo permittente, calamitosam vitam communiter peragunt, demum verò infelici morte pereunt, & æterni ignis incendio cruciantur, vt in* cap. firmissimè. ext. de hæret. & c. nec mirum. 26. q. 5. *Et ea argutia qua dæmon illos decipit, eadem, & similibus promissionibus ipsi nos decipere student: sed non capiunt, nisi aliquos; qui sunt simplicis cognitionis, & carent intellectu, & ratione, vel qui sunt nimium creduli & curiosi, qui auiditate quadam impudenter appetunt scire ea, quæ nulla ratione, aut honesta competit sibi inuestigare.* d. cap. nec mirum §. auguria. vers. potentis.] Hactenus Ghirlandus. Menlindenses Indos inuenio solitos merces, quarum iactum fecerunt, conari incantationibus è pelagi fundo extrahere, quo euentu nescio. Lege Castanedam *lib. primo Histor. Indic. cap. 30.* permittente Deo nonnunquam Diabolus merces effert, vt eos in sua superstitione roboret, non permittente, nequit, & culpam in aliquod erratum incantantium coniicit. Notandum etiam hac in re; quosdam dici thesauros inuenisse magicis artibus; qui id consecuti sorlerti, atque sagaci coniectura; vt Sarracenus

[1] idem Stumphius sup. & Rheuan. lib. 3. German.

nus ille, tempore Guiscardi Normani in Apulia, cuius factum Magiæ Platina[1] & Collenucius; sed prudentiæ melius ascribit Petrarcha, pro quo sententiam feret, quisquis rem iusta lace trutinarit. Claudat hoc caput Carolus V. fortissimus & religiosissimus Impr. qui iure optimo Corneliū Agrippam, & duos alios nobiles, aula & regnis suis exulare iussit, eò quod illi thesaurorum, per artem magicam, spem obtulissent. Benè tibi sit, & stemmati tuo Carole: tu quidē beatitudinem iam frueris: viuet, vincetque posteritas tua, quamdiu Catholicam tuebuntur, & ab impiis curiosisque artibus abhorrebunt. Huc si deuoluantur; quam virtute, tam fortuna tibi sunt dissimiles futuri.

1 Platina in Leone, Collenut. in hist. Neapolit. & Bonifinius in Hungarica, Petrarcha in Exemp. c. de Prudentia.

QVÆSTIO XIII.

An Magi valeant incantare animalia bruta?

DE serpentibus, id non poëtæ tantum, sed & Christiani credidere. Poëtas laudaui sup. q. 9. plerosque Virgilium, & Ouidium, Nemesianum: iis nunc accedant Lucilius in Satyr

— *Vt Marsum colubras*
Disrumpit cantu, venas cum extenderit omnes.
item P. Silius Italicus.
— *Serpentes diro exarmare veneno*
Doctus Atyr, tactuq; graues sopire chelydros.
& Seneca, qui fusius describit Med. act. 4.
— *triste læua complicans sacrum manu*
Pestes vocant, quascunq; feruentis creat
Arena Libyæ, quasq; perpetua niue
Taurus coërcet frigore Arctoo rigens,
Et omne monstrum. tractas magicis cantibus
Squamea latebris turba desertis adest.
Hic fera serpens corpus immensum trahit:
Trifidamque linguam exsertat, & quærens; quibus
Mortifera veniat, carmine audito, stupet,
Tumidumque nodis corpus aggestis plicat,
Cogitque in orbes. Manilius lib. 5.
Non inimica facit serpentum membra creatis
Accipient senibusque suis peloque fluenti,
Occulaque horrendis iungent impunè venenis.

Sic enim legenda hæc carmina, *Senibusque* rectè est in Gamblancensi m. s. sicut enim veteres *Vergilium, & Virgilium*; sic *senus* & *sinus* scripsere. Nónne sequitur apud eundem Manilium?

Et *senibus sumit fluctumq; figurant.*

Viderint critici, cur ista corrumpant. redeo ad institutum. Quæ dixi, ea confirmat fusiùs idem postea, agens de natis sub vrsæ signo. idem confirmat quod legi in nostrorum hominū annuis litteris Peruanis datis anno 1591. viperæ innoxiam contrectationem in Magorum Indicorum ludibriis, ad miraculum fortè B. Pauli eleuandum à dæmone excogitandam. id ita narrat in Collectan. suis Spitillius; *Celebrant & festum aliud superiore non minus superstitiosum. Puerum decora facie, & qui toto castello formosissimus habetur cubiculo includunt, eique tandiu ieiunium imperant, dum excrescant capilli tum magi præstigiatores cum seniori-*

bus eductum, veluti applicatione quadam, in ædes amici alicuius arctissimè illi iuncti deducunt, vbi vetulæ puerum querula voce lamentantur, & plebs, quæ interea cogitur & conuenit, paulatim pueri capillos præscindit, oblato in singula capita ansere vno cocto. Altera die Magus iuniores ad venandas feras mittit, alios vt festũ opportunum apparẽt ablegat, puellis vt bonum vinum excoquant imperat, Senioribus musica vt instrumenta componant, & ex ea hora eadem pulsare incipiunt, atque ab eo tempore, qui eas in res à Mago emissi sunt, liberè furari possant, quidquid extra cuiusuis domum repererint. Inuitant populos vicinos, vt variis armis instructi ad festum conueniant. Puer festi tempore coronatus, altera manu telo instructa, altera vipera viua dependente, positam in loco quodã ornatissimo sedem occupat, vnde facilè colligitur dæmonis esse artes, cùm à vipera non mordeatur. Corpori etiam pueri plures aliæ viperæ mortuæ alligatæ sunt. Quæ venatione apprenhendit iuuentus, cum coctis & assis anseribus, reposita sunt ad vnum pueri latus. alterum claudit bona vini quantitas. Posteaquam milites ad festum vocati, militari quodam ordine & delectu, ingressi sunt, & viperam adorarunt, ad puerum accedunt, vinum illi proximum ebibunt, & præparatas puerocq; adhærentes epulas sumunt: tum ad adorandam rursus viperam regrediuntur, eumdemq; cibum & potum repetunt, totosq; tres dies hac ratione absumunt, quibus euolutis viperam necant. Exin fœminæ (quæ toto festi tempore clausæ domi hærebant) egrediuntur clamantes; Victoria, Victoria. In celebritate huiusmodi frequenter dæmon apparet; ad conbibendum, comessandum, festosque dies latè hilariterq; agendos exhortans.] Sed & Pet. Chieza scribit omnes Andinorum montium vastos serpentes omnem ferociam, vimque noxialem posuisse vetulæ cuiusdam carminibus olim exarmatos: nunc etiam aspectu tantum terrere cætera innocuos esse. Rursus idem confirmat Indicarum Nauigationum historia. hanc enim vim Nigritis Africæ populis tribuit Aloysius Cadamustus[1]. Quodque caput est, patribus Christianis id sacræ scripturæ loca videntur indicare; dum ea, vt sonant, accipiunt; & quæ de Marsis veteres tradidere, vt verisimilia admittunt, DD. Hiero. Basili. & D. Aug. Arnob. quoque Theodoret. Alcymus Beda, & Euthymius[2]. Nec puto iis D. Hilar. repugnare[3]. nam ipse de dæmone accipit, allegoricè; de veris serpentibus, patres alij sensu litterali: ipse de Marsis fabulam putat eatenus, qua vulgus putabat ea, vi carminis contingere: cæteri admittunt eo sensu, quem Hilarius non negaret, & quem nos retinemus, ad incantationem scilicet, vt ad tesseram, malum genium aduolare, ipsúmque serpentes vel exarmare, vel sopire vel necare. Docet celebre exemplum Magi Saltzburgensis, qui cùm omnes, ad vnum milliare, serpentes in quandam foueam cogere niteretur; tandem ab ingenti vno & annoso, in eum exsiliente, necatus fuit. Nimirum cæteros dæmon eo compulerat: hunc noluit cogere, sed in magum concitare maluit. Etenim si vi carminis cæteri in foueam adacti, eadem se vis in hunc quoque exseruisset. idem patet ex ridicula & inepta verborum formula, qua magi vtuntur; quam si alij chartis non illeuissent meliùs curiosi ingenijs consuluissent. Loca scripturæ duo sunt. Apud Dauidem legimus; *Sicut aspidis surdæ & obturantis aures suas; quæ non exaudiet vocem incantantium, & venefici incantantis sapienter.*[4] Naturali ergo instinctu nouit vim sibi ab B incantatione inferri posse. hoc genus aspidis tradit Euthymius, *Calamnem* vocari. Apud Hierom.[5] *Ego mittam vobis serpentes regulos, quibus non est incantatio.* Hoc est qui nequeunt incantari possunt ergo cæteri. quanquam ne quid dissimulem, sensus potest esse, adeò lethales fore serpentes, vt nequeant eorum morsus sanari: quam explicationem confirmant LXX. dum vertunt, *serpentes mortiferos; quibus non est incantatio: & mordebunt vos immedicabiliter.* Melior ergo probandum est ille locus Dauidis: vt intelligamus, magos vi pacti hæc posse in

1 Nauig. Indic. c. 28.

2 in Ps. 57.

3 in d. Ps. 57.

4 Ps. 57. v. 5. ad hunc locum respicit Alcymus l. 2. c. 15.

5 c. 8. v. 17.

ſerpentes: non dubito idem poſſe in cęteras belluas: vnde Silius;

Harcelo non pauidus ſætas mulcere leænas.

Etenim in crocodilos id ſolere piſcatores, docet Villamontius *Itinerary li.3.c.11.* Veriſimile tamen fateor, quod cenſuit D. Aug.¹; ob fraudem, qua primi parentes à ſerpente decepti, Deum frequentiùs permittere ſerpentum, quàm aliarum ferarum incantationes², & maiorem illorum eſſe cum dæmonibus familiaritatem; non natura, ſed diuina permiſſione quadam. Sanè Grilland. *q.8.in fin. Et ego alias* (ait) *vidi Romæ quendam Magum excellentiſſimum, Græcum, tempore Hadriani VI. antequam perueniret ad vrbem ipſe Pontifex. quod ſolis verbis cõpreſſerat vires cuiuſdam ferociſſimi tauri, exiſtentis in armento in loco ſilueſtri; quem ſic affixum, vt ita dixerim, & humiliatum apprehendit per cornua, & chordula quadam ſatis debili, arte tamen magica fabricata, taurum ipſum ligatum, quo voluit adduxit media nocte, circiter quatuor aut quinque miliaribus, quæ viſa fuerunt per ducenta & vltra viros.*] Sed errat Grillandus, cùm putat hæc omnia ipſa verborum potentia effici potuiſſe, vt ille Magus aſſerebat, *quod lib. primo* refutatum. Quod in Circenſibus ſoliti incantatione ſuis equis velocitatem, aduerſariorum verò tarditatem, moràmque adferre, docent Arnobius *libro primo Hieronim. in vita Hilarionis*. Caſſiodorus *libro tertio epiſt.51.*

1li.11.de Geneſi ad litt. c.28.

Quærat aliquis an vt animos, ſic & colores ferarum dæmones verè queant immutare? nihil dubitem, quia norunt aquas, quibus id naturaliter perficitur. Ariſtoteles *li.3.de Hiſtor. animali. c.12* teſtis eſt his verbis; *Sicut aquæ multis in locis, quas cùm oues biberint moxque inierint, nigros generant agnos: vt in terra Aſſyritide agri Chalcidi Thraciæ facit amnis, quem ob nimiam frigiditatem Pſychrum vocant: & in Antandria duo ſunt fluuij, quorum alter candorem, alter nigritiem pecoribus facit. Scamander etiam amnis flauas reddere oues creditur, quamobrem Xanthum pro Scamãdro vocatum ab homero autumant.*] Varro quoque apud Solinum tradidit, in litore maris rubri eſſe fontem, quem ſi oues biberint, mutent vellerum qualitatem & antè candidas, poſt hauſtum fuluo nigreſcere colore. Plura memorant aquarum miracula, quæ ſi reapſe contigerunt, poſſent circa animantia per aquas hæc omnia Magi. pergam addere nonnulla. P. Naſo *lib.15.* Metamorph.

— medio tua corniger Ammon
Vnda die gelida eſt ortuq; obituq; caleſcit.
Admotis Athamantis aquis accendere lignum
Narratur, minimos cùm luna receſſerit orbes
Flumen habent Cicones, quod potum ſaxea reddit
Viſcera, quod tactis inducit marmora rebus.
Crathis & hinc Sybaris veſtris conterminus oris.
Electro ſimiles faciunt auroq; capillos.
Quodq; magis mirum. Sunt qui non corpora tantum,
Verum animos etiam valeant mutare liquores.
Cui non audita eſt obſcœna Salmacis vnda?
Aethiopesq; lacus? quos ſi quis faucibus hauſit,
Aut furit, aut patitur miram grauitate ſoporem.
Clitorio quicumque ſitim de fonte leuarit,
Vina fugit, gaudetque meris abſtemius vndis.
Hæc fluit effectu diſpar Lynceſtius amnis,
Quem quicumque parum moderato gutture traxit
Haud aliter titubat, quam ſi mera vina bibiſſet.

De admirandis Siciliæ aquis multa Thomas Fazellus.1. *decad. lib.1. cap.5.*

quod est de mirabilibus Siciliæ

QVÆSTIO XIIII.

An possint aliqua mixta, maximè sensibilia producere seu gignere arte sua?

SIt propositio prima, *animalia imperfecta muscas, vermes, ranas, & huiusmodi insecta, & alia quæ ex putrefactione nascuntur, producere celeriter; non creando, sed actiua passiuis applicãdo.* Hæc D. August. quem schola Theologica sequitur [1]. Solent autem hæc producere magi, ex pacto, per dæmonem actiua passiuis applicantem. nam ipsi magi plerumque nesciunt, quo ista pacto gignantur, & causas ignorant. vt quando diabolus dat sagis minutum puluisculum, cuius in aërem iactu diuersæ species locustarum, bruchorum, murium, erucarum, & similium animacullorum variæ pestes statim nascuntur. iubet interdum primam quæ obuia plantam ex agro illo, quem vastari volunt, euellere; aut gramen perdendæ arbori illidere, & alias tales nænias adhibere, quæ vim nullam habent naturalem [2]. Sic possent Magi etiam producere quosdam anseres imperfectiores: qui soliti gigni ex deciduis fructibus arborum in mari putrescentibus, vel sanè ex lignis nauigiorum putridorum, vt norunt contingere Scoti, & Hebridum incolæ, quibus vocantur *Klakis & Bernicles* [3], Sed an perfecta (quæ vocantur) animalia? probabilius mihi est, actiua passiuis applicando non posse, quia hæc ex putrefactione nasci non posse probabilius, & non nisi ex prolifico parentum semine, vel apparẽte; vel à dæmone incubo matri infuso, prout postea dicetur. Posset etiã dæmon talia iã producta muliebri vtero includere, & callide inde educta, oculta quapiam clancularij meatus via ipsi cognita, in locis remotis vbi nata videãtur fouere alere, & respirare facere; vtpote inter saxa, in quibus nõ rarò imperfecta nasci consueuerunt, muscæ, mures & similia. Hoc omnino crediderim contigisse in canibus illis, quorum mentio fit à Guilhelmo Neubrigensi his verbis; *Dum in quadam lapidicina petra ingens ferramentis finderetur, apparuere duo canes capacem sui in eadem petra capacitatem replentes absque omni spiraculo* (intell. perceptibili) *videbantur autem esse ex eo canum genere, quos leporarios vocant, sed vultu truces, odore graues, pilorum expertes. Et vnus quidem eorum vt dicitur, citò defecit. alterum verò stupendæ vt aiunt edacitatis Henricus Vvintoniensis Episcopus diebus plurimis in deliciis habuit.*] lib. 1. Histor. Anglor. cap. 28. & subdit, in alio lapide inuentum bufonem chatenulam auream circum collum habentem. Censeo huic cathenulam à dæmone additam. nam ipse bufo ibidem nasci potuit, vt in carbonariis fodinis Leodicensibus silices ingentes nonnumquam reperti, intra quos viui bufones conditi, vt in natiuitatis suæ cunis, latebant. A

Possunt etiam demones producere quædam insolita monstra: quale illud in Basilia, altum palmos septemdecim, tectum corio lacertæ, mammis prætumidis brachiis leonum, oculis rigentibus, & flammeis scintillantibus, simili lingua [4] qualia fortè monstra, quæ in Saxoniæ siluis, semi humana facie, capta anno 1240. [5] Nisi fortassis illa sint ex nefario hominum ac ferarum coitu nata; quæ monstrorum plurimorum origo indubitata. Sic enim peperit olim bello Marsico Alcippe elephantum [6] sic anno 1278. apud Heluetios alia leonem [7] sic anno postea 1471. quædam Papiæ cattum, Brixiæ canem alia: sic 1531. mulier Augustæ Vindelicorum, eodem partu, nixa primò caput humanum B

1 D. Aug. lib. 3. de Trinit. c. 7. D. Bonau. & alii in 2. d. 7 Alex. de Hales 2. p. q. 43. D. Tho. 1. p. q. 114. a. 4.

2 vide Nic. Remig. lib. 1. dæmonolatr. c. 21.

3 Cardan. lib. 7. de rer. vari et. Lobelius in fin. li. de hist. herbar.

4 Anan. li. 4. de Natur. dæmon.

5 Lycosthen. de Prodig.

6 Alex. ab Alex. lib. 2.

7 Stumph. in Chro. Heluet.

manum membranis inuolutum, mox serpentem bipedem, tertium porcum integrum[1] & quæ varia huiusodi inleguntur apud recentiores[2] illud superat admirationem reliquorum, quod Castanneda retulit *in Annal. Lusitanis*; mulierem ob quoddam crimen in insulam desertam naui deportatam; cum ibi exposita fuisset; eam simiorum, quibus frequens locutus, agmen circumstetisse fremebundum, superuenisse vnum grandiorem, cui reliqui loco cesserint; ab hoc mulierem blandè manu captam in antrum ingens abductam, eique cum ipsum, cum cæteros copiam pomorum, nucum, radicumque variarum apposuisse, & nutu, vt vesceretur, inuitasse? tandem à fera coactam ad stuprum: facinus hoc multis diebus continuatum, adeò vt duos ex fera liberos susceperit. ita miseram (quanto mors optabilior!) victitasse per annos aliquot: donec Deus misertus nauim eò Lusitanam detulisset: cumque milites in terram aquatum ex proximo ad antrum fonte exscendissent, abessetque forte fortuna simius; fœminam ad inuisos diu mortales accurrisse, & accidentẽ ad pedes supplicasse, vti se facinore & calamitosissima seruitute irent ereptum: adsentientibusque, & casum miserantibus illis, eam cum ipsis nauim adscendisse: sed ecce tibi simium superuenientem, inconditis gestibus & fremitibus coniugem non coniugem reuocantem. vt vidit vela ventis data, concito cursu de liberis vnum matri ostentat; minatur; ni redeat, in mare præcipitaturum; nec segniter fecit, quod minatus: tum recurrit ad antrum, & eadẽ velocitate ad litus rediens, ostentat alterum, minatur, & demergit: subsequitur & ipse furens, tamq; diu nauim natatu insequitur, donec vndæ natantem vicere. Rem tota Lusitania teste notissimam; & a rege mulierem Vlissiponæ additam ignibus, quorumdam precibus vita impetrata lethum cum claustro perpetuo commutasse. Miraris Lector? en tibi Saxo Grammmaticus, cum duobus Magnis, Vpsalensibus episcopis: narrant Gotticos reges ex Vrso & Virgine nobili originem ducere; & Ioannes de Barros Pegusianos & Sianitas Indiæ gentes, à cane, qui cum muliere corpus miscuerat[3]. Verũ his ego non sum credulus; qui certus sum, ex homine & fera verum hominem nasci non posse. quia ferinũ semen perfectionis illius est expers; quæ ad tam nobilis animæ domicilium requiritur. quare si quid ex tali mixtione nascatur, monstrum id fuerit; non homo. Sequitur enim deterioris seminis conditionem talis fætus: quare vt summum hominis aliquam speciem præbebit. Nec.n. crediderim, cẽsendum perfectum brutum eius speciei cuius alteruter parentum; v.g. ex Lusitana nati, nec simij, nec homines erant) sed monstrum quoddam mixtæ speciei & imperfectæ, vt mulus ex equo & asino, thoës ex hyæna & lupo: quare nec arbitror si cõmisceatur sibi simili, vel alteri bruto perfectæ speciei brutum vllum geniturum. Confirmat hanc sententiam cordati Historici Petri Chieziæ narratio, qua tradit rupices illos Andinos solitos ingentibus simiis se commiscere: natos inde fætus caput humanum & pudenda habere, cętera simiis similes esse; feros iuxta ac fœdos, qui non loquãtur, sed terribiliter vlulent: & ab ipsis quoque Indis, pro monstris haberi. Denique in prouincia Aulaga mulierem Indam ex cane tria monstra peperisse. hæc ille *1. p. Histor. Peruanæ. cap. 95.* Præterea in nonnullis exemplis citatis. imaginatrix vis & corruptio seminis. & superfluorum in vtero humorum copia; suam sibi singula partem possunt vindicare. Fieri potest præterea, vt mulieres harum aliquæ de strigum numero fuerint, & dæmon incubus calidum horũ animalium semen illis infuderit cur qui potest humano sic abuti, non possit & ferino? Sane in illis exemplis, de Indorum populis & Gotthorum regib. putarim hoc dicendum: quod dæmõ in ferarum talium effigie fæminas compres-

D

[1] Lycosthe. supra.
[2] Cardan. lib. 16. de varie. Lemnnium li. 1. de occul. nat mirac. c. 8.
[3] videte Torquemadam Horti floridi Dial. 1.

ſerit, quod eum poſſe docebit ſequens quæſtio. Veriſſimam narrationem his adiungo. In hoc ipſo Belgio fuit nefarius quidam, qui vaccæ ſe commiſcuit. Poſt viſa bos prægnans, & poſt aliquot menſes edere maſculum fœtum, non vitulum, ſed Puerum: adfuere non vnus, deque matris vaccæ cadentem vtero adſpexerunt. leuatúmque de terra nutrici tradiderunt. adoleuit puer, baptizatus & inſtitutus Chriſtianæ vitæ præceptis, pietati ſe addixit: & pro patre, ſerio pœnitentiæ vacat operibus: homo quidem perfectus; ſed qui ſentiat in animo propenſiones vaccinas, paſcendi prata, & herbas ruminandi. Quid de hoc ſentiendum? nónne hominem eſſe? planè crediderim: ſed ex vacca matre natum abnuo. quid ergo? Diabolus peccati illius gnarus, & impulſor, mox vaccam prægnantem fecit videri; cùm voluit, aliunde infantem ſurreptum attulit, & vaccæ parturienti, quæ vento grauida erat puerum ſic ſuppoſuit; vt à vacca fundi videretur. Hinc nata opinio: & puer perſuaſus ſe vaccæ filium, matris putatæ propenſiones hauſit imaginando. Nam vt verus homo; ex ſeminis vaccini materia, naſcatur, & organica illa diſpoſitio perfecta humani corporis, in vaccæ vtero, & vaccinæ animæ calore ac virtute, perficiatur; id philoſophos omnes mecum arbitror, inter ἀδύνατα computaturos. Illud verò Manilij, monſtrorum productionem aſtrorum influxibus & fato Stoico aſcribenti, ſectæ eſt deliramentum.

—Permiſcet ſæpe ferarum
Corpora cum membris hominum: non ſeminis ille
Partus erit. quid enim nobis commune feriſq;,
Quiſve in portenti noxam peccarit adulter?
Aſtra nouant formas, cœlúmque interſerit ora.

Ceterùm And. Cæſalpini Paradoxum; ſine ſemine, bruta perfecta equos, boues, elephantos, imò & hominem quoad corpus, ex Solis calore & putredine ſolâ naſci poſſe; quod multis probare conatur *lib. 5. Peripatetic. Quæſt. q. 1.* vnde ſequeretur arte Magica hæc omnia produci poſſe applicatione agentium ad patibilia; mihi nondum potui in mentem producere, vt id verum eſſe, vel ſuſpicer. Qui non ignorem, præparationem materiæ ad formas animantium, quæ perfecta nuncupantur, dependere à virtute ſeminaria, & formatrice; quæ ad perfecti animalis conformationem opus habet, non tantú primarum qualitatum mixtura & temperamẽto, quod à cœlorum influxu, & ſolis calore recipit; ſed præterea perfecti animantis cooperationem exigit. vt cordati omnes Theologi & Philoſophi fatentur, quos citant Conybricenſes noſtri, eruditè hoc commentum refellentes *in 2. de cœlo c. 3. q. 6. ar. 3. &* 4. quos (curioſè lector) ſuadeo tibi legendo. Illud etiam conſidera, hominem quoad corpus duntaxat, hominem non eſſe ideò cùm dicunt poſſe hominem quoad corpus ſic gigni, vel ſibi in his verbis contradicere, vel hoc tantum dicere; ſic monſtrum gigni poſſe: imò nec monſtrum quidem; quia inanimatum. quæro. n. qua illa humani corporis maſſa anima animabitur? humana? at hoc eſt delirium Paracelſi, hæreticum, vt alias oſtendit: ferina? ſed ferarum anima non poteſt humanum corpus informare. quia longè alias requirit diſpoſitiones, lõgè diſſimiliores, quam anima bouis & canis conſtat tamen corpus caninum à bouis anima informari non poſſe. quale ergo hoc monſtrum, aut quid futurum?

Certum eſt monſtra naſci aliquando diuina vltione. Docet Dockumenſium Friſiorum pœna, ob eorum Epiſcopum S. Bonifacium cum ſocijs cæſum. *Nam horum ſanctorum indignam mortem* (ait Kempenſis) *in filios filiorum Deus vindicauit: vt paſſim ex eorum familiis (quorum maiores tam nefarium ſcelus perpetrarunt) in hunc*

diem

diem videantur in occipite habere grossos crines subalbi coloris, in modum caudæ cuiusdam bruti animalis, vt iustè dixeris,

Sentit adhuc proles, quod commisere parentes.

ita Cornel. Kempius Dokumensis *li. 2. de Orig. Frisior. c. 21.* Imitemur Samsonem, & caudam caudæ connectamus. scribit. Polyd. Virgilius *Histor. Anglor. lib. 13.* in hanc sententiam: eo quod rex Henricus II. ostenderet sese infensum B. Thomæ Cantuar. sanctum virum *iam sic vulgò negligi cœpisse, contemni, & odio haberi: vt cùm venisset aliquando Strodum; qui vicus situs est ad ripam Meduciæ fluminis, quod flumen Rocestriam alluit; eius loci incolæ cupidi bonum patrem ita despectum ignominia aliqua afficiendi; non dubitarint amputare caudam equi, quem ille equitaret, seipsos perpetuo probro obligantes. Nam postea nutu Dei ita accidit, vt omnes ex eo hominum genere, qui id facinus fecissent, nati sint instar brutorum animalium caudati. Sed ea infamiæ nota iampridem, cum gente illa eorum hominum qui peccarunt, deleta est.*] Sic Polydorus: cuius vltima clausula, an in gratiam adficta, an ex vero; nouit Deus. conuicium certè in gentem totam manauit, & durat inter homines proteruos; qui, linguæ petulantioris, nihil habent pensi vera an falsa effutiant. Si quid talis dedecoris permaneret, Guilhelm. Tookerus Reginæ suæ, etiam huius appendicis demendæ virtutem mirificam tribuisset. Citra iocum: apud Thom. Cantipratensem reperio; *lib. 2. de Apibus*; Nobili cuidam venationis gratia festos dies prophananti, ex vxore natam prolem canino rictu, & auribus braccorum (vt vocant) more flaccis ac dependulis.

QVÆSTIO XV.

An sint vnquam dæmones incubi & succubæ, & an ex tali congressu proles nasci queant?

Axioma 1. sit, *Solent malefici & Lamiæ cum dæmonibus, illi quidem succubis, hæ verò incubis, actum Venerium exercere.* Perperam hoc negarunt complures hæretici[1]; inter quos pars ista negatiua communior videtur; ex Catholicis etiam nõnulli: sed pauci admodum, ex Belgis Philippus Broideus[2], ex Italis Cardanus, Ponzinibius, & Bapt. à Porta. sed horum auctoritas non magna, si cùm contrarium asserentibus eam componas.

Placuit enim affirmatio axiomatis adeò multis, vt verendum sit ne pertinaciæ & audaciæ sit ab iis discedere. Communis namque hæc sententia Patrum Theologorum, & Philosophorum doctiorum, & omnium ferè seculorum atque nationum experientia comprobata. Vt cæteros taceam voluere Plato *in Cratylo*, Philo Iosephus, & vetus Synagoga: D. Cyprian. D. Iustinus Mar. Clemens Alexan. Tertullian. & alij,[3] qui vetustiores patres. in eo quod voluerunt demones posse cum mulieribus rem habere, optimè senserunt, in eo verò à recentioribus iure deprehenduntur, quod de huiuscemddi concubitu Mosis etiam verba [4]; de filiis Dei & filiabus Caini acceperunt. Solidior ergo adhuc probatio huius sententiæ desumitur à D. Hieron. in cap. 6. ad Ephes. & D. Augu. quem communis schola Theologorum cum D. Isiodoro sequitur [5]: & pro eadem pugnat Bulla Innocentij 8. Pont. contra maleficos.

Probantur hæc ratione, & simul explicantur. Demones (quod postea docebo) possunt defunctorum corpora assumere, vel de nouo sibi ex aëre & alijs elementis ad carnis similitudinem palpabilia effingere ac formare, possunt illa pro libito mouere & calefacere, sic ergo possunt, quem natura non habent sexum artificiose exhibere, & viris specie fœminea, fœminis specie virorum abuti, & has

1 Petr. Mart. Vvierus, Chytręus. Lercheмer. Biermannus, Fichard. Godelman. & alij.

2 Addition. ad c. 11. Fori Romani.

3 Videte hos citatos apud Six. Senensem. l. 5. Bib. sac. annot. 77. & Pamelium in Error. Tertulliani Anno. 1. quibus adde Plethonē lib. de mirabilib. & longæuis. Pererium, libr. 8. in Gen. dis. 1.

4 Gen. 6. a. 2.

5 Aug. lib. 15. de ciu. Dei c. 23. Isid. lib. 8. Orig. Alex. de Hal. 1. p. q. 78. Tho. Bonau. Sco. Dur. Gab. in 2. d. 8. Guil. Paris. de vniuer. p. vlt. c. 25. Abulen. in c. 6. Gen. q. 6. & c. 7. Exo. q. 12. Auctor. mallei maleficar. Grill. Remig. & alij I. C. communiter. & ex medicis Simphorianus lib. 2. prax. c. 7. Cæsalpinus, de dæmon. inuestigat. cap. 19. Codronchus l. 3. de morb. venefic. c. 10. Valesius de sacra philos. c. 8 in prin. &c.

has subiicere, & illis se sustemere. possunt etiam aliunde acceptum verum semen adferre, & naturalem eius emissionem imitari. Possunt ergo illa omnia facere, quæ axioma istud primum supponit: quod cum possint, & eos facere doceat experientia, non est cur dubitemus.

Axio. II. *potest etiam ex huiusmodi concubitu dæmonis incubi proles nasci.*] B
Maior est difficultas huius axiom. quæ tamen tollitur quando benè & dilucide tota res explicatur. Sciendum ergo quod potest (præter ea quæ diximus) diabolus semen aliūde acceptum (v.g. in ea, quæ somnianti viro cōtingit, illusione) deferre, & qua est agilitate & naturalium rerum peritia, calorem prolificum in semine quantumuis ille subtilis & aëreus sit ac facilè dissipabilis, conseruare, & illud denique, quo momento mulier ad concipiendum optimè disposita, quod eum non latet, tum illud matrici sic infundere, vel naturali vi attrahendum exhibere, & muliebri semini commiscere, hanc concl. tenuere auctores postea citandi.

Axioma III. *Attamen dæmones nequeunt, vi sua, & ex propria substantia, more animantium, generare.*]

Probatur, quia nec dæmones inter se vllam habent indiuidui vel speciei mutiplicationem (qui fuit error Greg. Nisseni [1]) nec dæmones corpus aëreum, vel vllum habent omnino (vt contra Platonicos M. Anton. Natta. *lib.* 7. *de Deo fol.* 75. docuit, Francisc. quoque Georg. & Caietan. tenendum est) quare nec in proprio suo corpore commisceri possunt (vt optimè docet Peret. *d. lib. & disp.* 2.) nec vllum semen; nedum prolificum, quantumuis tenue, habent (qui fuit error Marci Ephesij, Iosephi, & fortassis Athenagoræ, Tertull. & vetustiorum illorum Patrum.) quomodo proprium semen habere possint; cum semen sit substantiæ corporeæ viuentis pars, & residuum cibi optimè concocti, ex meliorum scriptorum sententia? [2] dæmones verò sunt substantiæ incorporeæ, & ideo de suo non possunt corporeum semen præstare: sunt etiam expertes animæ, vegetantis autem animæ functio est naturali calore cibum acceptum concoquere. Ideo certissimum est hoc axioma, quod auctores præcedentis axiomatis admittunt: & hanc duntaxat conclusionem asserere voluerunt; non vero, præcedentem secundam negarunt; scriptores quidam magni nominis, vt D. Chrys. & alij [3] quorum sententiam retuli & explicui olim, *Com. in Senecæ Herc. Furente.* 447. C

Quę aduersarij obiiciunt exempla, illusarum aliquando muliercularū; ea nos non refellimus nec reiicimus, præsertim contestata illa mira apud Iaquerium & Martinum Arelatens. [4] sed contendimus ineptè illos hinc inferre; aliquando deluduntur: nunquā erg o id verè contingit. ex particulari affirmatiua inferunt vniuersalem etiam affirmatiuam, in materia non necessaria. quod ineptum est.

Dicimus ergo. *Ex concubitu incubi cum muliere aliquando prolem nasci posse; & tum prolis verum patrem non fore dæmonem, sed illū hominem cuius semine dæmon abusus fuerit.* Negarunt hoc Plutarchus *in Numa*, Paracelsus hæreticus, Vlric. Molitor *de Pythonicis mulier. c. vlt.* & Nicol. Remigi. *li. 1. dæmonolat. c. 6.* sed argumentis fulti leuiculis: non negat, dubitat duntaxat Bened. Perer. noster *lib. 8. in Genes. disp.* 3. Sed hoc olim affirmarunt Ægyptij teste Plutarcho, & affirmant communiter Scholastici. qui omnes etiam optimi Philosophi fuere. [5] Probatur manifesta ratione ex ijs quę dicta fuere pro explicatione. 2. Axiom. Accedūt plurima exempla ab illis & aliis narrata; quæ si vera sunt, haud dubiè iuxta has conclusiones explicanda sunt. Vetustas obtrudit suos semideos, Hercules, Sarpedones, Æneas, Seruios Tullos, [5] Anglia, Merlinum; [3] Pannonia, Hunnos ex Aulunis strigibus Gothicis & Faunis natos [7]. Cheza *c. 27. p. 2. hist. Peru.* scribit in Hispaniola

1 de Nat. ho. c. 18.
2 vide Tiraq. l. connub. 15. a nu 12. Naclantū de vegetatiua Potē ria Theorema 13. Vallesiū de Sacr. philos. c. 12. Spinosī in Problem.
3 Chrys. hom. 22. in Gē. Cassian. colla. 8. c. 21. Phila. adu hæres. Plato in Sympos. & fortè Schalig. exercitat. 75.
4 Iacquer. lib. flagelli hæret. Martin. Arles de supersti. n. 7.
5 D. Tho. Halēs. Bonauen. Scot. Gabr. Abulens. Guilh. supra citati, necnon Rich. Palud. Victo. Med. Moli. Alphon. à Castr. Silu. Spinæ. Iaque. c. 6. ex I. C. Gril. Binsf. Mart. de Arles Franc. Vales. medicus item alij auct. Mallei, & Nider.
6 ita Hom. Virgil. Clem. Alex. Arnob. libr. 5. contra Gen. & ipsnm Plat. iuxta Origen. l. 6. con. Cels.
7 Vinc. Bellu. l. 21. spec. hist. Polyd. Virg. & alij.
8 Iornand. de reb. Gotth. & Luitprandus.

niola solitum Corocoton dæmonem misceri mulierib.& ex eo natos bicornes nasci. Cliuensium quoque ducum stemma huc retulit Helinandus lib. 4. apud Belluacensem [1] Xacam suum Iappones talem esse volunt? nec desunt qui Lutherum in hanc classem retulerint [2]. Et ante sexennium, in primario Brabantiæ oppido, punita fuit mulier, quod ex dæmone peperisset: & nostris temporibus id contigisse, etiam Lud. Molina, ex nostræ Societatis Theologis prodidit, & complures alij gentium diuersarum scriptores allatis exemplis confirmarunt [3].

Videte nunc quam leuia sint argumenta, quib. hanc alij sententiam impugnant; maxime Nicol. Remig. quorum primum arg. est. Dęmon & homo specie differunt. ergo ex hac copula sequi nequit proles. *Resp.* consequentiam esse nullam, tũ quia ex equo & asina, & alijs specie discrepantib. animalib. muli, thoes, leopardi, pãtheræ & aliæ hybrides gignuntur: tum quia generatio hîc non tribuitur dæmoni, sed homini, cuius est semen, vt recte D. Tho. quolib. 6. a. 8. ad 6. & ideò hîc ex homine, hoc est ex viro & fœmina, nascitur homo.

1 d. oper. l. 3. c. 27.
2 Fontan. in histo. sacra de statu relig.
3 Mol. 1. p. q. 50. a. 1. auctor etiam vitę D. Bern. lib. 2. c. 6 Hect. Boet. l. 8. hist. Scot. Fr. Picus. lib. de pręnotion. Pet. Binsf. p. 1. de confes. ma l. fic. concl 5. Lau. Ananias lib 4. de nat. dæmon.

2. *argum.* Dæmon est expers vitæ, & origo mortis. ergo nequit esse auctor & origo actus vitalis. *Resp.* Vim hanc vitalem, non inesse dæmoni, sed ipsi semini: sicut vis calefaciendi nõ inest scypho propinanti; seu tubo fundenti, sed ipsi vino. vide D. Thom. *su. ad* 5. & Sprengerum 1. *p. Mallei q.* 4. *ad* 2.

D 3. *argum.* Semen, quod dæmon infundit, sagæ fatentur esse frigidum & nullam adferre voluptatem, sed horrorem potiùs: quare nec poterit inde generatio consequi argumentum hoc fuit Marci Ephesij, apud Psellum. Confirmat Remigius confessione sagarum, quę fassæ sunt omnem sensum voluptatis à tali copula abesse, imò & summum se dolorem percipere. *Resp.* cogit argumenti futilitas, quam vellem me plura in re inani & spurca refellenda, insumere verba. Certum ergo videtur dæmonem, quando vult sub certi alicuius viri specie deludere, &non vult sciri se esse dæmonem: tunc quam potest aptissimè imitari, quæcunq; in veri viri & mulieris copula requiruntur: quare necessariò tunc curat, vt si quidem vult generationem sequi, (quod rarissimè accidit. nec enim ipse sua vnquam caussa generationem intendit, qui sibi simile nequit gignere: sed aliquando duntaxat, in gratiam succubæ id optantis, conatur generationem ex alieno semine) adhibeat necessaria ad generationem: quare & prolificum semen quærit, & inuentum conseruat, & tanta celeritate perfert; vt vitalis spiritus non euaporetur, & quando ac quale oportet infundit: Quando verò non intendit generationem; tunc infundit aliquid seminis instar, calidum tamen, ne fraus deprehendatur: sicque etiam corpus assumptum temperat, ne contactu timor, horror, aut aspernatio adferatur. Sed quando cum illis rem habet, quæ dæmonem esse non ignorant; vt plurimum semen fictitium & frigidum exhibet, ex quo cõcedimus prolem nasci non posse. Deinde constat, sæpè eum interrogare succubas? num velint impregnari? quæ si assentiantur, assumit verum semen aliunde actu carnali decisum: vt dixi & docet Sprengerus [4]. Quæritur autem, non tam quid fieri soleat, quam quid fieri possit. Vnde ad confirmationem quoque argumenti, patet solutio; voluptatis sensum quando abest; abesse, vel quia Deus id prohibet prouidè, vel quia dæmon vult eum non adesse; vt sic maior sit peccati fœditas atque malitia. adesse autem potest hic sensus; si Deus non prohibeat, & dæmon velit, eum à succuba percipi: profectò quæ ad delectationem in hac spurcitia necessaria, hæc omnia dæmonem incubum adhibuisse non raro, constat exemplis illis, quæ narrant plurima, Sprengerus, Binsfeldius, & Ananias, & potissimum vno Sardicensis sagæ, & virginis Hispanæ nobilis deceptæ, quæ inuenias apud Torquemadam

4 p. 2. mallei q. 1. c. 4.

dam *Dialogo.3.*& Grilland.*q.7.n.8.& 9.*idem ex plurium confessione asserit Alfons.à Castro *lib. de iusta hæret.punit.c.16.*

4. *Denique addunt*; haud esse credendum, Dominum Deum concurrere ad huiusmodi actum, aut animam tali corpori ex huiusmodi coitu nato infundere, & inchoato dæmonis operi coronidem addere. *Resp.* dæmonē quo ad naturæ operationem, hic duntaxat esse instrumentum, & applicare solummodò agens principale, quod est verum semen humanum. Deum itaque concurrere ad vltimam dispositionem organici corpori, ab humano semine nati; accidentarium verò quid esse, & morale duntaxat, peccatum sagæ atque dæmonis malitiam. iuuat Deus, vt auctor naturæ naturam; peccato verò, cuius auctor non est, non adminiculatur. Si quid huiusmodi valerent argumenta; sequeretur, neque ex fornicatione, neque ex adulterio, neque ex incæstu, proles gigni posse. Respondent diuersam esse rationem: quoniam in his ordo naturæ seruatur, non verò in illo dæmonis Hymenæo. Hæc respōsio friuola est. nam etiam in casu nostro naturæ ordo, quo ad physica generationis præcipua principia, seruatur. natura enim duntaxat postulat, vt ex viri prolifico semine, aptè mixto semini muliebri, proles nascatur. *Vir.* Molitor argumentatur, secundum Conciliatorem principium gignendi est cor, ergo dæmon illo semine non potest ad generationem vti. quia deest virtus cordialis calorem, vt oportet, temperans. *Resp.* siue à corde siue à cerebro vis gignendi oriatur. spiritus genitalis ipsi semini est implantatus in ipsa seminis ab humano corpore decisione. dæmon verò hunc spiritum cum calore suo tantum conseruat.

Quid igitur, dicat aliquis, etiamne ex viro incubo, & dæmone succuba liberi nasci poterunt? hoc nec Ægyptij olim concedebant, nec ego crediderim fieri posse, Longè.n.plura hîc requiruntur; vt ad prolis generationē partúmq; longè plura matres quam patres suppeditant. in conceptione par fortè vtriusque conatus; post, omnia solius sunt matris. requiritur tractus temporis, vt semen in corpus organicum commutetur, & absolutissima illa humani corporis architectura perficiatur. requiritur etiā continua vegetantis animæ operatio in fœtu alendo; & alia pene innumera naturæ arcana; quæ omnia vtrum tā multa, tamdiu dæmō in assumpto corpore queat præstare; plurimum dubito, & potius arbitror nō posse: si possit, etiā succuba poterit cōcipere. Interea dū quis cōuincat hæc illum omnia posse; cēseo, quos legimus matre succuba dæmone natos, vel suppositios fuisse alterius fœminæ veros partus, vel ab alio dęmone prolē ementitam, vt nō raro cōtingit. ad priorem suppositiui partu fraudē lubens retulerim cum Io. Reynardo [*lib. de pereg. generis hum. serm. de impugnat. hom. per diabol.*] quod de Pictauorum Comitū ex Melusina origine referunt fabulosæ Francorum Historiæ, item de Andegauensis familiæ stemmate Polid. Virgil.[1] & alterius cuiusdam, ex Galfrido narrat Vincent. Bell.[1] & quod ex ore ducum Banariæ & Saxoniæ acceptum narrat Sabinus[2]; nec admodum dissimile, quod de nobili Bauaro narrant alij; ei, cùm defunctum vxorem ferret impatientiùs; quadam nocte fœminam rediisse, seque, resuscitatam dixisses & marito conuixisse, & ex eo liberos suscepisse; quodque futurum prædixerat, tandem, conuiciis & blasphemiis non se abstinente marito, subitò muliebri veste penes illum derelicta, euanuisse. Dæmon sic nobili huic imposuit, & aliunde subtractos furto liberos sibi supposuit. Ad posterius genus fraudis refereto paruulos, quos, nō ex incubis, sed per fraudem, quasi ex succubis dæmonib. natos, vulgò *Cambiones* vocant; & ferunt adeò esse lacte insaturabiles, vt, etiam quatuor nutricum rumis ex haubis, macilienti perseuerēt, ponderosissimi tamen, & tandē post aliquot

1 Lib 13. hist. Anglo
2 Hist. lib. 3. c. 26.
3 Not. in Metamor. Ouid.

quot annos euanescant. Itali, à continuo vagitu, *Vagiones* appellant, Germani, vt indicent suppositiuos esse, nominant, VVECH-SELBAGH, vel VVECHSELKIND *de his vide Spreng. 2. p. mallei q. 2. c. 7. Guilh. Paris. p. vlt. de vniuerso, c. 25. Anna. li. 4. de nat. dæmon. Molitore de Pythonic. mulier. c. 6.* Talem arbitror fuisse puerũ, quẽ, per Galiciam & Asturias Hispaniæ ante annos 15. Mendicus quidam, summa cum defatigatione humeris baiulabat: cùm ex nostris eum quidam in itinere repertum propè flumen, vt transuadaret, misericordia motus, retrò se in iumentum sustulisset; vix valida bestia potuit eum in alteram ripam exponere. Paulò post mendicus comprehensus, fatetur eum puerũ, non puerum, sed diabolum, fuisse; qui sibi promisisset, omnes se ad eleemosynas ei conferendas pellecturum, quamdiu sic circumferretur habitu pueri morbosi, & fasciis inuoluti.

F His consentaneum est: *posse dæmones efficere, vt virgo mente & corpore permanens, non tamen sine virili semine, concipiat.* probatur. quia potest virgini dormienti & ignaræ aliunde sumptum verum & fœcundum semen, sine congressu carnali, hyemene aliisue claustris virginitatis incorruptis, infundere. Vt autem in partu virginitas conseruetur, hoc dæmon nequit cùm enim ad hoc vera corporum penetratio requiratur; quæ virtuti diuinæ reseruatur; id, sine speciali miraculo, fieri non potest. Propterea, cùm Caluinistæ negant hoc septum virginalis in partu Christi Domini clausum mansisse; præcipuam certè miraculi, & veræ virginitatis prærogatiuam tollunt. Exemplum quoque de Bambergensi puellâ, quod recitat [1] Niderius, cautè legendum est, & de mentis tantùm virginitate accipiendum. carnis enim integritatem amiserat per eandem copulam, quâ conceperat. Nec à viro mulier cognosci potest, sine virginitatis iactura; nec impregnari, nisi cognoscatur. Scio quid multi scriptores narrent de variis, quæ conceperint duntaxat ex semine, quod in balneo, in quo illæ lotæ, priùs fuerat effusum; sed non credo. quia neque virtus attractiua matricis, tam à se longè queat vim exserere; neque aqua solertiam habet, quam dæmon spirituum euaporationem probandi, & semen illud, si fœcundum fuisset, fundum aquæ petiisset, non supernatasset. Sic Hebræi fingunt Bensyram ex filia Ieremiæ Prophetæ natum. Sed mentiuntur. Ieremias enim virgo mansit. Simile refert Auerroes & de aliâ Alb. Magnus de format. hominis c. 1. Minùs incredibile est, quod scribit D. Thomas, [2] posse fortassis mulierem, absque miraculo & salua virginitate omnimodâ, concipere, *sicut* (ait) *dicitur accidisse cuidam puellæ iam pubescenti, quam propter pudoris custodiam in lecto suo pater habebat; qui cum in somnio pollueretur, semen eius ad matricem filiæ descendit, & inde puella concepit.* hoc sequitur, & à dæmone idem præstari posse, contendit Abulensis comm. in ca. 19. Gen.

[1] Formicar. c. 10. li. 5.

[2] Tho. quodl. 6 ar 18.

Item quæri scio, an dæmones cum sagis nonnunquam exerceant præposteram libidinem? sciendum hoc latrunculatoribus. Quidam, vt post comp. Theolog. & Antonin. 1. p. *sum. tit. de luxur.* Ponzinibius, *de Lamijs nu* 64. & Benedic. qui hos non citat *lib. 2. peccat. sum. c.* 8. hoc omninò negant: neque id compertum confessione Sagarum Hispaniæ, Germaniæ, Galliæ, sed de lamiis Italiæ id quasi notissimum affirmat Siluester Prieras de Strigomag. & Ananias *lib. 4. de nat. dæmon fol.* 148. & etiam ab illis affirmari fatetur Ponzinibius supra. Nimirum nihil adeò sordidum est, quod non κακοῦργος iste subeat, vt hominum animas certiore exitio inuoluat: ideo offert cuique, quo illum capi posse sperat. Nec vllum scelus est, quod fæx ista hominum auersetur. Possunt itaque Iudices, etiam de hoc inquirere. Nec ratio vlla est, quæ contrarium conuincat. Porro sciat confessarius, tunc videri esse duplex crimen mortale, vnum contra

tra

tra genus, alterum extra vas naturale: & ideo grauius peccatum, quam si cum dæmone more humano, ac naturali commiscerentur.

Vltima in hac quæstione dubitatio nascitur, *Vtrum vi magica fieri queat, vt gingantes nascantur, vel pigmæi?* Quoad Gigantes Fran. Valesius *d.c.* 8. affirmat id fieri posse: si dæmones seligant semen non qualecunque, sed plurimum, crassissimum, calidissimum, spiritibus affluens, & seri expers: Id verò eis facilè esse conquierere, deligendo homines calidos, robustos, & abundantes multos semine, quibus succumbant; deinde & mulieres similis conditionis quibus incumbant: *& vtrisq; & viris*, inquam, *& fœminis, voluptatem maiorem solito afferendo. tanto enim abundantius semen emittitur, quanto* (ait) *cum maiori voluptate excernitur. poterunt verò illi voluptatem augere, & titillando plurimum & imaginationi plurima ad rem facientia repræsentando. plurima enim pars venereorum motuum ab imaginatione fluit. Quo fit, vt religiosi viri, & Deo adeo dediti, vt imaginationem etiam compescant, eiusmodi motus non persentiscant. Robusti ergo & grandes vt nascerentur, ita poterant dæmones procurare.*] Hæc ille doctus simul Physicus & Philosophus, de eo quod fieri potuit præclarè; sed erroneè, quatenus Gigantes illos S. S. putat ex dæmonibus incubis & succubis ita procreatos; quod iam à Theologis improbatum docui. Nos inde summamus tantum, non repugnare hoc dæmonis potentiæ & industriæ. Nam Gigantes fuisse impudentis proteruiæ sit negare, cum S. S. testetur *Gen. 6.* & omnium Gentium Annales similia multa proferant. *Diodorus lib. 5. & 6. Plutarchus in Sectoria, Philostratus in Heroic. Plin. Solinus, Marian. Scotus & alij.* nemini me nonnulla notasse *aduersarijs in Senecæ Tragedias*: & miror Goropio Becano placuisse, tam ardenter, in eam, quæ de Antuerpiensi nostro Gigante narrantur declamare. Dentis eius magnitudinem ferre non potuit. quid illa tamen, ad maiores molares Siculorum Ciclopum, quos vidit, appendit, penes se, insignis historicus Tho. Fazellus, habuit? Non iniucunda lectio verborum eius opinor futura ciuibus meis, vt hoc antiquitatis patriæ cymaliū sibi ab homine Cempiniensi tam facilè extorqueri non patiantur. Prolixa planè res est, ascribam & decerpam breuiter. ad Erycem montem anno. 1342. cadauer in antro inuentum protentosæ magnitudinis, cuius anterior cranij pars aliquot Siciliēsium modiorum capax erat, cuius etiam Boccatius fecerit mentionem *lib. 4. de Geneal. Deorum c. 68* Anno 1516. in Mazareno agro cæmentarios effodisse cadauer hominis cubitorum staturæ circiter 20. caput habens dolij instar, molares dentes singulos, vnciarum 5. pondus æquasse, quos (ait) se vidisse. Penes alios esse nō paucos, Mellis effossorum gingantum, dentes quaternarum vnciarum: habere quoque se os humeri latissimum & penè monstruosum alterius gigantis Hyccarensis. Duos sibi molares alios, 4. singulos vnciarum, datos à Simeone Pigliono, cadaueris 18. cubitorum propè Panormum, anno 1547. Sequenti anno ibid. à Geor. Adorno cadauer aliud, cubitorum 20. repertum. Iatrasis an. 1550. inuentum cadauer cubitorum circiter 22. cuius caput 10. ferè circuitum pedum metiebatur. Addit multa similia, quibus singulis recensendis non est cur inhæream. illud notat cęteris etiam ossibus in cinerem contactu tandem abeuntibus dentes nostris similes, sed maiores, integros, effigiatos, subalbos, carie carentes remansisse: quod etiam in dente illo Antuerpiensi olim visebatur. Hetruscorum gigantum vetus quoddam, An. Pomponij Leti, epigramma meminit Britannicorum Candenus; aliorum alij. Ipse D. Augustinus scribit se vidisse in littore Vticensi molarem dentem adeò magnum, vt molaribus centum communibus posset exæquari, *lib. 15. de ciu. Dei c. 9.* Prętereo quæ Fran. Patricius *Dial. 3. de Hist.* ex Hemone Eremita de Emiphimis & Gyginis retulit, quia fabulosa.

Restat

Restat de Pygmeis: posse dæmonem efficere causis contrariis adhibitis, vt ad instar humani corporis staturam homines non perueniant; non est dubitandum. sic enim videmus artificio humano; nempe potu vini adusti, & inclusione in ollis paruis; pusillos illos catellos, delicias domicellarum parari: & lucri auidi parentes, impiè certè, certis medicamentis efficiunt, vt filij pumiliones nascantur. Omnino tamen crediderim, hac in re minimam quoque corporis humani quantitatem, etsi ignotam, dari; infra quam nequeat anima rationalis potentijs suis vti; & efficaciter corpus illud informare. Quare scriptoribus etiam illis assentior qui licet agnoscant cubitales seu trium spitamarum homullos, quos *Pygmæos* vocāt, gruum hostes, quos post Aristotelem *lib. 2. de hist. animal. c. 12.* Philostrat. *in Hercule dormiente* Plinius *lib. 7. c. 2.* Claudianus, Iuuenalis, Solinus & alij descripsêre: tamen meritò arbitrantur, eos non esse veros homines, sed bruta, vel monstra, & ad classem Simiarum referendos, *Vide si lubet, Gellium li. 9. c. 4. Cælium Rhodiginum lib. 4. lect. antiq. c. 3. & Cardanum li. 8. de rerum varieta. & Lud. Viuem in c. 8. li. de ciuit. Dei, & Bonifaciũ Simonetam lib. 4. epist. c. 10.* Repertam anno 1600. in Peruuia Nanorum prouinciam inde scribitur litteris P. Ruizij; quas hoc anno 1601. legi.

Nec negari potest *Pygmæos* fuisse, & staturæ breuissimæ. colligo vtrumque ex loco Eze. 27. v. 11. *Pygmæi in turrib. tuis.* scio hoc aliter, & aliter verti, & versiones poni à D. Hiero. ad eum locum: sed noster meritò secutus est Aquilam ita vertentem Symm. Medos vertit, quod placuit Theodoreto Chaldæus Paraphrastres, *Cappadoces.* Verum ג est de vocis radice, & ideò Theodotion, non satis certus, quid גמד significare Hebræum גמדים gamadim retinuit. Diuus Hieron. gnarus, גמד significare cubitum brachij, seu mensuram cubitalem *Iud. 3. v. 16.* vnde גמד cubitalis; vertit *Pygmæos*, quorum hæc est mensura staturæ. Item D. Hier. ad vocem Græcam Aquilæ attendens, *Pygmæos* non accepit, vt nomen proprium, sed vt appellatiuum; quia interpretatur bellatores promptissimos; quasi deducatur ἀπὸ τῆς πυγμῆς cuius vocis vna interpretatio est, pugna seu pugilatus; altera mensura cubiti; quod sequitur D. Aug. *d. li. 16. de ciu. Dei c. 7.* Hinc ortæ variæ interpretationes. Quibus videbatur de Pygmæis illis propriè dictis accipiendum; quidam commiscuntur, eos fuisse bellicosissimos, visus acutissimi, & sagittandi peritissimos, & ideo illis turrium custodiam permissam, sic Dionis. Chartusian. Verũ id vnde probant? certè vix credendum, potuisse eos loricam iaculis suis penetrare. Aliud itaque satis ingeniosè commẽtus Liranus, robur Tyri describi, & munitionum eius, tale, vt etiam à pumilis istis turres defendi potuerint contra hostes potentissimos. Contortum id quoque, nec satis
B beneuolum aut consentiens contextui. Reor omnino, *custodum seu robustorum,* (vt vertunt LXX.) mentionem fieri; sed hos vocari *pygmæos*: non quod statura tales, sed quia turres tam altæ, vt viri etiam fortissimi & maximi in imò versantibus vix cubitales apparerent. sic vulgatam cum LXX. versione & cum Hebræo fonte conciliari debere, nunc quidem censeo; paratus sequi docentem certiora.

De pumilionibus his ex Nonnoso ista Photius bibl. fol. 3. ὅτι ἀπὸ τῆς Φαρσὰν πλέοντι τῷ Νοννόσῳ, ἐπὶ τὴν ἐσχάτην τῶν νήσων κατηντηκότι τοιόνδε τι συνέβη, θαῦμα καὶ ἀκοῦσαι. ἐνέτυχε γάρ τισι μορφὴν μὲν καὶ ἰδέαν ἔχουσιν ἀνθρωπίνην, βραχυτάτοις δὲ τὸ μέγεθος, καὶ μέλασι τὴν χρόαν. ὑπὸ δὲ τριχῶν δεδασυμμένοις διὰ παντὸς τοῦ σώματος. εἵποντο δὲ τοῖς ἀνδράσι καὶ γυναῖκες παραπλήσιαι, καὶ παιδάρια ἔτι βραχύτερα, τῶν παρ' αὐτοῖς ἀνδρῶν. γυμνοὶ δὲ ἦσαν ἅπαντες· πλὴν δέρματι τινὶ μικρῷ τὴν αἰδῶ περιεκάλυπτον, οἱ προβεβηκότες ὁμοίως ἄνδρες τε καὶ γυναῖκες. ἄγριον δὲ οὐδὲν ὑπεδείκνυντο οὐδὲ ἀνήμερον.

ρατ` ἀλλὰ καὶ φωνὴν εἶχον μὲν ἀνθρωπίνην, ἄγνωστον δὲ παντάπασι τὴν διάλεκτον τοῖς τε περιοίκοις ἅπασι.

QVÆSTIO XVI.

De nocturnis sagarum conuentibus, & an vera sit earum translatio de loco ad locum?

PRima sententia est, huiusmodi equitationibus & conuentibus illas duntaxat cogitatione animi, & Diabolica illusione interesse: hanc sententiam cum A
1 Vvierus Godelmã. Agrippa. Lutero & Melanchtone multi sectarij tenuerunt [1]: sed & Catholici quidam, ex Hispanis, vt integro libro quidam minorita Fr. Samuel & auctor fortalitij fidei eiusdem ordinis, Martinus de Arles canonista; ex Italis Ponzinibius integro ferè libro, Bapt. à Porta *lib. 2. suæ Magiæ Naturalis*, &, cuius tempore res nondum satis explorata erat Alciatus *lib. 8. Parerg. c. 22.* ex Gallis Duarenus, Ærodius, & Mich. Montanus. ex Anglis olim Ioannes Salisburiensis *l. Polycrat. c. 17. in fin.* ex Germanis, idem vult Phil. Camerar. extremo c. 72. operæ succisiuæ, & Vlricus Molitor *de Python. mulierib. c. 8.* & hoc se sentire subindicat Leonard. Vairus *lib. 2. de fascino c. 13.* Sed nituntur argumentis parum vrgentibus. Quid. n. solisne id asseritur à mulierculis, vt excidit Alciato? vnde igitur tot quotidie viri docti, clari, & secundum seculum prudentes, idem fatentur, puniuntúrque? Age sint sæpè, qui à dæmone illudantur, sensibus internis externisque vinctis & sepultis, phantasia etiam fortè læsa, perturbataque: age, queat diabolus læsis corporis viribus & animi facultatibus plura homini persuadere, quam vel vini copia oppressi, vel melancholia ægri sese videre arbitrentur, vt docet D. Au. [2] sint sanè tria phantasmatum genera, quod ab eodem optimè [3] notatum; quid tum postea? quid aliud, ex his inferre queas, quam posse sagas decipi: semper autem illas falli hinc non consequitur. Nec amplius probat quod ad Euodium [4] scribens, de visis prodigiosis idem prodidit: fatemur enim tunc animas non emigrare ex corporibus, & Bodinum, id ausum asserere, detestamur. fatemur sæpè sensus corporeos planè consopiri, adeóque efficaciter has imagines obuersari, vt experrecti credant se audiuisse, & vidisse, & fecisse, quæ nunquam contigerunt. Nec ignoro exempla multa huius deceptionis, vt de reo, qui se in Ditis regiâ fuisse dictitabat; de [5] Gennadio, qui se choris beatorum inter fuisse [6] putabat; de Platonico philosopho alteri in somnis apparente, eúmque docente [7]; de patre qui clara luce filiam suam videns, se vaccam cernere, putabat. [8] Nec vrget quod eorum corpora inuenta sint sæpenumero eodem loco iacentia, nec inde mota fuisse, vt de variis narratum ab Olao, Tostato, Grillando, & aliis; & huc pertinens illud in vitâ D. Germani, de mulierculis conuiuantibus vt videbatur, & tamen domi repertis dormientibus; & quæ huiusmodi alia. his enim nihil amplius probatur, quam decipi aliquando has mulierculas. Sed semper ita fieri non probatur. Vim quidem aliquam haberet argumẽtatio illa Alciati quærentis; cur non potiùs in conuentu cacodæmonem loco mulieris, quàm in lecto cum marito fuisse dicamus? si sola niteremur præsumptione: nunc non illa moue mur, sed vnanimi omnium ætatum, & nationum, & vtriusque sexus etiam Ecclesiasticæ functionis, & ordinis nobilium, reorum confessione; contra quam nulla vim habet præsumptio. Michol patris satellites decepit in Dauidis locum substituta statua [9]: sic etiam potest & solet dæmon assumpto corpore, & in lecto locato decipere maritum. Nam strige ad conuentum profecta, ne maritus eam abesse deprehendat, solet eum consopire, vel quid aliud suppo

2 lib. 7. de Genes. ad litt. c. 11.
3 Epist. 72. ad Nebrid.
4 Epist. 101.
5 Alex. ab Alexand. lib. 6. Genial dier.
6 D. Angel. d. epist. 101.
7 D. Aug lib. 18 de ciu. Dei c. 18.
8 vita S. Macarij.
9 1. Reg. 19.

ſupponere,quod earum vicem ſuppleat, vt maritus expergiſcens vxorem eſſe putet:docet hoc actis iudiciariis *Bertrandus* (inquit) *tonſtrix Forpachij Cal. Sept.1587. id ſe ſæpe feciſſe prodidit,atque ad ſopiendum tale ſomno maritum, ſæpenumero illi aurem vellicaſſe,dextra manu eo prius illita vnguine,quo viam ad huiuſmodi conuentus affectans ſolebat ſe ipſa inungere. Eller vxor decani in Ottingem, eodem loco & die, infantis culcitram: Seichen May à Speirchen ſcopas ſuppoſuiſſe memorauerunt poſtquam eſſent nomen ſui dæmonis præfata,ſicq́ maritis fucum ſæpè feciſſe. Homburgij non.Iunii 1599. Maria vxor ſartoris in Metzer Eſch, ſtramentorum faſcem velut vnguine infuſcatum,qui ſtatim atq́ ipſa domum eſſe reuerſa euaneſceret. Catharina Ruſſa ipſum dæmonem,ſua accubatione,eiuſmodi vices aliquando geſſiſſe declarauit.*] hæc Nic.Remigius *d.lib.1.c.12.*

Objiciunt præterea D.Aug.lib.de ſpiritu & anima c.28.vbi eadem ferè verba habes,quæ *in c.Epiſcopi.26.q.5.*vbi qui huiuſmodi næniis anicularum fidem præbent, videntur excommunicari. Hic canon Achilles eſt aduerſariorum, hunc vrgent,hunc intorquent. *Reſp.* librum illum non eſſe D.Auguſtini, nec etiam D.Gregorij,cui tribuit Ioannes Beetzius Carmelita,in 1.præcept.expoſ. 4.c.4.ſed Hugonis Victorini,vel Hugonis Eteriani:& cuiuſcunque ſit, non eſſe aliam eius ſententiam,quàm prędicti Canonis.Quidam eleuant auctoritatem Canonis,quia ſit concilium tantùm Prouinciale,quod errare potuerit: ſed mihi non placet eò confugere.Alii negāt eſſe Concilij Ancyrani,eò quod in concilii huius exemplaribus Græcis aut Latinis hodie non exſtet: verùm neque hæc ſolutio mihi placet; quia Canon reperitur in quibuſdam antiquis collectionibus Conciliorum,& in Damaſi (ſi ipſe auctor) Vitis Pontificum, & in Decretis,Burchardi *lib.10.c.1.* & Iuonis *p.11.c.30.* & retentus fuit in Decreto Gratiani iuſſu Gregorij XIII.Pontif.correcto.Malo cum Turrecremata *ibi*, Victor.*num,32* Baſino, Alphonſo à Caſtro, & aliis reſpondere, quædam in illo Canone narrari; quæ per naturam rerum à dæmone perfici non poſſunt, vt alloqui & coram cernere Herculem & Achillem, qui ſunt in inferno: item equitare ſuper veras beſtias, quæ tanta ſpacia tam citò & per aërem conficere nequeunt: item equitare cum Dianā vel Herodiade; cùm nec vlla ſit Diana Dea,vel ſuperſtes numen, nec Herodias illa ſaltatricula vllibi in terris equitet, in inferno cruciata: item agnoſcere vllam diuinam naturam, præter Deum, quare huiuſmodi aſſerere; reuera hæreticum eſſet. Alia verò in eodem Canone memorantur, quæ nec rerum naturæ repugnant, nec vires Satanæ ſuperant, vt eſt hoc ipſum, de quo nunc agitur & talia non negat Canon poſſe contingere; ſed tantùm indicare voluit, non eſſe credendum ſemper ea αὐτοπροσώπως contingere, ſed aliquando imaginationis vitio tribuenda,vera itaque Canonis explicatio eſt; eos hæreſeos damnari, qui ſagis aſſerentibus credunt; hæc omnia poſteriora cum prioribus ſibi contingere, prout illæ narrabant. Sufficit enim ad opinionis alicuius damnationem partem eius aliquam fidei contrariam eſſe, quia verum eſt ex integra cauſa, falſum ex quouis defectu. Atque ita interpretor dicta Doctoris Nauarri [1] ſatis perplexa locutione non paucos decipientis. Vnde apparet neque Canonem illum, neque locum Hugonis repugnare communi ſententiæ Theologorum,vel Quæſitorum & Iudicum receptæ praxi. Sed de hoc Canone agendum copioſiſſime lib.5. [1] c.11. Manual.nu 38.

Denique argumentatur Alciatus;Conuentus huius perſonæ omnes interdum,nomine IESV pronunciato,euanuerunt:erant itaq; phantaſticæ, & non corporatæ perſonæ,quia corporea res ſic nequit euaneſcere. *Reſp.* Sagas quæ con

conuentui interfuerant, non euanuisse: sed præstrictis cernentium oculis, à
suis dæmonibus celerrimè asportatas fuisse:& sic dici euanuisse, largè & im-
propriè sumpto vocabulo, pro desierunt videri. Néq; hoc dissimulādū, videri
Alciatum velle, non posse dæmonem corpora loco mouere, idcircò enim cō-
tendit non fuisse Christum Dominum à Diabolo in pinnaculum templi, &
montem excelsum sublatum; quod confirmat auctoritate Orig. *hom.31.in Luc.*
& D.Hie.*in Matt*& temere credidit hoc dicenti Alciato Phil. Camerar. *opera
succisi.c.72.*Sed postea docebo longè plures Patres contrariū tenuisse: imò. D.
Hie.nihil habet, quod pro Alciato faciat. Origenes ei apertè refragatur, nā ver-
ba mutilata citat Alciat.obiectionē ponens, responsionē Origenis omittens.

Obiicitur etiam experientia, quòd inunctæ, aliquando non translatæ, sed
repertæ iacentes eodem loco, vbi se innuxerant hoc de vnà Abulensis, de trib.
vel quatuor testatur Spineus, de aliis alij. *Resp.* cum Spineo *c.30.& 31.* huius rei
varias esse causas tum ex parte Dei, tum ex parte dæmonis. Ex parte huius:
quia quando ipsi vtiliùs est, tunc sagas decipit, eas loco non mouendo; vt sic
iudicibus & principibus persuadeat falsa esse, quę de talibus transuectionibus
feruntur, atq; ita iustitiæ executionem impediat. pactum ergo frustratur, quā-
do maiorem humano generi perniciem inde sperat: pactum seruat, quando
Deus ei permittit,& ipse sperat se sic plures illaqueaturum. Quod ad Deum, si-
nit vt plurimùm, sic exigentib.hominum peccatis, Diabolū pacta cum Magis
inita seruare: aliquando impedit, vt quando iudices curiositate mouentur ad
huiusmodi explorationes; vt sic iudices in peccati pœnam confundantur, &
quasi excęcentur. Vtrumq; iustissimè. Ex iisdem causis nonnunquam, vult dæ-
mon,& hoc ei Deus permittit, ipsas loco mouere, & pro ipsis simulacrum ea-
rum illic relinquere, vt putentur non translatæ, sed illic remansisse.

Secunda ergo opinio est, quam verissimam iudico; *Nonnunquam verè sagas
transferri a dæmone de loco ad locum, hirco vel alteri animali* (phantastico, vt plu- B
rimum; hoc est dæmoni assumenti & formanti corpus aëreum vel etiam ho-
minis in formâ, eas aliquando ternas quaternasúe simul asportanti) *vel arundini.
vere, scoparumúe baculo etiam vero, sed acto & subleuato a dæmone, inequitantes, &
corporaliter conuentui nefario interess.*]

Hæc sententia est multo communior Theologorum, imò & Iurisconsul-
torum practicorum Italiæ, Hispaniæ, Germaniæ, inter Catholicos; tenent etiā.
scribentes plurimi. *Alb. Magnus apud Cantipratensem l 2.c.57.p.19. Ciruelus de su-
perstit.p.2.c.1. Guilh. Neoburgensis mox citandus. Turrecrema sup. Grilland.lib.2.de sor-
tileg.q.7.num.8. vbi fatetur se sententiam mutasse. Basinus de artib.magic.propos.9. Re-
mig.l.b.1.*Dæmonolat.c.14.24,29. *Auctores Mallei non vno loco, Penna in* Director.
I*nquisitor p.2.comment.68. & alij.* Pet.Damianus.*ep.4.c.16.*& recentiores medici,
vt *Ronsseus mox citandus lib.2.de morb.venef.c.8. & lib.3.c.8. Cesalpinus inuestigat.dæ-
mon.cap.20.*& Theologi crebro numero hoc asserunt, rem diligentissimè di-
scutientes, *Ioan. Dodo.in Apolog.contra Fra.Samuelem, Guilh.Parisiens. par. vltim.
de vniuers.cap.23. Siluester in verb.heresis, nume.3. Abulens.in 4.cap.Matth.quæst.47.*
Beetz *dict.c.4. Victor.vbi supra Caietan.2.2.quæst.95. a.3. Alphons. à Castro libr. 1. de
iusta hæretic.punit.cap.16. Sixtus Senensis l.5, bibli.annotat.73. Crespetus de odio Satanæ
discurs.15.lib.1. Sebastianus Mich.in Pneumalog. Anglez in 2.quæst.vnica de arte Ma-
gica a.4.diffic.5. Petr.Binsfeld.d.operis conclus.11. Sinsus contra Ponzænibium, Ana-
nias libr.quarto.de Natur.dæmon.* Et nonne Antichristi tempore tales conuentus
agnoscit futuros D.Hippolyt.Martyr *lib.de consummat.sæculi, haud longè a princ.*
hos nouere leges Salicæ, vt patet ex l. 17. Et Lambertus Danæus Caluinianus
scri

ſcribit Geneuæ conuentum eſſe ordinarium propè ſummam ædem, vt ex eo refert Creſpetus. Sed accipite verba Hippolyti, *Tunc iniquus ille elato animo dæmones ſuos congregabit humana ſpecie* (nonne ſic in conuentibus & tripudiant cõmiſcentur cum ſtrigibus?) *& eos qui illum ad regnum inuitarunt faſtidiet; animaſque multas inquinabit: quippe Principes eis conſtituet ex dæmonibus.*) Facit hoc quotidie Diabolus ſuperior, dum ſuum cuique ſtrigum dæmonem magiſtellum attribuit Tertullianus *lib. de anima c. de ſomniis*; affirmat, *domos quoque hominum dæmoniis patere: nec tantum in adytis, ſed etiam in cubiculis homines eorum imaginibus circumueniri*] Videte nunc quo pacto hoc myſterium iniquitatis operetur iã olim. huc enim arbitror referendum quod abs Guilhelmo Neubrigenſi in hunc modũ traditur; *In prouincia Deirorum haud procul à loco natiuitatis meæ, res mirabilis contigit, quam à puero cognoui. Eſt vicus aliquot à mari orientali miliaribus diſtãs, iuxta quem famoſæ illæ aquæ, quas vulgò* Vipſe *vocant. Ex quo vico ruſticus quidã ad ſalutandum amicum in proximo vico commorantem profectus, multa iam nocte minùs ſobrius remeabat. Et ecce de proximo tumulo, quem ſæpius vidi, & duob. vel trib. ſtadiis à vico abeſt, voces cantantiũ, & quaſi feſtiuè conuiuantiũ audiuit. Miratus quinam in illo loco ſolemnibus gaudiis intempeſtæ noctis ſilentiũ rumperẽt, hoc ipsũ curioſius inſpicere voluit: vidensq; in latere tumuli ianuã patentẽ, acceſſit & introſpexit, viditq; domũ amplã & luminoſã, plenãq; diſcũbentib. tã viris quã feminis tanquam ad ſolemnes epulas. Vnus aũt miniſtrantiũ cernens ſtantẽ ad oſtiũ, obtulit illi poculum. Quo ille accepto cõſultò noluit bibere, ſed effuſo contento & cõtinẽte retento cõcitus abiit, factoq; tumultu in cõuiuio pro ſublatione vaſculi, & perſequentib. eũ cõuiuis pernicitate iumẽti quo vehebatur euaſit, & in vicũ cũ inſigni ſe præda recepit. Deniq; hoc vaſculũ materiæ incognitæ, coloris inſoliti, & formæ inuſitatæ Henrico ſeniori Anglorũ Regi pro munere oblatũ eſt: ac deinde fratri Reginæ Dauid, ſc. Scottorũ Regi cõtraditum, annis plurimis in theſauris Scotiæ ſeruatũ eſt, & ante annos aliquot (ſicut veraci relatione cognouimus) Hẽr. II. illud aſpicere cupienti à Rege Scotorũ Guilh. reſignatũ.*] lib. 1. Rerum Angelicar. c. 38. tales montiũ receſſus, vulgus ſolitũ nominare *montẽ Veneris*; qualem tradunt ẽt in Italia propè Nurſinũ lacũ eſſe, vt patet ex epiſt. 46. Æneæ Siluii. Si mauis exẽpla recentiora & clariora, Rober. Gagui. Generalis ord. S. Trinit. *lib. 10. Hiſtor. Frãcor.* ita ſcribit. *Quo tempore Guilh. Edelinus Theolog. Doct. S. Germani de la Haya prior, apud Ebroicas ad perpetuũ carcerẽ dãnatus eſt, ob falſæ religionis crimẽ. Num cũ illuſtris cuiuſdã feminæ amorib. teneretur, neq; eius cõſuetudine frui facilè poſſet, dæmonẽ patronum ſibi adhibuit, & eum in arietis ſpecie adorauit: à quo poſtea doctus ſcopã ſumere, atque inter femora equitis inſtar ponere, breui momẽto, quo volebat, ſe traducebat.*) Inter ſtriges Auenionẽſes (vt narrat Mich. *Pneumalog. ſcol. 6.*) puer captus fuit, qui iudicib. narrabat, ſe à patre in Synagogã (ſic conuentũ vocant) deductum & ibi vidiſſe patrari multa nefaria & horrenda; itaq; conterritum muniuiſſe ſe ſignaculo crucis, & dixiſſe; IESV, quid iſtuc rei? ſimul q; cum dicto turbã totã diſparuiſſe, & ipſum ſe ſolũ ibi deprehendiſſe: poſtridie domũ rediſſe, quæ trib. à ſynagogã miliarib. aberat, & patrem ad iudices detuliſſe. Vnde & puero in viciniã nomen inditum *Maſquillon* (hoc e. paruus ſortiarius) húncq; puerum, cùm ipſe Michaël iſta ſcriberet anno. 1582. adhuc Auenioni captiuum fuiſſe. Aliud conteſtatius accipe ex Grillando, cuius verba non pigebit adſcribere; Quo (*nempe homagio*) facto ſtatim vnum dæmonem conſtituit (*ipſe princeps Dæmon*) ad cuſtodiam ipſius mulieris, quam nunquam relinquere debeat; ſed illi inſeruire in omnibus, quæ ipſa cupiet, & quotieſcunque contigerit ad ludos accedere, hoc ipſe intimabit mulieri, & illam deferet, & inſtruet, qui quidem dæmon aſſociatur ei, tanquam maritus vxori, ſæpe accedunt ad congregationes illas,

vbi maxima mulierum numerositas congregatur, & non vident illa in mente, aut intellectu, aut in apparentiâ, sed in verâ & naturali formâ accedunt ad loca prædicta, hoc modo & ordine. Videlicet, quia primùm per vnum vel duos dies antequam fiat congregatio, intimatur sibi per dæmonem illũ, qui est ad ipsarum custodiam constitutus, qualier nocte tali & tali horâ se præparet ad veniendum ad ludum: quæ mulier, si haberet iustam causam impedimenti, deducit & auditur, dũmodo sit causa vera & excusabilis, quæ legitimè excusare possit: alioquin si fingeret habere causam, quæ nulla esset, vt non accederet, nõ deferebatur inuita, sed remanebat in domo suâ. nihilominùs pro pæna sui mendacii adeò fortiter cruciabatur à Dæmone, & in mente & in corpore maximis & cõtinuis dolorib. & ægritudine intrinsecà vel extrinsecà tam fortiter vexabatur; quod die noctúq; nihil penitus quietis haberet: sed sẽper tribularetur, & omnia quæ ipsa ageret euanescerẽt & perirẽt in fieri: adeò quod necesse fuit, vt tot mala cessarent, quod peccatum suum fateretur, & promitteret; etiam medio iureiurando; quod amplius non recusabit accedere. Cùm verò promitteret accessuram, statim adueniente nocte & horà, euocabatur voce quadam, velut humana ab ipso dæmone, quem non vocant dæmonem, sed Magisterulum, aliæ magistrum Martinettum, siue Martinellum. Quæ sic euocata, mox sumebat pixidem vnctionis, & liniebat corpus suum in quibusdam partib. & membris, quo linito exibat ex domo & inueniebat semper magisterulũ suum in forma hirci illam exspectantem apud ostiũ; super quo mulier ipsa dixit quod equitabat, & applicare solebat fortiter manus ad crines & statim hircus ille adscendebat per aërem, & breuissimo tẽpore deferebat ipsã vsq; ad nucẽ Beneuentanam, & ibi suauiter deponebat, &c.] reliqua etiam refert consentanea his quæ alii citati DD. scripserunt solere in conuentu cõtingere. Nam præcitati Theol. adferunt varia exempla, & confessiones reorum, quæ oẽs conueniunt in corporali delatione, modo, & cæremoniis conuentus & aliis circumstantiis: Quarũ præcipuas sũmatim hîc exsequar, additis nonnullis; quas accepi à Pet. Orano, V. Cl. mihi doctrinæ & integritatis nomine (vt fratre) caro, qui præfuit an. 1597. & 1598. Quæsitoris & Iudicis functioni in Stabulensium sagarum & Lamiarum causà. Quoad baculum notat Sebast. Michaël. *d. operis Scol.* 7. Abrah. Ezræ filium Leuit. cap. 19. prohibitionem maleficii sic interpretari; *Non facietis experimenta per figuras, per baculos, per opera, per motus, per dies, & per horas.* & his verbis pleraq; solemnia strigum cõprehendisse, per *figuras*, intelligere circulũ, de quo iam egimus; per *baculũ*, virgas quib. vtuntur ad maleficiũ hostile, & alias quib. in ῥαβδομάντια & arundinẽ seu scopæ hastam cui inequitant transferendæ: gaudere autem virgâ Diabolum, vt imitetur virgam Mosis miraculorum effectricem, vel aliam illã floriferam Aaronis. Hunc baculum porro inungi solere vnguẽto confecto ex variis rebus insulsissimis, maximè ex vnguine infantium necatorum, quanquam aliquando non baculum, sed vel crura, vel aliàs sui corporis partis illinunt, vt patet ex verbis Chirlandi, & ex sententiâ Auinionensi, *quam exhibebo totam l. 5.* Posset sine vnguento: sed hoc vult copiosum adhiberi, vt quãplurimos infantes interimant, opinantes sine hac pinguedine se ad conuentum deferri non posse. Indicio est, quod primâ vice dicit sufficere vnguentũ cõmodato ab aliis acceptũ; postea necessariũ esse, vt ipsæmet sibi illud est infanticidio pręparẽt.

Sic ergo inũctę solẽt deuehi insidẽtes, baculo, furcę, vel colo; vel cremathrę, imposito vno pede; vel insidẽtes scopis aut arũdini; vel tauro, sui, hirco aut cani (*quorũ omniũ exẽpla prodidit Rem. l. 1. c. 14.*) Sic inquã solẽt ad *ludũ bonæ societa-*

tis

tis(vt in Italia vocant conuentum)deferri vbi ignis vt plurimũ accẽsus, teter & horridus,ibi dęmon conuentus pręses in solio sedet,formâ terrifica,vt plurimũ hirci vel canis,ad illũ accedere adorãdi gratia,non eodem modo,interdũ complicatis genibus supplices;interdum obuerso tergo stantes,interdum crurib.ẽt in altum iactis,nec capite in anteriorem partem prono,sed resupinato,adeò vt mentum ad cœlum feratur,tum candelis piceis oblatis,vel vmblicio infantuli, ad signum homagii eum in podice osculantur. Quid?quod & missæ sacrificiũ aliquando,per summum scelus,æmulantur,& aquæ lustralis,& similium rituũ Catholicorũ?*lib.3*.ex viri eruditi,senatoris Clarissimi Raymundi narratione ostendam.Insuper liberos suos Diabolo illic offerunt,vt annis superioribus mater Cunonis Rouerensis,apud Binsfeldium,& anno 1458. quædam alia tres liberos suos apud Iaquerium *c.7*.sed & inquinatissimum sacrificium idoli Moloch,secundum vtrámq; interpretationem nequiter,& crudeliter repręsentãt, cum proprios,vel alienos filios dęmoni offerunt,& occidunt,aut semen ipsum profusum ei dicant, vt sceleratissimus ille magus ;qui cũ muliere in tẽplo venerem exercens semen sacro chrismati miscebat, qui narrat idem Iaquerius *flagelli fascinar.fol*,58 aut denique commutatione sumptam sacram hostiam, in ore asseruatam,& extractam,dęmoni oblatam,coram eo pede conculcant, vt multæ striges inquirente Iaquerio confessæ fuerunt.*c*.8.

His & similibus flagitiis & abominationib.execrandis commissis,incipiunt mensis assidere, & conuiuari de cibis quos dęmon suppeditat,vel iis quos singuli attulere:Interdum tripudiant,ante conuiuium;interdum post illud,solent diuersæ mensæ esse,tres vel quatuor cibis interdum delicatissimis , interdum valdè insipidis & insulsis onustæ;quibus pro dignitate,aut opibus , singuli locantur,aliquando suus cuique dęmon adsidet,aliquando malefici vnâ ex parte & suus cuique dęmon ex aduerso. Nec mensę sua deest benedictio cætu hoc digna,verbis constans planè blasphemis;quibus ipsum Beelzebub & creatorẽ, & datorem & conseruatorem omnium profitentur:eadem sentẽtia est Actionis Gratiarum,quam subdunt men sis sublatis.Legi formulas manu famosissimi cuiusdam malefici notatas. Conuiuio intersunt facie interdum apertâ interdũ velata larua linteo,vel alio velamine,aut persona, sic etiã personati frequentiùs,post conuiuium , quisque dęmon suam quam custodit discipulã manu prehendit;&,vt omnia fiant ritu quam possunt absurdissimo , dorsis inuicẽ obuersis,& in orbem iunctis manib.,iactantes capita more fanaticorum, choreas ducere nonnunquam candelas accensas manu tenentes, quibuscum ante dęmonem osculantes adorarant,& cantare fescenninos in honorem dęmonis obsenissimos,vel ad tympanum fistulámue sedentis alicuius in bifidâ arbore saltare,omniáq; ridicule & contra cęterorum morem peragere, tum suis amasiis dęmonibus fœdissimè commisceri. Quando sacrificia fiunt fieri solem statim initiò peractâ adoratione. Sacrificia tamen etiam extra conuentum sæpè faciunt.Deniq; addunt,quemque narrare sua ab vltimo cõuentu facinora,quę quo grauiora,& magis execranda fuerint,eò collaudari vberiùs : si nulla sint, vel nõ satis atrocia,verberari segnes atrocissimè,à dęmone vel à malefico quopiam seniore : vltimò pulueribus (quos aliqui scribunt esse cineres hirci illius quem dęmon assumpserat , & quem adorarant , subitò coram illis flamma absumpti)vel venenis aliis acceptis , sępè etiam indicto cuique nocendi pẽso,& pronũciato Pseudothei dęmonis decreto ; VLCISCIMINI VOS : ALIOQVI MORIEMINI , vt agnoscas legem Caritatis legi contrariam , suas quemque domos , si propè sint pedibus , sin distantiores , vt aduecti repe-

tunt. Conuentus vt plurimum ineuntur vel noctis mediæ silentio, quando viget potestas tenebrarum, vel interdiu meridie; quo sunt qui referant illud Psalmistæ notum de dæmonio meridiano, & Abenezra scribit à Magis certos dies & horas obseruari. Nostræ striges videntur, in diuersis regionibus, varios habere statos dies. In Italia frequentant noctem quę feriam sextam præcedit (*Sic Comanus in Lucerna*) idque circa noctis medium (*vt ait Sebast. Michael. schol.* 7.) Lotharingicæ striges conueniunt noctibus quæ præcedunt feriam quintã, & diem Dominicum teste *Remigio lib.1.c.*4. apud alios legi noctem quæ præcedit feriam tertiam.

Posset dæmon eas transferre sine vnguenti vsu, (vt dixi) & facit aliquando: sed vnguento mauult vti variis de causis. Aliquando quia timidiores sunt sagi, quam vt audeant; vel quia teneriores sunt ad horribilem illum Satanæ contactum in corpore assumpto ferendum; horum.n. vnctione sensum obstupefacit aliquando, & miseris persuadet vim vnguento inesse maximam. Alias a. id facit, vt sacrosancta à Deo constituta Sacramẽta mimicè adumbret, & per has quasi cerimonias suas orgiis reuerentiæ & venerationis aliquid conciliet. Nihil verò ad translationem conferre vim vnguenti, vẽl inde patet; quod etiãsi qui statuto conuentus tempore ex curiositate quadam cupientes conuentui interesse se vnguento illinant, & re vera per aërem eò deuehantur; (Deo id vt multotiès probatũ, ad puniendam incredulam curiositatẽ tam temerariæ audaciæ permittente) tamen si quis fide firmus, caritate armatus, ad fraudes dæmonis reuincendas dissipandasq;, ad fidei veræ confirmationẽ, eo se vnguento inungeret; proculdubiò (vt recte Binsfeldius) nulla sequeretur translatio, quia hic omne pactũ cum dæmone cessat, neq; id Deus esset permissurus. Et propterea, quando extra conuentui destinata tempora sese inungerent sagæ, non auolarent, nec auferrentur: eò quod id pactæ non fuerunt. Sciunt hoc & ideò non vnguntur, nisi audito conuentus signo; aliquando monentur à suo Martinello aliquando à vocibus præteruolantis comitatus Sagarum Reginæ, aliquando aliter iuxta Spineũ *c.*30. Sunt tamen quidã malefici, qui ex peculiari pacto, ad certũ quoddã signũ, siue vnctionẽ,, siue pilei aut pallii posituram, siue quid aliud, quando volunt, aliò deferuntur: sed quod dixi frequentius est. His positis.

Probatur hæc translatio corporea: primò quia non potest dari quidquam quod eam reddat non possibilem, quid desit? non deest corpus mouens: nã diabolus corpus assumit,, nec adest vel obstat corporis moti resistentia vel grauitas: quia longè maior est vis dæmonis mouentis, qui montes loco mouere posset, nec obstat celeritas motus ad locũ remotum spacio temporis breuis: hoc enim valet efficere agilitas & vis naturæ angelicæ, iuxta D. Augustinum & B. Thomam [1]. nec Deus id non permittit, exstant enim permissionis innumera ferè exempla, quædam etiam S.S. clarissima, citant nonnulli primo loco CHRISTVM Dominum bis se passum fuisse à dæmone transportari [2], quod de malo spiritu accipiunt Orige. Ambros. Chrysostom. Augustinus Gregorius, Strab. & alii: hoc exemplo non vtor, quia licet multi patres indicent per aërem Christum à dæmone volentem raptum, deportatumque fuisse; magis tamen placet, cum Origene & Euthymio, ductum dumtaxat, & præeunte diabolo secutum Christum fuisse, & sic in pinnaculum, & in mõtem ascendissise; quod apertè D. Lucas insinuauit: nec obstat D. Matthæus, nam παραλαμβάνειν non rarò significat assumere ducendo tantum [3]: & sic hoc loco quoque interpretantur homines eruditi [4]. ideò istud exemplum non multum vrget. Secundo loco adduci solet, dæmones ingressos porcorum gregem, eos in

1 Aug. libr. de diuinat. dæmon c 3. Tho. 1. p. q. 110. a. 3.
2 Matt. 4. v. 8. & Luc 4. v. 9.
3 Matth. 1. v. 20. & 24. &c. 2 v. 14. & 20.
4 Hesselius & Maldona. in Matth.

in mare præcipites egisse [1]. firmior adhuc locus est quem 3. adferunt, nempe Philippum Diaconum à spiritu ex deserto in Azotum delatum [2] : & Habacucum capillo in Babylonem translatum ad Danielem [3]. Ad hæc loca respondet Vlric. Molitor, malè nos ab Angelis bonis ad Dæmones argumentari : eò quod Angelorum hac in re longè maior sit vis ac robur, quàm dæmonum. Solutio ista mendosa est, quia motu locali non est cur dicamus naturaliter plus bonum angelum, quàm malum posse : & Theologorum communis schola concedit diabolos retinuisse quæ naturæ dotes erant, amisisse quæ gratiæ erant [4] Cùm ergo bonus Angelus Abacucum tulerit, permittente Deo, poterit & Diabolus hominem transferre. Quid mirum hanc dæmones à Deo in humana corpora potestatem recipere; qui longè maiorem in animæ deceptionem acceperunt?

D Probatur etiam id experientiâ tot exemplorum, vt, sine proteruiâ, quis dissentire nequeat. Grauissimi sanctissimique patres referunt [5]. Simonē Magum coram Petro, alarum dæmoniacarum remigio in aerem sublatum, volitare visum. similia de Abari Schytha leguntur [6]. Badudum Britanniæ regem hac arte volandi, sed & infelici exitu parem, nobis proponit Angelorum historia [7]. De Erico Suecorum Rege, quod in quam partem pileum verteret, in eam subitò absportaretur regionem, auctor est Ioann. Magnus Gotthorum Sueonumq; historiographus lib. 17. Berengarium hæreticum & Magum eadem nocte Romæ fuisse, & in Turonensi Ecclesiâ lectionem decantasse, tradit in Chronico Nangiacus. Anno 1045. refert *N. de prodigiis*, in Anglia quandam veneficam à dæmone palam equo nigro impositam, & per aërem abuectam, cui simile exemplum de Matisconensi Comite, ex venerabili Petro Abbate Cluniacensi, *lib. seq. referetur.* de vetula ex lebete saltitante Cæsarius *l. 11. miraculor. sub fin.* de maleficis Atrebatensibus Meierus egit anno 1459. *chron. Flandr.* Vincentius ex Petr. Damiano refert de quinquenni puero nobilissimi cuiusdam viri; qui puer, monachus factus, quadam nocte absportatus, manè repertus fuit in pistrino clauso, & interrogatus, dixit; se per quosdam ad magnū conuiuium delatum, & comedere iussum, & postea per superiora pistrino immissum [8]. Paul. Grill. *lib. secundo de Sortileg. q. 7.* narrat anno 1524. sibi vt inquisitori oblatam quandam Lucretiam; quæ dum ex congregatione ludorum deportaretur domum, & sub aurorâ matutinos campanæ pulsus, quo ad orandum populus vocatur, fuisset auditus; subitò illam à dæmone vectore propè fluuium in agro spinis obsito derelictam, fortè iuuenis, ei benè notus, illac transibat; eum ergo misera nomine proprio aduocat, iuuenis videns totam nudam, præter verenda femoralibus contecta, & passis crinibus, accedere formidabat, persistit illa blanditiis allicere, tandem appropinquauit, & quæsiuit habitus & moræ eo loci causam: illa primùm alia omnia prętexere & multa mentiri : donec iuuenis incredulus negauit se illi opem laturum, nisi vera fateretur. illa fidem secreti stipulata, confitetur quod sibi accidisset, & qua ex causa. Iuuenis eam secretò domum suam perduxit, & multis ab ea muneribus donatus fuit. Sed tandem datæ fidei immemor rem vni atq; alteri narrauit: sic paulatim sparso rumore, & mulier capta, & iuuenis testimonium veritati perhibere coactus, hæc omnia Grillando narrauit. Subdit & aliud his verbis; *Mulier quædam Sabinensis diœcesis hanc profitebatur diabolicam artem; de qua cùm maritus suspicionem haberet, interrogauit eam pluries, quæ semper negauit. Maritus verò in suspicione suâ persistens anxiè veritatem perquirebat : qui adeò astutè se gessit, quod vidit illam quadam nocte se vnguento quodam vngentem*

1 Marci. 5. v. 13. Matt. 1. v. 32.
2 Act. 8. v. 26. & 40.
3 Da. 14. v. 35.
4 ita post. D. Dionys. Tho. & alios, Malleus p. 2. c. 3. Castro d. lib. 2. c. 16.
5 Clemēs Roman. l. 6. Constit. Apost. Egesipp. l. 3. hist. Arnob. lib. 2. contr gent. Cyrillus Ieros. lol. Catech. 6. Epipha. Ambr. Maxim. & alii.
6 Herodot. Melpomene. Nazianzen. epist. ad Bas. 22 Orig. lib. 3. cont. Cels.
7 Polydor. li. 1 hist. Angl. Pontius Virunnius compend. hist. Britann. & iidem annales hoc memorant de oliuerio Malmesburiensi, quem Nauclerus & Vincentius Elmera vocant
8 vide Malleum malef. p. 2. c. 3.

qua vnctione peracta vidit illam celerrimò, quasi auem, recedentem, & ex superiore domus solario ad inferiora descendentem, illam maritus sequens, vt videret quò tenderet amplius eam non vidit, & accedens ad portam domus inuenit eam clausam. Quæ res magnam illi præbuit admirationem. Die verò sequenti iterum maritus vxorem interrogat, quod anxiè scire cupiebat, & illa constanter (vt antè) se nescire dixit. Maritus verò, vt amplius negare mulier non posset, apertè ei dicit omnia, quæ nocte præterita illam fecisse viderat: deinde fustibus illam percutit grauiter, & duriora minatur verbera, nisi veritatem dixerit; quam si apertè exposuerit, veniam se illi daturum promisit. Mulier igitur se iam celare non posse intelligens, veritatem aperuit, & veniam à marito petijt; quam illi maritus hac conditione indulsit, vt illum ad tales congregationes adduceret: illa verò vt veniam impetraret, facilè petita promisit, & promissum ex licentia Sathanæ impleuit. Adductus igitur ille ad locum, vbi ludifiebant ludum, & choreas, & cætera omnia contemplatus est, & tandem ad mensam cum reliquis, vt vesceretur, sedens, cùm cibos insipidos iudicaret, petiit sibi dari sal, quod in mensa deerat, & quamuis iterum atque iterum petiisset, nunquam illi dabatur. Tandem cum, post importunam petitionem, prolixamque exspectationem, sal illi daretur, dixit; Nunc laudetur Deus, quoniam iam venit sal. Quibus verbis prolatis dæmones: quia laudes Dei audire refugiunt; statim recesserunt, & reliqui omnes disparuerunt, luminaribusque exstinctis, mansit ille solus nudus, quousque manè facto vidit quosdam pastores, quos interrogauit, quænam esset illa patria in qua erat, illi verò responderunt esse agrum Beneuentanum, in regno Neapolitano. Qui locus distabat à patriâ viri per centum miliaria, ob quam causam, licet diues esset, coactus fuit per viã mendicare, vt ad domum suam redire posset. Ad quam postquam peruenit, statim vxorem suam ob lamiæ crimen accusauit, & totam rem gestam, vt narrata est, coram iudicibus exposuit. Qui rem totam plenè, vt oportebat, examinantes, vera esse omnia quæ diximus inuenerunt, quæ etiam eiusdem mulieris confessione confirmata sunt.] Hęc ex Grillando, Fran. Alfonsus à Castro *d. cap. decimo sexto* addens se multa posse alia referre testimonia, quę per fidelissimos testes in Hispaniâ contigisse cognouerat. Bartholomeus verò Spineus Sacri Palatii Apostolici Magister *q. de strigibus cap. decimo septimo & sequ.* non minùs certa protulit, ex quibus vnum adscribam, *Quandam* (ait) *puellam, quæ cum matre Bergomi morabatur, inuentam fuisse nocte Venetiis in thalamo sui affinis. Quam manè repertam nudam, recognitamque, quia consobrina erat, cum interrogassent quomodo illuc venisset, aut ibi esset, & quare? plorans illa postquam vestita ab eis fuit, hæc quæ subdo, enarraui, dicens: Hac nocte cum in lecto vigilarem, vidi matrem meam, quæ me dormire putabat: surgentem de lecto, & exutam camisiâ se quodam vnguento, quod est vasculo assumpsit de sublateribus extracto, perungentem corpus: & statim in assumpto baculo quodam ibi præparato, in modum equitantis ascendens, extra fenestram deportata est, & à me nequaquam ex tunc ibi visa, cumque ipsa quoque de lecto surgens, mecum, vt mater fecerat, perunxissem corpus, extra fenestram educta, statim in hunc locum deportata sũ vbi matrem puero huic lecto decumbenti insidiantem vidi. Ex quo ego territa, cum matrem quoque ob meum aduentum conturbatam vidissem & comminantem, nomen Domini IESV & Beatæ virginis inuocaui, & ex tunc matrem non vidi, & ego hic nuda solaque remansi, His auditis à puella, scripsit omnia hæc affinis ille narrantis, Patri inquisitori Bergomensi, à quo capta mulier, & tormentis exposita cuncta confessa est, & addidit, se à dæmone plusquam quinquagies deportatam, vt puerum illum prædicti affinis occideret: sed tamen præualuisse nunquam, eò quod semper illum inuenerit signo crucis, & sanctis orationibus à parentibus benè munitum.* Subdit & aliud, quod etiam adscribam: *Quidam Antonius Leo carbona*

bonarius Ferrariæ habitator, de valle Tellina, narrauit mihi hoc anno, se in patria sua ab eo cui infrascripta contigerunt, cognouisse. Quod cum suspectam haberet ille vxorem suam ex relatione multorum, quod iret ad cursum (hoc est conuentum Sagarum) *quando ipse nocte dormiret, finxit se quadam nocte profundè nimis dormire. Quod vbi percepit vxor, surgens de lecto inunxit se vnguento ex vasculo prius abscondito, & statim nusquam comparuit. stupens autem vir suus, & quadam curiositate ductus, de lecto surgens idem fecit, quod vxor: & statim per caminum (vt sibi videbatur) per quem etiam sibi visum fuerat ascendisse vxorem, delatus, in quandam cuiusdam nobilis Comitis cellam vinariam deportatus est: quo loci etiam vxorem suam, cum alijs pluribus reperit. Eo autem viso, vxor eius statim cum aliis quodam signo facto discessit, eodem viro suo in illo loco relicto. Qui manè à famulis domus inuentus, & cum clamoribus, quasi latro, captus, & ante comitem constitutus, accepto loquendi spacio, cum robore factum narrauit. Ex eo hoc accusata vxor illius apud Inquisitorem, & tandem confessa, pœnam dedit suis dignam sceleribus.*]Hactenus Bart. de Spinâ. Contestatiora adhuc tria Italicis istis addit strigiportij exempla Nico. Remigius, *lib. primo Dæmonolatr. cap.* 14. quibus nequeo lectorem priuare. ita scribit: *Lutzij (qui vicus non ignobilis est in radicibus Vogesi montis) Maio mense anni* 1589. *paganalia à vicinis celebrabantur. Ex eo vico Claudius Choteius in vicinum, cui nomen est VVisembach, appetente nocte redibat. Iamque eius montis, qui inter vtrumq; vicũ assurgit, bonam partem conscenderat: cùm subito correptus turbine stetit circum spectans attonitus. nuncubi rei adeo insolentis causa aliqua appareret. nam cætera tranquilissimus quietissimúsque aër erat. Auertit in secessu quodam (eum accolæ crepidinem Moreliã appellãt) laruatas mulieres sex, instructã multo auro atque argento mensam quendã saltanto circumeuntes, perindéque sua iactantes capita, ac qui intemperijs agitantur: tum ijs astantẽ in nigro tauro hominẽ, qui eas, vti otiosus aliquis in triuio, spectabat. Ibi igitur constitit tantisper dum se colligit, ac rem totam certius oculis agnoscit. Quod dum facit, momento turba illa disparuit, ac se ab eius adspectu subduxit. Amoto igitur eo metu, se denuo viæ committit. ac iam montis verticem superauerat, tũ ecce eum mulieres illæ à tergo insequuntur, capita sua vt antea iactantes, atque altum seu ex composito silentium tenentes. Praib at homo atra facie, manibúsque in harpaginis speciem incuruis, quas etiam parabat illi in frontem immittere, nisi obstitisset districto atque opposito ense: siquidem hoc facto insultare destitit, quasi de vita metuens atque euanuit. ostendũt se nihilominus iterũ mulieres illæ, vnáque cum ijs homo quẽ modo dixi tauri sessorẽ, chorearúmque spectatorẽ. ad quẽ iam factus confidentior Choteius accessit propius atque infert. Item tũc hic es, mi Desideri Gaxete (id enim ei erat nomen) obsecro, si quid potes, serua me. Nam (Pol) tibi fidem meam obstringo, me nihil eorũ quæ vidi equidem palam esse facturum. Vixque hæc dixerat, cũ turbo illũ seu nebula inuoluit denuo: eo demũ euolutus & liberatus, solũ se in solo ac longè dissito à via loco reperit, quam tamen vestigando ad extremum nactus quam festinantissimè potuit domum se recepit. Triduo post id testimonium, ad aliud postea à iudice quæstionis rursum vocatus hoc ex abundanti superioribus addidit, recordari se cum propius ad mensam accessisset, visurus & quibus epulis esset instructa, dæmonem sibi è vestigio vnguibus in os inuolasse, ac dum se contra ferro defenderet, inter hæc vehemen tiori vento iterũ sublatũ, atque ad Combrimontis cataractus, qui locus à priore nõ minus ducentos passus aberat, fuisse deportatum. Quod ne quis deliramentum esse putet hominis non sobrij, & noctis locique solitudine tũ forte exterriti: id etiam Sandeodati* XI. *Cal. Iunij* 1589. *Barbelina Gaxeta, è mulieribus illis vna, superiore mense totidem ferè verbis apud quæsitorem recitauerat: hoc adijciens tritici heminas duas, caseósque bubulos totidẽ Choteijo illi à Desiderio Gaxeto, eiúsque vxore dono datos quo cælatum haberet, quod sic viderat. Qua de re coram compositi conuenerunt; per omnia, extra hoc vnum, quod Barbelina diceret non esse in Choteium à*

 dæmone

dæmone inten tatas manus, quia sic se mensæ propinquum intulisset, vt is in elogio suo mentitus fuerat, sed quod aureum craterem ab ea furto tollere parauerat. Aliud exemplum ita narrat idem Remigius: *Ioannem ab Hembach vix dum aphebis egressum venefica mater secum ad nocturnos dæmonum conuentus deduxerat, ac quod tibijs sciret ijs illum canere iusserat, atque in proximam arborem quo clarius exaudiretur inscendere: quod dum facit, ac saltantium choreas ociosus oculis collustrat, forte insolentiam admiratus (nam præpostera ridiculaque ibi erant omnia) Deus bone (inquit) vnde isthæc nobis tam stulta amensque turba: vixq; hoc dixerat, cùm in terram prolapsus, altero humero debilitatũ se, ac cùm astantium opem imploraret solum reperit. Quod dum palam prædicasset, & variè de eo sentiretur: alijs visum, alijs rem gestam esse contendentibus, secuta est postmodum, quæ eã dubitationem tolleret occasio. Nam Catherina Præuotia in Freissem 4. Non. Septemb. 1589. earum vna, quæ choros illos agitauerant, ob sortilegij suspicionem nõ multò post comprehensa, rem omnem vti supra memorata est, adhuc eius rumoris, quem Hembachius seminauerat, ignara, & nulla interrogatione præeunte fassa fuit. Keruers Otilla in VVerdestam. 8. & 7. Id Augusti. 1590. & Eysarbs Agnes Dusæ. 3. Non. Decemb. 1690. qui proximus erat sequens annus, veneficij damnatæ, idem quoque diuersæ affirmarunt: locum præterea illa, vbi id euenisset, suo, quo id testatius fieret nomine,* Mayebuch *appellans* Tertiùm non testium tantum dictis clarum, sed & clarà luce gestum idem in hunc modum recenset: *Rediens Nicolaa Langbernhard è moletrina Guermingensi Assenuncuriam ante 8. Cal, Aug. anno 1590, ac iter secundũ sepem siluestrẽ aperto meridie faciens, aduertit in aruo finitimo chorũ in orbem saltantium tum virorum, tum mulierum: verum quod præter solitum aliorum hominum morem auersi, tergáque ostendentes id faciebant, attentius eos aspiciens vidit præterea, qui caprinis, bubulisque pedibus deformes vna intermixti saltatoriũ illum orbẽ versarent. Tum penè metu emortua I E S V salutare nomen (vti quibus sinistri inauspicatique aliquid imminet) inclamare cæpit, ac rogare suppliciter, vt ad suos modo salua incolumisq; redire posset. Illicò euanescere omnes qui tripudiabant, præter vnum* Petter Gros-petter *nomine: cui ocius in aërem sublato elabi interea atq; excidere visum est penicillum: quali furnarij consueuerunt furni sui arcam, priusquã panem in eum condant, extergere. Inter hæc vehementiori quoque illa correpta vento, vix anhelitum ducere, ac spiritum trahere: tum etiam domum reuersa triduum integrum ex valetudine decũbere. Cuius rei fama cũ ipsa eiusque propinquis spargente, iam vniuersum pagum peragrasset. Petter ille, ne videretur eius dissimulatione tantum crimen agnoscere ac fateri: primum quidem apud iudicem iniuriarum ferocius agere: sed tandem veritus, ne non succedente lite maius ipse sibi crearet periculum, eam consulto deseruit: quæ res multò etiam magis eius facti suspicionem auxit, æstimantibus multis malæ mentis conscientia illum eam, quam primum in animum adeò auidè reuocauerat, iniuriam mussitare. Ergo iudex in eius vitã moresque tanto diligentius inquirere, ac cum certis indiciis rem non esse vanam comperisset, comprehendere: tum ad criminis non adeò inuitam confessionem adducere: tandem & aliis, qui cum illi eius sceleris societas fuerat, coarguere, ac etiam manifestos facere. Inter quos fuere Barbelia Ioannis Latomi vxor Dusæ 6. Cal. Februa. 1591. & Mayetta Laurentij Supermaioris itẽ vxor Dusæ. 14. Cal. Mart. 1591. quæ diuersæ totidẽ tamen verbis, illud de sabbato à se auersis vna cum intermediis cornupedibus choro, proditum à conscio Petter indicium verũ esse agnouerunt. Accessit & earũ confessioni tertius Ioan. Michaël armentarius Dusæ Calend. Martij 1591. hoc etiam ad maiorem eius rei fidem addens: se interea, dùm hæc fierent, tibicinis functum officio, pedum quoddam fortè oblatum ori admouendo, ac micantes ei digitos, vti cùm ad numerum vere inflantur tibiæ, adducendo. At cum Nicolaa illa (vti dictum est) I E S V M tremebunda inuocasset, seque præterea crucis signo muniuisset, è quercus altiore ramo cui tum insidebat præcipitẽ decidisse, demum turbine inuolutum, ac in pratum nomine* VVeiller, *in quo pascentẽ*

gre

gregem paullo ante reliquerat, deportatum fuisse. Eius rei grauissimum firmissimúmque argumentum denique hoc fuit, quod locus, vbi sic in orbem agitatæ fuerant choreæ illæ, postridie quemadmodum Nicolæa ante monuerat, apparuit circo impressus: qualem habent hippodromi, vbi in gyrum aguntur equi: Sed & interstinctus vngularum caprinarũ bubularúmque recentibus vestigiis. Quæ & perstiterunt videri, dum aratro denuo proscissum subactúmque aruum illud bruma sequente fuit. Testimonium dixere Nicel Klein, Desiderius Vernex, & Gaspar Sutor, & quotquot in rem præsentem maturè ducti, de ea post à iudice sunt interrogati.] Nonne sat manifestè probantur choreæ, conuentus, translatio? An hîc Dormitantij nostri cunctorum abnutini dicent hæc somnia tam varios, tam aptè, quasi in vnam Cathenam annullos connexuisse? an illius Pettres penicillum etiam somnians eò delatum? somniasse Nicolæam; & somnij soporiferâ ægrimonia triduo lectulo affixam? somniasse testes hos omnes solennia, & meræ vi imaginationis agro impressa vestigia tam pertinaci impressione? greges ab Amphryso Apollinem, aut à Gadibus Herculem Erythræas boues eo deduxisse, & choreas duxisse docilia armenta Lotharingico in solo? pergèt scrupulosi (scilicet) Dubitantij vereri ne innocentes huiusmodi, fateantur se commisisse, quæ nunquam deliquerunt, sed errore opinionis putant se deliquisse? Quæ hæc, & quam pertinax libido est, generis humani hostibus sic patrocinandi? Verum de hoc lib. 5. vberius.

Non minùs exploratum aliud Balduin. Ronsseus *epist. Medic.* 50. quod suis temporibus in Hollandiâ acciderat, ita narrat. *Erat in pago Oostbrouck non procul à Traiecto mulier vidua: cui seruus conuixerat, ad obeunda, vt res postulabat, munia domestica: Is cùm iam sæpius, vt solent esse curiosuli serui, per transennam animaduertisset, heram nocte intempesta, statim ac quieti se tradidissent domestici, quotidie in stabulum, ad certum præfixúmque locum venire, atque exporrectis manibus præsepi contiguum fœnile apprehendere. Admiratus tandem ille quidnam hoc negotij esset, statuit & ipse inscia hera idem semel experiri, atque eandem pertentare aleam. Igitur hera ex consuetudine ad solita veniente, atque sicuti videbatur digressa, subsequitur & ipse, locum contemplatur, atque exemplo heræ fœnile complectitur: Ibi ille ex tempore in aera raptus defertur in oppidum VVyck, in abditum subterraneum specum, vbi cœtum maleficarum de maleficiis conferentem inter sese, reperit. Hera cum suis inopinam famuli sui præsentiam admirata, rogat, quo astu, aut qua tandem ratione momento temporis illuc appulisset. Respondit ille ordine, vt res transacta esset: Tum illa indignari primùm atque excandescere cœpit, verita ne nocturni, atque clandestini isti conuentus hac ratione tandem eliminarentur: cum consortibus igitur deliberandum censuit, quid in ambiguo hoc negotio faciendum suadeant. conuenit tandem inter eas, vt amicè exciperetur, silentium stipularentur, atque arcana hæc, quæ illi, præter meritum atque opinionem, videre contigisset, nulli communicaturum se, aut reuelaturum sanctè deieraret. Ille interim quiduis non pollicetur, abblanditur, & vt mitius agant, simulat se omnibus votis hoc vnum expetere, vt cum illarum gratia liceat post hac sortilegarum interesse collegio. Interim dum consultatur, labitur hora, & iam abeundi tempus instat. In dubium iterum, instigante hera, iam vertitur remittendúsne domum sit totius cœtus periculo, an bono publico, enecandus. Communi tandem omnium consensu mitior placuit sententia, quæ iuramento adactum domum deferendum decerneret. Suscipit eam prouinciam hera, atque fide data in humeros receptum domum delaturam pollicetur. Accinguntur operi, atque euro ocyus per aera feruntur. Sed ecce, emensis iam bonam partem itineris, conspicuum sese dedit lacus arundineto obsitus. Ibi malefica illa anus occasionem nacta: verita, ne iuuenis pœnitentia ductus, quod furialibus istis feriis*

(quemad

(quemadmodum simulabat) initiatus esset, visa tandem eliminaret: prouolans, à se disiecit adolescentem: sperans, vt suspicio est, eundem partim casus violentia enectum, partim lacus ipsius altitudine absorptum iri. Verum, vt est DEVS misericors prorsus, non volens mortem peccatoris, sed vt conuertatur & viuat: vesanæ illius menti metas constituit, neque passus est iuuenem insontem submergi, sed aliquanto æquiore conditione permisit, vt in hunc vsque diem vita protraheretur: dum fortè fortuna in arundinetum decidens, lethalem plagam ex casu non accepit, violentia impetuque casus per arundinetum quodammodò refractis. Interim miser ille, qui solius linguæ ministerio iam vtebatur, dum illusceret, mille destorquebatur cruciatibus, ac suspiria trahens, tantisper ingemiscebat: dum prætereuntes insolita lamentatione attoniti, facta indagine, compererunt, hominem prorsus elumbem, & cui vtraque excidisset coxa. Rogant vnde sit, quomodo eò calamitatis deuenerit? narrat ille ordine singula, defertur tandem curru Vltraiectum. Ibi nobilis vir Ioann. Culemburg. Vrb. Præt. rei nouitate quodammodo perculsus, admirabundus singula perquirit, atque indagine facta fascinatricem heram comprehendi iubet, vinculisque constringi. Illa simul ac in manus præfecti venisset, nihil negare, singula fateri &c.] Hactenus ille. quid ad hęc queat impudens os vel VVieri, vel Godelmanni; cum suis oraculis Luthero & Melanchtone? dicentne atrabiliariam mulierculam hoc credidisse, & deceptam fuisse? quid? ipse iuuenis, quomodo sic lacer & elumbis? delumbarátne illum subitò bilis atra? finxit fortassis. vnde igitur, & quomodo in arundinetum delatus, si non ex illo specu; & vnde in specum, si non ex domo? si loco non motus, quomodo perductus ex Oostbrouck in illud arundinetum? si sponte iuit, vnde tam grauis & perpetua membrorum luxatio? atrabiliarij etiam qui illic iuuenem inuenêre, qui Vltraiectum ad Prętorem detulêre? ô impudentem pertinaciam! Considera potiùs (lector) in hac narratione. *Primò* nouum modum siue signum; fœnilis comprehensionem, absque vllâ inunctione: *Secundò* solere dęmones certa sibi loca deligere, ad cœtus suos & conuenticula malefica. Nam anno quoque superiore, Ioannes ille de Vaulx Stabuleti decollatus, fatebatur, ex pręcipuis locis Generalium congregationum, esse vnum in ditione Vltraiectinâ, & eò se non semel Stabuleto delatum. *Tertiò* nota, non ipsas modo maleficas ferri per aëra, sed & auxilio dęmonis alios humeris eô deferre posse. Denique stultissimum esse misericordię crudelissimarum excetrarum se committere. Quanto tutiùs fuisset huic iuueni; Nomine Saluifico IESV, vel Crucis signaculo se munire & totum illum cętum, venti instar dissoluere, ac diffugare? Mansisset esto solus in specu; labor dumtaxat itineris longioris pedibus exantlandus fuisset. Verùm possem multa huiusmodi adiicere. nam similia narrant multa exempla. *Anan. d. libro quarto Auctor Dæmonoman. libro secundo cap. quarto Torquemada Dialog. 3. Binsfeldius d. operis memb. 1. cond. XII. And. Libauius in strigiportio, Cumanus in Lucerna inquisitor. & his antiquior Ioann. Cæsarius libro decimo miraculor. c. primo & alij.*

Ex his exemplis desumitur fortissima probatio. cùm isti ex mera curiositate inuncti, de loco in locum tam remotum re ipsâ delati fuerint; manifestum fit, hęc non contingere nudâ dumtaxat imaginatione & delirio mulierculárum. immo, nonnunquam conuentu subitò dissoluto, repertę mensę & supellex argentea, & postea à dominis agnita, & confessę vxores se illa secum ad conuentum detulisse. Deinde Sortiarij locos omnes, & cibos, & vicina omnia diligenter notant: arbores, sepes, flumina, agros, domos discernunt: si laruati non sint, conuiuas agnoscunt: obuios quoque, quos in via habuerint, sę-

pè

pè salutant & alloquuntur;cernuntur non rarò ab aliis viris catholicis, & mente sanis ad conuentum euntes,vel à conuentu redeuntes:interdum etiam visę & deprehensæ nudæ;& ex turbine seu nube decidentes,aut vulneratæ & mutilatæ membris,*de quo l.5.*Item hac deportatione sic sæpè defatigantur, vt domum reuersis per totum triduum sit decumbēdum priusquam pedib. possint consistere, quod docet Remig.*d.l.1.c.24.*confitentur omnes vnanimiter eadē,nec in circūstantiis minutissimis discrepant.idem confirmant alij immunes ab eorum crimine & errore.Fatentur rei in ipso rogo,vbi nihil fictio profutura, & exhausta iam sunt tormenta. De vanis autem & delusoriis,tam perpetim nequit vna & consentiens omnium esse contestatio;tantáque,inter locis,& temporibus, & ætate,ac studiis disiunctissimos,adeóque multos,consensio. peculiaris enim cuique est animi actio,& alius ab alio diuersum quid imaginatur, nec cerebri aut phantasiæ omnium eadem dispositio;quæ dæmoni ad huiusmodi imagines necessaria foret,nec etiam mendacij tanta posset esse conformitas. Hoc argumentum;meo iudicio;hominem non peruicacem,idoneum est conuincere.

Confirmatur hoc argumentum eò quod (vt benè) Cumanus *supra. num. 3.* somnia & phantasiæ tales non sunt in potestate hominis, vt ei accidant, vel iis careat pro lubito:Sed strigibus seriò conuersis, & nolentibus amplius conuentui interesse,nihil ampliùs tale contingit, duntaxat quia nolunt. quod est euidens iudicium in somnis ista non contingere. Præterea qui hæc asserunt somnia esse & ludibria,certe peccant contra reuerentiam Ecclesiæ matri debitam. Nā Ecclesia Catholica.non punit crimina,nisi certa & manifesta;nec habet pro hæreticis, nisi qui in hæresi manifestè sunt deprehensi *cap.consuluisti.2.q.5.*striges autem iam à plurimis annis pro hæreticis habet, & iubet per inquisitores puniri, & brachio sæculari tradi, vt patēt ex libris Sprengeri,Nideri;Iaquerij,Michaelis,& docet experientia. Ergo vel Ecclesia errat, vel isti Pyrrhonij errant: Ecclesiam in re ad fidem pertinente errare qui dicat, anathema maranatha sit. Narrat idem Cumanus exemplum delationis veritatem declarans; quod licet,tentent increduli *In Mendrisio* (inquit) *oppido Comensi contigit,iam ferè annis quinquaginta elapsis,vt cum ibi quidam inquisitor nomine Magister Bartholomeus de Homate,D.Laurentius de Concoretio Potestas, & Ioannes de Fossato Notarius, contra has striges procederent:vna die ipse Potestas,quadam curiositate ductus,volens experiri,an verè & corporaliter strigiæ irent ad ludum:facta conuentione, accessit quodam die Iouis serò cum notario suo & quodam alio,extra oppidum ad quendam locum, sicut illi strigia prædixerat:& dum ibi propè essent illi tres,viderunt ibi plures personas congregatas coram quodam(qui erat Diabolus in forma hirci)admodum cuiusdam magni Domini sedente:& ecce subitò omnes illæ personæ ibidem congregatæ,iussu Diaboli, adeò illum officialem & omnes eius socios,Deo ob eorum curiositatem permittente,baculis percusserunt:quod ex talibus percussionibus,ille officialis, & notarius, & tertius ille alius infra quindecim dies mortui sunt.*] hæc ille.Non ergo suaserim peruicacibus, vt se experimento committant,nec occinam illud vulgatum;Non credis,vade & vide.

Nec est quod ingerant, dæmoni nullam esse causam, hæc non cum singulis potiùs agendi,quàm talem conuentuum frequentiam instituendi. Multa hinc ille commoda percipit. Primò per hanc societatem & plurium consortium vehementiùs in malitia fouentur, & indurantur. Secundò hoc pacto, criminis participatione,singulorum peccata aggrauantur.Tertiò talibus illicibus, & variis,quæ illic fiunt, inductionibus,plures facilius impedicant. Quartò multitudo facit audaciores ad malum; tollit Dei hominúmque timorem, & mutuâ imitatione ad maiora facinora inflammat vt, solent carbones iuncti. Quintò voluptas

voluptas nefaria maior videtur, quo plurib. innotescit. Sextò difficiliùs conuertuntur, quò plurib. testib. se dæmoni addixerunt, & actuū frequentatione quasi quodam habitu occullauerūt. ita prudēter ratiocinatur Spineus *q. de strigib. c. 20.*

Breuiter ergo concludo, has translationes; de quibus quæritur; posse modis quatuor contingere: primò solâ cogitatione, quod S.S. vocat transferri in spiritu; & talis illa visio Ezechielis [1]. *Et emissa similitudo manus apprehendit me in cincinno capitis mei, & eleuauit me spiritus, inter terram & cælum: & adduxit me in Ierusalem, in visione Dei. &c.* Vltimum enim verbum, modum præcedentibus ponit verbis: ne putemus hanc similem translationem illi Habacuc, de qua Daniel [2]. Aliquando suis pedibus commeant ad conuentus, vt narrant Remigius & Binsfeldius. 3. à Dæmone reuerâ, secundum corpus, & motum localem, transferuntur, vt docui. 4. aliquando potest contingere, vt ipsi ignorent corporaliter, an opinione dumtaxat translati fuerint; quod in diuino illo raptu accidit B. Paulo. Traditum inuenio, in quibusdam P. Ioan. Maldonati dictatis, *de Dæmonibus*; quòd quando volunt corporaliter transferri; tum se inungunt vnguento ex infantulis corpusculi adipe: quando conuentibus per insomnium duntaxat interesse volunt; tum in sinistrum cubare latus: quando verò malunt vigilantes, quæcumque in conuentu fiunt cernere, vt coram se geri; tum operâ dæmonis ex ore vaporem quendam crassum euomere, in quo gestorum imagines vt in speculo intueantur. Et fortassis hoc Quæsitoribus insinuare volebat famosus ille Ioan. de Vaulx Stapulensis, cùm diceret; scire se discernere: num corporaliter, num verò per imaginationem conuentu interesset.

1 c. 8. v. 3.
2 c. 14. v. 35.

Me' etiam

Vnum restat soluendum, quod quosdam scio torsisse aliquando. Etenim doctior philosophus atque Theologus quærat, qui fieri queat; vt, cùm angelus sit incorporeus, queat rem corpoream loco mouere? Respondeo, nec opus esse ad hoc nouâ à Deo virtute adtributa, (vt censuit Guilh. Paris.) nec etiam distincta virtute seu potentiâ motiuâ (vt putauit Aureolus:) nec etiam posse Angelum sola voluntate & intellectu illimitatè & infinitè, quodcumque volet corpus, & quando velit, & quo velit, & quanta velit celeritate, loco mouere (hoc enim damnasse intelligendus est articulus Parisiensis, & meritò quia hoc est virtutis infinitæ:) Sed respondeo; Angelum determinatam sibique notam, suis viribus non maiorem molem, ea celeritate vel tractu, quem & agilitas Angeli & rei motæ natura permittit, eò solo mouere & transferre posse, quod in assumpto corpore secundùm substantiam (malo enim hoc tenentes sequi) sit præsens, sicque præsens, sola voluntate corpus illud impellat, & eadem voluntate, mediante illo corpore, aliud corpus contiguum moueat, vel deuehat [3]. ad eum ferè modum quo ventus fortis plumam agit per aërem, & certo tandem loco illam destituit, & destituendo sistit. Et sic Angelus deferens prophetam Habacuc, duntaxat tangebat capillos eius; neque tum capilli corpus sustenstabant, sed virtus Angeli ipsius per voluntatis imperium toti corpori impensa. Vnde si velit Angelus sic moderari actiuitatem, vt celeritas deuectionis, non superet robur delati; fiet, vt sit sine defatigatione hominis ista transuectio: si hoc nolit, haut dubiè mirè defatigetur homo necesse est, celeri illa per aerem delatione. Hinc intelligimus non esse certam differentiam illam Remigij [4], quod Angelorum bonorum transuectiones quietæ & laboris expertes sint hominibus; malorum verò plenæ lassitudinis, formidinis, & molestiarum. etsi enim vt plurimum credā hoc verè contingere: fieri tamen potest, vt si dæmō velit, etiam citra lassitudinem & molestiam deferat, vt patet exemplis, quæ narrat Tor

3 vide Iosephum Angl. in 2. d. 8. q. 3.
4 l. 1. dæmonolat. c. 27.

rat Torquemada Dialo.3.& ille Ioannes de Vaulx Stabulensis hoc de suis transuectionibus testabatur. Illud certius, has dæmonum subuectiones semperpericuli plenas & formidabiles esse.

QVÆSTIO XVII.

An possit dæmon quantitatem corporum sic mutare, vt penetratio partium sequatur: siue vnum corpus in duobus locis disiunctis, vel duo corpora in vno & eodem loco penetratiuè collocare?

A **B***Reuiter censeo ad hæc omnia negatiuè respondendum, quia hæc omnia repugnant principijs physicis & ordini naturæ.* Nam, vt de posteriore prius agamus, nec ipsemet dæmon potest loca distantia ab inuicem, non occupato medio, simul implere, ex veriore sententia & communiore; minùs ergo poterit ibi corpus vnum statuere: sed soli hoc DEO reseruatum. Nec obstant exempla, quibus docetur multos alio loco αὐτοπροσώπως aliis apparuisse, quàm vbi reuera tunc erant, non dormientibus modò, sed & vigilantibus[1]. Nam si à Sanctis hominibus & miraculosè apparitiones factæ, vt de Sanct. Nicolao, D. Agatho, & Diuo Benedicto legimus; tum illæ ab infinitâ DEI virtute profectæ sunt: sin autem ab angelis malis procuratæ, ad speciem tantum visæ & præstigiosæ censendæ. huc refero illud quod Origen. *lib. 6. cont. Celsum* tradit, Pythagoram eodem tempore in duabus vrbibus conspectum: & aliud de mulierculis commessatricibus in viâ D. Germani; & de Imperatoris filio per Theodorum Monachum patri exhibito apud Zonaram[2]. *Vide Petr. Tyræum d. lib. 2. cap. 8. cum sequent.* Quod verò ex aliis refert Ananias. *lib. 4. de Natura Dæmon.* non posse dæmonem duorum hominum simul occupare corpora: sed posse tamen, cùm in vnius corpore sit per substantiam suam, vi sua alium, vel magno distantem interuallo, de crimine aliquo tentare: hoc fateor me non intelligere. Nam nihil prohibet duos esse sibi adeò propinquos, vt simul sint quasi vnus adæquatus dæmonis locus quem substantiâ suâ occupet; nihil inquam prohibet hos simul à dæmone possideri. Si verò alter tam longè distet à possesso, vt spacium illud excedat sphæram actiuitatis dæmonis; non credo posse dæmonem illum possidentem, huic alteri quidquam suggerere tentationis. vt enim nec quoduis corpus quantumuis distans loco mouere, sic nec quorumuis animos à quorum corporibus absit longissimè potest Diabolus tentare; sed eos tantum, qui sint adeò propinqui, vt in vno quasi adæquato loco dæmonis censeantur. *Nonnulla huc pertinentia petita à Guilh. Parisiensi. p. vlt. de vniuerso. c. p. 13.*

1 vide Petr. Tyræum li. 2. de spirit. appar. c. 6. & 7.

2 tom. 3. in vita Basilii Macedonis.

B Prior conclus. pars, de mutatione quantitatis, probatur: quia sanior philosophorum pars, cum Aristotele & Diuo Thoma, partium corporaliúmque dimensionum penetrationem naturæ non permittit. ideò nequit dæmon sic mutare corporis quantitatem, vt homo instar catti, vel mustulæ per tenuem rimam in cubiculum irrepat; multò minus, vt per ianuas clausas ingrediatur. docuit hoc benè Ioan. Beets Carmelita *in prima præcepti expos. vlt. cap. 4.* Quare quod de lamiâ in mustelam conuersa narrat *in Milesia* nugator Madaurensis, fictitium censendum. Mentitæ quoque fuerunt illæ Striges Lotharingicæ, quæ Nicolao Remigio[3] persuaserunt, solere dæmonem veteranis Lamiis potestatem reipsa dare; vt queant ædes penetrare, & per quasuis angustias nullo negotio viam sibi faciant, in mures, feles, locustas atque alia huiuscemodi pusilla animantia contractæ, & diminutæ; intromissasque, denuò priori formæ re

3 l. 2. Dæmon lat. c. 4.

mæ re

mæ restitui, si velint. Mentitus etiam similia iactans Scafius apud Niderium *in libr.* 5. *Formicarij.* hæc enim deliria sunt omnia & illusoria. Sed solummodò dæmon præcedens, latenter aperit & claudit ianuas, vel fenestras, corporis earum capaces, per quas eas intromittit, quæ se putant formam huiusmodi animantium induisse: quod prudentiores Italicæ sagæ Grillando [1] fuerunt confessæ. Hanc autem ostiorum apertionem & clausuram adeò subtiliter dæmonem facere posse; vt dormientes in cubiculo non euigilent; non dubitabit, quisquis meminerit ab Angelo factum [2]. Cùm B. Petrum de carcere eduxit: vbi nihil necesse est dicere hanc ianuarum apertionem, vel custodum somnum, miraculosa fuisse. Si quis obiiciat Diuum Chrisostomum hanc vim Angelis tribuere, cùm scribit Habacuc ab Angelo demissum & reductum ex lacu clauso, & sigillis integris permanentibus. hoc enim ait orat. *quæ est de incredulitate D. Thomæ,* inter orationes Patrum seorsim Romæ editas; πῶς ἠδυνήθη καταγαγεῖν ὁ ἄγγελος τὸν ἀμβακαοὺμ εἰς τὸν λάκκον τῶν λεοντῶν, καὶ πάλιν ἀναγαγεῖν; καὶ τὰς ἐπκειμένας σφραγῖδας ἐῤῥωμένας καταλιπεῖν *Respondeo* id factum, non Angeli, sed diuina virtute. Præterea videtur D. Chrysostom. priorem Danielis captiuitatem, *de qua cap.* 6. cum posteriore confundere, *de qua agitur Daniel. cap.* 14. Modus verò quem striges aliquando memorant, nempe Diabolum ipsos parietes aperire, & per quandam quasi fissionem & disruptionem ingressum illis præbere & egressum, post iterum partes coniunctas facere coalescere; scio, iis qui penetrationem partium admittunt visum iri probabilem: & huc referri queat quod Cordubæ famosæ illi Magdal. Cruciæ acciderat, vt, hiante subitò pariete, à transeuntibus orans puellula conspiceretur. Sed ego totum hoc vel præstigiosum puto, vel dumtaxat dæmonem maximâ celeritate, quot sufficiunt lapides eximere & sustinere alios ne ruant, & postea eâdem celeritate atque dexteritate, iterum eos in suum locum reponere existimo: cumque hominum aspectus hanc celeritatem tartarei latomi nequeat deprehendere: fieri, vt falsum formet iudicium de aperto per partium compressionem pariete. Prorsus verò cum magistro suo Caluino impius est VVierus; cùm nugatur, ita CHRISTVM Dominum, post resurrectionem clausis ianuis ingressum, ad discipulos: vbi meritò, cum grauissimis & sanctissimis Patribus [3], Catholici scriptores, in hac corporis solidi penetratione, patentis miraculi rationem agnoscunt: Pari modò & Beza & similes blasphemant de CHRISTI Domini Natiuitate illæso claustro virginali, & resurrectione clauso manente sepulcro. contendunt homines isti animales, hæc aperta fuisse dum penetraret, & postmodum iterum clausa. quasi non potuerit creatura suo creatori vt cæteris in rebus in hac quoque obtemperare. sed nimirum isti cuncta conantur Christi Domini Diuinitati & omnipotentiæ detrahere, vt ad Turcismum Paganismúmque viam struant.

Cùm ergo quantitatem sic mutare non possit dæmon, adeóque illam comprimere, vt partes se penetrent; nequit etiam efficere, vt corpus quantum & coloratum, verè reddatur inuisibile illis, coram quibus existit, oculis eorum sanis & non præstigiatis: quamuis fieri queat vt per accidens aliud illud non videant. Nam si corpus illud celeriter aliò transfert, iam præsens illis non est hoc corpus: si verò species visiuas, ne in oculos adstantium commeent, per corporis alicuius interpositionem, vel per nimiam aëris agitationem impediat; vel corpus illud aliqua sibi possibili ratione transformet: (hos enim modos inuenio solere ab illo vsurpari) corpus illud tunc quidem actu non videbitur; reuera tamen visibile permanebit. Sic fraude dæmonum Domitiani oculis se subtraxit Apollo-

1 l. 2. de sortileg. q. 8.

2 Actor. 12.

3 D. Aug. tractat. 121. in Io. Gregor. hom. 26. in Euang. D. Chrysost. in oratione. εἰσῆλθε ἡ θύρα τῆς ζωῆς διὰ τῶν θυρῶν κεκλεισμένων θυρῶν. (quo quid apertius?)

Apollonius apud Philostratum, sic Gyges latebat fictitio illo tectus annulo apud Ciceronem, sic de Persei clypeo Græculi fabulantur.

Sic intelligendū quod Ioan.Sarisberien.scribit de quodam; *fuitq; magorū peritissimus, vt quascumq; res vellet, inuisibiles faceret; alias vero videbatur in alias species trāsformare.* l.1.de nugis curialium c.9.item quod Necromanticus ille Guil. Iuliac.persuaserat apud Meierum *lib.*10 sic quod de Cleomede Astypelensi referebat Celsus, arcam ingressum, & intùs operculum eius retinentem, non esse repertum in eâ, sed creditum euolasse. *lege Origenem lib.contra Celsum.* Quod verò scribunt nonnulli eū qui gemmam gestet Heliotropiā inuisibilē fieri: non credo. nā, vt benè ait Guilh.Paris.[1] deberet lapis ille posse colorem omnē tollere, vel alios planè sic inducere obiecto, vt nō possit agnosci. Tātā verò vim illi gēmæ inesse, nondū vel experientia vel testis fide digni auctoritas docuit. 1 d.p.vlt.c.22

Deniq; ex his decidi possunt, & detegi illusiones illæ dæmonum, quando membrorum aliquorum speciem vel immensam facit apparere, vel nullā, vt sublata videantur, vt sunt quæ narrantur in Malleis malef.de iis qui virilia sibi ablata putabant, apud Sprenger. *p.2.q.*1 *c.*7. & quod legitur ridiculum in tom.2.tracta.de crudel.dæm.adhib.*fol.*429. Nec puto dæmonem posse hominis parui ossa sic extēdere, vt Giganteæ fiat magnitudinis: ideo quod Indi Cichorani certis id se herbis posse iactabant, iure optimo Petrus Chieza fabulis annumerat *p.2.Hist.Peru.c.*42.

QVÆSTIO XVIII.

An corpora ex vna in aliam speciem Magi queant transformare?

A NOn ago de fabulosis Metamorphosib.Ouidii, Parthenii & aliorum: nec de naturalibus imperfectorum animalium commutationibus, de quibus Aristoteles[2] & Plin.[3] Sed de magicis, quæ virtute dæmonum fiunt perfectæ speciei in aliam formam perfectæ quoq; speciei transformationibus. Et licet Ouidius & Propert.hoc præter alios senserint, quorum hic; 2 lib 5.Hist. anim.c.19. 3 lib.11.Natur.Histor.c.22.

Audax cantatæ leges imponere lunæ,
Et sua nocturno fallere terga lupo. Ille autem.
Hanc ego nocturnas viuam volitare per vmbras
Suspicor & pluma corpus anile tegi.

Similia de Siculo Liodoro Catanenses opinabantur, vt lib. superiore ostensum: de Simone Mago narrantur in Itinerario D.Petri: de quodam ex Sarisburiensi dictum c.superiore: de Badudo Rege Anglorum annales referunt, & iidem narrant Ambrosij Merlini incantamentis Vterium Regem in Gorloidis Cornubiæ ducis speciem transformatum, vt Igernæ vxoris eius amplexu potiretur, & ex tam nefario concubitu Arturum & Annam genitos: *lege Galfridum & Virunnium.* Quinetiam in nouum orbē hæc opinio se penetrauit. Nam Nicaraguani credebant striges posse se in cattos, simias, porcos immutare: & Quatrutemallani opinabantur famosam illam maleficā Augustinam, in bouis formâ grassatam; quando Beatrix de la Cuua ingenti diluuio & terrę motu interiit, *narrat Chieza hist.*Peruu.*p.2.c.*205.*&* 210.

Et licet olim, quid cum communi Theologorum Scholâ, de huiusmodi Lycanthropis, & similib.sentiam, publicè professus fuerim[4]; sc. *omnes illusorias & deceptrices esse, & cum natura pugnare, hanc hominis in belluam degenerationē:* idē *nunc iterum mihi censui hoc loco vbi disputationis ordo hoc exigit, affirmandū.* Addo, contrarium asserenti anathematis imminere pœnam, ex *c. Episcopi 26 q.5.* quæ 4 Commēt.in Senecæ Agamemn.v 690.

sententia auctoritate D.Aug fulcitur [1]. idem ratio persuadet. Nequit. n.anima humana informare corpus belluinum, vt nec anima leonis corpus equinum, vel anima equi corpus humanum: quia quælibet forma substantialis, vt suum esse tribuat informando, requirit peculiares sibiq; cõuenientes dispositiones, & organizationẽ corporis propriã, ideo anima definitur actus organici corporis. Vnde fit, vt nec ferina anima humanum corpus, nec humana ferinum queat informare, vt dixi. Non poterit itaq; anima hominis in ferinum corpus migrare illud informatura. Multo minùs poterit simul cũ corpore anima immutari, quod videtur Horat. *in Epod.* putasse quãdo agit de sociis Vlissis à Circe restitutis;

Setosa duris exuere pellibus
Laboriosi remiges Vlyssei:
Volente Circe membra: tunc mens, & sonus
Relapsus, atq; notus in vultus honor.

Imò verò humanam mentem, hoc est animæ humanæ partem præcipuam non amiserant, immortalis est anima, nec à dæmone corrumpi potest, vel vulnerari Semper ergo illusio hic interuenit illorum, qui se transfiguratos putant; sæpè illorum etiam, qui videre se putant, quod non vident. Prudenti & nolenti decipi distinguenda est ipsa transformatio ab effectibus eam concomitantibus: quod si Spondan. fecisset, non tam multa Comment. Homericis hac de re vane & iuueniliter effutiuisset. Sit concl. *Ipsa quidem transformatio delusoria est multi tamen eam concomitanies effectus sunt verissimi.* V. G. Strages hominibus vel pecoribus illatæ, per dæmonem in corpore aëreo aut lupino, siue per homines lupina tectos effigie (quod postea declarabitur) vel per eà non tectos, sed humana specie grassantes & efferatos, potest enim fieri, vt ex humorum vitio & atræ bilis excessu affectus quidam lupini, & odium in greges atq; homines, desideriúmq; eos inuadendi, & lacerandi, vorandique, mentem occupent. Vnde & medici λυκάωνα, seu λυκανθρωπίαν inter morbos numerant, quam Arabes CHATRAB, Latini *melancholiam* vel *insaniam lupinam* nominant; ex simili vitio nonnulli se canes, leones vel alias bestias putant [3]. Qui huiusmodi solo morbo laborant, hi Magi non sunt; & licet ipsi se lupos putent, lupinamque sæuitiam imitentur, aliis tamen, vt sunt homines videntur: talis sibi, non cęteris videbatur pater Præstantij apud D. Augustinum [4]; & alius quidam apud Thomam Brabantinum siue Cantipratensem [5], & agricola ille Patauinus apud Fincelium. *lib. 2. de miracul.* & alius Borussus apud Sabinum *comm. in 7. Metamorphos.* & ille Pomponatij apud Euuichium *lib. de natur. sagar.*

Sed quando aliis quoque lupi, canes, vel catthi, vel aliæ bestiæ videntur, vt mulier apud Palladium *in vita Macary. Alex.* videbatur equa; item Neuri; apud Herodotum & Melam; & hodie ex vulgi opinione quotannis quidam Hibernici, apud Camdenum *in altera parte Hiberniæ*, hoc magicum est, & à solo morbo nequit proficisci. Verùm solet diabolus tunc diuersimode decipere, nam solet aliquando aliud corpus substituere, & illis absentibus, & alicubi in loco abdito soporatis, ipse assumpto lupi corpore, vel ex aëre formato, & sibi circũdato ista gerit; quæ putant homines ab illo misero absente & dormiente patrata, quod stratagema à Sancto quodam viro cunctis manifestatum, narrat Guilh. Parisiensis *d. p. vlt. c. 13.* Aliquando verò hominib. ipsis ferarum exuuias huiusmodi veras aptissimè circumdat: quod fit quãdo illis dat lupinam pellem in trunco quopiam cauæ arboris occulendam; vt ex quorundam confessionibus

1 lib. 18. de ci. Dei. c. 18. & de spiritu & lit. c. 28 fin. ipse auctor. & mentitur Damianus Dialo. de fortiar. c. 3. contrarium D. August. ascribens.

2 vide Paull. Aegynetam Lib. 3 c. 16 & Aetium lib. 6. c. 10. & Cõdronchum li. 3. de morbis venefic 7.
3 Auicen li. 3. fen 1. tract. 4. c 29.
4 Aug. lib. 18. de ciu. Dei c. 8.
5 Cantipra. in lib. Apum.

C

bus constat. Aliquando deniq; ex pacto Magis aëream circundat effigiem belluæ, & membra membris quoad patitur similitudo circumponens, caput capiti, os ori, ventrem ventri, pedem pedi, brachia brachiis accommodat, hoc solet contingere, quando ad hoc inunctionibus certis (vt Dolani illi Lycanthropi, de quibus Acta iudiciaria sunt edita) vel solis verbis conceptis vtuntur, vt ille apud ducem Rusciæ à canib. laceratus, & in Bulgaria quidam Baianus, de quo Sigisbertus in Chron. & tunc, vt & præcedenti casu, relinquunt vestigia lupi terræ impressa. Hoc autem vltimo casu nihil mirum est, si postmodum vere inueniantur saucii illis membris humanis quæ in ferino corpore ictum exceperant. Nam leuiter cessit circumiectus aër, & vulnus vero corpori inhæsit. Verum quando verum corpus abfuit, tunc Diabolus in absentium corpore eam partem consauciat, quam scit in ferino corpore sauciatam fuisse. Bartolom. Spineus *q. de strigib. c.* 19 sui temporis historiâ id ostendit; *Huius etiã* (inquit) *apparentis conuersionis strigum in cattos, testis alius in hac eadem ciuitate Ferraria Philippus nomine, artificio cerdo, sub iudiciali iuramento mihi asseruit hoc anno, strigem quandam ante tres menses ei imposuisse, ne prohiberet venire circa puerum (à se forte strigatum) quem curandum assumpserat, si quas blandientes & alludentes videret cattos. Eadem igitur die dum discessisset illa, viderunt post horam ipse & vxor sua cattum magnam, & hactenus ab eis inuisam, quæ ad puerum accedebat concito gradu. Quam cùm ex timore parentes sæpius abegissent, postremò contra venientis vexationem ad impatientiam exarserunt, clausoque ostio vir ille grauissimè cattum hinc inde fugientem diutius hasta percussit, & demum ex alia fenestra se iactare compulit, vt toto collisus videretur corpore cattus. Extunc autem strix illa vetula toto confracta corpore per plurimos dies lecto decubuit: quo factum est, vt leuis, quam prius habebant suspicio, quod striga esset, & puerum suum, qui hac infirmitate strigiatus grauissimè laborabat, ipsa strigasset, in vehementem transiit, imò & violentiam. Etenim percussiones & plagæ, quæ in catto infixæ sunt, in illa vetula sunt inuentæ quoad membrorum correspondentiam.*] Vix quinquennium effluxit, cùm in pago quodam occiduæ Flandriæ, vbi fascinaria pestis mirè gliscit, haud procul à Dixmudâ, penè ad Iperlee & Isaræ conflugem sito, contigit; quod ab homine religioso, fide digno, qui tum illic in viciniâ, auditione accepi. Rusticus quidam vna cum filio adolescente in symposio potitans, limis obseruabat copam mensuras cereuisiæ, quam propinabat (vt solent) bifurca notantem creta, dissimulat nihilominus interea, dùm compotatio soluitur: tum hospitam vocat, vt calculum expensi subducat, petit ista quantum creta notarat: negat ille, & multis vltrò citròque iactis, pecuniam in mensam proijcit, quam sciebat sufficere, & discedit. Stomachabunda hæc, tu vero (ait) non hinc hodie poteris domum, vel non ego quæ sum. abit contemnens muliercculæ minas. Vbi peruenit ad fluuiolum in quo scapham reliquerat, nequit vna cum filio admodum valido summa ope eam à ripa contis depellere, diceres clauis affixam vuido in solo. Fors duo tresúe milites illac iter habebant: compellat, & Contubernales (clamat) boni, venite suppetias, vt hinc lintrẽ de ripa deducamus: merces operę futura, largum à me bibale. Parent & ingressi quantum possunt protrudũt. diu frustra fuere. Anhelus vnus & sudans; quin sarcinas & onera hæc efferimus, forte vacuam cõmodius deducemus. Fit: & ecce mercibus expositis, vident in sentina ingentem luridum buffonem, scintillantib. oculis eos intuentem. Non tulit vnus militum, sed gladij cuspide perforatum ad guttur tumidatũ in aquã eiecit, ille quasi exanimis in tergũ prouoluitur ventre resupinato: vulnera natitanti imponunt cęteri alia, & repentè nauis soluitur. Lætus rusticus auxilia-

tores ad idẽ vnde recesserat hospitiũ reducit:potũ petit:præbet ancilla.Quærit ille,vbi hospita?audit pessimè habere,& animam in lecto agere. Quid,inquam inepta,ebriũ me putas?vix media pars horæ elapsa, cum ego illã isthic sanã & malã,qualis tu,reliqui?Eo,& visã quid hoc rei?intrat in thalamũ,inuenit collũ & ventrẽ vulnerib.confossam,laceramq;expirasse.Vnde hæc, exclamat,vulnera?Nescire se profitetur ancilla,nec domo illã,quod sciat, pedẽ extulisse.Itur ad magistratũ:vulnera cæsim punctimq; illata inueniuntur iisdem in locis,quibus buffonem,qui nusquam comparebat,milites distinxerãt. Nec dissimile aliud,quod de municipe Mechliniensi narrabitur *lib.5. sect.3. vers. ad torturam sufficient,de indicio.8.ad nominationem accedente.*

Annus decimus agitur, cùm Bebburgi (oppidulum est Vbiorum) supplicio effectus fuit,quidam Stumfius Petrus eò quòd cum dæmone succuba plus quatuor lustris consuesset;ab hac donatus fuit latà quadam Zonà, quà cùm cingebatur, & sibi & aliis in lupum verti videbatur. Hoc schemate ter quinque pueros iugularat,eorumque comederat cerebellum; duas nurus suas deuorare conatus fuerat:propriam filiam,& commatrem suam, vxorum habuerat loco,constant hæc omnia actis iudiciariis,& iconibus in æs incisis,palamq; vænalibus.Qui plura volet de his transformationib. exemplis illustrata(quæ tamẽ ex iis,quæ tam breuiter dixi,decidi potuerunt omnia)legat Spódanum *in Homeri Odyss.l.*10.Binsfeldium de Confession.malefic.*cõcl.3.* Remig. *lib.2.dæmonolat.c.5.*Ioan.Ananiam *lib.4.de natur.dæmon.fol.*180. Condronchum *d.c.7.*& Pet.Tyræum.qui cæteris plura & aptione ordine in Theses digessit *l. 2.de apparit.spirituum à c.15.vsq; ad c.24.*&, qui ex illo Dialogum suum cõgessit Fr.Claudius Prior.*lib.de Lycanthropia.*

Qui volunt veram introducere Metamorphosim(vt Spondanus, Bodinus, Peucerus,Phil.Camerar.& pauci alij)vnicum adferunt argumentum ex sacris litteris,dignum solutione; de Nabuchodonosor in bouem,& Lothi vxorem in salis statuam mutatã.[1] Sed cùm vtrumq; diuinã sit factum virtute,non possunt hæc pro dæmoniacis conuersionibus momentum habere. De Nabuchodonosor quoq; pleriq; Patres negant formam bouis siue bouini corporis effigiem induisse;sed dumtaxat volunt, sic mente abalienatum fuisse, vt se bouẽ crederet [2].Prætermissâ longiore disputatione,mihi videtur contextui S.S. & & sententiæ D.Gregorij *lib.5.Moral.c.8.*& rationi, magis consentanea explicatio volentium [3] affectionem Regij corporis in bestiæ temperamentum conmutatam, figuram etiam humanam aliquâ ex parte in ferinam degenerasse, sensusq; internos similes accepisse brutorum internis sensibus: vnde factum vt & pecudum more quadrupes incederet,& feno vesceretur,& homines fugeret,& sub dio degeret.Diuina verò virtus fecit vt,sub tali temperamento & habitudine corporis,humana & rationalis anima perseueraret. D

1 Dan.4.v. 30.& v.33. Gen.19.

2 fuse hoc disserunt Mich. Medina lib.2. de recta in Deum fide c. 7.& Bened. Pererius lib. 5.in Daniel.

3 Sic Molin. 2.p.q 111. N.lib.de Prodig.in.349

Vltimò posset obiici,quod Herodotus scripsit, Platano aliquando in oleam vertisse; & alij apud Carnos cadauera humana per dæmonem in salis statuas fuisse mutata. *Resp.*Si locuti de proximâ & immediatâ mutatione,illusorium id fuit & præstigiosum:si verò locuti de conuersione mediata,siue per varias commutationes corruptionis & generationis materiæ secundæ, nihil prohibet ambo ista naturaliter contingere posse, introductis in materiam aptis ab has vltimas formas dispositionibus.Quod autem legimus apud Metaphrastem à S.Spiridione,serpentem in aurum mutatum,vt eo auarus ille & immisericors diues deciperetur: & postea rursùs ex auro Serpentem factum; vera hæc mutatio fuit,quia miraculosa,& à Deo,qui potest. Neq; hæc mutatio

tio fortaſſis dæmoni, ſucceſſiuè tamen, foret impoſſibilis, quia ſerpens infectũ eſt; & proxima auri ac ſerpentis materia eadem, nempe terra.

QVÆSTIO XIX.

An Magi queant facere beſtias loqui, & an intelligant voces beſtiarum?

A DIuinà aliquando virtute fieri, vt quibus loquendi vis naturalis ineſt nulla ea tamen loquantur, non eſt dubitandum; ſacra Scriptura id atteſtante de aſina Balaam, *Num.* 22. quod quo pacto Deus efficiat ipſe nouit, qui enim locutionis omnis eſt fabricator, ille vt, quæ nota ſunt organa ſermonis árticulati formauit, poteſt & alia, quæ lubebit, inſtrumenta ad hoc deligere. Attamen vt plurimum exiſtimo vti opera angelorum, qui per res illas inanimas, vel per bruta loquantur; hoc tamen diſcrimine: per illa, quibus apta ſunt organa & viuentia ad hoc inſtrumenta, vt per picas, coruos, pſittacos & huiuſmodi, in ipſiſmet corporibus loquela formata; & tunc hæc locutio eſt vitalis actio ipſius animalis, nõ tamen eſt intellectualis eius actio, ſed eſt actio intellectualis reſpectu angeli: per illa verò, quæ viuentia quidem ſunt; ſed organa non habent apta ad loquendum, vt ſunt aſini, boueſque, putarim id facere eò quod ipſemet angelus in eis, vel potiùs iuxta ea, ſermone in aëre formato loquitur; idemque dicendum de inſenſibilibus, vt igne, aëre, aquâ, terrâ, cadaueribus mortuis, capitibus reſectis, ſtatuis, & arboribus: & tunc quando vox tãtum formatur iuxta corpora illa, locutio nullo modo tribuenda eſt alteri, quã angelo, vt formanti & edenti; aëri, vt medio ac inſtrumento; nulli, vt vitalis actio: ſi formetur intra corpus illud ſenſile ineptum, vel etiam intra inſenſile; illi tribui poteſt, vt organo. His poſitis facilè erit ferre iudicium de ſequentib. miraculoſis locutionibus ſacræ hiſtoriæ: vt de aſina Balaam, de qua conſulendus ibi Caietanus in Comment. de angelo in rubo alloquente Moyſem & Eſdram [1] de Spiridionis filia Irene mortua depoſiti locum indicante [2]; & quodam interfecto Macarij iuſſu homicidam indicante [3]; & de colloquio caluariæ & alterius Macarij, de variis ſedibus damnatorum [4]; & de venerabilibus Africæ confeſſorib. qui perſecutione Vandalica radicitùs abſciſſis linguis adhuc clarè loquebatur; quod etiam Iuſtiniani Imp. auctoritate fuit confirmatum, vt eius temporis hiſtorijs teſtatiſſimum [5]: & de Anglo Sacerdote ſimile refert Polydorus *lib.* 13. *Hiſtor. Angl.* in his continuum miraculum fuit ſupplẽte Deo vicem partium deſectarum in genere cauſæ efficientis. Vnum addam ex Antonio Bonfinio[6]: *Anno circiter 3. poſt cladem ad Nicopolim Sigiſmundo* Imp. *à Turcis acceptam; cùm multi in eum campum deſcenderent, emiſſam inter oſſa ſubinde vocẽ audierunt,* IESV CHRISTI *Saluatoris &* MARIAE *Virginis nomina intonantem; loquaxq; inter cadauera caput inuentum; quod vbi homines ſibi adeſſe nouit; Quid tam* inquit, *ſtupidi hic ſtatis viri? Chriſtianus ego ſũ inexpiatus inceſſus in hoc bello occubui.* MARIA *mater me æterni ſupplicij reum eſſe non patitur, hîc me adhuc linguæ cõpòtem ſeruauit, vt delicta fateri, & animum ſacris Apoſtolicis luſtrare queam, proinde ſacerdotem, qui confeſſionem exaudiat, & me expiatum reddat, acceſite quaſo. Rogatus cur tum à Virgine beneficium promeruiſſet, reſpondit, ſibi peculiarem in eã fuiſſe in vita deuotionem, & ſeptena eius feſta quotannis reuerẽdiſſimè celebraſſe, religioſiſq; ieiuniis pane duntaxat & aqua decoraſſe. Quare accerſito è pago proximo Sacerdote confeſſionem ritè tranſegit: & impetrata erratorum omniũ remiſſione, acceptaq; nouiſsima luſtratione, repentè continuit perpetuoq; quieuit.*] Hæc ille, legant, & reſipiſcant Nouatores ad

1 Exod. 3. a. 2. 4 Eſdr. 14. in prin.
2 Ruffin li. 1. hiſt. Eccleſ. c. 5. Socrates li. 1. c. 12.
3 Fulgoſ. lib. 1. Exempl. ca. 6.
4 Marulus lib 6. c. 14.
5 l. 1. C. de off. præf. Afric. Procopius li. de bello Vaudali. Aeneas Gazeus de immortal. anim.
6 lib. 3. hiſt. Hungar. Decad. 3.

tam illustre miraculum quod & Deiparæ deuotionem, & ieiunia, & festorum cultum & confessionis sacramentum commendat. Non absimilem narrationem inuenies apud Thom. de Cantiprato *lib. 2. de bonis vniuersal. c. 29. partic.* 18.

Simia Dei diabolus, conatus multa similia sed pseudo miracula, interdum Deo permittente, ad diuinam vindictam atque iustitiam manifestandam: vt cum homicidam caput præscissum indicauit Cercydam, teste Aristotele[1]; & Orphei caput prædixit Cyro Persarum Regi, eum quoque à muliere necandum[2]. Aliquando ipse oracula nescio quæ confingit, vt quæ narrat Phlegon Trallianus[3] ex Herone, in hanc sententiam; *Policritus post Locridem vxorem ductam, & postquam tres noctes cum ea dormiuisset, tertio die vita functus eā reliquit grauidam; quæ monstrum ex duplici sexu peperit quod cùm in mediam concionē populi ductum fuisset ad consultandum: quid id præsagiret, quidue de eo faciēdum esset: comparuit in medio populi spectrum, Polycritus, & futuram Ætolis & Locrensibus prædixit cladē, & impotente ad resistendum populo, filium suum monstrosum dempto capite deuorauit & euanuit: mox & caput eandem cladem elocutum est.*] Addit idem Trallianus ex Antisthene philosopho Peripatetico. *Quo tempore Acilius Glabrio consul vicit Antiochū regem Asiæ, deterritos Romanos oraculis ne amplius inuaderēt Asiam & Publij ducis Romanorum caput relictum à lupo, qui corpus deuorauerat, vt ipse prædixerat furore diuino, vt putatur, percitus, cecinisse longo sermone aduenturam cladem Romanis.*

Præstigiosæ planè fuere locutiones, quædam apud Gentiles, & arte dæmonis simulatæ, ad lucrum Sacerdotum Gentilium; qui non rarò Magi & Pythonici; vt[4] geminæ columbæ Dodones loquaces, item quercus Dodonea[5], Argus carina[6] equus Achillis[7], & vlmus Gymnosophistarum quæ Apollonium salutauit[8], & Causus flumen quod dixit Salue Pithagora[9] (quem fuisse Possessorem librorum Zoroastris Magi docet Clemens Stromateus) & canis Simonis Magi apud Clementem in Itinerario & Glycam in Annalibus, qui & alios & D. Petrum fuit allocutus: idem sagæ cuidam Franciscæ Senensi adscribit Grillandus sæpè nobis laudatus, *q.* 7. Theotecnus Magus Antiochiæ, sub Maximino, simulachrum Iouis vi magicâ fecit oracula fundere; quibus ciues in odium Christianorum excitabat, & Imperatoriam persecutionem acuebat[10]. Lege D. Cyrill. Alex. *lib 3. contra Iulian..* pleraq; superius dicta recensentem.

Cęterùm vt sciant animalia, vel intelligant, quæ loquuntur, hoc nullus Angelus eis potest tribuere: posset tamen, etiam dæmon efficere, vt animalia suis temporibus & locis aptissimè quædam dicerent, accommodata personis, & rebus de quibus ageretur: sed tamen licet dæmon illa ex instituto faceret, animalia tamen duntaxat facerent casu & fortuitò; quibus, ignaris, & idiotis speciem quandam sollertiæ, & intellectionis præberent: sicut etiam Magi faciunt interdum, vt animalia miras quasdam gesticulationes, & motiones edant; quæ sine vsu rationis, & prudentiâ iudicant imperiti fieri non potuisse. talia sunt quæ de serpente Epidaurio Valerius de leone Apollonij Philostratus, de asino Cayri narrat Bellonus[11]. Longè faciliùs potest Magus, per dæmonem, efficere, vitiatis organis corporeis; vt homo latrare, vlulare, crocitare, rudere audiatur, conans loqui: videmus enim artificio id nonnullos feliciter cōsequi; & legimus[12]. *anno 1546 Margaritam Eslingensem, ex ventris doloribus ita intumuisse, vt ventris moles totam faciem obtegeret, ac in circumferentia decem palmos excedere videretur. Audiebantur à circumstantibus lectum, gallorum cantus, gallinarū coccyzationes anserum strepitus, latratus canum, balatus ouium, porcorum grunnitus, boū mugitus, hinnitus equorū. Eduxit mire magnitudinis vermes atq; serpētes ex latere*

circiter

1 lib. 3. de partib. animal. c 10.
2 Philostrat. in imagin.
3 lib. de mirabilib.
4 Sophocl. in Trachin.
5 Lucian. in Micyllo.
6 Apollon. 4. Argonaut.
7 Homerus Iliad. 19.
8 Philastra. in Apollon.
9 Porphyr. in vita Pythago.
10 Euseb. li 9 histor. Eccles.
11 Val. Max. lib. 1. c. 8. Philostrat. lib. 5. Bellon. in Obseruat.
12 N lib. de Prodig.

circiter 150.*quo miraculo fidem faceret, cùm tamen nil nisi præstigiæ dæmonũ, à matre puellæ lucri causa confictæ, forent.*]In prægnantium vteris aliquando clamores infantium exaudiri;sed id fieri naturaliter, multis exemplis productis, & additâ physica ratione probauit accurate integro opere Andr.Libauius *tomo* 2. *singular.*Sed ea ratio in hac Margareta locum non habet vllum.

D Sed an voces bestiarum Magi intelligant?Porphyr.[1] scribit sua ætate de Apollonio Tyanæo dici solitum,illum cùm audisset hirundinem cũ multis vociferantem;sodalibus suis quos secum habebat exposuisse,indicare eam cæteris asellum onustum frumento ante vrbem cecidisse,frumentúmque humi fusum esse,verisimilius est,quod Eunapius hoc passeri tribuit:hirundo enim frumento non vescitur. Volebat autem Apollonius hoc facto fingere se garritus auiũ intelligere,quod veteres de Tiresia & Melampo fuerant fabulati. Sed hæc sunt incredibilia, cùm enim bestiæ ratione careant nequeunt discursu vti; qui ad sermonem ex instituto proferẽdum,qui sic rerum,vel gestorum significatiuus est necessarius,fateor affectus corporis, & appetitum posse vocibus suis indicare,& horum notitiam posse diuturnâ obseruatione ab hominibus deprehẽdi:& posset dæmon,qui hæc habet perspectissima, magos ea docere, quod an velit facere,aut vnquam fecerit, nescio:non est incredibile fecisse,

[1] lib. 3. περὶ ἀποχῆς &c.

An autem se inuicem intelligant bestiæ eiusdem saltem speciei, quæritur?quoad affectus illos corporis & motiones appetitus belluini affirmatiuam docet quotidiana experientia:quoad cætera quoq; censuit, & probare conatus Porphyrius,aues scientiam habere vocis cantúsque sui generis auium, ac quod ipsis accommodatum sit id posse aliis ostendere,idem Plato censuit, & Oppianus agens de elephantis, quod arbitrantur; quia si elephas in cænum ceciderit,& clamauerit socius id cernens abit, & redit adducens gregem elephantorum, vt opera communi seruent immersum, exemplo etiam Scorpii Libyci;qui cùm solus hominem ferire non valuit, reuertitur cum pluribus aliis,& simul hominem aggreditur annexis sibi annulatim sociis exemplo deniq; piscis,qui confractum laqueum euasit,& aliis periculum indicat,vnde fit vt eo die generis huius nulli pisces compareant. Vide Pet.Greg.*lib.*15.*de repub. c.*5 hæc ipsa memorãtem,prudenterq; monentem,intelligentiam veram & discursum animantibus deesse. Addo nec eum à dæmone illis tribui posse, quia rationalem eis animam nequit largiri, cuius creatio soli Deo reseruatur,& requirit illa corporis organa sibi accommoda,de quo seq.quæstione.

QVÆSTIO XX.

An intelligentiam discursiuam possit dæmon brutis largiri?

INde hæc quæstio dependet,*an bruta aliqua ratione sint prædita*, nam si sunt,facilè præstabit dæmon vt sublatis impedimentis,discurrant, & scienter intelligant,si non sunt,id præstare non posse,certum est.

A Fuere igitur non pauci, qui rationem tribuant animantium plerisque. Empedocles dixit,omnia animantia & plantas mentem & prouidentiam habere, vt eum citat Sex.Empyricus[2],& Parmenides ac Democritus, teste Stobæo *in Eclog physic.*[3] videtur idem velle Lactant.*lib.*3.*instit.cap.*10. apertius Porphyr.*lib.*3.*de sacrific.*& Plutarch.*lib.quod bruta vtantur ratione*,& lib.*vtra animãtia plus rationis habeant aquatilia an terrestria*?& Gale.*lib.exhortatorio ad bonas artes addiscendas* scribit omnibus animalibus inesse ἐνδιάθετον λόγον, quod Erasistrus

[2] lib.contra Mathematic. fol 126.
[3] lib.1.fol. 93

vertit rationem affectuum capacem, non benè, Lacuna Segobienſis melius rationem intùs deliteſcentem, ſiue internam: vt Galenus rationem quidem tribuat brutis, quæ & in hominibus ineſt, ſed hoc tantum diſcrimine, quod homines illam ſermone queant explicare, bruta verò habeant quidem rationem, ſed conceptus animi nequeant verbis exprimere, fuit hæc etiam Quinctiliani ſententia *lib.*1.*Inſtit.Orator.*& ex recentioribus id voluere Anton. Cittadinus *in lib.*1.*poſterior.Ariſt.c.*3.Laur.Valla *Dialect.ſuæ cap.*9.imò & Card.Hoſius [1], nos nec ratione, nec oratione, nec prudentiâ à brutis diſtingui voluit, ſed religione & Dei cultu, atque contemplatione. Quæ verba putarem piè explicanda, vt more Scripturæ ſacræ locutus ſit, id negans, quod minùs iudicabat, non quod omnino non eſſe iudicabat, hoc ſenſu vt cenſuerit, magis religione differre hominem à brutis quàm aliis illis oratione, prudentia, ratione. Sit ergo Concl. *Brutis rationem, diſcurſum, prudentiam, prouidentiam (propriè dictam) vel ſapientiam tribuere, rectæ philoſophiæ, & fidei repugnat: eſt tamen in brutis quiddam ſolertiæ quod rationem & prudentiam, diſcurſumque imitetur.*] Hæc eſt ſententia Alberti Magni *in* 3 *de anima*, & Philoponi, *ad text.* 157.vbi non obſcurè hoc Ariſtoteles, & eſt D. Thom.1.2.*quæſt.*13.*a* 3. Gregor. 1.*d.*3.*quæſt.*1.idem Ariſtoteles *lib.*7.*de hiſtor.animal cap.* 1. tribuit illis veſtigia animi humani & prudentiæ imaginem, vnde ſumpſit Arnob.*lib.*2.*contra gent.* cũ ſcribit in brutis conſpici multa rationis & ſapientiæ ſimulachra. idem Hippocrati placuiſſe docet Galen. *lib.de vtil.part. c.*3. idem docuere, Auerr. *in* 7. *Phyſic.* Hieron.Magius *lib.*2.*de exuſt.mundi cap.*5. Gabr. Zerbus *in* 1. *Metaphy. quæſt.* 7. (quem opere pretium ſit legere) & Card. Toletus *in* 3. *de anima. quæſt.*7.Solerter multa fieri à beſtiis, & ea doceri, quæ diſcurſu quodam videantur egere docent, quæ narrant plerique, de elephantis ex plurimis collegit Lipſius *Cent.*1.*epiſt.*50.de cęteris Ælianus, vt de leonibus, *lib.*5.& 17.*de natur.animal.* de tauris *lib.*7.de cynocephalis *lib.*6.de aliis ſimiis *lib.*5.de ceruis *lib.* 11. vbi tamen illud καλούντων συνίει, non interpretandum; *loquentes intellexi*, ſed *vocantes intellexit*, ſcilicet audito Græco nomine, quod illi educator manſuetarius indiderat: vt de piſcibus idem auctor dixit, καλούμενοι ἐπακούειν *lib.*8.*cap.*4.Probatur id breuiter, ſi ratione ducuntur; ſanè rationalia dicenda forent, ſi ratione ducerentur; ex electione operarentur, ſi electionem adhiberent; non ſemper omnia eiuſdem ſpeciei animalia vbique eodem modo, vt faciunt, operarentur, ſi diſcurſu prædita forent; noſſent vniuerſalia quædam axiomata, ſine quib.nemo poteſt nec affirmatiuè, nec negatiuè diſcurrere, conſtat autem à brutis neſciri axiomata vniuerſalia, ſi ratione & diſcurſu prædita ſunt, ergo & ſcientiâ, & prudentiâ, & ſapientia, norunt ergo ipſas rerum cauſas, norunt meliora à minùs bonis diſcernere, ſi ratione prædita, ergo & libero arbitrio in rebus de quib.diſcurrunt, & ratiocinantur, ergo peccare poſſunt, & mereri, ergo & virtutes voluntatis illis non denegandæ: iuſtitia, temperantia, fortitudo, liberalitas, obedientia, quis hoc philoſophus ſomniet? non alius certè, quàm, qui belluis cœlum pandit, Mahometus.

1 Præfat. Confeſſ. Petricouienſis.

Dicendum itaque, vt hæc abſurda vitemus, bruta nonnunquam à ſcriptoribus egregiis dici ratione prædita, non quòd veram habeant rationem, ſed quia multa tam ſolerter faciunt, quàm homines ſolent, qui ratione prædi- B ti, dici etiam prudentiam habere, quia perinde operantur, ac ſi prudentiam ducem in operando ſequerentur, prudentia enim habitus eſt faciens nos promptos, vt eligamus media fini alicui accommodata, finem verò cum mediis ad eum tendentibus non aſſequuntur bruta, ſed fortuitò in eum feruntur diffi

difficile hoc est intellectu, verùm ab Hieron. Fracastorio fuit luculenter explicatum[r], in hanc sententiam; Quosdam actiones animalium omnes ad instinctus naturales referre; sed hos explicare debuisse, an hi instinctus cum cognitione coniuncti sint, an non? alios dicere dirigi ab intellectu, qui fines noscit, & errare non potest, sed difficultatem hos non tollere. Si enim sic bruta volunt à Deo dirigi, vt Deus immediatè illa operetur, quæ bruta faciunt, apertè errant. Si verò velint Deum hæc facere mediatè per animalia, tunc recurrere quæstionem; vtrum animalia hoc simplici naturæ instinctu, an verò mediante cognitione faciant? Ideo ipse, sumptâ caloris natiui similitudine, respondet ingeniosè & eruditè: Deum quando hanc vniuersitatem creauit, eadem virtute, & potentia, qua fecit omnia, facultatem etiam singulis naturis propriam dedisse, qua peruenire possent ad fines rerum vniuersitati debitos, & congruentes. Inde contingere, vt multa à particularibus fiant, alium finem intendentibus per se, & alium tamen finem intendente natura, & ordine vniuersi. Nam quod calor ille genitiuus tam mirabilia operetur, calefaciat, attrahat, propulset, figuras det membris, vias, conceptacula, situs, ordines, iuncturas ac demum animal conflet; perinde ac si singulorum fines cognosceret: arbores etiam ac plantæ, folia, gemmas, flores, fructus, semina mira solertia, vt videtur, faciant, custodiant, muniant: certum est hæc à non cognoscentibus fieri. Sed dicendum hæc fieri ab illis partim per accidens, partim per se. per accidens quidem, quatenus est particularis quædam vna natura; per se verò, quatenus est pars vniuersalis naturæ, quam ordinauit Deus ad finem illum, quem ipse cognoscit. Sic (ait) & bruta quædam facere, non cognoscendo fines, & quasi per accidens, quatenus sunt naturæ particulares; quatenus verò partes sunt vniuersalis naturæ à Deo ordinatæ, per se facere & intendere fines, non sibi sed Deo cognitos. Vt ecce, maturis ouis, auis illa vult deponere excitata pondere & molestia ouorum, hic finis aui est notus: alius est finis ratione vniuersi, nempe conseruatio speciei, qui est aui incognitus, sed Deo cognitus, & quasi consequẽs alterius. deponit itaque auis ouum, per se propter stimulum, per accidens respectu prolis: respectu sui, quatenus est hæc auis: sed respectu vniuersi, quatenus est pars eius, excludit prolem per se. Sic etiam innascitur aui appetitus deponendi oua loco tuto, per accidens ratione prolis conseruandæ: sed per se, quia ouum amat, vt partem sui. hinc & aliæ subnotiones fiunt animantibus, secundum species quas recipiunt, rerum sibi ad hoc necessarium. Vnde (inquit Fracastor.) magna sapientia & prouidentia Dei Optimi Maximi videri potest, qui vniuersum totum ordinaturus modum naturis omnibus dedit, quæ nescientes fines, omnia tamen faciunt, per quæ fines consequuntur, quos ipse solus cognoscit. ad quem modum deinceps alia fiunt, quæ tam mirabilia nobis videntur. Ex quibus apparet eam, quæ in brutis apparet, prudentiam non esse; sed duntaxat instinctum quendam naturæ, & ordinis vniuersi à Deo præstituti. Cui hæc non sufficient, legat And. Libauij *disputat. de contemplatione intellectus bestiarum, p. 2. singular.* quam his editis primum sum nactus.

r lib. 2. de intellectione, à fol. 191.

QVÆSTIO XXI.

An possint dæmones facere, vt homo non sentiat, vel vt longissimo tempore dormiat, aut inediam perferat?

A QVoad primum; non quærimus, vtrum dæmon possit efficere, ne corpus habeat potentiam sentiendi; sed vtrum possit facere, ne actu sentiat; quod

naturâ sensile est.v. g. ne crucietur quæstioni subditum. Iamblichus *lib. de myster. Aegypt. paulo ante med.* testatur multos prophetarum admoto igne non vri, vel si vrantur vstionem non sentire, vt nec alia tormenta vlla: loquens de vatibus Gentilium, addénsque id fieri Deo intus adflante qui repellat ignem, illáque cætera heberet. Quis iste Deus Iambici Magi, nisi caçodæmon quispiam Eurycles? qui isti prophetæ, nisi malefici? Censuere Gentiles magico carmine aciem gladij sic retundi, vt nec leui vulnere cutem queat pestringere? Nec desunt, qui notent, ad tollendam hanc superstitionem, sæpè Deum miraculo flammæ, aquæ, ferarum, & similium suppliciorum atrocissimorum vim suspendisse, eáque omnia martyribus innoxia reddidisse: cùm verò securi vel gladio fuissent addicti, ferri vim à Deo non coërcitam, vt nationes intelligerent miraculo ista, non magiæ adscribenda. Sitne hoc verum, nécne, equidem valdè addubito. Non propter locum B. Pauli, quo quidam nituntur, *is est ad Hebr. 11. v. 34. obturauerunt ora leonum, exstinxerunt inpetum ignis, fugauerunt aciem gladij*; vbi sicut de igne & leonibus sic de acie gladij id miraculo adscribitur. Hoc inquam me non mouet. nam vera lectio est *effugerunt* vt patet ex Græco contextu & Syriacâ versione; & loquitur Apostolus de sanctis veteris testamenti, quorum nullum legimus miraculo ereptum, quod acies gladij sit retusâ, sed quod miraculosè hostium gladios effugerint, quidam pacis tempore, vt Helias; alij verò in prælio, vt Samson, Caleb, Iosue, Dauid, Machabæi, &c. sed mouent me alia. Nam & memini de muliere septies ictâ gladio, sed frustrâ; & Gentiles etiam illa cætera, licet falsò, tamen ad incantationem referebant. Legi duas alias huius rei causas meliores. priorem, quia sectio gladij impedita, potuisset dolo carnificis adscribi: posteriorem, quia gladius, est præcipuum & maximè legitimum ordinariúmque iustitiæ vltricis instrumentum[1]. Hodie quidam impij milites se fore inuulnerabiles putant, si arma certo ritu incantent, vel sacrilego ausu crucifixi imaginem compungant[2]; vel comminuant aut confringant, ita Condronchus *lib. 3. de morb. venefic. c. 12.* vel si ferant interulam lineam horrendis inscriptam imaginibus, quam vocant *inferni camisiam*: vel si periapta quædam ferant variis caracteribus magicis insignita, aut orationes; quas blasphemè admodùm & mendaciter tribuunt D. Leoni, vel Carolo Magno, insignitas *magnis* (sic magi loquuntur) *Dei nominibus*. Noui studiosum iuris, nomine Quirinum, V. I. Baccalaureum; qui, cum tali membranula fretus audacter se iurgiis & pugnis immiscuisset, sæpè ictus, nunquam saucius; tandem Romæ anno 1572. vel 1573. in symposito minimo vulnere fuit interemptus. Huc referendum quod de Scafio, sic scribit auctor Formicarij, *In territorio Bernensium primus auctor maleficiorum fuit quidam Scafius dictus: qui publicè de hoc gloriari audebat: quòd, quandocunque vellet: ipse se omnium suorum in æmulorum oculis velut murum facere valeret, & dilabi à manibus inimicorum suorum lethalium: & ita capitalium suorum inimicorum manibus sæpè, vt dicitur, euasit: sed cùm terminum suæ malitiæ Diuina iustitia facere voluit, tandem per hostes suos in stuffa quadam propè fenestram quandam sedere explorabatur cautè: quo in loco, cum nullum de sibi insidiantibus suspectum haberet, per fenestram gladiis & hastis inopinatè transfixus est, & ob sua facinora ibi mortuus miserabiliter.*] Hæc Niderius. Sic suos dæmon deludit. Tormentorum sæuitiam quotidie malefici in eculeo eludunt. omnem enim cruciatum, vel risu, vel somno, vel silentio superant. Quo in genere stupenda est narratio Charondæ, quandam fœminam quinquagenariam sibi notam, sic elusisse infusionem laridi liquati toto corpore factam, & omnium membrorum diram distractionem: ex eculeo tamen sublatam omni sensu doloris vacuam, integram, & illæsam; nisi quod pollex

1 vide Iose. Anglez in 2. q. de dæmon. a. 4. diffic. 5. dub. 1.
2 Sprenger in Mall. p. 2. q. 1. c. 16.

lex pedis auulsus in quæstione, redditus non sit; cuius tamen illi iactura noxæ vlli vel impedimento non fuerit: quam omnia tormenta eludentem & pertinaciter omnia negantem, elisâ in carcere gulâ, Satan necauit, qui eam maleficij per energumenam accusarat. *lib. de Antichristo reuelato nota.* 1.

Narrauit mihi P. Bernardus Oliuerius, tum Societatis nostræ per Belgium Prouincialis, propè Samarobrinam anno 1599. captam puellulam strigatricem, quæ nec pedum vstulationem sæuissimam, nec flagra validissima sentiebat; donec Sacerdotis cuiusdam monitu illi Agni benedicti ceream imaginem in collum iniecere. tum enim vi sacri amuleti dæmonis præstigiosa ludibria depulsa, & illa vim doloris cœpit persentiscere. Vnde patet hanc indolētiam, quam agnoscit etiam Tostatus *q.* 354. *in Gen. c.* 13. non nasci ex vlla physica causa, sed opera dæmonis induci. Certè vnguentum illud sagarum, quo ad transuectiones vtuntur, ne consopiendi quidem naturalem vim habere docet Bartolo. Spineus *de strigibus cap.* 31. Solent id causarum ignari miraculo & innocentiæ tribuere: cum id tamen contingat, vel singulari quodam corporis robore, & animi tolerantia, quam non rarò & Gentiles & Christiani exhibuerunt [1]. Vnus adscribam M.
B Attilij Reguli tolerantiam ex Silio Italico;

Non ignis, candénsque chalybs, non verbera, passim
Ictibus innumeris lacerum scindentia corpus,
Carnificésve manus, penitúsve infusa medullis
Pestis, & in medio lucentes vulnere flammæ
Cessauere (ferum visu, dictuue) per artem
Sæuitiæ extenti, quantum tormenta iubebant,
Creuerunt artus, atque omni sanguine rupto.
Ossa liquefactus sumarunt feruida membris:
Mens intacta manet, superat, ridetq; dolores
Spectanti similis: fessosq; clamore ministros
Increpitat, dominosq; crucem clamore resposcit.

[1] Fulgos. lib 8. Exempl. c. 4. Egnatius lib. 8. c. 4. & iidem ambo lib. 3. c. 3.

Alij vtuntur inunctionibus, & pharmacis naturalibus confectis ex opio, solano, & similibus; quibus humores turbantur, sopor altus conciliatur, neruorum origines obstruuntur, sensus stupefit, sensatio impeditur. Vim eam lapidi Memphiti ex Aegypto tribuit Dioscorides [2]. Sed plerique nituntur pacto dæmonico, & periaptis ex oscillis, vel cineribus aut vnguine infantulorum ante baptismum necatorum [3]; vel deglutito apum rege [4], vel corpori alligatis membranulis cum certo caracterum genere, aut etiam susurrato malo carmine; quorum omnium exempla suggerunt, qui de criminalibus iudiciis scripsere [5]. Similem dæmonis operationem cernere est, in stigmatum illa tessara, quam diabolus imprimit strigibus: quæ sic sensu destituitur, vt nec acus longissimæ fixura dolorem minimum adferat, neque sanguinem eliciat: de qua satis copiosè alij. Adscribā Remigij verba: *Cum Isabella Pardæa Spinalij pridie Non. Maias* 1588. *ob sortilegij crimen comprehensa, vrbis præfecto, partem corporis sic à dæmone inscriptam indicasset: subiit ei in animū experiri, verúmne id esset, quod de huiusmodi stupore ferebatur. Ergo iussit in eā acciculam penitissime infigi atque inculcari. Quod cùm in satis magna hominū frequentia esset factum: & incruentum omnino vulnus apparuit, & nullum saga doloris vel minimi indicium aspicientibus dedit. Rursus 3. Cal. Nouēb.* 1590. *Brindusij Claudia Bogarta, tormentis iam exhibenda, cute, vt moris est detonsa fuerat, ob idq; cicatricē in summa fronte nuda ostendebat. Suspicatus igitur Quæsitor, quod verè erat, sc. impressi à dæmone vnguis vestigiū quod ante capillis tegeretur. In id iubet acciculā altissimè infigi: quod cùm esset factum, nec illa doloris vllo sensu affici, nec vulnus vel tantillum*

[2] lib. 5. c. 115.
[3] Sprenger. p. 3. q 14. & 15. & nos inf. l. 3. p 1. q. 5. A.
[4] lib. exorcismor. Aueniони excusus.
[5] Hippol. in tit. de quæst. Paris de Puteo de Syndic. c. de tortura il terzo. Grilland. de Tortura quæst. 4. Damhouder. prax. crimin. c. 73.

tillum cruore manare visum est. Perstitit tamen verum negare, ac dicere, eum olim ex ictu lapidis torporem esse obductum. Sed postmodum tormentis admota, non tantum agnouit id sibi à dæmone inflictum fuisse: sed & plurima alia quæ indignissimè ab eo passa fuerat, enumerauit. Nouissimè 18. Cal. Iul. 1591. Essæi, qui pagus ab hac vrbe millitario abest, cùm hoc loci Dynasta præsens in Mugeta sortilegij reæ lictorem periclitari iussisset, acis illam idcirco nudum statuisset, inuestigaturus sicubi tesseram illam inueniret, tandem in sinistro femore macula verrucæ instar apparuit: in quam cùm ferrum, vel quantum poterat, adegisset: nec à Mugeta vocem, nec ab ipso vulnere sanguinis guttam vllam elicere, atque exprimere potuit: cùm rursùs locum maculæ proximum leuiter etiam vulnerasset, ingentem ea ex dolore clamorem edidit, largus cruor sese inde effudit.] Sic Remig. lib. 1. cap. 5. Claud. Charondas *lib. iam laudato nota.* 1. scribit stigma famosæ illius sagæ, cui nomen Bayaronne, in humero sinistro valdè latens, & imperfectissimè delineatum, denarij tamen magnitudine, quasi à centro ductis filamentis ad peripheriā, prorsùs omnis expers sensus fuisse. Suspicio etiam me tenet, illud gemini carbonis signum in Allobrogis fœminæ pedibus stigma fuisse narrationem postea dabo *lib. 3. vel 5. ex Gersone.* Solent huius signi variæ esse figuræ, vestigij leporini, manus bufoniæ, catelli nigri; quale signum visebatur in tergo Ioan. de Vaulx Stabulensis; in quo illud singulare Pet. Oranus, Quæsitor negotij, obseruauit; si acu vel graphio profundius adacto perforares, nullum doloris sensum reus percipiebat, nec quidquam querebatur: si verò à tergo, ita vt videre ipse nequiter, eminùs signo illius catelli minareris digito erecto; tanquam si acriter torqueretur, reum subitò queri solitum. huius rei causam physicam non inuenio; moralem hanc suspicor, contemptu indoluisse dæmonem superbissimum, & sic irritatum sæuisse in mancipij sui cruciatum.

Cæterum illis Narcoticis pharmacis posset etiam somnus valdè diuturnus conciliari: vt fuit somnus illius rustici, qui in Germania totum auctumnum & hyemem dormiendo fuit emensus [1]; & qui in Apaturiorum solemnitate ebrij, per multos dies obdormierunt, teste Eudæmo: & Epimenidis Cretensis, qui cùm quærens ouem, meridiano æstu speluncam ingressus, sopore graui victus, LXXVII. iuxta Pausaniam; vel XLVII, iuxta Eudæmum; paulò pauciores, secundum alios, quieuit annos, experrectúsque postea, ratus se parùm indulsisse somno, pergebat ouiculam quærere. fortè horum quietis causæ naturales fuere: etsi de Epimenide, potiùs adscriberem dæmoni. De Sardoûm semideorum somno fabula fuit, nam hi reuerâ erant mortui, dæmonum præstigio visi sunt, & dormire, & excitari [2]. Quidam etiam somnus tam longus, aliquando per miraculum, verum à Deo immissus; vt septem Dormientûm sanctorum apud Laur. Surium, & aliorum quinque apud Paulum Diaconum.

1 Lilius Giral. Dialog. 4. de histor Poet.

2 vide de his Alex. Aphrodisæ. & Simplic. in 4. Phytic.

Vltimum erat de inediâ perferendâ. de quo non est dubitandum, posse diabolum efficere, vt quis mensium multorum ferat inediam. potest enim id naturaliter contingere. nam & Indos memorant herbæ Coca ore gestatæ beneficio famem repellere Pet. Chieza, *p. 1. histor. Peru. cap. 96.* & Augustin. Zarate *lib. 1. histor. Perua. c. 8.* & Matthiolus *ep. Nuncupator. Dioscoridis.* ita scribit: *Scythæ Scyticam herbam circa Boeriam crescentem adinuenere, gustatu quidem prædulcem, cuius magna quidem commendatio, quod in ore eam habentes famem sitimque non sentiant. Idem præstat apud eosdem Hippice dicta, quod equis quoque eundem effectum præbeat. Tradúntque his herbis Scythas etiam duodenos dies durare in fame, & siti.*] & Gemma [3] multorum annorum agnoscit naturalem inediam. Hippocrates verò *libr. de carnibus* negans vltra septimum diem famem naturaliter prorogari posse; de iis intelligendus est quibus ventriculus, & ieiunum intestinum humore chiloso

3 lib. 1. Cosmocrit. c. 6.

loſo vacant, in quem calor naturalis poſſit agere: tum enim fieri ſolet, vt illud inteſtinum interea concreſcat, atque ita homines emoriantur. Verùm ſi vel à morbo præcedente, vel aliâ ex causâ ſit in corpore reſiduus humor flegmaticus crudus, lentus atque viſcoſus; illo calor naturalis vtetur, pro alimento, donec totus humor abſumatur. Idem futurum ſi ex ſummâ cerebri humectatione, materia quædam ſubtilis & pituitoſa à capite in corpus deſcenderit, atque interea corpori in alimentum ceſſerit. Tunc enim quicquid à corpore exſpiraretur vel diffluerēt, continuò ab hoc humore in alimentum conuerſo reſtitueretur; nec cibus homini opus foret, donec hic humor penitùs conſumeretur. Hanc inediæ diuturnæ cauſam fuiſſe cenſuerim, & imbibeſiæ (vt loquitur Plautus) in illa Rogerij Bacconi Anglicana puella; quam dicit viginti annis nihil comediſſe: & in Gallo ſacerdote, qui tempore Nicolai. V. Pontificis biennio toto cibis potúque abſtemius fuit: & in puella Spirenſi, quæ Ferdinandi Imper. iuſſu veritatis explorandæ gratia per multos medicos anno 1540. aſſeruata obſeruatáque, ſic ex graui morbo ieiuna perſtiterat iam vltra quadriennium, corpore interea benè forti, ſano, nec vlla macie tentato; ſed ſcabie tantum phlegmatica corpus obſita: frequens interea lachrymabatur, & conſuetas narium auriúmque ſordes habebat, & ſomno ſatis longo quietóque vtebatur; nihil tamen, neque per loca muliebria, fecium vrinæve excernebat. de hac multa diſputarunt ex Italis Simon Portius [1], & ex Germanis oculatus teſtis, vnus ex medicis obſeruatoribus puellæ, Gerardus Bucoldianus [2]. Si hæc fieri queunt naturaliter; cur nequeat perficere, Panurgus ille Dauus, diabolus, eadem induſtria, qua prauas corpori alias affectiones immittit? de Arabia puella id oſtendam *lib. 6. cap. 2. ſect. 3. q. 3.* ex B. Proſpero. Sedulò tamen cauendum, ne ſanctorum hominum naturam excedentia ieiunia in hanc claſſem referamus, vt D. Mariæ AEgyptiacæ, D. Catharinæ Senenſ. SS. Lutgardis, Mariæ Oigniacenſis, Chriſtinæ mirabilis, *apud Surium.* Simonis Stockij, quem in Carmero ſex annis Deipara cœleſti manna pauit, *apud Monaldum Roſarium & Rolandum Bouchiarium in eius vita.* Deus enim tum, qui creauit, eos virtute ſua ſine corporali ſuſtentat cibo. *vide de his quædam apud Picum Mirandulan. libro tertio de Prænot. capite quinto.* Impius autem eſt Rogerius Bacconius, omnia hæc ſtellarum influentiis adſcribens. cur, ſi hoc ita eſt, vni duntaxat, & non alteri quoque vim hanc tolerandæ inediæ ſtellæ iſtæ, in commune influxum ſuũ demittentes, largiuntur? an, quòd ſolius huius corpus ita diſpoſitum? ſed quæ hæc diſpoſitio ſola influxui peruia? quæ in aliis tanta vis & obſtinatio ad excludendum? ſed ſat iam nugis Bacconi refellendis operæ alibi poſitum à nobis.

[1] lib. de puella German.

[2] Epiſt. hac de re excuſa Moguntiæ anno 1540.

QVÆSTIO XXII.

An magicis artibus operâ dæmonum ſexus mutari queat?

NOn ago de membrorum ablatione (de qua iam dictum) ſed de ipſa ſexus virilis in femineum, aut fæminei in virilem commutatione, quam naturalem ex medicis huius ſæculi fatetur *Coſmocrit.* 1. Gemma. *Factos ex mulieribus viros multos legimus.* Hippocrates *libr. 6. Epidem. pag.* 8. ſcribit Abderis Phætuſam vxorem Pithei, partui vicinam, miſſo in exilium marito, aliquot menſibus ceſſante fluxu menſtruorum, cunctis in membris magnos perpeſſam dolores, corporis habitu in virum mutatam: idémque apud Thaſios accidiſſe Anamiſæ vxori Gorgippi. T. Liuius *lib. 24. de Spoletanâ* muliere idem refert, Belli

in fine lib.

Punici.

Punici.II.tempore.Plinius.l.7.c.4.*Ex fœminis* (inquit) *mutari in mares, non est fabulosum. Inuenimus in Annalibus P. Licinio Crasso, C. Cassio Longino Coss. Casini puerum factum ex virgine sub parentibus, iussúque auspicum deportatum in insulam desertã. Licinius Mutanus prodidit visum à se Argis Arescontem, cui nomen Arescusæ fuisset, nupsisse etiam mox barbam & virilitatem prouenisse, vxorémque duxisse. Eiusdem sortis & Smyrnæ puerum à se visum. Ipse in Aphrica vidi mutatum in marem nuptiarum die L. Cossitium ciuem Tysdritanum, viuebátque cum proderem hæc,*] hæc ille. A. Gellius *lib. 9. Noct. c. 4. Libitum tamen est* (inquit) *in loco hoc miraculorum notare id etiam, quod Plinius Secundus, vir in temporibus ætatis suæ, ingenij dignitatisq́; gratia auctoritate magna præditus, non audisse, neque legisse, sed scire sese atque vidisse in lib. Nat. Hist. VII. scripsit: quæ infra posui ipsius sunt, ex eo libro sumpta: quæ profectò faciunt, vt neque respuenda, neque ridenda sit notissima illa veterum poëtarum de Cænide & Cæneo cantilena.*] Hæc Gellius subdens superiora illa Plinij verba. Quibus verbis quod dicit, *miraculosum hoc*, voce vsus est latè sumpta, pro eò quod rarum & admirandum. de Cæneo & Tiresia legendus Ouidius in Metamorph. quid opus fabulis, vbi suppetũt historiæ? D. August. *vlt. c. l. 3. de Ciuit. Dei.* memorat ex Gentilium scriptis, & mulieres homines, & gallinas in masculinum sexum fuisse conuersas. de auibus mox idem ex Ausonio confirmabo: de hominibus pergamus asserere. Ad tempora propinquiora nobis venio. Iouian. Pontanus *in Hystor. Neapolitana* narrat, Caietæ mulierem piscatori cuidam annis quatuordecim nuptam in virum migrasse. & aliam, cui nomen Aemilia, nuptam Antonio Spensæ ciui Ebulano post annum nuptiarum XII. in virum mutatam; soluto matrimonio, vxorem duxisse & liberos procreasse. addit idem, aliam fœminam, cum marito filium vnum peperisset, subito exortâ virilitate; marito iam non fœminam relicto alteram duxisse, è qua liberos genuerit. nonnulla de pluribus consimilia narrauit Cocceius Sabellicus [1]: quibus omissis duo ponam quæ nostris temporibus Hispania dedit, & conscripta fuere fidelissime ab Ant. Torquemadâ [2] patrio idiomate; Amatus Lusitanus [3] auctor est in oppido Ezgueyrâ Lusitaniæ, distante à Conymbricâ nouem leucis, vixisse quendam virum Nobilem; cui filia erat vocata Maria Pacheco, quæ cùm eius iam ætatis esse inciperet, quâ fœminis menstrui flores inchoantur, loco liquidi humoris, erupit ei è locis (si intùs absconditum latuerat,) vel aliter notum foras prodiit virile membrum; sicque ex puella, subito adolescens ephebus apparuit. cum sexu vestitum virilem, nomen quoque assumpsit Manuelis Pacheci. nauim conscendit, in Indiam profectus rebus fortiter gestis, strennui militis existimationem, opésque magnas comparauit. in patriam rediens, vxorem nobilem duxit. de liberis mentionem subdit Amatus nullam: sed, ait, illum imberbem permansisse, facie in fœmineam declinante; quæ sunt indicia non perfectæ virilitatis. Vltimo loco subdit Torquemada, se ab amico viro magnæ auctoritatis & fidei pleno accepisse; non procul ab vrbe Benauentanâ Hispaniæ, vxorem rustici cuiusdam fortunæ mediæ, quæ quòd sterilis esset, minùs à marito benignè habebatur; pertæsam malæ tractationis, quadam nocte aufugisse sumpto vestitu famuli domestici: sic ornata virúmque mentita variis in locis opera seruili vitam sustentauit: post aliquod tempus, siue quòd calor in ea naturalis tam efficax foret, siue quòd imaginatio, nata & confirmata continuo habitu & ministerio virili, eam efficacitatem nacta sit: certè ipsa se in virum mutatam deprehendit. statuit ergo, quæ diu fuerat vxor, maritum agere. fœminam sibi matrimonio copulat. diu res latuit illô non audente cuiquam rem narrare: donec quidam, ei prius optimè notus cernens tam similem esse facie vxori profugæ

1 Sabellicus l. 9. Exemplor.
2 Dial. 1.
3 Centur. 2. curat. 39.

fugæ rustici illius; interrogauit num fortè frater esset talis mulieris. huic rem omnem, vti contigerat, narrauit. Sic res in lucem venit. Fulgosus scribit sequentia [1]; *Neapoli regnante Ferdinando primo, cum Ludouicus Guarna Salernitanus ciuis, quinque filias suscepisset, quarum natu maioribus duabus alteri Franciscæ, Carolæ alteri erat nomen: postea quam ad quintumdecimum annum peruenerunt, ambabus genitalia membra in marium morem eruperunt: mutatóque habitu, pro maribus habiti sunt, Franciscus & Carolus nuncupati. Item Ebuli sub eodem rege puellæ, quæ iam quatuor annos viro promissa sponsæ habuerat nomen: qua nocte primùm viro tradita cum eo cubuit, siue ex confricatione, siue ob aliam causam, quæ ignota sit, effractis membranis, quæ vt mulier videretur efficiebant, virilia membra prodierunt: domúmque reuersa in iudicio dotem repetiuit, in virorum numero postea habita.*] Hæc præmisi minùs vt increeibilis videatur Phlegontis [2] narratio; *Virgo quadam* (inquit) *Smyrnæ nata Philotis nomine cùm matura viro nuptum tradita esset à parentibus, masculino enato membro in virum abijt. Quin & Laodicææ, quæ est in Syriâ, mulier Aeteta nomine, etiamnum cum marito degens, è fæmina vir exstitit, cui nomen Aetetus, præside Athenis Macrino, Romæ Coss. L. Lamia & Aeliano vetere*] & addit Phlegon, Hadriani libertus, se hunc vidisse. Michael Montanus *lib. 1. Experimentorum cap. 21.* testatur suo tempore Vitriaci fuisse puellam nomine Mariam, quæ cùm saltaret violentius, subitò virilibus erumpentibus, in virum mutata sit, & ab Episcopo Suessionensi confirmationis sacramento mutato nomine, Germanus vocari cœperit. Eius postea mento barbam adnatam, diu vixisse ad decrepitam vsque ætatem, vxorem tamen duxisse nunquam. Ille hoc vehementi imaginationi tribuit: sed addo corporis constitutionem eò vergentem. Et notant medici quidam, non obscuram esse rationem, qua id natura det effectum: conari semper eam, id quod perfectius: mulierem esse quasi virum quendam imperfectum. menstruis retentis diutiùs, fieri vocem robustiorem, cutem pilo vestiri, reliquum corporis habitum roborari: nec aliud ad Metamorphosim, hanc deesse; quàm, vt, quæ sunt intùs vasa seminaria, foris appareant; & id; quod myrtos, nympha, κλητωρὶς καὶ ὑπόδερμις dicitur, & Ismaëlitis *Abathara* siue *Albandar*, sumpto incremento, & pingui velamine, cui inuoluitur, effracto protrudatur in penem, cui persimilis, sed inuoluta priùs fuerat. expelli autem caloris naturalis vrgentis impetu. Sic illi: mihi tamen vehemens adhuc suspicio est, non tam hos ex fæminis ita viros factos, vt fœminæ desierint esse, quàm ad fæmineum sexum, masculinum accessisse, vt androgyni efficerentur, sexu tamen hoc posteriore præualente, & ideò pro viris habitas. Sed tamen si illud natura potuit, quod tot asserunt auctores, putarim, DEO permittente, causis naturalibus fretum, etiam posse vaferrimum illum. Sane lubens eò retulerim ficta illa miracula, quæ Diis falsis tribuunt Gentiles. Phlegon de Lapitha Cæneo idem narrat quod Ouidius de pluribus scribit Anton. Liberalis *ex lib. 2. Alteratorum Nicandri*: Hypermnestram venditam pro mulierem inuenisse pretium; postea in virum mutatam dono Deorum. Siproetam Cretensem factam virum, cùm Mineruam vidisset lauantem. Galateæ filiam falsò vocatam Leucippum, quæ Leucippe dicenda erat, saxu mutato suppositum nomen meruisse, beneficio. Latonæ Phæstiæ concl. 2. *Impossibile crediderim naturæ & dæmoni de viro fæminam facere*; qui conatus irritus Neroni Magiæ addictissimo in Sporo fuit. Hic opus est nimiâ retractione partium perfectarum, in locos fæmineos Nec assequi possum, quo sic natura modo degeneret. Scio de Tyresia præter fabulas, etiam Phlegontem id narrasse [3], & Anton. Liberalem satis ambiguè loqui de Siproeta; vt vix sciat ex quo in quem sexum demigrarit. Ausonij quoque epigr. lib. 1.

[1] lib. 1. Exēpl. cap. 6.

[2] lib. de Mirabilib. & longæuis.

D [3] l. 2. de mirabilib. qua de re Iustin. ad Quæstion. ortodox. Lucianus l. de astrolog. & Didym. in odyss.

i. hermaphroditi

lib. 1. si totum diligenter legas, animaduertes de virili sexu in fœmineum degenerante locutum, his verbis;

Fæmineam in speciem conuertit masculus ales,
Pauáque de pauo constitit antè oculos:
Nec satis antiquum, quod Campano in Beneuento
Vnus epheborum virgo repente fuit.

Ait ex puello puellam, & pauo pauam factam. Sed non credo, vel saltem credo ægerrimè: dixerim potiùs vtrumque eis sexum infuisse, occultatum vnum, manifestatum alterum. quod ad leporem etiam refero, & ad hyænam, de qua canit, Ouid.

Alternare vices, & quæ modò fæmina tergo,
Passa marem, nunc esse marem miremur hyænam.

Sane illam vtróque sexu præditam Plinius tradidit libr. 8. ni fallor.

QVÆSTIO XXIII.

An possit dæmon seni iuuentam reddere?

VT qui senex est, non fuerit & desierit esse iuuenis; vel, ne, quam decurrit ætatem, non decurrerit, id nullâ vi vel potestate perficiatur. Quis enim quod factum, maximè successiuâ elapsum actione, id reddat infectum? Verùm, vt, qui defecta iam & decrepita curuatur ætate, vires resumat & habitum nitorémque iuuenilem, mutentur cani in colorem meliorem, frigus in teporem, torpor in agilitatem, cæteráque corpus recipiat, quæ senium abstulerat; deque mala (quod ait quidam) merce fiat bona; non equidem audeo definire V. Dæmon possit, si Deus permittat? Non mihi planè de nihilo videtur, quod poëtæ memorant, & de ariete in agnum, de Bacchi nutricib. reiuuenescentibus scripsit Aeschylus; de Iasone à Medæa recocto, scribunt Pherecydes, Simonides, & Lycophron; deque ipso Iasonis patre Aesone Græcus auctor Redituum, & Latinus Transformationum poëta Naso. In quibus tamen illa narratio perspicuè falsa, & naturæ repugnans; omni educto per vulnus sanguine, & nouo suffecto id contigisse. Sic enim sequatur priùs mortuum, & postea suscitatum viuentis corpus: quod soli Omnipotentiæ Dei reseruatum. Cætera fortassis contingere potuerunt, quæ cecinit [1]; potato succo salutari. A

—Barba comaque
Canicie posita nigrum rapuere colorem,
Pulsa fugit macies, abeunt pallórque sitúsque,
Adiectoque cauæ supplentur corpore rugæ,
Membráque luxuriant. Aeson miratur, & olim
Ante quaterdenos hunc se reminiscitur annos.

Fatentur omnes, neque id sine perfidia negari potest, iuuentam aquilæ renouari. testatur Hymnographus diuinus [2]: *Renouabitur vt aquilæ iuuentus tua.* renouari fatentur omnes, licet quo id modo contingat, nostris & Hebræis non conueniat [3]. Eodem pertinet illud Isaiæ; [4] *Qui autem sperant in Domino, mutabunt fortitudinem, assument pennas sicut aquilæ.* Præstat idem vilibus & abiectis natura serpentibus (quod omnes fatentur) vt cum tenui illa sua leberide senectutem exuant, & induant iuuentutem: cur homini omnem huius beneficij spem Hebe nouerca præsciderit? scilicet, absumpta vis omnis per asini bajuli imprudentiam; qui pharmacum adeò salutare, à Ioue missum hominibus, serpenti permisit ebibendum [5]. Cur naturalia quædam remedia nequeant

inueniri

1 Ouid 7. Metamorph.

2 Psal. 102. v. 5.

3 D. Aug. ibi. & R. Sabadiæ ibid.

4 c. 40. v. vlt.

5 lege Pieriũ l. 14. Hieroglyph.

inueniri tantæ efficaciæ? multa sanè latent nondum inuenta, quam hominibus ignota, tam dæmonibus cognita. Humidum radicale restaurari, natiua illa nimia senectutis ariditas temperari corrupto succus melior sufficí, cæteraque deperdita, & hanc commutationē requisita, suppleri ad tempus, naturæ legi nihil repugnat. Sed nec impossibile, capillorum colorem mutari, cùm & coruos candidos visos multi tradiderint.[1] Denique Metamorphosim, quam nunc defendimus, confirmant non pauci locupletes testes. Duo legas exempla apud Torquemadam[2] Anno 1531. Tarenti fuisse centenarium senem capularem, qui pilis, cute, vnguibus & situ atque squallore ætatis decentibus, & in melioris ætatis omnia mutatis, de sene iuuenis prodierit, & quinquaginta post annis superuixerit. In Castellæ quoque Rioia alteri cuidā viro similē obtigisse sortem, idque vulgi fama notissimum fuisse, & ab Ammira Castellæ sedulo exploratum. Monuedrum regni Valentini oppidum est (olim Saguntus) hîc se viuo scribit Valescus Tarentasius[3], fuisse monialium Abbatissam; cui iam silicernior, subitò menstruis fluoribus renouatis, dentes renati, comæ denigratæ, rugæ & sulci cutis adæquati, mammæ pendulæ atque pannosæ ad instar virgunculæ sororiarunt: sic denique se vultu, facie, totoque corporis habitu iuuenculam exhibuisse, vt rei nouitate percussa, præ verecundia, se cunctorum oculis subtrahere niteretur. Quid multa? Lusitanicæ historiæ recentiores scriptores, fidei probatissimæ[4], commemorant longa narratione & certa, cuidam Indo Nobili, annorum quibus vixit trecentorum & quadraginta spacio, iuuentæ florem ter exaruisse, & ter refloruisse. Nec desunt, qui in eodem orbe nouo quandam iusulam repertam testentur[5] Bonicam nomine; in qua fons scaturit, cuius aqua, vino preciosior, pota senium cum iuuenta cōmutet, quamuis de simili in Lucaya fonte narrationem ortam ex regionis situ salubriore non immeritò coniiciat Pet. Chieza *p.2.hist.Preuu.c.41.* verùm siue in Bonica, siue in Lucaya, siue vtrobique talis fons manat, facile video, quam hæc nonnullis incredibilia videantur; sed illi cogitent: huiusmodi narrationibus, à quibus rectæ philosophiæ ratio non abhorreat, quia ipse nihil tale videris, fidem detrahere; singularis esse proteruiæ & impudentiæ: qui verò quid vbique gestum fuerit, vel non fuerit; id de sua dumtaxat opinione aut assensione decernunt; insaniæ assidere.

Instet quis ex aduerso, certam humanæ vitæ periodum à Deo præfixam: hanc naturaliter non posse prorogari vltra annum saltem CXX. vt probatur Dei verbis[6] *eruntq; dies hominum centum viginti annorum.* Ideoque Mosen dixisse[7]; *centum viginti annorum sunt hodie: non possum vltra ingredi & egredi.* Confirmari id ratione numerica, quia numerum hunc conficiunt tres quadragenarij, hoc est quaternarius denariorum triplicatus, & sic totum cum toto coalescens omnem absumit perfectionem ternarium nempe, quaternarium & denarium. Hoc argumementum facilè diluitur, quia à Deo præstituta non omnibus hominibus vna eademque, sed sua cuique peculiaris vitæ periodus: & his quidem spatium vitæ ipsa hac Metamorphosi sic extensum: hanc nō posse naturaliter prorogari nisi Deo permittente. Si permittat, vt posse vltra annos etiam centum viginti; quos constat multos superasse. Verba autem illa Dei; non de omnis æui hominibus prolata fuere sed tantum de tunc superstitibus; quibus hic terminus pœnitentiæ antè diluuium futurum datus[8] Nec Moses illic asserit vltra se viuere non posse; sed tantum, adeò magnæ multitudinis gubernationi senio fieri imparem sese, ac minus idoneum. Argumentum illud ex numeris desumptum, mirè placuit Fran. Valesio[9], adeò vt fusissimè illud prosequendum sibi existimarit

1 Herodot. lib. 4. & Heraclides in Politiis.
2 Dialog. 1. Horti floridi.
3 l.6 Philonis c.12.
4 Ferdinand Castenneda l. 8. Pet. Maffe hist. Indica li 11.
5 post Cardanum. Langius epist. medic. 79.
6 Gen. 6. v.3.
7 Deuter. 31. v.2.
8 Sic Onkelus Hierony. & Chrys. ind. v.3. & D. Aug. l. 15. de ciuit. Dei. c. 24. quorum sententia verior, quam Philonis, Iosephi & sequacium.
9 De sacra philosophia c. 72.

marit: reuera tamen friuolum est, ac nullius momenti. nihil enim ex numeris in humanam complexionem potest influere, nec vita nostra à numeris, sed à causis naturalibus primis secundisque dependet.

Fortiùs vrget aliud argumentum huiusmodi. Vita humana humido naturali conseruatur. istud semper annis vitæ consumitur, ipsa etiam atteritur alimenti nutritione, quia agendo repatitur: nec alimenti nutritio tantum potest reparare, quantum senio deperit, ex peritorum sententia medicorum.[1] Necesse igitur sit, mox à statu ætatis humidum illud, quod tum consumi incipit, refici, & primigeniam indiuidui temperaturam, illa quæ veterascebat abolita restaurari. Quod lubenter illis concedimus. Sed, inquiunt, id nec arte nec natura perfici posse, medici sentiunt[2]. *Quibus Respondeo*, licet medicis ratio humidum radiciale restaurandi hactenus fortè manserit ignota: non inde sequi, illam dæmoni quoque ignotam esse aut impossibilem. quod si illam nouit; cur nequeat, DEO permittente, inpraxim deducere, & hac vti scientia? Vrgebis fortè, posset igitur hominẽ perpetuò in vita tueri, & sic quasi immortalem reddere. quod iactabat ventosus ille Ægyptius, contra quem Galenus scripsit: Verùm occurro; consequentiamque istam pernego: potest vitam in multos annos extendere: potest ergo in æternũ extendere. Quamuis enim lõgæuus homo, mortalis manet, vt futurus erat etiam ante peccatum: sed quemadmodum tunc sola Dei voluntate (iuxta quorumdam sententiam) mortem effugisset; ita etiam in argumenti casu, si Deus dæmoni permitteret semper humidum radicale restaurare, homo iste tunc non moreretur, quia tunc eum Deus necessitate moriendi per talem dispensationem eximeret. Deinde si peculiarem dispensationem hanc tollas, dico; quia hoc Deus non videtur permissurus vnquam; tandem post aliquot centenarios annorum, naturalis vis ita in homine deperiret & fatisceret, vt nulla remedia naturalia, quibus dæmon vteretur, ad restaurationem tandem prorsus collabescentis corporeæ molis, & naturę quasi prostratæ, sint suffectura. Sed hoc non nisi post diuturnum valde tempus contingeret; ideò nihil pugnant ista cum iis quæ dixi de prolonganda, non de æternanda vita. Vt autem videatis huius consequentiæ vitium, cogitate arborem illam vitæ, siue vt Hebræi vocant *lignum vitarum*[3] quod vitam in flore iuuentutis produceret esu suo in tempus nunc vitarum longissimarum, ad aliquot etiam annorum millia; hanc illi vim fuisse naturalem, meritò dixerunt grauissimi scriptores[4]; quia illam post hominis peccatum retinuit, vt patet ex Gen. *3. v. 22.* vbi Deus paradisum munit, ne Adam eum iterum ingrediatur, & de ligno vitæ sumens, viueret in æternum. Attamen iidem Doctores docuerunt, non propterea hanc arborem potuisse hominem semper à morte præseruare.

D

1 vide Franc. Valesium d. loco.

2 Galen. lib. de marasmo. Langius epist. medicin. 79.

3 Gen. 2. v. 9.

4 Strabus & Hugo Victorin. in Genes. & D. Thom. 1. p. q. 97. a. 8. Scot. in 2. d. 19 q. 1. Durand. ibid. a. 1. Caieta. ad d. a. vlt. & Perer su Genes. l. q. 4.

Hæc dicta dumtaxat, vt ostendatur vitium illius cõsequutionis potest vitam prorogare ad tempus longum, ergo posset in æternum, Nam qui lignum vitæ concedunt vitam identidem prolongare potuisse: non tamen concedunt idcirco potuisse eam æternare. Nec quisquam eis hoc nomine litem mouit. Cęterum quæ vis fructus illius fuerit, & an illud *in æternum*, Gen. 3. v. 22. sit accipiendum verè de perpetua vita, an de longissima ætate; viri huius ætatis valde docti dissentiunt; sequor eos, qui æterna vita, mortem prorsùs excludere, acceperunt. *lege Pererium lib. 3. in Gen. q. 3. & Bellarminum Cardinal. tom. 3. controuers. 1. lib. 1. c. 19.*

QVÆSTIO XXIIII.

Quid magia, vel dæmon, possit circa animam corpori iunctam, idque informantem?

Cum

A CVm Animæ potestates tres sint; iam diximus quid possit circa vegetatiuam, & etiam circa sensitiuam, quoad sensus exteriores; nimium PRIMO, posse visum, auditum & reliquos sensus decipere, vt exemplis infinitis comprobatum ab aliis [1]. SECVNDO. Interno sensu dæmon vtitur vt instrumento, quo aliquid attentat vel molitur in potentias animæ. Nam potest quadruplicem sensus interni functionem decipere turbata phantasia. Communis enim sententia Theologorum est [2] non posse ab angelis nouæ speciei impressione imaginationem seu phantasiam immutari; & ideo illos non posse efficere, vt quia à natiuitate nunquam vidit, rectè de rerum coloribus imaginetur [2]. sed bene posse angelos corpus aliquod phantasticum formare, & illud oculis obiicere, & sic speciem ingerere, vel ex speciebus rerum quas homo verè aliquando vidit, iis per imaginationem commistis & confusis, species rerum effingere, quas homo nunquam vidit v.g. chymeræ, vt conflatæ ex capra, leone & dracone, vel montis argentei, ex monte & argento: vel etiam concitatis in corpore motionibus atque affectionibus, vnde phantasiæ contingat voluere læta vel tristia, quæ nec vidit, nec vmquam fuere: vel, sicut amentib. & phreneticis est cernere, ex humorum perturbatione varias eorum phantasiæ species obuersari; sic potest dæmon eorumdem humorum inæquali commixtione & agitatione, assumendo & adducendo vapores instituto suo accommodatos, efficere, vt quales ipse vult imaginationes homo retractet, eaque se videre & audire iudicet, quæ reuera nec oculis nec auribus vnquam hausit. hinc manant tot falsæ apparitiones, reuelationes, & exstases, vt docuere D. Augustin. *lib. de cura pro mort. cap.* 12. Victoria *relect. de Magia n.* 35. *vers. ad secundum respondetur*, & Ioseph. Anglez. *d. q.* 3. *dub.* 5 & P. Molina. *ad d. D. Tho. ar.* 3. Solent huiusmodi herbis inesse (si vera botanographi) Mathiolus enim *in d. nuncupatoria* sic scribit; *Achemeniaō plantam colore electri, sine folio, nasci in Tardictylis Indiæ meminit Democrit. cuius radice in pastillos digesta, indeq; ex vino pota, noxij per cruciatus nocte confiteantur omnia, per vanas numinum imaginationes. Adamantida Armeniæ Cappadociæ alumnam, qua leonibus admota, resupinari illos ilico laxu hiatu: nominis causam habere aiunt, quod adamantis modo conteri nequeat. Ophiusa in Elephãtina Aethiopiæ etiam nasci tradunt, liuidam & horribilis aspectu, qua pota terrorem minasque serpentium obuersari, ita vt mortem sibi eo metu consciscant, qui biberint: ob idque cogi sacrilegos eam bibere: aduersari tamen ei palmeum vinum. Potamantim ad Indum fluuium inueniri narrant, qua pota lymphari homines obuersantibus miraculis. Manicum Solanum (vt Dioscorides est auctor) varias facere species, imaginesq; non iniucundas obuersari, si cuius radicis drachma ex vino bibatur. Theāgelida in Libano Syriæ nasci, qua deuorata futura præsagiant homines. In Bactris & circa Boristenem planta prouenit, Gelotophyllis dicta, quæ si cum vino & myrrha bibatur, varias dicũt obseruari species, ridẽdi que finem non fieri, nisi potis ex palmeo vino pineis nucleis, pipere & melle additis. Oenotheta (Crateuas auctor est) omniũ animaliũ feritates domat, collo adalligata, vel iugo suspẽsa. Parthos ab Anthonio fugatos scribit Appianus Alexandrinus, cũ fame premerentur in quandam herbam incidisse, quam qui comederent, nihil aliarum rerum reminiscerentur, aut intelligerent, nisi quod lapides continuo effoderent, quasi quidpiam magni operis facturi, & sic debacchati bilem demũ euomentes, interirent.*] quę palam est, phantasia læsa contigisse.

1 Guil. Paris. p. vlt. de vniuers. c. 22. Anglez in 2. d 8. q. 3. dub. 4. Remig. lib. 3. dæmonolat. c. 11.

2 D. Thom. 1. p q. 111. a. 3.

TERTIO potest diabolus, & facit quotidie, spiritus & humores organorum commouere, & sensus interni, & concupiscibilis atque irascibilis facultatis organa turbare, motis simul corporeis membris: ita vt hinc oriantur variorum vitiorum cogitationes, quod non facit quidem immittendo imaginatio-

ni speciem nouam, nec etiam vna cum sensu efficiendo ipsam cogitationem, sed tantummodò (vt dixi) facit ipsam potentiam concurrere cum specie obiecti, & sic suggerit simulacra, quibus voluptatum memoria suscitetur, membra quoque generationis semina irritando prouocat, vt docet Magus ille Marcus apud Psellum [1]. Cumque sensitiuus hic appetitus libertate careat, & coactione quadam in obiectum suum compellatur; potest veterator eum necessariò in malum aliquem actum impellere, adeò vt nequeat appetitus sensitiuus illud obiectum non appetere. Verum motus huiusmodi peccati omnis est expers; & quando voluntas fortiter renititur, maioris meriti & mercedis occasio, nobis gignitur. Quod diligenter notandum ne quem fallant Godelmanus, Danæus [2] & alij hæretici, hos motus concupiscentiæ, peccato ascribentes, & proinde, quod absurdissimum, hominem nolentem ac renitentem peccato inuoluentes. sed hi sunt fructus errorum de libero arbitrio negato, & natura Originarij peccati malè intellecta.

1 li. de dæmonib.

2 Godelman. li.3. de lam. c. vlt.nu. 35. Danæus.l.2. Æthicæ Christ.c.7. Luter Caluin. Muscul. Selneccer. in Genes.c.4.

QVARTO Potest dæmon memoriam iuuare, eius organum adaptando vt faciliùs recipiat, & firmius species retineat; vel motu locali noxia repellendo, vel iuuantia applicando. Eandem potest modis contrariis plurimum debilitatare, & tollere, vt fecit Theodat in vita Barlaam & Iosaphat apud Damascen. talem puto fuisse memoriam Athalidę apud Laërtium, *lib.8. in vita Pythagor.* talem Apollonij Tyanæi, quam laudat Suidas: talem obliuionem illius clerici Germani apud Fulgosum *lib.1. Exempl. cap.6.* B

Alia longè obliuio Simonis Thuruarij Angli, quæ ex iusta Dei punitione profluxit. Hic cùm esset Dialecticus acutissimus, & artium liberalium Parisijs professor magni nominis, plenior scientia quæ inflat, quam caritate quæ ædificat: temere in scholis & palam nō veritus est iactitare, se scire totam CHRISTI legē, ac imporbando eam posse annihilare; sed ita subita obliuione percussus fuit, vt primarum litterarum oblitus, nec Dominicam orationem pronunciare, nec alphabetum legere sciret. Nicolaus Dunelmens, dum adhuc adolescens esset vidit eum literas à filio proprio doceri; *qui mihi profectò (ait Matth. Paris. l.7. Hist. Ang. hæc scribenti olim narrauit.* contigere hæc circa annum 1201. Trithemius malè vocat Simonem de Tornaco. fuit. n. Anglus Cornubiens. cuius etiam mentio apud Polydorum *l.5. Angl. Hist.* Sic obliuionem fortè Deus immissione quadam per Angelum malum induxit: memoriam quoque (vt dixi) iuuare posset Panurgus, remediis naturalibus, vt medicus; suggerendo, vt choragus, artificio & præceptis, vt ætate nostra, qui citra superstitionem, memoriæ quādam artem professi. exstant multorum libelli, in his obscurus indoctis, sed non sine sale & acumine, *Thamus* Alexandri Dicsoni Aurelij, quem non eodem genio defendit contra morsus Cantabrigenses Heius Scepsius, in lucem edidere Lugdunobataui.

QVINTO potest intellectum subtiliorem & meliorem, quoad functiones ingenij & iudicij reddere, per commodiores organi dispositiones, humorib. videlicet densiorib. motu locali dispulsis, vel agentium naturalium adhibitis medicamentis, vel spiritibus sensitiuis expurgatis, & ad organa dictorū modorum altero attractis, aut sanguinis defecatione iisdem spiritibus multiplicatis. Quo enim plures, meliores, purgatioresque sunt spiritibus, & quo meliora ac expeditiora impedimentis sunt interni sensus organa; hoc intellecto expeditior atque felicior nascatur necesse est. Sed Angelorum bonorum hæc quasi propria sunt munia: mali isti dæmones potiùs humorum densitate, spirituúmque paucitate, imbecillitate atque impuritate tenebras mentibus amant humanis

manis offundere. Suis etiam tribuunt mala pharmaca, quibus à recta mente homines deiiciant, vt per se non raro præstant in iis quos obsedere [1]. Seducunt etiam prauis suggestionibus, suadendo varia perperam; modò illicitum esse, quod reuera licet; modò graue peccatum esse, quod dumtaxat veniale est, vt sic scrupulis torqueant: modò inculcant iusta esse, quæ contra fas & iura sunt; vel contemnenda dicunt & leuia, quæ lethalia & vehementius formidanda, vt sic conscientias reddant laxas atque licentiosas.

1 Marci.5. Matth.8.

Petes fortè, an ergo queat dæmon artes atque scientias aliquas docere? nihil dubitandum posse, si velit & sinatur à Deo; per locutionem nempe & manifestationem sui conceptus, non tantum, si in forma visili apareat & homini loquatur, quod non negat D. Thomas [2]; sed etiam interna locutione & suggestione intellectu illustrato. non enim video, cur hæc illuminatio, quæ in malum finem tendit dæmoni sit adimenda; cum hæc cognitio non referatur in Deum, nec cum vlla mentis vera fiat purgatione. quare vtrum dicenda sit illuminatio, an illusio, an quo alia indigeranda nomine, vt v. g. nuda veritatis manifestatio, sane quæstio de nomine futura est. In vita S. Nortberti idiotam quendam, sacræ scripturæ subitò peritissimum reddidit. *cap. 27. Surius. 6. Iun.* Hodie scimus multos anabaptistas sumptione potus vel cibi scripturæ magnam partem; eam nempe quam recipiunt, & erroribus suis firmandis putant oportunam, ediscere. quis docet nisi diabolus? scriptum etiam reliquit Ioann. Niderius idem de initiatione Lamiarum: apud quem hæc vnius exstat confessio; *Infantibus nondum baptizatis insidiamur, vel etiam baptizatis, præsertim si signo crucis non muniuntur, & orationibus: hos in cunabulis, vel ad latera iacentes parentum, ceremoniis nostris occidimus; quos, postquam putantur oppressisse, vel aliunde mortui, de tumulis clam furtò recipimus, in caldari decoquimus, quousque euulsis ossibus tota ferè caro efficiatur sorbilis & potabilis. De solidiore huius materia vnguentum facimus nostris voluntatibus, & artibus, ac transmutationibus accommodatum: de liquidiori verò humore flascum aut vtrem replemus, de quo is qui potatus fuerit additis paucis ceremonis, statim conscius efficitur, & magister nostræ sectæ.*] Hæc confessio, mulieris; subiungitur alia, viri huic conformi; & addens scelestæ initiationis & promotionis ad Tartareum magisterium alia ritualia: *Ordo* inquit, *talis est, quo etiam seductus sum. Oportet primò cum dominica die antequam aqua benedicta consecratur, Ecclesiam introire, mox futurum discipulum cum magistris; & ibidem abenegare coram eis CHRISTVM, eius fidem baptismata & vniuersalem Ecclesiam. Deinde homagium præstare Magisterulo, idest paruo magistro (ita enim Dæmonem, & non aliter vocat) postremo de vtre bibit supradicto. quo facto statim se in interioribus sentit imaginem nostræ artis concipere, & retinere, ac principales ritus huius sectæ. In hũc modũ seductus sum, & vxor mea &c.* In his verbis vides doctrinam illã potu præberi: sed fallebatur homo idiota, dũ putabat nouam imaginem efformari immediatè in mente, qua generatim omnia illi exhiberentur ad artem illã pertinentia: Neq; enim id dæmoni possibile, neque talis cognitionis, intellectus magi capax erat. Sed interna quadam suggestione velocissima hæc suggerebantur, cuius velocitatem cùm non perciperet magus, putabat simul se & in instanti didicisse, quæ successiuè & in tempore breuissimo acceperat. Sic etiam potest in aëre velocissimè formatis simulacris, ea phantasiæ nostræ ita spectanda proponere, vt quasi in speculo mẽs nostra vno intuitu cuncta concupiscere, sicque illustrari sibi homo intrinsecus videatur. hoc nimirum stratage mate antiquus serpens, Primam Ordinis nostri parentem, Ignatium conatus fuit fallere, sed frustra. adscribam rem totam ver-

2 2. 2. q. 96 ar. 1.

1lib.1.c.14. bis Ribadeneiræi[1]; *perturbabat tamen visionem, qua inter studia percipiebat.* (de studiis Grammaticalibus loquitur) *tum magnitudo, tum crebritas. nam cùm nominum & verborum memoriæ mandare inflectiones vellet: tanta intelligentiarum diuinarũ copia in eius animum influebat, vt noui ediscere nihil posset: & si quid esset antea memoriæ traditũ, id totum facilè effluerer: neque omni studio animique contentione poterat aut arcere appropinquantes, aut ingressas huiusmodi cogitationes abigere: cuius rei nouitate perculsus, quid hoc est, inquit, rei? cum oramus, cũ confitemur & supersubstantialem panẽ accipimus, cùm vigilamus, cùm nos verberibus cædimus, cùm spiritalia omnia ac diuina munera obimus, neque tam frequentes neq; tam magnæ, neque tam vehementes se nobis illustrationes offerunt: cum puerilia agimus, & de Deo propter Deum, non cogitamus tũ speciosæ nostræ mentis imagines. & cælestes illustrationes occurrunt? agnosco, agnosco importunissimi hostis caliditatem, agnosco veteratoris dolos & astutiam*, &c. Nactus iste animum Ignatij ad cælestium rerum sensa concipienda longo iam vsu promptum, & agilem, & præsagiens, si Ignatij doctrina ad pietatem accederet: maius sibi malum imminere, conatus fuit, hac melioris doctrinæ ostentatione, tum illi laborem litterarium rudimentorum irritum facere; *eo maximè tempore*

2 lib.1.cap.16. (vt ait Maffeius)[2] *crebra intelligentiæ lumina eidem offerens, & recondita patefaciens, scripturæ sacræ mysteria.*] Si hæc potuit, in rebus sanctissimis, & homine fide ac caritate in Deum illustri; quanto faciliùs infidelium animis rerum profanarum falsarumque scientiam suggessisse credendus? Chrysanthius Sardianus, Pontifex & magus, tempore Iuliani Apostatæ, filium habuit; qui cum nec versificatoriam artem, nec Grammaticæ partem aliam calleret, solo aspectu Solis, contra Christianos oracula fundebat[3], eodem afflati Numine Sumano, varij D Pastores ouium subitò poëtæ exstitere; vt Euages, [4] Thynicus [5], & alij: Amphiaraus quoque sic vates factus,[6] & anus Pindari hymnum edocta[7]; & Sosipatra, quæcunque alibi ea absente gesta, poëtarum, philosophorum & oratorum scripta omnia à dæmonibus incubis edocta, illi in specie senum pellitorum cohabitantium.[8].

3 Eunapius in Chrysanth. 4 Suida teste. 5 teste Socrate apud Platonem. 6 Pausan. in Corinthia. 7 idem in Bœot. 8 Eunapius in Aedesio.

Hoc anno 1600. mense Martio. Toleti lata per fidei Inquisitores sententia cuiusdam Roman Ramirez ossa cum statua combusta fuere, qui in reatu & carcere obierat: huic inter cætera imputabatur accepta à dæmone medicinæ peritia. Quoniam verò multa in hoc facinoroso magica concurrere, ideò fiscalis accusationem fide bona ex Hispanico sermone in Latinum transferre non grauabor. Postquam ergo narrasset eum iam semel accusatum, abiurasse errorem Machometanum; addit relapsum (vt fex illa consueuit) & rediisse ad vomitum: seruasse ritus & cæremonias Machometi, multis annis ieiunasse magnum ieiunium quod vocant *del Romadan*, præmissis *guadoc & zala*, lauando totum corpus, induendo indusium mundum, recitando *azoras* (hoc est preces) eius sectæ versa facie ad *alquibla* (hoc est solẽ orientẽ) eleuando & demittendo caput, & se ad terrã vsque inclinando; & extendendo supinas in cælũ palmas cũ diceret *Alaqueuir* (h. Deus est magnus) & surgẽtem ante diem ad celebrandũ ieiuniũ *Zahor* eo absoluto seruasse & celebrasse solẽniter Pascha ipsius *Romadã* per tres dies; abstinendo omni labore & opere seruili præsertim primo die, induendo indusiũ mundum, faciendo dictum *guadoc & zala* cum alijs multis ritibus & cæremoniis Machometismi. Et quod addẽs delictũ delicto, & culpã culpæ, ad opus & finem malum à multis iam annis pactum & fœdus iniuisset cum dæmone expressum, eo adorato, & facto homagio, & anima illi dicata, ea lege vt dæmon ei adesset fauore, ope, consilio, quotiscũque aliqua in re indigeret, & peteret: & ideò petiisse, & à dæmone obtinuisse notitiã peritiamq; sanãdi mul-

tas secretas & occultas ægritudines herbis, suffumigationib.& incantamentis superstitiosis, quibus de facto non paucos sanitati restituisset. Item persuasisse se multæ lectionis esse & in sacris ac profanis historiis apprime versatum;& valere plurimum memoria,cùm sit imperitus plane legendi ac scribendi. Quare solitum lucri gratia & ex professo aliis de memoria præfatas historias ad verbum perinde recitare, ac si librum coram se explicatum legisset; facientem hæc ope dæmonis, & sic non paruam vim pecuniæ ab auditoribus receptam coaceruasse. Cumque quidam eum interrogasset,qua ratione tam fidam memoriã adeptus esset respondisse,quendam sibi magna necessitate coniunctum, peritissimum naturæ herbarum, qui habebat familiarem dæmonem, potum nescio quem dedisse: quinetiam hunc eundem cum semel vellet Cæsaraugustam, quindecim inde leucis distantem,proficisci,facta coniuratione; quam dicunt, *de bon y varon*,subito comparuisse equum, quem ambo conscendentes, minimo spacio temporis, ad vrbis portas peruenere,& ibi equo,sed priùs frenũ ademisse, derelicto, curasse negotia quorum causa eò profecti erant,& reuersos ad portam equo frenum iterum iniecisse, & momento ferè domum relatos. Item, cùm quædam mulier se ad lectum conferens(in oppido Deza id accidit) irata fortè, dæmoni commendasset, & à nescio quo ablata subitò non comparuisset: maritus Ramirem accessit opem postulans,hic respondit; animum ne desponderet,se illi vxorem eius restituturum.Dedit simul epistolam,& iussit vt certum ad locum inter vineta se conferret, & ibi facto circulo,in medio circuli consisteret.at quando audiret turbam hominum pertranseuntẽ,etsi nullũ videret,interrogaret,vbi rex foret? si responderetur illac transire, tum epistolã ante se in solum abiiceret.fecit ille,quæ iussus,& vxorem recepit; non videns, quis aut quomodo reddidisset. Item solitum addebat fisci procurator edicere multa valdè arcana, & quæ contigerant in locis remotissimis; quæ quo tempore indicabat, non poterant ei, nisi vi pacti dæmonici innotuisse. Semel (ait) cùm domo abiret, dixit venturum peregrinum quendam; qui eum quæreret, & peteret, accederet liberaturus filiam eius ab obsidente dæmone. quare vt se statim vocarent.abiit,venit alter vocatur Ramirez; & sic se gerit in sanando morbo,vt clarissime appareat,ipsiusmet maleficio dæmonem in ægram antè immissum fuisse. Primo enim nuptiarum die misellam fluxus sanguinis cum animæ deliquio, & cordis oppressione inuaserat. moxque, lipopsychia frequenti durante,cœperat odisse parentes,& maritum,& hunc nec videre,nec cum ipso dormire sustinebat! Aduertere obsessam esse, vocatur sacerdos, dieb. octodecim exorcismis & consuetis Catholicæ Ecclesiæ remediis, nititur malũ hospitem abigere:tandem vnus dæmon profatur,centum & vnum illi muliebri corpori dæmones immissos:tum tamen cæteris absentib.se solum adesse. cum itaque Sacerdos solitos Manualis Ecclesiastici exorcismos ingeminaret,eumque adigeret dicere quo cæteri abiuissent,respondit profectos ad opidum Deza, predictum Romam Ramirez conuenturos, & quęsituros ab eo, quid fieri à se vellet: nec abituros,donec ipse recedendi licentiam concederet. Tum etiam crudelius misellam afflictam fuisse adeo,vt toto die in deliquio permanserit. Cumque Sacerdos iuberet,vt fœminam vexare desineret;& eam cùm marito, vt vxorem decet, sineret degere:eique redderet iocale præciosum, quod eripuerat, respondit, se adigi à Romano, & habere se iocale, sed redere non posse. Postea cum parentes aduocassent Roman Ramizerium curandæ filiæ gratia moti dictis dęmoni:confestim vt domum ille ingressus,cœpit mulier mira dicere & agere,clamabat scire se illum aduenisse & causam aduentus non

nescire: eo accedente, vidi, iterum deliquio concidit: & ore contorto triduum permansit sine cibo & potu, non valens quicquã substantiæ illius traiicere: Magus itaq; eam imbuit forti suffumigatione solearum, olei iuniperini, & aliarum rerum, & reuocat à lipopsychia; & alloquens obsessorem dicebat; sinas illam, sinas illam: discedes, discedes. fuge, nisi velis me suffumigationem iterare. Sed nolente dæmone respondere, iussit omnes exire thalamum, & putans se à nemine exaudiri, querebatur & expostulabat eum dæmone dicens, cur mihi non respondes? humilior certè fuit paredrus mei aui. quid commerui vt mihi loqui dedigneris? an non sufficit, quod me totum tibi à tam longo tempore deuouerim? fac ergo, sopora hanc mulierẽ: ne quid verborum nostrorum exaudiat. Interea dæmon alius aduenit, cui reus, Benè veneris, quid illic rerum egisti? qui valent vxor, & liberi? Filius (inquit) tuus malè habuit, sed iam extra periculũ est: vxor peius habuit, iam cõualuit, nepotulus adhuc æger est, & periculum, ne moriatur. Tũ infert Ramirez, cũ sciãt quod fidelẽ & diuturnã eis seruiuerit seruitutem, & quantũ eis obstrictus esset; nec ignorent, se vrgeri debito ducentorũ regularium, pro solutione locati à se horti; æquũ esse, vt vicissim sibi gratificẽtur, & ex obsessæ corpore recedant, saltem spatio quindecim dierũ, & interea sanã & incolumem relinquant: vt sic copiosam solutionẽ mercedis recipiat, & in posterũ fama & existimatio eius crescat; quę alioquin insignẽ plagã sit acceptura, nisi exeant. Posse postea iterũ eam inuadere, & possidere arbitratu suo Pollicitum deinde dæmonem id se facturũ, eique pariturum. Cùm verò videret Ramirez hoc colloquium suum ab aliis exauditũ, séque deprehensum tanquã potestatem in dæmonem habens, stomachabũdus ei interminatur se in compedes eum coniecturum, & facturum vt sui memor, nihil tale deinceps auderet. Expulso dæmone, quia non satis largã mercedẽ operæ parentes fœminæ soluerant, eis minatur fore, vt breui iterum ipsius ope indigeãt: & maleficij sortem statim transtulit in maritum fœminæ liberatæ, iubetque dæmonib. vt in eũ transeant, eumque diuexẽt: fecêre, & diem integrum crudelissimè afflixerũt, iniectis mille imaginationũ terriculamentis, & desperationum tentamẽtis. Quare vocatus iterum, cùm ad eum accessisset; fortiter; inquit conturbernalis cum dæmonem colluctatus fuisti: & adhibitis suffumigationibus dæmones eiecit: & ex oppido discessit, male contentus exiguo stipendio. Post abitum deprehendere parentes filiam non modò non esse sanatam; sed peius in dies habere: scribunt ergo ad magũ eundẽ, & simul pecuniæ non parũ mittunt, pollicentes maiorẽ summã si fœminam persanaret. ille dedignatus venire, dat tabellario materiam alterius suffitus, & ritũ quo vti deberet discriptũ, addens cum domũ redisset, inuenturũ illam meliusculè valentẽ, & cum sociab. tripudiantẽ: & ita factũ est. cumq; vxor adhuc nollet cum marito dormire, suffumigauit eã, addens verba quæ iussus erat, nempe; dæmones exite ab hac fœmina, quia iubet Romam. alioqui ipsũ vocabo, & veniet, & vos vi pellet: quia hoc mihi pollicitus fuit. Ad quam cõiurationem mulier vehementi clamore edito sana facta libera mansit, & cum marito vixit, vt coniuges solent.] Hæc in actis illis iudicariis,

6. In voluntatem longè restrictior est magiæ dæmonisque potentia. Nequeunt voluntatem mouere aliter, quam obiecto, tanquam odibili vel amabili, exterius proposito; vel excitatis imaginariis visionibus, & cogitationibus; vel allecta & inclinata voluntate, per passiones in parte sensitiua inflammatas, quæ quo vehemẽtiores sunt eo quoque & acrius inclinant, & quasi abripiũt aliquando; nunquam tamen vllam voluntati necessitatem imponunt. Exulare illi iubent arbitrij libertatem, qui peccandi necessitatem vel coactionem E

vllam admittunt; etiam in iis, qui mortiferis culpis sunt irretiti. homines certè desiissent esse, si liberum arbitrium amisissent. sunt quidem hi Gratia gratum faciente destituti, attamen nec naturali libertate arbitrij, nec communi auxilio Dei sunt orbati. Vnde hæc ergo in peccatum necessitas? peccatum nisi libero consensu nō committitur: liber vero consensus arbitrium liberum præsupponit. Vnde fit, vt (si Deus non prohibeat) possit Diabolus, in actum aliquem, vel motionem impellere, quæ motio ex suo genere, si consensus liber adesset, peccatum foret peccandi tamen necessitatem nunquam volūtari queat adferre, quia inuito consensum nequit extorquere[1]. Sed nec Deus sinit omnes intentando vires dæmonem exserere; facitque vt tentator non tenet quantum posset, sed quantum humana fert imbecillitas; quam nunquam sufficienti sinit auxilio destitutā; ne in grauissimis quidē peccatoribus quibus illud cum iustis adhuc est commune, quod Apostolus ad magnum animæ solatium scripsit[2] nō bonis tantum, sed toti Ecclesiæ Chorinthiorum, in qua multi erant mali, multi etiam iusti, *Fidelis autem Deus est, qui non patietur vos tentari vltra id quod potestis: sed faciet etiam cum tentatione* (pro tentati cuiusque dispositione & capacitate) *prouentum, vt possitis sustinere.*] Quæ fidelitas, virium liberi arbitrij, & communis sufficientisque auxilij (de quo Theodoret. hæc verba accepit) diuini, conseruationem præsupponit & includit: cuius conseruationis promissæ fida exhibitione consequitur humana imbecillitas; vt, ex tentatione dæmonis, non solùm bonæ voluntati & conatui fælix exitus, & euasio contingat; (sic ποιήσει τὴν ἔκβασιν, Augustin. & Hieron. explicant[3]) sed etiam, vt periculum prætergressi; fortioresque in posterum ad tolerandum effecti; pro detrimento, quod timebatur, lucrum præterea ex tentatione reportemus, vt optimè Photius exposuit; & noster id optimè vertit, quicquid Nouatores ganniant. nam ἐκβαίνειν vltra progredi est. vide quæ in hunc locum egregiè ex variis D. August. loci Beda disseruit. Cùm possint itaque peccatores, hoc adminiculo freti singula peccata lethifera vitare; sane, si succumbant huic tentationi, cui potuerunt non assentiri; voluntarie succumbent, non coacti vel adacti necessitate quæ hic nulla reperitur. Sed an saltem possit impedire diabolus ne sagæ pœniteant? ignoratio Theologiæ hac in quæstione Nicolaum Remigium[4] reddidit fluctuanti & ambigenti similem. Dicendum, sicuti potuit in peccatum, inducere, sic etiam posse obstinationem in peccato fouere & nutrire per suggestiones, consilia malesuada, tentationesque alias: sed nunquam posse absolutè impedire, ne vel alij peccatores, quantumuis graues, vel ipsæ sagæ pœniteant, & pacto, quod cum specialis illo inierunt, renuncient. poterunt itaque cum specialis illo auxilij fauore, quandocumque serio volent, quantumuis renitente Diabolo pœnitere; sine speciali illo Dei auxilio, id non possent. alioquin potentior esse in retinendo Diabolus, quam Deus in recuperando, quod sanè blasphemum est. Probat istam communem Catholicis Theologis sententiam And. Vega de *Iustificat. q. XI.*

Vt autem exemplo aliquod declaretur, quousque interdum soleat progredi, dæmonis conatus in voluntate non planè, sed penè; non verè, sed apparenter subigenda, ad tentatorum consolationē, B. Angelæ de Fulgino verba repræsentabo, quibus illa quid experta fuerit, *vitæ eius c. 19.* sic exprimit; *Tormenta verò & animæ passiones, quas, sine comparatione acerbiores & plures esse dico, quā corporis, patior quasi assidue ab ipsis dæmonib. Nec scio aliā assignare similitudinē quā de homine suspēso in pergula. qui ligatis manib. post tergū, & velatis oculis suspēsus cū fune remāsisset in patibulo, & viueret cui nullū auxiliū, nullū remedū, vel fulcimentum superesset. Dico quod*

1 D. Thom. 1. 2. q. 80 a. 3. & confirmat eleganter Cyrill. Catachel. 4.

2 1. Corint. 10. v. 13.

3 Aug. in Psal. 61. & Hieron. in Ion. idem Aug. in epist. 89.

4 lib. 3. demonolai. cap. 8.

adhuc desperatius & crudelius à dæmonibus torqueor. Video enim quod dæmones ita animam meam suspendunt, quod sicut suspensus non habet aliquid sustentamenti: ita animæ nullum videtur remanere sustentamentum, & omnes virtutes animæ subuertuntur, sciente ac aspiciente anima mea. Et quãdo anima mea videt subuerti omnes virtutes, & discedere, & quod nõ potest se sibi opponere: est tãtus dolor animæ, quod vix aliquãdo possũ plorare propter desperatũ dolorẽ & irã, aliquando vero ploro irremediabiliter, aliquando etiam tanta ira venit in me, quod vix possum me tenere, quin me totam dilaniem: aliquando non possum me tenere, quin me horribiliter percutiam, & percutiendo me ipsam tumefeci aliquando caput meum & alia membra. Et quando anima videt cadere & discedere omnes virtutes, fit planctus animæ, & vociferor ad Deum meum.

2. *Item aliud tormentum patior. quia omnia vitia in me reuixerunt, & aliquando reuiuiscunt; non quod in vita durabili rationem meam subijcientes, sed præbent mihi & adferunt magnam pœnalitatem. Et etiam vitia, quæ nunquam fuerunt in meo corpore, veniunt in me, & incenduntur, & adferunt mihi magnam pœnalitatem: sed non habent vitam continuam; & quando remoriuntur, dant mihi magnam consolationem. Video enim quod dæmonibus tradita sunt multis; qui reuiuiscere faciunt vitia quæ horreo, & quæ fuerunt mortua, & addunt illa quæ nunquam fuerunt. Et ego recordans, quod Deus hic fuit afflictus, & despectus, & pauper; vellem quãdo oportet, vt omnia mea mala duplicarentur. Et quandoq; sum in tenebra horribilissima dæmonum, vbi videtur omnino deesse omnis spes boni, & est illa tenebra horribilis, & suscitantur vitia in corpore, quæ cognosco intus in anima esse mortua: sed extra animam suscitant ea dæmones, & etiam illa vitia quæ non fuerunt suscitantur. Et in corpore ad minimum patior in tribus locis. Nam in locis verecundis est tantus ignis, quod consueui apponere ignem materialem ad exstinguendum ignem concupiscentiæ, donec confessor meus mihi prohibuit. Cùm sum in illa tenebra, credo quod citius eligerem assari quam prædicta tunc pati: imò tunc clamo & aduoco mortem; vt per quemcunque modum mihi Deus concederet eam euenire, & tunc dico Deo: Domine si me debes mittere in infernum, citò facias, & ne differas: & ex quo me reliquisti, comple, & submerge me in profundum. Et tunc intelligo, quod est opus dæmonum, & quod non viuunt illa vitia in anima mea: quia anima nunquam consentit eis, sed corpus patitur violentiam, & est tantus dolor & tædium: quod si duraret, corpus id pati non posset. Sed & anima videt, quod est ei ablata omnis potentia, quamuis non consentiat vitiis: non tamen habet potestatem [1] omnino resistendi vitiis: & videt quod est contra Deum, & sic cadit, & torquetur in eis. Et est quoddam vitium permissum à Deo venire in me quod nunquam fuit in me: & prædictum vitium manifestè cognosco quod permittitur à Deo venire in me, & prædictum vitium est tam magnum quod superat omnia alia vitia: & est quædam etiam virtus quæ datur mihi manifestè à Deo contra perdictum vitium, quæ virtuosè à Deo liberor. Et si*

[1] Sic scilicet vt etiam suggestionem ipsum expellat nam habet, vt non consentiat.

3 *non haberem ego fidem de Deo certam, solum in isto, & non pro aliquo alio, remaneret mihi: & in isto remaneret mihi spes certa, & secura, de qua non possem dubitare. Et virtus præualet semper, & vitium deficit, & virtus tenet, me, & non permittit me, cadere in vitium. Et est virtus tantæ fortitudinis, quod non solum tenet in me, imo dat mihi tantam fortitudinem virtutis, quod verè in isto cognosco Deum, & illuminor: & confirmor in tantum, quod omnes homines mundi nec omnia dæmonia inferni, nec aliqua alia res, posset me mouere [2] ad minimum peccatum: & cum ista virtute remanet mihi fides de Deo. Vitiũ autẽ est tam magnũ, quod verecundor illud dicere: & quod quãdo prædicta virtus est mihi abscondita, & videtur mihi quod me dimiserit, non est res quæ posset tenere, nec pro verecundia, nec pro pœna aliqua quin statim ruerẽ in peccatum. Tunc tamen superuenit illa virtus, & virtuosè me liberat: ita quod, nec ego ipsa possem peccare pro omnibus bonis, vel malis istius mundi. & istos labores sustinui per duos annos &*

[2] Intellige durante & iuuante illã gratia.

plus.] Hactenus interpres parùm Latinus D. Angelæ; in cuius verbis cernere est tres gradus huius grauissimæ & molestissimæ tentationis Diabolicæ, & simul diuinæ gratiæ non deserentis hominem efficaciam voluntatem quoque nunquam à diabolo positiuè cogi, quamtumuis vis resistendi debilitetur, & videatur succumbere, non succumbit tamen: quia potest homo, cum Dei gratia non consentire. Denique carnis profectum quē cum tentatione D. Paulus pollicebatur, cuius verborum locus iste practicus quidam est commentarius.

QVÆSTIO XXV.

Quid Diabolus queat in anima à corpore separanda, ipsaq; separatione? vbi de exstasi, & mirandis circa cadauera.

EXstasim siue raptum potest Diabolus in homine efficere, ligando vel soluendo sensus exteriores; idque modis duobus, prior est, quando illos tramites obstruit, quibus à cerebro spiritus sensitiui se ad exteriores sensus penetrant, veluti contingit somniantibus: posterior, quando eosdem Spiritus sensitiuos ab exterioribus sensibus ad interni sensus organa attrahit, ibique retinet, ne ad externorum sensuum organa queant descendere. Ita enim contingit, vt in raptu ob nimiam internarum virium sensitiuarum applicationem, & spirituum sensilium ad interni sensus organa confluxum, adeò impediantur sensum exteriorum munia, vt corpus viuum cadaueris mortui & immobilis speciem præ se ferat. Hæc raptus naturalis causa vera, diaboli vires non excedit, talesque sunt Sagarum & magorum exstases; quibus, cùm vno in loco maneant soporati, variis tamen in locis se fuisse: & varia peregisse, decepti sæpè arbitrantur. Tale est quod Olaus de Magis Lappiis narrat [1] hoc modo; *Si quis peregrinus cupiat de suorum conditione certi quid cognoscere, præstant, vt intra viginti quatuor horarum spacium resciscat, quid cum illis agatur, vel si trecentis milliaribus absint; hoc modo. Incātator postquam vsitatis cæremoniis Deos suos compellauit, subitò collabitur & exanimatur, quasi exstincto illo reuera excedat à corpore anima. Neq; enim aut spiritus in eo reliquus esse, aut restare cùm vita sensus aliquis, aut motu videtur: sed vt adsint semper aliqui oportet, qui proiectum & examine corpus custodiant; quod cùm non fit, dæmones id abripiunt. Horis viginti quatuor elapsis, reuertente spiritu, seu è profundo somno, cùm gemitu expergiscitur exanime corpus, quasi reuocetur in vitā ex morte: qui conciderat. Postea sic restitutus ad interrogata respondet, &, vt fidem faciat percontatori, recenset aliquid, quod agnoscat ille, & certò sciat in ædibus suis aut cognatorum fuisse.* Hæc in rei veritate se ita habere plures alij Olao attestantur. Sed in hoc, raptu magico & similibus exemplis, cauendi multi errores, quibus ambiguæ illæ Olai locutiones non parum suffragantur. Errant imprimis, qui cum Cardano quotiescunque collibuerit, naturali sua vi, & arbitrio voluntatis rapi se iactitant. Facit hoc procul dubio dæmon ex fœdere: nec fortassis certius aliud Magiæ indicium, quam huiusmodi voluntarij raptus. In virgine quoque illa Cæsaraugustana (sic voco, quia illic ab Archiepiscopo anno 1585. fraus tandem detecta) pseudostigmata Christi ostentante raptus illi adeo frequentes, omnes ex pacto, cum oues pasceret cum dæmone initio, nascebantur; vt & Magdalenæ Cruciæ Cordubensis, quæ famosa fuit saga. Errat etiā & grauiter, neque hoc à Censoribus prætereundum & relinquendum in eius erat libro erratum; errat inquam Bodinus [2], censens in huiusmodi exstasi animam reuera migrare, & deserere ipsum corpus, & aliis in locis interea versari separatam, qui Cabalistarū error fuit, à quo suspicor Platonicos alienos non fuisse, propter narrationem illam

[1] lib. 3. c. 18. Septentrion. regn. descript.

[2] lib. 2. Dæmonoma. c. 5.

illam ipsius Platonis[1], *Erem Armenium, genere Pamphylium, cùm inter cadauera cæsorum in prælio decem diebus iacuisset mortuus, domum relatum, secundo post die, cũ esset imponendus rogo; reuixisse, ac prodigiosa quædam narrasse, quæ illo tempore apud inferos vidisset.*] Similis fabula fuit de quodam Clazomanio apud Origin. *lib. 3. contra Cels.* & illa de Aristæa Proconnesio, quem narrant Plinius *lib. 7. c. 52. Plutarch. in vita Romuli*, ex Herodoto, multoties defunctum reuixisse, & animam quoties voluit resumere potuisse; ita, vt assistentes animam, cerui effigie, ex ore euolantem viderent. Nam iste non mortuus erat, sed in raptu magico; &, non anima ex ore euolabat, sed diabolicum præstigium. Idem dicendum de militis dormientis ore egressa, & iterum ingressa mustella alba, & per gladium riuulo impositum iterato commeante, quod narratum ab Helinando[2] fuit hoc ludibrium dæmonis, ad hoc institutum, vt de animæ migratione hunc errorem mentibus imprimeret; vetulis deliris, & pueris, qui nondum ære lauantur, id quam philosophis persuasurus. Mors enim nihil est aliud, quam animæ à corpore separatio: cumque ipso egressu hæc contingat separatio; fieri nequit quin homo egressu isto moriatur. Si moritur, quis animam iterum in corpus inducit? Sola Dei virtute illa potest. Mortuorum animæ locum suum, teste Psalmista, ignorant, hoc est corpus suum amplius non norunt. quare anima semel separata, nec aliud corpus subire, nec suum iterum ingredi ac informare potest, nisi Deo permittente atque ducente. De Philappis & Finnis igitur, & de Aristæa, & de Hermotimo Clazomonio[3], quod illi obiiciunt; id nos nec latet, nec mouet. Ecstasis Diabolica intercessit, sed anima à corpore non recessit. *Omnia* (inquit Tertullianus hac ipsa de re agens[4]) *magis con sectanda, quam hanc licentiam animæ sine morte fugitiuæ.*] Et alibi idem rectissimè pro Axiomate tradidit, [5]*nusquam animam sine carne esse, quamdiu in carne est.*] Et in ecstasi animam extra corpus peregrinari, negat apertè auctor breuium quæstionum, quæ operibus D. Athanasij adiunguntur[6]. Nec Augustinus[7] quicquam habet, quod Bodino suffragetur, alibi verò palam contradicit[8]. Abutuntur etiam aduersarij scripturis. Nam cùm illud citant, *preciosam esse in conspectu Domini mortem sanctorum eius*[9]; perperam verba de prophetarum ecstasi accipiunt; quæ ad veram mortem, seu animæ à corpore separationem sunt referenda[10]: & qaumuis de raptu acciperes eorundem, *Mors*, vocaretur, quia mortui corporis imaginem repræsentat. Cùm etiam de Apostoli raptu ratiocinantur, non possunt probare eum extra corpus fuisse: potuit Deus id facere: sed an fecerit, cùm ipsi Paulo fuerit incertum, malo dubitare, quam cum B. Hildegadi affirmare[11] corpus verè ab anima tum fuisse separatum, dubitant quotquot memini patres, dubitant etiam Scholastici omnes. Parum verò peritum se philosophiæ Bodinus ostendit, cùm *Apheresiam* cum *Ecstasi* confundit. In hac videtur anima à corpore abesse, quia priuatum est corpus functionibus animæ sensitiuæ, mouentis, & interdum intelligentis[12]: in apheresia verò, non functionibus animę modo, sed ipsa corpus caret anima. in illa corpus dicendum insensile, & immobile actu, in hac, naturaliter loquendo est, ex animum tam potentia, quam actu. Quale demum illud argumentum? sit anima sit immortalis: necesse aliqua sine corpore operari illam posse[13]. Sed est immortalis. operari igitur potest in exstasi ab illo separata. Mi homo, moneo Scholas Dialecticorum adeas, & discas: cùm sint plures vnius rei functiones, non rectè, quod de omnibus non probaris, id ad vnam te restringere. Deus bone, quot sunt functiones animæ in corpore existentis, in quas sibi corpus partem iusque nullum vindicat? cogitata voluntatis, Intellectusque actus, & super seipsâ sui reflectiones, aliaque quę

1 lib. 10. de republ.

2 Helinand. lib. 13. Chron. & Paradinus in Symbolis.

3 Vide Lucia. in Encomio muscæ, & Plutarch de dęm. Socr.

4 lib de anima.

5 libr. de resurrect. carn

6 quæst. 33

7 lib. 83. qq

8 libr. 18. de ciu. Dei ep ad Euod & (si ipse auctor) lib. de spiritu & anima.

9 Psa 115. v. 15

10 vt cum B. Cyprian. etiã Rabbini censent.

11 in Quæstionib suis.

12 Schalig. de subti. contra Cardan.

13 Arist. lib. 2. de anim.

ex libris, de animæ immortalitate agentium, possunt peti[1]. Verum certiora hæc Christianæ sapientiæ peritis sunt, & rectæ philosophiæ non imperitis, quàm vt longiore indigeant probatione, neque mihi vacat vel lubet lucenti so li lampadem accendere. Solus Deus sic animam per raptum separare posset, & interea in corpore idoneas iterum recipiendæ animæ dispositiones conseruare; quod an sibi contigerit, dubitare se D. Paulus profitetur[2]. Falluntur tertiò, qui falsos hos & dæmoniacos raptus siue exstases (pro iisdem nunc sumo non ignarus alibi[3] subtilius distingui) non separant à verò & supernaturali raptu; quo per spiritum diuinum homo ad rerum supernaturalium contemplationem siue cognitionem, cum abstractione mentis à sensibilibus, eleuatur; de quo præclarè, vt solet, D. Thomas disseruit[4]; quales fuere prophetarum, Apostolorum, & sanctorum hominum, longè diuersi à Magicis exstasibus; de quibus B. Irenæus locutus agens de Marco mago[5]. Plurimorum de veri raptus natura opiniones Gentilium philosophorũ, & Arabum astrologorum, recensuit M. Antonius[6] Mocenicus, opere verbosiore quam solidiore, & excepta nona cætera satis benè confutauit. quid ex dictis eius retinendum, quid repudiandum existimem, breuiter accipite. Igitur falli[7] eum puto, dum subiectum raptus contendit debere esse mediam quandam substantiam inter mortalem & immortalem, & huiusmodi ait esse animam nostram; quam dicit esse mortalem respectu partis sensitiuæ, immortalem respectu partis rationalis. fallitur. si sit in anima nostra pars vna immortalis, & pars alia mortalis; quæso nónne pars hæc ab illa queat separari? diuisibilis ergo iam anima nostra futura: quare nec immortalis. absit hoc à mentibus nostris. totam hominis animam, quoad substantiam essentiamque suam, credimus esse immortalem. non anima, sed ho mo ipse respectu totius compositi, quid medium est; corpore mortalis, anima immortalis. Subiectum tamen raptus, non est totus secundum se homo; sed anima ipsa humana; subiectum totum incorporeum, indiuisibile, & immortale. anima hæc subiectum est raptus, non ratione intellectus agentis, sed ratione intellectus possibilis; quod benè docuit Mocenicus[8]. Formalis causa raptus est ipsa illa actio, qua quis eleuatur, & cœlestibus illis rebus quasi vnitur. Finalis causa est coniunctio animi cum Deo iuxta illud Anicij Seuerini;

Tu requies tranquilla piys, te cernere finis,
Principium, vector, dux, semita, terminus idem.

Agens siue efficiens causa, duplex aliquando potest esse. Instrumentalis, erit intellectus agens, principalis vt vero futura Deus. dixi posse aliquando esse, qui licet Deus per se solus sit causa sufficiens, solet tamen causas secundas, vt instrumenta, adhibere. quare poterit intellectus agens esse causa instrumentalis. quia quamuis eius ordinarium munus sit, species à phantasmatibus abstrahere, & hic nulla sint phantasmata; solet tamen Deus, cum se menti nostræ per raptum insinuat, ea, quæ vult nos tum videre, diuina quadam repræsentatione ostendere; vbi verò spirituales hasce res intellectus noster percepit, tunc ope intellectus agentis, potest quædam rerum visarum similitudo & simulachrum effici, quem modum D. Tho. non repudiat[9] Principalem causam dixi esse Deum; quia reuera Deus est, qui hominem ad se rapit, vt fatetur[10] Mocenicus, nec potuit negare. sicut enim sol in sole non cernitur, sicut oculus sine lumine lumen non videt, sicut auris nisi aëre plena ictum aërem non audit: ita nec Deus sine Deo cognosci potest; sed Deo plenus demum animus tantum in Deum erigitur, quantum diuino collustratus lumine eum cognoscit: tantum efferuescit & exilit in superiora, quantum calore diuino succensus in

1 vide (si lubet) lecta citataq; in Troad. Senecæ cho. 2.
2 Cor 12 vide D. Tho 2. 2. q. 175. a. vlt.
3 d. q. 175. a. 2. ad 1.
4 d. quæst. 175.
5 lib. 1. cont hær. c. 9.
6 lib. de transitu hominis in Deum.
7 cap. 15.
8 cap. 30.
9 1. p. q. 12. a. 9 ad. 2.
10 c. 1. fol. 13

in Deum fertur: neque ad id, quod superius est & infinitum, quisquã attollitur, nisi virtute superioris & infiniti attrahatur, & eleuetur, iuxta veram Platonicorum sententiam [1]. Deinde solus intellectus agens ad hoc nequit sufficere, D quia quamuis Mocenicus dicat transitum hunc ex parte homini esse voluntarium: id tamen verum non est. raptum enim scimus sæpè contingere inuitis, vt sentit D. Thom. [2] & docet experientia. Noui, & mecum norunt mille adhuc superstites, virginem Deo deuotam, ex iis quas *Beatas* illic vocant, quæ Burgis in Castella, anno 1585. superstes erat, & statim percepta Eucharistia, vix ea in os sumpta, in diuturnum raptum eleuabatur; adeo vt nec admotas & adactas in pedes aciculas sentiret: quæ, vt erat humanæ gloriæ auersatrix, & sancta esse, quam dici malebat aut videri, ardentissimè solebat Deum precari, ne quid illi huiusmodi coram aliis accideret: & ad se reuersa, erubescentiæ plena atque pudoris, quam poterat celerrimè se domum in conclaue proripiebat. Non est ergo in nostra potestate, & proinde nec nobis est voluntariũ sic mente abalienari; neque id poterit noster intellectus, quantumuis id nos vehementer velimus. Hæc non tam est actio, quam passio intellectus: cùm hìc anima se propriè & primario gerat more patientis, secundario & minùs propriè more agentis, & ipse Mocenicus [3] fateatur, hunc transitum hominis ad Deum (sic enim appellat raptum plurimum passionis & minimũ actionis habere. Deũ vero diximus esse caussam efficientem raptus; non tantum vniuersali quodam concursu, sed etiam ad hoc ipsum designato & particulari,

Hic in Syrtes impingit, & se abripi patitur procellis Gentilium & infidelium philosophorum. Nam [4] sententiam proponens suam, contendit totam raptus efficientiam adscribendam soli agenti intellectui. hunc enim adiutum solo cõcursu vniuersali Dei, vult posse statim intellectui possibili speciem seu ideam Dei representare; & sic, quod erat duntaxat intelligibile potestate, vt sit iam actu intelligibile, id vi sua intellectum agenté efficere. Quasi verò queat intellectus agens aliquam effingere speciem, quæ Deum repræsentet: quod meritò cum D. Dionysio Areopagita Theologi negarunt [5].

Sed videte quam leuiculis nitantur aduersarij argumentis. *Obiiciunt primò.* Deus non est idem cum anima nostra: non potest igitur in illam agere. Quid est nugari, si hoc est argumentari? quasi nihil in aliud queat agere, quod non sit idẽ cum eo: & non sufficiat proportio ac similitudo causæ immediatæ & instrumentalis: quasi non omnia Deo obediant: quasi Deus, qui vnus eminenter est omnia, non possit in cuncta, vt vult agere. apage mihi hos paganismos.

Secundo obiic. Deus est intellectus: nihil ergo potest agere nisi cognoscendo. sed extra se nihil Deus cognoscit: animus autem noster est extra Deum: animum ergo nostrum non cognoscit: nihil ergo in animum nostrorum potest agere: *Resp.* Deus est intellectus, si sumas intellectum impropriè loquendo pro substantia spirituali in genere; non verò est intellectus, si capias intellectum pro potentia intellectiua; quo pacto eum sumi ab ipso docet consecutio argumenti; quæ nulla foret, neque antecedens cum illatione cohæreret, si aliter sumeretur: certum enim est spirituales substantias etiam aliter quam cognoscendo agere posse, vt loco mouere, & huiusmodi. Quod si velit tantum dicere, nihil posse agere in subiectum, quin subiectum illud cognoscat; hoc certè verum est, quia Deus omnia cognoscit: Spiritualis tamen substantia, vt angelus, posset agere in aliquod subiectum sibi incognitum. Vnde tamen sequitur falsissimam esse illam subsumptionem, Deum extra se nihil cognoscere. quid enim hoc aliud significat, quàm Deum præter semetipsum nihil cognoscere?

1 Vide Mocenic. c. 39.
2 d q. 175. a. 2.
3 cap 4.
4 cap. 45.
5 D. Dionys. de Diui. nomin. 1. D. Tho. & ibi. interpp. 1. 2. q. 12. a. 2.

gnoſcere? non cognoſcit ergo arbores, nec equos, non peccatores, non dæmones.quo ergo pacto creaturas conſeruat, & mundi ſatagit, & punit peccatores? eſſe hæc extraria Deo, & cognoſci à Deo, fatendum igitur nobis;niſi Epicurei & athei ſumus.Deus quidem eminenter eſt omnia, ſed non formaliter.Si loqueris, de iis quæ ſunt eminenter extra Deum; fruſtraris. quia nihil quod eſt, non eſt eminenter in Deo; ipſe quoque animus noſter hoc modo non eſt extra Deum. Quare patet te loqui,de iis quæ ſunt extra Deum formaliter. Sed Deus cognoſcit omnia quæcunque ſunt etiamſi illa non ſint in Deo formaliter, ſiue etiamſi Deus illa non ſit formaliter. quare & animum noſtrũ Deus cognoſcit.cognoſcit ſanè,& puniet, ſi viderit infidelem, & ad Gentilium ſcita impia deſciſcentem. Non ſum ignarus iſtud axioma, (*Deum nihil extra ſe intelligere*) tribui Ariſtoteli [1]: ſed Ariſtoteles veniam mereretur; cuius oculus, nullo fidei veræ radio illuſtratus, vt noctuæ oculus ad illam lucem infinitam calligauit. Chriſtianis verò hominibus venia danda nõ eſt,, ſi talia deliramenta pertinaciier tueantur,&non Gentilium placita regulis fidei, ſed fidei ſcita illorum placitis pergunt ſubmittere, veræ cæci cæcos deligentes duce cum quibus in erroris foueam corruant. Auerroiſticum hoc potius figmentum eſt, quam Ariſtotelæum placitum: qui perfidiæ columen Arabs inteſtabilis, ſectatores ſuos ex hoc principio eo deducit, vt exiſtiment etiam hinc ſequi; Deum ſic aliquid ſibi perfectionis adiuncturum nouæ,ſi hominem ſibi per raptum coniungeret, vel ſi extra ſe alia intelligeret; Deoque ipſi tunc opus fore ſenſum & phantaſiam; quæ omnia vel dypondij Theologi ſtatim exſufflarint, vt vanitate ſua diffluentia, nec quicquam cohærentia.Deus in ſe ipſo, vt in ſpeculo ſimul & ſemel videt omnia: cognoſcendo alia, tribuit ipſis perfectionem. Nobis accedit perfectio coniunctione vel cognitione,propter imbecillitatem & egeſtatem noſtram. cuncta Deus poſſidet, nec ipſe mutatur, ſed mutat res quas ſibi coniungit. Denique cenſet idem Mocenicus, raptum omnem eſſe ſucceſſiuum: quod indiget, vt verum ſit, commoda interpretatione. Raptus enim fieri poteſt in inſtanti,quia Deus cauſa efficiens eſt actiuitatis,& potentiæ infinitæ; per temporis tamen fluxum actio ſeu paſſio raptus poſtea continuatur;& ſi quæ ad raptum,ex parte hominis aliquando præparationes præcedant, vt comtemplari, &c. illæ ſunt ſucceſſiuæ. Hæc de raptu nunc ſufficiant.

[1] lib. 12. Metaph.

E Alter veræ ſeparationis animæ à corpore, certiſſimus modus per mortem, quin ſit Diabolo permiſſione Dei poſſibilis, negari nequit. quot enim Angelus vnus millia Aſſyriorum vna nocte occidit, nónne Aſmodeus ſeptem Saræ maritos,& Iobi liberos omnes Diabolus necauit? nónne maleficiis quotidie dæmon plurimos necat?ſed de hoc poſt modum copioſius diſſeretur, *lib.3.*

Poſtquam animam à corpore mors ſeparauit,nondum diaboli omnis poteſtas ſopita poteſt in animam nonnulla, poteſt in corpus.Animam poteſt ſuppliciis addictam,quantum Deus iuſſerit punire, an poſſit iterum in corpus mittere,vel facere apparere, mox diſcutiemus.

Quoad cadauera mortuorum ſolet aliquando ea induere, & iis apparere, vt poſtea dicetur: poteſt etiam in eadem;maximè in ea quæ ſita ſunt locis non conſecratis;quæcunque poteſt in alias res corporales, & ſpeciali quodam modo poteſt ſoletque miranda quædam in iis, & prodigioſa cauſas naturales ignorantibus,operari,& exhibere quædam, quaſi viuentium corporum & vegetantis animæ munera.v. g. vt fluat ex vulnere mortui ſanguis in præſentia occiſoris(qua de re alio loco ſermo fuit)2. vt corpora diu ſeruentur incorrupta,

pta, neque putrescant neque dissoluantur aut incinerentur, quia hoc & naturaliter, vel ex vnguentis, vel ex loci natura, imo & ex corporis natura potest prouenire, vel etiam ex mortis genere. de mortis genere, scribit Plutarchus [1] *Cunctis*, inquit, *ferè notum est fulmine ictorum non sentire corpora putredinem.*] quare non satis aptè Euripides introduxit Clymenem de Phëatonte dicentem, Putrescit est hîc in conualle mortuus. De corporis natura, est illud Ammiani Marcellini apud Rhodiginum [2], Romanorum cadauera cæsorum statim fatiscere ac prorsum defluere; Persarum verò inarescere stipitum more, vt nec liquescant membra. nec sanie madescant perfusa; quod censet Ammianus vitam parciorem facere; & vbi nascuntur, exustas solibus terras. credit Cardanus,[3] & de patris sui Facij corpore idem profitetur, causam hâc non arbitrior contemnendam: victus enim parcitas arcet humorum copiam, vnde propter eandem victus astinentiam Xenophon [4] memorat Persas nec tussire, nec emungi. De loco ipso, potest ille, vel hanc habere naturalem & conseruatricem ratione soli, vel solis; vel etiam ratione situs. sic enim, quod Aristarchus, *in Olympicis*, tradidit, integrum cadauer armati & saucij hominis olim mortui in Iunonis Eleæ templo, inter tabulatum & scandulare tectum inuentum, causam redit Pausanias [5], quod in illis latebris abditum, neque per æstatem vaporum, neque per hyemem frigoris noxam contrahere potuerit. vnguenti, res nota ex Ægyptiorum conditura, de qua Herodotus [6] & Diodorus[7]. Illud etiam naturæ miraculum est; cor eorum cremari non posse, qui vel Cardiaco morbo vel veneno perierint [8]. Nec puto qualitates hanc impressas cordi dæmonem ignorare, vel non posse similem dispositionẽ in cadauer inducere, posset itaque facere (*& hoc sit. 3.*) vt cadauer spacio aliquo temporis comburi nequiret, fecit aliquando in viuis, cur nequeat in mortuis? 4. poterit efficere, vt cadaueris pili vel vngues excrescant. quia hoc potest naturaliter præstare complexio morientis, quando in corpus manauit aliqua vegetãtis animę ad formam imperfectam dispositio: [9] quod frequenter accidit in suspendiosis, quibus subitò spiritus intercluduntur; *quos* (vt ait ille) *Iupiter lauat, Apollo vngit & siccat*. Sæpè tamen hæc; vt in reliquiis hominum sanctorum, ex diuino proueniunt miraculo. Vt cætera mittam; Dammis oppido propè Brugas, vidi olim Saluatoris Cruxifixi imaginem prægrandem ligneam: quæ comam & barbam produxerat, & quotannis attonsæ refruticabant, id pro miraculo piis habitum, propter crebras quas Deus illic ægris sanitates conferebat, & alia in afflictos diuinæ munificentiæ monumenta, crebris ibi tabellis notata, donec impius & pertinax Caluinistarum furor imaginem ignibus absumpsit, & templum (quod illis solemne) solo æquauit.

1 lib. 4. q. conuiuium. 2.

2 lib. 26. c. 24

3 lib. 8. de ret. var. c. 40.

4 In Pedia Cyri.

5 lib. 5. descri. Græciæ.

6 lib. 2. hist.

7 lib. 1. Bibliothec.

8 Plin. lib. 11. c. 37.

9 Angl. in 2. q. de Magia a. 2. difficul. vlt. Binsfeld. de Confess. Mal. prælu. 12. dub. 4.

Quod sequitur, etiam non inuitus ad diuina prodigia retulerim. *Lintzij* (ait Pet. Bizarus) *dum ibi à Carolo Austrio conuentus celebrabatur, cuidam rustico natus est infans, in quo nihil sanè desiderabatur: vixit dies quatuordecim, & triduo ante obitũ sudauit atq; ita sudans exstinctus est in mortuo infante statim cœperunt apparere stigmata, in manibus, pedibus, & latere sicut* CHRISTI *vulnera pinguntur: in capite etiam ex ipso cranio nata est corona vt corona spinea. Cæsar, cùm hoc audiret; misit quosdam ex suis; qui hoc prodigium contemplati, eum de tota re plenius edocerent, remq; ita se prorsus habere intellexit.*] Sic ille Epit. memorabilium Europæ pag. 302. Quæ hîc partes naturæ? nullas certè video sufficientes.

QVÆSTIO XXVI.

An ope dæmonum fieri possit, vt defunctorum animæ seu spiritus viuentibus appareant.

Magni

A MAgni hæc momenti quæstio eſt, & quæ aliam includit primò ventilandam: *Vtrum vnquam animæ queant apparere?* de qua, ante annos fermè nouem, Duaci in Quodlibeticis, vt vocant, copioſè diſſerui, ſed quia oratio illa lucem non adſpexit, hîc ea cum lectore communicabo, quæ tum cum auditoribus, prætermiſſis parergis oratoriis.

SECTIO I.

SIt 1. concl. quæ quaſi fundamentum eſt cęterarum: *Poſſe ac ſolere mortuorum animas nonnunquam diuina potentia atque virtute, viuentibus apparere, id & fidei Catholicæ ſcitis, & veræ germanæque philoſophiæ placitis conſentaneum eſt.*] hanc cõcluſionem multi improbant, ſed horum alij athei ſunt, qui animam negant immortalem, & corpori volunt eam commori; hos facilè eſt refellere, quia hæreſis eorum iampridem etiam à Platone, & Ariſtotele, & aliis philoſophis probis, confracta & proſcripta fuit, ab Eccleſiâ verò id aſſerentes ignibus adiudicati: Docui id fuſiſſimè prolixa diſputatione, *Com. in Senecæ Troad. chor.* 2. Alij ſunt philoſophi ſenſibus nimis addicti: qui fatentur animam corpori ſuperſtitem eſſe, ſed videri illam à viuis poſſe. vel ad viuos redire negant, duntaxat, quia id quo fiat modo ac ratione non intelligunt: hi docendi ſunt rationem modúmque: alii denique matæologi ſunt, nec enim Theologi dici merentur, qui nati nobiſcum eiuſdem matris vtero, iiſdem vberibus lactati, falſi fratres, viperina proles, germanos laceſſunt, & genitricis impio mucrone latus petunt: palam eſt me hæreticos intelligere, ex his quidam, eos qui ſe ſpiritus conſpexiſſe aſſerunt, iudicant lymphatos, ceritos, imaginoſos, ad medicos & veratrum relegandos [1], alii clamant, huiuſmodi narrationes omnes ſuperſtitioſas, & delirarum eſſe annuum vana inſomnia [2], alii, vt facetiores ludiones, & minùs cruenti, multas obſcænas & ridiculas fabellas comminiſcuntur: vt genus omne apparitionum reddant odioſum, imitati Batauum illum Lucianum [3]. cauſa hos omnes vehementer ſtimulans eſt, quòd hac mortuorum apparitione *Purgatorij fidē* validè ſtabiliri percipiant. Quare miror: ex Catholicis Hieron. Magium [4], maioris lectionis, quam iudicii virum, auſum fuiſſe ſcribere, nunquam, quæ circa mortuorum ſepulchra vel cœmiteria conſpiciuntur, ſimulachra, mortuorum eſſe animas, ſed ſemper eſſe dæmones aut malos genios hominum deceptores: admiror etiam, id firmare auctoritate Porphyrii & Iamblici, iuratorum fidei Chriſtianæ hoſtium: nam quod Theophilactum & Chryſoſtomum allegat, id fruſtra facere mox oſtendam: & ſimul oſtẽdam, dubitationem illam philoſophorum inanem eſſe, hæreticorum vero dicteria, ipſis digna, hoc eſt impia, impudentia, mendacia, vix digna quibus reſpondeatur, nimis etiam temerarium fuiſſe virum doctum inſignem alias cauſarum patronum pleno ore in Pariſienſi Parlamento *ſuperſtitionē*, hanc ſententiam vocantem, cenſentéque puniendos eos, qui animas redire arbitrantur. Lege ſi lubet lib. eius vlt. de Sacrâ Politiâ, & videbis audaciam cauſæ minùs æquæ ſeruientem, & obtinentem: ſed eo iam tempore quo in Curias Gallicas multi ſe Nouatores ingeſſerant. Idem tamen cenſuit Tiraquell. *ad Alex. ab Alex. lib. 2. c. 9.* nihil probans, ſed nudè affirmans, ſe habere hæc omnia pro meris ſomniis idem aſſerit *ad lib. 5. cap. 23.* Sed propter eius putare nunquam id verius falſiuſue futurum eſt.

1 Lauatherus lib. de ſpectris 2 Oecolamp. notis in Theophilac. Marbach. lib. de mira. Riuius lib. de veteri ſuperſtit. Bened. Aretius in Problema. Baleus in Catalogo. 3 Melanch. in Kalendario Manlii, Eraſmi in colloq. 4 lib 4. miſcellan. c. 12.

B Probatur ſententia noſtra (vt ab imbecillioribus progrediar) primò communi opinione Gentilium, quorſum illa translatitia de Manibus euocandis, tam ſolemni carmine & ritu fieri ſolita, ſi nullas viuis mortuorum animas apparere credebant? quorſum (niſi quia hæc vulgò recepta, etiam inter ſapien-

tes opinio) ille poëtarum Phœbus de Anchisæ filio referret?

Infelix simulachrum atq; ipsius vmbra Creusæ.
Visa illi ante oculos; & nota maior imago.

Et ille Latinus Callimachus Cinthiam post obitum talia memorantem introduceret?

Sunt aliquid Manes, lethum non omnia finit,
Luridaq; euictos effugit vmbra rogos.
Nocte vagæ ferimur, nox clausas liberat vmbras,
Errat & abiecta Cerberus ipse sera.
Luce iubent leges Lethæa ad stagna reuerti:
Nos vehimur, vectum nauta recenset onus.

Vnde? nisi ex hac opinione, scelesta apud illos orta Necyomantia? quam & Homerica Cyrce *in Odyssεia*, & Ouidii Medæa *in Metamorphosi*, & Luciani Erisicto *in Pharsalia*, & Senecæ Tiresias *in Oedipo*, & Horatii *in Epodis* Canidia, Papinii *in Thebaide* Manto, & Siliana *bello* Punico Autonoë, tam operosè exercuerunt, quorsum. nota paucioribus eorundem consuetudo, si socii in peregrinis regionibus obiissent, animas in patriam reuocandi, cuius & Didymus, & Eustathius [1], & Pindari Scholiastes [2] meminere? vnde aliunde orta illa communis illorum opinio [3]; solere animas iis qui per cædem violenter ipsas corpore expulerint apparere, omnibus adesse locis, minari & diuexare? cur alioquin (quod & Fastographus poëta notauit) Romanæ parens vrbis *Remuria* siue *Lemuria* instituisset? cur in republica Romana recepta solemniter *Feralia, Silicernia, Culinæ & Parentationes*; nisi spirituum redeuntiũ causâ? Hoc ipse Plato voluit *in Phædo & epist. ad Diony* Hoc Platonici Porphir. Athenæus, Maximus, Philostra. Eunapius. Hanc Platonicorum sententiam de schola vnus Madaurensis [4] esse docuit & explicauit; nempe animas humanas, dum in corpore sunt, *Genios* & *Dæmones* nuncupari; cum à corpore seiunguntur; si boni meriti sint, posterorum suorum curam sortiri, & pacato quietoque numine domum possidrre, & vocari *Lares familiares*, sin sceleratè vixerint, propter aduersæ vitæ noxias, nullis bonorum sedibus recipi, sed in terra vagatione, seu quodam exilio, puniri, & inane terriculamentum bonis hominibus, noxium malis, *Laruas* perhiberi. Idem Apuleius *Apolog. 1. Et tibi* (inquit) *Æmiliane, Deus iste Mercurius superum & inferum commeator, vtrorũque Deorum malam gratiam, & semper obuias species mortuorum, quicquid vmbrarum est vnquam, quicquid* Lemurum, *quicquid* Manium, *quicquid* Laruarum *oculis tuis ingerat omnia noctũ occursacula, omnia bustorum formidamina, omnia sepulchrorum terriculamenta.*] Arnobius lib 2. testatur solitos adiurare certa nomina, ne animæ hic in terris detinerentur vagantes circa sua corpora. Testantur de visionibus animarum Dion. *in Caracall. & in Tit.*, Plutarch. *in Cimone, Dione, Bruto, Alcibiade.* Addit Platonicos (fidem excipio) secutus D. Augustinus [5], hosce malos vocari *Lemureis*; Seruius Honoratus scribit eos, *Maneis* vocari, quamdiu in alia corpora nondum migrarunt. Idem Seruius & Sabinus, ab animâ separant vmbrã & simulachrum putant enim (falsò) hominem constare vmbrâ, corpore, & animâ; *animam* cœlum petere, *corpus* in terram desinere, *vmbram* siue *simulachrũ* descendere ad inferos: *vmbram* volunt esse non verum corpus, sed speciem quandam corpoream, quæ nequeat tangi, instar venti. Conueniunt tamen cum poëtis, istud, quicquid vel ad cœlos ascendat, vel ad inferos descendat; interdum viuis apparere: vt alio loco docui [6], & hoc putabant malo magorum carmine euocari [7]. Soli ergo ex Gentilibus *Epicuri de grege porci* (sic se vnus appellat

1 In Odyss. 9.
2 Pyth. od. 4.
3 Elpenor apud Homer. Odiss. 11. Virgiliana Dido &c. vide commen. nostrum. in Senecæ. Octau. v. 117.
4 lib. de Deo Socrat.
5 lib. 8. de ciu. Dei.
6 vide Comm. ad Herc. Oetæum. v. 1934.
7 Lucianus in Necyomãt. Apulei. Metamorph. li. 2.

pellat eorum) *benè curata cute*, mente neglectâ, negabant animas supereſſe vel apparere: cęteri id innumeris exemplis aſtruebant: cunctorum maiorum hominum, Plato [1]; de Caſtore & Polluce, Valerius; de Miltiade, Pauſanias, de quodam in Lypara, Ariſtoteles; de Achille, Philoſtratus; de Romulo, Auctor de Vir. illuſtribus, de Caligula, Suetonius, de Athenienſi philoſopho, Plinius Iunior, de Pauſaniæ infeſta puella, Plutarchus de Seuero Imperatore, Xiphilinus, de aliis. *Apuleius lib 8. & in Apolog. Sueton. in Nerone, Quinctilianus declamat* 12. *Horatius Epod.* 5. *Valer. Flaccus lib.* 1. & alij, quos longum referre, & fateor hæc ad dæmonum illuſiones & præſtigias referri poſſe: ſed tamen, quæ ex Chriſtianis ſubiungam, conuincunt, etiam fatendum, Deo permittente, veras animas eſſe potuiſſe, non vanum duntaxat ἄγαλμα, ſeu (vt gloſſographi vocant) *Lernum*; niſi, *Larua* legendum.

1 in Phædone, & ex eo Macrob. lib. 1. in ſomn. Scipio c. 9.

SECTIO II.

2 Serm. 147. de tempore.

C PRobatur noſtra Concluſio ſecundo loco contra philoſophos illos, nimis carnales (nã vt optime D. Auguſtinus [2] *in homine carnali tota regula intelligẽdi, eſt conſuetuao cernend.*) qui nihil credunt niſi quod vident, & ideò reuera nihil credunt: contra hos inquam, probatur noſtra ſententia ratione vnica, quia cùm Deus ſit omnipotens, poteſt quicquid non implicat contradictionem: ſed hoc quod aſſerimus adeò nullam implicat contradictionem vt etiam ſit naturæ conſentaneum. Poterit ergo Deus, qui creauit animas facere, vt eędem ſeparatæ iterum appareant. Immò ſi Deus non obſtet poſſet, naturali ſuâ vi, id ipſa anima, quia nihil hactenus aduerſarii proferre potuerunt, quo probarent animarum id naturæ repugnare. Quid enim: cur natura animæ id non patitur? An, quia nullo in loco propriè ſint animæ: ſcio ſic viſum nonnullis [3]; qui arbitrati, animæ ſeparatæ, naturâ ſuâ, nullum locum competere; quod quia de loco dixêre, qui ſumitur pro ſuperficie corporis continentis, & proprius eſt rerum corporearum; huc non pertinet: cùm enim ſermo eſt de rebus ſpiritualibus & indiuiſibilibus, locus ſumendus eſt vniuerſim pro ſpacio; quæ acceptio rebus corporeis cum reb. incorporeis, quæ alium locum habere nequeunt, eſt communis: in huiuſmodi ergo loco animas ſeparatas eſſe de facto, negari nequit, fides hoc docet, quæ docet bonorum animas frui Deo, & eſſe non in terra, ſed in cœlo; damnatorum contra non eſſe in cœlo, ſed infra terram, & ibi, vt in certo loco, torqueri, ratio docet, quæ docet, impoſſibile eſſe, quod aliquid exiſtat, & nõ in certo ſpacio; videlicet in toto & infinito ſpacio (ſic ſolus Deus exiſtit) aut in parte ſpacii, ita vt non in alia, & ſic oẽs creaturæ exiſtunt. Eſt autem in hoc loco definito anima, eò quòd eius ſubſtantia in eum potiùs locum, quàm in alium fuit tranſlata; vel per vim propriam & naturalem, quia ſeipſam ad eum locum tranſtulit, etiamſi in eo loco non operetur actu, ſufficit enim quod poſſit; vel per vim alterius extrinſecam potentiorẽ eo delata ſit, vt ſi ab angelo bono vel malo inuita aliquo deferretur, vel etiã detineretur coacta, ſicut mali in inferno [4]. Et ſic explicari poſſunt variæ Dd. locutiones; vt D. Thomæ, qui vult eſſe in loco per applicationem virtutis; vt Scoti, qui per ſubſtantiæ præſentiam; vt Iul. Scaligeri, qui per deſignationem omnium obſcuriſſimè. Sic autem futura in loco eſt anima & occupabit locum diuiſibilem, licet ſit ipſa indiuiſibilis; & poterit occupare maiorem vel minorem locum (quod peculiare eſt in diuiſibilibus ſpiritualibus & denegatum indiuiſibilibus quantitatiuis; ſi qua reipſa ſint talia à corpore quanto aliter quam per intellectum ſeparata, quod vix arbitror) intra maximum ſphe-

3 Duran. in 1. d. 37. q. 1. & videntur hoc velle Ariſtoteles. 1. de cœlo D. Greg. Nazianz. 2. or. de Theol. & Auguſt. lib. 83. qq. 20. & l. 12. ſuper. Gen. ad lit.

4 vide Molin. 1. p. q. 52. ar. 1

ræ,quam ſimul actiuitate ſua poteſt occupare, ſecundum proportionem maioris vel minoris perfectionis eſſentialis, qua prædita erit: & ideò poterit ſibi formare corpus,quod aſſumat, & in quo appareat ſaltem tantæ quantitatis,quanta eſt ſphæra actiuitatis eius; vel etiam (quod magis mirandum) poſſet formare diuerſa ac plura corpora minora,& hæc omnia aſſumere, & in his omnibus apparere, dummodo cuncta illa in ſphera actiuitatis eius continerentur:ſicut de Angelis poſſe eſſe in pluribus non adæquatis ſuæ perfectioni, communiter receptum eſt [1]. Poſſunt ergo eſſe, & ſunt de facto in loco adæquato,quid ergo obſtat.

An quod ex vno loco in alium ſeſe nequeant mouere? veruntamen hoc eſſe falſum docent Theologi [2]. Poſſe animam ſeparatam ſe mouere ex vno loco in alium probatur,quoniam humanus animus vi ſua ſubſiſtit, & res abſentes atque diſtantes cognoſcit,eſtque inter illum & cœleſtes mentes quædam naturalis ſocietas atque coniunctio,vnde fit vt conſcius huius affinitatis,propriis ad illas accedere,& earum frui ſuaui conſortio concupiſcat, quid autem illo imperfectius,ſi fruſtra concupiſcit?fruſtra verò concupiſceret, ſi ſe illis motu locali nequiret aggregare, & vi ſua in altum aſcendere non poſſet. Præterea nonne anima corpori,quod animat,vim ſeſe mouendi largitur? cur non & ſeparata ſeipſam valeat mouere:cùm & in loco ſit,& iſta vi vehementer indigeat,ne incaſſum appetendo aliquid miſerrimè torqueatur? Cur ergo, aliquis obiiciat,ad corpus ſuum anima regredi,vel patrios lareis inuiſere, cùm lubet non poteſt?obiecit hoc olim Platonis non ſatis gratus diſcipulus [3], cui reſpondeo,nudatam ſemel animam corporis integumento, illud pro arbitrio rurſùs induere non poſſe, neque huc illuc diuagari licere; quia vel inuita retinetur in ſui receptaculi diriſſimarum cruciabilitatum ergaſtulo; vel liberè obedit ſupremo totius vniuerſitatis Dictatori,à quo in hanc coloniam deducta fuit. Ad corpus autem non regreditur, quoniam ingreſſus animæ ad corporis ſui informationem vitamq;,è naturalibus materiæ,quas vnio hæc arctiſſima ſubſequitur,præparationibus dependet.Neq; hoc ergo obſtat.

Alii igitur dicunt has apparitiones poſſibiles non eſſe; quia cum ſpiritus corporis ſint expertes,cerni corporeis oculis, vel humanis auribus exaudiri, vel vllo à nobis ſenſu corporeo percipi non poſſunt. Nam quod Lucretius de tactu cecinit.

Tangere vel tangi,niſi corpus nulla poteſt res;

In cæteris quoque ſenſibus locum habere. Nihil enim externis ſenſibus percipi,niſi quod corporatum:nihil ad internum ſenſum, niſi per externos ſe penetrare:nihil ſciri aut intelligi, quod vtroque priùs ſenſu perceptum non fuerit. Quare nec intelligi hæc viſa,quæ nemo externo ſenſu percepit; nec ſenſu vllo percipi potuiſſe,quæ ſpiritualia ſunt.Fortis hic nodus & difficilis fateor cui perrumpendo fortis quærendus eſt cuneus. Futilis ille & ridiculus, quem ſuggerit Cardanus, *in libris de ſubtilitate* parùm ſubtiliter; ſpiritus denatorum atque ipſos dæmones naturaliter ab homine viſu, auditu, odore dignoſci: oculatior Lynceo, auritior Midâ vel Sileni aſello, ſagaciore naſo quàm Plauti illa anus merobibula fuiſſe oportet; ſi vis iſta audiendi odorandi, cernendi & diſcernendi ſpirituales ſubſtantias ei à naturâ conceſſa fuerat. Sed ille fortaſſis ex corpore aëreo tenuiore animas formabat, qui multorum error olim fuit [4],& vtinam non hodie.Nec etiam credibile eſt;quod Cæſarius,recentior illo antiquo & vno ex patribus,*in ſuis Dialogis*,non ſemel aſſeruit;*animæ figuram eſſe ſimilem vaſi ſphærico,vitreo,vndique oculato* [5], & alibi:*anima eſt ſubſtantia* D.

ſpir

1 D.Tho.1.p. q.52.vide Valen.de Angel. q.3.puncto 3. & optimè loquentem Molin.ſupr.& a.1.

2 Scot.in 4.d. 49.q.4 Domin.Sot.ibid. d.45.q.1.a.3.

3 Ariſt.1 de anima tex.41.

4 vide quæ dixi ad d. chor 2.fol. 445.

5 lib.1.Miracul.c.32.& lib.4.c.39 & lib.7.c.16.

spiritualis & in sui natura sphærica, ac similitudinẽ globis lunaris ex omni parte videt.] Incredibile inquam hoc, si propriè loquitur: arbitror esse locutiones allegoricas & metaphoricas: quibus animæ essentialem perfectionem, & multiplicem cognitionem volebat indicare, vt ex eiusmet verbis apparet [1]. Sed Cardanus addit errorem errori, dum censet (homo de animæ immortalitate dubius, vt indicant omnes ferè illius libri editi: & maximè quem conscripserat, sed non ediderat, amicis autem familiarioribus aliquando ostendebat, *de animæ mortalitate liber*) apparitiones omnes imaginarias esse, & species illarum primas imaginando tantùm concipi opinatur. Quod aliquando contingere lubens concedo, semper contingere lubentius nego. Res est paulò luculentiùs explicanda, est enim cognitione dignissima, & quam D. Thomas [2] mirabilem esse profitetur, & inter diuina miracula computandam.

1 d c 39. & ad c. 16. & lib. 8. c. 78.

2 1. p. q. 89. e. 8. ad. 2.

Visionem veteres à viso distinxerunt. *Visio* illis ὄραμα, quoties nos id videre priùs opinamur: quod ita postmodum euenit, vt apparuerat. *Visum* verò φάντασμα nominant; cùm interuigiliò vel in somnis, ei qui vigilare se putat, formæ aliquæ oculis sese videndas offerunt. De *visione* disputationem differo in libros sequentes: de *viso* nunc agendum, quod Christiani *apparitionem* dicere maluerunt. *Apparitio*, teste B. Isidoro [3], triplex est: intellectualis, imaginaria, corporata. *Intellectualis* dicitur, quando substantiæ separatæ in solam mentem, non aliena forma, sed seipsis se insinuant: quæ rarenter se offert, & imago quædã est beatificę & æternæ visionis, & à tractatione istã prorsùs nunc aliena. *Imaginaria*, quæ *Spiritualis* etiam dicitur, tum vocatur: quando, non (vt Cardanus putat) spiritus illi corporei sensibus famulantes, sed ipsæmet animæ separatæ formas aliquas alienas sensui nostro interno indunt, quibus in earum cognitionem inducamur. *Corporata* dicitur visio, quando huiuscemodi simulachra externo sensu excipiuntur. *De* his nunc *spirituali* & *corporali* disserimus, & earum neutram cum naturæ legibus pugnare contendimus. *Spiritualis* illa vigilantibus & dormientibus communis est, in ea, *spiritus* (sic animas separatas malo vocare, quàm cum paganis *vmbras* aut *simulachra*) sui potiùs ideas quasdam in hominis phantasiã efformant, quam alienã ipsi specie occultati illam subeant; & sic immutant atque afficiunt internum sensum, non suã ipsi vi, neque per se, sed angelorum vel dæmonum ministerio, nequeunt enim tales imagines, sine eximia quadam potestate & scientiæ præstantia, in hominum imaginatione, effigiari, hac potestate spiritus carent, quia nequeunt alia à se mouere; scientia quoque & peritia hac carent, quia neq; cum à corpore recederent eam habebant, nec postea didicerunt, cedo enim à quo, vel cuius ex disciplina? Opera igitur aliena, viuentium formis similia simulachra, in tabula imaginationis, incorporeo penicillo, depingunt; tristiore quidem habitu ac facie illorum, qui adhuc pœnas perferunt, pullo vt plurimùm & aquilo amictu: contra in veste candida, hilari & renidente vultu eos, qui à suppliciis liberati; &, vt dignoscantur, viuis quamsimillima depingunt. Non ergo apparitiones imaginariæ sunt impossibiles; & modus iste facilis est apparendi etiam viuis. Sic enim & Iudæi Oniam atque Ieremiam, sic Saul Samuelem iuxta nonnullos, sic Constantinus Petrum & Paulum recognouit [4]. Probemus idem de *corporea*, visa solis vigilantibus obiiciuntur, & in iis, spiritus assumunt corpora, & assumptis vtuntur, quod facere posse, & quo faciant modo sequenti quæstione ostendemus, nunc supponimus; siue theologos consulas, siue philosophos Christianos, certum iam & definitum videri à substantiis seiunctis visilia assumi corpora; in iis ergo assumptis, quid mirum si à

3 lib. 7 Orig. 8 D. Tho. 1. p. q. 12. a. 3. ad vlt.

4 2 Mach. 15. 1. Reg 28. Syno. 7. act. 2.

viuentibus conspiciantur: siue illud ex elementis formatum sit, siue alienum sit cadauer, vtrumq; visile est.

Sed instabit aliquis; an ergo asseris spiritus (de dæmonibus res certa) humanos etiam cadauera subire? Quoad damnatorum animas, nihil video cur non æquè atque dæmones: non enim subeunt vt informent, sed vt loco tantùm moueant. Beatas animas aliena corpora non subire, omninò crediderim. neque enim id illas decet, sua nonnunquam, sunt qui asserant subire, naturæ legibus id non repugnare concedo; fieri & decere, viris [1] piis & doctis asserentibus; vt non repugno pertinaciter, non etiam audacter assentior. Nam honestum non videtur, nec decens sanctas illas, & iam gloriosas, animas, corporum suorum diffluentium & tabidorum, ante resurrectionem, angustias iterum subire: cùm id sit minimè necessarium, & queant elementari supplere corpore. Volunt Thaboris in cacumine sic apparuisse, cum Christo Domino, legiferum Moysen. Mihi non improbabile videtur; non in proprio, sed in aëreo, & eam ad rem efformato corpore, Moysen comparuisse, vt Strabus & B. Thom. voluerunt [2]: Et poterit adhuc dici vera apparitio; in qua vera Moysis anima apparuit, & Moyses verè dicetur apparuisse, à parte enim potiore facienda denominatio est: & D. Augustin. *lib. de curà pro mortuis* subindicat, hanc se apparitionem Moysis, haud dissimilem putasse ab apparitione Samuelis; in quâ nemo dicit Samuelem, in suo corpore proprio apparuisse. Argumenta quoque omnia quę contra D. Thomam adferuntur, non valdè stringunt, vt nec Patrũ auctoritates, in quibus resurrectionis vocabulum, vt latè sumptum, posset accipi de eo; qui in corpore assumpto similis est resurgenti; in quam sententiam Iamsenius *concord. c. 67.* inclinauit. Sed quia reuerâ D. Hieron. Epiphan. & alii plerique patrum (habes eorum verba apud Suarem) pro verâ resurrectione faciunt, non traham funem contentiosum. Dico potius, veras resurrectiones, ad rem de qua disseritur, nihil pertinere: nos enim de mortuorum loquimur apparitione; illa Mosis tum non magis futura mortui apparitio, quàm Eliæ, æquè enim tum viuens fuisset Moses, atq; Elias. Quod verò quidam in *vincto Tarabata* vbi Mosem inducit dæmoni quærenti *Hac vnde Mose?* respondentem canit;

Nempe summo ab æthere
Vbi cum Enocho raptus & vate Elia.
Felix, Dei nouissimum expecto diem.

Id cautè legendum. Nam si vult Mosem raptum viuentem cum Enoch & Eliâ; qui nondum mortui: certè hoc temerarium est, & Sacræ scripturæ contrarium. Si cum Elia & Enoch venturum tempore nouissimum, id æquè temerarium. Si in summum nempe empyreum cœlo Ara Tlatos, Enoch, & Eliâ: hoc planè nouum & inauditum, vt ante obitum quis sit gloriæ illius particeps, hoc est beatus; idem comprehensor, & viator. Sed longè periculosius adhuc quod in eodem opere, Michaël, & Angeli boni, Luciferi pœnam deplorant, & Deum etiam crudelitatis accusant. Tanti videlicet erat Prometheum Æschyli in Luciferum, & Nercides in Angelos bonos transformare. Hoc etiam audiendi Poëtæ illi potestas fuit. Sed ad rem quod de Mose dixi; idẽ respondendũ de iis, qui resurgentes cum Domino apparuerunt resurgente, nam & isti ad vitam reuerterant, & fortassis secuti ascẽdentem Dominum in cælum amplius mortem non experti, si tamen in proprio apparuerunt corpore illud informantes, vt est verò simillimum. Negamus itaque spiritus sua assumere corpora, vt in iis appareant dumtaxat; non vt informent & viuificent: tum enim non redeunt, vt sint tales quales cernun

[1] Soto in 4. d. 43. q. 2. a. 1. quem sequitur Tyræ. de apparit spirit Hesselius in Matth c. 17. & ibid Maldona. & fusissimè Fran. Suarez in 3. par. in q. 45. dispu. 32. sect. 2. Peltan. de purg. c. 5.

[2] Strab. in c. 9. Luc. & D. Tho. in c. 17. Matth.. & 3. p. q. 45. a. 3. Abulens. Liran. & alii voluerunt.

nuntur:sed vt hisce, velut notis, se præbeant agnoscendos, cui rei satis est idoneum corpus effictum.

F Elementaria hæc corpora non ipsę animæ sibi componunt, sed angeli ipsis illa vel dæmones fabricantur, nec enim animæ separatæ queunt in hæc agere, vt necesse, nam hoc motu locali faciendũ foret, anima vero separata non potest vi propria alia à se mouere, ex veriore sententia [1]. caret enim organis corporeis, quæ illi ad mouendum corpus erant necessaria, quando erat in corpore. Hinc instare quis poterit interrogando. Si in elementare corpus nequit agere; quo in illo pacto poterit apparere, aut illud subire? *Respondeo* animas corpora hæc non arbitratu suo, sed Dei subire voluntate atque imperio, quare quando hoc fit, tunc Deus illis largitur qualitatem aliquam, quæ defectum suppleat; quod quoad animas beatas apertiùs puto, propter visionem Dei multa illis largientem dona, & eorum desideriis abunde atque per omnia satis facientem, aliter autem à spiritibus (etiam dæmonibus) corpora mouentur, aliter ab anima corpus informante. Hominis motus est organicus, nam homines à naturali appetitu sollicitati, per qualitatem quandam neruis infixam membra mouent (ad quorum motum etiam nerui mouentur) non simul omnia membra, sed aliud post aliud. Sed animus corpore solutus appetentiam quidem retinet, sed organis corporeis destituitur: ideo corpus, cui se coniunxit, non membratim, neque per partes impellit, sicuti suum dum viuebat; sed integram simul eius molem protrudit, licet præstigiis quibusdam fieri queat, vt organicè mouere videatur. Sic ergo subit, sic mouet corpus assumptum, & sic firma manet secunda nostræ conclusionis probatio, consentaneam esse philosophiæ illi, quam naturalem vocamus, idem de Morali probabit sequens ratiocinatio.

1 Sot. supr. & Suar. supr. & Peltan sup.

SECTIO III.

Tertiò probatur conclusio, quia decet & vtile est hoc DEVM aliquando permittere. Etenim si quod ad multorũ demanat vtilitatem, si quod Dei honorem promouet, id fieri expedit, id decet Deum permittere: huiusmodi esse de quo agitur, necesse est aduersarii fateantur. Nam non difficulter euincerem hæc visa, & commodi multum adferre nobis, & ad gloriæ diuinæ extrariam magnitudinem aliquid adiungere accessionis. Cedunt in animarum, quæ Deo gratæ decesserunt, vtilitatem hę apparitiones, quia si in corpore proprio apparent, dixi quid sentiam, sed si tamen in exuuiis apparent suis, gratissimum id illis iucundissimumque fuerit: nam inest animabus ad sua corpora, quasi ad domicilium suum insitus quidam ab incunabulis amor, à quibus vi abstractæ fuerunt, ad quæ sponte redeunt, vnde & Philostratus inuitas scribit separari, & Plato φιλοσώματους vocat, & D. Paulus [2] dixit nos exspoliari nolle, sed malle superuestiri, vt molestam cunctis animæ à corpore separationem ostenderet, sicuti Theophilactus interpretatur: quem amorem separotione non minui, sed coniunctionis pristinæ, & redintegrandæ vnionis appetitionem Theologi volunt manere. Sin autem alieno in corpore conspicuas se præbeant, non exiguam percipiunt voluptatem, ex negotiorum nostrorum vtili gestione, & rerum procuratione, quæ ad diuinum spectant honorem interim suam quoq; causam agunt, non illæ modò quæ subsidii & opis indigæ, quòd etiammum expientur, & à viuis eleemosynas, suffragia, ieiunia, missarum sacrificia impetrãt, quibus diuinæ iustitiæ faciant satis, & pœnarum diminutionem obtineant, sed & ipsi beati, cœlestis Hierosolymæ albo adscripti ciues quos interdum Deus sese iubet ostendere, vt corporibus eorum debitos honores exhibeamus

2 2. Corint. 5. ver 5.

quæ Spiritus Sancti purissima fuere templa; quod de SS. Geruasio & Prothasio, D. Ambrosius testatur: hoc ergo ipsi lucro apponunt, quia sic in se Deum sentiunt & lætantur honorari. Nobis autem, Deus optimè! quot inde commoda, quot cumulantur emolumenta: docent animam nostram corpori manere superstitem: ostendunt non esse impossibilem corporum resurrectionem cuius quædam sunt adumbrationes: clamant Deum non viuis modò, sed & mortuis præesse, cuius imperio ista paraguntur: certa esse loca manifestant, vbi & sontes indesinenter excrucientur, & pii æuo immortali cum iucunditate iugi perfruantur: admonemur societatis & communionis, quæ nobis cum defunctorum fratrum spiritibus intercedit, perferunt ad nos Dei mandata, & mutuæ caritatis aliarumque virtutum fiunt auctores; nos de suo statu, & quæ nobis vitæ ratio instituenda faciunt certiores: morientibus interdum se viæ comites, & ad cælestem patriam duces exhibent: horum monitu diuinam declinamus iram; ab his sæpè sanitas accipitur, & imminentia ceruicib. nostris mala depelluntur, & ad proborum exemplum ab improbis pœnæ exiguntur: ipsis quoq; damnatorum simulachris iuuamur, per quæ fides nostra fulcitur: & fit, vt firmiùs multò, iis quæ de scelerum suppliciis & de Dei iustitiâ & prouidentia credenda suscepimus, assentiamur. Hęc omnia & animaduertit, & in Theses artificiosè ac breuiter digessit, & scriptorum grauissimorum exemplis atq; historiis solidè probauit Societatis nostrę Theologus Pet. Thyreus[1], cuius scripta manibus teruntur, pari voluptate & vtilitate: nolo eadem hic recensendo actum agere. Tu (bone Lector) considera, an non isti fructus egregii & lauti, quos ab apparitionib. decerpimus? an non hæ gemmæ quouis auro & margarito pretiosiores? hæc nobis omnia, per nefas & inuidentiam, moliuntur eripere, si intelligunt; per stuporem & temeritatem miserandam, si non intelligunt, qui visorum fidem ex animis mortalium euellere allaborant.

[1] l. de appari- spirituum.

Metum nobis hic obtrudunt, sed metuunt vbi nihil timendum. Ingens (inquiunt) hac ratione fraudis seges seritur, dolorum occantur sulci, & lata superstitionis arantur noualia, tenduntur subtilia & rara retia, plagæ captendulæ instruuntur; quib. incauti capiantur, & impedicentur: Satan se solet in hominem, & adeò in lucis angelum transfigurare, quo illum pacto à veris spiritibus distinguemus? Dei donum est discretio spirituum, nec omnibus concessum, malè ergo consultum sit generi humano; si tales contingant apparitiones, quibus discernendis non satis idonea Deus remedia reliquerit. *Respondeo.* difficilem verè esse spirituum huiusmodi discernendi rationem: neq; id cuiuis peruium aut perspicuum. Non deesse tamen hominum eruditorum scripta in his tenebris prælucentia, ne periculosè aberremus, signa illi produnt singula verisimilia per se, quædam minùs, quædam amplius, si tamen valdè multa vel potiùs cuncta concurrerent, satis certa & luculenta futura. Scripsit olim tractatum integrum circa annum Domini. 1387. Bertramus Episc. Thefelicensis ad Cunonem Archiepisc. Treuirensem. *de illusionibus dæmonum* & Ioan. Hagen alias de Indagine Cartusian. *lib. de apparitione cuiusdam defunctæ* huc spectantem, & fusius egit integro opere Iaco. de Chusa Theologus *de apparitionibus spirituum, & quo inquiri & agnosci debeant modo, Vtrum verè an fictè appareant* conatur illũ suggillare, vt omnia, quę Catholica & pia sunt, Vvierus, sed nihil ex eo protulit, quod non piũ, prudens, & religiosum, paucis iste scriptor notus. Notiores sunt Peltani labores & Thyræi prædictę theses[2], è quibus quæ certiora primo loco seligantur. Si signũ crucis, nomen IESV, MARIÆ, vel aliorum sanctorum, eorumue reliquias, agni Dei ceream effigiem, lustralem aquam

Sic Caluin. in I. it. Lauathe. de spect. Chopin. li 3. de sacra pol.

[2] Peltan. d. 5. & Thyr. d. lib. 1. c. 16.

quam,panem,salem,cereúmve benedictum aut alia huiusmodi Sacramentalia, vel Catholicæ religionis symbola fugiant aut detestentur. Si postquam quod semel exegerunt præstitum, adhuc frustrà rursus appareant, & sint importuniores (nam animæ cum satisfeceris, vel non redeunt, vel semel tantùm vt agan t gratias: contra dæmones causas ex causis vt funiculum nectunt, vt vel obsideant, vel saltem grauiter decipiant) his ergo concurrentibus, diabolus est. 2. si se dicat animam esse alicuius damnati; mentitur; & dæmõ est, vt plurimum, vix enim vnquam damnatorum animæ sinuntur egredi. 3. si prætexit apparitioni causam falsam, vel malam; v.g. dicit se apparere coactum vi coniurationis magicæ, vel vt reuelet curiosa, parum necessaria, aut quæ nesciri expediret: dæmon est. 4. si aliter eius oratio sit falsa, superstiosa, malesuada; desperati, superbi, libidinosi, vindictæ appetentis, aut aliter perturbati præferens animi ostentationem: dæmon est. 5. si appareat formâ non humanâ, formosâ & benè formatâ, sed tetra, deformi, aut vili; vel canis, serpentis, suis, draconis, aranei, bufonis, vel similium; vel nigri Aethiopis: malus est genius; si verò forma humana, bona, angeli vel beati, vel Dei, tunc consideranda operatio: si ex genere suo improba, vt blasphemiæ, superstitionis, mendacij, homicidij, luxuriæ, &c. vel dolosa, ex modo operationis; vt si primo congressu lætitiam adferat animo, & tranquillitatem, postea horrorem, turbationem, vel desolationem, vel etiam magno cum fætore, strepitu, vel clade abeat: dæmon est. D. Antonius hanc suis cautionem tradidit, his fermè verbis; *Non est difficilis bonorum malorúmque spirituum discretio. si enim post timorem successerit gaudium, à Domino sciamus venisse auxilium: si autem incussa formido permanserit, hostis est qui videtur.*] Hanc iuxta normam, quæ D.Thomæ [1], B. Catharinæ Senensi, Gersoni, & aliis in hac palæstra probè exercitatis, non immeritò placuit, suos armauit pater Ignatius: [2] expertus id ipse fuerat, in fictitio illo & oculato monstro, quod præsens lætitiam adferebat, absens contristabat [3]. contra bonis spiritibus peculiare, vel iucundum, quem attulerit animo, sensum conseruare; vel initiò allatum metum, tranquillatione maxima compensare, vt Mambre, Gedeoni, B. V. & aliis nouimus accidisse. [4] In eandem sententiã D.Macar. [5], Quæ à Deo & bonis angelis (*id.n.ibi est, à gratia*) procedunt, lætitiam prædita sunt, caritate, pace, & veritate: quæ.a.ab iniquitate (*h.à diabolo*) turbatione plena sunt, nec habent dilectionem, aut gaudiũ erga Deum, *hoc est spirituale.* plura de hoc dicenda iterum lib. seq. *de reuelationibus.*

[1] 3.p.q.30. a.3. ad.3.
[2] libello exercitior.
[3] Ribadeneira eius vitæ l.1.c. 6. Mafeius c. 7.
[4] Iudic. 7. v. 22. & c. 13. v. 22. Luc.1.v.13. & 30 c.2.v.10. Mar.16.v.5.
[5] Hom.7.

Hæc puto signa non obscura discernendi visiones malorum spirituum à bonis: & tunc non debere nos dubitare, quin sint auersandæ. Semper enim vel sunt dæmonum, vel damnatorum: si tamen vnquam damnatorum animæ compareant. Nam etsi fatear Deum id posse permittere causam tamen vix video, cur id permittat. sanè si permitteret, non video quomodo possint illorum visa discerni à dæmonum apparitionibus: nisi fortè si qua denunciarent, indicarẽtue, quæ omnem hominum cognitionem superarent. Item nisi occuparent corpus hominis viuentis; nunquam enim animæ, vel angeli boni hominum viuentium corpora subintrant: sed hoc dæmonum proprium, vt Zoroastres in Magicis obseruauit, *vide Pet. Leloyerium lib. 4. de spectr. cap. pen.*

Aliquando comparere volunt Peltan. & Tyræus.

Par difficultas est, angelorum apparitionis à Beatorum hominum apparitione dignoscendæ. nam & eorum qui in purgatorio sunt apparitiones, bonorum angelorum operâ vicaria nobis, vt plurimum, puto exhiberi. Scio viros eruditos; signa quædam commemorasse; humanas animas quæ iam beatæ lætiore vultu apparere, quæ adhuc expiantur nubilo ac tristiore. hoc sanè admodum probabile est. Addunt sic angelicas ab humanis discerni: humanas

Sic Trittem. lib. octo quæstionum q. 5.

esse animas, si se barbatos, senes, vel pueros, vel fæminas exhibeant, aut mæsto habitu. nihil. n. horum angelos decere: vt nec in vlla quóque animalis vllius specie se exhibere, nec columbæ quidem. item si humanam cognitionem superantia prædicant aut doceant, si preces vel quid aliud subsidij postulent. Sed lubet ab his quærere: an nequeant angeli custodes suscipere formam eorum, quorum sunt custodes, & qui in purgatorio expiantur? certum est posse, & solere, néque id ipsi negant. cur non igitur tum, preces aut simile subsidium postulent? cur non tunc in eadem, qua illi erant forma, pueri, senis, barbati, mæsti, vel fæminæ appareant, vt cognoscantur? Deinde nónne beati multa nunc norunt, quæ viatorum superant cognitionem: futura quoque, vt angeli, norunt, si Deus illa reuelarit? incertæ igitur sunt hæ notæ. Quibus & historiæ nonnullæ repugnant. Nam & in Patrum vitis habetur scriptum, angelum Anachoretæ iudiciorum Dei inscrutabilem abyssum intelligere desideranti, senili facie & vultu apparuisse [1]. Notissimum quoque quod de B. Augustino commentarios de Trinitate cogitanti refertur; puerum illi visum, qui casso & irrito conatu cum Amphitrite Nerea, quantus quantus est, in exilem scrobem cochleari infundere nitebatur [2]; quem angelum fuisse non est ambigendum: non magis quàm illum alium: quem peruetus historia certaminis D. Dorotheæ narrat [3], similem puero quadrimo pulchellulo & tenellulo rosas suaue rubentes & mala recentia Theophilo, vt animosa & Deo fiden virgo promiserat, hyeme media, attulisse: cùm illis in locis cuncta gelu vi frigoris constricta horrerent. Ruffinus etiam & D. Bonauentura testantur, D. Gregorio Nazianzeno se videndam obtulisse Sapientiam cum Castitate, & posset quis, nisi per soporem hoc illi contigisset, suspicari fæmineo cum schema Angelos fuisse. D. Laurentius Iustinianus [4] affirmat, sibi virginem quandam sole candidiorem apparuisse: quæ se sapientiam Dei esse diceret, quæ propter hominum reformationem humanam formam suscepisset: & ab eo in sponsam recepta dato, pacis osculo, recesserit: atque hunc fuisse D. N. IESVM hac illi forma apparentem, volunt illius vitæ scriptores [5]. Arbitrarer potiùs Angelum fuisse. quod si Christus ipse fæminea in forma apparuit: cur non Angelos eadem in forma se conspiciendos præbere nonnunquam credamus? Exstat D. Gommari, quem Brabantini mei venerantur, vita, vel à Theobaldo, vel alio quopiam antiquo & diserto scriptore, litteris tradita: vbi [6] reperias Angelum à Deo missum, in columbæ specie mirabili splendore rutilantis, supra tentorium se conspiciendum præbuisse: & peregrinationem quam animo voluebat dissuasisse: sublimiorum studiorum atque operum proposita commutatione. cui cùm vir sanctus paruerit, nihilque inde sit subsecutum, vnde dæmonis fallacissimi queat illusio deprehendi: complura verò, vnde id diuino mandato factum appareat; neque dæmones columbæ adhuc speciem Spiritui Sancto dicatam abusos meminerim, boni hanc Angeli apparitionem fuisse, mihi persuadeo. Sed & alia visio vigilanti VVamberto oblata, videtur docere in aquilæ ingentis forma angelum apparuisse. [*apud Sur. in vita S. Bertulphi c.12. Ianuar. die. 5.*] quamuis si quis contenderet, hanc veram auem fuisse, vt & illa videtur, de qua in translatione S. Laudoaldi scribit *lib. 1.* Nogerus Episcopus (*Sur. tom. 2.*) non valdè repugnarim. Hæc ergo & similia, ne Notis ab illis traditis indubitanter assentiar, me morantur: sed imprimis, quia totam hanc spirituum discretionem quod illi non diffitentur, ex diuina potissimum reuelatione, arbitror dependere: Propterea tutiùs & præstabiliùs iudico cum B. Augustino [7], meam hic ignorantiam fateri, & discipulum me præstare: quàm præcipiti temeritate, ali

1 Albert. Patau. serm. 1. in Dom. 1. post. Pentec.
2 Iacob. de voragine serm. 1. de Trinitat & alii homeli stæ.
3 apud Sur. to. 1.
4 in fasciculo Amoris.
5 Bernardin. Iustinian. in eius vita c. 1. apud Sur. to. 1.
6 cap. 8. apud Sur. tom. 5.
7 lib. de cura pro mortuis, c. 16.

te aliquid definire, vel agere præceptorem. res enim hæc altior est, quàm vt à me possit attingi; & abstrusior, quàm vt eruere; & profundior, quàm vt vadare queam. Hæc pro tertia probatione.

SECTIO IIII.

K QVarta petita probatio est ab auctoritate diuina & humana. humanam voco quæ non est petita ex sacris Theologiæ, sed ex humanæ sapientiæ aditis. diuidamus has probationes, & sit quarta illa, quam ex Gentilium opinione initiò quæstionis fusè deduxi: quibus adde hoc censentes Platonem *in Phædone*, Trismegistum *epist. ad Tatium* Apul. *apo*. 1. Maximum Turium, *lib. de Deo Socrat.* Plutarch. *in Bruto*, Plin. Iun. *in epist.* Lucian. *in Philopseude.* vt omittam Homerum; AEschyl. Eurip. Virg. Senecam & cæteros poëtas: imo & Historicos; Dionem, Pausan. Tacitum, Sueton.

Quinta probatio petitur ex scriptis quorumdam astrologorum; qui censent animarum apparitiones, ab astrorum certa coniunctione, & influxu pendere, vt Ptolomæus, Iulius Firmicus, Albumazar, & alij Arabes, quos secutus Pomponatius: quorum hæresim, etsi verissimis argumentis doctè alij confutarint[1]: tamen inde patet, etiam hos homines, ferme atheos, apparitiones animarum admisisse; vt illis nostri hæretici meritò iudicentur deteriores.

Sexta probatio desumi potest ex opinionibus Chaldæorum, Mahumetanorum, Cabbalistarum, Rabbinorum; quorum omnium vnanimis sententia animarum apparitiones recipiendas decernit. Loquor de Synagoga, iam reprobata post Christum crucifixum. Iosephum hoc voluisse constat, tum quia censuit veram Samuelis animam apparuisse[2]: tum quia narrat Catulum à spiritibus occisorum dirè vexatum fuisse[3] hoc idem censuere Simeon Ben-Ioaz in libro *Mahhcar Hasudoth*, Rabbenus Haccados, multas memorans apparitiones, in lib. *Galarazeya*, & alij citati à Leloyerio[4]; vbi etiam ex Cabbalistis idem probat, qui non *Neshama*: nec *Ruah*: sed quod vocant *Nephez*: illud nempe Gentilium simulacrum seu vmbra, de qua Seruius (Virgilius *imaginem* vocauit;) volunt post mortem circa sepulcrum conspici. Idem credunt Musselmanni ex suo Pseudo propheta[5], vt Auenzoar, & Auicenna. Idem censuere Zoroaster *in Magic.* & Zoar; idem Indorum Bragmanes Calecutij, Goloimi, Malabarenses, & cæteri Orientales[6]: idem Floridenses, Peruuij, & cæteri Occidentales credunt[7]. Hos visum fuit adducere; non quòd iis quidquam tribuam: sed quòd contra Epicureos, qui scripturam sacram reiiciunt; & contra Hæreticos, qui Ecclesiæ perpetuam sententiam aspernantur: vno dicam verbo, contra laruas & nugones, laruas etiam & nugas in aciem producere cogamur.

Septimam probationem, legum, Tribunaliumque iudicialium suppeditant archiua. Nam & Vlpianus agnoscit *ostentum* quoddam φάσμα τερατῶδες,[8] & Manes agnoscit Martian.[9] & magica sacrificia, quibus spiritus euocari putabantur, damnat Modestinus[10]: quod *Manes accire* vocat, & à multis fieri queritur, & pœnam mortis sancit Imp. Constantin.[11] quo loco in idem recidit alia lectio, quæ pro *Manibus accitis*, habet, *Dæmonibus accitis.*[12] Manes enim vt plurimum erant ipsi dæmones, qui animas mentiebantur. Et hanc de animarum apparitione sententiam tenuere I.C. non infimæ notæ, *Budæus & Alciat. ad d. l. ostentum. Christoph.* Porcius § *fin. instit. de loca, Arnord. Ferron. in consuetud. Burdegal. Alex. ab Alex. in Genial. dier. lib. 2. c. 9. & lib. 4. c. 19 & lib. 5. c. 23. & lib. 6. cap. 21. Didac. Couarruu. lib. 4. var. resol. c. 6. Petr. Leloyer. lib. 3. de spectr. toto, qui c. 4. docet hoc etiam tenuisse Bar. Brissonium Curiæ* Parisiens. *Præsidem.* quibus cùm & sacræ scripturæ, & conciliorum, & sacrorum Patrum, & Theologorum communis sententia

1 Picus lib. 5. contra astrolog. & Pet. Le Loyerius l. 3. de spect. cap. 9. & nos agemus l. seq.

2 lib. 6. antiq. cap. 15.

3 l. vlt. belli Iudai. sub fin.

4 d. l. 3. c. 5. & cap. 6.

5 Azoar. IX. XXVI. & passim.

6 vide Paul. Venet. lib 3. c. 28.

7 Leuin. Apollo. in hist. Peruu.

8 li. ostentum. D. de verb. oblig.

9 lib. in tantũ de rer. diuis.

10 Lex Senatus consulto. ad l Cornel. de sicar. Leloyer. li 3. c. 3.

11 l. multi. C. de malef. & mathem.

12 sic legit D. Augustin. & Compend. Βασιλικ.

tentia suffragetur: cæteris Iurisconsultis contrarium sentientibus, illos non dubito præponendos.

Octauò probatur conclusio, quoniam perpetuus hic Ecclesiæ sensus fuit. Veteris quidem testamenti tempore, probatur, qua anima Samuelis apparuit Sauli [1], non carminis magici vi excitata, sed à Deo missa; hæc enim verior videtur sententia: quæ non veteribus tantùm Rabbinis Ahiæ, Saadiæ, Eleazaro, sed & Iosepho [2] (qui certè vni Nouatori Dauidi Kimchi sunt præferendi) sed grauissimis quoque Patribus placuit, Iustino contra Triphon. & Augustino de cura pro mort. quorum sententiam probaui superius [3], vt consentaneam sacræ scripturæ: & cui, si Ecclesiastici librum pro Canonico recipimus, vt Catholici omnes recipiunt, refragari non possumus, vt magni nostræ ætatis Theologi obseruarunt [4]. Nec sunt magni momenti, quæ nobis opponit Leloyerius *libr. 4. de spectr. c. 1.* verbosiùs quàm neruosiùs. In primis non distinguit inter has propositiones; *Samuel vere apparuit in assumpto corpore, vi carminis Magici, seu virtute dæmonis:* & hanc: *Samuel verè apparuit in corpore assumpto iussu ac imperio DEI, deceptis Saule & Phytonissa: qui putabant magica hoc confectum euocatione.* Primam enim propositionem dumtaxat: Tertullian. Cyril. Anastasius & alij, quos adducit, Patres negarunt; idque meritissimè: Secundam nemo illorum discussit, neque negauit; quam nos nunc asserimus. ideò corruunt omnes fermè Leloyerij contra nos machinæ. Deinde vetauit (ait) Deus ne quis rei alicuius cognitionem à mortuis petat, eosue per magos similesque seductores consulat; quod cùm contra Dei præceptum conaretur Saul; non est credendum Samuelem, summum diuinæ legis zelatorem, voluisse quasi cooperari, saltem fauere & satisfacere impio regi. *Respondeo*, missum à Deo Samuelem, vt impium regem corriperet, eique instantia supplicia denunciaret, sicque eum ad pœnitentiam hortaretur. Sic legimus, vindictæ sumendæ à peccatoribus causa, similes apparitiones non rarò factas; ob fores coronatas, Christianus, tempore Tertulliani [5], diuinitus fuit flagris cæsus: quod factioni hæreticæ communicasset. Natalius eodem modo ab angelis exceptus, auctore Eusebio [6]: de ciue Hipponensi, vt rem sibi notam, ob delatum peieraturo iusiurandum, similia narrat Augustinus [7]: de Laurentio Cantuariensi episcopo, fugam à grege meditante, ei B. Petrum plagas inflixisse, testis est Beda [8]: Hospiti, Mauritio Imperante, B. Virgo in somnis apparens, eò quòd blasphemantes hospitio non eiecisset, vimine genua circumarauit, & mane tibiæ à cruribus inuentæ abscissæ, vt habetur in Nicephori historia [9]. 3. obiicit, hunc fuisse dæmonem, quia nihil boni consilij dedit Sauli, neque eum ad pœnitentiam hortatus est; sed coniecit in desperationem. *Resp.* concionatorum & confessariorum officium esse hominibus breuitatem vitæ proponere, & dicere illud prophetæ; *Dispone domui tuæ, quia morieris & non viues.* item, *stulte hac nocte tollent a te animam tuam.* & alia huiusmodi, quibus sanctum inducant timorem: quod si peccatores inde ansam arripiant desperandi, culpâ vacare concionatorem, sibi reum id debere imputare, quòd bono pharmaco sit abusus similia est cernere in hoc facto Samuelis; qui, quæ ad pœnitentiam apta proponebat, Saul in malum succum conuertit. Deinde nemo nescit, non minùs aliquando iuuare consilia & adhortationes; quæ non expressis verbis, sed indirecta quasi oratione, proponuntur. virtutem enim hæc habent consolandi, & à malo reuocandi. Quæ oportuit aduersarium considerare, & tali argumento non vti. 4. respondet ad Ecclesiastici locum *cap. 46. vers. 23.* dumtaxat voluisse scriptorem præcipuas Samuelis laudes ibi commemorare, parùmque sollici

1 1. Reg. 28.
2 l. 6. antiqui.
3 supra q. 6. vbi vide.
4 Bellarmin. l. de Purg. c. 6. & l. 4. de Christo c. 11. Bellio lan. de Purg. l. 1. c. 11. Pereri de Magia c. 9. Valenc. in 3. disput. 11. q. 1. punct. 1. §. 9. Pelzan. de purgatorio c. 5.
5 Tertullia. adu. Praxeam.
6 l. 5. hist. c. 28.
7 serm. 117. inter editos Lauanii.
8 Beda lib. 2. hist. c. 6.
9 L. 18. c. 33.

sollicitum fuisse, an visio illa ficta, an vera fuerit. Sed contra, hoc verba non patiuntur. nostra versio habet: *Et post hoc dormiuit, & notum fecit regi, & ostendit illi finem vitæ suæ, & exaltauit vocem eius de terra in prophetia, delere impietatem gentis,*] *Notum fecit regi* post mortem suam, ipse Samuel, siue postquam dormiuit. Sic Græcè: καὶ μετὰ τὸ ὑπνῶσαι αὐτὸν προεφήτευσε: ipse igitur met prophetauit, qui mortuus: & ipse vocem suam de terra exiens edidit, ἐκ γῆς τὴν φωνὴν αὐτοῦ prophetans Saulem, post populi ἀνομίαν, moriturum. 5. patres obiicit, Auctorem *libri Græci quæstionum ad Ortodox.* quem sanè parum peritè dicit eiusdem auctoritatis esse cum ipso Iustino Martyre contrarium tenente. temerè verò, Iurisconsultus homo pronunciat, quæcumque in illo libro tradita sunt, per omnia & in omnibus sacræ scripturæ consentire: si locus hic foret, aut tempus permitteret, non deforent quæ obiicerentur. D. verò Augustinum etiam obiicit, non satis intellectum: Nam *in lib. de cura pro mortuis* apertissimè (quod bona cum venia aduersarij dictum) *c.15.* nobiscum sentit Augustin. vt alibi dixi, & clarè iam Theologi nostri [1] ostenderunt. Alij patres nihil nobiscum pugnant, quia dumtaxat negare voluerunt, vi carminis magici Samuelem excitari potuisse, & quia ipsi hanc apparitionem tribuebant magicæ Phytonissæ (quod nec necessarium erat, neque verum) ideò ex tali suppositione necessariò eò delapsi fuere, vt negarent aliud quàm dæmonem apparuisse. Nos quia suppositionem illam falsam putamus, ideò hac in re à patribus illis, ad alios patres recedimus. Denique obiicit, post multa impertinenter & παρέργως fusa: illud *cras mecum eris*, quod putat mendaciter dictum, si à propheta dictum: ego veritatem huius dicti clarè *lib. hoc eod. q. 6.* iam proposui. Certa satis ergo hæc SS. auctoritas de anima Samuelis.

1 vide l. q. 6 & quos citaui fol. præced. litt. a

2. Adhuc certiùs (vt ait D. Augustin. [2]) est exemplum Mosis, qui cùm fuerit verè mortuus [3], cum Christo domino in monte Thabor apparuit [4], vt verisimiliùs arbitratur D. August. in corpore assumpto, & ex aëre formato. 3. exemplũ est Ieremiæ & Oniæ, qui Iudæ Machabæo apparuerunt [5].

2 d. c. 15.
3 Deut. 34. in fin. & in epist. Iud. & Iosu. 1.
4 Matth. 17. Luc. 9.
5 2. Mach. c. 15.

Sed veniamus ad tempora Christianorum (vt Iudæos omittam, quibus hæc sententia constans fuit, exceptis Sadducæis) & quia promiscuè hæretici negant apparitiones mortuorum, siue beati sint, siue non sint, in vniuersum: ideò nos in vniuersum de his, siue iam cælites, siue nondum, agemus, & per ætates omnes Ecclesiæ descendemus, vt clarissimè appareat verè Catholicorum hunc semper sensum fuisse: aliorum quidem hoc affirmantium disputando, aliorum verò id satis apertè probantium exemplis apparitionum, quas pro verissimis habebant & narrabant.

Initio ipso hæc fuit sententia primitiuæ Ecclesiæ & Apostolorum & ipsius CHRISTI Domini: qui cùm sciret Apostolos id credere, non modò illos non reprehendit & contrarium docuit: (quod non erat optimus magister, lux mundi vera, prætermissurus) sed potius hanc sententiam vt eorum animis firmiùs infigeretur silentio suo, & indirecta responsione comprobauit: vt mox videbimus. Nam cùm post resurrectionem Christus Dominus ianuis clausis ad Apostolos fuisset ingressus, quod non putabant nisi à spiritu fieri posse, existimarunt se spiritum videre, & ideò vehementer conturbati & cõterriti fuerũt [6]: & quidem Theophil. expresè asserit putasse eos esse animam aliquam, quæ ex altera vita rediisset: quod idem D. Aug. [7] Eucherius, Beda, & Hugo Cardin. & multi alij censuerunt. putabant. a. animam esse Christi, in corpore aëreo assumpto, non in corpore proprio: de cuius resurrectione nondum erant planè certi. Sciebat Christus cogitationes eorũ, & respondet, palpatione veri corpo-

6 Luc. 24. v. 37. Ioan. 20. v. 19.
7 Serm. 8.

ris

ris cognoſcant ſe ſpiritum non eſſe. Eadem fuerat ante paſſionem ſuſpicio ac metus Apoſtolorum, cùm viderent eum ambulantem ſuper aquas [1] néque tum reprehenſi, quòd putarent eſſe aliquando ſpectra, ſed quia putabāt Chriſtū metipſis tum non apparere. Eandem aliorum tum ſententiam fuiſſe conuincitur ex B. Luca [2]. nam vniuerſa quæ Hieroſolymis erat Eccleſia, dicentem Rhodem quòd Petrus ex carcere liberatus ante fores adſtaret, dixit inſanire, eo quòd certò ſibi perſuaderet, [3] Petrū viuere & in carcere detineri: animámque viuentis hominis extra corpus ſuum apparere non poſſe ſciret: ideò de viui hominis anima puellæ errorem reprehendebat, & angelum in ſpecie Petri credebat: puellæ aſſenſura ſi Petrum mortuum credidiſſent. Quo loco Græcè ἄγγελος [4] eſt: vnde probat locus aliquando per angelos ἑτεροπροσώπως animas repræſentari: præcedentia verò loca in Euangeliis apud Luc. non habent ἄγγελος, ſed expreſsè habent τὸ πνεῦμα: apud Matt. verò φάντασμα. Ex quibus ſic ratiocinamur: apud Matt. nomen genericum fuiſſe poſitum; vt intelligamus tam de angelis, quam animabus. hanc opinionem viguiſſe: apud Luc. verò in Euangelio vocem τὸ πνεῦμα poſitam, vt reſtringamus ad animas, vel ſaltem ad ſolos angelos non ſtringamus: apud Luc. in Actis, angeli nomen poſitum, vt de Angelis idem cenſuiſſe Eccleſiam ſciamus. Sanè hæc adeò fere ſunt inſeparabilia, vt & olim Sadducæi, & hodie hæretici, vtrumque æquè impugnent. Quis verò non rideat Lauatheri reſponſionē πνεῦμα pro Angelo tantum accipi? ergo ſpiritui reſiſtens caro in membris noſtris, illa non animæ ſed angelo repugnat, vtitur enim Paulus voce πνεύματος: ergo apud Petrum Chriſti anima concionata fuit angelis, & non hominibus in inferno degentibus (ἐν φυλακῇ πνεύμασι. p) contra communem Antiquitatis conſenſum [5]. Ergo falsò Athanaſ. [6] tradidit, in Hymno trium puerorum, πνεύματα ſignificare hominum animas? ſed nugor, cùm talia ſerio refello.

1 Matth. 14. v. 26.

2 Act. 12. v. 15.

3 Gal. 5. v. 16. 17.

4 1. Pet 3 v. 19. & c. 4. v. 6.

5 Clemens Alex. lib. 2. & 6. Stroma. Atha. epiſt. ad Epict. Hilar. in pſal. 118. Epif. hæreſ. 77. Cyril. Alex. lib. de recta fid. ad Theodoſ. & li. 12. in Io. Amb. in c. 10. ad Ro. Ruf. in Symb. & alij.

6 Athanaſ. li. de ſpiritu ſancto.

SECTIO V.

NVnc ad dicta Conciliorum & Patrum & hiſtoricorum veniamus: quæ non obſcurè id docent & perſuadent, niſi proterui & pertinaces, quod hæreticorum eſt proprium, eſſe velimus. vnum illis effugij diuortium præcludamus. quidam omnes viſiones negant: qui ſunt indigni quibuſcum ſcriptis contendamus: eodem enim iure omnium Hiſtoriarum, omnium librorum, qui in ſacro Canone (quem ſibi quiſque illorum, quem vult, hodie fingit) non continentur, fidem & auctoritatem repudiare poſſunt. quo quid inſanius, quid cunctis reipubl. partibus eſt pernicioſius, & graui vindictā dignius? Modeſtiores alij; Angelorum permittunt viſiones, & recipiunt, pro lubito tamen ſuo; quando illis in diſputando negotium non exhibent: ſed iidem iſti, veterem omnem memoriam ſic interpretantur, vt contendant αὐτοπροσώπως nunquam animas ne Beatorum quidem vel apparuiſſe, vel apparere: ſed quandocunque talia leguntur, de ἑτεροπροσώπως facta, per bonos vel malos ſpiritus, apparitione id accipiendum. His regula illa Auguſtini & aliorum validè obſtat: quando verba ſcripturæ propriè poſſunt accipi, ad Metaphoricos vel tropicos alios ſenſus non eſſe confugiendum: ſunt autem ſcriptorum de his rebus verba pleraque adeò clara, vt qui illa ad tropos reuocet, is nihil non eodem iure ſic queat detorquere. Deinde nihil nos cogit abſurdi, nihil rationi conſentiens parum. fieri poſſe, fieri decere & expedire iam docuimus. cur igitur ſanctiſſimis & grauiſſimis hominibus, ea ſimpliciter & ſine fuco narrantibus, vt αὐτοπροσώπως geſta, non credamus: ſed vel inuitis ἑτεροπροσωπίαν obtrudamus? Quaſi verò non ipſo loquendi modo vtrúmque genus apparitionum diſtinxerint. Nonne (vt alios mittam) D.

Cyprian.

Cyprian.cùm de imaginaria,vel per angelos facta loquitur,simpliciter vocat visiones;cûm verò de apparitione Beati alicuius αὐτοπροσώπως facta;tunc addit apparuisse talem vel talem? idem discrimen obseruant acta martyrum: idem, vita Dialogus D. Gregor. *vide Cyprian.epist.*10. II. 12 69. *Acta Mart. apud Sur.* 24. *Febr.& I. Maij.Gregor.passim in Dialog.* Quinetiam soliti ipsi Angeli idipsum declarare, quando apparent; vt fecit Gabriel Archang.cùm in formâ S.Marcellini se visendum præbuit,apud Eghinartum *lib.3.de translat.SS.martyr. Marcellini & Petr.cap.12.*]

Primo Sæculo nobis occurrit,prima Hispaniæ,& fortassis Europæ totius, Ecclesia B.Mariæ Deiparæ de Columnâ, à B. Iacobo Sebedæo, cum adhuc in viuis vterque degeret, dedicata ad Hebrum Cæsar Augustæ:quod & Annalibus Celtiberitis [1] proditum, & adeò constanti Ecclesiæ illius traditione receptum, vt Catholicus ibi non habeatur, qui dubitet: traditur B. Virgo columnæ insistens Apostolo Hispaniarum apparuisse, & iussisse eo sibi loco sacellulum dedicari;quod nunc diues & nobilis Ecclesia est. Si viuens adhuc alio in loco,quàm vbi degebat, B. Iacobo se videndam exhibuit; cur nequeat nunc cæli terræque Regina cùm lubet? & sæpè illi lubuisse, mox docebo. apparuit non semel filius, cur non & mater?B.Petro persecutionem vitanti Christus conspicuum se præbuit, & dixit Romam se contendere, vt iterum crucifigatur. intellexit Domini mentem Petrus, & reuersus agitur in crucem, sicque in Petro Christus iterum crucifigitur.[*testantur D.Ambr.contra Auxent.de Basil. noua tradenda.D. Gregor.in 4.Psal. Penit.Hegesip.l 3.de excid. Ierosf.cap.2.*] Carpo Cretensi, auctor est D.Dionys.Areopagita;*epist* 8.*ad Demophil.* IESVM multis Angelis comitatum apparuisse, & inclementiæ nomine reprehendisse, quod lapsi fratris, & seductoris pœnam expeteret.Vespasiano Imp.S.Martialis Lemouicum episcopus vixit,discipulus Christi,is vidit S.Valeriæ Martyris animam, instar lucidæ flammæ cælum petentem.[*narratur in Actis S.Martialis,apud Surium.*]

1 Anton. Beuter.Chro. cap. 23. Vasæus Garibay & alij.

O *Sæculo secundo* Iustinus Mart. Apolog.II.*ad Impp.* redire animas mortuorum, & apparere nonnunquam, & proinde immortales esse,vt gentilibus persuadeat; ipsis Gentilium per Magos euocationibus vtitur: & contra Triphonem disputans,asserit Samuelis animam verè fuisse euocatam. Tertullianus non modo nihil nobiscum, sed tantùm cum magis næniis pugnat,inquiens:*Sed si quasdam reuocauit animas in corpora Dei virtus in documenta iuris sui:non idcirco communicabitur fidei & audaciæ Magorum, & fallaciæ somniorum, & licentiæ poëtarum.*] verum etiam apertè facit pro nobis.nam & subindicat aliquando factum, & causam facti addit.Et luculentius idem, *Atqui hoc quoque de anima prædicatur. Nam,si de aliquo iampridem defuncto,tanquam viuo quis requirat:præ manu occurrit dicere.* Habet iã & reuerti debet.*hæc testimonia animæ quantò vera, tantò simplicia: quantò simplicia, tantò vulgaria:quantò vulgaria,tantò communia:quantò communia,tantò naturalia:quãtò naturalia,tantò diuina.*]quæ non tãtum ad corporum resurrectionem, sed & ad hunc animarũ reditum miraculosum possunt referri.Origenes rectè,quod quasdam redire posse censuit idque nobis nunc sufficit; perperam, quod ad improborum animas restrinxit,*lib.7.Celsum impugnans:improba verò anima & prauis facinoribus in terram retracta,ita vt adspirare ad superiora nequeat,vagabunda in terra volutatur,nũc circa sepulchra oberrando,vbi etiã vmbratiliũ animarũ phantasmata sunt sæpius visa:nunc terras has obeundo,cuiusmodi hos spiritus esse credendum est, qui omnibus sæculis & coerciti sunt & præpediti veneficiis &c.*]Et sanè Origenis tempore D.Potamiænâ Basilidi carnifici apparens, eum ad fidem conuertit, nec hunc tantùm, sed & complures alios,vt docet Euseb.*lib.6.c.4.* & ipsemet Orig. *contra eundem*

Cels.lib.

Cels. lib. 1. testatur, *multos penè inuitos attractos esse ad Christianam religionem, spiritu quodam repentè mutante intellectum eorum: vt pro verbo exoso ad id temporis non cunctarentur mortem oppetere, post visiones oblatas ipsis vel dormientibus vel vigilantibus. Multa enim talia vidimus, quæ si memorarentur dumtaxat gesta in nostra præsentia, cachinnum tollerent infideles: rati, nos quoque, sicut illos de quibus malè suspicantur, fingere. Testis autem est* Deus *nostra conscientia: conari me non falsis narratiunculis, sed variis exemplis commendare* IESV *doctrinam.*] hæc ille, quæ sanè possemus & nos singulis ferè paginis Lauathero, Riuio & similibus incredulis obiicere, & inculcare.

III. *Sæculo tertio* D. Gregorio Thaumaturgo, cùm Deipara, B. Ioannes Euangelista apparuit, vt narrat quàm prolixo, tam vero sermone, scriptor eius vitæ grauissimus, D. Gregorius Nissenus. Qui quando angelica est visio, id solet addere, vt facit in visionibus oblatis B. Ephrem. *in eius vita.* Nocturnarum quoque visionum *epist.* 12. meminit D. Cyprian. & idem *epist.* 69. eos grauiter reprehendit, qui visiones huiusmodi contemnunt. B. Quartillosæ filius eius Martyr apparuit, & ad martyrium matrem confirmat, vt narratur in epist. Africanorum Confessorum, (*quam nobis exhibuit Laur. Sur. die* 24. *Febr. tom.* 1.) in cuius additione, etiam D. Cyprian. Montano, & Flauiano confessoribus traditur adhortatur apparuisse. Sic & alia nos authentica Martyrum Cirthensium acta, referente eodem Sur. (*die* 1. *Maij tom.* 3.) docent, D. Cyprian. Mariano, & apparuisse, & manum porrexisse; & ab Agapio puerulum martyrem paulò antè coronatum visum fuisse. D. Ambros. *Sermon.* 90. *B. Agnes* (ait) *parentibus ad eius sepulchrum assiduè vigilantibus, quadam nocte choro virginum comitata cum apparuisset, sic ad eos locuta dicitur: ne me parentes mortuam lugeatis: nam vna cum his virginibus viuo apud illum in cælis: quem in terris tota mente dilexi.*] addit & eandem Constantiæ post annos aliquot sanitatem in somnis spopondisse & præbuisse. Prius etiam, sub Decio. B. Agathæ S. Petrus apparens in carcere mammillam eius pectori restituit [*Acta S. Agathæ* 5. *Febr. apud Sur.*] Eadem postea S. Luciæ apparens, matrem eius Euticiam sanguinis fluxu liberauit] *Acta S. Luciæ* 13. *Decemb. apud Sur.*]

IIII. *Post annum Christi CCC.* seu sæculo IV. Christus Dominus dignatus apparere, D. Petro Alex. in forma pueri, quærentis vestem suam ab Ario discissam (*Sur. tom.* 6. *die* 15. *Nouemb.* (In ipsis exordiis) *ait Hadrian. tom.* 2. *epist. Decretal. & Synod. VII. siue Concil. Nicæn.* 2. *act.* 2.) *Christianorum, cùm ad fidem conuerteretur pius Imper. Constantinus, sic legitur: Transacta die nocturno regi facto silentio, somni tempus aduenit, & ecce adsunt sancti Apostoli Petrus & Paulus, & dicentes: Quoniam flagitiis tuis posuisti terminum, & effusionem innocentem sanguinis horruisti: missi sumus à Christo IESV Domino, dare tibi sanitatis recuperandæ consilium. Audisti ergo nostra monita &c.*] Ecce dicunt se missos à CHRISTO, dicuntur adfuisse Regi, vtique αὐτοπροσώπως apparentes: & nominantur Apostoli; cùm in aliis Constantini visionibus præljanti ostensis, à Zonarâ *tom.* 3. non nominentur, qui apparebant; eò quod angelici spiritus essent. Sic etiam cum Constantinus templum Deiparæ construi iussisset: architecto apparens ipsa, rationem docuit, qua columnæ possent erigi. (*Greg. Turonen. de gloria Martyr. cap.* 8.) Constantio, Spiridion & Triphillius priùs in somnis apparuêre, quàm eum sanarent, & tamen hi adhuc erant in viuis. (*ex Metaphras. Surius tom.* 6. *die* 12. *Decemb.*) Par potestas à mortuo loquelam obtinere, & consequi vt appareat. De eodem illo Spiridione, referunt Socrates *lib.* 1. *cap.* 8. & Rufin. *lib.* 1. *cap.* 5. quod Ruffini verbis referam; *Filiam habuit, Irenem nomine: quæ cùm ei benè ministrasset, virgo defuncta est. Post eius obitum*

venit quidam dicens, se ei quoddam depositũ commendasse; rem gestã ignorauerat pater. perquisitum in tota domo, nusquam, quod poscebatur, inuentũ est; Persistebat tamẽ ille, qui cõmẽdauerat, & fletu ac lacrymis perurgebat; vita quoq; sua se illaturum exitiũ, nisi cõmendata reciperet, testabatur, Permotus lacrymis eius senex, ad sepulchrũ filia properat atq; eã ex nomine clamitat. Tum illa, de sepulcro, Quid vis, ait pater? Commendatũ, inquit illius, vbi posuisti? At illa locũ designans: illic, ait defossum inuenies. Regressus domũ rẽ sicut filia de sepulchro responderat, repertã tradidit reposcenti.] Quæ potuit respõdere, non potuit apparere? sanè, vt & illi qui mortui iam Nicenæ Synodo subscripsere. Historiam admirandam prodidit Gregor. Cæsariens. presbyter, *apud Lipoman. tom. 6. in orat. de Nicena Syn. Duo* (ait) *Sancti Episcopi Chrysanthus & Musonius, cùm nondum decisioni suas adiecissent subscriptiones, accidit vt diuinâ prouidentia ab humanis excederent. Diuini ergo patres, cùm venissent ad communẽ locum, in quo dormiebant, cumq; simul cum eis essent, & quæ dicebantur, audirent: ô fratres, dixerunt, & patres præclarũ nobiscum certamen decertastis, cursum perfecistis, fidẽ seruastis. Si ergo quod factũ est, Deo gratum iudicatis (nunc enim puriùs cernitis) ne quid sit impedimento, quò minus vos quoq; decisionem subsignetis. Hæc simul & dixerunt, & signata decisione sanctorum Patrum loculo imposita, totam illam noctem insomnẽ peragunt in oratione. Die autẽ sequenti cùm venissent ad loculum, solutis quæ erãt imposita signaculis cũ sanctam reuoluissent decisionẽ, inuenerunt sanctorum patrum ad eos adiectas suscriptiones.*] addit Nicephorus *li. 8. c. 23.* ipsius suscriptionis verba; *Chrysanthus & Musonius, qui cum patrib. omnib. in Sancta prima Oecumenica Synodo consensimus quãuis corpore translati, manu tamen propria nos quoq; libello subscripsimus.*] Vnde patet & Spiridionis, & omniũ Primæ Synodi patrũ sententiã fuisse, animas, diuinâ permissione, ad nos redire posse, nã alioquin, nec ille filiã vocasset, nec isti subscriptionẽ postulassent. Nicæno cõcilio vetustius, vt pote durãte adhuc ante Cõstantinũ persecutione, celebratũ fuit in Hispania conciliũ prouinciale Eliberitanũ in cuius *can 34.* legimus; *Spiritus defunctorum nõ esse inquietandos*; quo significatur spiritus defunctorum superesse, & cernere quę circa sepulcra eorũ fiant, vnde & sequitur; nonnũquã adesse his locis; & detestari ritus gentilitios, ex errore natos, de animarum circa sepulchra centenariã oberratione; de qua puto Canonem illum agere. & à quâ sententia non videtur omnino alienus Nemesius περὶ ψυχῆς qui liber perperam tribuitur Niceno. Anno *366.* Iulianus Imp. occisus fuit incerti spiculo: & diuina visio priùs ostensa sancto Basilio, cui cũ B. Virgine S. Mercurius apparuit, & discedens, & cruentam hastam referens, vt ex Helladio D. Basilii discipulo docuit D. Damascenus *Orat. 1. de imagin.* eodem quoque tempore & alius ad castra proficiscens vidit vel vigilans, vel somnians, complures ex Apostolis & Prophetis in vnum coactos, & de iniuriis Iuliani in Ecclesiam querentes, & in commune consulentes: & duos ex eorum numero, ceteris bono animo esse iussis, discessisse, pauloque post rediisse ad conuentum, & nunciasse tyrannum occisum. Sosomenus hæc narrans *lib. 6. cap. 2.* duorum nomina prætermisit; sed Nicephorus addidit, duos olim egregios fuisse milites ac Martyres, Mercurium & Artemium. *Sic ille lib. 10. cap. 35.* B. Febronia Martyr & virgo natalis sui die quotannis mediæ noctis tempore in Nocturnis precibus, apparebat cunctis in choro versantibus, eo ipso in loco procumbens, vbi psallere solita. [*Metaphrast. apud Sur. tom. 3. Iunij 15.* D. Ammonis animam vidit B. Antonius comitantibus angelis in cœlum pergere. [*Athanas. in vita D. Antonij, idem refert Palladius in vita Ammonii.*] D. Martino Turonensium Episcopo apparuit è cælo descendens B. Virgo; & ex inferis ascendens anima latronis, qui pro Martyre colebatur. [*Sulpitius Seuerus*

P

rus in vita D. Martini] D.Pauli primi Eremitæ animã visam B.Antonio in cælũ ab angelis deferri, auctor est D.Athanas. *in vita Antonij*.& D.Hieronym. *in vita Pauli*. fuit in hac sententia Nemesius paullò ante citatus: fuit & D. Basilius *lib. de vera virgin. paullo ante medium*; vbi postquam dixisset virginem, etiam cũ sola est semper reuereri debere & Dei, & angeli custodis præsentiam: *Quid* (subdit) *per singula pergam? Ipsas angelorum infinitas multitudines & vna Sanctorũ patrum beatissimos spiritus, Nullus enim ex his est, qui non singula vbiq; consideret. Etsi n. oculis carneis minimè conspicui sunt: incorporeis tamen obtutibus ad agnitionem cõplectuntur, & comprehendunt omnia.*] vult ergo Sanctorum animas nobis cũ volunt adesse, Dei permissione, & nullum esse locum quo se successiuè penetrare non possint nihil in rebus esse actionibusq; humanis, quod aliquando nequeant intelligere, ne quid hic vbiquitatis somnies. Idem in Panegyr B. Mamantis Mart. significat multis D.Mamantem apparuisse. *Memores estote Martyris, quot quot illo per somnia potiti estis.*] D.Gregorius Nazianzenus *Orat. in laudem Cæsarii* dicit sibi sæpè in somnis visum fratrem, & licet addat, *siue cupiditate* (qua scilicet amantes sibi somnia fingunt) *siue ipsa veritate*: manifestum tamen testimonium dat sententiæ suæ de possibili animarum apparitione.

Vixere eodem sæculo nonnulli Patres mox citandi; sed, quia mors eorum & vitæ pars potior, incidit in sæculum sequens, in illud distuli.

V *Quod tempus intercedit* inter annum CCCC. & D. sæculo quinto adscribendum, viros habuit qua sanctitate, qua doctrina valdè illustres. D. Martini Q transitus D.Seuerino. & D.Ambr. absentib. ostensus: apparuit etiam, vt auxiliũ laturus iis qui corporis eius translationẽ parabant, apparuit & alias non semel vt narrat Gregor. Turon. *lib. de mirac. D. Martini, & lib. de gloria Confessor.* D. Ioannis præcursoris caput altissimè Herodias defodi iusserat, multis postea sæculis sanctus ipse, duobus Monachis in somnis apparuit, & quo loco esset ostendit. Rursus cùm memoria eius interiret, & ignoraretur quo loco delitesceret hoc sæculo, ante Marciani imperium, idem sanctus Marcello monacho mirabili modo locum sepulcri sui capitis indicauit. [*Prosper & Sigisber. in Chron. Sozomen. lib. 8. cap. 21. Nicep. lib. 12. ca. 49.*] Vbinam sepulta forent corpora DD. Geruasii & Prothasii, per visionem eorum D.Ambr. didicit, teste B. Augustino, *l. 22 de Ciuit. Dei cap. 8. & lib. 9. confess. c. 7* ipsius etiam D.Ambrosii verba hanc sententiam nostram confirmant, quibus eodem sensu: quo D. Basilius, Sanctorum spiritus vbilibet esse testatur, *Nã licet vniuersi sancti, vbique sint, & omnib. prosint, specialiter tamen illi pro nobis interueniunt, qui & supplicia pertulere pro nobis. Martyr enim cum patitur, non sibi tantum patitur, sed & ciuib. Serm. 77 de Natali Octauij, Aduent. &c.* B.Paullinus (fortè Diaconus, certè nõ Nolanus ille) *in vita S. Ambrosii*; *Eodẽ*, inquit, *quo obijt die, sicut textus epistolæ loquitur, quæ à Simpliciano successore eius venerabili viro, suscepta est de partib. Orientis, ad ipsum tanquã adhuc nobiscũ viuentẽ, directa, quæ nunc vsq; Mediolani habetur in monasterio quibusdã sanctis viris apparuit orãs cũ illis, & imponens illis manus, habet. n. diẽ epistola quo directa est: qua lecta inuenimus diẽ esse, quo ille defunctus est. Intra Tusciã verò ciuitate Florẽtia, vbi nunc vir Sãctus Zenobius* Episcopus *est, quia promiserat se illos sæpius visitaturũ, freqũẽter ad altare, quod est in Basilica Ambrosiana, quæ ibidẽ ab ipso cõstituta est visus est orare, sicut ipso sãcto viro sacerdote Zenobio referẽte, didicimus. In eadẽ etiã domo in qua declinans Eugenium mansit, tempore, quo Rhadagaisus supradictam ciuitatẽ obsidebat, cũ iam penitus desperassent viri ciuitatis; per visum cuidã apparuit, & promisit, alio die salutem illis adfuturam. Quo referente ciuiũ animi sunt erecti. Nã altero die adueniẽte Stilichono comite cũ exercitu, facta est de hoste victoria. Hæc Pãsophia*

phia religiosa femina, matre pueri Pansophii, *referēte cognouimus. Mezcezeli etiā desperāti de salute sua vel exercitus, quē ducebat contra Gildonē, baculū tenens manu in visu noctis apparuit, atq; cum prouolueretur ad pedes viri sancti* Mazcezel: *percutiens terram senex baculo quo regebatur (tertiò hac enim specie illi apparuerat) ait, Hic, hic hic, signans locum, deditque intellectum viro quem visitatione dignū fuerat arbitratus, vt agnosceret se in ipso loco in quo sanctum Domini viderat Sacerdotem, die tertia victoriam adepturum: atque ita securus bellum & inchoauit & consummauit. Nos tamen ea Mediolani positi, ipso Mazcezele referente cognouimus. Nam & in hac prouincia, in qua nunc positi hæc describimus, plurimis hoc ipsum retulit sacerdotibus, quibus etiā referētibus securius antè nobis cognita huic libro adiungere arbitrati sumus. Sisinnii etiā & Alexandrini Martyrum, qui nostris temporibus, post obitū Sancti Ambrosii in Agauniæ partibus persequentibus gentilib. martyrii coronam adepti sunt, cū reliquias Mediolani summa cum deuotione susciperemus, adueniente quodam cæco & referente cognouimus. qui eodem die tacto loculo, in quo Sanctorū reliquiæ portabantur, lumē recepit, quod per visum noctis vidisset nauim appropinquare littori, in qua multitudo erat albatorum virorum: quibus descendentibus ad terram, cùm vnum de turba precaretur, vt sciret qui essent ii viri, audierit Ambrosium eiusque consortes. Quo audito nomine, cùm deprecaretur vt lumen reciperet, audiuit ab eo, Perge Mediolanum & occurre fratribus meis, qui illo venturi sunt (designans diem) & recipies lumen. Erat enim vir (vt ipse asserebat) de littore Dalmateno, nec se ante venisse in ciuitatem asserebat, priusquam recto itinere reliquiis Sanctorum occurrisset nondum videns, sed tacto loculo videre cœpisse.*] Hactenus Paullinus de Ambrosio, & quidem certò comperta. Nunc age, alium eius ætatis, D. Ambrosij contra Symmachum Collegam, Prudentium adiungamus.

Prudentius de S. Eulaliâ,

Virgo citum cupiens obitum
Appetit & bibit ore rogum.
Emicat inde columba repens,
Martyris os niue candidior
Visa relinquere, & astra sequi:
Spiritus hic erat Eulaliæ,
Lacteolus, celer, innocuus, &c.

De Sancto Fructuoso & sociis.

Vidit præsidis ex domo satelles
Cœlum martyribus patere apertum,
Insignesque viros per astra ferri.
Quin & filiolæ monens herili
Ostendit sceleris notam paterni,
Cœlo viuere, quos forum peremit.

Postea cùm pio studio conarentur fratres, quisque sibi partem reliquiarum auferre subdit.

Sed ne reliquias resuscitandas,
Et mox cum Domino simul futuras
Discretis loca diuidant sepulchris:
Cernuntur niueis stolis amicti,
Mandant restitui cauôque claudi
Mixtim marmore puluerem sacrandum

Scribit Constantinus presbyter *in vita S. Germani Antisiodorensis c. 17. cum Sanctus vir in loco quodam spectris infesto moraretur intrepidus, subitò ante os legentis*

tis adstitit vmbra terribilis, & paulatim sub oculis intuentis erigitur. Parietes etiã saxerum imbribus colliduntur. Tunc verò deterritus lector præsidium sacerdotis implorauit. Qui statim prosiliens effigiem terribilis imaginis intuetur, & præmissa obsecratione nominis Christi, imperat, vt quis esset, quidue illic ageret, fateretur. Qui protinus terrifica vanitate deposita, voce humili more supplicantis eloquitur. se comparemque suum auctores fuisse multorum criminum: insepultos iacere, & ob hoc inquietare homines, quia ipsi quieti esse non possent. Rogat, vt pro eis Dominum precaretur, quatenus recepti requiem mererentur. Ad hæc vir sanctus indoluit, imperatque vt locum ostenderet, quo iacerent. Tum verò cereo præcedente dux vmbra prægreditur, & inter difficultates maximas ruinarum, intempesta nocte locum, in quo proiecti fuerunt, indicauit: Vt verò mundo redditus est dies, circumiectos incolas inuitat, hortatur ipse operis maturator insistens: rudera tumultuariè superiecta ad tempus rastris auulsa purgantur. Inueniuntur corpora fusa sine ordine, ossa ferreis adhuc nexibus illigata. Ad legem sepulturæ fossa dirigitur, membra exuta vinculis, linteis induuntur, humus superiecta componitur oratio intercessionis impenditur, requies defunctis obtinetur: ita vt post eandẽ diem, sine vllo terroris indicio, domicilium frequentato habitatore floruerit.] *apud Suriũ mense* Iulio. Sed tot tam claris exemplis aliquas inseramus auctoritates siue dogmata Patrum, mox ad alia exempla redditur. Hieronymus *lib. adu. Vigilantium.* in vno illo, nostros Nouatores omnes iugulat sacræ veritatis gladio eloquentiæ bracteis inaurato: *Ais vel in sinu Abrahæ, vel in loco refrigerii, vel subter aram Dei animas Apostolorum &* Martyrum *consedisse, nec posse suis tumulis, & vbi voluerint adesse præsentes. Senatoriæ videlicet dignitatis sunt, & non inter homicidas teterrimo carcere, sed in libera honestáque custodia, in fortunatorum insulis & in campis Elysiis, recluduntur Tu Deo leges pones? tu Apostolis vincula iniicies: vt vsque ad diem iudicii teneantur custodia, nec sint cum Domino suo, de quibus scriptum est; sequuntur agnum quocunque vadit. Si agnus vbique, ergo & hi, qui cum agno sunt vbique esse credendi sunt. Et cùm Diabolus & dæmones toto vagentur in orbe, & celeritate nimia vbique præsentes sint, martyres post effusionem sanguinis sui arca operientur inclusi, & inde exire non poterunt*] Siste, lector, & istud, *vbique* pro *vbilibet* positum (vt Sanctum Basilium interpretatus fui) memento simul rationes Diui Hieronymi etiam percellere eos, qui negant è cœlo Sanctorum animas egredi posse. Amicus & admirator Hieronymi Diuus Augustinus *libro de cura pro mort.* totus in eo est fermè, vt probet secundum legem Dei ordinariam, & sola ac nuda ipsarum animarum naturali facultate, animas illis quibus adscriptæ sunt locis egredi ad tempus non posse, extraordinaria tamen Dei permissione quando voluerint, eas suis receptaculis ad homines visendos egredi posse: videte hanc eius mentem verbis, & serie disputationis apertè significatam, cùm *cap.* 10. scripsisset ferri mortuos apparuisse viuentibus, & quo illorum corpora iacerent inhumata nescientibus, locisque monstratis monuisse, vt sepultura, quæ defuerat, præberetur; subdit: *hæc si falsa esse responderimus, contra quorundam scripta fidelium, & contra eorum sensus, qui talia sibi accidisse affirmant, impudenter venire videbimur.* Et non sunt impudentes aduersarij nostri; qui consensum ætatum omnium exsibilant? Vt autem intelligeremus hoc non accidere lege ordinaria, sed speciali priuilegio, Deique permissione singulari, *capite* 13. illud de matre sua adscripsit, quod aduersarii calumniosè in nos detorquent, *si rebus viuentium interessent animæ defunctorum, vt de aliis taceam, me ipsum pia mater nulla nocte desereret.*] Etenim de singulari illa permissione alias apertè asseruit, quod de continua & ordinaria lege hìc negauit. *cap.* 15. *Mitti* (inquit) *ad viuos aliques ex mortuis diuina scriptura testatur, & Samuelis atque Moysis apparitionibus id cõfirmat.*

De

De fide ergo hoc censuit Augustinus, idem postea *capite 16.* confessorem Felicem cum à Barbaris opugnaretur Nola, *non solum beneficiorum effectibus, verum etiam ipsorum hominum aspectibus apparuisse, nō incertis rumoribus, sed testib.* (ait) *certis se cognouisse. Verum* (addit) *ista diuinitus exhibentur, longè aliter, quàm sese habeat vsitatus ordo, singulis creaturarum generibus attributus.*] vult ergo Sanctus Doctor fieri posse, sed non fieri naturaliter, ideò enim vt hoc doceat, mox subdidit; *alii sunt humanarum rerū limites, alia diuinarum signa virtutum: alia sunt quæ naturaliter, alia quæ mirabiliter fiunt quamuis & naturæ Deus adsit, vt sit, miraculis natura non desit.*] Quippe miracula præter naturæ quidem fiunt ordinem, naturæ tamen rerum nunquam aduersantur. Quid hac veritatis tubâ sonorius? quid hoc lumine Ecclesiæ manifestius? quid hoc perfidiæ malleo potentius hæretici exspectant? viuorum negotiis mortuorum spiritus interfuisse, superstitibus adfuisse, visos in orbe nostro, testatur. Auctor ep. ad Cyrillum. Ierosol. quæ tribuitur (licet falsò) Augustino; ipsâ qua decessit horâ, narrat Hieronymi animā ei apparuisse, multaque sapienter monuisse, & eruditè docuisse. Sed huius epistolæ auctoritas & fides sunt exiguæ, vel nullæ: ideò pergamus aliò D. Chrisostom. *hom. 74. in Ioan.* agnoscit mortuorum in somniis apparitionem, & eam fuisse sententiam Iudæ Thadęi Apostoli eo loco scribit, vt censeret sic Christum post mortem solis Apostolis & non aliis apparriturum. Apud Palladium legimus à B. Pambo visos fratres duos Paësium & Esaiam in cœlis [*in Paësio & Esaia.*] ab Abbate Apollo visum fratrem eius defunctum: [*in Apollo*] Anuph vidisse choros beatorum; & eius animam postea à numerosis angelis & martyribus in cœlum cunctis videntibus sublatam. [*in Antuph.*] Solitus autē Palladius disertè exprimere & distinguere visionem angelicam à visione animæ, & addere angelum hominis alicuius speciem assumpsisse, vt obseruare potes *ex cap. 86.* de Euagrio Diacano, visione angelica ab amore libidinoso mulierculæ deterrito: vbi etiam habes apertam distinctionem apparitionis alterius dæmonum ad hæreticam blasphemiam conantium eum inducere. His fermè temporibus Marcus Gazensis vixit, testis oculatus, narrans Ioannis Cæsareæ & Porphirii Gazensis Episcoporum legationem ad Arcadium de diruendo Marnæ templo; vbi inter cetera describit tempestatem grauissimam quam Deus permiserat oriri propter hæreticam naucleri prauitatem: *implorabamus* (inquit) *preces B. Procopy anachoretæ. Cumque fuisset vespera & tempestas non cessaret, permansimus vigilantes totam illam noctem. Circa matutinum autem ex multa afflictione parum dormitarunt sanctissimi Episcopi, & videt in somnis Dominus meus Porphirius, sanctum Procopium Anachoretam dicentem eis: Naucleru catechismo instituite & obsignate (est enim ex Ary hæretici execranda secta) & efficite, vt ipse anathemate notet Arium, & malam eius fidem; & statim cessabit tanta tempestas.*] Subdit deinde sic factum, & mare tranquillatum. D. Chrysostomo, commentarios in D. Pauli epistolas scribenti, assistentem, eumque docentem B. Apostolum vidit Proclus Constantinopolitanus, vt scriptis proditum à Leone Augusto, & Metaphraste *in vita Chrisost.* Eidem ab exilio redeunti Comanæ in templo D. Basiliscus Martyr, Nicomediæ olim passus, apparuit dicens: *Confide frater Ioannes: cras enim simul erimus.* Aiunt presbytero quoque Ecclesię prius apparuisse Martyrem, atque dixisse; *prapara Ioanni fratri locum. Venturus est enim.*] narrat Palladius *in Dialog.* & addit confirmasse euentum, postridie enim mortuum & sepultum eo loco Sanctum Antistitem. B. Cyrillus Alex. dissentiens vehementer à Chrysostomo, in somnis monitus à Deipara fuit, vt cum

eo mortuo in gratiam rediret..[*Nicephoro lib. decimo quarto. Hist. ca. 28. ex Niceta.*

Aliam visionem Adelphii de gloria B. Chrisostomi, à Sophronio (*in Prato spirituali cap. 128.*) descriptam, vt meram imposturam, meritò a Baronio (*tom. 5. anno 407.*) confutatam, prætermitto. Sed omni fide digna est historia, quam de Synesio Cyrenes Episcopo, & Euagrio Philosopho idem Sophronius memoriæ mandauit, ex Leontio. [*Prat. Spiritual. c. 195*] cùm assiduè Synesius eum conaretur ad religionem Christianam traducere, isque obiiceret doctrinam Christianorum, de resurrectione corporum, deque mercede bonorum operum, maximè centuplo pro eleemosyna post hanc vitam recipiendo, sibi non posse non fabulosam videri. Tandē tamen Episcopus nihil diligentiæ prætermittens ei persuasit Christianum fieri, & cum liberis baptizari. *Cæterum non multo posteaquam baptizatus fuit, dedit Episcopo auri tria centenaria in vsũ pauperũ dicens, Accipe aurum istud. & distribue illud pauperibus, & fac mihi cautionem manu tua, quod Christus mihi ipsum reddet in futuro sæculo. Qui suscepto auro promptè illi cautionem fecit, vt petebat. Vixit itaque post baptismũ annos aliquot philosophus, ac tandem infirmatus est ad mortē. Cum verò morti proximus esset, dixit filiis suis: Quando curabitis funus meũ chartam istam in manibus meis ponite, & me cum illa sepelite. Mortuo autem illo fecerunt filij, sicut eis ipse præceperat, sepelieruntque eum cum chirographo. Tertia autem post sepulturam die apparuit episcopo Synesio nocte quiescenti, dicens, Veni ad sepulchrum vbi iaceo, & accipe chirographum tuum, accepi enim debitum & satisfactum mihi est: atque vt certior eius rei fias propria mea subscripsi manu. Ignorabat enim Episcopus, quod chirographum illud consepelissent ei. Manè autē facto accersitis filiis eius dixit: Num aliquid cum Patre vestro in monumento posuistis? Illi putantes quod eos de pecuniis interrogaret, dixerunt ei. Nihil Domine præter pannos consuetos. Quid igitur. Nunquid vel chartam aliquam consepelistis? tunc recordati filij (ignorabant enim quod de chirographo diceret) dixerunt ei: Ita sane Domine, chartā enim quandam moriens dedit nobis, & ait: Quando sepelietis me chartā istam in manibus meis date, nullo penitus sciente. Tunc dixit illis Episcopus somnium quod nocte illa viderat. Sumensque illos cum clericis ac primariis ciuitatis, accessit ad philosophi tumulum. Quo aperto, inuenerunt iacentem philosophum, chirographumque manu Episcopi conscriptum suis manibus tenentem, accipientes autem chirographum ex eius manibus aperuerunt, inuenerunt que in eo nouiter manu philosophi subscriptum ita: Ego Euagrius philosophus tibi sanctissimo Domino Synesio Episcopo salutem, Accepi debitum in his litteris manu tua conscriptum. Satisfactumque mihi est, & nullum contra te habeo ius, propter aurum quod dedi tibi, & per te* CHRISTO DEO *& Saluatori nostro, &c*]idem narrat Hugo Eterianus *lib. de regress. anim. ab inf. ca. 16.* Luciano presbytero viro sancto, temporibus, non Constantini (vt malè Nicetas *orat. de martyrio & inuent. S. Stephani*, sed Honorii & Archadii; apparuit semiuigilanti ter, diuersis noctibus, B. Gamaliel B. Pauli præceptor, eique indicauit locum reliquiarum corporis sui, & Beati Stephani protomartyris, & Beati Nicodemi, & Beati Abibi; quæ & eo inuenta fuere loco, & per Orosium Occidenti illata, exstat epistola Luciani de hac re luculenter scripta, (*apud Surium tomo 4.*) quam Auitus Hispanus in Latinum transtulit è Græco, cuius etiam exemplar exstat, & meminit Gennadius, *de viris illustribus c. 47* cui suffragantur Marcellinus Comes *in Chron.* & Nicephorus *lib. 14. c. 9* Et vt certior foret hæc visio, idem B. Gamaliel, eodem tempore apparuit Nygetio monacho, cui etiam situm loci ad Orientem indicauit, vt refert ipse Lucianus. Ipsum quoque Protomartyrem nonnullis apparuisse testis est Euodius *libro 1. de eius miraculis.* De Micheæ Habacuc apparitione, his priore, legendus Sozomen. *lib.*

7.c.vlt. De Zachariæ prophetæ corpore non multum pòst inuentio, sic Sozomenus *lib.9.cap.vlt.* *Cophar villa est in territorio Eleutheropolis Palæstinæ, Huic præfectus erat agri ipsius conseruus Calimerus quidam, domino quidem suo fidelis sed morosus interim ac difficilis & in conterminos agricolas iniquus, Quamuis autem talis esset, propheta tamen ei vigilanti clara luce apparens seipsum reuelauit. Et horto quodam demonstrato, Age quæso* (inquit) *his fodito, &c.* subditur enim corporis sacri, ostéso loco, inuentio. Absens & viuus adhuc Euthymius noctu visus Tereboni Saraceno; quem cùm sanasset postea ad se profectum, magna Sarracenorum pars Christi fidem fuit amplexa, anno Christi 420. Vt prodidit Cyrillus monachus, probatissimus Historicus *in vita S. Euthymii, Surii tom.1 Ianuar.20.* Circa annum 429. Abbati Cyriaco B. Virgo, cum duobus, SS. Baptista & Euangelista apparuit, & negauit in cellam eius ingredi manebat enim ante ianuam, eò quod ignaro Abba, duo Nestorii libri in eius cella forent, hostis Deiparæ: *auctor Sophron. Prati spirit.c.66.* De B. Paulino Nolano, *in lib. de vita Paulini apud Surium tom 3. Iunii 22* narrat Vranius, ei ante mortem apparuisse, & cũ eo collocutos fuisse S. Ianuarium Mart. & S. Martinum Turonensem. B. Petrus Apostolus & S. Apollinaris eius discipulus per visum apparentes Sixto Papæ, anno 433. eum admonuerunt Rauennati sedi imponendum Petrum illũ, verè Chrysologum, virum simul sanctissimum & eloquentissimum: *auctor ex antiquis archiuis Rauẽnacium in eorum historia, Hieron. Rubeus.* Scribit Procopius *lib.2 de bello VVandalico,* B. Ciprianũ Afris oppressis apparuisse, & bono animo Christianos esse iussisse, séque breui tempore vltorem futurum: quod sane VVandalis debellatis, biennio post accidit. Anno 456. Theodoricus rex victis in Gallicia Sueuis, in Lusitaniam contendit, vbi ne vrbem Emeritam diriperet B. Eulaliæ Martyris apparitione coërcitus fuit, auctore Diuo Isidoro *in Chron. Gothor.* De B. Leonis ad Flauianum de recta fide epist. Sophronius ista memorat *cap. 147. Prati spirit.* Narrauit & hoc nobis eiusdem cænobii Pater Abbas Menas, *Audisse se Eulogium Alexandrinum Patriarcham dicentem Cùm profectus essem Constantinopolim, fruitus sum contubernio Domini Gregorii Romani Archidiaconi, & singularis viri, qui narrauit mihi de sanctissimo ac beatissimo Leone Romano Pontifice, dicens haberi scriptum in Ecclesia Romana: quòd cùm scripsisset Epistolam ad Sanctum Flauianum Constantinopolitanum Episcopum contra impios Eutychetem & Nestorium, posuerit eam super tumulũ Principis Apostolorum Petri, & orationibus ac vigiliis & ieiuniis vacãs, orauit ipsum summum Apostolum dicens si quid, vt homo, vel minus cautè posui: tu, cui à Domino Saluatore nostro* IESV CHRISTO *& Ecclesia & hæc sedes cõmissa est, emenda post quatuor vero dies apparuit ei Apostolus, & dixit, legi ac emẽdaui. Sumensque Epistolã de sepulchro B. Petri, aperuit eã & inuenit Apostolica manu emendatã.*] Idem cap.148 *Theodorus* (inquit) *sanctissimus Episcopus Dorne quæ est in Libya, narrauit nobis dicens cũ esse cubicularius sancti Papæ Eulogii, vidi in somnis virũ reuerendi habitus, statura procerum, dicentem mihi: Nuncia meũ Eulogio Papæ aduentũ ad quẽ ego, Quis es tu, qui iubes vt nunciẽ? Respondens ille dixit mihi: Ego sũ Leo Romanus Pontifex Ingressus igitur ego nunciaui dicẽs: Sanctissimus & Beatissimus Papa Leo Romanæ sedis Antistes cõuenire vos vult. Cùm hoc audisset Papa Eulogius exurgens concitus occurrit in occursũ eius. Salutantesque se inuicẽ, oratione facta cõsederũt. Tunc verò Dominus & eximius Leo dixit Sãct Eulogie. Scis quare huc venerim ad vos? Respõdit ille, Nõ, Ait ipse: Veni, vt vobis gratias agerẽ, quia ritè & magnificè pro mea Epistola respondistis quã scriptam misi ad fratrẽ meũ Flauianũ Constantinopolitanum Patriarcham, sensum quidem & sententiam meam aperientem hæreticorum autem ora obstruentem. Scito autem frater, quia non mihi tantum vestrũm diu-*

num laborem studiumque contulistis, sed etiam supremo culmini Apostolorum Petro, *& ipsi præ omnibus quæ a nobis prædicatur veritati; qui est Christus Deus nost r. Ista non semel tantū sed bis terque conspiciens trinā apparitione firmatus, enarraui* B. *Papa Eulogio.*] Idē Sophronius *cap.* 149. narrat adhuc alias Diuum Petrum eidem Sācto Leoni apparuisse, & nunciasse eius dimissa peccata. Vixit hoc sæculo Theodoretus, is scribit; B B. Apostolos Ioannem & Philippum, Theodosio Imp. olim apparuisse *lib.* 5. *hist. c.* 24. Anno 485. conante Petro Fullone Cypri Ecclesiam sibi subiicere; S. Barnabas Apostolus tribus continuis noctibus ter Anthemio Salamines Episcopo apparuit, & locum corporis sui vna cum Euangelio S. Matthæi, propria Barnabæ manu conscripto, sepulti indicauit: quæ & inuenta, *narrat fusè Alexander Monachus. apud Surium tom.* 3. 11. *die* Iuni*j*. Breuiores futuri sumus sæculis sequentibus.

VI. *Seculo inchoato* 6. hoc est post annum Christi. CCCCC. Hęretici Seueriani multi variis fuere visis conuersi, vt imprimis, Isidorus Monachus Philoxemensis, apparitione damnati illius, qui Christo Domino alapam incusserat, quod fusè narrat Sophronius *ca.* 30. *Prat. Spirit.* Deinde & Cosmiana vxor Germani Patricii, quam propter hæresis contagium, Deipara visibiliter apparens cum aliis sanctis feminis, arcuit à templi aditu. [*Sophron. qui & alia multa subdit seqq. cc.* 49. 79. 106. 188 213.] Reginæ mulieri Cappadoci, officio Diaconissæ, in somnis viuus, & in Laura degens apparuit, eamque docuit quæ erant necessaria Ioannes Silentiarius, narrante rem gestam Cyrillo Monacho, *in vita eius apud Lipoman. tom.* 6. D. Bartholomæus in Daris apparuit Anastasio, & corpus suum vbi sepultum esset indicauit, seq; patronum vrbis ac defensorem professus fuit *Sic Nicephor. lib.* 16. *c.* 37. Anno Christi 515. obiit Macedonius Patriarcha Constantinopolitan. ab impio Anastasio in exilium actus, de eo Cedrenus ita scribit; *cùm iam esset sepulchro condendus, antequam id fieret, sublata dextera manu crucis signo sepulchrum obsignauit. Idem Theodoro cuidam suorum famil: arum per visionē dixit: Excipe hæc, & ab :, & Anastasio recita. Ego quidē Macedonius abeo ad* Patres *meos in quorū fide persti ti* Inte*rim tamen sēper Deum interpellabo dū tu quoque venias & causa nostra disceptetur.*] *Legendi eadē de re Miscell* 1, *ex Theophane lib.* 15 *Anastas. in Chron. & Theodorus Lector collectan. lib.* 2. Verum, quia Macedonius Schimaticus obiit; alios Anastasio Deus Catholicos, & ab ipso quoq; in exilium missos, accusatores præstituit; quos ambos Deus visione præmonuit, se pararent, vt decimo ab Anastasii obitu die morituros, & causam suam ante horrendum tribunal acturos. ij fuere Elias Patriarcha Ierosolymitanus; & Flauianus patriarcha Antiochenus, *legendi. Cyrill. in actis Sabæ apud Surium tom.* 6. *die* 5. *Deceb. &* S*ophron. in* P*rato* S*pirituali c.* 35. Theodorici Regis Italiæ animam solitarius Liparitanus vidit, inter Ioannem Papam & Symmachum Patricium, vinctis deduci manibus, & in ollam Vulcani proiici; vt narrat B. Gregorius Papa *libr.* 4. *Dialo. c.* 30. Interdum accidit vt in visione, is cui fiebat ad locum deduceretur, vbi animæ detinebantur: vt docet exemplum illud Monachi Nestoriani, quem cum B. Cyriacus Deo commendaret: *circa horam nonam diei sequentis, aspexit frater, qui erat in spelunca, quendam adstantem sibi aspectu terribilem, ac dicentem*, Veni & vide veritatem. *Assumensq; eum duxit in locum tenebrosum ac fœtidū, ignē euaporantem: atq; in ipsis ignibus videt Nestoriū, Eutychetem, Apollinarem, Dioscorū, Seuerum, & Origenem, & alios quosdā, dixitq; illi is qui apparuerat, locus iste præparatus est hæreticis, &c.*] *Hactenus Sophron. Prat. Spirit. c.* 26. cum Iustinianus Imp. Apost. templum exædificasset; constat quod *Apostoli* (ait) Procop.) *beneficiorum memores ad Regis honorem nunc hominibus apparuerint, Regis inquā pij & religiosi. Neq; enim*

ab

ab humanis recedunt diuina, sed admisceri percupiunt, & hominum conuersatione oblectari.] *Sic Procop. lib. 1. de edific. Iustiniani.* vbi vides etiam eius sententiam de quæstione nostra. cuius etiam illa sunt huc pertinentia ex eodem opere: *Circa Sinus terminum in arduo satis & edito loco sanctis Cosmæ & Damiano olim templum dedicatum est: Vbi Iustinianum grauiter ægrotantem, & iam morituri speciem præbentem, nempe à medicis desperatum, & inter cadauera iacentem, isti sancti per somnum & visum apparentes curauerunt.*] Idem *lib. 1. de bello Gotth.* testatur mœnium Romæ partem à B. Petro Apostolo, Gotthis obsidentibus, defensam fuisse. B. verò Stephanum visum apud Apostolorum Principes, pro vrbe Metensi intercedere: in qua eius erant reliquiæ scribit Gregor. Turon. *lib. 2. Hist. Francor. c. 6.* Sed & anno 552. filium vitriarij Iudæi triduo in fornace illæsum B. Virgo puero se visibilem præbens seruauit; qui cum matre postea baptizatus. rei gestæ historia certissima peti potest ab eo, qui tum viuebat, Euagrio, *lib. 4. cap. 35.* ex eo Gregor. Turon. *lib. de glor. mar. c. 8.* & Glycas *Annal. p. 4.* Redempto Episcopo Ferentinati ad sepulchrum S. Eutychij vigilanti, idem martyr astitit dicens; *Redempte vigilas? cui Respondit, vigilo. Qui ait, Finis venit vniuersæ carnis*, & quæ sequuntur apud D. Gregor. *Dial. lib. 3. cap. 38.* Circa annum 587. Guntrammo Regi de Chilperico pessimo Francorum tyranno, visio huiusmodi fuit ostensa, quam ipsemet Rex apud Greg. Turonensem sic narrat: *vidi & ego aliam visionem, quæ huius interitum nunciauit. Adducebatur enim in conspectu meo à tribus Episcopis vinctus cathenis: quorũ vnus Tetricus, alius Agricola, tertius verò Nicetius Lugdunensis erat, è quib. dicebãt duo, soluite quæso eum, & castigatum abire permittite. Quibus è contrario cum amaritudine Tetricus Episcopus respondebat. Non fiet ita, sed igne cõcremabitur pro scelerib. suis. Et cũ diu multumq́; quasi altercantes hæc inter se verba conferrent: conspicio eminùs æneum super ignem positum feruere vehementer. Tunc, me flente, apprehensum infelicem Chilpericum confractis membris proiiciunt in äeneum: nec mora inter vndarum vapores ita dissolutus ac liquefactus est, vt nullum ex eo penitus indicium remaneret.* [*Gregorius Tur. libr. octauo, Hist. Francor. cap. 5.* Narsetem, Eunuchum sed belli ducem clarissimum, nefas omittere, de quo sic Euagrius; *Commemoratum ab his qui vna cum Narsete fuerunt, dum precibus & aliis pietatis officiis diuinum numen placaret, debitumq́; cultum ei tribueret: S. Virginem ei apparuisse, planèque tempus præscripsisse, quo bellum cum hostibus gereret, atque non priùs ad prælium committendum se accingeret, quàm cælitus signũ acciperet.*] sic Euagrius, de Totila & Theia Regibus ab eo deuictis loquens, *lib. 4. cap. 23.* idem Nicephorus refert *lib. 17. cap. 13.* cuius verba sunt ex Euagrio explicanda. non enim loquitur de cunctis bellis Narsetis, sed de hoc Gotthico. Paulò post, Sergiopolim obsidente Chosroë, visus D. Sergius Martyr cum innumerabilibus cœlestibus propugnatoribus defensionem parare atque per muros vbique discurrere. *Nicephor. lib. 17. cap. 17. ex Euagrio lib. 4. cap. 27.* Iustino Iuniore imperante Anatolium hominem præstigiatorem & impium, primò quidem imago Deiparæ palàm fuit auersata: deinde & nõnullis fidelibus Deipara ipsa apparuit, eósque contra scelestum illum incitauit, inquiens ab Anatolio filium suum contumeliis affici. *Euagrius lib. 15. cap. 18.*

Septimum Sæculum inchoatum annum 600. iuuat ordiri à Beatissimo Gregorio I. Romano Pontifice & Ecclesiæ Doctore; cuius solius sufficere deberet auctoritas. is primùm de B. Musa refert sequentia: *Quòd quadam nocte ei per visionem B. Dei genetrix virgo Maria apparuit, atque coæuas ei in albis vestibus puellas ostendit. Quibus illa cùm admisceri appeteret, sed se illis iungere non auderet, Beata Mariæ virginis est voce requisita, an velit cum eis esse, atque in eius obsequio viuere: Cui cum puella eadem diceret, volo: ab ea protinus mandatum accepit, vt nihil vltra leue & puel-* VII.

lare ageret, & à risu & iocis se abstineret, sciens per omnia, quod inter easdem virgines quas viderat, ad eius obsequium die trigesimo veniret. Quibus visis in cunctis suis moribus puella mutata est, omnémque à se leuitatem puellaris vitæ magna grauitatis detersit manu. Cúmque eam parentes eius mutatam esse mirarentur, requisita rem retulit, quid sibi B. DEI genitrix iusserit, vel qua die itura esset ad obsequium eius, indicauit. Tunc post vicesimum quintum diem febre correpta est. Die autem tricesimo, cùm hora eius exitus propinquasset, eandem beatam genitricem Dei, cum puellis quas per visionem viderat, ad se venire conspexit. cui etiam se vocanti respondere cœpit, & depressis reuerenter oculis, aperta voce clamare, Ecce Domina venio. In qua etiam voce spiritum tradidit.] *lib. Dialog. c.* 17. De B. Probo Reatino Episcopo memorat, illi simul & puero qui aderat apparuisse SS. Iuuenalem & Eleutherium Martyres stolis candidis amictos, qui animam Probi secum in cœlum asportarint *lib.* 4. *Dialog. cap.* 12. hæc de cælitibus: de quibus alia idem eodem libro *cap.* 11. & 14. de dãnatorum apparitionibus idem exempla suppeditat, vt de Theodorici anima in ollam Vulcani visa deiici, quod ante citaui, & confirmat Hugo Aetherianus *libro de regress. animar. capite septimo.* & de moniali, quæ visa ante altare per medium secari, *lib.* 4. *Dialog.* 51. De animabus, quæ adhuc expiabantur idem plura suggerit. Pascasium Diaconum visum Romæ in Thermis stantem & balneantibus obsequentem, in pœnam scismatico præbiti fauoris; vt fassus ille, cui apparuit, Germano Capuano Episcopo, cuius & precibus mox pœnali loco fuit liberatus. [*lib.* 4. *Dialog. cap.* 40. & *Hugo Aetherianus libro de regress. animar. cap.* 14.] Similia fermè habet de anima Domini balnei, qui pro culpis suis post mortem thermarum caloribus deputatus, eodem in loco iussus lauaturis sedulò ministrare; quam operam cùm Cemtumcellensi presbytero non semel præstitisset, presbyter ei caritatis causa duas oblationum coronas detulit. Sed ille merens afflictúsque respondit: *Mihi ista quare das pater? iste panis sanctus est, ego hunc manducare non possum. Ego etenim, quem vides, huius loci Dominus aliquando fui, sed pro culpis meis hic post mortem deputatus sum. Si autem mihi præstare vis, omnipotenti Deo pro me offer hunc panem, vt pro peccatis meis interuenias. Et tunc te exauditum esse cognosce, cum huc ad lauandum veneris, & me minimè repereris. In quibus verbis disparuit, & is qui homo esse videbatur, euanescendo innotuit, quia spiritus fuit, &c.*] *d. lib.* 4. *cap.* 55. ibidem & aliud addit de Iusto monacho qui Copioso fratri suo apparuit, & se supplicium per salutaris sacrificij oblationem docuit euasisse. quod paulò aliter narrat Glycas *par.* 4. *Annal.* Hactenus Sanctus Gregorius, ea dignitate, sanctitate, prudentia vir; vt, nisi hæreticus, eius testimonium nemo queat reiicere. Vixere eodem sæculo Grego. Turon. & B. Isidorus Hispalensis, quorum testimonia superiùs iam adduximus. vixit etiam Sophronius auctor *Prati spiritualis*, è quo iam plura testimonia exhibuimus. vixit & B. Ildephonsus Toletanus Episc. cui B. virgo cãdidissimam vestem donauit, ei apparens cum virginum choris: quæ vestis etiam hodie asseruatur. Eidem & Regi totique clero ac populo, ex tumulo suo surgens B. Leocadia apparuit, velum manu quasi porrigens; vnde, ad apparitionis veritatem comprobandam, D. Ildephonsus, accepto à Rege cultello, partem præscidit: quæ cum cultro inter Ecclesiæ thesauros reposita. Vtrumque testatur Iulian. Pomerius eiusdem Ecclesiæ antistes, apud Surium *tom.* 1. *Ianuar.* 23. Anno 696. Ebroinum cæcus quidam audiuit in ollam Vulcani à dæmonibus portari, vt narrat Ado Vienensis *in Chron.*

VIII. *Octauo sæculo post annum* 700. Floruere Iulianus Pomerius, quem nostræ sententiæ fuisse docent paulò antè ex eo laudata, de B. Ildephonso. Vixit & S. Suibertus qui ægris, quos curauit multis, post mortem apparuit, teste B. Marcelli-

no in

no *in eius vita c.*30.*apud Sur.mense Martio.*]item Venerabilis Beda, qui quod idem de apparitionibus senserit patet ex Histor. Anglor. *lib.*4.*cap.*14. *&* 25. *& lib.* 5. *cap.* 14. *&* 15. & aliis eiusdem libri, ac vitarum quas conscripsit locis. Vixit & B. Ioannes Damascenus: cui, iussu Iconomachi Imperatoris abscissam manum, B. Deipara virgo restituit, vt narrat B. Ioannes Hierosolymitan. Patriarcha *in eius vita.* vixit his temporibus Paulus Diaconus, qui narrat Arnulfum Longobardum in prælio protectum fuisse à B. Sabino Martyre: & à Barbaro, cùm pictum vidisset, Martyrem agnitum *lib.*4.*cap.*5.*de gest. Longobard.* Admiratione dignissimum est, quod narrat Constantinus Episc. oculatus testis, de translatione reliquiarum S. Euphemiæ martyris, *apud Lipoman.tom.*6. præstrictum splendore miraculorum Leonem Isauricum clam sustulisse martyris reliquias, & earum loco ossa arida imposuisse: veras autem reliquias cum loculo in maris vndas proiecisse. Incidere nautæ quidam in loculum rei ignari, & putantes thesaurum aliquem in eo repositum, suscepere, & aperuere, & mirifice qui inde exhalabat odore perfusi, cognouere sacras esse reliquias. cúmque hærerent ignari cuiusnam forent, eadem nocte videre lumina & cereos, virósque mire candicantes, Deúmque laudantes. *Cúmque appulissent Leninum, & somno se dedissent, viderunt in quiete Glyceriam Martyrem occurrere Euphemiæ virgini, amplecti illam & exosculari, & aduentum gratulari. ex eo cognouerunt, cuius essent illæ reliquiæ. Ter inde soluentes ter ventis reflantibus eodem reiecti sunt. Denique Euphemia adstitit illis in somnis, & quæ foret edocuit, ac se ibi velle subsistere edixit, ex quo fuerat ab impio Leone in mare proiecta.*] Sic ille cui potiùs credendum quam Zonaræ hæc Copronymo tribuenti. Idem Zonaras paulo post ita scribit: de Leone Armenio, *Hæc imperatorem turbabant, nec minus matris terrebat insomnium. Videbatur illa sibi in æde Deiparæ Blachernia esse, & cernere matronam quandam, quam adolescentes candidis induti vestibus comitarentur, & ædis solum sanguine redundare, audiréq; matronam illam iuberi dari matri Imperatoris vas eo sanguine plenum, quæ cum id auersaretur, dicere illustrem illam matronam: At filius tuus eos, qui me venerantur sanguine implet, néque intelligit se & Deũ, & filium meũ ad iram commouere.*] hanc matronam fuisse B. Virginem verba ipsa loquũtur. subdit Zonaras: *Est & D. Thomasius iam ex hac vita ærumnosa translatus, cuidam in somnis visus, qui Michaelem quendam inclamaret, eumq; ad inuadendum & occidendum Leonem hortaretur*] Sanè mox Michaël Balbus eum interemit. anno 787. Hungo Pictorum Regi apparuit D. Andreas Apostolus victoriam promittens, quam præstitit, apparente in cœlo cruce decussata rubea, cùm pugnaretur: quod etiam Buccamanus, licet Caluinista, tradidit, *lib.*5.*Hist. Scotor. rege* 65.

His temporibus vixit Beata Gertrudis, de qua apparente meminit Ludouicus Blosius *in Monili spirituali, non vno loco*: paulò post fuit imperium Romanum in Carolum Magnum translatum: huic Diuum Iacobum Zebedæum apparuisse, & hortatum: vt Hispaniæ regna ex Sarracenorum eriperet potestate, recentiores quidam scriptores scripsere. [*Ludolphus Bebenburgius de veterum Principum Germanorum zelo capite decimo quarto.* Certiore fide contestatæ sunt aliæ eiusdem Apostoli apparitiones, hoc & sequentibus sæculis Regibus Hispaniæ factæ, quibus & opem se laturum in prælio promisit, & visus in conflictu hostes in fugam agere. Vidisse se & Mauri fatebantur, & nostri gloriabantur: de quibus mox.

Anno octingentesimo sæculum cœpit nonum. eo Raymirus Rex Hispaniæ fortissimè totum diem cum Sarracenorum maxima multitudine pugnauit: sub noctem cum exigua suorum manu in collem quendam se recepit. Regi vigilanti & Deum precanti Diuus Iacobus adstitit, iussitque omnes confessione IX.
lustra

lustrari,& sumptâ Eucharistiâ prælium conserere. Manè, cùm omnes ad vnum obtemperassent monitis Diui; signa contulere, hostium sexaginta millia conscidere. Visus in eo prælio Apostolus albo vectus equo, vexillum gestans niueum quod rubea crux transuersa distinguebat. *auctores Rodericus Episcopus. Chronicum Generale Alphonsi Regis, Mariana libro septimo, capite decimo tertio*, & alij. Vixit hoc sæculo Theophilactus Bulgar. qui in decimo quarto capite Euangelij Ioannis fatetur, spiritus mortuorum viuis apparere. Vixit opinor eodem Iulianus Toletanus Iunior, auctor Prognostici, qui *libro secundo capite vigesimo nono* docet *mortuos scire posse, quid agant viui, & capite sequent.* ex D. Augustini *de cura pro mortuis* sententiâ, ac penè iisdem verbis concludit: *scriptura auctoritate apertè probari mortuos posse viuentium oculis apparere.* Carolo Caluo Francorum Rege Mumonis quidam vsurpator bonorum Ecclesiasticorum conspexit, sensitque D. Maurilium sibi apparentem, & increpantem, & pedum sacrum capiti illidentem: nec vana visio: paulò post decessit. [*sic Annales Andegau.*] Simile, quod legitur in Chion. Cassinensi, *lib. 2. cap. 62.* à puero conspectum Pandulfum Principem Capuanum ferreis nexibus vinctum, & in cœnoso ac fœtido lacu vsque ad guttur demissum, & restibus à duobus nigerrimis spiritibus in profundum subinde demitti & iterum extrahi. Causam rogatus, respondit; *Quoniam aureum calicem cœnobio S. Benedicti eripui. & in agone mortis restituere neglexi.* Et *cap.* 84. vidit eremita quidam Aethiopes stramine onustos (qui se dæmones dixerunt) eidem Pandulfo rogum parantes: & eadem hora compertus est exspirasse.

X. *Post annum nongentesimum*, Ludgero, frustra quærenti corpus S. Lebuini; *tandem visum ei est in somnis, sanctissimum sacerdotem Christi Lebuinum secum loqui, & sui detegere locum sepulcri, & membra ibi reperta vbi spiritus indicarat. Hucbaldus Elnonensis apud Surium tom. 6. Nouemb. 12.*] Cùm Ioannes Decimus exercitum in Apuliam misisset aduersus Sarracenos, SS. Apostoli Petrus & Paulus in prælio cõspecti Christianis victoriam maximam pepererunt. [*Sic Luitprandus temporibus illis proximus lib. 2. cap. 14.*] Ioanni Zimiscæ Imp. contra Rossos pugnanti, iussu B. Virginis auxilium tulit, visus multis, B. Theodorus Martyr. [*Sic Zonar tom. 3.*] Eodem seculo accidit horribilis illa tragœdia Vdonis Episcopi Magdeburgici; quam postea narrabimus. Tu lector memento hic ponendam fuisse. Vixere hoc sæculo decimo Euthymius Græcus & Hugo Aetherianus Latinus, quorum vterque tenuit mortuorum spiritus viuentibus se in conspectum aliquando dare. *Euthym. in c. 14. Ioan. Hugo. Aether. de regress. animar. c. 7. 11. 14. & 15. & 16.* Anno nongentesimo decimo quarto Ferdinand. Consaluus Castellæ Comes, vtriusque fortunæ illustre specimen, vir dictis factisque magnificus, cum trecentis duntaxat militibus, diuino fretus monitu, maximas Almansoris copias profligauit. Idem decimo sexto post anno, sub signis habens peditum 15000. equites 450. triduum continuum cum multitudine Arabum incredibili conflixit; cúmque postremo die D. Iacobus visus adesse prælio fuisset; innumeris cæsis, triumphauit.] *Chron. general. Vasæus & alij.*

XI. *Successit sæculum XI.* ab anno millesimo; hoc sæculo bellum sacrum fuit, duce Godefrido Bullonio: cùm in expeditione Antiochena nostri & fame fermè consumpti, & equis ferè defecti forent, visione & monitis D. Andreæ confirmati: qui etiam lanceam Dominicam illis indicauit: non vnam obtinuere victoriam; in prælio quóque cum Corbona, apparuere agmina equitum albatorum, quæ Persas in fugam egere. [Guilhelm. Tyrius, qui bello sacro interfuit, *lib. 6 Sacræ Hist. cap. 4. & 9.*] Eodem bello, expugnata ab Christianis vrbe Sancta,

Adimarus Episcopus, diu ante defunctus, visus est milites præire; & muros conscendere, & adhortari, se subsequerentur. (*Ioan. Naucler. vol. 3. gener.* 37. Paulò antè Christus Dominus cum B. Virgine SS. Petro, Ioanne, Stephano, Martino & aliis, multis quoque Angelis, Henrico II. Imp. ostendit se noctu in templo Romæ vigilanti. (*idem Naucler. ibi gener.* 34.) Tunc Amicus etiam defunctus B. Dunstano apparuit, & futura multa prædixit, quæ contingere: (*Osbertus in vita Dunstani, apud Surium* 19. *Maij.* Non semel post mortem visus, amicis est B. Odilo Abbas Cluniacensis. (*Pet. Damian. in eius vita apud Surium mense. Ianuar.*) Floruit hoc tempore, & ad sequens sæculum peruenit, Pet. Damianus, vir doctissimus & eloquentissimus: qui Cardinalatum cum solitaria vita commutauit: opera eius, quæ multa sunt, apparitionibus variis sunt referta: vt de duobus primoribus Fauentinis ex inferno apparentibus. *epist. 2. ad Hildebrand.* vt de animabus in specie auicularum apparentibus *epist. 5. cap* 3. de anima Benedicti VIII. nigro equo insidente & apparente Episcopo Capuano, non tantum idem Damian. *ibid. c.* 4. sed & Martinus Polonus idem tradidit *in Chron.* & D. Antonin. & Platina. de Benedicti IX. apparitione idem Damian. *cap.* 5. vt de B. Andrea & B. Gregorio apostatam Monachum flagellantibus *capite* 11. & alia quæ longum foret referre. Nota est historia fundationis Cartusiensium; cuius occasio celebris illa, & publica, primò, secundò, tertiò facta die in Vigiliis mortuorum apparitio, cùm concineretur versiculus, *responde mihi*: ter enim mortuus caput sustulit, & iusto Dei iudicio se accusatum, se iudicatum, se damnatum exclamauit. [*narrat Fran. de Puteo in vita Brunonis, apud Sur. tom. 5. 6. Octob.*] Hoc sæculo vixere S. Anno Colon. & S. Benno Misnensis: Episcopi: illi apparuere prædecessores Episcopi, & mirè, ostensâ in veste ipsius macula, commonuerunt, vt acerbitatem animi, erga eos à quibus iniustè vexatus, planè aboleret è memoria & mente. De D. Bennone traditur eum iam defunctum, Marchioni Misnensi in somnis apparuisse, & oculum eruisse, ob damna Ecclesiæ illata, prius narrat de Annone Lambert. Schaffnab. *in Histor. German.* posterius de Bennone, scribit, *in eius vita cap.* 32. Hier. Emserus apud Surium 16. *Iulij.*

Nec XII. sæculum suis caruit visionibus mortuorum, ecce tibi anno 1112. vel potiùs 1139. Alphonsus Lusitaniæ rex commissurus prælium contra quinque Reges Sarracenorum, iussus est in somnis, à Christo, bono esse animo, & signo vti in prælio; cui quinque vulnerum imago inscripta. obtinuit victoriam memorabilem, & hinc fluxit Lusitaniæ Regum insigne. Decimoquarto post anno, Alphonsus Rex Castellæ Baëzam obsidebat, ei apparens D. Isidorus auctor fuit prælij committendi. nec ferè alia Victoria contigit illustrior. [*Marian. lib. 10. cap.* 17. *Vazæus, Samalloa, & alij.*] Anno 1117. cum plurimis prodigiis, inter cætera, trepidaret Italia. *Cremone quidam infantulus in cunis iacens pannis obsitus, in primam loquendi vocem contra naturam os aperuit, matremq; suam escas parantem fratri suo maiori, qui plorando panē petierat, à corporis curis compescuit, asserens sibi visam Dei genitricem Mariā ante tribunal Christi stantem instantissimisq; precibus, pro iudicio quod mundo propter peccata sua intenderat, ipsi supplicantem: ac post hæc deposuit eloquiū vsque ad tempus humanæ conditionis congruum.*] *Verba sunt Dodechini in Histor.* Benedicti X. Pontificis apparitio prior facta Ioanni Portuensi, qua confessus se Odilonis Abbatis precibus ab æternæ mortis periculo seruatum; & posterior Edelberto facta, qua confessus etiam se purgatorij pœnis liberatum: *narrat à Petr. Daniano in vita Odilonis, apud Surium* 1. *Ian.* Apparuit etiam S. Norbertus post mortem suis, *vt narratur in eius vita c.* 52. *D. Bernar. Gualdricum auunculum defunctū post aliquot dies noctu vidit, Sciscitatur, quo in statu sit? respondet auunculus, in prospero.* XII.

spero. Quærit iterum Bernardus, quid causa fuerit, vt in agone infremeret, & corpore terribiliter moueretur? Eadem (ait ille) *hora duo nequam spiritus, me in puteum profundissimum præcipitare nitebantur, vnde ita contremui, verùm accurrente B. Petro, euasi.*] *Auctor vitæ D. Bern. lib.* 1. *c.* 10 Idem tenuere Rupert. Tuitiens. & Honorius Augustodu. Nam & ille narrat B. Virginem sibi sese conspicuam præbuisse, & ad scribendum impulisse [*Rupert. in prolog. Cant.* iste vero *in Sigillo Mariæ c.* 1. meminit *Mariæ Aegyptiacæ, quam Deipara apparens ad pœnitentiam traduxit, & Theophili, quem Diaboli mancipio eripuit: & pueruli Iudæi quem in fornace protexit.*] Item Pet. Cluniacens. *lib. de miraculis.*

Vixit per hæc tempora Martinus Presbyter, Canonicus regularis, Legione; vbi varios libros conscripsit, ex rudi & illiterato repentè factus doctissimus, à D. Isidoro, in cuius monasterio degebat, per visum in somnis oblato, quem comederet libro, vt testatur Ioan. Mariana *lib.* 11. *rerum Hispan. c.* 16. Libri asseruantur ibidem magna religione, qui viderunt, aiunt esse prophetias quasdam Danielis & in Apocalypsin. Mihi, cùm Legione degerem, librorum videndorum copia non fuit: manus Beati viri videndæ & osculandæ fuit; quæ integra permanet cum pelle & vnguibus, licet siccitate contracta, & pusilla.

XIII *Sequenti sæculo XIII.* post annum 1200. D. Iacobum Alphonso Legionensi Regi ad Emeritam, & eodem tempore D. Isidorum Zamoræ aliis apparuisse, & auxilium præliantibus tulisse, docent Mariana *lib.* 12. *c.* 15. Zamalloa, & alij Annalium Hispaniæ scriptores. Hoc sæculo vixère Vincentius Belluacensis *auctor speculi Historialis*, & Cæsarius Germanus ordinis Cisterciensis *auctor ingentis libri miraculorum seu exemplorum*: qui quas apparitiones spirituum memoriæ prodiderunt, non est institutæ breuitatis hìc describere. magni enim voluminis res foret. Idem dico de Helinando Frigidimontense, *in Chronic.* Thoma Cantipratensi *lib. de apibus*, & vita Sanctæ Lutgardis *libro secundo*, & qui hoc sæculo vixere, & exempla plurima, sibi notissima congessere. Vixit eodem tempore Diuus Thomas Aquin. cuius hanc fuisse sententiam patet *ex* 3. *par. quæstione* 69. *a.* 2. vbi hanc quæstionem examinans, stat pro nobis. idem tenuit Guilhelmus Parisiensis *in sum. de vniuers. par. vlt.* non vno loco idem Diuus Bonauent. *in* 4. *d.* 45. *q.* 3. huc referendum exemplum apparitionis B. Vrsulæ & B. Gereonis cum sociis Coloniam defendentium, apud Bredenbach. *lib.* 4. *c.* 22.

XIIII. His successere sequenti *ferè sæculo* 14. alij Theologi magni nominis, qui omnes nobiscum sentiunt, vt Richard. de Mediauilla *in* 4. *d.* 43. *q.* 3. Pet. de Palude *ibid. ead. q.* 3. Scot. *ibid. q.* 1. *a.* 4.

XV. *Sæculo XV.* hoc affirmarunt Antoninus Florent. Archiepiscop. qui & exempla multa suppeditat *in sum. Hist.* & Gerson. *passim in operib. suis.* Iacob Chusan. *in libro hac de re edito.* Dionys. Rickel. Cartusian. *in* 4. *d.* 45. *q.* 1. *& in opere de quatuor nouissimis, & libro de Nouitiis ordinis sui* in quibus multas etiam habes apparitiones: censuit etiam Alph. Tostatus *in lib.* 1. *Reg.*

Nostro sæculo 16. anno 1534. die 23. Ianuarii Facultas Theologica Parisiensis, in causa Aurelianensi consulta, hoc respondit: his verbis: *Animas defunctorum diuinitus, seu diuina virtute, ordinatione, & permissione, interdum ad viuos redire, exploratum est.*) habes hoc rescriptum in tom. 2. var. consil. Iuris Francofurti editorum. Et vt cæteros mittam, ex professo hoc tuentur Domin. Sotus *in* 4. *d.* 45 *q.* 1. *a.* 4. Peltanus *lib. de Purgat. c.* 5. Petr. Canisius Marial. *lib.* 5. *cap.* 20. *&* 21. Maldonatus *in c.* 14. Ioan. Greg. Valen. *in* 3. *p. d.* 6. *q.* 11. *punc.* 1. *& disp.* 11. *q.* 1. *p.* 3. Bellarmin. *controuers. de purgatorio libro secundo, capite octauo*, Ioseph. Angl. *in* 4. *quæstione du suffrag. art. primo, in fine*, Pet. Thyræ. *Thesibus hac de re editis potissimum capite vndecimo.*

decimo, M. Marulus opere *de institut. vitæ monasticæ*, *vt libro sexto c.* 14. *vbi plurima sunt exempla*. Ex Historicis etiam id tenuere Fulg. Sabellicus & Egnatius *in lib. Exemplo locis quamplurimis*. Paul. Iouius, *in vita Actij vicecomitis*, *&* *Histor. lib.* 30. Carol. Sigonius *de imperio occidentis lib.* 3. *&* 10. *& Regn. Ital. l.* 1. Alb. Crantzius *Saxoniæ lib.* 7. *c.* 16. *&* 14. *lib.* 9. *Metropol. c.* 13. Franc. Gomara *Mexicanæ Histor. ca.* 20. *& c.* 104. Hiero. Osorius *de reb. ab Emanuele gestis*, & Pet. Maff. *in Indica Histor*. Th. Bosius, passim *de Not. Ecclesiæ*, & quem hoc agmen clausurum, Historiæ Ecclesiasticæ facem clarissimum, & valentissimum contra Nouatorum impugnationes pugilem; vt inuictum Triarium, in vltimum locum conieci; Cæsar Baronius singulis *Annalium* (quos iam septem, vt septem Candelabri Catholici aureos candes bono publico edidit) *Ecclesiasticorum tomis*. Harum vltimarum ætatum insigniora quædam exempla duntaxat adscribam: minoris enim recentiora hæc faciunt aduersarij. Primò ergò, Quod nesciam certum sæculum, hîc referam quod ita Glycas *p.* 4. *Anna*. In historia Ecclesiastica Philonis historici reperitur, *quodam persecutionum priscarum tempore, seniori Ecclesiastico ab antistite sacris interdictum fuisse. Cùm autem senior ille quandam ob causam necessariam aliò profectus fuisset, accidit vt ab Ethinicis comprehensus testimonio suo veritatem obsignaret. Hinc templũ eo loco conditur, & renoualia peraguntur: cumq; Antistes hæc verba pronunciaret,* Pax vniuersis: *sandapila tẽplo excessit, idque nõ semel, sed bis térue factũ. Hinc per quietẽ antistiti senior oblatus: Abito, inquit, & Episcopo meo sis auctor, vt huc veniat, meq; vinculis exsoluat. Nã officio me sacro exclusit, ideoq; sacris interesse vobiscũ nequeo. Testimonij quidem coronam consecutus sum: sed Dei faciem nondum conspexi. Quod si me ipse profectus huc non exsoluerit, alius exsoluere nemo poterit. Quum igitur his obtemperatum esset, sandapila templo excedere desiit.*

Digna hoc loco est quæ ascribatur (eo quod superius sæculo X. quo contigit, fuit prætermissa) diuinitus de malo Episcopo sumpta vindicta. *Cum Vdo Magdeburgens. Episcopus, ne signis quidem ac diuinis vocibus commonitus, ab impudicitia sibi temperaret: viri religiosi Deum, vt Episcopum, aut corrigeret, aut tolleret, rogarunt. Inter eos cum noctu in Cathedrali Ecclesia S. Mauritij Fridericus Canonicus eiusmodi precibus operam daret: vehementioris venti afflatu, omnia quæ in tẽplo erant lumina exstingui perspexit: nec multo post duos iuuenes venire, duo candelabra accensis cereis ferentes, & Christum, cum parente eius atque Apostolis, subsequi. A quibus cùm essent vocati sancti homines, quorum corpora in templo quiescebant: visus est inter eos Mauricius venire: qui longa atq; graui oratione Vdonem Episcopũ accusauit: quem haud multò post Christus nudũ adferri à duobus iussit, atque dãnauit. Is autem pugno ab ipsorum altero, qui eum portarunt, grauiter in mediis renibus ictus, Christianam hostiam, qua in communione eius diei pridiè sumpserat, reuomuit in calicem, qui altari impositus fuit: atque securi percusso Vdone, rerum illarum omnium visio euanuit. Qua re vehemẽter territus Fridericus: cùm ad altare accessisset, calicémque in eo esse cum Christiana hostia inspexisset, & simul Episcopum mortuum humi iacentem: alios religiosos viros excitauit, qui ablatum inde Episcopi corpus in agro sepeliuerunt.*] Fulgos. l. 9. exemplor. c. 12. & Ioan. Naucler. 2. p. Gener. 34.

Cum duo locupletes mercatores, non ignobiles, per Taurinos saltus in Galliam proficiscerentur, ampliorem humana specie virum obuium habuere, & ab illo mandatũ in hæc verba suscepere: Ludouicum Sfortiam fratrem meum alloquimini, hásque illi litteras nomine meo date. Obstupentibus illis & percunctãtibus, quisnam esset: sese Galeatium Sfortiam esse respondit, & mox ab oculis eorum euanuit. Illi Mediolanũ propè redierunt, inde Vigleuanũ, vbi Maurus degebat. Litteras ducis offerunt, quarum hoc argumentũ erat: O, ô, ô, Ludouice caue tibi, quoniam Veneti, Galliq; tuam in perniciem coituri sunt, tuámque à stirpe rem euersuri. Verum si mihi tria millia aureorum dederis: dabo operam, vt conciliatis spiritibus

sinistra

sinistra fata auertantur. idque consecuturum spero, si mihi non aduersatus annueris. Vale. Subscriptio erat, Galeatij fratris tui spiritus. Illud ipsum licet alij, vt commentum irriderent, non tamen multò post Princeps à Ludouico XII. Gallorum Rege principatu deiectus & captiuus abductus est.] Hactenus oculatus testis Bern. Arlunus *sect. 1. Hist. Mediolan.*

Ludouici Alodisij pater Imolæ Dominus, haud diu (inquit Sabellicus) *postquam decesserat, homini à secretis, quem filius Ludouicus Ferrariam mittebat in itinere venanti similis equo insidens cum accipitre apparuit: huicq; vt filium in hunc ipsum locum postera die venire iuberet, præcepit, quoniam magni momenti res ei prædicturus erat. Ea re audita, Ludouicus tum, quia non credebat, tum quòd insidias verebatur, alium pro se misit. Ei illa ipsa vmbra, quæ antè apparuerat, obuiã facta, vehementer indoluit, quod filius non venisset: longè enim plura ei dicturam se fuisse affirmabat. Sed tunc illud tantum referri iussit, quòd transacto XXII. anno, ac præterea vno mense, die quoque specificè addito, vrbis imperium, quod obtinebat esset amissurus. Vt tempus, quod vmbra prædixit, aduenit, adhibita magna cura, ea ipsa nocte, quam patris manes suspectam fecerant, ducis Philippi Mediolanensis confœderati Milites, ad muros penetrarunt, adhibitisq; scalis, glacie magna constrictis fossis, vrbem cum ipso Principe ceperunt.*] Sabellicus lib. 1. Exẽplorum cap. 4.

Francis. Guicciardinus *Histor. lib.* 1. narrat fama vulgatum, spiritum Ferdinandi Regis Neapolitani, Iacobo Chirurgo filij Alphonsi Regis ter diuersis noctibus apparuisse, & prima vice mansuetis ac mitibus verbis, posteris verò minabundè & increpanter imperasse, suis Alphonso verbis denunciaret, non esse: cur vana spe seipsum lactaret, vires Francorum sustinendi. statutum n. ac definitum fatali lege, stirpem Aragoniam infinitis casibus iactari, & tandem regno priuari.] Quod verò idem addit Guicciardin. *Se pero è licito tali cose non del tutto disprezzare*: id non de apparitionis, sed de prædictionis fide, addidit, & meritò. nam falsam cernimus.

Franc. Picus Mirand. Comes *in vita Ioan. Pici patrui* scribit, non longo post obitum Ioan. Pici tempore: spectrum Ioannis apparuisse Hieronymo Sauonarolæ, eique dixisse, torqueri se pœnis expiatoriis: eò quod non satis diligenter & fæcundè, talentum sibi à Deo creditum eruditionis & ingenij, multiplicasset, & quia non quanti par erat fecisset internas Dei suggestiones inspirationésque: quæ adhortabantur, honestos labores quos inchoarat non abrumpere, & quæ sibi animo proposuerat, ea instanter operari atque perficere. Quæ Hieronymus mox in concione proposuit, & omnium precibus Picum commendauit. Cæsar Baronius, de Michaële Mercato seniore testatur, ei cum Marsilio Ficino, summam intercessisse amicitiam, studiorum consuetudine, & Platonicæ sectæ vinculis arctiùs colligatam. Accidisse autem aliquando, *vt ex more, quidam post obitum superſit homini, ex eiusdem Platonis sententia, sed non sine tamen trepidatione, deducerent, quæ labantia, fidei Christianæ sacramentis suffulcienda essent: eo enim argumento exstat eiusdem Marsilij, ad ipsum Michaëlem Mercatum erudita quidem Epistola, de animi & Dei immortalitate. Cum verò inter disserendum eorum progressa longiùs fuisset disputatio: eam ad calcem productam eo clauserunt corollario, vt iuncta simul dextera pacti fuerint: vter eorum ex hac vita prior decederet (si liceret) alterum de alterius vitæ statu redderet certiorem. Quibus inter se conuentis, ambo iurati ab inuicem discessere. Interlapso autem haud breui temporis spacio, euenit, vt cùm summo mane idem Michael senior in philosophicis speculationibus vigilaret, ex inopinatò strepitum velociter currentis equi, eiusdémque ad ostium domus cursum sistentis audiret, vocémque simul Marsilij clamantis. O Michaël ô Michaël, vera, vera sunt illa. Ad*

vocem

vocem amici Michael admiratus, assurgens, fenestramque aperiens; quem audierat, vidit post terga, ad cursum iterũ acto equo candido, candidatũ prosecutus est eũ voce, Marsiliũ, Marsiliũ inuocans: prosecutus & oculis: sed ab eis euanuit. Sic ipse noui casus stupore affectus, quid de Marsilio esset solicitius perquirendũ curauit (degebat ille Florẽtiæ, vbi diem clausit extremum) inuenitq; eumdẽ illa ipsa hora defunctum, qua eo modo auditus & visus est sibi.] *Sic. Bar. Ann. to.5 anno* 412. Prætermitto quæ narrat Bredeb. *l.* 7. *collat. c.* 11. & 46. *l.* 8. *c.* 12. 14. 23. & 40 Adscribo vnum quod multorum militũ grauium, qui vidisse sanctè iurabant, testimonio compertum. Cùm annis superioribus admirando illo opere Alexand. Farnesius Antuerpiam obsideret: Bataui Anglique, vt obsessis opem ferrent; & obsessi eodem tempore, vt hostem distinerent. facta eruptione, acerrimè pugnabant, aggeremq; iam Regio militi ereptum possidebant, securi vt sibi videbantur. Tum à regiis militibus primò paucioribus conspectus propè aggerem Petrus de Paz, Hispanus Tribunus; vir & militaribus & pietatis ornamentis laudatissimus; qui iam mensibus aliquot ante defunctus. visus hic armatus, vt solebat, legionem præcedere, & suis quondam militibus manu aduocatis, sequerentur vt se imperare. Indicant primi secundis, hi tertiis, hi sequentibus; vident omnes idem, mirantur animisque resumptis notum sequuntur ducem: præit ille, & recta in hostem ducit, fit pugna: sed Bataui in naues compulsi, aggerem Regis reliquere. Hoc momento oppidum munitissimum spe victoriæ, & se tuendi, decidit. Horrendũ planè quod hesterna die legi perscriptum Ticino, mense Aprili huius anni. 1601. in diœcesis Ticinensis opidulo, quod Corretto vocatur; cum iusta in templo cuidam notario persoluerentur, repente à sandapila se cadauer surrexisse, & conuersum ad quendam cognatum suum; qui funeri intererat; ei dixisse; properaret domum suam, & ibi scripta quædam instrumenta caperet; eaque loco cuidam pio confestim restitueret; propter quę suppressa ipse defunctus iusta Dei sententia foret inferni suppliciis adiudicatus. Quo dicto iterum caput vti prius reclinauit. Hoc à Deo permissum, vt discerent mortales, quam graues pœnæ scribes huiusmodi perfidos & piorum legatorum interceptores manerent. Alteram quoque adscribam historiam spectri (nescio an dęmonis, an ipsius animæ damnatæ) qua memoria digniorem me legisse non commemini. prolixitatem narrationis ex litteris Peruanis anni 1590. collectam, ipsis siue Fran. Bencij, siue Gasp. Spitilli verbis commemoratam, spero lectionis voluptas & vtilitas superabit. *Accidit in missione* (illâ Itatinâ) *eidẽ P. Samaniego res admirabilis & consideratione digna, cuiq; eo in genere vix contigit simile; quæ etiam eiusdẽ vrbis incolis, in qua euenit, ita innotuit, totq; testimoniis confirmatur, vt nullus dubitandi locus relinquatur; quæ ab iis personis accepta est, qui oculis & auribus hauserũt: qui casus euẽtu infælix, ideò permissus est (quemadmodũ etiam de similibus quæ in confessione contigerũt credi põt) vt hic nouus populus discat; qua fide & integritate vti debeat pœnitentiæ sacramento, in quo nõ parua sentit difficultatẽ. Quare etiã Inda, quæ in omniũ oculis legẽ integræ confessionis violabat, videntib. eisdem punita est & castigata; vt vnius animæ ruina, multarũ salus procuraretur. Res igitur quæ accidit est eiusmodi. Agebat in domo præcipuæ cuiusdã Dominæ huius loci adolescẽtula decẽ & sex circiter annorũ, quæ bello capta ac baptismo tincta, Catharina vocabatur. In ea cũ ætate crescebat libertas, & mores dissoluti, etiãsi nõ raro ab hera reprehensa castigaretur; quæ eo peruenit malitiæ, vt cũ perditis quibusdã clam consuesceret; nec tamẽ propterea à cõfessione abstineret: sed hoc peccatũ labris premeret, ne meretricula aut perditis morib. haberetur. Hæc igitur Kal. Aug* 1590. *morbo depressa Sacerdotẽ, euocauit, cui animi noxas aperiret; sed id fecit nõ integre, vt & in eadẽ ægritudine nouẽ aliis vicib. recedẽte Sacerdote, præsentib. aliis famulis contẽptim ridebat.*

bat hæc fermè oratione: Aliud quod agerẽ, non erat quã vt peccata fateretur: adiectis etiã turpib. & inhonestis verbis, quib. offensæ cæteræ singula ad herã referebãt; quæ meritò Catharinã increpans, tandẽ vultu & voce mutatis amicè rogauit, quænã illa essent, quæ patri aperire non vellet. narrauit illa non difficulter, adiunxitque quoties patrem in morbo vocasset vt se purgaret confessione, stetisse ad lænam quendã Aethiopi similem: qui moneret ne fateretur, quod ea peccata leuissima essẽt, & nullius momẽti, & ex illorũ cõfessione à patre dissolutior haberi posset. A dextra verò manu apparuisse S. Mariã Magdalenã exhortantẽ, vt quidquid esset liberè enomeret: Accersitum itaq; rursũ Patrẽ Domina de omni eo quod acciderat instruxit: qui modis omnib. tentauit, vt ad integrã animæ expiationem induceret, sed frustrà: quo.n. exhortabatur magis, eo reddebatur obstinatior: ita vt nec nomẽ IESV *enunciare vellet. Alio etiã tempore cũ illi sacram crucifixi imaginẽ offerrẽt, vt in eũ intueretur, & animo reuolueret* Christũ, *pro nobis cruci affixum & in cruce mortuũ, summa cum indignatione & animi commotione respondit. Iã scio, sed quid vultis faciam? Ad quam hera, vt ad Christũ te cõuertas, qui admissa crimina remittat, si fatendo recognoscas.* Cui *Catharina, obsecro vt mihi desinatis esse molestæ. cumque hera abscessisset, cœpit amores suos & turpitudinẽ decantare: durauitque ad dies plures hæc agendi & dicendi ratio donec quadã nocte, accersita cum ancillis hera, hæc in verba prorupit. Torqueor & animo angor plurimùm ob violatã confessionem: & ab ea hora vsque ad mediã noctẽ toto corpore obriguit, vt crederetur mortua, & de humatione & sepultura esset cogitatio: sed ad se reuersa accitóq; sacerdote, nihil de antiqua fatendi consuetudine remisit. Tres post horas, paulò antè quam expiraret, exhortata à seruis, vt apprehensa manu cruce & cereo sacro, nomen* IESV *inuocaret, respondit: quis est ille* IESVS? *eum non noui, ac in vltimam partem lecti reflexa, sedensque audiebatur cum alio quodam, qui tamen oculos fugiebat, colloqui. Ac alia serua, quæ eodem in loco ægra decumbebat, vehementer Dominã rogauit, vt in distinctũ cubiculum transferretur: quod, vt aiebat, laruas quasdã atras videret, quibus admodũ terrebatur. Nocte ea, qua* Catharina *exstincta est, domus tota tã fœtido ac putri odore perfusa est, necessariũ vt fuerit, cadauer loco patente & aperto exponere: Dominæ etiã frater è cubili brachio extractus est. Ancilla quædam in humeris veluti calce percussa est, pertulitque aliquot dies eius læsionis signa. Equus mãsuetissimus alioquin, actis in murũ calcibus huc & illuc discurrens tota nocte insanijt. Idẽ fecerũt & canes multa discursione & latratu. Humato iã corpore, cùm ex ancillis quædã locum intrasset: in quo Catharina decubuerat: nemine conspecto, sensit in se vas quoddam quod tabulatis impositũ erat, iaci maior præterea pars huius vrbis vidit multo crepitu & sonitu huc & illuc plurimos lateres & tegulas, etiã ad duo millia passuum proiici: non quod in palatio vllus sit later vel tegula, cũ vt pleraq; huius vrbis ædificia omnia, palma tegatur. Ancilla alia spectãtib. multis pede protracta fuit longissimè, etiãsi quæ traheret nõ videretur. Septimo Octobris cum quædam serua vestiarium esset ingressa, vt inde vestẽ aliquã sibi sumeret: vidit Catharinam erigentem sese in pedes, vt vas quoddam arriperet: fugiẽte illa tãto impetu vas in murũ impulit, vt in mille partes frangeretur. Die insequẽti vestiario annexa fuit crucis imago chartacea, quæ vno impetu à muro auulsa in cõspectu omniũ tres in partes distracta est. Eodẽ die cùm in horto Domina cœnaret: medius later lãci iniectus totam cœnam euertit: cuius filius annorum quatuor, eo ipso tempore clamare cœpit Matercula, Matercula Catharina me præfocat: appẽsisq; ad collũ Sanctorum exuuiis ab ea pœna liberatus fuit. Hæc Dominam cœgerunt vt ædes mutaret, & in consobrinæ domũ se reciperet, relictis ancillis quibusdam ædium custodibus. Decimo dicti mensis, cùm ex ancillis aliqua in officinã dispensatoris iuisset, sensit se ter à* Catharina *vocari: quam timore nimio dilapsam exhortatæ sunt cæteræ: vt inuocato Domini nostri auxilio, cereoq; sacro accenso regrederetur: assumptis duabus quæ cæteris animosiores videbantur, securè rediijt. quã defuncta monuit, vt dimissis aliis, cereo abiecto quod pœnam inferret, sola persisteret.*

steret. Emittebat Catharina ex omnibus corporis iuncturis flammas, incredibili cũ fœtore. Caput cũ pedibus ardebat, cincta erat veluti ignita facie octo aut decẽ digitos lata, quæ in terram vsq; protendebatur, videbaturque libidinis & amissæ turpitudinis pœna & castigatio quædã. Viso hoc spectro tremere & exalbescere cœpit serua. ad quã infelix defuncta; accede huc. Quoties ego te euocaui? Respondit serua pene exanimis: Bone IESV, *quis non horreat te visa? Quæ cum diceret, in cunaẽ locum descendit formosissimus puer albis vestibus; qui seruam hortatus est, vt posito timore forti esset animo, notaréique diligenter quæ à Catharina acciperet, vt in alios euulgaret, ac simulatq; ab hoc loco abscessisset, cõfessione maculas omnes expiaret. Tum hæc in verba Catharina: Scias inferno me mãcipatã & grauissimis subiectã pœnis; quod cũ Sacerdoti aduoluere, vt peccata faterer, leuissima tamẽ referrem, cuiusmodi sunt, quod garrula essem & loquax, in iram procliuis, & id genus alia, silentio vero inuoluerẽ libidines, & consuetos cum adolescentibus congressus. Tu igitur disce benè confiteri, & nullum crimen tacere. Horumque vos commoneo, quod ita mihi imperatum sit, cogarque aliorũ in exemplum hæc verbis aperire. Iam pulsus ad salutandam Deiparam virginem audiebatur: defuncta mox in angulum quendam secedit & euanescit, Angelus vero (angelum enim fuisse quem viderat puerũ, credebat famula) abire ad suos famulam iubet, quod & fecit.*] Placuit hanc omni fide contestatã historiã vltimo loco ponere, quòd in ea omnes apparitionũ species concurrant; Angeli, Beatæ Mariæ Magdalenæ, dæmonis in specie Æthiopis, animæ damnatæ in assumpto corpore, vt arbitror non suo; sed aëreo ad sui corporis speciem efformato. Habent Athei quod rideant, si nolunt resipiscere; de pœnis inferni & animarum immortalitate. habent Caluinistę de cereis benedictis, de Sanctorum reliquiis, & confessionis auricularis integritate, eiusque necessitate. quid dicent? confictum id à IESVITIS. qui potest, quod à cunctis hodie, locis illis queat confutari; si confictũ foret? Nolunt credere? eant, & audiant, videantque. Muliercularum commenta inquient; credo lateres & tegulæ longinquis locis allatæ & dispersæ; quæ cunctus populus vidit, istis imaginationis opera sunt. extracti lecto viri, videntib. aliis solo allisa & per humum raptata mulier, somnia; illisa parietis vasa, & in partes innumeras confracta, somnia fuere. Sed grãdiorum malitia, ad hæc fingenda spargendaque valuit: quid pueri quadriennis innocentia? doli capax illa non est ætas, vt vel ante reliquias præfocari se à vix nota & mortua mentiatur; vel reliquiarum appensione metum fictum ponat. Quã vereor ne Catharinæ exitium illis impendeat; qui Catharinæ crimen & laudant, & imitantur; confessionis sacra mysteria in histrioniam hypocrisim vertentes; & inferni pœnas fabularum loco habentes.

Habetis nubem testium, grandinemq; copiosum exemplorum, quib. labrusceta, & vrticeta Nouatorum radicitus vellatis confringatis, calcetisque. Illud vnicum propono. perpendite vos diligenter, vtrum æquius tutiúsque credere, primæ & secundæ Sinodi Nycenæ patribus; Græcis Latinisque Ecclesiæ Doctoribus: sexcentis aliis grauissimis Theologis, & probatæ fidei Historicis, & omnium sæculorum sexdecim receptæ sententiæ: an nouissimi sæculi procacibus quibusdam, iisque perpaucis, de ludo Saxonis excucullati, vel Stigmatiæ Nouiodunensis. hi negant mortuos viuentibus apparere ad tempus posse, negant Deum id vnquam permittere; illi contra vtrunque, vt audiuistis affirmant, vel disertis verbis, vel allatis exemplis quæ nunquam recitassent, nisi vera credidissent. Scaurianum planè iudicium est magnificum illud & magnanimum Scauri rei dictum, non ignoratis, quia Valerium Maxi. *lib.* 3. legistis. *Varius* (inquiebat) *Sucronensis, Aemilium Scaurum, regia mercede corruptum imperiũ Romanum prodidisse ait: Aemilius Scaurus Princeps Senatus huic negat se culpa affinem*

nem esse.cui creditis?] Pari ego nunc ratiocinatione; Sanniones nostri temporis, Momi dicaces, Ecclesiæ pestes; apparitiones spirituum negant & subsanant fatentur aliquas & in honore habent, Sancti; & orthodoxi patres, orbis Doctores Asiatici, Aphricani, Europæi. quibus credetis? Magdeburgici Centuriatores, & Lemanicolæ coaxatores afferunt, nullas vnquam visiones defunctorum fuisse veras: militantis Ecclesiæ, quæ columna veritatis est, centuriones & Euangelij præcones, qui scientiam suam de sapientiæ æternæ vberibus suxerunt, vnanimi consensu litteris mandarunt plurimas, vt veras: quibus creditis? Beatorum apparitiones habemus, damnatorum habemus, beandorum habemus; Ecclesiasticæ monumentis historiæ, patrum traditione. conciliorum actis, diuinæ scripturæ tabulis consignatas; & de manu in manum per omnes Ecclesiæ ætates traditas, conseruatasque: Nónne temerarium contra niti, flagitiosum repugnare, impium atque blasphemum his omnibus fidem derogare? quid, mendaci vel stoliditatis ea eorumque auctores accusare? nomen non inuenio, quo appellem. Tu (*lector*) rei indignitatem animo complectere, complexus abiice, abiectam conculca & execrare. Quid mendacij accusare nisi falsa pro veris obtrusa dictitare? quid stoliditatem ascribere, si non accusari; adeò tot grauissimos, sapientissimos sanctissimos viros, fuisse væcordes, vt inanibus næniis se passi fuerint ludificari, & pro historiis fabellas aniles receperint? hæc aduersariorum modestia est.

SECTIO VI.

SEd ratione fortassis aliqua vel argumento efficaci ad hoc credēdum impelluntur. Exanimandas ipsorum obiectiones tibi fideliter proponam. tu iudica & discure.

In Italia (inquit Philipp. Melanchton. in Manlij Calendario) habent impurissimas & obscænas fabulas de Mar a, quæ apparuit Monachis.] bellum dictum & mendacissimo dignum scurra. Habet Asia & Aphrica, habet & Hispania, & Germania, Deiparæ sacratissimæ apparitiones, vt doctum. habet non sola Italia, & eas ab omni obscænitate & impuritate tam remotas, quam à fidei puritate Melanchton, quàm à morum & vitæ castitate ac sanctimonia fuit alienus Lutherus. nec illę fabulæ vocari possunt, quas omni æuo grauissimi scriptores & sanctissimi viri, publicis testimoniis consignarunt; quas Ecclesiasticæ traditiones confirmarunt. Sed hæc Melancthonis & Io. Riuij modestia fuit, tot sæculis probatas Sāctorum apparitiones, anilia censere deliramenta; &, cum ipsi essent homines ineptissimi, D. Gregorium Papam ineptum vocitare addunt vanitatem impudentiæ; cum multa falsa & inania pueriliter, sine iudicio; & fallaciter, sine candore, congerunt, & quorundam priuatos abusus & stultorum deridiculas opinationes in publicam Catholicorum contumeliam detuorquent. quasi non reb. verissimis & optimis, hoc sit adnatum, vt obnoxiæ sint fuco, & hominum dæmonumque dolis atque malitię expositæ, in multorum praue vtentium vertant perniciem. quid pane vtilius? Sodomę tamen eius abundantia nocuit. quid vino salutarius? plures tamen ebrietas, quàm gladius necauit. quid Dei adoratione præstantius? quot tamen illam in cultum idolorum deflexere? discretio ergo & prudentia necessariæ, vt veras à falsis discernamus: non verò licet, propter falsas, veris fidem derogare.

Marbachius negat vllas veras, nisi Christi & Angelorum reperiri. cur ergo tam diligenter, quando per Angelos exhibitæ, id Patres & historici addere consueuerunt? cur hæc nouus Vigilantius vincula Sanctis iniicit? cur his

eos

eos compedibus & manicis ligat? cur in hunc neruum compingit; homo propter multiplices blasphemias neruo dignissimus; propter transfugium, compedibus vinciendus; & propter amentiam atque furorem, totus vinculis quadrupes constringendus?

Centuriatores & Lauatherus addunt argumenta paulo verisimiliora quædam quibus probare conantur, nullum esse Purgatorium (quæ vt impertinentia hoc loco prætermittimus:) quædam quibus respondebo, tractationi accommodata. Quid, inquiunt Augustino respondeas, qui non obscurè, viuentium rebus animas defunctorum negat interesse; alioquin sibi matris optimæ conspectum nulla nocte defuturum [*d.lib. de cura pro mort. sup. citat.*] Quid Athanasio [1], Chrysostomo [2] Theophilato [3], Tertulliano [4]; consentibus hæc esse commenta dæmonum, qui se suffragiis nostris indigere, & ex purgatotio, via alta atque ardua, fingunt aduenire? Addunt scripturas. Nam is *qui descendit ad inferos non amplius ascendit*, Iobo [5]. Psalmistæ [6] *homo* est *spiritus vadens & non rediens: puluis est*, & *postquam semel defloruit, dicitur suũ locũ non amplius recognoscere*, quo igitur pacto queat redire? alibi dicimur [7] *omnes mori & sicut aqua dilabi*, quis dilapsas ad fontem reuocet? D. D. Petrus & Paulus [8] mortuos inquiunt dormire: cur ante terminum suscitas? negat Abram [9] Chaos, quantum interiacet, à mortuis posse transmitti; & idcirco illos nec mittendos vt viuis renuncient, quæ illi geruntur. Quo pacto; si nec per se queunt, nec à Deo mittuntur; mortalibus apparebunt? Hæc summa argumentorum, quæ momenti alicuius. Sed reuera hoc est abuti scripturis, & Patrum dicta calumniari. Non negat apud Lucam Patriarcha Abrahamus mitti à Deo mortuos posse; vel solere; sed tunc mittere abnuebat. Et *Chaos* illud hiatum maximum atque impermeabilem significat, quem sine Dei permissione nullus transire mortuorum queat: DEI enim lege immutabili constitutum est, vt sine ipsius permissione receptaculis suis animæ nequeant exire. Dei quoque lex sanxit, nec damnatorum beatis vllam esse condolentiam (huc D. Gregor. iter istud imperuium retulis) nec sortis vllam esse commutationem, vel meritorum vllum consortium inter illos (huc Ambros. & alij retulerunt, de quo vide Cathen. D. Thomæ.) Dormire mortuos testantur Apostolorum Principes, fateor: sed *somnus* ille mortem significat, & *dormire* est mortuum esse. phrasis ista Græcorum fuit vnde & sepulcreta, voaent κοιμητήρια, hoc est dormitoria, & Homerus, de virga illa Mercurij loquens, qua putabant eum mortuos suscitare: mortuos nominauit ὑπνώοντας ἐγείρει (dormientes excitat:) id obscurius & deterius vertit Maro, *Lumina morte resignat*. Hebræi etiam *dormire* dicunt, pro mori, & Syri mortuos vocant *dormientes*, propter spem resurrectionis. (vt Angelus Caninius obseruauit) si ergo dormire Lauathero, est in nullius conspectum vnquam venire: vbi fides resurrectionis? dormiebant Moses, Samuel, Ieremias & Onias, apparuerunt tamen. Sed *omnes sicut aqua dilabimur, puluis sumus*, & quasi in auras dispergimur. Tibi verò, lector quisquis his fulcris innitêre, edico, te moneo, discaueas, ne huiusmodi rationibus vtare. nam si quid probent, eadem opera probent ne resurrectionem quidem vnquam fore. dilapsæ semel aquæ nunquam redeunt; amnes aspice; num nos nunquam redituri? Potius ergo fatendum his & similibus locis, nihil aliud velle S.S. nobis indicare, quàm vitæ nostræ imbecillitatem & fugacitatem, vt D. Augustinus & Angelomus annotarunt. Psaltes Regius negat *a mortuo amplius locum suum cognosci*. vbi aduerte nullam omnino patrum, nec quemquam ante Lutherum, sic locum hunc exponere, vt facit Lauatherus: vt quam citò, tam verè, de tam no-

1 q.13. in scrip.
2 hom. 29. in c. 8. Matth.
3 in d. c. 8.
4 libr. de anima.
5 c. 7. v. 9.
6 Psal. 77. v. 39. & 102. v. 15. & 16.
7 2. Reg. 14 v. 14.
8 2. Petr. 3. art 1. Thes 4. 13.
9 Luc 16. v. 26.

uitio commento, Nouatorem, queas agnoscere. Quatuor inuenio veterum explicationes. duas enim Hebræorum in *Midras tehilim* omitto, vnam vt impiam, quæ animæ hinc ipsius mortalitatem colligit; alteram, vt parum conuenientem textui, de originali peccato: hoc cum homine resurgente non amplius resurgere. isti *Velo iashub*, accipiunt de *iatzar haraz*. Duæ Patrum expositiones sunt planè tropologicæ, vt Arnobij hîc, de diuitiis; & alia Basilij (*de pœnitent.*) Hominem semel in peccatum lapsum, non posse sine Dei gratia, vi sua exsurgere. Tertia est volentium, *locum* hunc, non capi de corpore, sed de toto hoc orbe sublunari, in quem, egressa semel de habitaculo corporis anima, nequit sine speciali DEI permissione redire: sic innominatus, sed pereruditus psalmorum interpres. Quarta est Apollinariis, & Euthymij, sensum esse; scire Deum & cognoscere humanæ naturæ conditionem, & interitus nostri accelerationem; qui nati mox denasci incipiamus: & cùm nobis semel occidit breuis lux, & vitæ flos iste emarcuerit, haud posse abruptam vitæ telam iterum connecti, vel vinculum istud animæ atque corporis semel dissolutum rursùs colligari, neque animam nostram, postquam venti instar semel euolarit, vltra corpus suum agnoscere, vt illud subeat ac possideat. Nam in ipsa resurrectione, beati illud iam splendidum & incorruptibile deprehendent? damnati, fœdum ac horridum & obnoxium corruptioni. tam verò damnati quam beati, angelica opera, Dei nutu, illud sunt agnituri. Quid? quod nonnulli intelligunt de ipsis amicis; qui post animæ recessum, corpus amplius non agnoscunt, sed detestantur? & hi more Hebræo *suum* pro *eius*, accipiunt. videtur huius sententiæ P. Emanuel Saa. Quid? quod D. Hieronym. secutus Hebræam phrasim eandem vertit, *non cognoscet eum amplius locus eius*, quod plerique Hebræi volunt, & paraphras. Chaldæus, & Vatablus sequuntur, & sic locutus ante fuerat B. Iob. cap. 7. vbi Hebræa, Chaldæa, Græca, & Latina conueniunt, hac prorsùs sententia; mortui memoriam interituram, quasi non fuisset: vel superstites, quid cum vita functis agatur, aut quo in loco detineantur, nunquam nisi per reuelationem futuros certiores. Quæ omnia contra communem sententiam nihil habere virium, est omnino clarissimum. Minus etiam obstat, quod eidē Regio Vati dicatur homo, *Spiritus vadens & non rediens*. nam quod præcessit *quia caro sunt*; id apertè indicat agi de naturæ humanæ deprauatione & improbitate; quæ, cum ad deteriora semper vergat, à malo tamen ad bonum, per se nequit redire: vel quod magis placet, agi; de homine corruptibili; qui, cum ad mortem Pegaseo gradu properet, à morte ad vitam retrogredi, virtute non potest sua. D. Iobi verba, *Sic qui descendit ad inferos, non ascendet nec reuertetur vltra in domum suam, neque cognoscet eum amplius locus eius*: eundem planè sensum habent, quem illa Dauidis paulo prius explicata. Belle quoque Dionysius exponit, animam quæ ad inferos descendit, in pristinam vitæ rationem, diuitias, latifundia, palatia, naturaliter non redire: *quamuis* (verba sunt eius) *miraculosè id fieri possit, sæpeque factum sit.*] Et illo senior D. Thomas ibidem disertè tradit, Iob locutum de eo quod secundum cursum naturæ fit, non de eo quod agitur miraculosè. En aduersariorum tela, ex scripturæ pharetra. Plus fortassis fiducię in Patribus, plus suppeti tiarum? nihil vtique minus. calumniosa vtique tota illa testificatio; quæ Rhemnię legis, vlla si se lege teneri paterentur, non effugeret inustionem. Miror Augustinum nobis obiici; cuius sententiam ex eodem libro audiuistis, non ambiguè ceruicosos istos condemnantem. Vult ille quidem plerumque angelicas esse operationes; sed addit spiritus etiam aliquando αὐτοπροσώπως ad viuos mitti. Negat eosdem arbitratu suo redire

redire posse, citra Dei voluntatem: alioquin sibi matrem continuo adfuturam: sed nutu Dei aliquando rediisse, profitetur, & exemplis confirmat. Athanasium producunt in pugnam, sed laruatum: Athanasius enim ille Nicænus est, non Athanasius. eius diuidenda auctoritas. Nam quæ ab illo *q. XI.* dicuntur, leui brachio in aduersarios retorserim. negat spiritus apparet, fretus Dauidis testimonio, de quo nos iam copiosè addit hæc verba. *De animabus enim sanctorum non est dubitandum. nam & post mortem & in iudicij die cognoscent omnia.*] vnde sic possumus ratiocinari: si beatorum animæ cognoscunt omnia post mortem, locum igitur & suum cognoscunt: si locum suum; permittente Deo, ad illum redire possunt. idcirco enim damnatorum animas negauit redire posse, quia locum suum non cognoscunt. de animabus enim his tantum accepit verba Dauidis, non de omnibus vt Lauatherus. Q. *verò VIII.* non adimit omnem illis simplicitus reditum (nam hoc scripturæ sacræ refragaretur) sed negat à Deo remitti, vt humanæ curiositati satisfaciant, narrando quid apud inferos rerum geratur. Sciendum quoque temporibus illis quandam hæresim viguisse contédentem; mortuorum animas, illorum maximè, qui violenter necati, dæmones fieri; & malis deinde carminibus ad hominum obsequia & responsa danda compelli. Huic dementiæ se summa vi Patres opposuerunt, & væsaniam illam sedulò confutarunt. In his sanè diligens Isidorus *lib. 2. Etymolog. c.* 8. & os aureum Ioannes Constatinop. *hom. 2. de Lazaro, & hom. 4. in Lucam*, vbi reddit rationem, cur Deus non permittat multos in vitam redire: vti sic dæmonum fraudibus materia subtrahatur, qui dicit non permitti multos, nónne de nonnullis licet paucis fatetur: adimit etiam facultatem redeundi curiosarum narratiuncularum gratia; absolute ad Dei nutum reuertendi licentiam, non tollit: quin apertè potius *hom. 29 in Matthæ.* scribit, *sponte sua redire non posse.* cur adderet (*sponte sua*) si nec diuina voluntate possem redire? Nec aliud agebat Theophil. *in c. 8. Matth.* cùm testatur dæmones quoddam dogma instituere voluisse; de vagatione animarum in hoc orbe; cui minimè sit assentiendum, quoniam animæ corpore egressæ iam certum habent locum, & non oberrant vagæ. quibus verbis negat spiritus pro arbitrio ἐν τῷ κόσμῳ (sic loquitur) πλανᾶσθαι, quoniam certis mansionibus statim assignantur. impugnat enim eumdem errorem quem Chrysostomus, & vterque nobiscum, vt docui, sensit. Deniq; Septimius Tertullianus etiam illud Gentilium, de præuentis immatura morte, figmentum plane poëticum, & fortè Platonicum, reiicit: & docet nec illorum *animas vagari, donec reliquatio compleatur ætatum.* hancque ille licentiam poëtarum, cum Magorum audacia, iactantium inanem suam animas eliciendi potentiam: & cum insomniorum fallacia, quæ Manes falsa soliti immittere, comparans, meritò refellit. Verùm & ipse addit: Dei virtutem quasdam animas reuocasse in documenta iuris sui. Sic scriptum ab eo inuenias extremo de Anima libro. Sic ergo neque S. S. neque patres, neque ratio: sed sola temeritas, nouandi cacoethes, & vetustati detrahendi, Catholicisque conuitiandi libido, Aduersariis suffragantur.

SECTIO VII.

Z SIt 2. Conclusio, *Magi nequeunt opera dæmonum veras defunctorum animas nobis ostendere.* hæc est sententia Tertulian. *lib. de anima cap. pen.* D. Isidori *lib. 8. Etymol.* Chrys. & Augusti. quos citat & sequitur D. Thom. 1. *p. q.* 117. *a.* 4. *ad.* 2. Guilh. Paris. *p. vlt. de vniuers. cap.* 24. Victor. *de magia num.* 17. ratio est, quia sanctorum animæ in Manu Dei sunt, & soli Deo obediunt: damnatorum nequit

Diabolus sinere egredi, sine nutu Dei, sine quo nec ipse id potest: quod ipsum etiam habet locum, in iis quæ expiantur. Ideò solent ipsi has vices subire dæmones; qui per mundum adhuc vagantur, & has animas amant mentiri, vt ex Porphyrio docuit Iamblicus *lib, de myster. Aegyptior.* Neque id mirandum, cùm in Angelum quoque lucis se transfigurent, & in B. Virginem Deiparam, vt in Biturigibus Vibiscis, cùm illic degerem scio accidisse; imò & in ipsum Christum Dominum, qualis B. Martino apparuit diabolus.

Ex his sequitur primò prorsus esse superstitiosum, quod ex quorumdam delira opinione retulit Ananias [1] animas eorum, quibus exspirantibus dexteram porrexerint & vicissim porrectam receperint, ipsis post obitum apparituras. Nulla enim huius rei vel scripto vel non scripto Dei verbo, nec historiarum verarum narrationibus auctoritas huic opinioni adminiculatur. Secundò sequitur non esse temerè imitandum quòd olim factum à nonnullis, & quod Ioan. Friburg. in Sum. Conf. *l.* 1. *tit.* 11. *q.* 23. secundum se consideratum, dicit non esse damnandum de peccato; non. n. negant D. Tho. & ipse, & qui eos sequitur Betzius *in præcep.* periculosum esse, & tales vt plurimum se deludendos dęmoni propinare, & illi subiacere comminationi; *Qui amat periculum, peribit in eo*; ideò prudenter Ciruelus *l. 3. de superstit. c. 11.* reprehendit illos inquam, qui cum inuicem paciscuntur, vt (si permittatur) is, qui prior morietur, viuo appareat, eumque de suo statu faciat certiorem. Scio id Deum permisisse aliquando, vt audiuisti de Marsilio Ficino; & de S. Lutgardi legitur *lib. 2. vitæ eius. to. 3. Surij, in Iunio*; & apud Dominicanos Zamoranos accidisse olim monacho cuidam. Is cum quodam Minorita hoc pactum inierat. moritur Minorita, & post dies aliquot apparet stipulatori mensas sternenti, & (ait) se expiatorium circumgestare ignẽ. Et ad cruciatus sui indicium, manum mensæ ligneæ crassæ impressit, eamq; altè admodum combussit. notam hanc audiui ab oculatis (vt aiebant) testibus superesse manus mensæ iniustæ, & ad perpetuam rei memoriã paruulo clatro ferreo obtectam: & narrat in Chron. Dominicanorum F. Ant. Senensis, vt de re nihil sit dubitandum. Quandoq; Deus redire permittit, maioris boni id causa permittit: vt plurimum Behemoth hanc agit personam. Pactio ipsa vix fieri potest, vt curiositatis peccato vacet. Præstat salutem suam semper cum pauore & spe operari. Eadem B. Lutgardis cum iussisset cuidam moniali, vt si prior moreretur, eam viseret; addidit, vt primum diceret; *Benedicite, orationem Dominicam & Salutationem Angelicam, ne* (inquit) *diabolus suo more aliquando figmẽtum adducat.*] *de l. 2.* Si hoc illa sancta tam illuminata metuebat, quanto magis nos debemus metuere? Sequitur etiam tertio ex his posse facilius discerni variorum & multiformium spectrorum illusiones, quas dæmones obijcere solent. de quibus nunc videamus.

QVÆSTIO XXVII,

De dæmonum apparitionibus, siue de spectris, quæ dæmones nobis obijciunt.

SECTIO I.

DVo præmittenda, varias esse illusionum causas; & varia dæmonum genera. Patet primũ, quia multa habentur pro spectris, quæ naturalia sunt, vel artificialia; item quę sensum vitio, aut imbecillitate vitiatæ phantasiæ talia videtur, esse, cum non sint qualia videntur. de singulis, Petrum Leloryheium [2], in plerisque secuti, videamus. Naturalia sunt & decipere tamen aptissima, ignes illi fatui de quibus egimus superius: item insulæ natitantes, quales vidi apud D. Audomari fanum in Morinis complures, quales etiam in Italia, & alibi celebrant

[1] lib. 3 de nat. dæmon.

[2] l. 1. de spectris 6. 7. 8. & 9.

lebrant veteres scriptores [1], in lacu Vadimonis, Cecubo, & Ratino: vt sunt etiam arbores & siluæ radicitus euulsæ, & classis speciem in mari præbentes, teste Plinio Seniore: [2] vt ligna putrida nocte lucentia: vt animalculum Indicum, de genere Cicindelarum, sed maius, instar Scarabæi, quod etsi toto corpore luceat, oculis tamen maximè; qui pro corpusculi modo ingentes, tantum fundunt lucis, vt ad eam legere & scribere soleant, Cocuiium vocant, micat luce quaternarum stellularum; quarum si quis pinguedine manus & faciem inungat, ardens & formabile spectrum apparet. Sic Chieza *pag.2. Hist. Perua.c.* 30. Item vapores variis formis conformati, quales illi quos Sylla vidit hircorum similitudine capitibus apud Epheum concurrere [3]; & similia, quæ apud Syrtim maiorem ex eadem causa Diodorus Siculus scribit cõtingere [4], dicta lectu. Talia quoque (si à visu, ad auditum lubet transire) sunt admiranda quædam sonorum, vt Echus in locis diuersis; quæ & notauimus Comment. in Senecæ tragædias decipere nõnullos testatur Cardanus *l.8. de subtilitat.* item sonus statuæ Memnonis, de qua eodem opere; & muri Magarensis, de quo *in Atticis* Pausanias; & cauerna Britannica, de qua Clemens Alex. *l.6. Strom.* fors, an D. Patricij antrum? item prælij ac victoriæ voces, apud tres Persicos montes, de quibus idẽ Clemens. Mirifici quoque interdum soni nati ex vterinis suffocationibus, imperitis medicis imponunt. *quando (ait Corn. Gẽmma li.1. Cosmocrit. c.7.) à venenato spiritu inflatæ arteriæ, diductæque in amplitudinem, secundum longitudinem contrahuntur. vnde necesse sit aliquando mulierem strangulari: vnde & voces mirandas ex imis visceribus exaudiri, nunc velut ranarum coaxatus, nunc serpentum sibilos, nunc crocitus coruorum, gallorum cucurritus, latratus canum &c. quæ tamen pro viarum & erumpentis spiritus proportione casus effingit.*].

1 Arist. de admir. auditionib. Titus Liuius. libr. 9. Seneca lib. 3. Nat. qu. & Plinius Iun. lib. 8. epist. 10. & Senior lib. 2. Nat. hist. ca. 95.

2 lib. 16. Nat. hist. c. 1.

3 Plutarch. in Sylla.

4 lib. 3. Bibliothec.

B Vt naturalia sic & artificialia quandoque decipiunt, & pro spectris habentur: vt erant αὐτόματα Dædali, de quibus Aristoteles *lib.1. de anima, & lib.1. Politic.* & alia Archimedis. Archytæ ac Boetij, de quibus superius actum; & nostris temporibus oblata Carolo V. Aquila ænea, volans per aërem; & Parisijs, triremis argentea, quam remiges, eiusdem materiæ, impellebant, & sistebant & retro agebant. Vt erant etiam Hydraulica veterum, & hodie in hortis Estensibus Tiburi admiranda; de quibus Claudianus?

*Intonat erranti digito, *pedibusq; trabali*
Vecte laborantes in carmina concitat vndas.

* Sic correxit Leloyer. pro penitusque.

Et de quibus iam exstant Heronis libri Vt sunt artificiosa spectra, quorum modum docent Cardanus *lib. de Varieta. rerum.* & Baptist. Porta *lib. de magia naturali*; quanquam verè in his omnibus, rerum quibus vtuntur natura ad artificium adfert vim maximam: vt & in naturalibus illis prioribus, sæpè accedit artificiosa hominum applicatio. Sed ad hanc classem magis propriè pertinent artificiosæ voces quorundam, quibus cum sint præsentes, voce simulant absentium; vel cùm ore loquantur, ex ventre verba videntur proferre, sicq; voces dæmonum vel angelorum mentiuntur: Item qui per tubos noctu loquentes, angelorum vel animarum voces simulant; quale quid de Bonifacio octauo circunfertur apud Nauclerum, Masseuum & alios. Itẽ qui simulant se animas maritorum defunctorum, & sic suadent viduis vt sibi nubant. noui, qui hoc Louanij factitarat: & de alio qui Andegaui, narrat Leloyerius *c.7.* Sic apud Boethium Scotiæ rex Kennethus, Pictos, à quib. erat victus, vicit. Noctu ad Principes exercitus sui dormientes, immisit seruos indutos squãmis lucentibus, & manu tenentes hastas ex ramis putridis noctu lucere solitis; qui illos ad pugnam fortiter ineundam hortarentur: se à Deo missos Victoriæ sponsores,

Angelos illi credidere, & animosè Pictos aggressi ad internecionem cæciderunt. Sic nonnulli vsi cancris vel testudinibus, ibique cum candelulis affixis, in cæmeteris, non semel ignitiorum spectrorũ speciem prębuere. quare nõnulli suspicantur ab Homero[1] testudini tributum nomen armaturæ fallacis ἑστηλυσίης ἄγχμα. Sic etiam Abderitani iuuenes, cum spectrorum schema, conati sunt Democritum terrere, vt narrat Lucianus *in Philopseudo.* Sunt in recentiorum libri, vt Boccatij Decamerone, & similibus, exempla plurima; sed me magis capiunt antiqua. in fabulis tale quid comminiscitur Mostellariæ Plauti seruulus; tale quid narrat Æschynes orator[2], à Cimone Atheniensi factum qui se Scamandrum finxit, vt vitiaret Callirrhoen: tale narrat quid Iosephus[3] factitatum à Mũdo, vt deciperet Paulinam, fingẽte se Annubim: tale quid à Tyranno Sacerdote idolorum excogitatum, qui mentiebatur Saturnũ; vt liberè matronas nobiles mæcharetur, nos docet Ruffinus[4]; & meminit eiusdem facinoris D. Cyrillus Alexandrin. *contra Iulianum lib.* 7.

1 in Hymn. Mercur.
2 epist. 10.
3 l. 18 antiqui. cap. 4.
4 l. 11. hist. c. 25.

Et Nectanabus Ægyptius Magus se in Iouis Hammonis effigiem transformans, Olympiadem Philippi vxorem decepit: & adulterino concubitu Alexandrum Magnum genuit: vnde illi orta opinio de Ioue parente. narrat Iosephus Gorionides *l. 2. Hist. Iudai. c. 6.* & laudat auctores, Ægyptiorum Sapientes, Titum Romanum, Strabonem Capadocem, & Nicolaum Damascenum.

In his fictionibus, cùm stuprum accedit, peccatum grauius est quam in stupro simplici, & grauius puniendum: cùm furti causa fit, puniendum pœna directariorum *l. sacculary. D. de extraord. crimin.* Si nihil aliud quã metus incutitur, pro periculi magnitudine, res æstimanda: ex genere suo, puto Mortale peccatum: & pœna est arbitraria, fustigationis puta; &, si mors secuta, exilij perpetui. *argu. l. 4. §. cum quidem. D. ad leg. Cornel. de sicar. l. infiniti §. cum eo D. de furt. & l. penul. §. vltim. & l. vlti. D. de extraord. crimin. voluere post gloss. in l. si quis aliquid. D. de pæn. Licinius Ruff. in comparat. legum Mosis & Iurisconsf. & Leloyer. supra fol.* 173. nec puto idoneam excusationis causam amorem præbere, nec tutum satis esse *cons.* 101 Oldradri, optimi alias consiliarij. C

Sensuum alterationem vitiumque, falsò visorum, vel alio sensu perceptorum spectrorum, causam non raram esse, docet idem Leloyerius *ca.* 8. exemplo ebriorum, de quibus optimè D. Ambrosius[5], *Hinc* (ait) *vanæ imagines ebriis, incerti visus, instabilis gressus: vmbras transiliunt sæpè, sicut foueas, nutat his cum facie terra, subito erigi & inclinari videtur, & quasi vertatur, timentes in faciem ruunt, & solũ manibus apprehendunt, aut concurrentibus montibus sibi videntur includi. Murmur in auribus, tãquam maris fluctuantes fragor, & resonantia fluctu litora. Canes si viderint, leones arbitrantur, & fugiũt. Alij risu soluuntur incondito, alij inconsolabili mærore deplorant, alij cernunt irrationabiles pauores; vigilantes somniant, dormientes litigant.*] idem, terribilia nempe visa apparere ebriis, Plinius prior affirmarat[6]. Deprauat, more suæ sectæ, Lauatherus S. S. dum sic vult intelligendum illud Salomonis[7], ebrietatem dissuadentis; *Oculi tui videbunt extraneas & cor tuum loquetur peruersa. Extraneas*, ait ille visiones & apparitiones admirandas; qua in re ductorem habuit Pagninum; qui cum Paraphraste Chald. videtur sic accepisse זרות *Zaroth*, quasi vim neutri haberet, & significaret *extranea* h. res extraneas; quod, licet non displicuerit Iansenio, probum tamen non est. Fœminino enim sensu accipiendum, & quidem non de rebus, sed de mulieribus. Sensus enim; quem D. Hieronym. & Beda secuti, vinum concupiscendi alienas esse causam. ideo Septuaginta, vt ambiguitatem hanc tollerent, singulari numero vertere ἀλλοτρίαν, alienam, seu extraneam: quam vocem nec S. S. nec patres, simpliciter positam, D

5 l. de Helia & ieiun. c. 16.
6 lib. 14. c. 22.
7 Prouerb. 23. v. 33.

sitam, de alia re, quam de muliere seu scorto accipiunt, vt eodem cap. paulò antè; *puteus profundus aliena*, vt ibi explicant Salonius, Beda, Hieron. & alij. Oculorũ suffusio facit videri volitantes ante oculos quasi muscas vel saltitantes formicas, vt non sine studiorum incommodo, à multis iam annis experior. Abenzoar *lib. 1. cap. 1. tract.* 8. meminit morbi dicti *halahol*, quo qui affecti, singula putant se videre gemina. Arcuatis cũcta apparent lutea. Refert Aristoteles de quodam qui suãmet imaginem siue simulachrum, in aëre sibi, quasi in speculo, propter oculorum vitium, semper obuersari existimabat. idem testatur, eum qui diu in solem oculos intenderit, & oculos alio celeriter auerterit; primò ei cuncta iri visa gilua, mox rubea, & tandem nigra, donec alteratio illa visus recedat. Auditus etiam læsus decipere consueuit, vt fit in iis; qui morbum imaginosum (sic vocant) patiuntur. cuius ægritudinis viri docti duas statuunt species, vnam notiorem; cui nomen φρενῖτις, quando phantasmata obiiciuntur animo, visili imagine, de qua specie Cornelius Celsus, & Cælius Aurelianus consulendi; & pertinet ad phantasiæ vitium. altera species est κορυβαντιασμὸς, qui visui tollit somnum, auribus indit vitium, quo sibi audire tinnitus & sonitus videntur. de de hoc Varro, *in Prometheo* Satyra,

Leuisomna mens sonorinas imagines
Adfatur, non vmbrantur somno pupulæ

Gustus quoque vitiatus ægros mirè decipit; vt & odoratus, Polypo Grauedine, seu κόρυζα, & miro illo catarro; qui regnabat in Castella. 1581. & multos absumebat: læsus. Verũ crebrior & maior deceptio manat à phantasiæ corruptela, quæ aliquando coniuncta est cum Phrenitide, (sic vocatur ea quæ cum febri vehementi est:) aliquando cum Mania (hæc febris expers est, & diuturnior:) aliquando leuicula tantum est febris, nec ad Phrenitim sufficiens.[1] Theophilus medicus cætera prudens, opinabatur cùm febriret, prope lectulum tibicines & cornicines assistere, & continuè auribus eius cantum insonare: idque, iam sanus accidisse sibi pertinaciter contendebat.[2] Sic huic ista tædio erant: alteri quidem voluptati. Sic enim Horatius, *Epist. ad Florum.*

1 vide Cels. lib. 3. c. 18.

2 Galen libr. de differ. Sym ptom. c. 3.

—Fuit haud ignobilis Argis;
Qui se credebat miros audire tragædos,
In vacuo lætus sessor, plausorque theatro:
Cætera qui vitæ seruaret munia recto
More; bonus sane vicinus, amabilis hospes,
Comis in vxorem, posset qui ignoscere seruis,
Et signo læso non insanire lagenæ;
Posset qui rupem & puteum vitare patentem
Hic vbi cognatorum opibus, curisque refectus,
Expulit hellebero morbum, bilemque meraco,
Et redit ad sese: Pol me occidistis, amici,
Non seruastis, ait; cui sic extorta voluptas,
Et demptus per vim mentis gratissimus error.

Abydi simile quid contigisse narrat Aristoteles *in libro de* admirand. audition. Hanc in væsania falsæ opinionis voluptatem, de quodam Thrasyllo, putante naues omnes, quæ ad Pyræum appellerent, suas esse, fusè testatur Ælian. *lib. 4. var. hist.* Sed ad spectra redeamus imaginaria. Haud scio an quid rarius eò acciderit, quod à Timæo Locro commemoratum. *Agrigenti domus fuit, cui cognomen τριήρη ab euentu tali. Adolescentes aliquot* [Taurominitani] *illuc conuenientes cõuiuiũ hilarius agitabũt. Mox vti assolet, cũ incaluissent vehemẽtius, ita decussi mẽte*

sunt

sunt, itaque externati; vt in triremi se opinarentur constitutos, mariq; altius vndabundo hyemen ingruere atrocem. Proinde, velut naufragium veriti, tanquam egestis quæ intus forent, nauigium facturi leuius, vasa omnia, & quicquid mero feruidis occurrebat, in viam, seu in mare, festinantius iactare adorti sunt, accurrentibus hinc inde qui proiecta diriperent. Insequenti die vbi adfuere magistratus factum arguentes, cùm illi necdum satis edormissent: respondere, se metu mortis praoptasse, quæ in naui forent disperdere, quam fluctib. deuorari. Admirantibus mentis stuporem vniuersis, qui inter eos videbatur natu grandior: Ego, viri Tritones, præ formidine infra thalamos me conijciens in imo iacui. Cumque amplius delirare animaduerterentur ab ignoscẽte magistratu, commoniti modo grauius, cauerent in reliquum inuitationem eiusmodi brutalem. At illi, velut gratiam fatentes: Si inquiunt, seruati ex tam procellosis vndis portum fuerimus assecuti, inter marinos Deos vobis (ô Tritones) vt seruatoribus in patria statuas surrigemus.] Sic Cælius Rhodigin. sed ex Athenæo[1].

Hydrophobi aquam fugiunt, eò quod putant se in nulla videre canem à quo admorsi fuere[2].

Solet autem diabolus hisce naturalibus morbis sæpe se iungere, & hominum procliuitate abuti. *Serpit hoc malum Diaboli* (ait D. Augu.[3]) *per omnes aditus sensuales, dat se figuris, acommodat se coloribus, adhæret sonis, odoribus se subijcit, infundit se saporibus, & quibusdam nebulis implet omnes meatus intelligentiæ, aliquando crudeliter torquens dolore ac metu, aliquando iocosè distrahens, vel subsannans ludicris.*]

1 Athenæus l. 2. c. 1. & Cælius lib. 17. A. L. c. 2.
2 Paul. Aegyneta lib. 5. c. 3. & Antholog. Epigrammat. Græcè. lib. 7.
3 lib. 83. qq.

SECTIO II.

SVnt enim dæmonum vt variæ operationes atque libidines, sic & varia genera; quod secundo loco nobis erat notatum. Omnes quidem immundi, & mali, hominibusque sunt infesti, vt post Chrysippum, & Plutarchũ, & Philonem, rectè contra Iamblicum Porphyrius[4], & eo meliùs Minutius *in Octauio*. eos tamen à loco Marcus apud Psellum[5] diuidit in sex genera, vt eo prior fecerat Orpheus, scribens ad Musæum: F

δαίμονας οὐρανίους, καὶ ἠερίους, καὶ ἐνυδρίους
καὶ χθονίους, καὶ ὑποχθονίους

Dæmones cœlestes, aëreos, aqueos, terrestres, & subterraneos seu humanos. cælestes autem vocat æthereos, siue igneos vt appellat Marcus. Aëroes etiam Plato[6] agnouit, Magices inuentionem illis tribuens. Terrestres Chaldæ cum Zoroastre (vt Psellus exponit) vocant Feras, seu *canes terrestres*; in Zoroastris enim Magicis scriptum legimus, de subterraneis locis exire canes indutos corpus fictum, non autem verum: addit idem (iuxta Gemisti explicationem) iis solere apparere, qui prauitate vitæ derelicta religioso cuipiam ordini se addicunt: quod ipsum Leloyherius[7] confirmat testimonio Hebræorum in opere quod inscribunt *Holam Abba*; Idem Athanasius de D. Anthonio in eius vita; & similia fere narrans de S. Simeone Treuirensi Euervvinus Abba *apud Surium* 1. *Iunij*, & alia leguntur in vita S. Norberti, de dæmone vexante initia sanctæ platationis Præmonstratensium (*Seruius Iunij 6. vita illius cap. 19. 26. & 27.*) Ego possum confirmare eo quod verè accidit, initio fermè nostræ Societatis, instituto collegio à P. nostro Ignatio Laureti; & ei præfecto Rectore, P. Oliuerio Manareo, qui etiamnum superest, & à quo, vt rem verissimam, accepi, quod subdam: Anno 1555. maligni spiritus, modò vnum, modum alium locum magno strepitu infestantes, plerisque, in quibus nonnulli religiosi instituti tyrones erant, mirùm quantum molestiæ & inquietis adferrent Etiam claro die apparebant, variis figuris. Vni dæmon in forma Æthiopis apparui

4 lib. de abstinen. animal.
5 de dæmon. Natura.
6 in Phædro.
7 L. 2. de spect. c. 1.

paruit; & multis illecebris atque persuasionibus verborum conatus fuit à religioso instituto illum auertere: quod cum irrito labore se facere videret, abiit inhalato diro admodum & virulento fætore, qui toto illo die perdurauit. Alteri se conspicuum præbens effigie D. Pauli, adhortabatur ad sacram Epistolarum suarum lectionem atque studium; vt hoc specioso colore, eum ab humaniorum litterarum cura abduceret, sicque per inobedientiam è religione expelleret; quod & perfecit. Ipsi Oliuerio in atri & ingentis molossi specie obuius, in eumque insiliens, ad terram ferè adflixit. Orantibus; vt cogitationem diuerteret, aut abrumperet; instar catti obmurmurantis sese adiunxit non semel, scabellumque cui innitebantur quatiebat, pulsabatque. Nec lectis quies, nec mensæ refectio, sine infestatione, cōcedebatur. Crebro varij catelli à quiescentibus lectulum adscendere, & tegmina subire sentiebantur: quæ res multos formidine plenos, & somno priuabat, & stratis expellebat prandens quidam inuisi hosti pugno in latere tam acriter percussus fuit vt confestim expalluerit, & ferè retrorsùm à scamno deiectus ceciderit. Subditorū molestia bono Rectori permolesta erat. tentauit Ecclesiastica remedia, quæ opurtuna occurrebant, missarum, precum, exorcismorum, lustralis aquæ, sanctarum reliquiarum, & id genus alia. His tamen Deus malum planè tolli noluit. Quare ad communem patrem, P. Ignatium Oliuerius recurrit, preces eius & opem in hac molestia petit. Ignatius, quo erat animi demissione, ad patientiam cohortatur per litteras, & ad ea remedia, quibus Ecclesia in similibus vti consueuit. Hæc inquam Oliuerius per litteras, omnia iam à nobis curata, tentatáque: sed durat malum, & gliscit. Quibus acceptis litteris respondit P. Ignatius; *confidite in Domino, & in bonitate eius, ipse vos liberabit: & ego serio pro vobis orabo.* Acceptas litteras Rector in corona Patrum fratrumque legit, qui tum fortè congregati; &, mirum dictu, è vestigio illa spectrorum & phantasmatum infestatio, adeò conquieuit: vt nihil huiusmodi Laureti postea fuerit auditum, nihil visum. Nimirum scriptis litteris posterioribus optimus Pater, pro filiis orare cæpit, & interea, dum Roma Lauretum litteræ perferuntur, exorauit.

Verum quia quod Psellus breuiter, id de dæmonum generibus ab eorum habitatione deductis Tritthemius multò copiosiùs scripsit: eius verba *ex libro Quæstionū ad Maximil. Cæsarem. q. 5.* non pigebit ascribere multis additis, quæ ad explicationem disquisitionemque Magicam pertinere iudicabo. *Sicuti dæmones* (inquit) *in potestato acumineq; subtilitatis ab inuicem differunt: ita maleficarum quoque potestas non est in omnibus vna; sed in singulis, prout dæmonibus concurrunt natura subtilioribus vel grossioribus, diuersa. Multa enim sunt genera dæmonum, & certis inter se gradibus distant, ratione locorum, in qua cadentes à principio sunt detrusi.*

Primum quidem genus dæmonum appellatur igneum; quod circa superiorem peruagatur aërem, nec vnquam ante iudicij diem ad inferiora demergitur: sed continuò sub regionibus permanentes sublunaribus, nullum habent cum hominibus in terra commercium. Quod verò sub luna permaneant Sanctus quoque testatur Augustinus in opere, de Agone Christiano sic dicens; Dæmones non habitant in cœlo, vbi sol & stellæ sunt, sed omnes sub regione lunari versantur. Hinc motus opinor Apuleius dixit animalia esse ignita, propterea quod Aristoteles confirmauit in fornacibus ardentibus quædam animalia paruula sæpius visa volitasse pennulis apta; qua totum æuum suum diuersantur in igne, quoniam cum igne oriuntur, & cum eodem igne exstinguuntur, & ad suum vnde venerant locum euanescentes redeunt.] Diui Augustini locus est capite tertio, negat tantum Diuus Augustinus dæmones habitare in cœlo, vnde exciderunt, & in firmamento: de ignis sphæra nihil addit. ideò ad primum hoc genus

nus probandum, non pertinent eius verba. Quod attinet ad Apuleium ille fallebatur, quia dæmonibus ignita corpora verè tribuebat. Aristoteli denique illa animalia non sunt dæmones, sed insecta quædam volatilia ephimera, in fornacibus Cypriis reperiri solita. Si dæmones ista putauit Apuleius, quomodo censuisset illa cum igne exstingui; aut cum igne oriri; qui dæmones immortales esse, & morti non obnoxios ex sectæ suæ decretis arbitrabatur? fortè hoc volebat incenso igne incipere illic in flammis dæmones tali forma cerni, & exstincta flamma apparere desinere? Sed pergit: *Nulla sunt eis cum maleficis consortia.quoniam cùm demorentur in igne propter subtilitatem suam non possunt corpus grossum siue aëreum induere.*] Vanā ratio. Si nulla est sphera ignis,vt multi arbitrantur:totum hoc corruit figmentum.si qua est talis sphæra, nondum hinc sequitur dæmones tales non habere commercia cum maleficis.quia dæmones omnis corporis proprij sunt expertes, vtpote substantiæ merè spirituales;quæ nec terreæ,nec igneæ,nec aëreæ corporeæ grossitiei cōsimiles sunt.& possunt ignei isti,non minùs quàm aërei, corpus alienum inuadere & assumere. Quare vel illi quoque cum maleficis ineunt commercia, vel huius rei alia quærenda est ratio: quam nondum inuenire potui. Et quid necesse hos in igneum illum carcerem extra infernum, qui in terræ centro,includere? quasi pœnam suam, vbicunque sunt, non circumgestent. Hoc ergo dæmonum genus ego crediderim fictitium, & ab Orpheo *cœleste* vocatum, quia putabat in cœlis degere:alij fortè *igneum* vocant,eo quod in aëris regione superiore manserit.

Secundum genus aëreum dicitur,quod in aëre errans nobis propinquo commoratur.Hi quidē possunt ad inferiora descendere,& assumptis de crassiore aëre corporibus, quandoq; hominibus apparere. Aërea permittente Deo sæpius turbant,tonitrua & tempestates concitant,& omnes simul in perniciem humani generis conspirant.More hominū affectionibus mouentur passionum,superbia maximè & inuidia,tanguntúrque perturbationibus continuis,& nec solido vestiuntur corpore,nec vno cōsistunt loco.Nec vnam omnes formā habent,sed plurimas,easque sæpius mutant,secundum varietatem affectionum; quibus vel occurrunt maleficarum carminibus euocati,vel impulsi perturbatione ad nocendum.]

Notandus hic quoque error & fugiendus,dęmonibus vlla omnino esse propria vel adnata corpora,aut vlla visili forma oculis humanis corporeis præditos esse:conspici tantum possunt in forma corporis extrinsecus formati,vel cadaueris assumpti.Pergit.

Habent enim violentum omnino & furiosum morem turbationibus plenum, vnde vehementer malefacti & perturbati repentinas plurimum machinantur insidias, & dum suas agunt incursiones,partim latere volunt,partim inferunt violentiam. Maleficæ horum dæmonum operatione suffultæ,tanto sunt ad maleficandum potentiores, quanto superiorem ex eorum ordine concurrentem fuerint assecutæ.]Hæc omnia vera crediderim: *In vita D.Antonij D.Athanasius aerem plenum esse dixit dæmonibus:quod Mercurius ante dixerat Termaximus:nullam videlicet mundi partem dæmonum præsentia destitutam.* Hoc de sublunari mundo intelligendum, alioquin falsum esse docet D. Augustin.*d.c.3.de agone Christiano:*&sic accipe,quod subdit,*S.quoque Præsul Ambrosius dixit: Plenus est mundus sanctarum virtutum,quia est plenus nequitiarum.*) Caue à sequentibus,nam more suo falsa veris miscet.*Vnde Platonici dæmones, in aere volantes,in modum densissimæ niuis ignitæ,cupientibus tradidere visibiles:si aliquandiu versus cœlum sole splendente irreuerberatis oculis continuauerint obtutus.Sed nescio an in aere causetur obiectum ex consistentia reali:vel certè oculorum motus interclusus repræsentet imagines falsas; non sine detrimento sensus tamen leui præmissorum accepi*

expe

experimentum.] Vere experimentum fallax, nequam, & grauiore dignum detrimento cuius mater curiositas, pater ignorantia. illusio sensus fuit, vt videre videreris tibi, quod in rerum natura visile non existit. vel pueri aduertant solarem splendorem sic oculos præstrinxisse.

Tertium genus dæmonum terrestrium dicimus; quos prolapsos de cœlo in terram pro suis demeritis minimè dubitamus. Catholici neque de aëreis, eò delapsos de cœlo pro suis demeritis; fas sibi ducunt dubitare. *De his sanctissimus præsul & martyr* CHRISTI *Theophorus quondam Ignatius, in epistol. quadam ita scripsit ad Ephesios: nihil melius est, quàm pacem habere; in qua omne telum euacuatur aëreorum simul & terrestrium spirituum.*] Vides Beatum Ignatium, igneos illos non agnoscere; & aquaticos (vt arbitror) sub terrestribus comprehendere. De his terrestribus nonnulla iam diximus: addit quædam fusiùs post illustranda Tritthemius; *Ex his autem dæmonibus alij versantur in siluis, atque nemoribus; qui venatoribus ponunt insidias: alij verò patulis degunt in campis, qui nocte aberrare faciunt itinerantes, nonnulli demorantur in locis abditis atque cauernis, reliqui cæteris minùs furiosi ac perturbati, demorari cum hominibus in obscuro delectantur.*] Huc pertinent omnes illæ species, quas paulò post per numeros, quatuordecim. ex variis scriptoribus adducam. vt Faunus, qui & Fatuus & Fatuellus dictus, & Satyri, qui etiam Foni, & Onoscelides, de quibus Sozomenus *libro octauo, capite sexto*, vbi meminit Gerontij, Diaconi idcirco castigati à Diuo Ambrosio & exauctorati à Nectario; quod affirmaret noctu à se Onoscelidem capite raso apprehensum, & in pristinum deiectum. Sancti enim viri censuerunt non temerè, hoc illi cum dæmone Onoscelide commercium fuisse: non verò, credulitatem asserentis Onoscelides, damnarunt. Sic enim factum illud Nectarij & Ambrosij accipiendum. De talibus finxit Stellatus, eos sibi in itinere Luna lucente comites adhæsisse Sarracilum, Satiel, & Ianam; sed poëticè, hoc est, mendaciter inducit illos dicentes, domicilium sibi esse in lunæ globo. talis etiam qui apud Alexand. in Genial. diebus narratur Thomæ monacho visus. Tales etiam *Lamiæ*, quàm à nocte Hebræi *Lilith* vocant. Tales Ceres, Diana cum sodalibus, Napææ, Driades, Hamadriades, Trophonius & similes Pseudothei. Tales Fatuæ, Furiæ, & earum (vt fingunt) mater Furina, & Manium mater Mana, Mantua, Mania, & Manuana, & his similes crediti masculi sexus, Aquili Sumanes, & Triptes, de quibus Martianus Cappella libro 2. Isiodorus in Gloss. Arnobius contra Gentes, nos quoque paulò pòst nonnulla, cùm de incolis Spelæorum. Addit; *Non vno ducuntur affectu sed vario. quoniam alij sunt aliis minus deprauati, quanquam omnes sint malis perturbationibus pleni. Ex his quidam gaudent solis illusionibus territare homines: alij prædictionibus futurorum in admirationem sui trahere cupiunt audientes: nonnulli verò ad hoc summo conatu laborant, vt homines irrationabili furore turbatos, aut melancholia furentes terreant, lædant, vel occidant, quod experientia sæpiùs factum agnouimus. Hinc Sanctus Ioannes Chrysostomus* in libro tertio, de prouidentia ad Stagyrium monachum, *omni actione Diabolica potentior est ad nocendum mœroris magnitudo. quia dæmon quoscunque superat, per mœrorem superat: eum si auferas, nihil à dæmone lædi quisquam poterit.*]

Præclarè hæc omnia, & prudenter: non æquè, quòd sequitur statim; *Hoc autem dæmonum genus raro est maleficis familiare, propter inconstantiam affectionum & leuitatem; qua territare multos gaudent potius, quam vnius muliercula subesse imperio.*] Leuicula prorsùs ratio, & ex falsò præsupposito, quod subesse queant, aut subsint: nec illud verum, & vni subesse, & multos territare nihilominus non posse. *Commorantur tamen interdum, & pollicentur vasanis, in vitio, aut crystallo,*

sine

siue speculo: & carminibus concitati responsa dant mulierculis: &, si quis venturus in via eis maledixisset, pronunciant.] vtique post factum. nec morantur in his rebus dæmones, sed duntaxat aliquas functiones illic exercent. *Et hoc* (ait) *maleficarum genus multum differt à reliquis, quia quod illæ maleficio reddunt infirmum, istæ curare pollicentur. verum quia maleficium vt plurimum refellunt maleficio; earum accessus ab Ecclesia omnibus interdicitur Christianis.*] Hoc verissimum: & hinc apparet diuisum esse regnum Satanæ: & habes causam Vatiniani odij, quod intercedit inter Ariolos seu Veratores, & magos venenarios seu Striges. Hos illi conantur detegere & prodere, hi vicissim illorum vitæ clam insidiantur.

Quartum genus dæmonum denominatur aquaticum: quoniam se humoribus immergens circa fluuios & lacus inhabitat, ira plenum, turbatum, inquietum, & fraudulentum. quod in mari tempestates concitat, nauigiaque demergens in profundum, multis vitam aufert in aquis. Et isti dæmones quoties assumunt corpus visibile, in sexu frequentius apparent fœmineo: in masculino rarius videntur, propterea quod in locis versantur humidis, & molliorem vitæ ductum sequuntur, nec virile schema facilè cæterorum consuetudine possunt assumere.] Falsa ratio ex falso fundamento naturæ illorum corporeæ. Cur enim ex aqua cæteris elementis mixta, si spiritus sunt, vt sunt minus ex aëre virile, quam fœmineum schema componant? cur nequeant æque facilè cadauer assumere masculum quàm muliebre? *Vnde Naiades, Nereidésque Nymphas aquarum, non masculino; sed fœminino dum sexu nominauit antiquitas.*] Verum eadem antiquitas Neptunum, Nereum, Proteum, Phorcum, Glaucum, Palæmonem, Tritones, Acheloum, Alpheum, Eridanum, Tibrim, &c. masculino sexu nominauit. Nec ad rem, quod addit; *A nostris autem aquaticæ mulieres*, id est Vvasserfravven *communi vocabulo dicuntur.* Sed Teutones Belgę masculino nomine *Neckers* compellant: & Cãtipratensis *Neptunos*, de quodam addita narratiuncula *lib. 2. de apibus ca. 57. p. 11.* Dæmones aquatici fuere, qui pastoribus Peloponnesiis propè Paludem eodem quo Syracusæ à Saracenis captæ die, id nunciarunt, *Fazellus deca. 2. rer. Sicular. lib. 6.* Huiusmodi etiam dęmonum ministerio, qui peierabat in lacum Paliscorum (qui hodie Naphta dicitur) demergebatur, vt Aristoteles, Diodorus, & Macrobius referunt: & propè Dianæ ad Yhomisum oppidum, fons est in Camarinã influens, cuius si quis olim aqua manib. non castis, vinum diluisset, nulla mixtio consequebatur. In Alesino agro, Caroniæ hodie dicto, fons aliquando fuit, natura tranquillus, verũ insonantib. tibiis exultabundus ad Harmoniæ modos eleuabatur, & vltra margines intumescebat, *teste Fazello decad. 1. lib. 1. c. 5.* quæ vel fabulosa fuere, vel non sine cooperatione dæmonum contigere. indicio est quod desiere. Redeunt verba Tritthemij;

Qui verò habitant in locis siccioribus & subaridis, quoties hominibus corporaliter apparent visibiles, in viros se transformant.] ne hoc quidem admittendum incredulitatem, docet strigum etiam cum succubis talibus commercium, & nomina Napæarum, Driadum, & Lamiarum deserticolarum.

Diuersarum quoque species assumunt bestiarum, prout diuersis tanguntur affectionibus. Sancti autem Angeli, quoniam affectione nunquam variantur, vniformiter semper apparent in forma virili. nusquam enim legimus scriptum, quod bonus spiritus, in forma sit visus muliebri, aut bestia cuiuscunque, sed semper in specie virili.] Non satis securũ hoc vltimum de Angelicis apparitionibus iam ostensum; *supra hoc eodem libro, q. 26. sect. 3. litt. 1. circa fin.* ratio etiam illa de immutabilitate affectionum parum habet soliditatis. Sicut enim Angelus immutabilis est ad malum; sic Diabolus ad bonum: & sicut diabolus circa malum modò in hoc, modò in illud propendet.

det, sic etiam Angelus circa bonum; quare sicut dæmon, vt vni affectioni ad malum certum satisfaciat aliam, vt alteri aliam assumit; quid vetet Angelum, vt diuersos fines bonos attingat, etiam diuersas formas se non indignas assumere? deniq; videndum, ne quod hîc ait nonnihil repugnet, cum arbitrij angelici libertate.

At sæpè visi sunt dæmones circa fluuios & fontes, in specie mulierum aliquando chorisantes, aliquando capillos more fœminarum explicantes: nonnunquã verò cum hominib. loquentes, & varias ludificationes exercentes. Et hoc genus non consueuit cũ maleficis habere commercium.] consuesse tamen cum hominib. succubarum more indicant veterum fabulæ, sed nonnullo euentu comprobatæ, de Morgana, Melusina, Alcina, & similib. quas Fatas, seu Feas; de quib. alias plura, *hoc c. vers.* 14.

Quintum genus subterraneum dicitur, quod in speluncis & cauernis montiumque remotis cõcauitatibus demoratur. Et isti dæmones affectione sunt pessimi, eosque inuadũt maximè, qui puteos & metalla fodiunt, & qui thesauros in terra latentes quærunt, in perniciem humani generis paratissimi. Hiatus efficiunt terræ, ventosq. flammiuomos suscitãt & fundamẽta ædificiorũ concutiunt.] An ergo ex hoc genere Iobi vexator Satan? opinor & illi, qui Salmanticæ & Toleti in spelunca maleficas & curiosas artes adhuc auorum nostrorum memoria docebant. *Noctibus* (subdit) *aliquando de montibus turmatim egressi miranda stupendaq; in cãpis ducũt choreas; & quasi vnius ducis metuẽtes imperium, subitò euanescũt ad signum, & ad sua diuerticula reuertũtur. Interdum nolarum inter eos auditur sonitus, de se nonnunquam spiritus hominum vita defunctorum mentiuntur.*] De choreis & sonitu vario memorabile exemplum narrat de Atlante monte Plinius *lib. 5. natural. hist. ca.* 1. & Solinus *Polihist. ca.* 37. qui hos dæmones vocant *Ægypanes*: choream describit Saxo Grammaticus & omnigenũm dæmonum dat nomina *lib.* 1. *Dan. hist.*

Trux Lemurum *chorus aduehitur, præcepsq. per auras*
Cursitat, & vastos edit ad astra sonos.
Accedunt Fauni Satyris, Panumq; *Caterua*
Manibus *admixta militat ore fero.*
Siluanis *coeunt* Aquili, Laruæq; *nocentes*
Cum Lamiis *callem participare student.*
Saltu librantur Furiæ, *glomerantur iisdem*
Laruæ, *quas* Simis Fantua *iuncta premit.*

Turmarum militarium multa subdentur postmodum exempla, cùm de Hellequini familiâ dissereretur, cuius etiam meminit Thom. Cantipratens. *d. lib.* 2. *c.* 49. *p.* 4. & fortassis eo referendum atq; sic emẽdandũ quod Pet. Blesensis de curialibus seu aulicis serâ nocte sæpe vagantibus *epist.* 14. vsurpat, *milites Herkelini*, vel *Herleurini*, nam codices omnes diuersam obiiciunt lectionem, nec vlla satis emendata videtur, vt diligenter notatum à P. Ioanne Busæo *in Notis ad eum locum*: cuius tamen coniecturam non tam improbo, quam quid in mentem mihi venerit propono. Huc referenda etiam Frisiæ spectra nocturna, de quibus Cornelius Kempensis *lib.* 3 *de situ Frisiæ c.* 31. cuius verba dabo *libr.* 6. Fortassis etiam ex hoc genere exercitus illi in Hispaniâ visi Sancio cuidam, vt illius ætatis scriptor Petrus Cluniacensis tradidit, cuius verba, etsi hoc loco commodè inserentur, reliquam tamen vbi olim exhibui *l. b* 3 *par.* 1. *q.* 7. *Sect.* 1. *versic. vndecimum est. Nihil magis quærunt* (verba sunt Trithemij) *quã metum hominũ & admirationem, vnde habemus compertum, quòd simpliciores hominum, quosdam nonnunquam in sua latibula montium duxerunt, stupenda mirantibus ostendentes spectacula, & quasi beatorum ibi sint mansiones, amicos viuorum se mentiuntur.*] Ex hu

iuſmodi ludibriis natæ ſunt fabulæ de monte Veneris, cuius mentio apud Pium II. in epiſt. & ſpeluncæ Sybillæ quam in Ancona deſcribit Antonius de la Sale: & montis Albarum fœminarum, apud Kempenſem, & in Brabantia *den Aluinnen. berch*; & in Italia de Specu Nurſino, & Sibylla illic degente, cuius meminit D. Pius II. *epiſt.* 46. & mira ſunt quæ Creſpetus ex actis iudiciariis retulit, vnde apparet ſtupenda excæcatio magorum. Refert *lib. de odio Satanæ diſc. 6.* quendam Dominicum Mirabellium natione Arpinatem cum Nouerca ſua Margareta Garnier & aliis complicibus Mantæ in Francia captos, & Lutetiam adductos, vna cum libris Magicis, quos deferebant Sibyllis Magiæ præſidibus conſecrandos. Dominicum hunc in iudicio confeſſum, quod quidam eius ſocius nomine Scottus; qui diu in Francia vixiſſet, famoſus Necromanticus. & qui coram variis Principibus artis ſuæ mira experimenta patrarat, & ex iis non paucos diſcipulos habuerat, quos nihil rei bonæ docuiſſet; hunc inquam Scottum acceſſiſſe & conueniſſe Sibyllam illam nobilem, quam in ſpecu Nurſino Itali ferunt habitare: retuliſſe hanc exiguæ eſſe ſtaturæ, in ſella humili ſedere, capillitio ſoluto & in terram dependente; à quâ acceperit librum conſecratum, & digito adhærenti annulo dæmonem incluſum, cuius libri & dæmonis opera poſſet transferri ad quemcumque vellet locum, dummodò ventus ei ad eum locum profecturo aduerſus non flaret. *Ride lector, ventus dæmone fortior eſt? & quæ ſequuntur ride mendacia magica.)* Dixit præterea cuſtodes à ſummo Pontifice locatos; qui ſumma cura ſpecum cuſtodiunt, ne quis eò poſſit ſe conferre, adire, & conſulere Sibyllam: nec vllos ad eam peruenire poſſe exceptis Magiæ myſtis, qui ſe norint inuiſibiles præſtare, idque, quia quando quis cum ea loquitur, ſiue ſit magus, ſiue non ſit, per omnia circumquaque vicina loca horrendæ tempeſtates & fulgura excitantur, quod inſinuare voluerit Stellatus *lib.* 2 his verſibus.

Homo impius vocat dæmones Deos.

Hos ventos vel Dii aërei vel ſidera mittunt.
Sæpè etenim cùm theſauros tellure latentes
Vult auferre magus, vel conſecrare libellum,
Vel magico ritu quenquam ſibi ſubdere diuum;
Audiui exortum ventum ſubitamq; procellam.

Addit Creſpetus has Sibyllas libenter cuſtodire greges ouium, & inter armenta verſari: ideò paſtores citiùs ad earum cognitionem venire quam alios, non hæc cauſa eſt, ſed quia opiliones & armentarii ſolent ſimpliciores, & hebetiores eſſe & ocio abundant: quare dæmonum iſtorum inſidiis magis expoſiti. Sequitur apud Tritthemium:

Ex his quoque dæmonibus quidam incubones ſunt theſaurorum, quos auaritia mortalium in terra abſcondit: & ne rurſus in vſus proueniant hominum, eos ſubducunt, furantur, & cuſtodiunt: & quandoque de loco in locum tranſportant. Tales fuere canis ille horridus, & illa ſemianguineo corpore mulier, de quibus egi ſuprà libro ſecundo quæſt. 12. verſ. 10. lit. G. & infer. quæſt. 28 in fine.

Et hoc genus dæmonum cum maleficis mulieribus nullum conſueuit habere commercium.] huius rei fides ſit penes dicentem. Addo: his incubonibus theſauricis

cis aiunt præfectum *Mammon*, quem veteres *Plutum* dixere, hunc incantatores ferè ſemper irrito conatu coniurant, & plerumq; cum vitæ vtriuſque, nunquam non cum melioris vitæ amiſſione.

Sextum genus dæmonum appellatur Lucifugum: *propterea quòd lucem maximè horrent, & deteſtantur, quia nec diebus vnquam apparent, nec alio modo corpus, quam de nocte poſſunt aſſumere. Hoc eſt* negotium quid in tenebris perambulat *genus dæmonum imperſcrutabile, ac penitus tenebroſum, paſſionibus frigidis agitatum maliciosum inquietum & perturbatum, quod occurrentes homines violenter comprimit nocturnis horis, ſæpiusq; Deo permittente aut flatu quoſdam interficit, aut contactu.*] An ex hoc genere fuerit Aſmodeus, de quo in Tobiæ legitur Hiſtoria, prorſus ambigo. Natam verò hinc opinor Gentilium opinionem, Cerberum & Vmbras nocte vagari: luce autem exortâ recludi, *legi poſſunt, quæ dixi ſupra quæſtione vigeſima ſexta, ſect. prima litt. B.* Hebræi talem autumant eum qui cũ Iacobo luctatus, quos Origenes *in tertio Periarchon* ſecutus fuit: ſed contextus ſatis indicat, & communior Patrum Græcorum Latinorumque traditio habet, bonum Angelum fuiſſe, Deum repræſentantem. Lucifugos etiam agnoſcunt Thargumæi *in Pſalmo nonageſimo, verſiculo quinto & ſexto.* & innuit Procopius *lib. 2. de bello Perſico.* Arbitror ex hoc genere Hecaten fuiſſe, vide quæ paulò poſt dicam hac eadem q. verſ. 8. litt. G. & H. Gen. 31. v. 25.

Proſequitur Abbas Spanheimenſis, *Maleficis non conuenit hoc genus dæmonum, neque carminibus arctari poteſt, quia lucem fugit, & vocem hominum ſimulque omnem tumultum*] Non ſatis firma hæc eſt ratio, vt negemus lucifugos, vlla cum hominibus habere commercia, nam vera commercii cauſa nempe offenſa Dei & hominum pernicies: perinde locum habet in hiſce, atque in aliis generibus. Magna enim & acris eſt omnium, & horum (qui, vt dixit, malitiâ excellunt) odii in Deum & homines vis atque propenſio, cuius quotidie gliſcit incrementum, fieri tamen poteſt, vt propter quandam meroſitatem, & ab omni conuerſatione auerſionem, ægrius iſti ac rariùs, quàm alii, pactionibus fœderentur. Nam (vt ſubdit.)

Aëream maximè ad maleficia fœminarum conſueuit occurrere, nam eſt ceteris omnibus magis ſubtilis, & audaciſſimæ temeritatis] Noluit opinor negare, quin ad virorum quoque maleficia concurrat, quæ enim ratio eſſe poteſt, ſi ſunt audaciſſimi, & ſubtiliſſimi, cur viros reformident, quos tamen non paucos conſtat irretiri? Cur feminas tantum ament, & non viros irretire, & protrahere in ruinam? Feminarum ergo tantum meminit Abbas quia longè plures ſemper feminæ in hoc crimine deprehenduntur, de ſtrigatione loquor: nam excantatores ſeu diuinatores plures fortè viros reperias.

Terreſtrium quoque nonnulli, vt eſt dictum, maleficis ſubſeruiunt, qui tamen inferiori gradu habiti, maiora illa maleficia inducere minimè poſſunt.] Fateor diſparem eſſe dęmonum poteſtatem, ſed nullum eorum puto, quin, ſi Deus permittat, & agrorum fruges perdere, & tempeſtates excitare, & pluuias ciere, & homines veneficiis queat necare. Puto etiam paredrios, & virunculos domeſticos, ex terreſtrium iſtorum genere non paucos eſſe. Sed hæc Deus & Angeli norunt: nobis hominibus hac de re nihil certi eſt: ideo dæmonologiam hanc Tritthemii verbis propoſui, nonnulláque inſerui, quæ ſcribenti mihi rectæ philoſophiæ ratio ſuggerebat. Pergam nunc, & quantum lectio ſcriptorum multipex iuuabit, ſingula exemplis & hiſtoriarum auctoritate confirmabo.

Dæmones ab Hebræis vocantur *Malachin raaim*, angeli mali, *rashegalyoth*, capita ſeu principes captiuitatis; *Satanim*, calu mniatores, vnde Arabicum *Satanim*; & *Elilim*. vanitates ſeu ſimulachra, vnde Græcum ἐλελεὺς cognomen Bacchi: &, *Sedim*, dæmones. Græcis vocantur πνεύματα πλάνα, πνεύματα πονηρὰ, ſpiritus deceptores, ſpiritus improbi, & δαίμονες ἀπὸ τῦ δειμαίνειν, quod terrorē incutiant: Latinis hi, de quib. agimus, *Manes*, *Lares*, *Genij*, *Laruæ*, *Lemures*: Gallis, *Gueliers*, *Lutins*, *Gobelins*, *moynes bourez*, *loupgaroux*. Italis, *Farfarelli*, *Mazzarnoli*, *mazzapengoli* Hiſpanis, *trazgos*, *duendes*. Apparuere olim formis, quàm nunc pluribus, vnde nata fuit illa veterum multitudo Deorum infernorum, de Geniis, Lemuribus, Laribus, Manibus; iam diximus: de aliis videamus.

Primò occurrit *Hecate*, triuiorum & quadriuiorum præſes, triplici facie, dextra equi, ſiniſtra canis, media feminæ [1]: hanc cenſebant ſpectrorum immittere terriculamenta [2], & illa aduentante ſolum tremebat, & thedarum fulgur cernebatur, quod *ſacros ignes* vocat Seneca; & canibus multis cincta aduentabat, quorum terribiles vlulatus & latratus audiebantur [3]. hanc quando ſpeciem mutabat, Scholiaſtes Apollonij *in lib.3.* cenſuit *Empuſam* vocatam: ſed alij diſtinguunt, hæc vxor fuit Plutonis, eadem quæ Proſerpina.

1 vide quæ dixi comment. in Seb. Medeam v. 7. & v. 788.
2 vide comm. eundem in v. 812.
3 vide eund. comment. v. 839. & ſeq. Loyher. lib. 1. c. 1.

2. *Pluto* hunc Græci vocarunt ἅδην, eo quod mortem in orbem induxerit, ab Hebræo ED. vocatus etiam eſt Plutus, Deus diuitiarum, ſicut & Hebræis ſeu Syris *Mammona*. ab Ægyptiis dictus *Serapis*, hoc eſt ardens, à voce Hebræà *Saraph*: quem alii *Solem*, contendunt.

3. *Charon*, Hebræà origine, iracundum & furore plenum notat: qualem nobis Virgil. 6. Æneid. & Seneca in Herc. Furente eum exhibent.

4. *Cerberus*, iuxta Leloyer, deduci poteſt à *Celebhaarets*, hoc eſt canis terræ: nam dæmones ſic à Zoroaſtre vocari iam docuimus.

5. Erant & quidam dæmones luctatores, qui homines luctari compellebāt qualis ille παλαίμων Temeſius, qui Temeſam infeſtabat, fingens ſe Politæ à Bruttijs occiſi animam; de quo multa Græci [4]: imitabatur ſimia Angelum, qui cum Patriarcha Iacob luctatus.

4 Pauſan in Eliac. & Strabo lib 6.

6. Fuere & admodum truculenti, qui *Alaſtores* dicti, fortaſſis idem cum Nemeſi Alaſtor. Nam Nemeſim fingebant vltricem ſcelerum & hoc officium Alaſtori tribuit Origenes *contra Celſum*, vocans eum *Azazel*; & Zoroaſter vocans *Carnificem* & Scoliaſt. Euripidis, *in Medea*, ideo dictum cenſet quod nihil ſcelerum eum lateat, οὐκ ἐςὶ λαθεῖν. ego potiùs, quia nihil eum fugit aut latet eorum, quæ Deus permittit perdere ac deſtruere. Fortaſſis hic eſt ille *exterminator* de quo in Apocal. [5] rex ille locuſtarum angelus abyſſi, cui nomen Hebraicè *Abaddon*, Græce Apollyon, Latinè *exterminans* (אבדון ἀπολλύων.) vbi male Primaſius legit. *Armageddon*, & Hansbertus ac Haymo, *Labadon*, ſed, vt nos, rectè legerunt Andr. Cæſarienſis, & Arethas Cappadox, Tychonius verò totū præteriit, fors etiam Donatiſtis mos fuit S.S. pro arbitrio detruncare, nam & Beza & ſimiles Nouatores hodie illud, *Latinè*, *exterminans* delent, quod (vt à Latino interprete optimè additum) Eccleſia Romana agnouit, & retuit. Omnibus tribus linguis ſignificatur dæmon cuncta corrumpens ac deſtruens.

5 c 9. v. 11.

7. Fuere & *Satyri*, quorum Princeps *Faunus*, huic terribiles ac inopinatos ſonos tribuebant: & his erroribus auerruncandis *Ioui Fauro* ſacrificabant, cui dicata ædes in Auentino hos Pſellus vocat *Aſinipides*, à forma, *Onoſceles* ſiue *Onoſcelides*, vt notat Sozomen. *lib.8. cap.6.* SS. vocat eos piloſos שעירים Sairim Leuit. 17. verſ. 7. vbi noſter vertit *dæmonia*, LXX, verò, *vana* ſeu *idola*: eodem ſenſu: idem inuenias 2. *Paralip.* 11. *verſ.* 15. Sic etiam vocantur dæmones,

talpæ

talpæ & vespertiliones ab Isaia [1]; item pilosi & Sirenes [2] item pilosi, onocentauri,& lamiæ [3]. haud dubiè à spectrorum varietate,dicti & *Ægypanes*, quasi capripedes;quales à poëtis finguntur,& horum tripudia sæpè visa in Atlante monte scribit Plinius [4];audita narrat Mela [5]; hodie & videri & audiri confirmat Iul. Schaliger. [6] Sed & D. Antonio talem olim in deserto obuium factum, auctor est D.Athanasius, *in vita Antonij*. eorundem visorum meminere Plutarch. *in Syla*.& Diodorus Siculus *in Bibliothe*.Rabbi Abrah. Ezræ F. multa de his fabulatur *comment in Genes*.relatu indigna.

1 Dionys Halicarnas.lib.6. Antiquit Rō.
2 c.13.v.21.
3 c.13.v.21.
4 c.34.v.14.
5 lib.5.c.1.
6 lib.3. Geor

8. Sacra Scriptura meminit etiam *dæmonii meridiani* [7], his verbis; *Non timebis à timore nocturno; A sagitta volante in die; à negotio perambulante in tenebris, ab incursu & dæmonio meridiano*: vbi quatuor enumerantur pericula siue pestes, quas omnes vult esse dæmonum genera,Paraphrast. Chaldæus, nam exponit, *timorem dæmonum in nocte ambulantium, & sagittam angeli mortis interdiu emissam, & mortem in tenebris ambulantem, & turbam dæmonum meridie grassantium*. Puto enumerari duo pericula siue damna ab hominibus, & duo à dæmonibus impendentia,ab hominibus vi aperta,& dolosis machinationibus, à dæmonibus quoque latenter & palàm idque noctis & meridiei potissimùm tempore; aliquando solo pauore spectrorum & terriculamentorum, aliquando etiam à dæmone pestilente afflata lue, vel alio damno dato ab eodem. Sane etiam D. Greg.Nazianz.*orat De sacro Baptisma* coniungit,omissis intermediis, timorem nocturnum, cum dæmonio meridiano. Et dæmonum ista damna duo, puto posita primo & quarto loco,vt significet, etiam ea quæ homines damna inferunt, non sine dæmonum ope inferri. Vt enim alibi dicitur, Deus infert *immissiones* (h.plagas) *per angelos malos*: scio R.Salomonem & alios,duo vltima referre ad dæmones. Sed isti pro *dabar* cum duobus Kametz דבר quod negotium,causam,rem,molitionē significat; minùs rectè,cum Massoretis, legere, *deber*,cum sex punctis דבר, quod volunt esse genus dæmonis,sed potiùs significat mortem, pestemue (*Exod. 9. vers.3.*) vt hoc loco vertit D. Hieronymus. & sequitur Vatablus.Sanè Vulgatus noster non solus, *dabar* legit,sed & LXX. ἀπὸ πράγματος. Quoad meridianum dæmonium, etsi placeat mihi explicatio D.Hieronymi intelligi manifestos dæmonum insultus,atque palam ab iis illata damna tamen puto verissimum esse, quod D.Basilius, & Theodoret. tradiderunt,Psalmistam locutum ex opinione,quæ apud multos obtinebat, & postea obtinuit,quædam esse dæmonia meridiana; quod etiam refertur commentario in Psalm. qui D.Hieronymo tribuitur. Dicam de his quod sentio, primùm illud, *ab incursu* significat vehementem,acrem, & apertam, & importunam infestationem,nam Hebraicè est, *Mikketeb*, hoc est a ruinâ (vt Arnobius) excidio,exterminio,deuastatione:Græcè σύμπτωμα, quod alii morsum, alii excidium,alii interitum commorientium & simul ruentium exponunt. Deinde illud,*incursu & dæmonio* ex idiotismi vt accipio pro *incursu dæmonii*.Sic enim rectè Aquila & Symmachus verterunt phrasim.Tertiò puto dici *Meridianum dæmonium* duabus de caussis. Primùm à loco,nam credebantur in deserto versari quod Hebræis ad Meridiem(ideo sicut meridies & desertum in vet. Testamento sæpè pro iisdem ponuntur, sic puto meridianum dæmonium & dæmonium deserti esse idem) vnde legimus ferocissimorum dæmonum copiam maximam habitasse in horto, vbi sepulchrum Iamnis & Mambres vti narrat Palladius *in Macario*: & dæmonum genus; *Lamias*, in desertis habitasse Lybiæ,colligimus ex Dionis Lybicâ Histor.vbi adhuc hodie multa spectra.Et Procop.atq; Cyril.*in Esaiam* testãtur,dæmones gaudere syluarum &

7 contra Cardan.exercit 355
Psal.90.v.5. & 6.

G

desertorum habitatione: Psellus *lib. de Nat. dæmon.* causam reddit, quia hoc dæmonum genus sit solare, & ideò Leoninæ naturæ; quorum propria hæc conditio, sanè Asmodeum Raphaël ligat & ablegat in desertum: & Christus Dominus in deserto tentatur: & Dauid dæmones hosce vocat *bestias syluæ*, iuxta nonnullos, *Ps.* 103. *v.* 20. Sic Iobi 1. *v.* 19. ventus vehemens, qui domum diruit, & Iobi liberos omnes simul oppressit, venit à deserto (h. à meridionali plagâ) idq; meridiano tempore, nempe prandentibus illis, vt optimè siue Origenes, siue alius auctor commen. in Iob tributi Origeni. Heb. רוח *ruah* tam spiritum (πνεῦμα LXX.) quam ventum (Aquila ἄνεμος.) significat rectè, nam ventum hunc dæmon excitauit. De hoc ita Origenes, si ipse auctor libri prædicti; *Hæc scientes Sancti atque horum memores, quod ipso meridiano tempore hora prandii, ruina occupati sunt filij Iob, atque mortui, orauerunt ad Deum conseruari, sicut à negotio in tenebris ambulante, ita & à ruina & à dæmonio meridiano. Sicut enim in noctis tenebris, sic similiter in medio meridie pluriores dæmonum tentationes se demonstrant, quàm cæteris temporibus.*] Et postea introducit Iob negantem ventum illum à Deo excitatum, sed ipsum dæmonem, mentito vento, hæc patrasse: *Tu videlicet & Spiritus ab eremo veniens, tu quatuor angulos domus tetigisti, &c.* Secundò igitur à tempestate diei dicitur meridianus, eo quod hoc genus dęmonum meridiano tempore & apparere solitum, & homines crudeliùs acriúsq; infestare; tum spirituali tentatione ac prælio, maximè luxuriæ & acediæ stimulis, quæ duo peccata vrgent vehementiùs hominem cibis distentum plenumq; vt rectè Nicetas *in Nazian. orat. citatam*, & Euthy. ac Theodoret. *in Psal.* tum etiã corporeis afflictionibus, quod potest colligi ex veterum gentilium opinione; qui Pana (dæmonum meridianorum hic vnus) tum maximè iracundum & formidabilem credebant, vt testatur Theocritus *eydil.* 1. & colligitur ex historiis. In Russiâ Orientali sub meridiem messis tempore solitus erat obambulare rura dæmon habitu viduæ lugentis, operariisq; nisi protinùs viso spectro in terram proni venerarentur, brachia cruráque frangebat [1]: Testes quoque scriptorum libri sunt, spectra terrifica solere apparere, quotiescunque pestilentiæ, aut alia huiusmodi mala inuadunt, quòd luculenter comprobaui Commen. in Oedipum *v.* 172. & 174. Addo quod huc maximè pertinet. In salinis Peruanis ponè flumen Consatam Indis apparuisse spectrum gigantea mole, sed ventre secto & euisceratо vlnis gestans binos infantulos, & dira denuncians euanuisse, contempsere rudes populi, eo quòd sole lucente apparuisset: sed minas secuta horrenda lethi lues confirmauit, *sic Chieza p.* 1. *Hist. Peru. c.* 24. Addo & aliud à Procopio, cũ ingentem illam & admirandam luem, quę Cosdrois & Iustiniani tempore orbem totum depopulata, describit traditum, visos in humana specie dæmones versari in publicis priuatisq; locis, & obuios percutere quosque percussissent, eos confestim morbo correptos (*virulento nimirum & ardenti afflatu, vnde Hebræi hos dæmones vocãt* Meririm & Rhessaphim, *exitiales, & ardentes seu ignitos*:] & aliquibus vigilantibus claro die, (*en meridianum dæmonium,*) aliquib. in somnis noctu (*en nocturnũ*) id contigisse [2]. Dæmonium meridianum, cum Empusâ confundit Scholiastes Aristophanis [3], Empusam exponens δαιμόνιον μεσημβρινόν. Ego Empusam puto, etiam nocturnum fuisse spectrum: sed, cum noctu apparebat, *Hecaten*; cùm meridie, *dæmonium meridianum* vocatam, illa se in omnes formas mutabat: fiebat, vt ait Epicharmus, *in Hebes nuptijs*, planta, bos, vipera, lapis, musca, femina; addit Aristophanes mulam, & ingentem belluam, alii; vnicum crus æneum, alii asininum, vel crus vel membrum tribuunt, hinc vocata ὀνόσκελος, inde ὀνοκένταυρος. Theodoretus in Isaiã; *Onocentauros veteres quidem*

ἐμπούσας

1 Pet. Greg d. repub. libr. 12. c. 20.

2 sic Procop. lib. 2 de bello Persico.

3 in Ranis.

ἐμπούσας, qui antē nunc viuunt appellant ὀνοσκελίδες. cui consentit Scholiastes Aristophanis. Denique fiebat Empusa quicquid cupiebat, quicquid illi expediebat vt ait Epicharmus. Hæc de meridiano: de *nocturnis dæmonibus* constat noctem quasi proprium esse scamma spectrorum, & dæmonum; vnde & *Principes tenebrarum* dicuntur, & legimus: *potestatem tenebrarum*. Seneca [1] diurno tempore grassante peste, dixit visa,

1 in Oedip.

Vaga per lucos simulachra virum,
Maiora viris:

nocturno verò (sic hæc diuidenda) illud.

H

Quin Tanarii vincula ferri
Rupisse canem fama, & nostris
Errasse locis.

Planè pleraq; spectra & terriculamenta dæmonum nocte robur habere, manè vanescere, ex plurimis scriptoribus, alias docui [2], & Psellum dæmones quosdam agnoscere *Lucifugos*, tenebrarum incolas & amatores: Antagonistam verò Patriarchę Iacobi, [3] bonum fuisse Angelum, non dæmonem, vt censuere quidam apud Procopium, & homo præceps nimis ac temerarius Fran. Georg. [4] *in Problematibus SS.* Ex his nocturnis est, princeps *Succuborũ* dæmonum quam Hebræi vocant *Lilith*. hoc est apparitionẽ nocturnam, à *Laila* (hoc est nox:) quia non solent tales dæmones viris esse infesti, nisi nocte. Vnde Ecclesia cum Ambrosio contra eos precatur:

2 in Herc. Furent. com. ver. 123. ex Virg. Horat. Prop. Statio, & Catul. & Iosepho atq; Hebræis.
3 Gen. 32. v. 24.
4 tom. 1. sect. 3. problem. 234.

Procul recedant somnia
Et noctium phantasmata,
Hostémque nostrum comprime
Ne polluantur corpora.

Incubui dæmones etiam interdiu grassantur, quorum *Pana* Principem veteres constituebant: eum Hebræi, *Haza*, nostri per excellentiam nominant *Incubum*, Glossar. *Incubus*, *πᾶν*, vocatur & *Inuus*, vt ego arbitror, non ab Hebræo *aánas* (affligere,) quod longè petitum, sed à verbo Latino *ineundi*. Ardere enim hunc dæmonem, & ei subditos, amore improbo feminarum veteres censuerunt [5]: non quòd delectentur concubitu, sed quòd gaudeant ab hominibus Deum offendi, & genus humanum tam fœdè contaminari. Sic intelligendus Abbas Serenus apud Cassianum [6], dum dicit *dæmonum quosdam esse truculentiores efferatiores q̃, qui bellis cædibusque sunt insatiabiles & in transeuntes irruunt & eos crudeli morte conantur interimere: (quale videtur meridianum dæmonium, & illa, de quibus in Euangelio D. Matthæus cap. 8. vers. 28. & Pseudo. Abdias lib. 3. in vita. D. Andreæ) alios vero esse, qui Fauni dicantur, seductores & ioculatores, & hos certa quadam loca seu vias obsidere, & nequaquam tormentis eorum, quos prætereuntes potuerint decipere, delectari, sed derisu tantùm & illusione contentos, fatigare eos potius quam nocere, & hos interdum innocuis incubationibus hominum excubare.*] quibus in verbis duo sunt obseruanda, illud, *non delectari eos tormentis hominũ*, accipiendum comparatiuè, non æquè delectari atque alii illi crudeliores delectantur. Veriùs enim est omnes omnino dæmones optare, quàm grauissima mala hominibus inferre, si Deus permittat, docet enim Diuus Antonius, apud Athanasium, cunctis dæmonibus hostile odium in homines esse, grauius in Christianos, atrocissimum in religiosos & virgines Deo dicatas: singulos tamen, non nisi, quantum Deus permittit, nocere. Si ampliùs non sinantur, gaudere hominum derisu & deceptione, & illicio in aliquod Veniabile saltem peccatum, vt ociosæ spectationis, vel locutionis, risus solutioris, distractionis in oratione, & huiusmodi aliorum, in quæ vel boni facillimè pertrahuntur.

5 D. Aug. lib. 15. de ciu. Dei c. 23. Isidor. li: extremo Octauo Origen. Macrob. libr. 1. Satur. 22.
6 collat. 7. c. 32.

tur,alterum,quod vltimo loco posuit,de incubationibus dæmonum, quo non auerit omnem huiusmodi oppressionem & quasi suffocationem nasci à dæmonibus constat enim aliquando à morbi Melancholici specie illa oriri,quam Flandri vocant, *Mare*, Galli, *Coquemare*;Hispani, *Pesadilla*, Themison [1] πνιγαλίων,alii *Ephialten* vocant, & copiosè describitur à Paulo Egineta medico: [2] aliquando duntaxat non corporis mala affectio est,sed nuda ac mera dæmonis infestatio,vt docui *sup.q.*15. Pergamus ad alia.

1 lib.12. epist.
2 lib.3.c.15.
3 l. Phocaic.

Nono igitur, Pausanias[3] describit nobis dæmonem quendam *Eurynomum*, longis & prominulis dentibus, & corpore liuido ac cadaueroso formidabilem,pelle vulpina vestitum;cadaueribus mortuorum vesci solitum, eaque ad ossa vsq.deuorantem.Quibusdam videtur hæc *Mortis* descriptio: crediderim potiùs,quando spectrum aliquod aliqua forma veteribus apparuerat, statim eos nomen certum illi indidisse, & sacrificia vel expiationes illi auertendo instituisse: vnde & orta sequentia muliebrium spectrorum siue ostentorum nomina,fictionesque. Nam I

Decimo loco occurrunt *Sphinx* illa Thebana de qua Strabo *lib.* 9. Apollodor.*lib.3.bibliothec.*Higynus *in Fabulis ca.*151. Natalis Comes *lib.* 9. *mythol. cap.* 8. & Lilius Gerald.*in Ænigmatib.*quæ si fuit, dæmon fuit: qui formam illius speciei Simiarum assumpsit, quæ *Sphinges* vocantur,de quibus lege Pierium *lib.6. Hieregly.*& Solinum, *cap.*30. Secundò *Harpyiæ*,de quibus Hesiod.*in Theogonia*, Apollon.*lib.*2.*Argonaut.* Orpheus. *in Argonaut.* Apollodor.*libro.*1.*Biblioth.* Eustath.*in Odiss.* μ. & Izacius *in Licophr.* Tertio,*Gorgones tres*, de quarum forma & genere,dictum fusè *Commen.in Medeam Sen.v.*831.Quartò,*Sirenes tres*, de quibus egi,quæ necessaria hoc loco,*Aduersar.in Sen.Medeam v.*355.& de his mẽtio apud nostrum interpretem vulgatum Esai.13.*v.*21 vt & LXX. verterunt, & teste Eusebio,tres interpretes,non tamen eiusdem verbi Hebræi loco, quo noster:Theodoretus vult *Sirenas* fuisse dæmones ad voluptatẽ incitantes. Quintò *Erynnies* siue *Eumenides*,quas Latini *Pœnas* vocauere,& ipsæ tres,de quarum habitu & conditione multa congessimus eiusdem Commen.in Medeã *v.*13.& *seqq.*& *v.*960.Vltimò,*Nymphas*,quarum quædam aëriæ,vt Sibylla de qua Plutarch.*lib.de sera num.vind.* quædam terrestres, vt Oreades, Napeæ, Dryades Hamadryades,quædam aquaticæ,vt Nereides & Naiades,illæ maris, hæ fluuiorum: quas omnes dæmonum spectra fuisse constat;& si non constaret, inde probaretur, quòd aspectus earum iratarum de recto mentis statu deiiceret (quod dæmonum proprium)vt docent ex Græcis Scholiast. Theocriti & Hesychius,ex Latinis Varro & Festus, sic affectos nos *lymphatos*, quasi Nymphatos:Greci vocant νυμφολήπτας. tales visâ Cerere, *ceriti*:viso quoq; Fauno in meridie,*mente attoniti*:audito Pane territi *Panico pauore*, dicuntur vexari vano metu;quanquã hoc nomen etiã hydrophobiâ laborantib.& ceteris illis, possit accommodari latè sumpta voce,vide quæ dixi Comment.in Herc.Oeteu. *v.*246.

Vndecimum spectrorum genus est,id quo nutrices solitæ infantes metu incusso,quietare, de hoc genere primum est *Acco*,*Alphito*, & *Mormo*. desumpta puto nomina.ab personis Tragicis seu Comicis terrorem adferentibus deformitate: de *Mormo*, id Theocritus & Aristophanis Scholiastes docuere. *Acco* à vetula illa,quæ sui aspectu in speculo ad insaniam redacta,& facta terror puerorum,originem habuit,*de qua Rhodiginus libr.*17.*A.L cap.*2. & *Adagiographus in* Accisare *de Alphito*,idem testatur Plutarch.Deinde & *Gello*, de qua adagium Γελλῶ παιδοφιλωτέρα: hanc aiunt virginem vita decessisse, & eius spectrum in Lesbo oberrare., & immaturam pueris necem adferre,volunt eius meminisse K

Sappho

Sapphonem. Alia fuit *Gilo*, de qua sic Nicephorus; vbi commemorat ea, quæ Mauricio imperium portenderunt, inter cætera, *Mater verò ipsa partus tempore, e terra nouum quendam & variantem suauitatis odorem redditum esse, dixit: illud in super, quod anicularum est, & mihi propè incredibile, addens persæpè eam, quæ* Empusa *vocatur, alius verò* Gilo *dixerit: infantem ex cubiculo, veluti eum deuoraturam extulisse: nihil tamen detrimenti ei adferre potuisse.*] sed quicquid ille dicat, verisimilius est strigem hanc siue Lamiam fuisse quæ puero angeli custodia benè munito, frustrà insidiabatur. Prudentior Euagrius *l.5.c.21.* nihil de *Gilo*, néque de anicularum commentis addidit, iudicium totum lectori permittens. Quiddam anicularis deliramenti hic fuit, quiddam non delirium, sed verè verum. delirium erat & absonum à ratione, putare corpora harum feminarum sic extenuari, vt clausis ostiis ingredi possent, & corpora quantitate prædita per ianuas se penetrarent: (vide quæ dicta sunt à nobis q.17.) verum erat, has malas mulierculas ope dæmonis nonnunquam in cubicula hæc introduci solitas atque quantitatis corporum immutationem vel solidorum penetrationem, & ibi infantis perniciem moliri. Quare diligenter inter hæc eum distinguere iudicem oportet, qui in his nec credulitate nec incredulitate volet decipi. Et in iudicatarum rerum præiudiciis omnes circumstantiæ accuratissimè sunt examinandæ. fieri enim potest, vt iudex ex vno rerum capite, quod in accusationem deductum, vanitatis deprehensum sit, absoluat; quem tamen condemnasset si aliter accusatio fuisset instituta. Verbi gratia, strix aliqua accusatur, quod clausis ianuis sit ingressa, & corpus eius in spiritum immutatum, & ita iam non corporea pueros interemerit. Nullus iudex adeò bardus erit, vt huic accusationi fidem adhibeat; sed si neget rea, & alioquin necatos illos infantes vel læsos non constet, néque id accusator aliter, quam ex illa fabula Metamor. probet, proculdubio per sententiam absoluetur. Si diligenter legas vitam Tarasij ab Ignatio monacho descriptã, non difficile fuerit deprehendere hunc statum causæ fuisse muliercularum illarũ à Georgio (nõ à Philippo, vt quidam vocant) præfecto vrbis absolutarũ, & Isauri Leonis sæuitiam ac inscitiam in eo positam fuisse; quod incredibili quo erat stupore mulierculas illas in spiritum conuerti crederet. Accipite verba Ignatij: *pauperculæ quædam mulierculæ accusatæ fuerant cædem fecisse lactentium infantium per foramen* * *domorum vel portis etiam clausis subeuntes, & ex improuiso infantes necantes. Quæ etiam trahebantur in iudicium ab iis qui credebant fabulis* (de paganis loquitur, à quibus illud de Gello antiquitus cõfictum) *& nolebant* CHRISTI *Dei nostri sequi doctrinam, quæ simulachris & phantasmatibus nequaquam decipitur* (nimirum quia spiritum à corpore nouit optimè discernere) *Est enim apud Græcos in fabulis fæmina quædam, Gello nomine, quæ dicitur, cum immatura morte vitam abrupisset, quibusdã spectris accessisse ad recens natos infantes, & eos interfecisse.* (en fabulam, quod mortua redisset & infanticidia patrasset) *huius fabulæ improbo pellecti ac decepti spiritu, qui ea d cebant probabiliter, conantur ad mulierculas transferre hoc exsecrandum scelus, & eis adscribere in spiritum conuersis, causam eorum qui moriebantur ante tempus.* (vides lector accusationis fundamentum, Gello mortua necasse legitur infantulos: nunc multi reperiuntur subitò sublati: probabile itaque est ab his mulierculis, deposita mole corporis, & in spiritum conuersis, atque sic se per solida corpora vel tenues fissuras immittentibus, necatos. Nonne meritò scriptor iste contra tales accusatores exclamat, verbis sequentibus:) *ô stuporem! ô cordis oculorum cæcitatem! Si corpus longitudine, profunditateq́;, & latitudine compactum ac constipatum, in spiritum dissolutum procedit, & hæc facere conceditur: CHRISTVS ergo, qui est ipsa veritas, dicens: Spiritus carnem & ossa non habet: reputatus est phantasma ab iis, qui hæc asserunt* (scilicet fæminas

li. 18. hist. c. 9.

* Sic vocat angustas rimas aut fissuras corporis earũ non capaces.

minas has tum, non corporales sed spiritus fuisse, seu spirituali hac vi penetrandi prædītas fuisse) *Quinetiam* CHRISTVS *quoque, qui veram carnem accepit, & spiritum carnem & ossa non habere verè affirmauit discipulis, nulla re circumscriberetur, quæ obstet quominus sit phantasia. Sic ergo censens & citra dubitationem iudicans Georgius, fæminas absoluit à criminibus.*] hæc Ignatius ille, non satis peritè spectrum, spiritum, phantasiam pro iisdem sumens, scilicet pro phantasmate, seu corpore tantùm apparente: & nihil de strigum verarum crimine attingens vel agens, contra quas, & quæ de illis tradidimus, nihil argumentatio eius virium habet, vt qui rem intelligunt facilè primo intuitu perspiciunt.

Tertio loco occurrunt *Lamiæ*, de quibus etiam sacri Vates Ieremias & Isaias [1]: quas vera dæmonum ludibria siue spectra fuisse, cùm Apollonius Thyanæus, tum D. Hieronym. & alij patres docuerunt: de quibus & Strigibus (quas ab esu carnis opinor humanæ veteres magistri in Glossar. *Lestrygonas* vocarunt) quia ex professo tractaui copiosè Commen. in Medeam Sen. *v.* 732. ne actum agere videar, eò te lector optimè malo ablegare; quàm eadem repetere. Germani inferiores vocant Aluen, & Aluinnen; Gotthi, *Eluas* [2] videtur meminisse D. Hieronym. cùm dicit sæpè bimulos ac trimulos ad vbera materna lactantes à dæmonio corrumpi [3].

1 Esai.13.v.vlt. & Thren. c.4.

2 Olaus lib.3. c.11.

3 ad Paull. de obitu Blesillæ.

Duodecimum quando apparet in forma *hirci* (vnde ab Isaia & Mose vocari pilosum, seu *zahir* contendunt Iarrhius & Kimchi.) vel *Leonis*, vnde templis gentilium effigi solita capita leonina, quod ridet Arnob. *lib. 6. contr. gent.* vel *serpentis*, vt cùm Aesculapius Romam aduectus: & anachoretæ de quo B. Nilus *lib. de orat. ad Deum cap.* 102. *&* 103. vel *noctuæ*, vt apud Virgil. extremo Aeneid. vel *muscæ*, vt apparuit Laoduni in Energumena, & solet apparere Anabaptistis, vnde & vocatus *Baalzebub*, Dominus muscæ; *vel porci, lupi, aut alterius animalis*, cuiuscúnque; nam in omniū ferè formis aggressus est DD. Antonium, Macarium, & cæteros sanctos monachos deserti incolas. Recentius vnum, sed cui vix simile inuenias, proditum fuit memoriæ à Gaguino Histor. Francorum scriptore; Philippo Bello Rege, quendam laicum siue conuersum (vt vocant) monasterij vallis Sarnariæ; nomine Adamum, paulò ante Natalitia Festa, summo mane ad monasterij negotia peragenda, vna cum famulo se in viam dedisse equitem. ei se in via offert arbor ingens gelu & pruinis obsita, ad ipsum properans, quasi conferre gradum & corpus cupida. equus expauefactus caput retrorsum flectit, & viam remetiri, quam peregerat, conatur. Adamus ingenti labore iumentum retinet, & calcibus porrò cogit. propinquior vt arbori fuit, illa confestim euanuit exoculis, odore tetro atque sulphureo relicto. Argumentum inde ducit Adamus, dæmonicum esse spectrum, seque Deo precibus commendare satagit, nec iter intermittit. Paulò post respiciens, videt nigrum quendam virum equo insidentem spadici se subsequi. cui subiratus: *Quomodo* (inquit) *infelix & damnate, audes me his technis aggredi? An nescis fratres meos: qui domi sunt, pro me, saluteque mea supplices ad Deum preces fundere? Abi, quātum potes. nulla tibi mei curatio, nihil in me possides.* Abit malus: sed ecce mox redit, similis viro, & gracile & potensum habenti collum. Adamus, tot molestias pertæsus, gladium, qui ad ephippium ligatus, stringit, & ense ter quaterve per aërem vibrato, aëreque propter celerem diuisionem sibili sonum edente, conatur abigere spectrum. hoc verò subitò personam mutat; & sistit se statura mediocris viri, cui caput cappa & scapulario monachi corpus ornatum, oculi scintillantes instar chalybis vel æris radiis solaribus oppositi. Adam punctim aliquoties hostem petit, sed irritis & cassis ictibus, aëreque cedente. Tum, maiori despectu & irrisione, dæmon induit

L.

induit formam asini. Perterritus famulus, hero suadet, gladio circulum in terra ducere, & in circuli medio crucem Dominicam efformare. Adamus consilium exsequitur: verùm veterator non desinit. Mutat auriculas asini in cornua, & sic minabundus irrumpere in circulum se velle simulat. Denique lusus iam satur, in rotam se vertit, & se ipsum voluens monachum inuadit, supérque illum continua latus rotatione (*sic videbatur*) transit circulum, & monacho prorsus illæso conspectum fugit. Fidem rei fecere, longa famuli terrorem consecuta ægritudo, & diuturnus fætor vestium Adami, & raucedo eiusdem atque difficilis respiratio, à quibus ægrè conualuit: equi denique subita mutatio: qui ex mansueto & cicure, post visionem hanc ferox, sternax, calcitrosúsque esse cœpit. Addamus rariora quædam genera spectrorum.

M *Decimum tertium* genus est, cohortium, acierum, castrorum militarium. sicut enim bonorum angelorum acies visæ bis in sacris litteris[1]: sic &, simiæ Dei, diaboli sæpè se in militum confertorum specie ostendunt hominibus. In vita S. Norberti *cap. 26.* leguntur specie armatorum militum in quosdam religiosos dæmonia incurrisse: vt & in vita S. Guthlaci Anachoretæ, *apud Surium, mense Aprili.* In chron. Hirsgauiens. Trithemij legimus sub annum 1168. Monacho cuidam Limpurgio, propè VVormatiam, visam multitudinem maximam equitum peditúmque, ordinatarum more acierum, quasi ad prælium procedentem: cúmque monachus audacter, quinam forent, interrogasset; illos respondisse; se non veros viuósque milites esse, sed animas militum, & non ita pridem his ipsis in locis principi cuidam stipendiatos occubuisse: vestes, arma, & equos, quæ viuis peccandi fuerant instrumenta, nunc mortuis indicia suppliciorum esse: quæ circum illos videret omnia nihil nisi ignem esse, quo comburantur. se precibus atque suffragiis adiuuari posse. Leloyherius[2] huic religioso insultat, quod temerè animas defunctorum esse crediderit: cuius contrarium tamen rationes & argumenta eius non conuincunt. Ait, *dæmones fingunt se animas esse.* sæpè, non semper. *strepitum edidere discedentes & fragorem.* possunt & spiritus mortuorum. *Flammis vestes & arma circumdata, dæmones esse probabant.* Non hoc asserit historia, sed ea ipsa, quæ aspicientibus, vestes & arma videbantur & equi; ipsis flammas combustrices fuisse. Deinde & flammæ fuerint; nónne profitebantur se spiritus esse, qui adhuc expiabantur? Denique Virgilianum illud;

—— quæ cura nitentes
Pascere equos, eadem sequitur tellure repostos;

tantùm probat, dæmones imitari quoque diuina iudicia, quibus frequenter; *in quo quis peccauerit in eo punitur.* posset igitur hoc exemplum ad præcedentem de animabus quæstionem reduci. Sanè arbitror eamdem historiam esse, cum ea: quam iisdem locis, sed anno 1123. contigisse, in eamdem sententiam narrat Abbas Vrspergens. fol. 281. Sequentia ad istam censeo pertinere, quia miscentur, quædam vana curiosáque, nec suffragia petuntur. Ioannes Cæsarius auctor est[3], sequenti nocte, quando exercitus Ducis Brabantiæ à Leodiensibus occisus est, seruum quendam Comitis Lossensis propè Montenake, locum occisionis, circa noctis initium, vidisse maximum torneamentum dæmoniorum: Sacerdotum quoque quendam Hispanum, propè eiusdem Comitis castrum, dum in crepusculo noctis de villa in villam transiret, vidisse hastiludium maximum mortuorum validè clamantium: *D. VValtere de Milene, D. VValthere de Milene.* qui VValterus, famosus militia, nuper erat defunctus: hancque visionem addit sæpiùs ea nocte & euanuisse, & iterum apparuisse. Ioann. Niderius narrat

1 Gen. 32. in princ. & 4. Reg. 6. v. 17.

2 lib. 4. c. 6.

3 lib. 12. c. 16. & 17.

1 l. vlt. Formicarij. narrat [1] *cum propter hæreses regnum Bohemiæ tumultu ac cædibus concuteretur: circa metas regni præfati, nocturno tempore, versus vallem quandam, auditos clamores & congressiones equestrium virorum: qui & coloribus varijs induti sæpius sunt visi. Fuerunt tunc duo armigeri audaces satis, in castro non multum distanti à loco monstrorum: qui omnino scire volentes, qui veritatis sibi visa portenderent, nocte quandam versus vallem, vbi solita videri conspexerant, iter arripiunt. Antequam autem iis appropinquare auderent, compunctus vnus, dixit alteri: Sufficiat nobis ista vidisse, ego iis non approximabo. dictum est veterum: Cum talibus nullum debere iocari. Quem alter, velut pauidum, increpans, equum pupugit, & cum eo congressu omnibus antedictis exercitibus appropinquauit: de quibus vnus egrediens caput illi amputauit, & ad suos rediit: quo viso ille, qui timidus substiterat, fugam iniit & funesta noua nunciauit. In crastino autem truncatus, reperitur, & caput quidem in valle, vbi acies visæ fuerant, nullius autem hominis vel equi vestigium repertum est: sed tantummodò, in lutosis locis, signa quædam & vestigia auium visa sunt.*] Idem & aliud addit, sibi ab Archiepiscopo Moguntino, viro magnæ industriæ & fide digno, narratũ: *Nominauit* (ait) *nobis quẽdã Rheni sibi benè notũ militẽ, cuius pro tunc filius viuebat: qui miles super omnes penè inferioris Alemaniæ nobiles semper exstiterat nimis in rebus bellicis imperterritus: gerebat autem & patiebatur nonnunquam, propter suam animositatem vel fortitudinem, ab aliis graues guerras: propter quas non semper de die, sed nocturno tempore, ad loca sibi commodosa equitare solebat. Hic igitur quadam nocte coassumptis famulis per siluam circa Rhenũ equitare voluit, & principium eiusdem intrauit. Antequam verò finem siluæ haberent. vltra quam campus latus iaceret. prout moris est eorum qui verentur insidias: præmisit famulum, vt in termino siluæ videt, anne in campo insidiæ aliquæ essent. Luna insplendente, vel astris lucentibus hæc videri poterant. Famulus igitur, cùm per arborum ramos exploraret, commissum: vidit per campi longitudinem exercitum satis mirabilem appropinquare in quis: quo viso, considerata nunciauit militi, qui ait: Stemus ad modicũ, quia verisimile est, pro huius exercitus custodia subsecuturos alios: ad hos properabimus, & an inimici sint, qui præcesserunt, an amici experiemur. nec paucos timebimus. Deinde, morula transacta, de silua miles cum suis recedit, in campum venit, & neminem nisi quendam equestrem in equo sedentem, & in manu alium ducentem equum, eminus sequentem suos intuitus est. Ad hunc cum miles venisset: quis esset quæsiuit in hæc verba: Nunquid tu cocus meus es? ita enim sibi à longinquo videbatur, paullo etiam antea cocus eiusdem militis vita functus fuerat. Qui respondit Sum Domine. cui miles: Quid: ait, hic facis? & qui sunt hi, qui præcesserunt? Cui defunctus respondit: Domine, hi qui præcesserunt, sunt nobiles & armigeri tales & tales (multos enim expressit nomine proprio) quos oportet, & me cum eis ista nocte esse Hierosolymis. quia hæc pœna nostra est. Et miles iterum: Quid sibi vult equus iste, quem ducis nullo insedente? Ad vestrum, respondit, obsequium erit: si mecum ad terram sanctam venire velitis. Securus esto. te, per fidem Christianam, recedendo & reuertendo viuũ reducam, si meis obtẽperabitis monitis. Tunc miles ait, Diebus meis mira attentaui, his hoc addã etiam mirabile. Dissuadentibus igitur illud famulis, de equo proprio miles desilit, defuncti equum ascendit, & ab oculis famulorum vterque equester subtractus est. Sequenti autem die famulis, iuxta condictum expectantibus: miles & defunctus redierunt ad locum, vbi primùm conuenerant. Tunc defunctus militi ait: Ne phantasma omnino fictum ista fuisse credatis: duo, quæ vobis do rara, reseruate in mei memoriam: inde protulit mappulam paruam de salamandra, & cultellum in vagina. Primùm, inquit, cùm immundum fuerit igne purgate: alterum cautè tractetis, quia ab eo vulneratus, intoxicatus erit.*] In his multa sunt indicio fuisse visionem dæmonicam, maximè donum hoc cultelli: quo multis exitium, ipsi quoque donatorio parabatur.

2 15. hist. Pol. Cromerus diligens scriptor [2]: *Naclum*, inquit. *arcem Pomeranorum munitissimam*

ſimam Vladiſlaus I. Polonorum rex obſidebat. Ibi nocte lucente luna aſpiciebantur crebrò ab excubitoribus quaſi armatorum hoſtium acies, ex apertis campis ad Polonorum ſtatiua adequitantes & incurſantes. Cum id ſæpius accideret, indignati Poloni inquietari ſeſe, nec vſquam in apertum certamen prodire hoſtes: nocte quadam, cùm ibidem hoſtes adeſſe nunciarentur, fremabũdi agminatim è caſtris ſeſe proripuere, diffugientesq́; caſſo labore longius proſecuti ſunt. Obſeſſi, tumultu Polonorum exaudito, & excurſione è caſtris animaduerſa, erumpunt ſubitò, & ignem in opera atque tuguria militum ſtramine arundineq́; contecta coniiciunt: quo celeriter pluribus in locis ſe diffundente, paucis, qui in caſtris manſerant, ſe defendentibus, facilè opera cum magna caſtrorum parte conflagrarunt. Nocturnas vmbras illas fuiſſe autumant, quæ hoſtilis exercitus ſpeciem oſtentantes, Polonos ita diuino permiſſu exagitarunt, propterea quod ſolemne omnibus Chriſtianis quadraginta dierum ieiunium, priore expeditione, promiſcuo ac temerario eſu carnis & lactariorum, moribus & inſtitutis Eccleſiæ Catholicæ contemptis, temerauerant.] Hæc ille. res clamat ſpectra fuiſſe Diabolorum; vt & illa de quibus Antonius Hiſt. p. 3. quam auorum memoria ſolebant vocare *Familiam Helliquini*: cuiuſmodi cuncta, illuſiones dæmonum eſſe, iampridem docuit Guilh. Pariſienſis *p. vlt. de Vniu. cap.* 24. Tales exercitus poſſent Magi multos exhibere; ſi ex pacto, quod cum dæmone ſuperiore habent, dæmones illi ſubditos euocarent; nunquam tamen Deus legitur permiſiſſe, vt talis militia vltra incuſſionem inanis terriculamenti procederet. Nam ſi lædere, occidere, munitiones capere, vel hoſtium inuadere caſtra ſinerentur: nulla illis humana poteſtas valeret reſiſtere, vt prudenter idem Guilhelmus. Huc refero pugnas illas Regum Septentrionalium & victorias partas, contra magorum dæmonúmque cuneos, apud Olaum Magnum [1]. 1 lib 3. cap. 12.

N *Decimo quartò* dæmones ſunt ſub illo ſpectrorum genere; quo in nemoribus & aliis amœnis locis ſeſe oſtentant inſtar puellarum aut matronarum, in veſte candida, interdum in ſtabulis cum luminaribus cereis, ex quibus etiam diſtillatæ guttæ, poſtmodum in equorum iubis, quas ſedulò pexuerunt & nexuerunt, ſolent ab hominibus inueneri, talis illa vidua Ruſſiana in meridie obambulans, de qua paullò ante mentionem feci: tales, quas vocant, *Sibyllas ſeu Nymphas albas, Dominas nocturnas, Dominas Bonas*, & earum *Regina Habundia*; quarum aduentu multum proſperitatis, & rerum omnium copiam putant ſuperſtitioſæ anus domibus contingere, quas frequentarint; & ideo domi ſuæ illis epulas inſtruunt, eſcariis lancibus & vaſis vinariis omnibus apertis ac diſcoopertis, nequid illis ad ſumendum moræ obiiciatur: quæ planè idololatrica eſſe, docet prædicto loco idem Epiſc. Pariſ. vt & Nicol. Cuſanus *lib. 2. excitationum*. Huc refero tres illa quæ viſæ Machabæo Banckoni, a quo ſtuartorum genus: quæ venãtibus viſæ regnum illi pronunciarunt. *Boeth. lib. 12. Scot. hiſt.* Harum bonarum Dominarum, quas Gentiles *Parcas* vocauere mentio habetur & conuiuij illis præparati, in vita D. Germani Epiſcopi, & apud D. Antoninum *pag. 2. Hiſtor. tit. 11.* §. 5. Tales etiam *fatales Sorores*, ſeu *nymphæ*, falsò putatæ bellorũ præſides & Victoriarum largitrices, quæ Hothero Regi familiares in Septemtrionis Hiſtoria [2]. Itali vocant: *Fatas*, Galli: *Fees* quales finguntur Meluſina, Alcina, Morga. 2 Olai l. 3. c. 10

O *Decimo quinto* huius generis ſpectra ſunt, per quæ Deus aliquando denunciat futura bella, peſtem, mutationes regnorum & ſimilia. pauca commemorabo exempla. Nocte quæ ſeditionem Antiochenorum præceſſit, viſa mulier ingens & formidabili adſpectu, aërem ſcutica tam fortiter verberans, vt tota ſonus Vrbe exaudiretur [3]. Gennadio Patriarchæ Conſtantinopol. nocturno tempore accedenti ad altare templi, vt Deum pro ſalute publica deprecaretur: horrendum ſpectrum ſe obtulit; quod cùm ille ſacro ritu coniuraſſet, reſpondit; quamdiu 3 Sozomen. l. 7. c. 23.

Genna

1 Theodor. Lector lib. 1. Collectan.

2 Victor. Vticēs.l.2. de persecut. Vandal.

Gennadius viueret, sibi non licere damna, quæ imminebant, Ecclesiæ illius inferre: sed eo mortuo sæuissimè se in illam grassaturum [1]. Priusquàm Hennericus persecutionem in Catholicos Aphricæ inchoaret, super cacumine montis Ziqueni homo giganteæ staturæ visus, & auditus clamare; *Egredimini, Egedimini*, & in æde Fausti, quæ Carthagini est, visa multitudo Aethiopum sanctos Ecclesiæ fugans, & antè se impellens. [2] *Alia multa huiusmodi suggerunt, Carda. libr.* 14. *de variet. rer. & Fulgos. tit. de prodig. lib.* 1.

Decimo sexto loco hic occurrunt illa spectra: quæ certis temporibus & locis aut domibus solent tumultus & vexationes varias exhibere; cuius rei prætermittam exempla eo quod notissima res sit, & legi possint, qui attulere veteres recentioresque: vt *de Temesio dæmone*, Strabo & Pausanias citati, & AElianus libr. 8. var. Histor. *de pueris nigris cirratis* Augustinus, libr. 22. de Ciuitat. Dei cap. 8. *de Dato Episcopo Mediolanensi* Gregorius lib. 3. Dialog. cap. 4. *de vocibus & sonis auditis in Marathone post pugnam cum Persis*, Pausan. in Attic. & *ante pugnam Leuctricam in templo Herculis*, apud Ciceron. de diuinat. *antè pugnam cum Cimbris* apud Plinium libr. 2. cap. 59. *ante bellum ciuile Syllanum in eadem Italia*, apud Appian. de bello ciuil. lib. 1. *ante primum prælium Pharsalicum Antiochiæ*, apud Cæs. libr. 3. de bello ciuili: *ante mortem Cæsaris Dictatoris domi eius*, apud Dionem: *recentiora sunt* apud Niderium *libr. vltim. fornicarij*, Guilh. Parisiens. *d. cap.* 24. Torquemadam *Horti florum coll.* 3. Alexand. ab Alexand. *li.* 5. *Gen. dier. cap.* 23. & confirmat praxis Forensis Hispaniæ: qua licitum conductori, qui antè id ignorabat, spectrorum sic inquietantium causa domos relinquere conductas, vt post Portium censuit Couarr. [3] Solent huiusmodi infestationes iuberi, vel permitti à Deo, ob pœnam peccatorum, vel ad excercitium bonorum, vel ob aliam causam occultam. Interdum ista peragunt dæmones meleficorum immissione, vt contigit B. Antonio [4], & nobili Aquitano, qui Parisiensem studiosum iure suo per vim spoliarat [5]; sæpiùs sponte faciunt sua, tantum vt homines falsâ quapiam reuelatione decipiant aut persuasione fallaci; sicut apud D. August. illi baptismum dissuadebant: contenti sunt aliquando sola vexatione, & inquietatione, nullo cum corporis damno, vt ioculator ille spiritus, de quo Guilhel. Parisiensis, qui vasorum collisione & lapidum iactu somnum disturbabat, & culcitrâ subtracta de lecto deturbabat, & Salmantinus ille Torquemadæ, qui grandibus saxis quosuis petebat, irrito tamen & innocuo contingens ictu: quod Marcus Magus, apud Psellum [6], proprium dicit esse dæmonum subterraneorum, de quibus mox agemus. Quo vero pacto dæmones lapides iacere queant & alia huiusmodi operari, quæ videntur manus & corporata instrumenta requirere, Scholastici disputant. assentior iis, qui præsente per substantiam suam eo loci dæmone, & imperio voluntatis aërem lapidi proximum mouente, & sic lapidem impellente, hæc fieri censent: quando nullum ipse corpus induit: si vero corpus formatum, vel cadauer assumeret, nulla foret difficultas [7].

3 lib. 4. variar. resolut. c. 6.

4 Cassianus collat. 8. c. 18.

5 Froissard. in Chron.

6 l. de dæmon.

7 Vide D. Th. quodl. 6. Duran. Capreol. & alios in 2. d. 7.

In locum *decimum septimum* veniant spectra illa Borussiæ, de quibus quadam epist. scribit Ioan. Meletius: *In Sarmatia coli spiritus quosdam visibiles, qui lingua Ruthenica, coltri: Germanica*, Koboldi, *dicantur, quos credunt habitare in occultis ædium locis, vel in congerie lignorum, nutriuntque eos lautè omni ciborum genere: eo quod, adferre soleant nutritoribus suis frumentum, ex alienis horreis furto sublatum. Cùm verò alicubi illi spiritus habitare & nutriri cupiunt, hoc modo suam erga patremfamilias voluntatem declarant: in domum congerunt noctu segmenta lignorum, & mulctris imponunt lacte plenis varia stercora animalium: quod vbi paterfamilias animaduerterit, nec dissipauerit*

pauerit segmenta, nec stercora è mulctris eiecerit, sed de inquinato lacte cum omni familia sua comederit, tunc illi apparere, & permanere ibi dicuntur.] Idem Iudicium de spectris *virunculorum* ac *femellarum* breuitudine ac specie pigmæi vel pumilionis, olim in multorum domibus frequentiũ, & domestica fere cuncta ministeria solitorum obire, equos curare domum verrere, ligna & lympham adferre, & similia facere: de quibus Olaus Magnus [1]. Galli vocant *des Gobelins*; Teutones Rabbautermannefans, & Gutelfens, & Sueones, *Trullas* appellant. An ex hoc genere fuerint E*ros* & *Anteros*: qui, vt infantuli. in balneo, iubenti Iamblico apparuerunt [2], id cogitandum relinquo. Sane huc pertinent *Montani* illi, quorum nobis Historiam Georg. Agricola prodidit [3]; *In metallicis* (ait) *fodinis inueniuntur, & truculenti quidem, vel solo aspectu terribiles, plerumque metallicis infesti atque inimici sunt. Talis fuit* Annebergius *dæmon qui operarios amplius duodecim flatu interfecit, in specu qui* corona rosacea *appellatur, eo nomine relictus, quantumuis argento diues esset. Flatum verò emittebat ex rictu, cũ qui specie habentis procerum collum & truces oculos appareret. Eiusmodi etiam fuit* Snebergius, *nigro cucullo vestitus: qui in fodina* Georgiana *operarium è terra sublatum, in superiore loco maximæ illius concauitatis, quondam feracis argenti collocauit, non sine corporis attritu. Quæstuosam admodum fodinam deserere apud Turcas cogebatur Iudæus à dæmone metallico, hominibus frequenter in forma capræ aurea cornua gerentis apparente. At sedatos, Germanorum alij: vt etiam Græci*: Cobalos *vocant, quod hominum sint imitatores. Nam quasi lætitia gestientes rident, & multa videntur facere, nihil interim efficientes. Alij* virunculos montanos *vocant, quia plerumq; apparent nani, tres dodrantes longi, videntur autẽ esse seneciones, & vestiti more metallicorũ: id est vitteio, indusio, & corio circũ lumbos dependente. Innoxij sunt hi metallicis, etsi interdũ glareis operarios lacessunt, rarissime tamen eos lædunt: nisi cachinno vel maledicto lacessiti. Potissimũ opus facere videntur in his specub. in quib. metalla iam effodiuntur, vel ea effodi posse spes est.*] cætera rectè. illud minùs, quod animantium nomine dæmones comprehendat. Scio sic locutos veteres non paucos: sed & scio id ex lacte Platonicorum bibisse, & quia ambigui erant, num anima & corpore constarent. Nunc quia Catholicis satis definitum, nec anima nec corpore perfectas substantias illas separatas componi: vitanda nobis, huiusmodi locutio, parùm cauta, parum propria. Damnandus verò prorsus Paracelsi error, dæmonum hæc genera, ad hominum species reducentis. Nam; *Epist. ad Athenienses, siue de occulta philosophia*: quasi verissimum axioma, nihil veritus fuit constanter asseuerare, Deum præter homines Adami posteros: alia quatuor hominum genera, carne, & ossibus, & ratione prædita creasse, eósque in singulis elementis ad inhabitandum collocasse: in quibus singuli suam haberent remp. & ex negociatione, ac laboribus victum & amictum sibi comparare, & eos homines, qui in terræ visceribus habitant, vocari *Pigmeos & Gnomos*: qui in aquis, *Nymphas & Vndenas*: qui in aëre, *Silphos & Melusinas*, quos solos cum hominibus Adami posteris commercium habere, & ex mutua commixtione liberos gignere; Qui in igne sunt; *Vulcanos* & *Salamandras* appellari: Et incertum adhuc esse: cuinam generi horum hominum vera fides in Deum sit data, & via ad salutem patefacta.] Hæc ille prout eum citant Godelmannus & alij; in lib. tamen fragmentorum, inuenio Paracelsum dubitanter induci loquentem: sed arbitror Latinum Intepretem, hoc suum affuisse, vt magistri occultaret impietatem. Nam dictis illis nihil nugacius, nihil blasphemius, nihil à recta fide dici potest alienius. ergo mutilla & manca S. S. quæ de vno tantum hominum genere nos instruxerit? ergo dubia salus nostra? ergo dubia redemptio? non ergo secundus Adam Christus: vt nos qui in primo mortui, in secundo viuifica

1 lib 3. c. 11. & 12.
2 Eunapius in Iamblico.
3 c. de anim. subterran.

uificaremur? si hoc dubium; nónne ruunt veteris testamenti promissiones, concidit exhibitio & repræsentatio Noui? Et sunt qui tales libros nugis, mendaciis, blasphemiis refertos, in Latinum vertant sermonem? sunt qui pulcris formis cudant recudántque? sunt, qui ament Paracelsistæ vocari? sed ad institutum redeamus.

Vltimo loco sese offerunt spectra dæmonum thesauros custodientium. Cabades rex Persarum cùm accepisset in collimitio Persiæ & Indiæ; in munitissima arce Zudaderensi, prætiosissimorum lapidum, auri, & argenti, thesaurum maximum à dæmonibus asseruari, qui mortales omnes aditu arcerent; eò cum exercitu profectus castrum vi conatus occupare, fortiter propugnantibus dæmonibus, repulsus fuit. confugit ergo ad Iudæorum & Magorum artes, quæ & ipsæ irritæ fuerunt. *Ergo cùm ei persuasum* (ait Cedrenus) *fuisset, Christianorum ad DEVM precibus hoc potiri posse: auxilium à quodam Christianorum in Perside degentium Episcopo petiit. Is indicto Christianis ieiunio, precibus & Sinaxi, diuina peregit mysteria, & ad locum accedens coniuratos dæmones ibi degentes exegit, castrúmque Cabadæ nullo labore potiendum tradidit.*] *Glycas pag.* 4. *Annal. & Cedrenus in Anastasio.* Talis etiam dœmon ille Basileensis, de quo dixi *sup. q.* 12. & hinc factum, vt Dracones fingerentur custodes thesaurorum, vt horti Hesperidum, & Aurei velleris: hinc porrò factum, vt thesauris addere sint soliti Serpentem aureum; quemadmodum refert Ascanius Centorius *libr.* 4. *Commentar. bellor. Transsiluan.* de thesauro, inuento propè Deuam vrbem Transsiluaniæ, circa annum 1550. Nota etiam Historia Magi Germanici, qui cùm specum ingressus esset, vbi thesaurus reconditus, socio in vestibulo manente, vidissetque incubantem arcæ nigerrimum canem, nihilominùs, cupiditate metum pellente, porrò progressus, ruente terra, in specu fuit tumulatus. Plura vide *d. q.* 12. Prætermitto quædam iam vulgaria, vt quod in Indiis sepultarum cum maritis vxorum animas mentiuntur, vt sic persuadeant has coniugi suo conuiuere, quæ spontè illis commoriuntur: quod non vno loco testatur Pet. Chieza *p.* 1. *Histor. Peruu.* R

Visis spectrorum generibus, quæri poterat; quo illa pacto repelli & vinci queant? sed quia decisio communis est omnibus malis: quæ per dæmones inferuntur; ideo de hac re differendum mihi putaui, quæstione de remediis contra maleficia, *huius operis lib. vltimo.* Quo pacto dæmones apparere sic queant, nunc accuratius inuestigemus: quam quæstionem indecisam reliquit D. Aug. *Enchirid. ad Laurent. cap.* 59.

QVÆSTIO XXIX.

Quomodo possit dæmon se corporeis oculis, cùm sit incorporeus, visibilem præbere?

Constat non posse corporaliter, nisi assumpto corpore. Certum enim est dictum B. Ignatij *ep. ad Smyrnens.* incorporea videri à corporeis non posse: quia incorporeorum nec species, nec figura est, aut particula animalis vllius formam habentis, ob naturam quam habent simplicem. Constat etiam eos corpus vel ex elementis sibi coaptare, vel subingredi & assumere cadauer. de vtróque modo, quæ dicenda, hucúsque distuli, repræsentabo liberaliter. Dixi (corporaliter) nam phantasticè possunt apparere, turbata phantasia. A

SECTIO

SECTIO I.

ALiquando igitur cadauer aliquod assumunt humanum vel ferinum, & illud mouent ac impellunt motu non vitali, sed locali tantum sicut aërē possunt impellere; & hoc corpus præsertim nondum valdè dissolutum, puto, si Deus permittat, posse illos ita attemperare, vt sensum tactus omnino fallant. Nec video quidquam ab homine docto ac pio, in medium allatum, quod me ab hac sententia deducat. Imprimis quod ex D. Lucâ [1], proponitur dictum Domini, quo se verè corporatum, & non phantasticum spiritū esse probabat; *Palpate & videte, quia spiritus carnem & ossa non habet, sicut me videtis habere*: id ad rē non multū facit, certè non vrget. Solùm enim Dominus probare voluit, posse illos contactu sentire, & diiudicare, visu se non decipi; corpus enim ipsum habere verum, quia tangibile: & proinde nudum phantasma, & fictitio corpore indutum non esse. Nulla verò hic erat cogitatio, de cadauere assumpto. Hoc enim carnem & ossa habere manifestum est; quo argumento Christus probat, se spiritum non esse: Quod illi existimabant, quia videbant ianuis clausis ingressum; quod corporeę rei repugnabat, tam viuę, quam mortuæ. Et quia, palpatione tantum poterant, corpus esse, cognoscere, non verò, cuius esset corpus: ideò iubet etiam oculorum vti sensu *videre* (nam propriè hic vox sumenda, vt textus indicat) *manus & pedes*; ex quorum vulneribus reliquis, certò deprehenderent ipsum illum esse, qui triduò ante fuerat crucifixus [2]. Ex quibus patet verba Domini veram certamque scientiam habere, etiamsi corpus diceremus à dæmone assumptum, sic ab eo temperari posse, vt tactus sensum fallat. Quid quæso? nonne dæmon longè admirabiliora efficit quotidiè, quam, sint simulare carnis molliciem, ossis duritiem, teporem ac suauem calorem qui corporis attactu percipitur, & cęteras tangendi qualitates? Dico has eum simulare posse, non dico veras exhibere posse, vera illa & vitalia, sunt corporis viui, & ab anima informante procedunt: simulata, & proximè adumbrantia non requirunt animam informantem, & à substantia intellectuali, (eatenus vt externo sentienti talia appareant) poterunt perfici. Quod adferunt de cadauere hominis recenter mortui, in eo etiam adhuc calido deprehendi, deesse qualitates illas suauis ac vitalis teporis, facilitatem mouendorum membrorum, & pro mollitie rigorem quendam successisse: id totum concedimus. Negamus autem, quod inde ad cadauera per malignum spiritum assumpta argumentantur. Esto illic eadem sit corporis substantia, quæ & hic adest, esto adsint qualitates plures eædem, vt pote calor ille residuus. Tamen adhuc deest huic cadaueri non assumpto, quod simulet illa reliqua quæ diximus. At in nostra visione, dæmon inest cadaueri, cuncta illa simulans. Minùs est adfabrè simulare, quam verè efficere. Quare nec illud sequeretur, non potest corpus adhuc calidum illa per se solum præstare atque efficere ergo nequit dæmon in cadauere assumpto illa eadem tam callidè & artificiosè simulare, vt tactum fallat. Cur, qui sensum principem (nempe visum) potest decipere, non queat tactum sensum maximè terrestrem & vilissimum, miniméque spiritualem? Quod verò quidam hæc cadauera adsumpta, vt & aërea corpora formata, deprehenderint esse tactu frigida & horrida, vt illi apud Alexand. *Genial. dier. lib. 2. c. 9.* & apud Cardanum *lib. 16. de rer. varietat. cap. 93.* & alii, de quibus postea: id inde prouenit, quia vel dæmon teporem illum non vult adumbrare, vel quia non permittitur id à Deo facere: quo sensu etiam accipiendū, quod refert Caietan [3]. cuidam de hoc frigore & horrore corporis quærenti,

1 c. vlt. v. 39.

2 Sic optimè Ioan. Maldonat. ibi.

3 in 1. 2. q. 95. a. 3.

dæmonem respondisse, *se non posse melius facere*, videlicet, Deo obsistente, vel saltem non concedente. Si quis exempla requirat harum apparitionum; legere poterit apud Guilh. Parisiensem *P. vlt. de vniuerso*, aliquando assumpto bestiæ cadauere delusisse militem; qui cùm putaret se formosa potitum virgine, inuenit se in amplexu cadaueris bellnini tabe soluti, fœtidissimè iacentem. De Polycriti apparitione, & spectro filium deuorante, iam scripsimus non vno loco. Fabulæ simile videtur, quod Phlegon[1] retulit, ille tamen oculata se fide Trallis testatur cognouisse, rem sic narrat, vt vtar compendio: *Philinnium Damostrati hospitis & Charitus filia, Machatem hospitem amare cœpit, indignè id ferentibus parentibus, mœrore mortua, & publicè fuit funerata. Sexto post obitum mense, cùm eo reuertisset Machates, ingressa ad illum Philinnium hospiti se: post longa colloquia cōmiscuit non semel illo vesperi, quo, & cum eo cœnam sumpsit, & annulum ferreum & poculū inauratum à Machate dono accepit, ipsi vicissim annulum aureū & fasciam pectoralē dedit. Nutrix, dum pergit sedula, ne quid hospiti desit, satagere, videt cum eo in lectulo iacentem alūnam. Læta parentibus id indicat. Illi stupentes accurrunt & altero die vtrūq; deprehendunt, &, cum eiulatu, dormientē cum hospite filiam amplectuntur. Sed toruis in eos intuens Philinnium, ô vos crudeles* (ait) *in filiam parentes! ergone vos inuidisse mihi meo Machata, paterna in domo vel triduum solidum frui! Magno vobis dolore hæc siue curiositas, siue duritia stabit. Renouabitis dolores præteritos, & filiā iterato sepelietis. His dictis, expalluit & concidit cadauer mortuo iterum simile, seu potius (vt erat) mortuum. Concidere simul oppressi mœrore parens vterq;. Re populus & magistratus intellecta, iubet sepulcrum aperiri: vacuum id corpore repertum. Erant in eo duntaxat anulus ferreus, & scyphus auratus, dona Machatæ: sed in cubiculo & lectulo, inuentum cadauer Philinnij, & Hilli cuiusdam auguris consilio, vt prodigium eiectum extra vrbis limites, auibus ac feris deuorandum. Ipse Machates, à spectro videns se declusum, sibi paullò post manus, ignominiam non ferens, consciuit.*] hæc à Phlegonte fusiùs narrantur; illo Phlegonte cuius auctoritate & Iurisconsultus Paulus[2], & Origenes[3], ad probandam Eclipsim, quæ Christo accidit moriente, vtuntur. In historia quoque Laodunensis energumenæ Nic. de Obry, legimus Diabolum Baltazum, assumpto suspendiosi corpore, conatum abigere ab ea exorcistam.

Agrippæ facinus non absimile habes infra *quæst. 29. sect. 1.* addam nunc, quæ de eadem re Cæsarius Monachus Eisterbacensis *lib. 12. Miraculor cap. 3.* scribit; cuiusdam Principis Germani mortui corpus, integro priusquam sepeliretur anno, dæmonem gestasse, & ita rexisse, quasi illud vegetaret (ita namque intelligendum quod scribit; spiritum illud loco animæ vegetasse.) non enim potuit informando nec in essentiam eius illabendo, sed dumtaxat vt in loco existens vitales eius actiones per illud imitando, vt docet multis Tostatus *in Exod. cap 7. quæst. 13. cum seqq.* Subdit Cæsarius similia legi in vita S. Patricii Hibernorum Apostoli, de quodam homine, in cuius corpore multis annis Diabolus habitans pro anima, ad nutum viri sancti tandem exiuit, corpus verò corruit, & in puluerem redactū fuit. Et *cap. 4.* clericus (scribit) quidam adeò dulcem vocem habebat, vt audire eum deliciæ putarentur: donec religiosus quidam vir superueniens, monuit hominis vocem non esse, sed diaboli, dæmonemque adiurauit, quo discedente, cadauer corruit planissimè fœtens.

Denique multæ falsæ resurrectiones gentilium huc sunt referendæ: & constat cum sagis vt plurimum induto cadauere diabolum siue incubum, siue succubum, rem habere; vnde & in hoc genere hominum, cadauerosus, quidam fœtor graueolentiæ, cernitur.

1 lib. de mirabilib. & longæuis.

2 l. antiqui. D. si pars hæred. pet.

3 cont. Cels. & tract. a. 29. in Matth.

SECTIO II.

B Aliquando sibi elementare corpus diabolus circumdat, idque efformatum, qua pollet industria, vnit sibi, non aliter; quàm motori intus existenti corpus mobile & inanimum vnitur. An possit ex solo aëre materiam desumere equidem ambigo, & puto, sic aërem condensari nõ posse locum, vt quid solidum exhibeat: sed siue possit siue non possit; solet quod faciliùs, partes aëri (quo maximam partem vtitur) commiscere terreas. & aqueas, nubium, vaporum, exhalationúmue, vt & colores faciliùs hac mixtione exprimat, & faciliùs membra conglutinet, & condenset, quæ sententia Lud. Molinæ est, & antiquiorum [1]: nec argumentum, quo quidam vtuntur [2] ad probandũ solo exe aëris elemento corpus assumere, nos stringit; cum tantum probet, eos ab aër partem potissimã mutuari. Hinc alii censent corpus hoc tale fore nunquam, vt nequeat tactu deprehendi, verum corpus non esse. Sed rationes, hac ipsa quæstione discussi. Christi Domini dictum [3], ostendi alium habere sensum, quam ipsi arbitrati. Addo, quod in libro Genesis legimus [4] de Angelis Abrahamo apparentibus, quorum pedes abluti, nec deprehensi tactu; id ab ipsis eludi potiùs, quam dissolui, aiunt deceptum Patriarcham, præoccupatione opinionis; eo quòd viros putaret, quæro, cur non igitur, quicumq; viros putant, hac præiudicata sententia iudicent viros esse? An solus Abraham cęteris imprudentior. Ipse ille, quo nituntur, Caietan. [5] fatetur veterum ossium & carnium similitudinem, non modò visibilem, sed etiam palpabilem, & solidã exhibere. *Solidam*, ait, non instar aëris diffluentem, aut duritiei duntaxat aliquid modicum habentem. Quod verò *lib. 3. c. 6.* apud Cæsarium diabolus dicit, quando corpora à dæmonibus sic assumuntur ea dorso carere: ludebat puellam mendacissimus. Quod dixi elementorum aliqua opus commixtione, nec Maro ignorauit, cùm cecinit. [6]

Tum Dea nube caua tenuem, sine viribus vmbram
In faciem Æneæ, visu mirabile monstrum,
Dardaniis ornat telis. &c.

Ecce non aëre solo, sed nube mixta. De vapore Sprengerus *in Malleo* docet. visas veste subducta in agris mulierculas, corpus motitantes, crissantesq; solas: & aspectum mox dæmonem vaporis siue exhalationis atræ habitu, recedentem Mantenses magi, Mirabellius & socii, Parisiis combusti, in iudiciaria confessione dicebant, ad hanc corporũ assumptionẽ dæmoni duo esse necessaria, ventũ secundũ, & lunam plenã, nam si ventus sit aduersus, non posse corp⁹ coalescere; si verò sit luna decrescens vel corniculans, non posse defectu materiæ formare corpus nisi valdè pusillũ, & pro lunæ augmento maius, maiusq;. Placet hoc Crespeto *l. de odio Satanæ disc.* 27. sed mihi ridiculũ videtur: quasi nequeat dæmon, Deo non impediente ventũ sedare aut excludere, & defectũ illũ lunaris influxus supplere. Scilicet aër & nubes de ostrino genere sunt, quod Lunę augmẽta cõsequi solet, & decremẽta imitari. Dęmonis apparitio in corpore elemẽtari fuit illa frequẽs visio fratrũ Tarquiniorũ apud Dion. Halycar. [7]; talis C Athenodori apud Pliniũ [8], quicquid dicat Fran. Picus *l. 1. de prænot.* illud. n. puto axioma & regulam statui verè ac tutò posse, In gentilium & dãnatorũ (quia fidei expertes) apparitionib. non animã (nisi speciali Dei priuilegio, de quo vnde constat in Athenodori visione?) defuncti apparuisse, sed eius loco cacodæmonum quempiam. Tales etiam putarim omnes apparitiones spirituum, otiosa cũ hominibus & varia multipliciaque colloquia miscentium, testatur de Facio

1 vide Molin. 1 p. q. 51. ar. 2. disp. 2.
2 Anglez in 2. d. 8. q 8. diffic. 8.
3 Luc vlt. v. 39.
4 Gen. 19.
5 d. 1. 3.
6 Aeneid. 10
7 libr. 5.
8 lib. 7. epist.

cio patre suo Cardanus, & meritò omnes suspectum habent Sortilegii, siue pacti cum dæmone. Testatur Melanchton (*lib. de anima*) se & colloquia & disputationes cum pluribus spectris instituisse, sanctitas hæc, curiositas nuda, an occultum pactum? nihil iudico, rem in medio relinquo. Tale haud dubiè spectrum incæstuosi Persæ cuius semper cadauer terra eiiciebat, de quo prolixa commemoratio apud Agatiam reperitur *libr. 2. belli Persici extremo*. tales visiones fuere Gentilium Idolorum, vt Castoris & Pollucis ad lacum Iuturnæ [1], vt L. Domitii Aënobarbi [2], vt Amytis Persæ [3] vt quod apparuit Dioni Siracusano [4], vt Curtio Ruffo [5], vt Imperatori Pertinaci, apud Capitolinum, vt Tacito Imp. apud Vopiscum, vt Constantio & Iuliano apud Ammianum [6], Valenti apud Zozimum, & apud eundem Serenæ vxori Stilichonis: alia præter hęc congessit Pet. Thyræ. *lib. 1. de apparit. spirit. cap. 9.* Et talia semper spectra, quæ subitò euanescunt, potest enim elementaris substantiæ subitâ nimiaque rarefactione se subducere oculis.

1 Symmach. lib. 1. epist. 29.
2 Sueton. in Nerone c. 1.
3 Ctesias, in fragment.
4 Plutar. in vita Dionis.
5 Tacit. li. 11. annal & Pli. Iun l. 7. epist.
6 Capitolin in Pertina. Vopiscus in Tacito. Ammian. li. 21. & 25. Zozi. libr 4. & 5.

Illud discrimen nunc occurrit, cùm in cadauere apparent; non possunt vel alteri viuenti corpori cadauer illud circundare, vel ipsi sic induti corpus vllum subire, repugnat enim corporis ratio, quia nequeunt dimensiones quantitatiuæ inuicem, sine vero miraculo, penetrare. Sed quando apparent in assumpto corpore elementari, licet, vel omnino nequeant, vel difficillimè queant (prius opinor) aliud corpus siue cadauer subire, possunt tamen vero & viuenti corpori, elementare istud circumdare, vt homo sic indutus, vel aliud animal, multo maius, immò & giganteum videatur. Nihil video obstare, cur nequeant. Suadet etiam aëreæ substantiæ facilitas ad dilatandum, siue rarefaciendum, & spissandum densandumque, quam meritò Psellus causam tradidit, cur spectra, tam breui spacio, crescere & decrescere videantur.

Tertium genus inuenio rariusculum dæmoniacarum apparitionum per figmenta quædam seu statunculas, de quibus exhibebo quæ didici à Thoma Brabantino *lib 2. de bono Vniuers. cap. 57. pag. 21.* vbi scribit in hanc sententiam, *Gunerchena Brabantiæ villa est solennis & nota: in hac quidam iuuenis puellam virginem adamauit: cumq; pro eius nuptiis parentibus eius loqueretur, & illi renuerent: puella medio tempore incidit in febrem acutam, qua ingrauescente omnibus mori visa est. Luctu ergo facto, campanæ quasi pro mortua pulsatæ sunt. Nec mora, iuuenis amator puellæ de villa eadem in crepusculo noctis transibat ad aliam, & cum per dumeta pergeret, audiuit vocem quasi feminæ lamentantis: sollicitè ergo discurrens, & quærens audiuam, inuenit puellam, quam mortuã æstimabat, cui & dixit: Mortuam te plangunt tui, & huc vnde venisti? Ecce ait, vir ante me vadit, qui deduxit me. Stupefactus ad hoc iuuenis, cùm neminem alium nisi puellam videret, audacter rapit eam, & in domum extra villam protinus occultauit. Hinc regressus in villam amicis suis loquitur, ingreditur ad patrem puellæ cum amicis suis sedentem ad funus: quærit si filiam suam sibi daret, quam quasi mortuam deplangebat. Cui pater admiratus respondit: Nunquid pro Deo mihi es, vt mortuã resuscites & accipias in vxorem? Cui iuuenis, Tantũ (ait) libens spondeas, vt filiam tuã habeam in vxorem, si viuam reddidero & sanatã. Cui pater consentiens dictũ corã omnibus confirmauit. Mox iuuenis reuelato linteo, quo cooperta putabatur, figmentum mirabile, quale à nullo hominum fieri potuit, inuenerunt. Dicitur autem ab his, qui figmenta huiusmodi diabolica inspexerunt, esse interius putrido ligno similia, leuique exterius pellicula circumducta. Hinc reducta puella est, & patri reddita: sanaque post dies aliquot dictum iuuenem maritum accepit, & vsque ad tempora nostra incolumis perdurauit. Simili propè modo, cùm quidam in confinio Flandriæ sororem languidam & mortuam putatam, sub eadem die, antequam sepeliretur figmentum, inter arun-*

dineta iuxta maris litora inuenisset; reduxit eam ad propria, & ingressus domum, vbi ab amicis quasi mortua plangebatur, discopertũ figmentum extracto gladio in frusta cecidit horrentibus cunctis & clamantibus, Cur in funus sororis, tanta crudelitate sæuiret. Et mox subridens, crudelis, inquit, videor in sororem? Non est illud sororis corpus, sed figmentum & illusio dæmonum. Et hæc dicens secum cunctos accepit, & adduxit ad domũ propriam, & eis sororem reductam ostendit. Et hæc vsq; ad tempora nostra permansit.] Si quæras, quid de his sentiam, dicam cum Alb. Magno & Cantipratense, mihi nõ liquere. Fieri possunt à dęmone Deo permittente: Sed arbitror in his duob. exemplis, illud primum procum, & in secundo hanc fortè virginem Satanę partiarios fuisse,

SECTIO III.

VVlgaris persuasio est, semper in his corporibus assumptis aliquid obuium oculis, quo deprehendatur dæmonicũ esse spectrũ, facilè crediderim, sic contingere. Sed puto, si maiore potestate non impediantur dæmones, posse qua velint apparere forma, humanamq; perfectã, & omni ex parte pulchram, pulcherrimũq; exhibere. Qualem se fortassis exhibuit B. Alberto Carmelitæ, à quo crucis signo obiecto fuit fugatus; vt narratur à Io. Maria Compostellano, *initiò vitæ B. Alberti*. Verum solet ei obstare Dei voluntas, quæ vt semper aliquid adsit, quo detegatur impietas & impostura: ne quam mortales ignorãtiæ iustam excusationem prætexant; certis animalium formis dæmonia nondum vti permisit, vt colũbæ, seu ouiculæ, seu agni: fortè quod agnus verus sit Christus Pastor bonus verusq;, & in columbæ specie Spiritus sanctus solitus sit apparere, & quia hæc animalia dolo carent, & nullum inferre solent damnum, vt docet Tyræus sup. Libentiùs induit animalia, in quib. aliqua sunt quæ merito culpes. Hirci forma seu capri valdè ei antiqua est: & quia hircus Numen Ægyptium est, censet Moyses Maymon *in ductore dubitantium*, iussos Hebræos in sacrificiis hircum offerre. Et olim Iuppiter Hãmon in Hirci forma colebatur: dictus *Hammon*, quasi *Chammon*, à Cham inuentore Magiæ. Hodie etiam sollemne illi, quando pactum expressum init, offerre se conspicuum forma virili: post pactum, quando adorandus, semper in forma hirci, vt sibi accidisse fatebatur. Ioan. ille Stapulensis, & obscuriùs innuitur in confessione Doctoris Edelini apud Iaqueriũ *c.4.* & habetur apertissimè in sententiæ Auinionensis breuiculo, quod verbo tenus dabo *lib.5. sect 15. circ. fin.* Aliquando à faciẽtibus homagium non cernitur, vt narrat Meierus *Chron. Flandriæ anno* 1459. quando tamen se adorandum proponit, semper id in forma caprarum mariti, & quidem fædi aspectu, atri, olidiq;. Huius rei variæ causæ redduntur, vna quoniam, ob reuerentiam verbi incarnati, Deus non patitur eũ tunc assumere humanum schema Et hoc sensu Sebastian. Michaël *schol.10. Pneumalog* arbitratur ad litteram accipiendum, quod *Apoc.13. v.4.* traduntur impii bestiam adoraturi, hoc est Diabolum in bestiæ forma. Sed eum bestia illic vocetur ipse Antichristus, iuxta DD. Hippolytum, Methodium, Ireæneum, Aretham & alios, constat hunc sensũ nõ esse litteralẽ. Illud veriùs, quia coluerunt olim diabolũ in formã hirci, ideò dæmones, vocari SAHIRIM hoc est pilosos, seu hirsutos, vt solet aliquãdo D. Hieron. vertere, *vide c.17. Leuit. & c.13. Esai. v.21. & c.34 vers.14.* Nam *Sahir* Hebræis *hircus*, quasi *hirtus* dicitur, vt Latinis, â pilis & horrore; vnde fors etiã *Satyri* nomen deductum. Confirmat Kimchi *in radicum libro* dum scribit: *Sahir* vocari diabolum, quia solitus hirci effigie se conspiciendũ præbere. Illud etiam notat Michaëlis, *d. c 17. v.7. Leuit. LXX.* non temerè vertisse ματαίοις, quasi dicant *Fatuellos*, vnde deducta vox Longobardica *Matous*, litteræ omissione

Littera Romana.

שעירים

quos Galli ad verbum vocant, *Folletons*; & alii per abbreuiationem, *Follons*, quia risum excitant risu, tripudio, sibilo, cantu, &c. quod dæmonem fecisse constat ex vita D. Antonii, & D. Thoma, 1.2.q.89.a.4. *in arg* 3. Ego tamen illud ματαίοις, pro vanis potiùs acceperim, vt respexerint ad *Elilim*, nomen idolorum. Nam idolis sacrificare eo loco prohibeatur, hoc est dæmonibus qui vana idolorum specie colebantur.

Alia causa reddi potest, animalis huius salacitas, superbia, & alia vitia, quæ moribus & actionibus suis dæmones studiosè imitantur, vt multis ostendit Remigius *lib.1.c.24*. Denique hircum seu capram: *vt legimus in vita S. Radegundis lib.2. quem scripsit Baudomina Sanctimonialis eius coætanea*, induit, quia hircorum, qui à sinistris locandi est caput: sanè hac vt plurimùm formâ adoratur, vt exemplo Edelini Doctoris Sorbonici probat Gaguinus[1], & aliis Torquemada: idque ab antiquissimis Thesei temporibus manasse censet Remigius, equidem priùs ex sacris opinor prophetarum testimoniis id deduci posse, in quibus *Zairim* vocantur, vt docui. Quando vult familiaritatis & fidei specimē præbere, catti, vel canis sumit effigiem, de cattis, quotidiana Lamiarum confessio fidem facit, de cane, Agrippa Cornelius, & Simon Magus, tales nacti paredrios. Si quis aliquo deuehendus, equū induit, testis de Hadingo Olaus, de Comite Matisconensi Petrus Cluniacensis, & Hugo Floriacensis[2]: si per locum angustū vel rimam subiturus, vel custodibus illusurus, vespertilio, musculus, vel mustela fit[3]. Si qui præsentes sint, colloquium impedituri, vel quos velit latere, muscam induit, & partes auribus vicinas occupans, quæ vult, insusurrat[4]: si vt gregem laceret, vt sęuiat in animātes hominesue; induit lupum: [5] si quos terrere velit aut turbare; vt Gallus gallinaceus magnus & ferociens Pachomio, (*Metaphrast. apud Surium mēse Maio*) vt coruus aut vultur S. Romualdo, (*Damian. in eius vita*) (vt vulpecula verò apparet Hilarioni[6]; vt canis Dunstano [*apud Sur. in eius vita mense Maio*;] vt Serpens, Leonardo Corbeiacensi, [7] vt draco, D. Margaretæ, & Ferdi, Gunzaluo, Castellæ Comiti, eiusq; exercitui. [8] Si ad malum, specie boni, velit inducere; apparet forma Christi, vt D. Martino apud Seuerum, vel in forma Dei, vt Theodoræ viduæ, vel in forma angeli, vt D. Iulianæ[9]. Deniq; formam capit, quæ instituto maximè sit accommodata: &, quia ad omnia ferè idonea est humana, hanc vt plurimùm effingit, non eodē modo. Scribit vetustus scriptor in vitâ S. Roberti Abbatis, *Nocte quadam vir sanctus vidit malignum ad chori aditum consistere, & conari quidem sæpius ingredi, sed frustra tamen. Habebat formā rustici præcincti, nudis longisque tibiis ferens à tergo sportulam, & ad pectus lignū funibus innexum. Cœpit porrò producto collo circuire chorum, oculos in fratres attentè cōiicere: si quid posset forsitan gratum sibi in aliquo cernere. At viro Dei instantiùs orante, & fratres à torpore excitāte, improbus explorator diu frustrà expectans: cùm nil se proficere videret, indignabundus ad chorum fratrum cōuersorum se contulit: illic quoq; cunctos curiosè contēplans: si quos videret somnolentes, cachinnans spreuit: si noxiis cogitationibus occupatos, mirum in modum tripudians applausit. Tandem inter nouicios reperit iuuenem quendam animo ad illicita euagantē, nec nisi solo corpore illic præsentem, imò etiam clandestinam fugam meditantem, animaduertens igitur illum suæ sortis esse fuscinula apprehensum, in fiscellam suam proiecit, & celeriter inde se proripuit. Cernēs id vir sanctus multum pro salute illius anxius & sollicitus, manè diligenter iussit illum inquiri. Sed ille, ante auroram vagus & profugus, excusso suaui iugo Christi secutus erat inimicum. Adiunxit autem se hominibus sceleratis, deditusque latrociniis, non diu post captus est, & capite plexus, miserrimè è vita excessit.* Eidem in Nuptiarum pompa dæmon apparuit calamistratus, procaci vultu, & actiosus

1 lib.10.hist. Franc. Corquema dial. 3 Remig. li. 1. dæmonol. ca. 13.

2 Olaus lib 3. Pet. Clun. lib. de miraculis Hugo in Chron.

3 Cyril in vita S. Daniel. Apulei in Milesia.

4 Io. Nider. l. vlt. Formicar.

5 Remig. d.c. 13.

6 D Hier. in Hilarione.

7 Marulus li. 5.c.7.

8 Rodericus Sancius p 3. hist Hispan. c.21.

9 Marul. sup.

vide

vide Sur.tom.3.Iun.7. Maximo Rhegiensi apparuit, vt nauis & nautæ recens appulsi: Euagrio, vt clericus hæreticus: Macario, semel vt messor, semel vt pharmacopolo: Nathanaeli semel vt agazo agens asinum semel vt seruus lorarius: quæ Marulus & Sabellicus, ex vetustioribus, testatur [1]. Appelli apparuit, vt pulchra, & comta, & illecebrosa mulier: sed hic prudenter eum ferro, quod versabat, candente abegit [2]. Sed quantumuis ille velit, pulcherrimam hominis similitudinem repræsentare: quæ Dei bonitas est, tantum solet assumere, quam & qualem Deus permittit, teste D.Chrysost. *hom.4.de Lazaro*: & ideo vel ipso inuito fieri videmus, vt qui non obesæ nimium mentis sint, semper, si attendant, fucum queant deprehendere. Aut enim se ostendunt dæmones humano corpore atro, illuuioso, squalido, fætente, tetro, ac formidabili: aut saltem obscuro nigro, fædoq; vultu, naribus vel deformiter simis, vel immane aquilis, oris rictu sparso, profundoq; luminibus valdè abditis flammantibusque, manibus pedibusque obuncis ac vulturinis, strigosis brachiis cruribusque, & admodum villosis, caprinis etiam vel asininis tibiis, vno vel vtroque pede bifido corneoque, interdum & solidungulo, interdum mutili pede altero, vel vtroque demum statura corporis nunquam iusta ac decora, sed cui semper adsit aliquid insolitæ notæ, & deformitatem prauitatemque dæmonis prodentis, probāt ista veteribus recentibusque exemplis alii [3]: & nos iam multa in medium attulimus Sanè morituris solet maximè terrifica apparere specie, vt B. Martino apud Seuer. Sulpitium: vt Florentio illi, cui visus ore vastam flammam, naribus fumum fundens sulphureum. [*Blasius Melanesius, in vita S. Ioan. Gualberti.*] vt B. Oportunæ ferociens in specie nigerrimi Æthiopis, capilli & barba stillabant quasi picem calidam & liquidam, oculi ferrum ignitum & stricturas scintillans. [*Adelelinus Episcopus in eius vita apud Sur. mense Aprilis*] cuius rei rationem Angelus reddidit B. Aichadro, hoc à Deo permitti, vt hic ipse terror tam terribilis visionis expiet in sanctis, si quid adhuc expiandum in illis esset reliquum, vt scribit Fulbertus, *in vita Alchadri, apud Surium mense Septemb.*

In hoc assumpto corpore loqui illos posse, & solere, testatur omnis antiquitas, quæ & oraculorum ab eis fusorum, & antrorum, quercuum, statuarumque loquentium (de quibus actum alibi) meminit: eóque pertinent etiam caluariæ seu capita mortuorum Gentilium, in quibus dæmones locuti, vt caput filii Policriti, de quo Plethon [4] ex Hierone Alexandrino, caput Publii, de quo idem Plethon ex Antisthene, caput Gabinii, de quo Plinius Senior [5], & cranium Magi, de quo Francisc. Picus [6], & alterius Magi, de quo Melchior Flauinus Minorita. [7] Sciendum quod omnes vitales actiones dæmonibus natura denegauit, quia propriè carent corpore & ideò, non magis quàm Angeli, putandi verè comedere, vel bibere potum escámue corpoream: qua de re dubitare (videtur Origenes dubitasse Dialo.3.de Christo homine) vt censeo, non philosophicum nec Catholicum est, sed delirium sequi recentiorum Rabbinorum, philosophicum non esse norunt omnes philosophi, & optimè probat Tostat.q.11 in Exo.c.7. Catholicum non esse confirmat S.S. Tobiæ 12. versicul. 23. Rabbinicum esse patet ex Auoth Natani, vbi homo demens, scribit dæmones tria cum hominibus habere communia, edere ac bibere, venere vti & prolem gignere, & mortales esse. Quis non rideat hæc hodie etiam inculcari ab homine Caluinista, cui Tobiæ liber non est Sacrosanctus: cùm itaque loqui sit actio vitalis, sequitur loqui cùm videntur dæmones, non loqui propriè, & vitali actione, sed producendo sonum in aëre humanæ voci similem, & adstantium auribus insonantem; vt notat Gregoras [8]: ad eum fermè modum, quo-

1 Marulus l. c.7. Sabel lib. 10. exempl. c. 3.

2 Sosomen. li. 6.c.28.

3 Sebast. Michaelis Pneumalog.c.4. Tyræus lib. 1. de apparit. spirit.c.9. Binsfeld.de confess.malef. prælud 12. Remigius li. 1.dæmonol.c. 7.8.10.13.& 14 & lib.3.c. 10. Ananias lib 3. de Nat. dæmon.

4 lib.de mirabil.

5 lib.7.c.52.

6 lib 7.de prænot.c.10.

7 lib. de statu animarum post obitum.

8 lib.5.hist. Byzantinæ sub fin.

quis artificiosè quopiam instrumento, puta tibia vel tuba: sonum vocis humanæ exprimat: vel quo modo cauæ valles exceptam ac repercussam vocem, articulatè admodum reciprocãt: vel, vt, Crispi numeratione pectinis, organa pneumatica in varios accentus ac tonos sonum discriminant, *lege si lubet Tostatum in d.c.7.q.15.* Sermone vt plurimùm vtuntur, quo regionis illius incolæ, vt Psellus tradidit [1]. Sed (quod notandum, nam & hinc fucum queas deprehendere) vtuntur voce stridua, subsibilante, confusa, obscura debili, pusilla, & quasi ex dolio, vel per testam rimosam: docent hoc Sagarum confessiones plurimæ, apud Remigium [2]. Potest autem diabolus, quando in assumpto corpore apparet, videri: & quando loquitur, audiri, à quib. tantum vult, cęteros verò latere idque naturaliter. Si nempe quoad nonnullos, & non quoad alios, ex parte organi vel obiecti adferat aliquod impedimẽtum, vt si medium impediat ita, vt per illud species ad oculum vel auditum non perferantur, vel si ipsas similitudines prohibeat, vel quos latere vult in extasim rapiat: ad alios verò, à quibus audiri & videri vult, sinat simulachra & sonos libere commeare, & imaginationem eorum ad alia nulla abducat [3].

1 lib de dæmonib.

2 lib. 1. dæmonolat. c. 8.

3 Alber & Rich. in 2. d. 8. Angl. 2. q. vnic. de dæmõ. ar. 4. dub. vlt. Ananias d. li. & alii.

SECTIO VLTIMA.

PRocurare deniq;, vt dæmones nobis appareant; vel, vt defunctorum animas nobis repræsentent (quod illi facere reuera nequeũt) nullo modo licet, immo Mortale est peccatum.] Nam, vt socios, vocare non possumus; quibuscum omnis familiaritas nobis est interdicta, docent D. Augustin. [4] & D. Tho Non vult Apostolus, *Nos socios fieri dæmoniorum* [5]. Amicè ab illis & precariò petere, vel recipere, est in aduersarii castra se recipere, & transfugere à Christi Ecclesia. Per modum imperii & compulsionis non possumus eos adigere, nisi quatenùs sumus ad hoc à Deo delegati per exorcisticam dignitatem, in cuius exercitio diuinum imperium operatur. [6] Denique etiamsi liceret, stultum id foret: quia nihil à dæmone exspectandum boni vel vtilitatis: nihil boni confert in homines, nisi maiori permixtum malo, nihil docet, nisi merè curiosum & futile, non obsequitur, nisi vt perdat, & æterno exitio inuolutos diræ suæ subdat tyrannidi. Ex his apparitionibus dæmonum oriri posset alicui dubium, Cur illi antiquis patribus visibiles apparuerint adeò frequenter, nobis hodie non item? Hanc quæstionem olim Sanctus Ioannes Briglintonius proposuit S. Guilhelmo Shleghtholmensi, qui respondit, *Antiquorum patrum animos non fallax splẽdor & inanis gloria, sed diuina gratia illustrarat. Itaque facilè illi fraudulentas inimici machinationes peruidentes, seu pugiles inuicti illum fortiter expugnarũt. Quod ille superbus nõ ferens, difficillima tentationum certamina illis obiiciebat, monstrosas formas, & teterrimos impetus eis ingerens, vt vi illos protruderet in peccata. Nos verò, qui facilè ei obedimus, occultis tentationum iaculis, citò prosternit, etiamsi nullam nobis terram speciem repræsentet.*] Hactenus illius temporis scriptor, *apud Surium Octob.* 10. Addo, tum id Deum permisisse, quia minùs curiositatis tum erat, & minùs periculi ab illusione imminebat.

4 libr. 2. de doctr. Christia. c. 23. & Thom. 2. 2. q. 90. a. 2.

5 1. Cor. 10. v. 20.

6 vide Tyræum, lib. 1. c. 15.

QVÆSTIO XXIX.

An diabolus possit facere vt homo verè resurgat?

EMpedocles apud Laërt. *lib.* 8. & ceteri magi, contendunt esse quasdam herbas, quibus mortui ad vitam reuocantur. Xanthus historicus narrat herbâ Bali, Tillonem quendam, & draconem vitæ restitutos: & Iuba refert Arabicâ quadam herba suscitatum alium. Sed archimagus nostri temporis censet, de

homi

A homine, non posse id dæmonem; de cæteris animantibus, posse. Sic enim naturaliter muscas submersas reuiuiscere, si cineribus tepidis ponantur: apes similiter, si succo nepetæ perfundantur: anguillas defectu aquæ mortuas, si integræ iniiciantur in acetum, & permisceatur sanguis vulturis, & sub fimo recondantur: intra paucos dies omnes vitæ reddi: Pellicanum pullos mortuos proprio sanguine: ad vitam reuocare: Leunculum quoque defunctum voce & spiritu parentis resuscitari: idem mustelæ iuris esse in catulos. De pellicano & Leone, scio veteres multos graues auctores consentire. *Viciciliniun* auem paruulam vocant resuscitatum Indi, quia putant hieme emori, vere suscitari, vt tradit Franc. Gomara *c.23. Hist. Mexicanæ*. sed bona cum illorum venia.

1. *Censeo, quæ ex putrefactione quoque nascuntur animalia, ea posse cùm vitam amiserint, naturalibus remediis à dæmone viuificari.*] quia nouit vim caloris putredinalis, & cætera ad hoc requisita. Notandum tamen, non fore hoc idem animal numero, quia licet materia possit adhuc esse eadem, sic corrupta nondum erat: tamen anima, quæ ex eius potentia educetur, de nouo, non erit eadem cum ea numero, quæ perierat. Soliúsque Dei est priuilegium posse, quod periit, iterum idem numero retroducere: quam sententiam cæterorum, dissentiente Scoto, veriorem puto. Scotus enim & Richard. censent etiam per naturales causas id fieri nonnunquam posse [1]. Contra Dur. & Marsil. neque Deum id facere posse [2]. Scotum refellunt recentiores [3], & meritò, cùm à priuatione ad habitum non sit possibilis regressus iuxta Aristot. *5. Physic. & 2. de generat.* D. Dionys. (*c.6. de diu. nom.*) Ambr. Lact. & alij Patres, semper de hac re, vt de vero miraculo, loquuntur. Durandum iidem Sotus, Sonci, Suar. & alij citati, tam copiosè & fortiter refellunt; vt qui eum adhuc defendere nitatur; is peruicaciæ, & temeritatis notam certè nequeat effugere. Hinc vlterius infero, cùm resurrectio requirat numericam identitatem rei resurgentis, tum quoad formam, tum quo ad materiam, earúmque vnionem; eandem saltem specificam; solum hominem propriè dici resurgere. huius enim solius, quia immortalis, eadem perdurat forma: cætera animantia si quando viuificentur, impropriè dicuntur resuscitari [4]. *Quare simpliciter loquendo, nec vt insecta quidem resurgant, Satan poterit efficere.*

1 Scot. in 4. d. 43. q. 3. & Richard. ibid. a. 3. q. 1.

2 Dur. d. 43. q. 3. Marsil. ibi. q. 20.

3 Capreol. in 4. d. 43. q. 1. in arg. contra secundam Soncin. 5. Metap. q. 6. Sotus d. 43. q. 1. art. 3. Tolet. 2. de gener. q. vlt. Bannes. & alii, ibi Suar. in 3. p. q. 53. sect. 6.

4 vide Soarẽ d. q. 53. sect. 1. & 2.

Censeo 2. *animantia perfectiora, & quæ ex putrefactione non nascuntur, ea naturaliter ab eo vitæ reddi non posse.*] quia requirunt perfectiores quasdam dispositiones, accuratiorémque organorum singulorum præparationem, quæ non, nisi naturali seminis virtute, possunt confici. Et hoc apud Simeonem Metaphr. *in vita S. Syluestri* fatetur Zambre Magus Iudæus; qui taurum verbis in aurem submurmuratis occiderat, eum viuificari, nisi à Deo non posse. Quare si qua talia nonnunquam visa sunt reuiuiscere, penitùs mortua non fuere, sed mortuis tantum similia: sicut animantia, quæ certis anni temporibus immota iacent, & q. mortua, postea vere ineunte excitantur, & videntur vitæ redditæ: vt accidit gliribus, vrsis, & passeri vitulino (*h. vicecilino*) apud Mexicum, teste Card. [5]

5 lib. 7. de varietat. c. 36.

Censeo 3. *non posse dæmonem efficere, vt anima vnius bruti, aliud corpus animet.*] quia singulæ huiusmodi animæ ex potentia materiæ eductæ, si à materia sua separes, emoriuntur. Sed quid de homine?

B Censeo 4. *minimam, vel nullam dæmonis esse potestatem.* hoc explico. Non potest facere vt homo à mortuis resurgat: siue non potest facere, vt anima hominis suum corpus subintret, & illud viuificet, informétque. hæc conclusionis pars, est fide tenenda [6], & est philosophiæ innixa: qua definitum, à perfecta priuatione & totali, non dari ad habitum naturalem regressum. miraculosa

6 vide Soar. & Sot. sup.

itaque est hæc res, quare & Deo propria. Non potest dæmon ipse illud corpus informare: quia ipse est substantia perfecta & completa, cui repugnat aliam substantiam, vt partem, componere. Non potest dæmon animam humanam à corpore separatam iterùm illi immittere, vt eam informet: probo, quia vnicus modus est naturalis vniendi animam corpori, per generationem corporis, & creationem infusionémque animæ. Sed hic corpus non generatur. ergo hic non est naturalis vniendi modus. Supernaturalis verò modus, qualis interuenit in resurrectione, soli Deo competit. Posset dæmon, si Deus permitteret, cogere animam damnatam subire corpus, vt illud moueat, & in illo actiones aliquas demonstret: quia sic ipse potest subire, & hanc animam inuitam cruciatu ad hoc posset compellere. Possunt etiam Magi (ex pacto) per superiores dæmones cogere inferiores: vt cadauer ingressi, illud gestent, moueant, cæteraque ad tempus faciant, quibus videantur viuere. Vt factum Louanij à Corn. Agrippa. Is commensalem habebat nimis curiosum, semel profectus aliquo Agrippa, vxori, quam postea repudiauit, claues musæi sui tradidit, addita prohibitione, ne quem ingredi sineret. Inconsultus iste adolescens, opportunè, importunè non destitit mulierculam deprecari, sibi copiam ingrediendi vt faceret, donec impetrauit. Musæum ingressus, incidit in *libellum coniurationum* legit: en illi pulsatio ad ianuam. turbatur: sed pergit legere. pulsat iterum nescio quis; &, nihil respondente rudi harum rerum iuuene, dæmon ingreditur. quærit, cur vocatus? quid fieri iubeat? isti metus vocem intercludit, fauces dæmon. sic miser luit pœnam nefariæ curiositatis. Redit interea domum archimagus. videt exsultantes super eam dæmones. vtitur solitis artibus adsunt vocati; narrant rem, vt gesta. ille homicidæ iubet cadauer ingredi, & per forum (vbi cæteri solebant studiosi frequentiùs conuenire) aliquoties obambulare, tandémque corpus deserere. Ambulauit ille ter quaterue, tum corpus concidit, diffugiente eo qui regebat. Creditum diù, hunc subita correptum morte concidisse: sed indicia suffocationis initiò rem suspectam fecere; postea tempus omnia diuulgauit, & Agrippa, quas pectore occuluerat hæreses, in Lotaringiam profugus, cœpit euomere.

SECTIO II.

OBiiciuntur nobis multæ Gentilium narrationes, non poëtarum modò; C
de suscitatis ope Aesculapij, Tindareo, Glauco, Admeto & simil. Sed & grauiorum scriptorum. de Ere Armeno narrat Plato; de Gabieno & aliis Plinius, de Zacla Aegyptio Apuleius, de suscitatis ab Apollonio, Philostratus, de suscitatis à Simone Mago Clemens, & Egesippus [1]. Mirum illud Plutarchi, apud quem Enarchus à medicis pro mortuo habitus & relictus, non multò post visus ad vitam redire: se dicebat verè resurrexisse; illósque dæmones, qui eum vita eduxerant, grauiter ab ipsorum Principe increpitos fuisse, quod eum, pro Nicauda coriario, rapuissent; qui eodem die & hora febre correptus, cùm in lecto iaceret, eo morbo decessit: Neque hac re contentus, ad testandam resurrectionem suam, Plutarcho, qui tunc laborabat, breui incolumem eum fore prædixit: atque ita contigit.] Polychronici auctor Ranulphus [2] narrat, Comitem Richardum quadam nocte solum, orationis gratia, ingressum in templum; inuenisse ibi mortui capulum, in quo cadauer erat repositum. *Dum autem Comes oraret, subitò mortuus ille magno cum strepitu è feretro exsilit, ac extensis brachiis, quasi in amplexus eius ruiturus, ad Comitem accessit. Quem cùm Comes signum crucis fronti suæ imprimens, frustrà intensius, vt recederet adiuraret, stricto gladio illum*

Plato lib. 10. de repub. Pli. lib. 7. c 52 Apuleius in Milesia li. 2. Philostrat. lib. 6. de vita Apollon. D. Clemens in Itinerario, & Egesip. lib 3. de excid. Hierosf. c. 2. Plutarch. lib. de anima. a lib 6. cap. 7.

illum dissecuit: & exinde statuit per totam terram circa funera vigilias celebrari.] Vtroque admirabilius est, quod ex Guaguini, descriptione Moscouiæ, nunc adiiciam: *Populos* scribit *quosdam in Lucomoria, regione Russiæ, habitantes, quotannis vigesimaseptima mensis Nouembris die, vt solent hirundines & ranæ: sic & ipsos præ frigoris brumalis magnitudine mori: postea redeunte vere, vigesima quarta Aprilis die denuo reuiuiscere. Addit hos, cùm sibi mortem imminere sentiunt: merces suas certis in locis deponere: quas Grustensij & Serpono vutzij vicini populi, suis mercibus interim æquiualentibus eodem loco relictis, auferunt. Illi reuiuiscentes eas merces, si iustæ videantur, pro suis accipiunt: sin minùs, easdem repetunt. Vnde lites & bella sæpissimè inter eos oriri dicuntur.*] Verùm idem narrans Sigismundus liber Baro. *fol.* 86. *Moscouiæ* habet pro fabula.

Quare his omnibus & similibus exemplis succinctè respondendum. *Multas solere esse illusiones dæmonum circa huiusmodi.* Aliquando corpora mortuorum furatur, & substituit alia aërea; quæ mouet instar viuentium: sic abstulisse eum corpus Romuli scimus ex Liuio, & Cleomedis scimus: & Alcmenæ, quam etiam Rhadamanto datam fingunt vxorem: & Aristeæ Proconnesij, ex Plutarcho, & Herodoto; item Aspalidis & Ctesillæ. virginum, ex Antonino Liberali [1]. Sic alios ad tempus substituit, pro Glauco, Tyndareo, Ero & similibus, vel ipse subiuit eorum exuuias.

[1] Liuius lib. 1. Plut. in Romulo. Herodot. lib 4. Antoninus Liberalis in Trãsformat.

Nam aliquando etiam, vt quæ verè cadauera sunt, fingat viuere, ipse illa subingreditur; &, sicut nauta solet mouere nauim, sic ipse illa mouet, & viuentium similia cogit opera gestúsque imitari. huc referendum illud Simonis Magi factum, quod obiiciunt; huc illud de Richardo Comite: huc illud de Ero Pamphylio seu Armenio; nisi hoc potiùs à Platone cõfictum, vt metu inferorum homines à peccando deterreret, vt Iustinus Martyr censuit, *in Paranesi*; huc illa de Gabinij, Polycriti, Publij capitibus fatidicis; huc illud Apuleij de Socrate, cuius abscissum caput veratrix copa, cùm amputasset, iterúmque iniecta spongia coniunxisset corpori: postridie miser, dum contra iussum in flumine bibit, excidente spongia, caput amisit. Nam huic verè caput præscissum fuerat simulatè duntaxat redditum: huc pertinet, quod de Agrippæ omeotrapezo narraui: huc alia tria quæ narrat Nicolaus Remigius *li.* 2. *dæmonolatr. c.* 1. huc quod à Philostrato, *Heroicor. Dialog.* 1. narratur Phrygios Pastores, cùm pecudes pestilitate absumerentur, in Sigæo, ad Aiacis Telamonij sepulchrum congregatos, variis maledictis defunctum lacerasse: vnum cæteris petulantiorem Homeri versus [2], quibus Aiacis fuga describitur, cantillare cœpisse, ἀίας δ᾽ οὐκ ἔτι μίμνεν: tum vocem truculentam è monumento erupuisse, ἀλλοὺ ἔμιμνον, & pastores perterritos in fugam egisse. vocis enim auctor hic dæmon: huc denique pertinet, de Germano iuuene admirandum, quod sequente quæstione narrabitur. Nisi quòd illic finxit occidi, qui occisus non erat, sed abstractus à sensibus decollari se putabat, cæteri quoque præstrictis oculis idem arbitrabantur. Nec enim illi caput præscissum fuit, nec restitutum, sed omnia fuere præstigiosa.

[2] Iliad. 0.

Hoc modo fictæ resurrectionis exemplum subdam vnum, quo antiquitas nullum nec certius, nec mirificentius prodidit. Historia Dalhemij accidit in Lotharingia anno 1681. inter Petronium Armentarium, & Abrahelem succubam. quo pacto ab hac ille perductus sit primùm in nefarios amplexus, deinde in proprij filioli parricidium; denique ex mœrore & desperatione, & ficta filioli resurrectione, ad idololatriam; & quo pacto dæmon viuo similem præstiterit anno integro, deinde cadauer destituerit, eleganti imprimis carmine graphicè admodum exhibuit vir præstans, Nicol. Remigius *lib.* 2. *Periocha* 1.

quod

quod ascribam eò libentiùs, quo æquiùs meliùs; quia (malo more, nec ferendo nuperi typographi, detractis carminum libris, mutilum eius de dæmonolatria opus ediderunt) facilius seruabitur, quo pluribus locis legetur:

Est Vasti regni mediis in finibus ora,
Inter arenosi sinuosa fluenta Mosellæ,
Et Sarræ rectos immoto litore cursus:
Pagus in hac celebri non multum nomine Dalhem,
Causa. *Illic dum pascit semota in valle bubulcus*
Armentum, & varios curarum corde volutat
Fluctus: fortè rei angustæ pertæsus iniquam
Sortem: aut vltrices meditans ardentius iras,
Agressio, & corpus assumptum. Inductio. *Illatum ob damnum, aut inimicæ iurgia linguæ:*
Ecce inopina vltrò sese infert succuba multùm
Virgineo pellax vultu, gestusq; decore
Tota ementitis caput exornata smaragdis,
Inq; orbes vtrimq; comas intorta nitentes:
Solatur mœstum: vocat in spem se potiundi,
Atque inopem votis frustra tam sæpè vocatas
Spondet opes, vel quas auritus poscere Iacchum
Rex nolit: sua si non ire in verba recuset.
Qualis ab alternis animatus follibus ignis
Lambit anhelando dum fiat ductile ferrum:
Pactum. *Vt facilem monitis, & ad omnia iussa paratum*
Trux habeat, nullas suadendi negligit artes.
Iam placet alterius tam blanda lege subire
Concubitus. *Imperium, pactóque fides firmatur vtrimq;.*
Itur in horrendos amplexus, iungitur impar
Absurdo coitu Venus, irre diuina nefandos
Extemplò moritur libertas inter amores.
Ac veluti infesto serpentum saucia morsu
Membra sequax spargunt sic toto in corpore virus
Ipsa salus sese satis opportuna saluti
Vt dare non possit, vel si se exporrigat omnem:
Integrum amatorem sic occupat Abrahel ista
Illuuie (indiderat námque hoc sibi pessima nomen)
In quasuis domitum leges, vt flectere possit,
*Arbitrio penitus nullo * fandi atq; nefandi.*
Nec mora, confestim spoliatæ præmia poscit
Prima pudicitiæ. fac pars, ait, vt sit amoris
Aequa mihi tecum. Nulla constare magis re
Posse id, quam facinus si patret victa furori
Quo natura nouo patrium submittat amorem.
Ergo cùm sera iam luce coegerit omnem
In sua tecta gregem, & se lare denique paruo
Condiderit: primùm vt se dulcis ad oscula natus
Inualida innixus concedet brachia collo,
Depromptum pera (quam dum is perquirere gestit
Rure reuertenti sæpè est expertus inanem)
Exporgat malum hoc. vix primis morsibus illud

* Durè dictū, & falsò. nisi interpreteris, de vehementi ac violēta persuasione. & dura seruitute, libera tamē manente humani arbitrii libertate.

Veneficium.

Attigerit

Attigerit, cùm, dente fremens, offensus acire,
Liuidus extremis labiis titubanter abibit,
Pone premens refugam constrato corpore terram.
Hæc æquis oculis ea dum mandata facessit,
Si spectare queat eo demùm pignore amorem,
Qui nouus hæret adhuc, testatum firmiter iri.
Tale horrere nefas primùm, dubiamq; furorem,
Naturamq; inter sese committere pugna:
Sed qui hostem firmum vacuam intromisit in arcem,
Hic eius dubitet mandata capessere frustra:
Cùm prece si blanda primò nil impetret, audax
Imperio, actutum in violentam transeat iram,
Sitq; illi semper præsens pro lege voluntas.
Iam reducem vesper, qui tanti conscius esse
Debebat sceleris, gurgusti in lumine diris
Stiterat innexum patrem: cùm filius vltrò
Obuius amplexu multam de more salutem. Patricidium.
Ingeminat, pedibusq; micans & blæsulus ore:
Nil magis ille inhibet tamen impia vota, sed audens
Pergit crudelis feralia munera lethi
Porrigere. Infandi fit natus victima amoris,
Non horrente manu propria mactare parente.
Extemplo, quæ se concludi passa latebris
Abdiderat natura suis vehementior exit,
Insurgitq; potens luctu: quem questibus ægris Desperatio.
Atq; inconsulto fletu dum pascitur: adstat
Momento cædis monitrix, solatur, & vna
Lucem instaurandam puero, rediuiuaq; fata
Spondet, si ex animo supplex id se oret adorans.
Versuram facilis, quantumuis fœnore iniquo, Idololatriæ.
Admittit, totum qui se decoxerat ante:
Ac fœda nati maculatos sede penates
Dum cupit inconstans quauis ratione piare,
Conscelerat magis & funestat acerbius illos.
Nam primò genibus se aduoluens dæmonis, illum
Seu præsens Numen veneratur, deinde puellum,
Si modò vitales iterùm sibi postumus auras
Eius carpat ope, acceptum illi spondet habere:
Qualis vbi irato glomerantes prælia venti Ficta resurrectio pueri veré mortui.
Incumbunt pelago, tremit artus nauita, multùm
Ambiguus vitæ, & votorum prodigus omnes
Ordine sollicitat Diuos, precibusq; fatigat.
Restabat tumulo proiectum terga cadauer,
Extremum fugiens vbi vita reliquerat illud,
Et maturabat funus tardissima mater:
Ecce manus inter tractantis visa moueri
Membra, suoq; iterùm sensim superare calore,
Lumina semianimes deiectis qualia ocellis
Monstrant, vel quæ vix somno se mersa resoluunt.

Hæc

Hæc instauratæ præter spem signa salutis
Arripiunt animis hilares, quantaq; fouendo
Sedulitate queunt, prostratos viribus artus,
Nunc hos, nunc illos reuocant ad munia vitæ.
Surgit inq; pedes se extemplo dat puer, infert
Deinde gradum, & nota compellat voce parentes:
Solum ab eo varius, quem se monstrauerat olim,
Quod turpi contracta cutis macie offerat ora,
Quodq; recedentes oculos stupor occupat ater.
Hac igitur specie desertos hospita sensus
Vita animat rursum suetásque redintegrat auras:
(Virbius vt quondam intercepta est luce potitus)
Sed non mens eadem sedet, & non qui ante fouebat
Spiritus officio vitam molitur eodem.
Verùm agitat pigram vitæ sub imagine molem
Organicus dæmon, moré sque imitatur agendo:
Spirans quos olim præ se natura ferebat.
Fraus detecta. *Tandem quoque sese in sua terga reuoluerat annus,*
Momento & solidum cursu compleuerat orbem
Deserta vacuas sedes statione relinquens,
Sulphureo nidore fugam, strepitúque fragoso
Prodidit, atque olidas pulsans erupit in auras.
Tum ruit auersum geminata morte cadauer.
Consequitur putris tantáque grauedine fœtor:
Qualis inoffenso sensu hunc oblimet inertem
Quantumuis stupor, & latè vim excludat odorum,
Non queat humanis admitti naribus, ergo
Raptatur tectis impacto mordicus vnco,
Atque inhonoratis puro sub cespite terræ
Conditur exsequiis: ipsum se horrente parente,
Naturam probro qui sic pudefecerat amens.

Denique fingit mortuos, qui reuera non mortui sunt. ad hoc vtitur non rarò commoditate morborum naturalium; quos ἀφόνους vocant; veluti si sint apoplectici, siderati, vel attoniti: qui cerebro communi neruorum principio vehementer afflicto, iacturam faciunt sensus ac motus membrorum omnium, & sic sensu motúque defecti, quasi mortui concidunt iacéntque. 2. si καρᾳ̃ corripiantur, quæ est capitis quædam percussio, cum debili febre, humoribus sic cerebrum infestantibus vt totius inde corporis stupor & immobilitas consequatur; quam comitante profundo somno, fit vt homo clausis oculis demortui specie, longissimo quandóque tempore sic iaceat, ac si mortuus esset. 3. si patiantur λιποθυμίαν, seu syncopen & animæ deliquium: qui morbus, ad ea quæ diximus, addit aliquando motus arteriæ, pulsúsque amissionem; quæ passio reddit hominem vero mortuo quam simillimum, & durat donec frigidorum humorum intemperantia & impetus dissipetur. tali morbo laborans (*teste in Elog. Iouio.*) Io. Duns Scotus, viuus pro mortuo sepultus interiit. Tali morbo censuerim laborasse Euarchum illum Plutarchi, nec quidquam momenti habet prædictio illa, quæ ex humana etiam prudentia, & crisi medica, potuit manare. 4. Si feminæ sint, quæ matricis strangulationes, & ictericas passiones sustinēt, ob quas multum aliquando tempus, velut mortuæ solent iacere [1]: talem fuisse Apolloni

1 Testes Aetius, Celsus, ipséque Plin. 2. c. 52.

D

lonij illam puellam, deprehenditur ex ipsomet Philostrato, & Eusebio *lib. cont. Hierocl.* talis etiam fuit puella Heraclidis. In Auiola & Tuberone, vis ignium frigidos syncopes humores discussit. De Lucumoriæ incolis, fortassis vere responderim, ab ipso auctore ex aliorum tantum relatione, vt fabellam narrari: ideò toties repetit verbum *dicitur*. Si tamen res vera narratur, referenda ad dæmonum præstigia: quæ partibus illis valdè grassantur (vt patet de Neurorum Lycanthropia) & incolæ putandi interea somno consopiti, vt glires ac vrsi solent.

Ex prædictis illis dæmonis fraudibus nata persuasio strigum quædam valdè ridicula; credunt enim aliquando boues vel arietes, quos occiderunt, & elixos assosue comederunt, eosdem postea numero à dæmone suscitari. Huius dæmonicæ technæ modos haud est difficile varios deprehendere. Primò id facere potest præstrictis oculis intuentium: immisso nempe in organum humore, vel alia impressione, aut commotione spirituum, ab imaginatione orta, & perducta ad sensum communem, & organa sensuum externorum; quo solent descendere simulacra & species impressæ commotione & obiecto rei sensibilis, & ibi solent hæ species conseruari, atque adeo sæpè mouere ipsum apprehensionis principium, vt sensus exterior sibi æquè affici videatur, ac si ab obiecto exteriore verè immutaretur. Vt solet in somnis accidere dormienti: potestque Diabolus id etiam in vigilantibus efficere; quia res istæ corporeæ substantiis incorporeis, quo ad localem motum obediunt. Hic modus est iuxta sententiam D. Thomæ, *quem lege de malo, q.16. art.11. Secundò* potest hoc fieri suppositione. quid enim prohibet dæmonem: ne bouem mortuum cum pelle & ossibus alio deferat, & bouem similem huic viuum supponat quam celerrimè, ita vt mutationis subitatio lateat astantes? & interea, dum cadauer aufert, & bouem alium reponit, potest per interpositionem alicuius nubis, vel præstigij alterius, efficere, ne astantes videant locum esse vacuum & bouem ablatum. *Tertiò* potest (quod ait Spineus striges nonnulli confitentur) perficere vt quando Rex vel Regina cursus seu conuentus virga corium, in quo collecta & congesta sunt ossa, percutit, tunc confestim dæmon aliquis pellem illam subeat, coniungat, compingat, & figuræ bouis adaptet, molémque sic erigat regátque, vt verus idem bos suscitatus videatur. *Quartò* potest corpus bouinum ex aëre efformare totum cum noua pelle, & nouis ossibus; vel aliud corpus aëreum compaginare illis ossibus reliquis, & inserere relictæ pelli, & ad tempus quoad opus, sub illa pelle conseruare ac mouere, & facere vt ambulet, ac mugiat: cùm necessè illud postea deserens, videbitur bos mortua corruere. *Vnde* (ait Spineus) *à strigibus communiter asseritur: quod reducti tales boues, suscitati vt sibi videtur, ad stabula dominorum suorum, ex mandato Domini vel Dominæ cursus, infra triduum moriuntur, quasi macie in horas desiccantur ex toto: & tremulatæ postmodum, quæ videbantur carnes in præiacentem materiam* (scil. aëris) *cito resoluuntur.*] vide Bart. Spineum q. de Strigibus c.7.

E Sed vt ad morbos illos reuertamur, CHRISTI Domini, & sanctorum virorum miraculosæ suscitationes, facilè à morborum illorum cessationibus discernuntur. quia in fidei testimonium, solo iussu, aut prece ad Deum fusa, nullo temporis discrimine, aut mora, patrabantur: quandóque etiam corpore per tabem dissoluto, fætentéque, vt contigit in Lazaro; in morbis verò istis corpus absque corruptione & fætore perseuerat: quandóque redintegratum corpus plane dissectum, discerptum, disiectúmque[1]; aliquando post longissimum tempus, vt D. Maurilius puerum à septennio mortuum[2]; & triennio exacto S. Stanislaus Petricum quendam ad ferendum veritati testimonium pro Eccle

1 D. Stanislai vita, apud Sur. Mai. 8. tom. 7.
2 Fulgos. li. 6. c. 9. Marulus lib. 4. c. 10. & lib. 2. c. 12.

Ecclesiæ iure contra Boleslaum[1]. vide plura de hac re apud Michaël. Medinam *lib.2.de fid.c.7.*

1 Dubrauius lib.8. & Ioan. Longin. d. to. 7. Surii, c.15.

QVÆSTIO XXX.

Quid Magia possit in ipsos cacodæmones?

A Periere libri veterum quorundam hac de re perscripti: scripserat enim Batiades librum *de Paredris*, & Campestres opus *de Catabolicis infernalibusq;* quos citat Fulgentius *expositione Morali in Virgil.* ex aliis ergo subsidia nobis sunt petenda, maximè ex veritatis lapide Lydio, sacra Theologia, & ex Historiis probatis.

Constare arbitror cuiuis Catholico, nihil Magis virium esse in bonos angelos, vel animas beatorum: in malos verò nihil etiam potestatis habere, nisi ex pacto. fingunt itaque dæmones se à Magis cogi, quibus spontè obtemperant, vt plures irretiant & retineant irretitos. Quod nunc est paulo enucleatiùs declarandum.

Si de bonis spiritibus siue angelis quæras; iis competere etiam natura vim aliquam arbitror malos cogendi, vel saltem compescendi; non tamen promiscuè. Naturaliter quidem id posse, quoad dæmones, qui sunt inferioris ordinis & hierarchiæ; non tamen exercere hanc vim, nisi Deo iubente vel permittente: quoad æqualis verò hierarchiæ atque ordinis dæmones, vel etiam superioris, nullam habent vim cogendi naturalem, sed tantum accipiunt aliquando peculiari Dei concessione, & quasi delegatione. Idem dicendum de malorum vi in malos, (quos inuenio distingui in *Pythonicos*, hoc est vaticinatores; in *Paredrios* hoc est familiares seu accessores; in *Catabolicos*, hoc est à quibus obsessi dirè affliguntur & in terram eliduntur, qualis erat ille de quo in Euang.[2] & in *Oniropompos*, vt vocat Irenæus non semel, hoc est malorum somniorum auerruncatores, vel ostentatores bonorum omnia enim hæc genera fingunt se Magis obtemperare; & in his omnibus commune est, aliquos esse superiores, aliquos inferiores. Sed vel Angeli boni sibi superioribus spontè, & alacriter obtemperant: sic è contrariò cacodæmones superioribus suis: vt praua mancipia duris dominis, aut imbecillior tyranno potentiori: non nisi inuiti & malo domiti obediunt. Quare, quæ inter dæmones ordinum, ex quibus exciderunt, adhuc ratio habetur; illa sanè non est vera atque propria subordinatio. nam ei deest ordinis ratio formalis atque perfectio; quæ, per media subordinata, in vnum vltimúmque finem dirigitur. Quo sensu verissimè Iobus negauit[3], vllum apud inferos ordinem reperiri. Ordinum duntaxat quædam imperfecta, siue materialis, vt vocant, ibi distinctio reliqua, quæ vsque ad mundi finem duratura. Hoc sensu cum Cassiano Theologi[4] ordines dæmonum agnoscunt. quod non obscurè confirmat Apostolus scribens ad Ephesios. *Aduersus principes & potestates*; cap. vltim. vers. 12. vbi vides choros duos nominari, cum de dæmonibus agat. Ex hoc naturali robore & ordinis dæmonum præcellentia, nascitur quoque Magorum quorundam in alios Magos vis atque potestas, qua vel effectus aliorum impediunt, vel inuicem arte sua male mulctant, & necant, Deo permittente. hæc enim ipsorum concertatio, est quasi quidam conflictus dæmonum, quibuscum illi Magi certantes sunt fœderati. Vnum certamen in Burgundia peractum, narraui præcedenti libro. Alterum accipite compertum relatione fidorum. Concurrerant in aulam Anglicanæ Reginæ duo magi, iucundum exhibituri spectaculum. paciscuntur singularem,

2 Luc. 9. v. 38. & 42. Irenæus lib. 1 de hæresi Simon. & de hæres. Carpocratis.

3 c. 9. v. 22.

4 Cassian. collat. 8. c. 14. & 16. D. Tho. 1. p. q. 109. art. 1. & 2. Paludan & alii.

vna in re sibi inuicem parendi, necessitatem. prior iubet alterum pe fenestrã despicere; quod cùm facit, enatis subitò ceruinis ex capite cornibusr, cunctorum sannis & ludibriis diu fuit apetitus. Quare, quàm impotens iniuriæ, tam cupiens vindictæ atrocioris, pingit carbone humanam in pariete effigiem; tum priori Mago imperat, subire effigiem illam, & parietem cessurum ingredi, mortem sibi cernens præsentem horrere hic, & deprecari. Vrgere alter conuenta: subit ergo coactus, & visus corpori paries locum dare ingredienti: sed ingressus nusquam postea comparuit videlicet superior dæmon eum occiderat, & corpus in desertum, vel speluncam alicubi abdiderat. Tertium adscribam I. C.[1] Germani verbis, vt rem compertam sibi narrantis; *Sicuti* (inquit) *præstigiator quidam nobilis, in diuersorio publico in N. Hospitis famulum, ita petentib. reliquis conuiuis, decollauit; cùm autẽ ei rursus caput imponere vellet, animaduertit adesse alium Magum, qui eum in hoc proposito impediret: Rogat hic eum, ne hoc faceret. Verũ cùm admonitioni repetitæ alter nõ pareret; præstigiator in mensa lilium crescere fecit, cui cũ caput & flores amputasset, concidit statim absq; capite de mẽsa Magus ille, qui alterũ impediuerat, & præstigiator absque vllo impedimento famulo caput imposuit è vestigio, & ex hospitio vrbeque, ne à magistratu, propter commissum homicidium, deprehẽderetur, aufugit.*] Hic præstigium fuit in simulata capitis primi abscissione, & etiam repositione; itẽ in lilij productione & detruncatione. certamen fuit inter magorum dæmones, quorum inferior satis fortis erat, ad impediendum vim præstigij; potentiori tamen coactus (non opinor inuitus) credere in clientuli sui nece, qui verè interemptus. Quartum sit de Zytone Bohemo, illo mirifico præstigiatore cum Bauaricis contendente. rem gestam narrat Ioan. Dubrauius[2]; *Vvenceslaus* (inquit) *Imp. & Boemorũ rex, affinitatẽ cum principe Bauariæ Ioanne iniit ducta in vxorẽ filia eius Sophia. Socer, vbi generũ ludicris spectaculis & magicis præstigiis delectari cognouit, plenum ludionum & præstigiatorum plaustrum secum* Pragã *vexit. Ibi dũ præstantissimus artificum ludibria artis ad permulcẽdos oculos explicat; adest inter spectatores Zyto Vvenceslai Magus, ore vsque ad aures dehiscente, accedensq; propius, artificem illum Bauaricum omni apparatu protinus deuorat, solos duntaxat calceos, quia luto obsiti videbantur, expuens: secessumque inde petens, ventrem, insolita esca grauem, insolium aqua plenum exonerat, præstigiatoremque adhuc madidum spectatoribus restituit, passim deridendum adeò, vt cæteri quoque eius socij à ludo desisterent.*] potentior hic fuit dæmon Zytonis, illud de deuoratione merum præstigium fuit, sed vere abreptus miser in solium aquæ fuit iniectus à dæmone, non per alui vias egestus. Quintum erit ex Olao *lib. 3. cap.* 20. apud quem *magus quidam Gilbertus cum Catillo præceptore de artis præstantia contendens, cùm exiguum bacillũ characteribus Gothicis vel Ruthenicis inscriptum, à præceptore proiectum, manibus apprehẽdisset, statim obriguit; & in insula lacus,* Veter *dicti apud Ostrogothos in cauerna subterranea fertur ligatus.*] Sextum suggerit Saxo Grammat. Hist. Danicæ *li.* 1. de sene quodam, quem magum fuisse summum, vel inde probatur; quod Biarmẽses, huius artis fiducia feroces, vnus omnes superarit. prolixa narratio est, ideo legere volenti, ad Saxonem, indicem intendi, vbi ille prælium Hadingi & Thuningi describit. Huc lubens retulerim certamen Calchantis & Mopsi vatum; quod Calchanti exitium attulit victo. narrant Græci[3]. hæc ergo dæmonum in dæmones, & magorum in eosdem potestas.

[1] I. N. lib. 1. de Lamiis c. 3. n. 19.

[2] Ioan. Dubrau. Episco. Olmuziensis rerum Boemicar. lib. 23.

[3] Strabo Geogr. li. 4. & Eustach. in Homeri. Iliad. primum

SECTIO II.

SAncti verò homines frequentissimè coërcendi dæmones potestatem à Deo admirabilem acceperũt, vt innumera testãtur miracula, quibus illi malos hos vicerunt

 & pro

& profligarunt. *Eadem vis Sacramentis, Sacramentalibus, & exorcismis Ecclesiæ semper Catholicæ competiit, neque extra illam vis ista reperitur* [1]. Videntur nostris exorcismis, olim quidã similes à Salomone instituti, viguisse apud Hebręos probatur id non ex Iosepho tantum[2], & Origene, & D. Epiphanio[3]; sed & ex Saluatoris nostri verbis, Iudæos refellentis, quod dicerent eum dæmones in Beelzebub eiicere [4], *Filij* (inquit) *vestri in quo dæmonia eyciunt*: quod, quàm ad Apostolos, rectiùs referri ad ordinarios Iudæorum exorcistas, merito viri docti censuerunt. Nondum enim, cùm hæc dicebantur, Apostoli ad prædicandum missi fuerant; & hæc potestas illis postmodùm concessa[5]. Et discipuli eandem quam magister calumniam sunt passi, vt eis IESVS prædixit; apud Mattheũ Quare non satis efficaciter apostolorum vel discipulorum suorum exemplo Dominus fuisset vsus: quia statim Iudæi respondissent, in eodem ipsos, in quo magister nomine, hæc efficere. Crediderim Salomonem hos exorcismos instituisse, quo tempore adhuc Deo adhęrebat: ideoque in illis virtutem diuinam fuisse operatam, & fortassis vim aliquam ex ipsa Dei institutione habebant; non tantam opinor, quantam hodie Catholicæ Ecclesiæ exorcismi. Quod si contendas compositos à Salomone, cum esset idololatra; tunc necessariò illos annumerare cogeris, cum D. Thoma & Victoria, Magorum incantamentis; quorum vis omnis posita in pacto cum dæmone. Sed magis placet prior sententia[7].

Itaque cùm vix omnis magorum in dæmones, pendeat & oriatur ex fœdere cum iis inito; sequitur sanè, si Magus pactum habeat cum dæmone superiore, non posse Magum vim facere huic dæmoni superiori posse tamen per ipsum dæmonem superiorem, ex pacto famulantem, iuuantémque inferiores cogere, ad aliquid faciendum, omittendúmue, & impedire ne perficiant, quæ alias potuissent; vt probatur ex Caldæi illius Magi querela apud D. Augustinum [8] qui *conquerebatur, purgandæ animæ magno molimine frustratos sibi esse successus, eo quod vir ad eadem potens, tactus inuidia, adiuratas sacris precibus potentias alligasset ne postulata concederent.*] ligauit ergo vnus dæmon, quod alius soluere nequiuit idem docet Eusebius [9]; & apertissimè Cynops magus apud (quisquis ille fuit) Prochorum [10], vbi *cùm D. Ioannes dæmones interrogaret, cur Cynopi parerent; vnus eorum respondit: quia omnis virtus Satanæ in eo habitat, & fædus ac pactum habet cum vniuersis Principibus nostris & nos cum eo pariter pactum habemus. nam & nobis obsequitur Cynops, & nos illi.*] citra tale pactum inutilis est omnis magorum in malos genios conatus. cùm pacto (vt doctum q. 2.) tantum operentur.

Hinc infertur primo vanam esse iactantiam Magorum, de potestate dæmonum spectrorumque eliciendorum, nec vllam eius vim esse herbæ Cynocephalææ siue Osiriti, vt nugabatur Appion [11]; vanam etiam Numæ iactantiam & cerimonias; [12] fictas etiam, vt ex mero pacto, citra vim cogendi, natas alias Siciditæ Magi apud Nicetam, & Theodori Santabirini apud Zonaram [13], & Ioannis Teutonici visiones: de hoc vltimo, adscribam, quod legitur apud auctorem Adagiorum Germanicorum, [14] quia quorundam iactantiæ; qui quæ ipsi non fecerunt, & fumosas imagines maiorum crepant, ipsi degeneres; retundendæ idoneum, nec illepidum. Scribunt ergo eum licet nothum, eruditionis titulo clarum, ad Halberstadensem Canonicatum euectum, qui non nisi nobilibus concedi solitus. commune nobilitatis malum, superbia faciebat eum contemptum collegis. molestum id ei, tandemque mederi malo constituit. collegas inuitat ad conuiuium, & lautissimè excit. inter cæteras conuiuiales festiuitates, iniicit mentionem acroamatis magici, & quærit, num suos singuli

1 vide hoc docentes Pet. Tyra. disp. de dæmon. p. 3. Bosiũ de Not. Eccl. Bellar. & alios contra Nouator.
2 libr. 8. antiquit. c. 2.
3 Orig hom. 35. in Matth. Epipha. in hæresi Ebionitarum.
4 Luc. 11. v. 19.
5 Matth. 10. in princ.
6 d. c. 10. v 15.
7 libr. 10. de ciuit. Dei c. 9.
8 lib. 6. cõtra Hierocl.
9 In vita D. Ioan. c. 14.
10 vide D. August. l. 2. supr. Gen. ad litt. & Fr. de Victor. de Magia à n. 24.
11 Plin. lib. 30 c. 2.
12 Plutarch in Numa.
13 Nicetas Chron. lib. 4. & Zonaras tom. 3.
14 In Adag Qui quæ volt dicit, quæ nõ vult audit.

guli parentes adſpicere cupiant? illi ardere ſtudio videndi, tandem elicit iſte malo carmine vmbras deformes coqui, ſtabularij, morionis, ruſtici perſona: quorum facies in paternis ædibus illi aliquando vidiſſe ſe fatebantur. ſuum quoque patrẽ exhibuit habitu canonici, pingui aqualiculo. Dimiſſis vmbris, *Eia*, inquit, *dicit fide bona, eccuius patrem nobiliorem iudicatis?* metu perterriti, & pudore ſuffuſi, ſuam quiſque domum repeteret, nec vltra Ioanni vitium ſanguinis exprobrauere. Item ſequitur, idem iudicium eſſe debere de veterum Deorũ ex vrbibus ſolemni euocatione: cuius formulam Sammonicus Serenus apud Macrobium tradidit [1]. Sanctis hominibus hanc à Deo poteſtatem non rarò conceſſam ſcio: cæteros mito, S. Stephanus Epiſcopus Dienſis, *dæmonibus, qui populum auertebant ne illi auſcultaret, præcepit, vt palam ſe eis viſendos exhiberent: iſti parent & apparent procera ac immani ſtatura, nigerrimi, cornuti, fœtorem & flammas ſpirantes.*] *Surius in eius vita Sept. menſe.*

1 Macrob. l. 3. Satur. c. 9.

SECTIO III.

E INfertur ſecundò *nulla verba* (qua in re lapſus videtur Grilland. quæſt. 3. nu. 23. qui coactionem agnoſcit) *nullaſque res corporales habere facultatem directè & per ſe dæmonem cogendi, vt appareat, accedat, fugiat, aliquid faciat vel facere deſinat.*] Nulla namque corporalia robur ſubſtantiarum ſpiritualium ac ſeparatarum poſſunt æquare [2]: Ideo nihil ab his naturaliter dæmones pati poſſunt, licet queant ſupernaturaliter. Quare non aſſentimur magis, cùm varia producunt remedia naturalia contra dæmones, vt Hermes, qui ſuffumigatione ex ligno aloës, vel ceti ſpermate dæmones congregari: ſuffumigatione ex ſulfure fugari, tradidit: vt Porphyrius, & Proclus, qui ſimilia multa: & quidam apud Hippocratem [3], qui adhuc inaniora, nugantur. Non aſſentior hæreticis, qui exorciſmis, & cunctis rebus conſecratis ac benedictis vim ſupernaturalem omnem detrahunt, contra quos alij egerunt. [4] Nec placet catholicorum quorumdam credulitas vel ſuperſtitio: qui rebus etiam non conſecratis, vt hypericonti, rutæ, cornibus ſtercorique caprino, balneis item & flagellationibus eam vim adſcribunt: vt putent ipſum his dæmonem malè affici, irritari, vel exagitari. flagellationibus huiuſmodi, dum corpus obſeſſi nimis affligitur, morbus magis accenditur & augeretur: quare & deteriùs æger efficitur, & ex ira atque triſtitia cumulantur diſpoſitiones atrabiliariæ dæmoni optatæ. ſic ſtulti dũ dæmoni nocere volunt: eum iuuant. nec aliud quidquam hic inuenias dæmoni moleſtum: quam quod in alio ſe quaſi flagellari æſtimet, & qua eſt ſuperbia doleat. Sed hoc vnum, verè tanti apud hos plagoſos eſſe non deberet. fecere id Sancti aliquando, ſed horum flagra, vt voces, & ſola præſentia, dæmonem miraculoſè cruciabant. Balnea melancholico humori purgando conducunt. Rutæ & Hypericonis foliola flatus abſumunt, & humorũ perturbationi, quæ à flatib. prouenit, ſedandæ mirè proſunt [5]. Stercus & cornu caprinum acri ſuffitu eadẽ diſcutiunt, & ringitur etiã ſuperbus ille ſe in alio rideri ac ludũ fieri. Optimè igitur adnimauerſum à Cõrado Vvimpina, & Fr. Valeſio [6], frequentius à dæmonib. inuadi eos, in quibus bilis atræ maior eſt copia. quia ſuccus iſte cum primis idoneus eſt, vt homines in furorem & inſaniã vertantur, quod dæmones optant ſummopere. quare & atrabiliariis maximè inſidiantur, & morbos vt plurimum inferunt melancholicos. Vnde cõſequitur quod cùm corporalẽ materiã non poſſint tranſmutare, niſi actiua paſſiuis applicent; malè illos habere, ſi corporeis huiuſmodi reb. adhibitis, diſpoſitiones eorum malitię ac dolis aptæ expellan-

2 D. Tho. in 4. d. 7. art. vlt. & in c. 41. Iob. lect. 3.
3 l. de morbo ſacro.
4 Tyrçus d. p. 3. c. 45.
5 Hippocr. l. de flatibus.
6 Vvimp. l. 2. de ſuperſtit. c. 10. 11. 12. & Val. leſ. ſacræ philo. c. 15. & 18.

pellantur,& contrariæ prorsùs introducantur. Igitur quæcumque res corporeæ inducunt in corpus patientis dispositionem cotrariã dispositioni requisitæ ad actionem dæmonis, illæ corporeas humores purgãt directè,& corpoream ægritudinẽ pellunt naturaliter: cur verò dæmon fugiat & corpus illud deserat, sunt, solummodò causæ indirectæ,& sine quibus non. Et hac mente licebit obsessis à dæmone, petras vel herbas natura efficaces, absque vlla tamẽ incantatione, habere & gestare,[1] quæ communis est sententia. His quædam solent obiici. 1. quod Eleazarus apud Iosephum *l* 8. *Antiqu.c*.2. radice quadam dæmonium extraxit. *Respondeat* aliquis, hanc fortè à Salomone institutam, cum exorcismis,& sic potuisse Deum super naturaliter in herba operari. Verùm id, iam Christianismo introducto & Euangelio promulgato; parum verisimile est. Potiùs crediderim Eleazarum Magum, sic per signum pacti operatum, quod prudenti lectori circumstantiæ à Iosepho additæ facilè persuadebunt. videtur eiusdem generis virtus illa radicis, tam superstitiosè effodiendæ, de qua scribit. *l*.7. *de bello Iudai. c*,25.2. locus Tobię[2], his verbis, *cordis eius* (piscis Callyonimi, *particulã. si super carbones ponas. fumus eius extricat omne genus dæmoniorum*: quod & postea factum legimus[3] *Resp.* Suffumigatio hæc indirectè dæmonem pellebat; sed Angelus Raphaël directè dæmonem expulit,& in deserto religauit: quare & actio tota postmodum Raphaëli tribuitur[4] *dæmonium ab ea ipse* (Raphael) *compescuit*. Tribuitur autẽ vis illa cordi, vt ei insita, nõ litterali, sed prophetico & allegorico sensui. referendũ enim hoc ad Christũ Dominũ qui & Magdalenam à dæmonibus, à quibus possessa,& nos à tyrãnide diaboli, liberauit. Non meum hoc est, sed B. Prosperi[5]. latè ipse & multis, sed inter cætera illud: *fa tiat ex seipso in littore discipulos, & toti efferens se mũdo ἰχθὺν. Namq; Latinè piscẽ sacris litteris, maiores nostri hoc interpretati sunt, ex Sibillinis versibus colligentes, quod est* IESVS *Christus filius Dei Saluator, piscis id sua passione decoctus, cuius ex interioribus remediis, quotidie illuminamur & pascimur.*] obscurius hoc dictum, intelliges si legeris D. Aug.[6] à quo illa desũpsit. Sanè ἰχθὺς vocatur etiã Christus à Tertull.[7]: *sed nos pisciculi secundum ἰχθὺν Nostrum in aqua nascamur. nec aliter quã in aqua manendo salui sumus*] 3. Ad cytharam Dauidis[8] nos inuitant: sed frustrà. Nam illic nõ dulce melos directè dæmonem fugauit: sed duntaxat cytharam feriente Dauide, lenius Saul habebat. quoniam, rege concentu musices delinito, nonnihil sedabantur humores, quibus agitabantur,& propterea vexationi dæmonis minùs idonei reddebantur. Ideo malus ille tunc tẽporis recedebat; non quod musica vel delectaretur, vel offenderetur; sed quod ægre ferret hanc sui domicilij sibi quasi turbari possessionẽ, per huiusmodi humorum temperiẽ meliorem. sententiam hanc R. Mosis Ægyptij nostris multi sequuntur[9], Vana enim de propositione dæmonis in harmoniam quorundam est opinatio; vnde nata Magorum nugamenta, Saturna lugubrem cantum, cæteris planetis hilarem ac lætum offerendum, quod iampridem Guihel. Paris.[10]. refutauit. Alij ad allegoricum sensum confugiunt,& asserunt, verè fugatum demonem pulsu cytharæ; sed id virtute ac merito crucis Christi, cuius figura fuit illa citara[11].

Infertur 3. falsam esse persuasionem poëtarum, Palingenij hæretici *libro*. 10 *seu Capricorno*: & Pet. Ronhardi Catholici, *lib. de dæmonibus* posse dæmones à Magis ligari (vt solent in cippo vel mala mansione facinorosi) in phialis speculis, annulisuè, semper enim vel superior atque potentior eos illic cogit adesse, & imperio suo retinet, vel ipsi spontè sua,& ex pacto adsunt, ibique se contitẽt, quare vehementer improbãda Hermetis cõmentatio, qua sic ligandi dęmones præcepta prodidit. Quod dixi, ex patrum[12] & Scholasticorum dictum sententia.

Sunt

1 c.vl.26. q.7. Alber. Magn. in Luc cap.9. Spreng. p. 2. c 5. remedior. Nider. libr. 5. Formicar cap. vlt.; Mengus flagel. dęmon. c. 3. Valerius Polydor. in pract. exorcistar. & dicam plurali. 6.c.2. sect.2.
2 Tob.6.v.8.
3 c.8.v.2.
4 c.12.v.3.
5 de prædicti. p.2.c.39.
6 l. 18. ciuit Dei, c 23.
7 de baptis. c. 1.
8 1.Reg.16.v. vlt.
9 R.Moses in l. de 13. articulis, & in Doctore dubitãt Lyran & Abulens. ad. d.ca. 16. à q. 41. & Anglez supr. diff.6.
10 p.3 de vniuers.c.8.
11 Sic Felis. in 2. d. 8.& illo. prior. D. Prosper. 2.p. promiss. & prædict.c.25.
12 Euseb. lib. 5. de præparat. c.6. D. Aug l. 21. de ciuit. Dei, c.6 Alph. de Castro l. 1. de inst. hæret. punit. Victor supr. n. 31. Sibylã pereg. qq Decade. 3. c 8. q 1. oui citat. verba Hassi x

Suntque hac de re aureis digna litteris, *in Gen.* verba Henrici de Hassia; ipse simulat se captũ, vt te capiat; se vinctum, vt te vinciat; se tuo imperio subditum, vt te sibi subdatã te inclusum, vt contra te finaliter concludat: fingit se tua arte, vel imagini vel lapidi alligatum, vt funibus peccatorum religatũ, ad infernum te perducat.] plura quibus hæc confirmantur, habes apud Fran. Picum *lib. 7. de pranot. cap. 4.*

Solidè autem licet verbosè Tostadus, etiam reddita ratione hoc demonstrat his verbis; *Impossibile est, quod minor potestas sibi subiciat maiorem: & tamen non est potestas super terram, qua comparetur potestati dæmonum,* Iob. 40. c. *ideo non erit aliquid naturale vel cerimoniale, per quod dæmones possint ab homine cogi, vt veniant aut, respondeant, aut aliquid operentur. Nisi obiiciatur de Ecclesiasticis exorcismis: Sed tunc dicendum est, quod coguntur ad aliquid, scilicet ad recedendum de corporibus obsessorum, vel ad nocendum: sed hoc fit per DEVM, in quantum ipse instituit, id quod ab Ecclesia fit: & est ibi virtus diuina latens operatrix, sicut est in operatione sacramentorum. Attamen in operibus maleficiorum, quibus dæmones cogere volunt, non operatur DEVS, cùm potius contraria sint diuino honori: ideo non possunt malefici cogere dæmones ad aliquid, sed ipsi dæmones mentiuntur, & simulant se cogi. quia in hoc stat maxima virtus suasionis eorum. Nam si ipsi non possent cogi à nobis ad veniendum aut respondendum vel agendum aliquid, sed quicquid agerent volutariè agerent; desperarent homines de eorum conuersatione, quasi nihil meditantibus eis possent, & ita distraherentur ab eis: cùm verò illis simulantibus putant homines, quod possunt cogere illos, afficiuntur nimis ad maleficia, quasi per hæc compotes efficiantur omnium quæ velint: & hoc dæmones efficere cupiunt, vt per talem errorem & affectum cathenatos sibi teneant animos hominum. Et tamen vere non possunt dæmones cogi ab hominibus per maleficia: imo si cogi possent non docerent ipsi hominibus modum, quo eos cogerent, quia per hoc dæmones miseriores efficerẽtur, si verè hominibus subiicerentur fingũt ergo se subditos vt fallant, cũ tamen non subdantur. Sed ad tempus cùm placuerit sponte seruiant. Verè autem subdi hominibus pro nullo lucro dæmones vellent.* Nihil hoc dicto verius. Quam verò periculosum sit huiusmodi captiuos carcere inclusos penes se habere, conuincitur variis exemplis. suffecerit vnum commemoratum à Ioanne Niderio [1] his verbis; *In minori Basilea paulo ante præsens generale concilium, domicilium habuit quidam vir de mala vita, & fortè de maleficiis satis suspectus; filiam hic habuit, quam in domo iuueni cuidam nuptui tradidit; & tandem senex pater ægrotare cæpit; & ad filiam & filiastrum, demonstrato quodam scrinio dixit: hoc vasculũ nõ moueatis, alioquin pœnitẽtia ducemini, sed in loco stare permittite vsq; post meũ decessum, & ita in breui vetulus expirauit. Transacto autem tempore plurimos, nec filia nec eius maritus magnipẽdit patris, iussũ: sed de domo priore in aliã domũculã trãsferẽtes, scriniũ, quod satis modicũ fuit, portauit extra domũ versus nouũ hospitiũ; sed in ipso itinere tanti ponderis esse cœpit, vt ipso viriles artus deficerent, & exinde vxorẽ pro adiutorio inuocauit. Hæc autem vxor, an postea in domo scrinium aperuerit, vel quo alio modo incautè se circa vas habuerit obliuioni tradidi. Vnum constat, quod in domum nouam cum infantulo quem genuerant parentes prædicti venerunt: & ecce subitò vxor, velut rabida, super cunas irruit eum necare volens. quod maritus intuens, vi vxorem inuasit, & eam à dæmone obsessam esse didicit. qui cum exorcisaretur, minatus est dæmon exiturum, nisi eam necaret. & ita factum est super exorcistæ manibus. Altera die maritus per viam stratæ incedens publicè, casum lapidis recepit inopinatissimè de superiore parte cuiusdam canalis cadentis, & in facie, cooperatione, vt videbatur dæmonis, percussus est tam deformiter, vt vix homo videretur esse.*] de his inclusis multa Crespetus; docet, quod suis Dominis se aliquando sistant præsentes; quosdam esse Saturninos, alios

possent, vsurpat pro finerent, & *voluntariè* pro non ad lubitum alienum, & *agerent*, pro age re fingerent.

1 l. 5. Formic.

uiales, & alios venereos, aut mercuriales &c. colendos certo ritu, statis vicibus noctu possessorem suum excitare, & nonnunquam, nisi malum malint. ab eo alloquendos; in Francia & Italia venales reperiri, ac semper suis emptorib. exitio esse hæc illi fusius *li. 1. de odio Satanæ discur.* XII. S S. tamē viri non rarò dæmones certis rebus vel inclusere, vel astrinxere, vt S. Lupus Senonen. ipsum siti affligentem & aquæ frigidę, quam adferri præceperat se inserentem, inclusit vasculo eiulantem, & se quis esse prodentem: inclusit autem cùm signatum cruce puluinar strictim ad os vasculi applicasset *Sic vetustus scr ptor vitæ eius apud Sur. mens. Septemb.*

Sic legimus Asmodæum ab Archangelo Raphaële ligatum in deserto (*Tob. 8. v. 2.*) quatuor etiam angelos ligatos in magno flumine Euphrate, & iussu Dei solutos (*Apocal. 9. v. 14. & 15.*) & ab angelo ligatum diabolum cathena per annos mille, & missum in abyssum. (*Apocal. 20. v. 2.*) Asmodæum cacodæmonem esse nemo negat. Quatuor illos angelos, malos spiritus rectissimè Tichonius homil. 7. Andr. Cæsariensis, & Beda *illic* asseruerunt. Alligatio porro ad certum locum referenda est, non verò mysticè duntaxat ad impiorum corda, sicuti tandem conuictus fatetur Ambrosius his verbis; *Alligationem ergo Diaboli secundum litteram intelligendam puto, vt in aliquo abyssi loco virtute diuina ligatus teneatur, vel certe in inferno, vsque ad diem solutionis suæ.* idem D. Greg. cùm litteræ adhæret, fatetur *li. 4. moral. c. 12.* & Andræas Cæsariens. addens rectissimè; *cathenam* ad nostram intelligentiam vocari operationem potentiorem qua dæmonis malicia coercebatur; hæc enim sunt vincula & rudentes, vt alibi vocantur. *2. Pet. 2. v. 4. & in Canon. Iudæ. v. 6.* Quod apud Cæsarium quidam dæmon in obsessi corpore inclusus, exorcismo coactus fatetur; tria dicens esse verba in Missæ canone, quibus vt vinculis Lucifer in inferno sit religatus, scilicet; PER IPSVM & CVM IPSO & IN IPSO *lege lib. 5. miraculor. cap. 13.* Possunt autem sancti sic dæmones vincire primò vt Dei ministri, metu iniecto & minis intentatis, quas dęmon scit irritas esse non solere. deinde subtractione diuini concursus à Deo impetrata, qua fit vt nequeant dæmones loco moueri, quod alias possent. denique impressa dæmonibus spiritali quapiam qualitate, & vi detentiua; cuiusmodi illa est, qua inuiti in inferno detinentur; & igne corporeo spiritus incorporei torquentur. Docent nos id primùm vsus & formulæ sacrorum exorcismorum, quibus interdum dæmon excommunicatur (hoc est proscribitur, & quasi relegatur in pessimam inferni mansionem) & sic illi loco quasi alligatur, vnde Diuus Augustinus, voce Honorarij edicti vsus nũcupauit interdictũ *lib. 20. de Ciuitat. Dei ca. 7.* & exemplum habemus *lib. 2. vitæ Diui Bernardi ca. 6.* Secundi modi meminit Palladius in vita B. Macari, vbi agit de sepulcro Iamnes & Mambres, *Hist. Lausia. c. 20.* Tertius modus frequentior est, communis omnibus dæmonibus quo ad eorum pœnam æternam, de quo lege D. Thomam *1. pag. q. 64. a. 4. ad. 3. & lib. 4. summæ contra gent. cap. 90.* & Episcopum Abulens. *in 25. cap. Matthæi q. 506.*

Nonnulla tamen reperio, quæ videntur etiam maleficis hanc vim tribuere; sed penitus considerata solum indicant pacto per Magum inito cum potentiore dæmone, dæmonis inferioris actionem & potestatem impediri, & sic eum interdum per magos cogi velit nolit, obedire; sed id à mago fit vi vicaria fortioris dæmonis, seu ope potius eius vteate. Sic apud D. Hieronymum *in Hilarione* queritur dæmon se licio & lamina constrictum teneri. Sic Iamnes & Mambres dicto loco multos dæmones religarant. Sic intelligendus D. Augustinus cùm scribit, dæmones iussi superioribus ligari, fugari, abstrahi, & alienari à certis locis,

locis ac rebus, *de diuinat. dæmon. c. 7.* Sic capio Eusebium, cùm fatetur dæmones ab hominib. detineri *l. 5. de præparat. c. 6.* Nec aliter Albertus, victoria, & reliqui Catholici Theologi censent eos annulis includi (quod aiunt) quam ex pacto, idque vi potentioris dæmonis, detineri, si verè astricti detinentur: vel spontè sua fingere se detineri, quando dæmon potentior illis se non immiscuit.

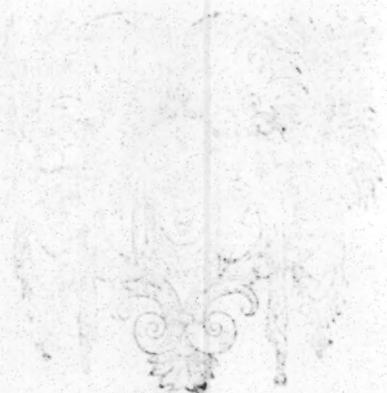
Infertur quartò omninò sponte seruire hominibus spiritus illos, quos vulgus *Familiares*, seu *Martinellos*, seu *Magistellos*, vocat; Græci, quod adsint assiduè, πάρεδρος; de quibus Irenæus & Tertullianus egere. talem fuisse dæmonẽ Socrati aliqui censuerunt.[1] talem Simoni Mago tribuit D. Clemens, & Cynopi G Prochorus, talem Thasio cuidam Aristoteles[2]; talem nomine Crotonem studioso cuidam, & postea equiti Aquitano, tribuit Frossardus *in Chronic.* talem fuisse Cornelij Agrippæ canem, etsi discipulus eius Vvierius neget, cæteri verius affirmant. Memini me apud Ioan. Cæsarium legere[3], cuiusdam Paredri exemplum dignum memoria; in quo tamen illud admirandum, dæmonem illũ pro mercede quinque solidos exegisse, & iussisse ex illis pauperi cuidã Ecclesiæ campanam emi; qua diebus Dominicis fideles, ad diuinum officium conuocarentur. Haud dubiè latebat fraudis aliquid, & spes lucri maioris ad fulgebat. Mirandum quoque nihil mali intulisse militi. Vix vnquam Paredri sine Dominorum noxa solent recedere. Vt plurimùm pascitur dæmon, pro certo tempore; quo finito vel alium illi prior herum reperiat; vel ipse dæmoni necandus cedat, vt refert & exemplo illustrat Nicolaus Remigius. *lib. 1. dæmonolat.* Sed hæc sufficiant de *Magia* Pergamus ad *Maleficium*.

1 Maxim. Tyrius ser. 26. & 27.
2 D. Clem. li. 2 recogn. Prochorus in vita D. Io. Euangelistæ. Aristol. de admira. audition.
3 l. 5. c. 36.

FINIS TOMI I.

INDEX

INDEX RERVM ET VERBORVM.

C

D

K

L

M

N

Q

R

Raym

Tactus

T

V

augeat

S. SCRIPTVRAE, ET VARIORVM SCRIPTOR. loca his libris emendata vel explicata.

Ex veteri Testamento.

EX NOVO TESTAMENTO.

LOCA VTRIVSQVE IVRIS.

LOCA PATRVM ET ECclesiast. Scriptor.

PRO

PROPHANÆ HISTORIÆ vel Philos. aut Poës. script. loca.

FINIS.

MAGICARVM
DISQVISITIONVM
TOMVS SECVNDVS,

Secunda cura correctior & auctior

IN QVO AGITVR

DE MALEFICIO, VANA OBSERVATIONE, DIVINATIONE, ET CONIECTATIONE

AVCTORE

MARTINO DELRIO SOCIETATIS IESV PRESBYTERO, SACRAE THEOLOGIAE Doctore, & in Academia GRAETIENSI S.S. Professore.

AA

SERENISSIMO PRINCIPI

ERNESTO, ARCHIEP. COLONIENSI, S. R. I. ELECTORI, EPISCOPO LEODIENSI, &c. MARTINVS DELRIO SOCIETATIS IESV Presbyter

SI Primus DISQVISITIONVM MAGICARVM Tomus C.T. placuit ERNESTE PRINCEPS, vt audio; spero non minorem gratiæ locum huic Secundo fore. Vincit multiplici varietate, curiositate, vtilitate. Vnam ille MAGIÆ speciem continebat, tres iste complectitur: in eum conieci, quæ de nefariis MALEFICIIS, quæ de manibus OBSERVATIONIBVS, quæ de infinitis fermè DIVINATIONVM generibus, Historici, Poëtæ, Philosophi, Jurisconsulti Theologi suggesserunt, non incommodè digesta in ordinem quàm hucusque commodiorem. Inuenient, ni fallor, cuiuslibet ordinis & conditionis homines, quod illos iuuare, si attentè legerint, non parum queat; & se auditos, tibi, PRINCEPS SERENISS. gratias agent, cuius hæc auspiciis videbunt in lucem produisse. LOVANII, IDIB. SEPTEMB. 1599.

Εἰς Μαρτίνου Δελρίου νεοχάρακτον Μαγείαν Μελύδριον.

Κεφαλαλγίῃ τυπεῖσα
Ὑς καρκίνους λαπύασσει
Ποταμηγενεῖς λόχευμα.
Ἔχεος πιοῦσα δ' ἰὸν
Ὀρείγανον χελώνη.
Πεπαρμένη βέλεσσι
Αἲξ Δικτάμου φύτευμα
Ἐλατήριον μαστεύει
Τί δ' οὓς βέβληκε δαίμων
Ἔχις τε καρκίνος τε,
Βλαβερῶν τε πῆμα θνητῶν;
Πάρεστε, δεῦτε πάντες.
Ὑπὸ δαιμόνων σφαλέντες
Ὅσοι κελαινοχρώτων
Ἀλάλησθε θνητοὶ ὅσσοι.
Ἀποσχίστου Μαγείης
Μανίης τ' ἔχεσθε οἴστρῳ.
Ἀπιστίης κατ' ἧπαρ
Ὅσσοι καθῆκατ' ἰόν.
Τέχνης τε θαυματῶν τε
Φύσεως ὅσοι ἀγνοίῃ
Βεβόλησθε, δεῦτε πάντες,
Κατὰ χεῖρα ΔΕΛΡΙΟΙΟ
Λάζυσθε βίβλον, ἤδη
Σοφὸν ἐκπόνημα, μᾶλλον
Σοφίης λόχευμα δ' αὐτῆς
Λάζυσθε, καὶ πίεσθε
Ὁ δ' αὐηφάτους γὰρ ἔνδον
Σελίδας κρυπτάσκει. Αἶσχος
Πέλει λόγου ἄμαιρα
Νόσου κάθαρμα γνῶναι.
Ἀειθαλοῦς ΘΕΟΙΟ
Ἀμάρυγμα δ' ἄνδρα, νόσου
Ἴαμα μὴ λαβέσθαι
Σοφῆς φρενός, τεκούσης,
Φίλης χερὸς πορούσης.
Βίβλος, ἥδε ΔΕΛΡΙΟΙΟ
Προποδηγέτης σφαλέντων.
Βίβλος, εὐρυχανδὲς ἥδε
Θεόκραντόν ἐστι δῶρον.
Ἀληθείης ἐρασταὶ
Λάζυσθε τήνδε βίβλον.
Περίεργα ἔργα ὅσσοις
Φύσεως δ' αἰνῶσαι ἡδύ,
Οἷσιν δίκη μέμηλε,
Οἷσιν μέμηλε ΘΕΙΟΝ,
Λάζυσθε ΔΕΛΡΙΟΙΟ.
Σοφὸν ἐκπόνημα βίβλον,

IN MARTINI DELRII NOVITER excusam Magiam Odarium.

Caput icta sus dolore
Fluuiatilem obteritque,
Exestque sæpè cancrum.
Et ante viperina
Testudo tabe pota
Mundam vorat conilen.
Iaculis onusta capra
Virtute præpotentis.
Dictamni opem sibi fert.
Quos icit ipse dæmon;
Siue ille cancer, siue
Serpens, nocensue pestis;
Quid agant? adeste cuncti.
Huc dæmonum tenebris
Illuse, quisquis erras:
Desertione quisquis
CHRISTI furis, Magiæ
Maniæque captus œstro:
Tabescis & qui amaro
Felle INFIDELITATIS:
Hunc, quisquis insciens es
NATVRÆ & artis eius;
DELRI liber sagacis
Mox in manum inferatur,
DELRI liber SOPHIÆ
Germanus ille fœtu,
Animo imbibatur altè.
Nam paginæ recondunt
Animi medelam. Egentes
Ratione nosse morbi
Purgamina: æuiternæ
De MENTIS igne cusum
Hominem, sibi medelam
Animo sagace promptam,
Manúque latam amica,
Abiudicare, turpe est.
Hoc DELRII volumen
Cœli euolutum ab arce
Per inuia in viam dux
Erronibus patescit.
Hoc in manum volumen
Date VERI & ÆQVI amantes.
Penitusque quid recondat
NATVRA, cui voluptas
Est nosse; IVRA quisquis,
Verumque NVMEN optas
Date in manum volumen
A DELRIO euolutum.

CLAVDIVS DAVSQVEIVS.

IN EANDEM ALIVD.

SEV multa certo pollicere Apolline
Ventura, seu minare multa credulis
Siue exta spectes, astra Cœlo seu notes;
Impostor es, mendax, superbus, improbus,
Fatere. verus iste te prodit liber,
Mentita veris corrigit fallatias,
Commenta, tricas, fraude consutos dolos,
Præsente cuncta dissuit victrix Deo
Vis ingenI potentis, & constans labos.
Atque istud audes impius conuellere?
Impostor es, mendax, superbus, improbus,
Fatere. verus iste te prodit liber.
Veri peritus auctor inuictus malis,
Magicisq; laruis, nominis notum decus
DELRIO, facta dicta verat omnia.
Spectata virtus, certa stat scriptis fides.
Fatere. verus iste te prodit liber,
Seu multa certo pollicere Apolline
Ventura, seu minare multa credulis
Impostor es, mendax, superbus improbus.

CAROLVS GOOSSINVS

OS OCVLVS SIS IGNARO.

SVPERIORIS ET CENSORVM *Approbationes.*

R.P. Oliuerij Manaræi Societatis IESV Vice-Præpositi Prouincialis licentia pro hac etiam operis parte Tomo primo inserta est.

Hunc tertium *Magicarum Disquisitionum* librum à R.P. Martino Delrio Societatis IESV Theologo conscriptum, quod multiplici sit variáque eruditione refertus; nihilque contineat quod Catholicæ fidei aduersetur, dignum iudico qui prælo mandetur. Datum Louanij 8. Februarij, Anno Dom. 1599.

GVILIELMVS FABRICIVS
Nouiomagus Apostolicus ac Regius librorum censor.

TRES *posteriores*: quartus; quintus, & sextus, *Disquisitionum Magicarum* libri, auctore viro docto P. Martino Delrio Societatis IESV Presbytero, ob multiiugam eruditionem, iucundam rerum abditarum varietatem, ac soliditatem doctrinæ, Lectori, hisce potissimùm temporibus, multò vtilissimi futuri sunt. vti & *Priores* earundem *Disquisitionum*. Proinde in magnam vtilitatem Ecclesiæ omnino typis mandandos esse iudico. Datum Antuerp. XXVI. Kal. April. Anno 1599.

SILVESTER PARDO S. THEOLOGIÆ
Licentiatus Cathedralis Ecclesiæ. Antuerp. Canonicus, Librorumque Censor.

SVM

SVMMARIA PARTIS PRIORIS LIBRI III.

QVAESTIO I.

Quid & quotuplex maleficium.

Maleficium esse, definitur, & diuiditur. A *Quædā concurrentia ad omnia maleficia.*

Variæ efficientes causæ seu instrumenta B *maleficii de pulueribus. De herbis, festucis & similib. quæ substernunt. De vnguētis. De halitu seu afflatu. De verbis, minis, increpatione, laude reb. sacris, vt aqua lustrali, vi aperta, infanticidiis, de sanguinis suctione. de strigib. veterū opinio. Gelo. Panamanæ striges Lilith matres dæmonum & de illis errores Hebræorum. Lamiæ quid & quales Græcis Thren. 4. Isai. 34. Quo pacto infantes olim & hodie necent.*

Q. II. de maleficio insomnii.

Ritus solemnis, exempla. Loca Virgilii, Ouidij, Valerij Flacci. Telephron. Denasatus nebulæ somnij quid Apuleio. Modi soporandi magorum, signa varia pro instrumentis, & singulorum exempla. De vnguento & illinimentis, an possint mutari in minuta animantia, & arctas rimas subire.

Q. III. de amatorio maleficio.

Sect. I. *Quid sit quædam huiusmodi cre* A *dita veterib. Astirites lapis, Lynx, qualis auis. De nostri æui philtris, de his quæ fiunt intra corpus, quod in his vt plurimum misceant res sacras, & exempla.*

De his quæ fiunt extra corpus. Sacrilegia B *quæ his immiscentur. de imaginib. amatoriis. De pergameno virginea ex cute pueri. Cur in hoc potissimum maleficio reb. sacris abutantur. & exemplū quoddam de Eucharistia.* C

Sect. II. *Quæ vis maleficii amatorij. pro-* D *batur late non posse voluntatem eo cogi, sed appetitum tantum. L. eorū C. de malef. & mathem.*

Locus Baruch. 6. v. 42. accuratè tracta- E *tur. Qui funiculi apud Ieremiam, qui vero apud poëtas. Loca Virgilij, Valerii, Nemesiani, Propertij.* τὰ πίτυρα *quid sit defensus interpres vulgatus. Theocriti locus. Burchardi locus. Oliuę aduri solitę. Epityrum edulium. Hesichii locus Ossa quid significent Hebręis.*

Quid ossa oliuarum.

Menti & corpori hęc quam noxia, ostenditur ratione & exemplis. F

De Hippomanes, quotuplex sit, explicantur varij auctores. Varia iudicia contra huiusmodi Magos, & quę iuris Romani pęna. Anton. Guibertus refellitur. Exemplum vltionis diuinę, quod in Misnia accidit.

Sect. III. *De remediis contra philtra &* G *amoris viscum, vana quędam gentiliū. Loca Virgilij, Tibulli, Nemesiani & Propertij. Error Pomponatij. De antidotis moralib. & Christianis. Ex Helinando quę soleant amorem adferre vel fouere natū. Quę vitāda. Remedia facti Pulcra exempla, Hypatię. Appę & Gelę. Sacerdotis cuiusdam. Cardanus refutatus cur remedio suo.*

Q. IV. de maleficio hostili.

Quid sit de ingredientibus, notata quę- A *dam opinio Grillandi.*

Sect. I *De fascinatione.*

Hęc nunc tota luculentior quęstio. De vulgari seu poetica fascinatione, qualis, & quę ex ea ortę superstitiones. A

Fascini nomen. Præfiscini. de Higa Hispan. Loca Virgilii & Tibulli, Despuere in sinū. An quis fascinetur à beneuolis, aut a seipso? Eutelidas, Narcissus. Loca Plutarchi & Heliodori. Pueri quo pacto fascinentur iuxta Plutarchum. Conuincuntur fabulosa. B

Theologorum quorundam inconsiderentia.

Philosophica fascinatio quid, & quod impropriè dicatur fascinatio. C

Thybies Pontici. Locus Plutarchi. Vis

Visionis in corpus & animam ex Plutarcho. Amoris origo. Naphta Medorum Hiaticula auis. Auriginosi morbi remedium. Inuidorum intuitus. προβασκάνια. Quo pacto contagio per intuitum propagetur secũdum Theologos. Richardi dicta discussa; visus videndo an agat in speculum, contagio an ex pupula vel circum oriatur. Amatus an habeat aliquam physicam qualitatem, quæ efficit vt ametur. Locus Eccl. 9. v. 9 Abulensis sententia discussa. An fascinationis nomen recipiendũ Christianis. Fascinationis definitio & Etymologia. Loca Deutero. 28. v. 56. Matth. 20.

Loca Horatij, item Eccl. 31. v. 25. Sap. 4. v. 12. Gala. 3. v. 1. Sara an fascinatrix. D. Hier. Chrys. Anselmi, Tertulliani & aliorum sententia de fascinatione. Leonardo Hasselio vindiciæ commentarior. adiudicatæ. Fascinatio Magica, quid qualis. E

De sene Viterbiense cõtra Vidam. Telchines qui Palamnæi. Fascinantium familiæ, in Aphrica, Triballis, Illyrico. Fascinatorum signa an in oculis. Quid cõtra fascinationem queant remedia naturalia. Fascinatio latissimè sũpta quid significet. fascinari iudices an verum. Opinio vulgaris fascini vnde nata. F

Sect. II. De maleficiis venenariis.

Quæ sit potestas Diaboli in malos. Lutheri error. Locus 2. Cor. 4. v. 4. Lamb. Danæus notatus. Sagæ possunt occidere, & morbos inferre. A

Elzã. magus plurimos occidit. Saga Heluetiæ quam multos, imo & proprios liberos vorauere, maleficium per acupũcturam. De aliis in superiori Germania, itẽ in Salassis, item apud Geneuenses. B

Modi duo per introsumptionem, & eius exempla strigatio puerorum, tertius per inhalationem. Clementis VII. mors exemplum Agyrtæ Itali, & aliud Alsaticum, & aliud Nigra siluæ. Quæ causa huius veneficij inhalatorij. Bodini error. De venefico Italo Parisiis agente. C

De venenis quæ extrinsecus adhibentur. varij modi. Loci de hac re Horatij, & Lucani. Telephrõ à lamijs in specie mustelæ naso truncatus. Locus Apuleij, & Quinctiliani. D

Gnosticorũ immanes cibi, hinc causa calumniarum in Christianos, de infanticidiis. Venena quædam miræ efficacitatis. De stygis aqua. Iuberti sentẽtia notata. Scopelismus quid. Saccularij qui l. cũ quædam & l. saccularioorum D. de extraord. crimin. loca Iob. 5. v. 23. Virgilij. & Plauti. Hisp. quid, cargarel dado. E

Sect. III. De aborsu, difficili partu, & lactis desiccatione.

Stadlein lacerta sub ostio posita, infantes in vtero materno necabat, abortus flatu procuratus, vtres Littelaten. Perpetua prægnatio cuiusdam apud Apuleium, difficilis partus Alcmenæ. Exemplum lactis furati, & ritus, accidit Treuiris. De lacte exsiccato, etiam in muliere per solas minas. De frumenti furto per maleficium. F

Sect. IV. De sagittariis, assassinis & imaginũ fabricatoribus maleficis.

C. vni. de sagittarijs, explicatum, quod genus hominum sint isti. Ritus horum, & exempla nonnulla, vt Punkleri & aliorum. De Finnis & Lapponib. sagittarijs c. vni. de homicid. in 6. Qui propriè assassini. A B

De Iconopœis maleficis. Notati Cardan. & VVierus. Althea stipes fatalis Meleagro. Loca Ouidij & Horatij. Hist. Duffi Regis Scotiæ. De Enguerrani vxore, de aliis in Francia recentioribus, Car. 9. & Pontificis cuiusdam. De statua Simoni Bulgaro exitiosa. De alia Tricipiti, de q. aliis quæ in Ciceo Byzãtino mag. fuere. C

Sect. V. De morbis variis à dæmone illatis.

Dæmones varios immittunt morbos. Notantur Pomponatius, & Lemnius. Locus D. Matth. 17. v. 14. De Lunaticis & Epilepticis. Firmici locus. A

Exempla, Thallus sic affectus per Apuleium. aliud ex malleo exemplum. Locus D. Luc. 8. v. 27. & 13. v. 11. 1. Reg. 16. v. 14. 15. & 23. dæmonum nomina ab effectu in S. S. Cur magna in his auctoritas B

Spren

Sprengeri & Niderij.

Exempla ab ijs allata varia B. Angelæ Fulginatis, Stiradij Dementiam asferunt. Exemplum ex Mathiolo, morbi Gentilium à dæmonibus, vt Cerericolorum, Panicorum & Fanaticorum.

Quo pacto dæmon inferat morbos, Catechites.

Sect. VI De mira rerum solidarum & magnarum in corpus ingestione ac egestione. A

Exemplũ mulieris Zabernensis. itẽ & alia septem octóue, & præcipuè mirũ ex vita S. Petri Tarentasij. Pisanæ monialis. B

Quæ in corpore naturaliter innascantur? Exemplum Comitis cuiusdam. Quæ naturaliter innasci non queant. C

Quo talia pacto dæmon possit ingerere, & exerere. Exempla duo Ambr. Paræi, de studioso & pastore. Tertiũ Remigij. Refellitur modus Paracelsi de fulmine & aqua.

Sect. VII. De maleficio deuouendi. A

Esse aliquos energumenos, & quæ ad hoc requisita vt possessi à dæmone dicatur. An penes homines sit potestas sic deuouẽdi. An Diaboli subintrẽt ipsa corpora? Discussa sentẽtia B. Hildegardis. Cæsarii Genandij, Tostati exempla varia. Notatus locus Script. Annal. Ecclesiasticorũ, cur id Deus aliquando permittat.

Sect. VIII. De maleficio ligaminis. A

De vulgi quadam opinione, & ex ea consuetudine nuptiali. Solere homines reddi maleficiatos. B

De variis modis ligaminũ. Cur plures viri maleficiati, quam fœminæ? Causa maleficij proxima. C

De Lemniis fœminis maleficiatis. De Bohemis mulierib. Valazca. Propertii locus. Palũbi presbyteri & Veneris historia. D

De virilium ablatione notatus locus Sprẽgeri. De muliebri arctatione. De impedimento respectiuo. Quoddam esse impedimentum perpetuum, contra Canonistas quosdam, & quod huiusmodi. E

Mira Dei permissio quædam apud Karentinos, de fonte Salmacis.

Sect. IX.

De maleficio odii. Exemplũ, & locus Virgilij. Exemplum aliud & quo pacto hoc maleficiũ dæmon procuret, de maleficio obliuionis, & eius exemplum.

Sect. X.

De maleficio incendiario, de corona Medeæ Senecæ locus exempla varia. Lotharingiæ. Heluetiæ Rhenanæ prouinciæ.

Quæst. V. Quibus personis malefici queant nocere. A

Nemini sine Dei permissu, quo habito possent cũctis hominib. cur infantibus permittantur nocere. Cur vt plurimum his insidientur, infanticidiorũ exempla. Opinio vulgi de indolentia acquirenda. De vnguento Pagano, Cur interdum & bonis nocere permittantur. B

Vulgi opinio discussa, & interpretata, quod iustitiæ administris nequeant nocere. Ostenditur contrarium aliquando accidisse. Ananiæ ratio reiecta quædam. Niderij sententia notata. Goninus Magus Parisiensis. Vnde orta opinio.

Quæst. VI. Cur Deus patiatur maleficos rebus sacris sic abuti.

Quæst. VII. Cur per maleficia tantopere dæmonẽ grassari Deus patiatur?

Sect. I. *Fit ad gloriã Dei, quia sic ostendũtur: Suauitas, clementia, sapientia, potentia, iustitia &c. attributa Dei.* A B

2. Fit ad hominum vtilitates varias primò eorum quibus nocitum patientiam, constantiam caritatem, humilitatem & reliquas virtutes, exempla heremitæ cuiusdã, & D. Iuliani. Deinde & cæterorum fides cõfirmatur, & varii errores exstirpãtur docẽtur esse dæmones, docẽtur hæretici verã non habere fidem quinõ possũt ista sanare, vel dæmones fugare. Exemplũ Lutheri, item Parochi Lutherani Ministrorũ Augustanorũ. Ministrorum Caluinistarũ in Picardia. Dæmones interfuere funeri Lutheri, & Belgicæ Iconoclastiæ. Dæmonis imagines cur Caluinistæ linquant intactas, Dei & Sanctorum confringant, varia eius rei exempla. C

Sect. II. *Vindicta peccatorum præcipua est causa. Aliquãdo alienorũ, vt in discipulo B. Eleutheri & infantulo apud D. Greg. item ob parentum iniustam im-*

precationem, vel etiam coniugum. D

Vt sunt contumacia *in Deum, & alios superiores vel parentes, Nabuchodonosor. Ægyptii, duo iuuenes Florẽtini, Decẽ Fratres, ob diras parentum. Loc. proue. 30. v.* 17. Odium & vindictę cupiditas & inuidia. *Exemplum Saulis, aliud Alexand. ab* Alexandro, *& quatuor in vita S.* Arnulphi. E

Carnalis libido, *etiam coniugum, &* quę huc diriguntur. *Sarę mariti. B. Magdalen. puella apud D. Hier. puella apud D. Prosperum, cur tam multa dęmoni liceant in coniugatos? Sacrilega votorum violatio quam horrendè punita. exemplum terrificum trium monachorum.*

Crudelitas iniusta. *vt Boleslai Regis. Geilę ducis*, itẽ accusatio vel criminatio calumniosa. *vt de tribus feminis, & vno viro, calumniantibus. D. Gregorium Siculum & D. Danielem stylitem.*

Agnitæ veritatis impugnatio & apostasia. *exempl. variorum in sacris litteris, canonibus, & D. Cypriano.* F

Blasphemia *vt Alexander & Hymenaus Sartor VVigorniẽsis apud Tho. VValdẽsem blasphemans contra Sacresanctam Eucharistiam. Gaianus blasphemus in Deiparam, item alii Cõstantinopoli & Neomagi.* G

Imprecatio, qua quis sub cõditione se dęmoni addicit. *muliercula apud Cęsariũ. Et de illo qui animã diabolo vẽdidit. Coloniensis virgo apud Nideriũ* de prætermissa mensæ benedictione. *de Petro Bernensi iudice*, & prętermisso crucis signo. *De hospite Spãdacẽs. De capitaneo* Brauo. *de Nobili quodã Silesio. De virgine Saxonica. De quodam maledico in martyr. de Goduino Comite.*

Vsuræ vitium, *de monialibus quibusdam. Cur eleemosyna data sagis noceat.* H

Duritia & immisericordia in pauperes. *de sagis ideo mendicãtib. de Pictauiensi quodã. de Episc. Moguntino. de Kirchbergero quodã.* Irrisio sacrorum mysteriorũ, contemptus rituum & censurarũ Ecclesiæ. *De Batauo missã imitante. De Nouato, de Preculo Ariano. De Donatistis. De indignè sumentib. Eucharistiam, exempla tria. Epachii mors. Multi periere ob contemptam excommunicationem Episcopi.*

Templorum & sacrarum rerum direptio, & Ecclesiasticorum redituum ac iurium inuasio. I

De Comite Matisconẽsi. De Otgerio Oeconomo, De aliis duobus. Itẽ de pœna quorumdam militum in Hispania, post hãc vitã, vt apparentes declararũt. De Deieca propter eleemosynas saluo. De Berneto propter corruptelã & iniust. dãnato. De Alfonso Rege Aragonum precibus Cluniacensium liberato purgatoriis pœnis contra hęreticos, & de confessione.

Irrisio & contẽptus sanctorũ virorum & festorum. *de muliere quadã, exemplum punita fœmina quia fuerat ingressa virorũ monasterium, virilem habitũ mentita itẽ contemnentes festorum celebrationem De ciuibus Torpetensibus* Pusillanimitas, desperatio, curiositas *Theophili Oeconomi.* K

Propter culpas veniales, *Moses ob leuẽ iram. Religiosa quadam ob pracipitem Gulam, alius ob tepiditatem & distractionem in oratione.*

Quæst. VIII. Cur cum ista damna plerumque diabolus possit per se inferre malit per alios?

Quia in maiorem hoc cedit Dei contemptũ Pluribus nocet. Quadam non posset tam cõmodè per se v. g. hæreses spargere, abuti rebus sacris per sacrilegiũ. Vt plura illi Deus permittat in homines. De remediis remissiuè.

PARS POSTERIOR LIBRI TERTII.

SIVE DE

VANA OBSERVATIONE.

QVÆST. I. Quid sit.

Desinitio ponitur.

Quæst. 2. Quale sit peccatum.

Quando lethale. }
Quando veniale } *Exempla singulorum*
Quando nullum }

Quæst. III. Quotuplex sit?

A causa finali ostenditur esse quadruplex.

Si exspectentur bona. { *Fortunæ.* / *corporis.* / *animi.* / *supernaturalia.* }

Quæst. IV. Vnde queat dignosci quando sit huiusmodi vana obseruantia?

Sect. I. *Quid quando non constat causam habere vim huius effectus supernaturalis à Deo. Quid quando, constat esse effectum naturalem vel diuinum, sed addũtur variæ circunstantiæ. ponũtur de singulis exempla.* A

Sect. II. *Ostenditur particularibus casibus, vana obseruantia.*

1. *Quando requiritur fides in hominem.*
2. *Si effectus tribuitur, sigillo, characteri, figuræ, verbis, &c. quæ repudiata lib. 1.*
3. *Quando verba sacra vel opera pia detorquentur ad res vanas. & quæ res tales censendæ? Quæ res indirectè spectent ad Dei honorem. Explicata sententia Caietani, & limitata, de illis qui ex mera deuotione faciunt.*
4. *Per certa ieiunia voluntaria, & orationes ab Ecclesia ad hoc non institutas nec probatas, euentũ aliquem exspectare. De arte Notoria. eius ritus & confutatio fusè. item de arte Paulina, & de arte Angelica.*

Sect. III 5. *de gestantib. reliquias, Euãgeliũ D. Ioannis & similia periammata.* B

Quæ necessaria vt hæc sint licita. sententia de his Augustini explicata. veteres etiã Canones, c. illud 26. q. 2. c. non liceat. 26. q. 5. ca. ne obseruetis 26. q. 7. Cassiodori locus exponitur. C

Sect. IV. *de omnium obseruatione latè disseritur, & enumerantur eorum genera varia ex D. Augustino. De Salisatorib. De auri tinnitu. locus Catulli, & alterius incerti poetæ. Spatulomãthia. Sternutatio. Ex nomine, exemplo Augusti de Nicopoli. Ex verbis fortuito prolatis. De iis quæ domi cõtingunt. οἰκοσκοπικά. De iis quæ foris. τὰ ἐνόδια. Exẽpla. D. Augustini locus. Ominis mentio habetur in sacris litteris. Locus 3. Reg. c. 20. v. 33. Vanitas omnium. D. Marci factum. locus Blesensis, & Iudith. 8. v. 33.* D

Signum à Deo petere aliquãdo licitum. varia huius exempla. Serui Abrahæ. Gedeonis. Ionathæ. D. Augustini, Gregorij, VII. Clodouæi Regis. Omnia obseruare illicitum. Caietani locus notatus. Omen offensi pedis notatũ in Graccho, Crasso, Protesilao, Tibullo. De omine sternutationis. ex Theocrito, Aristotele, Propertio. E

Sect. V. *De strenis an sit vana obseruãtia. quando liceat eas mittere. De Kalendis Ianuariis & earum celebratione. Explicantur. c. 1. Concil. Antisiodor. c. non obseruetis c. non licet. c. si quis Kal. 26. q. 7. c. 10. Concil. Toleta. 4. Burchardi locus. Hibernici lupi charichrist.* F

Sect. VI. *De superstitione temporariorum, ad scindẽda ligna, herbas colligẽdas &c. Qui obseruant certos dies festos. vt prænũcios serenitatis vel pluuiæ, vel vt naturalis efficacitatis maioris, quo ad herbas, phlebotomiam & similia. vel vt infaustos & ominosos. Dies Ægyptiaci, qui sint in c. nõ obseruetis & c. qui existimaret 26. q. 7. D. Augustini loca. Locus ad Gal. 4. v. 10. Posterũ, quid Ambrosio, & Augustino. Qui aquam benedictã vno dominico quàm alio plus virium putant habere. Qui ouis diei Parasceues vim inesse incendij putant exstinguendi.*

Sect. VII. *Obseruantia vana in sanandis morbis & variis noxis repellendis.* G

Quando consideratur vt oblatio sit ex eleemosynis, vel crux empta eleemosynis. Qui pilos vel capillos ægri miscens ceræ oblationis. Qui mergũt imagines aquis. Qui certas adhibent ligaturas. Qui per annulum desponsationis meiunt. Qui porcorum lintri collum applicant. Qui cingulum ægrotãtis metiuntur. Qui stramen bipenne diuidunt. Qui animalia lustrant per ignem. Qui librum S. Lupi pinsunt & c. pecuariorum ligatura. locus Burch. H

Qui vtuntur absurdis orationum formis. de curatione vulnerum inter milites Hispanos frequente, ponitur formula & discutitur. I

Sect. VIII. Discutitur & refellitur superstitiosus tractatus Felicis Malleoli Tigurini. Sanare morbos quando piū, quando non. Quando liceat benedicere animalibus, quando non. Quando liceat exorcisare & excōmunicare animalia bruta. Exēpla Sanctorum. S. VVilhelmus anguillis maledixit, B. Pruminius vermib. venenatis. Episcopus Lausanensis sanguisugis Heluetij vermibus Iuger. Curienses insectis, Lauffkaffer. Quibus formis exorcismorum hac in re vti liceat. Exemplum Apostolorum & S. Hilarionis S. Blasius quomodo benedixerit animalib. De S. Antonij porcis. & cur illi appingantur. Locus Col. 3. v. 17. Quomodo in nomine IESV omnia facienda. l. eorum. C. de malefic. Azo & alij il- K lam sequētes, reprehensi. Formulæ in quibus dicitur, Si B. Maria peperit &c. hoc fiat & similes ostenduntur esse illicitæ, etiamsi capias si vt signum vel vt causam. Nūquam vti licet opera dæmonū, ne ad bonū quidē. De facto Theodori Sedunensis Episcopi vtentis ministerio dæmonis in cāpana transferenda. Quomodo intelligendum Dei præceptum, de parcendo inimicis.

Nulli contractus vsurarij vnquam liciti fuere: & contrarium, est error.

Rythmus seu versus an superstitiosus,

Ritus absoni & nō necessarij, nec ab Ecclesia approbati, indicium sunt superstitionis.

Christi Domini ritus in sanando cæco. L

D. B. Marco quædam fabella.

De ritu Helizæi prophetæ in puero suscitādo. De ritibus baptismi.

Reuelatio de illis formulis vulgaribus nulla exstat. De Ananisapta remedio. docetur esse vox Magica & idololatrica ex Hebrææ compositione. אנא & אנס, & רובע, & אבי, & שפת. M

Magicæ voces pleræq; ex Hebreo sumptæ.

Serpentes quomodo ab Apostolis sublati.

Serpentū incantatores ab Ecclesia non tolerantur. Potentiori vtens forma eumdem consequi effectum, quando deest pactum. Cur per malos Sacerdotes seruata forma consecrationis fiat transsubstantiatio: per bonos, non seruata illa, non fiat hæc?

Curationem à dæmone petere non licet.

Non ideo licita est formula, quia verba eius singula sunt ex sacra scriptura. N

Quomodo fidei promissa sanatio & miraculorum patratio? In quibus dubiis sequenda benignior interpretatio. quid hic dubiū, quid certum. Distinctio vtilis inter dubium de re, & dubium de persona.

Potest res esse illicita, & nō peccare eam faciens & è contra quoq;. Quando agitur de salute vel periculo animarū, tunc iudicandum non quod lenius est, sed quod animæ tutius & securius. O

Sect. IX. Exempla variarum formularum vanæ obseruantiæ. Spadix, Spadix, si laboras &c. Ante par ante &c. Alligare equum stoloni sterili. Brachium circumdare funiculo laneo. Consumm. est.

Inicere phialæ vitreę nouem ordei grana Filum per chrisma trahere. terreā imaginē sub altari abscondere. Tēpore missę dentes tangere &c. Manus lauare cū ęgroto, vel eum cum certis verbis manu prehēdere. Tribus missalib. panibus quędā inscribere. Feria sexta ęgrotum ducere versus orientem &c. Gustate & videte quod bonus &c. Ad sanguinem sistendum, certo numero guttas stillare in cyathum frigidę &c. item dicere certas orationes. vel versiculos è psalmis, vel Chūrat, cara, sarite &c. Tribus diebus ante solis ortum dicere super equo quadā verba. Ad inueniendum furem, facere crucem in crystallo cum oleo, & nomen Helenæ subscribere &c.

Item lapillos ex fluēte pro numero suspectorū collectos & domum relatos ignire &c. Item ad excutiendum furis oculum dicere terribilem quandam orationem, & percutere clauum aneū malleo cyparissino, &c. Item ramum auellanum die Sabbati ante solis ortum abscindere &c.

Vti falsa & ficta oratione, quam tribuunt Adalberto: videtur verò potius esse Adalberti hæretici olim damnati.

Legere psal. 108. iuxta certam versiculorum distributionē, aliter quam exstat. Ad curanda maleficia, accipere tres olei violacei men-

vei mensuras, & consistere contra solem, ante ortum, exprimere nomen læsi & matris eius, & angelorum gloria &c. Item ferre inscripta nomina trium regum, cum certis versiculis. vel verba incognita & absurda, vt veterum, Danata, Daries &c. Recentiorum verò *Abrac, Amō &c. vel illa inscripta pani*, Irioni, Khiriorhi. *vel istud*, Hax; pax, max, *&c. contra morsus canis rabidi.*

Vel contra dolorem dentium, Strigiles, falcesq; &c. vel, Galbes, &c. Galdes &c.

Item Gibel, Got, &c. Vel in piscium captura illud Constantini, Iao Sabaoth.

Quod est abuti Dei nominib. Libri Bamachij, & Cartachiri, virgas parallelas vi certorum verborum committere mediis partibus &c. Thoraci lignum rotundum cum certo murmure appendere. Brabantica duæ superstitiones in manum ægri ponere salem: vel nudum soli sistere: Sacrorum statuas mergendi superstitio Leuini Crucii liber notatus.

Principis cuiusdam mors formidanda, qui superstitionum amator.

MARTINI DELRIO

DISQVISITIONVM MAGICAR.

LIBER TERTIVS.

QVI EST;

DE MALEFICIO, ET DE VANA OBSERVATIONE.

ADiungo posteriùs istud, quoniam pauca & minùs difficilia de illo nobis occurrunt dicenda.

PARS PRIOR DE MALEFICIO.

QVÆSTIO I.

Quid & quotuplex maleficium?

A NON disputo, *an sit*: id suppono. qui negant: eos Sacræ litteræ, Iuris vtriusque sanctiones, Historici, poëtæ, communis consensus, & sæculorum omnium memoria damnat. Nullum Magiæ genus ampliùs cacodæmonem oblectat. *quia* (vt ait Synesius) *calamitates mortalium conuiuia sunt malorum dæmonum.* Sumimus autem *maleficij* nomen pro damno, seu peccato quouis: sed pro signo effectúve magico atque superstitioso: quo, qui vtitur, *maleficus* [1]: qui verò læditur, *maleficiatus* appellatur [2]. Describi sic potest; *Maleficium est magiæ species, qua quis ope dæmonis alteri damnum parat.* Dixi *speciem magiæ*, vt ad huiusmodi damna vocis latitudinem coërceam. Addidi: *ope dæmonis*: si enim pactum & fœdus cum dæmone desit, nihil res ad hanc tractationem pertineat: non magis, quàm homicidium ferro patratum, vel raptus virginis, vel furtum, aut latrocinium. *Diuidi maleficium* potest adspectu *finis*, vel aspectu *efficientis*. *Efficientem* causam hic non voco

1 Rubr. Cod. de malefic. & mathemat.
2 extra de frigid. & maleficiat.

voco Deum permittentem, neque dæmonem perficientem, neque prauam malefici consentientis,& cooperantis liberam voluntatem.hæc enim tria semper in omni maleficio concurrunt. nec enim capillus de capite cadere potest, sine Dei permissu:nec dæmon plus damni potest inferre, quàm Deus permittit:nec vult id quod permittitur, patrare, nisi maleficus in maleficium consentiat. Quod manifestum est facere sacrilega imitatione Dei Opt. Max. qui sacramentorum ministerio salutem vt conferat,ministri voluntatem requirit.Requiri hanc malefici intentionem docet, quod contactum vel pulueres strigum videamus tantum nocere illis, quibus nocere voluerunt, quod multis exemplis Nicol.Remigius confirmauit [1]: & verò certum est de maleficiis,quæ composita non sunt ex naturalibus venenis.Sed voco efficientes causas, instrumenta,materiámque nocendi,quæ ad nocumentum immediatè concurrunt. Huiusmodi efficientia sunt varia.

1 l.1.dæmonolat.c.3.& li.2. c.8.& 9.

Primò nocent pulueribus quibusdam minutis, in cibum potúmve infusis, vel nudo corpori affricatis, vel in vestes diffusis: horum,qui necant atri; qui morbum tantum adferunt, cinericei, vel interdum ruffi coloris sunt. contra, quo puluere malum tollunt, & medicinam faciunt, is plurimùm albus est. Vis tamen ista, non ex pulueris colore, vel aliis qualitatibus manat: sed tota pendet à pacto cum dæmone inito. colores tantum deseruiunt declarandæ conuentorum fidei,& ne sagæ decipiantur, *quid* (vt dici solet) *pro quo* præbendo. Hoc inde colligitur, quia nonnumquam qui color albus vni medicinam facit, is in alterius strigis potestate lethalis est, & cinericeus penes vnam morbos,penes aliam lethum adducit: quinetiam vni & eidem sagæ aliquando necem infert, aliquando sanat à morbo [2], prout dæmoni signum lubet commutare. Putarim huiusmodi pulueribus cibos infectos à Simone Mago, apud Anast.*q.in SS.23.*

2 horum exẽpla pete à Nic Remig. l.1. c. 2.& l.2. c.7.& 8.

2.Maleficium patrant herbis, festucis, aliisque id genus friuolis in humum proiectis:quæ supergredientibus (quibus tamen malefica voluerit) ægritudinis vel necis certissima causa sunt [3].

3 vide Remigium d.c. 8.

3. Vtuntur vnguentibus albis,vel subruffis,instar bituminis: in quibus interlucent permixtæ metalli micæ,& simul luteæ candicantésque guttæ:si vnguentum hoc igni iniicias, fulgorem, strepitum, nidorémque edit, cui similem res alia nulla.hoc nonnullæ semper habent manus illitas, ne qua nocendi elabatur occasio.lethale,si demulcendo vel summas vestes attigerint [4].

4 vide Remigium.l.1.c.3.

4. Sole halitu afflatúve inficiunt: sic solent esse causa puerperis abortiendi somno cum vitæ periculo, vt exemplis comprobant Nicol. Rimig. Sprengerus, & Loyherius [5], & hoc dæmones posse Psellus olim docuerat *libr. de dæmon.*

5 l.2.7. Spренger.in malleo. Loyherius l.2. de spect.c.5.

5. Grauissima damna inferunt solis verbis,vnde ***Lucanus.***

Mens hausti nulla sanie polluta veneni.
Excantata perit. Virgilius:
Miscueruntq́ herbas & non innoxia verba.

Nempe quæ docuit dæmon.vnde *Ouidius* vocat *Hecateia:*

Protinus horrendis infamia pabula succis
Conterit,& tritis Hecateia carmina miscet.

Seneca: multis venenis enumeratis,de Medea:

Addit venenis verba non istis minus
Metuenda [6]. Quódque mirum, interdum nocent solis minis, vel increpatione;imo & laude. creditum id non gentilibus modò, qui Baccare fron

6 Luc.l.6. Virgil. 3. Georg. Naso. 9. Metamor. Senec. Medea.

re frontem cingebant, vt hoc malo obuiarent; sed & ætati nostræ probatum experientia [1]; quod & ego fateor, sed addo hæc omnia non virtute verborum, sed opera diaboli ad signum concurrentis perfici.

[1] docet Remig. lib. 3. c. 3.

6. Nec rebus sacris parcunt, vt quæ aspergillum pulueribus contigerat, & sic aspergens aliam aqua benedicta, miseram confecit, apud Remigium *lib.* 1. *cap.* 2.

Denique quædam grassantur apertiùs; quæ per dæmonem stangulari vel præcipitari alium curant, vel puerulos noctu iniecta culcita præfocant [2] vel acu post aurem infixa necant, vt apud Sprengerum illa obstetrix Heluetia; vel è cunis rapiunt, & lancinant, aut in vsum vnguentorum, vt alias docui, vel in cibum sibi gratissimum, vnde Glossarium vetus *Strigæ* λαιστρύγονες: ducta voce à Læstrygonibus Homeri Odyss. κ anthropophagis: sic etiam legimus Euchetas & Gnosticos, qui magia vtebantur infames fuisse infanticidiorum; à quibus, in Catholicos hanc Nationes calumniam deriuarunt. Interdum puerulis virulenti quidpiam instilant, vnde moriantur vel statim, vel tabe paulatim. interdum & sanguinem exsugunt. hinc orta vetus opinio de Fresaia vel Strige auicula, de qua Q. Serenus;

[2] vide Remigium. d. c. 7.

Præterea si fortè premit Strix atra puellos
Virosa immulgens exertis vbera labris.

Et alia opinio ab Ouidio comprobata his versibus;

Nocte volant, puerosque petunt nutricis egentes,
Et vitiant cunis corpora rapta suis.
Carpere dicuntur lactentia corpora rostris,
Et plenum poto sanguine guttur habent.

Meminit & Festus Pompeius. Talis illa Gelo, si præstigiosa non fuit, quę incassum Mauritio in crepudiis mortem molita.

Nicephorus lib. 18. *Hist. c.* 9. In Panama Peruuiæ multas striges inuentas, quæ sanguinem infatulorum exsugebant refert Pet. Chieza *descript. Indiæ p.* 2. *cap.* 196. Hoc genus Hebræis & veteribus Latinis; illis sub nomine Lilith, his sub nomine *Lamiæ*, quoque, non ignotum, præter ea quæ dixi, probant alia allata à Sebast. Michaële *in Peneumalog.* quod obseruarint has vt plurimum esse *Nasim* (h. fœminas) vt ait Helias *in Tisbi.* quod Lilith, deducitur à voce *Lail*, quæ noctem significat, eo quod nocte cum illo dæmone grassari solitæ: item quia tales mulieres ab Hebræis vocantur *matres dæmonũ*, eo quod dæmones, colunt, fouent, & obsequentes habēt interrogati quondã seniores Synagogæ vnde fieret, quod plerique pueri nondum octiduani (*nota, ante circuncisionem*) reperirentur necati; responderunt eos interimi à *Lilith*, hoc est Lamiis; hodie potissimum nondum baptizatis infantulis insidiantur. Testatur idem Helias, quòd mulieres Hebrææ, vt sunt valdè superstitiosæ & deditæ sortilegiis, contra hanc pestem vtuntur superstitione quadam; quam se ab ipsa Lilith (*hoc est primaria quadam strige*) didicisse gloriantur; vt certos characteres & nomina in angulis cubiculorum describant. Neque has Græci ignorarunt, Nam Duris *lib.* 2. *rerum Libicar.* testatur Lamiarum nomen deductum, à quadam fœmina, cui nomen Lamia; quæ zelotypia furens, quod maritus in mala deditus adultera foret, prolem etiam adulterinam sustulisset, & magna prosequeretur cura; hunc infantulum ipsa necauit & quotquot alios deinceps adipisci potuit. Videntur solitæ Lamiæ veteres infantulis mammas ostentare, quasi eos lactaturæ, & sic fletum compescere. nam hoc est, quo S.S. allusit dicens *Nudauerunt Lamiæ mãmas suas*, & quod Serenus dixit, *virosa vbera lactantibus inserere*; & quod Ouidius aggredi

Thren. 4. Isai. 34.

aggredi infantulos *nutricis egentes*. Sic ergo solitæ simulare alimoniam, & interea verè miseros infantulos exsugere. Hodie nō tam simulant se nutrices, quam ferarum specie inuadunt incustoditos, & dormientium cum sanguine vitam exsugunt, vel tabifico veneno interimunt.

Altera restat diuisio, à fine petita. Secundum quam omne maleficium vel est *somnificum*, vel *amatorium*, vel hostile.

QVÆSTIO II.

De maleficio somnifico.

SIc voco quando aliquē potione, malo carmine, & certis ritibus soporant, vt interea ei venenum infundant, vel infantulos rapiant, aut necent, vel furto quid subtrahant, vel stupro adulteriòue contaminent; faciunt hoc interdum magi, & fieri potest naturalibus venenis soporiferis; recentia exēpla congerunt Pet. Binsfeld. & Nicolaus Remigius, patet exemplo quod narratur in vita Diui Bernardi [1]; nam ibi tot annis adiacentem maritum incubus vxoris fefellit, quod eo dormiente factum oportuit. Pleraque magiæ secreta sparsim Virgil. attigit, in his & istud *Aeneid.6.* de Cerbero & Cumæa:

1 Binsfeld. de confess. malef. p. 1. conclus. 5. Remigius lib 2. c. 4, vita D. Bern li. 2 c. 6.

Cui vates horrere videns iam colla colubris,
Melle soporatam, & medicatis frugibus offam
Obycit: ille fame rabida tria guttura pandens
Corripit obiectam, atque immania terga resoluit.
Fusus humi totoque ingens extenditur antro.
Occupat Aeneas aditum custode sepulto.

Sic & Ouid. *Metamorph.7.* de Medæa

Peruigilem superest herbis sopire draconem,
Qui crista linguisque tribus præsignis, & vncis
Dentibus horrendus, custos erat arboris aureæ:
Hunc postquam sparsit Lethei gramine succi,
Verbaque ter dixit placidos facientia somnos:
Somnus in ignotos oculos vbi venit, & auro
Heros Aesonius potitur,

Sed Maro tantum meminit physici effectus, Ouidius etiam magici per carmina, quare sic intelligenda eiusdem Medæa *in epist.*

Flammea subduxi medicato lumina somno.
Et tibi, quæ raperes vellera, tuta dedi.

& apud Senecam:

Tu quoque relictis peruigil Colchis ades
Sopite primum cantibus serpens meis

Apollonius etiam *l.4. Argonaut.* tradit incantamentis Soporatum: idque magno molimine effectum, multis versib. Valerius Flaccus *l.8. Argon.* ostendit.

Iamq; manus Colchis crinemque intenderat astris
Carmina barbarico fundens pede, teq; ciebat:
Somne pater, somne omnipotens, te Colchis ab omni
Orbe voco, inque vnum iubeo nunc ire draconem.
*Quæ freta sæpe tuo domui, quæ nubila *cornu,*
Fulminàque & toto quicquid micat æthere: sed nunc,
*Nunc age *maior ades, fratrique simillime leto.*
Tu quoque Phryxææ pecudis fidissime custos.
Tempus ab hac oculos tandem deflectere cura.
Quem metuis me stante dolum. seruabo parumper

* nota cornu, pro potētia & robore.
* hoc est altior seu profundior.

Ipsa

Ipsa nemus longum interea tu pone laborem.
Ille haud Aeolio discedere fessus ab auro
Nec dare permissæ, quamuis iubet, ora quieti
Sustinet, ac primi percussus nube soporis
Horruit, & dulces excussit ab arbore somnos.
Contra Tartareis Colchis spumare venenis,
Cunctaq; Lethæi quassare silentia rami
Perstat, & aduerso luctantia lumina cantu
Obruit, atque omnem linguaq; manuq; fatigat
Vim Stygiam, ardentes donec sopor occupat iras.
Iamque alta cecidere iubæ, nutátque coactum
Iam caput, atque ingens extra sua vellera ceruix, &c.

Apuleius ille Maudaurensis Platonicus Magicarum (teste D. Aug.) artium peritissimus. nõ abs re vel finxit, vel narrauit, de Thessalis: solitos; Larissæos cadaueribus custodes addere grãdi pecunia stipendiatos: *quibus perpetem noctem eximiè vigilandum erat, exertis & inconniuis oculis semper in cadauer intentis, nec acies vsquam deuertenda, imò ne obliquãda quidem. Quippe cùm deterrimæ versipelles in quoduis animal ore conuerso, latenter obrepant vt ipsos etiam oculos Solis & iustitiæ facilè frustrentur. Nam & aues & vrsum, canes, & mures, imò verò etiam muscas induunt. Tunc diris cantaminibus somno custodes obruũt.*] Erat Larissæ mortuus primatis ciuitatis filius, mille nummis custoditurum se cadauer vna nocte pasciscitur [Telephron; ratus se hominem ferreum, & insomnem, certè perspicaciorem ipso Lynceo vel Argo, & oculeum totum. Quid plura? cubiculo inclusus, desolatus ad cadaueris solatium, perfrictis oculis & obarmatis ad vigilias, animum suum per mulcebat cantationibus. *Cùm ecce crepusculum (inquit ipse) & nox profecta & nox altior, & inde concubia altiora, & iam nox intempesta, mihique oppido formido cumulatior quidem: cum repente introrepens mustela cõtra me constitit, obtutumque acerrimum in me destituit: vt tantillulum animalis præ nimia sui fiducia mihi turbauerit animum. Denique sic ad illam: quin abis, inquam, impurata bestia, teque ad tui similes musculos recondis, antequam nostri vim præsentariam experiaris? quin abis? Terga vortit, & cubiculo protinus exterminatur. Nec mora cum me somnus in imum baratrum repentè demergit: vt ne Deus quidem ipse Delphicus facilè discerneret, duobus nobis iacentibus, quis esset magis mortuus. Sic inanimis & indigens alio custode ibi non eram.*] Hæc ille de se & ignarus interea naribus & auribus demorsis, vicariam subiit lanienam. Id enim alius ille Telephron mortuus, à Zachla Necromante ab inferis reducto spiritu, sic narrat, *Nam cum corporis mei custos hic sagacissimus, exertam mihi teneret vigiliam, cantatrices anus exuuiis meis imminentes, atq; ob id reformatæ frustra sæpius, cum industriam eius fallere nequiuissent: postremò iniecta somni nebula eóque in profundam quietem sepulto, me nomine ciere non prius desierunt, quàm dum hebetes artus & membra frigida pigris conatibus ad artis Magicæ nituntur obsequia. Hic vtpote viuus quidem, sed tantum sopore mortuus, quod eodem mecum vocabulo nuncupetur, ad suum nomen ignarus exsurgit, & in exanimis vmbræ modum vltroneus gradiens, quanquam foribus cubiculi diligenter occlusis, per quoddam foramen prosectis naso prius ac mox auribus, vicariam pro me lanienam suscitauit.*] Subdit experimentum, & veræ debilitationis indicia certissima. Quibus in verbis vides cadauerum mutilatrices excetras, vides anum in mustelæ effigie soporantem, vides & *nebulam somni*, sed nõ addit, quo iniecta modo. Vt plurimùm solent sagæ ad hoc certis luminibus vti, quorum fumum ab Apuleio arbitrior *nebulam somni* vocari. interdum accendũt pedes, aut manus mortuorum inunctas priùs oleo quodam à dæmone accepto,

pto, vel ad singulos digitos candelulis affixis; interdum facibus excantatis, de certi generis lychno, & nota illis pinguedine, & vtuntur vel accensis sibi prælucentes, vel eas domi certo loco defigentes accensas &, sopor durat quamdiu lumen illud ferale. Nonnunquam partes aliquas cadaueris certis locis suspendunt: nonnunquam alia adhibent æquè omnia scelesta; quæ tamen ex pacto tantùm efficacitatem sortiuntur. Maleficij huius per solam appensionem membrorum exemplum narrat Cæsarius Cistertiensis *lib. 6. miraculor. c.* 10. hunc in modum: *Homo quidem simplex Engilbertus nomine, de prouincia Tulpeti natus, ante paucos annos defunctus est. Iste cum esset cæcus natus propter varia dona, quibus hominem eius interiorem illuminauerat gratia diuina, in diuersis prouinciis noscebatur, & à multis magnisque personis sexus vtriusque venerabatur. In cappa simplici & tunica lanea nudisque pedibus tam æstate quam hyeme incedebat, & puero se regente sic limina sanctorum satis remota sæpius visitauit, carnibus nunquam vescebatur, non lectisterniis sed modico tantum straminis vel fœni noctibus vtebatur. Ego multa bona de eo vidi, & ipse multos tam verbo quàm exemplo ædificauit. Hinc tempore adolescentiæ, cum nocte quadam in domo materteræ suæ matronæ diuitis, inter alios eius seruos se cubitum locasset, in ipso conticinio duo fures parietem suffodientes ingressi sunt, qui igne discooperto, lumine incenso, cistis apertis, intrepidè colloquebantur. Quos vt prædictus Engilbertus audiuit, & fures eos esse non dubitauit, cùm seruos ex vtraque latere dormientes excitare non posset, subsellio cultello suo perforato collo iniecit, & claua manum armauit: & quia illos quasi cæcus videre non potuit, duce auditu ad illos tendens, & clauam vtraque manu vibrans, ex omni parte quicquid tangere potuit quasi furiosus feriens, de domo illos eiecit. Quos vsque ad foramen secutus dum aditum schala obstrueret, & illi stantes extra domum, neminem præter ipsum solum vigilare sensissent: de tali expulsione confusi, habito consilio denuò nisi sunt intrare. Quod vt ille ex motu schalæ sensit, vnam partem schalæ arcæ magnæ, in qua continebantur grana & erat foramini continua, supposuit, alteramque vtraque manu seruauit. Illos intrantes vsque ad vmbilicum, Engilbertus dorso eorum, quia proni iacebant, per schalam fortiter pressit, & in tantum depressit, vt non solum eis progressum, imo etiam regressum prorsus adimeret, Qui quasi sub torculari positi, dum mane capi timerent, veniam postulauerunt; datis verò terribilibus iuramentis, quod nunquam personam eius læderent vel domum illam intrarent, dimissi sunt. Mane cum prodente Engilberto, à vicinis nulla arte dormientes possent excitari, & quærerentur circa domum maleficia, quorum virtute hæc ncuerant fieri supra foramen detecto pendentem quasi spinam humani cadaueris repererunt; qua amota mox omnes excitati sunt. Post multis annis elapsis ijdem fures fama & virtutibus iam dicti Engilberti excitati, eiusque vt opinor precibus compuncti, eum adierunt, & quia ipsi essent confessi, deinceps duxerunt vitam religiosam. Hoc factum mirabile, & alia quædam, de quibus in sequentibus dicetur, ab aliis mihi relata, & vtrum nam vera essent à me interrogatus, ita gesta fuisse simpliciter testatus est.*] hæc Cæsarius. frequenter sanè fures magica vtuntur, vt lateant. In Flandria occidentali, haud procul Balliolo, superioribus annis fur vnus prehēsus fuit, & apud eum repertus, truncus pes patibulati, quo ad huiusmodi soporiferum lumen abutebatur articulis incensis. In Leodiensis ditionis oppido Hugo (vt quidam) vel Dinanto (vt alij) noctu ad diuersorium venere duo; qui se à via admodum fessos simulabāt. cæna sumpta negant se cubitum alio ituros sed importunè admodum peruicaci instantia tandem abs caupone impetrant, vt liceat ad ignem in culina somnum capere. Interea ancilla domus; cui non satis peregrini isti placebant; clanculum per foramen quoddam peruigil conspicit, quid acturi. Nocte intempesta, videt è marsupio manum abscissam mortui depromere, & digitos in-

ungere;tum admotos igni incendere.omnes lumen recipere, vno excepto, id verò magi mirari insolitum, sæpiùs ergò tentant & flammæ admouent: frustrà semper. Tum eorum vnus, quid tum(ait)si vnus duntaxat in domo vigil & affixa ad caminum manu, quatuor digitis velut candelis obscura flamma collucentibus domo egressi, noto sibilo socios aduocant ad prædam. Puella subsequitur,egredientes,& domo, ianua reuoluta, excludit, inde irrumpit in herilem thalamum,inuenit omnes altum adeò stertere,vt nulla vi(nam in medium cubiculi de lecto detraxerat & protraxerat) potuerint euigilari. Interea fures per fenestram quandam se dirigebant in domum, occurrit ista,& schalis deturbat. Instant tamen, & alia moliuntur ingressum, hæc luminis memor & suspectione hanc esse soporis domesticorũ causam, omnes digitos exsufflat, vt lux emortua,dormientes experrecti, ad clamorem accurrunt, & domo protelant manifestarios. Post aliquot dies capti, facinus confessi fuere. Quid mirum ergo, si sagæ noctu irrepant ad cunas infantulorum,& aliorum, quos eunt perditum: Pet. Binsfeldius *comm.in tit.(de malefic. & mathem. ad libr.4.in fin.* sic scribit, *Retulit idem Ioannes Cuno de Rouer, cùm Anna mater eius & aliæ duæ sagæ conuenissent, vt de nocte virum quendam zelosum persecutorem maleficorum maleficio conficerent. Magisterulus præcedens fenestras & ianuas aperuit. Ipse autem Ioannes Cuno pro comite à matre & aliis adductus fuit, vt candelam ardentem, quæ non naturalis, sed arte diabolica confecta erat (ipso Ioanne Cunone propriis scriptis sic distinguente) teneret. Venientibus autem eis in cameram maleficiendi in ciuitatem Treuirensem, cùm maleficiandus pro more bonorum Christianorum se signo crucis & piis exercitiis, antequam se quieti traderet, muniuisset,nihil efficere potuerunt sed re infecta reclausis ianuis reuolare debuerunt.Vir autem bonus cui nocere voluerunt, adhuc viuit D E I gratia, & tamdiu viuet quamdiu D E O placuerit. Mater dicti Cunonis, cum & ipsa examinaretur super articulis propositis, eodem modo confessa est, sicut filius in hoc puncto.*] Qui superioris ordinis sunt Necromantici maleficiarii,nihil habent necesse hanc candelam sibi præluxere, sufficit in remoto aliquo loco accensam definxerint. Manifestum hoc in sequenti narratione, accepta à viris fide dignis,digna quæ sciatur,nam diuinæ quoque vltionis addit exemplum.Abstinebo loci,& ordinis,& personarum nominibus, ne quis saganare in Hispania,vbi res verè gesta,in cubile veritatis & personarum notitiam peruadat.Ibi quadam in vrbe magni nominis concionator,qui cum aliis prædicaret,ipse reprobus vel factus, vel permansit, familiaris erat cuidam viro nobili,cui formosula vxor,sed casta matrona, hanc cœpit hircus ille efflictim deperire:nec diu ignem sinu fouit occultum, aperit animum,& mulieri flagitium nititur suadere. Illa certa tuendæ castitatis, sedulo conatur ad saniorem mentem reuocare à dementia.Sed erat oleum camino addere,vt Naphtam accensam vehementiùs aqua iniecta exasperat,vt gliscat incendium: sic admonitiones hunc vltrò inflammabant.Nec desiit vrgere, donec pertæsa molestiam, statuit vlcisci nebulonem,rem totam pandit marito,quem non minùs, quàm Atridas talis dolor vrebat,eius iussu vxor tempus addicit:venit nox optata malè amanti. Maritus cum aliquot famulis egregiè armatus erat in propinquo conclaui,familiarem hunc haud familiariter excepturus, operiebatur aduẽtum matrona.Tandem en tibi sæculari habitu,accinctũ gladio & pugione,deducẽtem illã audacter subsequitur,& postquã consedisset,veterẽ cantilenam iterat, mulier refutat,& negat,vt solita,fecerant audaciorem tenebræ nocturnæ mæchum,& vim parat,vis vi repellitur:tandem verita mulier, exclamat, & condictum marito signum contenta voce tollit. Surdo (quod aiunt) fabulam,

nec maritus, nec quisquam accurrit. Quid ageret? fugeret? tenebatur brachiis fortioribus, consentiret? mors probro & peccato potior honestati, vngues ergo & dentes, arma stringit muliebria, & faciem deformat: sed præ furore hæc ille vix sentiebat. Gladium deposuerat, dorso pugiunculus hærebat: vt aduertit matrona, inter luctandum manu eum eripit a tergo, & stricto mucrone perforat aduersarium, & vita priuat, collabitur cadauer, victrix, vix sui compos adcurrit in conclaue, vbi maritum abdiderat: inuenit illũ & famulos omnes mortuis quam viuis similiores, clamat, vellicat, trahit, nihil non agit, vt expergefaciat, at illi consopiti manebant, suspicata (quod erat) maleficio id fieri, & videns sibi in seipsa spes omnes locatas, cadauer domo effert, & in plateam abiicit cũ gladio, & cruento pugione. Intereà dum ibi iacet, circitores nocturni in cadauer incidunt, ferunt in carcerem, facie lota, etsi non facilè, tamen agnoscitur concionator. Prætor seu (vt vocant *Corregidor*) prudentia pollebat: silentio imperato præsentibus, summo mane adit cænobium: euocat Priorem, ait se de re maximi momenti cum ipso coram tota familia agere optare: iubeat omnes ad vnum in Capituli locum conuenire facit Prior, conuenere viui omnes, nam mortuus ille solus deërat. Prætor (ait) videri sibi aliquem deesse, re animaduersa Prior, verè (inquam) omnes adsunt, excepto tali, (& nominabat) qui fors nũc se ad proximam parat concionem. Ipse quoque, subdit ille, vocetur: mora haud longa futura, currunt nonnulli, vt vocent: cubiculo clauso, pultant ostium, nemo respondet. It ergo cum Priore ipse Prætor, & ianuam vi reserant, nemo erat in cella, duntaxat fax, ardens & obscurum lucens, defixa erat in camino. Mirari omnes, & stupere. Tum Prætor Priori & conuentui narrat, vbi & quale inuentum cadauer: Et dum illud auferunt è carcere, vt prophanæ sepulturæ (quã S.S. *asini sepulturam* vocat) meritò tradatur, ecce tibi nobilis ille cum vxore, & rem omnem narrant: conferuntur momenta temporis, reperiuntur euigilasse, quo fax extincta. Sic & perfidia hypocritæ detestatione omnium & mulieris castitas atque fortitudo laudibus totius viciniæ celebrata: non facilè ex illic habitantium memoria delebitur.

Ex Remigio, nunc addam quædam, quibus hæc explicentur confirmentúrque; Scribit ad soporiferum fascinum striges vsurpare cadauer abortione egestum resecto inde vna cum humero, costisque continentibus dextro brachio, in vsum luminis; & ardere eius membri extremos digitos flamma sulphurea ac violacea, tantisper dum perficiant quod cœpere, & hac flãma exstinctam integros & illibatos manere digitos, quam si lumini fomitem nullũ præbuissent, idque confessos maleficos Guermingæ 14. Kal. Ianuar. 1589. Sic Remig. *lib.* 2. *c.* 3. & idem confirmat *cap.* 4. cum docet, solere priùs ex cadaueris illius abortiui vnguine, de membris elixis parato, quam personam consopire volunt, probè inũgere. Vergauillæ X. Kalen. Febr. Margareta Luodman, in iudicio agnouit inter scelera hoc quoque: *Se nocte quadam N. ædes fuisse ingressam, eo animo vt somno sopiti faucibus venenum infunderet: idque inceptum quin perficeretur parùm abfuisse: ita in procliui videbantur esse omnia. Sed (malum) contra quam putabant excitatum illum fuisse à somno: adeò, vt re infecta, cum facinoris sociis ipsa se in fugam dare cogeretur: consectante interim illo manu armata, ac tandem cùm assequi non posset, minas ferociùs intentante. Ea igitur de re ad ampliorem cognitionem interrogatus ipse, N. testis omnem, vti illam saga prænarrauerat, certis disertisque verbis recensuit: videlicet appetitum se, sicuti dictum est, veneno: hocque vnum illis, ne præberent fuisse impedimento, quod fortè experrectus (nondum enim illarum vnguine delibutus fuerat) se crucis symbolo atque oratione Dominica contra tantum discrimen atque periculum munivisset;*

uisset: verumque illud omnino esse, quod illas cum telo multum via esset prosecutus, nec tamen assecutus. Et postea: *Ferè omnes criminis rei deprehensi, in Germania quæ est ditionis Lotharingicæ, asseuerant concorditer, eam sibi à dæmonibus (modo iis per aliquot annos fuerint operati) penetrandarũ ædium facultatem esse tributam: vt scilicet per quasuis angustias nullo negotio viam sibi faciant, in mures, feles, locustas, & alia huiusmodi pusilla animantia, prout vsus postulat contracti atque imminuti intromissoque denuò priori formæ restitui, si velint: ac tum commodum incœptum peragere, quale superius est declaratum, scilicet illiniendo eo primùm per artus omnes, cui moliuntur interitum, ne expergiscatur, tum firmiter ac validè os ei diducendo, ne potionem agitatione excludat: tandem venenum faucibus ingerẽdo admota lucerna quæ sulphuream flammam euomat.*]

QVÆSTIO III.

De amatorio maleficio.

A SIc vocant quicquid dicitur, fit, daturue eo fine vt in amorem quis, Venerisque furias pertrahatur, plurima huiusmodi philtra veteres nobis commemorarunt, Theocr. & Virgil. *in Pharmaceut. Iyngem*, quam Langius ait à Germanis vocari, Vvindals, Vvasseroths, Ruerdrommel; Latini *Frutillam* vocant *Hippomanes*, laudant idem Theoc. Virg. Propertius; *Remoram*, & *Sippen*, Aristoteles [1]; *ranæ* quoddam oscillum, Plinius [2] Astiriten lapidem ex Æsopo; Hesichius Illustrius; sagittas ex Rostili corpore Archelaus; alia multa vetus poëta Leuius apud Apuleium *Apolog*. 1. & Lucianus *in Dial. Bacchid. & Melittæ*: & ex recentioribus Marsil. Ficin. *l*. 13. *Theol. Platoniæ*, Pomponatius *de Incant, cap*. 8. & Cælius Calcagninus *integro opere de Amatoria Magia*. Veteribus his videtur cõmunis error, etiam nolentes huiusmodi philtris in amorem pellici posse: quem errorem mox discutiemus. Priùs videamus maleficia hoc in genere nostri æui; quæ nobis, omnium optimè & exactissimè, Grill. scripto prodidit [3]. *Amatoria* (inquit) *sortilegia, vel fiunt intra corpus vel extra corpus* (s. maleficiati.) *In corpore communiter fieri solent per cibum, vel potum* [4]. *Et in his frequenter admiscens (quod vix solent in hostili vel somnifero maleficio* [5]) *Sacramenta Catholicæ Ecclesiæ, vt hostiam consecratam* [6]; *vel nondum consecratam, sed circumscriptam notis & litteris sanguineis super qua dici curant, quandoque vnam, duas, tres, quinque vel plures missas, quibus celebratis, tradunt hostiam ipsam, non integram prout est, sed in puluerem redactã valdè subtiliter, personæ maleficiandæ, quam assumere faciunt in cibo, sicut in menestra, vel in potu: eodem modo faciunt cum calamintha immixta aliis speciebus, & tradita, vt supra in cibo vel potu, ex quo dicunt illam esse naturæ attractiuæ & quod poterit cor & voluntatem absorbentis trahere ad amorem personæ tradentis. Sed omnes sunt nugæ & dæmonis fallacia, &c.*] & postea; *Bis aut ter habui in facto Sortilegos, qui, huic Sortilegio siue maleficio incumbentes, hostiam immiscuerãt, vnum videlicet clericum religiosum, qui hostiam ipsam sacratissimam accipiebat, cuius partem ipse sceleratissimus, qui cupiebat amari, assumpserat, dicẽdo quædã verba satis turpia atque nefanda quæ hic referre non expedit: reliquam verò partem hostiæ miserat ad ipsam mulierem, non in forma hostiæ, sed minutatim contritam & in puluerem redactam, sumendam in cibo aut potu. Iterum habui alium, qui hostiam nondum sacratam acceperat, & super illam circumcirca, cum sanguine annularis digiti, nõnulla verba satis turpia descripserat, deinde ipsam hostiam super altari deposuerat, hoc est super nudo lapide consecrato, sub linteamine tamen altaris absconditam, & à quodam Sacerdote rotunda conscientiæ super illa quandoque missas celebrari fecerat, certis orationibus ab eius propositum superadditis: deinde hostiam ipsam sumpserat, quæ tamen non erat expressè consecrata, cuius partẽ alte*

1 lib. 2. de hist animal c. 14. & l. 9. c. 17.
2 lib. 8. c. 42. & lib. 32. c. 4. plures citat. Tiraq 13. lege connubiali
3 de sortileg. q 3. a. nu. 15. & q. 5. a. n 2.
4 l. si quis aliquid §. qui abortionis D. de pœn. l. 3. §. hæc adiectio. D. ad leg. Cornel. de sicca.
5 Grillan. d. q. 3. nu. 18. in fin.
6 gloss. in c. accusatus. §. sane. de hæret. in 6.

alteram pro se assumpserat, alteram verò partem personæ maleficiandæ tradi derat, redactam in puluerem, vt proximè dixi: asserentes, vterque ipsorum, qui host iam ipsam assumpserant indissolubili amoris vinculo ad inuicẽ se colligandos, nihilominus nullum effectum apparentem vidi, nec percepi. Nec sunt adhuc duo anni elapsi, quod alium similẽ casum audiui, Romæ accidisse, de quadam impudica muliere, in cuius cophinis repertæ fuere duæ hostiæ, super quibus ambabus erant descripta quædam verba sanguinea, &c. quas ipsa tenebat, vt asseruit, ad effectum tradendi cuidam alteri mulieri, ad instantiam viri qui eiusdem mulieris amorem concupiscebat. Alias quoq; nondum est annus elapsus, quod duæ impudicæ mulieres Romæ, quas vidi, & audiui: quæ acceperant oleum baptismatis quo inunxerant sibi labia, dicentes hæc verba (fides abrenuncio tibi, &c. & cũ labiis illis sic inunctis osculatæ fuerant viros quosdam, caussa captandi amorem ab ipsis, vt. ipsę asserebant. Nihilominus demum omne experimentum fallax fuit, & suorum excessuum condignas vidi luere pœnas. Aliud exemplum à triennio & citra in eadem Vrbe contigerat: quod quædam turpissima mulier acceperat, particulam cutis illius, qua infãs indutus egreditur de vtero matris, quamprimum venit in lucem, illãq; similiter super lapide nudo sacrato absconderat, & super illa plures missas, numero quinq; celebrari fecerat cutémque prædictam postea assumpserat, & baptizauerat sub nomind personæ maleficiãdæ cum aqua baptismatis & cærimoniis consuetis, deinde eandem in puluerem redegit, ad effectum tradendi personæ maleficiandæ: tamen interim capta fuit, nec perficere potuit sortilegium, sed congruas sceleris sui luit pœnas. Hæc ille, qui addere potuit, adeò nefarios etiã esse huiusmodi sortilegos; vt & feminæ viris sua menstrua, & viri (quorũ vtrũque vix pudicæ aures tolerant) semẽ in cibum potũq; aliis permixta, & certis verbis condita, præbeant, vt multorum constat cõfessionibus; stercora quoque & alia huiusmodi excrementa, vt Sprengerus tradidit. Prosequitur deinde Grillandus dicta sua, inquiens, *Extra corpus autem siue extra intestina fiunt maleficia amatoria per aliquas mixturas compositas ex herbarum foliis vel radicibus metallis, reptilibus terræ: plumis intestinis membrisue, auium, piscium, vel animalium, aliarumue similium rerum naturalium*] adde, maximè expetere [1], vel capillos vel vnguium præsegmina, vel fasciam, vel quid aliud vestimenti quod solitum tangere corpus maleficiandi: aut si nihil huiusmodi queant nancisci, vel epistolam, vel quid aliud de illius domo] *& tunc adhibent certas ligaturas, quibus hæc inuoluta consuunt in chlamide vel tunica maleficiandi, vel abscondunt sub capite lecti, vel inter plumas, vel materatia super qua ipse dormit, aut sub limine ostij, vel alterius loci, super quo ipse maleficiandus vir transiturus aut mulier transitura sit.*] Hæc ille partim *d.q.3 a.nu.15. partim q.5. num.3.* vbi etiam addit sacrilegia quædam istorum. *Ipsi* (inquit) *sortilegi admiscent sæpius in istis aquam benedictam scilicet Fontis Baptismatis aut cõmunis amphoræ existentis in Ecclesia, aut oleum sanctum Baptismatis, Chrismatis aut* Extremæ *vnctionis, ramos oliuarum benedictarum, ramos palmarum, candelas benedictas, sacros Agnosdei, thura benedicta, cereos paschales & his similia. Quandoq; autẽ capiunt aliqua ex reliquiis Sanctorum Martyrũ, si habere possunt, scilicet particulas ossium, capillorum, vel vestium. Alii autẽ capiunt frustula quædam indumentorum sacerdotalium, aliorumque pãniculorum benedictorum: quibus sacra mysteria venerantur celebrãturque, sicut camisiæ purificatorii, corporalis, tunicellæ, manipuli, amictus, stolæ candidæ lapidis sacrati, mappæ altaris, patinæ sudarii, calicis, & similia, & ista omnia, vel istorum partem admiscere solent in sortilegiis amatoriis, adhibitis eorum nefandissimis precibus & Diabolicis verbis, ad turpes libidinis actus, tot Sacramentorum, & aliorũ sacrorũ perpetrantes abusum.*] Mox subdit tertium quoddam genus sortilegij amatorij, his verbis: *Quidam ex his qui sunt expressæ professionis: deferunt quandoque imagines quasdã ad loca sacrificiorum, terra, vel cera, aut gẽmarum, seu alia quauis mixtura confectas*

1 Grillan.q.3. nu.23.

fectas, illasque baptisant prius nomine personæ maleficiādæ, sub deuotione & inuocatione Diaboli, cum eisdem caremoniis, quibus vti solēt nostri sacerdotes in vero baptismate: & adiciunt quædā verba turpia & nefanda: quib. imaginibus quādoq; aperiunt pectora & ipsarum corda ingēti calore ignita reddunt: aut tantū detinent, quod liquefiant, putantes quod eodē modo cor hominis maleficiādi similiter aduratur, seu mollificetur, & obediens reddatur ad votū sortilegi, vel amātis] Io. Salisber. l. 1. c. 11. *Vultricoli sunt, qui, ad effectus hominum immutandos, in molliori materia, cera, vel fortè limo, eorum quos peruertere nituntur effigies exprimunt. cuius illusionis in Pharmaceutria Virgilius meminit:*

Limus vt hic durescit, & hæc vt cera liquescit
Vno eodemq; igni, sic nostro Daphnis amore.

Naso quoque in libro Heroidon.

Deuouet absentes, simulacraq; cerea fingit,
Et miserum tenues in iecur vrget acus,

Sic ille, locum Ouid. ad maleficium amatorium referens, quem ego potiùs retulerim ad hostile. Hoc maleficium paulò post ostendam fuisse vetustissimum, Græcis Latinisq; probè cognitum, à Chaldæis acceptum. Vt plurimum vtuntur pergameno virgineo: quam conficiunt ex cute pueri recens nati, & ante baptismum mortui, vel abortiui, inscripta caracterib. & verbis magicis: cuius miram potentiā atq; efficientiā nugantur magi recentiores [1], & exemplū suggerit Leloyher [2] vtebantur & olim funibus quibusdam & ligaminibus, de C quibus nos postea. Grill. præterea rationē inuestigat, *cur ad amatoria duntaxat, abutantur, rebus sacratis?* & multis respondet, qui volet eum legat. Hodierno tēpore, etiam ad hostile veneficium, buffones baptizant, & eis (quod horresco cogitās) venerabilē Eucharistiā exhibēt deglutiendā. Sic nimirū quotidie deterior fit mundus; & homines in grauiora hoc sæculi fine scelera præcipitantur. de amatorio philtro miraculum narrat, publica fide & multorum sæculorum continua attestatione confirmatissimum, Thom. Bossius, Oratorij presbyter; cuius opera, quàm hæreticis odiosa, tam Catholicis vtilis fuit; is ergo de Notis Ecclesiæ [3]; *Nonum miraculum* (inquit) *contigit Ausidi in Piceno. Si quidem anno 1273. quadam mulier, cum sumpsisset ore eucharistiam, non deglutiit, sed seruatam secum detulit, vt illa vteretur ad amorem mariti conciliandū sibi per veneficia. Quamobrem, sic malis artibus edocta, super prunas in tegula repositam proiecit: quo facto (mirabile dictu) cœpit Eucharistia apertissimè in carnem conuersa sanguinem latè emittere, ita vt prunas exstinxerint, neque cohiberi potuit cruoris eruptio, donec canduerunt carbones, quamuis mulier nihil non egerit iniiciendo cinerem, puluerem, ceramque apponendo. Tū nouo euentu attonita, linteo tegulam cum carne diuina & sanguine inuoluēs, stabuli propinqui stercori infodit. Latuit res annos septem, quamuis aliquot mirabilia euenerint, quæ vndenam nascerentur, alios quidē latebat, mulierem non ita, facti ac sceleris sui cōsciam. Iis exactis, illa tandem aperuit rem gestam sacerdoti, qui cùm se eò contulisset, reperit intactam carnem sanguinemque recentem, linteumque illæsum. Miraculum patefactum cunctisque diuulgatum, ex omnibus locis innumerosad sui spectaculum commonit & cōmouet adhuc post annos tercentum & sexdecim. Visitur enim caro, visitur sanguis vitreis ampullis inclusus, ad tantæ rei memoriam sempiternam, neque post tanta temporum spacia quicquam ex iis est corruptum aut tabefactum.* Ex quo pacto Deus tam manifesto miraculo nefarium mulierculæ sortilegium inhibuerit. Sed nunc videamus quæ vis huius sortilegii amatorii.

[1] Picatrix, Abonus, & Agrippa.
[2] lib. 1. de spectris c. 5.
[3] lib. 14. c. 7.

SECTIO II.

D Dico primo, *hisce philtris voluntas nullius cogi potest, ad, quem non vult amandū: sed benè potest imaginatio perturbari, humores concitari, & totum corpus interius*

quasi accendi: adio vt quis dæmone variis tentationum illecebris interius certante: œstro quodam libidinis vexetur, & sic vehementer trahatur ad desiderium carnalis copulæ cũ aliquo in genere, quod si tum temporis maleficus amator accedat, & artibus, quib. solent mulierculæ capi, eam instanter vrgeat, vel dæmon de illo vno tam assiduè memoriam & phantasiam moueat, exhibendo speciem circumstantiarum propter quas amore dignus videatur & subtrahendo eas quæ indignum redderent: facilè fit, vt in nassam præda cadat. Atque hęc est & ratio & modus quo per ista diabolus solet decipere: vulgus autẽ nequit distinguere inter actiones voluntatis, & motus concupiscẽtiæ, impetusque portionis inferioris. Vnde non oportet credere iis, qui quæue causantur coactionem voluntatis, verè enim nolendo volunt, & vellent abstinere sed volunt peccatum committere.

Hæc sententia communis est Iurisconsultorum [1] & Theologorum. [2] probatur primùm *l. eorum C. de malef. & Mathemat.* vbi Constantin. Imper. ait, *aut pudicos animos ad libidinem deflexisse intelliguntur:* non (ait) *coegisse*, sed ait *deflexisse* ideò, si lex Rhemnia vigeret, Vvierus hic non effugeret frontis inustionem, nimis quàm manifestò Imperatoriam sanctionem calumniatus.

Secundò probatur ratione, quia multa sunt pharmaca, quæ vim habent naturalem turbandi humores, irritandi semen, excalefaciendi totum corpus: &, si nullæ res tales inuenirentur, posset dæmon rebus, quibus vellet, vti tanquam quam signis conuentis, & deinde iuxta pactum ipse per se & turbationem, & flatulentiam, & pruritum, & calorem in corpus inducere, simulque personæ certæ importunam suggestionem imaginationi, quasi valdè dignæ amari, obiicere, & sic in huius amorem inflectere posset, sed volentem tantùm. Nam in voluntatem, propter arbitrii humani libertatem, nulla dæmoni iurisdictio, nulla coactio competit: quæ omnia superiore libro probauimus, q. 24.

Tertiò probatur exemplis, vt Marci Antonii Triumuiri apud Plutarch. & alterius, de quo Cleodemus apud Lucianum, vt Marci hæretici & Magi apud D. Irenæum, puellæ adductæ ad S. Hilarionem, apud D. Hier. Iosaphat Regis & Thedæ magi, apud Damascenum; *in vita Barlaam.* Iustinæ & Cipriani Magi, apud Nazianzenum & Nicephorum, (de quo consule Pamel, *in vita D. Cypriani*) vt etiam hæretici cuiusdã apud D. Epiphan. qui, quod, paullo antè exẽpli narrationem, dixerat à Mago coactas mulierculas, id intelligendum, de vehementi persuasione & forti inclinatione, non de necessitatis absolutæ coactione. Item probatur Historia Basilii Pseudomonachi & iuuenculæ monialis, de qua D. Greg. Magnus egit: item Sceleri Sethi de quo Nicetas [3]. legite illa accuratè, & inuenietis iniectam propensionem, sed defuisse necessitatem parendi.

Quarto probatur auctoritate SS. Patrum, vt omittam Epiph. Irenæ. & duos Greg. iam citatos: probatur auctoritate D. Hieron. dum docet quosdam dęmones amoribus & amatoriis canticis deseruire [4], & alibi maleficia contẽdit vim habere, vt amemus quę odisse deberem[9], & detestemur, quę nos amare decuisset.[5] Cassianus quoq; *Incẽtores*, ait, *libidinũ atq; luxuriæ quosdã spiritus esse propheta cõmemorat; Spiritus inquiẽs. fornicationis decepit eos, & fornicati sũt à Deo suo.*[6]] non quęro, an rectè explicet dictũ Oseę, sed quid sẽserit ipse, id apertè testatũ assero.

Denique probatur SS. locis esse aliqua huiusmodi maleficia, Nahum. 3. v. 4. *Propter multitudinem fornicationem meretricis speciosæ & gratæ, & habentis maleficia:* quod de his rectè noster Fra. Ribera fuit interpretatus. Apud Baruch in Epist. Ieremię, nisi fallor, mentio habetur maleficii amatorii concremationis, verba

1 Legistar. in d. §. adiecto. & d §. qui abortionis Azon. ti. C. de malefic. & mathẽma. Oldra d. cons 210. Godefri. & Ang in l. eorum. C. de malef. Alberi. rub. C de hære. Vital tract. de malef. Grilland d. q. 3. a. n. 15. Tiraq. d. l. 13. & tracta de pœn. minuend. Pet. Loyher. d ca. 5. Anto. Guibert. Menoch. Clari Farinacus & alior. Canonist. verò vt Host. in Summ. de mag. §. quam sententiam Ananiæ rubri. de sortil. Ancaran. in c. ex tuarum & Abb. c. io tabulis eod. tit. idem Ancara. in c accusatus. § sane de hæret. in 6. Squilla cens. de fide Catholic. c. 8. Turrecrema. in c. si per sortiaris. 33. q. 1.

2 D. Thom & S. Bonau. & Palud. in 4. d. 34. Sprenger. Mallei. p. 1. q. 7. Castrii lib. 1. de iust. hær. pun. cap. 15. Mich. Med. in l. 2. de recta in Deum fid. Ang. Silu Rosell. Fum. Caietan. Graffius & alii summi stæ, Binsfeld. in d. l. eorum. q. 1. Angl. & alii omnes quod sciam, & ex medicis integro libello de Philtris Ioã Bokelius.

3 Plutarch. in vita M. Anton. Lucia in Philospeude. Irenæ. l. 1. c. 9. D. Hier. in vita S. Hilarie. Greg. Nazian oratio. 29 in laud. Cipria. & Nicepho. lib. 5. c. 27. Epiph. lib. 5. c. 27. Epiph lib. 1. to. 2. contra hæres. Ebionita D. Gre. lib 1. Dial. c. 4. Nicet. lib. 4. histor. 4. lib. 3. in epist. ad Ephes. c. 6.

5 Super. c. 3. Nahum.

6 Cassian. coll. 7. c. 32. Oseæ. 4. v. 12.

verba ſunt iſta [1]: αἱ δὲ γυναῖκες περιθέμεναι σχοινία ἐν ταῖς ὁδοῖς ἐγκάθηνται, θυμιῶσαι τὰ πίτυρα. ὅταν δέ τις αὐτῶν ἐφελκυσθεῖσα ὑπό τινος τῶν παραπορευομένων κοιμηθῇ, τὴν πλησίον ὀνειδίζει, ὅτι οὐκ ἠξίωται, ὥσπερ καὶ αὐτή, οὔτε τὸ σχοινίον αὐτῆς διεῤῥάγη. *Quæ vulgatus ſit vertit, Mulieres autem circumdatæ funibus in viis ſedent, ſuccedentes oſſa oliuarum cũ autẽ aliqua ex ipſis, attracta ab aliquo tranſeunte, dormierit cum eo, proximæ ſuæ exprobrat, quod ea non ſit digna habita, ſicut ipſa, neque funis eius diruptus ſit.*] Qui locus inſignis, adhuc denſis obſidetur tenebris, ignorantia antiquitatis, vnam eius partem, quæ de funiculis eſt, nobis Herodotus clariſſimè exponit *libro primo*, vt habet verſio Latina (Græco nunc exemplari careo) in hæc verba *vna iiſdem Babyloniis lex eſt, omnibus modis exſecranda. Nempe omnibus mulieribus indigenis commune eſt, ſemel in vita ad Veneris templum deſidentibus, cum externis viris conſuetudinem habere. Ceterum cùm pleraque ſint diuitiis tumentes, quæ ſui copiam facere recuſent, hæ vehiculis cameratis ſubuectæ, pro templo conſiſtunt relicta interim à tergo magna famulitii turba. Pleræque etiã hunc in modum faciunt, ad templũ Veneris ſedẽt, nodis corollisque tẽpora reuinctæ, è quibus dũ aliæ ſeorsùm abeunt, aliæ regrediuntur. Nã diuerticula vndecunq; ſic funiculis diſtincta aditum præbẽt externis ad mulieres illas, quam cuiq; libuerit deligendam. Porro cùm ſemel illic conſederint, nõ prius domum regrediuntur, quam hoſpitum aliquis, pecuniã mulieri in ſinum iniecerit, & cum eadem à fano ſeorſim abducta rem habuerit. Hoſpitem autem illum, qui pecuniã obtulit, dicere oportet: tanti ego tibi Deam Mylittam imploro. Mylittam enim Aſſyrii Venerem appellant. At verò pecuniam illam, quantulacunq; ſit, non eſt fas reiicere, ſi quidẽ in ſacrum cõuertitur vſum. Neq; mulieri etiam permittitur hoſpitem aliquem repudiare, ſed quicunque is eſt, qui pecuniam obiecerit primùm, hunc illa ſequitur citra delectũ. Poſtremo vbi iam congreſſa fuerit cum externo mulier, Dea expiata, domum reuertitur. Iam quæ forma ſunt elegantiore, citiùs (vt par eſt) expediuntur: quæ vero deformes, diutius coguntur deſidere pro templo antequam legi faciant ſatis, Fitque interdum vt vno atq; altero anno, aut etiam triennio, atque diutius expectare oporteat miſeras. Alicubi, nempe in Cypro, ſimilis quædam lex eſt.*] Hactenus Herodotus, ex cuius narratione facilè intelligas quibus funiculis circumdatæ dicantur; & quis funis diſruptus: nempe is qui ſemitam ad illam faciebat; nam diſcedens hunc diſrumpebat, vel hoſpes, vel ipſa femina: ſed & illud intelligitur; vltimo loco, cùm obiicit funem nõ diſruptum, deformitatem exprobrari, quod eas mortalium nullus cubili dignetur. Quare retracto, quæ olim hac de re publicè Louanii dictaui, ea referens ad nodos, & ligamina amatoria, de quibus egere veteres poëtæ. Virgilius *Eclog.* 8.

Terna tibi hæc primùm triplici diuerſa colore
Licia circumdo, terque hæc altaria circum
Effigiem duco,

nempe amati ſimulachrum, ligabant conceptis verbis, vt apud eundem:

Necte tribus nodis ternos Amarylli colores,
Necte Amarylli modò, & Veneris, dic, vincula necto,

Valerius, *in Ciri*, addit & aliud, in ſinum deſpuere ter,

Terque nouena ligat triplici diſtincta colore
Fila, ter in gremium mecum, inquit, deſpue virgo,
Deſpue ter virgo, numero Deus impare gaudet.

Nemeſianus *Ecl.* 4.

Hæc eadem nobis, quæ verſicoloria fila,
Et mille ignotas Mycale circumtulit artes.

Erant hæc fila, vt plurimum, lanea, & rhombo torquebantur, vel deuoluebantur ab orbe vel glomo: Propertius *lib.* 3,

[1] Baruch. 6. v. 42.

Improba non vicit me moribus illa, sed herbis:
Stamine à rhombi ducitur ille rota.
Illum turgentis ranæ portenta rubetæ,
Et lecta è sectis anguibus ossa trahunt,
Et strigis inuentæ per busta iacentia plumæ,
Cinctaq; funesto lanea vitta viro.

Hoc est vitta lanea suspendiosi: quod & ipsum magicum. *Et l.2.*

Deficiunt magico torti sub carmine rhombi.

De trina despuitione Tibullus, *Eleg.2.*

Hæc mihi composuit cantus quis fallere possis.
Ter cane, ter dictis despue carminibus.

Sed ad rem, magicum mysterium, cuius meminit Ieremias, & à quo populum Dei dehortatur, est adoletio τῶν πίτυρων. de cuius vocis significatione non omninò res certa, nam cęteri vertunt *furfures*, noster verò *ossa oliuarum*, inter quę quid meliùs & fideliùs versum, certiùs definiri posset, si Hebræa illa epistola exstaret, nunc de Græcæ vocis significatione decisio pendet. Puto non vnam esse significationem huius vocis. Hesychius, πίτυρα τὰ τῶ σίτων ἢ κριτῶν φλοῖα: & sanè huiusmodi tritici vel hordei furfures, siue pelliculas, quæ molendo secernuntur (sic etiam Dioscorides & Theophrastus vsurpant) succendi solitos in veneficio amatorio plerique existimant, & nituntur loco Theocriti *Eidyl. 2.* νῦν θυσῶ τὰ πίτυρα, vbi Scholiastes θυσῶ exponit ἐκκαύσω, igne absumo. Vix crediderim furfures solitos adoleri, (qui parum ad hoc idonei) sed benè farinam in molâ, de qua tamen paulò antè iam locutus erat Theocritus, nec necesse habebat repetere, quare malo πίτυρα illic exponere, vt hic facit noster. Nam de eodem maleficii genere locutum poëtam illic, & hic prophetam, eo procliuior sum, quod eodem Eydill. fatetur Theocrit. amatoria illa maleficia Græcos à Babyloniis didicisse. Sicut ergo laurum vrebant veteres & bitumen, & statuas ex argilla vel cera, de lauro Virgilius.

Daphnis me malus vrit, ego hanc in Daphnide laurum.

Bituminis, ni fallor meminit Horatius, sed locus non occurrit, de statuis argillaceis & cereis.

Limus vt hic durescit, & hæc vt cera liquescit,
Vno eodemq; igni, sic nostro Daphnis amore.)

Sic etiam puto solitos adurere ossa oliuarum, hoc est minutas oliuas, & duriores ceteris, ac penè osseas, quæ est vocis Græcæ altera, minùs nota significatio, apud Athenæum [1], ex Callimacho & Philæmone, pro quodam minuto ac viliore & coloris furfuracei oliuarum genere, quod πίτυρον vocarunt. Vnde & fraces ac magmata oliuarum Hesychio videntur dicta, ἐπίτυρα dum scribit ἐπίτερα ἐκπιάσματα ἐλαίων. vbi fortassis ἐπίτυρα legendum, nec in voce vt opinor peregrina quærenda solita Græcorum compositio, ἐπίτερον, edulium nouit Athenæus, & Varro *libro 6. de lin. Lat. Apud Plautum, si vnum epityrum edã apud illum esuriens insanè benè. Epityrum vocabulum est cibi, quo frequentius Sicilia quam Italia vsa*] sic Varro. Locus Plauti est in Mili. glorio. nempe fiebat ex pityrodi oliua confricta, meminere & Cato & Columella, *libro de re rustica*, conficiendi modum indicantes & Græcanicas magnæ Græciæ vrbes, id conficere solitas: forte etiam vocem ἐπιπίτυρα sic contrahebant vulgò, dicentes ἐπίτυρα. Sed cur noster vertit, *ossa oliuarum*? certum est Hebræos, quæ in quaque re fortiora & duriora sunt, ea vocare *ossa*, vt ossa obsidentium עצמרה חבך chonach atsmoth [2] scitum etiam, hanc oliuam minutam plus ossis, quam carnis

[1] lib. 2. Conuiuii Sophist.

[2] Ps. 53. v. 9.

nis edulis præbere.constat quoque Hebræa phrasi,genitiuum fixum habere vim mobilis recti; & ideo,*ossa oliuarum*, accipi posse, pro osseis oliuis: sicut in Mosaicis scriptis[1], *asinus ossis*, ponitur pro asino osseo. Quare suspicor hoc loco à Ieremia scriptum fuisse *atsmoth Zethim*, quod ad verbum significat *ossa oliuarum*,& Græcos interpretes gnaros significationis,quam diximus, vertisse τὰ πίτυρα.Nonne verosimillimum est Babylonias,quæ Magicis nugis erant addictissimæ,veritas ne diu illic excuberare cogerentur, à sortilegiis huiusmodi non abstinuisse;maximè quas nec diuitiæ,nec forma,nec genus commendabant? quærebant ergo istæ bliteæ ac diobolares vndecunque lenocinium, & Pityrides oliuas, quæ vilioris precij, insumebant flammis. Et quam vesanæ flammam alebant inclusam,longè aptius atque expressius ossium,quàm furfurum, adustione contestabantur: simul enim sic querebantur de duritie ac rigore hospitum, & aduentorum, quos illarum nulla miseratio tangebat: ideo non solas oliuarum carnes, siue cutim (nam in his oliuis cutis potius quàm caro)sed solidas oliuas cum nucleis osseis adolebant, nimirum duritiem illam sibi inuisam hoc pacto mollituræ,& corda ferrea amore liquaturæ. Si *furfures* vertas, perit elegans ista mysterij magici analogia, Verisimile est cum ista vrerent addidisse, quod solemne reperio: sic se ossa hospitum vrere, vel, in hospite suo hæc se adolere:vel precari, vt sic hospites earum amore torrerentur:quæ omnia Virgilius & Theocritus posuere.Demum sic adusta & in cineres redacta spargebant in ventum iacta trans caput.Theocritus;

ἄλφιτά τοι πρῶτον πυρὶ τάκεται, ἀλλ᾽ ἐπίπασσε.
Farinæ primùm, igne liquescunt,sed disperge. Virgilius;
Fer cineres Amarylli foras,riuóque fluenti
Transq́; caput iace.

Sed hæc satis vel nimis, de loci Baruchi explicatione: quæ si probetur, benè eris: sin,meliora expecto. Hinc patet, vel iuxta hanc primam concl. nostram intelligendum Burchardum; vel errorem subesse eius sententiæ,*lib.19. cap. de arte magica cap.vltim.*

Sit secunda conclusio quæstionis, *hæc philtra & menti & corpori vt plurimùm valde noxia sunt.* Nota minùs esse noxia,quæ non dantur intus sumenda, quia si per nudas incantationes facta,vt plurimùm solum nocent menti; si per illigationes aut contactum extrinsecum, etiam corpori solent nocere, si habeant venena mala admixta, quod in his non frequens: si verò dentur in potum & cibum,solent vt plurimùm valetudinem vehementer debilitare, & de statu mentis deiicere.quia eorum ingredientia solent essent admodum periculosa:vt fluores menstrui,sperma (vt patet ex vetustis libris Pœnitentialibus) cerebrum felis vel asinini pulli,vterus hyenæ, virga lupi,remora, ossa rubetæ scinci, & præ cæteris (quod vocant) Hippomanes:quod est triplex,ne quis fallatur;vnum cuius mentio apud Theocritum *in Pharmaceut.* tradidit esse plantulam quandam Arcadiæ.alterum,quod vt canit Tibullus,

Virus cupidæ stillat ab inguine equæ. & Propertius.
Hippomanes fœtæ semina legit equæ.

Qualis est suum apria:tertium,pellicula quæ reuellitur à fronte pulli equini recens editi, cuius odor equas in furorem redigit,de quo Aristoteles[2], Plinius, Columella, Virg.& alij. Quam hoc noxium sit docet interitus Caligulæ, qui mortuus,cùm ei Cesonia hoc potandum porrexisset,vt narrant Ioseph.[3] & Sueton. & Iuuenal.eo respexit; *Vt auunculus ille Neronis:*
Cui totam tremuli frontem Cesonia pulli

1 Genes. 49.v. 13.

2 Arist. lib.6. hist. anima. c. 18. Plinius li. 8.c.42. Columel.lib. 6.Virgil.in Georg.

3 lib 11.antiq. Suet.in Calig. Iuuenal.sat. 6.

Infudit: & mox vt est in 4.Mes.

Tanti pantus, equæ quantum vna venesica constat.

De cunctis autem philtris Ouidius prudentissimè

Nec data profuerint pallentia philtra puellis,
Philtra nocent animis, vimq; furoris habent.

Eusebius testatur his Lucretium poëtam primò dementatum deinde furoris impatientia seipsum interemisse. de Lucullo prodidit Plutarchus, his eum primò actum in furorem, mox etiam interemptum [1]: de quodam similia narrat Aristoteles. *Virgo illa incantata a Basilio* (vt ait D. Greg.) *febricitare incæpit, & vehementer anxiari, magnisq; vocibus cum stridore clamare. Modo moritura sum, nisi Basilius monachus veniat, & ipse mihi per sua curationis studium salutem reddat.*] en verba mente captæ, & corpore languentis. Illa vero, de qua D.Hier. scribit, *postquam amator, magicis artibus instructus, ab Aesculapij sacerdotibus, rediit, & subter limen domus puellæ tormenta quædam verborum & portentosas figuras sculptas in æris Cyprij lamnia defodit: & ilicò amore insanire virgo, & amictu capitis abiecto rotare crinem, stridere dentibus, inclamare nomen adolescentis: magnitudo quippe amoris eā in furorem verterat*] de tribus ordine Abbatibus, successiuè ab eadem sortiaria toxico amatorio necatis, lego apud Sprenger. de Frider. duce Austriæ, electo rege Romanorum quem Lud. Bauarus vicit, auctor est Cuspinianus; de Stephano quodam equite Neapolitano, Anton. Panhormita; de puella, cui amator membranulam inscriptam in sinum iecerat, & narrationem, & iudicium nobis proponit Pet. Leloyherius: quare cùm tam noxia soleant esse philtra meritò Athenienses Temniam sagam morte mulctarunt [2]; & nimis laxi fuere Areopagitæ, cùm alteri, mortuo eo qui acceperat [3], ignouerunt: prudentissiméque iura ciuilia: quibus seqq. pœnæ receptæ: de quibus, quo ad praxim acturi sumus fusius *lib.5.Sect.16.* nunc breuiter. Si præbens amatorium quid, non adhibuit magicam superstitionem, nec mors secuta fuit: pæna relegationis & damnationis in metallum olim puniebatur [4]: hodie iudicis arbitrio extraordinariè punitur [5]. Quod si mors fuerit secuta, quam vt plurimùm sequi tradidit Hippolytus de Marsil. insignis Criminalium iudiciorum tractator [6]: tum, si ob malum finem præbuit philtrum (vt pote causa aborsus, vel illiciti amoris) siue tum adhibitæ sint artes magicæ siue non, mortis reus censetur, ex communi sententia iuris interpp. *argumen. d. §. qui abortionis*, quod & olim prudentum opinione receptum Iul. Paulus. tradidit [7]: neque id acerbum debuit videri Antonio Guiberto [8]: dignus enim planè supplicio malus adeò animus, fini improbissimo, per summum periculum & pessimum exemplum studens. Quod si non dedit ob malum finem, sed bonum (vtputa ad arcendam feminæ sterilitatem, ad conciliandum mariti animum à se immeritò alienatum,) tunc si accessit ars magica, adhuc punienda est audacia lethali supplicio. capitale est enim his vti artibus [9]: si verò non adhibuit quicquam magicum, sed naturalibus vsa fuit, quæ putabat non nocitura, extra ordinem mitiùs punienda est, citra [10] mortem. Hæc vera, si desit hæresis suspicio: hac accedente, quid dicendum, videbitur *d. sect 16.*

Humanam viadictam præuenit aliquando diuina vltio. Siffridus presbyter in Chronico suo, narrat anno 1260. accidisse, vt *adolescens quidam in Misnia, vt suis potiretur amoribus à Mago in locum edium desertum deduceretur: cui cùm spectrum, puellæ illius quam amabat imagine, per malefici incantationes se obtulisset: amator ille perditus, manum ei porrigens, à malo dæmone parietibus alliditur, & miserabilem in modum necatur: qui eius quoque cadauer tanto in Magum impetu proiecit, vt semianimis*

1 Euseb. in Chro. Plutar. in Lucul. Ari. in Mag. Mora. D. Greg. d. c. 4 Hiero. in vita D. Hilario. Spreng. p. 1 q. 7. Cuspinia. in Ludouico Bauero, Anton. Panhormita lib. 4. de gest. Alfonsi. Petr. Leloyer. lib. de spect. 1. c. 5.

2 Demosth. contra Aristogitonem.
3 Aristot. lib. 1. Maga. Mor. c. 17.
4 d. §. qui abortionis.
5 Menoch. de arbit. iud. cas. 358. Binsfeld. in d. l. eorum. q. 3.
6 in l. eiusdem D. ad leg. Corn. de sicar.
7 lib. 5. recep. sent. tit. ad leg. Corn. de sicar.
8 lib. 1. quæst. iur. c. 16. nu. 1.

9 l nemo aruspicem, & ibi Dd. C. de malef. & mathe. & sic intellige Menoch. de arbit. cas. 388. num. 5.
10 arg. l. 3. §. ex Senatusc. D. ad leg. Corn. de sicar. & ibi Bart. & Menoch. d. cas. 358. num. 7.

longo tempore iacuerit.]

I nunc, & animam committe ignibus doloso hoc pulueris magici mantello contectis. Nónne potiùs audiendus Phocylides: qui cecinit, omninò fugiendas amatoritas incantationes & philtra: idque verum, etiam quoad coniuges. quia etiamsi conciliarent amorem (quod nunquam vel raró contigit) tamen semper, vt minimùm, reddunt debilem, attonitum, & mentis emotæ: quemadmodum piscibus (acuta & apta est Plutarchi [1] similitudo) accidit, qui non retibus vel hamis, sed medicamentis capiuntur.

[1] in coniugalib. admonitionibus.

SECTIO III.

Restat de remediis videamus. & constat, ex dictis, inutilia esse antidota contra philtra, & remedia illa Gentilium: quæ per incantationes aut lustrationes quasdam fiebant: quæ Christianis etiam prorsùs illicita sunt. Virgilius 4. Aeneid.

G *Hæc se carminibus promittit soluere mentes*
Quas velit, ast aliis diras immittere curas.

verè dicit *promittere*, nec enim præstabat. Titullus lib. 1.

Quid credam? nempe hæc eadem se dixit amores
Cantibus aut herbis soluere posse meos.
Et me lustrauit tedis, & nocte serena
Concidit ad magicos hostia puella Deos,
Non vt totus abesset amor, sed mutuus esset,
Orabam: nec te posse carere velim.

Putabant enim his lustrationibus alterutrū euenire, vel vt amore liberarentur, vel votis potirentur. Nemesianus, inducit pastorem quærentem hæc omnia sibi in cassum cecidisse;

Quid prodest quod me peregrini mater Amyntæ
Ter vittis, ter fronde sacra, ter thure vaporo
Lustrarit, cineresque auersa effudit in amnem,
Incendens viuo crepitantes sulphure lauros;
Cùm sic in Meroën totis miser ignibus arsi?

Vittas intellige funesti viri, vt dictum superiùs. Omisit & aquæ aspersionem, de qua Propert. lib. 3. loquens de amore:

Quod mihi non patrij poterant auertere amici,
Eluere aut vasto Thessala saga mari.

Hanc secuti opinionem gentilium videntur, non Eunapius modò, *in vita Edesij*, de illa quam magus Philometor in amorem pellexerat, magus verò Maximus amore soluit: & Plin. sed & Pomponat. homo malè Christianus. Opus est in antidotis distinctione. 1. si naturalia tantùm sunt medicamenta, maniam purgantia, & ardorem libidinis temperantia (vt agnus castus & huiusmodi) dommodo noxia non sint valetudini, licebit eis vti. 2. si verò dubitetur num insit illis vis naturalis, an verò sint merè superstitiosa remedia; tunc iis abstinendum. tale quod de Scythica seu promethæa herba refert Propertius: quod de insperso corpori puluere in quo se mula volutauerit, vel hirci vrina bibita, vel rubeta in corio pecoris recentis alligata, & de virga lupi Plinius & Pomponat [2]. tradidere. 3. si moraliter improba sunt remedia, planè vitanda & vetita sunt, tale remedium Cratetis apud Laertium, scilicet sui suspendium: talia Rasis ac Pauli Aegynetæ licentiosa balnea, tripudia, commessationes, & quæ sequi solent deteriora: tale etiam illud Faustinæ, quo vsus M. Antonin. philosophus; qui gladiatorem eius adulterum occidi iussit, & illam incen

[2] Plin. lib. 28. 32. & 36. Pomponat. lib. de incãtat. Laert. lib. 6.

incedere inter caput & collum[1]. Quartò si sit admixta superstitio, tunc pertinent ad vanam obseruantiam, de qua. 2. *p. huius lib.* agendum: si verò dæmonis pactum interueniat, pertinent ad dæmoniacam Magiam, de qua dictum *lib.* 2. Quinto optima sunt remedia Christiana, tum illa quæ contra cuncta maleficia vim habent, Ecclesiastica: de quibus agendum *lib. vlt.* tum etiam quædam moralia, quibus caro maceratur & concupiscentia domatur: vt opera pœnitentiæ, humi cubationes, cilicia, flagella, ieiunia: his interdum etiam sub mortali, si magna necessitas, homines vti tenentur; vt & aliis quæ partim in omittendo, partim in committendo posita. In omittendo, vt vitare conspectum rei amatæ, & ocium, & alia libidinis irritamenta, de quibus optimè Helinandus disseruit.[2] Vis exstinguere libidinem? (ait) amoue ligna de igne si stridet incendium. ligna innumerabilia sunt potissima autem;

1 Capitolin. & Suidas.

2 habes apud D. Antonin. li. 6. hist. Sum. tit. 13. c. 6. §. 4.

Ocia, segnities, somnus, caro femina, vinum,
Prosperitas, ludus, carmina, forma, puer.

De primo est illud SS. *in desiderijs est omnis ociosus.* & Ouidij.

Ocia si tollas, periere cupidinis arcus,
Despectaq; iacent & sine luce faces.

De 2. dicit Martialis.

Quæritur, Aegysthus quare sic factus adulter?
In promptu causa est, desidiosus erat.

De 3. canit Dionysius Cato, in distych. Moral.

Plus vigila semper, nec somno deditus esto.
Nam diuturna quies vitiis alimenta ministrat.

De 4. ait Apostolus: *Bonum est non manducare carnes.*

De 5. ait Helinand. *mulier dicitur à molliendo, vt & malleus. quia sicut faber per malleum mollit ferrum: sic diabolus per mulierem, mollit & malleat vniuersam terram.* D. Hierony. *Ferreas mentes libido domat.* Claudianus.

Ferrea lasciuis molescunt corda sagittis.

De 6. Apostol. *Nolite inebriari vino, in quo est luxuria.* Virg.

Et Venus in vinis, ignis in igne furit.

De 7. Ouidius.

Luxuriant animi rebus plerumq; secundis.

Salomon in Prouer. *Prosperitas stultorum eos perdet.* D. Augustinus; *Secundæ res Sapientum animos fatigant: plus obfuerunt Salomoni, quàm profuerit ipsa sapientia; contra aduersitas aliquando retrahit à peccatis.* Ideò ait Dominus Oseæ 2. *Sepiui aures tuas spinis, vt semitas tuas non inuenires, & post amatores tuos non curreres.* Spinæ sunt, aduersa.

De 8. *ludi.* nomine iocum intelligit omnem. mœstitia enim libidini repugnat, teste poëta.

Non solet in mœstos illa venire thoros.

De 9. *carminis* nomine, omne melos musicum comprehenditur, siue voce, siue instrumentis fiat. Esa. *Cythara, & lyra, & tympanum, & tibia, & vinum, in conuiuiis vestris:* hinc, *& opus Dei non respicitis.* addit Helinand. *Difficile inuenitur aliquis lenis vocis & grauis vitæ: quippe cùm vocis lenitas cantum desideret, vitæ grauitas planctum.*

De 10. est illud.

Rara est concordia formæ atque pudicitiæ.

& illud,

Lis est cum forma magna pudicitiæ.

De 11.

De II. ait Helinandus; *Quantum enim periculi sexus adfert in muliere, tantum ætas in puero. periculosa est ætas pueri, periculosior societas, periculosissima verò familiaritas. Vnde legitur in vitis patrum: Non habendam familiaritatem: cum femina puero, vel hæretico.*] Hactenus ex Helinando Antoninus.

In faciendo consistunt; occupatio mentis in curis grauioribus, cogitatio mortis & inferni, lectio bonorum librorum, preces ad Deum fusæ, implorata auxilia Beatorum, & Angelorum, & maximè Beatissimæ Deiparæ Mariæ; quæ vt castitatis amantissima, summoperè desiderat homines hac spurci amoris lue liberare. Vtile quoque frequenter meditari, non externam illam & perituram citò speciem: quæ fragilis, caduca, sæpe mendosa & fucata, & falsis tantùm lenociniis adumbrata: sed rimari cogitatione internam & profundiorem corporis constitutionem. quid illa fuit, antequam nasceretur? stilla seminis spurci & olidi, quid nunc est? saccus stercorum. aufer cuticulæ pelliculam, quid illa tetrius aut horribilius? quid cadaueri propius? sterquilinium niue contectum albet. soluantur niues: *pax, pax naribus & oculis*: clamabunt omnes, & diffugient. Niue fugacior est forma. non liquatur, sed vanescit. illam aqua excipit: hanc quid nisi deformitas & formido, qualis mormolycij? cum anima diffugerit, quid futura hæc siue Lais, siue Helena? esca vermium, cadauer putridum, fœtens, tabe dissoluendum, ex cuius spinæ medulla serpens terribilis enascetur. Hoc amem, hoc deperearm! Narrat Suidas de Hypatia Alexandrina; eam cùm consilio nequiret auditoris adamantis, importunam sollicitationem abrumpere; panniculos ei suos, fluore menstruo maculatos, obiecisse: *Hoc* (inquiens) *est adolescens, quod amas: nihil autem pulcrum.* Appa & Gela Foroiuliensis ducis Gisulfi filiæ, carnis putridæ sub mamillis positæ odore, suam defendere castitatem. Barbari enim natura ita fætere Longobardorum mulieres opinati intactas reliquere. (*Annal. Boior. lib. 3 & Ant. Bonfin. lib. 8. Rerum Hungaricar. Decad.* 1. Sed & Th. Cantipratensi pium quendam virum, cùm cogitationes importunas, cuiusdam mulierculæ, formosæ dum viueret, animo abigere non posset; sepulchrum narrat eius aperuisse, & amplexum cadauer tabidum, faciem faciei eius contaminatæ tabe, vermibusque imposuisse, & in hoc fætore volutatum ore; donec fætor & horror, omnem libidinis memoriam superassent. Quantò efficacius hoc, illo ridiculo, &, quod nisi præfata lectoris venia, nequit referri, quod Hieronymus Cardanus [1] præscribit: *eum qui* (sic ait) *stercora recentia amica in suo ponat calceo, & calceum statim induat: amore liberandum.* vtatur ille suo remedio. apagè has sordes. equidem tetro odore amorem cum fastidio commutandum crediderim, quamdiu fætor durabit: post, nescio: nisi quis mentē similibus (quas dixi) cogitationibus muniat, armetque. His remediis continentur, quæ ex Auicenna Niderius posuit [2] excepto sexto, quod ipsemet fatetur sæpè non proficere.

1 lib. 2. de varieta.

2 lib. vltim. Fermicarii.

QVÆSTIO IIII.

De Maleficio hostili.

A HOstile vocatur, quicquid in bonis animi, corporis aut fortunæ damnum infert, aut aptum est inferre, aut idcircò adbibitum fuit à malefico vt inferret. primùm actu, secundùm potestate, tertiùm intentione huiusmodi est. quæ in his interueniũt, vt plurimũ sunt frigida, amara, noxia, & naturæ humanæ hominúmque saluti contraria: ideo *venena mala* vocari, vult [3] Grilland. contra quam in amatorio, in quo censet vt plurimum interuenire, res calidas, dulces, amœnas homini,

3 q. 3. num. 25.

homini, & coadiuuantes naturalem calorem & potentiam luxuriandi, & ideo à lege hæc vocari *bona* vel *non mala venena*, quia non sunt instituta hominis necandi causa [1]: hæc perpetuò vera non esse, facilè credent, qui præcedentem quæstionem accuratè legerint. De præcipuis ergo hostilis maleficij generibus nunc agamus, & quia prolixa atque varia disputatio est, in suas sectiones eam patiamur.

1 l. 3. §. hæc adiectio. D. ad leg. Corn. de sicar.

SECTIO I.

De fascinatione.

VT res commodiùs intelligatur, notanda differentia triplicis fascinatio- A
nis: nam puto vocabulum, largè sumptum de propriè & impropriè dicta fascinatione, diuidi posse, in *poeticam* seu *vulgarem*, in *philosophicam*, & *in magicam*.

Vulgaris seu *poëtica* est, de qua potissimum disputatur; secundum quam dicuntur homines fascinari, ipsa visione seu adspectu actiuo fascinantis, vel etiam inuido aliquo laudante, eo solo quòd malignè aut malitiosè adspicit vel laudat alium, à quo est auerso animo. Et hæc opinio multa peperit alia opinaméta. primò hoc periculum imminere potius pulchris quàm deformibus, pueris quàm maiobus ætate. Secundò hoc periculum remoueri quibusdam euphymiis: nempe si bene precentur iis, quos cum laude & admiratione intuentur: vel si quid turpiculum pueri gestent appensum collo, vnde fascini nomen inditum virili membro, eo quod contra fascinationá talia gestarent oscilla: &, mutato in paulo honestiorem modum more, digitos duos cum pollice sic inserto vt tale quid exprimant, de gagate, vel ebore, vel argento; vt fit hodie in Hispania (*Higa vocant*) immò si sommo manè surgenti quis ita digitos intendat, id ipsum quoque amuleti esse loco censent, quod malo exemplo Reginæ cuidam fieri aiunt. si baccare frontem cingas, si ter in sinum despuas. denique si cum auidè lautum edulium sumas, & te intentius aspicienti partem cibi porrigas. *præstituri* hæc omnia fore, ne fascineris. Tertiò censent ad bruta quoque hanc fascinationem pertinere, gallinas, agnos, equos, & ferunt fascinatos aliquando cecidisse. Huc pertinent illa poëtarum Virgilij.

Nescio quis teneros oculus mihi fascinat agnos.
item —— *baccare frontem*
Cingite, ne vati noceat mala lingua futuro.

& Theocritus docet contra hanc fascinationem solitos in sinum sibi despuere;

ὡς μὴ βασκανθῶ, τρὶς ἐς ἐμὸν ἔπτυσα κόλπον.
Vt non fascinner, ter in meum exspui sinum.

Solent quidam huc referre illud Albij Tibulli *lib. 1. eleg. 2.*

Hunc puer, hunc iuuenis turba circumstetit arcta,
Despuit in molles & sibi quisque sinus.

Verùm prior illos versus refutat; qui docet, eum, de quo agit, vt insanum ac lymphatum, cinctum fuisse corona puerorum, & cæterorum: qui tamen, ne quid eis detrimenti ab aspectu, tactúve insani hominis contingeret, despuendo se sibi consulere arbitrabantur. cuius superstitiosæ auersionis, vt consuetæ, testis est Theophrastus *lib. de characterismis in descriptione superstitiosi.* Sed quoniam à Tibullo amans inducitur vtens magicis artibus: si dicas eumdem amantem amentémque describi, non aberrabis à vero. nam Plato *in Symposio* amoris furorem fascinatorium esse docuit: eò quòd mutuo aspectu & intentione oculorum, amor hauriatur, augeaturque.

Hanc fascinationem cum suis remediis esse superstitiosam nemo negauerit opinor, quam damnant DD Basil. Chrys. Hieronym. & alij citandi: & profert Richar

Richardus *quodl.3.q.12.* duos articulos, quibus non obscurè anathema dicitur iis qui illam tenent. Sine maleficiis verò, opinionem de solo morbo per laudationem inferendo, nemo catholicus Theologiæ peritus, aut veræ philosophiæ sectator admiserit. Nam quæ de vi verborum diximus, & de vi imaginationis *lib.1.* illa conuincunt, nec verbis hanc vim inesse, nec imaginationi quo ad corpus distans, vt verè quidam apud Algazelem *l.5.physi. c. 9.* asserunt. Ad natale fascinantis astrum confugere rediculum est: omnes enim illa hora nati fascinatores forent. Vim animæ vnius in corpus alterius effectiuam tribuere; est damnatum delirium Auicennæ. Nec satisfaciunt, qui ad temperiei & substantiæ dissimilitudinem confugiunt. quia inter res eiusdem speciei nequit esse tanta substãtiæ pugna ac dissimilitudo. non enim basiliscus basilisco, non vipera viperæ, sed homini & aliis animalibus nocent. Et vt vnum animal alteri tam sit noxium, id ex vehementi naturæ antipathia nasci necesse est: hanc verò ex differentia specifica, quam sequitur differentia temperamenti. Quid? quod fascini huius defensores contendunt, etiam fascinari quem solere à beneuolis & carissimis. verba Plutarchi, & Heliodori suggessit mihi, & communis patriæ, & religionis cõiunctione amicissimus, And. Scotus noster. Græci codices mihi nunc non suppetunt; quare ponam ex versione eiusdem: *Haud sane ignoras,* (ait Plutarch.) *quod & amicis, & familiaribus & parentibus nonnulli oculum fascinantem esse existimant: vsque adeo vt mulieres non ostendant illis pueros, nec diutius ab huiusmodi hominibus inspectari sinãt. quo modo ergo id mali videbitur ab inuidia effici? quid porro per Iouem dices de ys, qui dicuntur se ipsos fascinare? non hoc quoque audisti: sin minus illa certè prorsus legisti:* Plutarch. 5. Sympos. ca. 7. Heliodorus l. 3 Aethiopi. histor.

Eutelida fuerant pulcri per colla capilli:
Sed tibi dirus homo conspecto in fluminis vndis
Inuidit, turpisq; inuasit protinus illum
Morbus, & inuidia corrupta est gratia formæ.

Narrat enim Eutelidem cùm sibi pulcher visus esset, propria specie captum, in morbum incidisse: atque habitum bonum vna cum pulchritudine perdidisse.] Vides fabulam Narcissi fabulæ similem: si quid tale accidit: arbitror vtrique contagiosam aliquam fontis exhalationem fuisse exitio. Sed audi quid Plutarchus hac de re censuerit, putat enim in his ex vera inuidentia id oriri, quod etiam Heliodoro visum. Plutarchus; *Audacter dico vniuersas quidem animæ affectiones quibus diu insint, in iis malos habitus ingenerare: hi cum naturæ vim cœperint, qualibet ex causa moti sæpe etiam inuitos homines in iam proprias ac consuetas perturbationes deferunt. Sic autem considera, timidi etiam ipsa auxilia formidant, iracundi in charissimos quoque sunt morosi. Amatores & intemperantes postremò nec sanctissimis quidem corporibus quamuis moti vicinis queunt abstinere. Mira est enim consuetudinis vis ad attrahendum affectum in id quod sibi est proprium. Et qui lapsum est propensus, vbiq; necesse est impingat. Nulla est itaque admiratione dignum: si, qui inuidendi & fascinandi habitum sibi induxerunt, etiam aduersus familiares ex morbi proprietate mouentur: ast vbi moti fuerint, quod natura solent, efficiunt non quod volunt. Quemadmodum enim sphæram sphæricè moueri, & cylindrum in modum cylindri necesse est pro formæ differentia: ita & hominem sic inuidiæ affectio inuidenter aduersus omnia mouet. Quinetiam verisimile est, illos familiaribus & charis plus nocere.*] Immò verò id mihi minùs fit verisimile, cur? an quod frequentius illos respiciant? aliquid id foret, si habitibus non vteremur quando volumus: & habitus à primis illis motibus animi non differrent: quos confundit Plutarchus; non obscurè etiam voluntatis humanæ libertati his verbis, vt ex geometrica comparatione patet, frenum iniiciens. A cæteris etiam philosophis recedit, qui perspicuè maliuolam inuidentiam requirunt amori repugnantem.

pugnantem. Solus Heliodorus Plutarcho consentit,& si de facto dubitet: *Porro*,inquit,*si qui sunt,qui etiam charissimos, & quibus benè volunt fascinant: id quidem non est mirandum, si cùm sint natura inuidi:non quod volunt faciunt, sed quod naturaliter solent.*Præsupponit vtérque naturalem vim maleficam illis inesse:quæro qualis? physica an moralis?Si moralis tantum,hæc illis nolentibus non elicitur. Si physica, præexistens aut tunc nata. si præexistens, cur non nocet prius subiecto cui inest. Si tunc nata;qua noua efficiente, causa? nam erga hanc personam benè afficiuntur. Cæteri arbitrij libertatem hac in re concedunt, & aiunt innoxium intuitum esse, si animo aspiciant non malo, vt aduertit Tostat. *in num.* Sed magis philosophicè procedit Plutarchus hac in re. Nec tamen feliciùs philosophantur, de sui ipsius fascinatione. Plutarchi sunt ista: *Bonus vir Eutelidas,& quicumque seipsos dicuntur fascinare,non sine ratione id mihi videntur pati. Periculosus est enim(vt ait Hippocrates) summè bonus habitus,& corpora simulatq; ad summum vigorem processerint,non stant,sed cadunt, & in contrarium vergunt. Quando igitur ij integrum cœperint incrementum:seq; spe melius affectos vident, adeò vt sese demirentur ac circumspiciant, eorum corpus propè mutationem est* (esset Plutarche licet seipsos nec demirarentur, nec circumspicerent, iuxta Hippocratem) *& per habitus vitium in deterius tracti seipsos fascinant.* (Quomodo per habitus vitium? id maliuolentiam dicebas ergóne credendum quenquam sibi ipsi malè velle solitum,aut suis bonis inuidere? esto aliis inuiderint, nunquam huc se porriget vis inuidentiæ, vt philautiam animo expellat.) Sed hæc ipsa ratio Plutarchi, quam subdit,ostendit quid fascinationis nomine comprehenderit. nam subdit: *Hoc autem magis fit ex fluxibus; qui vel circa aquas vel alia quadam specula subsistunt. Exhalat enim spiritus in obiecta:eóque fit,vt que aliis nocebant,seipsos male habeant. Quod cum pueris fortasse contingat, falsò causa obtuentibus adscribitur.*] vult ergo Plutarchus in aquam ex oculis spiritus diffusos, & in Euthelidam, corrupta iam aqua, vapores cum illis spiritibus reflexos. cuiusmodi spiritus ex bene habito & sano corpore, vt erat Euthelidæ, emanasse non est credibile. ægrorum & venenatorum illa affectio est,& non nisi ex virosis aut corruptis humoribus profluens. Pueros autem affici hoc pacto & fascinari,quia ex se ipsis spiritibus quosdam seu qualitates nescio quas effundant, quæ aëre corrupto in eos redeant vnde exiuere: nullus crediderim. Verè tamen Plutarchus, falsò causam obtuentibus, scilicet quatenùs obtuentur, ascribi pronunciauit:nec enim negare voluit,quod antè asseruerat visu aliquos esse contagiosos.

Concl.1. *Si ergo loquamur de hac fascinatione propriè dicta, quam poeticam seu vulgi vocaui: quam ipsa visione cum imaginatione maliuola fieri volunt, quod satis ipsum nomen Græcum indicat:dico,illam esse aliquid non naturale, sed fabulosum superstitiosumque.* B
Hanc conclusionem optimè docent quidam egregij medici, vt Iul. Schaliger *de subtilitate exercitat.* 349. & Franc. Valesius *Sacræ philosophiæ cap.* 68. & Theologi vt *Richard.* quodl. 3. q. 12. *Abulens.* locis mox citandis, & Haliacensis Card. in *perspectiua*, Ciruellus *pag.* 3. *de superstitione c.* 5. Leonard. Vairus *toto fermè lib.* 2. *&* 3. *de fascino* & Laurent. Ananias *lib.* 4. *de natu. dæmon.* probatur auctoritate D.Basilij *hom. de inuid.* qui hoc spernit, vt muliebrem nugacitatem. Secundo, quia, cùm visio sit actio immanens, & fiat per introsusceptionem siue per passionem, non verò per actionem transeuntem, nec per radiorum emissionem: non potest idonea huius fasc. causa naturalis assignari, denique quia nec Hippocrates, nec Galenus, nec vllus veterum medicorum (si Valesio, multæ lectionis & probatæ experientiæ me dico, credimus) huius fascinationis, cũ fusissimè tamen egerint de cunctis morborum generibus & causis. Vt satis

mirari

mirari nequeam doctos quoſdam Theologos ſcriptis mandaſſe, hanc comprobari à medicis & philoſophis, nec negari poſſe experientia conuincente, Vnum tamen medicum ſolum laudant, ſi medicus ille bonus & peritus Marſilium Ficinum, *in opere de anima immortalitate*, quod non ex Æſculapidarum, ſed Academicorum ſcitis conflatum eſt. Sed nimirum iſti vulgarem faſcinationem à philoſophica, propriam ab impropria non diſtinxerunt.

C Secunda concluſio, *philoſophica ſeu phyſica faſcinatio, non niſi impropriè dici poteſt faſcinatio, propriè verò eſt contagio ſeu infectio.* Sciendum pro intelligentia concluſionis, fieri poſſe vt aliquis alterius aſpectu lædatur, nam verum eſt illud poëtæ.

Dum ſpectant oculi læſos, læduntur & ipſi:
Multaq́ corporibus tranſitione nocent.

quod de lippis *l.1.* doctum eſt: Et quidem huiuſmodi læſio contingit, maximè quando mutuus eſt intuitus: etſi poſſit etiam, quando tantum intuetur oculus læſorem, per modum paſſionis (de quo nunc non agitur) vel quando ſolus lædens aſpicit lædendum. qua de re nunc agimus. De hac ita Plutarchus diſſerit. *Nouimus homines, qui viſa pueris maximè nocent, quippe habitum, vt pote humidum ac debilem, vertunt, & in deterius mouent: quod quidem minus accidit iis qui indurverint etiam compacti ſunt. Tametſi qui circa Pontum habitant, quos olim Thybes appellabant, Phylarchus ſcribit non tantum pueris, ſed etiam viris pernicioſos eſſe: tabeſcere enim & ægrotare, qui adſpectum eorum, & habitum, ac ſermonem exciperent. Perſpecta eſt autem res, vt videtur, ab iis, qui cum illis commercia exercebant & ſeruos illinc educebant venales. Verum hæc iſtorum malitia haud proinde fortaſſis eſt mirabilis. Nam & attactus & affricatio manifeſto quoddam habent patiendi principiũ, & quemadmodum aliarum auium pennæ aquilinis coniunctæ, decreſcunt ac pereunt occulta quadam vi plumarum caulibus putreſcentibus: ſic nihil eſt abſurdi, hominis etiam tactum partim quidem eſſe vtilem, partim verò grauem ac noxium. Iam verò ex aſpectibus quibuſdam noceri, id quidem (vt dixi) ſed quoniam cauſa eius perdifficilis eſt, pro falſo reiicitur. Atqui (inquam ego) quodammodo ipſius cauſæ veſtigium quoddam ac ſemitam inveniſti: vt qui ad defluxus corporis perueneris. Nam & odor, & vox, & reſpirationis fluxus euaporationes quædam ſunt animantium, & partes quæ ſenſus mouent. atque illapſæ afficiunt, huiuſmodi autem longe veriſimilius eſt ex animalibus emanare, vt quorum ſpiritus propter calorem & motum, veluti pulſum quendam & concuſſionem habet: quo ſpiritu concuſſum corpus defluxus quoſdam aſſiduè emittit, id quod per oculos imprimis fieri par eſt. Nam cum viſus multiplicem habeat motum, cum ſpiritu ipſum igneum eiaculante, mirificam quandam vim diſſeminat. Qua ex re multa, tum pati, tum facere per viſum, homini accidit: quippe quem res viſæ vertunt ac modicis dum voluptatibus tum iocunditatibus afficiunt, quin & amoribus (qui vel maximi aut vehementiſſimi ſunt animæ affectus) principium dat viſus. Hinc diffluit ac colliqueſcit amator, vbi pulchras intuetur ceu ad ipſas adeat. Vnde haud immeritò mirari quis poſſit, eſſe, qui exiſtiment hominem per viſum pati ac vexari, non autem facere ac nocere. Pulchrorum etenim ex aduerſo aſpectus, quodque ex ipſorum oculis exit (ſiue id lumen ſit, ſiue fluxus) amantes liquefacit, & conſumit, cum voluptate dolori coniuncta, (id quod ipſi γλυκύπικρον hoc eſt dulce amarum vocant) neque enim vel ex contactu, vel ex auditu contingit hominem adeò ſauciari atque affici, vt ſi quos vel ipſe aſpiciat, vel ab iis aſpiciatur, talis enim ex viſu diffuſio fit, & inflammatio; vt planè amoris imperitos exiſtimem eos, qui mirum putant Medorum naphtam ex interuallo ab igne inſtammari. Pulchri enim etſi per longè diſtantes intueantur, ignem intra amantium animas incendunt. Sæpe etiam hominum [illegible] auxilium videmus.*

curantur enim hiaticulam intuentes: cui talis inesse vis & temperatio videtur, vt morbum attrahat & excipiat per visum veluti fluxum exeuntem. Vnde hiaticulæ ne sustinere quidem sustinent hominem auriginosum: sed à se auertunt, & oculos clausos tenent: non quod illi (vt quidam putant) curationem inuideant, sed quod velut ictu feriantur. Ex omnibus autem morbis maximè ac celerrimè contrahitur conuictu lippitudo. Vsque adeò celerem vim habet visus inferendi atque affricandi aliis morbis principium. Ex his Plutarchi verbis nota, *primò* illi hanc fascinationem esse similem detrimentis, quę contactu & affricatione inferuntur: hoc est nihil esse aliud, quam naturalem quandam contagionem: vt appareat eum non admittere vulgarem illam, docent id comparationes eius de rupicula, de lippitudine, de amore: etsi rationes hæ mihi non probentur, & alias *lib.* 1. veriores in medium protulerim.

Subdit deinde, cur noxius magis sit intuitus inuidorum, quam aliorum. *Affecta* (inquit) *anima corpus afficitur. Nam cogitatio de rebus venereis excitat pudenda, & canibus præ ferocia, in certaminibus aduersus feras, sæpe visus exstinguitur, atque excæcantur. Mærores autem, & auaritia, ac zelotypia colores vertunt, atque habitus lancinant: quibus affectibus haud minus inuidentia in animum penetrare solita, corpus malitia implet, quam pictores eleganter exprimere conantur inuidiæ faciem depingentes. Quando igitur cumque homines, sic ex inuidia affecti oculos infigunt: hi verò proximè animam ordine locati ipsius maliciam attraxerint, veluti veneno tincta tela impetant, nihil (opinor) præter rationem aut fidem obtingit, si conspectis nocent. Nam & canum morsus periculosiores sunt, si ira perciti mordeant: & hominum semina efficaciora esse aiunt si amore coeant. Ac prorsus animæ affectiones confirmant, & vehementiores efficiunt corporis vires. Propterea id genus amuleta, quæ à prohibenda fascinatione,* προβασκανία *vocantur, sunt qui putent aduersus inuidiam conferre, quod scilicet* (sic) *trahatur visus per absurditatem, quominus innitatur affectis.*] Aliquid est hoc vltimum in Plutarchi doctrina, qui non attigit punctum præcipuum difficultatis, nec enim ostendit, quo pacto ille maliuolus vel calidus affectus queat noxialem qualitatem suam in alium effundere. Mutuatus reliqua à Plutarcho, hoc præclarè & luculenter satis explicat Heliodorus *Aethiopicæ Hist. lib.* 1. interprete Scotto: *Sic se res habet. Hic aer nobis circumfusus per oculos, nares, halitum aliosque meatus ad profunda penetrans, & ex qualitatibus exterioribus eò secum inferens, qualis influxerit, talem etiam iis qui excipiunt habitum ingerit. Itaque vbi aliquis liuore percitus res pulchras intuetur, circunstantē aërē qualitate malefica replet, ac proprium spiritum acerbitatis plenum in proximum queq; contorquet: spiritus autem vt pote subtilis, ad spiritum vsq; & medullas ipsas peruadit, ac plerisque morbus fit inuidia, & proprium accepit nomen fascinationis. Iā vero illa etiam considera, Charicles, quam multos sæpe oculorum ægritudo, quam multos etiam pestis tabes corripiat: cùm tamen nunquam tangant eos, qui iis morbis laborant, nec aut lecto, nec aut mensa eadem participent: sed cùm eumdem tantum hauserint aerem.*] Vides vt à contagione pestis, probet hanc inuidentiæ fascinationē: quia vtraq; ab exhalationibus seu vaporationibus prauis vitiato aere prouenit? Prosequitur: *Sit autem tibi huius rationis indicium, si quod aliud, etiam amorum ortus: quibus res visæ dant originem, & veluti subuentaneas affectiones, per oculos in animas eiaculantur: Idque iusta admodum ratione. Nam cùm ex nostris meatibus ac sensibus maximè assiduam visus habeat motionem, & calidissimus sit, paratior existit ad capiendum eas, qui circumcirca sunt defluxiones, sicque amorum transitus ignito spiritu attrahit.*] mox subdit de rupicula & basilisco, de quibus nos *libro primo* egimus.

Habetis ad philosophorum mentem explicatam fascinationem, quam tuentur philosophi & Theologi recentiores, quorum breuiter vna & consentiens opinio est, Auicennæ, Algazelis, & gentilium, illa superstitiosa, quæ reieci

iecimus, nihili esse, nec ab ipsa visione, qua visio est, fieri alterationem vllam in alio, sed alterationem effici per venenatam aliquam qualitatem manentem in putridis humoribus aut vitiosa complexione ipsius intuentis, hanc qualitatem communicari spiritibus vitalibus, qui imaginatione acriore & attentione intentiore animi concitantur, & exciti viam quærentes ad oculos perueniunt. His spiritibus effluentibus ex oculis non quidem ipsa visione, sed spiritibus simul cum visione excitatis & erumpentibus, aërem proximum malo suo viru inficere, & ab hac aëris parte aliam infici, & sic perueniri ad partem aëris proximam illi, qui est inficiendus, (puta pueri) & hunc aërem proximum insinuare se in oculos lædendi, & ex oculis eius, quæ pars tenerrima citiùs inficitur, se penetrare in corporis partes interiores. Hæc est sententia Alex. Aphrodisæi *in problematib.* & Aristot. *problema.* 20. *sect.* (nisi dicas hunc ex vulgi sententia locutum) apertè est D. Thomæ *1. p. q* 117 *a.* 3. *ad* 5. 2 *& 3. cont. gent. c.* 103. quem Ferrar. ibi. & Ægid. columna *lib. cont. error. philosophor.* & alij sequuntur. Et probant non malè exemplis Richard. *d q.* 12. & Abulens. *parad.* 4. *q.* 16. *& aliis locis.* Richardi sunt ista, *videmus enim hominem patientem in oculis quandoq; aspectu suo lædere hominem, qui illum adspicit, quod contingit ex hoc, quod oculi mala qualitate infecti, aërem medium inficiunt, & aer infectus oculos directos ad oculos infixos inficit, eo quod secundum rectam lineam & directius illa infectio deriuatur ad oculos adspicientium quam non adspicientium multum, ad hoc cooperante imaginatione illius, qui aspiciens oculos infirmos imaginatur, se lædi, & ego expertus sum in me ipso, me quandoque non potuisse tenere aciem visus, nisi cùm difficultate directè contra oculos illius, qui infirmitatem patentem in oculis patiebatur.*] vides hanc fascinationem, quam Richardus admittit nō alium esse, quam (vt dixi) infectionem quandam: & præterea illum addere vnam circumstantiam imaginationis eius qui læditur, quæ valdè probabilis est & propria pestis atque omnium morborum contagiosorum, qui facillimè hauriuntur ab iis qui timent corripi, vel correptos se autumant. Addit Richardus. *Ad hoc est etiam alia experientia, quæ habetur per philosophum, primo libro de somno & vigil. vbi dicit sic, quoniam sicut visus patitur sic & facit aliquid. In speculis enim valdè puris cùm menstruis superuenientibus mulieres inspiciunt, in speculo, fit superficies speculi, velut nubes sanguinea, & si quidem sit nouum speculum non facile est abstrahere huiusmodi maculam, si vero sit speculum vetus facilè est, causa verò, sicut diximus, quoniam non solum patitur visus aliquid à visibili, sed etiam facit aliquid, & mouet aëra quemadmodum & splendida, nam visus est splendidorum habentiū colorem.* Quod ait visū facere aliquid non sic accipiendum, quasi velit ipsa visione aliquid emitti, qua visio est, sed simul seu cōcomitanter quosdā exire spiritus seu vapores, qui noxā illam speculis inferant: dubitari autē potest, vtrum hi spiritus virulenti emittātur per ipsum oculi globum, vt volūr Richard & Abulensis, an verò dumtaxat, per cauitates orbium seu angulos, vnde solet lippitudo exire? Mihi nullo modò verisimile videtur per solum globum exire: fieri potest, vt aliqui, sed rari admodum & pauci: putem longè plures exire per cauitates illas, & simul per os, & nares plurimos. & efficaciores cum exspiratione inhalari obiecto, cui damnū infertur seu quod contagio afflatur. Nonne putridi vaporis longè plus, & citiùs expeditiusq;, calidius etiam & inflammatius, ab ore in cor per asperam arteriā, quam per oculos solet immitti? Fortassis etiam veritati prorsus consentaneum est, quod Valesius contendit, ab oculis nec suffusiones, nec nubes, nec albugines, sed ophtalmias dumtaxat seu lippitudines tantum in alios mitti: minùs ergo mittant affectiones non suas, sed aliorum certè scabiem non oculus, sed manus & contactus membrorum affricabit. Pestilitas nunquam aspectu

ſed halitu oris ſolo propagari conſueuit: quare ægrotum non adſpectum, ſed contactum & propiorem acceſſum fugimus. De menſtruatis illa, quoad ſpeculi ſuffuſionem, vera puto, ſed quæ de morbis hominum aut aliis admirandis Plinius narrauit *lib.7.cap.15. & lib. 28. cap. 7.* ea quotidiano vſu & experimentis coniugatorum refutari Valeſius conuincit. Tertiò probat Richardus, eò quod paſſionibus quibuſdam animi, oculi quaſi tranſmutentur, & igneſcant, adeò vt nec ipſi alios nouerint, nec agnoſci ferè queant: & præterea etiam ſolo adſpectu alios ad amorem aut laſciuiam poſſint pellicere. Putat enim ex ſolo adſpectu, mediante imagine, paſſionem primùm interiùs concitari, & eam oculis ſe inſinuare, & qualitatem aliquam oculis, illicem ad laſciuum amorem, inſerere. Atque adeò eſſe mulieres ſeu viros, quibus illicium illud ſeu qualitas attractiua ad amorem inſit in oculis, per modum qualitatis perpetuæ & immanentis: aliis verò ineſſe illam duntaxat durante paſſione amoris, hoc eſt quamdiu illi ipſi concupiſcunt ſeu amant. Qua de re prorſus dubito, &, pace Richardi dixerim hæc non ſunt admodum veriſimilia: nam qualitatem talem ineſſe aliam quam ſit ipſa pulchritudo oculorum, vel decentia, vel gratia aliqua moralis, quę venuſtate, alacritate, decore aut aliis amari dignis conditionibus, animum vulneret hac Cupidinis ſagitta, nihil neceſſe eſt, cùm hæc ſufficiant, nos imaginari. Nec vrget probatio Richardi quam his verbis ſubiungit, *Quandoq; enim videbis mulieres turpes, & oculos turpes habentes, & tamen quandoque magis aſpicientes ad ſuum amorem alliciunt ex aſpectu ſuo, quam longè pulchriores mulieres, & quãdam habent nociuam efficaciam tranſeuntem, hoc eſt cum paſſione tranſeuntem, quod videtur perſuadere experientia, vnde viris periculoſum eſt tales mulieres reſpicere.*] Fateor periculoſum, ſed quia hæ mulieres ſunt illecebroſæ vel conuerſatione, vel aſpectus gratia aliqua, vel ipſa laſciuia, quæ ex oculis elucens prouocat homines ad id, quod natura deprauata eos inuitat. Nec forma ſola capiuntur, qui amãt: nam ſat cuique formoſum, quod amat, videtur.

Quiſquis amat ranam, ranam putat eſſe Dianam.

Quod verò efficacior ad malum ſit aſpectus harum cum paſſione amoris ſeu eromania ipſæ percitæ, fit, quia tum acrius oculos intendunt, & ignea illa lux ſplendidior, addit aliquid decori, ſicut & vox eorum, qui ex animo loquuntur, magis ſolet auditorum animos percellere. Si vis me flere, ait ille, flendum eſt primum ipſi tibi: ſi vis amari, ama, nam magnes amoris amor. Et hæc eſt cauſa, cur dicat Eccleſ.cap.9.v.3. *Ne reſpicias mulierem multiuolam, ne forè incidas in laqueum illius.*] Minimè his verbis probare voluit commentitiam illam qualitatẽ Richardi, qui certè prorſùs impropriè hanc vocat *faſcinationem*, nam & amantes non niſi impropriè faſcinati dicantur. Quis vnquam Helenam, vel Penelopem vel ſimiles, tot ambitus proci, *faſcinatrices*, vocauit.

Ad Abulenſem veniemus, qui ſtat pro nobis, & accuratè rem diſcuſſit locis tribus. Primò ſcribens in Gen. *cap.21.col.6. noua editionis*, diſtinguit, vt nos diſtinximus, & vulgarem illam faſcinationem quam motibus animi irati attribuunt, refellit, quia tales motus *pertinent ad paſſiones animales, & non ad naturales: infirmitas autem fundatur ſuper aliqua naturalia, vt harmoniam, vel non harmoniam humorum & aliorum in corpore.*] phyſicam verò iſtam probat, ſi fiat in corpore propinquo; nam in longè diſtans iure optimo negat fieri poſſe, quia ſpiritus iſti expelluntur virtute naturali, qui ſunt aliquantulum graues, vt pote *humidi humiditate aquea, & ideo non poſſunt in longum tendere, niſi per magnam virtutem potentia expulſiua*, qualis nec ineſt oculo, nec, ſi ineſſet, ſufficeret, qua vis illa noxia reſiſtentia medij facillimè commutaretur.

Hæc eadem omnia docet *in d. Parad.* 4.*à fol.*52. vbi *fol.* 55. *col.* 2. expreſsè aſſerit non dandam faſcinationem illam vulgarem, ſed Phyſicam, quæ prouenit ex aliqua peſtifera qualitate exiſtente in animali per modum morbi: & diſtinguit inter propinquum obiectum & remotum *fol.* 51. & *col.*4 & *fol.* 57.*col.*2 & quoad propinquum prudenter addit neceſſarium eſſe, vt illud propinquum diſpoſitum ſit ad recipiendam corruptionem illam faſcinationis, *quod docet d.fol.* 51. *col.* 4 & verò certiſſimum eſt. Verum idem hanc materiam magis ex profeſsò examinauit comment.in cap.21. Num. *à q.* 9. & *q.*10. docet, quod præſupponimus, ſpeciei viſibili nullam ineſſe qualitatem actiuã, vel paſſiuam alterantem ad modum quatuor naturalium qualitatum; quia ſpecies viſiuæ, nec calidę nec frigidæ, nec ſiccę, nec humidæ ſunt, formaliter, aut effectiuę, ſed nec virtualiter: & tantum illæ efficere poſſunt, vt res, cuius ſpecies ſunt, videatur. Quare ipſæ nocumentũ nullum inferre queunt per ſe, ſed aliquid illas comitatur vnde noxa hauritur: quæ haud dubie ſequeretur, etiamſi res viſa non videretur & videns, oculis clauſis, non vidiſſet. Illud verò concomitans, eſſe ſpiritus (corpora quædã ſubtilia) ſubſtantiæ calidæ & humidæ, qui in vapores quoſdam reſoluantur. Hi ſi ad corpus aliquod tenerum delati ei adhæſerint, *frigiditate ſuperficiei corporis ſolidi cui inhæreat, & aeris circũſtantis, cõdenſantur, atque viſibiles effecti corpora apparent.* Et hoc in ſpeculo, in quod intuetur menſtruata, contingere. Animalia itaq; in quibus hi venenoſi humores ſunt, per oculorum pupillas ſpiritus emittere ſolere, qui valdè noceant iis, quibus inhæſerint. Et hos ſpiritus non pertinere ad potentiam viſiuam, ſed ad tactiuam, quæ per applicationem & contactum operatur, & illi per calorem, vel humorem nocent,

Qui per ipſam viſionem, qua videt, dicunt malum inferri neceſſe eſt fateantur cum Platonicis, viſionem fieri per radiorum emiſſionem, quod omnium accuratiſſime refutauit Abulenſ. *Sup.q.*11. rationibus validis octodecim. Idem *q* 14 *cum ſeqq. vſq; ad.*19 poſtea preſſiùs faſcinationis materiã diſcutiens *q. quidẽ* 14. expreſsè aſſerit, hæc verba, *Dicendum eſt quod plurimi eorũ, qui catholicæ veritati valde inhærẽt, faſcinationem nihil eſſe dicunt, nullum quoq; animal faſcinari, id eſt oculo percuti, nullumq; bonum aut malum per oculos cauſari. Horũ autem modus ſane, vt iſti accipiunt, ſolitã veritatẽ habet. Vulgares namq; qui ſecundũ ſuum nomẽ inſipientes ſunt, arbitrantur & aſſerunt, quoſdam homines eſſe malorũ oculorum: addentes, quod ſi iſti oculo furibundo, aut inuido, vel qualitercũque ad malũ modo adſpicere aliquid voluerint illud lædent atq; occident, & ſi benigno oculo illud conſpexerint, nihil nocebunt. Hæc autẽ penitus falſa ſunt, & naturæ diſſona.*] vides ſententiam Abulenſis, de vulgari faſcinatione, qui rectè oſtendit, ſi qualitas illa inſit venenata, etiam cum nolunt, obtutu nocituros, vt rectè Plutarchus, & Heliodorus cenſuerunt. Idem *q.* 18. ſignificat hanc faſcinationem ab Eccleſia damnari. *Nos quoque* (ſcribit) *cum tota Eccleſia, faſcinationem improbamus, quam accipiunt vulgariter intelligẽtes: qui enim vulgo loquuntur, in pueris teneris, pullis, atq; paruis porcis faſcinationem interdũ aſſerũt euenire, ſimiliter in aliis domeſticis animalib. neſcientes quid faſcinatio ſit*] Hæc ille, de vulgari: nam de phyſicà, *q.*14. docet, illã per contagionem prædictorũ vaporum fieri; & *q.*15. docet quædã animalia id natura inſitũ habere, vt queant ſic nocere, quædam omnibus, alia non omnibus, ſed ad hoc diſpoſitis, & tales eſſe homines, qui nõ quãdo volũt & quibus volũt, ſed ſi non concurrant requiſita ex parte agẽtis & patientis, quib. volunt, nequeant, ſi verò hæc omnia cõcurrant, etiam ſi nolint, noceant. Vnum tamen addit explicatione indigens, his verbis, *Habet tamen, qui huiuſmodi eſt, aliquid in ſua poteſtate, quoniam ſi clauſos ſemper oculos tenere voluerit, neminem faſcinabit vnquã, aut, cum ſe voluerit ab aliqua re cuſto-*

dire, ne eam fascinet, claudet oculos & erit impossibile eã fascinare. Hoc est hypothesi verum dumtaxat, si vapores isti ex oculis solis prodeant: nam si ex ore vel aliũde, nihil prohibet, etiam cæcis talem vim adscribere. Prudenter addit *q.16.* licet plerumq; hæc noxa tenerioribus corpusculis inferatur, interdum inferri posse durioribus, si valde vehemens & excessiua sit hæc qualitas, vt in basiliscis & lupis quoad quosuis homines experimur: denique *q.17.* docet ex hac eadẽ causa posse quædam in corpora remotiora quam queant alia: quæ omnia certa sunt, nec alia indigent probatione.

Sufficiant ad probandum aliquam esse fascinationem naturalem seu philosophicam: & eos qui fascinationem defendunt) vt Ronseus epist. 48. Franc. Xuares *in Metaphys. disp.* 18. *sect.* 8. *cap.* 26. *& cursus Conymbricens. in* 5. *lib. physic.* & alij) de hanc tantum non de priore illa poëtica & vulgaria locutos.

Pars altera conclusionis, quæstionem ingerit de nomine: *an fascinatio dicti debeat ea quam ex vitiato humore spiritus isti conciliant, noxa?* odi λογομαχίαν omnem; quando nihil ex vocis vsurpatione mali consequitur. Sed quia, sicut de *Fati* voce dici solet nomen esse suspectum, etiamsi quis mentẽ habeat non malam: sic etiam de *fascinationis* voce libenter vsurpem: sine addito, seu explicatione, illam non esse probandam. quia periculum est, ne quis aliter accipiat, quam tu protuleris: cessat periculum, si sic loquaris, vt metaphoricè, non propriè te locutum, ex contextu seu orationis seriè facilè deprehendatur, quod in S. S. & Patrum locis, mox proferendis, factum. D

In hac verò quæstione, cùm agimus, *an detur fascinatio?* confestim omnes sic nomen accipiunt (& meritò) vt vulgò consueuit. Nam vbi metaphoræ vel analogiæ ratio aliud non suadet, receptum est vocabula in propria significatione sumere, maximè inter physicos vel metaphysicos. Ideò sanctè admodum Tostatus profitetur: *satis sibi molestum esse confiteri publicè aliquam posse fieri fascinationem* (confitebatur de sola physica) *hoc autem non ideò quod veritas latere debeat* (*desiderat enim veritas in publico collocari*) *sed quia simplices, impotentes distinguere à falsis vera, cùm audirent fascinationem possibilem, arbitrarentur aliquid, quod inconueniens esset, & ad superstitiones varias verterentur.*]

Hæc ille sapientissimè. Quid? quod certè decet philosophum & Theologum verum, quoad fieri potest, vocabulorum proprias significationes non confundere, ne vel Grammaticis ludibrium debeat, vel fateatur se impropriè loqui. Macedonum illud probum, ligonem ligonem, palam palam, proditorem proditorem vocari. Nihil clariùs, nihil expeditus, nihil ad erudiendum alios accommodatius. Quis ferat, si incendium voces diluuij nomine, quia flãmis omnia inundat: si morbis aliena affingas nomina, quis probet? facis, cum contagioni, fascinationis nomen imponis. Quid est fascinatio? *fascinationem* definit Tostatus (*q.15.*) *cùm aliquis quempiam videt, ad eum non coniunctus corporaliter, nec in eũ quidpiã agens eũ lædit.*] Nõne in fascinationis nomine oẽs includũt pro instrumẽto vel efficiẽte ipsã visionẽ, & pręterea requirũt animi malignitatẽ? vt propriè dicta *fascinatio* verè non sit aliud, quã (vt definit Valesius) *passio oculis illata & concepta profecta ex quadam affectione animi maligna eius qui intuetur.* (certè hoc Aristoteles Plutarchus, Heliodorus Plinius, confirmant, at hæc desunt in physica hac contagione, sed ea ad humores omnem agendi refert efficacitatẽ, differunt ergo physica & vulgata, cũq; vulgata propriè sit fascinatio, vt pote cui primò nomen inditũ, & physica dumtaxat tralatiticiè, per quandam analogiam, latè sumpto nomine sic appelletur, consequens est impropriè hanc dici fascinationem: atq; omne contagiũ ore, halitu, naribus, affricatione membro

brorum illatũ eodem iure dici posse fascinationem physicam. Repugnat notio nominis. Nam *fascinatio* non deducitur (vt quidam opinati) à *fando* quod incãtationib. inducatur, sed origine Græcanicũ est, quia *fascino* formatur a βασκαίνω, mutatis duabus litteris βασκαίνειν significat inuidere, quod, Cicerone teste, vsurpabant pro nimiùm videre, quoniam qui inuident alicui, ab inuidiosi fælicitate nequeunt oculos auertere, βασκανία propriè est inuidentia. Deuteron. c. 28. v.
E 56. nos habemus, *inuidebit fratri suo*, Græce est βασκανεῖ, quod D. Aug. *l. Locution. Hebraicar.* transfert, *fascinabit.* Chaldæus autẽ, *habebit oculum nequam.* Nec ignotum illud patris familias, *in oculus tuus nequã est, quia ego bonus sum?* Mat. 20. quod de inuida mercedis alienæ contemplatione dictũ. Et quia liuor in oculis maximè se prodit etiam Horatio teste, *Non isthic obliquo oculo mea commoda quisquã Limat, non odio obscuro, morsuq; venenat.* ideò fortassis Eccl. 31. v. 25. pronunciatum *nihil oculo nequius creatum*, hoc est inuidentius, nisi malis eò referre, quod oculus peccati & concupiscentiæ fenestra esse soleat, malorumq; animi affectuum index seu leno potiùs illecebrosissimus. Nihil. n. hoc ad probandã fascinationem facit, vt nec alia S.S. loca, vel quorumdam Patrum auctoritates. Nam fascinationem latissimè sumpsere, pro quauis graui deceptione, vt etiam Magica præstigia comprehendat, de quibus mox dicam. Sic ait Sapiens. *Sap. 4. v. 12. fascinatio nugacitatis obscurat bona.* Græce est, βασκανία καὶ φαυλότητος, id est fascinum vile, nugax, & nihili, phrasi Hebræa. Sic enim significat, à vilissimis, & minimi præcij quisquiliis terrenis, maxime à nugatoria & adulatoria laudatione, ita nos præstringi, & ludificari, vt ad vera bona prorsus cæcutiamus, vt bona pro malis, mala pro bonis habeamus, terrena cęlestibus, sẽpiternis interitura pręferamus, fascinationis verò nomen vsurpat, quia vulgùs Iudæorum falsam illam fascinationem credebat contingere, adeò vt huiusmodi fascinatorem oculum Saræ impij recutiti tribuere non vereantur, quos Abulens. *in 21 c. Gen.* refellit D. Bonau. comment. in versillum 12. vidit alludi ad fascinationẽ & ideo dicit secundũ quod homines maligni dicũtur laudando pueros fascinare, satis indicans quanti illa faceret. Sensum quem diximus, in notis suis Pet. Nannius Alcmarius ex parte amplectitur. Aspectu etiam ad illam opinionem, Metapho. D. Paulus locutus *ad Gal.* 3. v. 1. cũ scribit, *Quis vos fascinauit, non obedire veritati?* hoc est quis vestram saluté & verã fidẽ vobis inuidens, adeò dementauit, vt ad lucẽ clarissimã caligetis, & tam subitò leuiterq; ab ea fide defeceritis, quæ tam manifestè vobis à me tradita fuit, ac si penicillo prædicationis ante vniuscuiusque vestrũ oculos CHRISTVS pro vobis crucifixus foret? Vera hæc S.S. locorũ sententia. D. Hiero. non obscurè sententiam suam prodidit, habere se pro fabula illud vulgi. *Digne* (ait) *Paulo, qui etsi imperitus est sermone, non tamen & sciẽtia, debemus exponere: non quo scierit esse fascinũ, qui vulgo putatur nocere, sed vsus sermone sit trita, & vt in ceteris, ita in hoc quoq; loco verbũ quotidianæ sermocinationis assũpserit. Dicitur fascinus propriè infantib. nocere, & ætati paruulæ, & his qui nec dũ firmo vestigio figãt gradũ. Hoc vtrũ verum nec ne sit, Deus viderit: quia potest fieri vt & dæmones huic peccato seruiant. & quoscumque in Dei opere vel cœpisse, vel profecisse cognouerint, eos à bonis operib. auertãt. Nũc illud in causa est, quod ex opinione vulgi sumptũ putamus exemplũ vt quo modo tenera ætas noceri dicitur fascino: sic etiã Galatæ in Christi fide nuper nati &c.* Adeò certũ Hier. naturaliter id nõ cõtingere, vt, si fiat, opera dęmonis fieri censuerit. Eadẽ mens Chrys. *in idẽ c. 3.* scribentis, monet. n. ne quãdo audimus inuidiã seu oculũ malum, existimemus, quod oculorũ coniectus intuẽtes lędere soleat; μὴ τοῦτο νομίσῃς, ὅτι ἡ ὀφθαλμῶν βολὴ τοὺς ὁρῶντας βλάπτειν πέφυκεν. Matt. 6. & 20.
reddit rationem quia ipsũ oculi membrum malum esse nequit, verùm hoc pa-

cto liuore animi à CHRISTO notari. Nam oculorũ est simpliciter tantum videre, cęterum perperã videre, est animi intùs deprauati. Addit non tamen hæc dici, quasi liuor per se alteri nocere possit, sed vt ostendat eos qui ista docebant, per inuidiam ad hoc venisse, ταῦτα δὲ λέγει οὐχ' ὡς τοῦ φθόνου καὶ ἑαυτὸν ἰσχὺν ἔχοντος, ἀλλ' ὡς ἂν vides omnem vulgatæ opinioni aditũ obstruxisse, remouet oculi organum, remouet visionem, remouet ipsam inuidentiã. Idem disertè vulgarem illam de vetulis fascinantibus opinionem reprehendit *hom. 8. ad Coloss.* B. Anselmus add. c. 3. exponit quidẽ, *fascinauit, liuiuo læsit intuitu: &, respectu inuidiæ vos* *enellos læsit, dolésq; de promotu vestræ perfectionis ac fidei solo liuore nocuit: sicut aliquis* *qui solo respectu dicitur res alterius posse diminuere: & ita vos liuẽti suo aspectu tabefacit,* *vt non credatis veritati meæ prædicationis, sed falsitati sui dogmatis,* verũ subdit aliam interpretationem, nempe; *Vel sicut incantatores fascinant & deludunt homines, vt credant verum esse, quod falsum est: ita nescio quis fascino suæ deceptionis ita vos incãtauit ac verbis suis immutauit, vt &c.* vides de vulgari loqui per, *dicitur*: de magica absolutè, sicut & D. Hieron. locutus est, quẽ imitatur, vt & Primasius ipsismet D. Hiero. verbis cõpedio acceptis vtẽs, queãdmodũ Theophil. Chrysostomi. Sedulius totum illud pretermittit, cõtent⁹ interpretari. *fascinauit* hoc est *inuidit.* Caietan⁹ retulit ad magicas sensuũ ludificationes, Catarin⁹ ad physicã quã dixi fascinationẽ, non ad vulgarẽ. Sed verior, cõmodior saltẽ, explicatio Caietani, quã Adamus Sasbaut, siue Leonard. Hassel. secutus fuit. Nam quæ Sasbauto ascripta post mortẽ cõmentaria in epist. Paulli & Isaiã, sunt selecta & in ordinẽ digesta ex lectionib. prædicti Leon. Hasselii, vt norunt, qui contulere, & huius illũ auditorẽ fuisse meminerunt. Sept. Tertullian. videtur hanc vulgarem opinionem solis Ethnicis ascribere, & liuori seu odio *fascini* nomen tribuere, & quia pulcris periculum imminere potabant, ideò pro remedio *velamen capitis* virginibus commendat, quoniam eo aspectus arcebatur. Sic scrib. lib. de virgin. velan. cap. 15. *Sed enim vera & tota & pura virginitas, nihil magis timet, quam semetipsam: etiam feminarum oculos pati non vult, alios ipsa oculos habet, confugit ad velamen capitis, quasi ad galeam, quasi ad clypeum, qui bonum suum protegat aduersus ictus tentationum, aduersus iacula scandalorum, aduersus suspiciones, & susurros, & æmulationem, ipsum quoque liuorem. Nam est aliquid etiam, apud Ethnicos metuendum, quod* fascinum *vocant, infeliciorem laudis, & gloriæ enormioris euentum. Hoc nos interdum* * *diabolo interpretamur, ipsius est enim boni odium. Interdum DEO deputamus, illius est enim superbiæ iudicium, extollentis humilei & deprimentis elatos. Timebit itaque virgo sanctior vel in nomine fascini, hinc aduersarium, inde DEVM, illius liuidum ingenium, huius censorium lumen, &c.* En tibi agnoscit rem, causam reddit aliam quàm vulgò putabatur effici hæc dæmone faciente, Deo permittente, nihil veriùs. Hæc ergo Patrum Ortodoxorum sententia: nec facient illi, vel Henrico Corn. Agrippę physicam fascinationem impugnanti, quẽ refellit Six. Senens. *l. 6. bibliothe. annot. 267.* vel Cinglianis hæreticis, nimium vulgari illi tribuentibus, Caluino *in Exod. cap. 22.* Aretio *problema de fascin.* & Lamb. Danæo *c. 2. de sortiar.* qui auctoritate quorundam Patrum calumniosè abutuntur.

* for. de diab.

Tertia concl. *quædam & frequentior fascinatio pendet à dæmonis malefic o, qui strigi vel sortiario ex pacto nocere volenti cooperatur, Quæ definiri potest, fascinum est perniciosa qualitas dæmonum arte illata, ob tacitum vel expressum hominis cum dæmone pactum.*] Hæc probatur autoritate. D. Hieron. & aliorum Patrũ iam citatorum D. Tho. Abulens. Ferrar. Xuares. & ceterorũ Theologorũ laudatorũ probatur experientia quotidiana & confessionibus sortiariorum. Ad hanc opinor referẽda F

plu

plurima quæ variis ſcriptoribus viſa ad alias ſpecies referenda. nam ſolent paciſci nefarii iſti homines, vt quos liuidè vel iracundè aſpexerint, iis dæmon perniciem inferat, ignari poſtea putant hæc ipſa viſione perpeſſos quorum ex numero bonus poëta Hieron. Vida *Bombycum li.2.* narrat, quod ſuo tempore acciderat.

Quandoquidem memini Tuſci alta in rupe Viterbi
Ipſe ſenem vidiſſe ferum: cui dira vigebant
Ora grauéſque oculi ſuffecti ſanguine circum,
Frónſque obſcœna ſitu, hirtiq; in vertice cani.
Ille truci (ſcelus) obtutu genus omne necabat
Reptantum, tenues animas, paruáſque volantes:
Quinetiam ſi quando hortos ingreſſus, vbi annus
Exuit expleto turpem nouus orbe ſenectam,
Floribus & paſsim per agros incanuit arbor:
Ille hortis ſtragem dedit, arboribúſque ruinam:
Spémque anni agricolæ mæſti fleuere caducam.
Nam quocúmque aciem horribilem intendiſſet: ibi omnes
Cernere erat ſubitò afflatos langueſcere flores.

Quis enim credat vno humore naturaliter tam diuerſæ ſpeciei res ſolo afflatu interemptas? Sed immiſcebat Dauus ille cuncta interturbans. Talis etiam fuit Telchinum faſcinatio, à quibus inuidi & faſcinatores, vulgò *Telchines* dicti B. Gregorio Nazianzeno & Syneſio. Gregorio verò Palamæ *tabes Telchinodica*, idem quod tabes vultu faſcinante & inſidioſè blando illata. ferunt (fabulæ) Telchinas fratres nouem ex Actæonis canibus in homines verſos in Rhodo inſula, Rheæ comites, & in varias ſpecies ſe conuertere ſolitos: nunc hominum pedibus manibúſque truncorum, nunc piſcium, nunc anguium, nunc dæmonum: inſignes planè veneficos & præſtigiatores crediderim, & inuidos (vt ait Heſych.) faſcinatores: vel potius veros cacodæmones admodum maleficos οὐκ ἐπὶ καλῷ θέλγοντας, peſſimo fine homines quod perditos vellent demulcentes, vt ſcribit Euſtathius *in* XIII. *Iliad.* inuidos dæmones fuiſſe indicat D. Nazianzen. & poſt illum Tzetza, atque ideò etiam dicti παλαμναῖοι, quaſi manuum opere exitioſi. Tales etiam Tybios fuiſſe Ponticos de quibus Plutarchus ſuperius meminit, & *Plinius lib.7. cap.2. his verbis. In Aphrica eſſe familias quaſdam effaſcinantes Iſogonus & Nymphodorus tradunt, quarum laudatione intereant probata, areſcant arbores, emoriantur infantes. Eſſe eiuſdem generis in Triballis & Illyriis adiicit Iſogonus: qui viſu quóque faſcinent interimántque quos diutius intueantur iratis præſertim oculis, Quod eorum malum facilius ſentire puberes.* Confirmat Gellius, in Noct. Attic. eodem referendus, vt B. Iſidorus Iunior in Originibus.

vide Adag. τελχῖνες

Fieri autem hæc pacti cum dæmonibus initi vi ſatis oſtendit, quod faſcinatorum huiuſmodi notas eſſe volunt: ſi in oculis ambobus, vel eorum altero, binæ ſint pupillæ: aut in altero effigies equi aut canis: quæ nihil dubito eſſe ſtigmata, quibus mancipium Satanas ſuum inſigninit. Noſtris enim temporibus deprehenſæ, quibus in oculis erat nota catellini vel buffonij pedis: & quod de gemina pupilla dicit, ita capio, vt videri geminam credamus non eſſe.

Obiiciunt ab Ariſtotele, Plinio & aliis rutam, gagaten, hyenæ pellem & alia remedia naturalia præſcribi: morbum igitur eſſe naturalem. Reſpondeo hoc argumento probari dumtaxat, impropriam illam faſcinationem phyſicam: deinde etiam hæc valere contra diſpoſitiones corporis quibus dæmon abutitur, & ſic indirectè refragari ipſi dæmonis actioni.

Vulgò receptum vt magicæ præſtigiæ omnes per Metaphoram faſcinationes

vocentur;quo sensu Iaquerius librum edidit,quem vocat *flagellum fascinariorum:* & eodem sensu dicuntur Iudices à strigibus fascinari. qua de re sic scribunt Inquisitores Germani:*Sunt & tales malefica,qua iudices solo aspectu & oculorum intuitu maleficare sciunt, quod eis nullam molestiam inferre queant.* Mallei fol. 340. Item; *Experientia nos docente nouimus, quod iudex aut alij assessores, ita alienati in eorum cordibus fuerint,quod omnem, si quam habuerunt, indignationem amiserunt: nec ipsas molestare quoquo modo præsumebant, sed libere abire permiserunt. Qui scit & vidit expertus est, & verum dat testimonium, & vtinam talia procurare non possent.* Sic illi fol. 559. Arbitror Deum non permittere in iudices fideles, & ritè,ac iustè procedentes: sed dumtaxat in iudices iniquos, aut modicæ fidei, aut curiosos,&c.

Restat videre vnde vulgaris illa fascini nata sit opinio, de oculo visione, vel ore laudando fascinante.Placet Fran.Valesij coniectura.fortassis inde,quòd pueri,qui solito crassiores,nitidiores,pulchrioresque sunt,à feminis virisque occurrentibus solent attentius aspici,laudari,palpari,motitari.in vlnas & palmas accipi,Verissimùm verò est dictum illud Hippocratis: *habitum, qui ad summum bonitatis attigit,esse periculosum*:& illud Cornelij Celsi: *Qui nitidiores solito sunt, suspecta sua bona habere debent.* Cùm ergo infantuli, ob naturalis habitus teneritudinem,cùm visi sunt optimè valere, sæpè ex inopinato in magnum aliquod vitæ discrimen incidunt; vulgus non intelligit causam tam repentinæ mutationis: &, quia hanc non intelligit, suspiciosum in malum, culpam in adspicientium atque laudantium oculos & verba coniicit: quos cùm quotidie pueruli pulchelli & obesuli plurimos habeant: facile anus aliqua rugosa & deformis in hoc numero reperitur. quod genus cùm sit tetrum, morosum, & odiosum, ei potiùs adscribitur noxa,quàm cæteris. Hanc vulgi opinionem paullatim (quæ mortalium curiosa leuitas est)etiam doctiores nonnulli superstitiosi, vel ingenij quidvis defendendo auidi sunt secuti. tandem ac infantulis ad agnos itum,in quibus causa non admodum dissimilis. denique proserpens per audaciam ignorantia,ad equos,segetes,& alia fabulam produxit.

SECTIO II.

De maleficiis venenariis.

SEcundo se loco nobis offert *Veneficium*, propriè dictum. VVierus nullum E agnoscit huiusmodi, quia putat nisi vero ac naturali veneno sagas nocere non posse:nec ab eo longè abit Lerchemerus Lanteranus. Sed huic magistrum eius Lutherum;illi,Venerandum(vt solet vocare) præceptorem suum, Agrippam,perfidos perfidis,possem obiicere, si qua tenebrionum istorum auctoritas foret.Sanè Lutherus nimis magnificat hac in re dæmonis potestatem. dicit eum in toto mundo regnare [1]. & mox regnum istud quale sit, explicat his verbis;*Sumus autem nos omnes corporibus & rebus subiecti Diabolo, & hospites sumus in mundo cuius ipse Princeps & Deus est. Ideo panis quem edimus, potus quem bibimus, vestes quibus vtimur, immo aër, & totum quo viuimus in carne, sub ipsius imperio est.*]Hæc ille blasphemus.Ergo iam Principes & Deus dæmon illi;qui certè mūdi pars fuit? nos Deum vnum cognoscimus, dæmonum iudicem Principémque, mundi vt conditorem ac rectorem,sic Dominum Deūq;.Ergo, corpus & res omnes Lutheri Diabolo subiectæ?nos didicimus,nec in res Iobi, nec in corpus quicquam iuris dæmonem habuisse, nisi disertis à Deo pro illa vice verbis concessum. Ergo Lutheranis aër, & omina quibus viuunt sub Diaboli imperio sunt? nos fatemur

1 Commen.in epist.ad Gala. c.3.in Germanico. vt citat. Godelmānus.

mur Domini esse oues & boues,& volatilia cœli, & syluarum feras, & cete, & pisces,& quicquid creauit:nec horum quicquam ad dæmonem pertinere. Mea sunt omnia,dixit Dominus:excipit Lutherus, quæ in mundo sunt omnia, & ea adiudicat Diabolo,Credidit Satanæ Omotrapezæ suo dicenti Luc. 4. v.6. *Quia mihi tradita sunt:& cui volo do illa.* Sed mentiebatur non pleno iure illi tradita, quæ tradita:quæ accepit, precario & definita potestate accepit. B. Paulus vocat *rectores mundi*, sed explicat D. Augustin. *Ne forte,cùm dixisset mundi intelligere, dæmones esse rectores cœli & terræ*: mundi *dixit* tenebrarum harum mundi, *dixit amatorum mundi*.mundi *dixit imperium & iniquorum*.mundi *dixit,de quo in Euangelio dixit*:mundus eum non cognouit.] *tract.in Ps.*14. Scio B. Ioanni dici *mundi principem Ioan.*12.*v.*31.*&* 14.*v.*30.& à B.Paulo *principem & rectorem mundi Ephes.* 6.*v.*12.& ab eodem 2.*Cor.*4.*v.*4.*Deum sæculi huius*:sed imperitè Lutherus *mundum & sæculum* accepit de rebus quæ in mundo existunt omnibus; quod de solis malis hominibus per metonymiam dictum; qui cum mundo seruiant & sæculo, mundi & sæculi nomine nominantur:& quia seruos se mancipia diabolo dedicant, ipse princeps eorum & rector: & quia eum colunt,sic Deus eorum dicitur,sicuti & lurconum Deus est venter Philip.3.vers.19.hanc lectionem & interpretationem amplectuntur Cyrillus & Ambrosius, *in D. Pauli epist.* & D. Aug. *lib.*22.*cont.Faustum cap.* 2. *&* 9. & eam non improbant alij quidam patres: communior tamen ea dispunctio est, vt dicatur, *In quibus Deus, huius sæculi excæcauit mentes*:& sic Diabolus non vocatur Deus,sed qui est vnus & verus Deus, *sic malunt* I*renæus lib.*3.*cont.hær.c.*7.*& lib.*4.*c.*48.*Tertullianus libro quinto. cont. Marcionem D.Chrysost.Theophilac.Oecumen & Primas.in d.cap.*4. Nullus verò Patrum sic diabolum rerum cæterarum corporearum, vel *Principem* vel *Deum* vocauit, sicut dixit Lutherus: qui satis apertè in Marcionis & Manichæi errorem deflexit. Nec etiam Lambertus Danæus Caluinianus[1] satis consideranter locutus: cùm dicit diabolum quicquid in his terris natura est corruptibile, corrumpere posse,nisi à Deo conseruetur.dicere debuit, si Deus illi permittat.Nam si Deus conseruationem subtrahat,ipsum illud per se corrumpatur,non per dæmonem. Sed his omissis.

[1] c.3.de sortia.

Sit Concl.*permittente Deo,maleficiis suis sagæ complures mortales morbis grauissimis vel morte afficiunt.*

Probatur hæc sententia primùm auctoritate D.Aug. *lib.*10.*de ciu.Dei*,quod habes c.nec mirum §.magi 26.q.5. *& serm.*207.*de temp.& lib.de diuinat.dæm.cap.*6. *& Conc.Constantinopol.in Trullo can.*61.

2. Probatur iure Pontificio, *d.c.nec mirum,& const.*Innoc.VIII. *Alex.* VI. *Hadr.* VI *Leo X. de malef.& incant.in* 7.*Decretal.*

3. Ex iure ciuili. *l.multi C.de malef.& Mathem.l.eorum C.eo.t* §.*item lex Cornelia. Inst.de pub.iud.Leonis* Imp.*Nou.*65.*Carolina constitutione*:denique *leges & praxis* Ita*liæ,Hispaniæ,Galliæ & German.hoc confirmant.*

4. Historiis omnium gentium. paucas tangam. Narrat Villamontius scelerum omnium scelestissimum quiddam: Venetiis maleficum fuisse, qui damnatorum in Triremibus animas emebat, promittens liberationem à terra illa seruitute pœnæ,& numerans decem aureos pro illorum anima, quam chirographo proprio sanguine notato vendebant addicebántque dæmoni & malefico.mox ne retractare possent certo contactos veneno subitò necabat. Addit se interfuisse supplicio,quod de isto sumebatur [*lib.*1.*Itinerarij c.*33.] quis vnquam talia vel fando audiuit? narrat præterea And. Theuetus[2], in Africæ oppido Guzola Elzanam quendam spacio duorum annorum malis artibus, plusquam octingentos

[2] lib. 7. Cosmogr.c.13.

octingentos homines interfecisse. Narrat Spreng. *in Mall. p.* 2. duas in Episcopatibus, Basileensi & Argentinensi, concrematas obstetrices; quia vna earum quadraginta, altera innumerabiles pueros recens in lucem editos, necauissent, inditis clam in eorum capita grandibus aciculis. Domitiani tempore cœpisse nonnullos, qui acubus oblitis veneno, quos collibitum esset pungebant, & læsorum multi sine doloris sensu moriebantur. quod & Commodo Imp. factitatum, narrat ex Dione Xiphilin. *in Domitiano, & in Commodo.* Scribit Ioan. Nider. *Formicarij lib.* 5. in territorio Bernensi quosdam maleficos vtriusque sexus suos proprios infantes occisos deuorasse: idémque factum ab aliis in ditione Lausanensi. Et I.C. quidam Francofurtensis [1]; *Præterito anno* (inquit) *Comes quidam superioris Germaniæ octo veneficas, quæ CXL. interfecerant infantes, Vulcano tradidit. Anno LIII. captæ sunt Berlinæ duæ feminæ veneficæ, quæ glaciem ad perdendas fruges perficere conatæ sunt. Eæq; mulieres rapuerunt furto alterius vicinæ mulieris infantulum, & ipsum dissectum coxerunt. Factum est diuinitus, vt mater quærens infantem, interueniret, ibiq; ollam & imposita amissi infantis membra videret. Captis itaque mulieribus & in tortura examinatis, dixerunt: si processisset coctio, tunc futura fuisset ingens glaciies, ita vt omnes fruges perderentur.*] Scribit Cardanus [2], circa annum Domini. 1536. *Salassiæ circiter quadraginta viros ac feminas coniurasse, inter quos carnifex erat: vt cùm pestis antea sæuisset, tunc verò iam mitesceret, vnguentum conficerent: quo, tangentes portarum coronidas, inficerentur: puluerem quoque confecisse, quem super vestes clam spargerent, Latuit aliquamdiu hæc res, sublatiq; multi. Sed cum cuiusdam, nomine Neri, fratrem atque vnicum filium sustulissent: vixq; alij quàm domini domuum, aut filij perirent: simùlque animaduertissent androgynam se in domos insinuantem, atque eos maximè perire, quorum domos ingrederetur, deprehensa coniuratione omnes exquisitissimis tormentis necati sunt: fassi etiam decreuisse in pompa celebri Diui cuiusdam, subselliis perunctis vniuersos ciues occidere, paratásque ad hunc vsum supra viginti ollas. Tentarunt & idem alij Geneuæ post, dederúntque pœnas.*]

1 Godelm. lib. 1. de Lamiis. c. 7.

2 lib. 15. de varietat. rerum c. 80.

Grillandus [3] docet hæc contingere vel introsumptione, vel applicatione exteriore per contactum. Eorum quæ per intus sumptionem fiunt, agnoscit duos modos, nempe vnum per cibum aut potum: quando venena (vt plurimum) in puluerem trita iis immiscent: alterum agnoscit, qui fit per inunctionem, *quando maleficiandum* (inquit [4]) *siue masculus sit, siue femina, dormientem, suis liquoribus, aquis, oleis, pinguedine, siue aliis similibus vnctionibus plura & diuersa venena continentibus inungunt, quandóque femora, quandóque autem ventrem aut caput, guttur, pectus, costas, seu aliam partem corporis personæ maleficiandæ: quæ sic dormiens nihil sentit, & est tanta vis & potentia illius vnctionis, quod paullatim durãte calore ipsius dormientis, ingreditur intus carnes, & vadit ad penetralia cordis viscerum maleficiati: vnde paulò post causantur ingentes dolores in corpore eius: cùm primùm scilicet maleficium vel factura (vt dicunt) tangit intestina maleficiati. illinc succedunt maximi vlulatus, & lamentationes tam crebræ.*] huc referenda strigatio, quando puerulorum exsugunt sanguinem, venis vngue aut acu, aut aliter ope dæmonis apertis, quod constare scribit Spinæus *q. 8. de strig.* de paruis cicatricibus relictis & interdum, post cattorum apparentium fugam, guttis sanguineis prope pueros eiulantes remanentibus. Addi debet tertius modus per inhalationem. omnium enim pessimum est veneficium istud. nec enim humoris vel crassioris materiæ vehiculo indiget, quibus faciliùs occurritur: sed ipsum tenuitate sua, ore attractum citò ad cor se penetrat. Hæc causa cur Agyrta ille insignis veneficus, in quadam Italiæ ciuitate, cum alio suo antagonista, de theriacæ contendens efficacia, vicerit: alter venenum illi liquidum, quod poterat efficacissimum, infuderat: C

3 q. 3. & 5.

4 d. q. 3. n. 29.

cui

cui sumptione antidoti mox obuiauit. Ipse contra alterius hiare iussi pixidulam ori apposuit, in qua buffo inerat viuus: tùm semiclausa & sæpiculè semiaperta velociter, pixidula, ingessit halitum virulentum, & breui momento hominem confecit. Scilicet hic Christiano populo dignus est ludus, & benè institutæ respub. quæ certamina huiusmodi permittunt. Ipsi etiam malefici interdum afflando vel inficiunt, vel necant. Narrant quidam dubiæ fidei scriptores apud perfidum Balæum, toxicati funalis fumo Clementem VII. de medio sublatum. Narrat Sprengerus[1], mulierem quandam inter Breisacum & Friburgum, cum vicina litigasse: mox cum noctu ante ostium domus aliquid ageret, ventum quendam calidum è domo feminæ alterius ex opposito habitantis, in faciem, ei insufflasse, vnde & subitò lepram contraxerit. In diocæsi eadem & territorio Nigræ Siluæ, maleficam, dum à lictore strui lignorum præparatæ imponeretur, ei dixisse: *En tibi à me mercedem*: simul in vultum eius insufflasse: & ecce, miser operitur totus horrenda lepra, quæ paucorum dierum spacio eum pluribus adiunxit. [1] Mallei p. 1. q. 1. c. 11.

Hæc veneficia, inhalatoria, non satis à nonnullis intellecta video. Bodinus vim refert ad ipsius anhelitus virulentiam. Sed nulla tanta potest esse hominis cum homine antipathia: vt docui Sect. præcedente: nisi fortè ex alimento, vt de puella Aristotelis, Napelo nutrita, legimus: sed tunc non cui vellet malefica duntaxat noceret, verùm cunctis mortalibus noxius anhelitus eius foret. Danæus tribuit veneno in ore gestato. hoc Bodinus impugnat argumento, cui dicit responderi non posse, nempe quia venenum hoc priùs noceret ipsi malefico quàm alteri. Nodum vides (Lector) insolubilem. Sed ride, quod vides, quid si dicat Danæus, maleficum priùs se antidotis contrariis præmunisse? concidat nimirum stramineus ille ventosi hominis Achilles. sic ille ipse, Bodino non ignotus, faciebat Italus Parisiis tam multis carus qui chirothecis, globulis, vel pulueribus suauefragantibus alios solo necabat odore, illæsus ipse, & hoc pacto à se interfectam Nauarræ Reginam Albretham, veneni vi per nares in cerebrum penetrante, gloriabatur: si quidquam de Caluinisimi fulcro credendum Caluinianis historicis, *Franciæ Memoriis Gallicè conscriptis tom. 3. & Richardo Dinotho lib. 5. belli Francici.* Vera causa est, hæc ex pacto fieri per dæmonem vt plurimum, afflante incassum Mago, & putante hæc halitu fieri suo. Est quidem venenorum quorundam mira efficacia, quæ possint subitam lepram inducere, vel lethum: & posset dæmon, quæ nouit antidota, suis præscribere, & illi innoxii possent in alios pestem transfundere: sed id raro contingere putandum.

Hæc interiùs sumpta, Grillandus[2] scribit fieri per compositiones & mixturas multiformium venenorum: quædam ex herbarum foliis, festucis, aut radicibus, animalibus, piscibus, aut reptilibus venenosis, lapidibus, & metallis, mixtura quam vtilius ignorari; & interdum in pulueres, interdum in liquida, addo & in vnguina, reduci. [2] d. q. 3. nu. 26.

D Alia dicit Grilland. esse extrinseca? vt sunt in primis quæ solis verbis fiunt[3]: in quibus iam docui ex pacto, ad signum constitutum, omnia fieri à dæmone. vt sunt etiam, quando latenter (vt idem ait[4]) *sortilegia sub certa quapiam forma composita, chlamydi assuunt, vel in lecto abscondunt ipsius maleficiandi, seu in aliquo loco subterraneo fouea facta, aut sub limine ostij, super quo destruendus sit transiturus, aut in aliquo loco subterraneo fouea facta.*) Quosdam autem addit capere residua eorum quos volunt inficere: alios exhumare mortuos, & vti eorum vel vestitu, vel carnibus, vel pinguedine, vel ossibus: alios à suspendiosis mutuari nonnulla. [3] Grill. q. 3. n. 27. [4] q. 5. num. 7.

nulla. Quod nec veteribus ignotum fuisse reperio. Sic enim de Canidia Horatius: canit ab ea infossum & terra obrutum, post multas lancinationes, insignibus raptis, ingenuum puerum, vt posset.

Longo die bis, terue mutatæ dapis
In emori spectaculo,
Cùm promineret ore: quantum exstant aquæ
Suspensa mento corpora, (en infanticidium)
Exerta vti medulla, & aridum iecur
Amoris esset poculum, (en maleficium philtricum)
Interminato cùm semel fixæ cibo
Intabuissent pupulæ

1 Od. 17. Et alibi de eadem [1], quod ad maleficium hostile spectat: dicit, amaro vtens sarcasmo;

O nec paternis obsoleta sordibus,
Nec in sepulchris pauperum prudens anus
Nouem diales dissipare pulueres.

2 lib. 6. Pharsal. Hunc ergo diem ex tribus ternariis obseruabaut: vt & ille qui terna tribus coloribus distincta licia. Sed apertissimè quod dixi Lucanus adstruit [2]; imprimis enim illam in nudis bustis habitantem depingit; & habitantem tumulos expulsis vmbris: tum addit; primùm de nece hominum, deinde & de instrumentis magicis, quæ dixi:

Viuentes animas, & adhuc sua membra regentes
Infodit busto, fatis debentibus annos,
Mors inuita subit. peruersa funera pompa
Rettulit à tumulis: fugere cadauera lethum.
Fumantes iuuenum cineres, ardentiaque ossa
E mediis rapit illa rogis, ipsamq; parentes,
Quam tenuere facem: nigroq; volantia fumo
Feralis fragmenta tori, vestesq; fluentes
Colligit in Cineres, & olentes membra fauillas.

(hæc è rogis mox rapere, addit mox quæ de sepulchris sumat)

Ast vbi seruantur saxis, quibus intimus humor
Ducitur, & tracta durescunt tabe medullæ
Corpora: tunc omnes auidè desæuit in artus,
Immergitq; manus oculis, gaudétque gelatos
Effodisse orbes, & siccæ pallida rodit
Excrementa manus, laqueum, nodosq; recentes (sic corrigo)
Ore suo rupit, pendentia corpora carpsit,
Abrasitq; cruces, percussáque viscera nimbis
Vulsit, & incoctas, admisso sole, medullas:
Insertum manibus chalybem, nigrámque per artus
Stillantis tabis saniem, virúsque coactum
Sustulit, & neruo morsus retinente pependit.

(hæc de suspendiosis: sequitur, de inhumatis)

Et quodcúmque iacet, nuda tellure cadauer,
Ante feras volucrésque sedet: nec carpere membra
Vult ferro, manibúsque suis, morsúsque luporum
Expectat siccis raptura è faucibus artus.

(Efficaciora enim putabant, quæ sic feris erepta, quàm quæ ipsemet maleficæ de

ficæ desecuissent, sed pergit deinde, quo pacto & viuos iugularit, & eorum abusa sanguine, & extis.

Nec cessant à cæde manus: si sanguine viuo
Est opus, erumpat iugulo qui primus aperto:
Nec refugit cædes: viuum si sacra cruorem,
Extáque funereæ poscunt trepidantia mensæ:

(Addit etiam de prole exsecta seu abortiuo, huiusmodi;)

Vulnere si ventris: non quo natura vocabat
Extrahitur partus calidis ponendus in aris.

(Subdit, si opus habeat adolescentis, vel viri violenter necati anima, quam euocet; ipsam indiscriminatim, quos velit necare:

Et quoties sæuis opus est ac fortibus vmbris,
Ipsa facit Manes hominum mors omnis in vsu est.
Illa genæ florem primæuo corpore vulsit,
Illa comam læua morienti abscidit ephebo.

Nec parricidij expertem putes, non magis quàm nostras striges: voluptas præcipua illi, sæuire in proximos.)

Sæpè etiam caris, cognato in funere, dira
Thessalis incubuit membris: atque oscula figens,
Truncauitq; caput, comprensáque dentibus ora
Laxauit, siccóque hærentem gutture linguam
Præmordens, gelidis infudit murmura labris,
Arcanúmque nefas Stygias mandauit ad vmbras.

Vides diligentissimum poëtam, nihil conatum prætermittere; qui mos illi. L. Apuleius, *Miles. libr.* 2. in eandem mentem: *Nam nec mortuorum quidem sepulcra tuta dicuntur* (à lamiis) *sed & bustis & rogis reliquiæ quædam, & cadauerum præsegmina, id exitiabiles viuentium fortunas petuntur: & cantatrices anus, in ipso momento choragij funebris, perpeti celeritate, alienam sepulturam anteuertunt. His meis, addit alius, imò verò istic, nec viuentibus vllis parcitur, & nescio quis, simile passus, ore vndique omnifariam deformato, truncatus est.*] En de maleficio hostili, quod de iisdem Thessalis Lucanus dixerat. Narrat deinde, quæ vera fuisse videtur admodum probabile. Mox igitur ita scribit. *Insit Telephron: Pupillus ego Mileto profectus ad spectaculum Olympicum, cùm hæc etiam loca prouinciæ famigerabilis adire cuperem, peragrata tota Thessalia, fuscis auibus. Laryssam accessi: ac dum singula pererrans, tenuato admodum viatico, paupertati meæ fomenta conquiro: conspicor medio foro procerum quendam senem. insistebat lapidem, claráque voce prædicabat; Si qui mortuum seruare vellet, de precio liceretur. & ad quempiam prætereuntium. Quid hoc, inquam, comperior? hiccine mortui solent aufugere? Tace, respondit ille. nam oppidò puer, & satis peregrinus es, meritóque ignoras, Thessaliæ te consistere: vbi sagæ mulieres ora mortuorum passim demorsicant, eaque sunt illis artis magicæ, supplementa. Contra ego: & quæ tu, inquam, dic sodes, custodela ista feralis? Imprimum, respondet ille, perpetem noctem eximiè vigilandum est, exertis, & inconuersis oculis semper in cadauer intentis, nec acies vsquam deuertenda, Immò nec obliquenda quidem. Quippe cùm teterrimæ versipelles in quoduis animal ore conuerso, latenter obrepant, vt ipsos etiam oculos etiam oculos solis & iustitiæ facilè frustentur. Nam & aues, & rursum canes, & mures, imò verò etiam muscas induunt.* (En primum maleficium, ficta Metamorph. & sic clancularius ingressus) *Tunc diris cantaminibus somno custodes obruunt,* (en secundum de maleficio somnifico, quod in hunc locum reseruaram) *nec quisquam definire potest, quantas latebras nequissimæ mulieres,* pro

pro libidine sua comminiscuntur, si qui (custodum) *non integrum corpus mane restituerit: quicquid inde decerptum diminutúmque fuerit, id omne de facie sua defectum sarcire compellitur.*] Interponit postea narrationem prolixissimam, & abs re nostra, quare totam prætermitto. finis rei fuit iste. Telephron, mille denariis conductus, subit custodelam. dum vigilat; en mustelam paruulam in eum fixo intendentem, fugat illam, sed somno consopitur. interea sagæ, prosectis eius naribus ac auribus, vicariam in eo lanienam exercent, & ceram in modum prosectarum ei partium applicant examussim. Quo ille postridie per cadauer loquax audito: *tentare aggressus, iniecta manu nasum prahendit, & manum nasus sequitur: aures pertractat, ambæ deruunt. sic, pro mille nummulis, debilitatus, in patriam redire non sustinuit: sed capillis hinc inde laterum deiectis aurium vulnera celauit, nasi verò dedecus linteolo pressim agglutinato decenter obtexit.*] Huc faciunt illa Fabij declamat. 14. *Facinus, quod dicitur inquietare superos, sidera diris agitare carminibus: tumulos, bustáque scrutari, & amputatis cadaueribus, ipsas in scelera armare manus* (cadauerum) explicui, cùm de maleficio somnifero disquirerem. caue pro, *ipsas*, reponas, *impias*, corrumpes, non castigabis. Gnostici hæretici, Zoroastris Magi disciplina imbuti, cuius & libros quosdam in lucem ediderunt [1]; humanas amabant *visceratione*, vt vocat Iustinus; seu *cænas Thyesteas*, vt vocant Athenagoras & Theophilus; seu *sacramentum infanticidij & inde pabulum*, vt ait Tertullianus: infantem enim farre contectum certatim confodiebant, sanguinem lambebant, & membra singulis dispertiebantur, vt narrant Minucius, Epiphanius, & Eusebius: quam calumniam Gentiles, in Christianos omnes mêdacissimè deuoluebant. [2] E

1 Porphir. in vit. Plotini.

2 vide Iust i. Apolog. ad Anton Pium Anthenagorã in Apolog. Theophilum lib. 3. ad Autolyc. 6. & 7. Con Cels. Tertullia Apol. c. 7. Minucium in Octauio Epiph. hær c. 26 & Euseb. lib. 5 histor. Eccles. c. 1.

3 d. q. 3. nu. 30.

In applicatis tantùm extrinsecus venenis, frequentissimè dæmon ipse damnum infert, & veriùs videtur contingere in veneno: quo (vt refert Iubertus medicus Aquitanus) si stapes inungatur, equitem ipsum necesse perire. Non credo id naturali vi veneni contingere. quia non credo veneni vllius actiuitâtem esse tantam, vt per tot inuolucra se diffundat. Nisi, quæ de Stygis aquæ traduntur, credibilia: omne metallum penetrare, & sola contineri asinina vngula. Equidem aures mihi putarem asininas enatas, si crederem. Grillandus refert nonnulla [3], fauentia Iuberti dicto? sed & in illis concursum diaboli ex pacto non vim veneni, recognosco. Inter hæc extrinseca, sunt ollarum defossiones profundæ sub limine, quarum certè naturalis vis non attingit effectum. Aliam maleficij hostilis speciem, per arma malo imbuta carmine, reperio apud Meierum, his verbis, *Primùm omnium Aurelianum conatum fuisse omnem regiam stirpem per scelus exstinguere, atque per artes Diabolicas & maleficia ad regni solium grassari. Tradidisse Ducem gladium, pugionem & anulum suum cuidam monacho apostatæ & sociis eius, vt ea dicarentur diabolicis prestigiis, incantarentúrque ad maleficia per illa perficienda: monachum illum in turre Mongeya, iuxta Ligniacum, super flumen Matronam, per artes suas euocasse duos ad se cacodæmones, quibus gladium, annulum, & pugionem, vt illis operarentur tradidit. Ea instrumenta à cacodæmonibus initiata, incantatáq; & reddita monacho, atque per eum Aurelianensi. Per ea instrumenta incantasse ac dementasse germanum suum Carolum Regem, adeò subtiliter, vt vix quisquam posset percipere. Primam incantationem factam apud Belloacum, quæ adeò erat virulenta, vt regi vngues atque capilli deciderent. Alterum maleficium in Cenomanis, in quo tanta erat vis, vt nemo mortalium iudicare posset, an viueret Rex, necne. Iacebat enim absque vllo sensu, & spiritu vitali, quantum cerni posset. At postquam ad se redire cœpit, obsecro (inquit) auferte hunc gladium, qui mihi corpus transfodit, idq; mihi facit germanus meus Aurelianus.*]

Suspi

Suspicor duo quædam ad hoc maleficium referenda, quæ olim in ciuili iure obseruaui: sed suspicor, & de priore vehementius: nempe de peculiari Arabum scelere, quod *Scopelismum* vocabant. Nam Arabes maleficiis deditos hodie scimus, & olim fuisse docet Seneca, cum Medæam ex Arabia petentem venena introducit. Et ingens ille terror qui σκοπέλοις positis agrorum Domini etiam validis & potentibus incutiebatur, vix aliunde nasci potuit. Quare suspicor caussam, cur σκοπελίζειν deprehensi, aut conuicti, mortis supplicio adficerentur, fuisse; non quod sacrilegij quidquam in hoc crimine fuerit (quod tamen Iac. Menochio visum; *in opere de arbitrariis Iudic.*) Sed quod maleficij crimē subfuerit: alioquin solæ mortis minæ tam acriter punitę non fuissent, quantumuis frequenti crimine; & armata manu periculum, Domini auertissent considerent hoc Iuris studiosi, cùm legent. *l. cum quadam* D. *de extraordin. crimin.* cuius hæc sunt verba; *In prouincia Arabia* σκοπελισμὸν *crimen appellant, cuius rei admissum tale est plerique inimicorum solent prædium inimici* σκοπελίζειν *id est, lapides ponere, indicio futuros si quis eum agrum coluisset, malo letho periturum esse insidiis eorum qui scopulos posuissent; quæ res tantum timorem habet, vt nemo ad eum agrum accedere audeat, crudelitatem timens eorum qui scopelismum fecerunt. hanc rē exsequi solent Præsides grauiter, vsque ad pœnam capitis. quia & ipsa res mortem comminatur.* Sic Vlpianus. Pineda noster copioso in Iobum comment. de hoc crimine interpretatur illud; *Sed cum lapidibus regionum pactum tuum capite quinto. vers.* 23. Eum lege. mihi nondum liquet an de hoc crimine capiendum.

Suspicio mihi præterea est de maleficio, in crimine *sacculariorū*, de quo Iureconsultus ait hoc nomine dictos; *qui vetitas artes exercentes in sacculos, partē subducunt, partem subtrahunt.* l. saccularij D. de extraordinar. crimin. Nam arbitror, non quosuis sacculi seu crumenæ excisores vel subductores, βαλαντιοτόμους; sed eos qui vetitarum (hoc est magicarum) artium ad id subsidio vtuntur ita nuncupari: quales illi sunt, qui in lusu ab Hispanis dicuntur; *cargar el dado.* Nam cæteri crumenilegi simpliciter furibus sunt annumerandi: sicut & ille de quo Virgilius.

Et succus pecori & lac subducitur agnis.

Et ille Plautinus, qui ait;

—Propino magno poculum: ille bibit,
Caput ponit, condormiscit. ego ei subduco anulum.

Nec enim assentior Petro Gregorio hæc duo ad *sacculariam* referenti *lib.* 37. *Syntagmatis Iuris c.* 14. *nu.* 7.

SECTIO III.

De aborsu, difficili partu lactis exsicatione.

A DE triplici hoc malefico præter Grilland. *q. 6.* alij quoque sunt testes. Sic enim scribit Ioan. Nider. lib. vlt. Formicarij: *In oppido Boltingen, Lausanensis diœcesis, quidam dictus Stadelein, grandis maleficus, captus per præfatum Petrū iudicē loci, fatebatur se in certâ domo, vbi vir & vxor simul manebant, per sua maleficia successiuè in vtero vxoris præfatæ septem circiter infantes, ita vt semper abortum faceret, in fœmina annis multis necasse. Simile fecit in eadem domo omnibus pecoribus fœtosis, quorū nullum viuum partum edidit in eisdem annis.*] Postea ex eiusdem confessione instrumentum maleficij, quod fuerit, ostendit his verbis; *subter limen ostij domus se lacertam posuisse dixit: &, si amoueretur, fœcunditatem in habitantibus restituendam prædixit cum autem serpens ille quæreretur sub limine nec inueniretur, quia in puluerem fortassis redactus erat pulueres seu terram de subter positam asportabant, & in eodem anno vxori*

& omnibus iumentis domus fecunditas restituta est.]Solo interdum afflatu abortum adferre ostendit Nicol.Remigius *lib.2.c.7.*

1 lib.1. de Asin.

De pariendi difficultate, & quidem perpetua sic Apuleius[1]; *Eadem amatoris sui vxorem, quod in eam dicaculè probrum dixerat, iam in sarcinam prægnationis obsepto vtero, & repugnato fœtu, perpetua prægnatione damnauit. Vt cuncti numerant, octo annorum misella illa onere velut elephantum paritura, distenditur.*]Latino Græcus accidit scriptor Pausanias, cuius *in Bœoticis* ista habentur, *Pharmacidas Thebani à Iunone missas aiunt, vt parturienti Alcmenæ impedimento essent; sed eas, dum Aclmenæ partum inhiberent, à Tiresiæ filia Historide, tali commento delusas. Ex eo namq; loco, vnde illæ facilè audire possent, clamauit, peperisse iam Alcmenam: illas, ea voce deceptas, statim abisse. Aclmenam ilicò puerum enixam.*]

De tertio, præter Grilland. legi potest illo vetustior Sprengerus. *Quædam* (ait) *nocturnis temporibus & sacratioribus vtique ex inductione diaboli, ob offensam diuinæ maiestatis maiorem, in quocunque angulo domus suæ se collocant, vrceum inter crura habentes, & dum cultrum vel aliquod instrumentum in parietem vel columnam infigunt, & manus ad mulgendum apponunt: tunc suum diabolum, qui semper eis ad omnia cooperatur, inuocant, & quod de tali vacca ex tali domo: quæ senior, & quæ magis lacte abundat: mulgere affecta, proponit. tūc subitò diabolus ex mammellis illius vaccæ lac recipit, & ad locum vbi malefica residet, & quasi de illo instrumento fluat reponit.*] Superioribus annis Treuirensi in ciuitate combusta fuit malefica; quæ confitebatur, se solitam ex pariete per epistomium lac, quod diuendebat plurimis, mulgere. Balduin. Ronsseus *Medicæ venationis epist.50.* docet solitos à maleficis vtres consui ad anatis similitudinem ex corio, quos vulgo appellant *Littelaten*; & eis vti ad emulgendum lac è vaccis alienis, & hos vtres sponte sua ire vacuos, vel ab iis in pratis collocari; & mox plenos ad domum maleficæ redire: quod comprobat rei gestæ vera narratione, quam habes lector *lib.6. cap 2. Sect. 1.q.3.* à me verbis eius relatam. Aliæ herbis, verbis, vel solo attactu, lacte priuant armenta, pecoraque quæ lubet. Bierbrana Laodunensis saga solis minis vbera vicinę mulieris sic exsiccauit; vt ad obitū vsque sagæ, quamuis multos pepererit, lacte semper caruerit. Claudam hanc sectionem verbis Grillandi; *Quædam veneficia fiunt ad desiccandum totum lac vnius gregis, vel fœcundi armenti vaccarum, adeò quod nihil casei penitus reddant: quamuis antea in maxima abundantia reddidissent: & similiter abortiones totius gregis, vel armenti inducere possunt: prout alias vidi & habui in facto Romæ, quod duæ maleficæ mulieres, cum istis maleficiis perire fecerant abortando multos pecudum fœtus, & matres desiccauerant penitus.*] De hoc auertendi lactis maleficio, eiusque remedio, lepida narratio quędam exstat in Ioan. Beetzij Carmelitæ *Præceptorio ad 1. præcepo. Expositit. vlt. c.7.* his verbis: *Quædam vetula dierum malorum plena, volens ex inuidia impedire lac vaccæ vicini sui, accepit cultellum pergens ad ostium domus in qua fuit vacca, & ponens se contra splendorem lunæ, dixit:*

Hier snydict een spaen in molletens ghevvaen,
Ende een ander daer toe, soo neem ict het melct van deser toe.

Hæc verba audiens dominus vaccæ, arripuit fustem, & currens post eam, atque percutiens aiebat.

Hier staen ict eenen stach, ende eenem anderen als ict mach,
Ende den derden daer toe, soo behoudict d'melct metter toe.

Hoc erat optimum remedium.]hæc Beetzius vir eruditus, qui ante annos ferme centum triginta vixit, inter Carmelitani Ordinis viros illustriores. Huic maleficio simile reperiri apud eundem eodem loco de frumenti auersione narratum his verbis: *quædam mulier circuiuit Benarium cum frumento, dicendo illum*

versum

versum: super aspidem, &c. *post veniens ad domum suam, habuit fistulam in solario quam manu accipiens & prædicta verba dicens, cecidit totum frumentum illius bonarij coram se per fistulam in solario, & ita furabatur frumentũ de agro: quæ tandem per quendam Episcopum deprensa & combusta est.*] Hæc ille licet barbare bona tamen fide. Qui non agnoscit frumenti huius vectorem dæmonem? quid ergo rident illud poëtæ?

Atque satas alio vidi traducere messes.

Vel XII. tab. prohibitionem: NEVE ALIENAM SEGETEM PELLEXERIS

SECTIO IIII.

De sagittariis, Assassinis, & Imaginum fabricatoribus maleficis.

SVnt vel præcipui huius classis malefici. quos vocant *Sagittarios*, seu *Balistarios*; quorum Innocentius tertius Papa, vocat artem, mortiferam & odibilem, & sub pœna Anathematis, contra Catholicos & Christianos exerceri vetat.[1] Cuius Pontificiæ sanctionis vereor, vt satis probam nobis interpretationem gregarij iuris interpretes cuderint; qui accipiunt de bello iniusto Christianos lacessentibus cum arcubus & sagittis. Quæso quid peculiare, in vtentibus arcu & sagittis? an quòd eminùs, & quasi ex insidiis? quasi verò in hoste distinguendum, dolo an virtute? quasi minùs peccet, qui sica cominùs latro, quàm qui sclopo de longinquo interficiat eminùs? quid ergo? iam olim mihi visum canone isto percelli singulare quoddam genus maleficorum; qui *sagittarij* seu *Balistarij* vocati: quos accuratè Sprengerus describit[2]. hi fœderantur dæmoni, nam ex pacto ipsi addicunt animæ & corporis dominium; ille vicissim pollicetur se adfuturum, vt quem, longissimè dissitum, volent, infallibili ictu traiiciant. Solemnia seu ritualia sunt ista. præstant dæmoni homagium, mox sexta feria proximæ Hebdomadæ Maioris, infra tempus missæ, sacram cruxifixi imaginem aliquam sibi deligunt, inquam, vt in scopum, tela colliment; vel (quod Pet. Binsfeldius testatur) sclopo post tergum eiaculato glandas plumbeas emittant. Nec constat, an aliqua tunc verba ad hanc operis apostasiam adiiciant. Posteà, certo telorum numero in crucifixi imaginem emisso, credunt se totidem vno die, quoscunque deligent, necare posse; quocunque illi loco fuerint, etiam remoto, & concluso. Dæmon enim spondet, se tela eò perlaturum, & hostili in corpore defixurum. Ea tamen hæc lege: si hominem necandam maleficus aliquando viderit, & tunc iterum de nouo actuali (vt vocant) consensu eum occidi voluerit. Vltimò pollicetur tantam illis se, balista bombardaue iaculandi peritiam tributurum, vt denarium capiti impositum, absque capitis læsione, valeant deiicere. Subiicit duo exempla huiusmodi facinorosorum. Vnum Puncleri cuiusdam, quem tandem rustici fossoriis instrumentis pertinacem occiderunt: secundum, alterius; qui; eo quòd miraculosè pedem de loco, vbi cruxifixum traiecerat, è quo recens scaturibat sanguis; mouere nequiebat, in scelere deprehensus, pœnas publicè supplicio persoluit. De hoc ego genere lubens prædictum Canonem capio. Nec obstat, quòd malefici magi aliis quoque canonibus sint excommunicati.[3] Cùm enim maximè execrabile sacrilegium horum maleficio accedat, sitque nocentius reliquis omnibus, meritò dignum visum, specialem illis pœnam irrogare; quis hanc infidelibus contra fideles operam nauarent. Olaus Magnus[4] meminit alterius

1 lib. 5. Decretal. tit. de sagitar.

2 p. 2. Mallei. q. 1. c. 16.

3 c. ad abolendam c. excommunicamus. de hær. & in bulla Ioan. 22 & alia Leonis 10. sess. 9. in Concil. Later.

4 lib. 3. c. 17.

alterius generis *sagittariorum*. nempe Lappones & Finnos de plumbo conficere iacula magica digiti longitudine, & ea per quæuis dessita loca mittere in eos, de quibus vindictam expetunt: & hos oborto carcinomate in crure vel brachio, intra triduum. vehementia doloris emori.

1 lib.2.var.resolu.c.20.

Vt ego nunc de *sagittarijs*, sic nisi fallor) optimè Couarruuias[1], contra vulgi sententiam, explicuit alium canonem Innocentij.IV. *tit. de homic.* 6. quem Theologi & Canonistæ, propter historiarum inscientiam, ad omnes homicidas extendebant, qui conductis hominibus aliquem occidi curarant: cùm reuera; vt ille ex Volaterrano, & P. Æmilio docuit, de certo tantum genere hominum mentio fiat, & gente; cui *Assasinorum* nomen fuit: dequibus, ocultati testes, optimè scripserunt, Tyri (in qua ditione illi degebant) Episcopus Guilhelmus[2] & Cardinalis atque Episcopus Acconensis Iacobus de Vitriaco;[3] quem scriptorem à blattis ereptum Moschus, Pastor Armentariensis, vir doctus & probus, publico bono, typis euulgari curauit. B

2 belli sacri lib.20 c.31.
3 Oriental.histor c.14.

Haud multum à *sagittariis* discrepat, genus maleficorum; qui quasdam fabricantur imagines, quas vel acubus pungunt, vel igne liqueant, vel confringunt; & sic certum iis, quos tales imagines designabant, interitum tabe, vel alio mortis genere adferunt. Negat hoc totum Hieronym. Cardanus[4], Vvieri dux, cæci cæcus: impugnat, non rationibus, sed puris in Hect. Boëthum. Francisc. Picum, inquisitores Germaniæ, & ipsum D. Augustinum, vt erat homo parum pius, conuiciis. Sed canem contemnas latrantem, quàm compescas faciliùs. Agnouere huiusmodi imagines & Iurisconsulti[5], & Theologi[6]. & confirmant poëtæ veteres, quorum fabulæ, semper ex vero aliquo trahebant originem, quare Buccananus fallitur, qui *lib. 6. Hist. Scot.* negat hoc genus apud vetustiores inueniri. Confirmant, non vnus historicus Scotorum Hector Boëthus quem vt singularem adducũt testem mira de Rege Duffo narrantem: sed & alij complures, quorum exemplis Scotica illa narratio confirmatur, & omnes hos vt mendaces reiicere, Cardanicum & Vviericum, hoc est temerarium & impudentiæ plenum sit. Ex hoc ortam illam narrationem de Meleagri nece, & fatali stipite Altheæ, non diffiteor. Sed sine fabula, clare, & velo leuato canit[7] Ouidius, de Medæa saga: C

4 lib.15 de varieta.rer.c.80.
5 Grill. q. 5. Accurs. Salycet. Ang. in l. multi. C. de malef. Damhoud in praxi crimin. & alii.
6 Inquisitores Germaniæ in Mall. p.2. q.1. tom. 12. Alf. Castrius libr. 1. de iust. hær. punit. cap.15. Binsfeld. de confess. sagar. & alii.
7 epist. Hipsypeles.
8 lib. 1. serm. sat.8.

Deuouet absentes, simulacraq; cerea fingit.
Et miserum tenues in iecur vrget acus.

Peritè hoc, & omnino ex arte: sed Horatius[8] imperitè, quod, quæ huius erant maleficij, illa transtulit ad animarum euocationem: describens enim apparatum Saganæ & Canidiæ Lamiarum, dicit duas ab illis statuas fabricatas, *ceream*: referentem nempe maleficio imbuendum: & *laneam* quæ maleficæ vicaria erat in affligenda altera.

Lanea & effigies erat, altera cerea. maior
Lanea, quæ penis compesceret inferiorem,
Cerea suppliciter stabat, seruilibus, vtq;
Iam peritura, modis.

9 Paull. Æmill. libr.8 & melius Gaguinus lib.7.

Duffi historiam pete ex ipso Boëtho, *lib. 11. rer. Scoticarum*, & Cardano & aliis. Franciæ annales[9] referunt, similia his tentata ab Enguerrani Marignani vxore, in Franciæ Regem & deprehensam dedisse pœnas. cur non & hoc Cardanus & Vvierus refutarunt? an quod vno factum loco, nequitum alibi fieri? de alia cerea imagine, de qua Sprengerus, agetur sect. seq. De iisdem sic Meierus *lib.16.* anno 1462. narrat *captos Bruccellæ tres viros ex familia Comitis Stampani, cum quodam miropola, qui quandam fascinationem parasse dicebantur, per tres viriles ac*

totidem muliebres imagines iuniori Principi Carolo infacinando. Custoditi fuere longo tempore apud Quercetum Haynoniæ, ac pariter cum illis Carolus Noyerius ex fuga retractus, qui & ipse è familia erat Stampensi. Coniurationem myropola detexit.] Sed cur tot imagines vni occidendo, nempe tres viriles? vt quod per vnam non succederet, per aliam perficeretur: fœmineas arbitror fuisse furiarum Vltricum, à quibus viriles Carolum repræsentantes malè mulctarentur, vt ex Horatij illis iam citatis versibus colligitur. Vel fortè vnica imago fuit, & numerum fama adauxit. Sanè de Paiuoti agens maleficio Ganguinus *libro septimo.* imaginum plurium meminit; at Æmilius & alij vnicam fuisse memorant. Recentius accipite. Anno 1574. Lutetiæ Parisiorum decollatus quidam nobilis fuit, penes quem reperta imago cerea, variis caracteribus insignita: cor & caput imagini confixa erant. Ibidem duo alij capti tum fuere, quorum vnus Carolo. IX. Regi, alter Henrico duci Guisio, hoc ipso maleficio defixionis cereæ mortem machinabatur: narrat Crespetus, & addit vidisse, cùm Aucnioni esset, cultrum parieti infixum, quo de sententia iudicis excoriatus fuerat quidam magus; eo quod sic pungendo ceream imaginem, Pontificem Maximum de medio sustulerat: *ista Crespet. lib. de odio Satanæ discur.* 10. Illud etiam obseruo iam diu antè fabricatis statuis aliquando abuti Magos, nempe dæmone illas pro maleficij signo acceptante, tale puto illud quod Ioan. Curopalates narrat *historiæ suæ fol.* 24. *Venetæ edition.* quendam Ioannem Morochazarium, Theophili Imp. præceptorem, cùm hæreticus & magus esset, ad Patriarcharum Constantinop. euectum; hunc cum natio perfida & dura (*Bulgarorum*) in Romani Imperij fines excursionem fecisset, tribus freta ducibus; consilium huiusmodi dedisse. fieri debere malleos tres æreos ingentes, & viris manu promptis tradi, cum his se accessurum noctu ad statuam quandam tricipitem; quæ in Euripo Hippici olim iam stabat. fecit, accessit; iussit validè singuli singula capita percuterent, vt in terram quasi vna plaga decuterentur. ipse laica veste indutus, ne deprehenderetur, magica quædam verba submurmurat, & vim statuæ omnem adimit: ex tresuiris illis duo fortissimis ictibus duo statuæ capita deiecerunt, tertius remissiore manu tantum inclinauit, nec totum auulsit caput reliquum. Suntque similem euentum duces illi experti. secuta namque in eorum exercitu vehementi seditione, & hinc orta pugna intestina; duo duces cecidere; tertius ampla, non tamen lethali plaga sauciatus, cum exercitus reliquiis domum se recepit. Nō erat hæc imago (vt stultis Græculis plerisque visum) Bulgaris hisce fatalis; sed Magus ea vsus, vt signo & condicto: & pro imagine malefica. Scribunt Zonaras & Glycas [1] Simeonem Bulgarorum ducem Crobatis bellum intulisse, molestum id erat Romano Lacapeno. sed accessit ad eum Ioannes quidam Astrologus, & nunciauit, vt aliquem mitteret, qui caput statuæ supra Xerolophum locatæ amputaret. eam statuam Simoni fatalem esse. misit ille, truncatur statua, notatur hora: nec diu post compertum eadem illa Simonem in Bulgaria est stomachi dolore interiisse. Quod apud Curopalatem, idem legi apud Cedrenum. Neminem tam obesæ naris puto, qui non statim percipiat, has duas statuas Magico murmure in cerearum illarum imaginum de nouo fabricatarum hic locum successisse: & deuotam à Ianne & Ioanne (nisi vtorbique idem, quod suspicor) vitam quatuor horum ducum in statuarum capitibus. si potuere id in statuis, iam olim fabricatis, cùm nec vlla de Simone, nec de Ducibus illis Barbaris foret cogitatio; cur non potuerunt in nouiter effecta cerea imagine, & efficta nomine lædendi? cur, si abscisso, vel effracto capite, non liquato toto corpore: si id in Græcia contigit & Francia: cur non potuit

1 Zonar. tom. 3. Glycas. p. 4. Annal.

tuit in Scotia.& Germania? Porro ex illis Cedreni, Zonaræ & Glycæ locis satis apparet, multas in Circo Byzaceno statuas fuisse magici artificij quæ Constantinopolitani imperij euenta prædicere putabātur certis litteris seu characterib. notatas; quos fratres Eudociæ Augustæ cum legissent, multa mala Byzantio imminere prædixerunt. Narratur Historia paucis nota ab Himerio Chartulario, cuius apud Suidam mentio; posteritati verò commendauit ex m.s. codice Iulius Cæsar Buleng. *li. de circo Romano c.6.* inde petant, qui volent. Bene de sæculo hoc & sequentibus vir diligens & multæ lectionis merebitur; si Ismenium, Himerium, Gregorium Monachum; & alios, qui nondum editi, pari sedulitate largiatur publico bono, qua D. Chrys. orationem εἰς τὸ ἱπποδρόμιον, dedit. Solemne denique hodie sagis nostris, effigies has baptizare in nomine Beel-zebub, & nomen occidendi illis indere.

SECTIO V.

De morbis variis à dæmone illatis

NEgant Auicenna, Galenus, & eo teste Hippocrates (nam Cæsalpinus aliud tribuit ei) morbos vllos per dæmones mortalibus inferri posse, quos secuti Pomponatius & Leuinus Lemnius. Non, quod dæmones id velle, non credant; quos malos esse non negarunt: non quod dæmonum vim minorem censeant, quam hominum aut animalium (hoc foret absurdissimum): sed quia morbi omnes naturalibus ex causis nasci queunt. Verùm minùs recta hæc ratiocinatio est; possunt morbi ex naturalibus causis oriri: nequeunt ergo dæmones morborum irrogatores seu immissores esse. Sanè Codronchus, Cæsalpinus, Fernelius, Valesius & alij optimi medici lib. superiore citati, D. Hiero. *in 4. c. Matth.* D. Chrys. *hom. 54. in c. 17. Matth.* D. Tho. *1. p. q. 115. a. 5.* & alij Theologi cōtra sētiūt; Iuristæ quoque, ex quibus agnoscit Burchard. *lib. 19, Decretor. c. de re magica,* & optimè hoc probant Pet. Leloy. *lib. 1. de spectr. c. vlt.* & Grilland. sæpe citatus [1], mihi nunc sufficiunt S.S. firmiora testimonia; quam qui non admittunt: habendi pro Ethnicis & Atheis. Iobum Diabolus [2] percussit vlcere pessimo à planta pedis vsque ad verticem capitis. sed & alios eodē morbos dæmoni, vt efficienti caussæ adscribit. In illa vnum diabolus aurium & linguæ vsu priuauit, & simul *epilepticum* reddidit; quem D. Matthæus *lunaticum* vocat [3] non quod dæmoniacus non esset, sed quod & à dæmone obsidetur, & simul plenilunij temporibus, per dæmonem comitiali morbo grauissimè affligeretur, eò quod tunc cerebrum humoribus plenum aptius erat exagitari. Solent quidem alij esse lunatici, non obsessi à dæmone; & hoc sensu de lunaticis locutus Iulius Firmicus. [4] Sed nostri Euangelistæ agebant de eo, qui simul energumenus. Epilepticorūm quoque dispositione gaudent dæmones, & ideo non raro se illis insinuāt: & per illos, quo tempore corruebant, soliti respōsa dare. Apuleius magnus magus, [5] traditur accusatus; quod seruum sum Thallum, remotis arbitris secreto loco, arula & lucerna & paucis consciis, carmine incantatum, corruere fecerit; deinde nescium sui excitauerit. Seruus hic morbo caduco laborabat, eo ignaro sic abusus Madaurensis, vt à dæmone responsum acciperet, hanc ille accusationem sic tractat, vt videatur fateri; certè non diluit. Si recensiores audiamus, Sprengerus [6] prodidit quamdam maleficam epilepticum morbum certis inflixisse, per oua cum mortuorum corporibus subtumulata, præcipue ex earum secta inhumatis, & certis cum cæremoniis exhumatis, & in potu vel cibi præbitis. Apud D. Lucam

A

B

1 q. 6. vsque ad nu. 13.
2 Iob. 2.
3 Mar. 9. q. 17. Luc. 9. v. 39. Matt. 17 v. 14.
4 l. 3. Mathes.
5 Apolog. 2.
6 p. 2. Mallei q. 1. c. 11. in fi.

cam[1], vnum diabolus vexauit Maniaca illa affectione, quam lycanthropiam medici nominant; cuius præcipuum indicium est, quod domi nequeant contineri, & in deserta loca se proripiant, circáque sepulcra oberrent. Aliam adflixit conuulsione spinæ dorsi[2], quo loco dęmon ille vocatur πνεῦμα ἀσθενείας spiritus infirmitatis; eò quod (vt subditur) eam vinxerat Satanas ἣν ἔδησεν. nam dæmones in S.S. nomen habent ab effectu: vt *spiritus auaritiæ*, qui impellit in auaritiam, *fornicationis*, qui suasor turpitudinis. Saulem etiam dæmon per atram diuexabat. apertè hoc illi sacra Historia tribuit; *Exagitabat eum spiritus nequam, qui pulsante Dauid Citharam recedebat*[3]. Hodie, id vtinam non doceret experientia quotidiana! Multa suppetunt exempla, vtar duntaxat recentibus, quæ in iudicio comperta sibi Sprengerus prodidit; cuius & Niderij exemplis: libenter vtor, quia (quicquid hæretici dicant) docti Theologi fuere, & in his, de quibus agimus, rebus exercitatissimi: & quæcunque tradidere, his similia nostra videt ætas, & recentiores ea confirmant omnia: deinde vixere fermè antè annos centum, quo tempore nondum hæresis Lutheri nata: vt causa nulla fuerit, multa, quæ huic contraria, confingendi: denique videmus tum Germaniam dæmonum manifesta & crebra infestatione plenissimam fuisse, vt intelligamus eos tum Luthero, & Svvinglio hospitium parasse, eorúmque quasi quosdam metatores præcessisse, & vt nunc Antichristũ pręueniunt, eiusque sunt veri ante ambulones, Caluiniani, Anabaptistæque. Sed pergamus. ignosce lector parenthesi non longæ nequeo, præ amoris vehementia, memoriam perditorum fratrũ sic deponere, vt non subinde & in animũ & in calamũ incurrãt. Sprengerus narrat[4] sequentia; *Honesta quædam persona, & vni ex familiaribus Archiducis matrimonio copulata, in præsentia notarij &c. secundum formã iuris deposuit. Cùm tempore virginitatis suæ: cuidã ex ciuibus famularetur, accidit, vt vxor illius graui dolore capitis langueret: pro cuius curatione, cùm quædã mulier accessisset, & suis carminibus & certis praxis mitigare dolorem haberet: Ego, inquit, eius practicam diligenter obseruabam; perspexiq; , quod contra naturam aquæ fusæ in scutellam quandam, ipsa aqua in ollam aliam adscendisset; cum aliis ceremoniis, quæ recitare opus non est; considerán sque quod ex illis dolor capitis in domina non mitigaretur; aliqualiter indignata, hæc verba ad maleficam protuli: vos non facitis, nisi superstitiosa & hoc propter commodum vestrum. Tunc malefica statim subiunxit; An sim superstitiosa vel non, tertia die tu senties. quod rei probauit euentus. Nam tertia die mane, me sedente, & fusum apprehẽdente, tantus dolor subitò corpus meum inuasit primò in interioribus; vt non esset pars corporis, in qua non punctiones horribiles sentirem: secundò non aliter mihi videbatur, nisi quod continuè igniti carbones capiti meo superfunderentur: tertiò in cute corporis, à vertice vsque ad plantas pedis non fuisset spacium acus, vbi non fuisset pustula saniè repleta. Sicq; in his doloribus eiulando, & tantummodo mortem optando vsque ad diem quartum restiti. Tandem maritus dominæ meæ, vt stabulum quoddam intrarem, iniunxit. At ego paulatim incedendo, eo precedẽte, dum ante ostium stabuli eramus: Ecce, inquit ad me, pecia panni albi super ostiũ stabuli. At ego, Video. tũc ille, quantum potes remoue, quia fortè melius habebis. Tunc ego, quantum potui, vno brachio me ad ostium, tenente, cum altero peciã apprehendi. Aperias, inquit dominus, & considera diligenter ibi reposita. Tunc, vbi peciam solui, plura ibi inclusa reperi. præcipuè autem grana quædã alba, ad modum quo pustulæ inerant corpori meo; semina quoque & legumina, quorum similia nec edere poteram aut intueri, cum ossibus serpentum & aliorum animalium intuita sum: Et sic stupefacta dum inquirerem à domino, quidnam agendum foret. vt in ignem cuncta proijcerem iniunxit. Proieci: & ecce subito non post horæ spatium, aut quartale; sed in momento, vt res illæ in ignem fuerant proiectæ, omnem sanitatem*

1 Luc. 8. v. 27.

2 Luc. 13. v. 11.

3 1. Reg. 16. v. 14. 15. & 23.

4 p. 1. mallei q. 1. c. 12.

tatem pristinam recuperaui.]

Idem subdit. *Mulier quædam maritata & honesta accessit, & iuxta iuris formam vt supra deposuit. Retro domum (inquit) habeo viridariũ, est & illi contiguus hortus vicinæ meæ. Vnde, cùm quadã die transitum fieri ex horto vicinæ ad viridarium meũ nõ absq; damno perspexissem; stans in ostio viridarij, & apud me ipsam conquerendo, & querulando, tam de transitu, quam de damno: vicina subito superuenit, & an suspectam haberem, inquisiuit. At ego territa, propter malam eius famam, nihil aliud, nisi hæc verba, protuli: Gressus in graminib. damna demonstrant. Tunc illa indignata; quia ad eius fortè beneplacitum, me litigiosis verbis cũ ea implicare nolebam; abscessit cum murmure, & verba quæ protulit, licet audire, intelligere non potui. Post paucos verò dies ingẽs infirmitas mihi incidit, cum doloribus ventris, & accutissimis torsionib. à latere sinistro versus dextrũ: & vice versa, quasi duo gladij essent pectori infixi, & sic die noctúq; clamoribus vicinos omnes alios inquietaui: & confluentibus hinc inde pro consolatione, accidit, vt lutifigulus præfatã vicinam & maleficam adulterino flagitio habens in amasiã; simili modo visitationis gratia accedens, & infirmitati meæ compatiens post verba consolatoria abscessit. Sequenti tamen die festinè rediit, & inter alia cõsolatoria subiunxit: Experimentũ capiã: an ex maleficio vobis hæc firmitas contigerit: quod si sic repertum fuerit, sanitatem vobis recuperabo. Accepto ergo plũbo liquefacto, & me in lecto recũbente, plumbum in scutellã aqua plenam super corpus meum appodiando infundit: &, vbi quædam imago & figuræ diuersarũ rerum ex plumbo congelato apparuissent, ecce, inquit, ex maleficio vobis hæc contigit infirmitas, & super limen ostij domus vna pars maleficij continetur. accedamus ergo & illis amotis melius sentietis. sicq; maritus meus cũ eo pariter ad tollendũ maleficiũ accedunt, & lutifigulus limen eleuans marito iniunxit, vt manum in foueã, quæ apparuerat, mitteret, & quæcunque inueniret extraheret, quod & fecit. Nam primò imaginem quandam ceream in lõgitudine vnius palmæ, vndique perforatam, habentem duas acus ex aduerso per latera, ad modum quo ipsa punctiones à sinistro latere vsq; ad dextrum & è conuerso persenserat, extraxit: demũ pecias panniculorũ diuersas & plurima, tam grana, quã semina, & ossa, continentes, Sicq; illis in ignem coniectis ego conualui, sed non ex toto. nam licet torturæ, & punctiones cessassent, appetitusque comedendi rediisset ex integro, tamen pristinæ sanitati vsque in præsens minimè sum restituta. Vnde hoc, querebam, quod pristina sanitas non redibat? Respõdit, sunt & alia instrumenta alibi abscondita, quæ inuenire non valeo. Et qualiter prima instrumenta reposita agnouisset, dum inquirerem: respondit, ex amore, quo amicus amico reuelare solet, hæc cognoui.*]

His duobus subdit alia multa breuia, nata ex desiderio vlciscendi; dum indignantur mulierculæ, se ab amasiis, ad nuptias conuolantibus, deseri, & vltionem minatæ mox exsequuntur. Sed omnem superat admirationem, quod narrat Cornel. Gemma post calcem *lib.* 2. *Cosmocrit.* narrat fusè casum Katharinæ Gualteri puellæ Louaniensis annorum. 15. cuius curationi ipse præfuit anno. 1571. quæ, cùm obtrusum à gentili & coætanea libamenti frustulum comedisset, in morbi symptomata incidit prorsùs prodigiosa; quorum ipse spectator quotidianus, vidit illam eiicientem tot & talia & tanta, vt ipse crediturus non fuerit oculis alienis. Octauo morbi mẽse magno nisu per posticũ eiecit anguillã viuam & perfectam, crassitudine pollicari, longitudine sesquipedali: *cui & squamæ, & oculi, & cauda vniuersa vt anguillis solet. triduo ante quã foras erupit, auditum narrat bis terue in vtero sonnũ non ipsi puellæ modo, sed & adstantibus quoque velut arguũ & tenuem ab angue productum: & cùm egereret, manifestè puella retulit se sensisse quòd primùm exserto capite se retraheret per posticum, inde cum impetu exiliret. Post anguilla, quam mortuam exenteratamque suspẽderant, loco sublimi ab animalibus tuto, repente euanuit. Puella interim cœpit euomere ingentem humoris aquosi copiam*

huma

humano lotio nō absimilem, saporis absurdi. Durauit *ea vomitio plus* 14. *dies singulis profecto exonerans supra libras.* 24. *vel vt vulgo nominat* gheltas *tres. præterea vrinam interea quotidie reddebat bis terue copiosam. Nullus in ventre tumor, nulla in toto corpore inflatio exteriùs apparebat: & ipsa puella potus ac cibi parcissimi, vix vnum cyathum, vini, aut cereuisiæ, liquorisue alterius potitabat. Eo venit hæc aquæ excretæ abundantia, vt spatio duarum septimanarum facilè amas duas implere potuerit. Post hanc aquæ copiam cœperunt & pili confertim exire per vomitum alui: copiosissimi numero, digiti longitudine sed longiores alij, alij breuiores; eiusmodi sanè quales annosis canibus euelluntur: auctaq; est in dies ea pilorū quantitas, vt facilè pilas quàm plures iustæ magnitudinis implere potuerit: eiecit hos omnes magno fastidio & vomitus difficultate. Interiectis de inde nonnullis diebus, successere aliqui vomitus, qui flocos ingentes pilorum eiicerent cum materia purulenta instar saniei, interdum simili stercori columbino aut anserino: in qua colluuie & frusta lignorum & membranarum tenuia rudimenta; sed lignorum partes adeò viuæ, vt ex caudicibus absoletis diffractis inæqualiter comminutæ portiones viderentur vnguis amplitudine, aliæ crassitie, intus fungosæ, foris obductæ vetustiore cortice nigræ. Paulo post cœpit alius vomitus niger vt carbo, dixisses atramentum verum vel sepiæ succū, imò carbones veros minutissimè tritos atq; permistos, singulis diebus prodeuntes ad quantitatem lib.* 2. *aut* 3. *sæpissimè cùm pilis tā copiosis, vt nuci iuglandi includi non possent, omnibus albis prolixis, & durioribus: quæ cùm per triduum ita durassent, eiecit semel & puri sanguinis tāquam è vena dissecta libras duas, nulli rei alterius generis permistas. A vomitu sanguinis rursum secutus est ater, ac si antimonio trito tinctus fuisset humor, omnino liquidus in dies singulos ferè ad libras* 5. *aut* 6. *atque hoc portentum septimanam integrā constanti horarū lege ac spacio perdurauit. Cessauit aliquādiu diuinis humanisq; remediis adhibitis. Interea pilos adhuc, sed pauciores, gradatimq; atriores excernebat, imo & breuiores indies vt cùm priùs ex flauo ruffescerent; paulatim, liuidi, nigri, tandem aterrimi ac veluti dissecti in frusta minutissima per vomitum redderentur. Quandoque cùm his & virulentus humor, & crassus quandoque simillimus limo. Circa Septembris medium membranæ frusta maioræ tanquam ventriculi partes, euomuit: habebant hæc speciem tunicæ crassioris, carnosæ, lentæ fractuq; contumacis: quibus profecto vt fœtus choroeidi, etiam venarum ductus in aratri ramosa propagine spectabantur, interdum medij palmi longitudine. Has aliæ sunt è vestigio subsecutæ tenuiores multò, sed penitus nigræ, venarum dumtaxat vestigia referentes, membranæ allantoeidi non dissimiles. Postremo venerunt & tertij generis tunicæ vasorū prorsùs expertes, aliarum omnium tenuissimæ, vt locum amnij retinerent. Sed erat his alia multo substantiæ atq; figuræ ratio. quam in agninis fatuum inuolucris. Nam huic tenuitati aderat mira soliditas, figurarū ratio quouis miraculo maior. Fragmenta illius varia, sed tria præ ceteris rara duorum palmorum amplitudinē superabant, intertexta striis profundis sine epigraphis: quæ sese à vertice ad basim secantes mutuo, cancellos in rhombi speciē efformabant. non habeo cui melius conferam quā cum senecta viperæ quanquā nihil hactenus à me conspectū fuit, cui posset meritò comparari. Sed hoc in eo pæcipuè admirādū, quod secundū longitudinis ductum, velut canalis quidam profundior appareret, insculptus fibris trāsuersis & raris, prorsus vt in aspera pulmonis arteria. Erat hæc regio penitus caua & circularis, in vnius membranæ fastigio paulatim angustior, anguini capitis vestigiū repræsentans, cum apophysi mastoeidi, seu processu māmillari: in alterius fine sensim latescens nescio quid ventricosū & inæquale, etiam bifurcato vertici non absimile, præ se ferret. Vniuersæ partes inuicem coaptatæ totius anguillæ longitudinē atq; crassitiem satis luculenter expresserant. Illud autem tuberculum papillare vim fuisse respirationis existimo. fortè per quam & solidis & humidis ad sui nutricationem necessariis vescebatur. Post quā hasce membranas eiecit, secuti sunt lapides ferè innumeri, quos vesperi semper ac stata horarū periodo magnis cum tempestatibus animiq; deliquiis eructabat. Forma fuit eiusmodi,*

quæ passim in vetustis ædificiorũ ruinis solet occurrere. Lapides solidi, angulosi, inæquales, tum specie, tum magnitudine; quæ subinde ad nucis iuglandis quantitatem accessit, non absq; suffocationis discrimine manifesto. videbantur quandoq; obtecti, & calce coagmentati variè, vt ab illis, qui parietibus detrahuntur distingui non possent. Semel me præsente quẽdam eiecit lapidem angulosum vix cum duplicis castaneæ mole librandum. saxum illud magna spritus contentione proiecit, vt & vomentem viderim manifestè, & in lebetem sonitum cadentis audierim, magno horrore cum annimi mei tum turbæ vndique circumfusæ. E vestigio magnam quoque ligni portionem pollicis longitudine pariter & crassitudine, sed minore difficultate secreuit. Erat hoc satis porosum flaminib. rectis insigne, cui & commissura quædã insignior velut per medium totius longitudinis excurrebat. Interea tamen, & pili per vices, sed minores ordine pauciores, ac nigriores. Accessit aliud, quod omnem excederet fidẽ: os enim triangulare solidum foris, intus cauum ac spongiosum reddidit; tale vt planè constaret esse fragmentum cruris bubuli, & puellæ parens diceret, se tale vidisse pridie in suis carnibus iurulentis. Nec mora. sequẽti die articuli ossei, tali, digitorum acies, rotulæ, variæ speciei & magnitudinis prodierunt. Interdũ tamen & pili & lapides intermixti, atque omnium postremo vitri atque æris portiuncula.] his narratis, Gemma meritò censet horum mirabilium Dei permissione dæmonem fuisse ministrum; qui causis tamen naturalibus, ordine etiam seruato, quoad potuit, vsus fuit. Idem vellem existimasset, eodem opere; de muliere alia, quæ florente ætate per nouem continuos annos infandis doloribus intestinorum cruciata, primùm crassioris tunicæ rudimenta deiecit; deinde & arboris frusta ingentia pleraque pollicis crassitie, ac paulò etiam longiora, paritérque omnia fere, quæ ad arboream speciem pertinerent; folia scilicet laurinis foliis non absimilia, radices, cortices, etiam quæ tomento alicui inclusos nucleos, nullo tamen vestitos putamine, præ se ferrent. Quod ego mallem ad prodigiosos dæmonum effectus; quàm ad naturales morborum παρατηρήσεις referre. C

Ad eosdem effectus permittente Deo productos retulerim cruciatus corporeos B. Angelæ de Fulgino, quos his verbis describit: *Corporis sunt tormenta innumera à multis dæmonibus multipliciter excitata. Vix enim credo quod scribi possent infirmitates & passiones mei corporis. Nam non remanet in me aliquod membrum, quod non horribiliter patiatur. nunquam enim sum sine dolore, sine languore continuo. sum debilis & fragilis plena dolore, ita quod oporteat me continuò iacere. Non est in me membrum, quod non sit percussum, tortum & pœnatum à dæmonib. & semper sum infirma, & semper tumefacta, & plena doloribus in omnib. membris meis; ita quod cum magna pœna possum me mouere, & sum fatigata iacere, nec etiam ad sufficientiam possum comedere.* hinc discis sanctam hãc viduam fœmineo, vt Iob virili, sexui, exemplum patientiæ propositam *In vita B. Angelæ. cap.* 19.

De mentis abalienatione perpetua iam docui, dum de philtris dissererem; Stiradio quoque potione mens abalienata à virgine venefica, *lib.* 2. *Hist. Dubrauij* de modica ad tempus exemplum non iniucundum auditu narrat Matthiolus in Dioscoridem[1]. de circulatoribus, haud dubie Magis Bohemiæ. *In vinum* (inquit) *radicis cuiusdam puluerẽ, cuius gustatu fauces conuelluntur, immiscent, & cui fucũ facere volunt, iubent, vt illo in vino intinctũ digitũ, quasi prægustandi causa sugat. Tum ilicò digitũ vino madidũ in os inditũ, sibi mordicus, nõ sine dolore & clamore, premit inuitus. Interea, perinde atq; blanditiis, merentẽ consolatur circulator, temporũ, carpiq; arterias alio oblinit medicamẽto: deinde numũ in terrã proiectũ hortatur vt tollat. Ibi ille pronus, primũ se nequit attollere, mox vnguinis vi amens factus, concidit, statimq; eius more qui metuit ne mergatur in aqua, natat, ac vociferatur, simul se fluctibus obrui. Ergo eum erigit circulator; ille, quasi vlturus iniuriam, primùm maleficum obliquo ac toruo intuitu exprobrare,*

1 in præfat.

brare, mox hominẽ aggredi videtur: postremo fugientẽ circulatorẽ per se qui, donec abster-so tandem illiti medicamenti veneno, recipiat animum ac menti restituatur. Vbi autem ad se rediijt, quasi qui euaserit à mari naufragus, capillum vestimentáq́; veluti vela torquere, exprimereq́;, brachia tergere, & nares emungere, conspicitur. vt sola vis vnguenti hoc faciat, & non interueniat opera dæmonis, qui fieri queat, non intelligo.

Gentiles idem sensisse olim probare possumus ex morbis, quos illi Diis suis, hoc est dæmoniis ascribebant: vt de *Ceritis*, qui dicti quasi *Cerericti* δημητριόληπτοι delymphatis, Panicis, similibúsque iam tradidi. Ideoque eos, qui fanatici erant, & variis linguis in morbo loquebantur, δαιμονῶντας, vel ab Hecate, aut Heroibus infestatos, vocabant [1] Quare & Leuinus Lemnius [2] tandem dat manum, & fatetur dæmones huiusmodi causas morborum accidentarias esse: Qui si causam accidentariam vocat, extrinsecam, efficientem tamen; nobiscum sentit.

Restat explicandum, quo pacto dæmon morbos inferat? quod Franc. Valesius accuratè docuit [3]. Nempe illum esse causam externam, eo quod extrinsecus aduenit corpus inhabiturus, & morbos illi illaturus. Si morbi ex materia pendeant, mouet internas causas. sic Melancholicos morbos excitat. Nam principio bilem atram, quæ corpori inerat, commouet, & fulgines in cerebrum, & internorum sensuum cellulas propellit. Deinde adauget bilem atram, admotis causis exurentibus, vel detento isto humore, ne expurgetur, Epilepsiam, paralysim & similes noxas infert, per succi crassioris delationem, obturato ventriculo cerebri, vel obstructis radicibus neruorum. Cæcitatis causa est, vel surditatis; noxia excrementa ad aures, vel oculos coaceruando. Sępè etiam ad odium, amorem ad alias animi perturbationes inducendas mouet imagines, vt in imaginatione firmiùs inhærescant. Ad corporeas verò affectiones excitandas, spirituosam ex ipso sanguine substantiam deligit, eam separans & expurgans à crassitie materiæ. deinde spiritibus istis vtitur, quasi proximo animæ instrumento ad efficacissimè & velocissimè agendum. Dico ex rebus venenosissimis eũ educere quandam quasi quintam essentiam (vt ex gemmis & auro solent chymici) & ea inficere ipsos spiritus vitales, & sic eum malefico morbo imbuere; quod aduertit prudenter Cæsalpinus *lib. de dæmon. inuestigat. c. 16.* Quod cùm fecit, ægrè ars humana satis celebria & efficacia remedia potest vel solet adhibere. quo enim hæc materia subtilior & tenuior, hoc quoque ad lethum est acrior & efficacior. Solet omnem præuenire medelam. Nec obstat quicquam? quin hæc ipsa damna inferat interdum per se, sine tali materia vel interna agente causa; si impediat vel lædat sensationes, vel spiritus animales detineat aut subtrahat, & aliis mille, quos nouit, modis. Qui verò morbi ab internis causis non dependent, sed ab externo tantum impedimenti nocumento, vel noxio afflatu, vt plurimũ per se operatur; vt quando instrumenta maleficij, vnctione, signa defossa, vel similia, ad ipsum veneficium vim naturalem nullam habent; sed sunt pro signis tantum, ad quæ ex pacto dęmon operetur, quod docuit idem And. Cęsalpinus *de operis c. 17.* tum quoque potest per res externas homini vim aliquam facere, vt ille docet *cap.* 8. Veluti cùm malefica irata pomũ coctum manui alterius sic fecit conglutinari, vt & acerbissimum inferret cruciatum, &, nulla arte, posset dissolui, vel deglutinari, lege Nicol. Remig. lib. 2. dæmonolat. c. 4. Quid ni credamus, cùm etiam Catochiten lapidem Corsicum legamus ea vi præditũ vt se iunctis corporibus agglutinet, & impositas manus detineat? *Solin. in Polihist.* Quo pacto venefici morbi ab aliis dignoscendi agam. *lib. 6.*

1 Lucian. in Philopsen. Hippocrates de Sacro morbo.

2 l. 2. de occul. nat. mirac. c. 1.

3 Sacræ Philosoph. c. 28.

SECTIO VI.

De mira rerum solidarum atque magnarum in corpus ingestione & egestione.

PRodigiosi sunt plerique morbi per maleficium illati; sed omnium prodigiosissimus mihi videtur; quando per os vel imum gutturem eiicit æger, spinas, ossa, ligna, saxa, frusta vitrorum, acus, cultros & alia ferramenta, glomos pilorum, pannos, setas, cornu lucernæ, & huiusmodi; quæ, vel comestione, vel aliter in corpus immitti potuisse, videtur impossibile. huius exemplum vnũ habet Sprengerus[1], de muliere Zabernẽsi, vbi obstetrix quædam, eo quod ipsam non accersierat ad puerperium, grauiter irata, noctu cum duabus aliis maleficis ad puerperam accessit, & dixit ad vindictam se aliqua in eius intestina velle immittere, quorũ dolorem post semestre dumtaxat sentire inciperet. Dixit, *& ventrem eius manu tetigit: ad quem contactum puerperæ videbatur, sibi extrahi intestina, & & iis immitti quædam, quæ tum oculis dignoscere nequibat. Postea sexto vix mense finito, internorum viscerum tortura ipsam subitò tam dira inuasit, vt nec* (verba sunt Sprengeri) *diebus nec noctibus à clamoribus, omnes inquietãdo, abstinere posset. Et quia deuotissima Virginis & Reginæ misericordiæ exstitit, in pane & aqua singulis sabbatinis diebus ieiunando: ideo & per ipsius suffragia credidit se liberari. Vnde & quadam die, vbi opus naturæ perficere volebat, tunc omnis illa immundicia à corpore prorupit, & aduocans maritum cum filio dixit súntne res istæ phantasticæ? nónne dixi post dimidij anni spatium res istæ cognoscetur? aut quis vidit vnquam spinas, ossa, simul etiam ligna me comedisse? Erant enim spinæ rosarum, longitudine vnius palmæ, cum aliis variis rebus innumeris immissæ.*] Alind exemplum relatum est à Beniuenio[2] de muliere Florentina; tertium à Ioanne Langio[3] de Vlrico Neusesser rustico: quartum de puella Leuuenstetensi in historia Germanica, hac de re excusa anno 1562. tria his addit Nicolaus Remigius[4]. Octauum planè admirandum & cui refellendo, nullæ nugæ, nullæ calumniæ, nullæ phaleræ vitiligatoris Vvieri, suffecerint, adscribam ex vita S. Petri Tarentasij, à Gaufrido conscripta[5], his verbis: *S. Symphoriani dicitur castrum Lugdunensis Ecclesiæ, paucis ab vrbe millibus distans: vbi vir fidelis & religiosorum fidelis sedulúsque susceptor, magnæ conuersationis pariter & opinionis Abbatem, ad hospitium suum aliquando, quasi vim faciendo, pertraxit. huic iuuencula erat filia miserabili incommoditate laborans. Egerat enim quædam mulier malefica, per nequitiam inuidæ socrus inducta, vt languore tabesceret desperato, nec viri sui præsentiam, nec aspectus vllatenus toleraret. Affectione muliebri genitrix persuasa, vt satanas satanam eiiceret, famosũ quendam maleficum accersiuit. Adfuit, explorauit, agnouit, & mulierculam asserẽs inferratam, terit arborum cortices, pocula verbis & herbis infecta propinat: mordet etiã dẽtib. propriis brachiũ miseræ mulieris. Res mira, res noua, res (ni fallor) hactenus inaudita. Ab illo quidẽ languore conualuit: sed interdũ, ex corde procedere sentiens velut acus, cruciabatur atrociter, donec per morsuram brachij, quã nulla cicatrix obduxerat, acus obduceret vis occulta. Crudele remedium, sed huiusmodi congruebat auctori. Plures in hunc modum quàm triginta per temporum interualla prodierant: quædam, vt vulgò dicitur, excapsetæ, quædã admittendis filis idonea foramina preferentes. Præterea prædictus Abbas ad domũ, vbi hæc actitabantur, aduenit. Celebris est persona*; *cuius hoc opus & alia nõ indigna admiratione narrantur: sed parcendum adhuc superstiti, & nomẽ credidi retinendum. Huic pater anxius miserabilem exhibet filiam, nec sine lacrymis lugubrẽ explicat tragœdiam. Eadẽ hora fit fides dictis, & sentiens acum mulier gemebunda deplorat. Iam peruenerat ad foramen, solitus iam præcesserat cruor, iã cœperat apparere, iã particula eius exierat. Et accedẽs vnus ex fratribus laicis, eidẽ Abbati deseruiẽs, cruentam extraxit, annis pluri*

[1] in Malleo. p. 2. q. 1. c. 13.

[2] lib. de admiran. morb. causs.

[3] lib. 1. epist. 38.

[4] l. 3. dæmonolat. c. 1.

[5] apud Suriũ tom. 3. Maij 8. cap. 23.

A

pluribus ad testimonium conseruandam. Orat Abbas, & locum vulneris tangens, in virtute fidei pollicetur, nec ferrũ vltrà nec chalybẽ inde processurum. Factũ est: sed mutata materia est, malitia nec dũ prorsus exstincta. Cœperunt lignei sudes paruuli, quales vulgò brocas appellant, ex quercino robore, vel fraxinei, pro ferreis acubus egredi, crassiores spinis & modicè longiores: Nec vnius tamẽ omnes, sicut nec acus fuerant, longitudinis vel crassitudinis erant. Sedecim in hunc modum intra annum & paucos menses ex muliere ligna prodierunt. Adfuit demũ reuerẽdus Petrus Antistes, cui diuinitus seruabatur tanti miraculi plenitudo. Offertur mulier missarũ solemnia celebranti, sicut præceperat vespere præcedenti. Eadem hora septimum decimum lignum ex muliebri corpore egreditur, quod sub oculis omnium sacellanus extraxit. Confitentem itaque mulierem præsul absoluit, & sacrã ei tradens Eucharistiã ab omni deinceps cuiuscunque materiei progressu iubet esset securam. Sic ab omnibus iam præstigiis liberata adhæsit viro, filiosq; procreauit. Et, vt dicitur, hodiéque superstes, virtutem prædicat, quam in seipsa feliciter meruit experiri. Petrus de Fraxineto, dicitur pater, notus, etiam honoratus inter conuicaneos suos: vt si quem dubium nouitas tanta reddiderit, probare forsitan liceat, quod credere detrectarit.] Hactenus Gaufridus Abbas Altætubæ; cui Cistercienses & Claraualenses Abbates negotium dederunt vitæ huius conscribendæ; cùm Romanus Pontifex Lucius eis mandasset, vt eam fideliter conscribi curarent. Sed monachus fuit scriptor, inquient aduersarij. credo, plus fidei mererentur mẽdacissimi ipsorum Ministri & Prædicantes. Cæsalpin. *de in vestig. dæm. c. 17.* Contigit autem (ait) *hoc anno Pisis hæc vidisse multis spectantibus. Quædam à dæmonibus obsessa, sæpius, modo inter adiurãdum, modò postea eiecit corpora, & magnitudine & forma per se ineptissima, vt deuorarentur, clauos ferreos prælongos, ossa, lapides globos laneos, carbones, aliaq; multa, inculcita autem ea regione, qua thorax incumbebat, præcipuè qua cor, globuli multi reperti sunt ex plumis affabre efformati diuersis figuris, sed plurimi instar rosarũ perpetuis plumarum tenuissimarum ordinibus, nunc filio implicit, nunc solo glutine, alia genera reperta sunt in ceruicali quà caput residebat.*] Quid multa? superbioribus annis Duacensi cuidam & Insulensi ancillæ similia fermè acciderunt. Exemplorum sat habemus; causam ruspemur, quæ sat abstrusa & abdita.

B Primùm fateor, quædam in corporibus humanis solere interdum ex prauis humoribus coalescere, vt sunt tophi, lapilli, capilli, oscilla, conchylia, spinæ, glomi pilorum & quæ talia potuit dæmon in ipsis vlceribus, vel in corporis partium congruis sinibus procreare, quod naturaliter fieri posse, consentiunt veteres nouiciique medici [1]. Norũt mecum multi Comitis filium; qui, ante annos fermè nouemdecim, Luxemburgi, in vrina lacertulas satis magnas eiiciebat; quod etsi plerique vxoris eius adulteræ (quam & occidi persicarium ille postea iussit) veneficio tribuerent; potuit tamen naturaliter contingere, ex humorum corruptione, & renum vitio. Mulier illa Caluini sectæ erat addicta, & ministro familiarior, quam oportebat; ideo nec à moribus, nec ab instituto aliena fuit vulgi suspicio.

1 Gale. lib. 2. ad Glaucum. Celsus l. 5. c. 6. Aetius l. 16. c. 100. Leuin Lemn. l. 3. de occul. nat. mirac. c. 40. Alexan. Benedict. lib. 2. & 3 Ana to. Anto. Beniu. l. supracitato. c. 3. 18. 24. 94.

Secundò puto non posse naturaliter in corpore humano generari, ex vlla putrefactione, acus cultos, forfices, & huiusmodi metalica artificiosè conformata. quia calor naturalis, nisi plurimorum annorum spacio, non videtur metalla inibi gignere posse: multóque minùs, sic fortuitò ad certam analogiam atque dispositionem artificiosam, videntur tam varij humores conuenire posse nisi Democriteam & Epicuream reuocemus insaniam, ex fortuito atomorum concursu cuncta construentem. Neque adhuc legi, qui hanc vim naturæ tribueret.

Tertiò, dico hæc omnia multis modis dæmones per maleficos operari posse:

posse. Etenim primò possunt sic sensibus illudere, vt quis putet ista in corpus ingeri, vel egeri: cum tamen reuera dumtaxat dæmon cultros veros, & huiusmodi reliquam, quæ euomitur, artificiosam materiam, quæ in ægri corpore numquam fuerat, vel etiam ipsos humores, qui eiiciuntur; faciat apparete cultros, & reliqua illa vel etiam aërem sic condenset, & coloret [1]: quod verisimillimum est contingere, quando res illæ, quæ visæ sunt solidæ ac densæ, paulò post cernuntur euanescere. Præterea possunt, citra fictionem, res huiusmodi per dæmonem in eos occultè ingeri, vnde mox eiiciantur; possunt etiam aliis corporeis partibus inseri & includi. Negat id VVierus, homo fronte nulla; licet non videam, cur neget, testantur enim medici & chirugi fide digni, quorum nonnullos [2] ipse laudat, talia sibi visa ex corporibus excerni, vel exsecari, & ea manibus contrectasse sese. Eos verò omnes ad vnum decipi contendere, quid est, nisi strenuè pudorem totum exuere? ex modis immittendi, quos comperio, duo tantum mihi placent. Primus est, quem non prætermisit Binsfeldius [3]; vt profundo dæmon somno demergat hominem, & sensum doloris eximat; tum dextrè incidat membrum, & materiam illam duram imponat; denique eadem subtilitate vulnus adeò consolidet, vt nulla cicatrix vel vestigium relinquatur. quod periti chirurgi nonuuquam faciunt.

1 hoc volunt semper in his accidere Gril. de sortileg q. 3. & Cardan. d c.80. de varietat.
2 Trallan. lib: 4. c.6. Beniu de abdit. moi. & sanat causis. c.24 & 80. Io. Lang. d. epist. 38. historiam puellæ de Teuensteet, Germanicè editã Beniue. & Benedict. supra citatos.
3 in 4. l. 4. C. de malef. q.7. cõclu.6.
4 lib.2. dæmonol. c.4.

Dices fortassis; vt hæc queat in partibus carnosis & facilè dilatabilibus, & promptæ consolidationis; quarum exempla recenset Nicolaus Remigius [4]; nõ tamẽ id poterit in aliis, quibus illa facilitas non est propria verbi gratia in intestinis, orificio stomachi, gutture, arteriis, & talibus organis, quæ angusta valdè sunt, nec dilatantur, nisi ad functiones suas naturales: vel etiam, si sectione diuisa fuerint, non possunt reuniri. *Respondeo*, difficiliùs quidem in his id contingere, absolutè tamen posse vt in aliis. licet enim nobis incognita sint medicamenta, iis consolidandis & reuniendis idonea; dæmoni tamen illa sunt notissima. Præterea quamuis sponte sua non dilatentur, nisi ad naturales suos effectus; vi tamen aliqua adhibita; possunt extra consuetum ordinem dilatari & comprimi. cui us rei duas historias ad fidem faciendam adtulit testis oculatus, chirurgiæ laude clarus, Ambros. Paræus [5]: prior est, de studioso, qui cũ spicam germinis deglutiuisset, eáque in pulmones per τραχεῖαν descendisset, natura illam transuersis pulmonum lobis illæsis, integris etiam costarum musculis, & quæ succingit eas membrana incolumi, integram expulit. posterior est de opilione, qui semipedalem cultellum, cui corneum erat manubriũ crassitudinis pollicaris, in fauces à prædonibus ore aperto adactum, sex solidos menses, in corpore retinuit, & tandem nata in inguine vomica, inde chirurgus extraxit. At necessariũ planè fuit, per angustissimos meatus quosque à faucibus in inguen cultrum peruenire. His tertiam narrationem Remigius addidit de morione; qui apud Armoricos, mucronem gladij tres digitos longum per os in fauces adactum, duodecimo post die, per anum egessit. Nonne culter iste, per tot spiras intestinorum subtilissimorum, & per illud, quod à re ipsa vocatur *intestinum tenue*, fuit deuolutus? Neque in his vlla vnquam maleficij mentio vel suspicio fuit. si natura id potuit & casus, cur ex proposito id adnitens nequeat ille mille artifex sollertissimus?

5 lib.2. chirur. c.17.

Alter modus est Siluestri Prieratis, quem recentiores quidam sunt secuti; [6] scilicet dæmonem peritia pollere, res solidissimas diuidendi & comminuendi partes in minutissimas, etiam instar pulueris, & eas iterum vniendi, applicatis, sicubi opus, naturalibus actiuis; idque tam præproperè & subtiliter, vt cernentium oculi nequeant, ob nimiam motus celeritatem, quidquam horum aduertere;

6 Silu. verb. maleficium q. 5. Cosinas Philiarchus de offic Sacerd. p.2. c.3. in tract. primi præcepti Decalogi.

aduetere; ideoque putent homines ea integra immitti & emiti. Hi duo modi probabiles sunt.

Valdè miror tertium quendam, tam multis placuisse [1], cum sit planè improbabilis. Volunt isti à dæmone poros corporis extendi, per eos deinde duriora hæc & maiora inseri: & poros rursùs concludi: quorum apertione iterata demum, quando dæmoni videtur, intrusa expellantur. Sic aiunt à fulmine sine læsione poros vaginæ penetrari, laminámque gladij chalybeam liquari. sic iactu lapidem sub aqua recondi, nec manu retracta viam cerni per quam lapis in aquam penetrarit. Supponit hæc opinio corporum penetrationem esse naturalem, cum Buridano; quam D. Thom. Scot. Durandus & alij, melius philosophantes, contendunt à solo Deo perfici posse. hoc ego primò peccant. Si dicant corporeas hic dimensiones, siue corpora non penetrari: incredibilem quandam dilatationem pororum, etiam in partibus corporis non raris, coguntur excogitare: cùm tamen isti pori tam sint natura angusti, vt sine insigni læsione distrahi non possint. Nec simile quidquam in illis, quæ pro ratione adferunt dissimilimis reperitur. fulmen quiddam est subtilissimum & tenuissimum, ea præditum vi naturali, vt duriora atque resistentia consumat; mollia verò & cedere facilia sine læsione [2] transmittat: ad ferrum, ligna, lapides, res sunt spissæ, duræ, & minimè aptæ sic se in poros insinuare. Aqua corpus est liquidum, humidum, tenue, fluitans, cuius rei solidæ cedens loco, capax etiam liburnarum; rerũ, quæ iniiciuntur, impulsu condensabile, & iis exemptis aptum vi sua statim coire & reuniri; vtque, sine partium sparatione, condensantur; sic, sine earumdem noua medicina, rarefit atque extenditur; quæ quam sint ab humani corporis membris aliena, *vel pueri norunt, & qui nondum ære lauantur.*

1 Paracelso li. de occult. philosof. Baroni Lirchembergio l. de præcipuis Magiæ articulis. Ludou. Milichio l. de Magico dæmone, & Nic. Remig. d. c. 1. lib. 3.

2 Seneca lib. 3. nat. quæst. l. 2. Isidor. l. 13. Etymol.

SECTIO VII.

De maleficio deuouendi.

SVppono, quod Catholicis certum est, *energumenos à dæmonibus sæpè inuadi, & possideri, vel obsideri;* hoc est dæmones in hominum ingredi corpora, & simul potestatem aliquam eos vexandi seu affligendi accipere: ambo enim requiruntur, vt quis sit energumenus; qua de re doctè, post Mengum, & Polyd. Pet. Tyræus [3] disseruit. sic homines dæmoni tradendi potestatem constat olim Apostolos habuisse, ex Sacra Script. [4] & alios quoque sanctos homines vt olim, sic & hodie eam à Deo accipere; qua non nisi prudentissimè, & cum magna caritate atque iustitia vtantur; haud difficulter probaretur, si huius loci foret. An verò dæmones, eos quos possident energumenos, sic possideant, vt eorum corpora, ipsimet subintrent: posset quis dubitare, eo quod B. Ildegardis *in libris reuelat. suarum* scribat se de quadam energumena in vera visione vidisse, *quod ipsa permissione Dei quadã nigredine & fumo diabolicæ conglobositatis obsessa erat & obumbrata: quæ totam sensualitatem rationalis animæ illius opprimebat, nec eam eleuato intellectu s spirare permittebat: volũt vmbra hominis, aut alterius rei, vel fumus opposita obtegit & perfundit: vnde hæc rectos sensus & actus perdebat, & inconuenienter sæpius clamabat ac faciebat. Et me cogitante & scire volente quomodo Diabolica forma* (id est substantia) *hominem intraret: vidi & responsum, habui quod diabolus in sua forma, vt est, hominem non intrat; sed cum vmbra & fumo suæ nigredinis obumbrat & obtegit, si enim forma illius hominem intraret, citius membra illius soluerentur, quam stipula à vento dispergatur. Quapropter Deus non permittit, vt hominem in sua forma intret,*

3 Mengus in fuste dæmon. Polydor. de exorcis. Tyræus disp. de dæmonia.

4 1. Cor. 5. v. 1. 1 Tim. 1. v. vl.

Sed

Sed superadictis se fundens, ad insaniam & inconuenientia euenit, & per eum, quasi per fenestram vociferatur, & membra illius exterius mouet, cùm tamen in eis in forma sua interius non sit, anima interim quasi sopita & ignorante, quid caro corporis faciat.] Sic illa apud Theodoricum Abbatem, *eius vita lib. 3. c. 20.* Sed hic locus ostendit verissimum esse dictum Theologorum, sæpe eos, qui assueuere multis reuelationibus etiam veris, putare se habere per reuelationem; quod habuere per discursum opinionémque. Indicant hoc multa. *primò* quia principio verè tantum describitur obsessio, non possessio. *Secundò*, quod inquisitio hæc parum erat necessaria, & satis curiosa. *Tertiò* quia suspectum est, quod ait Deum non permittere vt diabolus secundum suam essentiam, vt solet esse in suo loco, corpora possideat. communis enim Theologorum distinctio hoc discrimen statuit inter *obsessos* & *possessos*, quod in his sit dæmon, vt erat in statuis idolorum, nonnunquam: & hoc indicant inflationes & multa alia quæ in possessis cernuntur. *Quartò* quia ratio nulla est. nec enim forma dæmonis siue substantia eius spiritualis ipsi corpori contraria sic est, vt illud statim destruat, etiamsi nolit, solo ingressu. *Quintò* quia non semper anima sopita est, quando dæmon energumenum vel obsidet vel possidet, vt apparet, quia videmus sæpe illos omnium recordari quæ egerint. *Denique* sancti & Theologi omnes sic semper locuti & opinati fuere, vt dicerent, dæmonem corpus arreptitij intrare, & ab eo exire. Non quidem id subire, vt informet, vel tanquam pars eius (quod vocant) corpus integret; sed tantum vt loco, vel instrumento organico vsurus, vt fusè explicat Episcopus Abulensis, *in 7. Exod. q. 16.* Rectius itaq; dictum à Cæsario *l. 5. c. 15.* dæmones non vniri animæ substantialiter, nec in ipsa esse anima, sed applicatione tantum, & oppressione per energiam seu operationem animæ adesse, & sic homini vniri, & ei quasi illabi. Allegat Gennadium, *l. de Eccles. dogmat. c. 82.* hoc tenentem: tamen corpori inesse sicut in loco posse, & in cauitatibus eius latere, nunquam Gennadius negauit, & expresse Cæsarius ex S.S. confirmat. non enim rectè dicitur exire, nisi quod intus fuit. Saluator autem iubet de corpore dæmones exire, *Mat. 5. v. 9.* Intus ergo fuere. Restat nunc vt quæramus; *an malefici possint & soleant sic alios deuouere, ac dæmoni quasi mancipare?* Multorum confessionibus constat eos id putare, fatentur enim se dæmones in brutorum vel hominum corpora immisisse; & ipsi dæmones cùm exorcisantur id solent prætexere, se à tali vel tali immissos. prætermittam, quæ recentiora sunt, à Remigio & aliis allata, duo tantum adscribam ab iis commemorata, quorũ fides reiici nequit. Anastasius Nicenus[1] de Simone Mago: *multos* (ait) *tentantes eũ dicere præstigiatorẽ; cum eos esset allocutus, & deinde conuiuij prætextu bouẽ sacrificasset, & eos conuiuio excepisset; variis modis, & dæmonibus eos subiecit.*] D. Hieronymus[2] nobis proponit dæmonem à B. Hilarione eiectum, quem magus in virginem immiserat; *Perducta* (inquit) *à parentibus ad monasterium seni traditur, vlulante statim & confitente dæmone. vim sustinui. Inuitus abductus sum. Quam benè Memphi somniis homines deludebam! ô cruces! ô tormenta, quæ patior! Exire me cogis, & subter limen ligatus teneor. Non exeo: nisi me adolescens, qui tenet, dimiserit. Tunc senex; Grandis, ait, fortitudo tua, qui licio & lamina strictus teneris. Dic, Cur ausus es ingredi puellam Dei? Vt seruarem, inquit, eam virginem. Tu seruare proditor castitatis? Cur non potius in eum, qui te mittebat, es ingressus? Vt quid, respondit, intrarem in eum, qui habebat collegam meum; Amoris dæmonem*, &c.] En vt magus immiserat dæmonem verè: & sic oppinor etiã multa eorum, quæ narrat Anastasius, à quo Glycas *p. 1.* fuit eandem mutuatus; & inprimis, de quo nunc agimus, Deo permittente, potuisse verè à Simone Mago patrari: quare Annalium[3] scriptori eruditissimo, nequeo assentiri; qui mira illa

Simonis

1 in S.S. q. 23.

2 in vita S. Hilarionis.

3 tom. 1. anno 68.

Simonis ab Anastasio prodita, iudicat tantùm fuisse imposturas, hominibus per imaginem & visum ostensas, cùm nulla veritate consisterent, sunt enim in iis multa, quæ & posse & solere contingere, lib. præcedente *de Dæmoniaca Magia* satis copiosè ostendimus. Anno 1581. in Viuaresiæ oppido Annonaio, fuit malefica nomine *Boyarona*, quæ variis plures cuiq; non vno modo dæmones immisit, quib⁹ grauissimè diuexati fuere. In his filius & filia illius fuerūt, quos nucibus alteri paratis, sed more puerili abliguritis ab ipsis qui deferebant, singulos tribus dęmonibus possidendos mancipauit. Similia factitabat strix alia dicta, *la Gochonne*: ita vt illis tum partibus cuncta plena fuerint, per maleficia votiua energumenis. Narrat oculatus testis vir doctus & prudens Claudius Charon. *l. de Antichristo reuelato Nota.* 1. fatetur hoc fieri solitū Bap. Codronch. medicus *l. 3. de morb. malefic. c. 7.* Hæc autem immissio malorum spirituum, non prouenit à facultate cogendi, quæ nulla Magis competit, in dæmones. Nam vel spontè dæmones ex pacto obsessum vadunt, finguntq; se obtemperare: vel inferiores dæmones ad id adiguntur, à dæmone superiore volente hac in re malefico gratificari. Vtroq; tamē casu Dei permissio requiritur, vt causa sine qua non posset hoc fieri: permittere verò Deus id consueuit non nisi ob graue aliquod obsessi peccatum[1]: non rarò propter parentū iratorū imprecationes, quarum tria exempla suggerit Ioan. Cæsarius[2]. Ait Ouid. de Medæa, *Deuouet absentes.* Et experimento compertum est hodie plerasque striges cum dæmone pactas vt cuicumq; diras imprecentur, bruto vel homini confestim illi tabe lenta incipiant tentari, vel alio interitu de medio repens tollantur. Nec irritam hanc vt plurimum earum deuotationem plurimis exemplis docet Remigius *lib. 2. ca. 9. 10. & tribus seqq.*

1 vide Tyræū d. oper. c. 29.
2 l. 5. exempl. c. 11. 12. & 26.

SECTIO VIII.

De maleficio ligaminis.

A NVllum hoc frequentius hodie est maleficium: adeò vt in aliquibus locis vix audeat quisquam clara luce matrimonij solemnia celebrare, ne quis malus coniugum votis illudat. Id si fit, quia, quo pauciores ad futuri, & rei conscij fuerint, hoc plurimum insidias effugiunt; nihil ad hunc tractatum pertinet cautela huiusmodi: si, quòd antelucanos conatus magicos, minùs pollere credunt, res superstitione non vacat. Sed ad ipsum maleficium veniamus. Solent malis verbis hominem reddere (vt Canones loquuntur) frigidum & maleficiatum, hoc est ad actum coniugij inidoneum. Hoc illos posse & solere probatur, tum auctoritate canonum[3], tum communi sententia Theologorum[4]; tum praxi Ecclesiæ, quæ sic affectos post triennij experientiam irritam, & adiuncta septem testium iuratorum manu, separare consueuit[5]; tum ex opinione Rabbinorum veterum, & Berosi (qui exstat) existimantium à Chamo tali damno multatum Noëmum fuisse, tum exemplis mox referendis, & experientia quotidiana, tum denique ratione potest hoc fieri naturaliter, castratione, elisione, ruptione, desiccatione, infrigidatione & similibus ex causis, quas cùm norit dæmon poterit illis vti. Deinde fit sæpè, vt qui cum vna nequit, queat cum aliis; vel qui cum cæteris potest, cum vna non possit, item vt non possit cum ea sola, quam maximè amat & deperit: item vt, ablato dumtaxat ligamine, fiat potens qui priùs nihil poterat; cuiusmodi varietas ex naturali causa nequit prouenire, prouenit ergo ex supernaturali seu prodigiosa. non diuina: ergo angelica. non bonorum angelorum opera: ergo malorum.

3 c. si per sortiarias, 25. q. 1. & toto tit. extr. de frig. & maleficia.
4 in 4. d. 34. Thom. 3. p. q. 58. ar. 2. & alii citati ab Enriquez l. 2. de matri. c. 8.
5 ca laudabilem. de frig. & malef. vide P. Enriq. d. c. 8. n. 2. & c. 7. n. 9.

Modis seu formis ad hoc diabolus vtitur penè infinitis, sanè auctor Dæ-

monomaniæ plures quinquaginta reperiri ſcripſit: Quidam magi, ſolummodo ligulam, certis cum verbis prolatis, nectunt, ſed dæmon interea maleficium perficit, & ſiue virum ſiue feminam reddit impotentem, tam in feminas, quam in viros graſſari verè dixit Ananias [1], ſed tamen faciliùs & frequentiùs in viros cernimus hoc malum ſerpere: fors, an quod vbi plus operæ & inſtrumẽtorum requiritur, faciliùs ibi aliquis defectus & impedimentum occurrit? an quia cum plures ſint maleficæ, quam malefici, pluribus viris nocetur? ligari autem poſſe volunt pleriq; vel in diem, vel in annum vel in æternum, aut donec nodus ligulæ ſoluatur.

1 li. 4. de nat. dæmon.

A viris doctioribus ſeptem traditas inuenio cauſas proximas huius impotentiæ, quibus cauſis dæmon abutitur. *prima* eſt quando coniugem alterum alteri reddit odioſum; vel inuicem ſanè odioſo facit, per calumniam ſuſpicionémve, aut morbi alicuius immiſſionem, ſicuti cum vel Venus, iuxta Steſichorum, vel Medæa, iniecto pharmaco fecit, vt omnes feminæ Lemni grauiter ore olerent, ſicque illas mariti ſunt aſpernati: Medeæ facinus vult eſſe Myrtilus *lib. rerum Leſbicar.* 1. [2] aut id faciunt phantaſia turbata, ſic vt aliquid in compare vehementer odioſum vel formidabile ineſſe credant: ſic Valazca [3], Libuſſæ Boëmæ famula, mulieres à virorum amore per veneficium adeo auertit: *vt coniuratione inita, ſuos quæq; maritos, fratres, patres, filios vna nocte interfecerint, mox arce Viſſegradẽſi obſeſſa, Primiſlai regis exercitum ad internecionem ferè ceciderint.*] Aliquando faciunt, vt inuicem quidem ament ardentiſſimè, ſed quando ad copulam ventum, ſubitò accenſi odio, alter alterum cædat, vel vnguibus laceret quod genus & Theologi [4], & Iuriſconſulti [5] nouerunt, tunc dæmon primò accendit ardorem libidinis propoſita forma coniugis vt concupiſcibili, & quando venitur ad amplexus, tunc proponit vt odioſam & exitialem, faciens vt membra generationis appareant vel, magnitudinis prorsùs incongruæ, vel formæ horribilis aut ſupra modum fædæ. *Secunda* cauſa eſt, quando corpora impedit, ne queant ad ſe mutuò appropinquare, & ſic ea diuidit, vel detinens ea in locis diuerſis, vel cùm conantur iungi, phantaſma aut quid aliud iniiciens intermedium, ad prius videtur pertinere illud Propertij [6].

C

2 Natalis Mytholog. l. 6. c. 7.
3 Æneas Siluius in hiſtor. Bohem. & Bap. Egna li. 3. c. 2.
4 P. Henriq; de Sacramen. lib. 12. c. 8. n. 2. Sot. in 4. d. 34. a. 3. Iaquer. flag. c. 12.
5 auctor dæmono. & auctor. li. de Lamiis. l. 2.
6 l. 1. eleg. 12.

Inuidiæ fumus, quis me Deus obruit? aut quæ
Lecta Prometheis diuidit herba iugis?

Pertinet ad poſterius, quædam narratio, plena admirandæ nouitatis, cuius fides penes auctores ſit. narrat ex Vincentio Belluacenſi D. Antoninus [7], Romæ temporibus Henrici tertij Imp. fuiſſe iuuenem quendam locupletem & nobilem, qui recens vxorem duxerat, & ſodales ſuos opiparo conuiuio nuptiali exceperat. Exiuere in campum à prandio luſuri pila. Sponſus, ludi dux, pilam poſcit, & ne excideret annulus ſpõſalitius, inſerit eum digito ſtatuæ Veneris æreæ, quæ in proximo erat. oẽs vnum petebant, ſic cito defatigatus ipſe à ludo ſeceſſit, & ad ſtatuam rediens, annulum recepturus; ecce, videt digitum ſtatuæ vſque ad volam manus recuruatum, & quamtumuis conatus annulum recuperare, nec digitum inflectere, nec annulum valuit extrahere. Redit ad Sodales, nec illis ea de re quicquam indicauit. Nocte intempeſta cum famulo ad ſtatuam reuertitur, & extenſum vt initiò digitum repperit, ſed ſine annulo iactura diſſimulata, domum ſe confert ad nouam nuptam. Cumque thorum genialem ingreſſus, ſponſæ ſe iungere vellet. ſenſit impediri ſeſe, & quiddam nebuloſum ac denſum inter ſuum coniugiſque corpus volutari, ſentiebat id tactu, videre tamen nequibat, hoc obſtaculo ab amplexu prohibebatur, audiebat etiam vocem dicentem, *Mecum concumbe, quia hodie me deſponſaſti.* Ego ſũ

7 Vincent. li. 26. hiſtor. Antonin. p. 2. ſum hiſt. ti. 16. c. 7. §. 4.

Venus, cui digito annulum inseruisti, nec reddam. Territus ille tanto prodigio (inquit Antonin.) *nihil referre ausus est, vel potuit: insomnem duxit noctem illam, multum secum deliberans. Sic factum est per multum tempus, vt quacumque hora cum sponsa concumbere vellet, illud idem sentiret & audiret. Erat sanè alias valens, & domi aptus & militiæ. Tandem vxoris querelis commonitus, rem parentibus detulit. Illi habito cōcilio, Palumbo cuidam, presbytero suburbano, rem pandunt. is autem erat Necromanticus, & in maleficiis potens. Illectus ergo promissis multis, composità epistolā dedit iuueni, dicens: Vade illa hora noctis ac compitum, vbi quatuor viæ conueniunt, & stans tacitè considera. Transient ibi figuræ hominum vtriusq; sexus, omnisque ætatis & conditionis, equites & pedites, quidam læti, & quidam tristes; quicquid audieris, non loquaris. sequetur illam turbam quidā statura procerior, forma corpulentior curru sedens: huic tacitus epistolam trades legendam; statimque fiet, quod postulas. Ille autem iuuenis totum impleuit, prout edoctus erat. Viditq; inter ceteros ibi mulierem in habitu meretricio, mulā inequitantem, crine soluto per humores iactato, vitta aurea superius constricto, auream virgā gerentē in manibus, qua mulam regebat, præ tenuitate vestium penè nuda apparebat, gestus exsequens impudicos. Vltimus dominus turbæ terribiles in iuuenē oculos exacuens, ab axe superbo smaragdis & vnionibus composito, causas viæ ab eo exquirebat. Nihil ille contra, sed protenta manu epistolam ei porrigit. Dæmon notum sigillum non audens contemnere, legit scriptum: moxque brachiis in cælum eleuatis, Deus inquit, omnipotens, quādiu patieris nequitias Palūbi presbyteri: Nec mora, satellites suos à latere mittit qui annulū extorquerent à Venere. Illa multū tergiuersata, vix tandem reddidit. Ita iuuenis voti cōpos, sine obstaculo, potitus est diu suspiratis amoribus. Palumbus autem vbi dæmonis clamorem ad Deum audiuit de se, intellexit sibi præsignari finem dierum. Quocirca omnibus membris vltrò trūcatis miserabili pœna defunctus est, confessus cora populo Romano inaudita flagitia.*] Hæc ille. in cuius verbis & maleficium vides diuisionis, & curationem nefandam per aliud maleficium, & seriam malefici pœnitentiam.

Tertia causa est, si spiritus vitales prohibeantur transire ad membra generationis, & sic seminis decisio impediatur, de quo impedimento, rectè. Ioan. Maior. disseruit.[1].

Quarta est, si semen prolificum exsiccetur & subtrahatur.

Quinta, si virga viri flaccida fiat, saltem quando quis vult actum matrimonij exercere.

Sexta, si qua naturalia alia pharmaca applicentur, quibus vis patrandi quouis modo tollatur, hæ causæ vulgatiores cunctis ferè notæ & obuiæ sunt apud Doctores[2].

D *Septima* causa est rarior nempe muliebrium locorum obseratio, vel nimia coarctatio, aut viri genitalium retractio. absconsio, vel vera ademptio. De virili huiusmodi calamitate, narrationes varias sui temporis proponunt Sprenger. & Remig.[3]. Quoad retractionem & absconsionem fortassis illa naturaliter fieri posset, quanquam dubito, & inclino in negantem partem: ademptionem constat esse semper merum præstigium, licet alibi, vt in auiū nidis apud Sprenger. malefica membra illa ostentet: nec enim aliter potest ista tollere, quam homines, sectione aut simili separatione, adempta verò non magis potest restituere, quā homines. Sūt ergo hi modi quoad viros, præstigiosi. Quoad mulieres, sicut ex naturalibus morbis coarctatio hęc oriri potest: sic etiā à dęmone causari, idq; opinor tam de arctitudine in ossibus, quā de arctitudine in carnositate[4].

Dixi duplex esse impedimentum, vnum quoad omnes, sic inuenio mulctarum Amasim Regem Ægypti[5]: aliud quoad vnam duntaxat personam certam, hoc vocant Dd. maleficium respectiuum: ita legimus affectum Theodori

1 in 4. d. 34. a. 3.

2 Palu. & Sot. add. d. 34. Silue. verb. maleficium. q. 6. Abulen. in ca. 19. Matt. q. 90

3 p. 2. mall. q. 1 c. 7. Remig. li. 2. dæmonolat. cap. 5.

4 de vtraq. egerunt Vict. ut Ledesm. in d d. 34. & Henriquez d. lib 12. c. 7. n. 3

5 Herodot. lib. 2.

doricum Regem, qui poterat cum concubinis, cum vxore sola nõ poterat [1]. Sic Galeacius Sforciæ fraudæ tactus fuit, ne matrimonio Isabellæ Arragoniæ potiretur [2].

Dixi secundò, impedimentum quoddam esse temporarium, quoddam perpetuum: perpetuum vocans, quod vsque ad mortem duraturum, nullo naturali remedio, nec alias licitè, auferri potest. Scio cum glossa [3], quosdam negare à diabolo vllum huiusmodi perpetuum impedimentum induci posse: sed scio quoq; hoc glossæ dictum communiter à Canonistis & Theologis doctioribus [4] reiici: vt repugnans ipsius contextus menti, licet non verbis. Deinde cur non, vt semel, sic sæpius poterit dæmon impedire copulam? cur vt sæpiùs, sic non & poterit toties quoties permittit Deus? Denique falsum est glossæ fundamentum, semper ab auctore maleficij illud tolli posse: postea *lib. ult.* docebimus, aliquando non posse maleficas sanare, quæ nocuerunt. Nec dubitarim plura posse dæmonem destruere, quam reparare. Quid si membrum præsciderit? non magis illud valebit restituere, quam vitam semel ademptam. Ex his puto facile (lector) intelligi temerè Mich. Montanum *l. 1. des Essais c. 21.* adimere hæc maleficia dæmoni, vt adscribat viribus imaginationis, potest illa impotentem aliquem ad res Veneris reddere, nemo negat: verum effectus tam varios ac multiplices vni adscribere imaginationi nec Orestes quidem dixerit in dilucidis interuallis. Quis locus imaginationi in alias valido, & cupido, & sperante se posse, imò non dubitante, prima vice qua spe fallitur.

Vltimo loco huic maleficij generi videtur annumerandum, quod refert Saxo Grammaticus, his verbis [5], *Mares in vrbe Karentina,* (apud Rugianos) *cum feminis in concubitum admissis, canum exemplo, cohærere solebant: nec ab ipsis morãdo diuelli poterant. Interdum vtrique perticis è diuerso oppensi, inusitato nexu ridiculum populo spectaculum præbuerunt.*] Sanè iis, qui feræ, & non homines, hominibus enim tam acerba hominum calamitas, non cachinnos, sed singultus, sed lacrymas excutiat. Hei! quid peccata nõ merentur? quid non vltionis clementissimo Deo extorquent: fieri potest, vt dæmonum hic opera intercesserit, & Deo illa vt carnificum vtente manu, hoc supplicij dirissimi genus à commeritis exegerint, quod si in adulteros, & concubinarios hodie similia iudicia exerceantur, quæ perticæ suffecerint? plures sanè continentiã amarent, & obscenas libidines auersarentur. Fieri etiam potest, vt meræ dæmonis præstigiæ fuerint, si nõ fuere præstigiæ, vix est vt naturalis ratio reddi queat, nisi dicas & viscositatem seminis, & dispositiones membri, quæ in feris sic cohærere solitis insunt, in hos homines à dęmone introductas: quod puto eius industriam & vires non superare.

Quid si & Salmacis fons maleficicum quid habuerit iniectum? sanè, quod Strabo *libro* 14. de illo refert, μαλακίζουσα τοὺς πίνοντες, ex eo bibentes malacisari, id ego non tam ad mutationem in Hermaphroditos [6] quam ad emasculationem, & (vt Varro loquitur, alio tamen sensu) mulierationem retulerim. Hæc enim hominibus illis à Christi lege & fide alienis, quasi necessaria consecutio (nefas!) videbatur, vt qui agere nequiret, pati inciperet. Beneficium hoc inter cętera fidei Christianæ non minimùm, quod, cum dæmonum cultu, portentosa hæc dæmonum suasu & hortatu crimina paganismo inolita, tandem plerisq; in regionibus prorsus exoleuerint.

SECTIO IX.

De maleficio odij.

HOc vsam Valascam sup. ostendi. Addam alia. Godscalcus Hollenus Augustianus *Præceptorij fol. 20 litt. A.* sic scribit: *Noui mulierẽ, quæ voluit facere diuor*

1 Paul Aemyl. in vita Clotarii.
2 Fran. Guicciardin. in hist. Ital.
3 in c requisisti. & c. si per sortiarios 33. q. 1. Cardin ibid.
4 Abb. & alii ad tit. de frigid. & malef. Nauar. cons. 1. lib. 4 tit. 15. Abulens. d. q. 90. Magist. in 4. d 34. & ibi D. Tho. 2. 2. Durand. Paluda. Richar. Maior. Soto. Victor. vterq. Ledesma. Palac. & alii citati per Henriquez. d. c. 8. §. 2. litt. O.
5 lib. 14. hist. Danor.
6 vt Ouid. li. 4. Metamor.

diuortium inter duos se mutuò amantes,propter quod deberet salariari. Scripsit in chartulis duos characteres ignotos,cum aliis tamen deuotis verbis,& dedit chartulas vt portarent:& tamen nulla sequebatur diuisio. Secundò scripsit hæc eadem in caseo & dedit illis ad comedendum:& accepit postea pullũ nigrum,& diuisit per mediũ,obtulit vnam partem diabolo(certo sacrificij ritu *)& aliã dedit ad comedendũ illis duob.tunc sequebatur maximũ odium inter eos:ita quod vnus aliũ videre non poterat.Vnde hoc nisi quod dæmon habuit tunc offertorium suum?* sic ille.Censeo hoc maleficij genus respexisse poëtam,cùm inducit dæmoni quandam dicentem,

Tu potes vnanimes in prælia mittere fratres.

And.Cæsalpin. *de inuestigat. Dæmon.c.*10. scribit solere maleficas sub limine vel in angulis domus capita serpentum & pelles defodere ad odium conciliandũ. Sed hæ quisquiliæ signa tantũ sunt pacti conuenti. Nam odij maleficiũ auctorẽ habet dæmonem.Nec.n.naturalia pharmaca possent aliud, quam hominem atro turbidóq; sanguine,& quadã melãcholia graui afficere:item humores nimis adurere,vel frigus noxiũ inducere,vnde oriatur quædã ferocitas, morositas,crudelitas,& misanthropia in vniuersum,qualis est in iis qui lupina insania laborant. Postea dæmon hoc odiũ dirigit in certam personam omnes odio opportunas imagines phantasiæ obiiciens,& velut ob oculos ponens, & in memoriam reducens,cum amaritudinis miris modis causisq;,adeò vt cum illa recurrunt animo, vix queat homo non grauissimè irritari,& excandescere, etiã in illos,quos hac perturbatione desinente efflictim amat. Huius maleficij memorabile exemplũ narrat.Io.Bapt.Codronchus *lib.3.de morb. malef. c.* 8. sic ille, *In oppido Sepino ditionis Neapolitanæ erat quidam Iacobus nomine,cuius vxor tãtum odium cum eo exercebant,vt à primo die,quo inter ipsos matrimonium contractum fuit, simul habitare non potuerint,tantum abest vt sese inuicem copulauerint. Et,si quãdo Iacobus ad vxorẽ accedere voluisset,tanto furore ac rabie percita vxor erat, vt se per fenestram potiùs præcipitem daret,quam illum perpeti posset. Quod cùm cuidam religioso viro ab ipsis hospitio recepto narratum esset,de hac re dubius & ad fidem præstandam difficulter se habens,experiundi gratia illicò mulierem accersiri iubet,eiusque maritus in interiorem ædium partem sese abdidit,ne eius præsentia vxor ingredi renueret.Venit mulier,quæ de odij sui causa contra coniugem interrogata,suam vicem priùs,miserumque fatum cum deplorasset,se nullam inquit eius rei rationem reddere posse,quin absentis mariti tãto desiderio & amore se flagrare dicebat,vt id verbis exprimere nequiret.Cùm autem ad illũ alloquendum & videndum accedere vellet,illicò imaginationi suæ,tot deformitatibus& turpitudinibus,totq; horribilibus monstris maritum depictum apparere,vt mortem prius subire vellet,quam illum ferre:asserens,quod eius anima tota,omnesque vires,& spirituum partes in maritum,tanquam in oblatum malum,& sui perniciem ferebantur. Rursus eo absente eiusdẽ desiderio æstuare se aiebat.De cuius mulieris verbis,cum bonus ille Sacerdos periculum facere vellet,dixit mulieribus eam comitantibus,vt illam circum pedes & brachia circum lectum valido fune in crucis modum vincirent,quo maritus,omni repugnantia remota,expeditum accessum ad eam haberet. Verebatur enim ille Sacerdos, ne ob deformitatem aliquam calandam mulier se ita affectam esse simularet. Vxor denique se ob mariti desiderium ligandam tradidit, rogans vt ad se maritum admitterent. Quo ingrediente, nulla vnquam furia tam immanes visæ sunt, nulla fera tam efferata, nulla bellua tanta rabie & furore concitata,ei similis inuenta fuit:spumam ex ore emittebat, dentibus fremebat, oculos contorquebat, totumque corpus velut furijs agitatum ac dæmonibus plenum videbatur. Mulieresque ibi assidentes retulerunt eius ventrem ac stomachum funibus contortis, ipsis tangentibus, refertum visum esse, totamque cutim vt flagris cæsis redactam. Nec furendi finis factus est, donec maritus concertationis.*

nis labore defessus, & illius misericordia motus illinc exiit. Et tandem post tres annos mulier quædam in veneficijs versata, quæ Iacobi matrimonium cum illa vxore grauiter molesteq; tulerat, maleficium quod patrauerat soluit. Et ita Iacobus vxore potitus est: & inde in summa pace atque ocio tranquillissimè vixit.]

Huc pertinet *maleficium obliuionis*, quo fit vt viri vxores ita negligant, vt videantur earum non meminisse. Rem exemplo declarabo, duobus testibus iisdem illis comprobatam. *In oppido Hetruriæ Sangeminianensi iuuenis quidam adeò perditè veneficam mulierem adamauit, vt formosam alioquin & honestam vxorem vna cum filiis reliquerit, & cum pellice, suorum immemor, vitam eousque traduxerit donec vxor de maleficio monita eò concessisset, & clam maleficij instrumento perquisito, inuenisset sub lecto bufonem ollæ inclusum consutis oculis: eo igitur abrepto & solutis oculis postea cremato: confestim vir suorum recordatus, tanquam è somno surgens ad vxorem & filios reuersus est.*] Condronch. d.l.3.c.6. Cæsalpin. c. 10. de demono. inuestigat.

SECTIO X.

De incendiario maleficio.

NOn animum inflammant modò, sed & corpora, & domos, & oppida: vt facilè appareat æterni ignis esse alimenta.

Corona Creusæ nota est, quam munere impio Medæa concremauit, ex asphalto humectiore & sulphure pharmaco inunctam volunt Cælius *lib. 15. A. L. cap.* 13. & Venetus Natalis *lib. 6. Mytholog. c. 7.* quasi horum tanta vis esse potuerit, vt modica inunctione totam Regiam Corinthi corripere posset, cur non naphtam medicam addidere? vis nónne eius efficacior? cur non *insopibilis* vt vocat Martianus, *perennitatis igniculos Lemnij Fabri*? cur non flammiuomi pecoris Aeethæ? cur non semina flammæ Meduseæ? cur non cuncta quę Tragicus commiscentem facit Medeam?

Pia sororis, impia matris facem
Vltricis Althea vides
— *tu nunc vestes*
Tingue Creusa, quas cùm primùm
Sumserit, imas vrat repens
Flamma medullas, ignis fuluo
Clusus in auro latet obscurus,
Quem mihi, cœli qui furta luit
Viscere fœto, dedit, & docuit
Condere vires arte Promotheus.
Dedit ac, tenui sulphure tectos,
Mulciber ignes, & viuacis
Fulgura flammæ de cognato
Ph*aëtonte tuli, habeo mediæ*
Dona Chimeræ, habeo flammas
Vsto Tauri gutture raptas,
Quas permisto felle Medusæ
Tacitum iussi seruare malum

Omnia quidem hæc fabulosa, sed efficacissima ad inextinguibile incendium opinabantur vulgò: poëta verò gnarus vim illam à dæmone ex pacto se exserituram, concludit prece ad Hecaten (Magorum Numen.)

Adde venenis stimulos, Hecate,
Donisq; meis semina flammæ

Condi

Condita serua. quo pacto condita & clausa? vt solent hodie initiò impunè contingas, & adspectu nihil vel sensu ignitum.

—— fallant visus

Tactusq; ferant — quid interea, an ociosa?

— meet in pectus

Venasque calor, stillent artus

Ossaque fument — ita fit, & omnia amburuntur.

Illic quidem mox, *Auidus per omnem regiæ partem furit.*

Vt iussus, ignis, eam domus tota occidit.

Vrbi timetur, vnda flammas opprimat?

Et hoc in ista clade mirandum accidit:

Alit vnda flammas, quoque prohibetur magis,

Magis ardet ignis: ipsa præsidia occupat.

Nemo hic adeò philosophus sit opinor, quin maleficam vim agnoscat. Ne fabulas opinemur, faciunt quæ recens gemina contigerunt, prodita à Nicolao Remigio lib. 2. c. 13. Leherii quædam saga, cui nomen Iana Nigra Armacuriana, obnixè quiddam à Francisca Huyna contenderat, quod cùm impetrare nequiret, in desiderium vindictæ exarsit. Nam *accepto* (inquit) *à dæmone linteolo, quo erant inuolutæ minutiæ quædam instar fœni desecti, admonita est clam illud deponere in Huynæ ædes, ac properè facescere, fore enim vt nō multò post flammā corriperet subitò, vnde illæ cum omni supellectile consumerentur. Linteolum igitur glomo obuoluit, ac Huynæ, tum fortè aliquid in furnaria agenti, vanale offert, in telæ quam illam adornare audierat licium: sed cùm negaret eo sibi opus esse, quod ex domesticis operis speraret plus satis sibi futurum. Nihilominùs bona illa in pistorium lacum, qui prope erat abiecit: addens se, si tum id vsui esse non contingeret, cùm vellet, restituturum. Ac vix pedē extulerat, cùm deflagrare cœpit cella illa farinaria, quæ depositum glomum cōtinebat, deinde vniuersa domus adeò præcipiti ardore atque incendio, vt nullum ei remedium satis maturè adferri posset. Res vtriusque diserta atque separata assertione, simul & ipso euentu fidem sibi apud omnes indubitatam vindicauit.*]

Minùs latens incendium, sed perniciosus fuit, quod ita describit Erasmus Roterodamus, & etiam Lycosthenes *in Prodigiis* testatur, ille sic in Epistolis: *Oppidum est in Heluetia, nomine Schiltach, quod 4. Idus April. anno 1533. totū subitò conflagrauit, eiusque incendij causam, quātum illius loci municipes, apud Friburgi magistratum (quæ vrbs illinc abest octo milliaribus Germanicis), renunciauerunt, talem fuisse rumor est. Dæmon sibilo signum dedit è quadam ædium parte: Caupo suspicans esse furem ascendit, neminem reperit. Sed idem signum rursùs ex alio cœnaculo redditum est. & huc conscendit caupo furem persequens. Cùm nec illic quicquā appareret, sibilus auditus est è fastigio fumarij. Ilicò tetigit cauponis animum, esse Dæmoniacū quiddā. Iubet suos esse præsēti animo, accersiti sunt Sacerdotes duo, adhibitus exorcismus, respōdit se esse dæmonem, rogatus quid illic ageret, ait, se velle eruere oppidum. Minitantibus sacrificis respondit, se pro nihilo ducere minas illorum, quòd alter esset scortator, vterque fur. Aliquanto post mulierculam, quî cū habuerat consuetudinem annis quotuordecim: cum interim illa quotannis confiteretur, & acciperet eucharistiam: substulit in aërē imposuitque fumarii fastigio: tradidit ollam: iussit, ut inuerteret, inuertit, & intra horam totū oppidum combustum est.*] Hæc ille, Nec admodum multi sunt anni, cùm per Rhenanum tractum incendiarii quidam grassabantur: qui in aliorum domibus, gladium, hastam, scipionem, vel quid aliud caloris aut ignis expers deponebant: atq; mox post aliquot horas inde prorumpens flamma, quasi ex malleolis, ædes absumebat.

QVÆSTIO V.

Quibus personis malefici queant nocere?

CVm Draco ille antiquus vsque ad iudicii diem sit legatus [1], nemini potest nocere, nisi cui Deus permiserit, & quantum permiserit. D. Leo, *Et cum eis* (inquit) *nihil amplius in quemquam liceat, quã iustitia diuina permiserit, quæ dignatur suos aut corrigere disciplina, aut exercere patientia: agunt tamen versutissima arte fallacia, vt ex arbitrio propriæ potestatis, aut lædere videatur, aut parcere: & multis (quod dolendum est) ita per nequitiam simulationis illudunt, vt quidam illos timeant pati infesos, & velint habere placatos: cùm beneficia dæmonum omnibus sint nocentiora vulneribus, quia tutius est homini inimicitiam diaboli meruisse, quam pacem.* Serm. 19. de passione Domini. Vt porcos subiret, à Christo veniam petiit [2], nec mendaces facere Prophetas Achabi [3], nec Iobum affligere [4] sine diuina potuit permissione. Hac obtenta, *non est potestas quæ comparari queat ei super terram* [5]. Quare, cùm per dæmonem damna malefici inferant: sequitur illis omnibus eos nocere posse, cui ne noceant Deus non prohibuerit. Defendit autem Deus omnes sincerè sperantes in se: *liberat eos de laqueo venantium, & à verbo aspero, à timore nocturno, à sagitta volãte in die ab incursu & dæmonio meridiano:* & tribuit virtutẽ, *super aspidem & basiliscũ ambulandi, & conculcandi leonem, & dracone*[6]: hoc est superandi omnem vim, & effugiendi omnes insidias principum tenebrarum.

1 Apo. 20. v. 2.
2 Mat. 8. v. 31.
3 3. Reg. 22. v. 22.
4 Iob. 1. v. 12. & 2. v. 6.
5 Iob. 41. v. 34.
6 Psal. 90. v. 5. 6. 13.

Dico igitur primò, *Deo permittente* (quod in seqq. etiam præsuppono) *fœderatus dæmonis inferioris posset nocere dæmonis superioris fœderato, non virtute sua, sed acceptæ licentiæ vi: quia dæmon ille superior non potest resistere diuinæ voluntati. Alioqui si Deus sinat eos agere iuxta legem ordinariam, duntaxat possunt fœderati dæmonis superioris nocere inferioribus, vel æqualibus:* quia lex ordinaria est, qua Deus sinit illos agere in inuicem quantum possunt: *maleficorum verò robur & potestas dependet à potentia dæmonis cum quo pactum habent*, sic vetula malefica occidit iuuenculam maleficam, apud Sprengerum [7]. sic finita sæpè Magorum certamina cum alterius morte, vt docui lib. præced.

7 2. p. q. 2. principali.

2. Frequentissimè *solent nocere infantulis*, Deo id permittente, quoad baptizatos quidem, quia sic à multis peccatis præseruati in cœlum rapiuntur felices, securi quod malitia non mutabit eorum intellectum, permittit hoc etiam Deus in pœnam parentum, vel ad eorum probationem, teste D. Augustino [8]. Antè baptismum verò perceptum, non rarò permittit illos Deus occidi, ne, propter actualia peccata, quæ commissuros videbat si viuerent, grauiorem sibi damnationem acquirant: neque Deus propterea crudelis est, aut non iustus: quia propter solum originale peccatum mortem merebantur. Sanè nondum ablutis vnda sacra videmus vt plurimum Dæmones insidias struere, & eorum nece gaudere: quia tunc, qui necant malefici, longè grauiùs peccant, & atrociùs Deum offendunt, nam planè innocentes atque innocuos anima simul & corpore perdunt, præsertim si liberos proprios, quos & dęmoni offerre, & occidere sępè solent striges: sicut olim faciebant Cananæi, & cultores Moloch [9], & Barbari nostris temporibus Indi Temixstitani. Narrantur in hoc genere infanticidii immania facinora Baronis cuiusdam Armorici, à Nicol. Iaquerio [10], & Sagæ Helueticæ à Sprengero [11]. Cur verò potissimùm tam teneræ ætati noceant, multæ sunt causæ, hæc ætas est imbecillior ad resistendum, est incautior ad cauendum, nequit earum conatum deprehendere, vel reuelare, vel accusare, petunt etiam ab his instrumenta maleficiorum

8 lib. 21. de ciu. Dei c. 14.
9 Leuit. 18. v. 21. Psal. 105 v. 37. 4. Reg. 23. v. 10. Ieremiæ 32. v. 35.
10 flagelli fascinariorum c 15.
11 d p. 2. q. 1. c. 13.

nam

nam persuasum habent si certo numero corda infantium exsciderint & comederint, se patientiam omnium tormentorum consecuturas adeò, vt ad confessionem criminum perduci non queant [1]: conficiunt quoque ex corpusculis infantium occisorum famosum illud vnguentum suum, quòd Grillandus dicit vocari in Italia: *vnguentum Paganum.*

1 Binnsfeld. in l. multi. C. de malef. q. 2.

Dico 3. *haud dubiè quando naturalibus venenis vtuntur, æquè possunt (Deo tamen permittente) bonis hominibus nocere ac malis: de facto tamen sæpius nocent malis & peccatoribus quam iustis & bonis.* Quoniam Deus plus sæpè iuris tyranno largitur in mancipia, quàm in Dei filios & amicos: quibus ipsis tamen interdum noceri permittit, propter maius bonum eorummet, qui patiuntur.

De *iudicibus & iustitiæ ministris præcipuè quæritur, an & his nocere queant?* vulgò B decantata & à nonnullis etiam doctis recepta opinio est, ex speciali priuilegio his concesso non posse [2]. hi duabus rationibus vtuntur, vnam petunt ab experientia & euentu: sed ista nec perpetua & vniformis est, nec nunquam fallit. aliam rationem addit Ananias, quia si nocere possent iudicibus viderentur aliquid in ipsum Deum iuris habere, quia ius haberent in illos qui Dei funguntur officio. ratio ista valeret, si absolutè & non limitatè ex Dei permissione, id possent: nunc quia potestas ista tota pendet à nutu Dei permittentis, parùm solida ratio est. Nónne in ipsum Christum, qui iudex ipsorum dæmonum est, potuit Diabolus & Iudæi atque Romani eius membra, adeò vt & in crucem egerint? Nónne Iob, rex erat & iudex, & tamen priuatus cunctis opibus fuit, & vlcere pessimo corpus à dæmone obtectus? quis tamen inde inferat, in Deum ipsum aliquid iuris habuisse dæmonem? sanè nullus. quia sciunt omnes, hoc quicquid potestatis fuit, id desuper à Deo Patre luminum fuisse concessum. Sed & sic dari dæmoni nunc posset à summo iudice, & tamen in hunc illi propterea nihil iuris proprij, sed delegati tantum competeret. Proferuntur quædam exempla. inter quæ Formicarij auctor [3], *de publica verò iustitia* (inquit) *omnes malefici, qui supra, verbo & experientia testimonium dederunt, quod eo ipso, quo per reipub. iustitiæ officiales capiuntur, statim omnis, maleficiorum eneruatur potestas. Vnde cùm sæpedictus iudex Petrus, antefatum Stadelein, capere vellet per suos famulos, tantus tremor manibus eorum incussus est, & corporibus, & naribus illapsus tam malus fœtor, vt ferè desperarent, an maleficum inuadere auderent. Quibus iudex ait, securè miserum inuadite, quia publica tactus iustitia omnes vires perdet suæ nequitiæ.*] Niderius itaque censuit, non ante hanc vim iudicibus ex priuilegio competere, quàm reo capto. Monstreletus quoque lib. 4. Chronicorum de Edelino agens id videtur confirmare. Attamen si diuinum priuilegium foret cunctis iudicibus concessum: cum Dei perfecta sint opera, & executionis iustitiæ, tam necessaria, támque principalis pars sit ipsa captura: non dubito, quin & ad illam extenderetur. quare neque ad illudendum satellitibus capientibus maleficium valiturum. Arbitror potius hic Petri firmam in Deo fiduciam ei fuisse auxilio, quàm priuilegium illud. Quid? quod Sprengerus ipse refert, & nos retulimus, etiam in ipso rogo sententia iudicis damnatam lamiam solo anhelitu carnifici lepram intulisse, cùm ipsa leprosa non esset? Et cùm Parisiis ante annos triginta degerem fama publica ferebat famosum Magum (quem sæpe vidi) nomine Magistrum Goninum, cùm propter facinora ad laqueum damnatus fuisset, sic illusisse iudicibus: vt pro ipso viderint appensam patibulo, primi Præsidis mulam. Nihil adfirmo, sed hoc fama dispersum sæpè audiui: certè ille iudicio superuixit.

2 Grillan. q. 7. n. 39. Ananias lib. 4. de nat. dæm. Remig. lib. 1. dæmonolat. c. 2.

3 lib. vlt.

Prudentiùs itaque Ananias [4] hoc priuilegium restringit ad eos iudices, qui hoc digni nomine: qui Deum præ oculis habentes rectè ritéque suo funguntur

4 d. lib. 4. de nat. dæm.

guntur officio. nam quos auaritia excæcat, quos trahit ambitio, quos crudelitas vel vindictæ amor agit, qui curiositate adducti perperam multa designant: *hos*, ait, *crebro sic a dæmone excipi & impeti, vt aliquando necem non euadant, idque non paucis accidisse*. Satis hoc verisimile mihi videtur, & diuinæ congruum prouidentiæ atque iustitiæ: peculiaris tamen priuilegij, ne quoad hos quidem, vllum diploma puto exstare. Quamobrem censeo, iudicum pietatem, firmitatem fidei, & iustitiæ zelum hoc a Deo vt plurimùm impetrare: quæ quia desunt quibusdam, etiam eos hoc peculiari scuto Deus denudans, noxæ exponit. Accedit quod ipsimet dæmones vilissima hæc sua mancipia ignibus tradi, non modò non molestè ferant, sed frequenter etiam iudicibus quasi in manum tradant, cur igitur iudici noceat, qui reum damnari & occidi optauit? vnde igitur inquies orta hæc opinio? Duplicis generis hæc sunt maleficia. quędam nocendi vim naturalem non habent: talia frequentius vtuntur. quædam vim habent physicam exitialem: talia Deus non permittit dæmonem sagis suggerere contra iudices, vicarios Dei: vel si talia permittit suggerere, facit tamen vt alia illa præferant, aut vt naturalibus non vt oportet vtantur, atque ita fiant irrita. Quod cum sæpius expertæ, confitentur se iudicibus nocere non posse; quibus possent, nisi Deus impediret, vel concursum cum maleficis rebus suum cohiberet. Plura pete ex lib. 5. sect. 7. litt. D.

QVÆSTIO VI.

Cur Deus patiatur sic maleficos rebus sacris abuti?

QVæstionem hanc mouet & soluit Grilland. *q. 6. num.* 10. ego hanc non exiguam vindictæ diuinæ partem existimo, puniendis hominum peccata: & sic huius quæstionis eandem esse solutionem, quæ est sequentis, præcipuam tamen causam puto esse irreuerentiam ipsorum Sacerdotum & clericorum, vasa Domini non eo in honore, quo oportet, habentium, nec seipsos castos & puros à labe peccatorum, vt decebat sanctificatos, exhibentium. sic enim prouocant in caput suum propheticam comminationem[1]: *incensum abominatio est mihi. Neomenias, & Sabbatum, & festiuitates alias non feram. Kalendas vestras & solemnitates vestras odiuit anima mea: facta sunt mihi molesta, laboraui sustinens, auferam sepem eius, & erit in direptionem: diruam maceriam eius & erit in conculcationem.*[2]] & quæ talia innumera in sacris litteris.

1 Esa. 1. v. 13.

2 Esa. 5. v. 5.

QVÆSTIO VII.

Cur per maleficia sic Deus permittat dæmonem grassari?

COnsuli possunt de hac re Tritthemius *q. 5. libri* 8. *quæstionum*, & Iaquerius *flagell. Fascin. c.* 18. *cum seqq.* causas easdem puto, propter quas solet pati hominem à dæmone inuadi & possideri. hæ ex obseruatione veteris Historiæ possunt multæ colligi: quæ ad duo capita ferè possunt reuocari; gloriam Dei & hominum vtilitatem. Quare non est mirandum, *si* (vt ait apud Bedam S. Cuthbertus) *tali tormento non soli subijciuntur mali, sed occulto Dei iudicio aliquoties etiam innocentes, in hoc sæculo, non tantùm corpore, sed & mente captiuantur à Diabolo.*[3]]

3 Surius tomo 2. fol. 309.

SECTIO I.

GLoria Dei hinc augetur in nobis, quia sic attributa quædam gloriosa Dei nobis manifestantur, ostenditur *Constantia* in decretis. quia vt hominem liberum creauit, ita liberè sinit peccare, nec hanc libertatem impedit. cernitur

tur etiam *Suauitas* in gubernando : quia cùm etiam dæmoni liberum arbitrium dederit : violentum videretur semper impedire, quod diabolus naturaliter potest & optat summoperè: ideò sinit illum aliquando id perficere. *Clementia* in genus humanum hinc elucet, quia si quantum vult & potest diabolus nocere permitteretur, nemo illæsus esset, immò & homines omnes occideret; ideò Deus frequentiùs illi facultatem nocendi denegat. accedit, quòd nec illos ad pœnitentiam recipere dedignatur, qui se pactis conuentis & data syngrapha dæmoni manciparunt. Nónne hæc summa est clementia: cùm vbi abundauit peccatum, superabundat gratia; & fit misericordia Dei super omnia opera eius. *Sapientia* elucet, quia cùm diabolum Deus vti sinat, naturalibus viribus : efficit tamen, vt pater iste superborum ab imbecillis sæpè homullis, qui quæ Dei sunt sapiunt, superetur : & vt ad sordidissima abiectissimaque ferenda patiendaque se deiiciat, qui solium super Aquilone conatus fuit locare. Præterea Deus, quia solet ex malis bonum elicere, vnius peccatum facit alterius esse meritum. *Potentia* elucet, quia quando permittit dæmoni maiora (verbi gratia, aquam in sanguinem vertere, ranas producere) tamen non sinit eum perficere minora (v. g. culices gignere.) Quod accidenter demonstrat Deo dæmonem prorsus esse subiectum & sub legem, nec quicquam sine eius posse licentia; cui, vt lictor vel carnifex Principi, subseruit secundùm D. Augustinum [1]. *Iustitia* denique probatur, quia delicta hominum etiam in hac vita sic punit: quod quia homini quoque ipsi expedit, ideò hæc ratio ad alterum quoque caput pertinens, mixta est, & in vltimum locum à me reseruatur.

1 comm. in Psal. 77.

Secundum erat *hominum vtilitas*. hæc multiplex est! Nam quibus maleficio nocitum, eorum primò patientia exercetur, & constantia roboratur [2], & merita augentur, & homines ad pœnitentiam & Sacramenta Ecclesiæ vsurpanda reuocantur. Secundò fit cuique palam, num Deum diligant, néc ne [3]. tunc enim qui Deum non diligunt, ad vetitas artes confugiunt; qui Deum amant, illi patienter ferunt, & se diuinæ voluntati atque præsidio permittunt [4]. Tertiò his vera humilitas acquiritur, vt confirmatur exemplo heremitæ cuiusdam apud Seuerum Sulpitium [5]. Quartò sternunt viam facilem ad omne genus virtutum. sic enim contigit B. Iuliano, vt cùm, fraude diaboli, vtrumque parentem occidisset : hic illi ad meliorem vitam occasio fuerit, sicque in virum sanctissimum euaserit [6]. Nónne solet afflictio intellectum dare, & animas à peccatis imminentibus & exitio seruare? Quintò sic fides Catholica confirmatur & propagatur. Nam sic adstruitur fides contra infideles & atheos, qui spiritus & angelos esse negant. nam eos ipsa conuincit experientia. Quia tales erant, Christo Domino in terris conuersante, Sadducæi, frequentior trium annorum spacio de energumenis fit mentio, quàm toto veteri testamento, per tot sæcula: & quia in Ecclesia primitiua similis fuit error Peripateticorum, idcirco tam multi tunc per dæmones obsessi & erepti [7]. Quia hodie atheismus ex Caluinismi radice repullulat, idcircò tot passim maleficorum examina succisa multiplicantur. Deinde contra hæreticorum nostri temporis perfidiam fides nostra stabilitur; cùm videamus dæmonum fraude data per magos damno, ab eorum Symmistis, vt cum Florente loquar, *prorsus nulla remediari* : sed eò dæmones loco Nouatorum habere adiurationes, quo Iudaicas olim filiorum Sceuæ: hi numero septem, vt simiæ solent, D. Paulum in exorcismis imitabantur : sed insultans illis diabolus, IESVM se nosse, Paulum nosse, ipsos non nosse inclamauit, & energumenus in eos insiliens κατακυριεῦσαι αὐτῶν, ἴσχυσε κατ' αὐτῶν, sic contra eos præualuit, &, vt dominus mancipia, nudos & vulneratos effugere coëgit

2 Iob. 1. & 2.

3 Deut. 13. v. 3. D. August. tract. 7. in Io. D. Leo hom. 19. de pass.

4 D. Clemens Rom. lib. 2. recognition.

5 Dial. 1. c. 14.

6 Marulus li. 2. c. 12. & lib. 4. c. 10. Fulgo. lib. 6. c. 9.

8 testantur id Tertull. in apolog. & lib. ad Scapulam. & D. Cypria. aduers. Demetrianum.

coëgit[1]. Nónne sic dæmon VVittembergensis Lutherum in summas angustias & alui profluuium adegit? narrat historiam oculatus testis, tunc Lutheri seruator, Staphylus[2]. Nónne sic anno 1582. Birgellis dæmon parochum Lutheranum contempsit & afflixit, quem Franciscanus facile eiecit? narrat historiam idē Bredenbach.[3] Nónne priùs Augustæ Vindelicorum anno 1563. Doctor Simon, Pastor Catholicus, energumenam liberauit, quod frustrà plures Ministri confessionis Augustanæ fuerant conati? testis est idem ille scriptor[4]. Nónne Laodunensis energumenæ ex ore dæmon, Caluinianos irridens; nihil sibi ab illis timendum clamabat, cunctis audientibus (anno 1566.) quoniam amici essent & fœderati[5]? res est toti Picardiæ notior, quàm vt negari possit. Sanè fuit animaduersum, & quo tempore Lutherus obiit, in Geila Brabantiæ, ab obsessis dæmones ad Lutheri funus aduolasse; & quando (anno 1566.) Belgica fuit iconoclastica, tum Geilæ, tum Amsterodami, vt Goesiis adessent, obsessos iterum deseruisse[6]? Ipsi vicissim Caluiniani, grati animi ostendendi causa: Parisiis in D. Medardi templo, in vitrea fenestra, qua extremi iudicij imago continebatur, vnicum reliquere dæmonem rubrum (quem ipse vidi;) in D. Pauli Londinensis æde, solam effigiem diaboli, quem D. Michael calcarat; Antuerpiæ in æde summa, vidi solam relictam statuam diaboli, qui malo ad sinistram latroni insidebat; Ruræmundæ solum simulachrum dæmonis follicularij, qui D. Genouefæ solet appingi; denique Lugduni Batauorum, cùm excurrerent Franciscan. monasterium suburbanum euersuri; quandam, vexilli loco, imaginem diaboli prælongo fixam hastili[7] prætulerunt; vt appareret, cui forent stipendiati, cuius auctoritati militiæ. Quotidie cernimus Dæmones, maleficos, & nouatores, quasi communibus animis & odiis in Catholicos ferri, grauissimos tamē Magorum & diaboli conatus & noxias: vel illos irritos reddi, vel has aboleri, Catholicis precationibus benedictionibus rebus sacratis, Sacramentisque, vt fusè probabitur postea *lib. vlt.*

1 Act. 19. 2. v. 13.
2 Staphyl. in absoluta respons. contra Smidelin. quo libr. qui caret, legat Lindani Dubitantium Dialog. 3. c. 1. vel Bredenbachii lib. 7. col lat. c. 40.
3 d. lib. 7. c. 43.
4 sup c 42.
5 Vide acta gallicè fidelissimè cōscripta & non semel edita, & Faii Energumenū siue Alexicacum.
6 Lindanus li. 1. de fugiend idol. c. 14. Bredenbachius d. lib. 7. c. 37. & 39.
7 Lindan. d. li. 1. c. 15. Bredenbach. sup. c. 38

SECTIO I.

D*Ixi permissionis causam esse peccati vindictam*, & sanè hæc frequentissima est. aliquando sic punit Deus peccata aliena, sed hoc rarius. sic propter B. Eleutherij immoderatam lætitiam, diabolus eius discipulum, quem reliquerat, iteratò inuasit[8]: sic infantulum Diabolus exstinxit, quia parens detrahentem Episcopo lubenter auscultarat[9]: & non rarò liberi eò quod ipsis immeritis mala parentes imprecati fuerint atrociter à dæmone mulctantur: quod tum fit ad sumendam de ipsis parentibus vltionem: exempla præbet Cæsarius[10]: à quo & vnum habes, de marito, cuius exsecratione iniqua permotus C
Deus permisit vxorem eius à dæmone affligi[11]. Sed frequentius atque vt plurimùm, sic per dæmonem Deus punit varia hominum facinora propria, præsertim certa quædam quæ hoc loco enumerari, ad multorum vtilitatem arbitror futurum: vt quos peccati fœditas, non mouet, eos atrocitas pœnarum permoueat. Primum ergo est *ex superbia nascens contumacia* in eos, quibus iure obe- D
dientia debebatur. propter hanc cœlo dæmones deturbati, & Adamus Paradiso exturbatus[12]: & Nabuchodonosor sic dementatus, vt se bestiam crederet,[13] & Agyptij puniti malorum Angelorum immissione[14]? propter hanc in parentes puniti, illi, de quibus sic Ioannes Archipresbyter scribit *in vita D. Zenobij* Florentini[15]: *Cum mulier quadam Pagana, & illustris, & diues valdè in hac ciuitate, mortuo viro, duos superstites haberet filios, quos delicatissimè enutrierat, & ad perfectā illi iam peruenissent ætatem, quodam die in iram versi, matrem propriam pluribus verberibus enormi.*

8 D. Greg. lib. 3. Dialog. c. 33.
9 D Greg. lib. 1. Dialog. c. 20
10 lib. 5. Miracul. c. 12 & 26.
11 d. lib. 5. c. 11.
12 Gen. 3.
13 Daniel. 4.
14 Psalm. 77. v. 49.
15 apud Sur. 25. Maii. to. 3.

enormiter flagellarunt. Quod scelus ipsa impatienter abhorrens, corpora eorum horrendis imprecationibus detestata fuit, genibúsque procumbens & terram manibus pulsans, Erynnem cæterásque infernas pestes in rabiem filiorum magno cum gemitu inuocat. Exaudiunt dæmones ab imis tenebris: iuuenes aggrediuntur. illos in furias exagitant; Qui statim vt rabidi canes, mordaciter adinuicem sua membra corrodunt. Concurrunt famuli, fit clamor ingens, alij funes, alij cathenas ferunt. ligantur iuuenes, nec rabie contineri valent, &c.] aliud quod paulo post accidit, narratur à D. Aug.[1], & morbi & sanationis ad reliquias D. Stephani oculato teste, de decem fratribus: quod: vt & parentes, sic imprecantes, non ferre inultum videatis: ex ipso Pauli libello, quem obtulit D. Augustino, præstat adscribere[2]. sic ergo Paulus ait: *Cùm adhuc in patria nostra Cappadociæ Cæsarea moraremur, frater noster natu maior grauibus atque intolerandis communem matrem affecit iniuriis: in tantum, vt ei etiam manus non dubitaret inferre. Quod nos omnes filij pariter congregati patienter tulimus: vt ne verbum quidem fratri nostro, pro matre nostra, cur hoc faceret dixerimus. Illa autem feminei doloris stimulis incitata, iniuriosum filiũ maledicendo punire constituit. Cumq; ad sacri baptismatis fontem, post gallorũ cantus, memorato filio suo iram Dei imprecatura, properaret: tũc ei nescio quis, in patrui nostri similitudine, vt intelligitur, dæmon occurrit, & ab ea prior, quò pergeret requisiuit. Cui illa ad maledicendum filio suo ob intolerabilem contumeliam, se ire respondit. Tunc ille inimicus, quoniam in mulieris insanientis corde locum facile inuenire potuit, vt omnibus malediceret, persuasit. Illa autem vipereis inflammata consiliis, sacrum fontem prouoluta corripuit, & sparsis crinibus, nudatisq; vberibus, hoc à Deo potissimum postulauit: vt extorres patria & circumeuntes alienas terras, omne hominum genus nostro terreremus exemplo. Mox maternas preces efficax vindicta prosequitur: eundéq; continuò fratrem nostrum ætate & culpa maiorem, tremor membrorum tantus inuasit, quantum in me vsque ante hoc triduum, vestra sanctitas vidit. Seruato autem ordine, quo nati eramus, ante vnũ annum eadem nos pœna omnes corripuit. Vidẽs autem mater maledictiones suas ad tantam efficaciam perueniße, impietatis suæ conscientiam, & opprobrium hominũ diutiùs ferre non potuit: sed loqueo guttur astringens, luctuosam vitam termino funestiore conclusit. Egreßi ergo nos omnes opprobrium nostrum non ferentes, & communem patriam relinquentes, paßim sumus per diuersa dispersi.*] sequitur postea narratio liberationis, post diuturnam peregrinationem, & locorum sacrorum visitationem. Possem addere tertium exemplum ex Alexandrini Neapolitani scriptis[3]. Nimirum semper mplebitur Sapientis prophetia; *Oculum qui subsannat patrem, & qui despicit partum* (LXX. vertunt, *senectutem*, Hebr. est; *Likkeath* quod obedientiam significat, si deducas à radice *Iaka*, audire obtemperare: si à radice קוה, significat præstolari seu exspectare. noster ab hac radice deduxit[4], & ideo partum vertit, quia partus siue liberi, est spes & espectatio matrum) *matris suæ: effodiant eum corui de torrentibus, & comedant eum filij aquilæ.* ad litteram sensus est, suspendantur in patibulis: per anagogen verò, post obitum, imò & in hac vita, fiant partes & præda dæmonum.

Secundum peccatum est, *odium proximi seu inuidia*: vt enim charitas metatrix est Dei, domicilium præparans Spiritui sancto: sic vitium illi contrarium, domum instruit, & Diabolum inuitat, ac introducit. religiosi cuiusdam periculo, id probat idem Alexander[5]: sed firmius testimonium nobis Saul præbet, quem idcirco Spiritus malus[6] inuasit. De odio & vindictæ cupiditate, quatuor exempla supeditat Lisiardus Episcopus *in vita S, Arnulphi c.24. & 38. & 41. & 42. apud Surium mense Augusto.*

Tertium est *carnalis libido, & etiam coniugalis intemperantia*: propter quam licuit Asmodeo septem Saræ sponsos interficere[7]: propter quam septem dæmonia

1 lib. 22. de ciuit. Dei c. 8.

2 exstat inter sermones Augustini nouos quos Louanii Vlimmericus edidit.

3 lib. 4. Gen. dier. c. 10.

ליקחת יקה Kafa.

4 vt & Gen. 49. v. 10. Prou. 30. v. 17.

5 d. c. 19.

6 1. Reg. 16. v. 14.

7 Tob. 6. v. 14.

monia Mariam Magdalenam occuparunt [1]: propter quam Beatus Paulus Corinthium incæstuosum Satanæ tradidit [2]. Et quia ad hanc dirigebatur curiositas ornatus ac dissolutio exterior, ideò puella illa apud D.[3] Hieronym. putuit dæmoni per maleficum immisso: ideo videmus, in homines libidinosos, & in actum coniugalem; quem plerique non quo oportet affectu expetunt, nec quo decet pudore & modo exsequuntur: plus licere maleficiis, quam in reliquos peccatores. Ideò curiosam corporis sui cum statua Veneris collationem, dæmoniaca obsessione Deus vltus fuit in alia puella, narrante id B. Prospero [4]. Mundo cordi promissa Dei clara visio, impuro cordi dæmonis debetur aspectus & consortium. Valde hominum obscænitate dæmon delectatur; & maleficæ omnes Veneris mancipia sunt, nec inter eas vlla virgo permanet; vt nec inter Caluinianos, & alios hæreticos cælibatus osores. Vnde apparet magnam inter Magiam, Hæresim, & libidinem esse cognationem.

1 Marc. vlt. v. 9.
2 1. Corint. 5. v. 5.
3 in vita D. Hilarion.
4 li. de dimi. temp. c. 6.

Quando ad sordes libidinum sacrilega voti violatio, & scandalosa status ratione vita accedit, minùs mirandum. Sed exemplum tamen dabo; quod etsi recenti ferè memoria multis notissimum, sine horrore tamen nequit memorari. Loci nomen taceo. In Flandriæ comitatu prioratus est. Tres ibi nomine tenùs monachi degebant, re ganeones & concubinarij. sua cuique erat, nec pudor vllus aderat, simul helluari & libidinari. quadam die in seram noctem compotatione protracta: vnus qui minùs scelerosus; sat (ait) Bacho Venerique datum: Deo gratias saltem. Ego verò, subinfert alius procacior, cacodæmoni gratias ago & agendas censeo; cui operamur. Et cum risu mensa relicta, ruitur in cubilia. singuli cum scorto vix decubuerant, ecce tibi in triclinium vi ianua reserata dæmon magni, atri, & trucis viri specie, habitu venatorio, & cum eo coci duo paruuli, obambulat, & lectos circumspicit toruo vultu. deinde horrenda voce, vbi qui mihi gratias egit? adsum, referam. lecto abstrahit pauitantem, & fermè præ metu animam afflantem. traditum cocis iubet infigi veru, & luculento igne probè assari. parent promptè, assatur infelix, emoritur, planissimè, cæteri ferè præ formidine; assij corporis nidore cubiculum impletur. Demum venator ad superstites sub stragulis trepidantes vix viuos: digni vos etiam (ait) pari supplicio, nec deest voluntas mihi. Vetor vi maiore. Inuitus abeo & moneo: resipiscite, aut manent terribiliora. Disparent laruæ: nec tamen his aliis animus rediit vel vox, nisi clara iam luce. Vbi surrexere, collegam inueniunt mortuum, & (ne visum inane putes) plenè assum. Haud scio an ab aliquot sæculis quidquam ad exemplum vtiliùs acciderit: scio locum & ordinem: sed vtrumque silentio inuoluo.

Quarto loco sese offert *iustorum virorum, afflictio vel cædes iniusta & crudelis*. ideò tam grauiter punitus fuit Ariobaldus Dux Longobardorum *apud Ionam in vita S. Bertulphi, mense Augusto.* Boleslaus impius Rex ob necem D. Stanislai, Anathemate ictus, amens factus, à canibus propriis fuit deuoratus [5]. Geila vxor Ducis Franconiæ D. Kilianum iusserat occidi. res latebat: sed Deus auctorem hoc pacto prodidit. *Vnus eorum. qui sanctos viros gladio peremerat, subitò à dæmone arreptus, ingenti voce clamare cœpit: Kiliane acriter me persequeris. Igne enim consumor: quod feci, celare non possum. Video, imminere mihi gladium tuo sanguine respersum, Talia diu vociferans, & propriis dentibus se lanians, à præsenti migrauit ad pœnas æternas. De talibus quippe scriptum est:* Duplici contritione conteres eos Domine. *Alter verò cædis sanctorum conscius in rabiem versus, gladio se petiit, effusisq; visceribus, per tormenta præsentis temporis ad æterna peruenit. Quisnam, Geila, talia cernenti tibi sensus tunc erat? infelix cruciatibus aucta furebas. Non multò post & ipsa bellua, de qua loquimur,*

5 Surius in eius vita to. 7. Matth. 8.

quimur, cruciatibus arrepta, quantis poterat vocibus clamabat: iustè torqueor, quæ sanctis viris tortores adhibui. Rectè crucior, quæ cruciatus illis paraui. Acriter instas Kiliane, *ignem accendis* Kolimanne, *fomenta ministras Tornane. Sufficiat vobis vicisse, nimis vestras vlciscimini iniurias. A calice dictus es* Kiliane, *sed nimis amarã mihi potionem infũdis. His dictis miserabiliter torquebatur, ita vt à multis teneri vix posset. Tandem cum magno cruciatu ad cruciatus Diabolo paratos migrauit.*] Hactenùs auctor Martyrij B. Kiliani [1]. Item *calumniosa eorundem accusatio*, vt de femina patet, quæ D. Gregorium Agrigentinum fuit calumniata, vt in Historia vitæ eius legitur apud Metaphrast. *Sur. mens. Nouembri*: & de alia narrat Cirillus in vita S. Danielis Stylitæ, quæ virum sanctum mendaciter infamarat. [*Surius mense Decembri*:] Paulo post idem narrat de viro & femina & liberis occupatis à dæmone propter patris in sanctum calumniam. Item *maledictio in sanctos*, vt in Malachiam, teste D. Bern. in eius vita.

1 apud Sur. to. 4. Iulii 8. vide comment. P. Serarii in hãc vitam.

Quintum peccatum est *agnita veritatis impugnatio*, vt apud Apostolum [2] & in Canonibus [3]: necnon *apostasia à fide*, quod cuiusdam feminæ exemplo comprobauit D. Ciprian. [4].

2 1. Thess. 2. v. 10. 3 ... 5. 4 serm. de lapsis.

Sextum, his temporibus (proh dolor!) frequentissimum est *blasphemia* propter quam D. Paulus Alexandrum & Hymenæum dæmoni torquendos permi-

F sit [5]. Thomas Valdensis testis oculatus, quæ ipso præsente acta, circiter anno. 1384. narrat in hunc modum; *Historiam refero, quam ego præsens vidi oculis carnis meæ: in cathedrali Ecclesia S. Pauli Londini, vbi venerandus Cantuariensis Antistes, felicis recordationis Thomas Arundelius filius & frater Comitum, pro loco iudicij (assistentibus sibi Noruicensis Ecclesiæ, tunc Præsule Alexandro, & aliis) residens Episcopali sede verba quadam & interrogationes proponebat, de fide Eucharistiæ, ad quendam sartorem, de partibus VVigorniæ, deprehensum in hæresi. Cúmque flecti omninò non posset, nec aliud quam benedictum panem, sacratissimam hostiam volebat appellare vel credere: tandem iussus facere reuerentiam hostiæ, respondit blasphemus: Verè, inquit, dignior est aranea reuerentia. At ilicò de alto culmine tecti descendens ingens & horrida visu aranea, ad os blasphemi directo filo peruenit. Et dum sartor loqueretur, vt intraret per polluta labia aranea, sollicitè laborabat. Adstitit Illustris Princeps Thomas Oxoniensis dux tunc regni cancellarius, & vidit prodigium. At prædictus Archiepiscopus statim surgens cum alys, exponit omni illic collecto populo, quid vltrix manus domini faceret in blasphemum* [6].] Nónne verisimile est, dæmonem in areneæ forma, sic istum miserum obsedisse? Sophronius [7] blasphemiæ in Deiparam insignem vltionem recenset, hisce verbis. *In hac* (Heliopoli Phœniciæ) *minus quidam erat, Gaianus nomine: qui in theatro sanctam Dei genitricem blasphemans, populo spectaculum blasphemiæ præbebat. Apparuit autem ei S. Dei genitrix. Noli quæso, noli ita lædere animam tuã. Ille verò rursus deterius illam blasphemabat. Vnde ipsa tertiò ei apparens, eadem repetebat. Cùm autem ille se non corrigeret, sed plus quoque blasphemiis adijceret: meridie dormienti sibi apparuit, nihilq; dicens, digito signauit eius manus & pedes. Euigilans autem inuenit se truncatum manibus & pedibus. Atque ita infelix, vt truncus inutilis iacens, confitebatur omnibus: cuius rei gratia, & quomodo hoc passus esset, vtq; propter blasphemias clementer cruciatus fuisset.*] Quos ipsi Beati sic per se puniunt, an non credendum malis spiritibus ad vexandum à Deo propter idem peccatum tradi? similia narrant alio tempore accidisse Constantinopoli Nicephorus [8], Neomagi & alibi Bredenbachius *lib. 7. à cap. 360.*

5 1. Tim. 1. v. 20.

6 Thomas. VValdens. lib. Sacramentali contra Ioan. VViclef.

7 Pract. spiritual. c. 47.

8 lib. 18. hist. c. 33.

G *Septimum* non minùs frequens, est *execratio seu imprecatio mala*, qua quis sub conditione se dæmoni addicit. hanc non irritam esse solere, docent quæ subiungam. Ioan. Cæsarius *lib. 11.* scribit mulierculam, quæ se dæmoni addicebat, à dæmone

à dæmone ſublatam in altum, nuſquam comparuiſſe. Ioannes Nider. iſta commemorat [1]: *Tempore, quo in Vniuerſitate Colonienſi Sacræ Theologiæ ſtudio adſcriptus fui: quædam virgo quindecim vel ſedecim annorum, moribus, ſecundum ſæculum, ſatis compoſita, in domo cuiuſdam ſuæ conſanguineæ nutriebatur, extra domum parentum. Cùmque cognatæ ſuæ cyphum ſatis vilem terreum quendam, à caſu fregiſſet, cognata ira replebatur in lapſus negligentiam, & in ream virginem. Quæ virgo tanto hoc moleſtius tulit, quanto vaſculum viliùs exſtitit. In iram ergo commota virgo, hora ſumendi cibum, nec comedere, nec ad menſam præ ira ſe præſentare voluit, cuius cognata ait: Oportet vt comedas. at virgo apud ſe (vt mihi poſtea & exorciſtæ retulit ſuo) huiuſcemodi verba ſubmurmurando dicebat: ſi me oportet edere, in nomine diaboli fiat. ſic menſam acceſſit, benedictionem menſæ, quam bene ſciebat, dicere neglexit: & in primo morcello, vt putabat, muſcam ori illatam ſenſit: quam cùm nulla arte eycere valeret, deglutiuit, & immediatè obſeſſa fuit: ſemper tamen vſum rationis bonum habuit, licet ſæpe ſatis vexaretur à dæmone. Cum autem in domũ parentum cum magna mæſtitia reduceretur, & diutiſsimè nullus reperiretur, qui liberare poſſet: tandem quidã frater noſtri ordinis, nunc Magiſter, Gotfridus Schluſſel, Sacræ Theologiæ profeſſor calamitati parentum & puellæ compatiens, ſe in eius exorciſatione intromiſit. pacto tali præuio: vt ſi liberaretur, nihil terreni exorciſtæ daretur, ſed puella in caſtitate ſoluta, ſi vellet, liberè, & nõ in matrimonio de cætero Deo militaret. Legit igitur pater præfatus miſſam, obtulit obſeſſa oblationẽ conſuetam, in eadem adfuit per totam, & in nulla vexari videbatur. Finitoq; officio, poſt ſatis diutinũ exorciſmi actũ, mẽbris omnibus virginei corporis penè præcontuſis, exiit dæmõ, & ita virgo deinceps Domino in caſtitate ſeruiuit.*] vides hic imprecationẽ & prætermiſsã menſæ benedictionem ex iracundia & cõtẽptu; vides pœnã; vides liberationem, mediante miſſæ oblatione, propoſito virginitatis & exorciſmo. ſine, hæretici rideãt, tu tam ſalutaria ne contemne. Paulo antè aliud idem Niderius retulerat, de inſigni illo maleficarũ iudice, Petro, de quo non ſemel locuti ſumus. *Poſtquã* (inquit) *officiũ reſignauit, & ciuitatẽ Bernẽſem reintrauit, ibiq; domiciliũ tenebat: die quadã radiens ad caſtrũ Blanckẽburg, vbi cognatus eius in ipſius officiũ ſubſtitutus fuerat: in eodẽ caſtro Petrus quędã negotia apud ſibi notos expedire volebat. Tũc vna malefica, & quatuor conſortes eiuſdẽ malitiæ viri, de ſero in loco vno machinamẽta ſuæ artis voluentes pro viribus, vt Petrũ grauiter veneficiis læderẽt vel occiderent: quẽ hæc latebant fraudis cõmercia. Adueniẽte igitur nocte, Petrus ſe benedicẽdo crucis ſigno cubitum iuit: ſed nocte omnino ſurgere propoſuit ad ſcribendas quaſdã neceſſarias epiſtolas, vt manè recedere à loco valeret. Euigilãs igitur intẽpeſta nocte ſibi videbatur ex inopinato quòd dies adeſſet, luce deceptus fictitia: de quo in ſe iratus, quia, vt putabat, noctẽ neglexerat, non ſe, vt debuit, muniendo more ſolito, veſtimentis induit, per gradus altos verſus locũ, vbi pugillarẽ habuit, deſcẽdit: & locũ clauſum reperit. De quo maiore ira exardeſcẽs, cũ murmure per gradus quos deſcenderat verſus lectũ iterato ſcandebat, emittẽdo vnicã ex indignatione maledictionẽ, per verbũ ſatis breue, ac ſi diceret: In nomine diaboli. Et ecce ſtatim in tenebris denſiſsimis Petrus, proiectus eſt in præceps per graduum prædictorũ paſſus adeò grauiter: vt famulus qui deſubter ſchalam incommodo dormiebat excitaretur, & exiens quid adeſſet cõſpicere volens, dominũ ſuũ Petrũ accenſo lumine ſolũ in terra, priuatũ rationis vſu, iacentẽ, & colliſum per omnia mẽbra, ſanguinem plurimũ è corpore emittentem, reperit*] ſubdit poſt aliquod tẽpus confeſſione rei vnius compertum, quatuor maleficos, cum vna malefica, ſic Petrum gradibus deieciſſe. Nota verò & hic, quam noxia Crucis conſignatio neglecta Petro fuerit. Digniſſimæ lectu ſunt tres Hiſtoriæ à Germano quodam I. C. ſuæ de Lamiis diſputationi [2] inſertæ; quas totidem verbis adſcribam: ne, ſi meis, videat aliquid non bona ſatis fide repræſentaſſe. *Ioachimo* (ait) *I. Electori Brandeburgico nupta fuit Ioannis Daniæ Suecia & Nouergiæ regis filia Elizabetha: cui, vt alimenta*

[1] lib. 5. Formicarii.

[2] lib. 2. de Lamiis. c. de malitia diaboli.

menta se mortuo regina haberet, oppidum Spandaco ad Sueui & Haueli flum. confluẽtẽ maritus attribuit, in quo oppido, ipsa adhuc viuente, miles quidam, per Marchiam iter faciens, cùm morbo impeditus detineretur, decumbens, tradidit crumenam pecunia refertam hospita asseruandam. Post aliquot dies, cum conualescit, repetiit saccum. Mulier auara, cùm agrè tantam pecuniam amitteret, deliberat cum viro, vtrum reddere debeat. Ineunt consilium, vt mulier neget depositum. Quare cùm miles suum repeteret, illa confidenter negat se quidquam accepisse, simulat se mirari impudentiam militis, qui ausit flagitare, cùm nihil dederit asseruandũ. Miles, indignitate rei motus, obijcit vicissim hospita perfidiam. Quare maritus, tanquam defensurus suam coniugem, extrudit militem domo, is antè fores irritatus scelere hospita, stringit gladium, veluti impetum facturus in virum & ferit ianuam. Hospes implorat fidem vicinorum, & quaritur suas ades oppugnari, accurrunt lictores, & militem, quod vim publicam fecisset, abducunt in carcerem. Post aliquot dies senatus oppidi aliò mittit narrationem facti, & sententiam perscribi petit. Constabat ades publicè oppugnatas esse, quare fertur sententia, vt miles vltimo supplicio afficiatur. Cumque iam instaret dies iudicij, venit diabolus in carcerem ad captiuum, indicans ei, quam sententiam iudices laturi sint, & pollicetur se hoc periculo eum liberaturum esse, hac conditione, vt se diabolo dedat. Miles constanter respondet, se potiùs moriturum esse, quamuis sit innocens. Cùm verò diabolus verbis multis exaggerasset periculum, nec tamen inflexisset militis animum, tandem pollicetur ei liberationem, sine vlla conditione. Et, cùm veneris, inquit, in iudicium, dic te imperitum esse forensium negociorum, & patrono indigere: ibi astabo caruleo pileo tectus, & ornato pennis. Pete igitur, vt me iubeant causam dicere. Miles qui hoc sine impietate facturus videbatur, ait se hoc consilio vsurũ esse. Postridie in iudicium ducitur: adest etiam orator tectus caruleo pileo ibi cùm actor peteret militem, propter vim publicam, capitali supplicio affici, miles respondit, se imperitum forensium negotiorum, petere, vt liceat isti suo aduocato pro se dicere, concedunt iudices. Ibi diabolus de iure eruditè disputat: non esse capitali supplicio afficiendum eum, à quo non sit ortum rixa & tumultus initium, ait ab hospite militem vi extrusum, & spoliatum esse, iubet quari saccum, & locum monstrat. Ibi cùm hospes vehementer negaret, addens etiam diras imprecationes, vt ipsum, abreptum, diabolus perderet, si fecisset. Hanc imprecationem cum inuocatione diaboli cùm aliquoties repetiuisset: ibi causidicus, omissa iam disputatione forensi, adoritur hospitem, & comprehensum per fenestras & mediũ forum, omnibus perhorrescentib. cum fragore abducit, nec postea vnquam corpus hospitis inuentum est.] En hic auaritiam imprecationum causam & iniustitiæ, quomodo Deus vltus per carnificem suum. Non dissimilia narrantur his à Cantipratensi: *Cùm tres* (inquit) *combibones in taberna mero incaluissent, orto de anima immortalitate, & pœnis inferni sermone: vnus procacior id totum pro nugis habere, & commentis sacrificorum, cateri iocanti applaudere. Interea aduenit vnus magna vel statura, & vesco corpore & assidens, Qui hi (ait) sermones, qua risus causa? Refert procax ille, & addit, se quidem licitanti haud magno pretio animam venditurum, quin & pecuniam in Symbolum collaturum. Tu verò, infert aduentor, Quanti illam mihi indicas, nec mora conueniunt de precio, hic animam addicit emptori, emptor soluit: potatur strenuè de præsente pecunia. Deniq; sub noctem, Tempus (ait) emptor, vt ad propria quisque. Sed vos ius dicite, si quis equum capistro ligatum emerit, nonne ius ei cum capistro equum abducendi: Et cum dicto, venditorem trementem in omnium oculis abripit, & sursum in aëra leuat, & secum ad infernum trahit, visurum quod credere noluerat: Animarum quippe mercator erat iste, cuius figura fuit Rex ille Sodomorum, dicens, Da mihi animas, catera tolle tibi*] Sic Cantiprat. *lib. 2. cap. 55. p. 3.*

Pari terrore, sed meliore successu miles Hispanus, hic in Belgio, ante annos viginti duos, cùm adhuc sæculo mererem, à Deo commonitus tantum

fuit. Capitaneus Brauo vocabatur, sæpè à me visus, deditus supra modum aleæ, & in ludo diras iacere in se iuxta atque alios pronus, quadam die, cùm damnosi semper numeri lucrum iactu quærenti subsilirent, ira efferuescens in caput suum dirissima precabatur: & subitò coram multis qui aderant, ab inuisa manu, ad tabulatum vsque sublatus, post aliquod tempus mortuo quàm viuo facie similior in solum deponitur, felix si vt lurorem cadauerosum toto post vitæ tempore retinuit, sic resipiscens lusus auiditatem deposuisset. Sed pergit ille I.C. *in Silesia* (inquit) *quidam nobilis, cùm inuitasset conuiuas, & hora conuiuij iam instante, & apparatu facto, spe frustratus esset, excusantibus se conuiuis cur nō comparerent, prorupit iratus in hæc verba: veniant igitur omnes dæmones, si nullus hominum mecum esse potest. His dictis domo egreditur in templum, vbi pastor Ecclesiæ, cōcionē habebat, &, vt iracundiam concoquat, auscultat aliquamdiu: dum verò in tēplo moratur, veniunt equites in aream domus magni & nigri, & iubent seruum domus, vt dominū suū aduocet, eiq; significet, adesse hospites. Seruus consternatus abit in templū, & indicat hæc domino suo, qui nescius consilij pastorē consulit. Pastor abrūpens concionē, hoc cōsiliū dat, vt tota familia domo exeat, quod cū fieret & famuli ac ancillæ properarent, fortè obliti infantē in cunis iacentem & dormientē, secum non auferunt. Dæmones incipiūt comessari & vociferari, prospicereque per fenestras formis vrsorum, luporum, felium & hominum, & monstrare pocula vino repleta, assaturas, & pisces. Hæc vicini nobilis, pastor, & alij cū viderent, Ah, inquit pater, vbi infans meus? vix cū hæc dixisset, vnus ex dæmonib. vlnis suis infantē ad fenestras gestat, quasi monstraturus parentibus. Nobilis prorsus consternatus & solicitus de incolumitate infantis, fidū habens seruum, quem interrogat? quæso tu dic, quid agam? Seruus, Domine inquit, commendabo & committam vitam meā Deo meo, & in nomine Domini ingrediar, & vt infantē auferā auxilio & beneficio Dei videbo. Benè inquit nobilis, Deus tecum sit, & iuuet te, animumq; tibi confirmet. Seruus, accepta benedictione à pastore & reliquis, ingreditur, & ante cōclaue, in quo erāt dæmones congregati, procidit in genua, & se Deo commendat, & hoc animo aperit ianuam, & videt dæmones horribili specie sedentes, stantes, obambulātes, serpentes, & vno impetu accurrentes ad se, & vociferantes, Hui, Hui, tu quid hic tibi? Ille sudans, & tamen diuinitùs confirmatus, alloquitur dæmonē, qui infantem gestabat: Tu, inquit, mihi infantē trade, Nequaquā, respondet iste, iam meus iste est infans dic domino tuo, vt veniat, & accipiat infantem. Cui seruus, Ego fungor iam officio meæ vocationis, in quā me Deus collocauit, & scio quicquid in hoc officio facio, id Deo gratū esse. Quare ratione mei officii, & auxilio, nomine & virtute* IESV *Christi aufero abs te infantem, & patri eius restituo, atq; ita ijse apprehendit infantē & brachiis suis amplexus est. Isti nihil aliud respondent, nisi vociferantes: Hui nebulo, hui nebulo, relinque infantē, relinque, alioqui te discerpemus. Ille nihil curans minas Diabolicas abiit incolumis, & incolumē infantem patri nobili reddidit. Dæmones postea, aliquot diebus elapsis, euanuerunt, vt in ædes denuo migrare cū tota familia nobilis potuerit.*] vides incōsulti dicti, quas pœnas pater dederit: vides dæmonis potestatē in innocentē puerulū claudere. Nam, quod scriptor ait, benedictionē à pastore & ceteris accepisse, hoc est promiscuè à sacerdote & clericis commentū suspicor Lutherani hominis & discrimen ordinū confundentis. Sequitur tertia narratio, *In Saxonia virgo opulenta formoso iuueni, at tenuioris fortunæ, matrimoniū promisit. Hic quid futurū præuidēs, illam prædiuitem, & sexus ratione mutabilē, fidē vix seruaturā esse puellæ respondit. Illa contra diris se execrari his verbis cœpit, si alteri, quàm tibi nupsero, tūc me diabolus in nuptiis illis abripiat. Quid fit, post interuallū aliquod mutat animum, nubit alteri, priore sponso spreto, qui eam semel atque iterū promissi, diræq; imprecationis admonuit. Sed illa post habitis his omnib. nuptias cū altero sponso, relicto priore, celebrat. Ipso die nuptiali, cognatis, amicis, & conuiuis hilarib.*

sponsa,

sponsa vigilante conscientia, redditur tristior solito. Tandem diaboli duo sub specie duorũ equitum, in ædes nuptiales adueniunt, excipiuntur, adducuntur mensæ, hisq; remotis, choreæ, vnique ex his sponsa honoris causa, tanquam peregrino adiungitur, cùm qua bis saltauit, & tandem eã è conspectu parentum & amicorum summo cũ gemitu & lamentatione, per ostium, in altum sustulit. Altero die parẽtes & amici mœsti, sponsam quærũt, vt delapsam fortè sepelirent: sed ecce iidem socij occurrunt, vestes & aurum referẽtes, additis his verbis, Non in has res, sed in sponsam a Deo nobis fuit potestas concessa. sic illa corpore & anima diabolo tradita, quæ promissionem nuptiarum violauit, & imprecationem additã contempsit. Aliud deniq; exemplum de quodam, in martyrem maledico, sibi insaniam imprecante, & mox furore correpto, & sequenti die sic horrende absumpto, dedit Cæsarius *vita S. Engelberti Coloniens. lib. 2. c. 14. apud Sur. mense Nouembri.* Huc etiã referendũ est, quoddã de Goduino comite, qui cum periurio sibi esset necem imprecatus, subitò panis bolo fuit suffocatus. [*Polydor. lib. 8. hist. Anglor.*]

H *Octauum* solet esse vitium *vsuræ*, confitentur enim sagæ nihil maleficii posse illis inferri, qui eleemosynis vacant: contra narrãtur, quæ salem sub vsuris mutuum dedere virgines dirè à dæmonibus maleficio immissis vexatæ [1]. Prius intelligendum de conferentibus eleemosynam iis, quas nesciunt esse sagas: nam qui sciunt esse, & tamen conferunt, hos putant posse à maleficis lædi. Neq; mirum si Deus hos quasi fautores oderit, ideóq; permittat lædi. 1 Bredenbachius li. 6. collat. c. 25.

Nonum reputo, *duritiam & immisericordiam in pauperes.* Vt omittam Mogúntinum Episcopum illum, vt opinor à dæmonibus murium specie necatũ, quod pauperes murium nomine tempore famis dedecorasset, & sibi duxisset persequendos [2]: recentius quidam ex Petro Bizaro subiungam. 2 Munster in Cosmograph.

In Sueuia (inquit) *Bauaris & Franconibus finitima, fuit quidam nobilis valdè diues & opulentus, nomine Rikbergerus, cuius annui reditus supra triginta millia nũmum aureorum extendebantur. Hic tametsi in reliquis vitæ actionibus non vulgari laude dignus censebatur, ineffabili tamen cupiditate laborabat: eáque factum est, vt quotidie opes per fas & nefas accumulare, omniáque ad se rapere studeret. Cum itaque prospiceret annonæ caritatem, quæ proximo anno in ea regione subsecuta est, sua horrea tritico & frugibus impleuit, magnoq; precio ea diuẽdere cœpit, adeò vt indigenæ compulsi ab eo victum emere, ob inexhaustam eius auaritiã, vel fame prorsus perirent, vel, si ali & sustẽtari vellent ad magnã egestatẽ atq; inopiã redigerentur: itã carè illis granũ, & reliqua eius generis diuẽdebat. Ad hunc, præter alios innumeros, venit quidã pauper & liberis onustus, cũ sex taleris, eumq; rogauit vt pecuniam acciperet, ac quandã tritici mensurã sibi daret, seque reliquam partem pecuniæ quã illi deberet breui bona fide persoluturum; at ipse hunc superbo vultu & iracundis oculis intuitus, à se protinus abire iussit, & quod reliquũ erat pecuniæ secum adferre, si frumentum vellet, atque ita miser ac mœstus, diras imprecatus, illinc recessit. Paucis post diebus, cum his quendam ex famulis in horreum misisset, vt illud de more inspiceret, ab ipso in reditu accepit, tres nigros boues intus esse, qui granum deuorarent, qui autem hoc retulit, proximo die lecto decumbẽs, haud multo post è vita migrauit. Idem quoque accidit cuidam generoso, quem illuc herus miserat, vt videret an ita se res haberet, sicut prior narrauerat, is enim & boues, & equos inspexerat. Cum igitur de hac re certior fieri vellet, ipsemet in eum locum proficisci statuit: iuitque ad portam horrei, ibique per quasdam rimas vidit totum horreum plenum variis atque innumeris armentis, quæ omnes fruges absumebant. Hoc spectaculo ita perterritus est, vt statim furiosus atque insanus euaserit, multáque demẽter fecerit, donec tandem cathenis astringeretur. Hic horribilis casus magnam sanè admirationem attulit, cum in ea prouincia, tum precipuè in aula Cæsariana, quæ illum antea prudentissimum cognorat.*] Hæc ille, Hi dæmones erant in bouino schemate. Crescente pertinacia crescit supplicium.

narrans quæ in Europa memorabilia post annum 1560. accidisse ipse notarat, *Epitom.fol.*281. Triplici hac visione clemens Deus, pœnam semper augens pro culpæ modo, patienter operiebatur, & ad pœnitentiam reuocare nitebatur. Notatum à quodam, sagas, quibus à Satana semper nocendi necessitas imposita est, si desint quos vlciscantur inimici, eleemosynam mendicare: & si quis facultate præditus ad erogandum, & sagas esse nescius, denegarit, hunc in magno versari periculo, sic Pictauii anno 1567. duo magi confessi sunt se quadam die, squalidos egentesque stipem ante fores prædiuitis patrisfam. postulasse; ea recusata iniecisse sortem, & domesticos omnes in rabiem actos obiisse furiosos.[1]

1 l 3. dæmonoman cap. 25.

Decimum, sit irrisio sacrorum mysteriorum, & quod eodem pertinet, *abusus atque cōtemptus cæremoniarum & sacramentorū Cathol. Ecclesiæ.* Vlciscitur Deus quotidie, & pergunt hæretici contemnere, quædam de singulis accipite, de Batauo per ludibriū Missæ sacrificium imitante anno 1574. & dirè mulctato, legendus Bredenbachius [2], Nouatum constat, eò quod nec chrysma, nec exorcismos in baptismo percepisset, à maligno vexatum [3]. Scribit Victor Vticensis [4] Proculum quendam Arianum, qui de pallis altaris camisias sibi & femoralia faciebat, frustratim sibi vorasse linguā (*haud dubiè obsessum*) & sic turpissima morte consumptum. Donatistas Eucharistiam effundentes, quibus eam obiecerant, canes inuasere, teste Optato [5]. Multos suo tempore ob indignam Eucharistiæ perceptionē immundis spiritibus adimpletos, nobis est auctor D. Ciprianus [6], & memini me duo illustria legere exempla apud Greg. Turonensem, & in vitā S. Godefridi Ambianensis episcopi [7]. suffecerit ascribere illud Greg. Turonēsis. *Epachius* (inquit) *presbyter, dum temerè, qui indignus erat, agere præsumpsisset diuino iudicio solo proiectus, occubuit, Hic enim dū Dominici Natalis vigilias celebrare Ecclesiam expetisset, per singula horarum momenta egrediebatur è templo Dei, ac in domo sua pocula lasciua spumantibus pateris hauriebat, ita vt affirmarent multi eum post galli cantum in ipsa nocte vidisse bibentē. Sed cū esset ex genere Senatorio, & nullus in vico illo Ricomagensi iuxta seculi dignitatē, haberetur nobilior, celebrare Missarū solemnia expetitur. Nec dubitabat miser vino madefactus appetere, quod ieiunus quisque non sine metu potest terrente conscientia explicare. Verum vbi explicitis verbis sacris cōfracto Dominici corporis sacramento, & ipse sumpsit, & aliis distribuit ad edendū: mox equini hinnitus ad modū vocem emittens, ad terram ruit, ac spumas cum ipsa mysterij sacri particula, quā dentibus cōminuere non valuit, ab ore proyciens, inter manus suorum ab Ecclesia deportatur. Nec caruit vltra hac epilepsiæ infirmitate, sed per singulos lunares cursus incrementis decrementisque hac semper pertulit, quia ab haustu nimio vini minimè infelix abstinuit.*] hunc epilepticum energumenum fuisse indicat hinnitus equinus: & meritò, quia sicut equus & mulus corpus Domini non diiudicauit. Bredenbachius non dissimilem violati ieiunii, sed in cibi qualitate, vindictam recenset his verbis, *Paucis ab hinc annis postquam Torpatenses in Lutheranam doctrinam concesserant, feria sexta solēne Pascha festum proximè precedēte, finita Lutherani Ecclesiastæ concione, ciuibus è templo D. matri virgini sacro reuertentibus, quidam alium conciuem & familiarem inuitat ad prandium: rogat vna domum comitetur, habere se egregiè paratum petasonem VVestphalicum, alter parum abhorrens respōdet sibi esse gallum opiparè elixum, quem cupiat in symbolum adferre. Dum ad mensam accumbitur, alter os quoddam galli ambedere volens imprudens penè ipsum deglutit, quod cùm neque transmittere, neque eximere valeret, eo ipso die suffocatur, alter postridie Pascha malo spiritu corripitur, & non multò post rabie ac furore exagitatus, animam vna cum dæmone exhalat.*] Sic ille Belli Liuonici pag. 27.

2 lib. 1. collat. c. 39.
3 Euseb. lib. 6. hist. c. 33.
4 li. 1. de persecut. Vandal.
5 lib. 2. contra Parmenian.
6 sermon. de lapsis.
7 Grego. Turon. l. 1. de glo martyr. c. 87. Surius 8. Nouembr. in vita S. Godefridi l. 3. c. 12.

Huc

Huc pertinet contemptus excommunicationis. Cùm D. Hugo Episcopus Lincolniensis quosdam contumaces excommunicasset, nec magni facerent, illi subitò non comparuerunt. Militem alium ob eandem causam diabolus nocte sequente inuasit, & animam subitò extorsit. Alii quoque ab eodem excommunicati à diabolo præfocati fuere. [*de quibus lege vitam ab æquali eius scriptam cap. 23. apud Surium, tom. 6.*

Vndecimum est *templorum & sacrarum rerum direptio ac expilatio*, Pet. Cluni-
I acensis. postquã multa, quę in hoc genere palam & frequenter à Matisconensi quodam Comite fuerant commissa, recensuit, infelicem eius & horroris plenam de vita migrationem in hunc modum commemorat [1], ad terrorem & correctionem nostrorum hęreticorum: *Cum solemni die, Matiscone in palatio proprio resedisset, eumque multitudo tam militum, quam diuersi ordinis circumstaret: repẽtè ignotus homo equo insidens per palatij ostium ingressus, omnibus cõspicientibus & admirantibus, vsque ad ipsum equitando peruenit. Cũque ei astaret, se ei velle colloqui dicens, vt surgeret, ac se sequeretur, non tam monuit, quam imperauit: At ille inuisibili potentia constrictus, nec iã resistere valens surrexit, atque vsque, ad ostium domus processit: vbi equũ paratũ inueniens, eũq; ab eo conscendere iussus, ascendit. Cuius stantis habenas ille arripiens, statim eum velocissimo cursu per aëra ferri cunctis conspicientibus cœpit. Cũque immenso eius clamore ac miserabili eiulatu tota ciuitas commota ad tã inuisum spectaculum concurrisset, tamdiu eum per aëra currentem attoniti conspexerunt, quamdiu naturali oculorum acie eum subsequi potuerunt. Qui cùm eum diu succurrite ciues, succurrite, vociferantem audirent, nec iuuare valerent, subtractus tandem visibus hominum æternus quemadmodum meruerat est factus socius dæmoniorum.*] Sic iste direptiones & sacrilegia sua luit in hac & in sequẽti vita. Huius mores postea imitatus Otgerius quidã Oeconomus, quia non tam grauiter deliquerat, in hac vita fuit seuerè admonitus, vt futuræ, si saperet, vitæ supplicium effugeret, subdit enim Venerabilis idem Abbas, dum hic portam, qua miser ille Comes abductus fuerat, & quæ postea semper obstructa manserat conatur aperire, *Ecce inuisibiliter à Diabolo raptus, ac videntibus, qui aderant multo in aëra spacio subleuatus, sed confestim dimissus corruit, eiusque corpore grauiter colliso, brachium quoque illius subita ruina confregit.*] Duo alia exstant exempla *libr. 3. vita S. Remacli*, quæ apud Surium mense Sept. legi possunt. Ego addam quintum exemplum pœnæ, quam milites post obitum perpeti, qui manus ab expilatione templorum non abstinuerant, in gratia tamen decesserant, visione quadam idem auctor declarat: quam ille, vt certissima fide compertam doceat, multa addidit : quæ censui prætermittenda, potuit illa poni libro præcedenti, *capite de Spectris mortuorum*, sed non incommodè hic recensebitur! eo quòd variæ quoque pœnæ hic & supplicia eorum narrantur, qui vt Matisconensis ille comes sacrilegi fuere. Itaque Petrus Venerabilis inducit ipsum qui viderat Petrum Engelbertũ Monachum, iam, & à sæculari ad spiritalẽ militiã digressum sic loquentem [2]: *Tempore quo Rex Aragonensis Alfonsus, regnũ maioris Alfonsi Hispaniarũ Regis iã mortui obtinebat contigit vt contra quosdam, qui in regione, quæ Castella dicitur, ei repugnabãt, exercitum commoueret, & vt de singulis regni sui domibus, singuli illuc pedites vel equites dirigerentur, edicto faciret. Ego edicto coactus, vnũ ex mercenarijs mercede mihi seruientib. Sancium nomine, ad exercitum destinaui. Paucis post dieb. decursis, omnibusque qui expeditioni illi interfuerãt ad propria redeuntibus, ipse quoque domum reuersus est. Non longo deinceps tempore elapso, more humano, morbo correptus, nec diu cum morbo luctatus, defunctus est. Inde post quatuor ferè menses, ex quo è vita decessit dum apud Stellã in domo mea hyemali tempore iuxta ignem in lecto iacerẽ, subitò iã dictus Sãcius*

[1] l. 2. mira. c. 1.

[2] li. 1. miracul. cap. 28.

circa mediam noctē mihi adhuc vigilanti apparuit. Qui igni assidens, & carbones, quasi ad calefaciendum, vel ad clarificandum, huc illucq; reuersans, multò magis se mihi cognoscibilem demōstrabat. Erat autē nudus & absq; omni vestitu, excepto paruo viliq; tegumēto, quo velut inhonestiora corporis obuelabat. Quem enim vidissem, quis, inquā, es tu? at ille humili voce, Ego sum inquit, Sancius famulus tuus. quid, inquā, hic agis? vado inquit, Castellā, iterq; meum multus exercitus comitatur, vt vbi deliquimus, ibi & delictis pœnas debitas exsoluamus? Et cur, inquam, huc diuertisti? Est, inquit, mihi spes veniæ, &, si misereri volueris celeriorem mihi requiem comparare poteris. Quomodo, inquā? Quādo inquit, nuper expeditioni, quā nosti, interfui, hostili inuitatus licentia, Ecclesiam quandā cū quibusdā sociis inuasi, quæ intus sunt inuenta diripui, vestimenta insuper Sacerdotalia mecum rediens asportaui. Pro quo specialiter diris pœnis subactus affligor, & remedium, à te, sicut à domino meo, quantis possum precibus expostulo. Nam poteris mihi subuenire, si beneficiis spiritualibus me studueris adiuuare. Rogo insuper, vt dominā meam, vxorem tuā, ex mea parte, mea sanctus vice depreceris, ne octo solidos, quos pro seruitio meo mercenario iure, mihi debebat, reddere iā moretur; & quod necessitatibus carnis, si adhuc viuerem reddidisset, animæ meæ longè amplius his egenti, erogando eos pauperib. largiatur. Iam ego tali eius collocutione multo magis animatus, quid, inquam de conciue nostro Petro Deioca nuper defuncto actum est? Rogo, vt, si quid de illo nosti, aperias Illū, ait opera misericordiæ frequenter quidē, sed maximè præteritæ famis tempore, impensa pauperibus, beatorum requiei adiunxerūt, & vitæ æternæ participem effecerunt. Cumq; eum iā promptè & facilè mihi respōdere audissem, adieci, & de Bernetio alio ciue nostro, ante paruū tempus similiter vt nosti defuncto, aliquid tibi notū est? illum, inquit, infernus possidet, quia ad terminandas huic villæ lites & iudicio dirimendas prælatus, multa sæpè munerib. aut gratia illectus iniustè iudicauit: & quia cuidam pauperi viduæ quodā tempore baconem vnū qualecumq; vitæ eius subsidium, crudeliter auferre non timuit. Tunc longè amplius ad maiora quærēda animi feruore succensus, adiunxi. De rege nostro Alfonso ante paucos annos defuncto tibi aliquid notum esse potuit? ad hæc quidam alius in fenestra capiti meo proximè superposita residens, Noli, ait, hoc ab isto quærere, quod ignorat, quoniam recens eius ad partes nostras aduentus, hoc ei notum fieri nondū permisit. Mihi verò cui à die obitus mei quinquennalis cum huiusmodi spiritib. mora, plura quā isti nouiter nota fecit, quod de rege quæris ignotum esse non potuit. At ego rursus nouæ vocis auditu attonitus, ac videre cupiens vocis auctorem, conuerti oculos, ad fenestrā, adiutusque luna splēdore, quæ lumine suo omne tunc domus spacium clarè illustrabat, conspicio hominem in inferiori fenestræ margine residentem, quem in eodā habitu, quo alium videram cernens: Et tu, inquā quis es? ego, inquit, eius quem aspicis socius sum, & Castellā cū isto & multis aliis proficiscor. Et tu, inquā, de rege Alfonso, vti dicebas aliquid nosti? Noui, inquit, vbi fuerit, sed verò vbi modo sit nescio. Nā aliquādiu tormentis acrib. inter reos cruciatus, postmodum à Cluniacensib. monachis inde sublatus est. Exinde verò, quid de eo factum sit prorsus ignoro. His dictis ad sociū, qui igni assidebat, verba conuertens, ait, surge & iā iter inceptū peragere incipiamus. Ecce enim iā omnes vias, quæ intra vel extra castella sunt subsequēs nos exercitus sociorum impleuit, & iā multis velocissimè prætergressis, vt festināter eos sequi debeamus vrgemur, Ad hāc vocem Sancius surrexit, & flebili voce, quod prius rogauerat ingeminans, Rogo, inquit. Domine, ne mei obliuiscaris, & vt dominā meam coniugē tuā quatenus, quod corpori debebat, miseræ animæ meæ restituat, oro, sollicitus exhorteris. His dictis statim vterque disparuit. At ego mox coniugem iuxta me in lecto dormientem citata voce exsuscitans, priusquam ei, quod videram vel audierā, narrarem, interrogaui, Vtrū aliquid Sancio communi nostro mercenario pro mercede deberet. Qua respondente, quod ego nondū ab aliquo nisi à mortuo audieram: se videlicet eidem Sancio adhuc octo solidos debere nequaquam vltra dubitare potui, cui fidem & mortui relatio & mulieris

con

confirmatio conferebant. Facto mane octo illos solidos à coniuge accipiens, & de meo quod congruum visum est addens, pro eius qui apparuerat salute pauperib. distribui, & sacrarum Missarum adiutoria ei à sacerdotibus mea prece & studio impensa, ad pleniorē peccatorum eius remissionem adauxi.] In hac tam clara, tam certa, tam commendabili visione docemur, quod *mortuos opera sua sequantur.* hos quidem milites eo quòd confessi decesserant, & culpam sacramento pœnitentiæ deleuerant, expiatoriis suppliciis pro pœna peccato debita ad tempus; illum quia non confessus erat, & culpam criminis abolere neglexerat, æternis cruciatibus fuisse mancipatum. Catholicis vtriusque sortis optio est, hæreticis qui & confessionem respuunt, & purgatorium negant, altera tantum competit; quam agnoscunt, & fatentur. Ad hoc caput reducitur *irrisio virorum sanctorum*, quam Deus non solet relinquere impunitam. Scribitur tale quid in antiquissima S. Carilephi vita: *Mulier quadam Gunda nomine, quam clandestinus supplantator illexerat, spiritui sancto volens illudere, virili præsumpta veste, in beatissimi Carilephi monasteriū ingredi conata est, vt probaret verúmne esset illius vaticinium, quo prædixerat sexui fœmineo nūquam datum iri copiam in illud intrādi, sed iusto Dei iudicio priusquā vel aspiceret cœnobii clausos aditus, arrepta à Diabolo retrorsum ruit, idcóq; fœdè ab illo vexata est, vt dicere me pudeat. Caput enim illi adegit inter fœmora, sicq; factū est, vt quæ sacratis liminib. falsa oscula imprimere tentauerat, immundas sui corporis partes osculari cogeretur sexumque ipsa suum, quem virili habitu tegere voluerat, cunctis cernere volentib. palam proderet. Ea res effecit, vt deinceps eo se cōferre mulieres ausæ non sint.*] *Sur. tom. 3. Mēs. Iulii.* vtinam & nostri temporis mulieircularum audacia hoc exemplo eis narrato reprimatur. Aliquando etiam, ob festorum dierum cultum temeratum Deus talia permittit, vt ei accidit qui seruile opus faciebat in festo S. Philastrii. *B. Rampertus Brixiensis in tractat. de translation. S. Philastrij.*

Duodecimam causam præbet multorum *pusillanimitas, & desperatio, cum mœrore oppressi, à Deo vel nō petunt auxilium, vel se malis eripiendos diffidunt: qua de causa etiā plerúq; se dæmoni vt auxiliatori subiiciunt* præbet etiam *curiositas nimia* causam, quando impudenter petimus scire, quod nulla ratione competit inuestigare: prius illud patet, ex Historia Theophili Oeconomi, quam nobis oculatus testis Eutychianus, patriarcha nouæ Romæ, dereliquit; quam alibi breuiter attigi, hic latius prosequar verbis auctoris, *Cùm Cæsar Iustinianus rerū potiretur, Theophilus quidā in oppido Ciliciæ Adana Oeconomus Ecclesiæ fuit multis quidē ille gratus, & Episcopali munere, quod tamē constanter detrectauit, dignus existimatus. Qui ab æmulis immeritò accusatus, & de officio Oeconomiæ deiectus, in eā animi impotentiam, adeoque impietatem, deuenit, vt hortatori Mago Iudæo morem gerēs, Christū Dei filium ac matrē eius Mariā data syngrapha turpissimè abnegaret, seq; totum imperio Satanæ, qui se videndū obtulerat, traderet, atque manciparet. Quid hic faceret miser tam nefarii criminis sibi conscius? Totus animo perturbatus, vt nusquam ferè posset consistere, cum irato Deo se dæmonis esse mancipium cogitaret, mutato consilio tandē ad sanctissimam Dei matrē confugiendum duxit, ac templum ei sacrum petiit, in quo suas preces ac supplicationes, cū multa ieiunatione coniunctas, noctes ac dies indefessè cōsumpsit, magnumq; veræ penitentiæ specimen edere capit.*] subditur deindè, admodum pia & verè pœnitentis ac demissi contritiq; spiritus, oratio ipsius Theophili. Quid multis, *addit Theophilus quadraginta dies in hoc Mariæ tēplo perdurans, nullúmque orandi, & plorandi, lamentandique finem faciēs (tantus in illo feruor erat pænitentiæ) denique, opitulante sacra Virgine, suam scriptam & consignatam diabolo syngrapham, qua Christianismum abiurauerat (mirabile dictu) recepit, in Dei gratiam rediit, &c.*] hanc historiam (quæ salutare cunctis, qui, iusto Dei iudicio, in maligni hostis, aut

maleficorum eius membrorum manus inciderint, ac certum efficáxq; remediũ proponitur) ex Græcis habent Metaphrastes [1], ex Latinis Petr. Damianus & Sigebertus [2]. Posterius, de curiositate, traditur à B. Augustino, & in Decreto Gratiani inseritur [3].

Interdum hæc *ob culpas veniabiles* à Deo permittuntur, maximè vt sanctitas & gratia eorum, qui sanitatem reddituri, cunctis innotescat, hoc contigit Abbati Mosi, apud Cassianum, propter leuiculam iram [4]; hoc, propter præcipitem gulam & leuem, cuidam religiosæ apud D. Gregorium [5]; hoc cuidam religioso, ob tepiditatem & distractionem in oratione, apud scriptorem vitæ D. Bernardi [6]; quorum sanatio famam auxit D. Bernardi, D. Equitij, & D. Macarij, per quos Deus illos liberauit. K

1 apud Suri. mense Febr. tom. 1.
2 Damian. sermon. 1. de Natiu. B. Mariæ virg. Sigebertus in Chro.
3 c. vl. 26 q. 5. ex D. August. li. 2. de doctr. Christiana c. 22. & 23.
4 collat. 7. c. 27.
5 l. 1 Dial. c. 4.
6 lib. 2 c. 1.

QVÆSTIO VIII.

Cur cùm ista damna plerumque diabolus possit per se inferre, malit vti opera maleficorum.

DVas inuenio causas, alteram quia hoc pacto maiorem Deo se facere credit iniuriam, quando creaturis ratione præditis, & baptismo ablutis, & chrismate delibutis, potest abuti ad creatoris ipsius vilipendium, & irritationem: pluribus etiam sic nocet, quia non adeò homines abhorrent à conuersatione & familiaritate maleficorum, atque odere consortium diaboli. Si namque semper se dæmon palam obtruderet, multi fædus cũ eo percutere, & has artes maleficas exercere detrectarent. Deniq; plures asciscit sceleris socios, quos perdat.

Altera est, quia quædam per homines potest, quæ vel non posset, vel non tam commodè posset per semetipsum immediatè perficere. Verbi gratia: si resistendum sit alicui viro sancto concionanti, aut recta suadenti: sicut per Iamnem & Mambrem Mosi, per Elimam D. Paulo restitit. item si sint hæreses spargendæ, sicut per Simonem, Menandrum, Marcum, & alios fecit. item si sacris rebus abutendum, quod in maleficiis frequentissimum est [7]: quibus cum per homines abutitur, copiosius lucrum refert animarum, tum quia sic plures in fraudem inducit: nam contemptoribus rerum sacrarum contemptum adauget, veneratoribus falsò persuadet hæc à Deo, non à dæmone fieri [8], & sic ad defensionem maleficorum multos inducit, atq; ita peccatum eis impingit: tum quia consequitur vt ad magicam superstitionem, homines etiam addant sacrilegium: Vnde Deus magis magisque offensus plura etiam in dies principibus tenebrarum in miseros mortales permittat. Interdum tamen, quod per illos posset, mauult per se operari, tum vt eorum aliquam gratiam promereatur, tũ vt ab iis suspicionem noxæ remoueat, tum vt sic potẽtiam suam ostentet. Singula exemplis illustrat Remigius *lib. 2. dæmonolatr. ca. 9*

7 c. quicũque 26. q. 5.
8 sic D. Aug. tracta. 7. in Ioan.

Restabat dicere de remediis maleficiorum: sed id differo in vltimum librum. Sequitur videamus de vana obseruatione.

LIBRI III.

PARS POSTERIOR,

SIVE

DE VANA OBSERVANTIA.

QVÆSTIO I.

Quid sit?

DE hac egit D. Thomas 2. 2. *q. 96.* Potest definiri, *Vana obseruantia est, Magia superstitiosa: qua commodum aliquod speratur ex re, quæ nec supernaturaliter eo pertinet, neque naturaliter id præstare potest.* Dicitur *vana*, quia vel non consequitur effectum intentum: vel si consequatur, plus noxæ, quàm commodi adfert. quia homo illa vtens tantùm percipit vtilitatem in rebus corporeis vel temporalibus, animæ verò detrimẽtum refert. Dixi, *nec supernaturaliter*, quia qui effectum expectant à Deo, per media Deo displicentia, ij vani sunt.

QVÆSTIO II.

Quale peccatum sit?

ALiquando lethale, aliquando veniabile. *Lethale* erit. *primò* si fiat ex pacto expresso cum dæmone. *Secundò*, si quis gnarus sit saltem subesse pactum tacitum siue cùm admonitus non vult desistere [1]. *Veniabile est*, quamdiu quis ignorat tale pactum cum dæmones: si tamen nec ipse tenetur scire, nec fuit admonitus [2]. Intellige de eo, qni nec consuluii peritos. Nam licet, quis ratione officij vel status, non teneatur scire: tenetur tamen, vt incipit dubitare, consilium petere à doctis: quod si non faciat, negligens est. potuit enim scire, & ideò nõ ignorat inuincibiliter. *Nullum est peccatum*, quando quis ioco tantùm facit, sine præiudicio, vel periculo sui aut alterius [3]: item si quis laboret ignorantia inuincibili, & vtitur mediis vel bonis, vel indifferentibus.

1 Silu. verb. superstitio. q. 1. in fin.

2 Silu. supra Nauarr. c. 11. Manual. & est communis.

3 Caiet. & Valen. ad d. q. 96.

QVÆSTIO III.

Quotuplex sit?

SI causam finalem adspicias, potest reduci ad *quatuor* quasi *species*. *Prima* est, quando exspectatur commodum in rebus exterioribus seu fortunæ, vt in animalibus, segetibus, vineis, bona aëris constitutione & c. 2. quando expectatur bonum aliquod corporis, vt sanitas, liberatio à carcere, hostibus, ferro, igne, aqua & huiusmodi: quia sic se putat fore innoxium. 3. quando expectatur bonum animæ naturale, vt ars, vel scientia aliqua. 4. quando expectantur bona supernaturalia, vt sunt remissio peccatorum, per aliquas certas orationum formas, aut versiculos Psalmorum, vel sacræ alterius scripturæ, & alia huiusmodi, ab Ecclesia vel Deo ad hoc non ordinata.

QVÆSTIO IIII.

Vnde dignosci queat, quando sit huiusmodi vana obseruantia?

SECTIO I.

DIco breuiter; *Primò*. Si constet quod effectus superet naturæ vires, tunc attendere oportet, an per sacram Scripturam, vel Ecclesiæ definitionem

vel approbatam ab ea traditionem effectus iste Deo tribuatur: siue, quod idem est, an huiusmodi testimonio constet, effectum hunc esse diuinum: si nihil huiusmodi reperitur, effectus tribuendus est pacto cum dæmone inito, & proinde censenda superstitio magica, vt minimùm, vanæ obseruantiæ. tales sunt effectus, remissio peccatorum extra sacramenta, quoad mortalia; extra sacramentalia, quoad culpas veniales. item diuinatio rerum futurarum contingentium; inflexio aut directio earum actionum, quæ ab arbitrij libertate merè dependent.

Secundò, si constat rem, cui tribuitur effectus, hanc vim à Deo vel à natura habere, non est vana obseruantia ex parte effectus; sed posset esse vana obseruantia ratione alicuius vitiosæ circumstantiæ. verbi gratia, cilicium, disciplina, ieiunium, quia corpus affligunt & macerant, prædita sunt virtute ad coërcendum concupiscentias carnales, ex viribus carnis, & corporis habitu nimis læto pullulantes: sed si his addas circumstantias ridiculas, & ad hoc à natura, Deo, vel Ecclesia non ordinatas. velùti certam horam, definitum numerum, quem nec excedere nec minuere liceat, vel præsentiam certarum personarum, vel vt fiat illa vel illa manu, flagro serico, & huiusmodi; erit vana obseruantia. Ex his regulis infertur esse vanam obseruantiam.

SECTIO II.

PRimò, si ad productionem effectus requiritur fides in ipsum hominem qui sanaturus; v. g. credere quod is possit sanare. A

Secundò, si effectus attribuitur magicis imaginibus, figuris, sigillis, characteribus, ipsis verbis, vel rythmo, vel contactui, &c. & non Deo, quæ libro primo discussimus: & in his plerumque est incantatio, & pecc. M.

Tertiò, si quis vtitur certis orationibus, aut sententiis etiam sacris, aut operibus piis, in rebus vanis, & ad Dei cultum & honorem, directè nec indirectè pertinentibus. Voco indirectè, quando res non sunt vanæ, quia sunt vtiles proximis, vt sanitatem illi vel nobis ipsis adferentes. Nam in huiusmodi rebus fieri posset aliquando, vt licet nos rationem siue initium nesciamus praxis alicuius; tamen vir sanctus aliquis id instituerit, & à Deo huius efficientiæ gratiam obtinuerit. Quare in huiusmodi, si quis ea adhibeat ex mera deuotione, & curationem à Deo exspectet solo; sanè indirectè ad Dei honorem hoc referret, auctorem omnis miraculosæ sanationis; & qui orationi ac fidei, ac ieiunio Christianorum, sanationes pollicitus fuit. Fuit (nisi fallor) hæc sententia Caiet [1]. ita scribentis; *Quarta superstitio est obseruationum in verbis, aut rebus sacris portandis, dicendis, vtendis, adiunctis aliquibus conditionibus non malis, quarum ratio nescitur: vt patientes spasmum neruorum, primo Carlino oblato Christi cruci in parasceue vtuntur pro remedio, confecto ex illo annulo: & sic de similibus. Quantum enim apparet in huiusmodi superstitio interuenit: quoniam vanæ conditiones apparent. Si tamen ex mera deuotione fiunt, & nonnisi à Deo intendant, & exspectant effectum, putantes Deum inspirasse alicui sancto viro huiusmodi conditiones: non audeo damnare, sed tolerabile mihi videtur.*] Sic Caietan. Cuius ego sententiam eatenùs amplector, vt putem distinguendum ante factum, & post factum. Quoad eum, qui consilium peteret, num sibi liceret huiusmodi facere: omninò suaderem desisteret: immò responderem non licere. cùm enim lege ordinaria non sit solitus Deus huiusmodi conditiones, in quibus aliquid vanitatis apparet, sanctis inspirare, temerarium est sibi quid huiusmodi persuadere: & saltem res iure habetur pro suspecta. quare & tenetur quis admonitus eam vitare. Sed si quis post rem bona fide & opinio

[1] in summ. verb. superstitio.

opinione qua dicit Caietan. peractam, & nunquam super eo monitus; vel confiteretur, vel consilium quæreret: non auderem illum damnare præteriti peccati: consulerem tamen in posterum abstineret. Si quæras, an in rigore sit vana obseruantia? respondeo; vt minimum, speciem valdè verisimilem præ se ferre. Quod semel dictum sit circa hanc Caietan. doctrinam, quæ vtilis est ad multorum consolationem post factum, vt dixi: & consideranda in plerisque casibus sequentibus particularibus; in quibus apertè malum vel peccati deformitas non apparet.

Quartò, per certa ieiunia & quasdam orationes (quæ in quibusdam libellis damnatis ideo à Papa Pio V. continentur) dubias indulgentias, & remissiones peccatorum, & consecutionem rei optatæ, exspectare seu quærere, est vana obseruantia, per certa verò ieiunia & orationes sine humano labore, sed secundum instituta artis cuiusdam, scientiam infusione acquirere, pertinet ad primam Magiæ speciem: fit enim ex pacto expresso cum dæmone, & est Mortale. hanc artem, vocant *artem Notoriam*. damnata fuit Parisiis anno 1320. de qua D. Thom. *d.q.96.a.*1. Alexand. de Hales *2.p.q.de sortilegio* & alij. inter quos Ciruelus opere Hispanico, sed acuratè in hanc sententiam, disseruit: quosdam esse autodidactos, qui se putant, sine vllo labore, lectione, auditionéve, sine præceptore aut studio; diuinarum, humanarúmque rerum omnium cognitionem breuissimo tempore, sola diuina inspiratione, adipisci, certis tantum cerimoniis obseruatis: mentiuntur Salomonem hac fretum arte vnius noctis spatio sapientiam consecutum, & methodum huius artis libello, quem circumferunt, complexũ de adeptione Sapientiæ Salomonis refellit eos S.S. narratio *3.Reg.3.* de lib. merũ est cõmentum? nec.n ipsi fabulæ artifices inter se de illo consentiunt. Conueniunt tantum quia cuncti ritus quosdam (sed varios) tradunt in speciem pios & Deo acceptos. Methodus communior est huiusmodi. Principio iubent discipulum generali confessione totius vitæ maculas eluere, & frequenter communicare: & quandocúmque in peccatũ aliquod inciderit, eodem statim die confiteri; indicta per Ecclesiam ieiunia diligenter obseruare, & insuper addere spontaneos dies alios, præsertim quamlibet feriam sextã, qua non nisi aqua & pane vti liceat: quotidie septem psalmos, & certas quasdam preces offerre. Hæc omnia per septem septimanas ad vnguem obseruanda, & interea ab omni negotiorum sæculi tumultu, ac cogitatione hominem abstinere se prorsùs debere. Quibus peractis libellus alias quasdam precum concipiendarum formulas præscribit tũ recitãdas, & certas figuras exhibet tunc adorandas, præfigit etiam certas horas quibus preces istæ & adorationes obeundæ, nempe septem primos Nouilunij dies ipso sole quotidie exoriente. Ritibus hisce per tria nouilunia ter peractis, debere hominem sibi præeligere diem aliquem, quo sit magis deuotus & inspirationi recipiendæ magis accommodatus: tum hora tertia debere solum se sistere in templo vel oratorio quopiam, vel in medio agri cuiuspiam flexis in solo genibus, manibus, oculisque in cælum sublatis, ter primum versiculum Hymni (*Veni sancte spiritus*) pronunciare: quod cum fecerit repentè, non minùs quam Salomon, Prophetæ, ac Apostoli, omni scientia impletum iri: adeò vt obstupescat ipsemet tam subita mutatione sui, quasi in Angelum vel hominem alium migrasset.] Habetis mysteria omnia huius artis. In quibus quid prius mirer? stoliditatem hos ritus ascribentium Salomoni? scilicet norat ille vel Feriam sextam, vel nostram exomologesim, vel eucharisticam sumptionem, vel Hymnum *Veni sancte spiritus*, an verò potiùs mirer blasphemiã tale quid de Salomone, Prophetis Apostolis insinuantem? an sacrilegam audaciam rebus sanctissimis,

per

per summam hypocrisim sic abutentem? nam hunc cultum,& totum hoc adorationis patagium exhibent diabolo, sacras illi preces, & Ecclesiæ sacramenta offerunt,cui initiantur. Profligati homines corpus animámque simul periculo exitii manifesti exponunt.Etenim testatur Cyruelus *l.de superst.p. 3. c.1.* multos huic arti vacantes vitæ vtriúsque iacturam subisse: quosdam enim sibi notos à diabolo in aërem sublatos per turbinem;& terra vndisque raptatos, & ita afflictos,vt toto vitæ tempore incurabili ægritudine laborarint. Fuisse hoc misericordiæ diuinæ documentum, volentis illos in hac vita sceleris tam atrocis pœnas pendere. Deterioris sibi sortis videri alios, quorum tam improbo conatui euentus aliquis respondit,iustè id Deo ad illorum maiorem excæcationem damnationémque permittente. De his sciendum,à dæmone nihil illis sciẽtiæ verè infundi,nec enim id potest per modum veræ infusionis (*vide dicta lib. 2.q.4.*) sed solet ipsemet illos obsidens,vel possidens per eos loqui,ipsorum phãtasiam turbans,& linguam mouens,ad quædam illis incognita & arcana proferendum:sicut facere consueuit, quando striges post ecstasin mira narrant,quæ autumant se in locis remotissimis vidisse, audisse, vel egisse, quando verè loco motæ non fuerunt.Indicium huius rei euidens est,quia quando istos suos mystas autodidactos dæmon deserit,nihil illis scientiæ reliquum manet: & ne illorum quidem,quæ paulo antè dixerant, meminerunt. Deinde iure optimo hæc ars damnatur,quia vtitur cerimoniis,non ad hunc effectum institutis (quod semper suspectum)obseruat dies & horas nihil ad hoc pertinentes:iubet adorari figuras illas,quæ nec Dei sunt,nec sanctorum,sed vanæ & magicæ. Quibus Deus vult scientiam infundere,absque ritibus præscriptis vllis id facit;& infudit olim paucis, hodie fortè nullis: ars ista contendit non nisi ad amussim exactè seruatis omnibus scientiam infundi,& quidem omnibus si obseruent.Non igitur qui infundit est Deus,nec Angelus bonus:sed Diabolus.Diabolo offerunt preces,Diabolum adorant, Diabolo ieiunant, Diabolum habituri sunt remuneratorem. plura contra hanc Bap. Segnius *cap.7.de vero studio Christiano.*

Huius vanitatis varij sunt rami seu stolones: vnum vocant *artem Paulinam,* quia fingunt à Deo traditam B.Paulo in ecstasi constituto, & Apostolum eam posteris tradidisse. Quid stultius,scelestius,blasphemius dici potest?

Aliam inuenio, nescio an speciem Notoriæ dicam:nam in multis conuenit, in eo tamen discrepat,quod notoriam aiunt fieri per modum subitæ infusionis; hanc aliter.vocant *artem Spirituum*,vel *artem Angelicam*; qua dicunt hominem quandocúnque vult,omnium rerum quas nosse vult, scientiam accipere, ministerio Angeli custodis vel aliorum Angelorum bonorum. Huius duas tradunt species,vnam *obscuram*;quæ fiat per viam eleuationis, transitus, raptus, seu ecstasis:alteram *claram*,quam dicunt fieri Angelis visili in forma corporis assumpti apparentibus, & iucundè colloquentibus. Hac vsus fortè Cardanus, quando cum tribus illis spiritibus Auerrois sectatoribus disputauit. Verùm hæc ars nihil est aliud re,quàm impia *Goitia* seu *Magia alba*,de qua dictum *lib.1.*nec hi Angeli sunt alij,nisi dæmones Paredrij,hominum deceptionem & interitum enixè procurantes. Artis impia falsitas luce clarior est,quia omnes eius formulæ sunt meræ coniurationes seu adiurationes, quibus illi spiritum ad obsequium adiguntur.Constat autem bonos angelos non adiurari, sed precibus honorari & implorari velle ac debere. Contra hanc vanitatem etiam scripsit Ioan. Bapt. Segnius *d opusculi cap.*8.*&* 9 Vnde patet quid sentiendum, qui iactitant se spiritum habere,à quo cuncta doceantur (vt solebat quidam Magus Parmensis dicere) aut præditos se,& dirigi spiritu quodam adeò potente, vt etiam imagina-
tionibus

tionibus alienis, queat imperare, quod impostor ille Maltesius his ipsis annis in Brabantia gloriari solitus ferebatur. Nimirum hos fœdus cum morte percussisse, & ad Necromanticorum tribum planissimè pertinere.

SECTIO III.

B QVintò quando gestantur reliquiæ, vel Euangelium sancti Ioannis, aut aliqui versus psalmorum, non ex deuotione tantum, sed adiunctis vanis circunstantiis, v.g. vt sic, vel sic sint scripta, vel reliquiæ sint in vase triquetro vel rotundo, tribuendo vim formæ: vel materiæ [1]; vt scriptum sit in pergameno virginea; vel tempori, vt scriptum sit oriente sole, vel personæ, vt alligatum sit ab incorrupto; vel modo, vt tot filis, vel talibus, item necesse est, vt nulla adsit figura præter signum crucis; nulla imago, præterquam Christi, vel B. Virginis, vel Sancti alicuius noti, aut solita angeli boni; item nulla barbara & incognita Dei vel Angelorum nomina sint addita: denique nihil aliud adsit vani vel mendacis. Deus enim nunquam est auctor mendacij, vel vanitatis [2]. Obiiciat fortè aliquis solum signum crucis iure Canonico permitti. *Resp.* Canonem agere de characteribus, quibus crucem annumerat: non agere, de imaginibus: quæ cum in templis piè habeantur, cur non possint & collo gestari? De ligaturis superstitiosis, sic D. Augustinus [3]. *Ad hoc genus pertinent omnes ligaturæ atque remedia, quæ medicorum quoque disciplina condemnat, siue in præcantationibus, siue in quibusdam notis, quas characteres vocant: siue in quibusdam rebus suspendendis atque ligandis, vel etiam saltandis quodammodo, non ad præseruationem corporum, sed ad quasdam significationes occultas, aut etiam manifestas: quæ mitiore nomine physicam vocant: vt non superstitione implicare, sed natura prodesse videantur. sicuti sunt inaures in summo aurium singulorum, aut de struthionum ossibus ansulæ in digitis, aut cum tibi dicitur singultienti, vt dextra manu sinistrum pollicem teneas.*] censuit itaque D. Augustinus in his esse vanam obseruantiam. arbitror quia hæc ad futuri obseruationem notabant. fieri námque potest, vt vltima duo physicam vim ad sanitatis conseruationem aliquam obtineant; & tum à superstitione forent aliena. Addit idem Augustin. postea, obseruatu quiddam dignissimum, non quicquid intus sumptum naturaliter iuuat, idem etiam appensum iuuare: & ideò plus cautionis adhibendum in his appensis, quoniam in iis plus periculi versetur. *Aliud*, inquit [4], *est, dicere, tritam istam herbam si biberis, venter non dolebit. & aliud est dicere, istam herbam collo si suspenderis, venter non dolebit. Ibi enim probatur contemperatio salubris: hic significatio superstitiosa damnatur.*] quibus verbis sentit, prius esse remedii, posterius verò signum pacti. Sic è conuerso, non quicquid efficax est à natura appensum? vt sunt quidam Indici lapides contra dolorem renum, lienis, &c. id etiã est efficax tritum, & intus sumptum. Subdit sapienter Augustin. *Quanquam vbi præcantationes & inuocationes & characteres non sunt: plerumq; dubium est, vtrum res quæ alligatur aut quoquomodo adiungitur sanando corpori, vi naturæ valeat, quod liberè adhibendum est: an significatiua quadam obligatione proueniat, quod tanto prudentiùs oportet cauere Christianum, quanto efficaciùs prodesse videbitur. Sed vbi latet, qua caussa quid valeat: quo animo quisque vtatur, interest.*] Ex quibus verbis tria colligas. *Primò*, si putatur res naturaliter prodesse, tunc licet suspendere de corpore. quia hoc fit tanquam remedium. *Secundò*, si putatur non prodesse naturaliter vt causa, sed duntaxat vt signum futuræ sanationis, tunc omnino abstinendum. *Tertiò*, si res dubia sit, nec adsint medici, qui consulantur: tunc animum & intentionem appendentis, rem bonam vel malam facere: bonam, si facit opinione priore: malam, si posterius credat. Tunc enim incideret quis in *c. admoneant.*

26. q.

1 D. Thom. sup. a. 4. & Nauarr. d. c. 11. n. 35.

2 ita sentiunt canonistæ per text. c. non licet. 26. q. 6. D. Tho. sup. D. Antonin. 2. p. tit. 12. c. 1. Martin. de Arles, de superstit. tract. 10. Viguer. c. 5. 6. v. 9.

3 lib. 2. de doctrin. Christ. c. 20. repetitur in c. illud 26. q. 2.

4 d. lib. 2. c. 26.

1 c. non liceat 26. q. 5. & c. non obseruatis. 26. q. 7. 26.*q.*7.quo laici anathemati, clerici degradationi subiiciuntur. Canones[1] non permittunt orationes alias inscribi periaptis, præter orationem Dominicam & Symbolum: sed vsu Catholico, id ad Euangelium B. Ioannis, & alias S. Scripturæ partes extensum videmus: quia par in iis ratio procedit; nempe deuotio ferentis, & verborum sanctitas. Quæ si prosunt piè recitatæ; cur non & piè gestatæ? sed semper superstitiosa quæ diximus, vitanda: in primis numeri certi iteratio, quando illi vis attribuitur. Vnde sanè oportet intelligere, quod magnus
2 in Psal. 115 Cassiodorus inscripsit[2], *multis efficax remedium in variis malis fuisse trinam recitationem huius versiculi: Dirupisti vincula mea, &c.* vt non ipsi ternæ repetitioni sed, in honorem sanctissimæ Trinitatis ter repetentis, deuotioni Deus id detulerit. sed de orationum formulis mox plura.

SECTIO IIII.

SExtò, huc referenda vanissima ominum (κληδονισμοὶ) animaduersio. de qua B. Chrysost. *hom. 21. ad pop. Antiochen. Et quid tandem sunt omina? Sæpè domum quis suam egressus hominem videt monoculum, vel claudicantem & ominatus est.* Et postea, *Si virgini occurreris, sterilis dies erit, si verò meretrici, dextera, & plena, & multa mercatione plena.*] mox vt par erat in hanc dementiam inuehitur. Quod verò Ausonius tria tantum omnia agnoscit, eum refellunt cæteri qui plurium meminere. fortè de præcipuis tantùm loquebatur. sed quæ illa in re vanissima? D. Augustin. sic
3 d. c. 20. scribit[3]: *His adiunguntur millia inanissimarum obseruationum. si membrum aliquod salierit: si iunctim ambulantibus amicis, lapis, aut canis, aut puer medius interuenerit: atque illud quod lapidem calcant tanquam diremptorem amicitiæ, minùs molestum est, quàm quod innocentem puerum colapho percutiunt. si pariter ambulantibus intercurrerit. Sed bellum est, quod aliquando pueri vindicantur à canibus. Nam plerúmque tam superstitiosi sunt quidam, vt etiam canem qui medius interuenerit, ferire audeant, non impunè. Namq; à vano remedio cito ille percussorem suum ad verum medicum mittit. Hinc sunt etiam illa limen suum calcare, cùm ante domum suam transit: redire ad lectũ, si dum quis se calceat sternutauerit: redire domum, si procedens offenderit: cùm vestis à soricibus roditur, plus timere suspicionem futuri mali, quàm præsens damnum dolere. Vnde illud eleganter dictum est Catonis: qui cùm esset consultus à quodam, qui sibi erosas esse caligas diceret à soricibus: respondit, non esse illud, monstrum: sed verè monstrum habendum fuisse, si sorices à caligis roderentur.*] vides quot genera hic fuisse à D. August. enumerentur. *primò* Salisatorium. de quo Isidorus tradit *Salissatores* seu *Salitores* vocari huiusmodi ominosos. *Salissatio* παλμὸς vet. glossario vocatur & palpitatio: huius species à ciliis, vel oculis potissimæ. istius Suidas & Theocritus meminere: illius Pluta. in Mil. glor. *Præcantatrici, collectrici, ariolæ, aruspicæ, Flagitium est si nihil mittetur, quæ supercilio spicit.* & in Pseudo. *Nisi quia futurum est, ita supercilium salit.* vide Cælium *libro septimo capite* 29. quò videtur referendum, quod quidam sonitum spontaneum auris dextræ, vel sinistræ obseruant: vt si hæc tintinet, inimicum: si illa, a-
4 in epist. amatoria. micum, nostri putent memoriam tum recolere. de quo Aristenetus[4], οὐκ ἐβόμβει σοὶ τὰ ὦτα, ὅτε σοῦ μετὰ δακρύων ἐμεμνήμην. *nónne auris tibi resonabat, quando tui lachrymans recordabar?* & alicui huc pertinere videatur illud Lesbiæ vatis à Veronensi conuersum.

Sonitu suopte Tintinant aures.

Quod illa dixerat: βομβεῦσι δ' ἀκοαί μοι. & apertiùs incertus quidam, sed
5 inter Catalect. Virg. antiquus[5]:

Garrula quid totis resonas mihi noctibus auris?
Nescio quem dicis nunc meminisse mei.

Quod

Quod referre ad amantium sympathiam, nimis longè petitum. huc pertinet & *Spatumalanthia*, quæ fit nuda spatularum inspectatione. A corpore etiam sumitur omen sternutationis, offensionis pedum, de quo mox plura dicemus.

Alia dicuntur ex nomine, alia ex fortuitis aliorum verbis, alia ab iis quæ domi, alia ab iis quæ in via contingunt. Ex nomine ductum illud, quod narrat Glycas [1] de Augusto, eum Nicopolim vocasse, quam exstruxerat vrbem: & ibi hominis ac asini statuas aheneas locasse: eò quòd ea nocte, quæ Acticam pugnam præcessit, in hominem inciderat, qui asinum agebat, cúmque illius de nomine sciscitatus fuisset: *mihi quidem respondit ille nomen est, Eutyches* (h. felix) *asino vero, Nicon* (h. victor).] Ex verbis fortuitò prolatis, quæ Cicero censuit propriè vocari omina [2]: vt cùm filia Consulis bellum Perseo cogitantis, patri dixit Perseum obiisse, quod erat Melitæi catelli nomen. Οἰκοσκοπικὰ sunt, apud Plautum, si introiit in ædes ater alienas canis, vel anguis per impluuium decidit de tegulis: vel, vt hodie multi peccant, si salinum euersum: vinum effusum: si crebriùs vel rarius in mensa sternutatum: si, quod in conuiuio verbum tristius pronunciatum, si quis crus cruri imposuerit, si canis vlulauit, coruus tecto insidens crocitauit, & huiusmodi. Quæ foris eueniunt non sunt pauciora, & hoc genus vocant τὸ ἐνόδιον, vt quæ D. August. retulit, item leporem iter transuerso saltu velut diremisse: lupum, capram, aut animal in via vidisse, & quod, ex irreligiosa mente hæreticorum profectum, habuisse obuium monachum, cuius etiam mentio apud Pet. Blesensem *Epist. 65.* & alia infinita, vt subiecta post finem huius sectionis tabula docebit.

Huic ominosæ obseruationi plurimùm tribuere olim Romani, vt patet ex Ciceronis lib. *de Diuinat.* & Valerio Maximo *libro primo, capite quinto.* Item Græci & Ægyptij, vt docet Pausan. *in Achaic.* & Theophrastus *in Caracterismis*, vbi multa exempla ponit [3]: necnon Syri, teste S.S. in Regum historia *lib. 3. ca. 20. vers. 33.* vbi legitur nomen *ominis*, quod D. Augustinus [4] negat se in sacris litteris inuenisse. fortè inciderat in libros in quibus non habebatur: *viri pro omine acceperunt, & pro fœdere & rapuerunt, &c.* οἱ ἄνδρες οἰωνίσαντο καὶ ἐσπείσαντο, vt nūc in
D LXX. legitur: vel potius οἰωνίσαντο, interpretatus est, in genere sunt augurati, vt & Hebræum *nachas* generale est, & pro ratione subiecti interpretandum. ideò noster rectissimè vertit *omen.* De horum omnium vanitate legendi Pet. Blesensis d. epistol. 65. Francisc. Picus [5], VVimpina, Mich. Medina, Benedict. Pererius, & Iul. Sirenius: præcipua ratio est, quòd cùm omina certam nullam causam habeant, sed à casu planè dependeant, in contrarios ferè semper euentus rapi possunt. exemplo sit illud Anchisæ apud Virgilium, qui visos equos spem pacis ait facere, & bellum minari Longè autem diuersa sunt, omen fortuitum arbitrio suo rapere, & signum à Deo, ex necessaria & ad honorem Dei tendente causa, poscere; quod in S.S. licitè facere; seruus Abrahæ 6 (de quo optimè illic in Comment. locutus fuit Thom. Angelicus) & Gedeon [7], & Ionathas [8]: & in aliis Historiis, Gregor. VII. in causa Cardinalis Simoniaci, apud Martinum Polonum; & D. Augustinus [9], & Clodouæus Rex Francorum [10], De ominum variis speciebus, si quis multa volet à nostris diuersa poterit legere Blesens. d. epistol. 65. & Ioan. Salisberiensem *libro primo de Nug. curial. capite vltimo*, dum meminerit ea ab ipso non approbari: sed vt aulitorum vitia commemorari: & notanda imprimis hæc quæ subiungit verba;

Cætera de genere hoc adeo sunt multa loquacem

Vt

1 annal. p. 3.

2 lib. 1. de diuinat.

3 c. de superstitione.

4 lib. 1. retractat.

נחש

5 Picus lib. 6. de prænot. c. 5. VVimpina (qui opt.) lib. de diuinat. c. 13. Medin. de. recta in Deū fide lib. 1. ca. 2. Pererius in c. 24. Gen. disp. 6. Siren. lib. 9. de Fato c. 21. & 22.

6 Genes. 24.

7 Iudi. 7.

8 1. Reg. 14.

9 Fulgos. lib. 1. c. 3.

10 Egnat. lib. 1. c. 4.

Vt lassare queant Fabium.

Quibus quæcunque domus institerit, eam nec ab ipsa salute arbitror posse saluari.]

Quare

Concl. sit, *Omnia semper illicitum obseruare.* nam licet Caiet.[1] scribat: *potest homo absque omni præsagio cauere prudenter ab imminentibus dubitando ne præsens occursus sit signum futuri ex communi vtriusque causa cœlesti, vel etiam diuina prouidentia: vt si quis cadens corporaliter, timeat aliquem casum in statu, vel honore, &c. propterea tamen non desistat ab operibus prudenter agendis, sed cautiùs vigilet, &c. Potest enim esse, vt iste casus sit effectus causæ futuri casus, & propterea significet illum.*] hoc reuera est de valdè rarò vel nunquam contingentibus: &, si quando contingat, iam non omen propriè dictum, sed prodigium potiùs fuerit, à Deo missum, & ad τερατοσκοπίαν licitam, pro morum emendatione, referendum. Equidem semper mihi visa hæc Caietani obseruatio portam pandere, ad ominosam istam obseruationem: quæ D. Augustino & aliis[2] inanissima semper visa. *nónne* (vtar verbis Ciceronis de Diuin.) *hoc si suscipimus, & pedis offensio nobis, & obruptio corrigiæ, & sternutamenta erunt obseruanda?* Nónne semper prætexat superstitiosus, offensionem quamuis pedum sibi diuinam iram prætendere? quid enim aliud gentiles contendebant? Nónne hoc in Tib. Graccho obseruarunt, quo die occisus fuit, domo egredientem ad limen grauissimè pedem[3] offendisse? Nónne dicat, hoc idem Crasso infausti prælij die accidisse?[4] Nónne hoc de marito Laodamia scribit?

Cùm foribus velles ad Troiam exire paternis,
Pes tuus offenso limine signa dedit.
Vt vidi ingemui, tacitoq; in pectore dixi,
Signa reuersuri, sint precor, ista viri.[5]

Nónne de se iam venia dignus Tibullus? qui cecinit:

O quoties ingressus iter, mihi tristia dixi,
Offensum in porta signa dedisse pedem.[6]

Quid si enim dicerent, euentum hunc ab eadem prouenire causa prouidentiæ, à qua mortes & strages istorum? Nónne Caietano iudice absoluendi? Sed obiiciet aliquis, B. Marcus Euangelista, Euangelizandi caussa, nauigio Alexandriam petens, cùm nauem egrederetur, calceum rupit, atque Deo gratias agens, iter suum expeditum esse perhibuit. *Resp.* hoc ex apocryphis proferri. Deinde, vt vtar verbis Pet. Blesensis, *Quicquid alij credant, ego indubitanter credo, sanctum Euangelistam, hoc non ex superstitiosa curiositate dixisse, cui etsi nunquam calceus ruptus esset, ei tamen sui expeditionem itineris, per Spiritum sanctum Dominus reuelasset.*] sic ille: qui addit aliud omen, eorum qui, si in itinere aliquis interroget, quo proficiscantur, subitò rebitant. Nituntur facto Iudith, 8. *vers.* 33. quæ discedens inhibuit, ne quis eam quò proficisceretur, interrogaret: quasi interrogatio aliquid ominis habuisset, quod susceptum iter potuisset impedire. Sed hoc est sinistrè interpretari mentem sanctæ viduæ; quæ id vetuit tantum ne quis allocutione & salutationibus eius incæptum moraretur: vel ne curiosius, quid egressa faceret, scrutarentur. De *sternutamentis* semper erit quo excusent. incidat in aduersum aliquid, qui sternutat: ducet ab eadem causa vtrumque euentum. sit felicior alius, & optatis potiatur: id ipsum dicet signum fuisse successus. & non à naturali, sed superna cœlesti causa communi id euenisse. Sanè sternuationem medium omen censuere veteres, vt notatum Scholiastæ Theocriti[7], ideóque sternutante aliquo, astantes illi bona verba dicebant: vt si quid portenderetur mali, id fausta precatione auerterent[8]. matutinam sternutationem prorsus infaustam: meridianam firmissimi auspicij, &

conatus

1 in summ. v. superstitio.

2 D. August. d. c. 20. Pico VVimpinæ, Sireno, Medin. Pererio, Salisberiensi, & Blesensi.

3 Valer. Max. lib. 1. c. 4. Plutarch. in Gracchis

4 Plutarch. in Crasso.

5 Ouid. in Heroid. epist.

6 lib. 1. eleg. 3.

7 in Thalisiis & Epithala. Helenes.

8 Plinius lib. 28. c. 2. Apuleius, de asino lib. 2.

conatus non irriti indicium, rebantur, etiam Aristotele auctore [1], maximè si à dextro latere [2]. Vnde Propertius, [3]

1 Sect.33.problem.c.11.
2 Xenophon. anabas. lib. 6.
3 lib.2.eleg 5.

Nunc tibi nascenti primis (mea vita) diebus,
Aridus argutum sternuit omen amor

Et Catullus, de Acme & Septimio [4], sternutationis dextræ approbationem, vocat auspicium bonum. Quid quod & *peditum* obseruabant, & Græcis quidem omen erat bonum, vt ex *Hymno in Mercurium*: Latinis infaustum censebantur, vt ex Catone: *de re Rustica* fuit alijs obseruatum. De *Soricino* auspicio æquè ridiculi veteres, de quo præter Plinium in Histor. natural. etiam rectè accipiunt illud Ausonij

4 Epigr. 43.

Quadrupes auspicijs qui iungitur oscinibus? *Mus*

Vide N. lib. 1. Auson. lect. cap. 25. Sed hæc suffecerint de nugis ominum. de quibus etiam nonnulla Polydorus *3. de prodigiis* & Nausea *lib. 2. mirabilium.*

Ab animalibus omina ducta, cēsebant veteres ad augurū pertinere disciplinā; ideò inter auspitia numerari quoque possent, de quibus agetur lib. 4. quia tamen hic cæpimus de iis agere, & reuera sunt omina, & à singulis ferè animalibus aliqua capiebantur, in breuem hic tabellam quæ nunc reperio coniiciam, plerisque tantum indicatis: Nam libri res foret, si singula prolixè referam.

Omina itaque ab animalibus
- auibus, vt
  - Vulturibus, vt fecere Hercules & Romulus, *apud Plutarch. in Romulo.*
  - Turturibus, vt Bauari. *Annal. Boiorum lib. 5.*
  - Hirundinibus, vt Romani. *Plutarch. in Antonio.*
  - Passerculis, Romani. *Plut. in Sylla.*
- Quadrupedibus vt
  - Leonibus, *apud Bonfin. lib. 8. Deca. 4. Iouius in vita Leonis X.*
  - Equis
    - Rugiani modo miro, *quod Saxo. hist. lib. 14. Cranz. lib. 5. Vandal.*
    - Galeotæ vates Sicul. *apud Plin. lib. 8. c. 42. Aelian. lib. 12. var. hist.*
  - Asinis
    - C. Marius, *apud Valer. Max. lib. 1. c. 5.*
    - Hetrusci Pistorienses *apud Sigon. anno. 336. lib. 7. hist. Imp. Occid.*
  - Bubus
    - Persæ, *Plutar. in Lucullo.*
    - Ægypti, *Solinus c. 45.*
    - Longobardi, *Iouius in vita Matthæi duci Mediolan,*
  - Canib⁹
    - Æthiopes olim, *Solin. c. 45.*
    - Heluetij hodie, *Iouius lib. 11. hist.*
  - Arietibus, Hetrusi, *Macrob. 3. Saturn. c. 7.*
  - Capris, Lacones, *Pausan. in Boeot.*
  - Porcis, vt Theodatus Gothorum rex, de quo narrant historiæ, cū futura curiosius scrutaretur, insigni vanitate, Iudæum hominem iussisse triginta paruis harulis sues includi; ac cunctis imponi certa nomina, inde ad certum diem quiescere. Die præstituto cunctis ad amusim seruatis; rex cum Iudæo porcos inuisunt. Mortuos inuenere tantum, quibus Gothica nomina data plebeiorum; viuos verò qui fuerāt insigniti nominibus Romanorum Prefectorum, nempe decimum quemque; his tamen setas

ſetas è dorſo defluxiſſe, quarum dimidium viſebatur. Hinc Iudæus ominatus dicitur, Romani exercitus dimidium prælio interiturum, Gotthos ad internecionem delendos, *ſic ferè Rodigin.lib.13.antiq.c.35.*

Nec minus mirum, quod Byzantij; Andronicis imperantibus, antequam caperetur vrbs cum canerentur ſacri hymni, in eccleſiam, ſus cænoſus admodum irrupens, creditus eſt religionis in peius mutationem ominari. *Gregoras Annal.*8. Ego ad oſtenta id retulerim diuina.

Quadrupedib. vt
- Lupis, Argiui, *Pauſan.in Corinth.de Dano.*
- Felibus, duo narrat Cardanus *lib.* 4 *de rer. varietat.cap.*75. ſed vtrumque felem, puto fuiſſe dæmonis figmentum, & ambos illos viros magos:
- Muſtelis, Ladiſlaus Geylę frater, *apud Bonfin.li.*3.*re.Hung.Decad.*2.
- Muſculis, Romani. *Plin.lib.*8.*c.*58. *Plutarch.in Sylla.*
- Ferarum quarumuis & animalium ſignis. De his ita ſcribit Laur. Valla *lib.*1.*hiſtor.Ferdin.Aragonij Reg. Adelitos & Almegauenos* vocari ab Hiſpanis, eos qui ex volatu auium, ex voce, ex ferarũ occurſu, aliarúmque multarum rerum ariolantur, qui boni maliq; ſit euenturum, & hos habere de his prognoſticis libros diligentiſſimè ſcriptos. *Horum* (inquit) *alteri ſunt duces, ac velut magiſtri, alteri comites ac diſcipuli. Eſt alia horum peritia inueſtigare tranſitus, non equorum modò iumentorúmque, ſed hominum quoque, per veſtitam, per nudam, per duram humum, per lapides, per ſaxa, vt nec numerus eorum, qui tranſierunt, vmquam ferè eos fallat, qui appoſita voce* inueſtigatores *dici poſſunt;* &c.

vel ab inanimis petuntur. animata ſunt ſenſiria vel vegetabilia tãtùm. ſenſibilia vel petuntur ab.

à reptilibus, ſeu ſerpentibus, vt
- Cræſo regi excidium, *apud Herod.lib.*1.*Plinium lib.*11.*c.*51.
- Gracchis fratribus mortem, *Valer. Maxim.lib.*1.*c.*6.
- Neroni imperium. *Cælius Rodig.l.*10.*ant.lect.c.*3.
- Actio vicecomiti victoriam, *Iouius in eius vita.*
- Atinganis, de quibus ita Theodo. Balſamon *in* 6 *Syn.quæ in Trullo;* quidam ſerpentes in ſinu geſtantes, qui dicuntur ἀθίγγανοι; hunc quidem die maligno natum eſſe, illum verò felici ſidere dicunt, & futuras felicitates & infelicitates annunciant, & alia quædam nugantur, &c.

à natatilibus, vel
- minoribus
  - in Curij Apollinis fonte, *Plin.lib.*32.*c.*2. *Plutar.lib.vtra animalia, ſint ſapientiora,* &c.
  - Auguſto in Sicilia, *Xiphilinus in Auguſto.*
  - Henrico II. Angelor. Regi, *Polidor.Virg.lib.*13.
  - Remora, M. Antonio, *Plin.lib.*32. *c.*1.
  - Teſtudo, Clodio Albino, *Cælius lib.* 10 *c.*3.
- maioribus,
  - cætacæis certæ ſpeciei,
    - vt apud Dinum ęſtuarium, *Athæneus lib.* 8.*c.*2. *Cælius lib.*7.*c.*29.
    - apud Bizantiũ, *ex Procopio, Cælius li.*8.*c.*11.
    - apud Lubecam, *Crantzius li. Vandal.c.* 17.
  - incertæ ac mõſtroſis
    - apud Nouerg. ſerpens, Mox, *Ziegl. in deſcrip.Scandiæ.*
    - leonina vel humana ſpecie, *Olaus li.*21.*c.*1
    - Monachi marini, *Boeth.in Scot.annal.*

Aranea

ab insectis:

- Aranearum telæ albæ vel nigræ, *Diodorus. lib.17. biblioth.*
- Apum examen Bruto infaustum, *Plut. in Bruto*; Druso faustum, *Plinius lib.11.c.17.* Platoni quoque, *Cicero lib.3. De Nat. Deor.*
- Muscæ dapibus insidentes Traiani mortem, *Cuspinian. in Traiano.*
- Formicæ, non idem nam:
  - Midæ diuitias, *Cicero 3, de Nat. Deor.*
  - Cimoni mortem, *Plutar. in Cimone.*
  - aliis pugnam & victoriam, *Æneas Silu. Europa. cap.53.*
  - Christierno exilium, *Olaus lib.22.c.20*
- Locustæ, expeditionem Hierosolym. *Sigon. lib.9. reg. Ital.*
- Bruchi Tamberlanem reuocant à cœptis. *Cranz. lib.10. Vandaal. c.5.*

Sumebant & à vegetabilibus;

Alia omina seu ostenta ab insensibilibus, sed vegetante præditis anima:

- Ficus pudicitiæ euersionem, *Plinius lib.17. cap.25.*
- Arbores sponte renascentes, meliora omnia, *Plinius lib.16. cap.32.*
- Scopæ in palatio florentes, vilium exaltationem *Cardanus lib. 15. de var.*
- Frumenta in arboribus nata, magnam victoriam *Plinius lib. 18. c. 18*
- Vindemia repetita, incrementum imperij, *Nazianz. orat.1. In Iulian. Sozomen. lib.5. c.1. Eutrop. lib.11.*
- Florum aspertio, victoriam, *Plut. in Sylla.*
- Laurus nascens felicitatem Liuiæ, *leg. Plinium l.15. c. vlt.* sed moriens laurus, mortem, *Sueton. in Nerone.*
- Myrtus idem quod laurus, *vide Plinium lib. 15. cap.29.*
- Vitis secta. infælix omen Traiano. *Macrob. lib.1. Saturnal. cap.23.*
- Oleaster Megarensis, *Plinius lib.16. c.39.*
- Rubus caninus, *Athaneus lib.2. c. 33.*
- Apium, victoriam, *Plut. in Timoleonte.*

Nec deerant qui conſiderabant etiam ea quæ prorſus animæ omnis expertia,

Ab inanimis omina ſeu auſpicia ſumebāt veteres, vt

A cibo primùm arrepto, Perſæ Magi de Ocho. *Diodor. lib.* 17. *Bibliot. & Ælian. lib* 2. *var. Hiſtor.*

A gleba oblata, Alethes. *vide Adag. habet & terram Alethes.* & Æneianes, *vide Adag. accipit & glebam erro*: Cothus & Arclus *apud Plut. in QQ. Græcis.*

A ſepulcro, Macedones, *Plut. in Fla min.*

A maculis vnguium, *ridiculè Cardanus li.* 8. *de varietat. c.* 43.

A barba nata mulieri, *Herodot. lib* 8 *de Pedaſenſib.* vel immaturis annis viro, vt Lud. Hung. Regi, *Dubrauius lib.* 39.

A veſtitu, vt Andronico Iuniori. *Gregoras lib.* 2.

A throno ſeu ſella, vt Alexandro Magno, *Diodor. lib.* 17.

A corona, Othoni Bauaro, *Bonſinius Hungar. Hiſt. lib.* 9. *Dec.* 2.

A ligone, Sfortiæ, *Iouius in Magni Sfortiæ vita.*

A nubibus, eorum formam ſubitam conſiderantes νεφοδίοκτο ſi ſit ſimilis columbæ quæ dicitur περιστερά, dicunt imminere caſum hoc eſt περίστασιν; ſi ſimilis gladio, bella & moleſtia: ſimiles; ſi ſimilis Leoni reip. adminiſtrationem promitti: & huiuſmodi nugæ. *Theod. Balſamo in Syno Trullan.*

A fulmine, Mithridati futura, *Plutarch. lib* 1 *qq. conuiu. cap.* 6.

A niue, Italiæ infauſtum; Luſitaniæ lætum omen de priore. *Sigon. anno* 443. *lib.* 13. *Imp. occid.* de poſteriore, *Oſorius lib.* 8 *Rer. Emanuel.*

A glacie, dira lues. *Annal. Boiorum lib.* 4. *anno* 823.

A palude, aqua Inus in Laconia *Pauſan. in Lacon.*

A ſtatuis & lapidibus, Vt Veſpaſiano *apud Sueton.* Marco Antonio *Plutarch. in eius vita.* Theodorico Regi, *Procop. Belli Gothi. lib.* 1. Andronicis, *Gregoras* 8. *Nicetas lib.* 2.

SECTIO V.

SEptimò, poteſt nonnunquam vana obſeruantia contingere in *ſtrenis primo anni die* dandis. Solebant Ethnici Kalendas Ianuar. (vt docent Sueton. & Ouid.[1]) magna ſolennitate celebrare, in honorem Iani, & inter cætera tunc inuicem dare ſtrenas, in omen ſiue precationem bonam anni proſperè decurſuri; vel aliorum multorum adiiciendorum. nam dicta quaſi *terna*, & ternarius perfectionis atque plenitudinis index, eo quod tria ſint omnia Ariſtoteli.[2] Has *ſtrenas* propter huiuſmodi ſuperſtitiones, concil. Antiſiodorenſe vocat diabolicas,[3] & qui eas mittunt damnari videntur à D. Augu. apud[4] Gratian. & à Martino Papa, qui *Non licet* (ait) *iniquas obſeruationes agere Kalendarum, & ociis vacare: neq; lauro aut viriditate arborum cingere domos. Omnis enim hæc obſeruatio Paganorum eſt*[5].] Solebant autem pij Chriſtiani eo die ieiunare, in deteſtationem gentilitiæ ſuperſtitionis, vt docemur à D. Ambroſ.[6] & Concil. Toleta. 4.[7] qui verò contempto ieiunio feſtum diem, cum paganis, agebant, illi Romanorum Concil. ſub Zacharia Pontif. dixit anathema[8]. Quare ſi quis hodie vel in honorem Iani vel Streniæ Deæ epulis vacaret, aut ſtrenas mitteret, vel acciperet; is eſſet idololatra: ſi id faceret tantum, vt omen certum proſperi euentus, foret vana obſeruantia mixta diuinationi, plerumque mortalis; ſi tantum id faceret, vt in certum omen vel augurium, peccatum eſſet veniale; ſi animi tantum cauſa, vel amicitiæ conſeruandæ cauſa, pro conſuetudine Chriſtianorum, nullum

1 Suet. in Auguſt. & in Caligu. Ouid. li. Faſtor. Feſtus in ſtrena.
2 libr. 2. de cœl.
3 cap. 1.
4 c non obſeruetis. 26. q. 7.
5 c. non licet. 26. q 7.
6 ſermo. 17.
7 Can. 10.
8 c. ſi quis Kalendas. 29 q. 7

nullum esset peccatum: immò si faceret inhonorem circumcisionis Dominicæ, quam tunc celebrat Ecclesia.mereretur coram Deo,Nam hodie cessant exolitæ Gentilium superstitiones, quæ tam rigidæ sanctionis canonum causa fuere.

Cauendæ tamen etiam hodie superstitiones illæ,de quibus Burchardus ita scribit;*Obseruasti.Kal.Ianuarij ritu Paganorum: vt vel aliquid plus faceres propter nouum annum quam antea vel post soleres facere. ita dico, vt vel mensam tuam cum lapidibus,vel epulis in domo tua præparares eo tempore: aut per vicos & plateas cantores & choros duceres: aut circa tectum domus tuæ sederes ense tuo circumsignatus, vt ibi videres & intelligeres quid tibi in sequenti anno futurum esset: vel in biuio sedisti si per taurinam cutem,vt & ibi futura tibi intelligeres: vel si panes prædicta nocte coquere fecisti tuo nomine, vt si bene eleuarentur,& spissi & alti fierent,inde prosperitatem vitæ tuæ eo anno prouideres,ideo quia Deum creatorem tuum*(hæc faciendo)*dereliquisti,& ad idola, & illa vana te conuertisti, & apostata effectus es: duos annos per legitimas ferias pœniteas*. Burchard.in Pœnitentiali, libr.19.c.de arte magica, vers. Obseruasti Kalendas. Vbi habes breuem quandam enumerationem superstitionum illius diei; quæ cum strenarum missione hodierna clarum est nihil similitudinis habere. Vbi pro *lapidibus* fortè corrigendum est; *l[illegible]utitus*.Non habui in quem locum commodiùs reiicerem,etsi sacrilegij aliquid subesse censeam, quod Hiberni siluestres lupos in magno honore habent & in patrimos asciscunt,quos *Charichrist* appellāt;pro eis orantes & benè precantes, & sic se ab illis lædi non verentur,narrat Cambdenus *in Britannia Antiquitat*.

SECTIO VI.

Octauò,superstitio est *temporariorum*;qui dies,menses,anno obseruant,non ad Dei cultum; sed ad directionem notiorum suorum : vt qui certis temporibus herbas colligunt,vel ligna succidunt, pro ædificis vel nauibus, superstitione carent; si id faciant permoti naturali obseruatione motus & influentiæ

B cœlestis.certis enim temporibus vis herbarum efficacior est, ligna quoque minus obnoxia sunt corruptioni,& aptiora sunt ad vsum.Sed superstitio foret, si obseruaretur certus vnus hebdomadæ vel mensis dies tantùm,vel certa diei hora;qua talis hora vel dies est;vel adderentur circunstantiæ inutiles, aut orationes ociosæ vel non approbatæ.[1] Vnde sequitur,quod nō rectè Binsfeldius infert [2] huc referendos qui *obseruant certas festiuitates*, vt Conuersionis B.Pauli,Vincentij Vrbani,vel aliorum ; quibus si pluat, vel cœlum serenum sit, sibi spondent serenitatem, fertilitatem, vini copiam, aut continuatam per tot dies pluuiam,vnde & superstitiosos fecere versus,quorum primus est;

1 c. nō liceat. 26.q.5.& d. c. nō obseruetis Silu. v superstitio.q.10 Sic intellige Burchard.d.c v.3.

2 de confess. malefic. in 3. causa dispositiua ad malef.

Clara dies Pauli bona tempora denotat anni,&c.

Item *qui colligunt herbas in die* Sancti Ioannis, ad certos quosdam effectus;credentes eo die habere vim naturalē efficaciorem; *vel inserunt arbores* ipso die Annunciationis B. Mariæ,vel in festo S. Stephani *minuunt sanguinem equorum*, & similia faciunt,naturalem causam adtendentes; quæ nulla est, vnde vanè ista instituunt;sed & festa sic potius inhonorant quàm colunt. Si verò directè ista adscriberent merito Sanctorum, & Deo tribuerent effectum vt sanctos illos honoranti; viderentur & ipsi sanctos illos honorare. quare nec auderem eos damnare. Huc etiam pertinent, *qui obseruant quosdam dies*, vt puta diem D. Magdalenæ, diem lunæ, &c. *vt infaustos*, vel vt faustos; ad iter, aut rem aliquam inchoandum: item *an cùm surgunt si primo* induerint calceum

vel femorale dexterum aut scæuum, aut quo pede primùm tangant terram vel domo egrediantur; & quæ huiusmodi nugatoria: eos constat peccare isto superstitionis genere. Tales in iure Canonico videntur *dies Aegyptiaci*, quorum mentio apud D. Augustinum [1]. Collegit nationum cunctarum ferè dies ominosos & obscænos Alexander ab Alexand. *lib.4.gen.dier.c.20.* sed hos Ægyptiacos prætermisit. Cælius Rhodiginus [2], hoc tantum; *vocari dies atros & ἀποφράδας, vulgo, à veteribus deluxata voce, Ægyptiacos; ab Ægypti, inquit, vanitate proclinato nomine. Eorum Augustinus meminit, & in canonicis decretis non est prætermissum.* Sed qui dies isti apud Ægyptios, hoc debuit explicare. Glossa Canonica vult, Ægyptios docuisse qui dies toto anno infausti forent ad opus inchoandum; & hos Ecclesiam olim in Kalendariis suis signasse. quorum posterius nihil dubito, quin falsum sit: nunquam enim hæc Ecclesia recepit, Apostolicę prohibitionis memor: [3] posterius potest recipi, astrologorum enim ista commenta fuere, & Ægyptus inuentrix astrologiæ. Petrus Breslayus *libro primo Notabilium capite* 53. huiusmodi dicit esse Ianuar. 1. & 25. Februar. 4. & 26. Martij 1. & 28. April. 10. & 20. Maij 3. & vlt. Iunij 10. & 17. Iulij 13. & 27. Augusti. 1. & 24. Septembr. 3. & 21. Octob. 3. & 22. Nouemb. 5. & 28. Decemb. 7. & 22. vnde acceperit nescio. Suspicor tamen, Ægyptios pro scæuis & nefastis. habuisse etiam dies illos, quibus tot plagis à Moyse percussi, & quo Pharao cum exercitu mari demersus. Nam singulis gentibus insignes clade aliqua dies, postea semper atri habiti, vt de Romanis, Græcis, aliisque docuit Alexan. ab. Alexan. [4] Exempla plura harum superstitionum suggerunt Patres, illa D. Pauli verba, (*Dies obseruatis, & menses, & tempora, & annos. Timeo vos, ne frustrà laborauerim in vobis*) explicantes, vt Ambrosius; Dies *obseruant, qui dicunt vt puta, crastino proficiscendum non est, post crastinum enim non debet aliquid inchoari, & sic solent magis decipi. Hi autem colunt* mēses, *qui cursus lunæ perscrutantur, dicentes vt puta, septima luna instrumēta confici non debent. nona luna seruum, emptum vt puta, domum ducere non oportet. & per hæc facilius solent aduersa prouenire.* Tempora *verò sic obseruant, cùm dicunt: Hodie Veris initium est, festiuitas est, post cras Vulcanalia sunt. Et alia iterum aiunt, Posterum est, domum egredi non licet.* Posterum, *significat aduersum & præposterum, quasi elapsa commoditate serum.* Annos *sic colūt, cùm dicunt, Kalendis Ianuariis nouus est annus. quasi non quotidie anni impleantur: sed vt Iani illius memoriam recolant bifrontis, hac superstitione vtuntur, quæ longè debet esse à seruis Dei, si enim Deus ex toto corde diligatur; ipso propitio, nulla debet esse formido neque suspicio harum rerum. Prosperè enim potest cedere, quicquid simpliciter sub dei deuotione fit.*] D. August. [5] *Eos enim inculpat, qui dicunt; non proficiscar, quia* [6] *prosperus dies est, aut quia luna sic fertur: vel proficiscar, vt prosperè cedat, quia ita se habet positio siderum. Non agam hoc mense commercium, quia illa stella mihi agit mensem: vel addam, quia suscepit mēsem. Non plantem hoc anno vineam, quia bissextus est*] quæ ad verbum comment. suo inseruit D. Anselmus. *Idem August.* sic alibi [7], *sicut obseruant, qui certis diebus, siuelmensibus, volunt & nolunt aliquid inchoare; eo quod secundum vanas doctrinas hominum fausta vel infausta existiment tempora* & alio rursus loco, [8] *plena sunt conuenticula nostra hominibus, qui tempora rerum agendarum à Mathematicis accipiunt. Iam verò ne aliquid inchoetur aut ædificiorum. aut huiusmodi aliquid operum, diebus, quos Ægyptiacos vocant, sæpè etiā nos monere non dubitant.*] Hactenus Patres, quorum ádscripsi verba, quoniam, licet primò loco, & iuxta contextus seriem, Apostolus loqueretur de superstitioso dierum, mensium, & annorum cultu Iudæorum; quos Galatæ Iudaizantes haud dubiè imitabantur, vt optimè cum Græcis D. Hieronymus & Primasius arbitrati, fieri tamen potest, vt aliquid etiā paganismi simul irrepserit. vt vidi in

1 Comment in epist. ad Galat. 4. Enchir. c. 79. & in c. non obserue-tis. & c. quis existimaret 26 q. 7.
2 lib. 14. antiq. lect. c. 9.
3 ad Galat. 4. v. 10
4 d. c. 20.
5 epist. 119. c. 7.
6 prosterus
7 d. c. 79.
8 in d. c. 4. ad Galat.

di in Francia, tempore Catharinæ Mediceæ, quando inter aulicas matronas adeò hæc vigebāt, vt nihil inconsultis astrologis (quos *Barones suos* nuncupabant) conari auderent. Quæso. si quis dies infortunatus; vnde? ex astrorum respondent influxu, & positura? verùm hæc est alia atque alia singulis annis, nec eadem illo eodem die. fusè hoc physicis rationibus refellit Ciruelus *e.p.3.c.6.* qui potest consuli. Ad hanc superstitionem diariam referendi quoque sunt; qui certis diebus olera scopis tangunt, nec ciniphes, erucæ, campe, vel alia insecta noceant: item qui nolunt vngues præscindere die Veneris, vel nere die Sabbathi; cùm interea non abstineant in honorem Deiparæ cæteris operibus seruilibus: qui credūt maiorem inesse vim aquæ benedictæ Dominicis post quatuor tempora, quam aliis ad speciales quosdam effectus: item qui oua, quæ gallinæ pariunt die Parasceues, toto asseruant anno, quia credunt ea vim habere ad exstinguenda incendia, si in ignem iniiciantur. cedo enim, vis hæc naturalísne? vnde? à die, vel matre? nemo hoc dicat. nam quid absurdius? nulla matri prærogatiua tum præcipua competit: nihil diei, cœlestes orbes tū vel sidera singulare influunt. Vis illa, supernaturalis ergo cur non idem competit enixis die Anastasis; vel Natalis Domini? speciali, inquiūt, priuilegio. dic sodes vnde nosti? cui & quādo concessum? constat experientia, dicent. Sed illa fallax, & vnde certus es: non ex pacto effectum nasci? Deuotio persuasit, dicat alius. Non bona deuotio, quæ cum scandalo coniuncta, quæ merito suspecta, quæ anilis, quæ singularis, quæ nullo Ecclesiæ vel traditionis munita suffragio. Faciunt in his partibus multi Sed in iisdem partibus multi pietatis & rerum fidei morúmque imperiti, multi curiosi, multi superstitiosi. Lege Martin. de Arles tracta. de superstitione,

SECTIO VII.

G NOno loco sunt obseruantiæ vanæ in malis depellendis & morbis sanandis variæ. vt si quis faciat oblationem ex bonis eleemosyna impetratis, credens ea maioris efficaciæ ad effectum consequendum? qui putat crucem ex eleemosynis emptam vel factam, esse sanctiorem, & efficatiorem: qui offerunt sanctis certam vel aliam materiam, illi immiscentes capillos hominis, vel pilos animalis ægri: qui mergunt imagines in aquam, pro pluuia obtinenda: qui faciunt quasdam ligaturas ne lac vaccis subtrahatur: qui per annulum desponsationis meiunt, vt liberentur maleficio: qui pro quibusdam capitis doloribus, & similibus morbis curandis, ad porcorum lintrem seu obbam collum applicant. In nomine Patris, &c. qui metiuntur cingulum ægrotantis ad cognoscendum à quo sancto sit sanitas impetranda, adhibitis aliis definitis ritibus: qui stramen bipenni diuidunt; vt sanentur manuum vel digitorum tumores; qui pro quibusdam pecudum morbis ignes struunt ex peculiaribus lignis, & in eum animalia impellunt, vel in orbem circumducunt, & quod primo loco transit animal, hoc sanctis offerunt. qui S. Lupi libum pinsunt, hoc ritu, coquunt libum triangularem, prætexto Trinitatis sacratissimæ honore. & ei quinque foramina imprimunt, in memoriam (sic colorant) vulnerum Christi: postea, in B. Lupi honorem, libum dant in eleemosynam primò mendico non ex proposito sed ignaro, & fortuitò occurrenti: sic arbitrantur armenta gregésque, sola in pascuis, à lupis inuadi non posse. frequens est, in pagis propè Thenas & Louanium. Superstitio se prodit in eo (vt cætera mittam) quòd fortuitò mendicanti dari debet: nam quî hoc, vel ad custodiam pecoris, vel ad honorem Dei, attinet? tales etiam ligaturæ pecuariorum, ad liberandos ca-

nesac pecora à clade & tabe; vel vt ea inferant pecoribus aliorum *lege Burchardum d.c.19.v.fecisti ligaturas.*

Huc referendæ sunt innumeræ orationum formæ, quibus vulgò vulnera sanantur, vel morbi curantur, vel infortunia arcentur. Quale illud de quo Burchard. ibid. v. collegisti; *Collegisti herbas medicinales cum alius incantationibus, cum Symbol & Dominica oratione.* Corrige audacter, quã cum symbolo, & dom. orat.) *id est, cum credo in Deum, & Pater noster cantando. Si aliter fecisti, decem dies in pane & aqua pœniteas.*] Est & alia in vsu inter Hispanos milites, qua quidem salutatores, vt ferunt sanctè viuentes, & omnes gratis curantes, cum sola impositione linteorum. & certorum recitatione verborum vtuntur: formula fuit Hispanica, sed reddam Latinè ad verbum : *Per Christum, & cum Christo, & in Christo, est tibi Deo Patri omnipotenti, in vnitate Spiritus sancti omnis honor, & gloria. per omnia secula seculorum. Oremus salutaribus præceptis moniti, & diuina institutione formati, audemus dicere, Pater noster, qui es in cœlis, &c. Amẽ,* IESVS. *Potentia Patris, sapientia Fly, virtus Spiritus sancti sanet hoc vulnus ab omni malo. Amen,* IESVS. *Domine mi* IESV *Christe, credo quod nocte Ionis Sancti in cœna, postquam lauisti pedes tuorum sanctorum discipulorum, accepisti panem sanctissimis manibus tuis, & benedixisti, & fregisti, & dedisti tuis sanctis discipulis, dicens: accipite & comedite: hoc est enim corpus meum, similiter accepisti calicem in sanctissimas manus, & gratias egisti, & tradidisti illis dicens: accipite & bibite quia hic est meus sanguis noui testamenti, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum. hocquotiescunq; feceritis, facite in meam commemorationem. Obsecro te Domine mi* IESV *Christe, vt per hæc sanctissima verba, & per virtutem illorum, & per meritum sanctissimæ Passionis tuæ, sanetur hoc vulnus, & malum istud. Amen.* IESVS. *In nomine Patris, Filij & Spiritus sancti Amen.* IESVS.

De hac formula mota fuit Ipris anno superiore quæstio, maximè quia nullum naturale medicamentum accedebat. Reuerendiss. Episcopus Iprensis Simonius, & consiliarij eius totam curationem hanc iudicarunt superstitiosam & illicitam, & prohibuere ne quis ea vteretur. Multis hæc damnatio dura visa sed immeritò. Nam hic effectus totus exspectatur à Deo per modum miracula sic assiduè & quasi ex consuetudine poscere; est Deum tentare. Deinde sancti viri, ad miracula edenda, non sunt vsi certis, & quasi conceptis verborum formulis; sed modò sic, modò aliter, prout Spiritus sanctus suggerebat. Tertiò sanctitas huius non satis probata: fit enim plerúmque vt malefici præclarè, specie externa, sanctitatem mentiantur: neque in hac re milites satis idonei iudices; quibus sancti videntur, qui extrinsecus peccata grauia non produnt. Quartò, qui donum sanationum à Deo acceperunt, illi nunquam accipiunt cum conditione, vt talibus vel talibus vtantur verbis: sed tales commentitiæ formulæ sunt indicia pacti saltem latentis. Quintò, non licet priuatis comminisci formulas, qua nec sacræ litteræ, nec Ecclesiasticus vsus approbauit; qualis est ista. quæ licentiosè abutitur, & deprauat multa sacrosancti Missæ sacrificij verba, etiam ipsius Canonis; Denique applicat verba cõsecrationis rei, ad quam instituta nõ fuit, (quod non est permittendum) & præterea petit effectum sibi concedi per vim prædictorum verborum; quæ vis; non ad vulnerum corporeis consolidationem, sed ad panis ac vini transubstantiationem, à Saluatore nostro directa fuit. Neque illud negligendum est, Ecclesiam & Catholicos eius filios, tãta semper in veneratione hęc sacrosancta cõsecrationis verba habuisse: vt nefas ducerent illis vti nisi quando in Missæ sacrificio, vel quando in Ecclesia, vel scholis, aut disputationib. iis necessariò vtendum, contrà Diabolus, & membra eius malefici, rebus. nullis vtuntur libentius aut frequentius ad sua sacrilegia nefanda;

quam ipsa Venerabili Eucharistia,& iis quæ ad illam pertinent.Hæc mihi nunc contra hanc & similes formulas occurrebant.

SECTIO VIII.

I NEc quisquam nitatur auctoritate cuiusdam Canonistæ, qui vixit anno. 1454.nomine Felix Malleolus,& fuit Canonicus Tigurinus, sed de hæresi tantum non damnatus; quare & Ioan.Balæo & similibus tantoperè commendatus : hic Malleolus,integro libello, *duorum tractatuum de exorcismis*, se patronum præbet huiusmodi precationum & medicamentorum. plurima huius opuscula circumferuntur, sed in plerisque multa sunt temeraria, erronea, &scandolosa:quare maturo & sapienti cōcilio Ecclesia Romana eius nomē,inter primæ classis prohibitos scriptores, quorum cuncta scripta sunt vetita,retulit.ideò Catholicis eius auctoritas profligata planè censenda:sed nec rationes vllius momenti attulit. Examinemus singulas breuiter. vult licitam esse curationem per huiusmodi verba(dicam Latinè,tum vt omnes intelligant, tum ne quis vtatur; si eo, quo pronuncianda sunt verba, idiomate & rythmo proponerentur.) *Si Sancta Maria virgo puerum Iesum vere peperit: liberetur animal hac Passione, In nomine* Patris,*&c.* Et illud; *Christus fuit natus,Christus fuit amissus,Christus fuit inuentus:ipse benedicat, & consignet hæc vulnera, In nomine,&c.*Et illam :*Ego adiuro vos vermes,per omnipotentem* Deum,*vt ista ciuitas vel domus sit vobis tam detestabilis,quam Deo est vir ille:qui falsam sententiam protulit, & iustam nouit,in nomine Patris, &c.*]& dicit hæc dicta,mutatis mutandis etiam proficere,contra lumbrices & vermes,qui animalium viscera corrodunt. Fatetur suæ sententiæ contrarium esse quendam,qui scripsit de superstitionibus(*intellige Martin.de Arles*) & Ioan.in summa Confessor.& anno domini 1505.lectorem ordinis Augustiniani coactum reuocare Heidelbergę articulum,quo dixerat posse huiusmodi formulis sine peccato aliquem vti,& nominatim secunda illa. coactum,inquam, hoc reuocare, ad mandatum Domini Episcopi Spirensis, & peritorum studij Heidelbergensis, tanquam erroneum, & polliceri, se de cętero non amplius talia verba prolaturum. His non ostantibus contrarium ipse censet. Probat primò quia pium est & meritorium sanare morbos non hominum modò, sed & brutorum : vt probantur multi Sancti fecisse. *Resp.*hoc fecere, citra omnem superstitionis suspicionem, & sic facere est pium ac meritorium, formulas verò hasce superstitiosas esse, & meritò suspectas.

Secundò,licet benedicere animalibus in nomine Domini. *Resp.*licet,si nihil addas superstitiosi dicti vel facti.

Tertiò, licet illa maledicere, seu coniurare,& excommunicare, & exorcisare :vt fecit S.Vvilhelmus Lausanensis Episcopus,qui ab anguillis læsus omnes anguillas suæ ditionis maledictione expulit & relegauit. sicut & B. Pruminius insulam S. Marci propè Constantiam,venenosis coinquinatam vermibus, totaliter suis precib.mundauit.Et Episcopus Lausanensis, tum viuens, contra venenatas sanguisugas, quæ veneno suo inficiebant Salmones & alios pisces, exorcismos ex sacris Scripturis compositos, fecit pronunciari. Et soliti sunt etiam in Heluetia, contra valdè noxium genus vermium, quod vocant *Iuger*, instituere iudiciarium processum, sicut fit contra facinorosos: sicut & Constantienses & Curienses faciunt contra vermes alios nuncupatos *Lauffkaffer. Resp.*Exorcismos & Ecclesiasticas depulsiones animalium probari, quos publicus Ecclesiæ vsus recepit & approbauit, non quoscunque priuati commi-

 niscuntur.

niscuntur, Hodie in Ritualibus Romanis habemus expressas formulas legitimas, quas omnes sequi deberent: possunt, & vti tuto propriis diœcesium, quæ a sede Romana approbatæ: immò sine peccato vti illis possunt etiamsi non sint expresse approbatæ, dummodo nec improbatæ, nec à viris doctis & piis in dubium vocatæ, nec apertam vanitatem præ se ferant. Vt sanè in formula ipsius exorcismi seu adiurationis Lausanensis Episcopi nihil continetur, quod possit improbari, nisi fortè citatio illa, & procuratorium piscium, & alij quidam actus iudiciarij, quæ omnia videntur vana & superflua: quod idem dicendum, de publica praxi Constantiensi, & Curiensi; Tertia verò illa adiuratio, erat introducta priuatim à rustico, nec de origine prima eius quicquam constat: in exorcismis autem non recipiendas quasuis pro arbitro exorcisantis preces, sed certas & ab Ecclesia præscriptas, docent Concil. Carthagen. 4. *can.* 7. & Ioan. Micrologus *lib. de obseruat. Eccles. cap.* 7. Quoad factum denique Guilhelmi & Pruminij, similia legimus de S. Patricio & alijs; sed aliud non probant; quàm licere sacra adiuratione, vel oratione, virtute Dei, animalia noxia expellere; quod nemo negat: Licere autem certas formulas arbitratu quorumuis cõfictas in vsum inducere, id non probatur, quod ego nego. Sanè Apostoli, & Sancti, absque alia verborum additione dæmones expellebant, & morbos sanabāt in solo Christi nomine [1] sic D D. Petrus ac Paulus, D. Ioan. [2] D. Tho. D. Andr. DD. Iudas & Simon, [3] & D. Hilarion. [4] fecere.

1 Act. 3. v. 6. & c. 16. v. 15.
2 Prochorus in vita Ioan.
3 Abdias lib. 9. 10. & 13. histor.
4 D. Hiero. in eius vita.

Quartò addit, pro argumento; ex legenda S. Blasij, eum benedictione solitum munire animalia imbecilliora contra grandiora: item, quod qui porcos castrant, eos D. Antonio commendant; & si porci D. Antonio donati violentur ab aliquo, illum non esse impunitum. *Resp.* hæc nihil ad rem pertinere: nihil enim hic verborum superstitiosorum intercedit. De D. Blasio in vulgatis legendis multa narrantur, quæ nullâ nituntur fide vel auctoritate. Cur Beato Antonio porcus appingatur, nescio; nisi hoc ex hac ortum consuetudine fuerit: sed quod huius consuetudinis initium, rursus ignoro. Deuotioni populorum puræ & innoxiæ, sanctorum caritatem sæpenumerò fauere & applaudere videmus. Nimirum rectè Ambrosius; Prosperè, dicit. potest cedere, quicquid simpliciter sub Dei fit deuotione.

Quintò ex sacra Scriptura sic argumentatur; Paulus dicit, *omnia quæcunque facitis in nomine Domini nostri IESV Christi facite.* [5] qui omnia dicit, nullum actum (saltem bonum) excipit. *Resp.* eum sumere pro certo, quod est in controuersia, hunc actum animalis cum talibus verbis curati esse bonum. Nec dicit Apost. licita esse quæcunque in nomine IESV facimus; sed quæcunque facimus, ea nos in hoc nomine, & non in alio facere debere. K

5 Colo c. 3. v. 17.

Sextò, tempestatem per maleficium excitatam, ab agris alio maleficio repellere, est actus bonus: ergo etiam superstitiosa formula licet repellere morbū animalis maleficiati. Antecedens probat ex l. eorum. C. de malef. & auctoritate Azonis in summ & Archid. *Resp.* & legem illam, & auctores eam sequentes manifestè errare contra fidem, vt docebo fusè lib. 6.

Septimò quoad primam formulam, excusat illam; Quia Si particula in ea non est dubitatiua seu coniecturalis: sed causalis, significans idem quod, *quia verè.* Quemadmodum in illo: *si iudicas eos, cognosce.* item, *si in inferno nulla est redemptio, sanè terribilis est recordatio Resp.* etiamsi ita sumas, formulam esse superstitiosam. quia vel illud additur, vt causa sanationis, vel vt signum. si vt signum, non est signum ad hoc à Deo vel Ecclesia institutum. ergo à priuato, & tum meritò suspicamur pactum cum dæmone. quia cum Deo nemo sic paciscitur

tur: nec licet nobis, Deo signum præscribere, vel dare. Si vt causa; vel quatenus aërem verba verberant, & sunt talis sonus (quod est ridiculum) vel quatenus ipsa verba vim phisicam habent (quod æquè absurdum) vel quatenus habent vim mortalem. quæro an hæc sit ex opere operato: an ex opere operantis? non illud, quia non sunt Sacramenta. si istud, ergo iam à deuotione res pendet. ergo etiamsi aliis vteretur verbis id à Deo obtineret. ergo iam vana formula. habet hoc argumentum vim contra cæteras omnes. Nec tamen vim habet contra institutas ab Ecclesia formas exorcismorum: quia Deus Ecclesiam in his dirigit, & sponsæ suæ votis fauet: adeò vt Ecclesiæ preces huiusmodi: vi nominis Christi, quod inuocatur & inseritur: vt causa simul & vt signum operentur, eo modo quo & signum crucis formatum pronunciatúmque[1].

[1] Tyræus li. de dęmoniac. p. vlt.

Octauò contendit licere aliquando dæmonum vti ministerio, & eos ad hoc inuocare: quia D. Theodorus Episcopus Sedunensis ingentem campanam à Leone Pontifice sibi donatam, à Roma Sedunum vsque per dæmones portari curauit. Confirmat, quia generales hæ propositiones sunt reiiciendæ, omnibus nobis iniuriam & damna & molestia pertinaciter inferentibus est ignoscendum, qui hoc dicat ex Domini præcepto, eum dicit mentiri. veritati enim consonum esset non parci, sed oportere puniri: Item, de vsuris generalem facientes prohibitionis detestationem errare: cum in multis contractus vsurarum videatur licitus. Sic vult, qui negant vllas formulas superstitiosas esse licitas, eos quoque errare: *Resp.* me mirari audaciam vel ignorantiam hominis. audaciam quod fabellas nobis pro historiis obtrudat, quarum nullum refert auctorem. Si hoc accidit (non credo quidem) sed si accidit, speciali Dei reuelantis permissione hoc ab Episcopo illo factum; alioqui nec omnia semper sanctorum alia virorum facta imitanda, immò nec necessariò semper probanda. Confirmationis primùm membrum prorsùs vel calumniosum est, vel absurdum. calumniosum, si vim præcepti Dominici de remissione iniuriæ intellexit: absurdum, si sic intellexit, vt ex argumento videtur intellexisse. Dominus enim rancorem, iram vlciscendi studium, & animi perturbationem prohibuit. Sibi vindictam relinqui voluit: eam in hoc sæculo retribuit per iudices, vicarios suos. nihil igitur hoc pertinet ad iudiciariam iniuriæ prosecutionem. Secundm membrum de vsuris erroneum est. nunquam enim vsurarij contractus vlli liciti fuerunt.

Postea conatur probare formulam ratione versus, seu rythmi supestitiosam non esse. Quod nec nos dicimus: dicimus tamen, quia non solet Ecclesia exorcismos versibus ligare, hoc non carere aliqua suspicionis causa.

L Decimò vult etiam ratione rituum, & gesticulationum variarum quibus vtuntur rustici & alij huiusmodi medentes, non posse dici formulas superstitiosas. *Resp.* ritus omnes & gestus absonos: quos Ecclesia non recipit, nec verbum Dei, scriptum, vel non scriptum, approbat: censeri meritò vanæ obseruantiæ species, & propterea fugiendos, tanquam superstitiosos. Addit etiam certè parum piam dicti sui multiplicem confirmationem. prima est. Christus Dominus cæcum sanauit spuens in terram, & facto luto, & eo illitis oculis. 2. Diuus Marcus eodem modo sutorem sanauit in manu sinistra læsum. 3. Helisæus miros gestus fecit, vt puerum suscitaret. 4. D. Hieronymus per signum crucis leonis pedem sanauit. 5. in paruulis baptizandis multos ritus, tactus & mores nunc exercent Sacerdotes, qui in primitiua Ecclesia fuissent exorbitantes. *Resp.* ex his ineptissimè inferri, ad ritus illos à mulierculis & rusticis priuata auctorita

ctoritate receptos. Christi Domini ritus fuit maximè mysticus & significatiuus, vt Sancti Patres ostendunt. Helizæi factum, prophetia fuit incarnationis Dominicæ. De D. Marco illa narratio, mera nęnia est. D. Hieronymus Ecclesiastico remedio & proprio Christianismi signo fuit vsus. Sacerdotes, qui alios ritus seruant, quam Ecclesia præscribit, peccant: qui eos tantum seruant qui sunt in ritualibus, nihil faciunt, quod non Ecclesiastico vsu à plusquam mille annis receptum sit, vt docet Bellarminus *tom. 2. agens de baptism: cærimoniis.* Plenum verò impietatis est, nec à blasphemia alienum cærimonias Ecclesiæ, & actiones Christi atq; Prophetarum comparare maleficorum actionibus, & ex illis has vel le deducere vel comprobare, vt facit Malleolus.

Vndecimò coniectorem agit; *fortasis*, inquit: *est arcanum Dei, quod sancti viri per reuelationem receperunt. Sicut olim per hoc verbum Ananizapta, reseruatum, tentum, & portatum contra pestilentiam fideliter credentes securitatem perceperunt. Resp.* non, quod possem, omne *fortasis affirmatiuum,* solui per *fortasis negatiuum*; sed, quamdiu de tali reuelatione non est vlla probatio, tutiorem partem eligendam, vt abstineatur: deinde ipsorum esse qui defendunt, non coniicere, sed probare reuelationem: denique illud ipsum quod addit, de *Ananizapta*, cuius exemplo conatur intentum probare: esse non tantùm vanum, sed etiam merè magicum, ex pacto dæmonico natum. Sciendum enim inter magica reliqua periammata solitum, vt contra pestes & febres pestilentes, in quo tres versiculi debebant certo describi modo;

Ananizapta ferit, mortem quæ lædere quærit, &c.

Quibus quid potest dici ineptius? nam illud *ananizapta* nihil prorsùs significat, & ponitur tamen versu tertio, vt Dei nomen, & petitur ab eo, vt ferentis misereatur. vnde patet sic occultè dæmonem inuocari, qui hoc sibi nomen vel signum constituerit. Deinde quod ait fideliter credentes tantum sanari: hoc indicat eum requirere certam fidem virtutis illorum verborum: quod & ipsum est impium. Si verò licet de significatione cõiicere, suspicor vocem esse ex Chaldæo vel Hebræo conficta. Si velis deducere ex חנני Hanneni, miserere mei, & Sophet שופט vides misericordiam vt à iudice peti, sed non à Deo vero, vt arbitror. Nam *Ana* אנא secretis Mekubalim mysteriis significat, mentem cui innatæ primæ notiones: in cuius medio dicunt sedere angelum, quem vocant *anim*, qui rei veritatem homini aperit, & indicat. vnde & חנע *ana* nomen idoli, & illis *anani* diuinatio. *Saphat* verò denotat eum iudicare שפט *ananisapta* igitur quasi *anani sapta* significat dæmonem illum, diuinationi qui præest, & diiudicat atque indicat morbi causam atque remedium. semper enim malefici priusquam sanent, sententiam ferunt, maleficio morbum illatum fuisse. Atque hoc arbitror arcanum illud magnum, quod Malleolus indicare voluit, vel debuit. Sanè magicæ voces pleræque ex Hebræo sumptæ. Non me latet cabalistarum deductio litteraria, scrupulosè si non superstitiosè ex Guarino proposita à Martino de Arles lib. de superstit. qui supponunt *Ananizapta* significare malam mortem (qua quæso lingua) & qualibet littera representari vnam dictionem. vt A. sit antidotum; N. Nazareni; A. Auferat; N. necem; I. Intoxicationis; S. Sanctificet; A. Alimenta; P. Pocula; T. Trinitas A. Alma. & sic significari, quod mors Christi, quæ ex parte Iudæorum mala fuit, ex patre Dei mortem (hoc est Diabolum) ferire, &c. Quæ, quis non videt esse gerras siculas? Nec verò infelici illi Fælici, suffragatur. quod.

Duodecimò subdit experienter (*vtar eius verbis, ne quis me fingere quidquam putet,*) videtur, & ab Ecclesia permittitur, quod illi, qui per certas formas verborum

borum serpentes tollunt, (pro vt Apostoli fecerunt)& tangunt, & in medicinalibus refectionibus multipliciter deducunt; imò leprosos sanando, nondum fundamentaliter infectos multum proficiunt: & ecce quod illi, qui propriè talibus verborum exorcismis in eadem forma non vtitur, licet fortiora loquatur, nihil apud serpentes operatur. *Resp.* primò falsum esse quod dicit ab Apostolis serpentes sublatos, per certas verborum formas. nam hoc per illos factum dumtaxat, iussione, in nomine IESV, vt Dominus præcepit, & cui formæ, vt causæ ac signo, suam opem atque effectum pollicitus fuit [r]. falsum est secundò ab Ecclesia incantatores serpentum, qui commētitijs huiusmodi formis vtūtur, vel morborum curationes tales perficiunt, permitti, vt docui iam sæpè, & ostendam ex professo lib. 6. Tertio falsum est, aliis formis potentioribus vtentes effectum non consequi. consequuti enim eum sunt sancti viri signo crucis, inuocato nomine Dominico, & similibus Ecclesiasticis remediis Quod si loquatur de formis commentitijs atque priuatis, hęc ipsa experientia docet ex pacto fieri. nam ideò prodest vna, quia legem illam Diabolus tulit: non prodest altera quia eam non præscripsit.

r Marci vII. v. 18.

Decimo tertiò, sic argumentatur, Deus etiam per malos Sacerdotes, si seruent præscriptam ab ipso verborum formam conficit Eucharisticum sacramentum; per bonos verò, si formulam non seruent, non conficit. ergo etiam Deus per malos seu maleficos, si verba concepta seruent, tribuit sanitatem; per bonos non tribuit si non seruent. Consequentia probatur. quia, teste D. Gregorio, miracula minora probātur per maiora. Sed illud de Eucharistia est maius, istud de curatione morbi est minus. ergo istud bene probatur per illud. *Equidē miror* Christiani alicuius tantam esse posse impudentiam, vt sacratiss. rei mentione sic abutatur, & talem instituat comparationem. nimirum magiæ sectatorum hoc proprium est, non catholicorum verorum. Ad argumentum negatur consequentia. nec vrget probatio, quia præsupponit falsum, nempe miraculosam, & non prodigiosam, hoc est à Deo, non à dæmone causam in casu proposito quod à nobis impugnatur. Trāssubstantiationis miraculum de fide est. miraculum fit, quia Christus hanc, & non aliam formam verborum instituit. Sanatio hæc nullo argumento idoneo probatur à Deo esse. quare corruit tota machina. D. enim Gregorij verba de duobus veris miraculis sunt.

Decimoquartò insisti probationi experientiæ, parum attendens experientiam tantum ostendere, quid factum sit; sed non docere, quod curatio sit à Deo vel etiam quod sit licita. nam non quicquid corpori prodest, id licitum est, vt constat; alioqui & nimio potu ad vomitū, & nequioribus alijs vti liceret, & medici talia suadentes excusarentur. alioqui à dæmonibus morborum curationem petere liceret, vt impius Paracels. censuit, & non nimis obscurè Malleolus videtur concedere quæ cuncta sunt impia.

Decimoquintò, quæ in his formis continentur, cuncta sunt ex S. S. desumpta. ergo licita & sancta. *Resp.* nihil hac illatione frigidius. peccatum enim hic est in abusu applicationis. eò quod verba sacra applicātur, ad ea quæ Spiritus Sāctus nullo modo intendit. quemadmodum peccant, qui ad diuinationes, satyras pasquill. & huiusmodi, S.S. verba deflectunt, Cōfirmat arg. suū: quia non reprehenderetur, qui cum signo crucis simpliciter diceret, sanare in nomine Christi. ergo nec ille, qui paulò plus rituum & verborum bonorum adhibet. *Resp.* rursùs cōsequentiam claudicare. quia prior ille Ecclesiasticam & Euangelicam formam sequitur: posterior voluntariam suam & comentitiam. Deinde & prior ille hoc faciens temerè, potest peccare delicto tentantis Deum.

Decimo

Decimosexto, credentibus Deus pollicitus miraculorum patrationem ad solum credentium iussum: neque distinxit, si hac vel illa forma vsi fuerint, sed formã generaliter loquens liberam reliquit. neq; nos igitur hanc licentiã restringere, neque distingeure debemus. *Respon.* Christum Dominum fidelibus eam potestatem tribuisse, qui fide firmi, in nomine ipsius, ad fidei confirmationem ista facerent, quando, salus animarum hoc deposceret, vt patet ex serie contextus D. Marci[1]. Et sic Christus Dominus miracula sua edidit. Velle autem miracula dere, duntaxat vt homo, vel equus, vel vacca, sanentur ægritudine corporali; hoc Christus nec iussit, nec approbauit; nec solet concurrere ad huiusmodi. formam quoque simplicẽ nobis reliquit, manus impositionem, & simplicem in nomine eius cum benedictione iussionem, vel precationem. Hanc Christi licentiam nec restringimus, ne distinguimus; sed arcemus ab ea superstitiosas additiones & ampliationes.

Vltimò sic argumentatur: in dubiis benignior interpretatio facienda. sed hic res dubia est, ergo potiùs dicendum licere quam non licere. Conf. Deus intentionem facientis attendit: eam rusticus iste hoc faciens habet bonam. ergo non est damnandus à nobis. *Resp.* An hæ formulæ sint licitæ, necne, stricte loquendo dubium non esse. primò quia non sunt sufficientes rationes, neque argumenta satis idonea, vt iis intellectus sanus ac benè dispositus moueatur ad credendum, has formulas esse bonas ac licitas: hoc tamen necessarium esse, vt dicatur dubium, constat.[2] Deinde quia regula iuris Canonici improbat omnes orationes & formulas huiusmodi præter *Pater noster* & *Credo*, vt docuimus: nec inuenitur exceptio per Ecclesiam introducta specialiter de huiusmodi formulis: sed dubium non potest dici, id de quo inuenitur regula vetans, nec probatur de eo casus speciatim exceptus[3]. ergo istud hic non potest dici dubium. Denique hic non sunt Doctorum sententiæ pro parte affirmatiua; dubium enim non dicitur, nisi sint hinc inde vtrimque Doctorum opiniones[4]. Verum ergo dubium hic non potest esse de re, vtrum per se sit licita, necne? sed tantum de persona, vtrum peccauerit faciendo, quod putabat licitum, necne? quæ duo sunt omnino diuersa. fieri enim potest: vt peccem faciendo rem licitam; & fieri potest vt non peccem, faciendo rem illicitam. Quare etiam aliud est iudicare de re, aliud de homine. Quando quis iudicat de homine, debet spectare bonum hominis, quod consistit in eo vt quis bonus censeatur: ideò in dubio, ne homini fiat iniuria, teneor potius iudicare, quòd non deliquerit[5]. Sed quando quæritur ipsa re, quia rei non interest qualis existimetur, bona an mala; ideo non accommodandum est in dubiis iudicium bono rei; sed bono ipsius iudicantis, hoc est ei quod vtilius est iudicanti[6]. bonum autem iudicantis est, non decipi intellectus, & intellectus bonum est veritas; nempe sic rem intelligere, vt reuera est: quare hoc iudicium est conformandum ipsi rei; quoad fieri potest, & de re iudicandum, non vt expedit personæ facientis cuius hîc ratio non habetur; sed pro vt natura & conditiones rei postulant. qua in re D. Thomæ cæteri assentiuntur;[7] Accedit, quod quæstio hæc de re, pertinet ad communem animarum salutem: quæ paucorum superstitiosorum fauori præferenda est. quando verò disceptatur de animæ periculo, tum non quod lenius videatur in quosdam, sed quod reuera sit animæ tutiùs, id sequendum, vt communiter docet D D.[8] Ad argumentum itaque breuiter respondeo, ex maiore benè inferri. de peccato ipsius vtentis: quando verè dubium est; peccauerit necne, vt puto de rustico dubiũ fuisse; de monacho verò professore Theologiæ non puto, tenebatur enim scire: perperam tamen infertur, idem de re, nam nec dubium id est:

1 d. cap. vlt.

2 Aragon. & alii ad D. Tho. 2.2. q. 60. a. 4.

3 Bart. in leg. quoties. D. si quis caution.

4 Cuma. consil. 154. in fin. Socin. consil. 115. colu. 3. vol. 1. Corneus cõs. 71. lit. a. par. 3.

5 Guido Papæ sing. 217.

6 sic intellige Speculat. de arbit. §. 8. ver. sed quid si arbiter.

7 Caiet. Sot. Aragon. in d. a. 4.

8 Panorm in c. iuuenis. de sponsal. Ang. Silu. Tab. & alii in verb. Dubium.

N

est:& si foret, non sequenda nisi pars negatiua, quæ tutior: & proinde verè benignior in animas.

Alia quædam postea accumulat, quæ prætermitto, quod sint non minùs inepta, quam frigida, & ridicula, vt pote meræ fabellæ, de Moyse, Virgilio &c.

SECTIO IX.

EX his fertur decisio de multis formulis, quas non prætermittam planè vt de iis possint lectores, quando de facto inciderint, iudicare; nec adscribam integras, ne curiosi & impij queant abuti: sed adscribam tantùm initium ac finem, omissis mediis & circumstantiis, quas auctores earum requirunt. Primæ quatuor frequentes sunt hîc in Eburonibus.

1. ad equos sanandos, interrogant cuius coloris sit? si dicas, spadicem. clamant, Spadix, spadix, si laboras tali vel tali morbo tam verè saneris, quam Ioseph & Nicodemus, &c.

2. ante par ante, par ante ante &c. vt virgo Maria peperit:

3. alligare equum stoloni arboris quę nunquam fructum tulit, idquo trium horarum spacio.

4. pro quouis morborum genere; funiculo laneo brachium circumdare, in nomine Dei &c. & ad nomen sancti, cui morbus tuus sacer, funiculus contrahetur & fiet breuior, &c:

5. dicto, consummatum est, pedem equi terræ fortiter incutere & addito alio versic. ex orat. Domin. clauum excidere.

6. ad morbum quendam animalis sanandum, iniicere phialæ vitreæ aqua limpida plenæ, nouem ordei grana &c.

7. filium per chrisma trahere: aut terream imaginem, sub altaris pala abscondere.

8. tempore missę dentes tangere, & quendam ex Euangelio passionis versiculum simul dicere.

9. cum ægroto antè febris accessionem manus lauare. & interea certum ex psalmis versum submurmurare: vel laborantis manu prehensa dicere, Æquè facilis tibi hæc febris sit, atque &c.

10. recipe tres panes missales, & in vno scribe, qualis est pater &c. in altero &c. in 3. &c. & dare has hostias febricitanti &c.

Vndecima ducere ægrotum feria sexta (idque continuis tribus diebus) ante solis ortum, versùs orientem, & eo expansis ad solem manibus in crucifixi morem stante, dicere; Hodie dies illa est qua Dominus Deus ad crucem accessit &c. denique recitare nouies ternas orationes Dominicas & ternas salutationes Angelicas.

Duodecima illud Aphricani; Gustate & videte quod bonus est Dominus inscriptum certæ supellectili &c.

Decimatertia in aquæ frigidæ cyathum instillare profluentis sanguinis definito numero guttas; & inter vnam quamque legere pater noster &c. & propinare patienti, eúmque certa quædam interrogare; *vel* fronti eius certum versiculum cruore illo inscribere. *vel* in sanguine sistendo, dicere; Sanguis mane in te, & c. sanguis mane fixus &c. & ter repetere. *Itē*; in sanguine Adæ orta est mors ✠ &c. ô ✠ sanguis vt fluxum tuum cohibeas. *Item illud*; Christus natus est in Beethleem, & passus &c. & hæc dicentem tenere innominatum digitum in vulnere, & facere certas super vulnere cum eo cruces, & dicere quinque pater, & & semel symbolum &c. *Item*; certum versiculum solum dicere ex Passione. *Item* dicere In nomine Patris, &c. chunrat, cara, sarite &c.

Decima

Decimaquarta tribus diebus ante solis ortum super equo dicere, In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti exorciso te vermen per Deū patrem ✠ &c. vt nec carnem, nec ossa huius equi edas &c. Deinde certo numero recitare Pater. & Aue. tandem in dextram aurem equi, cum aliquot crucibus factis, insusurrare quatuor quædam verba.

Decimaquinta ad inueniendum furem; in crystallo crucem facere cùm oleo oliuæ, & sub cruce scribere; S. Helena, & puero casto atque legitimo decenni tradere phialam tenendam, & post tergum eius flexis genibus ter dicere orationē S. Helenæ; deprecor te Domina S. Helena, mater Regis Const. &c. Amen & cum angelum (*intellige nigrum*) videbit puer in phiala, tum interrogare quæ quis voluerit. *Item* ad furem deprehendendū; Accede fluentem aquā, inde quot suspectos habes, tot numero lapillos collige, domum refer, fac ignescant in foco, defode sub limen &c. imponantur scutellæ aqua plenæ cum certis ritibus, & ad nomen furis calculus eius aquā faciet ebullire. *Item*; leguntur septem psalmi cum Letanijs; hinc sequitur oratio terribilis ad Deum patrem &c. hinc exorcismus in furem: denique formatur figura circularis cum barbaris nominibus, & in medio pingitur oculus, tum clauus æneus, certorum laterum, oculo infigitur malleo cypressino & dicitur certus ex psalmis versiculus. sic furi oculum putant excuti. *Alij*, die Sabbati ante Solis ortum ramum auellanum abscindunt, dicentes; Ego te ramum huius æstatis reseco &c. in mensa sternitur tegumentum additis his verbis; &c. quæ ter repetenda. *Alij* vtuntur exorcismo seu anathemate, quod blasphemè vocant S. Adalberti; cuius initium est, ex auctoritate Dei omnipotentis &c. & finitur amen, dicant omnes. postea cantabitur; Media vita in morte sumus, &c. Quam prorsùs suspicor esse illius Adelberti hæretici, qui se sanctum vocabat, & damnatus fuit à Papa Zacharia; cuius Historiam & magicam quandam impiam orationem, inuenies in vita S. Bonifacij Apostoli Germaniæ lib. 2. *apud Surium mense Iunio. Alij legunt* Psal. 108. iuxta certam distributionem.

Decimasexta, ad curandum maleficiatum: Accipe tres olei violacei mensuras, & consistens contra solem ante eius ortum exprime nomen læsi & matris eius & angelos gloriæ, qui stant in gradu sexto, sex diebus ter in die. Septimo autem collocetur ille nudus &c. deinde nomina horum angelorum inscribenda laminæ &c. vicesima die mensis sanabitur.

Decimaseptima, Item ferre inscripta nomina trium Regum, cum certis tribus versiculis: *vel* verba planè incognita & absurda: vt illa veterū, *Danata daries*, &c. & recentia, *Abrac, Amon*, & c. *vel* illa pani inscripta, *Irioni*, *Khiriori* &c. vel istud: *Hax, pax, max*, &c. contra morsus canum rabidorum. Item contra dolores dentium: *Strigiles Falcésque* &c. vel aliud: *Galbes* &c. *Galdes* &c. *Item*: *Gibel*, *Got*, &c. Et in piscium captura, illud Geoponici Constantini, *Iao Sabaoth*: & quorū his nugis olim libri referti fuere Bamachius & Cariachirus, à Galeno derisi *li. 6. Simpli*: in illo Constantini est abusus duorum Dei nominum.

Decimaoctaua, virgas parallelas vi certorum verborum mediis partibus committere, & in crucis formam vincire, & de collo suspendere. vel thoraci lignum rotundum cum certo murmure applicare, vt Turcæ faciunt. Sed sunt innumera huiusmodi commenta, quæ ex prædictis diiudicari poterunt: & nos alia quædam *l. 6.* profligabimus, quæ propria Paracelsistarum. Aliæ quædam superstitiones in exposit. 1. præcepti apud Beetzium m leguntur *c. v. Alij* (iniquit) *promittunt sic: vis vt maritus tuus diligat te, accipe de omnibus crinibus tuis, & offer illos ad altare ter cum cereo ardenti: & tunc quandiu portabis illos super caput tuum tandiu exardescet*

descet in amorem tui. Alia suadet sic : *accipe hæc sancta verba scripta,& consue vestimentis viri tui,& non poterit occidi,vel subitanea morte mori* : vel *fac scribi litteras infra Euangelium talis festi,& suspende illas ad collum viri tui,& non poterit submergi,si pertransit mare*,vel sic *si vis habere maritum ad voluntatem tuam , quære clauos ferreos antiquos* (*vulgariter* hoefnagelen)*de quibus inuentis debet formari annulus sexta feria infra missam:postea supe lege Euãg.*(quoddam certum)*& dic quotidie Pat.nost. tunc si annulum in digito portaueris, habebis maritum pro tuo desiderio infra annum. Item si sponsa debet habere bonam fortunam oportet quod in nuptijs ingrediatur domum sub duobus euaginatis gladiis positis ad modum crucis S.Andreæ. Item ne Alf.vel* mare *equitet mulierem in puerperio iacentem,vel ne infans rapiatur* (à strigibus)*debet poni cultellus vel corrigia super lectum.*] hactenus ille contentus tantùm posuisse quantum ad fugiendas agnitas superstitiones pertinebat, formulas verborum quas prætetea adhibent,prudenter prætermisit.

Nuper duas hic in Brabantia non infrequentes deprehendi, Prima, vt sciant an æger moriturus, salem ignaro in manum imponunt , & attendunt liquescat sal,necne ? quod pertinet etiam ad diuinationes. Altera est: si quis febri laboret, iubent prorsus nudum se soli exorienti opponere, ac simul certo numero Dominicas orationes & salutationes Angelicas recitare. Sic liberandum. crebrò etiam virgines id faciunt, tanto sanitatis corporeæ quam verecundiæ maior cura: quo nisi Asmodeo auctore, vult cum veste pudorem, cum pudore pudicitiam paulatim ponere. Priori posset aliquid physiologicum subesse:Sed id adeò incertum & obscurum,vt non iniuria suspectum censeatur.Nunc ista sufficiant exempla,plura sum daturus *lib 6.c.2.sect.1. q.1.* & ex opere Martini de Arles *de superstitione*, quod exstat in iuris Oceano, peti possunt:apud quẽ inuenies egregiè confutatã quandã vanam obseruantiã, quæ simul est superstitio,& Dei tentatio,& sacrilegium,& blasphemia,quaNauarræi rustici vtebantur,imaginem B.Petri in flumen mergentes, ad pluuiam impetrãdam:cuius dicta moneo vt notes,quia rustici accolæ Rheni solent idem facere cum statua(si commemini)B.Vrbani. Fuit penès me libellus M. S. Leuini Crucii Curionis Boscepani, cui titulus *Eruditorum exorcista*, qui vir certè nec indoctus, nec exigua huiusmodi rerum experientia præditus, plurima congessit remedia contra maleficas noxas, quarum pleraq; etsi manifestæ superstitionis nequeant reuinci, expedit tamen propter clarum periculum, & procliuem abusum, iis prorsùs abstinere. Quapropter oro & hortor omnes , ad quos liber ille,quod sciam nondum editus, peruenerit (scio verò quosdam illic traditis incautè admodum vti aliquando) ne temerè vllo remedio inde excerpto vtantur, nisi priùs sollicitè, cum pio & erudito, & prudente aliquo Theologo rem contulerint,& is secura omnia declararit.

Formidandum quoddam in huiusmodi negociis exemplum Gerson narrauit:suo tempore Principem quendam fuisse, cui cùm suaderetur, vt peteret consilium à sapientibus,quos sciebat esse tales, & sibi beneuolos, *Vtrum licitæ essent superstitiones quas exercebat,& credebat? Respondit,cur inquirerem à talibus,etenim scio quod dissconsulerent mihi:Ego tamen sic agere,& sic credere penitus disposui,nec omittam. Et in hac infælicitate positus,& præuentus morte repentina,destitit, vellet nollet:nunc agnoscens in inferno,quoniam* Dominus odit obseruantes vanitates superuacuè. *Et contra.* Beatus est vir cuius est Dominus spes eius,& non respexit in vanitates, & insanias falsas.Sic ille tractat.de obseruat. dierum superstitiosa.

FINIS LIBRI TERTII.

SVMMARIA BREVIA LIB. IV.

DE DIVINATIONE.

A Præambulum *De nominibus quibusf-dam, quid significent. Prædictio, Prænotio, vaticinium, Prophetia, locus D. Hieronymi, loca, Ierem. 13. v. 23. & 25. Oseæ 9. v. 7. Exod. 12. v. 12. cap. 18. v. 11. Dan. 11. v. 8. Deuter. 13. Ierem. 23. v. 25. cum simil.*

B *Diuinatio, quid? locus Prouer. 16. v. 10. de diuinatione iudiciaria. Exempla, Salomonis, Danielis, Ariopharnis, Alfonsi primi Neapol. Tiberij, & Theodorici regis, Caroli Magni, Friderici 3. Solymanni Turcæ.*

C *Coniectatio quid, quo pacto deinceps hæ voces sumendæ. S. Beatricis Atestinæ sepultæ miraculum.*

CAP. 1. de diuina Prænotione seu Prophetia.

Quæst. 1 De nomine & natura.

A *Propheta & prophetandi sex significationes. loca, 1. Par. 25. v. 3. & 5. 1. Reg. 10. v. 12. 3. Reg. 18. 29. & v. 4. Tit. 1. v. 12. 1. Reg. 18.* Ecclesiast. *48. v. 14. 1. Cor. 14. v. 5.* Exod. *7. v. 1.*

B *Propheta vnde dictus Græcis. Nebua* נבואה. *vnde Hebræis* בן נוב נביא. *Videntes vnde. Prophetæ definitio Cassiodori. alia melior. Prophetiæ caussa efficiens, An humana aliqua opus præparatione. locus 4. Reg. 3.*

C *Subiectum prophetiæ. Sententia Platonis & Aristotelis fatui, genus omne hominum & sexus, etiam mali, & ignari, & inuiti, quomodo prophetia sit voluntaria.*

D *Inspirationum seu illuminationum species, de imaginaria & intellectuali, de duplici eleuatione.*

E *An Deus semper per angelos, & nunquam immediatè prophetiam inspiret Conciliati D. Hieronym. Augustinus, & alij patres. Quo fiat modo influxus propheticus mediante angelo?*

F *De materia prophetiæ, quæ res occultæ huc faciant. locus Deut. 18. v. 15. & 1. Cor. 14. v. 1. 3. 4. Quomodo prophetæ dicantur participes æternitatis Dei. De prophetiæ certitudine, tum absoluta, tum conditionata, de lumine prophetico, & variis eius nominibus.*

G *Thomæ Anglici libri attributi Doctori Angelico. An lumen propheticum sit idem cum lumine fidei. Peccatum est graue illi non credere. An necesse prophetam intelligere quæ dicit, an necesse prædicere aliis. Lumen propheticum ad quam qualitatis speciem reducendũ? Locus Michea.*

Quæst. 11. Quæ sint species Prophetiæ?

Duo genera, per Sacerdotes & Prophetas.

Sect. 1. *De rationali, Vrim, & Thummim.*

A *De duplici* Ephod. *Quid rationale, Hebræis* חשן *videri veteres aliis punctis legisse non* חשן *sed* חשן. λόγιον *non* λογεῖον. *cur latinis rationale iudicij, refellitur larrhius.*

B *De nominibus eius Chaldæis, Hebræis, Græcis. Quid rei fuerint vrim & Thummim Posse sciri. Nō fuisse aliquid diuersum ab ipsis Lapidibus. XII.*

D. Augustini mens exquisita, sunt nomina ipsorum lapidum qui alibi etiam vocantur Soham & Milluim. Locus Exod. 25. v. 7. & v, 30. explicat. Oleaster defensus, item defensi vulgatus & LXX.

C *De vsu huius prophetiæ, modus interrogandi.* Applicare Ephod. *cōsulere Dominum aplicato Ephod.*

consulere Dominum pro iisdem.

locus 2. Esdr. 7. v. 65. & Deut. 33. v. 8.

D *Quis modus respondendi. Duplex. primus per nudum splendorem lapidum defensus Iosephus, secundus mixtus ex splendore & sermone. Locus 1. Reg. 28. v. 6. quid responsio per* Sacerdotes.

Sol

Soluuntur argumenta viri docti contra Iosephum, eius summa in his auctoritas. Graci λόγιον *vocarunt, quo sensu LXX. dici queat Graci. De tempore quo hoc oraculum cessauit. Cur vocetur iudicium* τῶν δηλῶν *cur vrim illuminatio. Thummim veritas.* E

Sect II. *De oraculis Prophetarum.*

Diuisio oraculorum, visio, verbum, somnium, nomina quorundam prophetarum minùs notorum, visio, ὅρασις רואה *quid verbum* λόγος דבר *quid quomodo fiebat. consilium* מלאכות *Euangelium. Onus seu* משא *quid sit fusè quæsitum, refelluntur varij.* A

Hieronymus defensus. Apocal. 2. *in fin. vers.* 24 *Ierem.* 23. *vers.* 33. λῆμμα *quid Græcis LXX. cur idem dicatur onus & munus. Reprehens. Theophilactus.* B

De ecstasi seu raptu prophetico. יה *quid Ezech.* 1. *v.* 3. *& cap.* 8. *v.* 1. *&* 3. *In raptu prophetæ semper sibi præsentes hoc distincti à fatinacis hæreticorum.* Polyphronci *fragmentum.* C

Auctor lib. de spiritu & anima defensus contra Petr. Oliuarium. *Apocalypsis quomodo scripta hoc genere prophetiæ. Tertulliani locus, alius And. Cæsariensis.* κάτοχος *quid* κατοχὴ *congelatio, morbus. Theodoretus & Theophilact. notati.*

De somnio. חלום ἐνύπνιον *quando sit prophetia, quando non. Modi seu somniorum sex in* S.S. *differentiæ Hebræi solebant somnia petere, vt & gentiles. ponantur loca huiusmodi Gentilium dicta* ψυχομάντεια. D

Vigilias Christianorum *Iulianus eo conatus deriuare per calumniam. Iudæi idololatræ hac in re imitati fuere Paganos, Locus Esa.* 1. *c.* 65. *v.* 4.

Diuinorũ somniorum finalis causa multiplex ex sacris literis ostenditur. E

Locus D. *Iob. cap.* 4. *vers.* 13. *& cap.* 7. *v.* 14. *& cap.* 33. *v.* 15. *Locus Numer.* 12. *v.* 6. *Exempla multa diuinorum somniorum ex historic.*

Quæ species prophetiæ sublimior & excellentior sit. F

Quæst. III. Quo pacto prophetia, siue diuina reuelatio, discernenda sit à diuinatione siue dæmoniaca reuelatione,

Auctores qui de hac quæstione tractarunt. capita vnde petẽda distinctio, A

Sect. I. *Quænam necessaria indicaturo de reuelatione?*

Spiritus discretionis quid, & quotuplex. de discretione experimentali, hac est in ordine ad seipsum.

De discretione in ordine ad alios. quædam infusa? quedã doctrinalis seu acquisita; quæ ad hanc necessaria sint doctrina. pietas, experiẽtia, & alia multa. Tenenda præcipuè humilitas. suspendenda non præcipitanda sententia. Exempla sacræ scripturæ, Iacob, Iosue, Samuelis, Heliæ, B. *Virginis. locus Luc.* 1. *vers.* 29. *Sanctorum Ambrosij & Episcopi Cyprij. Illusio mulieris Cartaginensis.* B

Præstat humiliter reijcere reuelationẽ, quam auidè arripere: an liceat petere vt fecere quidam Sancti SS. Ephrem, Maurus, Herebertus, & alij, sed non imitandi in hoc, Quod deceptæ multæ personæ per hoc vt S. Catharina Bononiensis. Conatus sic dæmon decipere B. Augustinum, sciebãt hoc D. Bonauentura, & ij, de quibus narrat Gerson. & B. Coleta. C

In alijs personis tutius eas reprehendere & durè increpare. Notabilis locus de hac re Gersonis. Et quomodo respondendum obiectionibus quas illusi solent facere, cur non reijciant. D

Sect. II. *Quæ consideranda in persona cui facta reuelatio?*

1. *Fides. reuelationibus hæreticorum & cæterorum infidelium non est credendum. tales fuere Cerinthi. Marci. Montani. Archonticorum, Manetis, Iuliani Apostatæ. Donatistarũ, Messalianorum. Anabaptistarum. Campani. Iusti Velzij. Francisci de la Cruz. Gratienzis pseudoprophetæ. de vatibus Britannorum, vtroque Martino & aliis, Eubages qui.*

laci. S. Elphegi. alterius.

Iudiciũ in hac re & doctrina B. Arsenii P *Abbatis. Si reuelatio humana prudẽtia haberi potuit. si sit desũpta ex sacra scriptura, vel ei dissẽtanea. Si cõfirmetur aliis reuelationibus. Exempla S. Hermãni Steinfeldẽsis, qui & Ioseph vocatus & quare. Eutychiæ Patriachæ. B. Guilhelmi Roschildensis.*

S *Adalberti. B. Meinulphi Petri Cluniacensis. Quid si pugnantes reuelationes fuerint, cui credendum?*

SECT. VI.

De iudicijs quæ petita à reuelationum circunstantiis.

Quæ consideranda sint circa finem. Q *Illusi Ioãnes de Varenis & Ioann. Hus. Cauti & circunspecti. S. Arsenius. B. Hildegardis. B. Libuinæ Batauæ. Notandæ cogitationes præcedẽtes & subsequentes. Verarum reuelationum quis effectus ex Hucbaldo, & exemplum S. Adelgundis.*

Signum crucis opponere visioni vtile, R *exemplum S. Osualdi Episcopi. Modus quo se ingerit considerandus. Doctrina P. N. Ignatii Loyolæ. Notanda lætitia & horror quibus animus pulsatur. D. Antonij doctrina, explicata per B. Catarinam Senensem, & eius adhuc explicatio. Explicata opinio quædam vulgaris, cito mori, qui spiritus mortuorum viderunt.*

Item notandum an veris confirmatæ S *miraculis. Exẽplum nobilis Matronæ & S. VVinvvaloci. falsa est, si vel in minimo non contigerit, quod prædixit absolutè. hinc patet veras fuisse reuelationes Catarinæ Raconisiæ, Margaretæ Rauẽnatis, F. Aloysii Bertrandi, itẽ Ioãnæ Lotaringicæ quæ d.* La pucelle Ieanne *quæ defenditur contra calumnias Anglorum, Acta iudiciaria. Falsas vero fuisse Mõtanistarũ, Ieannis de Rupescissa, & monialis Lusitaniæ. Francisci de Cruce.*

Et Hieronymi Sauonarolæ seu Ferrariensis. De hoc diligenter disseritur contra quosdam. De Iacobo Brocardo & B. Elizabetha Bartona. Notandus modus reuelationis, qui varius est.

CAP. II.

De diuinatione.

QVÆSTIO I.

Quid sit diuinatio.

Explicatur natura diuinationis.

QVÆSTIO II.

Quæ occulta queat dæmon diuinare.

Non nouit omnia, sed quædam tantum. Marci historici locus explicatus. A *Quid de liberè contingentibus? non potest nisi probabiliter coniectando. Exemplum Basilaci fanatici, qui Isaaico prædixit.*

Quæ à causis necessariis dependent, B *& alia nonnulla potest certo prædicere. Quædam nõ nisi per coniecturam. Vnde de nata veterum oracula. Quid de præteritis norit. Quid de præsentibus. An cogitationes hominum norit. Exemplum Scotti Parmensis, Dæmonum hac in re fraudes. Quomodo facta aliquando prædicat vt facienda. Exempla. Apollonij, & iuuenis cuiusdam, & Chariberti & Cæsarij impostoris moderni huius generis, remissiue.*

QVÆST. III.

Quomodo dignoscatur diuinatio à prophetia & diuinatione?

Nota ex proportione rei cognoscendæ & causæ. Nota ex modo & natura quæstionis. Nota ex intentione quærentis. Quæ excusent à peccato. Locus Prouerb. 19. v. vltim. Quando liceat signum petere.

QVÆST. IV.

Quale peccatum sit diuinatio.

Quando sit hæresis, quando superstitio, quando illicita dumtaxat.

Quando implicita sit venialis.
quando iocus omnino licitus.

QVÆST. V.

Quotuplex sit diuinatio.

Quid pactum implicitum & explicitum Scholastici non satis propriè loquuntur in specierum assignatione.

QVÆST. VI.

De speciebus diuinationis, in quibus aperta diuinatio interuenit?

A *Oracula, & vaticinia. vt Iouis, Dodonæi, Hammonis, Trophonii. Apollinis Delphici, Clarij, &c. Veneris Gazenzis.*
Quæ horum physica causa,
nulla contra plerosq; vera est dæmon.
cur vno loco potius quam alio?
cur prisca oracula cessarint.
B *De Pythonicis vatibus, Veterum. vt Dodonides columbæ. Gallicenæ. Pythia Delphica.*
Branchidarum, Colophonii, Soractinique vates. Francica Merouei Pythonissa Ventriloqui. Engastrimantes, & Sternomantes. Eurycles, Pithones, Arcarii dæmones, seu vates. Exemplum rustici in Misnia, afflati à dæmone, fanatici, enthei. multorum nomina. Sibylla vnde dicta. הזכ. Ectatici.

SECT. II.

C *Necromantia seu ψυχομάντεια fusè descripta, ritus collecti ex veteribus poëtis. Satii & Lucani loca quædam. Melindensium superstitio. Duo modi Necromantiæ, Nuda inuocatio & sacrificium. Sagæ primùm murmurant, deinde incantationem proferunt. 3. comminantur, forma minarum.*
D *Pœna huius diuinationis, dæmon in hac pro anima apparet. σκιομάντεια quid νεκυομάντεια. κληδόν.*
Exemplum Santebereni magi. Diuinare in Pythone quid. locus 1. Reg. 28. vers. 7. Quam periculosum, probatur exemplis. locus Psal. 105. vers. 28. & Isai. 8. v. 19.

SECT. III.

E *Varia Hydromantia, vt qua vsus Andronicus vna fiebat per annulum, alia per lapillos, alia ex pelagi agitatione. Orientales mare baptizant. Veneti sibi despondent, alia ex aqua colore & imaginibus. Pagomantia, varii ad hanc olim fontes. Crateres Palicorũ, cisterna Alphacena, palus Iunonis Apollo Thyrxeus. Rhenus Germanorũ alia per cyathum, per cathynũ vt Fessæ, mulieres Germanæ ad vortices aquarũ, superstitio hodierna, suspectorũ nomina mittendi in aquam, Aretinus fons obturatus à B. Bernadino Senensi.*

SECT. IIII.

De aliis magnaniæ generibus.
F *De Lecanomantia, veteri & recẽti Gastromantia. Catoptomantia. Christallomantia. Exempla duo recentia. Et tuto quemlibet posse confringere huiusmodi, docetur aliis duobus exemplis recentibus.*
H *Dactylomantia, varia exempla vetera & noua. Onychomantia, aliter apud veteres, aliter nunc fit. Queuedi quoddam factũ. Acromantia Pharmaceia. Coscinomantia. Axinomantia, Cephalæonomantia, Germanorum, Longobardorum. Apionis & Taciti calũnia in Iudæos. Cleidonomantia.*
De modo excutiendi oculum furis. Varia exempla.

QVÆST. VII.

De speciebus in quibus vel non explicitum pactum vel est admodũ latens.

SECT. I.

De haruspicinia seu ariolatione.
Gazareni qui. De victimaria. Extispicina. Iuuenalis locus. Pyromantia. Vtuntur Lituani, an huc pertineat mos transiliendi pyras. De lustratione per ignem Capnomantia. Locus Statii. Thurifumia Statii. Libanomãtia. Dionis. Tephramantia. Sophoclis locus

quædam eius hodie species. Moschi locus. Hydromantia alia, & oinomātia. Quid ominibus commune cum hac.

Critomantia, alphitomantia, aleuromantia κρίθμαι quæ. Horatii locus. furē libo inquirēdi superstitio. Tiromantia. Ichthiomantia. Oomantia Isiacorum. Ceromantia. Anthropomantia. Valde olim frequens, probatur fuisse. Sacrificium filiorum in Topheth apud Hebræos. Daphnomantia. Botanomātia Sibyllæ folia. Sycomantia, Diuinatio, per myricam valdè solemnis. Laus myricæ. I

Omphalomantia. Amniomantia. De pelliculis quib⁹ inuoluitur fetus. χορίον, ἀλατοίδες, ἄμνιον. (den helm. *Tentotonice*) *superstitio in his.* K

Qui sic capite inuoluto nati. Iouius notatus Iudæorum diuinatio per Ieduim *Iedua animal mirum, sed fabulosum. Agni Scytici descriptio.*

Lithomantia. An Iudæis in vsu. Locus Leuit. 26. v. 1. de lectione & significatione quæsitū. Noster interpres defensus contra Oleastrium. Superstitio quædam gestantium amethystū Rhabdomantia, multiplex: quædam incātationis, quædam sortis, quædam auspicii, quædam ominis. Singularum exempla Narratio de Gregorio VII. Papa. Lāpadomantia & Lucernaria. Parthenomantia multiplex. Catulli locus. L

SECT. II.

De augurio & auspicio. M

Aristotelis locus. Augurium quid, & quæ eius species. A cælo petita. Ab auibus petitæ. A pullorum tripodio. Oscinum differentiæ & nomina. Pauire. Tripudium solistimum. Soninium. A quadrupedibus petita. Auspicia pedestria Ex equis Germanorum, Luzicorumque. A lupis. Et aliis animantibus.

De omnium diuersitate. Augurium, omen, prodigium sæpè confunduntur. τερατοσκοπία. varia exēpla, sepulcrorum fonticum, & spectrorum. Ostentum, portentum, monstrum, quid. Quid liceat in his obseruare, quid non. N

De acuminum auspicio militari

SECT. III.

De sortibus.

Phur, quid Iosephi locus, chinensium sortes & aliorum Iudæorum.

De diuinatoria. De oraculo. Palomantia, Pettomantia, astragalomantia, Kubo*mantia seu aleatoria. Rabdomantia multiplex. Sagittarum, apud Eze. cap. 21. v. 21.* קלקל *βελομάντεια Virgarum, Deut. 8. v. 21. defensa vulgata, incantatores cur* chabarim *dicti interrogare in ligno, Ose. 4. v. 12. Geomantiæ vanitas. Stoicheiomantia genera, eius varia exempla Gentilium & Christianorum, quid olim dicta* sortes Apostolorum. *Explicata c. aliquanti. c. si quis clericos. 26. q. 5. Quomodo his vsi S. Augustinus & Gregor. Turonensis. D. Franciscus. Petrus Blesensis & alii. De notis Ephesiorum. Dodecaedri seu Pastorum ludus, dictum quoddam* C*æsalpini.*

Alectryomantiæ modus multiplex. Zonaræ, Socratis & Cassiodori error. Onomantia. Prudentii locus. Nomina liberis prophetico spiritu imposita. Sanctorum nomina imponere religiosum. Pontifices sanctè mutant nomen in inauguratione. Arithmantia Cabbala duplex Iudæorum. Vocalium consideratio in nomine proprio. Alchindrinæ liber. Ornithomantia Ioan. Leonis. P

SECT. IIII.

Quale in his omnibus peccatum sit.

Quam etiam periculosa res sit. De sorte consultoria, quando illa hodie illicita. Quam periculosum Magos consulere. Trium Regum exempla. Q

CAP. IIII.

De coniectatione.

QVÆSTIO I.

De coniectatione ex astris.

De astronomia, huius laus.. De astrologia hac fusè docetur vana & prohibita. Species eius quatuor, de Ioanne Sta- A

dio Bergano. *Astrologia reuolutionum quid queat diuinare, quomodo ceteræ species. Triplex Mortale hic occurrens.* B

Rationibus & auctoritatibus omnis generis impugnatur astrologia. C

Satis fit argumentis astrologorum Locus Gen. 1. v. 14. *Locus Esai.* 34. v. 4. *Loca S. Augustini conciliantur. Locus Psal.* 103. v. 2. & *Apocal.* 6. v. 14. *Locus Arethæ Cæsariensis vnde corrigendus. Locus Iudic.* 5. v. 20. *Locus Apoc.* 12. v. 3. *Locus psal.* 18. v. 12. *Respondetur exemplis allatis de veritate prædictionum quorundam.* D

De Thrasillo. Cur *I.C. iungant. Mathematicos cum maleficis, & qui illis propriè dicantur mathematici. Quomodo & cur Deus permittat illos aliquando verum prædicere. De Ascletarione.* E

Exempla aliqua falsarum prædictionum. Ioannis *XXI.* Papæ *mors.*

Hebræorum qui auctores iconoclastiæ. Pācratij. Constantini Stethani. *Prædicētium aduentum Antechristi.* Petri *Leoni Spoletani. Abraham hos confudit disputādo. Ab his deceptus Manuel* Comnenus. *Ioannes Galeacius contra astrologum decepit. Petri de* Monte *ilicino mendacia.* Alfonsus Aragonum *Rex contemptor horum & quare Ludouici Sfortiæ stultus amor astrologiæ. Alexandrinorum iudicium de his & vectigal* βλακεννομιον. *De medicorum fatua & superstitiosa quadam astrologia, necnon chyrurgorum. De diebus* Criticis. *De astrologia inuestigatrice occultorum.*

Quæst. II. de coniectatione ex elementis meteoris, plantis, arboribus, brutis.

Tria videri tantum esse elementa. A

Ausonii *locus. De iis quæ gignūtur in media regione aëris, de cometarū prædictione, aliquando prospera prædicere.* Chæremoniis *lib. mira exēpla de Nola Bodkensi, de campana Villilana, de pisciculis monasterii S.* Mauricij.

De prænotione ex ventis, item ex nubib. grandine & similibus. B

Pisidas notatus.

De maris tumore, terræ motu. Arequipæ mira prodigia. Indi adiutores male multari. Vulcani Peruniani. *Iride, halone, &c. Ex arboribus, plantis, floribus, &c. quæ. Quædam hic superstitio.*

Quæ coniicienda ex animantibus. D

An ipsæ præsentiant quæ prænunciant.

Quæst. III. de coniectatione medicorum.

Regula quædam traditur.

QVÆST. IV.

De coniectatione Physiognomica.

De tribus eius speciebus. Scriptores. A

Melampus & alii. Iuuenalis locus.

Fundamenta artis. Locus *Esai.* 3. v. 9.

De Mathia Coruino *Rege.*

Probatur *quędam esse licita. Et quatenus.* B *Socratis dictum.* Locus *Cassij medici. De quibus liceat* Physiognomo *iudicare, de quibus non. Exemplum.* Antonii. *Tiberti* Cesenatis *discussum.*

QVÆST. V.

De Chyromantia.

Duæ eius species, de Physica, *de astrologica. Verderii error de hac.* A

Prohibitio *Sixti V. Artis vanitas. Scriptores. Iuuenalis locus.*

Soluuntur argumenta contrariæ partis. B Locus Exod. 13. v. 9. *Iob.* 37. v. 2. *manus Dei quid significet in Scriptura.*

Locus *Exod.* 24. *vers.* 31. 2. *Reg.* 3. v. 15. *Esai.* 8. v. 11. *Ezechiel.* 1. v. 3. & c. 33. v. 22. & c. 37. v. 1.

Examinantur exempla prædictionum C Chiromāticarum. Barthol. mei Coclitis. *Alexandri Medicæi. Iouius notatus.*

Zingari qui, & an tolerandi Principibus *fusè* Corinthia *lex de sumptibus.*

QVÆST. VI.

De coniectatione ex somniis.

Oniropoliæ scriptores. Somniorum diuisio. Fundamenta vanitatis huius. A

De libro Danielis Somniali in c. non obseruetis 26. q. 5. *Synesius notatus.*

Quædam

Quadam licet obseruare contra Xenophanem & Epicuraos quadam non licet, cōtra Stoicos. Prudentij locus. Somniorum certitudo vel fallacia vnde petenda. de causa efficiente somniorum. Synæsij & Porphyrij error. Item Platonis, & Aristotelis. Hippocratis diuisio non sufficiens. B

De Naturalibus ex causa intrinseca. 1. animali. Locus Salomonis Eccles. 5. v. 2. 2. intrinseca corporalis. qua propria somnia singulorum humorum prædominantium. De naturali extrinseca causa. & diuisio. C

Quando liceat attendere somniis ex causis naturalibus. Explicãtur singula causa exemplis. Non licet diuinare de futuris contingentibus, vt de gratis datis à Deo, nec de liberi arbitrij actionibus. D

De diabolicis insomniis, Locus Homeri. & locus Eccles. 27. vers. 7. De Lectisterniis & captione somniorum apud Gentiles. de Venere Gazaa somniorum interprete. Somnia Entheusiastarum, Anabaptistarumque. item Epithelis Messenij. Aedesij philosophi. E

Matris Attila. Ptolomai. Nestorij Attici, Iuliani Apostata. Odatis & Zariadres. demoniaca ad quid liceat obseruare. Cōdai somnium. Dinothi historia. Diuina insomnia qua.

Diuinorum insomniorum quadam exempla. Theodosij Imperatoris. Arnorbij Rhetoris. Mauricij Imp. Barda. Eulogii, Alexandri Magni. Blesensis locus. Horum obseruatio licita, & ad quos spectet interpretatio. Quomodo discernenda diuina ab aliis. Locus Eccles. 34. vers. 6.

Exempla eorum quibus obseruatio somniorum valde noxia fuit, Agamemnonis. Xerxis, Onomarchi, Antigoni, Pompei. Iusti Lipsi V. Cl. narratio quadam de muliercula Bruxellensi, & historia discussa diligenter. G

CAP. IV.

De coniectatione Politica siue de sortibus.

Sortibus politica species.

QVÆSTIO I.

De sorte diuisoria.

Iudices sortiebantur Athenis, Roma & in Sicilia. Casus in quibus iura sortitionem permittunt. c. 1. 26. q. 2. A

Qua requisita, vt hac sors sit licita.

Quomodo intelligenda, qua in sacris litteris de sortione habentur. B

Ritus qui solemnes. Calix pro sorte.

Locus Psalm. vers. 16.

QVAESTIO II.

De contractu sortis siue Lothariæ.

De duplici contractu hoc priuato, la rifle. *& publico,* la lotherie. A

Contractum esse licitum probatur. Reprehensus Conradus. Ludus alea cur prohibitus. Contractus plures hic interueniũt.

De personarum generibus, qua in hoc contractu veniunt. Quid hic lucrari possint mercis Domini seu venditores. Qua sint peccata venditorum, seu Dominorum mercis. De modo quo, statim ac collata iota, sortes trahuntur. Quid lucrari possint emptores seu sortientes. B

Qua horũ peccata. & obligatio se restituendi an ad sortitionem rerum restitutarum fraudator admittendus. C

Quid lucrari possint ministri & officiati. A quo alendi hi ministri. Publicã, & pauperes quid hic lucrentur. Princeps potest aliquid reip. pauperibus vel sibi reseruare. Posse aliquid dari ei qui primam, sortem, vel plures obtulerit. D

QVAESTIO III.

De purgatione canonica.

Quid sit? qua eius species. De purgatione iurisiurandi. Canones hanc probantes. A

Exempla Sophia regina Polonia, & Sixti 3. Leonis 3. & Pelagij PP. B

De purgatione per sumptionem SS. Eucharistia. Exempla Lotharij Regis Fracia Gregorius 7. ipse fecit, ab Henrico verò Imp. exegit.

Causa & formula huius purgationis. C

Defenditur ea contra Franciscum Hotomannum.

Caluinianum. Explicatur eius sentẽtia. Historia Erkimbaldi Burbati. Alia Sibichonis

chonis Episcopi. Sæpè mortui qui rei cũ essent & iustè accusarentur, sumere præsumpserunt. Exempla remissiuè ponuntur. Cur Deus hoc indicium aliquando permiserit fallere. vt in Andronico Imperatore.

QVAESTIO IV.

De vulgaribus purgationibus.

Cur sic dictæ. item cur exploratoriæ purgationes. cur leges paribiles. A

Tentant omnes Deum. huius species petere miraculum.

SECT. I.

De prouocatione ad diuinum iudicium.

Quibus conditionibus concurrentibus hæc sit licita. Exempla, Saræ. Dauidis. Zachariæ filiæ Ioiadæ. Septem fratrum Machabæorum. D. Pauli. Martyrum noui testamenti. Et S. Eustasij Abbatis. Gualteri Burgensis Episcopi Pictau. B

Quam periculosum sit ita citare. Qui peccent Mortaliter citando. Quando citati possint citationem contemnere, quãdo & quo illam modo debẽt considerare. C

Exẽplũ Gonzalui Hernandes de Cordubæ.

Exempla citationum non irritarum. D

Citatio duorum fratrum de Caruaial.

Menuerci Paderbronnens. Henrici Mogũtini Episcopi. Burchardi & Meginheri.

Gothus capite plectendus. Gothalani Nauarchi. Fratris Ducis Britanniæ.

Templariorum. defenditur hæc historia contra quosdam. De morte Clementis V. Papæ, & Philippi Pulcri Francorum Regis. Præpositi S. Lamberti Leodinensis. De Innocentio IV. fabula Britannorum reiecta.

SECT. II.

De purgatione monomachiæ seu duelli.

De inuentore duelli. de gentibus quæ vsæ. de causis propter quas inductum. E

De ritibus. de armis. Duellum paralitici cõtra Iudæum qui imaginem Deiparæ violarat. Duella inter reges pro regno. inter priuatos pro regibus. pro testimonio pudicitiæ, pueri contra gigantem. Burchardi contra Conradum.

De successione auorum inter patronos nepotis & patrui. vicere qui pro nepote.

VVenceslai Regis mirum duellũ contra Radislaum. aliquando Deus miraculo decidit vt in causa VVenceslai. aliquando res dubia manet, vt inter equites Hispanos, Rui Paez de viedma, & Pae Rodiguez de Auila. Sæpè iustus vincitur.

Duellum omni iuri repugnare ostenditur. F *Prohibitio & pœna concilij Tridentini. aliæ priores Iulij. 2. & egregiæ eius rationes. Extensio Gregorij. XIII. ad priuata duella & quæ citra solemnes ritus fiũt.* G *Quædam, declarationes siue illationes ex bulla prædicta. extenditur ad eos, qui dicunt: Veni, ego te tali loco exspectabo. Non procedit cõtra Principes qui duellum permitterent infidelibus.*

Bellum iustum potest auctoritate principis duello decidi. Non tamẽ hoc possunt facere per modum diuinationis aut ad gloriam, &c. Locus 2. Reg. 2. v. 15.

Qui consulentes incidant, qui spectatores. Fit mentio non visæ bullæ Clementis 8.

SECT. III.

De purgatione vulgari per ignem.

De proba ferri candentis. quod iudicium. Solemnitates. Formula. H

Exemplum Tetbaldi Peletarij. Lex militaris apud Radeuicum. Leges Franciæ, Longobardicæ, Slauicæ, Flandræ.

Vomerum quis numerus.

Ferri consecratio qualis, ponitur formula. I *Sophoclis locus de hac purgatione. An Nobiles eam quoque, subierint, quod ira. Exempla. Conradi Marpurgij contra hæreticos. Richardæ & Kunigundæ Imperatricum. Emmæ Reginæ Historicorum dissentio conciliata.*

Aliorum in Græcia. Matronæ Christianæ in Rugia. Comitissæ Mutinensis. Ludouici regis German. Legatorũ. Occisorum Comitis de Oldenborg.

VVittembergensis iniustè accusati de incendio, & detecti postea rei. Exemplũ Piscatoris Traiectensis, & cuiusdam Hipocritæ. Iuonis loca discussa, & ostensa canonibus repugnare. Rollonis Normanni factum mirum.

Certamen Catholici Hispani cum Ariano. Robertus Cantuariensis doluit, quod K *hanc*

hanc purgationem suasisset.
Emma regina sic se purgauit.
De iudicio prunarum. Exempla. L
Monachi Aegyptij, & B. Briccij Turonensis Episcopi. Haraldi Hyberni.
Sumebant & ab alijs rebus hoc indicium.
Eulalius se purgauit fiscella in ignem iniecta. Episcopus quidam ad fidem Rossos adduxit proiecto libro Euangeliorum in ignem. Sic etiam approbata in Hispania missa Mosarabum.
De probatione per pyram. Exempla. M
Petri Massiliensis. Popponis Apostoli Danorum. Catholici E*piscopi prouocantis Arianum. Sauanarolæ factum, seu potius iactantia. Petrus Albanensis sic Petrum* Florentinum *simoniæ conuicit. Ritualia huius indicij.*
Vt Catholica fides his adstructa, sic iisdē hæresis deprehensa punitaq; probatur exemplis. Hæreticorum Cameracensiū. item Argentinensium. N
F*lamma hæresi, quod vmbra corporis: cum fuga erroris, vis perit ardoris. redit hæc illo rediente. Hæretici alterius exemplum.*
Variæ prohibitiones huius probæ. O
Imperatorum & Pontificum, *c. Mennam* 2. *q.* 5. *discussum. & c. consuluisti.* 2. *q.* 4.

SECT. IV.

De purgatione vulgari per aquam.
De aqua feruente. Nationes quæ receperunt, & quo fundamento. P
De poculo zelotypiæ Num. 5.
Prohibitio purgat. per feruentem.
Exemplum Legatorum Ludouici Germaniæ Regis. confutata quædam traditio Hebræorum. Ritualis oratio. Solebant manum iniicere. probatum exēplo Hia*cynthi Diaconi Rauennatis.*
Formulæ duæ huius probæ collatæ inter se.
De purgatione per aquam frigidam. Q
Quomodo fiebat. Exemplum vxoris Beati Gangulphi *lex Alsatica.*
Alius modus, mergendi hominem totum.
Imperatoriæ & Pontificiæ prohibitiones. c. ex tuarum. de purgat. Canonica *explicatum. & c. sententiam sanguinis.*
Ne Clerici. *vel monachi secularib. & c.*

De hodierna probatione sagarum per aquā frigidā sententiæ Germanicorū Scriptorum. Iurisconsulti cuiusdam recens libellus de hac re.

QVÆSTIO V.

De proba, vt vocant, aquæ frigidæ, qua in sagis explorandis quidam in Germania vtuntur.

SECT. I.

Discutitur opinio & rationes Adolphi Scribonij. A
Contra fictitiam illam leuitatem dæmonis sagas sustentātis disseritur. Non est credibile hoc sic à Deo à mundi initio prædestinatum. Refellitur supernaturalis & fictitia aquæ & sagarum antipathia. Lutherus exploditur, qui voluit omnia liquida apta præbere balneum esse idoneam baptismi materiam. B
Quo pacto elementa laudent Deum.
Qua ratione aqua instrumentum & sigillum salutis.

SECT. II.

Excussa sententia & rationes I. C. *cuiusdam* Catholici.
Laudatur aduersarius, & huius contradictionis ratio proponitur. Qui & vbi tantum iudices hac vtuntur proba. C
E*sse praxim paucorum & indoctorum iudicum. Summa sententiæ contrariæ.*
Ostenditur parum necessaria hæc purgatio ad mentem aduersarij. D
Ostenditur pugna in dictis eius, & incertitudo huius probationis. Exemplum *vetulæ sagæ, quæ seipsam prodidit.*
Ostenditur ex eo & alia pugna. item hanc supernatationem non esse tribuendam bonis angelis: sed dæmoni.
Cautelæ, *quas ponit ostenduntur superfluæ.*
Tertia pugna in dictis aduersarij. E
Gratis conficta diuersitas in maleficiis & aliis criminibus: nec probata, nec vera.
Sed ostendit purgationis huius vanam defensionem.
Inducitur argumentum de saga quæ furti accusata tantum: aquæ iniiceretur ex prisco more ad purgationem: & ostenditur si hæc purgatio vera certaq; necessa-
rio

rio iudicem perplexum fore.

Multa refelluntur breuiter πάρεργα aduersarii. Quæ præcipua nunc causa paucitatis miraculorum sit. Deo non attribuẽda omnia creaturarum mala: & talem propositionem fidei repugnare.

Excusatur mens aduersarij eam ponentis.

Quo sensu probationes sint iudici arbitrariæ.

Hanc iure Canonico probam omnino esse prohibitam accuratè ostensum. F

Non licet iudici infligere quamcunq; pœnã quam rei maximè metuunt.

Hæc purgatio non fauet maximè reipub.

Neque hoc solùm potest eam facere licitam. Vt actus sit bonus, non sufficit eum tendere ad bonum finem.

Sagas non detestari maximè hanc purgationem. quod si detestantur, indicium est pacti.

Non esse hoc indicium certius testimonio complicum.

Non est eadem ratio huius indicij & illius testimonij. G

Vt nec indicij ex cadauere sanguinante, & ex hac.

Non sequitur Deus iuuat iudicẽ in vno, ergo & semper & in omni. H

Non fallitur iudex, qui secundum acta, nocentem absoluit. Deus non vult omnia crimina hic actu puniri. Aliquando iudici & iudicio nocent maleficæ.

Sors est ista diuinatoria non consultoria.

Consultoria sors etiam hodie est prohibita. l. eorum. C. de malef. & mathemat. vt non sit iniqua quomodo accipienda.

Maleficium maleficio destrui posse, error. I Maleficium per media superstitiosa tolli posse: vel erronea, vel planè temeraria propositio.

Scotus falsò citatus à malleo malef.

Posse aliquem peccare in eo quod facit bona intentione.

Impugnatur vt prorsus spurium & tyrannicum arbitrium liberum & plenum iudicis, quod aduersarius ei concedit,

Iudex secũdum legem debet iudicare: alioqui belluas imitatur.

Quomodo iudices omnes legib. subditi sint. Præstare absoluere nocentes, quam per hanc probam deprehendere.

Quid iudici hic metuendum, quid non?

Mortale est non obedire Ecclesiæ.

Causa, cur tam parum iudices promoueant per indicia legitima. D. Bernardi locus de hac proba discussus.

SECT. III.

Proponitur & probatur vera sententia negatiua.

Iudices gnari Pontificiæ prohibitionis, qui hac proba vtuntur, peccant. K

Probatum primò definitione peccati,

Põtifices Romani quid senserint de hac probatione.

Illis esse credendum & obediendum in hac re c. Mennam. in fin. q. 5. c. ex tuarum, de purgat. Canon.

Diluuntur rationes aduersarij quibus conatur ostendere diuersum quid statuendum in purgationibus vulgaribus cæteris, & in ista.

Ostenditur non esse diuersam rationem iudicum & priuatorum.

Ostenditur esse tentatio Dei. L

Quomodo signa petita à Sanctis hominibus.

Quando liceat signum petere.

Probatur hic non esse miraculum.

Exempla multa docent falsam esse probam.

Iudices non tenentur fidem habere huic probæ.

Quale hic pactum intercedat. M

Declaratur res,

Pactum hic inter iudices & dæmonem, non inter sagas & dæmonem intercedit.

Exemplum quoddam recens discutitur.

Dissensio Iudicum in hac purgatione.

Cur dæmon hoc pactum inierat, & lucra eius ex illo.

Ostenditur hac proba continere peccatum inobedientiæ & ariolationis. N

Locus 1. Reg. 15. v. 22.

Dæmonem corporeum facere, temerarium est & errori proximum.

Multa aduersarii parerga, & nõ vera quadam Iudex communem sententiam hic sequi

MAGICARVM. DISQVISITIONVM LIBER QVARTVS,

QVI EST;

DE DIVINATIONE.

A SVNT quædam nomina, quæ, cùm latè sumuntur, solent confundi, vt *diuinatio*, *vaticinium*, *prænotio*, *prophetia*, *coniectatio*, *prædictio*: & sic sumendo, pro his omnibus, in titulo posui vnicum nomen diuinationis. Si pressiùs sumantur, discrimen aliquod agnosco. *Prænotio* & *prædictio*, cætera quatuor semper complectuntur: sed *prædictio*, ordinem ad alium actúmque denotat extrinsecum: *prænotio*, intrinsecam tantum cognitionem. *Vaticinium*, diuinationi & prophetiæ commune nomen est; sed ad *Oraculum* tamen, quod viua fit hominis voce, restringi consueuit: cum *diuinatio* vlterius porrigatur. De *prophetia* D. Hieronym. notat [1], semper à sacris litteris in bonam partem accipi. patet hoc verum esse, quando loquuntur absolutè. nam si pseudoprophetas quoque hoc nomine honorent, distrahentem quampiam particulam adiiciunt (vt prophetæ *stulti*, *Baal. Samariæ*, *lucorum*, *&c.* [2]) vel loquuntur per ironiam non obscuram, petitam ab existimatione atque opinione populi, qui pro talibus eos habebat: sicut & *idola* nuncupat *Deos* [3]: atque adeò semper aliquid additur in contextu, quod non sinat ignorari pseudoprophetas fuisse. [4] *Diuinatio* nunquam in Bibliis sumitur de prophetico lumine. Nam illud Salomonis; *Diuinatio in labiis regis, in iudicio non errabit os eius* [5]; nihil ad prophetiæ donum

1 in c. 3. Micheæ.
2 Ierem. 23. v. 13. Ose. 9. v. 7.
3 Exod. 12. v. 12. & c. 18. v. 11. Daniel. 11. v. 8.
4 Deut. 13. Ierem. 23. v. 25. c. 28. v. 1. & 14. Ezech. 21. v. 21. Mich. 3. v. 6. 7.
5 Prouer. 16. v. 10.

num pertinet, sed ad sagacitatem in occultis & perplexis iudiciorum latebris, circa facti ambigua, eruendis, necessarium iudici. est enim quædam sicut in medicis caussis, sic & in iudiciariis diuinatio Metaphorica; qua, quæ præterita sunt, & quorum veritas ignoratur, solerti discussione coniiciuntur. Vt fuit in iudicio Salomonis, cum veræ matri filium restituit [1]. vt fuit in Danielis inquisitione: qua, sensum perfidia detecta, Susannam vitæ, honori, marito restituit [2]. vt in iudicio Ariopharnis Thracum Regis: quod huiusmodi traditur. Tres Cimmericorum regis filios de paterno regno contendentes, iudicem elegere Ariopharnem. hic iubet patris cadauer sepulcro erui, arbori alligari, & eos arcu contendere, vt qui patris cor transfixisset, is in regnum succederet. primogenitus guttur, secundus medium pectus corde illæso transfixit. Supererat minimo spes regni. vicit pietas, & se regno cedere malle, dum in patris cadauer pietate superior esset, professus: iaculari detrectauit. Huic Thrax regnum adiudicauit, quia naturæ propensione, se & verè filium, & virtute præstantiorem ostendisset [3]. An hanc historiam voluebat animo Alphonsus primus Neapol. rex, cùm similem protulit sententiam? vel naturali sagacitate id potuit, quæ in eo mirifica fuit. Nam adhuc penè puero cùm in Aragonia, vtriúsque Siciliæ regna susciperet, accidit; vt cuiusdam ancilla ex domino pareret, & ad libertatem ex Hispaniensi lege prouocaret. Dominus, ne matre cum filio priuaretur, negabat ex se natum. deërant in re clam patrari solita probationes. quid ageret? bellè se expediuit. iubet sub hasta partum vendi. vincitur dominus licitatione. ergóne (secum) filius meus in seruitutem me viuo? quin potiùs fateor, quod res est. & ecce paterni animi erumpunt inuito lacrymæ. Subsequitur lingua confessionem oculorum. sic patri filium, matri debitam rex libertatem asseruit [4]. Quem imitaretur hoc iudicio, non habuit; vt Tiberium [5], habuit Theodoricus, Rex Gotthorum. Spoponderat mulier Italica nuptias secundas amatori, pacta se filium priùs domo exturbaturam. cùm conaretur: resistere filius, & Regem adire ambo. filius sibi alimenta deberi, nec domo paterna à matre eiici decere. contra mulier, filium non agnoscere, suppositiuum esse. Suspecta regi mulier fieri incipiebat. Atqui ô mulier, *inquit rex*, potes, si me audis, & hac te molestia expedire, & meliùs coniugium inire. quin tu iuuenem hunc, qui filium se dicit tuum, maritum accipe. minor est ætate, & facie liberaliore. Icta mulier tam inopinata iussione, primùm conticescit: mox se colligit, & multa prætexere negationi, parùm coherentia vel apta, vt deprehensam facilè intelligeret rex. Fingit ergò se pœnam addere, nisi consentiret. quod restabat infelici, vt scelus fugiat horrendum: filium agnouit [6]. Coram Carolo Magno pater & filius homicidij rei agebantur, factum vterque negabat, nec tormentis vllis ad confessionem criminis perduci poterant: condemnat Imp. vtrúmque ad suspendium. Tum pater, victus amore filij se reum, filium verò sceleris expertem profitetur [7]. Minoris momenti, non minoris industriæ fuit Friderici III. iudicium. ad eum cùm rusticus venisset, & quæstus esset, iugalium equorum alterum in caupona sibi furto ereptum: abigeum Imperator sibi indicari iussit. cùm hoc rusticus negaret se facere posse, qui hominem non nosset. miror, inquam Fridericus, non alterum quoque ereptum tibi, cùm tot in hac vrbe sint equites, equi tam pauci. Equa, ô Cæsar, subdit rusticus, est altera: quæ militibus paruo vsui. Igitur age, inquit Imper. equam inscende, & per omnes vicos, plateas, compita, & angiportus vrbis equita: subtractus equus in aliquo stabulo latitat: & cùm iugalis odorem senserit, statim hinnitum tollet. Paruit rusticus, atque vt Cacum mugi

1 3. Reg. 3.
2 Daniel 13.
3 Diodor. Sicul. lib. 20.
4 Ant. Panhormi. lib. 2. de gest. Alfonsi.
5 Sueton. in Tiberio.
6 Ioan. Magn. li. hist. Gotth. cap. 29.
7 And. Barbat in c. præsenti. de probation.

mugitus bouis, sic hinnitus equi tunc furem prodidit [1]. Nec subticenda Turcarum regis Solymanni prudentia. Byzantij Iudæus Christiano certam auri summam mutuam dederat, vti constituta die præter sortem, vsuræ loco, duas carnis eiusdem Christiani vncias reciperet. Die illa sortem reddit Christianus, fænus negat. aditur Solymannus, vt rem decidat. ille Iudæum animo detestatus, nouaculam adferri iubet, & Iudeæ potestatem facit, qua velit, membri parte, debitori duas carni vncias exscindat: ea lege, vt omnino duas tantum: si minus plusue exsciderit, capite luiturum. Non ausus Iudæus hanc aleam subire, Christianum absoluit [2]. De huiusmodi ergo *labiorum regis diuinatione*, Salomon loquebatur. sicut enim cor regis, sic & eiusdem labia in manu Dei sunt. ambo Deus æqualiter dirigit, & quibus suas in terris vices delegauit, eos supra cæteros sæpè mortales magna solertia & prudentia dotat. *Diuinatio* ergo
C illic *pro coniectatione* posita. *Coniectatio* námque, procedit ex consideratione causarum signorúmve, siue hæc sint cum vera prudentia coniuncta, siue vanitatis comperta. quare quædam coniectatio licita, quædam illicita est. *Diuinationis* nomen, nos deinceps restringemus, ad illicitam tantum: hæc à coniectatione differt: quia non procedit per signa, vel argumenta, vt facit coniectatio. *Prænotio* deinceps nobis generale nomen erit: eius partes, vt membra corporis, tres sunt futuræ; Diuina prænotio, quæ manat à Deo, & vocabitur *prophetia*, ad hanc pertinent quædam miraculosa, seu diuina ostenta & prodigia, futurum solita certò & ordinariè prænunciare: vt quod post obitum B. Beatricis Atestinæ per longum temporis spacium obseruatum est, quod quoties aliquid noui familiæ Atestinæ, ex qua fuerat orta, immineret, toties multis ante diebus, in sacello eius prægrandis strepitus exaudiebatur, & corpus eius, quod de more supinum iacebat, in alterum latus reuolutum reperiebatur. *Scardeonus lib. 2. antiq. Patauinar. class. 6. fol.* 120. alia de campanis quibusdam retuli, *inf. cap. 3. q. 1. & de aliis multis cap. 2. q. 7. sect. 2.* Dæmoniaca, quæ deriuatur ex pacto tacito vel expresso cum dæmonibus, & dicetur *diuinatio*; & Naturalis, quæ sumitur ex signis vel causis naturalibus, quam vocabimus *præsagium*, vel *coniectationem*, strictè sumptis vocabulis.

1 Aeneas Silnius l. 2. de reb. gest. Alfonsi.

2 Corrozetus de dictis & factis memorabilibus.

CAPVT I.

De diuina prænotione, seu prophetia.

QVÆSTIO I.

De natura & nomine prophetiæ.

A IN S.S. *propheta* nomen *prophetandi* verbum, sex ferme modis solent accipi, primò, pro eo quod est canere vel psallere certis diuinas laudes modis, vel instrumentis. Sic legimus prophetasse Idithum & Heman [3], & sic quidam illud accipiunt [4]; *Num & Saul inter Prophetas?* 2 pro Ethnicis vatibus ac poëtis. sic Epimenidem [5] Apostolus appellat Cretensium prophetam. 3. pro phanaticis, qui arreptitiorum more mente abalienati, insolita, inepta, insipientiáque effutiunt. sic dicitur Saul domi suæ, à malo agitatus spiritu, prophetasse [6] & Sacerdotes Baal dicuntur etiam prophetasse. 4. dicuntur prophetare, qui miraculum aliquod edunt, quo declarant se veros fuisse Prophetas. Sic Elizæi mortui

3 1 Paral. 15. v. 3. & 5.

4 1. Reg. 10. v. 12.

5 ad Tit. 6. v. 12.

6 1. Reg. 18. & 3 Reg. 18. 28.

mortui corpus dicitur prophetasse, quia latronis cadauer contactu viuificauit [1]. 5, qui res sublimes, diuinas, & ab hominum cognitione remotas, & Scripturæ sacræ arcana interpretantur & docent. Sic sumpsit Diuus Paulus [2] quando confert donum linguarum cum dono prophetiæ. sic & Aaron: eo quod Pharaoni exponebat oracula, quæ Moyses à Deo acceperat, vocatur propheta [3]. Sic sumpsit Philo Iudæus, cùm Prophetam definit: Dei, oracula intùs dictantis, interpretem. [4] Et huc pertinet etiam alia significatio, quando sumitur pro veris Dei cultoribus & viris religiosis, *vt volunt sumi, 3. Reg.* 18. *v.* 4. *Abulens. & Caietan.* 6. pro eo, qui occulta Dei arcana, per diuinam reuelationem accepta, hominibus enunciat [5]. Nos nunc de hac vltima specie tantùm loquimur.

1 Ecclesi.48.v.14.
2 1.Cor.14.v.5
3 Exod. 7.v.1.
4 lib. de præmiis & pœnis.
5 notata hæc Pererio in Gene c.20. disp.2.

Nomen hoc prophetiæ Græci à præfando (προφημι) deduxerunt: Hebræis *Nebua*, vnde, *Nabi* prophetes, radice verbi incerta. potest enim esse *Nub* (hoc est loqui) & significaret *Nabi*, loquentem: potest esse B*an* (intelligere) & significaret intelligentem, nimirum perfectissimè, vt qui res oculis fidelibus subiectas cognoscunt. Vnde & Prophetæ Hebræis dicti sunt *videntes* [6]. Hæc de nomine suffecerint, de re videamus. B

נבואה
נביא
נוב.
בן.
6 1.Reg.9.v.9

Cassiodori [7], communius recepta definitio, concisior est, quàm vt per illam commodè rei natura intelligatur. Dic explicatiùs, *Prophetia, est diuina inspiratio, rerum à nobis procul distantium euenta, immobili veritate, & maxima cum certitudine prænoscens atque denuncians.*] Explicemus singula definitionis membra. *Diuina* dixi, contra Artephium & Rogerium Baconem, qui prophetiam tribuunt astrorum influentiis: contra Aristotelem & Peripateticus, qui corporis humoribus: contra Moysem Ægyptium, Auicennam & Algazelem, qui naturali industriæ studióque adscribunt. hi cuncti falluntur. quia omnis prophetia, SPIRITVS SANCTI donum est, nulla humana allatum voluntate, vt duæ Catholicæ colomnæ Petrus & Paulus [8] contestantur. Vnde Beatus Hier. [9] infert, solos veros Prophetas, Dei spiritu locutos; nec alios prophetarum nomen mereri, quàm qui Spiritus sancti luce collustrati, futura prædicunt. Ad hoc nulla dispositio naturalis vel humana absolutè requiritur. potest enim Deus ipsam simul cum lumine dispositionem infundere [10]. Sed qui amat omnia suauiter dirigere, vt plurimùm se rerum naturis accommodat, quoad ipsi placet. Quare cùm aptissima sit dispositio, qua mens à sensibilibus motionibus, & rerum humanarum soluitur curis: videmus eam Prophetas aliquando comparasse sibi, vt Helizeum impij Regis Israël adspectu fortè ad zelum & indignationem nonnihil commotum, musices suauitate [11]. Quæ tamen dispositio, planè per accidens ad prophetiam iuuat, nec illius causa vllo modo dici meretur. Naturalis verò prænotionis vel dæmoniacæ, causa per accidens, est corporea dispositio, quæ à sensuum vsu vehementer mentem auellit. atque idcirco Plato & Aristoteles dixerunt, frequentiorem esse diuinationem in fatuis, attonitis, & furentibus, quàm in mentis sanæ hominibus: in dormientibus quam vigilantibus: in morti vicinis, quàm vita vitali longum adhuc fruituris: in atrabiliariis, quàm sanguineis. minùs enim sensibus intenti illi omnes, & melancholici insuper vigilantes quasi somniant [12]. C

7 præfat. in Psalm.
8 2.Pet.1.v.20. Rom.12.v.6. 1.Cor.12.v.10
9 in Daniel.
10 D. Tho. 2.2.q.171.a.3.
11 4.Reg.3.
12 vide Valesium, de sacra philos. c.30.

2. Dixi, *inspiratio*. latè sumpta voce, pro quouis influxu, instinctu, illuminatione, aut reuelatione. hanc Deus aliquando largitur angelis bonis, qui prædicant aliis, vt de Sodomorum euersione didicimus [13], & de posteris Ismahelis, [14] de Samsone [15], de Tobiæ vxore [16], de Christo Domino [17], & eius præcursore [18]: vel vt visiones explicant hominibus [19]. Aliquando Deus confert hoc donum homini

13 Gen.19.
14 Gen 21.
15 Iud.13.
16 Tob.6.
17 Luc.2. Mar.vlt.
18 Luc.1.
19 Dan.8.&9. & in Apocal. sæpe.

hominibus,tum viris tum feminis, maximè probis & sanctis: vt Eliæ, Esaiæ, Deboræ, Oldæ, & quamplurimis aliis,quorum laus est in sacris Historiis,interdum tamen & malis atq; improbis, vt nonnullis Gentilibus,ac fortasse Sibyllis,& Balaamo [1],& Caiphæ [2].Confert autem aliquando ignaris se prophetare,vt dicto Caiphæ,&,iuxta D.Ambrosium [3].Abrahamo,cum dixit, *postquam adorauerimus reuertemur ad vos*, sed tunc impropriè vocari prophetiam, censuit D.Augustinus [4]:aliquando verò id accidit gnaris se à Deo illuminari,vtBalaamo prædicto. Interdum quoque confertur hoc donum inuitis,vt [5] Sauli iuxta quorundam interpretationem,sed sæpiùs, spontè Spiritum Dei recipientibus: túncque ea ratione prophetia potest vocari voluntaria,quia influxum Dei non inuiti recipiunt, inuoluntaria nihilominùs erit, quatenùs eum, non quandocunque ipsis, sed quando Deo lubet, recipiunt, & quia non qua mensura ipsi volunt, sed qua Deus, & quia non quam volunt ipsi diu, sed tantisper dum Deo videatur, vt de extasi lib.2.diximus, quæ sic etiam voluntaria, nec aliter.

1 Num.22. & 23.
2 Ioan.11.v.51
3 lib.1.de Abrah.c.8.
4 lib.12.sup. Gen.ad litt.
5 1 Reg. 11. v. 6.

D Inspirationum alia quoq; differentia petitur inde,quòd interdum ei nullum colloquium accedit,sed nuda tantùm fit præceptione aut ostensione, vt in plerisq; veteris testamẽti prophetiis cernitur:interdum Dialogismus aliquis Prophetæ ac Spiritus sancti accedit [6].

6 vt Exod.3. & 4.1.Reg 3. Iere.1.Dan. 10.Ion.4. Abac.2.

Illuminationis seu inspirationis huius duas ponunt Theologi species, *imaginariam* & *intellectualem*. *Imaginariam* siue *sensibilem* vocant, non quia non pertingat ad intellectum (talis enim impropriè vocaretur prophetica inspiratio) sed quia primariò fit per sensibilem siue imaginariam repræsentationem, ex qua mentis conceptio nascitur,eíque quasi commensuratur. *Intellectualem* appellant eam, quæ non ducit originem à sensu vel imaginatione, sed oritur immediatè per lumen infusum intellectui,& per species intellectuales, de nouo inditas,vel præexistentes,sed diuina virtute, ad naturalem aliquam mentis conceptionem formandam applicatas. Quæ eleuatio dupliciter contingit. 1. quando intellectus sic eleuatur, vt sine operatione phantasiæ cognoscat: quod raro ex speciali priuilegio conceditur. 2. quando phantasia intellectioni cooperatur,non quidem intellectu primum à phantasia moto, sed phantasia ipsa mota & applicata ab intellectu,vt secum operetur & concurrat. *Vide Franc. Suarem,3.p.q.30.a.1.disp.9.sect.2.*

E Solet vt plurimum Deus mediatore angelo prophetiam inspirare. primò reuelans Angelo, vt angelus deinde reuelet homini quod iussus, idq; vel in assumpto se corpore ostendens, vel apparitione tantum spirituali speciem humanæ menti exhibens rerum,quas Spiritus sanctus homini vult præsignificari,sic Moysi *in manu mediatoris* data lex [7]. sic Zachariæ & in Zacharia [8] Angelus Domini loquebatur, sic in Apocal. [9] Christus Angelo, Angelus Ioanni, Ioannes aliis manifestat, quæ Pater Christo, vt homini, ab initio conceptionis reuelarat, quod suauitati diuinæ gubernationis, vti solitæ mediis, est accommodatissimum [10].Et sic censuere grauissimi Sancti, de facto, tantum solitum Deum prophetiam per angelos inspirare [11]. Non tamen negandum posse Deum, si velit, ipsum immediatè sic in mentes hominum influere, quod nec Damascen.nec alii illi Patres negarunt,& affirmarunt D. Hier. & D. Gregor. & recentior Turrecremata [12].quin etiam D. Hiero. qui prioré modum concedit [13],posteriorem hunc aliquando à Deo vsurpatum contendit [14].Scio Deum posse,si velit,an fecerit,nescio,nec multum refert scire. Non caret etiam difficultate prior ille influxus,qui fit mediante angelo, cùm nec Angelus spiritua-

7 Actor.7.v.38.& Gal 3. v.19.
8 c.1.v.9.
9 c.1.in pr.
10 D.Tho.22. q.171.a.2.
11 D.Dionys. Areop.Cæl. Hierar.c.4. D.August. lib.3.de Trinita.& videtur Damasc. lib.2.Orthod. fid.
12 Hier. præf. in Esai. & in c.6.D.Grego. lib.18. Moral. Turrecrema. in Prologo Reuelat. S.Brigitæ.c.4.
13 in Ezech, c.2.& 3.
14 in d. præf. & c.6.

le illud lumen creare, nec ipse in humanum intellectum queat illabi. Quin etiam sine sensuum adminiculo in hominis mentem, hoc lumen à Deo creatum immitti ab Angelo posse negat Scotus, sed affirmant Albertus & Henricus de Hassia, modo negare, modò concedere videtur D.Thom. sic tamen, vt quando huiusmodi lumen intellectui sine sensibili apparitione vel specie immittitur, (vt fit in reuelatione intellectuali) hoc à Deo, qui solus illud creare potest immediatè fateatur immitti: quod accuratè, ex horum Scholasticorum sententia, docuit Francis. Picus *lib. 2. de Praenot. cap. 3.*

Dixi tertiò, *rerum à nobis procul distantium*, huiusmodi res sunt. 1. quae natura sua longè distant ab humana cognitione, vt abstrusiora Dei consilia: mysteria fidei, & similes res diuinae. (hoc sensu Christus Dominus praedicitur futurus Propheta[1], *Prophetam de gēte tua, & de fratribus tuis, sicut me suscitabit, &c.* & eo referenda prophetia, quam Apostolus cum dono linguarum[2] comparat) 2. etiam res, quae sunt à cognitione nostra semotae, ratione modi cognoscendi: quando quod enunciatur, non nisi supernaturali lumine potest cognosci: veluti cùm Helizeus resciuit, quae cum Naamo Iesi pactus fuerat[3], & B. Petrus, quod inter Ananiam & Saphiram conuenerat[4]: 3. denique sunt alia longè distantia ratione temporis, quod vel iam vsqueadeo obliuione obliteratum est, vt non nisi diuina reuelatione sciri queat: quo pacto Moysem de mundi creatione prophetasse scribit D. Gregor. super Ezechiel, vel quia tempus adhuc futurum, & euentus contingens, ideóque soli Deo liquidò notus, iuxta illud *Annunciate quae ventura sunt & sciemus quia Dii estis vos*[5] Et haec est vocis *prophetia* frequentior significatio: adeò vt propria locutione, hi soli Prophetae nuncupentur, qui futura contingentia praedicunt, generaliter tamen loquendo, caeteri quoque Prophetae vocantur[6]. futurorum contingentium. cognitio soli Deo reseruata est, quia ad perfectam cognitionem, necesse est rem cognosci tanquam praesentem: soli autem Deo, vt praeterita & praesentia, sic etiam futura, semper antè oculos versantur, quia aeternitas caret initio, caret fine, & in ea cuncta simul cognoscuntur, solus autem Deus aeternus est. ideò cum Deus hoc futurorum contingentium lumen propheticum homini largitur, tunc priuilegium illud, quod aeternitati competit, eamque consequitur, cum homine communicat. Quo sensu Hiero. de Ferraria dicebat, *Prophetas à Deo aeternitatis participes* fieri.[7]

Dixi, quartò, *immobili veritate*, hoc intelligendum est de prophetia absoluta, quam vocant *prophetiam sententiae* siue *praescientiae*, cuius euentus semper praedictioni respondet: quia tunc res considerantur, prout in ipso Deo existunt, & ab eo solo dependent, qui solus est immutabilis. Non verò haec particula definitionis procedit in *prophetia comminationis* siue *consilii*, quatenùs haec est conditionata, & in ea res considerantur, vt à causis secundis dependent, quae sunt mutabiles, prophetia ista conditionata, in se quidem est mutabilis, pro actionum humanarum mutabilitate, in Dei tamen praescientia, etiam haec immutabilis est: quod cum Prophetae probè norint, & comminationis suae naturam cum Dei voluntate comparent: sequitur eos ne tum quidem falli vel fallere, quando quod praedixere non euenit: vt Ionae cum Niniuitis, Esaię cum Ezechia contigit, hanc distinctionem non Patres,[8] modò, sed & Scriptura[9] sacra clarissimè confirmat.

Dixi quintò, *maxima cum certitudine*, quia quibus diuina fit reuelatio, solent à Deo sic mente illustrari, & voluntate affici, & de fide ac veritate reuelationis certiores reddi, vt apertè agnoscant, & firmissimè credant, Deum esse

1 Deut. 18. v. 15.
2 1. Cor. 14. v. 1. 3. 4.
3 4 Reg. 5.
4 Act. 5.
5 Isai. 41. v. 23.
6 vide D. Gregor. in pr. Ezec. & D. Tho. de Verita. q. 12.
7 lib. compendii Reuelat. quod post eius mortem vulgauit Hieron. Beniuenius Florentinus.
8 Iustin. q. 36. ad Ortodox. Chrysost. homil. 1. in Mat. Gregor. li. 16. Mora c. 2. & 6.
9 4 Reg. 20. Isai. 38 Iere. 16. 2. ver. 6. Ezech. 18. v. 21.

reuela

reuelationis siue visionis auctorem,& queant nescio quo(vt ait D.Greg.[1]) intimo sapore discernere,se nec humanis somniis,nec diaboli fraude illudi, sed certò certiùs sciant, hoc sibi lumen Dei dono concessum (quod de matre sua B.Augustinus prodidit[2] de se verò passim profitetur B. Angela de Fulgino c. 19.21.27.28.29.& alibi)& adeò clarè cernant futura, iisq; præbeant assensum; vt æquè facilè sint negaturi prima & receptissima notissimáque scientiarum principia,quod de se Sauonarola ille dictitabat[3], & de quodam suo familiari, quem non nominat,Picus affirmat, quem ego Hieronymum hunc fuisse opinor:sed quod veriùs certiusque, tales fuisse omnes reuelationes Patriarchis, Prophetis,Apostolis,ceterisq; prædicatoribus ac doctoribus nascentis Ecclesiæ factas,meritò censuit Thomas *Angelicus*[4], illo in Genesim commentario, qui mendaciter doctori *Angelico*, litterulæ additione fuit attributus. Idem nonnulli putant imposturæ genus accidisse Commentariis *in Apocal. & in Epist.Canonicas.*Sed,quicquid sit de hoc auctore,Lumen istud cælitùs cum veris reuelationibus infundi solitum, Theologi cõtemplatiui seu mystici variis nominibus appellant,*saporem internum,intimam inspirationem, dulcedinem experimẽtalem diuinam illustrationem,sensum nimis sensibilem, absconditum manna,donum discretionis spirituum.*] Adhuc controuertitur,an hoc lumen sit idem cum lumine fidei,an quid diuersum ab eo,eiq; superadditum? Posterius, veriùs Pico videtur[5],& mihi quoq;,formali saltem distinctione,fortassis idem est re,& nouam nactum materiam, eo se extendit ac porrigit nouo quodam modo, sed nolo subtiliora hæc & minutioria non discutere:siue re idẽ sit,siue diuersum;quando hoc simul datur,tunc grauiter peccat, qui huiusmodi reuelationi fidem nõ præbet.Sit Zacharias exemplum,linguæ vsu priuatus[6];& in Regum Historia, qui iubentem Prophetam non sauciauit, & qui propter inobedientiam discerptus fuit à leone[7].

G (margin)

Dixi 6.*prænoscens*, quia prophetiam definio, quæ maximè germana, cui proprium,vt,quod prænunciat,id sciat se profari,iuxta illud Danielis[8]. *reuelatum est Danieli verbum verum,intellexitq; sermonem:intelligentia enim opus est in visione.*necessarium ergo est intelligere,sed & aliis nunciare,quare,

Dixi 7.*atq; denuncians*, nam prophetiæ donum datur ad Ecclesiæ vtilitatem,vt,quæ,Deo inspirante,sancti cognouerint, ea ceteris annuncient. Illud deniq; quæri consueuit: Lumen istud,ad quam qualitatis specimen debeat reuocari?Communis sententia eadem est,quæ D.Thomæ[9], ad paribilem qualitatem reduci, quia sit impressio quædam subitaria, similis affectioni transeunti & facilè recedenti, non enim prophetis semper adest,sæpè illos deserit. Haud ineptè compares versantibus in tenebricoso loco, qui, candelæ lumine illato, circumstantia cernere incipiunt, eodem elato, rursùs illis occæcantur omnia.Vnde Michæas[9];*cùm sedero in tenebris,Dominus lux mea est*: & B.Petrus,[10],*Habemus propheticum sermonem,cui bene facitis attendentes,quasi lucernæ lucenti in caliginoso loco.*Habet tamen hoc lumen adeò multa communia cum supernaturalibus habitibus,vt Iulius Sirenius,vir eruditus conetur probare[11],meliùs reduci ad habitum,apud illum inuenietis argumenta, quibus communem sententiam repugnat,nec lubet,nec vacat plura.

1 lib.4.dial.c. 48.
2 lib.6 confes
3 in d.compẽdio.Reuel.
4 c.22.
5 d.c.3.
6 Luc 1.
7 3.Reg.20 v. 36.
8 c. 10. v.1 in cuius expositione extrema supra modum ridiculus est Caluinus.
9 d.a.2.
10 c.7.v.8.
11 2.c.1. v. 17.
11 lib.7. de fato.c.14.

QVÆSTIO II.

Quæ sint species Prophetiæ.

A DVo, quasi suprema *genera prophetiæ* in S. S. inuenio: vnum *per Sacerdotes* alteru *per Prophetas*,sæpè quidem qui Prophetæ,iidem & Sacerdotes erãt,

ſed aliter futura prædicebant quatenus Sacerdotes, aliter quatenus Prophetę. Res eſt non omnibus peruia,& digna diligentiore examine.

SECTIO I.

De rationali & Vrim ac Thummim.

1 1.Reg. 2. & eo loco notat Angelomus.
2 deſcribitur. Exod.28.

SAcerdotalis prophetiæ modus conſiſtebat in applicatione Ephod. fuit autem *Ephod.* duplex, vnum *linteum*, etiam minoribus conceſſum ordinibus [1], vt puero Samueli, alterum *Sacerdotale*, quod etiam vocatum eſt *ſuperhumerale*, auro & trium colorum varietate ornatiſſimum [2]; Ioſephus etiam vocat ſtolam hieraticam, epomidem & diploidem: huic aureis cathenulis appēſum erat *Rationale* ſeu *Pectorale*, vtroque enim nomine vtuntur Latini, Hebræi *choſen* vocant iuxta puncta quæ nunc habemus, nam Ioſephus aliis vſus fortaſſis, cùm vocat *Eſſen*: Græci eodem teſte λόγιον. Scriptum quidem aliquando apud Septuaginta Philonem, & Hieronymum inuenias λογεῖον, ſed mendosè: pertineret enim potiùs ad locum conſulendi, rectius alibi apud eoſdem, λόγιον, quaſi dicas oraculum, ſic enim ab Heſychio λόγια, explicantur μαντεύματα, & apud Plutarchum, *in Sylla*, vates vocantur λόγιοι Sed cur λόγιον? Si Græca Ioſephi verba perpendas quia veritatis irrefragabilis oracula fundebat. Latinis dictum *Pectorale*, quia pectori appenſum *rationale*, quia more animalis ratione præditi ratiocinabatur hac ipſa de cauſa, *iudicii* elogio addito, illud cohoneſtabant, vocantes, *rationale iudicii & iudicium filiorum Iſrael* [3], *& iudiciũ Vrim* in Hebræo quidem fōte [4]. Rationē reddit Iarrhius, quia ſupra Vrim inſcripta vocula *Miſpath*. ſed hoc ſomnium eſt recutiti, potiùs crediderim, quia ſacra Scriptura conſueuit, id quod quiſque facere debet, ſiue cuiuſque officium, vocare *iudicium* [5]; Sacerdos autem rationali indutus, proponebat Deo hominum dubia, deſideria, & negotia, & per rationale, non tantùm Deus propitiabatur, ſed etiā ſignificabat hominibus, quid fieri vellet, & quis rei ſucceſſus futurus eſſet, vt non malè Abenezra. Huc ſanè facit, ipſum nomen *Vrim* & *Thummim*: de cuius etiam ſignificatione & vſu videndum. Scripſere quidem multi, ſed optes meritò diſtinctiora & clariora. vt rei dignitas poſtulabat, cęteris meliùs egere Toſtadas, Lipomanus, Fran. Ribera, & Nic. Serrarius [6]. Agendum accuratè de tribus, nomine, re, vſu.

חשן

חשן

3 d c.28.v. 15. & 30.
4 Num.27.v. 21.
5 Prou.1. v.3. c 1.v.9.

6 Toſtad.& Lipoman in Exod.c.28. Ribe.in lib.3. de tēplo.c.12. Serarius. Theſib.de Ioſuan.Sacerdotib.

Quoad nomen, Chaldæi vocarunt, *Vraia* & *Thumaia*, Hebræi *Vrim*, & B
Thummim, *Vrim* ſignificat illuminationes, ſeu lumina, à radice *Vr*, Græci vertunt τὰ δῆλα, δήλωσιν, φωτισμοὺς φωτίσζοντας. noſter *doctrinam*, cũ agit de rationali cùm verò de ipſo Sacerdote *eruditum* *Thummim* ſignificat perfectiones à *thamam*, perficere, Græci nuncupant τελέιως ἀληθείαν, τελειώσεις, noſter vertit, *veritatem*, & aliquando Metonymicè *Sacerdotes*, vel etiam aliter, prout illi res viſa poſtulare.

תמים, & אורים אור.

7 D. Augu. in Exod.q.117. Dauid kimchi in li.radicum.Caiet. in Exod.Pagni. & al.
8 d.q.117.
9 in d.c.28.q. 12.

Sed quid rei iſta nomina *Vrim* & *Thummim*? quidam negant ſe ſcire [7]. puto ex ſcriptura tamen id colligi poſſe. Alii cenſent diuerſum quid fuiſſe in rationali à XII. lapidibus: ſed diſſentiunt inter ſe, fuerunt qui putarint. XIII. lapidem fuiſſe (Suid. vocat adamantem) cuius color, pro diuerſitate proſperi vel aduerſi ſucceſſus, intrante in atria Sacerdote, mutaretur, hanc opinionem, meo iudicio Diuus Auguſtinus [8] fabuloſam vocauit, nec de Ioſephi ſententia locutus. Abenezra neſcio quas aſtrolabii figuras comminiſcitur: quem multis rationibus luculenter Toſtatus refellit [9]. Salomon Iarrhius, & Eugubinus cenſent: fuiſſe nomen ineffabile rationali inſcriptum: Philo Iudæus, & Hugo Victorin. volunt ipſa

ipsa hæc verba (*Vrim & Thummim*) rationali insculpta fuisse, alii laminas quasdam lucentes: & quisque quod somniauit, vel in buccam venit, vt licet videre apud Tostatum. *Verum mihi placet*, quod multis aliis, nihil ab ipsis lapidibus XII. diuersæ rei fuisse. Primò quia censeo hæc ipsorum lapidum fuisse nomina sicut iidem lapides etiam alibi [1] vocantur *Soham* & *Milluim* lapides candorum seu pelluciditatum & plenitudinem, vel vocantur dumtaxat, *Milluim*, vt videtur noster interpres intellexisse, qui vertit, *lapides Onychinos* (hoc dicens de duobus illis supra humerum) *& gemmas ad ornandum Ephod.* (sic vertens *Milluim*, de his. XII. lapidibus) obscurius LXX. qui *Soham*, vertunt σαρδίους. nam sardius vnus ex XII. Secundo quia, si quid aliud fuissent, certè Moses: qui cuncta, quæ in λογίῳ inerant, tam accuratè perscripsit & appendit: aliquid de eius, quod erant, forma, quantitate, qualitate, materia, loco, nobis prodidisset, Respondet Iarrhius, idcirco hæc prætermissa: quia vel DEVS ipse, vel Moses, in monte Sinai, Vrim ac Thummim fuerat fabricatus. Apage sis fabulator: hoc tu de capite tuo, si verum foret, hoc ipsum nobis S.S. tradidisset, sicut tradidit, priores Decalogi tabulas à Deo, posteriores à Moyse perscriptas.

[1] Exo. 25. v. 7.

Obiiciunt, postquam Deus [2] Mosi iussit ponere in rationali XII. illos lapides, mox vt de re planè alia, alio loco [3], dicitur, *pones autem in rationali iudicij doctrinam & veritatem*, &c. Respondeo hoc dici, vt breuem quandam anacephalæosin & explicationem cunctorum, quæ de his omnibus lapidibus præmiserat. q.d. iussi, vt tales & tales gemmas rationali insereres; cape nunc iussionis illius causam, idcirco iussi, vt hæ gemmæ tibi sint *Vrim & Thummim*, hoc est manifestatio & veritas rerum futurarum. Hoc enim breuiter, ait, id quod in rationali pones, hoc tibi futurum doctrina & veritas. Nec vllam hic video obscuritatem in hac repetitione, nec nouitatem in nomine, tam Hebræis non nouo, sed & celebrato. Dicitur autem rectissimè Moses *ponere in rationali Vrim & Thummim* quia lapides illos per Beseleelem curauit ex Dei præscripto inseri rationali. Nisi fortè censent, ipsum per se Mosem intexuisse illa verba, & non per textorum magisterium ac manus. Quod si *ponere*, tum per illos dicendus Moses, certè & nunc nostra in sententia. Deinde sciant aduersarii, eâdem vim esse phrasis huius *lapides milluim, & milluim* simpliciter, item *lapides vrim ac thummim, & vrim ac thummim* simpliciter, vtrobiq; enim iidem lapides significantur, sed illic additur vox *lapidum*, quia de gemmis duntaxat, quà gemmæ erãt, agebatur: hic verò omittitur vox *lapidum*, quia de iis agitur, nôn qua lapides, sed qua gemmæ oraculi exhibitrices. Quid autem ineptiæ est, si Metonymicè oraculi nomen tribuatur gemmis, oraculum fundentibus? Nouæ ne Metonymicæ Sacræ Scripturæ sunt locutiones? Quid tenebricosi, *pones* &c. pro pones in rationali lapides, quibus, à munere, nomen est, *Vrim & Thummim*? Nec opus fuit exprimere modum alium, quam seriem ipsam gemmarum satis expressam. Illi potiùs exprimere deberent, vbi illud in rationali vacuum, ad hæc nomina intexenda? an inter singulos lapides? an in ambitu omnium? an ad dextram, an ad sinistram? ה demonstratiuum, cur potiùs demonstret hanc texturam, quàm lapidum miraculum? immò hoc potiùs, q. d. admirandos illos lapides, *Vrim & Thummim*. Auctorum qui nobis obiiciuntur auctoritas magna foret, si vel inter se conuenirent, vel rẽ discussissent diligentiùs D. Hieronym. *ad Fabiol.* quod nobiscum pugnet, nihil habet, quod faueat aduersariis, tantundem: vtitur solùm modo loquendi sacræ scripturæ D. Augustin. *quæst.* 117. ambiguè loquitur, & quid esse potuerit indicat, profes-

[2] Exo. 23 v 17
[3] v. 30.

ſus id neſciri D. Gregor. *pag. 2. paſtoral. c. 1.* nihil omnino dicit, præter verba ſcripturæ & myſticam expoſitionem. Rabanus *lib. vlt. in Exod.* per, *ſiue hoc, ſiue illud*, rem reſoluit. Radulphus *li. 6. in Leuit.* aſſerit dumtaxat fieri potuiſſe, vt inſcriberentur hæc verba. Rupertus *in Exod.* obiter, nec aliud, quam, *doctrina & veritas inſcribitur illi.*] Solus ergo cum Hugone Victorino, ex Patribus, Philo videatur hoc certò cenſuiſſe: etſi de Philone etiam dicat quis, non ineptè, texturam nō vocaſſe vocum harum inſcriptionem, ſed lapidū inſertionem & has ipſas lapidū texturas, vocatas manifeſtationem & veritatem: & ſic etiam has virtutes dicere depictas in τῷ λογίῳ, propter lapides fulgorem propheticum emittentes. Et rectè ex Ioſepho *li. 3. antiq. c. 9.* Ribera noſter hoc, cum Lirano & aliis, collegit, quod diximus, quia licet Ioſephus nomina *Vrim & Thummim* non nominet: vſum tamen & miraculum deſcribens, ſatis apertè indicat, ſe prophetiam per Vrim & Thummin ipſiſmet lapidibus tribuere. Scilicet ignoraſſet Ioſephus hanc ſcripturam horum nominum: aut ſi ſciuiſſet, tam pertinaci ſilentio inuoluiſſet.

Sic ergo ſtatuo, *Vrim & Thummim fuiſſe has ipſas gemmas* XII. vt volunt Ioſephus, Lyran. Toſtat. Oleaſter & Ribera. Videtur enim hoc probabilius, tum propter ea quæ iam diximus: tum, quod in Leuit. vbi Sacerdos veſtitur [1], nulla fit horum XII. lapidum mentio, ſine quibus nunquam Sacerdos ritè veſtitus fuiſſet, ſed eorum loco, tantum fit mentio de Vrim & Thummim: vt hinc appareat, talibus nominibus ipſos lapidesmet ſignificari. Qui quoniam ſplendidi & micantes clariſſima refulgebant luce, dicti ſunt non ſolum ſplendidi & lucentes, quod parum futurum, ſed ſplendores & illuminationes, *Vrim*, & quoniam erant ex gemmarum illis generibus, lectiſſimi, integerrimi, & perfectiſſimi, dicti ſunt, non perfecti, ſed perfectiones, *Thummim*: ea emphaſi qua ſolent Hebræi, vt & Latini, abſtracta pro concretis vſurpare, quam Oleaſtrii ſententiam, æquum non fuit à viro erudito acerbiùs exagitari. LXX. verò & vulgatus dum interpretantur, *doctrinam & veritatem*, maluerunt ſua nobis verſione vſum lapidum, quam vocis ſignificationem exhibere, prudenter id amplectentes, quod magis ad mores legentis formandos faciebat. Nominum verò ratio hæc fuit. *Vrim* dicta, quia vt lux quædam, tenebras ignorantiæ diſcutiebant fulgore ſuo, *Thummim* verò, quia, vt omnis prophetiæ, certa quoque ſplendoris erat promiſſio, & indubitato Deus, quod fulgore pollicebatur, id euentu perficiebat, nec fas erat dubitare. Hæc de re.

De *Vſu propheticæ* duo nobis ſunt conſideranda, modus interrogandi, & modus reſpondendi. *Interrogationem* Hugo [2] Victor. cenſet, per quaſdam fortitiones ſolitam proponi. Quod vnde acceperit, aut quid illi ſuffragetur, neſcio. Iarrhius & Abenezra tradunt ſolitos codicillis inſcribere quæſita, & hos rationali imponere: cuius rei cùm in Sacra Scriptura nullum veſtigium inueniatur, nihil vereor iſtud pro commento reiicere, communemque ſententiam aliorum amplecti [3]. Receptius enim & verius puto, Sacerdotes, poſt debitas preces, viua voce propoſuiſſe interrogata, indutos, cùm alia veſtimenta ſacerdotalia, tum Ephod. & Rationale ſeu monile gemmatum Ephodi appenſum, de quo nunc agimus: quod vocabant *applicare Ephod* ſeu *conſulere Dominum applicato Ephod.* [4] vel ſimpliciter *conſulere Dominum*, quando de Sacerdote ſermo, vel pro ſe, vel pro rege, ſic enim rex per Sacerdotem conſulebat Dominum [5]: quem morem nobis S.S. explicat [6] per Eſdram, ſi ad Hebræum fontē recurras, vbi enim nos habemus *donec ſtaret Sacerdos doctus & eruditus*, LXX. vertere, *ſtaret illuminationibus & perfectionibus* (nam qui cum Gentilib. malunt,

1 c. 8. v. 8.

2 in Cathen. Lipomani.

3 Ioſephi, Lira. Toſta. Oleaſt.

4 1 Reg. 13. v. 9.

5 d. c. 23. v. 2. & 4. & c. 22. v. 13. & 15. & c. 28. v. 6.

6 2. Eſd. 7. v. 65

initiationibus, Latinè quidem loquuntur, sed vim vocis Hebreæ, quam L X X. sunt optimè interpretati, parùm expresserunt) ille inquam Hebr. est, stet Sacerdos *Lehurim vel thummim*, & sensus est: donec sacerdos Dominum consulat indutus Vrim & Thummim. Et (quod eruditè Riber notauit) vt collationem summæ dignitatis Pontificiæ designent sacræ litteræ, dicunt, Vrim & Thummim alicui collata. Sic. n. Moses tribui Leuiticæ benedixit [1] *Perfectio tua & Doctrina tua viro sancto tuo*. vbi Hebr. est, Vrim & Thummim tui viro sancto tuo: & eodem sensu LXX. vertere: *Date Leui manifestationes eius, & veritatem eius*. Quæ ad litteram de eodem sacerdotali ornatu sunt accipienda; sed per hunc ornatum allegoricè significatur perfectio & doctrina, qua sacerdotem præditum esse oporteret. Tostat. ibi valdè se torquet, & vertit in varias interpretationum formas: sed hæc, quam dixi, simplicissima est. 1 Deut. 33. v. 8.

Respondendi modum arbitror duplicem fuisse. Cum enim has gemmas Deus inseri iusserit pectorali: vt per tam lucentes perfectosq; lapides, ipse lucis perfectionisq; omnis auctor interrogaretur: & respondens, tam Sacerdotes, quam Principē & populum spirituali sua luce illustraret ac perficeret euoluens inuoluta, explanans ambigua, & docens quæ facienda omittendáue forent, & modos præscribens, quibus res inchoanda perficiendáq; satis apparet, responsiones interrogationibus accommodari debuisse: interrogationum verò quædam per affirmationem negationémue nudā possunt expediri, quædam longiorem requirunt explicationem. Arbitror itaq; ad prius illud genus interrogationum nudo lapidum splendore seu fulgore responsum: & ex eo Sacerdotem colligere solitum, suaderet an dissuaderet consulenti: quo sensu accipio Iosephi dicta [2], quem Tostatus & Ribera meritò sequuntur: nec est, quod quis arbitretur D. Aug. hoc fabulosum iudicasse: nam quid perstringat, paulò ante docui. Ad posterius genus interrogationum, non respondebatur illo tantum splendore (nec enim commodè hoc potuit) sed longè aliter, audiebatur enim à Sacerdote interna quædam, vel externa quandoque locutio seu oraculum, quod ipse postea interroganti manifestaret. Quanquam nec hic absurdum sit opinari, ad splendorem tunc lapidum accessisse sacerdoti lumen propheticum menti eius à Deo infusum. De hac quidem responsione prolixiore, patet ex Regum gestis [3], vbi præter responsionem ad interrogata, insuper Deus docuit modum prælii conferendi, & propter talem modum responsionis puto genus hoc oraculi vocari consueuisse, *responsionem per Sacerdotes* [4]. 2 l. 3 antq. c. 9. 3 2. Reg. 5 v. 13. 4 1. Reg. 28. v. 6. vbi Heb. est Vrim.

Vidi qui contra Iosephi quem sequor, sententiam, nō vno ariete moliretur.
1. 1. sibi displicere scribit, & suspectum esse singulare Iosephi testimonium. 2. quoniam in eodem loco Iosephus duabus adhuc aliis in reb. labitur. hic quoq; la-
2. psum, tum quia dicit hoc à Græcis λόγιον vocatum, cùm tamen LXX. sic vocarint, qui Hebræi fuerunt, tum quia dicit ducentis ante suos commentarios annis, hos splendores ob legis violationem exstinctos: cùm tamen Thalmudici, & Iarchius, & Kimchi, & Elias Germanus testentur, diu antè huic oraculo finem impositum, scilicet iam inde à captiuitate Babylonica, quod a Iaddo responsum ferunt Alexandro Magno petenti, vt pro se Deum de belli Persici euentu consuleret. Deniq; quia sequeretur ex hac Iosephi narratione, hoc oraculum tan-
3. tùm insueuisse de bello respondere, quod non est verum, item sequeretur solummodo consueuisse de illis quæstionibus, ad quas, per, *ita* vel; *non*, responderi posset, constat autem sæpè pluribus respondisse, & quidem interdum inopinata, & præter interrogationem [5]. His vir acutus & egregiè doctus conatur Iosephi fulgorem infuscare: sed leui manu fuligo potest amoueri. 5 d. v. 13.

Ad primum respondeo, licet id solus Iosephus dixisset, maximam eius, in rebus ad Sacerdotium spectantibus, cùm ipse Sacerdos fuerit, auctoritatem esse debere: præterea nullus alius superest illius æui Hebræus scriptor, qui talia discutere potuerit, præter Philonem & Iosephum. Philo paucula huiusmodi attigit, allegoriis solis intentus, neque negauit. Iosephum ergo solum id affirmasse, quid mirandum.

Ad 2. nego in his Iosephum labi. Licet enim L X X. fuerint Hebræi Sanhedritæ, Græcè tamen non Hebraicè scripserunt, & cùm Græcè scriberent λόγιον dixerunt: & eos postea cuncti proselyti Græci in hac nomenclatura secuti fuerunt, non aliam ob causam nisi ob eam, quam Iosephus ibi retulit, ex cuius cōtextu Græco, manifestum est, eum loqui de Græcis dumtaxat illis, qui Iudaicos ritus venerabantur. Notum verò Iudæos & Græcos sic distingui, vt Græcorum nomen retineant, quotquot ex gentilibus ad Iudaismum transierant [1]. De oraculi quoque cessatione: meritò Iosephi auctoritatem cunctis Thalmudicis & sexcentis Rabbinis recentioribus, qui totius antiquitatis sunt imperitissimi, præfero. De Iaddi quidem illo responso, quoad oraculorum cessationem, nec Latini [2], nec Græci Historici [3], qui res Alexandri scrupulosè fermè sunt prosecuti, vel vno verbulo meminerunt. Iosephus verò [4] Zonaras, & Glycas, quando accuratè narrant quæ Iaddus cum Alexandro egerit, ea recensent, vnde satis colligatur, de oraculo per Vrim & Thummim nihil Alexandrum cogitasse: cuius illum quoque fuisse ignarum prorsùs verisimile censeo: De victoria verò contra Darium, à Deo docent per visum certiorem factum. Arbitror ego Iosephum egisse de fulgore huiusmodi penitùs semperque cessante. Nam per interualla, quin aliquando etiam priùs cessauerit, vt Saulis, & postea quorundam Regum, post Dauidem, tempore, non est dubitandum. Glycas quidem [5] indicat quando Israëlitæ Deum offenderant, non consueuisse illis Deum per Ephod respondere Sic igitur suspicor, solitos Iudæos primò per Sacerdotes, applicato Ephod, Deum consulere: si hac via non succederet, recurrisse ad prophetas, etiam qui Sacerdotes, non essent [6] sic enim legas ipsos quoque Sacerdotes ad Holdam prophetissam oraculi causa adiisse [7].

Ad 3. dico, nihil eorum sequi, quæ inferuntur, nam belli meminit Iosephus, vt rei de qua frequentiùs agebatur: Fulgoris verò tantùm, prætermissa subsequente Sacerdotali manifestatione, meminit, quia manifestatio illa res solita, fulgor verò, res cęteris gentibus planè insolita & inaudita erat, & ideò illam memoriæ statuerat commendare. Duplex ergo fuit vnius oraculi Vrim & Thummim manifestatio siue responsio: prior illa & exterior, tantùm per fulgorem lapidis, & posterior quandoque etiam extrinseca, per Sacerdotem prophetiæ spiritu imbutum qui quod perceperat admoto pectorali, id postea quęrentibus manifestabat. Fortassis propter tot manifestationes concurrentes, Septuaginta interpretantur iudicium, τῶν δήλων hoc est iudicium bis quidem manifestorum Sacerdoti, & tertiò manifestandorum consulentibus. Eandem ob causam, *Vrim* vocarunt illuminationem, & *Thummim*, veritatem siue perfectionem (eodem enim hæc recidunt) quoniam Deus neminem fallere vel potest vel vult, sed quidquid Sacerdoti dicebat, hoc verissimū & numeris omnibus erat absolutissimum. Sacerdotis quoque officium erat eadem populo verè ac plenè denunciare nulla omissionis, dissimulationis, mutationis aut falsitatis alterius adhibita mixtione [8].

Hæc de re valdè obscura, si non luculenter, haud certè prorsùs indiligenter dicta sufficiant.

1 Act. 14 in princ. & passim in nouo testam.
2 Q. Curtius Rufus.
3 Diodorus Sic. Plutarch Arrianus.
4 Ioseph. li. 11 antiqu. in fin. Zonaras tom. 1. Glyc. p. 2. annal.
5 p. Annal.
6 patet ex 1. Reg. 26. v 6.
7 4. Reg. 22. v. 14.
8 Sic Philo li. 3. de vita Mosis. Orig. lib. 6 in Leui Hier. in c. 3. Ose & epist. 127. ad Fabiolam.

SECTIO

SECTIO II.

De oraculis prophetarum.

A SVffecerint ista de *Oraculo per Sacerdotes.* Post Dauidis regnum, rarò per Sacerdotes Domino respondente, frequentius esse cœpit *oraculum per prophetas*, quod diuidi potest in *visionem*: & *somnium*: sicut & *oraculum per Sacerdotes* diuidi potuit etiam, in *visionem fulgoris*, & *manifestationem verbi* ideò quædam ex dicendis, de *visione & verbo*, analogia quadam possent etiam accommodari prophetiæ *Vrim* & *Thummim*; vt non obesæ naris lectores facilè animaduertent.

Visionem & *verbum* Græci Patres & LXX. non rarò confundunt, vt & ipsa scriptura: cùm visionem dicit auditam, verbum verò visum vel ostensum [1]. vt cum Isaias dicit [2], *Audi cælum, quia Dominus locutus est:* & tamen initio vocarat *visionem*: & cum Zacharias & Ezechiel dixissent, se verbum Domini explicaturos, subdunt visionem [3]. differunt tamen. Nam.

Visio Græcis ὅρασις. vel ὅραμα. Hebræis *roë*, est prophetia, qua mens spirituali oculo cernit obiectum propheticum ipsi cælesti lumine repræsentatum. differt à *verbo*, quia verbum sæpè contingit sine visione, & visio sine verbo: differt à *somnio*, quia visio sæpè offertur vigilanti. crebro quoque vsurpatur more Hebræorum pro concreto, seu pro re visa: sic Moses rubum [4] vocat visionem: sic prophetæ dicuntur videre visiones [5]. Tales consueuerunt esse frequentius sanctorum virorum reuelationes: quo quibusdam sæculis crebræ admodum leguntur, vt vno sæculo duodecimo ferè Orni solitarij, quam Geruasius Presbyter descripsit: Tundali Hyberni, Cyrilli Presbyteri, Roberti Abbæ Lymburgensis, Ioannis de Pinio, Ioachimi Siculi, Simonis Stockij Carmelitæ, Ioannis Bridlyngton & aliorum.

Verbum: siue (vt mauult Cyprianus) sermo, Græcis λόγος; Hebræis *Dabar*, דבר est prophetia, qua spiritus sanctus, mentali quadam locutione, prophetam occulta docet, vt cùm Esaiæ [6] dixit: *Sume tibi librum*, & iterum [7], *vade dic Ezechiæ &c.* Locutio ista fiebat, vel voce formata in aëre, & audita, vt Abrahamo ne filium necaret [8]: vel verbis in ore prophetæ positis, vt Balaamo [9], & hæc Aramæis propriè dicta *Malki*, Hebræis, *Malchuth* (hoc est consilium) quasi dicas regem prophetiarum, siue prophetiæ speciem præcipuam. nihil enim consilio est vtilius. Visioni & verbo hoc commune fuit, quòd vel de lætis & faustis erant, & in nouo testamento tunc vocantur *Euangelium*: in veteri nomina visionis aut verbi retinent: vel erant de infaustis ac tristibus rebus, minarum & luctus annunciæ, regibus ac populis exitia portendentes: tunc Hebræi vocabant huiusmodi prophetiam, *Massa*, à verbo *Nasa*, leuare, tollere, portare, as-
B sumere. Per hanc radicis varietatem factum, vt controuertatur, quid propriè in sacra scriptura significet *Massa*? Olim Aquila vertit ἅρμα, non accipiens pro curru (vt apud profanos) sed pro pondere seu onere, vt noster optimè transtulit, Calamitas enim cui impendet eum Aethna grauiùs premit: &, in quem talis prophetica sentētia ferebatur, hic metu atque tristitia oppressus, quasi caput nequiebat erigere, sic explico, & amplector D. Hieronymi sententiam *in Nahum.* Quid ni amplectar? semper (si attendas) vocabulum pro aduersa, nunquam pro secunda denunciatione inuenias vsurpatum: & perspicuè Hebræum nomen, Onus seu Pondus significat [10], & in Psal. 27. Græca versio φόρτιον habet, hoc est pondus. Sic nonnulli putant à Ioanne [11] vocari βάρος, hoc est vt noster vertit, pondus: sed, nisi fallor, ipsi falluntur: non enim illic sermo est de pro-

1 Isai. 2. & 13. & Amos 1.
2 Isai. c. 1.
3 vterque c. 1. vide etiam Abdiæ. 1.
4 Exod. 3. v. 3.
5 Ezech. 1 Ioel 3. cum simil.
6 c. 8. v. 1.
7 c. 38. v. 5.
8 Gen. 22. v. 11
9 Num. 22. & 23.
10 Exod 23. v. 5 4. Reg. 9. v. 25 ps. 27 v. 5.
11 Apoc. 2. in fin. v. 24.

phetia, sed de onere interdictorij alicuius præcepti, vt rectè Primasius & Haymon sensere. Nec longè abit spiritus sanctus, cum *onus* vsurpat, pro ipso populo, cui tale quid imminere denunciatum fuit [1]: quia talem populum Deus diu laborauit sustinens, tandémque humeris suis, quasi onus molestissimum, excutit, dum eum abiicit: cùm suo quasi fauore & peculiari defensione destituit. LXX. Theodotion & Symac. solent vertere λῆμμα, quæ, vox à λαμβάνω deducta, donum & munus significat [2]. quid commune, dicat aliquis, oneri & muneri? Multum sanè in proposito: imò hic idem est onus & munus. Nam prophetica comminatio infortunij & supplicij instantis, præclarum & preciosum est Dei donum. quia quos Deus diligit, castigat: & quos castigat, priùs, vt resipiscant, minas proponit illis, &, vt solent fugare malentes, quam lædere; lapidem manu leuat, & ostentat, priusquam iaciat. Homini sic liberum relinquit, fugere à ventura ira. Sanè λῆμμα primariò significat leuationem siue assumptionem, secundariò donum: eo quòd dum datur, à donante leuatur & traditur, à donatario verò assumitur. Vnde Theoni & aliis Mathematicis, Dialecticis quoque, λῆμμα nominatur, illa propositio; quæ demonstrationi vel argumento inserta, & non probata, assumitur ab alio, & vt, qui inseruit illam probet postulatur. Sic cum interpretes isti in S.S. λῆμμα vsurparunt: pro reipsa acceperunt, quæ assumitur siue eleuatur, idque consentaneè idiotismo Hebræorum: quibus propheta dicitur quasi assumere & leuare ipsum Onus, & libratum intentare ceruicibus impiorum: quibus impiis breui imminentem diuinam iram comminatur: huc enim pertinent illæ passiuitùs occurrentes phrases, *assumere luctum, assumere planctum, assumere parabolam*. Cauendum itaque ne cum Græcis recentioribus [3] λῆμμα ad quamuis prophetiam extendamus. Si cui hæc nimis fusè dicta videbuntur: is, si, quam se viri egregij in his torserint [4], considerare dignabitur: non diffido illum æqui boníque hanc nostram diligentiam consulturum.

Hæ duæ species, *Visio* & *verbum*, aliquando iunctæ sunt cum *raptu*, seu *ecstasi*, C
aliquando separatæ simul fuere in raptu B. Pauli, ad tertium vsque cælum: vbi vidit & audiuit, quæ non licet homini loqui: fortassis etiam Ezechielis visio quædam talis fuit [5], quæ vocatur *iad*, hoc est prophetia non leniter, sed violenter influens. Quando igitur ecstasis accedit, tunc tenenda Patrum [6] doctrina. prophetas non fuisse sic mente captos, vel attonitos, vt non probè scirent, quid prædicerent. Polychronius in Ezech. c.3. *Quemadmodum diuini & incantatores ad Dementiam vsque procedunt, dæmone stuporum illis ingenerante: ita è contrario Prophetis sensus afficitur, dum anima spiritus efficacia collustratur.* hoc enim proprium fuit fanaticorum, quales erant hæretici Montanistæ, & vates Gentilium. Immeritò valdè ab Oliuario reprehenditur auctor, *de spiritu & anima* (exstat inter opera Augustini) quod scripserit, B. Ioannem in ecstasi Apocalypsim scripsisse. Nam ecstasis duplex est, vna diuina, alia diabolica: vt insinuat Tertullianus his verbis [7]: *Ecstasis hoc operatur de suo proprio: vt sic nobis sapientiæ imagines inserat, vt & errorum.*] sapientiæ scilicet ac veritatis diuina, errorum & falsitatis diabolica. Non igitur auctor ille ecstasim sumpsit, pro mentis attonitæ abalienatione, & animi quadam impotentia, qualis erat in pseudoprophetis illis: sed more patrum & recto, pro raptu, siue pro abstractione tantùm à terrenis, & sensuum corporeorum functione: nec voluit sic constitutum Euangelistam scripsisse: sed, quæ dum in tali ecstasi constitutus viderat, ea postmodum in scriptum redegisse. vt mittam D. Pauli raptum: talis haud dubiè D. Ioannis fuit, quod testatur cùm dicit *se in spiritu fuisse* (ἐγενόμην ἐν πνεύματι) scilicet correptum & ab.

1 Ierem. 23. v. 33.

2 D. Hier. in Ier. cap. 23. & Fauorin. in Lexic.

3 Theophil. in Habac. & Nahum.

4 Ioan. Petrus Oliuerus lib. de prophetia c. de Lemmate. Arias Monta. Paludiis in prophet. min. Franc. Ribera in Nahum.

5 Ezech. 1. v. 3. & c. 8. v. 1. & 3. יד

6 Iustin. admonit. ad Gent. circa fin & q. 2 ad Ortodox. Epiphan. (qui fusè) hær. Montanistarũ quæ est. 86. Hiero. præfat. in Esai. Chrisost. in Ps. 44. & hom 29. in epistol. ad Corin Aug. li. 1. cõtra Acad. c. 7.

7 li. de anima.

& abſorptum in ecſtaſi, vt rectiſſimè Haymon fuit interpretatus : breuiter idem vno verbo inſinuare voluit Andræas Cæſarienſis : πνεύματι ἁγίῳ γενόμενος κάτοχος; quod vocabulum, ſic afflatum ſpiritu ſancto ſignificat, vt totus ab eo correptus mente ſeu ſpiritu, & occupatus ſolida poſſeſſione fuerit : nam affectio animi ecſtaticorum κατοχὴ vocata, quia ſenſibus corporeis ad tempus quaſi priuantur: vnde & morbus quidam ita nominatus, qui corporis ſenſu motúque priuat [1], qui & κατάληψις: noſtri medici *congelationem* appellant. Idem ſignificari puto, quando prophetæ dicunt, *factam ſuper ſe manum Domini* [2] item, *eleuauit me ſpiritus*, aut, *eduxit me manus Domini in ſpiritu* [3] : item, *cecidit ſuper eum mentis exceſſus*, vbi Græcè eſt ἔκστασις [4] Perperam Theodoret. & Theophilact. [5] cùm *Lemma* cõfundunt cum huiuſmodi raptu; hoc eſt I*ad*, cum *Maſſa*.

D Tertia ſpecies erat *ſomnium*, dormientibus tantum, medio ſimulacro ſiue phantaſmate, contingens : Hebræi vocant *chalom* [6], Græci ἐνύπνιον. Si quis quæ euentura ſunt ſomnians, ipſe quid ſomniet non intelligit; tunc eius reſpectu non erit prophetia: ſed adſpectu tantum illius erit prophetia, cui Deus ſignificationem ſomnij reuelabit quare Ioſeph propheta, & non Pharao, vel eius ſerui [7]; Daniel propheta, & non Nabuchodonoſor [8] : ſomnians autem ipſe demum annumerabitur prophetis, quando cum ſomnio ſimul intelligentiam ſomnij percepit, vt Daniel in altero ſuperbi Regis ſomnio [9]. De his ſomniis propheticis tria ſunt conſideranda, modus, cauſa gradus ſeu dignitas.

Modus multiplex eſt, vt accuratè noſter Pererius explicauit [10]. quædam immittuntur cum pauore & horrore ſomniantis [11], quædam pacificè [12]. 2. quædam non intellecta, quædam ſimul intellecta, vt dixi. 3. quædam clara & ſine inuolucris [13], vt Ioſeph, trium Magorum, & B. Pauli : quædam obſcura, implexa, inuoluta, vt Pharaonis & ſeruorum eius, & Nabuchodonoſori [14]. 4. in quibuſdam Deus alloqui videtur, vt Salomonem [15], interdum angelus bonus, vt B. Ioſeph; interdum aliquis homo, vt Paulum vir Macedo. [16]. 5. aliquando ſomnia correſpondent antecedentibus cogitationibus, & ſic initium ſumunt ex cauſa animali : vt primum ſomnium B. Ioſeph, & primum Regis illius Babylonij; quandóque verò nulla præcedit cogitatio, vt in ſomnio ſecundo B. Ioſeph accidit [17]. hanc differentiam notauit B. Grego. [18]. 6. nonnunquam nihil petenti Deus ſomnium inopinatò immittit, vt fit plerúmque, & accidit in prædictis S.S. exemplis : nonnunquam vero petentibus reuelationem eámque ſperantibus, vt Danieli [19]. conſuefactos enim Hebræos huiuſmodi deſideria ſua Deo proponere, & ab eo petere, vt per ſomnia futurum illis euentum pandere dignaretur, manifeſtius eſt ex S.S. quàm vt quis debeat dubitare [20]. Soliti id ipſum Gentiles facere in templo Serapidis ſeu Plutonis, vt diſcerent qua ratione à morbis liberarentur [21], vel ad reſolutionem dubiorum habendam, vt fecit Edeſius [22]: & apud poetam Rex Latinus [23] : & in templo Aeſculapii Apollonius [24]: & Spartani magiſtratus in templo Paſiphaës [25] : tale fuit templum Amphiarai [26], & Galliæ apud montem Gaganum [27], & huiuſmodi templa vocabantur *Pſycomantea* Conatus ad hoc crimen Apoſtata Iulianus, per calumniam, detorquere Vigilias Chriſtianorum ad ſepulcra Martyrum; ſed retudit illum validè B. Cyrillus [28] Iudæos nonnunquam eo ſuperſtitionis delapſos, vt ad captanda ſomnia in Gentilium templis incubarent, docet Eſai. propheta [29], *qui immolant in hortis, & ſacrificăt ſuper lateres, qui habitant in ſepulcris & in delubris idolorum dormiunt.*] vbi L XX. vt ſolent, paraphraſticè addiderunt, *propter in ſomnia* διὰ ἐνύπνια, cauſam incubationis explicantes. D. Hieron. I*n delubris*, inquit, *idolorum dormiens, vbi ſtratis pellibus hoſtiarum incubare ſoliti erant, vt ſomnis futura*

1 Galeno li. 13. Therapeut. & lib. 4. de locis affect. Aetio, & Aegynetæ.
2 4. Reg. 3 v. 11.
3 Ezech. 11. v. 1. & c. 40. v. 1.
4 Act. 10. v 10.
5 in Nahum.
6 Iſai. 29. v. 7.
חלום
7 Gen. 40. & 41.
8 Dan. 1. & 2.
9 Dan. c. 2.
10 q. 3. de obſeruat. ſomnior.
11 Gen. 15. v.
12. Dan. 2. v. 1.
12 Ge. 28. v. 12
13 Matth. 1. v. 20. & c. 2. v. 12.
13. & 20. Act. 19. v. 9.
14 dd Ge. 40. & 41. Dan. 2. & 4.
15 3. Reg. 3.
16 ſupra citat. locis in litt. 6.
17 Matt. 2.
18 li. 8. Moral c. 13.
19 Dan. 2 v. 18
20 1. Reg. 28. v. 6. & 15.
21 Aſtroph. in Pluto.
22 Eunapius in Edeſio.
23 Aneid. 7.
24 Philoſtr. in eius vita.
25 Cicero 1 Tuſcul. & 1. de diuinat.
26 Pauſan. in Boeot.
27 Strabo li 6.
28 li 10 in Iul.
29 c. 65. v. 4.

utura cognoscerent. Quod in fano Aesculapij vsque hodie error celebrat Ethinicorum, multorúmque aliorum.] Idem Cyrillus *ibi in Comment.* confirmat.

Causæ somniorum efficientes alio loco explicabuntur : nunc de diuinorum E
somniorum finali causa (vt vocant) agimus dumtaxat : quæ S.S. multiplex de-
1 Gen.20. sumitur. 1. vt quis à malo absterreatur, sicut factum Abimelech [1] Regi Gera-
2 Gen.31. c.4.13. ræ, & Labano [2]; hanc insinuat B. Iob [3]; *in horrore*, inquiens) *visionis nocturnæ,*
4 c.7.v.14. *quando solet sopor occupare homines, pauor tenuit me &c.* & alibi [4], *terrebis mè per*
somnia, & per visiones horrore concuties. 2. vt consoletur afflictos, & mæstos per-
fundet lætitia, quod de se asserit B. Angela de Fulgino. cap.16. 3. vt adhortetur
5 Iud.7.v.13. 6 2. Mach. 15. ad aliquod bonum, vt Gedeonem [5], & Iudam eiúsque exercitum [6]. 4. vt moneat
7 Matt.1. & 2. quid agendum fugiendúmve, vt B. Ioseph, & tres Magos [7]. hanc causam Io-
8 c.33.v.15. bus significat his verbis [8]; *per somnium aperit aures virorum, & erudiens eos in-
struit disciplina, vt auertat hominem ab his quæ facit. &c.* 5. vt spiritum prophe-
tiæ, vel quod aliud spirituale donum simul largiatur : quò pertinent iuxta non-
9 Num.13.v.6 nullos ista Mosis [9] : *si quis fuerit inter vos propheta domini in visione apparebo ei, vel
per somnium loquar ad eum.* Significare volunt, quod spiritum prophetiæ, vel
visione, vel somnio, collaturus sit : potiùs crediderim agere, de iis, quibus iam
dato prophetiæ spiritu, significat se postea cum eorum nullo tam familiariter,
quàm cum Mose acturum: cum hoc ore ad os, cum illis dumtaxat per visionē &
10 c.2.v.28. somnia. Meliùs huc facit istud [10] Ioëlis; *senes vestri somnia somniabūt, & iuuenes ve-
11 3.Reg.3. stri visiones videbunt* præcesserat enim, *effundam spiritum meū super omnē carnem, &
12 add. c. 3.q. 12. prophetabunt filij vestri.* sic donū sapientiæ & prudētiæ in somnis datū Salomoni [11],
13 Genes. 37. Esth.11. ex probabiliore sententia Tostati [12]; sic promissio obuenturæ dignitatis, Ioseph
& Mardocheo [13]. 6. ad reuelationem diuini alicuius mysterij [14], vel magnarū reip.
14 Gen.28. Dan.7. aut imperij vicissitudinū [15]; vt Israëlis [16], Ægypti, & Nabuchodonosor [17]. Ad hæc
15 Gen 15. capita reduci possunt multa somnia diuina, quorum in Historiis Sanctorum fit
16 Gen.41. 17 Dan.2.&4. mentio : vt illa Africana apud Victorem Vticen. *de persecut. Vandal. c.* 2. oblata
Eusebio Episc. Cartaginensi. & quæ post obitum Sidonij visio oblata pincernæ
apud Greg. Turonens. *l. 2. hist. Franc. c.23.* & inter alia vnum mimi *in vita Simeonis
Sali*, apud Metaphr. aliud sacrilego Traiectensi oblatum sæpius, apud Sur. *tom.
4. in vita S. Frederici.* aliud oblatum monacho Cluniacensi Beatæ virginis,
tempore S. Odonis, apud Ioannem Monachum *l. 3. vita D. Odonis. c.9.* cuius oc-
casione B. virgo cœpit vocari *Misericordiæ Mater.* aliud Bertæ matri S. Suiberti,
apud B. Marcellinum, *c.1. vita Suiberti*, aliud S. Abramio confessori, *apud Meta-
phrast. in eius vita.* aliud Henrico Imp. apud Rupertum, *in vita S. Hereberti c.26.*
aliud S. Lutgero apud Monachos VVertinens. *eius vita c.11. & 16.* aliud S. Hugo-
ni Gratianopolitano apud Guigonem, *in eius vita*; aliud Hartmanno Tuitiensi
apud Conradum *in vita S. VVolphelmi.* aliud multiplex Elpediphoro, apud Ioan-
nem presbyterum *in vita S. Basilei Episc. & Mart.* & alia innumera.

De gradibus seu dignitate prophetiæ multa variáque congessere Moses Ae-
18 in Ductore Dubitātium. gyptius [18] & Francisc. Picus [19], sed minutiora, quàm vtiliora: idcirco, illis omis-
19 de præno. l. 2. c. pen. & vlt. sis, tantùm dico quod ex iis omnibus intellectualis reuelatio : quæ fit sine co-
operatione phantasiæ : præstantissima est, si secundum se & precisè sumatur:
altera verò in qua phantasia ab intellectu excitata concurrit, est præstan-
tior extensiuè, quia primam & quid aliud præterea comprehendit. Sic etiam
intellectualis per se sumpta, & comparata cum imaginaria perfectior est; sed
si imaginariam addideris ad intellectualem, tum extensiuè simul ambæ per-
fectiores erunt, quàm seorsim sola intellectualis. *ita P. Franc. Soarez ad 3. p. q. 30.
art. 1. disp. 9. sect. 2.*

QVAE

QVÆSTIO III.

Quo pacto prophetia siue diuina reuelatio discernenda sit, à diuinatione siue diabolica reuelatione?

NOn minùs necessaria, quàm ardua est huius quæstionis accurata pertractatio, propter quotidianas, etiam spiritualium personarum illusiones: in ea decidenda sequar vestigia aliorum, qui certatim ad hunc lapidem versandum accurrerunt. præcipui fuere B. Vincentius Ferrerius *tract. de vita spirituali c.* A
11. *&* 12. Ioan. Gerson. *tract. de probat. spirituum, & alibi passim*, Cardinalis Turrecremata *in præfat. Defensorij reuelatio. B. Brigittæ*, Henric. de Firmaria *lib. de quatuor instinctibus*, Aegyd. Carlerius *p.* 1. *Sportæ fragmentor. in princ.* Hieron. de Ferraria *in Compend. reuelat.* Ioan. Francisc. Picus *lib. vlt. de prænotion.* Ribadeneyra *lib. de tribulatione cap.* 15. & alij; & quidam recentiores, quorum dicta cuncta inuenies, apud istos antiquiores. Possunt omnia reduci ad tria capita: de eo qui iudicat, de persona cui facta reuelatio, de ipsa reuelatione & eius circumstantiis. de singulis videamus.

SECTIO I.

De necessariis iudicaturo de reuelatione.

VEl quis iudicat de apparitione propria, vel de aliena: & plus periculi est priore casu. Vtroque oportet sit persona spiritualis & deuota. nam *animalis homo non percipit ea quæ spiritus sunt.* Oportet itaque eum qui rectè sit iudicaturus, primò *donum discretionis* à Deo petere: vt queat sincerum manna diuinæ reuelationis, à mellita lethalíque dæmonis offa dignoscere; & hæc discretio, conceditur aliquando à Deo immediatè simul cum ipso lumine prophetico, vt dictum est: aliquando seorsim, idque vel ad priuatam accipientis instructionem, vel ad aliorum quoque, & totius Ecclesiæ doctrinam, & remedium. Hoc enim dono homo consequitur, vt in se, & de se sciat probare spiritus, & etiam sciat illos de aliis, & in aliis discernere. Potest autem hic considerari quasi duplex modus, vnus *experimentalis*, qui cum ipsa reuelatione propria infunditur illi, cui facta reuelatio: *qui modus* (vt ait Gerson) *fit per inspirationem intimam, seu internum saporem, siue per experimentalem quandam dulcedinem, siue per illustrationem à montibus æternis, effugantem omnes tenebras dubietatis.*] hic modus rarus est, & paucis concessus: & quibus concessus non est, illi non possunt, suo iudicio, in propriis reuelationibus stare: quibus verò concessus à Deo fuerit, illi tamen eo vti non possunt, ad discernendas aliorum reuelationes, quia sicut *nemo nouit quæ sunt spiritus, nisi spiritus* ipsemet: sic nemo cognoscit infallibili certitudine, per experimentalem hunc sensum, ea quæ in alieno sunt animo. *Alter* modus; qui datur maximè in ordine ad alios: ille nititur etiam, seu confirmatur experimentis variis, tum sui, tum aliorum: & solet à Deo cōcedi maximè illis, quibus, officij & dignitatis ratione incumbit animarum cura. Sed non debet quis facile sibi persuadere, se donum istud à Deo accepisse: ideóque ad preces continuas, etiam debet adiungere humanæ prudentiæ, & do- B
ctrinæ media. *Tertius* enim est modus discernendi spiritus, quem vocant *doctrinalem*, per diligentem & piam sacræ scripturæ tractationem: quæ regulas præbet falsos prophetas à veris discernendi: lectio quoque sanctorum Patrum & Historiæ Ecclesiasticæ multum confert, vt, illusiones & reuelationes, signis ac notis peculiaribus queant diiudicari: his si adiungatur obseruatio virorum spiritualium, & experientia: & in ambiguis obscurisque consulantur viri docti,

& pij,

& pij,& in via spiritus longè progressi, in militia verò contra dæmonum astus exercitati veteranique: sperandum est posse deceptiones sic sentiri & vitari. Planè ad hunc vltimum iudicij ferendi modum, non sufficit sola doctrina, sed accedat oportet ad illam experientia propria: vt quis sit & doctus & contemplatiuus: vt & Scripturam & reliquam Theologiam non leuiter delibarit, & *in semetipso expertus sit variam*(ait Gerson) *affectionum spiritualium pugnam: tanquam ascenderit nunc in cælos, nunc descenderit in abyssos: & viderit mirabilia Dei in profundo. Nam qui nauigant mare hoc mysticum diuersarum affectionum, quasi collidentium se fluctuum enarrant mirabilia eius. Inexpertus autem talium, quid nouit eorum?*] Adhæc autem nulla magis necessaria dispositio reperitur, quàm solidæ humilitatis. vt enim docet Moses apud Cassianum, *solis humilibus à Deo hæc cognitio datur.* Denique non est iudicium præcipitandum, sed res Deo diligenter priùs commendanda, & multiplex scrutinium mentis faciendum: iuxta mox dicenda. Docent hoc sacræ litteræ. Narrat Ioseph Iacob patria sua somnia: increpat eum pater, sed rem tacitus considerat [1]. Apparet angelus, Iosue filio Nun, forma viri armati: ille disquirit interrogatione, quis esset, nec adorat incognitum [2]. Audit Samuel vocantem Deum, nec respondet Domino: sed accurrit ad Heli, donec monitus fuisset ab Heli Sacerdote: quomodo se gerere deberet [3]. Helias discernit inter turbinem, commotionem, ignem, & auram lenem, & perpendit prudenter, in quo illorum Dominus se manifestaret. Salutat Virginem sacratissimam Gabriel Archangelus: illa priusquam responderet: *cogitat, qualis esset illa salutatio* [4]; non id leuiter, sed διελογίζετο, maturè & diu, animo atque cogitatione voluebat, vtrum illa salutatio illusoria esset & à Deo, an à dæmone, vt optimè Euthymius. Hoc imitatus D. Ambrosius: cum illi corpora SS. Martyr. Prothasij & Geruasij reuelata; hoc Episc. Cyprius, cum D. Barnabas illi se manifestauit: hoc cæteri sancti, vt vidimus *lib. 2. q. 6.* Si hoc illa mulier Carthaginensis fecisset [5], quæ causa fuit schismatis maximi, non tam turpiter delusa fuisset, nec tot malorum Africæ occasionem præbuisset. Sanè quamdiu res dubia est, longè tutiùs censetur, potiùs eam pia cum humilitate repudiare, quam cupidè & confidenter recipere, aut assentiri.

1 Gen. 37 v. 12.
2 Iosu. 5. v. 13.
3 1. Reg. 3. v. 9
4 Luc. 1. v 29.
5 vide Optat. Mileni. lib. 1. de Parmenia.

C

Obiiciat fortè aliquis; apud Cæsarium legimus, multos precibus à Deo reuelationes, visionésque, & postulasse, & obtinuisse: si petere licet, cur non & oblatas amplecti statim atque recipere? *Respondeo*, multa fieri à multis non imitanda, imò nec probanda, maximè ab hominibus incompertæ sanctitatis. Nam si quis, de quo constaret sanctum esse, id in casu aliquo peculiari & necessario peteret, (quod olim sanctè factum à B. Ephrem, docet Amphilochius *in vita D. Basil.* & à S. Mauro, docet *in eius vita* Faustus, *apud Surium in Ianuar.* & à S. Hereberto docet Rupertus *eius vita cap. 13. apud Surium mense Martio.*) vt non auderem damnare: sic non vererer cæteris suadere, ne idem sibi putarent imitandum. Quoniam inuenio viros doctos, & valdè spirituales semper huiusmodi desideria ac petitiones improbasse: quia nasci solent ex occulta superbia, æstimatione, & amore sui: quo cupiunt manifestam aliis suam sanctitatem; vel saltem ex curiositate vana, vt optimè tradidit S. Vincentius superiùs laudatus: & ideò Deus solet permittere tales decipi, & impingere, vt de se ipsa testatur, mulier singularis prudentiæ & sanctimoniæ B. Catarina Bononiensis [6]. Deinde quia in talibus non consistit sanctitas, neque perfectio Christiana, nec ista nos Deo faciunt gratiores, aut proximo verè vtiliores. Denique quia huiusmodi auersari, non est ianuam Deo præcludere: sed, per custodiam sui, & humilita

6 lib. de vita & erroribus suis.

militatem, & castum timorem, spiritum sanctum allicere, qui amat quiescere super humiles ac timoratos; quæ cuncta diligenter ac seriò tradita fuere à nostri ordinis viro, Franc. Aria [1]. & prius nos docuit D. Augustinus conatum hoc dæmonem sibi persuadere, vt signum aliquod à Deo peteret: se verò id detrectasse, gnarum quam multos hæc curiositas perdidisset. Ideo alibi monet his abstineamus, & quod intra nos est, Dei regnum, in iis quæ videntur non quæramus. post Augustinum idem monemur à Gersone; cuius in similibus magna sanè auctoritas est, his verbis: *Enarrantur exempla sanctorum patrum, qui curiositatem huiusmodi visionem vel miraculorum tanquam perniciosissimam, fallacissimámque refugerunt. A qua se Augustinus liberatum*, in suis confessionibus, *gloriatur in Domino. Quam propterea D. Bonauentura abhorrendam nimis esse determinat: totoq; conatu repellendam, nunc orationibus, nunc increpationibus seu flagellationibus propria mentis & corporis: exemplo illius, qui vt tentatione careret superbiæ, quæsiuit, & obtinuit à Domino, vt per tres menses Dæmoniaca vexaretur obsessione. Alter sanctorum Patrum, dum sibi dæmon transfiguratus in Christum, diceret, ego sum Christus te personaliter visitans, quia dignus es: confestim clausit oculos vtraque manu vociferans: Nolo hic Christum videre, satis est ipsum in gloria si videro: statimq; disparuit. Alter sub aliis verbis similem seruauit in huiusmodi illusione humilitatem: Vide, inquit, ad quẽ missus sis. Ego certè talis non sum, quod dignus sim hic videre Christum. Alterũ, quia nolebat intrare templum, dicens: Sibi satis esse, quod oculis corporeis aspexisset Christum, colligauerunt cathenis, soluere ieiunium: carnibus vesci, vinúmque bibere compulerunt. Sicq; tumore compresso, sanatus est.*] Pro cautela postea subdit idem, vt non modo suspensum teneatur iudicium, *sed reuerenter quoque, cum Apostolorum Principe, dicatur*: Exi à *me Domine, quia peccator sum, quia vilis sum, quia visionibus tuis indignus sum: quas hic neque quæro, neque accepto, sed repello. Sit in alio: non in hoc sæculo visio tua tota merces mea Domine Deus, & sufficit. Quid ad me de visionibus tuis in hac vita? quid de Superiorum meorum monitionibus? mitte potiùs alium, quem missurus es: & me meus spiritus humili tegat obscuróque loco.*] D. Bonauenturæ quem citat locus est *lib. de profectu religios. cap.* 19. vbi etiam addit desiderio reuelationum multos lapsos in

D grauissimos errores. Prudenter itaque B. virgo Coleta ipsi etiam Deo, multa ei secreta reuelare volenti, respondit: *Domine Deus, sufficit mihi te solum cognoscere, & peccata mea, eorúmque abs te veniam obtinere.*] *sic Stephanus Iuliacus eius vita ca.* 5. hæc sanè optimè dicantur in propriis visionibus: in alienis approbandis, credendísve: ipsis confessariis aliisque iudicibus hanc Gerson præscribit regulam: *Caue ergo* (inquit) *quisquis eris auditor, aut consultor, vt non applaudas tali personæ, & non laudes eã, non mireris, quasi sanctam, dignamq; reuelationibus atq; miraculis. Obsiste potiùs, increpa durè, sperne eam: cuius sic exaltatum est cor, elati sunt oculi, vt ambulet in magnis & mirabilibus super se: vt digna sibi videatur, quæ non humano more operetur salutem suam: per doctrinam scilicet scripturarum & sanctorum, cũ dictamine rationis naturalis: nisi consilium habere præsumat, & putet, ne dum ab Angelis, sed à Deo: nedum semel in necessitatibus, sed penè iugiter, velut in quotidianis collocutionibus. talem admone, nõ sublime sapere sed sapere ad sobrietatem: quoniam verissimè ait, qui dixit, superbia meretur ludi. Et eò dignius, quo instar Pharisæi latentem hærentémque ossibus superbiam, sicut nec Phtisicus febrilem calorem, superbus attendit. Quid enim faciliùs quàm se vilissimum peccatorum dicere: sed veraciter, simpliciterque ita sentire ex intimis, hoc diuini muneris est, non humani solius exercitij.*] Hoc vltimum addidit, quia solent personæ, quibus per reuelationes dæmon illudit, fateri quidem se peccatores & indignos esse: sed, vel apertè increpationes huiusmodi ægrè ferre, & sic detegitur interna superbia, & cognoscitur illusio: vel saltem ex duobus vnum prætexunt.

nam

1 lib. de orat. mentali. D. Aug l. 10 cõfess. & l. de vera religione. & Ciruelo p. 3. de superstit. cap. 11.

nam vel dicunt se idcirco alieno iudicio non credere, quia de suo certi sint per reuelationem intimam & secretam: vel sanè non audere se visionem reiicere, quia si fortassis visio à Deo esset, hoc foret spiritui sancto resistere, & semen gratiæ eius in crepundiis suis exstinguere. Vtrique dicto idem ille Cancellarius Parisiensis optimè occurrit. Primò quidem; Deum nunquam esse Deum diuisionis, ideò si ab ipso sit illa certitudo, nunquam per alterius iudicium contrarium eam impugnabit: sed potius illi, quem vel vt superiorem, vel vt consiliarium saltem, humiliter consuluerint, idem inspiraturum, atque in mentem missurum. Nec enim patitur Deus sperantes in se, & timentes, & quod in se est facientes, in tanti momenti negotio, falli. Debet autem ei qui vidit reuelationem, hæc ipsa certitudo, quam prætexit, de superbia & pertinacia esse suspecta: & tutior pars eligenda est. Nam sibi credendo & innitendo, potest peccare: superiori credendo, peccare non potest: sed certo certius per animi submissionem, & obedientiam mereri. Quo ad alterum ait: *sed profectò spiritus sanctus, qui se dat humilibus, nequaquam ex humiliatione, quam prædiximus, se subtrahet; intrabit potiùs, exaltabit, & in beneplacito suo deducet victor super excelsa animam hanc, in oculis suis vilem, & absque vlla ruga fictionis, humilem & simplicem.*] hactenus ille, Sanè hæc humilitas Deo tam grata est, quàm quod gratissimum: Dæmoni tam odiosa, vt eam non ferat, sed vt plurimum statim diffugiat. Non audes fortè respuere? cogita decipi te posse, & interea comperendina, & consule prudentiores te. D. Cyprianus & alii sancti reuelationes magni fecerunt: sed eas tantum, quas à Deo esse sciebant. Olim quoque visiones diuinæ frequentiores fuere, quia magis necessariæ: hodie quo minùs necessariæ, hoc infrequentiores sunt, & suspectiores habendæ. vt non immeritò debeant & à magistratu Ecclesiastico discuti, & à priuatis vitari; qui prætextu vel fictarum (quod hypocrisis proprium) vel habitarum (quod illusorium esse consueuit) reuelationum, de aliis (maximè illorum à Deo non commissis curæ) personis: in earum, (vt plurimùm muliercularum.) familiaritatem & sollicitudinem sese ingerunt, vt & auorum memoria Begardi & Lollardi, in Belgio, & nostra, Illuminati faciebant in Hispania, & hodie etiam alii quidam factitant, suo periculo, aliena fraude.

SECTIO II.

De persona eius, cui facta reuelatio?

QVoad *personam prophetæ* seu videntis visiones, multa sunt consideranda. *Primò fides* illius, an sit sincerè Catholica: quare non est credendum reuelationibus Dæmonicolarum, (qualis illa Childerico Regi Franciæ facta, procurante & explicante Basina, quæ viuente adhuc marito ei nupserat, & saga erat, qua ingenium posteritatis eius declaratum Francici Historici putant, *lege Gaguinum lib. 1.*) vel hæreticorum. Nam initiò Ecclesiæ Cherinthus falsas reuelationes finxit, & eas Apostolorum nominibus insigniuit, vt Caius & Dionysius Alexandrinus tradidere [1]: tales prophetiæ sectatorum Marci Magi [2]: tales prophetissarum & ipsiusmet Montani, vt Patres antiqui illius temporis prodiderunt, Claudius Apollinaris, Miltiades, Apollonius, & Serapion, quorum verba refert Eusebius [3]: tales Archonticorum Martiades & Martianus, qui librum confinxere, quem vocabant *Reuelationes prophetarum* [4]: Manetis quoque tales reuelationes, de quibus contra Faustum agens D. Augustinus:

1 Euseb. lib. 3. c. 22. & li. 7. c. 10.
2 Irenæus li. 1. c. 8. & 9.
3 lib. 5 cap. 15 16 17. & 18.
4 Epiphan. hæres. 40.

gustinus? talis Iuliani Apostatæ, quam narrat epistola ad Oribasium, de arbuscula: tales, quibus Donatistæ Generosum conati decipere, *vt refert Diuus Augustinus, epistola centesima sexagesima quinta, & libro tertio de animæ origine, capite primo.* & quibus vtebatur Vincentius Donatista: tales, quibus illusi Messalini gloriabantur, *vt scribit Theodoretus libro quarto hæreticarum fabularum*: tales fuere nostris temporibus Munzeri, & Anabaptistarum, tales Campani, tales Iusti Velsij, & Franc. de la Cruz reuelationes. Tales hoc anno, milesimo sexcentesimo primo. hic Grætij, qui suspendio sceleris pœnas luere duo maritus & vxor, qui penes se solos Ecclesiam remansisse incolumen pertinacissimè iactabant; ideò communes liberos pater baptizabat, mater patrini more spondebat, hi mundum hoc anno periturum prædicebant: sed morte mundi interitum præuenere. Plurimos huiusmodi dedit olim Britannia. Illic enim natus in Cambria quidam Merlinus, magus scelestissimus: verum enim frustra renitentibus Pontico Virunio, & Lelando, est hoc de illo testimonium Guilhelmi Neuburgij, & Polydori, & alias mendacissimi, Buccanani. Sanè Magum fuisse, gesta eius à Galfrido Monumethense se tradita conuincunt. Caue hunc, qui Vteri Pendragonis æuo vixit, confundas cum alio Merlino Scoto, Helij Thelesini (qui & ipse vates) discipulo, qui astronomiæ & physicæ, vt magister, valdè peritus, multa fertur prædixisse, & videtur aliis prophetis Britanniæ, Kentigerno, Sansoni, & Gildæ, annumerandus. Hanc Merlinorum distinctionem, notarunt Anglicarum rerum scriptores Treuiza, Ranulphus, & Giraldus Cambrensis. Falsæ fidei pseudo prophetæ fuere ibidem, Ioannes Ballus anno milesimo trecentesimo nonagesimo, teste Valdeno *in fasciculo Zizaniarũ*: & pagani ante CHRISTVM natum, *Eubages* vocati; ex quorum secta, quidam Aquila, & alius Perdix, teste Christophoro Mylæo.

2. *Num sint personæ arreptitiæ*: nam harum reuelationibus vel prophetiis nihil credendum, delusos à quadam multos, scribit Firmilianus, ad Beatum Cyprianum *vt exstat inter Cypriani epistolas numero septuagesimo quinto* hoc argumento Miltiades probat prophetias Montani falsas: quia spontè incipiebat vaticinari, sed inuitus, furoréque, & amentia correptus, pergebat *teste Eusebio dicto capite decimo.* Tales fuere prophetiæ monialium Quercetensium anno 1491. de quibus ita scribit Christianus Massæus *Chronicorum libro vigesimo. Eodem* (inquit) *anno, circa festum Cathedræ (terribile dictu) cœperunt dæmones habitare, & possidere monasterium dominarum Quercetensium: quas annis quatuor, & mensibus, totidem miserabiliter vexauerunt. Vidisses eas crebrò, velut canes per agros discurrere, instar auium, volare per aëra, sicut feles, in arbores repere, pendere de ramis: variarum animantium effingere voces, secreta prodere, de futuris euentibus prophetare. Denique quoties. Domin. Henricus Cameracensis Episcopus, aut Dominus Aegidius Nettelet, decanus eiusdem Ecclesiæ, viri virtutum, ad exorcismum earum accederet: En, inquiunt, cornutus ille nunc in via est, vt nobis comminetur, venit. Post multa remedia, vndecumque collata, earum nomina delata Romam, ab Alexandro VI. lecta fuerunt in cœna Domini sub diuino sacrificio, sed nihil profuit. Ioanna Potiero, quæ malorũ dicitur dedisse principium, à nono ætatis anno, ludere cum Diabolo cœpit, qui accusabat eam in monasterio quadrigentis & triginta quatuor vicibus indignè cõmunicasse: sed ille quia mendax est, nõ stamus verbis illius. Ipsa Cameracum adducta, quadragenaria maior, in carcere periit, circa festum Martini. Ceteræ post annos 4. mense Iunio liberatæ sunt.*] Eandem Historiã narrat etsi paulo aliter Io. Molinetus Valencenensis, *in Chronico Belgiæ nondum edita*, è quo quæ lib. 6. referam, ea mihi optima fide ex Manu Scripto Codice describi

curauit Clariss. I. C. & Senator spectatæ iustitiæ Petrus Oranus Leodicensis. Tales omnino diuinationes Indorum, qui sumpto Cohobæ semine externātur, & mox cessante furore vaticinantur. de quibus Pet. Chieza *parte secunda historiarum Perusiarum, capite visegimo septimo.* tales Libussæ Bohemæ apud Dubrauiū *libro secundo Boiemicarum historiarum.*

3. *Num fidei sinceritatem, vitæ ac morum integritas, virtutesq; commendent, an verò vitia & imperfectiones notabiles eam dehonestent.* ideò non credendum superbis, ambitiosis, impatientibus, carnalibus, ebriosis, iram fouentibus, odia exercentibus dissidia serentibus, vel alios diffamantibus vel pecunias hinc corradentibus, nec etiam hypocritis, qui singularia quædam affectatæ deuotionis & pœnitentiæ signa, per superiores Ecclesiasticos non approbata, ostentant. Confirmātur hæc, vnius ex primis patribus, Apollonij sententia, qui prophetias Montanistarum falsitatis hinc arguebat: tum quod Maximilla & Quintilla maritos suos deseruerant, tum quòd erant pecuniæ cupidæ, fœnus exercentes, tesseris & tabulis ludentes, & mercedem prophetiarum accipientes, tum quod lasciuæ, deditæ pigmentis, cultui corporis, & sumptuoso luxui vestimentorum. *vt ait Eusebius libr. 5. capite decimo septimo.* Gerson etiam sic scribit, *Habet præterea quælibet passio profundata suam læsionem, suam ætatem, suum (vt Origenes loquitur) dæmonium, patet in philocaptis, zelotypis, & iracundis, in inuidis & auaris.* Vnde Poëta.

Qui amant, ipsi sibi omnia fingunt.

Nimirum hi sunt manes, quos quemque pati poëta cecinit: hæc quæ *cuique Deus fit dira cupido*, Solent animi cuiusque vitia variis signis deprehendi: ex familiaribus & amicis quibus sunt notiores, ex actionibus, & opinionibus eorum, vt si à Deo sese de quibusque actionibus præsumant erudiri, si consilia & iudicia spernant aliorum, si foris Curios simulant, & intùs viuant Bacchanalia, si mulierculas peccatis onustas circumducant: si se in officia concionandi, confessiones excipiendi & alia huiusmodi ingerant (vt faciebat Petrus ille Sartor Antuerpiensis pseudoheremita) sine legitima vocatione ac missione: si in aliis suis actionibus, moribus, exercitiis vani sint, præcipites, imprudentes, indiscreti maximè in oratione mentali, v. g. si adhuc imperfecti, & viæ purgatiuæ cùm sint, præcipitent se per vnitiuam, aut statim ac orare incipiunt, sine præparatione idonea præsumunt se habere tantum passiuè, nihilque sua ex parte conantes, influxum diuinum exspectent. Nam si quod aliud, hoc sanè est illud in quod temeritatis saxum impingentes, plerique spirituales per illusiones periculosas, & hæreses fœdissimas, Begardorum, Beginarum, Dulcinistarum, Lollardorum, Illuminatorum, &c. naufragium fecerunt. Duo sunt huiusmodi illusorum scopuli, vnus est opinionum iuxta falsarum atq; erronearum credulitas & superba contumacia, & interdum fœdissima quædam & execranda gradatim irrepentia peccata, etiā cum Angelis illis deceptoribus: alter valetudinis debilitatio, & cerebri læsio, non in mulierculis tantum, sed etiam in viris, alias nec leuibus, nec insipientibus: sed dulci hoc, & venenato ociosę contemplationis (ab omni voluntatis cooperatione, vel intellectus adminiculo, quare & meritò remotæ) & infructuosæ ipsorum corporeorū sensuū titillatorij influxus poculo ebriis. Quo in genere longum foret planè recentia, eorū qui, ab indiscretis & indoctis magistris in hanc foueam præcipitati fuerunt, nota nobis exempla, recensere: neq; id expedit, superstitibus etiam

num

num tam cæcis, quam cæcorum ductoribus. Cæteros vtinam vel sero faciant istorum cautos pericula. Eodem pertinent, qui contumelias, examen, iudiciáque aliorum; modum procedendi ipsorum aut dicta minus probantium, vel illis non credentium; ægrè & impatienter ferunt: qui demum contenti non forent, huiusmodi carere reuelationibus, & illas potiùs aliis concedi: sed in his nimium sibi complacent; & doni huius cæco amore tanguntur. Solet enim dæmon, cuique per id quod vitiosè amat illudere. Prudenter D. Leo:[1] *Nouit diabolus, cui ingerat illecebras gulæ, cui adhibeat incitamēta luxuriæ, cui infundat virus inuidiæ, cui exhibeat escam cupiditatis: nouit quem fallat gaudio, quē mœrore coturbet, quem errore seducat & causas quærit nocendi, vbi quemque studiosius viderit occupari.*] idem confirmat *in vita Moysis* Gregorius Nissenus. Præ cæteris apti sunt deludi: qui natura sunt tenaces sententiæ suæ, séque solos putant sapere, reliquos despuunt vt fungos: talis ille, qui se in puteum præcipitauit, apud Cassianum; talis postea Fr. Ioānes de Rupescisa, ante trecentos annos; talis nostro tempore Franciscus de Cruce in Peruuia, de quo postea.

[1] serm. de circumcis.

4. C*onsideranda corporis constitutio* Nam si valetudo parùm firma, si præferat redundantiam bilis atræ; si habitus corporis inedia, vel insomnia plus æquo
F
deformatus; si sit cerebro læso, vel nimis apprehensiuus, aut imaginationis turbidæ & æquò vehementioris: quia tales, vt dici solet, etiā vigilantes putant se videre, audire, gustare; quæ nec gustu, nec auditu, nec oculis percipiunt. talibus dæmon facilè imponit, quia falsarum rerum imaginibus obuersantibus tenaciter adhærent, & assentiuntur. Hoc solet epilepticis contingere, vt vi morbifera agitati vaticinentur. Quare annis superioribus non satis cauti fuere: qui sic affecti vnius ariolationes tanti faciebant. Admiratione dignam epilepticæ fœminæ historiam narrabo ex Gersone, *lib. 5. sect. 16. in fine.*

5. Addit Gerson, *referre, qualis sit & fuerit persona, qualiter erudita, quibus assueta. cum quibus conuersata, quibus delectata: pauper sit, an diues: in diuitibus timendam superbiam & ambitionem, in pauperibus vero fictionem.*] Sed hæc obseruatio est petita à valde remotis & incertis. Melior est sequens.

6. *Nec ætatis, nec sexus differentia negligenda est.* Nam si casca sit & caduca ætas, delirij periculum est; si puerilis, leuitatis & morbi imaginosi. quia humidiore, quam per est, sunt pueri cerebro, & pleni vaporibus, qui paruo negotio commouentur. Quare & per eos, vt aptiores suis conatibus, dæmones olim amabant oracula fundere: sed & hodie factitant, in crystallomantia, & in hydromantia. De fœmineo sexu, constat hunc esse suspectiorem: sed de eo separatim agetur, sequenti sectione.

Notant hoc Ioan. Nider. in 1. præcep. c. 11. qu. de diuinat.

7. Considerare oportet, *vtrum sit in spirituali exercitatione persona veterana, an vero nouitia tantum* an alias eam diabolus sic decipere conatus fuerit, aut deceperit: an quæ illi alias reuelata, vera fuerint: item quæ vera, quæ falsa fuerint. Si tiro, valde verenda fraus. *quia* (vt inquit Gerson) *nouicius feruor cito fallitur, si caruerit regente, præsertim in adolescentibus & fœminis, quarum est ardor nimis auidus, varius, effrenis ideòque suspectus.*] hoc indicio Francis. Piscus[2] primò detexit falsitatem cuiusdam reuelationis visionísque. post & alia indicia accesserunt, vt quod vana quædam bonis mixta, Diabolus in forma Christi Domini, cœpit suadere.

[2] Lib. 9. de prænot. c. 3.

SECTIO III.

De reuelationibus mulierum non sanctarum.

G SExus ratio est habenda, vt dixi. quia, si cætera sint paria, plus fidei virorum reuelationes merentur. Quia sexus iste imbecillior, naturales vel dæmonia-

cas suggestiones, plurimùm habet pro diuinis: multa quoque sibi somnia fingit, quæ vera credit, iuxta illud paræmicum, *Anus quæ volt somniat* abundat passionibus admodum acribus & vehementibus, quare quòd à passione natum, id à veritate profectum putat. sunt etiam fœminæ naturę humidioris & viscosioris: humidum verò facilè commouetur, & varias figuras recipit, ægriùs autem ac seriùs à motu cessat. Ideò mulieres citiùs imaginantur, sed viri minus pertinaciter imaginationes fouent: cúmque illæ minus ratione polleant, minus etiam prudentiæ habeant procliuius est dæmoni eas, similitudine falsâ & apparente, decipere. In earum moribus præcipuè consideranda, præter lasciuiam, luxum, auaritiam: (quæ ex Apollonio notaui) vtrum vagæ sint, garrulæ, criminatrices, laudis cupidæ, aut cerebrosæ: quæque se in docendi, prædicandiue in Ecclesiæ aut sacramentorum administratione (absque legitima maiorum licentia) contra doctrinam Apostoli ingerant. Nam quæ sunt huiusmodi, non se ipsas duntaxat fallunt, sed & viros eruditos tandem, si nimis illis creduli, in præceps trahere consueuerunt. Testis est, sui temporis doctissimus, Tertullianus; qui dum visionibus muliercularum (vt illi, de animæ quantitate ac calore [1]) cõfidit, immemor eorum quæ doctissimè & verissimè contra has ipsas scripserat, in absurdissimos errores delapsus fuit. Sed ætas nostra præbuit in Peruuia illustrius adhuc exemplum; quod P. Iosephi à Costa verbis adscribam [2]: *Fuit in hoc Peruensi regno vir magni pro illo tempore æstimatus, doctus Theologus, ac Theologiæ professor, idemque Catholicus ac pius diu habitus, ac penè tunc huius orbis miraculum. Is familiaritate mulierculæ cuiuspiam; quæ se edoceri ab angelo magna quædam mysteria iactabat, quæque extra se interdum rapiebatur, aut rapi simulabat, velut altera olim Philumene aut Maximilla Montani; ita deuinctus est, vt illam de summis Theologiæ quæstionibus sæpe consuleret: in omnibus pro oraculo haberet, magnis reuelationibus plenam & Deo valdè charam prædicaret, satis alioqui sordidam, & perexiguo sensu præditam, nisi ad instruenda mendacia. Igitur, siue à Diabolo corriperetur (quod facilius est credere) cum eiusmodi ecstasim pateretur; siue callidè eam fabulam simularet quod nonnulli viri prudentes existimarunt, ille Theologus; quod à muliercula magna & mira de se audiret ac multo grandiora futura conciperet; libenter ei se discipulũ addixit, cuius patrem spiritualem agebat. Quid multa? eò abductus est homo, vt miracula facere tentaret, & fieri sibi persuaderet: cum miraculi vestigium, ne tenue quidem exstaret. Ob hæc, & quòd propositiones aliquot ab illa prophetissa accipisset, a sensu Catholicæ Ecclesiæ alienas, à sanctissimæ inquisitionis iudicibus, toto hoc regno stupente, cõprehensus est. Ibi per quinquennium ferè auditus, toleratus, examinatus, ac tandem patefactus est homo omnium superbissimus, ac insanissimus. Cum enim Angelum sibi diuinitus datum, à quo omnia quæ vellet disceret, ac deinde summa Dei ipsius familiaritate & immediato colloquio se potitum, pertinacissimè dissereret; in eas nugas delatus est, quas, nisi ab homine prorsus mentis emotæ dici, nullo modo sibi quisquam persuadeat. Erat verò ille tam integro sensu, quod ad cerebrum attinet vt mihi integrior non sit. Itaque & serio affirmabat, se & Regem futurum & pontificem summum sede Apostolica ad hæc regna translata; concessam quoque sibi sanctitatem super omnes Angelos, & choros cœlestes, atque Apostolos omnes, quin etiã oblatam sibi à Deo vnionem hypostaticam, sed ab ipso non esse admissam. Datum quoque se redemptorem orbis, quoad efficaciam, vt ipse loquebatur, quod Christus solùm quoad sufficientiam fuisset. Omnem statum Ecclesiasticum abrogandum: leges verò alias se editurum faciles & apertas secundum quas cælibatus clericorum tolleretur, multitudo vxorum concederetur. confessionis necessitas excluderetur. Hæc atq; alia tanta contentione affirmabat: vt nos teneret attonitos, quod homo talia sentiens non insaniret. Denique diu euolutis gestis illius, & plus quã centũ & decem propositionibus hereticis, aut à sana doctrina Ecclesia*

[1] lib. de anima c. 6.

[2] de nouissimis temporibus lib. 2. c. 11.

sia alienis commendatis, iussi sumus; vt habet de more sacrum illud tribunal; cũ homine disputare, si fortè ad mentem & fidem hominem reuocare possemus. Conuenimus autem *cũ ipsis Iudicibus, & Episcopo Quitensi, tres alij. Eò introductus homo ea libertate & facundia perditissimam suam causam defendit; vt ego in hodiernum diem etiam stupeam, eo adigi posse mentis humanæ superbiam. Professus est doctrinam suam non posse monstrari, nisi diuina scriptura, & miraculis; quod esset superior omni humana ratione. Scripturæ autem testimonijs longe se apertius atque efficacius probasse; quam probauerit Paulus Iesũ Christum fuisse verum Messiam. Miracula autem se perpetrasse plurima, eaque tanta; vt Christi Resurrectio non fuerit maius. Nam & se verissimè esse mortuum, & resurrexisse, atque id euidentissime (aiebat ille) esse ostensum. Scripturas verò proferebat memoriter (cùm nullum librum haberet, atque ipso etiam Breuiario spoliatus esset) ex Prophetis, ex Apocalypsi, ex Psalmis, ex aliis locis, tot & tam longas: vt vel memoria esset admirationi. Eas verò ita ad sua cõmenta adaptabat, ita allegorizabat: vt quiuis vel rideret, vel fleret. Postremò si miraculis rem agere nobis placeret, se libenter ea statim exhibiturum. Hæc ita dicebat homo, vt vel nos insanos putare videretur, vel ipse insanire. Nam & per reuelationem sibi innotuisse iactabat, Serenissimum Ioannem Austriæ bello nauali a Turca esse superatum. & regnum Hispaniæ à Philippo inuictissimo iam pene amissum: & concilium Romæ habitum, vt Gregorio deponendo, & alio subrogando ageretur. Quæ ideo nobis significaret, vt quoniam erant nobis certis nuncijs nota, sciremus ei, non nisi diuinitus innotuisse. Et cùm essent omnia adeo falsa, vt amplius esse non possent, ab illo tamen asserebantur, vt notissima nobis. Deniq; cùm nihil profecissemus per duos dies differendo, & ad publicum spectaculum esset cum cæteris, vt in Hispania fieri solet, delatus; intuebatur semper in cœlum, ignem in inquisitores, & omnes grassaturum cœlitus expectãs, vt illi erat pollicitus Diabolus. atqui ignis quidem nos nullus ex alto corripuit, illum verò, & Regem, & Pontificem, & Redemptorem, & legislatorem: ex imo flamma rapuit atque redegit in cineres.] Hactenus P. Iosephus.* En fructus incautæ conuersationis cum mulierculis, prætextu confessionum, & nimię facilitatis in credendis; primò, quæ ad laudem propriam; mox etiam quæ ad cæteros & publicum Ecclesię statũ; denique ad fidei mysteria morúmque doctrinam ex superbia occulta suíque amore nata credulitas, ex hac hæresis, & vanissima quædam diuinitatis affectatio, cum incredibili mentis cæcitate. Sic igitur vilissima fæmella, virum eruditione & sapiẽtia clarum decepit. Sic & Magdalena de la Cruz Cordubæ multis imposuit; [1] & in Belgio non multi elapsi sunt anni, cum, in vna vrbium Hannoniæ; religiosa quędam credita energumena, & adducta ad superiorem eiusdem ordinis, vt exorcisaretur: dum res in longum abit, & illa vocibus diuersis successiuè loqui incipit: quarum vna tenuior se Deum Christúmque Dominum nostrum fingebat, alia dæmonem crassior imitabatur: hæc multa palam impia effutiebat: illa, quædam ad pietatem (vt videbatur) pertinentia. ita creditum, à quibus minimè decuit, in illa modò IESVM, modò Diabolum loqui. sic periculi plena & fallaciæ res eò progressa, vt muliercula sollemni ritu, quasi per eam Christo loquente, hostiam incruentam, prolatis verbis canonis, consecrare auderet: & (proh dolor) pij, sed vel indocti, vel incauti, consecratas (ex secratas potiùs dicere deberem) ab hac Sacerdotissa (sed non secundum ordinem Melchisedech) azimas panis eulogias acciperent, & tanquam verum Domini corpus, allatis & prælatis cæreis, in altari collocarent, & venerarentur. Duo tamen hic erant imposturæ indicia: tum quod erat energumena tum quòd auderet Sacerdotale ac virile officium vsurpare. Sed domine libera nos à similibus: homines sumus decipi possumus. Propter huiusmodi similiáque pericula Gerson addit: *Hoc præcipue considerandum, qualiter cum suis confessoribus & instructoribus tales mulier-*

[1] de qua P. Ribadeneyra, lib 5. Patr. nostri Ignatii, c. 10.

culæ conuersentur. Si collocutionibus intendunt continuis, sub obtentu nunc crebræ confessionis, nunc longæ narrationis visionum suarum, nunc alterius cuiuslibet confabulationis: expertis (inquit) *credite nominatim Augustino & Domino Bonauenturæ, vix est altera pestis vel efficacior ad nocendum, vel insanabilior.*] quæ monitio aureis digna litteris est. quod enim hinc lapsus stellarũ de cœlo? quod qui spiritu cœperant, carne consummantur? P. Leloyherius addit [1] regulam aliam, plus tribuendum reuelationibus virginum, quàm viduarum, & viduarum quàm coniugatarum. fateor hoc verum, cæteris paribus: quia virgo purior, & Deus puritatis amans, ideò & plures legimus virginum reuelationes: & virgo cogitat quomodo placeat Deo, coniugatæ cor distractius adhuc quã cor viduæ. si paris nõ sint sanctimoniæ: plus credendum coniugatæ sanctæ, quàm viduæ lasciuienti: plus viduis, quæ verè viduæ sunt, quam virginibus anxiè coniugium optantibus, vagis aut parum recollectis.

1 lib. 4. de spectr. c. pen.

SECTIO IV.

De prophetiis seu reuelationibus virginum seu mulierum, quæ canonizatæ & notæ sanctitatis.

FVere multæ huiusmodi, quarum exstant reuelationes, vt S. Angelæ, filiæ Regis Boëmiæ, virginis ordinis Carmelitarum; quæ scripsit librum reuelationum ante annos CCCC. B. Birgittæ Sueticæ Virginis, cuius exstant libr. multi reuelationum, quas qui tribuunt B. Brigidæ Scotæ Virgini, [2] falluntur: nisi & ista fortè reuelationes ediderit, quod non arbitror. hæc virgo vixit anno 518. at B. illa vidua post annum. 1370. excessit è viuis. Hac etiam longè antiquior Pepini ducis Brabantiæ filia, S. Gertrudis anno 664. reuelationes quoque suas collegit: claruit S. Hildegardis in Germania anno 1180. cuius & aliæ supersunt. Et eodem tempore S. Elizabethæ Sconaugiensis, cuius reuelationes libris duobus complexus Rogerus Cisterciensis Anglus, vir doctus & pius; quem, vt nullum Sanctorum virulentię maledicentiæque fœtidi oris sui Dalæus immunem esse noluit *in Catalogo Scriptorum Britan.* quo libro nihil vnquam legi scurrilius, mendacius, aut magis blasphemum. Miror nondum ab aliquo Anglo Catholico laruam morioni & scelerosissimo Apostatæ detractam, Hac recentior, tempore Gregorij. XI. cica annum 1360. quo tempore S. Brigitta viuebat, fuit S. Catharina Senensis, & ipsa reuelationibus illustris. de harum itaque reuelationibus, maxime de B. Birgittæ, quæ plurimas scripsit & habuit, nonnulli ambigunt, quo illas in precio habere oporteat.

2 Simlerus, Leloyer. & alij.

H

Henricus de Hassia [3], & Sybillanus [4], ambo Catholici, ambo religiosi; sed (vt verum dicam) nonnihil audaces; volunt D. Birgittæ & similium reuelationes, non debere haberi pro indubitanter veris, nec acceptari tanquam à Spiritu sancto editas. Qui si hoc intelligerent de certitudine fidei Catholicæ, eiúsque veritate; item de editis à Spiritu sancto dictante, vt credendum S. S. editam; sanè verum dicerent: sed puto neminem paulo prudentiorem tale quid vnquam opinatum. Argumenta quoque illorum, cùm longè tendant vlterius, indicant eos longè aliud voluisse: scilicet, loqui de certitudine humana seu morali, & de dictamine Spiritus sancti, in diuinis reuelationibus ordinario. quod sanè, nimis multum, de auctoritate & opinione Sanctarum Christi sponsarum, est decerpere. Sic illi argumentantur. Primò quia quæ prædixerunt possent aliunde prædici, vt ex industria solo lumine fidei, & doctrinæ confortata. 2. quia potuerunt ex illusione dæmonum nasci, Deo hoc merito permittente; eo quòd, etiam sine culpa, præsumebant facere, quæ mulieribus illicita, vt

3 Comment. in Genes.
4 Decad. 1. Peregrinar. quæstion. q. 3.

concionari & docere.3,quia potuerunt prouenire ex phantasia nimis debilitata, & ex errore quodam mentis.4.quoniam in illarum dictis quædam occurrunt minùs, secundum communem Theologorum sententiam, consentanea rationi & veritati.5.quia prophetica illarum doctrina superuacua, & parum Ecclesiæ videtur necessaria. Hæc momenta non me deterrent, non mouent à debita sanctis mulieribus,earumque dictis exhibenda reuerentia.Non quidem reuelationes illas,tanquam fidei Catholicæ assertiones, tueor: sed vt reuerentia dignas, & à cœlesti lumine collustratis mentibus prolatas, venerabiles defendo, & quamdiu ab Ecclesia, vt piæ approbantur,non nisi temerè reiici posse contendo. Ad primum argumentum respondeo, plurima in his contineri: quæ,cùm tot annis priùs prædicta fuerint, non nisi à Deo potuerunt reuelari. Ad secundum, quod Episcopi varij, & Summi Pontifices modum illum Sanctarum extraordinarium, in docendo & exhortando permiserint; & ideo nihil illas indebitum vsurpasse.quare nec causa fuit vlla, cur sponsas suas Christus tam fœdè ab animarum adultero diabolo decipi & rideri pateretur. Ad tertium respondeo, nullum delirij vel aberrationis à mente sana signum vnquam in illis deprehensum fuisse.quare non minus hæc coniectura,quam præcedentes, vanitatis & malitiæ plena censenda.Ad 4. negamus in earum reuelationibus quidquam reperiri, quod Catholicæ fidei sinceritati palam repugnet, vel cùm ea consistere nequeat. Si quid fortè communiori Scholasticorum sententiæ repugnat; non ideò confestim damnandum,vt erroneum; cum piè & prudenter intellectũ, suis quoque probatis auctoribus & rationibus non absurdis stabiliatur. Alioqui Pontifices Romani,vt Eugenius tertius Hildegardis,Bonifacius verò nonus Birgittæ,reuelationum libros,adhibito maturo Doctorum & Cardinalium concilio atque examine,non permisissent, ad Ecclesiæ vtilitatem,in vulgus edi. Ad 5.dico, solere Deum, sæpè quædam permittere,immò & facere;quæ nobis videntur Ecclesiæ non admodum necessaria vel idcirco,vt maioris suæ munificentiæ nobis sint signa, & famulos amicósque suos ampliùs honoret.Prætereà,quis consiliarius Dei fuit,aut quis mentis eius abyssum sic penetrauit;vt pronunciet aliquid ab eo factum superuacuè?

I Ioan. Franciscus Picus aliud argumentum molestius adfert in medium, quod sanè imprimis remouendum.Harum Sanctarum reuelationes contradictorias esse;quare alteram earum necessariò falcitatis conuinci.D. quidem Catharinam Senensem,vt sibi reuelatum,prodidisse; Deiparam cum originali peccato conceptam fuisse:contra B.Birgittam, huius istam maculæ aspersione liberam ab initio conceptionis exstitisse. *Respondeo*, me talem contraditionem non fateri;D.Birgittæ reuelationem agnoscere, & quod illa asseruit credere. Quod attinet ad D. Catharinæ Senensis prætensam reuelationem; sunt qui respondeant, eam deceptam & falsam reuelationem pro vera habuisse.[1] Sed hoc in Sanctam parum honestè dicitur. Alij volunt huiusmodi reuelationem post obitum Sanctæ Catharinæ, præpostero & pertinaci quodam zelo confictam à defensoribus illius sententiæ: ad infirmandam reuelationum contrariarum fidem[2].confirmat hunc conatum similitudo attentatorum Bernæ apud Heluetios, priusquam ad hæresim ea ciuitas deflecteret (nempe anno 1509.) vt testatur ea de re editus auctoritate publica Historiæ libellus, è quo id alij Chronographi[3] tradiderunt. cur,inquiunt illi, quod eodem in genere semel patratum deprehenditur, non & alias factum credatur[4], concurrentibus pro contrariæ partis veritate multis indiciis? Neque hoc ordini toto, sed paucis quibusdam foret falsi crimen impingere. Mihi probabilius videtur, neque hoc

1 Petr. Leloyherius lib. 4. de spect.

2 Sic Amb. Catarinus eiusdem ordinis. lib. 3. pro immaculat. concep. circa prin. & Fr. Suarez in 3. q. 27. disp. 3 sect. 5.

3 Additio ad Chron. Eusеb. & primæ additiones ad Naucl erum.

4 c. semel. malus, de reg. iu.

hoc ab ordine falsò confictum, neque à D. Catharina, vt reuelationem, proditum: non ab ordine; qui cum sit sanctissimus tale crimen in se non admisisset: non à Sancta proditum, vt reuelationem: quia nec F. Raimund. nec vllus confessariorum cæterorum, vel familiarium B. Catharinæ, qui diligentissimè cunctas D. Catharinæ reuelationes collegerunt, & posteritati collectas emisere, vllam huius reuelationis mentionem fecerunt: nec etiam in libris B. Catharinæ illa reuelatio inuenitur. Duo hic obiiciuntur, primò dictum Caietani, qui hoc ex D. Antonino affirmanter asserit. 2. locus quidam ex opusculis illius Sanctæ. Ad 1. respondeo S. Antoninum [1] scribere tantùm, si quis obiiciat hanc reuelationem S. Birgittæ, sciendum alias sanctas miraculis claras contrariam reuelationem habuisse: Sed Antoninus dictum suum non confirmat vllius auctoris testimonio, vt solet; nec etiam ipsemet, vbi de vita B. Catharinæ egit, vllam, inter alias huius reuelationis facit mentionem, vt nec Confessarij Beatæ illius, sicut dictum est. ideò non magnifacio hoc dictum Antonini. quo ad solutionem argumenti, pro tempore vsus; eò quod Ioan. de Neapoli alia solutio, quam ibi refert, ei meritò nimis impudens videbatur. Ad 2. respondeo, optare me locum ex scriptis eius adduci. Nec enim inuenio; nisi forte id colligant, ex illis verbis quæ adnectuntur in fine Orat. XVI. vbi sic legitur: *Tu scis Domine, quia ista est veritas.* quem locum, frustra quærenti, Ioan. Deckerius iam olim Louanij, & nunc Grætij in Theologiæ professione collega meus mihi ostendit. De quo verbo potest esse non iniusta suspicio, hoc additum ab illis; qui volebant, ea quæ in præcedenti oratione dicta fuerant, haberi pro prophetica reuelatione, & dicto contrario simile dictum B. Birgittæ volebant refutare: præcesserant autem nonnulla de concepta Deipara in Originali peccato. Suspicionem facit quod sine his verbis tota oratio perfecta est: & quod si voluisset B. Catharina hæc verba addere, non fuisset ei necesse, ponere illud; *subiunxit*, quod immediatè his verbis videmus à librario præponi: accedit quod orationum eius alia nulla sic terminatur. Quare vel alia hoc non addidit; vel si addidit, non addidit, vt sibi à Deo reuelatum; sed vt opinionem suam, quàm cùm plerisque sui ordinis omnino veram & certam, humanis tantùm rationibus & persuasionibus inducta, putabat. Potuit autem sancta illa, hac in re; de qua Theologica quæstione, naturali, non diuino, lumine præeunte, disserebat, errare; quod humanum est. Sanè fallacem esse argumentationem, qua eo loco vtitur, nemo prudens Theologus dubitauerit. extrema enim sumit, medium conceptionis ipsius tempus transilit: quasi concludas: nec ante hoc tempus, nec post hoc tempus aliquid fuisse, vel futurum: & inde inferas, ergo ne nunc quidem hoc esse tempore. Fuere quidam olim Dd. qui censuerunt, posito: quod, B. Virgo in Adamo peccauit, & CHRISTI Domini redemptione indiguit: consequi, vt non potuerit ipso momento conceptionis sanctificari [2]: sed qui rem meliùs examinarunt, illi multis contrarium docuere [3] ex quorum dictis cum clarè colligatur, Deum hoc non absolutè tantùm & simpliciter facere potuisse: sed etiam, stante illa hypotesi: non intelligo quo pacto, fuerit à Deo reuelatum: *Non potuisse Deum animam B. Virginis Mariæ infundere: nisi in materiam putridam?* Sic enim illic vocatur caro, infecta peccato originali. Nónne hoc dictum repugnat decisioni Sixti IV. Pij V. & Concilij Tridentini? nam si hoc Deus non potuit: ergo factum credere non licet. Si hoc Deus sciebat, *quia veritas esset*: atque hoc B. Catharinę reuelarat: certè illi reuelauit implicitè: contra sentientes in fide errare. Quo igitur pacto permittit Ecclesia, vt pium & probabile, credi sine originali peccato conceptam

ptam

1 p. 1. Sum. Theolog. tit. 8. c. 2.

2 Sic Halens. 3. part. qu. 9. mem. 2. Rich. in 3. d. 3. a. 1. Capreol. Ferrar. & alii.

3 Bonau. d. 3. p. 1. a 1. qu. 1. Ant. d. c. 2. Paludan. in d. 3. q. 1 ar 1. Caietan Opusc. de concep. cap. 3. Suarez, & Valencia in d. q. 27.

ptam de facto fuisse?sic hoc probabile credi: certè nequit Deus reuelasse, hoc à se fieri non potuisse. Absit ergo, vt credamus illa in oratione diuinam reuelationem contineri absit vt credamus B. Catharinam, humillimam, sanctissimam & circumspectissimam Dei sponsam, talia præfractè & parùm solidè dicta, tam graui Dei testimonio confirmare voluisse, aut pro diuino oraculo obtrudere. Nulla igitur reuelationum hic pugna est, vbi vnica inuenitur S. Birgittæ reuelatio; quam non ipsa tantum idque pluribus locis [1]: vt videas constantiam: sed & alij sancti confirmarunt. Vnus Marsil. Theologus grauis [2], & neutrius Ordinis, Dominicani neque Franciscani: tres reuelationes diuersorum recensuit, & eas addit fuisse graues miraculis confirmatas. Quoad cęteras reuelationes aliarum rerum, quæ contrariæ sibi prima facie videntur: si quis illas eodem discutiat, & circumstantias sedulo conferat: non magno negotio deprehendet, eas vel conciliari posse, vel earum alteram non ex reuelatione sed ex opinione peculiari, putantis id verissimum esse, vel ex vehementi tantum imaginationem, profectam.

1 lib. 1. reuelat. c. 9. lib. 6. c. 49. & c. 55.
2 in 2. q. 20. & in 3. q. 4.

SECTIO. V.

De indiciis à natura ipsius reuelationis petitis.

SVppono, si lumen illud certitudinis, de quo Sect. I. dictum, cum reuelatione adiunctum fuerit, tunc parum referre vigilantine an dormienti visio contigerit: si desit hoc lumen, tunc semper plus vigilanti reuelationi, quam (vt Varro vocat) somnoriæ deferendum. Hoc supposito,

Considerandum primò *qualis sit illa reuelatio*: vt, an sit sapiens visio, nempe conformis sapientiæ quæ de cœlo est. talis autem futura (teste Gersone) si habeat illa à D. Iacobo requisita [3]: *vt sit pudica, modesta, suasibilis bonis consentiens, plena misericordia & fructibus bonis, non iudicans, sine simulatione.*] Si (vt hoc fusiùs explicem) instiget ad aliquid quod exemplis Christi & Sanctarum magis assimilet: si hominem intrinsecè demissiorem reddat, quam sine reuelatione fuisset: si mitiorem, mansuetiorem, recollectiorem, & à sæcularibus & extrariis curis abstractiorem: si inuitat ad simplicitatem, vnionem, & (vt sic loquar) intimitatem cordis: si id, ad quod instigat, pluribus virtutibus sit ornatum & præstantioribus, quàm eius omissio, vel factum contrarium: si ad quod inuitat, sit simpliciter & intimè bonum, non aliqua duntaxat ex parte denique si incipientem ad peccati detestationem, & præteritæ vitæ confusionem excitat: proficientem per boni desiderij inflammationem, & feruoris deuotionem, ad meliora carismata promouet perfectum verò implet diuinæ dulcedinis interna prægustatione. Vnde præclarè scriptum à Ioanne Salisber. *lib. 2. cap. 17. Sed cùm hæc a spiritibus circa homines fiant, eam solam rerum imaginem fidelis anima non aspernatur, quæ innocentiã relinquit in columem. Quod si materiam vitiis afferat, libidinem fortè accendens, aut auaritiam, aut dominandi ingerens appetitum, aut quidquid huiusmodi est, ad subuersionẽ animæ, proculdubio aut caro, aut spiritus malignus immittit.*] Peritè duos falsarum reuelationum fontes memorat, *carnem & dæmonem*: sed mox minùs peritè & verè, quæ de Lamiis dicuntur, omnia falsa pronunciat: quod fuit a nobis alibi refutatum, *sup lib. 2.* Dæmoniacæ reuelationes censendæ, quæ prædictis operantur contraria, ad scurrilia & carnalia, vel inuida & detractoria & immodesta incitant: quæ hominem reddunt auersum à Christi & Sanctorum imitatione: reddunt gaudentem nouis & singularibus inuentis suis. *Vt enim optime D. Bernar.* ait [4], *se transfigurat malignus spiritus aliquando in angelum lucis, vt virtutis simulatione plus noceat: sed & tunc quoque, si diligenter* aduer

3 c. 3. v. 17.
4 serm. de vtil. verbi Domin.

aduertimus, nunquam nisi amaritudinis & discordiæ semina spargit. Suadet enim nonnullis singularia ieiunia quædam, vnde cæteri scandalisentur; non quia diligit ieiunium, sed quia scandalo delectatur.] Item si suadeat aliqua contra canones, vel constitutiones, vel regulas, vel alia præcepta maiorum. hoc indicio B. Simeon Monachus Treuirensis eum deprehendit. narratur historia ab Euervvino Abbate; [1] *in verticem montis Sinai iussu superiorum cùm missus fuisset, ibi habitaturus: nocturnis horis illi specie Angelica dæmon apparuit, & vt missam celebret, hortatur. Ipse nec planè dormiens, nec perfectè vigilans contradicit, non debere sine presbyterij ordine aliquem hoc ministerium implere: cōtra inimicus instat, se Dei legatum esse Christum hoc velle, nec decere sanctum locum ministerio tali diutiùs priuari. Renitentem ergo & contradicentē, adiuncto sibi consortio alterius dæmonis, de lectulo educunt, ante altare iam vigilantem statuunt, alba induunt, de stola vtrimque altercantur: hostis more presbyteri, Simeon more diaconi contendebat sibi imponi debere. Tandem Dei famulus, ad se reuersus, virtute* orationis, & signo Crucis *inimicum repellit, seque delusum ingemiscit.*] Deprehensa quoque illusio ex attentata similis ferè superbiæ audacia, &, quia modestiæ auctor non erat, reuelatio, in initio ordinis Præmonstratensis. Rem totam narrabo verbis scriptoris illius B. Northerto coæui [2]: *Inter quos* (Præmostratenses religiosos) *fallax ille spiritus, quosdam considerans idiotas, & sua illos quōdam recognoscens fuisse vascula in quibus suæ quieti & voluptati indulgere consueuisset: ita illos falsa suæ illusionis sapientia repleuit, vt qui priùs in libris vix legere nouerant, iam ex libris magna quædam dicerent, & de futuris prophetando maiora & stupenda prædicerent. Danielis denique vnus ex eis prophetiam se scire asserebat, & de ea quædam duce mēdacio, loquebatur: vbi de quatuor, & septem, & decem cornibus, & regibus Propheta scribēdo, inducit, & de Antichristo, In quibus iam simpliciores quósque attentos reddiderat, &, si fieri posset etiam ipsum Dei hominem & Venerabilem Abbatem Simonem S. Nicolai, in errorem induxisset. Iam enim eo vsque progressa erat eius arrogantia, vt ipsis assidentibus, etiam in capitulo, sermonem facere auderet, Et qui vidit & audiuit, præbet huius rei testimonium. Et hoc signum eius, quia de sermone profert initium. Erat enim hic sermo:* Estote fortes in bello, & pugnate cum antiquo serpente. *Hæc spiritus ille mendax per organum illud suum proferebat: sed ad veritatem quæ sequitur; videlicet,* Et accipietis regnum æternum, *haud quaquam procedere nequam valebat. Porro cum ab auditoribus veritatis & dulcedinis fallax ille spiritus se ex parte deprehendi cerneret, vt est mille artifex; maiore arte ad alia fallendi genera se conuertit: vt quia manifestæ operationi intentos non poterat subuertere, saltem contemplatores quoslibet auerteret à contemplatione. Nam ille idem clericus, laboris huius minister, subita quadā & grauissima infirmitate corripitur, & qui prius de visibilibus responsa dabat, iam in cœlum os suum, ad inuisibilia & ineffabilia promenda, ponere non verebatur. Concurrunt fratres, vt consuetū est ad inungendum eum concurrunt ad ea quæ dicebat audienda. De se quidem magna, sed de pluribus circumstantibus asserebat maiora. De se quòd eadem vespera aut futurus esset cum angelis in cœlo, aut staret sanus cum cæteris fratribus in choro. De aliis verò singulorum considerans habilitatem, quasi prophetando & augurando dicebat: Hunc cùm nuper in Ecclesia ad superiora raperer, vidi ad æternitatem vocatum: istum iam, &c.* subiungit varia de aliis. Vide hîc gradus superbiæ, primùm idiotas sibi dæmon deligit, & facit videri doctos: deinde facit illos scripturam interpretari. 3. etiam corā maioribus dissedere in locis, vbi tacendū de his, & culpam potius humiliter agnoscenda. 4. facit eos Pseudoprophetas, de se magna loquentes; nec de aliis minora, vt superbia pluribus affricaretur. Subiicit postea de alio idem faciente, & has omnes dæmonis machinationes dissipatas, statim vt religiosi, fraudem subolfacientes, respondere; se nec hunc, nec vllum alium ampliùs audire velle, donec

[1] apud Sur. 1. Iunij.

[2] Surius 6. Iunii. c. 27.

nec pater eorum Nortbertus reuerteretur. hæc enim responsio, *humilis obedientiæ virtute*, dæmonem vicit. Nec efficacius ferè vllum exstat remedium. dabo aliud exemplum verbis Fran. Bētij *ex annuis litteris nostrorum prouinciæ Mediolan. anno* 1590. *In oppido quodam suburbano propè Aronā, ad triginta mulieres malo dæmone agitantur, omnes ferè virgines, infimæq́ conditionis, eæ præsertim quæ sunt voto virginitatis obstrictæ. mirum, has, quibus dolis circumueniat, quibus artibus oppugnet. varias inducit formas, vt alliciat ad infanda, vt deterreat ab honestis. assimulat modò personam, & pietatem monachi, & quod audire aures horrent, ipsiusmet Christi crucifixi, hortantis ad impia: quin & vrsum, leonem, serpentem: impetum facturus in puellas hianti ore, & deuoraturus vno haustu: minacem etiam militem cum sclopo parato & instructo, iamiámque extrusuro pernicialem glandem cum flāma tonitruq́; nisi extorqueat assensum. Sed* simplicitas *virginum vincit omnem astutiam* Deo nixa. *Magna omnino earum* fides, eóq́ *clypeo ignea nequissimi tela exstinxere. E plurimis narrationes duæ reponentur. Ex earū numero quædam nobilibus orta parentibus, & molliter educata, cùm haberet aliquando noctem infestam à diabolo insidiante, stratum deserit, & hieme licet media ac tempestate perfrigida, in nudo pauimento nuda cubat cum cresceret nihilo secius flamma (vt magnū incendium aqua ingesta) clam cubiculo egressa in hortum secedit. ibique magni æmulatione Francisci, quem eadem factitasse acceperat, corpus proiecit in aggerem niuium, tādiuque peruolutauit, obstrepente licet dæmone (qui ab ea visebatur) & dentibus frendente, vt internum ignem externo frigore restinxerit. Alteri item dæmon noctu se ostendit imagine Beatæ Vrsulæ, crucis vexilium præferens cum multarum virginum comitatu, atque ita locutus est; videt Deus amátque tum istud studium tuendæ pudicitiæ: sed quoniam difficile admodum est in paterna domo in tanto strepitu occursantium, & periculorum obiectu non contaminari mentem aliqua ex parte, nos allegauit, vt te duceremus, in cænobium sacrarum virginum, ommissis curis omnibus ipsius numini studiosè famulantiū. Hic virguncula, Deo aspirante, cum verens Diaboli insidias, dexteram duxisset manū à capite in pectus, moxq́ à sinistra produxisset in dexteram, vt efformaret* crucem; *se talib. visis tantoq; honore indignissimam esse profitetur. Neq; verò vobis habeo magnam fidem. timeo & in speciosis consiliis fictos dolos, quod si Dei legatione fungimini has* Sanctorum reliquias *(habebat reliquias adalligatas ad collum) humiliter veneramini. Mirum dictu procubuerunt in genua laruæ venerabundæ, & tanto magis vrgent, vt maturet profectionem. At illa, mihi nō licet quicquam grauius statuere mei patris spiritualis iniussu neque ad eum adire decet nocte imtempesta: conuenite vos illum & exponite mandatum Dei. vbi diluxerit, ego accedam & vtar consilio illius. Hoc responso, dæmones abiecta omni simulatione, in suas se tenebras abdiderunt, cum fremitu in irridentem puellam, quod lingua solū bellarent, gratésq; agentem suppliciter Deo, contumelias, & probra certatim ingerentes.*] Hactenus Bencius. quid hac virgine sapientius? sed docebat nimirum illam VERA SAPIENTIA, cui se pudicitiæ Zona colligarat. Impudicitia statim prodit dæmonem: sic enim ex calamistris, & procaci vultu, & curiosa discursatione D. Robertus Abbas dæmonem in nuptiis agnouit[1]. Et lasciua forma & motu, ac verbis, eundem cognouit S. Dunstanus, & ignita forcipe arrepto eius naso lepidè irrisit [2] teste Osberto Cantuarensi. Addam singularis cautelæ exemplum, quo docemur, nihil tutius esse, quam timere suum sequi iudicium, aut ab obedientia maiorum vllius reuelationis etiam certæ fiducia recedere. Genebaldus Lauddnensis Episcopus per incautam cum vxore, quàm deseruerat familiaritatem, ex bono principio ortam, tandem, quæ humana fragilitas est, cùm ea corpus miscuerat: sed postea ad cor reuersus, & D. Remigio Remensi confessus in angustissimum locum instar sepulchri reclusus fuerat, vbi cum septem annis pœnitentiam asperrimam egisset *Septimo* (inquit

1 vide Sur. 7. Iunii. tom. 3.
4 Surius 19. Maii.

Hinc

1 apud Sur. 13. Ianuar.

Hincmarus in D. Remigij vita [1]) *anno, in vigilia cœnæ Domini, cùm idẽ Genebaldus in oratione Domini pernoctaret, & seipsum defleret, circa mediam noctem angelus Domini, cùm magna venit luce, ad eum in oratorium vbi pronus iacebat, & ait ad eũ: Genebalde exauditæ sunt pro te orationes patris tui Remigij: suscepit quoque dominus pœnitentiam tuam, & dimissum est peccatũ tuum. surge, & hinc egredere, facq; ministerij Episcopalis officium, & reconcilia Domino pœnitentes criminibus suis. Genebaldus autem, nimio terrore perculsus, respondere nihil potuit. Tunc angelus Domini confortans eũ, & ne timeret hortatus est, sed gauderet in misericordia Domini sibi collata. Qui animatus, dixit ad angelum: non possum hinc egredi: quia Dominus & pater meus Remigius clauẽ huius ostij secum habet, quod & sigillo suo signauit. Et angelus ad eum; vt non dubites (inquit) me à Domino missum; sicut patet tibi cœlum; sic & ostium istud patebit. Et statim, saluo sigillo ac cera, ostium illud apertum est.*] Ecce tibi verę visionis indicia; priùs perturbatio, mox consolatio, & verum ac apertum miraculum sigilli ac ceræ integritatis: non tamen censuit vir sanctus obedientię quidquam derogandum. Tunc Genebaldus in modum crucis se iactans in limine, dixit; *Etiamsi ipse Dominus IESVS Christus dignatus fuerit ad me venire peccatorem, hinc non egrediar, donec ille venerit, qui me in eius nomine, in ista reclusione cõstituit. Et statim angelus Domini recessit ab eo.*] Quid ergo? placuit Deo Genebaldi animus & per angelum hæc omnia, eadem nocte, Rhemis pernoctanti in oratione D. Remigio manifestauit; eumq; Laudunum proficisci iubet, & Genebaldum Episcopali sedi restituere, quod & factum ab eo confestim. Contra D. Guilh. Aquitaniæ dux, si dæmonis suggestiones quibus & feruor deuotionis minuebatur, & ad sæcularia reuocabatur, initio diiudicatas repressisset? nõ se sic Lucẽsibus ad bellum ad ducem obtrusisset, nec cæcitate percussus fuisset [2]: sed hæc illum deceptio, cautiorem reddidit postea, vt facile secundæ reuelationis falsitatem contemneret [3]. Prudentissimus senex Abrahamius (vt B. Ephrem prodidit) reuelationes illas quibus eum dæmon, *Sanctum & Beatum* prædicabat, contrario humilitatis actu statim profligabat [4]. Vah! quam contraria fuit illa Gandensis virgo, nostris temporibus? misella diu vacarat orationi, & Sacramenta frequentarat: sed vel non satis exercitatum nacta fuerat confessarium; vel si nacta, ei sua secreta spiritualia non pandebat; vel bene monenti non credebat. quicquid horum fuerit paulatim variis reuelationibus eam diabolus superbiæ spiritu inflauit. tandem persuasit, meritis reliquis parem esse Deiparæ Virgini: deesse fœcunditatem iunctam virginitati illibatæ: si pergat, id quoque consecuturam. ô vafrum commentum, & muliebri ingenio accommodatum! iam illa se confessionis indigam non esse rebatur: itaque per annos aliquot eam intermittens, non abstinebat tamen à sacra synaxi. Quid multa? semel dum in templo versatur, & communionem exspectat, ardentiúsque beneficium illud reliquum postulat: audit, bono sis animo, dilecta, exorasse te scito concessa tibi fœcunditatis cum castimonia prærogatiua, quam petis: de cœlo confide te grauidatam. commiscuerat enim se cum dæmone, qui lucis Angelum mentiebatur. domum reuersa, sentit vterum tumescere: iusto post partus tempore adueniente, pium quendam & prudentem adit ciuem, bene notum; narrat rem totam, petitque vt in domus eius penetratibus sibi liceat parere; & stipulatur arcanum fore. Ille nec credulus dictis de reuelatione, nec tamen sustinens virginem domo excludere: veritus, ne grassari iam incipientibus Sectariis, materiam res vulgata præberet blasphemis hæreticorum dicteriis atque lædoriis; eam suscipit, & adhibita obstetrice fida partum exspectat. Misera doloribus vehementer torquebatur: tandem, tandem magnam, pro prole humana,

2 Theobald. in eius vita, c. 16. apud Sur. Februar.
3 ibid. c. 19.
4 Simeon Metaphrast. ex Ephremo apud Surium Martii.

mana, horridorum, & villosorum, fœdissimorúmque vermium copiam effudit vetero; quorum tam dirus erat aspectus, vt omnes exhorrescerent, tam teter odor, vt fœtore fermè examinarentur. Sic demum misella se delusam intellexit, & superbiæ suæ fructum, à superborum Principe retulisse, quem oportebat. Sic mulier decepta; sed & viros ille dolosus coluber supplantauit. Apud Gregorium Turonensem leguntur hæc de S. Friardo, & socio eius Secundello; *Sanctus Friardus cũ Secundello Diacono in supradicta insula stetit immobilis: habebat tamen vterque eorum propriam cellulam, sed procul inter se positam. Cumque strenuè in oratione persisterent, nocte Secundello Diacono apparuit tentator in specie Domini dicens: Ego sum Christus, quem continuò deprecaris: iam enim sanctus es, & nomen tuum in libro vitæ cum reliquis Sanctis meis adscripsi: egredere nũc ab hac insula, & vadens fac sanitates in populis. His & ille intellectus deceptionib. discessit ab insula, nec socio nũciauit: tamen, cùm infirmis in nomine Christi manus imponeret, sanabantur. Reuersus autem post multum tempus ad insulam, venit ad socium cum vana gloria, dicens: Abij extra insulam, & virtutes multas in populis feci. Cúmque conterritus ille interrogaret, quid hoc sibi vellet; cuncta quæ gesserat simpliciter pandit. At senex obstupescens, suspiránsque ac lachrymans ait: Væ nobis: in quantum audito à tentatore delusus es: vade, age pœnitentiam, ne vltra tibi præualeant eius doli.*] Ecce vides lapsum, primò quia occulta ex superbia credidit se sanctum, & ex hoc frontispicio non cognouit dolosam machinam. 2. quia desciuit à bono proposito manendi in illa insula. 3. quia clam habuit magistrum consilia sua, & obedire illi neglexit. Vide nunc, vt victus vicerit; fretus *humilitate*, *obedientia*, & *oratione*. Sequitur apud Gregor. Turonens.[1] *Quod ille* (Secundellus) *intelligens & perisse se timens, cum fletu ad pedes eius prosternitur, rogans vt pro se* Do*minum deprecaretur. Cui Veni, inquit, & pariter eius omnipotentiam pro salute animæ tuæ poscamus: non est enim difficilis Dominus se confitẽtibus misereri, cùm ipse per Prophetam dicat*: Nolo mortem peccatoris, sed vt conuertatur & viuat. *Orantibus autem illis, aduenit iterum tentator in simili specie ad Secundellum Diaconum dicens, nónne præceperam tibi, eo quòd oues meæ morbidæ essent, & pastore indigerent, vt egredereis & visitares, atque opem sanitatis eis tribueres: Et ille, In veritate comperi, quod seductor sis, neque te Deum credo, cuius te speciem mentiris habere. Tamen, si Christus es, crucem tuam quam reliquisti, ipsam ostende, & credam tibi. Cumque non ostenderet*, Diacono crucem *in os eius* faciente, *confusus euanuit.*] Et ecce tibi consilium, quod in similibus dubiis potes adhibere, petere vt se cruce consignet, vel vt formata cruce tibi benedicat. D. Matronæ similiter dæmon, apparens in forma speciosæ mulieris, suasit vt relicto deserto vrbem peteret, minùs pudori eius periculum ibi fore: sed beatam statim insidias, ex austerioris vitæ dissuasione, intellexit inimici[*Simeon Metaphrast. in eius vita mense Nouembri.*] Sic S. Marcellus Abbas dæmones ex obsessis pulsurus, iisque aliquoties clamantibus, *Iube nos exire, quoniam in nos accepisti potestatem*; nihil iussit, sed perseuerauit in oratione, donec à Deo compulsi recesserunt. Causam quærentibus, cur non statim iussisset, prudentissimè respondit; *Quoniam dicentes me in eos accepisse potestatem, nihil aliud agebant quã quod vanæ gloriæ laqueis me conabantur implicare*[2]] Cuius documẽti vtilitas nõ in exorcismis modò, sed & in reuelationibus cunctis maxima est; quia maximum in his vanæ gloriæ periculum, vt de Secundello vidimus. Ipse quoque spiritus S. mirabili quadam visione se B. Angelæ Fulginati insinuans, cùm eam collaudasset, & ipsa ideo rem suspectam haberet, quod sic exponeretur periculo vanæ gloriæ pro certo signo probæ reuelationi; ei assignauit; quod quo magis laudabatur, hoc ei crebrior & acrior omnium peccatorum prætermitorum memoria occurreret, &, ne conata qui

[1] lib. de vit Patrum c. 10. citat Surius 1. August.

[2] Simeon Metaphrast. in eius vita 29. Decemb.

ta qui dem, vllum vanæ gloriæ locum dare posset. Narrat hoc ipsa fusè *cap. 19.* & idẽ alia quoque se expertã scribit *c. 21. 22. & 29* Sed & illud attendendũ multi formes in omnem partem esse dæmonis fraudes. aliquando suadet quod optimum est, tum periculum subest superbiæ: ideò tum valdè cauenda hæc pestis. Aliquando suadet quod bonum est: sed nunc considerare oportet, num hoc bonum sit maioris boni impedimentum. si posterius hoc obseruasset B. Iordanes Prædicatorij ordinis Magister Generalis; non illi diabolus aliquoties hac techna imposuisset: semel quidem; vt ad concionandum eum redderet in idoneum ac debilem, specie boni exempli præbendi, & austerioris vitæ impulit, ea relinquere; quæ corpusculo illius erant necessaria & eum ad maximam virium infirmitatem redegit[1] Sed & aliàs iterum iterúmque eum hoc prætextu decepit. quę Historia, quia religiosis vtilis futura, digna est pluribus locis legi. sic ergo scribit Leander Albertus[2], de illo febribus acutissimis laborante; *Fortè cum venerando patre, erat quidam cœnobij cuiusdam præsidens, quem Priorem appellant, ordinis nostri, vir discretus, sollers, prouidus, litteris callens, & moribus compositus, qui aliquando medicinæ operã dederat, Is igitur Iordanis patris animũ non ignorans, & sciens eum in ægrotatione sibi ipsi rigidissimum, dixit: Pater oportet ægrotum in omnibus medico se subÿcere, si pristinam nancisci cupiat sospitatem. Qua propter licet sis nostræ religionis præfectus & caput, ægrotus præfecturæ auctoritatem dimittas, mihique te subdas, & obedias necesse est. Quod si feceris, haud vereor, quin in breui incolumis hinc exeas. Annuit venerandus Pater humiliter præter ergo ordinis nostri cõsuetudinem super plumas ægroto quiescenti (sic enim Prior prudens iusserat) nocte diabolus formam præ se ferens angelicã apparuit, dicens, veluti admirabundus: Estne hic Iordanes, fama & opinione apud omnes tã præclarus? præfectus & pater tã insignis Prædicatorũ ordinis? Essem anceps, nisi ante hac te diu nouissẽ. O quã vilis & impudens factus es, qui veluti vnus de dominis terræ, in strato plumis & sericis ornato quiescis? O infelix, quale ordini tuo & fratribus exẽplũ præbes? sed nõ est tui Deus in finem oblitus, qui ad te corrigendũ me misit. Surge igitur è grabato, terræque protinus supplex inhæreas, statimque diabolo euanescente perterritus Iordanes in terram corruit, & sic iacens, postquã illuxit, à Priore & fratribus inuenitur. Quem Prior seuerè corripiens, coegit ex merito obedientiæ in strato præparato decumbere, Sequente nocte iterum diabolus pristina forma assumpta adstitit, & durius quã antea redarguit velut sibi inobedientem, móxque in solum ipsum desilire præcepit. Quem cùm mane eius diei Prior iteratò super solũm iacere conspexisset, apprimè indignatus, dixit: miror tuam simplicitatem, ne dicam inscitiam, qui non solum in corporis, sed & animæ præiudicium, contra obedientiam hoc facere præsumpseris. Ego enim Deum cæli, terræque Dominum testor, quod noluissem pro toto terrarum orbe sic grauiter contra Deũ & ordinem deliquisse: & hæc dicens, in fletum maximum prorupit. Quod cernens venerabilis pater, & ipse lacrymans procidit ad pedes eius, narrans ei visiones, sed magis illusiones: & qualiter vt conicere poterat diabolum illum fuisse, qui in angelum lucis fuerat trãsfiguratus. Prior verò captus admiratione ac quadam commiseratione illius, aliquantulum lenitus, iussit ipsum stratum ascendere. Ex hoc enim tantam membrorum debilitatem contraxerat, sicq; humores indurati fuerant; vt vix spiritum ad quiescendum haberet. Tertia nocte Diabolus, vt prioribus adfuit: quem, vt conspexit vir sanctus: (iam enim in increpationes eruperat) ait: O nequissime generis humani hostis, ô impudice canis, ô immunda bellua, quomodo meam ausus es simplicitatẽ deludere, ceu zelum qualemcumq; erga ordinem præ te ferens? Et ego quidem, nisi hoc omnipotentis Dei dispensatio permisisset, sapiẽtius aduertissem, quod multò melior obedientia, quàm stultorum victimæ. Et in faciem eius expuens, eum fugauit*]En Sanctus vir deceptus inani specie boni, resipuit *solito obedientiæ bono* se muniens. Nota etiam vltimum illud, quod apparenti in angeli forma

[1] Leander Albertus, eius vitæ c. 21

[2] eiusdem vitæ c. 22

forma in faciem expuit: nam hoc etiam viri spirituales commendant, quando visio suspecta est: & noui hominem, cui hoc optimè cessit. Concludendum hoc caput testimonio B. Meinulphi Diaconi & confessoris, qui ipse apparens hanc regulam docuit visiones veras esse, quæ ad pietatem & religionem duces forêt. Historiam, ex Gobelino Persona, verbotenus accipe: *non longè ab obitu cuidam cubiculario suo per visum in somnis apparuit, hortans eum, vt mundo & pompis eius ocyus valefaciat, & ad regis æterni se conferat militiam. At ille visionem illam non alio quam illusionis loco habens, nihil de vita emendatione curauit. Sanctus autem vir, eius infirmitati se accommodans, iterum eum vt priùs admonuit. Sed cùm neque sic quicquam de vita rectiùs instituenda cogitaret, tertio ei apparuit, aitq; ad eum; Nescis miser, nescis, quam immanis prædo mentem sibi vendicet tuam, qui tibi auctor & suasor est, vt neque mittenti Domino, neque mihi ab eo misso obtemperes. Certè cùm tu malè viuendo planè desipias, neque ab hac stultitia sponte recedere velis diuina te admonuit reuelatio, vt vel sic ad frugem meliorem te reciperes. Tu autem (stulte) tibi pateris miserè & perniciosè illudi, qui veram reuelationem pro phantastica habes illusione. Neque enim quisquam fidelium ambigit illam visionem esse illusionis expertem, quæ ad Christianam pietatem & religionem inuitet: quod si quilibet faceret tibi vigilanti, nequaquam negligere deberes: sed quando te verba non corrigunt, ad facta veniendum est. Itaque planè efficiam, vt visionem quam tu intelligere dissimulas, reipsa verissimam esse certò experiaris. His dictis, ille expergiscitur: sentit à mento barbam omnem auulsam, fugit procul ab oculis somnus omnis, &c.*] addit quo pacto visioni obtemperarit.[1]

O Secunda consideratio est, *quod quando in visione vel reuelatione suadentur aliqua pia, bona, rectáque, tum diligenter perpendendum est, num simul aliqua suadeantur, impia, improba, vana & inutilia.* Multarum huiusmodi passim occurrunt exempla: ego cótentus sum, eris & tu (pie lector) nonnullorum Sáctorum. Iacobus Vitriacus[2] egregiè confirmat hoc dictum, cum ita scribit; *Quidam ex amicis eius* (*B. Mariæ Oigniacenæ*) *præcipuis, à dæmonio meridiano perambulante in tenebris, aliquando tantò periculosius quanto subtilius infestabatur. Callidus enim hostis, transfigurans se in angelũ lucis, sub specie pietatis ei familiariter in somnis apparebat; nonnũquam eius quædam vitia reprehendens, ad quædam etiam facienda bona eum fraudulenter adhortans, vt priùs tanquã antidoti cuiusdam falsa specie oblata, postea occultius venenũ instillaret, & melliua lingua blanditer exerta, postmodum dentem infigeret, & ad extremũ caudam suam quasi cedrum stringeret. cùm enim iam illi fides ceu veraci haberetur, tum instar sophistæ & impostoris, veris quibusdam proditor ille falsa permiscebat, bonorum intermixtione falsis quandam vmbram insidiosè prætexens. Tandem suis machinis eo perduxit fratrem illum, vt res eius pessimũ exitũ fuerint habituræ, si non ancilla Christi, reuelante spiritu sancto, callidi veteratoris fraudes didicisset. Cùm autem diceret homini, reuelationes illas non esse à Deo, sed maligni dæmonis illusiones esse, & ille è diuerso, nõ sancto, sed suo spiritu obiiceret; Cũ tot beneficia præstiterit mihi spiritus ille, tot vera & futura prædixerit, nullo pacto mihi vult imponere: illa ad solita orationis arma confugiẽs.* (En bonum remedium, bonum scutum.) *pedes Domini rigat lacrymis, cælũ precibus instãter pulsat, nec facit finẽ: donec impius ille impostor, cũ multo gemitu & pudore ipsi nocte in cellula sua orãti adstaret: quem illa commentitio præditũ splendore intuens: Quisnam es tu, inquit, aut qui vocaris? ille superbo vt erat vultu illam toruis oculis vicissim aspiciẽs; Ego sum, ait, quẽ tu maledicta precibus tuis compulisti, venire ad te, quæ meũ mihi amicũ per vim auferre conaris.* Sõnium *autem, ego vocor. Multis enim præsertim religiosis, in somnis, instar Luciferi appareo, mihiq; obediunt illi, & ex meis consolationibus animi efferuntur, dignosq; se putant qui diuinis & angelicis fruãtur colloquiis. Amicum illum meum, quem pro tua voluntate mihi abstulisti, iam eram a bono proposito retracturus. Et id sanè euentus rei docuit*

sed oua

[1] in vita S. Meinulphi apud Surium 5. Octob.

[2] lib. 1, vitæ B. Mariæ Oigniacensis. c. 9.

sed oua aspidum rupta sunt, & maligni illius fraudulenta consilia in lucem prolata.] Quibus verbis, nobis simul & artes dęmonis, & modus, & finis, & remediũ, quo in re dubia vtendum, proponuntur. Hoc remedio B. Vincentius Ferrerius aliã dæmonis illusionem deprehendit, & dispulit [1] sic & B. Gutlacus insidias, immoderata suadentis ieiunia, intellexit & cauit [2]. sic specie iuuandarum animarum Diabolus persuasit S Elphego, vt ex carcere, se deducentem, deducentémque sequeretur, exemplo B. Petri angelum sequentis. suasit & persuasit in angeli specie: sed eductum confessorem in via deseruit. ille fraudem intellexit, doluit: & martyrio, quod fugerat, se iterum obtulit, ac coronam meruit [3]. Sic eodem prætextu conatus cuidam Monacho suadere vt cellam desereret, deceptus fuit à B. Arsenio. Quare diligenter notanda, fideliter retinenda est doctrina eiusdem B. Arsenij, qua, velut in speculo, simulachra pugnæ dæmoniacæ, & capita insidiarum præcipua nobis, apud Metaphrastem, proposuit spectanda. Et quia huius capitis res ista, & in primis vtilis, ideò verbotenus exhibebo; *Hoc quoque vos non lateat, ô fratres quod noster inimicus Diabolus, multis & variis vtens machinis nos conatur decipere, & boni prætextu in mala impellere: vt, verbi causa, suggerens, hospitalitatem, & consequenter fratrum, qui accedunt, gratam & benignam exceptionem: efficit, vt simul comedant & compotent. causa autem est, bonum caritatis. deinde sic paullatim suffurans & attrahens, imprudentes nos trahit, vt ventri seruiamus, & deinde, ad satietatem libidinis, nos polluit & voluptatibus. Alijs rursus submittens in animum eleemosynam & benignitatem, & in pauperes beneficentiam, immittit amorem pecuniæ, & in furorem impellit auaritiæ. Aliis autem multorum vtilitatem tanquam escam porrigens, efficit, vt silentium & quietem relinquant, tanquam rem inutilem, & vt, cum multis quidem mundanis, habeant consuetudinem, & nonnunquam etiam cum mulieribus incautè hoc faciant, persuadet: tanquam qui iam eo peruenerint, vt sint impatibiles: & sic miseros reddit libidinosos, & seruientes animi perturbationibus. Aliis nullam exhibens molestiam, & vt à nullo capiantur vitio insidiosè procurans, extulit in superbiam, & sic nullo negotio præcipitauit. Nonnunquam autem faciens, vt à bellando abstineant, & maximè ij, qui ad suscipienda exercitationis certamina se paulò antè exuerant. decepit efficiens, vt essent securi, & de nulla re solliciti. Ex quo factum, vt cùm eos iniecerit in socordiam, & vt labores negligerent effecerit: repentè illos inuaderet tanquam expugnatu faciles & inermes: & sic maxima tempestate eorum mentem, labefactaret, & conturbaret, & sæpè etiam in vitiorum profundum immergeret. Alios rursus, cùm, vt sibi fiderent, persuasisset, vt qui iã ad maiorem peruenissent mensuram: suggessit, vt eis crederentur aliorum cogitationes, vitiorúmque & bellorum annunciationes. Quibus, cùm nondũ recte sua vitia abluissent, primùm quidem recordationem & informationem eorum, quæ audiuerant, immisit non absque animi perturbatione. Deinde verò etiam miserè impulit ad carnis contaminationẽ.* [4]] His enumeratis, subdit propter tot stratagematũ multiplices noxas nobis multa NOSTRI CVSTODIA, & SOBRIETATE, VIGILANTIA quoque, & ad BONVM ATTENTIONE opus esse.

Tertia consideratio est Gersonis [5], *considerandum an quod reuelatum fuit, id humana intelligentia quis sine reuelatione potuerit assequi:* tunc enim suspectam esse debere, vt superuacuam & minimè necessariam. Quod si fuerit de rebus, quæ & humanam intelligentiam: & dæmonis scientiam excedunt, tunc non poterit aliunde, quam de sursum, missa fuisse reuelatio. Sed an res huiusmodi sint, difficile est statim iudicare; quia non potest nisi successu temporis, quando euẽtus prædictionis declarãt veritatem, vel diligenti discussione (quando occulta cogitatio reuelatur) id deprehendit: sitne diuinæ tantùm res illa cognitionis, an etiam dæmonis aut hominis? Hoc vitio prophetiæ Sauonarolæ laborarunt, ipsiusmet

1 Petr. Rauzanus lib. 1. vitæ D. Vincent. c. 1.
2 Sur. in eius vita April. 11.
3 Osbernus Cantuarensis in eius vita.
4. Sim Metap. in Arsenio.
5 lib. de probat. spirit.

cognitionis, an etiam dæmonis aut hominis? Hoc vitio prophetiæ Sauonarolæ laborarunt, ipsiusmet confessione.

Quarta consideratio, videndum an, *non tam sit desumpta ex sacris litteris* (tunc enim suspecta haberetur) *quam illis consentanea omni ex parte, & constans, congrua quoque Sanctorum hominum doctrina & exemplis, nihil falsi & erronei admixtum habens, totáque pertinens ad salutem hominum & Dei gloriam.* Diuinæ namque reuelationis hæc illustria sunt documenta.

Quinta consideratio est, *vtrum reuelatio alijs reuelationibus indubitatis confirmetur:* nam si nec aliæ certæ, res dubia manet, potest enim Diabolus, vt semel sic sæpiùs, vt vni sic pluribus, idem reuelare. Certarum reuelationum ex hoc capite multa supersunt in Ecclesiasticis Historicis vestigia, talis illa admiranda B. Hermanni Steinfeldensis, qui & Ioseph vocatus, eò quod B. Virgo Maria ab angelo paranympho in somnis ei visa desponderi, Virgineæ benignitatis exẽplo clarissimo, cuius iucunda descriptio in Beati illius vita continetur [1]. talis alia Eutychii Patriarchæ, *apud Eustathium in eius vita*, talis alia B. Guilhelmi Roscildensis, *apud Surium April. 6.* talis alia S. Adalberti sub mortem ei oblata & Leone explicata, *apud eumdem XXIII. mensis eiusdem*, tales multæ eius quem paulò ante laudaui B. Meinulphi [2], tales multæ apud Petrum Venerabilem *in libris Miraculorum* [3]. Validior censenda confirmatio per alios, quam per eũdem, item per incognitos, quam notos, per viros, quam feminas.

1 apud Sur. 8. April. tomo. 7

2 apud Sur. 5. Octob.

3 lib. 1. c. 23 & 27.

Sexta consideratio, *si pugnantes sint diuersa de eadem re reuelationes, vt plurimũ ambæ suspectæ sunt habendæ: interdum tamen: sic veras conatur diabolus contrarijs oblatis infirmare:* ideò non statim reiiciendæ omnes, sed illis, re maturè deliberata, credendum, non quæ priores sunt, (fieri enim solet, vt cùm dæmon conatus fuerit illudere per falsam, Deus alia vera immissa nebulam illam, lucis superuentu, disiiciat) sed quas plures ac probatiores sanctitate, prudentia, & sacra doctrina confirmant, & quarum auctoribus minùs causæ fuit talia confingendi. v. g. in reuelationibus. de immaculata conceptione DEIPARÆ Virginis MARIÆ, quando paria sunt reliqua momenta circumstantiarum, plus tribuendum reuelationibus habitis (si quæ sunt) ante controuersiam eandem de re natam, & post natam controuersiam, iis quas habuerunt, qui nec instituti, cuius D. Thomas, nec alterius cuius Doctor subtilis, fuere: hi enim ab affectu liberiores: & hac sanè ex parte reuelatio D. Brigittæ præponderat alteri, quæ tribuitur D. Catatarinæ Senensi.

SECTIO VI.

De indiciis petitis à reuelationum circumstantiis.

DVO præcedentia indicia quasi mixta sunt, partim ex ipsa reuelatione, partim extrinsecùs petita sequitur nunc, vt quæ in circumstantiis obseruatu necessaria indagemus.

Q 1. occurrit *illud a fine petitum*, quid mouerit hominem vt hanc reuelationem aliis indicaret, propalarétque: Num curiositas, leuitas, vanitas, cupiditas, auaritia, ambitio, vtilitas propria, an aliorum si propria, an spiritualis, aut carnalis, si aliorum, paucorúmne, multorum, an omnium? Et in hac ipsa causæ inuestigatione perpendendus finis, non tantum proximus & apertus, sed occultus etiam & remotus. *Potest enim* (Gerson ait) *finis proximus apparere bonus & salubris, & deuotus ad ædificationem aliorum, qui tandem prolabatur in multiplex scandalum, dum non respondebunt vltima primis, vel alias falsum fictumque deprehendetur in personis fuisse, reputatis magnæ sãctitatis, vt docuit ætas nostra in deceptionibus*

Doctorum Ioannis de Varenis, Ioan. Hus, & similium.] Ideò Elias, quantum poterat, conabatur, amans humilitatem, à se amoliri Eliseum, ne videret eum rapi igneo curru in cælum. [4. *Reg.* 2.] Prudenter Arsenius sibi factas reuelationes numquam, nisi aliorum posceret vtilitas, narrabat, & tum narrabat quasi alteri accidissent, vt Simeon Metaphrast. obseruauit [1]: B. quoque Hildegardis vix superiorum iussu induci potuit, nec inducta fuit, donec Eugen. 3. Pontif. eam ad reuelationes suas scribendum animauit [2]. Idem fuit sensus B. Libuinæ, cui cum Christus Dominus vigilanti apparens, quinq; vulnerum suorum signa luculenter impressa, reliquisset, & cerneret virgo tam hiantia vulnera homines latere non posse, timerétque concursum & applausum hominum, sic Deũ deprecata scribitur, *Maneat obsecro Domine hoc dignationis sacramentum inter me & te, sufficit enim mihi gratia tua.*] Noli dubitare gratam sponsæ humilitatẽ & custodiam fuisse, magno enim miraculo confestim cute vulnera obtecta fuere, dolore tamen, & liuore perpetuò permanente [3]. Eadem virgo alio tempore meritò quendam solitum reuelationes suas narrare, & (quod facilè accidit) narrationis calore quædam de suo adiicere, idcirco pœnis purgatorij additum vidit [4].

1 in eius vit.

2 Theodori Abbas in vita Hildegard cap. 4.

3 Ioan Brugmannus, in vita S. Libvvinæ p. 2. c. 8.

4 idem Brugman. p. 3. ca. 2.

Secundò, *discutiendæ cogitationes, quæ reuelationem subsecutæ vel præcesserunt*, nam ex præcedentium imaginatione posset nasci phantastica illusio. Ad malis cogitationibus fluctuantem animum spiritus sanctus non accedit, nec vera reuelatio: nec tamen semper bonam & piam cogitationem vera reuelatio & diuina subsequitur: in ipso namque orationis feruore, plerisque Diabolus conatus irrepere. Ad veram reuelationem semper sequuntur bona desideria, & effectus boni: ad illusoriam, aliquando per accidens, & ad tempus boni, qui tamen à diabolo in maius malum diriguntur. Notatum illud prius fuit ab Hucbaldo, qui cùm recensuisset visiones S. Aldegundis, addit, *In cunctis huiusmodi reuelationibus virgo prudens magis magisque se humiliabat, regno Dei propior fiebat, sponso cælesti feruentius inhærebat* [5].] Hic profectò genuinus est effectus verarũ reuelationum, qui huic contrarii sunt apertè docent illusoriam fuisse, quæ præcesserat.

5 Hucbal. in vita S. Aldegund.

Tertiò notatum à quibusdam, *vtilissimum* quoque esse, ne decipiamur, *ipsi visioni seu reuelationi signum crucis opponere, seque cruce communire.* Confirmat hanc doctrinam: efficacem sanè & piam Senatus Brauonius, narrat enim S. Osualdum Episcopum cùm, dæmonis irrisis & difflatis terriculamentis omnibus, veterator ei in forma speciosa Angeli se ostentasset, *crucis signo* se muniuisse, eo quòd sciret Angelum lucis id non molestè ferre, angelum verò tenebrarũ illo in fugã compulsum iri. *Quod & factum est Nam (verba sunt Brauon S.) simul atque signum illud malignus tentator vidit, instar fumi ab oculis eius euanuit.* [6].]

6 Senatus Brauon. in vita S. Osualdi VVilgorniens. ca. 2.

Quartò videndum *quomodo se spiritus ipse ingesserit, Nam proficientibus* (vt admonet P. noster Ignatius [7]) *Spiritus malus se durè, implacidè & violenter, quasi cum strepitu quodam, vt imber in saxa decidens, infundit: bonus verò iisdem leniter, placidè suauiter, sicut aqua irrorat spongiam. Illis verò qui in deterius proficiunt experientia docet, contra euenire.*

7 in li. exercit de dign. spir.

Quintò *aduertendum an, quæ initio mentem lætitia demulserat, ea sit postea in horrorem & mærorem versa: item num qui cœpit à principio, sensim horror amotus non fuerit, sed constans permanserit*, duæ enim sunt hæ reuelationum falsarum notæ. *Sin autem initio quidem homo perturbetur, & horroris aliquid persentiscat, sed postmodum hac molestia & anxietate animi detersa dulcedine quadã interna perfundatur, signum esse diuinæ cõsolationis*, vt nos B. Antonius docuit. Cui rei naturalis esse cau-

sa

ſa videtur, antipathia quæ eſt homini cum dæmone homicida, & ſympathia quæ homini cum angelis intercedit[1]. Ad illam antipathiam retulerim libens vulgarem quandam opinionem, quæ vigebat temporibus B.Petri Cluniacẽſ.[2] à qua ipſemet non erat alienus, nempe eos quibus mortui apparuiſſent, non diu ſuperuiuere, fortaſſis orta opinio inde, quod nonnullis dæmones in mortuorum ſpecie cùm apparuiſſent, illi, ex horrore, & vitæ mortiſque antipathia, morbo contracto, mox deceſſerant. Cęterum documentum illud D. Antonij, eſt accipiendum, de vera interna dulcedine, quæ famem ad deſiderium virtutum adfert, & adauget, præcipuè caritatis & humilitatis, quam limitationem meritò B.Catharina Senenſis adiecit.

1 Guilh.Pariſienſ 2.par. principal de vniuerſo p.2. cap.152.
2 libr.1.de mirac.c.11

Quod confirmat atteſtatio B.Angelæ Fulginatis, ſibi ex viſione in animo manſiſſe vehementius deſiderium, cruciatus omnes & iniurias pro Deo ſuſtinendi. Obiiciat quis fortè poſſe Dæmonem, quem initiò attulerit horrorem præſentia ſua (vt ſolet, quando apparet nubes tangens vertice, aut alia ſimili ſpecie terrifica) eum mox cum lætitia & ſuauitate ſenſus, verborúmque blanditiis commutare. *Reſp.* nos agere de apparitione, quæ non ratione formæ ſub qua comparet, ſed ratione duntaxat præſentiæ apparentis, hos effectus horroris, & anxietatis adfert. Nam quando ratione formæ terrificæ, opus non eſt alio fermè indicio, ſi ſit enim monſtrifica forma, certum eſt dæmonicam eſſe: ſi ſit humana, tunc aliæ circumſtantiæ conſiderandæ, de quibus *lib.*2. *q.*26. *ſect.* 3. non diligenter egi. Huc ſi lubet, licet recurras.

Sextò conſiderandum, *num reuelationes veris miraculis aſtruantur*, tunc enim nihil dubii manet, quin à Deo fuerint: vt illa Nobili matronæ facta, cui reuelatum, S. Vvinvvalocum ei, quam amiſerat, oculorum claritatem, redditurum. Mox enim vt Sanctum adiit, viſum amiſſum recuperauit[3]. Mira verò & prodigia, non ſatis idoneè reuelationem confirmant, quia poteſt ea dæmon efficere. Etſi tamen miracula defuerint, non tamen ex hoc ſolo capite cenſenda reuelatio falſa fuiſſe. B Præcurſor Chriſti propheta fuit, & plus quam propheta, miraculum tamen nullum fecit.

3 Sur. in vita S.VVinvvaloci, 5.Mart.

Septima regula eſt, *quod ſi, cùm reuelatio fuerit abſolutè aliquid, & non ſub cõditione, prædicens* (prophetiam vocant abſolutam & independentem) *& poſtea contrarium euenit, vel non euenit quicquid prænuntiatum fuit, falſa reuelatio, & non de cœlis eſt.* Probatio *(inquit Gerſon)* ſpiritum reſpicit, nedum perſonam, quæ viſiones patitur, ſed viſionum qualitates, ſi veræ ſint, per omnia, etiam vſque ad minimam propoſitionem, quoniam in ſpiritu veritatis falſitas non eſt: in ſpiritu autem mendacii mille quinque ſunt viæ apertæ, vt in vnica latenti falſitate decipiat. Ideo Chriſtus dæmoniacos & Paulus Pythoniſſam prohibuerunt à teſtimonio veritatis, quam profitebantur.] confirmat hanc doctrinam D. Chryſoſt. hom. 19 in Matth. Ex hoc indicio probantur veræ fuiſſe reuelationes Catharinæ Reconiſiæ, quas recenſet Ioan. Franciſcus Picus[4], & Margaritæ Rauennatis apud Hieron. Rubeum[5], & B. Aloyſij Bertrandi de ſocietate noſtra, & P.Franciſco Borgia, vt ex illius vita retulit Thomas Boſius[6]. hinc etiam probantur diuinæ fuiſſe reuelationes Ioannæ illius, virginis Lotharingicæ, quæ dicta Gallis *La pucelle Ieanne*, quæ Carolum Septimum Francorum Regem in regnum, vnde Anglorum fuerat armis deiectus, reſtituit, circiter annum 1429. quam pari inuidia, crudelitate, calumnia, & iniuſtitia, ſæpè ab illa victi profligatique Angli, cùm in pugna viuam cæpiſſent, flammis feralibus, quaſi maleficam, combuſſerunt: ſed poſtmodum anno 1456. Callixtus Romanus Pontifex, eius nominis tertius cauſæ cognitionem Archiepiſcopo

4 in eius vita
5 Hiſt. Rauennatis anno 1510.
6 l 6. de Notis Eccleſ. cap. 2.

Rhemensi Ioanni & Guilhelmo Parisiensi delegauit, hi verò innumeris testibus omni exceptione maioribus de innocentia, modestia, castitate, & religione Ioannæ auditis eius innocentiam & sententiæ illius iniustitiam, declararunt: iudicii acta Parisiis asseruari, ea in vrbe natus Papyrius Masson, testatur, idque apud Victorinos canonicos Regulares iuxta Belleforestum *in vita Caroli VII. fol.* 345. fauent eiusdem innocentiæ non Franci modò scriptores (quod vt suspectos Britanni reiiciunt) sed & alienigenæ Itali, Græcique [1]: sed & Belga Meierus [2], parùm alias in Francos benignus, & Hispanus Mariana *de rebus Hispan. libro vicesimo extremo.* Philippus Bergomensis ait, tum duos adhuc ex iniquis Ioannæ iudicibus fuisse superstites, citatos, & legitimè conuictos, damnatosque & combustos: duorum verò aliorum iudicum mortuorum ossa, effossa, & similiter concremata fuisse: & iussum Rothomagi, vbi virgo fuerat combusta, templum construi, & ex reliquis prædictorũ bonis, quæ confiscata per sententiam fuerant, ibidem ad Dei honorem, & defunctæ propitiationem, sacrificium quotidianum institui, sic honor immeritæ detractus, tandem vix vicesimo post mortem anno, iudicio Pontificio, restitutus. Prudenter itaque Polydorus Virgilius, licet Angelorum Stipendiarius, *lib. 23. Histor. Anglor.* non ausus fuit Ioannam damnare, sed rem ita reliquit ambiguam, vt innocentiæ potiùs suffragetur. Qui acta iudiciaria volet percurrere, legat Belleforest. *a fol.* 387. vbi sententiam iudicum delegatorum refert *fo.* 393. Hoc lapide veritatis Lydio deprehensæ leues & fictæ reuelationes, olim quidem Montanistarum [3], & recentiori memoria Ioannis Sagi Bethyci, & Frat. Ioan. de Rupescissa [4], & nostro tempore Monialis Lusitanæ, quæ fortè adhuc in viuis, & Francisci de Cruce in Peruuia [5]. Ideò, mea quidem sententia, incassum, quidam conati fuere reuelationes Hieronymi Sauonarolæ Ferrariensis tueri, Apostolico iudicio damnatas. Quam ille multa de Ecclesiæ reformatione, de Turcarum & Maurorum conuersione, de Florentinorum felicitate, quæ mox adimplenda, & astantium multi erant visuri antequam morerentur, prædixit? addens (*in reuelationum compendio*) illas absolutas & immutabiles prophetias esse? attamen nihil horum ferè adhuc contigit, pleraque omnia intra centum fermè annos contraria contigerunt. Quare, ex partium studio & Alexandri VI. atque Mediceorum odio factum, vt non consideranter Historici nonnulli defensionem Sauonarolæ susceperint, vel damnationis iustitiam in dubium vocarint. [6] Profectò sicut euentus eius prophetias coarguit, sic contumacia in sui ordinis præfectum, & contemptus Pontificiæ (quæ, vel palam iniusta, nihilominùs metuenda est) excommunicationis, & aliæ similes actiones, illusionis Diabolicæ, &, quæ subsequi solet arrogantiam, obstinationis, grauia & vrgentia sunt argumenta. Legite Raphaël. Volaterranum [7], quem vera scripsisse patet ex illis ipsis quæ Fran. Guicciardinus [8], quamuis in Sauonarolæ defensionem propendens, memoriæ mandauit. Nonne magis piè & cordatè faciunt, [9] qui pro sedis Apostolicæ iudicio, quam pro priuati hominis existimatione, induunt arma litteraria, calamisque decertant: Neque id magis clarissimi ordinis, qui vt astrum in hoc militantis Ecclesiæ cœlo lucet, splendori obfuerit, quàm Angelorum choris Luciferi factio, vel Apostolico cætui Iudas impius. Et ne hæretici se immunes harum iactent illusionum: quid quæso aliud est liber ille manuscriptus Iacobi Brocardi Caluinistæ *reuelationum, ad Elizabetham Angliæ Reginam & præfatio in Genesim*, aliàque nonnulla eiusdem opuscula, nisi farrago quædam dæmoniacarum reuelationum, quarum præcipuam de anno. 1580. iam tempus

1 citat. Thom Bosius l. 8 de Not. Eccl. ca. vlt. cui adde Philipp Bergomat. de clar. mulier c. 157.
2 l. 16 Annal. Flandr.
3 Epiphan. hære. 48. & Eusebius l. 5. c. 15.
4 Mariana, l. 19 c 3. Pet. Le loyh. lib. 2. de spectr.
5 Iosephus à Costa lib. 2. de temp. nouiss.
6 Sabellicus Ennead. 10. li. 9. Arnol. Ferron. l. 2. rerum Francicar. & alii.
7 l. 5 Geograp. sub fin.
8 lib. 3. rerum Italicarum.
9 Pet. Ribadineyra lib. 2. de tribulat. c. 20.

pus

pus mendacii conuicit? Contra prudenter ex subsecuta euentus veritate Nicolaus Sanderus Sanctæ Virginis Cantianæ Elizabetæ Bartonæ, vaticinia à Deo fuisse comprobauit, *lib.1.de schismate Anglicano*: sane vitæ sanctitas, Martyrij laurea, & clarissimorum Synmartyrum Roffensis & Mori contestatio, locum dubitationi relinquunt nullum. Quàm dissimilis in eadem insula nata Elizabetha alia, de cuius fraudulenta prophetia sic Sanderus scribit: *Heretici, inquietum & turbulentum genus hominum, ad commouendum Londinensem populum, seditioni tum & hæresi valdè deditum inauditum adinuenerunt stratagema. Induxerunt quippe, quandam puellam octodecim annos natã, hæresi simul & pratio corruptam, in eam improbam simulationem, vt se permitteret in abdito inter duos muros cuiusdã domus angulo ad tempus concludi, & per fistulã ad id aptatam eas voces edere, quas istius stropha artifices sibi suggererent. Nomẽ puellæ Elizabetha Crofta erat, doli author Dracus quidã. Ita ergo illa instructa & in loco ad fraudẽ accomodato collocata, mirabiles emittit continuò ex antro suo voces, easq; tã sonoras, vt per oẽs vicinas audiretur. Accurrunt vndiq; ciues, quid sit inquirunt, mirantur. voces non mortalis hominis, sed angeli esse clamabant, vrbi ac reipub. iste spiritus comminatur miseriã, ærumnas, mala omnia, si nuptias cũ Hispano aut cõmunionem cũ Papa Romano admittant. Multa itẽ cõtra sanctũ sacrificiũ & reliquã fidem Catholicam, quasi oracula, fundebat: erãt ex conspiratoribus, qui data opera se turbis adstantib. semper ingesserãt; qui huius spiritus propheticas & obscuriores sententias, ad religionis euersionẽ & seditionem mouendã interpretabãtur. Magistratus autem ad multitudinem compescendã, & quid rei sit lustrandum accedit. fraus difficillimè apparuit: sed tandem, inito consilio de diffodiendo muro & vicinis parietibus vnde voces reddi coniiciebant, misera puella prodiit, ac examinata quorũ suasu & cõsilio hoc fecerit, confessa est statim, se à quibusdã seditiosis sectarijs, & ab eo imprimis, quẽ nominauimus Draco, ad istam nequitiam inductam fuisse.*] *Hæc ille lib.2.* Quid autem necesse Munzeri, Lutheri & similium pseudoprophetas memorare?

Denique *à modo etiam reuelationis iudicium formandum*, quando aliquid in eo malum moraliter reperitur, vt puta turpe, scandalosum &c. Sed quando nihil prædictorum, nec mali modi adest, res omnino periculi plena remanet, quantumuis multa veræ fidei ac virtutibus solidis consentanea adsint. Nam nec verarum reuelationum vnus esse modus vel certus consueuit, nec vnus alio certior aut consuetior. Scribit enim B. Angela de Fulgino *has spirituales illustrationes & eleuationes aliter solitas ipsi accidere vna vice, & aliter alia: ita quod semper ibi nouitas contingit, & hoc est totum inenarrabile. Reuelationes enim & visiones sunt alterius modi vna vice & alterius alia.*] Sic illa cap.56.in fine. Sanè toto opere diuersos, quos experta, modos describit, præsertim duos insignes, quibus se CHRISTVS Dominus præsentem eius animæ solitus exhibere inuenies eos cap.XXVII.

CAPVT II.

De diuinatione.

SIcut species præcedens vera, sic ista falsa, ideò illam Coniectationi præposui, quæ quasi mixta.

QVÆSTIO I.

Quid sit diuinatio?

ESse aliquam constat, vel Cicer. teste, cuius de ea duo libri supersunt, *videtur nihil aliud esse quàm significatio occultorũ ex pactis conuentis cũ dæmone.*] Si-

gnificatio, inquam, quia nō perficitur sola mentis intellectione siue cognitione, sed signis quoque & verbis exterioribus vtitur: qua in re differt à sentētia, per vanam obseruantiam acquisita. Est autem tam præteritorum & præsentium, quam futurorum, dummodo illa sint occulta, hoc est procul remota ab humana cognitione [1]. Ideo malui dicere, *occultorum*, quam, *futurorum*. Nam prophetia & diuinatio in materia conueniunt. Quæ de pacto cum dæmone adducuntur, illa separant diuinationem, à prophetia, & à naturali coniectatione. hæc enim nascitur, ex disciplina & obseruatione humana: illa verò desuper à Deo infunditur. Cumque quanta quanta est diuinatio, dependeat ab ope dæmonis; qui *æmulatur diuinitatem furando diuinationem*, vnde & dicta diuinatio quasi diuinitatis imitatio: sequitur diuinationem non posse progredi vlteriùs, quam dæmonis cognitio pertingit, sequitur etiam, nec arte, nec natura diuinationem perfici. Vtuntur ad eam magi diuersis instrumentis. Qui pactum expressum habent cum dæmone, quia nouerunt gratiùs illi nihil accidere hominum idololatrico cultu, ideo plerumque Sacrificium interponunt, ara statuta precibus nuncupatis, accenso thure, vestibus verè, quales sunt nostrorum Sacerdotum [2]. Neque tamen hoc semper faciunt, sed omittunt aliquando, vel quia temporis angustia non patitur, vel quia hoc non exigit forma diuinationis qua vtuntur, sunt enim plures & diuersæ, vt post docebo. Qui tacitum pactum habent, ii variis vtuntur obseruationibus, pro natura sceleris, nō quidem sacrificantes, sed tamen quæ faciunt & dicunt referentes, gnari, vel ignari, in honorem dæmonis.

1 vide quid hoc sit. supra c.1.q.1.

2 fusè Grillan q.5.n.1.

QVÆSTIO II.

Quæ occulta possit dæmon reuelare.

QVædam, *non omnia possunt*, quia non omnia norunt: quæ communis est Orthodoxorum sententia, post Tertullian. & Origenem, nempe D. Augustini, Eusebii, Anselmi, Rabani, Damasceni, D. Thomæ [3]. Adscribam solius verba Marci Historici, qui postquam narrauit mendaces responsiones idoli Veneris, subdit ista; *Tales enim sunt dæmones, vt qui decipiant & nihil veri dicant. Neque enim possunt aliquid certò præscire: sed ex verisimilibus præ se ferunt se præscire apud eos qui eis seruiunt. Quomodo enim possunt verum dicere, qui exciderunt à veritate? Quod si in aliquibus contingit eos diuinare, hoc fit ex eo, quod euenit: quo modo etiam accidit in hominibus, vt sæpe quædam prædicant futura, de re quæ euentura* [4].] Quę valdè obscurè dicta, sic intelligenda, vt vera sint: mâlle dæmones mentiri, sed posse, si velint, verum aliquando dicere, atq; adeò dicere solere, vt tamen hac ipsa veritate decipiant. Nonnulla quoque, quæ creatam scientiam non superant, scientificè posse prædicere, iuxta illa, quæ mox dicenda. A

Primò nequit *dæmon certò prædicere, ea quæ sunt omninò liberè futura* [5]: vt sunt primò quæ dependent absolutè à voluntate Dei, cuiusmodi sunt supernaturalia mysteria, nec non gubernationes & mutationes regnorum ac rerūpub. quia corda Principum sunt in manu Dei, qui solus illa commutat vt lubet. 2. ea quę dependent ex arbitrii humani libertate, vt quid cras sim facturus vel cogitaturus. 3. quæ sunt omninò & propriè futura contingentia, quamdiu illa non habent causam certam & determinatam.

Secundò, *ex istis quæ certò non nouit, potest dæmon multa probabiliter tantùm & coniecturam faciens prædicere* [6]. Summam enim diuturna obseruatione sibi experientiam comparauit, & pollet angelico ingenii acumine, & optimè nouit rerum naturalium facultates, & ad quid valeant hominum voluntatem, medi-

3 Tertullian Apolog c. 21. Origen. Patriarch. l 4. Euseb. l.5. de præparat. cap. 10. August. lib. de diuinat. dæm. & 2 Retract. c.30. Damasce. li.2. de fide c.4. Ansel de casu Diaboli c.21 Raban. in c. sciendū 26. q.4. D. Thom in tract. qq 16 q. de dæmon. & p.1. q.56.

4 Marcus in vita S. Porphyrionis. Gazæ Episc.

5 Tertulli. & Origen. supra Augu. ll.2. de Gen. ad litt. c. 17. & Ans sup.

6 Euseb. d. ca. 10 Aug. de diuicat. dæm c. 5 & 6. Damascen. l.2. de fid cap.4.

ante appetitu sensitiuo, inclinare, nouit omnium hominum temperamenta, affectusque, nouit quid ex his & illis sequi soleat. Vnde contingit, vt sæpè ad amussim prædicat, quid quando homines sint facturi, vel etiam quod Deus hunc vel illum populum sit puniturus, quod talis exercitus gladio, fame, pestilitate affligetur, quod talis à tali sit occidendus, quod Princeps de solio exturbandus, nam & hoc ex diligentia & fide coniuratorum, socordia & incuria cauendi, vel pellendi, potest colligere. Sic apud Nicetam, fanaticus ille Basilacius Isaacio excæcationem, & de solio deiectionem, quæ mox consecuta, prædixit [1]. Degebat iste vates prope Rhadestũ: habebatur à vulgo propheta. *Ceterum* (ait Nicetas) *nihil veri aut perspicui de rebus futuris loquebatur, sed verba confusa, inter se dissidentia & perplexa fundebat: & quamuis sæpè ridicula quædam admisceret, tamen turbam pastorum, agricolarum & remigium attrahebat. Nam mulierum ad se venientium mammis contrectatis, & talis exploratis, obscura promebat oracula, & ad plerasq; quæstiones non respondebat, & suas diuinationes discursationibus & insanis gestibus peragebat. Adstabant ei quoq; cognatæ aniculæ vecordes & insanæ, quæ consultorib. explicabant, quid illi Basilacij gestus rerum futurarum designarent, & taciturnitatem, vt sapientem orationem, interpretabantur. Is igitur homo, vt dixi, vates vulgò habebatur, & futura prædicere putabatur, à mulierculis præsertim, quibus turpes quæstiones, & deformes vestium implexiones, pro ludo & ioco, cordi erant. Cordatis verò hominibus, ineptus histrio, & vetus silicernium videbatur. Erant etiam, qui eum Pythonico spiritu esse præditum haud obscurè iudicarent: quorum ego iudiciis maximè assentior*] rectissimè, nam & obscæna illa disquisitio & discursationes, verbaque perplexa, cuncta Satanicum fatanicum fuisse conuincunt. Vt & ea sequuntur, *Imperatorem enim ad se venientem, neque vt tanta potentia præditum excepit: neq; salutationi eius, quæ erat:* Salue pater Basilaci: *respondit, neq; tacito nutu capitis gratias egit: sed huc atque illuc, instar pulli equini, aut hominis furiosi saltans, accedentibus maledixit, nec ipsi quidem Imperatori parcens, vix tandem inquietis illis agitationibus omissis, scipione, quem manibus gestabat, imaginis Imperatoris, quæ in eius oratoria cellæ pariete depicta erat, oculis erasis, etiam pileum de capite illius auferre studebat. Quæ cùm fecisset, Imperator eo, vt deliro, despecto, discessit.*] vaticinium mox euentus comprobauit, quem poterat quiuis sagaci prudentia præuidere, cùm & Alexius diligentissimè in fratris perniciem tenderet, & Isaacius, in opportuna securitate, omnes delatores arceret atque repelleret, adeò vt velle perire videretur.

[1] Nicetas Chonia. l. 3.

B Tertiò, *potest Diabolus certò prædicere, quæcumque dependent à causis necessariis quæ quidem ab aliis naturalibus causis nequeunt impediri*, vt sunt motus cælorũ, eclypses, coniunctiones astrorum & eiusmodi: *quæ verò non necessariò, sed vt plurimum dumtaxat eueniunt, eò quod possint ab aliis caussis naturalibus impediri*, vt imbres, pluuias, nimbos, tempestatesque sonantes, & alia de hoc genere, *illa per coniecturas cognoscit & probabiliter prædicit tantum. Certò quoque potest prædicere, ea quæ nouit se permittente Deo facturum.* Sicut v.g. si Deo permittente ipse pestilitatis alicuius auctor & illator fuit, vi mali cessatura certo die nouit pestem cessaturam: idque certiùs adhuc, si ex pacto, ad certi signi alicubi reconditi vel condicti sublationem morbus desinet: poterit certò finem mali prædicere. Sic puto Turca ille Famagustanus, qui congregata in foro concione populi, prædixit se intra horæ spacium moriturum, & confestim se mortuo luem desituram: quod & factum, huic dæmon id manifestarat, *refert historiam Villamontius l. 2. peregrin. c. 7* Item *quæ intellexit per reuelationem: siue illa* contineatur in sacris litteris, siue aliter dæmoni fuerit à Deo manifestata. Hoc pacto tam multa olim maligni spiritus prædixerunt de fidei arcanis, de Chri-

sti ortu & miraculis, de idololatriæ euersione & similibus, vt cum Hermetem iidem spiritus docuerunt Ægyptiorum superstitionem abolendam [1]; cùm Apollo se cedere Hebræo puero pronunciauit, & alia quæ accuratè congesta à Steucho Eugubino [2]. Hæc quo ad futura.

1 Aug. li. 8. de ciuit Dei c. 23

2 l. 3. de peren ni philo. ca. 14

Quartò, *nihil dubitandum præterita dæmonem omnia memoria, tenere, quæ vel aliena relatione accepit, vel ipso coram gesta fuere:* tunc enim actus cognitionis cognoscentis rem vt præsentem, sui speciem in mente dæmonis impressam reliquit.

Quinctò, *de præsentibus res obscura non est, nam quæcumque actu exteriore prodita sunt*, vt secreta furta, res perditæ, thesauri olim defossi, metalla subterranea, quæ hominum cognitionem fugiunt, *dæmonibus nota sunt*, de solis cogitationibus in animo manentibus controuertitur, an eas dæmon cognoscat? Experientia sæpè probauit illum non esse mendacem indicem, sed per energumenos veris infamiæ iaculis configere. Scio quid Scot. Duran. Occam censuerint: sed placet communior sententia Alberti Magni, Alexan. de Hales, D. Thomæ, D. Bonauent. Richardi, & Ariminens. *virtute sua naturali, nullas eum affectiones liberas, vel cogitationes spontaneas hominis, sine alicuius manifestatione posse cognoscere*, quia hoc Deo proprium [3]. Quo argumento Sancti Patres Ambros. & alii [4] probant Christi & Spiritus sancti diuinitatem, ex cogitationum secretarum cognitione. Sed & Gentiles hoc fassi, cogitationes hasce, soli diuinæ naturæ perspectas, cęteros latere [5] *Verum si cogitationes vultus vel membri alicuius motu, aut mutatione, vel alio extrinseco signo prodantur: peritius & sollertius, quam exercitatissimi medici, ex huiusmodi dæmones indicijs internas animi affectiones deprehendunt*, vt docent Augustin. & Cassianus [6]. *Potest etiam* veterator *adeò vehementer phantasmatibus immissis hominem turbare, vt vix ad aliud aduertere, vel aliud queat tũ cogitare, quã quod ab eo suggestũ fuit: ita fit vt videatur diuinare quæ homo cogitat.* hoc accidit in Albigeriana visione, de qua ex Augustino Cardanus [7]. ita Scotus Parmensis anno 1579. Traiecti ad Mosam hanc cogitationum scientiam aucupabatur. dicebat enim, cogita quod voles, & cogitationem diuinabo: scilicet dæmon importunissimam statim de re aliqua Mago nota immittebat cogitationem. & anno. 1600. idem factitabat Græculus ille apud Brabantos impostor: & hac fraude pluebat Apollonius Tyanæus apud Philostratum lib. 1.

3 3. Reg. 8. v. 39. Act. 1. v. 24
4 D. Ambr. in Luc. cap. 5. D. Hieronym. in Matt. c. 9. D. Chrys. homil. 30. in Matthæ. B. Cyrillus li. 2. in Ioann. D. Aug. li. de scientia dæmon. Anasta q. 27. ad Antioch. Didymus de spiritu sancto.
5 Xenoph. l. 4. de dict. & fac. Socra. Apollonius Tyan. in Orat. ad Domitian Iulianus Aposta. apud Ammianum l. 25. Pacuuius apud Gell. libr. 14.
6 D. Aug. d. c. 5. Cassian. col. lat. 7. cap. 16. Gerson. to. 2. de examin. doctrinar. litt. o in fine.
7 lib. 8. de varieta. rer

Notandæ sextò circa hæc fraudes aliquæ diaboli. Nam cum est ignarus C rei futuræ; tum, si coram prudentioribus & doctioribus agat, exili sono, ambiguè, vel perplexè & obscurè adeò respondet, vt vix intelligatur. exempla vetera suppeditant varij, [8] recentius vnum Grillandus, [9] idémque fieri ab eo solere testatur Psellus *lib. de Nat. dæm.* Si res ipsi sit cum ignaris & simplicibus, fucum non facilè deprehensuris; audacter, & palam mentitur [10]. Causa tam ambiguè respondendi est, vt quomodocúmque res accidat, laudem consequetur, si pro consultoris voto; si contra queat prætexere ignorátiam atque stuporem interrogantis, qui mentem responsi non intellexerit. Ecce Cræso respondet.

Perdet te Cræsus, Halyn transgressus maxima regna.

Si vicisset Cyrum, hoc volebam dixisset; copia omnes hostiles depopulaturum. Vincitur Cræsus; hoc ait volebam, te amissurum regna amplissima. cur mentem meam non assecutus? Simile responsum tulit Ferrantis Flandriæ Comitis mater, cùm pro diademate carcerem filius sibi infelici prælio despondit. *lege Gaguinum libr. 7. Histor. Franc. & Bernard. Girard. libr. 10. Annal.*

8 Cicero de diuinat. Euseb. l. 6. præpar. ca. 10 Socrat l. 4. Histo. Eccles. cap. 15.
9 q 6. num. 7.
10 Euseb. l. 4. de præpar. ca. 1. & lib. 5. c. 6.

Se

Septimò ſciendum *dæmones, qua pollent celeritate, quæ in remotis longo itinerum interuallo regionibus geruntur, ea tam celeriter denunciare poſſe, vt diu ante prædicta ab ignaris putentur.* Sic Apollonius, cùm Epheſi eſſet, exclamauit, vt præſens ſpectaculo, Romæ interfici Domitianum [1]. aliud exemplum de quodam iuuene refert Gellius [2]. aliud de Chariberto Aimoinus [3], aliud ſui temporis Grillandus [4], plura æui huius Nicol. Remigius [5].

De his qui volet plura legat Grilland. *q.6.a.n.3.* Michael. Medinam *lib. 2. de recta in Deum fide c.1.* Binsfeldium *in rub. C. de maleſ. & mathemat. Notab.* 10.

1 Philoſt. in vita Apollon.
2 lib. 15. Noct. Attic. c. 18.
3 lib. 3. Annal. c. 22.
4 q. 6. num. 8
5 l. 3. dæmonolatr. c. 10.

QVÆSTIO III.

Quomodo dignoſcatur diuinatio à prophetia & coniectatione?

QVando pactum adeſt expreſſum, nihil res habet difficultatis: in pacto tacito difficilius iudicium. Tria tamen poterunt obſeruari; nempe *proportio rei* cognoſcendæ & cauſæ per quam cognitio quæritur; *natura quoque*, qua prædita eſt cognitio quæſita: *& intentio*, quam habet qui quærit.

Primò ſi talis ſit illa proportio vt ſufficienter vnum ex alio deprehendatur, non erit diuinatoria neque damnanda hæc inquiſitio. Proportio autem huiuſmodi triplex eſt. vna, qualis effectus ad ſuam cauſam, ſic cognoſcitur eclypſis ex cæli motu: alia qualis cauſæ ad ſuum effectum, ſic ex fumo ignis cognoſcitur: tertia, qualis diuerſorum effectuum cum cauſa communi cui vterque effectus connectitur & ſic originis ratione etiam ſibi quodammodo proportionantur: ſic, quia quæ cauſa eſt arcus cæleſtis, eadem quoque cauſa eſt ſerenitatis, rectè ſerenitatem ex arcu cæleſti colligemus. Si verò ex nullo horum capitum trium queat vnum ex altero cognoſci; cenſenda inueſtigatio cum tacito dæmonis pacto coniuncta.

Secundò quoad ipſam cognitionem, ſiue modum cognoſcendi, conſidera: Num quæratur cognitio certa & infallibilis: vel ſaltem firmior, quàm par ſit ſeparari, conſiderata humani arbitrij, & aliarum ſimilium cauſarum concurrentium libertate, tunc pactum tacitum cenſebitur. Hinc vehementiſſima ſuſpicio naſcitur contra aſtrologos, onirocriticos & ſimiles, qui de huiuſmodi futuris contingentibus aliquid abſolutè aſſerunt, etiamſi dicant, ſe velle id probabiliter tantum affirmare [6]. Contra ex eodem capite excuſandi aſtrologi, onirocritæ & ſimiles: qui reuera non niſi vt probabiliter, & indefinitè, circa humanos euentus, quædam coniciant, ex impreſſionibus cæleſtibus & corporeis affectionibus, quas homines vt plurimùm ſua ſponte ſequi ſolent [7].

6 Sixt. 5. in bulla cont. aſtrolog &c.

7 Caietan. 2. 2. q. 95. a. 5. & 6.

Tertiò attendendum, *velit, ne quis ſerio quærere cognitionem occultorum, per media ad id vana, & ex medijs iſtis ſolis, non à Deo, illam exſpectet. nam & tunc præſumitur tacitum pactum ſubeſſe.* Ex hoc capite à ſuperſtitione diuinatoria excuſabitur. 1. qui ioci tantum cauſa huic diuinationi vacaret, ſciens eam inutilem eſſe: quemadmodum nemo ſuperſtitioſum iudicet eum, qui in cerebro gallinæ ſmaragdum, vel in ſimiæ tergo caudam quæreret, ſciens ſe illic non inuenturum. 2. qui gnarus rem ad hoc natura ſua efficacem eſſe, per hanc tamen, à Deo cognitionem exſpectarat precibus & deſideriis petitam: ſic in S. S. excuſantur ſortes conſultoriæ, de furto Acham [8], & de cauſa tempeſtatis [9], & de Ionatha [10], iuxta dictum ſapientis [11], *ſortes mittuntur in ſinum, ſed à Domino temperantur.* ſic etiam excuſandi, qui in graui cauſa, & arduo negotio, cùm aliud non ſuppetat remedium, ſignum à Deo petiere, ex cælo vel terra, vel doceri cupiunt, per aliquam vocem ſiue actionem humanam, præter intentionem dictam

8 Ioſu. 7.
9 Ion. 1.
10 1. Reg. 12.
11 Prou. 16. v. vlt.

D.Thom.d. q.95.a 7. 2 Genes. 24. & 1. Reg. 14.

vel factam [1], vt seruus Abrahæ, & Ionathas fecerunt [2]. Et hæc veriora sunt, quàm quæ nimis rigida Niderius posuit in præcep.1.cap.nono lit.D.in fine.

QVÆSTIO IV.

Quale peccatum sit diuinatio?

IN primis *illicita est, & superstitiosa, & sapiens hæresim*, quando quæritur cognitio rerum ipsi dæmoni incognitarum. *Illicita, superstitiosa & manifestè hæretica:* quando dæmoni cultus latriæ vel duliæ exhibetur, vel imagines vel libri baptizantur, vel pueri rebaptizantur, rerúmve sacrarum abusus accedit. *Illicita tantum & non superstitiosa*, quando quæritur cognitio quæ dæmonis scire non superat [3].

3 Penna com. 67 in par.2. direct. Inquisit. de quo nos plura lib. seq.

Secundò sciendum, *quod explicitum pactum, semper sit mortiferum*, siue voce, siue facto dæmon inuocetur: nec inter fideles vllus videtur locus esse ignorationi. Alcimus Auitus, vt mittam cæteros, contra diuinationem illicitam hanc tulit sententiam verissimam *lib.2.Carmin.c 15.*

Nec minus hos pulsat temeraria cura sciendi
Angit præscitus ducti quos terminus aui;
Cùm tamen eductas inferni sedibus vmbras
Colloquium miscere putent, & nota referre:
Spiritus erroris, qui tum bacchatur in illis,
Ad consulta parat vanis responsa figuris.
Ne vero multis dicamus singula verbis,
Præsenti illusus, damnabitur ille perenni
Iudicio, quisquis vetitum cognoscere tentat.]

Sint exemplo Saul consulens Pythonissam in Endor, & vxor Ieroboami consulens Beelzebub Deum Accaronitarum [*1. Reg.c.28, & 4.Regum c.1.*] *Natura quoque sua lethalis est Diuinatio coniuncta tantum implicitæ siue tacitæ inuocationi, seu quod idem est pacto; sed fit veniabilis*, 1. propter ignorantiam: si illa tanta vt difficulter vinci potuerit; hoc est nec effectata, nec nimis crassa vel supina fuerit. 2. licet materiæ leuitas ordinariè non excuset, eo quòd hæc est vsurpatio cognitionis Deo reseruatæ, quæ per se admodum grauis etiamsi à materia abstrahatur: tamen quando claris indiciis constaret animum & intentionem planè caruisse superstitione, (v.g. quia non tam cognitionem adipisci voluit, quam tali obseruatiuncula sic se per iocum oblectare) peccatum fieret veniale vanitatis: possétque nonnúquam contingere, vt talis iocus ob omni delicto immunis esset, & adeò decenter & oportunè adhiberetur, vt ad virtutem Eutrapeliæ videretur pertinere. Sic P.Gregor.Valencia [4], quem in hac quæst. sum secutus.

4 2.2.disp.6. q.12.p.4.

QVÆSTIO V.

Quotuplex sit diuinatio?

5 Aug. lib. 2. de doctrin. Christ. c. 22. & 23 D. Th. d.q. 95.ar.2.

EX D.Augustini & D.Thomæ doctrina [5], diuinationis omnis fundamentum est implicitum vel explicitum pactum cum dæmone. *Implicitum* censetur, quando quis quærit, cognitionem soli Deo reseruatã, aliunde quàm ex Deo, idque mediis indebitis, hoc est à diuina prouidentia ad hoc minimè institutis. Nam hoc ipso quòd quis ad has vanitates & insanias falsas respicit, vult profectò à dæmone edoceri; qui huiusmodi curiositatum auctor est, & earum functionibus se lubentissimè permiscet. *Explicitum pactum* seu inuocatio duplex est. nam vel fit expressis & conceptis verbis, vt faciunt incantatores, qui coniurant

rant per illicitas formulas à dæmone institutas; vel fit ipso facto & actione; quando quis facit illud, quod nouit dæmonem (pro signo seu tessera suæ opis & efficientiæ, constituisse [1].

Theologi explicitas omnes (vt & Grilland. [2]) reducunt ad *Necromantiam*: implicitas, ad *Sortilegium* & *augurium*, nimis laxè & impropriè his vocibus vtentes, quarum pressior est significatio, nec satis omnes species (quæ penè innumeræ) comprehendens: de quibus iam materia & ordo me vocant sigillatim agere. Diuidam in duo quasi capita omnes quas inuenio species, priore complectar eas in quibus clarè cognoscitur pactum expressum: posteriore cæteras.

1 Caietan. d. q. 95. ar. 3. Nauar. c. 11. Manual. num. 21. 2 d. q. 6.

QVÆSTIO VI.

De speciebus diuinationis, in quibus aperta inuocatio interuenit.

HVius summa quasi genera sunt duo, *Oraculum* seu *Dæmonomantia*, & *Mangania*.

A *Oracula, vaticinia, χρησμοὶ, μαντεύματα, Dæmonomantia*, hæc omnia possunt pro iisdem sumi: nam commune omnibus est, quòd iis *Theomantiam* veram siue *prophetiam* Diabolus conatus fuit imitari, dando petentibus responsa vel ex antris, vel ex statuis, vel ex hominibus. Talia fuere, oracula, *Iouis Dodonæi*, quod à posteris Dodanim institutum: qui Magi fuere, & quercus consecrarunt, & pulues pulsari instituerunt, quæ species diuinandi diu sanè viguit: item *Iouis Ammonis*, quod Hebræum vocabulum significat veracem iuxta vnam Etimologiam. nam iuxta aliam potes cum Iosepho, *fortem* interpretari. Nam mediæ litteræ geminatio potius ad pronunciationem, quàm significatum, pertinet. Græcis ἄμμος harena, Ægyptiis *Hammon* Sol, quo nihil oculatius, nihil fortius, secundum Gentiles. Item *Iouis Trophonij* de quo exstat accuratus Dialogus Nicolai Leoniceni [3] item *Apollinis Delphi, Clarij, Delij, Smynthæi* & innumera [4] alia: *Veneris etiam Gazanzis*, paucis noti [5]. Horum causam physicam reddi posse multi censuerunt, non veteres tantum, sed & recentiores viri eruditi [6]; plerisque visum est peculiarem quandam loci illius terræ exhalationem, quæ fanaticos efficiat adducere. Vtuntur similitudine petita ab illis, quos atra bilis exagitat: quos, inquiunt, non modò sibi ignota fari solere, sed linguis etiam loqui quas, dum sani erant, nullo modo sciuissent, Verùm hoc, quod de linguarum locutione addunt, atræ bili tanquam causæ efficienti nequit ascribi, quia dependet à consideratione. Præterea sanior, hoc est Christiana, philosophia hac in re cōsentit Psello: quem illi iniuria reprehendunt: qui Psellus, & cum eo Codronchus & Fernelius insignis medicus [7], censuit effectus tales ascribendos dæmoni adsistenti, vel obsidenti hominem, specum, statuámve: per accidens tantum fieri, vt dæmon hæc, quàm illa loca, vbi talis nō est exhalatio, velut accommodatiora instituto suo deligat: sicut & libentius obsidet atrabiliariorum corpora. Quare quòd, expurgato medicamentis corpore, cesset vaticinatio: hoc inde fit, quia dæmon illa corpora deserit, in quibus non inuenit amplius amicas sibi dispositiones. Quòd verò prisca cessarint oracula, non tam tribuendum vapori seu exhalationi illi deficienti, quàm virtuti Saluatoris nostri IESV; qui superueniens fortior, forti armato hæc deceptionis vasa extorsit. Iamblichus, ipse sibi contrarius [8], vaticinia nec ab arte, nec à natura, nec à ratione, nec ab alia quapiam causa manare censuit, sed diuinitus tantùm concedi, hoc

B est à dæmonibus. Dæmon autem hæc oracula pleraque per maleficas fundebat, tales enim fuere illæ feminæ, duæ dictæ *Dodonides columbæ*: vt docuit Pausanias

3 Dial. Trophonius.
4 vide Cæliū Calcagnin. li. de oracul. Iul. Siren. lib. 9. de fato. Leloyer lib. de spect.
5 Marcus in vita S. Porphyrioni, Gazensis Episc.
6 Iamblich. li. de myster. Plutarch. lib. de defec. oraculi Pomponat. li. de incant. Aponēs. in sect. 30. problem. Leuin. Lemu li. 2. de occult. c. 2. Sirenius sup. & alii.
7 Fernel. li. de abdit. rer. caus. 1. Codronch. l. 2. de morb. malef. c. 8.
8 lib. de myster. c. 21. & 26.

in Arcadic.[1] sic dictæ, quia Thessali (teste Seruio in Bucoli.) tam vaticinatrices quàm columbas, vocant πελείαδες. Tales *Gallicenæ* (sic dictæ mulieres antistites Gallici numinis, in Sena Britannici maris insula) quæ magici carminis vi tempestates ciebant, séque in quæ collibitum animalia videbantur transformare, futura prædicabant, & sanabant quæ aliis insanabilia[2]. tales *Pythiæ* Delphis, vt ex descriptione Oraculi à plurimis[3] tradita patet: talis *fatidica Branchidarum*, quod oraculum ab Iamblicho[4] descriptum. Magi etiam fuere *vates Colophony, Trophonij*, & *Soractini*, de quibus Pausan. *in Achaic.* & Strabo *Geograph. lib.* 5. legendi. Talis Francica Pythonissa, quæ Meroueum decepit, de qua Gregor. Turonens. *hist. Franc. lib. 5. cap.* 14. Tales omnes *Pythonici*, qui & *ventriloqui* dicti, & ἐγγαστρίμυθοι, & ἐγγαστριμάντεις (eo quod ex imo ventre vox prodire videbatur, vt explicant Origenes & alij[5]) & στερνομάντεις, eò quod aliquando sub pectore infra cutem se dæmon ostentet, & per pectus loqui videatur (talem se vidisse scribit Cælius Rhodiginus[6]) vocantur etiam *pythones* à sciscitando πυνθάνεσθαι, & εὐρύκλιοι à quodam Eurycle sic obsesso, iuxta Suidam & Aristoph. vel ab ipso dæmone obsidente, quem Euryclen vocat Plutarchus. Huc pertinent quibus dæmon ex arca respondet. operæ pretium puto adscribere, quod duo recentiores scriptores Germani de hac re commemorarunt: fuisse in Misnia rusticum quendam: hunc domum retulisse pecuniam vesicæ suis inclusam, & scamno imposuisse: cúmque aliò abiuisset, sus domestica, vt vorax & multiuolum est animal, in vesicam incidit, & vt vidit deuorauit. Rusticus rediens, quam non inueniebat, ab vxore deposcit. negat mulier vidisse se. quid agat? adit stolidus vetulam propè degentem, quam pro veratrice habebant. iubet muliercula virum in limine domus resistere, nec à linea quam creta notarat latum abire culmum: mox ingressa cubiculum, dæmonem sciscitatur de fure, his verbis, arcam introspiciens: *Quidam N. pecuniam suam domum reuersus tali amisit die. quem ais furatum?* respondit veterator ex arca (nouo suo tripode) *sus comedit domestica. Tu tamen dicito, coniugem eius, vt cum sacerdote amasio eam abliguriret, clam sustulisse.* respondet illa rustico, quod à dæmone iussa, tacet de sue. Sed rusticus cuncta sciebat. nam nihil veritus anile interdictum, pedetentim ac leniter illam fuerat subsecutus & ante ostium cubiculi substiterat, vt quid malefica moliretur, accuratè per rimam obseruaret. Reuersus domum vxori & amicis cuncta narrat: ex eorum consilio suem mactat, crumenam potitur. Defert triueneficam, vt calumniatricem, & dæmonis partiariam. magistratus portentum flammis expiauit. Vocantur etiam huiusmodi, *à dæmone afflati*, vocantur *fanatici* etiam à Iurisconsultis[7], Græcis ἔνθεοι, ἐνθεαστικοὶ, ἐνθουσιασταὶ, differunt ab *arreptitiis* & *obsessis* sola vaticinatione. Ex hoc genere fuere, Orpheus, Musæus Atticus, Tyresias Sosipatra apud Eunapium *in vita Aedesij*. Montanistæ apud Epiphan. *hæres.* 85. & alij apud Lactant. *lib. 4. instit. cap.* 25. Ruffinum *libro secundo Eccles. hist. capite quarto.* & Oecumen. *ad cap. Actor.* 12. & communiore consensu *Sibyllæ*, quarum nomen non est improbabile deductum à *Kibel*[8], *recepit, acceptauit*: vnde *kabala* significat doctrinam cœlitus traditione acceptam. Sanè Sibillarum antiquissima Sarabethe, Noachi filia fuit. Tales etiam sunt ἐκστατικοὶ, qui à dæmone extra se rapti, motu sensuque priuati, & mira putantes, interea sese adspicere, quæ futura postmodum, enunciant. Omnes huiusmodi phanatici, siue vates idolorum, ventriloqui, Ecstatici, & reliqui quos dixi, damnantur in S. Scriptura[9]. & contra hos Saul pœnam mortis sanxerat, vel potiùs à Moyse sancitam fuerat executus[10].

1 Natalis Comes lib. 6. Mytholog. c. 10.
2 Pompon. Mela. lib. 1. & Cælius lib. 13. antiq. c. 33.
3 Herodot. Xenophon. Strabone, &c.
4 lib. de myster. Aegypt.
5 Origen. lib. 7. contra Cels. Chrysost. in 1. ad Cor. c. 12. & Oecumen in c. 16. actor.
6 lib. 8. c. 10.
7 l. 1. D. ædil. ædict.
8 Ester 4. v. 4. קבל
9 Leuit. 20. v. vlt. Deut. 18. v. 11.
10 1. Reg. 28.

SECTIO

SECTIO II.

De Mangania modis variis, & primò de Necromantia.

ALterum diuinationis caput vocatur γοήτεια, siue μαγγάνεια, cuius plurimi sunt modi.

Præcipuus est, ille quem cum Iamblicho perperam nonnulli audent vocare θεουργίαν, rem pessimam honesti nominis pallio tegentes, vt accuratè docuit Petrus Leloyherius [1]? aliis melius dicitur ψυχομάντεια, ψυχαγωγία, ψυχοπομπεῖα *sepulcrale carmen* vocat Apuleius, communiter dicimus Græca denominatione *Necromantiam*. hanc Gentiles certis locis (quæ putabant esse inferni ostia, vt in occiduo Galliæ litore,[2] vt apud Thesprotum, Tarentum, Auernum, Cimmerios, & Heraclæam) certis ritibus exercebant; quibus se putant manes elicere. describitur accuratè à nostris poëtis, Horatius Sat. 8.

[1] lib. 4. de spect. c. 4. vide August. li. 10. de ciuit. Dei, c. 9.
[2] Claudian. in Ruffin.

——carminibus quæ versant atque venenis
Humanos animos: has nullo perdere possum
Nec prohibere modo. simulac vaga luna decorum
Protulit os, quin ossa, legant herbasq; nocentes.
Vidi egomet nigra succinctam vadere palla
Canidiam pedibus nudis, passoq; capillo,
Cum Sagana maiore vlulantem (pallor vtrasq;
Fecerat horrendas aspectu) scalpere terram,
Vnguibus, & pullam diuellere mordicus agnam
Cœperunt. cruor in fossam diffusus, vt inde
Maneis elicerent, animas responsa daturas,
Lanea & effigies erat, altera cerea. maior
Lanea, quæ pœnis compesceret inferiorem.
Cerea suppliciter stabat seruilibus, vtq;
Iam peritura, modo. Hecaten vocat altera, sæuam
Altera Tisiphonem, &c.

Melidienses etiam hodie agnum diuellunt, teste Castaneda lib. 1. Histor. Indicæ c. 31. ego puto ritum fœderis ferienti esse.

Seneca *in Oedipo*, canit in nemore obscuro densitate arborum Tiresiam hanc magicen peregisse, vt Laium euocaret:

Huc vt sacerdos intulit senior gradum,
Haud est moratus, præstitit 1 noctem locus.
Tunc 2 fossa tellus, & 3 super rapti rogis
Iaciuntur ignes. ipse 4 funesto integit
Vates amictu corpus, & 5 frontem quatit,
Lugubris imos 6 palla perfundit pedes:
Squallente cultu mœstus ingreditur senex:
Mortifera canam 7 taxus astringit comam
Nigro bibentes vellere, 8 atque atræ boues
Retro trahuntur 9, flamma prædatur 10 dapes,
Viuumq; 11 trepidat igne ferali pecus.
Vocat inde Maneis, teq; qui Maneis 13 regis,
Et obsidentem 14 claustra lethalis lacus:
Carmenq; magicũ voluit, & rapido 15 minax
Decantat ore: quicquid aut placat leues
Aut cogit 16 vmbras. irrigat sanguis 17 focos,
Solidasq; 18 pecudes vrit, & multo specum 19
Saturat cruore. libat & 20 niueum insuper

Lactis liquorem, fundit & Bacchum 21 manu
Laua. 22 canitq; rursus, 23 & terram intuens 24
Grauiore Maneis voce, & attonita 25 ciet.

Ascripsi notulas numerarias, vt intelligatis, totidem his versibus ritualia exprimi accuratissimè, vt solet poëta iste: de quibus qui plura volet, adeat Aduersaria & Commentaria nostra, quæ iam edita superioribus annis. Statius tamen addidit numerum ararum, hostiarúmque, & alia quædam, hoc ipsum Tiresiæ elicium describens copiosissimè, sed parum clarè: addam lucis aliquid ascribendo, quod illorum erat officium, qui commentarios pollitici. Primò itaque significat Tiresiam solitum huic duntaxat diuinationi, neglectis aliis, vacare:

Consulit ille Deos, non larga cæde iuuencum,
Non alacri penna, aut verum spirantibus extis,
Nec tripode implicito, numerisq; sequentibus astra:
Thurea nec supra volitante altaria fumo:

Subdit solitum duntaxat Maneis elicere; idque tum facturum, priùs Thebanum regem, qui se consuluerat, ritè purificasse, & communiuisse, ne quid illi noxæ à Manibus inferretur. Sed primus versiculus, mendosus est, & fortè præcedens aliquis intercidit:

Tum penitus duræ quàm mortis limite manes
Elicitos patuisse refert ——— mox:
——— *parat ante ducem, 26 circúmque bidentum*
*Visceribus laceris, & * odori sulfuris aura,*
Graminibúsque nouis, & longo murmure purgat.

Deinde, descripta silua veteri, & tenebrosa, & horrenda, & Hecatæ sacra, & spectris infesta:

Hic senior vates (Stygiis accommoda quippe
Terra sacris, multóque placent sola pinguia tabo)
Velleris obscuri pecudes armentáque sisti
Atra monet ———
Tum fera 27 cæruleis intexit cornua sertis
Ipse manu 28 tractans, notæq; in limine 29 siluæ.
Principio largos nouies 30 tellure cauata.
Inclinat Bacchi latices, & munera 31 verni
Lactis, & Actæos 32 imbres, suadúmque cruorem.
Manibus aggeritur quantum 33 bibit arida tellus.
Trunca 34 dehinc nemora aduoluit: mœstúsque sacerdos
Tres Hecatæ, 35 totidémque satis 36 Acheronte nefastis
Virginibus, iubet esse focos, tibi rector 37 Auerni,
Quanquã infossus 38 humo, superat tamẽ agger in auras
Pineus: hunc iuxta 39 cumulo minor ara profundæ
Erigitur Cereri: frondes, atq; omne cupressus
Intexit 40 plorata latus, iamque ardua ferro
Signati 41 capita, & frugum libamine 42 puro
In vulnus cecidere greges. Tunc innuba 43 Manto
Exceptum pateris 44 prælibat sanguinem, & omnes
Ter circum 45 acta pyras, sacri de more parentis,
Semineces fibras 46 & adhuc spirantia reddit
Viscera, nec rapidas moratur frondibus 47 atris.
Subiectare faces, atq; ipse sonantia 48 flammis

* malè meus cod. odoris. Cæruleæ. coronæ vocantur ferrugineæ nã color hic Diti sacer. Imbres Actæi, mellis liquor. Quantum) versus iste, non pendet à præcedenti declarat fusionis modũ. Trunca nemora, arbores decapitatas. quod hic solemne Acherõte satæ sunt Eumenides. aræ tres ponũtur Hecatæ: tres Eumenidibus sed hæ, non infossæ, humiles tamẽ. vnica, Plutoni infossa, sed super illas etiã alias eminens, similis paulò hac dimissior, Proserpinæ. Cupressum ploratam vocat, quæ in funere alicuius ambusta. Prælibabat Virgo sanguinẽ quẽ Maneis bibituri. Secundus enim iste sanguis, primus effundebatur quãdiu terra imbiberet, posterior Maniũ potus ac deliciæ.

Virgulta

Virgulta.& tristes crepuisse vt sensit acernos
Tiresias ——— Cuius mox subit carmen Magicum prius (nam & Papinius duo ponit) quo inuocantur, Infernus *seu* Tartarus, Pluto, Proserpina, Hecate, Tisiphone, & iubentur Cadmæ gentis Manes liberè pati exire, cæteros manere.

Tartarea sedes & formidabile regnum
Mortis inexpletæ, túque ô sæuissime fratrum:
Cui seruire dati Manes, æternásque sontum
Supplicia, atque imi famulatur regia mundi:
Soluite pulsanti loca muta, & inane seueræ
Persephones, vulgusq; caua sub nocte repostũ
Elicite, & plena redeat Styge portitor alno.
Ferte simul gressus, nec simplex Manibus esto
In lucem remeare modus. tu separe cœtu
Elysios Perseia pios, virgáque potenti
Nubilus Arcas agat. contra per crimina functis;
Qui plures Erebo, plurésque è sanguine Cadmi:
Angue ter excusso & flagranti prauia taxo
Tisiphone dux pande diem. nec lucis egentes
Cerberus occursu capitum detorqueat vmbras.

Sequitur tandem secunda & minax incantatio, moram vate nonferente.

Atq; hic Tiresias, nondum aduentantibus vmbris.
Testor (ait) Diuos, quibus hunc sacrauimus ignem,
Læuáque 49 conuulsæ dedimus cai chesia terræ,
Iam neque tolerare moram. cassúsne sacerdos
Audior? an rabido iubeat si Thessala cantu
Ibitis? an Schyticis quoties armata venenis
Colchis agit, trepido pallebunt Tartara motu?
Nostri cura minor? si non attollere bustis
Corpora, nec plenas antiquis ossibus vrnas
Egerere, & mixtos Cælique Erebíque sub vnum
Funestare Deos libet, aut exsanguia ferro
Ora sequi aut ægras functorum carpere fibras.
Ne tenues annos, nubémque hanc frontis opacæ
Spernite, ne moneo. & nobis sæuire facultas.
Scimus enim & quicquid dici, fieríque timetis,
Et turbare Hecaten: ni te Thymbræe vererer:
Et triplicis mundi summum, quem scire nefastum est,
Illum. sed taceo. prohibet tranquilla senectus.
Iámque ego auide, &c.

Ecce tibi Magorũ dæmones laci solicitas minas, de quibus dixi lib. 2. ex Anebone Aegypt. Triplicis, &c.) Dæmonogorgonem describit.

Ex his Papinij ritualia præterea, plus viginti, notaui notulis: singula probare libri integri foret. Illud tantum addidero, patere hinc duos *Necyomantiæ* modos: vnum per sacrificium & incantationem solam, quo vtebatur Tiresias; alium Thessalicum, adhibitis funestioribus ritibus, ossibus, fibrísque mortuorum, & aliis rebus planè feralibus, quem Lucanus describit *lib. 6.* agens de Erichto excitante animam defuncti militis Romani. primùm itaque illic inter cadauera, nutans animo quod caperet,

1 Electum tandem traiectum gutture 2 corpus
Ducit, &, inserto laqueis feralibus 3 vnco,

Per

Per scopulos miserum trahitur, per saxa cadauer,
Victurum, montisq; caui: quem tristis Erichto.
Damnarat sacris, alta sub rupe locatur.

Vt illic in sua specu: quam nemus tenebrosum magis inumbrabat, vbi nulla vnquam à sole lux: cadauer habuit: assumpsit habitum artis suæ præceptis congruentem:

* pro decolor hoc est ater.

** Discolor 4 & vario furialis cultus amictu*
Induitur, vultusq; 5 operitur crine soluto,
Et coma vipereis substringitur horrida 6 sertis.

Tum opus aggreditur, & adhibet instrumenta solite, quibus corpus viuificari videtur.

Pectora tunc primùm ferventi 7 sanguine supplet
Vulneribus laxata nouis, taboq; medullas 8
Abluit, & virus largè 9 Lunare ministrat.
Huc quicquid fetu genuit natura sinistro
Miscetur. non spuma canum, 10 quibus vnda timori est,
Viscera non 11 lyncis, non dira 12 nodus hyenæ
Defuit, & cerui pasti serpente 13 medulla:
Non puppin 14 retinens Euro tendente rudenteis
In mediis echeneis aquis, oculiq; 15 draconum,
Quaq; 16 sonant fata tepefacta sub alite saxa:
Non Arabum 17 volucer serpens, innatáque 18 rubris
Aequoribus custos pretiosæ vipera conchæ:
Aut viuentis adhuc 19 Libycæ membrana cerastæ,
Aut cinis 20 Eoa positi phœnicis in ara.
Quo postquam viles, & habenteis nomina pestes
Contulit, infando 21 saturatas carmine frondes,
Et, quibus os dirum 22 nascentibus inspuit, herbas
Addidit, & quicquid mundo dedit ipsa veneni.

Virus) Spumam quã vocant Lunæ de qua Com. in Senecam. porro cuncta quæ hic recensentur. habentur vt venena magicæ, veterum libris commemorata.

Post herbas, incantatio sequitur duplex, primùm vlulatu (sicut Horatij Sagana) & incondito ferarum sono; deinde concepto ac solemni Carmine Hodie quoque murmur, verbis præmittunt.

Tunc vox Lethæos cunctis pollentior herbis
Excantare Deos. confudit 23 murmura primùm
Dissona, & humanæ multùm discordia linguæ.
Latratus habet illa canum, gemitúsque luporum.
Quod trepidus bubo, quod strix nocturna queruntur,
Quod strident, vlulántque feræ, quod sibilat anguis,
Exprimit, & planctus illisæ¹ cantibus vndæ
Siluarúmque sonum, fractæ tonitrua nubis.
Tot rerum vox vna fuit, mox cætera cantu
Explicat Aemonio, penetrátque in Tartara lingua.

corrige cautibus.

Duo mox subduntur carmina, prius quoque (vt superiora illa Tiresiæ) deprecatorium, posterius comminatorium. In deprecatorio aduocantur Eumenides, Styx, Chaos, Pluto, Mors, Elisij, Persephone, Hecate, Cerberus, Parcæ, & Charon: & obsecratio additur, commemoratis suis meritis, ac cultu illis assiduo, necatorum infantium, & antropophagiæ:

Exaudite preces: si vos satis ore nefando,
Pollutóque voco: si nunquam hæc carmina fibris

Humanis

Humanis 24 ieiuna cano, si pectora 25. plena
Sapè dedi, & laui calido 26 profecta cerebro:
Si quis, 27. qui vestris caput, extáq; lancibus infans
Imposuit, victurus erat, parete precanti.

i vulgò malè legitur, profecta.

Demùm cùm vmbra, iam apparens, suum cadauer subire vereretur, ac detrectaret, quod illa iusserat.

——————— *Miratur Erichto*
Has fatis licuisse moras, irataq; Morti
Verberat immotum viuo serpente 28. cadauer,
Perq; cauas terra, quas egit carmine 29. rimas
Manibus illatrat, regniq; silentia rumpit:

Idq; minis illis magorum veterum, quas Porphyriusmet irrisit commemoratis, quas apud alium neminem tam disertè expressas inuenio: sunt autem sequentes:

Tisiphone, vocisq; meæ secura Megæra,
Non agitis sæuis Erebi per inane flagellis
Infelicem animam? iam vos ego nomine vero
Eliciam, Stygiasq; canes in luce superna*
Destituam, per busta sequar, per funera cunctis
Expellam tumulis, abigam vos omnibus vrnis.
Teq; Deis, ad quos alio procedere vultu
Ficta soles, Hecate pallenti tabida forma
Ostendam, faciemq; Erebi mutare vetabo.
Eloquar immenso, quæ te sub pondere terræ
Contineant, Ennæa, dapes: quo fœdere mœstum
Regem noctis ames, quæ te contagia passam
Noluerit reuocare Ceres, Tibi pessime Mundi
Arbiter, immittam ruptis Titana cauernis,
Et subito feriere die, paretis? an ille
Compellandus erit, quo nunquam terra vocato
Non concussa tremit, qui Gorgona cernit apertam,
Verberibusque suis trepidam castigat Erinnym,
Inspectata tenet vobis qui Tartara, cuius
Estis vos superi, Stigias qui peierat vndas?

* En Zoroastreum illud, qui dæmones vocat telluris canes, vt doctum lib. 2.

Hæc imitatus Cl. Claudianus.

Minatur Dæmogorgonē, quod imitatus fuit Statius versibus citatis.

Neq; hæc tantum, sed postquam vmbram in corpus suum impulit, illam quoq; adfata, eiq; pollicita est immunitatem à magicis de cętero cantibus.

————— *Dic (inquit Thessala) magna*
Quod iubeo mercede mihi, nam vera locutum
Immunem 30. toto mundi præstabimus æuo
Artibus Aemonijs, tali tua membra sepulcro,
Talibus exuram Stygio cum carmine siluis,
Vt nullos cantata magos exaudiat vmbra.
Sit tanti vixisse iterum, nec verba, nec herba
Audebunt longæ somnum tibi soluere Lethes
A me morte data —————
Addidit & carmen, quo 31. quicquid consulit, Vmbram
Scire datur. Denique cùm cadauer respondisset, non potuit, sine venia Erichtus vmbra discedere, concedit ergo redeundi facultatem.

————— *Sic postquam fata peregit.*

Stat vultu mœstus tacitò, mortemq; reposcit.
Carminibus magicis opus est, herbisq; cadauer
Vt cadat, & nequeunt animam sibi reddere fata.
Consumpto iam iure semel. 32. tum robore multo
Exstruit illa rogum, vadit defunctus ad igneis.
Accersa iuuenem positum relinquit Erichto,
Tandem passa mori. ————

Si mortuus mori quiret, vel arte Magica resuscitari, sed de vmbra, vt de ani ma locutus poëta, metaphoricè vitam mortémque vsurpauit. Sunt autem & in his versibus triginta duæ notatæ obseruantiæ Magicæ in hac specie diui nationis. Huic secundæ speciei, quatenus iniurii sunt in vita functos, vel de- D portationis, vel mortis pœna statuta in viliores [1], & posteriore iure, in vtriusque speciei euocatores à Constantino lethale supplicium sancitur [2]. Tertullianus arcanum detegit [3], cùm docet, non vmbras defunctorum, sed earum loco dæmones apparere, dæmones operari sub obtentu animarum, *item*, omnem incorporalem corporum exhibitionem præstigias esse. Exempla dæmonum qui apparentes mentiti se esse animas defunctorum, noua & vetera Crespetus *libro de odio Satanæ discur. 12. à fol. 192. in fine*. Prior illa Tiresiæ, in qua nudum simulachrum seu idolum animæ exhibebatur, & sola perficiebatur inuocatione, σκιομάντεια propriè dicebatur: posterior verò, in qua Diabolus sæpè, cùm cadauer non aderat, totius humani compositi figuram simulabat, v.g. cùm quis Achillis habitum staturamque corporis videre volebat; ordinariè nunquam sine sanguinis effusione obtinebat, ideoque Apollon. Tyanæus [4] vt se peritiorem aliis ostenderet, negabat se sanguinem libasse, vocabatur strictè, νεκρομάντεια siue νεκρομάντια, Glycas [5] disputans de verbo κληδονίζεσθαι, scribit eam vocem quosdam accipere pro obseruatione omnium, alios verò pro euocatione. *Nam κληδόνα vocari Geniorum per excantationes certas attractationem, & è sublimi deductionem: deducta voce à κλῶ, quod idem sit cum καλῶ euoco.*] idem alibi [6] non obscurum exemplum nobis proposuit Santabareni illius Pseudomonachi: qui Basilio Imperatori filium vita functum, sic ostendisse fertur, ac si viuus adhuc foret. *Effecit enim, vt specie imaginaria Constantinus eques patri, in quadam silua obuiam fieret, quem vbi visus fuisset Imperator, & complexus, & osculatus esse, mox euanescentem ex oculis amisit.*] fefellit Imp. sed non Leonem Philosophum Iuniorem Basilij filium, qui Santabarenum, non pro sancto, sed pro venefico, vt erat, semper habuit. Sacræ Scripturæ, videntur hanc diuinationem vocare, *diuinationem per Pythonem* [7], vsurpantes nimirum Pythonem, pro dæmone ex terræ profundo specu adueniente, & respondente. Periculi plena res, tum ipsi Mago, quem Diabolus interdum aufert, & vitæ aspectuique subtrahit, vt de quodam narrat Franc. Picus [8], tum ipsis, qui curiosè consulunt, qui nonnunquam de mente abalienantur, & malè pereunt. vt Rex quidam nostris temporibus [9]. Quis etiam nescit infelicem exitum Heliogabali, huic superstitioni addictissimi [10]? vtrisque consultori & consulenti, pœna mortis lege veteri infligebatur [11]. Non desunt, qui de his intelligant illud Regis Hymnographi [12]; *comederunt sacrificia mortuorum*, & illuc Isaiæ, [13]. *num requiret pro viuis à mortuis?* Hæc de Necromantia sufficiant, de qua ingeniosum opus exstat Steph. Forcatuli I. C. quo Iuris auctores Papinianum, Africanum, Paulum, & alios introducit sua ipsosmet responsa explicantes.

1 l. 1. §. aduers. D. de sepulc. viola. l. qui sepulc. C. eod.
2 l. multi. C. de malef. & mathem.
3 lib. de anima.
4 Philostrat. lib. 4. c.
5 p. 2. annal.
6 p. 4. fol. 415.
7 1. Reg 18. v. 7. 8.
8 lib. 4. de prænot. c. 9.
9 N. lib. 2. Dæmonon. c. 3.
10 Xiphilin. in eius vita.
11 Deut. 18. v. 11. iuncto Leuit 20. v. 6. & 27.
12 Psalm. 105. v. 28.
13 c. 8. v. 19.

SEC

SECTIO III.

De Hydromantia.

E DE hac quoque seorsim dicam, quia nulla fœcundior imposturis. Iamblichus meminit ὑδρομαντείας, seu diuinationis per aquam, quæ traditur Andronico Imp. in prætio fuisse, hic enim cùm multiplicibus, propter crudele edictum, de necandis coniuratorum propinquis, odiis ac malis se videret obsessum, ad futura per noxiorum dæmonum cultum noscenda se conuertit, *seque totum* (inquit Choniates [1]) *permisit iis, qui futura ex aquis, quasi per caliginem coniiciunt, & imagines futurarum rerum, velut ex vmbra solarium radiorum, consectantur. Ac ipse quidem iis nocturnis sacris interesse noluit, metu famæ, vt arbitror: sed illud Hagiochristophoritæ Stephano mandat. Is Setho adhibito, qui ab ineunte ætate talibus oraculis deditus, oculis propterea Manuelis Imp. iussu amiserat, certo ritu percũctatur: quis post Andronicum sit imperaturus? Malus genius in aquis primas nominis Isaacii litteras exhibuit, sed ordine cõuerso* Si. *pro* Is idq; secunda respõsione addidit fore; *intra exaltationem crucis.* atque ita planè accidit postea, intra illud tempus, iussu Isaacii Angeli, occiso Andronico. Modum illius diuinationis Nicetas addit se ignorare, nec scire velle, ad fugam tamen superstitionis scire, non est inutile. Inuenio species eius varias, vna fiebat per annulum de filo suspensum in aqua, & vasculi latera constitutis ictibus pulsantem: alia coniectis in aquam statiuam tribus lapillis, & obseruatis gyris, qui trifariam inuicem implexi, circa lapillos diffundebantur. 3. ex agitatione varia pelagi, quam olim Siculi & Euboeenses, hodie multi nautæ notant. Hinc Christianorum quorundam Orientalium nata superstitio, qui quotannis mare quasi animatum baptizant. Aliò longè pertinet, quod Princeps Venetorum annulo in mare iacto quotannis Adriaticum sibi despondet. Dominationis iudicium, non magiæ argumentum est. Fit in memoriam naualis Victoriæ, qua duce Sebastiano, Ziano vicere filium Federici Ahenobarbi Othonem, captúmque obtulere Alexandro III Pontifici, qui Venetias profugerat. Tum enim Ziano Pontifex annulum de manu sua detractum obtulit, dicens, *Auctoritate mea hoc annulo fretus Oceanum tibi subiicies, & quotannis tibi posterisque eo die, quo hanc victoriam, pro Ecclesiæ defensione obtinuisti, despondebis mare: vt sciant omnes, maris tibi dominium concessum, quia Sedis Apostolicæ tuendæ curam & studium fideliter suscepisti. Sit hoc tibi, quasi pignus benedictionis, & secundæ sortis in futurum.* [*narrat Villamontius lib. 1. Peregrinat. s-a c. 34. Prior illo Sabellicus Decad. 1. lib. 7.*] 4. ex aquæ colore fuit, & imaginibus in ea apparentibus, sic tradit Varro belli Mythridatici euentum, multis versibus præsignificatum fuisse. Ad id olim fontes quidam fuere particulares, vnde & παγομάντεια vocata: tales ex Xenagora docet Macrobius fuisse crateres Palicorum in Sicilia [2]: talis in Ægypto cisterna in templo Aphaceno, de qua mirabilia memorat Zozimus [3], & vt mittam Iunonis paludem apud Laconiæ Epidamnum, Apollinisque Thyrxei oraculum, propè Cyaneas ad Lycum, in fonte templo proximo [4]; videtur huc referenda Celtarum veterum, hoc est Germanorum, superstitio, qui recens natos Rheno flumini commendabant, ea mente, si spurii forent absorbendos, si legitimi innoxios supernataturos, iuxta illud Claudiani:

Et quos nascentes explorat gurgite Rhenus.

Qua de re plura diximus *Commentar. in Tragœd. Senecæ.*

Quintò statuebatur cyathus aqua plenus, & verbis immurmuratis obseruabatur, num aqua spontè efferuescens effunderetur. Sextus modus est Fessanus,

1 Nicet Choniates annal. lib. 2.

2 lib. 5. Satur. c. 19.

3 in vita Aureliani.

4 Pausan. in Achaic.

nus,ibi aquam in vitreum catinum effundunt, eique olei guttulam admiscent & sic in aqua,tanquam in speculo,mira cernere se opinantur[1]. Septimum indicat Clemens Alex.cùm scribit mulieres Germanas, solitas sonum vortices, ac circumuolutiones amnium notare, & inde futura prædicere[2]. Deniq; non sunt alieni ab Hydromantia,qui hodie adhuc in Italia, ad furtorum auctores detegendos,trium suspectorum nomina totidem pilulis inscribunt, & eas in aquam coniiciunt: hisque multò sunt sceleratiores, qui ad hoc aqua lustrali abutuntur. Cęterùm tempore D.Bernardini Senensis supererant adhuc vestistigia πηγομάντειας. Nam qui eius vitam composuit, ei contemporaneus scriptor[3], de Aretio agens ista prodidit,*extra mœnia vrbis eius fons antiquus fuit,iam olim temporibus illis, quibus idololatria regnabat, impuris dæmonibus dicatus. Solebant eò ciues Aretini,& alij circumquaque vicini, tanquam ad oraculum Apollinis confluere,responsa petentes ad occultas quæstiones suas, & morborum suorum curationes. Id verò animaduertens Bernardinus,verus Christianæ religionis cultor & amator, aduersùs hunc dæmonum cultum fortissimè sese erexit:& primò quidem concione ad populum habita & absoluta,magnoperè omnium confirmatis animis,hortatus est eos sequi se, ad demoliendam impurissimorum dæmonum habitationem,prorsusque abolendam. Mox verò arrepta securi vel malleo,cum populo egressus est ad fontem, cumque ad fanum dæmonis peruenisset,primus ipse ictibus cœpit contundere,euertitque aram,& fontem lapidibus penitus obturauit.*]

1 Ioan.Leo. lib.3 descript Africæ.
2 lib 1.stromat.
3 vitæ c.40.

SECTIO IV.

De aliis mangania generibus.

PRimò loco obuia λεκανομάντεια, de qua Psellus *cap.vlt.* & Nicetas *d. libro* 2. Cedrenus ea testatur vsum Iannem Magum Theophili Imp.præceptorem Curopalates Ioannem Patriarcham Iconomachum vocat, Glycas verò scribit *p. Annal.*2.verum Alexandri patrem.Ægypti Regem Nectanabum,Magiæ peritissimum, hac cognouisse. Ægyptum in hostium venturam potestatem: hodie ea Turcæ vtuntur, nam in peluim aqua plenam iniiciunt cum variis characteribus protiosos lapides,auri argentique laminas: tum responsum est peluis fundo auditur.

2. γαστρομάντεια.hæc fiebat per phialas vitreas ventricosas similiter aqua plenas:& inspectante puro puero,vel prægnante muliere:responsi loco, certæ figuræ & imagines apparebant.

3. κατοπτρομάντεια, quæ rerum quæsitarum figuras in speculis exhibet politis:in vsu fuit D.Iuliano Imp.[4] qui imperiū emit,de quo ista Spartianus, *fuit præterea in Iuliano hæc amentia,vt per Magos pleraque faceret,quibus putaret vel odiū populi deliniri,vel militum arma compesci. Nam & quasdam non conuenietes Romanis sacris hostias immolauerunt,& carmina prophana incantauerunt, & ea quæ ad speculū dicunt fieri,in quo pueri,præligatis oculis incantando,vertice respicere dicuntur,Iulianus fecit.Tuncque puer vidisse dicitur & aduentum Seueri,& Iuliani decessionem.*] Aliud mixtum Pagomantiæ refert Pausanias[5] agens de Patris Achaiæ: ibi ante Cereris ædem, fontem esse, qui à templo lapideo pariete secluditur.*Ibi oraculum maximè veridicum fuisse cognoui,ex eo non rerum omnium,sed morborum tantum euenta prædicebantur.Speculum(ait tenui suspensum funiculo demittunt,ita librantes, vt in fonte omninò non mergatur,sed imò ambitu summam aquam cōtingat. Exinde vbi odores adoleuerint,& ritè Deam precati fuerint,inspiciunt in speculum,& ex eius imaginib. periturusne an victurus is æger sit,de quo consulerūt,diuinat. Neq; latius omninò huius aquæ diuinatio patet.*]Sed & de Pythagora recentiores memorant, solitum speculo concauo inscribere litteras humano sanguine temperatas, & speculum

4 Spartian.in Iuliano.
5 in Achaic.

Lunæ

Lunæ opponere, sicque diuinare [1].

4. Non dissimilis præcedenti, κρυσταλλομάντεια, nisi quod hæc in cristalli frustis fiat annulo inclusis vel vasculo alteri, vel etiam nudis, & in cylindrum aut obelum conformatis, quibus etiam fingit se dæmon inhabitare. Quendam Noribergæ anno 1530. ferunt in crystallo thesauros vidisse, à dæmone ostentatos: quos cùm postea quodam ante vrbem loco effosso quæreret, adhibito familiari vno spectatore, & iam in specu arcam vidissent, atq; ad eam cubantē atrum canem magus specum ingreditur arcā aperturus canémque abacturus, sed Cerberi offam secum non attulerat. itáq; ille cacumen speluncæ quassauit, & miserum ruina obruit, qua & specus terra oppleta. Vir quidam patrum memoria Græcarum litterarum Latinarúmque peritus, & felix si illotis manibus fidei mysteria contrectare non præsumpsisset, eruditum commentariū in Germania, edidit *de dæmonum natura*, eúmque libello Plutarchi *de dæmonum oraculorum* præfixit, ex eo petita est, verbis ipsius, sequens narratio, *Consulti aliqui, de rebus (ait) ignotis, in cristallis conspiciunt ea manifestò, de quibus quæsitum fuit, &* postea, *Fuisse aiebat sibi notum vnum ex præcipua familia Norinbergæ. Eum quodam tempore venisse ad se, & attulisse in serico panniculo inuolutam gemmam cristallinam, figura rotundam, & dixisse donatam sibi illam fuisse à quodam ignoto: qui se ante multos annos de hospitio compellasset, fortè in forum conuentum, quemque ipse in domum suam adduxisset, & triduò habuisset secū. Fuisse autem ab illo discedente & relinquente munus hoc, ad significationem grati animi, edoctum se cristalli vsum talē: si qua de re certior fieri vellet, vt promeret cristallum, & puerum marem castum iuberet aspicere, & ex eo percūctaretur, quid cerneret? Fore enim, vt de apparentib. puero visis omnia, quæ requireret, indicarentur. Atq; affirmarat hic, se nulla vnquam in re fuisse deceptum, & mirabilia de furorum indicijs resciuisse: cùm cæterorum nemo quisquam aliud, quam nitidam & puram gemmam intuendo videret. Quodam tamen tempore, cùm grauida ipsius vxor puerum marem gestaret in vtero, illi quoq; species in cristallo oblatas. Primò autem omnium formā viri sese exhibere solitam illo habitu, quo tum communiter vterentur. Et ita deinceps aperuisse, de quibus interrogatum esset, cætera explicatisq; cunctis, illam rursus viri figuram discessisse, & euanuisse reliqua. Discedentem autem eam, quam diximus, figurā viri, visam sæpè vrbem perambulare, & ingredi templa. Fuerat autem fama passim dissipata de illis indicijs, vt negantib. aut dissimulantibus suum delictum aliquod vulgo minarentur se relaturos de eo ad illum se in cristallo ostendentem virunculum. Quin etiam compertum est fuisse à doctis quibusdam, de dubitationibus suis in litterarum studiis aliquādo nescio quid propositum, & in cristallo lectum. Sed his & aliis huiusmodi complu-ribus cōmemoratis dixit Spenglerus, hunc aliquādo ad se venisse cum tali oratione: arbitrari se tēpus esse, vt à cristalli tali vsu tandem abstineret. Nam & sibi iam persuasum, eo ipso non leuiter peccari, & animi perturbati cruciatus grauissimos, se diu sanè perpessum esse: itaq; se decreuisse deinceps nihil cum illo experimento velle negotij habere; & tradere nunc ipsi quod accepisset, de quo meminisse posset, quid ei sæpè demonstrasset, neq; nesciret qui rumores in ciuitate percrebuissent. Permittere autem, vt faceret de eo quod collibuisset. Tum Spenglerus collaudato eo, accepisse, se aiebat cristallum, & in minutissimas partes cōtudisse, & vna cum serico inuolucro in latrinam abiecisse.*] benè, profectò benè, nec aptiùs potuit, vtinā sic oēs hæc & similia superstitionis arma abolerent. Nec verendū quidquam est cuiquā, ne fortè se dæmon vlciscatur, impunè hoc omnib. qui cum fide fecere. Burdigalæ aduocatus quidam paredriū habebat in phiala vitrea: eo mortuò, hæredes nec phialam retinere volebant, nec frangere audebant: consilium petituri, adiere Colleg. Soc IESV. patres iussere phialā deferri ad se, coram ipsis se terræ illisuros, attulere. sed orarunt ne coram

[1] Leloyher. li. 4. de spect.

ipsis frangerent: immania se metuere visa recedentibus ergo illis, in accensum tum forte clibanum magna vi phialam coniecere, & nihil aliud, quàm ex vtriusque elementi conflictu breuem stridorem audiuere. Mihi ipsi, cùm anno 1578. iudicis adhuc ministerium obirem, inter rei cuiusdam Licentiati annotatas à fisco chartas: præter libellum Magicis plenum characteribus, oblata simul capsula, sandapilæ more efformata, & in ea virunculus mandragoreus, ater & situ pædoreque obsitus, largo capillitio, sed imberbis: hunc, vulgo putant, ad diuinationes, lucra, & alia multa mirè efficacem: accepi librum, capsã, & fictitium cadauer, hoc etiam primum laceraui abruptis auulsisque brachiis. dictitabant, qui aderant, magnum mihi & domui periculum imminere: risi, & abire, qui metuerent, iussi: abeuntibus: in focum, qui aderat, conieci: nec aliud quam vstæ radicis, nidorem percepi.

5. Loco succedit δακτυλομάντεια, quæ diuinat annulis ad certam cœli posituram constructis vel incantatis, & super tripodem ad certa verba motis: descripsit Ammianus lib. 29. cuius verba dabimus sect. 3. q. 7. vel annulis incantatis, qualis fuit annulus Gygis, quo (teste Herodoto) fretus Candaulem interemit, tales duo illi Phocensium tyranni, de quo Clemens Stromateus, qui sonitu spontè edito eum commonebant de commodo rerum gerendarum tempore: qui tamen insidias conspirantium sic euadere nequiuit: Fuit huiusmodi annulus exitio cuidam Hieronymo Cancellario Mediolanensi: vt & alteri, qui cum eum in ignem proiecisset, sed mente non bona, statim à dæmone correptus, & in furorem actus fuit. Princeps quidam, hoc æuo, alium emerat aureis viginti promiserat venditor, semper, dum gestaret, aleæ, & chartarum lusum fore lucrosum. it, ludit primò, cedit non infeliciter: redit ad fritillum, sed magna cum nummorum iactura. Sic se delusum videns, quem emi non oportuerat, annulum confringi iussit. G

6. Occurit ὀνυμάντεια siue ὀνυχομάντεια. in hac oleo ac fuligine impolluti pueri vnguẽ illinebant, & vngue solem versus obuerso, certũ quid submurmurantes, videbant, quæ cupierant. Hodie vlteriùs progressum malum. Queuedum quendam Veteranum militem Hispanum noui, bello & armis, quam pietate clariorem, qui quo tempore Dux Medinæ Cæli ex Gallæcia soluebat Belgium petens, Bruxellis, nõ vni in vngue suo classem è portu Corunnæ soluentem, & paulò post procellis vehementer afflictam, velut in speculo clarè ostendebat. Hic ille, qui vulnera quoque solis verbis sanabat aliorum, sua sic sanare ipse, vel aliis sananda permittere detrectabat.

7. quidam putant esse ἀηρομάντειαν illam Aristophanicam *in Nubibus*. Sed ista, si tonitru fulmen, oscines & alia similia considerat, pertinet ad augurium, si planetarum adspectus felices aduersosque, ad astrologiam, si quædam aëreorum spectrorum insolita visa, vt equitum, armorum &c. ad τερατοσκοπίαν referenda. Sola huc spectat, quæ ex aëre coniurato dabat oracula, de qua Pictorius *de Magia cap.* 10. Cardani Aëromantia de qua ibi agit, potiùs Hydromantia dicenda est.

8. dici potest φαρμάκεια; qua vtuntur incantatores seu ἐπῳδοὶ, qui diuinant freti solo dæmonis commercio, præter incantationem nihil adhibentes: vt Fessæ faciunt quædam mulierculæ tribades[1]; & nonnullæ Ægyptiæ siue Zingale, de quibus postea totam Europam percursantes, & in Byzantino foro Turcæ, & olim *in Apulei asine*, quidam Diophanes.

9. est κοσκινομάντεια, quæ vsurpata veteribus[2] (vnde & Adag. *cribro diuinare.*) cribrum imponebatur forcipi, forcipem binis digitis comprehendebant & ele

1 Vide Ioan. Leonem in descripr. Africæ lib. 3.
2 Theocrito, Luciano. Polluci.

& eleuabant, & præmisis verbis conceptis, subdebant nomina eorum, de quibus suspicabantur eos furtum, vel aliud occultum crimen patrasse: reum verò iudicabant illum, quo nominato, cribrum tremebat, nutabat, mouebatur, vel conuertebatur, quasi qui digitis forcipem tenebat, arbitratu suo cribrum mouere non potuerit. Quod formulam Pictorius proponat verborum pronunciandorum, fecit inconsultè, quod ea sit vsus ter, & euentum certum prædicet, fecit impiè, & mentitur pollicendo.

10. ad eumdem vsum erat ἀξινομάντεια: qua securim rotundo infigebant palo, & ex eius motu furem deprehendebant. Quando autem successus futuri diuinatio petebatur, tunc gagatem lapidem securi imponebant, vt Plinius refert *lib.36.cap.19.*

11. erat κεφαλαιονομάντια: faciebant asini capite super prunas asso Germanis priscis in vsu fuisse volunt. Longobardi postea vsi capite caprino, cui diuinum honorem habebant [1]. Vehementer suspicor priùs illud de Arcadico pecore genus olim ab improbis Iudæis interdum Diuinationi impensum, hincque factum vt Apion, & reliqui Ægyptij, & illos secutus Tacitus calumniarentur, eos pro Deo caput asininum coluisse.

1 Gregorius l. 7 episto.7. & in Dialo.l.3.c. 26.& 28.& hom.1.

12. κλειδομάντεια, per clauem, cui circumdabant chartulam inscriptam nomen suspecti: deinde clauem alligabant sacræ scripturæ codici, hunc virgo sustentabat, & verbis certis murmuratis chartula ad nomen criminosi vertebatur, mouebatúrque.

13. sit quod Germanus quidam I.C. his verbis tradidit: *ex oculo quoq; excusso, hodie fur cognoscitur. Primũ legũtur psalmi cum Letania, deinde formidabilis subsequitur oratio ad Deũ patrem & Christum, item exorcismus in furem, hinc in medio ad oculi similitudinem vestigio, figura circularis nominibus barbaris notata, figitur clauus aëneus triangularis, conditionib. certis consecratus, incutiturq; malleo cypressino: & dicitur, Iustus es Domine &c. tum fur prodetur. Rostochij quidam pecuniam in quodã loco seposuit. Cùm autem eam postea inuenire tam citò non potuisset, fabrum conuenit, ab eoque petijt vt oculus furi excuteretur. Quo pacto statim ipse Dominus, qui fabri Diabolica opera vsus est, oculum amisit.*] nónne lector optime, iusto Dei iudicio iste incidit in foueam quam fecit, & meritò pertulit, quod tam iniustè, per artem pessimam, malum alteri moliebatur? subdit: *Gustronii quidam cochlium argenteum amiserat: cùm autem furem ex oculo quoque excusso cognoscere cuperet, fabrum adijt, ab eoq; petiit vt sua arte magica furem oculo priuaret: quod & factum est, & statim filiolus illius, qui cochlium in quendam angulum coniecerat oculum amisit.* Sed & aliud diuinationis diabolicæ genus reperio in Indorum historiis, in iis quæ de Floridensium rebus gestis agunt aspidomantiam vocare possumus. Narrant sequentia de Rege Holata Outina, eum exercitu subsistere iusso, senem magum centum & viginti annos superantem aduocasse, & quo in statu res hostium forent pronunciare iussisse. *Tum magus locum in medio exercitu parauit, & conspecto Outinæ, quod puer eius gestabat scuto, petere illud iubet: impetratum illud collocat, orbe quinq; pedum diametri circum illud ducto, additis quibusdam characteribus & notis: tum in scutum genibus flexis pedum calcaneis insedit, sic vt nulla parte humum tangeret: & nescio quid submurmurans varios gestus exprimebat, tanquam in vehementem aliquam orationem incumberet: quo ad quadrantem horæ producta illicò tam horrendus apparuit, vt humanã effigiem amplius non exprimeret, nam ita omnes artus cõtorquebat, vt ossa dissolui exaudirentur, deniq; præter naturã multa faciebat. His peractis momento in pristinum statum rediit, lassus tamen admodum & quasi attonitus: deinde circulo egressus Regem salutauit ipsique indicauit hostium numerum, & quo loco illum exspectarent.*]

Claudat seriem Salisberiensis *lib. 1. de nugis curialium c. 11.* scribens, *Imaginarij sunt, qui imagines quas faciunt, quasi in possessionem præsidentium spirituum mittunt, vt ab eis de rebus dubiis doceantur, hos idololatras esse sacra scriptura conuincit, & diuinæ maiestatis iudicio condemnandos.*]

In his omnibus verba magica solent interuenire, ideo dubitari nequit, quin ad hanc quæstionem pertineant.

QVÆSTIO VII.

De manganiæ speciebus, in quibus vel non est explicitum pactum, vel latens admodum est.

HÆC implicitam habentia pactioné reuocari possunt ad tria capita, *Ariolationem* siue *Haruspicinam, Augurium & Sortes.* de quibus nunc vidẽdum.

SECTIO I.

De Haruspicina siue Ariolatione.

ARiolatio latissima significatione omnem complectitur diuinationem: sed hic eam strictè sumo, vt Isidorus, cùm scribit, Arioli *vocati, propterea quòd circa aras idolorum nefarias preces emittunt, & funesta sacrificia offerunt, iisque celebritatibus dæmonum responsa accipiunt* [1].] quibus verbis describit solam diuinationem explicitam, quæ ad oracula refertur, hoc placuit etiam Rabano [2] & Gratiano, Iuoni & Burchardo, qui in Decretum suum id retulerunt. *Haruspicinam* idem Isidorus vult dictam ab obseruandis horis, meliùs alii, à veteri vocabulo *Haruga*, quod (teste Donato) hostiam significabat. Ego nunc vtrumque nomen media quadam & modica latitudine vsurpo, pro tota ἱεροσκοπία veterum, siue disciplina diuinandi in sacrificiis Gentilium solita seruari, quare olim semper puto in his interuenisse idololatriam expressam, nõ tamen semper pactum explicitum: hodie fieri potest, vt neutrum interueniat.

1 l. 8. Etymol. cap. 9.
2 li. de magor præstig c. 1. 26. q. 3.

Haruspicum seu Gazarenorum (sic enim vocatos docet D. Hieronymus *in Esai. cap. 47.*) prima diuinatio erat ex viuæ adhuc victimæ obseruatione, dum producebatur, dum ad aram sistebatur, dum attrectabatur, dum vinum ei infundebatur, possumus vocare *victimariam*, θυτικὴν siue θυματικὴν: quæ omnia, si quis volet exemplis confirmata, is adeat Bern. Brissonij, crudeli certè & indigna morte absumpti viri, *Formularum librum* 1. quædam etiam nos olim in Senecæ Oedip. delibauimus, ad illa.

Appellite aris candidum 1. *tergo bouem*
Curuoque nunquam 2 *colla depressum iugo.*
Opima 3 *sanctas victima ante aras* 4 *stetit.*
——— *Huc properè* 5 *admone*
Et sparge 6 *salsa colla taurorum mola.*
Placidone vultu sacra, 7 *& admotas manus*
Patiuntur? ———
Vnone terram 8 *vulnere afflicti petunt?*
Vtrum citatus 9 *vulnere angusto micat.*
An lentus altas irrigat plagas cruor?

Secunda verò fuit *extispicina*, qua motum & singula mactatæ hostiæ membra rimabantur, iecur maximè, vnde Græcis dicta ἡπατοσκοπία, hanc vbertim rident Lucianus [3] & Arnobius [4], describit noster ille eadem tragædia.

Ede certas viscerum nobis notas.

MAN. *Genitor, quid hoc e? non leui motu, vt solent,*

3 li. de sacrifi.
4 l. contr. gẽt.

Agitata trepidant exta, sed totas manus
Quatiunt, nouisq́ prosilit 2 venis cruor,
Cor marcet ægrum 3 penitùs, ac mersum 4 latet,
Liuéntque 5 denæ, magna pars 6 fibris abest,
Et felle nigro 7 tabidum 8 spumat iecur.
Ac semper omen vnico imperio graue,
En capita 9 paribus bina consurgunt toris:
Sed vtrúmque cæsum 10 tenuis abscondit caput
Membrana, latebram rebus occultis negans.
Hostile 11 valido robore insurgit latus,
Septémque 12 venas tendit: has omnes retrò
Prohibens reuerti ltme 13 obliquus secat,
Mutatus 14 ordo est. sede nil propria iacet.
Sed acta retrò cuncta, &c.

Fuit autem non quorumuis sed certorum animalium inspectio. Iuuenal. *Sat.6.*

Spondet amatorem tenerum, vel diuitis orbi
Testamentum ingens, calidæ pulmone columbæ
Tractato Armenius, vel Comagenus haruspex:
Pectora pullorum rimatur, & exta catelli
Interdum pueri ——— Sed exsecti matri viuenti, vt ex nefariis Iuliani Apostatæ magicis docemur.

Tertia est πυροσκοπία & πυρομάντεια in hac aliquando pix trita in ignem spargebatur, aliquando tedæ pice illitæ accendebantur, & certis characteribus signabantur, & si flamma tedarum in vnum coibat, prosperum: si lambens & diuisa comparebit, infelicem: si tricuspis assurgebat, gloriosum euentum: si variè dispersa, in ægro mortem, in sano morbum: si crepitans, infortunium: si subitò exstincta, ingens periculum ominabantur. aliquando hostiam in ignem coniiciebant & dumtaxat considerabatur flamma ignis victimarij, vtrum in vnam coiret pyramidem, quod prosperum: an vero diuideretur, quod aduersum. quis ignis color, splendor, ascensus, strepitus; an citò victimam comprehenderet, an exstingueretur & similia. quidam putant auctorem huius fuisse Amphiaraum, alij Argonautas alios: apud Romanos vsa Tanaquil, teste Valerio Maximo [1]. de hac idem Tragicus; 1 lib. 1. cap. 6.

TIR. *Quid flamma? largas iámne 1 comprehendit dapes?*
MAN. *Subitò refulsit lumen & 2 subitò occidit.*
TIR. *Vtrúmne clarus ignis 3 & nitidus stetit,*
Rectúsque purum verticem 4 cœlo tulit,
Et summam 5 in auras fusus explicuit comã,
An latera 6 circum serpit incertus viæ,
Et fluctuante 7 turbidus fumo labat?
MAN. *Non vana facies 8 mobilis flammæ fuit,*
Imbigera quales implicat varios sibi
Iris colores: parte quæ magna poli
Curuata picto nunciat nimbos sinu.
Quis desit illi, quisue sit dubites color:
Cærulea fuluis mista oberrauit notis,
Sanguinea rursus, vltimùm in tenebras abit:
Sed ecce pugnax ignis in 9 partes duas

Discedit. ———————

Immugit aris 10 *ignis,&* 11 *trepidant foci.*

Vtuntur hodie Lituani. nam ægris si vmbra, corpore igni opposito, aduersa cadat: certam spem recuperandæ valetudinis concipiunt: sin auersa ceciderit: conclamant, & pro deposito ægrum habent [1]. An ab hoc vitio immunes Germani? qui in succensione pirarum, quas piè in honorem B. Ioan. accendunt, veteri idololatria Chaldæorum & Ægyptiorum in sacrum morem commutato: peccant dum ad crepitum, fumum, flammæ modum & similia attendunt: item quia definitis vicibus se circumire vel transilire debere putant. sunt enim ista, vt rectè censuit VVimpina [2], reliquiæ veteris paganicæ lustrationis & traductionis per ignem, quam ex sacris litteris Patres confutarunt. Glycas ex Theodoreto hoc docuit, ne multos congeram [3], *Quinetiam* (ait) *liberos suos per ignem traiecit. Quid autem istud verbum sibi quæso, vult? Iosephus tradit Achazum quendam suorum filiorum Baali solido sacrificio concremasse. Verum Theodoritus aliter sentit: arbitror, inquit, hisce verbis significari speciem quandam erroris, qui ad nostra vsque tempora durauit. Videmus enim semel in anno rogos accendi, quibus iniiciantur pueri quidam & viri. Quinetiam infantes ab ipsis matribus per flammam transportantur. quæ res videtur esse quasi quædam auerruncatio & lustratio.*] Sic Glycas.

1 Ananias l. 3. de nat. dæm.
2 lib. de diuinat. cap. 2.
3 p. 2. annal. fol. 269.

Quarta est nubila καπνομάντεια, fumi obseruatrix, eaque duplex [4]. nam vel grana sesami vel papaueris nigri in ardentes prunas iaciebant, & inde surgentem fumum notabant: vel sine huiusmodi granis, solum obseruabant sacrificij fumum, & interdum fumum rogi. Huc pertinet illud Nasonis, *in Ibin*, de rogo Polynicis & Etheoclis.

4 Card. li. de vera Sapient.

Et noua fraterno veniet concordia fumo,
Quam vetus accensa separat ira pyra.

De fumo illud Papinij est *lib.* 10. *Thebaid.* vbi postquam pyromantiam Tiresiæ descripserat, addit eum ore fumum fatidicum hausisse.

Ille coronatos iamdudum amplectitur ignes,
Fatidicum sorbens vultu flagrante vaporem.

Vapor enim iste fumus est. nam quis credat flammam hausisse Tiresiam, & superuixisse? Vsos etiam Capnomantia Iudæos & considerasse an fumus, qui ex victimarũ sacrificio ascendebat, rectus ascenderet, an in obliquum vergeret, docet Theophilactus *in Osee cap.* 4. Pictorius *lib. de Magia, cap.* 11. quosdam Papinij versus de morte Menecei huc retulit, qui perspicuè ad Pyromantiam pertinent. Non aliam speciem, sed genus quoddam ipsius Capnomantiæ putarim fuisse *Thurifumiam*; illam in qua ex fumo thuris adoliti diuinabant. Statius.

Thurea nec supra volitante altaria fumo.

Hoc verum de ista: sed alia longè, de qua Dion.

Quinta est propriè dicta λιβανομάντεια quam proponit Dion Cassius [5] agens de Nymphæo propè Apolloniam: *ibi oraculum* (inquit) *editur. idque hoc modo. Thure accepto, precibusque eius rei ergo, quam volunt, factis ipsum thus, vt secum eas preces deferat, ad ignem proiiciunt: tum si ratum sit futurum votum, ab igni thus è vestigio corripitur: ac si thus extra ignem fortè deciderit, accurrens ignis id abripit & consumit: sin irritum erit votum, neque accipitur ab igni thus: &, sin in ipsam flãmam coniiciatur, recedit ab ea, atque effugit. ita in vtramq; partem ignis futura prædicit, morte nuptiisque exceptis. de his enim non licet cuiquam oraculum illud consulere.*]

5 lib. 41. hist. August.

Sexta est τεφραμάντεια siue σποδομάντεια, qua diuinabant olim ex cineribus sacrificium. videtur hoc factum in ara Apollinis Ismenij, & ideo Sophocles *in Oedi. Tyr.* vocasse cinerem diuinatorium, μαντεῖον σποδόν. fortassis tale quid

etiam

etiam obſeruandum in cinere Alphæi, quem idcirco Moſcus vocauit, κόνιν ἱρὰν vbi ex Pauſania docui quondam [1], per κόνιν ſignificari τέφραν, per puluerem cineres. ſicut & in Herc. Oetæ ſumitur.

Et crines patrio puluere ſordidos.

[1] in Aduerſa. ad Senec. Medeæ v. 81.

Hodie viget quoddam ſuperſtitionis huius veſtigium; cùm res, de qua diuinandum, digito bacillóve cineri inſcribitur, & cinis aëri puro permittitur, & attenditur ad litteras quæ in cinere agitato apparent. Item cùm iubent aliquem tres perſonas cogitare quibuſcum matrimonium optet, vel ſperet contrahere: tum tres ducunt ſulcos in cinere, ille autem iubetur ſingulis perſonis ſuum ſulcum deligere; tum auerſus ſtare, ne ſulcos videat, quos interea alter tamdiu forcipe oſtendit, donec eorum vnus ab illo ter deligatur: & quam ille ſulcus deſtinabat, ea ſpondetur ipſi vxor futura. poſſet hoc vltimum ad ſortem diuinatoriam reduci.

Septima eſt ὑδρομάντεια & οἰνομάντεια, qua conſiderabant colorem vtriúſque laticis in ſacrificio fuſi. Æneid. 4.

Vidit thuricremis cùm dona imponeret aris
(Horrendum dictu) latices nigreſcere ſacros
Fuſáque in obſcœnum ſe vertere vino cruorem.
Hoc viſum nulli, non ipſi effata ſorori.

Ariolationem ergo hic alij agnoſcunt: ego potiùs diras, ſeu omen, vt in illis Thyeſtæ;

Verna capiti fluxere roſæ;
Pingui madidus crinis amomo,
Inter ſubitos ſtetit horrores:
Imber vultu nolente cadit:
Venit in medias voces gemitus
Sed vagus intra
Terror oberrat. Item
Sed quid hoc? non vult manus
Parere: creſcit pondus, & dextram grauat.
Admotus ipſis Bacchus à labris fugit,
Circáque rictus ore decepto effluit.
Et ipſa trepido menſa ſubſiluit ſolo.
Vix ignis lucet.

Omina tamen diuinationis ſunt, ſed ſub auguriis comprehenſæ ſeu auſpiciis, de quibus ſect. ſeq. Perſis diuinationem ex vino tribuit Alexander Neapolitanus *lib. 5. cap. 13.*

Octaua forma ducitur ab edulibus variis, vt κριτομάντεια ἀλευρομάντεια, & ἀλφιτομάντεια. De hac ita Theod. Balſam. *in 6. Syn. quæ in Trullo, Mulieres quædam* (inquit) *cum ordeo ea, quæ ab aliis ignorantur, enunciant. hæ dicuntur* κριθίαι, *quæ Eccleſiis & ſanctis imaginibus aſſidentes, & ſe ex iis futura diſcere prædicantes, non ſecus ac Pythoniſſæ futura prædicunt.* Alia poſſet videri ab Horatio ſignificata lib. 1. epiſt. ad *Fuſcum.*

Vtque ſacerdotis fugitiuus liba recuſo.

Nam in m. ſ. vetuſto S. Laurentij Leodienſis eo loco adnotatum; *Cùm in ſeruis ſuſpicio furti habetur, ad ſacerdotem ducuntur, qui cruſtam panis carmine infectã, dat ſingulis: quæ cùm heſerit gutturi, manifeſti furti reum aſſerit.*] Sic ibi legitur. quod non tam explicando carmini, quàm notandæ ſuperſtitionis priſcæ cauſa volui adſcribere. Item aliam puto quæ in ſacrificiis, (quam Theocrit. deſcribit *in Phar*

in Pharmaceut.) obſeruabat molas & libamenta, & præcipuè triticum, hordeum, far, & ex eo toſto freſóque factam farinam, & ea mox ſubſecutam Victimæ conſperſionem. Seneca;

Et ſparge ſalſa colla taurorum mola:

qua de re ex Dionyſ. Halycarnaſſ. Suida, & aliis, multa ibi *in Comment.* notaui [1]. τιρομάντεια perficiebatur caſeo, ἰχθυομάντεια piſcibus, quæ antiquiſſima. nam vſi illa Polydamas bello Troiano, & Tireſas. Thebanus; apud Lycios à piſcibus viuis non vno loco petebatur: ſed in Dina foſſa, & in fonte Apollonis apud Myras, & apud Syrrhum vicum [2]. ὠοθυτικὴ ſeu ὠομάντεια, ex ſignis quæ in ouis apparebant, qua Orpheum vſum vult Suidas: de eadem nonnulla Leonicus *lib. 3. var. hiſtor. c.* 13 huc referenda præſtigioſa illius nuperi impoſtoris ſcedulam in ignem coniectam, in quouis adlatorum ouorum illæſam oſtentantis. Huc non eſt referenda ſuperſtitioſa expiatio Iſiacorum per oua, de qua Iuuenal. *ſat. 6.*

Nona eſt κηρομάντεια, qua vtuntur hodie quoque Turcæ; cùm ceram liquant & aquæ guttatim inſtillant, & figuras inde ortas obſeruant. Alſaticæ vetulæ aliud genus commentæ: cùm aliquis ægrotat tot cereos æqualis ponderis incendunt, quot Sanctos morbi immiſſores autumant: & cuique cereo ſuum ſanctum appropiant: cuius cereus primus conſumptus fuerit, eum morbi pronunciant autorem, læſorémque.

Decima ἀντροπωμάντεια, quæ rimabatur hominum mactatorum fibras ac viſcera. Vſus ea Heliogabalus, monſtrum non homo: vſus etiam Iulianus Apoſtata: qui grauidarum aluos exſecabat [3], vt Antiochiæ & Charris deprehenſum: vſus & teſte Ammiano *lib. 29.* quidam Pollentianus: vſæ & Arlunæ Scythicæ, vt eſt lib. 1. Annal. Boior. à quibus id accepere Tartari, de quibus narrat Cromerus *lib. 8. hiſtor. Polon.* vſi & Luſitani veteres apud Strabonem *lib. 3.* Hæc ad *extiſpicinam* commodè reduceretur: vt & ad hanc, ſacrificium filiorum in Topheth, vbi igne abſumebantur in honorem Molochi in Sacra Scriptura [4].

Vndecima fuit δαφνομάντεια, ex vaurei iami combuſtione. proſperum ſignũ, ſi obſtreperet cum fragore; infelix. ſi iuxta Propertium, taceret *exſtincto laurus aduſta foco.* de hac multa, & ita, vt neſcias quis à quo acceperit, Parrhaſius ac Rhodiginus [5]. vaticinabantur autem præmanſis lauri foliis, teſtibus Lycophro. & Heſiodo, vnde laurus dicta Symbolum diuinationis, Conſtantino *in Geopon.* & Aphtonio, *in Progymn.*

Duodecima poteſt eſſe βοτανομάντεια cùm ex verbenæ, lunariæ, ſaluiæ, myricæ, ficus aliorum ſimplicium foliis ramulíſve, conſignatis nomine quærentium & quæſtione, cognitio futuri petebatur. caue cum his confundas Sibyllæ folia apud Maronem, in his enim non quæſtio, ſed oraculi carmen erat inſcriptum. συκομάντεια ficus folia poſtulabat. De diuinatione per tamaricem ſeu myricam, ex Nicandri Scholiaſte, ſic Cælius Rhodiginus [6]: *Apollo myrica vates ſanxit prænunciare mortalibus futura, propterea inſignem fruticem hunc Nicander μάντιν vocat, id eſt vatem. Quin & magi item Scythæ myricino vaticinantur ligno. Sed & in Lesbo Apollo myricæ ramum tenet: qua ratione Miricæus quoque eſt cognominatus. Et Archus prodit quandoq; in ſomnis viſum Deum illum myricæ ramo decorum. Et Metrodorus refert antiquiſſimam eſſe plantam myricam: nam Aegyptij in Iouis pompa coronantur myrica, id eſt tamarice, vt interpretatur Dioſcorides: ſicut apud Medos Magi.*]

Decima tertia ὀμφαλομάντεια obſtetricum propria; quæ per nodulos vmbilico & ſecundis adhærentes coniiciunt, quoties puerpera ſit poſtmodum paritura.

1 in Oed. v. 334. & 335.

2 Cælius li. 7. c. 29. & Plin. l. 9. cap. 16. & l. 32. c. 2. Plut. l. de induſt. animal.

3 Cedren. in Annal. & Theodoret. l. 3. c. 21. & 22.

4 4. Reg. 26. v. 6. Ezech. 20. v. 31.

5 Ian. Parrhaſ. in Claudiani l. 2. de rap. Proſerp. Cælius Rhodig. lib. 5. antiquit. c. 7.

6 lib. 7. antiq. lect. cap. 29.

Decima quarta nouitia quoque est, ex eadem obstetricia schola, superstitio, ἀμνιομάντεια. Fætus materanus in vtero materno tribus membranis inuoluitur: quarum prima dicitur χορίον seu secundinæ: alia verò farcinimis forma ἀλλατοίδης, tertia à mollicie ἀμνιος. hæ duæ posteriores aliquando cum fætu sic erumpunt, vt facies ac caput infantis quasi galeatum appareat: Vulgus Belgicum vocant galeam (deu helm): hæc membrana cognomen tribuit Imper. Diadumeno, & causidici Romani multa pecunia inuolucrum istud emebant, se illo ad causæ victoriam iuuari, multum arbitrantes[1]. Ex huius tegminis colore rubicundo, vel liuido, fortunam infantis, aniculæ ariolantur. hæc ἀμνιομάντεια de cuius vanitate legendus Leuinus Lemnius Ziricæus[2]. Sed & Iouius, ne quid superstitionis omitteret, nimis huiusmodi vanitatibus, pro Episcopo, deditus, in Ferdinandi Dauali natiuitate (*lib. I. Piscarij*) huiusmodi pelle inuolutum ex vtero prodiisse considerauit.

1 Lamprid. in vita Diadumeni.
2 lib. 2. de occult. nat. mir. c. 8.

Decima quinta est æquè ridicula diuinatio Iudæorum per *Ieduim*, cuius Rabbini[3] mentionem à Mose[4] factam comminiscuntur. nempe volunt fuisse animal quoddam, nomine *Ieduá* ידוע humana forma, cuius ex vmbilico medio funiculus propendebat, quo instar cucurbitæ humo adhærescebat, &, quantum funiculi longitudo patiebatur, circumcirca omnem terræ fructum depascebatur: capi à venatoribus non posse, nisi sagitta funis præscindatur: tunc statim expirare. per eius ossa, certo ritu in ore gestata, vaticinandi donum nactos homines, indéque ariolos dictos *Iddegonim*. tales isti recutiti fabulas nobis obtrudunt, digni qui & terræ cum suo ידוע affigantur, & cum eo conuiuentur. Nisi humanam illi formam attribuerent, possemus suspicari, eos allusisse ad Planti animal quoddam agni specie, quod nasci ferunt, sic terræ cohærens, & vicina sibi, quoad funiculi longitudo permittit gramina, & pabuli pòst defectu marcescere, in vicina Moscouiæ Tartaria, de quo Sigismundus *in Moscouia*, & Iul. Schal. *contra Cardan.* & plenius ex professo And. Libauius *p. 2. singular. disp. de agno Scythico.*

3 Moses Samsonis. F. in præceptum Negatiuum 38.
4 Deut. 18. & Leuit. 19.

L *Decima sexta* est λιθομάντεια: cuius meminit Iamblichus, & Orpheus agens de Siderite lapide: sed ritus eius mihi non satis perspectus. Non desunt, qui putent Iudæis in vsu fuisse lapides quosdam Diuinatores, & eos prohiberi à Mose *Leuit. 26. v. 1.* nam vbi noster vertit, *Lapidē insignem*, illi malūt vertere: *Lapidem imaginationis*, vel vt alij *Lapidē speculationis*. Sed illi nugantur cū suis, quos nimis libenter sequuntur Rabbinis. nā *eben Maskith* vocat lapidem pictura vel artificio aliquo sic ornatū, vt aspectu suo homines capiat, & illiciat ad honorādum: ideò. n. additur, non quidem, vt diuines per illum, sed, *vt incurues te ei*, hoc est, vt adores illū. Non vos cælabo, quid aliquādo mihi de hoc loco in mētē venerit, antequam editionem Romanam viderē. Suspicabar nostrum interpretem primò scripsisse, *Lapidē in signum*, inde cū alij verba transposuissent: *in signū lapidē*, factū denique: *insignem Lapidem*. confirmat coniecturā versio LXX. in qua disertè scriptū: λίθον σκοπὸν. *lapidem signum*. Et fuit illa veterum superstitio: qui Mercurios ponebant in viis, vel alios Deos *vios* siue *viales*, itinerum indices & signa. prohibeat ergo legistator non lapides indices viarum poni, sed poni huiusmodi lapides habitu Deorum, & ad adorandum. Scio quæ de radice שכה Sacha prolixè hic Oleaster adferat: sed probare nequeo, quòd vulgatum interpretem tam facilè deserat, imò & de versione loci Iob apertè ignorantiæ accuset. Etiamsi vera significatio foret, *operire*: dicere possem: quæ picta sunt, colorib. esse contecta & operta. Posset quis ad hāc speciem referre quorumdam superstitionem: qui vt somnia ipsis cōtingant futuri prænuncia, gestant amethistum gemmam.

Decima

Decima septima occurrit ῥαβδομάντεια, quæ multiplex fuit de qua sic Cælius Rhodiginus *d.ca.29.* scribit: *Virgas in rebus diuinis eximij cuiusdam vsus fuisset veteribus, ex plerisq; coniectare licet. Nam, qui Persicos ritus diligentiùs animaduersos litteris mandarunt: illorum magos, qui sacrificiis præficiuntur, carnes super myrto & lauro positas tradunt subtilibus virgis adurere, mox oleum lacte melléque commixtum conspergere, ac comprecari, fasciculos ex myrica pertenues manu tenentes, In Pyrethiorum meditullio surrecta stabat ara, vbi inexstinctus seruaretur ignis, fierentq; itidem comprecationes non sine myricinis virgis. Sicut in Scythia quoque, vbi vaticini traduntur plures, salignis virgis diuinatio concipitur, quas dissoluunt ac separatim singulis humi constratis vaticinantur, interim virgas comprehendentes componentésque, Narees vero, quos esse Androgynos putat Herodotus, tiliam scindentes trifariam, digitisque implicando ac resoluendo præcinunt futura.*] & postea; *etenim in plerisq; locis, virga (vt diximus) præsagiunt, quod in primo compositionis tertiæ Dion quoque confirmat.*] Quæ ille de Persis Magis, ab Herodoto *lib.*1. & Strabone *lib.* 15. mutuatus: quæ de Scythis, & Enariis, ex Herodoti *l b.*4. Scytharum progeniem Turcas, hunc morem retinuisse, colligitur ex Historiis [1] Collenucii. Sed illud mihi nota (Lector) ῥαβδομάντειαν non pertinere ad vnum dumtaxat caput. quædam enim explicitam continebat inuocationem, nempe quæ conceptis verbis efficiebat, vt virgula recta, sponte sua, in circulum coiret iunctis extremitatibus. Alia verò ad sortes pertinet: quando regnum, vel quid aliud, virgis datis, cui obtingeret, experiebantur: sic Aaroni prærogatiua Sacerdotij, virgula contigit florente: sic & B. Virginem nonnulli, ex apocryphis, tradunt Iosepho sponsam datam: quo adhuc tempore Diuinatoria sors permissa. Aliquando ad ariolationem nostram (quam *auspicium* vocauit Tacitus) referenda: vt illa Persarum, & Scytharum, Germanorum quoque, quam Tacitus describit *lib. de moribus Germanor.* qua de re nos postea plura Sect. 3. Aliquando ad omina vt illa, de qua sic Crantzius *lib.* 4. *Metropol. cap.* 19. & 29. *Memorant annales Henrici.* 3. *Imp. fabulam de Hildebrando puero, quod cùm filius esset fabri lignarij, ex sarmentis ordine compositis, inscius ipse has litteras conseruerit: quibus astans homo litteratus legerit ex ea compositione scindularum*: Dominabor à mari ad mare. *Vnde coniectans diuinum aliquid in puero, suaserit parenti, vt eum litteris traderet. Traditus profecit, & in cancellariam Regis peruenit, & Scriniarius euasit. Somnio admonitus Imper. de eodem, quod cornua videretur habere, quibus filium suum con[i]ceret, hominem in vincula coniecit: sed ab Imperatrice vinculis exutus, Cluniacense monasterium petiit. Indeque profecit primùm in Subdiaconum, deinde in Cardinalem, nouissimè in Gregorium* VII.] Hæc ex annalibus illis Crantzius, quæ nescio cur fabulam vocet.

[1] lib. 1. rerum Neapolitan.

Decima octaua est λαμπαδομάντεια: quando nonnulli candelam in D. Antonij honorem accendunt, sicque se res perditas confidunt inuenturos. Alia est, vetus superstitio *Lucernaria*, de qua Propertius lib. 4.

Sed neque suppletis constabat flamma lucernis.

& alio loco:

Seu voluit tangi parca lucerna mero.

Petronius *in Satyra*; *Lucernæ humore defectæ tenue & extremum lumen spargebant.*] hæc magis videtur ad ominis augurium pertinere. An etiam huc pertinuerit modus furti concipiendi per lancem & licium quem Sex. Pompeius describit, dubium mihi: puto potiùs non pertinere, quicquid Acron prodiderit.

Decima nona vocetur παρθενομάντεια; nempe duplex diuinatio, qua virginitatem puellæ explorabant 1. per funiculum, quæ res etiam hodie in vsu prauo: & videtur olim eo respexisse Catullus in nuptiis Pelei & Thetidis,

Non

Non illam nutrix, orienti luce reuisens,
Hesterno poterit filum circumdare collo.

2. quod, auctore Guil. Parisiense, [1], solitum in Britannia redactum in pollinem tenuem achatem in potu præberi, quem qui quæue sumpsit, nisi virgo sit, statim cogatur euomere. Referuntur & alia, quæ idem per vrinam indicium faciunt. Et referuntur vt arcana naturæ: vereor ne prorsus sint magica. certè sunt illicita, & famæ restitutioni obnoxia.

Sunt & aliæ mille nocendi artes & nomina mille, quæ vtinam vt mihi, sic cæteris ignotæ & inexpertæ. Damnant hæc omnia Theologi & Canonistæ: *vide Euseb. lib. 4. Præpar. Euang. c. si quis 26. q. 5. Ioannem Salisberiensem lib. 2. de nugis Curialium cap. 28. Michael. Medinam lib. 2. de recta in Deum fide fol. 29. & Iulium Sirenium lib. 9. de Fato c. 15. & 16.*

SECTIO II.

De augurio & auspicio.

AVgurium vel dependet à natura, vt nautarum, agricolarum &c. de quo postea (est enim commendatione dignum, vtpote naturalis coniectatio) vel hominum industria atque artificio institutum, rebus futuris, non necessariis sed voluntariis coniiciendis inseruiens: de quo nunc agimus, quod ipsemet Cicero [2] vanitatis & ineptiæ condemnauit, longè hac in re prudentior, quàm Plato *in Phædro*, vel Xenophon, in *Cyripæd.* Quod verò & Aristoteles [3] meminit augurij, ille vel populari ex sententia loquitur, vel augurium vocauit, naturalem præsensionem auium, qua pluuias tempestatésque instantes nobis indicant cantu, volatu, vel garritu. Nobis Christianis dubitare non licet, totam Augurum disciplinam, incertam & illicitam esse: qua, quòd abstineret Dei populus, etiam ab ariolo laudatur [4]; quam sciunt omnes damnatam à Mose ac Prophetis [5], & à iuris Canonici [6] auctoribus, à quibus etiam variæ pœnæ infliguntur: quam sciunt pacti cum dæmone damnari à B. Augustino [7], sciunt à recta philosophia valdè alienam [8].

Auspicij verò siue *Augurij* vocem nunc eò extendimus, vt etiam omnia comprehendat: sicut & Græci sumpserunt ὀρνίθειαν οἰωνιστικὴν, οἰωνομάντειαν, ὀρνιοσκοπίαν; *pro obseruatione cunctarum rerum subito, & ex inopinato, & insolito, accidentium, instituta ad cognitionem futurorum, vel occultorum.* Sic acceptum, reduci potest ad species quinque, *primum* ex cælo, *secundum* ex auium volatu vel garritu, *tertium* ex tripudio pullorum, *quartum* ex quadrupedibus, *quintum* ex diris & portentis: & horum omnium communis diuisio est, quod eorum quædam sunt *Oblatiua*, quæ non poscuntur; quædam *Impetratiua*, quæ veniunt optata & quæsita [9].

1. ergo genus *è cælo* captato ab auguribus prospectu, & cæli regione designata (*templum* [10] vocabant) exspectabat auspicium, nempe tonitru, vel fulmen siue fulgetrum: quorum alia *bruta*, quæ nulla ratione naturæ nitebantur, sed erãt vana prorsus, alia *Fatidica*: & hæc rursus vel pestifera, vel consiliaria, vel auxiliaria, & huiusmodi nugacissima, de quibus multa Plinius & Seneca [11]; quæ sanè eruditè refellit VVimpina *lib. de diuinat c. 3. 4. & 11.*

2. *ab auibus* petebatur, vnde dictum *augurium*, quasi auigerium. Auium aliæ *oscines*, quæ cantu seu garritu; aliæ *Præpetes*, quæ volatu putabãtur prædicere; & harum rursus variæ differentiæ, *funebres, cliuiæ, arculæ, volsoræ, remores, inebræ*, & aliæ multæ [12] Stultitia hæc refellitur benè ab eodem VVimpina *lib. eodem cap. 12.*

3. de *pullorum tripudio* sumebatur. Duo à pullariis pulli in cauea seruabantur.

[1] p. vlt de vniuer. cap. 22.
[2] l. 2 de diuin.
[3] li. 9. de Hist. anim. c. 31. & alibi.
[4] Num. 23. v. 23.
[5] Leuit. 19. v. 26. Deute. 18. v. 10. Ecclesi. 34. v. 5. Ier. 27. v. 9.
[6] c. illud c. sed & illud 26. q. 2. c. si quis Episc. c. aliquãti c. si quis clericus. c. auguriis 26. q. 5.
[7] li. 2. de doct. Christ. ca. 24.
[8] docent hoc Cic. d. lib. 2. & Franc. Picus l. 6. de prænot. cap. 4.
[9] Pet. Sanctiflorius Mõtepessulan. l. histor. rer. memorabil. fol. 249.
[10] Varro l. 6. de lingua latina.
[11] Plin. l. 2. ca. 51. & 54. & l. 28. c. 2. Seneca in Natural. quæstionibus.
[12] Seruius l. 2. Aeneid. Festus in voce Oscines, Gel. lib. 6. c. 6. ...n: lib. 10. cap. 13. & 18.

tur. primò diluculo, imperato de more silentio, puls aut offa, cauea reclusa, pullis obiiciebatur: si negligerent cibum, sinistrum auspicium erat: si auidè depascerentur ita vt aliqua ex rostro deciderent & terram ferirent, dicebatur *Solistimum tripudium*, & habebatur secundum. *pauire* veteribus idem quod ferire. inde dictum primò terripauium, deinde terripudium, denique *tripudium*[1]. Idem & *Sonium* vocatum à sono, quem puls ledebat cadendo. Nugacissimum sanè cómentum, cuius tamen neglectui tribuere Romani clades P. Claudij & Lucij Iunij bello Punico 1.[2], & Flaminij bello Punico 2.[3].

1 de his Cic 1. de diuina. Festus, in Puls, & in Oscinũ.
2 Polybius li. 1. & Valer. Maxim lib. 1. c. 4.
3 Liu. lib 22.

4. ex *quadrupedibus*, sumpta, teste Sext. Pompeio vocabant *auspicia pedestria*: vt apud Germanos ex equorum fremitu: *proprium gentis* (ait Tacitus[4]) *equorum quoque præsagia ac monitus experiri. publicè aluntur iisdem nemoribus ac lucis candidi, & nullo mortali opere contacti: quos pressos sacro curru sacerdos, ac rex vel princeps ciuitatis comitantur, hinnitúsque ac fremitus obseruant. nec vlli auspicio maior fides.*] Durasse eam superstitionem diu postea, etsi paulum diuersa forma apud Luizicos, ex Ditmaro noster Lipsius *in comment.* admonuit. De Lupino auspicio Plinius & alij valdè multa, & prorsus contraria tradiderunt, quos habes diligenter annotatos à Tiraquello[5], de capra, asino, leone, vulpe, cane, mustela, ariete, & aliis, quæ Alexander nullis auctoribus firmarat, vir idem, supra modum diligens, accuratè comprobauit.

4 li de morib. German.
5 ad Alexand. ab Alex. lib. 5. cap 5.

5. sunt *Omina*: quæ pertinere ad auriguria vel vnus ostendit, Claudianus sequentibus versibus;

—— *Nullásque dies non triste minatur*
Augurium. quoties flauentia serta comarum
Spontè cadunt? quoties exsudat ab vbere sanguis,
Larga vel inuito prorumpunt flumina vultu,
Iniussæq́; manus mirantia pectora tundunt?
Si buxos inflare velim, ferale gemiscunt.
Tympana si quatiam, planctum mihi tympana reddunt,
Ah vereor, ne quid portendant omina veri.]

Vbi Ceres & exempla præbet ominum seu Dirarum, & quod vocauit *augurium*, postea vocat *omina*. Hæc solent etiam *prodigia* dici. Valer. Maximus[6], *admirabile inter cœnam prodigium incidit, Infusum namq́; patera eius vinum nec semel, sed iterum, ac tertio, in sanguinem versum est. Qua de re consulti Magi monuerunt, vt ab incepto desisteret.*] Sed de ominibus plura diximus libro. 3. vbi de vana obseruantia egimus. Huc reducenda omnia prodigia & ostenta, & monstra, quatenus quis vanam quandam ex his instituit diuinationem, quam veteres τερατοσκοπίαν vocarunt, à qua aliena est Christiana obseruatio monitorum quorumdam mirabiliũ, quæ quibusdam Deus largitur. Duo exempla referam in 1. cap. 3. quæst. 2. & alibi alium familiæ Estensis B. Beatricis apud Scardeorum: tale quod de fonte Glomuzenzi narrat Dietmarus, qui quando lætus pace & annona annus subsecuturus tritico, auena & glande refertum se ostentat: quando pestis imminet cineribus: quando bellum sanguine plenus fluit. quòd idem Erasmus Stella & Pet. Albinus *in chronico Misnensi* asserunt. Alibi in Germania fons est dictus *Hungerbrunn*, qui quando decrescit grauem annonam, quando exarescit diram famem portendit. In monasteriis non raro accidit vt religiosi morituri, in templis vbi sedilia sua habent trunco capite adspiciuntur. Quibusdam etiã nobiliũ familiis quædam notata est quæ certissima suorum mortis indicia habet, si fons quidam natura sua valde limpidus ab incognito quodam verme turbetur. alteri signum est, si terra quædam arci ipsorum vicina, in voraginem subsidit. In

6 lib. 1. cap. 7. de Xerxe.

Bohemia

Bohemia ſpectrum fœmineum veſtitu lugubri apparere ſolet in arce quadam illuſtris familiæ, antequam vna ex coniugibus Dominorum illorum è vita decedat. ita ex aliis vt certa refert Phil. Camerar. *operæ ſucciſiuæ c.73.* vide ſupra in prin. lib. & d. q. 2. *Monſtra* ſunt naturæ valdè aberrantis à conſueta norma in animantium productione ludibria. *Oſtenta* verò & *prodigia* vocamus, varias & terribiles atque inſolitas in aëre aut aliis elementis apparitiones, ac ſonos, vel effectus, vt pluuias ſanguinis, acies in cælo viſas, & ſimilia quibus pleni Iulij Obſequentis & Lycoſthenis libri, & Ioſephus *lib. 7. de bello cap* 44. & egregie Vvimpina *lib. de ſignis*[1] certa horum interpretatio à diuina reuelatione dependet, vt fuit conceſſa Danieli[2]: non licet ea curioſè obſeruare ad fortuitos euentus certò prædicandos: rectè tamen concionatores ex iis immitentem Dei vindictam denunciant, vel ab inſtanti facinore ac vitæ prauitate homines iis deterrent, & ad pœnitentiā hortantur. reuera enim idcirco illa ſolent à Deo oſtendi. Plura de his pete à D. Auguſtino *lib. 21. de ciuit. Dei cap.* 28 & qui hos portentorum obſeruatores egregie confutant Picus[3], Vvimpina, Medina, & Sirenius.

1 à c. 22. vſq; ad 27.

2 cap. 5.

3 Picus lib. 6. de prænot. c. 6. Vvimpina ſupr c. 17. Medina libr. 2. de rect fid. c. 2. Siren. d lib. 9. c. 19 & 20.

O Vlt. Auſpicium ex acuminibus militare, cuius & Cicero & Arnobius meminere, quidam ad oſtenta referunt, cum Cælio Calcagnino; alij ad Geomantiam; alij cum Turnebo non diſſimile faciunt ab Axinomantia. quale fuerit, nihil habeo certi. *Lege ſi placet Antonium Valtrinum. Comm. de re militari.*

SECTIO III.

De ſortibus illicitis.

MAnganiæ tertiam partem dixi eſſe *Sortes*. Sors olim dicta *Phur*, vt patet ex lib. Eſter *cap. 9. v. 26.* quam pleríque Perſicam vel Suſianam vocem eſſe volunt. aſſentior potiùs D. Hieronymo Hebream eſſe, & deduci ab Hebræo פור phur, cadere ſeu labi (etiam iuxta Furſter) quia ſortes in vrnam coniectæ labuntur, vnde & feſtū Hebræis *Phurim*, nō, *Phurim.* Ioſephus in hac voce mendoſus eſt, vel more Greco detorſit. Sors autem, teſte D. Thoma,[4] triplex eſt, diuinatoria, conſultoria & diuiſoria.

4 22. q. 95. a. 8.

P *Diuinatoria* vocari poteſt κληρομάντεια: quæ ex genere ſuo prohibita, *D. Greg. lib. 7. ep. 66. lib. 9. ep. 47. in Decretal. cap. 1. de ſortig. D. Thom. d. a. 8.* & talis fuit ſortitio Ionæ. 1. vt ibi poſt Lyran. & Ferum optime Franc. Ribera quæ & ipſa multiplex eſt. vna, eandem cum oraculo; vt fuere ſortes Deliæ, Lyciæ, Antiates, Præneſtinæ & ſimiles, ſic accepit Seneca

in Troadib. *Poſt fata demum ſortis incaſtæ fides.*

& in Oedipo. *Sorte Phebeia excitur.*

Ceteræ ſortes pleræque nomen à materia ſortiuntur: vt ſunt παλομάντεια, ϛιτλιμάντεια, ἀϛραγαλομάντεια, quę bacillis, talis oſcillis, pilulis, aut tabellis inſcriptis, in altum, vel in vrnam coniiciebantur.

3. his ſimilis fuit κυβομάντεια ſiue aleatoria, vt apud Propertium,

Me quoque per talos Venerem querente ſecundos
Damnoſi ſemper ſubſilere canes.

Huic dediti valdè Auguſtus & Tiberius Impp. teſte Suetonio, & Attalus Rex pergami. Vtebantur huiuſmodi ſorte teſte Pauſania, Græci, apud Buram Achaiæ: & Apono fonte in Italia, teſte Suetonio, in *Tiberio.*

4. παλομάντεια, quam dixi, ſeu ῥαβδομάντεια, quam Tacitus tribuit Germanis[5]; *ſortium conſuetudo ſimplex* ait, *virgam frugiferæ arbori deciſam in ſurculos amputant: eóſque notis quibuſdam diſcretos, ſuper candidam veſtem temerè ac fortuitò*

5 lib. de moribus German.

NN ſpar

spargunt mox, si publicè consulatur, sacerdos ciuitatis; sin prauatim, ipse paterfamiliæ precatus Deos, caluma. suspiciens ter singulos tollit, sublatos secundum impressam ante notam interpretatur. &c.] frequentissima quoque Sinis hodie est ferè similis quædam diuinatio duorum lignorum æqualium, quam describit fusè Gunzalinus Mendozius *lib. 2. histor. Chinens. cap.* 4. nec non Philippinensium seu Lusanorum in India, teste Martino Ignatio *Itinerary cap.* 8. In sacris litteris inuenio nonnullas huc pertinentes, vt est illa sagittarum de qua Ezechiel, & alia virgarum de qua Oseas, & secundum nonnullos Moses. Ezechielis verba sunt [1] *Stetit enim rex Babylonis in biuio in capite duarum viarum diuinationem quærēs, commiscens sagittas, interrogauit idola, exta consuluit. Ad dexterā eius facta est diuinatio super Ierusalē.* Diuinationem hanc variè explicant, orta diuersitate, quia non conueniunt de significatione verbi קלקל quod D. Hieron. vertit *commiscuit*, LXX. vero *fecit ebullire, & virgam* pro *sagittis*, ἀναβράσαι ῥάβδον. quod tamen Polychronius docet dictum phrasi Hebræa pro misit seu iecit sagittas. ἀντὶ τοῦ ῥίψαι βέλη ταύτῃ γάρ τῇ λέξει ἐχρήσατο χ῟ ὁ ἑβραῖος. D. Hieronym. in Comment. explicat modum diuinationis; *stabit in ipso compito, & ritu gentis seu oraculum consulet, vt mittat sagittas suas in pharetram, & commisceat eas inscriptas, siue signatas nominibus singulorum vt videat, cuius sagitta exeat, & quam prius ciuitatem debeat oppugnare. hanc autem Græci βελομάντειαν siue ῥαβδομάντειαν nominant.*] & addit postea, LXX. hic non tam sensu, quam verbi è vulgata dissentire. Nam illud ἀναβράσαι seu ebullire, nihil aliud est, quam velociter exire seu ascendere. Sed alij putant eo significari genus alterum diuinationis: nempe commixtas sagittas in aërem fortiter iecisse, & in quam partem caderent, dextram an sinistram, versùs Rabbath, an versùs Hierusalem, obseruasse: sic R. Ioseph, & (vt videtur) Chaldæus Paraphrastes, eamque interpretationem optimè tam nostra, quam Græca versio patitur. Denique quia *Kalal* קלל etiam significat leuigare, & polire, ideo exponunt; tersit seu poliuit sagittas, volunt enim significari genus diuinationis Catopromanticum; quo augures in splendenti cuspide, velut in crystallo vel vngue, futura inspiciebant: sed cum hoc sit recensiorum commentum, præstat D. Hieron. & LXV. illos sequi.

[1] cap. 21. v. 21.

Alter locus est *Deuter.* 8. *v.* 11. *Vechober chaber.* וחבר חבר, quod noster vertit *incantator*; recentiores vertunt *iungens iunctionem*, vt exprimant speciem ξυλομαντείαν, qua per frusta lignorum iterum coëuntia diuinabatur. Sed nostram versionem confirmāt LXX. φαρμακὸς ἐπαείδων ἐπαοιδήν, *veneficus incantans incantationē*: & rectè. incantatores enim, à, חבר quod significat, se sociare, vocātur *Chabarim*, quasi dicas socij, nempe dæmonum; quibus se pacto seu fœdere inito coniungunt. Longè ergo clarius vertit noster vulgatus, quam recentiores isti: & benè Paginus retinuerat versionem LXX. interpp.

Chabar.

Tertius locus est *Oseæ* 4. *v.* 12. *Populus meus in ligno interrogauit, & baculus eius annuntiauit ei.*] non constat, de quo genere hoc dictum. apud Hebræos, R. Moses Samsonis F. *in explicatione præcepti Negatiui.* 52. cōmemorat huiusmodi ritum: decorticabant bacillum ligneum, vno tantū ex latere, tum in aërē proiiciebant. si fortuito casu primo iactu apparuisset, superior pars decorticata; at secundo iactu, superior pars adhuc vestita, prosperum successum augurabantur: sin è contra primùm pars vestita, infelicem; si vtroque iactu vestitum vel nudatum latus superius fuisset, mixtum euentum sibi pollicebantur: & hoc ab Osea putant significari. D. Hieronimus autem vult. de eodem agi genere de quo egit Ezechiel, & vocat hic ῥαβδομαντείαν, quod illic βελομαντείαν, pro iisdem enim ista accepit. Sentit hoc etiam Theophilact. *in Oseæ*, sed aliter explicat ip-

sum

sum ritum: *virgas* (inquit) *duas statuentes, carmina & incantationes quasdam submurmurabant: deinde virgis, dæmonum operatione aut effectu, cadentibus; considerabant, quonam vtraq; earum caderet, antrorsumne, an retrosum, ad dexteram, vel sinistram, Sicque tandem responsa dabant insipientibus, virgarum casu pro signis vsi. Eundem ad modum Nabuchodonosor vaticinabatur, vt Ezechiel habet.*] His adde quæ dicta *sup. 1. superstit. 17.*

5. *Species* est *Geomantia*, cuius laboriosa industria mentitur artem. nam sexdecim figurarum in solo, vel abaco nomina τεχνικά dispungit, ex sexdecim additis diuersis punctorum coordinationibus, quæ nomina singulis sui s astris putant respondere. hoc olim Hali. Et famosus Magus Oliuerius Malmesburius, libro edito; & postea Gerardus Cremonensis, Bartholomæus Parmensis, & Gaspar Peucerus Lutheri sectator; quorum libri prohibiti, sunt complexi scriptis. Et Peucerum miror id tam diligenter prosecutum, cùm verissimè fateatur, toti illi disquisitioni nullam prorsùs rationem, nullam veri speciem subesse. Archimagus quoque Cornelius suam diuersam ab illa aliorum, Geomantiã, æquè fallacem & mendacem, posteriore scripto fuit testatus. Picus de hac cecinit,

Atque frequens bibulam mucro cum pungit arenam

Hanc descripsit Pictorius *in Epitome de Magia c* 8. Quanta ergo dementia est his vacare, quæ à suis damnantur auctoribus? Ex piis scriptoribus & catholicis eruditè refutarunt sæpè iam citati. Franc. Picus *lib 6. de Prænotion. c. 3* &, qui, toto clàm opere ex Pico plurima, Conrad. Vvimpina *lib. de diuinat. c. 5. &* Iul. Sirenius *lib. 9. de Fato c. 38.*

6. Vocant στοιχειομάντειαν. fiebat primum aperto libro Homeri vel Virgilij, & attento primo, qui obuius inspicienti, versu. Sic Socrates mortis suę diem coniecit: Sic Claudius, Macrinus, Gordianus Iunior & alij Impp. tempus regni vel vitæ. Huic vanitati Gentilium deinde successit apud Christianos, apertio Veteris aut Noui testamenti; quam insigni blasphemia vocant SORTES APOSTOLORVM: hac vsi fuere Heraclius Imp. apud Cedrenum; & Romanus Diogenes, apud Cuspinianum; & Andronicus senior apud Gregoram *lib.* 8. & Chranus filius Regis Francorum, apud Gregorium Turonensem *lib. 4. Hist. c. 16. &* 20. & B. Theodora Alexandrina, nondum bene catechisata, apud Simeonem Metaphrast.. *XI. Septemb.* & Merouëus apud Gregor. Teuronen. *Hist. Fran. lib. 5. cap.* 14. vbi & alius ritus exprimitur, nam ponuntur tres codices Scripturæ sacrę super S. Martini sepulchro, & sigillatim singuli aperiuntur. vsus hac denique Gundulfus, apud Ranulphum *lib* 7. *Polychronici c. 6.* & sui laudator facinoris Hieron. Cardanus, *de varietat lib.* 14. Damnata fuit hæc superstitio non vno concilio [1] Ecclesiæ Catholicæ decretis Huc quidam referunt certas illas Ephesiorum notas magicis verbis iunctas: quas ferenti conatus omnes forent efficaces. harum beneficio volunt Crœsum e rogo liberatum [2]. sed hæ pertinent ad q. 6. Et ne quis obiiciat vel D. Aug. in Confess. vel Greg. Turonens. factum, *lib. 5. Histor. Franc. c. 47 & seq.* Nam Sancti tunc librum aperiebant, non vt de futuris certiores redderentur, sed vt consolatorium aliquid vel exhortatoriũ in sacra pagina reperirent, vt testatur ipsemet Greg. & sic solent hodie multi pij viri cum tentãtur, aperire libellũ illũ aureũ Thomæ de Kempis *de contemptu mundi*, eo quod sẽper aliquid in eo occurrat, quo roborari & se confirmari sentiunt. quod sanè expers est superstitionis: Augustinus etiam diuina monitione ad hoc inductus fuit, *vide librum nonũ Confess. capite vltim.* Sunt qui velint duas exceptiones esse ab hac regula, videlicet. Primò, si quis id faciat graui neces-

1 c aliquanti &c. si quis clericos. 26. q. 5.

2 vide Eusthat. in Homer.

ſitate compulſus, ad terminandam grauem litem, vel anceps conſilium, & citant D. Auguſtinum. *Epiſt.* 180. *ad Honorat. & lib. primo. de doctri. Chriſtiana capite* 28 Secundò, ſe debita cum reuerentia, precibus ad Deum fuſis, adhibeantur, vt vult *Beda in capite primo Actorum.* Inprimis admiſerim has conditiones, non ſeparatim ſumptas, ſed coniunctim; & ideò pro vna tantùm. Nam puto ſimul requiri & materiæ neceſſitatem, & recurſum ad Deum: nec Patres alterum excludere, ſed ſupponere; cùm alterum tantum expreſſerunt. Vt Auguſtinus, qui grauitatem materiæ ſolius conſiderauit. nam de grege propter periculum mortis deſerendo agebat, & ideò ſortitionem fieri inter paſtores, qui fugere, & qui manere deberent, volebat *d. Epiſt.* 180. *ſub fin.* Beda verò vtrumq; diſertè exquirit. Nec leuis cauſa fuit D. Franciſco, ſua & proximorum ſalus, nec nullæ, nec frigidæ tepidęúe preces pręceſſerant, cùm ſorte conſultoria vſus, nec deerat adhoc excitans diuina reuelatio.

Narrat Diuus Bonauentura *vitæ illius cap.* 13. quo D. Anton. *3. p. ſum. hiſtor. tit.* 24, §. 7. ſed carptim & mutilatè deſumpſit; ſed ille his verbis; *Immiſſum eſt eius menti diuinum oraculum, quod in apertione libri Euangelici aperiretur ei à CHRISTO, quod DEO in ipſo, & de ipſo maximè foret acceptum. Oratione itaque cum multa deuotione præmiſſa, ſacrum Euangeliorum librum de altari ſumptum, in SANTAE TRINITATIS nomine aperiri fecit per ſocium, virum vtique DEO deuotum & ſanctum. Sanè cùm in trina libri apertione ſemper paſſio DOMINI occurreret, intellexit vir DEO plenus, quod ſicut CHRISTVM fuerat imitatus in actionibus vitæ, ſic conformis ei eſſe deberet in afflictionibus & doloribus Paſſionis, antequam ex hoc mundo tranſiret, &c.* Duo ergo illa concurrant neceſſe eſt, vt licitè quis vtatur hac ſorte: reuelatio vera ſi acceſſerit, vel ſola illa præceſſerit, nihil neque timendum, neque accuſandum. In B. Matthiæ ſortitione omnia adfuiſſe, & præterea morē deligendi ſuis vicibus Sacerdotis Summi, nondum abolitum, ſatis clarè docet Beda *in capite primo Actorum.* Si ergo vel reuelatio, vel aliæ duæ cauſæ ſimul ſine reuelacione mouerunt Archidiaconum Batonienſem, vt experiretur, quod ait *Epiſt.* 30. poſt triplicem eiuſdem ſomnij de amico recurſum; quam ego facilè crediderim diuinam viſionem; *& curioſitatis humanæ* (ſine affectu curioſitatis) *ſortibus, & reuolutione Pſalterij, viſionis euentū diligentius exploraret; & oculis eius primum ſe verſus ille obtulit; Moyſes & Aron in Sacerdotibus eius, &c.* ſanè cenſuerim, eum Ioan Buzeo noſtro, Bleſenſem excuſari poſſe, alioquin negari nequit, non optimi rem exempli cenſendam.

Longè alia quædam eſt ſors Apoſtolorum licita planè non vetita, de qua ſic Cæſarius *libro octauo Miraculor. capite quinquageſimo ſexto. conſuetudo eſt maximè noſtra prouinciæ noſtræ matronis, vt tali cum ſorte ſpecialem ſibi Apoſtolum eligant; in XII. candelis, XII. Apoſtolorum nomina ſingula in ſigulis ſcribuntur, quæ a Sacerdote benedictæ altari ſimul imponuntur: accedens verò fœmina, cuius nomen per candelam extrahit, illi plus cæteris honoris & obſequij impendit.*] Quin & in Hiſpania ſic Ferdinando Cortezio ſortienti, Beatum PETRVM Apoſtolorum PRINCIPEM, Romanæ, ſuæ verè Apoſtolicæ ECCLESIÆ petram ſecundam (nam prima IESVS) obueniſſe inuenio in Hiſtoria Mexicana Franc. Lopez Gomera. *cap. XXI.* decebat Euangelium illic plantaturo, rigatorem fauere, quo rigante nunquam non incrementum dat CHRISTVS IESVS.

Septimò loco venit *Ludus*; qui deſcribitur in Δοδεκαέδρῳ, & alter quem vocant *Ludum Paſtorum*: qui duo noxiè per Franciam & Germaniam multis

tis solemnes, ad cognitionem matrimonij futuri, opum, dignitatum, liberorum,&c.

Neque prætermittere hoc loco possum vel debeo indiscussum periculosum quoddam dictum And. Cæsalpini *lib. de inuestigat. dæmon. c.12.* vbi sic ait. *Sunt qui conscriptos de bona & mala fortuna libros consulunt, fortuito in libelli particulam incidentes, in qua explicatur quod quæritur,* (loquitur de libris quales dixi) *sed hæc vt plurimum apud cæteros vana reperiuntur, vera apud eos quibus dæmon cooperatur.*] An ergo dæmon futurorum huiusmodi præscius, vt sciat talia, quæ, saltem quoad media, à libero ordinariè arbitrio dependent, ad certum & verum euentum dirigere? Nullus hoc veræ Theologiæ peritus concesserit. Debeatq; dicere, quando dæmon cooperatur, tunc sæpiùs vera videri, propter dæmonis in coniiciendo sollertiam; non verò scribere, vt plurimum vera, si dæmon cooperetur; nisi cum explicatione, quare tum potiùs quàm alias.

Octauo, venit ἀλεκτρυομαντεία: quando definitus locus in partes æquales describitur, & vnicuique singulæ alphabeti litteræ inscribuntur: deinde singulis literis granum frumenti imponitur; postea ad hoc enutritus oscen gallinaceus introducitur, qui grana comedat. denique notanturlitteræ, quarum primùm grana de pascitur. v. g. litterarum, P. E. T. tunc creditur notari, Petrus, Petronius, Petrucius, & quorum simili modo nomen incohatur. Sic deceptus Valens Imp. de successore quærentibus philosophis; & quia Gallinaceus absumpserat: grana notata Θ. Ε. Ο. Δ. omnes occidi iussit Theodoros Thedosios, Theodatos, Theodulos; & tamen illi Magnus Theodos. in imperio successit[1]. Hoc cum Zonara quidam volunt factum per ἀλεκτρυομαντείαν; sed apertè Socrates dicit factum per νεκυομαντείαν: Sozomenus, per oraculum ex tripodis machina laurea; quem Nicephorus sequitur. Cassiodorus autem cum Socrate sentit; sed per errorem, vult ipsummet Valentem opera dæmonis vsum inquisiuisse de successore. Zonaras verò vult hoc factum ab Iamblicho & Libanio: sed hos omnes falli ex eorum temporum scriptore Ammiano patet qui reos quidem quæsiti vaticinij nominat Fidustium, Ireneum, Pergamium, Hilarium, & hos quidem conuenisse alios vaticinandi peritos, (quos non nominat, & fortè fuere Libanius, & Iamblicus & recitat mox verba Hilarij iam latera fodicati; *Construximus* (*magnifici Iudices*) *ad cortinæ similitudinem Delphicæ, diris auspiciis, de laureis, virgulis, infaustam hanc mensulam, quam videtis; & imprecationibus carminum secretorum, choragijsque multis ac diuinis ritualiter consecratam, mouimus tandem. Mouendi autem, quoties super rebus arcanis consulebatur, erat institutio talis. Collocabatur in medio domus, emaculatæ odoribus Arabicis, vndique lance rotunda purè superposita, ex diuersis metallicis materijs fabrefacta: cuius in ambitu rotunditatis extremo elementorum viginti quatuor scriptiles forma peritè incisæ dijungebatur spatiis examinatè dimensis Has linteis quidam indumentis amictus, calceatusque itidem linteis soccis, torulo capite circumflexo, verbenas felicis arboris gestans, litato conceptis carminibus numine præscitionum authore, cærimoniali scientia superstitit continulæ, pensulum annulum librans ex carpathio filio perquam tenui mysticis, disciplinis initiatum: qui per interualla distincta renitentibus singulis litteris incidens saltuatim, heroos efficit versus interrogationibus consonos, ad numeros & modos plenè conclusos; quales leguntur Pythici, vel ex oraculis editi Branchidarum. Ibi tum quærentibus nobis, qui præsenti succedet imperio, quoniam omni parte expolitus fore memorabatur; assiliens annulus duas perstrinxerat syllabas, & cum adiectione litteræ postremæ, exclamauit quidam præsentium*, Theodorum, &c.] Subdit etiam interrogatos num quæsissent, quid ipsismet impenderet, dixisse

[1] Zonaras to. 3. in Valen. Socrates lib 4. c. 15. Sozomeu. lib. 6. c. 35. Nicephor lib. 11. c. 45. Cassiodorus lib. 7. Tripart. c. 35. Ammian. lib. 26.

versus,qui responsi;quibus & ipsis capitalis sententia, & Principi exustio denunciabatur;quæ cuncta sic euenere.Nam & Theodosius successit,& hi capite mulctati, & Valens viuus à Gotthis igne consumptus fuit. Adeò vt suspicer, hæc omnia per Diabolum, DEO reuelante, ad tot scelerum vindictam fuisse reuelata.Ex quibus verbis Ammiani patet Socratem,& Cassiodorum,& Zonaram, incomperta sibi,& parùm vera narrasse.

Nonum genus est ὀνομάντεια,quæ petitur ex nomine consulentis per elementa nominis diuersimodè collocata, & quasi anagrammatismum faustum quid vel contrarium indicantia. hoc fuit Pythagoricum commentum v.g. si, *Ioannes Magnus*,resoluas in *agnus animose*.hac putant ab Apollonio Romæ puellam,quæ nuptiarum die mortua,suscitatam.[*Philost.lib.*4.]

D*ecimum* dicebatur ἀριθμάντεια,quæ fuit duplex,vna Græcorum,valorem litterarum considerantium,& futurum victorem augurantium, cuius nomen maiores numeros contineret:ideoque Hectorem ab Achille superatum [1]. Altera fuit Chaldæorum, qui alphabetum distribuunt in tres decades, quibusdam litteris repetitis,& nomina petentium resoluta commutant in numeros, & singulos numeros suis planetis attribuunt.Huc referenda Iudæorum recentiorum Kabbala, quam diuidunt in duas partes; in quadam θεομαντείαν blasphemiis refertam; & ἀριθμαντείαν hanc vanissimam: quam lege refutantem Tegnium *lib.de vero studio Christiano*, & à qua non abit longè Platonis Arithmeticum vaticinium [2], reprehensum ab Aristotele *lib.* 5. *Polit.* Sane Apostolus & Euangelista D.Ioan.in Apocal. nomen Antichristi per numerum. 666. significauit.*c.*13.vt illi à Deo fuerat reuelatum: sed omnium hactenus ingenia in nomine illo eruendo frustra fortassis desudarunt. *qui multa volet legat Riberam* in Apocalyp.*Sanderum* de Antichristo,F*euardentium*, in Irenæum,*& fusissimè disserentem Raimundum* de Antichristo.à c. 20. *vsque ad* 25. qui Arithmantiæ tamen nonnihil ampliùs,quàm par erat,detulit, ex Platonicorum commentis. Locus ille Apostoli non confirmat Arithmantiam;sed duntaxat numerorum inuolucris arithmeticis prophetiam contexit: quod & nobis liceret S. Spiritu id inspirante.Ipsis verò numeris vim aliquam diuinam,vel naturalem proprietatem tribuere; erroneum est.

1 Terentian. Maurus, citatus à nobis (vbi de hac re dixi plura) Opinationib in Accij. Astyanactem.
2 lib 8.de republ.

X I. Potest esse quod Pythagoræ tribuit Plinius; considerandum in nominibus propriis vocalium numerum;parem,esse prosperum; imparem verò, orbitatis claudicationisue indicium.Circumfertur de his & similibus nugis liber *Alchindrinæ*, superstitiosus planè, & flammis dignissimus; quem fingunt fuisse discipulum Aristotelis.Huc & ad præcedentem speciem communiter referenda est illa circularis figura, in cuius media inter semilunas area, varij numeri arithmetici; in proximo circulo, inscripta verba *vita bona fortuna*, *mala fortuna,mors,morbus,sanitas*;in sequenti,nomina planetarum cum certis numeris:in 3.alphabetum Latinis litteris capitalibus,in 4. certi arithmetici numeri. qua in Germania quidam vtuntur,&cuius formam si Georg.Pictorius non exhibuisset,vsumque explicasset,fecisset longè consultiùs.

Fortassis etiam gentilibus in vsu fuit aliud quoddam Onomantiæ genus, quando ex ipsa nominis significatione, omen capiebant, vel aliquid futurum diuinabant,vt alibi(*Opinationibus in fragmenta Tragicorum*) docui Græcos fecisse in nomine Astyanactis, & Augustum in nomine Niconis,*de quo lege sup. li.* 3. *p.*2.*q.*4.*sect.*4.Huc retulerim, quod refert Prudentius sic à tyranno irrisum B. Hippolytum martyrem:

Ille supinata residens ceruice;quis,inquit,

Dicitur? affirmant dicier Hippolitum.
Ergo sit Hippolytus, quatiat, turbetq; iugales,
Intereatque feris dilaniatus equis.

Vt enim alicubi ab Ausonio proditum, veteribus diuinationis species erat, *nomen componere, quod sit*
Fortunæ, morum, vel necis indicium.

Ab hac superstitione non sunt immunes, qui ex nominibus sic parentum arbitratu impositis, fortunas hominum & euentus futuros autument dependere, indéque quid futurum sit, ratiocinantur: Expertes sunt culpæ, qui sedula diligentia, quædam per angelos vel homines sanctos prophetico spiritu imposita nomina, cum eorum quibus imposita fuere munere, virtutibus, aut exitu vitæ componunt, & ostendunt illa cum rebus consentire: quod olim fecere Patres Orthodoxi, de Abel, Enoch, Noë, cæteris: de quibus lege D. Isidori *li.7. Origin. ca.6.* ad hoc præit nobis Angelus in Euangelica Historia *Matth.1. v.21. Lucæ.1.v.13.&14* & ipsemet IESVS Simoni nomen *Cephas* imponens, *Ioan. 1.v.42. collato cum Matth.16.v.18.* Aliquid simile P. Nicol. Serarius *in Machabæ. præloq.1. vbi de hac re*, notauit ex Gorionide, de nomine Machabæi; quod sanè potuit Propheticè à patre inditum fuisse, præuidente ingens animi robur & cor, quod Iudæ futurum. Sanctorum verò nomina liberis imponere, vt illorum potissimum patrocinio se suáque commendent, & mores imitentur: pium & religiosum est, & eadem ex causa consuetudo Pontificum Romanorum, ab aliquot iam sæculis nomen pristinum cum dignitate Summi Sacerdotij commutantium, laude digna, vt quod maximè.

Vltimo loco, Ioannes Leo, diligens scriptor [1], quandam ὀρνιθομαντείαν sortiariam recenset: in capsula abaculi forma constructa quasdam ali auiculas, ad has venire qui consilium quærunt, & obolum offerre: auiculam stipem accipere, inque capsulam inferre rostro: deinde regredi, & responsum in chartula referre consultori. Hæc sufficiant de his superstitiosis sortibus partim diuinatoriis, partim consultoriis.

1 li. 8 de scrpi Afr.

SECTIO IV.

Quale in his peccatum.

NOtandæ sequentes conclusiones. Quod ad sortem diuinatoriam, & auguria cætera;

Primò graue peccatum est inquirere occultas culpas per haruspicia, vel auguria, vel sortes diuinatorias. nam hæc nó possunt ita sciri, sine dæmonis auxilio, quare quidam qui per astrolabium conatus fuerat furem occultum nosse, etiam fine intentione dæmonem inuocandi, vt grauiter peccans, ab altaris ministerio fuit per annum suspensus [2]; idque ex gratia & dispensatione: quia secundum ius commune debuisset in perpetuum suspendi [3].

2. *Æquè mortale peccatum est auguriis vel sortibus conari prædicere futura contingentia* [4]: ideóque in clericos lata excommunicationis sententia [5].

3. *Quamuis non sit peccatum mortale huiusmodi obseruare, nisi quando quis illis fidem adhibet; semper tamen maximè periculosum est, secundùm illa dirigere actiones suas, etiamsi illis minimè credat*, ratio. quia iustissimè Deus solet permittere, vt tales malè pereant: Diabolus etiam per huiusmodi sæpè in maiora pertrahit, & in magis seriis decipit: &, vt minimùm, per hæc homo pessimum habitum acquirit, proximè disponentem ad fidelitatem.

2 c. de sortileg.
3 c. si quis Episcopus. 26. qu 5.
4 D. Thom. d. qu. 95. a.6 & 7.
5 d. c. si quis Episcop. cum seqq.

Aliquot exemplis hîc illîc sparsim ostensum, quam perniciosum esse scitum

litum sit consulere dæmonicolas. Addam nunc *ex Chronic. Scotorum* aliud; de Nathaloco Rege XXX. narrant illum ipsum à quo Rex cæsus, *ad diuinos missum; vt de victoria, de vita Regis ac regno eius percōtaretur: respōsum à quadam anu accepisse; Regem non diu victurum: nec periculum ei ab hoste, sed à familiaribus instare. Cū ille vrget,* à quo *anum,* A te, *subiecisse. Ille mulierem exsecratus, cùm domum rediret, subijt animum illa cogitatio: nec responsum celari posse, nec edere tutū esse: ne se apud Regem hominem prauum, & suo timori indulgentem, suspectum redderet. Itaq; tutius est tyrannum, cū multorum gratia interficere: quam cum grauissimo capitis proprij discrimine, incolumem seruare. Statim vbi domum redijt, impetrato ad responsa diuinorum expromēda, secreto: caso Rege, duodecimum imperij annum ingresso, patriā seruitio, & se periculo exemit.*] Narrat Buccananus *li.4.fol.35.* Sed cur fabulam magis concinne fictam, quam verisimilem vocet, non intelligo. Et si enim anus illa, immò dæmon ipse hoc citra reuelationem scire non potuerunt: tamen malitia dæmonis sic Deus vsus fuit. Nam illa erant ingeniosissimè instituta ad hoc, vti miles iste; cuius ingenium præceps, & manus prompta dæmonem non latebant; ad cogitationem tollendi tyranni impelleretur; quod siue illi prosperè, siue male cessisset; vel tyranni, vel aggressoris seu consultoris nece animum homicida pasceret. Nónne similes æstus animi, simile tyrannicidium in Azaële Syro *lib.4.Reg.c.8.* nobis S.S. suppeditat? In eadem Scotia Bancho maleficæ sortes regnum spondentes exitium peperere. nam occisus à Macbeto seu Macabæo; cui etiam ipsi diuinationes ariolorum, mercedem crudelitatis, necem attulerunt. persuaserant inuictum fore, donec silua quædam procul inde remota, ad arcem, quam Macbetus incolebat, accederet: nec fœmina geniti manu occubiturum. Vt fidem dæmon similibus vaticiniis faceret cum iam vincendum, necandumque ab hoste fortiore, infestissimóque perspiceret, persuasit, vt milites ramis prægrandibus prælatis siluæ speciem præberet; & percussorem ei immisit Mackduffum qui non natus, sed cæsus ex matris vtero. Multis hæc describit Boëtus: pro fabula Milesia vel mimo ex Atellanis ridet ille alter: sed hæc dæmonis mores mirè exprimunt: nec continent quidquam, quod fieri non possit, aut quod fieri non soleat. de siluarum stratagemate Olaus, & alij similia: de pseudoraculis dæmonum plenæ sunt historiæ.

Bucanan. lib. in princip. & Hector. boet. lib. 12. ante med.

4. *Idem hodie dicendum de sorte consultoria, qua inquirimus, quid nobis faciendum vel indicandum.* nam & hæc, sub anathemate prohibita [l]. probatur, quia non licet huiusmodi, nisi à Deo, inquirere: Deus autem non vult nos suam voluntatem per sortes indagare: sed petere illam à doctrina Ecclesiæ, S. Scriptura, superioribus nostris, ac aliis doctis ac piis viris. *Mortale autem est, quando aliquid superstiosi adhibetur, vel sorti certò creditur: si verò vtrumq; deesset, & sine superstitione vlla, simpliciter qui sorte voluntatem Dei inquireret, probabiliter tantùm sorti credens: fortè peccatum Veniabile.*

l c. sortes. 26. q.5.

CAPVT III.

De Coniectatione.

HVc vsque sermo fuit, de prænotione prorsus licita, *de qua est c.1.* vel de prorsus illicita, *de qua fuit c.2.* Nunc sequitur agamus de ea, quæ aliquando licita, aliquando illicita est: quam vocamus *Coniectationem*, hæc vel est Physica seu Naturalis, vel Politica seu ciuilis, quæ *sortis* nomen retinet.

QVÆSTIO I.

De coniectatione ex astris

IN naturalis coniectationis classem refero, quæcunque causis naturalibus verè innituntur, vel saltē eas non improbabiliter omninò prætexunt: cuiusmodi sunt

di sunt agricolarũ, pastorum, nautarũ, architectorum, medicorum, physiognomorum, chiromantarum, astrologorum, oniropolarum: de quibus nunc sigillatim nobis est disserendum.

A Quoad coniectationem, siue iudiciariam ex astris mathesim, duæ possunt eius species constitui, prior licita, posterior illicita. Prima species est *astronomia*; quæ nititur vniuersalibus, veris & incommutabilibus principiis, & scientiam consequitur futurorum artis suæ veluti reuolutionis annorum, cursus siderum, distinctionis eorum, item naturæ solis & planetarum, eclypsium, stationum, retrogradationum, aspectuum, coniunctionum, oppositionum, & similium: quo in genere quædam iam prodierunt vtilia, & maioraq́ exspectantur, Tychonis Brahei, Nobilis Dani. Altera est *Astrologia*, tam dissimilis priori, quàm pellex coniugi iustæ: quæ nititur principiis communibus, variabilibusque, & prædicit effecta euentuum futurorum, non necessariorum, sed contingentium: quasi ab astris necessitudine aliqua dependentium. Et ex illa priore, in hanc tandem, *Chaldæi* deflexere. Sic vocati initio Sacerdotes Babyloniorum, teste Diodoro Siculo *lib. 2. Biblioth.* eò quod Chaldæa natio in hoc genere antistabat. Sanè ideò receptum postea vt simpliciter *Chaldæus* Astrologum significari, sicut *Arabs* latronem, & *Chananæus* mercatorem. sic vsurpant Daniel *prophetiæ suæ 2. vers. 2.* Iuuenalis *Satyr. 6.* & Gellius *lib. 1. noct. Atticar. capite. 9.*

Astrologiæ huius partes sunt quatuor. prima versatur circa *Reuolutiones*, & præcidit totiùs anni bello, pacéque vicissitudines, aëris salubritatem, annonæ pretium, morbos animantium, &c. Secunda continet *Magisterium Natiuitatum*, docens quid sigillatim homini tota vita obtinget. Tertia vocatur *Electionum*: quæ docet quid in singulis rebus consultò & vtiliter faciendum, quid omittendum, quando ædificandum, quando mihi nauigandum, equitandúmue quando egrediendum manendúmue domi, denique quando & quibus locis singula facienda, vt feliciter cedant. hac se mirabiliter iactabat, meus olim in Mathesi Doctor. Ioan. Stadius; ipsi tamen, si demas, quæ per imposturam aliquando consequebatur, omnia pessimè & infelicissimè cedebant. 4. est *imaginum sculpendarum*, planè præstigiosa, & à nobis *lib.* 1. satis confutata. Trium cæterarum, nulla quidquam habet certitudinis, sed quo longius abit quæque à communibus illis astronomiæ canonibus, & ad particulares singularesque euentus propius accedit; eò à scientia & certitudine longiùs recedit, & mendacio vanitatiq; sese arctiùs adiungit. Vnde.

Sit 1. conclu. *Astronomus non recedens à suis vniuersalibus commensuratis, immediatisq́; principiis, potest iuxta canones artis suæ certò prædicere, etiam multis antequam eueniant annis, vniuersales illos artis suæ euentus: nisi tamen vel supputatio, vel instrumēta eum fallant.*] Hinc ortæ Ephimerides, quæ vulgò circumferuntur. Hanc conclusionem neminem puto negaturum. quia sicut se habet res ad esse, sic ad cognosci: euentus isti necessarij sunt, & certi: poterunt igitur certò cognosci. Iuxta eandem rationem, poterit, ex Lunæ & Solis vario colore & alijs phænomenis, astronomus; ventorum, pluuiarum, serenitatis & huiusmodi vicissitudinis tempestatum euentus probabiliter prædicere. ratio, quia vt plurimum hæc accidunt; aliquando tamen ob peculiares aliquas causas impediuntur. Huc spectant Arati, Ciceronis, Hesiodi, Virgilj, & Germanici de Phænomenis carmina.

B 2. Conclusio, *Astrologiæ species illa prima non est superstitiosa, si tantum profitetur opinionem cum formidine opposit*; v. g. minantur astra annonæ caritatem; fortè futura

tura durior annona; metuo ne sit,&c. *Secunda verò non est superstitiosa, si tantum profitetur suspicionem*, v.g: suspicio est hunc puerum fore talem: inclinabitur ad hoc: horoscopus illi talia portendit,&c., *Tertia pars denique non est superstitiosa, si tantùm dicat se æstimare, quod res benè sit cessura: & reuera animo suo non plus tribuat, quam verbis præ se fert*, (quod in omnibus his tribus notandum) *fusè hæc docet Conrad. Vvimpina lib. de Fato: & alio opere de superstitione lib. 2. cap. 7.* ratio. quia propter consideratos euentus similes, ad similem astrorum posituram sæpè subsecutos, licet nobis æstimare, suspicari, & metuere similia neque vllum peccatum in hac obseruationis cautione versatur: quæ est portio quædam prudentiæ, & ideò secundum se est bona.

Tertia concl. *astrologia vllo istorum trium modorum vlterius tendens, & prædicens aliquid vt certò euenturum, merè illicita est, & superstitiosa: totáque huiusmodi diuinatio incerta est ac vana, nec artis aut scientiæ digna nomine.*]

Notandum ex Caietano[1] solere hîc incurri tria peccata Mortalia, secundum tres modos excedendi. Primò quando Christianæ fidei mysteria stellis subiiciuntur, & deducuntur ex astrorum influxu vel situ. qua in re peccauit etiam Pet. Haliacensis, qui diluuium Noë, natiuitatem IESV, religionis, fideíque mutationes & alia huiusmodi supernaturalia arcana astrorum disciplinæ subiecit; Firmicus quoque, Albumazar, Aponensis, Machiauellus, & Paul. Iouius[2], Italíque complures in eundem scopulum impegerunt; quos perfidiæ, reos meritò peregit Ioann. Picus Mirandulæ[3] Comes. Refellitur hoc dogma, quia talia mysteria à libero Dei decreto dependebant solo; Deus autem, vt constituit, sic etiam potest cœlorum cursus immutare. ideoque Christiana religio cœlis superior est censenda. *Confessio* enim *eius super cœlum & terram*[4].

Secundum peccatum est, quando futura contingentia, ex astris censent certò præsciri posse. hoc enim tollit libertatem humani arbitrij. Nam si certò præsciri possent, hoc foret, quia actiones illæ ab astris, & non ab arbitrij libertate penderent. sicque desinerent esse futura contingentia. Contradictoria itaq; sunt certo aliquid huiusmodi prædici, & tamen huiusmodi libera siue contingentia esse.

Tertiò peccatur, quando interrogationes & electiones cœlestibus hisce corporibus subiiciuntur, vt certæ cuidam causæ, & tanquam legis decreto: ita vt quis hanc vitæ actionibúsque suis regulam, & normam præfigat. Hoc enim repugnat dignitati diuinæ gratiæ, quæ vincit naturam: repugnat etiam diuinæ legi, quæ talia vetat sic obseruari; repugnat nostræ mentis & consilij dignitati, qua cunctis rebus corporeis sumus præstantiores, & sublimiores.

In duo hæc posteriora peccata incidunt, quotquot plusquam oportet huic astrologiæ tribuunt: vt veteres Chaldæi, &, qui in libris iuris vocantur Mathematici ac Planetarij: & ex recentioribus, ideò cauendi, Iul. Gauricus, Leouitius, Cardanus, Bellancinus, Ioannes Stadius, Iunctinus & Nostradamus: contra quos omnes est præcedens tertia conclusio:

Quæ probari potest ratione, & auctoritate. Ratione, quia, cùm euentus isti non existant necessariò, & certò, non possunt certò & necessario præsciri. Deinde quia hi effectus non continentur in astrorum potestate, quibus etiam nec Deus, nec humanum arbitrium subsunt. Et aliæ plures rationes peti possunt ex bulla Sixti V. contra astrologos: & ex doctissimo, prolixóque opere Ioan. Pici contra Astrologos.

Auctoritatis probatio, suas habet classes. 1. probatur Scripturæ sacræ testimoniis,

[1] in summ. verb. astrorũ obseruatio.

[2] lib. 13 hist.

[3] lib. 2. cont. Astrolog. c. 5. & lib. 5. ac. 11.

[4] Psal. 148. vers. 14.

stimoniis, quæ docet rerum futurarum præscientiam solius esse Dei[1]; & eam prorsus adimit homini,[2] monet ne quis discat astrologiam, vel ab astris sibi timeat, & has esse vanas leges infidelium[3]: ne sequamur vanitates philosophorum κατα ϛοιχεῖα τȣ κόσμȣ *secundum elementa vniuersi*[4], quod de astrologia D. Athanasius accepit: ridet augures, & ostendit à scientia sua Babylonios & Chaldæos fuisse deceptos, illudque ipsi studium inutile & noxium fuisse[5]. Quis Deo non credat? Ecce clamat ipse Deus; *Ego sum Dominus irrita faciens signa diuinorum & Ariolos in furorem vertens, conuertens sapientes retrorsum, & scientiam eorum stultam faciens.*[6] Ex his locis patet errasse Salisberiensen cùm *lib. 1. c. 11.* scribit; *viguit autem ista scientia, & fortè eam aliquatenus licuit exercere, donec Deum natum nunciauit stella de cælo, magosq; non reprobos, primicias fidei ad eundem adorandum nouo & inaudito ducatu perduxit, exinde verò penitus interdicta est.*] immò vt semper mala fuit, sic semper interdicta iure diuino fuit.

1 Esai 41. ver. 23.
2 Eccl. 8. v. 7. & ca 20. vers. 14.
3 Ierem. 10. vers. 2.
4 D. Paul. ad ad Colos. 2. vers. 8.
5 Esai. 47. v. 10. & 13.
6 Esai. 44. versic. 25.

2. Quia concilia & canones P P. grauissimis pœnis præstitutis, eam damnant: longum foret verba adscribere. loca indicabo. *c. illud, c. illos, c. sed & illud, 26. q. 2. c. igitur, 26, q. 3. c. non liceat, 26. q. 5. c. 2. de sortileg. Concilij Tridétini Index libror. damnator. Reg. 6. & plenissimè Sixtus V. P. M. bulla sua contra astrologos.* Equidem lego apud Epiphanium[7], olim Aquilam Ponticum ex Ecclesia pulsum, eo quod his studiis nollet abstinere.

7 lib. de Ponder. & mensu.

3. Damnat eandem Ius ciuile Romanorum, *l. 2. C. de Malef. & mathem. l. Mathematicos, C. de Episc. aud* quib. & ars interdicta, & codices incendio, & vtentes damnantur exilio: sed alibi etiam morte plectuntur, *l. 5. C. de malef. & mathemat.*

4. Vt omittam Originem, & Eusebium *lib. 6. de præp. Euang. c. 9.* damnant communiter Patres orthodoxi, *Basilius hom. in Genes. 6. & serm. in Princip. Prouer. D. Chrys. in c. 2. Matth. D. Ambros. lib. 4. Hexam. c. 4. D. Augustin. li. 2. d. Genes. ad litt. c. 17. & lib. 2. de doctrin. Christ. à c. 21. & lib. 5. de ciuit. Dei, aliquot primis capitibus, & hom. in Ps. 61. D. Gregor. hom. de Epiphania. Ioan. Salisberiensis lib. 2. Polycratici, cap. 19. & 24. & 26.*

5. Damnant communiter Theologi, tum veteres, *vt D. Thom. 2. 2. q. 95. a. 5. S. Bonau. in Gentiloquio. D. Antonin. 2. p. tit. 12. c. 1. § 6. Pet. de Tarentasia, Richar. Paludan. Gabr. Mai. in 4. sent. Guilh. Paris. tract. de legibus ad longum.* tum recentiores, vt opere doctissimo & vberrimo, Phęnyx æui sui, Ioan. Picus Mir. &, eius nepos, contra Bellancinum patrui libros defendens, Io. Fr. Picus *li 5. de Prænot. Iulius Siren. lib. 9. de fato à cap. 29. qui tamen postea c. 36. & 37. videtur aliquantulum plus æquo tribuere astrologis; item Ciruelus Darocensis Theologus, philosophus & mathematicus bonus lib. de desuperstit. p. 2. c. 3. Mich. Medina lib. 2. de recta in Deum Fide cap. 2. & noster Bened. Pererius lib. integ. de diuinat. astrolog.*

6. Dammnant comuniter Iurisconsulti tam canonistæ quam Legistæ, *Ioannes Andr. Abbas, Ancaranus, Anania in ca. ex tuarum, de sortileg. Turrecremata in d. cap. illos, & in summa de Eccles. Alberic. Rosatus in voce, Sortilegus, Troilus Maluetius tract. de sortib. p. 1. Bald. Salycet. & alij scribentes in ll. 2. & 5. C. de malefic. Grilland. de sortileg. q. 3. num. 8. & 9 nu. 15. cum seqq. & q. 11. num. 16. Pet. Leloyherius lib. 3 de spectr. capite 9.*

7. Damnat huius artis peritus, ex ipsa experientia, & praxi horoscoporum, viginti schematibus & exemplis allatis Sixtus ab Hemminga Frisius recenti opere; *astrologiæ refutatæ.*

8. Damnant philosophi & medici, ex veteribus optimè Bardesanes Syrus & Diogenianus, *apud Eusebium, d. lib. 6. cap. 6. & 7. & plurea alij apud Ioan. Stobæũ Sermo.* 78. ex Neotericis, Georgius Trapezuntius, *lib. cur astrologorum indicia vt pluri*

vt plurimum siti falsa? & Francisc. Valeſ. *lib. Sacra philoſophia cap. 31.* Nec omittendum dictum prudens medici cuiuſdam Iudæi; qui cum Petro Caſtellæ Regi (cui ſæuitia morum; & innoxius ſanguis, vxoris, fratrum, Epiſcoporum, Principum, Nobilium, plebeiorúmque innumerorum, *Crudelis* nomen peperit) eò quod Iudæus illi ex Horoſcopo noua imperia, & montes (vt aiunt) aureos addixiſſet, rebus poſtea deſperatis quærenti, & qui vaticinij fides conſtaret? reſpondiſſe fertur, *cœlo rigente, ſi quis in balneo lauet, ſudaturũ nihilominus*, aſtris ſtudia vitæ moreſque poſſe ſignificans. auctor. Ioan. Mariana *libro 17. de rebus Hiſpan. c.14.*

9. Damnat ipſemet vanitatum cunctarum ſtudioſiſſimus ſectator & coryphæus, Henricus Cornelius, ſcribens *hanc artem nihil eſſe aliud, quam ſuperſtitioſorum hominum fallacem coniecturam: qui ob multi temporis vſum de rebus incertis ſcientiam fecerunt: in qua, emungendæ pecuniæ gratia, decipiant imperitos, & ipſi ſimul decipiantur.*] Hæc ille malus libro malo bonum perhibens teſtimonium arti non bonæ.

10. Damnant Hiſtorici, vt Tacitus, cuius illud præclariſſimum exſtat *l.10.* de mathematicis, *genus hominum infidum petentibus, ſperantibus fallax; quod in ciuitate noſtra vetabitur ſemper & retinebitur.*]

11. Damnant poëtæ, vt Sibyllinorum oraculorum auctor lib. 3. vt Iuuena- Sat. 6. vt Ennius. cuius illa ſunt egregia;

Non habeo denique nauci Marſum augurem,
Non vicanos haruſpices, non de circo aſtrologos,
Non Iſiacos coniectores, non interpretes ſomnium,
Non enim ſunt ij, aut arte diuini, aut ſcientia:
Sed ſuperſtitioſi vates, impudenteſq; arioli,
Aut inertes, aut inſani, aut quibus egeſtas imperat:
Qui ſui quæſtus cauſa fictas ſuſcitant ſententias.
Qui ſibi ſemitam non ſapiunt, alteri monſtrant viam.
Quibus diuitias pollicentur, ab his drachmam petunt:
De his diuitiis ſibi deducant drachmam, reddant cætera.

Apud Laërtium, ab anu domeſtica meritò ridetur Thales; in quem Gabrię feſtiuum exſtat epigramma. Luſere & alij *in Anthologia lib. 2.* ſed præ cæteris illud Leonidæ placet quo aſtrologię matrem, dixit audaciam, obſtetricem, ſtultitiam; & rident moechæ maritum, iactantem ſegnarum probri alieni & infortunij, domeſticum dedecus cùm ignoret. Luſit in eundem martyr Morus;

Aſtra tibi æthereo pandunt ſeſe omnia vati,
Omnibus & quæ ſint fata futura monent:
Omnibus aſt vxor quòd ſe tua publicat; id te
Aſtra, licet videant omnia, nulla docent:

& quæ ſequuntur pari ſale ac lepore condita.

Sed non deſunt aſtrologis quædam argumenta, *Obijciunt primò* illud Geneſ. 1. v. 14. de luminaribus cœli: *Et ſint in ſigna, & tempora, & dies, & annos.*] vnde quidam, etiam ex numero Theologorum, colligunt aſtra, etſi non ſint cauſæ; certa tamen eſſe ſigna futurorum omnium; quod non Plotino tantum, & Porphyrio, ſed & Origeni, & Euſebio, & ipſi Auguſtino tribuitur à Iulio Sirenio [1]: qui hoc tenet, & confirmat ex Iſaiæ verbis [2]: *complicabuntur ſicut liber cœli*: vbi per cœlum multi intelligunt firmamentum, & dicunt firmamentum vocari librum, eò quod tanquã in libro ſic in cœlo; cuius ſtellæ ſint characteres, futura legantur ſignata. D

1 d. c. 36 & 37.
2 c. 34. v. 4.

Reſpon

Respondeo, astra non esse certa signa futurorum omnium. Nam illa Origenis sententia, refertur quidem ab Eusebio, sed nō approbatur ab eo; à D. Augustino autem expresse & clarè refellitur *sub initium libri 5. de ciuita. Dei*, nec verò sibi contrarius est Augustinus: vel Origeni fauet *in libro secundo contra Manichæos cap.* 21. Nam hoc *cap.* 21. per *corpora cœlestia* non intelligit orbes cœlestes, sed beatorum corpora gloriosa, vt contextus manifestat. Locus autem Esaiæ nihil ad rem facit. quia similitudo desumpta ex more Hebræorrm qui libros sacros in vnico folio, siue oblonga membrana scribebant: & eam, instar telæ textorio radio circumuolutæ, circa cylindrum vel bacillum ligneum circumuoluebant, ac complicabant. Hinc ergo petita comparatione: sicut quando cœlum creatum primò apparuit, dicitur extensum fuisse sicut membranaceus huiusmodi liber, quando spectandus euoluitur & exponitur, Psal. 103. ver. 2. *Extendens cœlum sicut pellem*: sic propheta, agens de mundi finem ac cœlorum dissolutione, comparat eam libro illi complicato, siue membranæ circumuolutæ, vt optimè aduertit Auctor Quæstion. Ortodoxorum. *respons.* 90. quod clarè explicuit B. Ioan. in Apocal.[1] *cœlū recessit, sicut lib. inuolutus.* Quo loco Andræas Cæsariensis consuetudinem quoq; illam Hebræorum obseruauit: ex quo cùm desumpta sint ad verbum ferè, quæ loco illo scribit Arethas Cæsariensis & locus eius in versione Latina sit mutilus, rectè sibi consulet, qui ex Andrea locum Arethæ correxerit. Vt igitur ad locum Moysis in Genesi reuertar, dico illic agi de signis in vniuersum, siue qualibuscunque (vt vox Hebręa *Oth* denotat) nēpe astronomicis, vniuersalib. denotātib⁹ diuersitates anni, tēpestatum, diei, noctisque[2]: vel etiam polyticis & forensibus: vel quandóque miraculosis: non verò agitur de astrologicis; quæ vanissima sunt, nec signi nomen merentur. Pluribus hanc Sirenij opinionem refellit, Ben. Pererius *d. operis c.* 4.

1 c. 6. v. 14.

2 de quibus Psalm. 135. à v. 7.

Obijcitur 2. ex libro Iudicium illud, c. 5. v. 20. *De cœlo dimicatum est contra eos: stellæ manentes in ordine & cursu suo, aduersus Sisaram pugnauerunt,*] quo, inquiunt, pacto pugnauerunt; nisi quoniam Iudæis faustus, Sisaræ verò infaustus ille cursus astrorum, & siderum statio? si ergo Sisara periit propter hunc ordinem siderum ipsi aduersum: potuit etiam hoc ipsum per astrologiam præuideri, ac metui, ac vitari. *Respondeo* ex antiquit. Iosephi verè huius conflictus tempore procellam magnam exortam fuisse, aquæ etiam & grandinis multum oculis Cananæorum offusum, & sic arma bellica ipsis vsui esse non potuisse. Quod auxilium cùm cælitùs fuerit missum, ait S. S. *de cœlo dimicatum.*[3] missum verò fuit per angelos defensores populi Israëlitici, quorum Princeps est Michael. Hi dicuntur in ordine & cursu suo fuisse auxilio Israëlitis, propter ordinem militiæ, seu hierarchiæ, in qua quisque suum ordinem & stationem seruabat; item propter continuam operationem & instantiam custodiæ cuique commissæ, in qua fideliter vnusquisque angelus perseuerabat: quam vocat cursum; & sic eo loco stellarum nomen angelis tribui voluere Vatablus, Vales. & alij, idque confirmant ex illo B. Ioannis,[4] vbi *cauda draconis traxit tertiam stellarum partem.* Sed nec Hebræum nomen positum in Cantico Deboræ.[5] *Haccochabim* aliud quam stellas seu sidera significat. nec apud D. Ioan. per stellas Angeli, sed viri Sancti, ex veriore expositione,[6] sunt intelligendi, sicut & apud Danielem, cùm ait;[7] *Et magnificatum est vsque ad fortitudinem cœli, & deiecit de fortitudine, & de stellis, & conculcauit eas.* Melior ergo Cantici Deboræ interpretatio est, quam video placuisse Caietano; sic aërem, cæteráque elementa, & tempus ipsum fauisse populo Dei, vt ipsæ quoque stellæ solitæ imbres ciere, censeantur

3 Procop. in Iudic.

4 Apocalip. 12. v. 3.

5 d. v. 20.

6 Orig tract. 12 in Matth. Gregor. lib. 32 moral. c. 14.

7 Dan 8. v. 10. sic explicat Andræas Cæsar. in Apocal. c. 12.

tur contra Sisaram pro Israële pugnasse. Denique nec consequentia argumenri valet.

Psal.18.v.2 *Tertiò* obiiciunt illud Dauidis [1] *firmamentum annunciat opera manuum eius.* hoc est, aiunt, prænunciat ea quæ Deus facturus est. *Resp.* non illum esse sensum sed hunc pulchritudinem cœlestis huius, & visibilis fabricæ nobis indicare excellentiam operum Dei inuisibilium: & cogere nos vt fateamur, non alium potuisse firmamenti esse architectum; vt Patres plerique exponunt [2], nec dissentiunt Rabbini & Vatablus. Nam de Apostolis, haud dubie est allegorica interpretatio.

2 D. Hieron. & Euthy. hic D. Ambros. 12 Hexam. c. 4.

Quartò obiiciunt ex Historiis, sæpè has prædictiones esse veras; vt præter cæteras fuere quatuor. vna Theagenis, qui ex stemmate seu genitura addixit Augusto, imperium [3]. 2. Thrasylli, qui mortem sibi instare, miranti Tiberio dixit, quàm secretò Tiberius ei, re cum nullo communicata, moliebatur [4]. 3. Ascletarionis de quo ista Suetonius in Domitiano; *Hun* (Ascletarionem mathematicum) *delatum nec inficiantem iactasse se quæ prouidisset ex arte, sciscitatus est* (Domitianus) *quis ipsum maneret exitus, & affirmantem fore, vt breui laceraretur à canibus; interfici quidem sine mora; sed ad coarguendam temeritatem artis, sepeliri quoq; accuratissimè imperauit, Quod cùm fieret, euenit, vt, repentina tempestate deiecto funere semiustum cadauer discerperent canes.*] 4. Est eoru, quibus summæ dignitates vel imperia vel Pontificatus ab astrologis ante prædicti: dignitas Allabio cuidam, mirè à fortuna iactato [5], & Athenaidi; quæ postea vxor Theodosij Iunioris [6]: Imperium, Rodolpho Habspurgio [7]: Pontificatus, Leoni 10, Hadr. v 1. & Marcello II [8] His omnib.

E

3 Suet. in Octauio c. 94.
4 Dion. lib. 55
5 Eunapius in vita Ædesij.
6 Zonaras & ali.
7 Cuspinian. in Cæsarib.
8 Iouius in Leone lib. 3. idem in Hadriano 6. Garimbertus lib. 4. & Onuf. Panuin.

Respondeo, Quando astrologi verum dicunt, tum multo diligentiùs esse cauendos. quia satis clarum hoc signum foret, eos pactum cum dæmone iniuisse, vt ait D. August. [9] & de Thrasyllo Dion indicat, cum scribit solitum affirmare, quæ nuncia longinquis è regionibus adferrentur. Ideóque Iurisconsulti in tituli rubrica, [10] *Maleficos* cum *mathematicis* iungunt, quia vt plurimum mathematici etiam sunt malefici, vt explicat optime Dion *lib.* 49. cum dicit pulsos vrbe ab Agrippa τὰς ἀστρολόγους καὶ τὰς γοητάς, vnde patet mathematicos dictos ipsos astrologos & sic mathematici in illa rubrica & passim in iure alibi, pro solis astrologis seu genethliacis ponuntur: quo sensu etiam Historici vocabulum accipiunt [11]: & sic accipiuntur in S.C. illo apud Vlpianum *libro septimo. de offic. Procons.* quod Pythæus conseruatum edidit bono reip. [12], Aliquando hoc nomen Chaldæos etiam, & reliquos Ariolos complectitur, vt apud Iuuenalem, Sat. 6. *Nemo mathematicus genium indemnatus habebit.* & Sat. 14. *Nota mathematicis Genesis tua* Nunquam tamen quando prohibebatur ea superstitio, legitimam coniectationem Astronomorum, nec artem Geometrarum, vel Arithmeticorum comprehendit, quorum scientiam philosophiæ annumerabant. Aliquando Deus permittebat: & hodie permittit, astrologos etiam ignaros, & nescientes verum prædicere, in pœnam audientium [13]: sicut & permisit aliquando sortes oraculorum esse veras, & ariolum Balam prophetizare [14]; & huc lubens refero illud Ascletarionis, quod in pœnā & terrorem Domitiani permissum. Sæpius id permittitur ob nimiam quærentium curiositatem, teste D. August. [15]; qui rectissimè addit, *non quia vera sit prædictio, idcirco minùs esse superstitiosam vel sacrilegam, vel ideo magis licere prædictionibus talibus fidem dare, sed semper retinendum illud Dei præceptum; Etiamsi dixerint nobis, & ita euenerit, ne credamus eis* [16]] denique quod de somniis dixit Aristoteles, hic quoque verissimum; huiusmodi diuinationem, non nisi ex accidente fore veram. sicut enim qui assiduè iacit

9 lib. 2. de Gen ad lit. in fin. & lib. 5. de ciuit. Dei, c. 7.
10 C de mathe & malefic.
11 Suet. Tacit. Ammian. cæteri.
12 Collatione Mosaicar. & Rom. legit. 15.
13 docet D. August. l. 4. & 7. confess.
14 Num. 23. & 24.
15 lib. 2. de doct. Christ. c. 22. & 23.
16 Deut. 13.

iacit aleam, vel talos figit; is aliquando seniones, aliquando Venerem iacit, inuenítque: sic cùm isti centies mentiantur; quid mirandum.si ter verum dicant? sane si mendacia notarentur, mille forent pro vno vero dicto: Pauca notantur, non adeò tamen: quin veris longè plura. Quis nescit Hebræos illos, qui Leoni Isauro vera quædam prædixere, ob mendaces prædictiones. Arabia pulsos fuisse,[1] cum Zitam Principem in infelicem iconoclastiam perpulissent? Quis de Pancratio non legit; eum & Constantino Irenes filio Imp. cladis maximæ, & sibi ipsi neci causam fuisse?[2] Quis Constantini Stethati nescit amentiam: qui & sibi, & Alexio Branæ, stulto vaticinio, exitium attulit? habebatur tamen Stethatus Princeps sui temporis Astrologorum[3]. Quis nescit, quàm hactenus vanæ omnes prædictiones eorum, qui diem vel annum aduentus Antichristi, vel excidij mundi, prædixerunt?[4] Mitto Petri Leonij Spoletani insignis medici inanem huius Mathesis fiduciam, qua mortis Laurentio Mediceo occasionem, & sibi ipsi præbuit præcipitationis in puteum[5]. Mitto, quod Cedrenus narrat de Abrahamo, Genethliacos coram Ægypti Rege vanitatis conuincente. Mitto Manuelem Connenum Imp. cui magno stetit, nimis addictum esse huic insaniæ: quæ illum & classe maxima nudauit, & posteritati semper ridendum propinauit[6]. Mitto Ioannis Galeacij duci mediolanensis factum, qui cùm ei astrologus quidam mortem immaturam planè prædiceret, sibi ipsi verò longam vitam polliceretur: hominis ridens stoliditatem, statim strangulari eum iussit[7]. Mitto mendacium duplex Petri de monte Ilicino in Concilio Constantiensi, quod Æneas Siluius narrauit.[8] Addam dumtaxat duorum Principum diuersa iudicia & mores. Alphonsus Aragonum rex sapientiæ veræ amator, in litteratos omnes mirè munificus fuit, solos astrologos à curia sua arcebat; prudenter censens, sibi nihil opus eorum industria, eò quod sidera stultos regere, sapientes astris censeret imperare[9]. Contra Cardanus memoriæ commendauit Ludouicum Sfortiam, versutum potius, quam prudentem, & perfidum quàm æqui bonique amantem Principem, Alfonso dissimillimum, impediosum quendam astrologum, artis imperitissimum aluisse, in quem plus centum auri magna talenta profunderit.[10] *Astrologus pro tanta mercede tēpus vnicuique negotio inchoando præscribebat, adeò ridiculè: vt princeps cogeretur tempestatibus maximis equum conscendere, & cum aulico comitatu ac stipatoribus aliò migrare per medios imbres, per cænum & lutum, non secus ac si hostium manus fugeret. Tam felici euentu; vt, regno tandem à Gallorum Rege spoliatus, captus, in carcerem compactus, colapho cæsus, in clathrata ferrea mortuus fuerit, verū fortunæ vtriusque ludibrium.* Ioannes XXI. Pont. Max. (qui ante Pet. Hispanus, auctor Summularum) medicus, philosophus, astrologus; ex stellarum situ & positura longam sibi vitam in Pontificatu pollicitus coram familiaribus suis, quarto post mense, pontificatus octauo, subitò corruente testudine recentis ædificij, viterbij oppressus interiit, auctoribus Valerio & Stella *in vitis Pontificum*. Sed quis Astrologorum se Alphonso Sapienti, (hoc illi nomen vanitas ista tribuit) præferat? Quæ laudi, maiori & veriori fraudi fuit. vtar Marianæ nostri verbis; *Emanuel sanè patruus, suo & aliorum procerum nomine Alfonsum publica sententia in conuentu pronunciata, regno priuauit: ea calamitate dignum, quod diuinæ prouidentiæ opera, & humani corporis fabricam insigni linguæ procacitate, ingenique confidentia, accusare ausus fuerit, vti vulgò hominum opinio est, ab antiquo ducta per manus. Vocis stoliditatem numen iustissimè vindicauit.* vanæ sapientiæ persuasio, huc insipientiæ perduxerat. *Id forte astra memorant portendisse eius artis non ignaro, si ars est, & non potius*

1 Zonar. tom. 3.

2 Paul. Diaconus lib. 23. rerum Romanarum.

3 Nicetas l. 1.

4 vide comment. nostrum in Senecæ Octau. v. 386.

5 Iouius in Elog.

6 vide Nicetam Chon. lib. 2. 5. & 7.

7 Correcetus l. factor. dictorumque Memorab.

8 lib. 4. de Alfonso.

9 Sylu. v. li. 4

10 Cardan. in Ptolomæū de astror. iud. Libr. 1. text. 14.

tius inane mortalium ludibrium, quod à prudentibus semper accusabitur. [verum dictum & à Tacito vsurpatum] *& semper tamen patronos habebit. Ex eo ferunt suspicacem esse redditum, & ex metu crudelem &c.*] cernis quo illum hæc vanitas præcipitarit, & fecit vt alias sapiens sibi ipsi toto vitæ decursu (notatum id) desiperet, pessiméq; semper consuleret. Ægyptios deditos aiunt huic vanitati, maximè Alexandrinos: quod tamen prudentiorum fuerit iudicium, possumus ex Suida colligere. Tradit, Alexandriæ solitos astrologos vectigal pendere, βλακεννομίον nuncupatum? quoniam eos non nisi fatui homines consulerent, quos Græci βλάκας vocant; ducta Metaphora ab inutili pisce quem ne canes quidem velint attingere.

Concl. 4. *si non superstitiosi, certè noxij infirmis illi medici sunt; qui secundum lunæ & aliorum planetarum insignis Zodiaci stationes, de morbis iudicant. v. g. quæ cuiq; euenerit ægritudo, & quo illi pacto medendum: necnon chyrurgi, qui in vulneribus idem obseruant, & dies considerant vulneris, & stellas eis præsidentes* (quas vocant, Centel, Neus, Dibelgibel, Lachadiel, Sapissa, Elebra & simil. *& inde pranunciant vulnus esse lethale, vel sanabile.*] hæc omnia fusè describit Conrad. Vvimpina [1]. tales etiam videntur illi astrologi, qui generatim pronunciant, qua die pharmacis, venarũ sectione, aut cucurbitulis corpus sit euacuandũ. Merito suspecta sunt hæc omnia, quia stellarũ non est tanta vis in hæc inferiora; & si qua talis vis foret, ea posset & soleret aliarum particularium causarum concursu planè impediri. Imò & sola materiæ indispositio, lunæ & astrorum omnium actiones euariare facit teste Galeno;[2] cui Auicena [3] consentit. quare obseruationes & effectus huiusmodi dierum indicum, prouocantium, vel criticorum, longè magis dependent ex materiæ dispositione, concoctione, & statis morbi temporibus ac symptomatibus, quam ex sideribus: quæ est vera sententia Hippocratis & Celsi [4]. Longius etiam aberrant isti Astroiatri, quia præcipuè attendunt ad quosdam lunæ imaginarios angulos, aspectus, & conformationes; paruifacientes vel contemnentes potius, quomodo ad cœli vel siderum influxus recipiendos materia disposita fuerit, & quæ periodi temporum, quęue concoctiones & crises sint morborum. Hos ergo meritò maximè Galenus [5] contemsit, Augustinus Niphus [6] risit, & multis eorum patefactis erroribus [7] Ioannes Langius impugnauit: & Marsilius Ficinus, qui iunior ista defenderat, [8] eadem postea fatetur se scripsisse [9] non vt probaret, sed vt cum Plotino astrologorum ineptias rideret.

Conclus. 5. *Pars illa interrogationum, quæ res occultas inuestigat, vt furta, thesauros, virginitatem &c. planè vetita & perniciosa est omni iure.*] prohibent sacræ litteræ; Leuit. 19. v. 31. *Non declinetis ad magos, nec ab ariolis aliquid sciscitemini vt polluamini per eos* Deutero. 18. v. 10. & 11. *Nec inueniatur in te qui lustret filium suum, aut filiam, ducens per ignem, aut qui ariolos sciscitetur, & obseruet somnia atque auguria. nec sit maleficus, nec incantator, neque qui Pythones consulat, aut diuinos, & quærat à mortuis veritatem. omnia enim hæc abominatur Dominus, & propter huiusmodi scelera delebit eos in introitu tuo.*] Iure Ecclesiastico prohibetur hoc. *capite primo & cap. ex tuarum, de sortileg.* Iure ciuili plurimis rescriptis, *l. item apud Labeonem §. si quis astrologus. D. de iniur. libr. 2. & l. nemo aruspex. C. de malef. & mathem. lib. 1. C. de thesau. lib.* 10. Tolerantur hi sæpè in rebus pub. sed exemplo pessimo & publico malo.

1 d. l. 3. c. 8. & 9.

2 lib. 2. de diebus Criticis.

3 lib. 4. Fen. 2. tract. 2. cap. 1.

4 Hippocr. passim & Cels. libr. 4. cap. 4.

5 lib. 12. Therapeut

6 l. 5. de diebus Critic.

7 epist. 35.

8 l. de vita cælitus cõseruanda.

9 l. 12. epist. ad. Politianũ & Picum.

QVÆ.

QVÆSTIO II.

De coniectatione ex elementis, meteoris, plantis, arboribus, brutis.

A Astris & cælis proximum, de quo certo constet elementum est aër: satis valdè enim probabile est ignis Spheram propriam esse nullam, quæ sententia valdè antiqua est, & à recentioribus quibusdam strenuè defenditur [1]. videtur hæc mens Ausonij in Gripho Ternarij.

Tres Charites, tria fata, triplex vox, trina elementa.

In media regione aëris variæ valdè fiūt impressiones meteorologicę. Exhalationum copia gignit magnos & paruos ignes, diuersissimè configuratos, pro exhalationum ipsarum forma diuersa: vt modò videantur flammæ, modò columnæ, modò lanceæ, modò stellæ saltantes vel discurrentes, descendentes, vel ascendentes, aliquando verò & cometæ multiplices, de quibus non est nunc tempus agendi [2]. quibus omnibus commune est magnam temporis siccitatem denotare, signa quoque esse ventorum diuturniorum, vel violentorum: quod maximè cometis conuenit, qui si frequentes fuerint, etiam præsignificant sterilitatem, famem ac pestem: eò quòd vis cometæ omnem vaporum & exhalationum humiditatem absumit: vnde consequenter mortem minantur biliosis, & qui ardentioris sunt naturæ, quales plerique Principum & Magnatum: eadem siccitatis causa, ad bella quoque & seditiones inclinant. Cętera quæ his astrologi & Squarcialupus addunt, vana sunt & fallacia, quæ dixi, naturæ consentanea videntur. Fit tamen non raro vt cometarum causa sit, supernaturalis dumtaxat Dei dispositio, vt quando fælicem aliquem euentum portendunt, quod sæpe numero accidisse allatis Historiarum exemplis olim, teste Origene *lib. 1. contra Celsum*, docuit Cheremon, *lib. de Cometis*, qui si exstaret, fortassis deprehenderetur nata hæc inde opinio, quoquæ vni regioni seu regno fælicia fuere cum aliorum clade coniuncta erant: Vel sanè causa est Dei dispositio hoc pacto volentis admonere homines, de imminente publica calamitate, vel morte regum aut principū, vt ad pœnitentiā & morum emendationē recurramus [3]. Tunc autem cometæ pertinēt ad ostenta (de quib. actū) & Dei caritatem nobis egregiè cōmendant, non ferientis nisi nos priùs admonuerit, idcircò videmus crinitas stellas in eā partē comam diffundere, cui minantur. Mirificum huiusmodi cōmonitionis signū,
B narrat Gobelinus Persona [4]: nempe in monasterio Bodkensi, quod B. Meinulphus confessor exædificauit, quoddam miraculum ordinarium contigisse talibus ostentis annumerandum: *Tintinnabulum* (inquit) *quoddam magnum æneum benè sonorum in eodem monasterio reuerēter asseruatur. Nam quoties aliqua ex eius monasterij sororibus breui erat abitura è vita absque vllo humano ministerio, per se fortem reddebat sonum.*] Rideat hæreticus, vt lubet, sed alia duo similia accipiat, etiamsi non lubet. Scribit Leonard. Vairus [5], *In Celtiberiæ oppido Vililla campanā esse, quam vocant incolæ* campana Miraculorum, *hanc per aliquot menses priusquam resp. Christiana aliquid aduersi patiatur, ex seipsa nemine pulsante sonare solitam: cuius rei* (sic ait) *testimonium per publicos tabelliones hisce oculis egomet legi, præter fidem, quam de eadem re illius regni Proreges faciebant suis litteris.*] Accedat & aliud è Galliis, quoniam Hispaniam à testimonio arcent aduersarij. Eodem Vairo teste, ad flumen Rhodanum, in Sequanorum confinio, situm est nobile monasterium S. Mauricij. Viuarium illic visitur, in quo iuxta numerum monachorum pisces ponuntur. Illorum si quis ægrotet, pisciculus quoq; semiuiuus cernitur super-

1 Hier. Card. l. 1. de varieta. c. 2. Scipione Capicio l. 2. de Principiis. Fr. Patricio. l. 7. discuss. Peripater. to. 4. Fra. Valesio de sacra philos. c. 50. Villaspanaco & alii.

2 vide Arist. 1. Meteor. à c. 4 Plinium li. 2. Nat. hist. & ibi Commēt. Milichii, Senecam libr. 1. Natu. quæst. Contaren. l. 2. de elem. Cardanum l. 4. de subtilit. & lib. 1. & 14. de variet. Schaligerum cōtra Carda exerc. 79. Fr castor. in li. de Homocentri. & And. Dudithiū tracta. de Cometis, & epist. ad Ioan. Cratonem.

3. Damasc. 2. de fid. ortod. c. 7. Bonau. in 2. d. 14. q vlt.

4 in vita 8. Meinulphi mens. octob.

5 libr. 2. de fascin. c. 14.

natare, quod ſi monachus è vita migraturus ſit, paucis ante diebus piſcis moritur Hoc ita ſe Vairus accepiſſe ſcribit, tum ab Antonio Cardinale Granuellano, ſingulari bonarum artium patrono, teſte oculato, tum ab aliis fide dignis, vt rem locis illis notam atque omni fide conteſtatam.

Porro cùm exhalatio quoque ſit venti materia, & ventorum ideò præcipuè qualitates ſint, caliditas & ſiccitas: facilè intelligitur, cur ex iis & ſanitatis corporum, & fertilitatis anni probabilia ſigna queant deſumi. Qui de ventis plura volet, alibi quærat [1]. C

Secundò non pauciora fiunt ex vaporibus, quæ & ipſa ſuas adferunt probabiles prænotiones. Ex nubibus quam multa queant prædici, poſt quendam Gerardum, docet Conr. Vvimpina [2], nec ſua ruſtica prognoſtica deſunt pluuiis communibus, nec prodigioſis pluuiis [3], ſiue naturalia tempeſtatis anni, ſiue ſupernaturalia iræ diuinæ comminatoria. Anno ſuperiore. 1600. die 18. Februar. propè Arequipam, ex illis qui multi in Peruana ſunt montes igniuomi (*vulcanos* vocant) vnus eorum *Guayna putina* principio candidam nubem viſus pecorariis è longinquo eructare, quam conſecuta eſt procella fragminum ingentiũ quaſi auulſorũ à rupibus, ſed ignitorum: hæc paullum ſpacij progreſſa comminuebantur in minores lapides & paullatim centeſimo ferme paſſu à cratere, in cinerem. Vbi ſaxa decidebant cuncta reuulſa, diruta, cõminuta, interempta: vbi lapides, pauci mortales euaſere vel iumenta, fors Hiſpanus iter faciebat eques: cùm vim grandinis lapillaceę non ferret, deſcendit, & ſe ſub equo locat, ſed equus non valebat ſubſiſtere præ vi ictuum, herus videns nec tutum, nec quietũ ſibi ſub iumento refugium, ephippium aufert, equum deſerit, capiti ſellam imponit, ſic ægrè euaſit cranifragium, torrentes & fluuij ac fontes nonnulli penitus exaruere, aliis lapſus facultas intercluſa cineris multitudine, idq; per leucas plus trecẽtas. Arequipę primum ortæ clara luce tenebræ integrum fere mẽſem durarunt. Interea initiò cælũ fulminib. viſũ dehiſcere, & audiri tonitrua, flãmei quæ globi inſtar artillerię bellicæ acieb. hinc inde diſpoſitis mutuò exploſę viciſſim huc illud diſcurrere, ingens globus ſemel decidit, & à tẽplo in proximũ ambitum, inde in viam publicam patente porta erupit, & ſubitò diſparuit relicto ſulphureo nidore, terræ motus iugis fuit; adeò vt multæ domus conciderent, reliquæ quaſi tripudiarent nutantes. Nec ceſſauit interea pluere terram albam, inſtar cinerũ ſeu calcis tritæ, vt nemo per plateas incederet, quin mox digiti ſpiſſitudine cooperiretur, domus, quæ minimùm, tectæ eſſent craſſitudine ſemipedali: ſic pleræq; ſub onere gemebundæ ſubſiderunt, malum durabat, luce per interualla potiùs oſtentante ſe, quam diem præbente. Menſe ferè exacto ceſſatio fuit, & nonnulla intermiſſio, vt noſtri qui illic degunt perſcripſere: ſed adhuc metus manebat grauiorum. Magnam morum in meliùs tum timor expreſſit commutationem: omnes ad pedes Sacerdotum deuolui, adeò vt quies nulla daretur, & vi in cubicula pœnitentes irrumperent. Sic Deo lucrum animarum multarum acceſſit. Sed nec Satanas neglexit occaſionem. Nam cùm Indi pagani viciniores flammis ſolita ſuperſtitione Magos acceſſiſſent, & ſimul ad montem illum properarent, & malis cantibus, ac ſacrificiis procurarent: magos & viciniores quoſq; flammæ conſumpſerunt, cęteri omnes male multati, deſperabundi pars ſuſpendio, pars aliter ſibi mortem conſciuerunt. Hæc narrata litteris P. Ioan. Ruizij de Alarcon ſcriptis Arequipæ Martij XV. anno ſuperiore, quarum hoc anno Martio menſe exemplar Hiſpanicè perſcriptum legi, vnde hanc epitomen excerpſi. Vix quidquam ſimile lectum vel auditum. Idem de grandine & glacie dicendum, (quæ ſpecie non diffe

1 vide Senecã l.5. Nat. quæſtio Plin l.2.c. 40. & ibi Milichium, Card. l.1.de varie.c. 1.& 8. Valeſ. de ſac. philoſ. cap.50

2 l 1.de ſignis cap.5.

3.de quib. Plinius ſupra ca. 56.& 58 & ibi Milichius.

4 Valeſ ca 50. de ſac. philoſ.

N. B. tale fuit incendiu(m) Vesuvij Montis apud Neapolim an. 1632. 16. Xbris. relatum in propria historia a Bernardino Iuliano.

differunt[1], & Pisidas in κοσμουργία poëticè non philosophicè contra Aristotelē agit) Niuium quoque copia fertilitatem anni, roris & pruinæ multitudo sterilitatem potiùs, prænotant. Nebula descendens serenitatem, ascendens imbres indicat. Tonitru & ecnephias sunt indicia pluuiæ subsecuturæ: alij verò sonitus in aëre audiri consueti[2], magis pertinent ad prodigia. Fulmen & prester, quid pronuncient, Vvimpina te docebit[3].

Tertiò maris tumor, venti, fluuiorum insolitæ eluuiones, pestis annuncia sunt: terræ motus quoque idem designant, testibus Ammiano, Procopio, & aliis.

Quartò, quoad impressiones, quæ per reflexionem lucis, circa vapores ac exhalationes fiunt (vt Iris, halo coronæ, parelus, virgæ) naturalium præsensionum prognostica censeri possunt[4], vt & hiatus, & quæ foueæ & fenestræ vocantur, necnon flammarum illi tractus, quibus ignis fatui est nomen, sunt enim effectus varij, exhalationis vel vaporis superabundantis, & vincentis obstantia, vel interdum luminis victi ac profligati[5].

5. (vt ad terrestria veniamus) ex arborum quoque prouentu prognostica, colliguntur *vt teste Tullio.*

Lentiscus triplici solita grandescere fætu,
Ter fruges fundens, tria tempora monstrat arandi,

Amygdalorum copia indicat messis abundantiam[6]. Trifolium inhorrescit, & folia contra tempestatem surrigit. Sine auris ludentia arborum folia, lanugines & pappi populnei volitantes per aërem, aut aquis innatantes, tempestatem prænunciant. Si rosæ violæue sub auctumnum iterum floreant, pestilitas imminet. Burdigalæ, quæ pestim illam magnam præcessit hyems, aliquas in horto nostro rosas protulit, quas & vidi. Vnum hoc non videtur vacuum à superstitione, quod quidam tradidere: sub auctumnum duas vel tres glādes legēdas, tum cultro scindendas, trium aliquod in his solere reperiri muscam, vermem, vel araneum: muscam denotare discidia eo anno futura vermem fertilitatem, aranea mortalitatem denotari.

D *Sextò* animantes etiam quædam nobis prænunciant, vt,

Cana fulex fugiens e vasti gurgite ponti
Nunciat horribiles clamans instare procellas.

Vt & acredula matutinis instans vocibus.

Fuscaq́; nonnunquam cursans per litora cornix,

Si tamen,

Demersit caput & fluctum ceruice recepit.

Ipsi quoque alumni dulcis aquay ranunculi

Mollipedesq́ue boues spectantes lumina cœli,

Et quæ talia ex Arato Tullius[7], & ex Hesiodo Virgil.[8] Quid contemptius musculo, vel passerculo tamen domos illi ruituras, hi, aëris contagionem fuga præueniunt, quorum omnium etiam causas Francisç. Picus inuestigat[9].

Ex obseruatione huiusmodi Phænomenorum, emersere canones prænotionum, quibus vtuntur nautæ, pastores, & agricolæ de quibus non contemnendum opus exstat Antonij Mizaldi Monluciani, *Ephemeridum rusticarum*, illa quidem ipsa animalia præsagij sui sunt ignara, sed impetum quendam naturalem solummodò sentiunt, mouente phantasia per humores concitata ad petendum quæ commodo, & fugiendum quæ noxæ sunt futura. Quod sigillatim idem Picus ostendit de ciconiis, cypsellis, mergis, delphine, cęteris longum nimis & lentum foret mihi, singulis inhærere. Veniamus ad nobilius

OO 2 ani

1 Valesc. c. 1. 50. de sac philos.
2 vt 2. Machab.
3 d. cap. 6.
4 vid. VVimpinam d. c. 5.
5 vide Senec. lib. 1. Nat. qu. Plinium l. 2. à c. 28. Contaren. l. 2 de element Pernumiam l. 3. Physic & Cardan. l. 4. de subtili.
6 vide Panegyrim nostrā de Natiuitate Deiparæ virginis.
7 li. 1. de diuin.
8 lib. 1. Georg
9 d. lib. 3. ca. 3. cum seqq.

animal hominem, & ex eo quædam præsagia.

QVÆSTIO. III.

De coniectatione medicorum.

EGimus [1] de quadā falsa & illegitima, imò ludibriosa, nunc de vera, seria, & egregia dicendum, hanc medicorum σημειωτικὴν, veteres, recentioresque Doctores integris tractationibus sunt prosecuti [2]; quos legere poterunt, qui plenos sitiunt crateres: mihi hoc vnum videtur vniuersim posse statui.

Signa proba sunt, quæ naturalibus principiis, & veris experientiis comprobantur: cętera sunt vana, & ab arte medicorum aliena. Proborum, quædam sanam integrámq; valetudinem testantur, quædam degenerantem vel iam affectam, quædam succumbentem, & iam victam: quædam se recolligentem & victricem: quædam deniq; sunt ambigua, etiam ipsis magistris. Nec vlla tam certa quin fallant aliquando, ideò vetus sermo verus, præstare à sexaginta medicis, quam à scabinis sex damnari, & morti addici.

1 q. 1 concl. 4.

2 Hippocr. li de Prognost. & in eum cōmentar. Galeni. Aristot. sæpe in Proble. Celsum l. 2. de Medici & horum sequētes vestigia Fr. Picum d. l. 3. c. 7. VVimpin lib. de signis c. 8. & à c. 13. vsq; ad 21 Io. Guintherum Andernacum veter. & nouæ medicinæ cōment. 1. Dial. 7.

QVÆSTIO. IV.

De prænotione Physiognomica.

PHysignomus ex pilorum, & membrorum corporis colore, habitudine, & proportione, de temperie, valetudine, quædam etiam de moribus, ingenio, & animi affectionibus putat se scire: præcipuè frontem considerat faciemque, quia hæc solet esse speculum virtutum intellectualium, & tum vocatur hæc μετωποσκοπία. Huius mentio apud Iuuenalem *Sat. 6.* cùm scribit frontem vati à muliere præbendam. Aristoteles & Polemon confundunt cum *Chiromantia*; quæ propriè manuum considerat lineamenta, quasi quoddam virtutum actiuarum speculum: at si considerat etiam reliqua membra totiusque corporis habitum *Physiognomica* vocatur.

Hanc Physiogn. veteres medici Hippocrates & Galenus diligenter excoluerunt, vt & Aristot. integro libro, & qui exstat Polemon Atheniens. *lib. de Naturæ signis*: quorum scripta laudantur, eò quòd naturæ vestigia calcarūt. Sed recētiores Barth. Cocles *in Anast. Physiogn.* Luc. Gauricus & alii ferè plura miscent superstitiosa, præter vnum fortè Pet. Motium, cuius librum *de multiplici tēperamento & cognoscendis hominibus* laudat Michaël Medina [3]: quia primò complexionis modum, deinde medico & philosophico ratiocinio propensiones & ingenia gentium, prouinciarum, & singulorum hominum describit: methodus hæc vera & recta, sed scriptorem illum nondum potui nancisci. Visus mihi non infæliciter Conrad. Vvimpina [4] Galeni & Aristotelis ferè omnia in Compendium redegisse.

3 l. 2. parænes. Christ cap. 2.

4 libr. de signis c. 8. 9. & 10.

Artis fundamenta varia sunt, primum petitur à quadam cum animantibus similitudine. v. g. qui paruis sunt oculis inuidi censentur, quia simiæ tales, qui magnis, stupidi, sicut boues & asini, ratio est: quia cum Deus auctor naturæ gnarus esset, qua quodque animal indole dotasset, singulis etiam ea addidit instrumenta, quæ huic indoli forent quā aptissima, ferocibus, vt leoni, apro, tauro, vngues, dentes, cornua, timidis ac fugacib. vt lepori & ceruo, artus celeri fugæ necessarios, fortibus araturis, vel onera baiulaturis, toros, gibbum, dorsi, humerorúmque robur, vt camelo, boui equo & reliquis veterinariis. Idcirco quasi ex signo & à posteriori (vt loquuntur scholæ) animantium indolem ex ipsis instrumentis corporeis, quibus à natura sunt prædita, colligunt,

Secundum fundamentum à moribus gentium atque prouinciarum desumitur

sumitur: quæ cùm certò sint corporis habitu, vt plurimum quoque ingeniis moribusque discrepant. v.g. physiognomi definiunt nimium fuscos, stupidos ac pertinaces, esse, quoniam Æthiopes sunt huiusmodi.

Tertium à sexu, v.g. quia mulieres candida vt plurimum & molli sunt cute, eædemq; sunt pauidæ ac leues, ideò candidos & molli cute, moribus obnoxios iisdem censent. Huius secundi & tertii; fundamenti ratio ducitur à omplexione, cùm enim eadem temperies simul causa sit cutis huiusmodi & morum huiusmodi: ratiocinantur, in quocumque cutis sit talis, talem esse temperiem, quare ab eodem, eiusdem temperiei ratione, similes mores exspectandos.

Quartò rimantur affectus animi, à motu membrorum & corporis affectionibus, tale illud Hippocratis, *Oculi non nictantes sunt iracundi: quoniam irati fixis & immotis oculis intuentur.*] Sic ratiocinabatur Salomon [1] dicens, *Homo Apostata, vir inutilis, graditur ore peruerso, annuit oculis, terit pede, digito loquitur, prauo corde machinatur malum.* Et Esaias [2], *agnitio vultus eorum respondit eis.* hoc est vultus exterior eorum, secreta cordis patefacit, sic argumentatur. Martialis [3] (quem vetusta exemplaria nescio cur vocent Martialem Cocum.]

1 prou. 6. v. 12.
2 Es. 3. v. 9.
3 L. 12 Epig. 54.

Crine ruber, niger ore, breuis pede, lumine læsus,
Rem magnam præstas, Zoile, si bonus es.

Mathiam Coruinum Hungariæ Regem, haud illaudatum Principem, nimis deditum diuinationi, adeò vt nihil nisi consultis astrologis soleret suscipere [4] tam studiose accepimus [5] huic vacasse physiognomicæ diuinationi, vt ex primo adspectu lineamentorum faciei, de temperamento & moribus hominũ solertissimè iudicaret, ita vt, magiæ speciem æmulis præbuerit.

4 Bonfinius l. 8 Hungar. hist deca. 4.
5 Ioachimus Cureus in Annal. Siles.

Quinctum fundamentum petunt ex collatione signorum cum signis, & ex quibusdam alia colligunt, verbi gratia, inuidiam ex iracundia, cui tristitia & animi prauitas sit adiuncta.

B Sit conclusio, *Physiognomica consistens intra cancellos naturalis philosophiæ, licita est, & habet aliquid probabilitatis.*

Probatur primò, quia positorum fundamentorum aliqua sunt probabilia, quædam minùs, quædam ampliùs.

2. probatur ex sacris litteris, in quibus, *virorum robustorum facies dicuntur similes faciei leonum* [6]. Item quod, *in facie prudentis lucet sapientia, oculi stultorum in finibus terræ* [7]. & alibi *sapientia hominis lucet in vultu eius* [8]. item, *cor hominis immutat faciem illius* [9], & quæ iam citata [10].

3. ex iuris interpretibus, quorum communiore calculo receptum, quando plures de aliquo crimine sunt accusati & capti, primùm quæstioni subiici debere illum, qui facie deformior, quoniam credendus sit animo quoque prauior [11].

6 1. Paral. 12. v. 8.
7 Prou. 17. v. 24.
8 Eccles. 8. v. 1
9 cap. 13 v. 31.
10 Prou. 6. v. 12. Esa. 3. v. 9.
11 Bald. in l. 2. n. 5. C. quorũ appella nõ recip. Paris de Syndicatu, Hippolitus, Marsil. & alii.

4. probatur sententia philosophorum. Pythagoras enim ad huius disciplinæ regulas, discipulos vel admittebat vel repudiabat. Socrates hac indicina deprehendit Platonem fore, qualis postea laudatus [12]. Maximi hanc fecere Plato [13], Aristoteles, & Sextus philosophus: quorum primum ea vtitur in Dialogis, Secundus accuratè tradidit, tertius idcirco corpus vocauit animi imaginem. Cicero hinc petitis iaculis aduersarium mirè lacessiuit [14]. Velleius Paterculus, veteres ea multùm vsos testatur [15].

12 Sirenius l. 9. de Fato, c. 39.
13 in Timæo.
14 Orat. pro Roscio comæd.
15 libr. 2. hist.

Dixi, non *certitudinis* sed *probabilitatis*: quia solent quidem corporis dispositiones affectionibus animi præire, quod integro libello Galenus demonstrauit: sed præire, non trahendo vel cogendo, verùm leniter & assiduè inclinando:

nando: ita vt bona consuetudine & freno rationis haud difficulter illa propensio superetur. Quod de se testari Socratem non puduit, cùm Zopyrus physiognomus ex lineamentis corporis eius, bardum, stupidum, & mulierosum illum iudicasset [1], Sic intelligendus Cassius medicus [2], cum quæsiisset, cur prodigiosæ formæ homines, plerumque etiam emota sint mente? respondet, *quia corpori consentit anima, vt animæ corpus.*]

1 Cicero li. de fato, Alexan. Aphrodis. l. 4. de fato.
2 Problem 51.

Vnde sequitur 1. longè certiùs iudicium ferri de brutis, quàm de hominibus; quia bruta, propensione sola trahuntur, homo propensionem arbitrij habenis moderatur. Sequitur 2. quod Physiognomo non licet iudicare, de facto, siue de actuali hominis vita, scilicet hunc esse talem: sed de pronitate tantùm ac inclinatione, vt optimè censuit Proclus [3], v. g. talem propendere & inclinari in auaritiam, mulieres, vinum &c. 3. sequitur non posse hanc facultatem iudicare, de donis diuinis & gratuitis, quia Deus hæc distribuit cuique, prout vult: nec de extrinsecis plane homini, vt morte violenta, opibus, honoribus & cęteris fortunæ bonis malisue: nec de nuptiis, statu vitæ, & aliis negotiis, quorum electio est merè voluntaria, talibus nugis plenus est liber *de neuis* Melampi. Ratio est, quia nihil istorum dependet à corporis habitu, vel constitutione. Permittit quidem Deus, vt quædam diuinationes istorum euentu comprobentur, sed simul eos sinit falli, in iis quę magis ipsis necessaria. Scribit Paulus Iouius in Elogiis, de Antonio Tiberto Cesænate, qui Physiognomus excellens suo tempore habebatur, eũ *Guidoni Balneo prædixisse, quod ab intimo amico necaretur: Pãdulfo itẽ Malatestæ Ariminensium tyranno, quòd ex patria pelleretur, & exul in extrema egestate periturus esset. Paulò post Pandulfus Guidonẽ ob spectatam virtutem & suspectam obtruncat: Antiochum ipsum custodiæ mancipat, euẽtum præsagij exspectaturus. Antiochus custodis arcis filiam, ita flexit, vt resti ab ea impetrata in fossam demitteretur: sed cõpedũ sonitu proditus, & à fuga retractus, cum puella percutitur, Pandulfus tandem exsul, & egens ab omnib. desertus, in hospitali diuersorio senex periit.*] sic dum aliis cauit sibi nõ cauit Antiochus. Potuere etiam illa per humanam prudentiam coniici, quid enim inexspectatum aut mirandum, si familiaris tyranno vir fortis, ob suspicionem, ab eo necetur? quid veri similius, quam tyrannum inuisum, vel necari, si sit audax, vel compelli in fugam, si timidus, & semel pulsum ad egestatem redigi?

3 in Alcibiad. Platon.

QVÆSTIO. V.

De Chyromantia.

CHyromantiam diuidunt in Physicam, & Astrologicam.

Concl. 1. *Physica Chyromantia licita est, & physiognomiæ pars, & ideò de illa idem quod de hac iudicium.*]

Ratio est, quia per lineas & partes manus, considerat ipsam corporis temperiem, & ex temperie corporis probabiliter indagat animæ propensiones, hanc probat, artem Aristoteles *l. 1. Histor. animal. cap. 5. & 30. ac 34. problem. sect.* 10. & prolixè eam exsequitur Cõrad. Vvimpina *lib. de signis. ca.* 10. 11. & 12. incautè verò Pet. Primodaius, dum inter duas has species non distinguit, omnem chyromantiam videtur damnare, *Accademiæ Francicæ p. 2. die primo cap.* 4.

Concl. 2 *Chyromantia astrologica prorsùs vana & illicita, scientiæ nomen non meretur.*] Scientiam esse nititur probare Anton. Verderius [4]. nam loqui illum de hac etiam, non de physica tantum patet, tum quia coniungit cum astrologia, & vtramq; scientiam contendit esse, tum quia, in responsione penultimæ

4 lib. 7. var. lection. cap. 9.

obie

obiectionis dicit, harum manus linearum significationem ab astris infallibiliter dirigi &c. quæ sanè Ecclesiasticam merentur censuram, quia Papa Sixtus V. edita contra astrologos & Chiromanticos bulla, definiuit neutram esse scientiam, & vtrosque pariter damnans, grauibus subiecit pœnis: cuius doctissimi & maximi Pontificis sententia præponderat omni contra sentientium temeritati, tum etiam quia in Catalogo Romano librorum, quorum vetita lectio omnes qui Chyromantiam docent, apertè sunt annumerati, prohibita est ergo.

Vanam esse, docet optime Franc. Valesius [1], doctiss. medicus, meritissimo illam detestans, primùm namque laborant væsania mathematicorum, de astrorum influentiis, quam improbauimus *supra q.1.* Addunt de suo, quod stultius est, hanc areolam esse Iouis, illam Mercurij, tertiam Veneris, atque ita porrò. Superaddunt tertiò tales areolæ lineas hoc prænotare, alias illud: quorum nihil ratione vel auctoritate confirmant, sed nudo suo delirio, & prætextæ experientiæ postulant nos manus dare. Cúmque tam inania sint artis huius principia, fuere tamen semper, qui hoc quoque mendacium paruuli diligerent. Olim prosa oratione Chyromantiam tradidit Helenus Syracusius libro, quem nominat *χειροσκοπικὸν οἰώνισμα*, *manus inspectorium augurium*: carmine verò comprehendit Eumolpus quidam, vtriusque meminere Pollux & Suidas. Recentiores scripsere Ioannes de Idagine (Lutheranus, alius à Carthusiano nominis eiusdem Ioan. Taisnerus Athensis, Antonius Cermisonus, Bartolomæus Cocles, Michaël Sauonarola, Petrus de Arca, Marcellus Saya, Andreas Tricassius, Michaël Scotus, Ioan. Teukesberg, & alii, quorum libri scatent superstitiosis. Ars ista palmam manùs primò in certos colliculos, areolas, & lineas diuidit: areolis planetas singulos, lineis astra quædam præficit: horum denique astrorum atque planetarum vulgò creditos effectus ipsis areolis ac lineis manus ascribit, vt breuiter Vvimpana [2] ostendit addens se horum non approbatorem, sed narratorem esse nudum: suo iudicio cuncta nænias esse: detestatur hos & impugnat vehementiùs antiquus scriptor Ioannes Salisberiensis *lib. 2. Polycratici c. 27.*

1 fac. philos. cap. 32.

2 supra ca. 12.

Contra hos libratum illud Iuuenalis Sat. 6.

———— frontémque manúmque
Præbebit vati crebrum poppysma roganti.

quorum prius ad metoscopum, posterius ad chyromantem referendum benè Britannicus obseruauit. Solent hanc vanitatem profiteri vxores (si vxores ex illa colluuie quæ totam peruagatur Europam. Vulgò *Zingaros* seu *Aegyptios* nuncupant, de quib. multa collegit Crespetus *l. 1. de odio Satanæ disc. 12. fol. 176. cum seq.* Sed hi scriptorib. Germanis, quam Gallis vel Italis notiores, ideò hos audiamus, conditionem eorum & originem sedulo perquisiuit extra res fidei, non despicabilis Seb Münsterus l. 3. cosmograph. *fol. 267. Cũ ageretur* (inquit) *annus post Christum natum, 1417. primum per Germaniã apparere cepere homines nigredine deformes, excocti sole immundi veste, & vsu rerum omnium fœdi, furtis imprimis intenti, præsertim fœminæ illius gentis, nam viris ex furto fœminarum victus est: Tartaros aut Gentiles vulgus vocat, in Italia * Cianos appellant. Ducem, comites, milites, inter se honorãt veste præstantes: canes venaticos pro more nobilitatis alunt: sed vbi venẽtur, nisi furtim non habent. Equos sæpè mutant, maior tamen pars pedibus graditur. Fœminæ cum strato & paruulis iumento inuehuntur. Literas circumferunt Sigismundi Regis & aliquorum Principum, vt trãsitus illis per vrbes & prouincias incolumis permittatur innoxiusq. Ferunt ipsi ex iniuncta sibi pœnitentia mundum peregrinantes circuire, atque ex minore Aegypto primùm emigrasse. Sed fabellæ sunt. Hominum genus, quod vsu compertum*

* corr. cingaros.

Zingare chyromantes.

tum est in peregrinatione natum ocio deditum, nullam agnoscens patriam ita circuit prouincias, furto (vt diximus) fœminarum victitans, canino ritu degit, nulla religionis cura etiamsi inter Christianos paruulos suos baptisari curet, in diem viuit, ex prouincia demigrat in prouinciam: per aliquot annorum interualla redit, sed multas in partes scinditur, vt non iidem in eundem facilè redeat, nisi per longa interualla locum. Recipiunt passim & viros & fœminas volentes in cunctis prouincijs, qui se illorum miscent contubernio. Colluuies hominum mirabilis omnium perita linguarum, rusticæ plebi grauis imminẽs: vbi foris illa laborat in agris, hi spolijs inuigilat casellarum. Anus eorum chiromantiæ & diuinationi intendunt, atque interim quo quærentibus dant responsa, quot pueros, maritos, aut vxores sint habituri, miro astu & agilitate crumenas quærentium rimantur & euacuant.] hæc de illorum moribus verissima. Vnde sæpè animum subit admiratio, quo iure, vel iniuria in quibusdam prouinciis hoc genus flagitij à Principibus toleretur: non sine maximo scandalo, & damno rusticorum. Nam scelerum impunitatem permittit, qui sceleratos tolerat. Si hos fures licet tolerare, certè & alios. Si horum chiromantia & maleficia reliqua tolerantur: non id est niti contra diuinæ legis, & Ecclesiastorum canonum auctoritatem? Notoria sunt flagitia quæ Munsterus memorat, & iisdem planè verbis Albertus Krantzius *lib.*11. *Saxoniæ c.*2. vt alter ab altero, vel ambo à tertio acceperint. Quod attinet ad maleficium docet experientia, nam si quis illis ex sacco vel capsa vnicum nummum largiatur, omnes nummi qui in eodem capsa vel sacco inerant, migrasse quo vnicus ille, non rarò deprehenduntur: quod apertum maleficium est. Quoad diuinationes illas, nequeunt excusari à superstitione, aut hæresi (si sic sentiunt) aut impostura scandalosa. Quod alios passim recipiant, ex nationibus per quas transeunt, id nullo pacto illis concedere deberent respub. sed tales qui se iis aggregant, & ipsos receptatores, condignis pœnis coërcere. Nam contrarium est otiosos & vagabundos fouere in reip. perniciem, quod vel stolidum, vel improbum planè. Notæ sunt contra otiosas leges Ægyptiæ, & Atticæ apud Athenæum lib.4. & Pierium li. 34. Notum hodie, vbi iustitia viget, magistratus solere in tales inquirere, vnde victitent, nam nemo de vento præsumitur viuere *l. fin. (de alim. pupil. præstan.)* & meritò semper commendata fuit lex Corinthiorum, quam ex Diphili comœdia retulit Athenæus lib.6.

Est optimè hic statutum apud Corinthios:
Si quempiam obsonare semper splendidè
Videmus, hunc rogamus, vnde viuat, &
Quid faciat operis? si facultates habet,
Vt reditus harum soluere expensas queat,
Perpetimur illum perfrui bonis suis.
Sin fortè sumptus superat ea quæ possidet,
Prohibemus huic ea ne faciat in posterum:
Ni pareat, iam plectitur mulcta graui.
Sin sumptuosè viuit, is qui nihil habet,
Tradunt eum tortoribus. Proh hercules!
Nec enim licet vitam absque malo degere
Talem, scias, sed est necesse aut noctibus
Abigere prædam, aut fodere muros ædium
Aut in foro agere Sycophantam, aut perfidum
Præbere testem. Nos genus hoc mortalium
Eiicimus ex hac vrbe, velut purgamina.

Cin

Cingaros credo tolerassent, quos non præsumptio est, sed res docet, clependo, harpagando, sutelis, maleficiis viuere.

Verùm excusant illos Patroni, calamitosum esse genus hominum, miseratione dignum. cur? Ex Ægypto oriundi, luunt maiorum à fide Christiana apostosiam, & pœnitentiam obeunt, septennalem locis in certis vagationem. Summa defensionis hæc est. Quam diluunt alij: quem dixi Sebastianus; *Sunt anni* (inquit) *plus, minúsve viginti sex ab hoc tempore quando ego Munsterus ista scribo, quod Heidebelgæ agens istius gentis primoribus me adiungens vix extorsit litteras quasdam, quas gloriabantur se habere ab Imperatoribus. at illæ mihi ostensæ erant. Vidimus quoddam quod aiunt Lindoiæ à Sigismundo Imperatore impetratum: in quo mentio fiebat quomodo maiores eorum in minori Aegypto, olim ad aliquos annos, abiecto Christianismo ad Gentilitatis errorem relapsi fuissent, & resipiscentibus eis pœnitentia iniuncta, quod tot annis ex singulis eorum familiis aliquot per orbem peregrè proficiscerentur, diluerêntque in exilio perfidiæ suæ crimen. Sed iam dudum euanuit tempus huiusce suæ peregrinationis, & tamen colluuies illa non cessat circumuagari, furari mentiri, augurare, & diuinare.*] Cur si pœnitentiæ terminus effluxit, pœnitentiam adhuc prætexunt? verum falsum etium, quod de Ægypto iactant. Nam interrogati nec sciunt quidem quid Agyptus, aut vbi minor vel maior. Vnde ergo emerserunt? Mira varietas est sententiarum. Quidam *Cincalos* dictos putant: quasi ἀνεζίκς, penatium expertes & mendicos. Sanè γ. & κ. commutantur facillimè, & Menander in Thaide quendam ait πτωχότερον λεβερίδος καὶ κιγκάλυ mendiciorem liberide & sincalo. Liberis significat spolium serpentinum: *Cinclus* auem cui etiam nomen σεισοπύγις; si caudæ demas ornatum valde implumis: inde rustici egenos & errones, *cinclos* dixere, vt ex Aeliano & Suida docet Adagiographus *chiliad. 2. cent. 2.* hæc sententia placuit Pierio Valeriano *lib. 25. Hieroglyphicor.* Sed ad rem non facit. Polydorus Assyrios & Cilices putat: Volaterranus Vxios è Persia: hoc est ariolari. Nomen indicat, Belgæ *Egipteuers*, Galli *Aegyptiens*, Hispani *Gitanos*, Itali *Cingaros*, vel *Cianos* vocant: Germani superiores. *Zigeuners*: quæ omnes voces ab *Aegyptio* deductæ: & hæc vltima, quasi *Chusener*, à Chus Chami filio patre Aegyptiorum & Aethiopum. Hi quia vident tempus pœnitentiæ prolixum effluxisse; nunc duo quædam comminiscuntur: vnum est se non posse ad patriam redire intercæptis itineribus: cogantur ergo diuidi, & certæ alicui nationi ascribi, & legibus ibi receptis viuere: vel pellantur. Alterum est, etiam post illud septennium, sibi ex patriis sedibus subinde necessariam esse migrationem: si secus fecerint, & non quotannis mandras vel hordas suas (id est hominum multitudinem vtriúsque sexus) exulatum miserint, calamitatem & sterilitatem omnibus, certò præstam esse. Digna hæc causa, in quam sedulò inquiratur: quod si fiat statim apparebit impostura. Quæ, vel vbi hæc gens, quæ quotannis tantoperè multiplicatur? hæc quidem in peregrinatione sua, nisi adultos vndecumque colligeret: citò interiret. Deinde satis isti ostendunt falsum fuisse primum illud de iniuncta pœnitentia. Quod de fonte horum verisimilius comperi, est quod *in Annalibus Boiorum* his verbis ab Auentino perscriptum fol. 826. libro septimo: *Eadem tempestate furacissimum illud genus hominum colluuies atque sentina variarum gentium: quæ in confinio Imperij Turcarum atqu Hungariæ habitant* (Zigenos *appellamus*) *rege Zinkelone, nostras peragrare cæpere regiones, furto, rapina, diuinationibus, impunè prorsus victum quæritant. Ex Aegypto se esse mentiuntur, extorrésque domo à superis cogi se, maiorum delicta: qui Deiparam virginem cum puero* I E S V *hospitio excipere recusarint, septem annorum exilio expiare impudentissimè confingunt. Experimentis cognoui eos vti vene-*

dica lingua & proditores, atque exploratores esse. Cùm alij, tum imprimis Maximilianus Imp. Cæs. Aug. & Albertus parens Principum nostrorum publicis edictis testantur: adeo tamen vana superstitio hominum mentes, velut lethargus inuasit, vt eos violari nefas putet, atque grassari, furari, & imponere impunè passim sinant.] Tria hinc collige, primùm, origine Sclauos esse ex ditione VVinden: sanè, quod peculiare ipsis idioma, in Sclauonicum vergere significat Auentinus: loquens de natiuo. Scio namque præterea fictitium quoddam habere ipsis solis notum, quod Hispani vocant *Zeriguenca*; Germani, teste Munstero, Rotvvelsch, hoc est Rubrum Barbarismum. Norunt interea cuncta ferè Europæ idiomata: & apud Germanos Germanicè, apud Gallos Gallicè, apud Italos Italicè &c. loquuntur: quod necessarium ad finem explorandi. Secundò vides hos septennem illam priorum pœnitentiam, iam ad singulos posterorum porrigere, vt prætextus sit vagandi. Tertiò compertos Principibus prudentissimis de proditione, meritò damnatos, sed quadam imprudentium superstitione foueri. Dicam quod rem valdè confirmat; cum adhuc in Hispania anno 1584. versarer Legione, magna tum multitudo istorum per pagos illos inundarat. festum corporis Domini tum celebrabatur. petierunt aditum in Ciuitatem, vt (honoris caussa) præsultarent, quòd illic consuetum, fecere sed à meridie propter furacitatē fæminarū ortus tumultus. fugere suburbia, & ad S. Marci (D. Iacobi equitum magnifica est habitatio & hospitale) conglobarunt, & iustitiæ administros militari vi repulerunt. mox tamen, nescio quo pacto, dissimulata omnia. Huic hordæ Comes erat: sic appellant: in turba multi recepti Hispani, etiam ex Graiales, Villabraxima & pagis nonnullis Castellæ. Comes tam perietè Castellanum idioma loquebatur, quàm si Toleti natus. Sciebat omnes Hispaniæ aditus terrestres, (*Puertos* vocant) omnes regionum anfractus & difficultates: quid roboris esset cuique ciuitati, qui præcipui in quaque, & quæ cuique opes. Nihil ferè ad rempub. pertinens, tam arcanum, quod eum lateret. nec clam hoc, se gloriabatur. Quò aut cui rei hæc curiosa exploratio? Nónne compescenda vagabundorum hæc curiositas, etiam si solum peregrini, & inculpatæ vitæ? Benè tibi, benè sit Maxime Carole, qui in constitutionibus Comitiorum habitorum Augustæ Vindelicorum anno 1549. cap. 26. hanc fecem mortalium, hos errones periculosissimos, *Zyngemeros* seu præstigiatores Teutonica terra excedere veluti exploratores & proditores Christianæ Ecclesiæ missos à Turcis sanciuisti. Commemorat hanc constitut. Petr. *Gregor. lib. 34. Syntagm. iur. vniuers. cap. 16. num. vlt.* inuehitur in eosdem Crespetus *d. loco,* & (cui meliorem opto religionem) Philip. Camerarius I C. *opere horar. succisiuarum cap. 17.*

Sed obiiciuntur nobis duo, vnum S.S. auctoritas, alterum exempla certa huius diuinationis. Auctoritates sunt duæ: prima est *Exod. 13. v. 9. Et erit quasi signum in manu tua.* Respond. hoc explicari sequentibus verbis: *& quasi monumentum ante oculos tuos.* loquitur enim de solemnitate azymorum: cuius celebrationem vult Hebræis esse signum memoriale liberationis ex Ægypto; Sumit autem metaphoram à more hominum, qui quando volunt alicuius rei recordari, solent digito annulum indere, vel filum alligare: quia cum manum sæpè ante oculos eleuemus, fit vt recordemur eius, quod verebamur ne obliuisceremur. B

2. Iob. 37. v. 7. *Qui in manu omnium hominum signat, vt norint omnes opera sua.* Depinxit ergo Deus in manu singulorum vnde queant prænoscere, quid dicturi, facturi, passuri ue sint.

Respond. cum Olympiodoro & Philippo presbytero ibi, verbis istis significari, hanc temporis vicissitudinem, de qua loquitur, serenitate & procellis niuium.

niuium imbriúmque à Deo contemperatam, vt & Dei fortitudo fiat manifesta; & homo videns se tam facili negotio à Deo quauis tempestate impediri à proposito, manúmque suam sic quasi quibusdam vinculis astringi, & ab opere arceri: cognoscat se, sine Dei adiutorio posse nihil, suámque confiteatur imbecillitatem. fauet huic expositioni versio LXX. quæ habet; *vt cognoscat omnis homo imbecillitatem suam*: necnon Hebræus contextus, in quo ad verbum, sic; *in manu* (siue in vehementia) *omnes obsignabit, ad sciendum omnes homines opus eius*. vbi ex more Hebræorum, *Veiad* ביד noster vertit, *in manu*, pro in vehementi atque admirabili signo. sicut Isaias & Ezechiel[1] *Iad* posuere pro visione prophetica non vulgari: sicut Moses[2] *manum Dei* vsurpauit, pro potentia & magnitudine Dei. Lege longè aliam explicationem loci Iob, apud Francisc. Valesium: quæ, quamuis ingeniosa sit, cum præcedentibus verbis non cohæret.

1 2. Reg. 3. v. 15. Esai. 8. v. 11. Ezech. 1. v. 3. & c. 33. v. 22 & c. 37.
2 Exod. 14. v. 31.

C 3. certant exemplis prædictionum, quas euentus roborauit. Bartholomæus Cocles ille, qui tot chiromantiæ libros edidit, Antiochi Cesænatis, de quo, *q. præcedenti* scripsi, discipulus, Lucæ Gaurico astrologo fuit auctor fugæ: vt, qui instabat, cruciatum violentum euaderet. Gauricus contemnens monita: eo quod Ioannem Bentiuolum Bononiensi tyrannide deiiciendum in Ephemeridibus prædixisset: iussu violenti Principis, ex alta trochlea suspenso fune quinquies quassatus, & astrologiæ suæ iactatæ & chiromantis contempti pœnas dedit. Alexandro Medici Græcus quidam ex manus inspectione prædixit mortem, & signa edidit percussoris: fore ex eius intimis, habitu gracili, vulticulo buxeo, suspensa taciturnitate, cæteris insociabilem: quæ in vnum Laurentium, qui & percussor, omnia conueniebant. Sed idem ille Cocles, prædixerat Copono cuidã, eum breui scelesto homicidio manus cruentorum: & Hermeti tyranni filio, futurum, vt exul in acie cæderetur. Hermes igitur fatali metu percussus Copono clam imperat, vt Coclitem, nouum sibi Agamemnoni Calchanta, necet. Nec Cocles discrimen nesciebat. Ideò secreta galea caput munierat, ingenti gladio, quem peritissimè ambabus manibus regebat, semper armatus. Verùm à Copono baiuli habitu personato, dum seræ ostij, calculo, præpeditæ, clauem insereret, adacta in occipitium securi, interfectus est: nullam aliam patrati facinoris causam adferente Copono, quàm quod ipse Cocles breui homicidam futurum asseruisset. Vnus ista omnia narrat Iouius[3], nec vsquequáque indubitatæ fidei Historicus, nec satis, à superstitiosis & gentilium, ne dicam opinionibus, saltem locutionibus, alienus: cui vt ea contigisse concedamus, idem tamen, quod astrologis talia iactantibus, cum D. Augustino respondendum. vide supra quæst. 1. respons. ad 4. obiectionem. pag: 196.

3 in Elogiis.

QVÆSTIO VI.

De coniectatione ex somniis.

A GRæci vocant ὀνειροπολίαν, de qua Senariorum libellus à Iunio Hermano editus habetur[4]. Cæterorum onirocriticorum veterum, non magna reip. iactura omnes libri interierunt præter vnum Artemidorum Daldianum, delirũ senẽ: qui libris quinque cuncta ab aliis tradita cõplexus fuit. Hodie impretio habẽt Apomasaris Arabica Apotelesmata, ex recentiorib. Conr. VVimpina vellem, ne tam multa sine antidoto cõgressisset[5]. Auorũ quoque memoria: hanc in Italia vanissimè profitebatur artem Iunianus Maius[6]: cuius exstant epistolæ & libelli quidam Grammatici. Ex insomniis prophetiam fingebat Thomas Munzerus

4 inter animaduers. lib. 1. cap. 18.
5 lib. de diuinat. c. 14. & li. de insomnis per decem capita.
6 de quo Alex. ab Alex. lib. 1. c. 11.

zerus Anabaptiſtarum parens vnus. Braſileenſes Indi in expeditione ſomnia obſeruant: ſi hoſtium carnes torrere ſomniarint, proſperum ſomnium cenſent, & victoriam ſpondent: ſin contra ſuas, ab hoſtibus vinci metuunt. [*Ioan. Stadius lib.2. Hiſtor, Braſileenſ.cap.27.*] Legi cum vtilitate tantum illi de hac materia videntur: qui cum D.Thoma & Antonino [1], quibus liceat attendere, quæ & quibus interpretari permiſſum ſit, expenderunt [2]. hos imitabor.

Macrobius, *lib.1. de ſomn. Scipion.* quem ſequitur *Saliſber. lib.2.* ſomnia diuidit, in ἐνύπνιον, φάντασμα, ὄνειρον, ὅραμα, χρηματισμὸν; *in ſomnium, ſpectrum, ſomnium, viſum, & oraculum*: ſed Artemidorus [3] ea quinque ad duo reuocauit, *inſomnium*, nempe & *ſomnium*; ſub inſomnio, ſpectrum: ſub ſomnio, comprehendit viſum & oraculum, quoniam hæc illud conſequuntur. Gentiles conſentiunt ſpecies primas, inſomnium & ſpectrum, ἀσήμαντυς eſſe, nihilque ſignificare vel præmonere. *Somnium* igitur ſtrictè ſumptum, vt opponitur inſomnio, definiunt, motum aut figmentum animæ multiforme, futurorum bonorum vel malorum ſignificatiuum. Huius verò prædictionis fundamentum ſtatuunt experientiam, & quandam proportionis ſimilitudinem rei ſomniatæ ad euentum. Experientiam vocant, ſi vnus vel plures, cùm hoc vel illud ſomniaſſent, talem vel talem poſtea fortunam ſunt experti: ſimilitudinem verò illam proportionis longè quoque putidiùs inueſtigant. Primò ex quodam more ac conſuetudine; v.g. radi caput honeſtum & religioſum eſt monachis, quia moribus ipſorum & regulis id conſentaneum: ergo ſi monachus id ſomniet ſibi accidere, proſperum erit ſomnium. Sin verò id ſomniet aliquis coniugatus, præſagium dicent eſſe infauſtum: quia coniugatis dedecoroſum, ſic raſo vertice incedere. 2. ex vocabuli ſignificatione; veluti audit quis vel legit Serapidis nomen, morietur. quia Serapis idem qui Pluto & Orcus. 3. ex rei ſignificatu Hieroglyphico: vt ſi quis ſibi viſus ſit cathena ad templum alligari; fiet Sacerdos, & illi templo ſeruiet æternum. 4. à fabuloſis narrationibus: veluti viſus eſt ſibi aliquis vagus in Iſthmo filiolum ſuum quærere? peribit filius merſione, iuxta fabulam Melicertæ. 5. de aliqua ratione aſtronomica vel phyſica, longè petita, veluti ſomniauit ſe lumen à luna petere? cæcus fiet, quia luna proprio caret lumine. item videtur quis in ſomnis manus vrſæ habere? damnatus ad beſtias, & ad palum deligatus, ab vrſo deuorabitur. cur? quia vrſus intra ſpeluncam latitans ori manum inſerit, & veluti adedens exſugit, indéque ſumit nutrimentum. Hæc artis ſunt fundamenta, quam ingenioſa, tam puerilia: miréque ridiculus in his eſt Artemidorus, quia quod vni aliquando caſu accidit, in conſequentiam trahit, & canones conflat ſtuppeos, quibus merè fortuiti caſus ad ſimiles euentus prædicendos pertrahantur.

1 D. Tho.2.2. q.95. a.6. Antonin.2. p. tit. 12.c.1.§ 8.
2 Turrecrema in c.non obſeruetis 26. q. 7. Mich. Med.d. c.2. Valeſ.ſup. c. 32. Sirenius d.lib.9. c. 25. Ioã. Nider. ad 1.præcep.c.10. q.2. Saliſberienſis lib.2.c.17.
3 lib.1.c.2.

Vnde apparet primò, nihil huiuſmodi Oniropolicis libris deferendum; meritóque damnari eos, qui ad huiuſmodi ſcripta animum adiiciunt, nominatim ad legendum fictitios hac de re libros Abrahami, & Salomonis, & libellum ſomnialem, qui Danielis Prophetæ nomine falsò circumfertur. de quo agitur in Decreto Gratiani [4]. Apparet 2. ſuperſtitioſum eſſe conſilium Syneſij [5]: quo ſuadet, vt quiſque ſibi ſuis ex ſomniis, cum eorum quæ poſtea perpeſſus collatione, artem quandam coniectandi conficiat: quod inutile ſtudium, vanúmque commẽtum accuratè iampridem Franc. Picus confutauit [6].

4 d c.non obſeruetis
5 lib.de inſomniis.
6 lib 6.de præ not.c.8.

Sit tamen 1. concluſio; *Quædam ſomnia verum euentum prænunciant, quædam nullum, vel illuſorium. quàre etiam quædam licet obſeruare, quædam non licet.*]

Concluſ. hæc egregiè confirmatur à Prudentio *in Hymno ante ſomnum*, his verſibus.

Sed

Sed dum pererrat omnes
Quies amica venas,
Pectusq; feriatum
Rigat placente somno:
Liber vacat per curas
Rapido vigore sensu,
Variásque per figuras
Quæ sunt operta cernit.
Quia mens, soluta curis:
Cui est origo cœlum,
Purúsque fons ab æthra:
Iners iacere nescit
Imitata multiformes
Facies sibi ipsa fingit,
Per quas repente currens
Tenui fruatur actu.
Sed sensa somniantum
Dispar fatigat horror.
Nunc splendor intererrat
Qui dat futura nosse:
Plerúmque dissipatis
Mendax imago veris,
Animos pauore mæstos
Ambage fallit atra.

Canonica hæc & certa: non æquè quod subdit, etsi plerúmque contingat:

Quem rara culpa morum
Non polluit frequenter,
Hunc lux serena vibrans
Res edocet latentes:
At qui coinquinatum
Vitijs cor impiauit,
Lusus pauore multo
Species videt tremendas.

Verum conclusio multis repugnat. nam est contra Xenophanem Colophonium, & Epicuræos, qui cuncta somnia volebant contemni: est contra Stoicos, Protagoram, Artemidorum, Tyanæum, & similes: qui si somnium sit, necessariò quoque aliquid volunt significare (vt ex eorum suprà posita definitione patet) & ideo nolunt vlla omnino somnia negligi, vel præteriri. Vtrum extremum condemnat S.S. Stoicorũ, dum ait [1]: *vbi multa sunt somnia, plurima sunt vanitates, & sermones innumeri: tu verò Deum time.* Item [2], *somnia extollunt imprudentes, quasi qui apprehendit vmbram, & persequitur ventum: sic & qui attendit ad visa mendacia.* Epicuræos autem damnat, dum tot exempla diuinorum somniorum & interpretationem, passim suppeditat [3] Rectiùs ergo Homerus [4] & Virgilius [5] commenti sunt fabulam, de duplici porta somniorum: per eburneam falsa, per corneam emitti vera: vt indicarent quædam vera & significatiua, quædam falsa & inania ducenda.

1 Eccle. 5. v. 6.
2 Ecclesi. 34.
3 sup. c. 1.
4 Iliad. 1.
5 Aeneid. 6.

2. Concl. *Tam certa sunt somnia, quam eorum certa causa. si effectum certum certò producit, etiam somniorum prædictio certa: si probabiliter, probabilis, si fortuitò, fortuita & fallax.*]

Explicatione hæc tantum indigent. Synæsius prædicto commentario comminiscitur spiritum quendam phantasticum: quem vult esse animæ vehiculum, auctorem & fabrum omnium somniorum: quod Platonicum figmentum est, fabulis æquale poëtarum. Porphyrius duas causas agnoscit: vnam, dæmones bonos malósque: quam nos admittimus esse causam quorundam somniorum: aliam notiones quasdam, quas animus ex alia vita secum allatas in corpus intulerit; quod est à fidei dogmatibus alienum. Nec enim animus hominis corpore antiquior aduenit aliunde, nec quando infundebatur à Deo, vllas secum creatas species, secum attulit. Aristoteles [6] negat vlla à Deo immitti somnia: quod S.S. prorsus repugnat. Contra Plato [7], cuncta somnia dæmonibus ascribit, quod rectæ Philosophiæ, & quotidianæ experientiæ refragatur. Meliùs Hippocrates [8], vera somnia, Deo, partim naturalibus causis adscribit. Rem acu tetigisset, si tertium membrum addidisset, non prætermissum à D. Gregorio [9]: qui rectissimè somnia tribus auctoribus adscripsit, Deo, Naturæ, Dæmoni: vnde posteriores Theologi ea diuiserunt, *in Diuina, Naturalia, & Dæmoniaca.* præcipua difficultas est de Naturalibus.

6 lib. de diuinat. per insomn.
7 in Sympos.
8 l. de insomn.
9 lib. 8. Moral. c. 13. & lib. 4. Dialog. c. 48.

Naturalia

Naturalia proficiſcuntur vel à cauſa intrinſeca ſomnianti, vel à cauſa illi extrinſeca. *Intrinſeca* naſcuntur, quædam potiſſimum ab anima, & tunc dicitur *cauſa animalis*, aut (vt quidam loquuntur) *moralis*: quædam potiſſimùm à corpore, & vocatur *cauſa corporalis*, & ab aliis, ſtrictè loquendo, *naturalis*. *Intrinſeca cauſa animalis* eſt, quando ſomnia obueniunt de rebus, quibus cogitatio vigilantis valdè fuit intenta, iuxta illud Salomonis [1]; C

1 Eccle.5.v.2.

Multas curas ſequuntur ſomnia. de hac cauſa, Attius;
Rex, quæ in vita vſurpans homines, cogitant, curant, vident,
Quæq; agunt vigilantes, agitantq; ea ſi cui in ſomnis accidant.

Minùs mirum eſt.] idem cenſuere Lucretius, & plurimi, quos [2] Alibi citaui: nunc non repetam. D. Greg. Nyſſenus acutiſſimè ſcripſit [3], huiuſmodi ſomnia ſimilia cenſenda citharæ, cuius, fides ceſſante manus impulſu, adhuc modicum extrema motione trepidant ac tinniunt.

2 in Comm & Aduerſ. in Senecæ Octauia.
3 lib. de hominis opificio.

Corporalis intrinſeca cauſa naſcitur à præſenti diſpoſitione ac temperamento corporis, quod vel inedia exhauſtum, vel crapula repletum: vel humore aliquo nimis prædominante ægreſcit: vel alio interiore vitio laborat. Ex his cauſis, vel pacata, vel turbida, vel multiformiter varia ſomnia naſcuntur. Quibus ſanguis eſt copioſior, roſas ſomniant puniceas, crocum, hortos, conuiuia, choræas, complexus, aërem, volatum, & læta omnia. Phlegmatici, mare, aquas, balnea, nauigationes, ſubmerſiones, onera grauantia, tardam, & impeditam à noxiis fugam. Colerici, colores flauos, rixas, pugnas, incendia. Melãcholici, fumos: caliginem, tenebras, vagationes per loca ſola, nocturnas oberrationes, tetra ſpectra, mortes, triſtiáque cuncta. Quibus veſica humore plena, ſomniant de lacubus, fluuiis, imbribus, & ſomniando nonnunquam impluunt ipſi in ſauanas. Quibus dominantur ſinceri puriqúe ſucci, putant in ſomnis volutari ſe inter odoratos ſuauéſque floſculos: contra in ſordidis, cœno, cloacis, cadaueribus verſari ſeſe, quorum in corpore humeros fœtidi putridique coaceruantur. Quibus viſcido humore affectæ obſtructæque ſunt partes cerebri poſteriores, illi comprimi ac ſuffocari ſibi videntur in ſomnis. ἐφιάλτην Græci, Latini *Incubum* morbum, Hiſpani *la peſadilla*, Galli *la coquemare*, vocant.

Naturalis extrinſeca ſomniorum cauſa eſt, quando dormientis imaginatio ab agente extrinſeco mouetur. huiuſcemodi agens eſt duplex, alterum eſt aër ambiens, alterum impreſſio ſiue influxus corporum cœleſtium. Sicut enim corpora cœleſtia ſuo in materiem corpoream influxu varias formas lapidum metollorum plantarúmque gignunt: ſic influendo in phantaſiam, quæ organis corporeis eſt immerſa poſſe à cœleſtibus corporibus produci ſpecies imaginabiles, effectui à corporibus illis cœlicis promananti conformes, non eſt negandum. De his,

Sit 3 concl. *Somniorum ex naturalibus cauſis deriuatorum, eatenus licita eſt obſeruatio & interpretatio, quatenus cauſſæ naturales effectibus cauſæ ſuæ coniunctis ſunt adæquatæ.*] D

In hac concluſione medici, Hippocrates & Galenus, & Theologi conſentiunt, eáque deducitur ex iam dictis. Indiget verò tantum explicatione. Quando cauſa eſt *intrinſeca & animalis*, poſſumus ſomnium obſeruare, vt in poſterum ſtudia vitámque noſtram melius & ſecurius inſtituamus. Eſt, quem lectio vel cogitatio diurna, fœdis illuſionibus tempore nocturno inquinet? excludat quanta poteſt cura ſimiles cogitationes. Territant alium crebra ſomnia, & in puſillanimitatem, deſperationem, vel quod aliud adigunt vitium? cauſas debet ſomniorum inquirere, & remedia procurare, quibus liberetur.

Contrà

Contrà somniis alius vrgetur in bonum, vt religionem, cælibatum, pœnitentiā? probet iste, num hæc, vt videntur, à Deo sint. Somniorum huiusmodi naturalium interpretatio pendet ab experientia, & ingenij sollertia, cognitione studiorum, morum, & propensionum, quæ sunt in singulis.

Quando causa *intrinseca est corporalis*, potest quis instantes morbos metuere, seque præmunire. Scribit Galenus [1], quendam cùm somniasset alterum crus sibi factum lapideum, mox ea corporis parte paralyticum exstitisse. Eadem caussa tam vehemens quandóque est & accelerata: vt quando quis somniat aliquid sibi accidere, id reuera tunc illi accidat. exemplum Cornelij Ruffini petere licet à Plinio secundo [2].

1 lib. de præsag. quæ ex somn. ducunt.

2 lib. 7. Nat. hist c. 50.

Quando *naturalis* causa est *extrinseca*, tunc videndum: an effectus sui principium aliquod in nobis habeat, vt si somnianti ipsi agendum vel patiendum aliquid sit ab illa causa (exempli gratia, si somniem me iturum Romam, vel conflicturum.) an verò euentus principium somnianti sit prorsus extrarium, veluti quod largus imber erit, quod nauale prælium futurum, quod Turcæ profligandi. Et hæc extrinseca rursus in duplici genere sunt; quædam non adeò sunt à somniante remota, quin possit ab illis naturaliter affici & pati, v. g. possum hodie pati à caussis futuræ cras pluuiæ, vt experiuntur podagrici & herniosi: quædam tam procul remota sunt à somniante, vt nihil corpus eius ab illis naturaliter pati queat, v.g. non possum hic pati à caussis futuri hic imbris post biennium, propter temporis distantiam: nec futuri statim imbris in Iaponia, propter loci intercapedinem: nec à causis, propter quas modernæ reginæ Anglorum successor ad solium euehendus: quia causæ huiusmodi nihil pertinent ad corporis mei temperamentum. Hoc igitur dico; Extrinsecas causas, quæ in nos possunt operari, probabilitatis aliquid præbere ad huiusmodi somniorum interpretationem, iuxta probatorum medicorum & philosophorum morem, similitudines in somnis visas inter se comparantium: & quæ quarum rerum sint similitudines, & ex quibus causis proficiscantur perpendentium. Verè tamen hæc probabilitas valdè tenuis est, & minuta. Extrinsecorum verò, quæ in nos agere nequeunt, penitùs incerta & fallax est obseruatio: si quando respondeant euentui, id à casu fit, vel ab intelligentia quapiam reuelatur.

Vnde infertur corollarium, *eum peccare, qui ex naturalibus somniis, etiam intrinsecis, futura contingentia diuinat, vel quæcúmque ab arbitrij manant libertate siue somniantis, siue alterius, multóque magis, qui de iis quæ sunt gratiæ dari à Deo gratis solitæ.* ratio est, quia hæc non dependent à causis naturalibus, aut temperie corporis. Hæc de naturalibus.

E *Diabolica* somnia sunt, quæ mali spiritus insidiosè dormientibus immittunt, vel ad perturbationes animi ciendas: vt libidinem, iram, odium, desperationem: vel ad occultorum aut futurorum significationem; de quibus verum illud Penelopes Homericæ, minimè curanda somnia: & illud sapientis [3]: *multos errare fecerunt somnia, & exciderunt sperantes in eis.* De hoc genere fuerunt lectisternia gentilium in fano Serapidis, Aesculapij, Podalyrij & aliorum, quibus incubantes somnia captabant, quorum mentio etiam apud Maronem in Aeneid. de quibus iam egi [4]. Minùs notum illud, quod de Venere Gazæa scribit Marcus Historicus testis oculatus [5]; *In loco* (ait) *qui vocatur tetramphrodos (hoc est quadriuiū) stabat statua marmorea. & dicebant eam esse Veneris. erat autem supra aram marmoream: statua verò effigies erat nudæ mulieris, quæ palam ostentabat verenda sua: statuam autem in honore habebant omnes ciues, maximè verò mulieres lucernas* accen

3 Eccl. 34. v. 7

4 sup. c. 1. q. 2. sect. 2.

5 in vita S. Porphyrii Episcopi, mens. Febr.

accendentes, & thura sufficientes. Dicebant enim eam in somnis respondere ijs, quæ volunt inire matrimonium. Decipiebant autem se inuicem mentientes. Sæpè verò iussi à dæmone contrahere matrimonium, tantum abfuit, vt id rectè eis procederet, vt inter eos fierent diuortia, aut malè cohabitarent, &c. addit enim de mendacibus responsis plura, & de statuæ *ad signum crucis* deiectione, dæmonisque fuga. Huiusmodi sunt somnia Anabaptistica, & fuere olim Enthusiastarum; & admiranda quædam Gentilium: quæ ad naturales causas vel nullo modo, vel ægrè possunt referri, notabo loca, vnde petet qui volet. tale fuit somnium Epithelis Messenij de anu liberanda per humi effossionem inter myrthum & similacem [1], tale Aedesij philosophi apud Eunapium; tale matris Attilæ [2], de filio: tale Ptolomei apud Tacitum [3], Tale Nestorij Atheniensis apud Zozimum [4], & Iuliani Apostatæ apud eundem, & Ammianum [5], & multa alia apud Valerium Maximum [6]: sed omnibus admirabilius quod de Odati & Zariadre refert ex Charete Mitylenæo, Athenæus [7].

1 Pausan. in Messenia.
2 in eius vita.
3 Anton Bonfin. rer. Hungaric. l. 3. decad 1.
4 lib. 4. hist.
5 lib. 4. Ann. lib. 21.
6 lib. 1. c. 7.
7 lib. 13. Dypnosoph. c. 13.

Tale meo iudicio fuit nostri temporibus somnium Lud. Borbonij Principis Condæi: qui Hucnotorum hæreticorum & perduellium, contra Regem Christianiss. Carolum IX. copias ductabat: si vera sunt quæ de ipso Richardus Dinotus scripsit: nam vt de alienis dubitem facit, quòd cùm bis mei meminerit, *in Historia tumultus Belgici*, bis (deceptus puto, non spontè) veritatis cum iniuria id factum: video deceptum in meis, & alienis quibusdam, quorum testis occulatus fui: decipi potuisse credo etiam in reliquis: hæc dubitandi causa. Sed is *lib. 2. de bello Gallicano* acturus de prælio propè Druidarum vrbem, commisso; *Cùm Condæani* (inquit) *sub signis starent aduentum hostium & prælium exspectantes, inter duas acies duo lepores exciti sunt, qui innumeris sclopetorum glandibus petiti intacti in diuersa abierunt. Prognosticon crastinæ pugnæ, in qua hostiles acies inter se congressæ, campum prælij vacuum reliquerunt in diuersa abeuntes.* (primum hoc ad omnia pertinet, & hi lepores duo dæmones videntur fuisse.) *Pridie eius diei quiddam non minus prodigiosum ipsi Condæo accidit, quod futuram etiam pugnam prænunciare visum est. Cùm ad riuum quendam per quem ille cum equitatu transibat multus populus congregatus esset, vt transeuntes equites spectaret: ecce anus, in mediam aquā se coniicit, Condæūq; arrepta illius ocrea sistit, atque eum attentè respiciens hæc verba protulit: Princeps vade, tu patieris: sed Deus est tecum.* (Quis adeò obesæ naris, cui non suboleat Satanæ commentum; vt in hæresi Cingliana, pro qua tuenda hoc bellum gerebatur, miser, & comites confirmarentur? Erat hæc vel de eodem grege; vel fluminearum Nympharum vna, hoc est cacodæmon. Certè bonus spiritus non diceret, cum hæretico ad hæresim propagandam esse Deum. Sed pergit Caluinista.) *Narrabat etiam ipse præterita nocte somnium habuisse: quo sibi videbatur ter diuersis temporibus in prælium descendisse, penes ipsum victoriam stetisse tribus præcipuis hostibus cæsis: sed post lethale vulnus accepisse.* (En somnium, fors an à pincerna narratum? audi accommodantem rebus iam præteritis, & ideò non tam Prophetam, quàm narratorem.) *Hoc Condæi somnium fatidicum fuisse postea tempus ostendit. Nam in Druidico prælio Sanctādreanus Marescallus occubuit, Guisanus Dux in obsidione Aureliarum, Comestabilis in pugna Sandionysiana lethaliter vulneratus est, Condæus post in Bassacensi prælio trucidatus.*] Pulchrè. nam inter Poltrotum & Guisium quem occidit tum prælium fuit: & Princeps Condæus in Poltroto erat, cum scelestissimus latro Guisium schlopo inopinus traiecit: quod se factum auctore Condæus nunquam fateri voluit. Quid etiam vetet tale somnium à Condæo militari stratagemate confictum ad suos animandos, & de tribus victoriis certos securósque reddendos? dices euentus respondit. adi Aristotelem, docebit à casu

hæc

hæc fieri poſſe, & quia facile eſt accommodare viſis euenta, cùm præteriere. Huc pertinet quod Bleſenſis ſcribit, *Non ignoramus*, inquit Apoſtolus, *aſtutias Satanæ. Mentibus hominum phantaſticas illuſiones immittens, nunc auium volatu, nunc incurſu hominum, nunc ferarum, ſomniiſq; aut aliis modis promittit ſcientiam futurorum & ſic rerum euentus latos, infauſtoſue denunciat, vt quietem cordium vana curioſitate ſollicitet, atq; vt aliquid paullatim de fidei ſinceritate incruſtet*, & paullo poſt, *Veruntamen vt fidē habeam ſomnijs, nulla me ſomnia inducent. Non inficior quin animo frequēter exreliquiis cogitationis, vel ex innata ſibi perſpicacia* (ſignificat præſagium illud & ſollers quod ex præſtantia ſpiritualis naturæ naſcitur, ſed valdè imperfectum, cum homo poſt euentum vt plurimum, collatione ſomnij & contingentium facta, deprehendit) *quaſdam futurorum præfiguret imagines: ſed crebro decipitur. Nā ſicut per experientiam didici, ex ea viſione, quæ mihi gaudium quandoque nunciauerat, poſtea contrarium reportaui. Somnia itaq; ne cures amice cariſſime.*] Sic ille epiſt. 65. editionis optimæ Buſeianæ.

De his ſit 4. Concl. *Dæmoniaca ſomnia obſeruare, vt fraudem dæmonis caueas, licet, ad occultorum ſcientiam, vel euentus futuros, nec licet nec expedit.*] Prior pars patet, quia hoc animæ ſalutare eſt, & aliquando neceſſarium poſterior pars probatur, quia hoc lege Dei prohibitum [1]. *Non augurabimini, nec obſeruabitis ſomnia* Item quia non poteſt horum interpretatio, citra miraculum, haberi, niſi ex pacto cum dæmone, quod prorſus illicitum. Nec etiam hoc expedire poteſt, quia ſic accepta occultorum cognitio, curioſa & ſuperſtitioſa eſt, futurorū verò cōtingentiū, non niſi fallax, vt pote ipſi Diabolo incerta, *vide Saliſberienſem d. c. 17.* 1 Leuit 19. v. 26. Deut. 18. v. 10.

F *Diuina* in ſomnia nobis, à Deo mediantibus bonis angelis ſuggeruntur, quorum iam cauſæ & modi ſunt explicati [2], exempla qui volet, ea paſſim reperiet, vt Theodoſij Imperatoris [3], Arnobij, Rhetoris [4]. Mauricij Imperatoris [5] & Bardæ [6], & Eulogij [7], & fortaſſis tale fuit Alexandri Magni de ſanitate reſtituenda Ptolomæo [8], & de Caſtrioto matris apud Barletium lib. 1. & multa apud Fulgoſium lib. 1. Exemplor. c 5. Sit

Concl. 5. *Diuinorum ſomniorum obſeruatio licita eſt: ſed interpretatio ſolis conuenit illis quibus à Deo facta interpretationis reuelatio.*] Prior pars patet, quia immittuntur à Deo vt ea obſeruemus, eaq; nos doceant, moneant, corrigant, poſterior pars probatur verbis Danielis [9], *Myſterium quod Rex interrogat ſapientes, Magi, arioli, & aruſpices nequeunt indicare regi: ſed eſt Deus in cœlo, reuelans myſteria, qui indicauit tibi, &c.* & poſtea [10] *Mihi quoq;, non in ſapientia, quæ eſt in me, plus quam in cunctis viuentibus ſacramentum hoc reuelatum eſt, ſed vt interpretatio Regi manifeſta fieret.* Paulus quóq; [11], *quæ Dei ſunt, nemo cognouit, niſi Spiritus Dei.*

2 ſup. c. 1. q. 2. in fine.
3 Theodore. l. 5. hiſto. c. 6. & 7.
4 apud Hieron. in Chro. Euſe.
5 apud Glycam. p. 4. aunal.
6 apud eundē Glycam.
7 D. Aug. lib. de cura pro mort.
8 Diodor. Sicul lib. 17.
9 c. 2. v. 27.
10 v 30.
11 1. Cor. 2. v. 11.

Diſcernere dæmoniaca à diuinis ſomniis pertinet maximè ad confeſſarios, & qui medicinam, faciunt animarum, qui diſcretionis ſpirituum dono præditi ſunt, pendet hoc iudicium à cauſis & circumſtantiis reliquis, ad eum modum, quo viſa & reuelationes expendendas docui [12]. In ſumma hoc obſeruandum, ſi conſtet, neq; ex animali, neque ex corporali cauſa ſomnium fuiſſe natum dubitetur verò vtrum ſit à Deo, vel à diabolo, tutiſſimum fore, ſi, vt à diabolo immiſſum, caueas & contemnas, probatur hæc regula, tum ex Sapiente Syracide, qui docet extrinſeca ſomnia eſſe contemnenda, quæ non conſtat à Deo immiſſa. Nam iſte eſt ſenſus horum verborum [13]; *Niſi ab altiſſimo fuerit emiſſa viſitatio, ne des inſomnijs cor tuum.* 2. probatur ratione, quia curioſa ſomniorum obſeruatio, ad hoc diſcrimen agnoſcendum eſt ſuperuacua, quia Deus ſolet, quando ſomnium mittit, ſimul hominem certum reddere, hoc ſomnium à ſe profectum, & cælitùs immiſſum fuiſſe. 3. docetur experientia, nam eos qui

12 lib. 2. q 6. & hoc lib. 4. c. 1. q. 3.
13 Eccleſ. 34. v. 6.

curiosè ad somnia attenderunt, somniorum interpretatio subsecuta, in grauissimas calamitates & interitum præcipites egit, vt Agamemnonem Homericum in Iliade, Cyrum Persarum Regem [1], Xerxem [2], Onomarchum [3], Antigonum & Pompeium [4]. G

1 Sabelli. lib. 6 Ennea. 2.
2 Herodot. li. 7.
3 Diodorus. Sic. lib. 16.
4 Plutarch. in Demetrio, & in Pompeio.

Atque hic de somniis finem facerem, nisi veniret in memoriam frequens illa, & mihi gratissima cum V. Cl. Iusto Lipsio familiaritas, cùm Louanii degerem: quæ, quam tunc grata & iucunda mihi frequens de rebus: quæ & illum & me decebant, hoc est litterariis, moribusq; formandis, collocutio, tam nunc molesta est acerbáque priuatio. Incidit quadam die de somniorum vaticiniis sermo. Tum ille retulit fuisse Bruxellæ sutoris cuiusdam vxorem annis præteritis viginti, quæ plurima prædicebat variis, ab euentu ad vnguem comprobata, Spellium (præfectus ille viarum erat vocamus Brabanti, de Roy roe) agendum in crucem, Requesenium gubernatorem, ex morbo mox obiturum, concilium supremum Regis vim passurum, & plerosq; carceri mancipandos consiliarios: & similia non pauca. Hanc se non semel vidisse & audiuisse. Solitam dicere in somnis sibi spiritum quendam se ingerere, specie diffusi corporis cādidi, cuius nequiret lineamenta discernere: ab eo se doceri omnia: cumque appareret, semper se tanto tamq; continuo horrore percelli, vt animo linqui sibi videretur, hunc cogere postea, vt, vel cum vitæ periculo, denunciet aliis quę in somnis edocta, nec sinere quietam, dum iussa peragat. Fuisse mulierculam satis alioqui contemptibilem & simplicem, non quidem diffamatam: sed nec compertę sanctitatis. Varia subit animum de hac re cogitatio. Quam certum, hæc somnia supernaturalia fuisse, tam mihi dubium: Vtrum diuina, vtrum dæmoniaca fuerint? Solent diuina mulieribus non minùs, quam viris contingere, nec obstare vel vilitas, vel paupertas personarum. Solitus horror quidam diuinas etiam apparitiones comitari. Solita accedere ad dicendum coactio. Verum pellucent mihi in hac narratione plura, cur potiùs suspicer ab atro, quā ab candido spiritu ista profecta. Primum illa species diffusi candoris, informis semper, & continuum adferens horrorem, non cumulatum sequenti mentis lætitia, & tranquillitate, indicium facit non obscurum, auctoris sui candorē mentientis. Sexus suspectus, & conditio nihil commendans, quam nec sanctitas, nec prudentia, aut deuotio, vel alia signa huiusmodi comitabantur. At lucrum illi nullum hinc, vel quæstus, sed sæpe verbera, conuitia ferè semper. Sic solet sagis accidere, & suis hanc dæmon mercedem pendit Deinde quæ prædicebat, de publicis quidem rebus erant, sed eorum cognitio in publicum parùm erat necessaria, quia tum prædicebantur, quando vix præcaueri poterant: nempe exiguo paucorum dierum antequam contingerent tempore, frustrà etiam prædicebantur; à sola muliercula, cui fidem adhibere, nullius prudentis viri fuisset. Nō consueuit autem Deus, quæ præsciri, & præcaueri vult, sic, nuda à persuasionum momentis omnibus, indicare. Deniq; quæ prædicebat, huiusmodi erant, vt non dico dæmonis, sed etiam humanæ prudentiæ & coniecturæ subiacerent. Spellii supplicium, quia sciebat dæmon, eum iam reum esse, & propter crebras accusationes occultarum delationum seriò & sedulò in eius actiones, vitamq; inquiri. Ludouicij Requesenij morbus, anthrax erat in corpore simul obeso & admodum bilioso: quis eum lethalem fore non præuideret? iudicant medici, ex indiciis externis, non queat Æsculapius ille fulminatus, cui patent corporis interna? Ordinum molimina contra Concilium status, iam diu coquebantur: Hesij audaciam & conatus non ignorabat, qui stimulabat: ex consiliariis qui inuisi, qui magis, qui minus, tenebat Satan omnia

nia

nia, videbat coniuratos vigilare; alios vel non credere, vel contemnere, vel stupere: quid futurum & quę ex similibus (vt dicunt Dialectici) præmissis consequentia, non erat magnæ, neq; supernaturalis sagacitatis odorari. Sed saluo hæc meliore iudicio.

CAPVT IV.

De coniectatione Politica, siue de sortibus.

POliticam sortem voco, quæ iure ac legibus probis aliquando recepta: vt est *sors diuisoria sortium contractus, canonica purgatio*, & fuere olim permissæ; nunc vero damnatæ variæ quædam *vulgares purgationes*. de quibus singulis agendum.

QVÆSTIO. I.

De diuisoria sorte.

A *DIuisoria sorte* Romani olim in iudicibus legẽdis, prouinciisque sortiendis vtebantur, nec non in familia herciscunda, militaribus, aliisque negotiis Iudicum illam sortitionem[1] Romani ab Atheniensibus accepere, vbi iam olim in Areopago iudices, coniectis in vrnam variis litteris, sortiebantur[2], quod & Siculos imitatos Plutarchus, cùm de augurio, quod ex littera M. ipsi obtingente cœperat Dionysius, ageret, *in Apophtegm.* aperte docuit. Sed de gentiliũ sortitione, cęteris plura & meliore methodo Iunius Hornanus tradidit[3]. Addam quæ I.C. & Theologi censuerunt. Si dubium sit, qui primi causam in iure dicere debeant[4]; si de hæreditate & bonis diuidendis[5], si de optione pluribus relicta[6], de seruis manumittendis, liberis diuidendis, & similibus[7], eam permittut iura: prohibitum duntaxat sortiri Episcopum[8], vel aliam quamuis dignitatem aut beneficium Ecclesiasticum[9]. In cęteris ergo dignitatibus; & officiis, actionibus, pœnis, rebúsque aliis, diuisoria sors, qua quid cuique tribuendum, quæritur, prohibitur non est, vt patet ex *capite primo 26. q. 2* qui canon de hac diuisoria tantum, debet intelligi, vt patet ex ipsomet D. Augustino[10]: vt tamen in his nullum peccatum intercedat, seruandæ sunt quatuor conditiones[11]. Primò debet euentus à Deo exspectari, & non à casu vel fortuna, vel astris, quare & Deus inuocandus iuxta illud[12]; *In manu tua sortes meæ.* Si quis certò euentum exspectaret ab astris vel fato (sumpto vt sumunt Stoici & Astrologi) mortaliter peccaret, si à casu vel fortuna (fortunam non vt gentiles, nã tunc esset mortale & idololatricum, sed vt Christiani sumunt philosophi, accipiendo[13]) in re graui foret, veniale, in re leui, vix esset peccatum. 2. debet adhiberi simplex sors, sine vlla superstitione, vel abusu rerũ sacrarum aut Script. sanctę[14]; non tamen est Mortale peccatum, nisi magna adsit irreuerentia. 3. necesse est, vt illi qui sortiuntur æquali iure nitantur, alias enim esset iniusta sortitio: & quidem grauior: si de bono publico ageretur: v. g. si de officiis publicis digni & indigni sortes mitterent, Sors enim posset indigno fauere, cum damno reip. & iniuria dignorum. 4. vt principalis intentio mittentium sortes, non sit inquirere volũtatem Dei modo extraordinario[15] (quia talis modus omnino est incertus) sed præcipua intentio debet esse, vt auferantur lites, discordiæ, querelæ, inuidiæ: quod nos docuit Salomon[16]. *Contradictiones (inquit) comprimit sors, & inter potentes q;oq; diiudicat*, quare si aliter concordia posset iniri, res sorti non esset committenda: sin aliter nequit discordia sopiri, bonum pacis sortem permittit, seruatis his conditionibus. Hinc praxi receptum in militia, vt quando plures

1 de qua ex Asconio Sigon. libr. 2. de iudic. c. 12.
2 ex Luciano Demosthene, & Schol. Aristophan. bene Sigon. lib. 3. de repub. Atheniens.
3 lib. 2. Animadu. c. 5.
4 l. 14. D. de iudic.
5 l. 2. C. quãdo & quib. quarta. lib. 10.
6 l. 3. C. de legit.
7 Minsinger. 4 obser. 37.
8 l. 47. C. de Episc.
9 c. fin. de sortileg.
10 in Psal. 30. conc. 2. propè fin.
11 D. Thom. d. q. 95. ar. 8. & Caiet. in Sum. v. Sors.
12 d. Psal. 30.
13 vide Veracruzium 2. Physic. specul. 5. Sot. & Tolet. in eund. Physic. lib.
14 D. August. epist. 119. ad Ianuar. c. 3. 26. q. 2.
15 c. 2. & 4. 26 q. 2.
16 Prouer. 18. v. 18.

ſunt rei, ſorte experiantur, quis necandus, quis liberandus: tum vero ſeruandum, vt ſit par ſortientium reatus, alioqui iniqua eſt ſortitio, quoad minus nocentes. Sic tempore tempeſtatis licet ſortiri ex omniū conſenſu quis naui eiiciatur: & tempore peſtilitatis ſortiendum, quis parochorum in vrbe remanere debeat[1], eadem ratione, quando dubium cui cedere debeat eleemoſyna, poteſt ſortitione res decidi[2].

Porro ne quem fallant, quæ in S.S. leget de ſortibus rectiſſimè poſt D. Hieron. & Bedam[3] monuit Gratianus, ea nihil ad noſtra pertinere tempora. Nam in veteri lege, Deus inter alias cæremonias, hanc quoque inſtituerat, qua in ſortitione vterentur, eamque ſorti præmitterent, quæ qualis fuerit, non ſatis conſtat, videtur fuiſſe quædā ad Deum mentis eleuatio cum oratione ad hoc inſtituta, vt colligitur ex Leuitico[4], vbi de capri emiſſarij ſortitione, ſic legitur, *duos hircos ſtare faciet coram Domino in oſtio tabernaculi teſtimonij: mittenſq; ſuper vtrumq; ſortem, vnam domino, & alteram capro emiſſario, cuius exierit ſors domino efferet illum pro peccato, cuius autem in caprum emiſſarium, ſtatuet eum viuum coram Domino, vt fundat preces ſuper eum, & emittat eum in ſolitudinem.*] & D. Lucas de ſortitione Apoſtolatus ita ſcribit, poſtquam narrauit duos ab Apoſtolis coram Deo ſtatutos, Barſabam & Matthiam, *Et orantes, dixerunt, Tū Domine, qui corda noſti omnium oſtēde quem elegeris ex his duobus vnum, accipere locum miniſterij huius, & Apoſtolatus, de quo præuaricatus eſt Iudas, vt abiret in locum ſuum. Et dederunt ſortes, eis, & cecidit ſors ſuper Matthiam*[5].] Primùm igitur ſtatuebantur ſortituri coram Deo, mox oratio fundebatur, tertiò ſortes ſingulis dabantur, eæ miſcebantur, in ſinu, vrna, vel alio vaſe: cuius ſors exibat, ſuper eum cadere dicebatur. Certè miſſas aliquando in ſinum, teſtatur Salomon[6], *Sortes mittuntur in ſinum, ſed à Domino temperantur*, interdum in calicem, quem ſinu continebant: vnde & calix in S. Scriptura ſæpe ſignificat ſortem, vt ſecundum nonnullos, his verbis, *Dominus pars hæreditatis meæ & calicis mei*[7]. Totum ergo hoc negotium cærimoniale fuit: quare legis veteris cærimoniarum abrogatione, etiam hæc ſortitionis cærimonia ceſſauit. Vnde Venerab. Beda[8] obſeruat Apoſtolos ante S.S. acceptum, in electione D. Matthiæ adhuc legali cærimonia vſos fuiſſe, poſt Spiritum verò Sanctum acceptum, non amplius ſortem adhibuiſſe, ſed ſola vſos oratione ad Deum, & ieiunio adiuncto: ſic enim leguntur elegiſſe Septem Diaconos, & Presbyteros[9]. Sanè cùm Saluator, qui fallere non poteſt nec falli, cuncta promittat orantibus[10], ſtultum & abſurdum eſt, relicta oratione, quæ promiſſionem habet, confugere ad ſortem, cui ſe adfuturum Deus, in Nouo teſtamento non repromiſit.

1 D. Aug. epiſt 180 ad Honorat. & lib. 1. de doctr. Chriſt. c. 28.
2 arg. l. 3 C. commu. de. lega.
3 d. c. 2. & d. c. 4.
4 c. 16. v. 10.
5 Actor. 2. v. 24.
6 Prou. 16. v. vlt.
7 Pſal. 15. v. 16.
8 in c. 1. Actor
9 Act. 6. & c. 14. v. 22.
10 Matth. 7. v. 7. Ioan. 14. v. 13.

QVÆSTIO. II.

De contractu ſortis, ſiue Loteriæ.

EST in vſu frequenti Europæ contractus quidam, quem vulgò vocant *Loteriam*, iſte vel priuatim fit, vel publicè, priuatim, pro arbitrio cuiuſq;, quādo aliquis equum vel quid ſimile ſtatuto prætio (v.g. pro L. aureis) exponit ſortiendum cui obtingat, & deinde in hanc ſummam plures ſymbolam quiſque conferunt, & aleam iaciunt, quis equum ſit habiturus: vel etiam priuatim plures annuli libri, ſpecula, vel alia ſuppellex proponitur, inter familiares eodem modo collatis ſymbolis (quæ vocantur, *Lota*) ſortienda, vulgo vocant *la raffe*, aut, *riffe*. Quidam vocant *ludum ollæ*: opinor propter vrnam ſeu ollam, in quam ſortes iaciuntur.

Publicè verò cum inſtituitur, opus eſt Principis vel Reip. conſenſu, ſuntque

que hoc in contractu, siue publicè siue priuatim fiat, multa consideranda, vt iustitia contractus & perfectio illibata maneat:

Conclus.1. *hunc contractum esse licitum*, hanc probat benè Briard.[1]. quod sit licitus patet, quia nullo iure, nec naturali, nec diuino, nec humano prohibitus. Non naturali, quia celebrari sic potest, vt nulla in eo interueniat iniquitas, si seruentur conditiones mox dicendæ. Secundò quia cedere potest in publicam vtilitatem. 3. quia secundum se, nihil est aliud, quam sors quædam diuisoria, instituta ex benè placito concertantium siue consortientium. Quod diuino iure non sit prohibitus, probatur, quia nec per sacram Scripturam, nec per vllam traditionem Ecclesiæ: quod nec iure humano, probatur, quia nec ciuilis, nec canonica lex vlla profertur, quæ de hoc contractu expressè egerit. Et fallitur Conrad.[2] putans prohiberi legibus, quæ vetant ludum alearum. Nam imprimis hoc dici non potest de Lotheria publica, in qua non iacitur alea, & quoad priuatam illam *riffam*, in qua intercedit alea (licet iure Castellæ prohibita sit iure nouo) ea quoque non est prohibita dictis legibus, de aleæ prohibitione agentibus, quod probo quia ludus aleæ prohibitus est, non quia fortuna in eo dominatur, sed quia perdentes in ludo aleæ solent blasphemare, & etiam solent homines suas opes omnes breui tempore sic consumere, & depauperari, vt patet ex ipsis rescriptis iuris[3]. Nam si in fortuna fundaretur dicta prohibitio: certè nunquam, nec pro parua summa liceret ludere alea, tunc enim id prohibitum foret, quia per se malum. Nunc verò videmus iura permittere lusum aleæ pro re modica seu causa conuiuij[4]: & sententia est magis consona rationi & legibus, hoc interdictum solummodò pertinere ad solitos ludere, siue ad frequentantes aleam, siue ad deseruientes aleæ[5]. ideoque censenda alea non esse prohibita, quia per se mala, sed malam factam, quia prohibita, & quatenus prohibita, prohibitam verò, propter geminum, blasphemiæ, & decoctionis, periculum. Quorum vtrumque cùm subsit nullum in hoc raffæ contractu, crediderim, sicut Briard. defendit posterius genus sortis in vrnam coniectæ, à ratione similitudinis, eodem modo defendendum priùs illud per aleam. Præterea quæ ad iustitiam vnius, eadem ad alterius iustitiam sufficient: & sicut lucrum in vno factum licet retinere, sic etiã licebit in altero.

Notandum verò in hoc contractu duos contractus virtute misceri: primùm respectu eius qui iocale, vel supellectilem exponit, & est vera quædam, sed implicita venditio; qua pro tali summa pecuniæ ipse omnibus illis qui summam simul conficiunt, vendit rem illam, puta equum, quinque sortientibus, quorum singuli decem aureos conferunt, vendit pro quinquaginta aureis. Secundum verò respectu emptorum inter se, sic enim est contractus quidam sortis diuisoriæ: consentur enim sic inter se conuenire, vt cui sors fauet, ille pro suis decem aureis totum equum habeat, & tota ipsi merx credat, cęteri verò dispendium ferant singuli suæ symbolæ. Nec aliud requiritur ad iustitiam contractus vtriusq;, quam vt tota summa simul adæquet, non excedat valorem mercis: & ipsi ementes omnes æqualiter subiiciantur vtrique fortunæ, lucri & amissionis. Licitum verò hoc esse probat Fran. Garcias[6]. quia reuera contractus iste in idem recidit, quod omnes isti sortientes inita societate simul rem vel res illas, quæ sorti exponendæ, emissent: tunc enim possent si vellent inter se conuenire de sorte diuisoria iacienda, quid cuiq; rerum illarum obtingeret, quod licitum esse nemo vnquam negauerit.

2. Concl. *conditiones ad iustitiam lucri in hoc contractu consideranda sunt pro ratione*

1 Quod lib. 5.

2 de contract. tract. 3 q 71. concl. 2.

3 l fin. C. de rel. & sump. fun. Paluda. in 4. d. 15. q 3. a. 5. Silu verbo ludus § 4.

4 l. quod in cõuiuio. D. de alear.

5 hoc volunt Angel. sup. & Briard. sup. & videtur esse gloss. in c. Episcopus. verb. deser. uiens. 35. d.

6 Lib. 3. de contract. c. 20.

tione personarum quæ hic adsunt varia.] Hanc asserit & optimè explicat Franc. Garcias, & illum nullo addito sequitur Lud. Lopesius[1].

1 de contr. 2. c. 23.

Notant quinque personarum genera in hoc contractu lucrari posse. Primò dominos mercis seu venditores, his licitum est tantum accipere pro mercibus quantùm possent lucrari alio quouis contractu licitè illas distrahentes. Quod tantum possint accipere, probatur, quia quoad ipsos intercedit cum sortientibus contractus venditionis, venditor autem posset consequi quantum merces illi iusti lucri adferre valent, hoc est quanti sunt ipsæ merces. Si ergo ampliùs acciperet venditor iste, iniustum foret lucrum, & teneretur restituere. Si tamen quod ampliùs permittitur conferri vltra mercis pretium, id non cederet domino seu venditori mercis, sed pauperibus, vel officialibus seu ministris, licitus foret excessus, vt patebit ex modo dicendis. Hæc exceptio solet contingere, in publicis sortitionibus, quæ conceduntur Ciuitatibus vel Communitatibus, vt hoc pacto se liberent ære alieno: tunc enim solet Princeps dans licentiam, considerata publica necessitate, pretium sortis aliquando paulò liberaliùs statuere: neque fit iniuria sortientibus, qui hoc sciunt. Cauenda verò fraus venditorum, ne sortitionem facere morentur, postquam sufficientes symbolæ sunt collatæ: item ne merces mutent, vel diminuant, Item ne, quando simul facienda sortitio, aliquas merces priùs patiantur sortem subire. Pro quo sciendum, ordinariò certam diem præfigi, qua simul sortes omnes trahantur, die ac nocte labore non intermisso: interdum tamen instituitur sortitio, hoc pacto: primùm proponuntur omnes partes siue suppellex sortienda tota, & statuitur singularum sortiū pretium, v.g. quinq; stuferi: tum statim singularis volentium sortiri sortitio instituitur, quo quisq; confert ordine. v.g. venio & offero decem stuferos, duæ sortes pro me extrahuntur statim, si venit statim alius, qui adfert quindecim stuferos, tres sortes pro illo extrahuntur, quodq; mihi vel illi obtingit hoc auferimus. Hic modus periculosus est, nec deberet à principibus permitti: quia multis fraudibus est obnoxius. Nam primo cùm non intercedant in sorte ducenda sollemnitates, quæ solent in altero genere, faciliùs est, vt fiat aliqua collusio. 2. non potest constare facilè de æqualitate prætij: tum quòd si certum tempus præfigatur, fieri potest vt tunc non satis multæ symbolæ sint collatæ: si tempus liberum permittitur, fieri potest vt venditor nimis diu hanc exercens sortitionem, longè accipiat vltra pretium mercium. Nec sufficit dicere, fieri etiam posse vt infra hoc accipiat, & sic communem aleam subire. *Respon.* enim non debere vllum fortunæ periculum hic interuenire inter emptorem & venditorem, quia ipsorum ad inuicem respectu, est contractus venditionis, sed inter ipsos tantùm emptores, respectu enim ipsorum mutuò, est contractus sortis. Denique cùm sic merces subtrahantur, quæ sortitò contigerunt, semper vilior fit tota merx, & ideò iniustum est durare idem singularum sortium pretium. Si dicas semper alias æquè bonas merces sufficі ablatis, neque hoc est satis credibile, neque sufficit, nam nimis diuturna permittitur sic licentia venditori hunc exercendi contractum. Longè itaque tutius est & securius, tum Reip. tum priuatis: hoc secundo genere relicto prius tantum exercere.

Secundò poterunt lucrari ipsi emptores siue sortientes, quia poterit, qui vnam forte drachmam contulit, mille accipere, nam quicquid illi citra fraudem sors obtulit, id potest auferre & retinere, ratio est, quia omnes sortientes in hanc conditionem consenserunt, vt quisque auferat, quod illi sors detulerit: atque ita omnes æquali subsunt periculo. Nam qui multas symbolas C

col

colligit, vt multis poteſt fruſtrari, ſic multis poteſt lucrari: qui paucas, paucis & lucrari, & paucis iacturam poteſt facere. Cauenda hic colluſio ſortientium & eorum, qui ſortes extrahunt, leguntque. Quod ſi quis per huiuſmodi colluſionem aliquid fuerit conſecutus, tam ipſe, quam colluſores, tenentur ipſam rem illam reſtituere, non domino priori ſiue venditori ſortis (quia iam illam ipſe vendidit) ſed conſortientibus, qui emerunt dubium euentum: & ideò res illa debet vendi, & prætium inde redactum, inter ſocios ſortitionis iterum ſorti ſubiiciendum: vel ſi res exſtet, ipſamet. In hac vero ſortitione an ſit admittendus fraudator? certè ſi fraudem non adhibuiſſet, ſors illa ipſi non aduenisſet: & pœnam peccati ſui æquum eſt eum ſuſtinere: tamen quia fieri potuit, vt alia ſors æquè bona illi fuerit obuentura, & nulla lex eum priuat iterata ſortitione, ideò mihi res dubia eſt, nec auderem eum arcere.

D Tertiò miniſtri & officiati, qui adſiſtunt ſortitioni, tum in ſcedulis ſcribendis, tum in ſortibus extrahendis, tum ne quid fraudis vel doli committatur. illi licitè ſtipendiu aliquod pro labore ſuo recipiunt, ita tamen ſi nec plures quam neceſſe ſit miniſtri huiuſmodi adhibeantur, nec æquo ampliùs ſtipendium ferant, nec diutiùs quam neceſſe foret, rem extrahant. Quæ vera, tam reſpectu venditoris, quam emptorum: ſcilicet ſi nolint plus æquo tribuere, vel nolint rem ſic extrahi, vel nollent tot miniſtros adeſſe. Nam ſi conſentiant, non video cur minùs hic operetur conſenſus emptorum, quando ipſorum expenſis miniſtri adſunt: quam venditoris, quando ipſi expenſæ ſoluendæ. Neque mihi hoc ſatis perpendiſſe videtur Garcias, dum putat has exceptiones tantum locum non habere, quando miniſtri à venditore ſunt alendi. Si quæras à quo ordinariè alendi? cùm lucrum ipſius ſortitionis, hoc eſt, quod ſortiendo contingit, omnino pertineat ad emptores, neque huius lucri pars vlla cedat venditori: & impenſæ miniſtrorum fiant ratione ipſius ſortitionis, hoc eſt ratione ſecundi contractus virtualis, non ratione primi, ſequitur impenſas eorum eſſe debere, inter quos lucrum ipſum partiendum eſt, & inter quos celebratur ſecundus contractus, quæ eſt communis ſententia [1]. Sed Alcocerius vnum excipit caſum, quando ſcilicet venditor aliter ſine impenſis in proxenetas, aut inſtitores, non potuiſſet illas merces diſtrahere: cùm enim ipſe tunc per ſortitionis compendium euitet illas impenſas, æquum videatur, earum loco, ſubire partem impenſarum ſortitionis. Nihilominus Garcias & Lopezius contendunt etiam hoc caſu, rationi illi communi locum eſſe? quia ad venditorem iam ſortitio illa nihil pertinet. Æquior tamen (vt puto) eſt ſententia Alcoceri, quia commodum illud, quod percepit venditor, reuera dependet, & prouenit virtute ipſius ſortitionis, nec ſine ſortitione illud cõſecutus fuiſſet, & ſic quoad hoc negotium non debet conſiderari venditor expers commodi ex ſortitione. Deinde in praxi receptum, vt venditor ſoleat hæc omnia ſubire, & omnes expenſas facere, non tantum factas in taxatione & valore mercium conſtituendo, ſed etiam factas in ipſa ſortitione: verùm in ipſa taxatione ſortium (v.g. ſummæ totalis, ad quam numerus & valor ſortium pertingere poſſit) habetur ratio probabilis omnium iſtarum impenſarum: & ſic Domini in ſe totum ſolent recipere. Alioqui ſi emptoribus aliquid propterea decederet, tum locum habet quod dicit Molina *p. 2. de iuſt. diſp.* 509. nempe id à principio publicandum eſſe.

1 Alcocer. de ludo c. 49. Garciæ d. c. 20 Lopez. d. c. 23.

Quintò licitè deducitur & accipitur ex tota ſumma pretij emptionis illa quantitas pecuniæ, quæ aſſignata fuit à Principe ad opera pia vel eleemoſinas: ſiue ille deducatur à portione venditoris ſeu pretio, ſiue à lucro, quod

cedit sortientibus, siue ab vtroq;: præsertim si ab initio hoc promulgetur.

Pia enim & religiosa est consuetudo, qua Princeps vel Resp. talem licétiam contractus sortiarij concedens, aliquam partem sic reseruat: nec iniuriam facit contrahentibus, non venditori, cui non tenetur aliter licentiam dare: non emptoribus, qui hac conditione pecunias suas sorti subiiciunt. Quod de caussa pia dictum, idem tenédum, de publica necessitate, quare posset aliquid reseruari ad soluendum debita Principis vel Reip. si tamen verè talis necessitas subesset. Ideo quando conceditur in remedium Ciuitati vel communitati, vt posset Princeps aliquid segregare, ad necessitates illius Ciuitatis, sic etiam posset taxare liberaliùs summam pretij. Sic benè Garcias.

Vltimò *potest, is cui merx aliqua cessit, quia symbolas contulit plures omnibus alijs, vel certo numero intra tot dies, mercem illam recipere & retinere.*]

Intellige quandocunque acceperit, dummodo non sit res ex numero illarum quæ iam expositæ sortitioni: quod si ex earum numero sit, non potest eam accipere, postquam aliqui iam symbolas contulerunt: statim enim vt contulerunt, in hanc mercem ipsis ius fuit acquisitum, sic fit vt venditor alteri addicere nequeat, quod iam alteri venditum. Hæc ratio satis indicat, hoc intelligédum, quando instituta iam sortitione, vel acceptis symbolis, fit promissio Si enim promissio facta foret, vt solet, ante symbolarum collationem, hoc est, initio quando sortis diuisoriæ siue Lotheriæ fit publicatio; tum enim sæpè additur, qui primam symbolam contulerit, is habebit hoc vel illud, qui intra tot dies tot symbolas contulerit, habebit illud, qui numero vicerit reliquos intra tale tempus, illi hoc cedet, tunc isti omnia etiam post inchoatas sortes acquirerent, quæ ipsis promissa fuerunt ante sortitionem, & antequam res ipsa venderetur: & tunc sortientes in hanc conditionem consensisse sunt censendi. Sic intelligendi Garcias & Lopezius, & sufficiant ista de hoc contractu *Lotheria*, de quo vide Molin. d. loco & P. Zaa in Aphorism. verbo venditio. n. 15.

QVÆSTIO. III.

De purgatione Canonica.

1 lib. 10. verba iuramentum hære. 1.
2 2. 2. disp. 6 q 7. punc. 3.
3 c si quis presby. 2. q. 4.
4 ca presbyter cum 4. seqq. d. q. 4.
5 c. super causa d. q. 4.
6 c. quot ibi
7 c. omnib. ibi.
8 c. si legitimi ibidem.
9 ca. presbyter si à plebe ibid
10 c. mandastis ibid.
11 c. auditum. ibid.
12 Sigeber. in Chron.
13 ca. sæpe contingit. ibid.

C*Anonica purgatio* dicitur, quæ regulis Ecclesiastici iuris consentanea est: A quæ duplex est, vna *per iusiurandum*, in qua nihil est sortis: hanc soli improbant hæretici, qui contendunt nunquam licere iurare, ne in iudicio quidem: contra quos legi potest Alf. à Castro [1], Cochlæus contra Anabaptistas & Gregor Valencia [2]. Probatur etiam hæc purgatio quoad Laicos in Concilio Triburiensi [3], sicque testatur Cromerus *lib. 19. histor. Polon.* se Sophiam Reginam de stupro accusatam, suo & septem honestarum ac nobilium feminarum iureiurando purgasse. Probatur verò quoad presbyteros & Episcopos, constitutione Gregorij Magni, qui varios Episcopos sic se iussit purgare [4]. idem statuere Alexander [5], Innocentius [6], & Leo [7] Pontifices, idem sancitum in Concil. Agathensi [8], & Ilerdensi [9]: id ipsi fecere Sixtus Tertius [10] & Leo. III. [11], & Pelagius PP. [12]

Altera pergatio est *per venerabilis Sacramenti Eucharistici sumptionem*, hanc B Catholici contendimus esse licitam, quando iniungitur ab Ecclesiastico iudice competente. In veteribus Germaniæ concilijs hæc purgatio fuit probata, statutum enim illis, si furtum in monasterio committatur tunc fratres se ita expurgent, missa celebretur, in eorum præsentia & eâ expleta *omnes in hæc verba communicentur, Corpus Domini sit tibi hodie ad probationem* [13]. Item, *si Episcopo aut presbytero aliquod maleficium imputatum sit, pro singulis, missam celebrare*

de

debet, & communicare: & de singulis imputatis se innocentem ostendere. Quod si non fecerit: quinquennio à liminibus Ecclesiæ extraneus habeatur [1].] Nec desunt exempla Pontificum optimorum, qui hanc purgationem exegerunt. Lotharius Rex pactis cum Nicolao Pontifice non steterat, sed adulteram iterum in thalami partem reduxerat. profectus Romam absolui petit à Pontifice Hadriano, dicens se promissis Nicolao factis stetisse. *Pontifex pro comprobatione innocentiæ* (ait Sigisbertus [2]) *ad examinationem corporis & sanguinis Domini tam regem, quam optimates regni inuitauit. illi nihil Deum veriti corpus Domini nostri, temerè & perperam acceperunt*: sed Rege in itinere Placentiæ statim moriente, omnes intra annum reliqui perierunt. Malus erat Imp. Henricus, sed tamen simile sacrilegium committere exhorruit, inuitante illum ad similem sacramenti Venerabilis purgationem Gregorio VII. Pontifice tam Sancto, quàm malis cunctis inuiso, tam religioso quàm hæreticis semper odioso. Narrat historiam Lambertus Schaffnaburgensis his verbis [3]; *Ita absoluto eo* (nempe Henrico Imp.) *excommunicatione, Papa missarum sollemnia celebrauit, confectaque sacra oblatione, Regem cum cætera, quæ frequens aderat, multitudine ad altare euocauit, præferénsque manu corpus Dominicum: Ego, inquit, iampridem à te tuisq; fautoribus litteras accepi, quibus me insimulabas sedem Apostolicam per simoniacam hæresim occupasse, & aliis quibusdam tam ante episcopatum, quam post acceptum episcopatum criminibus vitam maculasse, quæ mihi secundum scita canonum omnem ad sacros ordines accessum obstruxerunt. Et licet multorum idoneorum certè testium adstipulatione crimen refellere queam: eorum scilicet, qui omnem vitæ meæ ab ineunte ætate institutionem integerrimè nouerunt, & eorum qui meæ ad episcopatum promotionis auctores fuerunt. Ego tamen ne humano potiùs quàm diuino niti videar testimonio, vt satisfactionis compendio omnem omnibus scandali scrupulum de medio auferam: ecce corpus Dominicum quod sumpturus ero, in experimentum mihi hodie fiat innocentiæ meæ, vt omnipotens Deus, suo me hodie iudicio vel absoluat obiecti criminis suspicione, si innocens sum; vel subitanea interimat morte, si reus. Hæc & alia, vt solenne est, præfatus verba terribilia, quibus Deum causæ suæ æquissimum iudicem, & innocentiæ assertorem adesse precabatur, partem Domini corporis accepit & comedit. Qua liberrimè absumpta, cùm populus in laudes Dei, innocentiæ eius congratulatus, aliquamdiu acclamasset, tandē impetrato silentio, conuersus ad regem. Fac ergo fili, inquit, si placet, quod me facere vidisti. Principes Theutonici regni, suis in dies accusationibus aures nostras obtundunt, magnam tibi molem capitaliū criminū impingentes: pro quibus non modò ab omni rerum publicarum administratione, sed ab ecclesiastica etiam communione, & ab omnimoda vitæ sæcularis conuersatione vsque ad extremum spiritum te suspendi oportere existimant. Petunt etiam magnoperè diem & locum statui, audientiámque præstari canonicè discutiendis, quas aduersum te adferant accusationibus. Et nosti optimè humana plerúmque vacillare iudicia, & in publicis disceptationibus nonnunquam falsa pro veris persuaderi, dum pro disertorum hominum ingeniis & dicendi copiæ & suauitate falsitas verborum phaleris adornata libenter auditur, & veritas nullis eloquentiæ nixa adminiculis contemnitur. Cùm ergò tibi benè consultum cupiam, pro eo quod in calamitatibus tuis supplex Apostolicæ sedis patrocinium expetisti, fac quod moneo. Si te innocentem nosti, & existimationem tuam ab æmulis tuis per calumniam falsis criminationibus impeti, libera compendiosè & ecclesiam Dei scandalo, & teipsum longæ concertationis ambiguo, & sume hanc residuam partem Dominici corporis: vt comprobata DEO teste innocentia tua, obstruatur omne os aduersum te iniqua garrientium: & me deinceps causæ tuæ aduocato, & innocentiæ tuæ vehementissimo assertore, Principes, tibi reconcilientur, Regnū tibi restituatur, omnes quibus iam diu respublica diuexatur bellorum ciuilium tempestates in perpetuū sopiantur. Ad hæc ille inopinata re attonitus, æstuare, tergiuersari: &c.*] Sequitur

1 cap. si Episcopo. ibid.
2 anno 870. in Chron.
3 anno 1077.

quo pacto experimentum hoc innocentiæ suæ facere detrectarit. Vidisti (lector) indicij huius formulam, vidisti causas. Hæ nónne veræ; quòd Deus fidelissimus veritatis sit testis: quòd in humanis disceptationibus fallaciæ sit locus, diuinam verò disquisitionem nec falli posse, nec fallere? In formula, quid nisi pium, quid nisi consentaneum sacris litteris, præceptisque diuinis? Verba quæ rem deceant: res ad honorem Dei, pacem Ecclesiæ, concordiam iustitiámque sanciendum, scandala schismatáque tollenda instituta & peraccommodata. Quid igitur leguleius vilis [1] summis Ecclesiæ antistitibus obstrepit? quid rana conatur in elephantum intumescere? cur hanc vocat, *furiosæ explorationis speciem*? cur Episcopos *Sacramentales*, per ludibrium homo *Sacramentarius*, appellat? vnicam adfert rationem, rationis expertem. Quia in exsecrationem sic & perniciem conuertatur, quod ad salutem institutum putabatur. Putabatur ergo, & non erat? iam Christus mendax, qui hoc aperte professus? Nonne eius sunt ista [2]? *Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem: in me manet, & ego in illo.* Si Salus in me & ego in Saluatore, putabor tantùm saluus & non ero? Quid illa [3]? *Sicut misit me viuens pater, & ego viuo propter patrem: & qui manducat me, & ipse viuet propter me.* Falsa promissio, si viuere putatur dumtaxat. Quid denique illud clarissimum; *Non sicut patres vestri manducauerunt manna, & mortui sunt. Qui manducat hunc panem viuet in æternum* [4]. Viuet planè, viuet, ad salutémque veram & perfectam hoc institutum non putatur fuisse tantùm, sed scitur; sed fide creditur. Nónne dixerat veritas [5]? *Hic est panis de cælo descendens; vt si quis ex ipso manducauerit, non moriatur. Ego sum panis viuus qui de cælo descendi. si quis manducauerit ex hoc pane viuet in æternum: & panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita,*] Credat non esse salutem, qui con credit sub panis specie esse carnem. Nos carnem credimus, salutem credimus; non tamen omni sumenti.

Sumunt boni, sumunt mali;
Sorte tamen inæquali
Vita, vel interitus.
Mors est malis, vita bonis.
Vide paris sumptionis,
Quàm sit dispar exitus.

Sed D. Thomæ non credit rabula: an nec Apostolo [6]? *Quicunque manducauerit panem hunc, vel biberit calicem Domini indignè: reus erit corporis & sanguinis Domini. Probet autem seipsum homo: & sic de pane illo, edat: & de calice, bibat. Qui enim manducat, & bibit, indignè: iudicium sibi manducat & bibit, non diiudicans corpus Domini. Ideo inter vos multi infirmi, & imbecilles & dormiunt multi. Quod si nosmetipsos diiudicaremus, non vtique indicaremur.*] Igitur indignè sumentibus, pernicies semper, & exsecratio fuit; non institutione, vel instituentis voluntate, sed sumentium peruersitate; qui quod ad salutem eorum datum, in mortem malunt abuti. Institutum initio ad vitam æternam dignè sumentium, sic sume: nullus Pontifex, in perniciem, aut exsecrationem conuertet, nullus voluit, nullus potuit. An qui sumit in testem innocentiæ, cum sit nocens, dignè sumit? ô iuris Sacerdote dignum iudicium! sed eô, qui iustitiam nobis Deam, pro habitu seu virtute iustitiæ, definiens, nouum Iustitiæ sacellum erexit. Quid aliud in tota forma purgationis proponitur, quam quod à B. Paulo sancitum? Nónne hoc purgatio indicit? Dei testimonium optimum & certissimum est. illud adducatur, & dubium tollat. Si reus es, noli eum testem aduocare: si innocens es, aduoca. Proba teipsum priùs, diiudica. reus es? caue accedas, damnationem manduca

[1] Hotoman. Caluinista Cōmēt. de Feud.
[2] Ioan. 6. v. 56.
[3] v. 57.
[4] v. 58.
[5] v. 59.
[6] 1. Corinth. 11. v. 27.
Comment. in Iustin. Instit.

manducabis,& exitium adferet tibi sacrilega audacia: abstine, moneo:& edico. At, nil cõscire tibi,nulla te mortali culpa pallescere,postquam conscientiæ arcana scrutatus es,deprehendis;adesdum securus, innocentiæ non deerit, qui pro nocentibus obiit,vt eos ad innocentiam reuocaret. Quid in his mali? quid falsi? Non defuit Deus innocentibus, & hoc indicio eos expurgauit, nocentes verò necauit. Absoluit Gregorium VII. damnauit Lotharium. Absoluit, in Morinis virum nobilem Erkimbaldum de Borban quem Comitem vocat Cantipratensis. hic lecto affixus intellexit à Nepote (filium alij contendunt) vi virgini vitium oblatum. Domini hæredem nemo accusare, multo minus punire audebat. Quid faceret æger?iustitiam negligat? gladium illi in vindictam malorum Deus tradiderat. Nepotem qui occidat, non reperitur. Si faciat ipse? fraude opus, & parricida vocabitur. Vocabor (inquit) sed ab hominibus carnifex futurus sanguinis mei: sed iustus vltor, sed iustitiæ defensor, in oculis Domini. An quia Nepos, non nocens? successore carebo. prouidebit Dominus, cui seruio: cuius gloriæ affectus meos postpono. sic animatus, pugionem abscondit sub ceruiculi. vocat Nepotem, tanquam vltima ei monita & mandata daturus. Venit adolescens, quinto post die: placatum sperans auunculum. Accedit, postulantis capiti aurem admouet Ille pro osculo, pugionem condit in gutture, nec desinit premere, donec vidit exhalasse. Hanc accipe victimam iustitiæ Deus (addit) tibi immolatam. scis quæ in animo & visceribus meis doloribus magnitudo obuersans lancinet paternum amorem: sed vicit amor tui. Paulò post vires cernens deficere: obit exomologesim: tacet de cæde nepotis, quæ in ore omnium recens. Quærit Episcopus silentij causam. si oblitus: num saltem nunc se accuset, & animo pœniteat? respondit Burbathus, se iustam credere, & quod meritorium putet, id nolle infectum. Episcopus eius pertinacia detestata (sic putabat) redit ad templum De via reuocat æger. tum ait redeunti; Vt, pater, quam diuersa Dei sint hominum iudicia intelligant, qui tecum præsentes, aperi (quæso) hierothecam, in qua pignus salutis asseruatum adfers. recludit ille, nec hostiam reperit. hanc admiranti æger se in ore, mediatore angelo datam, ostendit habere. Historia notissima est toti Belgio, non elegantis modò & accurati artificij picturis vetustissimis in Bruxellensi ciuica domo exornata, sed etiam historiarum monumentis contestata [1]. Sic Deus etiam absoluit Sibichonem Episcopum Spirensem coram Henrico III. adulterij accusatum [2]. Sic sæpè nocentes & culpæ reos indignè sumentes, vel Deus pænis corripuit, vel non permisit sumere, & transmittere [3]. Interdum tamen permisisse Deum hoc scelus impunitum in præsens, dilata in posterum digna vltione, nos docet Andronici Imp. perfidia apud Choniatam [4]. Sed occulta iudiciorum abyssus à nobis non scrutanda. Sublata tamen aliquando hæc purgationis forma, eo quod suspectis non est danda Eucharistia, *c. dilecti per purgat. canon. cap. tribus de consecrat. d. 2.*

QVÆSTIO IV.

De vulgaribus purgationibus.

A IN sortium Politicarum numero censeri possunt miræ quædam iudiciariæ disquisitiones, quibus fortuito euentui veritas culpæ vel innocentiæ decidenda permittitur. *Vulgares* vocant *purgationes*, idque rectissimè: vt nomen nobis indicet nullo ipsas legitimo vsu, sed vulgi quaquam vsurpatione & obseruatione superstitiosa fuisse introductas; pleräsque etiam iure canonico expresse vetitas. Solet iis DEVS tentari potius, quàm voluntas eius explorari.

1 Cantiprat. l. 2. c. 36. par. 6. Fulgos li. 1. c. 6. sed melius Cæsarius lib. 9. cap. 38.
2 Crantzius li. 4 Saxon. cap. 43. & Chron. Hirsaugiense.
3 Ciprianus serm de lapsis Grego. Turonens lib. 1. de glor mart ca. 88 Petrus Cluniac. l. 1. de mirac. c. 2. 25. 35. Cæsar. l. 9. exẽplar. c. 58. 60. 64. Surius in vita S. Godefridi, l. 3. c. 12.
4 lib. 1. Annal. in fine vitæ Manuel. Conneni.
5 de qua est epist. D. Hiero.

plorari. Vnde *& exploratoriæ probationes* Latinè dicuntur: Barbaro verò vocabulo in Constitution. Neapolitanis, *paribiles leges*; eò quod rem non sciri, sed apparere tantum faciant. In his plerúmque peccari: tentando Deum; probabitur postea.

Talis purgatio est, quotiescumque poscitur, vt Deus miraculum faciat: veluti si quis confisus innocentiæ suæ, peteret se septies percuti gladio, ad innocentiam suam probandam, vt factum in fœmina septies icta [1], aut in ignem intraret, de quo postea.

1 de qua est epist. D. Hiero.

SECTIO I.

De prouocatione ad diuinum iudicium.

SÆpe fit, vt qui se iniuria affici ab aliis putant, nec hominum præsidium vel auxilium superesse cernunt, ad Deum confugiant; non quidem malis vt illos eripiat, sed vt sumpta de persecutoribus vltione, tali indignos supplices iniuria fuisse, cunctis faciat manifestum: interdum illos ad tribunal Dei sisti intra certum tempus, interdum nullo tempore addito iubent: *citationem ad comparendum coram Deo iudice* vocant. de hac meritò dubitant plerique quid tenendum: metuendáne citato sit, necne? item licita citanti, an illicita? B

Quoad citantem & quiritantem, ob iniuriam, *Dico primò, si citra odium, aut vindictæ cupiditatem, vel impatientiam, iram, desperationem, vanitatem, aut aliam vitiosam affectionem, per iniustitiam oppressus quis, hoc faciat, bono fine (puta vt innocentia eius appareat, nec infamia grauetur familia: aut vt liberetur mundus tali tyranno: aut vt resipiscat, & terrore perculsus, pœniteat, desinatq; ab oppressione & concussione miserorum) licita est talis citatio.*] fatetur Feuardent. [2] se talem non audere damnare. equidem cùm res sit indifferens, & finis bonus, puto actum esse meritorium. nec desunt exempla Sanctorum hominum. Sic enim Sara dixit Abrahæ [3], *Iudicet Dominus inter te & me.* Sic Dauid ad Saulē [4]; *Iudicet Dominus inter me & te, & vlciscatur me Dominus ex te.* & Zacharias filius Ioiadæ, cum iussu Ioas regis interficeretur, similia protulit [5]: *videat Dominus, & requirat.* Nec alia mens septem Machabæorum Martyrum [6], quorum prophetia vim habuit imprecationis & citationis, vt illæ priores duæ: quæ ambæ exitio persecutorum paulò post fuere comprobatæ. Nonne Apostolus Alexandro ærario impunitam esse non debere censuit iniustitiam eius, cum diceret [7]? *Reddat illi Dominus secundum opera sua.* h. malum magnum pro multis malis, quæ illi ostenderat. Nonne Sancti martyres, etiam noui testamenti, clamant ad Deum [8]? *Vsquequo Domine non iudicas, & non vindicas sanguinem nostrum de his, qui habitant in terra?* Legimus etiam de B. Eustachio Abbate, cùm hæreticus quidam Agrestius, B. Columbanum iam mortuum conuiciis & calumniis laceraret, sic vltum esse calumniatorem, idque in concilio Matisconensi. Ita namque scribit Ionas Abbas, eius contemporaneus [9]; *cùm sic ille* (Agrestius) *friuola garriret, sagax Eustachius, vt erat virtute patientiæ, & scientiæ insignis, respondit. In horum præsentia Sacerdotum te ego, eius discipulus & successor, cuius tu disciplinam & instituta damnas, ad diuinum iudicium cū illo intra præsentis anni circulum disceptaturum inuito, vt iusti iudicis examen sentias: cuius famulum tuis obtrectationibus maculare conaris.*] Scire vultis euentum citationis? post aliqua media, sequenti capite subiicit Ionas; *Sed cùm ille* (Agrestius) *sæpius sibi datum pœnitentiæ locum non agnosceret, vt B. Eustachij sententia, ad diuinum iudiciū ipsum vocantis præualeret, ante triginta dierum circulum priusquam vertentis anni meta compleretur, a seruo suo, quem ipse redemerat, securi percussus interijt.*] Accedat & aliud tempore legis gratiæ. Gualtherus Burgensis, vir doctrina & sanctitate clarus,

2 extremo ca. 13. Esther.
3 Gen. 16. v. 5.
4 1. Reg. 24. v. 13.
5 1. paral. 24. v. 23.
6 lib. 2. Mach. 7. v. 17. & 19.
7 2. Tim. 4. v. 15.
8 Apocal. 6. v. v. 10.
9 vitæ S. Eustachii seu Eustasii c. 6. mense Martio.

clarus, per iniuriam pulsus Episcopatu Pictauensi, à Clemente V. quamdiu vixit, iniuriam patienter tulit: moriens iussit, credo ad exemplum aliorum sepulcro inscribi: *Ad iustum Dei iudicium appello.* Legit elogium Clemens, & iniuriæ, quam intulerat, memoria, expauisse ferunt: addunt [1] alij, non diu post obiisse: sed, quem citant Volaterranus, id non addit, & fabulosum puto.

[1] Raphael Volatarran. anthropol. li. 21.

Memoratu dignissimum est, quod legitur apud ætatis illius scriptorem doctum, eruditum, & veracem, his verbis, *Monasterium D. Iacobi apud Leodium notum multis est & acceptum. Istud quidam adolescens, consobrinus maioris Præpositi, causa deuotionis & religionis intrauit: quod, vt audiuit Præpositus indignè tulit: mox forti manu collecta satelltum, intrat violenter cænobium, rapit iuuenem, & nudatum sancto habitu, sæculari induit. Abbas ergo monasterij, collectis primoribus ciuitatis, Episcopo cōqueritur, & totum clerum pro tantis iniuriis interpellat. Hoc autem cùm indignanter audire vix vellet Episcopus: & Abbatem potiùs duris verbis impeteret, flexis Abbas genibus, cum moderamine verborum dixit: Iudicem contra (ô Præposite) in terra habere non possum: & ideò contra te DEVM summum iudicem interpello, vt intra quadraginta dies vtérque nostrum compareat coram illo, sententiam pro meritis accepturus. Ad hoc Præsul cachinnans cum suis irrisit hominem, atque spreuit & repulit exprobatum. Quid plura? quadragesimo die circa nonam mortuus est dictus Abbas: & cùm pro eo solemniter pulsaretur, sedens in balneo Præpositus, quæsiuit à circumstantibus, quid hoc esset? móxque quidam ingrediens respondit, Abbatem D. Iacobi modo esse defunctum, & pro eo pulsationem fieri tam solemnem. Ideò ergo recordatus Præpositus quadragesimum diem esse, qua se citatum audierat ab Abbate, consternatus animo, dixit suis. citò videte quid faciam? mortuus ego sum. comparere me hodie summi iudicis aspectibus oportebit. Nec mora. post verba hæc, cùm balneum egredi festinaret, in adstantium manibus, cum diro eiulatu & vocibus exspirauit: ibi proculdubiò respondere compulsus, vbi causarum strepitus cessant, iurisperitorum aduocatio conticescet, vbi nec preces, nec precium liberabunt.*] Hactenus Thom. Cantipratens. alias Brabantinus *in libr. Apum.* Cestrensis etiam *lib.* 7. tradit Innocentium quartum à Rob. Grossetest dicto Lincolniensi, famigerato illa ætate philosopho, quem excommunicarat, & ille ad Deum iudicem prouocarat, Pontificem ad Dei tribunal citans mortuum quo die mortuus est Robertus, auditámque hanc in Pontificia aula vocem; VENI MISER AD IVDICIVM. repertúmque sequenti die Papam in lectulo examinatum, ac liuidam in eius latere cruentámque plagam, ac si fuste percussus fuisset, & id accidisse anno. 1253. cui consentiunt Matthæus Parisius, Ioan. Buriensis, & alij Britannici scriptores: quorum hoc commentum puto ab hæreticis vel schismaticis eorum operibus fortassis insertum. Nam Neapoli hunc Innocentium expeditione contra Manfredum mortuum scribit Nauclerus, parum Pontificibus addictus *chronic. vol.* 2. *generat.* 42. & non meminit talis citationis, vt nec Platina, (non reticiturus) nec Monachus Paduanus, nec Paulus Langius Cygnolus Monachus Bozaniensis, sed perfidus hæreticis; nec alter hæreticus Mutius in chronic. Germanorum. Nec ex Catholicis quod sciam gentium aliarum quisquam, non Onuphrius, nec Massonus, nec Ricordanus, nec Episc. Nebiensis, nec Volaterranus, nec Flauius Blondus, qui accuratè de morte de anno mortis eius consentiunt, & omnes fatentur eruditione, iustitia, sanctitate Innocentium 4. excelluisse. Relinquat igitur prudens lector fabellam de Innocentio 4. Britannis, vt ad Arturi rotundam mensam suauiter eam fruatur Balæus, non tam ingeniosus, quam impius similium dramatum fabricator.

Dico 2. *Periculosum est hominibus non compertæ sanctitatis has citationes imitari.*]

Nam

Nam facilè fallit amor proprius & persuadet nos iniuriam perpessos, cùm non simus: facilè etiam latens aliqua gloriolæ, vel vindictæ, vel alterius perturbationis animi nebula se immiscet, vt veritatem non videamus.

Dico 3. *lethaliter peccant, qui scienter iniustè alios citant.* probatur, quia nocent iniustè & grauiter. sic enim sugillant eos quos citant, vt oppressores innocentiæ: minùs etiam constantes graui terrore percellunt, ita vt ex metu mortis possunt in morbum incidere & mori. Quod fortassis aliquando contigit.

Quoad eos verò qui citantur, existimo duas regulas posse statui. *Prima est, si constet eos iustè iudicasse, nec vllum esse dubium de sententiæ aut facti, propter quod citantur, æquitate: tunc posse huiusmodi citationem ab illis contemni*] ratio est, quia iusto iudici præmium à Deo, cuius vicem fungitur, non supplicium est expectandum. Sciebat hoc magnus ille Imperator militum Gundizaluus Ferdinandus de Corduba: *Qui cùm Tarentum obsidens maleficum quendam seditiosúmque* (inquit Iouius [1]) *militem ad supplicium duci iussisset: illéque multum reluctatus se iniquissimè damnari vociferaretur, & proinde Gonsaluum ad dicendam causam ad Dei maximi tribunal magna voce citaret: vade, inquit, Gonsaluus, festináque confisus optimo iudici, & causam instrue. Nam ibi pro me aderit, qui opportune respondeat Alfonsus frater, qui nuper, ex Sarra vermegia, in cælum contendit. Tum enim Gonsaluo nunciatum fuerat, fratrem, à Mauris circumuentum, dignam forti piòque duce mortem oppetisse.*] Sic ille meritò nebulonem iniustè prouocantem contempsit.

1 in vita Gonsalui.

Altera regula sit, *Quando iudex aliquam animi perturbationem sensit: quæ ad damnandum, vel mouit omninò, vel ad citiùs damnandum mouit; vel etiam non vsque adeò certa est sententiæ iustitia, vt non supersit probabilis contrarij metus: tunc malè facit iudex, si contemnat huiusmodi citationem. rectè facit, si diligentius iterum omnia momenta, & quæcunque ad veri indagationem pertinent, examinet ac perpendat, & reum interim in custodia seruet, vt vel retractetur prior sententia, vel maturiore consilio confirmetur.*] probatur hæc conclusio. (quæ Feuardentij quoque fuit) tum quia iudices non possunt nimis circumspectè procedere in re tanti momenti, cùm non hominis, sed Dei iudicium iudicent [2]: tum quia, qui videbantur nocentes ex allegatis & probatis, eos tempus postmodùm sæpè docet fuisse prorsus innoxios. non opus est exempla proferre; sunt ad manum non pauca, nec obscura, tum denique quia sæpissimè accidit tales citationes non esse irritas. Scribunt Historici Hispanorũ Ferdinandum III. Regem, iussisse duos nobiles perduellionis reos ex turri vel rupe altissima præcipitari; illos constanter crimen negasse, quod quia videbant se frustra facere, tandem ad diuinum tribunal prouocasse, regique denuntiasse, ibi, vt se ante diem tricesimum, sisteret: Ferdinandum postea ipso die tricesimo satis subita morte abreptum [3]. Germania sola multa præbet exempla. Menuercum Paderbronnens. Episcop. graui contumelia Conbeiensis quidam monachus affecerat: cui Episcopus; REDDITVRVM ALTISSIMO FACTI RATIONEM prædixit. Monachus floccipendens risit episcopum. Ecce, moritur antistes; & nihil mali sentiens antè monachus, ipsa hora mortis Episcopi expirauit [4]. Paucis annis postea Henricus Moguntinus (vel secundum alios VVormaciensis) Episcopus, falsò, & per calumniam Arnoldi: accusatus, & per præuaricationem Cardinalium duorum à Pontifice Eugenio. 3. ad causæ cognitionem delegatorum, depositus, ipso Arnoldo suffecto, fuit: sed ad iustum iudicem Deum interposita appellatione, sequenti anno mortuus fuit. Eius audita morte, ambo illi Cardinales obiere subitò; alter digitos proprios arrodens, alter in latrinis, Arij morte [5]. Tempore Henrici quarti, Burcharus Halberstadiensis Episcopus, & Meginherus Abbas Herfeldensis,

2 2. paral. 19. v. 6. & 7.

3 Ritius l. 3. de Regibus Hisp. Mariana in Hisp. Annal. lib. 15. cap. 11.

4 Crantzius lib. 4 Metropol. cap. 4.

5 Conradus in Chron. Moguntino.

feldensis, de iuribus Ecclesiarum litigantes inuicem ad Dei tribunal euocarunt, & ambo die dicta repentè ex hoc sæculo migrarunt [1]. In vicina Germaniæ Gothia, memorabile accidit illud Ioannis Tursonis, de quo sic scribit Olaus [2], *quendam capite plecti iusserat. Is genibus innixus: en morior iniustè*, inquit, *téque voco hac hora ante tribunal Dei, vt respondeas, cur me innocentem morti condemnes. Vix autem miser carnificis manu obtruncatus fuerat, cùm etiam iudex de equo corruit exanimis.*] Liguriæ pars nota Italiæ. ibi Genuensium triremes aduersus piratas emissæ, biremem Gotholanam accepere: & in Siculorum Gotholanorúmque contemptum, extra Drepanum, furcæ noctu rectorem biremis affixerunt. Miser ille diu frustra questus, nihil vnquam se Genuensibus nocuisse: vt vidit plus gentis odium illos, quàm æquitate mouere; præcipuámque mortis suæ causam esse trierarchum Genuensem, iussit vt se ille intra sextum mensem ante Deum iudicem sisteret. nec irrita vocatio fuit. condicto Ligus tempore mortuus fuit [3]. Armoricis Franciscus Dux præfuit: is summà crudelitate fratrem ex Anglia redeuntem de medio sustulit: sed vicissim fratris citatione intra annum de medio sublatus, principatum cum vita amisit [4]. vix est quisquam cui non sit audita damnatio Templariorum: ex his vnus Neapolitanus eques traditur ad diuinum iudicium appellasse, & Clementem V. ac Philippum Pulchrum Francorum Regem, anni spacio concesso, coram tribunal illud supremum citasse: addit Fulgosous [5] intra id tempus Clementem repentè mortuum, nec multò post Philippum quoque interiisse. Hoc alij ex calculo temporis conantur refellere. Sed idem, confirmant Christianus Massæus, & Meierus [6] qui Papam & Regem eodem anno 1314. tradunt obiisse, illum 20. April. hunc 29. Nouembris. fuerunt quidem Templarij Anno 1312. in concilio Viennensi, tertia Aprilis condemnati: sed non omnes eodem anno cõprehensi ac occisi: sed quidam sequenti, vt Neapolitanus ille; scilicet anno 1313. cúmque. 1314. currente mortui sint Iudices illi duo, dicuntur non immeritò eodem anno obiisse, quo citati fuere: imo Gaguinus & Æmilius mortuorum volunt regem anno 1313. quem constat Pontifici superuixisse.

1 N. in Annal. Boiorum li. 4.
2 lib. 14. hist. Aquilon c. 20.
3 Fulgos. lib. 1. cap. 6.
4 Aeneas Syluius Europeæ hist. cap. 41.
5 d. cap. 6.
6 Meierus l. 2. Annal. & l. 17. Chron. Massæ. consentit Onuphr. in PP. Roman. hist.

SECTIO II.

De Purgatione Monarchia.

NVlla fuit quondam frequentior purgatio ita: quotiescumque criminis notitia seu probatio obscura: vel actor reum prouocabat, vel reus ipse offerebat se, aut suo loco alium: inuentionem quidam Mantinæis tribuunt, alij volunt antiquiorem esse [7] constat etiam Palæstinis in vsu fuisse, ex Goliæ prouocatione, quem Dauid superauit. Fuit maximè in vsu post Barbarorum in Italiam irruptionem, apud Longobardos [8], & apud Germanos [9], & Francos [10] & etiam Hispanos [11], non ex homicidij tantùm causa (*iux. c. vni. §. si quis hominem. §. si quis alium. de pace Constant.*) sed & ob aliud quoduis graue crimen, vel magni momenti causam, vt post Bald. communiter DD. censuere. *Bald. in cap. vni. Alciat. & Orozc. ad l. ex hoc iure. D. de iust. & iur. Iulius Ferret. consi. 6. de duello in prin. & consi. 9. nu. 6. consi. 11. n. 3. & 4. & Menchaca lib. 1. illust. qq. c.* 49.] Et sanè in iurisiurandi locum, propter crebra periuria, hoc fuit introductum, coram Ioanne XIII. per Othonem 4. in Romandiola: sed priùs apud Francos iam Carolus Magnus hoc statuerat, quoad causas criminales [13], postea ad ciuiles quoque extensum [14], vt & apud Moschos [15] & Danos [16] olim in vsu. Ritus duelli possunt colligi tum ex Annal. Boiorum *lib.* 4. tum ex Ticinensis Hist. Bern. Sacci *l.* 9. Sed in moribus, & armorum genere præsertim, non idem obserua

7 Alcia. de singula. certa c. 2.
8 Lege Longob. tit. qualiter se quisque defed deb. tit. de purga. rei tit de homicidio liberi hominis.
9 Lab. Shaffnabar. sæpe.
10 docet Guido Papæ decis. 191. Hotoman. l. 3. obseruat. cap. 15. Charondas decis. 607.
11 ti. 4. parti. 7. & passim Mariana in Hist. Hispan.
12 l. antiquis. & l. vlt. lib. 2. leg. Lomb. tit. 54.
13 l. mentio. d. tit. 54.
14 d. l. vlt. & lib. 5. leg Fràcic. tit. 4.
15 Olaus lib. 1. cap. 20.
16 Saxo. lib. 5

obseruatum apud singulas nationes. Plerumque receptum, vt armis militaribus regionis eius vterentur. Carolus Magnus voluit vt fustibus: postea receptum, vt rei sit optio, & ius armorum præscribendorum. In celebri illo duello Cambronensi, inter Iudæum, qui imaginem Deiparæ vulnerarat, & paralyticum, Lex Carolina seruata.

Anno enim 1326. Guilh. Tertio Comite Hannoniæ, Verpa quidam se finxerat sincero animo Christianis sacris baptismo initiari. suscepit ex fonte Comes, & Guilh. filiolum nominauit, & apparitorem Curiæ Montensis esse iussit. Non diu post, homo impius ingressus ædem monasterij Cambronensis, actus furiis, blasphemias in Deiparæ imaginem multas effudit, & (horrendum) venabulo quatuor plagas inflixit, vnde sanguinis statim riui manarunt. videre faber asciarius quidam, & Monachus laicus Matthæus Lobbius. faber ascia caput findere Iudæo parabat: sed à monacho prohibitus: rem detulere igitur ad Abbatem Ioannem de Montibus; is ad Comitem. Iudæus pertinaciter tormenta elusit. Sic dimissus: quadriennio postea ab angelo apparente, quidam senex nomine Ioannes Flander, Estinnensis, & septennio iam ex paralysi clinicus iubetur Iudæum accusare, & duello prouocare. Bis monitus, Parochi iussu senex rem adhuc differebat. Tertium illi ipsa Virgo quinque illis plagis consauciata se videndam præbuit: & imperat monomachiam. Plenus spe ac fide senex adit Cambronem, cernit in imagine vulnera quæ in viso, accedit Comitem, accusat recutitum, dies pugnæ dicitur, arma, rudes, fustes & scuta lignea, supersunt hodie. Iudæus vesco corpore, ferox viribus tibiales fascias tintinnabulis cinxerat, & senem ridebat. Sed iuuit athletam suum Deus tam impar commissus, æger sanum, debilis fortem, senex iuuenem prostrauit, & horrendè blasphemantem, conuictum, sed non pœnitentem, comes iussit caudæ equinæ alligatum trahi ad patibulum, & capite deorsum, duobus ad latera molossis eum rabidè laniantibus, appensum subito ignis fumo interire. [*narrat fuse Robert. Hauportius duabus ea de re libris carmine conscriptis.*] Hispani semper militaria arma retinuere, vt ex cunctis eorum Annalibus patet. Duellorum tum inter Principes pro regno, vt inter Corbeu & Orsuan Hispanos apud Liuium: & Edmundum Anglum & Canutum Danum Reges apud Polydorum, Hundingum & Roheum Daniæ reges apud Crantzium, Petrum Aragonium & Carolum Andegauensem apud Antoninum; & pro principibus inter priuatos; vt Charellum & accusatorem reginæ Gondibergæ[1], pueri quoque pro vxore Henrici tertij contra gigantem[2]; & Burchardi contra Conradum iactantem se cum regis nepte concubuisse,[3] anno apud 950. apud continuatorem Regionis: item inter priuatos, vt coram Othone I. quando disceptatum vtrum in successionibus auorum essent nepotes cum patruis, vt patrem suum repræsentantes, admittendi, & vicere qui pro nepotibus pugnabant.[4] Mira sæpè in his accidere. quo tantum narrabo. Vnum ex fide Dubrauij[5]; Radislaus, Gurimensis Princeps Mistibogij filius, per iniuriam inuaserat Boëmiæ fines, coactus à suis tandem optimus rex VVenceslaus militem collegit. cúm iam dimicaturæ essent acies. *Si aliter, exclamat VVenceslaus, nisi prælio res componi nequit, cur non potius sine insontium sanguine: ipsi inter nos singulari certamine decernimus? Nulla sit mora. loriculam super cilicinam vestem indutus, paruóque ensiculo succinctus VVenceslaus in arenam prodit: at Radislaus cataphractus hastatúsque cum ingenti machæra se infert. VVenceslaus signo crucis frontem pingens subitò angelos vidit, atque hanc vocem, velut ab homine promptam, audit: Ne feri. & repentè Radislaus humi procumbens, veniam audaciæ poposcit, seque potestati victoris permisit. Alleuans prostratum*

1 Liuius lib. 28. & Plutar. in vita Scipionis. Polydorus Virg. li. 7. hist. Anglor. Crantzius li. 1. c. 21. & 22. Daniæ D. Antonin. p. 3. tit. 20. cap 4. §. 8. hist. sum. & Ricius l. 3. hist. Neapol. Froissar. Chron. li. 1.

2 Paull. Dia. hist. Longob. lib. 4. cap. 16.

3 Nauclerus gener. 35.

4 VVitichindus li. 2. Vincentius li. 24. speculi c. 70.

5 lib. 5. Histor. Bohem.

num Vvenceslaus monuit, data venia & dignitate ei restituta, vt contumaciam in obsequium debitum verteret, ne post grauius ab irato numine plecteretur.] Hic Deus miraculo iustitiam causæ declarauit: quando miraculo Deus non fauet, fieri solet, vt vel maneat dubia res; vel iustam fouens causam succumbat. Prius in pugna duorum Hispanorum Nobilium accidit tempore Alfonsi Regis; qui Petri Regis Castellæ pater. Hi fuere Ruy Paez de Viedma, & Pay Rodriguez de Auila, ille hunc proditionis accusauit; hic illum sceleris grauioris vicissim recriminatione pulsauit. cùm ventum esset ad duellum, tribus continuis diebus ab ortu solis ad occasum pugnarunt, multisque se vulneribus affecerunt, & dubia prorsùs, nec in vnum alterúmue inclinante victoria, vtrumque rex innocentem pronunciauit, & æquali virtute præditos amicos esse voluit, Narrat fusè Pet. Mexia [1]. Sic etiam dubia mansit Zamorensium causa, quos proditionis accusabat Did. Ordonius de Lara, innocentes contendebant Ariæ Gonsali filij: quorum cum duos iam Ordonius occidisset, tertioque vulnus lethale inflixisset, saucius cadens equo habenas aberrante gladio præscidit, equus Ordonium inuitum extulit extra monomachiæ septa, quod victi indicium. Sic ille non victor, equi culpa: non victus propria virtute, Iudices sibi N.L. pronuciarunt. *Mariana lib. 8. Histor. Hispan.* Multos quorum causa iusta erat in monomachia sæpe succubuisse docent post Pont. Innocentij III. rescriptum, *cap. de purgatione vulgari* & Regis Rotharij l. 1. lege Longobard. tit. de monomachia, Ioan. Baptista Susius [2], & Vrrea Hispanus [3].

5 Vt vt est, repugnat omni iuri, quæ est communis DD. sententia, contra Paridem à Puteo, vt docent recentiores scriptores non pauci, *nempe Lancellotus Conrad. lib. templ. indic. c. 1. §. 3. vers. duellum prohibere, & tract. de duello in præfat. Mencacha li. 1. illustr. qq. c. 12. & c. 49. Viuius lib. 2. comm. Opinion. litt. D. vers. duellum. Petrinus Bellus p. 10. de re militari tit. 2. à num. 128. Iulius Ferrettus cons. 1. num. 3. & 6. cons. 2. nu. 4 cū seqq. cons. 8. n. 4. cons. 20. nu. 10. & idem sæpiss. in tract. de duello. Alciat. l. 5. respons. cons. de duello.* Quod repugnet iuri naturæ, docent optimè Susius, *d. opere*, & Anton. Bernar. Mirandulanus *libro suo contra Posseuinum de expugnatione singular. certam.* & Petrus Messia *p. 4. var. lec. l. c. 9.* Quod iuri ciuili; probant communiter DD. *ex l. 1. C. de gladiator. lib. XI.* quamuis ea lex hoc non conuincat, sufficit tamen, quod nulla Romanorum lege sit hæc monomachiæ purgatio approbata: cumque iuri naturæ repugnet, constat omnem consuetudinem in contrarium inualidam esse, vt rectè Canones dicunt [4]. Quod iure diuino & sacris litteris prohibitum sit duellum, probant ex omnibus locis, quibus prohibemur Deum tentare, & quibus prohibemur occidere [5]. Apertior est probatio iuris Ecclesiastici seu diuini positiui. Nam & olim hoc canones prohibuere [6], & apertissimè Concilium Tridentin. cuius hæc sunt verba: *Detestabilis duellorum vsus, fabricante Diabolo, introductus, vt cruenta corporum mortem, animarum etiam perniciem lucretur, ex Christiano orbe penitus exterminetur: Imperator, Reges, Duces, Principes, Marchiones, Comites, & quocunque alio nomine Domini temporales, qui locū ad monomachiam in terris suis inter Christianos concesserint, eo ipso sint excommunicati, ac iurisdictione & dominio ciuitatis, castri aut loci, in quo vel apud quem duellum fieri permiserint, quod ab Ecclesia obtinent, priuati intelligantur: & si feudalia sint, directis Dominis statim acquirantur. Qui verò pugnam commiserint, & qui eorum patrini vocantur, excommunicationis, ac omnium bonorum suorum proscriptionis, ac perpetuæ infamiæ pœnam incurrant, & vt homicidæ, iuxta sacros canones puniri debeant: & si in ipso conflictu decesserint, perpetuò careant Ecclestica sepultura. Illi etiam, qui con-*

1 Silus. var. lec. pag 2. l. c. 10.

2 lib. de iniustitia duelli.

3 lib. de duello.

4 c. 2. de cler. pugn. in duel. Alciat. d. respōso de duello. & DD. citati.

5 Petr. Matthæus in Notis ad Bullā Greg. XIII. mox laudandā Tamen reuera loca illa scripturæ parum vrgent proteruos.

6 toto tit. ferme de purgat. vulgari. tit. de cler. pugnante in duello. cap. monomachiā 2. qu. 4.

silium in causa duelli, tam in iure quam facto dederint, aut alia quacumque ratione ad id quemquam suaserint, necnon spectatores, excommunicationis, ac perpetuo maledictionis vinculo teneantur: non obstante, quocunque priuilegio, seu praua consuetudine, etiam immemorabili.] Damnarat eundem abusum sub excommunicationis pœna, quoad subditos tantum Romanæ sedis. Iulius. II. anno 1508. mense Aprili, & rationes addiderat damnationis benè multas & graues, primò quia hoc fiat humani generis inimico instigante. 2. quia hinc hominum mortes repentinæ, & animarum perditiones; & noua inter astantes amicos pugnantium odia & altercationes, & ex vno inconuenienti plura oriuntur, in animarum & corporum periculum, generísque humani iacturam, perniciosum exemplum, & scandalum plurimorum. 3. quia Christus docuit Deum non esse tentandum. 4. quia hominem homini insidiari nefas. 5. quia gladiatoria munera, & huiusmodi purgationes vulgares à religionis nostræ pietate damnantur. 6. quia cruenta huiusmodi spectacula à canonibus Pontificum, & imperialibus legibus sunt prohibita. Denique Gregorius XIII. laudatissimus Pontifex ad omnes Christianos voluit pertinere hanc prohibitionem, vt & Concilij Tridentini patres eam extenderant; & quod illi de solemni siue publico duello sanciuerant, hoc ipse prudentissimè ad priuatas, & non solemnes duellationes, propter easdem causas, quæ in iis quoque cernebantur, porrò producendum sibi censuit[1] anno 1582. nona Decemb. his verbis; *crescente hominum malitia facinorosi non desunt, qui quod publice prohibitum est priuatim exsequi non dubitent, dum sic pœnas prædictas eludere se posse arbitrantur. Nos ad hæc euerteda plenius euidentiúsque prouidendum esse rati, considerantésque duellum priuatum, non minùs cruentum, & animæ & corpori noxium esse, quam quod publicè perpetratur: auctoritate Apostolica statuimus. (1) illos, qui ex condicto, statuto tẽpore & in loco conuento monomachiam commiserint, etiamsi nulli patrini sociìue ad id vocati fuerint, nec loci securitas habita, nullaue prouocatoriæ litteræ, aut denunciationis chartula præcesserint, censuris & pœnis omnibus à dicto concilio propositis teneri, perinde ac si publico & cõsueto abusu singulare certamen iniuissent. (2.) volentes etiam locorum dominos, sic certamen ex condicto huiusmodi permiserint, aut quantum in se fuerit non prohibuerint, (3.) omnésque illud fieri mandantes, instigantes, consilium vel fauorem dantes, equos, arma, pecuniam, commeatum, & alia subsidia scienter subministrantes, au (4.) ex composito spectatores vel socios quouis modo se præbentes eisdem censuris & pœnis subiacere; etiamsi illi qui ad locum destinatum pugnaturi accesserint impediti pugnam non commiserint, si per ipsos non steterit quominùs illa committatur. Non obstantibus &c.*] ex quibus sanè apparet, qui hodie priuatis prouocationibus in hanc excommunicationem, nulli reseruatam, indicant. Videor autem mihi ex verbis vtriusque prohibitionis quædam colligere non inutilia obseruatu. Primò illos quoque incidere, qui dicunt G
Veni ad talem locum: ego te illic exspectabo: nam isti certum tempus constituunt, illud ipsum præsens; sicut crastinum, qui dicunt cras tali hora &c. Secundo Principes non prohiberi hanc licentiam concedere infidelibus, tum quia sunt extra curam Ecclesiæ, tum quia Concilium expresè dicit, *inter Christianos* 3. non prohiberi iustum bellum gerentes Principes, quam possunt causam prælio decidere, eam paucis cõmittere per duellum definiendam. hoc enim tunc in belli locum succedit: Non tamen liceret illis animi causa, vel gloriæ solius ad ostendendum robur militum facere; sicut olim fecerũt Ioab & Abner[2]: nam vox *ludere* illic significat prolusionem pugnę. Instituebatur enim hoc, vt arbitror quasi diuinatorium quoddam victoriæ præiudicium, quo Germanos olim vti solitos Cornel. Tacitus testatur[3]. Quæ ipsa diuinatio est prohibita: Et sicut pro sola

1 Bulla quæ incip. adtollendum detestabilem

2 2. Reg. v. 15.
3 li. de morib. German.

sola gloria humana bellum non licet suscipere, sic nec duellum licet permittere. 4. Quoad consulentes, ex Gregorij verbis intelligitur, eos dumtaxat incidere, qui suadent affirmatiuam, non verò qui duellum dissuadent; & ad hoc consilium conscriberent, vel darent. hi enim non peccant. 5. quoad spectatores; non incidere, qui illac transeuntes obiter aspicerent certamen. vel subsisterent. ad dirimendum; imo nec illos qui ex instituto eos fuissent comitati, vt certamen impedirent: ideo enim additur, *si per ipsos non steterit &c.* ipsos scilicet spectatores & socios &c. vnde 6. infertur, eos qui comitarentur vel sociarent, incursuros etiã si non sit pugnatum; quando conati sunt efficere, vt pugnetur, vel saltem si poterant non impediuerunt ipsi, sed maluissent pugnam conseri. Hæc saluo rectiùs sentiētũ iudicio, de re quotidiana. Quidam asserunt etiam à Sanctissimo Domino nostro Clemente. 8. hodierno P. M. bullam quamdam de Duello editam quam nondum potui nancisci.

SECTIO III.

De purgatione vulgari per ignem.

HÆc triplex fuit per rogum, per prunas, per ferrum, hoc est vomeres seu lateres seu conticulas vel chirothecas candentes. Innocentia probabatur, si illæsus quis abiret: sin, nocens habebatur. hanc inuenio aliquando spontè susceptam, aliquando iniunctam prouocato. De ferro candente obtinet hodie apud Iaponios vt docent epistolæ nostrorum, vna P. Luisij Froes scripta anno 1595. narrat illustre miraculum quod accidit Omuræ, in hanc sententiam. *Fuerat Christianus quidam degens inter ethnicos accusatus furti: & quia hoc crimen seuerissime castigatur in Iaponia. Sic vt de eo, quantumuis minimo, conuictus, morte cum nulla veniæ spe mulctetur; nec tamẽ possent hunc Christianum verè conuincere, ecce mox gentiles eum obsident, & dum aliud non possunt importunè compellunt: vt ritu ipsis consueto iuramentum edat; qui erat, vt in folio chartæ subscripto scriberet, quod erat iurandum, deinde folio in palmam manus deposito, imponeret ferrum candens, manũmque constringendo, in suum caput vindictam & iram Chamis imprecaretur, si obiecti criminis reus foret. Quod si manus fortè amburatur, aiunt experientia probatum, eum noxæ esse reum; si vero à læsione cum folio maneat immunis, esse innoxiũ. Cùm igitur hic Christianus in has angustias adductus esset, quippe vel iurandum illi erat, vel repudiato iuramento, quo se reum faciebat, vitæ discrimen adeundum, innocentia sua confisus dixit: fas sibi non esse, vtpote Christiano, per falsum DEVM Chamis iurare, sed tantum per verũ. Consentiunt gentiles, vt per suum DEVM iuret. Ille ergo signo crucis in folio expresso ferróque candenti imposito, quia id facere cogebatur, magna animi præsidentia ferrum manu constrinxit. Res mirabilis, nec manus nec folium amburitur. Itaque non solum solutus est pœna, quam gentiles illi minabantur: verùm etiam culpa, quam falsò illi impingebant.*] Hactenus epistola Latinè edita Moguntię anno 1598. planè vetus hęc purgatio & celeberrima fuit. Sed in Francia tantum licita in causis sæcularibus, vt colligitur ex epist. Iuonis 91. & 251. Inuenio ferrum istud ignitum vocatum, *Iudicium*; quo nomen arbitror commune fuisse instrumentis omnibus harum vulgarium probationum. Petrus le Loyer.[1] formulam nobis proponit ex S. Mauritij Andegauensis archiuis istã: *Nos tamen sufficienter muniti denarrationem & discussionem istius causæ nostræ sæpius in audientia omnium illic adstantium offerebamus, & paratos nos semper esse ad omnem iustitiam præferebamus: cùm ecce quidam de hominibus, quos Berlaijus reclamabat, Teilbaldus Peletarius nomine, de parte sua surrexit, nobis nescientibus & iustitia nullatenus dictante, & non per*

[1] lib. 2. de spe ctr. c. 7.

consilium nostrum, qui sponte sua se IVDICIVM portaturum manu sua obtulit. Quod Rainaldus Popardus auunculus suus dixerat sibi, & quæ verè partitio illa facta fuerat de antecessoribus suis, inter canonicos S. Mauricij & antecessores illius Berlaij, sicut in chartis nostris continebatur. Et sicut Tetbaldus obtulit, sic paratus fuit, & per manum suam in Ecclesia S. Dionysij apud Doadum, videntibus multis, tam de parte nostra, quam de parte domini Berlaij (quorum nomina subternotata sunt) IVDICIVM portauit. Post IVDICIVM portatum Tetbaldus ille, Deo propitiante, illæsus & sanus omnino apparuit. Viderunt autem vel IVDICIVM portari, vel manum tertia die de more regardari, ferè vniuersi homines & mulieres de Doado, & plures de hominibus Domini Barlaij testes IVDICII portati, & hominis omnino, Deo miserante, saluati & liberati.] vbi cernis solitos causam addere, quæ illos moueret, siue id exprimere, quod probare per IVDICII lationem volebant: vides etiam clericos protestantes, vt irregularitatem & censuras euaderent incurrendas; si hominem ipsi ad hoc adortati, & mutilatio vel mors subsecuta fuisset. Meminere huius variæ leges Septentrionalium, omnes occupata à Barbaris Italia & Galliis latæ: apud Radeuicum[1] fit mentio legis militaris, qua seruus non deprehensus in furto, sed accusatus, iubebatur vel domini iuramento, vel igniti ferri iudicio se expurgare. Leges Francicæ & Longobardicæ iubebant per nouem vomeres ignitos, homicidij accusatum se expurgare[2]. Slaui postquam veram amplexi sunt religionem in arboribus, fontibus, lapidibus iurarē desierunt; recepto vsu, examinandi per sacerdotes suspecti; adhibito ferro vel vomere candenti[3]. In Flandriam quoque hanc legem, Philippus Comes tulit. anno 1164.[4] *Si quis vulnus in nocte acceptum alij imputauerit si Scabinis dignum videtur, ferro cādenti se excusabit accusatus: si aufugerit, manum perdet.* Item; *si fur vocatus accusatus fuerit, ferro candenti se excusabit; si culpabilis permanserit, suspendetur.*]In hoc iudicio non fuit certus vomerum numerus, vt nec formæ ferri certa species vel pondus præscriptum, vt ex varietate IVDICIORVM patet. vt plurimum Frācica consuetudine vsos puto in ferri consecratione siue imprecatione, quæ fuit talis, *Deus iudex iustus, qui auctor es pacis, & iudicas æquitatem; te suppliciter rogamus, vt hoc ferrum ordinatum ad iustam examinationem cuiuslibet dubietatis faciendam, benedicere & sanctificare digneris; ita vt si innocens (de prænominata causa vnde purgatio quærenda est) hoc ignitum in manus acceperit illæsus appareat: & si culpabilis atque reus, iustissima sit ad hoc virtus tua, in eo cum virtute declarandum, quatenus iustitia non dominetur iniquitas, subdatur falsitas æquitati. Per Dominum nostrum*[5]:]In *Antigona* Sophoclis, custodes corporis Polynicis, accusati negligentis custodiæ paratos se dicunt innocentiam suam comprobare, & ferri candentis contrectatione: & per pyram ambulatione, & iureiurando.

ϗ μύδρυς ἄιρειν χέρσιν,
ϗ πῦρ διέρπειν, ϗ θεοὺς ὁρκωμοτνεῖν.

In Concilio Triburiensi docemur[6] hanc probationem in Germania non fuisse nobilium, quibus iuratoria duodecim ingenuorum contestatio sufficiebat: sed ignobilium. Verùm Historiæ testantur etiam nobiles eam sæpè subiuisse, aliquando per laminam, aliquando per chirothecam, aliquando aliter Anno 1215. vel circiter[7], Conrad. Marpurgius inquisitor Apostolicus, si accusati de hæresi, negabant, iudicio ferri candentis experiebatur, & si amburebantur, eos porrò committebat rogo. Quod ab illo contra Canones perperam factum; si factum, fuit. Iam enim id Stephanus V. prohibuerat, vt postea dicemus. Caroli tertij Imp. vxor Richarda fuit insimulata adulterij, sed candenti ferro crimen diluit[8]. sic Kunigundem Henrici II. vxorem se expurgasse constat:

1 lib. 1 rerum Frideric. c. 26.
2 Lombard. li. 1. tit. 11. de parric. Frācica lex lib. 4. c. 56.
3 Helmold. histor. Slauorum cap. 84.
4 Meier. in Chron. Flādr.
5 Anna. Boior. lib. 4.
6 c. Nobilis. 2. qu. 2.
7 Trithem. in Chron. c. 22.
8 Annal Boior. d. l. 4.

stat: in eo tamen dissentiunt historici, quod quidam velint eam calcasse pedibus nudis[1], alij vomeres sex manibus tulisse.[2] Quare nisi dicas eam successiuè manibus tulisse,& pedibus calcasse, Crantzium à seipso dissentire necesse est. Nonnullos alios se iuuene Georg.Pachymeres massam candentem manibus innocuis gestasse commemorat. Emmam quoque Angliæ reginam nudis pedibus super ignitos vomeres ad contestandam pudicitiam ambulasse scribit Polydor. *Angl.histor.lib.*8. Plus est,quod scribit Saxo Danus[3], in Rugia ad fidem conuersa,matronam, quandam per iniuriam à coniuge adulterij insimulatam;*cum purgandæ infamiæ gratia manum admouisset candenti laminæ: subitò ferrum,quod erat exceptura, perinde atque innoxiæ manus contactum fugiens,neglecto pondere,sublime se extulit,penduloque motu gradientis fœminæ incessum comitans, cùm ante aram iactandum esset,inter religiosam astantium admirationem proprio impulsu humi decidit.*] Exempli vero memorabilis & fidei coniugalis specimen, nobis duo coniuges, Mutinenses Comites, æterna dignum historia, Othone tertio imperante exhibuerunt. Mariam erat hic nactus vxorem lubrica fide, conscientia nulla: hæc,vt noua Phædra, Comitem Mutinensem in amplexus trahere conata,repulsam vertit in furorem, & odio eius quem impotenter amarat inflammata, crimen suum in innocentem regessit. Nec latuit dolus Comitem. hinc amor in Imperatorem, inde vrgebat honor proprius. cessit honor amori:quia Cæsaris honorem vitæ suæ proponebat. Coniugi tamen suæ. mulieri prudentissimæ,& quod rarum, forti, conatus Augustæ, responsum suum;calumnias illius, periculum suum aperuit; decretúmque sibi dixit,mille mortes oppetere potiùs acerbissimas,quàm tantum Imperatoris sui,de incontinentia & perfidia Augustæ natum,dedecus in lucem proferat. Proinde illam se, si quid de ipsa benè vnquam meruerit, obtestari; virili constantia sexus & coniugij oblita,sententiam, quæ impendebat, mortis ignominiosæ vt perferret: se necato coniugis animum & memoriam resumeret, & animo imperterrito nomen mariti ab ignominia liberaret. Non diu post Comes culpam Augustæ, suo capite, luit,creduli Proceti iudicio condemnatus.Conuentu deinde Imperiali apud Roncalias instituto, quo die viduis ius dicebatur; Mulier prodit, & coram consessu ex lege Imperatorem ad talionis pœnam vocauit, eo quod maritum suum iniustè de medio sustulisset. Otho admirabundus; *At tu quonam pacto*,inquit,*viri tui,quam iactas innocentiã comprobabis? Candenti*,inquam illa,*lamina.* adfertur Othonis iussu ferrum benè ignitum:adlatum vidua sine noxa cunctis intuentibus prehendit manu,& tenuit. Externauit miraculum Imperatorem,adeò vt se quidem suppliciis dignum profiteretur, sed moram posceret aliquam subeundi. *Triplex vadimonium differo*, (illa respondit) *regina supplicium solum posco*, cuius nefaria calumnia me marito, te fidissimo milite, remp.ciue strenuo spoliauit.Cunctis æquissimum visa petere. Augustus eam collaudat, & pro dilatis sibi vadimoniis, quatuor in Hetruria castris donat; Augustam verò,quæ Veneris igne malè arserat,carnificis manu in rogum coniectam, iustis flammis absumi iussit[4]. Carolo Caluo Francorum Rege, Ludouici Germanorum regis terras, nepotibus suis per nefas eripere conanti: Germani primò deprecari vim, & Francis ad ferri igniti iudicium vocatis, cùm illæsi Germani rediissent,nec ab ambitioso Rege, quidquam æqui boniue impetrare valerent,sumptis armis illum re infecta,multis amissis vltra Rhenum iterum compulerunt[5].His fauit; contra, idem IVDICIVM duodecim vomerum,interfectores Christiani Comitis de Oldenborg in Saxonia, prodidit, & in rotam misit[6]. In Saxoniæ quoque oppido Vvittemburgo, excitati publici

 incen

1 Fulgos. li 8 c. 1. & Crantzius lib. 4. Saxo. c.32.
2 Crãtzius li. 4 Metropol. cap.5.iunct.d. cap.32.
3 lib.14.Hist. Danor.
4 Gothifred. Viter. in Chr. Grãzius li. 4. Saxon.c.26.
5 Paulus Æmyl. Annal. Francor.lib 3.
6 Alb. Cranzius libr. 7. Metropol. ca. 14.

incendij crimen, impactum fuit cuidam: ille & iureiurando, & IVDICIO se innocentem probauit. cùm enim longo itinere ferrum candens manu retulisset illudque illæsus in terram deiecisset; ecce tibi ferrum ex omnium oculis fugit; sed eo fermè anno exacto, quum quidam alius qui incendi conscius erat, silicibus viam publicam in oppido pauiret, ferrum in arena abditū prodit, manúmque valide amburit. mirantur omnes, & vomerem illum recognoscunt, & reum ad iudicem abripiunt; qui quæstione admota verum eesculpsit, & cruribus fractis noxium totæ imposuit [1].

[1] Crãtzius li. 8. Vandal. ca. 30.

Aliud æquè mirandum apud Cæsarium. *lib.* 10 *miraculor. c.* 35. his verbis descriptum reperitur: *Referre solet Dominus Bernardus de Lippia quandoq; Abbas, nouisse se piscatorem in Episcopatu Traiectensi, qui cum quadam fœmina multo tempore fuerat fornicatus. Et quia eius peccatum nimis erat notorium: tempore quodam in Synodo imminenti accusari timens, statim ad Sacerdotem veniens magis, vt post patuit, timore pœnæ, quàm amore iustitiæ peccatum confessus est, consilium quæsiuit & inuenit: si habes (inquit Sacerdos) firmum propositum, nunquam peccandi cum illa, candens ferrum securè poteris portare, ipsumque peccatum negare. Spero autem, quod virtus confessionis liberabit te. Quod ita factum est cunctis stupentibus, quibus factum innotuerat.*] Læsus tum ab igne non fuit: sed cùm postea peccati iterandi in recidiuam voluntatem incidisset, & gloriaretur se non magis adustum fuisse à ferro illo candenti, quam ab aqua fluminis in quo tum nauigabat: aquámque manu hauriret, candentis ferri vicem egit aqua algida, & manum adussit pelle tota detracta. Sequenti etiam capite, idem narrat de quodam pessimo hypocrita, qui peregrinationis pallio scelera contegebat. is ab alio quodam nefario homine nummis conductus hospitis à quo benigne habitus ædes incendio absumpserat. bis exceptus, bis pro gratia incendium immisit. Territus dominus multos detulit, de quibus suspicabatur; qui omnes expertes culpæ candenti ferro illæsi se expurgarunt. domo tertium ædificata, ferrum in quendam domus angulum abiectum iacebat. Venit post aliquod tempus pseudouiator ille, tertio humanè excipitur. videt ferrum, rogat, Cui vsui? Audit ab hospite, quid illo actum. Quin, inquit, illos deinceps ad alios vsus vteris ne iaceat otiosum? Simul manu comprehendit: sed illud repentè incanduit, & manum validè adussit, ille cum eiulatu abiicit. Hospes admiratione perculsus: meritò suspicatur hunc bis exustarum ædium reum. ergo comprehensum sistit iudici, iudex eculeo. fassus omnia incendiarius in rotam agitur. Tam admiranda sunt Dei iudicia.

Verùm quærat aliquis an nunquam hæc purgatio fefellerit? Immò memini S. Iuonem pro incerta habere. Nam *Epist.* 74. agens de hac ferri igniti proba, negat conuictum adulterij militem, cuius manus inusta fuerat. *Cauterium* (inquit) *militis nullum tibi certum præbet argumentum. cùm per examinationem ferri candentis occulto Dei iudicio multos videamus nocentes liberatos, multos innocentes sæpè damnatos. Præterea cùm talis examinatio sit in Deum tentatio, non est mirum si diuino iudicio deseritur, cùm incautè & sine iudiciali sententia ab aliquo suscipitur.*] Sed habuit Iuo pro incerta, tum demum quando priuata auctoritate susciperetur; tunc etiam illicitam credidit: vt docet apertè *Epist.* 254. quando fit *sine consilio*, vt ait, *& non præcedente iudiciaria accusatione*: licitam verò esse volebat, quando præcedente ordinaria accusatione omninò humana desunt testimonia, nec aliud ad veri indagationem quis habet quod faciat: & hoc casu se iudicé illa vsurum apertè profitetur *Epi.* 251. Sed apertè Canonibus Iuo repugnat, illis ipsis quos citat, qui absolutè asserunt tali inuestigatione abstinendum,

& delicta

& delicta tantum ex confessione rei & assertione testium punienda: nec de multis præsumendum iudicium, sed ea Deo iudici relinquenda. Sed obiicies argumentum Iuonis à simili: *Iurare omnino prohibitum lege: tamen a D. Paulo terminandis litibus permitti. Sic quod canonibus prohibitum, eadem ex causa, & exigente incredulitate humana posse fieri.* Respondeo dissimilem esse causam. Nam iusiurandum in iudicio fieri lex nunquam prohibuit, immò vetus disertè præscripsit. Sed omnes superstitiosas adinuentiones, vt per se malas, diuina lex semper prohibuit: tales autem esse has purgationes Stephanus Pont. clarissimè desiniuit, vt seq. q. ostendemus. Illud etiam miror Iuonem *epist. 91.* in causis Ecclesiasticis eam non recipere, quasi in laicis causis seu sæcularibus non eadem subsit tentationis Dei, vna ex parte periculum; & prætensa illa veri indagandi necessitas, non æquè in Ecclesiasticis occurrat: planè hæsitanti similior; & dubitanti hac in re, quam docenti aut definienti fuit. Pergamus ad reliquas narrationes.

Aliud ergo adscribam ex eadem è qua pleraque reliqua, admirandorum fœcunda Crantzij vrna; de Rollone Normannorum duce, qui Robertus postea vocatus. Nouerat suos in latrocinia, furta, rapinasque propendere: idcircò seueras de his leges tulit; quarum metu pollicens sibi securitatem omnium, iussit rusticos intrepidè rusticani operis instrumenta in agris relinquere. *Quidam ex agricolis domum reuersus, ab importuna vxore rogatus, cur instrumenta non apportaret: ducis præceptum obiecit. At illa furtim ex agro instrumenta subduxit, & abscondit, vt maritum redderet cautiorem. reuersus vir in agrum, vbi non reperit, quæ liquerat, rem ad loci præfectum defert. ille ad Ducem. vocatus à Duce rusticus, pretium accœpit amissorũ. Iubetur præfectus ignis purgatione adhibita furem explorare. Primus conatus irritus fuit, nam ignis furem non prodidit, licet omnes rustici subissent scrutinium. Tum Dux, versus ad Episcopum; Deus, inquit, Christianorum, si est conscius secretorum, cur furem non prodit? Episcopus necdum benè firmatum in religione nõ corripuit: sed causam prætendit, quia ignis nondum furem attigisset. Iubetur diligẽtius inquirere præfectus etiam apud vicinas villas. Nec sic quisquam repertus est. Vocatus à duce rusticus, an cui indicarit, rem in agro esse, rogatur: ille nemini, præterquam vxori dixisse respondit. Vxor quæstionibus admota furtum fatetur. Tum dux marito clam vocato, Sciebas, inquit, vxorẽ furacẽ esse, an non? Ille, sciebã inquit, Cui dux, cur ergo aut non puniuisti, aut non indicasti? Ergo iussit ambos suspendio necari. Et hac seueritate legem sanxit.*[1]] Memoriæ etiam occurrit factum Catholici Hispani Arianum Gothum tempore Leouigildi ad probationem ignis prouocantis. cùm enim verbis & rationibus nihil proficeret. *Est*, inquit, *digito meo annulus aureus. ego eum in ignem iacio, tu candentem collige. Proiectumque inter prunas annulum ita igniri permisit, vt eis similis cerneretur. Conuersusque ad hæriticum ait, si vera est prosecutio tua, sume eum ab igne. Illo autem resistente. ait, Immensa Trinitas Deus, si quid indignum te credo, ostende: certè si recta est fides mea, nihil mihi præualebunt hæc incendia sæua. Et ablatum ab igne annulum diutissimè palma sustinuit, & nihil est nocitus:* Hæc Gregorius *lib. de gloria confessor. c. 14.* verbotenus. Sed hic contestatio fidei sinceræ fuit. non iudiciaria inquisitio. Verum enimuerò non immeritò hæc purgatio semper bonorum & Deum timentium cõscientias punxit. Legimus enim de Roberto Cantuariensi Episcopo, cũ Regi Edouardo persuasisset, vt Emmam matrem adigeret; ob suspicionem stupri cum Aduino Vintoniensi Episcopo commissi, ad hunc se modum expurgaret, & ea igne maneret illæsa; timore correptum in continentem ex Anglia fuisse, ibique animi mærore breui contabuisse[2].

Non dissimile fuit iudicium per prunas; quas vel in sinum coniiciebant; vel

1 lib. 2. Norueg. c. 27.

2 Polyd. Virgil. lib. 8. Histor. Angli.

vel manu ferebant, vel calcabant. De monacho quodam, qui vt meretricem Porphyrię seruaret, & monasterio alicui commendaret, nihil veritus fuit eam secum abducere, & propterea in omnium irrisionem, & execrationem incidit, quasi cum meretrice consuesceret, narrat Leontius [1], eum cum ægrotasset, & mortem præsentiret propinquantem, coram plurimis iussisse adferri thuribulum plenum candentibus carbonibus, & eos accepisse carbones, & infudisse in sinum, & omnibus audientibus dixisse; *Benedictus Dominus, qui olim rubum seruauit incombustum; is mihi fuerit testis fidelis; quod quomodo meas vestes non attigit hæc, quæ est in igne vrendi vis, ita nec ego attigi mulierem toto tempore vitæ meæ, &c.*] Iudicium idem in Gallia subiuit B. Briccius D. Martini in Turonensi sede successor. Hunc enim populus reum peragebat stupri cum muliere religiosæ professionis cōmissi, quę linteamina Episcopi lauare solita, ex aliquo improba pepererat. Briccius iussit ipsum infantem nondum menstruum in medium adferri; & coram populo interrogauit, num ipse pater eius foret? respondit infans, eum non esse, sed alium quem non nominauit. Fiebat id virtute diuina, sed plebs dæmonis operæ adscribebat. Prunis itaque candentibus birrum implet Briccius, & tota defert vrbe illæsus: sic se a libidinis carnalis flagitio alienum professus, quemadmodum flammis vestimentum intactum. Nec tamen furentibus persuasit: sed ab Episcopatu fuit deturbatus [2]. Haraldus etiam Hybernus, sed Magni Regis Noruegiæ, qui Hyberniam bello vexauerat, filium probauit incedens nudis pedibus super ardentes prunas [3] Nec humano in corpore tantum hæc exploratio obtinuit; sed aliis quoque in rebus. Nam Eulalium monachum fiscella palmea in ignem iniecta, & illæsa permanens, suspicione criminis absoluit [4]. Rossis verò fidei Catholicæ veritatem missus ad eos à Basilio Imp. Episcopus persuasit, cum ipsis postulantibus, liber Euangeliorum in caminum ardentem missus, & per multas horas ibi relictus, tandem igne exstincto integer nec vllo afflatus ardore fuisset repertus [5]. De Missa D. Isiodori, siue, vt vocant Mozarabum, memorant non dissimilia Toletani Annales. [6] Qua de re ita Ioan. Marina; *Communi consensu de Gotthica precum ratione antiquanda actum. Tentatum id quidem aliquoties erat, neque tamen successerat,* & post nonnulla. *Visum est controuersiam ignis iudicio permittere: sic eius sæculi mores erant, rudes & agrestes, neque satis expensi ad Christianæ pietatis regulam. rogo in platea accenso, liber vterq; Romanus & Gotthicus in ignem proiecti. Et Romanus quidem cōtinuò ex igne prosiliit, id populus victoriam interpretabatur, nam liber alter sub flammis & igne diu permanens, illæsus inuentus est. Rege arbitro, nihilominus populo persuasum, vtramque precandi rationem superis placere: quando vterque liber ex incendio euasisset, incolumis, &c.*] *lib. 9. c. 18. de reb. Hispan.*

Qui pyram ingressi probandæ innocentiæ causa, multos inuenio. Nam M & Sophocles, vt dixi, agnoscit morem. *Petrus Massiliensis presbyter, suspectus de hæresi, Antiochiæ ipso die Parasceues. Sacrosanctam Christi Domini lanceam manu gestans, nudus corpore, per coaceruatorum latè lignorum struem ardentem, mediósque ignes illæsus euasit.* [7]] Poppo Danus presbyter, in fidei Christianæ probationem, vestem priùs cera copiosa illeuit; eamque indutus, in medio populi circo, sic se in flammam intulit, & perstitit sine vllo doloris sensu (quod sanè affirmabat) donec vestis tota corpori circumfusa, intacta flammis cute, in fauillas redigeretur [8]. eo permoti miraculo Dani [9] duelli purgatione sublata, ignis purgationem introduxerunt. fortassis etiam eos mouit iteratum aliud eiusdem Popponis factum. nam alio tempore, cum verba Danis persuadendis vt Christiani serio fierent, non satis haberent efficacitatis, percunctatus est;

1 in vita B. Ioan Elemosynarij mense Iun.

2 Greg. Turo. li. 2. hist. c. 1. Sabellic. exempl. lib. 10. c. 2. Fulgo. & Marulus & alij.

3 Saxon. lib. Dan. histo. 13. Craztius li 5. Norueg. c. 6.

4 Marulus li. 1. exemp. c. 4.

5 Zonaras tomo 3 & Cedrenus.

6 vide Villegam in disp. hac de re post Hispanicas cetus sanctorum vitas.

7 Paulus Æmyl. Histor. Franc. lib. 4.

8 Crantzius li. 3. metrop. cap. 43.

9 Saxo Hist. Danor. lib. 10.

est; *Quid si ad candentis ferri tactum manus eius cernerent intactas, essentne consensuri credituríque? cunctis succlamantibus, Velle: in chirotheca formam iussit ferrum cudi, idque ignitum adferri. Rubebat igne ferrum: ille tamen intrepidus manum immisit ad cubitum, deportauítque ad locum constitutum. Ibi cùm ad pedes Regis Suenonis proiecisset, victa manus dedit concio, sponte subiens lauacrum regenerationis*[1]] A Theodoro Lectore[2] historia refertur huiusmodi: tempore Martiani duos Episcopos, vnum Catholicum, alterum Arianum, principio verbis disputasse de fidei dogmate controuerso: deinde Catholicum, conditionem concertatori proposuisse, vt vanis disceptationibus prætermissis, rogum ignis secum ingrederetur, & fidei suæ veritatem vterque hoc indicio, Deo comprobaret teste: denique Arianum detrectasse ingredi, Orthodoxum nihil moratum, ingressúmque ex ipso rogo multis disseruisse, & nec minimùm vstulatum egressum fuisse. Vera narratio: sed res non sub Martiano, verùm sub Anastasio accidit. vt melius à Cedreno & Nicephoro *libro* 15. *c.* 23. proditum. Iactabat Sauanarola se hoc iudicium subiturum; cùm ad rem ventum, substituit alium pro se: neque hoc detractabat Minorita accusator; sed hoc tantum, ne ille Sacrosanctam secum Eucharistiam deferret: quod reuera diffidentiæ non obscurum erat signum[3]. Fulgosius auctor est à Ioanne Gualberto Petrum Archiepiscopum Florentinum, prouocatione ad iudicium pyræ accensæ, Simoniæ condemnatum[4]. Sed verius est id à Petro Albanensi Episcopo factum, qui propterea *Igneus* fuit vocatus, teste Vrspergensi *in Chronic.* prius tamen quàm ille Episcopus adhuc crearetur rem totam adscribam, ex vita ipsius Gualberti, vt creditur à Blasio Melanetio fide integerrima conscripta. is postquam narrauit sæpè à D. Ioannis Gualberti monachis Petrum illum Floretin. accusatum simoniæ, & eius fautores ad ignis iudicium prouocatos, subdit tandem; *Præfigitur itaque locus & dies quo istud fieri debeat, vt si qui velint, possint coram intueri. Locus præfixus est in Monasterio Septimi, quod tunc erat ordinis memorati, nunc vero Cisterciensium est. Dies fuit quarta feria prima hebdomadæ Quadragesimæ. Modus probationis fuit eiusmodi, vt in loco publico duæ lignorum strues iuxta se fierent quæ obtinerent in longum decem pedes, in latum quinque, in sublime quatuor & dimidium. inter vtrasque verò strues semita interesset longitudine brachij prunis ardentibus constrata, per quã vnus ex monachis transiret. Vbi aduenit statutus dies & hora, inuitatur Episcopus Petrus à suis, vt accedat visurus tãtæ rei experimentum, ne ciuitas Florentina tam diuturna vexetur altercatione. At ille prorsus renuit: immò si qui charum eum haberent, eos eò accedere vetuit. Sed plebs omnis vtriusque sexus, & cleri maxima pars illuc properarunt. Pollicentur fautores Episcopi, si ea probatio suo potiatur effectu, vt quisquam è fratribus per ignem illæsus transeat, se ipsis suffragaturos, & ab Episcopo defecturos. Itaque fiunt Litaniæ & aliæ preces à monachis, sacrificium sollemniter celebratur ab Abbate illius instituti, clericis & monachis adiuuantibus. Vbi ventum est ad Agnus Dei, vnus ex monachis fert aquam sacratam ad aspergendũ, alius thuribulũ, thuris incendendi causa, tertius faculas ad ligna inflammanda, quartus imaginẽ crucifixi. Inuocatur à cunctis Dominus* IESVS *Christus & Sanctissima Mater eius pleno ore, vt rei veritas declaretur. Sacrificio peracto, deponit casulã, crucemq; manu gestat Abbas, qui sacrificauerat. Petrus is quoq; dicebatur. Litaniis absolutis, vnus ex Abbatibus eligitur, qui clara voce populo exponat petitionis & sponsionis conditionẽ. Deinde Abbas Petrus, cũ cruce quam manu gestabat, S. Ioanne interim coram astante & orãte, ingreditur per medios ignium globos, flãma in sublime ascendente, calcátque ardentes prunas, quæ erant in via inter lignorũ incensas strues. Sed priùs quàm ingrederetur cunctis audientibus, ita precatus est: Domine* IESV *lux vera omnium in te credentium, peto miseri-*

1 Saxo. d. lib. 10. Vvitichindus li. 3. Crantzius. l. 4. Daniel. c. 24.
2 lib. 2. Collectan.
3 Confer ea quæ scripsit Guicciardin. lib. 3. & Volaterran. in Anthrop. cum iis quæ Phil. Cominatus li. 8. Hist. c. 19. qui tempore illo vixit.
4 lib. 8. cap. 1.

ricordiam tuam, oro clementiam tuam: vt, si Petrus Ticinensis, qui dicitur Florentinus Episcopus, pecunia Florentinã sedem occupauit: tu æterni Patris Filius, tu mea salus, in hoc tremendo iudicio, ad me adiuuandũ festines. & me illæsum sine vllis adustionis vestigijs cõserues: sicut olim tres pueros in fornace Babylonica seruasti. His dictis, per medios penetrat ignes, neque corpori, neque vestimentis vllo adustionis vestigio inhærente. Cumque vellet vertere sese, & eadem via per flammas reuerti, à populo retinetur, quippe iam perspicuè rei veritatem edocto.] Vide mihi sis Lector, quam admirandus Deus in sanctis suis, & quomodo diuina sapientia varios ac multiplices quasi ludos edat, vt admirationem ac venerationem in cordibus nostris excitet. Volat ferrum & in aëre pendet, sequitúrque manus innocentis vnius; fugit alium, & candentia seruata multis post mensibus inuenit reum ac punit. Popponi chirotheca est ferrea ignita, quod foret ex leni corio suauibus imbuta pigmentis: circa corpus positas eidem adurit vestes, corpore illæso, edax vis flammæ, sed in Abbatem Petrum (qui postea Episcopus Albanensis) vt simonia detegatur, ne hoc quidem valet; sed Babylonium renouat spectaculum. Confer nunc hæc; cum iis quæ hæreticis accidêre. Tam procul ab eis hæc Dei virtus, quàm remota ab eorum mente vera fides. Duas historias narrat Cæsarius Cisterciens. [1] *In Cameraco* (inquit) *ciuitate Episcopali infra hoc quinquennium plures hæretici comprehensi sunt, qui omnes timore mortis suam perfidiam negauerunt. Missus est ab Episcopo clericus, qui negantes per candens ferrũ examinaret, adustos hæreticos esse sententiaret. Examinati sunt omnes, & combusti sunt omnes: qui cùm traherentur ad pœnã, vnus, ex eis vir nobilis sanguine, reseruatur à clerico ad vitam, si fortè illum quoquo modo reducere posset ad pœnitentiam, cui sic dixit: Homo nobilis es, misereor tui, & compatior animæ tuæ: rogo & moneo, vt adhuc de tanta perfidia resipiscas, & de errore ad veritatem redeas; ne, per mortem temporalem, mortem incurras æternam. Ad hæc ille respondit: Experimento didici me errasse. Si sera pœnitentia mihi prodesse posset, non renuerem confiteri. Cui cùm ille diceret, pœnitentiam veram nunquam esse seram; vocauit Sacerdotẽ, confessus est homo errorem suum, ex toto corde Deo promittens, si vita concederetur, satisfactionem. Vt autẽ pius Dominus vim ostenderet confessionis; mox, vt pœnitens cœpit peccata sua confiteri, cœpit & ipsa combustura in manu pœnitentis paullatim minui; quæ in tãtum, eo aspiciente, decreuit, in quantum confessio profecit. Medietate confessionis peracta media pars plagæ est sanata: vt autem confessionẽ totam compleuit, & virtus ipsa confessionis, combusturam tam in colore, quàm in dolore deleuit, & manu pristinam sanitatem recepit. Vocatus est vir à iudice ad ignẽ: ad quem clericus. Quare eum vocatis? Vt ardeat, inquit, eò quod in examinatione cõbustus sit. Tunc clericus, ostendens manũ eius sanissimã, liberauit eum à pœnis, cæteris igne consumptis. Hæc cũ audiuisset magister Conradus, respondit Abbati. Et ego dicam vobis simile, quod ante paucos annos apud Argentinam recordor accidisse. Decem hæretici in eadem ciuitate, scilicet Argentina, quæ & Strasburg, comprehensi sunt; qui cùm negarent, per iudiciũ candentis ferri conuicti, sententia incendij sunt damnati. Die statuto, cùm ducerẽtur ad ignem, quidam ex comitantibus; vni illorũ dicebat; Miser damnatus es, age vel nunc pœnitentiam, peccata tua confitendo, ne post incendia corporis, quæ momentanea sunt, animã tuam ignis gehennalis æternaliter comburat. Cui cùm ille diceret: considero quidem me errasse, sed timeo pœnitentiã tantæ necessitatis, minùs acceptam esse Deo: Respondit, ex corde tantũ cõfitere. Deus est misericors & pœnitentiam suscipiet. Mira res. mox enim, vt homo confessus est perfidiam, manus eius plenam recepit sanitatẽ. Tardante eo in confessione, cum à iudice vocaretur ad pœnam, confessor eius iudici respondit. Non iustum est vt homo innocens damnetur iniustè. In cuius manu dum nullum vestigium combustionis reperiretur, dimissus est. Habebat idẽ homo vxorem non longè à ciuitate manentem, horum quæ dicta sunt, prorsus ignarã, ad*

[1] lib. 3. mirac. c. 16. & 17.

quam cùm venisset gaudēs, dixissetq́; Benedictus Deus, qui me liberauit hodie, ab interitu corporis & animæ, causam ei exponens: respondit illa; Quid fecisti ô miserrime? quid egisti? vt quid propter momentaneū dolorem recessisti à fide tua sana & sancta? magis debueras, si fieri posset, centies corpus tuum incendiis subycere, quàm à tam probata fide semel recedere. Sed, quē non seducat vox serpentina? Immemor ille beneficij sibi diuinitus collati, immemor tam euidentis miraculi; consilio vxoris acquieuit & errorem pristinum resumpsit. Deus verò non immemor vindictæ, pro tanta ingratitudine, manum plagauit vtriusque. Renouatum est incendium in manu hæretici, & quia coniux auctrix exstitit resumpti erroris, consors facta est rediuiui doloris. Tam vehemens erat incendium, vt ossa manū penetraret, & cùm vti non auderent clamoribus in villa, quos vis extorsit doloris, fugerunt in nemus vicinum, illic vt lupi vlulantes. Quid verbis immorer? proditi sunt, in ciuitatē reducti sunt, simulq́; in ignem nondum plenè exstinctū missi, & in cinerē redacti.] Quid hoc quæso rei? an hæresi flamma, quod vmbra corpori? adeóne hæresi debita flammarum exustio, vt cum fuga erroris vis recedat ardoris; & errorem redeuntem ardor inseparabilis comitetur?

Quid? quod altero quoque stupendo planè euentu Deus comprobauit, & arreptitio vsus carnifice in hæretico puniēdo: stet in ore duorum testium veritas. hi sunt Bern. Luxemburgius *in Catalo. hæret. lit. E.* & illo vetustior Thomas Brabantinus, cuius adscribam verba: *Erat circa Cameracum quidam hæreticus astutus valdè; qui metuens inquiri & comburi à fratribus Prædicatoribus, qui in dicta ciuitate eo tempore plurimos comburebant; finxit se arreptum à dæmone, & ob hoc ad Sanctum Aicardum in Aspera, obsessos curare potentem ligatus ab amicis deductus est; vt in eo non hæresim propalatam, sed furiam putarent. Et vt audiuit quidam clericus obsessus à dæmone & ligatus quod eligius Boogris (sic enim vocabatur ligatus)* (nempe hæreticus ille, vt patet ex Bernardo) *poneretur in loco: subsequente nocte idem clericus obsessus diuino nutu solutus est, & aggregans mattas & stramina atque Ecclesiæ scamna super ligatum hæreticum* (Eligium) *cumulauit. Ludum autem & furias credens ille dissimulat, quoadúsque clericus ignem de lampade sumens, comburere hæreticū cœpit, & tunc hæreticus exclamauit. Ad cuius vocem expergefacti custodes, cùm ignem extinguere niterentur, clericus arrepto gladio, quem casu iuxta lectum inuenit, omnes violenter abegit, & hæreticum in igne combussit. Nec mora, diuino exacto iudicio, clericus à dæmone liberatus & plenè sospes apparuit.*]Sic ille Boni vniuersalis lib. 2. c. vlt.

Planè miraculi plena hæc olim purgatio fuit; & ideo non iniuria sublata fuit, quia miracula poscerere non necessaria, Deum est tentare. Sed quis vetuit? constat vetuisse Fridericum. II. *lib. 2. Neapolit. constit. cap.* 31. Ex Decreto etiam Gratiani, [1] videatur Gregorius Magnus. Caue fallaris facinus hoc Gratiani est, vel inscitia scriptorum. Nihil tale Gregorius rescripsit. lege totam illam epistolam ad Brunichildam Reginam Franciæ, quæ superest [2] videbis purpureę chlamydi assutum stramineum limbum quem nec Iuo Carnotensis agnouit [3], nec antiquior Gratiano, quod sciam. Sed prohibuit Stephanus V. ad Moguntinum Archiepiscopum scribens; *Ferri candentis, vel aquæ feruentis examinatione confessionem extorqueri à quolibet, sacri non censent canones. Et quod Sanctorum Patrum documento sancitum non est, superstitiosa adinuentione non est præsumendum. Spontanea enim confessione vel testiū approbatione, publica delicta, habito præ oculis Dei timore, commissa sunt regimini nostro iudicare. Occulta verò & incognita, sunt illi relinquenda, qui solus nouit corda filiorum hominū* [4].] Quib. verbis subdit Gratianus, non hæc duo tantum purgationis genera quæ hîc nominantur, sed & quælibet similia inhibita [5] videri, eo quod in quibuslibet talibus ratio quam Pontifex addidit æquè procedere intelligatur. Quod apertè dictum *v. vlt. d. c. Mennam*, vbi

1 c. Mennam. 2. q. 5.
2 libr. 11. registri. epist. 8.
3 p. 5. decreti post medium.
4 c. consuluisti. 2. q. 5.
5 c. in lib. nāque in fine. 2. qu. 4.

vbi legimus, *Vulgarem denique ac nulla canonica sanctione fulcitam legem feruenti scilicet aquæ, siue frigidæ, ignitique ferri cōtactum, aut cuiuslibet popularis inuentionis (quia fabricante hæc sunt omnino facta inuidia) nec ipsum exhibere, nec aliquo modo te volumus postulare; imò Apostolica auctoritate prohibemus firmissimè.* Quæ sanè vltima verba indicant duorum alterum; vel si Gregorius ista scripsit, quod non puto, ipsius hodie registrum mutilum exstare, & Iuonem quoque in mutilum exemplar incidisse: in quo nempe tā magna pars epistolæ illius desideretur: vel (quod placet amplius) cum hoc fragmentum alterius Pontificis alicuius rescripti portio esset, id Gratianum confudisse cum Gregorij verbis: vel temporum iniuria ex Gratiani libro titulum, quem huic præfixerat rescripto secundo, totum interiisse, sicque liberarios de duobus vnum fecisse, desumpta enim hæc vltima verba sunt ex epist. Alex. II ad Rainaldum Cumanum Episc. & subiungenda videntur in fine *c. sēper causa, ead. 2. q. 5.* prohibitum ergo hoc ab Alex. II. sed & prohibitum quoque iterum Apostolica auctoritate ab Honorio III. qui diserte testatur ferri candentis iudicium, penitus esse interdictum; vt pote in quo Deus tentari videtur: & mandat Templarios, qui Liuones hoc iudicium subire compellebant, per censuras Ecclesiasticas cogi eo abstinere [1]. Fusius hæc paululum prosequitur visum, quia postmodum sequenti sectione iis vtendum erit contra Nouicios quosdam *aquæ frigidæ* defensores.

1 c. dilecti filij. de vulg. purgat.

SECTIO IV.

De purgatione vulgari per aquam

Flebat adhibita vel calida, vel frigida. de calida seu feruente constat receptam legibus Longobardorum, Saxonum, Rhenariorum, & Frisiorum [2] irrepsisse per malam imitationem poculi Zelotypię, quod Moyses introduxerat apud Iudæos [3]: sed hæc feruens suasu diaboli introducta, illud verò poculum herbarum amaricantium à Deo fuit institutum; qui solus occulta cordis nouit, & iudicat, & nequit cum iudicat ea mentiri, & veritatem sic se iudicaturū promisit. Moysi: qualis sponsio, cùm in aquæ iudicio nulla habeatur, prauo more, & præpostera imitatione, per abusum, fuit introducta.

Nam quod B. Hieronymus *in 1. Reg. c. 6* memorat his verbis; hauseruntque aquam & effuderunt in conspectu Domini. *Hebræi tradunt, quod coram Domino in eandem aquam maledicta congesta sint: & sicut in lege mulier zelotypa hausta aqua probatur; ita & idololatræ hac aqua probati sūt. Hi videlicet qui se idola coluisse penitus denegabant. Tradunt etiam quod quicunque idololatra hanc aquam gustasset, labia eius ita sibi adhærerent, vt nequaquam ea ab inuicem idololatra separare posset. Hoc indicio idololatra deprehendebatur, interficiebatur. Quod & sequentia demonstrant in eo quod ait:* Iudicauitque Samuel filios Israël in Maphat. *Iudicare in hoc loco idololatras, secundum legem morti tradere intelligendum est. Dicunt etiam quod Moyses hoc modo idololatras, qui sibi vitulum fecerant, probauerit; quando arripuit vitulum & combussit, & contritum vsque ad puluerem sparsit in aquam, & dedit ex eo potum filijs Israël.*] Totum hoc quia nititur sola Iudæorum affirmatione, nec D. Hieronymus affirmat, libertatem nobis relinquit credulitatis. Possent vno verbo dicere, non credo recutitis. Si factum, Deo iubente factum à Moyse de aquæ frigidæ proba, qua isti vtuntur, nullæ nec reuelationes, nec testimonia aut indicia sunt diuinæ iussionis. Quare iure optimo canones eam sustulere [4] nominatim. Superiore sectione de Carolo Caluo breuiter prestrinxi, vt hic fusiùs & clarius narrarem verbis Caroli Sigonij & Aimoni [5] *Ludonico Germaniæ Rege Francofurti mortuo, Carolus Caluus Imperator & Franciæ Rex, properè A-*

2 Lombard. lib 1. tit. 10. Sceculi Saxo. lib. 1. a 39. Leges Frisonum. tit. 3 & tit. 14. cap. nobilis 2. qu. 4.

3 Num. 5. ver. 14. cuius ritū ex Hebræo cōtextu facilius colligas, quā ex Latino, videndi quoque Cyril. li. 4. de adoratio. & Theodore. in Num. q. 10. & Ioseph. libr. 3. antiq. cap. 19. Philon. lib. de special. legib. Xist. Senens. libr. 2. versic. zelotypia.

4 d c. Mennā in fin. & d ca. consuluisti.

5 Aimoinus, libr. 5. Histor. Franc. cap. 34. & Sigonius libro 5. Regni Italiæ.

quas, Coloniámque contendit, vt Lotharingiam, quæ fratris & filij eius Lotharij fuerat, occuparet Ludouicus tres filios reliquerat, Carolomanum, Ludouicum, & Carolum cognomine Crassum. Ex quibus Ludouicus, qui paterno funeri interfuerat, vbi patruum paterni regni fines ingressum castra ad Rhenum posuisse audiuit; ira incensus quod paternum regnum inuadere esset ausus, Francorfordia copias mouit, atque ad alteram Rheni ripam è regione consedit. Ibi iure primùm, deinde gratia per legatos petita: cùm neutrum impetrasset: decem homines cum aqua calida, totidémque cum frigida, decemque alios cum ferro candente misit, iussos experiri iudicio, vtri regnum illud conueniret, quod cum ipso pater suus Ludouicus sacramento interposito diuisisset. Qui re tentata, cùm detrimentum nullum cepissent, nihil tamen æqui obtinuerunt. Ob id Ludouicus, &c. Sed quomodo *tentarunt?* sanè iniecta manu in feruentem, & non adusta. docet ritualis adhiberi solita oratio huiusmodi [1], *Deus Iudex iustus, fortis, & patiens, qui es auctor & amator iustitiæ, qui iudicas æquitatem: iudica Domine, quod iustum est. quia recta tua iudicia sunt, qui respicis super terram, & facis eam tremere. Tu Domine omnipotens, qui per aduentum Filij tui Domini nostri IESV Christi mundum saluasti, & per eius Passionem genus humanum redemisti: tu hanc aquam per ignem feruentem sanctifica; qui tres pueros, id est, Sidrach, Misach, & Abdenago, iussione Regis Babylonis missos in caminum ignis, seruasti: tu clementissime præsta, vt si quis innocens in hanc aquã feruentem manum mittat; sicut tres pueros supradictos de camino ignis eripuisti, & Susannam de falso crimine liberasti. ita Domine manum illius saluã, & illæsam perducas. At si quis culpabilis, vel incrassante Diabolo cor induratum, præsumpserit manum mittere: tua iustissima pietas hoc declarare dignetur, vt in eius corpore, tua virtute manifestetur & anima illius per pœnitentiam saluetur.*] Non igitur ore bibebant, sed manum immittebant. Docet hoc etiam historia quam narrat Gregorius Turonens. de Diacono Catholico cum presbytero Ariano disputante, & ad fidei veritatem comprobandam sic prouocante; *Factis rei veritas approbetur. succendatur igni aëneus, & in feruenti aqua annulus alicuius proyciatur, qui verò eum sustulerit ex vnda feruenti, ille iustitiam consequi comprobetur.* conditionem hæreticus accipit, Interea Diaconus, diffidentia quadam tentatus, vnguentis quibusdam brachium manúmque illinit. hæreticus negat periculum subire: cum Catholicus brachium exsereret, hæreticus vidit vnguentis delibutum. exclamat aduersarium magicis præsidiis confidere, non fidei. oritur altercatio. *His itaq; litigantibus superuenit Diaconus alius ab vrbe Rauẽna, Hyacinthus nomine, sciscitansq; quæ esset hæc altercatio; vt veritatem cognouit, nec moratus extracto è vestimẽtis brachio, in æneum dexteram mergit: annulus autem qui iniectus fuerat, erat valde leuis ac paruulus, nec minus ferebatur ab vnda: quàm vento ferri posset vel palea. Quem diu multumq; quæsitum infra vnius horæ spacium reperit. accendebatur interea vehemẽter focus ille sub dolio, quo validius feruẽs, non facilè posset assequi annulus à manu quærentis: extractusq; tandem. Nihil Diaconus sensit in carne sua: sed potius protestatur in imo esse frigidum æneum, in summitate verò calorem teporis modici continentem. Quod cernens hæreticus valde confusus iniicit manum audax in æneo, dicens: Præstabit mihi hæc fides mea Iniecta manu protinus vsque ad ossium internodia omnis caro liquefacta defluxit. & sic altercatio finem accepit.*] Hæc ille, *lib. 1. de glor. mar. c. 81.*

Exactiores duas formulas, quam sit illa Auentini, post primam huius operis editionem nactus sum si duæ, & non vna potius. Eam quæ plenior est mihi suppeditauit, vir eruditione & religione clarus, & de literis benè meritus Petrus Pantinus Decanus Bruxellensis, quam in Hispania ex codice quodam Bibliothecæ regiæ, litteris Gotthicis ante sexcentos vt minimum annos exarato, diligenter exscripserat. De altera me monuit vir generosus Marcus Vel-

ferus,

1 Annales Boior. lib. 4.

ſerus, omnis antiquæ & nouæ hiſtoricæ callentiſſimus; quam Iuretus ex Cod. M.S. cum notis in epiſt. Iuonis vulgauit, quæ in fine adſcribitur cuidam D. Eugenio, his verbis; *Hoc IVDICIVM autem petente Domino Ludouico Imp. conſtituit B. Eugenius, præcipiens vt omnes Epiſcopi, Comites, abbates, omnisq; populus Chriſtianus, qui infra eius imperium eſt hoc iudicium defendat innocentes, & examinentur nocētes, neq; periuri perdant ſuas animas malum conſentientes.* Quæ verba non mendoſa modò, ſed & mutila valdè. Suſpectum etiam hoc totum. nec enim credo Ludouicum ſanciuiſſe quid quam tale, cum in capitularibus Caroli Magni parētis eius aquæ frigidæ probatio diſertè prohibeatur. Deinde quis iſte S. Eugenius? aut quando vixit? Nam de Toletano, non eſt quod ſuſpicere: licet formula videatur eadem cum ea qua Viſigotthi ſunt vſi. Iureti etiam formulæ deſunt aliquot primæ orationes, & alia nonnulla, quæ exſtabant in illa Gotticha, ideò eam hîc tibi exhibebo, aſcriptis in margine variationibus ex Iuretina.

INCIPIT EXORCISMVS VEL BENEDICTIONES AQVÆ CALIDÆ, IN QVA MANVS AD Iudicium Dei mittitur.

CVm homines vis mittere ad comprobationem iudicij aqua calida, Primùm fac eos intrare cum omni humilitate in Eccleſia & proſtratis in oratione dicat Sacerdos has orationes.

PRIMA ORATIO.

AVxiliare Domine quærentibus miſericordiam tuam, & da veniam confitentibus, Parce ſupplicibus; vt qui noſtris meritis flagellamur, tua miſeratione ſaluemur. Per.

SECVNDA ORATIO

QVæſumus omnipotens Deus afflicti populi lacrymas reſpice & irā tuæ indignationis auerte: vt qui reatū noſtræ infirmitatis agnoſcimus, tua conſolatione liberemur. Per.

TERTIA ORATIO.

DEus qui conſpicis omni nos virtute deſtitui, interius exteriuſq; cuſtodi: vt & ab omnibus aduerſitatibus muniamur in corpore, & à prauis cogitationibus mundemur in mente. Per.

His orationibus completis ſurgatur pariter, & corā hominibus illis cantet preſbyter Miſſam, & faciat eos ad ipſam Miſſam offerre. Cùm autem ad communionem venerint: antequam communicent interroget eos Sacerdos cum adiuratione, & dicat:

Adiuro vos homines per Patrem & Filium & Spiritum S. & per veſtram Chriſtianitatem quam ſuſcepiſtis, & per vnigenitum Dei Filium quem Redemptorem creditis, & Per S. Trinitatem, & Per S. Euangelium, & Per reliquias quæ in iſta ſancta Eccleſia ſunt reconditæ: vt non præſumatis vllo modo ad iſtam S. Communionem accedere, nec ſumendo communicare, ſi hoc vel illud feciſtis, aut conſenſiſtis, aut aliquam veritatem inde ſcitis, ſeu qui hoc egit noſtis

Si autem tacuerint, & nullam inde profeſſionem dixerint, accedat Sacerdos ad altare, & communicet more ſolito: poſtea verò communicet illos. Cùm autem communicant ante altare, dicat Sacerdos:

Corpus hoc & ſanguis Domini noſtri Ieſu Chriſti *ſit vobis ad cōprobationē hodie.*

Expleta Miſſa deſcēdat Sacerdos ad locum deſtinatum vbi ipſum examen peragatur. Deferat ſecundum librum Euangeliorum & Crucem, & canat modicam Litaniam. & cùm compleuerit ipſam Litaniam, exorcizet & benedicat aquam ipſam antequam ferueſcat, ita dicendo:

Exorci.

Exorcizo te creatura aquæ in nomine Dei Patris omnipotentis, & in nomine Iesu Christi Filij eius, Domini nostri: vt fias aqua exorcizata ad effugandam omnem potestatem inimici, & contrarietatem eius, & ipsum inimicum: ne valeat [1] *contendere iustitiam Dei vllo modo, nec manifestationem eius, ipso præstante, qui venturus est iudicare viuos & mortuos & sæculum per ignem. Amen.*

Item alium.

Exorcizo te creatura aquæ in nomine Dei patris omnipotētis, & in nomine Iesu Christi Filij eius, Domini nostri: vt fias aqua exorcizata ad effugandam omnem potestatē inimici, & [2] *omnem phantasmam diaboli: vt si hic homo manum suā in te* [3] *miserit, & innocens exstiterit de huius culpa, vel vnde accusatus est pietas Dei omnipotētis liberet eū. Et si quod absit, culpabilis est, &* [4] *præsumptuosus in te manum mittere ausus fuerit, eiusdē* [5] *omnipotentis Dei virtus hoc declarare in eo dignetur: vt omnis homo timeat & contremiscat nomen sanctum gloriæ Domini nostri: qui viuit & regnat Deus per omnia secula.*

ORATIO.

DOmine IESV CHRISTE, qui es Iudex iustus, fortis, & patiens, & multū misericors, per quem facta sunt omnia. Deus Deorum & Dominus dominantium, qui propter nos homines & nostram salutem de sinu Patris descendisti, & ex Virgine MARIA Carnem assumere dignatus es, & per Passionem tuam mundum in cruce redemisti, & ad inferos descendisti, & diabolum in tenebris exterioribus colligasti, & omnes iustos qui pro originali peccato ibidem [6] *detenti erant, magna potentia tua exinde liberasti: tu Domine quæsumus mittere digneris Spiritum tuum sanctū ex summa cœli arce super hanc creaturam aquæ* [7], *quam nos igne feruescere atque calescere præsumimus, vt rectum iudicium per eam super hunc hominem (nomine illo)* [8] *comprobes ac manifestes. Te Domine* [9] *Suppliciter deprecamur: qui in Cana Galileæ signo admirabili tua virtute ex aqua vinum fecisti, & tres pueros Sidrah, Misac & Abdenago, de camino ignis ardentis inlesos eduxisti, Susannam de falso crimine liberasti, cæco nato oculos aperuisti, Lazarum quatriduanum à monumento suscitasti, & Petrum* [10] *mari mergenti manum porrexisti, ne respicias peccata nostra in hanc orationem: sed tuum verum & sanctum iudicium coram* [11] *omnibus manifestare digneris. vt si iste homo* [12] *pro hac reputationis causa (videlicet illud vel illud) ad præsens modo manum suam in hanc aquam igne feruentem miserit, & culpabilis* [13] *ex hac reputationis causa non est, hoc ei præstare digneris, vt nulla læsio,* [14] *nulla malitia in eadem manu appareat, per quam sine culpa calumniam incurrat. Iterum te Deus omnipotens nos indigni & peccatores* [15] *famuli tui suppliciter exoramus, vt* [16] *secundum verum & rectum iudicium tuum nobis in eodem loco etiam manifestare digneris, quatenus hic homo ex hac* [17] *reputationis causa* [18] *(IL) si per aliquod maleficium diabolo instigante, aut cupiditate vel superbia incitāte culpabilis est in* [19] *facto vel in consensu, &* [20] *huius probationis iudiciū, subuertere aut violare* [21] *voluerit, malo confisus* [22] *ingenio manu in hanc aquam præsumptuosus ausus fuerit mittere, tua pietas* [23] *hoc declaret: vt in manu eius dignosci queat, quod iniustè egit,* [24] *& ipse deinceps per veram confessionem pœnitentiam agat, & ad emendationem perueniat: vt iudicium tuum sanctū & verum in omnibus gentibus declaretur: per te Redemptor mundi, qui venturus es iudicare viuos & mortuos & seculum per ignem. Amen.*

Item alius exorcismus.

TE autem creaturam, aquæ adiuro te per Deum viuum, per Deū sanctum, qui te in principio separauit ab arida. Adiuro te per Deum viuū, qui te de fonte Paradisi [25] *manauit, & in quatuor fluminibus exire iussit, & totā terrā* [26] *rigari præcepit. Adiuro te per eum, qui te in Cana Galileæ sua potentia conuertit in vinū: qui super te suis sanctis pedibus ambulauit, qui tibi nomen imposuit Silocha. Adiuro te per Deum, qui te Nahamā*

Syrum

1 Pantin. contemnere, vel, contaminare, quod etiā infra est.
2 al. omne phantasma.
3 al. missurus, est innocens, vnde reputatur, pietas Dei liberet innoc.
4 Præsumptuosè. al.
5 al. omnipo. virtus super eum hoc.
6 al. detinebantur.
7 quæ ab igne falsè videtur, qui. al.
8 al. comprobet ac manifestet.
9 supplices, al.
10 al. mari. deest.
11 al. in hac oratione.
12 al. hominibus in hoc man. hic dig.
13 al. ex hac causa, furto, videlicet, vel homicidio, aut adulterio, vel luxuria aut pro qualibet causa culpa modo ad præsens manum.
14 vel macula. al.
15 famulitij. al.
16 al. sanctū.
17 al. reputatus.
18 est nota criminis valens. illud.
19 al. factū.
20 hoc comprob iud. al.
21 volens al.
22 puto dispescendum ingenio.
23 al. taliter hoc declarare dignetur.
24 vt & ipse alias Reliqua hæc rursus desunt in Iureti m. S.
25 Pant. manare.
26 Pant. rigare.

Syrum sua lepra mundauit: dicens, Aqua sancta, aqua benedicta, aqua quæ lauas sordes & mundas peccata. Adoro te per Deum viuum, vt[1] *munda exhibeas, nec in te aliqua phantasia retineas, sed efficiaris fons exorcizatus ad effugandum, & euacuandum, & comprobandum omne mendacium, & inuestigandam & comprobandam omnem veritatem: vt iste qui in te manum miserit, si veritatem habuerit, nullam læsionē in te accipiat: & si mendacium habet, & iniustitiam, appareat manus eius igne combusta; vt cognoscant omnes homines virtutem Domini nostri IESV CHRISTI, qui venturus est cum Spiritu sancto iudicare viuos & mortuos & seculum per ignem. Amen.*

Post hæc exuat eum vestimētis suis, & induat eum, vel eos vestimentis mundis de Ecclesia, id est. indumento de exorcista, aut de Diacono, & faciat eos vel eum osculari Euangelium & Crucem Christi, & aspergat super eos de aqua ipsa, & ipsi qui intraturi sunt ad Dei examen det illis omnibus bibere de ipsa aqua benedicta, cum autem dederit vnicuique dicat.

Hanc aquam dedi tibi (vel vobis) ad probationem hodie. Deinde imponantur[2] *igne subter caldaria, & dicat Sacerdos has orationes, quando ipsa aqua calescere cœperit.*

In nomine S. Trinitatis, Deus Iudex iustus, fortis & patiens, qui es auctor & creator clemens & misericors & iudicas æquitatem, tu indica qui iussisti rectum iudiciū facere, & respicis super terram & facis eam tremere. Tu Deus omnipotens, qui per Aduentum vnigeniti filij tui Domini nostri Iesu Christi mundum redemisti, qui per eius passionem genus humanū subuenisti, & saluasti: tu hanc aquam feruentem sanctifica, qui tres pueros id est Sidrach, Misach, & Abdenago sub Rege Babylonis Nabuchodonosor in camino ignis accēsa fornace saluasti, & illæsos per angelū tuū eduxisti, tu clemētissime Dominator præsta, vt si quis innocens ab huius[3] *culpa vel causa sui reputationis, homicidij, adulterij, latrocinij fuerit, & in hanc aquam manum miserit, saluam & illæsam inde educas, qui tres pueros supradictos & Susannam de falso crimine liberasti. Ita Domine omnipotens, si culpabilis fuerit, & incrassante Diabolo cor obturatum manum in huius tui elementi feruentis*[4] *miserit, tua veritas hoc declaret, vt in corpore manifestetur, & anima per pœnitentiam saluetur, & si ex hoc scelere culpabilis fuerit, & per alicuius*[5] *maleficij, aut per herbas, aut per diabolicas incantationes hanc peccati sui culpam occultare voluerit, vel tuā iustitiam contaminare, vel violare se facere posse crediderit, magnifica tua dextera hoc malum euacuet, &*[6] *omnium rei veritatem demonstret. Per te clementissime Pater, qui viuis & regnas in Trinitate perfecta. Per omnia.*

ALIA

OREmus. *Deus qui beatam Susannam de falso crimine liberasti. Deus qui beatam Teclam de spectaculis liberasti. Deus, qui sanctum* Danielem *de lacu leonum liberasti, & tres pueros de camino ignis ardentis eripuisti, tu libera innocentes & consigna factores Per Dominum nostrum*

Et qui manum mittit in aquam: ad ipsum examen dicat orationem Dominicam, & signet se signaculo crucis, & festinè deponatur ipsa aqua feruens desuper iuxta ignem, & iudex[7] perpendat ipsam lapidem inligatam ad mensuram. N. infra ipsam aquam more solito. Et sic inde extrahat eam in nomine Domini ipse qui intrat ad examen iudicij. Postea cum magna diligentia sic fiat. inuoluta manus sub sigillo iudicis signata vsque in die tertio. quo visa sit viris idoneis & æstimata.

En formulam totam & ritualia, in quibus multa, propter quæ meritò Sedes Apostolica prohibuit. Quod hic in fine de obuoluta in tertium diem manu dicitur, hoc eo retulerim: quia si præstigio aliquo manus læsa vel illęsa, interea, euanescente præstigio, rei veritatem apparituram credebant.

Quoad frigidam puto illam eodem modo in vsu probationis versatam: videli

1 Pant. vt te mundam exhibeas, nec in te aliquā phantasmā, vt supr.

2 Pant. ligna, ego, ignes.

3 for. culpę vel causæ suæ reputatione: vel, quod valde suspicor, hic aliquoties reputatio scripta pro barbara voce reptatio nis, à voce reptar accusare seu prouocare, quod adhuc hodie Hispani retinent.

4 Pant. censet deesse voculā, creaturā, fors etiā pauio ante deest aliā obturatum habuerit.

5 Pant. putat deesse voculā ingenium, vt supr.

6 Pant. omnē.

7 fort. propel lat eam lapidi alligatam ad mes. vt sic expressasit ac certa mensura lapidis deprimētis seu detrahentis manum & funiculi à quo lapis depēdebat. mihi hæc sententia pellucet. Nisi dicas ipso lapide inuoluto explorasse quā feruēs esset aqua ima.

videlicet Deus, vt in feruenti innocentis manum seruabat ab adustione innoxiam, ignis actione prohibita, sic in frigida aliquando nocentis manum amburebat, contrariam aquæ actionem tribuens, frigidate naturali in supranaturalem ardorem commutata. Ad hanc me coniecturam ducit scriptor vitæ S. Gangulphi Martyris, per hæc verba, *Interim ad quandam veniunt fontem* (Gangulphus videlicet vxorq;) *vbi his vxorem vocibus compellat. Multa quidem de te cõiux passim feruntur fœda & indigna natalibus tuis, & adhuc mihi quidem certò non constat, verène an falsò illa dicantur. Tum illa, etiam intrepidè iurando, falsos de se rumores sparsos, ait, nec se vnquam alieno concubitu pollutã. At Gangulphus, diuina, inquit prouidentia, quam nihil fugit, vt se res habeat, iam certis declarabit indiciis. En fons hic propositus est, nec frigidus valdè, nec immodicè calidus. In hunc igitur immitte manum, & è fundo lapillum extrahe, & si quidem à culpa es aliena, nihil mali patieris, sin autem polluta es, non sinet Deus latere scelus tuum. Illa Beati viri, sicut alios omnes, ita hos quoque sermones vecordiæ ascribens, incunctanter manum iniecit in fontem. Ecce autem, simulatq; lapillum secum retrahere conata est, membris ferè omnibus obrigescit, & in digitis & brachio, quousque aqua pertigit, abstracta cute, nuda caro cernitur, nihilque aliud misera illa nisi repentinum interitum exspectat* [1].] confirmat idem Sigebertus & significat hunc illum fuisse fontem, quem miraculosè ex Campania Vvarenas Gangulphus transtulerat, conuictam adulterii vxorem deseruit: nec diu post vxoris hortatu ab adultero fuit necatus. Non igitur hac purgatione spectabatur, an aquis mergerentur: confirmat, quod retuli de legatis Ludouici Regis, quo enim pacto decem viri secum aquam tulissent, in quam toti mergerentur? missos tamen cum frigida narrat Aimoinus. Sic capio quod leges Alsaticæ habebant vt plebeij & minoris testimonij rustici, aquæ frigidæ se iudicio expurgarent [2].

1 apud Suriũ 11. Maii.

2 Rhen. German. libr. 2.

Alia tamen quoque fuit aquæ frigidæ proba, qua quis in aquam totus mergebatur: si emergeret tertiò, vt innocentem absoluebant, vt docet Abbas *in c. licet in fin. x. ne cler. vel monachi* &c. & Afflictus *ad Constitut. Regni Neapol tan. libr. 2. tit. 31* vbi eam consuetudinem meritò Frideric. 2. Imp ridet, quam etiam Lotharius Imp iam antè prohibuerat in Legibus Longobard. [3]. statuens, vt examen aquæ frigidæ per legatos & commissarios imperij vbique interdicatur omnibus, & vltra non fiat, & illo prior Carolus Magnus in capitularib. lib. vlt. Prohibuit etiam Pontifex, quisquis ille, apud Gratianum [4] & inualidam iudicauit Lucius his verbis: *Ex tuarum intelleximus continentia litterarum, quod cùm H. presbyterum, quia infamabatur de homicidio, à sacerdotali officio suspẽdisses, prædecessoris tui litteras tulit in medium, quibus apparuit eum iudicio aquæ frigidæ, suam innocentiam purgauisse, & episcopum suis eum litteris absoluisse. Quia verò peregrina iudicia sunt inhibita purgationem quam præstitit, sufficere non putantes, mandamus* [5]. &c. admittit accusationem de nouo, & præscribit purgationem Canonicam iuratoriam. Vocat autem *iudicium peregrinum*, quia alienum à canonibus & more iudiciorum ab Ecclesia recepto. Et quia solebat aqua huiusmodi, per clericos benedici, ideò ad ipsam probationem hoc pacto tollendam, dum non inuenirentur clerici ad hoc munus sanxit in conc. Generali Innocent. 3. ne vllus clericus purgationi aquæ feruentis aut frigidæ, seu ferri candentis ritum cuiuslibet benedictionis, aut consecrationis impendat. c. sententiam sanguinis ne cleri, vel monachi sæcul. &c.

3 lib. 2. tit. 54.

4 d. cap. Mennam in fin.

5 cap. ex tuarũ de purga. canon.

En tibi formulam benedictionis ex dicto libro Gotthico, vna cum collationibus formulæ editæ à Iureto.

RR IN

INCIPIT EXORCISMVM AQVÆ Frigidæ.

CVM hominem vis mittere ad iudicium aquæ frigidæ ob comprobationem.ita facere debes. Accipe illos homines, quos vis mittere in aquam. Adhuc eos in Ecclesiam, & coram omnibus illis cantet presbyter missam, & fac eos ad ipsam missam offerre, Cùm autem ad communionem venerint, antequam communicent interroget eos Sacerdos cum adiuratione ista, & dicat.

*Adiuro vos * homines per Patrem & Filium & Spiritum sanctum, & per * Christianitatẽ quã suscepistis, & per Sanctã Trinitatem quam * docuistis, & per istas sanctas reliquias vel sanctam venerationem quæ in ista Ecclesia sunt, vt non præsumatis accedere ad hoc sanctum altare, nec istam sacram communionem accipere vllo modo, si hanc causam vestræ reputationis (hoc est illa vel illa) fecistis aut cõsensistis, aut scitis quis hoc egit.*

*Si autem tacuerint, * aut nullam professionem inde dixerint, accedat Sacerdos ad altare, & more solito communicet, postea verò communicet illos, qui in aquam mittendi sunt. Cùm autem communicat, dicat Sacerdos * ad altare.*

*Corpus hoc & sanguis Domini nostri IESV CHRISTI sit vobis ad probationem hodie *.*

*Expleta missa * accipiat Sacerdos crucem & Euangelium & incensum & pergant ad locum destinatum cum aspersione aquæ benedictæ vbi probentur. Et cùm venerint ad ipsum locum * det illis hominibus bibere de aqua benedicta, cùm autem dederit vnicuiq; dicat, **

* In libro Iureti magna hic in seqq. est cõfusio, & vt sup. quædã inaniter repetuntur. Ex quibus tamen videntur quædam posse explicari.

*Hanc * aquam dedi vobis ad probationem hodie:*

Postea coniuret aquam, vbi illos mittere debet dicens ita.

Nota in seqq. mutilum esse nostrum exemplar Gotthicum, supplendum ex m.s. Iureti: quare ex vtroq; concinnabo, quasi vnam formulam; Iuretiana tamen lectione in marginem relata, ne confundam.

*Adiuro te aqua in nomine Dei Patris omnipotentis, qui te in principio creauit, * & te iussit ministram humanis necessitatibus, qui etiam iussit te segregari ab aquis superiorib. Adiuro * te per ineffabile nomen Domini, videlicet IESVM Christum filium Dei viui sub cuius pedibus elementum se calcabile præbuit: qui etiam baptizari se in te elemento aquarum voluit. Adiuro etiam te per Spiritum sanctum, qui super Dominum in te baptizatum descendit * Adiuro te per sanctam & indiuiduam Trinitatem, cuius voluntate aquarum elementum diuisum est, & populus Israel siccis vestigijs transire fecit: ad cuius etiã inuocationem Helias, ferrum, quod de manubrio exierat, super te natare fecit. Vt nullo modo suscipias hos homines, nomine ILLO si in aliquo sunt culpabiles, de hoc quod illis obiiciunt, scilicet aut per opera, aut per consensum, aut per vllum ingenium: sed facias eum supernatare super te: & nulla possit contra te facere aliqua causa maleficiorũ, nullaque præstigia dæmonum concinnari, vt inuestigatio Dei vel manifestatio possit occultari. Adiurata autẽ per nomẽ Dei Christi præcipimus tibi, vt nobis per nomẽ eius obedias, cui omnis creatura seruit: quẽ Cherubin collaudant dicentes Sãctus, Sãctus, Sãctus, Dominus Deus exercituũ, qui etiã regnas & dominaris per infinita seculorum, sæcula, Amen.*

* al. orantes
* al. vnigenitum Dei filiũ & p. 5. T. q. 5.
* al. docere docuistis, sed additur, & per sanctum Euangelium & per sanctas reliquias quæ in ista Ecclesia sunt, vt non præsum. vllo modo communicare, neque accedere ad altare, si hoc fecistis, aut consensistis qui hoc egerint.
* al. nullus hoc dixerit.
* al ante
* add. al ad laudem & gloriã nominis sui & ad Ecclesiæ suæ vtilitatem.
* al. expl. mis. faciat aquam benedictam ipse Sacerdos, & pergat ad locum vbi omnes probantur. * Cùm autem venerit ad ipsum locũ det illis hominibus bibere de aqua benedicta.
* al. letaniam faciẽs omnib. pro eadem causa Dominũ deprecantib. det examinandis bibere de aqua benedicta, & cum dederit.
* al. Hæc aqua fiat tibi ad probationem hodie. Per Dominũ nostrũ Iesum Christũ qui est verus iudex & iustus.
* quia te segregauit ab aquis superiorib. & iuss. defer. hu. nec al. * te etiam per inuisibile & ineffabile nomẽ Christi IESV filii Dei omnipotentis sub cuius p. calcabilem præbuisti, qui etiam in te baptiz. dignatus est al. * al. qui te inuisibili sanctificatione sacratum, ad animarum purgationẽ inenarrabile instituit sacramentum. Per quem olim & pop. Israeliticus s. pedib. transiuit, & ex aqua ferrum quod casu ceciderat Heliseus diuina virtute contra naturam natantẽ in suo manubrio redire fecit, vt n. m. s. hunc hom si in al culp. est ex hoc q. t. obiicitur scili. aut opere, aut consensu. seu conscientia, vel quolibet ingenio. Sed per virtutẽ Domini nostri IESV Christi reiice ex te & fac illũ natare super te quatinus cognoscãt fideles Christi nullũ maleficiũ, nullũ præstigium diuinæ virtuti posse resistere, quod non detectũ fiat & omnib. manifestum. Adiuro etiã te per virtutẽ eiusdem D. N. IESV Christi, vt ad laudem illius cui omnis creatura seruit. & cui cælestis exercitus famulatur clamans S. S. S. D. D. & vt nobis adiurantibus & eius misericordiam obsecrantibus obedias, Qui regnat & dominatur per s. s.

In Gotthico exemplari immediate sequitur alia oratio: sed rectiùs exemplar Gallicum titulum interserit.

Hominis coniuratio.

Adiuro te homo N. per inuocationem Domini nostri IESV Christi, per omnes Angelos & Archangelos, & per omnes Sanctos Dei, & per tremēdi diem iudicij, & per viginti quatuor seniores qui quotidie Deū laudant, & per quatuor Euangelistas Marcum & Mattheum, Lucam & Ioannem, & per duodecim Apostolos, & per duodecim Prophetas, & per oēs sanctos Dei Martyres, per sanctos Confessores, & sanctas virgines, per Principatus & Potestates, per Dominationes & virtutes cælerū, per Cherubin & Seraphin, per omnia cælestia Angelorum agmina, Adiuro te per tres pueros. Sidrach, Misach & Abdenago, & per centum quadraginta quatuor milia Martyres, qui pro Christi nomine passi sunt, & per S. MARIAM matrem Domini nostri IESV Christi, & per populum sanctum Dei, & per illum baptismum qui te regenerauit per manus sacerdotis. Adiuro te * vt si de hoc furtum aut homicidium aut adulterium aliquem fecisti, aut cōsentaneum exinde fuisti, & sic habes cor incrassatum & induratum, vt hoc approbationis Dei iudicium, per aliquod maleficium euacuari vel euertere te posse facere crederis: si culpabilis es euanescat cor tuum, & non suscipiat te aqua ista, neq; vllum malum possit * inimicus contra hoc elementum praualuere, sed manifestetur vel declaretur Dei virtus in isto loco per inuocationem Dñi nostri IESV Christi, Propter hoc obnixè te deprecamur Domine fac signum tale in homine isto, vt si culpabilis est reputationis causa, declaretur per hoc iudicium tuum, rei veritas, & nullatenus eum recipiat aqua ista. Hoc autem fac Domine ad laudem & gloriam tuam, per inuocationem nominis tui, vt omnes cognoscāt, quia tu es Deus noster benedictus & laudabilis. Per immortalia sæcula sæculorū. Amen.*

*Post coniurationem autem aquæ exuat eos vestimentis suis [& induat eos vestimentis de exorcista & alliget in eis singulariter sinus rectæ consuetudinis] faciatq; eos osculari * Euangelium & crucem, & post hæc aspergat super vnumquemque ex ipsis de ista aqua benedicta, & dicat adiurationem sequentem, & proiiciat eos statim singulariter in ipsam aquam. Hæc autem omnia facere debet ieiunus: & neq; illi antea comedant, neq; ipsi qui eos mittant.*

Sequitur exorcismus.

Exorcizo te creatura aquæ in nomine Dei Patris omnipotentis & in nomine IESV Christi filii eius Domini nostri, qui regnat cum Patre & Spiritu sancto: vt fias aqua exorcizata ad effugandam & euacuandam omnem potestatem, & omne phantasma diaboli vt si iste homo descenderit in aquam, & innocens est de huius reputationis causa, pietas Dei omnipotentis liberet eum & recipiat eum tuum elementum. Et si culpabilis est & præsumptuosus in istam aquam descenderit non eum recipiat, sed declarari dignetur virtus tua in eum: vt omnis homo timeat & contremiscat nomen gloriæ tuæ sanctum. Per cuncta sæcula sæculorum. A Domine libera innocentes & consigna factores. Amen.

Habes (Lector) ritum vniuersum huius probationis per aquam frigidam qui olim in vsu, & quem canones Pontificij vetant: non propter verba vel solemnia ritualia, quæ plæraq; pia, etsi non desint aliqui in his næui, sed propter ipsam rem, & quia hæc a vulgò paullatim recepta fuerant Pontificibus tamen Romanis reclamantibus, Nam Pontifices meritò damnabant hanc Dei temerariam tentationem, & miraculi quasi Iudaicam postulationem. Et obseruatione dignum est obtinuisse paulatim vbique Pontificiam prohibitionem, primùm quo ad reliqua crimina, deinde post D. Bernardi tempora etiam quo

* al. Adiuro te & cōtestor per Patrem & filium & spiritum sanctū, & per sanctā & indiuiduā Trinitatem & par omnes Ang. & Arch. & per omnes Principatus & Potestates, Dominationes quoque & virtutes, & per Dei sedilia Cherub. & Seraphin, & per diem tremendum iudicii Dei, necnō & viginti quatuor seniores qui cotidie laudant Deū, & per quatuor Euangelistas, & per sanctos Apostolos quoque Martyres & Confessores, nec non per sanctam Dei Genitricem MARIAM, omnesq; virgines & per cunctū populum sanctum Dei vel per sanctum baptismum in quo renatus es. Si tu hoc malum fecisti, ex quo culparis, vel assensum aut baiulasti aut in domum tuam recepisti, aut inde conscius, aut cōsentaneus exstitisti, corā omnibus dicito. Quod si diabolo suadente celare disposueris, & culpabilis exinde es, euanescat cor tuum incrassatum & induratum, & non suscipiat te aqua incredulum & seductū, vt dicat populus, quia Deus noster iudex est cuius potestas in sæcula sæculorū Amen. Hæc forma verbis breuior & succinctior est, sensu tamen cōuenit cū Gotthica.

* seqq mutila & mendosa.

* inimici Panti.

(*) d in al. * al. sanctum Eu & sanctam cr & sanctificatis omnibus aqua benedicta, cum timore & reuerentia Dei fisus de eius clementia, proiciat in aquam. Et nihil amplius habet quod Iureti.

ad hæresim: abusum deniq; hæsisse in solo crimine Maleficij seu Magiæ: ita tamen hæsisse in hoc crimine, vt sine vlla Dei inuocatione sine vllo ritu pietatis aliquid præferente, quasi per ludum iudices hac proba abutantur quibusdam dumtaxat in regionibus. Nam hodie in multis Germaniæ locis maximè Vvestphaliæ circulo, vtuntur hac proba in maleficis indagandis, quas enim fama, vel aliarum depositione suspectas habent, eas statim absque vlteriore inquisitione capiunt, captasque extra vrbem deducunt, & in aquam frigidam ita coniiciunt, vt dextra manus sinistro pedi, sinistra verò dextro pedi sit alligata, & si supernatant, veneficas vehementiùs suspicantur, & idcirco duriori subiiciunt quæstioni: sin submergantur, innocentes esse credunt. De hoc genere purgationis seu potiùs probæ, hactenùs inter Catholicos, quibus illibata canonum auctoritas probè constitit, illicitam esse: sed Nouatores, qui à Romana Ecclesia desciuerunt, mirè digladiati. Licitam esse mordicùs defendit, Arnolb. Scribonius Philosophus Marpurgensis: illicitam contra ostenderunt prolixè, non Vvierus solum & Bodinus, sed insuper libellis ex professo, Ioannes Euuichius, Hermannus Neualdus, & Augustin. Lerchemerus, & ex I. C. Oldendorpius, Hotomann. Ioann. Borcholt, Venatorius & alii, quos citat & sequitur Godelman. *lib. 3. de Lamijs cap.* 4. quos ego, vt eiusdem sectæ homines non magni facio, sed hæreticos hæretico Scribonio obiicio, vt saltem intelligant Nouatores, hanc esse suorum communem opinionem, à qua in iudiciis non tam temerè deberent recedere. Postea prodiit libellus cuiusdam Iureconsulti, qui, ex Catholicis vnus & solus, hucusque (quod sciam) scriptis hunc iudicum abusum defendere conaretur. Res magni est momenti, & proindè diligenter, non obiter tractanda & disquirenda veritas, non verborum copia, sed rationum momentis, fit ergo.

Excusus liber Coloniæ apud Gymni cum anno 1568. Defensio probæ aquæ frigidæ &c.

QVÆSTIO. V.

De proba (vt vocant) aqua frigida, qua strigibus explorandis in Germania quidam vtuntur.

SECTIO I.

Discutitur opinio & rationes Adolphi Scribonij.

GVilh. Adolphus Scribonius, huius sententiæ, & praxis iudiciariæ acerrimus defensor, conatur eam stabilire rationibus partim physicis, partim hyperphysicis, ad physicam enim pertinet, quod dicit de dæmonis leuitate, sagarum pondus super aquas sustinente: ad theologiam verò, quod de odio & antipathia aquæ ac sagarum. Sed vt hoc commodiùs intelligatur, accipite dicta illius, vt sunt à Richio [1] repræsentata; cui & alij ea referentes, hac in re, consentiunt [2], non ea contraho etsi possim facilè ne quis me calumniari suspicetur. Dicit ergo ille, hanc supernatationem Sagarum prouenire ex Satanica leuitate, vt causa efficiente. Satanam enim esse natura leuissimum, vt pote plus de aëre, quam de aqua participantem, & ideò posse illas sustentare super aquis; duobus modis, vel se supponendo sagis, & eas quasi dorso eleuando, vel etiam se iis vniendo, & toti illarum corpori occupatione & possessione quadam, infundendo, non quidem hypostatica vnione, aut mixtione physica intrinsecè coadunando, sed leuitate sibi conata illis quodammodo, per præsentiam suam, data & quasi communicata. *cacodæmon ergo* (inquit) *substantialiter in sagis diffusus, eas retinet, quantum scilicet ad ipsum spiritum qui sine sua essentia eas inhabitat, non quantum ad substantiam partium* A

1 c.4. à n.229. 2 Godelm. d. c.4. & Binsfeld. de cõfes. malefic. p.2. conc.7. dub.1.

corporis sagarum. Leuitas ergo ea non est, quæ à forma corporis immediatè prouenit, sed aduentitia, externa, & aliunde accepta.] Hæc ille, vt obscurè, sic sanè mendosè. Obscurissimè: quia vel hoc tantum voluit, sagas à dæmone sustentari, prærogatiua leuitatis, quæ ex aërea natura in eo vim habet aquis emergendi; idque sub ingresso corpus dæmone, vt solet subingredi energumenas: tuncque illas emergere more vtrium inflatorum: vel, si hoc non voluit, certè falsitatem sententiæ non intellectæ his inuolucris verborum perperam coaggeratorum contexit & obruit. Mendosè verò, quia vterque modus ille supponit dæmoné aëreum habere corpus: quod alibi refutatum, igneum potiùs haberet & sic ab aqua exstingueretur, vel aquam excalefaceret, & ebullire cogeret, quæ ambo experientiæ & rectæ rationi repugnant.

Illa etiam secum pugnant: cacodæmonem substantialiter in sagis diffundi, &, spiritum sine sua essentia eas inhabitare. Quis etiam credat sagas omnes esse à dæmone possessas, vt sunt arreptitij seu energumeni, & vt fuere Gergezenorum sues? hoc ipsæ sagæ negant, & experientia refellit. Si obsidet, quomodo apparet foris illas accedens? an duobus tum est in locis? an verò exit & redit, cùm lubet? posset credo: sed sic facere non credo. Deinde si hoc facit eius leuitas, cur cæteri energumeni non æquè leues, cur subsidunt in aquis? cur mersi porcorum illi greges? quia noluit eos sustinere? iam ergo non leuitas illa naturæ dæmonis, sed voluntas hac operatur. Hoc verum est. & eo redit res, cum addit Scribonius, Satanam, vt Dei lictorem eas sustinere: & quia lictori non licet præscriptum iudicis excedere, ideò fieri, vt nec sontes mergere, nec insontes sustentare dæmon queat, ne insontes periclitentur, euadant sontes impunitæ. Sed hoc iam ad hyperphysicam refugium est, de quo statim. Contra illam leuitatem fortiter etiam vrget, quòd grauitas & leuitas proprietates sunt rerum corporatarum: quare non magis conueniunt dæmoni, quam animæ rationali. Sed audio, nescio quam spiritualem leuitatem. Si quia dæmon spirituali leuitate præditus est, hoc potest, certè & anima poterit, quæ ipsa quoque spiritualis tota, & proinde leuis tota, & tota in toto corpore, & in singulis corporis partibus substantialitérque diffusa, non inhabitat modò, sed informat etiam. Hoc verò non posse animam norunt, qui natare non norunt, & aquas aliquando ingressi. Si animæ leuitas hoc non potest ratio clamat, nec dæmonem corpus ingressum posse, ratione suæ leuitatis, si sustinet, sustinere, quia corporea illa mole potentior, eam loco potest mouere, vt doctum libro secundo.

Confugit tandem Scribonius ad Dei voluntatem & prædestinationem: *Quid, si,* inquit, *dicerem Deum ipsum sagarum, quas scilicet verè reas nouit, corpora singulari quadã & specifica leuitate induere, qua in superficie aquarum ferantur? inde certè non sequeretur, Deum ab operibus creationis non cessasse. Ita enim prædisponere potuit, vt si quæ sagæ futuræ sint speciali quodam modo in aquis nequaquã submergi debeãt. Vtrum verò hoc omnipotentiæ diuinæ contrarium esse dicetur? vtrum etiam voluntati, quia non expressè significatum est in sacris litteris? minimè.*] Nos vero illud fatemur Deum posse cum lubet, dubitamus an vnquam libuerit, indicia nulla inuenimus, cur credamus voluisse, multa habemus argumenta, quæ noluisse, & nolle doceant: ideo petimus probari, quam affirmant, Dei voluntatem, & experientiam, quam adducunt testem, vt fallacem non semel, mox refutabimus. Quæ vero de noua creatione addit, non extra chorum modo sunt saltantis, sed etiam delirantis, quid enim ad rem illam?

Addit, Aquam ipsam sagas in se ferre non posse, cur putas, *quia* (inquit)

Deus opt. max. suo prudentissimo iustissimoq; iudicio ab omnibus inde sæculis elementum atque prædestinauit salutari hominis lauacro, vt qui à peccatis abluendi essent, & Christi Ecclesiæ initiandi, huius baptismate vterentur, & per hoc medium noui homines facti quasi per ianuā in Christi regnum ingrederemur, qui prius reiecti fueramus. Quādoquidē, inquam Vatiniano quodā odio eas accusat, & reiicit, vt si maximè pro virib. teneri non tamen submergi possint. Ecce iam (lector) non à dæmone petitam causam efficientem, sed ab aquæ natura. Quia insitum illi odium in maleficas, insitum autem ab auctore naturæ, qui cùm aquas creabat, iam mente cunctorum præscia statuerat aquas fore salutis nostræ instrumentum, itaq; inseuit odium aquis, illarum quæ salutis & suæ & aliorum osores, & vexatrices. Sic enim mox explicat. *Et quodnā (ait) est illud odium? aquæ Deo placuerunt, quib. vsurpatis peccata hominum ablueret, atq; purgaret: in baptismate Christo Dei filio nomina nostra primùm damus, & eius albo incorporamur, adeoque in ciuitatem Dei vt germani ciues recipimur: ideoq; omnes, qui salui modò fieri volunt, sacra huic aquæ baptismali immergi ac purgari oportet, at sagæ, spreto isto diuino lauacro, toti Trinitati, Deo Patri, Filio & Spiritui sancto, scientes volentes renunciant, & nihili Dei creatoris opera, nihili ordinationes, & creaturas faciētes, peccatores, & apostatæ omnium aliorum sunt pessimæ. Cùm autem hoc scelere in toto mundo nullum scelestius vnquam definiri aut reperiri possit, quid dubitem dicere? si sagæ non submerguntur aquis, id fieri ob peculiarem istam antipathiam, videlicet quod elementum aquæ nolit illas intra alueum suum recipere, sed omnino respuat & omnib. modis fugiat: hunc scilicet in finem, vt peccatrices eiusmodi manifestentur. Nam & creaturæ inanimatæ seruiunt prædicationi & gloriæ nominis diuini, vt scilicet cæli ita quoque elementa narrant gloriam Dei, tum alias, tum in hoc, si peccatum & iniustitia ab illis reuelata puniatur. Aqua in baptismate est sacramentum, est signum, est sigillum initi inter Deum & hominē baptizatum noui fœderis. Quid ni igitur eodē modo signum aut indicium esse possit, dissoluti illius, & fracti iterum fœderis? Et hanc rationē siue causam facillimè dixerim esse verissimā: vt si aliæ nullæ admittendæ esse videantur, vna tamen hæc recipienda sit.*] Hactenus ille, in cuius verbis quædam sunt verissima, sed non aptè allata ad id probandum, de quo ambigebatur, in quibus facilè agnoscas spiritum illum, qui scripturæ testimoniis gaudet abuti, & semper summa vi adnisus, vt mendacio veritas ancilletur. Spirituales illas quæ prærogatiuas, regenerationis ratione illi competentes agnoscimus Catholici. Sed quid si dicerē, cum Principibus Nouatorum, quorum summam puto Marpurgi esse auctoritatem, prærogatiuam hanc aquæ singularem non esse: nónne corrueret huius antipathiæ fundamentum? At ecce, Lutherus, cùm ab eo quæsitum fuisset: num deficiente aqua, liceat baptizare in lacte, aut cereuisia? principiò quidem, inopinata fortè perculsus interrogatione, hæsitans, dixit id diuino iudicio cōmittendum: recollecto pòst spiritu, & illo suo afflatu entheo, subiunxit, quicquid balnei nomine nuncupari posset, id censendum minimè ineptam baptismi materiam [1]. Neque Martin. alter, Kemnitius ille, Leiseri oraculum, satis certò credidit: num elementum hoc aquæ necessariam baptismo materiam præberet; hoc enim si Christo Domino affirmanti [2], & Apostolis magistrum sequentibus [3], credidisset, nunquam quæstiones illas; an hic vel ille liquor, sit naturalis & vera aqua, otiosas vocasset [4]; cùm iis, de necessitate aquæ ad baptismum siue de necessaria sacramenti huius materia, inquiratur. Nec etiam Caluinus id credidit, qui apertissimam Christi Domini locutionem *Ioan. 3.* allegorico sensu accepit, &, per *aquam*, intelligi voluit, non elementum illud aquæ sed ipsum spiritum Sanctum, qui dicatur aqua, eo quòd animos nostros abluat: quia sine baptismo saluari hominem posse putauit, atque ita præiuit clarum

1 in colloqu. conuiuial. ca. 17.
2 Ioan. 3. v 5.
3 Acto. 8. v. 36. & Act. 10. ver 47. Ephes. 5. v. 26.
4 Exam. conc. Trid can. 2. sess. 6.

rum

rúmque signum Anabaptistis sustulit ad gehennam. Sed nos hæc omnia Lutheri, Kemnitij, Caluini deliria detestamur, viderit Scribonius tamen, quid illis sit responsurus, si hæc sua dogmata torqueant, in imaginariam antipathiæ chimæram. Habemus Catholici, Deo laus habemus arietes fortiores [1]. Miramur interea, & Caluini strophas, atque tropos: & Lutheri vecordiam iuxta ridemus, vt enim de hoc nunc loquar, cùm & lacte, & iusculo carnium siue herbarum, & vino, & similibus liquidis ablui possimus, negari non posset illa balnei vsum præbere posse, & quo quidque ad abstergendum aptius, hoc etiam efficaciorem baptismo materiam præbiturum, an ergo id quod Hebræi vocant *aquam ped-m*, pax auribus quæso & naribus sit, sordet fætetque. Luthero soli eiusque delirium hoc proteruè tuenti, tale lauacrum, tale balneum contingat sed ea lege, vt, pro honesta strigilecula, illi scopæ taxeæ, quibus strigmenta deradantur, & amurca nitro condita, pro ceromate, adhibeantur: sicque stringatur toto enixè corpore, pumicetur, leuigetur, nihil illo mundius, nihil bellius, nihil Augiæ stabulis dignius inuenietur.

[1] vide infr. sect. 3.

Quid ais Scriboni? Vatinianum aquæ in sagas odium est? an ergo aqua prædita ratione? ideò enim irasci belluas & odisse negant philosophi, quia ratione carent. Metaphoricum, inquies, odium intelligo, & quale in plantis cernimus. Sed etiam talis in plantis amor, qui tamen in aqua, & aliis elementis nullus cernitur, nisi quædam ad locum suum, quoniam is ad eorum conseruationem putatur facere, propensio. Si sagas odit aqua, cæteros amet, vnde hoc probabis? fateris video, naturalem hunc amorem non esse vllum, nec odium sanè, sed vis supernaturalem hunc affectum esse, quæro, an eius sibi conscium elementum aquæ, an ignarum? non dices conscium, quid enim absurdius: quia nec sensu quidem præditum, quanto minùs cognitione: & hoc necessarium foret, vt sagas à ceteris discerneret Sed non discernit etiam, cùm & hæreticos alios & hypocritas, sic, Diui Bernardi tempore, expuerit. Eius verba postea recitabo *ex serm. 66. in Cant.* Ignarum est ergo, & sic mouetur à Deo. Nouone motu, quoties saga aquis iniicitur: non hoc satis explicat: & videtur velle semper hoc operari decretum Dei, ab eo tempore quo Deus aquæ elementum creauit, & ex hoc Dei decreto semel sancito, vim hanc aquas accepisse, sicut herbæ nimirum vim illam sibi similis per semen, producendi, lege illa primitiua, qua iussæ Genes. 1. *Germinet herbam terra virentem & facientem semen &c.* Nihil dubito, si hanc legem Deus ab initio posuisset aquis hanc illis in perpetuum vim competituram. Sed vt hoc credam à Deo factum, necesse, sit alias adferri probationes, vel ex scripturis, vel ecclesiastica traditione, in re tanti momenti solis niti coniecturis, hoc verò nec sobriæ, nec sanè mentis est, vel sapientiæ. Omnes nos salutari lauacro ablui necesse est, vt salui simus: quid tum nemo hoc Catholicorum negat: negant nonnulli Nouatores. Huic sacro baptismati, totique sacratissimæ Trinitati sagæ renunciant, hoc quoque fatemur, & ideò cunctis suppliciis dignissimas, & scelus earum atrocissimum profitemur, quid inde consequitur? Odere idcircò illas aquæ & exspuunt onus molestum: credo, vt aquæ viuæ cadauera: sed fors hoc propter aquæ & aëris copiam, quæ in cadauera se insinuauit. Viua corpora mergerentur, non supernatarent. Verum audio hoc fieri, quia sagas aqua prodere mauult, quàm celare crimen: & sic quasi præconem agit, scio creaturas omnes laudare Deum, & gloriam Dei enarrare: sed hoc non faciunt, eo modo, quo Iosue iussit Achanum dare Deo gloriam; non quo Pharizæi id à cæco nato exigebant, sed sua pulchritudine, ornatu, vtilitate, & efficacitate, quam

ipsis Deus tribuit, opificis & creatoris sui bonitatem, sapientiam, diuitias & potentiam hominibus annunciant. Illa verò confessio & indicatio, & vt ita dicam præconium, siue mauis accusatio; quam confingit Scribonius, sacris litteris, conciliis, Patribus, & Ecclesiasticis monumentis noua est, & inaudita: quare nec verosimilis, nec credibilis nec tuta, scilicet alia nobis media DEVS non reliquit, ad explorandam veritatem. Signum est initi cum Deo fœderis? hoc scimus & credimus dicenti Deo, signum vt credamus eandem esse fœderis violati, postulas, da simile testimonium, & credemus. Das nullum? non credimus istud, qui illud confitemur. Deinde non aquæ quatenus est aqua, vt instrumento, neque vt sigillo, salutem tribuimus nostram, sed quatenus ad aquam accessit forma baptismalis salubriter illa abluit, quando verbum accessit ad elementum: tunc enim factum est Sacramentum, quod nudum priùs erat elementum. Tolle verbum: nec sacramentum, nec sigillũ agnosco, tunc dicam æque laudẽ Dei & gloriam nobis annunciari per terrã, per aërem, per ignem: & quærã cur non hæc æque sagas prodant? cur illis aër spiritum non reddit difficiliorem, & lenta prodit præfocatione? cur non subsidit terra, & medias haurit vt sic prodantur? cur non aër illas solo allidit, & vicissim resultu, vt pilas, terra in aërem repercutit? cur ignis illis cõmunem se cum cęteris præbet creaturis, Equidem si odio sunt vlli elemento, igni erunt odio, nam ignem illæ præ cęteris elementis odere, & mutua solet esse antipathiæ ratio. Sunt & alia plura de quibus sequenti Sectione.

SECTIO II.

Excussa sententia & rationes I.C. cuiusdam Catholici.

I.C. quem dicebam, & cuius parco nomini, primum dictum Scribonii de Diabolo sagas sustentante reiicit. censet enim nullum hic esse factum, nul- C
lum ministerium, neq; operam vllam dæmonis, sed Dei omnipotentis solius, per suos ministeriales angelos bonos, id exsequentis [1]. Qua in re, quam minùs securam sit ingressus viam mox ostendetur: illud autem ab eo consultè fuit additum his verbis [2], *licet sæpè holitor sit opportuna locutus, tamen multùm intererit* Dauusne loquatur an hæros: *ideò ne scientiæ vel sensuum altitudine potiùs, quam exercitij Christianaque charitatis pondere hæc scripsisse videar, totum dependere me à sanctæ matris Ecclesiæ auctoritate profiteor nihilque quod eidem in vllo aduersetur, determinatè, multò minùs obstinate defendere velle.* Salutarem profectò clausulam exosculor, & hanc illi mentem gratulor, speroque futurum vt, cùm Ecclesiæ sententiã Canonibus priscis luculenter expressam viderit; cùm rationum suarum & imbecillitatem, & communis sententiæ vim, atque momenta diligentiùs perpenderit, libraritque, sese illi sit adiuncturus, prudentis sanè est, communem potiùs Theologorum & Iurisconsultorum Catholicorum sequi orbitam, quam recentium, & Nouatorum ratiunculas, prima specie fucum aliquem acuminis præferentes, amplecti. Maiorque apud sinceri iudicij homines auctoritas est, traditæ à summis Pontificibus praxis & doctissimorum totius Europæ virorum scriptis consignatæ, quam aliquot latrunculatorum, vulgi opinionem sequentium periculosæ experientiæ, & vsurpationis. Ego nihil in hac tractatione scientiæ exquisitoris vel sensuum altitudinis profiteor, sed tamen studium veritatis, & diligentiam, & lucem nonnullam, pro ingenij mei tarditate & imperitia scribendi, spondeo. Spero concertatorem, vt vult alios ipsum ab omnibus fermè dissentientem benignè ferre, non ægrè laturum si soli ipsi non consentiam, vt cum tot viris clarissimis & doctissimis conspirem & sentiam.

[1] ea. vlt. num. 238.
[2] supra num. 239.

In primis quod supponit plerósque Iudices hac hodie vti proba; sed scio verum non esse; nisi fortassis de sola loquatur Germania. Nam in Italia, Hispaniaque (vbi illibata Canonum auctoritas) penitus nulli ea nunc vtuntur. In Francia & Belgio, vel nulli omnino; vel adeò pauci, vt eorum ratio habenda non sit: iique non nisi indoctiones, & rurales iudices. In ipsa Germania, doctiores quique hûc vsum improbare cœperunt: & illi ipsi, qui nondum deseruerunt, cum scrupulo & anxietate, metúque erroris id faciunt: vt patet ex epistola VVestphalorum ad Godelmannum missa, & eius operibus inserta. Plerique etiam, vt I.C. illi Germani quos citaui *quæst. 4. sect. vlt.* testantur, iam paullatim in desuetudinem multis in locis eam abire. Hoc ergo sensu vera est inscriptio operis illius: *hac proba plerósque hodie iudices vti.* Hoc præmisso.

Sententia scriptoris illius (vt eam non minùs fidè, quàm compendiosè totam antè oculos proponam) in summa hæc est; *Quando indicia sufficientia ad comprehensionem adsunt, tunc comprehendi debere*: (quod certum est) *quando verò contra incarceratum vehementiores præsumptiones* (*etiam species facti*) *accederent, tales vt communiter ad torturam sufficientes esse possent: tunc non esse confestim quæstioni subyciendos, sed ad firmius robur præcedentium indiciorum, probam hanc aquæ primitus adhibendam: non ad reum per hanc conuincendum, sed præparandam & muniendam torturæ viam, & momentum faciendum tantò confidentius* [1].] Considera (*lector*) iuxta hanc sententiam duo, primùm concedere auctorem, ad pœnam siue supplicium inferendum non esse adhibendam hanc probam: sed tantum ad torturam. Deinde quoad torturam; ea non vtendum iudicibus ad supplementum quando desunt sufficientia ordinario iure indicia: sed tantum ad confortationem præcedentium indiciorum, alioqui satis validorum ad torturam: idque dumtaxat, vt iudex sic confidentius possit ad torturam procedere. Ex quibus patet primò, quàm exigua sit & quàm non necessaria ad iudiciariam inquisitionem hæc proba. solum enim prodesset ad torturam, idque non nisi quando iam ad torturam sunt indicia sufficientia. si sunt sufficientia: iam non necessitatis res est, sed abundantioris tantùm cautelæ, & quasi curiositatis. Rursus, si certum à Deo missum signum est: cur non vt ad torturam, sic etiam ad condemnationem quoque adhibeatur, eodem modo? v. g. vt confidentiùs iudex condemnet. Imò maior videretur esse necessitas huius probæ: quando testimoniis conuicta sufficienter saga, torturam tolerantia elusit: quam in casu, quo probam aduersarius requirit: adeo, vt nisi omni tempore prohibita hæc foret, tunc potiùs ea vtendum videretur.

[1] sic ille n. 24.

D

Illud etiam non capio, quod subdit, *plerasque è leuioribus indicijs comprehensas vbi generali inquisitione facta, nulla quæ adminicularentur indicia superuenirent, aut ante aut post aquæ probam: purgatione canonica indicta, ac eiuratione solemni præmissa, per ipsos dimissas esse & restitutas.* (*sic aiunt nu.* 28.) benè quod dimiserint: non benè, quòd probam tunc instituerint. Nam si tantùm erant indicia ad capturam sufficientia; ius illis non erat, (ex ipsorummet sententia) cogendi ad hanc probam: tunc enim dumtaxat asserunt probæ huic esse locum, quando, ad priores illas pro captura, vehementiores aliæ præsumptiones accederent & insurgerent, quæ communiter ad torturam sufficerent (vt dictum ab ipsis *num.* 24.) Deinde, si hæc legitima probæ species est: ad canonicam purgationem veniendum minimè fuit. credo enim, vel mergebantur, vel non. si mergebantur? cur vt innoxias non soluis? cur adigis ad vlteriora? nónne sat expurgata, quæ Deo iudice expurgata? certè conditio hæc vulgarium huiusmodi purgationum semper fuit; vt quibus euentus fauisset, ei se iudex fautorem exhiberet: absolueretque

rétque, quem vel aqua vel ignis absoluisset. Si supernatabant: quid adhuc testimoniis egebatis? certè non nisi, quia probæ vestræ in omnem partem certitudinem, noueratis. non ergo hæc Dei miraculum est: si incerta, si dubia. Vos ipsi præiudicio vestro causam præuaricamini.

1 nu. 29. & 30. Sed addunt[1] experimenta innocentium quorumdam: qui, cùm vellent probare sponte sua, mergebantur: sicque fassi sunt cognatos affinésque suos, quos videbant immersabiles, verè culpæ reos esse. immò & ipsi se accusatores ac vindices præbuerunt. Vnumque narrant exemplum his verbis: *E diuerso contigit vetulam quandam stipite arundineo nixam (quæ antè complures annos maleficij, vna cum marito & sorore, instimulata & comprehensa, his supplicio absumptis: illam quod & leniores tum contra se quàm contra cæteras præsumptiones militarent, pariétque grauida & partui proxima esset, in exilium fuerat relegata, vbi contra identidem geminatum ac sub pœna Magistratus interdictum, prouinciæ ac habitationi suæ se intulisset) cõprehensam ac aquæ ad submergendum hoc anno 1594. adiudicatam, carnificiq; traditam, tanta potentia aquis sese sæpius, interdum & vsque ad humeros videndam extulisse, & quasi ebulliisse, & prosiluisse, vt demergente, & obtrudente eam sæpius conto carnifice, sub aquis vix contineri potuerit: exstititq; tum multorum sermo, ipsam nisi tanta vehementia conto per carnificem fuisset depressa, ac in aquis detenta, facili & quidem celeriori negotio, quàm homini esset possibile, enat[illegible] r[illegible] m ac euasuram fuisse.*] Hanc scriptor, hoc indicio fretus[2], nihil dubitat maleficam & comburendam fuisse potiùs, quàm submergendam. Ego hic rursus hæreo. si comburenda: ergo vult indicium sufficere ad mortem, & contradicit suæ positioni: qua ad torturam dumtaxat eo vtendum censuit[3]. Item, si conto eam sub aquis carnifex potuit detinere & mergere: non igitur Deus hoc per suos ministeriales angelos bonos exsequitur, & sagas arcet ac repellit ab aquis, vt postea dicet ipse *num.* 238. Nam quis hominum robur vincat angelorum? si angeli expellebant: qui fieri potuit, vt conto carnifex, angelis contranitentibus, eam potuerit submergere, & aquis præfocare? Non igitur erat cur dubitaret, & tam multa scriptor ille meditaretur circa hanc facti speciem[4]; sed paucis poterat concludere. hic effectus à vi naturali non manat; nec à Deo manare putandus: non enim Dei voluntas, & ministrorum eius efficacitas, in hac vna malefica irrita foret, restat, vt vis enatandi extrinseca sit, & ab illo; qui hominum gaudet interitu ac deceptione; cuius tamen conatus omnes à ministris iustitiæ Deus, vt plurimum, patitur superari. Video hic dæmonem conantem pactis conuentis stare, & sagam vndis expellentem: video vinci à conto carnificis? qui id fieri potest? certè digitus Dei hic est, carnifici victoriam tribuentis, quia iudicium Dei exsequitur. Si hæc & consimilia verissima meditatus fuisset? non confugisset ad illam regulam, qua putat difficultates omnes decidi & exhauriri[5]. *Iudices, indiciis quæ ad torturam de iure sufficiunt præcedentibus, posse in supplementum plenioris & legitimæ probationis, aquæ probationem, sine conscientiæ læsione, ita facere, vt dilucidò, & strictè lictori mandato, sufficienti interuallo interiecto, apparere ipsis ac omnibus circumstantibus, de natatione vel submersione delatæ, sufficienter possit.*] addit & alias cautelas circa modum. primò hoc interuallum vnum esse debere, & aliquanto laxius, saltem ad solius iudicis non carnificis arbitrium distinctum & temperatum: debereque iudicem aduigilare, vt omnis fraus, collusio, fucus, indiligentia, vel implicatio absit. Cautela hæc bona est, si res ipsa licita foret. Solent enim omnes mergendi & natandi imperiti, sed & periti, dum merguntur; antè quàm aquis præfocentur, aliquoties supra aquas capite, & interdum humeris efferri, conante quantum potest natura hominis conseruationem diligenter

Marginal notes: 2 num. 31. — 3 num. 24. — 4 nu. 32. 33. 34. — 5 num. 35. cum seqq.

ligenter itaque videndum ne quid tale hic eueniat, quod Magiæ aſcribatur, vel miraculo. Ideò ſuſpicor addi ab auctore: iudicem omni cura perſpicere debere, quid naturæ: quid miraculoſo indicio ſit tribuendum. Sed fruſtra ſunt cautelæ omnes: nec vlla humana prudentia vnquam poterit ſanctum efficere, quod: quia illicitum eſt: vitandum erat. Neque nunc diſputamus, quid iudici faciendum vt hoc iudicium exerceat cautè & circumſpectè? ſed an vllo id ei modo liceat exercere?

Quod poſtea *num.* 38. requirit, non accedere iudicem ad hoc experimentum, niſi vehementiſſima, & pluſquam ad torturam ſufficientia præceſſerint indicia: id pugnat cum iis quæ *num.* 24. *&* *num.* 35. dixit, ſufficere præſumptiones vehementiore, quæ ad torturam communiter ſufficerent. ſi ſufficiunt, quæ ad torturam ſufficiunt: cur nunc requirit, pluſquam ſufficientia? ſi præceſſerunt pluſquam ſufficientia: quid hac opus proba? ſicut enim ad condemnationem, vbi reus legitimè conuictus, vel, ipſa facti notorietate, res luce meridiana clarior eſt: hæc proba foret ſuperflua [1]: Sic etiam, ad torturam ſuperflua erit: quando ſufficientia ad eam habentur indicia. Nec enim ſuperfluæ inquiſitiones iudicibus permiſſæ ſunt, *vt docebitur lib. ſeq.*

1 c.2. de prob.

Quod addit *num.* 39. diſcrimen eſſe inter maleficos & alios criminoſos: & in maleficis, propter difficultatem probandi, maiorem licentiam iudicibus concedi, vt ſcilicet hæc áquæ probatio admittatur: in criminibus cæteris non admittatur, ſed in iis canonicæ & ordinariæ purgationes ſufficiant. item, peculiare eſſe hoc in maleficio, quod licet Panormitan. (quem DD. alij veteres ſunt ſecuti) cenſuerit in aquæ frigidæ purgatione ſupernatationem eſſe documentum innocentiæ: tamen in ſolo crimine maleficij contrarium notandum. id vt gratis dicitur, gratis poſſet negari, & ex dictis D. Bernard. *ſermon. 66. in Cant. in fin.* vbi idem hæreſi & hypocriſi tribuitur, falſum apparet. Nobis nunc tamen id eſt minimè negligendum. ex eo enim pellucere poteſt vanitas vel probæ, vel defenſionis eius. Etenim ſi hæc proba ad condemnationem inſtitueretur poſt torturam, aliquid forte ad rem pertineret, quod de difficultate probationis in hoc crimine prætexitur. Nam difficultas tota, quæ in hoc crimine peculiaris iudicibus occurrit: inde naſcitur, quod ſagæ plerúmque tormenta eludant, per ſomnum vel indólentiam: ante tormenta verò, ad indicia quæ pro tormentis ſufficiant, longè plura inuenias momenta contra ſagas, quàm contra adulteros, vel nefariæ veneris reos. plures enim correi ſunt ſagarum, & hoc crimen non occultius admittitur, quàm iſta quæ dixi: in quibus vnicus dumtaxat eſt conſcius, ſecreta thalami quæruntur, quódque dici ſolet, etiam ſoli & aſtris reliquis ea occuluntur. Cúm itaque velit auctor hanc probam ad torturam dumtaxat præmittit: non eſt, quod in hoc ſagarum crimine peculiare ius introducat. Cæterum quod à cæteris criminibus non modò hoc excipit, ſed etiam contrariam illi quandam ab extrinſeco conditionem appingit: ſcilicet etſi criminoſi alij iuſtè accuſati mergantur: tamen in hoc crimine ſagas mergi non poſſe. hoc certè, ſi ratione criminis fieret: conſequeretur eas mergendas: quando de alio crimine (puta furti accuſatæ, iuxta ritum illum veterem, de quo Panormitan. egit, aquis inijcerentur, ſi noxiæ forent: quæro igitur, mergentur, necne? Si mergendas dicat contra, ſed illam quam narrauit *num.* 30. patet, merſam non fuiſſe vi ponderis ſui, ſed violentia conti deprimentis: & tamen ſagam fuiſſe dixit, & damnatam dixit, quia exſilij mandatum bis infregerat, atque ita non propter maleficium. nec enim ratione maleficij ad aquas damnaſſent, vbi moris eſt ad

rogum mitti iuxta leges imperij. Si dicat non mergendas: certè iam sequitur, hanc supernatationem non esse introductam dumtaxat à Deo, ad dirigendum iudicem, in eius criminis iudicio, de quo disceptatur. tunc enim non ageretur, nec iudex inquireret, an esset rea maleficij, sed an esset rea furti; puta, vel adulterij. In quibus criminibus deciperetur tunc hac proba iudex. Nam dum de furto quærit, si non mergitur (quia saga) certè absoluet eam quæ verè furti rea sit, quia non demersa: & ideò à furto immunis censenda. Nec ad rem facit, quod hinc indicium capiet maleficij. Quid si enim nulla concurrerint alia, eò quod etsi saga sit, nulla tamen de ipsa suspicio habebatur? certè iudicis officium erit dimittere: quam miraculo Deus sagam esse docuit. Si non dimittit: iniquus erit iudex, qui furti ream, diuino expurgatam iudicio, non dimittit. vides in quot se stimulos conscientiæ iniiciant; qui has Nouitatum superstitiones, vulgariáque sequuntur opinamenta. Nunc videamus quibus rationibus suam probam defendat, & singulis ordine respondere conabor. habentur *eius cap.2.* & toto postea *cap.4.* vbi excursionem vnam prolixissimam addit, qua narrat & describit Dei prouidentiam suauissimè omnia regentem, & mortalibus optimè, ne dæmon illos decipiat, prouidentem: & per angelos custodes etiam singulorum elementorum omnium satagentem. hanc quidem probam peragere per eum qui aquæ præest elemento. Multa in iis deducendis accumulat, non certa, nec probata. Et quamuis omnia forent certa & probata, nihil tamen nos ea premerent. Esto enim Deus impedit ne dæmon nos opprimat, vt vult & posset: ergo nullum lædit? vbi Iob? impedit Deus ne nos, ac iudices & magistratus præcipuos ad lubitum decipiat? ergone semper & omnes? vbi Achab ore deceptus pseudoprophetarum? vbi Susanna falso crimine damnata? Quod denique dicit *num.223.* pauciorum miraculorum hodie causam esse, fidei inconstantiam & teporem? ea quidem vna est: sed melior alia, quia stabilita iam semel fide, minor est vel nulla necessitas eorum. Et quod *num.226.* addit opera omnia rerum creatarum siue bona siue mala Deo esse attribuenda, id nisi sanè explicetur, catholicum non est. nam culpæ mala seu opera quibus peccant homines, Deo, qua mala sunt, tribui fides vetat. Sed puto eum de actu naturali tantum: & non morali sensisse.

Primum argumentum eius, pro hac proba, est, inter alia multa, id quoque à iudicis arbitrio pendere, vt probationibus iis pro arbitrio vti possit, quas adhibendas iudicat, & iis credat, quantum iis probatum existimet, vt Hadrian. Imp. censuit [1]. *Respond.* Probationes iudici eatenus esse arbitrarias, vt iis ex legum præscripto sic vtatur; vt nullas assumat, quæ iure prohibitæ sunt, qualis est ista de qua agitur: nullas etiam, quas Deum offendere vel putet, vel putare debeat, qualem istam esse postea ostendam. hoc sanè quod de arbitraria iudicis licentia in criminalibus sæpè iactatur, suis cancellis, ex Iurisperitorum sanctionibus, postea lib. sequ. includam, & licentiosam proteruiam voluntate, pro ratione, abutentium, frenis velut infrunitum animal constringendam moderandámque docebo.

1 l.3. §. eiusdē D. de testib.

2. *argumentum* præsupponit, iure canonico non prohibitam esse hanc purgationem in crimine maleficij. quia ius canonicum non dicit expresse non licere, in hoc crimine hac proba vti; & quæ expresse prohibita non sunt, illa stare non prohibentur [2]. tum quia crescente delicto modus pœnæ & tormentorum debet crescere [3]. Ex hoc fundamento sic argumentantur. Hoc crimen quotidie augescere videmus: licet igitur iudici genera veritatis inquirendæ inuenire noua, non prohibita. quod probat multis DD. dictis generalibus.

2 arg. l. nec nō 28 § quod eis. in verb. sed si leges nō prohibeant. D. ex quibus caus. maior. in integ.
3 l. relegati. D. de pœn.

Respond.

Resp. Fundamentum præsuppositum esse vanum, falsúmque. Quia sic posset probare in maleficij crimine ad eruendam veritatem, etiam duellum iudici a F Principe posse. Nam nec duellum in maleficij crimine indici, est iure prohibitum, expresse facta mentione maleficij. sic posset de ferri candentis proba hoc idem inferre. Sed cum in his, pateat illationem huiusmodi non esse faciendam: satis apparet, nec de aquæ frigidæ proba, hoc dici posse. Sicut ergo duellum fieri non potest ad probationem maleficij, idcirco dumtaxat; quia duellum fieri generaliter prohibitum fuit; non poterit etiam hæc proba adhiberi, propter eandem generalem prohibitionem. Nec enim solent leges purgationem aliquam prohibentes addere, vt non liceat ea vti in tali, & tali crimine: sed simpliciter vetant ea vti. quia qui generaliter prohibet, omni in re id prohibet: qui furari, is prohibet aurum, argentum, ferrum furari: qui candente ferro experiri prohibet, is prohibet experiri in omni casu, quo ratio prohibitionis procedit. Qui ergo prohibet canon vti iudicem probatione aquæ frigidæ, prohibet ea vti in omni crimine. quia nullum est crimen: in quo prohibitionis ratio æquè non militet. ea enim hic est, quia superstitiosum, & incertum, & cum Dei tentatione coniunctum est hoc genus probationis: vt ipsimet Canones indicant, citati superiore quæstione 4. *sect*, 3. *in fin.* [1] *& sect.* 4.[2] quibus diserte & annullantur tales purgationes aquæ frigidæ, & prohibentur litigantes eas præstare, & iudices prohibentur postulare: Et Doctores omnes tam Theologi, quam Iurisconsulti ad vnum, hanc accepere, vt generalem prohibitionem, neque putarunt sibi vllum crimen excipiendum, neque vnquam de maleficio excipiendo, in hunc vsque diem vel somniarunt: quia videbant prohibitionis rationem æqualem in maleficio, atque in cæteris criminibus. Generaliter & sine criminis vllius exceptione (nullam enim addunt) locuti sunt Theologi, iurisperitique. *D. Thom. in 2.2. q. 95. a. 8. in ad. 3. & ibi Caietan. D. Antonin. 4. p. tit. 15. cap. 34. §. 2. Binsfeld. 2. par. de confess. maleficor. q. 1. post vlt. conclus. Pet. Tyraus lib. de dæmoniac. edit. 2. Pet. Gregor. lib. 48. Syntagm. cap. 19. Abbas in cap. licet in fin. ne cleric. vel monach. Matth. Afflict. ad lib. 2. Constitut. Regni. tit. 31. Turrecremat. in d. cap. consuluisti. Abb. & Ancaran. in cap. fin. de purgat. vulg. (vbi benè loquitur) Andr. Alciat. in Compend. Iudiciarij processus. Iodoc. Damhauderius in pract. crim. cap. 43. Nauarr. cap. 11. Manual. num. 39. Nicola. Remig. lib. 3. Dæmonolat. cap. 9. Andr. Gail. lib. 2. de pace publica cap. 7. num. 24. vbi sicut & Ancaran. expresse addit, esse Mortale peccatum Ioann. Althuz. Admonit. ad Indic. idem tenuere Ioachim. à Beust, Borcholt, Venatorius & alij citati à Godelmanno d. cap. 4. num. 23. & num. 27. qui addit, hanc communem Dd. sententiam, approbari quoque ab omnibus facultatibus Iuridicis Academiarum Germaniæ.* Sanè cùm canones sic expresse loquantur, & generatim ab omnibus Dd. intelligantur (nec enim vel vnum Theologum Catholicum, vel vnum Iurisconsultum pro se adducunt aduersarij. Cuiacius enim in Feud. tantum meminit moris prisci, non verò eum laudat vel probat) nónne ab Academiarum & Doctorum recedere communi consensu, canonum innixo & menti & verbis, propter leuiculas rationes, temerarium & inconsultum est admodum? Frustra igitur sibi hoc effugio blandiuntur. satis enim expressa est prohibitio canonum. Quia negatio malignantis est naturæ, & vniuersim destruit, quicquid eam subsequitur. Modus pœnæ augescit cum delicto: quando legibus ille modus non aduersatur: hunc aduersari iam palam est. Hac vitæ fracta, cedo alteram.

[1] c. Mennam in fin. 2. q. 5. iunc. c. in lib nám- que in fi. 2. q. 5 & in cap. cõsulisti. 2. q. 5.

[2] c ex tuarum de purgation. Canon. c. sententiã sanguinis. Ne cleri. vel monach. sæcul.

3. *Argumentum* simile est sequentibus, quæ omnia multum habent verborum sed parùm stringunt: reducam analyticè ad sua enthymemata vel syl-

logis

logismos.sic enim vis ratiocinationum optimè intelligitur, & fucus omnis remouetur.tertij ergo argumenti summa hæc est. Iudices possunt & debent eam adhibere pœnam,quàm rei maximè metuunt,& propter quam ipsi aliique exẽplo territi efficaciùs à delicto deterrebuntur: huiusmodi quo ad maleficas, sunt ignis & aqua.ergo his elementis, iudicibus in hoc crimine potissimùm vtendum. *Resp.* primò si quid hoc argumentum valeret,probaret etiam de ferro candenti: de quo tamen id nec ipse aduersarius asserit: quod si asserit: nónne Dd. omnibus Canonibus, & aliis quoque [1] manifestè se opponit. quod cuius modestiæ sit, ipse viderit. Si quid etiam valeret; probaret non in maleficis tantum,sed & in homicidis, & in aliis criminibus: quod tamen aduersarius in aliis negat. Ignis enim tormentum maxime metuendum est,tam latroni,quàm Lamiæ. Præterea quæro,cur aquam magis metuant Lamiæ quàm fidiculas & eculeum: quia (inquiet) illi queunt resistere,huic non queunt. Sed cur huic nequeunt? Deus (inquit) non permittit. Vnde nosti? experientia. sic semper principium petitur. *Secundo respondeo.* Maiorem absolutè falsam esse: si sit propositio vniuersalis,adhiberi enim non possunt à iudicibus pœnæ, quibus iura vel legitimæ consuetudines non suffragantur: hæc vero aquæ frigidæ vsurpatio, Dei tentatrix est, & iuri aduersatur, ac proinde vsus eius corruptela est, non consuetudo. Si negat vniuersalem esse propositionem: corruit syllogismus,quia peccat in modo.

[1] d.c.Mennam in fin d.c. cõsuluisti.d.c. ex tuarum.d.cap. sententiam & ca.fin.de purgat.vulg..

Quartum argumentum. Ad veritatem indagandam vti debent iudices modo qui magis fauet vtilitati publicæ.talis est hæc proba. igitur ea vtendum. Min. probatur:quia tendit ad conseruationem publicæ vtilitatis, ad salutem ac reconciliationem humani generis,omniúmque terræ fructuum prouentum. *Resp.* Minorem falsam esse: probationem verò eius supponere, quod erat probandum.Non enim quæritur;an maleficas quæ veræ maleficæ sunt,& quas esse iudici constat, puniendæ? item an iudex modis legitimis quibuslibet vti possit? constat enim affirmatiua horum pars,sed quæritur, an iste modus sit legitimus. & in hoc fallitur scriptor ille.quia putat,vt actus aliquis sit legitimus,& bonus; sufficere,si per eum quis ad bonũ finem tendit. Nónne bonum,ægro sanitatem conferre,sanè si finem spectes? sed si per maleficium conferas, vel vt per fornicationem aut aliud peccatum eo tendat, actus erit malus, & lethalis,cur? nónne ad finem bonum tendebat? ita, sed per medium non bonum. Idem hic assero bonum ad finem tendere iudices hos: sed peccare, quia per mala media, nempe superstitionem & tentationem Dei. Præterea hoc quoque argumentum laborat vitio,quo præcedens,dum plus probat,quàm intendit: nihil probat. ad eundem enim finem tenderet iudex per duelli,vel ferri candentis purgationem: & tamen hoc ei non licet.

Quintò, constat experientia sagas probam aquæ maximè vereri & detestari,eo quòd sciant se sic detegendas:verisimile ergo est illas tali indicio conuictas, non ausuras subire eculeum,vel saltem in eo non negaturas, quod antè in aquis coram omnibus palàm fecerunt. *Resp.* consequentiam hanc nihil valere. Deinde,si hanc maxime detestantur:quomodo solent se illæ huic probæ offerre tam frequenter?Item,vnde sciunt certò,se sic detegendas? nisi quia pacti sibi talis consciæ sunt.Si pacti consciæ: fit hoc igitur dæmonis opera, quod aduersarius negat.Denique potiùs crediderim, illas tunc libentius eculeum subituras, & tormenta pertinaciùs laturas, vt tolerantia diluant præcedens aquæ indicium. sic enim cassum redditur conatum illum improbis iudicis.

Sextò. Indicia depositionis & denunciationis sociorum & complicum, incerta

certa sunt & fallacia: ergo potest iudex ad eorum robur hanc probam adiicere. Anteced. probatur tum quia malefici potentiores solent se laruis obtegere: tum quia Diabolus potest innocentium vultus in conuentibus exhibere: tum quia conuentus tales incerti, & imaginarij sunt. *Resp.* Primò nec conuentus esse imaginarios & incertos omnes contrarium docui *sup. lib.* 2. nec omnes semper laruati intersunt, vt etiam illic docui. nec diabolus a Deo in hoc crimine permittitur innocentes exhibere, vt etiam docui. *eodem lib.* 2. sic falsum antecedens. Sed si illud concederem, & nunc pro confesso haberem: inde tamen non sequeretur illatio illa. Possunt enim illa indicia, aliis legitimis indiciis roborari (de quibus agetur *in sequenti:*) &, vt nulla forent indicia legitima alia, præstaret reum nocentem absolui, quam ex prohibitis indiciis & illegitima probatione condemnari, teste Stephano Pontifice[1]. Denique hoc argumentum etiam probaret, de omni vulgari purgatione.

[1] in d. c. consuluisti.

Septimum argumentum ex verbis D. Binsfeldij, contra eius mentem, non dicam calumniose, certe non omnino candidè detortum & contextum est quibus, vir ille & doctus & pius, iudices ad puniendum maleficium istud hortatur: probat hoc crimine plus deferendum testimonio complicum, quam in cæteris criminibus: ex his concludit aduersarius, hanc ergo probam recipiendam: quia hæc proba est certior illis testimoniis. *Resp.* nec esse certiorem, sed incertiorem: quia nullus homo tam mendax, quam Diabolus, cuius hæc proba pacto nititur: nec ad rem pertinere certior sit, necne. Ratio enim dissimilis valdè est harum probationum. testimoniorum probatio diuino, naturali, & positiuo iure nititur: proba hæc, vt iam sæpè dictum, sed seq. sectione probandum; omni iuri repugnat.

Octauum argumentum teste Binsfeldio, indicium homicidij ex cadauere sanguinante coram occisore petitum, videtur soli diuino miraculo adscribendum: ergo sentiendum similiter de sagis supernatantibus. *Respond.* quid de antecedente sentiam, hoc opere non semel me indicasse: sed esto, sit ascribendum miraculo: an eadem ratio huius probæ? dicis. non probas. Ego qui nego, discrimen dabo nulla sanguinis illa missione causa subest suspicionis, de pacto cum dæmone: nihil illic miscetur superstitiosi: nõ quæritur illic a Deo signũ, & proinde, nec Deus tentatur: quæ omnia reperiri in proba frigidæ docebit sequens sectiõ.

Nonum argumentum ait inconuincibile esse, si diligenter aduertatur: aduerte igitur quæso (*lector*) mecum, & herbam para, quam victi victoria porrigamus. Sed quid hoc? an montes parturiuere? certe nihil hic reperio *à num.* 65. vsque ad *num.* 70. quod vim habeat argumenti, nisi istud: Iudices à maleficis, in iis, quæ ad iudicium eiúsque ordinem pertinent, nec lædi nec impediri possunt. Dæmon ab initio mundi semper omnia conatus fuit & conatur, ne malefici puniantur, & vt amasios suos eripiat iudicibus: ideóque persuaserat olim omnia, quæ fatentur, illusarum mentium esse somnia: sicque consecutus diu fuit, vt impunitate & contemptu iudicum, mirè numerus cresceret reorum. Eadem ex causa tam maleficæ, quàm dæmon summoperè vellent lædere, & exterminare omnes iudices: quòd nequeant, fit, quia Deus non sinit: cuius potestas est infinita, dæmonis finita. si ergo tantoperè Deus potestatem suam ostendit in defensione & tutela iudicum in hoc crimine; quare non idem planè volet, & operabitur Deus *circa executionem huius aquatilis probæ: quæ quasi index est, & minister ad huius maleficialis hæreseos veritatem retegendam ac agnoscendam?*] Sic enim ille concludit, ex præmissis quas narraui. breuiter, hoc ait: Deus potentiam suam ostendit in tuendis iudicibus contra dæmonum

num & maleficorum insidias. vult igitur eam ostendere quoquo in crimine eorum detegendo. *Respond.* Quid, si negem consequentiam, & dicam argumentum à purè particularibus procedere? Deus hoc facit, ergo & istud vult. Si dicas probari consequentiam: quia, vt decet Deum iudices tueri ne lædantur; sic decet eos dirigere, ne fallantur. *Respond.* nunquam illos falli, quando vsi sunt modis & mediis à iure comprobatis. Non enim fallitur iudex, qui nocentem absoluit, quem acta docent innocentem, vel non docent nocentem. Nunquam falli, solius Dei est. neque hoc iudiciis humanis competit Præterea multa crimina sæpe Deus vult in sequenti sæculo in solidum puniri: ideò ea permittit hic latere. At reip. melius consultum si deprehendantur: sanè. sed an Deus semper quod singulis rebuspub. vtilius; id facere tenetur? Quid si illas punire velit? Possim etiam dicere, vtilitatem illam reip. honori diuino cedere: hunc sæpè exsposcere, vt crimina quædam futuro vltimo iudicio seruentur expianda. Nónne eodem argumento idem de furibus probem & sicariis? Deus potentiam suam ostendit in Iudicibus & ministris aliis iustitiæ tuendis, vt exiguo numero aliquando & plures & ferociores comprehendant, eorúmque vitent gladios: ergo etiam volet hanc prouidentiam suam extendere ad criminis eorum detectionem. Denique non semper iudicia hæc sine omni impedimento procedunt, vel læsione iudicum, aut ministrorum iustitiæ, *vt docui lib.3.* Ecce, quam leui manu & breui falcicula, stuppeus arietis tam inuicti funis discissus, machinam exarmauit.

Decimum, sors consultoria permittitur: quatuor conditionibus concurrentibus: hæc proba est quædam sors consultoria, & in ea inueniuntur conditiones quatuor illæ. nam non fit in electionibus Ecclesiasticis: sed fit in rebus Spiritualibus & ad animæ salutem pertinentibus: & fit cum reuerentia, & ex necessitate, defectu aliarum probationum. poterit igitur hac iudex vti. *Resp.* Hanc sortem non esse consultoriam, sed diuinatoriam. nam consultoria sors quærit, quid agendum vel iudicandum sit: hócque de futuro: diuinatoria, quid euenturum sit, vel quid factum, latens. In hac proba verò non quæritur de futuro, neque de eo quid faciendum: sed tantum de præterito siue de culpa & commisso non aperto. Diuinatoria, igitur hæc sors foret. Prohibita ergo hæc proba, vt cæteræ sortes diuinatoriæ. Imò & consultoriæ sortes hodie prohibitæ sunt, nec permittit nos Deus voluntatem suam per extraordinaria, & iure Ecclesiastico vel S.S. non approbata media inuestigare[1]. Vide quæ dixi sup. c.2. q.7. sect.4. Néque hic adsunt quatuor illæ conditiones. nam deest necessitas[2].

Vndecimum[3], mallei malef. auctor ex Scoto dicit licere vti absque Mortali ad tollendum maleficium remediis vanis & superstitiosis, dummodo sine alio maleficio fiant: & desit omne pactum cum dæmone, etiam implicitum: quia hoc est destruere opera diaboli, quod est laudabile Hubertinus & Goffredus putant maleficia posse per eandem artem destrui, per quam facta sunt. Imp. etiam *in l. eorum, C. de malef. & mathemat.* permittit maleficia quæ in bonum finem diriguntur, nempe ad salutem hominum, &c. Cùm igitur in hac proba desit pactum omne, desit etiam maleficium: licebit iudici ea vti, etiamsi aliquid superstitiosi admisceretur. *Resp.* in primis hic non agi de maleficij destructione, sed tantum de probatione maleficij commissi: & proinde hic opus Diaboli non destrui, sed tantum indicari. Deinde pactum hic non abesse. Imp. quoque illam constitutionem (nisi dicas eam tantum tolerantur loqui, non verò approbatiuè) iniquam esse, & diuino iuri contrariam: quia ius diuinum omne maleficium prohibuit. nec enim facienda sunt mala, vt eueniant bona. Hu

1 tex. in c. sortes. 26. q. 5.
2 vt docui sup. sect. 1.
3 p. 2. q. 2.

na Hubertini verò Goffredi,& vt videtur Mallei malefic.opinionem:nos,libro 6.copiosè refutaturos,quæ ſanè,quoad deſtructionem maleficij per maleficiũ, eſt erronea [1]:quoad deſtructionem per ſuperſtitioſa tantum media, temeraria eſt,vt minimum:quia ſuperſtitio ſemper eſt in vicio & peccato, nec vnquam licita [2] dicenda. Nec Scotus aliud dixit,*in 4.d.34.q. vni.* vbi hæc tractat, quam licere maleficia,ſignum tollendo, deſtruere: quod verò ſuperſtitioſis & vanis vti remediis liceat,Scot.non dicit,ſed de hac re dicentur alias plura lib.6.

Duodecimum eſt omnia quæ ab hominibus fiunt,ab intẽtione eorum ita iudicanda,vt ſi intentio bona ſit & doli expers,peccato vacua ſit actio.quia peccata non ſunt,ſi voluntaria non ſunt:ideò ſi iudex putans hoc ſibi licere,bona intentione,& citra dolum,ad veritatem inueniendam hoc vtatur remedio, vel nihil,vel parùm peccare. Confirmatur 1.quia in rebus,quæ ad fidem non pertinent falli,vel nullum vel paruum eſt peccatum. Confirmatur.2. hoc argumentum,quia iudices,teſte Menochio [3],duplex arbitrium habent vnum aſtrictum, & ligatum:alterum liberum & plenum,quod dici poteſt, *conceſſio ab homine vel lege facta qua poſſit iudex ſemoto iure,æquitate & ratione eſſe a proprio ductus appetitu,a dolo tamen alieno,quod placuerit ſtatuere.* Conf.3.tum quia alioqui facilè ſagæ, ſine hoc probæ genere,iudicia eludent: & experientia docet illas nulla Canonica purgatione meliores fieri:tum quia iudicibus adimitur vnica ratio certi aliquid ſtatuendi,& ſic moleſtiis & ſcrupulis innumeris inuoluuntur. Ex his omnibus *à n.82.vſq; ad 91* concludit *vix vllum vel neglectæ legis,canoniſue,vel temeratæ religionis piaculum pertimeſcendum eſſe illi iudici,qui proprio ductus appetitu à dolo tamen alieno,ac pleno illo arbitrio vtitur,cognoſcendæ per hanc probam veritatis.*

Reſp. plurima hic occurrunt diſcutienda, quorum iam pars explicata pars fuſius explicabitur lib.ſeq Imprimis illa regula, vt ſit Theologicæ doctrinæ conſentanea ſanè,eſt intelligenda,quæ à ſola intentione, peccati petit rationem. Nam cùm peccatum ſit triplex,infirmitatis, malitiæ, & ignorantiæ [5], illud quod ex ignorantia committitur, bona cum intentione committi poteſt,& peccatum tamen eſſe [6].vt accidere certum eſt quando vincibilis ignorantia eſt:tunc enim bonam intentionem, non prorſus excuſare eum, qui facit, quod ſcire debuit, ſibi non licere; certiùs eſt quàm vt probari nunc à me debeat [7]. Solum quod ab ignorantia omnino inuincibili fit, caret omni peccato, quia cenſetur omnino inuoluntarium: vincibilis ſolummodò minuit peccatum,affectata verò auget,efficit enim,vt ſit peccatum ex malitia, conſiderandum itaq; qualiter ignoret iudex, ſibi hac proba vti non licere. Si hoc ſcire, & diſcere expreſsè noluit, tunc ignorantiam directè affectauit: ſi verò aduertens,vel facile potens aduertere,ſe diſcere poſſe ac teneri, occaſionem tamen diſcendi oblatam neglexit,indirectè tunc laborat ignorantia affectata: & ſicut prior eſt expreſsè reus ob peccatum malitiæ:ſic poſterior implicitè, & interpretatiuè eodem recidit, totieſq; ſic peccabit quoties vel directè, vel indirectè,quando ſe diſcendi iterum occaſio obtulit,diſcere vel expreſsè noluit, vel neglexit [8]. Quæ in Iudicibus locum habent quia hoc addiſcere tenentur: eo ipſo enim quod iudices ſunt, tenentur ſcire, quæ officium iudicandi exigit:teneturq; qui rudiores ſunt,conſilium petere à doctis & piis viris, quare cùm hoc negligunt,à ſupina ignorantia excuſari non poſſunt, cùm tam facili negotio, conſulendo Academicas Facultates, hoc queant diſcere. Quod ſi tamen aliquis contenderet rem hanc eſſe difficilem cognitu,(quæ mea quidem ſententia facilis eſt cognitu, quia ſufficienter à ſummis Pontificibus deciſa)& iudex adhibuiſſet aliquam diligentiam ad ſciendum,non tamen omnẽ

1 art Pariſ.5. & 6.
2 vide D. Th. 2.2 q.95.& quæ diximus lib 1.c 1. & d. art. Pariſ.5. tex. Leui 19. & 20. & c. admoneant 26 q 2 c.nec mirum 26.q 5
3 de arb.iud q.6
5 D.Gregor. lib 26. moral. c.16.D.Tho. 1.2.q 76.
6 Act 3.v.17.
7 vide D.Th. & ibi Medin. 1.2.q.74 a.5. & d q.76. art. 2.Schol.in 2. d. 22. Valenc. diſp.2.q.3. punct.6 & q.5.
8 Bart Medin 1.2.q.64.a.2

quam adhibere poterat & ratione difficultatis rei,& status sui, tenebatur: adhuc ignorantia erit vincibilis & proinde cum peccato,quia talis ignorantia nó tollit voluntarium.Quando autem quis diligẽtiam sufficientem dicendus adhibuisse, hoc alterius & prolixæ disputationis est[1]. Nobis sufficit illud fundamentum subuertisse, quo supponebatur ab aduersario, solam intentionem bonam sufficere,ne quis peccet faciendo, quod facere non oportuit. *Ad Conf.* 1.*Resp.*eam esse falsam. Quia etiam falli in iis quæ pertinent ad mores, & pręcepta Decalogi,potest esse Mortale, si quis fallatur propter ignorantiam rerum, quas sub M.tenebatur scire,vt tenentur iudices ea,quæ ad officium eorum spectant,& graue continent præiudicium,vt in nostro casu: cumque omnis error voluntarius quarumcunque rerum, semper sit peccatum ex communiore & veriore sententia, contra Durandum, sequitur, quo error periculosior fuerit maioris detrimenti, hoc futurum peccatum erroris grauius, hic autem detrimenti est maximi,quia fouet superstitionem,tentat Deum,& proximo grauissimam infert iniuriam. *Ad 2.Resp.*Iudices qui tali arbitrio libero & pleno vtũtur,non iudices esse,sed tyrannos.vt pote quibus in corde illud.

Sic volo,sic iubeo,sit pro ratione voluntas.

Et qui iubent potiùs, quam cognoscunt, ideoque regnant potiùs, quam iudicant. Vllíne vnquam ab vllo homine vel à lege facta hæc tam laxa concessio,vt ipsi liceat solo vacare dolo, cęterùm,seponere ius, æquitatem, & rationem,proprium verò sequi appetitum, & sic quodcunque placuerit in iudicio statuere? Deus bone, quo talia iudicia deciderunt? hancné licentiam tribui ab hominibus Christianis? qui ius & æquitatem remouet, nonne iustitiam tollit, quæ omnis vel benigna æquitate, vel rigido iure fulcitur? æquum bonumque naturalis est iuris, hoc tollis, si ab æquo bonóque & iure simul iudicem permittis abire. Non hominis, sed Dei iudicia iudices iudicare Rex ille Israëlis, verè dicebat, hominis est arbitrium sequi rationis, quæ nos à belluis discriminat, & ratiocinatione præcedente imperare humanis affectibus, qui quod contra legis præscriptum sæpè nituntur,ideo iudices nolebat humanum sequi iudicium,sed diuinum: quia iudicandi leges acceperant à Deo Iudæi,ideò qui secundum illas iudicabat, memor erat se Dei iudicare iudicium. Aduersarij ne hominis quidem iudicium amplectuntur, sed belluarum: hominis est rationem nunquam semouere, belluarum est appetitum sequi, qui ergo iudici,semota ratione,proprio duci appetitu,permittunt, nónne bestiam, non hominem iudicatorio tribunali imponunt? Non, non, qui legibus contemptis iudicat à Deo iudicabitur. Princeps es, & legis condendæ habes auctoritatem, iustis quas tulisti legibus, pare, non metu pœnæ quam præfixisti (hanc nemo à te exposcet) sed metu legis diuinæ, metu legis naturæ, amore honestatis,& decoris,& laudis. Nullus est Princeps, qui Dei lege aut iure naturæ absoluatur,aut hoc ius, hanc æquitatem possit, sine peccato, transgredi iudicando. Principe iudices inferiores, supremi quidem illi &, qui Principis immediatè gerunt vicem, dum contra legis mentem non tendant, possunt verborum proprietatem extensione,vel restrictione labefactare: alii his inferiores,& à quibus ordinaria solet appellatio,saltem in ciuilibus esse,illis verbis etiam legis astringuntur:si contra ea iudicant, peccare censendi, ex communi Theolog.sententia[2].Notari digna sunt illa D. Augustini; *In istis temporalibus legibus,quanquam de ijs homines iudicent,cùm eas instituerunt: cùm tamen fuerint instituta & firmata,non licebit iudicibus de iis iudicare,sed secundum easdem*[3].D.Greg. etiam scribit,à iudicibus iura diuina humanaq; reuoluenda, & cùm reuoluerint,

1 Videantur Victo.in Rel. de Indiis n. 9. Vega lib. 6 in Conc.Trid. c. 18.Scot in 4. d.5.a.2.q. vni Bannes 2.2. q. 10 a.2.dubio. 10.Valen.sup. pun. 1. Angl in 2.d.22. q.2 a.2.

2 D.Tho. 1.2. q.96.Medi. 2. 2.q 6 a.5.& ibi Bann.& Aragon & Sot. Item Caiett in summ. verb Iudex. Nauarr.Manual.c.25. n.5. & 13.

3 lib. de vera religione c.31.

rint, secundum id quod illis constitutum est, iudicandum [1], & adit exemplum Moysis, qui querelas populi semper ad Domini tabernaculum ingressus referebat, & iuxta quod Dominus imperabat iudicia proponebat. *Nimirum* (ait) *nos instituens: vt non ex corde nostro, sed ex precepto diuino sententiam proferamus.*] Hoc tenebantur sequi præcepto Dei iudices Israelis, qui iudicare iubentur, iuxta legem eis à Deo per Moysem datam [2], imò & Regi ipsi eadem necessitas incumbebat [3]. Sane apud Romanos testatur Asconius solitos iudices iusiurandum in leges præstare, quod illis solemni formula præiretur. Nihil autem perniciosius, nihil periculosius semper iudicatum, quam si affectui indulgere iudex permittatur: appetitus verò semotus à ratione, nihilo passione & affectu melior est. Absit ergo à Deum timentium mentibus, absit à Christianis subselliis, talis arbitrii plenitudo, qualis in 2. confirmatione proponebatur. *Ad 3. conf. Resp.* Præstare sagas centum nocentes absolui, quam vt per talem probationem innocens vna mulier condemnetur, vel periclitetur, præstare eas absolui sine iudicis peccato qui licita omnia expertus, quam cum peccato & superstitione veritatem deprehendere, & crimen punire. Quid tibi (ô iudex) proderit si prouinciam criminosis liberaris, animæ tuæ dispendium facias? quid tibi prodest benè consulere aliis, si tibi per peccatum malè consulueris? At illa deterior fiet dimissa, tibi non nocebit, sed sibi, consequetur illam Nemesis sua. De scrupulis quod additur, dicerem lubens, *Trepidauerunt vbi non erat timor.* Eximatur semel hic error ex eorum mentibus: erronea conscientia cessabit, doceantur timere superstitionem, doceantur quam graue peccatum sit Deum tentare. Doceantur mortale peccatum esse, non obedire Ecclesiæ [4], quæ vniuersim prohibuit vulgares purgationes. Non puto me hac in re falli, vnam ex causis cur canonicis, & ciuilibus mediis veritatem non assequantur, præcipuam esse credo, quòd huic superstitiosæ probationi confidant, cæteris hoc est iustitiæ & Deo diffidant, & ideò eas obeunt negligentiùs. Nonne hoc meretur decipi & illudi.

Vlt. argumentum petitur ex verbis D. Bernardi *in Cant. Cant. serm. 66. in fin.* ex cuius narratione colligunt, hunc morem miraculosum, & apud veterem Ecclesiam in more positum. *Sed resp.* verba D. Bernardi hoc non probare, & D. Bernard. post Longobardorum & Barbarorum in Italiam & Gallias irruptiones ac imperia diu vixisse, nempe post annum. 1100., vt antiquior illi auctoritas quærenda fuerit in re, quam antè Bernardum Stephanus Papa, & tempore Bernardi Lucius 3. & mox post Bernardum Honorius. 3. damnarunt. Sed nec B. Bern. hanc consuetudinem probat, nec laudat, nec Ecclesiasticum morem, sed quorumdam tantum priuatorum fuisse docet: notandum quoq; illos hæreticos de quibus loquitur, fuisse Apostolicos, & pauperes de Lugduno, & de Barulo dictos, verba Bernardi hæc sunt; *Probatum est, mori magis eligūt, quàm conuerti. Plerumq; fideles iniectis manibus aliquos ex eis ad mediū traxerūt. Quæsiti fidem, cum de quibus suspecti videbantur, omnia prorsus suo more negarēt, examinati iudicio aquę, mendaces inuenti sunt. Cumq; iam negare non possent, quippe deprehēsi aqua eos non recipiente, arrepto, vt dicitur freno dentibus, tam miserè quam liberè impietatem non confessi, sed professi sunt, palā pietatem astruentes, & pro ea mortem subire parati. Nec minus parati inferre, qui adstabant. Itaque irruens in eos populus, nouos hęreticis sua ipsius perfidię martyres dedit. Approbamus Zelū, sed factum non suademus.*] Hęc ille, ex quibus patet hoc vulgi factum fuisse, & abs Bernardo illud factum non approbari. Quomodo approbaret Canonum & peritus & obseruantissimus? Si dicas Bernardum loqui dumtaxat, de præcipiti nece illis illata, & hanc damnare,

1 c. summope re 11 q. 3.
2 Deuter. 17. v. 10.
3 d. c. 17. v. 19.
4 Nauarr. sup. n. 15. in fin v. 6. peccat mortaliter.

nare,non indicium aquæ. *Resp.* D.Bernardum necessariò de vtroq; intelligendum.Nam si examen illud licitum erat,etiam licita mors ex illo subsecuta. Nã post culpam ita deprehensam,solebant statim supplicio tradi. Deinde D. Bernardus non approbat illud examen,sed solummodò narrat quid vulgò factum quando adhuc in causa hæresis vigebat hæc probatio de facto , Principibus dissimulantibus,nec satis promptis ad parendum Canonicis decretis: quæ pro æui barbarie pleriq; ignorabant.Respondi argumẽtis scriptoris illius Catholici,& excepi hasias eius amentatas:nunc vicissim,communis & veræ sententiæ tela torquebo.

SECTIO III.

Proponitur & probatur vera sententia Negatiua.

EGi de iis qui ignari sunt prohibitionis Canonum : de aliis sit Concl. Peccant iudices , qui gnari prohibitionis Pontificiæ , proba hac aquæ frigidæ in maleficij crimine vtuntur.] in conclusione hac suppono prohibitam esse probam,quod probatum à nobis supra [1].Nec valet Solutio aduersarij , non esse mentem Canonum de hoc crimine lòqui. Vis enim negatiuæ indefinitæ prohibitionis , est vniuersalis , ideoque præcepta negatiua semper vbique , & omnes ligant:vt docent quotquot Decalogum explicant , ideò qui dicit, *Non licere vti proba aquæ frigidæ*, intelligendus est , de purgatione cuiuslibet criminis per talem probam.Neque hactenùs, quod sciam vllus,hanc limitationem canonum illorum somniauit , vt de purgatione leuium tantum criminum loquerentur,nec modernus iste scriptor tantæ adhuc est auctoritatis, vt eius interpretatio contra receptam hactenùs sententiam sit admittenda cùm nec vera sit.Nam canones illi de furto,imò & homicidio loquuntur,quod graue crimẽ est.*Concl.*communis est,vt superius probauimus.

Probatur primò. Quia peccatum est dictum , factum vel concupitum contra legem æternam, vt ait D.Augustin. [2] siue vt ait D.Ambrosius [3] , Peccatum est legis diuinæ præuaricatio,& cælestium inobedientia mandatorum. Inter K cetera autem legis diuinæ siue æternæ mandata est, vt oues pastorem suum audiant,& Ecclesiæ capiti obediant,constátque Catholicis omnibus , ad hoc visibile caput Ecclesiæ , pertinere decisionem rerum fidei,& eorum , quæ à fide dependent. Horum ex numero est iudicare , quid religionis virtuti repugnet,quid non,siue quid superstitiosum sit , quid non sit,Cùm itaque Pontifex Romanus,visibile caput Ecclesiæ (fremant hæretici,vt lubet) declararit probam seu purgationem aquæ frigidæ superstitiosam esse [5], illi non credere, & contrarium contendere,est non audire Ecclesiam,& proinde peccare , dignumque se præbere , vt habeatur , sicut Ethnicus & publicanus : & proinde est incidere in cælestium præuaricationem mandatorum. Si dicas , Stephanum Papam meminisse tantum feruentis aquæ, & non frigidæ. Vrgebo, eandem frigidæ & feruentis esse rationẽm, quia generaliter ibi subdit pro ratione , *Quod Sanctorum Patrum documento sancitum non est, superstitiosa adinuentione non est præsumendum.* Igitur Stephano Papæ idcirco hæ probationes superstitiosæ , quia non repertæ in canonibus , non sancitæ sanctorum patrum documento:sed ab hominibus vulgò præsumptæ. Promant aduersarij vnum vnius patris documentum hanc probationem approbans , & videbuntur non penitùs auctoritate veterum destituti. Solus Iuo videtur quodam casu ferrum candens probasse : sed aduersarij ferri candentis probationem ęquè atq; ego improbant : & Iuonis rationem sup. Sectione confutaui. Præterea Pontifex alius [6] aquæ frigidæ & feruentis simul mentionem faciens , vtramque vocat po

1 sect. præced. in resp. ad 2. arg.

2 libr. 2. cont. Faust. D. Tho. 1.2.q.71.a 6. Schol. in 2. d. 35.

3 de Paradiso cap. 8.

4 c. consului sti 2. q 4.

5 c. Mennam in fine 2. q 5.

popularem inuentionem, vtramque dicit factam *fabricante inuidia*, (h. diabolo hominum saluti inuidente) vtramque æqualiter detestatur. Aquæ etiam huius frigidæ purgationem Lucius III. vocat [1] *peregrinum iudicium* (nempe alienum ab Ecclesiæ moribus.) declarat inualidum. Sed & Innocen. 3. iudicauit eandem esse aquæ frigidæ, aquæ feruentis, & ferri candentis prohibitionem [2], Est ergo summorum PP. iudicio hæc proba *inutilis*, *plebeia inuentio*, *peregrinum iudicium fabricatio inuidiæ superstitiosa adinuentio*, *destituta patrum documento*. Canonibus improbata. Quædam adfert aduersarius *à n.* 156. vt probet diuersam esse rationem aliarum probationum, quæ prohibitæ. 1. (ait ille) subibantur sponte & vltronea oblatione: hæc à iudice iniungitur. Hoc ipse vidit non esse verum, nam ex *d. c. Mennam & c. vlt. de purg. vulg.* patet etiam solitas iniungi à iudice alias, & exempla superius allata docent etiam aquæ probam sponte susceptam. Ideò dicit 2. adustionem naturalibus remediis posse per dæmonem impediri: & ideò hanc probam esse incertam. Quasi vero non possit etiam, vel ipse sustentare in aquis maleficam, vel aliquid ei supponere quod sustentet. 3. adfert ex malleo maleficor. quod si duellum alicubi potuit permitti, multo magis posse probam ferri candentis: item etiamsi peccent duellatores, iudices tamen excusari posse, *Respond.* hæc omnia iam ostensum euidenter esse falsa, vltimò dicit experiẽtiam huic fauere probationi (quod nec semper verum, & etiam olim illis aliis fauebat) & propter Sacram. Baptismi hanc aquæ esse prærogatiuam, quod est gratis coniicere, & somniare vigilantem, & declinare post Scribonium. Conf. hæc probatio; quia Diuinatoria sors est superstitiosa; sed huiusmodi probatio est quædam species sortis diuinatoriæ, vt docui sect. præced. ergo est superstitiosa. Maior est omnium Doctorum & certa: quia diuinatio est vna species superstitionis. Min probatur, ratione D. Thomæ, quia ordinatur ad iudicanda occulta Dei scientiæ & iudicio reseruata: præsupponit enim contraria sentẽtia, nisi per aquam frigidam non posse crimina deprehendi: At si aliter, quam per vulgares purgationes, inuestigari nequeant. Stephanus V. Papa [3] definit relinquenda illi, qui solus nouit corda filiorum hominum. Et sanè temerarium est, laicos iudices occulta peccata scrutari velle, de quibus nec Ecclesiæ licet iudicare, sed ei tantùm, qui corda & renes scrutatur. Hanc confirmationem cùm. 5. loco insinuasset aduersarius *cap.* 1. certè *cap.* 3. suo loco non dissoluit, non enim de secretis illis prouidentiæ diuinæ, & maiestatis gloriæue Dei agitur in argumento, sed tantum de peccatis, quæ via licita, omnibus tentatis, iudex nequiuit deprehendere. Sed videtur eam velle soluere *num.* 173. dicendo, diuersam esse rationem priuatorum sic occulta inquirentium, & iudicum, nam iudices faciunt, vt vicarii Dei, & ex officio, priuati ex mera curiositate. Hæc responsio euertitur, eo quòd canones disertè etiam de iudicibus loquantur, idque tã quo ad magistratus, quam quoad priuatos prohibent *c. consuluisti d. c. ex tuarum Mennam d. c. vlt.* & sanè æqualis vbique est superstitio, & Dei tentatio, & in magistratu hæc sunt minùs ferenda, minùs excusatione digna. Confirmat. 2. hæc probatio: Iure Canonico vulgares omnes purgationes sunt improbatæ, vt patet ex dd. canonibus, & communiter Canonistæ sentiũt: sed aquæ frigidæ proba est vulgaris probatio, vt patet, quia non est canonica, neque legalis ergo est prohibita. Dicent fortè, eam esse miraculosam. Sed tunc contra eos procederet arg. sequens.

[1] c. ex tuarum de purg. cano.

[2] c. sententiã sanguinis, ne cleric. vel monach.

[3] 2. 2. q. 95. a. 8. ad 3.

[4] d. c. consuluisti.

L *2. probatur concl.* Tentatio Dei est peccatum repugnans religioni & primo præcepto Decalogi, sed qui vtitur huiusmodi probatione tentat Deum, ergo hæc probatio est peccatum repugnans religioni: Maior probatur, ex commu

muni sententia DD.[1] Minor verò, probatur auctoritate Honorij Pont. qui vulgari purgatione ferri candentis dicit Deum tentari [2], & quod ille de vna specie asseruit, de cęteris quoq; vulgarib. probationib. communis DD. schola intellexit [3], eadem enim in omnibus est ratio, quia vel potest illud delictum aliter deprehendi, & tunc nulla adest necessitas: & ideo miraculum petitur à Deo citra necessitatem, quæ est aperta Dei tentatio: vel si non potest sciri aliis mediis illud peccatum, tunc iudex est iniustus, qui de quibus iudicare non potest, eò quòd diuino throno sunt reseruata, iudiciũ vsurpat. Sed, si benè consideres sententiã cõtra sentientis scriptoris: semper hic adest Dei tentatio. Etenim vult iudicem non deuenire ad hanc probam, nisi habeat sufficientia indicia ad torturam, nec ad alium finem, quam torturæ, hanc probam tuetur. *vide quæ de hac re dixi praeced. sectio in prin.* Conatur hoc crimen tentationis Dei euadere, qui signa & miracula sæpè legimus in SS. petita, ab Abrahamo, eius seruo Gedeone, cęteris. *Resp.* cum Alexand. de Hales, hæc non facta ad imitationem posterorũ, sed in significationem & figuram futuri, iuxta illud Apostoli. 1. *Cor.* 10. *v.* 11. *omnia hæc in figura contingebãt illis.* Quod si figurã non recognoscas, dico, speciali Spiritus sancti instinctu vel iussione seu reuelatione ea fecisse, nec aliter licere à Deo signũ petere [4], iuxta D. Tho. aut magna & euidẽti vtilitate, vel necessitate id exigente, v.g. ad gentis alicuius conuersionẽ certò inde subsecuturã, vt Apostoli & alii Sancti fecerunt. In nostro verò casu, quia Deus satis multa dedit media legitima veritatis explorandæ, necessitas ista cessat: vt supponit Stephan. Põtifex. Quod attinet ad Achaz: ille per Esaiam reprehensus fuit, eo quòd Dei signũ oblatum respuerit, ne Deum honore hoc afficeret: quod, quid ad rẽ quęso.

[1] D. Tho. 2. 2. q. 97. Summa rum in verbo Tentatio Dei vel Tentare Deum. Nauarr. c. 11. nu. 39 & seqq. Galen. VVest. capell. Catechesi 61.
[2] cap. vlt. de purgat. vulg.
[3] D. Tho. d. a. 8 ad 3. & summistæ & Nauarr. Petrus Anchara. in d cap. vlt & Binsfeld. d. q. 1. Alexand. de Hal. p. 2. q. 45. mem. 3. Valen 2. 2. disp. 9. q. 24. punc 1. Turrecrem. ad 2 qu. 4. in princ. nu. 4. & c. consuluisti. ead. q. n. 2. & 3.
[4] 2. 2. q. 178. a. 1.

3. *probatur conclusio*, quia hic non est miraculosa Dei operatio censenda, sed pactum Magicum cum dæmone, ergo illicitum iussione sua ad hoc cooperari. Probatur antecedens, quia hoc promiscuè contingit ad proiectionem in aquam quam faciunt iudices Catholici, & hæretici, vt constat, quia maximè hæc proba viget inter hæreticos: sed hæretici non faciunt vera miracula. Si dicas hoc ad confirmationẽ fidei ipsorum non fieri. *Resp.* nulla illos vnquã facere ad confirmationem fidei: tam ordinaria verò & continua eos facere, ad aliam rem probandam, id nunquam auditum, nec credibile. 2. probatur Deus per nullos facit miracula sine necessitate: hic non esse necessitatem idoneam, ostensum est. 3. vera miracula Deus aliis miraculis nunquam eneruat, quia veritas nequit impugnare veritatem. Ergo si sagas non demergi foret verum miraculum, nunquam hoc aliis miraculis euerteretur. Sed legimus aliquando Deum per miraculum hanc immersibilem Magorum vim sustulisse, adeò vt de facto sagæ aquis demersæ & absorptæ fuerint. Ergo illa vis immersabilis non est miraculosa. Quod subsumpsi id probatur ex Hist. miraculorum quam Cæsarius collegit, vbi *lib.* 9. narrat, maleficos quosdam, qui, freti maleficiis, supra flumen ambulabant, proiecta in flumen sacra Eucharistia, statim demersos fuisse. Si dicas illud, nec in iudicio, nec à iudicib. actum: Inferre possum igitur hæc virtus immersabilitatis non est à Deo tributa maleficis, pro signo certo criminis comprobandi. Nam hi verè malefici fuere, & tamen demersi sunt, vi sacri panis Eucharistici. Ergo miraculosè demersi, ergo miraculo posteriore destructum prius miraculum foret, etiamsi corã iudicib. eorum iussu id actũ fuisset, Nam vi miraculi non restringitur ad iudicum præsentiam. Vrgeo quartò miracula Dei nunquam fallũt, sed sunt certissima & infallibilia: hæc proba fallit aliquando. *Resp.*[5] hoc fieri fraude & dolo carnificis, vel quia non benè aduertunt iudices, & fidem non habent, nec satis confidunt Deo, quod tamen erat

[5] num. 122.

rat necessariũ ad miraculi patrationẽ. *Sed contra*, si sit saga (secundũ vos) mergi non potest vi humana adhibita: quia nullæ vires humanæ Angelis bonis ministerialib. possũt resistere. Et tamẽ *n*.31. fassi estis eã quæ malefica erat, vi à carnifice demersã: tibi ergo ipsi respondeas. Itẽ Godelm. ex litteris cuiusdã Nobilis Borussi, sex sagas diuersis vicibus, cũ verè constaret esse reas, in aquam gelidã colligatis artib. proiectas, submersas fuisse scribit [1]: & de plurib. hoc idẽ affirmat Ioan. Althusius [2]. Confirmat sagas aquis submergi posse & solere Dubrauius Episc. Olomucensis *lib*. 8 *hist. Bohem*. agens de Vratislao Rege. *Idem Vratislaus Gerardo Præsuli ac fratri suo auxilio fuit in abolendis tollendisq; magorũ portentis artibusq; maleficis, quas tũc multi viri mulieresq; nimis licenter exercebant, mẽtes hominum fascino turbãtes, bonumq; & pecudum lac, segetémq; alienã pelliciẽtes atq; ipsa interdũ elementa dæmonum violentia concutientes, per quæ imprudẽs vulgus à sincera in Deũ fide euertebatur. Nec tamen aliter Gerardo malis obuiã ire, q: à per censurã Ecclesiasticã licebat: eam illi non pluris quã plumbeũ gladiũ æstimabant. Ergo non ferrum tãtum, sed ignem quoq; & aquam Vratislaus maleficis admouit, aliosq; securi feriri, alios flammis exuri sagas nonnullas aquis submergi iussit. Atq; hac animaduersione in auctores amplius omnium districta, reliquos desinere artem vetitam, damnatãque metu similis pœna coëgit*.] audis submersas aquis sagas Boëmiæ, vbi tum miraculi vis, prætẽdũt? Effugium vnum video, ad inquisitionẽ à Deo subueniri, non ad suppliciũ. quasi non illa ad hoc dirigatur, quasi disploma de illa his nostris aquariis vllum sit peculiare. Quod etiam additur, de iudicum parua seu modica fide, planè impertinens est, illa enim dictis scripturæ locis exigitur fiducia in miraculis, quę ad fidei confirmationem edenda erant, non quæ ad Iudicum inquisitiones, & notitiam pertinebant. *Matth*. 17. *v*. 20. *Mar*. 9. *v*. 23 & 24. Quod autem de Scæuæ filiis *Act*. 19. adfertur, id vel eodem referendum, vel ad rem nihil omnino facit. 4. probatur hic pactum interuenire, quia cùm nec naturali hoc vi contingat, nec miraculosa Dei operatione, restat fieri ex vi pacti cum dæmone, nõ quidem expliciti vel expressi, tale enim iudicibus nullum nunc puto intercedere (neque aliud probant, quæ multis dicit auctor ille *libri sui c*. 3. *à n*. 91. & quod dicit esse pactum implicitũ cum Deo, id iam probatum est esse explicitam Dei tentationem.) Sed dicimus cum primo aliquo iudice pactum explicitum intercessisse dæmoni, vt dæmon ad tale signum proderet occultum & latens crimen, nempe vt quæ sagæ essent, eas sustineret, ne mergerentur: postea (vt contingit in omnibus huiuscemodi rebus) alii iudices hoc edocti, vi illius primi pacti, idem obtinuerunt, atq; ita iam, etiam ignari, ex pacto implicito operantur. Pactum verò hoc implicitũ intercedere patet, quia superstitiones omnes nituntur pacto implicito, vt docet B. August. [3] (& cum eo omnes Theologi.) Lege D. August. loco illo & seqq. cc. & deprehendes hic & superstitionem, & pactum implicitum versari: quia effectus nec est causæ naturali adæquatus, nec talis; vt à Deo debeat meritò per miraculum exspectari. Cum ipsis sagis non intercedere quoad hoc vllum dæmonis pactum non malè sentit, nec inualidè probat ille scriptor *à n*. 97. Nam in illo exemplo quod ibi narrat clarissimè id cernitur, referam eius verbis, *Quemadmodum hac adhuc æstate in præfectura Linnensi, Diocœseos inferioris Coloniensis, accidisse dicitur, quod vetula quædam videns duas mulierculas aqua tentatas non subsedisse, sed supernatasse, ipsa ad præfectum loci accurrens, & interpellans, eousq; tam ipsum quam cæteros ministros iustitiæ præsentes permonet, volens ac acerrimè instans. vt & ipsa aquis tentaretur: se licet apud populũ suspecta admodum sit de hac maleficiali hæresi, iam tamen innocentiam suam per hoc corã populo testatam facere, indignamq; hac suspicione publicè se eximere, velle: Annuit importunè*

M

[1] li. 3. de lamiis c. 4. num. 35.
[2] Admonit ad Iudicem.
[3] li. 2. de doct. Christ c. 20. 22. & 23 & docui c. 2. q 5

gitanti præfectus, & cæteri: sed hanc in aquam proiectam euidentius supernatasse, neque vt demergeretur, vel fundum peteret (quamuis id studiosè suo motu super aquas tentans) efficere vlla ratione potuisse dicitur. Extracta, ecquid carnifex suorum membrorum ipsa esset, interrogatur potuisse insimulatam hoc effugisse periculum, donec producto accusatore, necessitas adesset huic tentamini. Tandem confluentibus indicijs contra eandem compluribus, ipsa ante torturam quærentibus respondit, amasium suum sibi suasisse, vt hoc aquæ periculum subiret: se illam liberaturum, & in ipsis aquis, famam vitámq; eius adseruaturum esse. Hac confessione sponte prolata incineranda eadem fuisset, nisi se ipsam in carcere pridie suspendio suffocasset. Cernitis in hoc exemplo tacitum pactum quod operatum in trib. mulierculis, & quoad tertiam præualuit pacto expresso cum tertia inito, quia volebat dæmon hanc rogo tradi, vel saltem necari, moraliter certus impœnitentem obituram. Iudices autem isti non sunt secuti scriptoris illius sententiam, quia non sufficientia habentes indicia, ad solas mulierculæ importunas preces, ad hanc purgationem processerunt, atq; ideò ex duplici capite grauiter peccarunt. Primò quod vsi illicita probatione. Secundò quod præcipitanter ea vsi. Sed hinc colligo scriptorem ab aliis iudicib. qui similiter praxi illa vtuntur dissentire, dum ipse vult, præcedere ante probam debere indicia ad torturam sufficientia: illi verò putant, à proba cum aliqua diffamatione posse incipi. Qua in re fortassis loquuntur magis consentaneè praxi ordinariæ illi, sed reprobæ. 5. probatur hoc pactũ, ex morib. Diaboli conatur ille Dei miracula effingere, habere conatur suos martyres, qui sunt hæretici, & inter hos sagę, ideo sicut Deus plerisq; suis Martyrib. miraculose concessit, vt aquis mergi non possent in veræ fidei confirmationem: sic Diabolus præstigioso miraculo conatur persuadere hominib. etiam suos Martyres esse immersabiles: & hoc pacto duo consequi conatur. 1. vt illa Christi miracula falsa reputentur. 2. vt saltem ipse æqualem cum Deo potestatem habere videatur: & præterea confirmentur in pertinacia pseudomartyres sui, quib. sic persuadet se eos seruaturũ in igne, sicut seruauit in aquis. Cõfirm. hæc ratio, quia si aliqua saga sic iniecta in aquis verè pœniteret & animo eiuraret, statim mergeretur: quia pactum cessaret.

4. *Probatur* nostra concl. Non obedire in spiritualib. (cuiusmodi est id de quo agimus) Pontifici maximo, est non obedire Deo, iuxta illud, *Qui vos audit, me audit, qui vos spernit me spernit.* Sed nõ obedire voci & iussioni Dei, est graue peccatum; ergo vti hac proba est grauiter peccare, cum Pontifex eã prohibuerit, vt probatum initio huius sectionis. Min. probatur verbis Samuelis, *nunquid vult Dominus holocausta & victimas?* (q. d. nunquid magis gaudet Deus cæde & supplicio nocentium? nam & hi vocantur à prophetis hostiæ & victimæ, vt docui alio loco) *& non potius, vt obediatur voci Domini?* (vt nõ tendatis, ô iudices. cõtra Dei prohibitionem) *Melior est enim obedientia quam victimæ: & auscultare magis, quã offerre adipem arietũ.* (Suauior est Deo odor obediẽtiæ, & humilis sensus vestri submissio, quã nidor adustarũ ex vetitis probationib. lamiarũ, puras manus vestras & mẽtes amat Deus submissas pręceptis vicarij sui, nõ rogos, non pyras nõ cnissas miserarũ cõtra canonũ pręcepta examinatarũ, damnatarũq;) *quoniam quasi peccatũ est ariolandi, repugnare, & quasi scelus idololatriæ nolle acquiescere.*] quid accommodatiùs ad probandum, hanc probam canonico iure vetitam, ad ariolationem sortis diuinatoriæ, & manganicam diuinationem pertinere? Non dicimus illic Samuelẽ de sagis, aut hac probatione locutũ, non ita desipimus: sed dicimus hoc ab eo probatum, inobedientiã, quę fit prętextu alterius boni Deo ingratam & ariolationi similem esse, hinc inferimus, cùm hæc sit inobedientia

y 1. Reg. 15. v. 22.

N

tia valdè similis illi Saulis inobedientiæ, vt ostendi: idem quod illa meruit, mereri nomen, & in eandem classem reduci. Addimus hoc argumentum ab aduersario visum, sed non depulsum. lege quæ scripsit *à n.* 123. *vsque ad* 127. & videbis me verũ dicere. Quæ verò mox sequũtur de dæmonũ potestate in corporibus deferendis & similibus, ad rem nihil pertinent. Nam conari negare, vim dæmonũ in corporibus mouendis, vel in eleuãdis, & sustinendis in aqua, id sanè foret in philosophiã, quod solœcismus in Priscianũ. egimus de his *li.* 2. vbi etiã docuimus, vera per Satanam edi miracula non posse; & hæc eadem omnia D. Binsf. breuiter, sed solidè docuerat, ideò contra illum, qui hic miraculum nullum agnoscit (vt nec ego) tota illa disputatio & λογομάχια, *à n.* 128. *vsque* 149. & quæ porrò subduntur: à Deo talem potestatem eludendi iudices dæmoni non permitti, ea planè non probantur satis. Cogit me aduersarius hic extra chorum nonnihil, vt eum subsequar. Multis enim conatur hic suadere dæmonem hoc in aquæ elemento non posse: quia dæmon est elemento aëris compactus, non aquæ: sed faciliùs in inuicem operantur & possunt, quæ sunt ex eodem elemento compacta: ergo faciliùs dæmon operatur in aëre, quam in aqua: ergo non quia potest corpora sustinere in aëre, ideò potest in aqua. *Resp.* hoc tantum probare posset, quod difficiliùs faciat in aqua. Sed neque hoc probat. nam maior argumenti, dæmonem esse cõpactum ex corpore aëreo, est erronea: vel saltem prorsus temeraria. & ideo moneo scriptorem, vt retractet, & legat quæ Scholastici ea de re, vel quæ ex illis & ex PP. optimè Molina, & Valencia [1]. Nec ad rem pertinent, quibus fusè agit, vt ostendat dæmones in aqua nihil miraculi hactenus ostendisse. Non enim sequitur alias non fecerunt: ergo nec tunc poterant, nec nunc possunt. Et quod dicit. Priscos martyres idcirco diuina virtute supernatasse: id iam nos docuimus sententiam nostram roborare. Sed neq; est verum nullos martyres Christi submersione necari potuisse. Legat Surium, legat Baronij Martyrolog. & Annales, inueniet complures aquis suffocatos. nolo immorari; quia hoc est τὸ πάρεργον.

5. *Probatur concl.* quia Iudex sine causa sufficiente, & prægnante recedens à communi sententia Iuris interpretum: perperam iudicat [2], & proinde peccat, vt & Doctor consulens sine idoneo fundamento contra illam [3]. His addimus Corollaria quæ sequuntur ex prædictis. primùm iudicem: qui hac proba fuerit vsus, posse conueniri actione vt possunt, qui iniustè aliquem carceri manciparunt [4]. 2. Si, cùm non adsint alia sufficientia indicia ad torturam, propter adminiculum huius probationis vulgaris reum subdat torturæ Iudex, peccabit, & tenebitur actione iniuriarum, vt supra, etiamsi reus in tortura non fateatur. quia iniuriam fecit indebitè torquendo, vt indicii à iure improbati [5]. Quod si reus tormentorum vi confiteatur: confessio erit nulla, quia vi extorta, & iudicium ex ea subsecutum nullum, & sententia irrita [6]. Et per consequens Iudex talem supplicio mortis afficiens: homicidij reus est, coram Deo. quia occidit, quem non habebat ius occidendi. Notandum tamen confessario, vt diligenter personam iudicis consideret Nam si casu aliquo fieret, vt laborarat ignorantia inuincibili (quod vix puto posse hodiè contingere) immunis esset à peccato in foro poli: si laboret vincibili, pro magnitudine & probabilitate ignorantiæ decresceret peccatum. Hanc puto & veram & securam de hac aquæ frigidæ purgatione sententiam.

1 in 1. p. q. 55.
2 l. 1. de offici quæsto. c. 1. c. ne innitaris 5. & ibi Abb. & Dd. de Constit. fusè Ias. in auth. Nouissima n. 22. C. de inof. test.
3 Anton. Maria Corat. in tract. de Commun. Dd. opi. lib. 3. Inspect. 1. & 2.
4 l. nec magistratibus. 32. de iniur. Kirchou. cõmun. opin. Cent. 5. concl. 30. Godelm. sup. n. 30
5 d. c. sententiã sanguinis & d. c. ex tuarũ.
6 l. pen. D. de quæst. est commun. Dd testibus Viuio, & Claro, quos sequitur Binsfeld. sup. & dicam de hac re lib. seq.

QVÆSTIO VI.

De quibusdam aliis vulgaribus probis.

QVædam est probatio per pondera & lancem. nam in eadem Germania appendunt sagas, & aiunt eas vltra certum pondus (nempe librarum 14. vel

 15.)

15.) deprimere non posse quamuis sint proceræ vel obesæ. hoc etiam Reckius damnat *lib. de proba aquæ frigida à num.* 41. Ego idem de illo dicendum puto, quod aliis vulgaribus purgationibus, nempe niti pacto dæmoniaco, superstitiosum esse, & cum Dei tentatione coniunctum. Canonibus expresse non prohibetur, quia est inuentum planè recens.

1 l.3. fol.62. 2. Est quoddam sortis seu purgationis per crucem, de quo fit mentio in Constitut. Caroli Magni [1], vbi iubentur litigantes *cruce*, aut *scuto*, & *fuste* decertare. & in Capitulari, vbi habes, *campo vel cruce contendant*. Ex his crucem fuisse genus armorum quidam volunt. Ego non assentior. sed puto fuisse genus purgationis per sortes, quibus se ad crucem aliquam ei manus imponens, vel eam amplectens, quis expurgabat. Sanè illis locis cruci, campus hoc est duellum opponitur, & in testamento Caroli Magni apud Nauclerum: *si accusator contendere voluerit de ipso periurio stent ad crucem.*] *Cruce* ergo *contendere*, non aliud, quam *ad crucem stare. Stare* verò *ad crucem* quid sit nescio, nisi id quod dixi. Crucis iudicium etiam Frisones superstitiosè exercebant, vt docet lex eorum 14. *sortes tales esse debent. duo tali de virga præcisi, quos tenos vocant: quorum vnus signo crucis innotatur, alius purus dimittitur, & lana munda inuoluti, super altare seu reliquias mittuntur: & presbyter si adfuerit, vel si presbyter deest puer quilibet, vnum de ipsis sortibus de altari tollere debet, & interim Deus exorandus, si illi septem qui de homicidio commisso iurauerunt. verum iurassent, euidenti signo ostendant. Si illum qui cruce signatus est sustulit, tunc vnusquisq; illorum septem faciat suam sortem, id est,* tenum *de virga, & signet signo suo, vt eum tam ille, quam cæteri qui circumstant, cognoscere possint, & obuoluantur lana munda, & altari seu reliquiis imponantur: & presbyter si adfuerit, si verò non, vt superius puer innocens, vnumquemque illorum sigillatim de altari tollat, & ei qui sortem suam esse cognouerit rogat: cuius sortem extremam esse contigerit, ille homicidij compositionem persoluere tenetur, cæteris, quorum sortes priùs leuatæ sunt, absolutis.*] Si ritus etiam communis Francis fuit, *certare cruce* non foret aliud, quam sic indicio crucis contendere: & *stare ad crucem* foret, conuenire cum aduersario: vt stent ambo crucis iudicio quod fortè veriùs.

3. Huc pertinet sortitio illa quatuor Constantinopolitani imperij candidatorum, Alexio Murziphlo superato: quam, Bonifacius Comes Montisferrati, Balduinus Flandriæ Comes, Ericus S. Pauli, & Dandulus Dux Venetorum, pacti: vt in æde Apostolorum, pro numero candidatorum, quatuor calices ordine collocarentur: quorum vnus solus hostiam sacram contineret, cæteris vacuis: eósque totidem Sacerdotibus traderent, vt ad cuiusque Principis nomen vnum tollerent, & eis redderent: imperium verò illi deferretur, cui calix obtigisset Christi Domini corpus & sanguinem continens. Sed meritò post, illis pactio ista displicuit, & ius designandi quem vellet, communibus suffragiis in Dandulum contulerunt. narrat Nicetas *in fine Annal.*

4 Huc pertinet quidam olim qui res aliquas abiecere, vt ex earum recuperatione cognoscerent, sibi delicta sua dimissa à Deo. hoc enim est Deum tentare; nec licet, nisi habita reuelatione ad hoc faciendum. quod credendum de S. Attilano Zamorensi, de quo Marineus Siculus *lib. 5. rer. Hispan.* & de S. Arnulpho ex Lotharingiæ Principe, Eremita, & Metensi Episcopo, de quo Fulgosus *li. 6. c. 9.*

HÆC DE CVNCTIS MAGIÆ generibus dicta, & terminus sunto Tomi Secundi.

INDEX

INDEX RERVM ET VERBORVM TOMI II.

Con

D

Ecclesia

E

F

G

B.Ma

N

O

P

Terna

S. SCRIPTVRÆ ET VARIORVM SCRIPTORVM loca his libris emendata vel explicata.

Ex veteri Testamento.

Ex Nouo Testamento.

Loca Iuris Canonici.

Ex Iure Ciuili.

l.corum

FINIS.

DISQVISITIONVM MAGICARVM TOMVS TERTIVS.

SEV

IVDICVM ET CONFESSARIORVM DICTIONI COMMODA.

Hac vltima cura emendacior, auctiórque

AVCTORE,

MARTINO DELRIO, SOCIETATIS IESV PRESBYTERO, SACRAE THEOLOGIAE Doctore, & in Academia Gratiensi SS. Professore.

AAA

CATHOLICO LECTORI, S.

QVÆ tibi videbuntur deesse, si monueris, curis secundis supplebuntur, quæ credes errata, si suggesseris, corrigētur, quæ superflua meritò censebis, tollentur, cùm caussam docueris. Nihil enim mihi optatiùs, quam moneri, doceri, iuuari: nihil æquè displicet atque pertinacia, & ingratitudo. illud à te, quisquis ad hæc legenda animo puro, mente candida, accedes, cupio impetrare beneficium non occulam, neque obliuiscar, condet memoria, sed stilus profundet. Vale.

SERENIS

SERENISSIMO PRINCIPI

ERNESTO ARCHIEP. COLONIENSI, ET S.R.I. ELECTORI, EPISCOPO LEODIENSI, &c.

MARTINVS DELRIO SOCIETATIS IESV Presbyter S.

IPPOCRATIDARVM *more: quibus prima cura morbi originem, secunda noxæ vim & modum, tertia remedium, scrutandi: primo quoque tomo fascinariæ luis scaturiginem: secundo cladis magnitudinem acerbitatemq́; tertio medicamenta mali proposui. quem laborem non diffido bonis omnibus placiturũ: imprimis C.T. quæ tanta cura hactenus à ditione sua funestam pestilitatem adnititur profligare. Quàm optandum foret cæteros Principes, quibus similis dignitas est, in pari munere non disparem sollicitudinem præstare! Macte animi* PRINCEPS ERNESTE, *insiste victoriæ.* 2. Thes. 2. v. 7 *Lernæam excetram ne sineris rediuiuis capitibus repullulare. Nemini magis decet filij perditionis anteambulonibus, in quibus mysterium iniquitatis iam operatur, bellum indicere, quàm legitimis successoribus Apostolorum. Petrus Simone, Paulus Elima, Iacobus Hermogene, Ioannes Cynope victo de Magia triumpharunt.* Narrant. B. Lucas. D. Clemens. Abdias, & Prochorus. *Monet Apostolus non temerè illis à Deo gladium datum, sed vt Dei ministri sint, vindices in iram eis qui malè agũt.* Rom. 13. v. 4 *T. quidem Cels. ambo gladij crediti, & vtriusque fori tribunal commissum. Magis nefarios, aut noxios Ecclesiæ aut Reip. fascinariis, nullos arbitror existere, cædes & parricidia illis conuiuia sunt, elementa turbant, soli pernicies, cæli iniuria, Dei odium quorum, indulgentia & remissio numerum auget, perfidiam acuit, malitiam indurat. Quem non hæc irritent? me quidem percussêre, & Zelus honoris diuini impulit hoc quicquid est operis aggredi, &, Deo benè iuuante, non segniter, studij in Catholicam Remp. & erga C.T. obseruantiæ meæ monumentum exigere, &* ALEXICACO ALCIDAE *me Iolaum adiungere, animo quàm viribus maiore, ab illius propensione, non ab horum meritò, munusculum velim æstimari. Louanij. 5. Kal. Mart. Anno Sæculari Sextodecimo.*

ΜΑΡΤΙΝΟ ΔΕΛΡΙΩ
τῆς Μαγείας

ΑΠΟΤΡΟΠΑΙΩ.

ΕΙΔΟΣ ΠΙΝΔΑΡΙΚΟΝ.

Στροφὴ α΄. κώλων ιγ΄.

ΤΑΣ μὲν εὐφραίνει μερόπων πραπίδας
Ἀμερᾶν αὐγᾶς τε πατὴρ λυποφεγγεῖς
ἀχλύας κατυλάδος Ορσας,
Διοφερὰν δὲ Σοφίας κλυτὸς ἀμπλακιᾶν
Ὅτ' ἐρυκακέει αἴγλα ὁμίκλαν.
Δηώ γε μὰν πλουτεὺς ἄθεμιν
Χθόνα τυφλώσας ἔπαφε βροτολοιγῷ, ψευ-
δέων νυκτὶ, δολορράφεα σὺν γοητείαις Μα-
γείαν πρυσπνέων· Ἀλλὰ νέος παλίνοστον Φοῖ-
βος αὐγάν.

Ἀντιστροφὴ κώ. ιγ΄.

ΔΕλειος δέλτῳ προσάγει τέρατα
πάντα μαστεύσας ἀπατάνορα δόλον
καὶ νόῳ στυγὸς πέλωρ, ἀτάν τε πολύφθορον
ἐλαυνέμεν, ἀτρεκίᾳ.
Πρέπει ὦ χάριτας Φιλησίμολποι
Τρίζυγας Μοῦσαι πλεκέμεν,
χ' ὕμνον ἀπύειν μελίγαρυν
τ' ἄποιν' ἔργων καλὰ φωτί.
Δότ' ἆρ στεφάνας χρυσοπάστους μᾶλλον ἢ
Ηρακλέει. Πλείονα γὰρ τεράτων νίκησε
Μαρτῖνος.

Ἐπῳδὸς κώ. ιέ.

ΘΕΟΥ μὲν σὺν παλάμᾳ ὅγε μὴ μοῦνον
ἐς φέγγος ἐκ Κωκυτοῦ τρικάρανον ἐξεῖλε
Σκύλακα.
Τοὶ γὰρ ὀρρωδοῦσα τρεῖς Ἀλίους σέθεν μάλα,
Δέλριε, ὄρφναις ἀμμυχὰ ἐν Ἐρέβους κλέπτει
τρίμορφον Περσεφόνα λόχον.
Εὐμενὶς ἆ δὴ ἧπάρ τε τρίτα, καὶ λαφύσσει
νιν ὀδάξ, σέ τε θριαμβευέμεν ἀμφὶ νε-
μεσᾷ.
Ἀλλὰ μαιμᾶται τίς ὅσσον
Θόρυβος; μῶν τις κεραυνός;
Φύγεν, οἶδά γε μάν.
Τὰν σεῦ ἱδρείας ἀστραπάν.

MARTINO DELRIO
magiæ.

AVERRVNCO

ODE PINDARICA

Stropha I.

OBlectat quidem mortalium mētes Dierum lucisq; Pater (*Sol*) vbi luce cassas noctis opacæ tenebras dispulit: At verò sapientiæ inclyta lampas (*tum lætat animos*) quū caliginosam errorū nubem detergit. Diu porro exlegem terram, cæcitatem offundens, mortalibus noxiali mendaciorū nocte oblimauit. dolis cōsutam cū præstigiis Magiam adhalans. Enimuerò reducem Sol alter lucem

Antistropha.

DElrius libro tertio pandit, omnem mente perscrutatus deceptorē dolum, ac Stygis monstrum, noxamq; perniciabilē (*vt ea omnia potis esset*) exterminare per veritatē. Quaprópter adderet, Musæ cantibus gaudētes, viro huic gratias plectere triiuges, & hymnum mellifluū pāgere, quę sint elucubrationū prę-mia decentia. Datæ igitur corollas auro vibrātes & discriminatas (*quæ hunc*) magis (*decebunt*) quam Herculem: Plura siquidem portenta edomuit Martinus.

Epodus.

DEi namque hic adultrice manu haud ex Cocyto tricipitem dūtaxat in lucem attraxit canem (*Cerberum.*) Etenim multum etiam reformidās tres Soles tuos Delri, (*tres inquam Disquisitionum Tomos*) infernalibus desidēs in vmbris triformes Hecate oculit insidias. Quin & Erinnyum tertia iecur, ac semet mordicib. exest, tibique (*imposturas eius*) triumphanti post inuidet. Sed enim quis derepentè tumultus citur? num aliquod (*Diespiter*) fulmen (*vibrat?*) Nimirū, haud me fugit tuæ deuitat Sapientię fulgetrū.

Stro

sententia perpensa & cribrata. Iudiciū siue arbitrium iudicis hoc totum habet sibi commissum. Qui cogendi, qui nō admittendi ad eā. Quid operetur negatio eius, quid defectus. Solemnia & ritus.

Sect. XIIII. *De absolutione.*

Quando reus possit absolui. Absolutio OO *diffinitiua, quid absolutio ab obseruatione seu instantia iudicij quid. Quādo hæc habeat vim illius. quomodo cognoscatur an sit ab obseruatione iudicij, an verò sit definitiua sententia, de praxi quotidiana non absoluendi nisi ab obseruatione iudicij, ostenditur vnde orta; & quæritur quando ea vtens iudex excusetur, quando non. Non satis punitus in vna curia potest in altera iterum puniri, & quo pacto? Distinctio Marantæ superflua. Formula absolutionis.*

Sect. XV. *De sortilegiorum qualificatione, siue quæ sint hæreticalia, quæ non.*

Quæ sint sortilegia hæretica. distinctio PP *inter hæretica & hæreticalia. Clari, Farinacij & Iuristarū quorundā hac in re lapsus. aliud est hæresis, aliud factū hæreticū, aliud factum sapiens hæresim. declarata singula suis exēplis. Qualitas criminis eius qui inuocat dæmonē ad sciendū vel faciendū id quod est in dæmonis potestate. Discutitur cōtrouersia inter Barbatiam & alios Iurisconsultos. Quando ad inquisitores fidei pertineat de huiuscemodi iudicare. Quæ sint sortilegia hæresim sapientia. De Sacramenta, sacramentalia, reliquias vel alias res benedictas miscentib. De baptizātibus. De miscentibus res nō sacras super quibus dicta est missa. & hic de Sacerdote hoc faciente. De inuocantibus dæmonem per modum sacrificij vel adorationis. de aliquid à dæmone petentibus.*

Sect. XVI. *De pœna & supplicio maleficorum.*

Lamiæ, venefici, malefici, sagæ nomina QQ *in hoc tractatu pro ijsdē sumenda. Vuierus, Godelm. & alij Nominales reprehēsi. De pœna sortilegiorū quæ hæresim sapiunt, Quid in foro conscientiæ. Quid in foro fori secundū canones. quid de laicis. quid de clericis, Peccata Sacerdotū* RR *hac in re. 1. si aras spolient, lumina exstinguāt & c. vt noceant. 2. missas defunctorum pro viuentibus celebrant. Grillandi error. 3. Imagines Sanctorū conculcantes aut deijcientes. 4. celebrantes super rebus profanis. 5. abutentes vasis & vestib. sacris. 6. Missæ admiscentes orationes non præscriptas in missali officio. Pœnæ* SS *cōmunes omnibus, clericis laicisque. De docentibus, discentibus, consulentibus. De amatoria præbentibus. De Serpentū incantatoribus. de astrologis, chiromanticis, & reliquis diuinatoribus. De præbētibus poculum abortionis. Episcopi an possint conuictos, morte dignos, etiā pœnitentes, tradere brachio sæculari* TT *Qui sortilegi tradendi. brachio sæc. Formulæ condēnationis. Pœna sortilegorum morte minor. & quorū. Qui aliquē occiderint morte mulctandi. An et Lamiæ siue striges quæ nullum occiderint comburendæ sint? Fundamenta negantium disiecta ordine. In atrocioribus etiam conatus puniendus. Senectus quando idonea causa pœnæ minuendæ. Delicta sagarum non sunt insomnia. Credendum earum confessionibus. Auctores Theologi, iuristæ, medici & philosophi agnoscentes pactum dæmonis & Lamiarum.*

Auctores qui affirmāt Lamias dæmo- VV *nibus commisceri. Auctores qui affirmāt ab iis excitari tēpestates. Auctores affirmantes translationem corporalem de loco ad locū Nauarrus explicatus. fusissimè docetur iudices teneri stare Lamiarū confessioni. Quo pacto possit iudex colligere an Lamiæ delusæ, nécne. Quid intersit inter abnegationem B. Petri, & omnium peccatorū, & abnegationē Lamiarum. Lamias eo quod Lamiæ* XX *sunt occidendæ probatur. Ex iure diuino. explicatur locus Exo. 22. v. 19. Ex lege Ecclesiastica. Lege sæculi scripta & non scripta. Per rationes. breuiter ostenditur immanitas & atrocitas ipsius sceleris, comparatione grauissimorum aliorum. Locus Exod. 22. v. 18. probatur etiam à causis propter quas solet quis morte da-*

nari. Explicata Carolina constitutio. Defensa ignis pœna. Vtrum iudici liceat pœnā pro lubito suo minuere. quādo YY pecceiur remissione. commentar. in c. Episcopi. 26 q. 5. vnde desumptus canon & cuius auctoritatis. Explicatus ostensus nihil pertinere ad striges nostras.

Sect. XVII. *de libris Magicis.*

Quomodo & quibus prohibiti, & ad quos deferendi. Non absoluendi, qui retinet. Quæ pœna retinentium. Episcopis an quia tales, liceat legere. Cui competat dare veniam legendi. Quid de auctoribus seu scriptoribus eorum.

Sect. XVIII. *De Eucharistia morituris præbenda.*

Consuetudo multorum locorum, non dari; quando tolerabilis. Nauarri sententia explicata. Iure communi receptum vt præbeatur. Cautela quadam circa hoc. Confessio nunquam deneganda. Vnctio extrema non danda damnatis.

Sect. vlt. *An corpus sepeliendum?*

Quid de iis qui in carcere se occiderunt? quomodo intelligendū quod crimina & criminum pœna morte exstinguantur. contra communem. Quomodo peccent qui arma vel instrumenta necis reo suppeditant, quibus se interimat. De iis qui moriuntur sine culpa sua ante sententiam Ius contra mortuum agendi quot annorum spacio præscribatur.

MARTINI DELRIO SOCIETATIS IESV PRESBYTERI,

DISQVISITIONVM MAGICARVM LIBER V.

DE OFFICIO IVDICVM CONTRA MALEficos, siue De processu iudiciario in crimine magiæ.

VErè Comicus,

Nunquam ita quisquam benè subducta ratione ad vitam fuit,
Quin res, ætas, vsus semper aliquid apportet noui;
Aliquid semper moneat, vt quod

nunquam te facturum putabas: id post facias tamen. quis credidisset me, post annorum viginti felix à Tribunalibus ad Religiosæ vitæ transfugium, ad hanc Masuri rubricam rediturum? redeo tamen, non vt coram me reus palleat, non, vt quæsitor sedeam, vel vt Quadruplatori aures præbeam sed, vt iudicibus consulam, quibus ex librorum confusa congerie, aut vsu vario nimis arbitrariorum hodie iudiciorum, ista minùs libuit, vel licuit, ad cri-

ad crimen de quo nunc agimus accõmodare. Nam quibus necoc ium deest, nec voluntas, fateor de fontibus ista hausuros non difficulter; haud scio tamen an ea methodo, & ad conscientiæ securitatem directione. Certè confessariis, quorum plerique nudi Theologi sunt, in re, ne iuris quidem peritis planè peruia, non inutilis opera mea fuerit; quorum potissimum gratia, me diebus aliquot antiquo iterum ludo passus sum includi. Sequar ipsum iudicij ordinem, qui ordinarius; & rem in sectiones partiar; & legam vestigia eorum, quos æquiùs, meliùs, & prudentiùs de latrunculatoriis hisce locutos arbitrabor, Clarum, Bossium, Simancam, & alios præcipuè Prosperum Farinacium insignem, non lectione tantum, sed & vsu, Iurisconsultum.

SECTIO I.

An in hoc crimine seruandus ordo & processus ordinarius?

A CONstat inter delictum, crimen, maleficium à iuris interpp. differentiam aliquam statui [1]: quæ tamen nostro instituto parùm idonea est, ideo, vt solent etiam alij DD. [2] ista pro iisdem nunc sumo, & præsuppono sortilegij siue maleficij crimen esse publicum, mixti fori & commune; de quo, si à laico committatur, vterque iudex potest cognoscere, Ecclesiasticus & laicus; item esse crimen nominatũ, siue ordinarium; eo sensu vt habeat nomen certum, & etiã pœnam certam iure præfinitam: esse tamen crimẽ extraordinarium, & exceptũ; eo sensu, quòd in eo quædam obtinent peculiaria, & quòd sub generali legis dispositione non continetur, vt nec crimen læsæ Maiestatis, aut hæresis: ad quod constat maleficium pertinere, quæ est sententia DD. cõmunis [3] & verissima: esse quoq; crimẽ enormissimũ, grauiss. atrocissimũ, quia in eo concurrunt circũstantiæ criminum enormissimorũ, apostasiæ: hæresis, sacrilegij, blasphemiæ, homicidij, imò & parricidij sæpè, & concubitus contra naturam cum creatura spirituali, & odij in Deum; quibus nihil potest esse atrocius. Pendet quidem à iudicis arbitrio pensare grauitatẽ delicti, vtrum sit atrox, vel atrocissimũ [4]; sed tamen debet iudex hoc arbitrium suum moderari ex circumstantijs delicti, quas optimè explicat Prosper Farinacius [5]; hic verò concurrunt non paucæ, primò quod delictum est mali exempli & cuius noxa vt cancer serpit, attestante experientia. Secundò solet nocturno cõmitti tempore, quando minùs sibi homines cauere possunt. Tertiò committitur clam & proditoriè, siue per industriam insidiosam; cuiusmodi homicidia sunt grauiora. Quartò solet lædere eos, quibus sunt coniunctissimi: dominos, fratres, patres, liberos, cõiuges, sodales, collegas, familiarissimos quosque: Quintò peccant ex consuetudine quadam delinquendi, immò quasi assiduè: nam semper malum aliquod machinantur, Diabolo incessanter eas stimulante, & quotidianum pensũ exigẽte, adeò vt vel poculum vnũ vel vas aliud, si plus nequeunt, frangere cogantur, vt testantur Remigius & alij. Sextò quia delicto huic infligitur pœna atrocissima, nempe incendij. Septimo quia delictum hoc committunt animo planè deliberato, dolo manifesto, & (vt loquuntur practici) *appensatè*: quod indicat perseuerantiam & complacentiam in crimine.

B Secundò sciendum est, quod licet in pœnis irrogandis ampla sit arbitrandi potestas iudicibus concessa: tamen, sine grauissima causa non licet iudici pœnam à lege statutam excedere. (ratio quia iudicem magis commendat misericordia, quàm seueritas, vt varij canones & leges docent [6]) Hoc etiam illi licet

[1] vide Bart. Tageum practic crimin p. 1. nu. 2 & Tib. Decianũ tract. crimin p. 1. l. 1. c. 1 & l. 2. c. 5.

[2] vide DD. in l. 1. C si aduer. delict. & Blanchum, in practic. crimin. §. visis indic.

[3] vide DD. in l. vlt. C. de accusat. Prosperum Farin. praxi crimin. q. 18. nu. 60.

[4] ex cõmuni sentẽtia iux. Clarum pract. crimin. §. 1. Villal. & Soar. in Thes. com. op.

[5] pract. crimin. d. q. 18 à n, 63.

[6] c. disciplina. c. nãque. & vera iustitia. & licet 45. d. c. rex. c. regnum, 22. q. 5 l. respiciendum. l. hodie. D. de pœ.

licet eam minuere, sed debet iuris rigorem hac in re sequi [1]. hanc esse D. Tho. sententiam, & communem Iurisconsultorum indubitatam benè probat Farinacius *pract. crim. q.* 17. qui *n.* 7. etiam docet, ex sufficienti causa posse iudices pœnas à legibus indictas non solum minuere, sed etiam pro suo arbitrio augere; & hoc sensu omnes pœnas delictorum hodie, iuxta facti & personarum qualitatem, ab arbitrio iudicis dependere: idque etiam obtinere, quo ad pœnas consuetudine vel statuto introductas; & quando iudices iurarunt statuta obseruare; & quoad pœnas omnes tam principales, quàm accessorias; & in quouis crimine, etiam hæresis. Quod intelligendum ante sententiam: post sententiam. n. non potest iudex pœnam augere vel minuere, nisi consulto Principe: (excipitur crimen hæresis in quo solo, reo ad fidem reuerso, potest sententiam mitigari [2]: & puto hoc obtinere etiam in maleficio, & praxis docet. sæpè enim Iudices quas damnarunt viuas exuri, iubent strangulari vel decolari (vt factum annis superioribus Stabuleti, in causa Ioan. de Vaulx.) Intelligendum secundo, de iudicibus ordinariis & maioribus, & non prohibitis hoc facere, & quando id non vergit in partis præiudicium. dico *ordinariis*, quia delegatis hoc non licet: nisi ex causa, delegatis principum, vel maioris magistratus, qui delegato suum tribuit arbitrium. dico *maioribus*: quia minoribus magistratibus id non permittitur, nisi consulto principe, vel nisi causa quæ mouet sit intrinseca & cohærens delicto. Dico *non prohibitis*: quia si statutum expresè id prohiberet, vel verba statuti pœnalis imperatiuè ad iudicem dirigerentur, vel statuto alio caueretur: verba statutorum, vt iacent sunt ad litteram accipienda: non liceret pœnam mutare. Dico, *Quando id non vergit in praiudicium partis*: quia quãdo pœna est applicanda parti læsæ, vel denuncianti &c. non potest de hac pœna Iudex detrahere. Denique iure communi hæc potestas pœnæ arbitrariæ, sic limitatur: vt, licet ex causa iudex possit pœnam mortis ordinariam commutare in aliam mitiorem, tamen non possit mutare, in aliam mortis vel corporis pœnã (vt puta pœnam ignis, in pœnam laquei, vel flagellationis vel mutilationis membri, vel triremium, aut similes corporis afflictiuas pœnas) sed debet commutare in pœnã carceris, exsilij, pecuniariam aut similes: de facto tamen & cõsuetudine plerique in locis contrariũ constat obtinere, vt etiam in alias corporis afflictiuas: & quascúmq; mitiores pœnas, ex causa, cõmutare soleant. Secuti in his sumus communiores DD. sententias, vt patet ex Farinacio *d. q.* 17.

In his autem semper iudici velim ante oculos esse illud extremum iudicium supremi tribunalis, de quo sunt sequentes rythmi veteres. C

Iudicabit iudices iudex generalis,
Neque quidquam poterit dignitas papalis
Siue sit Episcopus, siue Cardinalis,
Reus condemnabitur, nec dicetur, Qualis?
Ibi nihil poterit quicquam allegare,
Neque quid excipere, neque replicare,
Neque ad Apostolicam sedem appellare,
Neque codicillos Casaris citare.
Reus condemnabitur, nec dicetur, Quare?
Cogitate miseri, quid vel quales estis,
Quid in hoc iudicio dicere potestis.
Hic non erit Codici locus, nec Digestis,
Idem erit Dominus, iudex, actor, testis.

His suppositis ad quæstionem respondetur, non arctari in hoc crimine iudicem

[1] §. oportet. Auth. de iudic. c. de causis. de offic. de leg. c. licet. de pœn.

[2] c. vt commissi. §. necnon. de hæret. in 6.

Στροφὴ β΄. κῶ. ιγ΄.

ΠΑΝ Στυγὸς σμερνᾶς ὀλεσίμβροτον
ἔθνος, βλάβαν, σύν τ' ἀσεβίᾳ
μανίαν, τέρθευμα, καὶ γοητικῶν ἴλαν κα-
κόχαρτον ἄγον.
Εἴκει ἅπας τε δόλος,
Ἰδὲ λώβη ἀλαθεία.
Δαμασθεὶς ἐφθάρη ἰσχὺν τ' Ἀΐδας δυνάμει
ταύταν σελίδων ἐελφεύγει.
Εἴτ' ἐπεὶ ματλέμεν ἄρξεται
ἴυγγα Κίρκη, καὶ τραπλῶ ἄνδρας,
σὲ δειδίξετ' ἀλεξίκακον δείξαντα
μῶλυ.

Stropha II.

VNiuersa Stygis horridę mortalib. exitiũ molita turba, secum detrimentũ omne, cumq; impietate insaniã, pręstigias, ac impostorũ cateruã malis exultatã agẽs. Cedit vna omnisq; fraus, pernicies omnis veritati (*quam luces.*) Edomitꝰ vires deperdidit Tartarus fortitudine harũ paginarum latè coruscante. Ac etiã si post amorũ illicia parare Circe aggreditur, vel hominib. varias inducere formas: reformidabit te qui dęmõstraris moly malorum depulsorium.

Ἀντιστροφὴ κῶ. ιγ΄.

ΕΙ τι μὰν Μήδεια μιγεῖν φθόνιον,
Εἴ τι φαρμάσσειν χαλίμα πονέσει
Ἢ φίλτρον, ἤ τι τοξικὸν,
Εὐώπιδα ἤ τι Σελάναν
ἀφελεῖν ἐπὶ γᾶς.
Τρίποδος τ' ἐρέειν
Μάντευμα σπεύσει τις φλογὸς
Ἑρμῆς δολερᾶς, ἑπομένους
Κάλχας τε χρόνους προϊδεῖν·
Οἷς τε μηδεὶς ἔσεται τελετᾶν,
Ὁππόκ' ἂν ὀρθᾷ ἐρύκειν μαγγάνων
Ἀρχὲ ἀτασθαλίαν γνώμᾳ διδάσκειν.

Antistropha.

QVòd si .a. Medea miscere venenũ vel si impudẽs venefica nõnulla incantare laborabit philtrũ, aut toxicum quodpiã, Phœbéq; pulcro aspectu pręsignẽ deducere in terram: vel si è Tripode vaticiniũ scitari deproperabit Mercuriꝰ aliquis flãmæ falcidicæ: aut etiã si Calchas quispiã de insequẽtis ęui futuris hariolari volet: horũ omnium voti cõpos reddetur nullus, quando sollerte animo imposturarum declinare malitiam auspicaris edocere.

Ἐπῳδὸς κῶ. ιε΄.

ΕΞελέγξας ψεῦδος ἐτητυμίᾳ,
Ἀμφί τε θνατῶν κρημνώσας καρδίαις
Μωρίας τέμνεις θεόφρων.
Οἱονεὶ Θησεὺς μίτῳ Ἀτραπιτῆς πομπῷ,
ἕδνῳ Ἀριάδνας, Ἐπορνύμενος, Λαβυρίνθου
σέφη δυσπενθὲς τέρας, κεκροπίαν τε λύων,
καὶ ἑπτὰ ἥβας ἄνθεα.
Πλείονας ἀλλὰ σώζεις ψυχὰς βερέθρῳ ἀφε-
λὼν. ταὶ ἄτρωτ' ἀγακλεέσι, χάριν εὐζωΐας,
ἀεί σε περαινοῦντι σοφῶν Μοισᾶν ἀειροῦσαι
πτεροῖς.

Epodus.

ARguens vanitatẽ veritate, circũq; mẽtes hominũ depẽdentes stultitias dia-sapiẽs resecas. Qualis Theseus secutus filiũ viæ-ducem, dotem iugalẽ Ariadnæ, obtruncauit Labyrinthi luctificũ portentũ. Athenásq; vrbem seruãs, & Pubis septẽ flores. At verò, tu plures animas seruas Barathro eximẽs, quæ illesæ præquã illustribus, causa sospitatis (*à te recepta*) æternum pergent doctarum te Musarum extollere pinnis.

PETRVS BOVLLIVS

1 §. oportet. Auth. de iudic. c. de causis. de offic. de leg. c. licet. de pœn.

licet eam minuere, sed debet iuris rigorem hac in re sequi [1]. hanc esse D. Tho. sententiam, & communem Iurisconsultorum indubitatam benè probat Farinacius *pract. crim. q.* 17. qui *n.* 7. etiam docet, ex sufficienti causa posse iudices pœnas à legibus indictas non solum minuere, sed etiam pro suo arbitrio augere; & hoc sensu omnes pœnas delictorum hodie, iuxta facti & personatum qualitatem, ab arbitrio iudicis dependere: idque etiam obtinere, quo ad pœnas consuetudine vel statuto introductas; & quando iudices iurarunt statuta obseruare; & quoad pœnas omnes tam principales, quàm accessorias; & in quouis crimine, etiam hæresis. Quod intelligendum ante sententiam: post sententiam. n. non potest iudex pœnam augere vel minuere, nisi consulto Principe: (excipitur crimen hæresis in quo solo, reo ad fidem reuerso, potest sententiam mitigari [2]: & puto hoc obtinere etiam in maleficio, & praxis docet. sæpè enim Iudices quas damnarunt viuas exuri, iubent strangulari vel decolari (vt factum annis superioribus Stabuleti, in causa Ioan. de Vaulx.) Intelligendum secundo, de iudicibus ordinariis & maioribus, & non prohibitis hoc facere, & quando id non vergit in partis præiudicium. dico *ordinariis*, quia delegatis hoc non licet: nisi ex causa, delegatis principum, vel maioris magistratus, qui delegato suum tribuit arbitrium. dico *maioribus*: quia minoribus magistratibus id non permittitur, nisi consulto principe, vel nisi causa quæ mouet sit intrinseca & cohærens delicto. Dico *non prohibitis*: quia si statutum expresse id prohiberet, vel verba statuti pœnalis imperatiuè ad iudicem dirigerentur, vel statuto alio caueretur: verba statutorum, vt iacent sunt, adlitteram accipienda: non liceret pœnam mutare. Dico, *Quando id non vergit in praiudicium partis*: quia quãdo pœna est applicanda parti læsæ, vel denunciãti &c. non potest de hac pœna Iudex detrahere. Denique iure communi hæc potestas pœnæ arbitrariæ, sic limitatur: vt, licet ex causa iudex possit pœnam mortis ordinariam commutare in aliam mitiorem, tamen non possit mutare, in aliam mortis vel corporis pœnã (vt puta pœnam ignis, in pœnam laquei, vel flagellationis vel mutilationis membri, vel triremium, aut similes corporis afflictiuas pœnas) sed debet commutare in pœnã carceris, exsilij, pecuniariam aut similes: de facto tamen & cõsuetudine plerique in locis contrariũ constat obtinere, vt etiam in alias corporis afflictiuas: & quascúmq; mitiores pœnas, ex causa, cõmutare soleant. Secuti in his sumus communiores DD. sententias, vt patet ex Farinacio *d. q.* 17.

2 c. vt commissi. §. necnon. de hæret. in 6.

In his autem semper iudici velim ante oculos esse illud extremum iudicium supremi tribunalis, de quo sunt sequentes rythmi veteres. C.

Iudicabit iudices iudex generalis,
Neque quidquam poterit dignitas papalis.
Siue sit Episcopus, siue Cardinalis,
Reus condemnabitur, nec dicetur, Qualis?
Ibi nihil poterit quicquam allegare,
Neque quid excipere, neque replicare,
Neque ad Apostolicam sedem appellare,
Neque codicillos Cæsaris citare.
Reus condemnabitur, nec dicetur, Quare?
Cogitate miseri, quid vel quales estis,
Quid in hoc iudicio dicere potestis.
Hic non erit Codici locus, nec Digestis,
Idem erit Dominus, iudex, actor, testis.

His suppositis ad quæstionem respondetur, non arctari in hoc crimine iudicem

Στροφὴ β΄. κώ ιγ΄.

ΠΑΝ Στυγὸς σμερνᾶς ὀλεσίμβροτον ἔθνος, βλάβαν, σύν τ' ἀσεβίᾳ μανίαν, τέρθευμα, καὶ γοητικῶν ἴλαν κακόχαρτον ἄγον.
Εἴκει ἅπας τε δόλος,
Ἰδὲ λώβη ἀλαθείᾳ.
Δαμασθεὶς ἐφθάρη ἰσχὺν τ' Αἴδας δυνάμει
ταῦταν σελίδων ἐκλφεγγεῖ.
Εἴ τ' ἐπεὶ ματλέμεν ἄρξεται
ἴυγγα Κίρκη, καὶ τρέπλῳ ἄνδρας,
σε δεισίξετ' ἀλεξίκακον δείξαντα
μῶλυ.

Stropha II.

VNiuersa Stygis horridę mortalib. exitiũ molita turba, secum detrimentũ omne, cumq; impietate insaniã, pręstigias, ac impostorũ cateruã malis exultatã agẽs, Cedit vna omnisq; fraus, pernicies omnis veritati (*quam luces.*) Edomit⁹ vires deperdidit Tartarus fortitudine harũ paginarum latè coruscante. Ac etiã si post amorũ illicia parare Circe aggreditur, vel hominib. varias inducere formas: reformidabit te qui dęmõstraris moly malorum depusorium.

Αντιστροφὴ κώ ιγ΄.

ΕΙ τι μὰν Μήδεια μιγεῖν φθόνιον,
Εἴ τι φαρμάσσειν χαλίμα πονέσει
Η φίλτρον, ἤ τι τοξικὸν,
Εὐώπιδα ἤ τι Σελάναν
ἀφελεῖν ἐπὶ γᾶς.
Τρίποδος τ' ἐρέειν
Μάντευμα σπεύσει τις φλογὸς
Ερμῆς δολερᾶς, ἑπομένως
Κάλχάς τε χρόνως προϊδεῖν·
Οἷς τε μηδεὶς ἔσεται τελετᾶν,
Οπποκ' ἂν ὀρθᾷ ἐρύκειν μαγγάνων·
Αρχὲ ἀπαθαλίαν γνώμᾳ διδάσκειν.

Antistropha.

QVòd si .a. Medea miscere venenũ vel si impudẽs venefica nõnulla incantare laborabit philtrũ, aut toxicum quodpiã, Phœbéq; pulcro aspectu pręsignẽ deducere in terram: vel si è Tripode vaticiniũ scitari deproperabit Mercuri⁹ aliquis flãmæ falcidicæ: aut etiã si Calchas quispiã de insequẽtis ęui futuris hariolari volet? horũ omnium voti cõpos reddetur nullus, quando sollerte animo imposturarum declinare malitiam auspicaris edocere.

Επῳδὸς κώ. ιέ.

ΕΞελέγξας ψεῦδος ἐτητυμίᾳ,
Αμφί τε θνατῶν κρεμώσας καρδίαις
Μωρείας τέμνεις θεόφρων.
Οἱονεὶ Θησεὺς μίτῳ Ατραπαῖς πομπαῖ,
ἕδνῳ Αριάδνας, Εσπόμενος, Λαβυρίνθου
πέφνε δυσπενθὲς τέρας, κεκροπίαν τελύων,
καὶ ἑπτὰ ἥβας ἄνθεα.
Πλείονας ἀλλὰ σώζεις ψυχὰς Βερέθρῳ ἀφελών. ταὶ ἄτρωτ' ἀγακλεέσι, χάειν εὐζώας,
ἀεί σε περαινεῦντι σοφῶν Μοισᾶν ἀειρεῦσαι
πτεροῖς.

Epodus.

ARguens vanitatẽ veritate, circũq; mẽtes hominũ depẽdentes stultitias dia-sapiẽs resecas. Qualis Theseus secutus filiũ viæ-ducem, dotem iugalẽ Ariadnæ, obtruncauit Labyrinthi luctificũ portentũ. Athenásq; vrbem seruãs, & Pubis septẽ flores. At verò, tu plures animas seruas Barathro eximẽs, quæ illesæ præquã illustribus, causa sospitatis (*à te recepta*) æternum pergent doctarum te Musarum extollere pinnis.

PETRVS BOVLLIVS.

SVMMARIA LIBRI QVINTI, SIVE DE OFFICIO IVDICVM.

Ratio scriptionis.

Sect. I. *An in hoc crimine seruandus ordo & processus ordinarius?*

De natura criminis & eius grauitate. Iudex arbitrium suũ quomodo debeat moderari circa iudicandam grauitatẽ huius criminis. Septẽ circumstãtiæ hoc crimẽ aggrauantes. Quando iudici liceat pœnam legis excedere vel minuere. Post sententiã in crimine maleficij licet pœnã minuere, exemplo hæresis. Quid semper iudex ante oculos debeat habere. Nõ arctatur iudex ad antiquum ordinẽ iuris; sed ad receptum suæ regionis. A B C

Sect. II. *Quomodo in hoc crimine inquisitio instituenda?*

Quid ista & quotuplex. cõditiones requisitæ vt sit valida. Quomodo debeat constare de corpore delicti. quo pacto necesse vt præcedat accusatio. Quod debeat esse certa, specifica, & clara. quãdo necesse tẽpus ascribi? Quæ indicia debeãt eã præcedere. Quando sit necessariũ famam præcedere. Quãdo absolutus semel de eodẽ crimine quis fuit, vel gratiã obtinuit, vel pœna non condigna punitus; quid iudici faciendũ. Quãdo transactio impediat inquisitionẽ. Qui Principes possint gratiã delicti concedere. Quibus casib. hoc Principi liceat facere. An maleficis Prĩceps possit gratiã cõcedere. Exẽpla Caroli V. Imp. & Caroli. IX. Franc. Regis. An inualida gratia cõcessa inhibeat omne iudiciũ an primũ dumtaxat? praxis quædã DD. explicata. Qui cõpetẽtes in hoc crimine iudices. Inquisitorum fidei, quanta in hoc crimine sit potestas, Quanto temporis spacio in hoc crimine inquisitio excludatur: siue quæ hic præscriptio possit opponi. An contra absentem possit institui inquisitio. D E F G H

Sect. III. *De optimis indicijs, ex quibus tutò iudex potest procedere.*

Ad quos actus iudiciarios requirãtur clariora indicia. Quid singula indiciorum species operentur. Iudex quomodo possit arbitrari, quæ leuia, quæ grauia, quæ grauissima sint. An generalis aliquãdo sine indicijs formari possit inquisitio. Quãdo sufficiant leuia indicia. quæ requisita ad torturã. De indicio per testes. de nominatione facta per sociũ criminis. hæc exigẽda à iudice nec potest eam omittere. Iniungenda iudici per confessariũ restitutio damnorum. An denominationi socij credendum iudici. quantam & quãdo fidem adhibere teneatur. Zimãcæ sententia reiecta, communis defensa. Quando subijciendus iterum torturæ nominans, vt ratificet dictum suum. De minorennium & fœminarũ testimoniis. Non licere de sociis in indiuiduo rogare. Quomodo interrogandus nominans de circumstantiis. & de diffamatione. Denominans debet esse constans & perseuerans. De iureiurando quod nominans tenetur præstare. Quæ indicia requisita ad torturam. plenè traditum quæ sufficiant. præsertim de fama. conciliatã pugna DD. De fuga. de amicitia. de collocutione, de superstitione. & repertis instrumentis. & similibus vrgentissimis. & horum exempla quædam de confessione extraiudiciali. Conditiones requisitæ vt vnum ex talibus indiciis cum nominatione complicis sufficiat ad torturam. Explicatæ quædam communes opiniones & praxes discussæ. Qualis debeat esse fama vt valeat pro indicio. Quæ sit vis bonæ famæ. quæ sit vis malæ famæ. Quam difficilè sit famam exactè probare. quæ ad hoc sint requisita. primum de fama in specie, deinde de fama in genere. Quale debeat esse indicium fugæ vt valeat ad torturam, vel ad pœnæ condemnationem, traduntur aliquæ regulæ. Quale debeat esse indicium minarum, vt sit sufficiens. Discrimen inter minas & iactantiam. Quid considerãdum in æquiuocis I K L M N O P Q

uocis & ambiguis minis. Ex indiciis re-
motis nunquam licet procedere ad con-
demnationem.

Sect. IV. *de aliis indiciis minus vrgenti-*
bus & minus certis.

De non impediente maleficiũ. Concilian- R
tur dissidia DD. & quæ hinc obligatio re
stituendi nascatur. De patrocinãte male-
ficis. exemplũ Vvieri, Edelini, & N. cu-
iusdã Belgæ de defensoribus, occultatori-
bus. Quando deferendi sint, an seruãdus
ordo fraternæ charitatis. quãdo incurra-
tur obligatio restituendi. Indiciũ ex mẽ-
dacio rei. ex variatione. ex vacillatio- S
ne, titubatione & vultus mutatione. Si vi-
sus cũ instrumento maleficij in loco &c.
Explicatur sẽtẽtia cõmunis, & reijcitur
sentẽtia volentiũ hoc indiciũ sufficere ad
condẽnationem. Indiciũ conuersationis.
Indiciũ postulatæ inquisitionis, & nimiæ
sollicitudinis. itẽ sponte denuncians cũ nõ
teneatur. de indicio inuẽti in domo cada-
ueris. Itẽ inuẽti in via prope domũ. Itẽ T
de indicio viciniæ, vel inuẽtionis in loco.
item de transeũte per viam illã. Item de
eo cui bono; *siue qui causã habebat cur*
illud factũ vellet. Itẽ de eo qui ad clamo-
rẽ inhabitãtiũ vel vicinorũ visus ex do-
mo fugere. Indiciũ cadaueris sangui- V
nantis. Indiciũ malæ physiognomiæ, de-
spectus in terrã, mali nominis. Locus di-
rectorij inquisitorũ. Indiciũ ex mala pa-
tria, vel parẽtib. prauis. Indiciũ tacitur-
nitatis. Indiciũ iurãdi, blasphemãdi, ex
secrandi, scurrilia loquẽdi, vel aliter pec-
cãdi cõsuetudo. Indiciũ, non posse lacry-
mari. Indiciũ ex mutatione crebra do- X
micilij. Indiciũ, ex singularitate in pieta
tis vel religiositatis ostentatione. De indi
cio eradicati chrismatis, & de stigmate.
multa de hoc stigmate imprimi solito.

Sect. V. *De denunciatione & testibus.*

Eadẽ testificationes & probationes reci- Y
piuntur quæ in hæresi. Receptio testium à
quibus faciẽda? itẽ quando facienda. ra-
tificatio itẽ, & publicatio. testes non sunt
nominãdi. Cogi possunt quilibet ad testi-
moniũ de testibus auritis, locus Chrysosto
mi, Quæ exceptio hic valeat cõtra testes
Quib⁹ modis testes cogi possint? Ex mul-
tiplicatione testiũ & depositionũ quas fe-
cere complices vel personæ aliter infames
nunquã licet venire ad condemnationẽ.
Ex debiliũ & dubiorũ indiciorũ mul- Z
tiplicatione non potest nasci vnũ indiciũ
indubitatũ. Quid quando post sententiã
latam complices testimoniũ suũ retractãt
iudici faciẽdũ. Nunquã post latam sen-
tentiam iudex patiatur partes siue deno-
minatos ad denominantem accedere.
Quid faciendum iudici quando testes
variant. Huius criminis & hæreseos pra-
xis & ratio eadem. In hæresi, cui standũ
primæ an secundæ depositioni. Simancæ
quædam sententia discussa.

Sect. VI. *De accusatione.*

Accusatio quid. hodie in eius locũ suc- AA
cessit querela. quæ personæ hic admittãtur
ad accusandũ. Soli repelluntur inimici
capitales. an & excommunicatione ma-
iore? Quomodo proponenda accusatio. de
pœna calumniatorum.

Sect. VII. *De apprehensione & carcere.*

Quãdo cuilibet licitum capere maleficos BB
explic. l. vlt. C. de malef. & methe. Quo-
uis loco, & tempore capi possunt. In quẽ-
uis compingi possunt carcerẽ, etiã in quo
breui moritura quãdo hoc sit verũ. Qua-
les probationes seu informationes debeãt
præcedere, priusquã capi possint. Simãcæ
sententia quædã nimis laxa reiecta. Sen-
tẽtiarũ varietas, & explicatio Gomeziã-
næ. De nominatione testis infirmi. An li-
ceat capere ad solã extraiudicialẽ in CC
formationẽ. An relaxãdi sub cautione fi-
deiussoria vel iuratoria. An malefici capi
in ecclesia, & ab ea possint extrahi & an
irrequisito Episcop. Bulla Gregor 14. hac
de re. Qui indicare debeat de immunita
te. Quid cõsequatur ad iniustã carcera-
tionẽ. An peccet fugiẽs ex carcere iusto?
Postquã reus captus. quæ sint iudici obser
uãda. Notatur superstitiosa quædã. DD
1. vt sublimes tollãtur, ne terrã contingãt
2. detractis vestib. induere certi generis
interula. 3. ne iudex patiatur se tagi super
nudã manus & brachij iũcturã, 4. pro-
ducendus corã iudice, obuerso tergo. Re-
felluntur.

*fellũtur rationes quædam Danai & Go-
delm. cur nequeant iudici nocere post ca-
ptiuitatẽ. discutitur an sit verũ maleficas
iudicibus post captiuitatẽ nocere non va-
lere. Historia Stabulensis de ore accepta
Petri Orani. Cautelæ quadã legitimæ ser-
uandæ cũ incarceratis. Cur ex carcere nõ
eripiat captas diabolus. Grillandi opinio.
Exempl. magi Pompeiopolitani permis-
sione iudicis se inungentis, & abuecti.
Curiositas iudicum in talibus experimen
tis vitanda.*

Sect. VIII. *De Accusatione.*

Sect. IX. *De Quæstione, seu tortura.*

Quæ interrogationes licitæ fiant. quo or- EE
*dine? Non nisi necessario veniendum ad
tormẽta. Modus torturæ quis adhibẽdus
quando deferendũ appellationi. de graui-
tate tormentorum adhibendorum. Bulla
Pauli 3. Abstinendũ inusitatis tormẽ-* FF
*tis. Quoties reus torqueri possit, an plus
quã ter. & quando liceat iterare. concilia-
ta sententiæ de semper post torturam ne-
gãte quod in ea confessus. Exẽplũ facino-
rosi Mediolanens. Reijcitur sæua quadã
praxis Sprengeri, de sententia ferẽda ad
continuandam torturam. An conuictus
reus subijciendus quæstioni. an quæstione
sic se purget, vt nequeat condẽnari. an li-
ceat torquere plene à testibus conuictum?
Nauarri dictũ explicatũ. Personarũ tor-
quendarum in hoc crimine an sit aliquod
discrimen faciendũ de maleficio Ta-* GG
*citurnitatis. modus, causæ variæ dæmo-
nis ad hoc technæ. Exẽplũ de Lycãthro-
po Vvestphalico. Exẽplũ maleficæ Oeni-
põtanæ. Quæ remedia cõtra hoc malefici-
um iudices adhibere soleãt. quæ ex his li-
cita, quæ verò non. de infusione aquæ pro-
fanæ frigidæ. de infusione benedictæ. Exa
minantur multæ praxes Sprengeri. an de
ceptoriis verbis inducẽdæ de expoliatione
de expilatione seu abrasione. & quiddam
circa eam obseruandum. de experimento
lacrymarum & modo eas coniurandi. de
præbita ter aqua benedicta & infusæ ei
guttula ceræ benedictæ. An liceat per a-
lias maleficas tollere maleficium.*

De facto quodã Episcopi Ratisbonens. HH
*Deuotæ preces cum ieiuniis & operib. mi-
sericordiæ. de periaptis appendendis collo
sagarũ. de mensura longitudinis Christi
Domini. de obseruatione sextæ feriæ ad
torquendum. an in Paschalibus liceat tor
quere? de submissè dicendis nominib. te-
stiũ. An liceat interrogare nũ velit subi
re probationẽ ferri candentis? an relaxã-
di ad meliorem custodiam sub cautione?
Godemanni superstitiosus modus.*

Sect. X.

*De aliis mediis veritatem perscrutandi.
Contra Bodinum, nõ licet iudici dolo,* II
*falsis promissis, mẽdacióq; veritatẽ à reo
expiscari. Licere mẽtiri, est hæresis. Ma-
ruli error. Iudici licet vti æquiuocatione
& ambigua promissione liberationis.
Multa Sprẽgeri dicta discussa. Quæ vis
cõfessionis sic extortæ. Quando iudex ex
ea condemnans mortaliter peccet.* KK
*Quædã aliæ cautelæ excussæ. Historia rei
quæ accidit prope Argentinam. De ex-
perimentis sumendis reprehenditur fa-
ctum quorumdam: De confrontatione.*

Sect. XI. *De confessionibus.*

Ex quali cõfessione reus possit damna- LL
*ri. Ex quali non possit. Confesso & conui
cto semper adhuc dandus terminus ad se
defendendum. De confessione per signa
surdi & muti. De eo qui maleficiũ con-
fessus, negat se mala intentione fecisse.*

Sect. XII. *De abiuratione criminis.*

De suspicionũ diuisione & generibus. MM
*quomodo differat suspicio, opinio, & præ
sumptio. Iudicis arbitrium in his, quale.
Exempla suspicionum huiusmodi. quan-
do quis propter abiurationem factam di-
catur esse relapsus. Quomodo facienda
abiuratio. Quãdo cogatur iudex admit-
tere ad pœnitentiã præmissa abiuratione.
Quãdo & quomodo reus possit adigi ad
abiurandũ. Quando ab Ecclesia ad pœ-
nitentiam receptum, laicus iudex adhuc
possit capere & punire. c. ad abolendã,
§. in præsenti verò. de heret. An iudex ec
clesiasticus teneatur tunc eum eripere.
Variæ formulæ abiurationum.*

Sect. XIII. *De purgatione Canonica.*

Quid sit. Quando deferenda. Simancæ. NN

senten

iudicem ad priſcas ſolemnitates, neque ad ordinem illum publicorum iudiciorum antiquum, quem exoleuiſſe ſcribit Paulus I.C.[1] ſed tamen teneri ſequi eum ordinem iuris, qui æquitati naturæ conſentaneus eſt; eum præterea, quem in criminibus priuilegiati ſiue excepti, iura communia & particularia locorum præſcribunt; quem qui turbet aut negligat, eius iudicialia acta nulla forent[2]: licebit tamen iudici recedere à communi aliorum criminum praxi, in hoc delicto vindicando; quatenùs peculiaria quædam hoc crimen exigit, de quibus poſtea. atque ita cenſeo conciliandas contrarias quorumdam Iuriſtarum[3] ſententias, non ſatis diſtinctè loquentium.

1 l. 8. D. de publ. iud.

2 l. 16. C. de pœn.

3 Bodini in Dæmonom. libr. 4. & Godelman. de lamiis lib. 3.

SECTIO II.

Quomodo inquiſitio in hoc crimine inſtituenda?

INquiſitionem voco (vt ſolent I. C.) delicti informationem iudicis officio & auctoritate factam[4]; ea vel eſt generalis, quando iudex in genere quærit quis ſit delicti commiſſi auctor; vel ſpecialis, quando inquirit in perſonam certam, de cuius delicto certior factus fuit per accuſationem, vel per denunciationem, vel alium modum. Vt autem valida ſit inquiſitio docet Farinacius[5] (qui optimè hanc materiam proſequitur) requiri ſequentia: primò, vt in genere ſaltem conſtet delictum eſſe commiſſum: quod intellige quoad ea peccata, quæ in actum & perniciem externam eruperunt. debet enim conſtare ſegetes corruptas, infantem occiſum &c. quoad peccata verò intellectus; vt hæreſim; vel voluntatis, vt pactum cum Diabolo, comeſſationes, concubitus cum diabolo & huiuſmodi difficillimæ indagationis, non ſolùm poteſt inquiri contra eas, licet non conſtet de corpore delicti; ſed etiam ſunt condemnandæ, ſi dumtaxat dicant ſe ad conuentum delatas, *vt benè Arnal. Albert. de agnoſc. aſſert. Cathol. & hæret. q. 25. & Farinac. q. 2. num. 26.*

4 Iul Clar. pract. crim q. 3. Dambaud. tit. de inquiſit. cap. 8.

5 pract. cri. q. 1. cum ſeq.

SECVNDÒ vt præcedat aliqua ſaltem accuſatio, quod etiam iure Canonico obtinere veriùs eſt[6]; ſed huic hodie conditioni, generali conſuetudine derogatum eſt. reputatur enim inquiſitio remedium ordinarium, & in omnibus delictis poteſt ex mero iudicis officio citra accuſationem vllam inſtitui[7] ſemper tamen neceſſe eſt, vt adſint alia aliqua loco accuſationis, vt puta denunciatio, fama, vel indicia, de quibus ſtatim.

6 cap. forus. §. indiciũ. de verbor ſignif. Clarus d. q. 3. Menoch conſ. 160.

7 Gomeſ. variar. reſol. tom. 3. de delict. c 1. nu. 49. Clarus d. q. 3. §. ſed certè Decianus cõſ. 18. & alij.

TERTIÒ requiritur quo ad formam, vt inquiſitio ſit certa, ſpecifica & clara, ita continens delicti qualitates & circumſtantias, vt per eius incertitudinem, generalitatem, vel obſcuritatem non tollatur reo defenſio[8]. ideo debet in ea explicari locus & tempus: ſcilicet non dies, (niſi citra calumniam, ex iuſta cauſa, id reus petat, & iudex diem ſciat) ſed annus ac menſis: commiſſi delicti, ex ſententia veriore & communiore[9] quoad inquiſitionem ſpecialem: nam quo ad generalem verius eſt, hanc expreſſionem loci & temporis non requiri: in ſpeciali quoque hoc locum tantum habet de criminibus quæ temporis momento committuntur: non verò iis, quæ ſucceſſiuo tractu, in quibus locus & tempus non poteſt ita deſignari, vt ſunt crimen læſæ Maieſt. hæreſis & ſimilia[10]: & ideò idem de crimine magiæ dicendum hanc additionem in eius inquiſitione non eſſe neceſſariam. Quod ſi aliquæ qualitates expreſsæ in inquiſitione non probarentur: tunc ſi additæ fuerint clauſulæ, *de omnibus & ſingulis*, vel; *ſe non adſtringens*, vel; *meliori omni modo*, vel crimen ſit non iterabile, (vt homicidium in eandem perſonam) vel conſtet ex confeſſione rei de crimine: vel quando qualitas illa verè delictum non aggrauabat, nec alterabat: his caſibus reus adhuc eſſet condemnandus: alias foret abſoluendus,

8 l. libellorum. D de accuſa. Vulpellus reſp. crimina. 1. Boſſius de inquiſitio. nu. 75.

9 Menoch. conſ 10. Oſaſcus conſ. 64. & 65. Decian. conſil. 18.

10 Menoch. conſil 100. Decianus d. conſ. 18.

QVAR

QVARTO requiritur præcedere indicia ipsam inquisitionem; quæ sententia communior & æqua est; contraria verò quorumdam,[1] est periculosa & iniqua prorsùs[2]; etiamsi iudex habeat liberum arbitrium, & licet inquisitio ex mandato Principis fieret; nisi tamen Princeps, non ad partis postulationem, sed motu proprio, mandasset contra aliquem inquiri, & assereret eum deliquisse, idque ad suam notitiam peruenisse. Qua tamen in re cauendum valdè Principibus, ne facilè talia mandata dent: facillimè enim circumuenitur à delatoribus Principum bonitas atque credulitas, eosque sæpè ex nimis credulis facit crudeles. quæ verò sint legitima indicia mox videbo.

QVINTO requiritur diffamatio seu fama; non ab accusatoribus rei, sed ab aliis quoque hominib fide dignis, nata. Sed magna hic difficultas oritur circa istud quintum requisitum, an semper necessarium sit famam præcedere, etiam quando alia suppetunt indicia. Nam DD. videntur nimis generaliter loqui, & consuetudo eorum dictis parum consentanea videtur. Putarim posse illos conciliari, vt dicamus; si sint alia indicia sufficientia & legitima, non opus esse diffamatione, ne in speciali quidem inquisitione: si desint illa, omnino requiri diffamationem, quando incipitur ab inquisitione speciali[3]. Sed si incipiatur ab inquisitione generali formata ex mero iudicis officio, tunc non videtur necessarium vt præcedat diffamatio; sicut solet practicari, (teste Claro[4].) quia commisso aliquo delicto, hodie iudices non procedunt à speciali contra aliquem inquisitione incipientes, sed à generali informatione & inquisitione, quis illud delictum commiserit? & tunc sic in genere primùm interrogantur testes, an sciant quis commiserit? si negent, an sciant aliquem diffamatum de delicto illo commisso? & si aliquem huiusmodi testes nominent, tunc contra hunc specialem instituunt inquisitionem, si aliqua adsint nominationi legitima indicia ad inquirendum, (quæ indicia sunt loco diffamationis.) si sufficiant indicia ad capturam, capitur nominatus; si capi non potest, monetur & citatur ad comparendum, & se expurgandum; si non comparet, in contumaciam bannitur: quæ omnia esse praxi recepta & iuri rationíque consentanea docet optimè Prosper Farinac.[5] Et sic posset iudex etiam in crimine magiæ procedere per inquisitionem, non attenta diffamatione, in casu quidem proposito. Requiritur autem præterea diffamatio quando iudex procedit ad partis querelam atque accusationem: quæ est communis sententia. Non tamen improbabiliter, quis defenderet tum accusationem supplere defectum diffamationis, vt videtur velle Clarus[6]. Debet autem hæc fama primò esse orta à fide dignis, & non maleuolis personis, vel futilibus; debet esse vehemens, & quasi procedens ex ore partis populi maioris: debet de ea constare per testes, saltem duos omni exceptione maiores particulariter super fama receptos & examinatos. Hæc certa sunt ordinariè in criminibus cæteris. Nam in hæresi & læsæ maiestatis crimine, quidam limitant; & famam dicunt non requiri[7]: sed reuera existimo, etiam in his criminibus idem obtinere, vt fama requiratur, nisi eius loco adsint indicia & præsumptiones: quod satis apertè indicat Simancas[8], à Prospero in aliam citatus sententiam. idem ergo cęsuerim de crimine Magiæ. Super infamia autem inquiri potest ad solam denunciationem viri probi; & cùm reperta fuerit infamia, tunc potest procedi ad inquisitionem de crimine[9].

SEXTO requiritur, vt is, contra quem instituitur inquisitio, non fuerit alias de crimine hoc eodem, per iudicem fori externi absolutus, vel à Principe gratiam delicti obtinuerit; vel etiam de illo non fuerit condemnatus pœna con

1 Tiber. Decian consil. 18. n 55. in 1. volum.

2 vt post Ang. Plot. Aymo. Ruin. Cla. Cephal. Rol. à Valle, Mascard. & alios docet Prosp. Farin. q. 1. nu. 89.

3 sic intelligendi DD cõmuniter loquentes, quos refert Prosp. Farina. q. 1 n. v. 50. maximè Rolandus à Valle cõsil 57 volu. 4. Clar. reprehẽdens.

4 pract. cri. q. 6. ver. prætereà scias.

5 d. opere. q. 9. circa fin.

6 d q 6. ver. sed certè ex quo talis postulatio.

7 vid. Prosp. Farinac. supr. nu. 14.

8 in prax. hæres. tit. 22. de inquis. ordin. nu. 6. & 7.

9 Duennas reg. 298. & Clar. supr.

na condigna delicto, & non leuiore. idemque dicendum etiam si absolutus esset à iudice propter defectum accusatoris crimen non probantis; si sit tamen diffinitiuè absolutus, & non dumtaxat(vt faciendum hoc casu prudenti iudici) ab obseruatione iudicij. Limita hæc primò; nisi qualitas, quæ in secunda accusatione vel inquisitione de nouo additur diuersificet delictum [1] (verbi gratia ex homicidio in parricidium.) item nisi sit crimen mixti fori (vt est crimen Magiæ) nam in hoc fuit punitus à iudice sæculari, non poterit iterum puniri à iudice Ecclesiastico, nisi iudex sæcularis minorem imposuisset pœnam, quam par erat, & quam iudex Ecclesiasticus potuisset imponere. Si verò ante fuit damnatus à iudice Ecclesiastico, tunc quia in tam grauibus criminibus Iudex Ecclesiasticus non potuit punire pœna condigna delicto, vt potest sæcularis iudex: ideò semper in his poterit iterum conueniri, & damnari abs sæculari iudice [2], quæ verissima, etiam quando loquimur de pœna ordinaria & principaliter ad puniendum delictum irrogata. 3. nisi conclusio & præuaricatio accusatoris, vel primi iudicis interuenerit: tunc enim iteratò poterit inquiri. 4. si fuerit absolutus vel condemnatus probabiliter & verisimiliter ignorante eo, qui suam vel suorum prosequitur iniuriam; quod procedit dumtaxat si sit graue crimen & magna causa. 5. nisi sit absolutus, non diffinitiuè, sed ab obseruatione tantum iudicij, vel relaxatus sub fideiussione de repræsentando; vel si purgauit indicia per torturam his enim casibus poterit, superuenientibus nouis probationibus aut indiciis, iterum in ius duci [3], id tamen intra tempus à iure ad hoc vel consuetudine præstitutum, & iure quidem ciuili non distinguitur inter eundem & alium accusatorem: ius verò Canonicum id alteri permittit, veteri verò siue eidem accusatori hoc non permittit [4].

1 Gomes. to. 3. de delict. c. 2. nu. 27. Foller. praxi crimin. Canon. c. 35. n. 8.

2 c. felicis §. per hoc. de pœn in 6 optime hoc docet Gomes. d. c. 1. nu. 4. & post plurimos Farinac. q 4. a n. 7

3 vid. Prosp. d. q. 4. n. 26.

4 vide Prosp. sup. n. 30.

Quæri solet etiam de transactione, quando illa impediat nouam inquisitionem vel processum? breuiter ex eodem Prospero respondetur [5]. Si remissio delicti publici sit habita per transactionem (suppono licitam) cum parte; poterit non ab illa, sed ab alio actore iterum impeti iudicio (quia sententia facit ius quoad omnes, non autem transactio) multóque magis à fisco & eo requirente poterit iudex adhuc eundem processum prosequi vel iterum de nouo procedere(aliud enim est ius partis læsæ, aliud ius reip. læsæ) & in criminibus atrocibus hæc transactio nihil debet diminuere de pœnæ ordinariæ grauitate. Cæterum si transactio vel compositio facta fuisset cum ipso fisco vel iudice, tunc; quia pecunia soluta successit in locum pœnæ: non posset iterum retrahi in iudicium, vel conueniri reus iste, etiamsi noua superuenirent indicia. hæc regula procedit, 1. nisi alias constaret omnimodè de delicto commisso per reum, vel ex facti notorio, vel confessione rei, vel ex probatione iudiciaria; tunc enim non valeret ista per iudicem laicum facta compositio, & esset omnino illicita iudici, si sit facta post sententiam. dico, *constaret*, quia nullæ præsumptiones ad hoc sufficerent. dixi *per iudicem laicum* quia Ecclesiastico iudici permittitur pœnam sanguinis in pecuniariam commutare. licebit etiam hoc iudici sæculari, quando reus exciperet de nullitate processu, vel quando iudex aliquam iustam haberet causam recedendi à pœna ordinaria, & illam commutandi. Dixi *si sit facta post sententiam*. quia si ante sententiam, tunc iudex id faciens ex causa non iusta, peccat, sed valida est compositio: si ex causa iusta faciat, transactio valida est, & iudex non peccat. 2. limitatio est, si reus primum hoc delictum commiserit, poterit iudex sic componere; non verò si sit homo facinorosus, solitus hoc delictum vel alia patrare.

5 supr à nu. 31. & q. 5. per totam.

patrare. tamen si de facto ante sententiam iudex cum tali facinoroso componeret; verisimilius est valituram compositionem; licet ipse tum peccaret. 3. limitatio, dummodò priùs cum parte inierit reus concordiam, alioqui hanc præcedens concordia cum fisco iniqua est, & non valet. immo consensus ille partis debet esse expressus & euidens, non tacitus tantùm vel dissimulatus. Non valet inquam respectu partis, sed benè respectu fisci transigentis. 4. limitatio, si hæc transactio foret inita in criminibus, super quibus transigi non potest, vt sunt læsæ Maiestatis diuinæ & humanæ, raptus virginum & similia, super quibus vt valeat transactio consulendus primò est ipse Princeps: & his criminib. annumero sortilegium hæreticiale. 5. limita fore inualidam compositionem reo, si iudicis fraus, dolus, collusio aut corruptela interuenisset: vel si metu eam à reo extorsisset.

Quoad gratiam delicti factam à Principe, Prosper fusè admodum, sed in hanc sententiam[1], differre abolitionem ab indulgentia Principi. abolitionem non exstinguere crimen, sed tantum iudicij instantiam, ideo transacta lætitia publica, propter quam Princeps eam concedit, infra 30. dies potest accusator de nouo accusare: & ideò hanc non trahi ad crimina enormissima, nec ad omnes personas. Indulgentiam verò Principis fieri cum causa, & crimen exstinguere, quare si princeps alicui gratiam faciat de omnibus delictis, vel generaliter omnibus delinquentibus, de omnibus delictis, indulgentiam concedat: talis indulgentia comprehenderet etiam grauissima crimina, & notoria & liquida, & extenderetur ad carceratos quoque & condemnatos.

Sit regula. *semel à principe gratiam criminis consecutus, non potest ampliùs ab vllo iudice molestari.* hæc facultas gratiam crimimis faciendi competit Principibus superiorem non recognoscentibus, aut saltem habentibus regalia iura: item Baronibus & feudatariis, si fuerit illis in inuestitura expresè concessa: quoad Duces, & Marchiones, & comites, quicquid dicant alij[2]; non puto hanc potestatem accipere, nisi cætera regalia iura iis concedantur: & sic practicatur in Francia & Hispania, vbi hoc ius soli Regi est reseruatum. Non tamen licet supremo Principi pro lubito has gratias concedere. Non potest enim nisi priùs parti læsæ sit satisfactum[3]. Non potest in homicidio deliberato, hoc enim diuino repugnat iuri[4]; ideò licet in foro externo non sit qui absolutam hanc Principis potestatem impedire possit, in conscientiæ tamen foro hoc faciens peccat: nisi id faceret pro bono pacis publicæ, vel ob aliam vtilitatem reipub. maximam: quod cùm de assassinis etiam DD.[4] concedant, existimem ad veneficos quoque pertinere, vt in iis idem ius sit Principi. Rarius tamen potest contingere, vt iusta causa huic gratiæ suppetat: rarissimè quoque legimus bonos Principes hac vsos potestate. Carolus V. Imp. Agrippæ pœnam mortis non indulsit, sed, cùm is effugisset, exilium irrogauit, & in Francia ille obiit. In eadem Christianissimus Rex Carolus IX. eius nominis qui vltimus fuit, Triscalino, vt socios proderet, vitam & libertatem permisit: non sine bonorum offensione. Fateor si Princeps aliquam huiusmodi inualidam gratiam concessisset, licet illa foret nulla: tamen deberet reus illa vsus à iudice absolui & relaxari: ne sub fidei publicæ prætextu decipiatur, & sic practicari in Italia & Hispania docent grauiss. scriptores, apud Prosperum Farinacus qui illos sequitur[5]. quod puto intelligendum, quoad primam apprehensionem. nam sic semel apprehensus & tunc relaxatus, deberet commonefieri de nullitate gratiæ, itaque vt sibi caueret in posterum vel impetraret gratiam aliam, manere

1 q. 6 per tot. & Oddo Perusinus optimè l. 2. de restitu. in integr. q. 91 & seq.

2 apud Prosper & ipsemet supr. n. 8.

3 Prosper latè à n. 18. maxime num. 25. post D. Tho. 2. 2. q. 67. a. 4. & Plot. mox citan. d. n. 33.

4 opti. hoc docent Bapt. Plotus vol. 2. consil. crimin. var. cons. 73. à n. 46. Plaza in Epit. delict. c. 10.

5 Plot. sup. Ioseph. Lud. Decis. Lucen. 15. Lud. Peg. er decis. crim. nu. 11.

nere enim punibilem & pœnæ obnoxium: quod si negligeret, posset à iudice capi & puniri. Tunc enim vnica illa ratio praxis huius planè cessaret, neque iam dici posset sub fide publica deceptus. Equidem cum lex nulla (quod sciam) huic dicto repugnet, & DD. illi non satis clarè proponant, an quo ad primam tantùm apprehensionem, an quoad seqq. quoque loquantur, & publicè interfit delicta puniri, omnino arbitror conscientiis iudicum, quod dico tutissimum fore. Hæc de sexto requisito.

G SEPTIMÒ requiritur in hac exquisitione, quod in omnibus actibus iudiciariis, vt fiat à iudice competente: quem constat in hac materia esse tam Ecclesiasticum, quam sæcularem iudicem, item fidei inquisitores: quibusdam tamen casibus: quos benè Simancas ponit [1]. Imprimis quia solent venefici, & Striges fidem Catholicam abnegare, vel saltem ea dicere & perpetrare quę sapiunt hæresim [2], ideò ab Innoc. 8. Iul. 2. Leone. 10 Hadr. 9. Pontificibus hoc negotium inquisitoribus fuit demandatum [3]. De sortilegiis propriè dictis (hoc est diuinationibus illicitis) non debent inquisitores fidei cognoscere. nisi sortilegia hæresim saperent manifestè: videlicet si quid impium & hæresim præ se ferens admisceretur, vel si crederet sortilegus aliquid diuini inesse sorti [4]. Idem dicendum de coniectoribus suspectis reliquis, qui facile in infidelitatem incidunt, & vel dæmonem adorant, vel cum eo fœdus habent, vel credunt eum futura contingentia certò scire, vel abutuntur sacramentalibus [5]. In cæteros superstitiosos inquisitores fidei, siue facta sint atrocia, siue sint leuia, non inquirunt, nisi quando sapiunt apertè hæresim, vt baptizare scienter iam baptizatum, vel baptizare imaginem: quod superstitiosos verò magos [6] quia, (vt ait Ciprianus *lib. de duplici martyrio*) *qui magicis artibus vtuntur, tacitè Christum abnegant, dum cum dæmonibus habent fœdus*: [7] vixque fiat vt non vel hæreticum quid credant, vel hæresim sapiens faciant, ideò vix vnquam incidet vllus talis, quin contra eos Inquisitores possint procedere; & poterunt quoscumque iudices compellere, vt ad se mittant acta contra hæreticos huiusmodi magos facta [8]. In omni verò iudice illud commune hic quoque est, vt reus debeat esse subditus iurisdictioni inquirentis ratione delicti, domicilij, vel originis [9], vel etiam ratione conuersationis per decem annos in aliquo loco [10], & non minoris spacij, idque de delictis tantum commissis alibi durante hoc decem annorum spacio, quia tam longa conuersatio domicilij electi rationem habet operari tamen hoc non potest quo ad delicta priùs commissa. Sunt & aliæ multæ causæ tribuentes iurisdictionem, quæ in nostra materia minùs consideranda sunt, quia vix vnquam, vt dixi Sortiariæ nostræ carent hæresi, hæretici verò coram pluribus iudicibus ac diuersis iudiciis possunt conueniri [11], & vbicumque locorum reperiantur possunt à loci iudice puniri ex communi sententia praxi recepta [12]: habet enim hæresis crimen causam in se continuam & successiuam, & ideò vbicumque hæreticus versatur ibi delinquere censetur [13]; quæ ratio in sortiariis efficacissima est, quæ vix pedem, sine loci damno & nouo crimine, vspiam figunt.

H OCTAVÒ requiritur in sortilegiis & maleficiis non hæreticalibus nec enormibus vt intra 20. annum à crimine desito, inquisitio, instituatur, nam spacio. 20. annorum reus præscribit ex communiore & veriore sententia [14]: sed quando maleficium vel sortilegium coniunctum est cum hæresi, nulla temporis præscriptio reum potest iuuare, immò & post mortem, ratione hæresis, poterit inquisitio institui [15]. immò etiam quandocumque tam graue est maleficium vel sortilegia superstitio, vt exceptum vel enorme crimen censeri

1 Boss. Clarus vulpell. Lud. Peguer. Farinac n. 27 q 6.
2 in praxi Inquisit c. 11. & cap. 8.
3 Silu. libr. 3. de Strigimag. & dæm. admira. c. 1. Ioãnes Picus li. 3. Dialogi, Strix.
4 Bullas horũ edidit simul Binsfel. in tertia editione libri de confess. malef. Bullæ Iulii II. meminit Picus supra.
5 c. accusatus §. sane de hæret. in 6. c. a. 1. 26. q § c. illud 29. q. 2.
6 d. §. sane Hales. p. 2. q. 184.
7 gloss. & DD in c. accusatus §. sane de hæret in 6 Oldrad. cõs. 210.
8 c. præsidentes c. vt officium. §. deniq; c. vt commissi de hæret in 6. c. cum Bertoldus. de re. iud.
9 l. 1. C. vbi de cri. agi opor. ca. si diligent. de foro comp vid. Couar. prac. qq. c. 11. num 3.
10 Bossius de foro comp. n. 72. Far. ac. q. 7 nu. 5 & seqq.
11 c. per hoc 1 § de hær. in 6 Gabrielius li. 2. tit. de iudi- concl 1. n. 19.
12 Duen. reg. 378 Nouell. reg. 220.
13 Arna. in tract. de agn. assert. Cathe. & hæret. q. 25. Penna in direct. inquisit. Schol. 45. post multos, Farinac. q. 7 lim. 9
14 vide Farin. q. 10. in princ. & q 1. lim. 8.
15 vid. Farin. d. q. 10. nu. 29. & 37.

debeat, poterit quamdiu viuit reus inquisitione pulsari [1]: & quando fuerunt apostatæ vel hæretici tunc etiam pœna pecuniaria, quam defunctus debebat, ab hæredibus est luenda [2], vt puto, vsque ad annum quadragesimum, nec minori tempore præscriberent hæredes [3], quantumuis in crimine læsæ Maiestatis humanæ quinquennio præscriberent [4]. Ex his sequitur, diuturnitatem temporis octo, vel decem, vel amplius annorum, siue à delicti commissi, siue à reatus die sumas, in his criminibus nihil prodesse ad pœnæ diminutionem, de ipso delinquente sumendam, ratio est, quia in his criminibus, nulla præscriptio potest reo suffragari, vt benè Farinac. *d. q.* 10. *num.* 90.

NONÒ requiritur, secundum ius commune, vt contra absentem non fiat inquisitio: sed regula ista fallit in criminibus exceptis, immò de consuetudine etiam in aliis criminibus potest formari inquisitio contra præsentes & contra absentes, siue sint contumaces siue non. [5]

SECTIO III.

De indicijs optimis ex quibus iudex in hoc crimine tutò potest procedere.

CONstat eò clariora & verisimiliora & propinquiora requiri indicia, quò actus iudicialis maioris præiudicij fuerit reo, vt ad condemnationem, I quam ad torturam, ad torturam quam ad capturam, ad capturam, quam ad inquisitionem, hoc suadet naturalis æquitas, & receptum est communi consuetudine, & probatum Bruno *tract. de indic.* 2. *p. q.* 6. *num.* 4 & Bossio *tit. de inquisit. num.* 61. quod etsi improbetur aliis [6], tamen reuera est consentaneum planè rationi, nec video cur corruptela vocari debeat, docet hoc benè Farinac. *d. q.* 1. *num.* 47.

Constat secundo quod indicia quædam sunt leuia, quædam grauia quædam grauissima, & leuia suspicionem gignunt tantum, vel ad summum simplicem præsumptionem: grauia verò, gignunt aliquid vltra simplicem præsumptionẽ, minùs tamen semiplena probatione; grauissima verò gignunt semiplenam probationem, vt minimum. [7]

Constat tertiò quæ sint leuia, quæ grauia, quæ grauissima hoc ordinariè pẽdere à iudicis arbitrio, eumque iudicare debere, personarum & rerum circumstantiis trutinatis, quæ indicia ad quid sufficiant [8]; quod arbitrium debet ille dirigere ad normam iuris scripti, vel consuetudinarij, & receptas interpp. opiniones, & praxim patriæ [9].

Inquisitio generalis potest aliquando formari non præcedentibus vllis indiciis, sed puta duntaxat ex notificationibus seu informationibus extraiudicialibus, in qua si vocati & examinati testes aliquem particularem nominant, tunc contra nominatum posset formari specialis inquisitio [10]: sine indiciis verò vllis, non liceret incipere à speciali contra aliquem inquisitione: si tamen iudex procederet, posset reus opponere de nullitate inquisitionis, ob defectum indiciorum, si reus non opponeret, tunc adhuc valeret processus, nam hic defectus non inualidat, nisi reus opponat. [11]

Ad assumendas ex officio informationes super delicto sufficiunt indicia leuia, sed ad transmittendam reo inquisitionem, siue ad eum citandum pro delicto, necessaria sunt indicia grauia [12]. Quoad capturam, si fiat tantùm ne reus fugiat, interea dum fit inquisitio: sufficiunt leuia indicia: si verò fiat, vt specialiter contra eum procedatur, necessaria sunt grauia, Ad torturam mea sententia sufficiunt indicia plus quam grauia: & arbitror à Claro grauia vocari. K quæ communiter grauissima, sanè vt docet Farinacius [13] ea deberent esse indicia

1 Marsil. in l. qui falsam §. 1. n. 1. D. ad l. Corn. de fals. Carrer tract. de homic. §. 28. num. 7.
2 post Peregrinum. de iu. fisci lib. 4. Farinacius d. q. 10 n. 76.
3 ca 2. de præscript in 6.
4 l. 2. C. de apostat. Vid. Gomez. 3. p. de delic. c. 1. n. 81. Farinacium q 25 uu. 159.
5 post Clarum Farinacius q. 1. num. 69. & quæst. 11.
6 Claro q. 20. num. 3. Rolando à Valle & aliis.
7 Clarus sup. n. 1.
8 Conrad. Lancellot. in pract tit. de inquisit. n. 33. Farnac. 8. num 46.
9 Farinac sup. Binsfeld. in l. vlt C. de malef.
10 Clar. q. 5 vers. scias etiã
11 Fran Becius cons. 70. n. 26. lib 2. Ioan Mar. Monticel. pract. crimin reg 1. Farinacius sup. n. 49.
12 Clarus n. 2. & 3. Farinac. n. 48. Osascus cons. 64. n. 5.
13 q. 39. n. 3.

dicia tam vrgentia,& certa,& luce meridiana clariora,vt iudex sit quasi certus de delinquente,& vt nihil aliud ipsi desit,quam rei confessio: quod intelligendum,non in genere probationis,sed in genere indicij hoc est,quæ sint apta ad plenè persuadendum animum iudicis, non tamen ad plenè probandum, stat enim iudicem esse persuasum de culpa rei, & reum esse noxium, etiamsi hoc non sit plenè probatum,quia deest confessio rei,vel aliqua alia probatio, quãdo ergo iudex sic putat se habere plena indicia, potest procedere ad torturam sed si haberet plenas probationes, tunc deberet procedere ad condemnationem.[1]

Hæc indicia volunt Dd. debere ad torturam esse proxima delicto, & non remota(v.g.quod testes deponant de ipso delicto vel de visu) sed intelligendi sunt,quando vnicus testis deponit, & indicium non est confirmatum aliis indiciis, ordinariè enim debent indicia remota grauia probata esse per duos testes,etiam in crimine hæresis [2],nec sufficeret vnus testis omni exceptione maior, sed debent esse duo omni exceptione maiores:ad inquirendum verò sufficerent non omni exceptione maiores, præterea ad probandum indicia hæc remota (de quibus tantum agimus) testes debent isti esse non singulares, sed contestes si quidem indicia sint planè remota. si verò sint non multùm remota,sed quasi adminicula quædam delicti, plurium singularia testimonia virorum bonorum sufficiunt [3].maximè quando hæc testimonia omnia sub eodem crimine quasi subordinantur, vt si dicat vnus se vidisse aliquid ponentem sub ianuæ limine,& equos postea mortuos, alius quod vidit tangentem puerum, & hunc mortuum, tertius quòd vidit proiicientem puluerem, & subsecutam tempestatem, hæc enim omnia in vnum tendunt finem, & ideò hæc singularitas adminiculatur potiùs quam obsit, *Alex.cons.13.lib.7.Gomes.10.3.c.12.num.12 Minsing.obs.100.cent.2.And.Gail.lib.2.obs.66.optime loquitur hac de re Simancas in praxi tit 35 a.n.34.*

Proxima indicia etiam requirunt duos testes quando non sunt immediatè de ipso delicto,sed de adminiculis proximis: sed si sint de ipso delicto, ad torturam sufficit vnus exceptione maior *Farinac.optimè n.41 qui etiam seqq numeris multa ponit dignissima obseruatu.*

Sed nunc veniamus ad singula indicia. *Primum* ergo est INDICIVM PER TESTES.Sufficit autem in hoc crimine vnus testis ad inquisitionem particularem instituendam,etiamsi sit alias inhabilis,sed si sit testis legitimus & exceptione maior est sufficiens ad torturam iuxta Clarum *q.* 21. *n.* 2. cuius dictum nimis indistinctè vsurpat Godelm.*lib.3.c.* 3. *n.* 13. tu explica, iuxta iam à nobis dicta ex Farinacio.

2. *Indicium* est NOMINATIO SOCII CRIMINIS:hoc etiam indistinctè ponit I.C.ille Francofurt, more suo, sed accuratè punctum istud tractauit Diuus Binsfeldius,quem qui plura volet poterit legere; vt & Prosperum Farinacium insignem I.C.[4] Sciendum communem esse Dd. sententiam, maleficos & mathematicos de consociis interrogari & torqueri posse,quod & iure ciuili cautum [5], & omnium praxi receptum est [6]; immo & iudicem teneri, interrogare,& reum in conscientia teneri denunciare socios, quos nescit immò præsumit non se correxisse, nec destitisse à crimine; est sententia Theologorum.[7] Iudex hoc facere omittens peccat grauiter? contra iustitiam, quia non occurrit & impedit mala reip.& priuatis inde imminentia, quæ tenetur impedire: & idcirco tam priuatis, quam reip eum teneri ad restitutionem omnium damnorum inde redundantium, vult communem esse sententiam Theolo-

1 l.fin.l.aditos C de probat.l. qui sent.Cod. de pœn.l.fin. C. de custod. reor.

2 Clarus q.21 in prin.Farin. q.37.n.13.& seqq.Gomes. lib.3.de delict. c.13.n.18.& 19.

3 vide Farin. n.38.

4 Binsfeld.de confess.malef. memb.2.Farin.de indic. & tortu. q.43.

5 l.fin.Cod.de malef.

6 vide Farin. d.q.43.n 67.

7 D.Tho.8.2. q.70.ar.1.ad 2. Caiet. tom. 1.tractat.31. resp.3.adCherubin.& ad d.a.1.Castro. Sot.Angl. Nau.citati à Binsfeld.

gorum(vt est)Binsfeldius [1],qui addit,ex Soto & Nauarro teneri etiam confessarium huiusmodi reos admonere,vt socios non correctos denuncient, quod si nolint facere,non debere eos absoluere,si absoluat peccare. Quod si reus sciret aliquem ex sociis esse conuersum, neq; periculum esse, ne ad vomitum redierit vel sit rediturus,tunc non posset illum nominare, nec confessarius volentem talem nominare,posset absoluere.

Sed quædam circa hanc rem sunt explicatiùs tradenda, fusè docet Binsfeldius iudicem debere credere reo socios casus excepti denuncianti: frustra enim adstringeretur ad interrogandum, si non deberet ei fidem habere. Certum est aliquam habere debere, sed quantam & ad quid: nunc videamus. Gignit denunciatio idoneam præsumptionem contra socios [2], si sequentia concurrant,nempe si non sit defectus in persona,qui eleuet fidem,huiusmodi autem defectus rarò contingit. Admittuntur enim infames: tales sunt omnes complices,ideò minùs fidei meretur eorum testimonium, quam virorum bonorum,admittuntur tamen ad denunciationem & testimonium, quia vix possunt alij haberi,& malefici non solent hoc crimen nisi coram complicibus cómittere & solis illis detegunt: & infamiæ hoc impedimentum,est iuris positiui: ideò lex potest in eo dispensare ex iusta causa, vt fecit, debet tamen iuxta nonnullos [3] hæc complicis denunciatio esse facta in tortura,eò quòd cùm sint infames,parùm illis extra torturam credendum:reprehendit hanc sententiam, quæ tamen communior videtur, Simancas [4], & ait eius auctores sine lege & ratione loqui,rationem iam dixi,& fauet *c.illi qui* 5.*q*.5. & hoc expresſè requirit Carolina constitutio,quæ in imperio seruanda est.Nec Simancæ opinio alibi locum habere potest, nisi fortè, vt ex dicto socij extra torturam procedatur ad inquisitionem: nunquam, vt ad torturam: immò non sufficeret.si reus statim ac à tortura depositus erit, hoc diceret, sed debet tortura specialiter adhiberi pro confirmatione suæ depositionis: nec sufficeret prima tortura: in qua reus suum delictum confessus est, *sic Clarus* §. *vlt*.*q*.45. Antequam verò specialiter torqueatur pro confirmatione depositionis illius in tortura, in qua suum crimen fassus,factæ,debet eandem depositionem spontè ratificare, non secus ad ipsam principalem delicti confessionem, *Marsil*.§.*diligenter n*.155. *Carrer.de indic.& tort*. §. *octauum indicium.n*.17.*&* 22.postea poterit coram nominato,ad confirmationem suæ confessionis: & vt socios magis afficiat,& vt defectum infamiæ expurget, & ad omnem alium bonum effectum, iterùm subdi torturæ,sed admodum leui. *Sic post Boer.Boss.Vulpel.Clarum. Farinacius q*. 43.*n*.139.*qui testatur sic Romæ practicari*. Item requiritur vt nominator nihil iræ vel rancoris habeat vel odij cum nominato, quod iudex debet diligenter attendere,& quærere:nam inimici nominatio,nullam fidem faceret [5]: ita sanè si sit grauis inimicitia,tum enim hoc impedimentum est iuris naturalis, nec lege vel statuto posset tolli [6]. Minorennium testimonium ad inquirendum potest vsurpari, non ad torquendum, nisi meliora & plura accedant indicia [7]: feminarum, propter sexus infirmitatem & leuitatem, plures denunciationes sunt necessariæ,quam virorum:puta trium vel quatuor pro vno viro.Et hęc omnia locum habent in hoc crimine,etiam quoad coniuges,parentes & liberos [8]. *Secundo* requiritur ex parte iudicis, vt non interrogarit veneficum *de socio* aliquo in indiuiduo:sed in genere, *de sociis*, non de hoc vel illo:quia hoc foret suggerere, non inquirere [9], & hoc cauet Carolina constitutio, sed alij Dd. volunt hoc procedere,quando non concurrunt alia indicia vel præsumptiones contra singularem personam:nam si aliqua indicia, vel indicium aut præsumptio contra

1 sup fol.304. cum seqq.

2 est communis Dd.in l. fin.C.de accus.& c. 1. de confess.

3 Camillus Campegius ad Zanchin. de hæret.c. 9. Menoch.de arb.cas.474. num.50.Mascard. de probat.vol 3 cóc. 1311 n.38.

4 Annot.in Zanchi.c 2.

5 Gigas de crimin læs.maiest.c.7.n.6. Grammat. consi.38 n.3.

6 Anchara. in c pastoralis de re iudi.Barbat. de testib n.42.Phil. Francus & alii.

7 vide Clar.§ fin.q.24.

8 est communis vid.Binsf. d.2.memb. in princ.

9 sic post. Gomez & VVesenbec.Godelmann.

contra personam in specie siue in singulari concurrerent, tunc volunt licere iudici interrogando descendere ad speciem, vt fuitne tecum P. in conuentu malef. quando hæc vel ista fecistis[1]: quod tamen explicandum ex Farinacio. scilicet duobus casibus, tantùm, etiam in exceptis criminibus, posse in specie interrogari deponentem de consociis. Nempe quando reus dicit se cum sociis deliquisse, sed eos non nominat: tunc enim monendus est, & cogi potest, vt eos in specie nominet. Item quando contra certam personam adest præsumptio legitima & valdè clara, siue indicia tam manifesta, vt verè per illa dicatur constare ipsum esse delinquentem. *Sic* (ait Farinac.) *vidi seruari à iustis & bona conscientia iudicibus. d.q.43.num.*133. *Tertiò* requiritur vt nominans diligenter sit interrogatus de omnibus circumstantiis, *quis, quid, quando, vbi, cùm quibus, quomodo*? nec enim aliter posset procedere ad inquisitionem & torturam ex tali nominatione, *est omnium & d. Carolina*. *Quartò* requiritur vt inquirat à vicinis an nominata persona fuerit de tali crimine à fide dignis vnquam diffamata vel suspecta habita, *sit Constitutio Carolina*, & sanè est ex adminiculis necessariis, vt post docebo. *Quintò*, vt reus in sua nominatione non vacillet aut variet, sed constanter perseueret, etiam in speciali tortura, vt docuit, & statuit constitutio Carolina, nam deponens varius non modò ad torturam, sed nec ad inquisitionem sufficiens indicium præbet, vt ex communiore sententia receptum[2], & meritò, quia deponens varius periuro non absimilis est. *Sextò* requiritur vt nominans iusiurandum præstiterit se vera fateri, & verè nominare[3]; quia in re tuta & receptior praxis est, sufficere principio factum iuramentum generale de veritate dicenda, & postea iterum oblato in ratificatione, aut in confrontatione cum nominato: nec opus est alio speciali vt sentiunt nonnulli[4], quos meritò refellunt Menochius, Clarus, & Farinac.[5]

Ad torturam sufficient hæ conditiones, si aliæ confessiones plurium reorum concurrant, vel etiam adminiculentur alia indicia: quod ita intellige. Quia versamur in casu excepto, & Dd. hoc negantes[6] loquuntur de criminibus non exceptis, ideò si plures testentur de eodem suo consocio, faciunt indicium sufficiens ad torturam, vt in praxi obseruatur[7] idemque obtinet quoad alia indicia & præsumptiones adminiculantes. Putant quidam Dd. etiam sine vllis adminiculis aliis ad torturam sufficere nominationem vnius socij, ita Gomez, & Blanchus, ex malè intellecto Salyceto, sed eos optimè refellunt Menoch. *d. cas.* 474. *n.* 46. Bertaz. in *cons.* 341. *n* 8. *&* 25 *vol.* 2 Farinacius sup. *n.*39. *iunctis n* 147. *&* 155. & ideo timoratus iudex semper requirat indicia, non leuia, sed magna & vrgentia, vt benè monuit Mascardus *lib.* 3. *de probat. concl.* 1311. *num* 14. *iuncto num.* 53. quæ non auderem facilè alia vsurpare: quam à iure suggesta, & benè commemorata per Farinacium[8]. 1. si accedat vnus testis oculatus maior exceptione, poterit iudex procedere ad torturam valdè grauem, quia tunc habet plusquam semiplenam probationem, non tamen facit iste testis plenam tunc probationem, vt malè putarunt multi recentiores secuti Calcaneum, hoc temerè affirmantem[9]. nam non potest dici plenè probatum, vel reus conuictus, nisi per duos saltem exceptione maiores, talis autem nunquam est socius criminis. 2. si accedat non vnus testis auritus, sed vt minimùm duo[10]: hi enim faciunt præsumptionem aliquam[11]. 3. si accedat inimicitia grauis nominati cum occiso, vel damnificato[12]. 4. si accedat fama côtra nominatum[13]. Sed hoc indiget explicatione. Nam fama vehemens; si fuerit orta a personis honestis & fide dignis, sola sine aliis adminiculis facit indicium

1 plurimos citat & sequitur Binf sup. in concl. 1.

2 Farinac sup n. 187. & seq.
3 Marsil. n pract. d. §. diligenter à n. 62.
4 Marsil sup. Anton Gomez. to 3 c. 12. n 18. Blanch. & alii.
5 vide Farina. sup. n 144. & Lud. Peguer. decis crim. 5 n. 28. & 34.
6 Bal. l. quoniã liberi n. 2. C. de test. Grammat. consil. 21. & consil. 35. Natta. consi, 298. vol. 2.
7 Post Boer. Papon. Boss. & alios Clar. § final. q. 21. & Farina. sup n. 41 Menoch. de arbit. iud. cas 474. benè Binsfeld sup. conc. 6.
8 à n. 163.
9 cons 110. n. 4.
10 Aym Craue. cons 178. & Tiberius Decian. cons 18.
11 Menoch. de cas 475. Cephal. cons 140
12 Ioan. Maria Montice. reg. crimina. 4. &
5 Clarus. §. fin q 22.
3 Cal. Crauet Monticel. sup. Tiber. Decian d. cons. 18. lit

ad torturam, vehemens autem censetur non ex numero testium (qui impertinens est ad hoc) sed ex causis suis, nam si causæ seu coniecturæ vnde orta, sunt verisimiles, graues, & vrgentes, censebitur esse vehemens, secus si non orta sit nisi ex leuibus, friuolis & non probabilibus, neque tum sufficerent ad torturam [1]. si non sit vehemens fama; tum si non est orta à personis honestis & fide dignis, (verbi gratia, ortum habuit à complicibus) scio variatum sententiis: existimo tamen si fama orta sit post incarcerationem, vel accusationem, famã, non adminiculari, vt benè Farinacius docuit, sed si orta fuisset ante accusationem & incarcerationem, probabilius puto (saltem vbi non viget Carolina constitutio, quæ repugnat) famam huiusmodi adminiculaturam? vix enim potest in hoc crimine famæ initium ab alijs, quam complicibus, oriri: & sic intelligo atque recipio sententiam Binsfeldij *in l. fin. C. de malef. indicio. 6.* & hoc obtinere in omni re turpi, de qua non solet nisi inter infames personas tractari, vt de meretricio, alea, lenocinio & simil. fatetur Farinacius *d. q. 47. num. 160.* Quæ autem requirantur vt dicatur verè esse fama, post videbimus. 5. si accedat, cum dicto socij criminis, fuga nominati ob metum non iustum, vel suspicionem non vehementem [2], inquisitionis contra eum formandæ, antè accusationem formatam, vel antequam ad actum iudicij aliquem sit processum, coram iudice non inclementi, aut solito procedere non temerè neque præcipitanter: his enim casibus, si iudicium deserat, neque citatus compareat: vel absẽtiæ iustas causas adferat: vehemens oritur suspicio, sicut etiam quando seruato debito iudicij ordine carceri fuit mancipatus, & sine effractione aufugit nam si indebitè carceratus fuisset, & etiam carcere effracto fugisset, non tamen fuga hæc eum faceret pro confesso haberi [3]. Sed de fuga mox plura. 6. si accedat stricta amicitia & assidua conuersatio nominati cum nominante tanta, vt faciat valde verisimilem præsumptionem participationis in crimine [4]. 7. si accedat secreta collocutio nominati & nominantis, ante crimen commissum habita, verbi gratia, antequam segetes destruerentur, puer necaretur, &c. [5] 8, si accedat superstitio nominati: vt si vsurpauerit res, facta, vel verba quæ sapiant incantationem [6]; exempla sunt, si artem magicam alios docere sit conatus [7]; si olla cum vnguentis magicis vel cum buffonibus, vel alia instrumenta huius perfidiæ in ædibus eius sint reperta, maximè si liber magicus in domo eius repertus sit, cui superior potestatem habens & in bonum finem id non concesserit [8]; item si quis alteri fuit interminatus maleficium, cuius effectus fuit subsecutus [9], maximè si qui minatus consueuit minas exequi [10], sed necesse est quædam hic concurrere, vt dicam postea, item si nominatus inueniatur in stabulo aut domo alterius, tempore, & loco quando non debet, & maleficium postea subsecutum fuit. Item si quis feram vulnerasset, & in eodem membro mox vulnerata inueniatur persona de hoc crimine infamata, vt in Lycáthropis sæpè accidit & nuper hic in Belgio mihi retulit inuenisse quiddam permirum Nob. & spectatæ fidei vir, Vanderburchtius Decanus Ecclesiæ Mechliniensis. Municeps bombardam gerens deambulabat extra municipium, cui ecce obstrepunt multæ aues ex obscenis, corui & picæ, in arbore propè viam. Sclopum collimat, & displodit; visus sibi vnam certo ictu perculisse, & decidisse de ramo, reperit solam ferream clauem de cingulo muliebri delapsam, capit, & domum rediens narrat amico, &, num norit clauem? quærit, respondet alter se nosse, clauem vicinæ domus N. Itur ad domum, reperiunt ianuam clausam: inserunt in seram clauem, recludunt, ingrediuntur pro familiaritate, quæ illis cum Patrefamilias: ingressi Matremfamil. inueniunt

1 egregiè Farinac. hoc decet q. 47 a. n. 28.

2 And. Gail. lib. 2. obseru. 109 n. 8. Mins. ing. cen. 5. obseru. 98.

3 Couarr. 1. var. resol. c. 2. Rolan. à Valle cõs. 7. n. 47. tom. 1.

4 Sic sent. cõmu. explicat. Farinac. q. 43. n. 174. & nu. 177. & hanc etiam probat benè Binsfel. sup. indicio 5.

5 Farinac. à n. 176.

6 Carolina const. a. 44.

7 ibid.

8 Lud. Rom. sing. 323. Menoch & alii. quos sequitur Binsfeld. ind. 8. benè addẽs hoc indicium esse vehementissimum.

9 exemplum rei iudicatæ adfert Bapt. Zilletus cons. crimine. 79.

10 Binsfeld. indic. 4.

niunt glande latus ictam. Cape (*Lector*) & aliud certissimum, versabar anno 1587. Caleti, (quando, fælicibus auspiciis Sereniss. Archiducis ALBERTI vi expugnatum, à *Catholici Regis* militibus tenebatur) ad Pontem Nueleti duo signa Vvalonum præsidio posita limitem, contra Bolonienses tum hostes, tuebantur, sub vesperam sudo cœlo Procubitores duo vident nubem subnigram aduolare, & in ea videntur sibi audire confusas voces multorum, quos nulli videbant, tum alter audacior, quid hoc rei est? satin' securi? Si videtur; librabo arcubuziam in ipsam nubem, assentitur socius cum tonitru sclopi decidit ex nube ante pedes mulier ebria, nuda benè obeso corpore & media ætate, femur traiecta duplici vulnere, capta, se mentis impotem simulabat: nec ferè aliud adloquentibus referebat, quam; *Hostesne, an fœderati?* quid ad hæc, qui negāt transferri, negabunt credere sese, maneant increduli, quia nec oculatis, quos possem plurimos adducere, credent, non credent, cur, quia nec viderunt, nec audiuerūt & quosdam interrogauerunt, qui se nihil scire responderunt. Si quæ quis nescit, quia nescit, ideò non vera, verè illi, & rectè. An audeant profiteri se quæ in domestico conclaui gesta scire omnia, nescio. Non ideo tamen minùs gesta. Capiant & alia quæ alij oculati testes, non auriti tantum, in Actis iudiciariis Sacramento Veritatis adacti professi fuere, verbis ipsis Nicol. Remigij. Quæsitoris proponam. *Est Girumcuria* (inquit) *in Vogesorum prouincia castellum satis firmum, è cuius summa arce cùm tegularum aliquot ordines fulmine essent deiecti: Sebastiana Picarda non multò post (nempe X. Kal. Nouemb. 1580.) in eo pago sortilegij rea sortè, & id apud iudicem professa est dæmonis suáque simul opera esse patratum. Cum enim (inquit) è nube vnà in illam proruissemus, eo consilio, vt funditùs eam euerteremus, non fuit tamen in nostra potestate id exsequi: sed tantum pauxillulum id ruinæ attulimus vt esset quod eius conatus nos non omnino pœniteret. Simile huic est quod sequitur, Cuninus quidam nomine magistratum in D. Clementis fano Roncaij vbi commorabatur obtinens, Kal. Decembribus 1586. cum ruri fœnum inter domesticos curaret, cœlumque iam magnis tempestatibus commotum cerneret, domum fugam parabat: sed dum ad eam se instruit, subito fulminis ictu proximè se quercus sex radicitus vidit euersas, ac eam quæ septima loco adhuc stabat, totā, seu vnguibus laceratum ac discerptam. Cùm iam multò magis properaret, amissis etiam præ festinatione pileo ac instrumentis ijs quæ tum manibus gestabat: ecce, de integro audito fulminis fragore, illi visa est in summa quercu quæ in propinquo erat hærere mulier, qua (vt credibile est) nubes se eo impetu exonerarat. Eam igitur consideratiùs intuens, cognouit è vicinia esse vetulam quam ilico sic cœpit verbis increpare: Túne pessima ea es Margareta Vvarina: ad quam quantum nunc comperio non immerito ante hac sortilegij suspicio apud omnes pertinuit? vnde tu nunc nobis ades isto habitu? Cui illa, Ignosce mihi hoc quæso, ac celatum habe, quod nunc vides? faxo, si hoc ita de me promerueris, vt nunquam à me tibi tuisque, vel minima oriatur iniuria. Ac ne quis de istis addubitet, sciat, non modo esse probata Cunini illius testimonio quod iureiurando apud Quæstorem sanctissimè firmauit, sed etiam ipsius Vvarinæ agnitione, & extra tormenta sæpius repetita, & in ipso vitæ vltimo momento multis audientibus confirmata. Huc etiam pertinet, quod ex alijs quæstionibus capitalibus, eorúmque qui eas exercuerunt fida renunciatione compertum habeo. Coorta enim magno fragore, tonitribusque tempestate, qui armenta, reliquosque pecorum greges in collis Alemanni iugo custodiebant (is ad vicinos Huecariæ campos, quæ est in Vogesorum præfectura, pertinet) se, vt in operto essent in proximas siluas abdiderant: ecce vero illis ex improuiso visi sunt duo rustici summis arborum quæ proximè stabant ramis hærentes ac velut implicati, adeoque animis consternati, vt facile indicarent illuc non consilio, sed casu atque inauspicato aliquo impetu eo deuenisse. Tum autem vestitus fœditas atque deprauatio, quasi per*

lutũ, senteſq; omnes fuiſſent raptati ſuſpicionem adaugebat, eo loci à magiſtello ſuo eiectos detruſosq; fuiſſe, poſtquã is eos hac atq; illac more ſuo traxiſſet. Confirmabatur & id eo magis, quòd cùm illic tanto temporis ſpacio conſediſſent: quantum ſatis eſſet ad probandã aſſerendamq; oculorum fidem: momento tamen, aduertenteq; nemine dilapſi apparere deſiſſent. Tandem & dubitationem omnem amouit, quæ non lõgo poſt tempore ſubſecuta eſt illorum ea de re ſpõtanea, atq; armentariorum verbis confirmata confeſſio, cùm ad interrogata ex vinculis reſponderent. Eſt etiam villa, quæ ſe Bellimonte Vitellium cõtendentibus ſiniſtrorſum oſtendit: ibi in ſummum tectum cùm forte & iydem è procelloſa nube præcipites decidiſſent: magnaq; difficultate Rotarius (id erat alteri nomen) afficeretur, quemadmodum ex tam arduo loco ſe incolumes poſſent in terram demittere (nam & earum rerum adhuc erat rudis & inſolens, hæcq; illi ad inſanas huiuſmodi nimborum molitiones periclitata primùm fuerat abitio) Amantius, qui à prima pubertate in dæmonis ſeruitutem à parentibus abductus maturè ſe iys aſſueferat, ridens ibi infit: Bono animo es ſtultè, nam qui nos habet ſua poteſtate ad difficiliora habiles atque idoneos Magiſter, hoc etiam negotium facilè ac ſine vllo negotio expediet. Nec dictum res diutiùs morata eſt. Nam ſubito turbine vna correpti, ſine vlla noxa in terram ſunt depoſiti. Ipſa tota ſic contremiſcente domo, vt à fundamentis reuelli videretur. Hocq; ipſi diuerſi, totidem tamen verbis recenſuerunt. Imò & cum villaticis commiſſi, de die, deq; tumultu ac trepidatione omni, inter eos liberè ac conſtanter conuenit. Ac tãdem, quos viuos criminis ſocietas coniunxerat, eoſdem mortuos flamma iudicis condemnatione abſumpſit.] Hucuſq; Remigius. Idem *lib.3.c.* 12. cum hanc deuectionem multis exemplis egregiè adſtruxiſſet, ſic concludit, *Quid noſtris temporibus vulgatius, quam ſunt tum frequentes & aſſiduæ ſagarum de ea re aſſertiones, tum ijs conſentanea hominum teſtimonia, qui non per ſomnium, aut magicis artibus auerſos ſenſus, ſed oculis ſuis vidiſſe ſe illas nubibus excuſſas, vel ſummis arboribus ac textis perplexas hærere, vel humi attonitas iacere, conſtanti ſermone affirmarunt? Nec id quidem in triuio confabulantes, ſed in iure ſanctiſſimo rogati atque adacti, vti in ſuperiore diſputatione non ſemel eſt demonſtratum.*] nonne ſimilia accidere in Italia, quo ad Grillandi Lucretiam? nonne in Heluetiæ Schiltachio quoad Sagam illam Eraſmi *in Epiſtolis*? nonne in Batauia, quoad incautè curioſum illum adoleſcentem Ronſſei? Cur (dic Sodes) quod in Italia, Heluetia, Auſtraſia, Hollandia accidit, non potuit in Morinis contingere? Hoc ergo indiciũ ſatis firmatum.

vide lib 2.q. 16.

Pergo ad alia. His annumero oſſa vel teſtas locis planè alienis corporis eorum quos oderunt inſertas; vel quid ſimile patratum præter naturam, vt mirificum illud quam Valfracuriæ anno 1589. contigiſſe refert Remigius, de Iana Blaſia, eam cùm, quem vlciſci volebat, Claudium Girardum inuitaſſet, *vt vna ſecum ad focum pauxillulum ſedere non dedignaretur, atq; ex pomis, quæ recens ibi cocta videbat, ſibi quæ vellet haberet: & Girardus id facere non ſemel recuſaſſet, cauſans ſibi non eſſe diutiùs ibi morandi ocium, & omnino nullum eius cibi quẽ offerebat tum eſſe deſiderium: ex pomis illis vnum eius volæ manus cum tanto ardore adhæſit, vt alterã ei excutiendo ſtatim admouere cogeretur, verũ dum id facit, vtraq; ſic conglutinantur, vt in vnum coaluiſſe videretur, medij pomi ardore interim ſic increbreſcente, vt res illi parũ abeſſet ab inſania. Inclamat igitur obuios quoſq; obteſtans, vt ſui miſereſcerent. Adferre quiſq; pro ſe ei malo quod poterat remedium: hic aquam reſtinguendo ardori: ille inſtrumenta dirimendis ſeparandiſq; manibus: ſed cum nihil horum quidquam prodeſſet, & iã palã eſſet id illi mala aliqua arte confectum eſſe negotium, ex vicinis accurrens conſideratior vnus monuit, vti eo reduceretur vbi illum id malum primum inuaſiſſet. Quod cùm factum eſſet, cœpit bona illa Blaſia, ceu ridiculum quid contigiſſet, hominẽ ludibrio habere: nihilominuſq; à ſuperiore brachio ad manum vſq; quod intererat tantiſper demulcere,*

dum

dum id pomum illa excideret: quo facto confestim sedatus est dolor: cœperuntq; ei manus liberè vt ante facere officium.

Quibus indiciis annumerarim, aliud satis frequens, & quod accidit anno isto 1599. in Brabantiæ oppido primario, cùm maleficiatæ clarè & sæpiùs obuersatur figura (suppono esse alias mente sanam, nec imaginoso morbo laborantem) seu species ipsius maleficæ, ei minantis, vel eam vexantis. Quanquam hoc indicium solum non sit tam efficax, quàm præcedens. Item quàm foret, si vnus testis exceptione maior deponat se vidisse sagam propinantem equo, qui mox mortuus, potionē: aut si duo testes legitimi deponāt nominatum exercuisse actum aliquem, qui ex communi maleficorum praxi solet ad maleficium dirigi, v.g. quod stans in aqua, retrò tergum aquam proiecerit in aërem, vel quod, ante exortam mox grandinem, visus sit lapidem ferire bacillo: vel flores de variis arboribus lectos in ollam coniicere: vel virga aut manu percutere, vel inungere animal, quod paulo post mortuum. hæc ait Binsfeld. [1] esse indicia vrgentissima, quorum vnumquódque per se sufficiat ad torturam: quanto (si hoc verum, de quo dubito) certiùs est sufficere quando accedit ad nominationem complicis? 9. Si, cùm capiuntur, aliqua dicunt vel faciunt, quibus significent se sibi timere à morte, actum esse de se, néque se viuas manus iudicum euasuras [2]. 10. Confessio extraiudicialis rei siue accusati, duabus probata testibus, nisi error probetur, ita Binsfeld. [3] Sed hoc verùm est tantum in confessione huiusmodi speciali de certo facto; non de generali vt de incantatione tantum vel magia; item de facta seriò non ioco, nec non de verisimili atque possibili, vt postea docebo de confess. iudiciali.

Hæc sunt indicia maximè verisimilia & legitima: quando, quæ ad naturam atque plenitudinem eorum requisita sunt, concurrunt: & hæc haud dubiè non tantùm faciunt cum nominatione complicis concurrentia semiplenam probationem: adeò vt sic semper vnum istorum indiciorum cum nominatione tali, qualem requisiuimus, sufficiat ad torturam: sed etiam ex multorum sententia, quædam ex his sola sufficiunt: quod tamen non libenter practicarem: sed semper vellem vnum ex vrgentissimis, cum alio leuiore: vel plura semper leuiora concurrere.

N Conditiones autem requisitæ, vt vnum ex his cum denunciatione complicis ad torturam sufficiat etiam in exceptis, sunt sequentes, addite iis, quas superius iam posuimus suis locis: *primò* vt talis nominatio complicis, adeò verisimilis sit, vt vltra adminicula, illa, iudex ex ipso quoque testium numero, & qualitate deponentium, & persona eorum contra quos deponitur, & aliis facti circumstantiis quasi certò credat nominantem non mentiri [4]. 2. quod socius criminis socios nominans non patiatur nisi hunc vnum defectum: nam si plures habeat, etiamsi tantum duos (v.g. quod non tantùm sit infamis & criminosus, sed etiam sit vilis, abiectus, aleo, vel alias inhabilis) tunc ne in exceptis quidem faceret indicium ad inquisitionem specialem, nedum ad torturam [5], etiamsi in tortura suam nominationem confirmasset [6], quia hæc vnicum supplet defectum tantum: quod procedit multò fortius in nominante socio criminis inimico, periuro, vel vario, & sibi contrario [7]. 3. secundum quosdam nominatio contra eum, qui est bonæ famæ & existimationis, non valebit cum adminiculis, ad torturam: sed valebit, cùm bona fama duntaxat debilitaret indicia contraria [8], ideò considerandum potius quot & quanta sint ista indicia adminiculantia: vt si non superent bonam illam famam, tum vera sit hæc communis Dd. limitatio: si illam superent non debeat propterea nominatus tor-

1 Indic. 8.

2 Carolina d. c. 44.

3 Indic. 9. ex communi vt ait sententia.

4 c. in fidei fauorem. de hæret. in 6. pluri mos citat. Farin. q. 43. num. 177.

5 post Marf. Carrer. Boer. & alios. Farin. sup. nu. 178.

6 Bursat. cōsi. 69. & consil. 275. Bonacos. Kirchous. Mascard. qui omnes testantur esse cōmunē.

7 vide Farin. à nu. 179.

8 bene docet Farin. q. 47.

turam euadere [1]. 4. si deessent alia adminicula, non valeret ad torturam nominatio spontè ad nullam iudicis interrogationem à reo facta; quia hæc, ne indicij quidem vim tum haberet: sed si adsint alia adminicula, vult omnino Fari.[2] eam æquè valere ad torturam, ac valeret si ad interrogationem iudicis emanasset; & sic intelligendam communem Dd. dicentium: si reus nulla præcedente interrogatione complices nominet, non facere indicium. Et sanè hæc distinctio: quæ etiam Claro placuit, & Peguero [3], quoad inquisitionem; non minùs æqua videtur in foro conscientiæ, quoad torturam. In foro externo, quia durat præsumptio, quod testis, vltrò se offerens exanimi suspectus est, ideò tutiùs illic iudex faceret sequendo communem. Porrò quo ad duplicem casum, quem addit Farin. n. 192. scilicet procedere illam communem, primò quando quis nec carceratus, nec à iudice requisitus spontè iudicem adit, & reuelat crimen complicis; secundò, quando quis sponte reuelat delictum, de quo sibi impunitas promissa à iudice: ratione hac, quia primo casu tunc præsumitur denunciator siue accusator: secundo casu præsumitur corruptus promissione impunitatis. Equidem, quia vtrumque fundatur in præsumptione iuris potiùs quàm in facti veritate: putarem in conscientiæ foro, vbi veritas tantùm attenditur, posse iudicem hac nominatione re benè perpensa, vti ad inquirendum saltem: uam ad torquendum, non censeo. Sciendum 5. non prodesse adminicula quando tortura, in qua nominatus fuit socius, non fuit legitimè peracta seu decreta, puta sine præcedentibus indiciis. *Farinac. post alios num. 193. & seq.* Denique non valere dictum socij criminis ad torturam, etiam cum adminiculis, si potuit veritas actu vel habitu aliter haberi, quidam putant: sed eos meritò refellit Menochius *cas. 474. num 62.* quem sequitur Faric. *nu. 195. d. q. 43.* Ex quo restant quædam breuiter addenda, de indicio famæ, fugæ & minarum.

QVARTVM indicium est FAMÆ INDICIVM, de quo sciendum, vt fama sit idonea pro indicio, debere ortam esse à viris, nisi sit de re melius vel æquè perspecta fæminis, hoc est quando factum amplius vel æquè feminas tangit [4]; verbi gratia, de maleficio aborsus, vel sterilitatis, vel infanticidio & simil. ideo in strigarum delictis potest fama originem ducere à fæminis æquè ac viris. Item debet esse fama solida, non vaga aut varia, aut varia aut decrescens, aut contraria: sed constans, crescens, & vniformis ac eadem in toto populo [5]: alias, quando famæ sunt codtrariæ, si simul sunt ortæ, & testes vtrimque sint pares, vt & verisimilitudines æquales, negatiua tollit affirmatiuam, bona malam, & censetur negatiua, etiam quando testes aliqui dicunt se nihil scire, quia per hoc satis indicant non fuisse famam in toto populo. Si famæ simul non sint ortæ, posterior tollit priorem, nisi prior nitatur meliori testimonio, vel verisimiliori causa: tunc enim prior non tolleretur [6]. 3. debet fama orta fuisse tempore delicti commissi, vel statim post, non ex longo interuallo, nedum post accusationem, inquisitionem, vel incarcerationem [7]: nisi tamen causa, ex qua fama sumpsit originem, superuenerit post longum interuallum, accusationem, inquisitionem, vel incarcerationem: quia tunc quandocúnque superuenerit famæ causa, validum iudicium fama præbebit [8]. ratio est, quia non potuit antè initium sumere, cùm effectus causa sit posterior. 4. vt fama aliquid operetur, debet esse fama in loco delicti commissi, nec sufficit si sit alibi: locus autem delicti iuxta qualitatem & facti exigentiam, latiùs protenditur, vel in vicinia tantum, vel in parte oppidi, vel in toto oppido, vel in tota prouincia [9]. 5. Debet fama nec esse procurata, nec affectata [10]: ratio, quia hæc non est fama, sed hypocrisis & fictio. 6. Debet fama hæc mala per bonam famam non fuisse

1 Farin. q. 43. num. 188.

2 sup. nu. 190.

3 Clarus q. 21. Peguerus decis. crimin. 5. nu. 30.

4 Farin. q. 47. num. 161.

5 post Rol. cōsil. 3. vol 1. Mascard. de prob. & al. Farin n. 163.

6 vide Farin. à n. 165.

7 Carrer. tract. de indic. & tort. nu. 12, & 17 Folle. tract. crim. ver. detur capitula quod suffocauit vxor. num. 28.

8 post Bar. Alex. Salyc. Bos. & Mars. Farinac. n. 178.

9 Bald. & Salyc. in l. ea qui de C. de accus. rectè cōt. Bar.

10 Foller. sup. n. 35. post Bal. & Masc. lib. 2. de prob. cōcl. 948. nu. 8.

fuisse deleta. magna enim sunt bonæ famæ priuilegia. nam paribus momentis iudex debet inclinare in bonam famam [1]; testes non multo pauciores deponentes de bona fama præferuntur deponentibus pluribus de mala [2]. Fama bona in genere tollit malam in genere & in specie [3], est communis: & vera, quando mala in specie non est adiuta alio indicio: tunc enim puto tantum illam debilitaret, vt colligo ex dictis Vulpelli, Clari & Bossij coniunctis prout illa posuit Farinac. *nu.* 197. *& seqq.* tollit etiam omnem aliam delicti præsumptionem & indicium, adeò vt reum torquendum ex indiciis legitimis specificis præcedentibus, eripiat torturæ: secundùm nonnullos, quorum sententia à quibusdam communis vocatur [4]: attamen contraria est multorum meliùs rem discutientium, & praxi, & rationi magis consentanea, vt duntaxat bona hæc fama, quando ad malam famem accedit aliquod aliud indicium; minuat & debilitet indicia: non verò planè tollat [5], idque adhuc solùmodò si indicia leuia [6] & qualia qualia, non verò si sint particularia [7], aut grauia: & ideò adhuc posse tunc reum torqueri [8]; sed tamen (vt aliquid etiam bona fama operetur) debebit leuius torqueri, quæ videtur sententia Casoni [9]; & Farinacius addit hanc esse veritatem, & secundum eam in distinctè semper se vidisse iudicari. Plura etiam idē de mala fama (*a num.* 186. *ad fin. q. vsque ad fin. q.* 47.) quæ sic breuiter cape, commodiori ordine & clarius tradita.

Mala fama in genere alicuius facti facit delicti præsumptionem [10], dummodò mala fama sit in eodem delicti genere de quo quis inquiritur [11]; & si accedant adminicula sufficiet ad torturam [12], siue sit persona vilis, siue non: & siue sit delictum difficilis probationis siue non: nam Dd. [13] qui quoad personam vilem, & in delictis quæ sunt difficilis probationis, putant non requiri ad torturam alia indicia, præter famam malam in eodem delicti genere; sæui nimis sunt & adferunt non admodum consentanea iuri, quare Farinacius [14] eos meritò reprehendit: ideò nec in maleficiis quidem putarim iudicem absoluendum, qui hanc crudelitatem amplecteretur.

Famam exactè probare, quàm necessarium, tam rarum est in iudiciis: adeò vt Grammat. Senator Neapolitanus scripserit, se nunquam vidisse processum, in quo repererit famam publicam legitimè fuisse probatam, quod & Iulius Clarus & Vulpel. & alij egregij partim iudices, partim aduocati asseruerunt [15]. quare cùm in nostra materia, plerùmque contra sagas & striges ex famæ indicio procedatur, pergam eos iuuare, quibus deest larga supellex libraria, vel ocium iugentia illa volumina Farinacij, Bossij, Mascardi & al. percurrendi. Ad famam probandam requiritur 1. vt testes ad minus sint duo: nec sufficiat vnus omni exceptione maior [16]; sed vt minimum duo esse debent spectatæ, integræ, & optimæ opinionis ac fidei [17]: atque idipsum, quod sint tales, articulandum & probandum in processu, iuri communi magis consentaneum est; quando agitur ad inquisitionem particularem vel torturam, immò non benè faciunt iudices, qui communiter hoc solent prætermittere, licet aliquos pro se habeant Dd. reuera enim fundamentum istorum: quòd vnusquisque præsumatur idoneus & omni exceptione maior testis: in re tanti momenti, leuisculum est [18]. 2, *requiritur*, vt etiam non interrogati testes de fama exprimant causas, indicia, & coniecturas, quibus orta est fama, nec sufficeret quod dicant se audiuisse à multis, vel publicè, vel ita esse publicam famam [19]; nisi & causas & illa alia adderent: quibus additis, sufficeret dicere se ita audiuisse publicè dici: de quo statim amplius. 3. *requiritur*, vt testis sciat saltem rudi Mineruа de scribe

1 Peguer. decis. crim. 17. n. 13. Hector. Aemil. tract. de testib. verbo testis bonā vel malā n. 8. & 9
2 Aemil. sup. n. 14. & seq.
3 Bursat. cons. 315. vol 3.
4 ab Arnouo soliloqu. 37. & Bursat. consi. 165. vol. 2.
5 Vulpell. cōs. 105. Ludou. Peguer. decis. crim. 17. n. 13.
6 Vulp. cons 10. n. 4. Mere dad. cons. crim. 88. n. 77. lib. 2.
7 post alios Hector Aemil. sup. n. 17.
8 Clarus q. 60. v. frequens etiam.
9 de indic. & tort. tract. 1. c. 2. n. 5. Farinac. 192.
10 Masc. de prob. l. 1. cōcl. 831. nu. 10.
11 Masc. sup. Frauc. Personalis de indic. & tort. n. 56.
12 Cason. d. c. 2. n. 2. Clarus q. 21. vers. fama sola. Farinac. q. 23. n. 22.
13 Personal. & ab eo allegat. sup. n. 55 & 56.
14 d. q. 47. n. 206.
15 vide Farin nu. 207.
16 Masc. sup. conclus. 749. Hippol. Rimin. consi. 59. vol 1.
17 c. qualiter & quando de accusat.
18 vide Farin. à num. 211.
19 op. Simancas, de hæreti c. 65. post. nu. 37. Vulpell. consi. 30. n. 12.

ſcribere (non enim opus eſt exacta definitione, quam vix iuriſtæ & aduocati poſſunt dare) quid ſit fama: de qua deponit; ſaltem ſic, vt appareat iudici eum ſatis intelligere: quare reiici deberet, qui diceret ſe neſcire [1], vel diceret eſſe id quod per plures perſonas dicitur, vel quod publicè dicitur, vel quod per iſtum aut illum dicitur [2]: ſufficeret autem, nec de hoc interrogandus eſſet, ſi ex præcedentibus iudici conſtaret teſtem ſatis intelligere, quid ſit fama [3]. 4. *requiritur* vt ſpecificè deponat de fama in illis ipſis articulis, in quibus fama eſt articulata; nec ſufficeret quod in fine poneretur generalis clauſula de fama præced. omnium, &c. [4]. 5. *requiritur*, vt debeant exprimi auctores, à quibus fama eſt orta: & quidem probabilius eſt id obtinere, etiamſi interrogati de hoc non forent: & quod nominati iſti debeant eſſe alij, quam conteſtes: nec ſufficeret dicere ſe audiuiſſe à maiori parte populi, ſi poſtea diceret ſe non recordari, à quibus nec vllos poſſet nominare. nam ſi aliquos nominaret, & diceret ſe reliquorum non tenere nomina hoc ſufficeret: immò ſi fama foret orta ex probabilibus coniecturis & cauſis, hoc quintum requiſitum ceſſaret [5]. 6. *requiritur*, vt dicant teſtes, ſe audiuiſſe à maiori parte populi, vel ita dici à maiori populi parte [6], (ſi addant illius ciuitatis [7] vel etiam ſi id non addant, quia ſatis hoc intelligitur [8]) à maiori (inquam) parte populi id publicè dicentis, vel priuatim [9]: nec neceſſe eſt addi, & ita maiorem populi partem ſentire [10] ſufficit etiam ſi dicant, ſe audiſſe ſic dici per totam ciuitatem [11], non ſufficeret ſi dicant, ſe audiſſe à mille perſonis, vel à diuerſis perſonis, vel à multis perſonis, vel à pluribus & pluribus perſonis, quia nihil iſtorum ſignificat maiorem partem populi [12]. Sed quid ſi dicant ſe ita audiuiſſe publicè dici vel ita eſſe publicam vocem ſeu famam? tunc diſtinguendum. nam in criminalibus quando agitur dumtaxat ad habendam ſemiplenam probationem (v.g. ad torturam) hoc ſufficeret, quando teſtes ſimul adducerent cauſas & coniecturas veriſimiles, vnde orta eſſet fama; in ciuilibus verò hoc non ſufficeret: & ſic conciliat Bald. & Bart. contrarias opiniones Proſper Farinacius. *ſup. num.* 259. *cum ſeqq.* [13] *Septimo requirunt* nonnulli plures hos teſtes non eſſe ſingulares: ſed verius eſt, hoc non requiri & famam ſiue bonam ſiue malam poſſe probari per teſtes ſingulares, dummodo non ſint conteſtes in ſpecie famæ irrogatæ [14]. 8. *fama* probatur per decem teſtes, etiamſi non ſint vniformes, dummodò cauſas & auctores famæ benè exprimant, & alias ſint teſtes habiles: tamen non ſufficient ad torturam, niſi concurrant alia adminicula [15]. 9. *probari* poteſt fama etiam per ſcripturam, vt litteras bonorum virorum, per priuilegia, & inſtrumenta antiqua & alias ſcripturas autenticas; ſcripturæ autem non poſſunt eſſe pauciores duabus, imò ſaltem tres, & debent habere originem à diuerſis perſonis [16]. Hæc de probatione famæ in ſpecie.

Bona fama in ſpecie probandæ [17] hæc eſt regula, quod vnuſquiſque præſumitur in ſuo artificio vel ſtatu (etiamſi carnifex foret bonus, donec probetur malus: maximè ſi ſit natus ex bona patria, vel ex bonis parentibus, vel ſi ſit nobilis & diues, vel benè educatus: & ideò etiam quis præſumitur bonæ famæ: niſi tamen adeſſet ſceleris aliqua præſumptio ſpecialis. quia hæc excludit præſumptionem generalem. Fallit etiam regula [18] illa quando agitur de præiudicio tertij, tunc enim huiuſmodi bona fama eſt probanda. item quando hæc præſumptio bonæ famæ redundaret in præiudicium eius pro quo præſumitur (de quo vide Monach. *lib.* 5. *de præſumpt. præſumpt.* 1. *à nu.* 20.) item fallit in eo, qui alias fuit malus malæque famæ item in eo, qui dat operam rei malæ ſiue illicitæ. *Ad probationem famæ bonæ vel malæ in genere*, requiruntur eadem quæ ad probationem

1 Clarus §. fi. q. 6 nu. 18.
2 Rol. cõſ. 54. vol. 1. Natta conſ. 473. Viuius in lib. cõ mu. opin.
3 Maſcar. ſup. d. concl. 749. nu. 36.
4 Maſcar. ſup. concl. 752.
5 multis Farinac. à nu 228. vſque 236.
6 Bait. in l. de minore. §. plurium. D. de quæſt.
7 Fran. Herculan. de negati. 312. in fin
8 Bart. ſup. nu. 20.
9 Bald. in ca. præterea. n. 19. de teſtib.
10 Clarus ſup. q. 6 v. 15.
11 Capel. Tol. deciſ. 380 n. 9.
12 Salycet. in l. ea quidẽ nu. 119 C. de accuſat.
13 fuſe Farin. à n. 238.
14 de quibus Clarus §. fin. d. q. 6. n. 14.
15 Farina ſup. n. 265 & 304.
16 vid. Proſp. Farinac. ſup. à num. 267.
17 Maſcar. ſu. concl. 751. & concl. 911.
18 vide Farin. à nu. 277.

nem eius in specie, vnde valet argumentum à fama in specie, ad famam in genere.

Quintum est INDICIVM FVGÆ. de hoc regula prima est, quod fuga ante inquisitionem formatam vel accusationem porrectam, contra fugientem gignit ordinariè suspicionem & præsumptionem non leuem doli & delicti commissi [1]: non tamen sola, sine adminiculo alio, facit semiplenam probationem. quare neque sufficit sola ad torturam, quicquid multi dixerint: & loquor de fuga, quoad ipsum fugientem: nam de fuga complicis, non arbitror vnquam illam facere indicium contra complicem inculpatum, hoc est contra quem non sunt alia indicia. fugientem autem intelligo, etiam illum qui occultè latitat in ciuitate aut loco vbi habitat: eum quoque, quem ex signis euidentibus constat fugam adornare, inque magis si accesserit contumacia aduersus citationem: vel etiam fugerit per loca inuia & insolita, puta per saltus aut nemora, quæ non sunt in transitu: vel si inuentus in delicto aut præparatione, clamore populi fugatus fuit; quo casu etiam denegatis defensionibus posset torqueri, si clamor populi sit ortus ex probabili & verisimili causa, ad opinandum quod volebat delictum committere, sed clamore fuit impeditus [2]. Quod si metuit subitò, & ex improuiso se coniiciendum in carcerem: antequam capiatur: fugiens vel se occultans non præbet fuga indicium idoneum ad torturam: multo minùs, si iam captus ex manibus satellitum & ministrorum iustitiæ se eripiat, quantumuis iuridica & legitima sit captura, quod diligenter notandum contra multos [3]: & verissimum est, quando quis etiam ex interuallo postquam elapsus fuit, vel spontè iterum comparet, vel inuitus iterum captus fuit: quod maximè obtinet in iis, qui vel propter debilitatem carceris incommoda ægrè possunt ferre, vt de se testatur Demosthenes [4]; vel quibus admodum verecundum sit incarcerari, propter genus, vel dignitatem, vel professionem. Spontè dicitur rediisse: qui, cùm possit iterum fugere, permittit se capi vel citatus comparet. Est autem hæc spontanea comparitio (si ante bannum fiat) adeò potens, vt fugam planè expurget, cætera verò indicia omnia debilitet: ideò si propter illa antea poterat torqueri, iudex eum iam non poterit torquere, ex plurimorum Dd. sententia, vel non poterit nisi leuiùs multò torquere, iuxt. Farina. *num.* 55. REG. 2. est Post accusationem vel inquisitionem fuga in criminalibus causis, quando agitur de pœna luenda in corpore, adhuc non præbet indicium sufficiens ad torturam: etiamsi accederent alia adminicula. nam adminicula hæc tantum ante inquisitionem operantur & non postquam fuit inquisitio cæpta, quia post inquisitionem captam fuga non præbet vllum indicium [5]: & ideò alia indicia huic non possunt adminiculari, quod nullum est. Quod si alia indicia sint multa, & vrgentia, ac grauia, illa vim suam habebunt: non verò huic, quod nullum est: adminiculari sunt dicenda. REG. 3. Hæc obtinere puto etiamsi iudex non habeat famam crudelis, neque comminatus sit se malè tractaturum. ratio, quia molestiæ iudiciales, & grauissima caussarum criminalium incommoda, reuera sunt iusta metus & fugæ caussa: quando verò illorum duorum alterum accederet, fatentur omnes fugam nullum indicium præbere [6]. REG. 4. Fuga cum quantumuis multis adminiculis aliis, non sufficit ad condemnandum pœna corporali vel ordinaria: si verò esset iuncta cum vno teste exceptione omni maiore & oculato, tunc posset sufficere ad condemnationem pœnæ pecuniariæ & extraordinariæ [7]. REG. 5. Causa probabilis fugæ probatur, per iusiurandum fugientis, quando constat de caussa probabili; etiamsi præsumi

Vide Prosper. Farinac q. 48. per tot. & Clarum q. 21.
1 Mascard. multis li. 1. de probat concl. 819. & concl. 531.
2 vide Farin. nu. 12.
3 hoc contra Carrer. & Foller. benè Far. à nu. 14. docuit.
4 epist. 2.
5 Bart. & communiter omnes Peguer. decis crim. 17. n. 31. Clarus q. 21. n. 23 Farinac. nm. 27.
6 Farinac. nu. 47.
7 Farinac. nu. 69.

sumi aliunde possit eum non propter hanc causam, sed propter delictum discessisse; verbi gratia, dicit quis se discessisse, quia timebat accusari vel incarcerari; si constet hæc comminata vel præparata fuisse, statur iuramento quod ob eam causam discesserit [1]. SEXTVM est INDICIVM MINARVM. circa quòd nota differre iactantiam à minis, Iactitare se dicitur, qui dicit se posse vltionem sumere, offendere, delinquere, &c. si vellet: minari verò, qui dicit se velle facere, siue se facturum. hoc duo perperam nonnulli confundunt; etiam in aliis rebus. Sit conclusio, *quoad minarum indicium.* quando damnum vel delictum est subsecutum, communis sententia est, siue iactauerit quis se, siue minatus fuerit, efficax hoc indicium esse ad torturam; quando minans vel iactans est persona potens, malæ vitæ, & solita minas exsequi [2]: intellige si sit dubium, quis delictum commiserit, & minator in hoc ipso delicto sit malæ famæ [3]. ratio est, quia in hoc casu idem est animus iactantis & minantis. hoc verum in foro externo, quia talis illic præsumitur: in interno tamen foro, puto inter minas & iactantiam distinguendum confessario, & diligenter quærendum an iactitarit animo adimplendi, necne. Nam grauius longe est peccatum eius qui iactitauit vel minatus cum desiderio exequendi & exsecutus; immo duplex est peccatum. Similiter in foro [4] externo idem est si quis expresè vel tacitè siue ænigmaticè minetur occidere, aut vulnerare (verbi gratia, faciam ne doleat tibi caput, extraham tibi pennam de ala, &c.) sed in foro interno in æquiuoca seu obscura locutione scrutanda est mens loquentis. Et hoc quod diximus de homine malæ famæ & solito exequi; locum habet, quando non accedunt alia adminiculantia indicia: nam si accederent alia, tunc ex solis minis, & mox subsecuto delicto posset subiici torturæ etiam non solitus exsequi [5]. Hæc limitanda, primò si offensus haberet alios etiam inimicos præter minantem; tum enim debet iudex esse valdè circumspectus, & considerare an sufficientes sint minæ, & an forrè alius inimicus hoc tegmine fretus offenderit, vt narrat accidisse Paris de Puteo, & ex eo alij [6] 2. limit. quando delictum non esset subsecutum incontinenti, sed ex interuallo; hoc autem decernere permittitur iudicis arbitrio? qui considerare debet qualitatem personarum, & an ante habuerit opportunitatem delicti committendi. nam si statim non habuit, & fecit statim ac eam nactus est, interuallum nihil eleuat indicium [7]. Tertiò fallit quod diximus esse indicium sufficiens huiusmodi minas? si sint ambiguæ, & quæ possunt significare vindictam legitimam siue iuris, & licito modo (verbi gratia, vlciscar, solues, pœnitebit te, non sic abibit & talia) [8] quod certè verum est, si minator solitus sit via iuris se vlcisci: verùm si consueuit se vindicare via facti (vt solent sortiarij) in his iudex potiùs debet sequi sententiam Parid. de Puteo volentis, etiam tum fore indicium ad torturam [9]. 4. minæ debent fuisse specificæ seu de eodem quod subsecutum fuit delicto. sic nonnulli post Spec. & Dec. quorum doctrina (vt rectè Farinac.) tantum est admittenda, quando minæ prolatæ fuere in aliqua certa specie, & subsequitur delictum planè alterius speciei, quod non continetur sub specie comminata, neque est præparatio seu gradus quidam ad illud. (verbi gratia, quãdo quis minatur occidere, & secutum est domus incendium [10].) Sed si minæ fuerunt in genere prolatæ (verbi gratia, dolebit tibi caput, faciam ne hic intres ne loquaris, &c.) & delictum illa generali significatione continetur; vel si delictum plus nocuit, vel minus quàm minatum fuit, sed effectus tamen est quid ordinatum ad minas? tunc adhuc locum habebit regula (verbi gratia, si in quem minæ occidendi prolatæ, inueniatur tantum vulneratus, vel è contra. quia vulnera

1 Farinac. nu. 44 & seqq.

2 arg. l. metum C. quod met. caus. Farinac. q. 50. n. 7. & 9.

3 rectè Clar. q. 21. n. 37. Puer. d. decis. crim. 17. nu. 11.

4 Farinac. n. 8.

5 Menoch. de præsumpt. l. 1. q. 89. num. 62. Farin. num. 11.

6 vide Farin. nu. 13.

7 vide Farin. a nu. 14.

8 Osasc. cons. 64. num. 55.

9 Farin. n. 22.

10 vt bene Natta cōs. 42. nu. 2.

vulnera nequeumt ad certam menſuram dari. [1]) 5.limit. procedere regulam, quando minæ non fuerunt reuocatæ,& quando erant prælatæ animo ſedato, & poſt interuallum à prætenſa iniuria : ſic,vt queant dici proceſſiſſe ex animo deliberato:non ex calore iracundiæ [2]. 6.limit.vt minæ ſint abſolutæ. Nam ſi fuerint conditionatæ (verbi gratia , faciam ſi tu adhuc tranſieris hac &ç.)tunc nihil operantur niſi ſufficienter probata conditione in minis appoſita [3]. 7. debent minæ apparere , hoc eſt probari per duos teſtes efficaciter, quos oportet ſaltem eſſe concordes in qualitate minarum , licet diſcordent in loco & tempore [4]: alias ſi eſſent omnino ſingulares , vel eſſet vnicus tantum teſtis,minæ non facerent indicium ad torturam, ſed tantum ad faciendam inquiſitionem generalem ſufficerent.8.ad torturam ſufficerent minæ hominis ſoliti exſequi,cum cauſa præexiſtente minarum,vtpote honor læſus , odium , vtilitas aut quid ſimile: quod ſi ad conſuetudinẽ exſequendi,& caũſam,accederent alia adminicula præſumptionum (vt pote inimicitia)tunc etiam ad condemnandum ſufficere tales minas cenſet Farinac.poſt multos quos allegat [5]; non quidem ad pænam ordinariam , ſed extraordinariam , & pecuniariam non corporalem. quod fateor, quando concurrunt minæ,inimicitiæ,delictum , & conſuetudo exſequendi:idque facilius in excepto & occulto difficiliſque probationis crimine noſtro ſortilegij admiſerim , quàm in aliis:tamen ſemper propenderem in ſententiam negantium [6] vnquam in vllo crimine licere ex huiuſmodi indiciis tantum remotis ad condemnationem procedere.

1 Farinac. à n. 24.|

2 Farinac. nu. 27.

3 Farin. num. 32.

4 Farinac. à n. 40.

5 vide nu. 30. 36.& 39.

6 Franc. Caſonus de indi. tract.7.c.1.nu. 17. Diaz. reg. 370.Ant. Gomez to.3.c.12. n.15. Sarment. Epiſc. Geennenſ lib.1. Select.c.1.

SECTIO IIII.

De aliis indiciis minus vrgentibus & minus certis.

R PRimum eſt, quando quis potuit maleficium impedire & non fecit ; ſi tenebatur non lege tantùm caritatis (quas omnes hominus tenentur) ſed etiam lege iuſtitiæ,vt puta ratione officij;tunc puto vrgentem præſumptionem occultæ ſocietatis induci [7];& talem non prohibentem eſſe plectendum pœna ſaltem extraordinaria [8].quando aliqua adhuc adminicula accedũt; intellige primò poſſe torqueri : & , ſi poſt torturam neceſſaria reliqua adſint , ad condemnationem iuxta dicta paulo antè in fine præcedentis ſectionis etiam poſſe procedi. Quod notandum eſt procuratoribus , & aduocatis fiſci,& ſimilibus officiatis iuſtitiæ. Sed,ſi quis tantum tenebatur obuiare ex præcepto caritatis;tunc non puto iſtud indicium ſufficere ad torturã,ſi alia nulla coniectura concurrit,maxime ſi poſtea non aſſociauit ſe ſic delinquenti [9]. Et hæc limitant DD. quidam in crimine læſæ Maieſtatis,quos ſequitur Iul.Clar.& non eſt dubitandum de foro externo ibi enim non reuelans hoc crimen punitur:ſicut & ſerui qui non defenderunt Dominum occiſum [10].In foro cõſcientiæ neque hos ſeruos,neque alios illos, ne in crimine quidem læſæ Maieſtatis , putarim ad reſtitutionem damnorum teneri [11]. Hinc patet indicium & præſumptionem induci contra iudices : qui omittunt vel negligunt maleficos punire ad quod tenentur ratione officij , vt dixi. vt & belli dux ratione militum : & prælatus , ſubditorum. quæ eſt communis ſententia, *arg.cap. qui poteſt , 23. q.3.cap.negligere 2. q.7. Simanc.in praxi tit.15.Capic. deciſ.130.num.67. Plaza epit.d.lict. cap. 28 nu.30.& 31.Nicol. Moron.de fide treug.& pac.q.138.num.41.*& hi omnes quia iure ad hoc tenebantur,ad reſtitutionem damnorum ex omiſſione hac ortorum parti læſæ tenentur : neque obſtat Cou. & Med. citati : loquuntur enim de iis qui tantum tenebantur obuiare ex caritate?

7 ca.ſicut dignum §. illi etiam de hom. c. qui poteſt &c.quantæ de ſent.excomm. c.non in inferenda 23. q. 3. cum ſim.

8 Gandin. tit. de præſumpt. & ind.in dub. n.24. Menoc. de arb.caſ.355. nu.7.quos ſie interpretatur.

9 ſic intelligo ſenteutiam cõmunẽ , quam ſeqq.Ant.Gomeſ.d. l. 3. tit. de homi. n.4. & in tit.de læſ. maieſt.num.8. Clar.§. fin. q. 87.n. 3. & Farina. q.51.u 6.

10 l.1.§ ſed & in eo D. ad Syllam.

11 ſic bene Clarus ſupra poſt Io.Medinam & Couar. ibi citatos.

quoad seruos domini occisi, aliud est. quia, licet puniantur in foro externo, id fit propter præsumptionem, & ideo in foro conscientiæ non tenentur ad restitutionem.

2. est quando quis patrocinatur spontè maleficis, & conatur criminis enormitatem eleuare, & contendit, non esse credendum iis, quæ de illis certò narrantur, & ea omnia vana esse & delira, aliáque huiusmodi, sicut fecere VVierus hæreticus, & nostris temporibus quidam Calidius Losæus Theologus, cuius animæ Deus parcat; qui dum viueret fuit, eo nomine suspectus insinceræ fidei, & Bruxellæ incarceratus, & Treuiris expulsus: quia libellum parauerat, & conabatur clanculum Coloniæ (quod hic inserendum duxi, vt, si forte infælix iste partus postumus, cum noxa publica, lucem aspexerit, vel scripta exemplaria, vt solent opera tenebrarum, clàm distribuantur, sibi quisque caueat: ne specie pietatis impietatem hauriat) parauerat inquam, & conabatur libellum edere in hanc sententiam, coactúsque fuit abiurare huiusmodi dicta, scriptáque, & meritò. sic enim natura comparatum est, vt quæ quisque lubenter & proteruè defendit, ea non fugiat, neque se illis facilè abstineat; à quibus verò se abstinet, ea non multùm laboret, cum inuidia & molestia, tueri. Deinde vt plurimum tales postea deprehenduntur occultæ societatis rei. Estque hæc persuasio diligenter vitanda, cùm omnibus, tum maximè procuratoribus, aduocatis, iudicibus. VVierus, si credimus Crespeto *discur. 3. de odio Satanæ* hanc defensionem suscepit, quia ob Magiæ crimen pœnam mortis verebatur. Ex Iaquerij *flagello Fascinariorum* constat, per Edelinum Doctorem Sorbonicum hoc Diabolum conatum persuadere mortalibus. Iaquerij verba sunt: *non immerito creditur quod dæmones, qui hæresim & sectam abominalem fascinariorum erexerunt, induxerunt assertores ad credendum & pertinaciter asseuerandum: quod ea quæ per maleficos fascinarios fiunt in cultu dæmonum, non sunt nisi illusiones dormientium. hoc autem luce clariùs patet ex processu facto cuidam magistro in Theologia [addit Monstreletus p. 3. Chronic. eum fuisse Priorem S. Germani in loco quem vocant Galli* en l'haye; *& ante fuisse monachum ordinis D. Augustini & priùs etiam aliorum ordinum. vnde hominis inconstantiam facilè notes.] Super huiusmodi hæresi & secta deprehenso: qui spontè confessus fuit & detexit, quo modo in cultu dæmonis ipse cum pluribus aliis complicibus realiter & pluries conuenit, quem dæmonem inter eos vidit & coluit apparentem, quandóque in forma hominis, quandóque in forma hirci, vbi abnegauit Deum, & fidem catholicam, Beatamq; virginem & crucem. Prædictus autẽ Magister vocatus Mag. Guilhelmus Adeline anno Domini* M. CCCC. LIII. *die duodecima mensis Septemb. [Monstreletus vocat Guil. Edelin, & dicit hanc sententiam latam mense Decembri, in Vigilia Natiuitatis Dominicæ. in cæteris conueniunt, de loco, de anno, de confessione, de pœna.] in capella Episcopali Ebroicensi iudicialiter coram iudicibus fidei, cùm lacrymis in terrã prostratus, exhibuit quandam schedulã continentem sua commissa contra fidem in dicta hæresi & secta, offerendo prædictis iudicibus abiurationem. Ipsa autem schedula continebat inter cætera, quod quando ipse fuit introductus ad dictam sectam Diabolus asserebat, quod ipse Mag. Guilhelmus benè posset si vellet, argumẽtare eiusdem dæmonis dominatum, præcipiẽdo eidem Mag. Guilhelmo prædicare, quod eiusmodi secta non erat nisi illusio, & quòd hoc prædicaret ad contendandum populum patriæ, vbi tunc morabatur ipse Magister Guilhelmus. Hun Mag. Guilhelmus ego qui hæc scribo noui, & frequentissimè vidi antequam esset de hoc crimine suspectus.]* hæc Iaquer. *flagelli hæreticor. fascinar. c.* 4. Nostris temporibus summa ope & vi Doctor Vlaet, vnus ex Principis Electoris Treuirici Cõsiliariis, hoc idem contendebat; sed ei se fortiter, eruditè conscripta confutatione erroris, Pet. Binsfeldius opposuit, *edita Disputatione ad Confession. Maleficar.* Captus

ptus ille Vlaëtius, crimen tandem, fraudémque confessus, vt & Edelinus, flammis feralibus consumptus fuit. Indicium hoc nititur aperta iuris præsumptione *l. vni. C. de priua. carcerib. & c. error. 84. d. & docent* Pet. Loyherius *libr. 2. de spectris fol. 526.* Ludouicus Richeaumeus noster, *in libr. trium Discursuum*, Iaquerius, Michaël. Remig. Bodinus, Crespet. & alij. Oratos velim Iudices (quos ego talia perperam effutire intelligo) vt dignentur has Disquisitiones nostras legere, & in singula inquirere: displicebunt, refellant: quæ refellere nequibunt, iis fastu & obstinatione seclusis, assentiantur. Irridere, comtemnere, nec legere, intelligereúe velle; vanitatis, non grauitatis est, inscitiæ non sapientiæ, scurrarum non Iustitiæ Sacerdotum. Solo autem Canone illo, *Episcopi 26. q. 5.* niti; & verba vrgere, non senтétiam: nec ad ipsa quidem verba satis attendere; totámque canonis seriem; sed frustulatim eum discerpere; nec explicationem Theologorum, & Canonistarum doctissimorum admittere; nec iudicium suum communi omnium Europæ Catholicorum sæcularis & Ecclesiastici fori Tribunalium praxi, rerúmque iudicatarum auctoritati submittere: sed vnum malle Vvierum, aut alterum, reprobæ religionis hominem, sequi & cum scandalo audientium publicè ista iactare; quid aliud est, quam Tribunalia omnia Catholica inscitiæ, iniustitiæ, crudelitatis damnare? quam maleficis & eorum sceleri habenas permittere ad nocendum? quam reip. & humano generi toti, & Deo optimo maximo tali conniuentia patrocinióque teterrimæ apostasiæ, atrocissimam iniuriam inferre? *vide dicta sup. lib. 2. q. 16. & dicenda infra hoc eod. lib. 5. sect. 16. litt. VV. Vbi c. episcopi fusissimè explicabo.*

3. est, cùm sortiarij, vt plurimum etiam sint hæretici; eos qui scienter defendunt ipsos & errores eorum esse ipsis deteriores, proque sociis habendos[1]; qui nesciunt esse sortiarios, hi puniendi non sunt, vt tales; nisi sua defensione iudicis officium impediant[2]. Qui scientes esse sortiarios non defendunt errorem, sed personam tantum; illi se valdè suspectos reddunt, & contra illos specialiter inquiri potest, & ob defensionem hanc sunt puniendi[3]. vt & aduocati & notarij, illi si, scienter & spontè in iudicio patrocinantur, venia non petita, vel ad hoc à iudice non deputati; hi, si instrumenta scienter illis confecerint. Quod si iudices, vel Domini eos in suis iurisdictionibus, aut terris defenderint; primò sunt excommunicandi, & post pertinaciam officiis, dignitatibus, & bonis priuandi, & in exilium mittendi[4], vt regiis Hispaniæ & Siciliæ constitutionibus iustissimè cauetur. fallit hæc 3. regula, quando sortiarij non sunt hæretici.

4. Quod de defensoribus dictum, idem de fautoribus obtinet; qui verbis, factis, consilio, vel pecunia eos iuuant[5].

5. Maiorem etiam præsumptionem de se præbent occultatores siue receptatores eorum[6] si scienter hoc fecerint[7], vel non vi coacti. Quod, si contra occultatorem occurrat alia præterea præsumptio, cogitur ipse vim vel ignorantiam probare; vt si sit amicus[8], vel consanguineus: neque hic cognatio excusat à pœna in totum[9], sed tamen causa est lenioris multò punitionis; maximè si sit valdè arcta necessitudo, vt coniugum, filiorum, fratrum[10]. Hæc quoque locum tantum habent, quando maleficium est iunctum cum hæresi.

6. Tenentur omnes, si maleficium sit coniunctum cum hæresi, maleficium denunciare (quod extra confessionem cognouerint) & iudicibus indicare[1]: &, qui hoc non faceret meritò præsumitur socius, argumento fautorum ac receptatorum Sed quæritur V. *debeat hoc casu præmitti correctio fraterna?* si constaret

1 c. qui alior. 24. q. 3. c. qui consentit. 11. qu. 3.
2 c. accusatus. §. vlt. de hære. in 6.
3 c. excõmunicamus. §. credentes de here. Brunus lib. 5 de hæret. ca. 15. Simanc. in pract. tit 14.
4 ca. si aduersus. de hæret.
5 2. paral. 19. v. 1. Turrecremа. Summ. de Eccles. 2. p. li. 4. c. 21.
6. l. 1. & 2. de receptat.
7 Bart. in d. l. 1. text. in l. 1. C. de recepta.
8 c. cum oporteat de accusat. l. si vicinis C. de nupt.
9 c. legi. 22. q. 8. c. infidelis 28. q. 1.
10 l. vlt. de recep. cum sim.
11 Deut. 13. & 17. Plato. lib. 10. de legibus D. Leo homi. 4. de collect. & homil. 4. de. ieiun. D. Tho. & Caiet. 2. 2. q. 33. a. 7.

 staret

ſtaret maleficium non eſſe coniunctum cum hæreſi, nemo dubitat eſſe correctionis fraternæ ſeruandum ordinem: ſed quia hoc eſt de planè rarò contingentibus, quoad ſtriges & ſortiarias & veros magos dæmoniacos, ideò quoad hos, omnino cenſeo hac in re idem dicendum quod de hæreticis, de quibus DD. ſollicitè diſputarunt [1]. *In primis* ſi hæreticus eſt dogmatiſta; protinus debet iudicibus deferri. vt cautum lege diuina *Deuteron. cap. 13. & 17.* ratio. quia nulla moraliter ſpes ſuppetit tales admotione corrigendos: & iuxta D. Paullum; *mali homines & ſeductores proficient in peius errantes & in errorem mittentes.* (2. Tim. 3.) vnde conſequitur quotieſcumque probabiliter conſtat non redituros admonitione ad ſanam mentem, ſtatim denunciandos [2]. quia periculum eſt, ne ſermo eorum vt cancer ſerpat. quare commune bonum præferendum eſt vnius priuatæ famæ: & cum talis iudicio ſuo pluſquam iudicio Eccleſiæ tribuat, ſtultum ſit ſperare quod priuati hominis admonitionem auſcultaturus & crediturus. Et hoc verum de omnibus, quos conſtat malitia errare; nam hi ſolent eſſe pertinaces. huiuſmodi ergo tenetur quiſque ſub mortali deferre. *Secundò* ſi conſtat aliquem ex ignorantia errare, & certum ſit moraliter, ſiue firmiter creditur poſt admonitionem emendandus, & correctio profutura; tunc præmittenda eſt admonitio fraterna [3]. *Tertiò*, ſi dubium ſit vtrum correctio profutura néc ne, & vtrum ex malitia an ex ignorantia peccet; hoc eſt, ſi dubitetur probabiliter de eius pertinaciâ; tunc res eſt dubia. quidam cenſent tunc prius legitimè admonendum [4], quam denunciandum: & legitimè admonere vocant, quando quis admonetur ab habente auctoritatem prælationis, iudicij, & eruditionis; ita vt teneatur illi credere. nam non eſt dicendus admonitionem contemſiſſe, qui non credidit ei, cui credere non tenebatur. hæc ſententia eſt valdè æqua. Reip. tamen videtur vtilior ſententia contraria, nempe hoc caſu deferendum Eccleſiæ [5], argumenta pro ſententia hac ſunt. tum quia in re dubia non eſt reſp. Chriſtiana in diſcrimen adducenda, ſemper enim ſubeſt periculum moræ & ſubuerſionis aliorum: & lege naturæ bonum commune particulari præponendum, tum quia ſi reus ille non erat bonæ famæ, parùm refert eam iuſtè lædi: ſi vero erat, hoc ipſo magis nocere reip. potuiſſet, cuius bonum præferendum eius exiſtimationi. tum quia vel errabat ex mera malitia, & tunc iuſtiſſimè delatus fuit: aut errabat ignorantia, & tunc iudices vel eum non comprehendent, vel comprehenſum abſoluent, & vtroq; caſu ſalua erit eius fama Ex his infero *in Magiæ crimine* (* quia lamię ſemper ſunt valdè pertinaces, & vix fieri poteſt vt ex ignorantia peccent: & ſemper mora eſt damnoſa aliis) *ideo ſemper ſub Mortali vnumquemq; teneri confeſtim eas denunciare, etiamſi cum hæreſi non ſit coniunctum earum crimen: & ideo qui non reuelant hoc crimen, extra confeſſ. ſacramentalē acceptum, indicium contra ſe, ſaltem ad inquiſitionē etiā ſpecialem, præbere,* quod miror DD. non obſeruaſſe. Opinor omiſiſſe quia comprehendebant ſub crimine hæreſis; vt Sancta Inquiſitio facit in Hiſpania. Deinde ſagæ reuelandæ ſunt, quia delictum earum non cenſetur commiſſū, ſed committendum: & damna impendent proximo, reip. ideò in cō ſcientia quis non poteſt tacere: hoc enim in genere Doctores communiter de conſcientiæ foro recipiunt in quouis crimine committendo [6]: Peccabit ergo hoc non faciens, ſed contra charitatem. non contra iuſtitiam, idque omittendo non committendo: ideò non tenebitur ad reſtitutionem, ad damna & intereſſe partis [7] niſi ſit talis qui ex iuris præſcripto reuelare tenebatur [8].

7: indicium ſumitur ex mendacio rei, quod ſemper ſufficit ad inquirendum: non verò ſufficit ad torturam, niſi ſit adiutum aliis præſumptionibus [9].

1 Bernardinus Areualus lib. de frater. correct. concl 6. propoſ. 6. Alf. a Caſtro. lib. 2. de iuſt. hæret. punit. cap 25. Sotus li. de rat. teg. ſecre. mēb. 2. q. 4. & li 5. de iuſt. & iu. q. 5. a. 1. Can. libr. 12. de loc. Theolog. c. 9. D Banez. 1. 2. q. 33. a. vlt. dubiis 2. Simāc. ſupr. cap. 21.
2 eſt cōmunis ſententia citatorum & prçterea DD. in 4. d. 19.
3 eſt Durādi d. d 19. & citatorum communis.
4 Bann ſupr.
5 ſic poſt Areual. & Soto. (quos citat) Simanc. n. 12.

* NOTA.
6 fusè Petr. Plaza Epito. delict c. 22. n. 17. Ant. Gomez. d. tom. 3. tit. de homic. n. 4. & tit. de læſ. maieſtat. n. 9. Menoch. ſupra caſ. 355. num. 2.
7 poſt Med. & Couarr. bene Clarus d. q. 87. & Farinac. ſupr. n. 25.
8 Sot. quē refert & ſequitur Meno. ſupra. n 3. & melius loquens Petr. Nauarra de reſtit. l. 2. c. 2. n 11. & 17.
9 poſt innu. fere Farinac. q. 52. n. 6. & 8.

Intel

Intellige mendacium facere indicium, si concurrant sequentia, nempe si sit circa qualitates & circunstantias substantiales siue proximas delicti(vt circa tempus vel locum delicti)non circa remotas,(vt locú originis & rei circa ea, quæ, si verè dixisset, reo præiudicassent in hac causa:&reus non habet pro se vllu indicium innocentiæ, vt puta vnum testem, bonam famam, vel quid simile: & mendacium euidenter est probatum.

8. est rei variatio adiuta aliquo alio præiudicio, idque circa qualitates & circumst. proximas delicto(vt dictum de mendacio)& ea quæ immediatè rei defensionem respiciunt. Reus variat, qui modò dicit vnum, modò aliud: hæc variatio facit indicium ad torturam, cùm emanat ante torturam in examine;& ad vlteriorem torturam, cùm contingit in tortura, & ad nouam, quando post præcedentem contingit [1]: dummodo præcedens tortura facta sit ex indiciis legitimis: & dummodo præcedentia indicia non sint satis per torturam expurgata: nam si forent expurgata sufficienter, non possent amplius interrogari super delicto [2]. nó noceret etiam variatio si nata esset ex obliuione, vel alia caussa probabili, verbi gratia, si se corrigendo reus variasset: his enim caussis deest doli omnis suspicio [3].

9. est vacillatio & titubatio, quando quis loquitur tremens, trepidans, timens, vel pallens, vel sudans præ angustia timoris; & notarius illud indicium scripsit: tunc volunt hoc esse idoneum indicium ad torturam cum variatione præcedentis numeri. Bart & alij fundamentum huius sententiæ est, quia oculus & vultus solent esse animi indices, vt ex sacris litteris & prophanis scriptoribus probat Simancas [4]: sed adhuc existimo istud indicium non esse sufficiens cum variatione, quia nimis est fallax & dubium, & debile. quia multis hoc contingit, dumtaxat sollicitis de proprio honore, & metuentibus potentiam aduersariorum, aut iudicum asperitatem, quamuis innocentissimi sint: adeò, vt plerúmque nesciant præ perturbatione, quid dicant, vt benè Nouel. Paris, & alij apud Farinac [5].

10. Si cum instrumento magicæ noxæ visus esset de loco exire fugiens, pallénsque, in quo loco inuentus est aliquis læsus vel res maleficiata: hoc indicium omnino puto esse propinquum & sufficiens ad torturam per se solum, vt in simili fatentur omnes de exeunte timido & pallido cum gladio cruento ex domo vbi occisus inuentus [6]: immò communiorē & veriorem sententia esse volunt [7] hoc sufficere ad condemnationem, maximè si alia accedant indicia [8]. Sed quicquid hi dicant, ego sequor Gand. Boer. & Ioan, And. contrarium volentes [9]: nempe nec sic quidem esse sufficiens indicium ad condemnationem. Miror autem Farinac. fateri hoc non esse verum de domo habente duo ostia, & tamen putare verum de via publica vel agro: cuius haud dubiè plures sunt loci egrediendi & ingrediendi [10]. Facilius autē admiserim sententiā illam communē in pœna dumtaxat pecuniaria, non verò in ordinaria, vel extraordinaria corporali: nihilominus etiam quoad pecuniariam, quia Farinacius [11], cum Claro, fatetur iudicem non teneri eam infligere sed tantum posse si velit: semper sim auctor, ex hoc indicio ne procedat ad vllam condemnationem.

11. est conuersatio cum malis hominibus infamatis de eodem delicti genere, eaque stricta continua: sed hoc indicium est valdè generale & remotum tendens potiùs ad diffamationem, quam vt per se sit indicium. egimus de illo præced. sectione.

12. si commisso maleficio quis confestim veniat ad curiam. vt sollicitet inquiri & procedi de auctore criminis, cum hoc ad eum non pertineat sollicitare.

1 Angel. de malef. in ver. fama publica 105. & est Marsil. Bart. & aliorú cōm. vide Farin. n. 25. 31. & 36.

2 Cephal cōs. 164. libr. 2. Personali. de indi. & tortur. nu 86.

3 Farin. n. 33.

4 de hæretic. q 65 nu. 31. & seq & Binsfel. indi. 20.

5 Nouel. reg. 145. Paris de Put. de tortura. c. 5 n. 7 Farinac. supra n. 48. Clarus q. 21. nu. 38.

6 vide Fari. num. 50. & 55. cum seq

7 Farin. & alij nu. 52. & 54.

8 idem n. 61.

9 vide Farin. nu. 53. & 60.

10 cōfer. n. 55 cum nu. 64.

11 nu 68.

citare. hæc enim ingestio & sedulitas suspectum facit: & sæpè exemplis hoc deprehensum [1], sed hoc etiam est leue, & debet bonis præsumptionibus aliis roborari vt sufficiat ad torturam. Quod multò magis tenendũ de illo, qui spontè cùm non tenetur malefectorum denunciat: nam qui tenetur denunciare,& non denunciat, vel tardè denunciat, hic præbet suspicionem contra se taciturnitate sua [2].

13. si inuentus fuerit veneficio occisus vel læsus aliquis in hospitio seu domo, posset esse indicium contra hospitem seu dominum domus: argumento eorum quæ censent doctores de inuento mortuo in domo alicuius. nam delictum in domo factum, præsumitur factum per existentes in domo [3]: qui poterunt torqueri tanquã testes, si non probatur eos in domo tum non fuisse; idque nullo alio indicio concurrente: tanquam rei principales autem, aliis præsumptionibus concurrentibus: intellige nisi sint bonæ vitæ ac famæ. tunc enim non poterunt torturæ subiici vt rei principales. nisi si tacuerint & cælauerint mortuum, vel nisi constet homicidium non potuisse committi ab aliis, quàm in domo existentibus: hoc autem difficulter potest constare, in eo facilè iudex potest labi (vt patet exemplo pulcro quod narrat Farinac: *nu*.111.) quare non facilè hoc credendum iudici, nisi sint personæ viles & de crimine simili suspectæ, *vide Farinac. à nu*. 98. *vsque ad nu*. 119. qui *nu*. 120. benè addit hoc indicium nunquam sufficere ad condemnationem.

14. adhuc leuius indicium est: si mortuus reperitur in via prope domum alicuius; eadem enim tũc suspicio est de domino & inquilinis domus illius: hoc sufficit ad torturam, si sit repertus valdè contiguus domui, & dominus vel domestici habuerint inimicitiam cum defuncto, vel alias sint malæ famæ in similibus, vel si concurrant aliæ præsumptiones fortes. F*arinac. à nu*. 120. Sic memini processum Madriti anno 1573. contra quandam famosam meretricem propè cuius domum repertus asininus pullus excerebratus; quæ confessa in tormentis se vsam cerebro ad philtrum, & flagellata in exilium missa.

15. est indicium viciniæ, quia in prædictis casibus etiam est præsumptio contra vicinos; quæ idem operatur quod præcedens, & etiam eliditur; si vicini sint bonæ famæ; vel mortuus extra viciniam habebat inimicos, à quibus potuit occidi. *Farinac. à nu*. 127.

16. si quis tempore maleficij, vel incontinenti post, inueniatur in loco delicti, vel loco propinquo valdè: & quasi contiguo cum armis seu instrumentis maleficij: tunc etiam si alias fuisset bonæ famæ, quia duo concurrunt, (locus & instrumentum) posset subiici torturæ, sine aliis adminiculis: quia tunc est indicium valdè propinquum: si verò sit inuentus sine instrumentis tunc ad torturam necesse est concurrant aliæ præsumptiones. *vide Farinac. à nu*. 133.

17. est quando quis frequentat locum vel viam vbi maleficium commissum, vel visus est immediatè ante in illo loco vel via ambulare: tũc si iste sit malæ famæ in similibus, poterit statim subdi torturæ: si sit bonæ famæ, non nisi accedentibus aliis præindiciis. Intellige de eo qui alias non erat solitus locum vel viam illam frequentare, nec tunc habebat aliam iustam causam illac transeundi, vt quia volebat accedere domum suam, Ecclesiam, vel quid aliud *Farinac. à nu*. 138,

18. desumitur ex illo Cassij, CVI BONO non præsumitur deliquisse, qui causam habuit delinquendi grauem, & deliberatam, non subitam tantum vel leuem: & sufficit hanc causam fuisse existimatam talem à reo, maximè si sit pronus in illam causam (vt in amorem vel odium) & dũmodo appareat alium neminem

1 narrãt Marsil in pract. crimin. nu. 150. §. diligẽter. Nouel. in pract. cri. post prin. n. 110. Carrer. trac. de indic. § 15. indi. Ant. Gomez p. 3. c. 13. nu. 14.
2 vide Farin. à num. 94.
3 Paris supra c. 3. n. 14. Nouel. supra nu. 102. & 108. Foller. in practic. crimi. & alij.

neminem hanc causam habuisse;& hæc causa sit in specie iudicialiter probata: neque hæc omnia sufficient ad torturam,nisi mala fama aut aliud indicium accesserit. *Farinac.num.*144.*cum seqq.ex Casono optimè de hoc loquente,li.de Indic.tract* 2.*c.& cap* 3.

19.Acclamatio aut vociferatio in domo iniuriam patientium, & tum fugiens seu exiens ex domo visus ; nam tunc quasi duo concurrunt indicia, quorum prius indicat delictum, posterius delinquentem, & vnum iuuatur ab alio,vt sufficiat ad torturam; est indicium remotum,& per duos testes legitimè probandum. *Farinac.a.num.*157.

V 20.Ex communi opinione Doctorum & Iudicum,si cadauer positum coram reo sanguinem emittere inciperet vel ex vulnere,vel ex ore,vel ex naribus; hoc indicium quidam magni faciunt, & de eius causa alias à me disputatum hoc eodem opere [1]. Ego istud indicium nunquam existimarem sufficere ad torturam, quicquid graues, DD. quidam in contrarium dixerint [2], Moueor quia verè est indicium remotum,& quasi prodigiosum; de cuius causa non constat,& incertissimum, quod nullo iure vel causa iuridicè probata nobis constat, & tortura maximi est præiudicij.quare nisi accedant fama, minæ, inimicitiæ vel simile adminiculũ, nunquam ad torturam ex hoc indicio Deum timenti iudici procedendum,affirmauit *Farinac.num.*156 *post Ant.Gomez fuse & prudenter hoc discutientem d.tom.*3.*c.*13.*à num.*15.*Marsil.in pract.*§.*diligenter num.* 181. *Mascard.& alios.*

21.sumunt quidam ex mala physiognomia & malo nomine, item si oculos in terram defigant: de malo nomine, est sententia Marsilij, Bruni & multorum, [3] sed hæc meo iudicio prorsus est inanis præsumptio, quando nomen impositum puero à parentibus; si impositum viro aut adolescenti à moribus, vt solent malefici nomina inuicem mutare,tunc haberem pro idoneo indicio ad probandum esse malum hominem in genere;non verò ad probandum speciale delictum aliquod,nisi ipsum nomen delictum illud significaret,sed tamen ad torturam solum hoc non sufficeret.Quoad oculorum in terram defixionem; hoc leuius adhuc est,potest enim ex pudore oriri : nec est proprium vnius in specie delicti, ac ne in genere quidem delicti sufficiens argumentum. Vt nec physiognomia mala: quare de his omnib. indiciis prudenti iudici parum curandum est, quod non aduerterunt duo I.C. hæretici,his nimium tribuentes [4], vt fortassis etiam Martin. de Arles: nec obstat quod directorium inquisitorum,*in* 3.*p.in c.de signis exterior.per qua Nicromantici hæretici dignoscuntur & magi hæreticantes*;scribit, eos communius habere toruum visum & obliquum,ex visione, & apparitione,& collocutione malorum spirituum : non enim illic ponit indicia sola ad torturam, sed etiam generalia quædam ad dignoscendum personas, in quas formanda inquisitio ; & hæc ponit tantum, vt præambula quædam indicia ipsorum indiciorum ad torturam.

22. æquè leue indicium est,si quis natus sit ex mala patria & in qua multi tales criminosi : hinc enim nimis generalem suspicionem gigni patet, vt opt. docet Simancas [5]. idem censeo de parentibus, quanquam sit indicium nonnihil propinquius, & magis immineat periculum ab his,quàm à patria; & faueat suspicioni experientia, maximè quando mater est malefica, & magis adhuc si etiam auia fuit. hoc, vt certum admisere Godel.& Bodin.[6] sed hoc etiam indicium, vt incertũ reiiciunt, nisi iuuetur vehementibus præsumptionibus aliis, Catholici & prudentiores scriptores [7] : magis vrgeret hac in re conuersatio & educatio cum tam malis parentibus, ad quam reduco præcedentem suspicionem

1 li.1.q.4 c.3. vers.sexto cadauer.

2 post Ang.& Parid. Boerij deci.166.Blãchus de indi. ad l.fin. D de quæst. n. 408. Carer. tract. de indic. Indicio 27. nu. 2. Nouell. reg. 184.Menoch. de arbitr. cas. 270.nu. 16.& de præsum. l. 1.q 89. n.128. & alii.

3 vide Menoc. de præsumpt. lib 1 q.89 nu. 130.& Farina. à nu. 165.

4 Bodin iu dæmonom. & Godelm. l. 3. c.3.Martin.de Arles de superstit.à num. 100.

5 Institu. Cathol.c.50.n.8. & 9.

6 d.c.3.Bodi. lib.vlt.c.4.

7 Cyrillus in sum. crimin. rub. 29. de q. §.4.nu.1.& 2. Simanc. supr. d.c.50.nu. 10. & 11.Farinac. q.47. n. 279. Binsfeld. indic. 16.

nem : puto enim : si à talibus parentibus ortus,& ab his educatus fuerit,gigni suspicionem ad inquirendum, quando non est bonæ famæ reus:si aliud indicium præterea accedat, posse torqueri.

23. Si quis inimicorum obiectione, vel amicorum admonitione insimulatus taceat, & quasi contemnat silentióqne eludat, quidam putant idoneum indicium; quos citat Binsfeld.[1] sed meritò eos non sequitur, est enim leue & incertum indicium, indigens adminiculo aliorum, etiam ad specialem inquisitionem.

24. si quis consueuerit scelerata iuramenta,vel blasphemias, vel obscænissima verba proferre, aut dæmonem sæpe nominare, seque aliósque illi frequenter deuouere;verbi gratia,do te dæmoni,auferat te diabolus &c. immò si quis alia grauissima scelera specie differētia à Sortilegio committat;eum sortilegij suspectum censet Binsfeld *indic.*11.eo quod graues scriptores tradant huiusinodi suspectos esse de hæresi[2].Sed obserua hoc indicium ad malam famam reduci,& dumtaxat solum sufficere ad inquirendum, ad torquendum non;nisi præsumptiones aliæ adminiculentur,

25.si dum torquentur,nullas emittant lacrymas. nam censent DD. quidam eas flere non posse,si velint,& ideò hoc indicium ponunt Sprenger.Grill. Bodin.Sed hoc meritò alij[3] inane& friuolum signum reputant;nam si loquuntur de lacrymis ex pœnitentia vel deuotione, illæ non sunt spontaneæ, sed à Deo cui lubet dantur:si de lacrymis propter sensum doloris, fieri potest vt sit talis quarumdam constitutio corporis. noui pueros quos citiùs flagris discidisses, quam vel vnam lacrymulam excussisses: è contra Picardorum hæreticorum genus in Bohemia,quod *Flentes* vocant:aiunt vbertim flere quandocumque lubet. An ergo hi nequeunt esse striges?

26.si vagæ sint, sæpe habitationem & domicilum mutantes maximè post diffamationem.vel complices captos[4]:hoc indicium est bonum indiciū, sed commune omnibus criminosis.vim habet ad torturam, quando alia accedunt indicia:fallit si sit bonæ famæ,quia hæc illud purgat : item si migrandi iustam causam probet.

27.Si singularitatem quandam præseferant in pietatis vel religiositatis ostentatione,quoad diuturnas in templo moras,habitum &c.sic Binsfeld.[5]vt verum tamen fatear,hoc indicium valdè lubricum& leue est. hypocrisim potiùs probans; sortilegium verò,non nisi remotissimè,

28. quidam sagas volunt dignoscere ex eradicatione chrismatis in fronte; alij ex stigmate impresso : sed vtrumque meritò improbat Binsfeldius[6] nam quoad eradicationem illam, ridiculum hoc est. chrisma enim nihil visibile vel sensibile relinquit in vertice vncti. quoad stigma non omnibus illud inurit, sed iis tantum quibus diffidit eos constantes fore, vt iam alij obseruarunt[7]: præcipuiis non inurit : aliquando etiam delet cum capti sunt: & quando non delet, id relinquit, vt hanc superstitionem iudicum foueat,& sic nonnunquam innocentes plectantur.nec enim facilè verùm signum dignoscas à macula, vel næuo, vel clauo, vel impetigine naturali.tum quia non eadem est forma signi: aliquando est simile leporis vestigio, aliquando bufonis pedi; aliquando araneæ, vel catello, vel gliri,tum quia non idem locus, in virorum enim corpore sæpe visitur sub palpebris, sub labiis, sub axillis,in humeris, in sede ima fœminis, etiam, in mammis, vel muliebribus locis.tum etiam quia non omniū stigma est in sensibile,vt docet experientia Et si aduertant se pungi, fingere dolorem possent, etiam quem non sentiant. Quamobrem Michaelius

Pneu

1 indicio.

2 vt post Carrer. & Siman. Menoch. lib.5. de præsumpt. prę́s.6.& lib.1. q 10.Cast.lib. 1.de iusta hære.punit c.10.

3 Godelman. & Binsfeld.

4 Binsfeld. indic.18.

5 indic.17.

6 indic.14.

7 Danæus, Bodin.Godel.

Pneumalog. schol. 5. monet Iudices cùm acu vel pugiunculo iubent stigma pungi id tam cautè, fieri debere, vt striges non aduertant. solere enim illas cùm aduertere fingere, se vehementer stimulatione hac cruciari. Plerúmque etiam aliis ex causis sunt cicatricosæ. quia sic in suos non raró dæmon sæuit, vt os totum lacerum ac dilaniatum relinquat, & perpetua inhæreant vestigia, vt de Rosa Gerardina testatur Remigius *cap.* 13. Quanquam ex his ipsis cicatricibus aliud rursùs sed incertum nascitur indicium.

29. Longè certius indicium est, sequens; in Hallo villa Dioecesis Traiectensis, foemina quædam misera, die quadam pedes suos pelui imponens, & extra illam retrorsum saltans, sic ait: hoc salto de potestate Dei, in potestatem Diaboli, quam Diabolus mox rapiens, & in aëra sustollens, multis qui aderant in villa, siue extra villam videntibus, vltra altitudines nemorum transtulit, ita vt vsque in hodiernum diem nusquam compareat. *sic Cæsar lib.* 11. *cap.* 60. *& præcedenti capite* apertè indicauit hanc magicis artibus institisse. Sanè huiusmodi dictum factumúe indicium vrgentissimum & proximum putarim. Hæc de indiciis. quædam addamus de denunciatione.

SECTIO V.

De denunciatione & testibus

Y QVid operetur denunciatio siue testimonium complicis ostensum luculenter *Sect.* 3. Nunc tantùm addenda breuiter quædam de denunciatione & testimonio aliorum. qui teneantur denunciare; & testari, iam vidimus. *Sect. superiore.* Nunc addo praxi receptum, per regulam, qua leges dicuntur spectare ea quæ frequentius cótingunt: vt quæ in hæresis crimine testimonia probationésque recipiuntur. eadem locum habebant in crimine Lamiarum. ratio, quia Lamiæ semper suspectæ sunt de hæresi, & raró hæc suspicio fallit[1]. semper enim earum facta ferè sapiunt hæresim manifestam.

2. receptio testium debet ab ipsisimet iudicibus seu inquisitoribus fieri: nec est deleganda, nisi magna ex causa, & prudenti ac probo viro[2] recipi possunt etiam ante litis contestationem[3], & etiam ratificatio testimoniorum fieri poterit extra tempus præstitutum ad probandum[4], si iusta & probabilis aliqua causa id exegerit: semper autē erit ratihabitio testium adhibenda, etiam si reus habere illos pro ratificatis profiteretur. Publicatio quoque testimoniorū reo præbenda est, vt contra queat recipere: nomina testium verò non sunt in hoc crimine simul publicanda, quia periculum ferè euidens hinc imminet variis ex causis testi, & negotia fidei sic retardarentur, metu perculsis testibus[5]: consultum tamen, vt (quod fit in Hispania) iudices diligenter exquirant à reo, num quos habeat inimicos, & testes suspectos in genere, quibus credi nollet, & quare? confrontatione ergo testium & rei in hac materia non vtendum, nisi magna ex causa, & omni periculo cessante[6]: vt cessat quando complices deposuerunt; Et possunt testes super iisdem articulis etiam prorsùs contrariis, facta iam publicatione, audiri, *post mutos Siman. sup. num.* 3.

3. possunt in hac causa à iudicibus, maximè Ecclesiasticis (vt sunt inquisitores) quælibet personæ egregiæ, etiam quilibet consanguinei, compelli vt se coram ipsis sistant, & testimonium perhibeant, quod fidei fauore receptum[7]. Vt autem in hoc crimine illustres coguntur, sic etiam infames alias personæ, vt complices (de quibus actum) excommunicati, & similes: non

1 plura Castro libr. 1. de iust. hæret. punit. cap. 12. & Simā. in prax. tit. 11. Spreng. Silu. Spin. laqueri & alij.

2 hodie cōtrarium in praxi obtinere scio, vide Gril. lib. 1 obser. 96 num. 10. bene post alios Simanc. tit. 35 n. 7. ex quo deinceps addemus & alia.

3 c. quoniā frequenter §. sunt & alii, vt lit. non cōtest.

4 c. vlt. de hær. in 6. DD: in d. c. quoniā frequ. & c. 2. de test.

5 sic statuit Innoc. 6. vide Direct. inquis. fol 52.

6 Simanc. supr nu. 17.

7 glos. c. 1. de test. cog. Rom. notab. 401. Ias. in l. ad egregias. D. de iureiu. Aimo. consil. 220.

vt plena eis fides, sicut aliis non famosis sed quanta prudenti iudici videbitur, circunstantiis consideratis, præbeatur [1]. valet etiam testimonium auriti testis, qui se ex ipsomet reo dicit audiuisse [2], non qui ex aliis. sic intelligendus D.Chrysostom. *homil. 30.in Genes.* cum negat ex auditu iudicandum. nec exceptio in hac causa contra testes admittitur, nisi quæ testem penitus refellat, vt capitalis inimicitia, coniuratio, subornatio: cæteræ tantum eleuant fidem non tollunt. Sed isti testes inhabiles, infames, &non integri, tum demum admittendi, quando alij haberi nequeunt, vt in crimine isto ex natura rei & actus vt plurimum contingit [3]. Coactio autem illa fieri potest, non per incarcerationem (etsi quidam iudices hoc perperam faciant) sed exacto iureiurando se testimonium dicturos: item per excomunicationem; denique indicta multa, & captis pignoribus *l.si quando C.de testibus cap.1.2. & vlt.de testibus cogno.Fran.Viuius in comm.opin. verbo testis citatus* Et cogit potest etiam qui iurauit se non reuelaturum.*c.intimauit.de testib.& d.c.vlt.Viuius li.2.verb.confessionem.*

1 c in fidei.& ibi DD de hæret in 6 Gondisalu de hæret.q.13. Corras.li.5. misce. cap.20.
2 Simau.bene supr.n. 20. & 21. & seq.
3 post pluri. Ant. Gabr.li. 1 com. concl. rubr. de test. cõclus.7.vid. optimè loquẽtem Binsf. p. de cõf.malef. tertia edit. à fol.320.

4. Quantumuis multiplicentur depositiones personarum infamium & complicum, non est procedendum iudici ex his solis ad condemnationem; scio contrarium communius teneri & in praxi obtinere [4]; saltem; vt pœna puniatur extraordinaria. argumentum eorum est, non lex aliqua aut ratio vrgens, sed generale brocardicum; ex multiplicatis indiciis debilibus resultare indicia indubitata. Sed hoc argumentum valdè debile est, nec in rigore verum. nunquam enim quæ natura sua sunt dubia, possunt rem facere indubitatam; sicut nec multa venialia peccata vnum mortale; nec multa ægra vnum sanum, nec multa non alba vnum album, nec multa tepida vnum calidum &c. quando res non sunt subordinatæ ad vnum finem natura sua, sicut vna depositio natura sua non subordinatur alteri. Deinde totum illud, nihil fundamenti habet, nisi præsumptionem. Præterea quis neget; quamuis rarum id sit, fieri tamen nonnunquam posse, vt vno casu plura concurrant indicia ad crimen non verum, quam ad verum? Esto sit probatio criminis admodum laboriosa. progrediatur hoc ergo ad torturam: si ad necem insontis extendis; nónne durus & sæuus meritò dicare? sit crimen atrox natura: quid tum, si reuera non cõmisit? sic aliqui noxij elabentur. præstat decem elabi, quam vnum innoxium condemnari: si tortus fuit innoxius, potest ei solatij aliquid impendi: si damnatus & necatus, quod tu mortuo præbeas cataplasma? Denique ratum illud & receptum: etsi ad torquendum minora probationum adminicula sufficiant; ad damnandum necessaria esse luce meridiana clariora. nónne hoc illi ipsi fatentur DD. quibus Bodinus & alij contra sentientes sententiam suam confirmant? *Masil.pract.crim.§.diligẽter.n.3.Chassaneus sup.Consu,Burg.rub.*1 *§.5.n.123 Ant.Gabriel.d.conc.7.nu.7.Iul.Clar.q.21.num.9 vbi hoc confirmat arrestis Brudegalens.& Parisiensib.Blanch.de indic.num.*384.*Monticella reg. crim.4.n. 6. Osascus cons. 65.lib.* 1. *Farinacius p.43.n.39.62.& 73.*Quos omninò hac in re puto iudici sequendos.

4 vid.Binsfel. ad hoc fusè allegantẽ mẽb. 2.conc.7. fol. 356. & adde Anto.Çomes. tom.3.c. 12.n. 18 Aymon cõsil.178.Decia. cons.18. lib.1. Lud. Peguer. decis. crimin 47.n.44.vide supr.sect.3.lit. L. vbi doctũ quib concurrentibus valeant ad torturam.

5. Si testes isti complices, postquam aliquem, in tortura & concurretnibus cæteris necessariis, denunciarunt, & confessionem denominationémque hanc ratam habuerunt, & confirmarunt ad bancum, vt oportet, & ante sententiam: postea post sententiam, in loco supplicij, morte instante, innocentiam denominatorum à se protestati iudici populóque fuerint; vel ipsis denunciatis coram omnibus dixerint, se illos habere pro probis & inculpatis: sententia receptior est, iudici parùm curandam esse huiusmodi palinodiam. tum quia raró sub mortem æquè sibi mente constat, vt ante illud tempus,

quando confeſſio ratificatur, tum quia ſolent importunitate eorum qui denunciati fuere, vel ad monentium de animæ ſalute, vehementer rei ſollicitari, & perturbari in extremo illo vitæ puncto. tum quia hæc recantatio non eſt facta adhibitis ſolemnitatibus, quæ adfuere primæ confeſſioni, ideò præualet prior. tum quia iſta eſt extraiudicialis, prior iudicialis. Confeſſio quidem non perſeuerans habetur pro nulla; ſed demum, quando reuocatur ante ſententiam latam ? non poſtea. Moriens præſumitur memor ſalutis; quando eſt animo imperturbato, & ſibi benè præſens: nec tamen omnes morituri, maximè ſortiarij, ſunt Sancti. quare hæc præſumptio leuior eſt, quam qua nititur prior confeſſio. his argumentis hoc tenuere nonnulli [1]. qui verò in terminis contrarium ſcripſerit ſcio nullum. Confirmant, qui docent rectiſſimè, dictum morientis non eſſe idoneum teſtimonium, vt alius torturæ ſubiiciatur, nec homicidio [2]; nec in iudice dicente ſe tuliſſe falſam ſententiam, [3] nec in furti crimine [4]; nec in aliis vllis [5], ex communi & in praxi recepta ſententia. Cauendum ergo iudici, ne poſt denominationem factam, & lata iam ſententia vnquam permittat partes ad reum accedere: hoc enim ad nihil vtile fuerit, niſi vt reum moleſtent. fruſtra quidem, ſi iis non reuocet: ſi reuocet, damnoſum id futurum, quia gignitur præiudicium non exiguum iudicio, quod Sacroſanctum & indubitatum eſſe deceret; & ipſi quoque reo, qui falſum dixiſſe, vel falſitati conſenſiſſe ſeſe in iudicio, vbi veritas dicenda, fatetur.

6. Quando malefici iſti complices ſuos produnt, & poſtea ex interuallo variant; idem ſeruandum, quod in cauſa hæreſis ſolet ſeruari. eſt enim eadem ratio huius criminis, & eadem praxis [6]. In hæreſi res non eſt certa. nam ſunt qui cenſeant ſtandum illi teſtimonio quo hæreſis reuelatur; & ideò ſi primo teſtimonio hæreſis reuelatur, ſtandum primo, ſi poſteriore reuelatur, ſtandum poſteriori; etiamſi alterum iuramento foret confirmatū. [7] ratio eſt, fauor fidei & religionis; qui vt facit, ne hoc crimen in perniciem Chriſtianæ religionis maneat occultum, etiam facit, vt in dubio quis præſumatur hæreticus quantum ad condemnationem pœnitentiæ in foro Eccleſiæ imponendæ, pro vtilitate animæ [8] In primis obſerno forum Eccleſiæ duplex eſſe, vnum publicum, vt eſt inquiſitorum: aliud priuatum & ſecretum, vt eſt pœnitētiariorū ſeu confeſſorum. quoad ſecundam facilè admiſerim hanc ſententiam tot D D. nullum enim hęc præſumptio damnum, immò & commodum adfert pœnitenti. Quoad prius forum: quia res eſt maximi præiudicij, & ſolent inquiſitores vel brachio ſæculari tradere, vel alia etiam corporis afflictiua pœna; cum publica ignominia, reum afficere, valdè hæreſitare me fateor. Sanè nec Iac. Simancas Epiſc. Pacenſis, & poſtea Zamorenſis hoc ſimpliciter admittit, cuius hæc ſunt verba, de hac teſtimonij correctione loquentis [9]; *nec audiendi ſunt, qui putant eo dūtaxat caſu id accipiendum eſſe, cùm poſterius teſtimonium* (licet: reuelans quando primum non reuelabat) *eſt contra reum in fauorem fidei. Nam licet eam ſpeciem lex expreſſerit, mens tamen legiſlatoris aliud proculdubiò vult, æqualitas enim iuſtitiæ ſeruanda eſt inter accuſatorē & reum quinetiam reis fauorabiliores eſſe debemus: & ad abſoluendum, quam ad condemnandum proniores* [10].] Quid ergo dicemus? Vtique cenſeo ſi vtrumque teſtimonium confirmetur iudiciali iureiurando, & æquè probabilibus nitatur coniecturis ac rationibus, priori potiùs ſtandum, ſiue reuelet, ſiue non. Nam fauor fidei ad tam magnum præiudicium rei porrigi non debet. Si vtrumque confirmatum ſit iureiurando, ſed vnum iudiciali, alterum ſpontaneo & extraiudiciali, ſtandum illi quod iudiciali nititur. Et quia prius ſemper coram iudi-

1 Godelm. l. 1. c. 9 n. 25. Binsfeld. ſupr fol. 309.

2 l. ſi quis in graui § ſi quis moriens ad Syllan.

3 Bartol. & al. add. §. ſi quis moriens.

4 Hippol. Marſ in prac. §. reſtat in princ.

5 Ant. Gom. ſup c. 13. n. 17. Iul. Clar. d. q. 21. nu. 17.

6 docui ſupra init. ſectionis huius & vult Binsfeld d. meb. 2. f. 315.

7 ex text. & gl. in c. accuſatus. §. licet. de hær. in 6. Felin. in c. cū in tua. col. 2. deteſt. Couar. lib. 2. var. reſ. c. 13. Repert. inquiſitor. verbo, teſtes. Menoch. de arb. caſu. 108. quos refert & ſeq. Binsfel. fol. 314.

8 poſt gloſ. & Ioā. de Imola Squillacenſis de fide Catholica. c. 34. Ioſeph. Maſcar. de proba. lib. 1. concl. 495. n. 8. qui citat plurimos

9 d. c. 36. n. 4.

10 d. c. accuſatus §. licet. l. abſentem de pœnis l. Aria. de act. & obli. l. fauorabiliores de reg. iu.

ce solemniter perhibetur, posterius vel rarò vel nunquam, semper tum standum erit priori. accedit quod quando iurat in posteriore, eo ipso iam declarat se periurum, qui priùs falsum iurarit. priore quoque testimonio iam ius quæsitum, quod idem testis non potest auferre: posteriùs denique semper laborat suspicione subornationis, vt teste Simanca Demosthenes Lampidi obiecit[1]. Vno tantùm casu puto standum posteriori, siue iuratum sit, siue non; quando apparet manifestis indiciis testem non leuitate aut odio, non prece aut precio, sed iusta omnino ex causa testimonium correxisse[2]. Quod verò idem Simancas putat maiorem præsumptionem adhuc fore pro testimonio posteriore; si reus moriens illud pro exoneratione suæ conscientiæ perhibuerit; quia tunc nemo præsumitur peierare vel salutis suæ immemor esse, *ex D. Chyrs. hom. 5 in 2. ad Timoth. Roman. Igneo & Mas.* id iam supra docui non procedere, quando iis quæ iurauit, contradicit post sententiam latam; in tali enim hæc præsumptio cessat.

1 orat. contra Phormionem.

2 sic ex d. §. licet, & Couar. supra & Curt. Sen. consil. 69. Simanc. n. 3. & 5.

SECTIO VI.

De iis quæ loco accusationis esse solent in hoc crimine, & de accusatione ipsa.

ACcusatio quæ aliquando sequitur incarcerationem, aliquando præcedit solemnior est, quam *denunciatio*: est enim maleficij alicuius apud iudicem, & vindictã publicam solemniter facta delatio: sed in praxi *querela* successit in locum accusationis. quare vbi iudex non potest procedere ex officio contra delinquentem nemine querelam proponente (quod in non multis locis est. in plerisque enim potest iudex ex officio in quocunque delicto procedere, & ideo in plerisque locis *inquisitio* successit in locum accusationis[3]) ibi contra querelam omnia possunt obiici[4], quæ contra accusationem.

Quoad personam, in hoc crimine admittuntur omnes alias inhabiles, quia est crimen exceptum, vt communiter omnes fatentur[5], & ideo in hoc crimine laicus poterit accusare clericum: admittitur etiam minor viginti annis, etiam si suam vel suorum non prosequatur iniuriam: admittitur mulier, admittuntur infames & criminosi, & etiam socius criminis, etiam excommunicati, excommunicatione maiori: soli repelluntur ab accusando inimici capitales. Quod receptum de capitali inimico, quia est impedimentum iuris naturalis[6]. Quoad excommunicatos excommunicatione maiori: licet illi actores esse non possint, nec illis possit ius dici: & videantur illos excludere Clarus *q. 14. nu. 16* & Farinac. *sup. nu. 32.* verius tamen est eos non excludi in hoc crimine, sicut nec in hæresi, vt fatetur ipse Farinac. *nu. 56.* vbi præter inimicum dicit nullum inhabilem in exceptis criminibus excludi. nec puto hoc Clarum voluisse negare. Quo pacto enim complices admittantur, qui ferè omnes sunt excommunicati? Ad rationem contrariam respondeo, non ipsis ius dici tunc, sed Deo: cuius directè causa agitur, quando fides defenditur.

2. Debet accusator crimen iudici proponere cum indiciis & argumentis suspicionum, & idoneè cauere de damno resarciendo, si succumbat, & incarcerari donec caueat[7]. Calumniator tenetur ad damna, expensas, & interesse calũniati[8], & iure communi ac constitutione Pij V. ad pœnam talionis: plerisque in locis ex iure consuetudinario, pœna arbitraria, pecuniaria, vel corporali. *vide Farinac. d. q. 16.*

3 Farina. q. 12. in prin.

4 Farinac. supr. n. 6.

5 Farinac. à nu. 12. & seqq. Clarus q. 14.

6 Vide Farin. nu. 40. & Clar. nu. 17. d. q. 14.

7 constitut. Carolin. c. 12. & 14 & l. 2. C. de exhib reis. l. 3. C. de his qui accusat. Angl. de maleficijs v. ad. querelam.

8 Farinac. ostēdit esse cōmunem q. 16. n. 8.

SEC

SECTIO VII.

De apprehensione, & carcere.

BB QVamuis nemini liceat auctoritate sua maleficos occidere, licet tamen cuique in manifesto crimine deprehensos comprehendere, & iudici offerre; *vt explicanda l.vlt.C.de malef.iux. Binsfeld.* nam si lex illa, generaliter accipiatur, esset rixarum seminarium. quia maleficus meritò se defenderet. & aperiretur occasio petulantibus innoxios comprehendendi. addo præterea requiri, vt vel sortilegus sit fugitiuus, vel desit copia iudicis, vel bellum fuerit indictum talibus, vt de hæreticis contra Goffredum & Alberic. docet Simancas [1] vel etiam nisi maleficus ille sit bannitus: alias qui non habens merum imperium [2] & non existens in maiori magistratu [3] caperet & incarceraret, iniustè faceret. Potest autem capi quouis loco, & tempore, & cuiuis carceri includi: quia exutus est omni priuilegio, neque illa procedunt in criminibus atrocissimis. quare etiam possunt detineri in compedibus, manicis, cippis [4]. possunt pro pœna teneri in carcere obscuro & tetro, in quo intra paucos dies moriantur; sed hoc intellige postquam crimen confessi, vel conuicti, & damnati, de crimine mortem merente.[5] Capi tamen non poterunt nisi præcesserit informatio aliqua, post indicia legitima; ex æquiore sententia [6]: immo Simancas vult in crimine hæresis neminem capi, nisi iudices compererint plusquàm semiplenis probationibus reos vrgeri [7]. ratio, quia sola etiam captura in crimine hæresis vehementer infamat. verùm hæc sententia, nec satis fundata est, nec satis tuta reip. quam priuatim misericors in reos, tam publicè noxia & in commune vergens periculum. Nam semiplenæ probationes omnium iudicio ad quæstionem etiam in criminibus minùs reip. noxiis sufficiunt. Deinde quo crimen est atrocius. & in commune perniciosius, hoc leuioribus iudex indiciis fretus potest ad capiendum procedere. Sed & personarum habenda est ratio, vt faciliùs procedatur contra vilem, & pauperem, & plebeium, quàm contra nobilem, bonæ famæ, & locupletem. Fortè opinionum diuersitas quam Pacensis Episcop. hac in re inueniebat, in præceps eum egit. nam si octo enumeratis à Farinacio [8], addas aliam Gomesij [9] & commemoratam Simancæ, iam decem numerabis. Illis prætermissis, *primum statuo* iudici de delicto commisso constare debere, vt vult Gomesius; sed id intelligo, quando de actu extrinseco & damno dato agitur. *deinde statuo* iudicis arbitrio permitti, quando sine, vel cum quibus indiciis, capere reum debeat [10]: veruntamen eum oportere legibus, ratione, & æquitate hoc suum arbitrium moderari, considerata criminis, & personarum qualitate, quare ad simplicem querelam siue delationem nunquam sim auctor, vt ad capturam, ne vilium quidem personarum, se iudex accingat; nisi delator summariè probet reum esse suspectum de fuga, & idoneè caueat per fideiussores; aut, si persona sit locuples, se suáque obliget, pro refusione impensarum, damnorum, & interesse, casu quo querelam suam non probaret. his enim concurrentibus Castren. Bald. & aliorum [11] sententia recipi poterit, alias certè nimis rigida. Poterit eodem modo iudex procedere, quando ad delationem accedit nominatio seu indicium ab ipso infirmo periculosè laborante: (verbi gratia, defertur ad iudicem à medicis, Petrum esse maleficio læsum; iudex ex officio mittit Notarium ad Petrum, qui interroget, quem putat auctorem maleficij, Petrus nominat Ioannem, qui iam delatus fuerat ab alio.) ratio praxis est, quia tali s infirmus adhuc sensibus & iudicio integer animo imperturbato, præsumitur meritò salutis suæ memor,

1 arg. l. nō est singulis de reg. iur. l. ait. prætor §. si debitorē. quæ in fraud. cred. Siman. prax. tit. 25. n. 5.

2 Farinac. q. 27. nu. 34.

3 vide Farina q. 27. n. 6.

4 Farinac. supr. nu. 100. & hoc factum in causa Doctoris Edelin.

5 Farina. n. 104.

6 Lancel. Corrad de officio prætor. in caus. crim. tit. de captu Min sing. cent. 5. obs. 69. Ant. Gomes. d. to. 3. c. 8. & opt. Farin. à num. 112. vsque 117

7 Simanc. d. t. 25. num. 2.

8 d. q. 27. à n. 114.

9 d. to. 3. c. 8. v. 1.

10 arg. l. 1. D. de cust. reo. Clarus q. 28. n. 2. Kirchou. cent. 4. concl. 30. Bonacos. in commun. opi. & alii.

11 vide Farina. sup. n. 115. 120. 128.

mor,

mor, & huiusmodi infirmitas habetur pro quadam specie torturæ[1], ideo iste torto comparatur: nec dici potest spontaneus delator, neque hîc locum habent alia illa impedimenta, quæ recensuimus contra nominationem sortiarij in vltimo supplicio deponentis. Optarem tamen hoc casu hanc nominationem infirmi nudam non esse, sed ornatam causis opinionis siue suspicionis, cur illum credat auctorem.

1 Crauet Rolandin. Mascardus & alii apud Farin. nu. 129.

Porrò ad solam informationem extraiudicialem in scripta non redactam, siue quæ non sit in actis & apud acta, quicquid nonnulli censuerint, non arbitror capere licere: nisi duæ saltem à Claro[2] requisitæ conditiones concurrant, scilicet vt delictum sit enorme (quale est crimen maleficiorum) & periculum sit, ne reus aufugit, interea dum informationes in actis recipiuntur: quod periculum cùm semper ferè sit in maleficis, quæ vt plurimum sunt viles personę, procliues in fugam; vix accidit, vt iudici non liceat post nudam huiusmodi extraiudicialem informationem, vel post querelam, qualem diximus, incarcerare. Prosper Farinacius[3] addit tertiam conditionem vt iudex securus sit, quod post captum reum venient testes deposituri: sed cùm Salyce. Claro, & Cauense, quos ille citat, puto priores duos sufficere. Illud optimè idem Prosper admonuit, *malefacere iudices illos, qui lucri causa multos penes se habent exploratores, & ad simplicē vnius illorum relationem reos in carcerem compingunt. hæc enim practica damnabilis* (inquit) *nec in iudiciis per principes toleranda*. CC

2 q. 28. n. 2. in fin.

3 suprà n. 131.

Quoad personas nobiles, & honestiores genere vel dignitate; etiam coniuges respectu maritorum, eas sub fideiussoria, imò & iuratoria cautione relaxandas censuit Godelman.[4] & multos citauit: sed in primis illi Dd. non loquuntur intermis & expressè de nostro crimine. Deinde nec in genere, quando venit in fligenda pœna mortis, id verum est aliis criminibus, si rei alias ex carcere fugerint; vel si delictum sit notorium, vel in flagranti crimine sint reperti, vel ad torturam iam adiudicati. Præterea requiritur, vt iudex reū reperiat innocentem, vel saltem valdè dubitet, & vtroque casu cautio illa non admittitur, nisi finito processu & completo. Denique certum est non cogi iudicem dimittere, sed hoc totum, ab eius arbitrio, prudenter perpensis circumstantiis omnibus, dependere[5]. nec facilis esse debet in nostro crimine; quod, sicut hæresis, omni priuilegio & dignitate reum penitus spoliat. Nunquam sanè dimitterem sub iuratoria cautione tantùm (quomodo qui Deo periuri, mihi iusiurandum seruent!) sub fideiussoria verò; non nisi vrgentibus grauissimis caussis, & quando fideiussores se vt custodes obligarent, quo casu multò melius prospicitur reip. quam si vt fideiussores tantum; quæ cautella à Soare accepta placuit Menochio eam explicanti[6].

4 sup. nu. 14.

5 vide Farin. hęc bene probantem q. 33. a n. 34.

6 De arbit cas. 33. n. 37.

Capi sortiarios seu maleficos etiam in Ecclesia posse, puto ex multiplici capite, tum quia crimen est atrocissimum; tum quia sunt sacrilegi, tum quia blasphemi, tum quia venefici & homicidæ deliberati & proditorij, tum quia sunt vt plurimùm hæretici & apostatę; nam nullis istorum suffragatur immunitas loci sacri, ne ibi quidem vbi viget[7]: & in casu quo non valet immunitas, volunt multi etiam non requisito Episcopo reum extrahi per iudicem secularem posse: alij tamen volunt ab Episcopo veniam peti. prior opinio de iure verior & receptior erat ante bullam Gregorij XIV. optimi & laudatissimi Pontificis: qua expressè cautum, *ne liceat sæcularibus indicibus, sine Episcopi licentia aliquem ex Ecclesia extrahere, etiam in casu alias permisso; nisi si fortè Episcopus talem licentiā dare recusauerit: & tunc reos sic extractos debere ad carceres Ecclesiasticos cōduci vt illic detineantur, donec per Episcopum, vel ab eo deputatum, cognitum fuerit, an crimē sit tale.*

7 vide Farin. latè scribentē q. 28.

ſit tale vt gaudere non debeant immunitate Eccleſiaſtica.] Vbi tamē hæc bulla non obligaret, ibi poſſet extrahi caſu dicto; ſed modeſtè & cauēdo tumultū & offenſionem perſonarum Eccleſiaſticarum, & dummodo poſtea comperto quod non debuerint extrahi, ſtatim Eccleſiæ reſtituantur[1]: & iniiſdem locis, valebit ius præuentionis in eo, vt ſi reus nondum ſit extractus, ad Eccleſiaſticum iudicem; ſi iam ſit extractus, ad ſæcularem pertineat iudicare, num immunitate gaudere debuerit, nécne[2].

Indebitè carcerati malefici, etiamſi carcerem effregerint, propter talem fugam nec puniendi erunt, neque pro confeſſis habendi, neque ad carcerem redire tenentur, etiam ſi redire iurauerint[3]: neque tenebuntur ad pœnam cōuentionalem ipſi vel fideiuſſores, ſi quos dederunt[4]: neque ad torturam propter huiuſmodi fugam rapi poſſunt (vt poſſent, ſi carcer fuiſſet iuſtus) etiam ſi animo non reuertendi fugiſſent[5]. Sed an in foro conſcientiæ peccet fugiens ex iuſto carcere, quæſtio eſt difficilis, neque hic tractanda. Peccare cenſet Farinac. n.90. cum Couar.[6]: ſed non peccare cenſuit Maior, & Felin. cum antiquis aliquot Canoniſtis, & ex recentioribus Lopezius *Inſtruct. c.66.* immò teneri fugere, ſi tutò poſſit, voluit *Victor. relect. de homic.* Breuiter nihil hic peculiare eſt, quoad ſortiarias, ideo de hac quæſtione in genere tā pro ſortiariis quā reliquis ſi vis, lege *Couarr. ſup. Sot. ad 2.2.q.69.a.4. Nauarr. Manual. c.25. Victor. d. relect. Lopez d.c.66. Binsf. in Enchirid. & Brunor. ſup.*

1 Couar. lib. 2. var. reſol. c. 20.n.18. Clar. q 30. num 20 poſt Guidonē Pap. Boer Romig. & alios.
2 Vulpell. reſpect. 130.n.6. Fari. ſup n.76.
3 ſic poſt Rolandin. Minſing. & Couar. 1. var. reſol. c. 2.nu. 7. & 11. quidam notāt & benè.
4 Farinac. q. 30. n.70.
5 Farinac ſā n. 85.
6 li.1. var. reſ. c.2.n. 8. & 14. & Brunor. à Sole in qq. legal. q.30.nu. 34.

In ipſa captiuitate quædam ſunt iudici obſeruanda. primò vt ſtatim perquirantur omnes areæ & anguli domus accuratè: num inueniantur pixides, DD vnguenta, pulueres, & alia inſtrumenta maleficiorum: neque rei permitti debent iterum ingredi domum, ne capiant taciturnitatis medicamenta. *Sic Petr. Gregor. lib.13. de repub. cap.30.* ſuperſtitioſum autem eſt, quod quidam addunt, curandum lictoribus, vt ſublimes de domo tollantur, ne, antequam in carcerem detrudantur, terram contingant. credo verentur iſti, ne ſint de genere Antei Libyci, cui contracta terra vires de nouo ſufficiebat, iuxta fabulas. Tale etiam illud, detrahere omnem illis veſtem, & induere eas ſola quadam interula: quæ vno die neta, texta & conſuta: ſuperſtitioſum non foret, ſed vtile eas omnibus ſuis veſtibus ſpoliare, & aliis veſtire, ea gratia, ne quid lateret in veſtibus maleficij. Sanè hæ diligenter excutiendæ & ſcrutandæ. Valdè etiam mihi ſuſpectum, quod quidam graues auctores[7] ſcribunt; ad monendos iudices ne patiantur ſe à maleficis tangi ſuper nudam iunctarum manuum & brachiorum. cur quæſo? ſi ne veneno inficiant, certè poſſunt etiam infici aliis corporis partibus tactis. ne faſcinent? de me venenum, & partium iſtarum nulla erit faſcinatio. ſimile eſt quod addunt iidem, producendas ante iudicem maleficas tergo auerſas. quia putant, ſi iudices ante alios, maleficæ aduenientes adſpexerint, eos faſcinari viſu, & fieri mitiores ac faciliores ad abſoluendum. nónne hæ ſunt næniæ pueriles? quid virium habet aſpectus maleficæ, eò quòd primo vel ſecundo loco iudicem viderit? Deinde quomodo hæc cohærent? maleficæ cognitioni iudicum addictæ, ſtatim vim maleficiorum amittunt, quod iidem aſſerunt auctores; & faſcinant nihilominus modis prędictis. an, quod faſcinant ante cœptam cognitionem poſt captiuitatem, poſt cœptam verò cognitionem non amplius? oſtendant diuerſitatis huius cauſam, ſi nos credere ſibi poſtulant. Deinde communior eſt rumor, ſtatim atque incarceratæ ſunt nocere eas amplius non poſſe. Nec defuere qui ſollicitè cauſam quærentes, tandem duas reddidere homines non Catholici[8]. Primam quòd commodè illic venena ſua habere non poſ-

7 Spreng. in malleo p. 3. q. 15. & Grego. ſup. n.4.

8 Danæus de Sortiar. ca. 4. Godelm. d. c. 4. lib.3 n.17.

ſint.

sint. quasi verò Diabolus ea nequeat adferre: & nequeant illa ab eo accipere nisi per manum commentariensis, vt illi falsò supponunt. Secundam, quod liberè cum suo magistello communicare non audent; maximè metuunt, ne à iudice colloquentes deprehendantur. quasi nesciant nocturni temporis multum sibi ad hoc superesse, & nequeant occultè dæmonem, etiam aliis præsentibus alloqui. surdaster credo Satan est, & eget clamoribus. Refelluntur hi ipsa experientia. nam constat à Satana illas vehementer sæpe in carceribus affligi; (vt de nonnullis testatus Remigius lib.1.c.13.) constat etiam in ipso carcere aliquando illi commisceri, & posse grandine agros lædere: cùnque hæc damna inferant per ipsum dæmonem, solo nutu possent illi significare, & ipse, illis vinctis, id exsequi per sese. Anno CIↃ.IↃ.XCVII. cùm Stabuletum proficiscerentur, Leodio Quæsitores, Oranus, & alij, in via plana subitò curru deiectus fuit, & mirificè per medium confractus, omnibus tamen illæsis. pedibus ergò, quibus equi nō aderant, reliquum iter confecerunt. cum Stabuleti in carcere inuisissent Ioan. illum del Vaulx, cuius causa eo profecti fuerant; is statim illis, bene (ait) in via expalluistis; nec satis vobis omnia prosperè successerunt. Et dissimulantibus illis, casum narrauit, addiditque se id à suo dœmone accepisse. damnum tamen ab alio quodam dæmone illatum, iniussu suo: voluisse dęmonem amplius nocere; sed non licuisse. Hinc causam habetis. posse per dæmonem nocere, si Deus permittat: raro Deum permittere, ne iustitiæ executio in maleficos impediatur. *Plura videte sup. lib.3.p.1.q.3.*

Exemplum vide inf. lib.5. sect.10. in fine.

Vtilior ergo est monitio, ne iudices illos diu detineant in carceribus, sed vel sontes velox pœna consumat, vel innoxij reperti liberentur maturiùs: [1] & vt obseruentur, ne qua secum ferant, vel ne qua inferant alij, quibus sibi necem queant inferre: & eadem de causa, ne diu solæ permittantur esse. nihil enim Diabolus diligentiùs conatur, quàm ad mortis consilium illas inducere [2]. Sed cur eas carceribus non eripit? Grilland *quæst. 9.* scribit quosdam iudices sæpè expertos an solita inunctione Magi capti per dæmonem efferrentur, & nullum vnquam sortilegia tū effectum sortita. Vnde multos tenuisse, quod captæ à dæmone eripi non possint: & rationes reddit duas. primam quia Diabolus mauult illas in professione sua statim mori. 2. quia Deus non permittit dæmones exercere potentiam suam, ne id fiat in scandalum ipsorum iudicum, & Dei ignominiam, Nam videretur plus posse Diabolus in suis ministris strigibus; quàm Deus in suis, qui sunt Iudices. quæ ratio posterior est D. Thom. Confirmatur, quia Pompeiopoli existens Inquisitor permisit cuidam Malefico capto vt se inungeret, & licentiam dedit euolandi si posset, & ille statim sublatus fuit in aërem. Cùm Legione in Hispania degerem legi litteras ad Doctorem quendam Canonicum datas; quibus hoc inter cætera narrabatur. Ergóne hoc tunc accidit quia cessabat ratio prædicta, nec dæmon poterat videri contra iudiciariam potestatem præualuisse? Suaderem tamen Iudicibus abstinere ab huiusmodi experientiis; in quibus plus est curiositatis, quàm pietatis. Punitæ morte Iudicum curiositatis ego alias ex Cumano exemplum dedi; quod idem ex Siluestro Prierate Crespetus narrauit *lib.1. de odio Satanæ discur.15.* Posterior autem illa D. Thomæ ratio quanti sit momenti dictum iam *li. 3. p.1.q.5.*

1 Auth. hodie de custod. reorum.

2 Nicol. Remig. lib. 1. dæmonolat. c.6. 7. & 8.

SECTIO VIII.

De accusatione in iudicio post incarcerationem.

De hac sufficiunt iam à nobis dicta, sup. sect. 6. si quis plura volet, legat Prosp. Farin. *q.12. & 16.* Clar. *§. fin. q.12. cum mul. seq.*

SECTIO IX.

De Tortura.

EE AD hanc iã diximus, quæ ſufficiant indicia? *ſup. ſect. 3. & ſect. 4.* Nunc videndum nobis qualis eſſe debeat? quando iteranda? decernendáue? & quæ hac in re ſuperſtitioſa ſint vitanda?

Quoad primum, ſecundúmque; ſunt enim valdè commiſta, quæ de iis dici poſſunt; ſcienda ſunt ſequentia: In primis poterit iudex inſtituere interrogationes ad formulam illam à Grillando [1] traditam; *Quid ſit illa profeſſio quam faciunt cũ dæmone, & quibus modo ac ordine ad illam accedant, & quibus cærimoniis & ſolemnitatibus in ea vtantur? Ad quid ſe obligent dæmoni? ſub qua forma verborum fiat ipſa obligatio? quæ ſint ab eis ſeruãda & ad quæ teneneantur? quæ præmia habeant & quæ habere ſperent ab earum Principe Dæmone? ex quibus rebus ſimplicibus vel mixtis componant vnguenta, quibus liniant corpora ſua dum vadunt ad ludos? cùm quibus etiam rebus faciant alia venefica maleficia? quem ordinẽ teneant, quando acceſſuræ ſunt ad ludos prædictos? ſitne verum quod vadant corporaliter, vel illa ſit illuſio ſiue viſio quædam in apparentia, in mente, & intellectu? caſu quo accedunt corporaliter, an ambulent pedib. propriis, vel aliter deferantur, & quomodo & per quẽ? Item quomodo & qualiter celebrent ſacrificia, offerant preces & munera dæmoni? Itẽ quæ ſint illis in præcipua obſeruantia in dicta profeſſione?*] & alia huiuſmodi quæ iudici ex præcedenti inquiſitione, vel denunciatione videbuntur exquirenda: poſtea poterit interrogare de ſingulis, *num hæc, & quando, & cum quibus, &c. fecerint?* in his vtile erit à leuioribus, quæ faciliùs confitentur, ad grauiora progredi, ideóque vltimo demum loco de copula cum dæmone interrogare (*Sprenger. p. 3. mallei q. 14. & 15*)

Abſtinendum iudici tormentis, ſi poſſit abſtinendo veritas haberi. *quæſtio* enim *res fragilis eſt & periculoſa, & quæ ſæpè veritatẽ fallit*, [2] ſæpè fit vt *innocens pro incerto ſcelere certiſſimas luat pœnas* [3] frequenter tamen cogitur iudex quæſtionem adhibere, cùm *qui ſe negant crimine quo accuſantur teneri, torquetur, vt facinoris veritas, quæ indice voce non promitur, dolore corporis exprimatur*, teſte B. Cypriano, [4] & eſt Theolog. ſententia communis.

Torturæ modus iudicis arbitrio committitur, ſed debet illud moderari prudentia & æquitate. primò, vt præcedant indicia ſufficientia, de quibus egimus *Sectione* 1. 2. vt conſtet priùs de corpore delicti, quod ibidem probauimus. 3. vt reo ſit data indiciorum copia, & proceſſus contra ipſum iam formari, & tempus ad ſe defendendum ſufficiens. [5] 4. vt reus nec ſit confeſſus, nec conuictus. 5. vt per interlocutoriam reum iam damnarit ad quæſtionem, expreſſis in ſententia cauſis, cur, & reus non appellarit, aut friuolè & calumnioſè appellarit. appellationi enim non friuolæ aut calumnioſæ deferendum eſt: adeò vt contra eam tortus & confeſſus nequeat condemnari. Si conſtet iudici friuolam calumnioſam eſſe, poteſt eam contemnere; poterit autem credere talem eſſe, quando in proceſſu erunt indicia legitima ad torquendum, quæ reus in termino ſibi conceſſo non ſufficienter expurgauit, Si de hac re iudex dubitaret, omnino deberet appellationi deferre, & à tortura ſuperſedere. 6. debet iudex poſtquam reus cibum vel potum ſumpſit, propter periculum vomitus, vt minimum quinque vel ſex horis, à quæſtione abſtinere. 7. debet pro grauitate delicti, certitudine indiciorum, & qualitate perſonarum, etiam qualitatem & grauitatem tormentorum remittere vel acuere. Modus autem & gradus torturæ rectè proponit Farinacius. [6] debet etiam iudex, licet iſtud delictum ſit atrociſſimum, eum modum & diuturnitatem quæſtionis in eo ſerua

1 q. 7. nu. 7.

2 L. 1. §. quæſtioni. D. de quæſt. Ariſto. in Rhetor. ad Alex. de quæſtione.

3 D. Auguſt. lib. 19. de ciu. Dei.

4 Cyprian. ad Demetr. Ioã. Maior. in 4. d. 15. q. 22. Silu. Tab. & alij verb. inquiſitio.

5 de his & ſeq. vide Proſpe. Farinac. qu. 38.

6 ſupr. n. 34.

ſeruare, vt corpus rei maneat vel illæſum, vel modicè læſum, ſaluum innocentiæ vel ſupplicio: illæſum dico quod ad carnis lacerationem, aut oſſium vel neruorum facturam, nam quoad diſcompaginationem, ſiue diſiũctionem iuncturarum & oſſium non immoderatam, vix in tormentis ea poteſt euitari. Hic meritò cunctis ſequenda foret (extra tormentum inſomniæ) Pauli. III. bulla LVIII.[1] quæ vetat reum in tortura vltra horæ ſpacium detineri. Debet etiam iudex abſtinere nouis, & in ſua prouincia inuſitatis torquendis modis; Sed vtatur ſolitis in hoc crimine; vt tormento funis tenuioris; & affuſſione aquæ frigidæ in tergum appeſi; vel etiam additis ad pedes ponderibus, vel vt baculo inter pedes inſerto nequeat iungere; vel tormento vigiliæ omnium optimo & tutiſſimo, quando non additur ſimul membrorum extenſio. hoc optimè nobis deſcripſerunt Flamin. Cartar. & Farinac.[2] & eo potiſſimum vtendum quoad mulieres, maximè honeſtiores, vt ſunt moniales, &c. hæc in inferenda quauis tortura.

Quoad iterationem quæſtionis, ſeruandum primò, ne vnquam etiam vrgentiſſimis indiciis ſuperuenientibus, reus torqueatur vltra tertiam vicem, etiamſi varius ſit in confeſſione, quod ſi ſemper conſtanter negauerit, non poſſet vltra duas vices torqueri[3], licet contrarium ſeruetur in praxi, ſecundo, non eſt repetenda eodem die quæſtio, ſed vnus ſaltem dies inter ſingulas eſt interiiciendus: vt terror ille & dolor reſideat[4]. tertio, nunquam eſt iteranda; niſi ſuperueniant indicia noua, & diuerſi generis, & prioribus euidentiora: & niſi reus ſit adeò fortis ac robuſtus, vt animo & corpore in priore tortura perdurauerit: item niſi priores torturæ nimis lenes & inſufficientes fuerint; quod diiudicare pendet à iudicis arbitrio. quarto, ſi reus in tormentis confeſſus, ſequenti die non vult ad bancum (quod aiunt) confeſſionem ſuam ratificare extra torturam, dicátque ſe dolore tormentorum falſa fuiſſe confeſſum, poterit abſque nouis indiciis de nouo ſubdi quæſtioni, vt perſeueret. Si tunc reus in ſecunda quæſtione pergit negare, primam confeſſionem expurgat, & eſt dimittendus, nec poterit torqueri[5] niſi tamen prima tortura fuiſſet ſufficiens & indicia valdè vrgerent, tunc ad tertiam poſſet deueniri[6]. Quod ſi in tertia adhuc negat, omnino dimittatur: ſi in tertia ſicut in prima iterum confitetur, & poſt torturã ratificet quæſtionem omnino eſt puniendus: ſi tertia in tortura iterum confitetur, ſed poſt torturam negat: non poterit quartò torqueri, ſed eſt abſoluendus. qui cũcta indicia priora purgauit, & vltimum iſtud ſolum ad quæſtionem non ſufficit, eſtque tandem finis aliquis quæſtionibus imponendus. *Sic Simanc. ſup. n. 43. & alij illi ſup. citati. & præterea Boſſ. Blanc. Carter. & Farinac. eos ſequens ſup. n. 99. & 105. vide Marſil. in repetitione l. repeti. D. de quæſtion. Et quod tunc ſimpliciter & abſolute ſit dimittendus liber volunt Eymeri. in 3. p. director. & Pegna d. comm. 31. Ant. Gomez d. c. 13. n. 28. ſoluens argumenta contraria. Dambeuda in prax. crim. c. 40. & alij Binsfel. l. 7. de malef. C. q. 1. concluſ. 16.* Eſtque non illepidum quod narrat Marſil. habuiſſe ſe Mediolani quendam inſignem nebulonem; qui in tortura fatebatur, & in auditorio poſt torturam cuncta iterum negabat. tandem rogatus quare ſic faceret, renidens reſpondit; quia melius iudico millies torqueri in brachiis, quam ſemel in gula. quare? quia multos reperias chirurgos, qui norint ſua in loca reponere & coaptare oſſa brachiorum. nec vnum inuenias, qui norit reaptare gulam. his & ſimilibus ſibi illudentem Hippol. Marſ. coactus fuit liberum dimittere; Porrò qui dimittendus, eum cenſeo dimittendum abſolutè & ſimpliciter, ſine fideiuſſoribus, idque ex receptiore ſententia; neque cauſam indeciſam relinquendam.

Si

[1] habes in Bullario Magno p. 1.

[2] Cartar. lib. 4. prax crim. c. 2. n. 7. & 8. Farinac. ſup. n. 71. & Marſ. in l. 1. D. de quæſtion.

[3] ſic intellige Simãc. & quos allegat prax. c. 52. n. 42.

[4] Maior. in 4. d. 15 q. 22. & Simanc. ſup. n. 35.

[5] Sic Simanc. ſup. n. 43. & in ſeis pract. Milleus, Clarus, Dambau. & Cartar.

[6] hęc eſt mẽs etiam Siman. ſup. n. 46. & Fr. Pegnæ in direct. inquiſit. 3 p. com. 35.

Si tamen indicia non forent per reum sufficienter purgata, vel etiamsi verisimiliter exspectarentur indicia noua & clariora præcedentibus, tunc, ex multarum Curiarum praxi, posset reus dimitti data fideiussione de se repræsentando cùm iterum à iudice accersetur, & tunc, cùm ista indicia noua superuenerint, reus iterum examinatur, hæc dimissio tunc non est absoluta, sed stantib. tantũ rebus, prout tunc se habebant, *vt benè post Boer. & Carauitam Clarus q.62. & Dãhaud. sup.* Praxis verò illa quam Sprengerus ponit *p.3. Mallei q.14.* vt damnetur non ad torturam iterandam, sed ad eandem alio die continuandá, & hoc posse fieri non ortis nouis indiciis; mihi callidior, quam verior, & crudelior, quam æquior videtur. Nec enim decet huiusmodi verborũ captiunculis sæuitiam intendere, quid prodest vocare continuationem, quæ reuera est iteratio, quam durum etiam est, per continuatos dies quæstionem exercere? absint à piis iudicibus huiuscemodi commenta. Quod dixi, secunda vel tertia vice iterari tormenta posse, id procedit; quando reus duntaxat causatur dolore quæstionis, se victum fuisse: sed si contenderet erroneam fuisse confessionem, & se paratum probare suum errorem, & adsint aliqua indicia pro reuocatione facientia, tunc non posset iterum subiici quæstioni, sed deberet ei spacium tribui probandi erroris & interea laxiùs haberi, & admitti ad eum aduocati ac procuratores, vt possit cum iis conferre [1]. Hæc de reo non conuicto.

Cæterum si reus sit conuictus, consultius est iudici non subiicere eum quæstioni, quia tortura solet indicia præcedentia purgare, immò & plenas probationes, & ideò reus etiam conuictus in tortura, & post eam constanter persistens, foret liberandus, vt ex communi Dd. sententia docet Farinac. [2]. Et licet multi grauissimi iuris interpp. existiment, adhuc huiusmodi posse códemnari [3], & sic Parisiensis Curia teste Paponio, aliquoties iudicarit, contrarium tamen, quod dixi, communius & verius esse, cum Cartario censuit Farin. saltẽ quoad pœnam ordinariam, vt ea infligi non possit: extraordinariam non corporalem fatetur infligi posse, quando conuictus tantùm fuit præsumptionibus vrgentissimis, quod si conuictus fuerit plenis probationibus, tunc posse infligi pœnam corporalem extraord. etiam triremium. Sunt tamen aliqui casus, quibus tortura reum conuictum non eriperet punitioni ordinariæ. 1. si non detur super delicto, de quo quis fuit confessus, vel conuictus, sed ad notitiam aliorum delictorum. 2. quando datur tantùm pro habenda vlteriore veritate qualitatum aggrauantium. 3 quando irrogatur ad habendos complices, fautores, receptatores, & alios participes. 4. si iudex decernit eam cum protestatione, id se facere sine præiudicio probatorum; & reuera hæc protestatio non appareat contraria facto, vt appareret, si reus interrogaretur super principali delicto, etiam oretenùs & non scribente notario. Sed vtrum iudex possit reũ testibus plenè conuictum torquere? Nau *in Man. c. 18. n. 59.* respondet iudicem qui hoc facit ad impediendam rei appellationem, peccare Mortal. nisi constat calumniosam ad friuolam fore appellationem. In illis locis vbi necessaria est rei confessio, non habet locum Nauar. sententia: vbi non est necessaria, procedit quoad tormenta ad hoc instituta vt delictum illud, de quo conuictus est, fateatur: non quoad complices nominandos, aut circumstantias delictum aggrauantes, de quibus non est plenè conuictus.

Quoad personas torquendas crimen istud est exceptum, ideò priuilegio suo omnes spoliantur: diuersimode tamen, Nam qui sunt priuilegiati ratione dignitatis vel ordinis: illi planè spoliantur, etiam clerici & monachi etiam, non infamati, mitiùs tamen sunt torquendi isti, quam alii vt docet Simancas.

1 Bossius tit. de tort. n. 19. Foller. & Frãc. Personalis apud Farina. n. 102.

2 q. 4. n. 26. & q. 40. à n. 2.

3 Marsil. sing. 108. Grammat. cons. 12. n. 24. & decis. 8 n. 3. 4. & 7. Couarru. practic. qq. c. 23. post n. 5. Anton. Gomes. d. c. 13. post n. 20. Remin. Foller. & alii.

[1] Quoad eos qui sunt excepti ratione ætatis, puto si sint minores annis XIV. tantum esse terrendos, etiam terrore reali, vt nudando, ligando, & ad eculeum adducendo, non tamen imponendo. Si minores tantùm viginti quinque annis ingressi saltem decimum quartum, torquendi, sed mitiùs, quam maiores: senes verò, pro cuiusq; viribus minùs tamen acriter, quam viri [2]. Idem de cæteris priuilegiatis ratione debilitatis, qui torqueri poterunt moderatiùs, dummodo absit mortis omne periculum: excipiendæ semper prægnantes fauore partus, donec pepererint, & periculum illud euaserint: quoad alias mulieres, nihil peculiare est, nisi quod honestatis, quam in viris, adhuc maior habenda ratio, maximè si virgines, aut sanctimoniales sint.

1 d. tit. 52. à n. 23.

2 est communior, vt patet ex Iaco. Portio cons. 99. Simanc sup. n. 21. & 22. Farinac. q. 41 n. 193.

Quoad tertium dubium sciendum multos maleficos contumacissimè tormenta perferre, munitos (vt ipsi vocant) remedio siue *maleficio Taciturnitatis* quod maleficium [3] tradunt componi ex corde, vel aliis membris infantuli non baptizati, violenter necati, & in puluerẽ redacti, quibus cineribus corpori inspersis, vel occultatis, silentii hanc vim consequantur. Certum est in tormentis multos hoc silentium retinere, vt [4] scriptores plerique testantur, & quotidiana narrat experientia. Fit autem hoc artificio Diaboli multis modis, quorum quosdam obseruat [5] Binsfeld. Etenim multiplex est causa huius silentij, vel enim tacent quia dolorem non sentiunt, vel quia loqui non possunt, etiamsi sentiant; vel quia nec sentiunt, nec loqui possunt, vt quando profundo somno opprimuntur, (somnum hunc conciliat dæmon caussis merè naturalibus, vt medicamentis soporiferis & similibus) vel sanè, quia licet sentiant & loqui possint, robusti tamen atque fortes omnia tolerant & obstinato animo cruciatum interrogationesq; omnes contemnunt. Vt non sentiant, solet dæmon efficere per quædam naturalem vim obstupefaciendi sensus habentia; quibus fit, vt vel dolorem non sentiant vel lenior & tolerabilior dolor videatur, de qua re actum superiùs *lib. 2. quæst. 21.* Aliquando pondera appensa ipse leuat, & corpus ipsum subleuat, funes qnoque quibus ligati & extensi laxat, aliquando verò ea quæ corpori infligi, vel infundi videntur, ipse aliò auertit, aut vim eorum priusquam corpus contingant tollit, aut aliquid medium densum & solidum; quod simul facit, ne adstantibus sit conspicuum, interponit. Aliquando denique corpus ipsum malefici ex eculeo tollit, & aliud substituit, quæ cuncta cùm Deus permittit, illi facillima sunt: rariùs tamen hanc superstitionem corporis alterius contingere puto: frequentiùs auersionem illam siue depulsionem, item interpositionem (quam dixi.) Et vel vehementer fallor, vel planè id factum in Lycanthropo illo Vvestphalico annis superioribus, de quo, vt, ex ore *Sereniss. Electoris Ernesti Bauariæ Ducis,* Carolus Billheus Vir Clar. mihi narrauit, ista ferebantur: hominem vicies (*en, iudicum clemens arburium, quò se porrigat in illis partibus Aquilonaribus*) sæuæ quæstioni subditum, nihil fassum, sed renidenti ridentique similem cuncta supplicia pertulisse, tandem carnificem reo poculum quoddam medicatum præparasse; & ipsum quidem purum putum vinum propinasse bibisseque, reo verò exhibuisse potionem illam alteram, sic imposuisse. ecce tibi confestim reum omnia sua facinora narrantem: & inter cetera, lustrorum aliquot Lycanthropiam, & quæ tum plurima perpetrarat, quærentibus, vnde hæc tam subita mutatio? respondit, pactum se cum dæmone, eúmq; sibi pollicitum, hanc indolentiam cum taciturnitate in tormentis, & omnia supplicia quæ carnifex ipsi infligeret in se illum suscepturum, (*hoc scilicet, vt dixi, auersionis, & interpositionis modo, stultus enim sit, qui existimet ipsum autoprosopos dæmonem*

3 Spreng. mal. malef. p. 3. q. 14. & 15. & ex eo alii.

4 Eymeri. p. 3. Direct. inquisit. & ibi Pena comment. 39. Grill. de tortur. q. 4. à nu. 12. Damhoud & alii.

5 in d. l. 7. q. 1. concl. 15.

GG

nem torqueri potuisse) mox verò vt illud(nescio quid) bibisset, dæmonem abscessisse vel inuitum, vel pacti contemptorem, ideò se nolle ampliùs torqueri, malle sponte profiteri. Silentium etiam solet Diabolus inducere occupatione corporea malefici, præclusis illi interiùs faucibus & ore, ea moderatione, vt non præfocetur, loqui tamen non queat, interdum etiam organo auditus sic obstructo, vt iudicis voces interrogationesq; non exaudiant rei, quorum omnium exempla suggerit Nicol. Remigius[1]. Aliquando duntaxat propè adsistit & dehortatur à confessione, adhortaturque; vt breuia hæc tormenta spe vitæ præsentis longioris, & æternæ cum illo beatitatis, fortiter ferant; demum addit minas & intentat sæuiora, si quid promant Denique solet illis membranulas & alia instrumenta magica, variis notata characteribus, suppeditare, quibus in locis corporis secretissimis abditis, ex pacto sensum adimit doloris. Nonnunquam etiam per alias maleficas (*vt ait Sprenger. sup. q. 15.*) maleficiantur quantumcunq; remotas. Prout *malefica quadam in Isprüch se iactare solebat, quod vbi ad minùs filum ex vestimentis alicuius detenti haberet, tantum efficere posset, quòd quantumcunq; tormentaretur, etiam vsq; ad mortem, nihil fateri posset.*] Sed hoc totum ex pacto Diabolus faciebat.

Vt his iudices obuient, quid non moliuntur? multa ritè, multa perperam. Sunt qui prophanam frigidam ori infundant, id si in ipsa quæstione fiat, quia cruciatum adfert, & periculosam conuulsionem, pars tormenti censendum, si post quæstionem, adhuc æstuante corpore, idem arbitror, si diu post, quid operari queat, nisi ex pacto & maleficè, non intelligo, minùs si antè quæstioné, vt pleriq; solent: cauendum ergo. Qui benedictam aquam infundunt, siue ante quæstionem, siue in quæstione, si sic directè ad veritatem promendam putant eas adigi, vereor ne superstitiosi, sin indirectè, quòd obsessas credant, vel dæmonem propè adsistere, & ideò piacularem hanc vndam propinant, vel inspergunt, non ausim damnare: probem magis Catholicis enim constat, fugando dæmoni efficacem hanc lympham, quare fortassis etiam suadendum, vt citra superstitionem circumcirca equuleum aspergatur locus, & sit in loco quęstionis vsui futura aqua benedicta. Examinemus nunc quædam hac in re à Sprengero & sociis tradita[2]. *Primum* suadent reum diligenter induci verbis & rationibus, spe dubia addita, quod fortè non damnabitur ad mortem si confiteatur, vt veritatem non celet, & Deo det gloriam, hæc diligentia laudabilis est. Nam meditatio frequens (*vt aiunt*) & carceris calamitas, & multiplicata informatio proborum virorum, solent disponere ad veritatem eruendam. Et à nobis (*addunt*) expertum est, quod per huiusmodi informationes, maleficæ taliter confortatæ fuerunt, vt in signum resistentiæ in terram spuentes, quasi in faciem Diaboli, dicerent; faciam quod iustum erit, & consequenter crimina sua fatebantur.] *Secundò*, vt dum ministri se parant ad torquendum, alii interea exspolient reum; (*si sit mulier, exspolianda fuerat à mulieribus alijs, antequã ad carcerem ducatur*) ne quid in vestimentis (vt iam dixi) lateat maleficij. *Tertiò* debent capilli capitis & barbæ abradi, immò & per totum corpus etiam in partibus secretioribus; si feminæ sint à fæminis, si viri à viris; & sic cauebitur inhonestas & inuerecundia, propter quam Inquisitores Germanici Sprengerus & socii non ausi fuerunt hoc vti remedio, vt ipsimet profitentur, addentes alibi hoc in vsu esse[3]. Tamen (inquiunt) in aliis regnis inquisitores talem per totum corpus abrasuram fieri mandant. *Vnde & Cumanus inquisitor nobis insinuauit, quod anno elapso, (qui fuit 1485.) 41. maleficas incinerari mandasset, omnibus per totũ corpus abrasis. Et hoc in districtu & comitatu Burbiæ, in cõfinibus Archiducis Austriæ*

1 lib. 3. Dæmonolat. c. 8. & 9.

2 p. 3. Mallei q. 14.

3 d. p. 3. q. 15.

versus Mediolanum.] Et hoc remedium multum prodesse, inter alios duobus exemplis lectu dignissimis, sed propter prolixitatem, nunc à me omittendis, quorum ipse testis oculatus & iudex fuit, confirmat Iud. Damhauderius [1], In hac tonsione illud moneo obseruandum, si fiat duntaxat, ne maleficium lateat foraminibus corporis insertum, vel crinibus inspersum, ritè id fieri: eademque de causa putarem, ne quavnctio subesset, etiam totum corpus aqua calida priùs oiligenter abluendum: sed in tonsio fieretex opinione, quod per eam robur corporis & animi fortitudo pereat, exemplo Samsonis, (in quo totum id diuina virtute contingebat) & etiam documento Apollonij Tyanæi [2]; putarim seriò hoc esse Magicum & superstitiosum.

1 prax crim. c 36 n. 21.

2 Philost. li. 7. & 8. Nic. Remig. lib. 3 c. 9.

3 Mall. malef. d. p. 3. q. 15.

Addunt & quartam cautelam, si inuestigare (*inquiunt* [3], *addo, verba ne quid viris magnis videar affingere*) affectat, an maleficio taciturnitatis sit inuoluta, an lachrymare coram eo queat stando, aut tormentis exponendo. Hoc enim ipsum pro certissimo signo, ex fide dignorum antiqua relatione, ac propria experientia docente, adeò compertum est, quod etiamsi ad lachrymandum coniurationibus hortetur & compellatur, si malefica exsistit, hoc ipsum scilicet lachrymas emittere, non potest: dabit quidem flebiles voces, & ex sputo genas & oculos linire, ac si fleret, attentabit: super quo à circumstantibus cautè aduertendum erit. Modus autem coniurandi ad lachrymas veras: si innoxia fuerit, & cohibere lachrymas falsas, talis vel consimilis in sententia practicari à iudice potest seu presbytero, manum super caput delati seu delatæ] ponendo *Coniuro te per amarissimas lachrymas à nostro Saluatore Domino, &c.*] Quis miretur sub ea tempora hæreses inualuisse, quando huiusmodi, quæ nec Scripturæ sacræ, nec Conciliorum, nec Decretorum Pontificiorum, nec Patrum, nec Ecclesiæ consuetudine introductæ sunt formulæ, ad superstitiosas obseruationes accedebant? Iam antè docui indicium istud lachrymarum prorsus esse fallax, & annumeranda haud dubiè hæc experientia, superstitiosis aliis explorationibus, quas mox refellam. Formula ipsa nihil continet impij; sed formulas huiusmodi iudicibus præscribere, merè arbitrarias, & fallaci duntaxat innixas experientiæ; non satis pium, neque religiosum est, & sapit tentationem Dei. Nec ratio etiam quam addunt est bona, scilicet hoc contingere, quia gratia lachrymarum in pœnitentibus donum est Spiritus sancti, & Diabolo displicet, ideò illam conatur impedire. Age enim, si oratio illa efficax ad hoc donum à Spiritu sancto impœnitenti & nolenti maleficæ impetrandum, ad lubitum iaterrogantis latrunculatoris; (quod quis credat?) sanè Diabolus non magis poterit has lachrymas impedire, quam cordis pœnitentiam: si non est ad hoc efficax, cur id Diabolo displiceat, cui fictæ lachrymæ non possunt non placere? cur ego per huiusmodi commenta; ab Ecclesia non approbata, via struitur similibus superstitionibus? Præterea cur nequeat Diabolus lachrymas si velit elicere, quas muliebre ingenium cum lubet elicit, & superstitio Flentium Picarditarum?

Quintam Insuper addunt iidem scriptores; *Tonsis capillis capitis, cum calice aut scypho aquæ benedictæ, guttulam ceræ benedictæ, immittendo, & inuocatione Sanctissimæ Trinitatis, ieiuno stomacho trinies in potu ministrando per Dei gratiam à plerisque taciturnitatis maleficium abstulimus.* Cætera transire possunt, cauendum ne vis ponatur in numero illo ternario, aut in ieiuno stomacho, vtrunq; enim impertinens est ad effectum.

Sextam ponunt de tollendo hoc malefico per alias maleficas, sed hoc meritò improbant, & de hoc postea agetur copiosè libro sequenti *c. 2. q. 2.* Obijcitur

iicitur factum Præsulis Ratisponensis; Quòd dum quidam hæretici propria confessione conuicti, vt impœnitentes & defensores perfidiæ morti fuissent adiudicati, accidit vt in rogo illæsi persisterent, proiiciuntur ergo in profluentem: sed nec aquis demerguntur: Nutare multi, & fidem illorum suspicere. Sollicitus de gregis salute bonus pastor, triduanum indicit ieiunium, & preces Deo fundendas, nondum expleto triduo, venit quidam, & denunciat hosce sub vno brachiorum habere maleficium insertum inter carnem & cutem: inuento & amoto, confestim illos vindex flamma concremauit. Hunc ergo inquiunt denunciatorem fuisse Necromanticum, & eius præsulem vsum denunciatione. Sed qui narrat Sprengerus, dubius fuit an Necromanticus fuerit necne, potuit enim Deus bono illi præsuli id aliter reuelare, in causa tam graui & populo necessaria. Deinde nos non omnium hic facta defendenda, sed causarum ac gestorum pondera libranda suscepimus.

Septimam ergo hinc eliciunt: deuotas ad Deum orationes iunctas ieiuniis & bonis operibus, imò & populo indici poterunt preces publicæ ad inuocandum diuinum auxilium in generali, & vt contra dæmonum quascunq; infestationes cælitum auxilia implorentur. Iuxta illud boni Regis Iosaphat [1]; *Deus noster ergo non iudicabis eos? In nobis quidem non est tanta fortitudo, vt possimus huic multitudini resistere, quæ irruit super nos. Sed cùm ignoremus quid agere debeamus, hoc solum habemus residui, vt oculos nostros dirigamus ad te.*] 1 2. Paral. 20. v. 12.

Octauo loco addunt quædam [2], mihi quidem non parum suspecta, nempe, quoad diem, *vt infra missarum solemnia & sacratioribus diebus, maximè sextis feriis quousq; sit compulsus pro exspectatione Saluatoris nostri, maleficæ interrogentur, item si sal aut alia res benedicta cum septem verbis quæ Christus protulit in cruce, in scedula cõscriptis simul colligatis, collo malefici alligetur: longitudo Christi benedicta super nudum corpus & extra circumcingantur.*] Ego (quicquid illi dicant de experientia) illi experientiæ non fido. Reliquias Sanctorum appendi collo, aut quasuis res Ecclesiastico ritu benedictas, cereas effigies AGNI DEI (vt vocant) salem benedictum, &c. probo, dum desit irreuerentiæ periculum, & scio quoad agnum Dei hoc multis feliciter cecidisse, de verbis certis scripturæ, quid sentiam iam dixi *libro 1. quæst. de periaptis.* De longitudinis Christi Domini mensura, quid illa operari idonea, nouit Deus, sanè cùm benedici illam priùs volunt, indicant hoc benedictioni Ecclesiæ tribuendum, in ipsa etiam circumdatione, aliquid vereor ne sit mendosi. Dierum illa obseruatio suspecta quoque non immeritò. Sed & iura festis diebus abstinere iudicialibus iubent, nisi quando periculum esset in mora, vt patet ex *l. Prouinciarum C. de feriis*, ideò quod iure receptum, vt in atrocioribus criminibus quouis festo, etiam in Paschalibus, liceat torquere, sed ad Dei honorem (vt addunt Dd.) id ego certè ad casum periculi lubenter restrinxerim. In genere tamen loquuntur (*ex l. nemo C. de Episc. audien. Bald. Spec. & alii quos sequuntur Clarus §. fin. q. 64. n. 34. & Binsfeld. in l. 7. C. de malef. q. 1. conclus.* 18.) Sed cùm idem Clarus fateatur timentes Deũ iudices his diebus nunquam aliquem pœna sanguinis afficere (*vide illum q. 97. v. 6.*) idque in Dei honorem, non video cur cessante illo periculo, non sit idem dicẽdum de tortura.

2 Sprẽg. d. p. 3. q. 16. Pet. Gregor. lib. 13. de rep. c. 30. n. 5.

Nono adiiciunt in ipsa quæstione, legenda dicta testium, submissis nominibus, dicendo, *Ecce conuicta es per testes, &c.* Hoc non satis intelligo. Nam si velit duntaxat nomina testium taceri, parùm ad rem, hoc enim etiam extra quæstionem seruandum, de quo superiùs, si submissa voce nominari, ita ne reus exaudiat nomina, exaudiens tamen reliqua: sanè hoc superstitiosum est.

Decimò monent interrogandum reum,an velit ſubire iudicium ferri cádentis &ſi annuat,cognoſci verum eſſe maleficum:profectò id fallax eſt imprimis, deinde iniquã proponere reo,quod ei facere , vel iudici non liceat permittere.

Vnaecimo monent *eos qui nihil in tormentis confeſſi,de carcere pænoſo,ad benè munitam,ſed minus incommodam manſionem transferendos:nullo tamen modo relaxandos ſub iuratoria vel fideiuſſoria cautione,quia ſic nunquam veritas ab ita relaxatis habetur ſed ſemper deteriores efficiuntur.*] Inprimis poteſt caſus occurrente in quo ſic ſint relaxandi ad meliorem cuſtodiam : iudici tamen tum vehementer cauendum, dum,ne aliis ſint noxæ ſuo exemplo,vel verbis. Deinde poteſt etiam contingere,vt locus ſit cautioni fideiuſſoriæ,vt ſuperius dictum. Nec ſatis certa illa affirmatio, nunquam meliores effici. Non eſt abbreuiata manus Domini , & præcedens vexatio dare potuit intellectum.

Alia,quæ Sprengerus addit,mox commemorabimus loco ſuo. Nunc ponamus *XII.quiddam* ex[1] Francofurtenſis I.C.quod addo,vt vitetur,quia merè ſuperſtitioſum. Quidam(ait)ne dolores ſentiant ſolent hos verſus pronunciare:

Imparibus meritis tria pendent corpora ramis,
Diſmas & Geſtas,&c.

Quis non hæc rideat ? ſcilicet iam vis etiam in Hexametri pedibus : ſubiunxit & quædam ex Pſalmis.Et homo religioſus non audet hæc pronunciare ſuperſtitioſa,vt facit(meritò) ſequentia Grillandi[2], nempe ad eruendam veritatem iudici pronuncianda eſſe verba Prophetæ ;*Dominus labia mea aperiat , & os meum annunciabit veritatem* Nonne hic ipſa Pſalmi verba detorquentur? cur ergo vim arceſſit à verbis Prophetæ?item,quis illa pronunciabit?Iudex?quid hoc ad reum?reus?primùm quid ſi nolit?deinde certè inuitus pronunciabit,nec impetrabit.Sed nugas mitto.

SECTIO X.

De aliis mediis veritatem perſcrutandi.

MAioris momenti queſtio eſt,liceátne iudici dolo,falſis promiſſis,vel mẽdaciis à reo veritatem elicere?v.g.,ſi fingat eum ab aliis etiam complici- II
bus denunciatum , ſi promittat liberationem , quam ei non cogitat, nec vult impendere,nec de iure poteſt. Homo pæcipitis ingenij & noua ac periculoſa amantis Io.Bodin.[3] hæc omnia iudici permittit.Inprimis dum aſſerit licere mentiri,hoc hodie hæreticum eſt, fide enim tenendum , mendacium (quod nomen huiuſmodi mereatur)eſſe rem ſimeliciter & per ſe malum, ideoque adeò illicitam,vt nec Pontifex diſpenſatione bonam facere poſſit:quæ eſt ſententia non D. Auguſtini modò , & Thomæ , vt nugatur Bodinus , ſed hodie communis Catholicorum[4] , qui illam ſacris Scripturæ locis optimè confirmant[5]. fuit in ſententia Bodini M.Marulus *li.*4.*de Inſtit.benè viuendi cap.*4.Sed errore animaduerſo, eius interpres Gallicus planè contrariam Marulo ſententiam tribuit,& multas paginas,quæ non ſunt Maruli , Marulo inſeruit, dictorum ipſorum Maruli confutationem pro Maruli dictis continentes , quam bono exemplo & prudenter ipſe viderit. Argumenta Bodini ex ſacris litteris facilè ſoluuntur, & nos in tractatu de Mendacio ſoluimus omnia.

Sed nota aliud eſſe dicere aliquid falſum , aliud occultare aliquid verum (vt notat D.Auguſtinus[6]) veluti cùm vtimur , non mendacio , ſed æquiuocatione:priùs illud non licet cuiquam , maximè iudici , qui in hac re grauiſſima & in iudicio ſcienter mentiens , haud dubiè peccaret mortaliter[7]. poſteriùs verò iſtud ſæpe licet[8]. prius pertinet ad dolum malum , quia eſt contra legem diuinam & humanam poſterius pertinet ad dolum bonum[9], quia nec iuri diuino,

1 lib.3 de lamiis c.10,nu. 39.

2 de quæſtio. q 4.n 14.

3 lib.4. dæmonom.c.1.

4 D.Aug lib. cont. mendac. epiſt ad Hiero & in Pſal.

5 Ambroſ.in cap.cauete 12.q.5.Greg. Iſidor Innocent.& alii apud Gratian. d.q.22.D. Tho.2.2.q.110 art.1.Aff.à Caſtr.lib.10. in verb. mendacium & alii.

5 Pſal.5.v.7. Sap.4.v.11. Eccleſ.7.v.14. Epheſ.4.25. Apoc.21.v. 8.

6 ſuper d.Pſ. 5.& lib.22. contra Fauſt. c.34.

7 bene hoc docent ex D. Tho.Caiett. Nau Couar. Binsfeld p.3. dub.3.

8 Hadrian. Quodlibet de mendac.

9 de quo multa dixi Com in l.contractus,de reg. iur.

uino, nec humano repugnat, & dirigitur in bonum reipub. & iustitiæ executionem: his positis sit prima conclus. *Poterit iudex vti æquiuocatione & verbis subdolis* (citra mendacium) *& ambigua promissione liberationis, vt reum inducat ad fatendum veritatem, & auctorem criminis commissi deprehendat.* Est communis opinio Dd. apud Couarru. & Plazam.[1] Dissentit quidem ab hac Iul. Clar.[2], sed non distinxit mendacium à sermone æquiuoco: immò apertè loquitur de eo, qui expressè impunitatem promisit; quæ sanè promissio ad Bodini casum pertinet, nec mirum est si Paris de Puteo & Dyn. dissuaserint tali promissione vti. Sanè fateor iudicem non posse impunitatem reo promittere, nisi sit supremus iudex, qui habet absoluendi & liberandi potestatem. & hoc facere intendat. Quoad inferiorem iudicem maximè hæc quæstio procedit, & quoad dolum bonum, non quoad dolum malum siue cum mendacio coniunctum, qui nec supremo iudici permissus. Obiicitur à quibusdam, promissio est iuris naturalis & eo iure obligat, quare & hosti & reo seruanda. Respondeo, quando de re possibili est, ista autem est, de re quæ iure iudici impossibilis: ideo nihil refert, quod iudex habuerit animum liberandi reum: si verò non habuit animum, peccauit etiam per mendacium, verba menti contraria proferens. 2. Resp. ista locum non habere in nostra conclusione, in qua nec iudex intendit liberare, nec verba id necessariò significabant, imputet sibi reus, quod non subtiliùs sensum verborum ambiguorum discusserit. Exempla aliqua huius æquiuocationis occurrunt passim in praxi. Acutum fuit dictum iudicis Leodien. & licitum, qui sagæ pertinaciter cuncta neganti, dixit: si veritatem luculenter profiteretur, se illi de publico vel suo, quoad viueret ipsa, quotidie cibum & potum necessarium præbiturum, & curaturum ei domum nouam exstrui, *domum* intelligẽs ligneam fascium sttaminumque in qua erat comburenda. Alia suggerit Sprengerus[3], veluti si honestius habeatur reus solito, & sinantur ad eum intrare viri honesti, & non suspecti, qui frequenter colloquantur de variis rebus etiam impertinentibus, & tandem fidenter suadeant, vt fateatur veritatem, promittendo iudicem facturum sibi gratiam, & se esse velle mediatores: *& postea subintret iudex & promittat facere gratiã, subintelligendo sibi vel reipub. in cuius conseruationem totum quod fit, est gratiosum.*] Posset etiam iudex dicere se illi optimè consulturum, & confessionem ei vtilissimam futuram, etiam ad vitam sibi comparandam, hoc enim veriss. de vita æterna, quæ vera vita est, idem Sprengerus[4] paulò antè tradiderat sententias tres alias huc pertinentes. Scilicet posse illi securitatem vitæ promitti, quando iudex intenderet eam vel exilio punire, vel carcere perpetuo. hęc sententia satis æqua est. Alios (ait) velle, sic ad tempus tum in carceribus asseruandam, sed postea incinerandam post aliquod temporis spacium: hanc refellere debuit, quia reuera mendacium continet promissio huiusmodi. Tertiam ponit dicentium, posse iudicem securè vitam promittere, & postea se à sententia ferenda exonerare, & in suum locum alium substituere, neque hanc reiicit, sed est omnino similis secundæ & adhuc peior, coniuncta cum mendacio: ideò penitùs cauenda, fortassis tutius est quod alibi posuit[5] nempe vt petenti gratiam reo, respondeat iudex fateatur veritatem confidenter, clementiæ se rationem maximam habiturum, ampliùs se facturum quam ipse petat, & similia verba generalia.

[1] lib. 1. var. resolut. c. 2. in fi. & Plazan. lib. 1. Delict. c. 37. n. 1. in fin.
[2] d. § fin. q. 55. v. 7.
[3] d. q. 15.
[4] d. q. 14.
[5] d. c. 15.

2. conclusio, *si iudex dolo malo huiusmodi per mendacium confessionem extorserit, non potest ex sola hac confessione reum dãnare, nisi reus postea cõperta fraude, de nouo id fateatur spontè, vel alia satis prægnantia indicia & argumenta accedã. vel saltem*

fraude cognita non retractet, quod inductus dolo malo dixerat. hæc est verior sententia Imolæ, Decii, & aliorum, quos sequitur Couar.[1] benè addens, quando nec retractat, nec expressè ratificat confessionem, nec alia satis prægnantia accedunt indicia; mitiùs & extraordinaria pœna affici debere: si accedant illa indicia posse plecti ordinaria. Si obiicias, promissionem hanc contra remp. esse factam, & ideò non prodesse debere reo ad pœnæ diminutionem. Respondet Couarr. tunc iudicem non debere seruare promissionem, quando via ordinaria & recto planè tramite cognouit delictum, non quando dolosè illud & via illicita exspicatus fuit.

Dixi in conclusione *dolo malo*, quia si *dolo bono*, & proinde via licita cognouisset, putarem non esse opus noua ratificatione, saltem in foro exteriore: immò nec in interiore, licuit enim iudici bono dolo, malum obstinati silentij animum rei decipere, & sibi iste imputet simplicitatem suam. Nec arbitror Clarũ, si in terminis de dolo bono interrogatus fuisset, dissensurum, vt satis indicat *supra n.* 7. nec etiam Menoch. *de arbit. cas.* 364.

3. conclu. *Si tamen iudex putans id sibi licere, sic dolo malo criminis confessionem à reo elicuerit, & fraude cognita reus nec ratificat, nec retractat: ideoque iudex eum ordinariam ad pœnam condemnet, non auderem iudicem de mortali peccato accusare.*] hęc cõcl. intelligenda de peccato, non quod incurrit mentiendo, de quo vix potuit habere probabilem ignorantiam: sed de peccato, quod incurrit, reum ex tali confessione condemnando, de hoc enim peccato valdè probabilis ei suppetit excusatio, cùm id ei licere, immò & eum debere multorum locorum praxis, & plurimorum DD confirmet sententia[2], adeò vt communiorem censuerit Alciat. & communem saltem fateantur Plaza & Clar.[3].

Addidi, *nec retractat*, quia si reus expressè retracteret nec alia contra ipsum argumenta concurrerent, tunc certè non auderem iudicem à mortali culpa liberum asserere. Nam illa communis Felini & aliorum (vt rectè Couar. quem sequitur Menoc.[4]) intelligenda, quando reus cognita fraude expressè confirmat suam confessionem, vel saltem tacitè, non retractando, nam tunc illam ratificasse censendus: & hæc distinctio fuit de mente Paridis de Put. *c. de tort. v. sequitur quæstio quotid.*

Inquisitores Germaniæ[5] docent adhuc quasdam alias cautelas non improbandas: vt iudex diligenter consideret complicum dicta ad reum pertinentia, & hæc reo proponat, & diligenter singula inuestiget, si qua etiam instrumenta, vt vnguenta, pixides, buffones, præsegmina cadauerum, & similia in domo eius reperta fuissent ei offerat, & quærat quid his egerit, cur ea seruarit &c. 2. vt complices, si quos habet, qui contra reum deposuerunt, ad reum intromittat, & permittat eos simul mutuò de facinoribus suis conferre, edere ac bibere, & habeat in loco vicino auscultantes & verba accipientes, etiam, si opus, Notarium publicum: si desint complices, vtatur ad hoc personis, quas nouit non ingratas reo, sed amicas, & quasi fauentes atq; miserantes, qui quodam serò intrent carcerem, & sermones dedita opera producant in multã noctẽ, tum quasi fortuitò id accidisset, quærantur serò nimis esse ad recedendum, ideò in carcere pariter reliquum noctis exigant, & semper colloquantur, & sint similiter (vt dictum est) in vicino dicta excipientes. *Tertiò* quod quandocumque veritatem fateri incipiant nullo modo iudex actum hunc interrumpat, nec dimidiet confessionem, sed instet quoadusque de omnibus veritatem dixerint, saltem quoad principalia, etiamsi in mediam noctem deberet proferre, & prandium cœnamúe differre. Nam experientiam docuisse per dimidiatio

1 d. c. 2.

2 Archid. in c vellem. 22. q. 2. Cini. in l. præsenti C. de his qui ad Eccles. confug. Felin. in c. ad ferte de præsumpt. & Cottæ in Memorab.

3 Alciat. in l. natura D. de verb. sign Plaza lib. 1. delict. c. 37. Clar. supra num. 9.

4 Couar. d. c. 2. Menoch. de arbitr. cas. 367

5 d. q. c5.

diationes & interruptiones, illos frequentiùs ad vomitum redire, & non aperire veritatem quam inceperant detegere. *Quartò* si prædicta deficerent omnia, tunc si fieri posset, deducendos ad aliquod castrum, & ibi certis diebus custodiæ mãcipandos: tum castellanum fingere se cogitare longum iter, & diu absfuturum: interea vt aliqui familiares, vel mulieres honestæ mulierem: viri, si vir sit, virũ visitent: promittant ei (non, vt ait Sprẽger.) quod velint eam omninò permittere liberè abire: sed citra mendacium verbis æquiuocis (vt dictum supra de iudice in genere) multa & illecebrosa, dummodo se informent de certis, quæ scire cupiunt, experimentis. *Et aduertat* (inquiunt) *iudex quod sæpissimè per talem modum fassæ fuerunt & conuictæ. Et nouissimè in diocæsi Argentinensi prope oppidum Schletstat & castrum Konigsheym malefica detenta nullis tormentis & quæstionibus deduci poterat ad fatendum sua crimina: tandem modo supradicto per Castellanum seruato, licet præsens erat in castro, ipsum tamen malefica æstimabat abesse: tres ad eam familiares intrabant, & ei liberam relaxationem promiserunt, dummodo super certa experimenta eos informaret. Et licet prima fronte renueret, & quod dolosè cum ea agerent proponeret: tandem interroganti de quibus informari vellet, vnus dixit super grandinem excitandam, alter super carnalia facta. Tandem vbi super grandinem illum informare volebat, & scutella plena aqua apparata, malefica sibi iniunxisset, vt digito paullulum aquam moueret, & ipsa certa verba protulisset: subitò locum, quem explorator nominauerat, scilicet siluam adiacentem castro, tanta tempestas & grando repleuit, sicut à multis annis visum non fuerat.*] hactenùs illi. Sed in hoc exemplo bis peccatum, primò in mendaci promissione. Vt enim iudici non licet per se mentiri, sic nec licet alios ad mentiendum inducere. Secundò peccatum fuit, in eo quod nimis longè exploratores progressi. Non enim licuit maleficam etiam paratam ad peccandum inducere: etsi licebat examinare, quomodo soleant operari: & sic intellige quod de informatione dictum, nempe de verbali per modum docentis: non de reali per modum facto ostendentis & exemplum præbentis. vides hic iam captas posse ex condicto cum dæmone quædam operari?

Solent etiam iudices vti *confrontatione*. ea duplex est, vna spontanea, altera violenta. *spontaneam* voco, quando parati sunt rei, alios nondum captos societatis arguere & conuincere: hanc nunquam iudex permittat, nisi præcesserint indicia talia, vt propterea citari possint: & iam citati, si non benè dissoluant obiectiones rei constanter eos accusantis, queant in carcerem compingi. Nam alioqui fieret iniuria his denunciatis. *Violentam* voco, quando complices in mutuis delationibus inter se dissentiunt: tunc debent primò seorsim, postea simul de hoc dissidio interrogari. quod si subdolè comperiat persistere, nec alia est via inueniendæ veritatis: solent altera in alterius mutuo conspectu torqueri. de hac praxi vide Iudoc. Damhoud. *prax. crim. c.* 47.

SECTIO XI.

De confessionibus.

LL IN ritè confessos non aliud iudicis officium est quàm condemnandi. iuxt[a] illud Christi Domini; *Ex ore tuo te iudicio.* & illud Iurisconsulti confessus pro iudicato est. quia quodammodo sua sententia damnatur [1]. intellige si confessio sit clara, certa, verisimilis, constans, & legitima. nam obscura & dubia in fauorem interpretanda confitentis [2], parùm idonea est ad iudicandum. Verisimilis etiam sit oportet, quia inuerisimilis nunquam sufficit ad condemnandum [3]. Inuerisimilis autem est, quæ de re est impossibili, aut omninò falsa [4]; quod concedimus Ponzinibio, & Godelmanno; sed contendimus

1 Luc. 19. l. 1. & 3. D. de cõfess.
2 Barinac. q. 50. num. 20.
3 Farinac. q. 43. num. 21.
4 gloss. in c. fi. de cõfess. in 6. gloss. l. 1. C. de confess.

dimus eos errare, dum in Lamiarum confessionibus ea dicunt notoriè falsa & impossibilia, quæ vera & possibilia nos esse docuimus supra *libr.* 2. Legitima etiam sit oportet, hoc est non præsumpta tantum, nec ficta tantum fictione iuris (nisi ex contumacia, quæ liquidissimam inducit probationem [1]) nec contra quam coloratè aliqua obiiciantur [2]; nec quando est incidenter tantum facta, vel metu tormentorum, vel extra iudicium, vel in figura tantum iudicij, vel absente parte, vel in iudicio summario, aut nullo [3]: erit autem bona in casu Lamiarum & hæreticorum, etiãsi non constet de corpore delicti [4]. Dicetur facta metu tormentorum, non tantum si grauiter tortus fuit; sed etiam si fuerit leuiter tortus, leuatus ad torturam, ductus ante eculeum, spoliatus, vel si seriæ minæ de torquendo præcesserint, quoad eos qui timidi sunt & torturæ inassueti! Item vt sit legitima, necesse est, non sit extorta, nullis vel non sufficientibus indiciis præcedentibus: nam talis esset nulla & inualida: etiamsi millies foret ratificata [5]. idem, si in repetitione quæstionis sit extorta, quando non licebat iudici repetere [6]. idem si extorta per iudicem pendente appellatione à sententia torturæ [7]. idem si confessio extorta à reo, contra quem sola fama vrgebat, etiamsi sæpiùs ratificetur [8]. idem emanarit ab eo, cui denegata defensio, vel copia indiciorum [9]. idem si sit illius, qui qualibet ex causa de iure torqueri non debebat [10]. confesso autẽ & conuicto per legitimam quoque torturam adhuc ante condemnationem dandus est terminus ad se defendẽdũ, etiam non petenti ex æquiori & receptiore sententia [11]. Fallunt ista in eo qui à natura mutus simul & surdus foret: qui non potest, ex sua confessione signis declarata, condemnari: qua frustrà torqueretur: sed damnari dumtaxat potest ex testium depositione ac probatione [12]. Denique quæri potest, an qui confessus factum maleficum, negat se praua intentione fecisse, sit audiendus? vt plurimùm, quia præsumptio ei contraria est [13], puniendum nihilominùs constat [14]; etiamsi iuramentum offerat de recta intentione: interdum tamen poterit iudex iuratum reum admittere ad probandum aliqua verisimilia, quibus confessio eius elidatur [15]. Quod si res dubia sit, poterit reus torqueri, vt intentionem suam proferat, vt benè post dubia sit, poterit reus torqueri, vt intentionem suam proferat, vt benè post Lanfranc. & Bassium, asseruit Simanc. *prax. hæret. tit. 29. num.* 10.

1 Farin. q. 11. num. 97. & q. 30. num. 16.
2 Farin. d. 21. num. 32.
3 Farina. d. q. 21. nu 34. & q 33. num. 16.
4 Farina. q. 2. num. 25.
5 Farina. q 37. nu. 46. 97. & 103. cum seq.
6 Farinac. d. q. 37. num. 110.
7 Farinac. q. 38. num. 78.
8 Farin. supr. num. 17.
9 Farinac. q 47 num 8.
10 Farinac. q. 39. num. 84.
11 Farinac. q. 41. num 95.
12 vid. Farin. q. 39. à n. 32 vsque ad 40. vbi bene Bossium refellit & nu. 90. cum seqq. maximà n 99. vbi indistinctè quoad omnes personas hoc tenẽdum ostendit.
13 Anc. Gomez p. 3. c. 1. nu. 69. Grill. Cas. & alii quos sequitur Far. q. 41. à num 90.
14 c. 1. de præsumpt. contra Christianos de hæret in 6.
15 Bart. in l. inter omnes. §. recte de furt.

SECTIO XII.

De Abiuratione.

VT in aliis speciebus hæresis, etiam in Lamiarum crimine, abiurationi aliquando locus est: quando iudicium tantum nititur suspicionibus. Sumimus hic abiurationem pro execratione seu anathematizatione iureiurando firmata. Et quia suspicio hæc: quæ est leuis quædam præsumptio mali ex leuibus indiciis procedens; oritur ex diuersis causis non æquè vrgentibus, fit vt quædam suspicio sit leuis seu modica [16], quæ etiam potest vocari temeraria iuxta Menochium [17]; alia vehemens seu verisimilis, alia violenta. Et sic diuidendo. leuis oritur ex indiciis admodum leuibus, quæ absolutè dubium relinquunt iudicis animũ, & hæc propriè dicitur *suspicio* [18]. Vehemens oritur ex indiciis habentibus multum verisimilitudinis, adeò vt inclinent aliquantum iudicis animum in alteram partem, & sic dubitationem non excludunt totam: hæc suspicio magis propriè vocatur *opinio*. Violenta denique oritur ex indiciis valdè fortibus & adeò efficacibus, vt omnem dubitationem ex animo iudicis eliminent

16 l. si nõ cõuicii C de inui. eum simil.
17 c. accusat. in pr. de hære. in 6.
18 l. 1. de præs. q. 7. à nu. 46. maximè n. 59. & habes in d. c. accusatus §. illo verò. & ibi Archid.

minent & faciant eum planè vni parti assentiri [1]. hæc propriè vocatur *præsumptio, iudicium, sententia*, de hac est, *cum contumacia. c. cum accusatus. de hæret. in 6. cap. quorumdam d. 34.* Iudicis autem arbitrio permittitur qualitatem siue quantitatem suspicionis moderari: dummodo caueat ne leuis sit corde, nimis facilè credendo. Exempla huiusinodi suspicionum ponit Sprengerus [2], vt si quis deuiet à communi consuetudine viuendi, si conuenticulis secretis maximè nocturnis intersit, aut cum suspectis familiaritates secretas habeat, dicit leuem oriri: Si quis quos nouit maleficos, visitat, munera offert, occultat, recipit, defendit, vel aliter actu fauet, tum oriri vehementem: si quis perpetrauerit ea quæ pertinent ad ritus maleficorum, paciscendo, adorando, sacrificando, comminando, tangendo, aut dormientibus per visum apparendo, aut cubicula insensiliter ingrediendo &c. vel si penes eos instrumenta maleficij sint reperta, huiusinodi violentam præbere suspicionem. Leui ergo suspicione laborantibus potest indici [3], abiuratio etiam specialis hæresis de qua leuiter suspecti: & si talis qui sic abiurauit, reincidat, non punitur vt relapsus [4]. Si verò ex grauibus suspicionibus abiurasset (nam & huic adiuratio indicitur) tunc censerentur relapsus; in hac debet fieri abiuratio in genere de omni hæresi & in specie de illa de qua vehe menter suspectus fuit [5]. & tales fuere abiurationes Theodoreti & Ibæ in Concilio Chalcedonensi *act.* 8. si verò detur abiuratio ex suspicione violenta, tunc facienda abiuratio, vt à verè malefico, & tanquam à deprehenso exigeretur. Debent autem violenter suspecti: quando crimen fatentur & parati sunt abiurare hæresim, & redire ad sanam mentem; ad pœnitentiam ab Ecclesiasticis iudicibus recipi: quod si nolint debent tradi brachio sæculari vt impœnitentes [6]: debent præterea cum abiuratione generali omnium hæresium, & diserta atque clara, errorum de quibus sunt suspecti canere palinodiam, & contraria asserere, & iurare se nunquam ad abiuratos errores redituros, & hæc omnia scripto libello abiurationis, propria scriptione munito, confirmare: quæ cuncta ab Apostolorum temporibus recepta fuere, vt ostendit Simancas *supra num* 8. *&* 10. & hæc abiuratio hodie coram clero & populo fit, nec potest priuatim admitti, nisi ex magna causa [7]. Quid si qui tantum vrgetur suspicione vehementi seu verisimili, detrectet abiurare? videtur Simancas *supra num. 13.* velle eum posse tanquam contumacem & impœnitentem tradi brachio sæculari, *ex c. ad abolendam de hæret.* Sed (vt ait Sprenger. supra.) dictum c. §. *in præsenti verò*, videtur tantùm loqui, non de suspectis vehementer, sed de manifestè deprehensis, contra quos constat rigidiùs esse procedendum. contra hunc igitur Episcopus procedet per excommunicationem, & si in ea per annum steterit, condemnabit vt hæreticum. Porrò quando maleficum Ecclesia recepit ad pœnitentiam: laicus iudex posset illum apprehendere propter damna temporalia variis illata, & propterea condigno supplicio afficere: nec teneretur Ecclesiasticus iudex impedire, quia licet eum non possit tradere, potest relinquere puniendum. Sic Sprenger. Sed de hoc plura mox *sect. de absolutione.* De abiuratione facienda ab iis qui confessi & fassi, qualis fuit abiuratio Doctoris Edelini, nihil peculiare occurrit adscribam tantùm historiam rei gestæ, versam ex gallica narratione Enguerrani Monstreleti *Chron. pa.* 4. ait Enguerran. Anno 1453. Dominica die, quæ incidit in vigil. Natiuitatis Dominicæ, Ebroici publicè in theatrum adductus, citatus voce præconis, & condemnatus fuit sententia iudicis ad perpetuum carcerem Episcopi dictæ ciuitatis Magister Guilhelmus Edelin, Doctor Theologiæ, Prior S. Germani en l'Haye, priùs Ordinis D. Augustini, & aliarum

1 sic post Menoch. d. loco bene disserẽtem Farinac. q. 36. a nu. 178.

2 p. 3. q. 19.

3 c. accusatus. in prin. supra

4 d. c. accusatus vbi videtur errare Ancharan. vt bene notat Siman c. 53. nu 5. & rectè idem Sprẽg. d. q 19.

5 c. litteris. §. quocirca. de præsumpt. Simanc. & Sprẽger. supra.

6 vt ex Canonibus adductis per eum Spreng supra & ex variis conciliis Siman. supra n. 6. & num. 13.

7 Leo ep. 75. c. si quis episcopus 1. q 7. c. ad abolẽdam. de hæret.

aliarum Sacrarum familiarum religiosus: qui tentatione & suggestione hostis Tartarei, ei se mancipabat, ea lege, vt concupiscentiis eius profanis & mundanis satisfaceret, & præcipuè vt frueretur Nobilis cuiusdam Equestris familiæ matronæ amplexibus, quam ardebat, qua gratia, se obstrinxit ea seruitute inimico, vt cogeretur conuenire ad certum locum, quotiescunque dicto inimico collibuisset: quo loco soliti erant conuentus suos agere: & dumtaxat inscenso baculo cum scopis confestim eò transferebatur. Confessus fuit idem Magist. Guilhelmus sponte sua, se homagium exhibuisse inimico se offerenti præsentem in specie arietis, eique osculum sub cauda ore impressisse: & multis variisque annis postea in damnato hoc instituto vitæ perstitisse. Interea omnibus in rebus quæ à dæmone postulasset, illum fauentem auxiliantémque habuisse: donec accusatus maleficij fuerit comprehensus, & in carcerem compactus: à quo iuridicæ incarcerationis tempore vis omnis hostilis euanuerit. Et per prædictam condemnationis sententiam iussus est Magist. Guilhelmus in lacum seu fossam recludi, pane & aqua deinceps alendus. In theatro verò Inquisitor fidei, voce alta & diserta oratione luculenter in memoriam reo redegit, quàm olim laudabiliter & vtiliter populum concionibus iuuisset, & instituisset, cùm Apostolico ritu per totam prouinciam fidem & legem Christi IESV promulgaret: quo miser postea decidisset, aliáque multa idonea eum ad pœnitentiã seriam inducere. Interea catamidiatus seu mitella ad infamiam depicta ornatus, populo spectandus erat propositus, accurrente multitudine magna. Sed finita concione inquisitoris, idem Guilhelmus, sciens se grauissimè peccasse, & sceleribus atrocissimis Deum offendisse: gemere, & flere, & alta voce veniam à Deo, Episcopo, & Iustitia petere (*addit Iaquerius, quod in terram prostratus exhibuit quandam scedulam continentem sua facinora, commissa contra fidem in dicta hæresi & secta, offerendo prædictis iudicibus abiurationem*) & commendauit se suppliciter precibus assistentium. Denique fuerunt illi impacti compedes ferrei, & deductus in fossam: vt ibi per pœnitentiam elueret nefaria & horrenda peccata quæ commiserat.] hactenus Monstreletus. Quoad formulas aburandi varias inuenias, vnam *in cap. Ego Berengarius de consecr. dist.* 2. aliam *sess.* 19. *concil. Constantiensis*, aliam *apud Turrecrema. lib.* 4. *de Eccles. p.* 2. *cap.* 22. aliam *apud Alf. à Castro lib.* 1. *de iust. hæret. punit. cap. vlt.* alias *apud Sprenger. d. p.* 3. distinctas pro quolibet suspicionis gradu *q.* 23. 24 25.

Iaq flagel. fasc cinar. c. 4.

SECTIO XIII.

De purgatione canonica.

PVrgatio Canonica vocatur, de obiecto crimine innocentiæ ostensio secundum sacros canones facta[1]. hanc etiam reo deferendam leui tantùm suspicione laboranti voluit Sprenger.[2] censens *suspicione notabiles* vocari à Pontifice illos, qui quauis suspicione laborant; quæ etiam est opinio Archidiaconi. Quare nutat apud me dictum, saltem modus loquendi. Simancæ, volentis[3] non esse deueniendum ad hanc purgationem, nisi cum reus publica laborat infamia, & simul crimen plenè probari nequit: ea tantùm ratione, quia si crimen plenè probetur damnari: si infamia non laboret publica, absolui debeat. contra enim quis inferat. si infamia publica laboret, torquendum (iuxta alibi dicta) si crimen plenè nequit probari, tunc propter infamiam, vel suspicionem debere vel abiurare, vel se expurgare. Sed de infamia assentior Simancæ, hanc sufficere ad expurgationem, quando crimen ampliùs probari nequit: & accusator deficit in probatione, vt benè Clar. *q.* 63. *num.* 4. Non assentior,

1 Rainer. Godofred. Silu. verb. Purgat. 2 d. q. 19. ex c. excommunicamus 1. in pr. de hæret.
3 in praxi tit. 34. num 3.

assentior, si omnem suspicionem excludat. Sed benè est, quod postea [1] etiam vehementem suspicionem admittit, & totum id; quando facienda purgatio, quando non, iudicis recto arbitrio permittit, habituro personæ, & circunstantiarum aliarum rationem. Expurgatorum quóque numerus ab eodem arbitrio dependet: vt & qualitas personarum, an eiusdem, an æqualis cum reo conditionis, an inferioris? Viles personæ non sunt onerandæ purgatione Canonica, nisi illæ spóte se offerant, & dicant se posse inuenire ideos qui expurgent, & tum possent mediocres etiamsi non planè boni admitti [2]. Qui, cum vilis persona non sit (nam vilis potiùs esset torquendus) ad arbitrium iudicis non vult se purgare, si præsens sit, statim potest, vt contumax & conuictus, puniri. Qui in purgatione deficit, pro conuicto habetur, vt benè Siman. quem vide rectè persequentem hanc materiam *toto illo c.*54. bui adde Clarum supra & Menoc. *lib. 2. de arbit. iud. cas.*274. De vulgaribus purgationibus, egimus *tit. de sortilegiis iudiciariis: lib.*3. formulam sententiæ purgationis habes apud Sprenger. *q.*21. vbi etiam ritus omnes & materiam benè discutit, & adde *tit. de Purgatione Canonica in Decretal.* & quæ dixi *supra lib.*3.

1 num. 5. et Decio.

2 Simanc. supra num. 8.

SECTIO XIIII.

De Absolutione.

ABsolutio impendenda, quando vel reus obiecta crimina diluit, vel accusator ea non probauit; nonnunquam id ab accusatione tota, nonnunquam ab instantia iudicij, nonnunquam sub fideiussione prout iudici videbitur iustiùs & commodiùs [3]. *Absolutio* igitur alia est *diffinitiua*, alia *ab obseruatione iudicij. Diffinitiua* (quæ vocatur etiam à crimine, siue ab accusatione, siue *absoluta*) dicitur, quando reus absoluitur tanquam innocens, quia crimen non commisit. *Ab obseruatione seu instantia iudicij* dicitur absolui, qui absoluitur non tanquam innocens, sed dumtaxat tanquam tunc non repertus culpabilis, vt puta propter iudicij nullitatem, probationúmve defectum, & rebus ita stantibus vt tunc stabant [4]. & hæc habetur etiam pro definitiua: eatenùs vt si noua indicia non oriantur, reus iterum molestari non debeat: immò etsi orirentur, non poterit repeti; nisi intra certum tempus ad accusandum institutum. nempe decem annorum inter præsentes, viginti inter absentes. Quod si dubitetur sitnè definitiua, an tantùm à iudicij obseruatione; recurrendum ad acta. si habetur *absoluimus ab obseruatione iudicij*, vel *ab hactenùs deductis*, vel *stantibus rebus pro vt stant*, aut similia seu æquiualentia verba; tantùm censetur absolutus ab instantia iudicij. Sed habetur, *reum absoluendum vti innocentem*, *non culpabilem*, & huiusmodi verba alia adsint: censendus absolutus definitiuè. Si verò res ex actorum verbis non colligitur, (verbi graria, si tantum diceretur *absoluimus reum*) tunc legenda diligenter acta, & videndum; an constet ex actis dumtaxat crimen non fuisse probatum, non verò crimen à reo non commissum, tum censenda tantum fuisse à iudicij obseruantia: si constet vel omnino non commissum crimen, vel non commissum à reo (verbi gratia, qui suum *alibi* benè docuit) tum habenda vt definitiua. Si ex actis adhuc res manet ambigua, tunc communior sententia & praxis est, vt habeatur tantum pro absolutione ab instantia. quod communi praxi receptum in fauorem reip. vt crimina puniantur: qui fauor præponderare debet, fauori priuato reorum. Hæc ratio etiam est fundamentum opinionis receptæ & generalis consuetudinis (exceptis locis paucissimis) qua: licet iuri communi scripto magis consentaneum sit, actore non probante reũ diffinitiuè absolui; tamen consuetudine & praxi iudiciorum inualuit: vt casu non probati

3 Simanc. in pract. cap. 51.

4 Clarus § fi. q. 57. & 62. Farin. q. 4. n. 24.

probati criminis, sententia feratur tantum absolutoria ab obseruatione iudicij, vt post Couarr. & alios optimè deducit Prosper, Farinacius [1]. Et sic intellige, quæ scribit indistinctè Sprenger. [2] Nam quando deprehensus est verè innocens reus, iudex illi faceret grauem iniuriam, & Mortaliter peccaret, inserens in sententia eum dumtaxat absolui ab instantia iudicij: immò tenetur diffinitiuè absoluere, alioqui reus tunc potest à tali sententia appellare: nec contraria consuetudo foret æqua vel toleranda. Si tamen reus non appellaret: in foro quidem externo censeretur sententiam approbasse: in foro tamen interno non auderem iudicem excusare. Non enim, quia alter vel ignarus est, vel incurius iuris sui, licuit iudici iniuriam facere: nec etiam superueniens ratificatio tollit præcedens iudicis peccatum, nisi quoad obligationem restituendi. Quæ velim digenter à iudicibus notari, pro intellectu eorum quæ de hac re traduntur à Doctoribus nostris [3], & praxi vulgata. Hæc intelligenda de absolutione in eodem foro. Nam si in alio foro agatur, tum nec absolutio definitiua planè reum liberat. Nam absolutus in foro poli seu conscientiæ, potest adhuc puniri in foro fori. Et, quia crimen nostrum est mixti fori, si absolutus in curia sæculari non fuit punitus ab ea sufficienter, & iudex Ecclesiasticus habet pœnam quam infligat maiorem, eámque, reus merebatur, poterit eam infligere. Contra quoque nimis leniter castigatum à curia Ecclesiastica, poterit seueriùs, etiam ad mortem, damnare iudex sæcularis [4]. Neque tunc censetur bis pro eodem crimine puniri, sed vtraque punitio pro eadem vna continuata habetur: & quia in atroci crimine versamur, & cui expiando vix vlla supplicia sufficiant: parùm hic necessaria est distinctio Marantæ. [5] Sed hæc sufficiant: formulam absolutionis pete à Sprengero *d.q.20.*

1 supra num. 23. & 28.
2 pag. 3. q. 2.
3 Grilla. tract. de relaxa. carcerat. tit. de absol. inno. q. 2. Couarr. lib. 1. var. resolu. c. 1. n. 8. & lib. 2. ca 10. Clar. & Farin. supra & iis quos plur. illi citãt.
4 optime post alios Parinac. supr. num. 10.
5 tit. de inquisit. n. 100. post Bart. & Parri.

SECTIO XV.

De sortilegiorum qualificatione: siue quæ hæreticalia, quæ non?

POst absolutionem, tractandum de condemnatione, sed quia congrua delicti pœna dependet à delicti qualitate, hæc necessariò sectio præmittenda fuit: non ratione Lamiarum seu Strigum, quarum crimen semper cum hæresi coniunctum est, vt docet experientia: sed ratione quorumdam Sortilegiorum minùs atrocium, & in quibus pactum solummodò tacitum reperitur. procedamus per breuia axiomata.

Axioma primum, *Sortilegia hæretica dicuntur omnia in quibus dæmon inuocatur ad faciendum, vel indicandum ea, quæ vel facere vel scire non potest.*] hoc est certum [6]. quia hæreticum est illum credere posse facere vel scire, quæ neque scire neque facere potest: sed Deo sunt reseruata. Dixi hæretica non hæreticalia. nã hæreticale significat tam quòd sapit hæresim, quàm quod hæreticũ est: & quia has duas significationes multi [7] non benè distinxerunt, ideò etiam errarunt in hac materia. prima ergo hæc non tantum sapiunt hæresim, vt illi volunt: sed verè sunt hæretica facta, non dico sunt hæreses, (nam hæ ab intellectu pendent, & hæresis est intellectus error) sed dico facta hæretica. sicut enim propositio hæretica est, ipsa enunciatio falsa Catholicæ veritati contraria: sic etiam factum est hæreticum, quod Catholicæ veritati repugnat non formaliter, sed quasi materialiter, quia est materia circa quam intellectus aberrans versatur hæretico errore: & ad factum hæreticum sufficit id quod facit esse huiusmodi, vt si quis rem ita se habere pertinaciter contenderet, is verè hæreticus esset. verbi gratia, rebaptizat quis aliquem, factum est hæreticum. quia qui tenet posse rebaptizari, est hæreticus. ad factum sapiens hæresim sufficit: vt qui hoc assereret

6 Grilland de sortileg. q. 10. n. 1. 2. 6. 10. 19. Clarus §. hæresis. vers. successiuè quæro. & alii cõmuniter.
7 Clar. Farin. & alii I. C.

reret fieri posse, quod facit, eius propositio verè diceretur propositio hæresim sapere, non tamen verè diceretur esse propositio hæretica. verbi gratia si quis sacramentalia misceret vsibus profanis, citra pactum expressum vel inuocationem expressam dæmonis: faceret factum sapiens hæresim, quia si diceret hoc fieri oportere seu licere, hæc assertio saperet hæresim. Ex his puto pendere decisionem controuersiæ inter Barbat. & alios Iurisconsultos, de iis qui dæmonem inuocant ad cognoscendum seu faciendum ea quæ ipse facere vel cognoscere potest, à Deo impeditus: verbi gratia vt reuelet furta commissa, vt in amorem carnalem inducat. Quoad hæc. n. Barbat.[1] censuit, horum cognitionem pertinere ad inquisitores fidei, & ea sapere hæresim manifestam. Sed alij Barbatiam reprehendunt, & cum Oldrado volunt hæc non pertinere ad inquisitorum cognitionem, neque esse hæreticalia[2], & in hac re inueniuntur Parisiensia apud Paponum arresta contraria. Sed pro Barbatia faciunt Theologi Spineus & Pegna[3]. Imprimis, pertinere etiam ad Inquisitores cognitionem, dubitari nequit, cum crimen sit mixtum. Deinde non esse crimen hæreticum (nisi quid aliud accedat) nec sapiens manifestam hæresim, id quoque puto, si desit dæmonis inuocatio expressa: sapere tamen hæresim non manifestam crediderim, quando consulitur dæmon siue maleficus diuinator de rebus amissis: licet enim dæmon norit, ipsum tamen consulere sapit hæresim, occultam saltem. idem dicendum in philtris, quibus Magici characteres, & superstitiosa alia, pactum occultum habentia, admiscentur: sed quoad amatoria ex philtris merè naturalibus, citra superstitionem exhibita, putarim ea non sapere hæresim: quare & iudicem diligenter inspicere & considerare hæc debere. Illud non dubito hæresim saltem sapere, nisi potiùs verè hæretici sint, Magos illos: qui credunt quod solent iactare se vnitos spiritui, siue præditos spiritu quodam excellenti seu potenti, cuius efficacitate possint cogitationes aliorum scire (quod soli Deo reseruatum) & occulta diuinare, & alium ad aliquid imaginandum, vt loquuntur, necessitare, aliáque miranda, supra hominum communem potentiam facere. Quos etsi negent, necesse est vel illa non posse præstare, & tantum fingere: vel si credunt ista & faciunt, verè Magos esse, & tales quales dixi, pactum cum dæmone habentes. De his sapienter scriptum à Cardinali Cusano *lib. 3. de docta ignorantia cap. 11.* Non illa phantastica (*nempe vnio*) Magorum qui hominem ad quandam naturam spirituum influentialium sibi coniecturalium, quibusdam operationibus mediante fide (*hanc intelligo fiduciam quam Magi semper exigunt*) adscendere dicunt: vt in virtute spirituum talium, quibus per fidem vniuntur (*hoc est per promissam eis fidelitatem & patientiam*) plura & singularia mirabilia, aut in igne, aut in aqua, aut scientiis harmonicis, apparentiis transmutationum, manifestatione occultorum & similibus efficiant. Manifestum est enim in his omnibus seductionem esse, & recessum à via & veritate. Propter quod tales ad fœdera & pacta vnitatis, cum malignis spiritibus taliter astringuntur, vt id quod sub fide credunt, opere ostendant in thurificationibus & adorationibus, DEO tantum debitis: quæ spiritibus, quasi potentibus implere petita, & de vocalibus, istis mediantibus magna cum obseruantia & veneratione impendunt. Consequuntur aliquando per fidem (*intellige* (per) *non vt causam poni, sed poni pro* (iuxta) *nam error esset credere quod fiducia illa magorum sit efficax*) ipsa caduca petita, vniti sic spiritui, cui etiam, à Christo æternaliter diuisi, in suppliciis adhærebunt.] hactenùs ille. Quando autem dubium est, sintne hæresim sapientia necne sortilegia, non pertinet ad inquisitorem iudicare aut cognoscere sintnè talia vel non:

1 conf. 55. lib. 1.

2 Oldrad. cons. 210. Tiraq. de pæn. caus. 4. n. 3. Gemin. cons. 34. Albe. rub. de hæret. Afflict. sup const. Neapol. Clauus §. hæresis. n. 25 & Farin. q. 20. Papon. lib. 22. tit. 3. arr. 1 & 2.

3 Pegna in direct. q. 42. commun. 67. Spin. Apolog. 4. contra Ponzinni. cap. vlt. benè id probans.

non; (verùm hoc pertinet ad Theologos qualificatores;) sed postquam constat ea sapere hæresim, dubitatur verò tantùm an sapiant manifestam; possunt de illa qualitate cognoscere, & pronunciare se iudices esse [1]. Qualitatem verò horum factorum puto desumendam à circumstantiis & actibus, seu rebus quæ admiscentut.

1 Pegna d. comm. 67. in fine, vbi dicit hanc verã & comm. esse sententiam.

2. Axio. *Quæcunque fiunt sortilegia à sortilegis habentibus pactum expressum: sunt respectu operantis sapientia hæresim, etiam circa res quas dæmon cognoscere vel facere potest: respectu verò operis dumtaxat, si sint circa res quas dæmon non potest cognoscere, nec facere* [2].] ratio, quia primo casu, propter fædus illud, operans est hæreticus: secundo casu tunc tantum ipsum sapit hæresim. Sed quoad non habentes pactum expressum.

2 post. alios Grill. q. 10. à n. 4. Farinac. d. q. 20. num. 81.

Dico tertiò *Si qui sortilegio Deum abnegent, vel adhibeant sortilegio hostias sacras, vel aliud sacramentum aut etiam sacramentalia, immò vel reliquias, vel agnos Dei, vel alias res Ecclesiastico ritu benedictas & sacras* [3]: *vehementer sunt suspecti de hæresi.*] ratio quia tales significant se credere huiusmodi adhibita vim habere ad maleficiorum operationem. Et de hac credulitate debent examinari, &, si nolint respondere, possunt desuper torqueri; & si non fateantur, vt vehementer suspecti debent abiurare.

3 Eymeric. d. q. 2. & ibi Pena comm. 67. Alf. à Cast. l. 1. de iust. hær. punit. Berna. Cuman. in Lucer. inquisit. ver. sacramentis abuti. Ioã. à Roias tract. de hæret. p. 2. assert. 12. num. 267. Farin. d. q. 20. nu. 85. in 2. editione supra Grilland. q 10. num. 16.

Dico quartò *si qui baptizent imagines ex qualibet materia, vel rebaptizent pueros: hoc ipso vel hæretici sunt, si putant formam vel materiam baptismi aliam esse posse, ab ea quam Christus instituit: vel sunt vehementer suspecti, etiam si negent se hoc credere* [4]. quia tales actus natura sua præ se ferunt aliquid, quod est hæresis manifesta. Nec inuenio Grillan. *q. 3. n. 6.* contrarium sensisse, vt illi Farinac. impingit. Idem dicendum de consecratione & baptismo librorum. Nam Magi libros suos, vt vim energiticam accipiant (*sic falluntur*) curant benedici per Sacerdotem aliquem, habentem stolam in collo; & aqua benedicta cum aspergillo ex herba hypericontis eos aspargentem, simúlque profantem, *ego te baptizo in nomine Pat. &c. & interea* alia manu sacerdos tenet cereum benedictum, postea ponit libros sub mappa altaris certo loco, idque tribus certis diebus, quorum vltimo in modum crucis fascia ligat librum & recludit in loco puro & abdito. hoc fassi magi Mantenses Paris. 1586. mense Nouembri. *teste Crespeto disc. 12.*

4 Penna supra Spina d. apol. 4. Farin. n. 85.

Dico 5. *si ad res quas potest dæmon facere, vel cognoscere, sciendas vel efficiendas, misceantur res non sacræ, v.g. hostia non consecrata, etiamsi super eam Sacerdos missam dicat probabile est non esse sortilegium hæreticale, quando fit à non habente expressum pactum* [5]. Putarem distinguendum. nam si iste benè sentiat de præsentia corporis Dominici, & transsubstantiatione, & non præbuit hanc hostiam populo adorandam, sed verè aliam, quam eleuauit; consecrauit; hanc verò accessoriè tantũ super altare ad magicos affectus posuit: erit tantum suspectus de hæresi: si verò illa alia credidit, tunc apertè foret hæreticus: si verò reuera nec credidit ista vim aliquam ad effectum magicum habere, non erit suspectus de hæresi, sed extra ordinem puniendus. Hæc ita si de hac eius intentione constet, nam quamdiu non constat, mihi quidem videatur de hæresi meritò maxime suspectus.

5 Oldradus cons. 10. col. 3. Grillãd q. 10. nu. 13. & q. 11. n. 19. & 20. Farin. num. 84.

Dico 6. *Quandocunq; dæmon inuocatur per modum sacrificij vel adorationis, sapit res manifestã hæresim: quando per modũ imperij, non raro idẽ dicendũ.* v. g. primò si admisceantur res sacræ [6]. 2. si inuocetur, vt amicus Dei, & ei carus. 3. si putet hoc non esse peccatũ, vel saltem non graue. 4. si petat quæ dæmon præstare nequit, vt suscitare mortuũ, animam defuncti repræsentare, arbitrij libertatẽ cogere ad amãdum, &c, vel quæ nescit, vt futura contingentia; vel quæ scit cõtingenter, ea petit doceri certò & infallibiliter. 5. si petat quæ potest dæmon, sed credat eum ea posse etiam

6 DD. supra citati vers. dico tertio.

etiam Deo non permittente: vel petat reuelari presentia aut præterita, omninò infallibiliter [1]. Immo si rem recta reputemus via, quia nobis omne cum dæmonibus commercium interdictum, quotquot non modò per viam obsecrationis sed etiam per viam imperij aliquid à dæmonibus student obtinere, valdè, sapiunt hæresim [2]. Illud tamen fateor, ipsius suspicionis pondus, qualitate personarum & aliis circumstantiis esse trutinandum [3].

SECTIO XVI.

De pœna & supplicio maleficorum.

PRogrediamur à leuioribus, Sed notandum principio; quosdam I. C. [4]. nimis credulo, Vviero medico & hęretico, magnā vim facere in distinctione nominum, *venefici, malefici, incantator. s. strigis, Lamiæ*; quasi verò hoc iudicium ex nominibus, non gestis ac facinoribus, sit decidendum, constet iudici de re, nomina contemnat, quæ rebus subduntur, non res nominibus: & sic, qui de hac materia veteres nouitiiq; scripsere rebus ipsis nomina post habuere: quod & ego hac tractatu feci, pro iisdē sumens *veneficos, maleficos, incantatores, sagas, striges, Lamias*, itaq; hac putida diligētia prætermissa, facta nunc per pendamus.

Quoad peccata sortilegij, quæ hæresim non sapiunt, in pœna vtrumque ius, ciuile & Canonicum eo conueniunt, quòd iudicis arbitrio permittant, debere tamen iudicem arbitrio sic vti, vt canonibus legibusq; se accommodet, nec eorum præscriptum transiliat temerè, videlicet, nisi qualitas facti, conditio personarū, animus delinquentis, scandalum inde exortum similiaue suadeant pœnam intendere vel minuere, quod idem in mandantibus & consulentibus obseruādum, communiter receptum videtur [5]. Solent autē iure canonico sortilegi nō hæreticales (vt vocant) siue sint laici, siue clerici, & ad quemcumq; finem ea fecerint, in foro pœnitentiali puniri pœnitentia XL. dierū [6]; sed cùm hodiè omnes pœnitentiæ confessario sint liberæ, poterit moderari [7]. In foro fori, si publicum crimen, olim imponebatur publica pœnitentia, quam si detrectarent, vel non complerent, à communione fidelium arcebantur [8]: hodie sublata illa publica pœnitentia, Laicus non hæretica, nec hæresim sapientia conficiens, pro prima vice erit excommunicandus [9]: si monitus perseuerat, & est vilis persona, publicè est fustigandus, vel mitra chartacea dehonestandus si honestior relegandus, vel perpetuo carceri mancipandus [10]: consequitur autem infamia hoc crimen, etiamsi nihil horum illi iudex infligeret [11] Hæc certum est procedere, quando ad malum finem: sed quid si ad bonum? idē in laicis & clericis tum obtinet, adhuc esse puniendos, etiamsi verba sacra admisceantur, vel cruces &c. si sint admixta alia, vt characteres, nomina ignota, & huiusmodi obseruationes, quas constat nihil per se habere efficaciæ ad finem illum bonum [12]. & tunc pœna est arbitraria.

Quoad clericos, conficiens non hæreticalia, in simplicitate cordis & zelo bono (v.g. pro inueniendis bonis Ecclesiæ subtractis) suspenditur à diuinis & ministerio altaris per annum & vltra iudicis arbitrio, secundùm facti turpitudinem & criminis [13] qualitatem, si dolo malo fecisset, deponeretur ab ordine sacro, omnibus beneficiis priuaretur, & in monasterium perpetuò, detruderetur, immò & infamis effectus, tonsurari solet & in modum stulti decaluari, vestibus antè & retrò rescissis & decurtatis, & mox degradari, hoc est perpetuò ab altaris administratione remoueri [14]. Et quia hac in re multa & varia (proh dolor) sunt Ecclesiasticorū delicta, etiam parochorum (ad quod Episcopos & Archidiaconos decet attendere) breuiter quædam ex Grillād. & Farinacio, iudicibus Romanę curię, subiungam pro clariore dictorū intelligentia.

1 Bernardus Basinus tract. de artib magicis concl. 1. & seqq.

2 Spineus d. apolog. 4 & Siman Cath. instit tit. 21. nu. 13 & Penna vbi supra commu. 68 litt. O.

3 v. Pennam supra.

4 Richard. cō. 112. Io. Alihuzius admonit. ad Iud. Godel tract. de lam.

5 Abb. c. 8 de sortileg. Grill. supr. q. 11. Menoch. de arbit. cas 388. nu. 11. Farin. q. 20. n. 94.

6 tex. & DD. c. 1. de sortileg Grill. d. q. 11. n. 2. 6. & 9.

7 Menoch. supra n. 6. & 7.

8 c. pro dilectione & seq. de consecrat. d. 2. Silu. v. superstitio q. vlt.

9 c. si quis Episcopus c. aliquanti. 26. q. 5.

10 ca. contra idolorum. d. q 5. Roma. sing. 660. Grill. d. q. 11. nu 4. & 10. Menoch. supr. num. 18.

11. c. 3. 2. q. 8. c. infamis. 6. q. 1.

12 Gril. q. 1. n. 2. q. 2. n. 4. & 5. q. 11. n. 8. 14 15 23 24. & 27. q. 14. n 3. q. 17. n. 4. & 5 & Far. sup. 96.

13. c. 2 de sorti. Gril d. q. 14. n. 3.

14 c. si quis episc. 26. q. 5. post Gril. Meno. Barb. Far. sup. n. 92.

Sacerdotes qui causa vindictæ seu doloris aras spoliant, aut luminaria consueta exstinguunt, vel quid simile faciunt, nocendi gratia iis, quorum quasi in funus hoc impendunt officio, honore & dignitate priuantur, & infames efficiuntur [1]: si verò ex inimicitia missas defunctorum pro viuentibus celebrarint (Belgæ dicunt, *een moortmisse*) vt is pro quo sacrificium offerunt celeriùs moriatur, vel incurrat mortis periculum, proprij ordinis gradu deiiciuntur: & in exilium perpetuum vna cum eo qui Sacerdotem consuluit, vel hoc fieri mandauit eiiciuntur [2]: nisi tamen spontè de præmissis coram Episcopo vel Metropolitano se culpabiles detulerint, & de ipsis condignam peregerint pœnitentiam, vt benè Grilland. *ex d. c. quicumq;* fallitur tamen Grilland. dum putat [3] hæc sortilegia non sapere hæresim: omninò enim sapiunt, quia est hæresis putare hæc habere effectum huiusmodi, ideò hæc pertinere censeo ad hæreticalia: sicut & imaginum crucis, B. MARIÆ, vel Sanctorum conculcationem, & deiectionem factam dolo vel iracundia: nam quod Grilland.[3] ait non sapere hæc hæresim, falsum id esse sciunt, quotquot iconoclastarum furores norunt & execrantur.

1 c. quisq. 2. q. 8. c. de benedicto. 32. q. 1. c. admoneāt. 26. q. 7. Foller. in pract. crim. canon. c 33. n. 49 Farina. q. 19. num. 49.
2 c. quicunq; 26 q. 5.
3 Diaz prac. crim. Canon. c. 35. Menoch. supra nu. 15. Grill. q. 10. nu. 12 & q. 11. nu. 17.
4 d. nu. 12. & seqq.

Sacerdos celebrans super reb. profanis, quæ vulgò putantur aptæ ad sortilegia, vt sunt hostia non consecrata circumscripta certis notis & litteris sanguineis, ducto sanguine ex annulari digito, item cuticula, qua infantis caput nascentis est inuolutum, panis incoctus, siue massa cruda, vel coactus in placentam, vel lapis, vulgò dictus *calamita*, beneficiis est priuandus & in carcerem detrudendus [5]: idem dicendum si sit abusus vasis aut vestibus sacris [6]; verbi gratia, altaris palla, calice, patina, purificatorio, tabernaculo Eucharistiæ, aut reliquiarum, lapide sacrato vel eius frusto, corporali, manipulo, stola, alba, velis sanctuarij &c. proponant huiusmodi sibi exemplum Regis Baltassaris [7], qui tamen non abutebatur ad sortilegium, sed ad vsum domesticum profanū, quod minùs erat.

Sacerdos, qui in solemni missæ sacrificio, preces, quæ non tendunt ad Dei cultum & salutem animæ, sed potiùs tendunt in peccatum, obtulerit, (vt ille cuius vesanum amorem fusè describit Grilland.[8]) eodem modo puniri debet, quo præcedentes [9].

5 Diaz. supra c 39. Grillan. q 14. Menoch supra nu. 12. Farinac. supra num. 107.
6 Grill. q. 16. & post eum Menoch. & Farin.
7 Dan. 5.
8 q. 16. num. 2.
9 Grill. Meno. Farin. supra.

Omnibus autem communes pœnæ sunt sequentes: qui consulunt diuinatores, vel remedia (illicita videlicet) petunt à maleficis, in easdem incidunt Ecclesiasticas pœnas, in quas & ipsi malefici aut diuinatores: præterea sunt ipso facto excommunicati, excommunicatione tamen nulli reseruata [10], &, si sint clerici, possunt deponi, tam verò clerici quàm laici, debebant olim quinquennalem subire pœnitentiam [11]. Iure autem ciuili, eandem discentes ac docentes incurrunt pœnam [12]: qui Magos in domum suam vocant, causa artis exercendæ, priuati bonis debent in insulam deportari [13]. qui Magos consulunt gladij pœnæ subduntur [14]: ex Carolina sanctione, & consuetudine imperij, etiamsi ob bonum finem interrogarint, vel magicis artibus aut remediis vsi fuerint, exilio, vel aliter infra mortem damnantur, arbitrio iudicis [15] De amatoria præbentibus dictum *lib. 3. p. 1. q. 3.*

10 c. 1. 26 q. 5.
11 c. 2 & 3. 26. q. 5.
12 l. 8. C. de mathem. & malef.
13 l. 5. d tit.
14 l. 5. eod. tit.
15 Carol. cōstica 109. Godel li. 3. delam. c. 11. n. 31. Kirch. consf. 12. n. 9.

Incantatores Serpentum, si præcantatione sua dumtaxat implorant simpliciter & deuotè auxilium Dei, absque alia superstitione, vt culpæ, ita etiam pœnæ expertes sunt. si verò Diabolum inuocant expresse vel tacitè, erunt puniendi pœnis commemoratis Sortilegorum. Vt autem queant illa discerni aduertendum ad verba ipsa, ad modum, ritum, & ordinem incantationis: quia si in eis insunt aliqua verba extranea, vel ignota nomina aut characteres, siue

alia quæ non conducunt per se ad effectum intentum, tota res Diabolica & superstitiosa debet censeri [1]. Dicendum idem in cæteris remediis contra maleficia.

Quoad astrologos iudiciarios, chiromanticos, & huiusmodi diuinatores, si tantùm prædicant euentum vt possibilem præsumptiuè & inclinatiuè, non sunt puniendi, vt sortilegi, si verò prædicant, vt infallibilem vel necessarium, sunt hæretici sortilegi [2], & contra eos videnda Bulla Sixti V. contra astrologos edita 1585.

TT Qui præbent poculum naturale aborsus, vt venefici puniendi, non vt sortilegi, nisi sortilegia admisceant [3]. Quando Episcopus captiuum habet aliquem sortilegum hæreticum, si paratus, sit homo ille abiurare, & condignam subire pœnitentiam, non potest eum tradere brachio sæculari, nec etiam potest acta iudicialia seu copiam processus eius vllo pacto cum iudice sæculari communicare, alioqui iure Canonico incurreret irregularitatem [4]. Dũtaxat enim quibusdam casibus sortilegi hçreticales possunt tradi brachio sçculari. 1 si fuerint Doctores & seductores, nisi sponte sua ad Ecclesiam redierint, & hæreses abiurarint, séque contra illas strenuos præbuerint [5]: 2. si sint relapsi. 3. si sint impœnitentes, ad quos reducuntur conuicti omnia negantes pertinaciter [6]. Quod Farinacius *d. num.* 105. extendit etiam ad sortilegos qui hominem occiderunt, vel quid simile fecerunt quod iure ciuili morte luendum est, vt nonnisi aliquo trium dictorum concurrentium possint degradari, & curiæ sæculari tradi. Sed in aliis criminibus enormibus id verum non esse postea ostendam, *hac eadem sec. litt. YY.* Et quando accessit ad hæresim homicidium qualificatum, aliud dicendum, mox ostendam. Formulas condemnationis quoad istos singulos, pete ex Sprengero *p. 3. mallei.*

Quando sunt Sortilegi hæretici aut hæresim sapientes, contra eos agi sicut contra hæreticos, receptum est vtroque iure [7]. quando non sunt tales, sed ab omni errore hæretico alieni, à sæculari etiam magistratu solent virgis cædi, ad triremes, vel in exilium mitti, vel alia extraordinaria, infra mortem pœna, affici, interdum etiam pecuniaria, iuxta personæ & criminis qualitatem [8].

Si mors sit alicuius maleficiati subsecuta, locum esse pœnæ legis Corneliæ, & comburendum sortilegum, communis est sententia [9]. Quoad Necromanticos, & cæteros magos, atque maleficos, solas Lamias excipientes, idem fatentur patroni Lamiarum [10]. Sed Lamias nostras, non esse eximendas numero cæterorum Magorum, communis est sententia Theologorum & Iuristarum
1 vt mox docebo. Fundamenta Godel. & aliorum sunt. 1. Lamiæ fatentur impossibilia, nempe se volasse ad conuentus, libidinem cum dæmone explesse, tempestates excitasse, & huiusmodi. *Resp.* lib. 2. ostendimus hæc dæmoni non esse impossibilia, & ideò fidem habendam earum confessionibus censent Ca
2 tholici communiter. 2. Lamiarum peccata sunt potiùs cogitationis, vel nudi conatus, quam facti, vel executionis: ideò ab Ecclesia puniri non deberent, nec à iudicibus aliis. *Resp.* falsum præsupponi, progrediuntur enim in opus exteriùs & in atrocioribus criminibus receptum, conatus aliquando puniendos, vt
3 constat [11]. 3. Pœnam minuere deberent ætas senectutis, & sexus fragilitas. *Resp.* senectutem non esse idoneam causam minuendæ pœnæ in atrocioribus delictis, vt ex praxi iudiciorum, affirmat rectè Iul. Clarus [12]. deinde falsum supponunt, solos senes in hoc peccatum incidere. Vt etiam falsum supponunt, solas mulierculas sic delinquere: quanquam nec in hæresi nec in similibus atrocio-
4 ribus sexus excusat. 4. Lamiæ debent censeri similes dormientibus, confiten-

1 Summa confess. quam citat & seq. Grill. q. 11. n. 28 & Farina. supra n. 110.
2 Berber in Viator. iur. rubr. 8. n. 5 & 6. Grill. q. 11. n. 16. & 12. q. 3. q. n. 13. & 14. Fari supr. nu. 112.
3 vid. bullam de aborsu Sixti V.
4 c. sententiã sanguinis. Ne cleri. vel monach. Ancharã. in c. ea quæ de reg. iuris in 6 q. 4. Fari. supr. n. 105.
5 Simancas prax. c. 56. nu. vlt.
6 de his tribus fusè Simanc. prax c. 59. cũ seqq. Alf à Castro libr. 2. de iust. hære. punit. c. 2.
7 Grill. d. q. 11 n. 1. 6. 9. Menoch. supra. n. 4 Farin. q. 20. num. 87.
8 post alios Clarus § hæresis n. vlt. Menoc. supra & Farinac. supra.
9 lib. 1 Cod. mal. & math. Ferbe. d. rub. de sortil. nu. 2. & 8 Damhoud. in prax. crim. tit. de homici. per sortileg. c. 73.
10 Ponzininus Fichard. Godelm. & alii.
11 Iul. Clarus § fin. q. 92. nu. 2 Kirchou. & aliquos sequitur vel inuitus Godelm. l. 3. c. vlt. nu. 36.
12 § final q. 60. num 6.

tur n.crimina commissa in mentis excessu, vel sopore. *Resp.* multa sagas imò ferè omnia vigilantes committere,& propter hæc puniēdas, vt propter pacta cum dæmone coitum cum eodem,infanticidia,segetum & iumentorum damna &c.Immò,& quæ in somnis gererent,culpa non carent,quia & antè somnū ea præmeditantur,& post somnum ea rata habent, & sibi in illis complacent[1].

5.*argumentum*, pacta huiusmodi sunt imaginationes delusarum mentium. Venerius quoq; coitus cum dæmone,est rei impossibilis fictio. Quæ de tempestatibus & damnis datis narrantur eorum excedunt potestatem : quæ de translatione corporali dicunt,sunt nugæ meræ. *Respond.* imprimis credendum contra seipsos ipsorum confessioni, sicut & aliis reis, deinde tam conformes omnium esse testificationes, & tam confirmatas experientia omniū populorū & sæculorū,*vt id negare,nihil sit,nisi insanire,* vt benè dictum à Siluestro[2]; *quibus* (vt ait Spineus[3]) *nemo nisi sensu careat,queat cōtradicere*,&(vt alius quidā de grege hęretico dixit)*qui hoc ausit negare,is audeat negare meridie lucere solem,& bis sex esse duodecim.* Et singula nos *lib.*2.comprobauimus[4].Nunc dumtaxat auctores ea confirmantes citabo. PACTVM istud agnoscunt & habent pro certo, tum THEOLOGI,vt post Ciprian.*lib.de duplici martyrio*, & D.Augustin. *in capite illud 26.quæst.*2.tenent D.Thom.2 2.*q*.95.*&* 96.Alex.Halens.*p*.2.*q*.184.Alber. Magn. *in* 2.*d*.7.*art.vlt.*Petrus de Tarantasia,(qui postea fuit Innocen. V.) *ibidem*, Petrus de Bonauentura *ibid.*Guido Carmelita *in speciali quæst. quam de hac re composuit iussu Papæ Ioann.*22.Scot.*in* 4.*d*.34.Gabr.*in* 2.*d*.8.*q*.2.*a*.4.S.Antonin 2 *parte tit.*12 Guilhelm.Parisiensis. *in tractat.de fide & legib.* Silu. Tabie. Ang. Armill. Grafiis, *in ver.superstitio & ver.maleficium.* Gerson. *in* 1.*par. Trilogio Theologisatæ Astrologiæ*, Ioannes Tritthemius harum rerum nimis peritus *in qq. à Maximiliano Cæsare propositis*, Fran. Victoria *relect.de Magia,*Alfonf.à Castro *libro primo de iusta hæret.punit.cap.*15.Eymericus *direct.inquisit.cap.*43. & ibi Penna *comm.*68. Bernard.Comens.*in dispu.atione post Lucernam Inquisitorum,*Sprengerus *in Malleo.*Niderius *in formicario,* Hollenus *in Preceptorio,*Basinus *libro de Magicis,*Battolom. Spinæus *contra Ponzinibium*, Siluest.Prieras *lib.de strigimag. & dæmon. admirand.* Franc.Picus *Dialog. strix*, Iaquerius *in flagello hæret.* Ioseph. Angl. *in* 2.*quæst.de Magia*, & nouissimè Sebast Michaëlis *in Pneumalogia*, Crespetus *de odio Satanæ in homines*, & Petrus Binsfeld.. *par.*1.*de confess. maleficar. prælud.* 7. Cardinal Toletus *lib.*4.*summ.instruction.Sacerdot.cap.de magia* 15. Idem ex IVRISTIS asseruere Grillan.*lib.*2.*de sortileg.q.*3 Martin.de Arles *tract. de superstit. à n.*85.post veteres Ioan.Andreæ *in c.accusatus* §.*sanè de hæret.in* 6.Archidiac. Ioā. Monach.Guilhelmum.*de monte Lauduno* & Bartholomeū Raymundi *ibid.*&satis fatetur Oldrad.*cons.*210.item Turrecremata *in c.illud* 26,*q*.2.Berber,*in viatorio iuris tit.de sortileg.*Simancas *in pract.c.*11.*& in Instit.Cathol.*Damhaud.*in pract. crim.*Nauar.*in Man.c.*11.*n*.25.*& in c.nunquid Cain.de pœn.d.*1. Menoch. *de arbit. iud.cas.*388.*Fari.prax.crim.q.*20.Florimund.de Remundis *de Antichristo.c.* 7.*n*.5. Nic.de Remig.*opere de dæmonolat.*Quodq; caput est expresse hoc docet Ioan.22. *in sua extrauag.super specula.*

Et quia contra hæreticos agimus etiam ex ipsis hoc accuratè docent Lamb Danæus *Dialog.de sortiariis,*Ioan.Bodin *lib.de dæmonom.* Thomas Erastus *in Furnic,*Georg.Pictorius *in Resolut.an sagæ ignis multa damnandæ.*Hotoman.*con.*98.

De VENERIO COITV *succuborum & incuborum* hoc tenent cum Innoc 8.Pont. in bulla de hac re edita,& plurimis Sāctis Patrib. Alex.de Hal.1.*p.q*.78 D.Tho. D.Bonau.Scot.Dur.Gab.Dionys.Cartusian. *in* 2.*d*. 8. Guil. Paris. *de vniuerso p. vlt.c* 23.Abulens.*in* 6.*Gen.q*.6.*& in* 7.*Exod.q*.12 Alfons.à Castro *sup.c.*16.Caietan

in

[1] Simanc.in prax.c.11 n. 4.

[2] lib.1.de strigimag. & dæmon.admirā. c.14.

[3] d. commun. 68.litt.r.

[4] de pacto q. 4.de tempestatibus & damnis q.11. de concubitu q.15.de translatione locali q.11.lib.2.

in 2.2.q.96.a.3 Sixtus Senens. *lib.5.sanct.biblioth.ann.73.* Bartholom.Med.*1.2.q.72 a.2.* Spreg.Nider.Silu.Pic.Holen.Spin.Victor.Mich.Crespe.Tolet.Angl.Binsf. Comens.Iaquerius *sup.citati*, & Vlricus Molitor *in Dialo.cũ Sigismundo c.5.& 6.*

Ex Iuristis Martin.de Arles sup.Gril.*lib.2.q.7.* Simanc.& Remig.sup.& locorum omnium acta de hac re iudiciaria. Nec non prædicti tres hæretici, & ipsemet Lutherus *in Conuiualib.* vt appareat mendacium Fichardi, hoc attribuentis solis inquisitoribus & Papatui addictis, vt ille loquitur.

3 De Grandine Tempest. &c. huiusmodi, quæ probantur omninò à Theologis, *arg.c.1.Iob, vbi* D.Thom, & Cartusian. idem docuere Patres, *in cap. nec mirum 26.q.5.* D.August. *lib.8 de ciuita.Dei cap.19.* Isidor. *lib.8.Etymol.ca.9.* Innoc 8. *in bulla sua ad Inquisitor* D.Tho.& ceteri Scholiast. *in 2 d.7.& 8* Castrens. Silu. Spineus, Hollenus, Spreng. Michaël, Tolet Iaquer Nider. Victor. Angl. Binsfeld. & alii citati. *Ex Iuristis* consentiunt, Simancas, Menoch. & Damhouder. & Remig. & Comens. citati, Azo, Godofred. Bart. Ang. Bald. Salyce. *in l.4.C.de malef.* vbi tex. apertè hoc confirmat. Bonifacius de Vitalinis *tract.de malef.c.de sortileg.* Ioan.ab Anan. *in c.1.de sortileg.* Grilland. *lib.2.q.6.* Francis. Balduin. Iacob. Ræuardus & alii ad ll.XII.tab.Pet.Gregor. *lib. 34. Syntagm. Iuris vniuersi c.11.& c.13.* Petr.Matth. *in 7.Decretal.tit.de malef.& incantat.* Necnon tres illi hæretici quos nominaui, & Lutherus Archihæreticus.

4 De Translatione corporali eam per dæmones fieri posse & solere ex patrib docent. Clemens *lib.6.Const. Apost.c 9.* Arnob. *lib.2.cõt.gent.* Egesip. *lib.3.de excid.Hier.* Cyril.Hieros. *Catechef.6.* Maximus Taurin. *serm. de Natali Apost.* Epiph. *lib.1.contra hæres.30.* Greg. *lib.1.Dial.c.4.* Et alia exempla suggerit Io. Cæsarius Monachus Cisterciensis *lib.5.c.27.34.56.* & quæ his addunt Bart. Spinæus *contra Ponzinib.* Grilland, Casttius, Remig. & Binsf. à me citati.

5 Est ita communis sententia Theolog. & Iurist, S. Tho. Sco. Dur. Caie. Silu. Angl. Victor. Castrij, Sprengeri, Niderij, Iaquerij, Michaëlis, Crespeti, Toleti, Spinæi, Pici, Guil.Paris. Pegnæ, Binsfeldij, & aliorum citatorum, Turrecr. *in c. Episcopi 26 q.5.* Grill. *de sortileg.q.7.* Pennæ sup. *d.com.68.* vbi citat Comens. & Albert. *de agnoscend.cathol.assertion.q.24.n.24.* & vocat hanc sententiam communem Theolog. & veram, vt est reuera. Nec ei repugnat Nauar. *c.11. Manual.n.38.* nam voluit solummodò negare, eas vehi, cum illis circumstantiis, quæ exprimuntur in *d.c.Episcopi.* Ratũ ergo maneat, quintum hoc argumẽtũ planè falsis præsuppositis niti. Mirè tamen circa hanc delusionem Lamiarum pertinaces sunt earum occulti quidam Patroni. Arripiunt occasionem ex d.c.Episcopi, de quo nos mox copiosè & luculenter disseremus. Quia delusas Herodianas illas canon asserit, sic ratiocinantur: *si illæ delusæ, ergo & nostræ striges* At quia homines, alias nec inepti nec insulsè stolidi animaduertunt non satis validè inferri. *Ergo saltem* (inquiũt) *possunt etiam deludi.* Vnde igitur cùm aliqua in iure sistitur iudici constabit eam non delusam, quæ potuit? Ne quid dissimulent, en vobis ipsorummet argumentationẽ ad me à V.Cl. Phil. Numanno Secretario oppidi Bruxellensis in Brabantia, poëtica arte, sed pietate clariore, cui cum illis quotidianæ velitatiunculæ proveritate, perscriptam: *Manifestum est* (inquiunt) *Doctores de materia sagarum scribẽtes ad vnum omnes hoc admittere, quod mulierculæ à dæmone sæpè illudãtur ac decipiãtur: ita vt per imaginationem cogitent, & credãt certè se perpetrasse ac fecisse veraciter, ea quæ tantum in sola phantasia opera Diaboli mentẽ obfuscantis obuersata sunt. Nõ satis tutò ergo agere iudices, quãdo confessionibus sagarum siue voluntariis, siue per vim extortis fidẽ adhibentes, easque pro sufficientibus habentes, probationibus, miseras illas, ac fortè insontes suppliciis tradũt, quæ cum deceptæ sint nega-*

re non possunt, ea, quorum se re vera reas putant. Quamobrem cuiuis iudici meritò scrupulus nascatur. Quia confessio in hac re pro sufficienti probatione haberi non debeat: cùm fieri possit, vt ex errore deceptæ mentis procedat confessio. Quo igitur pacto iudex poterit dinoscere, Vtrum in indiuiduo reus reaue, quæ ei offertur, sit per imaginationem delusa, vel verè commiserit quæ fatetur.

En Rhodus, en saltus: quis non agnoscat argumentum Vvieri, cuius venenum Calidius Looseus, in Alemannia haustum & eiuratum, in Belgium, præsertim Bruxellam diffudit, vt antidotum propinem tam periculosè potis, primùm nebula raticinationis, seu vaporis noxii exhalatio; remouenda. Nempe prætexitur prætensio scrupuli ex confessione falsa & erronea, quam contendunt esse quando ex nuda confessione proceditur. Quis vnquam asseruit (non ego quidem vsquam) soli standum confessioni, censui semper & profiteor in hoc crimine ex nuda & sola confessione rei procedi nō posse, *cum Bald. & Ang. in l.1. C. de confes.* quia ex tali nō videtur satis iudici constare certò posse de crimine, quod tamen necessarium est ad condemnandum, ex sententia communiore. *arg. l.1. § item illud & ibi Bart. D ad Syllania.* Sed contendo paralogismum latere in hac solus nudæ confessionis nuncupatione: Et ideo, vt in omnibus æquiuocis, esse necesse priùs disquirere, quid vocent nudam confessionem. Si de confessione legitima & ritè facta loquuntur, in qua & adfuere indicia (alioquin nulla foret) & reliqua de quibus disserui, *sup. lib. 5. sect* 11. certum est ac manifestū eos alucinari. Nam leges humanæ talem confessum habent pro iudicato: & in Euangelio Pater familias seruulum nequam *ex ore eius* (hoc est ex confessione) iudicat. & ex tali confessione indiciis fulta, quæ ad torturam per se sufficerent, reum damnari posse, non est dubitandum, vt meritò censuit post alios Daniel Mollerus *par. 4. Constitution. Saxonicar. sect. 2. num.* 13. & hoc in terminis de crimine & cōfessione strigum accuratè probat Arnald. Albertinus *de agnosc. assertion. heret. q.* 25. quem lege si lubet. Si de non ritè facta (v.g. destituta indiciis, improbabili, vel impossibili) loquuntur, illis assentior: sed nego hoc in casu proposito locum habere. Nam quæ lamiæ confitentur non sunt impossibilia, nec improbabilia peritis humanæ & diuinæ philosophiæ, sed admirabilia tantùm. *Probatum id à me toto lib. 2. Disquisit.* Magicar. Nec vnquam iudices probi ex tali nuda confessione procedunt, vel ad damnationem, vel ad torturam, vel ad capturam aut inquisitionem (*vide dicta sup. sect. 2. vers. Quartò requiritur*) semper enim indicia requirunt, quibus aliquando validiùs aliquando imbecilliùs, sufficienter tamen confessio astruitur: quæ indicia qualia esse debeant docui *sup. sect.* 3 & 4. *per tot.* & non possunt particulatim, nisi specie facti in particulari proposita, explicari. Cur ergo metuunt stare confessioni sic legitimè factæ? In foro poli standum est confessioni proponentis in exomologesi peccata sua, etiam absq; vllis indiciis, cur non in foro fori cum indiciis? si Dei vicarius illic peccatū non metuit, cur hic vicarius terreni Regis formidet? an temporariæ pęnę maior est dolor, quam ęternę, aut primę mortis grauius periculum vel damnum, quam secundæ? Quid? quod in sacramētali confessione tenetur Iudex stare rei confessioni, adeò vt si dicat se talia patrasse, non possit confessarius illum reiicere, sine peccati Mortalis reatu, quasi illusum, ex hoc quidem solo (quod prætexitur) capite, quod deludi à dæmone aliquando tales contingat: sed tenetur ei & absolutionem & pœnitentiam impendere? Igitur nec iudex fori externi, sola fretus coniectura quia deludi solent, potest strigum iuridicæ confessioni fidem derogare. Quod inde etiam stabilitur, si malefici se cōspirasse in Reip. vel Principis perniciem faterentur: ex isto illusionis capite nullus iudex auderet eos

absol

absoluere vel dimittere,sed censeret se obligatum ad reorum condemnationē procedere,vt reorum læsæ Maiest.Et si hanc publicam iniuriam negligeret,ipse à superiorib.iudicib.in ius vocaretur,ac ille ipse fisci procurator (tam somnolentus vel contemptor diuinæ iniuriæ) nactum se spongiam crederet succi plenam,quā aueret exprimere.Cur ergo segniori esse liceat in Dei iniuria, quæ perspicuè in maius Ecclesiæ & naturæ damnum vergit?Denique si in furtis latrociniis,sacrilegiis,adulteriis,homicidiis,falsæ monetæ,Sodomiæ,&c.criminib.stari potest legitimæ confessioni, cur non in hoc quoq; delicto? Iniquum planè est aliam exigi certitudinem,quam quæ iuxta criminis naturā potest haberi,si cuiusquam autē,certè huius criminis ea est natura,vt de eo ferme iudici aliunde nequeat constare,quam ex indiciis,præsumptionibus,& reorum confessione,eò quod clam committatur, & sæpe nulla post se sceleris vestigia relinquat,quare hic potissimum locus est sententiæ,volentium solam legitimam quæ verisimilis sit reorum confessionem in talibus delictis ad condemnationē sufficere,quam admittit Godelmannus,*lib.3.de Lamys c.10.n.47.*& tenet Mollerus *d.sect.2 à nu.11.*atq; ita priùs deciderat Iul.Clar.*§.fin.lib.5.recep.sent.q.55. vers. quomodo autē dicatur constare de delicto.* Nonne sunt hæreticis annumerandi isti fœderati partiarij dæmoniorum?sanè id communiùs receptum docent Gril. *q.10.n.10.de sortileg.*& Clarus *d.q.55.vers.potest etiam,& q.4.v.1.*quos sequitur Moller.sup.Quis aūt neget ad hæreseos condemnationem sufficere legitimam cōfessionē,nisi qui à grauissimis iuris interpretibus temerè velit dissentire? *Bald. in l.si quis non dicam rap.C.de Episc.& cler.Felino in c.auditis ext.de prescript. Arelatensi in tract.de heret.Notab.2.*Quamobrem censeo non tantum iudices securè posse stare tali confessioni,sed etiam teneri sub culpa lethalis peccati. Quia cū iudex ex officio & secundum leges reū damnare tenetur, si non damnet eum, ex cuius absolutione periculum imminet reip.& scandalum mali exempli plerisque gignitur,ad damna inde prouenientia tenetur resarcienda, *vt docebo in fine huius sect.16.*Nec diffiteri quis potest striges esse noxias reip.& conari quam plurimos possunt in societatem criminis pellicere, & earum absolutione bonos iure optimo scandalizari, secundum leges verò tales à iudicibus legitimè captas, tortas, confessas puniri morte debere. Constat ergo iudices hoc facere nolentes lethaliter peccare in Deum & rempub. & quod hinc consequitur tales Iudices in hoc proposito manentes absolui in foro conscientiæ nullatenus posse:quod accuratè perpendendum est eorum confessariis. Quis nescit iudicem teneri ex actis procedere? aut quis vnquam Syndicatum intendit, aut in foro fori reprehendendum iudicauit, si secundum allegata & probata sententiam tulisset? Dumtaxat quidam excipiunt,si priuatim certò sciret reum esse innocentem, quod ipsum tamen multorum grauium Theologorum, & communior Iuristarum sententia non admittit, nisi in eo qui legibus superior est,negat in subsellii inferioris iudicib.sed hoc loco nullus huic exceptioni locus est.Nemo.n. aduersariorum affirmare audet certò se scire illas delusas & esse innocentes,præter Vvierum, Ponzinibium,Loosium & similes, quorum iā explosus est error obstinatione & impudentia & inscitia plenus, sed dicunt dumtaxat sæpè illas deludi,& idcirco in indiuiduo iudicē dubitare. Verū hinc ego cōtra infero,quando in indiuiduo iudici nō cōstat delusam esse teneri iudicem legitimę reorum confessioni stare.Quæro si nosset nō esse delusam, nōne damnaret?si damnaret quam sciret non delusam;cur nō teneatur etiam fassam damnare quā nescit delusam?semper sanè præsumenda est non delusa, donec delusa fuisse probetur,quia legitima cōfessio, vera esse præsumitur, contēdenti

denti delusam, probatio incumbit: non probanti, meritò obiicitur, neminem, qui alias mente constet, stultum vel delusum præsumi nisi probetur. Videte in quem scopulum isti impingunt, dum scrupulũ timent. Scrupulorum proprium est facere vt timeas, vbi non est timendum, & contemnas vbi meritò sit trepidandum, sic isti dum vitant, vel fingunt se vitare, inanem culpam, in verũ crimẽ incurrunt. *Vbi impius interficitur* (ait D. Ambr. lib. 2. de Paradiso) CHRISTVS *infunditur: vbi abominatio aboletur, sanctificatio cõsecratur, Impium est* (scribit Cassiod. l. 9. varior in edicto Alarici) *iudices illis esse indulgẽtes, quos cœlestis pietas nõ patitur impunitos.* Hęc de scrupulo prætenso: Nũc de ipsa delusione manũ conseramus.

Primum dicunt, *Manifestum esse Doctores de sagarum materia scribentes ad vnum omnes hoc admittere, quod mulierculæ à dæmone sæpè decipiantur ac illudãtur: ita vt per imaginationem credant ac cogitent certò se perpetrasse ac fecisse veraciter, ea quæ in sola phantasia opera Diaboli mentem obfuscantis obuersata sunt.* Siste gradum. Bonã horum Doctorum partem non oscitãter perlegi, & nego ad vnũ omnes hac de re idem sentire, quoad id quod de facto contingit; sed tantum conueniunt quoad id quod potest contingere. Fatentur omnes vnanimiter fieri posse, vt mulierculæ decipiantur: immò & viri, nam ne sexus quidem melior purus ab hac cõtagione: sed vtrum reipsa sæpè decipiantur, item, vtrum hæc deceptio in cunctis quæ fatentur, an in quibusdam tantũ locum habeat, non idem sentiunt nec scribunt Ponzinibius, Vvierus, & simil. videntur velle semper illas deludi, Alciat. Duar. Godel. & alii, videntur velle tantũ deludi quoad pleraq;, & quidem quoad hæc semper, quorum omnium iã explosæ sententiæ indignę sunt quib. refellendis iterum calamus desudet. Communis Theologorũ, Philosophorum, Iuristarum, & omnium Ecclesiasticorum Tribunaliũ, & ferè omniũ sæculariũ subselliorum sententia est, illusionem hanc in paucis admodum reb. seu facti specieb. (nempe delatione ad conuentus, transfiguratione, & carnali copula cum dæmonibus) & id rarissimè in his ipsis contingere, sic præter cæteros disertè scribunt Iaquerius, Comensis, Sprenger, Michaëlius, Binsfeldius, Remigius. Peccant itaq; disputatores isti, primò cùm asserunt omnes in hac delusione conuenire: secundò cùm quod de quorundam casuum seu visionum confessione conceditur, id ad cæteros extendunt de quibus idem negatur: tertiò dum, quod rarissimè contingere, immò quod tantùm contingere posse multi dicunt, id ipsi sic interpretantur, quasi crebrum esse vel frequentiùs ab omnibus concedatur. Sin fatentur id frequentiùs quidem non esse, cur non potiùs quod frequentius esse solitum amplectuntur: & animo propendent, vt ex frequentiùs contingentibus confessionem veram, quam falsam esse præsumant? Sicut legislatori (secundum Theophrastum) sic & iudici oculus mentis ab eo quod semel aut bis accidit, ad id quod sæpiùs consueuit transferendus. Deinde peccant, & largiùs, cùm ex tali præmissa propositione inferunt: *Non satis ergo tutò iudices agunt, quando confessionibus sagarum, siue voluntariis, siue extortis per vim fidem adhibent, & eas pro sufficientibus ad damnationem probationibus habent.*] Errant inquam sic argumentantes. 1. quia videntur velle subindicare iudices hoc nunquam tutò facturos: quod ex præmissa tamen particulari propositione eos inferre recta ratiocinandi ratio non permittit. Ais, sæpè decipiuntur: ergo iudex nunquam earum confessioni tutò credat. Nego consequentiã: quæ vt valeret, semper decipi eas foret necesse; nunc nec sæpè sed rarissimè decipi deprehenduntur. Sæpiùs ergo erraret iudex non credens, quam credens. Quod si tantum hoc volunt. Aliquando delusæ sunt: ergo à sic delusis aliquando iudex rapi potest in errorem. Verum id quidem, sed & illud verum sæpissimè &

ferè (si ferè) semper compotes mentis sunt & erroris vacuæ, & verum est quod confitentur: ergo iudex confessionem illam sequens sæpissimè & ferè semper rectè iudicabit, & nunquam, vel vix vnquam ab illis in errorem deducetur. Ampliùs dico, quamuis deduceretur, si confessio legitima fuerit, addicens confessam supplicio legitimo, nihil peccabit, sed error expers est culpæ. functus. n. est officio suo, qui secundum allegata, & probata, & publicam conscientiam, immò & priuatam (cui dubitatio sola non repugnat) ex iuris norma iudicauit. Præterea si quid ista ratio valeret, in similibus valeret; in quibus tamen nemo iudiorum vel legum peritus vllatenùs eam admiserit. Quàm sæpè tormentorum acerbitas falsam in proprium caput reorum confessionem extorquet! ergòne iudex qui ex confessione per quæstionis cruciatum expressa, sed alias legitima, reum damnauit, non securè procedet? sæpe fit vt multi testes pecunia corrupti in vnum testimonium conspirent, nec occurrat contra illos exceptio vel depulsio sufficiens, & tamen reus verè sit innocens: ergo testimonio legitimo testium iudex non tutò nitatur? Quis hæc ferat? similia sunt tamen, quæ aduersarij adferunt. Quia quod ad iudicem attinet, qui decipitur: parum vel nihil attinet, qua ex causa decipiatur, si peccaturus idcirco, quòd sine sua culpa deceptus condemnarit. Nec ad rem pertinet, quod deceptio ex quæstione vel testimonio, vel ex rei spontanea confessione sit orta: quia suppono in his omnibus æquè iudiciorum solemnia cuncta ritè obseruata fuisse. Si ergo talia ad subuertendum omnium publicorum iudiciorum ordinem & rationem sufficere debent: valebit illa argumentatio: si non sufficiunt, inualidus est & obtusus iste mucro à delusione petitus. Qui etiam inde retunditur: quod hac in re eadem quoque est ratio fascinationis & cæterorum criminum. Nam etiam quoad alia crimina reos à dæmonibus deludi posse constat; vt ad homicidium vim publicam, adulterium, monetariam, &c. si faciat dæmō vt quis putet à se factum, vel alij videantur videre se Petrum facientem, quod alius fecit: Nemo tamen in aliis criminibus ad reorum liberationem à pœna iuris vnquam hoc colore vti voluit: quia nullus fuit, qui tam friuolæ defensionis vanitatem nō perspexerit. Quot somniantibus illusiones contingunt, quas homines putant sibi vigilantibus oblatas? quot in somnis aliquando cædes, incendia, proditiones nonnulli sibi videntur designare? Quid si ergo somniet v.g. Petrus se Paulum capitalem inimicum gladio traiicere, & Paulus gladio traiectus reperiatur: capiatur Petrus, & putans se, quod tantum somniauit, reuera patrasse, & ideo spontè aut in tormentis homicidium à se commissum fateatur, quod alius commiserat: quæro, quid iudex faciat? absoluet? non licet legitimè confessum. damnabit? innocens est reipsa. Innocens peribit, & tamen iustè ac tutò fuerit à iudice damnatus. Idem sibi responsum existiment isti, qui causam tam friuolam quærunt, in tam immanis iniuriæ Deo & reip. illatæ dissimulatione. Verùm hæc de argumenti forma & validitate iam nimis multa:

Venio ad rem ipsam, & inquirere stat, an aliqua regula tradi possit, qua iudici constet; an vera sit confessio Strigum, an vana & illusoria? Prius quædam sunt fundamenta præiacienda, vt firmior sit ardua structura.

Notandum in primis ea quæ magis accidunt, aliquando somno depressis accidere, vt quæ Tostatus, Olaus, & Baptista à Porta de quibusdam narrant: aliquando certò & perspicuè vigilantibus. Nam certum est auguria, & reliqua maleficia de quibus S.S. non vno loco egit, à vigilantibus acta, vt à Magis Aegypti *Exod.* 8. Pythonissa Saulis, *1. Reg.* 28. maleficis Manassis, *2. Paralip. c.* 33. Balaam ariolus vigilans imprecari solitus *Num.* 22. Sæpè etiam quod vnus somniauit,

hoc alter verè patrauit, vt *Iud.* 7. Madianita miles somniarat, quod Gedeon in castra irruens verè fecit. Vnde fit, vt possit quòd vni sagæ somnianti, hoc alteri vigilanti verè contigisse: quare non possumus ex huiusmodi narrationibus, quæ particulares sunt, vniuersum colligere semper verè, aut semper falsò hæc contingere.

Notandum secundò solere hominem deludi vel imaginariè tantum, seu interna imaginatione, quando in rei inanem similitudinem cogitatio tendit, quasi in rem veram sensibus obiectam, vt fit somniantibus. Quod non videtur ferè vnquam habere locum in strigibus nostris, quia ferè semper concurrunt circumstantiæ aliquæ ex quibus pateat, delictum earum imaginarium non fuisse, vt cùm effectus resultat in alio quam in ipsa strige, puta in agris, in maleficiato, &c. Vel deluditur homo per præstigium, quando immutatio oritur ex parte rei visæ, & non ex parte videntis, quia res aliter oculis videnda obiicitur, mutato fortè medio, & aliis speciebus ad oculum deductis, quàm reuera obiectum præfert, vt cum videtur esse lupus vel cattus qui homo est. Vt ista deceptio locum habet in præstigiosis metamorphosibus, quando striges sibi vel aliis videntur transformatæ. sed generat tantum deceptionem opinionis, & consistit cum vero crimine homicidij, &c. Vel denique fit illusio per apparitionem rei qualis est & qualis apparet: sed per diabolum de nouo fabricatæ ad alicuius veræ rei similitudinem: vt quando diabolus corpus aëreum assumit ad similitudinem viri vel fæminæ, vel hirci, & talis apparet strigi. Tunc tantum deluditur strix, si putet esse verum hominem vel hircum, qualis apparet. Sed tunc deceptio potissima est ex parte obiecti, ex parte verò videntis nō est deceptio in sensu exteriore, sed in opinione: quia vnum putat pro alio: si tamen huic viro succuba sit mulier, vel hunc hircum adoret, vel hoc hirco transferatur ad conuentum, non est deceptio quo ad criminis reatum vel malitiam.

Vnde fit manifestum in hac materia duplicem considerandam & distinguendam illusionem, vnam opinionis, & alteram rei: opinionis quoque illusionem esse duplicem, vnam quando fallitur opinio, & cum ea simul sensus exterior: alteram quando sola opinio, vel solus exterior sensus. Opinio cum sensu deluditur, quando per præstigium videntur sibi sagæ equitare in hirco vero, & ab eo deferri ad conuentum: quando rem habent cum dæmone, & putant eum in proprio corpore, & proprio semine concurrere: quando putant se transformatas in cattos, & sibi vel aliis tales videntur. Et certum est eiusmodi delusionem solam eas à pœna Sodomiæ vel homicidij patrati non liberare: non magis quàm similis delusio excusabat illas de quibus in *d. c. Episcopi.* Fieri potest, vt sic hodie multæ illarum sint delusæ aliquando: sed tunc iudex debet attendere ad factum, an sic equitarint, an se dæmoni commiscuerint, an puerum strigauerint, an ea fecerint quæ ad transformationem vel strigiportium diabolus docuit.

Sola opinio decipitur, quando putant dæmonem esse Numen, aut ei deberi adorationem, aut esse omnipotentem, vel omniscium, vel largiturum illis beatitudinem, &c. hæc deceptio non excusat à pœna, vt nec hæreticos reliquos. quare παρεργὸν est, quod strigum rudiores, & idiotæ sic decipiantur.

Sensus solus decipitur, cùm aliquid videndum, tangendúmque à diabolo obiicitur, quod tamen qui sensu deluditur, scit non esse quale videtur, aut quale tactu, gustu, olfactu, audituve percipitur, veluti quando striges non nesciunt se rem habere cum ipso dæmone, equitare super dæmonem, non mutari in cattum, sed hæc sibi videri tantum, &c. Et talis delusio opinionis, quæ est in la

in lamiis doctioribus, & minùs rerum imperitis, multò adhuc minùs à pœna ordinaria præbet excusationem: quia hic ex earum parte est malitia formalis & perfecta.

Restat ergo difficultatem totam versari in delusione quæ est ex parte rei, siue facti. Quæ nec ipsa est simplex aut vniusmodi. Nam aliquando existimant sibi vigilantibus accidere, quod verè in somnis tantum accidit: hæc delusio non magis excusat à pœna, quàm à peccato, verbi gratia, putat vna se delatam ad conuentum, quæ mansit in loco sopita, priùs tamen verè fecit omnia quæ solent adhiberi ad strigiportium, vel putauit se cum dæmone vigilantem commisceri cum tantum sit somnians delusa, sed tamen dæmonis amplexus expetebat, & in nefarium scelus animo consentiebat. Sufficit malitia, conatus, & pactum initum, & obstinatio perfida sibi in vigilia complacens, & ad hoc planè deliberata. sicut obtinet in hæretico, qui quam in somniis accepisset propositionem hæreticam, eam vigilans postea approbaret, ac tueretur, quem certò rogus maneret.

Aliquando putant se fecisse quod dæmon ipse fecit, verbi gratia, putant se tempestatem concitasse, pauperiem agris fecisse, necem pecoribus & infantulis intulisse: quæ tamen cuncta ex condicto ad signum præstitutum diabolus patrauit, ipsis id fieri volentibus, & ex conuentione signum præfixum sustulerunt. Quid tum (quæso) interest, per se, an per alium fecerint?

Quod si (quod rarissimum) nihil tale conatas striges, nihil cooperatas: apparuerit: & æquè dubitetur, an per dæmonem hæc sint operatæ: ad singulares circumstantias tum iudici recurrendum: & quia casus sunt indiuidui, ipsæ quoque conditiones circumstantiarum indiuiduæ sunt & peculiares, nequit res vlla generali regula definiri. Possunt tamen quasi in genere circa singulas circumstantias quædam obseruari, non parùm lucis Iudicibus zelo Dei præditis allatura. nam quorum zelus est in loculis, vel emortuus, iis quoniam in media luce amāt cæcutire, frustra sol veritatis illuxerit.

Præclarè (mea sententia) notatum fuit à Sebastiano Michaëlio *Pneumalogiæ opere extremo* nobis ad hanc veri inuestigationem, strenuum veritatis athletam, & fidei claram lucernam, Beatum Augustinum præiuisse, & si penitiùs inspiciatur, tres nobis Canones indagatorios eum tradidisse *libro* 18. *de ciuitate Dei capite* 18. liber ille Michaëlij Gallico scriptus est idiomate, in gratiam nationum cæterarum redigam fide optima in compendium, quæ dicit. Prima regula quam tradit, *est iudicium desumendum ab effectu subsecuto*. Sic enim volens decidere, an, quod de Iphigeniæ sacrificio narratur, verè acciderit, an præstigiosè? concludit Iphigeniam reipsa nec immolatam, nec in feram fuisse mutatam, sed aliud animal ei ablatæ dæmonis dolo ac sutelis suppositum. probat ab experimento subsecuto, quia diu postea viuens alibi reperta fuit Iphigenia. Eodem argumento probat Diomedis socios non fuisse conuersos in aues, eò quòd istæ aues Diomedeæ postea inter se mixtæ (vt & Meleagrides) speciem suam cæterarum auium more propagauerint. Vnde colligit à dæmone socios Diomedis subitò translatos aliò, & has illis aues, aliunde compulsas, fuisse substitutas. E contra patet vera fuisse Moysis in Aegypto miracula, quia Nili pisces verè mortui reperti, & locusta vineas ac messes verè perdidit. Verè quoque patientiæ exemplari Iobo dæmonem damna dedisse, quia vera mors iumentorum, filiorum, & seruorum ipsis cadaueribus, & subruta domus ruinis apparuit: nec quicquam horum postea viuens vel integrum repertum. Confirmat hanc regulam D. Thomas cùm censet præstigias & illusiones

ſiones diaboli diu durare non poſſe: cùm ſint, non naturæ ſeu ſubſtantiæ ſubſiſtentis, ſed quædam duntaxat accidentia, quæ Dialectici communia vocant, quorum eſt proprium alteratione naturali velociter commutari. Secundum hanc ergo regulam patet in criminum, quæ ſtriges fatentur pleriſque veritatem à parte rei ſubeſſe, non nudam illuſionem. Infanticidia probantur, quia pueri quos illæ fatentur à ſe necatos, à parentibus præfocati vel exſucti reperiuntur. Exhumatio corporum, ſepulchri religione violata, probatur, quia cadauera ſepulchris eruta non inuenta in locis ſuis. fruſtum veſtimentorum quod dicebant ſe dæmoni pro arrabone dediſſe, re ipſa repertum abeſſe à veſtis parte, quam illæ narrabant. Homines & iumenta maleficiis læſi, & interdum ab i llis liberati ſunt vbique ad manum.

Secunda regula eſt, *Attendendum an quæ aſſerunt, ſint dæmoni poſſibilia.* ſic enim Diuus Auguſtinus ibidem oſtendit non fuiſſe ſocios Diomedis in aues verè & eſſentiali transformatione mutatos: quia ſpecifica mutatio eſſentiæ vnius in aliam ſuperat creaturæ poteſtatem. Sed dicit factum ſubtractione & ſuppoſitione illa quam memorauimus: quia hoc, Diuina permiſſione, difficile non eſt dæmoni. Hanc regulam ſecutus eſt Diuus Thomas. *1. p. quæſt. 114. artic. 4. ad 2.* cùm ſcribit, ſi agatur de reſurrectione mortuorum aut ſimilium rerum ſupernaturalium, & eæ dæmonibus tribuantur, credendum fuiſſe duntaxat illuſiones. Nam licet Deus vniuerſali ſua prouidentia vtatur, ad plurimos effectus malis ſpiritibus, nunquam tamen vtitur iis ad opera verè miraculoſa, quæ ſibi & bonis Angelis beatiſque reſeruauit: & quia diaboli donorum ſupernaturalium non ſunt capaces. Hac regula vſi fuere veteres Chriſtiani in diſcernendis miraculis veris B. Petri, à fictitiis Simonis Magi, teſtibus Clemente *lib. 3. recognition.* & Irenæo *lib. 2. c. 57.* Secundum hanc quoque regulam credendum eſt confeſſioni ſtrigum, quia quæ fatentur non ſuperant vim dæmonis, vt oſtendi *toto lib. 2.* nec quicquam eorum repugnat, immò conſentanea ſunt omnia S.S. & Patrum doctrinæ. Quare vt ex hoc indicio res decidatur, opus eſt viro in S.S. & Patrum in lectione & philoſophia ſolidè verſato, qui ſit pius, doctus, & Catholicus, quia (vt ait Tertul. *lib. anima*) dæmones ſoli nouere Chriſtiani.

Tertiam D. Auguſt. regulam petit *ex multitudine teſtium, & conformi ſimilitudine narrationum*: quia vniuerſorum vnanimis vbique conſenſus excludit omnem deceptionis aut ſomnij ſuſpicionem. *hoc argumento vtitur d. l. 18. c. 18.* Sic in cauſa ſtrigum ex diſtantiſſimis regionibus hodie idem teſtantur Scriptores Italiæ, *Grillandus, Albertinus, Silueſter, Spina & alij*; Hiſpaniæ *Ciruelus, Caſtrius, Simancas, Toſtatus*: Galliæ, *Iaquerius, Michaëlius, Creſpetus*; Germaniæ, *Sprenger, Nider, Mollerus*: Lotharingiæ, *Remigius, Gregoriusq́*; Treueris, *Binsfeldius*. denique alij innumeri. Ipſæ quoque ſtriges cùm idem quod dicunt in Hiſpania, dicant in Italia: &, quod in Germania, totidem factis & verbis referunt in Gallia: &, quod vno anno, id alio ſemper iam ab annis pluſquam octoginta continuis in eculeo & extra quæſtiones liberè profiteantur, idque tam appoſitè, vt mulierculæ & pueri litterarum alioquin rudes videantur legiſſe, intellexiſſe, & memoriæ mandaſſe, quæcunque viri docti de his rebus ſcripto per Europam totam variis linguis tradiderunt: nónne hic conſenſus vniuerſalis plus ſatis conuincit, hæc iis non accidiſſe in ſomnis? nam ſi hæc ſomniarunt, quo pacto ſic ſemper omnes idem ſomniarunt eodem ſibi eueniſſe modo, eodem loco, eodem tempore, die, hora? vt medici docent ciborum quantitas, & qualitas, diuerſa ætas, & varia corporis humorum temperatio generant diuerſa ſomnia: hic idem ſomniant omninò

omninò, diuites splendidi, & Iro pauperiores, egentioresque; famelici & dapsiliter habiti: viri fœminæque, anus, & pueri. biliosi & flegmatici, sanguinei & melancholici. ergóne omnes istos tam diuersæ ætatis, nationis, conditionis, tempore alio atque alio, simili semper ciborum vsos quantitate & qualitate, æquali temperamento corporum fuisse dicent, quia eadem semper somnia fuerunt? Dicent fortassis hæc illis somnia, non à naturali causa, sed à dæmone immissa, & ideo tam similia existere. Humanam igitur ista naturam superant, & à dæmonibus ista procurantur. Et quæro, cur non igitur concedant hæc à dæmone fieri verè, & non per somnium illusione, sed vigilantibus ad talia hos mali artifices abuti, cùm id illis sit æquè expeditum, neque S. Scripturæ, nec Patrum sententiæ, nec rectæ rationi refragetur. Quid? quod non sit verisimile dæmonem hæc somniantibus tantum hominibus vbique omnibus adeò conformiter effingere. Id probatur. quia hæc ab vno & eodem dæmone simul eodem tempore non fiunt. nam vnus simul pluribus locis sibi adæquatis esse nequit vel operari, vt docent Iustin. Martyr. *q.* 40. *ad orthodox.* & Didymus *lib.* 1. *de Spiritu sancto.* Deberent ergo tot esse fermè somniorum immissores dæmones, quot sunt sortiarij & sortiariæ sic somniantes: & illis constitutis diebus non vacare alteri rei, quàm somniis effingendis. Magnus hic consensus, magna discordium mentium concordia. Solent (ais) ad malum mali conspirare. Fateor, sed ad maius malũ libentiùs, & adeò nõ credendi per somnium velle deludi, quos in atrociora peccata vigilantes possunt pertrahere. ideò palam magistelli, & concubini esse malunt, & verè hanc Dei imaginem, non imaginariè tantum deturpare incæstaréque. Longè quoque facilius est dæmoni corpora loco mouere & transferre, cibum potúmque ministrare, corpus assumere vel effingere, quàm imagines, simulacra, & phantasmata tam variarum rerum dormientium sensui interiori immittere & imprimere: quia strigum phantasiæ eodem tempore non sunt eodem modo dispositæ, nec semper omnes omnium quæ repræsentanda conditiones animo ante conceperunt, maximè prima qua hæc experiuntur vice; nec potest diabolus quas vult species in phantasia imprimere, vt docet D. Thom. 1. *p. q.* 111. *art.* 3. *ad* 2. His tribus D. August. canonibus examinatoriis vltimus accedat in praxi vtilissimus.

Quarta regula & certissima videtur *casu occurrente circumstantias omnes diligentissimè debere perpendi: nam hinc clarè dignoscetur, an circa factum confitens fuerit delusus.*

Nam in re adeò occulta & arduæ probationis non est moderati aut sensati hominis demonstrationes exigere, vel probationes luce meridiana clariores: tum quia dicenti esse delusum confitentem, incumbit probatio, non verò neganti: quia hic pro se habet præsumptionem. tum quia in similibus, nempe exceptis criminibus, hoc receptum est à saniore iurisprudentium parte, vt admittantur probationes alias minùs sufficientes. v. g. infamiam & complicũ depositiones & testimonia. *sic post gloss. Salicet. Alexand. Gandin. & alios docent Clarus lib.* 5. *§. fin. q.* 21. *& Binsfeld. memb.* 2. *de confess. malef. concl.* 5. Item quo plures circumstantiæ concurrent, fiet res euidentior: quando autem aliquæ desunt, si adsunt aliæ, hæ quæ adsunt non eneruantur idcirco. nam in his circumstantiis eadem ratio est, quæ testium. Sicut enim maioris momenti sunt duo testes affirmantes, quam decem negantes se vidisse: ita in nostro casu plus momenti obtinent duæ circumstantiæ præsentes ad veritatem confessionis adstruendam, quàm absentia vel defectus decem aliarum ad eneruandam confessionem. Nam ex eo quod non est nihil positiuum potest inferri. Hoc posito videamus

deamus de ſingulis circumſtantiis.

Quoad circumſtantiam QVIS ſeu perſonæ confitentis, conſiderandum an aliàs ſibi mente conſtet, & ad rem appoſitè loquatur; an det ſcientiæ ſuæ vel facti non improbabiles rationes; an dicat ſe diſcernere noſſe inter illuſiones in ſomnis, & res ipſas quæ vigilanti acciderunt, quod aſſerebat Ioan. de Vaulx, & Inquiſitores Germani teſtantur eſſe modos dignoſcendi. Minimum verò refert an ſint idiotæ. nam idiotæ quoad ſenſuum externorum functiones tam pollent, quam qui docti ſunt. Ætas etiam non multùm ad rem pertinet, niſi ſi nondum eſſent doli capaces, quoad peccatum; vel etiam præ ſenio delirarent. Nec maioris momenti eſt conditio paupertatis vel diuitiarum. nam etſi pauperes faciliùs in hæc ſcelera pertrahantur: pertracti tamen non magis obnoxij ſunt deluſioni, quàm diuites & nobiles. Idem de ſexu iudicium. De energumenis (nam fortaſſis aliquæ ſagæ ſimul ſunt energumenæ) cenſuerim, quando talis aliqua ex bonis fundamentis iudici ſuſpicio eſt: tunc eas curarem primò exorcizari, & facta exorcizatione, eodem loco eius confeſſionem haberem quo cæterorum. Nam quæ in dilucidis interuallis energumeni faciunt, eorum æquè memores ſunt poſtea atque alij: quæ verò faciunt tempore vexationis, vel (vt rectiùs dicam) quæ tum in illis diabolus facit, eorum poſtea non meminerint. Igitur quandocúnque in iudicio rerum actarum probè memores ſunt, & circunſtantias cæteras idoneè recenſent; putandæ ſunt non illuſæ, nec excuſandæ à criminum pœnis, quæ confitentur ſe patraſſe interea dum ratione recta vtebantur? Raró tamen crediderim energumenas eſſe, quæ ſagæ ſunt; ſaltem poſt poſſeſſionem à dæmone non eſſe factas ſagas: ſed vel iam ante ſagas fuiſſe, vel quæ verè ſunt ſagæ, propter aſſiduam dæmonis aſſiſtentiam, & maximam in eas poteſtatem, multa cum energumenis communia, quoad ferociam & crudelitatem potiſſimum, habere, vel habere videri.

Secunda circumſtantia (QVID) comprobat confeſſionem, quando delictum quod confitentur, dæmoni, ſeu per dæmonem homini, non eſt impoſſibile, nec viro ſapienti & erudito incredibile, quantumuis ſtupendum ſit, & admirabile, horrendum aut execrandum. Nam talia ſolent ab eis patrari, & quo regnum Antichriſti vicinius, hoc Satanæ poteſtas maior concedetur: & charitate magis ac magis refrigeſcente, clariùs atque clariùs myſterium iniquitatis incipiet reuelari & operari. Vtrum verò aliquid ſit incredibile vel impoſſibile, iudicium pertinet ad Theologos, qui cum humana diuinam philoſophiam probè coniunxerint: nudi verò litteratores, Iuriſtæ, vel Medici, non ſunt idonei iudices, multóque minùs homines quidam Lucianij, & Athei, ſeu polytici noſtri trochi: pietatis, publicæ ſalutis, & Catholicæ religionis negligentiſſimi, ambitionis verò & diuitiarum vndiquaque aggregandarum ſtudioſiſſimi. Quid verò adeò abominabile fateri poſſunt, quod non factum alias comperiamus? Inceſtus, Sodomiæ, parricidiæ, fidei apoſtaſiæ, ſacrilegia: noſtris temporibus, nónne ludus? Antropophagiam horrent animi, ſed poſſem ſingularum ferè nationum proferre non pauca exempla. Carybas mala conſuetudo; Iudæos, Italos, Hiſpanos aliquando adegit duriſſimum famis telum. non minùs efficax odij magnitudo planè belluina ſuperioribus annis Angræ quendam Luſitanum N. Pilatos tria Caſtellanorum corda trepidantia vorare adegit, vt narrat Hiſt. *de las Terceras*. Quid Mattiacum aliud (quo te ô Belgica mea hæreſis auertit!) nautam? ſed nolo meis verbis, carmine volo cognoſcas Lector Nobilis Nortvvici:

Lege Rober. Dinothum li. 2. de bello religionis in Frãcia.

Lugdunum *cingit* Batauorum *miles Iberus*,
A Batauo contra cingitur ille mari.

Non

Non opus est gladiis ferròque rigentibus armis.
Sola pro Batauo belligerentur aquæ.
Iacturam pecoris Batauus quam fecit, & agri,
Hispano decies sanguine Ibere lues.
Mercator sapiens tamen haud mercabitur vna
Hispani generis corpora mille boui.
Macra caro est. nuper cùm cor gustasset Iberi
Respuit, & canibus nauta vorare dedit, &c.

Nam plura addit. Comesse potuit, qui in tam immani facinore ludere. sed Dinothus tamen dissentit, nam ait hunc Læstrigonem abiecisse, sed tamen alium atrosum id Delfrum transtulisse, pietate? ludibrio, & petulantiæ. Idem Dinothus fatetur *lib 5. Historiæ Gallicæ*, persuasam plebem Catholicam fuisse, pueros ab vberibus matrum per Hucnossios seu Caluinistas auelli, verub. infigi, & instar hædinæ aut aprugnæ mandi perauidè consueuisse. Verus nécne rumor ille fuerit, non habeo affirmare: malo falsum credere, quamuis genius sectæ non abhorret, támque crudelia tertij illius belli ciuilis facinora fuere à Caluinianis perpetrata, vt ea posteritas nunquam sit creditura. Nihil ergo tam crudele, vel nefarium sagæ profiteantur, quod non sit exemplis contestatum. Puto me hoc opere toto singulorum criminum multiplicia memorasse, & reperiri, quæ vnam in personam omnia concurrant. scripsit ad me ex nostris, vir fide dignus, Gaspar Rhey An. 1600. in hæc verba: *Hic Monachij 27. Nouemb. mater filiaq; duo viri, puerq; duodenis (erat hic ex reliquiis eorum, qui non multò antè hoc tempus itidem hic flammis cremati, aut stipitibus induti) atroci prorsus supplicio affecti fuerunt. Medea fabula est, Thyestes fabula est: superos & inferos polluerunt. vis verbo dicam, quicquid scelerum in libris, quos* de magia *inscribis, admiserunt isti. hoc ex ore Iudicis iurati: qui in veneficos hosce & quæstionib. egit, & illos (libros inquam tuos, ac diligentissimè, perlegit) præsens audiui. Itaque sexies vrbem intra vsti sunt ferro ac laminis, extra perfractis antè brachijs à rota in rogo vstulati sunt viui.* Nō ergo attendendū iudici vt credat, immane magis vel minùs sit facinus: sed in ipso considerandum facinore, quantuncunq; sit, an quod à se patratū fatentur, id verè patratum fuerit. v.g. dicit se commouisse tempestatem & grandinem præcipitasse in agrum Titij vicini sui, videat an verè tum ager ille oborta procella fuerit grandinatus. Dicit se se stregasse (vt loquuntur) filiolum N. & verè puellus nullo apparente morbo contabuit, fortassis etiā cicatrix paruula, in pectusculo vel gutture pueruli inuēta. Dicit se necasse vaccas aut iumenta N. defossa sub limine stabuli olla, quæ ibidē reperta: aut solo contactu necasse dicit, & visa fuit tangere, nec certa mortis causa apparet alia. Dicit se adolescentula 10. vel 11. annor. cum solo dæmone consuesse, quæ per inspectionem fœminarum peritarū deuirginata inuenitur. Nec verè peccatum strigum vllum est difficilioris probationis aut suspectius de delusione, quàm nefanda cum dæmonibus Venus, Remigius tamen indicia duo suggerit, si post tam nefario concubitu defuncta præ lassitudine per aliquod tempus ei decumbendum fuerit: aut si substrata lintea largo cruore sint perfusa, quæ duo sagæ duæ in actis confessæ fuerunt. *lege illum lib. 1. cap. 6.* Sanè hæc sunt indicia clara quibus saga queat cognoscere se non somniasse. Immò quoad viros etiam, censent Iaque. & alij, nunquam sic deludi quoad concubitum, quin discernere queant, an vigilantes id fecerint. licet. n. initium in somnis potuerit contingere, in ipsa tamen patratione necessariò volunt hominem expergiscere: atque id aiunt docere illorum experientiam, qui fœdis huiusmodi imaginationibus inter dormiendum commaculantur. Et hæc fuit Hebræorum iam olim opinio, *quod rerum natura non capiat*

quenquam coire nesc:entem, ait D.Hieron. *Tradition.in Gen.* qui non refellit, vt nec Rupertus: & idem tenent Liran. Tostat. & Oleastrius *in cap.* 19. *Gen.* agentes de ebrij Loth incæstu: scio D Ire. *lib.* 4. *cap.* 51. & D. Chrysost. *hom.* 44. *in Gen.* Theodoret. Ambros. & alios voluisse hæc omnia prorsus ignaro nec sentiente Loth facta; quod naturaliter fieri posse, etiam Caietan. & Perer. noster censuerunt. Nec quicquam dubito à dæmone adeo fortiter aliquem soporari posse, vt ne in decisione quidem seminis dormire desinat. Posset itaque dæmon sic sagis illudere, fateor. Verum causam non video cur id in diabolicis hisce mancipiis fieri suspicemur: quæ (vt narrat Spreng.) non rarò repertæ sunt in agris clara luce supinæ, & crissantes, & postea visus teter vapor ab earum corpore se sursum eleuare: quem illæ in actis suum incubum fuisse confitebantur. Item quando affirmant se ad conuentum delatas, vel iter pedibus confecisse, & visæ sunt ab aliis ire, aut in chorea ab aliis agnitæ: & complices asserunt se simul adfuisse, & in reliquis circumstantiis conueniunt. Quando post reditum à conuentu aliquot diebus ægri, vt multi apud Remig. & Binsfeld. quando repertæ vasa conuiuantium, vt a lanione Camerarij: quando inuentæ nudæ in agris à cursu reuertentes, vt Grillandi Lucretia: quando post multum denique tempus ac laborem domum rediere, vt Presbyter Pici, & Nob. ille Lochiensis Bodini: quando quassatis membris semineces ex nube in terram deiecti, vt iuuenis Betauus Ronssei: aut in arborem, vt Margareta & armentarij Remigiani. Denique quando se aiunt cattum vel quod aliud animal induisse, & vestigia patrati sub tali larua criminis apparent, vt sanguis pueri exsucti in cunis, apud Spin. vel vulnus in strigum corpore, qua parte schema ferinum conuulneratum fuerat, vt cattus eiusdem Spinei, & bufo apud Ipras Flandriæ. Denique hæc circumstantia (*quid*) innumera indicia iudici queat præbere, sed notanda duntaxat, quæ rem ipsam, de qua quæritur concernunt. v. g. vel delationem, vel concubitum. Nam si hæc verisimilia, parum attinet, etiamsi parerga quædam admisceantur minus verisimilia. ideò. n. solet diabolus falsa veris assuere, vt ne veris quidem fides constet: quod in confessione Mantensium Necromanticorum ex Crespeto alias ostendi: item in exemplis quibusdam à Remig. adductis. Denique in hac circumstantia, quæ omnium præcipua est, audiat Iudex prudens prudenter monentem Plutarchum; *Quodammodo philosophiam tollunt, qui rebus mirabilibus fidem non habent. Oportet autem quam ob causam aliquid fiat ratione tractare: quod verò id fiat, ex Historia est sumendum lib.* 5. *Symposic. cap.* 7 Itaque narrationi reorum stare oportet, quæ tot Historiis est comprobata. Hanc incredulitatis aduersariorum ex inscitia natam pertinaciam iampridem veteres damnauerunt. Apul. *lib.* 1. *de asino* asserit hominibus multa euenire vsu mira, & planè vera, quæ tamen ignaris relata fidem perdant. Dionys. Halicarnass. *lib.* 5. *antiquit.* docet hoc vnicuique insitum à natura, vt ex propriis ea quæ de aliis dicuntur iudicemus, & an aliquid credibile vel incredibile sit, id ex propriis viribus metiamur. Plinius autem senior (locus excidit) *quemadmodum* (ait) *multa fieri non posse, priusquam facta sunt, iudicantur: ita multa quoque quæ antiquitus facta sunt, quia nos ea non vidimus, neque rationem assequimur, ex iis esse quæ fieri non potuerint iudicamus. Quæ certè summa insipientia est.*]

Tertia circumstantia est CVR? vtpote si habuit causam tum temporis ad pactum cum dæmone ineundum: puta insatiabilem libidinum, pusillanitatem, desperationem, desiderium vindictæ, curiositatem, egestatem subitam aut valdè grauem, & huiusmodi, quibus impelli consueuisse; Theophili, Edelini & aliorum exempla declarant.

Quarta,

Quarta, QVOMODO; non est mago vsui. quia parùm refert an modum ignorent: sufficit, quid ex parte sua fecerint, & quibus vsæ sint instrumentis. occulta sunt plerúmque Satanæ stratagemata, & media naturalia. Sat erit si indicent, quibus vsæ, pulueres, vnguina, decermina mortuorum, buffones, ollæ &c. maximè si ista compareant apud illas, vel visa, vel reperta quibus asserunt locis modus etiam operandi sedulò distinguendus est ab ipsa rerum adhibitarum efficacitate. quamuis.n. quod saga se dicit adhibuisse, hoc sit secundum se inutile ad effectum producendum; sufficiet, si pro signo esse queat. nam efficacitatis vis omnis pendet, à peritia & operatione ipsius diaboli ad signum operantis: vt patet in transuectionibus, & procellis ciendis, similibúsque.

Quinta QVIBVS AVXILIIS; hoc est an ope dæmonis & cum quibus complicibus hoc indicium frequentissimum & optimum est, quia fatentur complices se simul fecisse. Videtur autem incredibile omnes eodem modo circa singulas circumstantias delusas fuisse. quamuis.n. tam facile foret dęmonibus decem decipere quàm vnum: tamen non est censendus Deus hoc æquè permittere. Ne omnis ratio probandi talia delicta occulta iudicibus adimatur: hoc enim dissentaneum est prouidentiæ diuinæ.

Sexta, est, VBI: quæ minimi momenti est. nam possunt æquè deludi vno loco atque alio, Deo permittente.

Septima circumstantia (QVANDO) non multum attendenda, quia tantum vno, quantum alio possunt die, quantùm interdiu tantum noctu; & quouis tempore decipi à dæmone possunt. Adminiculantur tamen hæ duæ vltimæ reliquis circumstantiis ad earum confirmationem, cùm testes conueniunt in loco & tempore: nec nihil probabilitatis habent locus famosus, aut tempus solemne (hoc est dies ordinarij) quibus earum scelerosa conciliabula celebrantur.

Sed (inquiet) potest in conuentu innocens repræsentari, adeò vt multi testes postea deponant eum se illic vidisse. Respondi alias, vel Deum id nunquam passum: vel si passus fuit aliquando eos infamari; nunquam tamen passus est, eos damnari: sed mox eorum innocentiam in lucem protulit, vt in illo ipso facto B. Germani, quod aduersarij vrgent; & certiùs probatur ex D. Athanasij iudicio, qui falso accusabatur brachium Arsenij ad vsus magicos abscidisse. Demum si quid huiusmodi argumenrum valeret, in adulteris, homicidiis, & aliis etiam valeret. Nam posset etiam diabolus in latronum cauernis, & lustris libidinosorum innocentem exhibere tanquam adulterum, vel homicidam: quod quidam B. Siluano narrant accidisse, æquali historiæ fide, qua illi de B. Germano memorant & de Santarenensi monacho habes inferius *l.6.c.2.sect.3.q.3. AA.* Si concedunt æquè in aliis criminibus hoc locum obtinere; ne illi quam fidum sceleratis patrocinium, tam infidam reipub. & Deo nauant operam, nihil enim accommodatiùs sit ad criminosos omnes suppliciis eripiendos. Si negant in aliis peccatis idem locum habere; doceant cur in solo crimine fascini dæmon hoc possit; & non in aliis. Sat scio nunquam idoneè docebunt.

6 *Sextum arg.* est malefici non sunt occidendi, propter abnegationem fidei? quia omnes homines, dum mortaliter peccant; fidem abnegant, & dæmoni, relicto Deo, adhærent, & tamen non propterea occiduntur. Conf. B. Petrus ter Christum negauit, & tamen non fuit propterea necatus. *Resp.* peccatores recedere à Deo per inobedientiam tantum, & ideò impropriè dicuntur propterea infideles, & fidem negare: sed malefici seu lamiæ recedunt à Deo per expressam abnegationem Dei & fidei, quod est APOSTASIA, propriè dictæ infidelitatis species, constituens peccatum vnum specificè à cæteris mortalibus peccatis.

FFF

tis distinctum. vt optimè deducit Binsfeld. *in l.7.C. de malef. in resp. ad 1. argum.* Quoad B. Petrum, ille tantùm peccauit contra præceptum confessionis fidei, fidem vero nequaquam amisit, malefici fidem corde & ore abiiciunt, idque sponte, nullo vrgente metu. Petrum statim pœnituit: sagæ manent in sua defectione. plura de Petri negatione egregia inuenies apud Fr. Soarem. *tom. 2. in 3. p. D. Thom.*

Septimum argum. Deus permittit maleficia fieri, & sinit maleficos viuere 7
ergo non debet eos homo occidere. *Resp.* ridiculum esse quod inferunt. sic enim sequeretur nullorum criminum reos occidendos: quod esse hæresim certam; docent Castr. & alij Catholici scriptores. Nónne magistratui *gladius* à Deo datus *ad vindictam malorum*[1]? Ex his apparet quam ridicula sint argumenta aduersariorum Sit ergo,

Conclusio, *Lamiæ occidendæ etiamsi hominem nullum veneno necassent, etiamsi gentibus, & animantibus non nocuissent: etiamsi necromantica non fecerent: eo ipso tantum,* XX
quod dæmoni fœderatæ quod conuentui interesse solitæ, & quæ ibi exercentur præstare.]

Probatur id primum iure diuino, Exodi 22. v. 19. *Maleficos non patieris viuere.* quo loco vox Latina est admodum latè patens; nec restringenda ad solos venenarios, vt nec Græca, nec Hebrea. quod quia fusè probaui[2], hic non repetam. idem statuitur Leuit. XX. vers. vlt.

2. probatur iure humano, lege Ecclesiastica. *c. peruenit. c. contra idolorum: 26. q. 5. Extrauagant. variis, vna Ioann. XXII.* super specula. *alia Innoc. 8. quæ ponitur ante malleum malef. alia Alexand 6. incip.* cum accepimus; *alia Leonis X incip.* honestis petentium votis; *alia Had. VI. incip.* Dudum vti nobis.] & lege sæculari, scripta quidem *l. multi. l. nemo. l. nullus. l. etsi. C. de malef. & mathem.* non scripta verò consuetudine fere Vniuersali Europæ, iudicum Eccesiasticorum, qui solent brachio sæculari eos tradere;[3] & iudicum secularium vt patet ex scriptoribus qui res criminales prosecuti sunt nationum omnium; *Italorum*, Blanci, Cartetij, Grillandi, Gandini, Clari, Follerij, Bossij, & alior. *ex Hispania* Bern. Diaz, Placæ: Auilles, Auendanni, Couarr. Gregorij Lopex. *ex Galliis* Fabri, Millei, Michaëlij, Iaquerij, Berberij, Remigij, *ex inferiore Germania* Damhauderij *ex superiore* Althusij, Godelmanni, Ficardi, Molleri & ipsorum patronorum Lamiacorum: qui dum queruntur & improbant, contestantur consuetudinem hanc inualuisse. Hæc PP. rescripta, hanc Impp. sanctionem, hanc Europæ generalem consuetudinem, hæc decreta cunctorum tribunalium accusare mendacij hoc est contendere falsum supposuisse & asseruisse: quod nomen, quod supplicium meretur?

3. probatur ratione, criminis grauitati commensuranda pœnæ grauitas: grauitas autem criminis petenda à personæ offensæ dignitate, & ab ipso offensionis modo. Offenditur à Lamiis Deus Opt. Max. & DEIPARA & omnes cælites, & vniuersa Ecclesia, genúsque humanum, & animata inanimatáque omnia: nam Deo & superis maledicunt, & blasphemant: cæteris creaturis abutuntur, & exitium parant: idque modis contumeliæ & crudelitatis plenissimis. primò interuenit *idololatria*, grauior quàm Israëlitarum. illi vitulum aureum adorabant, coram eo bibebant, saltabant, canebant[4]: hi coram dæmone ipso, cui se deuouent, cui sacrificant, cui fidelitatis & obedientiæ sacramentis se addicunt: coram hoc (inquam edunt, bibunt, choreas ducunt, cantillant, fœdissimáque multa operantur. Secundò *consulunt ipsum dæmonem* frequenter, quod ipsum morte dignissimum, ex lege Dei[5] Tertiò *offerunt filios & filias suas dæmonijs*: lege Dei iubentur occidi, qui semen suum offerunt Moloch.

1 Rom 13. 1 Pet. 2. vide Orig. homil. 20 in Num.

2 lib 1. c. 2. de voce Mechassephim

3 vt docent omnes qui de Inquisitorũ tribunali egere. Lucerna Inquisitor. Directoriũ Inquisit. illud Comẽsis, hoc vero Eymerici. Viatorium Inquis. Berber. Sprenger. in malleo, Iaquerius in flagello, Siman. in praxi Alfon. à Castr. de iust. hæret. punit. libr. 1. c. 16.

4 Exod. 32 à nu. 5.

5 Leui. 20. v. 6.

loch[1]. Quartò eadem lege necari iubetur, *qui cum iumento coïerit*[2]: item qui adulterium commiserit[3] item qui cum sexus eiusdem homine *Sodomiam commiserit*[4]: longè detestabilior est spurcities Magorum; quia, cùm sint coniugati, adhuc versantur in continuo quasi concubinatu cum dæmonibus, & sic non tantum contra sexum, neque tantum extra speciem peccant, sed etiam extra genus; quod detestabilius est, & pess. omnium carnalium peccatorum. Nec ociosum est quod cum diuina lex[5] dixisset, *maleficos non patieris viuere*, subiungat immediatè; *Qui cum iumento coierit moriatur. Qui immolat Diis occidetur.* nimirum vt hæc connexa, & comitari solita sese indicentur. Sexto interuenit in eorum crimine atrocissima *blasphemia & maledictum in Deum*; quæ diuina quoque lex morte sanciuit vindicanda[6]. Septimo accedunt in vno *crimine & alia multa*; quibus à legibus humanis iustissimè mors decreta supplicium; apostasia à vero Deo[7]; exercere ritus & sacrificia Diaboli fædiùs, quam vlli olim pagani[8]; transfugium à Deo ad hostem dæmonem, cùm Deo Sacramentum militiæ in baptismo dixerint[9]; rebaptizatio quoque, & chrismatis seu confirmationis conata abrasio; crimen læsæ Maiestatis diuinæ apertissimum ex ipsa Professione & pacto seu fœdere solo, vt ex formula & ritu ipso constat[10] nocturni conuentus ad magicos apparatus, quod ipsum capitale[11]. Cum itaque tam multa concurrant in vno crimine, quorum singula morte dignissima; videtur communi iudicio carere; qui communem hanc pestem non censet igne gladióque abolendam; & suspicionem occulti concensus atque conspirationis meritò præbet; qui se, Dei & hominum coniuratos hostes defendere atque tueri velle, profitetur.

Accedat & alia ratio. Criminum morte puniendorum tres sunt causæ præcipuæ. 1. ne criminosi viuendo damna inferant proximis & reip. constat autem maleficos etiamsi non occiderent veneno, tamen plurima damna inferre; vt enim cætera mittam, cùm eorum peccatum sit in vno multiplex quædam colluuies, sentina, & semper repullulascens hydra peccatorum; Deus grauissimè semper offenditur, & ad clades toti reipub. inferendas prouocatur maximè; vt his infelicissimis temporibus experimur, quibus huius sectæ (quæ iam cæteris longius proserpsit) flagitia, bonorum hominum precibus, & pietati præponderant, plusque illa possunt ad irritandum, quam hæc ad Deum placandum. 2. causa est, vt etiamsi aliis non nocerent facto, ne noceant exemplo: vt videmus quotidie lamias multiplicari, & earum sermones atque opera canceris instat serpere. quare tollendæ de medio, vt *stulto pereunte, sapiens astutior fiat*. 3. ne si diutius mali tolerentur, maiora agrauatis sceleribus supplicia sibi accersant, & de die in diem fiant deteriores. cúmque salutis pars sit minus affligi: optimè illis ad salutem consulit æternam, qui maturè flagitiis eripit. Docet experientia vix vllas extra rogum, vel carceres conuerti: quomodo conuertantur, quæ domi moriuntur, nec habent qui ad Deum reuocet conscium peccati eorum quenquam? Potest illas Deus ad pœnitentiam etiam domi reuocare: sed non videmus hoc fieri. quod singulari Dei contingit clementia, quæ pœnas tantis sceleribus debita vult breuiore & leniore hic supplicio expiari. Cum itaque omnes hæ rationes locum habeant in Lamiis, etiamsi nullum occiderint animal: consequens eas, adhuc meritò morte plecti & hos iudices: clementes potiùs quàm crudeles in eas existere, consequens etiam impios & crudeles in remp. & quasi parricidas patriæ esse, qui ad tam euidentem patriæ perniciem hæc viperarum examina dissimulatione, conniuentia, aut aliter, fouent, celant, tuentur, aut debitæ pænæ subtrahunt.

1 d. cap. 20. v. 2.
2 d. c. 20. v. 15.
3 d. c. 20. v. 10.
4 d. c. 20. v. 13.
5 Exod. 22. v. 18.
6 Leuit. 24. v. 15. & 16. idē in auth. vt nō luxur. contr. nat. Boer. decis. 31.
7 c. 1. de apostat. & ibi DD. l. 2. & 3. C de Apost.
8 l. 1. & 2. l. nemo venerātis. C de pag.
9 l. desertorem §. is qui ad hostes D. de re milit. l. si quis aliquid ex metallo §. transfugæ D. de pœn.
10 l. etsi excepta C de hęretic iunct. l. quisquis C. ad leg. Iu maiest.
11 l. vlt. C. Theodos. de malef.

1 ar. 109. Obiicitur ex Constit. Carolina locus cuius hæc sententia est [1]; si alicui damnum maleficio siue veneficio intulerint, morte ignis plectantur: si verò nulli damnum intulerint, pœnas patiantur pro delicti quantitate & qualitate.] *Respond.* semper (vt ostensum) huius delicti eam esse qualitatem & quantitatem, vt si fæderatæ fuerint cum dæmone; si in conuentibus, ea quæ fieri solent, fecerint, morte plectendæ sint. Dumtaxat ergo caput hoc definit, venenarios illos semper igne puniendos: cæteros, si venenarij non sint, aliquando ignis, aliquando alio supplicio puniendos. Patronis ergo Lamiarum, qui hoc capite nituntur, docendum fuit harum Lamiarum crimen huiusmodi non esse, quod mortem mereatur: quod hactenus illi ostendere nequiuerunt, & Binsfeld. Grillan. Sprenger. Alf. à Cast. Siman. & alij citati, nosque etiam non obscurè contrarium demonstrauimus. Quid quæso absurdius, qui vaccam vel equum occiderit interfici; qui à fide Christiana defecerit, & Deo maledixerit, & Diabolo se addixerit expressa professione, & cum eo fœdissimè coïerit, & ei sacrificauerit &c. eum morte non affici? estne hoc pœnas criminibus commensurare? Visum mihi, vnde hæc omnia luculenter probari queant, inserere huic loco exemplar sententiæ latæ Auinioni anno 1582. vt refertur à Sebastiano Michaëlis, *in Peneumalogia*;

Visis processib. coram N.N.N.&c. *contra nobis constitutos reos, accusatos, & delatos; quibus tam per vestram, & quorumlibet vestrum relationem, ac propriam confessionē iudicialiter coram nobis factam, atque sæpius repetitam, iuramento vestro medio; quam per testium depositiones, eorumq; accusationes, & alias legitimas probationes, ex dictis, actis & processu resultantes, nobis legitimè constitit, & constat, quod vos, & vestrum quilibet, Deū nostrum omnium Creatorem, & Opificem, Vnum & Trinum abnegastis; & immitem Diabolum, hostem antiquū humani generis, coluistis, vosq; illi perpetuò deuouistis: & sacratissimo Baptismati, & his qui in eo fuerant susceptores leuantes, & proparētes, vestraq; parti Paradisi & æternæ hæreditatis, quā pro vobis & toto genere humano Dominus noster* IESVS CHRISTVS *sua morte acquisiuit, corā præfato cacodæmone, in humana specie existente, abrenunciastis; infundente ipso rugiente diabolo denuò aquā, quā accipistis vestro vero mutato nomine in sacro baptismatis fonte vobis imposito, sicq; aliud cōmentitiū nomen vobis imponi fictitio baptismate passi fuistis, & accepistisatque in pignus fidei dæmoni data vestimentorum vestrorum fragmentum & particulam illi dedistis, & vt à libro vitæ vos deleri, & obliterati pater mendacij curaret, signa vestra propria manu, ipso mandante & iubente, in reproborum damnatorum, mortisque perpetuæ libro nigerrimo ad hoc parato apposuistis: & vt ad tantam perfidiam & impietatem vos maiori vinculo deuinciret, notam vel stigma cuilibet vestrum, veluti rei suæ propriæ, iussit: & illius mandatis & iussis iureiurando, super circulo (quod diuinitatis symbolum est in terram sculpto (quæ scabellum pedum* D E I *est) per vos, & quemlibet vestrum præstito, vos obstrinxistis signo Dominico & cruce conculcato; illi parendo, adminiculo baculi, quodam nefandissimo vnguento ab ipso Diabolo vobis præscripto illiti, cruribus & positi per aëra ad locum constitutum, intempesta nocte, hora commoda malefactoribus, statisque diebus, ab ipso tentatore portati & translati fuistis: ibique in communi synagoga plurimorum maleficorum sortilegorum, & hæreticorum fascinariorum, cultorumque dæmonum, accenso igne tetro, post multas iubilationes, saltationes, comessationes, compotationes, & ludos, in honorem ipsius præsidentis Beelzebub Principis dæmoniorum, & in formam & speciē fœdissimi & nigerrimi hirci immutati, vt Deum, re & verbis adorasti: & ad illum complicatis genibus supplices accessistis, & candelas piceas accensas obtulistis, & illius fœdissimum ac turpissimū anū (proh pudor!) summa cum reuerentia ore sacrilego deosculati estis: illūmque sub veri Dei nomine inuocastis: illiusque auxiliū, & pro vindicta in omnes, vobis vel*

Apostasia consummata.

Transfugium.

Sacrilegium.

f. leg. sub cruribus positi.

Ecce conuentus & transportatio.

Ecce idololatriam perfectam.

vel infensos, vel petita denegantes, exercenda efflagitastis: atque ab ipsis edocti vindictas, maleficia, fascinatione tum in humanas creaturas, tum etiam in animalia exercuistis, atq; homicidia infantium quamplurima commisistis, imprecationes, ablactiones, tabes, & alios grauissimos morbos, ope iam dicti Sathanæ, immisistis; infantésque per vos, nonnullis etiam scientibus tantum & annuentibus, arte iā dicta malefica oppressos, confossos, & interfectos fuisse, ac demum in cemiterio sepultos noctu & clam exhumastis, atque in synagogā prædictam, fascinariorum collegium, portastis; deniq; dæmoniorum Principi in solio sedenti obtulistis, detracta & vobis conseruata pinguedine, capite, manibus, & pedibus abscissis. truncumq; decoqui, & elixiari, & interdū assari curastis, iubenteq; ac mandante præfato Patre vestro comedistis, & damnabiliter deuorastis: mala denique malis addendo, vos viri cum succubis, vos mulieres cum incubis fornicati estis, Sodomiam veram & nefandissimū crimen miserè cum illis tactu frigidissimo exercuistis: &, quod etiam detestabilissimum est, augustissimum Eucharistiæ Sacramentū per vos in Ecclesia Sancta Dei aliquando sumptum, iam dicti Serpentis à Paradiso eiecti præcepto, in ore retinuistis, illudq; in terrā nefariè expuistis, vt cum maiori omnis contumeliæ, impietatis, & contemtus specie Deum nostrum verum & Sanctum dehonestaretis, ipsum vero diabolum, eiusq; gloriam, honorem, triumphum, & regnum promoueretis: atq; omni honore, laudibus, dignitate, auctoritate, & adoratione honoraretis, decoraretis, & honestaretis. Quæ omnia grauissima, horrendissima ac nefandissima sunt, directè in Omnipotentis Dei omnium Creatoris contumeliam & iniuriam. Quam ob causam nos F. Florus Prouincialis Ordinis fratrum Prædicatorū, sacræ Theologiæ Doctor, ac Sanctæ fidei in tota ista legatione Auinionensi Inquisitor generalis; Dei timorem præ oculis habentes, pro tribunali sedentes, per hanc nostram sententiam diffinitiuam, quam, de Theologorum & Iurisperitorum consilio, more maiorum, in his ferimus scriptis IESV CHRISTI *Domini nostri, ac B.* MARIÆ *virginis nominibus piè inuocatis dicimus, declaramus, pronuntiamus & diffinitiuè sententiamus; vos omnes supra nominatos, & vestrum quemlibet fuisse & esse veros Apostatas, idololatras Sanctissimæ fidei desertores, Dei omnipotentis abnegatores & contemptores. Sodomiticos & nefandissimi criminis reos, adulteros, fornicatores, sortilegos, maleficos, sacrilegos, hæreticos, fascinarios, homicidas, infanticidas, dæmonúmque cultores, Sathanicæ, diabolicæ atque infernalis disciplinæ, & damnabilis ac reprobatæ fidei assertores, blasphemos, periuros, infames, & omnium malorum, facinorum & delictorum conuictos fuisse. Ideo vos omnes, vestrúmque quemlibet, tanquam Satanæ membra, hac nostra sententia, Curiæ sæculari remittimus, realiter & in effectu condignis & legitimis pœnis eorum peculiari iudicio plectendos.*]

Finis, nocere maleficiis humano generi. Maleficii & crudelitates.

Sepulchrorū violatio. Antropophagia.

Sodomia.

Sacrilegium.

Sententiæ condemnationis tenor.

Habes hic epitomen scelerum quæ fascinarij isti soliti commitere, quam alibi, accuratiùs comprehensam: habes exemplum damnationis Ecclesiasticæ, quo illa pacto Curiæ sæculari, reos puniendos tradat: nec opus alia solemnitate, si laici sint rei.

Maius opus quando tradendi sunt Clerici; quos constat ante traditionem omni clericali priuilegio; permissa regradatione seu vt vocant degradatione spoliandos: Quæritur autem, quid si moniales sint vel monachi laici; nullo in clericorum gradu constituti; an & hi exauctorandi, & quomodo?

De his vltimis non memini me quidquam legere. Sed arbitror sufficere nudationem seu spoliationem habitus monastici, vt viris caputiū, fœminis velum, cum scapulari, & habitu supremo auferatur, vestísque laica illis iniiciatur, & ordine, cui se addixerant, eiecti, spoliatiq; omni religiosorum priuilegio, sortísque Laicæ effecti declarentur, sicque Curiæ sæculari tradantur. Praxim huius casus nondum vidi, sed suspicor hanc esse, vel esse debere.

Sed quia in fascinariorum causis multorum criminum quædam quasi

colluuies & sentina reperitur; quorum non eadem qualitas est, quæri solet propter quæ liceat vel expediat hanc Clericorum vel monachorum traditionem facere?

Si sola hæresis propriè dicta, hoc est error in fide pertinax reperitur sequenda decreta canonum de hæreticis, quæ proposui supra *hac eadem sectione littera T.T.*

Quid iudici in cæteris criminibus quæ hæresim comitantur vt plurimùm, YY & quæ subiungam, facere expediat; id quia dependet à circumstantiis personarũ loci, temporis & c. prudentiæ & facti est, nec regulis vllis potest definiri. Hoc tantum in genere; honoris diuini, & timoris, & publicæ vtilitatis summam semper habendam esse curam; & ita demùm, si hæc permittant, iuris rigorem remitti posse.

Si quæras quid iudici liceat? Resp. etsi olim degradatio non nisi propter tria crimina iure Canonico expressa permitteretur; hodie tamen praxim contrariam inualuisse passim, vt propter alia quoque crimina his maiora id facere liceat; quod sanè & à plerisque interpretibus receptum, & æquitati valdè consonum, post Bald. Ancaran. & Abbat. frustra reclamantibus Antonin. Anan. & Butrio, in praxim deductum videmus. Quare licet hodie propter vnum crimen valdè enorme, vt plura grauia (sic voco quæ non tam enormia) etiam non expectata incorrigibilitate clericum tradere sæculari brachio puniendum; vt docent; post alios, Guilh. Benedictus *in c. Raynuntius*, Bernard. Dias de Lugu Episcopus Calagurritanus *Prac. Criminal. canon. c.* 90. & Felicianus Episp. Schalensis *lib. de depositione & degradat. c.* 14. à quibus adferuntur exempla multa rerum sic iudicatarum, in Italia, Hispania, Francia, Belgio dissentiunt tamen in eo dumtaxat, quòd incidente casu Felicianus censet, prius consulendum Pontificem Maximum: fateor id tutiùs. Sed alij hoc necessarium non putant, nec puto in praxi obseruari. Quod verò videamus iure Canonico requiri incorrigibilitatem, *c. cùm non ab homine. de iudic.* hoc rectissimè censent, cum Ancar. Abba. Felino & aliis, citati DD. recipiendum in criminib. leuioribus, & rep. parum noxiis: non verò in enormibus & reip. periculosissimis. [*vide Diazium. supra c.* 33. *&* 90. *Felician. c.* 12. *&* 14.] quorum sententiam verissimam puto in criminibus huiusmodi diu continuatis *arg. c. quam sit. de excess. Prælator.*

Crimina autem huiusmodi valdè enormia, & hac seueritate digna in fascinariorum facinoribus, prẹter ipsam hẹresim, mihi videntur saltem tria occurrere.

Primò est *Apostasia* à Deo & professione Christiana, mera & perfecta, & transfugium ad dæmonem illique præstitum homagium, siue accedat idololatria, (quæ per se sufficit) siue non accedat, quia hoc crimen; secundum se: grauius est hæresi propriè dicta, & punitur non tantum pœnis omnibus hæreticorum [1]; sed eo acriùs, quod qui hæretico locus pœnitentiæ permittitur, is Apostatę iure ciuili disertè denegatur[2].

Secundò loco est talis *Sodomia* nefandissima, per concubitum cum succubis & incubis dæmonibus propter Sodomiam verò tradendum brachio sæculari clericum, criminis huius aliquoties commissorem, statuit Pius V. Pontifex Maximus in Bulla, incip. *Horrendum illud scelus*: de quo consule Nauarr. c. 27. Man. num. 249. & superioribus annis hoc in praxim Duaci deduxit. Reuerendiss. Episcopus Atrebatensis.

Tertiò loco **homicidium**, quod in nostro casu multis ex capitibus est enor

1 c. 1. & ibi Innoc. Host. & aliis. de Apost.
2 text. & gloss. in l. 3. C. de Apostat.

enorme & qualificatum. primo quando occidunt proprias proles, vel parentes, aut coniuges (vt apud Remigium lib. 2. c. 1.) & horum similitudine, quando monachi vel monachæ necant suos collegas vel consorores. 2. quando nondum baptizatos, & animam perdunt cum corpore. 3. quando ad necem accedunt decoctiones illæ, aut antropophagiæ. 4. si veneno necant. 5. quando necant proditoriè ex pacto mediante ipso dæmone. hæc duo vltima indigent probatione, cætera clarissima sunt. Quartum & quintum itaque probo, quia deterius est hominem veneno, quam gladio occidere [1] ideò Romani venena etiam aduersùs hostem detestabatur, vt Corn. Tacitus & L. Florus docuere. Deinde conatus proditorius grauitatem homicidij semper aggrauat: estque maior ac dolosior proditio, quoties cauendi aut prohibendi minor occasio vel potestas est. Dæmones autem sunt insidiatores inuisibiles, in omnem nocendi occasionem intenti; quorum nec insidias cauere, nec vim (si Deus illis permittat) atque ferociam, prudentia aut vires humanæ ferre valent. Denique per tales & maximè diuturnos, atq; accerbissimos cruciatus excarnificatos necant, & vtplarimum (quo, quid grauius?) de mentis simul recto deiectos statu, in deliria, miserandumque furorem præcipitant, cumque sanitate corporis, animi quoque tollunt incolumitatem. Quæ cuncta Philo Iudæus [2] qua solet grauitate & copia verborum rationúmque perpendit, & idcircò iustum Moysis Zelum validiùs commendauit, quod maleficis nec diei quidem vnius inducias à nece concedendas statuerit: adeò vt, si carnifex desit, per ipsummet Principem Iudicem populi eos de medio tolli voluerit, qui tali supplicio manus suas non contaminaturus, sed Deo Sanctificaturus, vt alter Phinees, videatur. Addit vocem à Legislatore EXODI. cap. XXII. vbi lex illa perscripta, positam capi, de omnibus, qui vetitis artibus alicui necem moliuntur; & eos ad duo reducit capita, qui dicuntur οἱ μάγοι καὶ φαρμακευταί; & postea explicat quos duplici nomine complecti voluerit, nempe qui vel potionibus, vel verborum conceptis formulis abutuntur, φίλτροις καὶ ἐπῳδαῖς τισιν. quæ pro iisdem sumi, sæpè solere satis indicat Hesychij lexicum, vbi habes; ἐπαοιδοί, φαρμακοί, γόητες, sed de hoc alias plura dicta à nobis fuere [3].

DD. communiter admittunt veneni mali nomine, etiam magicos susurros, & incantationes, siue formulas quaslibet conceptis verbis ex pacto cum dæmone inito operantes, comprehendi [4]. quia par damnum ex verbis talibus & venenis. iuxta illud Tragici de Medæa, qui postquam genus omne lethalium graminum, & Serpentum commemorasset ab ea vsurpatum, subdit;

Addit venenis verba non istis minus
Metuenda.

Sanè ratione pacti & dæmonis sic vocati, damna inferentis. Nónne Iustinian. Imp. lege Cornelia de sicariis perinde illos teneri sanxit [5] qui susurris, vt qui venenis, occidere? Quid quæso hic susurri, aliud quàm verba illa tam metuenda? Plato quoque occidi voluit lege sua, non solum qui venenis datis nocuissent, sed & quicumque deligationibus, aut illecebris, aut quibusdam incantationibus ad lædendum paratus esse videretur; & hæc omnia se veneficiorum nomine comprehendere affirmauit lib. de legib. XI. ferè extremo; ἐὰν καταδέσεσιν, ἢ ἐπαγωγαῖς, ἤ τισιν ἐπῳδαῖς ἢ τῶν τοιούτων, φαρμακειῶν ὡντινῶν, δόξῃ ὅμοιος εἶναι βλάπτειν. Incantationum itaque & susurrorum nomine, omne malorum verborum ex pacto efficac ium, quod malefici vsurparint, genus comprehendi; qui negaret, neminem legi, nec audiui.

1 text. in l. 1. C. de malef. & mathe vid. Fr. Balduin. ad 4. lib instit. de publ. iud. §. lege Cornel. de sicar. ver. eadē lege & venef.

2 lib. de special. legib. circa medi.

3 l. 1. c. 3. lit. D.

4 vide Gril. lib. de sortil. q. 12. & Petr. Binsfeld. in l. 1. C. de malef.

5 d. vers. eadem lex. de publ. iudic.

Vnde nihil dubitem huc referre, formulas illas deuouendi seu diras imprecationes, quibus maximè variis hæc hominum venena Deum offendunt: vt erat illud quo, quæ alicui nocere cupiebat, & se dæmoni per pactum olim manciparat N. Louanij semper vtebatur: *Per illud ius & imperium, quod in me tibi permisi*(dæmonem alloquebatur)*postulo vt quantum polles potesq; tali vel tali*:(nomen exprimebat) *noceas*. Vbi notandum inprimis hac forma contineri & exprimi primò complacentiam siue ratihabitationem primi pacti, cuius hæc quædam est renouatio,& noua quodammodo apostasia. Deinde peti simpliciter, & indefinitè,vt dæmon quantum poterit noceat: quare & illud peti vt si queat occidere per diros cruciatus, id faciat.Ideò si constaret; ad Tartareas has preces,dæmonem alicui mortem intulisse;debere puto hanc mortem deuouenti huic,vt quæ iussit, imputari. Si de nullius nece constet, sed tantùm de morbis & afflictionibus illatis; officium iudicis erit: quacumque meliore via poterit,iuridicè inuestigare, num mortis etiam causam alicui præbuerit, hoc est an aliquis ex iis, quibus Diras imprecata est, morte violenta dæmonis eius opera sit sublatus. Si verò præterea in eadem familia, vbi degit (verbi gratia, in eodem monasterio superior, vel confrater)aliquis non sine suspicione maleficæ noxæ, & maximè illius eiusdem, quæ grassetur eodem tempore adhuc in alios domesticos, interierit; cæcum putem,qui locum quæstioni idoneæ hic superesse non videat: cùm indicium hoc illa confessione, & infamia personæ clara confirmatum, planè propinquum sit censendum. Ad pœnam tali infligendam; si de morte illata, ne per tormenta quidem, quicquam fateatur;etsi lenior sententia sit quorumdam ,leuiori quàm mortis supplicio afficiendam [1]; tamen quando in multos tam improbo & propinquo conatu reus grassatus fuit, etiamsi mors nulla forte subsecuta, ordinariam mortis pœnam tali conatui infligendam, iustiùs videntur complures Doctores summæ auctoritatis censuisse [2]. Quam sententiam equidem opinor, in iis qui non sunt vsi ad nocendum veneno aliquo aut instrumento naturali, sed immediata ope opera diaboli, longè apertiorem & æquiorem habendam. Nam qui hoc pactò, vi talis conuentionis initæ homines perdunt; planè similes sunt malitia, homicidis, quos vulgò vocant *assassinos*, quorum homicidium pro valdè enormi & qualificato in praxi haberi, norunt qui criminalia subsellia vel obiter adierunt. Hos commune Doctorum suffragium iubet omnino actu degradari, etiamsi conatum improbum mors subsecuta non fuerit, si modò per ipsos non steterit, quominùs interficeretur [3]. Longiùs etiam hac in re plurimi I.C. progrediuntur, adeò vt censeant, clericum qui assassino mandauit occidere quempiam, à iudice sæculari in hoc conatu deprehenso assassino, posse & ipsum mandatorem ab eodem iudice capi,& sine vlla degradatione supplicio affici; quod vltimum licet non diffitear videri communius receptum [4], securiùs tamen arbitror iudici sæculari, priùs degradationem hoc casu operiri,& vrgere Ecclesiasticum forũ, quatenus iuste & honeste poterit, ad hoc faciendum, Cæterùm similitudinem assassinatus maximam in hoc maleficorum conatu inesse, quia docui *lib. 3.quæst.4.litt.*B. non arbitror mihi nunc probandum. quid interest præcio conducam sicarium, qui meum inimicum ex insidiis interficiat;an hoc vi pacti conuenti a dæmone, id vt faciat, obtineam? hic pro pecunia est,anima ei pacta,& promissa.

1 vt post Berrachin. Carer. & alios Clar. lib.5.§.homicidium.n.14.

2 Ang. & Salycet. in l.1. C.de malefic. Coua. in Clement.si furiosus. p. 2. circa princ. Menoc. de arbitr. iud. cas.360.

3 docet hoc non inaccuratè, reiecta Dini & Angeli contraria sentẽtia. Diazius supra c.91.& Felicia.d c.14

4 patet ex citatis à Boer. q 69.Lupo de liberta. Eccle siest.q.9.& Arnol.Albertino in rep. c. quoniam de hær. in 6 quos sequuntur Diaz. & Felicia. episcopi.

Verùm dicat aliquis, quid igitur respondes canoni,*c.cum non ab homine, de iud.*breuiter *Resp.*sequi me cum multis grauiss.I.C.quos Felician. & Diazius sequuntur, Ancaran.& Abbatem, qui censuere canonem illum intelligendum de vni

de vnico tantum& non qualificato homicidio;non autem de vnico homicidio qualificato(vt ſunt ea quæ nos initio propoſuimus homicidia maleficorum) neque de pluribus non qualificatis.

Concludo igitur *quolibet iſtorum trium caſuum,multóque magis duobus vel tribus concurrentibus,vel vno perfectè patrato,& alterius propinquo conatu accedente, Magos,ſortiarios,maleficos,incantatores,ſiue quocunque alio appelles nomine ,poſſe à iudice Eccleſiaſtico,quamuis monachi,quamuis Sacerdotes ſint,actu præmiſſa degradatione,brachio ſæculari puniendos tradi.*]

Si obiicias,quoſdam docere , ex quibuſdam canonum locis , ad hanc traditionem Sortilegij crimen non ſufficere [1], ſed dumtaxat ad verbalem depoſitionem : Occurritur , id intelligendum caſu quo Sortilegij crimen intra proprios ſuos terminos conſiſtit ; hoc eſt non progreditur vltra illicitam diuinationem non coniunctam cum expreſſo pacto Apoſtatico. Nam de tali ſimplici diuinatione , vt ſunt pleræque aſtrologorum & ſimilium, expreſsè canones illi loquuntur, *nempe c.vnicum 26. q. 1. c. ſi quis Epiſcopus 26. q. 5.* Et ideò noſtræ ſententiæ nihil obſtant. Cæterum quando incantationes etiam medicamentis ad malorum remedium adhibitæ ; tunc ex Diuo Auguſtino expreſsè iubet alius canon clericos degradari *c, admoneant in fin. 26.q.7.* Cuius loci duæ ſunt explicationes, vna eſt [2], *degradari* poni pro curiæ ſæculari tradi,vt per præcedens etiam quod ſubſequitur ſignificetur. idcirco enim ferè ſemper fit actu aliis degradatio,quæ hoc nomen propriè meretur : alia eſt,degradationem tantùm poni pro depoſitione verbali [3], quæ propriè vocatur depoſitio, impropriè vero degradatio diceretur.Prior ſententia verborum proprietati inhæret , poſterior æquitati , Sed ſuſpicor in re non diſſentire Abbatem & Butrium. Nec enim Butrius opinor affirmaret incantatores, qui nec apoſtatæ , nec Sodomitæ , nec alijs noxij ſuis artibus eſſe ſunt conati, actu degradandos , vt curiæ ſæculari traderentur : ſed contenderet canonem illum de his non loqui , verùm de iis ad quorum crimen incantationis , graue damnum aliis illatum , Sodomia, aut apoſtaſia , accederet. Contra Abbas non opinor negaret incantatores illos de quibus Butrius ſic acciperet Canonem , & de quibus concl. noſtra fuit , curiæ ſæculari tradi poſſe : ſed contenderet canonem illum de his non egiſſe,ſed de aliis de quibus nos non loquimur:quæ Abbatis explicatio etſi minùs propria , magis tamen conſentanea videtur illi contextui. Sanè nobiſcum ſenſiſſe Abbatem & cum Butrio quoad enormes illos quos dixi ſortilegos,patet quia Abb. [4]ſolitus eſt diſtinguere inter crimina grauia,grauiora,& grauiſſima. de grauibus tantum vult agi *in c. cum non ab homine.de iudic.*de grauioribus *in c. tuæ,de pæn.*de grauiſſimis *in c.no imus.de verb.ſignif.& c.penult.de hæret.*Et inter grauiſſima collocat quæcumque ſunt qualificata , & valdè pernicioſa reip. & quia pro huiuſmodi criminibus puniendis condignam pœnam non habent canonum ſanctiones : vt illa condignè vindicentur, & reip.conſulatur , ac ſatisfiat, vult meritò introductũ,vt iudex Eccleſiaſticus taliũ reos degradet,& ilico poſt curiæ ſæculari(vt fieri ſolet tradat, *vxt.d. nouimus & d. c. penult.* ſi verò delicta minùs atrocia & minùs pernicioſa reip.ſint tamen ex grauiſſimis:tunc vult iudicem debere degradare , & degradatum perpetuis carceribus mancipare , quæ ſuprema iuris Canonici pœna eſt,& in mortis locum ſucceſſit [5]. Quæ ſanè Abbatis ſententia meritò Diazio & Feliciano ſupra citatis placuit. Et hæc puto poſſe & debere iudicem ſequi.

1 fusè apud Abba.in c. ad abolẽdam de hæret. quem ſeqq. Felicia. & Diazius,ille c.12.hic c.10.

2 Antonii de Butrio in c. at ſi clerici. de iudic.

3 Abb.in d. c. admoneant

4 in c.tuæ. de pœnis.

5 c 3.de pœ. Innoc. in cap. qualiter. 2 de accuſat.

Porrò ſi ſpes affulgeret emendationis , & magna atque clara pœnitentiæ indicia extarent(*caue tale putes, quod reus ſecum petat clementer agi:melius in-*

dicium pœnitentiæ foret, si diceret nulla sibi condigna supplicia posse irrogari, & male hic Deo tam atrociter offenso, graui supplicio conari satisfacere) nec rei sunt relapsi, nec schandalum timetur, nec magnum imminet reip. periculum ex hac clementia: his concurrentibus semper, etiam in tribus illis quę dixi criminibus, æquius, lenius & honestiùs Episcopo putarim (nisi particulari causa in contrarium mouente) si reum huiusmodi post actualem degradationem, siue monachus siue alias clericus sit (maximè si in ordine sacro constitutus) ipsemet ad perpetuos Ecclesiasticæ curiæ carceres damnet. Sic factum Ebroici, Mag. Guilh. Edelino [1]; sic factum Cameraci Ioannæ Potiere [2]; sic factum Cordubæ Magdalenæ Cruciæ, in quorum tamen causa Sodomia, & maleficium, cum Apostasia concurrebant: sed in omnibus pœnitentiæ signa erant clarissima, scandali atque noxæ publicæ periculum abesse iudicabatur.

Quoad ignis pœnam ea quoque meritò recepta, & à maleficis aruspicibus (*l. 3. C. de malef.*) generali Europæ consuetudine, ad omnes magos, maleficos, sortiarios, lamias extensa. quia sunt apostatæ, sunt hæretici, sunt peccantes contra naturam; quorum omnium hæc legitima pœna est.[3] Et hæc pœna cæpit iam in Hispania à regno Ramiri Regis, circa annum. 844. Nam ille Magica sacra cantionésque ignis supplicio coërcuit [*Ioann. Mariana de reb. Hispan. lib. 7. c. 13.*] aaa in Italia priùs adhuc à temporibus D. Gregorij, quando Romæ Basilius quidam senator magus, qui vt pœnam effugeret, se Monachum esse velle finxerat flammis absumptus fuit (*vide D. Greg. l. 1. Dial. c. 4.*) hic Basilius vna cum Prætextato, qui ambo senatores & viri illustres, fuere Magiæ conuicti: [4] vt videas hoc crimen semper non muliercularum tantum & vilium, sed virorum etiam nobiliũ fuisse; quicquid Vvierus & similes oggianniant. Impœnitentes itaque viui cõburendi, pœnitentes priùs stragulandi. *vide Couarr. li. 2. var. res. c. 10. n. 9. & Clarum d. §. fin. q. 99. n. 7.* In Apostasia quoque speciale, quod in foro externo illi pœnitentię locus non est. *l. 3. C. de Apost.* Ad hanc autem pœnam ignis ex communi consuetudine sufficere fidei abnegationem, & fœdus cum dæmone, docent Bart. consil. quod incipit mulier striga de qua queritur. in fin. & habetur tomo conf. crim. Zileti. 1. & Mollerus ad constit. Saxo. p. 4. sect. 2. n. 4.

Vnum restat dignum quæstione, *V. Iudici liceat hanc legis pœnam consuetudine receptam minuere pro lubitu suo?* decidenda hæc quæstio est ex traditis à D. Thom. *& eius interpp.* 2. 2 q. 67. a. 4. si adsit accusator, eo iustè inuito, non posse vllum iudicem ne supremum quidem pœnam debitam laxare: si verò iniustè inuitus esset, si valdè vita rei foret reip. necessaria: tunc inferior iudex id non posset, sed benè supremus posset [5], quod tamen rarissimè & non nisi maxima ex causa faciendum. Inferior vero iudex nec permittente accusatore posset [6]. superior poterit eo remittente, si tamen id fiat cum bono reipub. quod quia raró accidit, ideò etiam raró pœna relaxanda. Si iudex ex officio processit. minor non poterit eam relaxare: supremus non potest, nisi vtilitas reip. id exigat, vna & præcipua causa est leniendæ pœnæ pœnitentia voluntaria. Sanè prudentes iudices semper censuerunt, spontaneam & promptam confessionem & indicia pœnitentiæ, leuioris pœnæ infligendæ, etiam in hoc crimine, causam idoneam esse. Stabuleti Ioannes de Vaux igne cremandus, capite plexus fuit; aliis locis, qui viui erant exurendi, strangulantur ad palum. Hoc mouit iudices illos Allobroges in casu quem his verbis narrat Cancellarius Parisiensis contigisse anno Domini M. CCCC. XXIIII. *Recitatus est Lugduni Galliæ coram clero processus cuiusdam mulieris delatæ & detentæ Burgi in Breyssia, quæ est notabilis villa ducis Sabaudiæ, circa quam est domus Sellionis ordinis Carthusiensis. hæc mulier,*

[1] docui alias ex Monstreleto & Iaquerio

[2] docui ex Maceo, & Mohneto.

[3] Ioan. And. Hostiens. Abba. in c. ad abolendam de hære. & c. 1. de apost. DD. in l. nullus aruspex Co. de malef. Bertr. cons. 212. vol 2. Conr. Brun. lib. 5. de hær. c. 3. Cors. lib 3. Miscell. c. 8. Aimeric. in Directo. Comẽs. in Lucerna inquisi. Sima Pegna & alii text. in d. §. transfugæ cũ sim. Clarus § Sodomia. nu. 4. Damhaud. in praxi criminal & est omnium.

[4] Cassiod. lib. 4. variar. epist. 22. & 23

[5] D. Tho. 2. 2. q. 67. art. 4. ad 3. & ibi Caiet. Sot. lib. 5. de iustit. & iur. q. 4. a. 4.

[6] post. D. Tho. Arago. & Valenc. & Bart. Salon.

sub pallio deuotionis & reuelationum fingebat mirabilia. Asserebat enim se esse vnam de quinque fœminabus missis à Deo compassiuè, pro redimendis innumeris animalibus de inferno. Etiam sua collusione subdola deceperat in regione illa quamplurimas simplices mulierculas. Sciebat videndo frontem, peccata quæ fecerat vnusquisque: hoc enim secundum Augustinum etiam Diaboli malitia scire potest, & suis reuelare, non autem ea quæ futura sunt absolutè, siue ea quæ in secreto cordis latent, & nullo exteriore motu aut signo sese prodũt. Habebat etiam supradicta mulier duos carbones in pede, qui eam afflixerant quotiescumque aliqua anima ad infernum descendisset. quotidie tres animas ab inferno liberauit; vnam vel duas sine difficultate, aliam seu alias cum pœna maiore, vt dicebat. Mentis quoque excessus seu exstaticos sæpè habebat, in quibus mirabilia per reuelationẽ didicerat: atq; miræ abstinentiæ, singularissimæ etiam vitæ: plura verò alia de ea scribenda forent. Nuper autem cum Spiritus almus Ecclesiæ suæ rector verus (vt creditur) hunc Spiritũ falsũ detegere vellet: hæc mulier capta, & pœnis vt torqueretur est addicta: quæ omnẽ veritatem confessa est, qualiter omnia prædicta cupiditatis occasione finxisset, vt se nutriret hoc modo & paupertati suæ subueniret: aut fortasis pro huiusmodi diabolo se miseram in famulã dedicauit. Inuẽta est insuper morborum caducum habere, ac eundem sub exstaticis excessibus, quos finxerat, palliare. de qua cum varia opinio esset, an tanquã hæretica puniretur: iudicatum est à doctis ad pœnitentiã eam admittendã, nec esse hæreticam: quia illa quæ fecerat dimisit, nec obstinata permansit.] ita Gerson libr. de examinat. doctrinar. litt. O. in fine. Heretica non erat, quia in mente errorem nullum fouerat: saga tamen & malefica quia peccata ex pacto cum dęmone inito diuinabat. carbones etiam illi videntur illusione dæmonis apparuisse, quãquam & humana vafrities quid simile carbonibus potuerit exhibere. Ordinariè expedit reip. sontes puniri: ideò ordinariè peccaret etiam Princeps hanc pœnam mortis relaxans: & si quod malum reip. inde proueniret ad iustitiam pertinens, iudices, etiam Princeps, tum tenerentur ad damnorum restitutionem. *Valen. & Aragon. supra & est commun. sententia, Silu. & Caietan. in verb. Iudicum peccata, Nauar. in Manual. c. 23. & alior.* Quam ægrè autem Deus ferat maleficos magos verè idololatras, IESV & MARIÆ hostes, defendi aut debitæ mortis pœnæ eripi; in Anetolij cuiusdam & sociorum Magorum causa, multiplici miraculo Bizantij fuit ostensum, narrante rem multis Euagrio *lib. 5. Histor. Eccles. c. 18.*

Sic corrig vulgò male legitur, (religione.)

Qua de re in monitis. 3. & 4. plura sum dicturus. Hic restat vt repræsentem quod sæpè pollicitus sum, Analiticum commentarium in *c. Episc. caus. 26. q. 5.* quem extorsit non necessitas, sed aduersariorum impudens peruicacia. Tribus §§. rem complectar.

Cõmentarius in c. Episcopi 26. q. 5.

§. 1. de c. Episcopi auctore & auctoritate.

Quidam volunt esse concilij Aquileiens. c. 1. ita Bodinus & Danæus hæretici. Miror vnde hanc inscriptionem *c. Episcopi* acceperint. Nam nulli libri, quos multos vidi vel Iuonis vel Burchardi, vel Gratiani, eam exhibent. fors an lectionem illam commenti ne viderentur nimis impudentes in solutione quã adducunt? volunt. n. nullam concilij illius auctoritatem fuisse, vt pote quod cõciliabulum non iusta (inquiunt) Synodus habeatur. Quæro ex Bodino de qua Aquileiensi Sind. loquatur? An de priore? hæc fuit anno 381. tempore Damasi Papæ & Gratiani Imperatoris; in qua Palladius & Secundinus Ariani condemnati: cuius nulli alij canones exstat, nisi actio vnica contra Arianos, qui Synodum hanc Gratiano extorserant. Prouinciale concilium fuit, sed semper pro iusto & legitimo habitum: nec aliud ferè in quo plures pro numero sanctitate cõspicui, vt Valerianus, Euseb. Bononiens. Ambros. Philastr, alij, quos eat Bodinus & contendat ferreo ore in conciliabulum conuenisse. Probet etiam ex hoc concilio canonem desumptum. Posterius aliud celebratum Aquileiæ anno 698. sub

ſub Sergio Papa in quo Eccleſia Aquileienſ. quæ relapſa in ſchiſma occaſione Quintæ Synodi fuerat, iterũ reconciliata fuit Romanæ Eccleſiæ: huius concilij meminere Paul. Diaconus *lib. 5. hiſt. c. 18.* & Baron. *Annal. Octauo*, ſed canones nullos eius proferunt; nec quod ſciã exſtant. vnde ergo probat Bodinus eſſe huius concilij Canonem? cui etiam iniurius eſt, id vocans Conciliabulum, cũ Romani Põtificis auctoritate fuerit congregatum. Dent Bodinus & Danæus aliud cõcilium Aquileienſe, quod conciliabulũ fuit, ex quo canon ille ſit deſumptus.

Iaquerius & alij citant *ex concilio Acquirenſi*: Sed mendoſi codices eos in fraudem traxere. Plerique ſcribũt, *ex conc. Anquirenſi*. Non diffiteor fieri poſſe vt ruditas illius ſæculi cauſam præbuerit Gratiano ſic ſcribendi, vt cenſet Ant. Auguſtinus *li. 1. de emendat. Gratiani Dialo. 5. in fine*. vbi docet ſic ſolitum aberrare in nominandis Conciliis: ſed ille potius ſæculi, quam Gratiani error dicendus, quia hanc corruptionem deprehẽdas etiam in Pariſienſe Burchardo, ſed in Louanienſ. Iuone, eſt, *Ancyrenſi* inde nata differẽtia quod veteres ſoliti *C.* & *Qu.* confundere, vt in nomine Quirini & Cirinij. diſſentiunt autem tam Iuonis, & Burchardi, quã Gratiani veteres codices, *in Anquirenſi, Anchyrenſi, Anchyrani.* cõſtat concilij verũ nomen eſſe *Ancyranum*, ab vrbe quæ Græcis ἄγκυρα. & ſic alibi vocat Gratian. *c. Diaconi 8. & c. de Syracuſana. 13. diſt. 28. c. 32. presbyteros. diſt. 50. c. 6. ſi qui epiſcopi. d. 92. c. 40. ſi qua de rebus. 12. q. 2. c. qui diuinationes. 26. 5. c. deſponſatas 27. q. 2.* Ancyra vrbs Galatiæ antiqua & nobilis, vbi celebris ille lapis theſaurus antiquariorum, & apud Claudianum *Ancyraniq; triumphi*; Straboni & Ptolomæo Ἄγκυρα; Laonico corruptè ἀγκοῦρα; hodie Bellonio & Nigro *Angouri* ſtatim occiſo Maximino celebratum in ea concilium fuit, *perſecutione ceſſante, anno ferme 314. in quo multa de lapſis ſalubriter conſtituta fuerunt, nec pauca contra magicas fraudes ſancita, & contra contagioſam ſuperſtitionem ex commercio cum gentilibus in populum fidelium proſerpentem: vt patet ex can. 23. ſeu (vt Balſamo) 24. qui relatus à Gratiano *in d. c. qui diuinationes*. Sed ex his canonibus Balſamon. 25. alij 24. tantum ponunt; nec inter eos noſter habetur. Vnde igitur Gratianus eum deſcripſit? Inciderat in collectionem quamdam ſexdecim partialium librorum, in qua *li. 6. c. 6. & 7.* adiicebantur duo canones concil. Ancyrano, quos hodie additos videmus primo concilior. tomo editionis Surianæ, item optimæ Romanæ; priorem de homicidis ſerui alieni, poſteriorem de ſortilegis & maleficis per Epiſcopos parochia expellendis; quẽ totũ Gratianus deſcripſit errorum quæ in codice collectionis erant nulla ratione habita. An Burchardus ex illos eodem codice partialiũ librorum deſcripſerit, an verò collector ex Burchardo, non poſſum definire, quia collectionẽ illã non vidi.

*Alij volunt 308.

Quid ergo, dicemúſne hunc canonem eſſe concilij Ancyrani? communis hęc opinio nõ eſt, recentiorum, modo, Turrecrematæ *in d. c. Epiſc.* Toſtati *in Exo. & in Matth.* Iaquerij *in Flagello*, Alphonſi à Caſtro *li. 1. de iuſta hær. punit. c. 16.* Victori *relect. de Magia*, Carranzæ *in ſumma concilior.* Simancæ *in Cathol. inſtit.* Spinæi. *q. de ſtrigib.* Silueſtri *de ſtrigimag. admir.* Binsfeldij *de Confeſſ. malef.* & Ant. Auguſtini *in d. Dial.* verum etiam antiquorũ, vt Collectoris illius partialium ſexdecim librorum, Collectoris omnium conciliorum, Burchardi, Iuonis, Gratiani.

Obiiciunt qui contra ſentiunt, quod iſte canon nec in Græca concil. editione ſola, nec in ea quam Balſamon interpretatus fuit; nec in Latinis verſionibus. Creſconiana, vel Dionyſiana (quam ſecutus Ioan. Vvendelſtinus) nec in Tigurina, nec in alia vlla concil. Ancyrano inſeratur. Sed de multis quæ ex conciliorum canonibus exciderunt, hoc vnum eſſe potuit: potuere etiam Burchardus & alij veteres Latini plenius volumen nacti fuiſſe, quam Balſamon aut

alij

alij Græci, aut qui vertere ex Græcis, quorum libri conciliorum Latini semper fuere corruptiores & magis mutilati.

Nihilominùs alij adhuc censent ex nullo concilio desumptum, sed ex aliquo Patrum. Nam Beetzius *in Præceptorio*, ascripsit B. Gregorio, euidenti memoriæ lapsu. Alij volunt desumptum ex D. Augustini *lib. de spiritu & anima*. Sed liber hic non est Augustini, vt mox docebo: & auctor ille mutilè admodum hoc canone fuit vsus. Doctissimus denique Annal. Eccles. scriptor censuit à Damaso id statutum, *to. 4. Annal. anno* 382. sic scribens; *In actis autem Damasi Papæ, in Ecclesia recitari solitis, de quibus inferius erit mentio, habentur aliqua ab eodem Pontifice decreta in Romano concilio; hócne an priore incertum est* &c. deinde *post quadam concilij decreta ait: nec non etiam excommunicandos esse omnes, maleficijs, auguriis, sortilegijs, omnibusque aliis superstitionibus vacantes; qua sententia præsertim fœminas illas plectendas esse, quæ illusæ à dæmone se putant noctu super animalia ferri, atq; vna cũ Herodiade circumuagari &c.* Atq; hoc censet confirmari, quia cẽsent eadẽ fermè à S. Augustino descripta haberi *de spiritu & anima. c.* 28. nec non in appendice Ancyrani concil. & apud Gratianum sub eodem titulo collocata. *26. q. 1. c.* 12. Et constet ex Seuero Sulpicio *vitæ S. Martin. c.* 25. in occidente & oriente maleficorum artes plurimum inualuisse, quod ex Ammiani li. vlt. hist. vberiùs probetur: adeò vt in ipsos sacros Dei ministros præstigiæ quoque magicarum excantationum irrepserint, vt de Gerontio Diacono D. Ambrosij narrat Sozomenus *lib. 8. hist. c. 6.*

His tamen argumentis nondum inducor Burchardo, Iuoni, Gratiano, ne dicam tot aliis doctissimis viris contradicam, vel à communi me sententia patiar auelli. Maleficorum multitudo non minor fuit Constantij, & Iuliani temporib. vt non pauciorib. exẽplis possẽ probare: Sed quid opus in re clara? quod .a. à Gratiano sub eodẽ titulo collocetur, vt ab appẽdice quoque illa; hoc perspicuè non pro Romano, sed pro Ancyrano concil. facit. Quod eadem apud Augustinum totidẽ ferè verbis legantur, auget suspicionẽ Damasi non esse hoc decretum de mulierculis, sed recentius: nã liber ille non est Augustini, sed alterius nec tam docti, nec tam antiqui. Nec Augustinus subticuisset Damasi esse piæ recordationis sanctionem. Nec quidquã obstat, ne credamus illa Damasi acta, in iis saltem partibus, quæ in Ecclesia non recitantur (qualis est ista) esse mendosa: nec didici vnquam illa Damasi acta in Ecclesia olim integra recitari solita; sed sicut hodie videmus in Breuiariis inseri, seu recitari non acta integra sed Actorũ partẽ. Pro Damaso roboris aliquid habet hoc vnũ argumentũ quod horum actorũ exstant Romæ cõplura exemplaria m. s. quorũ quatuor Illustriss. Baronius vidisse se testatur, *d. to. anno.* 427. Accedit illud Antonij Augustini *Dialo.* 14. de hoc c. episc. his verbis, *Damaso in concil. Rom. ascribi vidi in li. quodam Michaëlis Thomasij ex veteri libro, in quo vita eiusdem Pontificis conscripta.* Verũ hęc opinio etiam patitur difficultates quas nostra. In primis .n. in canonib. conciliorum Romanorũ, quæ duo sub Damaso habita, non reperitur. non in priore anni. 373. quo damnati sectatores Apollinaris. Nam illius canones interciderunt, & eorũ summam volunt Anathematismis Theodoreti cõprehensam, qui nihil pertinẽt ad d. c. Episc. *Lege Theodoret. lib. 5. hist. c.* 11. Nec reperitur iste canon in posteriore concil. sub Damaso Romæ habito. supersunt isti canones, & in iis nullus est nostro consimilis. Pręterea veterũ scriptorum, qui nostrorũ canonem exhibent, nullus Damaso ascribit; non Brurchard. lib. 10. c. 1. non Iuo p. 11. c. 30. non auctor sexdecim partialium librorum; non collectores conciliorum: sed omnes consentiunt in Concil. Ancyrense. Multa etiam reperias ad verbum in lib. illo de spiritu & anima, cuius auctor si ex Damasi actis sumsisset, cur non meminisset;

ſet; ſolitus, non concilia, ſed auctores etiam recentiores, & minoris nominis quam Damaſus, citare: vt Boëtium *cap. 37. in fine*; vt notes Auguſtinum eſſe non poſſe: *& cap* 47. quædam diſſentanea Auguſtino, conſentanea Gennadio ponit. nec Poſſidius in Indiculo operum Auguſtini hunc memorat librum: & Vincentius Belloacenſ. ac Trithemius Hugoni Victorino, nonnulli Etheriano aſcribunt.

Quare magis vergit animus, *vt donec certiora habeamus cum Ancyrano concilio* relinquendum: cui tamen arbitror vel à Burchardo, vel aliis quædam inſerta: Sunt enim in illo quædam tradita ad modum Doctoris diſputantis, nec certa, nec admodum ſolida: vt ſuo mox loco docebo: immò ſi ad mentem aduerſariorum interpretemur, falſa, & abſurda, proſuſque indigna tum Damaſo, tum Ancyranis Patribus: Quæ neſcio, vnde Burchardus deſcripſerit: ab Iuone Gratianus, à Burchardo mutuatus Carnotenſis Iuo. Burchardus ex duobus vnum canonem conflauit, cui Gratian. etiam de ſuo tertium limbum in extremo aſſuit. Nam rectiſſimè gloſſa Canonica tres in eo partes deprehendit, & ſecundum incipere ab illis verbis. *Illud etiam non omittendum*: Gratianus Burchardo & Iuoni tertiam addidit, cuius initium, *Nonnulli inueniuntur, &c.* poſt illa. *infidelis & pagano deterior*. In Gratiani ergo verbis tria ſunt membra diuerſorum ſcriptorum, in Burchadi & Iuonis duo.

Primùm eſt, *Vt Epiſcopi eorumq; miniſtri, &c.* Vſq;, *& ideò à tali peſte mundari debet ſancta Eccleſia*. hoc totum reor Ancyrani concilij fuiſſe: additum fortè ad ea quæ habemus in eiuſdem concilij *can. pen.* ſancita, *vide c. quæ diuinationes, 26. q.* 10. Mediæ pa[illegible]s & ſecundæ reliqua, non arbitror eſſe concilij illius, quæ pleraq; continentur [illegible] ſeudo Auguſtini lib. de ſpiritu & anima, ſed valdè mutilata & truncata: quæ [illegible]us ſint, neſcio. Ex hoc libro verbis quibuſdam mutatis, & fine atque principio nonnullis additis, primus ille compilator tam illuſtri additamento, ex ſuo ingenio tam magno actuario concilij canonem adauxit. Nec nouum eſt Gratiano & aliis compilatoribus canonum. cogere in vnum diuerſos canones: nec nouum librariis præcedentis canonis verba cum præcedentis vel ſubſequentis canonis verbis confundere. *leg. Anto. Aug. Dial. 6. cum ſeqq.*

Quæ & quanta canonis iſtius auctoritas: nunc indagandum. Id ex præcendenti quæſtione pendet. communis enim ſententia eſt: & indubitata, etſi Gratiani decretum à ſede Apoſtolica ſit receptum, ita tamen receptum eſſe: vt fides dictorum penes auctorem ſit, & tanta ſit eorum canonum quos in medium producit auctoritas, quanta eſt fontium vnde canones illi manarunt. Nec. n. quiſquam eorum, qui ius Eccleſiaſticum vel à limine ſalutauit, poteſt ignorare, multa in Decreto haberi: quæ poſtea Decretalibus, Sexto, Clementinis, & Extrauagantibus abrogata fuerunt nonnulla quoque ſunt à Gratiano per errorem inſerta, quæ cum veritate pugnare deprehenduntur, quæ nihil nunc neceſſe eſt recenſere. Notarunt ea viri docti & Catholici. D. Anton. Auguſtinus d. opere Dialogorum, & non vno loco Cæſ. Baronius Annalium Eccleſiaſticorum tomis nouem. Quod vt Gratiani æuo concedendum, ita hoc noſtro, nimis tenero & accuto, diligenter animaduertendum, ne quis vel contemptu, vel inconſideratione in præcipitium aliquod ruat. Quod ad ipſum vero hunc canonem, *Epiſcopi*, ſpectat, cùm non ſit niſi concilij particularis, ſeu Prouincialis: de cuius à Romano Pontifice approbatione non conſtat, & ideò errare potuit: non eſt auctoritatis tantæ, vt quæ per eum deciduntur certa fide ſint credenda, niſi quatenus S. Scripturæ, & Eccleſiaſticæ traditioni, ac definitioni S. A. C. Rom. Eccleſiæ ſunt, quæ tradit, conſentanea. Deinde longè minor eſt argumento

gumentorum seu rationum, quàm sanctionis seu decisionis auctoritas. Nec argumenta habenda pro definitis vel statutis ab ipso illo concilio. Equidem si bono sensu capiantur, & congrua interpretatione fulciantur, ne argumenta quidem illa reiicio. Nicol. Remigius vult hunc canonem ex eo capite inualidum censeri, quòd Marcellus Ancyranus Episcopus Sabellianismi (vt ait) meritò suspectus fuerit [*Sic ille lib.1. Dæmonolat. c. 29.*] Veruntamen hoc planè impertinens est. Nam tunc temporis quando hæc Synodus congregata, non videtur adhuc in hæresim prolapsus, nec ipse Concilio huic præsedit, sed Vitalis Agricolaus, & Basilius Amasenus, teste Balsamone. De ipsa quoque Marcelli hæresi rem planè obscuram esse patet ex iis quæ, post Seuerum, Epiphanium, D. Hieronim. more suo diligenter Cardinalis Baronius adnotauit *lib. 3. Annal.* Addit Remigius huius concilij quoad istum canonem auctoritatem, Patrum, quos posterior ætas tulit, vt Ambrosij, Augustini, Thomæ, Bonauenturæ, & aliorum sententiis esse impugnatam. Sed (si accuratè perpendas) facilè videbis Patres illos, de secta, cuius in d. c. Episcopi fit mentio, nec verbulum vnum locutos fuisse: solummodò asseruerunt, transuectionem esse possibilem (hoc est posse à dæmonibus corpora de loco in locum transferri) quod non decisioni Canonis, sed rationi eius tantum vni repugnare mox ostendemus. Ratio ergo hæc à patribus istis reiecta meritò, non ipse Canon.

§. *Explicatio verborum & sententiæ, d. c. Episcop.*

In Gratiani editione Romana iussu Gregorij XIII. correcta sic scribitur iste Canon, in principio:

Episcopi eorúmque ministri omnibus modis elaborare studeant, vt perniciosam & à Diabolo inuentam sortilegam & magicam artem ex parochiis suis penitus eradicent, & si aliquem virum aut mulierem huiuscemodi sceleris sectatorem inuenerint, turpiter dehonestatum de parochiis suis eiiciant. Ait enim Apostolus, Hæreticum hominem post primam & secundam correptionem deuita, sciens, quia subuersus est qui huiusmodi est. *Subuersi sunt, & à diabolo captiui tenentur, qui relicto creatore suo Diaboli suffragia quærunt, & ideò à tali peste debet mundari sancta Ecclesia.*] Hactenus prima pars canonis, quæ nec luce, nec confirmatione alia indiget, vt pote satis clara & certa. TEXTVS. Ad Tit. 3.

Statuerant Ancyrani concil. Patres, alio canone, sortilegos quinquennali pœnitentiæ subiici: nunc isto canone sanciunt, de ipso crimine magiæ & sortilegij quid in genere existiment, nempe pestem esse, & omnimodis eradicandam etiam pœnis infamibus, vt detonsione, flagris, &c. quæ hodie adhuc in vsu vigent. Apostoli illa verba pessimè Erasmus de factiosis exposuit seu contentiosis, vt & Caluinus & Hofmannus hæretici; sed de verè ac propriè dictis hæreticis optimè D. Hieronymus, Ambros. Sedulius, Theophilactus, Caietanus, & cæteri Catholici, immò & ex suspectis magnus Erasmi amicus Faber Stapulensis. Vnde rectè elicio ex hoc quoque Canone sortilegia & magicas artes ad hæreticam prauitatem & eius inquisitores pertinere seruata tamen distinctione: quoad pœnam, sortilegi hæretici & non hæretici, de qua disserui hoc eodem libro, *sect. 2. & 15.*

Ait *Diaboli suffragia*, hoc est auxilium, *quærere*, qua eum procreatore & opitulatore colunt, tanquam Deum. quæ est basis & fundamẽtum totius *c. Episc.* Et iacto fundamento contrario, nempe vnum esse Deum, nec aliud præter eum numen, contra quam Gentiles credunt; ostendit cum Gentilib. eadem perfidia macula deformes esse quosdam Christianorum; de quibus subdit, parte secunda;

Illud etiam non est omittendum, quod quædam sceleratæ mulieres retrò post Satanã conuer TEXTVS.

conuer

conuersæ, dæmonũ illusionibus & phantasmatibus seducta, credunt & profitentur se nocturnis horis, cũ Diana Dea Paganorũ, vel cũ Herodiade & innumera multitudine mulierũ, equitare super quasdã bestias, & multarũ terrarũ spacia intempestæ noctis silentio pertransire, eiusque iussionib. velut Dominæ obedire, & certis noctib. ad eius seruitium euocari.]

His verbis tota narratio criminis, & sectæ huius graphica descriptio proponitur. Vnicum autem crimen impingitur illis, Apostasiæ & infidelitatis ex delusione per dæmonem natæ; fuisse enim has mulierculas adeo sceleratas, vt Dianam Numen Gentilium, & fœminarum nequissimam Herodiadem, pro Deabus colere se faterentur, & alias in eundem errorem pertrahere conarentur. Meritò itaque *sceleratas* vocat, quæ à Deo recedentes, & à fidei puritate desciscentes, Satanam sequuntur. Sequuntur autem Satanam & post eum conuertuntur, quia (vt aiunt) Dei dominium deserebant, & Diaboli seruitio se mancipabant, eiusque iussionibus parebant, certis noctibus euocatæ, mentitas illas bestias conscendentes, & Dianam venatricem Pseudonumen Paganum, vel Herodiadem incæstam & innoxio Præcursoris Dominici sanguine cruentam, comitari se & colere credebant. Et his omnibus certam fidem præstabant, & eadem animo comprobantes, & fieri quæ credebant optantes, vt credulitate, sic voluntate peccabant. Hæc summa narrationis. Cui facilè credent, qui sciunt quid Mãtenses Magi nostris temporibus, de Sibylla Nursina, & alia propè Parisios degente, in Actis Iudicariis sunt professi, quæ ex Crespeto præcedentibus libris commemoraui.

In nostra canonis narratione, notet Lector primò, in illo cursu seu pompa dæmoniacã adfuisse cursus Dominam seu Reginam, vt hodiernæ quoque sagæ fatentur: & eam nominatim dici, vel *Dianam*, vel *Herodiadem*; additur in lib. illo de anima & spiritu, *Minerua*. talis pompæ quoddam simulachrum legitur in narratione B. Antonini, quam exhibui *lib. 3 p. 1. q. 4. sect. 8.* vbi etiam *Venus* mulo vecta: an quia meretrici sterilitas conuenit? Dianam eandem cum Hecate seu Proserpina docui Magicum Numen fuisse, hoc est cacodæmonem, comment. *in Senecæ Medeam vers. 7. 11. & 787. & Dominæ* nomen illi peculiare fuisse: inde petat, qui volet. De Herodiade idem dicendum; quia sub hoc nomine dæmon aliquis (fortè Venus) colebatur. Herodias fuit Aristobuli filia Salomes saltatriculæ mater, & vtraque dignum vita exitum vitæ inuenit, narrante rem Nicephoro *lib. 1. Hist. c. 20.* certum neutram ex inferno rediisse, neutram choreis illis adfuisse, falsa ergo persuasio fuit muliercularum, quod cum Diana vel Herodiade equitarent; falsa etiam, quod super bestias equitarent, quia veterinaria hæc erant dæmones, qui bestiarum formam assumpserant; falsa etiam, quod crederent veras bestias posse tam exiguo temporis spatio adeò dissitas prouincias pertransire. Quid mirum si triplici mendacio tinctam persuasionem canon reprehenderit, & hanc idololatriam, vt hæresim verbis seqq. damnauerit?

TEXTVS. *Sed vtinam hæ solæ in perfidia sua periissent, & non multos secum ad infidelitatis interitum pertraxissent. Nam innumera multitudo hac falsa opinione decepta, hæc vera esse credunt, & credendo à recta fide deueniant, & errore Paganorum inuoluuntur: cũ aliquid diuinitatis aut numinis extra vnum Deum arbitrantur.* Totus hic versic. deest Pseudo Augustino illi. sed habent Iuo & Burchard. nisi quod plerique legunt in singulari numero, item; *& in errore paganorum reuoluitur.*

Nunc, commemorata muliercularum huiusmodi credulitate, quid in ea & quale quam vitiosæ perfidię insit malum ostendit. nempe latens dęmonis Pro Deo cultus: hunc vocat, *perfidiam, infidelitatem, falsam opinionem. à recta fide deuiationem, & errorem paganorum*: quæ omnia sic connectit, vt vnum alterius sit ratio

& ex

& explicatio. nam (*&*) simul pro copula & causali particula hic (vt alias sæpe) sumendum.

Cùm dicit (*vtinam hæ solæ, &c.*) non lætatur de istarum interitu, sed optat nullas alias preterea in idem perfidiæ barathrum pertractas, & id factum dolet. Vnde colligas, quā sint in Ecclesiam & remp crudeles, qui in tales mulierculas seductas & seductrices volunt clementes videri. Ait *Perfidia*, quo nomine non compellat ipsam dæmonum illusionem, præstigias seu phantasmata, nā longū est discrimen inter illudi, & perfidum esse. Sæpè sanctissimis viris dæmon per phātasmata illudit, vt de B. Secūdello, Iordano & aliis docui *lib. 3. Disquisit.* quorum tamen in mente animi nulla infuit perfidia. Perfidia fidei, illusio seu deceptio prudentiæ contraria est. Ipsum itaq; *perfidiæ* nomen, docet hoc loco nō agi de illusione qua illusio est, sed de illusione qua est coniuncta cum perfidia, seu de mulierculatum deceptarum perfidia, qua talis, h. e. qua infidelitas est. Etenim illusio hic tantum erat fons perfidiæ, & qua talis erat, eius quoq; mentio prætermitti non potuit, vt de infidelitate commodiùs, quod intendebat, canon probaret, vt, peccati fonte & causa cognita peccatum iustiùs damnatum intelligeretur. Ait (*Infidelitatis*) vt sciamus quid perfidiam vocarit: eandem mox vocat *falsam opinionē*, cuius falsitas in eo quod & veras bestias, & illas Diā. & Herod. adesse, & numen esse opinabantur. Et propter hoc vltimum dicit à recta fide defecisse: cuius dicti subdit rationem, quia sic *errore Paganorum inuoluuntur*: quia quod Pagani sentiunt, videlicet plures vno Deos esse, idem ipsæ sentiunt. hoc enim subdit in vers. fine, ad manifestandum de quo errore Paganorum sit locutus. Nihil his omnibus verius, nihil clarius, & valdè obtusum pectus gestet, qui non quò sequentia tendant ilicò perspiciat. Sequitur:

Quapropter Sacerdotes per Ecclesias sibi commissas populo Dei omni instantia prædicare debent, vt nouerint hæc omnino falsa esse, & non à diuino, sed à maligno spiritu, talia phantasmata mentib. fidelium irrogari.] Nihil horum etiam apud Pseudo Aug. continetur: sed agnoscunt ea Burchar. & Iuo. apud quos tamen in q. l. pro *fidelium* est *infidelium* quæ variatio reperitur etiam in Gratiani codicibus, res autē eodem recidit, *fideles* fuere ante perfidiam, infideles factæ hac persuasione. TEXTVS.

Nunc periti more medici morbo ostenso medicinam Canon. apparat. ideò enim monet diuini verbi præcones, Doctores & ductores animarum, vt pedo veritatis pestem ab ouibus, quas nondum scabies inuasit, sedulò arceant, docendo quæ seqq. versic. præscribentur.

Ait; *Hæc omninò* (siue vt Burch. & Iuo, omnimodis) *falsa esse*] quæ hæc? nempe quod de transuectione super veras bestias, & de comitatu Dianæ & Herodiadis, & de earum dominio ac numine dicta sunt, omni ex parte & vndequaque mendacia esse. *Phantasmata*) sic vocat, non imagines seu simulachra quæ obiecta fuerunt intellectui sola, sed simul ipsos circa hæc errores. Nam non tam quæritur an à bono ista spiritu, vel à malo immissa, quam an ista verè, an illusoriè & præstigiosè tantum contingant.

Atque ita iam habemus erroris narrationem, damnationem, & remedium. statim subdit decisioni rationes, quibus Sacerdotes per Ecclesias sibi commissas huius perfidiæ grauitatē & vanitatē populo queant persuadere. Huc enim perspicuè omnia sequentia verba tendunt, vsq; ad vers. *quisquis ergo aliquid.* vbi rursus definitio seu sanctio condemnatoria contra hosce hæreticos iteratur. Rationes autem has desumit à caussis ac modis illusionis ipsius, dicens:

Siquidem ipse Satanas, qui transfigurat se in Angelum lucis, cùm mentem cuiuscūq; mulierculæ ceperit, & hanc sibi per infidelitatē subiugauerit, ilicò trāsformat se in diuersa TEXTVS.

[1] melius somnis, ex Burch Iuo.& Pseudo-August.n

ſarum ſpecies perſonarum, atq; ſimilitudines: & mentẽ, quam captiuam tenet, in [1] *ſomnijs deludens, modò læta, modò triſtia, modò cognitas, modò incognitas perſonas oſtendens, per deuia quæq; deducit, & cùm ſolus ſpiritus hoc patitur infidelis mens hoc non in animo, ſed in corpore euenire opinatur.*

Cauſam duplicem illuſionis proponit deludentem & deluſam. Ex parte deludentis.quia hoc diabolo,qui vult deludere,non eſt difficile. Nam poteſt iſtis maiora.Modum verò quo deludere ſit ſolitus oſtendit,hæc eũ in ſpiritu facere. Sed quia hoc poteſt duob.modis contingere,1.iis qui dormiunt & nullatenus vigilant,2.non planè dormientib.ſed ſemiuigilantib. quando eis obiiciũtur ſimulachra aut planè præſtigioſa,aut apparentia in corporib.per dæmonem formatis vel aſſumptis:ideò quæri ſolet de quo iſtorum duorum modorum canon nunc loquatur? Spin.contendit loqui de poſteriore tantum. Probat quia ſi de priore loqueretur,fruſtratoria eſſet ratio,nam poſtmodũ expergefacti animaduerterent ſibi dormientib. illa per viſionem duntaxat imaginariam accidiſſe, quemadmodum id animaduertunt poſt exſtaſim,qui rapti fuere.Atq; ita fieret vt iſtæ in perfidiam non laberentur per falſam credulitatem.Verum hæc argumentatio parum ſtringit. Cur non & exſtaſis, & in ſomnis illuſio adeò vehemens eſſe queat,vt poſtmodum homo credat ſe vigilantem ea corporeo ſenſu paſſum fuiſſe.Quare malo dicere,c.de vtroq; modo intelligendum, ac ſolummodo excludi plenam & omnis ſomni expertem vigiliam: quæ interpretatio verbis cõtextus multò meliùs conuenit.Et quocunq; modo illud(*ſolus ſpiritus*) ſumas,non docet ſemper id in ſolo ſpiritu fieri,nec vllum hic verbum reperias quo id conuinci queat,tantummodò docet ſic fieri ſolere,& cùm ita fiat, adeò cautè hunc impoſtorem irrepere,vt tamen,quibus illuſi,hi credant & pertinaciter contendant,verè hæc ſibi vigilantibus eueniſſe.

Qui transfigurat ſe) qui ſolet nonnunquam ſe transfigurare in Angelum lucis,ſumptum à D.Paulo.2.*Cor.11.v.14.* qui vſus voce μετασχηματίζεται h.e.aſſumit ſimilitudinem & quaſi ſchema Angeli lucidi & glorioſi:ne putes de ipſa ſpecie ſeu forma eſſentiali mentionem fieri, ſed de externo tantum ſplendore,quo *Angeli lucis* hoc eſt ſplendentis & glorioſi, tenebrio iſte lucifugus fulgorem & claritatem imitatur: qua de re conſuli poteſt D. Athanaſius *in vita Beati Antonij.*Eſt autem argumentum à maiore ad minus. Si aliquando poteſt imitari & exhibere ipſe miſer & caliginoſus ſpeciem Angeli beati, cur non & alias ſpecies viliores & damnatorum,vt Dianæ,Herodiadis,&c.Hoc ergò facit primò: deinde poſtquam qualis apparet talis creditur eſſe à muliercula quapiam (nam *cuiuſcunque* poſitum pro cuiuſuis vel alicuius:quo pacto non crediderim locutum B.Damaſum,ſed potiùs Burchard. vel Gratianum) tum illam perducit ex errore infidelitatem, & ex illuſa facit infidelem,ſcilicet perſuadendo ſe vt Numen credi & coli. Poſtquam verò ſemel hac infidelitate mentem imbuerit: procliue eſt frequentiùs atq; frequentiùs eam in ſomnis deludere. Hinc porro patet quæ ſit cauſa ex parte deluſorum, nempe infidelitas propter quam Deus permittit ſic eas deludi. Niſi enim crederent diuinitatis aliquid Dianæ ac Herodiadi competere,nunquam illas adorarent,vel ſic comitarentur.Nunc cùm, vt Pagani,id credant; Deus permittit, ſic illas à dæmone per inſomnia & imaginarias ſpecies deludi,vt credant factum, quod nec fieri quidem potuit.

Cum mentem cuiuſcunque) non ſic intelligas, quaſi vocula *cum*, inferat hoc neceſſario à dæmone fieri, ita vt nequeat eas verè tranſportare: ſed tantum inferri id quod contingit:hoc eſt(vt loquuntur)*cum*, non habere vim inferendæ

dæ necessitatis antecedentis huius dicti ad consequens, sed contingentiæ seu possibilitatis tantummodò. Solum enim vult probare, dæmoni possibile esse sic has deludere.

Species atq; similitudines) coniunctio(atq;)vim habet explicandi, nam ne de vera specie, seu essentiæ mutatione quis capiat, additur posterius, quasi dicat, species hoc est similitudines (*Captiuam*) infidelitate (*Per deuia quaq; deducit*) hoc est fingit se corporaliter eas per inuios calles & varias semitas desertaque loca deducere. Nam si verè per deuia deduceret, iam sibi ipsi canon repugnaret, concedens vigilantium animas saltem deduci: quod esset absurdius, nec enim mens à diabolo extra corpus suum potest deduci.

Cum solus spiritus hoc patitur) Burchard. etiam, Iuo, & Pseudo-Augustinus habent, *patitur*, quod positum pro, *patiatur*, sed restringitur ad sectam istarum mulierculárum, de quibus est sermo. Nam istæ non poterant nisi in somnis talia perpeti, nec possibile erat Diabolo illa re ipsa exhibere (nempe Dianam aut Herodiadem Numen, aut veras bestias tam celeriter se mouentes) quæ simulabat. Necessarium itaq; fuit, hoc illis perpetuò contingere apparenter. Vnde etiam patet, quam ineptè hinc strigum patroni colligant, ne nunc quidem vnquam mulierculas maleficas corporaliter hæc pati, hoc est verè de loco in locum transferri, aut concumbere. Quin etiam de his ipsis Dianianis non affirmatur, quid fieri possit, vel non possit, sed tantùm quid de facto fieri soleat, vel non soleat. Subsequitur in Canone.

Quis enim non in somnis & nocturnis visionibus extra se educitur, & multa vides dormiendo, quæ nunquam viderat nocturnis vigilando? Quis verò tam stultus & hebes sit, qui hæc omnia quæ in solo spiritu fiunt, etiam in corpore accidere arbitretur. TEXTVS

En primum argumentum quo probat hæc mulierculárum dicta ex mera illusione manasse, & videri illis facta, quæ nunquam facta fuerunt. Probatio huiusmodi est: Nemo est cui non, concurrente sola vi naturali, frequenter accidat multa videre somniantem, quæ putat se peruigilem videre: & ideò experrectus putat se non in somnis, sed in vigilia, hæc conspicatum. Quod si tantum naturalis causa, passio puta præcedens, languor, vel quid simile, potest polletq;: quantò id facilius erit virtuti causæ superioris, qualis est potētia diabolica, quæ naturalibus illis, non liberis, causis abuti, cū vult, potest? Igitur dementis ac stupidi foret hominis contendere, huiusmodi non potuisse non corporaliter simul contingere. (Hinc subinfert tacitè mulierculas istas fuisse delusas, quia quæ in spiritu tantùm illis contingebant, ea sibi vigilantibus accidere corporeo sensu percepta contendebant.) sicut hebes foret, qui naturales somniorum delusiones verarum rerum ac factorum nomine cohonestaret quia visus sibi vigilando ista perpetrare. Sensus ergo istorum verborum: *Qui hæc omnia, quæ in solo spiritu* &c pendet à superiore membro. Scilicet, *hæc omnia* quæ nunquam vigilantes viderant, sed viderant tantum cùm dormiebant. Qui hunc sensum esse non videt, ne ille vigilās somniat, & oculis apertis nihil videt. Aduersarij autem nostri, sic interpretantur: In somnis homo sæpè videt, quæ nunquam viderat vigilans: ergo mulieres etiam istæ decipiuntur in omnibus, quæ fatentur à se facta vel visa. Nonne vitium consecutionis vel pueri viderent, nempe falsum assumi aut saltem id quod priùs fuit probandū, mulieres istas tantum somniasse quæ fatebantur. Æquè perperam exponunt quod sequitur, stultus & hebes est, qui quæ in solo spiritu fiunt, etiam in corpore accidere arbitrantur: ergo stulti sunt & hebetes, qui credunt ista mulieribus his simul in corpore accidisse. Quis enim non continuò excipiat: quin

tu prior probas hæc in ſolo ſpiritu facta,& tum demum tibi corpus licebit excludere. Vt enim canonis honori conſulatur, neceſſarium eſt hæc ſic coniunctim accipere; quæ in ſolo ſpiritu fiunt, ea ſimul in corpore contingere non poſſe: non verò quæ in ſpiritu fiunt, etiam ſimul in ſpiritu & corpore contingere non poſſe,hoc eſt ea quæ quis ſomniat ſimul ſomnianti reuera contingere non poſſe,quo nihil foret abſurdius.

TEXTVS. Ezech.3 & 11. Apoc. 1. & 4. 2. Cor.12. * Iuo ſicut ipſe ſtatim, inquit, fui in ſpiritu.

*Cùm Ezechiel propheta viſiones Domini in ſpiritu, non in corpore, vidit? & Ioannes Apoſtolus Apocalypſis ſacramentum in ſpiritu, non in corpore vidit, & audiuit? * Sicut ipſe dicit: ſtatim, inquit, fui in ſpiritu, & Paulus non audet dicere ſe raptum in corpore.*

Ecce S.S. exempla, quibus probat nonnunquam aliqua contingere homini in ſolo ſpiritu, & non in corpore, hoc eſt imaginariè ſeu ſpiritualiter, & non re vera ſeu corporaliter. Hoc benè probat canon, nec eo ampliùs probare potuit: quare nec ampliùs probare voluiſſe credendus eſt: niſi quis auctorem canonis ſupini ſtuporis velit accuſare. Omnes enim norunt exempla particularia, non niſi de aliquibus, & non de cunctis probare, ex particularibus enim vniuerſalis concluſio non deducitur. Eſto contigerint iſta Ezechieli, Ioanni, Paulo in ſpiritu: ergóne nihil aliis contigit in corpore? ergo quæ de CHRISTO & Habacuquo legimus, illis in ſolo ſpiritu contigerunt, quis hoc adfirmans,non ad Anticyras,relegetur? Audent tamen Ponzinibius, Alciatus, Duarenus ac ſimiles, qui ea affirmant, vnde hoc quod diximus neceſſariò cõſequitur. In Pſeudoauguſtino aliter iſta leguntur,nẽpe: *cùm Ezechiel & alii Prophetæ, Ioãnes Euangeliſta etiam & Apoſtoli in ſpiritu non in corpore viſiones viderint.*] quibus verbis de Prophetis & Apoſtolis videtur voluiſſe vniuerſim id affirmare, vt conſecutio efficacior redderetur, ſi hoc voluit, & non quod canon tantum,vide mendacium audax. Quis credat talia vel B. Damaſo, vel D. Auguſtino in mentem venire potuiſſe, Nulli Prophetæ, nulline Apoſtoli verè & corporaliter vllas viſiones viderunt? Dormiebat Princeps Apoſtolorum, quando excitatus Angelum vidit, & ab eo deductus ex carcere, ſolutis cathenis, liberatus fuit, *Act.* 12. *v.* 7. *&* 8. Somniabat CHRISTVS Dominus quando à Satana ſuper templi pinnaculum, & ſupra montem excelſum tranſlatus? *Matth.*4. Somniabat Abacuc quando ab Angelo à Iudæa tranſlatus in Babylonem,& Daniel in ſomnis cibum comedit in leonum lacu? *Daniel* 14.*v.* 35. Condemnent etiam iſti Canonis Ancyrani ſuppletores, omnes illos Patres Doctiſſimos & ſanctiſſimos, qui corporali viſione in ſpecie aliqua viſibili contendunt ab Eſaya, *cap.6.* Domini gloriam viſam, *D.Greg. Niſſenum orat. 6. de beatitudin. D. Chryſoſtom. in d.cap.6. & hom.4. de incomprehenſib. Dei natura, & in Ioan. hom.14. D. Cyrillum Alexandri. lib.1. in Ioan. cap.22. & horum ſequaces Euthym. ac Theophilac. in 1. cap. Ioan.* Damnent D. Irenæum *lib 4. c.37* Chryſ. *d. hom.14. &* Theodoret. *in Dialo. Immutabilis*, ſic accipientes illud Oſeæ 12 v.10. *Viſiones multiplicaui, & in manu prophetarum aſſimilatus ſum.* Falſus ergo potiùs ille auctor negans vniuerſim. Breſſius noſter de tribus tantum, de quibus tamen ipſis hoc non admodum certum vel neceſſarium. Ezechiel tantùm aſſerit, *aſſumpſit me ſpiritus* c.3.v.12.& 14. Item *ſpiritus quoq; leuauit me, & aſſumpſit me.* c. 11. v. 1. Sed non additur imaginariè, an cum corpore, vt Abacukum. Quid quod probabilior, immò fortè ſola vera interpretatio eſt, ſpiritum illic vocari Angelum, & dici prophetã in corpore,& quidẽ cunctantem ab Angelo tranſlatũ de loco ad locum, nempe à fluuio Chobar in ſuburbia Babylonis vbi Iudæi de transmigratione degebant *d.v.12 & v.14.* & poſtea inde Hieroſolymam *d. c. 11. v.1. quæ*

inter

interpretatio melior est, tum quia magis amica contextui, tum quia probat[a] D. Hieronymo his verbis, *Transferturq; propheta nō, vt quidam existimant in spiritu sed in corpore: quod & de Abacuc, iuxta Theodotionē legimus.* assentitur Theodoretus, sed & Polychronius, & alius Scholiastes Græcus *in cathena*: quib. tutiùs assentiare, quā Rabbinizantibus, qui exponunt visum sibi vehemēti vēto rapi.

Apocalypsis scriptor B. Ioannes fatetur se, *in spiritu fuisse.* c. I. v. 10. non tamen credendus est in somnis vidisse quæ narrat, sed vigil. in exstasim raptus: atq; ita illa, quæ præsentia non erant, sed futura, corporaliter nō vidit, sed in spiritu, vt rectè Ambr. Haymon, & alii eo loco interpretantur. Quare non satis aptè aduersarii ex hac D. Ioan. reuelatione colligunt, maleficis omnia quæ fatentur in somnis contingere: neq; hoc canon ex isto B. Ioan. exemplo voluit, vel potuit probare. Tertium illud de B. Paulo, non contra nos, sed in seipso, plus habet difficultatis. Verba sunt. 2. Cor. 12. v. 14. *Noui hominem in CHRISTO ante annos quatuordecim (siue in corpore, nescio, siue extra corpus, nescio. Deus scit) raptum huiusmodi vsque ad tertium cælum. Et scio huiusmodi hominem, siue in corpore, siue extra corpus, nescio, Deus scit, quoniam raptus est in paradisum: & audiuit arcana verba, quæ non licet homini loqui.* In hoc toto testimonio non aliud potest canonis instituto accommodari: quam audaces nimiùm fuisse has mulierculas, quæ non formidarent de suis visionibus certi aliquid definire; nempe se tunc certò corporalibus sensibus ea percepisse, cùm tamen Apostolus, neutram de sua visione partem audeat affirmare, sed dubiùs maneat, an in corpore, an extra corpus fuerit raptus. Verùm hic (quæso Lector) attende primò, quam id pro aduersariis nihil habeat momenti. Quid enim? Diuus Paulus non audet profiteri, an tum fuerit in corpore, an extra corpus? ita sanè loquitur. Non igitur potuit mulierculis illis constare, an & ipsæ tum, quando putabant se cum Diana equitare, fuerint in corpore. Hæc enim tota vis argumenti est. Respondeo primum id non sequi. Non quia conferendæ vllo modo sapientia vel sollertia hæc vasa ad ignominiam cum vase electionis (absit talis blasphemia) sed quia res valde dissimilis est, habuerunt enim istæ mulierculæ, non solum vnde possent, sed vnde deberent intelligere, spiritu tantùm & imaginariè hæc se passas, rei videlicet impossibilitatem, vt dixi, quam quia delusæ non intelligebant, nec veritatem docentibus auscultabant, meritò canon eas damnauit. Apostolus autem nihil habuit cur se deberet in alterutram partem resoluere. Contra solet nostri æui strigibus accidere, quibus plurima suppetunt indicia, vnde queant & debeant intelligere se in facto non delusas, & corporaliter se, quæ asserunt, egisse, quæ hoc eodem libro, & hac sectione copiosè sum prosecutus. Vnde iam constat nec ab illis Dianæ comitibus ad nostras striges validum satis argumentū peti, quod fusius ostendam §. sequenti: nec D. Pauli exemplum istud plùs probare, quam nō semper visiones istas in corpore simul & spiritu accidere. Attende secundò eos, qui ex hoc vers. 14. colligunt id quod aduersarij nostri contendunt, cogi dicere illud, *in corpore vel extra corpus*, sic accipiendum; quasi neget se scire, an visio illa reipsa & vera apparitione, an imaginaria tantùm contigerit. Qui sensus est à canonis mente (nisi manifestum errorem canoni adscribas) planè alienus: sequeretur enim nesciuisse B. Paullum an verè in tertium cælum & in Paradisum raptus fuerit, corpore & anima simul, sicut Abacuc in Babylonem, an verò secundum spiritum tantùm, sicut B. Ioannes in Pathmos existens: quod dici nequit, quia B. Paulus scire poterat, corpus suum Damasci in terra mansisse, & hoc tenebatur credere sociis, qui eum deduxerant, & Iudæ qui hospitio eum exceperat. Et hunc sensum ac-

curatè, & meritò post D. Augustinum refellit D. Thomas, & ostendit esse sensum Iudaicum, à D. Hieronymo quoque explosum, veram autem sententiam verborum B. Pauli esse, quod ignoret, non an in exstasi hoc sibi acciderit (quod satis sciebat, & non fuisse corpus loco motum) sed an durante illa exstasi & visione, anima modo extraordinario miraculoso fuerit, diuina quapiam operatione, ab ipso corpore separata, vel vtrum anima manserit in corpore illud informans, alienata tamen à corporeorum sensuum functione. *Sic ille 2.2.q.175. a.6. & de verit.q.16.a.6.& in d.c.12. quo loco etiam D. Chrys. hom.28. Theophil. Haymon, Sedul. Caietā. Catarinus.* Aduerte tertiò eos qui volunt hoc exemplo doceri animam D. Paulli extra corpus raptam, facere canonis auctorem temerarium, qui præsumat affirmare id de quo negat Apostolus sibi liquere: affingunt etiam canoni, quod nullomodo dixit. Deniq; qui hinc eliciunt non posse aliquem corporaliter per angelos deferri, dissentiunt à D. Paulo: nam putabat id fieri, potuisse (secundum eorum interpretationem) alioqui non dubitasset, sed apertè pronuntiasset se extra corpus raptum, si in corpore credidisset se rapi non potuisse. Quomodocumq; tamen has tres Ezechielis. B. Ioannis & B. Pauli exstases interpreteris: inde nec consequetur mulierculas illas nequiuisse à dæmone corporaliter transferri, quia à non esse factum, ad non posse fieri inualidum est argumentum: nec etiam consequetur, quia sic tribus illis contigerit, similiter non aliter, mulierculis istis contigisse: multò minùs consequetur, sic semper & vbique omnibus contingere: sed dumtaxat consequetur, decipi illas mulierculas potuisse, quia hæc illis non corporaliter, sed imaginariè dumtaxat contingere potuerunt. Sequitur in Canone.

TEXTVS. *Omnibus itaq; publicè annunciandū est, quod qui talia, & his similia credit, fidē perdit.*]

Concludit istas mulierculas debere iudicari hæreticas: de his enim, & qui qualia mulierculæ istæ credebant, credunt, hæc accipienda. Nam aduersarij qui hæc verba ad omnes nostrarum strigum confessiones porrigunt, iniqui sunt inquisitoribus fidei, & nimis in maleficia liberales, & errant multimodis. Primò quia istud, *qui talia credit* referunt absurdissimè ad proximè præcedentia: præcessit autem proximè de Paulo, Ioanne, & Ezechiele. Quæro igitur, An fidem perdit, qui hæc ita credit contigisse illis, vt canon refert? manifesta quidem hæc foret ipsius canonis contradictio, & (vt scholæ loquuntur) implicantia in adiecto. An ergo volunt fidem perdere, qui non credit his tribus ista contigisse, sicut canon asserit, hoc est contendit hæc illis non tantùm imaginatione, sed etiam in corpore contigisse. Sed tunc iste sensus non aptè cohæreret cum præcedentibus, & dicendum fuisset; *Quod qui talia non credit.* Deinde hoc non foret verum. Nam etsi aliquis diceret B. Paulum in corpore raptum, non perderet idcirco fidem, sed temerarius tantùm esset, qui assereret, quod Paulus se professus nescire. Qui diceret Ezechielem corporaliter translatum, contra communionem recentiorū sentētiam loqueretur, sed fidē nō perderet: quia probabiliorem veterum Patrum sententiam sequeretur, & alias canon Diuum Hieronymum, Theodoretum, Polychronium, & Græcos alios ex eo capite solo hæreticos pronuntiaret, quod non est ferendum. Non igitur hic versiculus & decretum de hæresi pertinet ad ea, quæ velut argumentando canonis authores inseruerunt sed dumtaxat ad præcedentem canonis sanctionem, qua Sacerdotes iubebantur populum docere, hæc istarum mulierecularum deliria (quæ sunt commemorata) esse omnino falsa, & nata ex Diaboli delusione, & eos, qui mulierecularum affirmationi fidem adhiberent, à recta fide aberrare, & errore paganorum inuolui.

Sensus

Sensus ergo, *qui talia credit*, qualia hæ mulierculæ Dianianæ, de quibus canō agit. Hoc autem quod sequitur; *Et his similia*; non est referendum ad omnia quę mulierculæ istæ credebant, sed ad quædam quæ credebant, & erant verè hæretica. Primo, aliquid esse Numinis præter verum Deum. Secundò quod alteri quam vni Deo diuinum honorem liceat exhibere. Tertiò quod talia suadens, aut ad talia hominem deuehens sit bonus spiritus. Quartò, quod nequeant eis talia contingere imaginariè seu in solo spiritu. Quintò, quod possit vllus immediatè, præter solum Deum, subitò vel sine rerum naturalium applicatione, speciem seu essentiam vllius creaturæ, in aliam commutare, vel vera creatione aliquid producere. Nam hæc omnia eas credidisse partim expresse in canone habetur, partim non improbabiliter ex eo colligitur. Ad hæc ergo talia & similia, hoc est hæretica, istud est referendum. Non potest autem referri ad cætera, in quibus decipiebantur quidem, non verò idcircò fidem perdebant: verbi gratia. primò, quod putabant de facto hæc sibi vigilantibus accidere. Nam hac in re delusæ tantùm erant, non hæreticæ, secundò, quod putabant veris se bestiis vehi. tertiò veras bestias posse tam citò tam longa terrarum spacia traiicere, & per aërem volare, sine spiritualis intelligentiæ opera, qui sunt errores contra philosophiam & rectam rationem, non contra fidem Catholicam quartò quod opinabantur se conuenire & discurrere cum multitudine mulierum & hominum aliorum, partim viuorum, partim mortuorum, quæ tantùm erat delusio, & non hæresis. Si verò credidissent se dæmonum opera posse corporaliter deferri, etiam per aërem valde celeriter, successiuè tamen, & congruo actiuitati dæmonis, & earum conditioni, tempore, id nec erat hæreticū, nec deceptio, sed dubia dumtaxat quibusdam opinio, re autem vera probabilior, & tantùm non de fide sententia. Igitur quod ad hanc translationem attinet, non deciditur quid Diabolus facere possit, sed quid de facto cum istis mulierculis egerit.

Ex his iam perspicitis, quæ hoc canone definiantur esse hæretica? nempe quinquę illa à me commemorata, Quorum 1. 2. 3. & 5. etiam Tostatus Episcopus Abulens. *postea citandus*, Cardinalis Turrecremata *ad d.c. Episcopi* Siluester Sacri Palatij Mag. & alij obseruarunt: & quidem. 1. 2. & 3. apertè satis colligitur, ex iis quæ iam in textu sunt explicata. Quintum verò fuit significatum obscuriùs, quando dixit, *super quasdam bestias*: sed apertissimè decidetur sequentibus canonis verbis. Equidem. Quartum addidi, videns apertè elici ex contextu, cùm agit de exemplo reuelationis B. Ioannis, nam S. S. satis apertè docet eam merè spiritualem fuisse: & ideò ex S. S. satis apertè conuincitur, aliquam visionem merè spiritualem esse posse. Nunc pergit quintam illam probare.

Et qui fidem rectam in Domino non habet, hic non est eius, sed illius in quem credit, id est diaboli. Nam de Domino nostro scriptum est. Omnia per ipsum facta sunt.) TEXTVS.

Pergit ostendere has mulierculas fidem perdidisse. Quasi dicat, Dixi has miseras fidem perdidisse: quia nulla est fides, nisi quæ recta fertur in Deum, vt in primum principium, & naturæ auctorem ac Dominum totius creaturæ. Qui ergo non habet huiusmodi rectam fidem (hoc est non erroneam, nec detortam aut diuisam ad alia Numina) *ille non est DEI* (vt legit Iuo & Burchard.) hoc est non pertinet ad DEVM, *sed est Diaboli*, cui se mancipauit, & ad quem pertinet, quia in eum credit. Nam ad eum confugit, post eum conuersus; eo ipso quod credit illum esse creatorem huiusmodi bestiarum, quibus per aëra transferantur. Hæc enim opinatio eius contraria

 est

est S.S. attestanti, quæcumque creata sunt, per Dominum nostrum, & non per bonos vel malos angelos esse facta: & sine DEO factum esse nihil quod factum est. Cùm itaque tam disertè hoc veritas Euangelicas profiteatur meritò concludit.

Ioann. 1.

TEXTVS.

* Sic Iuo & Burchard.

Quisquis ergo aliquid credit posse fieri, aut aliquam creaturam in melius aut in deterius immutari, aut transformari in aliam speciem aut similitudinem, nisi ab ipso creatore, qui omnia fecit, & per quem omnia facta sunt: proculdubio infidelis est, & pagano deterior.*]

En capitis totius anacephalæosin, in qua recolligens author multos Paganorum errores, eos omnes apertè damnat: & subindicat mulieres illas sceleratas, his omnibus assensum præbuisse. Nam alioquin hæc nihil omnino ad præcedentia pertinerent. Putabant ergo Gentiles 1. à suis numinibus quæ plurima & vanissima colebant: posse res aliquas de nouo fieri seu creari, sic enim existimarunt à Neptuno equum, à Minerua productam oleam: quod esse hæreticum patet, quia creare est infinitæ potentiæ & ideò soli Deo competit, vt probatum ex initio Euangelij secundum Ioannem. Sed credere quod per applicationem actiuorum & passiuorum, aut per alterationem qualitatum modo naturali generationis siue mutationis, quædam ex subiecta materia, dæmonum industria, gigni queant, non est hæreticum, sed verissimum, *vt docui li. 2. disquisitior.*

2. credebant posse à Pseudotheis suis homines & animantia in cælum transferri seu Deificari (quoad homines vocabant, *Indigitari*) quod Canon noster dicit, *mutari in melius*. Sic illi cælum Diis, & Semideis, Semonibus, Medioxumis, & Patellariis implerunt, quinetiam & aquilas & canes, & coruos, & asinos hoc honore dignati, quo nihil magis impium aut stolidius. 3. credebant posse ab illis bestias in viliora bruta, vel homines in bestias verè transformari, hoc noster canon vocat, *in deterius immutari*, quibus narrationibus tota Nasonis Metamorphosis, & Diui Augustini lib. 18. de ciuitate DEI, redundant: quod etiam est planè erroneum. Sed erroneum non foret opinari, imperfecta quædam, ad eiusdem speciei perfectionem, naturæ consentaneam, à dæmonib. perduci, aut quæ perfecta sunt ab iisdem debilitari, aut viliora accidentariè (vt dici solet) reddi ac effici posse: quod docet quotidiana experientia. 4. putabant illis Deificatis (vt sic loquar) animantibus, maiorem, quam cùm in terris versabantur virtutem atque efficientiam inesse: qua de re multa Spineus. *q. de strigib. cap. 27.* post D. Thomam *in lib. 12 Metaphysic.*

Quinto censebant hæc fieri à bonis spiritibus, hoc est à Diis suis: quos non credebant esse cacodæmones. Quæ quinque meritò cuncta tam graui censura notantur. Hæc ergo subindicat omnia credidisse mulierculas illas, primò posse à Diana vel Herodiade, de nouo fieri seu creari tales bestias, secundò, Herodiadem & Dianam factas Deas, tertiò, posse ab illis homines, in quas vellent bestias commutari, vt de Circe gentiles crediderunt, quartò, bestias hasce, quasi Deificatas, posse per aërem volare, & minimo tempore ingentia terrarum spacia permeare, quod eiusdem speciei bestiæ adhuc terrenæ non valerent: quintò hæc se obtinere beneficio bonorum spirituum (quales putabant Dianam & Herodiadem) existimabant. Hinc patet, ad quam & qualem credulitatem hæc canonis vltima verba sint referenda.

Duo hic quæri possunt, primò cur hoc versiculo solum mentio facta primi & secundi membri hoc est creationis & transformationis, secundò, cur dicatur *Pagano deterior*, qui credit idem quod Paganus?

Ad

Ad 1. resp. quia capitis huius intentio præcipua fuit, ostendere quod hæ mulierculæ incidant in idololatriam, & apostasiam: quia omnia illa capita errorum fidei, pluralitatem Deorum introducunt, & quoddam inferunt à Deo ad Dæmones transfugium. nihil verò apertius præsupponit Deorum pluralitatem, quàm primus ille & secundus error.

Ad 2. resp. quia loquitur de iis, qui semel baptismo illuminati fuerunt, & ab eo apostatarunt, vt patet ex c. initio. Nam finis capitis ipsi principio respondet. quia tales derelicto creatore suo, Diaboli suffragia quærunt. Quod subsequitur in contextu;

Nonnulli inueniuntur, qui interno liuore permoti, in perniciem suorum inimicorum altaria &c. TEXTVS.

Hæc iam sunt parerga, & constat verba esse Gratiani, nec enim habentur in Burchardo, nec in Iuone, nec in Pseudo-Augustino: & eorum summa desumpta fuit ex c. 13. eiusdem q. 5. quæ de alia specie facti agit.

Secutus sum in hac interpretatione præcipuè Tosta. *in c.* 4. *Matthæi* Torquemadam, supra & alios, quos recentiorum plerique sequuntur.

III. §. *An hic canon aliquid ad hodiernas striges pertineat, aut ad eas sit extendendus?*

Contendunt id Alciat. Ponzinibius, Duarenus, & VVierus, & alij pauci nituntur argumentis hisce. Primò *in cap. Episcopi* dicitur, eas nocturnis horis cum Diana aut Herodiade super bestias equitasse: conuenisse statis temporibus, & in conuentu præsidi conuentus obtemperasse: quæ cuncta nostris Lamiis conueniant: vt videtur sensisse Martinus Nauarrus. secundò, in versic. *omnibus* dicitur, quod, qui talia & his similia credunt &c. Lamiæ vero credunt in similia. tertiò, Lamiæ credunt se transformari in cattos, canes, anseres, & alia bruta: quod hic in vlt. versic. damnatur. quartò, sic videtur canonem accepisse Burchardus. *nam libro* 19. *cap. de arte Magica versi. vlt.* hæc scribit: *credidisti vt aliqua fœmina sit, quæ hoc facere possit, quod quædam à Diabolo deceptæ se affirmant necessariò & ex præcepto facere: id est cum dæmonum turba in similitudine mulierum transformata (quam vulgaris stultitia HOLDAM vocat) certis noctibus equitare debere super bestias, & in eodem se consortio annumeratam esse? si particeps fuisti istius incredulitatis, annum vnum per legitimas ferias pœnitere debes.*] quibus verbis videtur expresè respicere ad nostrum c. Episcopi, & illud sui temporis strigibus accommodare. quintò, illæ mulierculæ dicuntur illusæ: sed & Lamiæ similia narrant. Similiter ergo ex illo capite credendæ sunt à dæmone delusæ talia confiteri.

Verumtamen communis opinio Theologorum & Iurisconsultorum est, *capitulum Episcopi, ad Lamias nostras non pertinere*, tenent hoc Abulens. Turrecremata & alij mox citandi, & sic passim Romæ, in Italia, Hispania, Gallia, Germania, fidei inquisitores à sede Apostolica deputati & confirmati, & Iudices sæculares, qui iustiores & doctiores, vnanimiter practicant: vt non obstante isto capitulo Lamiarum confessionibus credant, & contra easdem ad mortis vsque supplicium procedant. quod à me multis probatum *libro* 2. *q.* 16. *& fusius lib.* 5. *hac sect.* 16.

Dico igitur *sententiam extendentium hunc canonem ad Lamias nostras primò Lamiis ipsis infructuosam esse: deinde perniciosam Ecclesiæ & reipub. tertiò, periculosam assertoribus. quartò, rationi & veritati parum consentaneam.* Probo singula. primò est *infructuosa Lamiis.* quia per eam non eripiuntur supplicio. nam adhuc ex *d. c. Episcopi*, hæreseos conuincerentur. quoniam *c. Episcopi* tales muliercu-

culas definiret esse infideles, & à Deo ad suffragia dæmonum desciscere. Et recte definit. quia licet delusæ fuissent in somnis; tamen (vt optimè ratiocinatur Nicol. Iaquerius *Flagelli fascinarior. cap. vltim.*) postquam euigilarunt recordantes eorum, quæ in somnis egerant, putantes ea verè & corporaliter à se gesta: ratificant pactum & cultum dæmoni exhibitum, & sollicitè sibi cauent ab iis quæ in somnis dæmon prohibuit, & omnia sedulò exsequuntur, quæ iussit facere. Fouent etiam pertinaciter voluntatem ad similes conuentus reuertendi, & faciendi quæcumque arbitrantur se illic commisisse, sacrilega, Sodomiam, incæstus, infanticidia, idololatriam &c. profitentur sæpè coram complicibus, etiam in iudicio se hæc nolle deserere. Quare sunt hæreticæ & apostatæ censendæ, licet hæc nequam voluntas & opinio ex delusione nasceretur. Ad cultum enim & exercitium hæreticæ prauitatis sufficit, liberè in eam consentire, & eam acceptare. Sicut si aliquis Catholicus somniasset se audire aliquem docentem vel concionantem, Non esse Purgatorium: postea verò vigilans putaret se vigilantem hæc audiuisse, & memor eorum quæ somniarat argumentorum, huic hæreticæ propositioni fidem ac consensum præberet, & animo, dictisque eam foueret: talis dubio procul haberetur & esset verus hæreticus, & vt talis puniri deberet. Item sicut qui (est comparatio Bernard. Cumani *Lucernæ num. 9.*) in somnis passus est illusionem, quia somniabat sibi rem esse cum aliena vxore, si postea memor somnij complacet sibi de tali actu propter delectationem quàm inde sibi visus percipere ex spolio thalami alieni; licet non peccet ratione somnij, qua somnium fuit (quia iudicium rationis tum ligatum erat, & ideo tum peccare non potuit) mortale tamen adulterij peccatum sibi consciscit ratione complacentiæ subsecutæ, & consensus pleni in vigilia præstiti. Nam rectè Diuus Augustinus; delectari falso crimine verum est crimen. Deinde quis ignorat, has vigiles multa conari, ad hoc crimen, & conatus, qui ad cogitationem accessit, pœnam in atrocioribus criminibus meritò exigi? *l. quisquis C. ad leg. Iul. Maiest. a. l. si quis non dicam rapere C. de Episc. & cleri. l. vni. C. si qua prædi(us) potest. l. 1. D. de extraordin. crimin. l. 1. D. ad leg. Pomp. de parricid. l. fugitiuus. D. de verbor. signif.* Quis ignorat fautores & conscios eadem pœna cum maleficis puniendos? *lib. 1. § occisorum D. ad S. C. Syllan. leg. vtrum D. ad leg. Pomp. de parricid. §. alia de publi. iudic.* Denique patet in d. c. episcopi non obstante delusione hæreticas declarari. quia dicit *sceleratas &, retrò post Satanam conuersas,* quod est esse apostatas à fide. dicit, *alios secum ad infidelitatis interitum traxisse* (quod est dogmatizantium) *à recta fide deuiasse, fidem perdidisse, in errorem Paganorum deuolui, Diaboli esse non Dei, & Paganis esse deteriores.* Si ergo capitulum istud pertineret ad striges, deberent ergo adhuc hodie striges tractari, vt hæreticæ & à fide apostatantes. Quam igitur fructum ex hoc c. percipiunt, quod illas tam clarè hæreticas pronunciat, & proinde subinde pœnis hæreticorum?

Secundum, *quod hæc sententia sit perniciosa reipub. & Ecclesiæ*, clariùs probatur quia strigum defensores conantur per hoc capitulum obtinere, ne Lamiæ interficiantur, vt patet ex Ponzinibij, VVieri, & aliorum scriptis: & docet quotidiana experientia impunitas isto prætextu, vel minùs quàm oportet punitas dimitti: nec fidei Inquisitores inter Catholicos vllum maius impedimentum experiuntur, quam Legistas quosdam & tabulas hac falsa imbutos opinione ab hoc canone definiri, hæc cuncta esse illusoria nec grauem mereri pœnam. Queruntur de hac re scriptores ferè omnes ex Protestantibus Mollerus *commentar. in consuetudin. Saxon.* & Bodinus *in Dæmonoman.* ex Catholicis viri

pij &

pij & docti Remig. *in dæmonolatr.* Ludouic. Richaume noster *libro trium discursuum.* Pet. le Loyher. *libro de spectris.* Crespetus *libro de odio Satanæ. 1. discurs. 5.* vbi testatur iam Francisci 1. tempore in Francia delatum numerum maiorem centum millibus, sed plurima cum accessione adauctum postea, iudicum conniuentia, & magnatum clandestino fauore: & grauiter deplorat *discurs.* 8. multitudinem iam esse tantam, quanta nunquam visa fuit: & causam gliscentis mali esse iudicum perfidiam, deceptorum VVieri scriptis, & deceptorum à Diabolo, vel certè complicum Sortiariorum. *vide illum a fol.* 118. Sebastianus Michaëlis *Pneumalog. fol.* 53. & 55. scribit à Geneuensibus solummodò puniri magos, qui hominibus vel brutis nocuerint, cætera illorum detestabilissima scelera insuper haberi, & vt illusoria prætermitti: non curari ab illis iniurias Deo illatas per idololatriam, blasphemias, Sodomiam &c. & ideò hodie Geneuam esse scaturiginem viuam atheismi & idololatriæ. Hæc ille vicinus de vicinis suis potuit certò comperta habere. Conqueritur eadem de re Bartol. Spineus Sacri Palatij Magister, cùm scribit; *potissimam labem cur sic inualescat ista pestis esse quorundam iuristarum persecutionem: quibus principes Theologiæ imperiti facilè credunt, quasi sapientibus, licet in huiusmodi satis rudes existant, vtpote Dei prouidentiam, Diaboli potestatem atque malitiam, & pleraque alia Theologia, ad quæ præsens articulus deducitur, ignorantes: & implent allegationibus legum folia: quæ & in pluribus non faciunt ad propositum: eò quòd puros actus humanos possunt regulare leges humanæ, non autem Diabolicis colligatos possunt benè cognoscere: sed solum præsupposita cognitione superioris scientiæ, sacræ (inquam) Theologiæ, possunt pœnas determinare talibus conuenientes,* sic ille Apolog. 1. c. 3. postea c. 4. sic scribit. *Hoc capitulum* Episcopi *malè intellectum à iuristis, quatenùs hæc quæ ad Theologiam pertinēt pertractat, est causa illorum ruinæ, putantium eò quòd in corpore iuris Canonici redactum est, posse proprium sensum circa illud ita prodere, vt etiam Theologorum communi sensui se opponat &c.* Idem c. 9. *Adeòque nunc inualuit ista pestis: vt dixerit in quadam concione diabolus, qui in forma Principis apparebat (vt retulerunt, qui adfuerunt nonnulli ab inquisitore deprehensi) sitis omnes bono animo: Neque enim elabentur anni multi, quod numero superabitis CHRISTI fideles. quod optimè diabolus obtinet suffragio diaboli sibique similium, qui se patribus Inquisitoribus opponunt, dicentes hæc esse deliramenta, sicque scelestis his apostatis fauent, & in hæresibus suis indirectè confirmant. Nisi enim præpedirentur patres Inquisitores horum molestiis: quorum sæpè Principes, tanquam sapientum persuasionibus inclinati, denegant auxilia Inquisitionis officio debita: iam eorumdem feruentium inquisitorum Zelo secta hæc esset penitùs deleta, vel certè extra fines Christianorum penitùs fugata.* Et his omnibus antiquior vnus Inquisitorum Nicola Iaquerius anno 1457. sic scriptum reliquit; *Quod quidem* c. Episcopi, *quidam incautè attendentes obstaculum non modicum præstant exstirpationi sectæ, & hæresis fascinariorum, vnde ipsa fauorem accipit, & incrementum.* Hactenùs ille flagelli fascinat. cap. 9. Verùm quid opus è Galliis, Italia, & Germania coaceruare testimonia? Nónne in ipsa nostra Teuthonica Brabantia, quæ solebat ab hoc crimine satis esse pura, hoc scelus videmus gliscere, ex quo multorum in corda falsus d. cap. Episcopi sensus se penetrauit. maximè Iudicum & causidicorum quorumdam, quibus temerè vsurpata VVieri. lectio, & incautè auditi sermones Loosei, & à quibus diuina iniuria, & Catholicæ religionis dehonestatio haud magni penditur. Minantur mihi Philippicas, & calami rigorem: exspecto, & reexspecto, sed nihil video nisi minas & inanes iactantias. pergunt interea canes impedire, & caulas lupis reserare. sinunt malum proserpere, immò fouent dum non prohibent, quinetiam prohibentes ipsi prohibent. quid negligere cùm possis perdere

peruer

peruersos, aliud quàm fouere? *error, cui non resistitur, approbatur: & veritas quæ non defenditur, opprimitur.* Hi dominium tyrannicum dæmonis in CHRISTI Ecclesiam confirmant. horum opera salus reipub. proditur. ab his de communi interitu priuata lucra comparantur; quibus volupe est in vtramque aurem dormire, donec tortuosus draco se toto corpore insinuet: & venenum apostasiæ, idololatriæ, ac nefandissimarum libidinum, incredibilis crudelitatis, execrandorum sacrilegiorum &, & quotidianarum contra tenellam ætatulam, contra fruges & alimoniam mortalium, contra patriæ totiúsque generis humani salutem, machina nationum, per totum paulatim CHRISTI corpus diffundat. Quis non hos de republ. & Ecclesia quam pessimè mereri pronunciet? quis non profliget, execretur? videmus, si quidquam videmus, impunitate striges fieri deteriores & pedetentim plures plurésque sibi complices impigrè adiungere; nec quidquam illis optabilius esse, quam quod assiduè Diabolus inculcat, sinceram adhuc partem eodem carcinomate peruadere. Si de vllo crimine verum, de hoc sanè verissimum est vetus illud, *Parcendo nocentibus innocentium salutem conseruari non posse.* Deus ipse per Esaiam satis apertè Babyloniis insinuat, se regioni in qua maleficis parcatur, propitium nunquam futurum, sed ab ea grauissimas pœnas exacturum *Venient* (inquit) *tibi* (Babylon) *hæc duo subitò in die vna sterilitas & viduitas. Vniuersa venerunt super te propter multitudinem maleficiorum tuorum, & propter duritiam incantatorum tuorum vehementem, Sapientia tua & scientia tua hæc decepit te, veniet super te malum, & nescies ortum eius, & irruet super te calamitas, quam non poteris expiare. sta cum incantatoribus tuis, & multitudine maleficiorum tuorum, in quibus laborasti ab adolescentia tua: si fortè quid prosit tibi, aut si possis fieri fortior. Defecisti in multitudine consiliorum tuorum: stent & saluent te augures cæli &c.* cap. 47. versic. 9. 10. & 11. Confirmat B. Ioann. Chrysostom. deplorans quòd ab hoc nefario ausu vix orbis minima pars seruetur, & omnes ferè sint æternæ mortis periculo expositi: hæc Dei iram semper quidem prouocasse: sed nunc multo magis, post tot tam ingentis beneuolentiæ ac miserationis tam insignis indicia, postquam ille filium suum redemptioni nostræ impendit. *Lege illum homil. 10. in cap. 3. epist. 1. ad Thimo. sub fin.* Quid ergo fas sperare nobis, vbi tot quotidie pullulant maleficorum fascinariorum defensores, & in Scabinatus, Consulum, Fiscalium, Parlamentorum, & in ipsa Principum sacraria irrepunt? Vtinam recogitarent annos antiquos & priora sæcula reuoluerent: statim deprehenderent, nulli vnquam Principi, Reip. Prouinciæ maleficia exitio non fuisse: quorum exempla quædam Monito. III. in fine ponantur. Vnde etiam probatur quod sequitur.

Dixit tertiò *hanc sententiam esse ipsis assertoribus valdè periculosam.* probatur. 1. quia, vt ex dictis Esaiæ verbis patet, Babylonicam sortem in vltione sibi consciscunt, qui Babylonis scelus imitantur, & Diaboli contra DEVM partiariis, ad diuinam iniuriam, & patriæ perniciem, & Ecclesiæ Catholicæ pestem, adeo sedulam atque fidelem operam nauant, & Satanæ regnum propagat & Antichristi sunt metatores. 2. quia dum non credunt assertioni Theologorum (ad quos spectat de peccato, sit vel non sit: item quantum vel quale, iudicare) nec stant Pontificum declarationi, aut communiori Ecclesiæ iudicio, suæ nequiter, & incautè fidunt prudentiæ sapientiæque: & præter peccati noxam excommunicationis etiam se periculo exponunt: in eos latæ, Qui Inquisitores in hæreticorum inuestigatione & punitione impediunt. Tertiò quia non immeritò se faciunt multorum criminum suspectos: imprimis quod non sint alieni à crimine quod defendunt, vt Iaquerius notauit de Doctore

Edelino,

Edelino, & Treuiri norunt de Doctore Flaet, & de Vuiero testatur Crespetus *disc. 3.* & docuere Leloyher. Richeaumeus, & alij complures; & possem ipse quorumdam nomina referre. item quod causa negandi sit atheismus, eò quod non credant esse dæmones; vel quia non benè sentiunt de diuina prouidentia: quam putant sinere, innoxios à dæmone infamari, repræsentari, & tandem supplicio affici; vel quia pertinaciter tenent dæmonem non posse corpora localiter transferre, nec tempestates ciere, nec morbos hominibus immittere, quæ contra fidem sunt, quia S.S. repugnant, vt docui *libro 2. Disquisit. quæst. 11. 12. & 16. & libro 3. quæst. 4. sect. 2.* & quia sentiunt aliter quam Ecclesia. Nam caput Ecclesiæ, & (vt sic dicam) eius lingua seu os est Pontifex Romanus: Pontificum verò Romanorum multi post d. cap. Episcopi adhortati sunt Inquisitores, vt contra striges seu Lamias, sedulò & seueriter procedant, & pestem hanc exterminent: & harum crimina, se non pro illusionibus, sed pro veris ac nefandis excessibus habere manifestè profitetur, vt patet ex Pontificum Bullis Innocentij. VI. ad Inquisitores Germaniæ, Iulij. III. ad Inquisitorem Cremonensem, Hadriani VI. ad Inquisitores Lombardiæ, & Clementis Septimi ad Episcopum Bolensem de strigibus Mirandulanis: quas bullas referunt & scriptis suis inserunt Sprengerus, *in princ. mallei malefic.* Spineus *quæst. de strigibus cap. 15. & Apolog. 1. cap. 11.* & integras ponit Petrus Binsfeldius *libro de confess. malefi. edit. vltima.* Sic etiam sentiunt cuncta tribunalia Ecclesiastica Italiæ, Hispaniæ, Germaniæ, Galliæ: sic semper Apostolici Inquisitores in praxi obseruarunt: ergo hic est sensus, hoc iudicium Ecclesiæ; à quo dissentire non est cordis sincerè Catholici, sed hæresim sapit. Mihi quidem, qui Ecclesiam non audiunt aliquid definientem, pro Ethnicis sunt & profanis 4. tales si à malitia, certè nequeunt excusari à stupore ac stolida temeritate ac præsumptione. Non à stupore & stoliditate, quia negant posse fieri, quæ recta philosophia & Theologia fieri posse conuincit (*vt ostensum libro 2. & 3.*) vt quia negant facta, quæ vbique, & omnes ferè se fieri vidisse, & esse expertos, homines fide dignissimi contestantur: quod sapientum iudicio desipere ac insanire est: quia nihil velle credere, nisi quod propriis oculis aspexeris, signum est stoliditatis, vel proteruæ obstinationis, quæ qualis ipsa est, cæteros putat, mendaces, fungos, & leues in credendo. Leuis est corde qui citò credit, sed cordis nullius & frontis ferreæ qui communi virorum proborum & sapientum assertioni non credit. Nec à præsumptione queunt excusari: quia ipsi ius vsurpant definiendi an aliquid sit hæreticum, nécne: quod non Iuristas, sed ad Theologos; non ad Parlamenta aut subsellia laicorum, sed ad Episcoporum conuentus & Synodos pertinet: immò præferunt suam sententiam sententiæ Inquisitorum Fidei, & Pontificum Romanorum. Nam cùm isti censeant non esse illusoria quæ striges confitentur: nostri aduersarij Vuieriani contendunt, deceptiones esse & pro illusionibus habenda. Planè vltra crepidam sutores: & perinde faciunt, ac si lictores & alij iudicum exsecutores, iudici dicerent eum male iudicasse, & se sententiæ opponerent. Nam in causa hæreseos Iudices laici reuera tantum sunt executores sententiæ per Ecclesiasticos iudices latæ. Quando enim Ecclesia definiuit, verbi gratia, qui negat transsubstantiationem panis in veram carnem & sanguinem IESV CHRISTI in Eucharistia, hæreticus est, & pœnis hæreticorum plectendus. Tum iudex sæcularis tantùm cognoscit dè facto, an Petrus hoc neget. Si Petrus dicat se negare. partes iudicis sæcularis non sunt aliæ, quam exsequi in hoc homine, quod Ec-

clesiæ decreto statutum: & tenetur credere, talem verè hæreticum esse. Sic quando Ecclesia definit striges nostras vt verè criminosas puniendas; non licet laico magistratui hanc sententiam eludere, dicendo hanc quæ fatetur delusam: sed ritè confitentem debet condemnare. Nec etiam effugiunt notam temeritatis, tum iisdem ex causis: tum quia, cùm nudi iuristæ, vel medici sint, tamen audent sibi arrogare declarationem determinationis conciliorum circa fidem: quæ auctoritas non competit nisi prælatis Ecclesiarum, idque de consilio Theologorum: quibus Prælatis solis concessa facultas canones fidei condendi. Aduersarij verò contendunt d. canonem Episcopi pertinere ad striges nostras, & ideo illo Canone decidi has deludi: Pontifices autem, quos nominaui, declarant illas non deludi, nam iubent Inquisitoribus, vt in striges, tanquam verorum criminum reas rigorem legum contra hæreticos latarum exerceant: nec tamen Canonem Episcopi antiquant, nec vllus eum ex Decreto tollendum iudicat: ergo satis declarant se censuisse, nihil hunc canonem ad striges pertinere, alioquin eum abrogassent. Eodem modo eum intelligunt Inquisitores fidei, qui semper ex doctissimorum Theologorum & Canònistarum numero deliguntur. Nónne temerarium est contra hos omnes suos iudicio, in re tam graui, & adeò periculosa sibi & reip. niti?

Vltimam denique conclusionis nostræ partem: *videlicet sententiam aduersariorum nec veritati, nec rectæ rationi esse consentaneam:* probo, quia veritati consentaneum esse nequit, quod iudicio Ecclesiæ, & Pontificum declarationi repugnat, vt facit sententia aduersariorum. Nam Ecclesia est columna veritatis, & Pontifex Romanus est lingua seu os Ecclesiæ, cui est promissum à veritate, *Non deficiet fides tua.* Quod verò veritati consentaneum non est, id rectæ rationi nequit esse consentaneum. Præterea ex ipsis sectæ illarum Dianiarum circumstantiis: non prorsus excæcatis: statim apparet, quàm diuersa fuerit illarum secta, à nostrarum strigum secta. 1. illæ credebant plures esse DEOS, Dianam, Herodiadem &c nostræ striges non nesciunt se Diabolum venerari, & ei debitum vni DEO se honorem deferre. 2. illæ profitebantur quædam prorsus impossibilia, vt equitare cum Herodiade, quæ nequit ex inferno egredi: & cum Diana Dea, quæ nulla est: nostræ nihil fermè confitentur, nisi quod, citra miraculum, sit possibile. Si dicas Seuer. Sulpitius *lib. 1. de vita D. Martini,* scribit ei vmbram tetram Latronis, quæ ex inferno prodierat apparuisse: sic ergo posset Herodias inde prodire. Resp. non rectè id inferri. Nam quoad Latronis animam potuit id Deus permittere ad falsi cultus destructionem: si verò inde Herodias prodiisset (quam illæ misellæ credebant esse veram Herodiadem) id foret ad falsi cultus confirmationem, quod Deus nunquam permitteret. 3. illæ credebant quòd cum Diana proficiscerentur. nostræ quod cum suo magistello seu martinetto dæmone: in quo illæ fallebantur, nostræ non falluntur. 4. illæ omnes putabant aliquid veri Numinis & diuinitatis inesse creaturæ (nam in hac re disertè canonis decisio fundatur, dum ait: *quia huiusmodi mulieres aliquid Numinis & diuinitatis, extra vnum Deum arbitrantur*) nostræ striges vix vllæ hac ignoratione vel errore ducuntur. 5. nostræ expressè renunciant Deo, & professioni fidei, quam in baptismo ediderunt, offerunt dæmoni asseruatam eucharistiam: conculcant cruces, & alia multa faciunt sacrilegia: quorum nihil illis aliis mulierculis impingitur. 6. misceri se carnaliter cum dæmonibus fatentur: quod non aliæ. 7. nostræ conficiunt & vtuntur maleficia; pecudes, hominésque, præsertim infantulos necant: & fruges procellis perdunt.

dunt, quorum nihil de aliis illis legitur. 8. nostræ conspirant cum Satana in humanis generis perniciem: qua de re nihil est in d.c. Episcopi. 9. nostræ baculo, vel olla, vel quo alio vtensili inter tibias sumpto, per aërem vehuntur, & interdum pedibus iter conficiunt in itu ad conuentum, & reditu domum: secùs ac illæ quæ tantum super bestias se dicebant omnes equitare. has & similes alias differentias facilè quilibet colliget, ex confessione illarum, in d.cap. Episcopi, & nostrarum strigum in actis iudiciariis, vnde appareat sine iusta ratione aduersarios ad nostras d.c. porrigere. 10. argumentatur Bernar. Comens. *in Lucerna inquisitorum cap.4.* tempore concil. Ancyrani secta strigum videtur nondum nata fuisse: ac fortassis nec Gratiani tempore, qui anno demum. 1150. vel circiter (*Sic glos. c. cum post appellationem .§. forma vero. 2. q. 6.*) decretum compilauit. Nam prædicta secta strigum videtur pullulare cæpisse, paulò plus quàm à centũ quinquaginta annis, vt ex Iaquerio & antiquis Inquisitorum processibus apparet: idem asserit eo loco Franc. Pegna *in addition.* Sanè vetustiorem Iaquerio, de strigibus in terminis ac clarè loquentem, haud scio an alium inuenias. ille autem nondum centum quinquaginta annis deuixit. Quo igitur pacto *c. Episcopi* de tam diuersis, & tam diu post secuturis hæreticis egisset? nam easdem non esse illas mulierculas cum nostris: sed in multis multum discrepantes, iam ostensum.

Vnde etiam fit manifestum, veritati ac rationi consentaneam esse sententiam contrariam eorum. qui *d.c. episcopi*, volunt non pertinere, ad eas de quibus nunc agimus striges: quæ est planè communis Catholicorum sententia, imprimis eorum quos citaui Pontificum Romanorum *Innocentij, Hadriani, Iulij & Clementis:* & Episcoporum vel Cardinalium, *Turrecremata in d.c. Episcopi Alph. Tostati, in Matth. c 4. q. 47 Simancæ Episcop. Zamorensis Cathol. institution. tit.* 27. & fidei Catholicæ Inquisitorum. I*aquerij flag. Fascin. Sprengeri Mallei malefic. p. 2. Nideri in Præceptorio præcep. 1. c. 11. q. 4. Bernard. Comens. in Lucern. Inquisitor.* & magistrorum sacri Palatij *Siluestri Peneratis, de strigim ag lib. 1. c. 14. c. 14. & lib. 2. c. 1. & c. & Spinei, de strigib. cap. 1. cum seqq.* & aliorum grauissimorum tam Iurisconsultorum quam Theologorũ, si non omnium, certè tot ac tantorum, vt eorum comparatione aduersarij meritò nulli censeantur, nonnullos nominabo, *sic Ioann. Grassus cons. de strigibus Augustin Botta de Sauiliano, de eadem re alio cons. Bernard. Basinus relect. de artibus Magic. proposition. 9. Paulus Griland. de sortileg. quæst. 7. & post accuratam disputationem Arnold. Albertin. de agnoscendis assertionib. hæret. q. 24. à num. 13. maximè num. 24. qui multa argumenta in contrarium adducit, quibus egregiè ipsemet respondet. Fransc. Pegna commentar. 68. in directorium Eimerici, & idem in Annotation. ad Ambrosium de Vignate tracta. de hæresi. q. 12. vbi etiam accuratè ostendit Ambrosium illum à nobis non dissentire, & si dissentiret eius opinioni non standum: Marquardus de Susanis tract. de iudæis & aliis infidelibus cap. 13. nu. 28. Ioan. Maior. in 2. c. 14. q. 3. Barthol. Sibyllanus. 3. Decad Mirabilium, cap. 7. q. 4. Fran. Victoria relect. de Magia q 7. Alf. à Castro lib. 1. de iusta hæret. punit. cap. 16 Sixtus Senens. lib. 1. bibliothe. Sanctæ annotat. 73. Pet. Binsfeldius Suffragan. Treuirens. de confession. maleficar. in solutione argum. ad primum mihi fol. 347. Michaelius in Pneumalog. & Franc. Picus lib. 3. dialo. strix, & omnes quos citaui superiùs hac sect. 6. lit. VV.*

Restat respondeamus obiectionibus aduersariorum.

Ad 1. dico quædam esse similia mulierculis illis cum nostris strigibus; sed in præcipuis, maximè quæ sunt fundamenta & bases *dicti c. episcopi* discrepare. immò nec in his, quæ ponit argumentum conueniunt. nam nostræ non tantum noctu, vt illæ: sed etiam interdiu vadunt ad cursum, nec vnquam cum

Diana

Diana vel Herodiade se putant, nec super veras bestias vehi, nec semper equitant, nec Dianæ vel Herodiadi obtemperant: nec ignorant præsidem conuentus esse Satanam *v. sup. vers. vltimam deniq.* Ideò hic non procedit arg. à simili, nec extensio Canonis, cuius verba non conueniunt nostris strigibus, nec dispositio, quia nostræ non credunt totum quod illæ asserebant: quod totum complexum in canone illo damnatur: non verò credulitas, quod à dæmone in alium locum corporaliter queant transferri, quæ nihil habet commune cum opinione infidelium, vt dicti auctores optimè ostendunt, maximè Albertin. *d. loco n.25.* & ex hac extensione magnum contra philosophiam sacram prophanámque absurdum sequeretur, vt doctum abundè. Nauarri auctoritati iam respondi, eum aliter intelligendum, *vide lib.2 q.16. lit. A.*

In 2. obiectione supponitur minor falsa: nam falsum esse ostendi nostras striges credere similia his, quæ in d.c. Episcopi damnantur.

Ad 3. quoque resp. vel nullas, vel vix vllas Lamias hoc credere. Solent enim in confessionibus suis dicere, se aliis videri tales: ipsæ autem sciunt se transformatas non esse. Quod si rudiores aliquæ id, vt Lycanthropi quidam faciunt putent: fateor tales à dæmone, quoad hoc punctum, delusas esse: tamen si hoc pertinaciter teneant, dico ex hoc c. Episcopi, illas vt hæreticas debere damnari: vt recte censent Ambrosius de Vinante, Albertinus, Pegna & alij.

Ad 4. Resp. primò, incertum esse, de qua secta mulierum Burchardus loquatur. Nam Burchardianæ eodem modo, quo illæ Gratiani, deludebantur, nempe circa præsentiam Herodiadis aut Dianæ: nostræ verò circa sui dæmonis, tam vectoris, quam incubi, & præsidis in conuentu, non decipiuntur: sciunt enim ipsummet esse. Pleræque etiam norunt discernere, quando id vigilantibus verè, & quando somniantibus per imaginationem contingat. Denique notant loca, personas, & reliquas omnes circumstantias, & de his in confessionibus suis tam noxij, quam innoxij, in testimoniis conueniunt: quod delusionem omnem excludere satis vbertim ostensum. Nostræ quoque quoad transformationem, non credunt se hominibus veris rem habere, sed cum dæmonibus in corpore formato vel assumpto. Item sciunt distinguere inter veros homines qui choræis intersunt, & inter dæmones illis permixtos. Ideo possumus negare Burchardum de strigibus nostris loqui: quarum secta diu post adhuc ignota mansit. Secundò dubium est quo pacto Burchard. accipiat illud: *necessario.* Nam si de necessitate absoluta, vt velint nolint cogantur eò in bestiis aduolare: perspicuum est eum de nostris non agere: quæ, si nolint, eò non deuehuntur, sed domi manent, sed postea pœnam aliquam absentiæ luunt. Si verò intelligit necessitatem conditionatam verbi gratia debent ire, si nolint affligi: malè id adscribit infidelitati. nam res ita se habet de facto. Si capit de necessitate morali verbi gratia quòd putent se peccare non eundo, & ideo ire debere: hoc nihil attinet ad nostras, quæ sciunt se peccare eundo, non verò remanendo. Et sanè toto illo capite nihil proponit Burchardus has sentire, quod rectæ fidei repugnet, iuxta iam à nobis demonstrata. Nec mirum hac in re illum errasse: qui in eodem capite halucinatur circa tempestates ciendas, & maleficium amoris odiique, vt ostensum *lib.2. & 3.*

Ad 5. arg. ex resp. ad 4. patet solutio.

Habent aduersarij plenam (nisi fallor) *d.c. Episcopi* explicationem quam velim eos perpendere, sine proteruia aut peruicacia: quæ faciunt, vt videntes nihil videant.

SECT

SECTIO XVII.

De libris Magicis.

NEC possunt ad hæredes transmitti, nec legi, nec retineri, sed sunt igni tradendi[1], Vt iure antiquo cautum, & in primitiua Ecclesia obseruari solitum[2], & hoc renouatum edicto Pii. IV. & Clementis. VIII Pontific. in regg. quas præfixerunt Indici *lib. prohibit. Reg. 9* INTELLIGE præter quam ab illis, quibus prohibitorum librorum generalis lectio, in bonum publicum, Pontificis Max. auctoritate fuerit concessa[3]. Solis Pontificibus reseruatum est, hāc licentiam largiri[4], & quibus ipsi hoc permiserunt, vt nominatim omnibus Inquisitoribus fidei, & eorum commissariis: pro tempore existentibus: Episcopis verò, eo solo quod Episcopi sunt, hæc licentia legendi libros prohibitos non competit, vt docet Penna[5], & hoc fuit à Pio V. quibusdam Episcopis disertè responsum. Sunt autem tales libri, non auctoritate propria comburendi, sed potiùs deferendi ad inquisitores. Qui eos retinent, nisi deferre parati sint, non sunt absoluendi: & hæc absolutio reseruata est habentibus potestatem absoluendi à casibus bullæ cænæ Domini, & ab aliis impensa absolutio, nulla est & inualida, sunt etiam tales retinentes vehementer de eadem hæresi suspecti[6], si libri sint ab aliis compositi. Nam si ab ipsismet compositi forent, plenè conuincerētur, & damnari possent vt hæretici magi[7], si tamen faterētur à se compositos, vel à se scriptos, vel ab alio se dictante scriptos, nec quicquam causari possent quod eos ab hæresis crimine tueretur, *vide de hac re benè loquentem Siman. in prax. à nu. 3. tit. 39.*

Idem quod inquisitoribus fidei, quoad librorum horum vsum puto esse publicis Librorum Censoribus Ecclesiasticis: non verò DD. quia Doctores sunt, nec Parochis, quia Parochi, quod diligenter notandum, etsi in multis locis periculosè Parochi & DD. hoc ius sibi vsurpent.

SECTIO XVIII.

De Eucharistia morituris præbenda.

COnsuetudo multis locis est maleficis ad mortem damnatis denegare viaticum corporis Dominici, quæ consuetudo tolerari potest, propter Sacramenti reuerentiam, illis locis, vbi post sententiam statim reus morti traditur. Locis aliis, vbi pridie sententia fertur, & postridie reus interficitur, etiam consuetudinem hanc admittit Nauarrus[8]. Sed omnino putarim, tunc reis præbendam communionem, nisi quid aliud obstet: nempe dummodò Catholici sint, & verè pœniteant, probatur hæc sententia iure Pontificio[9] & ciuili[10], & DD. auctoritate[11]. probatur & ratione, quia consulendum eius animę cuius corpus traditur ad mortem: neq; hoc est dare Sanctum canibus, pœnitens enim iam Deo amicus est, & non canis. Nec dedignatur Christus eum inuisere, pro quo mori dignatus fuit in cruce.

Item ad hoc requiritur, vt reus sit ieiunus, non enim idem obtinet in ægro morituro, & sano morituro, vt optimè docet Nauarrus[12]: & vt tantum temporis inter supplicium & communionem intercedat, vt species sacramentales sint verisimiliter consumptæ, ad quod non dubitò cum Nauarro[13]. quatuor horas sufficere, confessio Sacramentalis nunquam reo, ne immediatè quidem ante mortem, deneganda[14]: contra vnctio extrema reis nunquam concedenda[15]. Semper autem cauendum, ne post Eucharistiam, vel confessionē quilibet reum inuisat, & inebrietur, vel alia fiant piam mortem & seriam pœnitentiam impedientia, qua in re hic in Belgio & Germania superiore multum & frequenter peccatur,

1 l. ceteræ. D. fam. hercis. l. mathemat. C. de ep audien.
2 Actor. 19. v. 19. cum seqq. & D. Aug testatur in psal. LXI. in fi. Damasc. de Barlaam & Iosa. c 32.
3 Eymeric. ca. 43. n. 1 & Pena, ibi in comment. lit. C.
4 Iul 3. in bulla, cum meditatio cordis.
5 ad Direct. Inquisitor. p. 2. c. 4. Comm. 3 fol 91.
6 hæc omnia fusè docet post Simanc. Campeg & Zauchinum Pen. ad com. 3.
7 Arch. Ioan. And. Domi. c filii de hæret. in 6. Rom. sing. 123. Carer. de hæret. num. 125.
8 lib. 5. Consil. 16.
9 c. quæsitum. 13. q. 2. c. super eo de hær. in 6. Motu proprio Pii V super hoc edito
10 Sanctione Crimina Caroli V. a. 79.
11 glo. & DD in Clem. 1. de pœnit. Turrecrema. in d. c. quæsitum. Aufrer. de potest. Eccles. super laic. Iul. Clar. d q 69. n. 3 v. Binsfel. mēb. 2. dub. 5. multos allegantem.
12 d cons. 16.
13 Manual. c. 23. num 23.
14 Nau. nu. 23
15 Clarus d. n. 3.

SECTIO XIX.

An corpus sepeliendum.

SEquenda in hoc regionis consuetudo,quoad illos,qui à Carnifice iuxta tenorem sententiæ sunt interfecti [1].Quoad alios,qui sententiæ executionem morte præuenerunt,notandum primò huius (vt & hæresis)excepti criminis naturam esse,vt morte non finiatur,sed contra mortuum procedi in eo possit[2],& in locis vbi bona confiscantur,potest etiam post mortem agi ad bonorum cõfiscationem,sed vbi talis consuetudo non est , saltem ad memoriæ damnationem [3],& corpus sepultum cõdemnatum posset exhumari,& ossa comburi.Qui durante reatu sibi mortem consciuerunt , ii non sunt sepeliendi Ecclesiastica sepultura [4] , sed cadauer deberet à iudicibus in furcam agi. Si obiicias contrariam sententiam communiorem,quoad vltimum membrum, nempe non posse iudices in corpus in carcere mortui sæuire,illud suspendendo vel cremando, quia crimina & eorum pœna morte exstinguuntur [5].*Respondeo* hanc rationem locum non habere , quando moriendo nouum crimen committitur , & ipsa mors crimen est:crimine enim nec crimẽ, nec criminis pœna potest exstingui. Hæc me causa impellit,vt à communi sententia recedam. Deinde plerique cẽsuerunt & optimè,in atrocioribus criminibus,rectiùs æquiùs esse adhuc cadauera puniri,cùm grauissimo cũ scelere , se debitæ pœnæ reus conatus fuit subtrahere ; & consuetudo ferè generalis comprobauit hanc praxim cadauera talium puniendi,ad aliorum necessarium exemplum [6].Eos autem consanguineos & amicos,qui reis in carcere venenum , vel laqueos , vel cultros suppeditant: vt violentas sibi manus inferant ad ignominiam euitandum , in quos meritò DD.inuehuntur [7],non dubito teneri lege Cornelia de Sicariis.

Si verò non vi sibi illata , sed ægritudine,vel debilitate , aut incommoditatibus carceris morerentur ante sententiam , in his ego prorsùs sequerer communẽ illam sententiam,adeò vt si in talem,non legitime confessum aut conuictum,iudex sæuiens , eum non patiatur Ecclesiasticæ tradi sepulturæ , peccet Mortaliter & actione iniuriarum conueniri à propinquis defuncti possit [8].Poterit tamen iudex sinere corpus sæpeliri cum protestatione , & litem cæptam contra mortuum prosequi, citatis ad defensionem iis quorum interest , vt in hæresis crimine seruatur [9]. Sed quot annorum spacio currit ius contra mortuum agendi?putarim in hoc crimine quoad bonorum confiscationem non posse agi post annum quadragesimum, ad memoriam tamen damnandam , adhuc agi posse [10],iuxta ius Canonicum, sed ciuile videtur quinquennii tantum spacium exigere [11],cui in foro ciuili standum.

APPENDIX AD LIB. V.

HIs addam,quæ ad me V.CL.Petrus Oranus scripsit quinto Kal. Decemb. 1599. & adiungam ex rebus alibi iudicatis nonnulla, quæ solius Parisiensis Curiæ iudicatis non immeritò præferatur quamquam nec Duareno (cuius in scholis , quam in subselliis, maior laus)satis credam hoc Parlamenti illius constans esse iudicium,sed fors illum arresta aliqua decepere , quæ aliis , ipsi non notis,fundamentis innitebantur.Orani verba sunt.

In

1 Gomes.to. 3. c.14.n.8. Clarus §.vl q.100 num.1.

2 Gomes.d.to. 3.c.1.num. 80.

3 Gomes. sup. & Clarus q.51 n.14.Siman. in prax.tit.62. & tit.56.

4 c.placuit 23. q.5 & ibi gl. & DD.

5 videClarum d § fin.q.51.n. 15. & Gomez. supra n. 71. & Menoch.de arb.iud.cas. 285.

6 latè hæc ostẽdunt post Igneum,Fra. Marcum & alios ipsi Gom & Clarus , locis dictis,Couarr.lib.2.resol. c.1.Siman d. tit.62.

7 Mars. sing. 150. Menoch. d.cas.285.

8 d.c. placuit & c.ex parte de sepult. Alberic. Ang. & alii in l.1.§. quoties.D. de iniur.neque hac in re praxim contrariã proferunt DD supra citati, sed omnes volunt vnanimiter quoad hos iura seruari.

9 Ægid Bellamera decis. 697.& 678.cũ seqq. Alberti. rub.de hær. Siman.d.tit. 62.

10 Brunus de hæret.lib.5. c. 17.Siman.sup. n.7.ex c.vlt. de præscrip.in 6.

10 l.2.C.de aposta.& ita glos.in l.Manichæos.in verb subire.C.de hær.&est commun.teste Gomes.sup.n. 81. quem sequitur Clarus d. n.14.

In Magicarum Disquisitionum Tomo primo, aduersus Alciatum nostrum, strenuè decertasti, depulsionéque plena atque solida, errorem notasti, & cõfutasti demiror doctissimum Alciatum non tantùm in Parergis, verùm etiam in Recitationibus ad Decretales Pontificum in eo errore perstitisse, sic autem scribit [1].

In contingentia facti vidi quamplurimum dubitari, Inquisitor pronunciauerat contra quandam mulierem ac tradiderat Iudici sæculari, hic ad partis instantiam vidit processum, in quo continebatur, quod hæc mulier confecerat pocula quædam amatoria: & solùm contra eam erant indicia quarundam maleficarum: quæ dicebant, quod in quodam lusu nocturno cum dæmonibus viderant ipsam mulierem ludentem, ac ducentem choreas, ipsa verò negauerat omnia, & fatebatur se esse catholicam: fuit dictum quod iudex sæcularis non deberet exequi Inquisitoris sententiam ex defectu iurisdictionis, quod in illo processu Inquisitor non poterat cognoscere, nam quo ad pocula amatoria, clarum, illud delictum non esse hæreticum, nec eius cognitionem ad Inquisitorem spectare [2]. *neque enim est credendum quod etiam ipsa verè fuisset in lusu, nam quamuis credatur socijs criminis in tali delicto, attamen illud non est trahendum ad ea, quæ verè non videntur, sed per illusionem dæmonum* [3], *præsertim cum ista participes criminis essent mulieres, quæ regulariter non admittuntur in causa sanguinis* [4], hæc Alciatus.

Mi DELRIE, ex vno errore, in alium labitur Alciatus, si quidem Pontifex Maxim. [5] in accusatione etiam mulieres audiri rescripsit, non quaslibet, sed conscias, & participes eius criminis, ac facinoris, & audiri, non tanquam accusatrices, sed tanquam testes, certum enim est conscias haberi pro testibus, audiri, & examinari tanquam testes: quin etiam generali consuetudine comparatum, vsurpatum atque receptum, vt eiusdem criminis, & facinoris sociis credatur, si sanguine suo, id est morte accusationem suam signauerint, & roborauerint.

Et quod traditur [6] Reum criminis non interrogari de conscientia aliorum quòd qui sibi non pepercit, multò minùs alteri parciturus sit [7]: id intelligendũ est de confessis, non conuictis, hos enim aduersus conscios, socios, & participes criminis interrogari manifesto iure probatur [8]: immò & confessum interrogari in crimine læsæ Maiestatis [9] in aperto est: tale autem crimen est sortilegij, & magiæ. Iudices rerum capitalium apud Stabulenses sortilegas conuictas, nec confessas proscribendas, non damnandas capitis vel ad rogum contendebant, ac ne quidem, si in flagranti crimine comprehensæ essent sicq; apud eos more maiorum vsurpatum: verùm auctorante Principe iactatam cõsuetudinem, & abusum abrogauimus, hoc enim nec ius admittit altero contẽtum, vt vel confiteatur, vel conuincatur Reus [10].

Scio asperrimum *crimen parricidium* (quod Seneca [11], & Quintilianus [12] *nefas vltimum* vocant, eóq; sensu in Regem adtentatum *vltimum facinus*, Quintus Curtius appellat [13]) non vindicatum acerbissimo illo supplicio, more maiorum etiam in conuictum & manifesti parricidij Reum, nisi si vltro confiteretur, nec confessionem fuisse extortam tormentis [14], tamen nihilominùs conuictus, capitali pœna vti homicida coercebatur, ea fuit lenitas Augusti, nolens parricidij pœna plecti nisi confessos, nec Augustus sua interrogatione, CERTE PATREM TVVM NON OCCIDISTI? viam salutis, & libertatis Reo aperuit, vt voluit Casaubonus [15]; sed benigna interrogatione abnutiuum responsum elicere voluit, ne conuictus, non tamen confessus, pœnam parricidij sustineret, tam horrendum facinus parricidij vix credidere patratum veteres, nisi si parricida se suo indicio, & iudicio conuinceret.

1 in c. perniciosa. nu. 66. de off. & potest. ordinarij.
2 Panorm in c. 1. de sortileg per c. accusatus de hære. in 7.
3 c. episcopi 26. q. 5.
4 c. 3. de test.
5 in d. c. 3.
6 in l. repeti. § 1. de quæstionibus & in l. vlt. C. de accus. & in c. vlt. 15. q. 3.
7 l vlt. §. fin autem C. de bonis eorum qui ante sententiam &c. Emilianus de cla. 292.
8 in l. D. Hadrianus. § 1. de custodia reorum.
9 c. 1. de cõfes. sis
10 l qui sentẽtiam. de pœn.
11 li. 1. de Clement. cap. 23.
12 decla. 377.
13 lib. 8. histo.
14 Sueton. in vita August. c. 33.
15 in not. ad Suetonium d. c. 33.

Quod verò Alciatus scribit, aduersus diuinationes, & incantationes, Inquisitores incongruos, & incompetentes esse iudices, quod diuinationes, sortilegia, ac alia id genus, species sint falsæ Religionis, nulla tamen dogmata fidei Catholicæ contraria contineant, hoc simpliciter verum non est, si enim Diuinator sortilegus, inuocauerit, & adorauerit dæmones, spem in eos ac fiduciam posuerit, sacrificia ac preces eis obtulerit (quod vtiq; faciunt sortilegi & venenarij) rectè pro sua iurisdictione inquisitor inquirit, & ita post Oldradum [1], & Iasonem [2] resoluit Conradus Brunus.

1 consl. 208.
2 in l huius de legat. 1.

Demiror Gallos doctissimos errationem Alciati insecutos. Franciscus Duarenus [3], sic de sortilegis scribit: *de aniculis horũ temporum quæ volitare per aëra & nocturno tempore saltare, & choreas agere dicuntur, quæritur? Et solent plerique Quæstores in eas acerbiùs animaduertere, quam ius & ratio postulet, cum Synodus Ancyrana desiniuerit quædam esse quæ à cacodæmone multarum mulierum mentibus irrogantur, itaque Curia Parisiensis (si nihil aliud admiserint) eas absoluere ac dimittere meritò consueuit*, hæc ille.

3 in tit. ad legem Corne. de Sicariis.

In eandem sententiam ita quoque Petrus Erodius [4], *nuper extitere apud Valeses, & Cenomanos vicinos nostrorum Andium, qui ex hoc maleficio damnati sunt, & quos in tormentis audio confessos, se sacris (quæ sabbata nuncupant) rituatim initiari, tum Christianismum abiurare & profiteri paganismum, deinde à tergo notari signis, postremò donari pulueribus & medicamentis, quibus & brutis & hominibus officiant, itaque alios tale quid conficere, nonnullos vrinam sistere, quosdam arceri à concubitu, an id effici possit vt persuadere volunt hominibus intactis, videbimus prout res incidet, durat in hodiernum diem hæc, seu magorum, seu sortilegorum perniciosa factio, nisi quod ea non amplius philosophorum aut honestorum virorum sit, sed rusticorum & idiotarum, quæ res (inquit) vanitati vanitatem adiecit.*

4 lib. 5. rerum Iudicatarum tit. de malef. c. 11. edit. 2.

Idem alio loci [5] à sanguine sortilegorum, ex Ammiano Marcellino abstinẽdum contendit, quod multa in hoc genere vana sint, multa non nociua, multa insaniæ coniuncta, multa miseranda, & si hæc deliria humana aliquam pœnam merentur, mitiorem vult adhibendam, vt enim furiosus satis ipso furore punitur, ita sortilegus vana indagine.

5 lib. 8. rerum iudicatarum tit. de malef. c. 14. editione postrema.

In eundem errorem delatus Michael Montanus libro tertio *periculorum*, seu *tentamentorum*, (Lipsius noster *gustus*, Auctor verò operis, *Essais* vocat) *capite vndecimo*, tit. *des Boiteux*. Curassem ab Amanuensi meo describi, nisi Lipsius in libraria sua haberet; à quo, si voles, legendum accipies.

Nihil necesse nam non probat quicquã, sed Hippiam tantùm agit, & cuius causam rei ignorat, contendit eam nõ fuisse

Contra Matthæus Cognetus, Senator Regius [6], sortilegos tanquam homicidis nequiores, naturæ humanæ inimicos omnimodò puniendos contendit, & diriùs, seueriusq; in eos à Magistratu animaduertendum: quod & ipsum firmat doctissimus Theologus Claudius Espenceius [7]; *magiam proscribere* (inquit) *sceptri magis est, quã stili*, & eo loci multa de magis, præstigiis & incantationibus.

6 en ses discours politicques, cap. 42.
7 in commentariis ad posterem. Epist. D. Pauli ad Timotheum cap 3.

Quin etiam Franciscus Hotomannus in sortilegos animaduertendum consultus respondit [8]. Et si fortè non sit plene probatum delictum sortilegi, tamen sufficere publicam vocem & famã in loco, vt possit quæstionibus subiici, quod omnium impietatum atq; scelerum à Satana repertum scelus & maxime abominandum sit propter expressam abiurationem & renunciationem Christianæ Religionis: deinde propter fidem & hominium quod diabolo præstatur: & propter exitium quod ista maledicta diaboli mancipia mortalibus inferunt, cuius rei causa, leges ciuiles humani generis inimicos, & hostes communis salutis appellant. [9]

8 consl 98.
9 in l. etsi & in l. vlt. C. de malef.

Idem Hotomannus [10], in morbis curandis magam qua de consulebatur non

10 consil 99. n 2.

non modò circulo, verum etiam certa hac verborum formula vsam fuisse refert, *d'ainsi que Dieu a va,& charité a foy,& le pain n'a faim,& l'eau n'a soif,& le feu n'a froid,fan,fau,en oisiy,parte d'icy dedans*,quod magicum carmen(exorcismi formulam impiè Hotomannus vocat [1]) Constitutionibus Imperatorum damnatum legimus [2]. eos enim qui susurris,& carminibus istis vtuntur, quanquam pernegent,testibus tamen grauatos, eculeo dedendos, vngulisq; sulcantibus eorum latera tondenda,pœnas proprio dignas facinore. 1 d.cons.99. 2 in l.nullus & in l.eorum C. de malef.

Quod vero Alciatus,Erodius, & alii,sortilegos ad sabbatha proficisci, ferri per caminum,nigrum hominem vel hircum adorare,tripudiare vna,atque vnguenta puluerésue dari quibus aut transferantur aut solo etiam flatu alios tabe conficiant,deridicula & insomnia esse putant,& ad sui dicti confirmationé, aduocant Decretum Patrum in Concilio Ancyrano; solidè abs te confutatum est,vt & hoc ipsum præstitit Sebastianus Michaëlis Theologiæ Doctor [3]:neque adhibendam magè fidem Ioanni Baptistæ Neapolitano [4],quam Apuleio Africano,vtrumq; enim fieri posse reipsa,& opinione,& ideóq; à particulari ad vniuersale nullam esse consequentiam. 3 in sua Pneumalog. in libelli conclus. 4 li.de magia c.26.

Ioannes de Vaux Stabulensis monachus,inter alia recitabat indicendæ cógregationis (ita enim vocabat) statos condictos dies, vbi nocte intempesta ad destinata loca sodalitas comparebat,quæ dæmoni in forma hirci ad parenti adorationes genibus submissis faciebat:iisq; in locis exstrui mensas epulis & cibis bonis,beneq; sapidis.(neque enim inanes mensas fuisse) & primæ mensæ honoratiores cum vxoribus(quos *les braues hommes* appellari referebat) accubuisse;primæ mensæ maiora subsellia,Belzebub,Astarot(hæc est Venus,& Ioãnis ipsius succuba)& Leuiatan occupasse; secundis & tertiis mensis interfuisse etiam plures dæmones sine nomine:bibi ad sanitatem Belzebub,epulis exempta fame mensísque remotis,in promiscuos concubitus & amplexus rui, in recessu accipi à dæmone pulueres spargendos in aëra,ad fruges,vineas & segetes inficiendas,& sparsis pulueribus, ventorum turbines & tempestates spurcissimas excitatas.

Non ignoro Senecam [5], hæc non probare,sic enim ille, *Apud nos in duodecim tabulis cauetur,ne quis alienos fructus excantassit: rudis adhuc antiquitas credebat fructus posse excantari adtrahi imbres,& repelli cantibus:quorum nihil posse fieri tã palam est, vt huius rei causa nullius philosophi Schola intranda sit*:sed hoc Senecæ dictum,vt erroneum conuicisti. 5 li. 4.naturalium.q. c. 7.

Florimundus de Remundis [6],refert apud Burdigalenses capitulum generale per sortilegos indici solere diebus Mercurij & Veneris mensis cuiuslibet, ita enim confessos sortilegij criminis Reos. 6 en son Antechrist.c.7.n.5.

Sebastianus Michaëlis in *Pneumalogia*, seu, *en son discours des Esprits*, *scholio septimo*, scribit, *les sorciers estre transportez d'vn lieu en l'aultre par Satan pour le iour & heures le Ieudy enuiron la minuict,auquel seulement ils sont transportez, comme trestous ont conuenu en cela & confessé. Peut estre*,(hanc rationem ille subiicit)*pource que le diable veut auoir les premieres,& estre recognu au premier rang de la sepmaine. car les Turcs celebrent le vendredy, les Iuifs le Samedy, les Chrestiens le dimanche, & quand à luy il s'est mis deuant tous pour auoir la premiere celebration.*

Quod de Pasete,natura molli, sed magia omnes superante ex Sudæ historicis refers, idipsum inter adagia sua Erasmus retulit,ad quem, cum quid emeret & rei pretium venditori numerasset, nummus perpetuò redibat, idem carmine magico, conuiuium repentè partibus omnibus instructum ac sumtuosum exhibebat,quod statim si libuisset euanescebat: potuit conuiuium fuisse

ille verum non simulatum, fascinatum & imaginarium, cuius rei fidem faciunt conuiuia quibus adsiduè Ioannes de Vaux interfuit, cuius confessio ab alijs quoque magicis & sortilegis probata.

Tempore Reuerendiss. *Georgij Austriaci Episc. Leodicens.* (bonæ memoriæ) magister Hugo Bourlettus chirurgus insignis, & à medicis laudatus, multùm similia factitabat, vináque extraria Roma, ex Hispania, & aliis ex locis reipsa in mensa omnibus demirantibus repræsentatis poculis exhibebat: viuunt adhuc horum actuum testes compertæ fidei, at ille postea ad meliorem mentem reuersus, maleficiis abstinuit, & ex impio factus pius, quique diebus singulis sacris operabatur. Reuerendiss. Cardinalis à Groesbeeck, eum in familiam suam recepit. obiit autem valde piè, & Catholicè, ab annis octo & quod excurrit.

Verissimum est, quod in secunda parte operis tui scribis, Constantinum Imperatorem ad Basium Præfectum vrbi rescribentem [1], non vsum verbo, *Coëgisse*: quod verò ais vsum verbo *deflexisse*, ipse apud te dispice, anne *defixisse* legendum sit, ita enim Theodosianus Codex habet, *defigere* sortilegorum verbum est, apud Ciceronem [2], *QVAECVMQVE Augur, iniusta, nefasta, vitiosa, dira, defixerit*, (sic in melioribus Codicibus & ita quoque Lambinus) *irrita infectaque sunto*. Plinius [3], *defigi diris deprecationibus, nemo non* (inquit) *metuit*. Ouidius (abs te etiam laudatus) *Deuouet absentes simulachráque cerea figit*, & alibi *Sagáque Phœnicia defixit nomina cera*. Quod ipsum non ignorauit, Accursius noster in exemplo abs se posito *in figendo cera imaginem* [4], & in glossis Philoxeni *defixiones Necromantia* leguntur.

Vnde apud Paulum [5] I.C. minùs rectè legitur *Interficerent* aut *deficerent*, legendum enim vt ex Codice Vesontino Cuiacius noster restituit *defigerent*: qui autem defixiones faciebant *curiosi* vocabantur, vnde apud Horatium, *curiosus* pro malefico seu mago accipitur, qua de re videri poterit Cuiacius [6].

Quod tu de puella Ioanna Lotaringia, idem planè censeo, eius gesta: & strategemata, non sub Carolo *sexto* (vti scribis) sed sub Carolo *septimo* contigerũt (cuius rei testes aduoco Paulum Æmilium. Monstreletum, Micquellum, Girardum & alios) Virago illa obscuri generis in Barrensi Ducatu Iacobo Dareo patre, ac Isabella matre nata, Diuino afflata numine rem inclinatam fortiter restituit; Anglos vbique perfidos, FRANCIA eiecit, Carolum Septimum Remos vnguendum sacrandumque perduxit; illique, vt ratum firmumque Imperium more maiorum esset, effecit, Aurelianensem vrbem graui obsidione liberauit, vidi eius statuam æneam Aureliæ in ponte ad Ligerim seruatæ à viragine & virgine vrbis monimentum, cæterum dum in Compendii obsidione ex vrbe erupit ab hostibus cõprehensa, & Rothomagum producta ad palum damnata, viua exusta est non absq; æterno Anglici nominis probro, qui se magicis illius artibus Francia profugere falso querebantur.

Admirandum sanè est quod de illa affirmatur [7], pirum arborem sub qua illa sedebat dum patris gregem minabat, ouesq ruri pascebat, cùm vt Regem Carolum VII. adiret, primò cælesti voce monita est, neque cariem, neque vetustatem sentire, neque fulmine tangi, neque pluuia, grandinéue, aut niue intingi.

Inquisitor, in Prouincia Stabulensi apud acta probatum reperi, malum sub qua maleficę duxerant choreas, & saltatorium orbem versauerant, in quaque earum Aulœdus Tybicénue cõsederat, fælicem ac frugiferam, factam infelicem ac infrugiferam, *arborem vidi*.

Redeo ad Ioannam, quam ab Anglis flammis feralibus quasi maleficam ambu

---

1 in l. eorum C. de malefic.
2 l. 2. de legib.
3 lib. 28. Historiarum c. 4.
4 in l. 6. in verbo non dubitauit C. de malef.
5 lib. 5 sententiarum ad l. Cornelium de sicar. § 9.
6 lib. 20. obseruat. c. 22. & li. 27. c. 17.
7 per Micquellum, qui Aurelianæ verbis ab Anglis obsidionem & Ioannæ res gestas scripsit.

ambustam refers, an eo sensu exaudis hæc verba Constantini ad populum [1] FERALIS PESTIS ABSVMAT?

Iacobus Reuardus [2], existimat per illa verba nihil aliud voluisse Constantinum, quam maleficos igne consumendos esse, sed quia de Diis manibus, quibus feralia sacrabantur accitis arte magica locutus sit; ideóque *ferali peste* potiùs quam *igne* huiusmodi homines absumendos rescripserit, *quanquam* (inquit) *non ignorem pestem feralem de supremo supplicio accipi posse, & veteres pro morte ac interitu pestem posuisse, vnde apud Festum, pestiferum fulgur, quo mors exiliumue significatur.*

Dionysius Gothofredus [3], ignis quoque supplicium intelligit, quod magi Diis manibus consecrarentur: vt quemadmodum in feralibus pecudes absumebantur, & ipsa cadauera, ita manibus consecrarentur quos in carminibus suis inuocassent.

Ego verò, per hæc verba, *pestis feralis absumat*, intelligo maleficos & præstigiatores bestijs obiiciendos quod ipsum Græcus interpres notauit [4], probarūt quoque antiqui nostri iuris Interpretes, & maximè Odofredus [5], *magos* (ait) *feralis pestis absumat, quia sunt obiiciendi feris bestiis lacerandi*, sic quoq; notauit Cuiacius [6]: *feralis* (inquit) *pestis absumat, id est, bestiis obiiciatur, & vt ego interpretor, feralis pastus absumat.*

Matthæus Coignetus [7] vtitur hac interpretatione, *que la peste cruelle les puisse esteindre, & consumer, & pour telles sorcelleries Iehu fit manger au chiens la Royne Iesabel.*

Neronis tempore de Christianis tanquam sortilegis supplicium sumptum legimus, & hi aut feris, aut canibus obiiciebantur, aut crucibus figebantur, aut flammabantur, stantibus ad palum destinatis vnco (ne motatione capitis picem cadentem declinarent) gutturi suffixo, è lamina ardente pix aut vnguentum in caput liquificbat, ita, vt riui pinguedinis humanæ per arenam amphiteatri sulcum facerent, eóque pertinet locus ille Iuuenalis Satyra prima.

Pone Tigillanum, teda lucebis in illa:
Qua stantes ardent, qui fixo gutture fumant;
Et latus in dium sulcus deducit arenam,
(Ita legendum contendit Schaliger [8]) non verò,
Et latum media sulcum deducit arena:
Hactenus Oranus.

In his quod de Ioannæ æuo me monet amicus, verissimum, & memoriæ lapsum agnosco lubens. De duobus aliis non video causam, cur sententiam mutem.

Nam illud de Constantini rescripto [9], *deflectendi* voce vsum, non *cogendi*, verum est, nec facile hic admiserim correctionem illam *defigendi*: tum quia libri omnes Codicis Iustinianæi quos vidi, continent, *pudicos ad libidinem deflexisse animos*: tum quia C. Theodosianus à Ioanne Tilio [10] primùm editus hanc lectionem confirmat: tum quia Constantinus Harmenopulus [11], in huius legis breuiario legit, *qui magicis artibus pudicos animos ad libidinem deflectūt, publicatione & exilio puniuntur*. tum quia *defixio magica* deuotionis & exsecrationis quodam genus fuit, & non animæ permouendæ vel peruertendæ, sed sanitati corporis perdendæ instituta, nec satis Latinè dicas *animum defigi*: sed deflecti, *in libidinem.*

De *Ferali* flamma, cùm scriberem: nulla mihi cogitatio fuit legis illius

1 in l. multi. C de malef.
2 lib. 5. variorum c. 3.
3 in notis ad d. l. multi.
4 lib. 60. basili konti 39.
5 in d. l. multis
6 In notis ad d. l. multi.
7 d. c. 42.
8 li. 5. de emendatione temporum c de Roma sub Nerone, incensa.
9 l. eorum 4. C. de malef.
10 l. 9. ti. 16. l. 3.
11 l. 6. Epit. tit. 10
παρόρτης.

Constantini,cuius initium,*multi* [1] Sed *ferales flammas*, funestas atque lethales, nuncupabam, vt Minucius *feralia ligna*, Symmachus *feralia commenta*, Saluianus *peccatum feralissimum* noster ille decus orchestræ *ignem feralẽ*, *ratem feralem*, *locum feralem*,*saxum ferale*,*turbam feralem*,alij alia, quos olim laudaui [2],quæ vox à *Fera*, siue mortem,siue Parcam ita vocarunt. De Constantini tamen verbis, nondum mihi liquet, quid ille per *pestem feralem* potissimùm supplicij vltimi indixerit, illud quidem quod adiungitur,fauet explicationi Græcorum *quoniam naturæ peregrini sunt*,quasi dicat,quoniam alieni ab humanitate, ideo belluis cedant. Sed ego *ferale* pro *ferino*, nondum reperi apud classicos scriptores, repugnat etiam syllabæ modulus, in hoc citatus,in illo productior ac statuarius. Ergo cẽseo potiùs,Constantinum eo loco dumtaxat definiuisse,vt vltimo supplicio de medio tollantur,quam pœnæ genus exprimere voluisse.Nec arbitror semper eadem morte damnatos. Facit Vlpianus [3] vt credam, lib. 7. de officio Proconsulis,sub titulo de Mathematicis & vaticinatoribus, dum ait, *& variè puniti sunt ij,qui id exercuerunt,pro mensura scilicet & consultationis*,] vt vides lacuna subest,expleo,*& modo consultat.* quamquam Vlpianus de certo tantùm mathesis huius vetitę genere id dicat,constat tamen nõ idem semper suppliciũ in aliis quoque generibus obtinuisse,vt nec in Christianos, qui non infrequentiùs à tyrannis exusti,quin & frequentiùs, quam feris obiecti docent Tigillini tædæ,& Tertullianici *Semaxij*. Cuperẽ doceri,Constantini tempore maleficos ferino pastu absumptos,nam de concrematione facilè docuero. Lege Gregoriani codicis libr.7.tit.de malef.& Manichæis, inuenies à Diocletiano & Maximiano eos addici,vt loquuntur *flammeis ignibus exurendos*. Lege C.Theodosiani legem primam,quæ Iustinianæi tertia est,reperies haruspices *concremandos* ab ipso Constantino ad Maximum rescribi. Quid ergo vetat quominus *feralem pestem*, ita sumamus?Nam Accursij, Odofredi, & Græcorum in iudicio Latinitatis non opinor sontica planè auctoritas:nec in Cuiacij verba iurarim libens,aut cuiuspiam alterius,hic quidem Ræuardo & Gotofredo accedo procliuiùs,vt & Pet.Fabro,qui idem asserit *Semestri.li.2.c.7.*Nam & apud Iul. Paulum *lib.5.sent.cap.23.*quamuis magicæ artis conscij iubeantur summo supplicio affici(hoc est bestiis obiici,vel in crucem agi) ipsi tamen Magi viui iubentur concremari.Sed res non tanti,vt plura putem verba commutanda.

1 l.multi 6.C. de malef.

2 Aduersar. in Herc.Furent.v.1.45.

Scio l.vnic. Cod.de his qui par.ferales angustias vsurpari, sed quia funerea era cullei mansio mala,sic vocantur.

3 in Mosaicarum & Romanorum legum collatione quam Pithoeus ex m.s.edidit Harmenop.feralem pestem gladii pœnam interpretatur.

Addam ex Gallicanarum Curiarum actis nonnulla,quæ nec in Francia quidem,Parlamenti Parisiensis illud iudicium receptum passim,aut omni tempore satis ostendant, describam verba Gallica,ne quis me de meo quid affinxisse, vel perperam transtulisse suspicetur.

Ex actis iudiciarijs Episcopi Belluacensis, contra Ioannam Darcam vulgò vocatam Ieanne la pucelle *(hac acta extant in Monasterio S. Victoris Canonicorum Regularium Parisijs) quæ fusè referunt, Bernard. du Girard in Annalib. Franciæ sub Carolo VII. & Fran. Bellforestius in eiusdem Caroli VII. vita à fol. 345.*

Anno 1430.

CVm propè Compendium potita esset hostium, Parisiensis Vniuersitas litteris publicis eam apud Henricum Angliæ regem accusauit sortilegij & maleficij:causæ prætensæ fuere sequentes, quæ etsi falsò prætexebantur, ostendunt tamen sensum Ecclesiasticæ Curiæ, & almæ Academiæ illius temporis

poris: Promotor itaque fiscalis, quidam Guilh.[1] de Estiuel, aut, vt in actis[2] & in sententia Delegati[3] Apostolici vocatur, Ioannes de Estiuet; vbi in art. 4. dicitur arbor quædam fuisse apud Dompreum, vbi solitæ conuenire maleficæ & misceri dæmonibus; *que pres de Domprein y a vn grand & vieux arbre, qu'on nomme l'Arbre charnime Fée de Bourlemont, & que pres de cest arbre y a vne fontaine, pres laquelle on dict que frequentent les malins esprits auec lesquels se meslent de nuict les sorciers dāsant & gambadans autour desdicts arbre & fontaine.* Artic. 5. *que le susdicts arbre & fontaine, sont surnommez des Fées. Aussi luy demandoyent, si elle auoit cognoissance de ceux ou celles, qui certains iours de la semaine vont au Sabbat auec les Fées. Respondit, auoir ouy dire, qu'on y alloit le ieudi.* Artic. 6. *quelle alloit audict arbre les heures qu'on celebroit le diuin seruice, affin que estant lors seulle elle peut à son aise danser & caroler autour des lieux susdicts, où elle faisoit plusieurs bouquets & chapeaux de fleurs & herbes plus serfues, quelle trouuoit es enuirons, & en couronnoit ledict arbre en chantant certains vers & disant quelques mots de sortilege: & y retournant le lendemain, quoy que le soir elle y eust mis lesdicts chapelets & guirlandes, si est ce qu'elle ny trouuoit chose quelconque.* Artic. 7. *Qu'elle souloit porter en son sein de la mandragore, esperant par ce moyen en auoir bonne fortune, tant en richesses, qu'en autres choses temporelles: comme si la mandragore auoit en soy telle efficace.* Artic. 19. *Auoir pris conseil des malins esprits, & que par enchantemens, & moyens non permis, & illicites, elle auoit descouuerte certaine espee, qui estoit en l'Eglise de S. Catherine du Fierbois.* Artic. 20. *Auoir eu des anneaux charmez, & qu'elle dit quelques paroles sortileges sur son enseigne, & sur les guidons que portoyent les siens, disant que cela seruoit pour leur donner bonne fortune en guerre, vsant de grandes coniurations, à fin que par ce sort elle bienheurast leurs entreprises: tenant pour tout certain, que tant qu'ils porteroyent ces drapeaux ainsi coniurez, ils ne porroyent recepuoir aucune deffaicte par leurs aduersaires. Et qu'elle se plaignit publiquement à Compiegne lors qu'elle fust prise, de ce que les siens auoyent oublié d'aporter ses enseignes, & que pource elle estoit tombee en ce malheur. Pource que ceux qui s'aidants d'artz defenduz, & soubs bon pretexte pretendent authoriser leur peruersité, ont de coustume de cōsacrer les instruments desquels ils s'aydent.* Artic. 36. *Que par quelque sort & inuocation elle auoit faict paroistre quelque malings esprits au Roy & Duc de Bourbon pour les seduire.*] Propter hæc Vniuersitas Parisiensis, & Iudices illi priores, iudicarunt Ioannem sortiariam, fuisse, & maleficam, apertè docentes se arbitrari, huiusmodi crimina, non illusione aliqua, sed verè à criminosis huiuscemodi committi solita.

Idem censuit Episcopus Ebroicensis in causa Guilhelmi Edelini, vt superius docui[4]. Idem Inquisitio Auinionensis in causa plurimorum, quorum damnationes formulam suo loco exhibui paulò ante[5].

Idem est iudicium Parlamenti Burdegalens. & fuit Consilij Atrebatens. quo tempore adhuc Artesij ad Parisiensem curiam appellabant. vtriusque rei probationi clarissimæ sunt quæ subiungam, Remundi, & Monstreleti verbis.

[1] sic vocatur in Bulla Calisti III. apud Belleforest. fol. 386. pag. 2.
[2] ib. fol. 346.
[3] fol. 391.
[4] lib. 5. sect. 12
[5] sect. vlt.

Extractum ex libro Viri Clariss. Florimundi de Remundis Consiliarij Regij in Senatu Burdegalensi, cuius libri hæc est Epithesis & inscriptio, *l'Antechrist. cap. 7. num. 5.*

Tous ceux qui ont laissé quelques marques du temps que l'Antechrist doit arriuer, escriuēt que la sorcelerie sera lors espādue par tout: eust elle iamais tāt de vogue qu'en ce malheureux siecle icy? les sellettes de nostre Parlement en sont toutes noircies. Il n'en y

à pas assez pour les ouir. Nos Conciergeries regorgent, & ne se passe iour que nos iugemens n'en soyent ensanglantez, & que nous ne reuenions tristes en nos maisons espouuentez des choses hideuses, & effroyables qu'elles confessent. Et le diable est si bon maistre, que nous n'en pouuons enuoyer si grand nõbre au feu que de leurs cendres il n'en renaisse de nouueau d'autres. Ie me contenteray de ceste Histoire prodigieuse, aduenue l'annee 1594. laquelle surmonte toutes celles que Bodin en a remarquees dans sa Demonomanie: voila pourquoy i'en ay voulu faire le recit particulier.

Vne ieune femme, nommée Ieanne Bosdeau, appellante du Iuge ordinaire de la Chastellenie de Sallignac en Lymosin, qui l'auoit condamnee à la mort, estant ouye en la chambre criminelle, sans peine ne tourment, confessa (comme elle auoit faict pardeuant le Iuge:) Qu'en son ieune aage vn Italien l'auoit desbauchée & amenée la veille de S. Iean sur la minuict dans vn champ, où il fit auec vne verge de bouis vn grand cerne, marmotãt quelques paroles, qu'il lisoit dans vn liure noir. Surquoy suruint, vn bouc grand & cornu, tout noir, accompagné de deux femmes, & tout aussi tost vn homme habillé en prestre. Le bouc s'estant enquis de l'Italien qui estoit ceste fille, & luy ayant respondu, qu'il l'auoit amenee pour estre des siennes, il luy fit faire le signe de la croix de la main gauche, puis commanda à tous de le venir saluer. Ce qu'ilz firent luy baisant le derrier.

Ce bouc auoit entre les deux cornes vne chandelle noire allumee à laquelle les autres alloyent allumer les leurs. Et lors qu'ils l'adoroyent on iettoit dans vn bassin de l'argent. Ceste femme s'estant depuis retrouuee au mesme lieu, le bouc luy demanda vn bouquet de ses cheueux, lesquels l'Italien coupa, & les luy bailla. Le bouc l'ayant retiree à part, la coucha dans le bois, & la cognut charnellement, à quoy elle prennoit vn extreme deplaisir, souffroit beaucoup de douleurs, sentant la semence aussi froide que glace.

Tous les mecredis & vendredis de chasque mois le chapitre general se tenoit au Puy de Dome, où elle s'estoit trouuee vne infinité de fois, auec plus de soixante autres personnes, tous lesquels portoyent vne chandelle noire, qu'ils allumoyent à celle que le bouc auoit entre ses cornes, à laquelle il auoit donné le feu, le tirant au dessoubs de sa queuë. Apres cela tous se mettoyent en dance en rond, le dos tourné l'vn à l'autre. En ceste assemblee on disoit la messe à leur mode tournant le dos à l'autel. Celuy qui faisoit l'office, (qu'elle nomma) estoit reuestu d'vne chappe noire sans croix, esleuant vne tranche ou rond de raue teinte en noir, au lieu de l'hostie, criant tous lors de l'eleuation, Maistre, ayde nous. On mettoit de l'eau dans le calice au lieu de vin, & pour faire l'eau beniste, le bouc pissoit dans vn trou à terre, & celuy qui faisoit l'office en arrousoit les assistans auec vn asperges noir.

En ceste assemblee on distribuoit les mestiers de sorcellerie, & chascun rendoit compte de ce qu'il auoit faict, les estats estoyent pour empoisonner, ensorceler, lier, guerir maladies auec charmes, faire perdre les fruicts de la terre, & telles autres meschancetez, ceste miserable confessa tout cela, auec vne merueilleuse franchise & naifueté: car pour vne femme rustique elle auoit bon esprit, persistans tousiours mesmes dans le feu, auquel par arrest elle fust condamnee, Beza n'estoit pas bien informé, lors qu'en sa chaire il taxa n'aguerres nostre Parlement d'Incredulité, & de peu de foy par ce, disoit il (& cecy tiens ie d'vn Gentil-homme d'honneur, qui l'ouyt) que nous n'osions, condamner les sorcieres à la mort, nos Registres tesmoignent le contraire.

Aliud ex lib. 2. Historiarum D. Enguerran de Monstrelet.

En ceste annee (1459.) en la ville d'Arras, ou Pays d'Artois, aduint vn terrible cas & pitoyable, que lon nommoit Vaudoisie ne sçay pourquoy: mais lon disoit que ce estoyẽt aucunes

aucunes gens hõmes & fẽmes, qui de nuict se transportoyẽt par vertu du diable des places, où ils estoyent, & soubdainement se trouuoyent en aucuns lieux arriere des gens, & bois, ou es desers, la où ils se trouuoyent en tresgrand nombre hommes & femmes: & trouuoyent illec vn diable en forme d'homme, duquel ils ne veoyent iamais le visage, & ce diable leur lisoit, ou disoit ses cõmandemens, & ordonnances, & comment & par quelle maniere ils le deuoyent adorer, & seruir, puis faisoit par chacun deux, baiser son derriere, & puis il bailloit à chacun vn peu d'argent, & finablement leur administroit vins, & viandes en grand largesse, dont ils se repaisoyent: & puis tout à coup chacun prenoit sa chacune: & en ce point s'estaindroit la lumiere & cognoissoyent l'vn l'autre charnellement: & ce fait, tout soubdainement se trouuoit chacun en sa place, dont ils estoyent partis premierement.

Pour ceste folie furent prins & emprisonnez plusieurs notables gẽs de la dicte ville d'Arras, & autres moindres gens, femmes folieuses & autres: & furent tellement gehenez & si terriblement tormentez, que les vns confesserent le cas leur estre tout ainsi aduenu, comme dit est: & outre plus confesserent auoir veu & cogneu en leur assemblée plusieurs gens notables, Prelats, Seigneurs, & autres Gouuerneurs de Baillages, & de villes: voire tels selõ commune renommée, que les examinateurs & les Iuges leur nommoyent, & mettoyent en bouche: si que par force de peines, & de tormens ils les accusoyent, & disoyent que voirement ils les y auoyent veuz. Et les aucuns ainsi nommez, estoyent tantost apres prins, & emprisonnez & mis à torture, tant & si treslonguement, & par tant de fois que confesser le leur conuenoit, & furent ceux cy qui estoyent des moindres gens executez, & bruslez inhumainement, aucuns autres plus riches & plus puissans, se rachepterent par force d'argent, pour euiter les peines, & les hontes que l'on leur faisoit. Et de tels y eust des plus grans, qui furent preschez & seduits par les Examinateurs, qui leur donnoyent à entendre & leur promettoyent s'ils confessoyent le cas, qu'ils ne perdroyent ne corps ne biens. Tels y eust qui souffrirent en merueilleuse patience, & constance les peines & les tormens, mais ne voulurent rien confesser à leur preiudice, trop bien donnerent argent largement aux Iuges, & à ceux, qui les pouuoyent releuer de leurs peines: autres y eust qui se absenterent & vuyderent du Pays, & prouuerent leur innocence, si qu'ils demeurerẽt paisibles, Et ne faict icy a taire ce que plusieurs gẽs de bien cogneurent assez, que ceste maniere de accusation fut vne chose cõtrouuee par aucunes mauuaises personnes, pour greuer & destruire, ou deshonorer par ardeur de conuoitise aucunes notables personnes, que ceux hayoyẽt de vielle haine: & que malicieusement ils firent prendre meschantes gens tout premierement ausquels ils faisoyent par force de peine & de tourmens, nommer aucunes notables gens, tels que l'on leur mettoit à la bouche: lesquels ainsi accusez estoyent prins & tourmentez, comme dit est, qui fust pour veoir au iugement de toutes gens de bien vne chose moult peruerse & inhumaine au grand deshonneur de ceux qui en furent notez, & au transgrand peril des ames de ceux, qui par tels moyens vouloyent deshonnorer gens de bien: & a tant fin de ceste matiere.

Ad hanc narrationem Monstreleti respexit Francisc. Balduinus Attrebas *Comment. in titu. 18. lib. 4. Instit. Iustiniani, fol. 774.* his verbis: *sed quo grauius & ab hominis ingenio magis alienum est hoc malum, eo maior adhibenda est cautio, ne quis eius prætextu ab aduersariis temere obruatur. Facilè enim hic quiduis confingere potest ingeniosa simultas, vt & multitudinem credulam statim commoueat, & attonitos iudices irritet aduersus eum, quem cum dæmonibus rem habere mentietur. Ante annos sexaginta sensit infælix nostra patria, magno suo malo huiusce generis calumnias, Magna erat Valdensium mentio, quos aduersariis iactabant nescio quid commercij habere cum immundis spiritibus. Huius criminis prætextu optimi quique statim opprimebantur. Sed tandem Parisiensis Senatus causa cognita, vidit meras esse sycophantias: infælices reos liberauit, improbos sycophantas cum iniquis iudicibus damnauit. Exstátque adhuc eius hac de re memorabile arrestum editum vicesimo die mensis: Maij. anno 1491.*] Ita Francisc. Balduinus,

duinus, & fieri poteſt, vt in Atrebatenſium iudicum proceſſu iudiciario odij, calumniæ, crudelitatis, aut præcipitationis indicia nonnulla repererint: propter quæ malè iudicatum, ritè verò prouocatum, ſententiam emendantes, Patres, Pariſienſes pronunciarint. Et ideò non tam declararint Arreſto ſuo, hæc quæ magis attribuuntur, & propria confeſſione illorum confirmantur, etiam ceſſante omni Quæſtionum timore, inania & deluſarum mentium eſſe (quæ declaratio temeritatis pleniſſima foret) quàm Iudices illos, à quibus appellatum, improbè & vi innocentiam oppreſſiſſe. De VValdenſium quidem ſecta (quorum Albigenſes ex ſtirpe fruticarunt) graues ſcriptores teſtantur, non immunem à faſcinariorum hæreſi & crimine peſſimo illam fuiſſe, & nomen Gallicum faſcinariis commune confirmat. Sed Balduinus ex Meiero ſumpſerat, qui ex Monſtreleto fermè verbotenùs in hunc modum: *Anno 1459. Atrebati horrendum quid contigiſſe legimus. Complures fuiſſe inhumaniter igne crematos, qui de nocte occultas coitiones habuere cum diabolo: vnde magnam accepere pecuniam. Vbi primarij mulieréſque complures indiciis crematorum deprehenſi, pars capti & ſæuiſſimis tormentis admoti, alij vi pecuniæ redempti, nonnulli ſolum verterunt, quidam verò adeò in pœnis conſtantes fuerunt, vt nihil confiterentur. Fuiſſe referuntur quidam ex iudicibus adeò deteſtabiles, vt quoſdam ſibi inimicos indicari curauerint, tanquam conſcios, reis in tormentis ad hoc coactis. Addunt in nocturnis illis conuentibus, ex omni ordine ſtatuq́; mortalium viros mulieréſque interfuiſſe, eóſque ibi diabolum in * humanam effigiem transformatum adoraſſe: cuius tamen nunquam videbant faciem. In illius verba mandatáque iuraſſe. Conuiuio ab illo parato largiter epulatos, inde exſtincto omni lumine quemq́; cum ſibi proximè oblata promiſcuè concubuiſſe, ſine ope diabolica in ſua vnde exierant loca reſtitutos.*] Hæc ille: arbitror in verbis vltimis negatiuam deeſſe, *non ſine ope diabol.* Sanè ex Meiero patet, non opinionem conuelli de maleficiorum ſolitis ſceleribus, ſed iudicum iſtorum crudelitatem & iniuſtitiam auaritiámque damnari: atque hoc arreſti Pariſienſis eſſe fundamentum. Quæſo nónne Pariſienſe Parlamentum iniuſtè iudicaſſet, niſi talium Iudicum vel Tyrannorum potiùs decreta reſcidiſſet? Nam de quæſtione noſtra, poſsíntne perfici à Lamiis opera dæmonum ea, quæ ſolitæ ſunt fateri? id non à Iuriſconſultis, ſed à Theologis: non à ſæcularibus ſubſelliis, ſed ab Eccleſiaſticis Tribunalibus fuit decidendum. Habetis ea de re apud Ioan. Gerſonem Pariſ. Cancellarium, almæ Theologicæ Pariſiorum facultatis articulos, eruditione & veritate plenos, nobis fauentes. Accipite & aliud grauiſſimum Curiæ Spiritualis Treuerorum iudicium.

* non ſemper ergo in hircinam.

Denique quia mentio à me facta ſup. ſect. 4. indicio 2. Loſei Callidij, qui librum in Lamiarum Patrocinium conſcriptum, mille machinis conatus fuit in publicum protrudere, & metuunt nonnulli, ne tandem cacodæmon aliquis id perficiat: duxi pro antidoto PALINODIAM eius aſcribendam, cuius authenticum & originale (vt vocant) exemplum eſt penes pium & honeſtiſſimum virum, I.V. Licent. Ioannem Baxium (cuius ſtudium atque zelus contra nefariam hanc hæreſim Deum aliquando remuneratorem experietur) ab eo acceptum tranſſumptum fidi Notarij manu eſt huiuſmodi.

Ego *Cornelius Loſeus Callidius* Goudæ oppido Hollandiæ natus, nunc ob tractatus aliquot, *de vera & falſa Magia*, ſine ſcitu & permiſſione ſuperiorum huius loci, temerè & præſumptuosè ſcriptos, à me communicatos, deinde ad imprimendum Coloniam miſſos: in *Imperiali Monaſterio S. Maximini propè Treuiros*, ex mandato Reuerend. ac Illuſtriſſ. Domini Nuncij Apoſtolici, Domini *Octauij Tricaricenſi Epiſcopi*, arreſtatus, atque detentus: cùm certò ſim informatus in ſupradictis libris, nécnon in Epiſtolis, quibuſdam meis, eadem de re ad

clerum

clerum & Senatum Treuirensem, alióſque clam miſſis (ad impediendum executionem Iuſtitiæ contra magos & veneficas) contineri multos articulos: qui non ſolum erronei ſunt & ſcandaloſi, ſed etiam ſuſpecti de hæreſi, criménque læſæ Maieſtatis ſapiant: vtpote ſeditioſi & temerarij, contra communem Doctorum Theologorum ſententiam, deciſiones ac bullas ſummorum Pontificum, contra praxim & ſtatuta legéſque magiſtratuum ac iudiciorum, tum huius Archidiocæſis, tum aliarū Prouinciarum & Principatuum: idcirco eoſdē articulos, prout ordine hic ſubnectuntur, reuoco, damno, reiicio, & pro non dictis atque aſſertis à me haberi volo.

1. Imprimis reuoco, damno, reiicio ac improbo (quod ſæpè ſcriptis verbíſque pertinaciter apud multos aſſerui, quódque tanquam huius diſputationis meæ caput ac palmarium eſſe volui) nimirum phantaſticam eſſe, & tanquam ſuperſtitionem vanam pro figmentis habendam, quæ de corporali magorum & ſagarum euectione ſiue tranſlatione ſcribuntur: tum quod hæreticam prauitatem prorſus ſuboleat: tum quod ſeditionibus hæc opinio admixta, proindéque læſæ Maieſtatis crimen ſapiat.

2. Nam (quod ſecundo loco reuoco) miſſis ad diuerſos clam litteris, contra magiſtratum pertinaciter abſque ſolidis rationibus diuulgaui, curſum magicum falſum eſſe & imaginarium: aſſerendo inſuper torturæ acerbitate miſeras cogi ea fateri, quæ nunquam fecerunt, dura laniena ſanguinem innoxium fundi, noua alchimia ex humano ſanguine aurum & argentum elici.

3. Ex quibus & id genus aliis, partim in vulgus per priuata colloquia, partim diuerſis ad vtrumque magiſtratum datis epiſtolis, ſuperiores ac Iudices apud ſubditos Tyrannidis notaui.

4. Et conſequentur cùm Reuerendiſſimus & Illuſtriſſimus Archiepiſcopus & Princeps Elector Treuir. non ſolùm magos & ſagas in ſua dioceſi ſuppliciis dignis affici ſinat: ſed etiam leges de ordine ſumptibúſque iudiciariis maleficarum ediderit: inconſulta temeritate præfatum Electorem Treuirenſem Tyrannidis tacitè inſimulaui.

5. Reuoco præterea ac damno concluſiones haſce meas; non eſſe maleficos, qui Deo abrenuncient, dæmoni cultum exhibeant, tempeſtates inducant opera diaboli, & ſimilia opera perpetrant: ſed omnia eſſe ſomnia.

6. Adhæc magiam non dici maleficium, nec magos maleficos, & locum *Exod.* XXII. (MALEFICOS NON PATIERIS VIVERE) intelligi de iis, qui veneno naturaliter applicato occidant.

7. Pactum nullum eſſe, nec exiſtere poſſe inter dæmonem & hominem.

8. Dæmones non aſſumere corpora.

9. Vitam *Hilarion.* à *D. Hieron.* ſcriptam non eſſe authenticam.

10. nullum concubitum dæmonis cum homine.

11. Nec dæmones nec magos poſſe tempeſtates, pluuias, grandinem &c. ciere, & mera eſſe ſomnia, quæ de his dicuntur.

12. Spiritus & formam à materia ſeparatam poſſe videri ab homine.

13. Temerarium eſſe adfirmare, quod quidquid dæmones poſſunt etiam magi poſſint eorum opera.

14. Sententiam illam, quod dæmon ſuperior inferiorem poſſit expellere, eſſe erroneam, & inferre iniuriam CHRISTO. Luc. XI.

15. Pontifices in ſuis bullis non dicere, quod Magi & Malefici talia opera (vt ſupradictum eſt) perpetrent.

16. Pontifices Romanos dediſſe facultatem inquirendi in maleficos: ne ſi contra

si contra fecissent, ficte magiæ insimularentur, quemadmodum antecessores eorum aliquot verè magiæ fuerunt insimulati.

Has omnes & singulas assertiones cum plurimis calumniis, mendaciis & sycophantiis, in magistratus tam sæculares quam Ecclesiasticos, petulanter & inuerecundè, falsóque profusis; quibus scripta mea de magicis scatent: expressè, scienterque condemno, reuoco, atque reiicio: veniam de commissis à Deo & superioribus obnixè petens, & sanctè promittens, quod in posterum nihil horum docebo, promulgabo, defendam, vel asseram, nec verbo, nec scriptis, per me vel alios, quocúmque locorum me venire contigerit. Si contra fecero, subiicio me, exinde prout ex nunc, omnibus pœnis iuris contra relapsos hæreticos refractarios, seditiosos, reos læsæ Maiestatis, iniuriosos, sycophantas publicè conuictos, nec non & in periuros statutas. Submitto me quoque correctioni arbitrariæ, tam Archiepiscopi Treuirensis, quàm aliorum quorumcúnque magistratuum, se quibus me degere contigerit, quique de meo relapsu & violata fide certiores facti fuerint, vt me pro meritis puniant in honore ac fama, bonis ac corpore.

In quorum omnium fidem hanc meam præfatorum articulorum reuocationem propria manu subscripsi, in præsentia Notarij & testium.

Sic subscriptum,

CORNELIVS LOOSEVS CALLIDIVS.

Et denuo subscriptum.

Acta sunt hæc *in Imperiali Monasterij S. Maximini* extra prope Treuirim *in Stuba Abbatiali*, idem coram Reuerendissimo, Reuerendis, Venerabilibus & eximiis Dominus, Domino *Petro Binsfeldio* Episcopo Azotensi, Reuerendissimi Archiepiscopi Treuir. Domini nostri clementiss. in spiritualibus Vicario generali, & *Reinero* dicti Monasterij Abbate, *Bartholomeo Bodegenio* Delpho I. V. L. Curiæ Ecclesiasticæ Treuir. Officiali *Georgio Helffensterio* SS. Theologiæ Doct. Ecclesiæ Collegiatæ S. Simeonis, in ciuitate Treuiren. Decano, & *Ioanne Golmanno* I.V. Doctore, dictæ Ecclesiæ Canonico, & curiæ Treuir. sigillifero &c: *sub anno Domini* 1592. *more Treuir. die Lunæ* 15. *mensis Martij* in præsentia mei Notarij infrascripti, & honestorum *Nicolai Dolert, & Danielis Maier* Reuerendi Domini Abbatis respectiuè secretarij & scribæ, testium ad hoc specialiter vocatorum & rogatorum.

Subscriptum

ADAMVS HÆC Tectorius, Notarius

Et inferius,

Collatum cum suo originali repertum concordari per me infrascriptum Secretarium oppidi Antuerpiensis.

G. KIEFFEL.

Habetis integram PALINODIAM: postea tamen iterum Bruxellæ vicepastorem agens in Ecclesia S. Mariæ de Capella, accusatus fuit de relapsu, & post diuturnum carcerem dimissus, & (vt pertinacem dementiam intelligas) tertiam accusationem, denuò suspectus, morte præreptus, euasit, sed (quod dolendum) non paucos, homines tamen Physiologiæ & Theologiæ solidæ, non satis gnaros, stoliditatis huius reliquit sectatores. Qui vtinam saperent, & quam temerarium atque noxium sit, Ecclesiæ iudicio, vnius VVieri hæretici deliria præferre, tandem seriò intelligerent,

SVMMA

MAGICAR. DISQVISITION.

QVI EST,

DE OFFICIO CONFESSARII.

onis confringendis. de Sereni Abacadabra. de sale profano. de loci mutatione. de nominis mutatione contra Laur. Ananiam.

De precario vel furto sublatis rebus ex malefici domo. de crepidis, laciniјs &c. de canibus, equis, stricti gladij vibratione.

Virgilij locus & exempla varia. De circuli circumductione.

Superstitio opinari non futura remedia, C si priùs confessarius vel medicus fuerit adhibitus.

An debeat malefica prius libertati restitui. De scopis in ostio ponendis. de acubus aut crinibus in ollam coniiciendis.

De cogendis sagis per minas, vim, & verbera. Quod soleant in alios sortem transferre, probatur exemplis. Euripidis & Senecæ loca Remedium quoddam Salisberiensis. & alia Sacrilega, vt de plumbo, verbena columbo.

Semper dæmon in his lucratur, & quo- D modo. Exemplis probatur translatio mali in alios.

Interdum futilibus planè dæmonem cooperari. probatur exemplo studiosi & vetulæ. Examinata quædam dicta Cardinalis Cusani.

Quæst. II. An liceat remedium petere à maleficis.

Quod non liceat iure ciuili maleficijs vti E in bonum finem, contra multos. Leonis Imp. Constitutio, qua abrogata lex Constantini. eadem explicata. Ecclesiastica lege idem prohibitũ esse Locus ad Rom. 3. vers. 8.

Non posse cogi maleficas vt benedicant. F Et de hac benedictione inquisitum. Articulus Parisiensis. dictum impium Paracelsi. Remigij sententia reiecta.

An liceat tollere maleficium per res superstitiosas? An liceat per vana remedia tollere? Discutitur exemplum Sum. Rosellæ.

Contra Aureolum non licere à malefico G parato petere vt maleficum tollat maleficio? Exemplum Nideri. Soluuntur argumenta Remigij. Explicantur l. nullus. C. de malefic. & locus Photij in Nomocanone. Potest maleficus induci vt per modum licitum tollat maleficium. Et induci potest tam precibus quam coactione, contra Remigium. & examinatur dictum Brianzoni, quod liceat hoc petere ab ipso Diabolo. An liceat petere vt tollat ab alio, quam ab auctoremet maleficij, Quid quando dubito an sit sublaturus per maleficum?

Praxis qua in hac re vsus B. Theodorus. H Quibus verberibus cogere liceat? Quando sit necessaria cautela Caietani? Exẽplum S. Godoleuæ, quæ vsa hac cautela.

Alia cautela noua petere quo vsurus sit remedio? Praxis & vsus huius cautelæ.

Quæst. III. An liceat maleficium destruere, vt, eo destructo, seu sublato signo, Diabolus nocere designat?

De his signis, qualia esse soleant: exem- I plum de sera clausa. Status quæstionis.

Argumenta sententiæ negatiuæ (Non licere) Ioannis Hesselij.

Sententia communis affirmatiua (licere) K explicatur, & fusè probatur. Auctores huius sententiæ, qui & quales.

Exempla eorum, qui hac vsi. Examinan- L tur singuli actus, qui possunt interuenire.

Dissoluuntur argumenta omnia primæ M sententiæ. Quem effectum à dæmone liceat exspectare? Quomodo quis vetetur declinare ad Magos? Quod teneantur malefici signum positum tollere? Aliquando non absoluendus nisi faciat.

De sagarum depilatione. Quomodo intelligendum dictum IESV CHRISTI? hoc genus non eiicitur, nisi in oratione & ieiunio. De exemplo S. Hilarionis. Explica. ca. si per sortiarias. 33. quæst. 1. Quomodo Diabolus est alligatus signis?

Sect. II. De remediis naturalibus contra maleficia.

§. 1. De remediis plurisq; N. L. vt de baa- N ras. de hyperico. de thapsia, rhamno, spina, verbasco & simil.

De remediis ex lupi corpore. item ex hyena, ex catulo nigro. ex dromada, ex mustela. ex Leone, ex pardo. ex asino siuestri, domesti

domesticóque.ex aliis ex hydragyro.ex adamante. ex Chrysolito. ex corallio. ex gagate.ex iaspide.ex onyche.ex sardio.ex Cameleonte. ex asino. Quomodo. hæc possint prodesse ex sententia Theologorum.

Quando maleficia naturalibus remedijs tolli posint,quando non posint? Explicat. cap vlt.26.q.7.

§.2.de signis seu indiciis maleficis

§.3.de remediis medicorum præcepta.

Sect.III.*de remediis supranaturalibus, diuinis,seu Ecclesiasticis.*

Primum vera & viua fides.obseruatio O *mandatorum Dei.Exempla Petri Iudicis,D. Antonij fœmina Christianæ apud Epiphan.& alterius in vita S.Cipriani, & alia quædam.*

2.*Legitimus in Ecclesia Catholica Sacra-*P *mentorum vsus.*

De Baptismo,*Exempla Tyridatis Armeniæ Regis. item aliud de Chami Regis Tartarorum filiolo.*

De confirmatione. *Ex Lactantio pro-* Q *batur,& exemplo Iuliani apostatæ apud Prudentium.*

De confessione *seu exomologesi. variæ* R *narrantur exempla,Bedæ, Ioannis Diaconi,& Petri Cluniacensis,& Ioann.Cæsarij. Item ex Theodorico de Appoldia. Metaphraste,& Lisiardo.*

Nota autem hic duo exempla efficacia recitatæ Salutationis Angelicæ. Explicatum consilium B.Catharinæ Sueticæ.

De venerabilis Eucharistiæ vi *exem-* S *pla,vnum Eremitæ apud Casianũ Puella Arabæ apud B.Prosperũ. Vxoris cuiusdam à D. Bernardo.alterius similis nostro tempore in Picardia.alterius à S. Auxentio. item aliud in Indiis frequẽs. item in Galliis tempore Albigensium. item aliud in Teutonia (Et nota Lector Magica hæreticorum miracula.) Aliud simile ferè in Alpibus Rhetiis.item aliud de visione Prædicatorũ Neapoli in conuentu S. Dominici. & aliud S lemitanum recentius.necnon aliud D. Macarij.*

De missæ sacrificio. T

Exemplum Hesperij apud D. Augustinum. aliud D. Bernardi. aliud D. Theodori confessio sagarum,& ratio cur tam longas in Catholicorum templis ante meridiem moras trahant.

De oleo infirmorum. V

Exempla Sanctorum.
- *Sacerdotis apud Badam.*
- *Theodosij monachi.*
- *Launomari.*
- *Patheni.*
- *Auxentij Archimandritæ.*
- *Vuinvvaloci.*
- *Eutychij Patriarchæ.*
- *Paterni Abrincensis.*

3. De petendo Sanctorum hominum auxilio. X

Cur hoc remedium minus hodie frequens, quam olim? Erant diuersi exorcistæ, & isti Sancti. Exẽpla SS. Macarij vtriusque,Cuthberti,Rustici,Basilij, Paphnutij, Eugenij.Greg. Thaumaturgi. Paulli simplicis, Theodori, & Vrsmari.

4. De exorcismo Ecclesiastico. Y

Antiquitas ordinis exorcistarum. Ritus quidam veteres in exorcismo adhiberi soliti. Nomen dæmonis peti solebat;cibi soliti exorcisari.cauendum à ludicris sermonibus, probatum exemplo. Serium exemplum S.Vrsmari. in quo notandæ eadem ante octingentos annos, quæ nunc cerimoniæ. Exẽpla S. Adelelini,& S. Maurilij. Cur exorcismus aliquando sit irritus? Contra quæ veneficia non soleat prodesse, ex Testato.

5. De operibus satisfactorijs. Z

De eleemosina.de ieiunio,exempla S. Auxentij & S. Procopij.de Oratione. 1. de communi Ecclesiæ. 2. de priuata in his præcipua symbolũ Apostolicum & oratio Dominica.item Rosarium, & Litaniæ.

6. Imploratum nomen IESV Salua- AA toris, & CHRISTI, & Sanctorum.

Exempla & auctoritates Patrum remisiuè nomen MARIAE virginis.tria exempla. Auxilium Angeli Custodis. S.Gouladuch.

7. Signaculum Sanctæ Crucis. BB

Probatur testimoniis & exemplis plurimis

mis. quæ propter multitudinem hic in summario omittuntur.

Mos Sanctorum, tegendi miracula, additis aliquibus rebus naturalibus.

8. Sanctorum reliquiæ. CC

Probatur plurimis auctoritatibus. & exemplis, vt S. Philippi, S. Dympnæ in Brabantia, & plurimorum aliorum honorãdi Sancti peregrinationibus & donariis. Cauendum à superstitioso eorum cultu. quem odere, vt probatur exemplo quodam S. Glyceriæ.

9. De aqua benedicta. DD

Antiquitas huius ritus. Efficacitas probatur variis exemplis

Et præcipua quædam, contra spectrum Apameense. & contra aliud Tentaedium lapides iaciẽs. & D. Huberti. & c. Vvieri impudens siue mendacium, siue calumnia.

10. Res aliæ benedictæ ritu Catholico. EE

De agnis Dei. de cereis & sale benedicto. de pane benedicto. antiquitas ritus. exempla quædam.

11. Pia amuleta collo suspensa.

Quæ requirantur ne sint superstitiosa?

12. Pulsatio campanarum . FF

Experientia quotidiana. Exemplum mirabile ex Petro Cluniacensi. confessiones maleficarum.

Cauendum à duobus Lamiarum mendacijs vt illic. Refellitur vulgi opinio de campanarum baptismo. Hæreticorum stropha quotidiana.

Capitularis Caroli Magni locus explicatus. Benedictioni aliquando tributum nomen baptismi, vt apud Iuonem Carnutens.

Benedictionis Campanarum ritus defensus contra hæreticos.

De efficacitate earũ contra in dæmones quo hæc sit sita? Petri Mexiæ error. Cur hæc remedia non semper efficacia? GG

CAP. III. Quorumdam remediorum Ecclesiasticorum, contra calumnias hæreticorum: maximè Georg. Godelmanni defensio.

Quidam non Iurisconsulti sed rabulæ in cæremonias petulantes. A

Defensio exorcismi *Ecclesiæ Catholicæ. Ostenditur ineptia & imperitia aduersarij. Colliguntur multa eius mendacia. Ostenditur in exorcismo nihil magicum reperiri.* B

Singulatim omnes eius ritus probantur & explicantur.

Defensio salis benedicti. *mendacia aduersarij & fraus. Defensio* aquæ benedictæ. *Benedictiones herbarum. Noua iterum aduersarij mendacia.* C

Defensio Agnorum Dei, alia iterũ mendacia. Defenditur benedictio balsami & olei. Ineptia aduersarij formulam dicentis esse Magicam detegitur. D

Verbum exorciso, & vsu defenditur. Vsi eo Apostoli. Cur non Christus? baptismo peccata remitti.

Defenditur Extrema vnctio, & benedictio olei infirmorum. E

Smidelini & Lercheri vesana cnouicia

Ex antiquitate probantur benedictiones variarum rerum. herbarum seu fructuũ. Aqua benedictæ. Chrismatis. Panis & salis.

Quæ vis sit rerum Sacramentalium. F

Aliud iterum mendacium. Item alia & alia. G

Respondetur argumentis quibusdam Godelmanni. Ostenditur exorcistarum ordinem in Ecclesia olim fuisse. D. Clementis Rom. locus explicatus. H

Defenditur cultus Venerabilis Eucharistiæ, & in ea esse verũ corpus Saluatoris Nostri. Ostenditur nihil in consecratione nec cultu Magicum esse. I

Cõtra Iose. Scaligerum defenditur, opera D. Dionysio. Areopagitæ ascripta nõ esse Pseudepigrapha. Superbia eius ante oculos ponitur ipsiusmet verbis, & monetur resipiscere, seque deinceps gerere modestiùs, & sapere humiliùs. K

Monita quædam pro Confessariis & pœnitentibus. L

MARTI

MARTINI DELRIO SOCIETATIS IESV PRESBYTERI,

DISQVISITIONVM MAGICARVM. LIBBER VI.

Qvi est,

DE OFFICIO CONFESSARII.

Qvum duplicem personam gerat confessarius, iudicis & medici; facilè intelligitur vtriusque munere fungi debere. Iudicis quidem personam sustinet, quando confessiones excipit, tantùm: tum enim Dei vices gerit in ligando & absoluendo: Medici gerit non tum solummodò, sed etiam extra tribunal illud poli, quando consulitur: idque vel à reis, vel à læsis, vel à iustitiæ exsecutoribus; & administris, vel denique ab aliis quibuslibet. De duplici hoc officio nunc nobis agendum.

CAPVT .

De officio confessarij, qua iudex est.

AD iudicem pertinet nosse delicta, & de illis in foro suo iudicare. vt ea cognoscat iudex: opere pretium fuerit principio hic quasi in tabella seu breuiculo, ante oculos ponere, quæ in quinq; præcedentibus libris peccata, seu delicta, noster iudex debeat animaduertere, & explorare: vt, cum necesse, reum iuuet interrogando.

SECTIO I.

EX *Primi* itaque *libri Proloquio*, discet: licere examinare hæreticos, an sint etiam magi seu malefici.

Ex 1. & 2. cap. discet, discernere superstitionis & Magiæ species.

Ex c. 3. discet.
- qui libri ratione magiæ prohibiti sunt
- *q.* 1. quantum astrorum influxui citra errorem possit tribui?
- *q.* 2. vitare errores malè Christianorum circa complexionis temperamentum.
- *q.* 3. errores vitare circa vim imaginandi.
- *q.* 4. Quid sentiendum de sanatione per aspectum, contactum, vocem. de salutatoribus, de gentilibus S. Pauli & S. Catarinæ, & similibus circumforaneis, & de curationibus militaribus &c. & quæ in hac re peccata interuenire soleant?

Ex c.4. diſcet in
- *Princ.* quæ peccata occurrant in Magia naturali & artificiali.
- *q.1.* Peccata ſigillorum & caracterum magicorum.
- *q.2.* magorum fraudes de Numeris, & quid tribuendum illis?
- *q.3.* Quomodo peccetur credulitate & vſu incantationum?

Ex c. 5. diſcet.
- *q.4.* Quæ amuleta ſeu periapta licita, quæ non?
- Quæ in pirotechnia ſeu alchimia peccata reperiantur, & quo ſe pacto cum alchimicis confeſſarius gerere, & quæ illos debeat interrogare? q.3. & 4.

Ex libro Secundo diſcitur de quibus Magi ſint examinandi

1. De artis auctore, & efficiente cauſa quid ſentiant? *vt habes. q.2.*

2. quos habeant libros? iuxta *q.3.*

3. circa pactum, quas illi adhibuerint ſollemnitates? *iuxta q.4. præcipuè littera E.* & hic an ſint rebaptizati &c.

4. circa affectus, an eos ediderint pręſtigiatorios? quia hoc eſt mendacium. *vide q.6. & 8.*

5. An putauerint diabolum vera miracula facere poſſe? quia eſt error. *vide q.7.*

6. an imagines ſacras inhonorarint, conſpuendo, verberando, trahendo, mergendóue? *vt q.11.*

7. an alteri pauperiem fecerint, vel damnum dederint in bonis fortunæ? *d. q.11. & 12.*

8. an theſauros arte magica quæſierint, aut aliter diuitias, honores, vel victoriam à dæmone expetierint? *d. q.12.*

9. an incantarint animalia & quomodo? *q.13.*

10. an cum beſtiis rem habuerint? iuxta *q.14.*

11. an cum dæmone corpus miſcuerint, & quomodo? *q.15.*

12. an ad conuentus iuerint, & ibi fecerint, quæ fieri ſolere narrantur? *q.16.* vbi & illud notandum aliquando non cum dæmonibus, ſed exſtincto lumine, promiſcuè cum quouis vel quauis oblatis proximis ſibi concubuerint; quod de Lamiis & maleficis Attrebatenſibus anno 1459. narrat Meierus in Annal. Flandriæ, & de aliis alij.

13. Quoad lycanthropos, examinandi, an ſibi dumtaxat tales videbantur, an etiam aliis? quia ſecundo caſu adeſt ſemper pactum. *iuxta q.18.*

14. an aliquibus vſi contra vulnera ac tormenta? & quibus? *q.21.*

15. an conati animas euocare? an conuenerint de apparendo poſt mortem? *vide q.26.*

16. an finxerint ſpectra? *q.27.*

17. an ſpectris cultum aliquem exhibuerint, & quem, & qualibus? an pacti cum illis aliquid fuerint, an familiaria colloquia ſuperflua cum his habuerint? iux. *q. 28.*

18. an procurauerint ſpectrorum apparitionem? *q. 29.*

19. an exorciſmis vetitis vſus? quę adhibuerit, & quam adhibitorum vim eſſe putarit? an habuerit dæmonem incluſum, vel includere ſit conatus? an paredrum habuerit, & ſub quo pacto, quamdiu, ad quid &c. *q.30.*

Ex libro Tertio

1. interrogent, quæ ſint inſtrumenta quibus vſæ? nam grauius ſubeſt peccatum vnguentis; eò quod ſolet præcedere anthropofagia & infanticiduim *vide q.1.*

2. an

2.an somnificum maleficium intulerint naturali medicamento, an verò accesserit sepulcri violatio,& cadaueris iniuria?& quem in finem?*q*.2.

3. quibus philtris vsæ.an miscuerint sacramenta,aut alias res sacratas, & quas?*q*.3.*sect*.2.

4.an sic aliquem egerint in amentiam,occiderint,læserint?*d.sect*.2.

5.an contra philtrum sint vsi remediis illicitis?an capti illicito amore,fecerint quæ ex sua parte necessaria?*d.q*. 3.*sect*. 3.item quæ consilia dare possit tali amore irretitis?*ibid*.

6.ob quam causam philtrum præbuerit; cælebs,an vt matrimonio iungeretur: coniugata, an vt amorem mariti recuperaret; vtrique,an ad libidinem illicitam?*q*.3.*sect*.2.an odij vel obliuionis maleficio vsus?item an incendij? *sect. pen. & vlt*.

7.quid existimarit de fascinatione,&an aliquam fascinarint:quibus vsi remediis vel antidotis contra fascinationem?*q*.4.*sect*.1.

8.an cadauera laniarint,& quæ damna venenis intulerint? quo pacto illa dmna viuentibus dederin t? item an aliquid defoderint, cui sola remotione queat occurri.*d.q*.3.*sect*.2.

9.*In sect*.3.notet confessarius singula, vt norit distinguere in aborsu, an nocuerint iam viuo,an antè animationem?item an sic distenderint prægnantem vera,an simulata prægnatione?quia priore casu accedit prolis periculum. item quoties hæc facta: denique in 3.casu, an propter hanc desiccationem,fœtus fame perierit,& quot &c.

10. Attendat qui homicidæ sint excommunicati? *Sect*.4. Interroget an sagittariam exercuerit magus?an huiusmodi imagines confecerint, an baptizarint:& in quarum personarum interitum?

11.*Sect*.5.*&* 6. quos animi,corporísue morbos intulerint?

12.*Sect*.7.an aliquos deuouerint?& qua imprecationis formula?

13.*Sect*.8.an maleficiarint aliquem ligaminibus,&ad quod tempus?item an ad euitandum vel sanandum illud, aliquid superstitionis adhibuerinr.

14.*Ex q*.5. discet habere rationem personarum,quibus nocitum fuit.hinc enim atrocitas peccati crescit.nam cæteris paribus contra publicam personam peccatur grauius, quàm contra priuatam: atrocissimum quoque est omnium, necare infantulos nondum baptizatos.

Ex *q*.6.*&* 7.discet ob quæ peccata maximè, quis tradatur maleficis puniendus;quibus etiam abstinendum sit iis,qui cupiunt esse tuti, vel liberari à maleficiis.

Ex q.8.poterit confessarius proponere miseriam maleficorum, & peccati enormitatem,

Ex libri verò huius parte posteriore:discere poterit.

1.Naturam vanæ obseruantiæ.*q*.1.*&* 3.

2.quando,&quale sit peccatum?*q*.2.

3.modos præcipuos vanæ obseruantiæ,& ex eorum similitudine,quando in hoc peccatum quis ruerit?*q*.4.*sect*.1.

4.de precibus & verbis sacræ scripturæ,de ieiuniis & aliis operibus bonis secundum se.*sect*.2.

5.de ligaturis & periammatis.*sect*.3.

6.de obseruatione omnium.*sect*.4.

7.de strenis initio anni.*sect*.5.

8.quando liceat obseruare dies quando non.*sect.6.*

9.quæ sint licita media sanandorum morborum, & quæ non, & de militari vulnerum curatione. *sect.*7.

10.fundamenta vanarum obseruationum quæ adhibentur ex S. S.&c. refutata.Quod est necessarium scitu, vt idiotis possit persuaderi, esse impia illa, quæ habent pro piis.*sect.*8.

De formula,si Deus incarnatus &c. Dæmonum ministerio an ad bonum liceat vti. De rythmo seu versu. De ritibus & cærimoniis quæ adhibitæ. De dubio in quo benignior sequenda sit interpretatio,tam de dubio personæ,quam rei,	Contra Felicem Malleolum Tigurinum.

11.Ex formulis positis *in sect.9* futurum ei non difficile, iudicium ferre; de cæteris, quæ sunt innumeræ,& in singulis locis diuersæ;sed in ipsa ratione formali superstitionis conueniunt.

Ex libro Quarto.

1.Discet naturam prophetiæ, & quando sit peccatum prophetæ, non credere inspirationi.*c.1.q.1.& 2.*

2.Quibus instructum esse oporteat ad dandum consilium in reuelationibus?qui abusus & errata hîc possint accidere ex parte confessarij; quæ ex parte habentis reuelationem?quomodo fraudes & peccata huiusmodi deprehendantur?de scrutanda intentione. *q. 3.*

3.Regulas discet ad cognoscendum quando peccent astrologi & similes diuinatores.quando sors,omen,vel signi petitio sit licita *c.2.q.3.*

4.Qualiter peccent diuinatione vtentes,& quæ excusent vel minuant peccatum.*q.4.*

5.Quale peccatum sit oracula dæmon consulere?*q.6.sect.1.*

6.In necromantia quibus vsę mediis seu instrumentis,quorum ratione potest accedere infanticidium,& similia peccata.*sect.2.*

7.*Ex seqq.sectionibus* discet species diuinationis cum pacto expresso.In specie quoque illarum vltima de oculi excussione, nota incidere in obligationem restituendi,ratione damni iniustè illati.

8.*in q.7.*discet varias species pacti impliciti; ex quibus poterit decidere casus similes, vt de saltantibus per pyras, de asseruantibus ἀμνίον, de ferentibus amethystum vt somnient,de offerentibus candelam S. Antonio vt furem indicet; & in quibusdam potest accedere obligatio famæ restituendæ, vt in Parthenomantia.

9.quomodo liceat niti omnibus prodigiis &portentis?quando peccetur in huiusmodi obseruandis?*sect.2.*

10.Quando sit sors diuinatoria & prohibita?maximè de illa quæ fit per inspectionem libri sacri.*sect.3.*

11.Ad naturam peccati huius intelligendam planè necessaria est.*sect.*4.

12.Discet peccata astrologorum, Genethliacorum, & cæterorum iudiciariorum etiam medicorum& chirurgorum.*c.3 q.1.*

13.Quæ liceat diuinare ex elementis & mixtis insensilibus, vt cometis, halonibus &c.quæ non?*q.2.*

14.Quid liceat medicis diuinare.*q 3.*

15.Quando peccent physionomi? *q.4.*

16.Quale peccatum sit chiromantia?*q.5.*

17. Quæ somnia licet obseruare & interpretationem quærere? *q.6.* In fine quæstionis habebit exemplum faciendæ in similibus disquisitionis.

18. Quæ occurrant hodie peccata in sorte diuisoria, & quibus casibus sit licita? *c.4.q.1.*

19. Quæ peccata contingant in contractu sortis, quem vocant ollæ seu Lotheriæ? quæ quoad venditorem, quæ quoad emptores, quæ quoad ministros seu assistentes, quæ quoad remp. vel Principem? *q.2.*

20. Quæ peccata sint canonicæ purgationis: an quis eam cum mendacio vsurpauit? *q.3.*

21. An vsus sit vulgaribus purgationibus, interroget; tam subeundo quam exigendo. Notet quæ dicta de prouocatione ad diuinum iudicium; quomodo in ea peccetur: item de duello publico & priuato propter adiunctam excommunicationem: & notet quæ ad explicationem censuræ illius hic addicta. *Sect. 1. & 2.*

22. De peccatis purgationum variarum per ignem *Sect 3.*

23. Peccata probationis aquæ frigidæ vel feruentis. *Sect.4.*

24. discet, cur & quomodo peccet iudex probatione illa vulgari, qua sagæ in aquam proiectæ creduntur supernatare: & quid respondendum nitentibus consuetudine seu corruptela quorundam iudicum. *q.5.*

25. Notet quæ hic dicuntur, vt cōmunia omnibus vulgaribus purgationibus.

26, Item notet, quæ de excusatione ex capite ignorantiæ aliquando iudices prætexunt; vt sciat quando bona intentio excusationem illis præbeat, quando verò non præbeat.

27. Item, quale sit peccatum error sine dolo?

28. Peccare iudices, qui, semota lege & ratione, arbitrij liberam plenitudinem sequuntur: & quo modo omnis iudex legi sit subiectus? *Sect.2. litt.1.*

29. Peccare quando canonibus non obtemperant; *sect.3.*

30. Quando liceat signum petere? & quæ fides requisita ad editionem miraculorum?

31 Quo modo peccet torquens vel damnans eum, cui hæc purgatio fuit adhibita? *d.Sect.3.*

32. De peccato purgandis per pondera & lancem. *q.6.*

33. De peccato purgandis per crucem,

34. Peccata in quibusdam aliis generibus, quæ rariora. *ibid.*

Ex libro Quinto discet.

1. Quando iudex peccet arbitrando temerè circa criminis grauitatem?

2. Quando peccet minuendo vel augendo pœnam legis?

3. Quem iuris ordinem contemnendo iudex peccet? *sect.1.*

4. Quomodo peccet in inquisitione? 1. circa corpus delicti. 2. ratione accusationis præcedentis 3. in forma inquisitionis. 4. quoad præcedentia indicia. 5. quoad famam præcedentem. 6. quoad absolutionem præcedentem. 7. quoad transactionem 8. quoad gratiam Principis. *Sect.2.*

5. Discet de indiciis, quæ vis præcipuorum? 2. quod iudex teneatur aliquando ad damnorum restitutionem, si non interrogauit de sociis. 3. quando propterea reo deneganda sit absolutio? 4. alia in hac re tam rei quam iudicis peccata. 5. peccata iudicis ex defectu indiciorum ad torturam sufficientium. 6. quomodo distinguenda iactantia à minis? 7. quod mens scrutanda in minantis æquiuoca locutione. *sect.3.*

6.*Sect*.4.docet vim minùs certorum indiciorum. 2. quod ex non impedito damno iudex teneatur restituere.3.Peccari.in sortiariorum defensione, fauore, patrocinio & occultatione.4.qui mortaliter peccent non defendendo.5.qui teneantur restituere.

7.discet multiplices abusus iudicum in receptione testium. *sect*.5.

8.Peccata accusatorum,& onus restituendi.*sect*.6.

9.varia peccata in reis comprehendendis, carcerandis, & postea ibi asseruandis.*sect*.7.

10.multa grauia peccata circa modum torturæ,in quantitate & qualitate.

11.quosdam ritus superstitiosos contra maleficium (vt vocant vulgo) Taciturnitatis.*sect*. 9.

12.peccare iudices qui mendacio dolóue reum decipiunt.*sect*.10,

13.quando iudex peccet condemnando reum ex sua confessione.*sect*.11.

14.Quomodo discernendæ; suspicio,opinio,& præsumptio.

15.Cui possit iniungi abiuratio, & quo pacto is ad eam inuitus adigi possit?*sect*. 12.

16.Varia in quibus iudices circa canonicam purgationem queant peccare.*sect*.13.

17.Quo modo iudex peccet, interdum etiam cum onere restituendi eo quod cùm deberet absolutè absoluere, tantùm absoluit reum à iudici instantia? *sect*.14.

18.Quo modo qualificanda sortilegia?item quę sint hæreticalia, quæ non? & proinde,quibus excommunicatio accedat?*sect*.15.

19.Quando iudex peccet in pœnæ irrogatione?*sect*.16.

20.Peccata quædam propria Sacerdotum & clericorum in hac materia,de quibus illis interrogandi *ibid*.

21.Quando iudex remittens pœnam teneatur ad restitutionem & peccet? *ibidem*

22.Peccatum legentium vel retinentium libros Magicos. *sect*.17.

23.An præbenda maleficis ad mortem damnatis Eucharistia;& vnctio, & quid in Eucharistia præbenda sit obseruandum.*sect*.18.

24.Peccétne iudex sepulturam denegando.*sect*.19

25.Peccatum eorum qui subministrant instrumenta necis, vt reus euadat pœnam publicam.*Ibidem*.

SECTIO II.

De Sigillo confessionis in hac materia.

HAnc sectionem addo propter quorumdam confessariorum simplicitatem, & quorumdam Iudicum[1] temeritatem atque malitiam; qui,quantum possunt, conantur ex confessariis,directè,indirectéue, tum ante Rei mortem,tum post eam,exsculpere,num reus fuerit peccati illius conscius. Adeò vt alicubi audiuerim solitos quodam loco confessarios à iudice post latam sententiam mortis in reum interrogari;sítne iustè damnatus reus nécne?&religiosos quosdam, eò quod hanc iudicum iniquam importunitatem,vt sacrilegam,graui oratione repressissent,inposterum ad reos audiendos vocari desiisse. Notandum primò sigillum confessionis vim æqualem habere in omni crimine etiam maximè enormis;vt in crimine læsæ Maiestatis humanæ,& hæresis;[1] vnde patet falsum & erroneum esse versiculum illum vulgarem;

Est heresis crimen,quod nec confessio celat.

[1] Gig. de cri.læs.Maiest. lib.2. rub. qui accusa.pos.qu 18.Anton.Gabriel.lib.7.cõcl. vlt nu. 17. Albertin. cognoscend. assertio.Cathol. q. 25. Scot. & Ric.in 4.d.21.

No tan

Notandum secundò, ex communi sententia seruandum sigillum, vt ante rei mortem, sic & eo mortuo. quia moriendo ius famæ suæ non amisit: nec confessio eius propterea minus confessio esse cœpit, quàm priùs. Notandum tertiò, Doctores quando concedunt veniam detegendi, seu narrandi aliqua accepta in confessione; nunquam loqui de expressione delicti in specie, vel personæ nominatione; sed omnes tantum agere, de quadam generali reuelatione delicti, sic facta, vt per eam nequeat ad personarum cognitionem deueniri [1]. Notandum 4. aliud esse si agatur de delicto committendo, aliud si de iam commisso.

D Quoad delictum commissum; in primis est sententia quorumdam, quæ communis videtur Canonistarum [2] posse Sacerdotem delictum iam commissum reuelare, quod non in Sacramento pœnitentiæ; sed extra illud, sub promissione secreti & sigilli confessionis accepit; immò, si in testem producatur, debere illud reuelare in iudicio; hæc sententia reiicitur ab illis [3], volentibus veram esse de crimine committendo, non de crimine commisso, probabilem puto vtramque, sed posteriorem esse tutiorem: rigore quidem, qui se obligat sub secreto tali, æquè se obligat quoad commissa & committenda; sed censetur Ecclesia propter publicum bonum, velle irritare promissionem illam quo ad crimen committendum; qui fauor boni publici cessat ordinariè, quoad crimen commissum. ideò si graue damnum inferretur celatione illius criminis commissi; teneri tum quoque illud sic reuelari fatentur Menochius. & Farinacius, doctiss. duo Iurisconsulti. Sanè promissio illa sub secreto sigilli facere nequit, vt quod sigillum non est, id tale fiat: sed obligat solummodò more promissionum aliarum de secreto seruando: quarum vis se in detrimentum reipub. contra æquum & bonum nequit porrigere. Quoad delicta committenda; quando quis non vult abstinere aut se emendare, sed crimen statuit perficere, fuere nonnulli Iuristæ, qui censuerint, ea posse à confessario reuelari [4]. hæc sententia periculosa est, & retrahit homines à confessione. Excusari possent auctores eius, si dumtaxat locuti forent, de eo qui specie confitentis accederet, reuera tamen non haberet animum confitendi; sed vel consilij petendi tantùm, vel accipiendi confessarium, aut pertrahendi in societatem criminis; tunc enim non est verum sigillum, nec res sub sigillo credita. Quod si quis animo confitendi accederet, séque clauibus subiiciendi; & absolutionem consequendi, & sic, confessionis sigillo rem subiicere: sequenda omnino communis opinio contraria, quæ pluribus Iuristis & Theologis placuit, non esse tum licitum detegere, ne reip. quidem proditionem [5]. Hanc sententiam limitant, primò quoad veram reuelationem: volunt enim posse Sacerdotem tunc ipsos confitentes diligenter monere, vt abstineant, & obuient; tum etiam monere magistratus, & Episcopum, vt super gregem suum vigilent, ciuitatem custodiant, & similia, quibus & malo subueniatur, & confessio non reueletur [6]. 2. limitant si pœnitentens habeat socios complices, & ipse quidem pœniteat, & emendationem spondeat; indicat tamen adhuc esse periculum, ne per complices. ipso desistente, scelus committatur: tunc enim putant; vt ocurratur damno futuro, posse Sacerdotem reuelare delictum futurum, etiam confitente non consentiente [7]. 3. limitant multi Iuristæ si pœniteat pœnitentem, & velit se emendare ac desistere; quod si nolit desistere, nec obuiare vt potest, sed perficere mauult: tunc inquiunt non teneri sacerdotem ad sigillum, quæ putatur communior sententia canonistarum [8]. fundamentum eorum est, quia

1 sic post Angel. Albert. Gigan. & Gabrieliũ docuit Farinacius tom. 1. q. 51. nu. 110.

2 testib. Gomesio 3. p. c. 13. n. 9. & Gabrielio supr. n. 16.

3 sic Menochius lib. 1. de præsump q 89 n. 17. & Farinacius supr. nu. 115.

4 post Innoc. & Abbat. Gabrielius d. cõc. vlt. nu 7. Menoch. de arbit. cas. 180. nu. 21.

5 D. Thom. Sot. Richard. & com. Theolog. vide Nau. in c. sacerdos n. 120. & seq. Farin. multos citat iuristas, sed videtur nõ satis rem assecutus.

6 Ex D. Thoma, August. ad Angelum, ver. che hai tradito la tua patria post, nu 18.

7 sic post alios quos allegant Angel. & Gygas supr. & Farinac. supr. nu. 101.

8 vt Innoc. Abbat Auchara & qui eos sequ. Gabriel. & Menoc. sup. Gig. supr q. 18. Aug. ad Ang. supr. Bonacos. p 1. com opin. vers. sacerdos non potest reuelare.

non putant hanc esse veram confessionem, nec sigillo hic locum esse. Sed falluntur, quia vera confessio est, si animum accedentis & confitentis consideres; licet non sit perfecta confessio & valida. Et ad hoc vt qui sigilli secreto legitur, nihil necesse est (quod benè docuit Nauarrus) confessionem esse perfectam & validam. si hoc enim requireretur, quanta quæso porta panderetur malis Sacerdotibus, ad reuelanda secreta: quibus sufficeret minima aliqua causa denegandæ absolutionis? sed satis est, si pœnitens animo accedat confitendi, séque clauibus subiiciendi, vt absolutionem consequatur, & cum hoc animo sincerè peccata narret, ac numeratò premat; nihil quod meminerit, sitque dicendum, prætermittens sponte sua: obligatus enim hoc ipso manet Sacerdos ad sigillum seruandum: nec æquitas aut religio sacramenti huius patitur, vt qui fidem habuit, suáque arcana credidit confessario, vlla ex causa decipiatur. sunt enim permulti, qui licet animo sint satis præparato & forti ad confitendum; infirmiores tamen adhuc se putant quàm vt queant abstinere, & imaginaria quadam necessitate se trahi raptaríque ad perficiendum putant; quod dolent tamen se non penitùs abominari, & à Deo postulant vires robúrque sibi ad hoc præstari; & ignosci infirmitati suæ. Quare tertia hæc limitatio meritò à Theologis plerísque hodie exploditur: & miror Farinacium eam amplexum; cùm rectè D. Thom. paulo antè fuerit secutus.

Quoad 2. limitationem, simul & primam, dependent à quæstione V. *Sacerdos possit vti aliquando scientia, ex confessione parta; saltem ad gubernationem, & mala imminentia auertenda?* verbi gratia, confitetur maleficus se vel alium posuisse pulueres, vel quid aliud sub tali limine, & nisi tollantur, domum comburendam, Principem interiturum, quotquot vrbem ingredientur, egredientúrque in magnam perniciem aut periculum venturos. Qua in quæstione consentiunt omnes ferè D D. paucis exceptis, licere seruata circumspectione vt nec directè, nec indirectè ad suspicionem peccati confitentis quisquam deueniat [1]. Sed probabilior est contraria sententia & tutior & magis consentanea religioni ac reuerentiæ huic Sacramento debitæ; quam tenuisse videtur Henricus Gandens. [2] Tutiorem dixi, quia, vt illa contraria practicetur sine periculo, tanta & tam multiplici est opus circumspectione, vt dificile sit plerúmque eam seruantem non incidere in sigilli violationem. 2. qui fauet ipsi Sacramento, cùm inuitet ad illud ipsa silentij & arcani necessitate, & securitate, ac libertate confitentium. 3. quia S. D. N. Clemens VIII. anno 1592. die 26. Maij, decreto quodam, præcepit superioribus regularium, vt diligentissimè caueant, ne notitia de peccatis in confessione habita ad exteriorem gubernationem vtantur. Quæ sanctio etsi liget dumtaxat eos ad quos scripta; satis tamen indicat Pontifici maxim. magis probari eam sententiam; quæ vult ita prorsùs se confessarios gerere, ac si confessione nihil penitus audiuissent; sibíque persuadere, nullatenùs humanarum rerum regimen ab hoc Sacramento dependere, vt quod ab eo quàm longissimè distat. Cùm tamen hæc prohibitio in isto casu sit iuris humani: & periculum à republica, vel proximis, cum citra damnum tuum & sigilli violationem queas, propulsare, sit iuris diuini; haud dubiè casus posset incidere: quo quis teneretur hac scientia ad malum, quemadmodum diximus propulsandū auertendúmque vti. præsertim cùm sententia illa communis sit probabilis, & nullum ius humanum valeat impedire: ne quis, cùm necessitas postulat, ad malum ingens impediendum, sententia probabili vtatur [4]. Et hoc casu admitti posset

[1] citant multos Sotus de rat. secre tegēdi memb. 3. q. 4. Nau. in d. c. Sacerd. n. 144 & seqq. d. 6 & est omnium illorum quos citaui litt. c.

[2] in. §. 1 & præterea Cardinalis Toleti in summ. Casuum, & Emanuelis Saa in Aphorismis.

[3] quodlib. 8. q. 29. & 31.

[4] vide D. Tho. in addit. 3. q. 11. a. 1. ad 1. & 4.

posset prima illa limitatio; & 2. si per omnia prospiciatur & caueatur sigilli integritati. Nec enim putandum, Pontificem de huiusmodi extraordinariis planè casibus agere voluisse, qui in religiosis congregationibus vix vnquam eueniunt.

Ex hac autem sententia illud sequitur; si Petrus magus mihi confitens inter circumstantias peccati complicem indicarit: isque mox mihi quoque confiteatur, sed peccatum illud sibi cum Petro commune reticeat: non posse me hac scientia vti ad illum de hoc peccato examinandum: sed tantum posse me in genere inuestigare: num sit aliud quod conscientiam eius grauet, & persistentem in silentio, teneri me simpliciter absoluere. Sequitur secundò, Non posse Sacerdotem ne metu quidem mortis proposito, cuiquam hoc crimen reuelare[1], & posse eo casu dicere nescire sese, nec de tali peccato se quidquam audiuisse. quia reuera non scit, nec audiuit, vt homo, seu vt pars reip. Immò si mente subintelligat, (scilicet, vt possim reuelare) posset dicere se hoc in confessione non audiuisse, vel reum sibi hoc confessum non fuisse: & hæc omnia posset iuramento confirmare[2]. Nec potest ad reuelandum Sacerdos à quoquã cogi, ne à Papa quidem: multo minùs à quouis alio, vt fusè docent Augustin. Berous & Hieronym. Gigas.[3] Quod si iudex inuenisset peccatum malefici scripto commendatum, vt id confiteretur: vel ab aliquo auscultante pœnitente, vel à sacrilego Sacerdote sigilli violatore id intellexisset: non posset iudex his testibus, nec illi scedulæ, nec ipsi Sacerdoti credere, nec propterea reum capere, vel torquere:[4] immò etiamsi iam illum condemnasset testibus conuictum: & postea intelligeret totam delationem vel accusationem ortam ex sigilli violatione, deberet damnatum absoluere & dimittere[5].

Duo denique sunt casus soli, quibus liceat reuelare in confessione audita. *primus est* quando pœnitens Sacerdoti licentiam reuelandi concessit, consentiunt in hanc Theologi[6], & Iuristæ[7] propter tex. clarum *in cap. significasti de adulter*: & quia licet pœnitenti renuntiare iuri in fauorem suum introducto. Quidam tamen requirunt, vt hæc licentia detur extra confessionem, & rursùs tunc reus narret suum peccatum[8]. Sed hoc non est necessarium, vt meliùs cæteris censent. nam si extra confessionem iterùm ei narret: iam poterit ex alio capite referre, nempe iuxta limitationem sequentem. Deinde quid interest, dicátne in confessione, do tibi licentiam, hoc quod modo narraui reuelandi: an post confessionem hoc dicat, & iterum narret? Veriores ergo conditiones sunt, 1. non sufficere ratihabitionem, neque licentiam interpretatiuam, vel implicitam: sed requiri explicitam & expressam. 2. debere eam esse merè liberam & nullatenus coactam. 3. debere subesse caussam iustam & magni momenti: vt puta boni publici, aut corporalis vel spiritualis boni pœnitentis. Nam ioco vel ex causa leui reuelare, etiam habita permissione confitentis, sacrilegium foret.

Sacerdoti verò, dicenti se licentiam à pœnitente habuisse, non semper credendum: sed dumtaxat, si & ipse bonæ sit famæ, iureiurando id confirmet, & pænitens ei non contradicat.

Secundus casus est, si sacerdos idem aliunde seu alia via extra confessionem, ante vel post eam, resciuerit: quem admittunt, in delictis comittendis, Abbas & alij[10]: sed idem in commissis censent communiter Theologi[11], & ratio efficax id persuadet. nec enim per confessionem sacerdos amittit ius quòd antè habebat; neque id quod postea aliunde illi comparatum. Quod si amitteret, confessio vergeret in damnum publicum. nam fraudibus patrocin

1 c. Sacerdo de pœn. d 6. & ibi Nauar. n. 13. & est commu.

2 Nau. Manual. c. 8 n. 19. cõmunem esse docent Gigas d q 18. nu 4. Gomes de crimin. c 13. n. 9. Mascaradus li. 1 de probat. in præf. q. 5. n. 51.

3 Berous q. 12. n 2. Gigas d. q. 18. n. 5.

4 Ant. Gomes. d n. 9. Mascar. d operis lib. 2. concl. 377. n. 1. & 3. Menoc. lib. 1. de præsumpt. q. 89. nu. 26. & 27.

5 est cõmunis, vide Sotũ in 4. n. 18. q. 4. a 5.

6 Schol. in 4. d. 18. & 11.

7 in c. Matthęus de Simonia & in c. significasti de adult. Fari. supr. n. 111.

8 post Halensem, Scot. Dur Gacr. & Maior in 4. d. 21.

9 vide Mascardus de probation. conclus. 1286

10 vide Augustinũ de Ancona ad Ang. vbi supr. & Farin. supr.

11 D. Bonau. d. 21. a. 2. qu. 3. Palud. ibid. q. 3. a. 3. Sotus d. 18. q. 4. a. 6. Nauar. in d. c. Sacerdos. n. 161.

patrocinaretur, & iudicia euerteret. verbi gratia, ſi quis corã duobus Sacerdotibus tantùm, maleficium commiſiſſet, & poſtea vtrique confiteretur. iſte enim tũ nec deferri nec accuſari à quoquam poſſet: quod, quàm ſit reip. perniciosũm, nemo non intelligit. Cauendum tamen Sacerdoti, ne hac licentia vtatur, niſi in re grauiſſima: nam facilè ſcandalum ſequeretur, ſi frequenter & in leuibus rebus ea vteretur, item cauendũ, ne quid ampliùs dicat, quam quod extra confeſſionem cognouit. Sacerdoti verò dicenti ſe extra confeſſionem id reſciuiſſe non credi, niſi id probet, &, ſi non probat, extra ordinem puniendum arbitrio iudicis, communiter cenſent Canoniſtæ [1], ſed hoc arbitror de ſacerdote malæ famæ intelligendum. Nam in eo qui bonæ famæ eſt, putarim ſufficere iuſiurandum pro probatione, ſi teſtes deſint: cur enim non hic ſufficiat quod in priore caſu ſufficere fatentur?

1 Nau. & alii quos ſequuntur Maſcaradus ſu pr. n. 5 & 6. & Farinac. ſupra n. 107.

Denique, extra hos caſus licitos, ſacerdos reuelando violans ſigilli (quod ex iure diuino poſitiuo fluxit) ſecretum hodie deponendus, & in carcerem perpetuum monaſterij cuiuſpiam detrudendus eſt. *vide Conc, Later. c. 21. & c. omnis de pœn. & remiſſ. & Farinac. pract. crimin. q. 51. nu. 93.* aliquando tales iuſſi fuere à Pontificibus degradari & pœna mortis affici, & meritò, exemplum ponit Felician. *lib. de degradat. c.* 14.

SECTIO III.

De modo confeſſionis.

PRæter ea quæ cõmunia ſunt in hoc crimine & in cęteris, peculiariter obſeruare oportet confeſſarium nonnulla. Quædam pertinent ad interrogatoria; quædam ad præparationem animi: quædam ad obligationem reſtituendi: quædam ad abſolutionem impartiendam. D

Quoad interrogatoria, multa fuerunt à me dicta *ſect.* 1. his adde primò quod quia ſagæ vix vnquam faciunt integram confeſſionem, idque dæmoni promittunt: rogandæ ſunt de hac re, & ſacrilegæ ſuæ mutilatæ confeſſiones omnes repetendæ: deinde vt tunc omnia prodant, inducendæ bonis rationibus, vt velint; & interrogatoriis illis Sect. 1. iuuandæ. vt poſſint. Interrogandæ quoque, an ex animo renunciarint fidei. nam tunc eſt apoſtaſia, an aliquid animo crediderint contra fidem? tunc eſt hæreſis. an abuſæ rebus ſacris? & eſt ſacrilegium. an diabolum adorauerint, ſiue in ſpecie aliqua viſilem, ſiue quem non videbant (vt teſtatur Meierus de ſagis Atrebatenſibus anno 1459.) item quandiu in hoc crimine hæſerint? an aliquando animo pœnituerint &c. propter volitiones eiuſdem criminis diuerſas & earum interpolationes. 3. interrogandæ ſunt, an adhuc retineant libros aut alia magica inſtrumenta: quia retentis illis abſolui nequeunt. 4. vtrum alios talia docuerint aut ſeduxerint. quia non debent abſolui, niſi quantum in ſe eſt conuertere illos conentur: & ſi conuerti noluerint, eos ad ſuperiores magiſtratúmue deferant, aut accuſent. Si tamen confeſſio fiat in articulo mortis, ſufficiet tum, qui præſentes fuerint in genere monere & hortari, vt à deceptione & hæreſi tali recedant, ſibíque in poſterum caueant &c. 5. videndum, vt occaſiones relabendi euitentur, & tollantur, verbi gratia ſi habitat, vel verſatur inter maleficos; quando fieri poteſt, loci mutatio, & ſeparatio, iniungenda. 6. interrogandæ diligenter de veritate confeſſionis iudiciariæ: hortandæ, ſi cuncta vera, quæ dixerunt? ne mutent, ſed veritatem tueantur, ſi falſa, vt retractent: ſi quos innocentes (vt fit non raro) detulerint, eos exculpent: ſi quos noxios complices ſciant non emendatos, eos deferant iudici: neque ex hac generali admonitione irregularitatis periculum eſt.

Quoad.

Quoad animi præparationem, magna in hoc crimine confessariis se difficultas offert. Inprimis cauendum puto Iudicibus, ne rei mortis sententiam per quosuis denuncient: deligendi potius viri pij & prudentes, qui hoc indicent verbis prudentibus, & simul adhortentur ad bonam & seriam præparationem. docet autem, in hoc maximè crimine, experientia, non expedire eos, qui confessarij sunt futuri, antè sententiæ pronunciationem ad reos accedere, vt eorum confessionem excipiant: vix enim verum fatentur, dum sibi timent à delatione: item docet eadem experientia, non esse vtile, immò sæpius noxium esse, si ipsemet confessarius mortis sententiam reo intimet. sic enim à tali nuncio vt plurimum abhorrent, vt raró postmodum rectas & sinceras ad monitiones in animum admittant. Illud quoque memini à me quæsitum aliquando; *An dum in tormentis reus versatur, liceat vel expediat, quæstioni confessarium interesse?* scio id latrunculatores à sacerdotibus aliquando petere: sed, impudentiores illi, an imprudentiores isti qui faciunt, nescio. abusus est certè propter irregularitatis multa quæ se hic ingerunt pericula. quæ ibi necessitas confessarij? immò, quæ vtilitas? hortetur ad silentium? causa est cruciatus augendi. hortetur ad confessionem veritatis? mortis sententiam accelerat. absit potiùs, fugiat à tam acerbo & ferali spectaculo sacerdos; séque contaminari putet, si propior adsistat, & oculis hauriat hanc carnificinam. fateor illud vtile futurum, si in vicino quopiam cubiculo sit; vt, si in mortis periculum reus incideret, iuuare possit celeriter, & deficienti venire suppetias. Morienti adesse confessarium necesse est, propter Diaboli insidias, qui *calcaneo insidiatur*, hoc est vltimo vitæ humanæ actui. Hic quæri audio: *num liceat à iudice petere; vt si reus viuus rogo tradendus sit exurendus; sacculus puluereus pectori appendatur, accelerandæ mortis gratia; vel cum appensus est, à carnifice, vt ignem illi admoueat: vel à iudice, vt strangulari iubeat eum, qui lento igne consumitur?* vulgus Doctorum talem putat incidere in irregularitatis notam. Si incideret, foret ea, quam vocant, *ob defectum lenitatis*. at mihi hic lenitas exuberare videtur potiùs, quàm deesse; & opus meritorium puto, quodque non sacerdotem modò, sed & quemuis Prælatum deceat maximè. nó tam mors acceleratur, quàm cruciatuum finis accersitur. moriturus ille certò: agitur, ne per tot supplicia. Sed ad confessionem reuertamur.

In contritione procuranda, hoc opus hic labor est, non ex parte Dei, sed ex parte ipsius malefici; quem ordinariè duo impediunt, error, & metus. Error quidem multiplex. Nam postquam captæ sunt maleficæ, vt ipsæmet sæpè fassæ, *tunc Diabolus* (verba sunt Grillandi[1]) *nihil aliud satagit, nec laborat in alio, nisi in persuadendo, vt persistant in sententia & vsque in vitæ finem perseuerent.*] adducantur licet in supplicij locum, ignísque succendatur, se illarum corpora, & laqueo, & flammis palam crepturum, facturúmque, vt ex flammarum contactu nullum dolorem percipiant. Quod si mori illas contingat incendio, mortem illam cruciatus expertem fore; migraturas ex huius vitæ miseriis absque supplicij sensu, vt in futuræ vitæ beatitudinem transferantur. illic eas dæmonibus similes fore; eodem robore, scientia, diuitijs, potentia, voluptate, quibus ipse dæmon potitur ac pollet, donandas. Sic mendax decipit. Alius error est, quia persuadet impossibile esse ipsis ad Deum conuerti, & veniam consequi peccatorum, propter pactum secum initum, & Dei abnegationem, aliaque quibus se contaminarunt scelera nefandissima. Sic illas, dum vel desperatione deiicit, vel spe lactat & extollit, semper conatur obdurare; vt cuncta negent, respuant confiteri, non resipiscant, nihil pœniteat deliquisse.

[1] de sortileg. q. 9. num. 2.

Hic

Hic in promptu Sacerdos habeat, & sacræ scripturæ testimonia, & Patrum sententias, & exempla omnis æui; quibus clarè demonstret vtróque dæmonem mentiri; serio conuersos nunquam à Deo reijci: nihil eorum, quæ pollicetur, iactatorem illum præstare posse, neque si posset velle. Grauitatem quoque criminis poterit proponere; ex circumstantiis hæresis, idololatriæ, Apostasiæ, homicidij, parricidij, rapinæ, Sodomiæ, & sacrilegij. Impœnitentiæ verò istius signum idem Grillandus [1]; maximè quoad mulieres; certum esse dicit: si lacrymas nullas emittant, cùm tamen flere, gemere, suspitaréque videantur, & omni conatu lacrymari conentur. Hanc ipse cum aliis Iurisconsultis verissimam notam putat, qua constet eas non verè, sed fictè tantùm pœnitere. cuius rei, cùm videat se rationem nullam naturalem idoneam reddere posse; confugit ad supernaturalem, vultque id fieri à diuina prouidentia in pœnitentiæ fauorem. Censent itaque Grillandus & socij; si saga lacrymetur, verè illam pœnitere ex animo; si non lacrymetur, fingere pœnitentiam. Nunquam iudici auctor fuerim huic coniecturæ inniti, vt certæ vel idoneæ, Nam experientia illa, quam ex aliquibus ait Grillandus se collegisse, fallax est & incerta: tum quia nonnumquam ipsa doloris magnitudo lacrymas desiccet & planè tollat, iuxta illud orchestræ [2].

Fletúque acerbo funera & quæstu carent.
Quin ista tanti peruicax clades mali.
Siccauit oculos. quodque in extremis solet.
Periere lacrymæ. Solet ait, & verum est. Iam ex aduerso sæpè præ lætitia quidam lacrymantur, iuxta illud eiusdem [3].

Subitos fundunt.
Oculi fletus: nec causa subest.
Dolor an metus est? an habet lacrymas
Magna voluptas?

Nec iuuant illum argumenta è Canonibus petita; quibus tantum probatur lacrymas esse signum pœnitentiæ, & nobis mæstæ animum obsidentis profluuium; lacrymis quoque peccata dilui, & fœditatem animo elui: quæ vt verissima sunt, ita minimè probant; nullum pœnitere, nisi & lacrymetur. quidam sunt tam duro vultu, tam sicco cerebro, vt lacrymari nesciant, etiam pueri. possunt ergo mulieres quoque tales reperiri. Nam pueri non minùs humidi, non minùs ad lacrymas faciles, quàm illæ. Accedit quod I. C. isti non satis inter se concordes. dissident ab inuicem, quidam à seipsis. Aliquando scribunt defectum lacrymarum esse indicium ipsius maleficij, nam maleficas esse, quæ non lacrymentur: at Grillandus fatetur maleficas, cùm verè pœnitent lacrymari. An hæc consentanea, & non pugnantia? si dicas, lacrymari, quia eo ipso, quod pœnitent, maleficæ esse desierunt: sicut adulter esse desinit affectu, quem peccasse pœnitet. verùm hoc quidem. Sed quid si pœnituerit peccasse: & post pœnitentiam hanc animi comprehendatur ea, quæ veneficiis suis multos interemerat? hæc iuxta Grillandum poterit lacrymari, quia pœnituit: iuxta cæteros verò adhuc lachrymari non poterit, quia, quoad externum forum adhuc est verè malefica. nam vt Grillandus hoc suum dictum stabilit auctoritate diuinæ prouidentiæ ad pœnitentiam animi declarandam: sic alij illi suum quoque firmant eadem diuina prouidentia, quam decet fauere iudicibus, ad criminis commissi deprehensionem, & vindictam. quare iuxta illos, vt crimen huius maleficæ (quoad forum externum talis esse non desiit) puniatur, necesse est hoc indicio illam detegi, vt flere non queat quam lacrymaturam

1 supr. nu. 3.
2 Senec. in Oedip. v. 57.
3 in Thyes.

maturam Grillandus contendit. Planè confessario omnia huiusmodi indicia aspernanda, omnes huiusmodi coniecturæ fugiendæ sunt eò quod pœnitenti pro se, & contra se loquenti, tenentur credere. Denique quis adeò fori huius interni expertus est, qui nesciat, sæpè vbertim flere quosdam confitentes exiguo tactos dolore; & alios multò grauiùs affectos, & ictos profundius, nec vnam lacrymulam emittere?

Vrget etiam tum reos metus duplex, alter verborum & minarum à dæmone, quo incarceratæ non rarò affliguntur crudelissimè: alter humanæ infamiæ: contra vtrumque rationibus, exemplísque armari à confessario illas oportet.

F De tertio illo, nempe *restitutionis obligatione*; consi derandum, sitne damnum adhuc impendens, an verò iam fuerit illatum. si damnum adhuc pendet, vt si res adhuc sit planè integra, vel venenum vel aliud maleficium nondum cœperit lædere, sed post aliquod tempus effectum suum exseret: non est reus absoluendus, donec quocumque modo licito conetur malis futuris obuiare, & veneno antidotum præbere; vel maleficium destruere; idque totum de consilio confessarij docti & prudentis, cui attendendum, ne occultum crimen pandatur, & ne qua media illicita adhibeantur. Si verò aliqua iam damna fortunis personísue fuerint illata; non absoluat confessarius, sine præuia satisfactione, aut (si eam nequit reus præstare) sine fideiussoria, vel saltem iuratoria cautione. ita sanè quando quis adhuc liber iurísque sui confitetur Nam quando est damnatus ad mortem; in locis vbi bona non confiscantur, sufficit, confessarius hanc defuncti obligationem (ex eius consensu) hæredib. significari curet, si post: túncque officium magistratus fuerit, cogere hæredes ad satisfaciendum: immò & reus deberet hoc coram iudicibus declarare: velle se, vt de bonis suis, omnibus (quoad fieri poterit) satisfiat, qui damnum acceperunt. At in locis, vbi bonorum confiscatio capitale supplicium consequitur; officium confessarij erit, monere reum, vt iudicibus indicet se à fisco petere, vt qui in bonis, etiam in restitutione hac exsequenda succedat: si reus hoc nequeat facere, confessarius obeat munus, saltem monendo iudices vel fiscum. Nó enim malefici per mortis pœnam, euadunt obligationem restituendi. Nam mortem subeunt propter iniuriam reip. irrogatam, non propter iniuriam priuatorum. Et hæc eadem realis obligatio restituendi, migrat ad quosuis bonorum successores: cùm non pœna sit, sed debitum. quare tenebuntur hæredes, quicumque fuerint, damna resarcire, quatenùs ad eos ex bonis malefici commodum peruenerit [1]. Cessaret obligatio ista, si pars læsa profiteretur, se tali supplicio contentam esse, sibíque sic satisfactum [2].

G Quartò *quoad absolutionem*, quædam particularia occurrunt. Quærendum enim, an pactum habeant cum dæmone expressum, quid promiserint, & qua solemnitate de his solemnitatibus *lib.* 2. diximus per multa: quæ postquam scripsissem, venit ad manus meas liber Gallicus Florimundi Raëmundi, Senatoris Regij in Burdegalensi curia, viri pij, Catholici, & eruditi [3]: in quo ritus nonnulli, cæteris nefandiores, & magi sacrilegij continentur, fideliter eius verba transferam in Latinum sermonem. scribit in hac Curia anno 1594. auditam mulierculam, Aquitanam adolescentulam, non inscita forma, quæ sine tormentorum cruciatu spontè sua fatebatur. *se, teneriore adhuc ætate cùm foret, à quodam Italo corruptam, & post ea, quæ D. Ioannis Præcursoris diem præcedit, nocte media, in agrum quendam abductam. illic Italum fagina virgula circulum in solo designasse, certáque verba in libro quodam nigro lecta submurmurasse: subito deinde hircum grandē planè atrum astitisse, probe cornutum, comitatum fœminis duabus, & mox accessisse virū vestitu*

1 in litteris de raptor. & in cend. est communis testib. Couar. l. 3. var. resol. c. 3. Claro § fin. q. 51.
2 Nauar. Manual. c. 15. nu. 25. Binsfel. de confess. malef. par. 2. prælud. 13.
3 libr. de Antichristo c. 7.

vestitu ornatuq; sacerdotali. Hircum quæsiisse ab Italo, quæ puella isthæc foret? respondisse hunc, eam à se adductam, vt hircus in suarum numerum illam referret. Quo audito, iussit hircus, vt illa signum crucis manu læua efformaret; & quotquot aderant, salutatoriæ venerationis officio fungentes, accederent propius. fecere illi, & osculum sub ipsa cauda labris impressere. Inter hirci cornua nigricolor candela tetrum lumen præbebat: de hac, quas singuli manu tenebant, accenderunt, & cum hircũ adorabant, stipem pecuniariam in peluim, quæ aderat, iniiciebant. Hoc primo factum tempore. Postea Italus fœminam in eundẽ iterum locum reduxit. tunc hircus ab ea postulauit corollam seu sertum de capillis eius: Italus capillos desecuit, & illi obtulit: hoc signo desponsam seduxit hircus à turba, & in vicinum nemus deductam, solo appressam, iniuit: quæ fœminæ commixtio (vt aiebat) mirè ingrata & voluptatis plane expers fuit, imò & cum sensu doloris acerbi, & horroris, ob semen hirci, quod glaciei instar frigidum experiebatur. Singulis quoq; mense Mercurij & veneris diebus semel generale Capitulum (sic vocabat) celebrabatur apud Puteum de Dome, ad quẽ conuentum ipsa infinitis vicibus accesserat, cum aliis plusquam sexaginta, qui singuli candelam nigram secum adferebant, & de illa hircina inter cornua lucente accẽdebant, quam hircus admotam postico; posteriore illo subcaudino flatu accẽderat. Quo peracto omnes tripudium orbiculare, obuerso inuicem tergo iunctis manibus, auspicabantur. Missæ quoque simulacrum exhibebatur: quod qui peragebat (quem illa nominauit) casula nigra, crux cui nulla intexta, vestiebatur: loco sacrificij incruenti & sacræ hostiæ, eleuabat resegmen siue orbem ex rapa, tinctum fuligine: & eo eleuante clamabatur à præsentibus, vnanimi voce: Magister adiuua nos. Calici, loco vini, aqua infundebatur. Lustralem verò aquam sic conficiebant. scrobi in terram defossæ hircus immingebat: hac vnda, pura scilicet sacrificus & aspergillo atro cunctos aspergebat. In hoc cõuentu ministeria sortilegijs singulis distribuebantur, & singuli à rerum se gestarum rationem reddebant: disceptabatur de venenis, maleficiis, ligaminibus, & remediis magicis, & perdendis frugibus, similibusq; criminibus.] Hactenus Raëmundus. Sunt ergo similia scrutanda, vt de Sacrilegij, apostasiæ & idololatriæ genere constet: quærendum quoque, an aliquem fidei errorem mente fouerint. verbi gratia, quod non sit vnus Deus quod Diabolus sit Deus, vel quod sit omiscius; aut omnipotens; quod IESVS Christus non sit Saluator; quod Sacramenta Ecclesiæ non sint vllius efficacitatis supernaturalis, vel quod vim habeant ad maleficiorum operationem &c. de quibus actum toto opere. Si quid huiusmodi crediderint, sunt hæretici, & ab hæresi, eiusque excommunicatione priùs absoluendi. Si nihil huiusmodi crediderint; in conscientiæ foro hæretici non censentur; sed absoluendi, sicut ij, qui contra fidei dumtaxat professionem, & per sacrilegia, mortaliter peccarunt: licet aliud sit dicendum in foro fori. Attendere præterea oportet confessarium, an confitens aliquam aliam incurrerit Ecclesiasticam censuram; verbi gratia, vtrum maleficium vel veneficium (qualecumque id etiam abortionis vel philtri) præbitum sit clerico vel religiosæ personæ (quibus priuilegium Canonis *cap. si quis suadente*, prospectum voluit) vnde illius sit secuta mors vel mutilatio (tum enim incurritur etiam irregularitas[1];) vel etiam notabilis læsio, ratione cuius incurritur excommunicatio illa violentæ manus in clericos iniectionis. Si videt censuram incurrisse, ab ea debet primùm absoluere: si dubitat, vtendum absolutione conditionata. Sed quia non cuiuis Sacerdoti competit ius absoluendi in quouis casu: ideò distinguendum in confessione rei ad mortem damnati, & alterius, spontè confitentis, non condemnati. Etenim, cùm ille censeatur in articulo mortis (quoad hoc) positus[2]; à confessario poterit absolui à quibuslibet censuris etiam reseruatis, quia in mortis articulo omnis reseruatio cessat[3]. Secus est, qnoad H

1 c. de ceter. c. presbyterũ. c. audientiam de homicid.

2 Siluest. v. confessio. 1 §. 7 Hadrian. de confess. q. 3. Canus de pœn. p. 5. Sotus. in 4. d 18. artic. 4. & Nauar. c 2. n 9.

3 Pastoralis §. præterea. de off. ordin c. fures. de furt. Conc. Triden. sess. 14. de pœ. c. 7.

quoad illos alios, qui non sunt in mortis articulo: nam quoad hos, solent ab Episcopis sibi reseruari, veneficia, sortilegia, maleficia & incantationes, dumtaxat tamen, secuto effectu, & quod actus exteriores [1]: Sixtus etiam V. anno 1588. sibi soli reseruarat crimen aborsus: sed illa bulla extra Italiam vix innotuit, nec à maiore populi parte recepta fuit, & ideo vix alibi ligauit, ex Nauarr. sententia valdè probabili [2]: quin etiam Ioann. Chappeauuille olim Pœnitentiarius, nunc Vicarius Leodiensis, scripbit se à viris fide dignissimis accepisse, constitutionem hanc Sixti V. & in ea contenta, per successorem eius ad ius antiquam reuocatam [3]. & P. Saa in verbo *homicidium* testatur Greg. XIIII. declarasse pœnas bullæ illius dumtaxat locum habere, quoad fætum iam animatum, vnde colligitur plerasque illationes quas Viualdus posuit in Sixtinæ bullæ explicationes falsas esse. Quoad illas Episcopales reseruationes, graue dubium est, *an Mendicantibus ordinibus, virtute suorum priuilegiorum etiam maris magni, quibus eis permittitur quoscumq; & vndecumq; ad eos venietes absoluere a cunctis peccatis & censuris etiam Pontifici Max. reseruatis, exceptis iis quæ in bulla Cænæ Domini continentur, an inquam, iis liceat absoluere à reseruatis Episcopo casibus post Concilium Tridentinum*: Negatiuam partem tuentur Felicianus Episcopus Scalensis [4] Viualdus [5], & recentior alius scriptor, nituntur his argumentis 1. Gregor. XIII. (vt testatur quibusdam epist. nepos eius Card. S. Sixti) Borromæo, & Palæotto Cardinalibus de sententia congregationis Cardinalium ad declarationem Concilij Tridentini respondit, hoc iam non posse Regulares virtute suorum priuilegiorum: idque Borromæus, & synodus Mediolanensis statuere, & excommunicationis pœna sanciuere [6]. Secundò quia SS. D. N. Innocentius IX. & Clemens. VIII. in suis iubilæis conceduut casus Episcopis reseruatos, quo indicant, absque Iubilæo, alias non posse: hoc secundum argumentum Viuald. putat conuincere, vt & plurimum, auctor ille recentior. Tertiò quidam obiiciunt Clement. Dudum de sepult. & clem. 1 de priuileg. Veruntamen placet magis affirmatiua sententia, quam Viualdus [7]. tribuit Nauarro Fumo, Hériq. & Bart. Medinæ. tenet etiam Ambr. Carolus in *disputat. de Ministro Sacrament. confession. art. 16. & art. 91.* Nec quoad forum internum vllam puto esse limitationem: quoad externum forum, obtinet illa, quam quidam ponunt, si Episcopus casum sibi reseruasset addita excommunicatione latæ sētentiæ. Et hæc doctrina probatur efficaciter, quia casus Episcopales sunt minores casibus Pontificiis, cùm ergo suos Pont. concedat, multo magis concedere censendus est illos minores [8]. Conf. Pontifex potest absoluere à reseruatis Episcopalibus, sed per huiusmodi priuilegia concedit Religiosis, & quasi delegat suam absoluendi potestatem [9]. Secundò bullæ cruciatæ, & quarumdam Sodalitatem, quibus datur licentia eligendi confessarium, qui eos absoluat ab omnibus peccatis, tribuunt licentiam ei quem isti elegerint, sic eos absoluendi etiam à casibus Episcopalibus [10]: multo igitur magis hanc licentiam tribuent bullæ & priuilegia immediatè religiosis à sede Apostolica concessa. Tertiò quia nec concilium Tridentinum, nec Gregor. XIII. priuilegia hæc quoad omnes vbique religiosos apertè reuocarunt, quod erat necessarium [11]. De Cōcilio Tridentino id fatetur Viualdus num. 40. *illud c. 7. sect.* 14. tantum tribuere Episcopis facultatem reseruandi casus quoad suos subditos: sed regulares isti non sunt illorum subditi, sed immediatè subiiciuntur sedi Apostolicæ. Vnde etiam infert idem Viuald. Bulla Pij 4. quæ concilio Trident. additur, non esse reuocatnm hoc priuilegium, eò quòd mare magnum dumtaxat in hac bulla reuocatur quoad ea in quibus repugnat statutis Sacrosancti illius concilij. Cōcilium

1 ex receptiore sentētia Paludani apud Silu. in verb. casus q. 5. & Antonin. p. 3. ti. 17. c. 11.
2 Manual. c. 23. n. 41.
3 li. de Casibus reseruatis. c. 9. q 1.
4 tractat. de censur.
5 de absolutione. nu. 52. in 5. editione Candela aure(?)
6 Borromæus in Instruct. Pastor. p. 153. editis Antuer. 1586 Concil. Mediolan. 3. de Pœnit. sacram. pag. 25.
7 nu. 27. 32. & 35.
8 c. cui conceditur de reg. iur. in 6.
9 gloss. in c. 7. de pœnit. in 6 argu. Clem. super Cathedrā, de sepultur.
10 Viuald. supra n. 37. & 52 post Nauarr. in Manua. c. 27.
11 Viuald nu. 37. post Nau. 1 & Henriq.

cilium verò non inuenitur religiosos, quoad hoc ordinariis subjicere, nec etiã religiosorum reuocare priuilegia ista: quare non repugnat hoc priuilegium cõcilij Decretis; nec est à Pio V. reuocatum. Quoad Gregor. verò XIII. optimè idẽ Viuald. *num.* 44. ostenderat idem dicendum, nempe nusquam vlla bulla vel motu proprio dicta priuilegia reuocasse. Imò illa qua quædam priuilegia concessa per Pium V. religiosis videtur restringere, hæc de quibus agimus, in suo robore relinquit, cùm ait, *eam deinceps dispositionem atque decisionem pro subiecta materia futuram esse, quæ siue ex iure veteri, siue ex dictis sacri concilij decretis, siue alias, ante dictarum litterarum & constitutionum editionem erat, & si ipsæ non emanassent futura fuisset, ad quam dispositionem & decisionem, suumque pristinum statum, illa omnia reducimus.*] cùm ergo antiquo iure religiosi habeant[1] facultatem ab omnibus his casibus absoluendi (dummodo ipsi sint à superioribus suis prætentati & ab Episcopo [2] approbati) neque hoc illis Tridentinum Concil. ademerit: & Gregor. XIII. verbis illis omnia, sicut erant ante Pij V. constitutionem, reliquerit: consequens est per Episcopos huic priuilegio, sine noua Pontificis Max. permissione, derogari non posse: cùm in superiorem suum, Episcopum Episcoporũ, ius non habeant Confirma. hoc eis non licere per bullas Alexand. 4. Sixti. 4. & Leonis. X. quarum verba retulit idemmet Viuald. *supra num.* 46. vbi vide.

1 clem. Dudũ de sepultur in qua reuocatur & annullatur, Extrauag. inter cunctas de priuileg.

2 sess. 14. c. 7. Trident.

Ad argumenta in cõtrarium Respond. *Ad* 1. quidem rescripta illa fuisse personalia & in fauorem particularium personarum, nempe Prælatorum illorum optimè de Ecclesia meritorum, quibus hoc speciali priuilegio Pontifex concessit, vt in eorum diœcesibus, nempe Mediolanensi & Bononiensi, religiosi à casibus per ipsos reseruatis non possent absoluere. Quot si generaliter hoc Põtifex voluisset vbique seruari, nouum istud ius aliquo Motu proprio vel bulla declarasset, nec enim alioqui rectè satis conscientiis prouideretur eorum, qui meritò id se & inuincibiliter ignorare dicerent, quod nõ vt oportet euulgatum sit. Neq; declarationes illæ Congregationis ligare possunt, quamdiu non publicantur, Deinde hæc pecularis cõcessio cùm vim habeat exceptionis, quoad cęteros magis confirmat, quam eneruat regulam. Denique quoad Societatis IESV confessarios ipsemet Greg. XIII. anno 1583. die 10. Maii. expresè declarauit non esse intentionis suæ, quod per talem Epistolam (*loquitur de illa ipsi Nepotis suæ Cardinalis S. Sixti, quæ obiicitur*) sit derogata dictæ Societatis facultas: eamque quatenus opus sit de nouo confirmauit. *Habetur ea declaratio inter viuæ vocis oracula pag.* 131. vnde sequitur illam Synodi Mediolan. cõstitutionem non obligasse quoad prędictos Patres. Imò, & ad hominem, quis ita posset argumentari. Si peculiare priuilegium concessum Borromæo trahendum est ad omnes Prælatos; ergo & peculiare priuilegium seu declaratio eiusdem Gregorij facta postmodum vni religioni mendicantium, extendenda est ad omnes mendicantes. Si verò hoc non recipitur (vt recipiendum non est) desinant ergo prędicti auctores velle, vt illam eorum extensionem recipiamus.

Ad 2, *Respond.* valde perperam argumentari, qui sic argumentantur. Non enim id inserunt Pontifices propter mendicantes, quibus hoc ius iam competebat, sed propter cęteros sacerdotes, qui virtute illius dumtaxat bullæ eligi possunt, quibus hoc non aliter licebat, & ideò tum demùm concedebatur.

Ad 3. *Resp.* in priori sanctione, quando Papa negat se maiorem religiosis potestatem concedere quam parochis, tunc tantùm loquitur de aliis rebus, non de pertinentibus ad Sacramentum pœnitentiæ: in posteriore tantùm vetat Regulares, sine priuilegio absoluere ab excommunicatione iuris reseruata lege *Silu. verb. excommunicatio. 7. cas. 14. Tabien excommunicatio. 5. cas. Caiet. eod.*

verb

verbo c.64 Nauarr.cap.27.nu.101.& Cordub.cos.24.fin.

Hæc (pie Lector & erudite) quæso vt maturè perpendas, & cum perpenderis tecum ipse diiudices, an Viualdus causam habuerit, cur à priore sua sententia, ipsis argumentis, quæ ascripsi, optimè probata recederet: quæ nec vno verbulo soluit, vt nec ille recentior, alius quod faciendum erat volenti, tam resolutè concludere, [*non solum hinc sequi, religiosos virtute suorum priuilegiorum nō posse absoluere à casibus Episcopo reseruatis, nisi hoc illis expresè concedatur: sed etiam haberi responsionem ad quęstionem, alias difficillimam & obscurissimam, vtrum priuilegia mēdicantium, quoad facultates absoluendi in foro conscientię sint sublata per cōcilium Tridentinum?*] Quibus verbis tacitè voluit innuere fuisse reuocata, cuius tamen contrarium patet ex dictis, & locum ille ascribere debuit, quo nitebatur: ipseq; Viualdus, ad quem nos remittit, expresè satis docet ea reuocata non fuisse, nisi quoad hoc vltimum de casibus Episcopo reseruatis, de quo tamen ipse argumentis validissimis contrarium docuerat priùs, quæ soluere non videtur ipsemet potuisse: sanè neuter soluit.

CAPVT II.

De officio confessarij, qua medicus est.

A DEbet medicus & morborum causas & genera, & remedia nosse. Animi morbi sunt peccata: quorū genera & causas libri precedētes quinq; docuerunt: hic docebit, quibus remediis vtendum. Ea sunt, vel licita vel illicita. Illicita propter periculum & superstitionem. Licita prorsùs & citra controuersiā sunt omnia Ecclesiastica seu diuina. Naturalia aliquando, propter periculū, illicita sunt: dæmoniaca seu superstitiosa semper sunt illicita, de singulis disquisituri, ab his vltimis ordiamur.

SECTIO I.

De remediis superstitiosis seu illicitis.

POssumus ista vocare dæmoniaca, de quibus tria dicemus, primò exempla quædam proponemus, secundò disputabimus, num à maleficis remedia peti possint, & an maleficia destruere liceat, & remouere.

QVÆSTIO I.

De exemplis superstitiosarum curationum siue magicorum remediorum.

VT omittam quæ exhibui exempla *lib. 3.p.1.sect. 5. & sect.6.& sect.8.litt.C* occurrunt primo loco tres modi Chaldæorum & Hebræorum, primum refert Psellus, contra dæmonem terrestrem sacrificari debere lapidem μνιζιεν priùs excantatum, quem lapidem ingeniosè Serarius noster, *comm. suo variç & curiosç lectionis in Tobiam*, vult hoc nomen accepisse, quòd sit fugans aduersarios, seu pilosos (ita dæmones ab Isaia vocati) quasi *menostsarim*, vel *Zeirim* Hoc sacrificium, planè idolatricum esse, nemo non videt: & tamen, vt dæmon per mendacium non decipiat, ex Zoroastræis decretis id præcepit Psellus, nimis ille Mago suo credulus fuit, & eo potiùs nomine ab Eugubino meruit reprehendi, quam quia dixit à Chaldæis quosdam bonos dæmonas credi, neque id satis expugnat Steuchus, eum lege *lib.8. Cosmopeia cap.28.* Quis ille lapis sit fateor me ignorare. Secunda superstitio est, qua ligabant Iudæi THE-

PHILIN (h. est frontales quasdam fasciolas seu resegmina membranacea) capiti, & manui lænæ, & valuis, quæ ad dextram erant portæ chartulam infigebant, ita vt eius pars tertia respiceret thalamum: atque ita credebant dæmones impediri, ne possent eis nocere, meminit Paraphrast. Chaldæus *in Cant.c.8.v.3.* his illi sacrilegè verba quædam deprecatoria ex c. 13. Exo.c. 6. & 11.Deuter.inscribebant, & ea sic ad superstitionem detorquentes prophanabant, iubebantur illi TOTAPHOT portare *d.c. 6. v. 9.* quæ dictio significat specilia seu ocularia, vt notat Oleaster, & hinc homines verè insulsi & fatui, carnaliter omnia intelligentes, sua *Thephilin* sunt commenti, quorum vanitatem & superstitiosos ritus diligentissimè exsequitur Hieronym. Oleastr. *in c. 13. Exo.post medium* lege, & cæcitatis miserorum miserere, & considera quam aptum illi nomen indiderint rei nugacissimæ, cùm THAPHEL, radix vocis, insulsum, insipidum, ineptum, ac fatuum significat. Tertia superstitio exstat apud Eliam Germanum dignior adhuc quæ à Regina MORIA tauro donetur, *consuetudo* (scribit) *apud nos Iudæos Germanos inoleuit, vt faciamus circulum per circuitum in parietibus cubiculi, in quo cubat puerpera, cùm creta vel carbone scribamusque in singulis parietibus*, ADAM, HAVAH, CHVTS, LILITH: *atque in ostio interiori scribamus nomina trium angelorum*, SENOI, SANSENOI, SAMANGELOPH; *quemadmodũ tradidit ipsis ipsa Lilithea, cum vellent eã in mari suffocare.*] Sed tædet meminisse tam vanarum vanitatum: quibus scatent scripta recentiorum Apellarum. Nec minus superstitiosæ sunt aliæ verborum formulæ apud Serenum *c.33.* Aurelianum *li.chronic.c.1.* Myrepsum *sect. 2. antid* 298.& 405.& 409.& *sect.12.passim* item Marcellum Aëtium, Columellam & alios gentiles.

Nec ii qui baptismate tincti, satis horum immunes. Nam multa occurrunt apud Pomponatium *libr. de incantat.* multa apud Henricum Cornelium Arg. *lib. de occult. philosoph.* sed plura apud Philip. Aureolum, alias Bombastum Paracelsum variis eius operibus [1]; quorum omnium libri prohibitæ per Ecclesiam sunt lectionis. Vt mittam alios, colligam quædam Paracelsi dumtaxat, ex quibus quiuis intelligat, nihil in hoc homine neq; pietatis, neq; mentis sanæ fuisse, primò docet curationes morborum tam ὑπὲρ quam μετὰ φύσιν à dæmonibus per applicationem sigillorum, imaginum monstrosorum characterum, in designata cæli constitutione, & certis metallis incisorum & ægræ parti appensorum, petendas esse. Secundò contendit, nihil referre, an Deus, vel Angelus, vel diabolus, mundus spiritus vel immundus, ægro opem ferant modò curetur æger [2]: & abutitur illo testimonio sacræ scripturæ *salutem ex inimicis nostris.* Et de morbis hyperphysicis agens, sic scribit, *Qua ratione & quomodo morbis Magico artificio inflictis succurrendum sit, scitu est necessarium omnibus medicis, qui perfecti cupiunt esse. De tali autem curatione nec Auicenna, nec Galenus scripserunt, aut sciuerunt quicquam. Non enim in Academiis omnis discitur ars, ideo oportet medicum quandoque accedere vetulas, sagas, zigeneros, rusticos, & circũforaneos,* dic Zanbrecher *& ex ipsis artem ipsam addiscere, qui plus sciunt istis rebus, quam omnes academiæ professores, & quanquam hæc rideant academiæ professores, tu vtere illis in forti imaginatione & experieris effectum.*] Hęc ille, sed si imaginatio hoc operatur, nonne præstat eã adhibere remediis sumptis, quæ vel ars medicorum, vel vsus Ecclesiæ approbauit? sed audi quid respondeat, *Si quispiam* (ait) *supernaturali morbo vel dolore per incantationem detineatur, illi nullum naturale remedium prodesse* (hoc plerumque verum esse docebo sect. seq.) *sed Magicum remedium esse oportet, quo morbus tollatur, quali & introductus est.*] hoc infert, quia homo impius supernaturalia Ecclesiæ remedia repudiabat: quæ quia Catholici recipimus, nõ quia

1 li. de philosophia ad Athenien. li. de occul. philos. lib. de philos. magna, & lib. de cælesti medicina, & lib. de morbo caduco, & aliis.

2 d.l. de morbo caduco.

quia nihil prosint physica remedia, ideò ad dæmoniaca confugere debemus. Subiungit, *tales curationes magicas minimè contra Deum esse: quia illis non ad perniciem, sed ad salutem hominum vtimur, dicāt ad hæc quicquid velint Theologi.*] os impurum! quasi non sit Theologorum iudicare, quid contra Deum, quid non contra Deum sit, sic agyrta nequissimus Fidei tribunal sibi vendicat. Sed postea docebo, id non contra diuinas modò, sed etiam contra humanas esse leges.

Exempla huiusmodi superstitiosarum curationum sunt, primò illæ per cerearum imaginum fabricationem, in quas se morbum magi putant deriuare, de quibus sic idem Paracelsus [1] *Fabricet medicus ceream imaginem ad similitudinem patientis & in nomine eius, aut conformet ceream particulam similem effectæ parti, idq; indubitata fide & forti imaginatione, credat per illam sanitatem ægro restitui posse, ac tandem, additis Magicis precatiunculis, ceream illam imaginem in ignem proiiciat. At si fortè ex doloris acerbitate, vel partis affecta, vitæ periculum metuatur, integram imaginem certis verbis admurmuratis, comburat medicus, & liberatur æger.*] Sed alio loco dissentit, & vult imaginem fieri ad formam & similitudinem maleficæ, quæ morbum induxit [2]. Sed omnis hæc ars imaginum non minùs ad tollendos, quam ad inferendos morbos, diabolo inuenta est auctore. Hanc superstitionem etiam ipse Plato damnauit *lib.11. de legibus*, & est dissimilis illi, quam ex Astrologis Marsilius Ficinus obtrusit, de quo postea. Huc pertinet vsus ille philacteriorum Iudaicorum, ad imaginem serpentes aënei Mosaici, de quibus legi potest Philastrius *in hæresi serpentis Mosaici*, cui tamen non assentior volenti talia fuisse phylacteria Pharisæorum, quæ *Saluator Noster* reprehendit: sed verior est D. Hieronymi explicatio.

1 lib. de hyper phys. morb.

2 lib. de vita longa.

Eodem 2. pertinet, quod, ad curandum pilorum, acicularum, spinarum & similium corpori ingestorum maleficium, vult idem, non eximi illa per vulneris incisionem, sed materiam illam spontè prodeuntem, totam excipi, & in foramine facto Sambuci, vel quercus, orientem spectante imponi, & ex eodem ligno cuneo obturari certis verbis additis [3]: clara hic quoque est superstitio, immò & Diaboli opera, per quem residuum materiæ statim fertur ad idem foramen ex corpore in quo latitebat.

3 libr. de occul. philos.

3. talis erat curatio illius, qui ægrotos apprehensos in foro collocabat, & eorum corpori appendebat chartam miris variisque characteribus consignatam, & additis nominibus dæmonum, *Balsar Narthin, Oleasar, Bilech, Mammon, Oriens &c.* deformatam.

4 talia erant nomina Ephesia, per quæ dæmoniis obsessi liberabantur, teste Plutarch. *in Symposiac.* Talia sunt conuitia & lædoriæ, quas commendat Apollonius apud Philostratum lib.2. & Pet. Martyr de rebus Indicis. *lege Pet. Tyræum de locis infestis, p.3. cap.56.* Mirè sibi Lutherus placuit in congerendis fætidissimorum conuitiorum olenticetis, quibus dæmonum tentationes dispelli censuit, homo pari spurcitia & vanitate, quibus ego chartam non conspurcabo: & miror quenquam sine nausea legere posse, *Symposiacor. eius c. 24. & 26.* vbi huiusmodi ferculis dignus conuiuator struices congerit patinarias, sed sicut iuramentis & blasphemiis non abigitur, sed aduocatur potiùs dæmon, vt rectè Cassian. probat exemplis nonnullis adductis *l.12. Inst. c. 20.* sic etiam scurrilibus aut iracundis conuitiis & atrocibus maledictis eorum, qui passione ad id mouentur, & non charitate moti, ac fidei zelo inuitati, & ex officio ordinis sacri, id faciunt. Nam legitimis ac probis exorcistis licet dæmonem superbissimum sic vlcisci & diuexare, vt Mengus præscribit *exorcis.4.* & facit D. Antonius apud Athan. & Christiani primitiui apud Prudentium, vbi,

Intonat antistes Domini:fuge callide serpens,
Exue te membris & spiras solue latentes.
Mancipium CHRISTI, fur corruptissime,vexas?

5 tales sunt Hexagoni duo Paracelsi, inscripti vnus *adonai*, alter *Iehoua*, vel *Tetragrammaton*,quibus certo modo præbitis, omnem morbum magicum pelli iactat.item de characteribus *Auigazirtor* &c.inscriptis nouæ membranæ ante solis ortum & per N.dies renouatis &c.contra maleficium matrimoniale:& contra idem,quod tradit de *Gabata* seu solea equi ferrea,fortuitò in itinere inuenta,& ex ea,die Dominico, tridente fabricato &c. & quæ huiusmodi accumulat nefariis libris suis *de cælesti medicina,& de characteribus*.

6. talis curatio fuit illa, quam Grillandus descripsit [1], fuisse Iurisconsultum quendam in Sabinensi agro coniugatum, sed maleficio factum impotentem, cui nullius medici ars poterat opitulari, is magum consulit, à quo iussus,vt ea nocte cum coniuge dormiret, sumpta quadam potione priusquam decumberet. Sedulò tantum caueret, ne nocte illa vel vxor vel ipse signo se crucis communirent,néue metuerent,si quid auribus oculisúe insoliti obuersaretur. Paruit caussidicus, & ad vnguem cunctis obseruatis, quinta circiter hora noctis, ecce illi pluuiæ, procella, tonitrua,fulguráque maxima; mox & adeò pauendi terræ motus, vt concussa domus ab imo nutaret: non secùs ac arbor à ventis penè euulsa, successere hominum magni clamores & eiulatus. Cumq; in eam partem maritus oculos cõiecisset, *vidit in camera plusquam mille, vt apparebat* (vtar verbis Grillandi) *ad inuicem certantes, & vnguibus, pugnis & calcibus crudeliter pugnantes, & lacerantes alterius facies ac vestimenta tota: inter quos vidit mulierem quandam, quæ erat alterius oppidi vicini, & dicebatur, quod erat malefica, de qua ipse sponsus multũ suspicabatur, ne ab ea maleficiatus fuisset, quæ vltra omnes maioribus gemitibus & vlulatib. cruciabatur, & crines faciemq; suam totam vnguibus lacerauerat. Propter quæ ipse maleficiatus dixit, quod aliquantum timuit à principio, dubitãs ne quid mali sibi accideret: deinde recordatus de monitionibus magistri reassumsit vires, vxorem verò semper tenuit sub pannis absconditam, ne ista videret. Postquam verò ita certauerant per mediam horam vel circa, ingressus fuit magister in camera prædicta, & erat tunc circa mediam noctem: ad cuius ingressum omnes illi pugnantes vna cũ muliere statim disparuerunt, & abierunt penitùs, magister autem accessit ad maleficiatum, & illius humeros tetigit manu perfricando aliquantulum, dicendo quod non dubitaret ampliùs, quia iam liberatus erat.*] post cuius discessum maritus conualuit, & deinceps liberis operã dare valuit.In hac narratione maleficus iste coëgit mulierem illam,quod intulerat, maleficium tollere, immissis dæmonibus, qui sic eam specie pugnantium acerbissimè cruciarent.

[1] de fortileg. q.8.num.16.

7. Superstitiosum est putare quod à Sophrone *in Mimis* traditum, *Rheæ & Hecatæ canes immolandos, propterea quod canis latrans Lemures fuget ac dissipet, quemadmodum & æs pulsatum, aut aliquid tale.*]Vnde colligas non nouam esse Iaponum superstitiosam curationẽ, de qua his verbis relatio Lud.Frois, *pag. 246. Quando dæmon hominem inuasit, Iapones aiunt insiluisse in illum vulpem, nomine autem vulpis intelligunt dæmonem. Ad exterminandum autem dæmonẽ ritus exoticos & prorsùs peregrinos cum mille superstitionum & incantationum formulis vsurpant: inter quas vna fuit omnino ridicula. Iusserant enim omnes canes Ozacanæ vrbis trucidari, ad perterrefaciendam vulpem Dominæ dictæ ventri inclusam.*]Æque superstitiosum, quod nonnulli arbitrantur vi Gallicantus quædam maleficia dissipari, non enim habet vim maiorem cantus oscinis huius,quam cuculi vel corui.Ast obiiciuntur exempla quædam, quæ retulit Nicol. Remigius [2], quibus probari videtur

[2] lib.1.Dæmonolatr.ca.14.

dæmo

dæmonem ad gallicantum, striges quas vectabat deiecisse, vel conuentus sagarum hoc canore dissipatos. Idiotæ gentilium responderent, dæmonum noctû maximam esse potestatem; interdiù vim infringi & debilitari, ideò noctis silentio nocere hos *lupos vespertinos*, quo *princeps tenebrarum* dominatur, ideo lamias circa tertiam noctis vigiliam (hoc est intempesta nocte, quæ mediam præcedit) vt plurimum mortalibus infestas esse solere, vt tradunt Aristomenes, & Thelephron [1], & Hieroclii obiicit Eusebius [2], quo tempore etiam se spectra sæpiùs ostentare Plutarc.[3] Plinius [4] & alii [5] docuerunt, At Christianis hæc indigna responsio foret. Philosophi confugerent ad dissidium naturale gallinacei, cum leone & serpente frustra, quia Diabolus dumtaxat Metaphoricus est serpens, ac leo. Si quid ergò veritatis huic experimento subest, crediderim potiùs tenebriones istos gallicantum odisse, propter mysterium aliquod ipsis odiosum. An quia diei prænuncius ales, ad Dei laudem homines excitat, multáq; peccatorum genera, quæ obscuro suo peplo nox obtexerat, solari lampade dispelluntur? an quia, Dominica resurrectione com meminit se triumphatum & collisum, quæ post noctis medium contigit, an meminit pœnitentiæ Petri Apostoli ad gallicantum, vt lapsus prædictus fuerat, inchoatæ, & electissimi sibi boli sic erepti? considerationе hæc digna videntur Ecclesiæ, quæ cum B. Ambrosio concinit [6] de Gallicinio,

1 apud Apuleium lib. 1. & 2
2 ex Philostra lib 4.
3 in Bruto.
4 lib. 7. epist.
5 docuì fusè comment. in Senecæ. Here. Oetæ. v. 123.
6 in laudib. diei Domin.

Præco diei iam sonat,
Noctis profundæ peruigil.
Hoc omnis errorum chorus
Viam nocendi deserit,
Mucro latronis conditur.
(En vnam causam)
Lapsis fides reuertitur,
Hoc ipso petra Ecclesiæ
Canente culpam diluit. (en aliam.)
Gallus negantes arguit.
Gallo canente spes redit,
IESV labentes respice,
Tu lux refulge sensibus,
Mentisque somnum discute:
Te nostra vox primùm sonet,
Et ora soluamus tibi.
En reliquas causas, quas proposui.

Prudentius quoque Hymno ad Gallicantum.

Ferunt vaganteis dæmonas
Lætos tenebris noctium,
Gallo canente exterritos
Sparsim timere & cedere.
Inuisa iam vicinitas
Lucis, salutis, Numinis,
Rupto tenebrarum situ
Noctis fugat satellites.
Hoc esse signum præscij
Norunt repromissæ spei,
Qua nos soporis liberi
Speramus aduentum Dei.
Subdit deinde & Petri cantu galli cognito pœnitentiam.

8. tale puto, existimare quod ablutio manuum matutina quidquam prosit ad maleficium illo die arcendum, falsoque id sagas illas Remigio persuasisse [7]. Munditiam quidem dæmon detestatur, sed animæ, non corporis. Nonne hanc membris suis luxuriæ & nequitiæ mancipiis, & publicæ libidinis victimis, vel nimiam & superfluam commendat? cur mulierculas & viros, quorum animi muliebres, ad tam putidum & curiosum, sic lauandi, sic comendi, sic leuigandi, pumicandi, poliendi studium tam intense & sedulò impelleret, si corporis mund itiam odisset.

7 libr. 1. dæmonolatr. c. 1.

9. His annumero lotium humanum, quod prodesse putat Ananias [8], & exemplum de quodam Pherone suppeditat Herodotus [9]; à dæmone Pheron rex excæcatus, quod spiculum iratus in Nilum flumen contorsisset, postquam vndecim annis sic luce caruisset, oraculum, quod in Buti vrbe consuluerat, fertur respondisse; visum ei reditutum, si oculos abluisset lotio mulieris,

8 lib. 4. de Natura dæmon.
9 libr. 2. seu in Euterpe.

quæ à solo suo marito cognita fuisset. Expertum ergo primo loco propriæ coniugis vrinam, cùm nihil ampliùs cerneret, cęterarum deinceps, tandem oculos recepisse. Ibique omnes mulieres illas, præter eam, cuius vrina salutaris fuerat, in vnam vrbem coëgisse, quæ ἐρυτρηβωλος rubra gleba dicta, & eas illic vna cum vrbe omnes concremasse, & medicam illam suam sibi matrimonio copulasse.] sic videlicet Diabolus nullam infamandi lædendique mortales de imbecilli quoque sexu, occasionem voluit prætermittere, fuit in eadem superstitione Syracusanus iudex Pascasius, qui D. Luciam Martyrij corona mactauit, idcirco enim virginem lotio perfundi iussit, quod sagam putaret, & sic maleficam vim resistendi tormentis repelli arbitraretur, *lege Martyrium D. Luciæ 6. Surij tomo.* Ne de hoc dubites, scias idem doceri à B. Althelmo *li. versifico, de laudib. virginitatis* (qui nondum in lucem editus) *in martyrio SS. Chrysanthi & Dariæ,* qui est M.S. Leodij in Abbatia S. Laurentij, his versibus,

Lotia tunc lictor crudelis spargere iussit,
Sacros humectans: artus fætore putenti.
Qui liquor (vt dicunt) atrum fantasma fugabit.
Dum vernam Domini sperat Necromantia fretum:
Sed putor ambrosiam fragrabat nectare suauem.

Et apertius idem in lib. prosaico eiusdem tituli, qui editus typis, *Sed milites magicis putantes præstigiis gestum, putentissimis illum perfundunt lotij odoribus, quibus cuncta arbitrantur Chaldæorum & Hierophantarum phantasmata, simulque ariolorum magorum machinas euanescere.*] Scilicet, his perterreatur & fugetur, quem non pudet pigétque in fætore cadauerum, & libidinum stercoribus volutari. Tamen & Salisberiensis id censuit *lib. 1. Polycratici, cap. 8. Quis* (ait) *libenter non videat & rideat, cùm præstigiatoris lotio perfusi ars deletur, & oculis, quos malitia sua præstrinxerat videndi facultas reparatur?*] Digni, qui credunt, non infundi tantùm, sed perfundi.

10. tales sunt νεφελοδιῶκται, γυτευταί, & φυλακτήριοι, quos punit Synodus Trullana *cap. 61.* vbi Balsamon, primos illos exponit diuinatores ex nubibus, ego etiam crediderim fuisse eos, qui nubes improbo ritu, ne nocerent, incantabant & ideo persecutores nubium vocabantur. γυτευτὰς vocabant eos, qui exorcizabant morbos, & certis imprecationibus abigebant, illud optimè Balsamon, *φυλακτήριοι hoc est remediorum seu amuletorum præbitores dicuntur, qui fraude dæmonis eis qui à se decipiuntur, vincula quædam ex sericis filis contexta, quæ & πουγγία dicuntur præbent, quæ aliquando quidem intus habent scripturas, aliquādo verò falsa quædam alia quæcumque inciderint, dicunt autem hæc iuuare, ad omne malum vitandum, si ex collis eorum qui illa accipiunt perpetuò pendeant.*] Mox exemplum subdit τῶ ἀμνίω gestatoribus: *Præfectus quidam Hosij de re huiusmodi accusatus, manifestò deprehensus est in sinu ferens indumentum infantis nuper nati: & dixit hoc sibi datum fuisse, à quadam muliere, ad auertendum, eisque os occludendum, qui contra illum dicere conarentur. Vnde etiam subiectus fuit καθοσιώσει, execrationi.*] B

11. tale etiam illud quod narratur à Georg. Pictorio [1] ex Abbate Spanhemēsi *subulcum quendam fuisse, qui in scipione suo vel baculo pastorali schedulam nomini D. Blasij inscriptam habebat, cuius baculi vi & potentia, porcos suos ab omni luporum vi & raptu tutos credebat, ac tantùm scedulæ numinis tribuebat, vt etiam porcos in agris solos pascendos abigeret. Tamen contingente quodam tempore, cùm gregi pastor abesset, & quidam præteriens dæmonem custodire vidisset, illique dixisset, quid ipse hic custodiret, qui hominum salutis persecutor foret pessimus? respondit, porcos custodio: retulit alter, cuius iussu: dæmon inquit, stulta pastoris confidentiæ. Nam schedulam quandam*

1 Isagog. de dæmon. sublunaribus.

dam suo bacillo inclusit, cui diuinam ascribit virtutem, vel inde quod Sancti Blasij nomine est inscripta: & eam porcos suos à luporum iniuria defendere, contra legem suam, credit. mihi falsa superstitione inhærens: vbi cùm per me fuisset vocatus, & denuò vocatus, & non comparuisset, me S. Blasii vice huc custodiendum contuli. vt enim semper libens Dei & Sanctorum vices gero: ita & nunc libentissimè pro suo S. Blasio illi porcos custodio: vt stultum hominem in sua vana confidentia extollam ac roborem, ac eo perducam, vt talem schedulam pluris quam Deum faciat.] Non simplex sanè hic pastoris error fuisse deprehenditur: non, quod Sanct. Blasij deuotus esset cultor: & ei se suaque commendaret (quod Pictorius, ex sectæ suæ mysteriis, latenter vult insinuatum) nam Sanctos honorare, obsecrare, & auxilio custodiæque eorum nos committere pium & salutare est, quicquid hæretici garriant: verum quia fiduciam in schedula collocabat, & quia schedulæ diuinitatis aliquid tribuebat: & quia Deum tentabat, relictis suibus in schedulæ tutela: non etiam Sanctorum auxilium precibus impetrandum sibi, sed nudo nomine chartulæ inscripto opinabatur. Scio in Traiectensi tractu vltra Mosam, quibusdam in locis simili superstitione, certis verbis admurmuratis, pedum à pastoribus terræ infigi, & sic putare se absentibus nullum gregi à lupis periculum superesse, quod impiæ credulitatis.

12. Huc referenda multa Plinij, vt hyenæ sanguinem inunctum impedire omnes Magorum artes [1]: fel canis nigræ amuletum esse domus totius eo suffitæ purificatæve contra cuncta [2] maleficia: eandem vim esse amianto lapidi [3]: menstruóque sanguine tactis postibus [4]: aut atri canis sanguine respersis parietibus, eiusque genitali sub limine ianuæ defosso [5]: quis ista non rideat non nisi qui probet eam quam idem tradidit *libr.* 25. Mandragoræ effossionem, aut Varronis *Sista, Pista, Rista. Xista*, vel eiusdem ter repetitum *Anasagens.* vel Pentagonos Antiochi aut Constantini fictitios, veteres tamen & antiquæ superstitionis, & innumera Marcelli Empyrici *in libro Medico eius*, quædam etiam Vegetij *in lib. de Veterinar.* & imaginum illam fabricationem planetariam, quam ex Plotonio & Arabibus periculosè tradidit Marsilius Facinus *libro de vita calitus comparanda:* quo libro non videtur venenis exhibitis satis idoneam antidotum addere. facit enim perinde ac inscitus & ineptus conuiuator, qui conuiuis apponeret cibos multos salutares multos etiam veneno imbutos, & dumtaxat diceret, vescimini salutaribus, relinquite noxios: nec indicaret, qui in tam multis, tam variè conditis vt dignosci vix queant, sint illi noxij à quibus abstinendum censeat. Ludere hoc conuiuas esset, & lædere. Sapientis conuiuæ tunc foret in cænatum abire potius, quàm tam apertum vitæ discrimen subire. Idem ego censeo, de libro illo, præstare nihil eius quoad imagines illas credere: quàm cum periculo aliquid in animum admittere.

1 lib. 28. ca. 8.
2 lib. 30. ca. 10.
3 lib. 20. c. 19.
4 lib. 28. ca. 7.
5 d. cap. 10.

13. annumerare licet, quæ recentiora, contra visibiles inuisibilésque hostes, excogitata nugacissimæ superstitionis & taciti cum dæmone fœderis, quædam retulit Pictorius [6], primum de Cicorij radice, quam die S. Ioannis Baptistæ paulò ante auroram, cum auro & argento flexis genibus contingunt: & ferro, per gladium Iudæ Machabæi, exorcizatam, multis ceremoniis ex terra eruunt, & secum portant contra aduersa omnia. deinde de iis qui crines pectinando euulsos non nisi ter consputos abiiciunt: &, si oua comederint, eorum testas, non nisi ter cultro perfossas in catinum proiiciunt, timentes vtrumque neglectum veneficis nocendi occasionem præbere, seruatum, credentes præcludere nocendi potestatem. Denique qui Sammonici Sereni *Abacadabra* dietim ordine retrogrado minuentes de collo suspenderint: vel alia

6 Epitome de Magia. c. 26. & 27.

alia Hebræorum, ex Rabbi Hama *lib. speculationis*.

14. Quicquid Remigius dicat, non puto sic dæmoni odio esse salem profanum, vt ob eius aspersionem maleficium cogatur soluere: sed id eum facere ex pacto, vel vt aliquam introducat superstitionem. naturalis quoque vis salis non satis efficaciæ habet ad huiusmodi morbos sanandum. quare superstitiosa hæc curatio.

15. Loci mutatio quam Ananias [1] suadet, vt & nominis mutatio; meritò suspecta est. quid enim virtutis occultæ, ob angelorum, quos propterea vult simul mutari, proprias vires, habere queat, non video: nec quisquam opinor, nisi per mendacem Cabbalistarum dioptram, Theologis Catholicis exsecrandam. In nominis mutatione quid est (quæso) efficientiæ naturalis? aut qui (quæso) angeli non ipsis hominibus, sed hominum nominibus sunt præpositi? quid locus in maleficium influit, ratione angeli loco præsidentis? potest situs & loci salubritas aliquid prodesse, vt & in cæteris morbis: potest imaginatio noxia deperdi, nec alia ratione loci mutatio potest prodesse.

16. Clarioris superstitionis est, putare si quid precario vel furto de malefici domo acceperis, maleficium cessaturum: idque meritò Remigius reprehendit [2]. Nec enim hoc aliud est, quàm maleficium, maleficio sanare: par dementia illorum, qui pro philtro vtuntur crepidis, laciniis vestiũ, vel præsegminibus vnguiũ personæ quam amant: vt docuere veteres scriptores [3].

17. Similis est vanitas existimantium [4], contra spectra prodesse canes, equos, vel stricti gladij vibrationem, ex doctrina Homeri *Odyss.* 7. & Virgil. *Aeneid.* 6.

Túque inuade viam, vaginâque eripe ferrum.

Vbi perperam Lamb. Hortensius asserit reipsa compertum ferri aciem dæmonas formidare. Iudaica illa opinio fuit, vt patet ex Thargumæo *in cap. 3. Cant. versic.* 8 sed ridicula. Nulla enim huic rei causa subest, nisi quòd ictu & vibratione aër dissipatur, & continuum illud cadaueris, vel corporis aërei assumti, soluitur: quod ipsum nihilominus procliue sit dæmoni impedire ictu eluso per diuersionem, vel corporis alterius interiectionem. cur igitur hæc timeat? non certè magis quàm culicem elephas, vel triceps Cerberus catellum Melitæum. *Plura Tyræus d. p. 3. cap.* 57. Duo adscribam exempla ex Cæsario. de milite prius est, qui in Meneuelt, quo viuus vti solebat pelliceo indumento vestitus apparens, non potuit gladio fugari: quo cum cæderetur, non poterat spectrum vulnerari, talem ex se sonum emittens ac si mollis lectus percuteretur. hic apparere desiit aqua adspersus quæ clauo Dominico fuerat superfusa. *Sic ille, libro* 12. *cap.* 15. Concubina Sacerdotis cuiusdam nocte mortem subsequente, diu ante lucem luna splendente cuidam militi apparuit, per viam equitanti. primum miles & serui audiuere muliebrem vocem opem postulantem: mox videre mulierem rapidissimo cursu ad eos properantem. Mox miles de equo descendens, & gladio sibi circulum circumducens, feminam bene notam intra circulum recepit. *Et ecce ex remoto vox, quasi venatoris, terribiliter buccinantis, necnon & latratus canum venaticorum præcedentium audiuntur. Quibus auditis, cùm nimis illa tremeret, miles auditis ab ea causis, equum feruo cõmittens, tricas capillorum eius brachio suo sinistro circumligauit, dextera gladium tenens extentum.* Approximante infernali illo venatore, ait mulier militi, sine me currere, sine me currere, ecce appropinquat. Illo fortiùs retinente, misera se eripere summa vi connixa tandem ruptis capillis effugit: quam diabolus insecutus cæpit, equo suo illam iniiciẽs, ita vt caput cum brachiis penderet ex vno latere, & crura ex altero. sicque capta inuito

[1] li. 4. fol. 145.

[2] li. 3. dæmonolatr. c. 2.

[3] Theocri. in Pharmaceut. Lucian. in Dialo. meretricius. Melissæ & Bacchid. & Apuleius lib. 2. de asino.

[4] Crinitus li. 7. de honest. discip. c. 4. Ananias d. li. 4. fol. 155. Lamber. Hortens. in Virgil. 6. Aeneid.

inuito sed vidente milite præda præteruehitur. Miles manè ad villam rediens, cuncta narrauit, & capillos ostendit, cúmque minùs ei crederent, aperto sepulcro, cadauer sine capillis, qui euulsi, inuenerunt. *sic ille lib.12.c.20* quid hic gladij contra spectrum potuerunt? tantundem quantum monachus spectrum feriens apud Gaguinum, vt alias narraui *lib.2.q.27.sect. 2.lit. L.* Ex qua narratione vt & ista Cæsarij colligitur & alia, vereor ne superstitio fuerit, ex Magorum orta circulis coniuratoriis: nempe circumducendi circuli, & in spacio illo consistendi. Nam licet crux in medio circuli facta legatur, tamen illi circuli figuræ fidere videbantur, & crucis efficacitatem ad spacium illud circuli restringere, quod improbum profectò. Huius circinationis aliud quoque exemplum reperias apud eundem Cæsarium *eodem lib.12.cap.17.* de Sacerdote, qui spectris tota per iter nocte infestatus, circulum circumcirca se ducebat ibi subsistens, & illis euanescentibus procedebat: mox iterum se ingerentibus, nouum iterum circulum ducebat: sicque ad lucem vsque laborauit. Obseruabis ridiculam illam opinionem de armis, apud Psellum *lib. de dæmonibus in fine*: *Dæmonicum corpus per totum se naturaliter sensuale, secundum partes singulas absque medio, videt, audit, tangit, patiturque tangendo, & diuisum dolet sicut corpora solida, sed hoc interest, quòd corpora quidem solida diuisa cùm sunt, aut vix aut nunquam restituuntur: corpus verò dæmonum, vti secatur, mox in se item recreatur atque coalescit, sicut aqua aërisq; partes quando aliquid incidit solidum, sed & dicto velocius dæmonicus spiritus, in se reuertitur: dolet tamen interea dum diuiditur. quam ob rem aciem ferri metuit, idq; animaduertentes, qui fugare dæmones moliuntur, tela & enses in rectum ibi constituunt, quo nolunt dæmones aduentare.*] Hæc more suo sibi vindicat Rhodiginus *lib. 2. cap.8.* & sic Pselli errorem, suum facit. Quod de corporis discessione, & coalitione subita dicit, verissimum est. & experti duo in Hispania Nobiles, mihi non ignoti. Quorum vnus dum nocturno tempore vagatur, in spectrum incidit specie Æthyopis tetri, mole Gigantæa romphæam stringentis. hic, cui plus audaciæ quàm pietatis erat, cetra ficulnea munitus, impetum sustinuit, séque gerens animosè vulnera cæsim punctímque hosti ingerit. Sed aërem verberans, donec lassus concidit, & à vicinis, qui ad strepitum accurrerant domum sublatus, multis post diebus lecto affixus, vix conualuit. Hoc Burgis accidit: alterum Salmanticæ. Degebat ibi Theologiæ studiosus quidam, è prima nobilitate: qui pristinæ castimoniæ & pietatis oblitus, noctu magno periculo & labore parietibus transcensis in quoddam Sanctimonialium monasteriū, vsque ad Dormitorium (vt vocant) se penetrarat. ibi permittente Deo, priusquam ad cellulam, quam animo præoccuparat, pedetentim perueniret, obiicit se illi spectrum, specie viri grauis & honesti, prolixo capillitio & barba, lorum ingens manu tenens, & nullo verbo facto: bubulam minitans insultationem. Venerat probè armatus miser ad incæstum, scuto, gladioque: hunc est stringit, illo se tegit. visus sibi non semel latus aduersarij, lorum subiens, haurire & brachia illi lorúmque rescindere: sed semper brachium corpori, lorum parti amputatæ subitò iunctum apparebat. tandem lorarius decussatim illi in vtrumque humerum sic viuenti bouem mortuum (vt cum Comico iocer) impegit, vt in terram collapsus, vix trepidus se fuga eripuerit: & domum reuersus deprehenderit, ad modum Sanctæ Andreanæ crucis, sibi in pectore, & in tergo, ad quatuor digitorum latitudinem, notam contusionis rubore liuoréque mixtæ impressam. tumuit mox vibex, & cum intolerabili ardore, quasi vermiculare nescio quid, quod grauissimum cruciatum adferebat, miser sensit sub cute, & (ne vanum visum putes) altero tertióve post die ad plures

res migrauit. Nec annum, nec nomina addo, vt vnius qui adhuc superat, & defuncti quoque alterius honori consulatur. Notent lasciui isti palumbi Dionæi, quis nocturnarum ad stupra discursationum vtrique fructus fuerit, & quàm inanis ista de gladij rotatione contra vim dæmonum persuasio. Nam quod Erastus [1] ex Ioan. Oporino narrat: qui Paracelsi amanuensis fuerat: solitum Paracelsum noctu consurgere, & machæram suam Helueticam vtráque manu in hostem inuisilem huc illuc torquere: id vel ferocientis furoris fuisse putarim, vel ex pacto conuento, sic molestiarum inducias à dæmone paredrio impetrasse.

1 in vita Paracelsi.

18. Sit, quod putant aliqui, remedia quæ contra maleficium vsurpantur nihil profutura, si re non integra adhibeantur: hoc est, irrita fore, si priùs tentatum fuerit à medico corporis: à confessario animæ, remedium. solemnis enim iste solet esse magorum prætextus, vt docet Nicol. Remigius [2], & nota dæmonum fallacia: qua vtitur primò: quia, cùm sit Zelotypus, veretur ne sanatio, ipsi adempta, aliis adscribatur. Secundò, vt sic homines à diuinis & naturalibus remediis auocet. Ex hoc capite valdè mihi suspecta fuit schedula illa, siue programmation mulierculæ medicæ circunforaneæ, hoc anno. 1597. hic Louanij, in cuius vno articulo hæc conditio continebatur. Idcirco etiam suspecti omnes illi medici, qui nolunt ægrum confiteri, priusquàm præscripta ab ipsis pharmaca hauserit.

2 lib. 3. dæmonolatr. c. 5.

19. est, putare maleficam non posse maleficium suum tollere, priusquàm libertati sit restituta, & ex vinculis dimissa. potest enim, maleficium maleficio nouo tollere, quamdiu pacto cum dæmone non renunciauit, vt docet idem Remigius: potest etiam illud per dæmonem destruere, vt quilibet alius remouendo signum, etiam adhuc carceribus contineatur.

20. Maleficam scopis in ostio positis impedire, ne domo exeat: vel, coniectis in bullientem ollam soleis aut crinibus eius, vel acubus, cogere, vt accurrat: magicæ nugæ sunt & peccata grauissima. quia nituntur pacto cum dæmone inito.

21. Minis, verberibus, aut vi maleficos adigere, vt maleficium tollant (cuius rei exempla peti possunt à Remigio [3],) fieri potest vt liceat: si conditiones quędā adsint. primò si certò sciatur auctor maleficij. Nam suspectos tantum, verberare aut alia afficere contumelia, nec fas, nec iura sinunt. 2. si nihil superstitiosum putetur adhibiturus. 3. dum non existimetur morbum in alium translaturus, quod ferè semper facere consueuerunt, vt exemplo declarat Gregor. Turonensis [4]. videlicet ista diaboli liberalitas est, vt boni nihil vllis hominibus præstet, nisi cum æquali vel maiori hominum damno, quo spectat narratio D. Gregorij Magni [5], de virgine obsessa: quæ cum opera magorum ab vno dæmone fuisset liberata, in vnius locum sex vel septem dæmonum millia successere. Neque hoc poëtas latuit. ideò enim fortassis finxerunt, non potuisse Admeto vitam conseruari, nisi vxoris Alcestis vicaria nece [6]. Vnde rectè noster Tragicus: cùm remisso ab inferis Theseo, Pluto Hippolytum abripuisset, canit, alloquens Atticæ præsidem Deam:

3 lib. 3. dæmonolatr. c. 3.

4 lib. 6. histo. Franc. c. 35.

5 libr. 1. Mora. c. 9.

6 Euripid. in Alcestid.

Casta nil debes patruo rapaci.
Constat inferno numerus tyranno.

22. Quod remedium esse contra *Vultuarium* maleficium censuit Salisberiensis *lib. 1. c. 11. Horum* (ait) *malicia, etiam cùm plurimum nocent, artificio leui dissoluitur: si videlicet, qui suspecti sunt, conuenti ab aliquo in iudicio crimen suum inficientur: aut, si confessi fuerint, cogantur maleficium reuocare.*] quid enim ad curationem

inficia

inficiatio virium queat habere, nisi ex pacto conuento? si tamen aliquis solummodò intendens signum destruere sic interrogaret, non auderem illum peccati, saltem Mortalis, reum dicere.

23. superstitiosa sunt; vt cum ad maleficium amoris tollendum, vtuntur maleficio odij, v.g. certo ritu consecrant vel exsecrant potius columbam nigram, & diuisam per medium dant comedendam amantibus. Item si, vt odij maleficium tollant, vtantur amoris maleficio, v.g. Eucharistiam sacram in ore habentes osculantur eam quam volunt in amorem inducere, vel labiis chrismate inunctis id faciant. Item si vt sterilitatis agrorum maleficium tollant, hostiam sacram comminuant, & tritam in plures spargant per hortum vel agrum. Quæ omnia sunt manifestè impia & sacrilega, & tamen hæc facta aliquando legitur, primum illud refert Hollenus in Præceptorio; de chrismate, alterum Grillandus, cætera de Eucharistia, Cæsarius Eisterbacensis *lib.9*.

D

24. Adde remedia iudiciariarum superstitionum, de quibus *supra libro 5. sect.7.& 9.*

Vltimo notandum multa esse superstitiosa (vt variis locis ostensum) remedia: quæ ponunt Sprengerus,[1] & ex eo Pet. Gregorius[2], de plumbo liquefacto in scutellam aquam infundendo &c.

1 p.2.mallei.c.1. q 12. in 2. exemplo.
2 lib.13. de repub.c.3. à nu. 2.

Et hac de re Codronchus narrat historiam, ab auctoribus (vt ait) grauibus & certis relatam, cuiusdam mercatoris, *qui cùm in partibus Sueciæ extra quoddam castrum animi causa per quoddam pratum duobus famulis comitatus ambularet, malefica muliere ab vno ex conseruis à longè cognita, abhortatus est mercatorem, vt signo crucis se muniret, quoniam illius ditionis potentior venefica, quæ solo intuitu maleficia inferre sciret, ipsis obuiam veniret. Quod monitum ipse paruipendens, & ista nunquam sibi timorem incussisse asseuerans, cùm nondum ferè illa protulisset verba, in pede sinistro illatã læsionem expertus fuit: ita vt cùm pedem è loco amouere non posset, & dolore lancinaretur, ad castrum equo fuerit deductus, vbi per triduum doloribus auctis, accersito quodam villico, qui huiusmodi mala curare profitebatur: facto periculo ex plumbo liquefacto, & in aquam supra pedem proiecto, morbum ex maleficio ortum dixisse: quibusdam prolatis verbis, & tacto pede, per aliud triduum curatus est.*] sic ille libro 2. de morbis venefic.c.2 Modus explorandi solet hic esse, vas aqua plenum imponunt super locum affectum corporis, & plumbum liquatum huic vasi infundunt, interim verba quædam obmurmurantes, & in plumbo coägulato pro varia guttarum conformatione: iudicant primò, an sit maleficium malum, néne: deinde cuius generis maleficium sit. De qua re tota verissimè idem Bapt. Codronchus *lib. 3. de morbis venefic. cap. 13.* ita pronunciat: *vt modus superstitiosus est, sic & dæmonem cooperari est credendum. quamuis non desint, qui existiment, à Saturno vim hanc plumbo esse inditam, vt maleficia prodat, quod tamen à veritate est alienum.*] Probare debebant. nunc supponunt tantum, & Planetæ vim tribuunt minimè naturalem. Nam in hanc vel illam guttulas formam coagulari, pro natura morbi: merè & verè est opus non naturæ, sed intelligentiæ. Pergit Codronchus: *Nec laudare possum aliud experimentum, quod à quodam didici. Vt ægrotus, cum decoctione verbenæ (vulgò herba sancti Ioannis dicitur) abluatur, in qua ablutione, si nihil reperiatur, vel decoctio non immutetur in colore, infirmum veneficio non esse affectum: quod magna copia pilorum, & præcipuè suorum, inueniatur, esse argumentum efficax, non solùm veneficij, sed & grauissimi, minimeq; curam recipientis, quod si pili sint pauciores, morbum esse mitiorem & curationem admittere. Quod si decoctum illud ad nigrum colorem mutetur, signum esse præsentiæ dæmonis: quod si ad alios colores mutetur, alia indicare. Quis verò non percipit hunc etiam modum*

dam esse superstitiosam, cùm illi pili virtute verbenæ, nec ablutionis elici vel procreari non possint.] Sic ille *d. cap.* 13 Addo, coloris hanc mutationem etiam ex naturali humorum prædominio (vt aiunt) in morbis non maleficis, sed grauioribus, posse contingere. Idem *libro* 4. *cap.* 2. damnat tertium quendam modum his verbis: *alij columbum per medium scissum ventriculo ægrotantis apponunt, nonnulla verba obmurmurando. Qui modi & alij consimiles manifestè magici sunt, cùm prorsus virtute naturali careant.*] adde, nec subsit ratio cur miraculo res adscribatur: maximè cum certa verborum formula vtantur. Postmodum idem iustissimè conqueritur: *remedia multa, tanquam arcana, ex arte magica in medicinam translata sunt: vt multi Arabum sectatores fecerunt: vt Michaël Sauonarola in sua Practica, & quidam Bartolomæus, qui practicam & experimenta cum quibusdam introductionibus in lucem edidit. Sic enim multis modis medicinæ scientia conspurcata remediorum vanitate sæpè coarguitur. Sed horum Satanicorum hominum curationes fallaces, ac incertæ sunt, ac sæpe præstigiosæ, vt videantur per modicum spacium temporis sanare, & reuera non sanent.*] Credatur medico docto & pio (quantum ex libris eius colligo) in arte sua.

Et in his omnibus Notandum, semper dæmonem lucrum aliquod sibi ex his comparare, & semper animæ, interdum & corpori nocere: quia semper aliquid admiscet, quo fiduciam in ipsum homo profiteatur; vel quo nos à Deo ad creaturas auertat, & à cælestibus curis ad cænosa terrenáque deducat vel saltem à seriis & grauibus ac ludicra & nugatoria. Sic semper in aliquod peccatum animam pertrahit, vt rectè obseruarunt D. Augustin. & D. Leo [1]. Obsequitur mancipiis suis, vt firmius illa sibi deuinciat, & in peccato retineat. Si Deus permittit hoc modo sanari ægrum, plures in fraudem pellicit: si Deus non permittit, sed impedit, tunc saltem peccatum hoc præcedentibus accumulans, conatur ægros in desperationem adducere. Si malum vni equo auferant, transfert in meliorem. Si mulierem morbo liberet, transfert in virum; si senem, in adolescentem. Si sortem magus in alium non transtulerit, ipsemet necatur, vel ingens vitæ discrimen adit. coactæ nonnullæ Lamiæ: quia non poterant in alios, in suos ipsæ liberos transferre. Narrat auctor Dæmonomaniæ [2], fuisse in Gallia, qui maleficio quo læsus erat curando magum accersiuit: ab hoc responsum: se morbo illum liberare non posse, nisi in eius filiolum adhuc infantulum transferret. consentit impius pater, & à mago sanatur. interea nutrix, re intellecta, infantulum subducit, & cum eo aufugit: cùm ergo magus non posset in eum transferre, fuit ipsemet à dæmone interfectus. Tolosæ idem scriptor ait, studiosum quendam amico suo grauissimè à quartana vexato dixisse, vt febrim vni suorum inimicorum traderet: illo verò respondente neminem sibi inimicum esse, dixisse: da seruo tuo: tandem, cùm hoc illi religio esset facere, magum dixisse: da mihi eam, annuente ægroto, ipsum conualuisse: magum verò febri oppressum interiisse. Facit lucri semper alicuius certa spes, vt etiam planè futilibus & absurdis nonnunquam cooperetur. sic enim (vt narrat I.C. ille Francofurt. [3]) cùm vetula laborans opthalmia studiosum quendam conuenisset, ab eóque petiisset, vt quæ in schedula, quam illi porrigebat, continebantur, sibi non grauaretur exscribere: certam se esse, si de collo illam gestasset, oculorum lipitudine liberandam: & studiosus scripti illius characteres, vel obsoletos cernens, vel obscuriores (vt solent) legere non valens; eorum loco hæc verba scripsit in schedula: *diabolus huic vetulæ oculos eruat &c.* simúlque præclarum philacterium mulierculæ tradidit: quod cùm de collo suspendisset, spe plena post paucos sanitati fuit restitu

1 D. Aug. lib. octoginta triū QQ. q. 79 D. Leo sermo. 19. 19. de pasio. Dom

2 lib. 3. cap. 2.

3 lib. 1. de lamijs cap. 8.

restituta. Nimirùm voluit Satan hanc anum decipere, & in superstitione sua obfirmare. Plura si vis, lege *lib.3.p.2.q.4 sect.9.* quibus addi quoque multa possunt ex Cardinalis Cusani Excitationum li.2. *in Sermone, Ibant Magi, quam viderant stellã &c.* vt eorum qui putabant contra sterilitatis maleficium, vel odij inter coniuges prodesse, si quis nidum auium inueniens caperet ipsam cum pullis matrem, & ideò vult à Mose præceptum, *Deu.22. ne mater cum pullis capiatur.* simili modo ad vitandas alias superstitiones, alia quædam vult Iudæis prohibita, nempe *præcepisse Mosem vasa cooperiri, propter* Dominas Abundas. *sunt enim dæmones: quibus vetulæ offerunt esculenta & poculenta, quæ mundando domum non comedunt, imò seducunt. Prohibuit ne vir indueret vestem mulieris, & è conuerso, propter idololatriam: quia mulieres vestes viriles & arma in honore Martis induebant: & viri muliebres in honore Veneris. Hoc festum peragitur à Christianis in Carnispriuio.*] Et postea idem addit sequentia exempla vt ait superstitionis in curandis morbis: *si res consecratæ ad aliud, quam ad proprium vsum applicentur, est superstitio: vt aqua benedicta quæ bibitur contra infirmitatem, vel spargitur ad fertilitatem, vel datur aliquando brutis. (Nota hoc sanè intelligendum, vt & quædam sequentia. Nam aquam benedictam adhibere, vt remedium naturale, vt addito ritu aliquo superstitioso id verè malum: sed eam adhibere, vt quid Sacramentale, & vim tribuere Deo per sacramentalia sua, ad corroborationem fidei, mirabilia operare solito: item vt dæmonis maleficium, vel præstigium cesset, hoc pium & licitum esse Catholicus nullus potest negare, vt docebo sect.3.) & de lumine cerei paschalis, & de aqua baptismatis. [de his idem censeo quod de aqua lustrali.] Abstinere à capite animalium in honorem S. Apolloniæ vel Blasij: vel verè carpitum luminis consecrati (hoc non intelligo, si loquitur de cera benedicta seu candelis probo ritu benedictis, errat.] crux facta de lignis palmarum: balnea in vigilia Natiuitatis & Carnispriuij contra febres, & dentium dolorem, non comedere carnes in die Natalis Domini, contra febres, vel ad honorandum sanctum Nicolaum pro diuitiis acquirendis, petendo eleemosynam, (hæc omnia satis clara sunt) eundo ad Sanctum Valentinum contra morbum caducum, ponderando puerum cum sigiline vel cera, (in his potest aliqua superstitio ab extrinseco aduenire: sed secundum se pia sunt & licita) portare crucem circumquaque per campos in vere contra tempestates, (si non fiat, vim ponendo in tempore veris, non est superstitiosum, sed licitum:) in certis oblatis super altare, sicut lapidibus in die S. Stephani, & sagittis sancti Sebastiani (hoc quoque pium, si tantum fiat in honorem & commemorationem certaminis bo m Sanctorum, sine fiducia in materia, forma, numero &c.)* addit de acu quæ tetigit vestem mortui, de lignis furcæ, de lignis coniungendis contra febres, de hostia non consecrata contra febres (*hæc verè superstitiosa sunt*) contra ictericiam de vrina, de pullis &c.] puto legendum, *de pediculis*, neque hoc est superstitiosum, cum subsit ratio physica.

QVÆSTIO II.

An liceat remedium petere à maleficis?

E Latissimè hæc quæstio patet, in qua multi multa scripsere, multi etiam periculosè admodum errarunt.

Certum est vt hodie, sic etiam olim fuisse, qui maleficia maleficiis tollerent. Nam cùm Corybantes essent numero L I I. eorum XXXII. crediti sunt maleficia inferre; alij verò XX. eadem amoliri. *Sic scholiast. Apollonij lib. L.*

Dico primò *falluntur Iuristæ, qui existimant iure ciuili licere maleficijs vti, in bonum finem:* nempe ad curandos morbos, vel ad repellendas tempestates: *vt Hostiens. in summ. Azo in summ. Pet. Ærodius lib. rer. iudicat, 8. tit. 7. cap. 6. Bart. Salycet. Godefrid. & alij in l. eorum C. de malefic. Troillus Maluetius de sortibus, Grilland. de sortileg. & alij communiter.* dico falluntur, quia legem illam Constantini qua nituntur

recentio

1 l. eorum C. de malef. & math.

[1]recentiore lege sustulit postea Leo Imp. *Constit.65. ad Stylianum de Incantatorum pœna:* vt rectè aduerterunt Nicol. Remigius: & Pet. Gregorius, & Godelmannus; quam, quod Tribonianus, homo planè scelestus, prætermiserit, caussam aliam non video, quam quia ab omni erat pietate & vera religione alienus. ibi Leo grauissimis verbis negat quidpiam verè bonum his artibus effici: sed apparens illud bonum, illecebram atque nassam esse: *quæ illectos* (inquit) *in malorum omnium extremum vbi à summo bono exciderint, absorbeat, compertum habemus. Notum enim nobis est illas, vt qui se ipsis dedunt, pro creatore ac Domino infaustis dirisq́ dæmoniis adhæreant, efficere: & qui illas affectantur, hos, per externarum rerum lætam quandam speciem, vulnera in anima excipere. Quale quiddam inter pugnandum meticulosis frequenter accidit, qui dum ictus interdum excipere manu nolunt, illis vel caput vel ventrem exponunt. Sanè verò si quis aliquo modo incantamentis vsus esse deprehensus fuerit, siue id restituendæ conseruandæve valetudinis, siue auertendæ à rebus frugiferis calamitatis causa fecerit, is apostatarum pœnam subiens vltimum supplicii sustineto.*] Sed & Caroli. V. constitutio hos arbitrio iudicis condigna pœna puniri iubet[2].

2 Althusius li. 1. Iurisprud. Rom c. 52. Fichardus con sil. 112. Laur. Kirchouius tom. 2. consil. 2. Mollerus cõstit. Saxon. p. 4. sect. 2.

Dico 2. *Diuina & positiua Ecclesiæ lege semper prohibitum fuit vti maleficis artibus, vel maleficos consulere etiam in bonum finem.* Est communis Theologorum sententia, & etiam Canonistarum. Probatur 1. ex sacra scriptura. Deus id prohibuit. *Leuit. 10. ver. 31. Non declinetis ad magos, neque ab ariolis aliquid sciscitemini, vt polluamini per eos.* & cap. 20. v. 6. *anima quæ declinauerit ad ariolos & magos, & fornicata fuerit cum eis, ponam faciem meam contra eam, & interficiam illam de medio populi sui.* Vnde patet hoc esse peccatum mortale. Deu. 18. v. 10. *Nec inueniatur in te, qui lustret filium suum aut filiam ducens per ignem, aut qui ariolos sciscitetur, & obseruet somnia atque auguria &c.* In nouo quoque testamento vetat D. Paulus; quando iustam damnationem comminatur illis, qui ipsi impingebant eum mala facere vt bona euenirent[3]: quo significat, graue peccatum esse mala facere in bonum finem: quod tamen prætexunt qui maleficorum opera ad morbos depellendos tempestatésque arcendas abutuntur. 2. probatur ex perpetuo Catholicæ Ecclesiæ vsu, quæ semper id improbauit, vt plurimi canones ostendunt[4]: & presbyterum damnarunt, qui bono fine diuinationem superstitiosam fuerat expertus[5]. 3. probatur ex Patribus, *D. Chrysostomus*[6]; *citius mors homini Christiano subeunda, quàm vita ligaturis redimenda. Huc referendum illud. B. Leonis*[7]; cùm eis (*scilicet dæmonibus*) nihil amplius liceat, quàm iustitia diuina permiserit; agunt tamen versutissima arte fallaciæ, vt ex arbitrio propriæ potestatis aut perere videantur, aut lædere: & multis (quod dolendum est) ita per nequitiam simulationis illudunt: vt quidam illos & timeant pati infensos, & velint habere placatos; cùm beneficia dæmonum omnibus sint nocentiora vulneribus. quia tutius est homini inimicitiam diaboli meruisse, quam facere. *Nec non ista D. Augusti*[8]; cùm ergo causæ articulus venerit, vt hæc proponatur conditio: aut faciendum esse contra Dei præceptum, aut ex hac vita emigrandum. quorum duorum homo si cogatur alterum eligere, comminante mortem persecutore (*idem est de morbo per maleficium immisso*) ibi eligat Deo delicto emori, quàm Deo offenso viuere. ibi oderit in hoc mundo animam suam, vt in vitam æternam custodiat eam.] Ex his.

3 ad Rom. 3. v. 8.

4 c. qui sine Saluatore, 26. q. 2. c. admoneant. c. non obseruetis 26. q. 7.

5 c. ex tuarum de sortileg.

6 homil. 8. in epist. ad Colos.

7 serm. 19. de pass. Domini.

8 tracta. 51. in Ioan.

Infertur primò peccare iudices, qui cogunt maleficas benedictione quadam iis quos læserunt maleficium auferre. Nam hæc benedictio illarum, nihil aliud est, quam formula qua ex pacto dæmon cessaturus: & si benedictione vera sanandus æger foret, præstaret vti benedictione Sacerdotis, vel alterius probi hominis,

F

minis, quàm malefici; cuius oratio Deo est exsecrabilis, neque licet nobis cum infidelibus hæreticis, apostatisque oratione in diuinis iungi. Vnde sequitur etiam maleficam obtemperantem tali iussioni, & ægros hoc remedio vtentes peccare. Valde quoque falli illos, qui existimant licere maleficiis sanitatem querere vel conferre, si id magistratus iubeat.

Infertur 2. veram esse decisionem *articuli Parisiensis 5.* Quod licitum est vti magicis artibus, vel aliis quibuscúmque superstitionibus à Deo & Ecclesia prohibitis pro quocunque fine bono? error. quia secundum Apostolum non sunt facienda mala, vt eueniant bona. *& decisio. art. 6.* Quod licitum sit; aut etiam permittendum maleficia maleficiis repellere: error. *& art. 7.* Quod aliquis cum aliquo possit dispensare, in quocumque casu, vt talibus licitè vtatur, error.]

Infertur 3. impium & hæreticum esse dictum Paracelsi [1], nihil referre, an Deus an Diabolus, angeli vel immundi spiritus ægro ferant opem, modo morbus curetur.

Infertur 4. periculosam esse, & erroneam; vel saltem non satis euolutam & explicatam sententiam Nicolaij Remigij [2]. *precariò non licere opem à maleficis impetrare; sed licere, vi & verberibus eam extorquere: qui hoc faciat, nunquam, qui illud, semper lethaliter peccare.*] Quorum vtrumque, falsum videtur. licet enim aliquando id precibus petere & impetrare: aliquando etiam verberibus ad id adigere, non licet. Non igitur eò recurrendum, sed res longè aliter explicanda. distinguendum videlicet primo inter maleficum paratum auferre maleficio nouo, & non paratum: aliter enim peccat qui hunc, aliter qui cogit illum, 2. distinguendus auferendi modus, an cum maleficio, an sine illo id fiat quæ communiter theologi solent attendere.

Igitur primò falsa & erronea est sententia Paracelsi & similium, licere maleficia maleficiis tollere.

Quidam putant licere tollere maleficium, non per maleficia, sed per res tamen superstitiosas & vanas; videntur hoc multi Canonistæ tenuisse, & nonnulli Theologi, & legistæ [3]. si superstitionis vocabulo hi DD. rectè vsi; nequit negari, hanc opinionem quoque erroneam esse. quia superstitio res est per se mala: nec malum licet facere, vt bonum eueniat. docet hoc Siluest. *verbo maleficium num. 9* Rosella *verò* & Tabiena non tenent illam opinionem, sed dumtaxat referunt.

Alij itaque fatentur per superstitiosa media tolli non posse; posse tamen per vana, quæ non sint illicita, sic Ioann. Friburgens. *in summ. confessar.* & id sequitur Rosella [4], qui exemplum ponit, si maleficiati facerent celebrari tres missas de Domina & postea omnino nudi operam darent liberis quærendis; credentes sic maleficium cessaturum. Sed hoc exemplum mihi non placet, tum quia rem ad certum numerum missarum restringere, id non caret superstitione; tum quia medium illud non modò vanum est; sed & inhonestum, & vix potest peccato carere: si tamen omne peccatum impudicitiæ & inuerecundiæ deforet; neque vis in numero poneretur; neque fides adhiberetur ipsi actui, sed misericordiæ diuinæ per missæ sacrificia propitiandæ: tunc posset admitti exemplum. Deinde si *vana* remedia sumant, pro omninò vanis hoc est inanibus, sicut omnis vana locutio est peccatum, sic nulla vana operatio caret peccato, saltem veniali, *c. illud 26. q. 2.* si verò vana vocant indifferentia, tunc si quis adhiberet ea inuincibiliter nesciens esse peccatum, nullum foret peccatum, si non inuincibiliter, non tamen affectatè ignorans, foret tantùm veniale: idem foret, si quis faceret credens aut volens experiri an per talia maleficium

1 l. de morb. caduco, & lib. de hyperphys. morbis cur.

2 lib. 3. dæmonol. c. 4.

3 Hubertin. Goffred. quos sequitur Sprēger. in Malleo & eum simpliciter referunt nec refellunt Petr. Gregor. supr. & Rickius libr. de prob aquæ frigidæ.

4 v. impedimentum 15. n. 19.

leficium ſoluatur, non per operationem diaboli, ſed per ceſſationem eius ab operando: propter pactum quod maleficus cum diabolo habebat de ceſſando, quando hoc vel illud fieret. *vide Silu. ſupra num. 9.*

Tertia ſententia, quædam eſt Pet. Aureoli *in 2. d. 34. q. 2.* & Angeli *verb.* ſuperſtitio §. 13. licere à malefico parato petere. vt maleficium maleficio tollat. Exemplum huius rei ſuppeditat Ioannes Nider.[1] *Inquiſitor* (inquit) *Eduenſis mihi referebat, quod modus tollendi maleficium, aut ſe vindicandi in malefico, talis practicabatur ſuo tempore. Venit enim aliquis læſus in ſe vel in ſuis ad maleficam ſciſcitans malefactorem. Tunc malefica plumbum liquefactum aliquoties fundebat in aquam: quouſque opere dæmonis in plumbo imago aliqua videretur: qua viſa imagine: malefica quæſiuit ab explorante, in qua parte vis lædi maleficum tuum, & in eodem vulnere eum agnoſceret: cumque explorator locum eligeret, ſtatim malefica in eadem parte imaginis, quæ in plumbo relucebat, fixuram vel vulnus per cultrum poſuit, & locum vbi reum inueniret indicauit: nomen tamen nullatenùs manifeſtauit: ſed experientia teſte maleficus per omnia lædi reperiebatur, ſicut ſua imago plumbea.*] hæc ille. hoc ergo ſecundùm Aureolum liceret: & ſecundum Remigium poſſet verberibus maleficus ad hoc faciendum adigi. Argumenta Aureoli ſunt. primò licitum eſt ab vſurario parato vſuras petere; & a parato conferre Sacerdote, in peccato Mortali conſtituto, ſacramenta petere; & deferre iuſiurandum idololatræ, quem ſcio per falſos Deos iuraturum. ergo ſimiliter in noſtro caſu petere à malefico parato &c. Secundò non poteſt excogitari remedium aliud ad tollendum maleficium: ergo ſi hoc quod vnicum eſt vti non licet, non licet illud tollere. Sed hoc meritò cenſetur duriſſimum: potiùs ergo dicendum, hoc vnico medio vti licere.

[1] in epist. Formicarii c. 3. in fine.

Verùm hæc argumenta nullius momenti ſunt. Eorum enim quæ in primo ponuntur argumento plane diſſimilis ratio eſt. nam illic inducuntur ad id, quod ſine peccato facere poſſunt, ſi velint. ſacerdos enim poteſt conari conteri, etſi tempus habeat confiteri: vſurarius poteſt dare mutuum ſimpliciter: idololatra poteſt per Deum verum iurare; ſed operatio malefica, quæ petitur, eſt intrinſecè mala, nec ſine peccato fieri poteſt, ideóque nec peti, quia petendo conſentit eius malitiæ, quod ſemper illicitum[2], & teſte Apoſtolo ad Roman. *digni ſunt morte non ſolum qui talia faciunt, ſed & qui conſentiunt facientibus.* In ſecundo argumento, falsò ſupponitur, alia remedia non supereſſe. ſuperſunt enim alia, de quibus poſtea: quod ſi non ſupereſſent præſtaret mori millies quam per peccatum ſemel ſanari. nam bonum animæ corporis bono præferendum eſt, & honor Dei cunctis anteponendus. Neq; hoc durum videri debet ſcienti, quod *qui amat animam ſuam plus quam Deum, perdet eam. &c.*

[2] D. Thom. de malo 13. q. 4.

Remigius verò coactionem ſuam aſtruit ſequentibus argumentis. primò quia talis coactio inhonorat Diabolum, & eſt expers omnis pacti, ergo licita eſt. *Reſpon.* magis inhonorat Deum, quia cogit alium peccare, immò nec inhonorat Diabolũ, quia cogit maleficũ vt inuocet & honoret dæmonẽ. ipſe quoq; eũ honorat; quia non modò credit dæmonem poſſe hanc medelã adferre, ſed etiam concurrit poſitiuè ad actum poſitiuum. dæmon verò pluris hoc facit, quam mancipij ſui iniuriam, cuius afflictione ſolitus eſt gaudere. Nec poteſt dici expers pacti taciti, qui cogit maleficum iſta perficere, virtute pacti quod maleficus cum dæmone iniit.

Secundò probat hoc pacto, licet à fure fugiente rem vi ſibi ereptam alia vi repetere: licet arcem ab hoſte iniuſtè occupatam armis recuperare licet vinculis per tyrannidem mancipatum, aſtu violentiaque eripere: cur non hæc vis

licita,

licita, vt innocentem morbis indignissimis sanemur? *Resp.* illationnem esse vanam, quia reliqua illa licita sunt, & iuri diuino naturalique consentanea; maleficium verò maleficio sanare omni repugnat iuri.

Tertiò nititur auctoritate *l. nullus Cod. de malefic. & mathem.* vbi tantum punitur, qui aruspicem vel magum induxerit precibus vel suasionibus. ergo criminis atrocitas in hac suaui inductione consistit. Confirmatur, quia Photius in Nomocanone dicit legis illius pœnam tantum debere intelligi, vbi διὰ θυσιῶν, id est, per sacrificia & mactationes, negotium peragatur. Non ergo locus est pœnę, quando malo adiguntur. *Resp.* puerile argumētum hoc esse, illi simile; si quis dicat, lex eum punit, qui præmiis & blandiciis, & per artem leoninam mulierem ad flagitium pellexerit: ergo criminis fœditas in hac blanda inductione & pellacia posita est: & inferat postea, igitur puniri minime debent, qui vi minisque matrem familias in thori violationem impulerint. Constantinus autem id tantùm vetuit ea lege, quod quidam sibi licere putabant. nam sponte facienti, nullam se iniuriam facere credebant: id verò quod multò grauius erat, non vetuit ea lege, quia res apertè iniqua minus indigebat noua legis coërctione. Quare Salyce. & Fulgos. menté Imp. attendentes, de quibusuis euocatoribus & prouocatoribus idem obtinere censuerunt: nec illa Photij limitatio vlterius protrahenda, quam vt significet Imperatorem de illis maleficis, qui tum temporis priuatim, prætextu amicitiæ, & hospitij recepti in domos gentilium, dæmonibus clanculum sacrificabat: quod ipse fieri prohibuerat alia lege[1]. Nec tamen vllus sanæ mentis hinc inferat, licita fuisse maleficia Magorum, in quibus non sacrificabatur, potest enim vnum factum ex pluribus capitibus illicitum esse: quorum vno cessante, ratione reliquorum adhuc illicitum manebit.

Dico igitur tertiò, *sententia hac Aureoli, Angeli & similium est erronea & causa multorum peccatorum: nec licet vllo modo nec ab imparato, nec à parato petere, vt maleficium maleficio tollat.* hæc est communis sententia Theologorum, Aureolum & Angelum ideò grauissimè reprehendentium: *tenet quod dixi D. Thom. D. Bonau. Scot. Tho. de Argentina & alij in 4. d. 34. Silu. verb. maleficium q. 8. Armilla num. 2. Tabiena ver. impedimentum 12. n. 9. Rosell. supr. Caietan. 2. 2. q. 78. art 4. Per. Ledesm. ad 3. q. 58. a. 2. d. 2. Alfons. à Castro li. 1. de iust. haret. punit. c. 15. Sprenger. p. 3. mallei. q. 16. Nider. sup. Nauarr. c. 11. n 29. Angl. q. de arte Magica ar. 6. diffic. 2. Abulens. in c. 19. Matth. q. 90. litt. O. Dom. Scot. in 4. d. 34. q. 1. a. 3. & 8. de iust. q. 3. a. 2. Viguer. c. 16. §. 4. Martin. Ledesm. in 4. q. 60. a. 2. Brianson. q. 13. conc. 2. Orbell. q 34. Vngarellus addit. ad Angel. d. §. 13. Henric. li. 2. de matrimon. c. 8. n 2. & n 3. in fin.* Probatur, quia hoc sacræ litteræ, canones, ius ciuile & SS Patres improbant, vt ostensum fuit concl. præced. 2. quia non licet consensum præbere in peccatum alterius[2]. 3. quia licet sic paratus peccare: hoc tamen peccatum, & isto tempore, non faceret, nisi inductus. 4. quia vt actum per se malum nemo vnquam licitè facit, sic, nec ad eum licitè poterit induci.[3] Nota magis peccare, qui cogit inuitum, quàm qui orat paratum. nā qui cogit inuitum iniurius est cogendo, & simul cooperatur: qui petit à parato, nullam ei facit iniuriam. quod nota contra Remigium.

Dico quartò *hauddubiè potest maleficus induci, vt per modum aliquem licitum tollat maleficium*] in hanc sententiam conueniunt omnes in præcedenti conclusione citati DD. & est verissima, carétque dubitatione. sed indiget tamen explicatione. nam quidam DD. non satis clarè loquuntur, etsi bene sentiant. Guido Briansonus *in collectario supra 4. sent. q. 13. concl. 3. Imme* (ait) *ego fortius dico, quod si aliqua persona erat impedita, vel vexata quacunque vexatione per aliquam personam sortilegam per pactum dæmonis: & per orationes, vel vota, vel artes, non posset sanari, nisi ab*

[1] l. 2. C. Theodos. de malef. & mathem.

[2] Rom. 1. v. vlt.

[3] vid. D Tho 2. 2. q. 78. a 4 Turrecr. in c. mouet te 22. q. 1 Sot. lib 6 de iust. & iur. q. 1 a 5. Cast. & al. supr.

illa persona quæ talia intulit. Dico, quod accederem ad illam personam, quæ mihi dedit talia, non vt faciam homagium diabolo, nec vt colam illum sortilegum: sed vt mihi auferat, quod mihi dedit. Si ipse agat cum diabolo, ego non consentio: sed tantum peto, vt remoueat malum quod mihi dedit. Et multotiens iustitia cogit tales, vt restituant sanitatem, quam abstulerunt. imò si proprius diabolus dedisset mihi talia: dicerem sibi, quod à me remoueret tale impedimentum: nullo tamen modo faciendo sibi homagium.] Sed quod ait de Diabolo. id ego prorsùs periculosum puto, & meritò negauit Sotus *in 4. d. 34. q. 1. a. 3.* Nam non possum petere, vt ab amico; quia cum eo inimicitias, indicente Christo, gerere debeo: omnis etiam mihi cum eo familiaritas & communicatio interdicta est. Per modum verò imperij, non possum iubere: quia mihi non subiicitur. Dumtaxat in Dei nomine, per exorcismi modum, ei possem imperare. Nec etiam simpliciter verum est, licere semper petere à malefico vt malum remoueat. Quid si enim sciam maleficium non posse tolli, nisi modo illicito? certum est me tum non posse petere [1]. quid si etiam moraliter mihi constet maleficum, etsi possit tolli sine maleficio, non tamen sublaturum nisi cum maleficio? certum etiam puto, tum non licere petere, vt tollat [2]. Potest huius rei exemplum dari, quando petitur tolli ab eo, qui non est auctor maleficij, nec locum & modum maleficij & curationis ab ipso malefico, vel homine alio intellexit: nam talis non potest curare sine maleficio alio, aut dæmonis cooperatione noua. Quare rarò admodum, vel vix vnquam licebit petere ab alio, quam ipsomet maleficij auctore.

1 Petr. Ledesm.

2 hoc voluit hauddubie idem Ledesm & Henric. d. n. 3. in fi.

Dico igitur quinto, *licet à malefico petere, imo licet etiam illum minis & leuibus verberibus cogere, vt maleficium tollat: quandocumque probabiliter credo illum sine maleficio, modo aliquo licito id facere posse: siue quandocumque non sum moraliter certus, quod vtetur modo illicito.*] est sententia communis *Henrici postea citandi, Scoti & omnium citatorum in concl. 3. & Præterea Ioann. Bassol. Vorrilloni in 4. d. 34. Caietan. in verb. maleficium. & in opusc. 12. tom. 2. Gabr. in 2. d. 28. a. 4. dub. 2. Binsfeld. in l. eorum q. 5. C. de malef.* probatur, quia hoc est vti iure meo, & inducere magum ad id, quod facere tenetur: & sine peccato, si velit, potest facere. non autem est consentire pacto quod dæmon habet cum mago. De coactione id concedit Rem. de precibus negat. sed ratio nostra, & communis sententia DD. de precibus idem conuincunt. de iussione exemplum habemus B. Theodori Archimandritæ; qui Theodorum Magum ad pœnitentiam adductum iussit, primùm omnia peccata sua confiteri. 2. si quos haberet libros maleficos in medium proferre. 3. quoscumque homines aut domos aut animalia maleficiis suis obstrinxerat, dissoluere. 4. non amplius ea in quemquam exercere, sed pœnitentiam agere [3]. De verbere & minis probatur quoad eos, quos constat maleficio læsisse. quia non tam infero iniuriam, quam illatam repello: & sicut crumenam meam possem furi extorquere, sic etiam possum mago quam quasi detinet corporis sanitatem. Confirmatur hoc, quia docet experientia, nunquam nisi vi coactos maleficium tollere velle. Dixi, leuibus verberibus: quia grauia vulnera vel immedicos cruciatus inferre, id ad iudicem sceleris vindicem, non ad priuatos pertinet. Leuia non erunt, si maleficæ inde immineat periculum vitæ, mutilationis, aut grauis morbi. H

3 Georgius in vita S. Theodori, apud Surium. mens. April.

Caietanus [4] cautelam proponit, vt quis expressè protestetur, se nihil commune cum Diabolo habere velle. Hæc sanè prorsùs necessaria cautio, quando petitur ab eo malefico, qui non intulit maleficium. vix enim (vt dixi) sine peccato talis potest maleficium auferre. Sic cum crudelis & nefarius Bertulphus dixisset coniugi suæ B. Godoleuæ; in eam ferociæ suæ causam, esse

4 tom. 2. opusc. 12.

dæmo

dæmonem, & ex maleficio natum discidium: addidissétque se nosse fœminam, quæ iactitet se posse illos mutuo amore & beneuolentia adeò connectere, vt non queant coniuges ardentiùs se amare: respondit Sancta mulier; *Christi ancilla sum, illi ego mea omnia commendo: si tamen absque sceleris alicuius commixtione id fieri potest, quod dicis, non refragor* [1].]Si quis ab ipso, qui nocuit, medelam petat; fortassis absolutè loquendo, non est necessarium addere illam protestationem, sed sufficiet absolutè (in casu conclusionis huius quintæ) petere vt nocere desinat, quia res quæ petitur bona & iusta est, nempe non nocere proximo: & potest ac tenetur maleficus id licito modo facere, nempe per medium aliquod naturale (si nouit) vel per signi destructionem. ideo quod de pecunia ab vsurario mutanda dictum, id hoc loco vim obtinet. Attamen semper vtiliùs erit & tutiùs hanc protestationem adiicere, maximè si petam vt tollat maleficium, vel quid aliud huiusmodi, quod non nudam cessationem; sed quiddam actus positiui significat. quia, malefici vt plurimùm sunt homines idiotæ, & alia quam superstitiosa remedia ignorant. Quare etiam consulo, vt petatur ab eo, quo remedio sit vsurus. si nolit dicere, non est vtendum eius opera: quia hoc ipso satis indicat se vsurum remedio illicito. Si verò indicet remedium; tunc si satis prudens es & doctus, ipse considera & discerne an sit illicitum nécne: si non es idoneus iudex, & doctiores prudentiores consule: si dubitetur an sit medium naturale, consultantur medici; si verò an sit diuinum, consulantur theologi. In his etiam diuinis aduerte, tunc præstare illa applicari à Sacerdote, quàm à malefica. Nam si miraculosa operatio est, Deus illam potiùs operabitur per seruum suum, quàm per Diaboli mancipium. si malefica dicat, non profuturum, nisi ipsa adhibeat: satis hinc apparet, aliquid eam adhibituram ex pacto conuento. Quare nec videtur toleranda praxis quorumdam iudicum; qui cogunt maleficas benedicere ægrotis ex maleficio: & si sanentur, tunc habent pro indicio certo, quòd sint maleficę. Liceret tamen iudicibus eas cogere, vt citra maleficium liberare conarentur: sicut licere priuatis iam docui, atque ita intelligendus Briansonus *d. concl* 3. Quod si res moram non pateretur, & maleficus non foret persona rudis & idiota sed satis prudens ad discernendum maleficam curationem à naturali vel diuina; & tùc aliquis simpliciter secutus fuisset sententiã Pet. Ledesmij sup. credidissétque dicenti se non vsuram vllo maleficio, non auderem damnare post factũ: sed ante factum semper vtendum puto consilio & examine quod dixi, Reuera enim qui non examinat, neque interrogat, neque protestatur, neque aliam adhibet cautionem vt intelligat, an remedium quod adhibebitur sit legitimum, an illicitum: is non videtur facere, quod in se est, sed obiicere se temerè periculo peccandi, quia nouo periculo peccandi obiicit rudem illam & idiotam & peccatricem animam.

1 Drogo Gestellensis in vita S. Godeleuæ 6. Iulii.

QVÆSTIO. III.

An liceat maleficij signum destruere, vt Diabolus nocere desinat?

1 NOta primò signa maleficij vocari, ollas, ligamina, claustra, plumas, lebetides, & similia: quæ, ex pacto cum dæmone inito, magus adhibuit vt aliquis maleficio lędatur: pactum verò esse solet, vt quamdiu ligula sic nodata fuerit, vel tale quid sub limine defossum, vel sera clausa manserit; tandiu talis persona sit maleficiata; aut moriantur, qui in tali loco erunt aut intrabunt vel exibunt, & huiusmodi; de quibus actum *libr.* 3. Porro de ligaminibus & ollis,

res notitior est: de *sera* legi apud auctorem innominatum li. pœnitentialis à Rectore & academia Coloniensi ante annos centum aprobati, & excusi: *c. 70. quod est de impotentia coëundi:* Parisiis (ait) *contigit quod quædam sortiaria virum, qui eam reliquerat impediuit, ne posset cognoscere aliam, quam legitimè superduxit. fecerat enim incantationem suam per clausam seram, quam in puteum quendam misit, & clauem similiter in puteum alterum: & sic diabolo promouente vir ille factus est impotens cum vxore sua*] Quæritur ergo V. *liceat aperiendo claustrum, comburendo capillorum glomum, soluendo ligulæ nodum, vel effodiendo ollam, & exurendo quæ in illa habentur, aut similia remouendo perdendóque, maleficium destruere, & liberare maleficiatum?* Duæ de hac re sunt sententiæ. vna, nullius quod sciam in libris editis, in quibus nondum mihi contigit inuenire; sed nostris temporibus Ioann. Hessels à Louanio, *in prælectione lib. 4. sent.* docuit; nullomodo licere. hoc hauddubiè pio docuit animo, & vt homines à maleficio absterreret: quàm tamen prudenter & verè, manifestum spero fore ex iis quæ hac quæstione differentur. multi ex eius discipulis, rem non multùm discutientes, neque auctores alios curantes, Pythagoræorum more, vt oraculum exceperunt; neque in scholis tantùm docuere, sed in concionibus adeò nonnumquam calidè; vt contra sentientes damnare, & etiam pænis Ecclesiasticis coërcere, sint conati; non modicam scrupulorum carnificinam etiam piis & bonis, iniicientes. hoc ergo diligentiùs res discutienda, quàm cùm superioribus annis docerem, ideò breuiter perstrinxi, quòd tum nescirem aliquem ex doctioribus communem sententiam, quam amplectabar & amplector, improbare.

§. 1. Hesselij & discipulorum eius argumenta fuere. primò, cùm signum amouetur; sanitas expectatur non à Deo vel sanctis, per miraculum, nec ab humana voluntate nec à causa naturali. ergo à diabolo. Sed hoc est superstitiosum. ergo non licet amouere.

2. Qui signum tollit ea spe, vt nocumentum cesset, miscet se pacto, quod malefico cum diabolo intercedit; quia diabolus cum malefico pactus est, vt signo posito ipse noceat. signo remoto nocere desinat. ergo talis societatē quandā cum diabolo init, cui coniungitur, & communicat in pacto conuento eius.

3. amouere signum, est colere diabolum, quia est protestari, quod possit nocere quibus & quando voluerit, quasi ab alio non pendeat; item quod sit fidelis & verax, qui pactum seruet cum suis: sed diabolum honorare vel colere non licet. ergo nec amouere signum licebit.

4. Non licet declinare ad magos, vt scripturæ docent: sed qui amouet signum, declinat ad magos. ergo. Minor probatur, quia petit à malefico vt signa tollat, vel vt sibi tollenda ostendat.

5. Qui amouet signa, ostendit se maleficos & dæmonem timere: sed S. S. iubet nos solum Deum timere.

6. Non tantum res quæ ponitur vel amouetur est signum diaboli, sed & actiò circa rem, vt positio eius ad nocendum; permanentia eius ad nocumenti perseuerantiam, amotio eius ad nocumenti cessationem: sicut non tantùm aqua est Sacramentum Christi: sed & ablutio per aquam facta. ergo sicut qui ponit signum exercet sacramentum Diaboli, sic & qui amouet. Exercet enim vterque actionem ad eum effectum consequendum, ad quem alter non valet, nisi ex Diaboli institutione.

7. Diabolus nunquam spontè cessabit à nocumento corporali, nisi vt grauiùs noceat in anima: cum sit hostis noster capitalis; semper cupiens quam maximè nocere. ideò, iuxta D. Leonem, *beneficia eius cunctis sunt nocentiora vulneribus*

bus:ergo per cessationem nocumenti,quæ fit amoto signo, grauius infert nocumentum vel amouenti,vel maleficiato,vel vtrique.

8.si licet signa maleficij amouere,vel ad ea implorare opem malefici; igitur quoties quis maleficium patitur,nec aliud superest remedium quo adiuuetur, tenebitur procurare signi amotionem:sicut tenetur homo ægrotus licito ac possibili remedio procurare,vt sanitati restituatur:peccaret enim si sic sanitatẽ à Deo expectaret,vt interim medici consilia reiiceret. Atqui nemo eorum,qui sunt in contraria opinione,hoc docet,videlicet hominem aliquando ad amouendum vel destruendum maleficij signum ex conscientia obligari.

9. Si id licet,ergo illi rectè faciunt, qui maleficiis ad quæstionem vocatis abradunt omnes pilos corporis,ne quo maleficij signo corpori adhærente,reddantur insensibiles,ideóque ad confessionem cogi non possint,quod tamen videtur satis manifestè superstitiosum. Vnde Fran. à Victoria *in relect.12. de arte magica.* si(inquit)ad expulsionem dæmonum radunt pillos aut capillos,aut aliquid eiusmodi:est magia manifesta. Nam viri sancti,qui gratiam Dei habent, nunquam vtuntur talibus ritibus aut obseruationibus.

10.Probari posse videtur ex eo, quod Dominus dicit in Euang.*hoc genus dæmon orum non eijcitur nisi in oratione & ieiunio.* sensus enim est non aliter rectè eiici.ergo si quis dæmon eiusmodi intrasset in aliquem per maleficium,non liceret egressum eius procurare per signi amotionem.

11.probatur ex eo quod D. Hieronym.commemorat *in vita S. Hilarionis*; ad quem cùm adducta esset puella à dæmone obsessa,& dæmon clamaret,se inuitum in puellã ingressum fuisse,vtpote vi maleficiorum coactum:nec se posse eam relinquere,nisi priùs ablatis signis sub limine positis: vetuit vir sanctus signa perquiri,& orationis virtute dæmonem expulit:*ne*(inquit Hieron.) *aut solitis incantationibus recessisse dæmon videretur,aut ipse sermoni eius accõmodasse fidem.*] igitur,ex Hieronymi sententia,perquirere & tollere signum, vt nocumentum cesset,ad incantationem pertinet: alioquin ad miraculum diuinum non rectè confugisset Hilarion;sed remedium facile ac promptum de signis amouendis, si licitum erat, præscribere debuisset:ne Deum tentare videretur.

12.apud Gratian.*ca.-si per sortiarias 33. q.* 1. vbi enumerantur legitima remedia maleficij, nulla fit mentio requirendi & destruendi signi nec quisquã alius veterum Ecclesiæ patrum reperitur,qui remedio hoc tanquam licito loquatur. Si respondeas esse argumentum negatiuum ab auctoritate negata. Vrgent,non esse ab auctoritate negata,sed ab auctoritate negãte.quia cùm remedium tollendi signi sit facilè & cuique obuium, eius maxime mentio fieri debuisset, si licitum illud concilia & patrum decreta censuissent.

13.Diabolus non est alligatus signis,potest enim nocere sine signis, & positis signis liberum illi adhuc est non nocere, vt amotis adhuc nocere & non desinere.ergo frustrà tolluntur signa nisi pactum malefici & Diaboli intercederet.ergo remouens consentit in hoc pactum.

14.Diabolus non potest diutiùs nec fortiùs,nec breuiùs,nec leniùs hominem affligere,quã& donec ei Deus permittit, qui pactis huiusmodi non astringitur: ergo absurdum est exspectare remedium ab huiusmodi remotione signi,aut curare talia diaboli pacta:sed recurrendum est ad Deum,in cuius potestate est Diabolus. His illi argumentis vtuntur, quæ verbis ipsorum retuli:ne quis suspicetur me minùs bona fide agere.

§.II. Nihilominùs sit conclusio,*signa maleficij etiam spe cessationis morbi seu mali licet quærere & inuenta remouere & tollere.* dico, *spe cessationis*, quia fatentur

opinionis contrariæ assertores, in contemptum & deletionem Magiæ superstitionis, ipsiusque Diaboli, licere maleficij signa tollere, destruere, atque abolere: immò sanctum id esse, si ex solo odio totius artis, & intentionis Diabolicæ id fiat; sed negant, id licere ea spe, & intentione, vt nocumentum cesset. *Notandum primo*, quod omnes fatemur, signi ablationem nullam habere vim naturalem neque supranaturalem mali auferendi seu sanandi; sicut nec eius positio vim vllam huiusmodi habuit, ad malum inferendum. sed sicut, posito signo, dæmon fuit qui nocumentum intulit; sic ablato signo, dæmon est, qui malum aufert, quia cessat nocere. cessat autem quia sic cum mago pactus fuit; non quod pacto se ligari putet, sed quia hoc sibi iudicat expedire ad animarum perniciem. *Notand*. 2. aliud esse vti peccato alterius ad bonum, aliud cooperari peccato alterius. nã peccato alterius vti possum ad commoditatem meã; quando ille potuit peccatum vitare, & licito modo mihi gratificari, vt dictum de vsurario *præcedenti quæstione*. ipsius enim malitia mihi nocere non debet. Cooperari verò peccato alterius nunquam licet, quia nunquam peccare licet: cooperor verò, quotiescumque peto ab alio, id quod alias sine peccato nequit præstare. Quando ergo peto vt maleficium maleficio, vel nouo pacto inito, tollat; coopcror peccato: quando peto vt id faciat, destruendo signum iam ante initi pacti, seu sine maleficio, & ipse me nolente adhibet nouum maleficium; ego illi non cooperor, sed vtor tantùm eius peccato. Est doctrina Soti, & Pet. Ledesm. & alior. mox citandorum. *Notand*. 3. Signũ tolli vel ab ipso qui posuit, vel ab alio qui non posuit. Si ab eo qui posuit: vel ille inierat duo pacta cum dæmone, vel vnum tantũ, duo quidem, quando conuenerat, vt dæmõ permante signo debeat nocere: & sublato signo teneatur non nocere. nam hic vnum pactum fit de positione signi, alterum de ablatione. Vnum tantum fit, quando simpliciter conuenitur, vt signo permanente teneatur dæmon lædere. huius pacti vis includit, non vt sublato signo teneatur non nocere, sed vt, si velit, possit non nocere. Quando duo sunt pacta, tunc consideranda est duplex, quæ potest accidere, malefici intentio. Si maleficus cùm tollit, vult sibi seruari pactum illud secundum; non licet tollere: quia hoc est confirmare illud pactum. Si verò maleficus ex pœnitentia pacti initi motus, vult pactum suum cum dæmone initum cessare: & ideò, vt rescindatur: tollit signum, quod est pacti vinculum, & tollit non quatenus ablatio signi est signum secundi pacti: sed quatenus est destructio primi pacti: potest tollere, quia sic non confirmat secundum pactum sed rescindit. Quod si sit alius qui tollit: hic nonfecit vllum pactum cum dæmone, nec potest dici confirmare primùm malefici pactum: quia illi non cooperatur, Sed si gnarus secundi pacti quod maleficus fecit, illud tollat, quia vult à malefico seruari secundum pactum; ille quantum in se est pactum confirmat, & sic malo cooperatur, quare hoc non licet: si verò vel ignarus vel gnarus, illud tollat dumtaxat, vt maleficium destruat. vel vt pactum rescindatur sperans dæmonem liberè cessaturum à nocendo; nullo modo cooperatur pacto non primo, quia iuxta illud non operatur: non secundo quia illud non curat, sed vult facto suo destruere primum. Denique si vnicum maleficus fecit pactum; tunc: tollendo signum, primum pactum destruitur, nec nouum initur: nec ipse maleficus vllo modo confirmat, vel operatur ex primo; quare nec ei alius tollens cooperatur. *Nota* 4. si scandalum sequatur, non posse tolli. quare sic ista peragenda, vt scandali occasio iusta detur nulla.

His positis *probatur* 1. conclusio, quia quotquot auctores excusi de hac egerunt

egerunt quæstione, illi ad vnum omnes, ex quo ea quæstio discuti cœpit, in hac conclusione cōueniunt: eos autem loqui, de eo qui spe cessationis signū remouet, clarè patet ex verbis & rationibus, quibus vtuntur. Ante tempora D. Thomæ, & ipsi D. Tho. ac D. Bonauenturæ, & eorum præceptoribus, puto planè certum fuisse hoc licere: & ideo de hac re nihil expresè proditum, nisi quod maleficia sine maleficio tolli posse censuerint; quod etiam Thom. de Argentina d.34. & Abul. *in* 19. *c. D. Matth. q.* 90. & alij communiter tradiderunt. Quod verò Durand. hoc non dixerit parum refert: omisit, quia non habebat, quod ea in re contradiceret D. Thomæ: ad cui contradicendum, commentarios suos elucubrauit. Primus quem inuenio ex professo quæstionem discussisse, qui tempore D. Thomæ vixit, Durando prior, est Henricus Goethalzius siue Gandensis, archidiaconus Tornacensis. hic *quolib.* 5. *q.* 33. vbi quærit, *an liceat tollere tegulam maleficij signum?* tamdem resoluit his verbis, *licet autem perniciosum est operibus superstitiosis communicare, aut facere talia, qualia faciunt superstitiosi communicando operibus dæmonum: Catholicum tamen est destruere opus superstitiosum dæmonis, & in hoc ei contrariari. Et sic dico, quod licitum est maleficium deponere simpliciter, quēadmodum licitum est idolothytum in cloacam proijcere: & etiam vt curetur infirmus maleficiatus (ecce, quod sub hac spe) non credendo quod virtute illius maleficij morbus ille cōtingat (hoc enim credere infidelitatis esset) vt procedit prima obiectio; sed credendo contrarium, & quod fiat sola dæmonum actione, ex diuina permissione; qui non consueuerunt secundùm pactionem suam maleficiatum vexare, nisi stante illo maleficio.*] Hæc ille: sequitur, eum more suo non nominans, Scotus, & ipse aliquot annis antiquior Durando, his verbis: *si per orationes Sanctorum impediatur virtus dæmonis, benè fit: tamen Deus illas non exaudiat, tunc si sciretur maleficium & destrueretur, dæmon non fatigaret eum ampliùs. quia ex pacto non assistit: nisi dum durat aliquod signum. Et ex hoc patet quod trufatica est illa quæstio, an liceat tollere maleficium intentione curandi maleficiatum? non enim solùm licet, sed est meritorium, destruere opera diaboli: nec in hoc est aliqua infidelitas. quia destruens non acquiescit operibus malignis: sed credit dæmonem posse & velle fatigare, dum tale signum durat, & destructio talis signi imponit finem tali vexationi*[1].] vides à Scoto hoc meritorium censeri, quem discipuli eius ad vnum sequuntur, vt nominatim Ioann. de Bassolis ibid. *q.* 1. qui etiam expresse addit *meritorium esse si fiat cum intentione curandi*; & sic etiam Antonius And. in 4. d. 34. in fin. sequitur Nicol. Vorillon, *ibid.* & Nicol. de Orbellis ibid. & Guido Briansonus[2], & Iosephus Angles[3], & Alph. à Castro *libr.* 1. *de iust. hæret. punit. cap.* 15. & Pelbert. Temesuar. *Rosarij p.* 4. *ver. matrimonium.* 5. §. 38. Est etiam hæc sententia communis Thomistarum, vt Caietan. *tractat.* 12. *tom.* 2. vbi ait; *duobus modis contingit maleficium à maleficis solui; primò per simplicem dissolutionem seu destructionem maleficij priùs facti, puta dissoluēdo ligaturam capillorum cum annulo ligneo &c. & hoc absque dubio licitum est, nec est opus malefici, vt maleficus est, sed hominis scientis impedimentum boni proximi sui. quia nulla hic euenit inuocatio dæmonis, sed sola dissolutio signi; quo durante diabolus statuerat malum alterius continuare. 2. per inuocationem dæmonum, seu aliud maleficium, & hoc proculdubio peccatum est mortale.*] hæc ille. vide Caietanum hoc definire, vt indubitatum. idem volunt Siluest. *verb. maleficium q.* 7. & 8. Tabiena *verb. impedimentum* 12. *ver.* 9. Fumus *ver. maleficium num.* 2. Domin. à Soro. *in* 4. *d.* 34. *q.* 1. *a.* 3. vbi dicit *nos posse maleficum rogare, & ab eo pecuniam extorquere, vt ligaturas habet sepultas, aut suspensas, aut alicubi asseruatas, illinc dimoueat; quia illud maleficium facere virtus est: & quicumque sciret vbi sunt, posset illas inde subtrahere &c.* idem asserit addens *meritorium id esse* Bartolomeus Ledesmius *de Sacramento matrimonij*

Anno 1290.

1 in 4. d. 34.

2 in 4. q. 13 concl. 3.

3 q. de arte magica. a 6. diffic. 2. iunct. in 4. q. de impedimen. matri. ar. 2.

*difficul.*49. & eiusdem instituti ac nominis recentior Petrus Ledesm. *in 3.p. q.* 58.*a.* 2. *d.* 2. Henric. Henrriquez *lib.*12. *de Sacram. cap.* 8.*num.* 3. Consentiunt Nominales, *vt Gabriel. in* 2.*d.*8.*q* 2.*a.*4.*& Areolus in* 4.*d.* 34. Consentiunt etiam Sūmistæ vnanimiter *Silu.Tabie.& Fumus sup. Angelus in ver. superstitio.*§.13.*Roselpa ver.impedimentū.ver.* 13.*Caietan.in ver.maleficium & Iacob de Graffiis in decis.aureis.c.de maleficio.*Quinetiam Francis.Zammarinus beneficiatus Lateranens.Ecclesiæ,*in thesauro Sacerdotali quem colligit secundū consuetudinē ac ritus S.Eccl.Rom. p.*1.*tit.de exorcismis c.* 2. *quod est de maleficiis*,hoc nō tantum dicit licere,sed quasi necessarium & rituale præscribit,his verbis;*adiungo,quod illa ossa & pennæ insertæ vna in alia:& multa,& quasi infinita talia,quæ in lectis inueniuntur à dæmone deportata:si clarè fuit deprehensum,sunt extrahenda, & igne comburenda, dum dicitur psalmus:*Exsurgat. *Nec sequenda est illa superstitio quam vulgus ponit,de mittendis talibus rebus inuentis ad fluuium currentem &c.*sic ille fol.180.col.4.Consentiunt Iuristæ, non tantùm qui tenent posse nos maleficiis in bonum finem vti; & alij, qui dicunt per superstitiosa posse tolli maleficium, quos supra citaui, sed & qui hoc reiiciunt,*vt Turrecrema.in d.c.monet te,Nau.in Manual.c.*11.*n.*29.*&* Pet.*Binsfeld.in l.eorum q.*5.*Cod.de malef.& mathemat.*Inquisitores quoque Germani, *Sprēger.in malleo,& Nider. in* Formicario,*supra citati*, *& Ioan. Chappeauuille Vicarius & Inquisitor Leodiens.in tract.de casib.reseruatis.* Vnde patet hāc esse sententiam planè communem, Hispanorum, Germanorum, Italorum, Gallorum,Britannorúmque; Theologorum quidem Scholasticorum omnium, Nominalium, Scotistarum, & Thomistarum: ex quibus multi Cardinales & Episcopi & Magistri Sacri Palatij fuere, cæteri dignitatibus aliis, aut eruditione saltem, & pietate conspicui.Quare cum sit incredibile,tot academiarum præcipuarum professores, in hoc dogmate ad mores pertinente, vsque ad Hesselium errasse: & hodie quoque errare,tum in lectionibus publicis. tum in confessionibus audiendis, tum in ipsa praxi quotidiana,idque errore tam periculoso: sanè non videntur carere temeritate, qui hos omnes inscitiæ & erroris condemnare audent:& puniendos putant:quotquot, sola etiam auctoritate talium adducti, maleficij signa remouerunt. Accedit,quod auctoritatem hanc rationes validissimæ comitantur:quibus contrariæ opinionis defensores nondum satis efficaciter responderunt.

Probatur primùm hæc sententia exemplis illis superiore capite narratis B.Godoleuæ,& B.Theodori archimandritæ. & quodam quod ILL. Cardinalis ex Societate nostra Rob.Bellarmin.*in publicis prælectionibus* narrauit, cùm ante multos annos Louanij sententiam illam Hesselij solidè, sed breuiter refelleret. Concionator *(verbis eius vtar)*quidam *Prædicatorum: quod me puerum vidisse memini: in monte Policiano in XL. cùm vellet concionari, loqui non potuit. accidit id secundò & tertiò: videns id non esse rem naturalem, in concione tantum sibi vocem præcludi:votum vouit Sanctæ Agneti,quæ erat loci patrona:inuenitque signa in suggestu,capillos inter se ligatos, & similia. comburit ergo illa,& vox ei restituitur. concionem postea habuit.*] Quod si peccatum hoc fuisset, Deus à pio concionatore inuocatus, & voto sollicitatus eum non sanasset: neque signa illi ostendisset, quæ tollere non liceret. his accedat simile æquè contestatum. Anno 1589. *Genuæ adolescens quidam pius, ex imprudenti aspectu,ita effusè in amorem mulieris exarsit, vt diuinum excluserit:mittebantur vltro citroq; munera, & furtiuæ litteræ,idque trimestri spatio. Post quod, is graui morbo afflictus decubuit. Mirùm certè,quàm immundas sordes, & varias ante ora astantiū euomuerit:muliebres crines,ouiū villos,linum bombicem,crinales acus,& sutorias,vnguium segmina,ossium fragmina,& ferramentorum,non paruo numero,*

numero, vna cum sanguine. Quidā è nostris hortatur eū, ne amplius illigari se patiatur amore pestifero. Quærit deinde, nū quæ essent ab eo munera aut litteræ: litteras acceptas aiebat, sed deinde laceratas: noster nō credens, admonet familiares, vt eius arculā scrutētur & si quid sit amatorium, tollant. Ea res cum ægro occulta voce quadam innotuisset, arculæ clauem horrendis clamoribus postulat, & acceptā eadē voce admonēte, iniecit in os voraturus, nisi prohibitus fuisset: eam puluino supponit: oculorum vsum amittit: admonet mater, vt doctus malo reddat clauem: eam cum quærens nō inueniret, furto ablatam credidit: tunc incipit magis vociferari, nec tamen reperta in toto lectulo diligenter excusso: vi tandem cùm arcula esset reserata, binæ litteræ amatoriæ inuentæ, & igni traditæ, sunt, quo facto restitutus ei sensus videndi, & clauis non sine admiratione apparuit antè oculos quærētis exposita. Melius interea habere cœpit & corpore & animo, & paulò post sanus omnino factus est.] Hæc Franc. Bencij nostri verbis perscripta, & Romæ excusa in anni illius litteris descripta, facilè videt hic vnusquisque signum maleficij litteras fuisse, quod ne tolleretur dæmonem conatum; eóque amoto & cremato, nocere desiisse. Sprengerus *p. 2. Mall. q. 1. c. 1.* narrat historiam sequentem. *Comes quidam præclarus genere Vvestrasiensis territorij in confinibus Argentinensis diœcesis iuuenculam simili genere præclaram duxit vxorem: quam tamen post celebratas nuptias, vsq; ad tertiū annum, carnaliter cognoscere non poterat maleficali impedimento, vt rei probauit euentus, impeditus: anxius, & quid ageret, ignorans, & sanctos Dei iugiter interpellans. Accidit, vt ad ciuitatē Metensem, ob negotiorum quorundam expeditionē applicaret: in qua dū per vicos & plateas seruis & familia vallatus incederet, quandā mulierem: quæ ante illos annos concubina sua fuerat, obuiā habuit: qua visa, dū super maleficia sibi illata minimè cogitaret: improuisè eā blandè, ex amicitia cōtracta antiquitus, alloquitur: & qualiter se haberet, vt valeret, inuestigat. At illa cernens Comitis pietatē, viceversa, de valetudine sui corporis & status diligenter inuestigauit. quo respōdente quod benè & prospere cuncta sibi succederent, illa attonita paulum siluit. & Comes cernens illam attonitam, ampliùs verbis blandis eam aggreditur, ad collationem inuitando. At illa de statu vxoris interrogando simile responsum accipit, quod benè in omnibus se haberet. Tū illa anne pueros etiam generasset, inquisiuit. Et Comes, tres mihi (ait) sunt pueri masculi, quolibet anno vnum genuit. Tum amplius illa stupefacta paululum siluit. Et Comes, rogo te, carissima, cur tam diligenter inquiris? indica, nec enim dubitò, quin meæ felicitati congratuleris, Tū illa, verè congratulor, sed maledicatur illa vetula: quæ obtulit se velle corpus vestrum maleficiare, vt carnalem actum cū vxore vestra minimè haberetis. In cuius signum puteus, qui est in medio curiæ vestræ, continet in fundo ollam, certas res maleficiales continentem; quæ ea de causa ibidem posita fuit, vt quamdiu ibidem contineretur, tamdiu coëundi impotentia vobis adesset: sed ecce omnia vana sunt, de quibus gaudeo &c. Nec Comes diu distulit, ad domum regressus, puteum exhauriri fecit, ollam reperit, & cuncta concremando, potentiam illam perditam subitò recuperauit.*] Hæc ille. sufficient hæc tria exempla certissima in diuersis maleficij generibus: & quod ad tertium istud, posset quis suspicari continuas ad Dei sanctos preces, vt hæc ei rei benè gerendæ occasio fortuita offerretur, à Deo impetrasse: quamuis, quæ hominum inconsulta est calliditas, media illicita (*nempe mendacium*) aliis licitis (*æquiuocæ locutioni, & maleficij signi remotioni*) miscuerit. Si velis plura vide sup. li. 3. *Par. 1. q. 4. sect. 3. in princ. & sect. 5. litt. C.*

Hoc probum

Hoc improbū quia mendacium.

Aliud ponit exemplum Cæsalpinus *in Disquisit. de Dæmonib. c. 17.* quod alibi exhibui. Sed plura Bapt. Codronchus, cuius hæc sunt verba. *Vincentius Carrarius 2. p. de medico & eius officio, meminit cuiusdam suæ sororis, quæ maleficio affecta inuentis ac crematis sæpè maleficij signis veneficis conualuit. Hieronym. Mengus scribit quandam nobilissimam viduam veneficio lethali ac insanabili morbo affectam: dum ægret*

ageret de extrema vnctione instrumentis maleficis combustis, spiritualibúsque remediis adhibitis, quasi repentè omnibus admirantibus recepisset sanitatem. Narrat & quidã auctor de quodã præsbytero: qui cùm pessimè maleficio affectus, plurimis mensibus lecto decubuisset, nec innumera remedia à medicis adhibita quicquã ei profuissent, inuentis in lecto plurimis signis veneficis, & cõbustis: quouis mense luna reuoluta alia & alia diuersa instrumenta reperiebatur, quibus semper igne consumptis Dei auxilio, & Ecclesiasticorũ remediorum tandem pristinam sanitatẽ adeptus est. Annis superioribus Francisca filia mea decẽ menses nata, apud nutricẽ insigni macie est affecta, sæpè ac sæpius magna suspiria edebat: & quando defasciabatur semper plorabat, ægrèq; se ferebat defasciari propter puerorũ more, qui quãuis sint malè affecti vel dolore aliquo detenti, cũ fasciæ soluuntur quiescere, ac delectationẽ tũ capere solent. Nulla inuẽta causa præternaturali effectus, nutriceq; mutata, cùm in deterius laberetur: subijt suspicio vxori meæ, quod, cùm esset puella admodum venusta, inuidentiæ causa, odio cuiusdam vetulæ veneficio esse affectam. Quapropter culcitram inquirens, nonnulla veneficij signa repperit: ciceres namque, grana coriandrorum, frustum carbonis, & ossis defuncti, rem quãdam compactam mihi incognitam, quã fieri ab his improbis fœminis ex quibusdam cum sanguine menstruo mixtis retulit quidam peritus exorcista. Præterea quasdam plumas ita quibusdam filis artificiosè insertas, vt pileo vt moris est applicari facilè possent: quibus omnibus igne benedicto combustis, & adhibitis per triduũ exorcismis & aliis nonnullis remediis sacris, cœpit melius se habere, & carcerẽ assumere: ita vt curatam fore existimaremus: nihilominus transactis quibusdam diebus, cùm esset valdè morosa, & multum ploraret, eodem lectulo denuò explorato, inuenta sunt nõnulla alia instrumenta, quibus crematis sanitati restitui visa est. Attamen in plenilunio mensis, cùm plorabunda noctem totam insomnem duxisset, manè colore cinericeo fuit affecta, & ita mutata facie ab ea qua vesperi erat, vt esset res lacrymis magis quã admiratione digna. Explorato denuò lectulo inuenta sunt frustula duo nucis siccæ, & ossis albi, nouem vel decem ossa piscium: quæ erant fabricata instar pectinũ quibus capita pectuntur, cùm quibusdam corollis mira arte ex variis rebus paratis. Quibus igni traditis mutata domo, & pluribus aliis, & validioribus per exorcistam peritum adhibitis auxiliis, Dei beneficio absque vllo remedio naturalis conualuit.] Sic ille li.1. de morb. venefic. cap.8. Eò lubentiùs verba adscripsi, quod in iis quædam notabilia. Primò recurrere malum, de nouo signis positis, & ideò de nouo sæpiùs ac sæpiùs tollendum. Secundò ignem benedici, quo res istæ comburendæ, & simul adhiberi exorcismos. Tertiò mutatio domus, quæ valde vtilis.

2. *probatur* conclusio communi praxi cunctorum ferè vbique etiam bonæ conscientiæ & scientiæ: qui hoc modo maleficiatos sanant: & fortè alius modus sanandi, vix vnquam occurrit.

Ex Sprengero & Niderio quædam exempla *lib.3.* retulit, vnumn unc addam de equo, sic mirè magico maleficio cruciato, & sola nodi solutione sanato, quod narrat, quadam epist. insignis medicus Balduinus Ronseus [1], his verbis: *Iam ad aliud digrediar, quod consulari huic viro contigit. Is in suburbanum profectus, cereuisiariam quandam tabernam prætereuectus, vidit aliquot multis nominibus sibi addictos: statuit igitur eosdem admonere debiti, atque ni persolutum curarent, in ius vocaturũ minatur, excusant alij moras, alij quibus ingenium hominis mitte prorsus perspectum esset, rogabant aliquantulum temporis concederet. atque inter hos prorupit quædam torno vultu fixis in terram oculis: quæ, calcitrantem cui insidebat equum admirata, sicuti videbatur, rogat quonam pergat, atque interim monet, ne quid nimis equo suo confideret. Subridens ille, ecquid (inquit) putas mihi incognitã equi huius indefessam virtutem: qui eo ad decem & eò amplius milliaria citra vllam defatigationem vti consueuerim? Respondit illa, vereri tamen se, ne ferendo sit. Vir anilem subesse fabulam suspicatus, subdito*

1 medicæ venationis epist. 50.

equo.

equo calcaria; qui præter consuetudinem iam primùm ad motum pigrior, progreditur quidem, sed labascentibus quodam modo, ac titubantibus pedibus. Admiratus igitur hanc subitam equi debilitatem, domum redit, equum manu pedetentim ducens, accirique iubet ex tempore Veterinarium. is cùm sudore madentē videret equum, rogat numquid defatigatus fuerit, vtrum post diuturnam quietem subitò exstimulatus ad cursum, & num à concitatiore cursu confestim biberit, & alia huiusmodi; quæ iumentis morborum origo esse solent: & cùm nullamē euidtem causam ad morbi huius generationem facere animaduerteret, rogat vt suæ fidei committatur equus, pollicetur interim, se suo non defuturum officio, atque omnem moturum lapidem; vt cognito tandem morbo, eidem auxiliares adferat manus. Conceditur Veterinarÿ fidei equus, atque ad eundem in stabulum deducitur, vbi equus doloris vehementia exagitatus, pedibus humum scalpens, protinus in terram deuoluitur crebra trahens suspiria. Veterinarius consilÿ penè inops, animo voluens quot quantisque casibus morbosis impetantur equi, venit illi in mentem eosdem, aut propter emphraxim vt vocant, aut quoties suo tempore lotium non reddiderunt, grauissimis subiacere periculis: experiundum igitur censuit, num quod vitium in ano aut vesica esset. manum ergo anum ingerit, perscrutaturus num qua materia in eo contineretur, quæ huiuscemodi accidentia parere posset. consueuerunt namque equi; quibus durior est aluus, & quorum anus scybalis quibusdam præcluditur, ex qualibet causa volutari, ac sudore perfundi: &, cùm nihil tale reperisset, equi membrum genitale aut penem attrectare cœpit; quem manu eductū, vidit arctissimè, atque intricatissimè colligatum, esse: tentat igitur primùm nodum vnguibus dissoluere, sed frustrà. nexuum enim capita cum occulta essent, obliquisque inuolucris variè inter sese abdita, ferro tantum dissolui poterant. Erat autem nodus hic malefica arte, vt suspicantur omnes, contextus ex cannabis radicibus: in hoc Gordium superans nodum; quod hic ex corni papyro plicabili, & in omnem partem flexili connexus esset, ille etiam ex ipsa radice dura, & ad complicationem rebelli. Nodo igitur dissoluto prosilÿt protinus equus, atque per lotium maxima copia concreti sanguinis reiecta, conualuit quidem; verum ita vt ad pristinum illum suum vigorem nunquam redierit.] Arbitror hanc maleficam, intempestiua in compotatione interpellatoris molestia in bilem prorupisse, & obmurmurato carmine, per dæmonem curasse, equi membrum sic vinciri; idque sentientem equum ita calcitrasse: mox obscænam illam prodiisse in publicum, & quæ narrata miscuisse colloquia. Neque hic vllum erat naturale remedium aliud, quam si nodus ille dissecaretur. sic etiam in maleficio lactis furaculo, non aliud ferè præsentaneum occurrit, quàm si vtres coriaceos; in prata vel stabula missos, vbi armenta vaccarum degunt; deprehendas, & remoueas, dissecésque. Monet me series epistolæ illius Ronssei, vt adiiciam quod ille præcedenti historiolæ subiecit: *Quid* (ait) *hic commemorem vtres illos emissitios, ad anatis similitudinem ex corio consutos, quos vulgus Lite latas vocat, quibus ad emulgendum in pratis lac è vaccis vtuntur? nam quantumuis eosdem hactenus, pro anili quadam fabula atque meris nugis æstimauerim, Neostadÿ tamen ad Lenum, quod nunc Landstrostium appellatur, fortuitus quidam euentus docuit rem esse nimisquàm veram, & in hominum perniciem excogitatam: quando sub annum ni fallor 1553. miles quidam probè potus ex pratis in ciuitatem per Leni pontem sese volutantem vtrem vnum obuium habens, nescio quid antea stomachatus, educto gladio medium dissecans: totam plateam lacte repleuerit: adeò vt facti rumor per totam ciuitatem dispersus, omnes quotquot essent ciues rei nouitate obstupescentes ad spectaculum alliceret: atque id ita factum esse multi fide digni ciues mihi retulere, qui suis oculis ea se vidisse testati sunt. Huc accedit, quod audiuimus Godelam quondam Kukers palam confitentem, vtrem hunc emissitium à se consutum atque emissum fuisse, ac non raro magnam lactis copiam ad se deriuasse.*] quis asseueret non licere tales vtres perdere, ne fructum vaccarum perdant

dant armentarij? si vtrem perdere licet, cur non & nodum illum soluere? si nodum? cur non & ollam subliminarem effodere?

3. probatur conclusio valida ratione. nulla in hac amotione illicita intercedunt: licita itaque est amotio. Antecedens probatur enumeratione omnium actuum; qui hic reperiuntur. hi actus vel sunt interni, animi vel externi verbi & operis. Animi interni actus sunt tres, primus desiderij vt sanitas reddatur & cesset nocere dæmon: & ad hunc finem; vt tollatur conuentio malefici & dæmonis de nocendo; quia & hæc pactio dependet à signo, cupere proinde ipsum signum tolli ac destrui. proximus actus est opinionis, siue credulitatis humanæ, quod videlicet opinor seu credo probabiliter, cum sublatione signi pactum cessaturum, & cum pacto noxam, & sic noxa cessante sanitatem reddendam. Tertius est. spes sanationis & cessationis. Verbi externus actus, rogare maleficum vt signum tollat. & nocere per dæmonem desinat. Operis externus actus est, ipsa signa tollere & destruere. Sed omnes isti actus, siue singulos spectes, siue cunctos simul copulatos, liciti sunt, & superstitionis expertes. licita igitur, & superstitionis expers est tota, hæc amotio cum spe tollendæ noxæ. Maior probatur, quia nihil aliud intercedit in re tota. Minor verò, *de desiderio*; quia licitum? immò & meritorium est desiderare suam & aliorum sanitatem, quare & desiderare impedimentorum ablationem, & mediorum ad id vtilium adhibitionem. Medium verò ad hunc finem, est maleficij cessatio; ad cessationem, medium est causa aliqua cur dæmon velit à noxa inferenda cessare: ad hanc causam auferendam, medium est, infringere pactum, ex quo nocet; & quod, nisi fuisset cum malefico initum, non nocuisset. pacti istius duratio, commensurata est, dæmonis voluntate, ipsius signi durationi; quare medium destructionis pacti, est destructio seu amotio signi: itaque ita; à primo ad vltimum, destructio signi, est medium necessarium sanati recuperandæ. quare sicut licitum est sanitatem desiderare: sic & licitum est signi destructionem desiderare. Probatur etiam minor, *de opinione* quia opinari cessaturum maleficium cessante pacti signo, non est illicitum, nec vanum. non illicitum, quia id fidei non repugnat; nec vlla lege prohibitum est. non est vanum, quia nititur rectæ rationis coniecturis. vadè enim verisimile est dæmonem tum cessaturum: primò quia ad nocendum impulsus fuit pacto. quod iam cessat: secundò, quia nihil superest, cur hac in re à malefico honoretur. tertiò quia si promissis steterit, maleficum arctiùs sibi deuinciet; & plures alliciet, *De spe* quoq; probatur. quia hæc nihil est aliud, quam desiderium boni cum opinione euentus. quare quod meritò opinor euenturum mihi bonum. id licitè spero; si bonum sit ex rerum numero, quæ licitè desiderantur. Ex his patet de actibus externis. nam quod licet cogitare, licet loqui; & quod licet concupiscere, id licet petere. quare si possum desiderare à mago sanitatem, & opinari me ab illo consequuturum, possum etiam ab eodem illam petere: & quia desidero consequi modo licito, possum petere sub tali modo, vt manifestum est. Denique quo ad actum externum, res quoque aperta est. actus iste est amotio signi: sed in hac amotione nihil illicitum est, ex parte intentionis, nec ex parte petitionis, vt probatum; ergo nec ex parte executionis. Consequentia probatur, quia executio nihil addit illiciti, nec superstitiosi, quia nec ratione intentionis, nec ratione operis, quando scandalum abest, de quo non est quæstio, sed abesse præsupponitur.

Dicunt aduersarij, *ratione operis id fieri*; quia semper fit tacita quædam honoratio seu inuocatio dæmonis. Quod falsum esse, sic ostenditur. opus illud

lud amonitionis signorum: nec est dæmonis inuocatio vel honoratio ex natura rei, vt per se patet; neque etiam ex intentione maleficium amouentis, quia non intendit hac ratione dæmonem honorare vel eum inuocare: sed intendit inuocationem per magum signo posito factam impedire: nec etiam intendit comprobare pactum magi cum dæmone, vel quicquam operari ex illo pacto; nec dæmonem inducere vt illud pactum cum mago seruet, sed solummodò intendit pactum illud nocendi rescindere,& annihilare. neque etiam dici potest esse honoratio, vel inuocatio dæmonis ex pacto aliquo præcedente eius qui petit amoueri, quia iste nihil expressè vel tacitè cum dæmone pactus fuit, ne id quidem vt sublato signo desinant damnum dare: neque etiam ex errore opinionis, quia non tollit idcirco quòd putet illis rebus vim esse sic nocendi, sed quòd existimet quamdiu hæc posita manebunt, dæmonem, Deo permittente, nocere posse; & propter pactum cum mago initum nocere velle, & eadem ex caussa signo sublato à nocendo desistere velle: quæ omnia docet experientia esse verissima.

Dices fortè, dæmon idcirco nocere desinit,quia sic existimat se honorari. *Respondet*,etiamsi ille putaret se honorari; quamdiu, nec res talis est quæ natura sua honorem tribuat,nec adest vlla intentio honorandi, in eo qui remouet,parũ refert: nec propterea dici quis potest dæmonem honorare.Deinde nec verum est ideò dæmonem cessare:potiùs cessat,vt pactum cum Mago seruet, & sic eum sibi deuinciat,& alios alliciat,& alias ob causas,vt dixi.

*Probatur conclus.*4.Maleficus male facit ponendo.ergo benè facit tollendo. Respondent non sequi,quia etiam in tollendo est superstitio, propter tacitum pactum, quod tum iterum censetur inire cum diabolo. propterea quia tollit cum spe cessationis. Sed contra:res ipsa sine spe non includit pactum, (verbi gratia,si rusticus vel puer tollat omnino ignarus positum ad nocendum à magis iste nullum tacitum haberet pactum,vt patet:attamen dæmon cessaret à nocendo.)nec spes ista (vt probatum)per se superstitiosa vel illicita est.

Probatur 5. Licet declinare à loco, vbi positum est signum, spe euitandi malum; licet etiam vitare personas, à quibus quis metuit lædi maleficio. ergo licet etiam remouere signum cum eadem spe. Nec satisfacit solutio negantium consequentiam; eò quòd fuga à loco noxio sit naturaliter ordinata ad euitationem mali, in quod quis incideret, si eum locum pertransiret: signi autem amotio ad hoc naturaliter nullomodo sit ordinata, nihilò magis quàm signi positio ad malum. Non, inquam, hoc satisfacit. quia ratiocinantur à naturali causa ad moralem. argumentum verò procedit de eadem causa in vtroque. ideò sic confirmo argumentum. sic sciam posito veneno aliquo naturali locum esse noxium, licet mihi ab illo declinare, vt effugiam. ergo licebit etiam mihi venenum illud ab illo loco tollere, ne quem amplius lædat. Valet hæc consecutio? progredior. igitur similiter, si scio sub limine positum maleficium, vt quicumque limen illud calcauerit, moriatur; licebit mihi per aliam domus portam egredi & limen vitare: ergo licebit mihi quoque maleficium illud sub limine positum amouere. Omnino enim similes sunt hæ consecutiones. nam sicut in priore vtraque res naturaliter ad salutem ordinatur: sic in posteriore vtraque æquali modo mortaliter ad eandem ordinatur: & sicut se habent amotio & fuga,naturalem ad causam: sic etiam se habent amotio & fuga, ad causam moralem, quale est signum. ideò si rectè argumentamur à fuga causæ naturalis ad eius amotionem, etiam rectè argumentamur à fuga causæ moralis ad eius amotionem: neque in eodem causę genere vllum

discri

discrimen est fugæ & amotionis. sicut enim fuga personam remouet à loco noxio, sic & amotio rem remouet ne personæ in illo loco queat nocere.

5. licet maleficos de medio tollere, ea spe & desiderio, ne hominibus ampliùs noceant per Diabolum, vt eius viua instrumenta: licet ergo signa quoque maleficorum tollere, ne per diabolum illa amplius noceant, vt eius muta & fictitia instrumenta moralia. sicut enim tubæ, & tympana, & vexilla in bello, sunt quædam moralia instrumenta militiæ, sic huiusmodi signa sunt quædam quasi nequitiæ & malitiæ diabolicæ instrumenta, non operantia, sed eam ad operandum excitantia. Huic argumento nondum responsum est, ab iis qui contra sentiunt. Nam quod vim argumenti & similitudinis positam putant, in ratione tantum signi maleficos dicant non occidi, vt & signa diaboli: hoc est πάρεργον.

6. Posuit maleficus signum? quid est facturus? si tollit secundum vos peccat: si non tollit, verè & grauius peccat; quia relinquendo manet causa damni proximorum. perplexus ergo futurus est, quem contra religionem, iustitiamue peccare necesse. *Respondent*, relinquere debere & pœnitere. nec peccaturum relinquendo, quia relinquendo non est causa nocumenti, sed eius causa fuit ponendo illud & paciscendo cum dæmone. Restare ergo illi, vt pœnitens Deum oret, reprimere dignetur Diaboli potestatem. *Contra*: sicut peccauit causam dando, cur inciperet alius lædi; sic adhuc causam dando, cur pergat eum Diabolus lædere: & sicut positio vel ligatio fuit causa inchoati damni; sic relictio ligaminis siue non amotio, causa est continuati damni. ergo sicut tenebatur impedire, vel tollere causam ne damnum inciperet inferri, sic etiam tenetur, ne illud vlterius proserpat, vel diutius duret. Quod sanè clarissimum est in maleficio, quod effectum habet sæpiùs renascentem verbi gratia, maleficium sterilitatis primo anno nocuit tot equis, tot vaccis &c. 2. anno iterum nocebit fortè pluribus, ergo si tenebatur impedire damnum primi anni, cur non & sequentis? Confirmatur, in foro exteriore damnaretur ad omnia damna illata restituenda, quamdiu illa inferrentur. & tam de damnis annorum sequentium quàm primi; si diuersis actionibus ageretur de singulorum annorum damnis. sed hoc, quia peccat contra iustitiam, & est efficax adhuc causa dãni. Ergo in foro etiam interiore adhuc peccat: quia tenetur facere. quia probabile illum est posse facere. probabile autem est illum tum tollere debere, vt proximi damnum impediat. quia communis hęc est sententia optimis fulta rationibus, vt ostendimus.

7. Si duo reges sic inter se paciscantur, vt columna seu turricula quapiam stante erecta ipsi sibi mutuò auxilium ferant cõtra tertium regem aliquem, si tertius iste pacti gnarus, vt illi desinant ipsum bello infestare, turriculam illã vel columnam deiiciat, & demoliatur; non dicetur ille tertius propterea consentire in illorum fœdus, neque cum ipsis, vel eorum altero: qui fortassis illum admonuisset: pactum vel societatem inire. Igitur nec maleficiatus dicendus est cum malefico vel dæmone propterea societatem inire, quia destruit signum, quod illi depacti, vt à nocendo cesset dæmon. Nec quicquam habet verisimilitudinis quod respondent; etiam hunc tertium cum prioribus pactum inire: quia beneficium ab illis exspectat. Nec vim vsquam vel apud Iurisconsf. vel apud Theologos inuenias talem pacti vel societatis ineundæ formulam aut genus. deinde destruendo turriculam illam, potius pactum prius inter duos initum soluitur, adimpleto termino sic etiam remoto signo pactum dæmonis & magi conditione sublata expirat soluit ergo iste remouens pactum alienum,

nec ipse nouum init.

8. si quis cum hoste foret pactus, vt suspensa de muro flammula candida, accurrat, & portam occupet, vrbéque potiatur: & tertius quispiam ciuium hoc recisat: nónne tollere licebit: immò merebitur si fecerit? quis quæso illum proditoribus consentire dicat? rectè æstimantes iudicabunt, eum pacta conuenta eorum non stabiliuisse neque approbasse, sed abominatum ea recidisse. Cur igitur non eadem ratione & iure, qui reciuit pactum dæmonis & malefici de olla in familiæ perniciẽ defossa; poterit illã tollere, & tollendo censendus erit ab eorum pacto alienus? an cum ille non consentiat proditioni, qui illam destruit; hic censendus consentire maleficio qui illud destruit?

Denique vt semel finiam (tædet enim tam multas soli faces admouere) licet omnes conatus similes dæmonis impedire. si incantamentis aliquis dæmonem ad nocendum inuitaret: rectè faceret; qui murmurãti os pugno obturaret: si per scripturam & characteres id conaretur, laude dignus esset, qui dissiparet & conscinderet membranulas. cur non idem ius conceditur in signis positis, quę similiter dæmonem ad nocendum pelliciunt? sicut ergo possum impedire, ne verbis vel characteribus magus consequatur effectum à dæmone, potero etiam signi alterius destructione ipsum perficere.

§ III. Restat respondeamus obiectionibus, quę quod multæ sunt, & prolixæ, cogent nos etiam, quam vellemus esse prolixiores.

Ad 1. *Respond.* non fieri sufficientem enumerationem partium. sanitas enim exspectatur à morali causa, nempe amotione signi. sicut in exemplo proditorum (de quo egi in probatione. 8.) liberatio non exspectatur à Deo, vel Sanctis vel natura, vel proditoribus immediatè; sed à signi amotione. Sed vrgent, saltem mediatè exspectatur à proditoribus; ergo & sanitas hic mediatè exspectatur à dæmone. Sed hoc est superstitiosum, quia est perinde facere ac si dicas; præsta quod promisisti. pactus es amoto signo te cessaturum; ecce amoueo: teneris cessare. *Respond.* negando minorem, & eius probationem immò perinde est facere, ac si diceres: pactum tuum primum cum malefico conuentum exstinguo, signum quod nocumento inferendo præstitisti comminuo; & perdo non est quod noceas, ampliùs nocere non teneris. Si pergant instare, saltem exspectat mediatè sanitatem à dæmone. *Respond.* exspectat, non à positiua aliqua demonis actione, sed à priuatione actionis eius siue à cessatione. non enim exspectat, vt dæmon aliquid faciat, sed vt desinat facere. ad faciendum alliciebatur signo, sperat illo sublato, non allectum amplius, desiturum nocere: vt amoto obiecto concupiscibili, quis vt plurimùm desinit concupiscere. Effectum ergo exspectat priuatiuum; quem à dæmone non est illicitum exspectare. alioqui non liceret exspectare dæmonis fugam ex obsesso, cessationem à tentatione, & similia ad quæ piè vtimur aquæ lustralis aspersione, reliquiarúmque & agni Dei gestatione. Dumtaxat ergo illicitum est, exspectare effectum priuatiuum à dæmone, vi alicuius pacti conuenti cum dæmone: quod hic nullum est.

Ad. 2. negatur antecedens: ad probationem eius dico; si maleficus vnicum fecerat pactum; tollens, miscet se destructioni illius pacti, non conseruationi. quia destruendo signum, facit vt pactum cesset. si duo fecerat pacta, non immiscet se secundo, quia non petit, vt Diabolus vi secundi pacti desinat; sed destruendo primùm pactum, virtualiter (vt dici solet) etiam destruit secundum, de quo non cogitat. si vi secundi pacti vellet dæmonem cessare, valeret argumentum. *vide 3. Notabile.*

Ad 3. dico & antecedens, & probationẽ eius dissentire à vero. nam tollere signum, tantũ est protestari, quod Diabolus; qui Dei permissione, & non aliter, potest nocere; speretur non nociturus amplius, postquam causa ad nocendum alliciens (nempe signi positio) cessauerit: item quod aliquando stet pactis conuentis, non quia sit verax aut fidelis; sed quia censet hoc sibi esse vtile ad homines decipiendos. sicut solent decoctores minùs debitum exsoluere, vt in grandiori summa creditoris simplicitate abutantur.

Ad 4. *Respond.* Minorem falsam esse. non enim declinat ad Magos vt magi sunt: sed vt sunt homines gnari eius rei, quæ vel aspectu vel auditu potuit resciri, & petitur ab iis, non vt ex magica operentur arte: sed vt id faciant, quod quiuis rusticus & idiota posset facere: saltẽ quod ipsi, sine vllo nouo cum dæmone pacto, possunt perficere, & perficere tenentur, ad commodum proximi. Potest ergo distingui maior, scriptura enim vetat declinare ad magos, tanquam ad magos: non verò tanquam ad alios homines à quibus licitum auxilium quis exspectat.

Ad 5. *Resp.* alteri timeri Deum solum, aliter timeri creaturas. Deus solus timeri debet, vt omnipotens & auctor omnium, & quem nemo potest impedire, nec voluntati eius potest resistere: creaturæ timentur, tanquam quæ Dei permissione nocere valent; & quia malignæ sunt etiam interdum volunt: & sic scriptura sacra non prohibet eas timeri, dæmon verò inter omnes creaturas hunc timore maximè timendus, quia & cunctis hominibus animantibusque potentior est, & nobis maximè infestus, &, exigentibus peccatis nostris sæpissimè permittitur à Deo nos grauiter lædere, vt constat de Iobo, maritis Saræ, Acab rege, & aliis. Nónne licet timere siccarios, latrones, calumniatores? nónne licet fugere à domo dæmonibus infesta? cur talis fugit, nisi quia dæmones timet? tolle timorem, fugam sistet.

Ad. 6. Negatur antecedens. impropria enim & falsa locutio est; amotio signi est signum. non magis certè quam homicidij actio est homo. sicut enim homo erat, ante occisionem; sic signum erat ante amotionem. nec iuuat comparatio illa baptismi. nam nec ipsa aqua est Sacramẽtum, nec ipsa ablutio, sed Sacramentum fit, quando ad elementum, verbum cum actione accedit. ablutio materia proxima sacramenti est, non Sacramentum *Dicas*: saltem est aliquid Sacramenti. ergo & amotio est aliquid pacti. *Resp.* sicut ablutio non est aliquid Sacramenti, nisi abluens intendat baptizare: sic nisi ponens vel tollens signum, intendat ex condicto ponere vel tollere, numquam positio vel sublatio erunt aliquid pacti.

Ad 7. Negatur consequentia, idcirco enim desinit nocere signo sublato, non quia per hanc amotionem grauius vulnus infligit animæ tollentis: sed quia sperat vel maleficum in alium sortem (vt vocant) translaturum, cum nouo suo lucro; vel sic plures se sibi adiuncturum, videntes eum promissis stare. Præterea esto hoc Diabolus speraret; sæpè spes illum fallit, & vnde compendium exspectabat, dispendium patitur: Denique D. Leonis illa auctoritas parum aptè adducitur. cessatio enim à nocendo beneficium non est Diaboli, sed Dei, & hominis tollentis signum: sicut non est beneficium proditoris. quando ablato signo desistit à proditione peragenda: neque qui tollit vllo modo dici potest, hoc beneficium à proditore exspectare.

Ad 8. Concessa maiore, quæ verissima est; Negatur Min. omnino enim hoc volunt, quotquot nobiscum sentiunt: & quia hoc ex eorum doctrina sequebatur, ideo non dixerunt expresè. Neque enim putabant quenquam adeò

adeò moralium rerum fore rudem, vt negaret, primò ipsum maleficum qui posuit teneri signum, quod nouit, tollere: si nequit aliter damnum impedire: sicut, qui Diabolo inuocato verbis vel scriptis nocet, tenetur cessare ab hac inuocatione, non tantum quia superstitiosa est inuocatio, sed etiam quia proximo perniciosa est. Nec vllo modo puto tolerabilem esse contrariam sententiam in praxi, nec absoluendum qui nollet cessare, vel signum tollere. sicut non est absoluendus. qui alicubi maleolos reposuisset, incendium sparsuros, nisi illos velit amouere. Eadem namque ratio est. sicut malleoli efficaciter sunt nocituri vi naturali: sic etiam signa hæc æque efficaciter nocitura sunt vi morali, siue vi pacti conuenti. Neque hic quærendum qua vi damnum inferendum, sed an inferendum? & æque iniusta est illatio per vnam vim, atque per alteram. sicut malleolis inest vis ignea: sic censetur signis alligata vis siue actiuitas diaboli, multo promptior & fortior ad nocendum. Si verò tenetur maleficus tollere, quod posuit ex lege iustitiæ: tenebitur secundò alius qui positum resciuerit, id tollere, saltem ex lege charitatis.

Ad 9. Res. id, si fiat seruatis circumstantiis, quas requisiui *sup. li. 5.* nec superstitiosè, nec impudenter; sed sapienter & honestè fieri, à iudicibus etiam maximè timoratis. Victoria verò loquitur de expulsione dæmonis ex energumeno quod non facit ad rem: vt nec totum argumentum, quia depilatio illa non est ablatio signi, cùm pili non sint signa maleficij, sed latibula.

10 *argum.* multis peccat. primò quòd contradicit sententiæ, quam eo nituntur probare. Nam si defensores contrariæ sententiæ censent: non esse licitam amotionem vllam, vt eos sentire patet: ex argumento sequitur, dumtaxat aliquam esse illicitam, nempe destinatam huiusmodi dæmoniis eiiciendis: quia tales dæmones aliter eiici nequeunt. Si ergo eiici possent per amotionem, licita foret amotio. iam non ergo omnis amotio illicita foret. Sin verò dicant, se non contendere Vniuersalem negationem: (Nullam amotionem signi cum spe cessationis esse illicitam:) sequitur non omnem amotionem huiusmodi esse superstitiosam, quod cæteris omnibus argumentis suis, probare nitebantur. repugnat ergo hoc argumentum aliis omnibus, quia subuertit commune cæterorum fundamentum. Secundò sensus verborum Christi non est, non aliter eiici, sed non aliter rectè eiici efficaciter. Nam Apostoli non querebantur se vsos malis mediis, quod non est credendum: sed se eiicere non potuisse. conatus enim Apostolorum non fuerat illicitus, sed fuerat irritus. & hoc scire volebant: cur efficax non fuisset in hoc energumeno, quemadmodum solebat esse in cæteris. responsum illis, id accidisse, quod orationem & ieiunium non adhibuissent: quæ talium dæmoniorum pessimorum, quorum inueterata possessio, generi expellendo necessaria ipsi erant. Tertiò dæmon non exit ad signi amotionem, nisi quando erat ingressus ad signi positionem: quod Deus nonnunquam permittit. Quando autem propter hominis peccata Deus permisit opera malefici dæmonem ingredi: tunc licebit signum tollere, non secus ab in reliquis maleficiis. Quarto plus probat argumentum quam opus sit, immò & illud: (si valeret) nec exorcismis eiici licitè posse: si tantùm ieiunio & oratione tales licet eiicere. Denique non potest nobis constare, an ex hoc genere sit dæmon, an ex alio: ideò, durante hoc dubio, licebit signum amouere.

Ad 11. dico exemplum illud S. Hilarionis, dumtaxat probare, quod, qui Hilarioni sanctitate & dono miraculorum sunt similes; aut quando aliquod scandali vel superstitionis augendæ subest periculum: debeant id facere,

quod ad maiorem Dei gloriam tendit; vt est dæmonem oratione eiicere: non verò probat quod eo periculo cessante, aut quando quis non est certus de dono miraculorum (vt hodie certi nulli sunt, in his partibus, vbi fides propagata) nō liceat illi vti remedio quod ad manum est & experientia frequenti comprobatum nouit. Metuebat autem D. Hilarion, non, ne dæmon hoc pacto solitis incantationibus recederet; sed ne populo videretur iis recessisse: immò neque hoc simpliciter verebatur, sed alternatiuè; vel hoc, vel ne videretur ipse dictis Diaboli fidem habuisse; qui negabat aliter se expelli posse, nisi signo priùs ablato Quod falsum erat, vt D. Hilarion ostendit, & quia sponte ingressus, sponte remanebat; nec eum cogendi vim vllam magica illa signa obtinebant.

Ad 12. Resp. verè hoc argumentum esse nullum, & ab auctoritate negata, non ab auctoritate negante. Nam si vel Hincmarus (cuius ille est Canon) vel alij patres censuissent, hoc remedium esse illicitum, non fuissent contenti silentio prætermittere, quod vsu sciebant frequentissimum: sed disertè prohibuissent: vt solent similia. sic enim quia purgationes per monomachiam, per ferrum candens & similes, erant in frequenti vsu: ideò expressè illas prohibuerunt, summáque semper Ecclesiæ cura fuit, vsitatas superstitiones nominatim damnare. Inter licita verò remedia non meminerunt amotionis, quia de remediis Ecclesiasticis & diuinis agebant: istud autem est merè humanum remedium & quod ipsa ratio ac natura vnumquemque docet. nam & bruta norunt abiicere & repellere, quæ noxia sibi nouere.

Ad 13. Respondeo Diabolum signis non esse alligatum naturaliter: sed moraliter ex hypothesi, quod vult stare pactis conuentis. Nec verum est semper illum posse nocere sine signis magicis. sæpè enim, immò ordinariè Deus permittit illum multa facere per maleficos, & signa malefica: quæ non permittit illum immediatè facere [1]. Vnde non est absurdum existimare, quod quando Deus illum permisit, mediate signo nocere: non possit Dęmon nocere signo destructo. quia Deus tum videtur permissionem suam sic limitasse. Non tamen hinc sequitur Deum habere pactum cum dæmone, sicut nec Rex pactum haberet cum rebellibus, si iis non resisteret cum filio suo rebellionem mouentibus. præsumptio quidem aliqua hinc in foro, vt vocant, fori nasceretur: reuera tamen pactum conuentum propterea nullum intercederet, sed permissio dumtaxat & conniuentia probaretur.

[1] Victor relect. de Magia circa fin.

Ad vlt. Resp. Negatur consequentia, quia nemo scit an Deus Diabolo pemiserit nocere post signum destructum: & quia possumus ex frequenti experiētia colligere, vel Deum id ei non permisisse, vel saltem reliquisse eius arbitrio vt adhuc noceat, vel cesset nocere. si velit: ideò possumus hoc experiri & signū amouere. Recurrendum quidem ad Deum; sed non propterea prohibita sunt remedia humana.

SECTIO II.

De remedijs naturalibus contra maleficia. §. I.

MVlta de his more suo Grillandus *q. 2. à num. 3.* in cuius sententia quid vitandum docebunt sequentia: Theologi quidam vim omnem adimunt naturalibus medicamentis: medici plerique magnam nimis tribuunt; & quædam memorant, vt naturalia, quæ quibusdam queant esse suspecta, mihi pronunciandum vetus N. L. de multis. Non assentior iis qui omnem omnino efficientiam rebus corporatis in dæmones tollunt; nec iis etiam, qui directam vllam

nullam vim naturalem in dæmones concedunt, vt videntur concedere Faius, Pet. Gregorius & alij[1]: sed iis assentior, qui secundariam & indirectam tantum tribuunt, quæ sententia peritiorum medicorum & Theologorum fuit, *vt Paris. li. de vniuers. Dionys. Cartusiani in Tob. c. 8. Francisc. Victor. relect. de Magia q 6. Lulli lib. 2. de quinta essent. Leuini Lemnij lib. 2. de occult. nat. mirac. Francisc. Vales. ca. 28. sacr. philosoph Bapt. Codronchi, Casalpini & aliorum mox citandorum*: nulla enim naturalis corporeæ rei vis est, quæ dæmoni possit præualere, aut directè in illum aliquid agere: *cui nulla super terram potestas est quæ comparetur: qui factus est vt nullum timeat.* teste sacra scriptura.[2] Sed concurrente naturali agente causa supernaturali, Deo vel Angelo, agere res corporea potest in dæmonem, eúmque pellere & etiam cruciare: verum tum agens primarium & directum, est supernaturalis illa causa: secundarium verò & indirectum est, corporeæ rei vis naturalis, illi à Deo initio creationis insita. Hoc ergo in sequentibus remediis semper ante oculos habendum, nec eorum vis vlterius extendenda. Adscribam autẽ illa, vt mihi colligẽti occurrẽt. *Lapidibus* & *herbis* vim aliquã tribuit canõ. *dæmonium 26. q. 7.* Et sane de multis mox subiungam. radices varias commendat Ioseph. & in his *baaras*, sed modus euellendi, & alia quædam quæ addit suspectam rem reddunt, *lege lib. 8. antiqu. c. 2. & lib. 7. belli Iudai. c. 23. a Thapsia* dæmones fugari scribit apostata fidei Amatus Lusitanus *in Dioscor. li. 4.* Plinius dæmonum ludibriis arcendis *pæoniam* commendat, sed *nigram lib. 25. c. 4.* Veneficia depelli *rhamni* ramo ad valuas & fenestras posito, vt fama celebre, scribit Dioscorides *li. 1. c. 110.* cõfirmat Bionis exemplum, sed *lauri additis foliis*, apud Illustrium *in eius vita. Verbascum* valdè commendat botanographus Apuleius, *li. de virtutib. herbar. c. 71.* Ouidius, lib. 6 Fastor.

Spinam, quæ tristes, pellere posset
A foribus noxas (hæc erat alba) dedit.

Molij seu *rutam agrestem* multi ad hoc commendãt, *Homerus in Odyss. x. & ibi Didymus. Scholiast. in Plutum Aristophanis, Plinius lib. 25. c. 4.* Scyllam in limine ianuę suspensam Dioscor. laudat *lib. 2. c. 168.* pellem capitis lupini affixam villæ valuis vel lupi rostrum Plinius *lib. 20. c. 9.* Alyssum in domo appensum idem *li. 13. c. 4* Alij (apud Codronchum) plurimas alias herbas, rutam *Aristotel. Problem. 34. Dioscor. & Plin.* Hypericon, quod ideo vocant fugam dæmonum: *verbena*, quam ideo herbam sanctam veteres dixere, *Dioscor. lib. 4. c. 56.* Herbæ paridis semen non minus XX. diebus in pondere drachmæ quotidie illitum, *Pandectarius.* Anthirrhini seu Lychnis fagrię ad collum appensio, *Matthiolus li. 4. c. 129.* Artemisia *auctor lib. simplicium 25. c. 10.* Abrotanum *Plinius lib. 21. c. 2.* Mytrhidatium, Scordites, Centauriũ, Sabina, palma Christi, Asteratticum quæ & Bubonion, Aristolochia, tussilaho; *Disceridi & recentioribus*, & iisdẽ saluia, anethum, marrubium, fæniculum, chamæpitis, quæ & Iua, cyclaminum, allium, ruta cepraria, & cupressus. Quinetiam in *humano sanguine* vis aliqua naturalis indirecta inesse potest. vt menstruata muliere agros circumeunte noxia vermina necari censuere Dardani sectatores apud Columellam. & Lud. Banairolus scribit, *Ennead. muliebri. c. 2.* si mẽstruo cruore domus alicuius postes inungãtur, dæmoniacis Magorum artibus & insidiis aditum omnem præcludi: & apud Mich. Isselt. anno 1586. legitur, in Liuonia fuisse locum, vbi nymbis, tonitruis ac tempestatibus dæmonia truculenter grassabantur, nisi in lacum quendam innocuus infantulorum cruor à rusticis infunderetur. Posterius hoc apertè Satanicum; priori, aliquid physicum inesse potest, sed indirectè agens. Sed non iniucundum erit si adscribam, ex Balduini Ronsæi venatione nonnulla, quæ vel carminis

MMM 3

[1] Faius in Energum. Petr. Greg. in Synt. iur. Frã. Geor. in Problemat.

[2] Iob. 41. v. 24.

Histor. continuationis Surii.

minis elegantia, vel raritate materiæ, queant curiosum lectorem delectare; &, si naturæ genius faueat, ægrum iuuare. *De lupo*, cecinit;

Plinius li. 20. cap. 9.

Nec rostrum virtute caret, nam munere quodam
Natura arcano depellit fascina dira;
Si priùs exsuccum fuerit: mos hinc fuit olim
Antiquis villæ portis præfigere.
Quid? quod dura cutis rigida ceruice reuulsa
Tristia dicatur depellere fascina posse?
Restat adeps pinguis celebrem Saturnia Iuno
Quem fecit populis, dum vincla iugalia curat,
Et linit obductos vittis hoc vnguine postes,
Antè venit sponsus quam optata limina sponsæ:
Hinc quodam iuuenes illi, innuptæq; puellæ
Instituere lusus festos atque annua festa:
Quòd lamijs, strigibúsque feris quoque sustulit ansam
Turbandi nouiter nuptos, noxamq; ferendi,
Nomen & à facto sortita est Vnxia Iuno.
Quid referam cædes, aut quid data vulnera ferro?
Quidúe cibis alijs dicam noua toxica mixta?
Dæmon homo est homini. sic nos vesana libido
Exagitans, semper trahit ad genus omne malorum:
Sic Stryx dira oculos, & totos fascinat amens
Artus, ac lento consumit corpora tabo.
Horrendum facinus nimium, nil tale verentes,
Promeritosúe homines violentæ obtrudere morti,
Et spoliare bonis. sed magni rector olympi
Antidotos homines docuit. Nam frontis hyenæ
Noctiuagæ pellem perhibent arcere verenda
Fascina si gestet quisquam, tacitusúe reseruet:
Stercora quæ reijcit violenta & morte perempta,
Ossáque creduntur magicas depellere fraudes.
Et confert catuli nigri tinxisse cruore
Interiora domus, murosq; obducere rubro
Incrustamento, vel fel suspendere tignis.
Lichenes tumidos celeris dromadæ & resecare
Conuenit, & siccos seruare cubilibus amplis,
Quod Strygibus fraudes adimant, & fascina pellant.
Atque oculus dexter mustelæ includitur auro,
Post teneris digitis aptatus, reddere tutos
Dicitur à diris Lamijs Strygibusq; ligatos.
Creditur à multis torui seruata leonis
Pars caudæ prodesse viris, quos fascina vexant:
Fertur quod simili vi polleat pardi

Hæc de hyena sunt superstitiosa propter cōditiones requisitas licet præscribat Plinius 28. c. 8.

Idem Ronsseus *epist.* 22. conatur ostendere cur asini siluestris seu onagri, nec non domestici, nulla nigredine aspersi, vngula ad effascinationem faciat; idque tribuit salaci animalis eius naturæ, & ad illud maleficium restringendum censet, quo viri velut ligati ad venerem inutiles redduntur. contra hoc maleficium hyenæ neruos in vino cum thure potos præscribit Plinius *d. c.* 8. item rubetæ ossiculū in potu additum *lib.* 32. *c.* 5. & Lentopodij radicem appensam Dioscorid.

scorid. *lib.4.c.126.* Q. Sammonicus Serenus medecinæ c.58.

Praterea si fortè premit strix atra puellos
Virosa immulgens exesetis vbera labris:
Allia præcepit tundi sententia Vecti,
Qui veteri claras expressit more Togatas.

Euony mus *in Thesauro Medico cap. de solidis quibusdam &c.* docet confectionem electuarij ex argenti viui pulueribus conficiendi, quod fascino aduersetur. Marbodeus Gallus [1] multa de lapidibus disserens, inter cætera, de ADAMANTE. [1] in Dactilotheca.

Et noctis lemures, & somnia vana repellit.

Thetel Iudæus *li. de sculpturis* eadem vim tribuit *Chrisolitho* mulieris figura naturaliter formato: sed & Marbodeus, de eodem,

Esse phylacterium fixus perhibetur in auro
Contra nocturnos fortis tutela timores,
Pertusus setis si trajciatur aselli,
Dæmonas exterret, & eos agitare putatur,
Traiectum læuo decet hunc gestare lacerto.

Quid corallium?

Vmbras dæmoniacas & Thessala monstra repellit.

Quid gagates?

Idem dæmonibus contrarius esse putatur,
Vincit præstigias & carmina dira resoluit.

contra maleficos omnes morbos prodesse tradunt Dioscor. *libr.5.c.103.* Plinius *lib.25.c.10.* & Mesue ad hoc laudat oleum quoddam ex Gagate, quod *sacrum* vocant.

Quid iaspis?

Et, sicut perhibent, phantasmata noxia pellit

Quid onyx?

Insomnes lemures, & tristia cuncta repellit.

Sic vulgò legitur, sed sensum membranæ contrarium exhibent:

In somno lemures, & tristia cuncta figurat.

Sanè maleficam eius vim ipsemet indicat Morbodeus *cap. de* Sardio, cum scribit præsente Sardio Onycem nocere non posse. de Aëtite, & smaragdo Codronchus idem probat. Georg. Villichius, [2] de cameleonte;

Cameleontis hepar tostum necromantica pellit [2] in παντόπλῳ.
Appensum collo. De asino,
Infantum cunas pellis villosa defendit,
Horrificósque metus pellit & ista simul.

In Nili flumine lapillum inueniri, qui quam primùm energumeni naribus apponitur, dæmonem extrahat, ex Thrasyllo scribit Stobæus.

Marcellus Empir. *lib. de medicina cap.20.* potionem præscribit contra cuncta in cibo & potu sumpta maleficia; quæ ab illo peti potest; contra equorum fascinationes quasdam suffumigationes præscribit Renat. Vegetius *lib.3. Veterinariæ cap.74.* Sanè suffitibus dæmones expelli de corporibus, censuere Iudæi & Gentiles; *teste Iustino mart. cont. Triph. & Targum Chal. Cantic. 4.v.6.* De hyperici suffitu id testantur Lullus *lib.2. de quinta essent.* & Mathiolus *in Diosc.* & factitant nostri exorcistæ teste Mengo *Flagel. dæmon ex 3.4 & 6.* cætera à reliquis, qui Æsculapidarum de gente. nos medicinam corporum non profitemur. Animarum medici vtinam simus, summi illius archiatri qui viuificat mortuos

idonea instrumenta. Theologis placuit estque verissimum, corporeas res in naturam intellectualem & immortalem, qualis est dæmonum, nihil posse. quare censent cum Angelo [1], lapides, herbas, particulas animantium, & alias medicinas directè & proximè nihil in dæmones operari; indirectè tamen & mediatè iuuare contra eius conatus maleficos, eo quòd impediunt vel auferunt dispositiones illas, quibus dæmon vsus fuit; ob naturalem habitum corporis illius quem vexat, vel saltem inuitatus aut aditus ratione influxus astrorum, vt de Lunatico euangelico Origenes & Hieronymus censuere [2] vel ratione complexionis atrabiliariæ, & similium causarum. consideratio ista dispositionum vel amicarum, vel odiosarum dæmoni (odiosæ fuere in his duabus Iosephi & Tobiæ narrationibus) magis consentanea est philosphiæ, quàm quod Drusus opinatur dæmonem fugatum dumtaxat ratione symboli & significationis per hepar & cor illud repræsentati. si dæmon dumtaxat vsus fuit efficacitate agentis naturalis, nec de suo addidit malitiæ aliquid artificiosa commixtione, vel industria sibi nota & hominibus incognita, vel fractura & continui solutione, vel detorsione occulta; tunc posset fieri, vt totum maleficium naturalibus, quæ medicorum ars approbat, remediis tolleretur. Sic interpretor sententiam Richardi Mediauillani, qui censet maleficium naturalibus remediis aliquando in totum superari posse [3]. Si verò quid huiusmodi immiscuit (vt solet) remedia hæc naturalia ex parte poterunt iuuare, in totum iuuare non poterunt. ratio diuersitatis est, quia priore casu poterunt illæ dispositiones in totum tolli, quibus dæmon vtebatur; posteriore possunt ex parte tantum tolli, vel ad tempus impediri, & sic etiam actio dæmonis priore casu in totum tollitur, posteriore remittitur dumtaxat & ad tempus impeditur. Deinde dæmon, etiamsi vsus sit solis venenis naturalibus, solet nonnumquam, vt potest, vim remediorum naturalium debilitare, & impedire, quando Deus permittit: rarò etiam medici possunt coniicere quibus mediis naturalibus ille ad nocendum sit vsus: ita fit vt rarò, immò vix vnquam maleficia naturalibus remediis penitùs tollantur. Hæc causa est, cur plerique Doctores communiter negarint morbos ex maleficio naturalibus remediis tolli; sed communiter affirment à magis alio maleficio sanari [4]. Et propter hanc dispositionum alterationem canones permittunt energumenis lapides vel herbas portare, absque incantatione *c. vlt. 26. q. 27.* Propterea etiam in adhibendis naturalibus remediis hoc obseruandum, vt consideretur, an contra dispositiones quibus dæmon gaudet, & vti consueuit, in hominibus lædendis vexandísque, virium aliquid obtineant: quod si deprehendatur, (vt constat de poëniæ radice, ruta, & musica, & callyonimi piscis iecinore) tum iudicandum, iis citra superstitionem vti licere. Vide quæ de his nõ omnino indiligenter dicta *l. 2. q. 30. sect. 3.* §. 2. Sed quia post priorem editionem quædam didici in libris Hippocratidarum, ea nunc exhibebo publicæ omnium vtilitati.

Naturalia hæc remedia vel pertinent ad morbi indagationem, vtrum sit maleficus nec ne? & vocatur hæc pars, *de signis seu indiciis*: vel pertinet ad morbi sanationem, & nuncupatur propriè *de remediis*. ideò nobis de vtraque agendum.

Priorem quæ ad indicia spectat, ex parte discutiunt exorcistæ quidam, sed plenius medici. Exorcistarum indicia proponit liber sacerdotalis Sammarini. Medicorum Bapt. Codronch.

Sammatinus *1. p. Sacerdotalis tract. de exorcismo*, sic scribit, *c. 3. De signis quibus aliquis*

1 in verb. superstitio q. 6.

2 Origen. in Matth. 17. tract. 3. Hiero. c. 4.

3 in 2. d. 3 q. 8.

4 sic Albertus Mag. in Luc. c. 9. Paul. Burgens. in 1 Reg. 16. Pelbertus, Guilh. Paris. Angl. quos citans sequitur Binsf. p. 1. dub. 3. & Grillan. q. 2. n. 4. & 5.

aliquis cognoscitur esse dæmoniacus; Legitur, quod si quis non potest continuare esum carnis hædinæ per dies triginta, quod talis iudicatur dæmoniacus. [Hæreo. nam hoc indicium probum ad epilepticorum affectionem detegendam, non verò energumenorum; qui plerique epileptici non sunt.] Addit; *aliqui dæmoniaci habent oculos terribiles; & dæmones membra eorum & corpus destruunt miserabiliter, & intersiciunt, nisi citò eis subueniatur. Aliqui fingunt se esse fatuos & semper augentur. Sed discooperiuntur & cognoscuntur; Si nolunt dicere psalmum*, Miserere mei Deus, & Qui habitat, *aut Euangel. Sanct. Ioann.* In principio erat verbum *& similia sancta. Est etiam magnum signum quando loquuntur sermonem alienum à patria sua, si non fuerunt extra patriam* (clarius diceret, quem ante morbum non didicerant) *& quando personæ illitteratæ idiotæ loquuntur liberaliter & congruenter, aut etiam cantant musicaliter, aut quando dicunt aliquid, quod ipsæ nunquam dicere sciuissent. Aliqui etiam dæmoniaci sunt muti & stupidi. Aliud quoque signum est, quòd eis superueniant terrores: & citò recedunt. Potissimum autem cognoscitur quis esset dæmoniacus; si quando leguntur exorcismi, conturbatur: & hoc signum est præsentis Diaboli.*

Cætera signa etiam ante coniurationem seruiunt, hoc vltimum inter coniurandum, quo tempore alia quoque animaduertenda, vt idem scribit cap. 6. Quando sacerdos ponit manum super caput energumeni, tunc aliqui *sentiunt sub manu rem frigidissimam, tanquam glaciem. Aliquibus descendit ventus per humeros & renes, qui est frigidissimus. Aliquibus caput in immensum aggrauatur. Aliquibus cerebrum constringitur, & perforatur: sicut si gladio percuteretur. Aliquibus inflãmatur caput & facies, & aliquando tota persona, ac si esset vapor ignis. Aliquibus febris immensa cum dolore capitis euenit & totum corpus extenuatur & tangitur: Sed omnia ista accidentia parùm durant, quia coniuratio tollit dæmonis vigorem. Aliquibus constringitur guttur, adeò quod videntur strangulari, aliquibus ad orificium stomachi mouetur quædam res ad modum pilæ, ac si essent vermes, ac formicæ, aut ranæ: quibusdam accidit vomitus magnus stomachi. Aliquibus maxima tortura in visceribus: Nonnullis venter vehementer inflatur. Quibusdam constringitur cor, ac si intolerabiliter feriretur. Ostenditur etiã dæmõ in aliqua corporis parte palpitando, sicut piscis, aut in modum formicarum. Aliquando pertransit à capite vsque ad digitos pedum, sicut ventus, & è contra. Vltra ista signa, complura alia practicando videbis. quia diuersi dæmones faciunt diuersa signa.*

Quoad signa quo quis aliter dignoscitur esse maleficio læsus, hæc scribit c. 4. *Aliqui maleficiati habent colorem faciei cedrinum, aliqui oculos constrictos, & omnia eorum membra videntur ligata: & habent humeros desiccos. Duo autem potissima signa sunt contrictio cordis, & oris stomachalis, & quando videtur eis quod habent vnum bolum super stomachum. Aliqui habent puncturas in corde, tanquam si acutus esset punctum. Aliqui videntur sibi cor corrodi. Aliqui habent magnum dolorem in corde aut renibus: & videtur eis, quòd talia membra à canibus lacerentur. Aliquibus videtur bolus in guttare ascendens & descendens. Quibusdam ligata est vena generationis. Aliqui habent stomachum ita dispositum, quod emittunt per vomitum quicquid comedunt & bibant* (hoc signum leuissimum est, & nullum nisi alia accedant) *Aliquibus per ventrem discurrit ventus frigidissimus, aut tanquam flamma ignis. Aliquibus signum est ex indigestione cibi, & potissimum quando medicinæ applicatæ nihil prosunt infirmo. Aliquibus est circa collum continua pulsatio, quæ videtur tremorem inferre.*

Verùm ista & alia longè exactius collecta, & experientia comperta fuerunt à Codroncho *lib. 3. de morb. venef. cap. 13.* docet signa hæc vel communia esse cunctis maleficiis vel peculiaria quibusdam. Communia dicit à causa

morbi, & à concomitantibus morbum. Signa à causa tradit, vt si morbus cœperit ex intensissimo alicuius amore, vel irrationali seu iniquo in aliquem odio; si ex maledictis vel minis alicuius malefici; si instrumenta maleficij sunt inuenta, qualia nos multa commemorauimus, & refert Andr. Cæsalpin. *de inuestigat. dæmon. c.* 22. A concomitantibus morbum sunt poroxismi, & remedia iuuantia vel lædentia: & communia signa sunt primò quod morbi maleficio illati ægerrimè cognoscuntur, ita vt medici in iis hæsitent, & ambigui huc illuc animo agitentur, nec certi quidquam de illis audeant proferre. 2. quod remediis ex arte adhibitis, morbus se non remittat, sed potiùs exasperetur & augeatur. 3. quod more naturalium morborum, non crescat paulatim; sed frequenter statim ab initio, nullis peccantibus humoribus in causa existentibus, cum grauissimis symptomatibus & doloribus se morbus prodat. 4. quod valdè inconstans sit morbus, & licet periodicorum naturam referat, rarò tamen periodos seruet: & licet similis videatur naturalibus morbis, in multis tamen discrepet. 5. multoties, licet ægrotans grauissimè doleat, in qua tamen parte doleat, nequeat referre. 6. interdum ægri suspiria (quæ luctuosa vocant) absque manifesta causa emittunt. 7. aliquibus appetitus reiicitur, aliqui cibos reuomunt, & ventriculum ita malè affectum habent, vt & sæpius astrictione laborent; vel etiam pondus in ipso quoddam, quin & rem aliquam per oësophagum modò adscendere, modò descendere percipiant; &, si in superiorem partem delatum deglutire conentur, omnem operam ludant, re ipsa mox sponte desiliente. 8. in regione cordis punctorium dolorem percipiunt, adeò vt ipsum aliquando lacerari afferant. 9. In quibusdam circa collum arteriæ manifestè pulsare, & quasi tremere deprehenduntur. 10. alij sæuo coli seu renum dolore cruciantur; vel circa ventrem inferiorem torsiones acerbissimas, & sæpè flatum quendam frigidissimum per ventrem permeantem, & citò redeuntem, vel vaporem vti flammam ignis calidissimum, simili modo illos infestantem percipiunt. 11. Quidam ad venerem impotentes redduntur. 12 consueuêre quidam leuibus sudoribus præcipuè circa noctem corripi, quamuis tempore & aura frigidiore. 13. alij videntur habere particulas corporis veluti nexibus deligatas. 14. morbi quibus laborant veneficio læsi, sunt vt plurimum totiùs corporis quædam extenuatio, & macies, & virium imbecillitas, cùm summo langore, mentis stupiditas quædam, varia melancholica deliria, diuersa febrium genera medicis multum negotij exhibentia: motus quidam conuulsiui, vnde epileptici videantur: membrorum quædam rigiditas speciem conuulsionis præ se ferens. aliquando omnes capitis partes tumefiunt; aut talem circa totum corpus lassitudinem percipiunt, vt vix vllo pacto mouere se possint. Plerúmque tota cutis, sed vt plurimum facie, flauo seu cinereo colore suffunditur. Aliqui habent oculorum palpebras ita adstrictas, vt eas vix aperire possint. oculi sunt perlucidi & transparentes, sicut cercopithecorum. Nonnunquam quædam spectra vel nubeculam inspicere videntur, & nonnulli toruè intuentur.

15. cognoscuntur experimentis quibusdam. Nam veneficio affecti faciem Sacerdotis vix adspicere valent, nec oculis intentis vllo modo. album oculorum variis modis mutatur. Ægrotantes, cum instrumenta comburuntur, solent in deterius mutari vel noxam quandam recipere maiorem vel minorem, pro ratione leuioris vel sæuioris veneficij; ita vt quandòque formidabiles clamores & mugitus cogantur emittere: quod si nullam mutationem, vel læsionem percipiant, erit de salute ægri benè sperandum, paruo negotio bonæ vale-

tudini

tudini restituendum.

Adde si fortè veneficus ad visendum ægrotum accedat, statim infirmus ingenti molestia afficitur, aliquo terrore seu tremore corripitur; si sit puer, statim plorat; oculi ad fuscum colorem mutantur, vel alia notatu digna in ægrotis mutatio obseruatur. Denique quando pro curatione morbi, quædam linimenta sacra ad oculos, aures, frontem, & quasdam alias partes sacerdos adhibet; si in partibus illis sudor, vel aliqua alia mutatio appareat, signum est veneficij.

His subdit Codronchus, non esse necesse, vt omnia hęc signa in ægro inueniantur, sed sufficere si aliqua, pro diuersitate morbi seu maleficij.

Hæc communia; peculiaria verò possessionis dæmonum maleficio inducta signa esse difficilia cognitu. quando dæmon maleficio immissus immiscet se substantiæ alicui immundæ aliunde in corpus ægri intromissæ, vel ex propriis ægri humoribus genitæ: nam quamdiu hæc substantia in aliqua corporis parte latitat; sæpè, præter illius particulæ affectum naturalem functiones lædentem, nihil aliud se manifestat. Plerisque tamen horum paruæ sunt imaginationes, præcipuè in somnis, quæ dæmonem produnt: quod tamen indicium solum non sufficit; quoniam hæc eadem sæpe melancholicis accidere consueuerunt.

Verùm spiritu locum mutante quem priùs insedit, res paulo clarius deprehendetur. primò, si tanquam animatum quid corpus res illa perambulet: ita vt obsessi sentiant sibi veluti formicas sub cute reptantes. secundò, si partes, quas petit, quadam palpitatione commouet. tertiò, si puncturis quibusdam molestiam grauem infert. quartò, si velut flatus à capite ad pedes descendit, & iterum à pedibus ad caput ascendens resilit. quintò, si vesicula in lingua excitetur, quæ confestim euanescat: vel plures appareant minutis granulis similes; ex quibus etiam multitudo inhabitantium spirituum arguitur. sextò, si ad gulam dumtaxat ascendens, eam tumefaciat, & siccam tussiculam excitet, septimò, si linguam petens, aut contorquens, inflat, vel impellit ad loquendum non obsessi, sed dæmonis ipsius conceptus; vel si ingenti oris hiatu linguam exerat. Octauò, si in dorso sensum præbeat aquæ frigidissimæ, quasi confertim per dorsum defusæ, & sursum ac deorsum percurrentis. nonò, certiora adhuc signa sunt, quando alienis ægro incognitis linguis loquuntur, vel alios talia loquentes intelligunt; vel cùm rudes sint, de arduis, & sublimibus quæstionibus disserunt; vel renunciant occulta, aut iampridem oblita, futura, vel arcana conscientiæ, vt peccata imaginationésve assistentium, vel eos conuiciis sine causa proscindunt: aut ita furiis agitantur, vt à multis validis hominibus nequeant ligari vel coërceri. Quidam etiam cùm à defatigatione vexationis conquiescunt, narrant se vocem quidem dæmonis intra ipsos loquentis sentire, sed sententiam verborum percipere non posse; vtpote quibus mentis functio sit quasi ligata. Alij si interrogentur, quid egerint, vel dixerint; fatentur se nihil eorum postea meminisse. Quidam censent signum esse indubitatum & inseparabile, cùm ægri arcentur à diuino cultu: ita vt nullatenus aqua benedicta seipsos aspergere, neque audire, neque proferre diuina verba queant: si verò vi adigantur cæremonias Ecclesiæ peragere, vel diuinis officiis, ac potissimum sanctissimo altaris sacrificio, interesse: tunc vehementiùs longè vexantur: & iidem cum mente constant, testantur optare se quidem hæc omnia facere, & interesse, & sacrarum rerum auxilium desiderare: sed esse quiddam in ipsis quod magnopere impediat. Sunt denique qui

propter

propter incontinentiam dæmoni omnino parent, & ideò vexari quidem desinunt, sed ministri fiunt & patratores multorum facinorum. Quinetiam sunt, qui sic ad desperationem aliquando inducuntur, vt nonnunquam sibi ipsis manum inferant. 10. Prætermitto effectus, qui pro signis esse possunt, qui in S.S. habentur, vt cunctis notos; nempe quod aliquando ægri fiant lunatici, muti, surdi, cæci; strideant dentibus, illidantur in terram, exarescant, discurrant nudi, se & alios lacerent, habitent in sepulchris, proiiciantur in aquam vel ignem, & alias grauissimas & incurabiles affectiones perpetiantur.

11. Ad deprehendendum vtrum æger sit energumenus, solent facere sequentia: schedulam aliquam sacra Dei verba continentem, reliquias sanctorum, vel agnum cæreum benedictum, vel quid aliud sacratum latenter ægro applicant. Sacerdos capiti energumeni manum & stolam imponit sacra profert verba: ad ea æger tremere & horrere incipit, & præ dolore multos motus inconditos edere, multáque inusitata & dicere, & facere. Si dæmon caput petierit, grauantur & punguntur acrius in capite, vel caput vna cum facie rubore & calore quodam igneo perfunditur; si oculos petiit, eos distorquet; si dorsum, conuulsiones membrorum, antrorsum & retrorsum adducit; aliquando toto corpore rigentes & inflexibiles adeò reddit, vt nulla vi allata flecti possint; aliquando velut mortui corruunt, ac si laborarent tertia epilepsiæ specie, aura quadam in caput irruente, & ad imperium sacerdotis eleuantur aura remeante vnde discessit. Si fauces petat, adeò constringuntur, vt strangulari videantur. Si in partes nobiliores feratur, vt propè cor aut pulmonem, anhelationes, palpitationes ac syncopas excitat. Ad ventriculum si tendat, mouet singultus ac vomitus, vt aliquando cibum assumere nequeant, vel assumptum continere: motum eiusdem rei ad instar paruæ pilæ circa os ventriculi nécnon rugitus & alias voces absonas excitat, & circa præcordia torsiones vel flatus. Cognoscuntur etiam aliquando quibusdam suffitibus ex sulphure, aut aliis rebus fortis odoris (de quibus postea.) Sunt qui scribant eos odore rosarum adeò offendi, vt ne cogi quidem possint, iuxta rosarium transire. Interrogandi quoque sunt ægri, num illis dæmon ante obsessionem in aliqua forma se conspiciendum præbuerit? Etenim *antequam* (ait Sammarinus) *Diabolus humana corpora ingrediatur, quasi semper, primò apparet eis in effigie alicuius hominis, qui mala morte est defunctus, aut repræsentat aliquem suum consanguineum: aut apparet illi in effigie alicuius animalis terribilis, vel horribilis. & si videtur quod subitò dispareat, ingreditur tamen subitò in eum. & hoc vt plurimum accidit in nocte, & in locis opacis & obscuris. Aliqui etiam intrant per os & nares in modum venti, aut per modum vnius maris. Aliquibus etiam dormientibus dæmones tale somnium immiserunt: quod videlicet eis videbatur, quod dæmon post eos currebat, qui euigilantes sunt inuenti cum talibus signis dæmoniacorum. Aliquando etiam ingrediuntur, percutiendo collum, aut alia membra eorum.*] d. p. 2. de exorcism. in princip. & hæc eadem aliis verbis tradit Codronchus *d. loco.*

§. 3. Posteriorem partem quæ de remediis est naturalibus ab iis petere cogor quorum hæc professio est, medicos dico. Inter quos primo loco occurrit Codronchus, qui quædam priùs communia contra omne maleficium proponit, posteà ad peculiaria quædam descendit. Principio (vt eius dicta summatim comprehendam) docet quędam præscribere vomitoria, balnea, linimenta, suffumigia, & similia: Sed in his facilè offendi, & periculum ægris creari nisi nonnulla obseruentur, quæ exsequitur sigillatim. Nam de

vomitoriis

vomitoriis agens *libr.*4.*c.* 4. præ cæteris commendat florum genistæ drachmas duas in decocto quodã sumptas; vel seminis lathyris decem duodecimue grana à putaminibus deliberata, tusáque & in ouo sorbili deuorata. Vel hellebori albi quantitatem non maiorem drachma, decoctam vsque ad medietatem fermè; quæ omnia præparandi modum docet ibidem.

De balneo disserit *cap.*5.& ostendit vsum eius non rarò noxium esse, nec adhibendum nisi seruatis seruandis, quæ illic exsequitur.

De suffumigatione agit *c.*6.& hanc docet non adhibendam, nisi caput & corpus antè expurgatum fuerit; & non nisi tempore matutino, quando ventriculus à cibo vacuus est. laudat suffimentum Berenices, quod Aetius immundos spiritus ex quorumdam sententia scribit arcere *ser.*13.*c.*119.

De linimentis disserit *cap.*8. & ea videtur habere pro tutiore remedio, quam suffitum, balnea, aut vomitoria. Denique *cap.* 9. disputat de simplicibus, ac nonnullis compositis medicamentis, sua facultate veneficium curantibus, corúmque qualitates explicat, quæ nos hac ipsa sectione iam recensuimus.

Circa hæc alexipharmaca non est contemnendum, quod Andr. Cæsalpinus *in Peripatetica inuestigat. dæmonum cap.vlt.* admonuit his verbis; *Quoniam quæ vehementer excedunt in qualitatibus (frigoris, calorísque) corporis nostris sunt corruptiua, non minùs quàm venena: ideò ea selegerunt medici aduersus veneficia, quæ aliquam partem haberent naturæ nostræ familiarem, qua corpora nostra tuerentur, dum venena depellerent. Quæ huiusmodi facultatem habere comperta sunt, amuleta & alexipharmaca appellata, vt totiùs substantiæ proprietate id consecuta, plurima per experientiam inuenta, & longo vsu confirmata. Ex his autem ea maximè oportuna sunt censenda, quæ spirituosam & multam efflant huiusmodi vim: tùm quia intimius penetrant, tum quia cum spiritibus conueniunt. Sic enim & permisceri, atque eos alterare possunt aut pellere,*] in quibus verbis quædam inuolutiùs dicta. Nam non omnia alexipharmaca totiùs substantiæ proprietate veneficio repugnant. nec etiam credendum quæ magis spirituosa sunt, idcirco magis cum spiritibus (hoc est dæmonibus nam de his loqui docent sequentia) conuenire. quod enim pellatur illis, potiùs argumento est pugnare cum spiritibus illis. Nec dæmonum ista expulsio directè fit physica operatione in ipsum spiritum agente, vt & ego iam ostendi, & de hac re disputans Bapt. Codronchus *d. libr.* 4. *c.* 9. eruditè explicuit, cuius summatim hæc est sententia: pharmaca huiusmodi antidæmonica efficacitatem nonnullam habere contra maleficia & ipsos dæmones, etiam vsque ad eorum expulsionem. Sed non conuenire medicos, in reddenda modi ratione. Quatuor enim modos solere adferri. 1. etsi res sensibiles, vt fumus, herbæ &c. sua virtute nequeant vexationem à dæmone homini illatam repellere, mitiorem tamen ac leniorem posse reddere: ita vt si molestia, quæ à dæmone infertur, sit parua ac leuis, eam penitus res exteriores queant auferre (*intellige, si noxa dumtaxat à caussis naturalibus, quibus solis dæmon vsus, profluxerit*) non in dæmonem sed in dæmoniacum agendo; eo ipso quod ex rebus illis adhibitis, opposita dispositio introducatur illi quam dæmon expetit, aut indidit. (*sic Richardus de Media uil. quod.* 3. *quæst.* 8.) 2. quod quæcumque fiunt circa corpora obsessa, dæmones accipiunt vt facta & vergentia in ipsorum despectum ac ludibrium, maximè si sint irrisiua vel afflictiua, vt sunt flagra, item omnia fœdita & amara & similia. quare cùm sint intolerantes iniuriæ, malunt fugere, & à molestia inferenda desistere. 3. quod cùm ista interdum sint signa recordatoria & pœnarum,

narum, quas luunt, memoriam ingerant, ab iis dæmones valdè abhorrent. eaque vehementer detestantur: ideóque in fugam facilè per hæc conuertuntur. verbi gratia, sulphur cum igne signum est carceris infernalis, ruta amari cruciatus Christi: thus in igne positum repræsentat orationes ex charitate accensa nascentes. 4. modus quem iudicat magis consentaneum veritati, est: quod res huiusmodi piè ac religiosè adhibitæ, tanquam instrumentum diuinæ iustitiæ, in dæmones agunt, illósque ab humanis corporibus detrudunt, & eorum effectus, eorúmque opera venefica destruunt ac remouent. Quibusdam enim rebus, DEVS dedit virtutem vt si piè adhibeantur, tanquam instrumentum diuinæ iustitiæ, dæmonum effectus & opera venefica destruant ac remoueant: quibusdam enim rebus DEVS indidit vim & qualitatem quandam moralem dæmones compellendi & eiiciendi, & energumenos iuuandi; quia consentaneum est iustitiæ diuinæ, pro infligenda malis spiritibus pæna, eos rerum sensibilium actioni subiicere; qua pœna, dempta pœna diuinæ visionis, nulla queat illis acerbior contingere. Debent tamen res istæ antequàm adhibeantur benedici & exorcizari. precibus enim impetratur aliquid peculiaris energiæ, ob CHRISTI Sanctorúmque merita: ne quantum velint, hi spiritus in exitu ac pulsione sua noceant obsessis *Hactenus ex Codroncho.*

Verum à me per epistolam rogatus Federic. Iametius, vir musices, poëtices, & medicinæ laude vnus hoc æuo clarissimus, in quem simul Hippocrates, Homerus, Pindarus, & Orpheus renati videantur: humanissimè, & doctissimè respondit, anno superiore M.DC. Cal. Augusti: è cuius litteris ea decerpenda duxi, quæ ad hoc institutum nostrum faciunt: quæ ille longo vsu tanquam comprehensa habens, & è liquidissimis Medicinæ fontibus hausta, paucísque theorematis explicata, deprompsit.

Remediorum naturalium, quæ deleteriis & maleficiis obsistunt, duæ sunt differentiæ: alia enim manifestis qualitatibus id præstant. alia totius substantiæ proprietate, quæ neque ab elementorum qualitatibus, neque ab illorum materia, sed à se vna vires adipiscitur. Eorum porro, quæ totius substantiæ qualitate (nam de manifestis qualitatibus paulo post agemus) occultos & maleficos morbos oppugnant, alia communi, alia peculiari dote vigent. Communi quidem sphragis Lemnia, Bolus Armena, Lapis Bezoar, Dictamus, Theriace, Mithridatium, & cætera eiusdem generis Alexiteria: peculiari verò, quæcumque sunt abs te toto illo peculiari capite de remediis naturalibus *plenè & luculentè descripta. Quibus adde, si placet, herbam Paridis, quam nonnulli Solanum tetraphillum appellant; quod ex eius caule medio quatuor folia erumpant decussatim digesta. Si enim huius herbæ semen in puluerem redactum, viginti continuis diebus, drachmæ pondere ieiuno propinetur: mentis alienationem & insaniam, non solùm ex morbi diuturnitate & sæuitia sed etiam ex maleficio veneficióque contractam, discutit: auctore Matthiolo Dioscoridis interprete, Baptista Sardo, & Conrado Gesnero: qui in librum Galeni, vel (vt alij volunt) Dioscoridis* De paratu facilibus, *Antidotum ex acinis herbæ Paradis, & aliis simplicibus medicamentis, à Moibano paratam, sibique ab eo missam commendat, aduersus omnia venena & maleficia præsentissimam. Aristolochiam rotundam cæteris venenis resistere: longam verò, aduersus angues & veneficia drachmæ pondere ex vino bibi, & illini, testis est Dioscorides. Recentiores medici tradunt huius siccæ radice suffitam domum cacodæmonas fugare & hilares infantes reddere. Idem ferè Dioscorides asserit de verbenacæ specie altera, quam* ἱερὰν βοτάνην, *hoc est, sacram herbam nominant. Ait enim, si aqua spargatur per triclinium, in qua sacra herba maduerit, lætiores conuiuas fieri: eámque sacram vocari, quoniam in expiationibus ad amuleta plurimum*

commen

commendatur: quod à Plinio quoque refertur. Quid? quod & recentiorum plerique, verbenaca decoctum peste laborantibus exhibent, iisq; conferre credunt. quod Dodonæus tamē improbat, existimatq; hanc technam, hoc inuentum esse dæmonis: qui falsa pro veris, insalubria pro salutaribus, suo more supponat & obtrudat. Iam verò Hypericon, quam nōnulli fugam dæmonum appellant, emplastri modo renibus admota, frigidos & malefico deuinctos soluere dicitur. Pithagoras Scillam in limine ianuæ suspensam, mali medicamenti noxam arcere memoriæ prodidit, teste Plinio & Dioscoride. Sanguis canis nigri parietibus illitus pellit maleficium. Idem efficit cor leporis pelli inuolutum & gestatum: & lupi dexter oculus. Quin etiam radix Bryoniæ siccata & collo appensa, & ricinus seu palma CHRISTI à maleficis & veneficis hominibus securos reddunt. Nec minùs est ad id efficax argentum viuum appensum, vel gestatū, vel puluinari subiectum. Lapis Aquilæ, quem Aëtitem vocant, inclusus annulo & gestatus, malefica tollit. Berillus & magnes vxorem & virum inter se conciliant. Corallium item odia domestica & discidia componit, venenatis poculis vinculisq; medetur, in cantamēta dirásq; deprecationes amouet. Cuius rei testis est locupletissimus siue Orpheus, siue quis alius auctor est libelli de lapidibus, *qui sub ipsius nomine circumfertur. Eodem auctore & Galactites lapis collo subnexus fascinationes prohibet: & Gagates suffitu ac nidore serpentes abigit. Quod Nicander & Nicandrum secutus Dioscorides confirmant. Hinc Marbodæo fortasis occasio data est scribendi Gagatem dæmonibus contrarium esse: quoniam Cacodæmon humani generis hostis infestus, serpens etiam in sacris litteris nuncupatur. Hæc igitur sunt quæ peculiari & occulta proprietate maleficis & ocultis affectibus resistunt; quemadmodum & in manifestis morbis, pœonia comitiali morbo, hirundinum vstarum cinis anginæ, calculo hircinus sanguis, colico dolori cingulum è lupi intestino compactum vulpeculæ pulmones asthmati, totius substantiæ disidio & discordia, quam* ἀντιπάθειαν *nominant, aduersantur. Sed ea demùm remedia vsurpanda erunt, si simplex & solitarius morbus fuerit; hoc est, si cùm occulta pernicies inuaserit, puerum fuerit corpus & integrè sanū. Sin verò vel intemperie vel plenitudine, quam* πληθώραν *vocant: vel humeris vitio, quæ* κακοχυμία *dicitur, vel obstructione, vel alia causa præter naturam corpus laboret, non ante adferenda sunt remedia, quæ totius substantiæ contrarietate maleficia profligant; quam vitia illa summoueris iis remediis, quæ manifestis qualitatibus, de quibus dictum est supra, morborum, vim & acrimoniam hebetant & obtundunt. Siquidem præsentibus his malis, occultæ medicamentorum facultates, quasi sepultæ franguntur & hebescunt: præclusisque & impeditis viis, quibus iter est ad affectam sedem, eò non possunt integris viribus peruenire. Quapropter hæc mala statim per initia tollenda sunt, neglectisque propemodùm maleficii propriis indicationibus, vnicuique illorum conuenientibus remediis medicandum. Ac intemperiem quidem curabimus calidam refrigerantibus, frigidam calfacientibus: humidam siccantibus, siccam humectantibus: seruata semper contrariorum lege: sicut in libris methodi medendi præceptum est. Ostructionem verò expediemus detegentibus, incidentibus, & tenuantibus medicamentis: Humoris vitiosi exuperantiam, purgatione vacuabimus. Quod si plenitudinis signa apparuerint, nec quicquam eorum repugnet, quæ sunt in venæ sectione obseruanda: sanguinem etiam per initia mittemus: nisi veneni suspicio adsit. Tunc enim non ipso statim initio vena secanda erit (alioquin venenum in venas treheretur, à quibus omni studio arceri atque excludi debet) sed post vomitus, & deiectiones, atque vbi nihil ipsius veneni in ventriculo & intestinis reliquum esse coniecerimus. Præterea reuellendis noxiis humoribus, quos dæmon vel maleficus homo in principes partes traduxerit: conuenient clysteres acres, & sudores prolecti balneis æstuariis, guaiacinæ ebeni, Carcæ* Parillæ, *vel Chinæ decocto. Denique si fractura vel luxatione instrumentorum structura permutata fuerit: fracta vel luxata pars quàm primùm erit in naturalem formam, sedémque propriam reducenda. His ita constitutis, & vt vniuscuiusque*

cuiusque status, conditioque feret, accommodatis: tum demum erit ad occultarum proprietatum opem confugiendum. Hæc habui (Vir clar.) quæ remediis naturalibus, quo modo mihi per mea occupatissima tempora licuit, dissererem, quæ si via & ratione stabilita confirmataq; fuerit, non mediocriter conferent ad integram perfectámque cuiusuis maleficij curationem.] Hæc ex doctissimi viri epistola instituto nostro commodissima noluí lectoribus non communicare; quibus, hoc, qualecúmque opus nostrum, quam vtilissimum esse magnoperè desidero.

Porro quod illis addam non habeo, quæ ad amussim tam desolata & exasciata. Adscribam dumtaxat de frequentissimo nostris temporibus maleficio paucula, ex eo quē paulò priùs laudaui, Codroncho; qui de curatione sterilitatis & impotentiæ agens, præmittit quoddam spirituale & sacrum remedium: deinde subdit physica nonnulla. Prius ex Arabum schola desumptum, sed pium ac Christianum. Nempe quod Isaac Arabs consuluit, vt coniuges peracta peccatorum suorum confessione, sacratissimum CHRISTI Corpus, diebus solemnioribus potissimùm sumant reuerenter, & postea osculentur inuicem in osculo pacis, & sacerdos illis benedicat; & postquam exemplo Tobiæ triduò sese à Venere abstinuerint, debitum coniugale persoluant. Quod si occulto DEI iudicio, vel aliqua coniugum culpa, veneficium non soluatur; orationibus sedulis, ieiuniis, aliísque operibus piis vacare debent, ad missam sæpiùs confugiant, peregrinentur, ac sanctissimæ Virginis, vel aliquorum sanctorum limina visitent, frequentérque peccata sacerdoti confiteantur, ac sacra vescantur Eucharistia, & exorcismis ab Ecclesia huic rei peculiariter dicatis religiosè vtantur. Quoad naturalia prorsus remedia; sciendum scribit; si aliqua manifesta qualitas in maleficio appareat, pharmacis aduersus eam efficacibus, & benedictione munitis tutò ac vtiliter vti posse *Ideo* (inquit) *Cleopatra prodidit fel coruinum cum oleo sesamini mixtum, si ex eo vniuersum corpus liniatur, ligato iuuare. Isaac scribit, quod si coniuges fel Zangarini piscis secum habuerint in paropside iuniperi; & antequàm somnum capiant, eo super carbone posito fumigentur, omnia veneficia euanescere. Nicolaus Florentinus laudat theriacam cum succo hypericonis exhibitam, & hypericon ad formam emplastri renibus appositum. Ioannes de Vigo ait quod picus auis assata vel elixata habet virtutem soluendi maleficiatos. Alij cum Plinio volunt abrotonum oleo illitum, & cum vino sumptum non parum prodesse. Denique generalia remedia hic prosunt quoq; ferè omnia* quibus ego omnibus illud Isaaci Christianum monitum semper præmittendum censeo. Nam quanta sit vis; & vtilitas remediorum Ecclesiasticorum sequens sectio demonstrabit.

Morale remedium videatur, quod Dionysius musicus Ægyptius prodiderat, Magiæ in rudes & malè moratos vim esse aliquam, in philosophiæ studiosos nullam, Sed hoc refellit Origenes *lib. 6. contra Celsum.* nam (vt scribit Maeragenes Apollonij Thyanæi magicis præstigiis & ludibriis multis philosophorum capti fuere, etiam ex nobilioribus, & inter hoc Ophitarum parens Euphranes.

SECTIO III.

De remedijs supranaturalibus diuinis seu Ecclesiasticis.

HÆc sola carent omni peccato & periculo, & à Christo, vel Apostolis eorúmque successoribus fuere instituta: his antè omnia vt vtantur homines, docendi monendíque sunt. Hæc animæ prosunt semper, corpori nunquam nocent; sæpenumerò à morbis & aliis maleficiorum noxis liberant, aut præseruant. Hæc sapientiores medici & Catholicè sentientes appobant, vt Ioan-

vt Ioan.Fernel.*li.2.de addit.* & Cornel. Gemma *in Cosmocrit.* Bapt. Condronchus *lib.de morb.venefic.* And.Cæsalpinus *Disquis.de nat.dæmon.* & alii. Nec rarò cogitur dæmon à Deo, mendaci ex ore veritatem promere, & ablegare homines, ad hæc Ecclesiastica remedia, quibus ipse vapulet. *In valle quadam Cisalpina diœcesis Nouariensis destituebatur puella sensibus, sed & vmbrarum spectris, quas sibi videre videbatur, reddebatur attonita, ac similis stupenti: versabatur in vltimis finibus huius, de qua loquimur, vallis, mulier veratrix & saga, quæ carminibus profitebatur sanare, quæ apud alios insanabilia essent, magni ad eam concursus hominum consilij gratia & auxilij: & quanquam reclamarent nostri & scelus ostenderēt, tamen illis abeuntibus adolescentulæ genitrix, affectu materno, filiam mittit, consulitq́ mulierculam de vmbris, & remedium petit laboranti. Tum maga, adducite puellam ad illos (homines Societatis intelligebat) qui nuper apud vos versabantur: ab ijs petite opem, paret mater, filiā adducit itinere octo millium, idem exponit, ac responsum veneficæ: vtramque adhibita peccatorum confessione, sacro se corpore Christi communire præcipiunt nostri: quo facto melius habuit adolescentula.*] Bencius litteris Prouinc. Mediol. Anni 1591.

PRIMVM est remedium in hoc genere *Vera & viua fides* hoc est caritate Dei & proximi vallata, hoc scutum nobis præfert & præbet D. Paulus ad Ephesios scribens [1], hanc loricam vt Thessalonicenses induant vrget [2], hanc discipulis suis commendat magnus ille Antonius, Magna, *inquit*, dilectissimi aduersus dæmonem arma sunt, *vita sincera & intemerata in Deum fides.* Ioan.Niderius [3] ex Petri cuiusdam dictis quinque remedia, vt efficacissima laudat. 1. *habere fidem integram & Dei præcepta in charitate seruare. 2. se signo crucis & oratione munire. 3. ritus & ceremonias Ecclesiæ colere. 4. publicam iustitiam benè exsequi. 5. Christi passionem verbo vel memoria ruminare.*] de aliis postea dicendum, de primo, confirmat exemplo huiusmodi: C*um* (*inquit*) *quidam maleficus, me inuocaret, vt quendam inimicum suum vita priuarem, aut in corpore læderem grauiter, fulminis ictu, aut alio modo: vocaui ego magisterulum, id est dæmonem, qui mihi respondit, quod neutrum facere posset: Habet, inquit, fidem bonam, & diligenter se signo crucis munit. idcircò nō in corpore, sed in vndecima parte fructuum suorum in campo si libet, ei nocere possum.*] Sic Cypriano Mago dæmon respondit, *se Christi fide munitis nocere nō posse* [4] In B. Ambrosium Iustina Aug. quendam maleficum nomine Innocentium immisit, hic postea palam fassus, delegasse se dæmones qui Ambrosium interficerent, sed ne ad fores quidem domus, vbi manebat Episcopus accedere potuisse, eò quòd ignis insuperabilis omne illud ædificium communiret, à quo adhuc remoti vrerentur. Atque ita victas artes suas, quibus contra sanctum Dei Sacerdotem se aliquid efficere posse arbitrabatur *Lege Paulinum in vita D. Ambrosii.* alia refert ad hoc probandum Thomas Bosius *li.15. de Eccles. Notis c.1. vers.5.* Sed sunt apud Patres alia magis accommodata. Narrat Cassianus, duos philosophos magicis præstigiis & circumuentione dæmonum conatos D. Antonium perturbare, sed cùm irrito labore nihil penitùs præualerent: *eo profecerant*, ait *tales tantaque eorum insidiæ tanta magica arte quæsita, vt per hæc euidentissimè comprobarent, magnam professioni Christianorum inesse virtutem, quibus illæ tam sæua tamq; potentes vmbræ, quas existimabant solem lunámque, si ad eas directè fuissent, obducere potuisse, hunc non solum nihil lædere, sed ne ad punctum quidem de monasterio suo valuerint* * *perturbare*, Epiphanius *in hæresi Ebionæorum quæ est* 30. scribit conatus magorum, vt feminam quandam Christianam in amorem pellicerent, & tandem quo pacto per crucis signum & Christi fidem & superarit mulier: & claudit narrationem hoc epiphonemate, *quod non valuit incantantis vis, vbi erat nomen Christi & signaculum crucis.* Confirmat experientia, fi-

[1] ad Ephes. 6. v.16.
[2] 1. Thessal. 5. v.8.
[3] in Epit. Formicar. cap. 4.
[4] Nazianz. orat. in Cypr.
*Num legēd. proturbare.

de Christiana in Indiam, inuecta, dæmonum præstigia, spectra, oracula vel planè, vel magna ex parte vbique sublata. Et quid Indiam memoro? proxima nobis Frisia est, scribit de illa Cornel. Kempensis *lib. 3. de orig. & situ Frisiæ, c. 31.* Circa tempora Lotharij Imp *erant passim in Frisia multa laruarum infernalium spectra, quæ in paruo quodam supereminentis collis supercilio, subterraneum habebant specum absque humana ope artificio præstigioso exstructum, in quo residebant quas antiqui vocabant, Albas Nymphas, siue vulgari gentis sermone* Vvitte Vvyvven, *harum speciem adumbratam, non veram fuisse constat: quæ solebant nocturnos viatores, gregumque & armentorum intentos excubijs, & puerperas cum infantibus sæpissimè in abdita sua, & subterranea antra clanculum abducere, in quibus subinde subterranei murmuris sonus, atque etiam vagitus infantium auditi sunt, & præterea etiam ingens fletus & gemitus hominum, & quandoque Musarum concentus & voces dubia aure colligebantur. Qua de causa magna fiebat custodia prægnantium mulierum, & paruulorum infantium ne ab istis Nymphis infernalibus clam abriperentur. Quæ omnes dæmonum illusiones, post agnitum syncerum Dei Euãgelium (erant enim tam Frisij, Sabellij & Aerij erroribus dementati) euanuerunt, & in nihilum redactæ sunt. Scripsit enim S. Odulphus cõtra eiusmodi illusiones dæmonum chartam de S. Trinitate, quam per Ecclesias & Parochias Frisiæ sacerdotibus misit, vt in populo frequenter publicè legeretur.*] chartæ exẽplar, quod est Catholicæ fidei quædam explicata professio, mox subdit idem Cornelius. *De mandatorum Dei obseruantia & vitæ innocentia*, quam sint efficax remedium docere possunt D. Cyprianus ad Fortunatum, *de exhortatio. Martyrij* Lactantius *lib. 2. c. 16.* & Ambr. Ansbertus *lib. 5. in Apoc. c. 11.*

SECVNDVM, est *legitimus in Ecclesia Catholica Sacramentorum vsus*, Vt pro nondum initiatis *baptismus*. Nam docet experientia, eos quos constat nondum baptizatos à maleficiis liberari, per baptismum absolutè collatum, eos quos probabiliter putamus non baptizatos, per baptismum sub conditione idem consequi, dixi probabiliter putamus non baptizatos: nam ex leuibus cõiecturis id putare non sufficit, ne ad conditionale quidem lauacrum [1], verbi gratia, tantum quia quis noctu somnians ambulat vel maleficiatus est, hæc enim etiam baptizatis contingunt.

[1] vide Sotum in 4. d. 3. a. 9.

De baptismo, docet Ecclesiastica historia, Tyridatem Armeniæ regem, cùm Christianos Diocletiani tempore variis cladibus & damnis affecisset, & Gregorium quidem in lacum luto & altitudine molestissimum fame enecandum misisset, Ripsimen verò virginem, recusantem illi obsequi, & socias eius Sanctimoniales plurimas, crudelissimè necari iussisset, mox Dei vindictam consequutam, inuasit enim eum insania, qua planè domoniacè furebat, & mutata corporis figura in porcum, mentis emotæ, dentibus suas absumebat carnes, cęteri quoque, qui eius facta approbarant, milites, magistratus & alij, in furorem redacti similia designabant, & ipsi in sues conuersi, vt vult Nicephorus, vel mente tantùm abalienati, vt censet Metaphrastes: tandem baptismi lauacro abluti corporis formam & animæ mentisque sanitatem receperunt, ipso illos baptizante, & hortante ad pœnitentiam D. Gregorio Martyre, non quidem illo Thaumaturgo, vt putat Scholiastes Nicephori, sed alio, vt docet Metaphrastes. Neq; hoc malum vlla arte magica (vt eruditus vir censuit) fuerat illatum, sed Deo vindictam per angelos malos exsequente: vnde patet, cùm ea vis fuerit baptismi, in dæmones maleficiorum auctores, maiorem in ipsos maleficos & eorum opera futuram. Non est dissimilis narratio, Ioannis Villanei apud Thomam Bosium [2], *Anno* (inquit) 1298. *rex Tartarorum Cassanus, quem vocant alio nomine Magnum Chã, cum ducentis equitum*

[2] Villaneus li. 8. c. 35. Bosius lib. 1. de Notis Eccles. cap. 16.

tum millibus Syriam cœpit, & finitimas regiones: omnibus itaque formidandus, petiit sibi vxorem filiam Regis Armeniæ, quod audisset esse pulcherrimam. Rex Christianus, tanti Regis viribus exterritus, dedit. Illa post aliquod tempus è viro suo Cassano edidit in lucem partum tantæ deformitatis, vt rex maritus nullo modo illum veluti suum voluerit agnoscere, quod monstrum videretur. Vocat ad consilium primarios: de ipsorum sententia vxorem velut adulteram, partum veluti ex adulterio susceptum, vltimo supplicio adiudicat. Innocens mulier infelicitatem suam deplorans, ad preces confugit: ignara consilij, petiit vt sibi liceret baptizare, quem pepererat, data illi facultas: ita tamen, vt adessent baptismo aliqui spectatæ fidei viri vna cum rege, ne qua fraus fieret. Mira res, vbi baptizatus est puer, adeò venustus ac formosus apparuit: vt Rex, tãta re permotus, cum plurimis, nomen Deo dederit, & maximum Christianæ rei factum fuerit incrementum.] *fusius idem narrat D. Antoninus p. 2. hist. tit. 20. cap. 8. § 9.*

Veniamus ad recentiores narrationes æquè certas. Pet. Chieza de Leon *p. 1. Histor. Peruana cap.* 118. miraculi plenam de spectris victoriam huic Sacramento à Deo tributam describit, ex quo fideliter narrabo. Prope Anzermam, loco, cui nomen Pirsa, imperabat regulus cui frater florenti ætate erat, quem nominabant Tamaracungam. Iuuenis hic mirè baptismum sitiebat: ea causa Christianos adire cupiebat, sed miris eum visis dæmones perterrefaciebent. Offerebant se soli videndos, olidarum auium specie, quas Auros, nuncupant, cernens iuuenis dæmones sæuire, accersiri Christianum in vicinia degentem iubet, venit ille non segniter, & intellecta reguli voluntate crucis signum fronti eius impressit, hoc magis irritari hostes illi, & sæuiori specie se inferre, videbat solus Indus, Christianus nihil nisi saxa cadentia, & dæmonum sibila sentiebat. Aduenit tum commodè eo loci Pachecus quidam Hispanus, & se socium addidit Christiano alteri in discrimen. His cernentibus Tamaracunga trepidabat vehementiùs, & exalbescebat metu, quin & per aërem raptabatur: id omnes videbant, & ipsum quidem querentem gementemque, illos vlulantes sibilantésque excipiebant auribus. Semel cum Indus poculum vino plenum manu teneret, en tibi vas in aëra efferri, & vino vacuum reddi, mox vinum in illud ex alto refundi, & formidine plenum Indum veste vultum faciemque cooperire, ne horrenda illa spectra in oculos incurrant. Sic tecto faciem, non remotis vestibus, nihilominùs certam in os ingerebant, vt obstructo spiritu fauces præfocarent. Tandem Christiani, qui continuè interea Deum orarant, statuere in vrbem Anzermam eum deducere, vt ibi salutari lauacro tingeretur. Dedere se comites viæ plures trecentes Indi, sed adeò pauidi, vt ad Principem baptizandum propiùs accedere non auderent. Venere simul omnes ad iter impeditum & præfractum, ibi hostes humani generis nitebantur abripere in aërem, vt præcipitarent, sed ille valida voce Christianos orabat, vti suppetias venirent, accurrere, & in medium agmen suum, recedentibus metu Indis, recepere, & cingentes eum funibus, funes cingulis suis alligauere, atque ita medium stipantes simul incedebant, manu tres cruces præferentes, nunquam intermissis pro liberatione & salute miseri precibus. Ne sic quidem omni molestia liberi processere. Sæpè illum terræ adflixere hostes, & in viæ cuiusdam accliui ascensu, vix manibus eleuare in aëra volentium & necare nitentium extorserunt. Vt ventum Anzermam, in Pachieci domum, Christiani, quotquot in oppido, conuenere, ibi omnes cernere crebro grandine de tecto lapides deiici, & audire sibillantes, clamantesque dæmones, solemne illud quo soliti Indi Martem lacessere, HV, HV, HV, ferociter, & crebrò celerrimè ingemi-

natum. Mortem dæmones intentabant, nisi voluntatem baptismi abiiceret: contra Christiani Deum obsecrabant, ne dæmones permitteret erepta corporis vita Indo animæ vitam impedire. Gliscente deinde saxeo imbre, templum petiere. Ibi, quia stramineum erat, Eucharistia non asseruabatur. Aiebant nonnulli, se ante ingressum nescio quos inambulantes audiuisse. Vbi templum apertum, & cum Indo ingressi cęteri, cernebat Indus dæmones terribili specie, sed capite deorsum terram spectantes, pedibus surrectis: cúmque Frater Ioannes ordinis Beatæ Mariæ, pararet eum baptizare, non visi vlli Christianorum dæmones, in omnium oculis, Indum, eripiunt, sustollunt in altum, & capite deorsum, vt ipsi erant, statuunt. Christiani tum fide freti, alta voce, IESV CHRISTE ADIVVA NOS inclamantes Indum extorquent retentantibus, & iniecta collo eius sacra stola aqua lustrali aspergunt, attamen adhuc in templo sibila, fremitusque audiebantur: Tamaracunga dæmones cernebat, & alapis frequentibus cædebatur, adeò vt & pileum quem obtendebat oculis, ei excusserint, in & faciem ab iis conspuebatur saliua fætida. Hæc nocte accidere. Orto mane monachus sacris vestibus induitur, vt incruentum offerat Sacrificium. Vix missam inchoarat, cessarunt sibila, fremitus, vlulatus, strepitus, desiit Indus vexari. Peracto Sacrificio, Tamaracunga cum vxore & liberis baptismum flagitat, quo percepto, fide robustior & audacior factus, se iam Christianum asserit experiri velle, quid hostes possent. Solum sinerent periculum facere, solum non ausi aggredi, lætus ter quatérue per templum obambulans clamabat, gaudium non capiens, *Christianus sum, Christianus sum.* vt vidit se immunem, & victorem, domum rediit: nec quicquam ampliùs molestiarum sensit. Tanta vis baptismi fuit.

In Bungo anno 1596, erat fæmina gentilis à dæmone obsessa, huic indicatum est à dæmone liberari non posse, nisi fiat Christiana: cum illa annueret, & iam se ad baptismum compararet, nocte insequenti dæmon ei dissuasit, ne fieret Christiana, dicens: hactenus tanta familiaritate, tanto tempore mihi es coniuncta, & nunc me deseris? non abibis profectò inulta dormienti itaq; nec sentienti, abscidit capillos, vno tantùm capillorum flocco relicto. Illa verò cùm summo mane deprehenderet sibi ademptum capillum, & arundini lecto oppositæ implexum, calcar ea fraude sibi additum putauit, vt citiùs aduolaret ad baptismi antidotum: quod & factum est: atq; eo suscepto mansit ab omnibus dæmonis molestiis immunis.] *sic P. Lud. Frois in litt. Iapon. illius anni.* Ex eodem sunt sequentia.

In Ciazzurana insula gentili adolescentulo octodecim annorum se crebrò visendum offerebat canis ingens, horribilis, & rufus, qui eum alloquebatur, & per montes in loca abditissima deducebat, detinens eum ibi biduò, vel triduò, atque impellens, vt se manibus sublatis adoraret, aliaque scripsione indigna faceret. Adolescens miser, videns se tantas molestias à capitali humani generis hoste perpeti, tandem profugium habuit ad Ecclesiã, doctrinam CHRISTIANAM audiuit & didicit, baptismi Sacramento CHRISTO deuinctus, ac de cætero nunquam à Tartareo illo cane diuexatus.]

Bungi circa annum 1549. *quidam ancillam habebat dæmoni familiarem. Nam dæmon ad eam accedens vulpis figura singulis noctibus domo educebat, verùm per baptismum suscepta fide, ab hoc spectro liberata est. Litteræ Iaponicæ illius temporis.* Tantum dæmoni detrahitur veræ fidei susceptione, cui rei formandæ adiiciam ex Rhenanæ prouinciæ gestis aliud.

Anno 1583. *Herbipoli ædes erant cuidam parocho non procul ab vrbe, siue malo dæmone, siue præstigiis infestæ. Narrabat ipse parochus domesticique propinqui, quidquid erat in ædibus magno impetu ad terram adfligi, ardentes præterea faces, easq; plurimas in conclaui, quo nulla aspirabat aura concluso, anhelitu vno restingui, lectos cubãtibus, pulninos*

uinos ceruicibus vi summa subtrahi, plerisque domesticorum sic pracludi fauces, vt praefocari viderentur: denique multa & aspectu & auditu tetra in ea domo fieri solita Parochus tristis, consiliiq; inops nostros adijt, commemoratisque quas pateretur iniurijs, Sacerdotẽ aliquem cuius praesidio tueri se posset, à Rectore poposcit. Datum est vni negotiũ, qui cùm ieiunus sub vesperam eo se contulisset, vix intra limen pedem intulerat, cum ea ipsa quae audierat intuetur, ipso cum comite inspectante parieti est impacta scrutella, tanta, vi tantóque impetu iaculantis, vt eos qui aderant metu propemodùm exanimarit. Pater omnes bono animo esse iussit, hortatusq; parochum, vt ad expiandum animum se compararet ipse super pelliceo stolaque indutus in superiore aedium parte, vbi plerumque tumultuari assueuerat daemon, ascendit. Hic vsitatis Ecclesiae religionibus ad daemones fugandos adhibitis, cùm responsum daretur nullum, nemóque Sacerdotis voce prouocatus adesset: redit ad exhortandos domesticos, praecipuéque ad haeresim abijciendum, expiandáque confessione peccata: tum lustratis ritè sedibus, ad collegium non sine magno animorum fructu reuertitur, constat enim multos ab haeresi restitutos, Ecclesiae, & aedes illas omni superiori molestia, vt testatus est postea parochus, liberatas.] fuit eodem tempore Monachii in Bauaria quidam adolescens Iudaeus, XXII. natus annos, communi omnium gratulatione in ipsa Gymnasij aula baptizatus. *huic miras saepe daemon instruxit insidias & quo magis vrgebat ille baptismum, eò hic impugnabat vehementiùs, nudum penè de nocte eiecit ex aedibus, interdum etiam fauces illi premere, nonnunquam eum visis spectrisque terrere, vt de mente illa deijceret, consueuit. Vultus daemonis adeò faedi vt negaret adolescens parem sibi vllum videri ijs imaginibus cruciatum. Pridie eius diei, quo baptismate lustrandus erat, quoniam eo demum die de victoria daemonis agebatur, multò eum vehementiùs inuidus hostis exercuit: ita vt is ne à pluribus quidem contineri loco posset. Vt autem vi baptismatis Christi membrum effectus est, continuò fractus & debilitatus daemon fuit.*]

Non dissimilis vis est *Confirmationis*, testatur enim Lactantius gentilium sacra litare non potuisse, si assisteret Christianus aliquis sacro chrismate delibutus, & sic huius virtute Sacramenti daemones fugari solitos, ne possent in visceribus hostiarum futura depingere, vel consulti responsa reddere [1] Et narrat Prudentius ipsi apostatae Iuliano id accidisse, & omnes magicas eius artes, sic irritas factas, vnius Bataui spiculatoris Chrismate signati praesentia.

[1] libr. 4. diu. inst. c. 27.

Principibus tamen è cunctis non defuit vnus
Me puero, vt memini. & postea
Fortè litans Hecaten placabat sanguine multo,
Cùm subitò exclamat, media inter sacra, sacerdos
Pallidus, en quid ago? maius, rex optime, maius,
Nescio quod Numen, nostris interuenit aris.
Accitas video longè dispergier vmbras.
Territa Persephone vertit vestigia retrò,
Exstinctis facibus, fractu fugitiua flagello.
Nil agit arcanum murmur, nil Thessala prosunt
Carmina, turbatos reuocat nulla hostia Maneis.

& postea causam exprimit turbati Sacrificii & artis irritae.

Nescio quis certè subrepsit Christicolarum
Huc iuuenum, genus hoc hominum tremit insula, & omne
Puluinar Diuum, lotus procul absit & vnctus,
Pulcra reformatis redeat Proserpina sacris.
Dixit, & exsanguis collabitur, ac velut ipsum
Cerneret exserto minitantem fulmine Christum.

Ipse quoque exanimis posito diademate Princeps
Pallet,& adstantes circumspicit,ecquis alumnus
Chrismatis inscripto signaret tempora signo,
Qui Zoroastræos turbasset fronte susurros.
Armiger è cuneo puerorum flauicomantum,
Purpurei custos lateris,deprehenditur vnus:
Nec negat,& gemino gemmata hastilia ferro
Proijcit,ac signum Christi se ferre fatetur.
Prosiluit pauidus,deiecto Antistite,Princeps
Marmoreum fugiens nullo comitante sacellum,
Dum tremefacta cohors,dominique oblita,supinas
Erigit ad cælum facies,atque inuocat IESVM.

Nec ocio multo, nec labore opus Scholiastæ Prudentij,ad narrationis huius de Iuliano confirmationem apud varios inueniendam quam illi suggerebat vnus *Orat.1.in Iulianum* Greg.Nazianzenus.

Aliud accipe narratum à Cantipratensi his verbis:*venerabilis Bonifacius quōdam Lausanensis Episcopus,me audiente,tale quid recitauit.Erat in quadam villa cæcus quidam,qui vaccas totius villæ in pascuis custodiebat, repellebat à frugibus, & ad certa loca pascuis vberiora ducebat:&,quod maioris erat prodigij colores,& statum singularum vaccarum specialiter discernebat. v.g.vt si vaccam coloris talis ab eo petiuisses, sine difficultate vaccam talem tibi apprehensam in cornibus obtulisset. Ad locum autem cùm quidam Episcopus aduenisset,& de cæco audisset talia,& probasset,quæsiuit ex eo,si confirmationis sacramentum ab Episcopo suscepisset,at ille:non inquit.Nec mora, Episcopus cæcum confirmauit,& mox ab eo vaccarum discretio est ablata,quoniam dæmonū operatione & ministerio hoc fiebat.*] lib.2.Apum.c.57.par. 33. vides vim sacræ vnctionis in disiiciendis Satanæ machinamentis?

De *exomologesi & peccatorum confessione*, breuiter hæc accipite. Circa annum 1591.Pontimussi *puer erat nobili magis pollens genere quam domo opulenta : cōpingitur in aulam parentum iussu à gymnasio abstractus:sed mobilitate ingenij, cùm recursaret desiderium vitæ prioris,statuit inter lixas calonesque versari potiùs in castris,iter ingresso atra viri species occurrit in serica veste:qui interrogans causam tristitiæ,pollicetur remedium.Verùm,vbi ego te adiuuero,ecquid erit præmij? At puer.Vt totum(inquit me excutias ne teruncium quidem reperias, subiicit alter. da te mihi modo? nulla tibi cupiditas frustra erit, existimauit puer se in seruitium expeti : postulat tempus deliberandi, ille contra, onerare promissis ingentibus, vt vel puero tanta iam vaniloquentia mira esset, suspectare cæpit, num in figura hominis lateret cocodæmon Mox cùm tacitus totum eius corpus emetitur oculis,sinistrum pedem animaduertit cum bifida vngula ac deformi: statim cohorruit, & (qui mos rectè institutis in metu repentino) IESVM ingeminans CRVCIS signo armat frontem:eodémque puncto sæua species euanuit.Tertiò post die ad suos reuertenti eadem imago se offert,& proditur pedis eadem nota, Quærenti vtrum captum esset consilium,respondit puer sibi domino opus non esse rogatus quo iret, vrbem nominauit,tum dæmon ante eius pedes crumenam iacit sonantem, in qua triginta quadragintáue Flandrici nummi(ex his reperti postea inaurati duodecim, recentes diceres & asperos,veluti ab adulterantibus monetam : nam æreos fuisse ignis ostendit)tū puluerem in linteo pernicialem tradit,cuicumque subita morte tollēdo,addit consilia ad turpes libidines,& admonita,ab* Piacularis *vsu* aquæ,& *ab adoratione* consecratæ hostiæ *(quam contemptim placentulam appellabat)abstinendi, eam blasphemiā dum auersatur puer animo pio,simulque veretur, ne obtorto collo strāguletur à monstro, salutarem* crucem *imprimit pectori,statimque magno impetu alliditur ad terram:nec nisi post semi horam*

ram exsurgit: mox matri redditus scholaque & sacra cõfessione *expiatus, è laqueo venantium, metuq; ereptum se esse diuina ope gratulatur.*] *Bencius in litteris Prouinc. Frãc.* Si quis malit vetusta: sic scribit Hector Boëthus *lib. 8. rerum Scoticarum*, Anno Christianæ salutis sexto supra octogesimum millesimum & quadringentesimum, *nauigantibus è Phortea æstuario in Flandriam negotiationis causa tanta suborta est ventorum vis, vt velis, malo, armamentisq; ruptis, nauiq; fœdè inter tumẽtes vndas iactata certissimam mortem cuncti exspectarent. Nauicularius tantam, tamq; insolitã aëris inclementiam eo temporis demiratus (suberat enim solstitium æstiuum) cùm id non siderum, sed malorũ dæmonum, qui hominibus semper sunt infesti, insidijs, magnis tribueret clamoribus, reddita est vox ex ima naui mulieris se miserè incusantis, quod incubo humana sub effigie, qui cũ per multos anteactos annos habuisset consuetudinem, iam tũ fuisset commixta, & ab eo subacta: mari ergò celeriùs se tradendam, vt ipsa pereunte, quæ tanti mali imminentis causã præstitisset, cæteri Dei benignitate permanerent incolumes. Accedens ad lacrymantem fœminam iubente nauiculario sacerdos, eius atque cæterorum saluti consulendi causa, crimen iam palã fatentem, horrentem scelus, vehementer alto ex pectore suspiriis indicibus, pœnitentémque facti, piè est hortatus, ne sibi deesset, cui certò cognosceret Numinis fauorem adesse, crimina lacrymis ac animi pœnitudine deleri. Tãtam miserentis Dei clementiam esse erga mortales, vt altiùs vel in malorum profundum lapsos, resipiscentes, nonnunquam ad maiorem longè, quam vnquam ante habuissent gratiam, recipiat. Media pij Sacerdotis adhortatione, cùm, multis suspiriis, mulier admissum facinus deploraret, cunctis visa est atra nubes è nauis sentina prosiliisse, ingentiq; sono, flamma, fumo, atque fœtore, sese deiecisse in mare. Sedatum est inde cælum* &c.] Aut si ne hoc quidem satis vetulum, audite Hincmarum Archiepiscopum Rhemensem, qui his vtitur verbis *si per sortiarias*, ait, *aut maleficas, occulto, sed nũquam iniusto, Dei iudicio permittente, & diabolo præparante, concubitus non sequitur, hortãdi sunt, quibus ista eueniũt, vt, corde contrito & spiritu humiliato, Deo & Sacerdoti de omnibus peccatis suis puram confessionem faciant, & profusis lachrymis* &c.[1] *Beda* quoq; illud Christi dæmonem interrogantis explicans, *Quod est nomen tibi?* sic scribit, *sed & nostri temporis Sacerdotes, qui per exorcismi gratiam dæmones eijcere norunt, solent dicere patientes non aliter valere curari: nisi in quantùm sapere possunt, omne quod ab immundis spiritibus visu, auditu, gustu, tactu & alio quolibet corporis vel animi sensu, vigilãtes dormientésue pertulerant, cõfitendo patenter exponant. Et mox hoc idem exemplo confirmat ex relatione cuiusdam sibi vicini presbyteri, quondã religiosam feminam à dæmonio curare cæpisse, sed quamdiu res latebat, nihil apud eam proficere potuisse. Confesso autem, quo molestabatur phantasmate, mox & ipsum orationibus, cæterisque, quæ oportebat, purificationum generibus effugasse*[2].] *Ioannes Diaconus* tria narrat exempla eorum qui à dæmone possessi, mox vt peccatum B. Gregorio confessi, pœna peccati se liberatos sensere: & eorum quidem vnum cùm octies negasset, octies sic à dæmone, renouata vexatione tortum, nona demum vice, qua furtum fassus, percepta pœnitentia penitùs fuisse redditum immunem[3]. *Petrus Venerabilis*, abbas Cluniacensis cùm narrasset horrendam monachi cuiusdam à dæmone vexationem, neque eam oratione, & aquæ lustralis aspersione tolli potuisse, grauiter & verè subiungit, *sed ne miretur aliquis, benedicta aquæ aspersione dæmonem non fugatum, agnoscat tabe interiùs latente, vnguenta exteriùs adhibita nihil proficere posse. Tabem autem voco lethale peccatum. quod quamdiu in interioribus quibuslibet latuerit nullius exterius sacramenti perceptio ei prodesse poterit*[4].] Hortatus illum ad confessionem omnium peccatorum faciendam Abbas: postquam confessus, vexatio prorsus desiit. Cæsarius narrat, Bonnæ quendam Sacerdotem pessimæ vitæ, laqueo eam abrupisse: eo mortuo, concubinam

1 ca. si per sortiarias. 33. q. 1.

2 in c. 8. Lucæ col. 315.

3 li. 1. vitæ D. Gregorii c. 11. 12. & 13.

4 li. 1. miraculor. c. 6.

binam pœnitentiæ desiderio, monasterium ingressam; sed, Dei permissione, ab Incubo dæmone sæpiùs ad flagitium importunè sollicitatam; *crucis signo* & *aquæ benedictæ aspersione* repulisse: sed cùm rediisset, *Angelica salutatione* deuotè recitata, longiùs velut sagitta ictum fugisse. Neque adhuc dùm finis: donec purè omnibus vitæ maculis *confessione* expurgatis, abiit importunus procus nunquam rediturus [t]. Eadem peracta Leodiensem quendam, molestissimis succubi dæmonis ludificationibus testatur ereptum Niderius *in Formicarij Epitoma.* Sed illustrius est, quod Auctor Anonymus, sed fidei certæ de B. Catharina S. Brigittæ filia tradidit, eam cum Neapoli versaretur, cuidam Nobili viduæ narranti, filiam ab nocturno dæmone grauissimè infestari optimè consuluisse. *His auditis* (ait) *valde illarum vicem dolebat Catharina, & tacite legens secum semel Salutationem Angelicam (vt semper erat solita, cùm de rebus spiritualibus consuleretur) saluberrimum eis consilium impertiit. Primò, vt puri sua peccata confiterentur. Aiebat enim ob peccata in confessione celata, plerumq; id genus illusionis accidere. Deinde vt nudis pedibus, & absque lineis indusiis cum omni humilitate continuis octo diebus irent ad templum S. Crucis, & ob reuerentiam passionis Christi coram imagine ipsius à cruce pendentis legerent septies Dominicam orationem & Angelicam Salutationem. Addebat verò se quoque, licet indignam, ex commiseratione libenter pro ipsis Deum rogaturam.* Fecerunt illæ quod iussæ, & octauo die liberatæ fuerunt. [*Sur. tom. 2. Mart. 22.*] vbi Nota Lector dierum continuationem petitam, quia continuata pœnitentia solet esse feruentior, quam interrupta: numerum verò additum, non fiducia numeri, sed vt feminæ illæ certi aliquid per modum spontaneæ pœnitentiæ ex Sanctæ consilio susceptæ præstarent: sic etiam D. Dominici tempore Reginaldus. C*onfessionis* beneficio quendam fratrem, quem dæmon pede apprehensum per templum raptabat, liberauit. [*Theodoricus de Appoldia lib. 6. vita D. Domin. cap. 3.*] Sic & S. Athanasia abbatissa mulierem eripuit à vexatione mali dæmonis. [*Meraphr. 14. August.*] sic abs quodam ob cupiditatem vindictæ, dæmonum à legione vexato, diram hanc pœnam S. Arnulphus Episc. Suessionensis depulit, vt eleganti stilo describit successor eius Lisiardus *vita Arnulphi capi. 24.* Sed subdamus iterum quædam recentiora. In Austria (nondum anni sunt decem) *vir nobilis magno quodam & furori proximo amore distinebatur, vt nullum eius, neque humanis neque diuinis admonitis, faceret finem: ita vesano completa igne torrebantur tota præcordia: hac ratione furere desiit, terrore diuinitus incusso. Leuicula correptus febri, cùm iaceret noctu lecto affixus, ante se videre visus rhedam flammiferam, subiectumque equum flagrantem igne: tum rhedarius, informe monstrum, tetrumque atque ipso (vtar verbo ipsius) malo dæmone truculentius, quo nihil terribilius mortalium timori est. Quid cessas, inquit? quin conscendis currum dignum promeritis tuis? horruit miser subito pauore defixus: tandem recepto animo corripit gladium proximum lecto vibratque, vt subueniatur interim magna voce domesticos inclamans, trepidi accurrunt famuli, domusque tota sopore discusso: quinetiam exciti vicini nonnulli quærentes clamoris causam: dein prætexentes impositum fuisse auribus oculisque formidini alleuandæ. Verùm cùm fremeret adhuc esse in conspectu, nec finiretur metus, insinuaret se potiùs in pectora aliorum, intempesta licet nocte venitur ad collegium: mittuntur duo, qui lustrali aqua, crucis signo, & in cera consecrata imagine agni timorem tantisper leniũt, dum affirmaret æger dæmonem abscessisse in præsens minaci vultu, sæuaq; ira manifestum: detectis deinde peccatis, turpi perinde amore, quam tristi animum terrore liberauit.*] *Littera Austriæ 1591.*

t li. 3. miracul. c. 13.

Theold. de Apol. li. 6. vitæ D. Domin.

Eodem tempore in Bauaria, *mulier ærumnosa, leuitate naturæ, siue grauitate ærumnæ: implorato dæmoni sese deuouit, vt opem ferret: & tum quidem non sensit præsentẽ*

verùm in potestatem vt rediit ex mœrore, dedit pœnas iacti verbi, terroribus non tantũ pauida, sed & verberibus tunsa: vt etiam ab aditu nostri templi prohiberetur, virgarũ quas sola ipsa conspicabatur intentu. Cùm rem narrasset matronæ cuidam adducta ad sacerdotẽ nostrum, ab eoq; Confessione purgata est, omniq; molestia liberata, cerea cælestis agni imagine ad collum appensa. Idem remedium alteri fuit eodem morbo laboranti. Votũ alia virginitatis & monasticam vitam, cum incestis nuptiis mutarat propinquorum impulsu. non impunè nempe coniuncta est, cum viro nequam, neque deserebatur vnquam ab angore cõscientiæ: ita miserè viuebat. cùm afflictaretur aliquando his curis, & careret solatio, domo egreditur: mox dæmonem cum ingenti terrore conspicit, fugátque Cruce obiecta. sed confestim tamen, non secus ac furiis icta, quoduis facinus immane meditatur. intermicabat in his tenebris aliquid lucis. confugienti ad preces, vt ad exortum Solis nebula, timor abscessit, subit cogitatio confessionis, & recordatio fidei violatæ: nimirum hoc seminarium mali cùm accessisset ad ædem, multò magis cùm perrumpere conaretur ad Sacerdotem à cõfessionibus, retrahebatur quasi manu iniecta: donec tandem aliorum auxilio exemploq; & seipsam & malum dæmonem vicit.] *Litteræ German. super.* in iisdem & illud expressum; *in Vindelicis malefici quidam homo ingenij & audaciæ prompta, multa de morituris, distantibus, quantumlibet locis, vaticinabatur, ludificante diabolo: à quo cum singulis penè noctibus exerceretur, incitabatur interdiu oblata specie augustiore, ad grauiora flagitia. Fluctuabat miser, & iam vulgò miserandus: sed, Deo adspirante, miseriarum tandem perfugium in portu confessionis inuenit.*] *Ibidem.* Vide etiam dicta ex Gaufrido *sup. tom. 2. p. 57. A.*

De Venerabilis *Eucharistiæ perceptione* reuerenti ac debita vetusti quoque patres id vnanimiter contestantur. Cassianus de quodam à dæmone, nocturnis illusionibus, grauiter infestato, meminit: qui cùm, Seniorum consilio, medicina huius salutaris remedij vsus fuisset: *ita omnis Diabolicæ tentationis scena detecta est, vt mox virtute Dominici corporis protegente, illa præterita illusionis consuetudo cessaret* [1]] *B. Prosper*; Nostris quoque temporibus (inquit) Aspere VI. *Cos. Carthagini constituto, hoc signum diabolicum monstrosumque, quod illic accidit, quis illius patriæ ciuis ignorat? Quædam iuuencula Araba natione, ancilla Dei habitum gestans, cùm in balneo lauans simulacrum quoddã Veneris impudicè aspiceret, & seipsam, eiq; se consimilans, domicilium se Diabolo præbuit. Statim ille leo qui rugiens circuit, quem quærebat inuenit. Meatus igitur gutturis eius occupans, nullum cibum, nullúmque potum traiiciens per septuaginta fermè dies totidémque noctes, ieiunium sibi Diabolus ex capto possessóque vase exhibuit. Hoc monstrum parentes puellæ, per tot dierum spacia auferri posse sperantes, dum inge malum vlteriùs tolerare non possent, simul cum filia sese ingesserunt sacerdoti, quæ acta erant fideliter intimantes. Hoc tantùm puella fatebatur, auem quandam noctis medio apparere, quæ sibi ore, nescio quid, infunderet. Stupor tunc inerat cunctis videre puellam nullis indiciis diuturni ieiunij fœdatam, nullo pallore, seu tabe, vel debilitate confectam: quin potiùs robustam succo viscerum, moléque membrorum. Cúmque incredibilia viderentur, quæ dicebantur, habito consilio, in monasterio puellarum, in quo reliquiæ S. Stephani sitæ sunt, sacerdos puellam simul & præposito commendauit. Illic primo tantum die apparuisse illam auem asseruit, sibiq; increpasse: quòd neque fame neque siti compulsa illum appeteret locum, quo sibi accedere non liceret. Per duas sanè hebdomadas nihil cibi vel poculi sumens in monasterio mansit. Accidit autem vt quintusdecimus Dominicus illucesceret dies, ascendente nobiscum Sacerdote, vt matutinũ illic sacrificium solitò offerretur, puellam præpositus ad altare perduxit, eo incessu & habitu, quo solent rubere perfusæ ex epulis poculisq; mulieres aduenire. Sed vt se illa prostrauit altari, clamore fletus sui cunctis astantibus gemitus lacrymásque induxit, quibus tantum malum auferendum plebs Dominum exorabat. erat enim iam indecens murmur in populo. Peracto itaq; sacrificio, cùm eadem inter cæteras, breuem particulã corporis Domi-*

[1] Collat. 22. c. 6.

ni tinctam à sacerdote perciperet, semihora mandens traiicere non valuit, nondum illo fugato, de quo dicit Apostolus. Quæ cōsonantia Christi ad Belial? & iterum; nō potestis calicem Domini bibere & calicem dæmoniorum non potestis mensæ Domini participare, & mensæ dæmoniorum. Manu igitur faciem eius sustentante Sacerdote, ne Sanctum proiiceret, a quodam Diacono suggestum est, vt calicem salutarem gutturi eius Pontifex applicaret. Quod vt factum est, statim vt locum illum, quem Diabolus obsederat, Saluatoris imperio reliquit, Sacramentum, quod ore gestabat, cum laude Redemptoris transglutisse puella clamauit. Hinc lætitia, hinc voces in gloriam Dei, quòd post octoginta & duos dies, Diabolo expulso, puella de potestate fuerit eruta inimici.] Hactenus [1] Prosp. D. Bern. [2] aliam personam super caput eius posita Eucharistia liberauit ab eodem hoste generis humani. Mediolani in Ecclesia S. Ambrosij adducta ad eum fuit mulier multis annis obsessa sicque deformata, vt monstrum, non femina, videretur. Conuersus ad populum, iussit omnes attentiùs orare: *Missámque iussa propè altare constituta femina teneri, auspicatus: quoties de more sacro salutarem hostiam signabat toties ad mulierem quoque conuersus, eodem signo crucis edito Spiritum nequam athleta fortis impugnat. Expleta autem oratione Dominica efficacius hostem aggreditur. Patenæ siquidem calicis sacrum Domini corpus imponens, talia loquebatur: adest ille, qui pro nostra salute passurus: nunc, inquit, princeps mundi eiicietur foras. Hoc illud corpus, quod de corpore virginis sumptum est, quod in stipite crucis extensum est, quod in tumulo iacuit, quod de morte surrexit, quod videntibus discipulis ascendit in cælum. In huius ergo maiestatis terribili potestate, tibi spiritus maligne præcipio: vt ab hac ancilla eius egrediens, contingere eam deinceps non præsumas. Cumque eam inuitus deserens, & manere vltrà non valens atrociùs afflictaret, tam magnam iram, quàm modicum tempus habens, rediens pater sanctus ad altare, fractionem hostiæ salutaris ritè compleuit, diffundendamq; in populo pacem ministro dedit, & confestim pax & salus integra reddita mulieri.*] Hactenus Guilhelm. Abbas *d. lib.* 2. Ioan. autem Molinetus *in Chron. Belgicis anno* 1490. describens molestissimam multorum annorum vexationem, quam propter vnius (quæ diu dæmonis succuba fuerat) Nonne peccatum, in innocentes virgines socias eius Quercetenses Deus Satanæ permiserat: narrat multos ex illa legione, quæ religiosas inuaserat, & se Hierarchiæ Seraphinorum fuisse gloriabatur, hoc remedio pulsos ex Energumenis. Cùm enim Decanus Cameracensis, vir doctus & probus vna cum aliis exorcistis accederet, *peracta sacra communione: viuificam hostiam, non ferens, subito Dæmon exclamabat: Ah satis probè armati acceditis! panémne illum sumsistis. Quem panem ais probe? inferebat Decanus. Si nihil est aliud, quam panis: maneto in hoc corpore obsesso. sin a. vt nos credimus, verum est corpus* IESV CHRISTI, *Saluatoris nostri, iubeo confestim fuge ex hoc corpore, nec vllam ei amplius molestiam aude exhibere. Quo dicto (rem miram) energumena vt magno leuata fasce molestiæ, confestim respirare, & alta voce* IESVM *vocare capit. Quod idem omnes faciebant cætera, quando dæmone expulso liberabatur.*] Hæc Molinetus scriptor eius temporis. Cui simile nostris temporibus Laoduni in Belgica accidisse, tam norunt Caluinistæ: quorum aderant multa millia? quàm fremunt & rumpuntur [3]. *B. Auxentius Abbas* discipulum habebat nomine Basilium: hunc dæmones adeò malè multarunt, vt pro exanimi, corpore toto saucius & confractus ad Auxentium curru delatus fuerit. *Abbas iussit eum surgere, & venerandum corpus & viuificum sanguinem Domini nostri* IESV *Christi sumere, & statim reuerti in locum suum. abiit, nec amplius tentator eum aggressus.* [4]] Superat omnem admirationem, quod de Guidone de Lachia memorat Bern. Luxemburgicus *in Catalogo hæreticor. litt. G.* hunc in Episcopatu Brixiensi ita simulasse sanctitatem vt pro altero S. Ioanne Baptista à populo haberetur. sepultus itaque fuit perhonorifice. Post

1 de dimid. rem. c. 6.
2 lib. 2. eius vitæ c. 3.

3 liber exstat de Nicolaæ Obry obsid. & dæmonis per venerabilem Eucharistiam expulsione, olim nō semel Parisiis, nunc hoc anno 1598. Leodii apud Hounium editus. testatur & Taius in Energumeno.
4 Sim. Metaphrast. in vita S. Auxētii. 14. Febr.

Post mortem certis testimoniis inquisitores deprehenderunt hæreticum fuisse. quare de Consilio Episcopi & aliorum prudentium assessorum, sententiam tulerunt, cadauer exhumandum comburendúmque. Exhumatur adstante populo & ossa proiiciuntur in ignem. sed ecce tibi statim illa dæmones (quia nullis cernebantur) illa ex rogo eleuant, & in aëre suspensa tenent. Inde nata populi indignatio. exclamant, occidantur Episcopus & Monachi, qui stimulati liuore sancti viri ossa comburere conati. Quid cessamus? Deus id sibi non placere demonstrat. Extimuit Episcopus: sed Inquisitores eum adhortati sunt, Ad missam celebrandam ipse se accingeret: Deum potiùs miraculum facturum, quam fidei causam sinat in periculo versari. Missa fuit, de B. virgine: vbi ventum ad corporis Dominici eleuationem, dæmones in aëre clamare cæperunt *ô Guido de Lacha nos defendimus te, quantum potuimus: sed modo non plus possumus, quia adest maior nobis.* Confestim ossa in rogum recidere, & incendio in cineres redacta fuere. Hic perpendere primò dolum diaboli, quo pacto defuncti hæretici Magi, memoriam tueatur, vt plures animas illaqueet. Secundo, vide potentiam præsentiæ Dominici corporis, & hostiæ in B. MARIÆ Missa consecratæ. 3. fidem Fratrum non irritam, & studium Quæsitorum fidei tam præsenti à Deo ope confirmatum. *Petr. Martyr.* nauigationis Columbi texens Historiam, in Occidentali illo Indiarum tractu testatur, commune miraculum fuisse; quòd si Eucharistiæ sacramentum per Christianos alicubi collocabatur, continuò dæmones obmutescebant. Ante annos fermè quadrigentos vixit *Cæsarius Cisterciensis*, eius [1] hæc sunt verba; *Tempore illo quando manifestari cæperunt hæreses Albienses, quidam maligni virtute diabolica suffulti, quædam signa atque portenta ostenderunt, quibus & easdem hereses roborauerunt: & multos fidelium in fide subuerterunt: super aquas ambulauerunt: & non sunt submersi. Cernens hoc sacerdos quidam fide catholicus, & vita religiosus, sciens vera signa cum falsa doctrina esse non posse: corpus Domini cum pixide ad flumen, vbi illi populis suas ostensuri erant virtutes, deportauit, dixitq́; in audientia omnium: adiuro te diabole per eum, quem in manibus porto: ne in hoc flumine, ad huius populi subuersionem, per hos homines tantas exerceas phantasias. Post hæc verba, illis super vndas fluminis ambulantibus, vt priùs: sacerdos turbatus. corpus Dominicum in flumine iactauit, Mira Christi potentia. mox enim vt elementum tetigit sacramentum, phantasia cessit veritati, & pseudo illi Sancti, quasi plumbũ descendentes in profundum, sunt submersi: pixis vero cum sacramento statim ab angelis sublata est. Videns sacerdos hæc omnia, de miraculo quidem exsultauit: sed de iactura sacramenti doluit: totam vero noctem in lacrymis & gemitu transigens, manè pixidem cum sacramento reperit super altare. Hæc nobis eo tempore relata sunt.*] Thomas Brabatinus, vulgò vocatus à *Cantiprato*, eodem sæculo vixit: anno 1231. *prædicante, inquit, in Teuthonia M. Conrado contra hæreticos, & ab eisdem felici morte perempto, hæreticus quidam (vt per fratrem Conradum, Prouincialem Prædicatorum per Teuthoniam, ante multos annos accepi) seductus à dæmonibus, fratrem quendam ordinis Prædicatorum ad hæresim inuitabat. Quem cùm videret instantissimè renitentem, dixit fratri: pertinax es valdè in fide tua, nec tamen de hac nisi per scripta quædam, aliquid certius inspexisti. Credere autem si velles dictis meis, Christum tibi & matrem eius, & Sanctos oculata fide monstrarẽ. Mox ille illusionem dæmonum suspicatus, volens tamen probare quid esset: non immeritò (inquit) tibi tunc crederem, si promissa duceres ad effectum. Gauisus hæreticus, diem fratri statuit. Frater verò pixidem cum Sacramento corporis. Christi clam secum sub cappa portauit. Duxit ergo fratrem hæreticus in specu cuiusdam montis in amplum valdè palatium, quod claritate mirabili relucebat. Nec mora, vbi in inferiorem partẽ palatij peruenerunt, viderunt thronos positos, quasi ex auro purissimo: in quibus sedebat rex fulgore corusco circumda*

[1] lib. 9. Mira. c. 12.

cumda

cumdatus, & iuxta eum regina sereno vultu pulcherrima: & ex vtraque parte sedilia, in quibus seniores quasi Patriarchæ, vel velut Apostoli, adstante permaxima multitudine Angelorũ, & hi omnes luce siderea coruscantes: vt nihil minùs quàm dæmones putarentur. Hos, mox vt vidit hæreticus, cadens in faciem adorauit. Dictus autem frater immotus stetit: sed tanto spectaculo vehementer obstupuit, & mox ad eum conuersus hæreticus; quare, inquit, Dei filium intuens non adoras? pronus accedens adora quem vides, & ab ore eius fidei nostræ secreta suscipies. Tunc frater accedens propius extraxit pixidem, & obtulit reginæ in solio sedenti, dicens: si regina es mater Christi, ecce filius tuus: quem si susceperis, te velut matrem Dei recognoscam. Cum hac protinus voce totum illud phantasticum euanescit, & annihilato fulgore, tantæ tenebræ densuerunt, vt vix frater cum ductore suo ad montis exitum regredi potuerint. Conuersus ergo hæreticus ad fidem rediit, & miram dæmonis astutiã stupefactus expauit. [1]] Eadem alio tempore eodem remedio patefacta fuit & dissipata. accipite *Pici Mirandulani* verbis [2]; *Fuit in Alpibus Rhetiis sacerdos quidam probus ante annos duodecim: cui cùm foret opus, ad ægrotum quendam graui oppressum morbo Eucharistiam deferre, cùm longius ille abesset, videretque se non ita, vt oporteret, celeriter ad eum pedibus posse peruenire, ascendit equũ, collóque Sanctissimum Christi corpus pixidi inclusum satis honorificè alligauit, iter suum quantò ocius accelerans. Cùm nonnihil processisset, obuium habuit quendam: qui, vt equo descendens secum pergeret ad spectaculum quoddam mirabilissimum inuitauit. Imprudens homo, & cupiditate rei iam stupendæ ductus paruit: vix equo se demiserat, cũ sensit se per aëra vna cũ comite deferri, & breui tempore in altissimo montis cacumine statui. ibi amplissima, & amœnissima planicies erat arboribus vndique excelsissimis obsepta, rupibúsque horrendis circumcincta. In medio choros innumeros ac varios ludos cuiusuis generis, mensas lautis ac diuersis ferculis instructas erat videre: audiebantur etiam concentus quilibet omni suauitate affluentes, denique aderant, quæ animos hominum iucundissimis delinimentis tenere possent, & dulcedine perfusos intima demulcere solent. Obstupefactus improuisa re simplex bonúsque sacerdos, neque eloqui præ admiratione aut hiscere audens, penè extra se positus, attonitúsque, hærebat. Tum socius, qui eum adduxerat, petiit ab eo, velléne Reginam, quæ ibi aderat, supplex venerari, & munus illi aliquod offerre. In alto quodã solio Regina adsidebat, effigie formosissima regio cultu, & ornamentis mirificis ornata. Accedebant ad eam prosternentes se humi cuncti, qui aderant, bini, quaterniue, ordine pulcherrimo, & humi se prosternentes eam colebant, varia munera offerentes. Ad mentionem Reginæ homo, cùm videret eam sic fulgentem, & ministris plurimis cinctã, putauit esse matrem Christi, cæliq; & terræ Reginam. neq; enim suspicabatur vllas præstigias, dæmonumq; spectra, alioquin eò non appropinquasset. Reputans igitur secum, quid illi dono daret, existimauit nihil ei gratius aut iucundius futurũ in munus, quàm filij corpus. accessit & ad pedes accidens in modum supplicis, arculam, in qua erat augustissimum Sacramentum, è collo detractam, in gremio mulieris illius posuit. Mira res, omnia continuò euanuere. Perculsus huiusmodi nouitate homo rudis, & præstigiis irretitum se videns, & in horroribus densissimis & lustris destitutum conspiciens, opem diuinam tremens implorare, vt è tantis ipsum anfractibus expediret. cumq; diu per loca inuia siluásque vastissimas errasset, vix tandem pastorem reperit: à quo in viam ductus didicit, se millia centum à loco abesse, quo Eucharistiam deferre cupiebat. Ad suas tandem sedes reuersus rem totã detulit ad magistratus. contigit hoc imperante Maximiliano.*] Hactenùs Comes Mirandulan. Quare propter hæc & similia innumera semper Catholici credidere, hoc viuificum corpus, mortiferi hostis præstigias discutere, & noxas ab eo inferendas arcere ac repellere. Sentiebat hoc Prædicatorum Neapoli Prior, hac se Panoplia muniens contra horrendam visionem, circa annũ 1370. *Ibi in conuentu S. Dominici accidit, vt post completorium* (inquit *Fr. Antonius Senensis* [3]) *refe-*

ctionis

1 Cantipra li. 2. Apum c 23.
2 lib. de Strigibus.
3 in Chro. Ordinis. Fratr. prædicat. in Commun. fol. 199.

ctionis locum ingrederetur, cui erat illius cura commissa, qui mox in ingressu videt illum fratribus circunquaque refertum, & illi cappas habebant indutas, &, tanquam hora foret collationis faciendæ, & illam exspectarent, sedebant. Accurrit ille sine mora ad Priorem, & illud ei aperit. Prior fratrem delirum putat, vel somnia narrantem: attamen dum vrgetur, vadit, videt & credit: & ille quoque turbatur, & rem mox confert cum monasterij grauioribus Patribus & prudentioribus: de quorum consilio sacras vestes assumit, & sacrũ Christi corpus deferendo, toto conuentu comitante se illuc confert, & ad illum sermone directo: qui honoratiore loco sedebat: eos adiurat, vt aperiant quinam sint, & ad quid venerint, & quid velint: &, vt ad hæc respondeant, illis præcipit in nomine illius Domini, quem gestabat in manibus. Vt autem quando Prior coram illis comparuit cum venerabili Sacramento, illi omnes assurrexerunt quidem & capita inclinarũt, caputia tamen taliter demittentes, vt eum minime viderent, & hoc facto iterùm sederunt: ita iussi à Priore, vt responderent ad proposita, inclinarunt. Tandem, qui inter eos videbatur præcipuus, respondens dixit: quòd ipsi omnes fuerant eiusdem ordinis religiosi, & pro maiori parte Magistri, Priores, Superiores, Baccalaurei, Lectores, & alijs officiis donati, & quod omnes damnationis sentẽtiam acceperant: quoniam ambitio multa, superbia, inuidia, & alia huius generis vitia eos fecerant damnatione dignos. Sed quod diuina permittente clementia, iussi fuerant, illuc venire, vt eos & vniuersos ordinis cultores commonefacerent, vt suæ vocationi facerent satis. Nam illi, quia minimè id præstiterant, omnes damnati erant, & flammis cremabantur æternis. Et in signum huius cuncti in eos aspicerent. Et hoc dicto omnes illi cappas aperuerunt, & singuli eorum flammis circumcincti & incensi visi fuere, & nunc idem præcipuus manu in mensa signum dedit, & sic illa visio euanuit, & totus conuentus mansit timore consternatus.] Vah! quàm timenda pestis hæc ambitio, quæ tanto cum dãno Sanctorum etiam in cætus se ingerit? Huic rei probandæ aliud testimonium, non minoris fidei adscribam obiter, nunc recens ex litteris cuiusdam fidei dignissimæ sacerdotis hoc anno Neapoli perscriptum in hæc verba: *Casu accidit, vt acceptis tuis proximis litteris loquerer cum Fr. N. philosophiæ Professore, qui in Salernitano Monasterio fuit superior. is mihi narrauit F. Tiberium hominem Sanctimonia laude præstantiss. qui sæpius hoc Sanctitatis titulo fuit superior, sibi coram rem ita narrasse. cùm quadam die sub noctem Fr. Tiberius inuiseret fratres, an in lecto de more accubuerint, transiuit per triclinium: vbi vidit pleráque lumina, & vocem audiuit hominis de superiore loco legentis, vidit pleròsque ministrantes. tandem qui superioris locum tenebat, facto super mensam signo sic locutus est. Ambitio & crapula, duxerunt nos ad tartara. Et nunc etiam superest velut cicatrix in mensa, perinde ac si igne tacta esset.*] Hæc visio confirmat præcedentem. Cæterum cùm tam efficax sit sola præsentia; quid sumere, & ei vniri? docet id D. Macharius, historiam narrat Palladius[1]: tradens, vxorem cuiusdam Ægyptij maleficis carminibus sic affectam fuisse, vt aspicientibus equa videretur, cùm tamen sermonis humani vsum retineret. adducta mulier à marito ad D. Macharium: hic eam liberauit, & dixit: tantùm dæmonibus in misellam licuisse, eò quòd multum temporis ab Eucharistiæ perceptione se abstinuisset. frequentiùs itaque in posterum ad IESV corpus sumendum accederet: cuius quàm vtilis frequentatio, docet recenti exemplo Leonardus Vairus[2]: quod, defectu Codicis, nunc ascribere mihi non licet.

1599.

1 in Lausiaca c. 19.

2 li. 3. de fascino c. vlt.

T Separari non debet ab hoc remedio *Incruentum Missæ Sacrificium*: cuius oblationis eosdem effectus sæpè docuit experientia. *Vir tribunitius* (inquit B. Augustinus[3]) *Hesperius, qui apud nos est, habet in territorio Fussalensi fundum Zubedi appellatum: vbi cùm afflictione animalium, & seruorum suorum, domum suam spirituum malignorum vim noxiam perpeti comperisset: rogauit nostros me absente presbyteros, vt aliquis illorum eò pergeret, cuius orationibus cederent. Perrexit vnus, obtulit ibi sacrificium*

3 li. 22. de Ciu. Dei c. 8.

ficium in

ficium corporis Christi, orans quantum potuit, vt cessaret illa vexatio: Deo protinus miserante cessauit.] idem confirmat exemplum illud D. Bernardi paulò antè narratum: & aliud à Gaufrido narratum in vita S. Petri Tarentasij sup. *tom. 2. pag. 73.* & aliud apud Metaphrastem de B. Theodoro Archimandrita, qui precibus & Sacræ missæ oblatione multitudinem locustarum immensam, nebulæ instar Mazaniæ locum occupantem, interemit [1]. Possent ex Tilm. Bredenbrachio addi nonnulla [2]: sed vnius D. Augustini sufficere debet auctoritas. Fatentur hodie maleficæ se dum missam audiunt, ab omnis dæmonis vexatione liberas esse; ideóque se diutiùs ad horam vsque meridianam in Catholicorum templis, in quibus plures missæ dicuntur, moras trahere.

1 Metaphrast. in April. in vita Theodori.
2 lib. 9. collat. c. 5. & aliis eodem li.

De *oleo* quoque *infirmorum* per Episcopum benedicto: quo in extremæ vn- V
ctionis vtimur Sacramento, ex diuina institutione [3]: dubitari nequit; cùm etiam ad corporis sanitatem sit institutum: & quouis oleo à viris Sanctis etiam non Episcopis, & non solemniter, sed obiter, vt se res offerebat, benedicto, id non semel legamus effectum. Exempla huius rei plurima habemus: Beda: cùm ageret de monialis cuiusdam obsessæ à variis, quæ dæmon inflixerat, vulneribus, sanatione: & narrasset vno excepto cæteris sanatis, hæresitanti Sacerdoti ipsammet consilium dedisse [4], *si* (inquit) *oleum pro infirmis consecratum, eidem medicamento asperseris, sicq; me perunxeris, statim sanitati restituar. Nam vidi quondam per spiritum in quadam longius posita ciuitate, quam nunquam corporalibus oculis vidi puellam quondam pari calamitate laborantem, taliter à sacerdote curatam. Fecit vt illa suggesserat, statimq; hulcus remedium, quod ante respuerat, accipere consensit.*] Hoc oleo S. Theodosius cænobiarcha bruchos pellebat [5], morbos grauissimos S. Launomarus abigebat [6]. Eucheria vxor Agapij veneficio attentata (cùm ei roderentur intestina, adlata est ad S. Parthenium: qui triduò orans, & oleo Sanctorum ei propinato sanam remisit [7]: idémque hic ipse Sanctus beneficium, eodem oleo inungens, impendit cuidam Lesbo Oano. Erat hoc ordinarium B. Auxentij Archimandritæ contra dæmonis obsidiones, morbósque ab eo illatos remedium [8]. Nec minori successu vsi eodem contra serpentis ictum virulentum S. VVinvvalocus Abbas [9]; &, qui manum pictoris à dæmonis inflammatam sanauit: & qui energumenum ei sanandum obtulerat, & alium quoque energumenum ferocissimum liberauit: & hydropicæ, cæcóque sanitatem restituit, S. Eutychius Patriarcha [10]: & contra virulentos morsus S. Paternus Abrincensis [11]. Contra dæmonis obsidentis ferociam non raró præualere priores digiti Sacerdotales consecratione chrismatis in ordinis susceptione sanctificati. Scribit Ioann. Molinetus Chron. Belgici anno 1490. Ægydium Netteletum Decanum Cameracensem, cùm exorcisaret Quercetenses Energumenas, quæ loqui, labra claudente dæmone, nolebant: solitum digitis illis labra deducere, & increpitare hostem: si vales potésque digitos hos oleo sacro imbutos mordere vel lædere, en illos tibi permitto: si nequis, os aperi, impero. Mox autem Energumenas visas liberari magna molestia, cæpisséque Decano parere, eíque respondere ad quæsita.

3 Marci 6. v. 13. Iacob. 6. v. 14. c. ad abolendam. ext. de hær. conc. Florenti. in Decreto vnionis. Cõc. Tridentino sess. 7. can 1. & sess. 14. de extrema vnctione. can. 1.
4 in Luc. c. 8. fol. 315.
5 Metaphr. in eius vita mense Ianua.
6 Surius Ianuar. 19.
7 Metaphr. 7. Februar.
8 Metaphrast. 14. Februar.
9 Surius 5. Martii.
10 Eustathius in eius vita. April. 6.
11 Anonymus in eius vita 16. April.

X
TERTIVM remedium est, recurrere ad Sanctos viros, & auxilium ab iis petere, quos constat habere donum miraculorum (quod donum, etsi rariùs, etiam iis potest competere qui vitæ sunt non probatæ [12], dum tamen fidem rectam habeant) hoc remedium, quia vix vlli tales hodie, saltem in his Europæis regionibus: vix vsui hic fit: olim frequens fuit, sunt enim plenæ vtiliter ad Sanctos confugientium exemplis omnes sacræ historiæ; neque cum quot

12 Matth. 7. v. 22. Mar. 9. & Luc. 10.

quot dæmonia eiiciebant, erant præditi Ecclesiastico ordine Exorcistarum, vt constat [1]: erat tamen etiam primis temporibus in Ecclesia hic ordo, vt statim ostendetur. Sanè olim SS. viri dæmones fugabant & vincebant sola interdum præsentia sua, vt legimus de B. Macario Alexandrino, apud Palladium, & de Ægyptio apud Sozomenum, & de S. Guthberto apud Bedam, & de Rustico apud Cassianum [2] vel verbis duntaxat vt B. Basilius & Paphnutius [3], vel litteris vt de S. Eugendo legitur *in eius vita*, & de S. Gregorio Thaumaturgo scribit Gre. Nissen. vel percussione & verbere, vt S. Paulus Simplex apud Palladium & Theodorus apud Gregoriũ presbyterum eius vitæ narratorem, & B. Vrsmarus, apud Ratherium *in Surij tomo 2*.

Y QVARTVM est *exorcismus ecclesiasticus*. Nota hunc ordinem exorcistarum in Ecclesia iam ante 1300. annos seruatum fuisse. patet ex B. Ignatij epistola ad Antioche. & epist. Cornel. Papæ ad Fabianum, quam Eusebius conseruauit [4]; &, ex Firmilian. ad Cyprian. [5] & ex aliis Patribus Consiliisque [6], constat iis, quibus in Ecclesiast. Histo. constat aliquid. fuisse verò exorcismos, quibus vtebantur, certas orationes ab ecclesia comprobatas ex Concilio illo Carth. 4. probatur, & quia Micrologus obseruauit solos exorcismos: *per Christum Dominum &c.* sicut cæteras orationes non finiri: sed, *Per eum qui venturus est iudicare viuos & mortuos &c.* cuius diuersitatis causa est, quoniam nihil magis dæmones exhorrent, quam extremi iudicij memoriam, quo omnes in æternam gehennam detrudentur [7]. Fiebant autem initio exorcismi non in domibus priuatis, ob metum: neque in templis ob reuerentiam: sed sub dio [8]: sed hoc exoleuit, petebatur signum egressionis à dæmone [9], & nomen dæmonis [10]; quæ duo adhuc hodiè retinentur: sed & cibos omnes quibus maleficiati vescuntur, exorcizari vtile putabatur; formulam nobis suggerit Sacerdotale Romanum: alia quoque in his obseruanda collegerunt alij [11]; Nobis non vacat ista hic persequi. solum addo cauendum exorcistis, ne cum dæmone iocentur, & curiosa, nugaciáve misceant colloquia. Vidi *inquit Niderius in Formicario*) in conuentu Coloniensi *fratrem, verbis satis iocosum, sed in gratia expellendi dæmones valdè famosum. Hic cùm in terminis conuentus Coloniensis dæmonem in obsesso corpore arctaret: dæmon petiuit à fratre locum recedendi: quo gauisus frater ait in ioco, In cloacam meam vadas. Exiit igitur dæmon, & nocte cum frater ventrem purgare vellet, dæmon tam dirè eum torsit propè cloacam, vt vitam cum difficultate saluaret.*] Sancta res est dæmones eiicere, sanctè tractanda. sic facere quotquot olim hoc exorcismi remedio tam efficaciter vsi fuere. Vixit B. Vrsmarus Episcopus ante annos octingentos, vitam eius Raitherius scriptis mandauit [12]; memorat autem memoria dignum, quod hic referam; Malbodiensis monasterij quandam monialem Diabolus inuaserat, & vehementer laniabat: eam sibi Episcopus iussit exhiberi. quod cùm factum fuisset, *ille non de sua, sed de Domini præsumens virtute, accepto libro, cæpit legere exorcismum super caput eius. Dehinc benedicto oleo nares, oculosq; & os eius leniuit, & protinus immundum ab ea spiritum fugauit. Liberata tamen puella pauor quidem, qui presentia diaboli seminatus fuerat, adhuc pectoribus vicinorum inerat. At vir Domini præcepit sibi aquam cum sale deferri: quibus benedictis, iussit spargi per cuncta monasterij loca: & sic omnis pauor, cum auctore suo Satana discessit.*] auditis exorcismum ex libro lectum, & capiti impositum vt fit hodie: audistis illitum oleum sacrum, audistis salem & aquam benedictam, & horum omnium audistis efficaciam. Sed & Adelelinus Sagiensis Episcop. in energumenæ Osburgis liberatione, aquam benedictam, signum crucis, & preces quæ solent, *inquit ipsemet* [13], adhiberi feliciter adhibuit. S. Maurilius Andegauensis Episcop.

1 Clemens Roma. li. 8. const. c. 32. Iustinus Martyr. dial. cont. Triphon. Tertullia. in Apolog. c. 32.
2 Pallad. c. 19. & 20. Sosome. lib. 6. c. 20. Socrat li. 4. c. 19. Beda in vit. S. Guthbe. c. 15. Cassian. colla. 14. c. 7.
3 Rufin. lib. 1. Eccl. hist. c. 4. & Amphilo. in vit. S. Basi.
4 lib. 6 histor. Eccles. c. 35.
5 li. 4. epist. 7.
6 Clemẽs Ep. ad Iacob. Anaclet. epist. 3. Caius epist. ad Felicem episc. Concil. Rom. sub Siluest. can. 3. Antiochenum can. 10. Carthaginense 4 can. 4. & sequ. cui interfuit & subscripsit D. Augustin.
7 Microlo. de obser. Eccles. c. 7.
8 Concil. Laodicen. c. 26.
9 Pallad. in Lausi. c. 77. & Ioseph li. 8. antiq. c. 2.
10 Lact. lib. 2. diuin. inst. & Beda in c. 8. Luc.
11 Pet. Greg. to. 2. de repub. fol 315. Sprenger. p. 2. Mallei q. 2. c. 6. Ananias li. 4 de nat. dæmon. à fol. 156. Sed copiosius & ordinatius P. Thyræus noster integr. de dæmoniac. opere p. 3.
12 April. 18 Surij tom. 2.
13 Adelelin. in vita S. Oportunæ. 22. Apr.

cop. latronem, quem ob furti crimen diabolus occuparat, per exorcismi (ait Fortunatus [5]) gratiam à dæmone liberauit: at Maurilius B. Martini tempore vixit. Sed ista sufficiant de exorcismo. Si quæras cur non semper dæmon pellatur: res clara est, id peccatis vel obsessi, vel adiurantis posse contingere, vel ob maiorem ipsius ægri vtilitatem, Deique gloriam. Notandum quoque quod verè & prudenter Tostadus monuit, non solere exorcismis omnes molestias & vexationes, quas dæmones inferunt hominibus, repelli: sed solum illas, ad quas repellendas exorcismi ab Ecclesia ordinantur, vt sunt molestiæ quas inferunt manendo in corporibus, & illa vexando: siue dum interiùs manent, siue dum exteriùs obsident: *& illa* (inquit) *regulariter sanantur per exorcismos: maleficia autem dæmonum, & alia mala, quæ nobis inferunt, contra quæ non ordinantur directè exorcismi, non curantur per exorcismos, nisi rarò.*]

[5] in vita S. Maurilii c. 10

Porro quoniam Dei opera reuelare & confiteri honorificum est: ideò his adhuc subiungam illustre diuinæ benignitatis, & tyrannidis dæmonicæ argumentum, planè recens: & vt is cui accidit ore proprio fassus, res in facie Ecclesiæ hic Græcij gesta, narrationem nostri in collegio seruant propria manu ipsius subscriptam, & nunc cum hæc scriberem penes me habui.

Igitur anno. 1600. die Martij 22. N. Prutenus, vt aiebat nobilis, annos natus 22. ipsa Hebdomadæ sanctæ feria quarta, collegium nostrum (cuius impulsu, quóve fine, incertum) cúmque vno è nostris spectante & audiente, in porticu inferiori collegij deambulans, arrogantiùs gesticularetur, & cum crebra capitis quassatione verba in Deũ blasphema, & plena desperationis audaciùs euomeret, monetur iterum ac sæpiùs, sese vt habeat modestiùs, ac linguæ frenũ iniiciat: sed frustrà. proficiebat enim in peius, & per omnia anxij afflictique animi signa præbebat. Quamobrem accedens ad eum noster, quærit benignè, ecquid habeat: cui rei vacet? & cur adeò creber in Dei nomine irreuerenter vsurpando? Refert ille; Perij miser, Diaboli pedicis sum irretitus: nec tamen quas promisit, & opto delicias frui datur. Quibus auditis noster, graue quidpiam subesse veritus, manu prehensum in collegium introducit, & blandè rogitat: quid hoc rei sit, ne sibi grauetur aperire. Tum N. cum lacrymis ordine, tum quidem perturbato, sed sequenti die tranquilliùs, eo ipso quem referam, narrare cœpit: se nobilibus ortum parentibus & re ampla, educatum lautè ac delicatè: & certis de causis (quas prudens reticeo) parentis gratia excidisse, & lare patrio profugere coactum; & pecunia, quam discedens copiosam secum acceperat, absumpta, in extremam egestatem decidisse: tandem in via dæmonem cum vehementi vento ad se nocte quadam sub arbore iacentem accessisse: &, recensitis iis ipsis quæ patiebatur, quæque perpessurus esset incommodis, opem & auxilium, pristinamque parentis gratiam promisisse: si modò se dato chirographo vellet ad paucula quædam obligare. Se quidem suggestionis, quàm perniciosissimam sciret, ea vice non temperasse: dæmonem eodem, quo cum venerat vento ac fragore recessisse: prædixisse tamen fore, vt eum aliquando non acceptæ conditionis pœniteret. Quæ cùm non procul à VVratislauia pone quendam pagum accidissent, inde se VVratislauiam contulit: vbi breui victus incommodis, die quodam sub vesperam oppidum egressus, seipsum quod fidem dæmoni non dedisset coarguentem, defleuisse animo conditionem qua exciderat, in quam inciderat, nulla sibi reliqua consilij, auxiliíve spe affulgente. Nox erat intempesta: cùm illi se dæmon gygantæa mole offert conspicuum, & insultans ait; Nónne verò dixeram futurum, meam vt opem supplex expeteres? Iure quidem tibi illam, vt indigno, possem quantumuis supplici denegare: verùm vt intelligas, quàm

tibi

tibi ex animo velim benè, en promitto auxilium, parentis gratiam pristinam, veteres delitias, iocunditatis annos solidos numero. XII. quibus expletis plena mihi sit in corpus animamque tuam potestas, tu vicissim stipulanti sponde, quæ exigo, & nunc imprimis Deum, Deiq; matrem, Cælites omnes, & fidem quam docuere veteres eiura: insuper fidem da, mortalium te nomini hoc pactum manifestatum, in nullum vnquam templum ingressurum, precarium codicem non lecturum ac demum homines omnes, & eos potissimum, qui te ad pietatem incitare, hortaríque voluerint, odio implacabili prosecuturum, te vxorem non ducturum, sed concubinis pecunia conductis vsurum. Cúmque in tam perniciosam legem consensisset iuuenis, iamque sola superesset syngrapha proprio sanguine describenda, dæmon illi porrectam vltrò sinistram tanta vi compressit, vt sanguine è trium digitorum extremitatibus expresso, manum implerit, subministrauit etiam scriptioni materiam (nescio quam) pergameno molliorem sed charta duriorem, & calamum, scribentíque conceptis verbis præiuit, quæ sibi præstari vellet, & quæ se vicissim præstiturum polliceretur. Conscripto traditóque chirographo, miram se dicebat omnis generis instrumentorum harmoniam audiuisse, & ad sonum obdormisse adeò pacato & alto sopore, vt sequenti die, nullo per vias publicas prętereuntium strepitu percepto, in multam lucem sterterit, tandem euigilasse, & illico patrati facinoris pœnituisse, profectúmque Vvratislania Olomutium, & inde Viennam, Vienna Grætium, ibi diuertisse ad doctorem Venediger, ab eo se ad Dominum Strasbergerum directum & commendatum. Postremò venisse Marpurgum ad Doctorem Homelium, ibi exilij pertæsum, se rursum indoluisse, quod pactum cum dæmone initum non custodisset, adfuisse sibi noctu denuò in lecto iacenti dæmonem, ac de pacto renouando in hunc modum actum esse, vt nimirum proprio sanguine nouum dæmoni chirographum conscriberet, ac in templo quodam nuper diruto, non procul Marpurgo, noctu deponeret. Post paucos dies iterum se facinus damnasse, manus sibi violentas desperatione actum inferre voluisse: tandem suasu cuiusdam, venire Grætium, vt quæreret remedium, statuisse. Pridiè tamen quam Marpurgo discederet noctu adfuit dæmon, & certum hic Grætii propè Carlauu tuguriolum descripsit, in quo. 30. Martii compareret, fore, vt tum fiat voti compos, & pristino statui ex pactis restituatur: caueret interim etiam atque etiam ne Iesuitas adiret vnquam, alioquin grauissimas eum pœnas daturum.

Hæc omnia nostro iuuenis eo ipso narrabat die, quem illi dæmon præfixerat, ad suum in illo tuguriolo congressum: &, quamuis illo die à tali congressu fuerit à nostro deterritus nihilominus postridie (quæ fuit die Veneris sancto) post meridiem, nemine consulto, assignatum sibi à dæmone locum infælix adiit. Adest dæmon, exprobat perfidiam, quod contra suum præceptum nebulonibus Iesuitis adfuisset, petit tertiò renouari pactum hac ratione, vt medium sinistræ manus digitum in pignus ei offerat, deinde recensitis ab adolescentia peccatis, ostendit animæ salutem esse desperatam; allegatis è S. S. testimoniis, quamobrem ducat in bonis dies. Simul libellum offert iuueni, quo omnium dæmonum nomina continebantur & modus quemlibet pro arbitrio euocandi: nihil tamen horum iuuenis acceptauit.

Sabbatho sancto, vbi rescitum quod contigerat, maior iuuenis cura haberi cæpta, & cautum ne vnquam solus esset, & ex eo tempore ab vno patre, cui peculiariter eius cura commissa fuit, in rebus catholicæ fidei est institu-

tus. Sub finem Aprilis sese ad confitendum generaliter præparauit. Quo die confessurus erat, visum vt in præsentia Patrum aliquot Diabolo renunciaret, & malè pacta benè rescinderet: dum recitantur Letaniæ ad verba, *Pater de cœlis Deus*, corruit penè exanimis, hominem erigimus totis artubus contremiscentem. Ad gloriosum *Deiparentis* nomen denuò corruisset, ni titubantem vtrimque sustinuissemus. Tandem facta ægrè renunciatione, & dæmonis abiuratione, cibo refocillatus (destitutus enim erat viribus, & contremiscebat ita debilis, vt consistere nequiret) post meridiem ductus ad templum vt confiteretur, recitatis de Nomine IESV, & de Angelis Litaniis, cùm peccata recensere cæpisset, ei dæmon in aurem insusurrat: Huic nebuloni (confessario scilicet) ne credas, nisi velis ab eo improbè circumueniri. Totus Maius impẽsus, tum vt in fide confirmaretur, tum vt crebra confessione vniuersos conscientiæ recessus perpurgaret, non fuit dies, quo pater designatus cum eo non ageret, optima iam sperari posse videbantur. Patiebatur tamen dæmonis insultus varios, nam & nocte quadam ter est ad spacium trium passuum lectulo eiectus, absque vlla tamen vllius membri læsione. Et alias se illi exhibuit dæmon, & magnam præ se ferens beneuolentiam, suasit, Marpurgum vt rediret: quid hic sese affligeret? Miror (inquit) quod cùm noris te damnatum esse non maiorem des operam, vt vitam hanc ducas hilariorem, reuertarisque ad pristinas, quibus excidisti, fortunas. Pudet me tui, & miseret, quod meus cùm sis, vitam hic ducas adeò acerbam. Et quoniam eo ipso tempore quidam studiosus obierat in domo pauperum (in qua etiam ipse degebat) pro quo nonnulli in valetudinario per totam noctem ad Deum fundebant preces, subiunxit, se nec posse, nec velle manere diutiùs, viuis canibus inferiùs (*in valetudinario*) apud canem mortuum latrantibus. Quamobrem rogat etiam atque etiam, vt vel semel ad dictum tuguriolum reuertatur: fore, vt ibi ea audiat noua quæ antea nunquam.

Die. 28. Maij, Dominica Sanctæ Trinitatis, cùm nostri Deo negotium assiduè commendassent, aliáq; nonnulla pietatis exercitia mortificationesq; in hunc finem Deo obtulissent, dispositus est ad sacram Synaxim. Et primùm in multorum è nostris & Congregationis Sancti spiritus præsentia, in templo S. Catharinæ, ex charta conceptis verbis dæmonem eiurauit, & pacta se rescindere nefariè contracta est protestatus, sed incredibili difficultate, dæmone sic sensus impediente, vt nec legere, & ægrè tardéque præeuntem sequi posset. Fecit deinde professionem fidei Catholicæ iuxta formulam in Bulla Pii. IV. relatam. Vbi ad hæc verba ventum est (*Ecclesiasticas traditiones, obseruationes, & constitutiones firmissimè admitto & amplector*. Et; *Septem esse vera & propria sacramenta noua legis*. Et; *in sanctissimo Eucharistiæ sacramento esse verè, realiter, & substantialiter corpus & sanguinem* &c. Et; *hæreses ab Ecclesia damnatas, ego pariter damno* &c.) omnibus corporis viribus prorsus est destitutus, ereptus illi oculorum, aurium, & linguæ vsus in tantùm, vt sibi aliquantulum restitutus diceret, vereri se ne sibi eo loco sit moriendum. Cùm in illa esset sensuum ectasi, frustraq; vrgeremus, vt quod corde credebat, exprimeret ore: credere videlicet se CHRISTI in Eucharistia præsentiam, placuit ille venerabile sacramentum propius admouere, ad cuius præsentiam ita sibi restitutus est, vt, velut è graui somno experrectus, diceret, & credere se, & experiri copiosè CHRISTI præsentis virtutem. Licet etiam diuersum euenerit, vt Eucharistia in altari collocata, loqui posset, & audire, accedente verò sacerdote, tanquam iuueni sacramentum porrecturus esset, sensibus omnibus destitueretur, dentesque tanta vi

com

comprimerentur vt nulla ope reserari posse viderentur, & recedente rursùm cum Eucharistia sacerdote, videret, loqueretur, & audiret. Dicebat verò se inscium eorum omnium, quæ illi in aurem inclamassemus solùm animaduertisse veluti forcipe sibi os claudi, atq; vt nihil relinqueretur intentatum, idem sacerdos relicta in altari Eucharistia, digitum consecratum ori imposuit, postmodum verò vbi Eucharistiam ori admouisset, & veluti sumendam obtulisset, tum demùm inimicus eum ore patenti exagitare, & multis renitentibus eum in aërem attollere cæpit. Cumq; adiuraretur, eum vt quietum esse sineret, & chirographa restitueret, ea tertiò ex ingenti fune dependentia in fastigio templi iuuenis solius repræsentauit obtutibus, ceteris nihil omninò tale videntibus. Eo die nihil aliud actum, præter quam quod & multæ ibi ad Deum pro salute eius preces fusæ, & maxima recuperandarum syngrapharum spes iuueni fuerit relicta.

Die 3. Iunij iuuenis templum ingrediebatur, cùm hostis inopinatò vultum eius quasi pallio diuerberauit, & simul manum sinistram miserum in modum dilacerauit, vt sanguis copiosus deflueret, nemine tamen qui hæc inferret viso: sensit quoq; ibidem collum sibi ab aliquo torqueri, nihil tamen incommodi passus est, præterquam quòd diebus sequentibus remanserint in manu cicatrices, cum maiore dolore quam senserat, dum illi manus laceraretur. Eodem die multa fecerunt nostri, vt ad Dei gloriam, felicem res tota sortiretur exitũ. Excitatus ea nocte ventus ingens, absq; omni omnino pluuia, auditaq; iuueni vox velut in vento miserabiliter lamentantis.

Die 4 Iunij, Dominica infra octauam corporis Christi, in eodem templo D. Catharinæ, post sacrum & Litanias ad singulas sanctissimæ Trinitatis personas habitas, iussus ex charta detestari sua peccata, profiteri fidem, & coram Deo, Angelis, & hominibus protestari catholicum se esse, nunquam se de misericordia Dei diffisurum, fecit id aliquamdiu adiutus à nemine. Cùm ei visus deficeret, prælegit alius, ipse tardè, ægre, & cunctanter verba efferebat dæmone linguam impediente. Ventum vt diceret, *Quapropter ô bone IESV* &c. nec legere id potuit, nec alios audire suggerentes. Adiuratur dæmon, eiq; virtute Dei præcipitur, ne iuueni in hoc opere sit impedimento. Exagitatur ilicò iuuenis ac si foret obsessus, & inter hæc vnico velut momento linguam Germanicam dediscit, quam beneficio dæmonis loquebatur satis eleganter, natiuo retento idiomate. Hoc animaduerso aucta omnibus fiducia. In gratiarum actionem recitatur, *Te Deum laudamus*. Iubetur progredi, nequit dicere, *Confiteor*, &c. *Domine non sum dignus* &c. frustrà. Accedit sacerdos cũ Eucharistia, dæmonique in virtute Dei præcipit, hominem vt missum faciat &c. Tanta vi iuuenis attollitur in aëra, vt decem duodecímue è nostris vix eum retinerent. Ad crebram nominis IESV, & Beatissimæ Virginis MARIAE inuocationem dęmon fractus abscessit. Exclamat iuuenis idiomate suo, *Aufugit à me*. Quare illicò flectit genua lætus, & magna alacritate, altaq; voce progreditur; *Quapropter ô bone IESV* &c. Oratione finita his ipsis verbis subdit; *Laus Deo iã sum alius homo*. Præparat se ad communionem, dicit *Confiteor*, &c. *Domine non sum dignus, &c.* Occurrit peccatum confitendũ, confitetur. Adiuratur dæmon, non solum iuueni posthac negotium ne facessat, sed chirographa vt restituat. Iterũ confitetur. Demùm tãtæ debilitatis fuit, vt nec sedere posset, liber tamen, iam ab omni dęmonis incursu. Nihilominùs genua flectit, recitat *Cõfiteor* &c. *Domine non sũ dignus* &c. & alta voce profitetur, *credere se totis animi virib. Christum in Eucharistia esse præsẽtẽ, & sperare se ipsum sibi propitiũ futurũ*. sumit Eucharistiã magno

gno animi sensu, flexis genib. aliquãdiu agit gratias: & tantas illicò vires recuperat, vt templo egressus, nullam sensisse debilitatẽ videretur. Iam demùm (inquit) dæmonem non timeo & contemno ex animo: quod hactenùs à me ipso vt facerem vix impetrare poteram. Iam paratus sum centies pro fide Catholica sanguinem profundere: & multa subiunxit in commẽdationem charitatis nostrorum, qui de hominis nunquam visi salute adeò essent soliciti: horum apud Lutheranos nihil esse, aliáq; quæ verecundia non sinit referre.

Decima die Iunij ipso D. Barnabæ Apostoli peruigilio, nostri domi se rursùm contra inimicum armant quibus modis nouit Societas. Iuuenis quoque ne sibi deesset tota die cicilium gestat, & se sub vesperam spontè flagello acriter diuerberat. Ingens rursum tum eo vespere, tum noctis magna parte ventus collegium impetit. Ante. XI. noctis adest inimicus alio aliáue comitatus, & per cubiculum, in quo cum aliis tribus iuuenis cubabat, deambulans. Cernis (*inquit ad sociam, nam saga quæpiam existimatur*) vt iacet hic nequam? & rursum, ô si aliter rem meam instituissem, non esset hunc sortita finem. Ante octiduum penè me abegissent (*Patres intelligebat*) Interim tibi hominem cõmendo cum quantum licuerit assiduè diuexa, & conuersus ad iuuenem fremebundus, Perfide nebulo, homóq; leuissime & inconstantissime, nunquam fidẽ mihi seruasti, ô pectus ignobile ac degener, Maiores tui maluissent cẽties corporis animęq; facere iacturã, quam vel semel datam fidem violare. En tua habe, quæ mihi dederas: ego vicissim, quod meũ est reseruabo. Et hoc dicto, bis aut ter iuuene audiente strepitum fecit, velut cuiuspiam aliquid è charta eradentis Et rursum sociæ: Pergam ad locum mihi constitutum, tu interim huius curam habeto. Rursumq; iuueni. Et existimas perdite nequã fore, meas manus vt euadas? coactus nunc tibi tua restituo. Tu interim & Iesuitæ nebulones me posthac à stultis, confictisque cæremoniis vestris liberum esse sinitote: quod enim tuum sit nihil omnino habeo, licet plura longè posthac ex te sim accepturus. Fides enim quam suscepisti iniqua est, & per Papas (quos vos velut sanctissimos colitis, ego autem in inferno tracto pro merito) conficta. Quibus dictis & manu frigidissima iuuenis collo sine omni læsione contrectato, euanuit. Ad omnia hæc iuuenis nihil respondit, excepto hoc vnico, videlicet, vt abiret, habere se Deum propitium. Inter hæc iuuenis cęteros in cubiculo altum dormientes suscitare conabatur, eorum nomina inclamans, quorum vnus æger vocem audit prosilit in pedes, & ad alterius sani lectum accedens eum excitat. Hic ignem excutit è silice, sulphur accendit, sed, priusquam candelæ admoueret violenter ab aliquo exstinguitur, idq; secundò, accendit tertiò, iamque candela lumen conceperat, cùm simul & semel materia sulphurata candeláq; restinguuntur. Tandem venit homini in mentem vt cereum benedictum accenderet, accendit, nec ampliùs valuit exstingui. Habito lumine inimicus euanuit, & quamuis semel ac iterum dixisset, se iuueni restituere omnia quæ ipsius essent, nihil tamen ab eo iuuenis receperat. Componunt igitur se ad orationem, & qui lumen accenderat, ante imaginem B. Virginis Litanias recitat. Post mediam circiter horam surgens videt humi iacere chartam sanguinolentam attollit, eiq; porrigit, cuius erat chirographum. Hic agnito suo chirographo gestire lætitia, exosculari illud & pectori admouere: & illico Deo omnes simul agunt gratias, & quatuor simul (tot enim erant) recitant, *Te Deum laudamus*. Et, ne fortè dæmon illud recuperare posset, signo crucis muniunt, aspergunt aqua benedicta, & corona B. Virginis circumligant.

Dominica mane vocatur Pater, cuius curæ iuuenis erat commissus, ostendunt

stendunt & tradunt ei recuperatum chirographum, quod Marpurgi postremò, conscripserat, in eóque erasum è priori, cuius materiam dæmon suppeditarat, sanguinem. Ne tamen doli mali quidpiam subesset, & fortè non omnia integrè restituta essent, quæ iuuenis erant in priori chirographo: iterum de more à nostris ad S. Catharinæ templum fusæ ad DEVM preces recitatæ Litaniæ, porrecta iuueni Eucharistia, adiuratus & solicitatus Dæmon, vt si quidpiam residuũ esset, quod ad iuuenem spectaret, illud Dei omnipotentis virtute restitueret. Sed quoniam iuuenis dicebat sibi satis constare: Quod omnia integrè essent restituta, suúmque animum esse per omnia quietissimum, placuit nihil ampliùs attentare. Quare actis diuinæ bonitati ob tam grande beneficium acceptum gratiis, recitatóque *Te Deum laudamus* regredimur læti vniuersi. Placuit tandem Sereniss. Principi Ferdinando Archiduci, & Reuerendissimo Secouiensi, vt series tota & processus pro concione populo proponeretur, quod factum est 18. Iunij à meridie, & ipsum chirographum vna cum sanguine, quo alterum descriptum erat in templo nostro per Parochum Græctiensem iussu Episcopi, in magno hominum concursu & frequentia combustum fuit. Hæc historia rei gestæ verissima in qua vides (Lector canæ fidei tenax) omnium fermè & singularum Catholicarum cærimoniarum efficacitatem, de quibusdam, alia subdamus.

Z QVINTVM remedium petitur à *misericordiæ operibus* satisfactoriis ieiunio eleemosyna, & oratione, *Eleemosynas* commendat Canonum auctoritas[1], vt & duo reliqua. *De ieiunio*, inuenio id præcepisse cuidam comitissæ S. Auxentium Abbatem[2], & S. Procopius Monachus hoc vsus sæpè victoriam contra dæmonem obtinuit[3], & aliis idem imperauit. Sed & Christi Domini testimonio accedente, (*Matth.* 17. *v.* 20. *Marci* 9. *v.* 29.) quid addendum? *De oratione* versus quidam anonymi, sed veteris versificatoris reperitur; *Dæmones aduersus magna est oratio virtus*, & sunt de eadem sequentia exempla quædam, nostrorum hominum litteris, certa fide contestata. Anno 1549. *quidam vni è nostris confessus, media circiter nocte, dum pœnam pro delictis sibi irrogatam persoluit, repentè vidit feles, muresque & alias bestias colore atras aspectúque terribiles tam multas, vt totum occupare cubiculum viderentur: quo ille viso perterrefactus, timere cœpit ne viuus à bestiis abriperetur. Anxius & trepidus accurrit ad Domini nostri imaginem magna voce opem implorans: quare omnium animalum species subitò euanuerunt, tanto cum impetu strepitu, & fragore, vt domus ruere videretur.*] Bungi in Iapone Anno 1555. familia fuit, quam iam à 100. annis dæmones infestabant, & molestia in pastores quasi hæreditaria transibat. Pater famil. opes omnes placandis idolis insumpserat, potiùs auctum iis, quam cessauit malum. Triginta annorum filium dæmon occupauit, ita vt nec patrem nec matrem agnosceret, nec quindecim diebus quicquam cibi sumeret: sub horum finem Patrum Societatis vnus eum accessit, iussitque vt *D. Michaelem* nominaret. *dum Diuum nominat vehementi tremore cœpit concuti, & varios motus membrorum edere, ita vt circumstantibus terrori fuerit. Inuocante vero Patre* DEVM PATREM & FILIVM & SPIRITVM SANCTVM, *subitò à dæmone liber exstitit. Huius soror, paucis post diebus molestiis dæmonis agitata est, qui etiam in ea loquebatur. Certis temporibus patris nostri concionibus auditis, Christianam fidem suscipere voluit: cùm verò sacro fonti esset admonẽda, conaretúrque principio se sacro signo crucis, munire, tremere vehementer ac concuti cœpit. Pater preces fundebat sollicitè, ipsa verò sacrũ* IESV *nomen & D. Michaelis proferre nitebatur, sed magis ipsam tunc dæmon irritauit obstringendo os & comprimendo. Tandem verò in cantum prorumpens exclamat: si ido-*

1 d. c. si per sortiarias.

2 Mataphr. in eius vita Feb. 14.

3 Nic. Salius in eius vita. 4 Iulii. c. 1. & 5.

la Xacam & Amidam sectarũ Iaponensium auctores reijcimus, nullus superest qui adorari debeat, aliáque huc spectantia protulit, nec esse, quod in iis reprehendere quisquam posset. Quadam die innumeris Christianis præsentibus Pater sacrum fecit, cui quoq; intererat dæmoniaca quo finito, rogat, qui valeret? optimè, ait, iussa verò D. Michaëlis nomẽ pronunciare, tremere ac dentes stringere cœpit, & dæmon se velle exire dixit: sed quoniam iam à tot annis ea familia pro hospitio vteretur, non libenter migrare. Iubet iterum pater S. Michaelis nomen proferre. Respondit illa, id permolestum esse, & lachrymas fundẽs & conquerens, quò inquit, me vertam? Christiani itaque omnes in orationes corruunt, dumque satis diu orant, dæmon occupatam hactenus prædam deseruit: ipsa verò subitò potum petiit. Admonita vt IESVM *&* MARIAM *inuocaret, tanta suauitate vtrumq; protulit nomen, vt angeli vocem viderentur sibi audire.*] Anno 1588. Brunæ in Morauia, *mulier erat in Nosocomio acerrima diaboli oppugnatione sic oppressa, vt nunc aquis sibi vitam extinguere, nunc cultro, quem gnarus nocendi porrigebat in manus, eripere moliretur prohibentibus cunctis qui erant in valetudinario: post illam triennij vexationem apoplexia corripitur, obligatione linguæ loquendi vsu adempto: mittitur ad nostros, vt pro concione populi preces efflagitent: & exoratum fuisse Deum, solutus primùm linguæ nodus, deinde animæ, post sacram confessionem peractam, ostendit.* Hector Boëthius quoq; Scotorum res describens *lib.* 8. In Marrea regione testatur se ab iis qui conspexerãt accepisse, quod eius verbis adscribam, *Puella Natalibus altis forma conspicua, cõplurium nobilium auersata connubium in nefandam cum dæmone incidit consuetudinẽ, quæ cùm vterum ferret, parentum rigore coacta edere stupratorem, adolescentem mira pulchritudine frequentiùs secum noctu, interdiu nonnunquam conuenisse: vnde venisset, quóue abiisset, nescire se, respondit. Parentes, tametsi filiæ parum crederent, accuratiùs rem aduertentes, consilio, quis esset qui gnatæ expugnasset pudicitiam, explorandi: cognito tertio post die indice ancilla stupratorem adesse reclusis foribus, accenso tedarum ingenti numero, cubiculum ingressi, horrendum monstrum, figura supra humanã existimationem terribili, in filiæ amplexibus sunt conspicati. Cucurrere ocyùs complures ad fœdum excitati spectaculum. Inter eos sacerdos probata vita, sacræ disciplinæ non ignarus, cæteris aut trepidè abeuntibus, aut pauore terræ illisis, cùm Christi Apostoli Ioannis Euangelij initium recitare orsus, ad eum locum,* VERBVM CARO FACTVM EST, *perduxisset, malus dæmõ horrendo sublato clamore, cubiculi tectum secum asportans, omni supellectili incensa abijt. Fœmina periculo seruata, enixa est monstrum vndequaq; fœdũ aspectu, quale nusquam antea (vt ferunt) inter nostrates visum. Id obstetrices, ne obseruatum contumeliæ esset familiæ, accensa ingenti pyra citissimè concremarunt.*] Idem paulo antè docuit dæmonem quoq; succubam oratione fugatum. *In Gareotha (inquit) regione, vico quatuordecim vix passuum millibus ab Aberdonia, adolescens multa formositate, coram Aberdonensi Antistite questus est palam, sese à dæmone succuba (vt dicunt) gratissima omnium quas vidisset forma, multis antea mensibus infestatum, eandem occlusis foribus noctu ad se ingredi, blanditijs in sui amplexus compellere: dubia luce abire sine strepitu penè: nullo se posse modo cum plures attẽtasset, à tãta ac tã turpi vesania liberari. Iubet continuò optimus Episcopus adolescentem alio se conferre, & vt Christiana religione, magis laudatis ieiuniis & orationibus plus solito accommodaret animum: fore vt piis operibus intento victus cacodæmon tandem esset terga daturus. Euenit adolescenti salubre consilium religiosè executo, paucos post dies vti venerandus Antistes erat præfatus.*

In litteris Iaponicis anni 1569. ita scribitur, *Multis in locis Bungensis regni, vbi quidam erant ab hoste humani generis obsessi, Christiani facto conuentu sola recitatione Dominicæ orationis & salutationis Angelicæ clara voce instituta, dæmonem sæpe repulerunt.*] De *oratione* notior res [1], in confesso est etiam hæriticis: sed qualis ista esse debeat, non æquè. Imprimis maximè salutarem esse communem Ecclesiæ

[1] Tobiæ 6, & 8. Matth. 10.

ora

orationem Patrum testimoniis constat, Chrysostomi, Augustini aliorumq; [1] deinde & priuatam hominum Sanctorum, vt confirmat Glycas, Eugyppius, & Metaphrastes.[2] Si quæras quid orandum? præcipua dignitas & efficacitas est, *symboli Apostolici & orationis Dominicæ*, non modò ex Canonum præscripto. sed & veteris æui nostriq; experientia, vt docet multis D. Augustinus *libr. 2. de symbolo ad Catechumenos c. 1. & l. b. de vtilitat. cred. cap, 22.* & exemplis astruit Nicol. Remigius *l. b. 1. dæmonolatr. c. 13. & l. b. 2. c. 4.* Nec dubito proximam his facere *Salutationem Angelicam*, eiusque iterationem illam adorarios globulos, quam *Rosarium* appellamus; cui licet Heidelbergensis aliquis anonymus[3] suum bimonstrem partum *ἀντι rosarium* obiecerit, calumnias tamen & apinas meras, sub alieno nomine Ioan. Busæus pari & lepore & robore, ante annos iam decem disiecit: & quia Gelasimus quidam lepidè sibi visus ludere in nostrorum hominum apud Indos rosaria, describam quod Satyricus legat, rideat si lubet. In litteris Lud. Frois è Iaponia scriptis anno 1596. hæc narratio extstat, Moguntiæ his verbis Latinè excusa, fol 179. *Nobilis quidam homo, olim magna auctoritate in hoc regno Fingano pollens, habebat filiam matrimonio cum gentili copulatem, cuius mater cum tota familia quoq; erat gentilis, nullus verò Christianus nisi dictus nobilis, vir bonus & religiosus. Accidit filiam ex improuisò infirmari, & quidem intra sex dies vsq; ad mortem: quidam aiebãt à dæmone obsessam, propterea quòd tã furiosos & insolitos gestus ederet, vt ægrè à duobus vel tribus hominibus teneri posset. Maritus & socer implorarunt opem Bõziorũ, sed suis illi ritibus & nugis superstitiosis ne hilũ quidem eam iuuare potuere. Verùm quia feminæ impendebat mors certiorem reddidere eius parentẽ, octodecim milliaribus inde disiunctum. Is celerrimè aduolat, inuenit filiam quidẽ spirantem, sed mentis impotẽm, vt patrem suũ non agnosceret. Pater ilicò mandat submoueri oẽs Bonzios, aliosq; Ethnicos lectum stipãtes: ipse vero accepto rosario, ter Dominicã orationẽ & salutationẽ Angelicã aggreditur pronuntiare: fœmina interim nihil mutatur, sed horribiliores potius gestus, quã prius edit, vt à multis teneri vix possit. Pater redit ad præsidium rosarij, eo verberat tergum filiæ dicens: tu videre mihi dæmon aliquis excede ex hoc corpore. Et respondit dæmon: nõ excedam. Pater, vt erat homo virtute præstans, rosarium inijcit in eius collum dicens: velis nolis, excedes. Tum dæmon, Tollite, inquit, rosarium, quia abscindit mihi collum, & tunc recessero. Respõdit pater, minime tollã immo funes quosdã arripiens, minatus est se eum diuerberaturũ: & sic dæmõ excessit*, &c.

En quid in Indiis rosaria per Iesuitas inducta. Subsannat tamen falsus poëta verbosissima Elegia contra Iesuitas, quam ipse Primùm Parisiis, post Lugduni Batauarũ, iuuenculus quidam *in Odæporico* edidit. Quot doctissimorum poëtarum de Societate IESV edita testimonia de gestis in India & perlatis ardore fidei, possent opponi nupero isti poëtæ, quem etsi mirer tam calidè, Patris sui, viri optimi, clarissimi, laudatissimi Iustitiæ Sacerdotis, iudicium damnare, vt, nescio quibus, placeat, miror tamen minùs, quia vix est vt Iesuitæ talibus ambiguæ fidei hominibus placere possint, dici solet lupum beneuolum esse canibus gregariis non posse, fors etiam id à quodam insito petulantis bilis vitio cacoëthes natum. Quibus Archilochus iste, seu Hipponax, pepercit, lege quæ olim Cæsaroduni Turonum edita. Mittam quæ in Hispaniæ Regem [4], Sabaudiæ ducem [5], & MARIAM STVARDAM laudatissimam fœminam & Scotiæ Reginam fidei caussa capite truncatam [6], virulentissimè & calumniosissimè chartis illeuit, vide quid de sua ipse patria [7]?

Musarumq; tribunal
Quondam cara Lutecia,
Nunc spelunca Cyclopum, arx Polyphemia
Antæi latebra, Antiphatæ teges,

1 D. Chrysost hom 3. de incomprehẽsil. Dei Natura August li. 22. de ciu. Dei c. 8. Theodoretus li. 4. Hist. Eccles cap. 21. Sozo. l. 6. c. 28.
2 Glycas p. 4. Annal. fol. 354. Eugypp. in vita S. Seuerini mense Ianua. Metaphrast. in vita S. Auxentii Abba.
3 Fran. Iuniũ ferunt fuisse, sed incerta fama.
4 fol. 28. pa. 1.
5 fol. 9. pag. 1.
6 fol. 23. & 24.
7 fol. 4. pag. 2 Electa hærer. ex libro prophanorũ carmin. August. Thua. Emeri.

Et Læstrygonis antrum,
Bebrycisq; Amici specus.

ô pium filium! quid de cunctis religiosis ordinibus? sic ait fol.27.p.2.

——— scelera & examina mille
Monstraq; sub rigidis latitantia bardocucullis,
Virtutum regnare loco, & sibi sumere nomen:
Deniq; prostibulum & spurca impietatis asylum,
Nostra Dei tandem factum per crimina templum.

Sed dicat se fortè malos tantùm perstringere: Erasmi & commune maledicorum refugium hoc semper vnicum fuit. Quid de ipsa Romana fide: fol. 6.pag.1.

——— luimus nocentis
Crimina Romæ.
Improbos mores, & adulterinos
Numinis cultus, tragicasq; fraudes
Odit, & totum Deus vltor armis
Concutit orbem

Ergo Romanæ Ecclesiæ ritus colendi Numinis huic sunt adulterini? coruum crocitatu, ranam coaxatu, Caluinistam verbis, agnoscas. Ne dubita, dabit plura indicia. Quid enim de Pontifice Maximo? liberalissimus est conuiciator, non vno symbolo contentus, primùm pag.2.fol.3. ore blasphemo euomit non in vnum, sed in multos, vt pestilens ructus latiùs diffundatur sequentia:

Tu septifrontis cornua belluæ
Et quicquid audent hinc socer, hinc gener,
Huiusq; debellare sæcli
Monstra piis inimica natus.

Alloquitur eum, qui tum adhuc Caluinianus, & capiti Ecclesiæ conuicium Caluinianum de Apocalyptica bellua ingerit, & Catholicos Principes *huius sæculi monstra* vocat *inimica piis*. qui *pij* isti? nónne hæretici quotannis in Bulla Cænæ Domini excommunicari soliti? sed pergit fol.6.pag.1. linguam sacrilegam in Cælum armare, dum canit.

frustra pandet aperta
Cæli templa vicarius
Vanis pollicitis callidus artifex
Vulgi stulta leuis pascere pectora.

Per sarcasmum vocat, *Cæli vicarium*, qui verè talis, Dei gerens locum in terris, Petri successor. cętera de Indulgentiis hæreticum cor poëtæ huius manifestant. Nondum finis blasphemiarum. fol.28.pag 1.

——— licet inuida contra
Bellua vaticana fremat.

Bellua nunc, qui paulò ante cæli vicarius. facilè tamen antilogiam expedio, illud ironicè abs te, hoc seriò dictum, ô merito vtroque linguam eradicandam! Non contentus in solum Pontificem Max. incurrisse, fædè maledicit, Purpurato concilio, & toti Senatui Vrbis æternæ nam subdit.

Romanumq; apicem pulsis tibi Roma cinædis
Restituat, ciueisq; tuos, priscumq; Senatum.

Quid tu scies nescio, Deus scit. Nullus vir probus talia viris talibus obiiciat, scio. Optas etiam idololatriam, & Paganismum Romam reduci, parcior

Symmachus, qui retinere conabatur: modestior Gentilis, qui conuitiis abstinebat. Quid his tam maledicis, tam virulentis queat adiici? vnum est, vt orbē ferè totum, qui Catholicus, loligine suo perfundat fol. 29. vnico disticho, inuoluit:

Ad prædam acciit (nam sat Lotharingia non est
Vna) Quirinalis prædo, Sabaudus, Iber.

Multum remisisti de iniuria, qui est *septifronti vaticana bellua* saltem hominem, licet improbum, nempe *prædonem* fecisti *Quirinalem*. Et cùm hæc scripseris, cùm hæc in lucem Turonis emiseris, audes oculos in cælum tollere? putas te latere posse, vel tam scelerosos versiculos ætatem laturos speras? Qui parcas paruulæ Societati, qui talibus Principibus, qui vrbi æternæ: qui patriæ tuæ: qui fidei Catholicæ ritibus: qui Dei vicario non pepercisti? ringere, freme, frende, spuma. *Si Deus pro nobis, quis contra nos?* Non ego tuam illam elumbem elegiam flagellabo, non tanti est. non quisquam tibi respondebit. conuiciandi palmam retineto. Considerabunt Antistites Catholici (cæteros non moramur, quibus laus est displicere) quid aut quantum tā virulentæ, tam impudenti calumniandi licentiæ sit credendum, quo camo & fræno tales maxillæ coërcendæ: quibus petulantia tam noxia sit Ecclesiasticæ disciplinæ flagellis vindicanda. Quibus mentes rectè stant, nondúmque odio, inuidia, hæresi deuiarunt, credent potius Læuino Torrentio Episcopo Antuerpiensi *in odis*, credent Petro Angelio Bargæo *Syriados lib. 6.* poëtis clarissimis, credent Frederico Iametio, credent Iusto Lipsio (cui hac in re quoque te foret æquum credere) credent aliis viris eruditione, pietate, & sapientia ornatissimis: quorum exstant elogia tuis conuiciis contraria: quæ possem hic tuis opposita repræsentare: sed nec tu tanti, nec me sinit verecundia, nec defensoribus istis veritas eget. Quod ille dicebat in tragædia.

Virtus Vlyssis nota Danais est, satis,
Nimisq; Phrygibus.

Id tibi dictum puta. Danaos esse bonos & Catholicos, Phrygas Caluinianos & Atheos. Virtutem Dei quæ se hominum nostrorum labore, studio, industria, per quatuor orbis plagas exeruit; (Deo sit laus & gloria) tibi tuique similibus inuidiosam potiùs, quam ignotam aut imitatu facilem esse. Sed non vacat pluribus diem verbis conterere: vt anchoras legam, monet me institutum, ad quod redeo.

De recitatione AVE MARIA, & SALVE REGINA multa poteris (si lubet) exempla reperire apud Cantipratensem *lib. 2. Boni vniuersalis fere toto cap. 29.*

Non dissimile illi Fingano, apparuit in eiusdem Iaponiæ insula Scichina, *quod ibid. fol. 195. narratur*, de virtute Litaniarum; Mos est operariorum illius ditionis tempore pluuio, vasis aquam excipere, qua sudo cælo irrigare possint hortos & agros. Quoniam verò aliquando contigit (*haut dubiè maleficio dæmonis*) vasa, licet plena, nullam reddere, etiam post impedimenta omnia remota, aquam; vocarunt veneficum, qui suis ritibus diabolicis, & inuocationibus superstitiosis effecit, vt defluxerit, idque in multos annos perdurauit. (*En maleficium maleficio pulsum*) Hoc verò anno cùm rustici in Beatissimæ virginis confraternitatem adscripti essent, & anteactæ vitæ lapsus erroréſque cum dolore animi patefecissent; ac stato tempore ad excipiendam aquam necessariam reuersi, animaduerterent more suo non defluere: (*en tertiam fraudem dæmonis iterum aquam sistentis, vt iterum veneficus adiretur*) non iam ampliùs ad magos, sed ad Ecclesiam confugere, certioréṁque ea de re fecerunt senem quendam optimum Christianum, qui in Ecclesia Futaiana solus diù omnium

fidelium personam sustinuerat: cúmque etiam atque etiam rogarunt, vt ipse preces aliquas supra vas aquæ recitaret: se iam Magicis superstitionibus nunciũ remisisse. Senex purgauit se quantum potuit, & re considerata secum in hunc modum est ratiocinatus. Si aqua Deo annuente fluxerit, Christiani fortiores, robustioresque in fide reddentur. si. a. ob mea peccata non fluxerit, multi in fide refrigescent, & pluris facient fraudes, & veneficia Satanæ, quàm ritus & preces sacras. Tandem tamen existimauit eorum voto satis faciendum, multisque eo loco Christianis comitantibus ad locum contendit, & primùm flexis genibus *Litanias de Sanctis*, deinde *Symbolum Apostolicum* recitauit, ac mox nulla difficultate aqua per canalem effluxit.] Igitur his addenda Catholica *Litaniarum* recitatio. Volunt nonnulli etiam à Claudiano Mamerto hoc remedium institutum cùm Viennenses in Gallia horribiliter à dæmonibus diuexarentur. Vnde Mantuanus in 4. Fastorum.

Vrbs sedet ad Rhodanum, Galli dixere Viennam,
Quæ tulit aduersos casus, pastore Mamerto,
Et longum vexata fuit. nam fulmine crebro
Arsit, & horrificis terrarum motibus arua
Scissa dehiscebant, rimis penetrantibus vsque
Ad stygios amnes, vbi sunt Iouis antra profundi.
Adde lupos, qui Tartareis agitantibus vmbris
In furias acti, ne dum iumenta per agros,
Audebant laniare homines & in vrbibus ipsis.
Casibus his percussi omnes, diuina coacti
Quærere subsidia: & Diuos excire precando.
Hinc traxit Litanea ortum: transiuit in omnes
Relligio similis paruo post tempore gentes.

Exstant Litaniarum varia genera: in libro, quem P. Thomas Salius collegit: sed plures longè in eo, qui Monachij excusus curante *Serenissimo VVilhelmo Bauariæ Duce*: qui hoc æuo Caroli V. Imp. exemplum imitatus, curis Principalibus filio relictis, totum se pietatis studio addixit, rebus aliis sapientissimè gestis, hunc feliciter omnibus laudatissimum addens colophonem, gnarus, quid illud vnum porrò necessarium, & quæ pars melior esset eligenda. Cæterum Litania olim tum contra cætera mala omnia, tum nominatim contra ludificationes & vexationes dæmonum, semper vtilissima fuit,[1] vt plurimis testimoniis & argumentis egregiè probauit ex nostris Nicol. Sarrarius, erudita sua Disputatione de Litaniis, Herbipoli edita: cuius etiam sunt illæ aliæ piæ & eruditæ Litaniæ de Sacrosancta Trinitate, non semel iam excusæ. De hoc remedio trium satisfactoriorum operum non pauca, nec leuiter Tyræus, *p. 3. de locis infestis c. 66.*

SEXTVM est inuocatio deuota nominis *Saluatoris IESV*, vel *Christi*, vel B. *Deiparæ virginis*, vel petita opitulatio ab *angelo custode*. De *Saluatoris nomine* docent vetustissimi quique Ecclesiastici scriptores, tam constanter, tam frequenter, vt putidum sit verba eorum hic coaceruare [2]. Tot etiam exempla repeeriuntur eius efficacitatis, vt fastidium nihil lectoris cauendum potiùs, quàm quærendi labor sit subeundus. Indicabo loca, vnde qui volet petat. *recens vnum refert Ananias lib. 4. de Natura dæmon. fol. 152. vetustiora duo de B. Auxentio in eius vita Metaphrast. aliud auctor vitæ S. Euphrasiæ virg. mense Martio: aliud de S. Theodoro archimandrita Grego. presbyter. 22. April. apud Surium, & apud eundem alia quinque vel sex: tom. 4. pag. 154. & 513. tomo. 5. pag. 827. & 892. tom. 6. p. 671. tom. 7. pa. 567. vide præterea Gretzerum lib. 3. de Sancta cruce cap. 27.* & egregium exemplum illud, AA

quod

1 vide Io. Diacon. li. 4. vitæ D. Greg. c. 93. & Sigisbert. an 858. Iacobũ, Rabum li. contra Marbac. c. 26. Eisingrinium li. de exorcismo Oetingensi. Thyræum de dæmonia. p. 3. num. 654.

2 D. Iustin. aduers. Tripho. Origin. lib. 1. contra Cels. Tertull. de corona milit. ad Scapulam & in apolog. Cyprian. aduers. Demetria D. Athanas. de incarnat. verbi, Climacus grad. 20. Iesu nomine cæde inimicos, neque enim in cælo aut in terra potentiora sunt arma.

quod superiùs litt. R. retuli de Mussipontano iuuene. De *B. Virgine* docet exemplum illud notum Theophili, de quo præter alios egit Honorius Augustodunensis, in *Sigillo Mariæ*: & nobilis cuiusdam Eburonici, de quo ex Cæsario egimus *lib. 2.* & addi potest exemplum nobilis puellæ quod *ex Mori lib. 1. Dialo. c. 16.* narrat Bredenbachius *lib. 2. c. 27* item quod narraui sup. *tom. 2. pag. 55. A.* De *Angeli custodis* ope testis est Origines *lib. 6. contra Celsum vbi eius XIIX. calumniam exagitat*: & de eadem satis clare Paullinus *in vita* S. Ambrosij: & de eadem ope satis clara, etsi non petita, copia miram narrationem, Salisberiensis *lib. 2. polycra. c. 11.* his verbis; *Dum puer vt psalmos addiscerem Sacerdoti traditus essem, qui fortè specularìam magicam exercebat: contigit vt me, & paulò grandiusculum puerũ, præmissis quibusdã maleficiis, pro pedibus suis sedentes ad speculariæ sacrilegiũ applicaret, vt in vnguibus sacro nescio oleo an chrysmate delibutis, vel in exterso & leuigato corpore peluis, quod quærebat, nostro manifestaretur indicio. Cũ itaque prædictis nominibus, quæ ipso horrore, licet puerulus essem, dæmonum videbantur, & præmissis adiurationibus, quas Deo auctore nescio, socius meus se nescio quas imagines, tenues tamen & nebulosas, videre indicasset: ego quidẽ ad illud ita cæcus exstiti, vt nihil mihi appareret nisi vnguis & peluis, & cætera quæ antea nouerã. Exinde ergò ad huiusmodi inutilis iudicatus sum, &, quasi qui sacrilegia hæc impedirem, ne ad talia accederem condemnatus. Et quoties rem hãc exercere decreuerant, ego quasi totius diuinationis impedimẽtum arcebar. sic mihi in ea ætate propiciatus est Dominus.*] *vtiq; arbitror per Angelum custodem*: *sed addit.*] *Cùm verò paululum processissem, & flagitium hoc magis & magis exhorrui, & eò fortiùs confirmatus est horror meus, quòd cùm multos tunc nouerim, omnes antequàm deficerent, aut defectu naturæ, aut manu hostili, beneficio luminis orbatos vidi: vt cætera incommoda taceam, quibus in conspectu meo à Domino aut prostrati, aut perturbati sunt, exceptis duobus, Sacerdote videlicet, quem præmisi, & Diacono quodam, qui speculariorum videntes plagam, effugerunt, alter ad sinum canonicæ, alter ad portum cellulæ Cluniacensis sacris vestibus insigniti. Eosdem tamen præ cæteris in congregationibus suis aduersa plurima postmodum perpessos esse misertus sum.*] De implorata verò & impetrata eiusdem custodis Angeli ope testis est S. Golauduch, cuius mentio apud eius coætaneum Euagrium [1]: sed quod adscribam, apud eum non habetur, sed ex Stephano Hierapolitano retulit Necephorus *Histor. lib. 18. cap. 25.* eam grauissimè variis Persicorum Magorum verberibus, cruciatibusque affectam: semper absque vllo medicinæ præsidio, angeli ductoris opera sanatam fuisse. Quæ ad vtrumque Angeli nempe & Dei genitricis simul auxilium apprimè pertineat, dabo narrationem aliam, certa totius Lusitaniæ traditione notissimam, & à rerum D. Dominici Ordinis Historiographo Ferdinando del Castillo memoriæ proditam, *1. Histor. Gener. ordin. prædicator. lib. 2. cap. 72. vt ex eo refert Alph. Villegas Flor. Sanct. p. 3. vita. 173.* Boncela municipium Conimbricense est; ibi nobilibus perentibus natus, quidem Aegidius. hic, vix dum adolescens, industria & fauore tres Canonicatus & Prioratum vnum adeptus, omni vitio diffluebat, non indoctus humaniorum litterarum, & philosophiæ, & medicinæ: cui, quam sibi oportuniorem ad nequitiam rebatur, totum se dare, & Lutetiam eius addiscendæ causa cùm cogitaret, iter aggressus dæmonem obuium humana in specie habuit. Malus iste viæ comes, à noto sibi sed ignotus, paulatim varia quærere. vt audiuit profectionis consilium: quin tu (inquit) me potiùs audis. scientiam indicabo, quæ & adeptu facilis, & vsu præcipua ad dignitates voluptatésque: ipsius etiam, quam sitis, medicinæ summa perfectio est. Necromantiam dico. dixit & persuasit. abducit Ægidium, & adducit in vastum specum, propè Toletanam ciuitatem. ibi occurrere læti, & excepere venientem viri, dæmonésque

1 Lib. 6. c. 19.

quæ humana effigie.itur in ſpecum.exigitur non ſecreti tantùm, ſed & ligiæ fidei ſiue homagij perpetui Sacramentum. volens adigitur, & ſcedula proprio conſignata cruore, promiſſum confirmat. Septennio illic tetris artibus, & caliginoſa ſcientia imbuitur. poſt Lutetiam profectus, miros breui inter Hippocratis ſectatores progreſſus facit, & Doctoratus lauream adeptus: gliſcebant enormia magis magíſque peccata, ruebat de ſcelere in ſcelus: ambiguum erat, fama eruditionis, an nequitiæ infamia maior. Sed, ô Dei bonitatem! vi, quem lenitate nequiuerat, ſtatuit trahere. Ecce tibi equitem hoplomachum, lanceam vibrantem, & intentantem miſero, irato vultu, minaci voce clamentem: *Vitam hanc moréſque deſere, ad frugem reuertere.* Subitus Ægidiũ terror occupauit, ſed veloci motu cum terrore inſtitutum priſtinum diſplicere deſiit, ad volutabrum luti reuerſo, poſt triduum idem ille eques iam terribilior non ſolum minatur, eadem verba repetens de mutando vitæ inſtituto: ſed lanceam pectori infigit, & vulnus, etſi non graue, imponit. Fractus animo noſter; *Dedo*, inquam, *me, faciam Domine quicquid iuſſeris.* Saulum diceres in terram deiectum. Statuit ſeriò, ſe totum Deo dicare, & quò intùs impelli ſe ſentiebat (vrgente, ſic opinor, angelo cuſtode, qui apparuerat) religioſæ alicuius inſtituto familiæ ſe addicere. Hoc animo Luſitaniam repetens, dum per Pallentiam iter habet, vbi tum Monachi Dominicani monaſterium moliebantur: ſubit cupido cernendi operis. vidit viros ſanctitate & eruditione claros, quoſdam etiam viribus & ætate defectos, delicatè olim nutritos, calcem ſubigere, ligna dolare, lapides parare, & onera humeris portare: ſumma lætitia & alacritate. Optat ſe illis iungere, petit inſtanter admitti, impetrat. Tirocinio defungitur, magna ſpe Sanctitatis futuræ excitata poſt aliquot annos miſſus Santarenum in Luſitaniam, ibi creſcebat oratione, & victoria ſui. Vnus angebat ſcrupulus, quòd penes dæmonem hæreret ſcedula illa obſcæna, & inteſtabilis. igitur ardentius Reginæ cælorum ſe commendabat, mali huius remedium aliquod poſtulabat, non ſine lacrymarum imbre, & continuo ſuſpiriorum concentu. Quid neget miſericordiæ Mater ſic poſtulanti? Die quadam, cùm in ſacello templi prolixiùs oraret, apparuit illi dæmon formidabili aſpectu, deteriore vlulatu, conuicium facit, & præſtitam fidem, acceptáque beneficia petulanter exprobrat. tandem poſt multa minaciter, & proteruè, & impotenter obiecta. *faxo* (inquit) *huius te monachiſmi, & violentiæ quæ me tibi ſyngraphum hunc cogit reſtituere, nunquam ſatis pœniteat.* ſimul abiicit eũ ad pedes Ægidij, & videri deſiit. Ægidius chartulam accipit, & lacerat minutim. Nec vanæ dæmonis minæ fuere. admirandis illum modis plùs ſeptennio poſtea vexauit. mitto vexationes alias. aſſumebat monachi cuiuſdam, qui in eodem degebat monaſterio ſimilitudinem, & nihil non, quod excogitari inter domeſticos poſſet; moleſtiæ, Ægidio inferebat. patiebatur hic, ſed tandem dolens malitiam illam ſerpere; & fratrem, vt putabat; illum, Deum ſic ſemper offendere: rem defert priori, & petit aliò mitti, cauſámque aperit. accerſito fratre, deprehenſus calumniator: & inſolens ab aliis, ſolitus ab Ægidio vinci, deſiit victori negotium faceſſere. Viuus tandem clarus multis non virtutibus tantùm, raptibúſque: ſed & miraculis variis, anno. 1265. mundo denaſcitur, vt cælo naſceretur. ſepultus Santareni, vt ſanctus colitur. Habetis & Deiparæ virginis vno in exemplo efficaciſſimum contra dæmones præſidium, & (quæ dixi aliis locis) præterea de ſcholis Magicis Hiſpaniæ [1], de homagio præſtando [2] & chirographo cruento [3], de repræſentandis innoxiis [4], de apparitione dæmonum & etiam angelorum [5]. Ioannes

1 li.2.q.1.ſupr.
2 lib.2.q.4.
3 lib. 2. q. 12. nu.5.
4 lib.2.q.27. ſect.2.
5 lib.2. q. 26. ſect.3.

nes Molinetus [1] narrat Energumenarum illarum Quercetensium, de quibus egi non semel, possessores dæmones inter cætera quæstos: sibi à *Misericordia matre* manubias animarum plurimas quotidie eripi, necnon ab illo gigante pueri baiulo, & ab alia rotæ, & alia turris gestatrice. sic enim illos sacratis *Mariæ Christophori, Catharinæ,* & *Barbaræ* nominibus abstinentes, ad Ecclesiasticam picturam allusisse.

1 Chron. Belgiæ anno 1490.

Quid verò prohibet me, PATRONÆ virginis DEIPARÆ memoriam & venerationem, alia quoque certissima narratione recolere, vt quam efficax semper eius inuocatio contra tartaream tyrannidem fuerit Lectores intelligant? Horatius Tursellinus Historiæ Lauretanæ scriptor, pari elegantia & fide, rem gestam proponit [2]: *alium porro iuuenem Lauretanæ virginis tutela seruauit, quem in præcipitem locum libido insana prouexerat. Hic, vt erat proiectæ cupiditatis audaciæq́, in vetitas se effuderat voluptates. Expugnato multarum matrumfamilias pudore, immodico cuiusdam mulieris amore flagrabat: qua cum nec prece, nec precio, nec vi, dolóue potiri liceret: vltima experiri statuit. Igitur conciliatum magicis cantionibus dæmonem rogitat, vt se voti compotem faciat, ad omnia se descendere paratum ostendens, si eo, quod expeteret, frueretur. Diaboli ergo iussu à Christo deficit: seque totum illi dedit, traditq́. Super hæc omnia iurat conceptis ab illo verbis, & chirographo suam obstringit fidem: vsque eo impuras mentes voluptatis amor excæcat. Cæterùm, vt potius est, quod cupierat: fecit, vt fit, fastidium copia: & cælesti luce oborta, magnitudinem sceleris sui sera æstimatione perpendit. Ergo posteaquam animum curis anxium pœnitentia subiit, ad veniæ spem erectus, cælestem opem spectare, Deum Deique parentem implorare cœpit. Inter hæc occurrit animo virgo Lauretana, eiúsque ædis Sacerdotes amplissima facinorum expiandorum authoritate præditi. Protinus Deo authore ac duce Lauretum petit, haud dubius quin inibi esset tantis malis remedium inuenturus. Nec sua illum frustrata spes. Lauretum vt venit, Sacerdotem idoneum nactus, re omni exposita, consulit, ecqua sibi spes sit reliqua salutis. Ille primò sceleris atrocitate exterritus paulisper hæsit: deinde immanitate facinoris demonstrata: ita spem illi salutis ostendit, si precibus, ieiuniis, voluntariáque corporis vexatione Deum placare penitùs insistat. Cùm ille nihil omnino pœnarum recusaret: promisit Sacerdos si imperata fecisset, se faciles aures ei daturum, & tantum piaculum Deo propitio vtique expiaturum. In digressu hominem monet, vt per triduum inedia, cilicio, flagris corpus afflictet, B. Virginis opem implorans: per eam à Deo veniam exposcat: se eodem triduo rem diuinam pro ipsius incolumitate facturum. Et vtrinq; exstitit fides. Ita triduo extracto, sacerdos optimum ratus est ante absolutionem, chyrographum à dæmone extorqueri, ne quid omninò iuris in illum haberet. Proinde hominem ab se dimittit monitum, vt augustissimum sacellum ingressus precibus lacrymisq; Deiparam vsque eò fatigaret, dum chyrographum à diabolo extortum reciperet. Morem gerit ille, suæ salutis, securitatisq́; auidus, haud dubia spe, id se deprecatione Deiparæ virginis impetrare posse. Ergo prostrato ante Virginem corpore, lacrymans obnixè eam precatur, vt recepto illo nefario chyrographo, saluti incolumitatiq́; suæ consultum velit: ingenti miraculo compos voti efficitur. Versiculos illos ex animo iterabat:* MONSTRA TE ESSE MATREM. SVMAT PER TE PRECES, QVI PRO NOBIS NATVS, TVLIT ESSE TVVS. *Talia precatus subitò chyrographum in manus suas delapsum conspicit. Itaque vix sibimet ex inopinato gaudio credens, integrato fletu grates Virgini enixius agit. Inde sacello egressus, lætitia exultans ad Sacerdotem accurrit: receptum Deiparæ beneficio scriptum ostendit. Id erat tot tantisq́; in Christum, atque in ipsum qui scripserat, diris & exsecrationibus refertum. vt facilè appareret, à sempiterno humani generis hoste dictatum. Verumtamen tantum vinculum omni diabolica fraude potentior vis diuina dissoluit: ita deuotum illud inferis caput, Deiparæ benignitate asseritur in libertatem*

2 libr. 4. c. 15.

tatem

tatem filiorum Dei: ne quisquam omnino, quamuis facinorosus ac perditus, si modò ipse perire nolit, de sua salute desperet, neu cuiquam in dubium veniat Dei clementia, quæ vltrò MATREM *suam reis* PATRONAM *dederit ad salutem.*] Hoc exemplum gratius futurum spero, eo quod simul praxim quandam iuxta tutam & facilem Confessariis pœnitentibúsque proponat, cuius normam ductúmque in similibus admodum perplexis consultationibus imitari possint: quod libri huius sexti institutum vel maximè flagitabat, à me non præteriri. Alia duo valdè illustria refert Cæsar. miraculor. lib. 6. c. 26. & 27. ex quibus quam efficax contra dæmonum præstigias remedium sit, nominis MARIÆ deuota cum fide pronunciatio clarissimè videtur. Alia suggerit Historia miraculorum B. Virginis Montisserrati, in qua multi traduntur dæmonum tyrannide, quibus se deuouerant, consecratæ B. Virgini, & eius imagine insignitæ candelæ partim solo adspectu, *vt narratum Mirac.* 150. *fol.* 138. partim contactu, *vt miraculo.* 172. *& fol.* 147. *& miracul.* 237. *fol.* 215. partim sola inuocatione S. nominis & petitione auxilij, vt *miraculo.* 45. *fol.* 60. partim promissa ad hanc ædem sacram peregrinatione, vt mirac. 289. *fol.* 256. liberati. sed claudat hunc §. sanctus vir, & bonus poëta Prudentius de sacratissimæ Dei genitricis contra dæmonas potestate agens: Cathemer. hymn. 3.

Auctor & ipse doli coluber
Plectitur improbus, vt mulier
Colla trilinguia calce terat:
Sic Coluber muliebre solum
Suspicit, atque virum mulier.
Ecce venit noua progenies,
Aethere proditus alter homo,
Non luteus, velut ille prior:
Sed Deus ipse gerens hominem,
Corporeisq; carens vitiis.
Fit caro viuida sermo Patris:
Numine quem rutilante grauis
Non thalamo, neque iure tori,
Nec genialibus illecebris,
Intemerata puella parit.
Hoc odium vetus illud erat,
Hoc erat aspidis atque hominis
Digladiabile dissidium,
Quod modò cernua femineis
Vipera proteritur pedibus.
Edere námque Deum merita
Omnia virgo venena domat:
Tractibus anguis inexplicitis
Virus inerme piger reuomit
Gramine concolor in viridi.
Quæ feritas modò non trepidat
Territa de grege candidulo?
Impauidas lupus inter oues
Tristis obambulat, & rabidum
Sanguinis immemor os cohibet.
Agnus enim vice mirifica
Ecce leonibus imperitat,
Exagitánsque truces aquilas
Per vaga nubila, pérque notos
Sidere lapsa columba fugat.
Tu mihi Christi columba potis,
Sanguine pasta cui cedit auis:
Tu niueus per ouile tuum
Agnus hiare lupum prohibes,
Sub iuga tigridis ora premens.

SEPTIMVM, est *signaculum Sanctæ crucis:* de cuius præconiis liber esset solidus contexendus ex Sanctorum Patrum scriptis, & rerum gestarum exemplis. *Vide D. Cyprianum sermo. de passione Christi, Originem lib. 3. in Iob, Lactant. libr. 4. cap. 24. D. Antonium, apud Athanasium, ipsum D. Athanasium de Incarnat. verbi:* (*vt ait*: signum crucis tollit omnem Magiam.) *D. Gregor. Nazianz. orat. 1. in Iulian. & ad Nemesium, D. Chrysost. hom. 8. in epist. ad Coloss. & homil. 50. in Matthæ. D. Cyrill. Catechc. 4. de ascens. Nissenum in vita Taumaturgi. Hieronymum in vita S. Hilarionis. Augustinum lib. 2. de symbolo ad Catechumen. & serm. 81. de temp. Theodoretum in vita Macedonij, & lib. 3. hist. c. 3. & lib. 5. cap. 21. D. Gregor. lib. 2. Dialog. cap. 10. Ioann. Diaconum lib. 2. vita D. Gregor. c. vlt. Thomam Cantiprat. lib. 2. c. 57 à part. 34.* apud quos exstant memoria dignissimæ de hac re historiæ; nec minus illustres aliæ, vna

de incendio sæuissimo quod Rhemis Diabolus excitarat, & S. Remigius signo crucis exstinxit, habet Hincmarus *in eius vita* aliud de B. Vedasto qui crucis signo maleficium aliud aboleuit, teste Albino Flacco historico vitæ eius: eodem dæmonibus præualuit signo D. Auxentius, teste Metaphraste: vt & S. Albinus teste Fortunato, & S. Suibertus teste Marcellino: & B. Caluppanus, teste D. Gregorio Turonensi, qui memoria dignam rem narrat [1], vt & de S. Niceta Theocteristus eius discipulus apud Metaphrastem in Aprili: & de B. Vincentio Ferrerio Rauzanus [2]; & de Euthychio Patriarcha Eustathius eius discipulus: qui & signum crucis vocat *telum dæmonibus formidabile*: hoc signo Macarius Patriarcha Antiochenus in Bauaria morbos pepulit, Mechliniæ incendium exstinxit, Tornaci seditionem compescuit, vt tradidit Anonymus, *in eius vita*, qui ante quingentos annos scripsit. benedictione huius signi Theodorus archymandrita veneficium Theodori Magi vitauit, sæpè dæmones expulit, solitas frugum calamitates auertit, & dæmones certis locis includebat & signo crucis locum obsignabat, ne cui nocere possent, teste Georgio eius discipulo. Eodem gladio vtebatur B. Godefrid. teste Nicolao eius æquali, *cap.* 13. *eius vitæ*: & S. Portianus, teste Greg. Turonico *de vita Patrum cap.* 5. & S. Maximus Rhegiensis, teste Dinamio Patricio (*apud Sur. in Nouembri*,) qui & miras dæmonum præstigias, & vnico hoc telo partam narrat victoriam. Docebat hoc S. Eligius Nouiomensis suos his verbis: *Christiano nec auguria, nec alia quelibet figmenta possunt officere: quia vbi signum crucis cum timore & fide Dei præcesserit, nihil ibi inimicus nocere poterit* [3].] Fatentur hoc dæmones expulsi à S. Patapio apud Metaphrast. *mense Nouemb.* clamantes: *verè terribilis es, ô Nazarene, verè terribilis es, & vbique in omnes obtines imperium. Quò ergo proficiscar? si in desertum, si in ciuitatem, si vbicumq; duxerit aliquis, tu illic præuenis: sola crucis figura, solo tuo nomine nos expellens.*] Merito itaque S. Daniel Stylites, ad effugandos dæmones, vbique *crucem, vt arma inexpugnabilia* (ait Metaphrastes) *inferebat*. Hoc in signo tam feliciter vincebat S. Maurilius, vt narrat Fortunatus [4]; necnon S. Aichardus, vt refert Fulbertus scriptor eius vitæ: item S. Nicerius Treuirensis, vt prodidit Turonensis Gregorius [5]; item ex consilio B. Nonni pœnitens illa famosa Pelagia, teste Iacobo Diacono Heliopoleos: item S. Iacobus Alemannus, teste Antonio Flaminio *vita illius cap.* 11. item S. Gallus Abbas & confessor, teste VValafrido Strabo *lib.* 1. *vita S. Galli cap.* 7. & innumeri alij. eadem enim Sanctorum omnium semper de hoc signo ac trophæo salutis nostræ sententia fuit, eadem sæculorum omnium experientia. Nolo plura addere, velim dumtaxat legi. quod de Diacono à S. VVulfranno misso vt præstigiosum palatium Ratbodo ostensum viseret, narrat Ionas Senonensis, qui eo tempore vixit, & id se accepisse ex oculati testis Ouæ Presbyteri Frisij ore scribit, in *vita S. Vulfranni, apud Surium mense Martio*. Quod cur in dubium vocet, Corn. Kempensis *libr.* 3. *Histor. Fris. cap.* 11. non satis intelligo. Multa enim passim talia à grauiss. script. prodita. Legite quod de Cabade Persarum Rege narrat Glycas *p.* 4. *Annal. fol.* 370. & his addite quæ Thomas Bossius collegit, *lib.* 2. *de signis Ecclesi. c.* 8. *& seq. & libr.* 15. *cap.* 1. & Sprengerus *cap.* 1 *q.* 4. *p.* 2. *mallei.* denique Societatis nostræ Iacob. Grætzerus *lib.* 3 *de S. cruce cap.* 18. *&* 19. *cum aliquot sequentibus*, & Petr. Thyræus *p.* 3. *de dæmoniac. c.* 44. *& lib. de locis infestis p.* 3. *cap.* 68. Sed vnum nolo præterfluere, notatum à Franc. Bencio litteris Mediolonens. *Anno* 1591. *Sacerdos quidam Arona agens pollicitus erat Deo, aditurum nostram societatem idq; veni è nostris aperuit. Indignè hoc tulit dæmon seque ad solita arma conuertit. Impuris cogitationibus hominum aggreditur, ita infestis vt adimerent somnum: surgit è lectulo miles Christi, & lectitandis* piorum

[1] in vita Celuppini apud Surium. tom. 1.
[2] lib. 1. eius vitæ c. 10. & lib. 2. c. 7.
[3] refert S. Audomenus eius æqualis lib. 2. vitæ Eligij c. 16.
[4] vitæ S. Maurilii c. 3. & 6. & 21.
[5] vitæ patrum c. 17.

piorum historiis noctes ducit insomnes. neq; hoc tulit aduersarius, suspensam lucernam ad parietem sic deiicit, vt effuso oleo totum volumen fœdè prolueret. neque hoc satis: inter cænandum inuadit immundo afflatu: hic à mensa statim in cubiculum, humiles ad Deum preces effundens humi proiectus, & pro cibo corpori flagra ingerere: cùm sic quoque cæco igne carperetur, nudatis pedibus terram institit binas horas vel ternas, dum importunus calor deferuesceret: dein coniicit se in cubile fessus: visus in eodem strato videre mulierem & attingere eius comam manuum extentu: desilit repentè attonitus, & ad lectulum conuersis luminibus nihil videt: donec bis, térve agnouit, timuit ludibria oculorum: idq; pluribus noctibus accidisse testatus est: tandem eo res processit, vt miser iturus cubitum, brachia sibi manúsque arctè colligaret, inditis vinculis, ne in somno attrectarent quicquam manus errantes. frustra: simul enim sopor & ligabat sensus, breue ad tempus, & brachia soluebat. Sed nimirum, quæ est Dei clementia, diaboli tentatio est infra hominum facultatem: fugauit illum qui pro castitate pugnabat, cùm fortiter obstitisset. Rediit tamen victus ad pugnā admirabili arte. Egressus aliquando sacerdos idem ex oppido, leuandi æstus, iuxta lacum inambulat persoluens horarias preces Mariæ virgini. Vix ducentos passus processerat, cùm assecutus est eum vir quidam, cum rutila barba & promissa, vesteque magni precij: insidebat equo pulcherrimo atri coloris, qualis nullus illis regionbus: famuli erant à pedibus duo: cùm accessisset propiùs perhumaniter salutauit, numquid ad Iubilate, inquit, peruenisti? recitabat fortè Sacerdos illum psalmum, & quod magis mirum, ita pressa voce, vt exaudiret tantum se ipse. tum verò equitem inter & sacerdotem sermo institutus. hoc ordine. Prior eques specie rimantis, quæ est animo tibi infixa cura? quæ sollicitudo mærentem exedit? at ille dissimulās, mihi benè est ac bellè: frustrà tibi huius rei quæstio fuit. Cui eques. Mi homo, mihi dare verba difficile est; cui datum olim à Deo, vt introspiciam, quid tacitis cogitationibus voluent homines, agiténtque. cùm stetisset Sacerdos admiratione defixus, & stupens loquentis habitum, corpúsque totum lustraret luminibus, sumpto animo. Quod, si tibi ea est virtus, effare, quæ me angit molestia? si quid fortasse tu plus scis de rebus meis, quàm ego ipse. Cui ille: Votum Societatis Iesuitarum: hic stimulus cor vellicat, hoc te quietum esse non sinit. Sed tu alias res agas necesse est: ad illam tibi aditus non patebit: me vide. Suspicatus alter, ne aliqua ratione inaudisset à nostris. Non certum satis votum illud fecerim, nec me: sed vt ita sit, si certum est Patribus me excludere: non abiiciam animū, nec me discruciabo: neque enim vna est tantùm piè ac sanctè Deo inseruiendi via. Rectè istud quidem, ait eques, mitte illā de pectore curam, est tibi ea indoles ingenij, is trūcus corporis, & hæc, super ea, voluntas, vt vel in ista qua nunc vteris ratione vitæ, possis innocentiam tueri. quod, si me audis, aliam terram vide, vbi Deo viuas & tibi, Arona relicta iam me sequere, nec temerè erit consultum rationibus tuis: optima apud me eris conditione. non lacto inanibus promissis. huc respice. hæc cùm diceret, crumenam prægrandem manu percutiebat crepantem argento. egit gratias sacerdos. non possum ad præsens vti liberalitate tua, vt fidem meam præstem Ecclesiæ Aronensi. & subito interfatus eques, quæ isthæc fides, sine publica vlla sponsione aut chirographo? Ante. LIII. aris libræ (neque enim plures accepisti) addictum habebunt. Assentiebatur hæc audiens non sine admiratione: sed coniectura ducebatur ad suspicandum, ad illius aures permanasse omnia ab aliquo Aronensi. Tum paulo fidentior, Tu verò quo iter intendis? vbi habes? Pallantiæ respondit (nomen est oppidi ad lacum Verbanum) & qui ad nos appellit linter meus. est, ad vicinalem vsum paratus, agebatur ab vno atq; altero remige, vtroq; pullato, aspicit sacerdos, & miratur non antea visum. Nunc, si accipis conditionem, Pallantiæ mecum eris quam diu voles, si stat religiosam vitā complecti, vt in vnam admittaris insignem & Sanctitate præstantē, curabo. Laudo egregiam humanitatem tuā, qua sponte vteris in hominē ignotū: sed habeo caussas remittendi. Hac sermonum vice cùm paulum subsistere cogeretur Sacerdos. Præi, Domine, inquit, post paulo sequar, nec aliter fecit ac dixit. Tum salutare crucis signum in fronte expri

te exprimens, atque in loco cordis, & pensilem corollam baccis consertam sacris, quis preces numerantur, manu prehendens praecedētem subsequitur.] desiere ad crucem subitò apparere, eques, famuli, cymba remigesque. Quis non miretur tot contortuplicatas colubri tortuosi fraudes, vnico Sanctæ crucis signo nebulæ instar dissipatas? Et si non sis (Lector) præoccupatus aut mente vana, nihil dubito, quin Vvieri impudentiam, virulento & tortuoso sermone conantis eleuare, quam ipsemet prodiderat narrationem, sis vehementer detestaturus. Illud quoque velim notes, & in memoriæ sinum recondas, quod B. Fortunatus disertè prodidit, aliquando Sanctos hisce diuinis remediis quædam alia adhibuisse, dicis tantum causa: vt miraculorum gratiam, hoc quasi naturalis remedii velamento (quæ illorum erat humilitas) obumbrarent, & humanam laudem effugerent, vt de B. Radegunde Regina idem prodidit, eam crucis signo folium pampini addere consueuisse [1].

CC OCTAVVM præbent *Sanctorum* qui in cælis beatitudine perfruuntur æterna *reliquiæ*, de quibus illud, vt in cælis sic in terris verum, *Nimis honorati sunt amici tui Deus, nimis confortatus est principatus eorum*, fremant vt lubet Vigilantiani nostri, in eorum illos Principe D. Hieronymus iam iugulauit, damnauit eos Nazianzenus, damnauit Chrysostomus, damnauit Ambrosius, damnant Ecclesiastici Annales, damnant gesta Sanctorum omnium, damnat, quæ errare non potest in fidei rebus, Ecclesia Catholica [2] de innumeris pauca memorabo. Quotannis ad D. Philippi Apostoli sepulcrum in Sicilia plurimos energumenos liberari: adeò vt anno 1541. plusquam ducentæ feminæ huiusmodi fuerint numeratæ, auctorem habeo Thomam Fasellum *lib. 10. de rebus Siculis cap. 2.* idem cernimus in Brabantiæ Gela, ad S. Dympnæ sepulcrum; in Flandriæ Rothnaco, ad reliquias S. Hermetis, scribit Turonensis puerum ægrotum, cùm hariolo traditus fuisset sanandus incantationibus, sortibus, ligaturis, pro vita morti mancipatum: alium eadem lue laborantem, sumptis de sepulcro S. Martini pulueribus sanitati restitutum. [*d. c. 45.*] idem narrat, Iustinum magicis præstigiis ac laruis mirè infestatum, supposuisse capiti frenum Constantini, in quo claui Dominici vnius virtus intexta, & tertia vexationis nocte quietem recepisse. [*de gloria Mart. lib. 1. cap. 6.*] Georgius Monachus scribit oleo sanctarum reliquiarum, addito ieiunio & oratione, multos dæmoniacos à B. Auxentio sanatos. Hanc virtutem sepulchro S. Hereberti Coloniensis Episcopi, tribuit etiam Rupertus Tuitiens. *cap. vlt. eius vitæ*, de sepulcro Lutgeri Monasteriensis Episcop. referunt Monachi Vverdenenses *lib. 3. vitæ eius cap. 6.* de lipsanis capillorum S. Vincentij Ferrerij Petrus Rauzanus, *libr. 4. vitæ illius cap. vlt.* de S. Guthlaci zona Felix Crolandiensis *in eius vita*, de S. Richarij corpore Albinus Flaccus, *in eius vita*. Apud Cappenburgum quidam multas malignorum dæmonum infestationes patiebatur, vt adiit sepulchrum B. Godefridi omnia dæmonum phantasmata euanuerunt [3] Meritò itaque S. Benno Misnensis Episc. toto vitæ suæ tempore religiosè reliquias sanctorum colens, eas tanquam cælestem quendam thesaurum venerabatur [4]. Meritò B. Ioan. Damascenus sanctorum reliquias vocauit *fontes salutiferos, ex quibus plurima ad nos beneficia manant suauissimumq; vnguentum profluit* [5].] Meritò tot olim & hodie ad eorum sepulchra institutæ fuerunt peregrinationes, & suspensæ tot corollæ, atq; anathemata. Cauendũ dumtaxat, ne quas in hoc cultu Sanctissimo superstitiosas cærimonias misceamus, vt monet Siluest, *verbo reliquiæ*. Sanctis enim odiosa superstitio, grata religio. Testata id fuit B. Glyceria martyr, ex cuius corporeis exuuiis vnguentum sua-

1 Fortunat. li. 1. vita S. Radegund.
2 D. Hierony. cōtra Vigilātium D. Naz. orat. de B Cypria. circa fin. D. Chryso. in orat. cōtra Gētiles de sancto Babyla, & homil. 26. in 2. ad Corin Ambros. serm 77. & 91. Rufin. li. 2. hist. c. 25. Socrat. lib. 3. c. 16 Euagr. l. 1. c. 16. Sozom libr. 7. cap 26. Nicepho. lib. 10. c. 8. Greg. Turonen. li. 2. de glor. mart c. 45. plures alios citat ex nostris Io. Gibbonus erudita Dispu tat. de Sanctis à nu 319. excusa Treuiris, & Bosius l. 15. de signis Ecclesiæ ca 7. 11. & 12. & Thyr. p. 3. de dæmonia. cap. 43. & adhuc accuratius p. 3. de locis infestis c. 67. Hi multos citant, quibus addo Theofri. Abba. ser. de veneratione Sanctorum & ser. de Sanctorū reliquijs
3 Surius tomo 7. eo Anonymo coætaneo S. Godefri.
4 Emserus c. 25 eius vitæ.
5 lib. 4 de ortod. fid. cap. 1.

uissimum, & saluberrimum morbis omnibus medicamentum fluere solebat: quadam verò die, cùm Episcopus Perinthi inscienter argenteum quoddam Vasculum emisset, quod Magicis ministeriis impensum fuerat, continuò desiit sacri fluor vnguenti. *Re noua perculsus Antistes ad preces confugit, diuinóque impulsus spiritu vas nouum amouit, & antiquum reposuit, ac protinùs vnguentum sicuti prius scaturire cœpit. Quocirca rem diligentius inquirens, comperit vas illud nefandis rebus seruiisse, quod simul atque ad Imperatoris aures peruenit, habita quæstione, tanti criminis reum, vti par erat, supplicio affici iussit.*] *Narratur à Nicephoro lib.* 18. *c.* 32.

NONVM, in Ecclesia quoque vetustissimum, & miræ efficacitatis est, *aqua benedictione sacra & sollemni ritu ad id instituta*, eáque duplex, vna baptismalis in vigilia Paschæ & Pentecostes consecrari solita, quæ iure Canonico cóprobatur [1]: altera lustralis, singulis Dominicis initio primi sacri consecrata, nominatim ad dæmonis impetum reprimendum, & alia pericula auerruncanda, iam in vsu ante Alexandri primi tempora, & semper à Catholicis omnibus, magno cum fructu, retenta honoratáq; [2]. Meminit *in vita D. Gregorij Magni* Ioannes Diaconus monasterij, per eius aspersionem, à dæmonibus liberati: hodiè miraculum istud apud Indos sæpè renouatur [3]. Plura referunt alij exempla, de Iosepho quodam Epiphanius, scribit, cùm adhuc ille Iudæus esset insanum quendam ab eo per aquam cruce signatam, sanitati restitutum: de fœmina, quæ magicis præstigiis in equam transformata putabatur Palladius testatur, cum B. Macarius aquam benedixisset, súperque caput eius precatus fudisset, fecisse, vt, quod erat, omnibus videntibus fœmina videretur [4]. Apud Theodoretum Marcellus Episcopus Iouis Apameni fanum cùm dirueret, atrum dæmonis spectrum flammæ vim ne materiam ligneam depasceretur, impedire cernens, aquam signaculo crucis muniuit (*h. benedixit*,) & ea iussit flammam aspergi, contactum non ferens improbus ille aufugit, & aqua quasi oleo excitatus ignis, momento temporis fanum consumpsit. B. Theodorus Archimandrita noxas omnes aqua benedicta solebat repellere, etiam morbos à dæmoniis illatos, vt *à Phentino illo apud Tantandiam, qui obuius dæmoni in forma canis solo illius hiatu in grauissimam ægritudinem inciderat: vt à Theodori cuiusdam tribuni domo, in qua homines & animãtia omnia à dæmonibus cruciabantur, & cùm domestici aut cœnarent, lapides super mensas iaciebantur. Ex quo magnus omnes terror inuadebat, & mulierum telæ rumpebantur, & tanta serpentium & murium multitudo domum occupabat, vt præ formidine in eam ingredi nemo auderet. Domum igitur Dei seruus ingressus, totam noctem psallendo & Deũ obsecrando traduxit: & aqua, cui benedixerat, totam domum aspergens, eam à spiritibus immundis liberauit.*] Hactenus Georgius presbyter sæpiùs iam citatus. Idem postea hoc quoq; recenset illustre miraculum; *Apocomensis vici incolæ bouem occiderunt, vt carnibus eius vescerentur. Contigit autem vt omnes, qui ex illis carnibus comederant, in morbum inciderent, & iacerent vt mortui, & quicquid carnis reliquum fuit, nigrum euasit ac fœditum. Qui igitur ex carne illa non gustarant, id, quod acciderat, viro sancto nunciauerũt. Qui respondit, exitium istud à phalange dæmonum, qui per lebetes pertrãsierant, prouenisse. Et cùm eo tempore non posset cum illis discedere, benedixit aquã, quam per vnũ è fratribus misit, vt periclitantes conspergeret, eisque bibendam propinaret. Quo facto, cuncti tanquam è somno surrexerunt, præter vnum, qui mortuus est. Ioannes enim procurator, cuius fratri ea calamitas contigerat, non exspectans viri sãcti benedictionẽ accurrit ad mulierem veneficam, & dum eius incantationes adhiberet fratri, ille animã egit.*] S. Huberti Episcop. Leodiensis, veri dæmonomastygis habitaculum multiplices cateruæ dæmonum inuaserant: id animaduertens vir Dei, puero dixit;

1 c. in Sabbato, & ca. nec quenquam de consecr. d. 4.
2 Alex I. ep. 1. Concil. Nannetens. c. 5. Rhegino l. 1. de discipl. Eccles. c. 210.
3 li. 2. epist. de reb. Iapon. ep. 1.
4 Epiphan. hæres. 30 Pallad. Lausiac. c. 19. Theodoret. li. 5. hist. c. 21.

Vade

Vade, aqua quæ Sacerdotali consecratione sale admixto benedicta, & ad effugandā inimici nequitiā orationis virtute impregnata est, liquórque olei itidem (en chrisma) Apostolica auctoritate benedictus, huc deferatur: quorum aspergine atque litura, mox ita est fugabuntur hinc inimici virulenta phantasmata, vt amplius sua non audeat inferre machinamenta.] Hactenus Anonymus D. Huberti discipulus vel familiaris scriptor vitæ illius, S. Eligius Nouiomensis Episcopus, quinquaginta amplius energumenos simul porrecta eis aqua benedicta liberauit, vt refert æqualis eius S. Audoënus [1] Sed & S. Laurentius Dunelmensis in Britannia, & S. Annon Archiepiscopus in Germania, & S. Maclouius in Galliis, aliique duo apud Petrū Cluniacensem, sæpè dæmones hoc rore fugauerunt [2]: nónne contumaciores dæmone Germani, Galli, Britanni, Caluinistæ; qui tam sacram vndam, vt hydrophobi atque lymphati auersantur? horum vnus è numero Vvierus scribere fuit ausus, in Græcorum Ecclesia hanc aquæ benedictionem, vt superstitiosam damnari: quæro in qua? non veteri: quomodo Theodorus, Theodoretus, Palladius approbarent? Agnoscit aquæ benedictionem D. Dionysius Areopagit. *c.2. de Eccles. hierarch.* & in Scholis ad eum agnoscit Pachymer. *fol* 128. An ergo in adhuc recentiore Schismatica? nihil miror hæretico tales placuisse duces. Sed accedant & certæ fidei quędam narrationes. *Rigæ anno 1583. Ruthenus quidam, cùm sæpius moneretur, vt cum Ecclesia Romana rediret in gratiam semper autem obsurdesceret sine pœnitentia decessit. Ex eo die varia se in eius domibus spectra domesticis offerebant, assidentibus auferebantur mensæ, nemine comparente: cubiculorum fores, non modo pessulis verùm etiam sera pensili obfirmatæ, totis cardinibus euertebantur, è summis ædibus lapides ingentes iaciebantur pice fœdati, quos se tractasse perhibet Sacerdos è nostris: quidam autem Polonus, quem pater idem se vidisse affirmat, adeò grauiter est vulneratus in vertice, vt dies aliquot iacuerit semiuiuus, in eadem domo cùm multum straminis esset, id totum in minutissimas partes comminutum est. Denique hæc & id genus alia cernebantur plena terroris, quæ non obscurè quantum sibi ius in ijs ædibus sumpsisset Satanas, indicabant, ingressus in eas is, quem dixi Sacerdos cum comite altero, aqua benedicta thuréque adhibitis expiauit: quo exorcismo omnis tumultus dæmonum conquieuit, id quod multis deinde gratiis ædium Domini testati sunt.*] *ita litteræ Collegij Rigensis illius anni.*

In Mexicana prouincia sedes etiam Pascuarę Societas nostra posuit, ibi circa annum 1587. (*vt litteris prouinciæ illius accepimus*) erat *Indæ fœminæ puer, quem cunctis noctibus cùm cubaret, eripi sibi à latere sentiebat, deinde reponi, quo raperetur ignara, ipse puer interea vitali spiritu in dies egesto lenta tabe properabat ad finem huic puero salutare fuit in ædem sacram deduci, & lustrali aqua, adhibitis comprecationibus sacris, adspergi.*

Sequenti anno octuagesimo octauo, *Viro cuidam Treuiris mulier rustica nescio quid ouorum offerebat, excipit pilo pedissequus, mox pileum ouis expositis imponit capiti & statim vsque adeò vexari capit dolore, vt penè desiperet. confugit nescius quid ageret in ædem sacram, incensum caput immergit in vas promptum aquæ lustralis, conualescit: magna comprehensa in quæstione dicit, oua sic fuisse venenata, vt gustantibus interitum, extuberationem tangentibus essent paritura.*] *Litteræ Treuirenses anni* 1588.

Mussiponti anno 1593. *Virgo ætate prouectior, tot incita furijs, vt obsessa diceretur recitatis à Sacerdote nostro Litanijs, infecta altera maleficiis, epota salutari aqua, alia vexata à maligno spiritu, appensa ad collum sacra cera calestis agni ad se rediere, mox & confessæ decessere è vita, cum essent precibus intentæ.*] *Sic Litteræ Prouinc. Franciæ illius anni.*

Franciscus Lopezius Gomara quoque testatur dæmonum ludibria &

[1] lib. 2. vitæ S. Eligij.

[2] vide Suriū in vitis horū Sanctorum & Cluniacens. li. 1. c. 7. & 14. & plura recentē de vi aquæ benedictæ Gretzerū li. 4. de Cruce c. 36.

apparitiones apud Indos tribus potissimùm remediis discuti & depelli solita efficacissimè, Venerabilis Sacramenti Eucharistiæ præsentia, Crucifixi imaginibus illatis, & aquæ benedictæ aspersione, idque non semel ipsos cacodæmones Indis confessos. *lege Hist. Mexicana cap. 235.*

DECIMVM exhibent remedium res aliæ Catholico ritu solitæ benedici ad hunc effectum, vt cereæ formæ orbiculares *Agnos Dei* vocamus, propter agnum vna in facie impressum, de quorum effectibus liber exstat Vincentij Bonardi, multa quoque Petrus Matthæus in 7. Decretal. cùm consecrantur à Pontifice Maximo, postulat ille à Deo, vt deuotè gestantibus Deus tribuat, quæ breuiter his versibus complexus fuit Frusius noster,

Postulat in primis sacrati aspectus vt agni,
Agnum ad cælestem concita corda leuet:
Vtque salutifera memores vitæque, necisque,
Criminis & vitij noxia vincla terant.
Hostis vt insidias Stygij ac certamina vincant,
Decipulas mundi, carnis & illecebras,
Corporeos nobis morbos, casusque repelli.
Præsertim horriferos, mortificosque petit.

Item *grana benedicta, cerei benedicti, sal benedictum, & panis benedictus.* Inter quæ panis benedictio tum ob antiquitatem, tum ob crebra miracula, celeberrima sanè videtur. Etenim & meminit illius non vno loco D. Paulinus in Epistolis [t]: & eo vsi contra dæmones varij Sancti viri, vt B. Elphegus Cantuariensis in Danis sanandis (*auctor Osbernus in eius vita*) & S. VVolphelmus Abbas in morbidæ feminæ curatione (*auctor Conradus eius discipulus in vita S. VVolphelmi*) & B. Hildegardis, cùm improbo amore nobilem puellam Treuirensem liberauit [*Theodoricus Abbas lib. 3. de vita S. Hildegardis cap. 9.*] & S. Marcellus Abbas Eugenij cuiusdam vxorem ex ipso mortis limine in vitam reduxit, vt narrat mense Decemb. Metaphrastes. Sed ista satis multa piis, impiis nihil satis, vt credant, quiduis plus satis, vt nauseent. *Lege, si lubet, Gretzerum li. 3. de S. cruce cap. 37.* Accipite & ista ex Epistolari Historia paucis nota: *Drepani fuit anno 1585. pater familias quidā, cuius in ædibus, varia dicebantur aliquot iā menses ex occulto voces existere, familiaris is erat dæmō, qui variis modis conabatur hominibus illudere, iaciebat saxa prægrādia, nullius tamen capitis detrimento: vasa quoque domestica altè iaculās, non frangebat, cúmq; in his tectis fidibus caneret adolescens, dæmon, cunctis audiētibus, lasciuis cātibus prosequebatur testudinis sonū, apertéq; dæmonem se esse iactabat, cumq; ædiū Dominus vna cum coniuge quoddam in oppidum, ad sua negotia discederet, comitē sese dæmon adiunxit: cùm autem ille madefactus aqua pluuia rediret, nequam spiritus anteuertit, sublatisq; de via clamoribus, præmonere domesticos cœpit, ignem vt exstruerēt, herum iam esse in ianuis, totū imbribus madefactū. Verùm cùm ita se illudi Dominus ædium intelligeret, minitatus est dæmoni adducturum se patrem de Societate: qui è suis eum sedibus exturbaret, ille verò, ne id faceret clamitare, minitariq; inimicitias & odium, & quamdiu Pater in iisdem ędibus versaretur fore, vt sese conderet & occuleret. Venit tamē herus ad Patrem, & rem illi narrat ex ordine, domū etiā mutat, & se illis molestiis liberet obtestatur. Pater, ne imperita multitudo elata cupiditate vidēdi, id quod fore videbatur, accurreret, ad eum sibi proficiscendum non censuit: tātum monuit vt ipse, & tota eius familia* ablutis generali confessione peccatis, cælesti pane *se confirmarent, cauerentq; ne quis aut ex domesticis, aut ex externis, sermonē cum hoste miscerent, néue ex eo vt antea fecerant, occulta perquirerēt, riderent potiùs, quæ ab eo dicerentur, & vt orta ex mēdacij patre planè contemnerent. Illi cùm se facturos recepissent omnia dedit eis pater ex*

con

[t] vide Steph. Duranti li. 2. de ritibus Eccles. Cath. ca. 58.

consecratæ cera agni cælestis simulacrum, *quod filiæ ceruicibus, vt quæ omnium maximè à dæmone vexabatur, insererent. Hic terrere dæmon cœpit clamoribus filiam, minitarique ni ceram illam abijceret, fore vt ei obtorto collo animam eriperet. Sed illi patris monita & consilia secuti, cùm loquenti responsa non redderent, sese inuicem contra hostē Sacramentorum telis armarent, facile se ab eius insidiis molestiisque tutati sunt.*]

In Treuirensi ditione hoc ipso tempore, vt sunt plurimæ illic sagæ, *quædam puerum octo circiter annos natum, suis præstigiis ac carminibus circumuentum, in eas sedes solita erat abducere, vbi per licentiam noctis ac tenebrarum nefariis lusibus indulgerent, hic suæ queq; partes puero dabantur, vt dum illæ choreas consertis manibus inter se ducerent, is earum saltationem tympano prosequeretur: nec modò ludorum erat chorique spectator, sed sæpè etiam præstigiarum quibus illæ humanis corporibus vitisq; nocent. Hũc Archiepiscopus deductum in aulam custodiri iussit, vt Catechismo, cuius erat planè rudis imbueretur: cui cùm sacerdos noster* effigiem cælestis agni *de ceruicibus suspendisset, noctu adfuit dæmon grauiterq; puerum increpans, quòd tam facilè se decipi passus esset, iussit ceram illam, ni vapulare vellet, abijcere. Territus puer imperata fecit, continuòque dæmon, eo quod iam metuebat amoto, ad muros vrbis eum abripit, nigróque impositum, hirco ad impurissimas sagarum regiones momento transfert. Qui cùm aliquamdiu inter veneficas latitasset, restituitur iterum in Palatium fracta implicitáque nodis resticula, vnde cera illa pendebat.*] Is puer Archiepiscopi & Ciuitatis petitione in Collegio nostro inclusus seruatusq; donec doceretur quæ ad disciplinam Christianam necessaria, vt cum postea redisset in aulam, Sacramentis religiosè munitus à dæmonum laqueis eriperetur, quod & denique factum, etsi postea relapsum criminis post aliquot annos pœnas dedisse debitas inaudiui.

Anno subsequente in eadem ditione fuit adolescens rusticus, sed peracri ingenio intra quintum decimum annum. Hic non semel accesserat ad feralem locum vbi permisti feminis mares, & ætatis teneræ maioribus dæmone magistro epulabantur, noctis licentia discrimine pudoris exstincto. *Ipse tamen nondum Deo Deiparæque renuntiarat, execrandas nondum precationes fecerat dæmone præeunte. Felis tantùm cerebrum cùm sumpsisset in cibum, decrescente luna sentiebat sibi mentem imminui. Vbi Treuirensium ingressus est vrbem, quam nunquam antea viderat, eò nimirũ ducente ad supplicium, qui duxerat ad maleficium, vti fanaticus deductus est in ædes, Principis, vt, seorsim ab aliis certa in domus parte curatus à nostris, dæmonem excuteret. Sed cùm ei nulla dæmone nocte daretur quies: coniuratisque à quibus diuerberabatur, vel* cerea effigie sacri agni *quam ad collum habebat, auulsa; Archiepiscopo placuit mitti in Collegium Societatis: nec hic quidem fuit misero pax, nisi solemni ritu cubiculo expiato pretium erit quædam ex iis memorare, quæ ab ipso narrabantur, ita enim ipsimet Antistiti ille: cũ exerceretur nostra comessatio, fuit vnus è tua cohorte, qui gloriatus est quadam nocte (indicabat enim eam quæ fuisset) dormienti tibi potionem pestiferam ingessisse reperto ad te aditu ex occasione* agni Dei, *quem iturus cubitum reliqueras imprudenter in mensa, quod si paullò capacior fuisset calix, mortem non effugisses. Certè ipse Archiepiscopus dixit, se post illam noctem ita infirma fuisse valetudine, vt per aliquot dies decũbere cogeretur. Cum hæc dicens in magna corona nobilium non faceret fidem, ad Præfectum Vrbis, quin & te, inquit, nostræ Lamiæ bis inuaserunt, sed ab ea pixidula quã fers continentur, vbi sunt imagines binæ, & nescio quid consecratum* (agnum Dei *intelligebat) sunt à conatu repulsæ, de harum gestatione rerum confessus est præfectus.*]

Alius à dæmone obsessus, *canem magis ringendo & latrando, quam ratiocinando & loquendo hominem, se esse ostendebat: hic à Burgundia vsq; ad nos adductus, viquę summa compulsus in templum, non prius desiit canem agere, quam* agnus Dei *in collum insertus est: tum demum obmutuit, & humanitati redditus, salutari animum confessione*

purgauit, idem amuletum alteri fuit eodem morbo laboranti.] *Ex litteris Germaniæ superioris, collegij Friburgensis,* Anno 1590. ex eadem Prouincia in hæc verba Oenipontani; *vt grauitati morborũ medicamentorũ respõdet vtilitas, terriculis diaboli opponitur multis in locis* sacrarũ plãguncularum *vsus, ex eo genere nõnulla ponentur. Affirmabat se quidã in feris destinatum ob scelera commissa, furiisq; agitatus inuocabat dæmonẽ subinde, quẽ & adesse monstrabat, pauentibus aliis, indicis intentu: hunc persanauit vnus è nostris mollibus primò delinitum verbis, mox etiam ad confessionem adductum, donata, quã piè demitteret in pectus*, bulla agni cælestis. *Corpus quidã animamque diro animarum prædoni deuouerat tempore præstituto: hora ferè instante, (vt sæpè praua consilia, & nimiùm calida reputantur post factum) mæstus atque anxius adit sacerdotem: eũ dum consulit trementibus labris, deerrantibus oculis, repentino pauore, Opẽ, exclamat, infelici, opem, quin tu expedis, pater auxiliare aliquod sacrum. Quærẽti nostro, ecquid noui? Astat, inquit, ante ostium hostis, operiens abeuntem & hostili vultu minitans raptum ex condicto, ergo huic quoq; simile remedium allatum est. Neq; hæc sunt fama incognita. Rusticus cùm inaudisset Oeniponti agere viros, qui veneficia & præstigias cereiis medicaminibus abigerent, in collegiũ venit, medicinã (hoc verbo vtebatur) petens aduersus diabolum, interrogatus quid intelligeret nomine medicinæ: haud scio, respõdit: nihil enim præter auditum habeo: sed istud quicquid est, quod diabolũ fuget. Data igitur particula cerea, quam salutarem sensit adeò, vt paullo post vni è nostris per ipsius oppidũ iter facienti, cùm propterea obsideretur à pluribus, septuaginta amplius fuerint dispertiẽda.*]

Tum etiam è Turonensi collegio perscriptum; *Puella recens nuptui collocata, post horarum trium irritam luctam cum horrendo spectro, sono vocis motuq; corporis energumenam referebat: mox breui gestatione sacratæ agni imaginis, quam à nobis acceperat, est in pristinum restituta.*]

Sub idem tempus Auenioni mulier maligno vexata spiritu, *cui suaserat vnus è nostris vt conueniret sacerdotem, (dato interea parentibus cœlesti agno, quem ignarę insuerunt in vestem) cùm cõsilium obliuiscitur, aut differt, à quatuor quasi felibus per fenestram raptata est supra domesticum tectum: mox audiuit humana voce minantem præcipitum, nisi ceream imaginem abijceret, quam in veste habebat. Intellexit illa quid esset & agnouit suasores mali, ergo magno animo negauit facturam, statimq; conuersa ad preces relicta est (vt eam inuenit maritus excitatus clamoribus) de tecto suspensa.*]

Anno 1590. Treuiris *acceptam adolescens iniuriam, cum insigni rerum iactura, à quibus minimè debeat ferebat iniquiùs quã Christianũ deceret: ita dolore atrox & mæroris immodicus, cùm sub crepusculum solus obambulat, dæmonem haud occasionũ ignarum aut segnem, obuium habuit, effigie viri nobilis atro colore: exhorruit primum, sed salus dicta timorem dempsit. Quærenti causam tristitiæ, respondet quod erat, tum dæmon præcisam omnem spem recipiendæ pecuniæ per validiorum potentiam interuersæ: proinse sequatur compensaturum omnia leui negotio: Cui adolescens. A notis mihi & ab amicis imponitur, & habebo fidem ignoto, & quem nunc primùm adspexi? bone Deus. Hoc extremo dicto velut fulminatum monstrum hominis in auram cessit, postridie eadem hora idem agitãti, offert se mulier amœno cultu, orat breue spacium secreti recessus: abnegat iuuenis instantem, repellit. Exin suadet illa proferat è cubiculo gladium, & in aduersũ parietem impingat: recusat principiò: demùm, nesciens quid ageret (aut cura abstulerat mentem) morem gerit: inter feriendum parietem, Deus bene vertat, exclamat, hoc quoque secundum fulmen dæmonem abegit. Rediit & tertiò (hærebat enim adhuc infixa animo solicitudo, & pellax non deserebat) mulierem assimulat pollentem ætate ac forma in stuprũ illicit lasciua voce gestuque, nec se continet intra verba: vim adfert renitenti: vociferatur iuuenis opem implorans: accurrentibus subitò domesticis, improba facies euanuit: at ipse confectus lassitudine linquẽte animo repertus: rogatus timoris causam & clamoris, ne hiscere*

En vnum remedium.

ſcere quidem : adeò iacebat rigentibus oculis exanimatus.per metũ etiã voce amiſſa.igitur collocatur in lecto ac refouetur, ſimulque reuocatur animus aſperſu aquæ piacularis poſtridie rem omnem exponit,& noſtrorum ſuaſu ſacris myſteriis,conſecrata cera, ceteriſque armis formidatis diabolo,inſtructus,ita perterrefecit aduerſarium,vt apparere deſierit.] *Bencius in litteris Rhenanis d.anni.* Fit tamen aliquãdo Dei permiſſu,vt hoc remedium non iuuet, maximè quando per aliud glorioſius vincere decreuit Deus,vt per nudum nomen IESV vel MARIAE, veriſſimo id euentu comprobatum Auguſtæ Vindelicorum anno ſupra milleſimum & quingenteſimũ nonageſimo primo.*vbi adeptio conſecratæ ceræ cum imagine agni,multis praſẽs remediũ in horrificis à diabolo monſtris,& terroribus nocturnis fuit:alicui tamen quaſi contemneret dæmon,palam apparens,& magna oblata vi argenti ad flagitia impellens, retinaculo perrupto,abiectoque inuolucro;* IESV *&* MARIAE *inuocata nomina ſaluti fuere.*] Idem in litt.Germaniæ Superior. En Secũdum. Tertium. Quartum.

Anno 1589.mulier quædã quæ chirographo, quod proprio ſanguine conſcripſerat,ſe dæmoni deuouerat;*cùm reſipiſcenti illud dæmon ſæpius oſtentaret, freta* diuini agni *præſidio, cuius imagine pectus munierat, cum reddi chirographum ſibi iuſſiſſet,tandem vidit illud in cinerem & fauillam conuerſum ad pedes ſibi adiici.*]idem in litteræ Colonienſ.& Treuir.Collegij.

VNDECIMVM ſunt *pia ſcripta ſeu amuleta ſacra* ad collum appenſa, *vt ſymbolum Apoſtolicum*,Initium Euangelij D.Ioann.*In principio erat* &c. vel pſalmi alicuius particula, quo & olim vſi multi, & ſcribit Eman. Coſta[1] Hormutij noſtris temporibus, hoc pacto dæmonem ex energumena pulſum. Sed vt hoc remedium ſit licitum, duas conditiones B. Thomas exigit[2] : Prima eſt,vt piis verbis nihil ſuperſtitioſum admiſceatur, verbi gratia, ſi fideret quis figuræ, coloríue litterarum, vel modo ſcripturæ, vel materiæ menbranæ, vel atramenti, ſecunda conditio, vt recta ſit gerentis intentio, veluti ſi pius verborum ſenſus obſeruetur,ſpes verò figatur in Deum, idque fiat vel ad profeſſionem fidei veræ, vel ob alium pium & ſanum finem, effectuſque à diuina potentia,ſub eius beneplacito, exſpectetur. Vide quæ diximus lib.1.*q.de Periaptis & periammatis.*

1 Comment. rer.Indic.

2 2.2.q.96. a.4.

FF VLTIMVM accedat *pulſatio Campanarum Eccleſiæ Catholicæ* (nam hæretici magis oblectantur tonitruis bombardarum)quam docet experientia quotidiana dæmonibus adeò infeſtam & inimicam eſſe, vt ab iis excitatæ tempeſtates, vel ingruentes impediantur,vel iam ortæ ſedentur & alio auertantur, vt rectè docuit Concil.Colonienſe[3];& confirmat exemplo quodam Venerabilis Petr. Abbas Cluniacenſ.[4] *Cùm aliquando*(inquit)*frater quidam, Ioannes nomine, natione Italicus,regularis diſciplinæ ſeueritatem faſtidiens,etiam fugere de monaſterio cogitaret ipſe ei Diabolus Abbatis ſpecie aſſumpta ſe obtulit. Nam duobus dæmonibus in ſpecie monachorum ſe comitantibus,fratri in quodam monaſterij loco ſecreto ſoli reſidenti,multáque ſecum voluenti,opportunum fallendi tempus ſe inueniſſe credens apparuit,eiq; aſſidens dixit:Ego(frater) modo quo hoſpitandi cauſa diuerti,ſed caſu te conſpicens, agnoui multa te ſollicitudine laborare,multosq; in corde tuo cogitationum æſtus verſare. Quorũ cauſa,licet quibuſdã referentibus mihi ex parte nota ſit:ſi tamen eam plenius indicaueris potero forſitan vtile tibi dare conſilium.Vnde,quis ſis,& quare mæſtus ſis, amico quærẽti expone.Cumque frater ille ignoto,vt putabat,homini ſecreta cordis ſui aperire formidaret,& ſe tãtummodò natione Italicũ eſſe reſpondiſſet:dæmõ,qui monachus videbatur,adiunxit:& ego ipſius regionis abbas ſum,& tibi benè in omnib.auxiliari poſſũ.Noui enim licet tu reticeas,quot abbas Monaſterij hui⁹ & ceteri male te tractãt, neq; vt dignũ eſſet honorãt,inſuper multis ſæpe iniurijs vexãt.Vnde admoneo te,vt tibi cõſulas, & locũ hunc*

3 cap.24.

4 libr.de mira.c.cap.13.

omnimodis perniciosum derelinquas, & mecum recedas. Paratus. n. sum te ab his malis eripere, & Abbatiam meam, quæ Cripta ferrata dicitur, perductum, omni te ibi honore sublimare. Ad hoc frater respõdit. Ego hinc exire nullo modo possũ, quia & clausura monasterij prohibet, & fratrũ me multitudo circumdat. Tunc diabolus, Nec ego inquit, quãdiu hic fueris, te in aliquo iuuare potero: sed fac qualibet arte, vt septa monasterij trãsgrediaris: quod postquam feceris, ego statim adero teq; ad locũ meum, vt dixi perducam. Sed misericors Deus, qui non permittit nos tentari supra quam ferre possumus, non vltra passus est hostem procedere: sed sicut scriptum est, qui fecit illum applicauit gladiũ eius. *Quando namque hoc agebatur, fratrum conuentus in refectorio, ex consuetudine, hora cœnandi residebat: qua expleta, à Priore, secundum morem, vno ictu scilla percussa est. Quo sono audito mox dæmon, qui Abbatem se fingebat, actus diuina virtute, à fratre cui loquebatur se abripuit, & præcipiti cursu ac maximo impetu ad latrinas, quæ proximę erãt, tendens, vidente fratre iã dicto in earum se inferiora demersit.*] Idem quotidiè fatentur maleficæ, si, quando à dæmone ad conuentus feruntur, vel inde domum referuntur signum campanæ audiatur, confestim dæmones ipsarum baiulos spurcum onus in solum deiicere, & fuga trepidos dilabi. Recentiores historias ex actis iudiciariis fidelissimè depromptas, cum Martino de Arles, & Grillando non paucas nec illepidas suggerunt Binsfeldius? & Nicol. Remigius [1], qui sapienter nos admonet cauere à duabus technis Lamiarum, mendacio consutis: dum inquiunt primò hunc sonitum campanarum inefficacem esse: postquam tempestas se in territorij, vbi campanæ sunt terminos penetrauit, quasi verò aliquæ potentiæ diuinæ sint metæ ponendæ, vel Deus non semper paratus sit nos à maleficiis, cùm expedit, eruere, alterum, dum aiunt, non prodesse sonitum campanæ, cui dum lustrabatur, concubina Sacerdotis nomen imposuit, quo quid magis ridiculum?

1 Arles tracta. de superstit. Grilland. lib. de sortileg. q. 7. Binsfeld. de confess. Malefic. post conc. vlt. dub. 6. Remig. libr. 1. dæmonolat. c. 26

Obserua hic (Lector) quæso duo, primò vulgus censere campanas baptizari, quod & Maximilianus I. Imp. putauit, vt pater ex grauaminibus sedi Romanæ ab eo propositis: arripiunt hæretici, & acerbissimè in hunc morem Brentius, Caluinus, Vvierus, quem vocant *campanæ baptismum*, inuehuntur. Sed hic mos illorum est, affingere Ecclesiæ errores idiotarum, vt transfugio & schismati suo nefario & monstruoso colorem aliquem inducant. Verissimum est, quod rectè docuit Cardinalis Hosius [2], campanas non baptizari, sed benedici. Legant ipsum Pontificale Romanum, de baptismo nihil inuenient. Legant Alcuinum Flaccum, & reperient hæc verba, *Neque nouũ videri debet campanas benedicere, & vngere, & eis nomen imponere.* En tibi verè & integrè ritum totum, an hoc est baptizare? Sed ecce, inquiat aliquis, tibi in Capitulari Caroli Magni prohibetur, *ne qui clocas (h. campanas) baptizent.* Sed (quod Vitus Amerbachius etiam non diffitetur) non benedictio illa de qua eius præceptor Alcuinus, sed quæ fortassis tum irrepserat superstitiosa quæpiam baptizatio & intinctio campanarum in aquam, prohibetur. Alioquin etiam benedictionem alibi à Gallis scriptoribus baptismi nomine scio nuncupari. Iuo *serm. de Sacr. dedicat. Ipsum, inquit, templum suo modo & ordine baptizamus.*] quid hoc, nisi benedicimus vel consecramus? Hanc benedictionem etiam Græci olim nouerant. Nam apud Greg. presbyterum lego, B. Theodorum archimandritam tintinnabulis benedixisse, vixit autem ille D. Gregorij Magni temporibus. Nolæ in Campania inuentas campanas Strabus est auctor, *lib. de reb. Eccles.* inde à Nolis nolæ, à Campania campanæ, putatur ante mille annos D. Paullinus Nolanus Episcopus instituisse, vt tubis veteris testamenti argenteis & corneis [3] succederent, & populum ad festorum cultum, missa

2 libr. 5. contr. Prolegom. Brentij.

3 Num. 10. & 29. Leuit. 23. Sophon. 1. 10. Ioseph. lib. 3. antiqu. c. 15.

missarum sollemnia,& horas Ecclesiasticas conuocarent: quid hic Deo displiciat? benedicuntur,vt fragore suos spirituales hostes terreant & repellant.quid hic superstitiosi? Nomen illis in Beati alicuius honorem imponitur, vt illius quasi commendetur tutelæ vas metallinum, diuinæ laudis instrumentum. quid dignum reprehensione? Effectus illos non tribuimus formæ, seu arti, vel naturæ metalli. Non obtusa adeò Catholici pectora gestamus, nec Sol veritatis ab Ecclesia tam procul auersus radios suos elongauit. Non asserimus, quod Petr. Mexia [1], discuti has procellas vi sonitus aërem dissipantis. fecerit hoc efficaciùs sulphurea belli machina. poppysmis foret velle Iouis fulmen dispellere.foret in Gentilium opiniones deliras incidere, de æris sonitu dæmonum fugatore;de quibus, videndi Alexand.Aphrod.& Macrobius [2]. Tribuimus ergo vim efficientiámque omnem consecrationi siue benedictioni, sic diuino iussu seu dispositione operanti. Dei virtus, Dei digitus agnoscendus. talia Deus diuinæ suæ protectionis & potentiæ suauiter omnia disponentis,& fortiter operantis signa notásque Ecclesiæ sponsæ suæ tribuit.Serui nequam dæmones hunc sonum, quasi Dei viui imperantis fugam,recognoscunt præconium:haud aliter quàm subditi omnes, etiam inuiti,regij saluiconductus signum reuerentur. [3]

Obseruandum præterea,Non semper Ecclesiastica ista remedia esse efficacia,
GG neque semper homines per ea maleficiis liberari: duas verò huius rei causas præcipuas videri. alteram peccatum maleficio læsi, vel medicinam adhibentis, maximè si ea non vacet superstitione,vel si modicam spem fidémque habeant; propter quæ,indignos effectu se præstant: causam censeo alteram, maius bonum ægri seu læsi.nam afflictio & ægritudo solent à multis peccatis homines abstrahere, aut præterita peccata expiare, aut patienti meritum adaugere,& spectantibus patientiæ aliarúmque virtutum specimen præbere [4].Quid?quod & Gentiles intellexerunt, præstabilius & felicius esse,patienter aduersa tolerare, quàm illæsum nihil omninò aduersæ fortunæ degustare?

1 in Silu. var. lect. 2. c 9.

2 Alexan. Problem. 43. li. 2. Macrob. li. 5. c. 19. vide Magium miscel. l. 4. cap. 14.

3 Vide de his Guilh. Parisiẽsem lib. de legib. fol. 44. & Stephan. Durant lib. de ritib. Eccle. 1. c. 21. Binsfe. sup.

4 vide D. August. lib. 22. de ciu. Dei c. 22. & lib. 83. qq. q. 79 & Chryso. hom. 8. in ca. 4. ad Roman.

CAPVT III.

Quorundam remediorum Ecclesiasticorum contra calumnias hæreticorum defensio.

A SOlennia semper insaniunt; qui ex Ecclesiæ matris gremio, ab eruditione & pietate implumes pulli euolarunt: quotiescumque vel rei tractatio, vel mala illos mens adigit de cærimoniis ritibúsque Ecclesiæ Catholicæ disserere. Ferunt tamen inter eos furoris & maledicentiæ palmam, qui Theologiam vix, ac ne vix quidem, à limine salutarunt; impudentes quidam medici, arrogantes grammatici, & litigiosi leguleij. absit Iurisconsultos vocem, & sanctum augustúmque nomen rabulis prostituam; qui diuinæ sapientiæ,cui vera iuris disciplina innititur, tam sunt expertes, quàm maledicentiæ virulentiæ periti, & superbia hæretica turgidi. Luminaria iuris duo vnum sæcularis, alterum Ecclesiasticæ iurisprudentiæ sunt: hoc Soli, illud Lunæ non ab re simile dixeris. iubar vnum fudit radiatus apex Imperatorius, alterum Pontificius. Solem hunc è mundo tollere conantur hi rabulæ, quia Pontificum; qui B. Petro, in clauium, & legislationis potestate, successere; sanctiores ignibus traditas, ex hominum memoria, & tribunalium subselliis excutere obstinatè nituntur. Diuinum ergo ius ignorant, quod non agnoscunt: quare nec Iurisconsulti, sed leguleij merentur audire. Vnus de hoc

grege caninam suam facundiam ante aliquot annos, in rabiosi fori iurgiis venalem, scriptis vno in capite satis παρέργως prodidit: sed & inscitiam suam & antiquitatis omnis ignorationem, quin & cerebri læsi væsaniam simul orbi propalauit, Godelman. *lib.1. de Lamiis c.6. num.21.*

Pro Exorcismis. Reprehendit primò *Exorcismos* Pontificiorum; & dicit annumerandos exorcistas Pontificios incantatoribus. cur quæso? *primùm, quia Aretius scribit, hos vt plurimum esse Magos.* scribit Aretius? vah; quantæ fidei? quantæ nimirum hostis Pontificiorum, hæreticus Suinglianus. idoneum testem, cui credas in iurato. hoccine est Iurisconsultum esse, tales testes adducere? sed video addi multos alios, & quos honoris (credo) causa nominabat, Chemnitium, Lauatherum, Peucerum, Bodinum, & VVierum. benè quod eiusdem farinæ. benè quod hæretici aperti cæteri, vnus vel hæreticus, vel fidei nullius statæ. intestabiles omnes, & vna linea inducenda nomina. vno verbo reiiciendi: *inimico iurato contra hostem non creditur.* Addit probationem secundam, *vt incantatores diris euocationibus diabolos ab inferis euocant: ita exorcistæ malignos spiritus ex hominibus & animantibus certis precibus recitatis & vsurpatis, additisq; aliquibus cerimoniis, characteribus, execrationibus, & sæpè repetito* DEI *nomine,* MARIÆ *& Sanctorum eiicere conantur.*] vide comparationem & ride, incantatores diris carminibus dæmones ex inferis euocant; &c. in primis falsum illud, Incantatores ex inferis dæmones elicuisse: aërij tantum fuere, & nondum in inferni malam mansionem compulsi. inde nullis patet exitus ad Magorum carmina. Soli Deo hæc potestas eos emittendi competit. Sed ignosce hoc erratum Leguleio. & qui ex Chemnitio, Aretio & Lauathero lectis obiter, subitò Theologus. Deinde non qui conatur pellere de corporibus dæmonem idcirco Magus, quia conatur. Sed si magico ritu conatur. idcircò (inquiet) dixi id eos *conari certis precibus, characteribus, execrationibus, &c.* de *characteribus*, quod ait mendacium est: Pontificij exorcistæ iis non vtuntur. de *precibus* respondeo, illas quæ in Pontificiali Romano præscribuntur Sanctas & pias esse, nihilque continere quod sapiat superstitionem: vel, cedo, quid illud? *Execrationes* Diabolo ingeruntur non vt hosti conuicia tantùm, quod magicum tamen non foret: sed ab vtentibus auctoritate, à Deo, Apostolis & successoribus eorum concessa, in pœnam criminis Diaboli, & pœnæ illius à Deo inflictæ commemorationem. quid hic magicum? Dei nomina repetuntur, quia Dei potentia his declaratur: eaque declaratio dæmoni admodùm odiosa, Deo honorifica est. nam Dei virtute se exorcista dæmonem expulsurum sperat, & confitetur. quando tamen B. Virginis & Sanctorum nomina adiunguntur, (nec enim id frequenter fit) idcirco adiunguntur, vt sit quod dæmonem mordeat; qui se ab his sæpè victum, sæpè triumphatum meminit, & tali nominatione vehementer cruciatur: præterea, vt hi Sancti, & præsertim Deipara virgo MARIA (quàm contemptim caninum illud os *Mariam* nudè nominat) intercessione sua energumeni à Deo liberationem obtineant. Quis (ô caput insanum!) queat hoc incantationi ascribere? multi vestrum Sanctorum inuocationem, quàm calumniosè, tam ineptè ac frigidè, in hunc vsque diem impugnarunt: non eò tamen insaniæ prouecti, vt Magiam in hac inuocatione vllam causarentur. Fatetur postea *in Ecclesia primitiua peculiare donum fuisse, voce humana & potestate diuina de corporibus obsessorum exigere Diabolum vel compescere: & hi* (ait) *dicebantur Exorcistæ, propterea quòd manus vexatis à cacodæmone imponebant, & solemnibus quibusdam imprecationibus & obtestationibus dæmones eiiciebant.*] Igitur te ipso (mi homo) teste in Ecclesia primitiua *Exorcistæ* fuerunt; qui quo nunc nostri eodem & nomine dicebantur, & eadem ex causa,

causa,& eodem ritu ac munere fungebantur. Quid igitur in nostris culpas? an idem culpas in veteribus? illósne incantatores etiam facis? non opinor. Si non facis,cedo discrimen: cur nostri incantatores & non illi,qui quod nostri faciebant?si discrimen nullum ostendere potes: nónne mortalium ineptissimum te calumniatorē meritò pronunciemus?Sed ecce discrimen.*olim hoc in primitiua*(inquit) *Ecclesia fuit peculiare donum: cùm antem hoc donum eiiciendi dæmonia in Ecclesia desiisset: κακοζηλία illa ad superstitiosos exorcismos,& ad Magicas verius incantationes transiit, vt Chemnitius ait.*] Pergit nobis Oraculum suum ex Chemnitij cortina depromere. Nos Chemnitium cæteris, quibus eius libri referti sunt mendaciis, hoc imprimis illustre adiecisse contendimus, nec simplex istud, sed in vno multiplex mendacium.Primò mentitur,cùm ait, hoc donum eiiciendi dæmones in Ecclesia desiisse: quando enim desiit, quod quotidie videmus per totam Europam, vbi Catholica viget, vigere: quod in vtramque se Indiam propagauit? Indicarum rerum Annales euolue,adi templa Catholicorum per Italiam,Germaniam,Gallias,Hispaniam: frequentius nihil inuenies narrationibus verissimis eiectorum dæmoniorum. Desiit hoc donum in Protestantium Synagogis,fateor [1]: sed illæ,partes Ecclesiæ esse, schismate nefario, desierunt.Secundò mentitur κακοζηλίαν vocans hanc obseruationem Catholicorum. Obtemperant illi diuinæ iussioni,& ritum ab Apostolis per manus acceptum retinent: sibi promissum sciunt: *In nomine meo dæmonia eiicient.* fidei,quam mordicus tuentur, hanc promissionem annexam fallere sciunt non posse. hac illi fiducia, & proximorum iuuandorum caritate inducuntur ad suscipiendum cum dæmone certamen:hac freti,diuina eos iuuante gratia hostem occupatis sedibus etiamnum expellunt.

1 vide Thyræū de dæmoniac. p.3.cap.40.

Tertio mentitur, cum ait ad superstitiosos exorcismos deflexisse & Magicas decantationes. Proferant exorcismum aliquem superstiosum, ex Ceremoni. Ecclesiar. Romanor. quod nominant. Proferant, inquam, si possunt. non protulere, quia non potuere. In re tam graui, tam capitali, nudis assertionibus vtendum non fuit. non fuissent vsi, nisi mentirentur. Ex Mengi libello video illos quiddam frustrulatim intexuisse de Nominibus Deiparæ: quæ nomina illi sanè, veréque tribuuntur: si pietas ac deuotio Mengi illa sibi censuit adiicienda cæteris: quibus Dei virtus Dæmoni obiicitur, quaque ille iubetur egredi;quid magnoperè culpandum, nisi illis qui Deiparam vilis mancipij loco habent: qui eius laudes, & præconia non ferunt? Sed nec nos omnes priuatos exorcismos à diuersis exorcistis,pro cuiúsque deuotione compositos, defendimus: solùm Ecclesiæ Catholicæ ritum, & publica Ecclesiæ auctoritate introductos exorcismos, tuemur: hos ab omni superstitione vacuos, & expertes incantationum asserimus: neque hoc certamen subire contra quemuis aduersariorum detrectamus. hinc in nos tela torqueant, si quæ inuenient: hoc ipsi scuto facilè illa depellemus, ne latus hauriant. Probandi onus illis incumbit. nondum probauere. Nec probabunt. quid enim queant idoneum mendacio proferre probando? Veritas mendacio nequit suffragari. molestia nos liberasset Godelmannus, si quid in Cærimonia exorcismi Magicum sit, attulisset. Non rusparemur, nec singula persequenda forent in exorcismo, *personæ,res,verba,intentio* reperitur. Personæ culpa nulla: non obsessi, cui licet ab Ecclesia remedium petere, quam nouit pharmocopeïam à Christo morbis spiritualibus institutam. non exorcistæ: nam institutus hic ordo iam ab Apostolorum fermè temporibus, *vt doctum c. præcedenti* [2]. non eorum ornatus. Nam stola cinguntur, eámque energumenis iniiciunt, qua meminere feliciter sic

2 sect.3.rem. 4.

ter sic vsum Pontium Boneuallensem Abbatem [1]: sciunt hac dæmonem quasi ligari, & memorem fieri, eum esse Christi captiuum, & à Christo subiugatum. superpelliceum induunt, quia hoc ordinis & officij eorum est signum: sicque significant se in pugnam non priuata temeritate, sed ab Ecclesia stipendiatos auctoratósque procedere. Rerum quæ adhibentur vitium nullum inuenias, si adsunt accensi cerei; testantur lucis aduentum exspectari à vera luce Christo, & fugam potestatis tenebrarum: si flagella & alapæ accedunt, moderatæ: fit, non vt corpus obsessi lædatur, sed vt contumeliæ impatiens obsessor diffugiat. vsum hoc remedio. D.Gregorium, & D.Hubertum, & alios fæliciter, docuit; qui de his ritibus egregiè Pet.Thyræus, cuius tantum nunc vestigiis insistimus [2]. Manum exorcizandis imponere, docuere Apostoli, & vir Apostolicus B.Martinus, cùm Tetradij seruum Treuiris expulso dæmonio liberauit. Eucharistiam in hunc finem energumenis & ostendere, & sumendam præbere: quam efficax semper & frequens fuerit: legere potuistis c.præcedenti [3]. nec opus repetere.

De verbis res æquè expedita. Verba exorcismi (vt rectè Thyræus) vel ad Deum diriguntur, vel ad Sanctos, vel ad dæmonem. si non sufficiens ista diuisio, ostendant quid desit nihil inuenio. Ad Deum dirigitur petitio, vt peccata remittat, vt misereatur obsessi, vt potentia sua dæmonem comprimat & exire compellat. Hoccine Magicum dicent? tollant igitur orationem omnem, vt ieiunia sustulere. Negent fidem historiarum omnium: quibus efficacitas orationis in dæmonum expulsione contestata [4]. respuant Christi Domini auctoritatem, id in D.Lucæ Euangel.*cap.* 9. asserentis. Ad Sanctos quæ diriguntur, diriguntur vt ad Dei familiares amicos, & cœlestis regiæ intimos Palatinos, gratia valentes: vt nobis impetrent, quod à Deo obtinere contendimus: petimus, vt ipsi intercedant. Eorum adiungimus interdum merita: non vt æqualia Christi meritis (per hæc enim illa efficacia sunt, & sine his illa nullius meriti forent penitus separata) nec enim vt meritum Christi deminuant: sed vt primùm præcipuè Deus filij merita adspiciens, & oculos vltra porrigens ad iis tincta imbutáque merita Sanctorum, fructum meritorum filij tam longè patentem, & per omnia membra corporis sui influentem considerans: citiùs moueatur, séque à nobis exorari patiatur. Sic ergo per Christi & famulorum Christi merita, interdum exorcistæ obsecrant. Nec ociosa est Sanctorum nominatio: quorum olim nomen dæmones non tulisse constat; ex iis quæ de B.Antonij nomine Athanasius, & Litaniarum recitatione alij tradidere [5]. Nihil ergo Magicum in his ad Sanctos verbis. Dæmonem exorcista alloquitur, increpando eum seuerè, & comminatoriè, & per modum imperij, sicut habens auctoritatem à Deo: quomodo loquendi & eiiciendi dæmonem Apostoli vtebantur, secuti exemplum Christi: sic etiam solitos increpare dæmonia primitiuæ Ecclesiæ sanctos viros docet B.Cyprianus ad Demetrianum *Adiurantur à nobis & torquentur spiritualibus flagris, & verborum tormentis de obsessorum corporibus, eiiciuntur dæmones. & omnium optimè Prudentius;*

Intonat antistes Domini. fuge callide serpens,
Exue te membris, & spiras solue latentes.
Mancipium Christi fur corruptissime vexas?
Desine. Christus adest, humani corporis vltor:
Non licet vt spolium rapias, qui Christus inhæsit.
Pulsus abi, ventose liquor. Christus iubet. exi.

Nec Christi IESV nomen solum inculcatur, sed & alia Dei nomina, & cuncta Christi miracula. idem Prudentius.

[1] vi. lib. 4. cap. 7.
[2] d.p.3. c. 46. eum adi Lector.
[3] sect. 3. rem. 2.
[4] vide supra sect. 3. remed. 5. & Thyræ. supr. nu. 649.
[5] vide supra d sect. 3 rem. 5.
In Apotheosi.

— torque

——*torquetur Apollo*
Nomine percussus Christi, nec fulmina verbi
Ferre potest, agitant miserum tot verbera lingua
Quot laudata Dei resonant miracula Christi.

Addunt *adiurationi* (qua voce vsus Cyprianus) dum *exorcizant* (sic etiam Tertullianus locutus) alia nonnulla: petunt nomen dæmonis, quod Christi faciunt exemplo (*Marci.5.*) & fieri solitum superius docui [1]. & si hoc licet, cur etiam non liceat petere vt socios indicent, vt sciamus cum quibus confligendum? petunt causam ingressus: vt à similibus peccatis alij caueant, & eo vitato vel expiato facilius sanetur energumenus. signum egressionis petunt, vt constet iam verè liberatum ægrum. Mendax quidem est Diabolus: sed exorcismi verum inuito extorquent. Denique iubent illum in certum locum proficisci, verbi gratia, infernum, quem ei Deus ab æterno præparauit: vel desertum aliquod, vbi nequeat hominibus nocere. Hunc illi locum exorcista tantùm definit, sub spe diuinæ ratificationis: eiectionis enim habemus promissionem, exilij illius exempla quædam, non tamen promissionem. Restat mens siue intentio exorcistæ; illa Magica non est: quia sperat & cupit dumtaxat, pro officij sui ratione ac munere, diuina potestate sibi concessa & promissa, dæmonem in Dei nomine eiicere, & suæ consortem naturæ hominem ea miseria eripere. Si ergo nec in mente, nec in verbis, nec in rebus, nec in personis Catholici exorcismi, quicquam est vel superstitiosum, vel incantatorium: eant nunc Nouatores nostri, & toties in hac lyra delirent.

1 d. remed. 4.

Pergamus ad impij hominis reliquas inaniloquentias. Ait; *Salem quoque exorcizant vt sit omnibus sumentibus salus animæ & corporis, & fuget Diabolum.*] hic
C iterum nugatur. Salem exorcizamus, & quidem formula quæ exstat in Romano Missalli: inde petat qui volet. Exorcizare, licet vt iam probauimus. Creaturis benedicere licet. nam & Christus pani benedixit, & aquæ & aliis creaturis primi Christiani benedixerunt. Multa testimonia protulimus capite precedente: [2] & alia contexuit Thyræus noster [3]. Addo nunc solum testimonium B. Dionysij Areopagitæ, qui in Baptismi ritibus & olei benedicti (seu chrismatis) & crucis signi, & benedictionis seu sanctificationis aquæ simul meminit, his verbis, vt Perionius vertit [4]; *Cùm ei* (*baptizando*) planè vestes ministri detraxerunt, tum sacerdotes sacrum vnctionis oleum afferunt: ipse cum inungendi ac perfundendi ter exprimendo signum crucis initium fecit, virumque deinceps perfundendum toto corpore Sacerdotibus tradidit, ad Matrem adoptionis venit: eiúsque sacra appellatione inuocationéque sanctificatis aquis, cùm eas trina vnguenti perfusione &c. Græcè clarius; καὶ τελείως ἀπαμπισάντων αὐτὸν τῶν λειτουργῶν, κομίζουσι μὲν οἱ ἱερεῖς τὸ τῆς χρίσεως ἅγιον ἔλαιον. ὁ δὲ, τῆς χρίσεως διὰ τοῦ σφραγίσαι τρὶς ἀπαρξάμενος, τὸ λοιπὸν τοῖς ἱερεῦσι τὸν ἄνδρα χρῖσαι πανσώμως παραδοὺς, αὐτὸς ἐπὶ τὴν μητέρα τῆς υἱοθεσίας ἔρχεται. καὶ τὸ ταύτης ὕδωρ ταῖς ἱεραῖς ἐπικλήσεσι καταγιάσας, καὶ τρισὶ τοῦ παναγεστάτου μύρου σταυροειδέσι χύσεσι &c. In formulis autem quid reprehendi meritò potest. En illas bona fide. *Salis hæc est: Immensam clementiã tuã, omnipotens æterne Deus, humiliter imploramus, vt hanc creaturam salis, quam in vsum generis humani tribuisti, benedicere & sanctificare digneris: vt sit omnibus sumentibus sanitas animæ & corporis: & quicquid ex eo tactum vel aspersum fuerit, careat omni immunditia, omnique impugnatione spiritualis nequitiæ, per Dominum nostrum IESVM &c.* Ecce totam, quam fraudulenter truncatam exhibuit aduersarius: neque in ea dicitur: vt fuget Diabolum, quod ille fingit: nec mens illa nobis ea dicentibus, credere salem efficientem

2 sect. 3. rem. 9.
3 d. p. 3. c. 45. à num. 625.

4 de Eccles. hic rar. c. de Sacraméto illustrationis.

fol. 117. edit. Moreliana.

Exponit Pachymer. τὴν κολυμβήθραν ne de Deipara dictum putes, sic etiam Maximus fol. 75.

tem fore causam effectuum illorum: sed illo sale vtentibus, oramus, vt per IESV merita Deus petita largiatur. Eadem mens formularum sequentium; *Aquæ huiusmodi: Deus, qui ad salutem humani generis maxima quæq; sacramenta, in aquarum substantia condidisti: adesto propitius inuocationibus nostris, & huic elemento, multimodis purificationibus præparato, virtutem tuæ benedictionis infunde: vt creatura tua mysteriis tuis seruiens, ad abigendos dæmones morbósque pellendos diuinæ gratiæ sumat effectum &c.* Vbi hic illud, quod crepant aduersarij, *aqua benedicta deleat tibi tua delicta*? Vides effectum non tribui efficacitati aquæ, sed diuinæ gratiæ, quam sibi concedi postulat, qui aquam sumit; vt illi Ecclesia gratiam diuinam orarit. Herbas quoque benedicimus, & ramos palmarum; & cùm benedicimus rogamus, *vt quicumque ex eis acceperint, accipiant sibi ad protectionem mentis & corporis &c.* Mentitur autem Leguleius dum scribit, hæc verba: *Herbis quoque à se exorcizatis certa & concepta verborum forma has vires affingunt: quòd omnes qui vtiŭtur, ex eis benedicantur & sanctificentur, & sit eis sanitas animæ & corporis. Et omnibus hominibus pecoribúsve qui ex eis gustauerint, omnem putredinem & omne phantasma diaboli, & omnem morbum & omnem pestilentiam & dolorem expellant.*] In his verbis primum mendacium est nos herbas exorcizare: tantùm enim illas benedicimus, quòd quantùm discrepet ab exorcizatione, vel pueri norunt. alterum est, quod nos has vires ipsis herbis sic benedictis tribuimus: hoc falsum est. nam tribuimus ipsi Deo, per illas herbas, vt per morale instrumentum, sanitatem & alia illa reliqua operanti. Tertium est, quod his putemus homines iustificationem consequi. Nihil enim tale vnquam Ecclesia Catholica somniauit: non modò non dixit, vnde colligatur eam iustificationem alteri rei quàm quibusdam sacramentis tribuere: vel vt putarit hæc esse sacramenta. Sed pergit mentiri & maledicere: *De agno Dei ex cera & lana confecto, atque à se consecrato asserunt; peccatum frangit, vt Christi sanguis & angit.*] ô impudentem insaniam! Túne vnquam agnum Dei vidisti, qui ex lana confectum putas? si non vidisti, vbi legisti? si nec legisti; vel finxisti, vel audiuisti. ex auditu solo narrare talia, leuis est cordis, & nimis creduli: fingere, dignum hæretico, dignum filio Diaboli; qui mendax ab initio & in veritate non perstitit. disce materiam. constat cera virginea, chrismatis balsamo, & aqua benedicta. Benedicit non quilibet, sed solus Romanus Pontifex; forma hac vtitur, inter alia (longum enim foret ritum totum ascribere) *Quæsumus Domine, hos agnos, quos de cera virginea in tuum honorem formauimus sacra & peremni vnda, balsamoque sacri chrismatis perfusos, benedicere, sanctificare, & consecrare digneris: quatenùs à te benedicti, virtutem accipiant, contra omnia diabolica tentamenta, & omnes portantes tuti esse possint, inter aduersa & prospera: vt tua consolatione accepta nullum periculum timeant, nullámque formident vmbram, nulla sæuitia Diaboli aut versutia humana illis noceat: sed fortitudine tuæ virtutis roborati tua consolatione glorientur, qui verè paracletus diceris &c.* En materiam, en finem & formæ preces, en cui tribuatur efficacitas. Quid in his carpi dignum aut culpari? quid non pium & sanctum? petitur vt Deus benedicat, sanctificet, consecret, ipsos Agnos; dicitur fieri ad Dei gloriam: petitur vt consolatione sua Deus propitius sit hos agnos gestantibus. Vbi hic audis comparationem sanguinis Christi, & agni huius? vbi hic tribuitur agno peccati fractio. Apage calumniator cum tuo versificatore: si quis Catholicorum, auctor versiculorum talium, cur non reliqua adscripsisti? sano ille sensu suspicor aliquid addebat quod fuliginem calumniæ tuæ detergebat. Sed quisquis auctor illius versiculi: id nostra parùm refert; qui non quid singuli priuati, sed quid Ecclesia Romana sentiat solliciti sumus. Sequitur apud rabulam: *De balsamo & oleo, dicunt*

Pro aquæ benedict.

De herbarum & palmarum benedict.

De agni cerei benedict.

De balsami & olei benedict.

dicunt exorcizo te (*audis verba Magorum.*) Siste Lector ad hanc parenthesim. censet homo scilicet eruditus; Magicum esse verbum; *exorcizo te.* At ille ipse sui immemor, ex ipsomet Vlpiano paulò ante rectè docuerat [1], Christianos olim vocatos exorcistas. Vnde quæso, si non ab exorcizando, siue adiurando (nam nihil aliud est exorcizare, quam adiurare, vt patet ex collatione textus Græci Euangeliorum cum Latino) si ergo exorcizo est verbum Magorum: certè qui exorcizant, Magi.certè veteres illi Christiani, Magi fuere. certè Apostoli Magi fuerunt, qui exorcizarunt. nam eos imitati Iudæi illi fuere, qui verbo vsi quod dicentes Apostolos audiuerant, dixere; *Adiuro vos per IESVM quem Paulus prædicat* [2]. Non vsus fuit adiuratione Christus, sed nuda increpatione:quia, per quem adiuraret, maiorem non habebat. Exorcismos Ecclesiæ agnoscunt; Cælesti.primus, Cyrillus, Chrysostomus, Augustin. Cyprian. & alii Patres [3]: sed omnium antiquiss. horum D. Iustinus Martyr, in Apolog. *Adiurati* (inquit) *dæmones nobis parent.* Verum dicat aliquis dixit ideo esse Magicum verbum, quia additur; *Exorcizo te creatura olei per Deum patrem &c.* vt fias omnibus, qui ex te vngendi sunt in adoptionem filiorum Dei per spiritum Sanctum.] *Item*, vt per hanc vnctionem olei sacrati accipiat vnctus plenam remissionem peccatorum, & sit ad refectionem mentis & corporis, ad euacuandos omnes dolores, omnes infirmitates, omnémque ægritudinem mentis & corporis.] Sed esto nihil hic immutent, sit sanè formula solemnis, quid reprehensione dignum? Exorcizatur inanima creatura verbis, sed re dæmon expellitur vel arcetur: ille se adiurari sentit. notæ huiusmodi locutiones Sacræ Scripturæ. Iubetur cælum audire, idem terræ præcipitur. iubentur elementa & creaturæ inanimæ omnes, etiam imperfectiores meteorologicæ, benedicere Deo, & laudare creatorem. *Adiurantur per Deum Patrem omnipotentem &c.* hoccine displicet?an malles adiurari per idolum tuum Islebiense? *petitur adoptio filiorum Dei.* Nónne licet petere, cuius facta nobis potestas, *vt filij Dei nominemur & simus?* non tribuitur hæc vis egeno elemento, quod vt signum adhibetur: non tamen vt signum nudum, sed vt verbi accessione ex opere operato efficax sacramentum. Semper nobis hæc repetenda, quia non desinunt veterem suam in limo ranæ querelam concinere. Vim verò hanc & peccata remittendi, & quæ minora adiiciuntur, vt baptismi sacramento collatam doceam, nolite hic expectare: seu quia maioris hoc operæ, seu quia iam ab infinitis, & inter cæteros nostris hominibus Bellarmino, Soarezio & Valentia præstitum. Damnet aduersarius Origenem: qui *amputari ab hominibus peccata* dixit, *cùm in baptismo donatur remissio peccatorum*: damnet Tertullianum, qui dicere non veritus, *Caro abluitur, vt anima emaculetur: caro vngitur, vt & anima consecretur: caro signatur, vt & anima muniatur: caro manuum impositione adumbratur, vt & anima spiritu illuminetur.*] damnet Cyprianum, nam scribit hæc verba: *in aqua baptismo percipitur peccatorum remissio: in baptismo sanguinis corona datur virtutum.*] damnet Basiliũ, cui *baptismus est peccati mors, regni cælestis conciliatio, adeptionis gratia.* damnet Ecclesiam Græcam Latinámque, cui semper hic sensus, cuius hæc semper fides [4]. Verum aliud adiungit reprehensionis caput *Oleo,* inquit, *infirmorum, vnguntur membra humana, quæ sunt organa sensuum externorum: vt per istam vnctionem expietur quicquid homo istis membris & sensibus vnquam deliquit. Has vires creatura ista non habet ex naturali creatione, neque diuina ordinatione, aut verbi Dei institutione: ideoque mera, verè diabolica impia, & blasphema magia, vt rectè scripsit Iacobus Heerbrãdus, primarius Academiæ Tubingẽsis Theologus. De hac cõsecratione Papistica ita scribũt Augustinus, Lerchemer in suo Germanico tractatu & Doctor Iacobus Andreæ in suis Essingensibus cõcionibus*

1 num. 247.

2 Acto 19.

3 Cyrill. Catech. 2. Chrysos. homil. de Adam & Eua August. lib. 1. de Symbo. Cyprian. ad Demetrian. Raban. Maurus, Alcuin. Strabus & alii de ritib. Ecclesiæ. Cælestin. Ep. 1 ad Episcop. Galliæ, Lactant, lib. 2. c. 16.

Orig. hom. 4. in Cant.
Tertull. li. de resurrect. carnis.
Cyprian. li. 4. epist. 7.
Basil. ser. exhortat. ad baptismum.

4 Chrys. hom. 40. in 1. ad Cor. Ambr. in 1. ad Cor. c. 6. Aug. lib. 1. de nupt. & concup. Conc. Valent. 3. can 5. Latera. sub. Innoc. 3. c. 1. Florentin. sub Eugenio 4. in forma Sacramento. Tride. sess. 7. c. 1.
De chrismate & oleo infirmorum.

E

nibus &c.]Nam verba ſubdit Germanica vtriuſque;ne eſſet,quod eruditi,linguæ illius ignari,poſſent reprehendere.Ne quid autem præclari in verbis illis incluſum putent Lectores:Lerchemer, benectiones omnes de quibus iam egimus, abuſum Diuini verbi,agyrtarum & ſimiarum opus vocat: Schmidelinus autem Confirmationis Sacramentum merum diaboli opus appellat: nec aliter probat, quàm ex ipſa chriſmatis conſecrandi formula: & ex crucis ſignaculo, quod Sacerdos adhibet: & ex exorciſmo, quem adiungit. Sed, cùm nec exorciſmus diaboli opus ſit,ſed Dei:nec crucis ſignaculum diaboli opus ſit, ſed Eccleſiæ ab Apoſtolis recepta inſtitutio ſacratiſſima: nec in formula quicquam niſi ſanctum & pium, & ſacris litteris conſentaneum, contineatur: rectè ſequitur,maledicum & blaſphemum ſcurram, & Diaboli per os eius loquentis tubam fuiſſe hunc Doctorem Tubingicum Iacobum Andreæ:cúmque benedictiones creaturarum non in circulis, & agyrtarum aut hiſtrionum ſcenis natæ, ſed ſemper in vſu Catholicæ Eccleſiæ fuerint: ſequitur Satyri perſonam, & comicum hiſtrionem agere ſuis maledictis Lerchemerum:veréque diabolicam, merè nugatoriam, impiam, & blaſphemam cenſuram eſſe Primarij illius Theologi Tubingenſis.probatum id prius: ſed addam nunc quædam, vt horum inſcitia fiat manifeſtior. De benedictionibus rerum variarum teſtis eſt omnis antiquitas. Species fructuum, quas non licet ſuper altare offerre, à ſacerdotibus domi benedici, & benedicta à populis ſumi, ſtatuit Eutychianus Papa, *epiſt.* 1. *ad Ioann.& Epiſcopos Bæthicæ*; & Conc.Moguntin. 4. cap. 39. Aquæ benedictionem ſtatuit Matthæus Apoſtolus *apud Clementem I. lib.* 8. *conſtit. Apoſt. cap.*31. & eum ſecutus Alex.I.*ep* 1.*ad omnes fideles,habes in c.aquam de conſecrat.d.*2.& amplexi ſunt Chryſ.*in Ioã.hom.*24.*&* 25.*& in Pſ.*22.*ad illud,ſuper aquas refectionis*,Ambr. *li.*1.*de Sacrament.cap.*5.Varadatus *epiſt.ad Leonem I.habes in Synodi Calcedonenſ.act.* 16.Chriſmatis conficiendi & benedicendi rationem præſcripſere nobis Apoſtoli,*apud D.Clementem lib.*7.*Conſtitut.Apoſtol.c.*42.*& lib.*8.*c.*35.*D. Dionyſium Areopagit.de Eccleſ.hierar.p.*2.*c.*2.*D.Iuſtinum ſiue alium Ad orthodox. q.* 14. *Cyprianum orat. de vnctione chriſmat.Cyrillum Hieroſolym. Catech.* 3.*& cæteros omnes.* Panis benedictionem & Salis etſi iam probauimus, accedat tamen auctoritas D. Hieronymi de Sancto Hilarione, à quo benedictum panem omnes ſumebant; & Nannetenſis Conc.can. 9. vbi & formam habes, tantoperè diſplicentem hæreticis;*Domine ſancte pater omnipotens æterne Deus, benedicere digneris hunc panẽ tua ſancta benedictione,vt ſit omnibus ſalus mentis & corporis,atque contra omnes morbos,& vniuerſas inimicorum inſidias tutamentum, Per Dominum noſtrum* IESVM CHRISTVM,*panem vitæ,qui de cælo deſcendit &c.* Eadem ratio rerum cæterarum. ſi vnam licet, cæteras licet eodem ritu. Sic cenſet Eccleſia Catholica, ſic concilia ſanciuere, ſic Eccleſiæ lumina docuere. reclamant Heerbrandus, Schmidelinus, Lerchemerus; qui, quibus? terræ tubera, cæli ſtellis, apocalypticæ locuſtæ illis Ezechielis animantibus. ſuos ſequatur hos de puteo abyſſi duces, Godelmannus:nos cum Euangelicis Magis Stellam ſequamur cynoſuram,quæ nos ad MARIAM,quæ nos ad IESVM perducat tramite inoffenſo. Illi benedictionem ſpernunt, & implentur maledictione, ideò maleficentia os eorum plenum eſt,ideo in cælum os ſuum eleuarunt, & blaſphemias ore ſacrilego, quas adſcripſimus eorum verbis, eructarunt. Vires has res natura ſua non habent: ſed habent diuina inſtitutione. nam, qui ſacramenta inſtituit Chriſtus, ſacramentis vim largiri dignatus fuit: ſacramentalibus verò, quæ ab Apoſtolica traditione recepimus,etiam moralis vis à Deo tribuitur, quam Eccleſia Chriſti ſponſa precibus ſuis obtinet, in membrorum ſuorum vtilitatem. Cærimoniarum

De variarum rerum benedict.

F

niarum instituendarum & curam & potestatem, Christus Ecclesiæ reliquit, cùm mysteriorum Dei dispensationem Apostolis reliquit. ideò enim Apostolus se ministrum Christi & dispensatorem mysteriorum Dei dicit. Ecclesia autem eas instituit, quæ & honestati, & cultui Diuino sunt accommodatissimæ: quare dubium esse nequit, quin ex se aptæ sint, & idoneæ ad meritum, & vt gratiam Dei mereantur, ad quam poscendam adhibentur. Vnde & illud fatendum, spiritualem aliquem eorum esse effectum: non quidem vt habitualem gratiam, ex opere operato tribuant (quod Sacramentorum proprium) nec etiam, vt vim ex opere operato habeant, ad excitandum in nobis aliquem bonum gratiæ motum: sed quando res istæ ab Ecclesia benedictæ in ipsa benedictione specialiter ad hunc motum excitandum sunt ordinatæ, per Ecclesiæ orationem; tunc per modum impetrationis, iis adhibitis, specialiter à Deo aliquando talis effectus tribuitur. dixi *aliquando*, quia non est ineffabilis hic affectus, vtpote nulla promissione firmatus, nisi ea quæ orationi adiuncta; *Quicquid petieritis, accipietis &c.* Peccata quoque mortalia remittendi vim non habent vllam; quia hæc sine infusione gratiæ nõ remittuntur: Venialia verò dimittendi vim, si adhoc specialiter ab Ecclesia fuerint instituta, per modum eundem impetrationis habent. post. n. sic orando Ecclesia bonum motum animi impetrare, per quem hominis veniale peccatum deleatur. Expellendi verò dæmones potestas, harum cæremoniarum & sacramentaliũ ad hoc ab Ecclesia institutorum, non est posita in physica siue naturali efficientia; sed morali dumtaxat: eò quod dęmon percipiat signa, & verba humana, & iis obedire cogatur; tum quia hoc à Deo impetrat oratio ecclesiæ, & sic exorcista hoc per modũ impetrationis à Deo consequitur; tũ quia Ecclesiæ data fuit à Christo specialis potestas dæmonibus imperandi; tum quia dæmon virtutẽ Christi, vel inuitus agnoscat & credat, & meminerit se victum, & superatum crucis trophæo; fit quasi naturaliter vt non ferat adspectum crucis, vel mentionẽ victoriæ CHRISTI, & cladis suæ: ideóque ad hæc timeat ac tremat, ac fugere malit, quam hæc videre & audire. Cæteri effectus, nempe sanitas corporis, & fructuum, temporaliúmque bonorum conseruationes, & huiusmodi, per modum dumtaxat impetrationis directè & per se obtinentur; per accidens tamen, & per modum remotionis obstaculorum obtinentur, coërcita dæmonis potestate; vt solet contingere in exorcismis insectorum noxiorum, & tempestatum, vt post Vvaldens. & alios copiosè & eruditè docuit Fra. Suares *in 3. p. q. 65. a. 4. disp. 15. quæ est de Sacramentalibus.* Hæc de effectu sufficiãt; quæ necesse fuit addere, vt aduersarij mentiri desinant; *nos tribuere vim per se diuinam his caremoniis.* Impudens verò mendacium est; *nos vngere, vt expietur per illam vnctionem membrorum quicquid illis membris deliquit.*] dicimus tantũ per modum orationis & precis, ex formula in sacrosancta vniuersali Florentina Synodo præscripta; *per istam vnctionem, & suam piissimam misericordiam indulgeat tibi Dominus quicquid deliquisti per visum &c.*] & quoad membra quædam, & non alia inungenda, idem illic à Latinis Græcisq; Patribus quicquid agimus, & Nouantes reprehendunt, apertè seruandum definitur, & ratio singulorum additur. Lege, si lubet. Non dicimus per vnctionem peccata remitti, vt est vnctio; sed vt est Sacramentum, gratiam conferre, peccata remittere, & infirmos alleuiare dicimus à Christo Domino institutum, & à B. Iacobo Apostolo promulgatum[1]. Et cùm illi præceperint, infirmum vngi; nec nisi in membris vngi queat, dicimus ineptos hæreticos, quòd vel nolint in membris vngi, vel alia membra magis vnctioni idonea existiment. Postquam sic Godelm. miser in

G

QQQ ritus

1. Corinth. 4. vide Concil. Triden. sess. 7. can. 13.

In fine concil. in formula Sacramentorum data Armenis.

[1] Innoc I. in cis illud superfluum. d. 95. D. Clemẽs d. li. 7. c. 2. 42. & sequ. Beda in ep. Iaco. c. 1. Concil. Cabil. 2. can. 48. Senonense can. 10. Augustanũ can. 20. Moguntinum 4. can. 34. Coloniense 3. p. 7. c. 49. & 50. Triden. sess. 14. Rabanus lib. 2. de Instit. cleric. ca. 55.

ritus nostros debacchatus fuit, vnum ex Historia depromit' argumentum. *In prisca*(inquit) *Ecclesia Dæmoniaci in cœtum adducebantur,& populus totus orabat Deũ vt apud Chrysostomum & Clementẽ legimus. Augustinus quoq; li.22.de Ciuit.Dei &* H *Sozomenus li.6.c.28. scribunt,nihil aliud Dæmonibus pellendis olim fuisse vsurpatũ quã prces coram Deo.*] videamus quam hæc vera.benè, quod ad Clementem & Chrysostomus relegamur, fatemur in Ecclesiam adduci, vel potiùs extra Ecclesiam principio in medium ante fores Ecclesiæ produci, Energumenos consueuisse,& populum pro iis orare solitum.qui tum?an igitur Sacerdotis nullum in hac re officium, nisi quod populi?an non tum quoque exorcistæ?si exorcistę erat & exorcismus.Exorcistas salutat Ignatius Martyr?epist.ad Antiochens.ἀσπάζομαι ὑποδιακόνους, ἀναγνώστας, ψάλτας, πυλωρούς, τοὺς κοπιῶντας, ἐξορκιστάς, ὁμολογητάς. Saluto Subdiaconos,lectores, cantores,ostiarios, laborantes, exorstistas, confessores.]Quomodo exorcistarum meminit ipse D. Clemens *lib.8.constit.c.26*.vbi quod *negat eos ordinationes fieri*; id negat quia de illis tãtùm loquebatur, qui per Spiritus sancti gratiam exorcizandi donum cõsecutos miraculis comprobabant.Quomodo Cyprianus[1] scribit,*per exorcistas voce humana & potestate diuina dæmonem flagellari,vri, torqueri*?Quomodo scribit Cyrill.Hierosolimitan. *in Præfat. Catechesi.* exorcistas *per Spiritum sanctum dæmones effugare*? Quomodo Optatus Mileuitan.*lib.4.*asserit,*per exorcismum Spiritus immundos depelli & in desertũ fugari*?Quomodo de exorcistis idẽ affirmat tot locis Augustin.[2] ?Quomodo ipse Chrysostomus(quem aduersarius obtrudit) *exorcismis*(inquit) *& exsufflationibus clericorum ab eis immundus abigitur*[3]? Mendacium verò est, quod dicit Augustinum & Sozomenum scribere,nihil aliud præter orationem fuisse vsurpatum.Nam disertè *li.illo 22.c.8*.D.Augustinus narrat dæmonum vim maleficã ex Hisperij domo non sola oratione, sed & missæ lectione,& aquæ benedictæ aspertione,reliquiarum Sancti pulueris adhibitione pulsam.addit secundò,aliũ adolescentem admotum reliquiis DD.Protasij &Geruasij liberatum.tertiò,narrat Hipponensem virginem,cùm oleo,cui sacerdos lacrymas suas instillarat, se perunxisset,mox à dęmonio fuisse sanatam. Et audet miser Augustinum nobis obiicere? Audet confingere huiusmodi, quæ tam clara luce mendacij plena deprehendantur?Sozomenum quoque vel non legit, vel non intellexit,asserit ille *lib.6.c.21*.non pulsum Macariorum oratione dæmonem, sed sola increpatione; *vt* (inquit) *Macarij Dæmonium increpauerant,puella ad sanam mentem rediјt.* ἐπιτιμησάντων δὲ &c.Et quamuis meminisset solius orationis Hermias,non tamen inde sequeretur alias non solitos vti aliis remediis. Vide quæ fusè narrauimus,& de Macario,& de aliis *præced.c.sect.3*. Vnum restat Godelmanni non in nos, sed in ipsum Christum Dominum telum:nempe ἀρτολατρείας,vt ipse vocat, crimen: quod explicarat paulò antè *n.26*.his verbis: *Ad hac prolatione horum quinque verborum*,hoc est enim corpus meum, *cum halitu facta; se panis substantiam mutare,* I *corpus Christi de cælo detrahere,& in hoc illum cõuertere, planè magicè sibi aliis persuadent.*] ô linguam eradicandam stirpitus! os impurum & blasphemias euomens assiduè!ergo Christus Dominus Magus?qui asseruit eum quem manu tenuerat panem,corpus esse suum.Si caro erat,panis non erat.Si panis erat,Christi dictũ verum non ęrat.Sed panis,inquies,remanet cum carne.Impanationem vestram insinuas, ô artocrearie: vel sanè Christum velut dolio aut marsupio includis: dignus hoc nomine qui insutus culeo vel dolio in profluentem coniiciaris. Refutarunt hoc commentum,nostri Theologi,quoquot fuere. Nobis nũc vacat de *Transsubstantiatione* agere:nec huius loci disputatio est. Videamus ergo quid hic magicum,non illorum verborum quinque probatio, quæ & Christus

protu

1 li.4. epist.7.

2 li.2 deNupt. & cocup. ca 18.& 29.

3 homi. de Adam & Eua

protulit,in vltima cæna:& D.Petrus,& D.Iacobus,&D.Andreas, in suas Liturgias seu missas retulerunt: & tota semper Ecclesia fuit amplexa. Non afflatus, cui nos vim nullam tribuimus; nec etiam alium necessarium putamus, quam qui in verbis proferẽdis necessarius.si loqui sine halitus exspiratione possemus, halitu opus nõ foret:si crederemus halitu species panis contingi debere superstitiosi essemus:si inhalationi illi vim transubstantiationis tribueremus, stulti excerebratique meritò audiremus.nihil autem tale Catholici credimus. quare mentitur more suo Leguleius.mẽtitur etiam cum ait nos nobis & aliis persuadere,quòd corpus Christi de cælo detrahamus.Nam censemus, etiam sine vllo Christi Domini motu locali, hanc transsubstantiationem fieri posse. si potest per motum localem;cur non potest sine motu locali, ille qui est omnipotens? nam potest per se,quicquid per causam secundam potest:motus autem localis tantùm foret caussa extrinseca præsentiæ Christi:nihil autem illi intrinsecum est vel essentiale.Non est etiam Magicum,putare panem in corpus Christi conuerti:immò est fidei articulus,ab initio Ecclesię semper retẽtus.dixit Christus, docuere Apostoli,&omnes quotquot per hęresim ab Ecclesia nõ defecere.sub anathemate hoc credendum statuitur in conciliis Romanis tribus, duobus contra Berengariũ,& 3.maximo sub Innocent.3.itẽ Turonensi cõtra Berengar. item in Constantiensi contra Vviclephum, in Florentini decreto vnionis, in Tridentini sess.13.can.2.Patres commemorare longum foret, omnes ad vnum pro nobis sunt omnes veram Christi carnem in Eucharistia crediderũt,omnes adorarunt.D.Iacobus in missa sua,rogat *vt Spiritus sanctus faciat hunc panem corpus Christi &c.*quod etiam in Liturgiis D.D.Basilij & Chrysostom. habetur.D. Ignatius Epist. ad Roman.ἄρτον τοῦ θεοῦ,θέλω, ἄρτον οὐράνιον,ἄρτον ζωῆς,ὅ ἐστι σάρξ τοῦ χριστοῦ quid apertius?sed & D.Dionys.Areopagita [1],hunc panem viuificum dicit habere vim maximam perficiendæ Sanctitatis, τῆς ἱεροτελεστικωτάτης εὐχαριστίας. vocat sacratissimam Eucharistiam ἱερωτάτην εὐχαριστίαν. addit [2] Christi Domini sententia iudicatum hoc Sacramentorum Sacramentum, siue mysteriorum mysterium,hoc est augustissimum& præcipuum.καὶ γάρ ἐστι κατὰ τὸν κλεινὸν ἡμῶν καθηγέμονα,τελετῶν τελετὴ accumulat præterea similes laudes multas & magnificas D.Pauli discipulo dignissimas.Hunc Galliarum Apostolum,cur Gallici Caluinistæ non audiunt?video, quòd nequeant eludere testis auctoritatem, eo illos confugere, vt negent esse libri auctorem. Sed quo id negant auctore? nullo quod sciam vetustiore. Quamuis quidam olim dubitarint statim tamen eorum error ab æui illius scriptoribus fuit confutatus. Quæ dubitandi quæso caussa idonea; cùm & res verbis,& verba rei respondeant, & vtraque primitiuum illum spiritum Ecclesiæ penitus redoleant? vide(*Lector*) maliciam dicam, an impudentiam? ipsam phrasis antiquitatem, quæ maximè idonea esse debuit persuadendæ veritati, contra veritatem intorquent.[3] si hoc argumento vti licet qui veterum libri relinquentur sui? procliue semper fuerit dicere recentiorum aliquem sic scripsisse, vt affectet antiquitatem.cùm duo sint ad dignoscendos scriptores idonea indicia, stylus & testificatio scriptorum aliorum: vtrumque fauet nobis. Stylum negare non possunt prorsùs eruditum & antiquarium. auctores ferè innumeri contestantur Græci Latinique. Scilicet, isti ignorassent hoc opus post Valentiniani tempora conscriptum; vt asserit nuperus quidam temporum emendator, qui suo se suffragio claui figendi Dictatorem constituit. profert auctorem? coniecturam suam, immò potiùs veterem Illyricianam cauillationem. *Is* (inquit) *vt affectet antiquitatem*, μοναχοὺς κοινοβίους *vocat* θεραπευτάς *Monachus autem* μονοβίους *vocat* ἐνιαίους, *ne*

1 ca.2. Eccles. hierar.
2 c. 3. de Eccles. hierar.
K Negant Beza in N.T. Schalig & quidam alii de hoc genere.
3 Illyric. & Schalig F.

videretur sui sæculi vocibus vti.] Non credimus hosti Monachorum, & illis tam antiquam institutionem inuidenti, &, vt auertat, hæc omnia comminiscenti. Quomodo probas, ideo sic vocasse, ne sui sæculi vocibus vteretur? Potiùs credendum sui sæculi vocibus vsum, quā alieni hac etiam in re, cum toto reliquo libro cætera vocabula antiquioris illius cuius, quibus nunc vsus, erant sæculi retinuerit. Puerilis planè illa hariolatio, & acumine isto, quod, quæ nec sunt, nec fuere, videre se credit, & alios sibi credere Manlianis iubet imperiis, digna multóque magis quod de *Mandris* & *Mandritis*, lepidum scilicet apophoretum apponit: cuius meritò statua inaurata in Consistorio Lugduno Batauico; vel potiùs, quod in Miscellaneis Lugdunensibus victi solebant, λείχειν imperetur. Vnde etiam probat Dionysium hunc (*quem Simium*, honoris causa, pro sua innata modestia, vocat) θεραπευτὰς monachos nominare; idcirco quòd apud Eusebium, sic vocatos ex Philone, legisset: credo in bifido, Parnassi vertice cum Ennio somniantem didicisse. quasi iam probarit, Eusebio hunc scriptorem esse recentiorem: quamdiu hoc non probat, frustrà coniicit, nec optimus vates audiet, quia coniiciet pessimè. Quæ hæc temeritas est, somnia nobis sua obtrudere, & pro oraculis Delphicis mera coniectanea? Sed profectò tali in veteres quosque scriptores petulantia; &, quæ cum ætate augescit, in cæteris solita decrescere, fitque amicissimis etiam grauior; iactantia, præclaras ingenij, & eruditionis dotes mirum in modum dedecorat. Verum quid illi facias, habet hoc hæresis omnis, Caluiniana presertim. cunctos spernit, sibi soli sapere & scire videtur; monitoribus aspera, reprehensiones etiam iustissimas contumeliis & conuiciis munerat. Tollantur isti næui de corpore pulchro, placebit omnibus labor ille, & feret æuum. Dionysium Areopagitam auctorem operis Hierarchici agnoscunt ex Græcis, non tantùm B. Maximus, & Georgius Pachymerius, & Ioan. Sicopolitanus; qui commentariis illustrarunt; & *in Encomio* Michaël Syngellus, Photius, And. Cretensis, Ioann. Damascenus, Suidas; sed & antiquiores his Anastasius Sinaita, & Anastasius Nicenus; & B. Chrysostomus, cui hæc Areopagitæ scripta cognita fuisse, testatur Anastasius Bibliothecarius *epist. ad Carolum Caluum*; eadem non nouisse tantùm, sed & explicasse commentariis Dionysium Corinthium, laudat Maximus, *in scholis*, auctorem suum Anastasium Antiochenum ἐν τῷ ὁδηγῷ: & ex his testimonia desumpsisse contra sui temporis hæreticos Cyrillum Alexandricum narrat Liberatus *in Breuiario*, & multa huius scriptoris verba suis inseruisse libris D. Gregorium Nazianzenum scripsit Billius Prunæus *Sacrarum obseruationum lib.* 1. Billius ille Nazianzeni lectioni apprimè deditus, idoneus, si quis alius, & locuples huius rei testis. Hilduinum etiam Francum, & Gregorium Magnum Martinum Papam & Martyrem, Agathonem, & alios PP. Romanos pretermitto, quibus horum librorū fides indubitata fuit, & ab aliis citatos inuenias; vt & illud imprimis notatu dignū, quòd *in Bibliotheca sua* Photius commemorauit; Theodorum Presbyterum Græcum ex professo hac de re librum composuisse, vt conuinceret, ea quæ habemus S. Dionysij Areopagitæ opera, non esse pseudepigrapha, & tot antè sæculis quattuor præcipua, quibus nūc hæretici nostri abutuntur, vt ea impugnent, argumenta luculenter dissoluisse. Ἀνεγνώσθη Θεοδώρου πρεσβυτέρου, ὅτι γνησία ἡ τοῦ ἁγίου Διονυσίου βίβλος. διαλύονται
δὲ ἐν τῷ λόγῳ ἐνστάσεις τέσσαρες· μία μὲν ὅτι εἰ ἦν γνησία· πῶς οὐκ ἐμνήσθησαν τῶν ἐν αὐτῇ
1 ῥητῶν τέ καὶ χρήσεων τινὲς τῶν μεταγενεστέρων πατέρων; δευτέρα δὲ, ὅτι Εὐσέβιος ὁ Παμφίλου
ἀναγραφὴν ποιησάμενος τῶν συγγεγραμμένων τοῖς μακαρίοις πατράσιν ἡμῶν βιβλίων, οὐδε-
2 μίαν ταύτης μνήμην ἐποιήσατο. Τρίτη δὲ, ὅτι πῶς τῶν κατὰ προκοπὴν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, καὶ διὰ

μακροῦ

μακρῷ τῷ χρόνῳ αὐξηθέντων παραδόσεων, ἡ βίβλος αὕτη λεπτομερῆ τὴν ἐξήγησιν ποιεῖται; Ὁ μὲν γὰρ μέγας Διονύσιος σύγχρονος ἦν, ὡς δῆλον ἐκ τῶν πράξεων, τοῖς ἀποστόλοις: ἡ δὲ βίβλος περιείχει, τὰ πλεῖστα τὴν κατὰ προκοπὴν [καὶ] ἐς ὕστερον ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ αὐξηθέντων παραδόσεων ἐστὶν ἀναγραφή. ἀπίθανον οὖν, φησὶ, μᾶλλον δὲ κακόπλαστον, τὰ μετὰ πολὺν χρόνον τῆς τελευτῆς τοῦ μεγάλου Διονυσίου ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ αὐξηθέντα, Διονύσιον ὑπολαμβάνειν ἀναγράψαι. Τετάρτη δὲ 4
πῶς μέμνηται τῆς τοῦ θεοφόρου Ἰγνατίου ἐπιστολῆς ἡ βίβλος; ὁ μὲν γὰρ Διονύσιος τοῖς τῶν ἀποστόλων ἐνήκμασε χρόνοις Ἰγνάτιος δὲ ἐπὶ Τραϊανοῦ τὸν διὰ μαρτυρίου ἤθλησεν ἀγῶνα. ὃς καὶ πρὸ βραχὺ τῆς τελευτῆς ταύτην ἐπιστολὴν, ἧς ἡ βίβλος μνημονεύει, γράφει. ταύτας οὖν τὰς τέσσαρας ἀπορίας διαλῦσαι ἐπαγωνισάμενος, βεβαιοῖ (τό γε εἰς αὐτὸν) γνησίαν εἶναι τοῦ μεγάλου Διονυσίου τὴν βίβλον hactenus Photius.

Si quid aduersarius nouit, quod nec Valla, nec Erasmus, nec Flaccus Illyricus obiecere; amabo proferat in medium. Veritatis amator sum, vt qui maximè, audiri cupio, & audire; docere & discere amo. eandem serram reciprocare non amo: abstineat velim, quæ iam alij illi præoccuparunt, & recenti memoria, à Matthæo Galeno Belga, & Cæsare Baronio, valide calcata protritaque. Dignus fortassis, cui potius, quàm tot Græcis doctissimis antiquissimísque Patribus credamus, quem doctiorem, acutiorem, sapientioremque arbitremur opponet os columnatum tot Ecclesiæ luminibus, tot fidei columnis. dicat se vnum melius nosse characterem Dionysianum discernere, quàm Chrysostomum Cyrillúmque: passos sibi per ingenij stuporem imponi. Græcæ linguæ ignaros fuisse Marsilium Ficinum, Ambr. Camaldulensem, Perionium & tot sæculis priorem Ioannem Scotum illum; alium à Dunsio & Maiores; qui quatuor pro Areopagiticis libris, cùm verterent, agnouere. Occalluimus ad similes Pyrgopolynicis Nitiobrigis Thrasonismos. Qui saxorum nouus epigrammatarius Lucano sculponeis os batuit; qui Manilium docet astronomiam; qui in Geometricis adhuc discipulus, & malè calculi subducti à Lanista deprehensus, supra Euclidem, & Archimedem sapit: qui Tacitum, Suetonium, eius quo vixerunt temporis, & quod ex tabulis publicis didicerant, rationem dedocet: cui Eusebij aniles & pueriles alucinationes manifestæ, & Eusebium cæteri patres pueriliter sequuti: præ quo vno cæteri vt vmbræ volitant, simioli, fanatici, furiosi, hostes veritatis, stupor: cui omnes ludibrium debent: quem nemo reprehendit, nisi qui ignorat: qui in hominibus studiosis huius sæculi, in aliis candorem, in aliis studium, in omnibus sensum bonarum rerum desiderat, (*vtor eius verbis, nec adfingo quidquam.*) Quem nullus hactenùs reprehendit (*oblatrasse dicit*) qui non furiosus, aut flagitiosus, aut indoctus, aut etiam tribus his virtutibus simul exornatus fuerit. Et hic bonos nullos insectatus est: cui illi agyrtæ, scurræ, vel sophistæ, si quid mutire contra hunc Temporarium Dictatorem ausi. Hic nullis obtrectatus, lenissimè, & absque omni penitus ambitione scripsit, quæ scripsit. huic à sapientia moderatio imperata est. Mauult iste modestiam eius omnes, quam iustam iram pauci sentiant: [*benè & verè, hoc quia* iniquam *vult omnes perpeti*, iustam *vix scio an in quenquam hactenus calamo strinxerit.*] Istius virtutem euitati non potest, quin tãquam vmbra, gloria & inuidia sequantur. Ecce, quocumque se confert, inuenit rupices & Marrucinos: quibus eius virtus statim subolet, vt suibus Amaracinum. Quocumque it, mittit signa sui. Quisquis perditus est, insanus, virtutum & bonarum litterarum hostis, vestigiis eius eum colligit, & capitali odio prosequitur.] Quam hic de se demisse, quam de aliis omnibus sentit magnificè? Nónne se præbet omnibus, modestæ scriptionis, & humilis animi exemplum illustrissimum? Quanta hæc ignoratio est sui? quantus stupor, his animis.

Galen. in Areopagi. Baro. Annal tom. 2.

Ex lib. de emend. Temporis. & epi. de vit. Iulij Scalig.

animis cùm ſis,eos litteris ſeræ poſteritati notos velle?quæ inſania arbitrari, adeò omnes hebetes, vt,talium verborum veſtigiis, in animi arcana ſe iudicando non penetrent?vt hæc humanitate tinctos, & amantes Chriſtianæ pietatis & officii,non offendant?Nec contentus graſſari in ſingulos,ſtringit acumẽ ſtili in integras Sodalitates & religioſos ordines,à Tridentina Synodo Oecumenica laudatos,quodque audaciæ intolerabilis eſt, Eccleſiam vniuerſam à multis iam ſæculis erraſſe,nec verum vidiſſe,fretus leuiculis rationibus,graui ſupercilio contendit.Quas qui legunt futiles deprehendunt,cùm alias ob cauſſas, tum quia fingit ipſe ſibi periodum & præfigit,quam commentus potiùs,quam validè probauit:&,cùm æquiùs fuerit normam ſuam,Eccleſiæ ſcitis,& veterũ placitis accommodare,ipſe contra,vult omnem vetuſtatem edicto noui Dictatoris parere,& eadem confidentia præceps ingenium:quicquid non eſt ad amuſſim illam ſuam,id damnat erroris.Quid veroſimiliùs,an erraſſe vnum,qui cum nullo veterum,nec cum Eccleſia conſentit,an erraſſe veteres omnes & Eccleſiã eo quòd in plerìſque ad illam amuſſim nouam non conueniant? ſcio cum quo errare malim:ſcio quem potiùs erraſſe credendum. Verùm tamen fruatur iudicio ſuo,quia monitioni locus non eſt,incurrat in omnes vt lubet qui ἀναβάσεις ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ διέθετο;non illas Regij Vatis,ſed illius,ſuperborum Regis,qui poſuit in cælum os ſuum,vt thronum figeret in Aquilone,& ſimilis eſſet Altiſſimo.Se vitij omnis expertem profiteri,eſtne ſimilem ſe Chriſto profiteri? Soli tibi IESV optimè licuit dicere,*Quis veſtrum arguet me de peccato*(mortalium nemo expers vitiorum eſt.Hic tamen permiſit chalamo chartis illinere,*Quid mihi obiicere poſſunt præter virtutem,quam non habent?Nullius mihi conſcius ſum, cuius me apud homines pudere debeat.*] Apoſtolum puta Paulum loqui,an idem illi licet, quod *vaſi electionis*? non ſanè, non quia diſſimilis res, ſed is qui dicit. Si de grauibus flagitiis, & publicè vindicandis loquitur egregiam ſanè laudem, cur id opus tantoperè iactare, quod cum pleriſque commune? Quamuis & Caluinianiſmus, quem profitetur, certè tale tantumque crimen eſt, vt ſi ſanè mentis foret,eius illum perpetuò & pigere, & pudere, & pœnitere oporteret.Si de aliis animi vitiis, quæ hominem dedecorant & Deo hominibuſque minùs gratum faciunt,ſenſit,vt ſenſiſſe reliqua,quæaddidit,ſatis oſtendunt: nihil arrogantius,nihil à veritate alienius dici potuit,faſtuoſitas,iactantia, contẽptus aliorum, virtutes credo ſunt, non vitia; quam ab his immunis, quam integer, ſi philautia non excęcaſſet oculos,ipſimet iudicium permitterem. Sed fruatur inquam,ſuo iudicio,ſibi plaudat,placeátque: vel potiùs(fac, qui potes Deus,& hoc animo me iſta noſti ſcribere) reſipiſcat, & in poſterum infrenitæ linguæ,calamoque infreni,deſinat tam laxas habenas permittere.Quod ad me, puto licere mihi,qui ex omnibus vnus ſum,in eum aliquid, qui ſibi cuncta in omnes voluit licere. Licuit homuncioni in diuinum Dionyſium petulanter, cur mihi non liceat pro Diuo conſtanter?Mentem ſaniorem illi opto, conuitia nec curo,nec metuo:iſta ceſſare æquum eſt, rationes compulſandæ. Quod ſperare non audeo,conſueuit,vel ſilentio,ſi quando nequit reſpondere, dicta tranſmittere:vel contemptu,& maledictis certare. Fors iſta nec limis dignabitur,audiet certè,quod legiſſe diſſimulet,& aliquem vel ex Armoricis ſubſtituet.

Incubuit nunquam cæleſtis flamma ſalictis,
Nec parui frutices iram meruere Tonantis.

Cauſa certè non mereor,qui hæc animo non malo,ſin aliter: noui cœleſtia à Claudianis tonitruis,& à Ioue Salmonea diſcernere.

ANA

ANACEPHALÆOSIS DVODECIM SALVBRIVM MONITORVM QVÆ CONFESSARIIS IN PROMPTV esse debent.

MONITIO I.

Dæmones esse.

I. CVM in homines atheos inciderint, dubitātes an sint dæmones? proponant illis 1. id doceri apertis S.S. verbis passim occurrentibus. 2. hunc perpetuū Ecclesiæ sensum fuisse. 3. hæresim esse contrarium defendere? quæ tria probantur à Theologis in materiā de Angelis. 4. conuincit ratio: effectuum quorundam mirabiliū experientia, vt v.g. subitò montem vnum loco mouere: bruta loqui, defunctorum simulachra oculis spectanda proponere: linguis incognitis loqui: res ferreas (sine magnete) argenteas pateras, aut similia magni ponderis super mensa locata, sine funiculo aut simili instrumento, attrahere, ab vno extremo ad aliud subsultantia: quod quis foliolum chartæ inter multa sit electurus, certò prædicere: chartam ab aliquo ex toto chartarum ludo extractam, in manibus extrahentis manentem, noua inducta figura, ter facere immutari: facere vt tres vel plures diuersæ personę de vana eademq; re cogitent: vim imaginatiuæ alterius facere, vt de alia re vix cogitet, quam ea quę cogenti nota: (*vix*, dico, nam omnino vel voluntatem vel intellectum cogere, seu necessitate quadā absoluta ad id adigere, nec dæmō potest) facere specula, in quibus, quæ in decem milliarib. fiant, videri possint trium horarum spacio arbusculam veram spitamę longitudine ex mensa facere excrescere; facere, certæ lucernæ lumine accenso, vt quotquot adsunt mulieres, vestibus se nudent, & quæ natura docet tegenda oculis obiiciant, & sic nudæ tripudiare non desinant, quamdiu ardeat in medio apposita lucerna leporis adipe plena, & certis characteribus insculpta, & huiusmodi alia, quæ nobis circulatores ex Baptistæ à Porta scriptis & disciplina obtrudūt, quorum cum nec naturales nec artificiosæ causæ proferantur idoneæ spiritualibus causis effectricibus tribui debent, quæ sunt angeli, & dæmones. vide sup. q. 3.

MONITIO II.

Non licere vllum pactum vel amicitiam cum dæmonibus inire.

QVI putant non esse magnum peccatum cum dæmonibus fædus, pactum aut familiaritatem habere, doceantur primò, quanta sit vis & dignitas primi præcepti prioris Decalogi tabulæ. Nempe illud vt ordine, & sic dignitate primùm esse. Nam digniora esse, ratione obiecti, tria primæ tabulæ septem vide li. 2. q. 4. & libr. 4. par. poster. q. 4. sect. 8.

 aliis

aliis tabulæ secundæ: & inter illa tria, præcipuum esse primum. Tertium enim potissimùm agit de cultu externo, secundum de verborum honore, primum de amore & fidelitate animi Deo exhibenda, & virtute religionis seu Theosebias, seu latriæ quare cùm hæc virtus Deo gratissima sit, etiam illi contrarium vitium est odiosissimum, nempe idololatria & infidelitas. nam est quædam apostasia, proditio, & transfugium ad hostium Dei principem Diabolũ: quod peccatum est omnium vitiorum moralium grauissimum: & ideo huic præcepto à Deo pœna fuit addita, cùm Deus testatur se fortem & zeloten esse, & hoc peccatum vsque in tertiam & quartam generationem vlcisci, & vocat hoc peccatum odium sui, eo quòd transgressores vocat osores suos[1]. Secundò doceantur omne cum dæmone fœdus aut amicitiam contra hoc primum præceptum esse. Cum enim inter Deum & dæmonem sit quasi perpetuum bellum, seu odium (Vnde de dæmonibus legimus; *Superbia eorum qui te oderunt, ascendit semper*: & Diabolus vocatur *Satan*, hoc est aduersarius) tenemur nos, vt vassalli Dei perpetuum quoque & capitale odium cum dæmone exercere, hoc bellum vt Paterpatratus initio mundi Deus indixit cum dixit Serpenti; *Inimicitias pœnam inter te & mulierem, & semen tuum & semen illius.*[2] quibus verbis prohibemur vllas cum dæmonibus inducias aut commercium habere. Idem nos docet Apostolus;[3] *Nolo*, inquiens, *socios vos fieri dæmon orum*. Idem nos in baptismo promisimus, Sacramento adstricti, Ecclesiæ nomine rogante Sacerdote, & patrinis pro nobis respondentibus non semel, Nos abrenunciare Satanæ & pompis eius. Cùm itaque hoc bellum initio mundi conditi indictũ, & initio Ecclesiæ Christianæ tuba Apostolica renouatum, & à nobis cum in Ecclesia fuimus regenerati iureiurando votiuo sic susceptum ac promissum; sequitur eum, qui cum hoste pactum vllum aut familiaritatem collat; perfidiæ, transfugij, & apostasiæ rerum non minus esse, quàm vel monachus votiuam deserens professionem, vel miles ad hostem transfugiens, vel Christianus Mahumetismo se addicens. Tertiò moneantur non tantum hoc Deo displicere, sed ipsis quoque perniciosissimum esse. Dęmonum enim in homines odium est inexplebile, & à sui lapsus tempore nunquam illud remiserunt; nec vnquam remittent aut minuent: si permitterentur à Deo omnes mortales interimerent; quod quia vident sibi non licere, ideò assiduè hominibus animæ mortem moliuntur adferre per varias & multiplices peccandi illecebras; ne qua excidere beatitudine, homines potiantur. Odij magnitudo patet ex vehementia & acerbitate cruciatuum aut vexationum quas intulere, quotiescunque Deus illis permisit, vt testantur Iobus, Saræ mariti, D. Antonius & alij innumeri. Pertinaciam odij docent, Iobus dicens; *Cor eius indurabitur tanquam lapis, & stringetur quasi malleatoris incus*[4] & CHRISTVS Dominus; *vos*, inquit, *ex parte Diabolo estis, & desideria patris vestri vultis facere: & ille homicida erat ab initio: & in virtute non stetit & non est veritas in eo. cùm loquitur mendacium, ex propriis loquitur, quia mendax est, & pater eius*[5]. cùm dicit homicidam esse ab initio significat hunc eius perpetuum esse conatũ, animas necare: circuire instar leonis rugientis & quærere quem deuoret, vt ait D. Petrus. cùm addit veritatem in eo non esse, docet frustra quem cum illo pacisci, qui totus ex perfidia conflatus est. Ideò cum semper velit nocere; certò tenendum nobis, illum nullis blandiciis, & obsequiis, aut cultu homini reconciliari, placari, aut deliniri: sed quando se beneuolum aut amicum fingit, tum maius malum hominibus moliri. Origenes *lib* 8. *con. Celsum* Probabile est (inquit) dæmones, cùm sint improbi, ne cultoribus quidem suis dexteram datamque fidem seruaturos.

[1] Exo. 20. v. 5
[2] Gene. 3. v. 15.
[3] 1. Corint. 10. v. 21.
[4] Iob. 41. v. 15.
[5] Ioan. 8. v. 44

MONITIO III.

Ne iudices hoc negligant punire, aut dissimulent.

QVando confessarij incidunt in Prælatos; Principes aut Iudices, nimis lenes, & remissos, & negligentes in sectæ huius exstirpatione: Monere illos debent, quod sint à Deo constituti ad vindictam malorum, & sine causa gladium non acceperint: quòd mala quæ ex eorum negligentia orbi & Ecclesiæ inferuntur & gliscunt quotidie, seuerissimè ab illis exigentur: quod ad damnorum restaurationem teneantur: hoc peccatum directè & immediatè cótra Maiestatem Dei tendere: & idcircò non magis licere principi diuinam iniuriam remittere aut dissimulare, quàm Prætori licet sui principis, vel militi sui Imperatoris. Legem illam veteris testamenti: *Maleficos non patieris viuere* [1], non esse dumtaxat iudicialem positiuam, sed iudicialem iuris diuini & naturalis, & ideo non esse per legem Euangelij sublatam. Iudicibus inferioribus non licere vitæ securitatem rei huius delicti promittere, vt crimen spontaneè confiteantur & socios detegant: licere id solo summo iudici, qui lege superior & ex causa iusta, & quando hoc euidens necessitas vel vtilitas reip. postulat. Meminerint, si qua damna per eorum conniuentiám aut negligentiam à maleficis subditi patiantur, si qui necentur aut ad consortium criminis pertrahantur: sanguinem hunc à manibus eorum Deum requisiturum. Non hominis illos, sed Dei iudicia iudicare. Cauendum ne fiant socij furum. & ne dum, vt Iosaphat, his qui oderunt Dominum amicitia iunguntur: iram Domini mereantur.[2] videant ne audiant terrificum illud Prophetæ dictum regi Acahz; *Quia dimisisti virum dignum morte de manu tua, erit anima tua pro anima eius, & populus tuus pro populo eius* [3]. Qui denique falsis opinionibus, & erronea sua existimatione decepti, conantur iudices abducere à cognitione & vltione criminis huius: vel auctoritate, vel calumniis, illi monendi vt resipiscant: ne & se conscios eiusdem delicti, vel fautores delinquentium, vel iustæ & Canonicæ contra hāc hæresim inquisitionis disturbatores & impedimenta præbeant: cum periculo incurrendæ excommunicationis. *c. vt inquisitionis de hæretic. in 6* Deniq; hos omnes honorem Dei negligere, & proinde solere à Deo negligi, & in Maximas calamitates & ignominias abiici iuxta comminationem Heli Sacerdoti factam, 1. *Reg. ver.* 30. Quam hoc Babyloniis exitiale dixi libro 5. sectione 16. in fine.

Pio l.5 sect.4.

1 Exod. 22.

2 2. Paral. 19. v. 2.

3 3. Reg. 20. v. 42.

Nahum inter præcipuas causas excidij Niniuæ memorat, quod in ea Magi & malefici magni fierent *c. 3. v.* 4. Eandem ob causam minatur Ierosolymæ Michæas *c.* 5. *v.* 10. Propterea Cananæi deleti & pulsi sedibus suis. *Deut.* 18. *v.* 10. Nunquam id impunè Regibus cessit: Saul non excidit regno nisi postquam Magiæ præsidia quæsiuit tunc (ait Blesensis) *dum Pythonissam consulit in montibus Galboe cum filiis meretur interfici. Sic Ochozias, qui ceciderat per cancellos dū de vita diuturnitae scrutatur, vita eius tanquam tela texenda succiditur.* Ob maleficorum imitationem Manasses specimen fit Regis calamitosissimi, 4. *Reg.* 21. & 25. cuius peccatum etiam posteri luerunt, nec pacari Deus potuit Ioziæ pietate 4. *Reg.* 23. Iezabelis veneficia nota, sed & præcipitatam de fenestra, laceratam à canibus. Longum sit alios recensere. Zoroastrem Fulmen occidit Magiæ inuentorem. *Plin. lib.* 30. *c.* 1. *lib.* 11. *c.* 42. De Fetrando Comite Flandriæ, de Guilhelmo Iuliacensi, de Scotiæ Regibus aliquot, de Principe quem memorat Gerson, actum superioribus libris, de Muleasse Tunetano Rege, non paucis egit

1 Reg, 28. v. 8.

4. Reg. 1. v. 2.

Paul. Iouius: de Vortigerno Rege Boëthus *lib.* 8. De Græcorum multos memorat Petrarcha *lib. 4. rer. memorand. c. 1. 2. 3.* Si Romanorum Annales voluas, occurrent tibi plurimi, quibus hæc licentia exitij miserrimi occasio fuit. de Numa Pompilio, Plutarchus, *in Numa.* de Tullo Hostilio, Dionysius, & Liuius *lib.* 1. De Nerone Plinius *lib. 30. Nat. hist. c. 1.* & Suetonius *in Nerone.* De Valeriano Nicephorus *lib. 6. c. 10.* de Iuliano Apostata idem Nicephor. *lib. 10. c. 29.* de Licinio Niceph. *lib. 7. c. 45.* De Fl. Ruffino Tyranno, Claudianus *l. 1. de laud. Stilichon.* de Maxentio, de Heraclio & aliis alij. Quid referam recentiora? Leopoldum Austriæ ducem Friderici. III. fratrem, nimis familiarem Magis quidam narrant, ita à spectro perculsum fuisse, vt paucis post diebus obierit. Vvenceslaus Bohemiæ rex summo in pretio voluptatis causa Zytonem & alios habuit: cui quæso Principi cuncta regni negotia infœlicius cessere? Crespetus *disc.* 7. scribit cuidam ætatis huius Principi mortuo inuentã ad collum appensam imaginem Theurgico ritu deuotam, qua se fælicem fore sperabat: quo tamen vix vllus calamitosior fuerit. Concludam cum Rege, Reges alloquens: *Nunc Reges intelligite, erudimini qui iudicatis terram. Seruite Domino in timore, & exultate ei cum tremore. Apprehendite disciplinã: ne quando irascatur Dominus & pereatis de via iusta.* Monet vt disciplinam apprehẽdant. Hebraicè est NASSEKV-BAR נשקו-בר quod etiam significat osculamini filium. osculari verò idem quod honorare. Nimirum optime CHRISTVM honorant, qui hostis eius Diaboli partiarios in virga ferrea regunt & flagellant: qui Deum inhonorantibus non parcunt, hoc enim est apprehendere disciplinam: quia hoc est CHRISTI doctrinam purè venerari & sequi.

Camerar. operæ succesiuæ c. 70.

Psal. 2. v. 10.

MONITIO IIII.

Superstitionibus vti quam noxium & execrandum.

QVi parui faciunt discere ritus superstitiosos & eos exercere: moneãtur omnium superstitionum & vanarum obseruationum inuentorem esse Diabolum; qui in principio mundi statim in idololatriam ferè totũ genus humanum pellexit. Sed cùm hoc eius imperium Dei filius destruxisset: *ad hoc enim apparuit filius Dei vt opera Diaboli destrueret*[1]: & paucis ante passionem diebus dixit: *tunc mundus iudicabitur, Princeps huius mundi eijcietur foras*[2]; & hic fuit scopus Apostolicæ per totum orbem prædicationis: & tamen cùm imperio non fuisset imminuta vetus illa ambitio diuinitatis: pro illa aperta & clara idololatria penè extincta, tectam quandã specie pietatis & vtilitatis idololatriam inuexit, artium superstitiosarum cupiditatem & cultum. hanc ergo diram curiositatem inuenit, & propagauit, primò vt sic possessionem animarum, qua vi crucis deiectus fuerat, clanculum dolo malo recuperaret. Secundò vt homines hoc pacto primum & maximum præceptum, & votum religionis quo se Deo adstrinxerunt in baptismo, violare assuescerent. 3. vt spem, quam homines in Deo habere debent, amitttant, & eam collocent in rebus istis vanis, & ideò sint Deo maledicti: qui[3] *odit obseruantes vanitates superuacue.* 4. vt sic in lethale peccatum pertractos, leo rugiens[4] deuoret, & decipiat hominem draco venenatus quem Deus formauit ad illudendum ei[5]. Hæc sunt commoda superstitiosarum obseruationum, & qui eas colunt, aut amant, docent se non CHRISTI, sed diaboli discipulos esse, & eius magisterium amare, in eius ludo doctos esse, & alienos à doctrina Ecclesiæ Catholicæ.

Confer cum li. 3. parte posteriore.

1 1. Ioan. 3. v. 8.

2 Ioan. 22. v. 31.

3 Psal. 30. v. 7.

4 1. Pet. 2.

5 Psal. 103. v. 26.

Mirum

Mirum est aliquem posse his præstigiis se dare, qui norit exitum infelicem Magorum & præstigiatorum. Inuentor Magiæ Cham seu Zoreaster, fuit tandem ab ipso dæmone, quem importunius solicitabat, igne succensus & concrematus, teste *Clement. in lib. recognition.* de Simone Mago notissima res, quòd in aërem à dæmonibus sublatus præcipitatúsque fractis cruribus cum ignominia & dolore interierit. Quæ de Cynope Mago, Prochorus: & de Zaroë & Arphaxat Abdias *lib.6.* tradidit prætermitto: vt & ea quæ de Oddone, Hollero, Metothimo Magnus Olaus *in Historia Septentrionali:* & de Sopatro, Eunapius *in Aëdesio:* de Orpheo, Mopso, Amphiarao, qui omnes magi fuere; Ouidius, Seneca, Statiúsque: de Pythagora Samio Laërtius *in eius vita* & Cælius *lib. 19. Antiquita. c. 7.* Henricum Cornel. Agrippam moriturum, à se canem suum Paredrium abegisse, cum hoc dicto: *Abi mala bestia, tu me perdidisti:* tritum estote omnium. Ioãnis Portantij obitus in Antuerpiensi carcere qualis, norunt ciues mei. Apud Guilhelm. Tyrium. *lib. 8. belli sacri c. 15.* duo magi volentes machinas Christianorum incantare, primi illis interfecti. Apud Polydor. Virgilium anus saga coram omnibus à dæmone abripitur, vt alibi narraui. Apud Dubranium *lib. 23. Histor. Bohem.* Zyto nobilis ille pręstigiator ad extremũ à diabolo viuens, cum corpore & anima de medio hominum fuit sublatus. Ioan. Faustus famosus magus his temporibus in Germania tandem à cacodæmone lecto extractus noctu, & strangulatus, inuersa in tergum facie, domóque tota concussa & penè euersa, vt scribunt VVierus, Camerarius, aliique Francisc. Picus *lib. 5. de prænot.* auctor est ex relatione sociorum qui adfuerant, Magum quendam à dæmone viuum ablatum, nusquam vnquam comparuisse: dum curioso cuidam & non satis sano Principi pollicetur, se Troiæ expugnationem & Hectoris cum Achille duellum, quasi spectandum in orchestra, exhibiturum.

Tam hæc factoribus sunt periculosa: nec minùs iis qui spectandi talia sunt auidi. duo tantum exempla adscribam, vetus vnum, & nouum alterum. Scribit Lucianus *in Philopseude*, de quodam Encrate: quod *cum vidisset Pancratem quendam Magum Aegyptium, multa mira facientem, se paulatim in eius amicitiam insinuasse, adeò vt omnia ei propemodum arcana communicaret. Tandem autem magum hunc ei persuasisse: vt omnibus famulis in Memphi derelictis, se solus consequeretur: neque enim defuturos ministros atque ex eo tẽpore, inquit, sic vitã duximus. Cùm in diuersorium quodpiam veniremus, homo accepto pistillo, scopináve, aut pessulo, vestibus implicans, cùm in id carmen quoddam dixisset, efficit, vt ambularet, vtq; aliis omnibus homo videretur. Illud ergo abiens, & aquã hauriebat, & cœnam parabat, instruebátque atque in omnibus cõmode subseruiebat ministrabátque nobis. Deinde, vbi iam satis huius ministerij fuit, scobinam rursus scobinam, ac pessulum pessulum, aliud recitans carmen, reddebat. Hoc ego vehementer conatus, non inueniebam quo pacto ex illo expiscarer. Nam id mihi inuidebat, quamuis esset in aliis facillimus. At quadam die in angulo quodam tenebricoso delitescens clam illo, subauscultaui propius incantationem illam, erat autem trisyllaba. Tum ille cum pistillo mandasset quæ curanda erant, abiit in forum. At ego postridiè illo apud forũ occupato, acceptum pistillum cum ornassem, syllabas illas simili modo pronunciãs, aquam iussi vt hauriret. Tum impletam amphoram cum tulisset, desiste, inquam, nec amplius aquam haurito, sed rursus esto pistillum. At illud mihi haud amplius obtemperare volebat, sed aquam hauriebat continuè, quoad hauriendo totam domum nobis impleret. At ego cum resistere huic rei non valerem (timebam autem ne Pancrates reuersus, id quod etiam euenit irasceretur) correpta securi pistillum in duas partes disseco. At vtráque pars amphorã sumens hauriebat aquam, iamq; vnius loco duo ministri mihi esse cœperant. Interea Pancrates superuenit, ac re intellecta illas quidem in ligna rursus, quemadmodum antè carmen erant, mutauit: at ipse*

at ipse me relicto clanculum nescio quo si subducens abijt.] Vides huic curiositatem ferè causam fuisse, vt aquis submergeretur. Cur vocas fabellam? cum potuerit in pistillo Paredrus aliquis Mago famulari. Sed cape alterum, de iis quibus periculum præsentaneũ fuit, ne se ipsos denasarent. Philipp. Camerarius *li. Operæ succisiuæ c.* 70. ita scribit; *Cum aliquando Ioãnes Faustus apud notos quosdã diuerteret, quod de ipsius præstigiatricib. multa audierãt, ij petierũt ab eo, vt aliquod specimen suæ Magiæ exhiberet. Hoc cùm diu recusasset, tandẽ importunitate sodality neutiquam sobrij victus promisit, se illis exhibiturum quodcumque expeterent. Vnanimi itaque cõsensu petierunt, vt exhiberet illis vitem plenam vuis maturis. Putabant autem propter alienum anni tempus (erat enim circa brumam) hoc illum præstare nullomodo posse. Assensit Faustus, iam iam in mensa conspectum iri quod expeterent: sed hac conditione, vt omnes magno silentio immoti præstolarentur, donec illos iuberet vuas decerpere: si secus facerent, instare illis periculum capitis. Hoc cùm se facturos promisissent, mox ludibriis suis huic ebriæ turbæ, ita oculos & sensus præstrinxit; vt illis tot vuæ miræ magnitudinis, & succi plenæ in vite pulcherrima apparerent, quot ipsorũ adessent. Rei itaque nouitate cupidi, & ex crapula sitibundi sumptis suis cultellis exspectabant, vt illos iuberet rescindere vuas. Tandem cùm istos leuiculos aliquandiu suspensos, in ipsorum vanissimo errore tenuisset, subitò in fumum abeunte vite cum suis vuis, conspecti sunt singuli tenentes loco vuæ, quam vnusquisque apprehendisse videbatur, suum nasum opposito superne cultello: ita vt siquis immemor præcepti dati vuas secare voluisset. seit sum naso mutilasset.*] Quid plura? nihil ferè vnquam præstigiatores faciunt, quin, aliquid factu facile, sed quod difficile sit non facere, à spectatoribus aut Magię studiosis postulent. Veluti; ne personas quæ apparent alloquantur, vel manum porrigant; ne circulo pedem efferãt, & similia, quæ tamen, vt faciant, post illos illecebris dæmones, aut variis terriculamentis, quasi compellunt; Vt de Bauaris adolescentibus apud Cęsarium legi; & duobus Aremoricis bono loco natis Gentiliaci, cum puer Lutetiæ degerem, accidit; qui ab archihomicida ambo tunc præfocati, eo quod circulo pedem extulissent.

I nunc atque animam fraudi committe dolosæ.

MONITIO V.

Vnde poterunt cognoscere an à dæmone effectus exspectetur, an à natura, an à Deo.

vide li. 3. par. poster. q. 1. 3. & sect. 4. 1. MMonendi sunt rerum istarum ignari, Vanitatem & mendacium omne Deo displicere qui veritas est: dæmoni verò placere, qui mendax est &
1 Psal. 30. v. 5. pater mendacij. *Beatus vir (ait Psalmista*[1] *) cuius est nomen Domini spes eius, & non respexit in vanitates & insanias falsas.* Vanitatem verò dici quotiescunque homo facit vel dicit aliquid, boni cõsequendi, vel vitandi cuiuspiam mali causa, quod vim nullam neque naturalem, neq; supernaturalem obtinet, ad effectum intentum. v. g. si quis in flumine seminet vel litus aret, dicendus est vanitatem operari; eo quòd arandi & seminandi finis seu effectus est messis & fructus perceptio; quem finem hæc eius actio nequit consequi. ita si quis vt capitis dolorẽ pellat, facia linea, vel cartula alba cingat tibiam, aut ægrum inter sarmentum diffissum perducat, vel palmo cingulum ægri metiatur; clarum est has actiones esse vanas & superstitiosas, quia nullam vim habent ad humorem noxium capiti molestum inde expellendum. Contra si applicetur capiti aqua rosacea, vel ad bilis expulsionem rubarbarum præbeatur, vel ad flegmata capite educenda per sternuationem comedatur sinapi; non erit vana obseruatio, sed licitum remedium, quia natura ad hoc vim hisce rebus inseuit. Sic etiam verba nulla

nulla vim naturalem habent aliquid efficiendi more agentis physici: sed quædam verba vim habent operandi ex instituto Dei, & iste effectus est supernaturalis: quædam non tam vim habent supernaturaliter operandi, quàm putantur ab imperitis habere: prioris generis sunt verba Sacramentorum, nempe collationis baptismi, consecrationis Eucharistiæ, absolutionis peccatorum &c. hæc verba licitè vsurpantur à Sacerdotibus ad effectum, cuius causa Saluator noster illa instituit. Verùm si quis hæc verba alio ad aliam intentionem siue finem proferens transferret; eorum vsurpatio sacrilega, vana, & superstitiosa foret; quia ad hunc effectum vim supernaturalẽ ea verba non acceperunt. Vana quoque est prolatio aliorum verborum, quæ non est ex vsu Catholicæ Ecclesię receptio, Si quis itaq; vana huiusmodi vel verba vel facta adhibet, superstitiosus est, & diabolus est effectus operis: quod probatu non est difficile. Effectus iste non est naturalis, quia quæ adhibita sunt media naturalem vim ad eum nõ habent nec est miraculosus & à Deo, quia testimonium illi nullum perhibet sacra scriptura, nec Ecclesiæ Catholicæ consuetudo aut doctrina. Procedit itaque ex occulta quapiam spiritualis creaturæ operatione; non Angelicæ, quia Angeli semper faciunt Dei voluntatem, & cum Deo mendacium ac vanitatem omnem detestantur: restat, vt operentur hic cacodæmones, superstitionis inuentores & amatores. Quare, *qui hæc faciunt, Deum deserant, & dæmonis doctrinæ atque imperio se subijciunt, cuius auxilium exposcunt & opera vtuntur.*

MONITIO VI.

Quæ remedia tutissima.

SI quis afflictus vel vexatus sit à maleficis seu à dæmonib. eorũ opera & pro remedio vel cõcilio confessariũ cõsulat: is illũ inducat ad remedia Ecclesiæ cõsueta, maximè ad emendationẽ malæ vitæ. Theologi monent[1]. duo consideranda, Deũ qui hęc mala permittit, & diabolum qui mala infert; nã nihil hic inferre posset, nisi ille permitteret, nec nocere potest, nisi in quem vt sæuiat Deus permittit; nec plus illi ipsi nocere, quam quantum Deus permittit. Minus longè potest, quam, vult, aut iactat se posse. Præclarè D. Antonius Magnus: *Nos nec eius pollicitationibus credere, nec eius minas formidare debemus. fallit enim semper, nihilque verum promittit. Nam si non in omnibus mentiretur, quomodo talia, & tam infinita promittens, hamo crucis vt draco inuncatus à Domino est, & capistro ligatus vt iumentum, & quasi mancipium fugitiuum vinctus circulo, & armilla labia perforatus, nullum omnino fidelium proforare permittitur? Nunc miserabilis vt passer ad illudendum irretitus à CHRISTO est calcaneo Christianorum substratus gemit, ille qui vniuersa maria à se absorta plaudebat: ille qui manu sua terrarum orbem, teneri gloriabatur, ecce à nobis vincitur: ecce me aduersum se prohibere non potest disputantem.*] Nimirum ligatus est à Deo mucro latronis retusus ab eo per quem, cum quo, & in quo facta, quæ fiunt, omnia. Tibi homo imputa quod in te possit; quod in te vt possit Deus sinit. *Si alligatus diabolus est* (inquit B. Augustin. serm. 197. de Temp.) *quare tantum adhuc præualet? Verum est fratres carissimi, qui multùm præualet, sed tepidis, & negligentibus, & Deum non timentibus in veritate, dominatur. Alligatus est enim tanquã cathenis innexus canis; & neminem potest mordere, nisi qui illi se mortifera securitate cõiunxerit. Iam videtur fratres, quia stultus est homo ille, quem canis in chatena positus mordet. Tu te illi per cupiditates & voluptates sæculi* (addo pacta, superstitionẽsue) *noli coniungere, & ille ad te non præsumet accedere.*] eadem habet Cæsarius *libr. 5. miracul. ca. 52.* Certe quoad Deum, causæ cur permittat esse solent, vel peccata, vel probitas famulorum eius; propter peccata permittit vt puniat præterita, vel vt arceat à futu-

[1] Cyruelus li. de superstit. p. 2. cap. 1.

à futuris alioqui: probitatis verò gratia permittit, vt magis humilientur, vel vt probetur eorum constantia & fides. ob has causas Deus dæmone vtitur, tanquam lictore aut carnifice bonorum. dæmon autem alium longè finem sibi proponit, & Dei voluntatem gnarus exsequitur non cogitans hæc ad salutem humanam & gloriam diuinam à Deo dirigi, sed conatur exsaturare malitiam suam, & odium explere nocendo hominibus, & simul si queat in superstitionem aliquam illos pertrahere. Itaque non potest salubrius consilium iniri, quàm quo quis & Dei voluntatem perficiat, & dæmonis proteruiam atque odium eludat. hoc autem præstant remedia Ecclesiastica. vt exempli causa, si qua domus spectris aut alia dæmonum infestatione sit inquieta; statim inquilini conscientiam excutiant, conterantur, & de peccatis confessionem instituant, & omnia de domo remoueant quæ Deo queant displicere: deuotè insuper se Deo commendent, & Deiparæ, & Sanctis: & interea dum durat vexatio, quotidie mane ac vesperi Sacerdos quispiam habitum Sacerdotali indutus, cum stola, cruce, & aqua benedicta accedat, & lustret omnia domus cubicula & loca alia, recitans deuotè, Psalmum; *Qui habitat in adiutorio altissimi*; & Euãgelium S. Ioannis, *In principio erat verbum*, & alias precationes pias: & exorcismos: qui Dominicis diebus in benedictione aquæ contra dæmonum vim & insidias leguntur, ponantur per singula præcipua domus loca rami Palmarum benedicti, & candelæ benedictæ: iubeantur dici Missæ à viris piis & Deum timentibus pro quiete familiæ illius, & vt Dei ira cesset, & mittat custodem Angelum suum, qui domo illa dæmonem exturbet: caueant autem ne cum dæmone sermonem vllum misceant, vel loquenti quidquam respondeant: multóque magis caueant ne quem Magum, aut vlla superstitiosa vexationi reprimendæ remedia accersant. Sed magna spe & fiducia in Deum, misericordiam eius summa cum patientia præstolentur. [*Sic Cyruelus d. c.1 in fine.* Sed hæc remedia fusiùs nobis nunc non sunt probanda, quia id præstitimus supr. lib. 6.

MONITIO VII.

Pro iis qui curiosi sunt diuinationum, & secretorum.

vide lib. 4. q. 4. & seq. TAles moneantur, etsi desiderium sciendi (teste philosopho) cunctis naturale sit; tamen id moderandum esse habenis legi Dei, & rectæ rationis; quibus nisi frenetur, infrenis equi more nos cupiditas hæc in præceps abripiat. Legi diuinæ & rectæ rationi consentanea regula est, Non velle aut conari scire quæ lumine naturæ non scire possumus, & diuina solummodo reuelatione sciri queunt: & in illis ipsis quorum scientiam possumus labore nostro, aut industria consequi, rectum & probum discendi modum tenere; ne regiam tutámque viam deserentes inani labore quærendi defatigemur, & per inuia ac deuia ablati optatam metam nunquam cursu contingamus. hæc docemur à Spiritu sancto, cuius sunt ista; *Sicut qui mel. multum comedit, non est ei bonum: sic qui scrutator est maiestatis opprimetur à gloria* [1] & alio loco; *Altiora te ne quæsieris & fortiora te ne scrutatus fueris: sed quæ præcepit tibi Deus illa cognita semper, & in plurib. operibus eius ne fueris curiosus. non est enim tibi necessariũ, ea quæ abscondita sunt videre oculis tuis. In superuacuis rebus noli scrutari multipliciter. Plurima enim super sensum hominum ostensa sunt tibi. Multos enim supplantauit suspicio illorum & in vanitate detinuit sensus illorum* [2]. Mysteria fidei & salutis, fide nobis credenda sunt, & à Deo reuelata fuerunt Ecclesiæ suæ. Alia occulta quædam Deus nulli reuelat, sed sibi reseruat, vt secreta cordium, futura merè contingentia &c. & hæc citra reuelationem sciri arte vel scientia vlla nequeunt. Et hæc conari scire est vanum & inane, & artes ad hoc nitentes sunt superstitiosæ. Aliæ res sciri possunt studio

1 Prouerb. 25. v. 27.

2 Ecclesiast. 3. v. 22.

dio, disciplina & experientia; in his cauendum ne sine labore, aut vsu, vel doctore, ea conemur scire per media illicita, vt sunt ars Notoria & similes diuinationes, de quibus egimus toto lib.4. Harum rerum talem scientiam à dæmone infundi seu tradi patet, ex rebus quas prædicunt; quas cum nequeant scire luce naturæ, nec acceperint diuina reuelatione; consequens est ea discere à dæmone: qui (vt foueat superstitionem) eo quòd vtantur signis ab ipso institutis, etiam ignaris nec sentientibus illis phantasiam mouet vt hoc vel illud dicant, vt docet D. Augustinus *lib.2 de doctr. Christiana.* vnde sequitur eum qui vult huiusmodi scire, consentire in magisterium diaboli, séque eius disciplinæ tradere, & Deum doctorem atque Dominum deserere, & à fide apostatare. stulti sunt qui dæmonum responsis credunt, quia fallere dæmonum est. Sic fefellere Crœsum & Pyrrhum, testibus D. Hieron. *in c.41. Esai.* D. Augustino *3. de ciuit. Dei* Lactantio & alijs, Manfredum teste Pico *lib.4. de Prænotio. c.9.* Indos apud Osorium *lib.2. histor. Lusit. c.15.* Ferrantem Comitem Flandr. & alios quos *lib.4.* memoraui.

MONITIO VIII.

Pro ijs qui scientiam infusam affectant certis ritibus sine labore, &c.

MOnendi primò, curiositatem sciendi non necessaria, non modò non vtilem, sed valdè noxiam esse solere. Spiritum sapientiæ & intellectus à solo Deo exspectandum, quo non qui volunt, sed quos placet, solet implere. *Melior est homo* ait Ecclesiasticus, *qui minuitur sapientia, & deficiens sensu in timore, quam qui abundat sensu, & transgreditur legem altissimi.*] Et verissimum illud D. Hieronymi, nescio vbi, *Meliùs est nescire aliquid quam cum periculo* (scilicet animæ) *discere.* vt & illud D. Prosperi: *Non sunt scrutanda, quæ Deus occulta esse voluit: quæ autem manifesta fecit, non sunt negligenda: ne & in illis illicitè curiosi, & in his damnabiliter inueniantur ingrati. De altitudine discretionis Dei non conturbabitur cor humilitatis nostræ, si firma & stabili fide tenebit; omne iudicium Dei iustum esse secretum: vt vbi inuestigari non potest, quare ita iudicet, sufficiat scire, quis iudicet. Lauda & venerare quod agitur, quia tuum est nescire cur agitur.*] Sanè scrutatores huiusmodi diuinorum secretorum, mergi solent inuadabili profundo. Nec minus periculosum est nouos sciendi modos, quam nouas doctrinas inuenire, de quibus ab Apostolo præmoniti sumus fore, qui sectarentur *doctrinas dæmoniorum.* quid aliud faciunt qui doctoribus dæmonibus vtuntur? Audiant Chrysostomum explicantem illud Saluatoris, *obmutesce & exi ab homine*, *Salutiferum hoc nobis* (ait) *dogma datur, ne credamus dæmonibus, quantumcunque denuncient veritatem.*] caueant ne *irritent Deum in adinuentionibus suis & multiplicetur in eius ruina.* caueant ne; quod deplorat Richardus Victorinus: *Veritatem quærant non in veritate, sed in vanitate: quæsitam inueniant non ad vanitatē, & quod miserrimū est, in verbis vitæ lucra mortis negotientur.*

c.19. v.21.

degent. vocat.

1. Timot. 4. v.1.

Mar. 1. v. 21.

Ps. 105. v 21.

Præterea tales admonendi sunt, subesse periculum superstitionis, & tentationis Dei. Nam qui scientiam quærunt, modis insolitis, vtrique se periculo exponunt. Naturaliter scientiæ paulatim, successu temporis, lectione, auditione, & experientia acquiruntur (vt rectè Aristoteles[1]:) petere à Deo vt infundat, sicut Danieli & Salomoni fecit, est petere vt sine necessitate miraculum edat: quòd est tentare Deum. Adhibere orationes, aut alia, ad hoc non instituta à Deo aut Ecclesia, est vanitatem quærere & mendacium diligere (vt ait Psalmista) & proinde superstitiosum. Orandus itaque Deus, & nobis simul naturali conatu elaborandum. Nam facientes Deus adiuuat. Periculum magnum est, ne *arti memoriæ* (quæ tradi potest præceptis locorum & cellularum ad hoc accommodatis

1 li. 4. physic.

datis) aliquid superstitionum *artis Notoriæ* adminisceatur:hoc ergo vt caueant, monendi.

MONITIO IX.

Pro iis qui sunt cupidi corporeæ salutis, honoris, aut pecuniæ, aut gratiæ acquirendæ vel recuperandæ, & ad hoc vtuntur mediis suspectis Salmatorum, seu Salutatorum, de quibus actum *lib.1. cap.3. quæst.4. vel etiam Periaptorum,* dequibus *ibidem cap.4 q.5.*

Iunge hæc iis quæ dicta lib. 6.cap.2 lib.3. sect. 8.q 4. & lib.4.par. 2.q. 4.sect.3.

IN culcanda diligenter illis est hæc regula; *In omni ægritudine, aut iactura bonorum fortunæ vel corporis, quæ solent hominibus à Deo, vt flagella peccatorum, & mala pœnæ infligi; seruos Dei ad duo debere præsidia confugere. Primò* quærere & inuestigare modos & remedia cuncta, quæ naturalis ratio hominem docet, vt se hoc periculo vel noxa liberet. *Secundo*, sedulò & feruenter commendare Deo & sanctis personam suam, familiam, & bona, & orare; vt cœlesti sua ope & liberalitate suppleat, & præstet, id quod humana imbecillitas nequit consequi. Quoad primùm ergo moneantur adhibere humanam naturalémque diligentiam, ipsi per se sibi non deesse; & prudentiores consulere; quoad valitudinem, pharmacopolas, medicos, chirurgos: quoad iacturam aliorum bonorum, amicos, & alioqui prudentia, & vsu, experientiáque pollent. Quoad secundum, seu spiritualem diligentiam; confugiant ad orationes, ieiunia, & charitatis opera confidant in Deo, sperent ab eo remedium; curent orari à personis piis, religiosísque; missas ad eam intentionem dici; denique omni studio conetur Deo quàm maximè placere. *talibus enim hostiis placatur Deus.* docet nos hoc ipsum S.S. in Ecclesiastico; *Honora medicum propter necessitatem. Etenim creauit illum altissimus. A Deo est enim omnis medela, & à rege accipiet donationem. Altissimus creauit de terra medicinam, & vir prudens non abhorrebit illam. Ad agnitionẽ hominum virtus illorum, & dedit hominibus scientiam altissimus, honorari in mirabilibus, in his curans mitigabit dolorem, & vnguentarius faciet pigmenta suauitatis, & vnctiones conficiet sanitatis.*] En primum quòd diximus de diligentia naturali: de altero, nempe morali diligentia, sequitur, *Fili in tua infirmitate non despicias te ipsum, sed ora Dominũ & ipse curabit te. Auerte à delicto, & dirige manus, & ab omni delicto munda cor tuum.* Hoc intelligendum de omni damno quorumcunque bonorum. Igitur cùm hęc homo præstiterit, patienter ferat, & voluntatem suam diuinæ subiiciat, certus, se, si magis expediat, liberandum; si non liberetur, id sibi vtilius esse. Moneantur, si aliis illicitis remediis conentur vti, tum illos à Deo, quo inuito conantur sanari, ad dæmonem confugere. Malè etiam sibi consulunt, quia perdunt fructum patientiæ, qui maior est & melior cunctis corporis aut fortunæ bonis. stulti sunt, quia vt corpus sanent, animam necant. Quid stultius & impudentius, quàm si Deo dicerent: Quia tu me sanare non vis, transfugiam ad hostem tuum, & ab illo salutem petam? hoc non verbis, sed pertinaci conatu dicunt. Hi tandem adeò diuinam iram inflammant pertinaci cupiditate, vt Deus vel sinat illos à dæmone necari, cuius rei exempla dedi *li.6. c.2. sect. 3. remedio. 8. & 9.* vel, quæ grauior adhuc est pœna, ad eorum summum malum sinat illos, quod expetunt, ope dæmonis consequi. Sed dies veniet, quando intelligent longè sibi vtilius fuisse morbo affligi, immò & per summos diuturno tempore cruciatus emori quam superstitiosis artibus sanari.

Ecclesiast. 38. in princ.

MONITIO X.

De exorcisatoribus, seu coniuratoribus energumenorum.

QVoniam nonnullis in locis multi abusus irrepsere in exorcismos legitimos & Catholicos, contra Apostolicæ Romanę Ecclesiæ consuetudinem quædam monendi sunt, quibus harum rerum inspectio & cura incumbit. Suppono; Saluatorem nostrum dedisse sponsæ suæ Ecclesiæ potestatē dæmonia de corporibus pellendi, *Luc.*10.*v.*10.*&* *Mar.*16.*v.*17. hanc potestatē verò ab Ecclesia concessam dumtaxat clericis; & non omnibus, sed Episcopis, Sacerdotibus, Diaconis, Subdiaconis, & exorcistis tantum. Vnde apparet iis, qui saltem *Exorcistarum* in gradu non sunt, hanc facultatem non cōpetere iure ordinario: ideoque necesse esse, vt qui illam velit contendere sibi datam & concessam, à Deo, is extraordinarij iuris seu priuilegij documenta debeat ostendere talia, vt iudicio Ecclesiæ idonea censeantur. Quoad eos verò qui hoc officium iure ordinario acceperunt, non plus potestatis vni competit hac in re, quam alteri; nisi quod honestas & recta Ecclesiæ consuetudo postulat, vt coram superioris ordinis clerico, minoris gradus clericus, ipso id inuito, non attentet.

Vide li. 5. c. 2. q. 3. sect. 3. litt. Y. & lib. 2. q 30.

Ex his sequitur suspectos esse pacti dæmoniaci, primò laicos, seu clericos non præditos ordine Exorcistarum; qui hoc munus quasi ex officio, aut peculiari gratia, donóve Dei vsurpant: illos quoque clericos, & religiosos, qui quasi sibi peculiare vindicant; dicentes, ad exorcizandum, plùs virtutis naturalis vel supernaturalis sibi esse, quàm cæteris eiusdem ordinis, aut gradus.

Solent huiusmodi, peculiares exorcizandi formulas & ritus habere, diuersos à cōmunis Ecclesiæ ritibus & formulis; quæ sunt diligenter ab Episcopis examinandæ, & non permittendæ facilè, nisi iudicio piorum & Doctorum virorum sint approbatæ. Vehemens suspicio est, his esse pactum cum dæmonibus, vt talibus obseruantiis se fingant compelli exire. Causa dæmoni est, quia dum isti sic publicè coniurant, semper in frequenti corona adstantium aliquid lucri facit. Accedunt multi, vt sermones, quos vltro citroque miscent exorcizator & diabolus, audiant: gaudet dæmon, quia solet aliquos fidei aut morum errores spargere, aut saltem impetrare vt faciant aliqua superstitiosa, vana, ociosáve; diffamat innocentes, nocentium occulta crimina reuelat, vt malè de illis suspicentur cæteri; instigat quosdam ad carnalia, quosdam & auaritiam dictis suis; bonos fingit se timere, vt impellat in superbiam. Monendi ergo vt abstineant exorcizatores superfluis colloquiis, & terminis illis actuum iudiciariorum, quibus iubent dæmonem nunc exire, & iterùm se iudicio postea tali die sistere. 2. vt abstineant formulis illis nouis & insolitis ac secretis, & non approbatis Ecclesiæ iudicio. 3. vt ad exemplū CHRISTI [1] paucis iubeant Dæmonem tacere & exire, nec garriendi præbeant vel causam vel potestatem. Videntur autem monendi quoque Prælati & iudices Ecclesiastici, ne in diocœsibus suis permittant esse aliquos priuatos; qui quasi ex officio & virtute peculiari exorcizent. Nam hoc est officiū proprium pastorum Ecclesiæ; & in eorum absentia cunctorum qui saltem ordine exorcistarum præditi sunt; qui non vim naturalem, sed supernaturalem ad hoc, in Sacramento Ordinis acceperunt. Priuati verò monendi sunt vt à pseudo exorcistis huiusmodi sibi caueant, neque accedāt ad eorum conuentus; quia cùm Deus prohibuerit ne pythones audiamus, [2] hoc etiam prohibuit ne energumenorum huiusmodi in corporibus loquentes dæmones auscultemus: item si fortè accesserint, monendi sunt omnes, ne quam mendacij patri fidem præstent, néue quid faciant eorum; quæ ille præcepit facienda, quia ipse præcepit, maximè quando mentitur se defuncti animam

1 Luc. 4. v. 35.

2 Deut. 18. v. 11.

mam esse: quod semper est falsum. Si iubet faciamus aliquid, ad quod faciendum lege iustitiæ, vel charitatis astringebamur: id faciendum etiam illo nihil dicente fuit; si aliquid boni, ad quod non tenebamur, quod facere sit meritorium, licebit facere, quia natura sua licitum & meritorium erat. Tutiùs tamen foret aliquando ista secundi generis commutare in alias vel prætermittere; ne quid fraudis insit in dæmonis consilio vel iussu, quod non videamus. Moneatur ipse exorcista non minùs quam cæteri, nihil curiositatis aut discendi caussa dæmonem interrogare, aut ab eo exquirere, licet id honestissimum sit & vtile videatur: quia non licet familiaritatem cum eo instituere, vel eius discipulum esse, vel eius concilium, aut auxilium petere. Nisi si fortè, virtute CHRISTI, vi cogatur & iubeatur dicere veri aliquid, quod ad spiritualem salutem adstantium prudens & pius exorcista meritò iudicet pertinere, vt videmus CHRISTVM *Luc.* 8. nomen dæmonis interrogasse: vnde consuetudo inualuit nomen dæmonis exquirendi.

Quoad ipsum exorcismi modum, moneantur sequi *Pastorale suum*: sed priùs medicorum iudicium audiant, an videatur verè energumenus.

Hæc quæ dixi de energumenorum exorcistis, pleraq; locum habent etiam in exorcistis nubium, quæ tempestates & procellas, grandinésque adductura videntur; item iis, qui coniurant seu exorcizant locustas, & alia insecta agris damnosa: de quibus quæ peculiaria sunt proximo monito expediam.

MONITIO XI.

De coniuratoribus nubium & insectorum.

vide lib. 6 ca. 2 litt. B & lib. 4. p. 2. qu 4. sect. 8. & vide Martin. de Arles lib. de superstit. paulo ante med.

QVoad nubium coniuratores, qui iactitant se vim habere nubes à certis locis expellendi, repellendíque; eorum iactantia facilè conuincitur. primò, si interrogentur, an nubes illæ sint naturalibus ex caussis ortæ, an ex maleficio & opera dæmonis? si dicant ex naturalibus caussis; ergo exorcismus fertur contra Naturæ auctorem Deum; quod blasphemum & sacrilegum, & vim habeat naturalem contra nubes necesse est, aut supernaturalem. Supernaturalem, non accepit à Deo, qui sibi contrarius non est: nec à bonis Angelis: ergo à dæmonis ope vis illa prouenit: si nubem dicant ex maleficio ortam & moueri à dæmone. Vnde sciunt, nisi ex pacto? Secundò interrogentur, si notitiam habent & potentiam pellendi malas nubes, cur non etiam norunt & possunt adducere & euocare, tempore squaloris ac siccitatis, in agros nubes bonas & salutares? Tertiò cur non etiam fulmina & ignem de cœlo cadentem, ac incendiis domos absumentem, valeant arcere aut exstinguere? 4. cur non sciant etiam coniurare ventorum turbines, & aquarum eluuiones, quibus sata & domus, & arbores, sternuntur & abripiuntur? nam vt nubes illæ aliquando à malis Angelis, permittente Deo, formantur & immittuntur; sic & alia ista, vt ex Iobi sacra historia docemur. cur igitur, si ad hominum commune bonum hæc ars aut potestas à Deo illis tributa, beneficia Dei ad vnum hoc ab illis restringitur? Vnde apparet illos hæc ex pacto operari. Moneantur itaque cæteri, vt ab eorum consortio abstineant, & ne tales exorcistas suspectos, vel pretio, vel prece conducant: sed vtantur contra nubes huiusmodi armis consuetis Ecclesiæ, nempe benedictiones, preces, letanias, vitæ emendationem, & opera pia, ac satisfactoria, ieiunij, disciplinarum &c. adhibeant; quæ remedia etiam sunt vtilia contra cætera illa quæ diximus mala & pericula. Parochi locorum indicant & celebrent processiones, & sacrum canant pro serenitatis & fertilitatis impetratione, & ira Dei auertenda. Cantentur in templo deuotè Psalmi accommodati,

modati, vt *Canticum graduum, Miserere mei Deus, Qui habitat in adiutorio altissimi, Libera me de inimicis Deus meus, & Deus misereatur nostri*, & similes. Legantur Euãgelia accõmodata, vt de sedata a Christo maris tempestate; fiat processio per claustrum Ecclesiæ; canantur Letaniæ, & recitentur collectæ proposito seruientes; inuocentur Sancti loci patroni, & quorum illic reliquiæ honorantur: quas tamen tutiùs fortassis & honestius sit foras in tempestatem & pluuiam non proferre; præsertim Venerabile Sacramentũ (quãquam deuotionẽ id citra irreuerentiæ & iacturæ periculum facientium, pro more regionis, putem seruandum) & hæc omnia intra templi ambitum perficere, vbi & minor distractio, & deuotio maior esse solet: nec minus audiet Deus in templo, quam foris: cauendum verò, ne cum nubibus colloquia instituantur; sed sermo omnis cum Sanctis & Deo sit. Mensibus autem quibus solent hæ noxiæ nubes esse frequentiores, vt Vernis & Autumnalibus; ascendant parochi quotidie manè turrim templi, vnde agros parochiæ queant intueri, & non coniurent aërem; sed benedicant agris & terminis suæ diocœsis; recitent psalmos aliquot, euangeliã, & collectas, & aquam benedictam more solito in aërem, & terram iaciant: & meridiano tempore campanam pulsent; vt parochiani ad templum veniant Deum oraturi; vt fructus terræ Deus conseruet. Campanæ quoque pulsentur: qua de re, actum *li.6.c.2.q.3.sect.3.FF.*

Alij sunt, qui vindicant sibi artem quandam aut potestatem peculiarem vt à Deo concessam, expellendi, necandique campi bruchos, locustas, cantaros, & alia insecta atque vermina, quæ fructus, radices, & semina depascuntur, & spem agricolarum deludunt: & tales multis in locis solent à rusticis quotannis magno pretio accersiri. Praxis esse solet huiusmodi. Impostor iste se iudicem constituit, comparent coram eo duo procuratores, vnus causam populi agens fungitur vice accusatoris: alius à vicario Episcopi, vel regio officiato loci constitutus, vicem subit rei, pro locustis seu aliis insectis. litem contestantur, & seruantur processus ordinarij omnes tricæ, & moræ, ac dilatorij termini. tandem in causa concluditur, & bellus Iudex fert sententiam, qua insecta illa iubet intra certum dierum spacium terminis illius territorij excedere, sub pœna excommunicationis latæ sententiæ &c. Superstitio hic apertior est, quam vt queat tegi. Quare monet Ciruelus (e quo pleraque superiora monita ferè desumpsi) vnanimiter omnes sanctos Doctores hæc damnare; eo quòd lis instituatur cum creatura irrationali, quæ quid agatur nec scit, nec sentit, nec potest intelligere: & cum illa insecta naturaliter nascantur, iniusta est excommunicatio, nec moraliter nec venialiter peccantium: blasphemum verò est hanc sacram Ecclesiæ censuram sic derisui & ludibrio habere non secus ac si quis sub pœna excommunicationis iuberet canibus ne latrarent, & lupis ne vlularent, aut vulpem absolueret à rapinis gallinarum &c. denique constat omnia hæc acta iudiciaria nec naturalem, nec supernaturalem vim habere contra huiusmodi insecta. *v. de qua fusius disputata contra Malleolum lib.3.p.2.q.4.sect.9.* Moneantur vti potius remediis tum Ecclesiasticis, tum naturalibus. Naturalia docent libri Geoponicorum, vt v. g. solum vinearum sæpe expurgare euulsis omnibus herbis vineæ innascentibus; ipsos truncos & ramos vinearum diligenter putare, & aliquando decorticare, & falculæ, aliorúmque ferramentorum, quibus vtuntur, ferrum inungere vrsi pinguedine, aut saltem aceto forti contusis alliis commisto: excutere insecta, suppositis lancibus vel testis, aceto alliato plenis; folia præscindere in quibus sunt semina verminum; & si iam in folliculis sunt semina, folliculos ablatos extra vineas cremare; caprifici radi-

p. 2. de superstit. c. 10.

ces appendere viribus; suffumigare vites & arbores cera & sulfure accensis, & vento capto qui dispergat fumum per vineam & agros; vel aliis etiam similibus vti acribus & grauibus suffitibus: sepelire in horto, vel vinea, tribus aut pluribus locis intestina pecorum, ita vt pars non exigua emineat supra terram: & cùm eo confluxerint insecta, simul illic igne exurere. & alia quæ norunt boni olitores, vinitores, & agricolæ. Pro Ecclesiastico remedio, licebit illud desumere ex sequenti historia, quam idem Ciruelus memorat. Multis olim annis, Cantabriam, totamque Hispaniam Tarraconensem infestatam à vermibus fuisse, qui quotannis fructus omnes terræ absumebant. Misere itaque Cantabri, & Celtibri ad sedem Apostolicam petentes consilium, quid facto foret opus. Motus eorum precibus Pont. Rom. eo misit Legatum Episcopum Ostiēsem nomine Gregorium, virum eximia prudentia & sanctitate: Qui, vt in Hispanias aduenit, crebris concionibus populos illos à vitiis variis ad seriam pœnitentiam perduxit, præsertim publicorum flagitiorum: postea instituit fieri processiones publicas sæuientium in tergum flagellis: indixit aliquot dierum eleemosynas, ieiunia, precésque: demum vestitus ornatu Pontificio Missas in altari portatili in ipsis agris dixit, qui magis erāt calamitosi. sic fugauit necauitque multitudinem insectorum, adeò vt multis post annis immunes omnino agri fuerint Solent in his partibus Sancti huius opem implorare: consultúmque fuerit aliis quoque locis hanc eius methodum & exemplum sequi.

MONITIO XII.

Quæ cauendæ in precibus & orationibus vanæ obseruantiæ?

vide li. 6. c. 2. q. 4. sect. 3. litt. Z. & li. 3. par. poste q. 4. sect. 2. & sect. 8 & 9.

ORationum quoque Sanctitatem Diabolus multis superstitiosis circumstantiis solet violare: aliquādo violat malo fine proposito, vt cū quis orat aut celebrari curat missam ad exitium alicuius; aut vano, vt ad sciēdum aliquid boni successus &c. Moneantur ergo in orationibus attendere ad sequentia axiomata.

Primum peccatum orationis est ratione materiæ, quando petuntur res illicitæ aut noxiæ; quæ repugnant honori aut præceptis Dei, aut caritati proximi: aut quando res indifferentes (verbi gratia, diuitiæ, honor, doctrina &c.) petuntur absolute, aut pertinaciter, nimisque instanter; aut quando petuntur instanter res, de quibus iustum dubium est, an sint homini ad salutem profuturæ.

Secundum est ratione formæ, quando continent verba vel sensus verborum aliquid falsum, mendax, fidei, vel naturali rationi contrarium; vel nomina barbara, & ignota, aut nugas & ineptias; quia hæc omnia sapiunt blasphemiam

Tertium peccatum est ratione modi seu cerimoniarum, quæ adhibentur; quando illæ sunt vanæ & præter vel contra communem Ecclesiæ consuetudinem: vt si necessariò debeant fieri certo statu corporis, certis horis vel diebus nō interruptis, brachiis certo modo expansis, oculis in certum locum defixis, cum tot candelis talis vel talis coloris: & similibus, existimando circumstantias has ad effectum aliquid naturalis vel supernaturalis virtutis, conferre.

Contra hæc peccata adhortandi sunt homines, vt firmiter apud animum suum statuant, nec velle malum vllum vitare, nec velle boni quidquam consequi vel retinere, per vlla media illicita, vana, aut superstitiosa. 2. Postquàm diuinum auxilium seriò implorarunt, conentur suam voluntatem diuinæ prorsus conformare, sibique certò persuadeant quicquid eis acciderit, id à Dei prouidentia procedere, & ipsis esse longè vtilissimum. 3. certò credant, quando Deus illis non concedit, quod postulant, id paterno Deum pium & misericordem

cordem animo facere; quoniam hoc illis expediat, sicut solet medicus ægro musta subtrahere & denegare, non inuidia nec seuitia, sed beneuolentia & sapientia. 4. Non apponant missis, quas ad intentionem suam dici curabunt, vllum numerum, aut determinationem, loci dici candelarum &c. ex hoc capite damnantur Missæ quas vocant *tercenarias ... as, & clausas, missas Comitis missas S. Amatoris*, contra quas disserit D. Vincentius Ferrerius *hom. 4. Dominicæ. 4. in Aduen.* Ex dictis etiam damnantur orationes, in quarum titulis præscribitur certus dierum numerus, quo exacto sint exoraturi; contra illud præstantis viduæ Iudith: 8. v. 12. *Qui estis vos qui tentatis Dominum? est iste sermo qui misericordiam prouocet: sed potius qui iram excitet, & furorem accendat. Posuistis vos tempus miserationis Domini, & in arbitrium vestrum diem constituistis ei.* nec non orationes, quibus petunt à CHRISTO, Deipara vel sanctis reuelationes aut apparitiones, quia hoc est plenum periculi ac deceptionis audaciæ, curiositatis ac præsumptionis quemadmodum etiam orare vt significent eis diem & horam obitus, & istis insuper inculcãdum illud Thomæ de Kempis, *Quid faceres si scires? nunc ita viue vt securus horam illam exspectes.* Hęc sufficiant: sunt: enim cataplasmata contra superstitionum præcipuos fontes, causasque reliqua ex toto petenda sunt opere.

IN QVOQVÆCVMQ. SCRIPSI; EA CVNCTA S. A. ET C. R. ECCLESIÆ IVDICIO, ET PIORVM THEOLOGOR. CENSVRAE SVBIICIO SI QVID IGNARO ELAPSVM, QVOD ECCLESIAE MINVS PROBETVR IMPROBO, DAMNO, ET PRO NON SCRIPTO HABERI VOLO.

MARTINVS DELRIO,
SOCIET. IESV PRESBYTER.

INDEX RERVM ET VERBORVM LIB. V. ET VI.

Aqui

Gaba

G

H

I

Minæ

Pæna

Signa

T

Tortura

INDEX LOCORVM,
QVIBVS LVCIS NONNIHIL IN HOC Tomo III.

Sacræ Scripturæ.

Patrum

LIBRI TERTII

FINIS.

OREMVS.

Da quæsumus Domine populo tuo diabolica vitare contagia & te solum DEVM *pura mente sectari. Per Dominum nostrum Iesum Christum, &c. Amen.*